Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 20
Plúteo 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAVLICA-
STRENSIS IN SECVNDAM

Digesti Veteris Partem Patauinæ prælectiones, Franciſci Curtii, aliorumq3 omnium, qui in id hactenus incubuerunt, quam doctiſs. Annotationibus illuſtratæ, & ad vetuſtiſsim. Exemplarium manu typoq3 excuſorum fidem, recèns ac denuò repurgatæ, locisq3 non dicendis ſedulò reſtitutis, hac nota ⁑ præſignatis, multò quam antehac auctiores redditæ.

Accedunt his, cuiuſpiam Iuris Cultoris egregiè docti Obſeruationes ad marginem hac nota ⁑ præciſæ, cùm doctæ, tùm uel maximè utiles.

LVGDVNI,
M. D. LIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elenchus Rubricarum huius voluminis.

Actione empti & venditi. 130
Ad legem Rhodiam de iactu. 100
Ad Senatusconsultum Macedonianum. 106
Ad Senatusconsultum Vellcianum. 118
Condictione causa data, causa non secuta. 41
Condictione ob turpem causam. 50
Condictione indebiti. 51
Condictione sine causa. 67
Condictione furtiua. 69
Condictione ex lege. 72
Condictione triticaria. Ibidem.
Commodati. 82
Compensationibus. 113
Constituta pecunia. 78
Depositi. 125
Eo, quod certo loco dari oportet. 73
Estimatoria actione. 154
Exercitoria. 97
In litem iurando. 39
In rem verso. 115
Institoria. 101
Iureiurando. 24
Locato & conducto. 141
Peculio. 109
Pignoratitia actione. 88
Præscriptis verbis & in factum actionibus. 154
Quando de peculio annalis est actio. 115
Quod cum eo, qui in altena potestate negotium gerit. 105
Quod iussu. 117
Rerum permutatione. 154
Si certum petatur. 2
Tributoria actione. 103

FINIS.

Pauli Castrensis I.V.D. excellentissimi literæq; amicissimi, Patauinæ in Secundam Digesti Veteris partem Prælectiones, vt tempore postremæ, sic omnium emendatissimæ. In quibus nihil prorsus omissum, quod in prioribus etiamnum editis haberetur: repurgatis (in hoc corrogatis collatisq; hinc inde vetustissimis exemplaribus manuscriptis) numero non dicendo tum in verbis, tum in sententijs ac orationibus erratis. Clariss. Iurisc. Francisci Curtij nempè, ac Bernard. Landriani Mediolanensis Annotationibus marginarijs: ad hæc Summarijs elegantissimis Hieronymi Marliani, ac postremò observationibus cuiusdam Iurisconsecentioris egregiè docti adiectis, hac vbique notaconsignatis, auctæ & pulcherrimè illustratæ.

Si certum petatur. *Rubrica.*

1 ☞ Actiones reales sunt, rei uendicatio quæ competit pro rebus corporalibus.
2 Item confessoria & negatoria, quæ competunt pro iuribus incorporalibus.
3 Actiones mixtæ quæ sint? & num. 2.
4 Actiones in rem scriptæ personales sunt, ut actio quod metus causa.
Item actiones noxales. num. 5.
6 Actiones reales sunt dignniores quàm personales.

Super gloss. rubricæ dic, quòd potest melius cõtinuari hoc modo. Vsum est de prima parte Digestorũ à princi. huius vo-
a luminis vsque titu. de iudi. quæ dicitur de præparatorijs [a] iudiciorum. Item de secunda parte à ti. de iud. vsq; huc, quę dicitur, de iudicijs tam vniuersalibus quàm particularibus: & continet vij. libros. Sequit videre de tertia parte, quæ appellat de rebus. & cõtinet octo libros ab isto tit. vsq; ad ti. de pi. sunt etiã aliæ quatuor. & sic vij. ex quibus colliguntur quinquaginta libri digestorum. vt in l. ij. C. de ve. iur. enucle. & j. l. proxi. in gl.
1 in ver. varios. † Sed quęro iuxta glo. quæ sunt actiones reales, de quibus fuit tractatum in præcedenti parte? Respondeo
2 rei vendicatio, quæ competit pro rebus corporalibus. † Item confessoria & negatoria, quæ competunt pro iuribus incorporalibus. vt ſ. si ser. vendi. l. ij. Item quęro quæ sunt non reales,
a quæ tamen proponuntur ad similitudinem realiũ. [a] † Respõ-
3 deo actiones mixtæ, vt petitio hæreditatis [b] & actiones diui-
b soriæ, puta, fa. ercis. communi di. & si. regund. vt institu. de act.
4 §. quædam actiones mixtam. &c. † Item actiones in rem scriptæ quæ sunt merè personales, vt actio quod met. cau. vt l. me-
tum §. sed licet. ſ. quod met. cau. & actio
a ad exhiben. l. iij. §. est autem. ſ. ad exhibẽ-
5 dum & ibi not. † Item actiones noxales, vt in titu. de noxali. si quadrupes pauper. fec. di. vt institit. de noxali. §. omnis. omnes istæ actiones ideo dicuntur proponi ad similitudinem realium, quia dantur cõtra possessorem etiam nõ obligatum, ex hoc solo, quòd possidet. ſ. ad exhib. l. iij. §. fin.
6 † Itẽ quæro, quare præmisit de realibus, cum personales videantur digniores. ar. ſ. de sta. ho. l. j. & ij. & sic de illis fuit præmittendum. arg. l. j. in princi. de acquiren. re. do. Respondeo, licet personæ sint dignniores, quàm res. vt d. l. j. & ij. de sta. ho. a
c actiones tamẽ reales [c] sunt digniores, quã personales: quia dantur pro iure, quod actor habet in re: sed personales pro iure, quod habet ad rem: & primum potentius & fortius est, quod difficilius tollit. Vnde Imperator nõ potest tollere dominiũ,
d nisi ex causa [d] publicæ vtilitatis. l. item si verberatum. §. j. ſ. de rei ven. & tamen potest tollere actionem personalem. vt not. in l. fi. C. si contra ius vel vti. pu. & per Inoc. in c. quæ in ecclesiarum. de constitut. Sed quare non dixit in rebus debitis, sicut dixit de creditis? Respondeo, vt in rubrica. C. de re. cre. per gl. Cyn. & Bar. quia principaliter est tractaturus de actionibus competentibus creditoribus, non de b
exceptionibus debitori competentibus. Sed quare diuisit titulũ de rebus creditis.
e in C. à ti. si cer. pet. Rñdeo [c] qa Imperator in C. erat tractaturus de iureiu. per qđ iusc
iurandũ fiunt creditores & debitores. Et ad ostendendum, q; ille titulus de iureiu. continetur sub titulo de rebus creditis, igitur præmisit de rebus creditis, & per consequens fuit necesse, vt diuideretur à titulo si cer. peta.
d

1 ☞ Certi appellatio magis appropriatur contractui mutui, quàm alijs: & quare?
2 Rubrica debet continuari, & exponi ante quàm perueniatur ad nigrum.
3 Rubrica appellatur titulus: et quot modis sumatur titulus.
4 Rubrica debet esse generalis ad nigrum.
5 Argumentatio à Rubricis est bona, nisi reperiatur contrarium in nigro.
6 Genus debet præcedere speciem. & nu. 1.
7 Genus si post enumerationem specierum subijcitur, nõ refertur ad species specificatas: sed ad alias non specificatas. & num. 6.
8 Genus dicitur illud, quod prædicatur de pluribus differẽtibus specie secũdum dialecticos: sed secundũ legistas, est quod prædicatur de pluribus differẽtibus numero.
9 Argumentatio, est bona ab authoritatibus, scilicet eius qui habet authoritatem legis condendæ.
10 Quid de authoritatibus poetarum, uel philosophorũ, uel euãgelij seu aliarum scripturarum sanctorum doctorum?
11 Testis nõ debet reddere rationẽ sui dicti, per locũ ab authoritate, sed p̃ sensũ corporeũ.
12 Credere idem est, quod fidem habere.
In quolibet contractu credere dicimur: & quid in quasi cõtractu, uel testamẽto? ibid.
13 Mox, dictio non semper significat, incontinenti, & quid importet?
14 Expositio uerborum dicitur esse de intrinseco significato, & non de extraneo.
15 Testis si examinetur super articulo de mutuo, potest interrogari, quid sit mutuũ in genere?
16 Interrogatoria impertinentia debent reijci.
17 Testis interrogatus super articulo, si prius dicat, istum articulum intelligo sic, & hoc præsupposito dico sic &c. non uidetur deponere extra articulum.
18 Statutum non potest prohibere literalem expositionem: sed censetur prohibere extrinsecam glossationem.
19 Dictio, ẽ, est præpositio deseruiens ablatiuo casui, & exponitur pro ex.
20 Testis probans dictum suum reddendo rationem: quia est eius uicinus, uel consanguineus concludit in his, quæ habent causam successiuam & num. 21.

1 Præparatorijs. Preparatoria iudiciorũ duobus modis intelliguntur. quædam enim sunt p̃paratoria certorũ iudiciorum, quę ipsa iudicia sunt, veluti iudiciũ querelæ de inofficio. test. quod est præparatoriũ peti. hereditatis. item ad exhiben dũ rei vendicationis: & de his nõ intelligit hic. quædã sunt præparatoria omniũ iudiciorum quæ ipsa iudicia nõ sunt, & de his loquitur Paul.
2 De iudiciorũ præparatorijs siue respectu partiũ, siue iudicis, vid insigniter tractatum apud Spec. ti. in hoc speciatim nuncupato de præparato. iudic. Et adde num si inepte seruent huiusmodi præparatoria, seu potius præludia, formæ legalis violationẽ inducant per Fely. in c. cũ dilecti. vij. co. ver. sextũ signum. de substantialibus autem iudiciorũ & quę sint ea, vide apud eun dẽ Spec. tit. de iudi. & Abb. in c. cũ i. & a. de re iudic.
¶ Hæreditatis. d. Ias. hic dicit quòd est merè realis quicquid dicant Paul. de castr. & Alexan.
¶ Tamẽ reales. adde q; hanc rationẽ ponit iurisconsul. in l. plus cautionis. j. de re iudi. & etiã ponit Bal. in l. error. C. ad l. fal. pro qua adduco text. in l. horũ. j. de dam. infect. Fran. Cur.
¶ Nisi ex causa. quia hic breuiter tractat, ideo tu circa p̃dicta vide, quæ dicunt per Abb. & moder. in d. c. quæ in ecclesiarum. Quibus adde Alexã. de imo. in cõsi. cj. col. iiij. ver. pro hoc. & vers sic. seq. & in cõsi. cxxxvj. co. ij. prin. & col. v. in fi. in j. vol. & ibi quæ dicaf iusta causa. Fran. Cur.
¶ Respondeo. hæc responsio nõ placet domino Ias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Titulꝰ aliqñ ponit̃ pro necessitate vt C. q nu. liber. l. j. & quot modis dicat̃ titulus, vide glo. in c. fi. de off. archi. & in c. dudũ, el ñ. extra de ele. in vers. vtrunque. & ibi doc. aliqñ tamẽ dicit̃ titulus, mos vt extra de verb. sig. c. cum inter nos. in fi. itẽ accipitur p scriptura, vt in auc. de mã. prin. §. titulos. p dignitate, vt in toto tit. de can. lar. li. xj. itẽ pro signo. vt i c. cõ suetudo. xvj. q. j. Cur.

b ¶ Ad nigrum. & q qñ rubrica est gñalis ex vel statutũ debet gñaliter intelligi, ad de eundẽ Pau. de cast. in cõsi. xlj. incip. præsens casus modicã vi detur, in nouis. & A lex. de imo. in cõl. cix. col. ij. versi. alia ratione. versi. nec obstat. in quinto. Cur.

c ¶ Generaliꝰ. de hoc per Abb. cõsi. xij. per Lu. Ro. consi. xvj. per Alex. de imo. cõsi. x. et cõsi. lxxxiij. iiij. lib. & ibi qñ habent oratio nem perfectã possint per se allegari. per So zi. consil. xxj.

d ¶ Rubrica decreti. ad de imo. in rub. infra d ver. obl. Fel. in rub. ex tra vt lit. nõ const. & c. ij. col. xix. vers. liber decreti. in fi. de rescri. Curt.

e ¶ Authoritatibus. vide contra in apostillis ad Bar. de tortis & la tè per d. Ias. cui inquã tum ponit de chronicis, adde Ro. cõsi. vl timo incipi. vos estis lux. & dicit Quintilianus, q summorũ virorũ authoritas, p ratione est & Lactãtius. iiij. lib. instit. satis habent firmitatis testimonia sine argumẽtis: & Domedes ad authoritatem vt ad anchorã recurritur.

f ¶ Hieronymi. Adde qđ Io. an. in c. certificari. de appel. dicit, q ex dictis Hieronymi possumus causas diffinire. Curt.

21 *Testis dictum sufficit, quòd concludat præsumptiuè ex præsumptione iuris.*

22 *Vide unum modum probandi negatiuam, ut, non potuisset talis contrahere, quin ego testis sciuissem.*

23 *Dicto testis, qui deponit de ætate, non statur, q scit quia cõsanguineus: cum ipse testis sit parum maioris ætatis.*

24 *Dicta testiũ, sicut cõfessiones debẽt cõuenire naturalibus.*

LEX I.

BEne. Lex ista tractat de prima parte rubricę de rebꝰ creditis exponendo eius significationẽ. Lex secunda vsque ad l. certi condictio. tractat de secũda parte rubr. li. cer. pe. i. mutuum. L. aũt certi cõdictio. in prin. tractat de tertia parte: postea maximè tractat de omnibus. Nã prima pars est gñalis ad oẽs titulos sequentes vsq; ad titulũ, de pig. Iõ fuit prẽmissa tã per prætorẽ in edictis suis in gbus tractat de cõtractibus, quã per lu risconsultum in hac secũda parte. ff. veteris tractaturus est de cõtractibus, imitando ordinem prætoris: & hoc sufficit pro summario huius l. † Secunda vero pars, si cer. pet. est specialis ad hũc tit. in quo principaliter tractaẽ de mutuo, licet incidenter tracteẽ etiam de aliꝭ creditis ex stipulatione, vel alio modo, exquibus petit certum: & sic fraternizat hîc titulus cũ titulo de verb. ob. Quare autẽ ista appellatio certi, magis appropriaẽ contractui mutui, quàm aliꝭ: quia hîc exponitur si cert. pe. i. mutuum. Respondeo: quia in mutuo semper contrahit̃ obligatio ad aliquod certũ, habito respectu, ad id qđ numeratum est, quia semper est certũ: quid, quale, & quãtum: sic. j. e. l. certũ. nõ sic in aliꝭ cõtractibus, in quibus venit aliqñ incertum. Tertia vero pars de certi condictione, quo ad quid est, gñalis. s. quo ad contractus, ex q bus petit̃ certũ, quo ad quid, nõ, vt quo ad cæteros cõtractus. Diuiditur autẽ hęc l. in quatuor partes, qua primo format qõnem de significatu primæ partis rubricæ de re bus creditis, ipsam cõmendando, vsque ibi: [quoniã.] ibi antequã eam determinet, determinat vnam aliam. s. quare prætor ipsam præmisit in suo edicto. dicens, quòd ideo est, quia in illo edicto erat tractaturus de variꝭ contractibus, vsque ibi: [omnes enim.] Tertio ad qõnem formatam tñdet, q significatus illius primæ partis est generalis, & comprehendit oẽs contractus. Ex quo sequitur ratio magis clara, quam. ſ. dixerim. s. quare prætor eam præmisit: quia præmittenda est rubrica generalis ad oĩa sequentia: & hoc vsq; ibi: [nam vt libro.] ibi responsionẽ suam probat, q sit generalis. Primò per proprium significatũ verbi, creditũ, vsq; ibi rei. Tertio per significatum illius verbi, rei. Bar. aũt aliter summat, hoc mõ: ad cognitionem specialiũ, debet prędecedere cognitio generis. Sed prima pars rubricæ est gñalis, ideo fuit prædicta. Dicit tñ, q maior, p positio, quod ad cognitionẽ specialiũ, debet præcedere cognitio generis. non probatur hîc, sed in l. j. in prin. ſ. de iust. & iur. & fuerunt originalia verba Ia. but. istud summariũ non placet, quia ista argumentio nõ est bona cum conclusio nõ sequatur, ex præmissis, debet enim concludere hoc modo. igitur de ista prima parte prius est cognoscendũ, sicut dixerat in maiori propositione: & ipse concludit aliter, videlicet, ideo fuit præmissa. Item inquantum dicit q maior propositio non probaẽ, hîc potest dici cõtrarium, q imò probaẽ in principio: sed ipse id nõ cõsiderauit, sed cõsiderauit vers. qui igitur. vnde ipse colligit formã arg. & verũ est q ibi nõ probaẽ maior, ꝓpositio, sed minor. inver. omnes enim. & cõclusio in ver. [qm.] & sic prius

2 cõclusio. †No. ex prima parte q anteq̃ perueniaẽ ad nigrũ, debet cõtinuari & exponi rubrica, vt hîc satis colligiẽ, & istũ modum seruamus. †Item no. in ver. tituli[a], q rubrica appella

3 a tur titulus, vt hîc, & in auc. de nõ elig. secũ. nub. §. quia verò. et §. cùm igitur. aliqñ tamẽ titulus ponit̃ pro nigro, seu pro tractatu, vt patet de in integ. rest. l. j. & l. j. ſ. de postul. vt §. vt inistio, aliqñ ponitur pro priuilegio, vt in auc. de eccl. tit. in rubro & nigro: aliqñ ponitur pro cõtractu, vt C. loca. l. si quis conductionis titulo. depositi. l. pe. aliqñ ponitur pro qualiber causa sufficienti ad translationẽ dominij vel vsucapiendi condictionem. C. de præscrip. lon. temp. l. diuturna. sumitur aliꝭ modis, quod dic per Cyn. in l. cogni. C. de pet. hær. per gl. in d. titu. de

4 ecclę. tit. †Ex secunda parte in verb. quoniam no. rubrica de

b bet esse generalis ad nigrum[b]: & ideo omnes leges quæ sunt in aliquo titulo, debent intelligi secundùm materiã tituli. vel rubricæ: & ad hoc allegatur l. Imperator. j. de in diem addict. tamẽ aliqñ contingit q nigrum est generalius, quàm sit rubri

c brica generaliꝰ[c] est, vt C. de sportu. in rubro & nigro, in quo nõ fit mẽtio de sportulis, sed solùm de executionibus: & tamẽ

5 rubrica loquitur de ambobus. †Item gl. allegãt istum tex. q bona est argumẽtatio à rubrica ista. dicit gl. in auc. vt nul. credentes agric. in prin. super vers. legem. in fi. & C. ne fideiuſ. doden. l. j. in fi. magnæ gl. Sed gl. in auc. de incest. nup. circa prin. quæ incip. hoc generale. tenet cõtrarium, q nõ sit bona argumentatio propter id quod ſ. dixi. quia interdum reperitur generaliꝰ quàm nigrum, interdum econuerso. Specu. in tit. de disꝑu. & alleg. §. satis clarè. in fi. dicit q à rubrica legũ, & etiã decretalium, quia factæ sunt ab habentibus potestatẽ legis cõ

d dendæ, bona est argumentatio: sed rubrica decreti[d] non. quia illæ fuerunt factæ à magistro Gratiano, qui nõ habebat potestatem legis cõdendæ, sed leges & canones conditos à sanctis patribus redegit in vnum, ipsos ordinando, & congruis locis ponendo. Breuiter dic secũdùm Gul. & Iaco. butr. q bona est argumẽtatio à dictis rubricis, nõ tamẽ necessaria, si euidenter reperiatur cõtrarium in nigro: & isto modo possunt ad cõcor

6 diam reduci quæ ſ. dixi. †No. etiã hîc, q genus debet præcedere speciem: aliquãdo contingit ecõtra, q post enumerationes specierum, subijcitur genus, vt in l. si seruus seruũ. §. inqt.

7 ad l. aquil. & ſ. si quis cau. l. sed & si quis. §. quæsitũ. † & tũc genus nõ refertur ad species specificatas, sed ad alias nõ specificatas, vt l. dolicl ausula. & l. stipulationes cõmodissimũ. dever. oblig. & de pœn. l. sanctio legum. & l. cohæredi. §. qui patre. de vulga. & pup. de ali. leg. l. alimenta. §. basilicæ nutricis. & l. stichus. istas leges allegabat Ioan. Pagliarensis doctor & ma

8 gister Bald. summus textualis, & ab ipso audiui. †Ex tertia parte ibi: [omnes enim.] No. q illud dicitur genus, quod prędicatur de pluribus differentibus specie, sicut in l. proxima. §. creditum. & hoc prout sumunt Dialectici: sed propria assumptio prout sumunt Legistæ genus est, quod prędicatur de pluribus differentibus numero, vt homo. sed secundùm dialectiꝯ est potius species, quàm genus: vt etiam not. in l. sequenti.

9 †Ex quarta parte in ver. [nam vt libro.] No. quòd bona est

e argumentatio ab authoritatibus[e]. Hoc est verum, de authoritate eius qui habet authoritatem legis condendæ, vt erat hîc Celsus iurisconsultus, cuius responsa accipiebantur pro legis

10 bus. † An autem in iure nostro sit licita argumentatio poetarum, vel philosophorum, vt Aristotelis, vel Euangelij, seu aliarum sc. ipturarum sanctorum doctorum, & Augustini, &

f Hieronymi[f], ita vt per illorum dicta possint quæstiones decidi, & determinari: videtur q sic: per l. intantùm. in fi. ſ. de rerũ diuisione. vbi allegatur Vergilius. & per l. septimo mense. de statu homin. vbi allegatur Hypo. & per l. antiqui. si pars hær. peta. & l. si pater. j. de solutio. in quibus allegatur Aristoteles. Respondeo secundùm Iaco. Butr. quòd aut de illis authoritatibus facta est lex: & tunc licita est argumentatio non tanquã ab ipsis

ab ipsis authoritatibus, sed tanq̃ q est lex inde facta: & ita loquunt̃ ll. prædictę. Aut de illis authoritatibus nõ est facta lex & tũc aut habemus legẽ in contrariũ, & nõ est bona argumentatio, quia maior est authoritas legis, vt patet in authoritate Pauli, Si filius ergo hæres: & tñ istud non est verũ, si repudiauit hęreditatẽ: vel si expresẽ se non immiscuit, nõ est fundata intentio creditorũ hoc ipso, q est filius. vt l. j. C. si vt se ab hære.

a absti. Aut nõ habemus[a] l. in cõtrariũ, vel rationẽ, & tunc bona est argumẽtatio à poetis, philosophis, & à sanctis patribus, & ab illis quorũ opuscula sunt approbata per ecclesiã, de quibus, xvj. distin. per totũ, vel quæ cõmuniter in scholis recipiunt̃, vt videmus quotidie de doctoribus nostris scribentibus: & in ca

11 sibus multũ dubijs adhęremus authoritatibus. Est ergo proba bilis argumẽtatio, nõ necessaria. †Testis autẽ nõ debet reddere rationẽ dicti sui per locũ ab authoritate, sed per sensum corporeũ vt l. testiũ. C. de test. qa nõ ipse testificaẽ, sed authoritas,

12 secundũ Bar. Itẽ † no. in ver. [nã cuicũq;.] q credere idẽ est, qđ fidẽ habere. Itẽ q in quolibet cõtractu dicimur credere, qa fidem habemus. Sed an idẽ in quasi cõtractu: videt q nõ, quia in illis oriẽ obligatio extra id quod agiẽ vt ſ. cõmo. l. si is qui. in fi. & l. nõ omnes. j. eo. aliqñ tamẽ esset secus, vt in quasi cõtractu gestionis negotiorũ, in quo oriẽ ex eo. quod agiẽ. Et ex eo tex. videt q debitor ex maleficio, vel ex testamẽto, nõ dicaẽ debitor vel creditor: qa ibi creditor nõ habuit fidẽ de debitore. Cõ trariũ tñ est verũ, vt in l. creditorũ. & l. creditores. de verb. sig. quia appellatio creditoris largior est, quã appellatio crediti. Dicit enim creditor respectu debitoris, & econuerso, vt in dictis ll. sed creditũ dicit̃ ex eo, quod credimus, & fidẽ habemus: & sic diligenter sunt notãda verba statuti, an loquanẽ de credi

b toribus, & tunc cõprehendit omnes ex quacũq;[b] causa. An de creditis: & tunc non cõprehendit nisi illa, quæ sunt ex cõtracti

c bus, in quibus credimus, secundũ Bar. qđ no. diligẽter.[c] † Vlti

13 mò no. illam dictionẽ, mox, vna cum gl. quæ dicit, [idem si non mox.] & sic illa dictio nõ semper significat incontinenti, imò potest importare interuallũ tẽporis: & ad hoc allegaẽ iste text. cum gl. aliqñ verò importat: id est eodem instanti, vel incontinenti, vt j. de vulga. & pupil. l. si pater captus. in text. & in glo. aliquando exponitur, mox. i. postea, vt j. eo. l. certi cõdictio. §. qm̃. ver. sed si ei. aliquando exponiẽ, id est, ipso iure non expectata sententia, vt in auc. de incest. nup. in prin. in gl. quæ incipit: [sed nũquid.] aliqñ exponiẽ, id est, quã primũ põt. C. de ad

d miniſt. tu. l. tutores. aliqñ importat interuallũ decẽ dierũ[d] vt ſ. de iudi. l. ad peremptoriũ. aliquãdo exponiẽ. i. ante omnia, vel non seruata solennitate. C. vnde vi. l. momẽtaneę. in tex. & glo. & de dictis significationibus vide, quod habetur per glo. xx. q. j. c. j. & quod not. in c. abbate sanè. de re iudi. li. vj. In gl. j. in prin. ibi: [vel secundũ Pisanã literam est ex re.] sed certè hoc non est verum, & gl. non debuit vidisse. Ego enim vidi pandectas, quæ sunt hodie Florẽtiæ, licet consuerant esse Pisis. & ibi

14 habetur [bene est] sicut cõmuniter habetur. † Item quod subditur in gl. ex re. i. ex vtilitate, dicit Bar. q hoc non est necesse dicere, sed potest dici ex re. i. ex proposito: & sic nõ extra propositũ. Et sic nota secundũ eũ, q expositio verborũ dicitur esse

15 de intrinseco significato, & nõ de extraneo. † & ideo ipse induc

16 uersa facere interrogatoriũ, † si testis dixerit vera esse contẽta in articulo, vt interrogeẽ quid est mutuũ: quia istud interrogatoriũ non est impertinẽs, cum nõ possit intelligere, quid sit mutuum, in specie, nisi intelligat quid sit mutuũ, in genere: sed si esset impertinẽs, deberet reiici. vt in c. præsentiũ. de testi. li. vj.

17 †Item si testis interrogaẽ super articulo, & ego intelligo istum articulum sic, & hoc præsupposito, dico sic & c. q ipse nõ videtur loqui extra articulum: ideo illis verbis est standũ pro intellectu suæ testificationis. Sed si diceretur loqui extra articulũ, non staretur illis verbis, sed sua testificatio intelligereẽ secundum iuris dispositionẽ. Et ideo licet iurauerit respondere veritatem super articulis duntaxat, nõ propterea reiiciuntur verba prędicta, quia ex articulis videnẽ esse, cum tendant ad intellectum ipsorum arg. hîc. Et pro hoc vide bonũ tex. cum gl. quę tamen ipse allegat, & quod ibi not. per Ang. in l. iam dubitari. circa mediũ de hær. inst. ibi, velut excessus & c. vbi habeẽ q modica transgressio, quæ tamẽ non sit extranea ab intellectu ver

18 borũ, non dicit̃ extra. † Induco etiã vltra a Bar. ad quæstionẽ statuti sæpe occurrentem, si dicat statutum q verba statutorũ sunt intelligenda prout iacẽt, & q nõ debeat glossari, & q nec debeat addi, vel minui, q non propterea censeaẽ prohibita

e literalis[e] expositio: quia illa dicitur ex re, & intrinseca, sine qua nõ potest sentẽtia b dici, ita dicit Bal. C. ad Treb. l. iubemus. in fi. & de li. præte. li. iij. Bart. etiã in l. oẽs populi. de iustit. & iur. in fin. j. qui dicit, q illa verba statuti parũ operanẽ: & vult dicere id quod dixi, quia non potest statuere tum prohibere literalẽ expositionẽ, sed cẽ setur proꝰ hibere extrinsecam glossationẽ. Dum verò postea gl. subdit here. i. herile: dic q debet scribi per h. & est vna pars tãtum, seu vna dictio: posset tamen scribi sine h. † & tunc sunt duæ. scilicet. e. pro ex.

19 & est præpositio deseruiens ablatiuo casui, re, quod est nomen: & tunc idẽ erit dicere, e re, & ex re. Ponit etiã hîc Bar. quędam vtilia magis ad bene esse, quã ad substantiã. Dicit enim quod sicut hîc iurisconsultus arguendo omittit maiorẽ propositionem, & ponit maiorẽ, & conclusionẽ, vt colligitur hîc in ver. quoniam. cũ sequ. hoc modo, quia significatus primæ partis rubricę est generalis, ideo primo loco fuit præmissa: iste enim non dicitur syllogismus, sed locus: & debet sic cõpleri, ge- d nus debet præmitti ad species: ista est maior propositio, quæ hîc non ponit̃, sed prima pars rubricę est generalis, & ista bene ponit̃ hîc in vers. [omnes enim.] igit̃ bene fuit præmissa, vt hîc in ver. [quoniam.]

20 eodem modo dicit ipse, q † testis cũ vult probare dictũ suum ponendo rationẽ po c teſt omittere maiorem propositionem, & ponere minorẽ, & conclusionem, vt hoc modo interrogatus, an talis sit diues, vel f bonus homo, vel bonę opinionis, vel talis ætatis: respondet q sic. Interrogatus qua- f liter scit: respõdet, quia sum eius vicin[g], vel q consanguineus, & debet sic complerí, vicini & consanguinei præsumunt̃ scire facta vicinorum, & consanguineorum, vt l. octaui. ff. vnde cog. & in l. de tutela. C. de in integ. resti. ego sum consanguineus. & vicinus: ergo bene

21 scio. † Nam sufficit dictum testis concludere p. esumptiuè præ sumptione iuris. ar. l. omnes. §. Lucius. quæ in frau. cred. & sem per allegatur dictum eius. Tamen aduerte, quia nõ est verum semper. Procedit enim in his, quæ habent causam succesiuã, & sic possunt de facili transire in notitiam vicini: secus in his quæ habent causam momentaneam, quæ non sic transeunt in notitiam. Quid enim potest scire vicinus meus de factis meis, si aliquẽ contractum feci in domo: sic, non esset sufficiens depositio, q talis contraxit: scio, quia sum eius vicinus: nam non

22 potest scire, nisi fuisset præsens, vel adderet aliud, puta, si dicet, q contraxit. † nam debet addere, q non potuisset contrahere, quin ipse sciuisset. gl. est singularis, q per istum modum probatur negatiua. j. de iti. actuq; priu. l. j. in prin. in fi. gl. mag.

23 † Item si deponeret de ætate, non staret eius dicto, q scit. quia consanguineus: nisi ipse esset tantæ ætatis q ipse posset hoc de leui scire. Quid enim si interrogetur, an talis sit ętatis xxx. annorum, cum ipse testis non sit maioris ætatis, vel minoris, vel parum pluris: certè non esset sufficiẽs ratio dicti sui: scio, quia

24 sum consanguineus: † quia dicta, sicut cõfessiones debẽt conuenire naturalibus. ſ. confessionibus. ſ. de interrog. ac. & ita limitat Bal. dictum Bartol. in dicta l. de tutela.

¶ Habemus. Adde pro hoc facit tex. in c. de libellis. xx. dist. per quẽ idẽ dicit ibi Do. q tũc authoritas sanctorũ patrũ allegatur ad decisionẽ causarũ, quãdo deficit lex vel canon. Cur.

¶ Ex quacunque causa. Adde q tale statutum, ex quo, ꝓprię debet intelligi, nõ comprehẽdit vsurarios, qa nõ dicit̃ propriè debitor vt habeẽ in auth. hoc ius porrectũ. C. de sacrosan. eccl. cano. in c. j. de depos. & in c. quorundã. de pig. & q non sit propriè debitor, tenet Bal. in l. exercitorẽ. iij. col. ver. vnum nõ omitto. & ponit latè Cep. in d. l. creditor. colũ. xj. j. de ver. signi. Cur.

¶ Diligẽter. hic vide per modernos. & qs nõ dicaẽ propriè creditor vide Ro. consil. ccxxiiij. vbi dicit q legatarius nõ dicitur propriè creditor: & an debitor ex maleficio dicaẽ debitor in statuto loquẽte de debitore? vide Bar. consilio xlvij.

¶ Decẽ dierũ. aliqñ ponit̃ pro spacio vnius mensis. vt j. q. j. cõstat aliqñ duorũ mensiũ. vt l. à diuo pio. de re iudic. aliqñ vsque ad annũ. xxij. q. ij. c. si in qualibet.

¶ Literalis. De hoc per eundẽ Paul. consi. xciij. per Alex. consi. lxxxvj.

¶ Vicinus. vide hic in apostillis ad Bart. & Alex. in characteribus de tortis.

1 ☞ *Mutuum requirit quòd agatur, ut nõ restituatur idem corpus quod traditur, sed aliud: ex quòd illud aliud, sit in eodem genere: alia duo requisita vide infrà nu.* 2.

2 *Numeratio eadem, vel actus, non potest parere diuersas species contractuum.*

Universidad de Salamanca
Biblioteca Histórica

2 ¶ Depositū. in quātū d. Iaſ. hic dicit q vtile eſt, q̄ depositū habet executionē paratam: intelligē de depoſito verò, nō aūt confeſsionato p̄ ea q̄ voluit Sozi. poſt Bal. cō ſi. xxxvij. q̄ cōſilia ſtatim habebis ſpreſſa.

1 *Solutio eadē pōt parere diſtractum, & contractū ſimul.*
4 *Licet adſint illa quatuor quæ requiruntur ad mutuum po teſt tñ eſſe alius contractus. ſ. depoſiti, ſi hoc agatur.*
5 *Quis reſultet effectus, an ſit mutuum, an depoſitum?*
6 *Species ſecundum legiſtas propriè dicuntur, quæ non conſiſtunt pondere, numero, uel menſura: ſed uno ſpiritu continentur, ut homo, uel equus: & ſecundum dialecticos dicuntur indiuidua.*
7 *Si reddis mihi illud idem, quo tibi mutuaui, cùm non poſſes indigeas, & ſic in eadem bonitate: cogor illud recipere.*
8 *Propoſitum primum inſpicitur. & numero. 9.*
9 *Statutum prohibens emi frumentum pro reuendendo, non habet locum in eo qui emit pro ſua neceſsitate, & poſtea uendit, cum non indigeat.*
10 *Si tradidi tibi rem meam ut eandem reſtitueres, & tranſtuli dominium, eſt contractus innominatus, do ut des.*
11 *Sed ſi dominium non tranſtuli, & tradidi eam cauſa' cuſtodiæ, & ſic pro utilitate mea, erit depoſitum.*
12 *Sed ſi pro utilitate tua, & ad certum & determinatum uſum, erit commodatum.*
13 *Aut ad uſum indeterminatum, & erit precarium.*
14 *Si tradidi tibi rem meam, ut aliam mihi reſtituas, & concurrunt illa quæ ſunt neceſſaria ad mutuum: erit mutuum.*
15 *Si aliud iſtorum deficit, & datur ſpecies: ut datur alia ſpecies certa: erit contractus permutationis.*
16 *Aut ut detur alia ſpecies incerta: & eſt contractus innominatus do ut des. & quid, ſi debet reddi pecunia: uel econuerſo.*
17 *Obligatus ad genus etiam ex contractu emptionis, tenetur dominium transferre, non autem ſimpliciter tradere.*

LEX II.

1 MVtuum damus. † Iſta lex diuiditur in quatuor partes. Nam primò ponit quicquid ſit de ſubſtantia mutui ex parte recipientis: ex quo apparet ad quid contrahitur obligatio, vſque ibi: [mutui datio.] Secūdò ponit, quid ſit de ſubſtātia mutui reſpectu rerum quæ mutuantur, vſq; ibi: [appellata.] Tertiò, q̄d ſit de ſubſtantia mutui, ex parte dantis vſq; ibi: [creditum.] Quartò ponit differentiam inter creditum, & mutuum, vſque in fi. l. Et prima pars hoc intendit, q̄ ad hoc vt dicatur mutuum, duo requiruntur. ſ. q̄ agatur, & nō reſtituatur idem corpus, quod traditur, ſed aliud. Secundò, q̄ illud aliud ſit in eodem genere: & quodcunq; iſtorum deficiat, nō erit mutuum, ſed alius contra-
2 ctus. h.d. † Not. ſecundum doc. q̄ eadem numeratio, vel actus non poteſt parere diuerſas ſpecies cōtractuum. Nam ſi adſunt illa quæ requiruntur ad mutuum, dicitur mutuum & non alius contractus: ſi aliquid deficit, dicitur alius contractus: & non mu-
3 tuum. † Eadem tñ ſolutio bene poteſt parere diſtractū, & contractum ſimul, & ſemel in l. numerationibus. in fi. ſ. de ſol. & ſ. de act. emp. ſi hæres. in ſ. charta. hæres eñ condemnatus vendere, vendendo liberatur ab actione ex teſtō, & iſte eſt diſtractus
4 & obligatur ex vendito, & iſte eſt cōtractus. † Item not. duo quæ requiruntur ad ſubſtantiam mutui. Eſt & tertium. ſ. prox. §. Item quartum in §. appellata. Et aduertendū, q̄licet aliquo iſtorum deficiente non dicatur mutuum, non tñ ſequitur, q̄ omnibus concurrētibus ſemper ſit mutuum: imo pōt eſſe etiam tūc alius contractus, ſi hoc agatur. vt ſ. depoſi. Lucius. la ſ. & l. dies ſponſaliorū. §. ſ. & l. Publia. §. Lucius. eo. tit. poteſt eſſe depoſitum, ſi hoc agatur, licet egrediat terminos depoſiti, qui ſunt vt non transferatur dñium, & q̄ reſtituatur idem corpus, & q̄ depoſitarius non vtatur, ſed cuſtodiat. & tñ ſi depono penes te cē tum numerata, eoipſo transfertur dñium, quia datur pecunia tanquam pecunia, non tanquā ſpecies in ſacculo: & per hoc datur licentia vtendi eo, & cōtrahitur obligatio ad aliud corpus in eodem tñ genere, quæ omnia ſunt de natura mutui. & tamē
a non eſt mutuum, ſed depoſitum, [a] poſtquā ſic fuit actū expreſſe aliās eſſet mutuum poſtquàm omnia conueniunt eius naturæ.
5 † Eſt magnus effectus, quia ex quo eſt depoſitum, eſt cōtractus bonæfidei, & in eo veniūt vſuræ ex mora, vt in dictis legibus. & l. mora. §. in bonæfidei. ff. de vſuris: ſed ſi eſſet mutuū, eſſet ſtricti iuris, & non venirent vſuræ niſi per ſtipulationē. vt C. de vſuris. & l. quāuis. etiam poſt lit. cōteſt. vt C. de condi. ind. l. j. & ibi not. loquor autē de iure ciuili: ſed de iure cano. neutro caſu ve-
6 niunt, quia ſunt prohibitæ. † No. gl. j. in prin. ibi. [nam in ſpeciebus nō conſtantibus pōdere, numero, & menſura. &c.] No. gl. q̄ ſcīm nos legiſtas iſtæ propriè dicunt ſpecies, quæ nō cōſiſtunt pondere numero, vel mēſura: ſed vno ſpiritu cōtinent, vt bos, equus, vel homo, vel vna ſtructura, vt liber, quæ ſecundū dialecticos dicuntur indiuidua, quia nō recipiunt diuiſionem ſine deſtructione ſubiecti. Iſta verò quæ conſiſtunt pondere, numero, vel menſura magis appellātur genera, vt hic colligit dum dicit: [ſed idem genus.] & no. ſ. proxi. §. in gloſſ. magna.
7 † In ea. gl. ibi: [cùm non indigeas eoſdem reddis.] Sed an cogar recipere? gl. enim loquitur, qñ ſponte recepit. Videtur q̄ nō, quia à principio fuit actū, vt nō idem corpus, ſed aliud reddere, vt hic in tex. & creditor nō tenetur recipere aliud, vt ſ. proxi. §. Rñd. cōtrarium, ſi intereſſe non prætēdo: quia eiuſdē bonitatis eſt nūc, ſicut & cùm mutauit: aliàs ſecus: pone exēplum, ſi mutauit tibi vinū vetus, vt redderes nouū. ſi enim vel les reddere idem vetus, cùm nō ſit eiuſdem bonitatis, non cogor recipere: ſed in pecunia nō poteſt hoc cōtingere, quia cū bonitas ſit intrinſeca, nō deterioratur, licet extrinſeca alteret. Pono enim q̄ tēpore quo mutauit, ducatus valebat quinq; libras, nunc verò nō valet ducatus niſi quatuor libras cū dimidia: iſte eſt valor extrinſecus, qui nō attēditur, niſi ratione mo
8 ræ, vt ſ. proxi. & ibi no. ideo cogor recipere. In † glo. ibi: [qa primum propoſitū inſpicio.] Not. iſtā glo. pro qua facit l. j. §.
9 idem Offilius. ſ. de exer. & de ædil. edi. l. j. §. Cecilius. † Et vide quod pro hoc no. Bar. in l. cætera. §. fi. de leg. j. in q. de ſtatuto prohibēte emi frumentū pro reuēdendo, ſi aliquis emit, p̄ ſua neceſsitate, poſtea cùm nō indigeat, vēdit: q̄ nō incidit in pœnam ſtatuti. Quia primū propoſitū inſpicitur, & illud fuit licitum. Facit etiā ad q. qua quærit, qualiter cōtractus innomīna ti debeant iudicari, an ex modo cōtrahēdi: an ex modo implē di: ſi ſecundū primū, dicerē, do vt facias, ex quo oritur actio præſcriptis verbis. Si aūt ſecūdùm, dicerē facio vt des, ex quo oriē actio de dolo, vt l. naturalis. §. q̄ ſi faciā. ſ. de præſcri. ver. nam facit iſta gloſ. q̄ debeat nominari à modo cōtrahendi, vt inſpiciatur primū propoſitū. de hoc no. in l. cū proponas. C. de
10 dolo. † Vltimò diſtingue clariùs quā Bart. qui originaliter habuit à Iac. bu. q̄ ſi tradidi tibi rem meā, aut fuit actū vt reſti tueres eandem, aut q̄ reſtitueres aliā. Primo caſu, aut trāſtuli dñium: & eſt cōtractus innoīatus, do vt des, vt ſ. de præſcrip. ver. ſi ibi areæ vt hic in gl. ſuper ver. [depoſitā.] Valet aūt hęc datio, & dñium transfert, ſi agatur vt ex interuallo reſtituat, & ſic interim ſenties vtilitatē. Si autē, vt ſtatim, nō valet, quia nullam vtilitatē ſenſurus eſt: & ſic nō trāſfert dñium, q̄a tradi tio eſt negatoria, vt l. qui ſic. ſ. de ſol. niſi alio reſpectu vtilitatē aliam eſſet ſenſurus, vt ſi dedi animo donādi, vt ſtatim redderes aīo mutuādi: quia tibi obligor ex tali mutuatiōe, & ſic ſentis vtilitatē ex tali trāslatione momētanea vt ſ. eo. ſi tibi pecu-
11 niam. † aut dñium nō tranſtuliſti: & tūc aut tradidi cauſa cuſtodiæ, & ſic pro vtilitate mea: & ſic erit depoſitū: vt ſ. depoſi.
12 l. j. in prin. † aut vt vtaris, & ſic pro vtilitate tua: & tunc aut ad certū & determinatū vſum, & erit cōmodatū & ita debet intel
13 ligi tex. hic dū dicit, cōmodatum: aut depoſitū. † aut ad vſum indeterminatū, & erit precariū, vt habeē in text. & per doct. ſ.
14 cōmo. l. in cōmodato. §. ſicut. † Secūdo caſu principali, qñ tradidi vt aliā rem, nō eandē mihi redderes: aut cōcurrūt illa quę neceſſaria ſunt ad mutuū quorū duo ponunē hic, & alia duo
15 in ſe. §. cū ſe. & tūc erit mutuū. † aut illud iſtorū deficit, & tunc aut daē ſpecies, vt datur alia ſpecies certa, & tūc erit cōtractus
16 permutatiōis, vt ſ. de re. pmu. l. j. † aut vt deē alia ſpecies incerta, & eſt cōtract⁹ innoīatus, do vt des. vt l. naturalis. §. j. de prę
17 ſcri. ver. & hic in gl. fi. † aut daē res, vt deē pecunia, vel econuerſò: & tūc, aut agit vt trāsferaē dñium &c. & idē quod eſt cōtractus innoīatus, nō emptio, de cuius natura nō eſt, q̄ trāsferaē dñium, ſed ſolùm q̄ tradaē res, vt l. ex empto. in prin. de actio. emp. ideo ſi agaē q̄ detur, nō videē actū q̄ ſit emptio, vt eſt caſus ſing. in l. fi. ſ. de cōdi. ob cau. hoc intelligo verū, qñ ſimpliciter dedi rem meā, dicēdo hāc rem vt pecuniā mihi des, nec dixi loco pretij: & ſic intelligo illā l. ſed ſi dicerē loco pretij vel, p tāto pretio, tūc licet dixerim do, & ſic trāſtuli dñium: erit emptio: quia ſic apparet de intētione cōtrahentiū, ex eo, q̄ de pretio fuit facta intētio: & hoc, p̄bat in l. fi. C. de pręcu. li. x. & no. in addi. Spe. in ti. de teſt. act. & Bar. hoc ſentit licet illam l. non alleg. in l. p diuerſas. C. mād. licet eñ nō ſit de ſubſtātia cōtractus emp. & vēd. vt trāsferaē dñium: q̄a nō cōtrahaē obligatio ad dandū, ſed ad trahēdum, & vt vēditor de euictione ſe obli-

get, vt

get, vt d. l. ex empto. in prin. & l. j. de re. per mu. tñ non eſt contra naturā dicti cōtractus, vt transferaē: quia imò transferē, ſi vendens eſt dñs. Ex quo ſigiē conſtat, q̄ voluerunt facere contractū emptionis & venditionis, ſtamus certo, nec curaē quod dixerat do. Si verò non fuerit actū, vt transferaē dominiū: tūc quando traditur res pro pecunia, vel econuerſò, dicitē contractus emptionis & venditionis: & hoc quando in ſpecie. Si verò in genere, vt ſi fuit actū, q̄ darem tibi decē corbes vini, vel
a frumenti pro decem aureis, licet non fuerit dictū loco pretij, [a] & licet fuerit dictū, quod darem, tamen erit cōtractus emptionis, & venditionis, propter naturā generis, quæ eſt, vt ille qui obligatur ad genus, etiā ex cōtractu emptionis, teneaē dominiū transferre, nō autē ſimpliciter tradere, iuxta no. in l. q̄ cōcubinā. §. heres. de leg. iij. per gl. licet ergo ſi vēdo tibi certā rē alienā, quā poſſideo, ſi eā tradidi, & ſic nō tranſtuli dominiū, quouſq; ſit euicta: nō potes cōtra me agere, licet habeas notitiā, q̄ ſit aliena: vt ſ. de euic. i l. habere licere. & d. l. j. de re. perm. Si tū vendidi x. corbes frumenti in genere, & poſtea trado frumentū alienum: etiam antequam euincaē agere potes, quia non fui liberatus, cum teneor dare dominiū, & trāsferre: quod non feci: vt l. cum quis. §. qui hominem. ſ. de ſol. nō ſunt alia.

1 ☞ *Mutuum conſiſtit in his rebus, quæ pondere, numero, & menſura conſiſtunt: quia in illis poteſt contrahi obligatio ſecundū ea quæ ſunt de natura mutui, ut reſtituatur aliud corpus in eodem tamen genere.*
2 *Quæ conſiſtunt pondere, numero, & menſura, recipiunt functionem in ſuo genere.*
3 *Solui mihi propriè dicitur id, quod nec eſt, nec unquam fuit meum: ſed ſi eſt, uel aliquādo fuit, dicitur mihi reſtitui.*
4 *Genus quomodo capiatur apud dialecticos: & quomodo apud legiſtas?*
5 *Accipiens pecuniam ad numerum mutuò, non poteſt reddere frumentum ad menſuram, niſi ex cauſa neceſſitatis, & num. 15.*
6 *Si quis recepit frumentum mutuò, nec poſſit illud reddere, ſeu non reperiatur frumētum, cogitur creditor recipere pecuniam.*
7 *Accipiens argentum ad pondus, quando poterit reddere pecuniam argenteam?*
8 *Mutuum poteſt etiam conſiſtere in pipere ad numerum.*
9 *In mutuo quatuor conſiderantur. ſ. natura, conſuetudo, aptitudo, & actus. & ibi. nu. 8. 10. & 11.*
10 *In libro ad pondus, uel in ouibus ad numerum, non cadit mutuum.*
11 *In pecunia tradita in ſacculo non conſiſtit mutuum.*
12 *Panes ſi ſunt eiuſdem ponderis, poteſt in eis fieri mutuum ad numerum: ſi non ſunt uniformes, tunc ad pondus.*
13 *Creditor non cogitur recipere ſpeciem pro alia ſpecie: genus pro genere: nec factum, pro facto.*
14 *Creditor cui debetur ſpecies, quando cogatur recipere pecuniam?*
15 *Creditor quando pro pecunia debita cogatur recipere rem?*

§. Mutui datio. Iſte §. quatuor facit, licet glo. dicat tria. Nam primò ponit vnū dictum affirmatiuū, ex quo colligit aliud negatiuū, vſq; ibi: [quoniā.] Secundò ponit illius dicti ratio, vſque ibi, quia & iſta duo ſunt clara, ſecundū Ia. bu. Tertio ponit rationis ratio, vel dic rationis declaratio: & iſta eſt obſcura, vſq; ibi: [nam in cæteris.] ibi ponit ratio dicti negatiui, quod ex illo affirmatiuo colligit. Et gl. mag. ponit caſum vſq; ibi: [& not.] Et iſtud ſufficit pro ſum
1 mario, vt patebit ex his quæ dicam ſuper litera. † In tex. ibi, [quoniā earū datione.] iſta ratio videē eadē, cū dicto: & ſic non videē bona, vt no. ſ. de off. proc. Ceſa. l. fi. in parua gl. ſed nō eſt, ſupplendo eā, vt debet ſuppleri. Vult eñ dicere, q̄ ideo mutuū conſiſtit in rebus quæ pondere, numero, & menſura cōſiſtunt, quia in illis poteſt contrahi obligatio, ſecundū ea quæ ſunt de natura mutui: videlicet q̄ reſtituaē aliud corpus in eodem tamen genere, vt in prin. l. & quod reputeē non aliud, ſed idem
2 propter omnimodam ſimilitudinē, & vtilitatē. † Nam illud poteſt cōtingere in talibus rebus, per rationē quæ. §. ſequitur. quia in genere ſuo recipiūt functionē. i. q̄ vnum corpus reputaē idē cum alio corpore eiuſdē generis, & ſic fungit vice illius per ſolutionē magis, q̄ per ſpeciē: quæ verba ſunt obſcura: ſed
3 debes ſcire, † q̄ propriè dicit ſolui id quod nec eſt, nec vnquā fuit meū: ſed ſi eſt, vel aliquando fuit, dicit mihi reſtitui. vt l. vi deamus. §. in Fauiana. & §. actione. ſ. de vſu. ſi ergo mutauit tibi centū aureos, liberaris ſoluēdo alios centū, quia reputantur idē licet iſta ſit ſolutio, & nō reſtitutio, propriè loquēdo: & ſic nō eſt neceſſe, q̄ reſtituaē eadem ſpecies, ad hoc vt dicaē mihi reſtituī omnino ſimile: & hoc vult dicere [magis quàm per ſpeciē.] i. ſpeciei eiuſdem reſtitutionem quæ propriè diceretur reſtitutio. In alijs autē rebus ideo non contrahit mutuū, quia non re-

periunt per omnia ſimiles, vnde aut reſti a tueret eadem res: & eſſet contra naturam mutui. Aut alia, & tunc idē, quia nō eſſet b omnino ſimilis, quod requirit in mutuo, ideo creditor non cogeret recipere. Oportet ergo q̄ contraheret obligatio ad id corpus, q̄ eſt contra naturā mutui: & hoc eſt, quod ſequit in ver. [nam cæteris.] In
b gl. mag. ibi. [& quod dicit genus.] [b] dic q̄
4 genus dicitur tribus modis. † Primo pro priè ſecundū quod capiunt dialectici: & ita loquit hic gl. & etiā legiſtæ aliquando ſumunt, vt patet ſ. ea. l. §. creditum. aliquando dicitur impropriè pro his, quæ dialectici dicūt ſpecies, vt homo, bos, aſinus: q̄ terminī prædicant de pluribus differētibus numero: & ſunt ſpecies ſecūdū dialecticos, ſed ſecūdū legiſtas dicunt genera. vt l. legato generaliter. de leg. j. & ita not. gl. in l. j. §. huius ſtudij. ſ. de iuſt. & iur. Tertio modo dicit magis impropriè pro his quæ conſiſtunt pondere, numero, vel mēſura: & ſic nō ſunt niſi tria genera: & iſto modo ſumit hic in tex. & iſta gl. Itē quarto modo dicitur genus aliqua quota pro indiuiſo: vnde qui obligatus eſt ad quotam dicitur obligatus in genere, per id quod habetur ſ. ſi pars hære. pet. l. j. §. penul. l. non amplius. in fi. cum l. ſeq. de leg. j. & no. per Bar. in l. Męuius. §. duobus. de lega. ij.
5 & vide omnimodo pro prædictis. † In glo. ibi, [ſed quid ſi ac cepero pecuniam ad numerū nunquid potero reddere frumētum ad menſurā.] reſpondeo non. intellige verū, niſi cauſa neceſſitatis, ſi non reperiret pecunia: quia cogeret creditor reci-
6 pere de rebus debitoris, vt not. in alia gl. ma. † Et idē econuerſo, ſi recepiſſet frumentū, & nō reperiret frumētū, vel non poſſem illud reddere: cogeret creditor recipere pecuniā: licet quidam dixerunt, q̄ etiam ſi reperiaē, idē ſit, quia ommes res examinantur per pecuniā, nō econuerſò vt in l. ſi ita fideiuſſorē. ſ. de fideiuſ. allegata in gl. ſed nō eſt verū, quia obligatio nō fuit contracta ad pecuniā, ſed ad frumentū: & ſic ſolueretur aliud pro alio, quod creditor inuitus nō cogit recipere, niſi ex cauſa
7 neceſſitatis, vt in alia gl. † In ea gl. ibi, [ſed qd ſi accepero argentū ad pondus nunquid potero reddere pecuniā.] ſupple argenteam. Et hic videbaē alia ratio, quā in præcedēti: quia volo reddere eodē genere: nā recepi argentū, & argentū reddere volo: ſolū eſt differētia, quia recepi in maſſa, & volo reſtituere in forma. & gl. hic diſtinguit, vt in ea habeē. Tu diſtingue melius tres caſus, & clarius quàm doc. Nam aut volo reddere tot argēteos, quot fiūt de vna libra argēti, putà fieret centū, cū mixtura ęris: & poſſum hoc facere inuito creditore, licet ſint æra cōtaminati: quia nō efficit conditio creditoris deterior, cū poſſit eos reducere ad maſſam, & deducto ære habebit libra argēti puri, ſicut mutauit: non eñ perdit nomē maſſe quā ad maſſam poteſt reduci, licet formā receperit. l. quę ſitū. §. illud fortaſſe. de leg. iij. Aut volo reſtituere tot argenteos, quot ponderat vna libra argēti, quam mutauit: & tunc ſeruāda eſt diſtinctio gl. q̄ ſi non ſunt ære contaminati, poſſum: aliàs ſecus: quia ponderetur ars cum argento, & ſic non haberet libram argenti puri. Aut volo reſtituere tot argenteos, quod valet vna libra argenti mutuati. puta lx. argentei in forma valēt vnam libra argenti puri, licet non ponderent vnam libram: & hoc quādo propter formā & expenſas cudendi datus eſt maior valor ex-
c trinſecus, quàm ſit bonitas intrinſeca. [c] & tunc nō cogit eos re cipere, etiam ſi nō ſit ære cōtaminata, quia nō debet attēdi bo-
8 nitas extrinſeca, vt no. in l. ſeq. & iſta eſt pfecta doctrina in hoc paſſu melior, quàm tradit per gl. & doct. † In gl. [item quid ſi librū ad pōd⁹.] vſq; ibi, [Nā in mutuo quatuor cōſiderant.] i. dicere nō ſufficit, q̄ illa quæ datur, poteſt pōderari, menſurari, vel numerari, & q̄ dentur ad pondus, numerum, vel menſuram, licet tex. hic videatur innuere contrariū: ſed requiruntur alia quatuor: ita debet ſuppleri tex. primò natura. ſ. q̄ naturaliter ſint inuenta ad hoc, vel deſtinata: vt pecunia quæ fuit inuenta ad numerandū ſecundū Bar. hoc repræhendit glo. quia pecunia non fuit inuenta principaliter ad hoc, ſed propter aliud: vt l. j. ſ. de cōtrahē. emp. Itē quia video alia quę naturaliter ſunt apta ad numerationē, nō tamē fuerunt ad hoc naturaliter producta, vt grana piperis: & ſic ſecundum gl. non poſſit

¶ Loco pretij. Hic ad de quæ voluit Ludo. Roma. conſil. xcj.
¶ Genus. Adde Abb. in c. paſtoralis. §. quo niam. de reſcri. & qualiter ſe habeant gen⁹ & ſpecies, vide per d. Card. conſil. xcix. per Signo. conſil. xxj.
¶ Intrinſeca. hic ad de quod voluerunt d. de rota deci. ſuis, de ſolu. in antiquis.

Universidad de Deusto Biblioteca

2 ¶ Ecclesiæ.q ecclesia posſit dare rem non meliorē in solutū creditori posſuit .p sing. Lud.Ro.sing.suis.& ancum aliud pro alio posſit vide per eundē consil.ccccix.

b ¶ Vocabuli. adde,an valeat argumētū ab etymologia vocabuli:xvj.q.j.placet.& qñ procedat tale argumētum vide per Ang. consil.ccclvj.& de stat. vide quæ late ponunt moder.in prooemio decre. Cur.

io illis contrahi mutuū. Sed contrariū est verum,posteā adest aptitudo, licet ad hoc naturaliter ,nducta nō sint,dūmodo actus aptetur ad aptitudinē, q dentur ad pondus,vel ad numerū. † Secūdū vero qđ dicit glo.item cōsuetudo: & bene approbat Bart. cum modificatione, quia requiriť q sint talia quæ scđm consuetudinē recipiūt inuicē functionē: secus si non esset talis cō suetudo, licet reperirent res oīno similes: puta reperiunť codices manu eiusdē scriptoris per oīa similes , nō propterea in eis cadit mutuū ad pondus, vel alio mō: quia non est talis cōsuetudo. Si vero intelligať de consuetudine mutuandi,nō est verum,quia multa sunt quę non cōsueuerunt mutuari, si tamē naturaliter reciperent inuicem functionē, possent mutuari puta , reperiunť lapides certæ formę,statutę publicę vel grana piperis:nihil prohibet illa mutuari. Tertium qđ dicit glo.de aptitudine. † Bar.intelligit hoc modo,q tunc dicatur adesse aptitudo , quādo bonas & vtilitas consistit in pondere,numero vel mensura: nō autem qñ non cō sistit,licet posint ponderari, mensurari, vel numerari,vt in libro qui potest ponderari , & in oūbus quæ possunt numerari: nam bonitas libri, & vtilitas in pōdere nō cōsistit : & similiter ouium nō consistit in numero: † quia pōt esse magna differentia inter vnā ouem,& aliā,quæ numerari consueuerūt. Quartū similiter est necessariū.s.aptus , q adaptet ad aptitudinē , puta, q pecunia quæ habet aptitudinē numerandi , detur ad numerum,& sic aptus tradēdi aptetur ad aptitudinē:secus si in saccu lo,quia tradentur vt spēs. Quod aūt glo.dicit in fi. † de pane, dic,q si sunt panes eiusdē ponderis, potest in eis fieri mutuum ad numerū, & ad pondus. Si verò non sunt vniformes , tūc ad pondus licet nō consueuerūt mutuari: sufficit enim,q inuicem recipiunt functionē,& quod habeāt aptitudinē, & q actus aptetur ad aptitudinē. † In glo.fi.melius quā glos.distingue tres casus, Nam aut quæriť an creditor cui debetur vna res,nō pecunia,cogatur recipere aliā rem,puta,speciem pro specie,genus pro genere,& factū pro facto ? & dic,q non indistincte:sic potest intelligi regula,quæ hic ponitur,nec in isto casu loquūtur ll.allegatæ in gl.pro contrarijs.† Aut quæritur, si debetur sibi aliqua res,an cogatur recipere pecuniam: & tunc tres sunt casus. Nam aut debetur sibi factum merū: & tunc cogitur,quia ad factum præcise nō potest cōpelli debitor: sed liberatur,solvendo interesse : nisi in certis casibus: quod dic,vt l.stipulationes nō diuiduntur.de ver.obl. Aut teneť ad factū non merum, puta,ad tradendū,quæ facta habent similitudinē cū obligatiōe dandi. vt no.j.eo.l.certi cōdictio.in prin.& tunc distinguiť,aut habet facultatē rei restituendę vel tradendę,& nō cogitur creditor recipere pecuniā.sed cogitur debitor præcise tradere,vel restituere prout no.in l.j.in prin.de acti.emp.aut non habet facultatem,& tūc succedit obligatio ad æstimationem:& sic non solueretur aliud pro alio,vt l.in re furtiua. j. de cō.fur.vnde cogeretur recipere:aut erat obligatio merè dandi,& tūc regulariter non potest dare pecuniā pro re,inuito creditore : sed potest præcise cōpelli ad dandum: nec succedit obligatio ad æstimationem ratione moræ,vt l.vbi autem.in fi.de verb.obl.fallit tamen in quatuor casibus, in quibus cogeretur recipere pecuniā pro re,ne sibi sequatur,puta, separatio,vt l.si domus.§.qui cōfitetur.de leg.j.alleg.in gl.vel inutilis diuisio,vt l.non amplius. §.fi.de leg.j.Item propter necessitatē,si res non reperiretur,vel esset perempta post moram , quia officio iudicis peruenitur ad æstimationem,vt not.j.eo.l.vinū.in fi.magnæ glo.Item fauore
2 ecclesiæ,[a] vt in auť.de ali.& emphy.† Interdum & tertio quæritur,an pro pecunia debita , creditor cogatur recipere rem ? & tunc dic, quod si obligatio erat contracta ad pecuniam occasione rei, cogitur,vt in actione noxali: vt l.miles.§.j.j. de re iudi.& l.fideiussor euictionis.de doli excep. aut erat contracta simpliciter:& tunc non compellitur,nisi propter necessitatem si pecunia non potest haberi.& non reperit emptorem verum: & tunc dic,vt in authen.de fideiusso.quam glossa allegat.

1 §☞ *Mutuum naturale requirit translationem dominij in continenti in accipientem.*
2 *In mutuo ciuili in quo nō apparet de uera numeratiōe:trāsferť dñiū fictè elapso biēnio.*
3 *Mutuum naturale cui cooperatur ius ciuile,quando à principio non fuit translatum dominium,reconciliatur consumptione pecuniæ.*
4 *Item usucapione & conditionis euentu.*
5 *Argumentū ab etymologia vocabuli:q nō sit bonum. Sed à definitione sic.remiſ.*

§. Appellata est autem.

†Hic ponitur allusio vocabuli[b],ex qua nota q in mutuo naturali requiritur q fiat de meo tuum,& sic q transferatur dñium,& incōtinenti:aliàs nō dicitur mutuum.

In †mutuo aūt ciuili,in quo nō apparet de vera numeratione nec oritur actio ex numeratione,sed ex chyrographo , vel ex stipulatione,& nō requiriť q fiat de meo tuum:verè sed sufficit,q fiat fictè elapso biennio. si enim confiteris per scripturā manu propria recepisse mutuo à me centū, licet reuera nō receperis,vel sine scriptura promiſſūt per stipulationē tāquam si receperis elapso biennio cōtrahitur mutuū,& oritur obligatio ex literis,vel ex stipulatione,licet reuera nō fuit effectum de meo tuum,scilicet saltem fictè,fingitur verū ex quo cōfessus fuisti,nisi probes contrarium in secundo casu quando per stipulationem,sed in primo casu quando per scripturam, non admitteretur probatio in cōtrarium nisi per confessionē meā quia est præsumptio iuris & de iure:vt insti.de lib.ob.† In mutuo verò naturali,cui cooperatur ius ciuile,quod est, quando apparet de vera numeratione,tamen à principio nō fuit trālatum dominium,quia pecunia erat aliena,reconciliatur mutuum consumptione pecuniæ.† Item vsucapione.Item condi tionis euctu,vt habetur in gl.& tunc fingitur de meo factum tuum à principio fictione iuris.tantùm enim operantur prædicta,quantum si à principio transtulissem. & notandū quod non semper quando de meo fit tuū dicitur mutuum: & sic etymologia non conuertitur , sed diffinitio bene cōuertitur cum suo diffinito,vt no.j. de dolo.l.j.§.j.in gl.† non est ergo bona argumentatio ab allusione vocabuli,sed à diffinitione sic , qđ dic,vt no.per Bar.in l.j.ff.de test.

1 ☞ *Creditū se habet in plus, quā mutuū:quia omne mutuū est creditū nō ecōuersò.*
2 *Creditum differt à umtuo,ut genus à specie.*
3 *In actione mutui oportet q tradēs sit dominus:vel q tradat de uolūtate dñi.& nu.4.*
4 *Si tuam pecuniam mutuas nomine meo:efficitur mutuum,& acquiritur mihi actio, si ratum habeo.& nu.5.*
5 *Creditū cōstitui potest etiā si tradēs nō sit dominus,seu de uolūtate domini nō tradat.*
6 *Testes si aliqui dicunt aliquid fuisse factum post nuptias, aliqui ante nuptias,concordantur post nuptias contractas,& ante nuptias,scilicet solutas.*
7 *Testes si essent tunc disparcs,non concordantur:sed fiatur pluribus.*
8 *Testes non reducuntur ad concordiam cum dicto partis.*
9 *Si omnes testes dicunt post nuptias,uel post calendas,uel ante , qualiter intelligatur dictio,post,uel ante:remissiue.*
10 *Creditor conditione post pendente largo modo dicitur creditor.*
11 *Falsa demonstratio non impedit stipulationem factam à sciente.*

§. Creditum ergo.

†Creditum in plus se habet, quàm mutuū:quia omne mutuum est creditum,non econuersò:quod tribus probatur exē plis.h.d.vsq ad §.verbis. †& sic creditum est genus : mutuū verò species:& natura istorum est,q ad positionem speciei sequatur positio generis:quia si homo est : ergo animal est:non econuersò,vt l.si quis eorum.§.interemptū.j.de lega.iij.& hic etiam probatur in tex.& gl.Et no.q hic sumitur genus & species proprie , prout sumunt dialectici: quia creditum prædicatur de pluribus differentibus specie,scilicet de cōtractù mutui commodati & similibus,qui cōtractus sunt species crediti propriè loquēdo:quia prædicatur de pluribus numero differētibus:nam mutuū prędicatur de mutuo facto mihi. Item de facto tibi:& sic de singulis,quæ sunt indiuidua. †In tex.ibi: [in mutui dotione oportet dñium esse danantis.]supple vt j. proxi.§.Item supple non sic est in credito,quia potest cōstitui non solùm si creditor est dñs,imò etiam si non est dominus,vt patet in commodato,& depositō. Item in venditione & locatione,quæ possunt fieri super rebus alienis, & etiam cōstituiť creditum. In tex.ibi: [nec obest.] supple ei,quando statim dixerat q in mutuo oportet dominium esse dantis. Nam videť cōtrarium.Nam filius & seruus si mutuant pecuniam peculiarem,efficiť mutuum & tamē non sunt dñi.Nam hoc respōdeť q hoc contingit propter domini voluntatem,qui cōcesit eis peculium : & sic per consequens licentiam mutuandi in causam peculiarem sicut in alio exemplo. †Si tuam pecuniam mutuas nomine meo,efficitur mutuū,& acquiriť mihi actio,si ratū habeo.vt infertur eodē.l.certi cōdictio.§.si numos.Sed tamen ego nō eram dominus:sed hoc cōtingit quia affuit voluntas tua,qui eras dominus:& sic ista sit cōclusio,quod in actione mutui oportet quod tradens sit dñs & q tradat de voluntate domini.† Sed in credito neutrū istorū requiritur vt si rē alienam sine volūtate cōmodaui,vel deposui.quod autē dixi,si ratam habui,& etiam textus dicit si voluntate mea &c.procedit quantū ad hoc,vt actio acquiratur mihi irreuocabiliter,quando pecuniā tuā mutuasti meo noīe:sed irreuocabiliter acquirit mihi etiā ignoranti.vt in d.§.si numos.sed si ratū nō habui, fingitur mihi nō acquisita.vt j.eo.proinde. †In glo.quæ incipit ibi contractas.Ista gl.induciť ad quæstionē.Nā ex ea appa ret,q ista verba,post nuptias,possūt dupliciter intelligi post nuptias cōtractas,nondū solutas.Itē post nuptias nondū solutas.† Si ergo aliqui testes dicunt aliquid fuisse factū post nuptias,aliqui ante nuptias,possunt reduci ad concordiā,vt primi intelligantur post nuptias cōtractas nondū solutas:secundi ante nuptias.scilicet solutas:& sic nō erunt contrarij.Et hoc debet fieri,cū fieri potest.vt in c.cū tu.extra de testi.dicit tamē Inno.in c.cōsuluit.de offi.deleg.q tūc reducēdi sunt testes ad cōcordiā cū sunt pares:sed si dīspares,quia plures sunt illi qui dicūt post nuptias,quàm illi qui dicāt ante nuptias,tunc stare tur pluribus,quod etiā tenet hic Bart.facit l.diem proferre.§.si plures.de arbi.†dicit etiā Inno.not.q licet testes sint reducēdi ad concordiā inter se,nō tñ cū dicto partis.[a] Vnde si facerē articulum q aliquid fuit factū post nuptias & testes deponunt, quod fuit factū ante nuptias:nō debēt testes reduci ad cōcordiam,cū dicto meo,vt intelligatur dictū eorū ante nuptias.scilicet finitas,vt cōcordent cū dicto meo,qui dixi post nuptias, quod potest intelligi post nuptias scilicet cōtractas:& sic remanet articulus nō probatus nō esset,si reduceretur ad cōcordiā dictum meū cū dicto ipsorū.†Quid autē si omnes testes dicūt post nuptias,vel post calēdas,vel omnes ante calēdas:qualiter hoc intelligatur,an post nuptias scilicet cōtractas,non finitas, vel post finitas & ecōuerso ante nuptias scilicet finitas vel ante nuptias cōtractas? vide Bar.in l.qui ante calē.de ver.obli.& hic etiā aliqualiter tangit. In ea.glo.ibi:vt j.de act.& obli.l.is cui.dic secundū Dy.quod imò nō est obligata ante cōditionis euctū:nec hoc ibi dicitur.Sed bene est verū,q †potest dici creditor cōditione pendēte largo modo,propter spem quā habet. vt insti.de ver.obli.ex cōditionali.& l.creditores.de ver.signi.

†In ea.glo.nō enim.videtur falsa demōstratio impedire stipulationē.hoc intellige verū,qñ non est facta ab errante,sed à sciente se nō teneri:nā tunc habet vim donationis:sic intelligitur.l.diuortio.de verb.obli.aliàs impediret,saltem ope excep. vt l.ij.§.circa.de doli excep.& l.j.C.de fal.causa adiec.lega.

1 ☞ *Mutuum naturale non potest esse,nisi proficiscatur pecunia.*
2 *Mutuum ciuile potest contrahi uerbis : ut per stipulationem sine pecunia , & lapso biennio obligatur efficaciter accipiens.*
3 *Confessio ex causa mutui cum omnibus suis appenditijs ante lapsum biennij non præiudicat:& quando præiudicet:nume.4.*
4 *Donare uoleas centum mihi,si confiteatur illa à me mutuo habere,& promitteret reddere per stipulationem,statim efficaciter obligatur.*
5 *Probatio contra confessionem mutui seu stipulationē quando admittatur debitori post biennium,quòd nulla interuenit pecunia.*
6 *Mutuum ciuile cōstituitur etiam literis scilicet chyrographi manu debitoris scripto.*
7 *Mutui duo sunt genera:naturale,& ciuile,& quodlibet eorū subdistinguitur in duo.*
8 *Ex mutuo quando oriatur actio ex numeratione,& quando ex stipulatione?*
9 *Deducens in libello unum genus mutui,si probat de alio,succumbit.*
10 *Procurator constitutus ad recipiendum centum mutuo,si confitetur ea recepisse,nec apparet de numeratione,non obligat dominum.*
11 *Si confiteatur ex necessitate,ut cum iuramento:faceret fidem una cum alio teste etiam contra dominum.*
12 *Procurator constitutus ad exigendum à debitoribus, & ad quietandum:si confessus est instrumento recepisse,& quietauit tale instrumētum,non prodest debitoribus cōtra dominum:nisi aliter probetur de solutione.*
13 *Si constitutus sit ad recipiendum,& recepit:confitendo sibi præiudicat.*

§. Verbis.

Iste.§.legitur duobus modis in glo.Primo vt loquatur de materia.§.præcedentis,& ponat aliud exemplū circa id quod dixerat ibi:[creditū autē]intelligę etiā si non proficiscatur.& ponit exemplū de dote per stipulationē promissa;nec ponit aliud exēplū generale de stipulatione facta ex quacūq causa,vt p illā cōstituat creditū,licet nulla pecunia fieret profecta à creditore a in debitorē.Intellige tñ,qñ non ab errante,vel ex iusta causa : aliàs obstaret exceptio , si quis sine causa per stipulationem promitteret mihi centum,vel ex causa falsa quā putabat verā.vt d.l.ij.§.circa.de doli excep.debet ergo intelligi hic , vt sit ex causa donationis, vel ex alia causa vera, b & sufficiēti ad obligandū:vel si erat falsa, fuit facta à sciente:& tūc constituiť creditum,licet nulla pecunia fuit profecta à stipulante in promittēte.Secundo modo legiť,& ista est notabilior , quod nō loquat de credito in genere,sed de mutuo in specie.† Nā dictū est in præcedēti,q mutuū nō pōt esse nisi pecunia proficiscat. Certè illud verū in mutuo naturali.† Sed est dare aliud mutuū,qđ dicit ciuile , quod pōt contrahi solis verbis sine pecunia,vt si aliquis per stipulationē promittat mihi centū,quę cōfessus est recepisse ex causa mutui:licet de numeratione nō appareat,trāsacto tñ biennio obligat efficaciter verbis,& dicitur mutuū ciuile,quia actio non oriť ex numeratione quæ est actus naturalis , & ideo nō dicit naturale:sed oriť ex verbis seu stipulatione quæ est cōtractus ciuilis.Quando autē dixi de biennio,licet hic nō ponat , alibi tñ probat,† qa cōfessio ex causa mutui cum omnibus suis appenditijs ante lapsum biennij,nō præiudicat.vt l. si in cōtracti bus.C.de nō nume.pec.† Hoc tamen verū,nisi volens donare centum mihi,confiteat illa à me habere mutuo,& promitteret reddere per stipulationem: hoc enim probato statim esset efficaciter obligatus:quia talis promissio fuit nō facta spe futuræ numerationis.& ad hoc.C.de postu.l. si sub specie . cum ibi no.idem si eras debitor meus ex alia causa in centum,& postea cum pecunia esset parata solutioni,cōfitearis te habere ex causa mutui,& promitteres reddere per stipulationem.non enim esset necesse expectare biennium,sed statim esses efficaciter obligatus:vt j.eo.l.singularia.C.eo.tit.si cer.pet.l.si ex pretio.solū ergo expectat biennium,quando nulla alia causa subest: & tunc videtur facta spe futuræ numerationis. † Itē scias , quod post biennium si debitor velit in se assumere onus probādi,quod nulla vnquā interuenit pecunia,admitteret,& confessio nō noceret,nec stipulatio.vt no.in l.si ex cautione.C. de nō num.pecu. † Constituitur etiam mutuū ciuile alio modo.s.literis,si chyrographo manu tua scripto confiteris te recepisse centū mutuo, licet nulla stipulatio interuenerit:nam lapso biennio obligaris literis.vt insti.de lit.obl. Sed tūc post biennium non posses probare contrariū,quia est præsumptio iuris & de iure,vt ibi apparet. † In gl.fi.dic plenius,& melius qđ duo sunt genera mutui.s.naturale,& ciuile:& quodlibet eorū subdistinguiť in duo:& sic sunt quatuor.[b] Nam naturale dicit,quādo actio nascit ex numeratione,siue ex stipulatione vel ex literis, quæ numeratio est actus naturalis:hoc enim potest contingere dupliciter.Nam interdū nascit ex numeratione nulla interuenięte fictione iuris ciuilis,vt si mutuo tibi pecuniā meam,quia fit de meo tuum:& tūc dicitur merè naturale.Iuris,dum oritur mediante fictione iuris ciuilis & sine eius iuuamine non posset oriri,vt si mutuo pecuniā alienā:nā nō fit de meo tuū,& sic non potest secundū naturā mutui:sed secuta cōsumptione pecunię vel vsucapiōe,ius ciuile fingit mutuasse pecuniā meā,mediāte ista fictione oriť mihi actio ex ista numeratione,nō autē ex cō sumptione.vt no.j.eo.si à furioso.& dicit illud mutuum recon ciliari.Itē dicit naturale,cui cooperat ius ciuile:sed ciuile mutuum dicitur,quādo actio non oriť ex numeratione,sed ex stipulatione,vel literis.Et hoc potest contingere dupliciter , vel quando de vera numeratione non apparet nisi per confessionem debitoris,& per stipulationem nō promittit reddere,vel chyrographum scripsit etiam sine promissione:tunc dicitur ciuile,quia oritur obligatio, & actio non ex numeratione vera, 8 vel ficta:sed ex stipulatione , vel literis . † Item dicitur merè ciuile , quia de vera numeratione non apparet : potest etiam contingere,quod de vera numeratione apparet,quia notarius attestatur , quòd in præsentia sui,& testium fuit numerata,tamen actio ex numeratione nō oriť, quia interuenit stipulatio:

¶ Dicto partis, q testes cū sunt dispares, qa plures ex vna parte quā altera nō sunt reducēdi ad cōcordiā non modo vt probēt, sed nec vt falsum euitent, tenet Ro.consilio clvij.etiam fauore dotis.

¶ Et sic sunt quatuor. Adde q prædicta ita declarat idē Paul.de ca.in consi.clxxxvij. inci.in causa quæ vertitur Pisis inter Petrum magioli.in col. j.in antiquis. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Obtinere.adde Bal. dū cōsil.clxvij.& clxxxviij.vbi refert illud dictum Specu.& cōsil.iiij.vbi vide etiā ad propositum præsentis apostillæ.

b ¶ Bal.vide eundem Paul.de cast.in d.§. chrysogonus. & dictum Spec.in d.§.sed pone egi.itelligit Ludo.Ro.in l.prædia.in fra de acquir.pos.verum,quādo in libello esset deducta numeratio & postmodum probatū fuit de cōfessione,sed quando simpliciter in libello nō est facta mētio de numeratione sed tolum de mutuo: tūc debet sequi condēnatio licet sit probatum solū de cōfessione.& ita etiā ante ipsum scellexerit Ange.in consi.suo.ciij.in ci.in quæstio.vertēte inter dominum Michaelē & Imo.in d.§. chrysogonus.col.vij. & latius Alexand.de Imo.in consi.clxxix. col.pen. versic.& ita etiam & de mente.ij. vol.& vide eundem Alex.allega.Paul.hic in consi.xc.colū.ij.in fi.in iij.volu.Cur.

c ¶ Determinatur.adde q̄ in hac.q.cōsuluit idem Paul.de cast. in consil.clxxxvij.in antiquis,inci.cōsuluī in causa quæ vertitur Parisijs.Cur.

d ¶ Quod non.in hoc articu.in quo do.Ias. more solito multa pulchra dicit:& quo ad primum articulū q̄ cōstitutus ad præcipien.nō possit confiteri.secus autē si sit additū & ad confitēdum, adde idē tenet Are.cōsi.iij.& ibi vide quod voluit.& licet do.Ias. hic dicat, quòd Fulg.consuluit contra Bar.dic quòd idē Ful.consil.cxx.in j.col.ver.pro plenio-ri.expresse sequit̄ sententiā Bar.incipit cō silium, duobus fratribus.

quo casu si pecunia erat mutuantis,& stipulatio incōtinenti ante vel post interuenit,oritur actio ex stipulatione,nō ex numeratione,quæ censetur facta causa implendæ stipulationis.vt j.de dona.l.si ita fuero.§.fi.cum l.seq.Sed si stipulatio esset inutilis,bene oriretur ex numeratione,vt j.eo.l.certi cōdictio.§.quoniā.quia igitur de vera numeratione apparet,dicitur ciuile nō merè,cui natura cohæret alia cooperatur.Si verò stipulatio interuenit,nō tamen incontinēti,tūc oriretur actio ex numeratione,si mutuās esset dominus,& sic
b mutuum esset naturale:& si postea interueniret stipulatio animo nouandi,tollere tur,& in eā transfunderetur.Si verò tradens nō erat dominus,tūc nō est curandū an incontinenti,an ex interuallo stipulatio interuenerit:dūmodo ante cōsumptionem:quia actio nō est nata ex numeratione:& sic nō potest dici mutuū naturale,si nascitur ex stipulatione.Et sic dicitur ciuile,cui cooperatur natura.Si verò post cōsumptionem,tūc fuisset nata ex numeratione reconciliata:& sic esset naturale,cui ius ciuile esset cooperatum,& secuta stipulatione tolleretur,sic dixi.s. †Ex præ
9 dictis apparet,q̄ cum sint diuersa genera mutui,si quis in libello deduxit vnum genus,& probat de alio,succumbit.Vnde si in libello dixi me tibi numerasse centū ex causa mutui,& petij condēnari ad restitutionem: postea produco instrumentū,in quo cōtinetur cōfessio,& promissio per stipulationem,nō autē de vera numeratione,vel etiā cōtinetur de vera nō curo: debeo succumbere,quia in libello deduxi naturale mutuū verè,& actionē orientem probaui de ciuili merè,vel non merè, & de actione oriente ex stipulatione,quę nō fuit in iudicium deducta,nec super ea fuit lis cōtestata.vnde nō potest sequi sententia sed noua interpellatione opus est. vt l.non potest videri.de iud.debes ergo absolui ab actione intentata,nec illā potero amplius deducere vel intentata,vel
10 intētare amplius mutuū naturale:sed postero postea agere ex mutuo ciuili,& deducere actionē ex stipulatione orientem:& ita determinat Bar.in l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus.de ver. obli.& j.eo.l.certi
d condictio.§.si numos.idē videtur sentire Spec.in titu.de teste.§.j.ver.sed pone egi. vbi post argumenta pro,& cōtra videtur ita determinare, & loquitur in for-tiori,quando instrumētum quod produxi,vel testes quos induxi nō probāt stipulationē, vel de stipulatione nō loquuntur,sed de sola confessione:sed certe tunc nō dicitur mutuū ciuile,sed mutuum naturale:quia oritur actio ex numeratione probata per confessionem elapso biennio.Vnde mirandū est de dicto Spec.quia isto casu videtur probatū mutuū,quod fuit intentatū,& sic quod debeat sequi condēnatio:& tamē ipse determinat contrariū,& pro eo quod dixi,bene & optime facit,quod notat Bal.C.de probationibus lege nō nudis.in fin.vbi dicit,q̄ si egi ad depositū,& nō probaui de numeratione per testes qui viderunt,sed probaui
a de confessione depositarij debeo obtinere, [a] quia traditio vel solutio potest probari verisimiliter per testes & instrumenta: sed etiā per cōfessionē partis.vt l.publica.§.fi.j.depositi.vnde Speculator nō videtur dicere verum.sed Bar.in illis terminis in quibus loquimur videtur dicere verū.licet Speculator non alleget Bal.in l.generaliter.C.de non numerata pecunia.in ix. quæstio.etiā in terminis in quibus loquitur Barto.non alleget secundū Nico.de Matth.quod si in libello dixi me numerasse tibi centū,& petij te condēnari, postea produco instrumentū in quo continetur promissio per stipulationē,non tamē notarius attestatur de numeratione debeo obtinere:quia talis promissio continet etiā confessionē de recepto,quæ cōfessio probat numerationē.Certè non perpendit de ratione Barto.quia posito quòd ita sit,tamen instrumentū non probat mutuū naturale,sed ciuile.& tamen in libello fuit deductum solum naturale,& actio oritur ex numeratione,cū de stipulatione non fuit facta mentio.Breuiter quicquid sit mihi videtur quod dictum Bart.sit nimis rigorosum,& penes laicos esset iniquum. vnde potest dici,quod debeat sequi condemnatio,prout dicit
b Baldus [b] nō tamen per rationem suam:sed dico,quòd ex productione instrumēti apparet,qualiter actor in suo libello voluerit numerationem deducere,quia non tanquam causam de per se,& quæ produxerit actionē,sed tanquam causam accessoriam implentē stipulationē,sicut in simili,ex his quæ actor ponit in cōclusione libelli,declaratur qualiter intellexit narrata,vt l.Aurelius.§.Stichus.& ibi not.de liberatione legata. vnde cum semper debeamus fauere actori quantū ad sustentationem libelli,vt communiter traditur per doctores præsumē dum est,quòd voluerit in iudicium deducere illam actionem, quam ex his postea in probatione inducit,& sic ex stipulatione,si producat instrumentū continens illam:quia ad inuicem se compatiuntur,cū vna fiat ad sustentationem alterius.Vnde videtur iniquum cuilibet,quòd reus absolueretur.Si autē nō datur stipulatio,nec sola confessio:tūc aut per instrumenta,& idem per omnia multomagis,quia illa probant mutuum naturale,quod fuit deductū.Aut per testes,tunc aut feci articulum de vera numeratione,sed testes de illa non deponunt, licet solum de confessione:& tunc puto verum dictū Speculatoris.& imputetur mihi cur in articulis adstrinxi me ad probandū veram numerationem,quæ nō est probata:vnde nec ex illa possum obtinere,nec ex confessione:quia tamen non sit deducta in articulis,testes super ea deponentes deponunt nō iurati,& sic faciunt fidem si iurauerunt deponere super articulis.Si verò super tota causa,tūc idem in sequenti modo dicam.Si autē feci articulum de cōfessione,& testes de ipsa deponunt,& tūc probaui mutuum naturale,& sic debeo obtinere per ea quæ notantur per Bald.in d.l.non nudis.in fin.& l.si quis testium. C.de testibus.quòd isto modo saluo dictum Speculatoris.Sed si vnus testis deponeret de vera numeratione,alter deponeret de confessione,nō resultaret perfecta probatio:quia remanet probata.& isto modo intelligitur quod notatur per Cy.C.quę sit longa consuetudo.l.ij.in penulti.colum.& Bald.C.de non
10 numerata pecu.l.si ex cautione.in xj.& xij.quæstione. †Vlti
c mò etiam per prædicta determinatur [c] quęstio,si feci procuratorem ad recipiendum centū à me,& nunc ego produco cōtra te instrumentum in quo cōtinetur confessio procuratoris qui accepit à me centū mutuo nomine tuo,vnde peto te con-
d demnari:an sis condemnandus? & dicit Bartol.quòd non. [d] Quia feci procuratorem ad recipiendū mutuum naturale, & ego probo de ciuili.Hoc non placet,quia ista confessio sine stipulatione non probat ciuile,sed naturale:sed propter aliud potest procedere dictum suū,quia confessio talis procuratoris sponte facta tibi,nō præiudicat extraneo.in l.certū.de confessis.vnde ex illa confessione non probo cōtra te,sed contra ipsum:bene tamen facit te ratū habere,vt ipse mihi restituat.
11 †Sed si tanquàm testis cum iuramēto interrogaretur,& sic nō / per modum voluntariæ iurisdictionis,sed ex necessitate,bene faceret fidem vna cum alio teste etiam cōtra dominum,per ea quæ notantur in lege nō solum.in fin.princi.ff.de procurator. quòd confessio procuratoris non voluntaria,sed ex necessitate facta præiudicat domino.Patet etiam ex prædictis †quòd si
12 feci procuratorem ad exigendum à debitoribus,& adquietandum: & apparet instrumentū in quo confessus est recepisse,& quietauit,tale instrumentū nō prodest debitoribus contra te,si aliter nō probatur de solutione,quia videtur cōstitutus ad quictādū de receptis.sed hic nō apparet,quòd receperit nisi per cōfessionem suam quæ nō præiudicat tibi,& ad hoc.l. nō abstulit.de noua.& ita determinat Bart. qui semper allegatur hic ad hoc.& ita determinat Ioan.and.in titu.de teste.§.j.

versi.

versi.sed pone ergo.in fine addi.Sed si esset constitutus ad recipiendum,& recepisset consitendo præiudicat sibi cōfessio.ita not.Ang.in l.si debitorem.de nouat.j. hic non sunt alia.

1 ☞ *In mutuo tacite,videtur actum ab utraq; parte,ut æquè bonum reddatur.& numero 3.*
2 *Tacite actum habetur pro expresso,& quando.*
3 *Accipiens mutuo decem corbes vini in mense Iulij:si vult reddere decem corbes musti non cogitur creditor recipere, & quid econtra? & num.7.*
4 *Vinum non potest dici uetus,quousque uenit nouum,& uetus dicitur anni præcedentis.& num.7.*
5 *Creditor qui mutuo dedit pecuniam in antiqua forma,non cogitur eam recipere in noua forma,nisi sit in eadē bonitate intrinseca: & quid si redditur melior moneta.n.6.*
6 *Pecunia mutuata debet in eadem forma reddi,licet nunc plus ualeat.*
7 *Creditor non cogitur recipere uinum rubeum pro albo mutuo dato.*
8 *Testes seniores præferuntur iunioribus,si sunt eiusdem dignitatis.*
9 *Tacitum in quibus non habeatur pro expresso.*
10 *Quod uenit de natura contractus,uel de substantia,censetur actum ab utraq; parte: & quando præsumatur aliquid actum,uel dictum inter partes?*
11 *Si dixero,tolle pecuniam istam,quando præsumatur mutuum uel donatio,uel depositum.& num.13.*
12 *Donatio non præsumitur nisi tribus casibus.& num.1.*

LEX III.

1 VM quid. †In mutuo tacite videtur actum ab vtraque parte vt æquè bonū reddatur & quod tacitè agitur ab vtraque parte habetur pro
a expresso: [a] & semper † allegat ad hoc vltimum quod tacitū ha
2 betur pro expresso.Sed hoc est verū quando fuit actum inter partes,licet nō expressum:& ita loquitur hic:nō sic si non fuit actum.Quando autem non præsumat actum dictū super glo. Et primò ponitur vnum dictū vsq; ibi,[velut.] Secundò explicatur vsq; ibi,[nam.] Tertiò tollitur obiectio, quæ poterat fieri & declarat hic vnum dubiū circa prin.l. præcedentis.vbi dicitur q̄ in mutuo contrahitur obligatio ad aliud corpus,qđ traditum fuerit in eodem genere. An ergo sufficiat,q̄ in eodē genere reddatur:videbatur q̄ sic,vt ibi.Contrarium hic dicitur,q̄ etiam aliud requirit q̄ etiā reddatur in eadem bonitate: aliter creditor non cogitur recipere.Et aduertendum,q̄ istud
b non est de substantialibus mutui,quia posset agi contrarium [b] & adhuc esset mutuum non sic in substantialibus si ageret, q̄ fieret substitutio in alio genere.vt in princi.l.præcedentis.Est ergo istud de naturalibus mutui,quæ possunt alterari per pactum,& remanet mutuum.vt l.pacta conuenta.de contrahen. emp.sed substantialia non possunt alterari. & si fieret alteratio,faceret ipsum transire in aliam speciem contractus.vt j. de
5 preca.cum precario,& de do.cau.mor.l.vbi ita donatur. †In tex.ibi,[vinum nouum.]accipe hic pro musto:si enim mutuauit tibi decem corbes vini in mēse Iulij,& vis reddere x.corbes musti in vindemia,non cogor recipere:& tunc clarè procedit. Sed si velles reddere de vino nouo postq̄ dimisit grossitiē,puta intra festū natiuitatis:nō est ratio quare nō cogar id recipere:quia illud est melius,quā vetus,cū illud sit magis duraturū. Dicit enim nouū respectu veteris,& econuerso vetus respectu
4 nouī,cum sint correlatiua.†Vnde non potest dici vetus quousq; venit nouū,nec nouum quousq; reperitur de veteri postea verò:nec nouum nec vetus dicit.addē l.si quis vinū.in fi.cū l.seq.j.de vino tritico & oleo leg.& glo.quæ est in c. generali.
5 super ver.de nouo.de elec.li.vj. In gl.ibi numero.†Not.istud verbū per quod dicit quęstio,quam formāt hic doctores, licet istam gl. non pōderent. mutuaui tibi decem grossos, quorum quilibet valebat xxiiij.denarios:postea cudunt alij de non ita bona liga,tamen tantum valent quantū illi: Vis mihi reddere decē grossos de istis,nolo recipere, nisi des mihi tantum plus quantū illi valebāt bonitate intrinseca: quia erant de meliori liga:quærit quid iuris:& videt quod cogar recipere & nō videt curandū de bonitate intrinseca,quia illa nō sentit nec gustat sicut bonitas vini vel frumenti. Sufficit ergo,q̄ sint eiusdē bonitatis extrinsecæ.Contrariū determinant doctores & ita sentit ista gl.q̄ debeant in eadē bonitate intrinseca, vel quod soluat hoc tantū plus.Facit capit.olim cum canonici.extra de
6 cens.bonitas verò vel deterioratio extrinseca nō attendit nisi ex tēpore more.†qđ si tēpore quo mutuauī,valebat xxiiij.nūc valet xxvj.cogeris dare decē grossos sicut recepisti, licet plus valeant,nisi fuisses in mora recipiēdi:& hoc voluit glo.finalis istius l.per l.vinum.j.eo.& per l.rationē, a
§.si q̄ venditorē.de actio.emp.adde quod not.in l.Pau.j.de solut.nam moneram de argento nō cogor recipere,si deterior est: si autem melior est,puta de auro,quid iu-
7 ris sit:dic vt ibi. †In glo.sequēti ibi.[sed hoc tamē est eiusdē qualitatis.]certe si vel let reddere rubeum pro albo,bene essent b
diuersæ qualitatis & non cogeris recipere:sed nouum & vetus nō diuersificantur
c in qualitate,sed in tēpore: quia nouū [c] est anni huius,vetus est anni præcedētis.vt l. si quis vinū.cū l.sequēti de vino tritico & oleo leg.& ideo si vult reddere rubeum pro rubeo,albū pro albo,licet istud sit vetus,& aliud sit nouū cogitur creditor recipere,si eque bonum,vel melius est:alias d
8 secus,vel si non esset duraturū secundum doctores.per rationē quæ hic ponitur in e
glo.q̄ quod melius est,ipsum quoq; bonum est,quia comparatiuus vel superlatiuus nō retinet significatū positiui.Ideo
8 non dicitur diuersæ bonitatis. †In ea-
d dē glo.in fi.ibi,[ad testes seniores,vt preferātur iunioribus.] [d] & hoc si sunt eiusdē dignitatis,argu.j.de fide instru.l.fi.& de iure immunitatis.l.semper.secus,si iuniores essent in maiori dignitate,secundū Guliel.de Cug.& sic loquitur argumen.contra formatū in gl.in auth.de monachis.& quod no.in l.gallus. in princi.de libe.& posthu. In glo.seq.ibi de verbo.obliga.l. quicquid.in hoc brocar.dic,quòd aut omittitur illud quod est de substantia & forma vel verbū in stipulatione,vel præcedit interrogatio & nō sequatur responsio:& non habetur pro expresso.vt in d.l.quicquid.ltē in matrimonio,in quo sunt necessaria verba in valentibus loqui.vt nota.in l.cum notissimi.in princi.C.de præscriptio.xxx.anno.certè nō valet matrimoniū si non interuenirent,licet posset constare,quòd intēdebat contrahere.Interdū nō omittitur illud quod erat de substantia &
9 forma,& tunc tene distinctionē glo. †quòd aut fuit tacitè actū ab vtraque parte,& tunc habetur pro expresso,aut ab vna vel
10 neutra:& tunc secus. †Item ab vtraq; parte censetur actum. Primo si illud erat de natura cōtractus,vt hic vel de substātia. vt in l.præcedēti.in princi.vel de cōsuetudine.vt l.quòd si nolit.§.qui assidua.de ædil.edicto.vel si erat dictum in præcedentibus,vel censeatur dictū in sequentibus.vt l.Titia.§.idem respondit.de verbo.obligatio.quod dic vt in l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus.per Barto.eo.titu.hęc tamen vera præterquàm in casu.l.fina.C.de nouationibus.vbi non habetur pro expresso.licet ab vtraque parte sit actum,nisi exprimatur.Idē,quòd expressio haberet vitiare actum.vt in l.expressa.de regu.iur. cum vero ab altera parte tantū non habetur pro expresso.vt l. si repetendi.C.de condict.ob causam.multominus si à natura.
11 In †eadē glo.ibi,sed quid si non appareat.dicas in hoc artículo quod aut illa fuit tradita in saeculo,& sic est tāquam speces,& censetur depositum,quia magis cōuenit naturæ depositi actus tradendi quàm mutui,vel doni.argumen.eius quod nota.j.in l.proxi.in fin.mag.glos.aut fuit tradita numerata:& tunc in tribus casibus præsumitur donum.Primò quando tria
e concurrunt,quòd quantitas sit parua,tradens sit diues [e] & ille cui traditur sit pauper,vel persona ad quam habeatur affectio, vt sonat ista glos.iuncta alia glos.per quam ista suppletur.C. de dona.inter virum & vxo.l.si filij tui.super verbo probat.in fin.& l.vtrum.j.de donatio.inter vir.& vxo.Secundus casus est,quādo tradidissem tibi,vt aliquid faceres in tuo quod alias non fuisses facturus textus est nota.eodem titulo de dona.inter vi.& vxo.l.sed si mors.§.fina.etiā si quantitas esset magna. Tertius est,quando tradidissem ex aliqua causa de præterito falsa,quam scirem esse falsam.vt l.cuius per errorem.de regu.
12 iur.†Extra istos casus in dubio non præsumitur donatio per l. cum de indebito.de probatio.quod tamen examina vt plenè
13 not.per Bar.in l.quæ dotis.solu.matri.† Quid ergo erit an mutuū an depositū:gl.hic nō declarat.Bart.videtur sentire,quod erit mutuū quia actus tradendi conuenit naturę mutui:& hoc

a ¶ Expresso.vide hic late per do.Ias.in secunda lectura cui inquantū ponit an dispositio Auth.res quę habeat locū in prohibitione expressa,adde Barto.Sozi.consi. lxxvj.& vide quę posui in l.à filia.ad tre.

b ¶ Contrarium.dicit hic do.Ias.q̄ valeret pactū.q̄ debitor posset reddere rem deteriorem.

c ¶ Nouum.quādo vinum nouum debeat incipi portari & omitti vetus:vide per Ludo.Roma.singul. suis fol.x.

d ¶ Iunioribus. facit quod voluit Are.cōsi.xxiij.

e ¶ Sit diues. adde qđ voluit Sozi.eius consil.lx.nondū impresso.tamē breui imprimetur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Propositum. adde quod dicit Alexā. de imo. in. consil. viij. in iij. vol. die q id principaliter inspicit ad quod ordinatur act⁹ hominis. allega. l. nō omnis. in §. vtrū. ff. de stat liber. defur. & l. ij. §. si quis. & ibi Bar to. ff. si quis caut. & ad de eundē Paul. de ca. in cōsi. cccl xxxiij. inci. ad primum quæsitum. Fran. Cur.

b ¶ Principale. quòd principale propositū debeat attendi, adde quod voluit Alexan. lxxxvj. ij. lib. & cōsil. lxvij. iij. lib. & consi. clvj. ij. lib. & cōsi. cxxiij. quarto libr. per signi. de homo. consi. xx. & cōsi. xxij. & cō sil. cl.

c ¶ Florētiæ. circa hoc vide quæ latissime ponit Lau. de Rodulpho in repe. c. consuluit extra de vsur. Frā cis. Cur.

placet. vt dixi. ff. proxi. §. j. Sed Bald. in l. incendiū. in fi. videtur tenere q̄ sit depositum, quia magis expedit tradenti habere actionē depositi, quæ est boneficii, quàm certi condictionē ex mutuo quæ est stricti iuris. Nā etiam depositū fieri potest ad similitudinē mutui. vt in l. lucius. j. depositi. Certè hoc verum, quando fuit expressē actū: aliàs cū egrediatur terminos depositi, non præsumitur habuisse animū deponendi, vt colligitur. Nec obst. ratio Bald. quia nō debet attēdi, quod est vtilius tradenti, sed potius contrarium per. l. veteribus. ff. de pac. cū fuerit in sua potestate exprimere. Si autē nō apparet, an fuerit tradita in sacculo, an numerata: tunc puto habere locum opi. Petri. quā ponit Cy. in d. l. incendiū. in fi. quod præsumitur data in sacculo, & sic fuit depositum, per quod collígitur decisio. q. scilicet si domus talis recipiētis, fuerit cōbusta cū omnibus quæ ibi erant, an sit liberatus. nā si præsumere tur tradita numerata, & sic mutuum: non erit liberatus per illā. Si vero in depositū, erit liberatus, quia non est translatū dominium. Pet. hanc videtur tenere.

1 ☞ *Depositum si sit gratia accipientis, periculum interitus ad depositarium pertinet.*
2 *In deposito gratia recipientis venit leuis & leuissima culpa, si gratia dantis venit latæ culpa: & quid de casu fortuito?*
3 *Depositum si sit gratia recipientis, & tradens voluit habere usuras, venit etiam leuissima culpa.*
4 *Depositum principale inspicitur.*
5 *Statutum quod extante masculo fœmina non succedat quare ex parte masculi sit fauorabile: & sic ampliandum ad nepotem.*
6 *Mutuans qui non mouetur principaliter ad mutuandum propter usuras habendas, ut quia posset ad hoc compelli, non dicitur usurarius.*

LEX IIII.

1 SI quis nec causam. †Si depositum fiat gratia accipientis periculū interitus ad depositarium pertinet. h. d. No. q̄ quando depositum fit gratia dantis: periculū pertinet ad dantē, nisi interuenerit dolus depositarij, vel lata culpa. j. depositi. quod
2 Nerua. †sed quādo gratia recipiētis, est idē quod in commodato, in quo venit etiam leuis, & leuissima. non autē casus fortuitus nulla præcedēte culpa: & ita debet intelligi ista. l. Quæro ergo de intellectu istius literę, quia dicit istū depositariū teneri de periculo: qualiter hoc intelligatur. per glo. sunt opiniones. Ioan. dicit q̄ intelligatur, quòd teneatur de casu fortuito, etiam si nulla culpa interuenit, & pro ista opi. facit iste text. in verbo periculo quod videtur significare casum fortuitū, vt si quis caut. l. sed & si quis. §. quæritū. cum ibi no. Itē videtur tex. expressus. j. eo. rogasti. dum dicit sine culpa. Itē per rationem, quia istud depositū ordinatur ad mutuū: ergo debet esse idē, quod in mutuo. Sed in mutuo tenetur recipiens de casu etiam nulla culpa precedente. vt in l. incendiū. C. eo. Azo tenuit contrariū, quod nō tenetur de casu, nisi præcedat aliqua culpa saltem leuissima, & hoc quia fuit factū gratia recipiētis: ergo debet idem quod in cōmodato, in quo non venit casus, nisi præcedente culpa leuissima. l. si vt certo. §. nunc videndū. infra cōmodati. Sed si esset factū gratia dantis, nō veniret nisi lata culpa. vt l. quod Nerua. j. depositi. sufficit ergo quòd istud quod factum est gratia recipientis, faciat venire leuē & leuissimam. Vnde cū satis hoc operetur, vlterius nō extendit effectū suum: sicut in simili de æstimatione quæ aliquando facit venire leuē, aliquando leuissimā, & etiā casum. & in d. l. si vt certo. §. nunc videndū. Itē per rationē viuam, quia quouscq̄ est apud illum in causa depositi damnū erit tradentis: ergo sibi perit non interueniente culpa recipiētis. per l. pignus. & l. quæ fortuitis. C. de pigno. actione. Docto. distinguunt in hoc articulo, q̄ aut fuit tradita in sacculo tanquam species, & vera sit opinio Azonis sine dubio. & ad l. rogasti. respondeo vt in glo. & hoc per rationes prædictas: aut fuit tradita numerata, & tunc cessant rationes prædictæ, quia dominiū translatū est in recipientem, & est
3 obligatus in genere: & genus nō est peremptū. & sic est idem quod in mutuo. per l. incendiū. C. eo. †Item quæritur: quid si iste deponens tradens voluit habere vsuras in casu quo vertatur mutuū, videtur quòd nō veniat tūc culpa leuissima, sed leuis: quia iste contractus est celebratus gratia vtriusque. vt d. §. nūc videndū. glo. in fin. determinat contrariū eo casu, quo loquitur iste textus: quia iste non habebat causam nec propositū mutuandi, nisi propter amicitiam illius: & ista fuit principalis causa, qua fuit motus, non vt vsuras haberet. Et istud principa
a le propositū[a] attenditur vt dicatur contractus celebratus gratia accipientis tantū, nō gratia vtriusque: & est casus de hoc. j.
4 eo. l. rogasti. in verbo, maxime. †& ista glos. semper allegatur quod inspicitur principale propositū. Vnde inducitur ad quæstionem statuti quod cōtinet partim odium, & partim fauorē, à quo fiat denominatio, vt sciatur, an debeat restringi, an ampliari: vt in c. odium. de regu. iur. & ibi glo. facit quod à propo
b sito magis principale[b] est. †Vnde si statutū dicat, quòd extāte
5 masculo fœmina non succedat principaliter intēdit prouidere masculo, ideo fauorabile: ideo dic, quòd ex parte masculi est fauorabile, & sic ampliandū, vt si loquatur de filio, extendatur ad nepotē ex parte fœminę est odiosum. & sic si loquitur de filia nō extenditur ad neptes. ita nota. in l. ij. C. de in ius vocando per glo. & Bald. & adde quod not. in l. qui exceptione. j. de
6 condic. inde. facit etiam ista glo. †quòd quādo ille qui mutuat non mouetur principaliter ad mutuandū propter vsuras habendas, sed alio respectu accessorio, vt sunt aliqui, qui soluunt pecunias in cōmuni, qui possunt ad hoc compelli: & sic nō spe vsurarum videtur soluisse, licet habeant spem recipiēdi numerationem: nō dicuntur vsurarij: & sic illi qui recipiunt in præ
c stitis Venetorum, vel de monte Florentiæ[c] licitè recipiunt, & non tenentur ad restitutionē. Istud videtur esse de mente scribentium in materia vsurarū, quia libentius retinerent pro se, quàm soluerent in cōmuni. Vnde nō soluunt pro renuntiatione habenda, sed principaliter pro necessitate eis incumbente hoc videntur facere quod aliàs esset illicitū. argu. l. qui potuerunt de manu. testa. & l. j. de offi. consu.

1 ☞ *A fure & à prædone potest quis rem suam condicere.*
2 *Quid in malæfidei possessore simplici.*
Condictio est actio personalis ibi.
3 *A fure, potest etiam condici possessio.*

1 §. Res pignori. †A fure & à prædone potest quis rē suā condicere, quod tribus probatur exemplis. hoc dicit. Sicut ergo omnis cōdictio degenerat contra furē. vt insti. de act. §. fi ita q̄. ita & contra prædonem, vt hic in tex. †Secus puto in simplici malæfidei possessore in quo nō
2 est dare delictū, vel quasi. Ex quo oritur cōdictio quæ est actio personalis, licet docto. hic loquantur generaliter de malæfidei possessore, sed intellige sanè, vt dixi. Et no. quod hic nō condicit dominiū, cū illud habeat sed condicit ius ratione dominij, quia asserit se dominū. Sed si non asserit se dominum, sed fuisse possessorem, tunc diceretur cōdicere possessionē: ita potest intelligi opinio illorū qui dicebant cōdici possessionem, & non rem: & ita loquitur textus in l. indebiti. §. sed si numi. de cōdictio. indebiti. †vel dic quòd etiā in casu. §. habito respectu ad
3 agentem, dicitur cōdici res ratione dominij, sed habito respectu ad conuentū, dicitur cōdici possessio. secundū Iaco. Butri.

1 ☞ *Periculum interitus post moram pertinet ad debitorem.* ☞ *nume. 5. & 7.*
2 *Mora perpetuat obligationem.*
3 *Re perempta post moram debitoris, fit executio in æstimatione officio iudicis.*
4 *Interpellatus seu debitor ut constituatur in mora requiritur quòd habeat facultatem tradendi: uel dolo fecerit, quominus habeat.* ☞ *nume. 11.*
5 *Item quòd sciat, uel scire debeat se teneri.*
6 *Dolus commissus in desinendo possidere, an perpetuet obligationem, sicut mora?*
7 *Debitor conditionalis occidendo speciem debitam, dicitur in mora constitui.*
8 *Debitor certæ quantitatis in genere, quando per interitum rei liberatur.*
9 *Obligatio si est alternatiua per interitum unius, ante moram non liberatur debitor.*
10 *Si res debita fuisset eodem modo peritura penes creditorem, quando liberetur debitor per interitum rei post moram?*
11 *Difficultas soluendi non expressa in cōtractu non impedit aliquem obligari, & quid si fuit expressa?*
12 *Difficultas in obligationibus facti impedit moram: & quid in obligationibus dandi.* ☞ *nume. 13.*

Debitori

13 *Debitori quantitatis etiam condemnato conceditur quadrimestre ad soluendum ne præcipitet res suas.*
14 *Miserationis gratia datur debitori tempus decem dierum.*

LEX V.

1 QVod te mihi. †Periculū interitus post morā pertinet ad debitorē & dicitur in mora q̄n potuit tradere, & non tradidit, vel dolo fecit quominus posset, & quando sciuit, vel scire potuit se teneri. h. d. Primo tractat de effectu moræ vīq; ibi, [sed cū quæritur.] Secūdo declarat qualiter mora cōmittitur, vel ponuntur duo, quæ sunt necessaria ad hoc, vt debitor cōstituat in mora. Sunt & alia plura quæ habētur per glo. magistrā in l. mora in fi. ff. de
2 vsuris. & plures alij effectus moræ, vt ibi not. †Nota ex prima parte, q̄ mora perpetuat obligationē: quia facit q̄ de interitu speciei debitæ nō liberetur debitor, sed remanet obligatus ad
3 eandē rē, ac si nō esset perempta: & potest peti, & cōdēnari. †& propter impossibilitatē rei, iudicis officio fit executio in æstimatione. Potest etiā in stipulationē deduci, ac si esset in rerum natura, cū esse fingatur. vt hæc habētur in l. si seruū. §. effectus. §. nouari. & §. fi. de ver. obli. & ad hoc in titu. proxi. l. eū qui. §. j. licet ergo res quæ nō est in rerum natura, necesse fingitur, vt possit in obligationem vel stipulationem deduci. vt l. si homo mortuus. de ver. obli. bene tū potest remanere, & etiā cū finga tur propter morā, in obligatione esse debet, vt patet ex dictis legibus: sed si nō posset, in mora regula est, q̄d per interitū rei liberetur debitor speciei, vt in l. si ex legati causa. de verb. obli.
4 †Ex secūda verò parte nota quod ad hoc vt qs cōstituatur in mora per interpellationē, requiritur q̄ habeat facultatē tradēdi, vel dolo fecerit, quo minus habeat. secus ergo, si dolo, posito etiā q̄ culpa. Vnde si rē debitā ad locū trāsportasti, licet fueris in culpa, si non dolo fecisti, non es constitutus in mora, nisi transacto tāto tēpore, q̄ potueris eā reducere. facit. §. de eden.
5 l. prætor. §. fi. cū l. seq. †Itē requiritur q̄ sciat vel scire debeat se teneri: vt cū cōueniē ex suo cōtractu, vel etiā defuncti, si tamen
a hoc casu certificetur ex ostēsione[a] instrumēti de debito. C. quæ res pig. ob. pos. l. nemine. in versi. certior factus. aliàs secus vt j. depo. l. si qs inficiatus. Adde illa quæ reperiuntur vt in d. l. mo
6 ra. no. †sed quæro hic extra glo. & doct. qd si debitor erat in mora, tñ erat infra tempus, quo poterat morā purgare. & infra illud res est perēpta an liberetur? videtur q̄ sic, quasi nō videatur in mora, postquam potest eā purgare. Casus est in cōtrariū qui nō est alibi. C. de fideiusso. l. sancimus. §. fi. dicit tñ Dy. in l. si seruus. §. sequit. de verb. obli. q̄ pōt purgare morā adhuc, ne incidat in pœnā soluēdo æstimationē: sicut posset offerre rē, si
7 nō esset perēpta. arg. de lib. leg. l. cū eos. †Itē quæro, si nō fuit in mora cōstitutus, tñ dolo desijt possidere, & antequam interpellaretur vt traderet, res est perēpta, & sic an liberetur? & sic, vtrū dolus cōmissus in desinēdo possidere, perpetuet obligationem sicut mora? videt quod nō per. l. vēditor. §. j. ibi: [nō deberet enim Stichi promissor.] j. de hære. vel actio. vēdi. vbi videtur esse casus in cōtrariū. j. dep. l. j. §. si rē. Breuiter dicas, aut eras mihi obligatus ad restituendū rē quæ erat mea & sufficit dolus cōmissus in desinēdo possidere, vt perpetuetur obligatio. vt d. §. si rem. Aut eras obligatus ad dādū rem, quæ nō erat mea. & tūc ille dolus nō sufficit. vt d. l. vēditor. nisi p illū quē debitor transtulit, quia factū illius reputat factū debitoris. vt j. rē
ra. ha. l. si indebitum. §. j. & quod not. ff. de alie. iud. l. iij. §. opus.
8 & ff. de rei vendi. l. iulia. in princi. primæ glo. †Sed si ipse debitor occidisset, tantū hoc operaretur, quātū mora ad perpetuādam obligationē. l. si seruū. in prin. de ver. obli. & hic in fi. j. gl. nisi hoc fecisset de iusta causa. eodē tit. l. seruū. & de leg. j. l. quid ergo. §. si hæres. Quæro vtrum debitor cōditionalis possit in mora cōstitui, respōdeo per negligentiā nō soluēdo, nō: qa vbi nulla petitio, ibi nulla mora vt l. si pupillus. de ver. obli. & hic nulla est petitio. vt j. eo. l. certi cōdictio. post prin. Sed per male factū, potest vt si speciē debitā interimeret, qđ habet vim moræ. vt no. in fi. j. glo. & ita no. in l. eū qui. §. fi. de ver. obli. ibi per glo. & Bar. Itē quæro, quo casu loquitur ista. l. respōdeo q̄ quādo duo cōcurrunt scilicet q̄ sit debitor certæ speciei, & q̄ obligatio sit simplex: & tūc distinguitur, & an pereat post morā, &
b non liberatur debitor, vt hic: an ante, & tūc secus, [b] vt d. l. si ex
9 legati causa. †Si verò erat debitor certæ quantitatis in genere, in distinctè nō liberaē per interitū quan- a
titatis, quia nō dicitur perimi res debita, cum nullū certū corpus pecuniæ debeaē, licet pecuniam ad soluendum parauerit. vt l. incēdium. C. eo. secus si tenereē ad certū corpus pecuniæ, nā tūc diceret obligatio certę speciei. vt in l. si certos numos. de b
lega. j. primum tamen dictum fallit in casibus, scilicet si obtulisset, & creditor fuisset in mora recipiēdi. nam si postea illa pecunia perderet, liberareē debitor ope exceptionis: secus si nō perdereē[c] vt j. de sol. c
l. qui decē. in princ. Item fallit, quādo debereē quātitas respectu certæ speciei: tūc per interitū speciei post morā, liberareē à quātitate. vt l. electio. §. si is. ff. de noxa. & c
l. miles. §. j. de reg. iur. & j. de pecu. l. quæstum in prin. de leg. j. l. Titiæ textores. §. fi. & l. quidā testamēto. §. fi. fm Bar. aduerte quia oēs dictæ leges excepta l. Titiæ. §. fi.
si bene inspiciant, loquunt q̄n debitor soluēdo illā speciē poterat liberari ab obligatiōe quātitatis: & tūc est q quū q̄ si sine culpa vel mora pdit facultatē soluendi illā speciē, libereē à quantitate, quasi propter dictā facultatem videat potius esse in obligatione ipsa species, quā quantitas. Item d. l. Titiæ. §. fi. loquitur quando in obligatione erat species, propter difficultatem soluendi eandē duobus, officio iudicis peruenireē ad æstimationē: ideo perempta specie & sic extincta obligatione principali, nō supereret actio, cui possit accedere iudicis officiū mercenariū. vt l. iiij. C. depositi. cæterū si esses mihi obligatus ad æstimationem speciei, & sic respectu certę speciei, per stipulationē vel alio modo, q̄ non posses liberari soluendo Stichū me inuito. vt §. eodem. l. ij. §. j. & quia ipsa quantitas esset in obligatione, nō puto, quòd propter incertū Stichi liberareris: licet Bar. indistinctè loquatur dummodo possit probari quantum valebat Stichus, aliàs per incertitudinem potius, quàm ex illa causa videris liberatus: & isto casu posset saluari dictum Barto li. facit lex fundum Cornelianum. de noua. & infrà mandati. l. hominem. si autem fuisset expressa certa quantitas, nō diceretur obligatio quantitatis respectu certæ speciei, cum ad speciē nō habeatur respectus, sed ad seipsam quæ certa est. Fallit etiā quòd quando quis esset obligatus ad certum genus monetæ, puta, ad centum grossos Florentinos, qui postea perdiderint cursum, & amplius nō cuduntur, nec expenduntur: nam dixit Petrus in l. in minori. C. in quibus cau. in integrum restitutio non est necessaria. quòd debitor liberatur. Bart. verò hic dicit quòd liberatur à dando in forma, sed potest stare in materia. Nescio quid sit dicere istud. Vnde dic melius, quòd remanet obligatus, vt soluatur æstimatio illorū de pecunia non current: & est casus in capitulo, olim. & c. cum canonicis. extra de cē sit. ita not. Bartolus & melius quàm hic in l. Paulus. j. de solu. Item si esset obligatus in genere: tunc aut in genere generalissimo, vt ad hominem, & idem quòd in quantitate: aut subalterno, vt ad vnum de seruis suis: & tunc aut pereunt aliqui, non omnes: & idem vt non liberetur. aut omnes, & tunc liberatur, quia perit totum genus. vt in l. ratione. §. incertæ. ad l. Falcid. & j. loca. l. in naue. sed quare non sic, quando non teneris ad certos grossos Floren. & torū istud corpus perit? Respōdeo q̄ succedit aliud loco eius. scilicet alia moneta quę fingit eadem propter omnimodā similitudinē: nō sic in seruis. Posset tñ dici q̄ si alij subrogarent loco illorū, idem esset dicendū, quod debeatur vnus de subrogatis. ar. de condi. & demonst. l. filiæ. §. à
10 Titia. & de dona. inter vi. & vxo. l. si donatæ. §. fi sponsus. † Itē si obligatio nō esset simplex, sed alternatiua per interitum vnius, ante morā non liberaretur, sed remaneret obligatus in alia re: quod tamen plenè dic vt habetur in l. Stichus. in princi.
11 de sol. per predicta remanēt expedita gl. & suppleta. †Circa verò glossē. ij. in. q. quā format, an sit distinguendū fuisset eodē modo peritura penes actorem, vel non, quādo debitor fuit in mora? Bart. tenet quòd nō, & sic tenet opi. lo. per rationē, quia morosus, & fur æquiparanē. vt l. inter stipulantē. §. pe. seu fi. de verb. obl. sed in fure non distinguūtur. vt §. de vi & vi ar. l. j. §.

¶ Ostensione instrumenti. adde Imol. & quæ ibi no. doc. in clemen. cām. de appel. qđ voluit anc. cōs. cccl xj. hic allega. per do. Ias. cui adde qđ pulchrè voluit Ro. consi. viij.

¶ Secus. hæc regula adeo ampliaē, vt sufficiat probare mortem & nō qualitatē mortis, an casu, vel culpa: nisi esset talis, qui teneret ad custodiā vt carceris, vel opilio, vel pastor, quibus nō sufficit sola probatio mortis: secundū Alexa n. consi. ccxcix.

¶ Perdereē. limita vt l. nulli. C. de erog. mi. an. quod pro sing. posuit Roma. sing. suis, fol. xj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Difficultas.quãdo impediat moram cõstituti.

b ¶ Difficultas.an difficultas impediat moram cõmitti,vide per So.consi.incip.do.labia mea aperiat,præsens consultatio per Sig.de homo.consil. cxxj.& cxcvij.& an difficile & impossibile parificetur.& in quantũ do.Ia.hic ponit,ꝙ sufficit vnica interpellatio, & ꝙ vbi est iuramentum nõ est necessaria interpellatio doctor.ꝙ contrarium voluit Sozi.consil.incip.do. labia.primus cõsultationis articulus tamẽ impressus adhuc non est,& inquantũ tãgit an debitor qui negauit debitũ,excusetur à mora propter difficultatẽ ratione negationis, adde vt per Ludo.Ro.consil. lix.in fine.

rectissimè.breuiter pro opi.Mar.videtur casus in l.quam ipse allegat.ff.depo.si plures.§.fi.nec est bona responsio glo.& dic quod ibi habebat iustã causam litigandi: qa si hoc esset nõ fuisset cõstitutus in mora per lit.cõtesta.vt l.si quis solutioni.ff.de vsur.& sic indistinctè nõ tenetur de interitu,cuius cõtrariũ ibi innuitur,si nõ fuisset eodẽ modo peritura:& ideò aliàs repetendo hãc.l.distinguebã,ꝙ aut constat ꝙ eodẽ modo fuisset peritura penes actorẽ: quia nõ erat vẽditurus:& tũc locũ habet opi.Mar.vt liberetur debitor licet fuerit in mora per.d.l.si plures.§.fin.per quã limitatur ista.l.& hoc suadet ęquitas,vt nõ noceat sibi mora,postquam creditori diligentia nõ profuisset,ar.ff.quis or.in bo. pos.ser.l.fi.§.pe.aut constat ꝙ nõ erat peritura,quia erat venditurus,& tũc habeat locũ ista.l.vt noceat mora ex quo diligentia profuisset actori,aut est dubiũ,& tunc sit distinguendum inter actiones reales in qbus pręsumitur pro reo,si fuit à principio bonæ fidei vt nõ teneatur vel præsumatur:ꝙ eodẽ modo fuisset peritura.per l.itẽ si verberatũ.§.de rei ven.in fi.& actiones personales,in quibus præsumitur cõtra reũ,& pro actore, ꝙ eodẽ modo nõ fuisset peritura per.l.cũ res.§.fi.de lega.j.Ratio diuersitatis,quia primo casu cõpetit actio contra nõ obligatum & qui erat bonæ fidei à prin.& sic mitius agitur cũ eo,quã secũdo casu vbi agitur cõtra obligatũ & qui reputatur malæfidei,si cõueniatur ex facto suo.Si autẽ ex facto defuncti,tũc an requam sit certificatus de debito,non nocet ei mora,per l.si qs inficiatus.ff.depo.si.& sic liberaretur,& hæc in actionibus personalibus descẽdẽtibus ex cõtractibus vel quasi.sed in descendentibus ex delicto vel quasi distinctio illa nõ est adhibẽda se
12 cundũ oẽs per.d.l.§.si plures.de vi & vi arma. †Circa tertiã glo.aduerte ad duos passus.Primus est an difficultas soluendi impediat quẽ obligari,conueniri & condẽnari.Aut quæritur an impediat eũ in mora cõstituí.Primo casu,aut difficultas nõ fuit expressa in contractu,& nõ impedit.Vnde si promittis mihi mille,cũ nõ habeas,& difficile sit,nihilominus mihi obligaris,& eodem modo Stichũ qui est absens,& cũ difficultate potest haberi:aut fuit specificata quia promisisti dare hodie cum non possis intra annũ,& tũc loquimur in contractibus bonæfidei:& remouetur difficultas:& cõceditur tẽpus necessarium, & sic nõ vitiatur cõtractus vt ff.loca.l.insulã.§.j.& idẽ in habẽtibus instar bonæfidei.vt ff.de lega.j.l.si mihi & tibi.§.si quis seruũ.aut in cõtractibus stricti iuris,& tũc vitiatur cõtractus.
13 vt infra de eo quod certo loco.l.vtiq;.§.si quis ita.in fine.†Secundo casu an impediat in mora cõstituí:aut loquimur in obligationibus facti & impedit: vt infra ad legẽ Rhodiã de iactu lege si vehenda.§.idẽ iuris.aut in obligationibus dandi:& tũc
2 aut superuenit difficultas[a] post obligationẽ contractã,sine dolo & culpa lata debitoris: & impediturin mora constituí vt in hac lege quæ videtur intelligenda si fuit in culpa leui vel lenissima transportãdo rem ad aliũ locũ,dummodo nõ sit in dolo.Aut illa difficultas suberat tẽpore contractæ obligationis, quia promisisti Stichũ qui erat tẽpore obligationis in longinquis partibus,postea inter paucos dies interpello,cũ non possis soluere,& tũc aut promisisti ad certum terminum:& elapso tempore nõ potes soluere:& tũc cõstitueris in mora,quia videris asseruisse te posse intra terminũ soluere ad quod bene facit quod no.Innocẽ.in c.p.& g.de officio delegati.aut promisisti simpliciter:& tũc aut expressisti locũ,puta promitto tibi Stichum qui est in tali loco:& tũc videtur actũ,vt detur tantũ tẽpus intra quod possit habere.arg.l.cõtinuus.§.cũ ita.de ver. obli.& in l.si testamento.§.j.de fideius.aut promisisti simpliciter:& tunc Gul.de Cu.videtur dicere,ꝙ difficultas te non excuset,& imputetur tibi,quia promittẽdo videris asseruisse soluere quandocunq;.Bar.cõtra per.l.cũ seruus.de leg.j.pro quo videtur casus expressior de act.emp.l.fi.Sed mihi videẽ distin

b guendũ,ꝙ aut difficultas[b] erat nota creditori & habeat locum opinio Bar.quia nõ decipit postquam sciebat de facili nõ posse solui:& sic videtur tacitè assensisse,ꝙ habeat tẽpus congruũ. Aut nõ erat sibi nota,quia credebat esse apud promissorem:& tũc habeat locũ opinio Guliel.ne creditor remaneat deceptus ex temeraria promissione debitoris,cũ sciebat se de facili non posse soluere & promisit tãquam,si posset.ad qđ infrà de exercito.l.j.§.magistra.ibi.alioquin.cõtrahentes decipiẽtur.& de instito.l.sed pupillus.§.sed si alias.& hæc in obligatione certæ speciei,sed in obligatione quantitatis,Barto.indistinctè dicit difficultatẽ non excusare à mora,sicut nõ excusat ab obligatione:quod nõ placet,quia non est bona æquiparatio:& patet ex ista glo.Itẽ videtur expresse loqui cõtra text.in l.ratio.§.si per venditorẽ.ver.mora autẽ.ff.de actio.emp.vbi erat obligatus in genere,tamen nõ cõstituitur in mora nisi ibi cesset difficultas.
14 †Præterea videꝙ debitori quantitatis etiã cõdẽnato cõcedi tur quadrimestre vt C.de vsuris rei iudi.l.fin.nec cogitur se præcipitare,& res suas distrahere,vt l.diuortio.ff.de neg.gest. & ideo melius distingue,ꝙ aut creditor semel fuit in mora recipiendi,cũ sibi offerretur,& ipse postea interpellat debitorẽ tempore,quo est sibi difficile soluere:quia pecuniã in aliã causam cõuertat,& nũc non cõstituit in eũ in mora.vt est tex.cum glo.ordinaria singularis.ff.de act.emp.l.si emptorẽ.§.j.in fi.cũ glo.fi.& colligitur.ff.de peri.& com.rei ven.l.illuc.§.fi.in ver. cũ omnia integra essent &c.& no.expresse in Spe.de arbi.§.fi. ver.pone igitur.Aut creditor nunquam fuit in mora & tũc distingue eo modo quo.ff.dixi in obligatione speciei ꝙ aut creditori nota erat difficultas præstationis,& nõ cõstituit eũ in mora per solã interpellationẽ,quia nõ debet ire cũ sacco paratus, sed expectatur tantũ tẽpus post interpellationẽ,ꝙ illa potuerit pecuniã cõgregare,secundũ qualitatẽ personę.vt argu.eius quod dicimus in l.quod dicimus.ff.de solu.aut nõ erat sibi no-
15 ta:& †tũc cõstituit transacto tamẽ modico tẽpore,puta decem dierum.iuxta not.in d.l.quod dicimus.& in l.ita stipulatus.de verb.obli.per Bar.quod tẽpus datur miserationis gratia,sicut in constituto vt l.promissor.§.fi.de cõsti.pec.cætera circa istũ articulum vide per Bar.in d.l.continuus.§.illud.eo.titu.

1 ☞ *Certum in obligatione dicitur esse illud quod debetur,quando est certum quo ad substantiam,qualitatem & quantitatem.*

LEX VI.

1 CErtum est. †Tunc dicitur esse certũ in obligatione,quãdo illud quod debetur est certum,quo ad substantiã,qualitatẽ,& quantitatẽ.h.d. tex.cũ glo.hoc declara vt plenius habetur in l.stipulationum. cum tota.l.sed.ff.de ver.obli.quæ incipit,vbi autem.&c.

1 ☞ *Mutui datio potest suspendi in euentum conditionis expresse vel tacitè.*
2 *Dominium potest transferri sub conditione.*
3 *Vsucapiendi condictio non transfertur ex causa habili,quæ speratur subsistere,sed bene ex titulo pro suo.*
4 *Dominium rei legatæ purè transit in legatarium post aditam hæreditatem.*
5 *Hæres si mutuat pecuniam in specie alteri legatã,& legatarius repudiet legatũ:reconciliatur mutuũ ab adita hæreditate: & quid si legatum acceptatur.& nu.4.*
6 *Dominium quãdo acquiritur alicui ignoranti,sine facto suo,nõ dicitur perfectè acquiri.*
7 *Actio acquisita alicui ignoranti ex facto alterius,si postea repudiatur,fingitur nunquam fuisse acquisita.& nume.6.*

LEX VII.

1 OMnia quæ. †Mutui datio potest suspendi in euentũ cõditionis expressæ vel tacitæ.h.d.cum l.seq.& primo ponitur dictũ in hac.l.postea exẽplificatur in l.seq.in princi.in cõditione expressa,postea in
2 §.j.de conditione tacita. †Not.in l.proinde.in prin.ꝙ dominiũ potest transferri sub cõditione.ad hoc.ff.de solu.l.si sub cõditione.& facit.ff.eo.l.si qs etiã.in prin.in dubio autẽ quis tendit ex causa habili ad translationẽ dominij,posito ꝙ illa causa ad hoc nõ subsistat,sed speratur subsistere,vt quia est cõditionalis trãsfertur dominiũ:vt est casus notabi.in l.dotis fructus.
3 in fi.cũ l.seq.ff.de iu.do.†sed vsucapiendi cõdictio ex illa causa nõ trãsfertur sed bene trãsfertur ex titu.pro suo.vt in l.j.ff.pro dote.& quod no.in l.æstimata.eo.tit.per Bar.in l.cõtractus.C. de fi.instr.per gl. †Itẽ not.§.j.ꝙ dñium rei legatæ purè,nõ est apud hæredẽ post aditã hęreditatẽ:sed est apud legatarium.Et ideo si hæres mutuat pecuniã in specie alteri legatã,nõ trãsfert domi

dominium,sed pendet ex futuro euentu,quia si legatarius le-
a gatum repudiat,fingitur res nunquã fuisse sua,sed[a] hęredis ab adita hęreditate,& tũc reconciliat mutuũ.Si verò accipiat tũc mutuũ non perficitur nisi consumptione secuta: & sic debet in teiligi,qñ fuit legata in specie.Si autem in genere,nõ transfertur dñium in legatariũ,nec haberet locum,quod hic dicitur.
9 †Allegatur semper iste tex.ꝙ quando dñium acquiritur alicui ignoranti,sine facto suo,non dicitur perfectè acquiri.Ex quo sequitur,ꝙ si posteà repudiatur,sibi fingitur nunquã fuisse acquisitum:nõ sic,si acquireretur facto suo etiã volenti,quia nuda voluntate à se non abdicaret.vt l.si quis vi.§.differentia.de acquir.poss.Et ex prædictis declaratur quid iuris in casu l.seq. in §.si numos.& idem in actione,quæ ex facto alterius alteri
b ignoranti[b] acquirit vt no.per Bar.in l.Pomp.la j.§.de neg.ges.

1 ☞ *Certi condictio competit quandocunque in obligatione est aliquid certum,dummodo actio sit pura.*
2 *In fideicommissarium transferuntur utiles obligationes,actiuè & passiuè.*
3 *Differentia inter causam & obligationem.& nume.10.*
4 *Certi condictio dicitur actio natiua,quando cum eadem actione concurrit:& semper est eiusdem qualitatis & naturæ cuius est actio specialis,cum qua concurrit.*
5 *Contractus dicitur certus quando ex ipsa conceptione apparet iure manifesto quòd debetur certum:& sic nec potest ex potestate debitoris variare,ut rei natura.*
6 *Quando deficit alterum istorum,dicitur contractus continere incertum.& nu.5.*
7 *Ante diem vel conditionem potest agi.*
8 *Certi condictio competit ad interesse cum ueniat certificandum per probationes & sententiam.*
9 *Quòd sit una certi condictio & generalis tantum.*
10 *Certi condictio quando intentatur,debet in libello fieri mentio de causa remota.*
11 *Certi condictio fuit introducta tam ex causa necessitatis, quàm utilitatis.*
12 *Quando datur loco actionis pretoriæ temporalis,etiam ipsa erit temporalis.& nu.3.*
13 *Rei uendicatio quæ est ciuilis,si competit pro re mobili, quæ teneatur titulo,& bona fide,tollitur triennio.*
14 *Certi cõdictio gñalis non crescit per inficiationẽ,sicut actio specialis cuius loco datur.*
15 *Actio subrogata loco alterius sapit illius naturam originalem.*
16 *Si actio stricti iuris subrogatur loco actionis bonæfidei, assumit eius naturam, ut post moram debeantur fructus,& usuræ.& nume.16.*
17 *Certi condictio est actio personalis, & competit pro obligatione dandi.*
18 *Non autem pro obligatione rem tradi,nec pro obligatione rem restitui.& nu.19.in fi.*
19 *Venditor non tenetur ad dandum,sed solum ad tradendum: licet tradendo transferat dominium.*
20 *Stipulatio facti producit unam actionem ex stipulatu ad ipsum factum & in quibus casibus possit agi præcisè ad factum.remissiuè.*
21 *Item producit aliam actionem secundariam ex certi cõdictione ad interesse post moram.*
22 *In certi condictione admittitur libellus incertus in quo petam te condemnari ad interesse,licet quantitatem non exprimam.*
23 *Quòd tunc quantum ad media iudicij debeat probari certa quantitas.*
24 *Iudex si condemnat te ad interesse nõ specificando certam quãtitatem,non valet sna.*
25 *Sententia lata super accessorijs, ut expensis uel fructibus sine certa quantitate,valet.*
26 *Certi condictio non competit pro facto mero,quia semper est incertum.& nume.17.*

LEX IX.

1 CErti conditio. † Certi condictio competit quandocunq; in obligatione est aliquid certum,ex quacũq; causa illa obligatio descendat.ff.ex cõtractu vel quasi: ex delicto,vel quasi:vel ex variis figuris causarum & qualiscunq; illa actio directa,vel vtilis ciuilis,vel prętoria,dũmodò sit pura:sed si in diẽ,vel sub cõditione:vel ante diẽ,vel cõditionis euẽtũ,talis actio intentari nõ potest.h.d.vsq;ad §.qñ ergo diuide in quatuor.Nã primò ponit vnũ dictum vsq; ibi:[dũmodo.] Secũdò illud limitat vsq; ibi:[cõpetit.] Tertiò exẽplificat tribus modis,s.qñ obligatio orit ex quasi cõtractu,vt in obligatione,& in actione ex testamento,quæ oritur ex quasi cõtractu additionis.Secundò qñ ex delicto,vt ex dãno dato,pro quo cõpetit actio l.aql.ad interesse.& etiam certi cõdictio vna cũ illa.Vel ex furto ꝓ quo cõpetit cõdictio furtiua ad rẽ,& actio furtiua ad pœnam dupli,vel
2 quadrupli:&etiã certi cõdictio vna cum illis.† Item tertiò exẽplificat in obligatione vtili,vt de illa quæ fideicõmissario vniuersali post restitutã hæreditatẽ debet à debitoribus hæreditatis,nã directæ penes hęredes remanent,& vtiles actiuè & passiuè in fideicõmissariũ transferũtur.l.j.in princ.ff.ad Trebel.& hoc vsq; ibi,[siue aũt.] Tertiò illud dictũ extẽdit,vt habeat locum,nõ solũ qñ quis est obligatus suo nomine.i.ꝓ se:sed etiã si alieno.i.pro alio,& ad alterius vtilitatẽ,& fideiussor,vel procurator:& incipit hic tractare de tertia parte rub.quia de prima,
3 & secũda tractatũ est ff.† No.in prima differentiã inter cãm,& obligationẽ:& sumit hic causa,pro causa remota,& mediata,

a ¶ Et in hoc ꝙ dominium legati ab legatario repudiati,sic & remansisse apud hæredem dicatur ex quo hæreditatẽ adiuit die, vide egregiè hic pallega.in l.seq.& in l.seruum filij.§.j.de lega.j. & hic per Bart.Sozi. & Franci.Aret.

b ¶ An autẽ personalis actio ignorãti ex alterius facto acquiri possit, vide per Bart.in l. possessio.§.& si post. de acq.pos.ff. Et quid in negotiorũ gestore, vide eundẽ Bart.in l. qui mihi.de donat.& Abba.in c.accedens. ad finem,de præben.

5 ca fi. † Tertiò no.ꝙ est dare contractum certũ,& incertũ,& dicũt doc.ꝙ tũc dicit certus,qñ ex ipsa conceptione apparet iure manifesto,ꝙ debeẽ certũ, nec est variabilis,ex prãte debitoris,alias rei natura,secundũ la.de Aret.&
6 Bar.†vt si debes mihi decẽ,vel Stichũ,sed quouisq; deficit alterum istorũ,dicit incertũ:vt si debes mihi factũ futurũ.nã id qđ nõ est in rerũ natura,nõ est certũ in substãtia,& per cõsequens nec in qualitate,nec in quãtitate. Item si promisisti mihi partũ ancillæ nasciturũ,vel fructus futuros eadẽ rõne.vt in l.vbi aũt. de verb.ob.& sic patet,ꝙ ex ipsius cõceptione nõ apparet iure manifesto,ꝙ debeatur certũ,postquã substãtia quæ nõ est.non est certa. Idem si esset certa,tamen obligatio erat variabilis,vt in obligatione alternatiua,in qua est electio debitoris,qui potest variare.l.eum qui certarũ.in fi.de verb.ob. ideo dicit contractus incertus,& obli.vt d.l.vbi autẽ.§.qui illud. Item no.ꝙ ex contractu incerto potest peti certum:& hoc contingit in eo qui est obligatus ad partũ ancillæ nasciturũ,postquã natus est
7 vel ad fructus futuros,postquã nati sunt:licet gl.super ver.[ex certo.] ponat alia exẽpla.† Ex secunda parte no.ꝙ ante diẽ vel cõditionem nõ potest agi,& sic actio nõ est nata: aliãs diceret posse agi,licet malè ageret.vt in l.j.circa fi.ff.qñ di.vsusfru.leg. ced.de hoc articulo dic plenè per Bar.in l.ita stipulatus.de ver.
8 obl.& adde qđ ipse no.in l.exceptio.C. de prob. † Et ex tertia parte no.dũ dicit ex l.aquil.hic expressis pro opi.glo.& doc.ꝙ interest licet sit incertũ,competit tñ certi condictio,quia venit certificandũ per probationes,& per sniam,vt hic habeẽ in glo. illa,super illo verbo [ex certo.] quia actio l.A quilię datur ad
9 interesse. † In glo.j.intellige duo.Primo ꝙ hęc actio dicit generalissima,quia cõprehendit alias generales,vt est condictio triticaria,& sine causa actio in factũ:licet illę alio respectu sint magis generales,quã ista,& sic se habeãt vt excedentia & excessa,secundũ glo.quæ in istis verbis semper allegatur.Secũdò collige ex glo.ꝙ ex mutuo oritur specialis certi cõdictio, cum qua cõcurrit ista generalis.idem tener glo.ff.eo.certũ.in j.glo. & etiam in rubrica oẽs quasi doct. tenent cõtrarium, excepto Bar.quia sic ista esset superflua,&quia non reperitur iure cautum. Item per tex. in §.seq.vbi dicitur,ꝙ ex mutuo datur certi condictio,de qua hic,& quia in vtraque concluderetur per illud medium cõcludẽdi:ergo nõ sunt diuersæ sed eædem,post quã habent idem nomen,nõ debet esse diuersitas in substãtia. arg.l.si idem.C.de condi.Bar.sustinet glo.primo per tex.insti. qui.mod.re contra.obl.vbi dicit,ꝙ ex mutuo oritur actio quæ dicitur certi cõdictio. Sed facile potest responderi,ꝙ loquitur de ista generali,prout dicitur in §.seq. Item fundat semper se in l.j.ff.de tritica.vbi dicitur,ꝙ ex illa parte edicti si cert. peta.f. mutuũ oritur,actio certè potest responderi eodẽ modo.Itẽ mouetur:quia ex quo sunt ꝓditæ speciales cõditiones in quasi cõtractibus,patet ff.de condi.ob cau.de condi.inde.fortius debet esse prodita ex isto casu solenni,& frequenti contractu.Sed ad hoc responderi potest,quòd non est nostrum l.extendere, & si hoc esset verum,inciperet rubrica, De certi condictione ex mutuo,sicut incipiunt illæ,& sic denominantur illi titu.ab illa condictione:sed hic non sit denominatio à certi condictione: sed ab ipso facto,dum dicit,si certum petatur.& sic dat intelligere,quòd non detur specialis:ideo subiecit de generali.Nã sic videmus in condictione incerti generali,de qua inciden-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Non bene. Iason saluat Bartol. & dicit q optimè loquitur hic, vide per ipsum.

b †† Interesse. ideo licet incertū sit in obligatione, certū tamen venit in sententia adde l. si qs ab alio. §. j. ff. de re iudic.

c ¶ Subrogata. an subrogatū sapiat naturā eius in cuius locū subrogatur, vide per Signo. de Me. consi. lxxiiij. & consi. cxxix. Sozi. consil. inci. eleganter discussa, vbi cōsuluit q ex reb⁹ permutatis cum rebus dotalibus eccleſie, nō debent decimæ sicut nō deberentur ex ipsis dotalibus.

d ¶ Quam habes. adde an procedat libellus, si peto, quicquid possides in tali loco? & videtur q sic, per hæc dicta. de quo vide per Alex. imo. in consilio clxxxviij. in fi. volu. Franc. Cur.

ter fit mentio in l. sed & si me pute. §. cum inter. de condi. inde. nec est dare specialē condictionem incerti. ideo ista generalis, non habet specialem tractatū, vel rubricā de ipsa incidenter fit mentio. Ibi in eodē modo fit i ista cōdictione certi, de qua incidenter fit mētio in isto tit. nec habet per se tit. specialē. Addit Bar. q non est verū, q cōcludit per illud mediū in vtraq. Nā imò in speciali concludit per mediū primę causæ puta, quia mutuaui: sed in generali concludit per hoc mediū, quia certū. Neutrū dictū placet. Nam in prima cōcludit per hoc mediū, quia certū. quod dicit certi condictio specialis: habere enim concludi per idem mediū, posticq habent idem nomē. Itē si dicamus in generali concludi per hoc mediū, quia certū videt, quod oriatur, & certū debet. Præterea, quid expedit dicere, debes mihi cētū, & quia ista sunt certa, peto te condēnari ad hoc, vt videatur, ꝓposita hæc actio, cum ex prima ꝓnuntiatione appareret certitudo, & verbis superfluis nō est vtendū in libellis: vt in l. fi. §. in refutatoriis. C. de temp. app. & tñ videtur illud requirere. Vltimò reducendo ad vtilitatē, dicit ipse tenendo hāc opinionē q sequitur iste effectus q si egi cōtra te ad centū quę mutuaui, & dixi, quia certa est quantitas: petij simpliciter te condēnari, & sic videor intētasse specialē, quia nō cōclusi per mediū: certè si postea renuntio actioni intētatę remanēte eā, perdo illā: sed potero intētare generalē, cū nō renūtiaui. Sed si nō esset nisi vna, nō superesset mihi aliqua alia actio. † Bar. illud videt nō bene a dictum

9 a quia posito q essent duę vt ipse dicit, tñ ex eadē obligatione, & sic vna electa, statim altera est perēpta. ar. l. q in hęredē. §. eligere. de Tribu. & l. j. §. de tutela. de tute. & ra. dis. & sic etiā añ renuntiationē. Et cōtra Bar. fortiter facit tex. in l. duobus. §. exceptio. de iureiur. vbi si fuit intētata specialis, sup illo fuit, & si fuit perdita, nō pōt actor currere ad istā certā condictionē generalē, vt ibi habet in fi. Postcq ergo nullus effect⁹, vel vtilitas sit alterare ex hac pluralitate, meli⁹ est dicere q nō sit nisi vna. secundū qđ omnes tenere vident, per rōnes. vt §. dixi & hoc pla

10 cet. † In gl. ij. mouent quinq; quæstiones. Prima quę sit differētia inter eam, & obligationem? & ponit plures opiniones. tenet vltimā, vt dixi super tex. Secūda, an qñ ista actio intētat, sit necesse facere mentionē de causa remota: glo. q sic. Gul. de cu. tenuit contrariū, q sufficit dicere, q est mihi obligatus in centū, & q ista centū sunt certa. tu tene gl. q per hoc aduersarius non

11 redderet certus, an velit cedere vel contēdere. † Tertiò quæritur, ad quid fuit introducta hęc actio, cum sufficiāt speciales? gl. q tā ex causa necessitatis, quàm vtilitatis: quia est dare interdum casus, in quibus nō competit specialis, vt cum stipulor factū, non dat pro interesse, pro quo non pōt dici q detur specialis ex stipulatione, quia nō fuit illud stipulatus. Certè si esset dare specialē ex stipulatione, qñ stipulare⁹ decē, prout Bar tol. tenet quomodo ex mutuo hoc casu etiā daretur specialis:

b quia q stipulat factū, censet etiā stipulatus interesse, [b] si nō fiat. l. stipulationes nō diuidunt. §. Celsus. de verb. obl. dic ergo, q siue fuerim stipulatus aliquid certū, siue factū, nō est dare specialē ex stipulatione, sicut nec ex mutuo: nā ista actio fuit necessaria. Bar. dicit q ista nunc fuit necessaria, quia nunc dat nisi cum spectalis competit: & ꝓbat per istū tex. in prin. dū dicit. [ex quo certū petit.] qđ nō placet, quia si expediret exponere petit. i. peti pōt, qđ est destruere literā, & sonaret in ius. Sed tu tene tex. prout iacet, & sonat in factū. Subest etiā cā vtilitatis, circa quā dic vt in gl. † Quartò, quærit, qñ dat loco actiōis

12 prætoriæ tēporalis, an etiā ipsa erit tēporalis? & dic q sic, vt in gl. nec ob. q ista sit cuilis, & sic debet esse perpetua. vt in l. ij. C. de constit. pecunia. quia hoc verū est naturaliter: sed ex accidē

13 ti efficitur tēporalis, † sicut rei vendicatio, quæ est ciuilis: & tñ si cōpetit pro re immobili, quę tenet titulo & bona fide, durat, triennio, secundū Pet. & Bart. domi. Raph. dicit quòd potest dici eā tūc esse prætoriā, quasi prętor eā attrahat ad suas actiones, sicut videmus in bonorum possessoria hære. pe. vt §. de bo.

14 pos. hęre. pe. l. j. quod satis placet, & sic cōtrariū nō ob. † Vltimò quærit, an crescat per insiciationē, sicut specialis, cuius loco datur: glo. q nō, quā not. & tene mēti, & ga allegat ad declara-

15 tionē illius regulæ quæ est †, q actio subrogata loco alterius,

c sapit illius naturā: nā verū est de originali, nō de accidētali, vt in hac glo. quæ per oēs tenet, q ar. vide per Bar. in l. j. §. ne autē j. si quis test. li. esse iuf. fue. & Bar. in l. j. §. ne autē. j. si qs test. lib. esse iuf. fue. & per hāc glo. determinat Bar. q cum ista actio sit stricti iuris, qa nō numeratur in cōtractibus bonæ fidei vt insti. de actio. §. actionū. si cōcurrat cū actione bonæ fidei, nō pro

16 pterea veniunt vsuræ ex mora, vel etiam fructus, cū veniāt ex accidēti propter morā: & in hoc nō sumit natura illius. † Sed in contrariū facit: qa videtur esse bonæ fidei, sicut illa: cū ista sit de originali natura, & sic eā debet assumere, sicut in præcedēti quæstione. Itē cōtra Bar. facit. l. j. §. bellissimè. j. vt le. no. ca. vbi in stipulatione quæ de sui natura est stricti iuris, si facta est sup actione bonæ fidei ex testamēto, veniūt accessiones fructuum, & aliæ quæ veniūt in ipsa actione ex testamēto: & ꝓ hoc est l. si stipulati. j. de vsu. & hāc partē puto veriorē: nec obstat ista glo.

17 nā aliud in accessionibus, aliud in pœna quæ venit propter negationē primæ: quia sequunt naturā principalis. & est expedita glo. † Et glo. seqñs no. in effectu, q ista actio cōpetit, quādo in obligatione est, tē dare: quia est actio ꝓsonalis. & dat ad dandū. Qñ verò est in obligatione factū merū, nō datur, quia omne factū futurū dicit incertū, quātū ad substātiā, quæ est in rerū natura, & per cōsequēs quātū ad qualitatem & quātitatē, quia ibi nō subest substātia, nō est qualitas, vel accidēs. vt j. eo.

18 l. eius qui ante si. † Secūdo no. ex glo. q qñ in obligatione est rē tradi, vt in cōtractu emptionis bene dat hęc actio: qa licet sit factū vt l. si rē tradi. & l. stipulationes nō diuidunt. de ver. obli. tū dicit factū nō merū, eo qa, si tradēs est dns, transfert dñium: & sic participat cū obligatione dandi. Subdit tñ gl. q si nō tradit, cōdēnat ad interesse. Certè si hoc est verū, est obligatio variabilis ex potestate debitoris, qa pōt nō tradere, vt soluat interesse: ergo nō dicitur cōtinere certū, sicut nec obligatio alter natiua. vt l. vbi autē §. illud. de ver. obli. igit nec actio pōt cōpetere: & hoc tenēt quasi oēs reprobando gl. Bar. sustinet eā casu quo in libello proponerētur hæc duo: q venditor sit dns, & q habeat facultatē rei tradēdæ: tūc enim ex primo habet similitudinē cū obligatione dādi, & propter secundā nō est variabilis:

19 qa cogor precise tradere: vt no. in l. j. in prin. j. de act. emp. Sed altera istarū deficiēte, vel ambabus, ꝓcederet reprehēsio doct. † Certè propter primū nō potest dici, q habeat naturā obligationis dādi: qa licet vēditor sit dns, nō propterea obligatus est ad dādū, vel dñium trāsferrēdū: & ad hoc agi pōt solū, ad tradēdū: licet tradēdo trāsferat dñiū: vt hæc colligunt ex l. empto. post prin. de act. emp. nec etiā propter secūdū, q possit precisè cōpelli ad tradēdū, debet cōpetere hæc actio: nā etiā qñ in obligatione est rem restitui, si habet facultatem rei restituēdæ precisè cogitur restituere. & potest res auferri manu militari, vt l. qui restituere de rei vēdi. & tñ propriè restituēdo, qñ ad hoc cōtracta est obligatio, nō cōpetit hæc actio, vt in vltima q. glo. quā tenēt oēs Meli⁹ ergo est tenere cū doct. q nec ꝓ obligatione rē tradi, nec per obligationē rē restitui, cōpetit hæc actio, cū cōtineat merū factū de se, licet in cōsequentiā veniat aliqñ dñij

20 translatio. † Ex seq. gl. no. q si stipulor factū, duplex oriē obligatio: vna primitiua ad ipsum factū, & ista est actio ex stipulatu, nō certi cōdictionis: & innuit glo. q possum agere ꝓcisè ad factū, sed nō est verū regulariter: ga liberat præstādo interesse. In casibus tñ qbusdā est verū, de quo dic in l. stipulationes nō

21 diuidunt. de ver. obli. † Itē oriē obligatio secūdaria ad interesse post morā, qđ est, si trāsiuit tātū tps, quo cōmodè facere potuit, & nō fecit: ꝓ ista bene dat hęc actio, secūdū glo. & ꝓbat in hac l. dū loquit de l. aquil. vt dixi sup tex. nec ob. q est incertū. nam

22 verū, quantū ad principiū agēdi, secūdū gl. quā not. † qa hic in nuit, q admittit libellus incertus in quo petā te cōdēnari ad interesse, licet quantitatē non exprimā, & probat secūdū Bar. in l. iiij. de inuti. stipula. & quia saltē in rerū natura est certa quātitas, & hoc sufficit, sicut admitteretur libellus, si petā pecuniam

d quam habes [d] in arca, quia eā promisisti. licet enim non specificarem

carē, qa certa est in rerū natura: vt l. vbi aūt §. idē videamus. de

23 ver. obli. † quantū vero ad media iudicij dicit gl. q est certū, q debet probari certa quātitas, adde q no. in l. j. §. si qs argētū. j. depositi. per glo. & etiā quātū ad finē, qa iudex debet ferre certā

24 snīam, vt insti. de actio. §. curare. Et † sic no. ex gl. q si iudex cōdēnaret te ad interesse, nō specificādo certā quātitatē, nō valet

25 snīa: † secus sup accessoriis: qa pōt cōdēnare & ad expēsas, vel fructus & c. licet nō specificet quātitatē. magis enim tolerat incertitudo circa accessoria, quā circa principale. arg. j. de cōtrahen. emp. l. in emptione. in prin. de actio. emp. si quis fundum. & quod no. Inn. de restit. spo. cum ad sedem. & Bal. si secundo

26 nup. mul. l. j. † factum vero merum semper est incertum.

1 *☞ Stipulatio inutilis non impedit actionem oriri ex utili numeratione, nec ortam impedit remanere.*

2 *Numerans decem ex causa mutui, si ex interuallo stipulatur illa sibi reddi, tollitur actio ex numeratione quæ erat nata.*

3 *Vtile per inutile non uitiatur in separabilibus.*

4 *Prodigus cui bonis est interdictum, æquiparatur pupillo: nec potest obligari sine authoritate curatoris: & an ipse prodigus, & pupillus obligentur naturaliter?*

5 *Quòd non sit dare certi condictionem specialem.*

6 *Cōtractus nō pōt fieri re & verbis, ut oriatur actio ex duplici materia. s. re et verbis.*

7 *Statutum prohibēs probationem fieri per testes, non habet locum quando fit probatio per testes simul cum instrumento.*

8 *Stipulatio utilis alteri facta, impedit actionem oriri ex numeratione, & ortam tollit. & nu. 10.*

9 *Stipulatio si fiat alteri super re mea, seu traditione rei meæ quæ durat mea, uelet: & ei quæritur actio. f. utilis.*

10 *Si numeraui nomine Titij, nec sim stipulatus, acquiritur actio Titio ex numeratione: si uerò stipulatus fui Titio, sibi acquiritur ex stipulatione.*

11 *Si numeratio facta est simpliciter, & incontinenti stipulatus fui reddi Titio, uidetur nomine Titij numerasse.*

12 *Si uero ex interuallo, censetur numeratio facta nomine mutuantis.*

13 *Stipulatio si præcedit numerationem, nunquam ex numeratione oritur actio.*

14 *Si numero nomine meo, & stipulor nomine meo quando oriatur actio ex numeratione uel stipulatione?*

15 *In contractibus quando stipulatio non impediat oriri actionem ex contractu.*

16 *Pupillus promittēdo sine tutoris authoritate obligatur naturaliter, si factus est locupletior, ex qua obligatione naturali datur actio: & an obligetur etiam ciuiliter?*

17 *Quare teneatur ex numeratione tantū si factus est locupletior, & non ex stipulatiōe?*

18 *Aditio hæreditatis facta per pupillū sine tutoris authoritate nō ualet, licet sit opulēta.*

19 *Statutū si prohibet mulieres obligari sine cōsensu cōsanguineorum: etiā si obligatur ad illud ad quod tenebantur efficaciter, non ualet obligatio sine solēnitate statuti.*

20 *Si stipulor à pupillo sine tutoris authoritate illud, quod alius mihi ciuiliter & naturaliter debet, inducitur nouatio per interuentum nouæ personæ, licet stipulatio sit inutilis.*

21 *Confessio per chirographum debitoris non impedit oriri actionem ex uera numeratione, sicut stipulatio.*

22 *Ex ficta causa non debet nouari uera.*

23 *Agens ex chirographo faciendo de ipso expressam mentionem in libello, si postea probaret de uera numeratione, debet succumbere.*

24 *Petens à te centum in libello quæ confessus fuisti ab eo habuisse mutuo, & actum est biennium: deinde produxit illud instrumentum confessionis, & de numeratione, q eam fecerit, nihil dixit: debet succumbere.*

25 *Confessio simplex sine chirographo etiam post biennium in mutuo, non inducit obligationem, nec parit actionem: sed facit probationem.*

26 *Deducens in libello numerationem, potest eam probare per instrumentum confessionis, licet contineat stipulationem inutilem.*

1 §. Quoniam igitur. † Inutilis stipulatio non impedit actionem oriri ex utili numeratiōe, nec ortam impedit remanere: quod quatuor probatur exemplis. h. d. vsq; ad §. si nummos. præmitte, q si numero tibi decem ex causa mutui, & incontinenti stipulor illa mihi reddi: non oritur actio ex numeratione, quæ potius videtur facta causa implendæ stipulationis, quam vt pariat actionem de per se. sed oritur ex illa stipulatione: & sic dicit mutuum ci-

2 uile. † Si verò ex interuallo stipulor, tunc oritur ex numeratione, sed per stipulationem tollitur, & fingitur non nata iure nouationis: vt j. de nouatio. l. si ita. cum l. seq. hæc vera, si stipulatio fuit utilis: si aūt inutilis, loquitur iste. §. & habetur pro non facta: & sic oritur ex numeratione, & orta remanet & nō tollitur ac si stipulatio non interuenisset: cū sint paria, nō interuenire, & non utiliter interuenire: vt l. j. §. quibus. s. quod cuiusque uniuer. not. & in l. quoties. s. qui satisda. cogan. probat autem per quatuor exempla, quæ possunt intelligi. Tria, qñ stipulatio inutilis interuenit incontinenti, vt in primo, & tertio exē-

a ¶ Per inutile. Adde Lud. ro. cōl. ccccc vij. do. Card. consi. lxxx.

b ¶ Fit contra. adde Ioan. in addit. ad Spec. in tit. de fruct. & inte. §. j. Alexā. cōsi. lvij. Angel. cōsi. cxcvij. Pe. de ancha. cōsi. cccxlij. & facit quod voluit Ange. cōl. cc. & quod voluit Bal. in c. pastoralis. de offi. deleg. & intellige q ſtāte prædicto statuto, nō potest fieri probatio per testes, si pars opponat: aliàs secus, vt hic per nouissi.

3 dictū, q nō impedit remanere. † No. ergo hic illud gñale, q vtile per inutile [a] nō

a 4 vitiat. Est verū, qñ pñt separari: alias sec⁹: vt l. parui. §. de arbitr. de hoc vide plenè p gl. in l. si spōsus. §. gñaliter. j. de dona. inter virū & vxorē. & per Bar. in l. græcè. §. illud. de fideiussori. allegat iste tex. in fin.

4 † q prodigus cui bonis est interdictum, æquiparat pupillo: & sicut pupill⁹ nō pōt obligari sine authoritate tutoris, ita nec ꝓdigus sine authoritate curatoris: an aūt ipse prodigus obligetur naturaliter: Dic vt l. is cui bonis. de verb. obli. in pupillo verò dic, vt plenè habe-

5 tur. j. de nouat l. j. † Itē bñ facit iste text. in prin. dum dicit hæc certi cōdictio: & posteà dicit per hāc: & sic loquit de certi cōdictione generali, de qua in prin. l. et dicit eam ortā ex mutuo,

6 q nō sit dare aliā certi cōdictionē specialem: vt ibi dixi. † In gl. j. [re & verbis nō posset cōtractus fieri.] scilicet, vt oriatur actio ex duplici materia, scilicet, re & verbis. Hoc em nō reperitur, imò si interuenit res, & etiā verba incōtinēti oriē ex verbis, nō ex re: vt §. dixi per l. si ita. de noua. ideo glo. sic exponit

7 quæ inducit ad quæstionē per Iaco. bu. † cū statuto Bononiæ cōtinetur, q à centū libris supra, nō possit fieri probatio per testes, sed debet fieri per instrumentū: & habeo instrumentum, qualiter es mihi obligatus ad interesse: sed quātitatē interesse vltra cētū libras, volo probare per testes, an debeo admitti: videtur q nō: quia fieret cōtra dispositionē statuti. Cōtrariū de-

b terminat Doc. qa nihil fit cōtra [b] statutū: quia probatio debiti fit per instrumentū, licet probatio quantitatis fiat per testes. Vnde dicit probatio per instrumentū interueniētib. testibus, sicut dicit ista gl. in fin. In gl. secūda ibi: [in casibus aūt cū al-

8 teri &c.] Et in illis dicendū est nō habere locū istum §. † quia talis stipulatio ex quo esset vtilis, impediret actionem oriri ex

9 numeratiōe, et ortā tolleret: et istud puto esse de mēte gl. † nec obst. cū dicat, q si stipulatio fiat super mea re seu traditiōe rei meę debeat valere: vt j. de pub. in prin. j. depositi. qa illud est ve rū in traditione rei meæ quę mea durat: secus, si nō durat mea: vt l. pactū. C. de pac. cōuē. nisi in casu. l. quoties. C. de dona. quæ sub modo. Hic aūt nō durabat mea, & trāsferebat dominiū: et adde q istud primū exemplū oportet intelligi, qñ numerauī

10 nomine meo, & stipulatus fui reddi Titio. † Si verò numerassem nomine Titij: tunc si nō essem stipulatus, acquireret Titio ex numeratione: vt in proxi. §. eadē. rōe. si fui stipulat⁹ Titio. debet sibi acquiri ex stipulatione. argu. l. ij. C. per quas ꝓso. no. acquir. ita intelligit et limitat Bar. istū tex. j. proxi. §. quod etiā videtur fuisse de mēte gl. j. eo. singularia. in j. gl. in ver si. [item

11 vt facilè per pactū.] † Quid aūt, si simpliciter numerauī, & stipulatus fui reddi Titio: respōdeo aut incōtinēti: & video nomine Titij numerasse, cū ex illis quę incōtinēti fiūt, trahat prę sumptio. vt l. ventri. in fi. de priuile. cre. & sic acgreret illi vtilis actio ex stipulatione: sed si nō fuisset stipulatus, acquirere

12 tur sibi directa ex numeratiōe. vt Bar. no. j. proxi. §. † Si verò ex interuallo, tūc ex numeratione simpliciter facta, cēseretur facta nomine mutuantis. argu. l. & magis. j. de solu. & sic non

13 valeret stipulatio, posteà facta alteri. † In gl. iij. ibi: [nascitur ex numeratione actio sed fingitur non nata.] istud dictū procedit si stipulatio sequit ex interuallo: si aūt ꝓcedit stipulatio, & sequit numeratio, nunquā ex numeratione orit, siue sequatur incōtinenti, siue ex interuallo: qa censetur facta gratia implendæ stipulatiōis præcedētis, cū illa videat facta spe futuræ numerationis: & ideo si agitur ex ea, obstat exceptio, si secuta nō est numeratio: vt j. eo. qui pecuniā. i. si secuta sit stipulatio,

14 sed incōtinenti, vt dixi. † Et super isto articulo, si numero nomine meo, & stipulor nōie meo, ex qua istarū oriat actio? plenè examinat Bar. j. proxi. §. sed melius cadit in ista glo. dicēdū est, q si cōstat de intētione partiū, ex qua voluerūt oriri, illa est seruāda per l. non oīs. j. eo. licet obligatio oriatur aliquādo re, nunquā tñ oritur sine cōsensu. vt ibi no. ideò si volūt, q numeratio actionē nō producat, nō producit, licet sit apta ꝓducere.

Universidad de Sevilla
Biblioteca

2 ¶ Nō valet. Addevt-
dendū Ludouicū Ro-
manū cōſi. cclxxxiiij.
& ccxcvj. vbi an ſta-
te dicto ſtatuto muli
er poſſit liberare ma
ritū à fructib⁹ bono-
rum paraphernaliū:

quia actus agentiū nō operātur vltra in-
tentionē eorum. Si nō apparet, diſtingue
tres caſus. Aut ſtipulatio erat oīno inuti-
lis, & oriē ex numeratiōe, vt hic. Aut erat
omnino vtilis, ſi tūc præceſſit numeratio-
nē, oriē ex ſtipulatione nō ex numeratio-
ne, vt ſtatim dictū eſt. Aut ſequiē, & tunc
aut incōtinenti, & idē: aut ex interuallo, & oriē ex numeratio-
ne: ſed poſtea fingiē non nata: quia tollīt iure nouationis. Aut
ſtipulatio quo ad quid erat inutilis, quia nō ꝓducebat obliga-
tionē ciuilē: & quo ad quid vtilis, quia ſaltē producebat natu-
ralē: & tunc eſt dicendū vt in ſequēti gloſſ. ꝙ aut fui ſtipulatus
ab eo cui numeraui, & non impediē oriri ex numeratione, vt
hic in ſecundo, & quarto exemplo: aut ab alio, & tūc ſecus: &
ſi erat orta ex numeratione, tollīē per hanc inutilē ſtipulatio-
15 nē. vt inſtit. qui. mo. tol. obli. §. ꝓtereà. †Sed quæro hic, vtrum
idē erit in aliꝭ cōtractibus ſi interueniat ſtipulatio incōtinen
ti, vt impediat oriri actionē ex cōtractu: iſtum arti. plenè exa
minat Bar. poſt Iaco. de are. ī. eo. l. ſingularia. et dicit, ꝙ aut ſti
pulatio interuenit ſuper cōtractibus qui cōſenſu cōtrahūtur,
qui certitudinariè ſunt cōtractus: & tūc nō impedit: & hoc vi
demus quotidie fieri: quia in inſtrumētis emptionū & vēditio
nū, in aliꝭ ſimilibus ſemp notariꝰ apponūt ſtipulationē, ꝙ par-
tes adinuicē fuerūt ſtipulatę: certè nō propterea impediē oriri
actio ex eo contractu. text. eſt notabilis in l. ſi duo ſocietatē. ī.
pro ſoc. & ī. de vſur. ſi ſtipulat⁹. & hoc eſt vnū de ſingularibus
mutui, reſpectu aliorū cōtractuū: quia in mutuo impedit oriri
ex numeratiōe, ſed in aliꝭ nō. Aut logmur in aliꝭ cōtractib⁹,
qui re cōtrahunt: & tūc Bart. videt dicere idē, quod in mutuo.
vt impediat oriri ex illo cōtractu. Mihi videt dicendū contra-
riū, qn̄ talis cōtractus eſſet bonæfidei, vt depoſitū, vel cōmoda
tum: quia deponēs ſtipulatur ad ſui cautelā. Vnde non eſt di-
cendū, ꝙ prouiſio ſua debeat ſibi nocere, vt perdat actionem
depoſiti, vel cōmodati quæ eſt bonæfidei, & habeat ex ſtipu-
latione, quæ eſt ſtricti iuris. Sed qn̄ talis cōtractus eſt ſtricti iu
ris, nō dānificatur mutuās, ſi nō habet actionē ex numeratio-
ne, poſtquā habet ex ſtipulatione, quæ eſt eiuſdem naturæ vel
melioris. Cōtra tn̄ hoc dictū facit l. j. §. accidit de rei vxo. acti.
vbi eſt cōtractus dotis, qui eſt bonæfidei, & tn̄ ſi interuenit ſti-
pulatio, nō oriē ex numeratiōe. Sed reſpōde, ꝙ ibi intererat ſti
pulantis non oriri, quia ſi oriretur, acquireretur mulieri, non
ſibi: ſed ipſe volebat ſibi reſtitui. Secus ſi mulier traderet do-
tē, & ſtipularetur ſibi eā reſtitui: quia pōt dici, ꝙ ex numera-
tione oriatur: vel dic, ꝙ cū hoc caſu ſtipulatio ſit etiā bonæfi-
dei fauore dotis. d. l. j. de rei vxo. act. non intereſt mulieris vt
16 oriatur ex numeratione. †In glo. ſeq. pro declaratione opp.
cōtra text. in ver. [idē erit ſi à pupillo.] dū dicit ibi, ꝙ poſſum
cōdicere à pupillo, ſi ſibi numeraui, agēdo ex numeratione, ſi
ab eo fui ſtipulatus ſine tutoris authoritate: quia iſta ſtipula-
tio inutilis nō impedit actionē oriri ex numeratiōe vtili. Con
tra ſi nō interuenit authoritas, ēt ex numeratione nō obliga-
tur: nā etiā in cōtractib⁹, q re cōtrahunt, niſi nō interuenit tu-
tor, nō obligat: quia ēt in illis requirit expreſſus cōſenſus, qui
hic nō reperit: & eſt caſus in l. j. in fi. cū l. ſeq. ī. commo. per hoc
glo. dicit, ꝙ hoc debet intelligi, qn̄ numeratio fuit facta cū tu-
toris authoritate. Tu dic, ꝙ diuinare eſt, & ad contrariū rn̄de,
verū eſſe, ꝙ nō obligat ciuiliter, nec ex cōtractu: ſed obligatur
naturaliter: & ex æquitate naturali: quia effectus eſt recuple-
tior ex re, quæ ad eum peruenit. Vnde æquū eſt, vt reſtituat, ne
locupleteī cū aliena iactura. vt ī. de condi. inde. l. nā iactura. &
ex iſta obligatione naturali duntaxat, per reſcriptū diui Pij,
dat actio. Iſte eſt caſus in l. iij. ī. cōmo. ſecūdum intellectū, quē
puto verū: & ſic eſt actio datiua, nō natiua. Doc. aūt videnē di-
cere, ꝙ qn̄ effect⁹ eſt locupletior ex cōtractu, obligat ciuiliter,
& naturaliter: & hoc tenēdo, multæ ſequūtur difficultates: ſed
hoc tenēdo quod dixi, oēs ſoluunt. dicēdū eſt ergo, ꝙ hic loq-
mur de illa certi condictione, quæ datur ex æquitate diui Pij.
17 †Sed tunc op. extra gl. ſi obligat efficaciter ex numeratiōe,
quare nō ex ſtipulatione ſi promittit illud idē, ad quod erat ef-
ficaciter obligatus: ſiue teneamus intellectū gl. ſiue illū quē. ſ.
dixi, vt eſt hic caſus expreſſus, et notabilis. Rn̄de, ex numera-
tione obligat, quia ex cauſa efficit locupletior: ſed ex ſtipula-
tione etiā ſup illa facta, ideò nō obligat, quia ex illa nō efficī-
tur locupletior: licet non efficiat pauperior, ex quo ꝓmittit il-
lud, ad qđ tenebat. Nam hoc nō ſufficit, ſed regritur, ꝙ ex ipſa
ſtipulatione etiā locupletior fieret primū tene mētī ad multa:
18 quia iſtud eſt hic ſingulare: † licet ergo adeūdo hæreditatem
nō efficiat pupill⁹ pauperior, ſi erat opulēta: ſi tn̄ adeūdo, obli
gat creditoribus & legatariis, nō valet aditio ſine tutoris au-
19 thoritate. † Facit etiā ſi ſtatutū, phibet mulieres obligari ſine
cōſenſu cōſanguineorū. ꝙ etiā ſi obligāt ad illud ad quod te-
a nebātur efficaciter, nō valet [a] obligatio ſine ſolennitate ſtatu-
ti. tene mēti. Itē op. ꝙ pupillus obligat, ſaltē ſi erat proximus
pubertati. vt l. j. cū ibi no. ī. de noua. ergo tollīt certi condictio
ex numeratiōe iure nouatiōis. vt inſtit. qui. mo. tol. obl. §. prę-
tereà. gl. nō ſoluit. quidam dicūt, ꝙ hoc debet intelligi, qn̄ erat
proximus infantiæ: & ſic nec naturaliter obligat, quod eſt di-
20 uinare. † Dic ergo, ꝙ ibi, qn̄ qđ ab vno mihi debeē ciuiliter, et
naturaliter, ſtipulor à pupillo ſine tutoris authoritate: quo ca-
ſu propter interuētū nouæ ꝑſonæ video habuiſſe animū no-
uādi, licet ſtipulatio ſit inutilis, & quia non eſt inutilis ex toto,
propter animū meū inducitur nouatio, & imputeē mihi. Hic
verò qn̄ ſtipulor ab eo id, quod mihi debebat ciuiliter, & na-
turaliter: quo caſu nō ſic ꝑſumitur animus nouādi, niſi ſtipu-
21 latio ſit oīno valida. †Vltimò extra glo. quæro pone, ꝙ inter
uenit vera numeratio, & etiā cōfeſſio per chirographū debi-
toris, quæ eſt ēt apta producere actionē, ſicut ſtipulatio: vtrum
impediat oriri actio ex numeratione, ſicut impediē oriri ſi in-
teruenīat ſtipulatio valida incontinēti? iſtud dubiū ſubtiliter
mouet Bal. C. de nō nume. pec. l. ſi ex cau. in xj. q. et tenet ī effe-
ctu, ꝙ nō: quia talis cōfeſſio nō eſt cōtractus nec ex propria na
tura parit obligationē, vel actionē: licet pariat ex quadā ſpe-
22 cialitate. † Poſtquā ergo pōt oriri ex vera & naturali cā, quæ
potēt̄ior eſt, nō debet oriri ex hac ficta, neq; per fictā debet no
23 uari vera. ar. in l. filio. ī. de lib. & poſth. † ſi ergo ageret ex tali
chirographo faciēdo de ipſo expreſſam mētionē in libello, &
poſtea probaretur de vera numeratione, ſuccumberet: qa non
probauit de illa actiōe, quā intētauit ſecūdū Bal. quod dixi. ſ.
24 eo. l. ij. in fi. †Quid autē, ſi interuenit cōfeſſio ſine chirogra-
pho manu debitoris, & ego dixi in libello hoc modo, ꝙ fuiſti
cōfeſſus habuiſſe à me centū mutuò, & tranſactū eſt biēnium,
quare peto te condemnari, & produco illud inſtrumētum, an
debeo obtinere: iſta fuit quæſtio diſputata per Nic. ma. quam
refert Ioā. and. in addi. Spe. in tit. de teſte. §. j. ver. ſed pone egi.
& determinat ꝙ nō: imò debeo ſuccūbere: & video intētaſſe
actionē orientē ex cōfeſſione, poſtquā de illa tm̄ feci mētionē
in libello, & cōcluſi ꝙ quia fuiſti cōfeſſus, debeas cōdēnari: de
25 numeratione verò, ꝙ eam fecerim nihil dixi. Conſtat aūt † ꝙ
confeſſio ſimplex ſine chirographo etiā poſt bienniū, in mu-
tuo nō inducit obligationē, nec parit actionē, ſed facit proba-
tionē. vt l. Publia. ī. depoſi. video ergo deduxiſſe actionē in
libello, quæ nō erat in rerum natura, deducendo materiā non
26 aptā ad obligandū. † Si ergo nō habeo niſi inſtrumentū con-
feſſionis, debeo in libello dicere me numeraſſe: & tūc ad hoc
probandū bene poſſum inducere inſtrumentū confeſſiōis, &
obtinebo, etiā ſi tale inſtrumentū cōtineat ſtipulationē inuti-
lem: quia nihilominus cōfeſſio de recepto eſt vtilis: vt eſt caſus
in l. ita ſtipulatio. §. Chryſogonus. de ver. ob. ſecundū Bar. hic
& ibi. & ita dicit Bart. fore agendum in l. ij. §. ita. eo. ti. de ver.
obli. licet dc diſputatione Nicol. mat. mentionem non faciat.

1 ☞ *Si numero pecuniam meam nomine tuo, & tanquàm tuam: acquiritur tibi certi condictio etiam abſenti, & ignoranti.*

2 *Quare tunc fingitur illam pecuniam fuiſſe tuam, & per me tibi primo loco, & poſtea illi pro te ſecundo loco numeratam?*

3 *Argumentum à communiter accidentibus, eſt bonum.*

4 *Si numero pecuniam meam tuo nomine, nec ratificaſti, nulla apud te remanet actio, & competit mihi directa: & quid ſi pecunia erat tua?*

5 *Si numero pecuniam meam tuo nomine, ſi ratam habes poſſum eam à te repetere: & qua actione?*

6 *Si pecunia eſſet modica, & eā ſine tuo mādato numeraui, uideor illā donare. et nu. 5.*

7 *In contractibus qui conſenſu, uel uerbis contrahuntur, quare alteri per alterum non acquiritur actio: ſicut in contractibus qui re contrahuntur?*

1 §. Si nummos. †Si numero pecuniam meam nomine tuo & tanquàm tuam, acquiritur tibi certi condictio, etiā abſenti & ignoranti: multo magis volen-

volenti, vel requirenti: & ſic contrahitur mutuū fingatur natu
2 rale, cū ius ciuile cooperatur per fictionē. † quia fingitur illā
pecuniā fuiſſe tuam, & per me tibi primo loco numeratam, &
poſtea illi pro te ſecundo loco: & iſta ſecunda numeratur illi
facta, eſt patens, licet nō fuerit facta per te: ſed prima quæ fin-
gitur facta tibi, eſt occulta: & hoc eſt quod dicit tex. l. iij. §. fin.
ī. de dona. inter vir. & vxo. pro celeritate cōiungendarū actio-
num. i. actuū, vnus actus occultatur, & de eadē materia ſeu ſpe
cie mutui naturalis cui cooperatur ius ciuile loquiē. l. rogaſti.
& l. ſingularia. ī. eo. poniē autē hic primò dictū Ariſtonis vſq;
ibi Iulia. poſtea dictū Iul. confirmātis ſententiā Ariſtonis: &
tn̄ in alio videē Ariſtoni cōtradicere: quia Ariſto dicit acquiri
tibi abſenti & ignoranti. Iul. verò dicit acquiri tibi voluntate
tua. Sed Ariſto loquitur de acquiſitione reuocabili, quæ ſi nō
habes ratū, fingiē nō facta. Iul. de irreuocabili, quæ fit poſtquā
ratū habuiſti, nec poſtea poſſes nuda volūtate à te abdicare, &
3 hoc vſq; ibi, [cū quotidie.] † poſtea, ꝑbat ꝑ arg à cōiter accidē-
4 tibus, ꝙ eſt bonū. vt no. gl. ſ. de arbi. l. j. † Quæro ſi numeraui
nomine tuo pecuniā meam, & tu non ratificaſti, & ſic fingitur
acquiſitio tibi nō facta: an ex tunc acquiraē mihi certi condi-
ctio? rn̄deo ſic: perinde ac ſi numeratio fuiſſet facta noīe meo
per l. ſi abſentis. C. eo. Sed aduerte quia tibi loquimur, quando
numeraui pecuniā tuā tuo nomine, quo caſu nō trāſtuliſti do-
miniū, nec eſt cōtractū mutuū antequā pecunia ſit cōſumpta:
ſed ea cōſumpta recōſiliaē mutuū, & acquiriē tibi cōdictio etiā
inuito, quod patet ex illo tex. quia vult, ꝙ reprobas nomē, re-
manet tibi obligatio directa, quā debes mihi cedere, & etiam
ſine ceſſione habeo vtilē. Si em̄ nō eſſet facta acquiſitio perfe-
ctè, & inuito reprobādo nomē, nulla apud te remaneret actio,
ſed fingeretur nunquā acquiſita: cuius cōtrariū ibi, ꝑbatur: ſed
ſi numero pecuniā meā tuo noīe, ſi reprobas nomen, nulla a-
pud te remanet actio, cū fingatur non acquiſita: vnde puto ꝙ
5 mihi cōpetat directa: & ita intelligo, & muto illā l. † Quæro
etiā an videor donare illā pecuniā: Bart. mouet iſtud dubium
in l. ſi frater à fratre. de condi. idē circa prin. in glo. mag. in. j. q.
& videtur tenere ꝙ nō: ſed ꝙ poſſum à te repetere, ſi ratam ha
bes per actionē mādati, ſi tuo mādato hoc feci: vel per actionē
nego. geſt. ſi ſine mandato: hoc eſt verum, niſi fuiſſet debitor
tuus in illa pecunia, vt in fin. huius §. tunc à te nō repeterem,
6 † vel niſi pecunia eſſet modica, & concurrat præſumptio do-
nationis, & ſine tuo mādato hoc feciſſem, iuxta no. ſ. eo. cum
quid. in fi. gl. Vltimò quæritur, qd in aliꝭ cōtractib⁹, vel qua
ſi, qui re cōtrahūtur, ſi numero vel trado noīe tuo, an tibi ac-
quiratur actio? Bar. in l. ſingularia. ī. eo. & etiā videtur ſentire
ꝙ nō: & ꝙ ſit ſpeciale in mutuo, propter eius frequentiā, vt hic
in fin. & eſt vnū de ſpecialibus mutui reſpectu aliorū contra-
ctuum. Cōtrarium puto verius, per l. ſi per ignorantiā. C. de cō
di. inde. vbi ſi numero pecuniā tuo nomine, ei qui ſe aſſerit tuū
creditorē, cum nō ſit, acquiro tibi cōdictionē indebiti. Item be
ne facit l. j. §. ſi rogauero. ī. depoſiti. per l. ſed. §. j. ī. de iur. dot.
vbi ſi trado nomine mulieris, acquiritur ſibi mulieri actio, &
7 iſta obligatio re contrahitur: † ſecus in contractibus qui con
ſenſu, vel verbis cōtrahuntur, per quos alteri per alterum non
acquiritur: & ratio diuerſitatis eſt, quia numeratio vel traditio
eſt actus naturalis: vnde potentior eſt, quā pactum vel ſtipula
tio, quæ ſunt actus ciuiles. per l. ea quæ ciuiliter. de acq. rerum
dom. cætera vide per Bar. qui examinat materiam per cōbina
tiones quatuor, quarum vnam poſui in §. præcedenti.

1 ☞ *Pecunia debita ex cauſa depoſiti poteſt cōuerti in cauſam mutui, ſola contrahentium uoluntate.*

2 *Ad acquiſitionem dominij requiritur traditio: & ad acquiſitionem poſſeſſionis corporalis apprehenſio: & an transferantur ex ſola conuentione?*

3 *Deponens ſi permittit depoſitario uti pecunia ſi uolet uti, quare non conuertatur depoſitum in cauſam mutui, antequàm pecunia mota ſit.*

1 §. Deposui apud. †Pecunia debita ex cauſa depoſiti poteſt cōuerti in cauſam mutui ſola voluntate deponentis & depoſitarij, abſque eo, quòd de loco res moueaē, vel tangatur, niſi aliter de voluntate de-
poſitarij conſtare poſſit, niſi fuerit mota. h. d. cum l. ſeq. ſecun-
dum intellectum quē ſonat litera, & quē puto verū. Circa iſtū
primum caſum dubiū erat, quia dominiū & poſſeſſio rei depo
ſitæ, erat penes deponentē: verum ex ſola cōuentione non vi-

2 debat trāſferri in depoſitariū, † cū requi- a ¶ Indicatiui. & qño
raē traditio ad acquiſitionē dñij: vt l. tradi differat futurū indi-
tionibus. C. de pac. & corporalis apprehē catiui à futuro ſubiū
ctiui: vide per gl. in l.
ſio ad acquiſitionē poſſeſſionis, vt l. quē- j. §. ſi quis in emanci-
ad. de acqui. poſ. quarū natura hic interue pato. ī. de coll. Cur.
nit, & hæc nō videē cōuerſa in mutuū, qa nō fuit factū de meo
tuū: ſed bene cōtrariū eſt verū, qa tā dominiū quā poſſeſſio vi-
denē trālata in re, ſola cōuentiōe, propter duo ſimul cōcurren
tia. ſ. q pecunia erat apud te, & qa adeſt volūtas mei dñi, & poſ
ſeſſoris, nec neceſſaria præſentia pecuniæ: licet gl. hic dicat cō-
trariū. & ita intelligūt doc. iſtū tex. & l. & ſi res. ſ. de rei. ven. &
no. Dy. in c. pro poſſeſſore. de reg. iu. Si verò res nō eſſet apud
te, nec adeſſet volūtas mea, tūc poſſeſſionē eius nō acquireres,
niſi interueniſſet corporalis apprehēſio, etiā ſi res eſſet ꝑſens.
& ita loquiē l. quēad. de acqui. poſ. Si verò nō eſſet apud te, tn̄
interueniret volūtas mea volēs in te trāsferri, tūc ſufficeret ſo-
la præſentia rei ſine corporali apprehēſione & ſic loquitur l. ꝙ
meo. §. ſi perveniterē. de acqui. poſ. ſi eſſet apud te, & nō inter
ueniret mea volūtas, nō acquireres poſſeſſionē nec me illa pri
uares, niſi cōtrectares animo habēdi pro te, vt eo. ti. l. iij. §. ſi rē.
Et ex his eſt expedita j. gl. quæ etiā in eo, ꝙ vltimò dicit, hoc eſ
ſe ſpeciale in cōtractu mutui, vt trāsferaē dñiū, & poſſeſsio ſo-
lo cōtractu, ſine rei præſentia: nō bene dicit, cū etiā idē ſit in a-
liꝭ cōcurrētibus in his duobus. ar. l. qua rōne. §. interdū. de ac-
3 qui. re. do. † Circa verò l. ſequēē, queriē, quare nō ſit cōuerſio
in cauſa mutui eo ipſo, ꝙ depoſitarius vult eā habere mutuo,
ſicut in caſu §. præcedentis. imo requiriē ꝙ eā remoueat loco?
Quidā dicūt, ꝙ iſtud eſt ideo in iſta l. qa deponēs permiſit vti,
a ſi depoſitarius volet: quod verbū eſt futuri indicatiui[a], & ha-
bet tractū in futurū: nā exponiē & ſi qn̄ eris volens. Si ergo ſta
tim ꝙ velit, efficiē mutuū, ſequereē ꝙ ſi poſteà deſineret eſſe vo
lens, deſineret eſſe mutuū, & rediret in depoſitū. Ne igiē hoc ſe
quatur, exponiē, ſi volēs. i. ſi volūtariè vſus fueris: nō ſic, ſi fuiſ
ſes vſus verbo præteriti tēporis, ſi volueris: qa poſteà nō poſ
ſes variare: ſemel enim eſt verificatū ex prima volūtate, nec ef-
ficeret falſum poſteà, licet deſineret eſſe volēs. Nam adhuc eſt
verū, ꝙ ſemel voluerit: ſed in præcedēti §. illud verbū non fuit
appoſitū, & ſi fuiſſet, idē eſſet ibi, q hic gl. in prin. videē applau
dere huic rationi poſteà in fi. dū dicit, ꝙ idem eſſet hic, ꝙ ibi. di
cit glo. ꝙ nihil eſt, & ſic innuit, ꝙ nō eſſet idē ibi, ꝙ hic. Pręte-
eà tunc iuriſconſultus non faceret differentiā, an ex poſtfacto
an ab initio hoc eſſet actū, cuius cōtrariū hic patet: ſed quibus
verbis fuiſſet vſus. Præterea nō videtur verū, ꝙ ſi ſemel volue
rit, & poſteà deſiit eſſe volēs, ꝙ deſinat eſſe mutuum: quia illa
voluntas traxit ſecū executionē, & ſic non poteſt mutuari arg.
l. qui ob rē. ī. de cōdi. inde gl. ponit ergo aliam rationē, quia ibi
ex poſtfacto, hic à principio: & ibi voluntas depoſitarij præceſ-
ſit voluntatē deponentis. hic econuerſo. dominus Raph. repre
hendit, ꝙ iſte contractus cum re contrahatur, non verbis, non
vitiatur, nec in eo refert quæ voluntas præcedit, vel ſequitur,
ſicut in contractu emptionis & vēd. Bar. dicit ꝙ in §. præcedē
ti, depoſitarius rogauit vt haberet mutuo, & deponēs conceſ-
ſit, vt poſſit vti: vnde etiā ſi dixiſſet, ſi volēs, ſtatim cōuertit in
mutuū: quia verbū, volēs, determinat ab actu, qui nō requirit
factum hominis: ſed in l. ſeq. rogauit, vt poſſet vti, quod ſonat
in factum hominis: vnde requiritur vſus. Sed ſalua pace, nōvi-
detur bene dicere, ꝙ iſta l. ꝙ ſi ab initio. nō dicit, ꝙ requiratur
vſus, prout Bar. vult: ſed requiritur, ꝙ eā moueat loco præter-
eà in §. præcedēti rogauit, vt poſſit vti, patet in prin. Dic ergo,
ꝙ glo. habuit bonum intellectū. Nam qn̄ ex poſtfacto cōuenit
inter deponentē et depoſitariū, vt ea vteretur, vel eam haberet
mutuo, in idē tēpus cōcurrit voluntas vtriuſq;, & quælibet eſt
pura, & cōſtat de volūtate depoſitarij qui ſtatim vult eam ha-
bere mutuo: ideo ſtatim conuertitur in mutuum ſed in l. ſeq. à
prin. noluit depoſitarius habere mutuo, licet deponens cōceſ-
ſerit, ꝙ poſſet habere, ſi volebat: de qua voluntate nō apparet,
niſi procedat ad aliquem actum exteriorē, ꝙ pecunia vtatur,
vel eam moueat loco, & extrahat de ſacculo: & hoc vult dice-
re tex. in fi. ꝙ non certum debitum iri: ſed ſi poſſet probare de
voluntate abſq; motione tenet do. Raph. & credo eſſe verum,
ꝙ non requiritur alius actus, quia ex tunc concurrunt volun-
tates: & voluntas depoſitarij iungitur cum voluntate deponē-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vtaris. Dicit Lud. ro. hic, q̃ si amico rogãti pecuniã mutuo dedi lance, vt ea vẽdita nũmis vteretur, q̃ vẽdita lance põt inuito creditore solui re lãcem: quia est debitor ĩtritatis respectu certe spẽi: qd̃ do. Iaſ. nõ placet, maxime quia sequeret q̃ ex quo est debitor certæ quantitatis respectu speciei q̃ perẽpta illa specie liberatus esset: iuxta no. in l. si ex legati cã. de ver. obl. Tũ dic, q̃ qñ quis est obligatus ad certã quãtitatem respectu rei, q̃ semp præstãdo rẽ liberatur ita dicit Are. cõſi. xxviij. in fin. allegando Bart. in l. ij. §. j. ſ. eo. & dicit esse veriſimũ.

b ¶ Taxatiua. sed quid in teſte: vide Alex. cõſil. xiij. & cõſi. ccxv. ij. lib.

c ¶ Cũ pacto. addevltra ea quæ habẽtur in locis vulgaribus Sozi. cõſi. inci. d. labia mea hæc conſultatio irrita est & Andr. barb. conſi. xxv. iij. lib.

d ¶ Cõſueuerim. Adde an hæc tria debeant cõcurrere, vt inducatur cõtractus, vel ſufficiant duo, vide per Io. de Ana. in c. in ciuitate. col. xix. de vſu. poſt Lau. de rodul. in c. cõſuluit. eo. titu. & per Abb. in c. conqueſtus. eo. tit. & Cepol. veronẽſem in ſuo tracta. de ſimula. contra cuuum, verſic. vj. caſu principali. colũ. ij. & ſeq. & Mod. in tract. de empti. & vendi. in vj. q. vij. q. princ. vbi concludunt q̃ tria de heant concurrere. Franc. cur.

tis iuxta no. in l. j. in fi. de contrahen. emp. & ideo in §. præced. ſi voluntas depoſitarij nõ fuiſſet pura, ſed conditionalis, idem eſſet ibi, quod hic. Quare ergo facit diffẽtiã, an ex poſtfacto hoc agatur vel à prin. rñde, qñ ex poſtfacto põt cõtingere q̃ volũtas depoſitarij ſit pura, & velit ſtatim haberi mutuo: ſed à principio hoc nõ poteſt cõtingere, quia eſſet dicere, quod ſimul & ſemel eſſet depoſitum, prout voluit deponens: & etiã mutuum, prout voluit depoſitarius: & iſte eſt verus intellectus iſtorum text. difficilium.

2 ☞ Pecunia redacta ex venditione rei meæ de partiũ voluntate ſtatim cõuertitur in cauſam mutui, niſi actum eſſet ut primò ad me portares. & num. 2.

2 Anteq̃am eam rem vendidiſti, ſeu vendidiſti & non recepiſti pretium, quòd habeã actionem præſcrip. verbis, ut mihi reſtituas vel ut cedas mihi actionem contra illum, nec contractum ſit mutuum.

Periculum rei traditæ ad vendendum, quando pertineat ad accipientem? & quando ad tradentem? & num. 1.

LEX XI.

Rogaſti me. † Pecunia redacta ex venditione rei meæ de partium voluntate ſtatim cõuertitur in cauſam mutui. Itẽ periculũ rei traductæ ad vendendũ, vt pretio quisvtaſ, pertinet ad tradentẽ, ſi eã vẽnalem habebat: aliàs ad recipientẽ. h. d. Bar. ponit ergo duos caſus: & dubitatio in primo caſu erat: quia pecunia redacta per tex venditione rei meæ nunquã fuit mea, & ſic videbatur q̃ non poſſet conuerti in mutuũ naturale. vt §. eod. l. ij. §. appellata. ſed certè fingitur fuiſſe mea, & primo loco mihi tradita, & de me ad te profecta: et ſic erat mutuũ naturale, cui ius ciuile coo peratur, ſicut in l. certi condictio. §. ſi numos. † Circa iſtum igit caſum primũ dic, q̃ aut nondũ vẽdidiſti, & tunc vt mihi reſtituas, habeo actionẽ præſcrip. ver. Idẽ ſi vẽdidiſti, & pecuniã nõ recepiſti, & volo agere, vt cedas mihi actionẽ cõtra illũ, vt in l. rogaſti. j. de præſcrip. ver. idẽ ſi recepiſti, tñ fuit actũ vt primò ad me portares, & poſtea tibi traderẽ, & non portaſti. vt in materia. l. qui negotia. §. fi. ar. ſecundũ vnã literã, vt ibi habet, nihilomagis: ſed ſecundũ aliã prout habetur, nihilominus cõcordat: his ergo caſibus nõ eſt cõtractũ mutuũ. Si vero vendidiſti & recepiſti: & fuit actũ vt ſtatim cõuertatur in mutuũ: tunc deſinit eſſe cõtractus innoĩatus, & incipit cõtractus nominatus mutui: & ita loquitur hic. † Circa ſecundũ caſum not. eſt q̃ aut trado tibi rem vt vendas, & pretiũ mihi portes: & ſic prima facie videor tradidiſſe mei contẽplatione. Aut pecunia vtaris[a], & ſic tui. Primo caſu ſeruãda eſt diſtin. l. ſi gratuitã. §. j. j. de præſcri. ver. licet eã prima facie videor tradidiſſe mei contẽplatione, & ſic vt nõ tenear niſi de dolo, & lata culpa: tamẽ ibi diſtinguit, aut ego te rogaui: & verũ eſt hoc: & ſic idem q̃ in depoſito. Aut tu me rogaſti, & ſic erit idem quod in cõmodato, vt tui gratia videar tradidiſſe, vt tenearis de culpa leuiſſima, nõ de cauſa nulla præcedente culpa. Aut nõ apparet quis rogauerit, & præſumitur gratia vtriuſque, et ſic teneris de dolo, & lata culpa & leui, nõ de leuiſſima. vt l. ſi vt certo. §. nũc vidẽdũ. j. cõmo. ita in telligas illã l. ſi gratuitã. in §. j. aliqñ etiã venit caſus fortuitus nulla culpa præcedente, vt ſi dediſſem rem æſtimatã, & præceſſiſſet rogamen tuũ: quia æſtimatio facit venire vltra leuiſſimã culpã, quæ veniret etiã ſi æſtimatio nõ fuiſſet facta, vt aliquid operetur: vt de æſtima. act. l. j. ſed ſi non præceſſiſſet rogamen tuũ, faceret venire culpã leuẽ: & ſatis in hoc operareſ, ſi nõ appareret quis rogauerit, vt faceret venire leuiſſimã. quod dic vt no. ĩ d. §. nũc vidẽdũ. verſ. & ſi forte. ſi aũt dedi, vt prętio vtaris: & tunc, aut ego te rogaui. & idẽ q̃ §. in vlt. gl. huius l. aut tu me rogaſti: & tũc ſeruãda eſt diſtin. huius l. q̃ ſi nõ habebã rem venalẽ, videor tradidiſſe tui contẽplatione: ideo teneris de periculo dũmodo interuenerit tua culpa leuiſſima. ſm opin. Azo. No. hic in glo. ſuper verb. culpa. quæ eſt vera, ſicut in cõmodato reprobata opi. Io. vt dixi §. eo. ſi quis nec cauſam. Si verò habebã venalẽ, tunc cõtract[o] vidẽ celebratus gratia vtriuſq̃, ideo de leuiſſima culpa nõ teneris: & ſic periculũ ad me pertinet, ſi nõ niſi culpã leuiſſimã cõmiſiſti, vel etiã nullã. Ita intelligo hic. Si verò dolũ, vel latã, ſeu leuem, pertineret ad te, vt in d. §. nunc videndum. ita debet ſuppleri iſte text.

1 ☞ Obligatio quæ re contrahitur poteſt de conſenſu partium cõtrahi in minus quàm peruenerit re: ſed in plus, non. & numero 3.

2 In minori ſumma diſpoſitiuè prolata ſubintelligitur dictio taxatiua tantùm, vel dumtaxat. ſecus ſi enunciatiuè.

3 Pactum de non petendo ſi fit à principio tempore contractus, impedit ipſo iure ortum utriuſque obligationis, & ſic actionis naturalis, & ciuilis.

4 Quicquid accidit ſorti, eſt uſura: etiam ſi eſt diuerſi generis, vel qualitatis.

5 In contractu mutui quicquid apponitur ultra ſortem, eſt uſura, vel præſumitur in fraudem uſurarum adiectum.

6 Emptio cum pacto de retrouendendo pro eodem pretio quando dicatur facta in fraudem uſurarum?

7 Si mutuaui tibi centum: & tu reſtituiſti mihi centum, & decem: an & quando illa decem uideris dediſſe, ut uſuras uel ut donum?

§. Si tibi dedero. † Obligatio quæ re cõtrahit, põt de cõſenſu partiũ cõtrahi in minꝰ q̃ peruenit res: ſed in plus, nõ. h. d. No. ex primo dicto huius §. dũ dicit, [vt nouẽ.] Nã ſubintelligit. ſ. tantũ, vt patet ex ſequẽ. & ſic no. ſm Bal. q̃ † in minori ſumma diſpoſitiuè, plata ſubintelligit dictio taxatiua[b] tanq̃, vel duntaxat: ſecus ſi enũciatiuè. vt no. C. de proba. l. rationes. & in tex. j. de actio. empt. l. ſi vẽditor hoĩs. & vide qd̃ no. in l. fi. §. qui indiuiſam. de leg. ij. p gl. & j. de in lit. ſurã. l. cũ furti. q̃ videtur facere in cõtrarium.

3 † Itẽ no. dũ dicit ipſo iure, ſm eundẽ Bal. q̃ licet pactũ de non petẽdo factũ poſt obligationẽ ciuilẽ & naturalẽ cõtractus tollat naturalẽ, ciuilẽ verò non: ſed elidat: vt j. de pac. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. cũ tñ fit in princi. ad impediendũ natiuitatẽ, impedit ciuilẽ etiã oriri, vt hic patet: quia nõ põt oriri ſine conſenſu. vt j. eo. l. nõ oẽs. ſed poſtquã eſt orta, ſolo cõſenſu nõ tollitur. Ex ſecundo dicto no. q̃ obligatio q̃ re cõtrahitur nõ põt in plus cõtrahi q̃ peruenerit: & ad hoc allegaſ iſte tex. & l. ſi tibi. in princ. j. de pact. & dixit alibi Pet. q̃ priuſ poſſint cadere ſydera de cælo, q̃ q̃ cõtrahaſ in plus: nã effectus nõ debet eſſe maior q̃ ſua cauſa, cũ potentior ſit cauſa q̃ cauſatũ. vt dicit Jac. but. in l. j. §. eo. per l. digna vox. C. de legi. ſed interuẽtus rei eſt cauſa oriẽdæ obligationis in oblig. quæ re cõtrahuntur. Ergo ſi interuenerũt decẽ nõ cõtrahiẽ obligatio in xj. & hoc voluit hic dicere glo. q̃ nõ põt petere illud vnũ, tanquã mutuũ, ſd eſt tanquam ſors. Sed contra iſtud oppo. quia videtur q̃ in omni obligatione quæ re cõtrahitur, poſſunt cõſtitui duo rei debendi, & quilibet obligatur inſolidũ. vt l. ſi non ſinguli. C. eo. & l. cuilibet. in princ. de duo. reis. ſi cõtrahitur in plus. Sol. non eſt verũ, quia nõ cõtrahitur in plus quãtitate, licet plures ad eandem quantitatẽ obligentur. vt no. in dictis legibus. † Vltimò no. gl. quæ eſt hic in fi. q̃ quicquid accidit ſorti, eſt vſura etiã ſi eſt diuerſi generis vel qualitatis: vt ſi mutuo x. cũ pacto vt reſtituas x. & ſcribas librũ: hoc tñ eſt verum quãdo ex illo facto mihi aliquid adeſt: aliàs ſec[o]. vt no. §. ſi quis cau. l. ſed ſi quis. §. fi. per gl. & doc. † Itẽ not. ſingulariter ex gl. q̃ in cõtractu mutui, quicquid apponitur vltra ſortẽ, eſt vſura, vel præſumiẽ in fraudẽ vſurarum adiectũ, & ſi mutuãs nõ cõſueuerit fœnerari. † Sed in illis contractibus, quando dubitatur an ſit facta in fraudẽ vſurarũ, puta vẽdidiſti mihi rẽ minori pretio q̃ valeret, cũ pacto[c] q̃ tenear tibi vendere pro eadẽ quãtitate, dicit q̃ eſt facta in fraudẽ vſurarum, vt interim lucretur fructus loco vſurarum, quaſi intẽtio mea fuerit mutuare, et recipere fundũ pro pignore, & lucrari fructus: ſed ne conuincar de vſuraria prauitate, nolui q̃ inſtrumentum conficeretur de mutuo, & pignore, ſed de emptione & pretio. Certe tunc diſtinguitur an cõſuerim[d] facere tales cõtractus, vel fœnerari, & tũc ex iſto, & ex eo, q̃ emi minori pretio cũ pacto de retrouẽdendo, præſumiẽ in fraudẽ vſurarũ, vt in c. illo vos. extra de pig. in c. ad noſtrã. de emp. & vẽd. & hoc voluit iſta gl. prædicta in promiſſione.

7 † Quid in traditione, ſi mutuaui tibi centũ, tu reſtituiſti mihi centum &

centum & x. an illa x. videris dediſſe vt vſuras, an vt donum? Primo enim caſu potes repetere. Secundo non. reſpondeo aut primo ſoluiſti x. poſteà centũ, & videris ſoluiſſe vt vſuras: quia non videris ſponte ſoluiſſe, ſed timore ne à te exigã ſortẽ. Aut primo centũ, poſteà ſortẽ, & tunc aut iuraueras ſoluere x. vel poteras conſtringi ex inſtrumento, contra quod nõ admittebatur exceptio: & idem eadem ratione, quia nõ ſponte, ſed ex neceſſitate: & ſic ceſſat animus donandi, vt l. ſi cum aurum. de ſo. iũcto c. debitores. de iud. & quod not. in l. j. vel ij. C. qd̃ met. cauſa. Aut nulla neceſſitas ſuberat, & poſt ſolutionem ſortis tradidiſti x. & tunc videris tradidiſſe animo donandi, poſtq̃ ceſſauit omnis alia præſumptio, iuxta no. in l. ij. §. circa. de doli exce. & ſic licitè recipio, nec potes repetere. Adde quod no. in regula peccatum. de reg. iur. lib. vj.

1 ☞ Si mutuat ſeruus qui habet uoluntatem domini, contrahitur mutuum: aliàs ſecus: ſed reconciliatur conſumptione bona fide facta.

2 Habens liberam adminiſtrationem poteſt alienare pecuniam domini, ipſam mutuando, non autem donare.

3 Mutuans perſonæ inhabili ad reſtituendum, uidetur donare.

4 Mulier ſi renuntiet hypothecæ quam habet in bonis mariti, qui non eſt ſoluendo: non ualet renuntiatio quia habet uim donationis.

5 Eo ipſo q̃ ſeruus auſugit à domino, cẽſetur reuocata omnis poteſtas ſibi à domino data.

6 Si unus de ſocijs mercatoribus auſugit, ex contractu poſtea per eum celebrato, non tenetur ſocius.

7 Seruus ſi non auſugit, ſed ex poſt facto effectus eſt unus baratator uel lecator: etiã ſi dominus ignoret: & contrahentes cum eo hoc ſciant, non habent regreſſum contra dominum.

8 Mutuum non reconciliatur conſumptione, quando conſumens ſciebat pecuniam ſore alienam, non mutuantis.

9 Quòd tunc competat domino actio ad exhibendum, uel utilis rei uendicatio, contra eum qui conſumpſit: tanquam dolo deſierit poſſidere. & nu. 8.

§. Si fugitiuus. † Si mutuat ſeruus qui habet voluntatem dñi, cõtrahit mutuũ aliàs ſecus ſed reconciliatur cõſumptione bona fide facta. h. d. in text. ibi [ſi ſeruus meus.] ſupple, nõ fugitiuus, aliàs ſecus, vt j. ſubijcitur. † No. ergo q̃ habens liberã adminiſtrationẽ põt alienare pecuniã dñi, ipſam mutuãdo: nõ ſic põt donare. vt §. de pact. l. cõtra iuris. §. ſi filius. † Ex hoc dico, q̃ illud qd̃ §. dixi, procedit, qñ mutuaui perſonæ habili ad reſtituendũ. Si aũt erat inhabilis, & pauper, videreſ potius donare, quam mutuare: et ſic non transfert dñium. Facit in ſimili, notabile † de muliere renũtiante hypothecæ quã habet in bonis mariti, qui nõ erat ſoluendo, quod nõ valet: quia habet vim donationis. vt l. Meuia ſi fundus. ſol. ma. ſecus, ſi eſſet ſoluendo. vt l. etiã, & l. iubemus C. ad Velle. † Itẽ no. in ver. [fugitiuus.] q̃ eo ipſo, q̃ ſeruus auſugit, ad hoc non cenſetur reuocata[a] omnis poteſtas ſibi à domino data, quod eſt no. nã per hoc patet, q̃ ſi magiſter nauis, vel inſtitor, † etiam vnus de ſocijs vel mercatoribus auſugit, ex contractibus poſtea per eos celebratis non tenetur deponens, vel ſocius: quia omnis poteſtas videtur ſibi adempta, ſecundum Bal. facit l. ſi non ſortem. §. ſi filio. j. de condi. inde. † Adde, q̃ ſi non auſugit, ſi tamen ex poſt facto effectus eſt vnus baratator vel lecator, q̃ ſi dominus à principio ſciuiſſet, eum non prępoſuiſſet, eoipſo cẽſetur reuocatus: etiã ſi dominus ignoret. Ideo contrahentes cum eo ſi ſciũt conditionẽ mutatã, nõ habent regreſſum cõtra dominũ. tex. eſt no. in l. ſi cũ Cornelius. et l. cum quis. circa prin. j. de ſolu. facit l. vtilitatẽ. de cõfir. tu. cũ ſeq. † Vltimò no. limitationẽ ad iura dicẽtia, q̃ mutuũ recõciliatur conſumptione: quia procedunt quando conſumptio fuit facta bona fide, & conſumens ignorabat pecuniam fore alienã, nõ mutãtis: ſecus ſi ſciebat. caſus eſt notabilis hic: † quia tunc nõ cõueniẽ certi cõdictione ex mutuo, ſed ex actiõe ad exhibendũ, vel vtili rei vẽdicatione, tanq̃ dolo deſierit poſſidere. De hoc eſt etiã gl. ordinaria. j. e. l. ſi filius. quæ glo. incipit, imò videtur.

a ¶ Reuocata. amplia, vt etiã habeat locũ in executore vltimæ voluntatis. tex. eſt in l. liberto. §. largius. j. de annu. le. ſecũdũ Imo. in l. eum qui ita. §. qui filio. j. de verb. obl.

8 Si antequam eã aſſumeres, dominus pecuniæ illã à te uendicaut, remanes mihi obligatus ex ſtipul. mero iure: ſed ex æquitate obſtat mihi exceptio, q̃ pecunia eſt perdita ſine culpa tua, & interueniente culpa mea.

9 Si eam pecuniam non ſum ſtipulatus mihi reddi, nec uis conſumere, qualiter mihi prouideatur?

10 In mutuo exceptio dominij alterius, ſi uera eſt tollit ipſo iure intentionem agentis, in alijs autem contractibus non tollit.

LEX XII.

1 Si à furioſo. † Licet à principio nõ fuerit trãſlatum dominiũ, conſumptione tamen ſequuta, reconciliatur mutuũ, & fingitur fuiſſe tranlatũ à creditore ſciente, vel etiã ignorante. h. d. iſta l. cum l. nam & ſi fur. vſq̃ ad §. ſi ſeruus. & diuide quia primò loquitur qñ nõ eſt trãslatũ dominium: quia deficiebat volũtas tradentis, tam à principio tẽporis numerationis, quàm ex poſtfacto tẽpore cõſumptionis, vſq̃ ibi, [Item ſi is.] Secundò qñ ex alia cauſa: quia cõſenſus affuit à princ. tamẽ deficiebat tẽpore cõſumptionis, vſque ad l. nam & ſi fur. Tertio quãdo affuit cõſenſus tẽpore numeratiõis, & cõſumptionis, tamẽ 2 non erat translatũ: quia numerãs non erat dominus. † In tex. ibi, [quaſi mutuam acceperis.] & ſic nõ fuit trãslatũ dominiũ, quia furioſus non habet alienationẽ bonorũ ſuorũ: vt in l. negotijs. de regu. iur. In tex. ibi, [Item ſi is qui ſeruo crediderat.] ſupple nõ habẽs peculiũ, nec voluntatẽ domini expreſſam, vel tacitam, & ſic non potuit dominũ obligare, quouſque in rem domini verteretur, tẽpore quo mutuãs erat effectus furioſus: 3 incipit ergo dominũ furioſo obligare & ſic no. † caſum in quo acquiritur alicui obligatio perfectè ſine ſuo cõſenſu, vel non 4 perfectè, vt dixi in eo. §. † Proinde pro declaratione primi caſus in j. gl. quæriẽ, quãdo furioſus numerauit propriã pecuniã, & ſic nõ tranſtulit dominiũ: dicitur hic, q̃ ea cõſumpta, naſcit cõdictio furioſo. Vñ oritur iſta cõdictio an ex numeratione, & an ex cõſumptione? gl. & bene, quod ex numeratione: quia cõſumptio non eſt actus, qui de ſui natura obligationẽ pariat. & eſt caſus in l. qui pro eo. §. ſi numos. j. de fideiuſ. allegata in in j. gl. Sed tunc op. q̃ etiã ex numeratione nõ poſsit oriri, qa non habuit cõſenſum numerantis, cũ eſſet furioſus: & licet cõſumptio reconciliet ſolutionẽ vt faciat fingi dominium tranſlatum à princ. hoc fuit poſſibile ſtante etia furore, ſi interueniſſet authoritas curatoris: nec facit fingi interueniſſe conſenſum, quia nõ potuit interuenire ſtante furore: & nõ eſt fictio ſuper impoſsibili. & not. per glo. in l. gallus. §. ſi eius. de lib. & poſth. & eſt caſus, q̃ furioſus non fingitur cõſentire, cũ cõſentire expreſſe nõ poſsit. j. loca. l. qui ad certum. & propter hoc dicit Azo, q̃ iſta cõdictio oritur ex numeratione, nõ tanquã ex eo reſultet contractus mutui, quia ſit celebratus ex conſenſu vtriuſque. ſ. partis: ſed tanquã ex ea factus ſit recipiens locupletior, & ſic ex æquitate naturali. l. ſi me & Titiũ. j. eo. vnde iſta cõdictio de qua hic, non eſt condictio ſpecialis ex mutuo poſito q̃ ex mutuo aliàs ſit condictio ſpecialis: ſed eſt certi cõdictio generalis, vel etiã ſine cauſa: & hæc opi. cõmuniter approbatur. Sed in ſequentibus caſibus, in quibus nõ erat furioſus tẽpore numerationis, licet tẽpore cõſumptionis eſſet, recõ 5 ciliatur ſolutio, etiã quantũ ad contractũ mutui. † Sed opp. q̃ etiã in primo idem ſic, quia furioſus fingitur conſentire in his, quæ nõ tenduntin ſui præiudiciũ: ſed potius in vtilitatẽ. vt l. ij. §. voluntatẽ. ſol. mag. glo. dicit q̃ ibi, quando nõ requiritur ex preſſus conſenſus, ſed hic requiritur expreſſus. Iſtud nõ videtur bene dictũ: quia excepto contractu ſtipulationis, cæteri cõtractus videntur poſſe perfici ex tacito conſenſu ſic expreſſo. vt l. item quia. §. de pac. propter hoc dic aliter, quã glo. q̃ tunc furioſus fingitur cõſentire in his, quæ tendunt in ſui vtilitatẽ: quando ex tali conſenſu non reſultat contractus, nec habetur pro cõtrahente: aliàs nõ fingitur cõſentire, vt habeatur pro cõ trahente, cũ verè contrahere non poſsit. vt in l. in neg. de reg. 6 iur. & eſt caſus in d. l. qui ad certum. † An autẽ videatur cõſentire, vt habeatur pro quaſi contrahẽte, dic vt no. in l. iij. §. & ſi furioſi. §. de neg. geſt. per glo. & Bart. Item eſt hic alia glo. ſu- 7 per verbo, [nam & ſi fur.] † Sed pro euidẽtia illius opp. ex rra glo. vt ſi mutuaui tibi pecuniam alienam, etiã antequã conſumas, cõtrahitur mutuum, & obligaris. vt C. eo. l. quãuis. Solu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verum est si interuenit stipulatio, & sic cõtrahitur mutuũ ciuile: secus si nõ interuenit, & sic venit cõtrahendum mutuũ naturale: & illud non cõtrahitur nisi translato dñio, vel cõsumptione secuta. † Hoc præsuppositio, quæritˢ circa primũ dictũ, si fui stipulatus antequã cõsumeres, dñs pecuniæ illã à te vendicauit, an remaneas mihi obligatˢ ex stipulatione? gl. hic tenet, q̃ sic mero iure: sed ex equitate obstat mihi exceptio, quia illã perdidisti sine aliqua culpa tua. hæc ratio non est bona, qa ex stipulatione teneris ad quãtitatẽ in genere: vñ teneris etiã de casu, nulla tua culpa præcedẽte. vt l. incendiũ. C. eo. Bar. sustinendo gl. dicit, q̃ licet teneaˢ ad quantitatẽ in genere, tamẽ teneris respectu certi corporis pecuniæ quã tibi dedi, & quasi restituẽdo mihi poteras liberari: ergo si eam perdis, liberaris. vt l. elec. §. si his de noxali. & dixi s. eo. q̃ ista ratio nihil valet quia sequeretur q̃ quocunq; alio modo illã pecuniã perdidisses, idẽ esset: & tamẽ intentio gl. & etiã ipsius nõ est q̃ libereris nisi eo casu, quo gl. loquitˢ qñ perdidisti: quia dñs abstulit. Præterea in oblig. generis, vel quãtitatis liberaˢ debitor qñcunq; rem vel corpus soluendo: & tũ si rem præparauit pro soluẽdo, & ipsam perdit, nõ ꝓpterea liberaˢ. vt d. l. incendiũ. Nec obst. §. quòd seruus. cũ simi. qa speciale in actione noxali, ne dñs ex delicto sui serui in plus teneaˢ, quã & ipsum possit tradere pro noxali. do. Raph. etiã reprehendit Bar. per alias rationes dicit q̃ ratio est, quia secuta nõ est causa, ob quã fuit facta numeratio. s. mutuũ postquã non fuit dominium translatũ, nec secuta consumptio. Ista ratio procedit, si nõ interuenisset stipulatio: sed quia interuenit secutũ est mutuum ciuile, prout partes voluerunt. Dic ergo meliorẽ rationem, q̃ pecunia est perdita sine culpa tua: vt dicit glo. supple, & interueniente culpa mea: qa asserui illã esse meã, cum esset aliena: & hoc probaˢ in simili. ĩ. loca. l. & hæc distinctio. post princ. ver. [intelligendũ.] & hæc culpa mea est certa, quæ mihi obstat exceptio. † Itẽ quæritur eo casu, quo nõ sum stipulatus, nec vis cõsumere, qualiter mihi prouideˢ est ne cõueniens vt illam pecuniã semper retineas. glos. hic distinguit. Aut nulla suberat causa, quare nolebas cõsumere, & teneas perinde, ac si cõsumpsisses. pro hoc. l. Labeo scribit mihi bibliothecã. ĩ. de cõtrahen. emp. Aut suberat iusta causa, quia dñs pecuniæ tibi denuntiauit, q̃ erat sua, & tunc nõ teneris: pro hoc bene facit l. mulier. ĩ. de leg. cõmis. certè etiã si nõ denũtiauit, si ad tuã notitiã peruenit q̃ erat aliena, iustã habet cãm non cõsumendi: quia cõsumendo teneris dño tanquã dolo desineres possidere. vt l. rogasti. s. eo. in fi. & no. ĩ. l. proxi. in glo. quę incipit imò dic ergo, aut dicis illã pecuniã esse alienam, & nõ probas, nec ego cõfiteor: & tũc possum agere, etiã si adhuc non cõsumpsisti: quia præsumitˢ fuisse mea, nec potes refricare quęstionẽ dñij, cum habeas cãm à me, & non apparet de cõtrario. vt l. nec creditores. C. de pig. act. & quod not. in l. quí proprio. §. illud quæritˢ. de procu. & pro hoc l. non vnde. C. eo. Aut hoc probas, & ego cõfiteor: & tunc aut ille dominus iam mouit tibi litẽ in vendicatione pecuniæ & oportet me expectare finẽ litis. arg. in l. is à quo. s. de rei vend. Aut adhuc nõ mouit litẽ: & tunc, siue denũtiauerit, siue non, possum agere, dummodò caueã de defendẽdo te aduersus dominũ secundũ Doct. † & hoc in mutuo, in quo exceptio dñij alterius, si vera est tollit ipso iure intentionẽ agentis: quia non est contractũ mutuum, quod super pecunia aliena non potest cõtrahi. Sed in cõtractibus quí possunt fieri super re aliena, vt cõmodatum, depositũ, & locatio: si agerẽ ex istis cõtractibus, & tu opponeres, q̃ ego non eram dñs, sed alius: etiam si velles hoc probare, non deberes admitti: quia non elidit intentio mea ipso iure. cũ hoc non obstante valeat contractus. Secus, si velles obijcere de dominio tuo, q̃ tu es dominus illius rei: nam hoc bene facit contractum non valere, & ista habentur per glo. & Bart. ĩ. commo. l. commodare. & l. ita vt sic. dic vt ibi.

1 ☞ *Propter cõmunem utilitatẽ: cõmunis pecunia diuiditur numero, nõ per corpora.*

LEX XIII.

NAm & si fur.

1 §. Si seruus. †Propter cõmunem vtilitatem cõmunis pecunia diuiditur numero, non per corpora. h. d. vsq; in fi. erat hic ratio dubitandi: quia si Titius & ego habemus decẽ aureos pro indiuiso, quilibet nostrum in quolibet corpore habet dimidium pro indiuiso: & sic ego decem dimidia, & illa decẽ. Si ergo seruus noster communis vel etiam nos mutuamus tibi hanc pecuniam: videbatur quòd cõtraheretur obligatio in quẽlibet nostrum, pro decem dimidijs. cõtrarium est verum, quia imò acquiruntur mihi v. & Titio v. & hoc est vnum de specialibus pecuniæ. vt not. in l. singularia. Alij dicunt, quòd idem est in alijs mutuabilibus, quod puto verum: quia eadem est ratio.

1 ☞ *Consumptio pecuniæ tantum operatur, quantum translatio dominij à principio.*
2 *Filius familias qui recepit mutuum, si soluat pecunia paterna, non potest pater eam vendicare quousque extat: sed secuta consumptione, secus. nec etiam ipse filius poterit eam repetere.*
3 *Fictio non potest plus operari quàm veritas.*
4 *Consumptio facta mala fide non reconciliat solutionem ad istum finem, ad quem facta est: & qua actione tunc agatur? & num. 5.*
5 *Eadem solutio non potest simul operari liberationem, & repetitionem.*

LEX XIIII.

1 SI filiusfam. †Cõsumptio pecuniæ tantum operatur, quantũ trãslatio dñij à principio: & ideo si trãslato dñio nõ fuisset obligatio extincta, sed ex tali solutione: similiter ex cõsumptione non nascitur, sed extinguitur. h. d. & venit ad declarationẽ. l. præcedentis in quibus habet, q̃ consumptione rei reconciliatur solutio, & facit oriri actionẽ quæ à principio non fuit nata: nã id est verũ, quando solutio fuit facta ad obligandũ, & ad finẽ agẽdi. Secus si facta fuit ad liberãdũ, & ad finem excipiẽdi: quia tũc operatur liberationẽ. & inducit exceptionẽ. † Et præmitte, q̃ si filiusfam. recepit mutuũ, obligaˢ mero iure, ciuiliter & naturaliter: cum creditori agenti obstat exceptio Macedonia. vt l. j. §. j. & ibi not. ĩ. ad Macedo. si tamẽ ipse factus paterfa. sponte soluat ex certa sciẽtia, vel per errorẽ iuris, nõ repetit, sed liberatur ab illis obligationibᵘ, licet ineffi-
2 cacibus ipso iure, cum prius solũ haberet emptionẽ. vult ergo ista. l. q̃ si soluat pecuniã paternã, antequã efficiaˢ sui iuris: & si nõ trãsferat dñium, quousq; extat pecunia, nõ est liberatus, & pater põt eã vendicare: sed secuta cõsumptione, liberaˢ, & pater nõ potest vẽdicare, nec etiã filius ipse repetere per aliquam cõditionẽ: qa non soluit ad hũc finẽ, vt repeteret, vel vt ageret, sed vt se liberaret: & sicut si pecunia fuisset sua, fuisset liberatus, & nõ repeteret: ita hic secuta cõsumptione. & ad prædicta vide. l. qui exceptionẽ. ĩ. de cõdic. inde. sed, si soluisset per errorẽ facti, posset repetere. vt in. l. fi. ĩ. ad Mace. et ita etiã hoc posset secuta cõsumptiõe. † Not. hic: q̃ nõ potest plus operari fi-
3 ctio, quã veritas: quia si verè fuisset translatũ dñiũ, à principio nõ fuisset nata actio vel repetitio, sed inducta liberatio: ergo si nõ fuit trãslatũ, sed ꝓpter cõsumptionẽ fingitur trãslatũ, simi-
4 liter nõ nasciˢ actio. & no. hic gl. quæ incipit imò. † q̃ cõsumptio facta mala fide nõ recõciliat solutionẽ ad istũ finẽ, ad quẽ facta est, siue sit facta ad fi. agẽdi. vt s. eo. rogasti. §. fi. & sic non inducitˢ actio, siue ad finẽ liberandi in casu istius. l. & sic nõ inducitur liberatio: & sic tunc cõpetit repetitio patri & iste est
5 casus in l. allegata in gl. pro cõtraria. † vtrãq; verò simul operari nõ põt, eadẽ solutio. s. liberationẽ, & repetitionẽ. vt l. cũ is in prin. ĩ. de cõdict. inde. l. q hominẽ. in fi. ĩ. de so. Põt tñ alia solutio dari ad. l. allegatã in gl. ꝓ cõtraria. s. l. sed & fi. §. fi ab alio. in fi. ĩ. ad Mace. qa nõ inducitˢ cõdictio indebiti, vt hic, sed cõdictio certi generalis: si cõsumpsit mala fide, bñ inducitˢ, vt ibi. Si aũt bona, cũ neutra inducaˢ liberatio per rationẽ quã dixi.

1 ☞ *Debitum ex una causa ab alio uel à te, potest conuerti in causam mutui sola conuentione nostra, & erit mutuũ naturale, licet non fuerit factũ de meo tuum uerè, & licet nulla processerit à me numeratio uera, sed saltem ficta: & nu. 5. & 22.*
2 *Verbum, pecunia, potest sumi largè pro omni re mutuabili consistente pondere, numero, uel mensura. & num. 6.*
3 *Duæ fictiones quando possint circa idem concurrere?*
4 *Si iussero debitorem meum tibi dare pecuniam mutuò, & eam tibi promisit, uidetur pecunia mihi data, & à me ad te profecta, si parata erat solutioni: & an sit mutuum contractum? & an requiratur præsentia mea? & num. 15. 17. 18. & 19.*
5 *Debitum ex una causa, non solùm potest conuerti in contractum mutui: sed etiam in quemlibet alium contractum: & quando? & num. 17. & 23.*
6 *In quolibet contractu quando interuenit traditio, uel uoluntas domini, & possessoris, potest acquiri uera possessio, & dominium ex solo aspectu absque corporali apprehensione.*
7 *Exceptio non numeratæ pecuniæ non habet locum, quando debitum ex una causa de præterito uera, & iusta, conuertitur in aliam causam, puta, mutui sola conuentione:*

tione: & quando habeat locum? & num. 9. & 10.
8 *Instrumentum continens mutuum, & numerationem, non reprobatur de falso, licet testes dicerent nullam numerationem interuenisse tempore contractus, cum possit intelligi de numeratione ficta: secus si continet ueram numerationem.*
9 *Forma exceptionis non numeratæ pecuniæ.*
10 *Debitum ex causa de futuro si conuertitur in mutuum, tunc intra biennium habet locum exceptio causæ non secutæ: & quid si ex causa de præterito falsa?*
11 *Singularia in mutuo naturali contra regulas mutui. & num. 1.*
12 *Specialia in pecunia mutuata respectu aliarum rerum quarumcunque. remissiuè.*
13 *Specialia in contractu mutui respectu aliorum contractuum. remiss.*
14 *Tutor potest facere se debitorem pupilli ex contractu mutui, sed non in alijs contractibus: & quid econtra in pupillo?*
15 *Specialia in pecunia numerata respectu aliarum rerum mutuabilium.*
16 *Ex traditione facta procuratori meo, acquiritur mihi uerum dominium & possessio recta uia: adeò, quòd nec momento remanet penes procuratorem.*
17 *Ex ficta traditione acquiritur uera possessio, & dominium.*
18 *Indebita pecunia quãdo soluitur alij nõie meo, ita demum facit furtũ, qui recipit, si in mea præsentia soluitur: si uerò sum absens, uidet furtũ facere illi soluẽti. & nu 19.*
19 *Debitum mihi ab uno, quando possit cõuerti in aliam causam, seu aliud debitum mihi debendum ab alio? & num. 23.*
20 *Si mandaui campsori debitori meo, quòd soluat tibi uel promittat, & promisit: quòd sim à te liberatus, & ille campsor à me: sed si ei mandaui, quòd tibi solueret, & solùm promisit non erit à me liberatus. & num. 21.*
21 *Nouatio hodie non fit interuentu nouæ personæ, nisi interueniat delegatio: ut si facio debitorem meum tibi promittere, tanquam debitorem tuum.*
22 *Mandatum factum debitori de soluendo, alteri, quando possit reuocari.*
24 *Quæ possint conuerti in causam dotis, del in dotem dari? & num. 2.*
25 *Pecunia debita ex causa depositi semper præsumitur parata solutioni. & numero 4.*
26 *Si debetur ex alia causa, & debitor sit pauper, uel non consueuit habere pecunias in promptu, non præsumitur solutioni parata.*

LEX XV.

1 SIngularia, †Debitũ ex vna causa ab alio, vel à te, potest cõuerti in causam mutui sola conuentione nostra, & erit mutuum naturale, licet nõ fuerit factum de meo tuum verè, quia saltẽ fictè: & licet nulla processerit à me numeratio vera, quia saltẽ ficta censetur interuenisse: & hoc est speciale cõtra regulã mutui naturalis, quod non est, nisi quando fit de meo tuum, & quãdo interuenit numeratio in effectu. hoc dicit ista. l. secundum veram lectu. quæ ponitur in fi. j. glo. mag. & sic erit mutuũ naturale, cui cooperatur ius ciuile, quia obligatio & actio oritur ex numeratione, nõ ex stipulatione vel chirographo: tamẽ illa est numeratio ficta, quæ de me in te censetur fuisse facta, & ficta dominij translatio: ideo dicitur ius ciuile sibi cooperari. sicut. s. eod. l. rogasti. in princi. & l. certi cõdictio. §. si numos. & C. eod. l. si pro mutua. licet ergo hic ponãtur duo exẽpla, plura alia possunt poni: vt patet ex dictis ll. † Et not. secundũ istã lect. veram, q̃ istud verbũ [pecunia] sumitur largè pro omni re mutuabili consistente pondere, numero, vel mensura: & verbũ [creditũ] quod est in prin. & verbũ [crediti,] quod est in fi. ponũtur strictè ꝓ mutuo: sed secundũ alias lect. ecõuersò verbũ [pecunia] ponitur strictè ꝓ pecunia mutuata: & verbũ [creditum] largè pro omni credito. In text. ibi: [iussero pecuniã dare,] supple ille dedit: si aũt nõ dedisset, tũc non fuisset cõtractũ mutuũ naturale, nec ciuile, etiã si ab illo ꝑmissionẽ recepisses: quia naturale nõ cõtrahitˢ, nisi in rebus quę põdere, numero, vel mẽsura cõsistũt: sed ista obligatio nõ est huiusmodi: & sic nõ põt conuerti in mutuũ naturale, sed in aliã cãm, quã mutui, puta, dotis quę põt contrahi in qualibet re, vel iure: cũ in dote possint oĩa dari: bñ possit fieri cõuersio. vt ĩ. de iure do. l. licet. §. j. & l. si pater. §. j. & l. nuptura. secũdũ Bar. hic. si verò interuenisset stipulatio duplex, qa tu stipularerisˢ ab illo, & ego à te: tunc ẽt nulla
3 numeratiõe facta cõtraheret mutuũ ciuile. vt l. si ex ptio. C. eo. tit. † Et aduertendũ, q̃ hic interuenit vna numeratio vera, scilicet, de illo in te: & duę fictę. Nã tu videris recipere ꝓ pecu. noie meo, vt colligiˢ. ĩ. de do. inter virũ & vxo. l. iij. §. fin. circa med. ibi dũ dicit [q̃ per aliũ accipias te accipere:] & sic dñiũ, & possessio acquiritˢ, vt in l. j. C. de acqr. possi. etiã si sit absens & ignorans tempore quo tibi soluitur: & aliæ duę finguntur interuenisse: quia tu cẽseris illã pecuniã mihi numeratam esse, tanq̃ ꝓ procurator meus, & ego ecõuersò eodem instãti fingor tradidisse tibi tanquã mutuãs vel creditor. Et istæ dicunt actiones, vel actus qui occultanˢ, qa nõ videnˢ: sed ꝓcipiunt ĩtellectu. Hoc voluit dictus §. fin. dũ dicit actionẽ occultari. in sequẽti verò exẽplo, nulla interuenit vera traditio, sed finguntur interuenisse duæ,
4 de quibus s. † nã si habebas pecuniã solutioni paratã, licet nõ essem præsens tẽpore cõuentionis, faciliter poteras soluere, ergo faciliter fingiˢ per te mihi soluta: & isto modo debet intelligi ista lex, secũdũ gl. & doct. sed si non habebas eã solutioni paratam, non poterã ita de facili soluere: vnde nec fingereˢ soluta, & ipsum probaˢ l. qui decem. in fi. ĩ. de sol. quia fictio nõ fit super impossibili, vel super eo q̃ secundũ naturã fieri nõ põt. vt no. in l. gallus. §. si eius. de lib. & posth. et ideo isto casu nõ fieret cõuersio in mutuũ naturale ex sola cõuentione, & iste videˢ casus. in l. qui negotia. ĩ. man. quod intelligo verũ, nisi esset debita ex causa depositi: quia illa semper præsumiˢ solutioni parata. & hoc voluit iste tex. in d. l. qui negotia. ver. [nec huic simile.] & s. certi cõdictio. §. fi. & ita intelli-
5 ge illos tex. † & scias, q̃ ista lex recipit quatuor lect. quæ colliguntur ex gl. duæ colligũtur ex gl. j. vna in prin. gl. q̃ hic ponanˢ quædã specialia in cõtractu mutui respectu aliorũ cõtractuũ. & fuit hæc lect. Azo. quę cõiter reprobaˢ, quia debitũ ex vna causa nõ solũ põt cõuerti in contractũ mutui, sed etiam in quẽlibet aliũ cõtractũ. vt ĩ. de iure do. l. si spõsalibus. §. j. & l. licet cũ aliis allegatis. s. Alia lect. colligiˢ in gl. in fi. & illa est vera secundũ quã posui casum, q̃ hic ponanˢ quædã specialia in mutuo naturali cõtra regulã mutui: videlicet, q̃ possit cõtrahi licet nõ fiat verè de meo tuũ, dũmodo fictè: & licet nõ interueniat vera traditio, dũmodo ficta: & sic cõtra regulã, quæ ponitur in l. ij. §. appellata. s. c. & licet iste tex. cũ gl. videaˢ dicere, q̃ hic sint duo specialia: tu dic, q̃ est vnũ, q̃ exẽplificatur hic duobus modis: licet alia exẽpla possint dari. vt in ll. s. alleg. Aliæ duæ lect. colliguntur ex gl. fi. quarũ vna fuit quorundam antiquorũ q̃ hic ponantur specialia, tã in pecunia numerata, q̃ in alijs mutuabilibus: vt si debẽtur ex vna causa, & sint in præsenti, licet nõ tangãtur, sola cõuẽtione possint conuerti in causam
6 mutui cõtra l. traditionibus. C. de pact. vbi dñium sola cõuentione nõ transfertur, sed requiritur traditio: sed hic nulla traditio fuit mihi facta: & sic videbatur, q̃ mihi nõ videretur acquisitũ dñium ipsius pecuniæ: & sic per cõsequẽs nõ cõuerteretur in cãm mutui, in quo requiritur q̃ fiat de meo tuũ. Sed contrariũ dicitur, & est speciale, vt acquiratur mihi ex sola præsentia possessio, & dñium, & possea tibi vel in te trãsferatur: & sic requiriˢ, quod res fuerit præsens: siue loquamur de pecunia, vel alia re mutuabili tradita. Quæ lect. reprobatur, quia hic nulla
7 esset specialitas in mutuo, † cũ in quolibet cõtractu, qñ interuenit traditio vel volũtas dñi, & possessoris, possit acquirere veram possessionẽ, & dñiũ ex solo aspectu absq; corporali apprehensione. vt l. si pecuniã. ĩ. de sol. & de acqui. pos. l. quod meo. §. si per venditorẽ. & dixi. s. e. l. certi cõdictio. §. fi. & ita intelligiˢ, & limitatur l. traditionibus. nã tradere videris mihi, qñ rẽ in conspectu meo ponis licet eã nõ tangã. vt d. l. si pecuniã. vbi casus. Quarta & vltima lect. fuit Guar. qui tenuit, q̃ hic ponerentur quędã specialia in pecunia numerata strictè sumendo, quæ non sunt in alijs rebus mutuabilibus: quia pecunia debita ex vna causa, potest conuerti in causam mutui, licet non sit præsens: sed aliæ res mutuabiles non possint conuerti, nisi sint præsentes, quæ lectu. etiam reprobatur, quia text. in l. si pecuniam. ponit ad paria pecuniam, & alias res. Reiectis ergo istis lect. teneas secundam lectu. q̃ hic non requiratur pecunia, sed bene requiritur q̃ sit parata solutioni per rationẽ, quam. s. di-
8 xi. † Item no. q̃ ista l. loquitur, quando debitum ex vna causa de præterito vera, & iusta, cõuertitur in causam mutui sola cõuentione: quo casu, non habet locum exceptio non numer. pecu. quia tunc confessio nõ fit sub spe futuræ numerationis, sed propter numerationẽ, quæ fingitur facta. & hoc voluit dicere
9 tex. C. eo. l. si ex pretio. circa prin. † & ideo si producam cõtra te instrumentum, in quo cõtinetur, q̃ tibi mutuaui centum in præsentia talium testiũ, & tu ad reprobandũ instrumentũ in-
a duceres eosdẽ testes, q̃ dicerẽt nullã numerationẽ, [a] nec potuisset interuenire, quin vidisseˢ: nõ propterea reprobaˢ instrumẽtũ de falso: qa põt intelligi de numeratione ficta: & de mutuo naturali, cui ius ciuile cooperaˢ, de quo loquiˢ hic. † debes

¶ Numerationẽ. De hoc q̃ Sozi. cõsi. incid. labia mea aperiat. visa facti cõtingẽtia: vbi ponit de quodã instrumento depositi in quo similia verba posita erant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo formare articulũ cõcludentẽ, ꝙ non interuenit numeratio, nec aliquid quod ꝓ numeratiõe haberẽ ſecũdum Bar. hic. ſed Ange. in l. prædia. de acqui. poſ. videẽ reprobare Bar. qa ſi notarius q atteſtaẽ de mutuo, vel de numeratiõe in inſtrumẽto cenſeẽ atteſtatus de vera numeratione, vel mutuo, nõ de fictis per ea, quę no. per gl. in l. ſi ex cautiõe. C. de nõ num. pecu. meritò ſi apparet per teſtes, ꝙ nõ interuenit numeratio vera, reprobaẽ inſtrumentũ: humanior tñ eſt ſententia Bar. ad euitandum crimẽ arg. in l. merito. ff. ꝓ ſocio. ſi tñ diceret inſtrumẽtũ, ꝙ manualiter numerauit, procederet dictũ Ang. quia nõ niſi
10 de vera poteſt intelligi. † Itẽ ſi debitũ non ex cauſa de præterito, ſed de futuro cõuertiẽ in mutuũ, non loquiẽ iſta lex, ſed. l. iij. C. de poſtulã. tunc intra biẽniũ haberet locũ exceptio cauſæ non ſecutæ ſicut numerationis non factæ, qñ fit ſpe futuræ numerationis: quia eadẽ ratio quãdo ſpe futuræ cauſę vel debiti: & ita vult ibi Bar. quẽ omnino vide. Itẽ ſi ex cauſa de præterito falſa, vel iniuſta: haberet locũ exceptio doli, vel iniuſtæ cauſæ: ſecus quãdo per errorem: vt in l. j. de condi. ob tur. cauſam. hoc etiã no. Bar. in d. l. iij. Circa verò apparatũ huius. l. no. ꝙ hic ſunt tres glo. recitandæ. ſ. prima quæ fuit glo. noua, & non Accurſij. cũ qua etiã debet coniungi per. l. ij. quæ fuit Seruoti eius filij. & iſtæ cõcernũt primũ dictũ. l. alia quæ incipit [verè.] & eſt gl. antiqua Accur. & illa cõcernit primũ exemplũ quãdo illud, quod mihi debetur ab alio cõuertitur in cauſam mutui debẽdi à te. Alia gl. quæ incipit [breui manu.] & illa con-
cernit ſecundũ exemplum, quando id quod mihi debetur à te
11 cõuertitur in cauſam mutui à te debẽdi. † Circa primã gloſ. not. ꝙ ponit plura alia ſingularia vltra illa duo, quæ ponit hic, non tamẽ ſunt eiuſdẽ generis & qualitatis. Quædã enim ſunt ſingularia in mutuo naturali contra regulã mutui: & iſta ſunt illa de quibus hic. & ideo glo. in prin. dum dicit, ꝙ ſunt ſingularia in mutuo, quod nõ eſt in aliis cõtractibus, non bene loqtur: quia debilius ex vna cauſa poteſt cõuerti in alios contractus, ſicut in cõtractu mutui. vt ſ. dixi. & ꝓbat in l. ſi ſponſalibus. §. j. ff. de iure do. & in l. iij. §. fi. & de do. inter virũ & vxo.
12 glo. vero loquitur ſecundũ opi. Azo. † Quædã verò ſunt ſpecialia in pecunia mutuata reſpectu aliarũ rerũ quarũcunq; & iſta ſunt duo: quæ ponunt in gloſ. in ver. ſi item. & tertium eſt cum ver. ſeq. Itẽ pecunia eſt etiã tertiũ quod ponitur. ff. in gloſ. in ver. Itẽ aliud quod ex numis. Aduerte tamen ad illud ſecundum verſi. [Itẽ pecunia:] vt intelligas ſanè ſecundũ caſus legum, quas alleg. in l. deducta. §. numis. ff. ad Trebe. & in l. cum pater. in prin. de leg. ij. non autẽ ſecundũ quod verba gloſ. ſonant: quia ſiue debeat pecunia, ſiue ſpecies, debitũ perſonale cõcernit totũ patrimonium, nõ vnã partẽ tantùm. vt l. ſi fidei-
13 cõmiſſum. §. tractatũ. ſ. de iudi. † Quędã ſunt ſpecialia in cõtractu mutui reſpectu aliorũ cõtractuũ: & iſta ſunt tria, q̃ ponunt in glo. in verſi. [Itẽ ex ſola:] ibi & ecõtra. & aliud in ver-
14 ſic. [Itẽ vt facile:] ſed aduertendũ ꝙ primũ eſt bene verũ, † ꝙ tutor poteſt facere ſe debitorẽ pupilli ex cõtractu mutui, non ſic in aliis cõtractibus: quia in cõtractu mutui ipſe obligaẽ pupillo, non econuerſò: ſed in aliis pupillus obligareẽ ſibi, quod facere non poteſt ſua propria authoritate. vt l. obligari. de autho. tut. ſed dum gloſ. ſubdit e contra, nõ bene ſentit, videlicet, quòd ſi pupillus eſt ſibi obligatus ex contractu mutui, quòd poſſit tutor ſibiipſi ſoluere: nõ ſic, quãdo eſſet debitor ex alio contractu. In hoc non bene dicit: nam eſt idem in alio contractu, vt eſt caſus in l. fiſtulas. §. fundũ. de contrahen. emptio. ſecundum Barto. Item tertiò quod glo. ponit in verſi. [Item vt facile.] licet doct. ſequantur glo. tamẽ non videtur bene dicere, dũ dicit, ꝙ per pactũ: quia in mutuo ſi alius numerat nomine meo, non acquiritur mihi actio ratione pacti, ſed ratione numerationis, quæ eſt actus naturalis: & hoc voluit glo. expreſsè in l. certi condictio. §. ſi numos. nec videtur ſpeciale in mutuo: imò idem videtur in omni obligatione, quæ re contrahitur, vt ibi dixi per. l. ſi per ignorantiam. C. de condi. indebi. Iacob. de
aret. ponit aliud ſpeciale, de quo poſui in l. certi condictio. §.
15 quoniam. dic etiã vt ibi. † Quædam verò ſunt ſpecialia in pecunia numerata, reſpectu aliarũ rerum mutuabiliũ: non dico quarũcunq; quia ſi mutuatur pecunia, pactũ ſuper vſuris non veſtitur cohærentia contractus, vel traditionis: ſed requiritur ſtipulatio. vt. C. de vſur. l. quãuis. & ſ. eo. l. rogaſti. §. ſi tibi. non ſic ſi mutuatur frumẽtum, vinũ, vel oleum. vt C. de vſur. l. frumenti. & ratio eſt: quia æſtimatio pecuniæ ſemp eſt certa, non ſic dictarum rerũ: & poterit eſſe, ꝙ oleum, vel frumentum minus valebit, quando reſtituetur: & ideo toleratur pactum nudum ſuper aliquo. quod ſit vltra ſortem. Circa glo. quæ incipit [verè.] oppo. duobus modis cõtra primũ exemplum huius l. quãdo mandauí debitori meo, ꝙ tibi ſolueret: nam ſi verum eſt, ꝙ nummos meos nõ receperis, vt text. dicit ergo mutuum nõ cõtrahitur, quia nõ naturale. vt ſ. eo. l. ij. §. appellata. nec ciuile: qa nõ interuenit ſtipulatio. glo. dicit, ꝙ nõ receperis num mos meos verè, ſed fictè ſic. Tu conſidera duo tempora. ſ. quo traditur, & tũc non recipis nummos meos nec verè, nec fictè, ſed nummos illius. & ita loquitur tex. Item tempus poſt quod traditio facta eſt: & tunc habes nummos meos verè non fictè: quia nomine meo, & tanquàm procurator meus videris recepiſſe: vt colligitur ex. l. iij. §. fi. ff. de dona. inter vi. & vxor. circa
16 medium, dum dicit, [ꝙ per alium. † Cõſiat autẽ, quòd ex traditiõe facta procuratori meo, acquiritur mihi verũ dominiũ, & poſſeſsio recta via. adeò, quòd momẽto non remanet penes procuratorẽ. vt in l. j. & l. per procu. C. de acquir. poſ. Itẽ habemus conſiderare intentionẽ, quã facit ex cauſa mutui propter conuẽtionẽ: & iſtam facit mediãte duplici ficta traditiõe: quia fingeris reſtituiſſe mihi, & eodẽ inſtanti fingor tibi tradidiſſe: & ſic habes pecuniã meam verè ex traditiõe ficta, nam etiã ex
17 ficta traditione acquiritur vera poſſeſsio, & dñium. vt l. quod meo. §. ſi per venditorẽ. & ibi per Bar. ff. de acquir. poſ. † Item oppo. ꝙ non ſit ſpeciale in pecunia, nec in mutuo, vt debitum ab alio cõuertatur in aliũ contractũ quo ad te: cũ idẽ ſit in aliis rebus, & cõtractibus, vt in l. iij. §. fi. de do. inter vi. gloſ. dicit, ꝙ eſt ſpeciale in pecunia, & in cõtractu mutui: quia nõ requiritur, ꝙ ſit præſens. Vult dicere, ꝙ nõ requiritur, ꝙ ego ſim præſens tẽpore quo ille tradit: & ita intelligatur hic. Sed in aliis rebus, & cõtractibus, requiriẽ præſentia: ita intelligaẽ contrariũ, & iſta fuit lect. Guar. in gloſ. fi. quæ nõ eſt vera. nã in illo. §. fi. nõ dicit aliquid de præſentia: licet glo. ibi ſubaudiat. Item in l. licet. §. j. de iure do. expreſsè probaẽ cõtrariũ. teneas ergo pro certo, ꝙ nõ requiriẽ præſentia mea, nec in pecunia, nec in aliis rebus debitis, nec in mutuo, nec in aliis contractibus. Sufficit ergo, ꝙ nomine meo res tradaẽ me mãdante, vel ratũ habẽte. vt ſ. eo. l. certi cõdictio. §. ſi numos. pro gloſ. tamẽ facit. l. hoc ſi res. ſ. de rei ven. quæ allegaẽ hic in glo. ſed certè gloſſ. ibi dicit, ꝙ præſentia ibi erat neceſſaria, & ſufficit ꝙ ſit penes ſe, & ſit
18 parata ſolutioni. Itẽ pro glo. facit l. falſus. §. ſi is. ff. de fur. † Sed reſpõde, ꝙ quãtùm ad hoc, vt cõuertatur in cauſam furti, bene requiriẽ præſentia: & ita loquiẽ ibi, nõ ſic, vt cõuertatur in cauſam cõtractus. Si enim ſimulas te creditorẽ meũ, cum nõ ſis: & ego mãdo debitori meo, quòd tibi ſoluat, et ipſe ſoluit: ad hoc, vt videaris mihi feciſſe furtũ, & ne tenearis ad pœnã, requiritur ꝙ fuerim præſens: qa tũc per aſpectũ acquiro dñiũ, & poſſeſsionẽ pecuniæ: licet eã nõ tangã, præter volũtatẽ tradẽtis. l. ſi pecuniã. ff. de ſol. & ſic tu incipis cõtrectare rem meam cõtra meã voluntatẽ. Sed ſi nõ ſum præſens, nõ acquiritur mihi dominiũ, nec poſſeſsio per aſpectũ, nec etiã ex receptione tua: qa tũc nõ recipis nomine meo cũ doloſè recipias, & intẽdas furari: & ſic delictũ cõtrariũ animũ tuũ declarat. arg. l. ſi extraneus. ff. de acquir. hære. Vnde committis furtũ illi ſoluẽti, nõ mihi: & illa eſt vera ratio illius. §. & eodẽ modo, ſi ſoluerẽ alteri de mandato tuo, ad hoc vt videaris mihi furtũ facere, requiritur quòd ſis præſens tempore quo ſoluo, vt ibi habetur. Quando verò nõ intẽdis furari, ſed contrahere, & recipis nomine meo, acquiriẽ mihi dominiũ, licet ſim abſens. Itẽ pro gl. faciũt plures. ll. ſcilicet l. donationes in cõcubinã. §. ſpecies. ff. de don. in prin. & ff. de neg. geſt. l. fideiuſſor. §. fi. cũ ſua glo. & ff. de ſpon. l. dies ſpõſaliorũ. §. fin. in gbus videẽ requiri præſentia. Reſpondeo, ꝙ in illis. ll. ille qui tibi tradidit, nullũ cõtractũ intẽdebat gerere tecũ meo nomine, ſed ſolũ meum, mihi volẽs donare, & tibi ſimpliciter tradere pro me: tũc ergo ſi quęriẽ, an videar tecum cõtrahere. ſ. deponere, requiriẽ mei præſentia: aliàs nõ teneris ex depoſito, vel mandato, ſed nego. geſt. vt d. l. fideiuſſor §. fi. ſed nos loquimur, quãdo ille intẽdebat agere tecũ cõtractum meo nomine dicendo: depono, vel mutuo nomine talis, tunc etiã me abſente contrahitur depoſitũ, vel mutuũ inter te,

& me,

& me, & ita intelligo iſta iura, quæ ſemper dederunt mihi la-
19 borẽ ad bene intelligendũ. † Vltimò circa iſtum articulũ, cum quęriẽ, vtrũ id qđ debeẽ mihi à Titio, poſsit cõuerti in cãm mutui, vel in aliã cauſam, et debitũ quo ad te diſtingue tres caſus. Nam aut ille ſoluit: aut non ſoluit, ſed promiſit: aut nec ſoluit, nec promiſit, ſed ſolũ ego mãdaui ſibi ꝙ ſolueret. Primo caſu aut ſoluit me præſente, & cõtrahiẽ mutuũ naturale. Verũ, etiã nulla interueniẽte fictione: quia propter mei præſentiã, & aſpectum, fuit acquiſitũ mihi verè dñium, & poſſeſsio pecuniæ vel alterius rei, & eodẽ inſtãti acquiritur tibi: nec tũc eſſet aliqua ſingularitas. Item acquiritur perfectè, & irreuocabiliter mihi actio. Itẽ nõ ſolũ in cauſam mutui, ſed et in quancunq; aliã cauſam, etiã furti, põt fieri conuerſio. vt d. l. falſus. §. & ꝙ ſi is. Aut ſoluitur me nõ præſente ſed mãdante: & tunc non põt cõuerti in cauſam furti, ſed in cauſam mutui, vel alterius cõtractus ſic. Tamẽ tunc fit cõuerſio fictè, & nõ verè propter fictã traditionẽ: & ita loquiẽ iſta l. & acquiritur mihi perfectè, & irreuocabiliter propter præcedẽs mãdatum. Aut ſoluit me non præſente nec mãdãte, meo tñ nomine: & tunc idẽ, ꝙ in proximo præcedenti, niſi quia tũc nõ acquiritur mihi actio perfectè, ſed reuocabiliter: quia ſi nõ habeo ratũ, fingitur mihi non acquiſita: & ſic nuda voluntate poſſum illã à me abdicare, ꝙ nõ eſt in caſibus præcedentibus. vt ſ. in §. ſi numos. In ſecũdo caſu principali, qñ nõ ſoluit, ſed promiſit: aut interuenit duplex promiſſio, qa ipſe promiſit tibi per ſtipulationẽ, & tu mihi: & tũc conuertitur in mutuũ ciuile, & in omnẽ aliũ contractũ, vt in l. ſi ex pretio. C. eo. & ſit nouatio, quia ille liberatur à me iure delegationis: aut interuenit vnica tm promiſsio, qa ille promiſit tibi, & tu nõ mihi: etiã tũc aduertendũ diligẽter, ꝙ aut mãdauit ſibi vt tibi ſolueret, aut promitteret: & tũc facta promiſsione ſtatim eſt liberatus à me iure delegationis vt l. delegare. de noua. Sed ſi quæriẽ, an ſit facta cõuerſio in mutuũ, dicendũ eſt ꝙ nõ: quia nõ eſt mutuũ naturale: quia non põt cõtrahi niſi in rebus quæ põdere, numero, vel mẽſura cõſiſtũt: in ciuile, nõ quia ſtipulatus non ſum: & ſic neutrũ ex illis habeo: ſed ſolã actionẽ perſonalẽ, quæ eſt ius incorporale: ſed in aliã cãm quã mutui, puta, in dotẽ in quã darí quælibet alia res põt, bene ſieret conuerſio, & diceretur eſſe in dotẽ illa actio, vt probatur in rõne ſui in l. ſi ſponſalibus. §. j. de iure do. Quo ergo ſubueniẽ mihi in primo caſu, ſi nõ eſt contractũ mutuũ, cũ debitor meus ſit à me liberatus, & tu ex mutuo nõ es obligatus, nec etiã ex naturali, qa nõ eſt cõtractũ nec ex ciuili qa nõ interuenit ſtipulatio inter te & me? rñdeo. agã condictiõe ſine cã. l. ſi me & Titiũ. ff. e. vbi eſt gl. ordinaria. de hoc in gl. pen. in fi. vt agas contra illũ, & credo ꝙ liberaris cedẽdo mihi actionẽ: qa ideo mihi teneris, ꝙ actionẽ
20 habes. vt l. ꝙ debetur. ff. de pecu. † Notandũ, ꝙ hoc caſu puto procedere, & ſuſtineri poſſe vnũ dictũ Bar. ꝙ ipſe hic ponit, & ſemper allegatur, ſi erã debitor tuus in centũ mandaui cãpſori qui erat debitor meus, ꝙ tibi ſolueret, tu accepiſti ab illo campſore promiſsionẽ, ſed nõ pecuniã, ille campſor poſteà fefellit anteq̃ ſolueret, tu vis nũc ad me recurrere: dicit Bar. ꝙ nõ potes, qa ex illa promiſsione quæ loco ſolutionis cedit, ego fui li-
21 beratus à te, & ille cãpſor à me iure delegationis. dñs † Raph. videtur reprehẽdere, qa ſaltẽ hodie nõ fit nouatio interuentu
a nouæ a perſonæ. vt l. ſi. C. de noua. & ego in iſto errore aliàs fui cõtra Bar. ſed poſteà mutaui propoſitũ, qa illa l. ſi. nõ habet locũ qñ interuenit delegatio interuẽtu nouæ perſonæ: nã l. delegare. de noua. nõ eſt correcta per illã l. & ibi tenet Bart. tũc eñ nõ eſt delegatio, qñ debitorẽ meũ facio tibi promittere, tanq̃ debitorẽ. vt no. in l. mulier. ff. ad Velle. Dico ergo, ꝙ dictũ Bar. eſt verũ eo caſu, quo mãdauí debitori meo, vt tibi ſolueret, vel promitteret. Si verò ſolũ, ꝙ ſolueret propriè, et promiſit, tũc de illa promiſsione facta ſine meo mandato debitor meus nõ eſt à me liberatus. tex. eſt in l. ſi debitorẽ meũ. ff. de noua. & ibi gl. & l. ſi Stichũ. e. ti. & per cõſequẽs nec à te: & tũc dictũ Bar. non erit verũ: & iſta eſt veritas in iſto arti. per neminẽ bene declara
22 to. † Tertius & vltimus caſus eſt clarus, qñ non interuenit aliqua promiſsio, ſed mãdatum de ſoluẽdo: quia in nullã cauſam eſt facta cõuerſio: & poſſet illud mãdatũ reuocare re integra. vt l. ſed cũ Cornel. de ſolu. ſed ſi promiſiſſet etiã ſine mãdato, nõ poſſet reuocare: quia non diceretur res integra. tex. eſt in l. vtrũ. de cõſti. pecu. nec etiã poſſet reuocare ſi contẽplatione il-
lius factũ eſſet mãdatum, & ipſe eſſet para a
tus adimplere, vt eſt text. in l. cũ fundũ. de
23 pact. † Quãtum ad gl. vltimã, quę conue-
nit ſecundo exẽplo huius l. qñ id, qđ mihi debes ex alia cauſa, conuenimus ꝙ habes ex cauſa mutui: & hic dicitur, ꝙ fit cõuerſio. gl. opponit ex tribus. ll. de l. qui negotia. ff. mãda. & ad illa bñ ſoluit, ꝙ debet intelligi, qñ nõ erat pecunia parata: & licet hoc non exprimaẽ in iſtis. ll. & ſic videaẽ cõtinere diuinationẽ: tñ per alias ll. hoc probaẽ, & prõnẽ. ſ. per l. ſi ſpõſalibus. §. j. ff. de iure do. & l. qui decẽ. §. j. de ſolu. in quibus fit iſta diſtinctio. Itẽ per rõnẽ. quia iſta cõuerſio fit mediãte ficta traditiõe, quã videris mihi feciſſe ex cauſa prima, & quã ego poſteà video feciſſe ex cã mutui. vt in fi. huius l. ſed ſi pecunia penes te nõ habeas, impoſsibile erat, vt mihi traderes: ergo nõ põt fingi, ꝙ trades. vt habeẽ in d. l. qui decẽ. §. j. et per cõſequẽs, nec ꝙ ego retradiderim. Secundũ contrariũ eſt de l. ſi ex pretio C. e. per quã videtur, ꝙ etiã ſi nõ erat parata ſolutioni, põt cõuerti in mutuũ. & ad iſtã gl. nõ bene rñdetur. Dic ergo reiectis ſolutionibus gl. ꝙ ibi interuenit ſtipulatio: & ſic bñ põt cõuerti in mutuũ ciuile, in quo nõ requiriẽ rei interuẽtus, & ſic nõ eſt tractãdum de mutuo ciuili: ſed de naturali, in quo requiritur vera vel ficta traditio, & dominij trãslatio: quæ nõ põt reperiri, ſi pecunia nõ erat parata ſolutioni. & ſic loquiẽ l. qui negotia. Tertiũ contrariũ eſt de l. ſi pecuniã. ff. de ſol. per quã videẽ, ꝙ nõ ſit ſpeciale in pecunia, nec in cõtractu mutui: imo idẽ in aliis: cuius cõtrarium innuit hic in verbo [ſingularia,] quidã dicũt, ꝙ hic nõ requiritur præſentia: ſed in aliis requiriẽ, vt ibi. Tu dic, ꝙ ſi eſt præſens, conuertitur in mutuũ, etiã in aliã cauſam verè, & ſine aliqua fictione: quia propter aſpectũ acquiriẽ poſſeſsio, & dominiũ, interueniẽte voluntate dñi ab ſcꝫ corporali apprehenſione, vt dixi. ſ. eo. certi cõdictio. §. fi. & ſic loquiẽ l. ſi pecuniã. ſed ſi res nõ eſt præſens, ſed parata ſolutioi, cõuertitur ficte: et ita loquiẽ hic. Si verò nõ ſit præſens, vel parata ſolutioni, nõ põt cõuerti in mutuũ naturale ſola cõuentiõe nuda. vt l. qui negotia. ſed in mutuũ ciuile, ſic, ſi interuenit ſtipulatio. vt l. ſi ex pretio. in aliã vel nõ cãm, quã mutui bene põt fieri cõuerſio ſola cõuẽtione, licet non ſit parata ſolutioni: vt eſt caſus in d. l. ſi ſponſalibus. §. j. ratio diuerſitatis: quia mutuũ nõ cõtrahiẽ niſi in rebus quæ põde
24 re, numero, vel mẽſura cõſiſtũt. † Sed ſi nõ eſt parata ſolutioi, nõ põt fieri niſi liberatio ab obligatione prima, quæ liberatio nõ eſt in aliis rebus: ſed in cauſam dotis vel aliã bene põt cõuerti liberatio: & qa quælibet põt in dotẽ dari: & ſic aduertendũ, ꝙ qñ eſt parata ſolutioi, ipſa res cõuertiẽ in dotẽ: et ideo, ſi erat ancilla, efficitur ancilla dotalis, & partus ex ea natus cõſtante matrimonio reſtituẽ vxori eo ſoluto, qa nõ eſt in fructu: ſed ſi nõ erat parata ſolutioi, nõ efficiẽ ancilla dotalis, ſed ipſa liberatio: & ſic partus pertinebat ad maritũ: & hoc notabiliter, & ſubtiliter habeẽ in d. l. ſi ſpõſalibus. §. j. Vltimò gl. op. de ſecun do exẽplo: quia in hoc ſecũdo videris recepiſſe pecuniã meã: vt in l. ſi. & primo dicitur cõtrariũ: qa nũmos meos nõ acceperis: & tñ iſti caſus ponũtur hic, vt pares. Solu. nec in primo, nec in ſecũdo accepiſti veros nũmos meos: ſed in vtroq; accepiſti fictè. Hoc voluit dicere gl. in ver. [quærit aliquis.] vel die ſubti-
25 lius, vt ſ. dixi. † Sed quæro, qd in dubio, an pecunia præſumeretur parata ſolutioni? reſpõdeo, aut erat mihi debita ex cauſa depoſiti: & ſentit, ꝙ ſemper in dubio præſumitur parata ſolutioni, nõ attẽta qualitate perſonæ depoſitarij, niſi cõtrariũ appareat, ꝙ cõſumpſerit: qa nõ ꝓſumiẽ deliquiſſe: & ideo tex. ſimpliciter dicũt, ꝙ debitũ ex cauſa depoſiti cõuertiẽ in cãm mutui ſola cõuẽtione. vt ſ. e. l. certi cõdictio. §. fi. & d. l. q negotia. poſt prin. in ver. [nec huic ſimile.] & iſtud fuit de mente iuriſ-
26 conſulti, ſi rectè inſpiciatur. † Si verò erat debita ex alia cauſa deberes inſpicere qualitatẽ perſonę debitoris, ſi erat diues, vel ſi erat cãpſor, qui ſemper conſueuit habere pecunias in promptu: tũc præſumiẽ parata ſolutioi: & pro hoc bonus text. cũ gl. ff. de in diẽ addict. l. iiij. q incipit [vbi aũt] §. melior aũt cõditio. in gl. ſuper verbo [facilior.] quæ dicit, vt per bonos cãplores: quã no. Si verò erit pauper, vel nõ conſueuit habere pecunias in prõptu, dicẽdum eſt contrariũ, & ſic loquitur l. qui negotia.

1 ☞ *Pecuniam propriam poteſt quis mutuare, licet ſit talis quam teneatur alteri communicare: ſecus in pecunia aliena.*

¶ Interuentu nouæ. Circa hoc vide latè do. Alex. de Imola, in cõſi. x. in ij. vol. & ibi alleg. Pau. de caſ. hic. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 *Dominus rei licet actione personali teneatur ad dandum rem alteri, potest inuito creditore in alterum dominium transferre.*

LEX XVI.

1 SI socius. †Pecuniam propriam potest quis mutuare, licet sit talis, quam teneatur alteri cõmunicare: secus in pecunia aliena. h.d. secũdum intellec. gl. & sic no. hic † *q ille qui est dominus rei, licet actione personali teneatur ad dandum rem alteri: potest inuito creditore in alium dominium transferre. facit l. quoties. C. de rei ven. & ſ. de rei ven. l. non ideo minus.*

LEX XVII.

1 CVm filiusfa. †Ex mutuo facto per filiumfa. de suo viatico acquiritur actio directa patri: tamen patre absente, potest filius officio iudicis, vel vtili actione eam repetere de æquitate, ne fame pereat. h.d. hæc lex iuncta l. si longius. in §. si filius. ſ. de iudi. vbi plenius declaratur, quod hic habetur.

1 *☞ Dissensus inter dantem & recipientem in specie contractus, impedit cõtractum celebrari, & etiam dominium transferri.*
2 *Et quando quis dat eo animo ut nunquam recipiat cessante errore, non potest repetere, licet recipiens habuerit animum restituendi. & nu. 8.*
3 *Ex causa mutui seu depositi transfertur dominium.*
4 *Si cum tibi pecuniam dedero, habui animum mutuandi et sic recuperandi: aut verò animum recipiendi ex causa donationis, neuter animus inspicitur, sed recurritur ad præsumptionem iuris.*
5 *Soluens scienter indebitum, uidetur donare, quando recipiens scit illum scienter soluere: si tamen ignoret, non potest soluens repetere. & nu. 4.*
6 *Si quasi deponens tibi pecuniam dedero, tu quasi mutuum accipias: uel si quasi mutuam tibi dedero, tu quasi commodatum accepisti, nec sit consumptio secuta: competit mihi rei uendicatio. & nu. 5.*
7 *Quare in illis duobus casibus posit pecunia uendicari, uel secuta cõsumptiõe cõdici?*
8 *Obligatus tibi ex causa donationis, si postea ex illa causa soluat, neque hoc expresse dicat: tu verò alia intentione accepisti, ut esset mutua, transfertur dominium.*
9 *Si partes consentiunt in specie cõtractus, & dissentiant in translatione dominij, quãdo transferatur dominium?*
10 *Si contraxi tecũ tanquã cũ seruo cũ esses liber: iste dissensus nõ impedit actionẽ nasci.*

LEX XVIII.

1 SIego. †Dissensus inter dantẽ & recipientẽ in specie contractus impedit contractũ celebrari, & etiam dñium transferri, & q̃n quis dat eo animo, vt nunquã recipiat cessante errore non potest repetere, licet recipiens habuerit animum restituendi. h.d. † Et ponit tres casus. Primus vſq; ibi, [nam si ego.] Secũdus vſq; ibi, [idẽ est.] Tertius vſq; in fi. & in omnibus tribus accipiens habuit animum restituendi, sed in primo tradens nõ habuit animũ recuperandi: in alijs duobus sic. † Item differũt, quia in primo casu cõsentiunt in translatione dominij, sed in specie contractus dissentiũt. Secundo casu similiter dissenserunt in specie cõtractus, sed in translatione dominij potest esse q̃ consenserunt si pecunia fuit tradita tãquã quãtitas: nam dñium trãsfertur, siue ex causa mutui, siue ex causa depositi tũc traditur, vt in l. Lucius. ĩ. depo. tñ hic nõ transferẽ, quia dissenserũt in specie cõtractus sed si fuit tradita in specie, vel tanquã species in sacculo, tunc tradens nõ habuit animũ trãsferendi dñium, nec etiã recipiẽs nisi fortè per errorẽ iuris: nec tũc iustè poterat credere q̃ esset mutuata: quia in mutuo nõ tradit tanquã species. Tertio verò casu dissenserũt in specie cõtractus. & etiã in trãslatione dñij, quia tradẽs habuit animũ trasferẽdi, sed recipiens nõ habuit animũ acquirẽdi. & tunc etiã nõ transferẽ. & sic quouſq; extat in ambobus istis casibus põt vẽdicari, vt ſ. eo. si filius. in princ. sed ea cõsumpta potest cõdici certi cõdict. generali, vel cõdic. sine causa, nõ autẽ aliqua speciali oriẽte ex illo cõtractu, cùm nudus contractus sit celebratus. In tex. ibi: [magiſq; nũmos accipiẽtis nõ fieri.] & sic videẽ q̃ possem vendicare, & q̃ nulla exceptio possit mihi opponi, vt ſ. eo. si filius. in prin. in cõtrarium tñ determinat hic gl. ij. quæ incip. [sed quid.] & est casus quẽ gl. nõ allegat. ĩ. de do. l. si tibi dederim. facit de pecu. l. si peculium. §. si fiunt. & hoc propter intentionẽ mei tradẽtis quæ fuit nunquã repetere, quæ debet attendi in mei præiudicium, sicut & tua attendiẽ in præiudiciũ tui: quia cũ intẽtio tua fuerit restituẽdi, obligaris mero iure ad restituẽdum: & oritur cõtra te actio vt patet ĩ. dum dicit, licet cõditione teneatur: & tñ propter meam intentionẽ, de æquitate obstat mihi exceptio, & præfertur causa tua: quia tu es reus in cõcursu istarũ voluntatum: vt l. si seruum. §. sequitur. de ver. oblig. † Item quæriẽ cõtra, ego habui animũ mutuandi, & sic recuperandi: tu verò animũ recipiendi ex causa dona. & sic non reddendi: videtur q̃ neuter animus inspiciatur: quia meus animus tẽdit in fauorem meum, & sic nõ debet inspici in mente retẽtus, vt l. si repetendi. C. de cõdi. ob cau. & cõuersò animus tuus tendit in tui fauorem: & sic videtur eodẽ modo nõ inspiciendo. Ex verbis tamen Bar. videtur colligi contrarium q̃ inspiciatur animus tuus: quia dicit quantum ad actionẽ dandi q̃ inspiciatur animus recipientis: sed quantũ ad exceptionẽ, inspicitur animus dantis: sed ipse loquitur, quando animus recipientis tendit cõtra eũ, quia fuit de restituendo: nos loquimur quando pro eo. Breuiter dicendum est, q̃ neuter animus inspicitur, posito q̃ per confessionẽ meam constet de meo, & per tuam de tuo ratione prædicta, sed debeamus recurrere ad præsumptionem iuris: vt si concurrant illa, quæ faciant præsumi donationem, vt quia pecunia sit modica, & ego diues, & tu pauper, vel conĩuncta persona, præsumitur donatio: secus, iuxta no. ſ. e. cum quid. sed quãdo animus cuiuslibet tendit cõtra se, habet locũ ista l. vt quilibet inspiciatur quantũ ad sui præiudicium, & nõ recurratur ad alias cõiecturas, sed sufficit q̃ constet de tali animo per confessionẽ partium. & per istã l. determinat † Ange. in l. falsus. C. de fur. q̃ l. cuius per errorẽ. de re iud. cũ ſi. qui dicunt q̃ scienter soluens indebitũ, videtur donare, debeat intelligi eo casu, quo recipiens sciat illũ sciẽter soluere quia per consequẽs præsumitẽ recipere animo donãdi, sicut & ille præsumitur soluere: secus si ignoraret illũ sciẽter donare: quia scit vel scire debet q̃ non censetur voluisse dare, si credit q̃ soluat per errorem: licet ille soluat sciẽter: & sic dissentiunt in specie cõtractus: & hic põt sustineri q̃ donatio nõ pficiatur. Sed ipse subdit vnũ aliud, quod est cõtra istum tex. quia dicit q̃ tũc soluens poterit repetere, licet scienter soluerit, quod est falsũm vt hic patet. & d. l. tibi dederim. de do. † Nunc quæro circa alios duos casus in quibus dicitur q̃ secuta consumptione cõpetit condictio: quid si nõ est secuta: Respondeo q̃ competit rei vendicatio, quia dñium nõ est translatum, & in vtraq; habuit tradens animum recuperãdi: secus in primo. † Itẽ quæro, vnde proueniat in illis duobus casibus q̃ pecunia potest cõdici vel vendicari. gl. & Bar. videntur dicere q̃ hoc venit ex solo animo recipientis, qui fuit de restituendo. Tu dic q̃ iste solus nõ sufficit, vt in primo casu: & ideo, prouenit ex animo vtriusq; partis, quorum quilibet tendit ad restitutionẽ. † In gl. j. ibi l. cùm in corpus. ſupple, in fi. vbi videtur de verbo ad verbũ dicere contrarium eius, quod hic dicitur: & reputatur vnum de difficilioribus contrarijs corporis iuris. Et finaliter tene vltimam solu. gl. quia non possumus dare meliorem, q̃ interdum sum tibi obligatus ex causa donationis, & volens me liberare soluo ex illa causa, non tamen hoc expreſsè dixi: tu verò accepisti alia intẽtione, vt esset mutua: & tunc loquitur il la l. vt fauore liberationis transferatur dñium, & cedat solutum, & sic liberor. Interdum non sum tibi obligatus, & soluo, vt nunc faciam donationẽ: & tũc quianon agitur de liberatione, loquit̃ ista l. vt nec perficiatur donatio, nec transferatur dñium. Sed ponamus q̃ ego putabam me fore obligatum ex causa donationis, cùm nõ essem, & solui: certè non habet locum cõdictio indebiti: quia nõ intẽdebam donare, sed obligationẽ dissolvere. Si autem scribebam nõ subesse, licet soluerim tanquam ex causa de præterito: habet locũ ista l. quia nolo ex nũc donationem facere, & tu nõ recipis eo animo. † Sed quæro, hic loquitur quãdo dissentimus in specie cõtractus, quo casu licet consentiamus in trãslatione dominij, nõ transfertur: quid econuersõ consentimus in specie cõtractus, tamen dissentimus in translatione dñij. Respõ. aut fuit error in tradente: quia putabat me dñm, cùm non essem, & tradidit rem tanquã meam: & sic nõ habuit animum transferẽdi dominium, & nõ trãsferẽ: vt l. iij. §. subtilius. de condi. ob cau. Aut fuit error in recipiẽte quia tradens erat dominus, & sciebat se dominum: sed recipiens credebat eum non esse dominum: tunc hoc non obstante dominium transfertur: vt ſ. de iur. & facti ignor. l. regula. §. qui ignorauit. vbi casus, & quod habetur in l. ij. §. si sub condition e. ĩ. pro emptore. † Item, quid si erratur & dissentitur

in titulo actionis: quia ego credo actionẽ non nasci: quia contraxi tecum anteq̃ cum seruo. cum esses liber: tu verò scie bas te esse liberum: & sic q̃ nasci poterat responsio, q̃ iste dissensus non impediat actionem nasci. vt ĩ. commo. si is qui. §. si libero homini.

1 *☞ Numeratio non obligat nisi quatenus est de intentione numerantis.*
2 *Actus agentium non operantur ultra eorum intentionem.*
3 *Casus in quibus donatio causa mortis reuocatur ipso iure absque expressa reuocatiõe.*
4 *Vltima uoluntas facta in infirmitate, de qua quis credebat mori, non reuocatur per reconualescentiam.*
5 *Donatio causa mortis si fit absenti, dicitur ultima uoluntas, nec reuocatur per reconualescentiam donantis.*
6 *Datum ob causam de futuro, sicut non potest repeti si causa fuit secuta, ita si nondum est secuta, & potest sequi: nisi recipiens fuit in mora implendi: & tradens re integra potest pœnitere.*
7 *Quando certum est, factum promissum intra tempus fieri non posse, commissa est pœna mero iure: sed non potest exigi nisi toto tẽpore elapso: & quid de interesse particulari? & nu. 10.*
8 *Si tunc nõ sit promissa pœna, committitur obligatio ad interesse elapso toto tempore.*
9 *Si lapsum est tantũ de anno, q̃ habens ecclesia parochialẽ nõ põt intra annum facere se promoueri ad sacerdotium, non priuatur ipso iure ecclesia ante lapsum anni.*
10 *Quid in matre, quæ debet priuari succeſsione filij, si intra annum non assumpsit tutelam, uel non fecit tutorem dari, & intra lapsum anni moriatur filius.*
11 *Si nolo agere ad factum intra certum tempus promissum, uel ad pœnam seu interesse: non tamen competit mihi condictio ob causam ad repetendum q̃ dedi: tanquam causa non impleta, nisi post lapsum temporis.*
12 *Si do tibi seruum meum, ut ipsum manumittas intra annum: tunc, si eum non manumittis, elapso anno efficitur liber ipso iure.*
13 *Sed si pecuniam tibi dedero, ut seruum tuum intra mensem manumittas, & non manumittis, non efficitur liber: sed possum agere ad pecuniam elapso mense.*

LEX XIX.

1 NOn omnis. †Numeratio nõ obligat, nisi quatenus est de intentione numerãtis. h.d. vſq; ad §. si pupillus. & exẽplificat duobus modis.
2 & semper allegatur ista l. † q̃ actus agentiũ nõ operãtur vltra intentionẽ eorum: et q̃ etiã obligatio quæ re cõtrahitur, requirat cõsensum, & vltra intẽtionẽ cõtrahẽtiũ nõ cõtrahit. † Not. ex primo exẽplo duos casus, quibus reuocatur donatio causa mor. ipso iure absq; expressa reuocatiõe. ſ. si donator cõualuit hoc tñ procedit, q̃n constitutus in infirmitate de qua credebat mori, donauit. vt ĩ. de dona. inter vir. & vxor. l. si his. in verbo [suspicione mortis] &c. sed põt fieri etiã ab illo, qui nõ est cõstitutus: & tũc nõ habet locũ, q̃ hic dicitur. Nã si postea infirmaretur, & recõualesceret, nõ propterea reuocareẽ: quia non propterà causa cessat, propter quã donauit, cũ nõ propter illã infirmitatem donauerit, sed propter mortẽ, quã sciebat euitare nõ posse: & ista causa adhuc subest. Si tamẽ erat in alio instanti periculo quia intendebat nauigare vel ingredi prælium, & propter hoc donauit, posteà mutauit propositũ, & nõ nauigauit, & nõ intrauit prælium, tũc eoipso videtur reuocata do-
4 natio. arg. hic iũcta l. j. cũ seq. ĩ. de don. causa mor. † Vltima verò voluntas facta in infirmitate, de qua quis credebat mori, nõ reuocatur, licet recõualesceat: vt est tex. no. & ibi per Bal. C. de posthu. hære. instit. l. fi. & ibi tetigi & per Cy. in l. fi. C. de dona.
5 causa mor. † sed donatio causa mortis nõ est simpliciter vltima
a voluntas, q̃n fit præsenti & acceptãti[a] si aũt absenti, secus. vt l. cũ pater. §. donationis. de leg. ij. & tũc dicemus idẽ quod in me-
6 ra vltima volũtate vt nõ reuocetur. tene mẽti. † Ex secũdo exẽplo no. dũ dicit in prin. [quandiu in pendenti esset.] q̃ datũ ob causam de futuro, sicut non põt repeti, si causa fuit secuta: ita si nondũ est secuta, põt tñ sequi: q̃ est verum, nisi recipiẽs fuit in mora implendi. vt ĩ. subijcitur in fi. l. si tradens pœnituerat vt in l. iij. §. j. ĩ. de cõdi. ob causam, quæ pœnitẽtia locũ habet re in
7 tegra, nõ aliter: vt in l. si pecuniã. eo. ti. † In gl. quę incipit [i. effectus:] ibi. [itẽ quid si decẽ,] in hac quęstione aduertẽdum est ad tres casus: nã interdũ promittis mihi facere domũ intra annũ, & si nõ feceris, promittis pœnã: & si trãsactũ est tantum de anno, q̃ facere nõ possis, & quæritur an sit commissa pœna, & eam petere possim: & hic est casus in l. si stipulatus sim mihi à Proculo. de verb. obli. & q̃ est cõmissa mero iure: sed non possum agere, quia obstat exceptio antequã sit lapsum totũ tẽpus. Aut non est promissa pœna: & sic succedit obligatio ad inter-
8 esse ex dispositione legis. † Quæritur, an ista pœna legalis sit commissa ante lapsum temporis: & est dicendũ q̃ non est commissa ipso iure ad totale interesse: & sic a
q̃ mitius agitur cũ l. q̃ cũ homine. Et in hoc differt iste casus à præcedenti. & iste est casus in l. insulam intra biennium. eo. ti. & in hac l. fundatur decisio c. commis-
9 sa. in prin. de elect. in vj. † vbi habens ecclesiã parrochialem priuatur eo ipso iure si nõ fecit se promoueri ad sacerdotiũ intra annũ: & dicitur ibi, q̃ licet de anno sit lapsum tantũ, q̃ intra resiliũt nõ põt se facere promoueri, non propterea est priuatus: quia ista est pœna legalis, quæ ipso iu
10 re non committitur ante lapsum tempo-
ris. † Isto anno habui bis cõsulere[b] in ca-
b su simili, quia mater priuatur succeſsione filij si intra annum nõ assumpsit tutelam, vel nõ fecerit tutorẽ dari. Pone, q̃ lapsum erat tantũ de anno, q̃ secundũ stylũ curiæ non poterat hoc facere: quia multæ solennitates requirebantur: moriẽ filius in pupillari ętate: & ante lapsum anni i. intra illud reliquũ tẽporis: an mater poterit sibi succedere: nõ reperio hunc artĩ. bene declaratũ: dubiũ stat in hoc, an sit priuata eo ipso q̃ lapsum est tantũ tẽpus, q̃ amodo assumere non poteſt, licet annus non sit lapsus: an demum eo lapso: & videtur casus in d.c. cõmissa, q̃ demum post ipsum lapsum. Contrariũ tamen videtur per l. ij. b
§. confestim. ĩ. ad Tertul. quia licet in d.c. cõmissa. non sit priuatus anteq̃ sit lapsus annus, venit tamen priuandus post, sine dubio: sed ti diceremus istam matrẽ succedere, ista succeſsio esset perpetua, nec sibi auferretur post annũ, & sic nõ puniretur de sua negligẽtia. Cõtrariũ volunt omnia
11 iura. & no. istã rationẽ, viua propter quã ego inclinaui in istã partem. † Si aũt vellẽ agere ad interesse particulare, bene posſem vt l. stipulationes nõ diuiduntur. §. fi. de verb. obl. Est etiã tertius casus, quẽ ponit ista gl. q̃n non volo agere ad factũ, pœnam, vel interesse: sed volo repetere, quod dedi tanq̃ causa nõ impleta: & in hoc videẽ dicendũ idẽ, q̃ interesse totale: quia ex dispositiõe legali oritur mihi cõdictio ob caus. ad repetendũ:
12 & sic non nisi post lapsum temporis, vt d. l. insulam. † In gloſſ. quæ incipit: [sed cum lege.] in fi. dic melius ad istud contrariũ, q̃ interdũ do tibi seruũ meũ, vt ipsum manumittas intra annũ & tunc si nõ manumittis, fateor, q̃ succedit constitutio quæ facit ipsum liberũ ipso iure, & sic l. supplet factũ tuũ: & ideo non possum agere condictione ob cau. post lapsum temporis: q̃nia causa est impleta per legem, licet non per te. vt ĩ. de condic. ob
13 cau. l. si pecuniam. in fi. §. j. † Interdum do tibi pecuniã vt manumittas seruum tuũ intra mensem: & tunc si non manumittas, non succedit constitutio, nec efficitur liber, & ideo post mensem agere possem ad pecuniam: quia causa non est impleta, & iste est casus hic in fi.

1 *☞ Consumptio reconciliat solutionem ad effectum agendi, si ad hoc fuit facta, uel ad effectum liberationis, si ob causam fuit solutum siue fiat per recipientem, siue per alium habentem ab eo.*
2 *Pupillus non potest transferre dominium pecuniæ suæ in alterum sine tutoris authoritate, etiam fauore liberationis.*
3 *Ratio quare consumptio reconciliat solutionem?*
4 *Pecunia soluta si est perdita, nõ dicitur consumpta, ad hoc, ut recipiens obligetur, uel soluẽs ab eo liberetur, misi interuenit factum recipientis, uel soluens esset pupillus.*
5 *Pecunia non dicitur consumpta quousque potest ad oculum demonstrari, licet per mille manus transierit: secus, si commixta sit cum alia pecunia.*

1 §. Si pupillus. †Consumptio reconciliat solutionem ad effectum agendi, si ad hoc fuit facta: vel ad effectum liberationis, si ob hanc causam fuit solutum, siue fiat per recipientem, siue per alium habentem ab eodem.
2 hoc dicit in effectu. † Nota quòd pupillus non potest transferre dominium pecuniæ suæ in alterum sine tutoris authoritate, etiam fauore liberationis, si erat illi obligatus: quod est mirandum, quia in hoc sua conditio non videtur in aliquo

a ¶ Acceptãti. sed si in donatiõe causa mortis sint apposita illa verba, quã quidẽ donationẽ promittit ratã & firmã habere: et nullo vnquã tẽpore cõtrauenire. do. Iac. hic alle. Alex. & Paul. in cõsil. dicit, q̃ talis donatio est irreuocabilis & adde Ro. cõsil. cccccxiij. melius p Fran. de are. cõsil. lxxiij. Et inquantũ ponit, an p. alienationẽ cẽsetur reuocata donatio causa mortis? adde Ludo. ro. consil. xxxj. & consi. cclxix. Et inquantũ ponit q̃ vbi in donatiõe causa morris cũ verbis de quibus. ſ. esset iuramentũ, q̃ putaret talem donationẽ irreuocabilẽ, confirmat per id q̃ voluit Bart. Sozi. cõsil. cliij. vbi volu it, q̃ si notarius põt extẽdere instrumentũ donatiõis ad sensum sapẽtis: q̃ si in donatione est iuramentũ, põt ponere specialem renuntiationẽ l. si vn quam. de reuo. dona.

b ¶ Bis cõsulere. Adde q̃ vnũ cõsiliũ habes in cõsi. xxix. incip. in puncto suprascripto fuerunt appellata. & aliud habes in consil. cccxix. incip. in casu suprascripto dicẽdum. in nouis. Cur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Propria. Vnde de donatione remuneratoria non esset soluenda gabella, secundum ea quæ tradunt in iuribus prox. l. alle. per doct. & per Lud. ro. consi. xcvj.

b ¶ Impropriè, do. Iaſ. hic multa dicit, quid in cõtractibus, qd in vltimis volun. qd in teſte & qd in libelliſ, qd in ſententia, de primo vide Alex. conſil. xlj. iiij. lib. de ſecũdo, eundẽ cõſil. xlviij. & Ful. cõſil. xvij. Ro. cõſi. lvj. de tertio p Lu. ro. conſil. ccxxvj. quid in Lu. cõſi. xiiij. quid in cõſuetudine p So. cõſi. inc. licet nulla cõſtitutio. & an verba principis impropriẽtur, per eundẽ cõſi. in cauſa, qua quæritur,

effici deterior, ſed melior: nam illa pecunia potuiſſet perdi, & ipſa remanere & obligatus. Videtur ergo ſibi vtile, vt poſſit eam ſoluere, & liberari, & ſic amplius nõ ſtet ſuo periculo, cuius cõtrarium hic patet manifeſtè: nam nec obligare ſe poteſt, niſi efficiatur locupletior: vt ſ. e. certi cõdictio. §. q̃m. †Item not. ibi: [non alia ratione.] quæ ſit ratio q̃ conſumptio reconciliat ſolutionẽ: quia facto ſoluẽtis cẽſetur pecunia effectualiter ad recipiẽtem peruenisse, poſtquã eam conſumpſit, & in ſui vtilitatẽ. †Sed quid ſi perdita eſt: ſ. dicatur conſumpta, vt ſic recipiens obligetur, vel ſoluens ab eo liberetur: gl. hic mouet iſtam q. & Mar. tenuit, q̃ non, per iſtũ text. dum dicit, [facto eius.] nam ipſe exponit eius, ſ. recipiẽtis. & ſic vt dicatur cõſumpta, requiritur factũ recipiẽtis: ſed hoc non interuenit, ſi caſu perdita eſt, ſed ſi ipſe diſsipauit, puta, ludẽdo, diceretur conſumpta: quia factũ eius interuenisset, licet in ſui vtilitatẽ nõ eſſet cõuerſa. Azo verò tenuit cõtrariũ, & exponit text. facto eius, ſ. dantis. & ſic ſufficit q̃ interuenit factũ tradẽtis, vt poſtea quicquid de pecunia contingit, dicatur cõſumpta, & incipiat obligari, vel ſoluens à ſe liberetur. gl. tamẽ tenet iſtã partem, q̃n pupillus ſoluit, ne ſit deterioris conditionis, quàm ſi eſſet maior, quia ſi fuiſſet maior, tranſtuliſſet ſtatim dñium, & illũ obligaſſet, vel ſe ab illo liberaſſet: & licet pecunia poſtea perderet, periculũ eſſet recipiẽtis: nunc verò quia eſt pupillus nõ tranſtulit dñium. Et hoc eſt introductũ ſui fauore: nã periculum eſſet eius, & tũc quod in eius fauorẽ eſt inductũ, redundaret in damnũ, & iſta deciſio eſt vera hoc caſu: & ſic no. limi. ad l. pignus. C. de pig. act. vbi habetur, q̃ ſi res mea perdita ſeu perẽpta eſt ſine dolo & culpa alicuius, periculũ eſt meũ: quia ſemper res perit ei qui eſt dñs. Nã iſtud eſt verũ, niſi reſultaret incõueniens de quo hic: quia eſſet pupillus, & ꝓpter hoc erat adhuc mea: ſed ſi fuiſſet maior, non fuiſſet mea, quia trãſtuliſſet dñium, & periculum nõ fuiſſet meũ, vt in hac gl. quã ſingu. no. Sed ſi hoc incõueniẽs nõ ſequereẽ, quia eſſet maior, & tradit pecuniã alienã quã poſtea perdidiſti, q̃ ipſa perditio habetur pro cõſumptione, & incipias mihi teneri, vel ego à te liberor, nõ videtur cõueniẽs, quia ſic locupletarer cũ aliena iactura, & tu ſine culpa remaneres in dãno. tamen gl. ordi. & etiam doct. videnẽ idem dicere. ꝯ. de cõdi. inde. l. indebiti. §. ſed ſi numi. quæ incip. idẽ ſaltẽ, aſſentire Dy. mihi videtur. Vnde puto tunc opi. Mar. verioriẽ, q̃ tunc dicetur cõſumpta, q̃n facto tuo accidit, ſiue cõuertiſti in tuam vtilitatem, ſiue ipſam diſsipaſti, aliàs ſecus. †Vltimò habes hic in ver. [quapropter.] q̃ nõ víderis cõſumpſiſſe pecuniã, ſi eã alteri tradidiſti ex aliquo contractu: quouſq; enim poteſt ad oculũ videri, etiam ſi per mille manus tranſiuiſſet, nõ dicit facta cõſumptio, vt aliqua ſolutio recõciliata. tex. eſt hic expreſſus: ſed tũc dicit facta q̃n põt ad oculũ demõſtrari iſtud idem corpus, etiã ſi ſit in rerũ natura: vt quia cõmixta eſt cũ alia pecunia, vt d. l. ſi alieni. ꝯ. de ſolu.

1 §☞ Donatio quæ ſit ob aliquam cauſam implendam in donatarium nõ eſt propriè donatio. & nu. 2.

2 Creditum quòd quis facit, ut ſe liberet ab aliqua obligatione qua tenebatur credere, non eſt propriè creditum.

3 Statuta imponentia maiorem gabellam pro donatione, quàm in alijs cõtractibus, intelliguntur de propria donatione.

4 Si dono tibi ut mihi mutues eandem pecuniam poſſum te ad hoc compellere per actionem præſcriptis verbis.

5 Solutio eadem poteſt ponere liberationem, & obligationem in eadem perſona diuerſis reſpectibus.

6 Reprehendendi ſunt qui improprijs verbis loquuntur.

7 Verba quæ non poſſunt propriè intelligi, debẽt intelligi prout poſſunt etiam impropriè, ut ad ſuſtentationem libellorum ſeu teſtium.

8 Poteſt fieri translatio dominij momentanea, quando ex hoc remanet aliqua utilitas penes illum in quem transfertur.

9 Valet venditio rei facta cum pacto, quòd emptor teneatur ſtatim concedere venditori in emphyteuſim uel feudum.

LEX XX.

1 SI tibi pecuniam. †Donatio quæ ſit ob aliquam cauſam implendam in donatarium, nõ eſt propriè donatio, ſed impropriè.

2 †Item creditũ quod quis facit, vt ſe liberet ab aliqua obligatione, qua tenebaẽ credere ſimiliter, nõ eſt propriè creditũ, ſed impropriè. h. d. in effectu. ratio primi dicti eſt, quia non fit ob merã liberalitatẽ, ſed ſub ſpe numerationis habẽdę à donatario: & ſic magis dicitur datio ob cau. quæ differt à vera donatione, vt ꝯ. de don. l. j. circa prin. & potius dicit cõtractus innominatus, do, vt facias, in quo habet locũ pœnitẽtia re integra, vt de do. ob cau. ſi pecuniã. ſed in vera numeratione, & ſimplici, quæ eſt cõtractus noiatus nõ habet locũ, vt l. ariſto. ꝯ. de donat. ſed ſi fieret ob cauſam implendã per aliũ, vel ſub cõditiõe caſuali, poſſet dici propriè donatio: cũ donatio poſſet fieri purè, & ſub cõdi. vt l. donatio. C. de don. †Et not. hic pro ſtatutis imponẽtibus maiorẽ gabellã pro dona. quàm in alijs contractibus: nã intelliguntur de propria dona. Ratio ſecũdi dicti

a quia creditũ dicit à credẽdo, & fidẽ habẽdo, vt ſ. eo. l. j. †ſed ſi dono tibi, vt mihi mutues eandem pecuniã, obligaris ad mutuãdum, & poſſum te cõpellere per actionẽ præſcriptis verb. ſi ergo mutuas mihi, hoc nõ facis principaliter, q̃ de me idem habes: ſed vt te ab obligatione liberes: & hoc vult dicere iſte tex. [ex oluẽdi cauſa.] Et no. ex hoc q̃ eadem liberatio parit liberationẽ quo ad te, & obligationẽ quo ad me, ꝙa ex tali mutuo, obligor ad reſtituẽdum, & tu liberaris ab actione præſcr. verbis. †poteſt tamẽ etiã eadem ſolutio parere liberationẽ, & obligationẽ in eadẽ perſona, diuerſis tñ reſpectibus vt l. in numerationibus. in fi. ꝯ. de ſol. nõ eodẽ reſpectu: vt l. x. eo. ti. & ꝯ. de cõdi. inde. cũ his. §. j. †Itẽ no. hic in prin. q̃ reprehẽdendi ſunt qui impropriis verbis loquunt. †Item in fi. no. q̃ verba quæ nõ poſſunt propriè intelligi, debẽt intelligi, put poſſunt,

b etiã impropriè[b]. facit ꝯ. ti. proxi. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. q̃ ſi in rerũ. quod facit ad ſuſtẽtationẽ libellorũ, vt ibi no. per doc. & etiã teſtiũ, vt no. in l. ſtipulatio iſta. §. ei qui. ꝯ. de verb. ob. p gl.

8 †No. etiã hic q̃ poteſt fieri trãslatio dñij momẽtanea, q̃n ex hoc remanet aliqua vtilitas penes illũ in quẽ trãſferi, vt ſi tibi dono, vt ſtatim eandem pecuniam mihi mutues: nam dñium momento ſtat penes te, & retrãſfertur in me, tamen remanet tibi vtilitas, ſ. actio ex mutuo ad repetẽdum quod non eſſet, ſi translatio illa facta nõ fuiſſet: ſecus ſi nulla vtilitas remaneret tũc enim nõ poteſt ſic fieri, vt duret momẽto, imò pro nõ facta habetur: vt l. ſi qui ſic. ꝯ. de ſol. †Vltimò allegatur iſta l. q̃ valet vẽditio rei facta cum hoc pacto, q̃ emptor teneatur ſtatim concedere venditori in emphyteuſim vel feudum.

1 ☞ Creditor tenetur partẽ debiti confeſſatam, & oblatam recipere: & de reliqua parte poteſt litigare. & nu. 7.

2 Solutio particularis non admittitur creditore inuito, quando totum debitum eſt liquidum: & quando admittatur uide & nu. 7.

3 Qui in libello petit maiorem ſummam, intelligitur etiam petere minorem.

4 Reus ſub iuramento interrogatus, ſi negat ſe teneri ad decem petita, cum reuera teneatur ad quinque, non eſt periurus.

5 Iudex actorem nolentem recipere partem debiti confeſſatam, ſed potius litigare, non audiet, ſed reum abſoluet ab obſeruatione iudicij, & pecuniam oblatam deponet in loco tuto periculo actoris, tanquam moroſi.

6 Iudex quando poſſit compellere partem ad compromittendum?

7 Si peto à te x. & cõfiteris de quinq;, quæ offero me paratũ recipere, & de alijs quinq; litigare, teneris ſoluere illa v. licet nolim te liberare ab alijs v. aliàs es in mora.

8 Si tunc non offero me paratum recipere illa quinq; confeſſata, non es in mora, licet non offers ea ſoluere.

9 Si in libello narro te mihi teneri in x. de quibus peto quinq;, ſaluo mihi iure in alijs quinque, quandocunq; petere uoluero: compellet me iudex totum ſimul petere.

10 Libellus tamen admitteretur ſi eſſent diuerſa debita, & de uno uellem litigare: uel ſi eſſet unum debitum de pluribus rebus diuerſis, uel ſi non opponeres.

11 Vbi poteſt peti pars debiti, nõ debet peti tanquam promiſſa, uel principaliter debita: ſed tanquam de maiori ſumma.

LEX XXI.

1 VIdam. †Creditor tenetur vel compellitur partem debiti confeſſatam, & oblatam recipere, & de aliqua parte poteſt litigare. h. d. † & ſemper allegatur, quòd quando debitum eſt pro parte liquidum, & pro parte non liquidũ, admittitur particularis ſolutio de parte liquida: ſecus ſi totũ eſt liquidum: quia nõ admittitur nolẽte creditore; vt l. tutor. §. Lucius. ꝯ. de vſur. cũm particularis ſol. mul

3 ſol. multũ afferat incõmodũ vt l. planè. fam. erciſcũd. † In text. ibi: [& reliqua proſequi.] ſcilicet nõ cõfeſſata, nec oblata. & ga in fi. determinat cõtrariũ, patet hic, q̃ qui petit decẽ, cẽſetur petere quinq;: aliàs virtute eiusdẽ libelli, nõ poſſet proſequi litẽ: cuius cõtrariũ hic dicitur: ſed debet dare libellũ de nouo: & ex hoc ſequitur, q̃ ſi probat de quinq;, debet reus condẽnari, et in reliquis nõ probatis abſolui, q̃ nõ eſſet, ſi videretur quinq; pe-

4 tiſſe, & ita no. Cy. in l. j. C. de lit. cõteſta. †Ex hoc etiã patet, q̃ ſi reus ſub iuramẽto interrogatus, negat ſe teneri ad decẽ peti

a ta, cũ reuera teneaẽ ad quinq; nõ eſt periurus[a]: quia negãdo decem, cẽſetur negare de qualibet parte ipſius quãtitatis. de hoc per Bar. in l. j. §. ſi ſtipulanti. de verb. obli. & no. in l. ſi is qui ducenta. §. vtrũ. de reb. dub. patet etiã, q̃ ſi reus fuit abſolutus in decẽ, nõ poterat actor iterũ agere ad quinq; ex eadẽ cã quia cẽ

5 ſetur à quinq;, vel à qualibet parte de decẽ, eſſe abſolutus. vt l. ſi quis cũ totũ. ꝯ. de exceptio. rei iudi. † In text. in fi. ibi lites dirimere. ex hoc patet, q̃ iudex actorẽ nolentẽ recipere quinq;, ſed potius litigare nõ audiet, ſed reũ abſoluet ab obſeruatione iudicij, & pecuniã oblatã deponet in loco tuto. vt ſ. de procura. ſi reus quæ eſt no. ad hoc. & inſti. de perpe. & tẽpo. act. §. fi. & periculũ pecuniæ pertinebit ad actorẽ tanq; moroſum, vt hic in prin. gl. magnæ. & l. qui decẽ. in prin. ꝯ. de ſolu. & facit iſte tex.

6 †q̃ iudex poſſit cõpellere partes ad cõpromittendum[b], q̃n vi

b deẽ, q̃ per viã iudicij, vel ſentẽtiæ nõ poſſit bene ſedari diſcordia inter partes, & q̃ ſit oriturũ inter eas ſcãdalũ, prout frequẽter cõtingit. arg. in l. æquiſſimũ. in prin. ſ. de vſufru. aliàs ſecus. & ita debet intelligi q̃ no. Bar. de infa. l. fur. §. qui iuſſu. & Bal. C. de ſen. l. ex ſtipulatiõe, q̃ dicũt iudicẽ non poſſe cõpellere ad cõpromittẽdũ, licet ſecus ſit ad pacẽ faciẽdã, ne veniant ad arma. Princeps verò q̃ nõ habet ſuperiorẽ, bñ cõpellit interdum partes inuitas ad cõpromittẽdũ. vt c. cũ iter R. ſenioriẽ. de elec. & valẽt ſtatuta, quæ cõpellũt ad cõpromittẽdũ tanq; cõcernẽtia publicã vtilitatẽ: vt no. Bal. in prooemio ſuo in prima cõſti. C. dic ergo pro ſolu. huius arti. q̃ aut ſunt plura debita diuerſa: & tunc etiã ſi debitor cõfiteẽ omnia liquida, põt vnũ ſoluere, & ſi creditor recuſat recipere, cõſtituiẽ in mora, & periculũ ad ipſum pertinet, nec audietur volẽs ſuper illa litigare. & iſte eſt caſus ꝯ. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. l. ſi. tñ ſi vnũ debitũ ſit prin

c cipale, puta, ſortis & aliud acceſſoriũ, puta, vſurarũ.[c] vt l. j. C. de ſolu. vbi hoc probatur: aut eſt vnicũ debitũ, & tũc, aut pro parte confeſſatũ, & pro parte negatũ. & loquiẽ iſta l. aut in totũ cõfeſſatum, & nõ admittitur particularis ſolu. inuito creditore: & ſic nõ cõſtitueretur in mora. vt ſ. dixi. Fallit in quibuſdam caſibus hic no. in gl. adde aliũ ſingulariẽ, quẽ doct. hic nõ tãgunt, ſi debitor dediſſet duos fideiuſſores, quorũ quilibet ſe obligaſſet ad partẽ debiti, ad q̃ inſolidũ ipſe tenebatur: nam ſi vult vnum tãtum liberare, põt ſoluere partẽ pro illo, & liberat illum etiã inuito creditore: & hoc habetur ꝯ. de ſol. in his. §. qui

7 duos. circa prin. ti. & vide q̃ ibi quẽriẽ in gl. & per doct. † Sed quæro hic extra gl. & doct. ſi peto. x. & cõfiteris de v. ego offero me paratũ illa v. recipere, & de alijs v. litigare. tu verò nõvis illa v. ſoluere, niſi liberẽ te ab alijs v. & ſic econuerſo ad iſtam l. quid iuris: nõ deo teneris ſoluere, poſtq̃ offero me paratum

8 recipere: aliàs es in mora. in l. q̃ inſolidũ. in prin. de leg. iij. † ſed ſi nõ offero me paratũ, licet tu nõ offers ſoluere, nõ es in mora, poſito q̃ cõfiteris de v. quia poſtq̃ peto decẽ, nõ eſt veriſimile, q̃ velim recipere quinq;. Ideo non imputaẽ tibi, ſi nõ offers v. ita ſingulariter ibi no. Bar. per l. in fideicõ. ꝯ. de vſuc. in princi.

9 †Vltimò, qd ſi in libello narro te teneri mihi in decẽ, de quibus peto quinq;, ſaluo mihi iure in alijs quinq;, q̃ncunq; petere voluero: tu dicis, q̃ debeo totũ petere aliàs non debeo audiri, nec per diuerſa iudicia te trahã, quæ erunt partes iudicis: dicit Gul. de cug. q̃ cõpellet me totũ petere ſimul. arg. ꝯ. de exer. l. ne

10 in plures. q̃ eſt verũ in vno debito. † Sed ſi eſſent plura diuerſa, poſſet de vno litigare: & idem, ſi eſſet vnum debitum de pluribus rebus diuerſis. vt ꝯ. cõmo. l. in cõmodato. §. duabus. Item ſi tu non opponeres, admitteretur libellus meus. vt patet in l. ſi ex toto. §. j. de leg. j. vbi põt peti pars debiti, q̃ faciũt cauti procuratores, quia de magna ſumma petunt modicum quid, vt videatur ſi teſtes quos habent rectè deponunt, nolẽtes totã ſum

11 mam in periculo deponere. † Aduertendum tamẽ, q̃ non debet petere quinq; tanq; promiſſa, vel principaliter debita: ſed tanq; de maiori ſumma: quod dic plenè per Bar. in l. ſcire debemus. de verb. obli. vbi examinat hunc paſſum.

1 ☞ Aeſtimatio rei uel quantitatis debitæ poſt moram ſi decreuit, condemnatur debitor quatenus plus ualent tempore moræ: & ſi in loco in quo fuit mora commiſſa plus ualent, quàm in loco in quo ſoluitur, uel ſertur ſententia, debet condemnari in illo pluri: & quid de tempore contractus? & nu. 3. 4. 5. 6. 7. & 10.

2 Argumentum de tẽpore ad locum, & eõuerſo eſt bonũ.

3 Quæ fiunt coram iudice, poſſunt dici fieri per ipſum.

4 Fideiuſſor cenſetur fideiubere in omnem caſum.

5 Practica huius legis, remiſ.

6 In contractibus bonæ fidei ueniunt fructus à tempore moræ: idem in contractibus ſtricti iuris habentibus inſtar bonæ fidei.

7 In contractibus ſtricti iuris non habentibus inſtar bonæ ſi dei ueniunt fructus à tempore litis conteſtatæ.

8 Aeſtimatio uini uel alterius rei debitæ ſi ante moram de creſcat, tunc deterioratio pertinet ad creditorem.

9 Mora quando committatur?

11 Venditor ſoluto ſibi pretio dicitur in mora, ne lucretur fructus & an teneatur de interitu?

LEX XXII.

VInum, quod. Aeſtimatio rei debitę in cipit creſcere à die moræ, & habetur conſideratio loci. h. d. ſecundum Iaco. but. & Bar. iſtud ſummariũ non placet: & prima pars haberet locum, ſi poſt moram hic accreuiſſet æſtimatio: tamen eſt verũ, q̃ põt creſcere à tẽpore moræ vſq; ad ſentẽtiam. vt ꝯ. de tritic. l. in hac. ſed hic loqui mur, q̃n decreuit. vt in j. gl. quæ ponit caſum [ideo ſumma ſic.] † Aeſtimatiõe rei

1 vel quãtitatis debiti poſt morã, decreti cõ demnatur debitor quatenus plus valẽt tẽpore moræ, & ſi in loco in quo mora fuit commiſſa, plus valent, quam in loco, in quo ſoluitur, vel fertur ſententia, debet condemnari in illo pluri. h. d. iſta. l. difficilis in tex. & gloſſ. & ſic primò formant quæſtionem de triplici tempore. Scilicet de tempore contractus, & tempore litis conteſtatæ, & tempore ſententiæ quod iſtorum inſpiciatur tempus moræ quod eſt tempus quo debuit ſolui, & non ſoluit. Secundum autem eſt tempus illud, quod fuit appoſitum in contractu ad ſoluendum, vel ſi nullum fuit appoſitum, eſt illud q̃ fuit factum per interpellationem extraiudicialem, factum cõgruo loco & tẽpore: & hoc vſq; ibi [interrogauit.] Primò quæritur de loco, quis inſpiciatur ſi plus valebat in vno loco, quã in alio: & dicit inſpiciendum eſſe locũ in quo fuit mora commiſſa: & iſte eſt locus, vbi debebat ſolui, ſi fuit aliquis ſpecificatus in contractu: vel ſi non fuit, tunc eſt locus in quo fuit facta interpellatio extraiudicialis, q̃ intellige, ſi fuit cõgruus, vt quia debitor ibi ſortiebatur forum, aliàs ſecus. vt not. Cy. C. in quib. cau. in integ. reſt. non eſt neceſ. l. in minorum. in iij. quæſtione & Barto. in l. non ſolum. §. morte. ꝯ. de ope. no. nunc. in

2 iij. q. † Not. hic argu. de tempore ad locum, [d] & econuerſo. ad

d hoc alleg. iſta. l. ſic. ꝯ. de tute. l. ſi arrogaſti. & de teſtamentaria tutela. l. tutor datus. & de admini. tut. l. ſi plures. de lega. j. l. nemo poteſt. ſic de perſonis, ſeu rebus l. miles iſta. §. quia diximus de teſta. miſ. Sed oppo. extra glo. dum dicit [vinum quod erat datum. &c.] nam relatiuum quis, vel qui eſt relatiuum ſubſtantiæ. vt not. C. de ſen. quæ pro eo. l. vnica circa fin. gloſ. & ſic innuit, quòd reputatur idem corpus. contra l. iij. in princip. ſ. eod. ſol. expone quod, id eſt quale ſecundum docto. vel dic melius, quòd facit relatiuum ſimplicem, non propriam: iuxta illud, mulier damnauit quæ ſaluauit: nam illud, quæ refertur ad genus mulierum non ad ſpeciem vel individuum. vt no. in l. iul.

3 ꝯ. de hære. inſti. † Item opp. dum dicit [per iudicem] id eſt coram iudice: quia petitio non fiat per iudicem, ſed partẽ. ſol. expone per iudicẽ, & ſic not. q̃ ea quæ fiunt coraẽ iudice, poſſunt dici fieri per ipſum, propter eius authoritatẽ: omnia enim noſtra facimus, quibus authoritatem impartimur: vt l. iij. §. etiam. C. de ve. iure enu. Nunc aduertendum eſt ad apparatũ: quia ex

a ¶ Periurus. & q̃ nõ ſit periurus, adde Alex. de imo. in conſil. clxxxiij. col. ij. in fi. v. volu. Cur. & q̃ poſſit negari totũ ratiõe partis falſæ, adde tu do. Pet. phy. corneum in cõſi. xxvij. in ij. parte. Io. T.

b ¶ Cõpromittẽdum. adde Ludo. ro. conſil. xvj. Abb. cõſi. xl.

c ¶ Vſurarũ. reprobaẽ per nouì. hic et in materia huius l. vide ma. no. ſuis.

¶ Ad locũ. & ꝓpter tale ar. dicit Sozi. cõſi. inci. circa ſecundũ cõſultatiõis articulũ primo aſpectu, q̃ ſicut ex varietate circa cõmunẽ vſum intelligitur volũtas teſtatoris vt l. labeo & l. iij. §. fi. & ibi gl. & Bart. de ſupel. leg. ita etiam ex varietate locorum in quo verſatur vario modo, debet inteligi arguendo &c. & etiã propter. h. d. do. Iaſon ſe obtinuiſſe, q̃ ſicut debitor ſuſpectus de fuga põt capi tẽpore incõpetẽti: ita etiã poſſit capi in loco incõpetẽti: et ſic in domo propria, vel in eccleſia, vt hic latius perẽ ad eorũ verita tẽ vide per Signo. de homo. de medio. cõci uẽ noſtrũ eius cõſilio lxxxvj. inci. qõ pſuponiẽ in his terminis.

Universidad de Buenos Aires Biblioteca

2 ✠ Quod adeoverum est,vt vel vnica extrajudiciali interpellatione cõmittat, vt l. Titia.§.vsuras. de lega.ii.quod limita tũ, nisi iudicij electa sit via:qm tũc nõ cõmittitur nisi lit.contestatione, nõ autẽ libelli sola oblatione,vt per Ang.& Alex.in l.vinum.ff.cert.pet.n.col. & ibidẽ per glo.& l. in hac.& l.ff.hic alle. de trit.item nisi creditor ipse prius in mora fuisset recipiendi, qm tũc nisi lit.cõtest. debitorẽ in mora nõ cõstituit.de quo vide per Fran.aret.in d.l.ff ex legati cau.& Cor. in cõsi.clxvj. incipiẽ. videt in litera D. & cõsil.cxcvj. incipiẽ.licet in litera D.in iij. pte gl.colligũtur multa cõtraria & difficilia cõtra hanc l.quæ vult q inspiciat tempus moræ secũdùm intel.quẽ s.dixi.non autẽ cõtractus,nec tempus litis contest. nec tẽpus sententię:& certè multa iura dicunt q debet inspici tẽpus cõtractus, quædam q tempus lit.cõtest.sententię:quædã q tempus ante sentẽtiam,ibi: [post lit.contest.] quæ omnia cõtradicũt huic. & gl. de illis facit mentionẽ sed confusè: & idem vbicunq; tractat de ista materia, videatur habere intell.confusum, vt patet ex his quæ habenẽ in l.iij.§.in hac.j. cõmo. & in l.in hac.cum l.seq.j.de tritic.& ibi plenius loquitur,quàm in loco aliquo & aliquantulum clarius. In gl.ibi: [& his& alijs tẽporibus minus valuit.] supple ad glos. plus tamen valuit tẽpore quo fuit petitũ ad iudicium,quàm post tẽpore lit.contest. vel sententię;& ideo inspicitur tẽpus quo fuit petitũ. Si autẽ creuisset æstimatio,& plus valeret tẽpore sentẽtiæ: illud tempus inspiceretur:& loquitur ista l.in hac.in prin.j.de tritic.quia condemnareẽ ad vinum,& si illud non solueret,fieret executio in æstimatione,quæ erat tempore sentẽtiæ. In eadem glos. ibi: [vnde actor vult æstimationem.] i.tantũ plus valuit tempore moræ vltra vinũ,q nõ potest recusare. Sed si volet vinũ tradere,gl.staret propriè q fieret cõdemnatio in tota æstimatione habito respectu ad tẽpus moræ. In gl.seq.in prin.ibi: [vt j.de tritica.l.in hac.in fi.] malè alleg.gl.quia ille finis cõcordat cũ l.ista.imò ista l.declarat:quia dicitur ibi q inspicit tẽpus moręsicut etiã hic:debuit ergo allegare ver.j.in illa eadẽ l. quæ incipit:[si verò deserit.] vbi dicit q inspicit tẽpus mortis rei de bitæ si mortua est post morã.& post lit.contest.Rñ.q ibi tẽpore mortis plus valebat,quàm valuerit tẽpore morę.vt j.de act. emp.l.ratio.§.si per vẽditorẽ.hic verò debet intelligi, qñ plus
4 valuit tẽpore moræ,quàm post. † In eadem gl.pe. in fi.i. appositũ in satisdatione,supple,ad soluẽdum, & sic cõcordat cũ ista l.nam etiã istud dicitur. Vel dic vltra glos.q ibi fideiussor accessit post morã contractã,quia censet fideiubere in omnẽ casum,vt l.si quis pro eo.§.si nũmos.j.de fideiuss.censet se obligasse ad illã æstimationẽ,in qua ꝓpter morã poterat reus condẽnari officio iudicis mercenario,iuxta ea quę habẽtur in l.cẽtum Capuæ.& in l.fi.j.quod cer.lo.merito inspicit tẽpus satisdationis,quia tũc æstimatio venit iure obligationis, vt l.fundum Cor.s.de noua.& habeẽ in gl.seq. Et gl.mag. potest diuidi in quatuor partes principales. Nã primò colligunt duo cõtraria.q nõ inspiciat tẽpus petitionis extraiudicialis, & sic tẽpus moræ,sed tẽpus lit.cõte.vsq; ibi,[sed certè.] Secũdò format cõtraria de tribus ll.q imò inspiciat tẽpus cõtractus, s. de l,cũ qs. s.e. & de l.si fundũ Cor.de noua.& de l.ratio. §. si per vẽditorẽ.de act.emp.& soluit ad quodlibet cõtrariũ vsq; ibi: [sed secundùm hoc.] Tertiò cõtra sol.datã per Mar.ad vltimũ contrariũ.l.ratio.§.si per vẽditorẽ.opponit fortissimè de d.l. iij.§.in hac.j.cõmo.per quã videt destrui sol.Mar.in quolibet mẽbro,quia Mar.dicit q in cõtractibus bonæfidei inspicit tẽpus cõtractus:vt in §.si per vẽditorẽ.& in stricti iuris inspicit tẽpus moræ,vt hic.& ille §.dicit cõtrariũ in vtroq;,q in bonæ fidei inspicit tẽpus rei iud.qđ exponit ꝓ gl.i. tẽpus quo debet iudicari:& istud dicit tẽpus moræ,vel fm doct.stat,ꝓprie pro tẽpore sniæ.Sed in stricti iuris dicit ibi debere inspici tempus lit.cõte.& Mar.dicit tẽpus moræ vt hic:& istud cõtrariũ turbauit spiritũ antiquorũ gl.& nescierũt qđ dicerẽt:vnde gl.ponit duas sol.vnã fm Io.& alteram fm Azo.& neutra est vera. Ponit etiã quasdã alias,sed nullus de antiqs intellexit illũ §. & Gul.de cu.fuit primus qui bene intellexit,quẽ Bart.etiã sequitur q ibi loquitur qñ ante æstimationẽ prævenit per iuramentũ in litẽ,quod est affectionis in cõtractib⁹ bonæfidei, q tũc inspicitur tẽpus rei iudicãdæ,i.sententiæ,vel qñ est veritatis etiam stricti iuris,iuxta ea quæ plenè no.in l.in actionibus. j. de in lit.iur. Hic verò debet intelligi quando sit æstimationis probatio per testes,non per iuramentum,& hoc in glo.vsque
5 ibi.[sed quæro.] vbi † quarta & vltima,in qua secundùm Bar. ponit practicam huius l.vel dic q format aliam opposi. quòd non posit procedere,q hic dicitur.q fiat cõdemnatio in æstimatione, cùm ibi nõ sit in obligatione: sed vinũ,& per consequẽs nõ potuit esse in petitione:& si ita esi nec in cõdẽnatione per l.fi.de fideic.lib.& soluit multis modis. Tene primũ,quod est verũ,vinum esse in obligatione,& in petitione:sed quia nõ potest solui tali æstimatione quæ erat tempore moræ, iudicis officio mercenario fit cõdemnatio,vel executio(etiam si condemnatio sit facta in vino)iuxta æstimationẽ.vt l.si seruum.§. fi.de verb.obli.& ad hoc omnino vide quod habetur plenè in Spe.de obl.& sol.§.sequitur videre.quid si libellus sit ita conceptus cũ prędẽti & seq.vsq; ad fi.§.& quod no.in l.si is qui. j.de cõfes. & quæ sen. sine ap.resc.in l.fi.& adde quod no Bar.
6 in l.aquil.in fi.de trãsact.recollige † in ista materia talem dist. Aut enim tractamus de bonitate intrinseca quantũ ad illã, & inspicit tẽpus cõtractus.s.e.l.cũ quid.nec tũc loquit ista l.cum sua materia,aut loquimur quantũ ad accessiones naturales vt fructus,& similiter non loquit hic:sed est dicẽdum q in cõtractibus bonæfidei veniunt fructus tẽpore moræ vt in l.Iulia.§. fructibus.j.de actio.emp.cum cõcor.idem in stricti iuris habẽtibus instar bonæfidei,vt est actio ex testamento, vel rei vendicatio,in qua quis petit quod suum est,vt hic in glo.habetur.
7 † sed in stricti iuris quæ non habent instar bonefidei veniunt tẽpore litis cõtest.vt j.eo.l.cũ fundus.in prin.& ista nõ est materia nostra:quantũ verò ad æstimationẽ rei debitæ dicẽdum est q aut illa petitur iure actionis,vt si promisisti mihi æstimationem talis fundi vel rei:& inspicitur tẽpus contractus, sicut tunc orit obligatio:vt l.fundũ Cornel.j.de noua.vel si tũc nõ oritur,inspicit tẽpus quo oriet:vt l.hominẽ.j. mand. tempus verò quod sequit vel præcesit nõ inspicitur, siue crescat, siue decrescat æstimatio:& iste nõ est casus huius legis. Interdum verò æstimatio nõ est in obligatione, sed ad ipsam deuenitur iudicis officio mercenario:& tũc aut fit probatio per iuramẽtum in litem,& seruant tempora de quibus in l.iij.§. in hac.j. cõmo.aut probatio per testes:& tũc loquitur materia nostra, in qua est distinguendum q aut post moram decreuit æstimatio,& inspicitur tẽpus moræ:vt hic,& l.in hac.in fi.j. de tritic. siue loquamur in bonæfidei,siue in stricti iuris: nam illa actio triticaria,cùm sit generalis,potest poni etiam pro bonæfidei,
8 & tamẽ ibi dicit in fi.idem quod hic. † tempus verò quod fuit ante morã,nõ inspicitur:licet illo tũc plus valuerit.quia deterioratio ante moram cõtingens pertinet ad creditorem sicut peremptio rei:vt l.si ex legati causa.de ver.ob.& ideo hic ista l.non vult q inspiciatur tempus cõtractus,licet plus valuerit, vt in gl.nec ob.l.ratio.§.si per venditorẽ.j.de act.emp. vbi videtur dici q in bonæ fidei inspicitur tẽpus contractus,dum dicitur q inspicitur tẽpus quo vinũ vænit,i.venditũ est:quia debet intelligi,q tẽpore contractus fuit mora cõmissa:nã in illo cõtractu,statim q emptor implet ex parte sua soluẽdo pretiũ, venditor est in mora,etiã sine alia interpellatione, vt habetur in l.curabit.C.de act.emp.& ibi in §.si per venditionem debet intelligi q pretium fuit solutũ statim. Vnde inspicitur tẽpus contractus,nõ tanquã tẽpus contractus,sed tanquã tẽpus mo
9 ræ:† nam aliqñ mora cõmittit statim, vt ibi, aliqñ post interpellationẽ extraiudicialem[a], vt l. si ex legati causa. aliqñ tẽpore litis cõtest.si interpellatio nõ præcesit,& tũc inspicit illud tẽpus,tanquã tẽpus moræ:& hic est casus in l.fi.j.de tritica.nã datio libelli sola nõ cõstituit in mora,quia dirigitur iudici, vt no.per Bar.in l.denũtiasse.in prin.de adul.aliqñ committitur mora post cõtest.si habuisset iustã causam litigãdi:si verò tẽpore lit.contest.minus valuit,& postea incipit plus valere, inspicitur illud tẽpus,quo plus valuit,vt d.§.per venditorẽ. & d.l.
10 in hac.cætera dic,vt dicã in d.§.in hac. † Et concludendo in ista materia,sciẽdum est q habemus cõsiderare duo tẽpora, secundùm doctrinas antiq.& mod.i.tẽpus à quo incipit crescere æstimatio,& tẽpus vsq; ad quod alia tẽpora nõ cõsiderant. Primũ tẽpus fm oẽs,est tẽpus moræ,vt patet hic,& in l.qui homine.j.mand.in ver.nisi fortè.& in l.in hac.in fi.de triti. tẽpus ergo præcedens nõ inspicitur,quia æstimatio decreuit, q debet esse ad damnum creditoris non debitoris, qui non fuit in mora,sicut nec damnum emptionis rei,quidam doct.Papien.

dixerunt

dixerũt illud esse tẽps lit.cõte.et sic exponũt text.hic petitũ.s.in iudicio,ad hoc vt rñdeat ad tẽpora posita in interrogatiõe: & qa hoc videmus in accessiõibus naturalibus,qa nõ veniũt nisi tẽpore lit.cõte.in stricti iuris.vt j.eo.l.cũ fundus.sed frustra est cõtra stimulũ calcitrare:nã ad hunc tex.dũ dicit debere inspici tẽpus appositũ in cõtractu ad soluẽdũ,nõ est clare responsum; qa tũc non erat lis cõtest.& illud non inspiciẽ nisi tanẽ tẽpus moræ:& patet etiã expressè in d.l.hominẽ.ver.nisi fateor tñ,q difficilè est videre rõnem diuersitatis inter naturales accessiones, & æstimationẽ rei:nisi qa põt dici,q naturales accessiones sunt res diuersæ à re debita,nec succedũt loco eius: æstimatio vero loco rei succedit,ideo reputatur magis intrinseca. In secũdo verò tempore,scilicet,vsq; ad q,fuerunt diuersitates: quia Azo tenuit,q fuerat tẽpus li.cõtest.& dic posse crescere à tẽpore,vt hic.vsq; ad tẽpus lit.cõte.nõ vltra.& sic intelligit.l.iij. §.in hac.j.cõmo.vt habetur hic in gl.circa mediũ.in ver.[ideo dic secundũ Azo.] quæ opi.reprobatur cõiter:qa sic contestatio esset noua actori:qa si nõ esset facta,continuo crescret,q esse nõ debet,vt in regula,nõ debet j.de reg.iu.cõis opinio est q istud sit tempus sentẽtiæ.vt l.in hac.de tritica. q intellige de sentẽtia quæ trãsiuit in rẽ iudicatã. Si enim esset per appellationẽ rescissa,haberet pro nõ lata:& sic posset adhuc crescere durante appellatiõe secundũ doc.ista ergo tẽpora intermedia inspiciuntur,videlicet,illud q plurimi fuit in d.l. in hac. & l. ratio.§.si per vẽditorẽ.de ac.emp.an aũt inspiciat tẽpus aliquod post sentẽtiã?dic,q tẽpus quadrimestre,q dat iudicatis,nõ inspiciẽ:sed aliud,q sequitur bñ inspiceret,ne snĩa noceat,ei pro quo lata est.& no.in d.§.hoc per l.in fideicommissi.in prin.de
1 vsu. † Vltimò no.q dñs Rapha.reprehẽdit hic (secũdũ dominum suũ dominũ Christoforũ)illud dictũ Bar.q venditor dicatur esse in mora statim soluto pretio:qa est cõtra tex. quẽ allegat C.de actio.emp.l.curabit.quia sequeret inconueniens,q periculũ interitus pertineret ad vẽditorem post solutũ pretiũ tanẽ ad morosum cõtra l.fi.ver.& ideo j.de condi.ob cau.sed illa l.loquitur in cõtractu innominato,do vt des,in quo habet locũ repetitio ex capite prẽsente,re nondũ secuta,q non est in cõtractu emptionis & vẽditiõis.Bene tñ placet, si dicamus limitãdo dictũ Bart.q licet proprie nõ sit in mora,vt colligitur ex tex.d.l.curabit.tamẽ perinde habeatur,ac si esset in mora, quantũ ad hoc,vt nõ lucretur fructus,& restituat emptori, ne gaudeat pretio,& re:& isto modo intelligatur dictum Bar. & hoc probat.d.l.curabit.Sed quãtũ ad hoc,vt in dãno versetur, scilicet,vt teneatur de interitu,& etiã si æstimatio decrescat,q teneatur ad illã:tñ quia maior fuit,non dicat in mora propter hoc solũ,q recepit pretium,si paratus fuit tradere vt l.ratũ.§.si per venditorẽ.ver.mora.ibi,[& præsertim &c.] Et ibi est expressum. Non aũt est in mora,quando post solutum pretiũ paratus fuit emptor recipere,sed ille non tradidit:si autem nõ solueret pretium,etiam tũc non fuisset in mora l. Iul. §. offerri.e. ti.hoc fuit de mente gl.per.d.§.si per venditorem. quæ debet suppleri,& declarari per id quod Bar.dicit.

ciue dicitur utilis:prout distinguitur à contrario,quæ datur gestori.

LEX XXIII.

1 SI eum seruum. † Ista est subtilis l. si vendo rem tuã,tanquã meã bonafide,ipsa perẽpta succurritur tibi cõtra me ad pretiũ perceptũ per certi cõdictionẽ.h.d.ista.l.subtilis in sua materia, vt patebit ex sequẽtibus.Pro declaratione istius materiæ quę est subtilis,quãdo vendidi rem tuã,an tibi subueniatur cõtra me
2 ad pretiũ,vel alio modo. † Recolligẽdo omnia d.gl.& doc.distingue,aut eam vendidi tuo nomine,aut meo. Primo casu videor gessisse negotiũ,q dicitur tuum ratihabitione.Ideo si ratã habes vẽditionẽ, indistinctè, potes agere cõtra me actione neg.gest.et dicere etiã si in illa re haberẽ cãm onerosam:qa forte emerã à quodã,vel etiã si ex pretio non sum factus locupletior,quia cõsumpsi nõ in meã vtilitatem,etiã re existẽte, & videor vẽdidisse tuo nomine eoipso q venderem tanẽ tuam, & hoc colligitur in l.ab vno.C.de neg.gest.& in l.in familiæ.C.fami.ercis.& hoc casu nõ loquitur ista l.& l.si mandatũ.præcesse
3 rat agẽs actione mãdati. † Secũdo casu,aut vẽdidi meo nomine:& tunc nõ videor gessisse tuum negotium,quia hoc respectu meum est.Si ergo vendidi vt agerẽ,aut habui causam à te in hac re,aut non,primo casu re existente,& non vsucapta,vel præscripta,potes agere contra me:& ita loquitur hic gl.in ver. sed nos contra. Sed ad quid agere potes:distingue tres casus. Nam aut illa causa ordinabat aũ restitutionẽ pretij, vt quia fecisti me procuratorẽ ad vendendũ tuo nomine,& ego vendidi meo,& tũc ages ad pretiũ,de quo mihi mandatũ dedisti, licet minus vendiderim:quia imputet mihi:& si nõ expresisti quãtitatem,videris mãdasse de vendendo iusto pretio, & ad iustũ agere potes,licet minus iusto vẽdiderim.vt j.manda.l.diligen
4 ter post prin.ibi:[itẽ si mandauero tibi.] † aut illa causa ordinabatur ad restitutionẽ rei,quia penes me deposueras vel cõmendaueras:tũc si ego vẽdidi,dolo desij possidere:vnde ages ad ipsam rem,non ad pretium:sed quia restituere nõ possum, condemnabor ad verum pretium,sic intelligitur l.j.§.si rem.j. depositi.Si verò hæres meus vendidit bona fide, credens esse suam,agis duntaxat ad pretium receptum etiam re extante in l.j.§.fi.cum l.seq.j.depo.non actione depositi. secundum quosdam:sed ex æquitate l.si me et Titium.Interdum obligatio nascitur extra id,quod agitur: † quia soluisti mihi tanquam debi-
5 tor,cum non esses,& ego bona fide vendidi:& tunc datur tibi condictio indebiti,quatenus locupletior factus sum ex vendi
6 tione.vt l.si non sortem.§.libertus.in fin.& in l. in summa §.in frumento.cum ibi no.de condi.inde. † Si verò causam à te nõ habui,& tunc etiam tres sunt casus:nam aut fui in dolo, quia sciebam esse tuam:& tunc indistinctè siue habeam causam lucratiuam,siue non,siue res extet, siue non haberes contra me vtilem rei vendicationem ad ipsam:& si non possum restituere,condemnabor ad veram æstimationem,licet minus vendiderim l.si is,qui dolo.de rei vendi.& l.electio.§.quod si is.s.de
7 noxa. † aut fui non in dolo, sed in culpa, quia credebam esse meam ideo mihi moueras litem,& post litem motam vendidi tunc fui in culpa.quia debebam expectare litis euentum:& etiam si habebam causam onerosam, potes agere contra me
8 ad pretium perceptum, non vltra propter bonam fidem. † Si tamen res fuit interempta per alium,debes mihi cedere actionem l.Aquil.contra eum,iste est casus in l. Iul. scribit hominem.in princip.de rei vendi.secundum vnam lectu. interdum non fui in dolo,nec in culpa,& bonafide vendidi,tunc loquitur materia nostra,& ita distingue, aut habebam causam onerosam,vel ex pretio non fui factus locupletior, quia consumpsi non in meam vtilitatem: & tunc (etiam re perempta vel præscripta) non potes agere contra me ad pretium perceptum, vt hic in glos. circa fin. aut habebam causam lucratiuam, quia nihil solui pro ipsa consequenda, & ex pretio sum factus locupletior: quia extat, vel est consumptum in meam vtilitatem: & tunc si res est perempta,agis contra me ad pretium perceptum concurrentibus istis tribus: scilicet, quòd bona fide vendiderim, & quod res sit perempta: & sic si non posses agere ad pretium esses in damno:& quòd ego sim locupletior,& sic essem in lucro: & iste est casus l. nostræ: licet si

1 ☞ *Si uẽdo rem tuam tanquàm meam bonafide,ipsa perempta succurritur tibi cõtra me ad pretium perceptum,per certi condictionem.*
2 *Si eam uendidi tuo nomine,& ratam habeas uenditionem,potes agere contra me actione negotiorum gestorum,uel actione mandati,si mandatum præcesserat.*
3 *Si eam uendidi ut meam,& habui causam à te,ages contra me ad pretium de quo mihi mandatum dedisti(licet minus uendiderim)uel ad iustum pretium,si nõ expressisti quantitatem.*
4 *Si rem tuam mihi commodatam uel penes me depositam uẽdidi ut meã ages ad ipsam rem uel ad uerum pretium, si eam restituere non possum & quid si hæres meus eam uendidit?*
5 *Si soluisti mihi rem tanquam debitor,cum non esses,quam bona fide uendidi:datur tibi condictio indebiti,quatenus locupletior factus sum ex uenditione.*
6 *Si uendidi rem tuam tanquam meam,nec habui causam à te:habes contra me utilem rei uendicationem,si sciebam esse tuam:& si eam non possum restituere, condẽnabor ad ueram æstimationem.*
7 *Si tunc non fui in dolo sed in culpa, & habebam causam onerosam:potes agere contra me ad pretium perceptum, non ultra. & quid si non fui in dolo, nec in culpa? & nume.8.*
8 *Si tamen res fuit interempta per alium,debes mihi cedere actionem.*
9 *Quando pro re tua uendita agis ad iustum pretium,quæ actio tibi competit?*
10 *Pretium in particularibus non succedit loco rei,secus in uniuersalibus.*
11 *Negotium non suo nomine gestum,potest quis ratificare ad sui damnum,nõ ut actionem cõsequatur: & in quo casu consequatur directam actionẽ neg.gest. quæ respe*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Loco rei. vide Bal. l.ij.C.de fer. pig. dato. et in l.si vt proponis. de rei ven. in rub. sol. mat. & in consi. inci. penitus talis est dña.

res extaret, cùm esset vsucapta, vel prescripta: & sic excluderis mendicādo, quia ea dem ratio est. Aliquoverò istorū deficiē te, cessat æquitas huius l. †Sed tūc circa prædicta quærītur de duobus: quæ actio tibi cōpetat pro iusto pretio: Respōdeo tres actiones: vna generalis: scilicet, certi cōdictio de qua loquitur ista l. duæ speciales, scilicet vtilis actio negotiorū gest. te habente ratā istā venditionē in subsidium, & ita loquit l. fi. §. de neg. gest. item cōdictio sine causa ex æquitate. l. si me & Titium. etiā si ratam non habeas. De duabus primis facit mentionē gl. in prin. nō de tertia. sed Bar. addit. sed Raph. reprehēdit istud q in actione negotiorū gest. sit necesse habere venditionē ratam re perempta vel præscripta: quia hoc nulla l. cauetur: & secundùm hoc per idem medium cōcluderetur in illa actione, per quod cōcluditur in hac cōdictione sine cau. Tu dic sustinēdo cōmunem opi. q condictio sine causa cōpetit, etiam si appareat de expressa reprobatione: quia dicat se non habere ratā ven. & sic in illa concluditur solùm per hoc medium, quia sum locupletior ex re tua, & ita remaneres in damno re perempta, vel prescripta. Sed in actione negotiorum gest. vtili, fateor q non est necesse ratam habere venditionē expressè, prout ipse dicit, sed sufficit q habeam ratam tacite, eo ipso, q agit ad pretium dicens me gessisse suum negotium: si tamen appareret de expressa contradictione, tunc dicendo me gessisse suum negotium, ineptè ageret: quia nō potest hoc dicere, nisi ratum habeat, per quod fingitur esse tuum: licet reuera non fuerit: quia non tuo nomine gestum: ideo nō datur directa, sed vtilis, & hęc fictio procedit quia res est perempta. In ista ergo concluduntur per hoc duo media: quia gessi negotium tuum, & ex eo sim locupletior: in hoc ergo cōueniunt cōdictio sine causa, & vtilis neg. gest. quia in vtraq requiritur, q sit locupletior. Item in vtraq requiritur, q res sit perēpta vel præscripta. Item in vtraq q bona fide vendiderim: sed in aliis discoueniunt: quia condictio sine causa datur etiam si appareat de expressa contradictione secundùm Bar. sed neg. gest. vtilis tunc nō daretur: sed solùm quando de expressa reprobatione, secundùm quod sentit gl. melius, quando de tacita, vt §. dixi declarando opi. do. Raph. Item in cōdictione sine causa concluditur per hoc solùm medium, quia sum locupletior: sed in neg. gest. & etiam per hoc, quia gessi negotium tuum: & hoc est vtile, quia cùm ex diuersis principijs oriatur, si egisti condictione sine causa, & succubuisti, quia non potuisti probare me locupletiorē, potes nunc agere actione neg. gest. ratum habēdo in subsidium, licet primum reprobaueris: quia oritur ex negotio gesto, non ex eo q sim locupletior: licet propter hoc, sed sine causa oritur ex hoc. & ideo non obstat exceptio rei iudicatæ. l. cùm quæritur. cum
10 l. seq. de exce. rei iud. †Vltimò quæritur, pone q res extabat nec erat vsucapta vel præscripta: & sic poteris vendicare: & sic erat apta via agendi contra me ad pretium, quod in particula
a ribus non succedit loco rei [a] licet secus in vniuersalibus, vt l. venditor ex hæreditate. §. de hære. vel act. vendi. ratificasti vē
11 ditori scienter, & sic excluisti te à vendicando, † quia negotium nō tuo nomine gestum potes ratificare ad tui damnum, vt l. si fundus. §. j. §. de pig. an ex hac consequeris actionem ad pretium ex istis legibus, & sic etiam vtilitatē? Mar. gl. tenuit q sic per l. mater. C. de rei vendic. vbi videtur casus. sicut ergo quando excluderis à vendicando sine facto tuo, agere potes ad pretium, vt in istis legibus: ita & quando facto tuo, cæteri. gl. tenuerunt cōtrarium: quia est quod tibi imputetur, & perdis dominiū, & ad pretium non agis: quia negotium non tuo nomine gestum non potes ratum habere, vt actionem consequaris. argu. in l. si pupillus. §. si ergo. de neg. gest. & illam l. si mater. intelligunt q ibi vendidi tuo nomine. Bar. dicit q potes agere non actione directa neg. gest. tanquam ego gesserim negotium tuum: sed actione contraria, quæ datur gestori, tanquam tu gesseris negotium meum: quia ratum habēdo excluderis à vendicando: vnde cùm non possis amodo euinci, liberas me ab obligatione, qua teneor de euictione: & ita intelligitur illa l. mater. d. Raph. reprehendit hoc. quia ibi non loquat de contraria, sed de directa, si bene consideretur: & si loquere tur de contraria, non competeret ad pretium perceptum, sed quatenus sum de euictiõe liberatus. Vnde tenet q detur sibi directa tanquam ego gesserim negotium tuum re ipsa. & sic opi. Mar. licet de ipso non faciat mentionem, certè non potest dici tuum re ipsa: quia si dicitur, quādo rem tuam meliorādo, sic feci q hic non contingit. Placet tamen hæc opi. cum limitatione, non q competat directa actio, prout distinguitur ab vtili, quia illa solùm competit pro negotio gesto nomine tuo: bene tamen competit directa, prout distinguitur à cōtraria. Dico tamen quòd ista directa alio respectu dicitur vtilis: quia negotium non est gestum tuo nomine. Vnde sicut si esses exclusus à vēdicando sine facto tuo, competeret vtilis illo respectu, vt in l. fi. §. de neg. gest. ita hoc casu non possum tibi imputare q tuo facto te excluseris, postquā ex hoc lucrum sentio. ff. de iure dot. l. cùm in fundo. in prin. ibi: [imputari non potest ex quo ipsa lucrum habet.]

1 ☞ *Ex stipulatione continente certum, non oritur actio ex stipulatu, sed certi condictio. Si verò continet incertum, oritur actio ex stipulatu.*
2 *Stipulatio si continet certum & incertum, tot censentur esse stipulationes: & ad certum oritur certi condictio, ad incertum actio ex stipulatu.*

LEX XXIIII.

1 Si quis certum. †Ex stipulatione continente certum, nō oritur actio ex stipulatu, sed certi condictio. h. d. à contrario verò sensu, si continet incertū, oritur actio ex stipulatu: & sic vnum dicit expressè ista l. aliud colligitur tacitè à contrario sensu: & ita intellige glos. & sic illud verbum ex stipulatu, non est nomen actus, sed stipulatio est nomen contractus. Patet ergo hic, q ex stipulatione continente certum, non oritur certi cōdictio specialis, sed generalis. De ista enim loquitur finis, & hoc te
2 nuit Marti. licet ex mutuo dixerit etiāoriri specialem: vt not. §. eo. certi condictio. ideo dic vt ibi. †Sed quæro, quid si contineat certum & incertum: puta promisisti mihi centum, & etiam fabricare domum. Respondeo duæ censentur stipulationes: & sic duplex oritur actio, scilicet ad centum certi condictio, & ad factum actio ex stipulatu per l. scire debemus. de verb. oblig. & ita no. Bar. ff. eo. l. lecta. super gl. mag. quæ incipit intra mensuram, circa fi.

1 ☞ *Mutuans in refectionem ædificij, super illo ædificio habet priuilegium, ut præferatur omnibus alijs creditoribus etiam in interioribus tempore, & uide tria priuilegia quæ habet mutuans.*
2 *Quid si tunc debitor ex illa pecunia aliquod ædificium de nouo construxit, uel aliud nouum emit?*
3 *Quòd mulier in tali ædificio præcedat in dote sua?*

LEX XXV.

1 Reditor quæ. †Mutuans in refectionē ædificij, super illo ædificio habet priuilegium, vt præferatur omnibus alijs creditoribꝰ, etiam anterioribus tempore. h. d. Quæro quæ sit ratio huius l. ponitur in tex. ff. qui pot. in pig. hab. l. interdum. cum l. seq. et ibi dicit gl. q talis mutuans habet tria priuilegia. Primò, quia illa res est sibi tacitè obligata, etiam si non fuit expressè hypothecata, & præfertur omnibus etiam habentibus expressam etiam prioribus in tempore. Item, quia habet priuilegium in actione personali, similitervt in alijs præferatur: & hoc quādo expresse mutuauit pro reficiendo ædificio, & ex illa pecunia fuit refectum: secus si alterum deficeret, vt quia mutuasset simpliciter, licet debitor ex illa pecunia reficeret, non autem haberet priuilegium. arg ff. de tribut. l. procuratoris. §. pe. versic. planè. Idem si de illa pecunia non fuit refectum, licet ad hoc fuerit mutuata, quia cessat ratio d. l. interdum. cum l. seq. Item
2 quid †si debitor ex pecunia mutuata aliquod ædificiū de nouo construxit, nō autem vetus refecit, vel etiam nouum emit? respondeo, aut ad hoc non fuit mutuata, & nullum habet priuilegium, arg. in ver. planè. aut ad hoc fuit mutuata, & tunc, aut non fuit expressè hypothecata: tūc non habet priuilegium tacitę hypothecæ: sed bene habet priuilegium in actione personali, vt ff. de priuil. credit. l. quod quis. & sic magis est priuilegiata refectio, quàm noua constructio. Si verò fuit hypothecata: tunc in tali bene habet priuilegium, vt præferatur alijs etiam anterioribus tempore, & habentibus hypothecam, vt
3 qui potio. in pign. l. licet. †nisi sit mulier illa, quæ præcedit in dote sua, vt in authē. de æqua. dot. §. his consequenter. & vide quod

quod no. in glo. C. qui po. in pigno. ha. l. autem quo iure.

1 ☞ *Procurator militis cōtrahendo acquirit illi actionem utilem sine cessione sicut tutor uel curator acquirunt pupillo uel adulto, sed procurator priuati sine cessione eam non quærit. & nume. 3.*
2 *Quòd tunc uerba promissiua stipulationis si conferantur in personam militis, ualeat stipulatio, sicut in personam pupilli uel adulti: secus si in alium priuatum.*
3 *Procurator priuati contrahendo acquirit sibi soli directam actionem, quam tenetur cedere domino, & tunc acquiritur utilis.*
4 *Procurator militis contrahendo super re illius militis censetur contrahere procuratorio nomine, & ad utilitatem militis, sicut in tutore, & curatore: secus in procuratore alterius priuati.*
5 *Res empta de pecunia militis, est militis, licet eius nomine non fuerit empta.*
6 *Actio principalis ubi acquiritur alteri: an etiam acquiratur ei accessoria?*

EEX XXVI.

1 Si pecuniam. †Procurator militis cōtrahendo acquirit illi actionē vtilē sine cessione, sicut tutor vel curator acquirunt pupillo vel adulto. h. d. notabiliter in fi. Libi actionē dari militi supple vtilem, sine cessione: vt patet ex similitudine, quā facit de tutore, & curatore. vt ff. de consti. pec. l. eū qui. §. si actori. & est specialis in procuratore militis: secus in procuratore alterius priuati, qui non quærit sine cessione. vt l. possessio quoque. §. si possessio. de acqui. pos. Et aduerte, quia tria sunt hic specialia. †Pri
2 mum est, quia potest concipere verba stipulationis in personā militis, etiā quo ad verbū promissiuū, puta, promittis tali militi dño meo: & valet stipulatio, sicut potest tutor, vel curator. vt in d. §. si actori. non sic in procuratore alterius, quia si tali modo cōciperet, non valeret: imò esset omnino inutilis, iuxta plenè no. in l. stipulatio ista. §. alteri. cū seq. de ver. obl. debet enim cōcipere in suā personā: vt l. quęcunq. de actio. & obli. & l. quę
3 ciuiliter. de acqui. rerū do. †Secūdū speciale est: quia si cōcipit in suā personā, puta, promittis procuratorio nomine recipientis acquiritur, sibi directa, & vtilis acquiritur militi sine cessione, vt hic sicut in tutore, & curatore. Secus in procuratore alteri⁹: quia sibi soli acquiritur directa, sed tenetur cedere dño, & tūc
4 acquiritur vtilis. †Tertiū speciale est: quia sicut tutor & curator cōtrahēdo super re pupilli vel adulti censetur cōtrahere tutorio noīe, & ad vtilitatem pupilli, licet hoc nō dixerit expressè: vt in l. si post mortē. §. j. qñ ex fac. tu. & eo. tit. l. j. & ij. ita & in procuratore militis, postquam illis cōparatur: nō sic in procu ratore alterius, si talis cōtractus poterat fieri noīe ipsius, pro
5 prio argumēto in l. & magis. ff. de solu. †Est aliud speciale quia
a res empta de pecunia militis, est militis, [a] licet eius noīe nō fuerit empta. vt l. si vt proponas. C. de rei ven. non sic in alijs. vt l. si ex pecunia. C. de iure do. & no. in l. procuratores. §. penul. ver.
6 planè. ff. de tribu. per glo. †In gl. ibi. sed est in ipsa actione personali cōtra fideiussores. hoc verū secundū ista iura: hodie verò per l. iij. C. per quas perso. no. acqui. sicut acquirit mihi actio nē principalē numerādo meo nomine, ita & actionē accessoriā scilicet pignus, vt ibi habetur: & eadē ratione, etiā ex stipulatione cōtra fideiussores. secundū Bar. & eo. modo si fuissem stipulatus illā pecuniā restituere, acquirerē ex illa stipulatione, vt dixi. §. in l. certi cōdictio. §. j. sed do. Rapha. hoc reprehendit quia illa. l. iij. loquitur in accessorijs obligationibus, sed ista est æquè principalis. Vnde hodie remanet incorrectus. §. Chryso gonus. vt licet ex numeratione posit quis mihi acquirere, nō sic ex stipulatione sub eadem numeratione. Certè Bart. reputat etiam istā stipulationē esse accessoriam ad numerationem, quia propter eam facta est. Vnde satis potest sustineri.

1 ☞ *Ex mutuo facto administratori ciuitatis, uillæ, uel collegij, obligatur ciuitas uilla uel collegium, si fuit conuersum in utilitatem eorum.*
2 *Quando pecunia est cōuersa in utilitatem ciuitatis, ipsi administratores finito officio non conueniuntur, sicut nec tutores nec curatores: etiam si eorum contemplatione factum fuit mutuum.*
3 *Quando pecunia est conuersa, possunt administratores obligare bona ciuitatis, sicut possunt populum obligare actione personali.*
4 *Administratores non habentes legitimam administrationē uel liberam, licet habeant mandatum de contrahendo cessante consuetudine, possunt obligare personam domini, non autem bona.*
5 *Ciuitas quando non teneatur pro mutuo facto administratori? & nume. 7. & 8. & 12.*
6 *Syndicus constitutus à populo cum potestate obligandi populum, non potest obligare singulares personas, ut ex tali contractu possint conueniri.*
9 *Contractus populi uel eius qui habet authoritatem legis condendæ, in quibus habetur pro lege, quoad singulares personas?*

8 *Ad hoc ut ciuitas teneatur pro mutuo facto administratori, debet constare de numeratione per instrumētum, uel per testes: & quid si constet per confessionem administratoris?*
9 *Si mutuum factum administratori ciuitatis factum fuit cū pacto, quòd administrator proprio nomine non teneatur, nec pecunia sit conuersa in utilitatem ciuitatis, tale pactum habetur pro non facto.*
10 *Pecunia non præsumitur conuersa in utilitatem ciuitatis, nisi probetur: & qualiter probetur?*
11 *In contractibus mutui, depositi, & uenditionis rei ecclesiæ, uel ciuitatis pro soluendo æs alienum debet credi tor probare pecuniam uersam in utilitatem: secus in alijs contractibus?*
12 *Dispositis in hac l. an habeant locum in alijs administratoribus?*
13 *Administratores necessarij nō tenētur ex ꝓpria ꝑsona finito officio, sed uolūtarij, sic.*

¶ Est militis. & an res empta de pecunia ecclesiæ, sit ecclesiæ? vide Specu. in titu. de empt. & ven. §. iij. loco. & quod voluit Abb. consi. lxj.
¶ Procurator. an si mutuū sit factum cō templatione procuratoris, teneatur procurator finito officio, vide latè per Barto. Sozi. consi. inci. casus talis proponitur.

LEX XXVII.

1 Ciuitas mutui. †Ex mutuo facto administratori ciuitatis, obligatur ciuitas, si fuit conuersum in eius vtilitatē: alias non ciuitas, sed administrator qui recepit, obligatur. h. d. & est solēnis. l. cū sua materia. Et pone exemplū, q pactū fuit mutuū dñis Ancianis, vel prioribus, qui dicūtur administratores, & magistri: vt habetur. §. de pact. l. itē magistri. cū sua glo. & ita intelligit Bar. ff. eo. l. principalibus cū. l. seq. in fi. nō autē intelligas de officialibus positis ad ius reddendū, vt est capitaneus, & potestas. Isti enim nō sunt administratores ciuitatis, quantū ad negotia, sed solū ad ius reddendū, & nullā habent administrationē sicut tutor, & curator q a est onus, quod cōfertur in inuitos. l. munerū. §. defensores. de mune. & ho. Et not. in hac. l. duos casus. Primus, qñ cōstat, q pecunia fuit conuersa in vtilitatem ciuitatis. Secūdus est, quādo cōstat de cōtrario. Est tertius, qui hic non ponitur, qñ sumus in dubio. Circa primū casum iuris cōsultus ponit vnum dictū scilicet, q ciuitas seu totus populus obligatur. Sed quæritur, qd in administratoribus castri, vel villæ, vel alterius collegij? glo. dicit, q idē est. Doc. distinguūt inter parua collegia, & magna. Certè quantū ad hūc, nō expedit distinguere. nā idē in quolibet administratore priuati, vt ex mutuo sibi facto in vtilitatē domini conuerso, teneatur dñs. vt l. si pu
2 pil. §. j. de neg. gest. †Itē quæritur hoc casu, qñ pecunia est conuersa, an ipsi administratores proprio nomine teneātur? vt sic possint cōueniri finito offi. glo. hic videtur tenere, q sic, si eorū contēplatione mutuū factū fuit, vt l. eū, qui. C. eo. & doc. videntur idē sequi, nisi fuerit expressè notū contrarium. Ego dico, q finito offi. nō tenētur, sicut nec tutor, vel curator, qui gerūt offi
cium necessariū: & illud quod dicit glo. & doc. procedit in gerentibus officiū voluntariū, vt est procurator priuati. ita no. in
b glo. l. procurator, [b] qui pro euictione. §. de procu. †Itē tertio
3 quęritur in glo. ij. circa fi. An hoc casu (qñ pecunia est cōuersa) possint administratores obligare bona ciuitatis, sicut possunt obligare populū actione personali? & glo. tenet q sic per l. si is ff. de pig. Cōtra quā glo. oppo. de l. antepe. quæ incip. dñm. cū
4 sua glo. ff. quod iussu. †Solu. administratores habētes legitimā administrationē, sicut est tutor, & curator, & defensores ciuitatum, possunt obligare bona. Idē in alijs habētibus liberā administrationē, sicut illi habent: cū tales possint alienare. vt l. cū procurator cui libera. §. de procu. & obligatio rerū, dicitur alienatio: vt l. fi. C. de re. alie. non ali. sed alij administratores nō habentes legitimā, vel non habētes liberā licet habeant mādatū de cōtrahendo, possunt obligare personā dñi, non autē bona, nisi esset talis consuetudo, q possent, vel nisi dominus esset cō
suetus, vt hic habetur in l. solutū. in fin. cum l. seq. ff. de pig. act.
5 & ita procedit. l. dominū. cū sua glo. ff. q iussu. †Circa secundum casum, quādo cōstat, q nō est cōuersa, iste textus cōtinet duo dicta. Vnum est, quòd ciuitas nō tenetur: aliud est, q tenē tur administratores finito officio. Circa primum debes scire, quòd procedit, nisi mutuum esset factū toti populo, vel etiam concilio: quod repræsentat populū, vt not. in l. ij. C. quæ sit lon ga. consue. per gloss. & §. de dona. l. sed si ex dolo. In gloss. su
per verbo, [possum.] quia tūc nō diceretur mutuum factū administratoribus, sed ipsi populo: & ideo posito, quòd nō conuerteretur in vtilitatē ciuitatis teneretur ciuitas, seu populus: & ita tenet hic Bar. & bene subdēs, q cōtractus factus per po

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vim l. vide q̃ volŭit Panor. conſilio xxiij. ij lib.
b ¶ Reprehendit. Adde Alexan. conſil. xlij. j. lib.
c ¶ Ciuitas. in hac materia, vide latè per ſũdem Paul. conſil. vltimo in primis characteribus.
d ¶ Tenebitur. de hoc latè per Maria. Sozi. cõſil. xxvij. vbi an debeat probare verſum & an ſufficiat probare q̃ indigebant.
e ¶ Inſtitor. quis dicit inſtitor, & qualiter teneatur? vide per eũdẽ Paul. cõſil. ccxlvj. Alex. conſil. xliij. ij. li. Abb. conſil. lxxij.

pulŭ, vel per cõcilia habet vim legis.[a] ar. l. Cæſar. de pub. quia poſſunt legẽ cõdere.

†Et ex hoc infert, q̃ ſi populus, vel cõſiliarij conſtituũt ſyndicũ cũ poteſtate obligãdi populũ, & ſingulares perſonas, poterũt obligare: quia iſta cõſtitutio habet vim legis, vel ſtatuti, q̃ poſsit hoc fieri, ergo &c. & idẽ ipſe tenet i l. iiij. §. ſi actor. de re iudi. Bal. in l. j. C. ne filius pro pa. repre-
hendit[b] iſtud dictũ, quia oportet q̃d primò fiat ſtatutũ, q̃ ſyndicus poſsit obligare ſingulares perſonas, & poſtea fiat ſyndicatus, & ſi aliter fieret, talis ſyndicatus nõ haberet vim legis, vel ſtatuti: nam alia eſt forma legis condendæ, in qua requiritur maior deliberatio, vt l. ſi. §. de le. Alia ad cõſtituendũ ſyndicũ: nã & prætor põt remouere feriας per ſuũ decretũ: & tñ ſi antequã remoueat tẽpore feriato fert ſentẽ-
tiã, nõ valet: vt in l. j. de fer. & ſic proceſſus ſuus nõ habet vim decreti ad remouendũ obſtaculum, ergo nec ſyndicatus habet vim ſtatuti ad remouendũ obſtaculũ: vel ad dandũ poteſtatẽ. Et regula eſt, q̃ alter per alterũ põt obligari ſine ſua volũtate, vt l. inter ſtipulantẽ. in prin. de ver. ob. & aliud eſt populus, & aliud ſunt ſingulares perſonæ: vt l. in tantũ. §. vniuerſitatis. ſ. de rerũ diui. † Populus ergo vt vniuerſitas põt obligare ſe: ſed nõ
7 ſingulares perſonas. Quòd autẽ dicit, contractũ eius q̃ habet vim legis condẽdæ, haberi pro lege, ꝓcedit quantũ ad hoc, vt pacta & capitula quæ fiunt in tali cõtractu, debeãt ſeruari per ſingulares perſonas, vt nõ poſsint venire contra, vt q̃ vendunt gabellæ cum certis pactis, capitulis, quia nullus de populo põt venire cõtra. & ita probat in l. Cæſar. non ante quantũ ad obligandũ ſingulares perſonas, vt poſsint cõueniri ex tali cõtractu, etiã habẽt vim legis, quantũ ad hoc, vt ſi eſſet aliquis defectus circa quẽ poſſet diſpenſari per viã legis, cenſeatur diſpenſatũ, & valet cõtractus. vt in l. donationes. de dona. inter vir. & vxor. Eſt & alia limitatio, q̃ tũc eſt verum ciuitatẽ, vel pópulũ nõ teneri ex mutuo facto adminiſtratoris, ſi pecunia nõ eſt cõuerſa in eius vtilitatẽ, quãdo talis adminiſtrator non habebat expreſſum mandatum, vel etiã tacitũ ad recipiendũ mutuum, ſed erat ſimpliciter generalis adminiſtrator, vt ſunt priores, anciani, vel ſyndicus generaliter cõſtitutus. Si verò habebit ſpeciale mandatum, vel expreſſum ad mutuũ recipiendũ, tũc obligat ciuitas, etiam ſi non appareret eſſe conuerſam pecuniã in ſuam vtilitatẽ, dũmodo talis adminiſtrator cum recipit, aſſerat ſe recipere pro negotijs ciuitatis, & ex mandato ſibi facto, vt probatur in l. j. §. vnde quærit offilius. ff. de exer. & ſ. de nego. geſt. i l. liberto. i prin. Si verò nõ habebat mãdatũ expreſſum, ſed tacitum, vt ſi erat ſibi cõmiſſum aliquod negotiũ explicandũ, puta, refectio operis publici. nã in cauſam videt eſſe datũ man datum tacitũ de capiẽdo pecuniã mutuò neceſſariã. arg. in d. l. j. §. q̃ ſi mutuã. de exercito. & l. quocunq; §. ſi pecuniã. de inſtitor. & iſto caſu ſufficit q̃ tẽpore, quo recipit aſſerat ſe recipere in illam cauſam, & cum hoc concurrant etiã alia, quæ habẽtur in l. ſi. ff. de exer. quibus concurrentibus tenetur ciuitas etiam ſi apparet non cõuerſam eſſe pecuniam in ſuam vtilitatem, per illam l. ſed in caſu præcedẽti q̃n habebat expreſſum mandatũ, nõ requirunt illa, de quibus in d. l. ſi. ſed ſolũ, q̃ diceret ſe recipere, ꝓ factis ciuitatis: ſi aũt hoc nõ diceret, tũc neutro caſu teneret vt in d. l. j. §. q̃ ſi ab initio. de exercito. q̃ ſunt tex. not. ad
8 iſtã materiã. † Intellige tñ ſanè, q̃ ſi de numeratione cõſtet per inſtrumẽtũ vel per teſtes, q̃ receperit pro factis ciuitati, vel q̃ appareat pro cõfeſsione adminiſtratoris, vt in dictis iuribus. Si verò de numeratione nõ appareret, niſi per confeſsionẽ ad-
c miniſtratoris, nõ teneret ciuitas, [c] per ea quæ no. Bart. in l. ij. in fi. ſ. eo. & ibi tetigi. Quantũ verò ad aliud: quod hic dicitur, q̃ quando nõ eſt conuerſa, tenetur adminiſtrator, intelligo q̃ tenetur proprio nomine etiam finito off. & ſi mutuũ eſſet factum
9 ſub proprio nomine, vt in l. ſi abſentis. C. eod. † Sed quid ſi fuit expreſſe actum contrarium, q̃ proprio nomine non teneatur. Bart. ſentit hic, q̃ tunc non teneatur ex mutuo, quia numeratio non parit actionem vltra intentionẽ agẽtium. vt l. nõ oẽs. ſ. eo. ſed teneatur cõdictione ob cauſam, vel de dolo, & multũ ſe in hoc inuoluit. Mihi videtur dicendũ, q̃ illud pactũ debeat intelligi ſanè, dum talis adminiſtrator taliter faciat, q̃ ciuitas remaneat obligata, cõuertẽdo in ipſius vtilitatẽ: aliàs illud pactũ habeatur pro nõ facto, qa ipſe non intelligit perdere pecuniã, & iſta eſt veritas. Et ſic ceſſant multæ ambages, in quibus Bar. ſe inuoluit, & etiã Rap. reprehẽdẽdo ipſum in aliquibus.
10 ſed nõ expedit tantũ laborare. †Nũc circa tertiũ caſum, qui nõ eſt in hac. l. q̃n eſt dubiũ, an ſit cõuerſa, an nõ: glo. hic dicit, q̃ non præſumitur cõuerſa, niſi creditor probet. qualiter ergo probabitur? reſpõdeo, per cõſecturas, ſi cõſtẽtur adminiſtratores ſe recepiſſe in aliquã cauſam, licet ad illã non habuerint mandatũ expreſſum, vel tacitũ, & appareret illã cauſam fuiſſe impletã: nã præſumitur impleta de illa pecunia, ſi aliud nõ apparet: licet non probetur de directo, q̃ illa eadẽ pecunia fuerit ibi expenſa, & ad hoc. l. fina. C. de ali. pup. præſtan. & hoc vult Bart. in mutuo facto adminiſtratori eccleſiæ, qui in hoc æquiparatur ciuitati, vt in auf. hoc ius porrectũ. C. de ſacroſan. eccl.
11 †Sed quæro, an hoc ſi verũ in alijs cõtractibus celebratis cũ adminiſtratoribus ciuitatis, vel eccleſiæ, vt oporteat probare pecuniã verſam in vtilitatẽ? glo. C. de admi. re. ad ciui. perti. videt tenere, q̃ ſic. Inno. not. in c. grauis. ſ. de depoſi. & Bar. in d. auf. tenet q̃ iſtud nõ habet locũ, niſi in tribus cõtractibus, ſcilicet, in mutuo hic, & in depoſito, vt d. c. grauis. & q̃n venditur res eccleſiæ vel ciuitatis pro exoluendo æs alienũ. vt in d. auf. hoc ius porrectũ. in fi. cũ in alijs nõ reperiatur iure cautum. Et ideò ſi abbas recepit pannum à mercatoribus pro induendis monachis, & nõ induduit, vel priores, & anciani pro induendis
d famulis, tenebitur[d] eccleſia, & ciuitas: quod eſt notabile, & ſin-
12 gulare. †Sed an iſta habeant locum in alijs adminiſtratoribus? Gul. de cu. videtur tenere, q̃ nõ: ſed ſolũ in adminiſtratore perſonæ priuilegiatæ, vt eſt ciuitas, vel eccle. dicit q̃ tũc non poteſt fieri probatio per cõiecturas. de qbus habetur in l. ſi. de exercito. ſed dicit probare verè: ſed in alijs nõ priuilegiatis habeat locũ illa. l. Sed certè aliæ ciuitates quàm romana nõ reperiuntur priuilegiatæ niſi in caſu. l. fin. C. de ſacroſan. eccle. imò habẽtur ad inſtar priuatorũ, vt l. eũ, qui vectigal. de ver. ſigni. & doc. etiã hic tenẽt iſtã. l. habere locũ in alijs ciuitatibus magnis: quæ regũtur per adminiſtratores, tñ illæ nõ ſunt priuilegiatæ. Puto ergo q̃ habeant locũ prædicta indiſtinctè in quibuſcunq; adminiſtratoribus, vt debeãt diſtingui prædicti tres caſus. Aut conſtat, q̃ ſit cõuerſa, & tenetur dñs: aut conſtat, q̃ nõ ſi cõuerſa, & tenetur ſolus adminiſtrator: aut dubiũ, & tunc diſtingue vt ſ. ſolũ in hoc eſt differẽtia, quia adminiſtratores neceſſarij nõ tenẽtur ex propria perſona finito offi. ſed volũtas rij ſic iuxta ea quæ plenè habẽtur in l. ſi pupilli. §. j. de neg. geſt.

LEX XXVIII.

1 CReditor. †Creditor qui recepit pignus nõ idoneum, nõ facit ſibi præiudiciũ in ſorte. h. d. Idẽ ſi fuiſſet ſtipulatus pœnam minorẽ, quã ſit ſors, vel intereſſe: nã nõ propterea præiudicat ſibi, quominus agat ad totã ſortem, & etiam ad intereſſe, quatenus excedit. vt j. de ope. libe. l. ſi ita ſtipulatio facta. & de doli exceptio. l. apud celſum. §. itẽ quæritur ſi cum eo. & j. de actio. emp. l. prædia.

LEX XXIX.

1 SI inſtitorem. †Ex contractu inſtitoris cõuenitur dominus. h. d. vt j. de inſti-
e to. [e] per totum. & vide quod not. Inno. in ca. grauis. de depo. & in c. quibuſdam. de fideiuſ.

☞ *Promittens ſub ſpe futuræ numerationis, non habet neceſſe recipere.*
1 *Quando tunc? & quæ actio oriatur intra biennium? & quæ exceptiones competant?*
2 *Promittens ſub ſpe mutui recipiendi, non cogitur recipere, nec uſuras ſoluere.*
3 *Si recepiſti mutuum uſque ad certum tempus ſub uſuris, & uis ante tempus reſtituere, non cogitur creditor recipere, niſi ſoluas uſuras pro toto tempore.*

LEX XXX.

1 QVi pecuniam. †Qui promittit ſpe futuræ numerationis, non habet neceſſe recipere. h. d. In text. ibi, [ſpopondit.] hoc poteſt intelligi duobus modis. Primo, quia fuerunt verba collata in futurũ, quia promiſi reſtituere pecuniã, quæ numerabitur: & tũc promiſsio eſſet cõditionalis, quia relatiuũ quis, vel qui iunctum

ctũ verbo futuri tẽporis, facit conditionẽ, vt l. Stichũ qui meus erit. de leg. j. ideò nec ciuiliter, nec naturaliter eſſes obligatus, antequam mutuũ fieret, & verba quæ ponuntur in fi. ſtãt propriè, dum dicit ſe ei obſtringat: & expoſitio glo. nõ eſt neceſſa-
2 ria: quia nulla obligatio, vel actio orta eſt. †Secũdo poteſt intelligi, q̃ fuerũt cõcepta in præteritũ: quia fuit cõfeſſus ſe recepiſſe ſpe futuræ numerationis, & promiſit eã reſtituere: & tamen eſt magna quæſtio, an ante numerationẽ & intra bienniũ ſit nata aliqua obligatio: & glo. hoc videtur ſentire, q̃ ſit nata ciuilis, & naturalis, & etiam actio: tamẽ obſtat exceptio intra bienniũ, ſcilicet, in factũ, ſi interuenit ſtipulatio. vt l. non vltra. C. de nõ nume. pe. vel excep. vt l. ſi. §. circa. j. de doli excep. vel nõ nume. pe. ſi ſola cõfeſsio ſine ſtipulatione interuenit, vt l. in cõtractibus. C. de non. nume. pec. ſed alibi. C. de iur. & fac. igno. l. cũ qs. videtur ſentire q̃ ſit orta ciuilis, & non naturalis. ſed lac. de Are. tenet q̃ neutra ſit orta. Pet. tenet primam opi. q̃ vtra q̃. Bart. tenet ibi opi. illius glo. & allegat pro caſu iſtã. l. nã negari nõ poteſt quin ſaltẽ ciuilis ſit orta etiã actio, aliàs nõ daretur exceptio, & tñ text. hic dixit q̃ eſt in ſua poteſtate, ne ſe aſtringat. Certè hoc nõ poteſt referri, niſi ad naturalẽ, quæ nõ eſt orta. quia deficit æquitas iuriſgẽtiũ, quæ producit naturalẽ vt l. cũ amplius. §. id natura debet. de regu. iur. allegat etiã pro caſu. l. pe. in fin. quæ res pig. ob. poſ. & l. j. qui po. in pigno. habq̃ tendũt ad idẽ, cũ iſta. l. qa ſicut nõ eſt adſtrictus perſonaliter, vt hic. Itẽ & ſe obligauit, & bona nõ ſunt aſtricta realiter, ante numerationem, vt ibi patet. Breuiter mihi videtur q̃ opi. Pet. ſit ipſa veritas, quia ſi nõ interuenit ſtipulatio, nõ agitur vt ex numeratione naſcatur actio: & ſic ceſſat motiuũ Bar. ſed vt naſcatur ex ſtipulatione, & ex cõſenſu, qui in ea interuenit vt j. de condi. inde. l. ſi fideiuſſor. negari autẽ nõ poteſt, quin interueniat hic cõſenſus de obligando ſe ſtatim, licet ille conſenſus ſit præiudicialis intra bienniũ: ſed ſi non interuenit ſtipulatio, ſed ſolũ chyrographũ manu debitoris, tũc loquitur gl. ibi poſita: quòd ſit nata ciuilis intra bienniũ. ideo Bar. nimis extendit illã glo. quã ego nõ puto verã. Primũ puto, q̃ cũ tale chirographum de ſe nõ ſit ſufficiẽs ad obligãdũ, quia cõtinet cõfeſsionẽ tantũ, quæ nõ eſt diſpoſitio, ſed denuntiatio: tñ lex dat ſibi robur diſpoſitionis poſt bienniũ, q̃ intra biẽniũ nõ ſit nata obligatio, poſt bienniũ naſcatur ſola ciuilis: quia ſolũ ad eſt diſpoſitio ciuilis, & illa eſt ſufficiẽs ad producẽdũ obligationẽ mediã te lege, licet etiam regulariter actio non poſsit in eſſe produci, ſine obligatione naturali, & ciuili, tanquàm patre, tñ ſupernaturaliter poteſt produci in eſſe ex altera tantũ, ſicut Deus primum hominẽ produxit, ſine patre, vt etiã Bart. tãgit in l. Iul. j. de cõdi. inde. †Vltimò iſta. l. ſine dubio procedit, ſi actũ fuit,
3 q̃ deberẽ tibi mutuare gratis, quia nõ cogeris recipere. Quòd ſi fuit actum q̃ ſi mutuarem ſub vſuris, q̃ cogeris recipere, vel ſaltẽ vſuras mihi ſoluere, quas forſan ab alio potuiſſem recipe-
4 re, & glo. hic poſita hoc vult: ſed hoc nõ eſt verũ. †nã glo. loquitur, q̃n recepiſti, & fuit actũ q̃ teneres vſq; ad annũ, vel ad certum tẽpus: & tu vis reſtituere ante tempus, nõ cogor recipere, niſi ſoluas vſuras pro tato tẽpore: & videtur caſus in l. qui Romæ. in prin. ſ. de ver. obli. ad quod vide q̃ habeẽ per glo. in l. ſi. C. de pac. pig. nos loquimur, q̃n adhuc non recepiſti: & dico, q̃ nec tunc teneris recipere, qa videtur quidã cõtractus innominatus habito reſpectu ad mutuũ, & ad præſtationẽ vſurarum, quia nõ tibi mutuo, vt mihi vſuras ſoluas: ex quo ergo adhuc
2 res eſt integra, potes pœnitere: & iſto modo poteſt poni caſus hic & eſt notabilis: & tunc habet aliquod dubium.[a]

☞ *In obligationibus ſtricti iuris in quibus agitur ad dandum, nõ ueniunt acceſsiones naturales, uel quaſi, niſi à tempore litis conte.*
2 *Verbum reſtitui, plenam cauſam ſignificat.*
3 *In iudicijs bonæfidei ueniunt acceſsiones naturales, & ciuiles, ut uſuræ à tẽpore moræ.*
4 *Vſuræ in iudicijs ſtricti iuris, non ueniunt nec ex tempore moræ, nec litis conteſtatæ: niſi interuenerit ſtipulatio.*

LEX XXXI.

1 CVm fundus. †In actionibus ſtricti iuris: in quibus agitur ad dandum, nõ veniunt acceſsiones naturales, vel quaſi, niſi à tẽpore lit. cõteſt. h. d. ſecus, ſi ageret ad reſtituendum, id quod eſt, vel fuit meũ, vel etiã nunquàm fuit: quia

¶ Dubiũ. inquãtum do. Iaſ. hic dicit, quòd eccleſia nõ habet excepti. non numeratæ pec. vltra biennium, adde facere quod voluit Abb. cõſi. lxxiij. vbi tenet, quòd eccleſia tenetur non confecto inuentario vltra vires hæreditarias.

1 ☞ *Dominus approbans contractum ſerui tenetur ex perſona illius inſolidum, & ipſum contractum perfectè adimplere: ſed ſi non approbat, non tenetur niſi de peculio. & nume. 4.*
2 *Seruus non habens liberam adminiſtrationem peculij, non poteſt transferre dominiũ numorum peculiarium, licet dominus uendicans teneretur actione de peculio, quæ numis conſumptis extinguitur iure ſolutionis. & nume. 5.*
3 *Seruus alienus bona fide poſſeſſus quicquid quærit non ex opera ſua, nec ex re, bonæfidei poſſeſſoris, acquirit uero domino: ſed ex opera ſua, & re bonæfidei poſſeſſ. acquirit bonæfidei poſſeſſori.*
4 *Ex æquitate (propter circuitũ euitandum) ex contractu ſerui ab alio bonæfidei poſſeſſo, contra regulas iuris permittitur uero domino, cum quo negotium non eſt geſtum, ut poſſit intentare conditionem indebiti utilem, contra bonæfidei poſſeſſorẽ, quando debitor ei ſoluit. & nume. 1.*
5 *Compenſatio non habet locum, niſi tempore quo peruenitur ad iudicem, & obijcitur exceptio compenſationis, ut ſubſiſtat debitum hinc inde.*
6 *Caſus ſpeciales in quibus competit utilis actio ſine ceſsione, remiſsiue.*
7 *Si tibi competit actio contra aliquem, ad hoc ſolum ut agat cõtra me, & aliquid à me conſequatur, & tibi tradat, uel ut tibi cedat actionem contra me: non poteris agere contra me actione quæ illi competit, niſi tibi cedatur, nec niſi in ſubſidium.*
8 *Si uerò tibi competit contra eum ad rem ad quam ſimiliter illi competit actio contra me, & ille aliqua æquitate liberari poſsit cedendo tibi actionẽ cõtra me, potes illã intẽtare etiam antequàm tibi cedatur: & quare?*
9 *Actio ſi tibi competit contra aliquem ad unam rem, & illi contra me ad aliam: nõ poteris agere contra me antequam tibi cedatur, niſi in ſubſidium.*
10 *Debitor quãtitatis ſoluẽs alteri quàm uero creditori, nõ liberat, cedẽdo actionẽ uero creditori, licet nõ fuerit in dolo uel culpa, ſecus in debitore certæ ſpeciei. & nu. 1.*

1 §. Seruum tuum. †Si debitor certæ ſpeciei bona fide iuſto errore ductus, ſoluit rẽ alteri, quàm vero creditori, ſoluẽs credẽs illũ creditorem, nõ liberat mero iure à vero creditore: & ideo poteſt ab eo cõueniri de rigore, & ipſe põt cõdicere ſolutũ p conditionẽ indebiti, ſed de æquitate, qa ſi debitor nõ fuit in dolo, nec culpa, ſi iuſtè credidit, liberatur, cedẽdo condictionẽ indebiti vero creditori, & etiã cauſa euitãdi circuitũ poteſt creditor vtilẽ cõdictionẽ indebiti intẽtare, etiã ceſsione non facta. Itẽ dñs approbans contractũ ſerui, tenetur ex perſona illius inſolidũ, & ipſum cõtractũ perfectè adimplere, ſed ſi nõ approbat, nõ tenetur, nec obligatur, niſi de peculio. †Itẽ ſeruus nõ habẽs liberã adminiſtrationem peculij, licet poſsit dominũ de peculio obligare, nõ tamen poteſt trãſferre dñium numorũ peculiariũ, ideo poſſunt à dño vendicari licet ſit debitor in actione de peculio ipſis tamen cõſumptis extinguitur actio de peculio, qa cedũt in ſolutũ pro debito. h. d. in effectu iſte. §. difficilis, & intricatus, quo ad totã ſubſtantiã tex. & glo. ꝙ diuidẽ in quatuor partes: quia primo ponitur thema, ex quo reſultat quæſtio vſq; ibi [Sabinus.] Secũdo ponitur reſpõſio Sabini, & Caſsij de mera æquitate vſq; ibi, [nã & Iulianus.] Tertio ponitur reſponſio Iuliani bimẽbris de mero rigore, qui primo tãgit caſum, q̃n dñs approbat contractũ ſerui: & tũc poteſt agere ad rẽ emptã vſq; ibi [q̃ ad peculiares.] q̃n reprobat, & tũc non poteſt agere ad illũ, ſed nummos peculiares vẽdicare, licet ipſe maneat obligatus vſq; ibi. [ſed adijcere.] Quartò & vltimò ponitur ſuppletio iuriſcõ-
3 ſulti Pauli authoris huius. l. †Et circa primũ caſum & primũ dictũ Iuliani, q̃ ſuppletio partim eſt de rigore partim de æquitate, inquantũ dicit: in fi. [ſi venditor paratus eſt cedere actionẽ.] & ſic innuit, q̃ licet mero iure teneatur, & poſsit cõueniri ad rem vẽditã, ac ſi ipſam haberet penes ſe: quia tñ non habet, nec dolo, nec culpa deſijt habere, poteſt ſe tueri per exceptionem vt nõ teneatur tradere, ſed ſufficiet, q̃ cõdictionẽ indebiti cedat: & ita etiã tenet glo. in fi. & eſt expreſſum. in l. q̃ ſæpe. §. ſi tres. j. de cõtrahen. emp. & præmitte, q̃ ſi poſsideo ſeruum tuũ bona fide, quicquid quærit nõ ex re mea nec ex opera ſua,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠Et in hoc adde,qñ compensatio ipso iure fit.et etiã a parte nõ opposita, glo.insignẽ in verbo,ipso iure,in l.si constat.C.de compensat.Bal.& doc.in j.q.Bar.in l.quod dicitur.ad.ſ.ffe.& ibi Ang.& doc.glo.in l.si ambo.in ver.locum habet ff.de cõpensat. & institu.de act.§.in bonæfid.Et tu apud Specu.de locat.§.nũc aliqua.versi.xlvij.Et Fran.Are.in l.ij.& d. l.si ambo.ff.de cõpen. Aduerte tũ ꝙ licet ipso iure fiat, necesse est à parte opponi,secundũ do. Spec.in d. ver.xlvij.& in tit.de testib.§.j.ver. pone lectu.Et adde Bar.in l. si mater. eo.C.de suis & legit.

acquirit tibi,& nõ mihi:sed ex opera sua, & re mea acquirit mihi.Si ergo ille seruus emat aliquã rẽ à quodam de pecunia tua, quã putabã meã,acquirit tibi actionẽ ex empto ad ipsam rẽ emptã,si vis ratificare, contractũ & sic tu es creditor,& non ego. Sed si nõvis ratificare solũ potes vẽdicare pecuniã tuã,etiã si ille accepit scienter cõtra voluntatẽ tuã,& cõmittit furtũ,habes actionẽ furti,& cõdictionẽ furtiuã.vt l.j. C.de cõdi,ꝙ quã suppleat iste.§.in ver.ꝙ ad peculiares.Rẽ verò emptã,& etiã numos repetere nõ potes,qa esses tibi cõtrarius, cũ petẽdo rem videaris approbare cõtractũ:sed repetẽdo pecuniã, videris reprobare.✠dicit ergo iste §.ꝙ si ille venditor credit me dñm serui,& sic me esse credito rem eiusdẽ vẽditoris,cũ nõ sim,sed tradit mihi rẽ venditã:nõ liberatur à te,& potes repetere per cõdictionẽ indebiti:& ideo potest à te cõueniri de rigore ad rẽ vendi tam tradẽdã,si approbas cõtractum:vel si nõ approbas,potes vẽdicare numos tuos, & hoc dicit Iulianus de rigore in ver.nã Iul.cũ l.seq.sed ille vẽditor nec possidet,nec dolo desijt possidere,& propter hoc nõ tenetur in plus de æquitate,quã tibi cedat illã cõdictionẽ contra me.dicit Sabinus & Cassius ex eadẽ æquitate,& vt euitet circuitus,ꝙ recta via etiã cessione facta,si tu approbas contractum serui,potes à me cõdicere illã rẽ,ac si tu eã mihi nõ soluisses,licet nõ solueris,& sic nullũ negotium,nec quasi cõtractus fuit celebratus inter te & me,propterea nõ videbat tibi dari cõdictio indebiti,quæ orit ex neg.gest.& ex quasi contractu,sed certè verũ est de rigore:& ideo nõ datur directa cõdictio indebiti,sed vtilis est ex æquitate,quæ fundat in duob⁹.ſ.vt euitet circuitus,& qa ille liberat actionẽ cedẽdo.Bar.etiã videt dicere,ꝙ etiã fundetur in alio,qa sum locupletior ex re tua,& propter numos tuos nõ soluisset,& fuisset sibi habita fides de pretio,putarẽ locũ habere istũ text.propter duas primas rõnes:& sic in ista nõ facio vim.vt etiã patebit ex sequẽti.Paul⁹ autẽ iurisconsultus primũ dictũ Iuli.supplet,dũ dixit,ꝙ si approbas cõtractũ serui,potes agere cõtra vẽditorẽ ad rẽ tradendã,si eã penes se nõ haberet,qa mihi tradidit.& põt ipse à me cõdicere,dicit Pau.ꝙ si hoc facis,tenearis illũ cõtractũ perfectè adimplere,& sic insolidũ.Vnde si res fuit vẽdita pro xx.& seruus non soluisset de pecunia tua,nisi x.qa nõ plus erat in peculio:postquam approbas cõtractũ serui,teneris soluere integrũ pretiũ, ac si de tuo mãdato:vel iussu fuisset ille cõtractus celebrat⁹.sed si nõ approbas,nõ potuisset te obligare,nisi vsq; ad vires peculij:& sic in x.tãtũ.Et vltra etiã dicit Pau.ꝙ si agas cõtra illũ ad rem vẽditã,& sic approbas,& sic licet ille nõ habet penes se qa mihi tradidit,adhuc teneris supplere pretiũ,si nõ fuit integrè solutũ,dũmodo ille sit paratus cedere tibi actionẽ indebiti ad qd tenet.Hic est casus clar⁹,& nitidus ex quo oĩa patẽt clarè q̃ sunt in gl.& qa Bar.multũ ordinatè & solẽniter recitat gl.huius.§.solũ insistã super glos.mag.quæ incipit[admissa.]super
5 verbo,[euanescit.]q̃ fecit tres.q.aut quatuor scrupulosas.†Prima q̃stio est,qa hic dicit,ꝙ cõsumptis peculiarib⁹ numis actio de peculio cõpetẽs cõtra te & dñm,euanescit,supple,etiam rei ven.q̃ tibi cõpetebat ad illos numos,q̃rit,quo iure euanescit: an iure cõpensationis:an iure solutionis:quæ inuestigatio est vtilis propter id,ꝙ habet in sequẽti opi.& loã.tenuit,ꝙ iure cõpẽsationis,vt sic debitũ personale de peculio,quo illi teneb aris,cõpẽsetur cũ debito reali.i.rei ven.qua ille tenebat tibi,gl. determinat contrariũ,qa cõpẽsatio nõ habet locũ nisi tpe,quo peruenitur ad iudicẽ,& obijcit exceptio cõpẽsationis,vt subsistat debitũ hincinde.Nã cõpẽsatio non fit ipso[a] iure regulariter,sed cũ cõuenitur corã iudice,licet etiã ad cõflictũ exceptionis obiectæ.iuxta no.in l.cõstat.C.de cõpẽ.sed hic per cõsumptionẽ numorũ iã erat extinctũ debitũ.ſ.reale,quo ille teneb atur tibi,etiã antequã peruenireturad iudicẽ;& sic nõ erat debitũ hincinde,ergo cessat cõpẽsatio.Tene ergo gl.ꝙ iure solutionis extinguatur:nã ante quã nummi essent cõsumpti,non cedebant insolutum pro debito peculiari,cũ possent vẽdicari: quia nõ erat translatũ dominium:& sic nõ extinguebãt debitum peculiare. Nũc verò postquam sunt consumpti,cedũt insoluti,ac si fuisset dñium trãslatũ à principio,& extinguntur illud debitũ,vt probat.ſ.e.l.si filius. Sed quærit secundò,ponamus ꝙ illi numi peculiares soluti erãt xx.(quia tantũ fuit pretium serui,)tũc actio de peculio nõ cõpetebat illi nisi in x.ꝙ licet in peculio essent xx.tñ nõ cẽsebat nisi in x.facta deductione eius,quod debebat,tibi domino. Quæritur,an possis cũ effectu repetere vna decẽ alia emẽ x.cũ effectu non poteris,quia vel ille obijciet cõpensationẽ,vel si nõ habuisset, obijciet postquàm tibi restituerit,& poterit cõtra te agere actione de peculio,&aduocare illa x.Sed de alijs x.est dubiũ,& in gl.sunt opi. gl.determinat,ꝙ si numi nõ sunt cõsumpti,potes cũ effectu repetere vna x.quæ vendicabis,& ille nõ potuit repetere cõpensationem,nisi ad x.in quibus teneris:sed si sunt cõsumpti,non potes repetere aliquid quia tẽdunt in solutũ totius debiti: sed illi debebant xx.quia tantũ fuit in pretium serui, licet sibi nõ daret actio cõtra te,nisi in x.quia nõ plus videbat esse in peculio:debitũ tñ instrumẽti cõsistebat in xx.Hinc est,si peculium cresceret,similiter & actio de peculio crescere debet.l.quæsitũ. in prin.j.de pecu.Si ergo xx.numi soluti sunt cõsumpti,cũ cedebant in solutũ,extinguit totũ debitũ postq̃ cedãt insolutũ, vt dictũ est:& sic ipse no haberet actionẽ,nisi in x. habet tñ retentionẽ in oĩbus xx.Nec tu potes vẽdicare,qa cõsumpta:nec cõdicere cõdictione sine cã,qa nõ sunt apũ illũ sine cã, imò ex cã veri debiti,& fm hoc est vtilis inuestigatio præcedẽtis q.Nã si iure cõpensatiõis extingueret actio de peculio,,put dicebat, iõ nõ fieret cõpensatio nisi vsq; ad cõcurrentẽ quãtitatẽ: & iõ ille nõ posset retinere nisi x. alia verò x. põt cõdici cõdictione sine cã,qa nõ cederẽt insolutũ, qa cõtrariũ est,vt dixi. Tertiò ponamus ꝙ actio de peculio nõ cõpetebat illi,nisi in x.qa non pl⁹ videbat esse in peculio facta deductiõe ei⁹ q̃ tibi debebat: sed seru⁹ ille vẽdit⁹ valebat xx.vtrũ alia possit repetere à te,saltẽ per actionẽ de in rẽ verso:gl.dicit ꝙ nõ,& bene:& rõ est clarior,quã gl.dicat qa q.,pceditin eo casu quo tu nõ ratificas cõtractũ.Si emẽ ratificares,nõ esset dubiũ,ꝙ teneris actiõe,q̃ sus su,vt hic in ver.[qd adijcere.]cũ sua gl.quę incipit,[quod quoties.]Si ergo nõ ratificas contractũ,& per oĩa non habes seruũ vẽditũ,sed ego,cui traditus fuit nõ põt dici,ꝙ iste seruus sit cõ uersus in tui vtilitatẽ, nõ ergo est curandũ, quantũ valeat iste seruus:sed si esset cõuersus in tui vtilitatẽ,tũc esset distinguendũ qua mẽte ille fecisset:vtrũ ille augeret peculiũ serui tui,& si militer nõ daret actio de in rẽ verso:an aũt augeret patrimoniũ tuũ,& tũc sec⁹.vt l.si res.§.fi.j.de in rẽ verso.nũc ergo, his quæstionibus expeditis,opp.in gl.in ver.sed nõne.Nã si rei vẽdicatio numorũ extinguit per cõsumptionẽ, sequit, ꝙ tu remanebis in dãno,qa nõ habebis numos tuos:cũ actio tibi cõpetens ad hoc sit extincta:nõ habebis seruũ vẽditũ, sed ego postq̃ nõ ratificas cõtractũ,& sic locupletor cũ tua iactura cõtra regulas iuris.Sed rñdet,ꝙ hoc accidit tui culpa:qa nõ vis ratificare cõtractũ,cũ possis,vt tibi nõ noceat,imò ,pdest,saltẽ nũc, post cõsumptionẽ,postq̃ numos petere nõ possis,& damnũ qd qs sua culpa sẽtit,sentire nõ videt:licet ergo numis nõ cõsumptis possis facere qd̃ vis,postq̃ numi sunt cõsumpti & sic ad eos tibi nõ dat regressus,cõsiliũ est,ꝙ ratifices cõtractũ:& i subsidiũ cõdicas à me seruũ venditũ.ar.ſ.e.l.si cũ seruũ.& ſ.de ne.ge.l.fi. VI timò opp.ꝙ iste tex.sibi cõtradicat.nã vult ꝙ dñium istorũ numorũ nõ fuit trãslatũ in venditorẽ,dũ dicit,ꝙ potes vẽdicare, & ꝙ tu tenearis actiõe de peculio.nã ista nõ vident simul stare posse:aut enim ille seruus habebat liberã administrationem peculij:&tũc primũ dictũ nõ põt stare,qa tũc trãstulisset dñium: sed secundũ dictũ bene põt stare:aut nõ habebat,tũc ecõuerso primũ stare põt:secundũ nõ,qa nõ potuit te obligare.gl.rñdet & bene,ꝙ imò hoc casu bene põt stare primũ,& secundum.Et sic debet intelligi,ꝙ habebat administrationẽ peculij:& sic nõ potuit alienare numos,sed etiã potuit inuitũ obligare de peculio.& hoc operat cõcessio peculij: aliàs secus. Nunc extra gl. tangã tria breuiter,quę nõ expediuit hic Bar. Primũ est circa respõsionẽ Sabini, & Cassij,ex qua habes notare,ꝙ actio quę venit cedẽda tibi cõtra me,põt pro parte intẽtari ẽt anteq̃ decedat,vt euitet circuitus:certè hoc videt,pcedere:qa si hoc est,

ad qd expectat cessio frustra:ad hoc rñdet gl.ſi.qa per eã trãsferẽt excercitiũ directarũ:sed antequã fiat habet dũtaxat vtilẽ tuo nomine:postea verò habebis vtilẽ,& etiã exercitiũ directę no mine cedẽtis:& est vtile quo ad plura.ꝙ dic vt l.q ſtipendia.C. de procu.& qd̃ no.in l.ex legato nominis.C.de leg. †Sed opportiter,ꝙ antequam cedat,nullã habes vtilẽ,nisi in subsidiũ, qñ ille qui habet,cedere nõ reperit.vt j.de instit.l.j.in fi.cũ.l.se. & in l.cũ in plures.§.messem.j.loca.vt patet in l.ij.circa princ. j.ad l.rho.de iactu.& ſ.de procu.l.nõ solũ.§.interdũ.ibi,dũ dicitur.§.nec ẽm,hęc actio &c.vt est expressum in l.si possessio. §.si possessio.de acqui.pos.est emẽ speciale in gbusdã casib⁹,vt cõpetat vtilis sine cessione,quæ habent in l.ij.ſ.de act.& obli. & no.per glo.in d.l.ex legato noĩs.istud contrariũ est difficile. Bar.vlt solueꝛe,ꝙ oĩa p̃dicta,pcedũt,nisi ego cõtra quẽ vis agere,sim locupletior effectus de re:& ille qui habebat tibi cedere,liberatur cedẽdo actionẽ,prout hic erat:prout no.in glo.fi. & si aliquod istorũ deficeret,haberet locũ contrariũ.Si emẽ tibi subueniretur cõtra aliũ ad rẽ tuã,& ille nõ liberaretur cedẽdo actionẽ,nõ posses cõtra me agere ante cessionẽ,vt patet ex no. ſ.eo.l.si cũ seruũ.idẽ si nõ essem locupletior ex re tua.vt in d.§. messem.ista verba nõ placent:qa primo in illo.§.messem,licet nõ essem locupletior ex re tua,eram tñ ex re tibi debita:& hoc haberet sufficere,sicut si ex re tua,vt agatur ex illa æquitate,de qua.j.l.proxi.vt ibi patet.& tñ cõtrariũ dicitur ex d.§.messem. præterea in l.j.in fi.cũ l.seq.de insti.potest poni casus,ꝙ erat locupletior ex re tua,vt si tuus institor vendidit mihi rẽ tuam,& ego nõ solui pretiũ:& tñ non potes agere ad pretiũ,antequàm ille tibi cedat actionẽ,nisi in subsidiũ. Præterea in casu hui⁹.§. dico,ꝙ haberet locũ,qđ hic dicitur etiã si ex re tua nõ fuisset factus locupletior:qa si iste seruus tuus nõ soluit numos tuos,& venditor habuit fidẽ de pretio,& tradidit mihi:nã si ratificas contractũ,a me potes cõdicere recta:& tñ ex re tua nõ sum factus locupletior.†Aduerte ad istũ passum,quẽ nõ reperies ab alijs ita bene expeditũ: dico ergo ꝙ interdũ cõpetit tibi actio cõtra aliquẽ ad hoc solũ,vt agat cõtra me,& aliqd̃ à me conseq̃atur,& tibi tradat:& tũc tu nõ potes cõtra me agere ista actione,quæ cõpetit illi,nisi tibi cedatur,vel nisi in subsidiũ:& sic loquitur.l.ij.j.ad l.Rho.de iac.& d.§.messem.interdũ cõpetit actio contra aliquẽ ad hoc solũ,vt tibi cedat actionẽ contra me:& nũc idẽ p oĩa.& ita loquit.l.j.de insti.& l.nõ solũ.§.sed interdũ.de procur.& l.possessio quoq;.§.si possessio.de acq.pos.
8 †Interdũ cõpetit tibi actio cõtra aliquẽ,nõ vt ille agat,nec vt tibi cedat:sed cõpetit tibi ad ipsam rẽ:ad quã illi similiter cõpetebat cõtra me,vt in casu istius §.nã tu poteras agere cõtra vẽditorẽ ad ipsum seruũ venditũ,ratificãdo cõtractũ actionis ex empto:& ille cõtra me ad eũdẽ seruũ cõdictione indebiti:isto casu est distinguendũ,aut ille aliqua æquitate liberatur cedendo tibi actionẽ cõtra me:& tũc potes illã actionẽ intẽtare,etiã antequam tibi cedat,causa vitãdi circuit⁹,etiã si ego nõ essem locupletior ex re tua:ita intelligo istũ text.& intẽtabis vtilem tuo noĩe.aut nõ liberabitur cedẽdo actionẽ tibi,& tunc secus:
9 & in hoc cõcordãt oẽs.†Interdum tibi cõtra illũ cõpetebat actio ad vnã rẽ,& tibi cõtra me ad aliã;& tunc etiã si liberat cedẽdo actionẽ tibi,nõ propterea potes agere,antequàm tibi cedatur:& ita intelligo.l.qđ dabit.j.de pecu.nã si cõtraxisti cum seruo illius,& habes cõtra illũ actionẽ de peculio ad x.ego similiter cõtraxi cũ eo seruo,sum sibi obligatus ad fundum,vel ad x.& sic est actio acquisita illi dño contra me:dicitur ibi,ꝙ si tu agis contra dominũ actione de peculio,& in peculio nõ sit aliud,quã nomẽ meũ,ꝙ dñs liberat cedẽdo tibi actionẽ cõtra me:quia ideo nõ tenet,qa actionẽ habes cõtra me ex facto serui tui:& illa actio non cõpetebat ad illud idẽ,ad quod cõpetebat tibi.Certè ibi probat,ꝙ necessaria sit cessio & antequàm fiat,tibi nõ cõpetit actio:quod tñ põt intelligi sanè,scilicet,in subsidiũ illo nõ cõparẽte,vel cõtumace per d.l.sancimus.C.ad Treb. Secũdo cõtra dictũ Iuliani,inquantũ vult,ꝙ si ratificas contractũ,ꝙ mero iure potes agere cõtra vẽditorẽ vel seruũ vẽditũ:qui nõ fuit liberatus tradẽdo mihi.Cõtra ꝙ ipso iure fuit liberatus,postquàm non fuit in dolo,nec in aliqua culpa sicut res esse perẽpta per.l.j.§.si rẽ à seruo.j.depos.Solue aut tibi cõ petebat actio ad rem restituendã,puta,depositi.vel cõmo.& fateor cõtrariũ:aut ad rẽ dãdã,& dñium transferẽdũ,si erat dñs,

¶Si me & Titium. Adde qđ voluit Ancha.consi.xxij.

& tũc liberatur:& iste casus hic:& ita debet intelligi.l.qđ si res.de cõtrahen.emp. licet si res esset perempta,liberaret ipso iure.l.si ex legati causa.de ver.obli. †Vltimo cõtra tertiũ quod ponit in fi.tex.& gl.oppo.ꝙ de æquitate non liberet ille cedendo licet nõ fuerit in dolo,& culpa,vt l.si quis vxori.§.apud Labeonẽ.cũ ibi not.j.de fur.solue,verũ est in debitore quãtitatis,qui tenet de casu posito,nõ ꝙ habet iustam causam credẽdi:qa fortè sibi ostẽdit instrumentũ falsum, quod ipse credidit verũ:si tñ soluit alteri,quàm vero creditori, vel alteri habenti ab eo mãdatum,nõ liberatur ibi.l.qui hominem.§.si nullo.de solu.Sol.hic loquitur de debitore certæ speciei,qui non tenetur de casu.tene menti:quia est singulare.

1 ☞ *Si pecunia mihi debita,ad te peruenit ex causa lucratiua, & mihi cõtra alium nõ detur regressus,possum à te condicere per condictionem sine causa,& certi condictionem generalem de æquitate nãturali.*

2 *Debitor meus tibi consulendo de mandato meo est à me liberatus: & quid si tunc solũm promittat. & nume.4.*

3 *Actio in casu huius l.quòd sit natiua, & oriatur ex obligatione naturali.*

4 *Si mandaui debitori meo,quòd tibi solueret,tunc stipulando ab illo non inducitur nouatio,nec ille à me liberatur.*

5 *Mutuum requirit ultra rem,consensum utriusque partis in idem concurrere. & quid si non concurrat utriusque consensus?*

LEX XXXII.

1 SI me,& Titium.[a] †Si pecunia mihi debita,ad te peruenit ex causa
2 lucratiua,& mihi cõtra aliũ nõ det regressus:possum à te cõdicere per cõdict.sine cã,& certi condictionẽ generalẽ de æquitate naturali,ne efficiaris locupletior ex re mea cũ dãno meo,etiã si inter te & me nullus cõtractus,vel quasi cõtractus super illa re fuerit celebrat⁹.h.d.& semp allegat,habet ergo locum ista.l.in tribus casib⁹. †Primus,qñ cõtra aliũ nõ erat mihi consultũ ad recuperationẽ rei meæ,vt hic erat:quia debitor meus tibi soluendo de mãdato meo,erat à me liberatus,simile eo.l.si cũ seruũ.Secũdus est,qñ à principio fuit consultũ:sed ex postfacto desijt esse cõsultũ,vt j.de cõdi.inde.l.fi.§.j.& ibi not.
3 †Tertio,qñ erat cõsultũ,nec desierat esse cõsultũ:tñ si agerem cõtra aliũ ex aliqua æquitate,liberaretur cedẽdo mihi actionẽ cõtra te,vt in §.præce.his ergo casibus,si habes cãm lucratiuã, quia nõ est æquũ,vt sis in lucro,& ego in dãno,obligaris obligatione naturali de iure naturali,vel gentium,ex qua resultat actio,& puto,ꝙ ex illa sola sine alia ciuili per.l.iij.in prin.j.cõmo.licet doctor.videatur dicere,ꝙ etiã ciuilis obligatio subsistat.erit ergo ista actio natiua scdm eos,nõ scdm regulas,scdm quas requirit cõcursus vtriusque obligationis:sed licet ciuilis obligatio interdũ est sufficiẽs sola,actionẽ producere,vt patet in chirographo post biennium.instit.de libel.obli.& etiã in actione de peculio,secundũ verã opi.quã tenet Bar.in l.frater à fratre.de condict.inde.ita interdũ solũ,vt in casu prædicto. †In
4 tex.ibi:tu stipulatus sis supple,& postea solui,vñ merito,tunc tibi cõdicã ipsam pecuniã.vt in fi.Si verò nondũ soluissem,solum cõdicerẽ actionẽ,quã habes:qa nõ vltra teneris,vt l.quod debetur.j.de pecu.& eã mihi cedas,cũ ille à me sit liberat⁹,etiã sola promissione facta.tũc sumit quædã delegatio,vt in l.delegare.de noua.secũdũ ista iura quæ etiã hic tenet glo.fi.Sed hodie innuit glo.cõtrariũ,ꝙ nõ sit facta nouatio.per l.fi.C.de noua.sed tu dic cõtra:quia illa.l.nõ habet locũ in delegatione,vt dixi in l.singularia.ſ.eo.& prædicta procedũt,qa text.dixit,ꝙ iusserit,vt tibi promitteret:vnde stipulãdo ab illo potuisti mihi actionẽ,quã cõtra illũ habebã,auferre,qa cõsensi.Si verò mãdaui solũ ꝙ tibi solueret,tũc stipulãdo ab illo nõ inducitur nouatio,nec ille per me liberat per l.si debitorẽ meũ.& l.Stichũ. in fi.j.de noua.& dixi in d.l.singularia. †In tex.ibi,[nullum negotiũ,]nullus cõtractus,vel quasi.nõ ẽm põt dici mutuũ:qa licet re cõtrahat,tñ requirit cõsensus vtriusq; nostrũ in idẽ cõ currere.vt j.subijcit.& ſ.eo.si ego.sed hic nõ concurrebat:licet enim intẽderẽ mutuare,tu tñ nõ intẽdebas mutuum recipere à me,sed à Titio,cuius putabas illũ esse debitorẽ,vt j.sequit,& adde.l.si qs mãcipijs.§.fi.j.de insti.vbi ponit ratio huius.l.ꝙ si non restituat.l.ꝙ nõ restituit id in quo factus est locupletior eo ipso,vide etiã l.si pro parte §.si dominũ.j.de in rem ver.

1 ☞ *Officiales qui & quando possint contrahere cum subditis in loco officij?*

Universidad de Oviedo
Biblioteca

a ¶Officiales. Adde Paride de Puteo in tracta. de syndicatu officialium. 1 a

LEX XXXIII.

PRincipalibus † Officiales[a] publici nō possunt contrahere cū subditis, nisi sint ppetui, vel ad eorū necessitatē. h. d. cū l. seq. Recolli ge de tex. & gl. si querit, an officialis possit cōtrahere in loco, vbi exercet officiū: dic, ꝙ aut est inde oriundus & pōt, vt in l. seq. in prin. secundū vnū intellectū gl. idē si habebat ibi domicilium, ideo priores, & anciani nō prohibent durāte officio cōtrahere: aut nō sunt inde oriundi, nec habēt ibi domicilium: & tunc aut sunt ppetui officiales, & idē in ea. l. secundū aliū intellectū: aut sunt tēporales: & tūc aut volūt cōtrahere cū non subditis, & possunt. vt C. e. l. eos. & l. quisquis. secundū vnā lec. & in hac l. in gl. si. aut voluit cōtrahere cū subditis, & tūc pro necessitate ipsorū putat recipere pecuniā mutuō, & possunt, vt l. seq. §. si. aut pro lucro, vel vt negotiari vel ad vsuras: & nō possunt: vt in hac l. principalibus. pro ipsa verò republica, dicit, ꝙ pñt cōtrahere. Bar. dicit hoc verū in habētibus administrationē negotiorū reipublicę, vt priores: secus in potestate, vel capitaneo qui nō habēt administrationē, nisi circa cōcernētia iurisdictionem. vt l. prohibere. §. planè. quod vi aut clam. vbi probatur.

1 ☞ *Damnum nominis debitoris effecti non soluendo pertinet ad administratorem, qui in agendo fuit negligens.*

LEX XXXIIII.

PEricul um. † Damnū nominis debitoris effecti nō soluēdo prinet ad illū officialē, cuius culpa effectus nō est soluēdo. h. d. & pōt intelligi de officiali publico authoritate & vtilitate: & sic si aliqui debitores cōes sunt effecti nō soluēdo tēpore prioratus quorundā, & illi potuerūt, puidere, & nō prouiderūt: tenent refundere cōi. Potest etiā intelligi de officiali publico, authoritate: nō vtilitate, vt est tutor, & curator. Quid autem si sint plures officiales? glo. hic intrat istā materiam, sed non expedit: dic vt plenè not. in l. j. de transact. in tuto. & cura. sed in magistratib. dic vt in l. Imperatores. j. ad municip.

1 ☞ *Obligatio pura quæ sperat tolli in cōditionis euentū, interim non habet effectū, ut posit in iudicium deduci, sed conditione defecta potuit.*
2 *Si durante compromisso inter te & me, conuenio te coram iudice, an & quando soluitur compromissum?*
3 *Conditio dispositionis, quando deficit, perinde est ac si dispositio facta non fuisset.*
4 *Debitum in quo mihi teneris purè, si speratur tolli sub conditione, quādo interim possim te conuenire?*
5 *Qui agunt ante euentum conditionis qualiter puniantur?*
6 *Reus qualiter debeat absolui, uel ferri sententia cum agitur ante diem?*

LEX XXXVI.

PEcuniam. † Obligatio pura quę sperat tolli in conditionis euentū, interim non habet effectū vt possit in iudiciū deduci: sed cōditione defecta poterit. h. d. & est bona & vtilis l. In text. ibi, [iussu meo promisisti Titio sub cōditione.] quo casu si cōditio illa euenisset, facta esset nouatio: & ipso iure liberatus esses à me. & not. §. e. l. si me & Titiū. in vlt. gl. sed ante ꝙ eueniat, cū possit nō euenire, & per cōsequēs promissio tua haberi pro nō facta: vt patet in ver. perinde est enim sublata nō est tua obligatio: sed est suspensa vt in iudiciū nō possim deducere, quouiꝙ sperat cōditio existere vel deficere, & hoc vult † ista gl. ꝙ quā videt posse determinari, ꝙ si cōpromisi tecū de iure & de facto: durāte cōpromisso, nō possū te coram iudice cōuenire, & si cōueniā, posses mihi obijcere de pendentia cōpromissi, ga obligatio qua mihi tenebaris, poterit tolli per sententiā arbitrorū, si te absoluerēt. Sed cōtra d. l. si quis rē. §. de arbit. vbi patet, ꝙ possum te cōuenire: & cōueniēdo soluit cōpromissum. Solu. not. ꝙ interdū sentētia arbitrorū ex forma statuti habet efficaciā, & pōt execution mādari, sicut sentētia iudicis in agēdo & excipiēdo: & tūc ꝓcedit quod dixi: quia si arbitri te absoluerūt, habes exceptionē rei iudicatę. Interdū nō viget tale statutū, & tunc sentētia arbitri nō habet in se efficaciā nec inducit actionē vel exceptionē l. ij. ff. de arbi. si paratus es soluere pœnā, & isto casu ꝓcedit l. cōtraria. ga posū agere, & soluerē cōpromissum, & hoc ppetuo tene mēti, ga quotidianū. Limita tū, & declara hoc per ea quæ no. Bar. in l. q fidē. de trāsac. q dicit, ꝙ si quidē fuit factū cōpromissum ante litē cōtest. & tūc per lit. cōte. factā postea coram iudice, soluitur cōpromissum. Si verò post litē contestatam tūc nō soluit compromissum, nisi lata sniā. Tene mēti illud dictū, ꝙ intelligo sanè qn per statutū nō dabatur laudis efficacia rei iudi. & ista sunt quotidiana: & pluries vidi dubitari. & ada de qđ no. Bar. in l. iul. in fi. sui cōmēti. j. de cōdi. inde. † In tex. ibi, [perinde est.] no. hic regulā, ꝙ qn deficit cōditio dispositionis, perinde est ac si dispositio facta nō fuisset, & facit. j. de peri. & cōmo. rei vē. l. necessario. §. j. in fi. l. ibi [ante tps petere videtur.] ꝙ facere nō possum, & si offerā interusuriū medij tēporis: & etiā si debitori nihil prodesset dilatio, vt qa esset diues, & pecuniā tenebat in arca, & nihil sibi nocebit soluere ante tps: & hæc colligunt ex l. si tibi mādauero. in §. j. j. mā. † Et distingue hic casus tres, qn debitum in quo mihi teneris purè sperat tolli sub cōditione, an interim possim te cōuenire: nā aut speratur tolli ad cōmodū alterius, nō mei, nec tui: & tunc nō possum: & iste est casus huius. l. siue sperat ipso iure tolli: qa ista stipulatio fuit facta aīo nouādi, siue nō, ipso iure: sed ope exceptionis. vt probat in l. ij. j. de noua. ꝓ gl. & hoc tenet hic Bar. ā fi. ga vtroq; casu habet locū ista l. interdū sperat tolli ad cōmodū mei creditoris: qa qđ mihi debebas purè, promisisti mihi sub cōditione: tunc est distinguendū. aut stipulatio ista fuit interposita aīo nouādi: & tūc possum. de hoc vr gl. cū tex. in l. id qđ. j. de cōsti. pecu. super verbo [vtilē.] dū allegat istā. l. in cōtrariū tū facit quæ dā ratio Ia. bu. quā ponit hic Bart. ga cū animo noster fuerit, ꝙ ista secunda haberet nouare primā, vr tacitè actū inter nos ad hoc, vt ista nouatio possit fieri, ꝙ interim nō possum agere primo: qa si possem, & exigerē, tollerēt per solutionē: & sic postea nō posset nouari, nec amplius tolli, si cōditio veniret: sed istud procedit qn fuit interposita aīo nouādi, nō sic qn eo animo: vñ qa in omnē euētū potero agere, vel ex prima, vel ex secūda possum interim agere. vt in l. iul. verū debitorē. circa fi. de cōdi. in de. interdū sperat tolli ad cōmodū tuū: & tūc, aut ex vltima voluntate, ga fuit tibi legata liberatio sub cōditione: & tūc hæres meus poterit interim cōuenire: qa tibi, puideē cōtra eū de cautione legatorū, vt caueat de restituēdo tibi adueniēte cōditione vt habeē hic ꝓ gl. aut sperat tolli ex dispositione ĩter viuos, vt si feci tibi pactū de nō petēdo sub cōditione: & tunc interim nō possum agere: qa nō, puideē tibi de illa cautione, quę nō habet locū in dispositionibus inter viuos, nisi cā superueniēte de nouo. vt l. in oībus. de iudi. † Vltimò qualiter punient qui agūt ante cōditionis euētū. nā olim absoluebat reus, nec reperiebat alia pœna. vt l. bouē. §. sub cōditione. j. de edi. edi. hodie si agit ante diem certū, publicatur inducię. insti. de excep. §. penul. si ante cōditionis euētū gl. hic vē idē dicere. Gul. cōtra cū non sit dare certū tps: vnde dicit solū in expēsis litis. Sed pro gl. cōtra Gul. est casus hodie in c. j. extra de plus pe, & post euētū cōditionis declarabit, quātū debeat duplicari, scilicet, quātū fuit à die petitionis, vsq; ad diē euētus cōditionis: nō ergo duplicat tēpus pcedēs, sed sequēs. ar. l. aut dāna. §. quisquis. j. de pœnis. tunc autē hoc verū, qn erat tēpus, qđ inerat obligationi: vt qa appositū in principio in cōtractu, vel ex postfacto conuētione partiū: si verò dabatur à lege miserationis gratia, & tūc nō duplicantur inducię secūdū Bar. & per no. in l. ita stipulatus. de ver. obli. † Qualiter autē debeat reus absolui, vel ferri sententia, cū agitur ante diē, vide Cy. C. de ordi. iudi. l. j. circa medium. & Bar. in l. exceptionē. C. de probatio.

LEX XXXVII.

QVm ad præsens. † Cōditio de præsenti vel de prēterito nō est propriè cōditio, quia nō suspēdit actū: sed vel reddit ipsum statim validū, vel statim inualidū: illa verò est, ꝓpriè cōditio, quæ cōfertur in futurū, & sic se habet ad esse vel nō esse. h. d. vsque ad. l. lecta. & semper allegat. facit. l. cū in secūdo. de iniusto testa. cōditio ergo necessaria, vel impossibilis nō est propriè conditio: quia nō habet se ad esse vel non esse: sed prima ad esse: secunda ad non esse, vt patet in istis textibus.

1 ☞ *Pactū incōtinēti appositū iuxta stipulationē cōtinēs maiorē terminū quā stipulatio, sibi inest, ut videatur ipso iure recessum à termino in stipulatione contento.*
4 *Et ut tunc censeatur facta stipulatio usurarum, quæ uenit committenda propter morā prorogato termino solutionis, nec committitur ex lapsu termini primi, quia cessat mora: nec pro tempore quo debitor non fuit in mora, sed post.*
3 *Et quòd ualeat stipulatio usurarum etiam pro tempore præcedente moram si hoc fuit specialiter*

specialiter actum, & non aliter nume. 12.
4 *Quando mutuatur pecunia, debet fieri restitutio de illa pecunia eiusdem probitatis quantum ad bonitatem intrinsecam: & quid in debito alterius generis?*
5 *Domus interdum ponitur pro tota familia.*
6 *Verbum conuenit quando importet stipulationem, & quid de uerbo, promisit.*
7 *Pactum quomodo dicatur incōtinenti appositum iuxta stipulationē, ut sibi insit.*
8 *Pacta incōtinēti apposita iuxta cōtractū bonæ fidei, sicut sibi insunt, & sic recipiūt ab eo robur, & uestimētum: ita & apposita iuxta stipulationem, licet sit stricti iuris.*
9 *Pactum super una re appositum, non porrigitur ad aliam diuersam, quando est æquè principalis. & nume. 10.*
10 *Pacta nuda non sufficiunt ad pariendum actionem, sed exceptionem tantùm.*
11 *Pactum appositum super sorte extenditur ad accessoria: ut usuras, & etiam pignora: & an ad fideiussores?*
12 *Si prorogatus terminus soluendi sortem, pro qua promissæ fuerant usuræ: an & quando debitor non teneatur soluere usuras?*
13 *Pacta incontinēti apposita, quòd stipulationi inesse credentur, tunc istud inesse in contractibus bonæ fidei nouam actionem præscriptis uerbis parit, & ueterem actionē informat orientem ex contractu.*
14 *Quòd etiā in cōtractibus stricti iuris nouā actionē producat, & an informet ueterem?*
15 *Quòd in casu huius l. nec actionem nouam producat, nec ueterē informet: sed informet stipulationem, ut censeatur facta secundum terminos appositos in pacto.*
16 *Quādo tale pactū fuit appositū incōtinēti, prout in hac l. tūc ipso iure uidetur recessum à termino stipulatiōis: sed qn ex interuallo, tūc ope exceptiōis: & qd aliud operet?*
17 *Pactum de non petēdo nisi adueniente conditione appositum incontinēti uel ex interuallo, iuxta stipulationem puram, quando præiudicet stipulanti?*
18 *Iudex an tunc posit supplere de facto pro parte non opponente de pacto contra agentem ante conditionis euentum, & quomodo feratur sententia? & nume. 19.*
19 *Iudex non debet opponere exceptionem competentē reo, nisi fortè reus esset absens.*
20 *Ante diem malè agitur.*
21 *Stipulatio conditionalis si præcedit de sorte, & postea sequitur pactum, quòd debeatur purè, quomodo faciat stipulationem censeri puram?*
22 *Non habens actionē aliquando agendo obtinet, si reus non potest excipere.*
23 *Stipulatio si continet certum, & pactū incertum, puta, factum, & appositū sit incontinenti, uestitur à stipulatione, ut nouam actionem producat præscriptis uerbis: & an informet ueterem ex stipulatione, & nume. 1.*
24 *Stipulatio quādo continet certum, & pactum incontinenti appositum continet incertum, quæ actio oriatur.*
25 *Pacta quando dicuntur pars contractus, & sic dare legem contractui.*

LEX XL.

1 ECta. † Etiā in cōtractibus stricti iuris pacta incōtinenti appolita insunt, vt nouā pariāt actionē, & veterē informēt, & vi exceptionis impediāt morā ex stipulatione vsurarū propter morā: secus in stipulatione vsurarū propter stipulationē. h. d. secūdū Iac. But. Bar. & quasi oēs, qđ vident etiā esse de mēte glo. Istud summariū nō placet aliqua sui parte: & primo dū dixit, ꝙ insunt vt nouā pariant, & veterē informēt: istud in nulla parte habetur huius. l. nec, ꝓcedere pōt in casu huius. l. vbi pactū cōtinet illud idē, qđ stipulatio: licet in diuersa forma: & est factū in fauorē debitoris. Sed procederet, qn cōtineret aliud diuersum, & esset factū in fauorem stipulatoris. vt plenè habeē in l. petēs. C. de pact. & in l. iurisgentiū. §. quinimo. eo. ti. Itē dū dicit, ꝙ vi exceptionis impedit morā, istud est cōtra tex. ante finē ibi, dum dicit, & si vt ille putabat ad exceptionē tātū prodesset pactū quāuis sentētiā diuersam obtinuerit. & c. & sic vult, ꝙ ipso iure impediat nō ope exceptionis, & posito ꝙ impediret ope exceptionis: adhuc idē esset: & ista est mens literæ. Itē dum dicit, secus in stipulatione vsurarū propter stipulationē: nā dico, ꝙ finis huius l. super qua ista pars summarij fundat, nō loquit de stipulatione vsurarum propter stipulationē, quia tūc fateor, ꝙ nulla mora requireret, & de tali non habeē in hac l. imo etiā in fine huius. l. requiritur mora ad hoc, vt cōmittatur: tñ cōmittit etiā pro tpe præcedēte morā qn sic fuit actū expresse: sed si mora nō interuenisset, nō cōmitteretur stipulatio vsurarū: cuius cōtrariū innuit illa vlti
2 ma pars summarij: summa ergo sic. † Pactū incōtinēti appositū a
iuxta stipulationē, continēs maiorē terminū quàm cōtineat stipulatio sibi inest, vt videatur ipso iure recessum à termino in stipulatione cōtēto, & censeat facta stipulatio vsurarū quę venit cōmittēda propter moram prorogato termino solutionis, nec cōmittitur ex lapsu termini primi, ga cessat mora: nec pro
3 tēpore quo debitor nō fuit in mora, sed post. † bene tñ valet stipulatio vsurarū etiā pro tēpore præcedēte morā, si hoc fuit specialiter actū, non aliter. h. d. tota. l. secūdū intellectū & mētem Pau. iurisconsulti, quē glo. & doc. nō videtur habuisse, sed litera manifesta patitur hūc intellectū, quē ego semper habui in hac l. & fui miratus de gl. & doc. & tūc repe-
rio, ꝙ do. Rap. hūc habuit intellectum, & tāgit aliquas de rationib⁹ meis: sed loquitur dubitatiuè: sed non expedit dubitare, quia ita est, & cessant multa quę tāguntur per Bar. ad sustinēdū primū intellectū cū difficultate magna. Et diuide in quinque partes. Primo ponitur thema ex quo resultat quæstio vsq; ad. §. dicebā. ibi ponit resposio Pau. iurisconsulti, qui erat aduocatus rei, seu debitoris in fauorē rei, vsq; ibi [pactū.] ibi ponitur impugnatio facta per aduocatū alterius partis ad respōsionē Pau. per duas rationes vsq; ibi: [sed cū sortis.] ibi quarta in qua ponitur respōsio Pau. ad dictas rationes vsque ibi: [si quantitatē.] ibi quinta, in qua ponit determinatio nō casus secūdū quē posset procedere vnū, quod allegabat per aduocatū alterius partis ibi: [itaque si nominatim esset expressum.] In prima parte: ibi, [cautio huiusmodi.] id est scriptura priuata scripta manu debitoris continens infrascriptā cautionē, & infrascripta pacta, quę erāt tria. Primū erat, quia debitor fuit cōfessus se habuisse, & recepisse mutuo à creditore xv. milia aureorū, per stipulationē promisit ea integraliter restituere in proximis calēdis. Secunda fuit stipulatio vsurarū: quia si in proximis calēdis integrā summā nō solueret, promittebat soluere vsuras ad rationē vnius aurei pro cētenario singulis xxv. diebus, qbus cessaret soluere post lapsum primarū calendarū: cū ergo essent xxv. milia quæ faciūt centū quinquaginta cētenaria, sequitur ꝙ singulis xxv. diebus veniebat cōmittēda stipulatio vsurarū, in centū quinquaginta, & si cessaret soluere. Tertia fuit quæ dā cōtētio sine stipulatione, qua fuit actū vt de ista sorte nō haberet debitor soluere nisi per trecentos aureos singulis mēsibus: & sic virtute stipulationis primæ tota sors veniebat integraliter soluēda in proximis calēdis: huius virtute cōuersionis venit tota soluēda in quinquaginta mēsibus ad rationē trecētorū pro quolibet mēse: iste debitor nunquàm aliquid soluit, & transactus erat numerus omniū mēsium, scilicet quinquaginta, petebatur sors, & de hac nō erat dubiū: petebātur vsuræ, & in hoc erat altercatio: qa creditor petebat vsuras, scilicet, cētū quinquaginta pro singulis xxv. diebus post proximas calēdas secundū tenorē secūdæ cōuētionis, & stipulationis vsurarū, quia sic illa fuit cōcepta: & si hoc esset verū, vsuræ ad maximā ascenderēt quātitatē in quinquaginta mēsibus vltra septē milia quingēta: debitor dicebat stipulationē vsurarū non esse cōmissam, nisi pro trecētis singulis mensibus, & sic in trib⁹ tātū: qa nō tenebat soluere attētata vltra cōuētionē: que-
4 rebatur qđ iuris: vsq; ad §. dicebā. † Et no. ex ista prima parte primo tex. in ver. [proba.] cū gl. quod etiā qn mutuat pecunia, debet fieri restitutio de alia pecunia eiusdē probitatis quātum ad bonitatē intrinsecā, sicut qn mutuatur vinū, vel frumētum: & hoc vult glo. hic expresse: nec expediebat hic verbum: [proba.] apponere ꝓ glo. l. cū qd. §. eo. qm si nō restitueret probā, nō liberaretur. l. eleganter. §. qui reprobos. de pigno. actio. & ideo verba quæ ponuntur hodie in instrumētis, ꝙ promisit soluere de bono, puro auro, & boni ponderis, nō sunt necessaria secūdū Bar. in debitore verò alterius generis, videē ꝙ possit liberari dādo deterius, quod dic vt in l. fideiussorē. j. mand.
5 † Itē no. dū dicit de domo, ꝙ interdū domus ponitur pro tota familia, & cōprehēdit etiā castaldiones, & factores: dicit tamē,
6 qualiter istud verbū sumitur. vt no. in l. j. j. ad Silleia. † Tertio no. in verbo, cōuenit, quod exponit, scilicet, per pactū nudum, vt patet in §. dicebā. qđ istud verbū, cōuenit, nō importat stipu
a lationē, sed pactū secus in verb. [promisit.] a secūdū Bar. vt in l. sciendū. de verb. obli. ga verbū cōuenit. Iest magis generale: & hoc tene mēti: qa si hoc verbū reperiatur in instrumēto, nō intelligitur, scilicet, per stipulationē. Bar. no. in l. ij. C. de vsuris. dic hoc verū, qn reperitur super promissione vsurarū, vt erat hic: quia sunt odiosæ: secus si super sorte, vel alia materia non odiosa: ga eadē est ratio, quæ est in verbo: [promisit.] nā istud verbū adhuc videtur generale. ga verificat in pollicitatione, in qua adest voluntas vnius tātū: nō sic in verbo: [cōuenitur.]
7 quia nō dicitur cōuētio, nisi inter duos. vt l. j. §. de pact. † In §. dicebam hic Pau. altius exordiendo materiā præmittit primò

a ¶Promisit. de hoc verbo an importet stipulationem posui hoc in apostillis ad Barba. & ad Alexā. sed quid si reperit scriptum tale verbū in libb. mercatoris: an importet stipulationē, vide per Bar. fozt. cōsil. incip. d. labia mea aperiat, difficultas huius quæstionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

e 1 ❧ Principaliter iste §. verū est quidē hanc l. ad hoc cōmuniter citari quod pacta incōtinēti apposita cōtractui, etiā stricti iuris, quia informant actionē veterem, & nouā producunt: sed aliud principaliter dicit, nempe vulgatum illud, ❧ accessorium sequitur naturam sui principalis: hic enim obligatio vsurarū sequitur obligationē sortis quæ per diuersa & contraria pacta immutatur.

b ¶ Qualitatibus. inquantum do. Ias. hic ponit an per prorogationē factā debitori per creditorē, liberetur fideiussor eiusdē, Fulgo. consi. cxxx.

vnū, ❧ pacta incontinēti apposita insunt stipulationi: & ex hoc infert, ❧ in casu nostro illa vltima conuentio fuerit apposita incontinēti, & cōtineat alium terminum, quàm cōtineat stipulatio illa prima & cēsetur per ipsam recessum à termino in stipulatione cōtento ipso iure, & perinde est acsi prima stipulatio fuisset concepta hoc modo, ❧ soluerētur de sorte quolibet anno trecenti aurei, & non vltra, secundū ❧ cōtinetur in ipsa conuentione. Ex hoc sequitur determinatio quæstionis propositæ: nā si stipulatio prima fuisset hoc modo cōcepta, ❧ singulis mensibus haberet soluere trecenta, nō vltra: clarū esset: ❧ stipulatio vsurarum non fuisset cōmissa nisi singulis mensibus pro trecentis, & sic pro tribus: vnde primo mēse pro tribus tātū, secundo mēse pro alijs tribus pro ipso secundo mēse, & pro tribus pro primo mēse: sic ascendūt ad nouē in tertio mēse, pro alijs tribus pro ipso tertio, & pro alijs tribus pro secūdo: & pro alijs primo ascendunt ad duodecim: & sic de singulis mēsibus crescat, ❧ tēpore quo fuit in mora, & quatenus fuit certum propensionibus. quæ nō veniebāt soluēdæ in præteritū, sed ī futurum nō potest dici, ❧ stipulatio vsurarū fuit cōmissa: quia non prius permittitur pro sorte, quàm ipsa sors peti possit, & hoc vsque ad ver. [pactū.] Ex ista parte no. primo. licet inter primam stipulationē, & pactū vltimo loco factū sit in medio stipulatio vsurarū, nihilominus vltimū pactum dicitur incontinenti: iuxta primā stipulationē appositum, vt sic sibi insit: quia non erat diuersum ad extraneos actus. In quacunq; ergo parte eiusdē instrumenti apponatur pactū etiā in fi. dicitur inesse contractui: licet cōtractus ponatur in prin. ad quod vide quod habetur in l. contractus. de fide instru. & quod no. Bar. in l. pe. C. de insti. & substi. stipulatio verò vsurarum cū sit necessaria, non dat robur pacto, iuxta illam oppositio, nec sibi videtur inesse. vt in l. nuda. C. de contrahen. & commit. stipu. & l. si pacto
8 quo pœnam. C. de pact. †Itē ex hoc tex. no. & ad hoc semper allegatur, ❧ sicut pacta incontinenti apposita iuxta contractū bonæ fidei, sibi insint, & sic recipiant ab eo robur, & vestimentum. vt l. iurisgen. §. quinimò. ff. eo. de pac. & in l. in bonæ fidei. C. eo. tit. ita & apposita iuxta stipulationē, licet sit stricti iuris:
a & ad hoc allegatur principaliter iste[a]. §. & l. petens. C. de pact. nec alios tex. de hoc habemus. & inter glo. fuit disputatio: quia stipulatio non habet ita pinguem naturā, vt extra se porrigatur ad aliud. vt l. quicquid astringendæ. de verbo. obli. sicut habet contractus bonæ fidei, qui extenditur ad omnia, quæ æquum est venire in cōtractu: tamē cōmuniter glo. & doct. ita tenent per textum. Sed ego dico, quòd hoc nō loquitur de illa inhærētia, de qua loquitur illa materia, scilicet, vt vestiatur pactum à stipulatione, nouam actionem pariat, & veterē informet: hoc enim non potest hic tolerari, vt dicam super glosſ. sed ineſt ad alium finē vt per ipsum videatur recessum ipso iure à termino in stipulatione cōtento: & videtur facta stipulatio secundū formam & terminos pacti: & sic nihil facit pro opinio. glosſ. & docto. potius enim venit ad destructionem stipulationis, quàm veniat, vt det illi robur, vel vt ab illa robur suscipiat, & sic vt vestiatur, cum destruat formam stipulationis, & faciat nouam formam ipsam recipere, & hæc est veritas in intellectū huius. l. per glosſ. & docto. minimè visa. In textu ibi, [pactum
9 verò.] hic ponitur argumentatio contra responsionem †Pauli per duas rationes. quarum prima hæc est, nam pactum super vna re appositum ad aliam diuersam non porrigitur. vt l. si vnus. §. ante omnia suprà de pactis. sed hic fuerunt duæ stipulationes diuersæ: vna de sorte tota integra soluenda proximis calendis: alia de vsuris soluendis ad rationem vnius pro centenario de tota sorte, si non solueretur in proximis calendis singulis xxv. diebus. quibus postea cessat soluere. Pactū verò vltimò loco positum, factum fuit circa primam stipulationem sortis, vt non haberet solui in proximis calendis tota, sed singulis mēsibus trecenta: quid autem esset de vsuris, nihil fuit dictum. Ideo stipulatio vsurarū remanet in prisſina forma nō alterata per pactum, vt committatur pro tota sorte, si non soluam in proximis calēdis. xxv. diebus, quibus postea cessaret.
10 †Secunda ratio est: quia illud pactū fuit nudū sine stipulatione: & pacta nuda solēt esse debilis naturę, ❧ patet ❧ non suffi ciunt ad pariendū actionē, sed exceptionē tantū. vt d. §. quinimò. igit' per tale pactū stipulatio vsurarū non nocet alteri, quæ de se est fortis, & valida. Et ex hoc infert arguēs, ❧ trāsacto numero omnium mensiū, stipulatio vsurarū cōmissa est retro, nō pro tota sorte sed solū in trecētis ratione vltimi pacti: quia pōt fieri per pactū expresse, ❧ secuta mora cōmittat' stipulatio retro, & pro parte ante morā: & hoc vsq; ad §. sed cum sortis. In tex. [sed cū sortis.] hic ponit' responsio Pau. ad dictas duas rationes, & ad primā dū dicit', ❧ pactū appositū super vna re nō extenditur ad aliā rem diuersam. Fateor, qn̄ est æquè principalis: sed si est accessoria, extendit' virtute cuiusdā cōmisse, cū accessoriū reguleť à principali: sed hæc stipulatio sortis est principalis, & stipulatio vsurarū accessoria: & nō venit cōmittēda ,ppter morā cōmissam in sorte: sed ,ppter pactū vltimo loco factum, quo fuit ,progatus terminus reo, nō absorbēdo in primo termino totā sortē, sed trecentorū tm̄: ergo pro illis tantū fuit cōmissa stipulatio vsurarū, & nō vltra. Itē ad secundā, vbi dicit', ❧ pactū nudū non ,pdest nisi ad inducendū exceptionem: certè hoc nō est verum in casu nostro: imò inducit aliud. ita innuit iuris cōsultus: licet nō declaret qd: sed gl. & doc. innuūt ❧ etiā inducat stipulationē, quia vestitur à stipulatione, & informat ēt actionē ex stipulatione: sed nō placet vt š. dixi. dic ergo ❧ inducit ❧ ipso iure debitor non tenetur soluere nisi trecēta quolibet mense, & ad illa tantū cōmittitur stipulatio sortis, & non vltra: sed si allegatio illorum procederet, committereť ad totā sortē, sed ope exceptionis esset tutus, nec vltra trecenta teneretur soluere, quod nō est verum. Et illud est magni effectus quia si ope exceptionis tantum esset tutus, haberet necesse exceptionem opponere: aliàs cōdemnaretur, etiam si iudici esset notū ipsum habere talem exceptionē, non sic est tutus ipso iure. vt not. per gl. in l. si vnus. §. pactus. š. de pact. In gl. in opponendo & posito ❧ esset verum dictū illorum, ❧ non ipso iure, sed tātum ope exceptionis esset tutus, adhuc esset vera decisio Pau. ❧ stipulatio vsurarū saltem ipso iure committeretur: quia tutus exceptione non est in mora, si non soluit: & stipulatio
11 vsurarū non committitur nisi existēte mora. & h. d. Pau. vsque ibi: [sed si quantitatē.] † Et sic no. ex ista parte, ❧ pactum appositum super sorte extendit' ad accessoria, vt vsuras, ❧ etiā pignora, vt hic, & ĵ. qui. mo. pig. vel hypo. sol. §. si paciatur. an autem extendatur ad fideiussores, vt dilatio data principali, prosit fideiussori: vide per Gul. de cu. C. quando impera. inter pupil. & vidu. l. vnica. & per Cyn. in l. quoties. C. de preci. imper.
12 offe. †Sed quæro, quid si vsuræ non debebantur propter moram, sed si mutuaui tibi centum, promisisti mihi vsuras quolibet mense quousque sors erit penes te, nam etiam si non es in mora, teneris ad vsuras, semper prorogaui terminum, quia forte fuit actum vt tenereris per decennium, an postea teneris ex prorogatione vt debeas soluere vsuras: glosſ. ordi. in l. non solum. la. j. in §. j. de lib. leg. videtur determinare, ❧ nō sit terminus prorogatus. Vide in vltima voluntate, vt sic aliquam vtilitatem sentias ex ea, secus si inter viuos: quia cēsetur facta pro-
b rogatio cum suis qualitatibus,[b] per ea quæ no. Inno. in c. præterea. de app. tenemenți illā gl. & eodē modo si promisisti soluere intra certum terminū, aliàs eo lapso promisisti vsuras, vt hic fuit. & ego prorogo tibi, postea hinc ad annum datum est, ❧ per lapsum primi termini non es in mora: & sic non teneris ad vsuras, vt hic est casus. Sed si labatur secūdus terminus, & sic incipias esse in mora, an tenearis ad vsuras, videtur quòd non: qua promisisti eas soluere, si non solueres in vltimo termino: sed si non solueres in primo, sed ex lapsu primi non teneris soluere, quod non fuisti in mora propter prorogationem: nec ex lapsu secundi, quia non fuit actū, & pro hoc l. cum plures. §. lege dictę. ĵ. loca. in prin. dic etiā per hunc text. quia hic nō soluitur in terminis prorogatis: licet de illis nihil fuit expresse actū, nihilominus committit' stipulatio pro quantitate, quę veniebat soluenda in illis per id quod not. Inno. in d. c. præterea. & Bar. in l. j. §. & post operis. de ope. no. nun. ad quod etiā optimè

mè facit l. celsus. §. j. š. de arb. & adde quæ no. per Bal. C. devsu. l. actum. in vij. q. l. fi. ĵ. de contrahen. empt. in ix. col. & C. de his quæ pœnæ no. in l. vnica. in j. & x. q. de ar. in l. si. Bar. in l. multa de cōdi. & demō. In tex. ibi: [sed quātitatē.] hic Pau. respondet ad vnum, quod dixit aduocatus alterius partis ibi, [atq; si nominatim esset expressum:] videlicet, ❧ cōmissa mora pōt stipulatio vsurarū cōmitti, etiam pro tēpore præcedente morā: nā hoc esset verū, qn̄ esset expresse actum, vt si promitteres soluere hinc ad annum: ❧ si non faceres, ,pmitteres x. pro vsuris singulis mensibus, ex nunc, & ex tēpore præsentis contractus: nā lapso anno fateor, ❧ committeretur pro mensibus præteritis: licet in illis non fueris in mora, quia ita fuit actum expresse: nō sic in casu nostro fuit expresse actum. & in dubio præsumitur actum, vt cōmittatur pro tēpore secuturo post moram, nō pro tempore ante moram. Et sic not. ❧ vsuræ interdum debentur propter moram, & pro tempore moræ, & hoc in dubio præsumitur: interdum debentur propter morā, & pro tēpore moræ, & etiam ante moram qn̄ fuit expresse actum, vt hīc: interdum etiam debenť nulla mora subsistēte, & tunc dicunť deberi propter stipulationem, vt si nō curo habere sortē, imo capiendo ❧ sit apud te, saluas tñ mihi vsuras: nam non es in mora, & tñ ad vsuras teneris. Facit quod no. š. eo. l. qui pecuniā. imo & qn̄que teneris posito, ❧ sortem petere nō possum, & per consequens nec te in mora constituere. vt l. item quia. š. de pact. & oēs glo. huius l. quasi pēdēt ad declarationē literæ: q̄ satis est declarata: nō insistam nisi super trib' gl. quarū prima incipit primò factę.
13 †Quæritur quia hīc tex. h. d. ❧ pacta incontinenti apposita, stipulationi ineſſe creduntur. quid importat istud ineſſe: quidā dicunt, ❧ in contractibus bonæ fidei importat duplicem effectum, quia nouam actionem parit, quæ dicitur præscrip. ver. &
14 ista oritur ex pacto tanquā vestito cohærentia cōtractus. †Informat etiam actionē veterem orientem ex contractu, vt detur etiam ad id quod deuenit in pacto: sed in cōtractibus stricti iuris, solam nouam actionē producit, non autē informat veterē: quia cum sit stricti iuris, non potest extendi vltra id quod deuenit in stipulatione, vt l. quicquid astringendæ. de verb. ob. glo. tenet contrarium, ❧ etiam tunc informat veterem, quasi pactū sit pars stipulationis, adeo ❧ quicquid continetur in pacto, censeatur etiam in stipulatione deductū, per hanc l. & per d. l. pe-tens. & sic vult ista glo. & sic intelligit hanc l. quia istud pactū, de quo hīc, producit actionē nouam, & veterem informat hoc etiam magis clarè vult glo. super ver. de obligatione. ſ. quæ incipit, qn̄ incipiat, in fi. & etiam ista glo. j. super verbo, [obtinuerit.] & quasi omnes doc. idem tenēt: sed hoc non potest procedere: nam istud habet locū qn̄ pactum cōtinet aliud diuersum, quam cōtinet primus cōtractus, & qn̄ ponit' pro actore: secus si continet illud idē: vel qn̄ ponitur pro reo. vt no. gl. in d. l. petēs. sed istud pactū vltimū continebat idem, ſ. sortem reddi vel solui, licet in terminis diuersis: & ponitur pro reo, nō pro actore, vt habeat longiores terminos. ergo nō debet actori proficere, vt actionem sibi producat, aut informet. arg. š. eo. nō oīs. Item istud pactū venit, ad destructionē stipulationis, in quantū per ipsum recedit' à termino in stipulatione cōtento: ergo nō debet ab illa robur recipere, vt ab eo vestiatur ad actionē nouam producendā. ar. c. ex eo quod. de reg. iur. nec etiā illi robur dare, vt eam informet, cū tendat in oppositū, vt eam destruat. Præterea si informaretur actio ex stipulatione, esset dicere, ❧ actio ex ea cōpetens daretur, vt soluatur in proximis kalendis tota sors, &
15 etiā vt non soluatur tota, sed singulis mensibus trecenta: & ista sunt cōtraria. † Dic ergo, ❧ in casu huius l. nec actionē nouam producit, nec veterē informat: sed informat stipulationem, vt censeat' facta, secundū terminos appositos in pacto. & h. d. expresse Pau. in §. ibi perinde est, ac si per singulos menses certā
16 pecuniam, puta, trecenta stipulaē &c. † Sed tūc quærit' quare iurisconsultus fecit vim in hoc, ❧ istud pactum fuit appositum incontinenti, nec etiam si ex interuallo, haberet locum quod hīc dicitur, vt stipulatio vsurarum pro tota sorte non committatur ex lapsu primi termini, postquam ab illo fuit recessum per pactum: nam licet iste recessus fiat ope exceptionis, tamen excusat à mora, & sic ab vsuris. vt patet in §. sed cum sortis in fi. respondeo, & dico ❧ quādo incontinenti, tūc, ipso iure videtur recessum à termino stipulationis: sed quādo ex interuallo, tunc

ope exceptionis. Item primo casu operatur duo, ſ. ❧ stipulatio sortis censeť facta, de soluendis trecētis quolibet mense, fm ea q̄ no. in l. ita stipulatus. de ver. ob. sed qn̄ ex interuallo, statim lapso termino stipulationis, oritur actio ad totā sortē. Sed ob. exceptio, si petātur trecēta singulis mensibus: & istud est vtile propter id quod dicā in gl. seq. Item in primo casu qn̄ incontinēti censeť repetita stipulatio vsurarū singulis mensibus: licet de ipsis nulla fuit facta mētio in tertio pacto, sed videať promisisse vsuras ad rationē vnius pro cētenario singulis mensibus pro sorte soluēda, & sic trecētis. & hoc expresse vult tex. in d. §. dicebā. ibi, dum dicit ❧ tardius soluta esset vsuras adiecisset: nō sic qn̄ ex interuallo censeť facta repetitio: & ideo transacto termino stipulationis, nec est cōmissa stipulatio vsurarum pro tota sorte, postq̄ ab illo fuit recessum per pactū, nec postea cōmittit' pro singulis mēsibus, postq̄ nō cēseatur facta repetitio. ar. l. cū plures. §. j. in fi. ĵ. loca. & de pręt. stip. l. j. nec obst. l. Celsus. §. j. de arbi. quia reus fuit excusatus ex iusta causa impedimēti à soluēdo in termino: vnde ista excusatio nō extendit' ad pœnā quominus cōmittať, si postea nō soluat: quia nō est qđ creditori imputeť: sed hic excusatur virtute pacti: vnde est qđ imputetur quare stipulationē vsurarū nō repetijt: & secūdùm istam dist. videtur intelligendum id quod š. dixi, allegando Inn. in c. præterea. de app. per Bar. in l. j. §. & post operis. ĵ. de ope. no. nū. & istud videť mihi verū in pūcto iuris, & est subtile, & speculatiuū, salua tñ determinatione melius sentientis.

Quid autē iuris sit, qn̄ pactū cōtineret aliud diuersum apponeret' ❧ stipulatore. gl. quæ est š. super ver. [tractatū nisi.] hoc tāgit, sed nō intēdo hoc examinare: quia multi sup hoc subtilizant, dic vt l. petēs. quæ nō cōtradicit in aliquo intel. quē dixi š. vt loquať in alio casu. Super gl. quæ incip. intra mēsem. Not. ❧ format tres quæstiones duæ primæ sunt, qn̄ pactū appositū iuxta stipulationē cōtinet illud idem, quod stipulatio, in diuersa tñ forma sicut loquit' tex. in alio tñ differt, quia tex. loquitur qn̄ diuersitas formæ nō diuersificat substātiam obligationis, sed eius executionē. rationem no. glo. qn̄ diuersificat substātiam: quia alia est stipulatio pura, alia conditionalis, vel in diem vt patet in l. j. §. si quis simpliciter. de ver. ob. & in istis duabus quæstionibus pactū non tēdit ad informandū stipula-
17 tionem, sed ad reformādum, prut in litera. † Tertia verò quæstio gl. loquit', qn̄ continet aliud penitus diuersum, & tūc tēdit ad formādum: quo casu loquunť omnia alia iura in tit. de pac. š. in l. iurisgētium. §. quinimò. C. e. ti. l. in bonæ fidei. & l. petēs. in j. q. gl. si fui stipulatus à te decē purè, & postea addit' per pactū, ❧ nō debeā petere nisi aduenięte cōditione gl. dicit ❧ siue fiat incōtinēti, siue ex interuallo, præiudico mihi: quia nō potero petere, cū habeas exceptionē ex pacto: & sic nō videtur facere differētia, an incōtinenti, an ex interuallo: Bar. dicit ❧ est differētia in hoc: quia qn̄ incōtinenti ineſt, & istud importat, vt iudex etiam te nō opponente exceptionem possit supplere, ❧ te absoluat: sed nec cōdemnabit simpliciter, sed condemnabit ad dādum aduenięte cōditione: vel dic, & hāc practicā ponit Inn. in c. pastoralis. de excep. & in c. j. de plus peti. sed qn̄ ex interuallo, nō suppleret iudex de facto te nō opponē te: imò te simpliciter cōdemnaret per gl. quę est in l. si vnus. §. pactus. quæ incip. opponendo. ff. de pact. Sed si tu exciperes, absoluere te simpliciter: quia male ago ante cōditionis euentum, & ita loquitur l. exceptionē. C. de proba. & l. eum qui ita. de verb. obli. Nunc intelligis, quid est dicere, pacta incōtinēti apposita in fauorem rei, ineſſe cōtractui, tu qui nunquā intellexisti, d. Raph. circa dicta Bar. multa verba effundit, nec stat firmus in vno proposito: sed aliquando vnū, aliquando aliud tangit, & satis confusè. Tu aduerte ❧ tres sunt passus examinandi, & habebis omnia plenius & melius, quàm alius loquatur. Primus est an ex tali pacto reddatur stipulatio cōditionalis, quæ primò erat pura, nā tūc ante euentū cōditionis nō nascitur actio: an nō reddat, quia tunc nascitur, sed opponeť exceptio: & super hoc dicit, ❧ aut verba pacti fuerūt cōcepta eo modo quo concipit gl. scilicet ❧ non possum petere nisi aduenięte cōditione: & sic referuntur ad petitionem, nō ad substantiā obligationis: & tūc non redditur cōditionalis siue fiat incōtinenti, siue ex interuallo: quia appareret de mente partium, quòd solam petitionem voluerunt differri, non natiuita

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem obligatiõis,& ad hoc l.obligationũ ferè.§.cõditio,de act. & obli.& isto modo intelligo iita gl.dũ nõ videt facere differentiã incõtinenti,an ex interuallo:aut fuerunt relata ad substantiã debiti,vel obligationis,puta,q debes sub conditione: & tunc si incontinẽti,censet stipulatio reformata, & reddit cõditionalis per istũ tex.& quia à prima forma pura fuit illico recessum.vt in l.j.§.si qs simpliciter.de ver.obli.& ppter id quod not.Bar. vt etiã sentit gl.in sequẽti quæstiõe.Si verò ex interuallo:tunc secus esset,& sic remaneret pura,& statim produceret actionẽ,sed obstaret exceptio pacti. † Secundus passus est, an iudex te non opponente,supplere possit de facto pro te? & dic circa hoc,aut tibi nõ constat de appositione cõditionis,vel dici.tanq̃ iudici,quia non ex productis in causa:& tũc licet cõstet sibi,tanquã priuato non põt supplere de facto etiã si illud pactum fuit appositũ incontinẽti:pone em̃,q non interuenit scriptura de illo pacto,& fuit productũ instrumentũ stipulationis purè,tñ non põt probari per testes,quia fuerũt examinati:certè nõ supplebit:quia habet cognoscere,& iudicare solum ex actitatis corã se.vt l.illicitas.§.veritas.de offi.præsi.iũcta l.iiij.§.hoc aũt iudiciũ.de dam.infe.cũ ibi plenè no. aut cõstat sibi tanq̃ iudici,quia ex productis in causa:& tunc aut si cõstat actori actionẽ non competere,quod est qñ stipulatio erat pura à prin.vel posteà reddita est cõditionalis per pactũ incõtinẽti appositũ,si erat in diẽ,nõ nascit actio,iuxta ea quę plenè habent in l.ita stipulatus.de ver.obl.per Bar.& tũc põt supplere tam ante lit.cõte.quã post,repellẽdo agentẽ per regulã,qa sine actione nemo experit.vt l.si pupilli.§.videamus.de negoge.& de hoc est glo.ordinaria quæ semperallegat in l.vbi pactũ.C.de trãsac.in gl.mag.& sic quilibet nuntius cuius nõ interest,admitteret ad faciẽdũ de hoc fidẽ iudici, vt patet ex no. ibi per Bar.Aut cõstat iudici,q actor habet actionẽ,tñ reo cõpetit exceptio:& tũc etiã si hic veniat ex pacto incontinẽti apposito,prout est in terminis,in quibus gl.loquit secũdũ ea quę
19 §.dixi nõ poterit supplere: †quia nõ debet iudex opponere exceptionẽ competentẽ reo,nisi fortè reus esset absens: quia pro absente potest supplere.vt l.ampliorẽ.in prin.C.de appella.& isto modo debet intelligi gl.in d.l.si vnus.§.pactus, quę incipit opponẽ do.de pact.iunctis his no. in l.vnica.C. vt quæ desunt aduo.parti.per Bar.in d.§.hoc autẽ iudiciũ.Tertius & vltimus casus est,q eo casu quo potest supplere,per quem modũ feret sententiã,an absoluet,vel condemnabit ad dandum aduenientę conditione:& super h.d.Rapha.multum laborat, q si constat iudici, actori actionem non competere, indistinctè & simpliciter absoluet:non autẽ condemnabit ad dandũ aduenientę conditione,per ea quæ §.dicta sunt.& ad l.boue.§.si qs sub condi.de ædili.edic.vbi est casus:aut constat iudici, actori actionem cõpetere,tamen obstaret exceptio:& tunc si nõ fuisset opposita exceptio,non posset supplere,& sic condemnabit simpliciter:sed quando est opposita exceptio, tũc aut ante lit.
29 contest.& simpliciter absoluet ab obseruatione iudicij, †quia malè agitur ante diem.vt l.j.in fi.quando dies vsusfr.leg.ce.& isto modo potest intelligi l.quod in diem.§.de pe. hær.in prin. quę multũ facit cõtra Bar.in eo,quod ipse dicit debere cõdemnari ad dandũ aduenientę die:& ibi dicit cõtrarium,q nõ debet condemnari:sed intelligo q ante lit.contesta.fuit opposita exceptio,tunc videt opposita ad differendũ iudicium:pro hoc etiam facit quod habet institit.de exce.§.tẽporales.vbi dicit, q ante euentũ diei nõ habet executionẽ,& sic impedit ingressum iudicij talis exceptio:aut illa exceptio fuit opposita post lit.cõtesta.& potest procedere quod dicit Bart.secundũ Inn.vt non absoluatur,nec vt simpliciter condemnet:sed condemnabitur ad dandũ veniente die.Nam ex quo passus est litẽ contestari, censetur voluisse q iudicium procedat,& renũtiauit exceptioni dilatoriæ iudicij.vt l.pompo.§.rati. de procur.non autẽ dilatoriæ solutionis:igit postquã est conceptum,debet sequi sententia diffinitiua.vt j.de iudi.l.de qua re. sed si esset opposita ante lit.cõtest.cum absolutoria,inferr interlocutoria ab obseruatione iudicij:quia igit nõ põt simpliciter condẽna.post cõstat iudici rerũ habere exceptionem,& fuit ab eo appellatum: condemnabit ad dandã aduenientę die,vel conditione eo casu quo ante conditionẽ erat nata actio,vt in terminis huius gl. & ex hoc patet tibi, quæq; leges dicunt,q exceptio dilatoria absolutionis,debet proponi in initio ante litem contesta. in d.
21 l.excep.C.de prob.& ex dictis clarè & plenè patẽt omnia quę obscurè traduntur per omnes alios. † Circa secundã quæstionem glo.quando precedit stipulatio conditionalis de forte, & postea sequitur pactũ q debeat purè,scilicet q incontinenti cẽsetur recessum ipso iure ab illa conditione,& perinde est, acsi stipulatio fuisset purè cõcepta,& sic nascit actio statim: & ita intellige gl.dũ dicit:[Nã si incontinẽti cõstat q actionẽ pareret.]intellige l.non per se.sed quia iunctũ cum stipulatione facit censeri stipulationẽ purã quod etiã tenet Bart.per d.l.j.§.si
18 ret actionẽ,sed obstaret exceptio pacti. † Secundus passus est, an iudex te non opponente,supplere possit de facto pro te? & dic circa hoc,aut tibi nõ constat de appositione cõditionis,vel dici.tanq̃ iudici,quia non ex productis in causa:& tũc licet cõstet sibi,tanquã priuato non põt supplere de facto etiã si illud pactum fuit appositũ incontinẽti:pone em̃,q non interuenit scriptura de illo pacto,& fuit productũ instrumentũ stipulationis purè,tñ non põt probari per testes,quia fuerũt examinati:certè nõ supplebit:quia habet cognoscere,& iudicare solum ex actitatis corã se.vt l.illicitas.§.veritas.de offi.præsi.iũcta l.iiij.§.hoc aũt iudiciũ.de dam.infe.cũ ibi plenè no. aut cõstat sibi tanq̃ iudici,quia ex productis in causa:& tunc aut si cõstat actori actionẽ non competere,quod est qñ stipulatio erat pura à prin.vel posteà reddita est cõditionalis per pactũ incõtinẽti appositũ,si erat in diẽ,nõ nascit actio,iuxta ea quę plenè habent in l.ita stipulatus.de ver.obl.per Bar.& tũc põt supplere tam ante lit.cõte.quã post,repellẽdo agentẽ per regulã,qa sine actione nemo experit.vt l.si pupilli.§.videamus.de negoge.& de hoc est glo.ordinaria quæ semperallegat in l.vbi pactũ.C.de trãsac.in gl.mag.& sic quilibet nuntius cuius nõ interest,admitteret ad faciẽdũ de hoc fidẽ iudici, vt patet ex no. ibi per Bar.Aut cõstat iudici,q actor habet actionẽ,tñ reo cõpetit exceptio:& tũc etiã si hic veniat ex pacto incontinẽti apposito,prout est in terminis,in quibus gl.loquit secũdũ ea quę
19 §.dixi nõ poterit supplere: †quia nõ debet iudex opponere exceptionẽ competentẽ reo,nisi fortè reus esset absens: quia pro absente potest supplere.vt l.ampliorẽ.in prin.C.de appella.& isto modo debet intelligi gl.in d.l.si vnus.§.pactus, quę incipit opponẽ do.de pact.iunctis his no. in l.vnica.C. vt quæ desunt aduo.parti.per Bar.in d.§.hoc autẽ iudiciũ.Tertius & vltimus casus est,q eo casu quo potest supplere,per quem modũ feret sententiã,an absoluet,vel condemnabit ad dandum aduenientę conditione:& super h.d.Rapha.multum laborat, q si constat iudici, actori actionem non competere, indistinctè & simpliciter absoluet:non autẽ condemnabit ad dandũ aduenientę conditione,per ea quæ §.dicta sunt.& ad l.boue.§.si qs sub condi.de ædili.edic.vbi est casus:aut constat iudici, actori actionem cõpetere,tamen obstaret exceptio:& tunc si nõ fuisset opposita exceptio,non posset supplere,& sic condemnabit simpliciter:sed quando est opposita exceptio, tũc aut ante lit.
29 contest.& simpliciter absoluet ab obseruatione iudicij, †quia malè agitur ante diem.vt l.j.in fi.quando dies vsusfr.leg.ce.& isto modo potest intelligi l.quod in diem.§.de pe. hær.in prin. quę multũ facit cõtra Bar.in eo,quod ipse dicit debere cõdemnari ad dandũ aduenientę die:& ibi dicit cõtrarium,q nõ debet condemnari:sed intelligo q ante lit.contesta.fuit opposita exceptio,tunc videt opposita ad differendũ iudicium:pro hoc etiam facit quod habet institit.de exce.§.tẽporales.vbi dicit, q ante euentũ diei nõ habet executionẽ,& sic impedit ingressum iudicij talis exceptio:aut illa exceptio fuit opposita post lit.cõtesta.& potest procedere quod dicit Bart.secundũ Inn.vt non absoluatur,nec vt simpliciter condemnet:sed condemnabitur ad dandũ veniente die.Nam ex quo passus est litẽ contestari, censetur voluisse q iudicium procedat,& renũtiauit exceptioni dilatoriæ iudicij.vt l.pompo.§.rati. de procur.non autẽ dilatoriæ solutionis:igit postquã est conceptum,debet sequi sententia diffinitiua.vt j.de iudi.l.de qua re. sed si esset opposita ante lit.cõtest.cum absolutoria,inferr interlocutoria ab obseruatione iudicij:quia igit nõ põt simpliciter condẽna.post cõstat iudici rerũ habere exceptionem,& fuit ab eo appellatum: condemnabit ad dandã aduenientę die,vel conditione eo casu quo ante conditionẽ erat nata actio,vt in terminis huius gl. & ex hoc patet tibi, quæq; leges dicunt,q exceptio dilatoria absolutionis,debet proponi in initio ante litem contesta. in d.
21 l.excep.C.de prob.& ex dictis clarè & plenè patẽt omnia quę obscurè traduntur per omnes alios. † Circa secundã quæstionem glo.quando precedit stipulatio conditionalis de forte, & postea sequitur pactũ q debeat purè,scilicet q incontinenti cẽsetur recessum ipso iure ab illa conditione,& perinde est, acsi stipulatio fuisset purè cõcepta,& sic nascit actio statim: & ita intellige gl.dũ dicit:[Nã si incontinẽti cõstat q actionẽ pareret.]intellige l.non per se.sed quia iunctũ cum stipulatione facit censeri stipulationẽ purã quod etiã tenet Bart.per d.l.j.§.si
18 ret actionẽ,sed obstaret exceptio pacti. † Secundus passus est, an iudex te non opponente,supplere possit de facto pro te? & dic circa hoc,aut tibi nõ constat de appositione cõditionis,vel dici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 ✠ Et in hoc vide per Bart. in l. si ab alio. ff. de instito. qui ait idē, q̄ nō finiat. l. si sit generalis. & vide in l. si q̄s. §. si impubes. e. tit. & Alex. in l. & quia. & glo. pe. de iurisd. omniū iud. Sed nec perstatus mutationē, vt l. in cum. §. si domus. eo. tit. vbi per Bar.

casus notabilis, iūcta l. quod sępe. §. si res. de cōtrahen. emp. sed non obstat, quia iste Stichus à suo cohęrede nūquā habuit mādatum: ergo soluētes nō liberant̄ pro parte cohęredis, cum essent debitores quantitatis. Sol. sufficit q̄ habuerit à defuncto, cuius persona hæredes repræsentāt, sicut si a nullo qui dare potuisset. & ita intelligit̄, quod primo loco dixi. † Item quærit̄ an liberentur ipso iure? an ope exceptionis? gl. hic super verbo liberatos tangit, sed nō perfectè. tu dic, q̄ pro parte in qua iste Stichus erat hæres, liberati fuerūt ipso iure: quia soluerunt vero creditori, etiā si sciuissent reuocationem mādati: pro parte verò cohæredis si quis sciuisset reuocationem mandati, nullo modo erant liberati, vt hic à contrario sensu, & in prin. gl. seq. Si verò ignorarunt: tunc aut etiam iste Stichus ignorabat, & sunt liberati ipso iure, quia Stichus videtur bona fide recepisse: si verò Stichus sciebat reuocationē: tūc aut hoc nō obstāte recepisset bona fide, & portaret ad cohęredem. quod ex post post facto pōt apparere, si tibi portauit, ille tamē noluit recipere, adhuc sunt liberati ipso iure: & imputet sibi, quare nō recepit: si autē recepisset, nō esset dubiū. Aut recepit mala intentione, vt sibi retineret, quod etiā ex postfacto pōt apparere: vt si requisitus à cohærede, noluit restituere sibi: & tūc liberati sunt ope exceptionis, & ipse cōmittit furtū, nec in ipsum censeī trāslatū dn̄ium, & cōmittit furtū soluētib⁹, & ideo habēt cōdictionē furtiuā, quā tenent̄ cedere cohæredi, & quā cedendo liberant̄ ab eo propter reliquias pręcedētis mandati. & hæc habent̄ in l. cū qs. §. j. de sol. & l. si vēdidero. §. si Titiū. ff. de fur. dic vt ibi. & l. si ꝓcuratore falso. ff. de cōdict. ob cau. Sed nūc quęrit̄, an dicant̄ sciuisse reuocationē mandati, eoipso q̄ sciuerūt dn̄m defunctū: & videt̄ q̄ sic per tex. istū ibi: [si non ipse &c.] à contrario sensu. In contrariū quia per solā mortē de-
2 functi nō reuocaī mandatū institoris [a] propter vtilitatē ꝓmiscui vsus, & negotiationis: licet secus sit in alio mādato etiā generali, nō dato ad negotiandū. vt l. inter causas. ff. manda. cassus est in l. si quis mancipijs. §. si impubes. de institit. Facit l. cui cunq. in fi. e. ti. quę videt̄ cōtrariari huic l. quę innuit cōtrariū. gl. hic soluit: quę solu. nō placet ibi: quia hęredes nō erāt tales, q̄ soluētes possent credere vti ipso eodē institore, cū esset pupillus vel furiosus hæres. Dic ergo secundū doct. q̄ sola mors proponētis nō inducit reuocationem mādati institoris, vt ibi q̄d est notandū: sed mors iūcta cū mutatione status etiā in melius, bene inducit, vt hic est casus notabilis: sed mutatio status in melius nō induceret. vt in l. cū quis. in prin. de solu. & l. eum qui ita. §. qui sibi. de ver. ob. do. Raph. post multa verba tenet, q̄ quando institor est præpositus fœnori faciendo, vt erat hic: quia ista negotiatio est odiosa, q̄ per solā mortem inducaī revocatio: & ita intelligit istū tex. volēdo ipsum destruere: aliàs oporteret subaudire, dū dicit, [ignorassent dn̄um decessisse:] supple, vel etiam sciuissent, sed ignorassent istum Stichū fuisse institutū cū libertate, quod est destruere tex. si verò est prępositus alteri negotiationi nō odiosæ: tunc per solam mortē non inducitur reuocatio. vt in §. si impubes. sed an inducaī tunc, si interueniat etiā mutatio status: ipse innuit, q̄ sic. & ista opin. securior est: licet possit tolerari sua opin. quantū ad casum hu-
10 ius l. † Sed opp. q̄ mandatum morte mandantis tunc expirat quando res est integra: aliàs secus. vt l. ante litem contest. l. seq. de procu. sed hic non erat integra: quia iam cæperat esse institoris solum quantum ad incipienda res dicit̄ esse integra: quātum verò ad cœpta, & nondū completa, fatendum est q̄ res nō est integra, ideo posset cōplere: vnde mandatum ad lites post litem cœptam, seu contestatā, non finitur morte mandātis: & ideo potest litē prosequi vsq̄ in finem, vt in contrarijs. Vltimò gl. super verbo, [ignorassent.] quærit de vna extranea quęstione: nam hic ignorātia soluētium, & etiā ignorantia solutio nē recipientiū facit censeri mandatum non esse finitum, quod
11 tamen re vera finitum erat. † Quòd in mādato iurisdictionis, si sit delegata quæstio cuidā: certum est, q̄ post mortē delegātis re integra finit̄ mandatum delegati. vt l. quia. de iurisd. omiu. quid si delegatus ignorauit mortē, & etiā litigantes, & prosecuti sunt causam corā eo, an ista ignorātia facit cēseri iurisdictionē nō esse finitam, vt sic valeāt acta: glo. hic notabiliter tenet, q̄ nō: & q̄ aliud sit in soluētibus, q̄ remanēt in dāno, si non liberarent: aliud in litigātibus, q̄ nō remanerēt in dāno nisi expensarū, si acta nō valeant: tñ remaneāt in primis terminis. Inno. in c. licet. de offi. deleg. tenet cōtrarium, dicens, q̄ post mortem delegātis, nō finitur iurisdictio delegata ipso iure, sed ope exceptionis, sicut per secundū rescriptum revocatoriū primi. vt in c. cæterum. de rescrip. sufficit ergo, q̄ exceptio non fuerit opposita, vt valeant acta. Speculator tenet opinionē huius gl. in ti. de iudice delega. §. restat. ver. quid si obligatus ignorans, quia imò finitur ipso iure. & hoc idē tenēt doct. in d. l. quia vbi plenè de isto articulo. Sed pro opin. Inno. facit l. si fortè de officio præsi. & c. si duobus. de app. vbi ignorantia iudicis credētis se iurisdictionē habere in aliqua causa, cum non habeat, faciat acta valere. sol. aliud in iudice ordinario, vbi agit̄ de maiori præiudicio, cum omnes ad ipsum recurrant, dūmodo semel fuerit ordinarius verè: licet ignoret finitū esse officium in d. l. si fortè. vt sit ordinarius de præsenti: licet non in certa causa, in qua celebratur esse: vt in d. c. duobus. si aūt nunquā fuisset, nec esset, dic vt l. Barbarius. ff. de offi. præto. Circa tertiā partem in §. quas verò. notandum, q̄ primò ponit vnū dictū vsq̄ ibi, [nā & si.] Secundò illud probat arguēdo de mandato particulari ad vniuersale, vsq̄ ibi. [neq; em.] Tertio respondeī cuidā tacitæ obiectioni, quæ posset fieri de verbo, [placebat.] vsque ibi,
12 [quia &c.] quartò & vltimò cōcludit. † Ex prima parte notāda sunt duo. primū est q̄ hic innuit à cōtrario sensu, dū dicit, nō ex maiore, q̄ ex quo ipse hęres sit, & erat liber, licet hoc ignoraret: & per cōsequens ignoraret se dominū, nihilominus mutando pecuniā transfert dominium, & sic attendit id quod est in veritate, nō id q̄d est in opi. cōtra q̄d gl. quæ incipit, [sed nec.] opponit de tribus ll. & soluit distinguēdo tria mēbra, & bene, & not. & signa istā gl. qa semper allegaī tanq̄ magistra. & adde etiā quod no. ff. e. l. cum fundus. §. seruum. cū gl. quę incipit, & sic mihi acquisitus. & supple istā gl. per illā & econuerso. Secundum est, q̄ pro parte cohæredis nō trāsfert dominiū:
13 licet ignoraret reuocatioem mandati. † Cōtra hoc op. extra gl. de l. si mandasset. §. man. & §. de publicia. l. si quis prohibuerit. vbi ignorans mandatum suū reuocatum potest actum gerere acsi reuocatum nō esset. Solue & no. interdum do tibi mādatum super aliquo, quod venit expediendum, ex tuo consensu vel voluntate, puta cōtrahas procuratorio nomine, vt puta vendas rem meam, vel aliū contractum facias: nā ex tuo cōsensu ille contractus perficitur: & tunc licet mandatum sit revocatum, si tamen ignoras, valet postea cōtractus celebratus, & tu obligaris ex eo, & ego tenebor ipsum ratū habere, vel hęredes mei, ne tu remaneas in dāno. facit l. vtrū pars. in fin. ff. de const. pecu. & ita loquunt̄ contraria. Interdū mando tibi aliquid, q̄d non perficiē ex tuo consensu, sed ex meo, vt q̄ transferas dominium rei meæ: nā id nostrū est, & sine voluntate nostra nō potest à nobis euelli, vt in regula iuris: & isto casu: licet ignores revocationem: quia tamen deficit voluntas mea, non potes alienare, & in hoc fundatur decisio istius §. qui semper ad hoc allegatur, & sic debet intelligi, & limitari quod not. in l. j. in fi. de contrahen. emp. si ergo mādaui tibi, vt venderes, & traderes: & postea revocaui mandatum, licet venditio facta post revocationem mandati à te ignorāte valeat, quia fundatur in tua: si tamen tradas, nō transfers dominium: quia hoc fundatur in voluntate mea, quæ cessat: bene transfers vsucapiendi conditionem. vt ff. man. l. mandatum distrahendorum. & ibi videt̄ probari vtrunq; dictū à parte. Ideo si quis fecit procuratorē ad contrahendū matrimoniū, quia talis consensus nō perficit ex cōsensu procuratoris: aliàs esset dicere, q̄ inter ipsum & mulierē contraherēt, quod est falsum, sed perficit ex consensu, & contractu mandantis: si post revocationem mandati contrahe ret, licet ignoranter, non valeret matrimoniū: & de hoc est gl. ordinaria in l. sufficit. infrà de spon. & est hodie casus in c. fin. de procurato. lib. vj. fallit tamen hoc dictum in clericis constituentibus procuratorem ad renūciandum beneficio, & sic ad alienandum: nam licet depēdeat à voluntate, & cōsensu cōstituētis, sicut alienatio alterius rei, & trāslatio dn̄ij: nihilominus si fiat à procuratore revocato, valet pactum: quia in clericis reprobatur varietas. & iste est casus in cle. cū illusio. de renūc. & ibi

ibi vide gl. optimā super ista materia: secus, si sciuisset revocationem, vt ibi. Fallit etiā, q̄n mandatū de alienādo daretur ab illo qui esset obligatus alio iure: vt si vēdidi rem meam Titio, postea feci ꝓcuratorē ad tradēdum sibi: & sic ad transferēdū dn̄ium: certè tradidisti post revocationem mandati ignorans, transferes dn̄ium: vt est casus not. in l. fundi. §. itē si amicus. ff. de acqui. pos. alleg. hic in gl. seq. cōtraria in fi. & ita soluit glo.
a vel q̄ ibi, seu tali casu per mortē mādantis nō finitur [a] mandatum, sicut nec obligatio finit̄, & ideo si procurator exequitur mandatū post mortē mādantis transfert dn̄ium, etiā si sciebat dn̄m mortuū, post q̄ mandatū nō est revocatū: sed si esset expresè revocatū, tunc distingueret̄, an sciat rationē vel non: & ista est veritas. Et super primo dicto fundaī decisio ca. si super gratia. de rescri. lib. vj. q̄ si papa dat executores super gratia iā facta exequēda, quia mihi cōtulit beneficiū mandans executoribus q̄ inducāt me in possessionē certe sed per mortē papæ nō finitur gratia, ita nec mandatū executoriū: imò obligātur illarū gratiā executioni mādare, & illa obligatio morte non finitur: secus si super gratia nōdum facta, sed fiēda, vt si mādat q̄ si reperiāt me talē, debeāt mihi cōferre: nam antequā confe rant, gratia nō est facta: propterea tūc morte papæ expiaret
14 officiū, vel potestas eorū. † Vltimò quæritur circa istū articulum, si ista pecunia pro ea parte quæ pertinebat ad cohæredē, sit cōsumpta, & sic recōcilietur mutuum, cui acquiratur actio, an cohæredi, vel isti Sticho mutuāti? gl. hic super verb. [tenerī,] tāgit & non declarat, sed remittit ad alias gl. sequētes, sed illæ loquūtur q̄n interuenit stipu. quo casu animo cōsumptionis nulla est nata actio ex mutuo, vt patet hic in fin. istius §. ibi, [quare si nulla &c.] Sed potest pecunia vendicari. Si verò est cōsumpta, dic q̄ aut hæreditate vacāte, & acquiritur actio hæreditati: quia fuit mutuata nomine defuncti, quē hæreditas repræsentat: & cōstat q̄ si numero pecuniam tuo nomine, ipsa consumpta, acquiritur tibi actio directa irreuocabiliter, vt in l. si absente. C. eo. tit. idem si erat adita, & cohęres erat bonæ fidei. Si verò malæ fidei, secus vt ff. circa fi. vel dic q̄ ibi loquitur de actione quæ oritur ex stipulatione quā liber homo nō potest acquirere alteri libero homini, nisi ei seruiat bona fide, quod hic nō est: nos loquimur de illa quæ venit acquirēda ex numeratione facta nomine alterius, quā alter alteri acquirere potest: vt ff. e. l. certi condictio. §. si numos. etiā si numerat pecuniā, illius secuta consumptione: vt d. l. absenti. si tñ ipse cohæres reprobaret nomē, remaneret actio apud eū directa quā deberet cedere ipsi numerāti, & etiā sine cessione cōpeteret vtilis, vt d. l. absentis. Aliud est q̄n quis suam propriā pecuniam numerat nomine alterius: quia illo nō ratificante nulla
15 actio penes illum remaneret, vt dixi in §. si numos. † Circa quartā & vltimā partem in ver. [q̄ si stipulatus.] recollige distinctionē talem ex tex. si iste Stichus mutuauit pecuniam defuncti, & stipulatus est eā restitui, an valeat stipulatio? & cui acquiratur actio distinguūt quatuor casus: nā aut verba stipulationis fuerunt cōcepta in personā defuncti: & tūc stipulatio est inutilis: & iste est primus casus: & sic neq; defuncto quæritur quia nō prodest: neq; sibi, neq; hæreditati iacenti, neq; hæredi etiam bonæ fidei, qui noluit, iuxta l. multū. C. si quis alteri vel sibi. Et ex isto not. q̄ in persona defuncti nullus actus potest inchoari, vel fundari, etiā si sit fauorabilis, nec non prodest hęredi tanquam carens principio: illud enim ad hæredem trāsit, quod principium habet validū in personā defuncti, vel hære-
16 ditatis iacētis, quę ipsum repræsentat. † Et ex hoc dico q̄ sicut nō valet sententia lata cōtra defunctū, qui putabaī viuere, nec ligat hæredē, vt l. fi. quæ sen. sine ap. rescin. ita nec lata pro defuncto, licet quidā ibi dixerint cōtrariū per l. cū quasi. in prin. de fideicom. lib. sed ibi loquitur in priuilegio, & alia est ratio.
17 † Idem si referretur cōtra procuratorē vel pro eo agitāte cām q̄ defuncto, vel noīe defuncti qui viuere putabaī: vt l. de qua
18 re. §. cū me absente. ff. de iud. nec obst. † q̄ instantia transeat in hæredem, vt l. si cùm hominē. de fideiuss. quia tñ vt valeāt acta
19 debet agitari nomine hæredis nō defuncti, tene menti. † Aut verba nō fuerunt cōcepta in personā defuncti, sed fuit stipulatus sibi, vel simpliciter: & tūc, aut hæreditas nō erat adita pro parte hæredis: & tunc acquiritur hæreditati iacneti, supple, & per eam: postea cohæredi adeunti siue sit bonę fidei, vel malæ fi. postquam inchoata est obligatio vtiliter, & fundata in ipsa hæreditate, quę nō est malæ fidei: vnde nō curatur quis sit postea hæres. l. si quis mancipijs. §. si quis impubes. in fi. de in st. & hoc pro parte tā-
b gente cohæredem: sed quatenus tangit ipsum Stichum, qui est hæres pro parte, ne-
20 cessario acquiritur sibi. † Item procedit istud dictum q̄n habebat hæredē voluntarium: aliàs nō diceretur hæreditas iacere: & hoc voluit gl. super verbo [hæreditas.]
21 † Ex quo tria collige, primo q̄ non dicit̄ hæreditas, nisi cū iacet, & cū est adita, nō dicit̄ amplius hęreditas. simile no. in l. j. §. veteres. de acq. pos. & de acq. hęre. l. per seruū. q̄d intellige verū, quātū ad fundādas acquisitiones in ipsa hæreditate: cęterū quo ad alia, potest dici hæreditas, vt patet in tit. de pe. hære. vbi peti
22 tur hæreditas, postquā est adita. † No. etiā ex gl. q̄ si est adita
b pro parte, nō desinit propterea dici hęreditas [b] quo ad aliā par-
23 tem, secundū Bar. † Not. & tertiò quòd datio cohæredis voluntarij nō tollit existentiā necessarij hæredis, nec impedit eius effectū. An autē existentiā sui & necessarij. dic vt l. apud Iulia. §. idem Iulianus. ad Treb. & l. iij. C. de iure delib. aut hæreditas erat adita: & tūc aut cohæres erat malæ fidei, quia sciebat istū esse institutū cū libertate, & sic nō habebat animū possidēdi ipsum tanquā seruū: & sic nō valet stipulatio: & iste est tertius casus: intellige pro parte tāgente ipsum cohæredē: sed pro tāgente ipsum Stichū, bene valet, & acquiritur sibi: licet ipse nō putaret hoc. Nā & aliàs hoc contingit, vt hīc no. in glo. mag. quæ incipit [idē:] in verbo, [nec obstat.] cohæredi verò nō pōt acquiri: quia liber homo alteri stipulādo nihil acquirit, nisi ei seruiat bona fide: sed hīc illud cessat: quia non dicitur possidere bona fide: quia nō habet animū possidēdi. vt habeī tex. qui allegaī:
24 † quia vbi deficit substātia, deficit etiā accidens, quod esse non potest sine subiecto. facit ff. de act. emp. l. si seruū. §. si modus. ibi dum dicit, nō potest æstimari bonitas. de hære. ven. l. q̄ si nulla. & de fur. l. si quis vxori. §. neque verbo. de acqui. re. do. l. adeo. §. insula. ante fi. de au. & arg. leg. l. v. in fi. & no. Bal. C. de cōdi. ob cau. l. j. Sed hic occurrit dubium malè declaratū. Quid ergo erit de parte tāgente cohæredē. si pecunia sit cōsumpta cui recōciliatur mutuū eo casu, an Sticho, an cohæredi malæ fidei? doc. dicunt, q̄ hic sunt duæ glo. contrariæ: vna quæ incipit: [generaliter.] quę sentit in fi. q̄ cohęredi: alia est sequens glo. post prin. ibi: [sed cui.] quæ sentit contrariū, quod sibi, licet postea se re-
25 mittat ad gl. præce. † Bar. videtur cōcordare, q̄ aut cohæres ratificat, & reconciliatur: & acquiriī sibi cohæredi, vt in j. gl. quę incipit [generaliter.] in fi. aut nō ratificat, & tunc acquiritur ipsi Sticho, vt in glo. seq. certè ipse loquit̄ cōtra tex. & est miran-
dum, q̄ ita errauerit: nā nos quærimus de actiōe, quæ oritur ex stipulatu: qa hīc fuit stipulatio. & tex. vult q̄ illa sit inutilis, tanquā à cohærede. Vnde siue ratificet, siue nō, siue sit cōsumpta, siue non, pōt ex illa stipulatione acquiri cohęredi per rationē: vt §. dixi. sed acquiritur ipsi stipulanti, quā tamē tenebit̄ cedere cohæredi, ne ex re sua sit locupletior. ff. e. l. si me & Titiū. & no. in l. j. §. j. vel ij. de stip. seruo. sed si stipulatio nō esset interposita, & sic quęreretur de actione, quæ oritur ex numeratione: tūc dic vt §. in §. quas vero. quia pro parte tāgente cohæredē, si pecunia extat, nulli est quæsita actio, sed potest vendicari: si est cōsumpta, potest reconciliari mutuū cohæredi, siue sit bonæ fidei siue malæ fidei: & acquiritur sibi perfectè: tamen si non ratificat, licet apud ipsum remaneat directa: mutuanti tamen datur vtilis per l. si absentis. C. eo. Sed quando stipulatio interuenit, non est curandū de consumptione per l. quamuis. C. eo. licet gl. hīc innuat contrarium, sed habuit respectū, q̄ potest à cohęrede vendicari. Vnde non videtur stipulanti perfectè acquisita, quousque per dn̄m vendicari potest, iuxta ea quæ not. in l. nam & si tur. Si vero cohæres esset bonæ fidei, iste est quartus casus: tunc acquiriī sibi etiam ex illa stipulatione ratione fictæ possessionis. Si enim nō possideat, nisi apprehēdat. l. cum hæredes. de acqui. pos. fingitur tamen possidere hoc casu hunc Stichum, licet homo liber sit, quantū ad hoc, vt acquirat, sicut & ipsa hæreditas, vt habeī hīc in glo. fi. & istud nō est alibi secundum glo-

a ¶ Nō finitur. q̄n mortemandātis non finit̄ mandatum, vide per Rom. consi. cccliij. per Sozi. consi. xxxvij.

b ¶ Hęreditas. Noui hic ponūt, maximè d. Iamulta, q̄ hīdītas post quā ēadita, nō ē hīdītas: tu aūt vltra eos add q̄d ī pulchro casu cōsuluit Barth. so. cōsici. do. labia aperiat &c. circa j. qōnē est aduertendū, q̄ illius decisio dependet &c. prope finem cōsi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sellam: aliquādo in alio casu hoc reperiť. ff. de vsuca. l. cœptā. & ex his apparet, q gl. illa mag. quæ incipit, [idē.] in versi. [item quid est in alijs.] vsq; in finē, deberet de libro abradi secundū doc. q̄a format quæstionē de eo, quod tex. decidit, & determinat ad literā cōtra tex. eo casu quo hæreditas iacet, vel quo cohæres est bonefidei: quia tex. vult q valeat stipulatio, & acquiritur hæreditati, vel cohēredi. & gl. vult contra. † Vltimò Bar. de isto tex. in fin. facit maximū festū alibi in duobus locis. primò in ver. [quod si proponať.] vbi dicit probari, q hæres necessarius præsumiť ignorare[a] contēta in testamēto, cū efficiatur hæres absq; eo, q videat testamentū: & idē dicit ipse in filio quod est vtile ad materiā. l. qui Rome. §. duo fratres. de ver. obli. & dic, vt ibi plenè per eū de isto passu. Certè hodiè etiā extraneus hęres pōt effici hæres, absq; eo q̄ videat testamentū. vt ff. §. in nouissimo. C. de cadu. tollen. vbi nō videť fienda ista differentia: & filius posito q efficiať hæres ipso iure, tñ propter beneficiū abstinēdi, quod habet à prætore, æquiparať emācipato: vt l. nā nec emācipatus. de leg. j. & sic habetur pro extraneo. & istā rationē tangit d. Rapha. & ego aliàs propter istas rationes semper dubitaui de dicto Bar. sicut & iste dubitat, an sit verum. licet aliter nō decidat. & mihi videť q non: licet cōmuniter practicetur. † Item in alio facit festū Bar. de eo, quod hic dicitur in fi. q inuicē videnť seruire bona fide: nā quādo sunt plures mercatores socij, si exercēt negotiationē per institorē, quibus ex cōtractu institoris obligať insolidū: sed quando per semetipsos, quibus obligať pro parte: vt l. habebat. §. fin. cum l. sequē. de insti. & in l. fi. cum l. sequen. de exerci. † hoc vltimum dicit ipse verum, quādo exercent per seipsos, & in eodē loco: si verò in locis diuersis, tūc ex contractu celebrato cum vno, dať actio insolidū cōtra quēlibet ex alijs: quia alter alterius institor videtur in suo loco. arg. huius tex. in fi. vt ipse no. in l. ea. de duo. reis. & tetigi in l. si tamen plures. in prin. de exerci.

a Ignorare. an hæres præsumatur ignorare contenta in instrumē to? vide Alex. cōs. iiij. col. viij. ver. plus. dicit Dyn. i.ij. vol. qui alle. Paul. de Cast. hic Cur.

b Excussionis. Vltra ca quæ poluit hic in apostillis, adde plenè not. in materia excussionis Signo. de medio. cōsil. lvij.

1 ☞ *Qui promisit in defectum alterius, petitione facta à primo non liberatur: sed ex actione, sic.*
2 *Promittens in defectum alterius non dicitur fideiussor: & quis dicatur fideiussor.*
3 *Non debemus talem interpretationem facere, ut quæ facta sunt ad cautelam non proficiant.*
4 *In necessitatibus non censetur quis liberalis.*
5 *Antequam perueniatur ad fideiussorem, uel pignorum possessorē, debet excuti principalis: nisi esset notorium eum non esse soluēdo, uel non facilem ad conueniendū.*
6 *Exceptio quòd non fuit excussus principalis, admittitur etiam quando eius bona sunt confiscata: & debet excuti fiscus.*
7 *Exceptio excussionis opposita, & non admissa ante litem contestatam, quando reddat iudicium postea secutum nullum?*
8 *Exceptio excommunicationis impedit iudicium sequens, in quacunque parte litis opponatur.*
9 *Idem in sententia banni.*
10 *Si aliquis promisit in defectum alterius, & creditor eligit unum, quando tunc possit redire ad alium? & quid in fideiussore?*
11 *Creditor si fecit condemnari unum ex duobus reis debendi, non tamen facta sit executio, poterit agere contra alium.*

LEX XLII.

1 SI ego decem. † Qui promisit in defectum alterius, petitione facta à primo, non liberatur: sed exactione sic: idē cōtra. h. d. secundū vnum intellectum vsq; ad §. labeo. Sed secundum primam lec. gl. debeat dici secus ecōtrà. & illa lec. nō
2 est vera in tex. ibi, [quanto minus à Titio cōsequi possim.] † & est notandū, q ille qui sic promittit, nō dicit fideiussor: nā fideiussor dicit ille, q se obligat purè, & ad idē, q est obligatus principalis: sed iste nō obligať nisi illud, quod a principali exigi nō poterit. Vnde si totū exigi poterit, ī nihilū apparet esse obligatus, q in fideiussore nō est. Dicit ergo, iste expromissor: & eodem modo teneť ille, qui promisit indemnitatē: censetur enim se obligasse per hæc verba solū ad id, quod à principali nō poterat exigi. vt C. de conue. fis. debi. l. j. lib. x. & ibi per gl. & Bar. & C. de sen. quæ sine cer. quan. l. ij. & de condi. ob cau. l. si pecuniam. in fi. prin. & vide omnino quæ no Bar. in l. pater dotē. de
3 dote præle. † Item in text. ibi: [alioquin.] forma hic casum. Nam si non possum agere contra Seiū, postquàm egissem cōtra Titiū, sequereť q nunquam agere possem: quia contra Seiū agere non possum, nisi primò excutiā Titium. vt l. decē. in fine. de verb. oblig. & sic nec ante, quia non excussi: nec post, quia Titium elegi: & sic cautela mea quæ fuit in stipulatione à Seio nihil proficeret mihi, q esse non debet. & sic not. q non debemus talem interpretationem facere, vt quæ facta sunt ad cautelam, non proficiant, facit l. causam. §. puella de manumi. in tex. ibi, [sed si.] cum in isto ver. pone casum clarius quā glo. secundum Marti. Cy. & Dy. q cum Titius esset soluēdo in quinque omisso Titio egi cōtra Seium ad alia quinq;, & exegi: si postea Titius efficiať soluendo in quinq;, & ego nūc volo agere cum eo, tantominus potero agere, & cōsequi, quantū exegi à Seio: sicut enim quatenus exegi à Titio, non possum petere à Seio: ita econtra: & sic debet exponi, dū dicit [cū Seio egero,] supple & exegero. Sed secundum primā lec. glo. debet intelligi egero, supple, & non exegero: nā nō propterea possum illa quinq; quæ à Seio petij, licet nō obtinuerim, exigere à Titio: licet Titius effectus sit soluēdo: quia videor Titio fecisse pactū de nō petendo, quatenus peto à Seio: & iste casus ponit in litera secundum primam lec. Idem econuersò, q si Titius perderet illa quinq;, in quibus erat soluendo: non possem illa petere à Seio: quia conueniēdo Seium in quinque, videor sibi fecisse pactū de non cōueniendo ipsum, in plus: & iste casus non ponitur in ista litera, sed per similitudinē probať: & sic videor fecisse duo pacta: vnum vni, alterū alteri secundū istos, quæ lec. per omnes
4 reprobatur: quia hoc pactū esset gratuitū, & cōstat † q in necessitatibus nō censeť quis liberalis: vt l. rē legatā. de adimen. leg. Sed si Titius nō erat soluēdo nisi in quinque, necessitas cogebat me ad agēdū cōtra Seiū in alijs quinq;: ergo nō videbať gratuitū pactū facere alicui ipsorū. Ponit ergo gl. secundā lec. quā doc tenēt, & est vera in se: sed tu tene illā, quā dedi, quę clarior est: & in hoc differt à lec. glo. quia in illa, totū quod petij à Seio, exegi: vnde illud à Titio exigere nō possum. Sed secundum lec. vltimā gl. nō totū, sed partē. Vnde illud exigere non possum, sed partē, quam nō exegi: & sic vtrunque verū est. Secundū verò primam lec. glo. nihil exegi à Seio, quod petij ab ipso: & nihilominus à Titio exigere non possum, quod est falsum. † Sed nunc est dubium, quomodo possum omisso Titio
5 qui erat soluendo in quinque, cōtra Titiū agere ad alia quinque: nam videtur cōtra dictam l. decē. in fi. de ver. obli. glo. dicit q erat notorium ipsum nō esse soluendo in plus, & ista gl. semper allegať, q cum hodie antequā perueniat ad fideiussorem, vel pignorū possessorem, sit necesse excutere principalē: vt in auť. præsente. C. de fideiusso. q olim erit, si principalis est notoriè nō soluendo, potest agi & excussione non facta: & si opponatur exceptio, competit replicatio. Ideo dicit Bar. se consuluisse, si principalis erat vnus tyrannus, vel magnus dominus, ita q notorium erat ipsum de facili conueniri non posse, vel erat condemnatus de crimine, & bona eius confiscata: non
b admittaťb exceptio excussionis nō factæ quia notoriè est non
6 soluendo. † Ego habui hoc anno istum casum de facto, & consului q quando bona sunt cōfiscata, bene admittiť: quia debet fiscus excuti, in quē trāsiuerunt bona cū onere debitorū. vt l. tutoris. C. ad l. Iuliā de vi pub. & fiscus semper est soluēdo, & idoneus. ff. de fun. dot. l. ij. in fi. & nō reperio. d. Raph. idē tenentē, hoc dictū ergo Bar. potest saluari, si opponereť exceptio, q nō fuit fuit executus principalis condēnatus, ista enim nō admittitur, ga notoriè est nō soluēdo: sed illa, q non est excussus fiscus, bene admittiť: & ita dixi in illo cōsilio: & erat causa multū ardua, in qua etiā dubitabať: † an exceptio excussionis opposita, & nō admissa ante litem contest. reddat iudiciū postea secutum, nullū: quod dubiū per doct. malè declarať. Ego dixi sic, quòd si iudex admittere contēpsit, vt quia noluit recipere, vel recepit, & nulla replicatione facta ad vlteriora processit, an valeat processus tanquā factus in contemptū legis: ar. ff. de fer. l. j. §. nec q̄ em prętoris factū &c. Si verò opposita fuit replicatio, & iudex adhibita causæ cognitiōe ad vlteriora processit ea nō obstāte, tūc valeat: quia nō videť in contemptū legis fecisse: sed eā repulisse causa cognita. Nam nō semper talis exceptio est admittēda, vt patet ex his quæ ff. dixi. & sic ipse videtur pręcessisse: quia est casus in quo de iure admittēda nō est: & ita tacitè

tacitè pronuntiasse videtur ad vlteriora procedēdo: vt in c. ex parte. de ap. iuncta l. finautē. §. fi. de neg. gest. & l. quod in diē. §. si rationē. de compē. & ad hoc adduxit dictū Io. an. qui in simili videtur determinare, q̄n opponitur exceptio rei iudi. ad impediēdum processum, & nō fuit admissa, vt in c. ad monasterium. de re iudi. quod etiā videtur esse de mente Ang. in d. l. decem. vbi dicit q actor debet replicare, sivult iudiciū reddi nullum, & dicere quòd non interfit istius illam exceptionem obijcere, per gl. quæ est in l. nisi. ff. de pact. si verò nō fuit opposita ante lit. contest. nō redditur cōtestatio nulla: quia peruersio vnius actus ad alium, nō reddit actū nullum: vt l. j. C. de ap. & l. mācipium. §. si cōmu. diui. ff. de euict. & ita loquitur q hic in fi. no. Bar. dum dicit q hoc potest intelligi, quādo non fuit opposita exceptio, & quod idē Mart. no. in l. cōmuni diuid. in fi. Sed est dubium, licet non reddatur contestatio iam facta, nulla, vtrum saltem impediet processum ad vlteriora, nisi fiat excussio. Bal. in d. l. ij. C. commu. diui. videtur sentire q sic, & ita intelligit dictū Bar. q nisi probet actor principalē non esse soluēdo, nō possit obtinere: quia nō est aperta via agendi. Tu dic melius, q in terminis huius l. quia agitur cōtra nō obligatum ante factam excussionē potest procedere dictum Bal. &
8 istud tenet hic do. Raph. licet Bal. non alleget. † Sed si agitur cōtra obligatū: tūc postquā passus est litem cōtestari, videtur renūtiasse exceptioni dilatoriæ quatenus ista exceptio differt iudicium: & sic in toto iudicio nō potuit excipi, quominus procedatur ad secundū, si declararet ipsum debitorē, & cōdemnetur. arg. in l. Pōpo. §. j. de procu. & l. quod bona. §. si alieno. de dam. infec. cum ibi no. solùm enim hoc reperimus in sentētia excōmunicationis, quæ impedit iudicium sequēs in quacunq;
9 parte litis opponať. vt in c. j. de except. libr. vj. † & idē in simili sentētia bāni, vt no. Bar. in l. elegāter. §. si post. de cōdi. indeb. Aliæ verò dilatoriæ vt impediāt iudiciū, debent opponi ante lit. contest. aliàs perderent vim dilatoriarū, licet retineāt vim peremptoriarū, vt in d. §. si post. Si verò confitētur debitū, nō expediret vlterius prosequi: quia pro cōdemnato habeť: vt l. si reus paratus. de proc. Sed nūc est dubiū, an facta intētione poterit opponi executio? & puto q sic: quia nō impugnat sniam per l. Nesennius. §. fi. de re iud. & l. ex diuerso. in fi. soluto ma-
10 † Quæro, ponamus q tēpore quo inceptū est iudiciū cum Seio expromissore, Titius primus debitor erat nō soluendo, & sic bene fuit cœptū: sed ipso pendēte, effectus est soluendo: vult expromissor, q ille creditor dimittat eū, & vadat ad Titium, an cogať hoc facere? Cyn. mouet istā q. in auť. præsente. C. de fideiuss. sed hic videť probari, q nō, dum dicit eo tempore ex quo iudicium inter me & Seium acceptū est: & sic videtur velle q inspiciatur initium iudicij, & si tūc est bene cœptum, ex superueniēti casu nō debet variari. tene mēti. facit l. pe. §. j. ff. instit. in ratione sui dicit varietati stetur. cum concordā. ibi alleg. Item quæritur, quid ecōuerso, si aliquādo Titius fuit soluendo, nunc verò cùm iudiciū inchoatur cōtra Seium, non est soluēdo? videtur idem, vt Seius nō possit obijcere, q aliqñ Titius fuerit soluēdo, q actor sibi imputet quare non cōuenit oriri. arg. huius legis: tu dic in hoc, vt habetur ff. de fideiuss. l. si fideiussores. ff. in tex. & glos. & ibi est casus de hoc, q imò esset imputādum si fuisset negligens: non sic in simplici fideiussore qui non potest imputare creditori: quia non conuenit principalem tempore, quo erat soluendo, quinimò si fuisset illi protestatus, vel denunciasset q principalem conueniret, vt videť tex. in l. si fideiussor. §. creditor. eo. ti. de fideiusso. dic vt ibi. & ideo aliud, quia iste de quo hic, non est obligatus nisi in defectum principalis: secus in fideiussore. Vel dic, q illa l. fideiussor. loquitur iure veteri, quòd non habebat beneficium excussionis: hodie videtur secus, cùm sit eadem ratio qua non videtur obligatus, nisi in subsidium, propter exceptionem, licet
11 mero iure obligatus sit: & hoc placet. † Vltimò quæritur, q̄d si sunt duo rei debēdi, & creditor elegit vnū, & fecit eum condemnari, non tamen facta est executio, an possit agere contra alium? & videtur q non: quia hic erat in sua electione quem vellet conuenire: eligendo ergo vnū videtur sibi præiudicare contra alium. Non sic in casu huius legis, vbi necesse habuit conuenire primò Titium. Breuiter in contrarium est veritas, quia est casus in l. fi. C. de fideiuss. quod eligendo vnū ex pluribus obligatis, non præiudicat, quominus
a ad alium recurrere possit, si primo nō exegit. tene mēti illā. l. quia nota. nō sunt alia.

a Et ibidem vide per Bal. & in hūc ipsum locū, & Fran. de Are. vbi oīno per Alex. & in l. stipulatio. §. sicut. & §. si qs ita. ff. de ver. ob. & l. quot. & l. illa. §. j. co. tit. de verb. obl. Et adde q secus est in legatis. Nā onus impersonaliter iniunctum hæredi iniunctum intelligitur. vt in locis. §. allegatis.

1 ☞ *Impersonalitas circa verbum executiuum obligationis non uitiat stipulationem: & tunc reum locupletem dando, liberatur debitor: & quando uitiet?*
2 *Si promitto dare, intelligitur per me, si uero promitto dari, tunc solū factum meum est in obligatione quo curē.*
3 *Promittens decem nec dixit dare uel dari, subintelligitur dare.*
4 *Promissio facti alieni incertæ personæ ualet, & subintelligitur, uerbum dare, uel curare.*
5 *Quando ex tenore libelli apparet, quòd quis petit aliud quàm quòd sibi debetur, non cogetur reus subire iudicium, nec respondere libello.*

1 §. Labeo ait. † Impersonalitas circa verbum executiuum obligationis non vitiat stipulationem: & tunc reum locupletem dando liberatur debitor. h. d. Not. Bar. in tex. ibi: [dari,] & sic impersonaliter, quia non à se, vel ab alio: & ista impersonalitas si est circa verbū executiuū, non vitiat stipulationem: secus si esset circa verbū inductiuum obligationis, seu promissiuum, vt si diceret promittuní: nā nō
2 valet stipulatio: vt in auť. si quando[a]. de consti. pecu. sed hīc dixit, promitto tibi dari, seu q dabuntur decem: & sic fuit personalis in verbo promissiuo: & hoc ex parte promissoris: sed ex parte stipulatoris etiam si sit in verbo promissiuo, nō vitiat: vt promittis dare x. licet enim non dicat mihi, tamen subintelligitur: vt l. stipulatio ista. §. si quis ita. de verb. obl. † Si vero dico, promitto dare, per infinitiuū actiui, non esset impersonalitas, nec in promissiuo, nec in executiuo: & sine dubio valeret: quia intelligitur per me: & tūc non liberaretur dando reum locupletem, quia decem sunt in obligatione. Sed quādo per infinitiuū passiui videor promisisse curatori, q dentur: vnde decem non sunt in obligatione, sed solū factum meū, quo curem: & dando reum locupletē satis curo: & hoc voluit glo. magna hīc in prin.
3 † Item dixi, promitto decem: nec dixi dare, vel dari, subintelligitur dare: & sic idem dicitur in proximo præcedēti: vt l. promissor. in fi. ff. de consti. pecu. & hoc vult eadē glo. in fi. Idem si dixissem promitto facere, q habebis decem: nam hoc verbum, plus, importat, vt videar promisisse per meipsum dare. & hoc probatur in l. si hæres. de leg. j. allegata in glo. pro & contra. Sed opp. q ista promissio, promitto tibi dari, vel q dabuntur decem, non valeat: quia licet non vitietur ratione impersonalitatis, tamen vitiatur ex alio: quia videor promittere factum alienum. Aut enim intelligimus, quia videatur promisisse dare per me, & falsum est: quia non liberarer dando reum locupletem per d. l. promissor. in fi. quia aliud pro alio & c. cuius contrarium hīc dicitur. Aut dicimus quòd intelligimus dari per aliū: & tunc non deberet valere: quia si promitterem Titium daturum, vel quòd Titius tibi dabit, non valet stipulatio per l. inter stipulantem. in princ. de verb. obli. & insti. de inuti. stipula. §. si quis alium. Timore huius glo. hīc super ver. [dari.] facit vim in versi. [curari.] quod dicit esse in tex. quod verbū si nō esset appositum in ista promissione, non valeret. vt in ll. contrarijs: sed quando est appositum bene valeret, vt l. stipulatio. in princ. de verb. obl. quia promitto de facto suo. Item dicit glo. q fi in tex. non habetur, debeat subaudiri. Bar. autem non videtur in hoc facere vim, nec perpendit de isto contrario, quod glo. hīc dicit [noluit.] sed solum dicit sufficere, quòd ista impersonalitas nō est in verbo inductiuo obligationis, sed executiuo. do. Rapha. reprehendit Bar. per plures rationes. & adhæret glo. Ego dico
4 sic sustinendo † Bar. quia interdum quis promittit de facto alieno certæ & determinatę personæ, & non valet promissio, ni si apponatur verbum dare, vel curare: & ita loquuntur leges al legatæ in glo. Interdū de incerta persona, vt promitto dari. vel quòd dabuntur decem: & tunc valet: quia semper subintelligitur verbum, dare, curare: & ita intelligo istam gloss. & tunc remanet iste §. notabilis & singularis secūdum intellectum Bar.
5 † Vltimò not. hīc quòd quando ex tenore libelli apparet, q quis petit aliud, quam quod sibi debetur, non cogetur reus subire iudicium, nec respondere libello: vt hīc in fi. patet. nam debet hoc intelligi, q̄d iste in suo libello narrauit, qualiter talis, p̄missit si bi dari x. ponendo verba instrumēti prout fieri consue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dicto eius.do. Iason more suo solito hic multa dicit sup hoc, tu et adde quod Abb. Fe. cũ causam.de rest. referẽ. Gosi. dicit, q testis interrogatus de credulitate, & fama, & audit ad pbationem.& h.d.no.& sequit Bar. loci.cõl.inci.dã.labia mea &c.in causa contra filios.

b ¶ Litis contest. Item ad impediendũ compromissum secũdum Mod.in l.fratris.C.de transact.& Ro.in ru. de arb.in xviij. col.

c ¶ Decisiui. Inquantum do. Ias. hic ponit an instrumentũ vigore iuramẽti hẽat exe- 1
cutionẽ paratã? & in quarta limitatione dicit debere intelligi de iuramẽto decisiuo.ad qđ idẽ tenet Sozi. 2
cõsi. inci.d. labia mea aperiat: visis & consideratis. 3
4
5

1 † Quia quando vnus ex litigatoribus defert alteri iuramentum per quod lis decidi[a] credere vel confidere de aduersario: quia facit eũ iudicem & testem in causa: vt C.de fideiusso.l.fin. merito post titulũ præcedentem qui sub titulo seu rubrica generali, de rebus creditis, fuit præmissus, propter frequẽtiam cõtractus congruè subijcit[b] iste titulus ante omnes alios, propter
2 experientiã fidei & credulitatis. † & tractatur hic de iuramento de decisiuo litis, cuius tres sunt species, de quibus rubrica facit mentionẽ, & dicitur de veritate. & hoc est quod voluit l.quoties. ff.eo.dum dicit propter rẽ, & veritatẽ, secundũ Gul. & de-
3 fert super eo, †quod fuit de præterito, vel est de præsenti: & in hoc differt à titulo, de iureiurãdo, quod est in decretalibus: quia illud tractat de iuramento de futuro, vt si quis iurat aliquid se facturũ, de quo in isto titu. non fit mẽtio, nisi in vno loco: vt ff.eo.l.si duo.in fi. nec in C.eo.tit. sed de ipso fit mentio in alijs partibus iuris, quãdo ponitur ad confirmationẽ alicuius contractus validitũ enim esset inualidus seu inualidandus, tũc defertur vt valideat vel obliget, veluti si quando est inualidus ex priuilegio minoris ætatis. vt l.j.C.si aduer.ven. & in auth.sa-
4 cramenta.ibi posita. † sed iure canoni. validat quacũq; ratione sit inualidus, dummodo possit saluari sine interitu salutis æternæ: vt in c.cum cõtingat.extra eo.tit.& per totũ, nisi sit cõtra bonos mores: vt in c.nõ est obligatorium. de reg. iuris. lib. vj. vel contra vtilitatem publicã principaliter: vt in eo. c.si dili genti. de foro compe. vel nisi fuerit dolo, vel metu præstitum, seu tendebat in præiudicium alterius, vt in c.ij.de pact. lib.vj. quod plenè prosequere: vt not. Bart. in l.si quis pro eo.ff. de fideiuss. vbi ponit pulchrũ tractatũ ad hoc, & solum tradidit ad istũ finem. s. ostendendũ, qualiter iuramentũ hodie de iure canico sit seruandũ, posito q possit seruari sine interitu salutis ęternæ: quia nõ semper propterea est seruandũ, & istud facit te intelligere istũ tractatũ valdè vtilem, ad quod semper recurri-
5 mus. † Et no. hic in gl. rubricæ q iuramentũ testis est de veri-
a tate: & sic si iuraret de credulitate, nõ staretur dicto eius. [a] Sed certè tex. iuris canonici dicunt, q interdũ interrogat de credulitate: vt in c.cum dilecta.de accus.& glo.in l.ij.§.itẽ Labeo. de aqua plu.arcen. quę incipit, [sic igitur.] de hoc vide in Spe. de teste.§.j.ver.itẽ quod deponũt de credulitate.in xij.co.circa fi.

1 ☞ Iuramentum fuit inuentum ad lites expediendas.
2 Exceptio iurisiurandi est exceptio litis finitæ, & potest opponi ad impediendum litis contestationem.
3 Iuramento soluto expediũtur lites, quãdo defertur iuramentũ uoluntariũ extra iudicium lite non inchoata: sed in necessario iuramento debet sequi sententia iudicis.
4 Iuramentum necessarium est triplex: quia interdum defertur in defectum probationis, uel ad probationem supplendam.
5 Interdũ ad innocentiã purgandã, & dicitur iuramentum purgationis seu conscientiæ.
6 Interdum defertur non in defectum probationis ad eam supplendam, sed ad eam de no

De iureiurando. *Rubrica.*

☞ *Quando unus ex litigatoribus defert alteri iuramẽtum, per quod lis decidi tur, dicitur credere uel confidere de aduersario, quia facit eum iudicem, & testem in causa.*

Iuramenti decisiui litis tres sunt species.

Iuramentum litis decisiuum defertur super eo, quod fuit de præterito uel de præsenti.

Iuramentũ de iure canonico in quibus casibus nõ teneat?

Iuramentũ testis est de ueritate, et interdũ de credulitate.

uo fiendam, licet nulla alia indicia sint: & dicitur iuramentum in litem.

LEX I.

1 MAximum. † Iuramẽtum de quo tractatur in hoc titulo fuit inuentũ ad lites expediendas: & interdum solo iuramento expediuntur: interdum mediante iudicis sententia,
2 vnà cũ iuramẽto. h.d.in effectu. † Ex primo dicto patet q exceptio iurisiurandi est exceptio litis finitæ sicut exceptio transactionis, vel rei iudicatæ: ideo potest opponi ad impediẽdum
b litis contestationem, [b] quod dic vt ff.e.l. nam & postea.in prin.
3 † Quantum verò ad secundũ, dic q solo iuramento expediuntur, quando defertur iuramentũ voluntariũ extra iudiciũ lite non inchoata: sed mediante sententia iudicis vnà cum iuramẽto, qũ defertur iudiciale, vel à iudice solo in defectũ probationis, quod est necessariũ: nam post iuramentũ sequit sen-
4 tentia. quod dic vt ff.eo.l.nã & postea.§.fi. † Vltimò scias q iuramẽtum necessariũ est triplex: nã interdũ defert in defectum probationis, vel ad probationẽ supplendam, de quo.ff.e.admo-
5 nendi. & C.eo.l.in[1] bonæ fidei. † Quoddã in defectum probationis non ad ipsam supplendam, sed ad innocentiã purgandam: & hoc dicitur purgationis, seu conscientiæ, de quo habetur inl. præsenti. §. sicubi. C. de his qui ad eccle. cõfu. & de pœ-
6 iudi. qui ma. iud. auth. nouo iure. & de fal. l. vbi. † Quoddã est, quod defertur non in defectum probationis ad eam supplendam: sed ad eam de nouo fiendam, licet nulla alia indicia sint: & hoc est iuramentum in litem: de quo ff. tit. proxi. quod interdum est super actione, vt in arbitrarijs ratione doli aduersarij: vt in l. actionibus. ff. tit. j. & l. seq. C. vnde vi.

1 ☞ Transactio potest sumi ut genus: & tunc dicitur recessum à lite: & comprehendit etiam sententiam, & iusiurandum.
2 Transactio ut species fit de re dubia, & lite incerta, aliquo dato uel retento.
3 Transactio in specie sumpta dicitur contractus innominatus.
4 Quilibet contractus ultro citroq; obligatorius largè potest dici permutatio.
5 Iuramentum litis decisiuum maiorem habet authoritatẽ, quam res iudicata: & quare?
6 Contractus qui solo consensu contrahuntur, dicuntur maioris authoritatis, quam illi in quibus requiritur consensus, & etiam alia, puta, res uel uerba.
7 Sententia, transactio, & iuramentum se habent ut excedentia, & excessa.

LEX II.

1 IUriurandum. † Ex primo dicto huius l. iũcta gl. mag. in prin. quæ dicit, q transactio potest sumi, vt genus, & dicitur istud, recessus à lite, & sic cõprehendit omnẽ actũ,
2 per quẽ à lite recedit, etiã sententiã, & iusiurandum: & põt sumi vt species, † vt illa quæ fit de re dubia, & de lite incerta alio quo dato vel retẽto: & de isto loquit[a] titulus de transact. ff. eod. sed de prima loquitur iste titulus. Patet secundum Bartol.
3 quòd † transactio in specie sumpta, dicit[b] contractus innomina tus: quia nõ habet speciale nomen, sed retinet sibi nomẽ gene ris, sicut & pmutatio in specie sumpta, quę est cũ pmutatur titulus, de rerũ pmutatione: nã ideo dicit cõtractus innominatus
4 quia nõ habet speciale nomẽ, sed retinet sibi nomẽ gñis, † cum quilibet cõtractus vltro citroq; obligatorius largè posit dici pmutatio: vt emptio, vel vẽditio: qa permutat res cũ pecunia:
5 & istã doctrinã tradit gl. C. de re. pmut. sup rubrica. † secundũ verò dictũ hui[c] l. dũ dicit, q habet maiorẽ authoritatẽ: quã res iudicata. gl. in fi. as signat rationẽ: q nõ est bona: secundũ Gul. de cu. qa nõ ꝓcedit nisi in iuramẽto iudiciali: ī quo interuenit authoritas iudicis: nõ autẽ in volũtario in quo authoritas iudi cit nõ interuenit: nec in necessario, quia nõ interuenit voluntas partis: & tũc tex. hic generaliter loquit, & sic cõprehendit
c oẽs species iuramẽti decisiui. [c] Dic ergo q est maioris authoritatis, qa facilius expedit[e] per iuramentũ. (cũ multa solẽnitas nõ sit necessaria) quã per sententiã, in qua sn̄ia multa sunt neces-
6 saria: vt C. de sen. pro. la. † & cõtractus qui solo consensu cõtrahunt, dicuntur maioris authoritatis, quã illi in quibus requiritur consensus, & etiã aliud: puta, res vel verba: vt l. iurisgẽtiũ.
7 §. de pact. † Vltimò no. gl. magnã, ex qua no. quod ista tria remedia, scilicet, sententia, transactio, & iuramentũ se habent vt excedentia & excessa, vt in simili no. gl. ff. tit. j. l. certi cõdictio. ista tamẽ gl. indigeret suppletione in multis: sed in legib[9] particularibus de quibus mentionẽ facit, patent suppletiones.

Iura mento

1 ☞ Iuramento præstito aduersario deferente standum est, quo ad ipsos litigantes: non quo ad extraneos.
2 Verba legis uel statuti non frustra iudicantur apposita.
3 Iuramentum calumniæ excusat à præsumpta calumnia: & an ab expensis litis?
4 Iuramentum unius non facit præiudicium alteri, qui in illo non consensit.
5 Factum matris non potest nocere filijs, in his quæ sunt magni præiudicij: nec prodesse in præiudicium alterius.
6 Mater iurando se esse prægnantem, ex tali iuramento mittitur in possessionem bonorum illius: licet ex alio esset prægnans: & ad quid prosit hæc missio?
7 Filius constituitur in quasi possessione filiationis ex facto parentum: nec tamẽ fit præiudicium ueritati, quominus possit probari contrarium.
8 Iuramentum decisorium, an possit deferri in criminali? & nu. 10.
9 Contra iuramentum decisorium uoluntarie præstitum non admittitur probatio.
10 Accusatus deferens iuramentum accusatori & iuret, præiudicat sibi in pecuniaria, non in corporali pœna.
11 Iuramentum an possit deferri in causa matrimoniali?
12 An possit deferri in causa monachationis.

LEX III.

1 AIt prætor. † Iuramẽto præstito aduersario deferẽte stãdũ est quo ad ipsos litigãtes, nõ quo ad extraneos. h.d. Bar. vi q; quasi ad fi. l. vi q; ad ver. [iurari,] & ponit hic partẽ verborũ edicti qđ loquebat, qñ actor defert reo, & reus iurauit se non teneri: nã dicebat edictũ, q nec in reũ neq; in successores ei[2] dabat amplius actio actori: vt patet hic iũcta l. ait prætor. in prin. ff. e. & hic exponit vnã
2 particulã verborũ: ibi, alterã. † No. primò in ver. [nõ frustra.] q verba legis nõ frustra iudicant[a] apposita: q est notãdũ ad interpretationẽ statutorũ, vt nunc; debeamus interpretari tali-
a ter, q aliq; verbũ fuerit frustratorie[a] positũ, pro hoc q habet in l. j. q metus cau. in tex. & in gl. & vide qđ ꝑ hoc not. in addi. Spe. in ti. de sen. §. qualiter. in addi. quę incipit, [vt lit. contest.] Itẽ no. ibi [alioqui facilius.] q nõ debet esse in ptate debitoris se ab obligatione eximere: similiter nec in ptate alicuius aliq; præiudiciũ alteri facere. facit l. ne in potestate. ff. de arbitris. &
3 de iudicijs. l. ij. §. sed si agãt. in fi. † Itẽ no. in §. vnde Marcellini. circa mediũ: q iuramentũ calũniæ excusat à præsumpta calumnia. facit c. ij. de iura. calũ. Sed an ab expensis litis? dic vt in l. qui solidũ. de leg. ij. & in auth. de iud. §. oportet. & in auth. gñali-
4 ter. C. de episco. & cle. † No. etiã q iuramẽtũ vnius nõ facit præiudiciũ alteri, qui in illo nõ cõsensit, vt hic: & idẽ est de iure ca-
5 nonico: vt in c. ij. de pactis lib. vj. † Vltimò not. q factũ matris nõ põt nocere filijs, in his quę sunt magni præiudicij, nec prodesse in præiudiciũ alterius: sed in his quæ sunt modici præiu-
6 dicij, sicut etiã hic, patet. † qa tunc iurãdo se esse prægnantẽ ex tali, mittit[c] in possessionẽ bonorũ illius, acsi ita esset: posito, q nõ ex illo, sed ex alio sit prægnãs: quia hæc missio prodest quã-
7 tũ ad alimẽta, nõ aũt quominus possit probari, q nõ sit ex illo, vt hic patet: † cõstituit[c] etiã filius in quasi possessiõe filiatiõis, ex facto parẽtũ, qđ dic, vt l. nõ nudis. & l. nõ epistolis. C. de pro-
8 ba. nõ tñ sit ꝑiudiciũ veritati, quominus possit probari cõtra-
b rium, vt ff. de probatiõibus l. fi. † Vltimò gl. hic format tres quę-
b stiones. de prima qõne, an in criminali[b] possit deferri iuramẽtũ decisoriũ: tractat Bar. in l. maritus. ff. de quæstio. & canonistæ in c. fi. e. tit. Breuiter dic, q si de crimine agitur ciuiliter ad pœnã applicãdã parti, sine dubio põt deferri, vt hic, in ver. qua cunq; ibi dũ dicit [siue pœnali actiõe.] qa cã est priuata. Si verò criminaliter ad pœnã publicã personalẽ, vel pecuniã applicandã fisco, causa nõ est priuata: & sic nõ põt reipub. fieri præiudiciũ ꝑ priuatos: vt s. de pact. l. si vnus. §. itẽ ne experiar. & §.
9 si paciscar. & propterea dixerũt quidã nõ debere deferri. gl. tñ hic videt aliter sentire per l. eũ qui. §. in popularibus. ff. eo. vbi causa erat publica, & tñ deferri: sed certè parum videtur facere: quia loquitur in actionibus popularibus, in quibus licet verta tur vtilitas publica quo ad quid, pœna tñ in eis applicatur parti: vt l. si quis id quod cum ibi no. s. de iurisd. om. iudi. Breuiter dic, q aut loquimur de voluntario, aut iudiciali, aut de necessario. Primo casu, si quidem qui vult accusare, deferat ei quem vult accusare, & ille iurat se nõ cõmisisse maleficiũ: istud iuramentũ seruatur quantũ ad deferentẽ: quia si vult postea accu-
10 sare, non põt, per l. si maritus. §. si negauerit. ff. de adult. non tñ fit præiudicium reipublicæ quominus iudex ex officio põt inquirere, & quominus alius accusator admittat[c] etiam absq; eo, q probet de prꝑuaricatione primi deferentis, cũ non interue-

a ¶ Fruſtratorie. adde q verba cõtra naturã suam latè interpretata, qũ aliàs dispositio redderet fruſtratoria, nisi dicta interpretatio fieret. text. est in c. si ciuitas. de sen. excõ. quẽ allegat Abb. consil. xxvij. & consil. lxij. ij. lib.

b ¶ Criminali. adde Alex. consil. lxvj. lib. j. vbi an idẽ sit ī causa magna pecuniaria?

c ¶ Matrimoniali. An in cã matrimoniali sit iuramentũ deferendum, vide Lud. Roman. consil. lxx.

niat authoritas iudicis: & sic non obstat §. in popularibus. qui debet intelligi qñ interuenit. Si verò ille qui dicebat crimi-
a nosus detulit accusare voluit, & ille iurauit: tale iuramentũ parũ, aut nihil operatur: quia in criminali requiritur sentẽtia, nec sufficit sola cõfessio: vt l. iul. ff. de confes. melius ī l. si cõfessus. & ibi no. ff. de custo. reo. vnde posito, q talis delatio habeat vim cõfessionis, secundum quod tenet hic Iac. butr. non propterea sufficit in cri-
b minali ad sententiã ferẽdam cõfessio extraiudicialis. vt not. in l. capite quinto. de adulte. licet secus in ciuili: vt l. generaliter. C. de non num. pecu. Secũdo casu, de iudiciali quod defertur à parte parti iudi ce approbante, si quidẽ, accusator vult deferre accusato, & sic ad absolutionẽ fiendã, iudex nõ debet in hoc authorari, cũ ille nõ prosequat causam suã, sed publicã: vt in iuribus. s. allega. Si eñ authoritatẽ ꝑstitit, & ille iurauit se non criminosum, videtur q propter authoritatẽ iudicis fiat præiudiciũ reipublicæ in hoc vt nõ admittatur alius accusator, nisi doceat de prævaricatione primi deferentis: vt in d. §. in popularibus. maximè si secuta fuit absolutoria: vt in l. fi. §. cuiusdam. de accusatio. ecõtrà vero si accusatus defert accusatori ad cõdẽnationẽ fiendã, & ille iurauit: ex hoc accusatus debet cõdẽnari. Fuit hic varietas inter Gul. qui dixit, q non, quia in criminalibus requiruntur probationes luce clariores: & inter Iaco. but. qui voluit, q sic, qa si accusator defert accusatori videtur cõfessus crimen in casu quo accusator iurat, & cõstat ex cõfessiõe, nõ rõne iurisiurãdi, et effectus est magn[9], qa cõtra cõfessionẽ admittit pro-
9 batio in cõtractu: vt l. cũ falsa. C. de iuris & fac. igno. † Sed cõ-
10 tra iuramẽtũ nõ: vt ff. l. pxi. §. dato. & l. nã & posteà. §. j. † mihi videt, q licet iuramẽtũ detulerit, nõ propterea videt fateri crimẽ in casu quo videt, quia non necessariò hoc sequit: sed bene fateor q cẽsẽt cõsentire: vt condẽnet ac si crimẽ cõmisisset: & dico, q si quidẽ veniebat pœna imponẽda pecuniaria, potuit sibi præiudicare per suam cõfessionẽ: & sic condẽnabitur virtute iuramẽti, nec poterit cõtrariũ probare. Si verò pœna corporalis, tũc nõ potuit sibi præiudicare, cũ non sit dñs membrorũ suorũ: vt l. liber homo. ad leg. aquil. & sic illo nõ obstãte iudex ex officio quæret de eius inocẽtia. vt l. si nõ defendant pœnæ, & l. j. in fi. de quæstio. nec eũ condẽnabit de iuramẽto solo.

Circa tertiũ verò. s. iuramẽtũ necessariũ, si quidẽ quærimus an iudex possit deferre accusatori, qui semiplenè probauit ad supplendã ꝓbationẽ, dicendũ q nõ per rationẽ: de qua. s. quia debẽt esse ꝓbatiões luce clariores: vt d. l. sciant. & ita intelligo dictũ Gul. econtrà verò si vult deferre iuramentũ accusato ad purgationẽ, quia actor nõ ꝓbauit: si quidẽ erat exclusus accusator à probãdo per lapsum terminũ, põt deferre. quinimò debet etiã in causis arduis: nec aliter debet absoluere: vt in l. vbi C. de fal. & in dicta auth. nouo iure. de pœna iu. si verò non erat exclusus, et poterat ad huc probare: nõ debet deferre, quia datur in defectũ ꝓbationis, & nõ põt dici defectus, quousq; admittatur ad probandũ. arg. s. eod. l. non oĩs. §. & cũ pecunia. &
11 de condi. ob cau. quod seruus. † Quãtũ verò ad secundã quę-
c stionẽ gl. an possit deferri in cã matrimoniali[c] dic q ei qui negat matrimoniũ deferri non põt: aliàs esset in potestate partiũ matrimoniũ dissoluere, quod esse nõ debet, cũ sit indissolubile. vt no. in l. diuortio. s. de neg. gest. ī gl. iũcto tex. huius l. post prin. in rõne sui, ibi, [aliòqui &c.] Sed ei qui asserit matrimoniũ fuisse cõtractũ, bñ põt deferri per illũ qui negat: & si iurabit, habetur matrimoniũ pro contractu: quia bene possunt de nouo cõtrahere, licet contractum non possit dissoluere: & hoc si erit solutus, & soluta, & habiles ad cõtrahendum: aliàs non fieret præiudiciũ alteri solum homini cum altero: vt in c. super eo. q de eo cog. cõsan. vxo. suæ. & ar. hic circa fi. quia nõ debet alteri præiudicari: & hoc, in iuramẽto voluntario, vel iudiciali quo partes consentiũt: sed in necessario, quod defert solus iudex, dicẽdũ est, quod nec etiã ei qui matrimoniũ asserit semiplenè deferendũ est in defectũ probationis, cum sit causa magni præiudicij: quia habet instar seruitutis. ita not. Bald. in l. in

Universidad de Salamanca
Biblioteca

bonæ fidei. C. nisi sint magnæ præsumptiões in cõtrariũ:et si nobilis,et diues peteret puellã inopẽ,& denegarẽ asserẽs se matrimoniũ cũ illa cõtraxisse,& illa negat:nã illud est verisimile.q nobilis veritatẽ dicat,& deberet sibi deferri secundũ Io.an.in c.fi.extra eo.ti.nõ sic si ageret de dissolutiõe matrimonij,in qua vertit ad huc maius præiudiciũ. †De altera verò quæstione glos.dic vt in d.c. fi. quia causa monachationis assimilat causæ matrimoniali,cum agatur de matrimonio spirituali,vt in.c.inter corporalia.de transla.præla.

1 ☞Iurari debet eo modo quo defertur,ad hoc ut prosit iuramentum:dum modo sit licitus modus,& postquam est iuratum,habetur pro ueritate.
2 Iudæo potest christianus iuramentum deferre per deum,in quem credit.
3 Iuramenta solẽnia quæ præstantur ex forma iuris,uel statutorum,debent præstari super sacrosancto Dei euangelio,& quid de consuetudine,si non sunt solennia?
4 Iuramentum si habet uim probationis,habet etiam uim sententiæ.
5 Si lex uel statutum dicat,q contra instrumentum nulla posit obijci exceptio, quominus executiõi mandetur,tamen poterunt opponi exceptiones quæ ex alijs statutis uel capitulis statutorum oriuntur.

1 § Iurari autem. †Iurari debet eo modo quo defertur ad hocvt prosit iuramentũ,dũmodo sit licitus modus:& postq̃ est iuratũ,habetur pro veritate.h.d.l.seq.quę incipit[si neq;.]Et diuide pro clariori intellectu. Nam primo loquitur quando iuramentũ fuit delatum vno modo,& fuit iuratum alio modo,quo casu nõ prodest iuranti,etiã si vterq; modus fuerit licitus:& hoc in ĩsto §.cũ primo.l.seq.vsq; ibi[q; si exegerit.]Secundo loquitur qñ fuit iuratũ eo modo,quo fuit delatũ:quo casu,pdest, etiã si ille modus nõ sit in vsu,dũmodo nõ reprobatus vsq; ibi[diuus pius.]Tertiò loquitur qñ simpliciter fuit datũ nõ expresso aliquo modo,& ille iurauit non per modũ cõsuetũ,sed per suã superstitionẽ, puta,per aliquẽ sanctũ in quẽ habebat deuotionẽ: licet enim nõ sit modus prohibitus,tñ prodest iurãti:quia delatio intelligitur facta,vt iuret,secundum modũ consuetũ s.per deũ,& sancta dei euãgelia:tita intelligo illum ver.diuus.licet gl. & doct. videant intelligere de superstitione improbata:sed nõ placet, quia de illa loquit verſi.sed si quis illicitũ,qñ ergo est reproba, puta per †Apollinẽ,tunc etiã si sit iuratũ secundũ modum & formã,quibus delatũ est,nõ prodest iurãti : & hoc dicit ibi: hoc tñ intellige qñ ambo sunt eiusdẽ secte vt ambo christiani: si aũt diuersarum,vt qñ christianus deferat Sarraceno, vel Iudęo,põt deferri per deum illius.& deferendo simpliciter,videtur actũ,q iuret per deũ,in quẽ credit:& istud videtur sentire gl.in §.diuus.inquantũ dicit,q aliqui in tex.nõ habẽt dictionem,nõ. & tunc dicit gl. pone casum in Iudæo vel Sarraceno qui iurauit per deum suũ,& sibi prosit:sed si habes dictionem nõ,debes ponere casum,qñ christianus defert christiano:quia nõ debet iurare per deũ alienũ:tene mẽti.in d.verſ.dato.ponit de effectu iuramẽti.Circa primum casum,qñ detuli vt iurares per deũ,& iurasti per caput tuũ,videt dicẽdum idẽ esse ecõuerso,si detuli vt iurares per caput tuũ,& iurasti per deum, vt tibi nõ prosit,qa nõ seruasti formã:licet melius & fortius iurauerís:sed nõ cẽsetur melius quo ad me,postq; in illo non cõsensi.
3 facit ff.de vsu & habi.l.fi.in fine.†Circa secundũ,notandũ est, q loquitur de iuramẽto,q deferr pars parti:vnde põt deferre vt sibi libet,etiã si deferatur per iudicẽ,vel aliũ superiorẽ,vt cõtingit in iuramẽtis solẽnibus,quæ præstantur ex forma iuris, vel statutorũ.debent enim præstari super sacrosancto dei euãgelio,nec sufficeret tãgere aliã scripturã:vt no.in c.vt circa.de elec.li.vj.Si aũt nõ sunt iuramẽta solẽnia,quæ præstant ex forma iuris,cõsuetudo introduxit,vt sufficiat tangere scripturã,
4 in qua repræsentatur lib.euãgeliorũ.†Vltimò not. in §. dato. in fi.q si iuramentũ habet vim probatiõis,habet etiã vim sententiæ,vt in ea.l.sed si possessori.§.fi.& vim iudicij,seu litis cõtestatæ,vt ff.eo.l.nam & postea.§.si is qui tempori. & l. qui iurasse.in fin.habet etiã vim solutionis,vt in l.iusiurandum.quæ
5 illam sequitur.†Not.etiam illam glo.in illo.§.dato.in argu.q quantuncunq; lex,vel statutum dicat,q contra instrumẽtum,
a vel laudum nulla possit obijci exceptio,[a]q ominus executio ni mandetur:nihilominus poterunt opponi exceptiones.quę ex alijs statutis,vel capitulis statutorum oriuntur:& ad hoc allegatur tex.cum glos.in d.ver.dato.quod habetur in l. nam & posteà §.j.& in l.ita pudor.C.de adul.per glos.& Bart.in l.j. in prin.ff.quod vi aut clam.

1 ☞Delatio iuramenti intelligitur,ut incontinenti iuretur:uel remittatur: & quando possit iurari ex interuallo? & nu.4.
2 Si ille qui detulit remisit,& gratiam fecit uolenti iurare incontinenti, habetur pro delato,& iurato.& nu.1.
3 Acceptans delationem iuramenti potest ex iusta causa petere à iudice terminum ad deliberandum,quid habeat iurare.& nu.5.
4 Qui detulit iuramentum potest ex iusta causa, & re integra delationem reuocare: ut si superuenerint sibi nouæ probationes.

LEX VI.

NOn erit ratum.

1 Si neque. †Delatio intelligitur,vt incontinenti iuretur,vel remittatur:sed si remittatur,pro delato & iurato habetur:& remittere est volẽti iurare gratiam facere.h.d.tñ cum l.seq.Bart.& diuidit. nam primo loquitur,quando delatio iuramenti fuit suscepta, non tamen fuit iuratum incontinenti,sed diuertit acceptans ad extraneos actus,& posteà volebat iurare,an sibi prosit: & certè non:quia delatio intelligitur facta,vt iuret incontinenti: aliàs
2 habetur pro non facta.†Hoc verum, nisi vel ei iurare volenti incontinenti,ille qui detulit remisit,& gratiam fecit: quia fortè perpẽdebat,q ille voluit iurare,& ipse sciebat q iuraret falsum:vnde noluit esse author periurij:tunc enim etiam si posteà iuretur,ista responsio prodest,perinde ac si iuratum esset,et
3 hoc cum prin.l.seq. vsq; ad verſi.sed si nõ suscepit.† Adde illã acceptationem.s.nisi post acceptationem petierit à iudice terminum ad deliberandum,quid habeat iurare: quia terminus ex iusta causa debet sibi concedi,vt ff.eo.l.iusiurandũ & ad pe
4 cunias §.j.& tunc poterit iurare etiã ex interuallo,& procedit,†nisi fortè qui detulit ex iusta causa, delationem reuocauerit,quod potest facere re integra,puta,si superuenerint sibi probationes,quę à prin.nõ erant:& iste est casus in l.si quis iusiurandum.C.eo.ti.secundum vnũ intellectum,& verum: licet quidam dicant,quod postq; fuit acceptatum, non possit reuocari delatio:vt no.ff.e.manifestè.quod põt procedere, quando iusta causa non subesset:quia eædem probationes suberant tẽpore delationis,quæ nunc:tunc sibi imputet,si detulit,vt l.si is à quo.nisi,vt in pos.leg.& l.qui bona.§.de illo.de damno infect.Itẽ adde aliã limitationẽ,q ex interuallo auditur volẽs iurare,nisi ille qui detulit,instet q iuret:tunc enim proderit,etiã si ex interuallo iuret,ratione nouæ voluntatis:debet ergo hoc intelligi:quando eo inuito vel nõ consentiente vult iurare,seu iurauit ex interuallo.Interdum nondum acceptauit delationem,& diuertit ad extraneos actus,& posteà vult acceptare: tunc loquitur ver.quod si nõ valet,q non põt inuito deferente:quia intelligitur detulisse cum hac conditione, q incõtinenti accepteret:aliàs habetur delatio pro non facta: & ista cõditio non habet vim remissionis,sed reuocationis:quia remissio fit
5 de iuramẽto acceptato,& volenti iurare.†Sit ergo cautus aduocatus,qñ dubitat,quid habet iurare: q non petat terminum ad deliberandum,vtrum velit acceptare, vel non deberet sibi dari,nec posteà posset iurare:sed accepter:& posteà petat terminum ad deliberandum,quid iuret:& ita intelligit Bart. hic in d.l.iusiurandum & ad pecunias.§.j.vel dic,vt ibi dicam.

1 ☞Ex iuramento oritur exceptio reo,& eius successori etiam in rem: & impedit litis contestationem,nisi requirat altiorem indaginem.
2 Exceptio alicui competens super aliqua re,uel contra aliquem occasione alicuius rei, transit in singularem successorem illius rei.
3 Exceptio litis finitæ,ut iurisiurandi,impedit litis ingressum.
4 Verba,actionem non dabo,in lege uel statuto posita,non tollunt ipso iure potestatem agendi in ciuilibus.sed parant exceptionem:secus in criminalibus.
5 Exceptio intentionis quæ præsupponit actionem actori non competere,si non est litis finitæ,non impedit litis ingressum,nisi ultra eam statim producatur instrumentũ, puta solutionis.
6 Si petitur longus terminus ad probandas exceptiones litis finitæ,debet lis contestari reseruatis ipsis exceptionibus post litem contestatam.
7 Si posteà fiat probatio intra terminum,non proceditur ulterius, & pronuntiabitur nullum quicquid factum est.& quid si non opponantur ante litem contestatam?

Vide

8 Vide plures exceptiones quæ impediunt initium iudicij:licet non sint litis finitæ.
9 Iudex inuito opponente non potest reseruare post litem contestatam exceptionem litis finitæ,si non requiritur altiorem indaginem.

LEX VII.

1 Ait prætor. †Ex iuramento oritur exceptio reo,& eius successori etiã,in rem: quæ exceptio impedit cõtestationem nisi requirat altiorem indaginem.h.d.cum l.seq.nam & posteà.
2 †Not.ibi,[& si in rem.] exceptio alicui cõpetens super aliqua re,transit in singularem successorẽ illius rei:similiter competens contra aliquẽ occasione alicuius rei,transit contra singularẽ successorem eiusdẽ rei,vt ff.pro socio.l.idẽq;.in fin.& ff. cõmuni diuidũd. l. in hoc iudiciũ, circa mediũ:secus in actione personali,quæ non trãsit sine cessione,vt ff. vsufr. quemadmo.ca.l.iij.in fi.quod dic vt plenissimè not.per Dy.& Bart.in
3 l.si Titius.§.si prius.ff.de aqua plu.arcẽd. †Item not.in l.nam & posteà.in prin.quòd exceptio iurisiurãdi, impedit inchoari iudiciũ,tum ex eo,quia est exceptio litis finitæ,vt colligitur ex.l.j.ff.eod.iuncto.c.j.de lit.contesta.lib.vj.tum propter ver
4 ba edicti prætoris,quæ dicunt,† actionem nõ dabo. Nam dicit hic Bart.notabiliter,q vbicunque lex ita loquitur, vel statutum, oriretur ex tali lege vel statuto, exceptio habẽs impedire initiũ iudicij,vt nõ teneatur respondere libello,per istum text.& per l.j.ff.ad Mace.talia tamen verba non tollunt ipso
a iure [a] potestatem agendi in ciuilibus,secundum Iacob.de are. quia nec tollunt obligationẽ ciuilem,nec actionem:sed parãt exceptionem, vt patet ex.d.l.j.§.j.iuncta.l.qui naturalis.ff.ad Maced.secus in criminali:quia impediunt ipso iure accusare.
5 ita no.Barto.in l.j.ff.ad Treb.addit Bartol.quòd † omnis exceptio intentionis, vt illa quæ præsupponit actionem actori non competere, similiter impedit initium iudicij,non ex eo q sit exceptio litis finitę:sed propter regulam,quę est sine actione:vt l.si pupilli.§.videamus.de neg.gest.quod etiam videtur tenere Spe.licet Bartol.non alleget in tit.de excep.§.ij.versic. vt autem.& facit quod not.glos.in l.vbi pactum.C.de transac. sed istud videtur expresse hodie contra tex.tamen glos.in d.c. j.de lit.contesta.lib.vj.super versſ. [defensionẽ.] vbi ponit exemplum in exceptione solutionis,sicut loquitur Bart.quæ dicitur magis defensio,quàm exceptio.& dicit ibi glos.relata ad text.quòd talis exceptio cum nõ sit de lite finita, non impedit initium iudicij:sed debet opponi post lit.contest.in vim peremptoriæ:& miror quod Bar.hoc nõ viderit.Bene puto Bar. dicere verũ, si reus obijciat exceptionẽ, & statim probat producẽdo instrumentũ solutionis, quasi tũc deducatur in notorium iudicii:sed si non probaret statim,tunc etiã si peteret terminũ ad probandũ incõtinenti, non deberet sibi concedi, sed cõpellatur ad cõtestationẽ lit.& ita intelligo text.in illo c.& idẽ dico in omnib' exceptionibus alijs,quæ nõ sunt exceptiones litis finitæ,sunt tamen tales quæ possunt obijci ad initium iudicij:de quibus statim dicã,vt ita demũ hic fieri possit,si sta
6 tim probãtur vna cũ obiectu exceptionis: † sed exceptiones litis finitæ etiã si tunc non probatur,sed petitur terminus breuis ad ipsas probandas,debet sibi cõcedi: sed si peteretur longus terminus,nõ cõcederetur:sed cõpelleretur litem cõtestari reseruata dicta exceptiõe post lit.cõtest.vt est hic text.cũ gl.in verbo aut.& dicit Bart.in l.ille à quo.§.si de testamento.ff.ad Treb.& in l.prętor.§.j.de dam.infect.q ista reseruatio operatur hoc,† q si postea fiat probatio intra terminũ, non proceditur vlterius,& pronũtiabitur nullũ quicquid factũ est:quod perpetuo tene mẽti:sed si non fuisset opposita exceptio,& per cõsequens non facta reseruatio:tũc perderet vim dilatoriæ:& licet posteà probaretur,nõ pronũciaret nullũ quicquid factũ, nec impediret ad vlteriora procedi:sed dabitur pro reo:& ita debet intelligi quod habetur in l.eleganter.§.fi post.de cõdic.
8 indeb. †Et not.quia quod.s.dixi non reperio ab alio dictum ad cognoscendum differentiam inter istas exceptiones. Sunt autem plures aliæ quæ impediunt initium iudicij,non tamen sunt exceptiones litis finitæ, vt exceptio præscriptionis: vt l.j. in fi.ad Treb.quod dic,vt l.fi.ff.pro suo.per Bart.Item pactum de non adeundo iudicem:vt not.Bal.C.de pact.l.postquàm liti.per.l.iij.in princi.ff.de condi.ob causam.Item exceptio præiudicialis:vt not.in d.c.j.in nouella.Item omnis exceptio notoria,vt ibidẽ no.& etiã in addi.Spe.in ti. de excep.§.dicto ver.quod aũt. Itẽ exceptio,quẽ de euictiõe tenet actio,vt C.de fi de instru.& iure hastæ fiscalis l.& si iustũ, li.x.& per Bar.Itẽ exceptio renũtiationis litis:vt d.l.postq; liti.tñ illa põt dici litis finitæ:& adde q de ista materia no. Bal.in l.edita.C.de edẽdo in xiij.opp.& Bar.in l. fin.ff.sed si stipulator.s. de eo per quẽ fac.
9 est.†An aũt si nõ habet altiorẽ indaginẽ,põt iudex eã reseruare post lit.cõtesta.inuito opponẽte:dicit Bal.in l.j.C.qui accu. non pos.in xvij.col.quod non:quia non põt iudex immutare ordinem iuris:q no.per ea quæ dixi in l.fi.s.eo.ti.& facit c.exhibita.de iudi.& q no.in l.à ꝓcedẽte.C.de dila.per glo.& Bal.

1 ☞Sententia lata post iuramentum,ualet,& producet illum effectum,quem produceret,si esset lata per ueras probationes.
2 Si non opponitur exceptio rei iudicatæ,iurisiurandi,uel transactionis: ualet processus & sententia lata contra prædicta.& quid si sit opposita exceptio?
3 Sententia lata contra sententiam,non ualet:& quando ualeat?

LEX IX.

NAm & postea.

1 Si damnetur. †Valet sententia lata post iuramentũ,& producit illũ effectũ quẽ produceret si esset lata per veras probationes. h.d.secundũ primã lect.secundũ aliã dicit,q valet etiã si sit lata cõtra sentẽtiã,secũdũ gl.ratio dubitãdi in prima lect.erat, qa tũc sententia lata in crimine famoso infamat,qñ lata est per veras probationes:sed hic nõ sic,quia per iuramẽtũ actoris:vnde cũ fuerit releuatus ab onere probandi,videtur etiã q reus releuetur ab infamia,per l.eũ qui.in prin.ff.eo.sed ibi,loquitur in pœna negationis,quã reus deferens iuramentũ,ideo nõ incurrit, qa non videtur negare,sed quodãmodo cõfiteri si actor iurauerit vndecũ releuat eũ ab onere probandi,non grauatur reus: hic verò loquitur de pœna infamiæ quam incurrit reus,etiã si fuit confessus,si condemnetur,vt ff.de infa.l.j.& l.quia vnde ipsam
2 non euitat,deferendo iuramentum.†Circa secundam lect.no. q si nõ opp.exceptio rei iud.iusiurandi,vel trãsactionis, valet processus & sentẽtia lata cõtra prædicta:& sic in hoc sunt ista paria:vt patet de sententia in c.inter monasteriũ.de re iud.& de iuramẽto patet hic in tex.& gl.secundũ istã lect.Si verò sit opposita exceptio:& tũc aut ad processum impediendũ, & ante lit.contest.& tunc idem,vt omnia ista sint paria:quia si quæritur,an valeat processus non obstante exceptione:debet distingui,aut iudex noluit excep.admittere,vel admisit & non examinauit,& nulla replicatione facta ad vlteriora processit: & tunc videtur processisse in contemptũ legis,quæ vult tales exceptiones impedire processum,nec in poteſtate iudicis est facere contrariũ,vt l.j.ff.de fer.& dixi in l.fi.ff.ti.j.& hoc sentit Bal. in l.j.C.qui accusa.nõ pos.vt dixi in prin.istius.l.Sed si examinauit replicatione opposita ad vlteriora processit, videtur eã repulisse:vt in c.ex parte.Io.ij.de appel.nõ processisse in contemptum.& ita sentit Io.an.in d.c.inter monasteriũ.Si vero nõ opponatur ad processum,sed post contestationem litis ad
3 obtinendam sententiã,† & ea non obstante fuerit pronuntiatum contrariũ,tunc ea nõ obstante est differentia inter sententiam ex vna parte & iusiurandum,& transactionẽ ex altera: [b]
b quia sententia lata contra sententiam non valet:vt l.j.C. quando prouo.non est necess.sed contra iuramentum,& transactio nem,sic & ita intelligo istam gl.non ergo sic requiritur in istis sicut in sententia.Bar.aũt intellexit istam l. quando sententia secunda fertur ex eadem instantia, quo casu ideo non valet, quia per primam sententiam fuit instantia peremptа:vnde secunda sine instantia reperitur data:non sic in iuramento,q in stantiam non perimit,cum etiam post illud speretur sententia vt ff.ea.l.§.fi.cũ gl.meritò valet etiã ex eadem instantia. Certè primum dictum verissimum est in se,& fuit dictum Iac. butr. quod Bar.sibi appropriat,& mentionem non facit:sed non est bonum d.l.j.quando prouo.non est necess.quia nullum haberet dubium. Vnde intellige etiam quando ex diuersa instãtia, secundum ea quæ s.dixi.& istud ego semper tenui: & reperio dominum Raph.idẽ tenere reprobando Bar.non tamen tan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Reſtitui. q̃ minor petẽdo reſtitutionẽ in integ. aduerſus ſentẽtiã, debeat deducere cãm quare velit reſtituí, tenet Old. conſil. cviij. in fi. cõſilij, quia potuit eſſe vſus iuris maioris, & exiſtente iuſtitia contra eũ ſententia lata.

git, quę ſ. dixi. nec iſto modo declarat hũc articulum, ſuper quo vide pleniſsimè Io. and. in d. c. inter monaſteriũ. in magna diſtinctione, nõ tñ facit diſtinctionẽ, quam ſ. feci, quæ breuis & magis aperit intellectum. Reperio tñ ſubtiliſsimũ virum do. Ant. de But. limitantẽ dictum Bar. et Iac. But. in c. cũ contingat. de offi. deleg. q̃ tũc nõ valet ſecunda ſententia cõtra primam lata ex eadẽ inſtantia, quando fertur ſuper vno, & eodẽ libello ſecus ſi ſuper diuerſis, ſi vtraq; pars dediſſet libellum contradictorium: puta, peto aliquam ſententiã, vel electionẽ confirmari, vel contractum aduerſarius dans alium libellum petens infirmari: licet enim ſuper vtroq; fiat inſtantia, valebunt ſententiæ latæ contrariæ ſuper eis: & ideo ne hoc contingat, iudex talles libellos contradictorios admittere non debet, ſecundum Innocentium ibidem.

1 **§. Si is, qui temporali.** †Iuramẽtum habet vim litis conteſta. ideo perpetuat actionem, vbicunq; per conteſtationem perpetuaretur. h. d. intelligo iſtum tex. tam in iudiciali, quàm in extraiudiciali, ſeu voluntario iuramento.

a ☞ *Minor aduerſus delationem iuramenti reſtituitur, & poteſt agere actione prima: & ſi excipiatur de iuramento, poteſt replicare præhabita tamen in integrum reſtitutione, eo modo, & intra ea tempora intra quæ poſſet principaliter agendo.*
2 *Modus duplex petendi reſtitutionem in integrum.*
3 *Minor non reſtituitur aduerſus iuramentum q̃ præſtitit.*
4 *Non ſequitur: eſt minor: ergo læſus.*
5 *Minor non reſtituitur aduerſus delationem iuramenti, niſi oſtendat, q̃ habebat probationes, ex quibus potuiſſet vincere.*
6 *Probationes factæ in cauſa reſtitutionis in integrum, non faciunt fidem in cauſa quæ poſtea agitabitur poſt habitam reſtitutionẽ, ſed teſtes poterunt iterũ examinari.*
7 *Minor ſi non appellauit, reſtituitur in integrum.*
8 *Minor compromittendo in arbitrum, eo ipſo uidatur læſus, & poteſt petere ſe reſtitui aduerſus compromiſſum etiam alia læſione non probata & quid ſi compromiſit in arbitratorem?*
9 *Sententiæ arbitri ſtandum eſt, etiam ſi ſit iniqua: nec poterit appellari, nec reduci ad arbitrium boni uiri. Et quid de iure canonico?*
10 *Exceptiones quæ poſſint proponi principaliter agendo, poſſunt per lapſum temporis perdi, ſicut actio: ſed ſi nõ poſſunt proponi niſi excipiẽdo, ſunt perpetuæ. & nu. 9.*

1 **§. Si minor vigintiquinque.** †Minor aduerſus delationem iuramenti reſtituitur, & poteſt agere actione prima: & ſi excipiatur de iuramento, poteſt replicare, prehabita tamen in integ. reſtitu. eo modo, & intra illa tempora, intra quæ poſſet, principaliter agendo. h. d. iſte ſingularis. §. & vulgaris. Et primò ponit vnum dictũ Pomponij vſq; ibi, [econuerſo aũt.] Secundò illud limitat quo ad modum, vſq; ibi [prætereà.] Tertio illud limitat, quo ad tẽpus. No. ex prima parte modũ agendi, quẽ habet tenere minor, qui detulit debitori ſuo iuramentũ, & ille iurauit: nã debet agere actione prima: quia nõ fuit ſublata, nec etiam ciuilis obligatio: ſed naturalis bene fuit ſublata: vt ſ. eo. l. ſi. & ſi excipiatur de iuramento, replicabitur q̃ nõ debet ſibi nocere, cũ tẽpore quo detulit, erat minor. xxv. annis, & ex dilatione fuit læſus. Et aduerte, q̃ iſtud procedit (vt dixi) quando actio prima non eſſet ſublata: ſi verò poneretur caſus quo eſſet ſublata, puta, liberauit debitorem ſuum per acceptilationem, vel vſucapta eſt res ſua mobilis, & ſic perdit dominiũ directum, & tunc nõ poteſt agere actione prima: ſed debet petere prius ſe reſtitui, & reſtitutione conceſſa, naſcitur noua actio quæ dicitur reſciſſoria, & eſt vtilis quæ primo erat directa, & datur intra annum tantũ, licet ſit rei perſecutoria: quia cõpetit cõtra regulas iuris, & ex priuilegio perſonali. & de iſta loquitur l. in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. de actio. & oblig. limito etiã iſtũ tex. alio modo, q̃ iſte minor non habebat curatorem: vel ſi habebat, interuenit eius authoritas, cũ detulit. Si verò habebat, & non interuenit, tunc æquiparatur pupillo, qui nõ habet adminiſtrationẽ bonorũ ſuorũ l. ſi curatorẽ habẽs. C. de in integ. reſti. & ideo ipſo iure eſſet tutus, nec cõpeteret aduerſario exceptio, nec ipſe indigeret reſtitutione in integrũ vt not. ſ. eo. l. iuſiurandum. §. j qã eſt bene ſpeciale licet doc. non tangant. Ex ſecunda parte not. q̃ iſta replicatio nõ habet vigorẽ, niſi concedatur reſtitutio. Poteſt ergo replicare de facto, & admittitur replicatio, dummodo cũ ea coniungatur petitio reſtitutionis in integ. Dicitur enim peti reſtitutio per modũ reſtitutionis: vt in ſimili habetur in l. pater. §. ſi filius. ſ. de inoffi. teſta. & l. ſi exhibenda. ſ. de contratabu. † Et eſt duplex modus petendi. Primò, q̃ petatur ſcienter corã iudice adito ſuper prima actione, ſi erat talis qui poterat reſtituere: & tunc nõ eſt ne ceſſarius nouus libellus, nec noua lit. conteſta. & admittetur procurator etiam non habens ſpeciale mandatũ ad hoc, per ea quæ no. Inn. in c. corã. de in integ. reſti. Alius modus, ſi ille nõ erat talis iudex qui poſſet reſtituere, q̃ adeatur iudex competens, & detur ſuper hoc libellus, vt principaliter petatur, et fiat litis conteſt. & interim ſuperſedebitur in cauſa prima inhibente, iudice adito ſuper reſtitutione, tanq̃ illa cauſa ſit præiudicialis: & non admittatur procurator, niſi habens ſpeciale mandatum. vt ſ. de mino. l. illud §. fi. cũ. l. ſeq. et iſto modo intelligit Bar. iſtum tex. in fi. dum dicit exceptio ſiue cognitio vt primũ verbum referatur ad primum modum. Secundum verò referatur ad ſecundum: & dum hic fit mentio de prætore qui habebat imperium, ad quem pertinet cõcedere reſtitutionem: poſſet etiam ante quam litem inchoaret ſuper actione prima petere reſtitutionem, licet longior eſſet via quã precedens. no. etiã

3 † q̃ minor reſtituitur aduerſus delationem iuramẽti, quã ipſe fecit: ſed aduerſus iuramentum, quod præſtitit non reſtituitur & ita intelligo glo. quæ eſt in l. ij. ſ. eod. circa fi. & ita dicit Inn. in c. ij. de reſti. in integ. Et eſt no. q̃ ſicut ante habitam reſtitutionem non competit in effectu replicatio, ita, nec poſt exceptio. & ita debet intelligi l. nec nõ exceptio. & l. ſi is cuius. ſ. ex qui. cau. ma. & habetur in eis per gl. fin. quæ ſignat illam l. pro contraria videatur illam ſolutionem dare: ſed tene quã dixi, vt

4 illa intelligatur ſecundum iſtum §. † Vltimò no. ex iſta parte, q̃ non ſequitur, eſt minor, ergo læſus: & ad hoc ſemper allegatur. Debet ergo probare ſe læſum: & ſic iſta duo. Item q̃ ſui facilitate, vel dolo aduerſarij: aliàs non procederet libellus, niſi hoc diceret, vt dicit Bar. in l. nõ videtur. C. de in integ. reſtit. cũ aũt minor recepit pecuniã quã dicit perdidiſſe, an ſibi incũbat onus probãdi, vel aduerſario, q̃ non perdidit: vide vt pulchrè declarat Bar. in l. j. C. ſi aduer. credi. & gl. & Cy. in l. ſi prædiorum. C. de prædi. mi. quod etiã tangitur hic in glo. quæ incipit non habes etiam hic, q̃ non ſequitur minor detulit iuramentum, ergo læſus eſt: quia poteſt eſſe, q̃ expediebat deferre, ſi forte deficiebãt probationes: & ſic ſuccubuiſſet, ſi non detuliſſet.

5 nam fortè conſcientia ductus, nõ iurabit: † tũc aũt læditur, qñ probationes habebat, ex quibus potuiſſet vincere: & oportet, cũ petit reſtitutionẽ, q̃ de hoc faciat fidẽ ſummariã: aliàs nõ cõ

6 cederetur reſtitutio. † Tales tñ probationes nõ faciunt fidẽ, in ea quę poſteà agitabitur, poſt habitã reſtitutionẽ: ſed teſtes poterũt iterũ examinari: nec obijcitur q̃ publicatæ ſunt atteſtationes: quia ad diuerſum effectũ producunt, per c. veniẽs. & de reſti. & ita dicit Iaco. but. in l. fi. ſ. de in integ. reſti. cuius verba Bar. ibi, ſibi appropriat, & vide Cy. in l. quod tẽpore. de re mili. in ij. q. & quod no. glo. in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. in fi. gl. j. magnæ. ſ. ex qui. cau. ma. † per prædicta Bart. hic

7 determinat, q̃ ſi minor omiſit appellare, & nunc petat in integ. reſti. vt appellare poſſit: nã nõ eſt cõcedẽda, niſi ſummariè, faciat fidem, q̃ ipſe toueat bonã cauſam, & q̃ ipſe potuiſſet obtinere ſi appellaſſet. Sed idẽ Bar. tenet expreſsè contrariũ in l. fi. C. in qui. cau. in integ. reſtitu. non eſt neceſ. q̃ eo ipſo, q̃ omiſit

a appellare, dicatur læſus, & debebat reſtitui[a]. & non recordatur de aliis, quæ dixit hic. hanc ſecundam puto veriorẽ, etiam minorem qui non eſt vſus beneficio iuris, ſcilicet, in appellando, reſtitui aduerſus ſententiam: in maiore verò, ſi fuit impeditus iuſto impedimento appeliare, vt petat ſe reſtitui, ex clauſu la generali. Vidi in romana curia obſeruari, quod Bar. no. hic, & eſt deciſio Rotæ. & ſic intelligitur quod no. Inn. in c. in cauſa. & in ca. cum ex literis. de reſtitu. in integ. & Spe. in ti. de reſtitu. in integ. §. circa princi. per dictum etiam tex. determinat

8 † Bar. ſ. de mino. ſi minor. xxv. ann. filiusfami. §. fi. q̃ licet minor compromittendo in arbitrum, eoipſo videtur læſus, & poteſt petere ſe reſtitui aduerſus compromiſſum, etiam alia læſione non probata: ſi tamen compromiſit in arbitratorem, nõ cenſetur eoipſo læſus: ſicut nec cenſerur læſus ipſo, q̃ deferat iuramentum aduerſario, niſi probet, q̃ habebat probationes, ex quibus

quibus poterat obtinere litigando, ſicut hic colligitur ex tex. & gl. declaro, licet ipſe non declarat: nam ſi non habebat probationes, expediebat ſibi deferre iuramentum, quia per iſtum modum poſſet obtinere quia fortè aduerſarius conſcientia ductus potius volet ſoluere, quã iurare, ſed ſi litigaret, obtinere non poſſet eadem ratione, quando compromittit in arbitratorem: quia arbitrator poteſt ferre ſententiam, ſecundum ſuam conſcientiam, & ex leuibus coniecturis, ſi deficiunt probationes: quia talis poteſtas cenſetur ſibi data & ſic poterit obtinere laudum quod non poſſet per iudicium: nõ ergo cenſetur læſus, niſi doceat habuiſſe probationes, quibus potius obtineret quia tunc non expediebat ſibi committere ſe iudicio alieno. † Sed ſolum expedit, quando non habet probationes. Ita & coram arbitro, ſi habebat probationes, non expediebat ſibi compromittere: ſed potius litigare: quia aut obtinebat ſententiam vel ſi feratur cõtra eum iniqua, poterit appellare. Non ſic compromittendo: quia ſententiæ arbitri ſtandũ eſt, etiam ſi ſit iniqua, nec poterit appellari, nec reduci ad arbitrium boni viri de iure ciuili, vt l. diem proferre. §. ſtare. ſ. de arbi. & C. eo. ti. l. j. licet de iure canonico, ſecus ij. q. vj. c. iudicibus. et ibi per Archi. & de arbit. c. ij. in c. exposita. de elect. c. cauſam. quod vtrobiq; no. & in c. veniens. de iureiuran. in gl. j. Contra finem huius §. oppo. de l. purè. in fin. de doli excep. vbi dicitur, q̃ exceptio eſt perpetua: & hic dicitur cõtrarium. glo. hic voluit, q̃ ibi loquitur in exceptione: hic verò ſumitur exceptio pro replicatione: & ſicut actiones quę dantur actori non ſemper ſunt perpetuę, ita nec replicationes: quia eſt quod imputetur actori, cur negligit petere, nõ ſic reo: hæc ſolutio nõ eſt bona: quia idem eſſet in exceptione huius §. & ſi minor detuliſſet iuramentum actori, qui iuraſſet minorem ſibi teneri: nam ſi petat reſtitutionem intra tempus non põt ſe tueri exceptione minoris ætatis: vt in ſimili ſ. habetur in l. necnon. §. exẽplo. quibus ex cau. maio. quod etiã voluit iſta eadem glo. in fi. Dic ergo, q̃ exceptiones poſtq̃ ſunt natæ & inceperũt competere, regulariter ſunt perpetuæ, & ita loquitur contrarium: ſed anteq̃ naſcatur, per lapſum certi temporis poteſt impediri eadem natiuitas: & ita loquitur hic: nam anteq̃ reſtitutio ſit cõceſſa, nec exceptio nec replicatio orta eſt, ſed ſperatur oriri: ergo ſi per lapſum temporis excluditur à reſtitutione petẽda, non oritur ſibi exceptio.

7 † Item ſcias, q̃ primũ dictum procedit in exceptionibus quæ non poſſunt proponi niſi excipiendo, vt exceptio pacti, vel iuriſiurandi: ſed ſi ſunt tales, quæ poſſunt proponi etiã agendo: tunc per lapſum tẽporis poſſunt perdi, vt etiam patet hic in of. fi. iudicis, quo petitur reſtitutio: nam poteſt proponi principaliter etiam excipiendo per modum condictionis, ſecundum ea quæ ſ. dixi. Si ergo per lapſum temporis excluditur, proponẽdo per modum agendi ciuiliter, excluditur à modo proponendi per viam excipiendi, vt hic in fi. ſic etiam videmus in exceptione non nume. pecu. quæ vtroq; modo poteſt proponi: vt in aut. hanc querelam C. de non nume. pe. in exceptione compenſationis: nam pro debito liquido poteſt agi, & obijci compenſatio. Si ergo excluditur ab agendo, ergo & ab excipiẽdo.

1 ☞ *Contra iuramentum delatum in fraudem creditorum, ſuccurritur creditoribus replicando, & excipiendo.*
2 *Debitor ſi in fraudem creditorum liberat aliquem debitorem ſuum puta, deferendo ei iuramentum: tunc creditoribus competit actio utilis aduerſus liberatum, quæ erat directa apud libertatem.*
3 *An creditores debeant prius facere reuocari iuramentum præſtitum in fraudem antequàm agant, uel replicent?*

1 **§. Sed & ſi quis.** †Contra iuramentum delatum in fraudem creditorum, ſuccurritur creditoribus, replicando, & excipiendo. h. d. In text. ibi, creditoribus glo. dicit. ſcilicet agentibus publiciana: & ſic ad reuocationem iuramenti in fraudem præſtiti, quod non eſt bene dictum: quia ſuper actione nõ fuit præſtitũ iuramentũ, cũ nunq̃ cõpetierit debitori, ſed creditoribus. Vnde ſuper illa non haberet ille iurans exceptionem, cuius contrariũ innuit iſte tex. per hãc exceptionẽ de rigore: ſed creditores poſſunt replicare

2 de æquitate propter fraudẽ. † Dic ergo creditoribus ſ. agentibus actione vtili, quę illi debitori cõpetebat directa: qa fuerũt miſsi in poſſeſsionẽ bonorũ iſtius debitoris, & per cõſequens etiã nominũ debitorũ: & per cõſequẽs habebãt obligatũ nomẽ iſtius debitoris iurantis, pignore prætorio: vñ cõpetebat ei vtilis, ſicut ſi haberet pignus cõuẽtionale. j. de pig. act. l. ſi conuenerint. in prin. & C. quę res pig. ob. poſ. l. nomẽ. debitor aũt ſup directa detulit iuramentũ: & ſic incipit cõpetere iuranti exceptio iuriſiurandi contra debitorẽ ſuper directa: & eadẽ exceptio cõpetit cõtra debitores ſup vtili deſcẽdente ex illa directa: ſed de æquitate datur eis replicatio

3 propter fraudẽ. † Sed cõtrà, q̃ nõ deẽ eis replicatio, niſi primò agãt publiciana, & faciãt reuocari iuramentũ præſtitũ in fraudẽ. inſt. de actio §. itẽ ſi qs in fraudẽ. Solue, illud eſt verũ in rebus totaliter alienatis in fraudẽ creditorũ, vt ſi debitor vendidiſſet, & tradidiſſet bona ſua, & ſic nihil apud eum remanſiſſet, vtrũ creditores poſteà miſsi in poſſeſsionẽ bonorũ ſuorũ, nõ cenſerenẽ miſsi in illis alienatis, cũ nõ ſint ipſius debitoris: expedit ergo vt reuocet alienationẽ, ex qua reuocatione redibit dñium ad debitorẽ, & ex tũc poterũt immitti: ſed hic deferendo iuramẽtũ, nõ ex toto alienauit, qa nec abdicauit à ſe actionem, nec obligationẽ ciuilẽ: ſed abdicauit naturalẽ. Creditores ergo immiſsi, cenſenẽ etiam immiſsi in illa actione ſic eliſa: ſed aduerſus eliſionẽ habẽt replicationẽ. Sed adhuc contra §. de. §. præcedẽti. vbi nõ datur replicatio niſi reſtitutione cõceſſa. Solue, ibi loquiẽ in minore, cui per edictũ de minoribus nõ puideẽ de actiõe, ſed de officio iudicis ad petendã reſtitutionẽ, qua cõceſſa reſtituiẽ actio perdita, & nõ prius: & eo modo nõ prius datur exceptio vel replicatio. Hic loquitur in creditoribus fraudãtibus, quibus per edictũ prętoris, [quæ in fraudẽ creditorũ.] prouideẽ de remedio actiõis publicianę ad retractãdũ, quod factum eſt in fraudem: vnde ſimiliter prouidetur de remedio exceptionis, & replicationis, etiã nulla alia reſtitutione præhabita. & hoc vult Bartol. in §. præcedenti.

1 ☞ *Iuramentum procuratoris prodeſt domino, quo ad actionẽ, & ad exceptionem.*
2 *Actio utilis poteſt nobis acquiri in iudicio per procur. ſine ceſsione.*
3 *Iuramentum habet uim iudicij.*
4 *Iuramentum neceſſarium quod defertur à iudice, non producit actionem, uel exceptionem.*

1 **§. Iuſiurandum.** †Iuramentum procuratoris prodeſt dño, quo ad actionẽ & ad exceptionem. h. d. † Ratio eſt: quia in iudicio põt nobis acquiri actio vtilis per procuratorẽ ſine ceſsione. vt ſ. de procura. l. in cauſæ. in fi. ſed ſecus in extraiudicialibus. vt l. poſſeſsio. §. & ſi

3 poſſeſsio. de acquir. poſ. † ſed iuramentũ habet vim iudicij: vt ſ. eo. l. qui iuramẽti. & ſic intelligo tam in iudiciali, quã in extraiudiciali, vtrũque habet vim iudicij. [a] non tñ in neceſſario

4 quod defertur à iudice: † illud enim nõ producit actionẽ, vel exceptionẽ, quia non habet cõſenſum partis vt no. ſ. proxi. §.

1 ☞ *In actione reali uel mixta iuramentum actoris parit ſibi actionem in factum, & etiam utilem in rem, contra deferentem, & contra quoſcunque alios.*
2 *Iuramentum verò rei producit ſibi exceptionem quouſque poſsidet.*
3 *Actor deferente reo non poteſt iurare ſuper actione realiuel mixta, niſi uno modo, ut ſibi proficiat rem ſuam eſſe: & ſi non ſit ſecuta traditio, competunt ei tria remedia: & contra quos? & quæ ſint? & num. 4.*
4 *Inſtrumentum ſi dicat, quòd debitor detulit iuramentum, & creditor iurauit omnia in inſtrumento contenta eſſe uera, inſtrumentum habebit executionem paratam, licet nullum ſuper hoc eſſet ſtatutum.*
5 *Actio in factum, quod etiam habeat naturam realium, ut detur contra ſingularem ſucceſſorem.*
6 *Iuramentum habet uim tituli, & iunctum cum traditione facit dominium, & dat causam præſcribendi.*
7 *Iurans ſi poteſt probare, quòd tradens erat dominus, & poſteà cadat de poſſeſſione, habet rei uendicationem directam: & ſi non poteſt hoc probare, quam actionem habeat?*
8 *Reus actore deferente poteſt iurare rem ſuam eſſe, & etiam rem actoris non eſſe: & tunc actor nullam habet actionem: & quando iuramentum producat reo actionem? & numero 2.*
9 *Dominus & poſſeſſor dicitur etiam habere rei uendicationem in aptitudine.*
10 *Dimiſsio quando habeat uim traditionis, ut transferatur dominium?*
11 *Reo condemnato, & facta executione ſententiæ ſi actor cecidit à poſſeſsione, & res eſt reuerſa ad reum, an poterit iterum implorare officium iudicis pro executione ſienda, quaſi non uideatur facta?*
12 *Verba debent intelligi ſecundum ſubiectam materiam: & ſi non poſſunt intelligi propriè, intelliguntur impropriè, prout poſſunt.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Executionē. vide s. in l. ij. vbi posui quia do. Iac. ibi ponit.

b ¶ De quo hic p Bar. in §. fi is qui. s. ea. l. & l. sed & si possessori. §. si cū. de hæredi. Et p Bal. in l. fi. C. eo. tit. Et adde Fran. Areti. in l. ait prætor. ff. si certū petet. & Iaſon §. item si quis. instit. de act.

Probationes ficte in iudicio non habent efficaciam, nisi super illis sequatur sententia: & qualiter debeat hoc intelligi?

§. Si petitor. †In actiõe reali, vel mixta iuramentum actoris parit sibi actionem in factum, & etiã vtilem in rẽ contra deferentem, & cõtra quẽcunq; aliũ habentẽ ab illo causam: nõ sic cõtra aliũ possessorẽ ab illo causam non habentẽ. †Iuramentũ verò rei producit sibi exceptionẽ quouisq; possidet, qualitercunq; iurauit, siue rẽ actoris non esse, siue esse suã: sed si cecidit à possessione, & quæritur an producit sibi actionẽ ad recuperandũ? distinguit: aut iurauit rẽ actoris nõ esse, & non producitur, etiã si ad actorẽ res fuerit reuersa, quia nihil de suo iure iurauit, sed non iure actoris: & ita possunt simul stare, q; vel neuter ipsorum habet ius: & ideo in pari causa potior est conditio rei: si ille cecidit à possessione, & agat à tali iuramento nõ obtinet: sed si iurauit rem suam esse, bene habet actionem in factũ, & etiã vtilẽ si reuersa est ad actorem: secus si ad alium nõ habentẽ causam ab eo. h. d. in effectu vsq; ad l. fi duo patroni. Et primò tractat quando fuit delatum iuramentũ super actione reali competente pro re corporali, vsq; ad l. sed si possessori. §. itẽ si iurauero. Secundò quando super actione competente pro iure incorporali vsq; ibi, si cum. Tertiò quando super actione competente pro iure incorporali, vt est petitio hæreditatis, quæ etiã habet vim realium. Item prima subdiuiditur in duas: nam primò tractat qñ delatũ fuit actori, & ipse iurauit rem suã esse: nec enim aliter iurare põt, vt sibi proficiat: & hoc vsq; ad l. si possessori. ibi loquitur, quomodo fuit delatũ reo, & ipse iurauit rem non esse actoris vel esse suam: vtroq; enim modo põt iurare ad sui proficuum, & habet exceptionem. †Et collige bene istam materiam sic: qñ iuratur super actiõe reali vel mixta, q; aut per actorẽ deferẽtẽ reo, aut ecõuerso: primo casu nõ põt iurare nisi vno modo, vt sibi proficiat, rem suam esse: & tunc aũt non est secuta traditio per eum, aut est secuta: primo casu tria remedia competunt actori ex hoc iuramento s. actio in factum: vt in isto §. in prin. vna cum glos. quod etiam probatur in l. sed & si possessori. post prin. ibi in factum actionẽ dandã: & ista est personalis, & datiua nõ natiua: vt patet in illo verbo dandã. & in isto §. ver. sed quando iuratur super personali, posset dici natiua secundum Bar. Secundum remediũ quia datur vtilis actio. s. rei vendi. vel vtilis petitio hæreditatis: vt l. si duo. §. Iulia. & l. sed et si possessori. §. fi. adiscitur idcirco vtilis actio. †Tertiũ remedium, quia cum iuramentum habeat vim sententię, vt in d. §. fi. & ex sententia detur officium nobile, pro ista executione non est necessarius libellus, nec ordo iudiciarius, sed in cedentibus actionibus, iuxta no. de mino. l. minor. xxv. annis, cui fideicommissum. & in Spe. de execu. sententiæ, in prin. & l. à diuo pio. de re iudi. cum ibi plenè no. eo. modo dabitur pro executione iuramenti, secundũ Bar. qui ita no. in l. ij. §. eod. dicens per hoc, q; si in instrumento debiti cõtinetur, q; creditori debitor detulit iuramentum, & q; creditor iurauit omnia in instrumento contenta vera esse: q; tale instrumẽtum ratione talis iuramenti haberet executionem[a] paratam, etiã de iure communi: licet nullum super hoc esset statutũ: & miratur q; ista practica nõ fuit introducta de instrumentis non confessionatis, vel guarentigiatis, qũ no. diligenter, qñ cõtractus vel instrumẽtũ conficiatur in loco, in quo nõ viget statutũ de instrumẽtis executioni mittẽdis, vt facias obseruari idẽ, q; dicit Bart. & habebit executionẽ de iure cõi. Bal. verò studio cõtradicẽdi potius quã alio respectu reprehẽdit Bar. in l. j. vel ij. §. eo. ti. sed nõ curo de sua reprehẽsione, quia faciliter posset responderi. & dictum Bar. est subtile, & notabilius, & ista tantũ remedia cõpetunt dumtaxat contra reum, qui iuramentum detulit, & hæredes eius, & cõtra habentẽ causam ab eo etiam titulo singulari post delationem tamen factã, cui deberet nocere factũ actoris secus si ante delationẽ, per ea quę habentur in l. si superatus. §. fi. ff. de pig. & C. e. tit. l. præses. & ita intelligas tex. in fi. huius §. dum dicit successerunt. scilicet tit. vniuersali, vel singulari: et sic erit mirabile †q; actio in factũ, licet sit personalis, tamẽ habebit naturam realis, vt detur contra singularem successorem, & sic erit in rem scripta: & hoc voluit expressè gl. mag. in l. sed & si possessori. circa fin. vel dic esse in hac actione &c. sed in vtili rei vendicatione cũ sit realis, non est mirandũ: contra eum verò qui non habebat causam à deferente, ista remedia non darentur. vt in isto §. fi. cum l. seq. & sic erit speciale in vtili rei vẽdicatione, quod nõ datur cõtra quẽlibet possidentẽ, sed solum contra habentẽ causam ab eo: quia datur ex iuramento quod delatũ ab vno, nõ debet alteri nocere. Si verò post iuramentũ reus tradidisset rem iuranti, tunc dicta remedia quæ dabantur ad rem restituendam vel tradendam, extinguntur per id quod no. gl. in auf. sacramenta. C. si aduer. vẽ. & §. de proc. l. Pompo. §. sed in his. gl. quæ incip. si dubitetur. in fi. & j. de pig. l. si fundus. §. creditor. in gl. quæ inci. & dic. l. claudius. qui po. in pig. habe. post med. mag. gl. tñ si iurans à possess. cecidit, habet contra quẽcunq; possessorẽ publicianã, si nõ est transactũ tempus quo potuerit præscribi, vel vsucapi: & iste casus in l. eũ qui. §. si petẽti. §. de pub. De quo gl. hic opposuit, quia obst. in duobus, tunc: quia hic datur in factũ: ibi, publiciana. †Itẽ hic non contra quemlibet possessorem ille sic: sed certè illa publiciana nõ oritur ex iuramento, sed ex quasi dominio, sicut si res aliena fuisset sibi vendita, et tradita: nã iuramentum habet vim tituli: vnde iunctum cũ traditione, facit dominium, & dat materiam præscribendi, licet tradiderit rem non tanq; suã: sed tanq; eius cui tradebat. & hoc est speciale in iuramento, quod vim sententiæ[b] habet: sicut si traderetur virtute sentẽtię late in reali, quia si tradens est dominus, transfert dominiũ, licet tradat rem nõ vt suam propter authoritatẽ rei iudicatæ: & si nõ est dominus, transfertur vsucapiendi condictio. vt plenè no. in l. pompo. §. si iussu. de acqui. posses. & insti. de offic. iudic. §. fin. regulariter secus. vt l. iij. §. subtilius. de condictio. ob cau. & hoc est qđ voluit gl. mag. in l. sed si possessori. post prin. ibi, sicut si esset facta traditio ex sententia. †Si ergo iurans potest probare, q; tradẽs erat dominus, habet rei vendicationẽ directam, si non põt hoc probare, & tempus vsucapiendi non est completũ, habet publicianam: si verò est completum, habet vtilem rei vendicationem, si erat res immobilis, & præscriptio longi temporis. vt l. si duo. §. fi. j. eo. secũdum vnã lecturam. & si erat vsucapio triẽnij, per quam acquiritur directum, habebit directam rei vendicationem: & prædicta quando non põt probare de dominio suo aliter, quàm per iuramentũ, vel traditionem factam virtute iuramenti: si verò posit, tunc non est dubium, q; etiam vna cum actione in factum, vtilem rei vendicationem haberet, vel directam rei vendicationem ex suo dominio, quia posset intẽtare contra quemlibet: quia per dictas actiones illa nõ tollitur sed illæ sibi cumulant, iuxta no. in l. j. C. de iudic. & de noua. l. aliam. & arg. j. de exercito. l. si eũ. §. itẽ si seruus. in fine ibi, hoc enim edicto. †Secundo verò casu principali, quando reus iurauit, tunc põt iurare rem suam esse, & etiam põt iurare rem actoris nõ esse: qualitercunq; aũt iuret, quouisq; possidet, pdest, scilicet, exceptione. Si verò desijt possidere, tũc si iurauit actoris esse nullam actionẽ, habet post dictũ iuramentum probare de dicto suo dominio: & licet actor similiter non possit probare de suo propter iuramẽtum rei, ipso deferente: nihilominus quia tunc est reus, potior est eius conditio: vt in l. fi. C. de rei vẽdi. Si aũt iurauit rem suam esse consequitur etiam actionem, si redeat ad pristinũ actorẽ: vel reperiatur apud alium, qui habet ab illo causam, & ita intelligitur l. sed & si possessori. non sic cõtra alium: & sequitur mirabile, q; licet aliud iuramentum fuerit præstitum ad finem excipiendi duntaxat, tamen producit actionem, de quo gl. miratur in l. sed & si possessori. ver. sed certè. in fi. nec rñdet ad cõtrariũ, quod põt fieri de l. nõ omnis. §. ti. j. Sed respondet, q; hic fertur super dominio, q; est aptũ parere exceptionẽ possidenti, & actionẽ nõ possidenti: & sic videtur præstitũ non solũ ad excipiendũ quouisq; possidet; sed ad agendum cum desierit possidere: & sic producit actionem à principio aptitudine non actu: & sic cum possidere desierit, deducitur ad actum. †Nam etiam dñs, & possessor dicitur habere rei vendicationem in aptitudine, no. in l. fi. C. quando fis. vel prima. de publiciana non est hic tractandũ: quia non fuit reo tradita per actorem, sed dimissa ex causa quodammodo transactionis. †ex qua dimissiõe nec dominium acquisiuit, si actor erat dominus: nec vsucapiendi cõdictionem si non erat: vt C. de transa:

de transa. l. siue apud. in fi. licet actori obstet exceptio iuramẽti, vel transactionis, vt d. l. siue apud. in fi. sic etiã qñ dimittitur ex sententia absolutoria. l. exceptio. & ibi not. de excep. rei iu. & l. si superatus. in fi. de pig. nec obstat institu. de re. diui. §. interdũ. quia ibi dimittitur ex causa venditionis, & venditor habuerit animũ transferendi dominiũ: vnde dimissio habet vim traditionis, & trãsferat dñium si erat dominus, vel vsucapiendi condictio, si non erat dominus: secus si dimittitur, ex causa transactionis, vel iuramẽti, quia nõ intendit trãsferre dñium, sed solum à lite recedere: & hoc voluit in effectu gl. subtiliter in l. sed & si possessori, ex qua omnia quasi prædicta colligun-
11 tur. †Vltimò inducitur l. sed & si possessori. q; si reus est condemnatus, & facta executione sentẽtiæ, postea verò actor cecidisset à possessione, & res est reuersa ad reũ, q; iterum poterit actor implorare iudicis officiũ pro executione fienda, quasi non videatur facta, ex quo non durauit: sed ista. l. parũ facit: quia hic nulla fuit facta executio, cum iuramẽtum esset præstitum pro reo: sed in dicto casu fuit facta semel: & sic remedia venientia, & sententia, & actio in factum erant extincta, nec reuiscit: vt. l. qui res. §. areã. de sol. & nouerũt gl. §. allegatæ. sed si quæritur de officio iudicis, quod potest implorare prout res exigit, videtur probabiliter distinguendum: quòd aut reus ad quem res est reuersa prætẽdit causam nouam, tunc cessat officium iudicis, & ad alia remedia reuertendum est: aut nõ prætendit aliam causam, quam primam, & tunc, aut per modicum interuallum post primam executionem, & procedit dictum doc. aut per longum interuallũ: & tunc secus, quia non videatur occupasse causa retractandi executionem, sed aliam violentiam cõmittendi: & sic est agendum in dicto vnde vi vel alijs remedijs: vt. C. de act. emp. l. fin. l. qui petẽdæ. de acquiren. possess. l. permiscri. & vide quod no. Bart. in l. fi. de præto. stip.
12 & glo. in c. quærenti. j. de off. deleg. † allegatur etiã. §. itẽ si iurauero. q; verba debent intelligi secundum subiectam materiam, si nõ possunt intelligi propriè, intelligũtur impropriè,[a] prout possunt. facit l. si tibi. §. tit. j. vnde inducit ad sustentationẽ libellorũ. & vide Bart. in l. j. C. de vsuf. & de loca. in l. si olei. in fin. & Cyn. C. de iure emphy. l. j. iiij. q. de dona. ante nup. l. si cum ante. & Bar. in l. j. C. de his quæ ex pub. rati. l. scientia. lib. x.
13 quod in Spe. de ob. & sol. §. sequit. ver. quid si libellus. †Vltimò not. vnam glo. in fi. q; probationes factæ in iudicio nõ habent efficaciam, nisi super illis sequatur sentẽtia, quod qualiter debeat intelligi, vide Bart. notabiliter. §. de mino. I. de ætate in iij. q. & adde glos. in l. solum. C. de testi. in iij. expositione.

1 ☞ *Si unus ex patronis excluditur à iure patronatus vel iuramentum liberti ab ipso delatum, non prodest alteri nõ deferenti, sed facit præsumptionem pro eo, qui dicit se insolidum esse patronum. & num. 6.*

2 *Legitima patroni bodie est.*

3 *Agere potest quis ad declarationem iuris sui, contra negantem, & sic dominus contra subditos prætendentes libertatem.*

4 *Portio deficiens ad hoc ut accrescat, debet omnino & ipso iure deficere, & non ope exceptionis. & num. 2.*

5 *Ius accrescendi an habeat locum inter coniunctos coniunctione legali?*

LEX XIII.

Si duo patroni. Principiũ huius l. reputatur difficile in positione casus, & glos. oẽs, quæ hic sunt ad nihil aliud tẽdũt, nisi ad declarandũ casum, tñ cõfusè & obscurè loquunt: & legi istud principiũ duobus modis: secundũ vtrũq; modũ
1 hoc intẽdit. Si † alter ex patronis excludat à iure patronat° p iuramentũ liberti delatũ ab ipso, portio sua alteri nõ accrescit: sed hoc excluso bene facit pſumptionẽ aliqualẽ pro altero, vt ipse sit insolidũ patron°, si hoc ipse asserat, licet aduersarius neget, & cõstat ipsum esse patronũ, nõ em cõstat, qđ sit insolidũ. h. d. in effectu difficilis tex. & secũdũ ambas lec. gl. debet poni casus, q; fuerũt duo iudicia: in primo fuit actũ de iure patronat° viuẽte liberto, & cõtra ipsum libertũ. In secundo fuit actũ ex legitima debita patronis post mortẽ liberti, & cõtra hæredẽ eius. Itẽ gl. intelligũt secũdũ ambas lect. q; in primo iudicio egerũt ambo: & primò, qñ quilibet asserebat se patronum pro parte: libertus aũt negabat se esse libertũ alicuius eorũ: sed fatebatur se liberũ: & quia hic dicitur per gl. nõ fine ministerio: vt. j. declarabo. & hoc vsq; ibi, multũ tamen. Secundo, quãdo quilibet asserebat se patronũ insolidum, & sic alter alteri contradicebat: non sic in primo casu. tũ ista lectu. non placet, quia ver. multum tamen videtur prosequi eundem casum, vnde legitur alio modo, q; tã in prima parte, quam in secũda asserebat se patronum insolidum: sed prima pars l. differt à secũda parte: exclusio vnius non facit plenam præsumptionem pro altero sed in secunda parte dicitur, q; bene facit aliqualem. Sed nec ista placet, quia prima pars non loquitur de præsumptione: sed secunda bene loquitur. Tu ergo pone casum secundum Marti. & miror q; † Bart.
2 non facit mẽtionem, qui ponit casum clarum, q; isti duo patroni in primo iudicio iure patronatus non egerint simul eo tẽpore: sed vnus tamen agit viuente liberto, & detulit iuramentum, & libertus iurauit, q; poste à liberto mortuo alius agit contra hæredem non principaliter super iure patronatus, sed tanquã patronus pro legitima integra, quæ erat olim dimidia quãdo libertus decessisset sine filijs instituto extraneo, & pręterito patrono, cui dabatur contratabu. pro legitima consequenda, quæ erat dimidia, vt dixi: & si erant plures patroni, debebat inter ipsos æqualiter distribui. Hodie verò est tertia: vt glo. dicit: & si haberet liberos nihil deberetur patrono. Item si decederet intestatus sine liberis, patronus in totũ succedit. vt insti. de successiõe libertorũ. Nunc ergo ista diuiditur in duas partes. In prima loquitur, quando iste dominus patronus post mortem liberti agit contra hæredẽ eius ad integram dimidiã, dicens se fuisse patronum pro dimidia, vnde cũ ille fuerit exclusus per delationem iuramenti, dicebat iste q; dimidia illius accreuerat sibi, & sic poterat petere dimidiam legitimæ iure suo & ex persona sua: & alteram iure accrescendi ex persona tamen patroni excluſi: et pro ipso faciebat, quia ita libertus nõ potuit remanere libertus pro parte, & pro parte ingenuus, sicut non potest quis esse pro parte seruus, & pro parte liber, vt l. si peritus. de li. ca. necesse est ergo dicere, q; portio iuris patronatus illius excluſi cũ omni iure suo accreuerit sibi. Contrariũ tamen determinatur, post q; fatetur illũ patronũ, non põt portionẽ suã petere per ius accrescendi: & ratio est, quoniã ab illa non fuit ille excluſus ipso iure, sed ope exceptionis: & ad hoc, vt portio deficiẽs accrescat, debet deficere omnino, id est, ipso iure: vel nõ accrescit. vt j. de leg. ij. l. vnũ ex familia. §. sed si no. ver. verũ is qui. hic, noluit, hic gl. poterit ergo hinc petere partem solum, idest dimidiæ dimidiæ, non partẽ illius, imò, illa remanebit penes hæredem liberti: & hoc vsq; ad versi. multũ ibi loquitur qñ asserebat se patronũ insolidũ suo iure, & q; ille excluſus nunq; fuerit patronus: & ad hoc probandũ inducebat iuramentũ liberti, qui iurauit se nõ esse libertũ illius, pro quo iuramento præsumitur, vt §. eo. l. nõ erit. §. dato. vnde cũ cõstaret se esse patronũ, vel quia hæres liberti cõfitebatur, vel quia probabant per testes, & non apparebat q; alius esset patronus præsumitur insolidũ patronus. Hæres aũt liberti negauit ipm esse insolidũ, dicens, q; poterat esse pro parte: vnde nisi probet se insolidum, non præsumitur: nã etiam est possibile, q; ille excluſus, erat in veritate patronus pro parte, vnde dicebat, q; ilꝫ la exclusio sibi debebat prodesse, non alteri: vt §. l. proxi. & l. sed & si possessori. §. fi. quia iuramentũ liberti debebat sibi, & hæredi suo nocere: vt l. quia. §. eo. istæ erant rationes pro et cõtra per gl. & doc. non tangatur. Iurisconsultus determinat, q; illa exclusio facit magnã præsumptionẽ apud iudicem, q; ipse sit insolidum patronus propter primas rationes, non tamẽ plenam, vt sufficiat ad sententiã per secundas rationes. Quid aũt operetur ista præsumptio: glo. quæ incipit q. d. voluit tangere,
b quia faciet probationes patroni prę ualere[b] probationibus hę redis cæteris paribus. Si enim habebat duos testes, q; sit patronus insolidum: & hæres alios duos testes, q; nõ sit nisi pro parte: q; valebant probationes patroni h. d. tex. cum gl. & ista positio casus tollit omnem infrascationem glo. †Not. ergo primò ponendo secundum quod ponit glo. super ver. alteri, q; potest

a ¶ Impropriè. Adde tex. & ibi no. in c. causam. de referi. & in c. rogo. xj. q. iij. capi. ad aures & ibi gl. de ęta. & quali. abb. in c. exhibita. i prin. de cuic. & Alex. de imo. in cõ fi. lxxxvj. col. pe. ver. nõ obstat. i j. vo. Cur.

b ¶ Prçualere. Adde q; vult glo. in c. interrogatũ. ij. q. iij. & glo. in c. ordinatos. lx. distĩ. gl. in c. dilectus. extra de simo. Ang. in l. scitẽdum. in repetitiõe de verb. obli. & an talis præsumptio faciat, q; deferat iuramentũ in supplementũ probationis. vide Frãc. de are. cõsi. xliiij. & Bar. in l. admonẽdi. j. e. q in d. cõsilio reprobatur ab Areti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis agere ad declarationem iuris sui negatiuè: & sic dñs contra subditos prętendentes libertatẽ: et hoc anno fuit hic de facto. & per Inn. in c. abbate. de verb. signi. post prin. ibi, vnde tamen &c. quĩ dicit, q̃ pōt proponere quasi confessoriã, & subditi prætendentes quasi negatoriam: sed gl. hic dicit q̃ officiũ iudicis: & vtrũ pōt tolerari: facit quod habetur in l. Aurelius §. certũ. de lib. le. & si cōtendat de fideiuſ. &

4 vide quod vtrobiq; no. per Bar. † Itẽ no. ex prima parte tex. cũ gl. quę semper allegatur, q̃ ad hoc, vt portio deficiẽs accrescat, debet omnino & ipso iure deficere: secus si deficiat ope exceptionis: ad quod vide plenè in l. huiusmodi. §. si Titio. de leg. j. per Dy. & Bar. facit etiã iste tex. cũ glo. ad quæstionẽ illã, an in legitima filij habeat locũ ius accrescendi: de qua quæstione habetur per doc. in l. pater filium. de inoffi. test. vbi Bart. videtur tenere, q̃ non: quia filij in ea nõ sunt coniuncti cõiunctione te

5 statoris, sed coniunctione legali. † & regula est, q̃ inter cõiunctos coniunctione legali in successione particulari, non habet

a locum ius accrescendi, vt in l. Proculo. de le. ij. sed cõtrariũ [a] facit gl. & §. quam allegat de bo. liber. l. cum liberto. q̃ si deficiat portio vnius, ipso iure accrescit alteri: sicut si ope exceptionis, vt hic. & facit insti. de succes. lib. §. sed nostra. qui tex. loquitur in legitima patroni, in aut. quibus modis na. ef. sui. §. si qs autẽ legatarios. & §. si verò. per quas. ll. Oldr. istã partẽ tenuit. Ad de iure patronatus. l. seruũ patronus. §. ex duobus. & q̃ ibi no. nõ tñ affirmo: qa nõ est materia nostra, sed pro leuiori examinatione relinquo. Nũc cõtra secundã partẽ in ver. [multũ.] opp. q̃ si cõstat istũ patronũ, qui nũc agit, esse patronũ: quia hęres liberti hoc fatetur, vel negare non pōt, quia probauit: licet nõ probauerit, q̃ insolidũ sed tm̃ præsumat eoipso q̃ alius fuit excluſus, quia non potuit remanere pro parte libertus, & pro parte ingenuus: & sic illa præsumptio resultãs ex illa exclusione, videtur sufficere: cuius cõtrariũ voluit hic gl. magna, dicẽs, q̃ ei prorsus nõ statur sed alia probatio est necessaria. solue, si hæres liberti fatetur istũ esse patronũ pro parte, & diceret illũ esse ingenuũ pro altera parte, succũberet, & eoipso præsumptio esset pro patrono, quia hæres dicit impossibile: sed iste nõ dicebat hoc: sed q̃ erat libertus insolidum nõ tm̃ istius, sed par

6 go insolidum: & hoc voluit Azo in j. gl. & in gl. magna. † Ego puto, q̃ si iste hæres diceret, q̃ iste esset patronus pro parte, & q̃ alius excluſus erat pro altera parte, talis præsumptio suffice ret ad plenam probationem: quia hoc dicere non pōt, vt cum libertus iurauerit contrariũ, & sic redarguerit istũ de mendacio, quod facere non pōt. vt l. rẽ alienã. in fi. de pig. act. sed si nõ diceret de illo, sed de alio etiã iurato, locũ habet ista gl. Sed adhuc fortius opponitur: quia si testes deposuerũt, q̃ iste erat patronus, licet non dixerint, q̃ insolidũ: videntur tamen dixisse, per id quod no. ff. de rei ven. l. si rem. in prin. in gl. ij. super verſ. totum iol. verum. si non fuerunt interrogati: sed si fuerunt interrogati, an insolidum: an pro parte: respondent se nescire, an insolidum: an pro parte: sed bene sciũt, q̃ est patronus: tũc non probauit q̃ sit insolidum: vnde alia probatio necessaria est: & ita loquuntur glo. hic positæ.

1 §. Iulianus. †Etiam qui rem præscripsit, si iuramẽtum detulit, perdit exceptionem præscriptionis. h. d. secundum vnam lect. secundum alteram quæ dicit, q̃ non compleuit præscriptionem, vel non incepit, si iuramentum de tulisset, non pōt incipere, vel complere: quia habet vim lit. contest. h. d. sic perpetuatur actio ad xl. annos. Legitur tertio modo extra gl. q̃ ex iuramẽto actoris secuta traditione datur causa præscribẽdi, & præscriptiõe cõpleta cõpetit vtilis vẽdicatio contra quẽlibet possessorẽ. h. d. sed ea nondũ cõpleta competit publiciana, vt dictum fuit plenè in l. nã & posteà §. fi. cum seq.

1 ☞ *Quando quis iurauit de facto suo, potest conueniri ex facto defuncti.*
2 *Iudex non debet admittere probationes super articulo impertinentes, uel super eo q. est tam decisum.*
3 *Deferens iuramentum super actione, si fuerit ad pœnam, poterit etiam agere condictione furtiua ad rem.*
4 *Si simpliciter detuli iuramentum, & reus potest iurare super toto, in dubio super to to uidetur iurasse.*
5 *Iuramentum, & transactio quomodo differunt?*
6 *Quando iuratur super facto negatiuè, tollitur omnis actio ex illo facto descendens. & nu. x.*
7 *Si iurauí furtum commissse in tali re, licet mihi detur actio furti, non tamen datur cõdictio furtiua, quæ non competit nisi domino.*
8 *Reus si in sententia fuit simpliciter absolutus, an uideatur absolutus solum ab actione intentata? an uideatur etiam pronuntiatum super facto.*
9 *Iudex potest pronuntiare non solùm super eo quod est petitum, sed etiam super causa ex qua petitum est.*
10 *Absolutoria lata in ciuili quando faciat præiudicium in criminali, oriente ex eodem delicto?*
11 *Sententia lata contra priuatum in causa ciuili, qualitercunque lata sit, non facit præiudicium reipu. in criminali.*
12 *Minor si iurauit non uenire contra contractum, an perdat beneficium restitutionis, si non fuerit de illo certioratus?*
13 *Iuramentum super facto, quòd extendatur ad remedia iuris, quæ ipse iurans ignorabat sibi competere.*
14 *Testis si iurauit deponere super articulo, non creditur in eo quod dixit ultra: & quid si iurauit deponere super articulis, & tota causa?*
15 *Testes an sit recipiendi super articulo impertinenti? & quid dicatur impertinens?*

1 §. Idem Iulianus. †Quando iuratur super facto, tollitur omnis actio descendens ex illo facto. Item quando quis iurauit de facto suo potest conueniri ex facto defuncti. † Item iudex nõ debet admittere probationes super articulo impertinẽtes, vel super eo quod est iã decisum. h. d. in effectu pone casum in prin. q̃ ego egi actione furti ad pœnam, detuli iuramentum, & reus iurauit se non cõmisisse furtum: certum, q̃ actione furti nõ possum amodo prosequi. † Sed dubium est, an possum agere condictione furtiua

3 ad rem? videbatur q̃ sic: quia per illud iuramentum videbatur sublata solum actio furti intentata: sed condictio furtiua est diuersa, & ad rem diuersam competit: ergo &c. vt j. in l. actor. sed contrarium est, post quã iuratum est super facto: quia si furtũ non est commissum, nec actio furti, nec condictio furtiua potuit. Circa hoc tamen intelligit, quando detuli iuramentum super facto: si autem actione furti, tunc non potuit iurare aliter, quam fuerit delatum. vt §. eo. l. iij. in fi. ideo non tolleretur condictio furtiua, sed actio furti duntaxat per l. si per furem. j. de furt. quæ tamen loquitur in transactione facta super actione furti, idem in iuramento, vt j. eo. l. duobus. §. exceptione cum sequenti. & hoc nõ videtur præstitum nisi super actione furti,

4 ex quo super illa delatum duntaxat. † Quid autem si simpliciter detulit, cum pōt iurare super totò: & in dubio super toto videtur iurasse: & sic super facto gl. est ordinaria in l. j. §. j. j. quarum rerum act. non da. † & in hoc differt iuramentum à trasactione: quia trãsactio semper restringit actionem intentatam in dubio per l. si de certa. C. de transact. & per hoc est expedita glo. j. dum opponit de l. si pro fure. & soluit multis modis: inter alios, q̃ ibi loquitur de transactione: tu dic, q̃ si constat de intentione partium, non est fienda differentia inter transactionem, & iuramentum: quia si voluerit tollere factum tolluntur omnes actiones orientes ex facto. Si autem vnam actionem tantum, illa tollitur sola, vt dicit l. duobus. §. exceptio. in dubio autem bene est differentia, vt dictum est: actio verò oriens ex alio facto, non tollitur. & ita loquitur aliud contrarium gl. d. l. si quis vxori §. si quis iurauerit. de fur. quia non tollitur rei

6 vendi. quę non oritur ex furto, sed ex dominio. † Sed opponi. de l. duobus. §. pe. qui incipit idem Pomponius. solu. hic loquitur de iuramẽto negatiuo præstito per reum, per qũ factũ tolli tur: ergo & omnes actiones ex eo descẽdentes: ibi loquitur in

7 affirmatiuo præstito per actorẽ. † Quid si iurauí te furtũ cõmisisse in tali re? licet mihi detur actio furti, non tamen cõdictio furtiua: quia nõ sequitur necessariò, cũ illa nõ cõpetat nisi res sit mea, nec datur nisi domino, vt j. de cõdi. furti l. sed furtũ potest cõmitti etiã nõ domino, cuius interest, ne subtrahatur, vt

8 l. si is cui. de fur. † Quid aũt in sniã, si reus fuit absolutus simpliciter? dico idẽ, quod in transactione, vt videatur absolutus solũ ab actione intentata, & nõ videat pronuntiatũ super facto.

9 † Si verò expresse pronũtiet, puta absoluo talẽ a petitiõe talis, quia reperi, q̃ furtũ nõ fuit cõmissum: esset idẽ, q̃ in iuramento: quia iudex pōt pronuntiare non solum super eo, quod est petitum, sed etiam super causa ex qua petitum est, vt no. Inno.

10 in c. cũ ecclesia Sutrina. de causa pos. & propri. † & illud inducitur

citur hic ad illã qõnẽ, qñ absolutoria lata in ciuili facit præiudiciũ in criminali oriẽte ex eodẽ delicto: quia videtur distinguendũ, q̃ aut fuit absolutus, quia non probauit actor vel simpliciter, quo casu videt absolutus quia nõ probatũ, vt in l. Iul. & ibi no. j. de condi. indebi. & tũc non facit præiudiciũ, in criminali expresse dictũ, quia delictũ, non fuit cõmissum, & tunc facit præiudiciũ. argu. hic tñ iste text. non multũ facit quia loquit de preiudicio quod fit eidẽ personæ quæ agit, & iuramẽ-

11 tum detulit. † Sed in dicta quæstione fieret præiudiciũ alteri, quia causa ciuilis tendit ad vtilitatẽ agẽtis: causa criminalis ad vindictã publicã: vt l. licitatio. §. quod illicitè. de pub. sentẽtia ergo lata cõtra priuatum in causa ciuili qualitercunq; lata sit, non facit præiudiciũ reipu. in criminali. de hoc vide per Bart.

12 plenè in l. prætoi. j. vi bo. rap. † Inducitur etiã per Bar. contra Dy. qui cõsuluit, q̃ si minor iurauit nõ venire cõtra cõtractum: non perdit beneficium restitutionis, nisi fuerit de dolo certioratus: & etiam tenuit Cy. in l. ij. C. de rescin. vend. Barto. cõtra per istũ tex. qui dicit, q̃ sufficit, q̃ sit iuramentũ super facto. Sed iste tex. nihil facit, quia hic loquit de iuramẽto negatiuo, quod tendit ad tollendũ factum: quo sublato tollũtur omnia remedia ex facto orientia. Dy. loquit in iuramẽto, quod nõ tendit ad tollendũ factum, sed ad roborandũ: sic tendat ad tollendũ remedia cõtra factũ. Vnde nõ videt, q̃ extẽdit ad remedia, quæ ipse ignorabat sibi cõpetere per l. mater decedẽs. de inoffi. testa. & ea quæ sunt iuris præsumitur ignorasse: vt l. regula. de iur. & fac. igno. Et in ista opi. multo tẽpore fui cõtra

2 Bart. posteà [a] repetendo aut. sacramẽta. mutaui opin. propter

13 id quod not. Ioan. An. in c. ij. de fur. lib. vj. vbi tenuit expresse id quod voluit † Bart. §. q̃ iuramentum de futuro tendens ad roborationẽ facti, & ad tollendũ remedia contra factũ extendatur etiã ad remedia iuris, quę ipse iurans ignorabat sibi cõpetere propter authoritatẽ iuramẽti: & istud videt esse de mẽte illius aut. quæ generaliter loquitur. & ad l. mater decedens. potest rñderi, licet ipse nõ respondeat, q̃ loquit de his quæ cõsistebãt in facto: ad illa enim ignorata nõ extenditur: secus in cõsistentibus in iure. Præterea nõ excluditur virtute tacitę renuntiatiõis, qa fateor, q̃ illa nõ extẽditur ad ignorata: sed excludit propter authoritatẽ iuramenti: & vide Bald. qui allegat Ioã. And. in d. c. in l. j. C. eo. & nunc reperio. d. Rapha. idẽ tenẽtem licet Ioã. An. prædicta non alleget: sed bene dicit, q̃ iste §.

14 nõ facit pro Bar. & bene dicit, non tñ declarat, vt dixi. sed pro Bart. dicit facere dictã aut. dum loquitur simpliciter. † Vltimò glo. hic inducit tex. hic in fine: q̃ testes nõ debent depone-

b re extra articulum. [b] tu dic de hoc vt no. in l. momentaneæ. C. qui legi. perso. & in l. si quis libertatẽ. de pe. hæredi. vbi doc. distinguũt, an iurauerit deponere super articulo: & tũc nõ creditur in eo, quod dixit vltra, qa deponit nõ iuratus: aut super articulis, & tota causa: & tũc secus. Sed istud quod dicit, facit ad causam. Pone enim, q̃ articulus est devitate, sed testes dicũt de publica fama: certè hoc facit ad causam, quia per famã deuenitur ad veritatem. ita tenet Bald. C. de proba. l. non nudis. &

15 etiã iste tex. non tractat de hoc. † Sed an testes sint recipiendi super articulo impertinenti? & vult q̃ non. Dicitur autem impertinens, quando non super materia in libello deducta, vt erat hic quia deducebatur factum defuncti, hic in versiculo nunquid ergo, & in processu causæ seu articulis deducebatur posteà factum hæredis, & volebat testes examinare: nõ debet iudex pati. Ideo qualitercunq; articulus probatus nõ releuat, dicitur impertinens. vt l. ad probationẽ. C. de proba. certè non debet admitti talis articulus de iure cõmuni, vt ibi, etiam cum protestatione soluo iure impertinẽtium, & non admittendorum, vt not. glosſ. in capitul. cum contingat. de officio delegati. Sed in curijs ciuitatum seruatur contrarium: quia ad hoc vt causæ citius expediantur, prouident statuta, vt admittantur omnes articuli, quos partes volunt probare etiam per testes, super eis: & quòd in calculo ferendæ sententiæ posteà discep-

d tetur, qui sint pertinentes: & qui testes faciant fidẽ, & qui non, & his diebus feci in quadam causa hic commissa. Et adde ad istam glosſ. quod not. Specul. in titul. de test. §. j. ver. Aut quod deposui. & Bart. in l. j. §. diuus. j. depositi.

1 ☞ *Iuramentum si est formiter super contractu præstitum, tunc ex illo cõtractu oritur actio utilis, & etiam actio in factum. & numero 2.*
2 *Iuramentum dicitur formiter præstitum, quãdo in eo exprimitur causa quæ si esset uera, esset obligatoria: & si est informiter præstitum, quæ actio oriatur?*
3 *Si in sententia condemnetur aliquis causa expressa, non solum oritur actio in factum, sed etiam utilis ex illo contractu, uel causa: si uerò causa non expressa, tunc actio in factum tantum: & quid in statutis?*
4 *Iurans aliquem sibi uendidisse talem rem, nec dixit pro quanto pretio: an cogatur declarare pro quanto, ut possit agere?*
5 *Contra petentem executionem sententiæ, ad rem uenditam potest opponi de pretio non soluto.*
6 *Si iurasti me conuenisse tecum de permutando librum meum cum tuo, non habes actionem, nisi librũ tradas.*
7 *Iuramentum intelligitur secundum naturam contractus super quo præstatur: & non producit actionem, nisi quatenus ille contractus producit.*

1 §. Si quis iurauerit. †Ex iuramento formiter præstito oritur vtilis actio ex illo cõtractu, cuius formam cõtinet iuramentũ ad oia illa iura, quæ cõpeteret dire d cta, & etiã cõtra ipsum iurantẽ, si directa competeret, et eo solo casu cõpeteret directa. h. d. cum. §. sequẽ. vsque

2 ad §. si quis iurauerit. † Dicit autẽ prestitũ formiter, quãdo in eo exprimit causa, quæ si esset vera, esset obligatoria. Et ita vtilis actio oritur ex illa causa ficta, quæ habet pro vera: & vltra hoc etiã orit actio in factũ ex iuramẽto, vel ex prætoris edicto propter iuramentũ. vt §. eo. l. sed & si possessori. post prin. sicut em̃ in reali oritur actio vt dixi in l. nã & posteà in fi. ita in personali, vt hic. & tũc dicit informiter prestitũ, qñ non exprimit aliqua causa, vt si iuras me tibi teneri in x. & tunc cõpetit solũ actio in factũ, nec vitiat, quia cã non sit expressa: sicut nec confessio facta in iudicio. vt l. vnica. C. de cõfessis secus in fa-

a ☾ Posteà repetendo. Adde q̃ hãc eandem opin. tenet do. Alexã. in cõs. xlij. col. iiij. circa fin. in j. volu. & ibi dixit hãc circa cõmunẽ opin. & hãc eandẽ tenet etiã ipse Pau. in l. fina. j. ad Velleia. Et vide Geor. natã in repe. c. quãuis. de pac. li. vj. in colũ. xiij. ver. an aũt. qui tenet hãc eãdem opin. Fran. Cur.

☾ Extra articulũ. de hoc latè per Bal. cõsi. cxx. ij. li. cõsiliorũ suo rũ. & adde Alexã. de imo. in cõsil. xxv. col. iij. in ij. volu. per ang. de Perusio in suo cõsilio clxxix. Cur.

☾ Consuetudinẽ loci. Adde q̃d voluit Ro. vij. consil. in vltimis verbis.

☾ In cõsequẽtiã. iquãtùm. d. Iaſ. hic seqtur Paul. & deinde dicit, q̃ cõfessio ficta delicti q̃ inducit p cõtumaciã, debet intelligi ficta cũ suis qualitatib⁹: licet cõtrariũ tenuerit Ancha. consil. cccclx. videtur q̃ sua op. nõ possit, pcedere, p ea q̃ voluit ro. cõsil. ccccliv. vbi cõsuluit, q̃ si accusatus interrogatus fuerit, an vulnerauerit Titiũ gabellariũ: & rñdeat q̃ Tituũ vulnerauit, q̃ tũ nõ intelligit, q̃ cõfessus fuerit qualitatem. f. illum gabellarium, per iura & rationes, de quibus tibi per eum videre potes.

cta extra iudicium: vt l. de indebito in ff. j. de probatio. & in stipulatione facta sine causa: vt l. ij. §. circa. de doli excep. &

3 quod dixi in iuramento, † idem dicendum est in sententia: q̃ si condemnet aliquem causa expressa, non solum oritur actio in factũ, sed vtilis ex illo cõtractu, vel causa. Si verò causa non est expressa, tunc actio in factum tantum. ista not. Bar. secundum Iacob. butri. in l. Iulia. de condict. indebi. cum tractat de effectu sententiæ. Idem in statutis producẽtibus aliquã actionem de nouo: nam aut disponunt formiter expressa causa, & producunt actionem ex illa causa: aut informiter non subsistente causa obligatoria de sua natura, & producunt condictionẽ ex statuto. vt l. j. in fi. C. de pe. hæred. & per Bart. in l. j. j. de condict. ex le. & vide quod not. in l. j. circa fin. j. de pub. iud.

4 † Item per istum text. dum dicit [de euictione caueatur.] semel cõiului in ciuitate Senarum, cum quidã esset cõdemnatus ad tradendũ rem tanquam venditam, & sententia transiuit in rem iudicatã, & venditio non posset constare nisi per dictam sententiam: volebat actor, q̃ non solum traderetur sibi res, sed etiam q̃ promitteretur de euictione, secundũ consuetudinem

c loci [c] cum fideiussoribus: reus se defendebat, q̃ sententia erat stricti iuris, & non extenditur vltra, quam contineat. pro quo optimè. l. j. C. si plures vna sen. nisi ergo aliter probetur venditio, dicebat se non teneri virtute sententiæ nisi ad tradendum. Ego allegaui istũ text. pro casu in contrariũ, arguendo de iuramẽto ad sententiam, vt §. eo. sed & si possessori. §. fin. quia hic non fuit iuratum super hac euictione, & nihilominus venit in

d consequentia. [d] Sed quæritur de duobus. Primò si iurasti me tibi vendidisse talẽ rem, nõ tamẽ dixisti pro quãto pretio. Respondeo, cogitur declarare pro quanto, aliàs non potest agere secundũ Bart. in l. certũ. de cõses. & hoc bene facit. l. duobus. §. si ei. j. eod. ibi dũ dicit, distinguendũ sit, & replicatione emendandũ. & vide quod not. per eundẽ: non tamẽ stabitur tuę declarationi, si nõ declares pretiũ iustũ, sed recurritur ad iudicẽ.

Universidad de Sevilla Biblioteca

arg.l.domũ.ff.de contrahẽ.empt. vel dic, aut dicebas mevẽdidisse pro x.ego detuli iuramentũ, ꝙ vendiderim, ꝙ & iurasti me vendidisse:tũc videor detulisse prout asserebas, quasi illud censeatur repetitũ. l.Titia.§.idem respõdet. de ver. obli. aut nõ præcesserit expressio certę quantitatis: & tunc talis delatio iuramẽti quantitate non expressa videtur nõ valere, sicut nec instrumentũ[a] continẽs venditionem non quantitatem pretij[b], vt not. Cyn. in l.j.de inutil.stipul. quia iuramẽtum habet vim prob. vt §. eo.l.sed & si possessori.§.fin.& probatio per instrumẽtum vel testes non vicet,(vt dixi)nõ expressa quantitate: & ex hoc sequitur ꝙ etiam si velles postea declarare iustũ pretium, nõ teneor stare tali declarationi. †Idẽ ꝙ si iurasti me vendidisse pro x.agis ad rem,ego excipio, ꝙ nõ debes audiri,nisi soluas x.tu dicis, tradas rem & postea petas x,dicit Bart.ꝙ debes audiri, sicut si essem cõdemnatus ad rem tradendam,& peteres executionem sententiæ non possem excipere de pretio non soluto,sed deberet fieri executio, & postea posses petere: qa illa exceptio est peremptoria: & sic debuit proponi ante sentẽtiam,vt l.perẽptorias.C.sent. rescin. non posse. Ita determinat Spe.in tit.de execu.senten.§.fi.versi. item illud quæritur.Idem debet esse in iuramento,quod habet vim sententiæ & executionem paratã sicut sententia. Breviter dicunt Spe.& Bar.quicquid velint,ista opi.nõ est vera[c], quia ista exceptio nõ oppugnat sentẽtiam:& ideo potest opponi in executione sentẽtiæ, vt l.aduersus.in fi.solut. mat.& l. Nesennius.in fi.de re iud.ergo & in executione iuramenti,vt est casus contra eos.ff.proxi.§.Marcellus.in prin.licet Bar.videatur respondere ibi,pignoratitia nõ erit nata ante solutionem:sed actio ex empto ad rem tradendã bene est nata ante solutionem pretij,licet obstet exceptio:sed ista respõsio nihil valet,quia paria sunt non esse natam,vel esse natã sine effectu propter exceptionẽ:propterea si mihi datur actio, fortius exceptio:& ita semper tenui cõtra Bart.& reperio do.Raph.idẽ tenere:&istud procedit maximè in iuramento extraiudiciali, quo casu non potest mihi imputari cur exceptionẽ pretij non soluti non opposuit:tamẽ adhuc non esset tẽpus proponendi: quia nõ erat iudicium inchoatũ:vt in simili not. Bart. in l.j.in fi.prin.ꝙ vi aut clam.& Bal.in l.ij.de consti.pec.& de sen.l.cũ eorum.ꝙ in glo.in c.j.de rescrip.lib.vj.super ver.processus.in fi.& Inn.in c.cùm olim.de cau.pos.circa me.ibi, [qñ aũt &c.]

6 †Vltimò per istum §.Marcellus.determinat Bar.ꝙ si iurasti me conuenisse tecum de permutãdo librum meum cum tuo, non habeas actionẽ,nisi librum tradas:cùm permutatio sit cõtractus innominatus,& ex ea non oritur actio, nisi ei qui impleuit ex parte sua:†& iuramentum intelligitur secũdùm naturam contractus,super quo præstat,& nõ producit actionẽ, nisi quatenus ille contractus produxit,vt patet in illo §. Marcellus.

1 **§.Si quis iurauerit.** †Qui iurauit per principẽ & peierauit,potest de periurio extra ordinẽ pũnri.h.d.secus videtur,si per deum,quia satis punitur in alio seculo:& ita videt sentire glo. Vel dic vt in l.de periurio.de cri.ste.& hic fit mẽtio de iuramẽto futuro,qñ quis iurat se aliquid facturum, quo casu non oritur actio iuramẽti sicut oritur qñ quis iurat de præterito:vt in toto isto titcùm potius tendat ad obligãdum iurantẽ: an autẽ obligetur; dicendũ est ꝙ nõ,de iure ciuili,nisi in operis libertorũ:vt l.iurisiurãdi.de ope.lib.de iure autem cano. dic vt plenè not. per Bar.in l.si quis pro eo,de fideiuss.& ibi etiam tractat de tertia specie iuramenti confirmatiui,qñ quis iurat non venire cõtra contractum,de quo non loquitur iste tit. sed tetigi super rub.

2 ☞ *Si defero tibi iuramentũ,teneris alterum de tribus facere,uel iurare,uel referre, uel soluere.*

3 *Iuramẽtũ calũniæ remittitur parẽti,uel patrono:sed iuramẽtũ ueritatis, nõ. & nu.1.*

LEX XIIII.

1 **QVoties.** †Iuramentum veritatis parẽti vel patrono nõ remittitur. h.d.premitte†ꝙ si defero tibi iuramẽtum,teneris alterũ de tribus facere,vel iurare,vel deferre,vel soluere:vt ff.eo. iusiurãdũ.§.ait prætor. 3 & §.fi.& l.manifestę.†Quid si filius,vel libertus deferat patri vel patrono,an ipsi teneantur,si illi nolunt aliquod de tribus facere,dicentes ꝙ ei remittitur iusiurandũ:vt d.l. iusiurandũ. §.hoc iusiurãdum.certè non possunt dicere:quia verũ in iuramento de calumnia:nõ in iuramẽto veritatis.& hocvult ista l.

4 ☞ *Quando mittitur officialis ad masculos egregias personas,debet altera pars moneri:non quando mittitur ad mulierem.*

5 *Cuius expensis fiat ista missio?remis.*

LEX XV.

d **AD personas.** †Egregiæ[d] personæ nõ coguntur venire coram iudice ad iusiurandum,sed ad eas debet mitti officialis publicus.Idem in valetudine impeditis.h.d.idem in mulieribus,vt in auc.vt liti gates iurent.in §.si verò.est etiã aliud in mulieribus,quàm in masculis:quia qñ †mittitur ad masculos,vt in casibus istius §. 4 debet ab altera parte moneri,ꝙ si vult vadat cum officiali publico,& alsisstat,vt l.generaliter.§.ijsdem.C.eo. secus quando mittitur ad mulierẽ propter honestatẽ,secundùm Gul.de cu. 5 per d.§.si verò.†cuius autem expẽsis debeat fieri ista missio? vide prædicta in l.generaliter.§.pe.& quod no.Bar.post glo. in l.ij.ff.in quib.cau.in pos.ea.& l.si postulauerit.de adult.

6 ☞ *Vbicunq; habes contra me exceptionem per quam potes me repellere ab agẽdo, non teneris respondere libello:& quando hoc fiat.*

LEX XVI.

1 **SI patronus.** †Nõ cogit quis iurare super actione,& contra eum nõ potest proponi.Item patrono remittitur iuramentũ calumniæ. h.d. 2 †Et tene mẽti:quia vbicũq; habes contra me exceptionẽ, per quam potes me repellere ab agendo,non teneris respondere libello meo:quod quãdo sit,dixi §.eo.l.nam & postea.in prin. si vellem tibi deferre iuramentum,vt iures,aut referas, vel vt soluas nõ cogeris subire:sicut nec cogeris subire iudicium. casus est hic no.& in l.contractibus.§.de illo.C.de non nu.pecu.

LEX XVII.

1 **IVsiurandum.** †Iuramentũ conuentionale volũtariè & defertur, & recusatur.h.d.hoc est dicere ꝙ in illo nõ habet locum quod hic dicit in l.iusiurandum & ad pecunias. §.ait prætor. & §.j. quia nullum illorum trium tenetur facere. habet ergo locum in iudiciali:hoc vult iste tex.

2 ☞ *Iuramentum quando non prodest iuranti,non cogitur illud recipere.*

3 *Pupillus deferendo iuramentum cum tutoris authoritate si appareat læsus, potest in integrum restitui:sed propter hoc non potest aduersarius iuramentum recusare. & nu.1.uide tamen & nu.5.*

4 *Minor xxv.anno.deferens iuramentum sine tutoris uel curatoris authoritate,potest contra talem delationem uenire,& replicare etiam sine aliqua restitutione: & quando contra pupillum non detur exceptio iurisiurandi?*

5 *Pupillus non cogitur recipere iuramentum sibi delatum,nec tutor in hoc sibi authorizare:si tamen iurat,sibi prodest.*

6 *Solutio facta pupillo iussu iudicis,parit plenissimam liberationem: nec aduersus eam restituitur,licet pecuniam perdat.*

7 *Actus quando possit dici iudiciarius,licet non fiat in præsentia iudicis?*

8 *Productio instrumentorum potest fieri coram notario causæ apud banchum in die iudicio,licet iudex non sit præsens.*

9 *Contractus celebrati in præiudicium ecclesiæ per intrusum prælatum nullum ius habente in prælatura,non ualent:sed in fauorem ecclesiæ, ualent: secus in alijs non priuilegiatis.*

10 *Per falsum hæredẽ intrusum in hæreditate non potest acquiri exceptio uero hæredi.*

11 *Debitores soluentes prælato intruso nullum ius habenti in prælatura, qñ liberẽtur.*

12 *Prælatus si non est intrusus,ualent gesta per eum licet postea priuetur ratione delicti,etiam commissi ante contractum.*

1 **§.Pupillus.** †Pupillus sine tutoris authoritate nõ potest iuramentum deferre, sed cùm tutore, sic,& etiam solus tutor potest.hoc dicit vsq; ad §.procurator. Primo ergo casu nõ cogitur aduersarius recipere, quia si recipere

peret,& iuraret, nõ prodesset sibi iuramẽtũ, qa pupillus postea posset venire contra,etiã nulla restitutione præhabita,cum 2 ipso iure seruet illæsus.& regula est,† qñ iuramẽtum nõ prodest iurãti,nõ cogit iurãs illud recipere. vt in l.proxi. Secũdo verò casu,pdesset iuranti,qa tutor potest præiudicare pupillo mero iure:& ideo cogit vel referre,vel soluere,nisi aliã iustam cãm habeat recusandi.vt ff.eo.l.iusiurandũ & ad pecunias.§. 3 ait prætor.iũctis his quæ habent in l.manifestè.ff.eo. † licet ẽt tũc possit pupillus in integrũ restitui, si appareat læsus, vt habet hic in gl.sed nõ ,ppter hoc põt aduersari[o] recusare instrumẽtũ, cũ ad restitutionẽ petẽdã multa requirant:vñ nõ inspicit ꝙ possit peti restitut. argumẽ.in l.Iulia.qui & à qui. In text.ibi [iusiurandũ deferre.]scilicet quãtũ ad hoc vt aduersari[o] cogatur recipere,quantũ ad hocvt si receperit,& iurauerit,sibi ,pstit iuramẽtum,& pupillo noceat. In tex.ibi [detulit:] supple,& 4 aduersarius receperit,cũ nõ cogat:vt §.dixi,& iurauerim.†In tex.ibi, [exceptio eidẽ obstabit.]supple mero iure.sed replicabit etiã sine aliqua restitutiõe:secus, qñ interuenisset tutor:qa tũc est necessaria restitutio.Et idẽ in adulto habente curatorẽ, vel nõ habẽte,& cũ ipso deferẽte:sic intelligit.l.nam & postea §.si minor.§.eo.si aũt sine ipso, idè dicas quod hic dicit in pupillo,ꝙ mero iure obstet exceptio, sed dabitur replicatio sine aliqua restitutiõe:& hoc voluit hic gl.ij.in fi.quæ dicit veritatẽ,licet sequẽs gl.videat cõtrariũ velle,ꝙ etiã qñ habet curatorẽ,& sine ipso defert,nõ habet replicationẽ,nisi mediãte restitutiõe in integ.per illũ.§.si minor.q gñaliter logtur:sed cõiter illa gl.reprobat.& tenet præcedẽs per l.si curatorẽ habẽs.C.de in integ.restit. Sed oppo.ꝙ nec ipso iure dat exceptio iurisiurãdi,nec sit necessaria replicatio,qñ nõ interuenit tutor,vel curator,cũ non habeat administrationẽ bonorũ suorũ,& cõtrahẽdo nõ obligat,nec valet cõtractus in l.obligari.de auth.tut. ergo nec quasi cõtractus,ꝙ celebrat in delatiõe iuramẽti,vt §. eo.l.qui iurasse.in fi.gl.& doc.istũ passum nõ declarãt,de quo miror.Mihi sic videt dicẽdũ,ꝙ si erat doli capax:sicut contrahendo obligat naturaliter nõ,licet ciuiliter,iuxta plenè not.in l.j.ff.de noua.ista quasi cõtrahẽdo.i.iuramentum deferendo,& posit tollere naturalẽ obligationẽ, qua aduersarius sibi tenebatur:& ex hoc sequitur, ꝙ aduersario cõpetit exceptio, qua actio elidit mero iure,quæ cõsistebat in ciuili & naturali obligatione,& nũc remanet sine naturali.Sed propter rationẽ factã in cõtrarium,datur sibi replicatio sine aliqua restitutione: ita intelligẽ istũ text.& hoc credo fuisse de mente.j.gl.quæ intelligit secundum Azo.vt loquatur in doli capace,& nõ dicit propter quod. Sed ego dico, ꝙ est propter id quod dicitur in text.ꝙ obstet exceptio mero iure.Si autẽ non esset doli capax, vt quia non esset proximus pubertati,sed infantiæ, tunc sicut ipse cõtrahendo nõ obligatur:vt not.in dict.l.ita in quasi contrahendo,& iuramẽto deferendo non tollit naturalẽ obligationẽ,qua aduersarius sibi tenebatur,& ideò tunc non obstabit exceptio mero iure, nec est necessaria replicatio iuris,sed facti:& isto modo potest intelligi tex.in l.j.§.j.quarũ re act.nõ da.quæ directò cõtrariatur,dũ dicit, ibi nõ obstare exceptionẽ:& hic dicit cõtrariũ:licet gl.hic quæ incipit [imò] dicat illum tex.intelligi secundũ istũ:sed hoc est destruere illum.nam nõ vr potius ecouerso ꝙ istud intelligat secundũ illũ,vt dũ dicit obstare exceptionẽ,supple,de facto,ratio de iure ,ppter rationẽ in contrariũ factã:sed melius est ad cõcordiam reducere modo p̃dicto,& sic vter ꝙ tex.remanebit, vt iacet, & hoc non reperies tactũ ab aliquo:et secũdũ istã distinctionẽ intellige,ꝙ in §.si minor.dicat in adulto curatorẽ habẽte,ꝙ nõ obstat exceptio,scilicet,in effectu,quia dat replicatio,cũ ipse sit doli capax,& potuerit tollere naturalẽ obligationẽ, sicut potuerit se 5 naturaliter obligare sine curatore. †Glo.ij.ibi [sed ipsi pupillo nõ defertur,]supple etiã cũ tutoris authoritate, quia nõ cogit recipere,nec tutor in hoc sibi autorizare:si tamẽ iurat, sibi ,pdest.Quãdo aũt defer,an interueniat tutor,vel non: & hoc intẽdit gl.dicere. Glos.ibi,[sed cũ sacramentũ,] ista gl.in hoc ver.intẽdit opponere cõtra id,quod dixi in prĩ.ibi, [sed & tũc restituit &c.] imò nõ restituit, si corã iudice nõ detulit,& aduersarius iurauit ,ppter authoritatẽ iudicis approbãtis,& con 6 firmãtis.vt no.ff.eo.l.j.qm̃ habet vim solutiõis,† & solutio facta pupillo iussu iudicis, parit plenissimã liberationem:vnde

a ¶ Notatio.adde Lu. Fo.consi. ccccviij.& ibi an ꝙ ductio instrumẽtorum possit fieri in absentia partis?

b ¶ Intrusũ.sed an possit dici intrusus ille, qui scit beneficiũ ad aliũ pertinere vigore gratiæ antriorisi vi de p Old.cõf.cxxxvj.

aduersus eã nõ restituit pupillus, licet pecuniã perdat vt §.de mino.l.ait prætor.§. permittitur.glo.soluit duobus modis:sed melior solutio est,ꝙ ideo aliud in vera solutiõe:qa si pupillus restitueret, ille q solb uit remanet in dãno,quod nõ esset iustũ, postquã coact[o] soluit,& teneret iterũ soluere,nã sic remanet in dãno,si pupill[o] restituat aduersus iuramentũ,sed potius lucrũ sibi aufert,id est exceptio quã ex iuramẽto consecutus est absq; eo,qd aliquis verè soluerit.& nõ est eadẽ ratio.& c.C.de codicillis.l.fi. †Not.tñ glos.ibi,vel dic,ꝙ actus põt dici iudiciari[o],licet nõ fiat in pñtia iudicis:certè hoc nõ põt ,pcedere in iuramẽto iudiciario, vbi regritur factũ iudicis approbãtis, & cõfirmãtis,ac præcipiẽtis,vt no.per gl.in l.j.§.eo.sed posset 8 ,pcedere,vbi factũ iudicis nõ requireret, † vt in productione a instrumentorũ,q̃ põt fieri corã notario [a] causæ apud Banchũ, in die iuridico:licet iudex nõ sit pñs,vt not.C.de ap.l.eos.in glo.sup̃ ver.[à scrinio:] & in auc.q̃ supplicatio,de preci.impera.of.quę vtrobiq; no.p Bar. †In glo.fi.ibi [vnde oĩa cassantur,] intellige hãc gl.in cõtractib[o] celebratis in præiudicii ecclesiæ,vt nõ valeãt si sunt celebrati per intrusum pl̃atũ,& nullũ ius habẽtẽ in pl̃atura:qa nõ habet administrationẽ bonorũ ecclesię. Si verò in fauorẽ ecclesię tẽderet,tũc valẽt quia p talẽ b intrusum [b] põt acquiri ecclesiæ,licet non fieret in pĩudicii,vt no.p Bar.ff.de cõdict.inde.l.si vrbana.& l.si filię.ff.de sol.licet sec[o] in alijs nõ priuilegiatis.vt §.de pac.l.si tibi.§.cũ possessor, 10 †vbi per falsum hæredẽ intrusum in hæreditate nõ põt acqri 11 exceptio vero hęredi.†Quid aũt in debitorib[o] ecclesię solvẽtibus prælato intruso,an liberenť:dicvt plenè no.ĩ d.l.si vrbana.vbi distinguit, an soluerint ex cõtractu celebrato cũ eo,& liberentur:an ex cõtractu celebrato cum vero prælato,& tunc 12 secus. †Si autem prælatus non erat intrusus, valent gesta per eum,licet postea priuetur ratione delicti etiam commissi ante contractum, & quousque priuatus est, habet administrationem:& hoc vult dicere gloss.in fin.facit.l.iubemus §.sanè.de sacrosanct. eccle.& l.ex contractu.de re iudic.

a ☞ *Cautio de rato non habet locũ,quando constat.quod procurator non habet mandatum,nisi sit coniuncta persona:sed non admittetur ad deferendum iuramentum: & quid in mandato ad unam causam cum libera? & num.2.*

3 *Mandatum generale cum libera, tantùm ualet quantùm speciale, excepta potestate donandi,& delinquendi.*

4 *Procurator uerus (quantùm ad id quod non cadit in suo mandato) non habetur pro procuratore.*

5 *Iuramentum quibus ex causis possit recusari?*

6 *Procurator de cuius mandato dubitatur, non admittitur cum cautione rati, quando per illam non esset reo plene succursum:& quare?*

7 *Non dicitur quis posse id facere,quod non sine uerecundia potest.*

8 *Verecundia plus attenditur,quam commodum pecuniarium.*

9 *Quando quis agendo fundat intentionem suam in turpitudine, non debet admitti:secus quando fundat eam in alio, & ad ipsam coadiuuandam allegat turpitudinem: uel quando detegitur ab alio.*

10 *Reus cogitur recipere iuramentum ei delatum, ab uno ex pluribus hæredibus unius creditoris.*

11 *Practica qualiter reus non admittat procuratorem, de cuius mandato dubitatur, ad deferendum iuramentum:& si offerat cautionem rati,an,& quando teneatur solum ad expensas litis?& num.9.& 12.*

12 *Stipulatio rati an sit commissa contra procuratorem statim,quòd dominus non habet ratum?& sic incipit agere.*

13 *Periurus quando sit infamis?*

1 **§.Procurator.** †In tribus casibus hic positis procurator potest iuramentum deferre: extra illos non potest,nec aduersarius recipere cogitur,etiam si vellet cauere de rato:quia per talem cautionem non plenè prouideretur iuranti,cum per ipsam nõ possit prosequi suum interesse.Si autem postea ageret, obtineret nisi suam turpitudinem allegaret.ff.dicendo se periurũ.h.d.cum l.seq.& sequẽs redditur difficilis propter glos.quæ est hic.quoniã adducit hic totam materiã tit.rem ra.ha.quę est valdè difficilis & per Bar. multũ plenè examinat in l.si sine.§.cum autem.rem ra.haberi.

2 †Et diuide in tres partes, quia primò ponitur, ꝙ constabat procuratorẽ habere mandatũ cum libera, vel habere mandatum speciale,vel esse procuratorẽ in rem suam:& tunc non est dubiũ,ꝙ potest deferre,& aduersarius potest accipere, iurare,

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

a ✣ Et potiſsimū per Bar. qui ponit quīq; modis recuſari ſ. tu es iſti videto & in l. alias. hoc ipſo tit. & num iurare, vel iuramentum referre recuſans, puniat, vide per Bar. in l. iuſtum. & d. l. manifeſtè. hoc tit. & in l. generaliter. ſ. ſed iuramento. C. de reb. cred. & per Alex. in l. ſi nō ſortè. hoc ti.

b ¶ Verecūdia. adde vt latè p Old. cōſi. xciij.

c ¶ Turpitudinē. an qs poſsit allegare turpitudinē ſuā? vide per Sozi. conſil. inci. viſo inſtrumento ſimulationis &c.

vel referre, vel ſoluere, quia tunc erit plenè ſecurus, ſi iurat: vſq; ad leges alias. Secūdò loquitur qñ cōſtabat ipſum nō habere aliquid de iſtis tribus: & tūc aduerſarius recipere non cogitur, & ſibi iuramētum nō prodeſt: & iſto caſu non eſſet dubium, q; etiā cum cautione rati nō admitteretur: quia illa cautio nō habet locū, qñ cōſtat q; nō habet mandatū, ſed ſolùm qñ eſt dubium, vt plenè no. in l. j. C. de proc. niſi ſit coniuncta perſona. vt eo. tit. l. exigēdi. & ſ. de proc. l. ſed & hæ. tñ hoc eſt verum, q; admittit̄ ad agēdum, nam poſſet obtinere, ſed nō admittit̄ ad deferendum iuramētum, etiam ſi ſit cōiuncta perſona quia iſte eſſet actus præiudicialis: ita intelligo hic: & hoc vſq; ad verſi. [nec multum:] ibi poteſt intelligi qñ erat dubium de mandato: & dicit̄ q; etiam tūc nō admittitur cū tali cautione: quia per eam nō eſſet plenè cōſultū iuranti: & quia nō probat: vſq; ad l. ſi itaq;. ibi poteſt eſſe quarta in qua concludit ex

3 præmiſsis. †Not. ex prima parte tex. cum glo. q; tantū valet generale mandatum cū libera, quantū ſpeciale. Ratio colligit̄ ex l. procurator cui libera. ſ. de procu. q; eſt verū, niſi in duob⁹ quantū ad poteſtatem donādi, quæ nō cadit in generali mandato cum libera: vt l. cōtra iuris. ff. de pact. & tñ poteſt cadere in ſpeciali: vt l. filius. j. de dona. Item quantū ad delinquēdū quia hoc nō cadit in gñali vt poſſet delinquere, & dñm ex delicto obligare ad pœnā, vt ſ. quod quiſq; iur. l. iij. ff. ſi procurator. cum ibi no. & j. de condi. inde. l. ſi procurator. per docto. quia nō venit dolus in tali mādato. j. mand. l. creditor. ff. & tñ in ſpeciali bene poſſet cadere: vt l. j. ff. quoties. j. de vi & vi arma. in argumentū. Sed quæritur hic, quid ſi aliquis habebat mādatum ad vnā tantùm cauſam cū libera, nō tamen cū poteſtate deferendi iuramētū expreſsè conceſſa? reſpondeo adhuc poterit deferre, ſicut ſi haberet generale, vt in c. qui ad agendum. de procu. lib. vj. & no. in l. qui Romæ. ff. callimachus. de

4 ver. oblig. †Ex ſecunda parte in l. aliàs. not. iuncta l. ſi itaq;. quæ venit ad exemplificādum iſtud principium, q; verus procurator quantū ad id quod non cadit in ſuo mādato, nō habeā pro procuratore: & ita habetur in l. j. ff. quæſitū. j. ad Trebel.

5 †Item no. in verſ. nec poſtea, q; nō cogitur quis recipere inſtrumentū, quando ſibi nō prodeſſet: & iſta eſt vna de cauſis, ex qua poteſt recuſari. Sunt & aliæ de quibus habetur j. eo. l.

a manifeſtè. per glo. & doct. Et[a] qñ aliqua de illis cauſis ſubeſt, nō habet locū illa l. manifeſtè. nec l. iuſiurādum. ff. ait prætor. j. e. vbi dicit̄ q; debet iurare, vel referre, vel ſoluere. Hoc eſt verum, niſi habeat cauſam recuſandi: & hæc eſt vna de illis, alia ſ. l. proxi. ff. pupillus. quæ tendit ad idem. In tertia parte in

6 ver. [nec multū.] No. †q; procurator de cuius mādato dubitatur, nō admittit̄ cū cautione rati, qñ per illam nō eſſet reo plenè conſultū: & ita limitātur oīa iura dicētia ipſum deberi admitti. Qualiter autē hoc oſtēdatur, q; parum proficiat, ſubijcit̄ hic in tex. in ver. ſi enim. nā ſi cōtingat poſtea apparere, q; nō habeat mādatū, & dñs nolit habere ratū, quod ille fecit, poterit venire cōtra, & iterū agere cōtra iurantē: & ſi iurans vellet vincere, nō poteſt ſe iuuare ex iuramēto, quod illi nō nocebit ſed habebit neceſſe liquidare de iure ſuo opponendo aliis aliā exceptionē, ſi qua ſibi cōpetit, puta, pacti, vel ſolutionis, & eā probare, ac ſi nō iuraſſet: & ſic patet q; iuramentū parū aut nihil ſibi proficit, & ſi ipſe velit agere cōtra procuratorē, & fide iuſſores eius ex cautione rati, & conſequi intereſſe, bene poterit: tñ habebit neceſſe docere de ſuo periurio, & ex hoc conſequitur totam verecūdiam, & perinde habetur ac ſi non poſſet agere, nec intereſſe cōſequi, ex quo nō ſine verecūdia. Qualiter autē hoc oſtendat̄ in glo. & oſtendit̄ ſic: nā habebit neceſſe dicere q; nō obſtāte iuramēto dñs iterū egit cōtra eū, cū & iuſtè obtinuit, & ſic oportuit ſibi ſoluere ac ſi nō iuraſſet: qđ nō accidiſſet, ſi mādatū habuiſſet, vel dñs habuiſſet ratū: & ſic dicit ſe poſſe conſequi, quicquid ſoluit dño: & ſi ita eſt q; dñs obtinuit, & iuſtè, ſequitur manifeſtè q; falſum ipſe iurauit, iurando ſe non teneri, & ſic allegabit ſuum periurium. Si autē diceret dñm obtinuiſſe, ſed in iſto caſu hoc nō potuiſſe cōtingere, niſi vel culpa ſua nō allegātis ea quę debebat allegare vel iniuria iudicis: & neutra iſtarū habet nocere, p curatori. ar. l. ſi per prudentiam. in princi. j. de euic. habet ergo neceſſe dicere q; iuſtè obtinuit, ſi vult recuperare ea quæ ſoluit: & ſi ita eſt, hoc non poteſt cōtingere, niſi duobus cōcurrētibus, ſ. q; ille procurator nō habuit mandatū ad deferēdum iuramentū, quia ſi habuiſſet, dñs nō potuiſſet poſtea agere iterū, nec iuſtè obtinere: fuit ergo in culpa aſſerendo ſe habere mandatū. Aliud eſt, ſ. q; dñs fouebat iuſtitiam, & ipſe iurās erat verus debitor: & ſi hoc eſt, ergo falſum iurauit: licet ergo poſsit recuperare quæ ſoluit, propter cautionem, tamē quia mediante allegatione periurij, nō reputatur poſſe recuperare: & hoc vult gl. ſecundūm opi.

7 †Azo. quæ habetur ibi, vel nō multū cōſequenti. Et ſic not. q; nō dicitur quis poſſe facere id, quod nō ſine verecūdia pōt.

8 facit l. nepos Proculo. de ver. ſig. †Item no. q; verecūdia[b] plus

b attēditur, quàm cōmodū pecuniariū, & ea prepōderat. †Item

9 q; nō obſtāte turpitudine poteſt quis agere. Et ſic allegat̄ iſte

c text. ſecūdùm opi. Azo. q; poteſt quis agēdo ſuā turpitudinē[c] allegare: nā Azo vult q; agere poſsit, & recuperare intereſſe: tamen quia nō ſine allegatione turpitudinis, nō cogitur quis ſe ſubijcere huic turpitudini: & ideo poteſt accuſare iurantē, licet offeratur cautio rati: ſi tñ recuperet, & iure, bene poſſet agere dicto caſu, licet turpitudinē ſuam allegaret. Sed contra de l. ſi creditoribus. C. de ſer. pign. da. ma. & l. cū profitear is. C. de reuo. do. Sol. qñ quis agēdo fundat intentionē ſuā in turpitudine ſua, nō deberet admitti, vt ibi: ſecus quando fundat eā in alio, & ad ipſam coadiuuandam allegat turpitudinē, vt hic fundabat in cautiane rati, & poſtea dicebat illam fore cōmiſſam ex eo, quia dñs nō habet ratū, & iterum egit, & ſi procurator excipiat quod malè agit, & iuſtè obtinuit: ipſe replicabit, q; imò bene, & q; iuſtè: quia ideo cogebatur habere ratū illud iuramentū, poſtquā non dederat mandatum, & ipſe eſt verus debitor, & ſic allegat turpitudinē ſuam replicando, & ad hoc allegatur iſte tex. Vel dic, q; etiā fundando intētionē ſuam in turpitudine, bene poteſt agere, qñ illa turpitudo erat ab alio detecta: vt l. pe. de ſuſpec. tut. & in l. relegatorū. de releg. & interdi. in ſi. & ita hic: quia erat directa per ſentētiam latam pro domino: ſecus ſi eſſet occulta: & ita loquitur contrariū: & iſta colligūtur ex dictis Bar. cętera circa iſtū arti. dic, hic vt per eū.

10 †Et per iſtum tex. dicit Bart. q; ſi ſint plures hæredes vnius creditoris, & vnus hæredum agat cōtra debitorē, & velit deferre iuramentū, nō cogitur reus recipere, quia alijs agentib⁹, & obtinētibus, quibus nō noceret iuramentum, appareret de periurio iurantis: & iſta eſt cauſa recuſandi iuramentū, vt hic. Certè ſalua ſui pace, hoc nō eſt verū: quia hic loquitur quādo iurans neceſſe haberet poſtea allegare ſuum periurium, agēdo contra procuratorē: ſed in caſu iſto nō habet neceſſe allegare, quia nō agitur cōtra illum qui detulit iuramentū: nam aduerſus ipſum eſt ſecurus exceptione iurijſiurandi pro ſua portione: alij verò agunt pro portionibus eorū, & poſito q; obtineret, iſta ſemper poterit dicere q; iniuſtè obtinerunt, nec enim per hoc q; alij obtinuerunt, iſte qui iuramentū detulit, poterit iurantē iterum cōuenire: & ſi de facto cōueniret, poterit dicere ſeverū iuraſſe, & alios iniuſtè obtinuiſſe, vt patet ad ſenſum

11 & ſic Bar. nō bene cōſiderauit hoc. †Gl. magna quæ eſt hic duo facit: nam primò deducit in practicā, oſtēdendo qualiter reus nō teneatur admittere procuratorē, de cuius mādato dubitatur, ad deferēdum iuramentū, etiā ſi offerat cautionē rati: quia illa cautio rati parū reo prodeſſet: & q; prodeſſet parum, oſtendit per argumētū à ſufficienti partiū enumeratione: nā dño nō habēte ratū, & iterū poſtea agēte, poteſt dare quatuor caſus: in duob⁹ primis per cautionē rati nō prouideret̄ plenè, quia nō poſſet reus per eam recuperare niſi expēſas litis, non autem ſortē: & hoc eſt parū. In alijs duobus nihil recuperare poteſt, & ſic nihil proficeret. Primus eſt, ſi dominus poſtea agens ſuccumberet, quia ipſe reus opponeret aliam exceptionem, & probaret ſe non eſſe debitorem: nam non recuperaret niſi expenſas, quia ſua nō intereſt in plus. vt l. ſi ſine. l. Marcellus. j. rem ra. hab. Secundò ſi obtineret iniuſtè, & idē, vt ſolas expēſas recuperet, nō qa ſua nō intereſt in plus: ſed quia procuratori non imputatur, q; dñs interim ageret, ex quo iniuſtè egit:

egit: vnde mitius agitur cum eo, q; nō teneat̄ niſi ad expenſas: vt d. l. ſi ſine. ff. cū autē. Tertius caſus eſt, quando egit, & obtinuit iuſtè, & tūc ſecundū quoſdā non poterit recuperare reus, quādo agendo ſuā turpitudinē allegaret. Quartus eſt, quando lis adhuc pēderet inter dominū, & reū, & tunc idem: quia ſtipulatio rati adhuc non eſt commiſſa ſecundū quoſdā. Et ſic patet ex omnibus, q; nō plenè cōſuleretur per dictā cautionem, ſed ſemiplenè, vel nullo modo: & hoc eſt vſq; ibi, [ſed certè.]

Poſteà arguit cōtra primū, tertium, & quartū caſum, q; non procedant ea quæ dicta ſunt, & ſic deſtruat̄ dicta argumentatio, & eam ſuſtinēdo præterquā ad vltimū caſum, vbi non reſpondet cōtra primū. ergo dum dixit glo. q; ſi dñs egit, & ſuccubuit, reus nō poterit recuperare niſi expēſas: oppono, q; imò etiā ſortē: vt l. procurator ad exhibendū ff. j. rem ra. ha. & ſic ſatis proderit cautio rati. glo. reſpōdet & non bene. Dic ergo, q; procurator ibi, q; cauit de rato, egit & exegerat. ſō ſi dñs poſteà agat, & ſuccūbat, pōt reus recuperare quicquid ſoluit, p curator, tanquā indebitè ſoluerit: quia per hāc ſentētiā latā cum domino, appareret eum nō fuiſſe debitorē, & ſic indebitè ſoluiſſe: vnde intereſt totū recuperare. Sed hoc quod dictū eſt. ff. & dicit̄ in ff. Marcellus, procedit, quādo, p curator qui cauit de rato, non exegit, ſed potius ſuccubuit, ſi iuramentum detulit: vnde, nō intereſt rei (ſi dominus poſteà egit, & ſuccubuit) recuperare, niſi expenſas, & ſic patet, q; iſte caſus ſuſtentatur.

12 †Cōtra tertiū caſum quādo dominus egit, & iuſtè obtinuit, dictū eſt ſuprà in argumētatione, q; reus ex cautione rati nihil poſsit agere, & ſic nihil, p ficeret. Contra de iſto textu, dum dicit, ſine ſtipulatione de rato agat: & ſic innuit, q; agere poſsit. timore huius Azo fuit in duplici opiñ. primò, q; nō poſsit agere ad ſortē, ſuper qua iurauit, quia allegaret ſuam turpitudinem: ſed ad vſuras poſteà currētes, quas oportuit eum ſoluere, ſuper quibus non iurauit: poſteà mutauit opi. q; imò poſsit agere ad ſortē: & iſta eſt vera: tamē quia nō ſine verecūdia re-

13 putat̄ nō poſſe. †Cōtra quartū caſum opp. p declaratiōe gl. in ver. [in quarto quæro.] nā fuit dictū, q; ſi lis adhuc pendet, tempore quo quis vult agere ex cautiōe rati inter dñm, & reū nō pōt dñs agere: qa ſtipulatio rati nō eſt cōmiſſa. Cōtra, imò videt̄, q; ſit cōmiſſa ſtatim, cū dñs nō habuit ratū, antè quā incipiat agere: multomagis poſtquā incipit. l. quo cm. ff. j. rem ra. ha. gl. videt̄ fateri ſecundū Azo. & tūc plus dicit, q; eſt cōmiſſa ad totā ſortē, nec ſoluit̄, licet dñs poſteà ſuccūbat. Sed ad cōtra riū nō reſpōdet: poſteà in fi. gl. videt̄ diſtinguere, an p curator qui cauit de rato, habebat mādatū reuerat̄ an nō? tu dic breuiter, q; neutrū dictū Azo. eſt verū. nec etiā glo. dicit verū: quia imò nō eſt cōmiſſa idiſtinctè, qm̄ adhuc nō intereſt rei ex quo lis pendet, quia fortè obtinebit. Nec obſtat illa. l. quo enim. ff. j. quia loquit̄, qñ reus ſoluit p curatore cauēte de rato: vnde ſtatim, q; dñs nō habet ratū, intereſt ſua recuperare, qm̄ apparet ipſum nō fuiſſe liberatū ex ſolutiōe: nos loquimur, qñ nō ſoluit. Itē poſito, q; ſit cōmiſſa, eo caſu, quo ſoluit, ſi ante ageret, & dñs poſteà in lite ſuccūberet, ceſſaret intereſſe, & ſic nō pōt agere ex cautione rati, niſi ad expenſas litis, ſi eas nō recuperaſſet à dño ſuccūbente, prout dixit gl. in prin. in primo caſu: & ſic reprobat̄ ſecundū dictū Azo. Et ex his remanet ſuſtētata argumētatio primo loco facta. Secūdo verò caſu quē gl. nō proſequit̄, aut dñs egit, & iniuſtè obtinuit, dū glo. dicit, q; non pōt agi ex cautiōe rati, niſi ad expēſas litis: p cedit duobus cōcurrentibus, ſcilicet, q; p curator qui cauit, reuera habeat mandatū, licet nō potuerit oſtēdere, cū cauit: ſi enim potuiſſet, non tenebat̄ cauere. vt l. ne ſatiſdatio rem ra. ha bene tamē oſtēdit poſteà in lite vertente inter dñm, & reum: & nihilominus dñs obtinuit iniuſtè: & ſic nihil eſt, quod poſsit imputari procuratori: vnde nō tenet̄ niſi ad expenſas, quia faltē debuit operari, q; dñs de facto nō cōtraueniret: & ita intelligit̄ iſte. ff. cū autē. in quo glo. ſe fundat. Si verò poſſet aliqd imputari p curatori, vt quia reuera nō habet mādatū, vel ſi habebat, non oſtēdit requiſitus in lite vertēte inter dominū & reū, quod ſi oſtēdiſſet, fortè dñs nō obtinuiſſet in lite: iniuſtè cōmitteret̄ ſtipulatio ad totā ſortē. & ita no. in d. ff. quod aūt. vbi pleniſsimè p Bar. breuiter nō expediebat tantū laborare, quantū gl. fecit, nec ſuſtinent̄ oīa mēbra iſta: nec enim eſt verū dicere, q; cautio rati in nullo iſtorū caſuū, plenè, p ficiat, imò in primo & ſecūdo plenè prouidet, inquantū rei intereſt: vt in primo, qa nō intereſt niſi recuperare expenſas, & quātū iuſtū eſt vt in ſecūdo, qa non eſt iuſtū vt in plus cōſequat̄, ſi nihil poteſt imputari procuratori. Itē in quarto, cum pendet, nihil intereſt adhuc rei: vnde nō pōt dici, q; cautio rati parū, p ficiat: nā proficiet, cū opus erit. Dic ergo, q; ꝓpter ſolū tertiū caſum, poteſt reus repellere procuratorē: quia ſi cōtingeret dominū nō habentē ratū, iterū agere, & obtinere iuſtè: nō diceret̄ cautio rati reo proficere, poſtquā ex ea nō poſſet cōſequi intereſſe, niſi alleget ſe periurū: & in hoc ſtat ſubſtātia huius tex. qcquid gl. & Bart. hic dicāt.

a ¶ Infamis. an piurus ſit infamis, vide p d. de Ro. deciſ. ſuis hoc titul. & ibi gd de frāgēte fidē promiſſam.

b ¶ L. de periurio. Imò in illa l. nō dicitur cō mitti crimē ſtelliona tus, propter periuriū: ſed propterea quod rē alienā ſuam eſſe iurauit: generale em̄ periuriū ab hoīe nō punitur, ſuxta l. ff. & ibi ſcribēt. C. de reb. cred.

c ¶ Tamen mutus. adde Alexā. de Imo. in l. j. ff. de verbor. obliga. quem vide. Cur.

Vltimò quęritur ſecūdū Gul. de cugn. vtrū periurus ſit[a] infamis: & remittit ad gloſſ. no. quę eſt in l. Lucius. ff. de infami. quæ diſtinguit, an iurauit de futuro, & poſteà no ſeruauit iuramentum, & ſic venit cōtra ipſum: & ſic eſt infamis, & efficitur periurus cū non obſeruat, non autē fuit à principio, & iſte eſt caſus in l. ſiquis maior. C. de trāſac. aut iurauit de præſenti, vel præterito aliquid, quod nō eſt verū: & tūc ſtatim eſt periurus, nō ex eo q; venit contra iuramentū, ſed quia mēdacium dixit: & iſto caſu nō eſt infamis, quod patet in dicta. l. Lucius. quod etiam patet, quia punitur crimine ſtellionatus: vt. j. de crimine

b ſtelliona. [b] [l. de periurio.] quod crimē non infamat, vt patet ex l. j. de infami. vbi non ponitur inter crimina de quibus, ibi.

LEX XX.

1 SEruus quod. †Iuramentum ſerui, vel filiæfamiliàs in cauſa patris vel domini prodeſt illis indiſtinctè, etiā ſi non habet peculiū, vel in cauſa non peculiari: ſed delatio iuramenti facta ab eis nō nocet illis, niſi in cauſa peculiari, vel vſq; ad vires peculij. h. d. cum ſeq. vſq; ad l. qui iuraſſe. poſſunt ergo prædicti, p ficere patri, vel dño: ſed nō eis nocere in acquiſitis perdendis, niſi vſque ad vires peculij: ſed in acquirēdis de nouo, bene poſſunt nocere, vt no. in l. ſeruus. C. de pac. & quod habetur. ſ. de pac. l. ſi nautem dominicam. C. de acquiren. poſſeſ. l. ſi.

2 ✣ *Infans etiam in ſui fauorem, non poteſt iurare, cum non poſsit loqui. & num. 3.*

3 *Mutus poteſt conſtringi ad iurandum, ſi habet intellectum, cum habeat conſenſum.*

4 *Iuramentum cadit in eo qui poteſt naturaliter obligari: ſed non periurium: & quando in eo non cadat?*

5 *Pupillus proximus pubertati iurans in contractu ſe eſſe puberem, & non venire contra contractum, habetur pro pubere, & minor adultus aſſerens ſe maiorem habetur pro maiore.*

6 *Pupillus ex delicto obligatur, cum eſt doli capax.*

7 *Periurium non committitur ſine dolo.*

8 *Iurans falſum an præſumatur periurus, & dolosè iuraſſe? & an procedat accuſatio & numero 7.*

LEX XXI.

1 QVi iuraſſe. †Pupillus pōt iurare ad ſui cōmodū, licet in eo non cadat periuriū, quia nō cadit dolus, & periurium non eſt ſine

2 dolo. h. d. in effectu. †In text. ibi. [ætatis ſit,] dicit Gul. dūmodò ſit maior infante: nā infans etiā in ſui fauorem non pōt iurare, quia nō pōt loqui, & in iuramento requirūtur verba. vt in auc. de mādatis prin. ff. ſed neq;. quod not. ſecundū

3 Bart. † Nā ex hoc ſequit̄, q; mutus nō pōt iurare, quia non pōt loqui ſecundū Bar. hoc nō placet, & etiā in matrimonio requirunt̄ verba pro forma, vt not. in l. cum notiſsimi. C. de præſcri.

c xxx. an. & tamē mutus[c] pōt matrimoniū cōtrahere, quia tunc requirunt̄ verba, cū cōtrahētes poſſunt loqui, ſi nō pūt, nō requirunt̄, ita habet̄ in c. tua. extrà de ſpō. puta ergo, q; mut⁹ poteſt iurare, ſi habet intellectū, & ad iurandū poſsit conſtringi, quia habet cōſenſum, iuxta ea quę no. in l. itē quia. ff. de pac. ibi ſecundū hoc &c. In text. & gl. bene videt̄ verū, qđ dicit Gul. de infante, qa æquiparatur furioſo, cū careat omni intellectu, licet infantes interdū poſsint loqui, vt ſi ſunt ſex annorum, vel ſeptē cum dimidio. facit. l. in neg. de re. iur. & in iuramento requiritur aliquis intellectus, nō tamē requirit̄, q; ſit doli capax: & ſic, q; ſit proximus pubertati, vt colligitur: quia ſi eſſet doli capax, nō ſolum iuramentū in eo caderet, ſed etiā periurium, vt in c. j. extra. de delic. pue. vbi eſt caſus, cuius contrarium hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Puberem. adde eundem consil. cc xxiij.

b ¶ Nō præsumitur. d. Iaſ. hic concludit, q̄ ad incurrēdum periu rij sufficit culpa: sed ad incurrendū pœnā periurij, requirit dolus: & hoc probat auctoritate Bal. allegatis Inn. in c.p. & g. de of. dele. vbi voluit, q̄ impotēs ad soluendū sit periurus, quo ad pœnā periurij: confirma eius dictū per id quod voluit Bal. in l. obseruare. §. ꝓficisci. de offi. procōſ. & leg. vbi voluit, q̄ iudex iuratus seruare statuta, si nō seruat, nō potest de periurio puniri, nisi dolose faciat: refert & sequitur Soz. consil. lxxxvij.

c ¶ Per cōfessionē. adde Ludo. ro. consilio cclxxxvij.

d ↠ Et in hoc an positioni criminoſæ sit respōdēdū, vide Gar. in c.ij. de cōfeſ. in antiq. poſt. & in cle. fæpe. de ver. ſig. & Ioā. de imol. in c. dudū. de elec. q̄m Bar. sup hoc in varijs locis est sibi varius. Et Archid. l. diſt. c. ex pœnitētibus. gl. in ver. rationabili. & doct. in d. c.ij.

dicitur: & ita intelligit istā l. quæ est ibi, ſ. in pupillo nō doli capace, vt procedat in eo q̄d hic dicit, q̄ in eo nō cadit periurij, sed iuramentū bene cadit, siue sit doli capax siue nō. † Quantū verò ad naturalē obligationē, distinguit an sit doli capax: an nō: vt no. in l. j. de noua, cadit ergo iuramentū in eo, qui nō potest naturaliter obligari, sed nō periurij, vt hic patet. Itē est verū, si quod iurat, est ad sui cōmodū: secus q̄n ad sui incōmodum, vt in aut. ſacramenta puberū. in illoverbo [puberū.] vna cū glos. fallit in casu l. fi. de lib. cau. vt hic in fi. gl. ij. dicit tamē † Gul. de cu. vnū verbū no. ꝙ si pupillus proximus pubertati iuraret, cū contrahit, se esse puberē[2], & postea iuraret se nō venire cōtra contractum, habebit locū aut. ſacramenta. ſicut si esset pubes: licet nō loquatur de impuberibus: quoniā habetur pro pubere, postquā ita iurauit, vt in tit. si min. se maiorē. per totū, quod no. quia ille ti. loquitur in adulto asserēte cum iuramēto, vel sine, se esse maiorē, & habetur pro maiore cū decipit. † Gul. vult illud idem esse in pupillo asserente se esse adultū, quia hoc cadit in delictū, cum decipit, & pupillus ex delicto obligatur cum est doli capax, vt d. c. j. quod perpetuò tene mēti, quia non recolo alibi istud legisse: nec doc. aliquid dicunt in isto titu. si minor se maiorē dixerit.

† Vltimò not. ꝙ periurij nō cōmittitur sine dolo, & hoc sequit̄ ꝙ si volo te accuſare de periurio, & in accusatione dico te iurasse falsum: ista accusatio nō concludit, nisi dicā ꝙ sciēter & dolosè iuraueris falsum: quia pōt falsum esse iuratū, & nō esse periurium vt hic colligit̄. Sed contra, † nā eoipso ꝙ quis iurat falsum, præsumit̄ periurus, & dolose iurasse, si cōtrarium nō apparet: vt ſ. eo. l. aliàs in fine. Sol. verū est tamē ad hoc, vt procedat accusatio, & præsumat̄ iste dolus: debeo allegare, ꝙ apparet aliud, aliàs b non præsumitur[b] quantū ad hocvt accusatio procedat, vt probatur ex no. per Bar. ſ. si cert. peta. l. cùm quid. ante fin. per l. si adulterium. §. item Pollioni. j. de adul. fateor ergo, ꝙ si allegaui dolum. eoipso quo apparet cōtrarium, præsumit̄ iste dolus: & in d. l. aliàs. in fi. nisi qualitas personæ suadeat cōtrarium, vt hic. Si verò nō apparet contrarium eius, quod est iuratum: in dubio iuramentum præsumitur verum: vt ſ. eo. l. si duo patroni. post prin. ibi [multum tamen &c.] vt no. per glo. j. proxi. §. in fine glos. quæ incipit, [sed oppono.]

2 ☞ Iuramentū fideiussoris, qui iurat principale nihil debere, ꝑdest principali. et n. 1.
3 Sublata obligatione principali qua tenetur filius, tollitur actio de peculio accessoria qua tenetur pater.
4 Pater iurando pro filio tanquam filio acquiritur filio utilis exceptio: & an ꝓsit iurare pro filio tanquam pro extraneo.
5 Pater si iurauit nihil esse in peculio filij, & postea reperiatur habere peculium, an, & quomodo nō obstante iuramēto ꝓsit pater de peculio cōueniri? et n. 6. 7. & 8.
6 Si apparet filium habere peculium, non tenebitur pater respondere interrogationi, utrum fuerit acquisitum post iuramentum, uel ante: & nu. 8.
7 Licet cōtra iuramētū nō admittatur probatio per testes, uel instrumēta, tamē debet admitti per confeßionem partis: idem contra præsumptionem iuris, & de iure.
8 Positioni criminoſæ, uel captioſæ non est respondendum.
9 Quando præsumatur quis deierasse, nisi probetur contrarium?

1 **§. Si pater filium.** †Pater pōt iurare ad cōmodū filij, & prodest filio, & etiā in cōsequētiam prodest sibi in actione de peculio, si iurauerit super obligatione filij, quæ erat principalis: secus si super obligatione sua, quæ erat accessoria: tūc enim sibi soli prodest. h. d. vſq̄ 2 ad §. iuriſiurādi. † Eadem distin. fit in fideiussore, qui tenetur accessoriē, sicut patet in eadem l. duobus si à fideiussore. No. 3 † ꝙ sublata obligatione principali qua tenet̄ filius, tollitur de peculio accessoria, qua tenetur pater ad similitudinē fideiussoris, vt l. cùm filius. j. de verb. oblig. non ecōuersò. & intelligo istum text. qn̄ ita fuit delatū iuramētum patri, ꝙ iuraret an filius teneatur: sed nō idem, si esset delatū simpliciter: vt dixi ſ. eo. l. si duo patroni. §. idem Iulianus. Si verò delatū esset super obligatione patris solùm, an esset aliquid in peculio, vel non? & ipse iurasset filium nō teneri, non valeret iuramētum, quia non esset iuratum prout fuit delatum: vt ſ. eo. l. iij. cum l. seq.

4 † In gl. j. ibi, [siue vt hæredi futuro,] istud nō potest procedere in casu huius §. primò vbi iurauit super obligatione filij qua ipse filius tenebatur ex suo contractu viuente patre: nam ille nō potest teneri, vt hæres, cùm etiam si nō sit hæres, potest cōueniri, & etiā patre viuēte, bene tñ eadit, vt potuerit iurare pro ipso tanquā filio; & tūc acquirit sibi filio vtilem, etiā si patris nō interſit, vt quia nō erat in peculio: & sic nō poterat cōueniri ex cōtractu filij: tñ potest sibi acquirere exceptionē vtilem, eo quia filius, sicut & vtilem actionē, vt l. quodcūq̄. §. j. de verb. obli. secus si esset extraneus, vt ſ. eo. l. nam & postea. vbi iuramentum vnius alteri non prodest, nec nocet, vt l. sed & si possessori. in fi. Si verò pater prætendebat interesse, quia erat obligatus de peculio: videtur ꝙ possit iurare pro eo etiā tanq̄ pro extraneo, sicut fideiussor potest iurare pro principali, & in consequētiam prodest sibi: vt j. e. l. duobus. §. à fideiussore. nec enim censentur omnino extranei, ex quo participant de eadem obligatione: arg. eius quod no. ſ. eo. l. quia non debet. in gl. & videtur extraneo prouidisse, quando propter meritū 5 illud, vt no. in l. si donatione. C. de col. † In gl. ſeq. quæ incipit, [sed opponit̄. no] ꝙ intēdit ostēdere, ꝙ pater qui iurauit nihil esse in peculio, possit cōueniri etiam pro peculio, quod habebat filius tempore iuramenti, cuius cōtrarium innuit iste tex. in ver. sed & pater, ita conueniretur, ſ. ꝙ non possit conueniri nisi pro peculio acquisito post: & ostendit gl. duobus modis. 6 † primò quia si hodie apparet filium habere peculium, interrogabit creditor patrem, vtrum illud peculium fuerit acquisitum post iuramentum vel ante: cui interrogationi videtur, ꝙ pater teneatur respōdere, quia est præparatoria iudicij per tit. de inter. act. & si respondeat pater ꝙ fuit acquisitum post, ne de periurio conuincaſ, habebit actor suam intētionē: quia cō demnabitur pater, vt in isto versū. sed & pater. † Si verò timore ne cōdemnetur, respondeat ꝙ fuerit acquisitum ante: tunc 7 apparebit de periurio eius, quia iurauit cōtrarium: & sic non proderit sibi iuramentū: nam licet contra iuramentū non admittatur probatio per testes, vel instrumenta: vt ſ. eod. l. non enim. §. dato. bene tamen debebit admitti per confeßionem iurātis, si cōfiteretur se falsum iurasse: sicut cōtra præsumptio c nem iuris & de iure admitttitur probatio per confeßionem[c] partis, vt not. in aut. ſed iam necesse. C. de dona. ante nupt. per Cy. & in corpore vnde sumitur: & sic vtroq̄ casu cōdemnabitur. gl. respondet notabiliter, ꝙ tali interrogationi nō tenetur pater respondere, sed creditor si vult obtinere, habet necesse probare, ꝙ filius incœpit habere post. Ratio quare non teneт respōdere, est, quia est captioſa, cùm in quancūq̄ partē respon deat, incidit in laqueum: & dicitur etiam criminoſa, quia coge 8 retur respōdere de suo periurio. † Vnde allegatur, ꝙ positio d ni criminoſę vel captioſæ non est respondendum[d], & non cogitur quis detegere suum periurium, & suam turpitudinē, qñ non est ab alio detecta. Est etiam alia ratio, quia per eum retractaretur, quod aliàs fuit decisum, quod non est fiendum, vt l. si quis cùm totū. §. si ancillā. j. de excep. rei iud. & pro hoc quod in simili no. gl. in l. si à te. §. j. eod. ti. Gul. de cu. dicit, ꝙ imò poterit dicere, ꝙ istud peculium nō fuit acquisitū post, si erat tēpore iuramenti, nec propterea conuincitur de periurio: poterat esse, ꝙ tunc erat, tamen videbatur non esse, quia tamen debebatur patri à filio, quod veniebat ante omnia detrahēdum, vt nihil censeretur esse in peculio, & ista fictione attenta excusatur à periurio: non tamen reprehendit glo. vt si non vult respondere, cogatur respondere per rationes iam dictas. Innuit etiam ista glo. quòd si diceret se saluum iurasse: quia tunc erat in peculium, nec aliquid erat deductum: tale instrumentum non proficit, ratione quam suprà dixi: quod no. pro limitatione multorum textuum istius tituli dicētium ꝙ contra iuramē 9 tum non potest probari. † Secundo modo ostendit gl. posito, ꝙ victor non possit obtinere per istam viam, poterit obtinere per aliam: quia dicit & asserit istud peculium fuisse acquisitū post, & habebit pro se præsumptionem iuris, quia ille iuraуit ni

uit nihil esse in peculio, pro quo iuramēto præsumitur, cum in dubio nō præsumatur deierasse. arg. l. meritò. j. pro socio. glo. respondit, ꝙ ista præsumptio nō sufficit, quod no. Nam quod dicitur nō esse præsumendū quē deliquisse. d. l. meritò, procedit: quādo ista preſumptio tendit in eius fauorē, & ad eius absolutionē: secus si in eius odiū, & ad ipsius condemnationē, vt in hac glo. singulari, per quā limitatur illa. l. meritò. & sic quia sequitur mirabile, ꝙ nec censeaт esse quæsitū post, ne condemnetur: nec acquisitum ante, ne periurium detegatur: oportet ergo probare per testes, ꝙ sit acquisitum post iuramentum.

2 ☞ Iuramentum actoris quare habeat uim nouationis, & litis contestationis?
3 Iuramentum rei quare habeat uim solutionis & delegationis?
4 Iuramentum non habet uim confeß[ionis].

1 **§. Iuriſiurandi.** †Iuramētū habet de natura nouationis, delegatiōis cōtestationis, seu iudicij, & solutionis. h. d. cū l. seq. ideo dicit, ꝙ habet de natura quia nō est nouatio, delegatio, cōtestatio, vel solutio. & patet ex gl. sed habet de natura illarū in quibusdā vltra vires pacti, vt patet ex l. duob[9], vſq̄ ad. §. exceptio. q̄ venit ad declaratio 2 nē istius. † Et no. ꝙ aut loquimur de iuramēto actoris: & tūc habet vim nouationis, et cōtestationis: qa induciт nouā actionē in factū vltra veterē, quā actor habebat. Vnde dicit̄ nouatio accumulatiua vnius actionis ad alterā peremptoriā, sicut illa quæ fit per ſententiā. vt l. aliā. de noua. Itē ideo habet vim contestationis, quia interrūpit præſcriptionē, & facit actionē perpetuā, & transitoriā ad hæredē, q̄ prius nō erat sicut contestatio. vt ſ. eo. l. nā posteà. §. ſi is qui. nō autē tūc habet vim solutionis, quia illa tēdit ad perimendū iuramentū. † Iuramētum 3 verò rei ecōuersò habet vim solutionis, & delegationis: quia sicut per illas liberaт reus: ita & per iuramentū, nō tñ ab omni obligatiōe legis, sicut liberaт per illas: sed naturali tantū. Non autē habet vim cōtestationis, vel nouationis. Habet etiā iuramentū tam actoris, quā rei vim pacti, seu cōuentionis, vt hic, nō ꝙ sit verus contractus, sed quasi cōtractus, vt j. de pe. l. de 4 positis. §. j. & ad hoc allegatur iste tex. cum illo. † dicunt etiam communiter doc. ꝙ habet vim cōfeßionis arg. hic, quia censetur cōfiteri ille qui detulit iuramentum, quicquid iurabit̄ esse verū: sed hoc nō placeт, & contrariū probaт expreſsè in l. duobus. in fi. j. eo. ꝙ si iuraſti te nō esse debitorē meum, posteà defers mihi iuramentū, & ego iuro te esse debitorē: dicitur ibi, ꝙ iuramentū est seruandum, & ꝙ non propterea te de periurio cōuinco, ergo sequitur, ꝙ nō videris confeßus fuiſſe esse verū, quicquid iurauero: quia tunc te de periurio cōuincerem: vt ſ. eo. aliàs in fin. bene tamen videor consensiſſe, quòd quicquid fuerit iuratū, debeat obseruari. adde quod dixi. ſ. eo. l. iij. §. fin.

1 ☞ Pactū factū ab uno ex duobus reis credendi, alteri non nocet: secus in iuramento.
2 Iuramentum habet uim maiorem quàm pactum.
3 Factum unius ex reis credendi uel unius ex socijs, quando noceat alteri? & num. 4.
4 Solutio facta uni ex reis credendi, liberat soluentem ab utroque, siue sint socij siue non: & idem in lit. conteſt.

LEX XXVIII.

1 **D**Vobus reis. †Delatio facta ab vno ex duobus reis credēdi, alteri nocet. h. d. 2 non sic pactū. vt l. si vnus. ſ. de pac. † & sic bene patet, ꝙ iuramentū habet vim maiorē, quā pactū: quia vim solutionis. Nam solutio facta vni ex reis credendi nocet alteri, quia liberat creditorē ab vtroq̄: & eodē modo iuramētum præstitū ad delationē vnius, vt hic in glo opponit glo. de l. si duo. ſ. si quis 3 cau. vbi † factū vnius ex reis credendi nō nocet alteri, nisi sint socij: & fateт istā. l. debere intelligi secūdum illā: & certè multominus debet nocere quādo sunt socij, quàm quādo nō sunt, vt est casus in l. si vnus. ſ. de pact. vbi dicit melius, q̄ l. si duo, quæ loquitur in acquirēdis: quo casu verum est, ꝙ culpa vnius ex socijs seu delictū nocet alteri, id est nō prodeſt: secus si non sunt socij, & ratio: primo casu, quia si non noceret, sed potius prodesset: tūc etiā in cōsequentiā prodest illi qui culpā seu dolum cōmisit: quia quicquid alter consequereт, teneret cōicare per accusationē pro socio illi culposo: quæ ratio cessat qn̄ non sunt socij. Aut loquimur in acquisitis pdendis, & tūc ecōuersò factū vnius magis nocet alteri nō socio, quā quādo sunt socij: vt l. si vnus. de pac. quod tamē est verū, quādo illud factū non habet vim conteſtationis, vel ſolutionis, vt est pactū de nō pe

a tendo: aliàs nocet siue sint socij, siue non, 4 & ita loquit̄ iste text. † quia vera solutio facta vni ex reis credēdi, liberat soluētem ab vtroq̄ siue sint socij, siue non: vt l. j. de duobus reis. & litis conteſtatio facta ab vno, similiter nocet alteri indistinctè: qa censetur prœoccupare debitum: & si reus liberatur ab altero: vt l. fideicommiſſa. §. plerunque. de lega. ij. idem in ficta solutione cōtestatione, quæ resultat ex iuramento, vt hic.

¶ Cōsului. Adde Alex. cōſi. xxv. ij. lib. i j. col. qui allegat, & sequit̄ Pau. de Caſt. hic & ad hoc alle. eundē Pau. de Caſt. in l. qui debitorē. j. de fideiuſ. in ij. vo. & idē Alexā. in cōſ. xc. col. ij. ver. ij. oportet. i iij. vol. Cur.

2 ☞ Fideiussor quando ꝓsit agere actione mandati cōtra principalē, licet non appareat de uera solutione, & numeratione, quæ tunc requiritur, ut si iurauit soluisse.
3 Instrumentum dotis continens confeßionem mariti de recepto, quando proficit uxori agenti hypothecaria contra tertium poſſeſſorem?
4 Pactum fideiussoris quando prosit reo?
5 Sententia lata pro fideiussore, quando prosit reo, & econuerso?
6 Iuramentū si est dubium cogitur iurans declarare, & statur suæ declarationi, quando quæritur, an prosit alteri?
7 Fideiussor de iudicio sisti, si iurauit se exhibuisse, liberatur ipse solus.
8 Promittens aliquem repræsentare coram iudice ad ipsius iudicis mandatum, semel repræsentando liberatur, niſi promiserit repræsentare, quoties opus fuerit.
9 Iuramentum fideiussoris in dubio censetur in rem præstitum, non in personam: & quando istud procedat?

1 **§. Quòd si reus.** †Iuramentū rei prodest indistinctè fideiussori: sed econuersò iuramentū fideiussoris tunc prodest reo, qñ fuit cōceptū in rem, & sup obligatione rei, secus si in persona & sup obligatione sua tantū. h. d. vſq̄ ad. §. ex dubio. & loquit̄ tā in fideiussore cōtractus vſq̄ ibi, [si ei,] quā in fideiussore iudicij. Quantum ad primū dictū huius. §. ꝙ iuramentū rei, ꝑsit fideiussori: dic ꝙ est verū indistinctè, ēt si fideiussor non pōt qđ soluit recuperare à reo, quia fideiuſsit animo donādi. ita no. per Bar. secundū Richar. mal. i l. fi. §. j. j. eo. secus in pacto facto, in quo distinguit, an fideiuſsit animo donādi, vel nō: vt ſ. de pact. l. qđ dictū. ga iuramentū habet vim solutionis: & vera solutio principalis liberat fideiussorē indistinctè. In tex. loquit̄, qñ reus iurauit super sua obligatione, qua sublata tolliт accessoria. Quid si iurauit super obligatiōe fideiussoris tantū, putà, ipsum teneri, vel nō fideiuſsiſſe? die ꝙ adhuc, ꝑdest, quia pactū, ꝑdest, vt ex text. in l. si vnus. §. ſi cū reo. ſ. de pact. Circa secundū casum, ꝙ iuramentū fideiussoris, ꝑsit reo, qñ iurauit in rem, similiter est verū, etiā si fideiuſſerat animo donādi, vel aliter recuperare non poterat, prout etiā no. in d. l. fi. j. eo. Dicit̄ autē in rem, quando iurauit cōtractū principaliter nō fuiſſe celebratū, vel reum nō teneri: vt ſ. eod. l. qui iuraſſe. §. ſi pater filiū. vel nihil actori deberi: & hoc, si ita fuit delatum iuramētum, vel simpliciter: secus si super sua tantū obligatione, vt dixi in d. §. si pater. si aūt iurat se non fideiuſsiſſe, dicitur in persona, et non prodest reo, sed sibi soli, si autē iuret se nō teneri, tūc debitū quia pōt intelligi non teneri, eo quia nec reus teneт, & potest intelligi ex eo, quia non fideiuſsit: tñ tunc cogitur declarare ex qua causa sic iurauerit, vt in fi. huius. §. qđ intellige, vt dixi, quādo fuit delatū simpliciter, vel super obligatione rei. † Sed hic quæritur ex 2 quo prodest reo, quantū ad hoc, vt nō possit cōueniri à creditore: an noceat quantū ad hoc vt possit cōueniri à fideiussore, ac si fideiussor verè soluiſſet: glos. hic no. tenet ꝙ nō: quia non sufficit ficta solutio ad hocvt possit repetere, sed requiriт vera: & per hoc determinant Doc. ꝙ nō sufficit fideiussori cum ipse repetit, producere instrumentū, in quo cōtinetur cōfeßio creditoris de recepto, quaſi sit facta solutio: sed debet contineri, quòd sit facta in præsentia Notarij, & testiū: & idē si produceret schedulā de manu creditoris: & ita dicit Bartol. sub dubio tamē, & multi istam opi. sequunt̄. ego habui de facto Flore- a tiæ, & consului[a] cōtrarium, & ita reperio fuiſſe cōsultum per d. Fran. tigri de Piſis, quia cōfeßio probat veram solutionē, vt l. Publia. in fin. j. depoſi. præterea ficta solutio nō debet sufficere, quādo excludit verā, vt est hic: quia si iurauit debitorem non teneri, vel nō debere actori, manifeſtè patet, ꝙ non soluit licet pro soluto habeaт quātum ad hoc, vt liberet: sed ista confeßio nō excludit verā solutionē, imò eam cōprehendit. Præterea istud instrumentū vel schedula si dimittatur penes reū, prodest sibi cōtra creditorē, vt possit eum repellere, quia si est solutum, cum tale instrumentū inter fideiussorē & creditorem

Universidad de Salamanca Biblioteca

2 ¶ Si semel. vide hic q d. Ias. q more suo late cumulauit, qñ dispositiones verificent in primo actu, & ei adde quod voluit Ro. alle. suis & Old. cõsilijs suis eius cõsi. ccc. xxix. vbi ponit, an gratia papæ extendat ad beneficium, quod fuit acceptatum, sed 3 eucticum expirete?

b ¶ Liberatus. adde q hoc idem tenet hic Bene. de plũ. & refert do. Alex. & Imol. in consil. xvj. in tiij. vol. Fran. cur.

** Et in ea contraria sententia est Cy. in l. fi. de visur. rei iud. et bal. in l. duobus. §. si quis iurauit. hoc tñ. Ange. in l. si plusorio de appel. & Lin cognitione. ad Syllan. qd etiã adeo verũ est, vt etiã locũ habeat in sententia lata cõtra contumacẽ. l. cũ quærebat. iudi. sol. Adde Feli. in c. quãuis. de iudic. & Fran. are. in l. ex duobus. de duo. reis.

cõfectum, prosit reo, quẽ obligatio eadẽ cõtingit. arg. C. depo. l. desiderijs. & quod ibi not. p Bal. in c. ij. extra de fideius. ergo ratio quę põt dari, vt nõ teneat fideiussori restituere potissimè, quia notarij hodie vt plurimũ cõficiunt instrumentũ de confessione: p hac etiã parte, facit quod not. idẽ Bar. in l. qui absentis. C. qui po. in pig. ha. vbi dicit † q instrumẽtũ dotis cõtinẽs cõfessionẽ mariti de recepto, ꝓdest vxori agẽti hypothecaria cõtra tertiũ possessorem: licet ibi gl. innuat cõtrariũ. Sed prædicta tñ vera, si fuit renũciatũ exceptioni nõ nu, pec, vel transiuit tẽpus intra quod posset opponi, aliàs nõ esset efficax. † Pactum verò fideiussoris dicit hic gl. j. nõ, ꝓdesset reo in distinctè per l. fi de iussoris. §. de pact. tu dic hoc verũ, cũ paciscitur ne à reo petatur: tũc enim licet illi nõ acquirat exceptionẽ pacti directã: acquirit tñ vtilẽ vel in factũ: vt eo. tit. l. idẽ in duobus. §. j. ver, sed quãuis. cũ l. seq. sed ex iuramento acquirit directa exceptio iurisiurandi: & ita potest intelligi hic, vt sic inter istas sit differentia. Etiã est alius casus in quo pactum fideiussoris etiã in personã prolatũ prodest reo, s. qñ est tacitũ pactũ resultãs ex inutili acceptilatione: vt j. de accept. l. & per iusiurãdum. §. si fideiussori. & not. per Bar. in l. vlt. j. de li. le. 5 † Quid autẽ in sententia lata pro vno ipsorũ, an alteri, ꝓsit? dic q aut est lata pro reo, & querit an prosit fideiussori, an ecõuersò: primo casu videtur distinguẽdum sicut in pacto, q aut erat talis fideiussor qui poterat repetere: & tũc, ꝓdest: aliàs etiã reo nõ prodesset, & ita loquit l. exceptionis. §. rei. j. de excep, aut nõ poterat repetere: & tũc secus, vt in l. quod dictũ. §. de pact. & ideo in causa criminali, si fuit absolutus principalis accusatus, vel inquisitus, etiã adiecta causa, quia maleficiũ nõ fuit cõmissum, nõ prodest mãdatori: quia pœnã sui maleficij à principali nõ est repetiturus, quod ita disputãdo tenuit Richar. mal. per l. adulterij. §. si eo tẽpore. j. de adul. & ibi tangit de hoc per Bar. & Io. an. refert dispu. in illa regula rati. in mer. & ecõuersò videt distinguẽdum, sicut hic distinguit in iuramẽto, an fuerit fideiussor absolutus ex eo, quia debitũ principale nõ erat cõtractũ, vel quia principalis nõ tenebat, vt tunc ꝓsit principali: an qa ipse nõ fideiusit: & tũc secus. & ita Dy. tenuit in d. regula rati. Richar. cõtra in alia disput. quia aliud in iuramẽto quod habet vim solutionis, & aliud in sententia quæ non habet, & est stricti iuris, & lata pro vno, non prodest alteri: vt C. res inter alios acta. Bar. hic videt sequi opin. Rich. sed in l. duobus. in iij. q. j. de duo. re. videt sequi opin. Dy. nec facit mentionẽ de Rich. ego tenerẽ opin. Rich. consulendo, & credo q Bar. in l. duobus. inaduertẽter fuit locutus, & nõ fuit 6 recordatus de dicta dispu. † Circa tertiũ dictũ in ver. [si verò iurauerit.] no. q qñ iuramentũ est dubium, cogit iurãs declarare, & statur suæ declarationi: facit ad idem quod dixi in l. si duo. §. si quis iurauerit. qñ iurauí te mihi vẽdidisse, & nõ dixi pro quãto pretio, & cogor dicere, & statur declarationi meæ. Tu dic cõtra in hoc: nã quod hic dicitur, procedit qñ quæritur an iuramentũ vnius debeat alteri prodesse: vt hic. Sed qñ quæritur an prosit, vel noceat sibi: non statur suæ declarationi, ne 7 sit in sua prãte. † Vltimò est hic vna gl. super ver. [exhibuerit.] quæ dicit, q si fideiussor de iudicio sisti iurauerit se exhi- 8 buisse, liberat ipse solus, quæ no. quia per hoc patet † q qñ aliquis promisit aliquẽ repręsentare corã iudice ad ipsius iudicis
a mandatum, vt quotidie fit: si semel[a] repræsentauit, est libera-
b tus[b], nec tenet amplius repræsentare. Sit ergo cautus notari[9], q faciat promitti de præsentãdo quoties opus fuerit. † Itẽ est alia gl. superver. [de re.] quæ semper alleg. q in dubio iuramẽtum fideiussoris censet in rem præstitũ, non in personã. simile no. in l. j. §. j. vel ij. j. qua. re. act. nõ da. Bar. j. ea. l. §. ergo si quis. limitat hoc dictũ, vt intelligat super cõtractu iuratũ, qui fuerit celebratus, nõ autẽ q censeat solutũ. Vel dic melius, q qñ quæritur, an prosit alteri: nõ est vis qualiter interpretet in rem, an quia fuerit solutũ: an quia cõtractus fuit celebratus: & vtrobiq; sequit idem effectus. Sed qñ quærit an prosit iurãti in alia cau. procedat dictũ Bar. per illum tex. item adde q opi. Dy. de qua s. videtur casus j. eo. l. fi. sed responde, vt ibi no. per Bart.

2 ☞ Si unus ex reis debendi deferat iuramentum, creditori, non nocet alteri: & quãdo fictum unius noceat alteri?

3 Iuramentum unius ex reis credendi, non prodest alteri, sed nocet.

1 §. Ex duobus. † Iuramentũ vnius ex reis debẽdi, alteri, ꝓdest. h. d. gl. intelligit si sint socij: tu dic idẽ, si nõ sint: quia habet vim sol. & solutio facta ab vno 2 prodest alteri indistinctè. † Si verò vnus ex reis debẽdi defert iuramẽtũ actori, & ille iuraret sibi deberi, nõ nocet alteri, siue sint socij, siue nõ. qa nõ cõstat q alter sit obligatus nisi ex isto iuramẽto, quod nõ potest nocere, nisi deferẽti, vt s. e. l. nam & postea. in fi. Sed qñ cõstat ambos obligatos, tũc factũ vnius põt alteri nocere. puta, cõtumacia, vel mora quãtũ ad interrũpendum præscri. cõtra alterũ: vt l. fi. C. de duo. re. aliqñ nõ, vt j. de vsur. l. mora. §. fi. Quid † autẽ in duobus reis credẽdi, si alter solũm iurat, an alteri, ꝓsit? dic q nõ: quia imò nocet, quia habet vim cõtestationis, per quã censet debitũ præoccupasse: & sic liberatur reus ab altero, sicut per verã contestationẽ, siue sint socij, siue non, vt l. fideicommissa. §. plerunq; in fi. j. de leg. iij.

3 ☞ In certi cõdictiõe gñli concluditur per eadem media, p quæ cõcluditur in ꝑti.

4 Accusatus vel inquisitus de percussione cum sanguinis effusione, vel alia qualitate, quæ augeat pœnam delicti, si probata est percussio, & non qualitas, an debeat absolui? & an poterit postea iterum accusari, vel inquiri de simplici percussione?

4 Si sunt plures actiones pœnales, & in una venit plus quàm in altera, quando una per alteram tollatur, & quando non, quatenus concurrunt?

5 Sententia lata contra principalem quando posit peti executioni mandari, contra fideiussorem iudicatum solui.

1 §. Exceptio. † Sublata actione speciali per iuramẽtũ, tollitur generalis descẽdens ex eadẽ causa ad idem, & per eadẽ media. Hoc primò. Sed sublata qualita te facti, non tollitur factũ simplex. hoc secũdò. Sed sublato facto tollunt omnes actiones ex eodẽ facto descendentes. Hoc tertiò. Sed aliud factũ vel causa nõ depẽdẽs ab illa, super qua iuratum est, nõ tollitur: secus si depẽdeat. Hoc quartò & vltimò vsq; ad §. pe. seu fi. qui incip. Item Põponius ait. Et diuide in quatuor partes vt in summario. secunda ibi, [si quis iurauerit.] tertia ibi, [colonus.] quarta ibi, [qui iurauit.] † Ex prima 2 parte no. q hic videtur casus, q in certi condictione generali cõcluditur per eadem media, per quę concludit in speciali: & ideo videtur per eam eadẽ quæstio in iudicium deduci: cuius cõtrarium hic dicitur, quod facit cõtra Bar. in l. certi cõdictio. 3 s. tit. j. vbi allegaui istum text. contra ipsum. † In secunda parte in ver. [si quis iurauerit.] not. arg. q si aliquis fuit accusatus vel inquisitus de percussiõe, cum sanguinis effusione, vel alia qualitate, quæ augeat pœnã delicti: & probata est percussio, nõ tamen qualitas: certum est q debeat absolui per l. prætor. §. docere. j. vi bon. rap. Sed an poterit postea iterum accusari, vel inquiri de simplici percussione? hic videtur probari, q sic: quia sublata qualitate facti, nõ propterea sublatum est factũ. Breuiter de hoc, & etiam de præcedẽti dicto, an debeat absolui, an verò condemnari ex eodem processu tanquam simplici 4 percussione vel facto non qualificato, vide plenissimè per Bar. in l. denũciasse. §. qui tñ. j. de adult. † In tertia parte §. in ver. [colonus.] no. vnã gl. quæ inci. quo ad rei limitationẽ. l. j. j. vi. bo. rap. cũ si. in quibus dicit q qñ sunt plures actiones pœnales, & in vna plus venit q̃ in altera, q vna per alterã nõ tollitur, quaten[c] cõcurrũt, & in eo quod decedit remanet: nã illud est verũ, si fuit actũ, & exactũ. secus si actor succubuit, & pro- 5 nuntiatũ fuit super facto, quia tũc aliæ tollunt in totũ. † Circa vltimam partẽ la. bu. inducit text. in fi. q sententia lata cõtra principalẽ nõ possit peti executioni mãdari cõtra fideiussorẽ, iudic. solui: quia nõ sequitur, lata est sententia cõtra reum, ergo stipulatio iudicatũ solui est cõcessa, vt hic dicitur. Cõtrarium
c cõiter tenetur, ne sit processus in infinitũ, si oporteret agere ordinario iudicio, & iterum sententiã obtinere cõtra fideiuss. & alios postea datos per eosdẽ de iudicato soluẽdo, & de alijs nũ quam posset fieri executio: secus tñ est in fideiussoribus cõtra ius, in quibus requiritur nouus processus, noua sententia, & ita no.

ita not. gloss. in c. j. d iniu. & damn. da. in vj. & per Barto. in l. j. iudi. sol. & ad istũ tex. respõde verũ esse, q nõ sequit lata est sententia, ergo stipulatio est commissa: sed ipse fideiussor habebit allegare hoc, & tẽt ostẽdere in iudicio executiuo, & audiet ipsi allegatio: & si reperiatur vera, absoluetur, si non reperiatur vera, procedetur in executione sine nouo libello.

2 ☞ Condictio furtiua non datur nisi domino, sed actio furti datur etiam non domino.

3 Iuramentum contra iuramentum ualet, non sic sententia contra sententiam, & ultimũ iuramentum prævalet primo. & nume. 1. & 4.

4 Post iuramentum decisuum non quæritur an sit uerum quòd sit iuratum? sed an sit iuratum?

5 Per ultimum iuramentum non conuenitur primus iurans de periurio.

1 §. Itẽ Pomponius. † Ex iuramẽto formiter præstito nõ orit actio extra illã causam, cuius formã continet iuramẽtum: nisi sit talis, quæ necessariò debeat ex illa oriri. Item vltimo iuramẽto stãdum est. 2 h. d. vsq; ad l. eum qui. † No. circa primum casum, q condictio furtiua non datur nisi dño, vt l. j. §. de condi. fur. sed actio furti datur etiam non domino, cuius interest furtum non esse factũ, vt vt l. si is qui. j. de fur. Si ergo iurauí te mihi surripuisse talem rem, nec dixi meã, non sequitur, q habeam vtilem cõdictionẽ furtiuam, sed bene habeã vtilẽ furti ad pœnã: secus dixi meã: 3 & hoc vult dicere tex. dum dicit [non statim &c.] † In secundo casu no. primò q valet iuramentũ contra iuramenũ: non sic sententia contra sententiã, vt l. j. C. qñ prouo. non est ne. & adde 4 s. eo. nã & postea. §. si dãnetur. Itẽ no. † q post iuramẽtum decisiuum, nõ quæritur, an sit verũ q sit iuratum, sed an sit iuratum. Item not. q vltimum iuramẽtum prævalet primo, & ipsum fallit. Item q † per vltimum non cõuenitur primus iurãs de per- 5 iurio, quod no. pro eo quod dixi s. eo. l. qui iurasse. in fin. q ille qui defert non censetur confiteri verum esse, quod fuerit iuratum: aliàs conuinceretur de periurio: vt l. aliàs. in fi. s. eod.

2 ☞ Actio subrogata loco alterius, quando non debeat sapere naturam illius?

3 Qui in uno grauatur, non potest conqueri, si in alio releuetur. & nu. 1.

4 In actionibus quæ crescunt per inficiationem: si reus qui semel negauit, offerat iuramentum actori: poterit actor illud recusare, & probare per testes ne minuatur condemnatio.

5 Si actor iurauerit, tunc an poterit etiam probare per testes, ne condemnatio minuatur? & nu. 6.

6 Statutum si propter confessionẽ minuat quartã partẽ cõdemnationis in criminalibus, & reus primò negauerit, & postea uult confiteri, non tenetur accusatur talem confessionem recipere, & si receperit, an teneatur ea uti?

7 Reus si confiteatur per torturam, quòd non habeat beneficium talis statuti.

LEX XXX.

1 [E]Vm qui. † Qui in vno grauat, in reliquo releuat, & ad hoc allegat, & econuersò. Vel sic. in actionibus quæ crescunt per inficiationẽ, licet reus negauerit, si tñ actori detulit iuramentum, qui iurauit reum teneri: nõ fit condemnatio in duplũ, cum actor non sit grauatus in onere probãdi, sed releuatus per iuramentum. Si tñ nõ vult vti iuramẽto, sed ꝓbare per testes vel alio modo, v pœnã negationis consequat, põt & debet admitti. Hoc dicit notabiliter hoc principiũ, & semper allegat, & gl. di 2 uidit vt primò ponat dictũ vsq; ibi, [abũdè emẽ. † Secũdò tres rationes ad dictũ: vel dic q prima est ratio dicti. Secũda in ver. [cũ omissa,] est quædã responsio ad tacitã obiectionẽ, quę posset fieri. Tertia in ver. [& põt.] est quædã demõstratio eius, qđ statim dixerat. Prima pars huius l. põt intelligi tribus modis, scilicet in iuramẽto iudiciali delato super actione l. aquilię intentata, & tunc tex. dũ dicit [persecutionẽ.] põt intelligi, & exponit per sententiã, quia actor obtinebit sententiam in simplo, non in duplo, licet ferat super actione legis Aquilię, & deducit tunc iuramentũ ad probationẽ dãni dũtaxat, & tũc reddit ratio in fi. in ver. [& põt.] q ideo hoc est, quia non fit probatio vera, licet iuramentũ habeat pro veritate: & alia ratio ponitur in ver. [Abundè.] q ex ista probatione actor nõ grauet. Secũdò põt intelligi in iuramento extraiudiciali delato, antequam actio l. aquil. in iudicio fuerit delata, & tũc expone tex. dum dicit [persecutionẽ.] id est actionẽ, qa exequit actor actionẽ in factũ in simplũ, nõ in duplũ, quã postea poterat in simplũ intẽtare. nec crescit per inficiationẽ, licet actio l. aquil. crescat, & tũc venit oppositio, quã format gl. ij. q actio subrogata loco alterius, debet sapere naturã illius, vt s. si quis cau. l. si eũ. §. qui in- iuriarũ. & non soluit: dic q ibi subrogatur accessoriè, hic quãdo æquè principaliter: dicitur accessoriè hic, quando in ea non inducitur illud, quod erat in alia actione, cuius loco subrogatur: vt erat ibi, quia actio iniuriarum cuius loco stipulatio fuit subrogata competebat ad æstimationem iniuriæ, sed in stipulatione non fuit deducta æstimatio iniuriæ, sed sisti in iudicio, quòd erat accessorium: quando verò deducitur illud idem, dicitur æquè principaliter, & quælibet ipsarum retinet suã propriam naturam: & iste est casus hic, & l. item illa. §. quod adiici tur. j. de constitu. pecu. vbi actio constituta subrogata loco alterius actionis temporalis, non est propterea temporalis, licet videatur quodammodo accessoria, iuxta no. s. de pac. l. in glo. quæ incipit [imò videtur.] Potest & tertiò intelligi in iuramẽto necessariò delato actori semiplenè probanti, ad supplendã probationem. nam Bartol. tenet quòd etiam tunc non fiat condemnatio in duplo, quia actor recurrit ad remedium huius edicti de iureiurando, & releuatur ab onere probandi. Sed hoc videtur mihi dubium: quia iste tex. loquatur quando reus fuit causa istius releuationis deferendo iuramentum: sed hic non sic. Sed vide quòd propterea non fuit releuatus ex toto, nec oportuerit ipsum semiplenè probare, secundum dictum ver. ibi ra. bene, non recipit varietatem, & potest cõgruè adaptari ad 3 quamlibet lec. de prædictis tribus. † Est notandum quòd ille qui in vno grauatur, non potest conqueri, si in alio releuetur: ita dicit glo. suprà quemadmodum seru. amitt. l. non satis. 4 §. j. post princip. glossæ magnę. † Tertium dictum in ver. sicu. [cum omissa.] potest intelligi in iuramento nondum accepto hoc modo, quòd postquam semel negauit, si offerat iuramentum actori, non cogitur actor ipsum recipere: sed potest dicere, volo probare per testes, vt sic faciam te condemnare in duplum, propter primam negationem: & tunc no. casum, in quo quis istam causam habet recusandi iuramentum, quando per 5 ipsum minueretur condemnatio. † Sunt & alij de quibus not. j. eo. l. manifestè. Secundò potest intelligi post iuramentum delatum, & præstitum, vt eo actor possit non vti, & eo non obstãte per testes probare, vt obtineat condemnationem in duplo: & tunc per iuramentũ actoris nõ tollitur actio prima, sed noua actio sibi accumulatur: & ita allegat gl. istum tex. s. eo. l. qui iurasse. in fi. sicut per sententiã. & per istũ tex. secundum vtrãq; 6 lec. dicunt doc. † q si statutum dicat, q propter confessionem minuitur quarta pars cõdemnationis in criminalibus, & reus primò negauerit, postea verò vult confiteri, non tenetur accusator vel inquisitor confessionem recipere: posito q receperit, non tenetur ea vti si non vult: sed probare maleficium per testes, vt illum excludat à beneficio statuti: & dicũt esse hic. Sed mihi videtur, quòd hoc sit falsissimum, & iniquissimum, quia hic reus post negationem, licet deferret iuramentum, nõ propterea confitebatur, vt dixi s. l. duobus. in fin. & posito quòd videatur confiteri, non tamen simpliciter confitetur, sed ita demum si actor iurauerit. Si autem simpliciter confiteretur damnum datum, pura quòd licet à principio negauerit, nihilominus nõ condemnatur in duplum, quia actor in nullo grauatur. Nam hic loquitur quando saltem grauatur in iurando, quod nonnulli reputant ad magnum grauamen, ne cogatur subire anceps periurium, & fortè potius vult simpliciter, & purè confiteri, cum res sit integra, & actor nullum interesse possit prætendere: puto, quòd sit admittendus in casu huius l. ad euitandam codemnationem dupli, & in dicta quæstione ad consequendum beneficiũ statim: & pro hoc facit, quod in simili no. glo. s. eo. l. iusiurandum. in fi. gl. magnæ ibi, [si tamen postea ratum habeat, &c.] quæ dicit quòd si dominus à principio nõ habuit ratum, & sic stipulatio fuit commissa, si postea ratum habet, re integra, tunc quia cessat interesse, extinguitur stipulatio commissa vt l. quo enim. §. j. rem rat. hab. ita hic licet primò negauerit, si postea vult confiteri, quia cessat omne interesse, non sic cessat si vult deferre iuramẽtum, & actorem ad hoc adstringere, quòd pro hoc etiam facit, quod not. gl. in sti. de act. §. item mixta. quæ vult, q tunc prosit confessio, quando est simplex, & non cõditionata: sed illa quæ resultat ex iuramẽto, posito q resultet secundum doct. quod non est verum: nec est simplex, 7 sed conditionata, si actor iurauit. † Sed ponamus quòd reus ponatur ad torturam, & ibi confiteatur quod primò negaue-

Universidad de Navarra
Biblioteca

rat:an habebit beneficium statuti? Bart. hîc videtur tenere,q̃ sic: quia accusator vel inquisitor releuatus est ab onere probãdi. Contrarium videtur verius, quia statutum videtur debere intelligi de confessione spontanea,nõ de exorta,per l.si quis in graui.§.verum.ff.ad Syll. Cætera circa istam materiã de beneficio confessionis,vide per Bal.in questione disputata,quæ incipit,per Italiam cõmuniter sunt statuta,& per Bal.l.ea quç.C. de condi.inde.tangit hîc Bart.aliquas quæstiones circa hoc.

2 ☞ Reus qui detulit iuramentum, perdit omnem exceptionem quam habebat, nisi in iuramento continetur aliquid impossibile.

3 Stichus seruus mortuus, non potest deduci in stipulationem: nisi ratione delicti,uel moræ fingatur esse in rerum natura.

4 Quòd deducatur in sententiam,nisi opponatur. & nume.1.

5 Si deducitur in confessionem iudicialem, uel iuramentum,quando ualeat confessio,& iuramentum? & nume.1.

6 Si post iuramentum mortuus est Stichus,quando actio ex iuramento nõ extinguatur?

7 Euentus conditionis non constituit quem in mora:ne eodem instanti inducatur obligatio,& mora.

1 §.Si iurauero. †Per iuramentum nõ potest in obligationem deduci res quæ nõ est in rerum natura,nisi actiõe delicti,vel morę fingat esse,& sit adhuc in obligatione.h.d. & est difficilis secundum Bar.ad sustinendum. In fi.tex.ibi,[serui æstimatio præstabitur.] & non iure obligationis,sed officio iudicis mercenario: nã ipse Stichus licet peremptus est,adhuc in obligatione propter morã põt peti, & in stipulatione aĩo nouandi deduci,vt l.si seruũ.§.fi.de verb. obl.& etiam in condemnationẽ. Sed quia nõ potest in ipso executio fieri iudicis officio,fit in æstimationem,vt no.ff. si cer.pe. l.vnum.circa fi.glo.magnę.eodem modo potest deduci in iu-
2 ramentum,& fiet executio in æstimatione. †Sed opp.q̃ indistinctè valeat iuramentũ,etiam si nõ præcesserit delictũ,vel mora: quia reus qui detulit iuramentum , perdidit oẽm exceptionem quã habebat,vt ff.e.l.duobus.in fi.Sol.illud,qñ in iuramẽto continetur aliquid possibile: hîc cõtinetur impossibile. Sed adhuc contra:quia iuramentum non est minoris authoritatis, vel efficaciæ, quã sit confessio iudicialis,vel sententia. Sed per confessionem iudicialẽ tollitur etiam hęc exceptio impossibilitatis, quia si quis cõfitetur se teneri ad Stichum qui mortuus est,tenetur vt ff.de confes.l.qui Stichũ.de qua opponit glo.quę
3 incipit.l. nisi in fi.& non soluit. † Sol.aduerte tres casus,q̃ aut Stichus mortuus deducitur in stipulatione, & tũc siue promissor sciat ipsum moruũ , siue ignoret , non valet stipulatio,si ratione delicti præcedentis,vel morę non fingebat esse in rerum
4 natura,vt l.si homo mortuus.de verb.obl.in fi.† Interdum deducitur in sententia, quia condẽnatur quis ad Stichũ qui mortuus est:& tũc econuerso siue sciebat reus,siue ignorabat,& nõ opposuit exceptionẽ peremptoriam, valet sententia, quia per eã tolluntur exceptiones peremptoriæ etiã quas reus ignorabat, cum potuerint opponi de sui natura,vt in l. perẽptorias.C.sen. rescin.non pos.& fiet executio in æstimatione,& censebit sententia lata tanquam si fingatur esse in rerum natura ex aliqua mora,vel delicto pręcedente:& sic meliori modo , quo potest.
5 † Interdum deducitur in confessionem iudicialẽ, vel iuramẽtum, & tunc eligitur media via , quia si reus qui confitetur,vel iuramentum defert, sciebat ipsum esse mortuum,valet confessio,& præsumit facta meliori modo,quo potest:& iste est casus in l.qui Stichum.& eodẽ modo,valeret iuramentum indistinctè per illam l. Interdum ignorat:& tunc non valet confessio, vt eodem titu.de confes.l.ff.nec iuramentũ,nisi ratione præcedentis delicti,vel morę fingatur esse in rerum natura,vt in hoc §.per quem illa l.fin.declarat. Si ergo actor volet agere ex hoc iuramento, habebit necesse ostendere suum,s. quòd ante iuramentum erat in obligatione, & q̃ interuenerat mora, vel delictum,quæ haberet perpetuare obligationem:sed quando reus scienter detulisset,sufficeret actori q̃ iurauerit, vt ff.eod.l.duobus.in fi. & §. præcedenti.ibi: [& potest dici &c.] tene menti:quia per ista iste §.declaratur. & istud voluit Io. hîc in j.glo. dum intellexit tex.q̃ hîc putabatur esse in rerum natura: & sic
6 secus si sciebat. † Vltimo quæritur,quid si post iuramentum, mortuus est Stichus? Gul.de Cu. tenet, q̃ actio ex iuramento non exringuitur , quia iuramentum habet vim contestationis per quam constituitur reus in mora , & mora perpetuat obligationem.Iac.& Bar.dicunt istud esse verũ, si potest probare actor aliter,quàm per iuramentũ,quod per prius erat in obligatione,in qua potuit in mora constitui: sed si non potest aliter probare,nõ est dicẽdum q̃ iuramẽtum inducit actionẽ in factum,& etiam superinducat morã eodem instanti:quia debet esse distantia tẽporis inter ortum obligationis,& morã,
7 vt l.quod dixímus.de sol.† & ideo euentus cõditionis non cõstituit quem in mora,ne eodem instanti inducat obligatio,& mora,vt l.quoties in diem.& ibi no.de verb.obli.& ex hoc sequitur vnum notabile:si habes contra te instrumentũ guarẽtigiæ,quod habet vim sententiæ ex forma statuti:nõ propterea diceris esse in mora,nec in eodem tempore inducitur obligatio & mora:sed est necessaria interpellatio , nisi factũ esset fortè super obligatione præcedenti:tene menti.

2 ☞ Per expensas necessarió factas in re do.li,quòd dos diminuatur. & nu.1.

3 Mulier si iurauerit sibi deberi decem nomine dotis, non potest opponi exceptio aliqua,per quam minuatur dos:secus si iurauit se dedisse decem nomine dotis.

4 Verbum,deberi intelligitur cum effectu,nulla exceptione obstante.

5 Hæres mariti,an possit obijcere exceptionẽ ne conueniatur ultra quàm facere possit,quando mulier iurauit sibi deberi decem nomine dotis.

1 §. Si mulier. †Contra iuramentũ non admittitur exceptio quæ illi cõtradicat, sed bene admittitur illa,quæ non contradicit, sed limitat, vel exponit.
2 h.d. Præmitte† q̃ si mulier dedit in dotem domum, & decem, ambo dicuntur esse in dotem , & deberi: q̃ si postea maritus expendit necessaria quinque in domo,dos minuitur ipso iure in quinque,vt l.quod dicitur.ff.de impen.† Si ergo soluto ma
3 trimonio maritus vel hæres eius detulit iuramentum vxori, & ipsa iurauit super decem:postea maritus vel hæres opponit q̃ quinque fuerunt expensa in domum , & sic non debentur, nisi quinque:& quæritur an ista exceptio sit admittenda , vel non:distinguitur de quali quãtitate iurauerit: nam si iurauit decem sibi deberi,non admittitur hæc exceptio,quia contra-
4 diceret iuramento: † si enim hoc est verum,non debentur decem sed quinque.verbum ergo istud[deberi,] intelligitur cũ effectu,nulla exceptione obstante,vt hic patet,qđ est not.Sed si iurauerit se decem dedisse bene admittitur,quia nõ contradicit:verum est enim,q̃ dedit:sed non debentur nisi quinq̃.
5 † Sed quæritur,an possit obijcere exceptionem , ne conueniatur vltra quàm facere possit?in primo casu huius §.glo.hic prima tenet q̃ non,propter illam rationem:quia verbum[debere,] intelligitur cum effectu, & sic est perinde,ac si iurasset illum esse diuitem.Sed in contrarium facit, quia illa exceptio non contradicit iuramento:quia verum est deberi mero iure, & sic non tollitur per iuramentum , sicut nec per sententiam, vt l.Nesennius.in fi.de re iudi.& hæc est vera quicquid glossa dicat,nisi de facultatibus fuisset mora ei quæstio , & propter hoc iuramentum fuisset delatum:& videtur probari expresse per ea quæ habentur in l.pen.ff.de confes.& vide pro concor. huius §.quod in simili habetur in l.si pater.ff.sol.matri. & in l. Mæuio.§.auiæ.de leg.ij.& gl.in l.Nesennius.de re iud.super ver.[similis,]in fi.

2 ☞ Actiones populares competunt pro iniuria facta toti populo,& quilibet de populo censetur esse procurator,habens legitimam administrationem.

3 Delatio iuramenti facta ab uno ex pluribus procuratoribus unius, habentibus mandatum,præiudicat domino,& repellit alios procuratores ab agendo , nisi doceatur de præuaricatione deferentis.

4 In actionibus popularibus,delatio iuramenti facta ab uno , quando noceat omnibus & numero 1.

5 Actus continuatus,censetur unus à principio usque ad finem.

6 Statutum quòd possit non possit cognoscere , uel inquirere de maleficijs ante introitum sui regiminis per sex menses,an habeat locum in his quæ incœpta sunt cõtra formam statuti,ante introitum per sex menses,& durant de præsenti.

7 Continuatio alicuius actus quãdo uenit ab alio,qualibet die dicitur actus renouari.

8 Incarceratus indebitè,quare etiam post decem dies possit appellare?

1 §. In popularibus. †In actionibus popularib⁹ delatio facta ab vno de populo præiudicat non solùm sibi , sed cuilibet alteri de populo nisi doceatur de collusione deferentis:& idem in sententia lata cõtra vnum.h.d. In text.ibi,si bona fide, puta quia deficiebant probationes,vt ff.eo.l.tutor.in prin.& l.præses.cum ibi no. C.
2 de transac.† Est autem ratio huius §.quia populares competunt

a tunt pro iniuria facta toti populo a vt si quis violat sepulchra vel ecclesiã, vel viam,vel edictum prætoris vt in l.iij. de sepul. viola. & l.si quis id quod.de iurisd.om.iu.& quilibet de popu-
b censetur esse procurator reipu. habens legitimã administra-
3 tionem. † sicut igitur in causa priuata si aliquis haberet plures procuratores habentes mandatum , delatio facta ab vno præiudicaret domino vt ff.eo.l.iusiurandũ.§.fi. & per consequens alij ,pcuratores repellerent ab agendo eadẽ actione,super qua delatum fuit iuramentũ,ita & hic. in hoc tamen est plus fauore reipublicæ. quia si doceatur de præuaricatione deferẽtis nõ nocet,certè etiã in causa priuata posset idem dici: vt in l.elegãter.§.fi.& l.cum à te.ff.de dolo. In tex.ibi:[nam & si quis:exegerit,] supple, & aduersarius fuit absolutus, vt ff.de accusa.l.si cui.§.idem.& l.iij.de præuari.glo.hic disputatvnam qõnem.,p
5 cuius euidentia scire debes,q̃ iste §. debet intelligi sine dubio scilicet qñ actio popularis competit pro aliquo facto præterito, quod nõ habet causam permanentẽ,puta,proviolatione sepulchri,q̃ si iurasti te non violasse, quo casu nõ apparet postea eui
4 denter de cõtrario. † Sed quærit gl. quid si datur pro aliquo facto habente causam successiuã,& permanentẽ,puta,quia tenebas aliquid appensum ad fenestrã , qđ poterat cadere,& interficere trãseuntes, nam datur actio ex edicto, supra, de his q̃ dețe.vel effu.vt remoueas,si ergo detuli tibi iuramentũ,& iurasti te nõ tenere appensum,& postea apparet euidẽter contrariũ & per consequens de periurio,vtrũ habebit locũ iste tex.q̃ nõ possum iterum agere indistinctè, nec alius, nisi ꝓbet de præuaricatione mea? glo.hic arguit pro, & cõtra , finaliter determinat,q̃ sic,licet secus dicat in snia,vel pacto qđ alteri nõ præiudicat.Bart.autem dicit, q̃ imo alius indistinctè poterit agere, etiã si non doceat de præuaricatione mea : quia tũc actio competit, vt fiat aliquid:quod tendat in vtilitatẽ cuiuslibet de populo:vñ delatio facta ab vno, nõ præiudicat alij,quasi diuersæ sint vtilitates,& quilibet agat pro sua, & nõ potest alter alteri
6 iniuria illius præiudicare vt ff.eo.l.nam & postea. in fi.& dicit, q̃ iste tex.debet intelligi in primo casu:quia tũc non datur pro vtilitate cuiuslibet de populo , sed pro vindicta iniuriæ factæ cuilibet de populo & pro vtilitate propria:quia pœna quę resultat ex violatione sepulchri , vel edicti prætoris , applicatur agenti,vt not.in l.iij.in prin.de sepul.vio.& l.si quis id quod.ff. de iurisd.om.iud.per glo. & probatur in l.si cui de verb.signi. & ibi dicitur,q̃ in actionibus popularibus , ille qui occupauit litem contestando:appropriat eam sibi,& ex tunc ipse solus efficitur creditor,quia sibi debetur illa pœna,& non alteri : licet secus sit in pecuniaria : qñ imponeret per viã accusationis pro aliqua vindicta publica: quia tunc applicaretur fisco, vt not.in d.l.iij.per Bar.& in Rubrica de popu.act.Breuiter videtur dicendum,q̃ ista quæstio glo.non possit procedere, quia si tenebas appensum , non potuit tibi deferre iuramentũ bona fide, cum id possit de facili probari. Præterea plus videtur mihi,q̃ non solum alteri,sed nec mihi præiudicabit,quominus possim iterum agere provtilitate publica,etiam si bona fide iuramentum detuli,per glo.quæ est ff.de pact.l.iurisgentium.§. si pacisear ne operis quæ incipit,[fit enim nunciatio.] ibi:dum dicit, [sed an idẽ aget postea.]sed qñ datur pro pœna applicãda mihi,& sic partim pro iure reipublicæ,inquantum prosequar vindictam publicã,partim pro vtilitate mea, inquantũ ago ad pœnam mihi applicandam, tũc seruatur media,vt non noceat nisi alteri, vt si non docetur de præuaricatione mea. Idem si agerẽ ad meam vtilitatem,sed vindictam publicã,& ad pœnam corporalem,vel etiam pecuniariam applicandam fisco,vt in actionibus criminalibus:vt in d.l.si cui.§.ijdem.de accu.Sed quãdo ago,vt fiat aliquid,quod redundat in vtilitatem aliorum: tunc habet locũ quod dixi,vt possit deferre iuramentũ in præiudicium illorum,& si defero,nec alij prohibẽtur iterum agere,nec ago nomine illorum, sicut fuissem pactus. Vnde in hoc,nõ facio differentiam inter pactum,iuramentũ,& sententiã: & hoc modo potest intelligi.l.iij.§.si tamen reus.ff.de libe.ho.exhibẽ. potest etiam cõpetere actio popularis pro interesse ꝓprio seu damno,dico,duplicis vt est pœna:sed si fuit per factũ aduersarij dãnificatus,vt si violauit propriũ meum sepulchrũ vel aliqd fecit in via publica ex quo ago recipio damnũ: nam tũc debeo præferri in actiõe populari omnibus alijs:quia prosequor meũ

a ☞ Et adde actionẽ popularẽ etiã competere si officiali facta est iniuria,vbi à lege pœna imposita est secũdum Bar.& Alex.in l.si quis id qđ de iurisd.om.iu. aduerte tñ,q̃ actio popularis & si cuilibet de populo cõpetat,vno tñ agente cõsumat vt hic per Ang. & in auc.de nup.§.fi.vers.alitera.& Dy. in consil. xxix.adde huc Franc. Aretí.in hunc §.
¶ Renouari. adde Ancha.consi.cccxc. & q̃ carcerat⁹ indebitè possit quotidie appellare, voluit Ang.cõsil.lxxxiij. in secunda parte consiliorum suorum.

2 ☞ Iuramentum intelligitur secundum conditionem rei,super qua interponitur.

3 Si iurauit te teneri mihi ad vsumfructum,poteris mihi obijcere exceptionem de cautione non præstita,& impedire executionem quousque præstetur.

4 Condemnatus ad tradendum rem uenditam, an possit opponere exceptionem peremptoriam contra petentem executionem? nume.2.

1 §.Si libertus. †Iuramentũ liberti liberat ipsum ab omni iure patronatus,si iurat se nõ esse li-
2 bertũ.† Item iuramentum intelligitur secundũ conditionem rei super qua interponitur.h. d. cum §.seq.& not.quòd hic videtur casus in sequenti.§.cõra id quod no.in l.si duo.§. si quis iurauerit.ff.eo.quod si fuisti mihi condemnatus ad tradendum rem venditam, ego peto executionem : & non possis mihi opponere exceptionem peremptoriam, quæ post sententiam nõ possit opponi : debet ergo agere ordinariè , facta executione. Et idem si iurauit te teneri, nunc peto executionem iuramenti.
3 Sed in contrarium videtur casus hic, † quia si iurauí te teneri mihi ad vsumfruct.poterit obijcere mihi exceptionem de cautione non præstita , & impedire executionem quousque præstetur: sed posset responderi,quòd ad cautionem præstandam non competit actio,sed exceptio: vnde nisi posset opponi,peri-
4 ret ius eius: † sed ad petendum pretium competit actio , & sic non perit ius : vnde minus præiudicialis est executio. Quicquid tamen sit , primam partem puto veriorem , nisi exceptio pretij non soluti fuisset apposita , & non obstante fuisset condemnatus , iuxta ea quæ dixi ff.eod.l. si mulier. sed tunc si fuisset cognitum super exceptione: censetur repulsa: sic etiam per modum agendi nõ possit postea in iudicium deduci.vt l. quod in diem.§. si rationem. de compen.l. sinautem.§.fina.C.de fide instrum.& per Inno. in c.fi. de priui. & in c.fi.de fide instrum.

2 ☞ Iuramentum ad hoc ut defratur actori in supplementum probationis , ad ipsam supplendam,quæ requirantur? & numero. 1.

3 Iuramentum necessarium, seu purgationis, à iudice reo delatum, non potest à reo recusari, nec referri. & nume.17.

4 Sententia lata prætextu iuramenti necessarij,& falsi, ad hoc ut retractetur,quæ deb eant concurrere? & nume.3.& 5.

5 Transactio non rescinditur prætextu instrumentorum de nouo repertorum.

6 Sententia lata prætextu iuramenti necessarij , & falsi, quæ etiam transiit in rem iudicatam, ad hoc ut retractetur per instrumenta de nouo reperta, an sit necessaria restitutio in integrum?

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Posito q restitutio sit necessaria, an debebit impetrari intra quadriennium continuũ?
8 Instrumenta quòd sint de nouo reperta, probatur per iuramentum.
9 Impeditus in prima dilatione producere duos testes, si obtinuit secundam, non poterit producere nisi illos duos testes.
10 Causa propter quam admittitur emptor ad petendum fideiussores, nec prius teneatur soluere pretium.
11 Sententia in quibus casibus retractetur per instrumenta de nouo reperta? nume. 17.
12 Sententia lata prætextu iuramenti necessarij, & falsi, an retractetur per instrumenta de nouo fabricata?
13 Quòd poterit retractari per testes de nouo repertos.
14 Legislatori referenti tenorem alterius legis, creditur, licet de illa lege non constet nec reperiatur, & quòd idem sit in statutis referentibus aliud statutum.
15 Iudex in sententia iudicis re condemnauit ad dandum mihi quolibet anno tantum, secundum quòd tui antecessores dederant: licet non appareat quòd unquàm dederint, nihilominus tenetis.
16 Dictio, secundum, quòd non faciat conditionem.
17 Iuramentum necessarium defertur reo, quando actor deficit in probando, nisi concurrant requisita ad hoc, ut deferatur actori. & quæ sint? & nume. 2.
18 Quando quis dicatur fuisse impeditus, ut ei concedatur restitutio aduersus sententiã ex clausula gñali si qua mihi iusta causa & c. si instrumẽta de nouo reperijsse dicat?
19 Si extant probationes falsæ, & etiam ueræ: potest sententia fundari in uero, nec poterit retractari.
20 Qualiter iudex qui detulit iuramentum necessarium reo, ex eo quòd actor non probauit, feret sententiam, ne posit postea retractari?
21 Sententia lata non propter probationes, sed solũ propter falsas probationes iam factas uel propter falsum instrumentũ, retractatur, etiã nõ p instrumẽta de nouo reperta.
22 Si fuit lata solum propter defectum probationis nullo intercueniente iuramento, uel falsis testibus seu instrumentis, non retractatur per instrumenta de nouo reperta. & quando retractetur?
23 Si fuit lata prætextu iuramenti necessarij, & falsi, delati propter defectum probationis, retractari potest per instrumenta de nouo reperta. & nu. 1. & 20.
24 Instrumenta non possunt produci, nisi usque ad conclusionem in causa: nisi sint de nouo reperta.
25 Instrumenta de nouo reperta possunt produci post conclusionem in causa, etiam peremptorio emanato ad audiendum sententiam, casu quo admitteretur etiam post sententiam ad ipsam retractando.
26 Instrumenta de nouo reperta casu quo post sententiam quæ transiuisset in rem iudicatam non reciperentur, & à sententia ferenda non poterat appellari, debebit iudex reuocare conclusionem in causa (si saluum sit alteri parti ius suum) & talia instrumenta recipere. & nume. 27.
27 Conclusio in causa, nihil aliud est quàm præclusio facultatis, amplius producendi testes, uel instrumenta. & nume. 24.
28 Post terminum peremptorium datum ad producendum instrumenta, non debet quis admitti, si alteri parti non sit ius saluum.
29 Instrumenta de nouo reperta non possunt produci post conclusionem in causa, quando non reciperentur post sententiam, quæ transiuisset in rem iudicatum, & ab ea ferenda poterat appellari.
30 Sententia quando est lata sub conditione, an pars admittatur ad probandum usque ad euentum conditionis?
31 Quandocunque post sententiam aliqua pars admittitur ad probandum aliquid pro se, similiter & altera debet admitti ad probandum contrarium.
32 Actor si nihil probauit plenè, uel semiplenè, non compellitur reus iurare, nisi actor sibi iuramentum deferat.
33 Actor quando dicatur nihil probasse?
34 Terminus iurisdictioni datus intra quem debet causa expediri, censetur etiam præfixus partibus ad probandum, & producendum omnia iura sua: & habet uim peremptorij, si lis est, uel habetur pro contestata.
35 Talis terminus non habet uim peremptorij, quando post litem contestatam actor petijt terminum ad probandum, & iudex uel arbiter noluit dare.
36 Actor si plenè probauit non cogitur iurare, sed debet reus condemnari.
37 Reo qui semiplene probauit exceptionem, quando debeat deferri iuramentum ad ipsam supplendam?
38 Qualiter dicatur quis plenè probasse?
39 Probatio quid sit: & quòd sit arbitraria, & dependeat ex mero iudicis arbitrio.
40 Probatio per argumenta, & uerisimiles coniecturas fit in his, quæ de sui natura liquidò probari non possunt, & difficilius est probatio.
41 Probatio semiplena ex quibus resultet? & nume. 42.
42 Scriptura priuata qñ faciat plenam, & quando semiplenam probationem: & nu. 44.
43 Liber rationum defuncti (qui erat persona fide digna) inducit magnam præsumptionem pro hære. secus in simplici scriptura.
44 Scriptura priuata alicuius officialis, uel mercatoris seu artem publicæ exercentis, quam fidem faciat inter alios.
45 Testis solus quando faciat semiplenam probationem?
46 Testes duo in testamentis, non faciunt semiplenam probationem.

LEX XXXI.

1 Admonendi.† Sententia lata prætextu iuramenti necessarij, & falsi, per instrumenta de nouo reperta, potest retractari: & tale iuramentum defertur in causis dubijs. Decisio vero causæ facta per iuramentũ iudiciale, vel voluntarium, in quibus quis consensit per talia instrumenta non retractatur. h. d. ista l. singularis & utilis in sua materia valde. Et primò ponit vnũ dictũ vsq; ibi: [sed hæ.] Secundò ponit illius dicti limit. Et hæc secũda subdiuidit in tres. Primò enim ponitur ipsa limitatio vsq; ibi, [solent enim.] Secundò ponitur, quãdo habet locũ limitatio, vsque ibi, [q si aliàs.] Tertiò ponitur decisio noui casus, in
2 quo primum dictũ legis, seu prima pars non habet locũ. † Et pone hic casum, q actor semiplenè probauit intentionẽ suam, vel habebat multa argumẽta pro se, nõ tamen sufficientia ad plenam probationẽ, nec erat casus in quo sibi deferendũ esset iuramẽtũ in defectum probationis ad ipsam supplendã, quia multa requiruntur ad hoc, vt deferatur actori scilicet vt causa non sit magna, seu de magna quãtitate. Item q possit scire veritatẽ rei per sensum corporeũ. Item q sit persona legalis, & si
3 de digna. † Item q non sit causa famosa, vel pœnalis, vt in c. fi. extra eo. ti. vbi dicitur q ex quibusdã causis defertur interdũ actori iuramẽtũ. Deficiebat ergo hîc aliquid ex prædictis: sed iudex, ppter præsumptiones, quas habebat actor, p se, noluit absoluere reum: nisi iurauerit se nõ teneri: & detulit sibi iuramentum sine consensu actoris, quod facere potuit, vt d. c. fi. & dicitur potius iuramentũ purgationis: & etiã dicitur necessarium, quia non potest à reo recusari, nec referri, vt in d. c. fi. in prin. iudex autem secundùm iuramẽtum absoluit eum, & sententia transiuit in rem iud. tunc actor cõparet, & offert se para
4 tum ostendere de periurio, & de iustitia sententiæ, per publica instrumenta. Quæritur, an sit audiendus, & † sententia retractãda est causa ex integro agitãda? respondetur q sic, duobus cõcurrẽtibus, s. q illa instrumenta sint de nouo reperta, & velit ipsis dũtaxat vti, nõ autẽ alijs de nouo nõ repertis. Si forte reperiat q illa non sufficerent ex toto, & ipse vna cum illis vellet vti etiam alijs instrumentis, seu testibus, certè non esset audiendus. Sed quæri‡ secũdò an hoc habeat locũ in distinctè respondetur q non, sed ita demum, si tale iuramẽtum fuit delatum à solo iudice sine actoris consensu, & postea absolutus fuit reus. Et si dicatur, quomodo potuit iudex deferre sine cõsensu partis? q quotidie iudices hoc faciũt: quia in dubijs causis defertur iuramentum illi, cui illis videtur, secũdum ipsum
5 iuramentum postea ferunt sententiam. † Si verò fuisset iuramentum delatum à parte iudice præsente, & approbante, vel etiam extra iudicium, & sic causa esset decisa ex iuramẽto delato à parte, siue per sententiam iudicis, vt in primo casu, siue per solùm iuramentum, vt in secundo, non retractaretur præ textu talium instrumẽtorum quia diceretur decisa potius trãsactione quàm sententia propter partium consensum, qui interuenit in transactione, non in sententia: & in regula est q transactio non rescinditur prætextu instrumentorũ de nouo repertorum. C. de transac. l. sub prætextu. & hîc est casus. In text. ibi: [interdum.] hoc ideo dicit, quia regulariter post iuramentum non quæritur, an sit verũ quod iuratum est: sed, an sit iuratum, vt ff. e. l. non erit. §. dato. & l. nam & postea. §. j. Sed hic
6 quæri‡ de periurio, quia in hoc iuramento pars non cõsentit: contraria loquuntur q consensisset, vt in fi. huius l. † In text. ibi. [ex integro causam agere.] dicit Gul. scilicet ipso iure nulla præhabita restitutione, quia poterit actor intentare, s. actionem primã: & si excipieretur de sententia: replicabitur de dolo, quia fuit lata prætextu falsi iuramẽti, & hoc intẽdit, pbare per instrumenta de nouo reperta, vt ff. de dolo. l. cũ te. vbi videtur probari. Sed Iaco. But. intelligit præmissa restitutione in integ. per quam sententia illa fuerit rescissa, & nõ prius, put probatur. ff. eo. l. nam & postea. §. si minor. vbi nõ prius potest replicare, ergo nec prius agere actione prima. irẽ per l. diuus. ff. de re iud. vbi si lata est ex falsis testibus, vel instrumẽtis, dat per prius in integ. restitutio ad rescindẽdam illam sentẽtiam, anteq causa de nouo possit agitari: idem ergo hic vbi lata est ex falso iuramento quod habet vim probationis. Imò fortius hic: nam retractatio de qua loquit l. diuus. & totus titu. C. si ex fal. instru. facilius fit, quàm ista de qua hic: quia per quæcunq; instrumẽta & testes, etiam de nouo reperta, ex quibus possit detegi falsitas primorũ testium, vel instrumentorũ retractat, vt ex illis legibus intelligitur, quæ indistinctè loquunt. Ista autem de qua hic, non nisi per instrumenta de nouo reperta: si ergo illa

ergo illa non potest fieri nisi mediante restitutione in integrũ, vt in illa l. diuus. ergo nec ista. Et ista pars est in se vera: in duobus casibus tamen posset procedere opi. Guil. j. si dolo rei decipientis actorẽ, omisisset actor probationes facere, & ita loquitur. l. cũ à te. Vel quando esset lata contra actorẽ absentẽ, interuenientibus falsis allegationibus rei, ex quibus inducit iudicẽ ad deferendum sibi iuramentũ, & ad absoluendũ per l. si prætor. §. Marcellus. secundum intellectum Bart. & aliorũ. ff. de iu
7 di. † Sed hic dubitat eo casu quo restitutio est necessaria, vtrũ debebit impetrari intra quadriennium continuum, secundũ l. fi. C. de temp. in integ. resti. do. Raph. dicit posse attẽtari, q nouis datur ex cõstitutionibus principum, vt patet ff. dum dicit permitti cõstitutionibus principũ nõ autẽ ex edicto prætoris. Remedia aũt constitutionũ, cum sint ius ciuile, sunt perpetua: licet prætoria sint propriè tẽporalia. Contrariũ puto verius, q imò detur ista restitutio originaliter ex clausula generali, per edictum prætoris. [si qua mihi iusta causa.] ff. ex quib. cau. ma. l. j. & istæ constitutiones permittunt scilicet confirmãdo, & in specie loquendo, cum illa clausula loquatur in genere: nec per hoc alteratur natura restitutionis in integrum, quæ originaliter ex edicto prætoris descẽdit, sicut nec alteratur beneficium
8 prætoris, quod datur filio de abstinendo ab hæreditate paterna: licet per constitutiones principum illud idem beneficium dari videatur, vt l. j. C. si vt ab hære. absti. vnde quidã dicebãt, quòd filius abstinendo, hodie desinit esse hæres nomine: quia abstinet de iure ciuili. Sed communiter tenetur contrarium, quia ius ciuile referendo prætorium, ipsum confirmat in eodẽ statu, nõ autem tribuit nouam naturam: & q peruenìat hic restitutio ex illa clausula generali, videtur de mente Inno. in c. vltra tertiam. de testi. & Bar. referentis ipsum in l. j. C. de sentẽ.
9 aduer. fis. la. lib. x. † In tex. ibi, [instrumẽta se inuenisse dicat.] supple, & probatur verum esse: nec enim sufficeret hoc asserere vt probatur in simili. ff. si qu. apau. fe. di. l. j. in princ. & in prima glo. & l. j. in prin. de dolo. & puto etiam quòd sufficiet iu
10 ramentum, cum difficilis sit probatio [a] & hoc per c. pastoralis. extra de excc. & possunt dici nouiter reperta, siue ignorabat se habere & postea incepit scire: siue ignorabat vbi erant, vel sciebat, tñ consequi nõ poterat, vt si erãt penes tertiũ, qui negabat se habere. † In tex. ibi, [qbus nũc solis vsurus sit.] not. hũc tex. per quẽ dicũt doct. q si aliquis in prima dilatione fuit impeditus duos testes producere, & propter hoc obtinuit secundã dilationẽ, prout debuit de iure, iuxta plenè no. in l. j. ff. de fe.
b q inhac secũda dilatione nõ poterit producere nisi illos duos [b] c
11 testes, per quos obtinuit dilationẽ secundã. † Interdũ tamẽ cõtingit, q quis admittatur latius, quã ad id propter quod admittitur: vt in emptore cui ante solutũ pretium mouet quæstio de euictione per aliquẽ: nam nõ tenetur soluere pretiũ, nisi datis fideiussoribus tam pro euictione illius, quã pro euictione cuiuslibet alterius: licet ista sit causa, propter quã admittat ad pe
d tendum fideiussores, quæ si mota nõ esset, non fuisset admissus vt hic habetur ff. de peri. & commo. rei ven. l. pe. §. fi. vbi tangit in glo. licet hoc non soluat iuncta l. fin. C. quando li. ab empt.
12 disce. vbi colligitur solutio quam dixi. † Not. ergo ex hac prima parte casum in quo sententia retractatur per instrumenta de nouo reperta scilicet quando est lata prætextu iuramenti necessarij falsi. Est & alius casus scilicet in causa fiscali, vt dicit l. j. C. de senten. aduer. fisc. la. & in causa pupilli, vel ecclesiæ, vt no gl. idem in causis spiritualibus: vt no. Inno. in c. quia propter. de elec. & in quibus sententia non transit in rem iudic. vt in matrimonialibus, vt in c. lator. de re iudi. Regulariter secus vt l. sub specie. de re iud. & eo. ti. l. Imperatores. licet autẽ regulariter non admittat, si tamen de facto fuit admissus, & ex talibus instrumentis appareat de iniusta sententia & falsitate iuramenti, rescinderetur sententia secundũ Inn. in c. Bertoldus. de re iudi. qui ita eleganter not. in gl. quæ incipit, [not. post definitiuam.] & Ioan. An. in nouella, vt in c. j. de litis cõte. lib. vj. super verbo, [retardet.] primò principium retractatur etiã sententia ex præsumptionibus iuris & de iure nouiter superueniẽtibus, si lata fuit ex alijs præsumptionibus cõrarijs, vt est text. notabilis cũ gl. in l. antepe. C. de adul. & ibi Bal. & videt sentire q etiã ex cõfessione illius pro quo lata est, si cõfiterei igit iustè latã. arg. istius tex. gl. quia cõtra præsumptionẽ iuris & de iure resultantẽ ex sententia quæ habet pro ve a
ritate, vt l. res iudicata. de re iudi. admitti tur probatio in contrariũ per cõfessionẽ partis, iuxta no. in auf. sed iam necesse est. in corpore, vnde sumit. C. de do. ante nup. b
12 † Per instrumẽta verò de nouo fabricata, sniã et in casu huius l. nõ retractat, & hoc voluit gl. ij. magna in prin. secũdũ Bar. qa c
per ipsam non detegit periuriũ: aliàs fuit mihi visum contrariũ per l. iij. §. si ex conuẽtione. de re iud. & nũc reperio d. Raph. idem tenere, & dicit q ista gl. vult dicere oppositũ, q per illa põt retractari sentend
17 tia nõ solũ in casu huius l. sed indistinctè. Breuiter reducendo ad cõcordiam, dic q si in illis nõ fuit expressa mẽtio de sententia, tamen apparet quòd per illa voluerit a sententia recedere, procedit opi. Bart. aliàs procedit hæc secunda, & ita procedit hęc regula: ita loquit §. si ex conuentione. & l. si cã cognita. de transa. & s. de mino. l. minor xxv. annis cui fideicõmissum. cũ
13 sua gl. † Item & per testes scilicet de nouo repertos similiter potest retractari: cum appellatione instrumẽtorum, de qua hic, testes comprehendantur vt l. notionem. §. instrumẽtorum. de
14 ver. signi. † Sed quæri‡ vbi sunt constitutiones de quibus hic fit mentio: glo. dicit quòd illas non habemus. ex qua glo. coniuncta cum text. not. quòd creditur legislatori referenti tenorem alterius legis, licet de illa non constet, & non reperiatur. Vnde inducitur ad quæstionem statuti dicentis, quòd pro tali maleficio puniatur quis in tanta quantitate secundum formam statutorum: quòd licet non reperiatur aliud statutum i
15 dem dicens, stabitur huic. † Idem in sententia iudicis si condẽnauit ad dandum mihi quolibet anno tãtum, secundum quòd tui antecessores dederunt, licet non appareat quòd nunquam
16 dederunt nihilominus tenemini: † quia illud verbum [secundũ] non ponitur conditionaliter, pro si, sed totaliter, pro quia, vt in c. Abbate. vbi est casus, de verbo. signifi. & idem in priuilegijs, & rescriptis. & de significatu illius dictionis [secundum] quòd non facit conditionem habetur in l. pe. C. de insti. & substi. in tex. & gl. de hac etiam quæstione habetur in l. eum qui. §. iul. de cõsti. pecu. & istud habui de facto consulere, in simili casu, cum quidã episcopus inuestijsset quendã de quodam feudo decimali omnium redituum, & inter alios nominat fœnum, &
e postea subdebat secundum q tui antecessores [c] fuerunt inuestiti, & exegerunt dicebatur q nunquam antecessores exegerunt decimam fœni, & q nisi probet, non potest exigere: contrarium dixi, quòd non tenebatur probare per testes. c. abbate. & per id quod no. hic per doct. & in d. §. iul. non sic creditur
d notario referẽti de tenore alterius instrumenti, vt in [d] authẽ. si
17 quis in aliquo. C. de eden. † Circa secundam partem no. q qñ actor deficit in probando, defertur iuramentũ reo. Hoc verũ, nisi concurrant quamplura, quæ requirũtur vt deferatur actori. s. quòd causa sit ciuilis, nõ criminalis vel spiritualis. Item q nõ sit famosa. Item quòd nõ sit pœnalis. Item q nõ sit magna. Item quòd sciat veritatem per sensum corporeum. Item quòd sit legalis, & fide digna. Item quòd habet pro se semiplenã probationem. Item q illa nõ sit elisa per aliam præsumptionem in contrarium vt l. j. C. qui & aduer. quos cum ibi no. Item q non sit conclusum in causa. istis enim omnibus concurrentibus actori deferretur ad supplendam suã probationem, & tenetur iudex sibi petenti deferre, aliàs posset appellare vt l. bonæ fidei. C. eo. in fin. prout habetur verbum [debet] in text. & est cõmunis opin. altero verò istorum deficiente potest reum absoluere, si vult, etiam non delato iuramento, vel iuramentum sibi deferre, & aliàs non absoluere propter præsumptiones quę faciunt pro actore, vt hic & in d. c. fi. & dicitur iuramentũ necessarium, quia non potest recusari, nec referri, & si recusetur, potest iudex ipsum habere pro confesso, & condemnabit, vt l. generaliter. C. eo. & ar. in l. ij. §. sin autem reus. C. de iura. calũ. vel etiam non cõdemnare, sed absoluere. Totũ enim relinquit suo arbitrio, sicut poterat deferre: vt ff. tit. j. l. videamus. §. sed an iudex. & l. in actionibus. ista aũt tria iura habemus de ista materia, & nõ plura scilicet istã l. in bonę fidei. C. e. & d. c. fi. vbi me-

¶ Difficilis, phatio. adde quod voluit Ludo. ro. cõsi. cccclxxxj. & facit quod voluit Fede. cõsil. cxxix. ¶ Illos duos. adde qđ voluit Ang. cõsi. cclvij. & vide in d. l. j. §. de ferijs. Bart. consil. suo lxxxvj.
¶ Antecessores. adde eundẽ Paul. cõsil. cclxlix. Ludo. ro. cõsilio cccxxxvj. & ibi quid in priuilegijs & rescriptis.
✠ Authen. si quis in aliquo. De hac materia vide latè Alciat. in d. auth. C. de eden.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Reperta.qñ sententia nõ possit rescindi per instrumẽta de nouo reperta? vide per Bar. Soz. cõsil. incip. dominus labia mea aperiat subtiliter & eleganter &c.

lius ponitur in practica, & declarat̃ ista l. & illa in l. bonæfid. His expeditis, quæ cõcernunt text. oportet expedire duo principalia contraria, quorũ vnum ponit in prima gl. mag. & aliud in scda. Et prima glo. format tria cõtraria: primũ, & vltimũ sunt leuia. s. de l. sub prętextu. C. de trãsac. & de re iudi. l. post rem. ideo super istis nõ insisto. Secundũ est difficile de l. Imperatores. de re iud. C. e. tit. sub specie. in quibus dicit̃, q sententia non rescinditur per instrumenta de nouo reperta. Timore huius l. ista legit̃ tribus modis in glo. Primo, q hîc fuit lata sententia absolutoria, & etiam præstitum iuramentum, & tunc obstat contrarium. Secundo, q fuit prętitum iuramentũ, non tamen adhuc lata fuit sententia: & tunc contrariũ non obstat, quia ibi fuit lata sententia sub conditione, si iurauerit: non tamen adhuc fuit iuratũ, & sic habetur pro non lata. Vnde non obstat, quia ibi fuerat lata purè, & transierat in rem iudicatam: hîc non. Primus intellectus communiter tenetur, q prius fuit iuratum: & postea lata sententia secundũ iuramentũ: & ad contrarium respondetur, q ibi duntaxat fuit sententia lata hîc etiã iuramentũ præstitum. Ratio diuersitatis est, quia iudex actore plenè nõ probante, reum absoluit sine iuramẽto: & sniа est fundata in vero defectu probationis, & sic in causa vera. Vnde vt sit litium finis, non debet retractari, & imputet sibi actor, cur non præparauit sibi probationes antequã litem inchoaret, secundum quod lex cõsuluit. C. de eden. l. qui accusare. nec reus fuit in aliqua culpa, vel delicto. Sed quãdo detulit iuramẽtum & ille iurauit falsum, & propter hoc fuit absolutus: sentẽtia fundatur in falsa causa, & falsa probatione, quia iuramẽtum illud loco probationis defertur, nec fuisset aliter absolutus: vnde dicat æquitas, vt dolus eius nõ debeat sibi patrocinari, si de ipso põt ostendi per instrumenta de nouo reperta: nam cum sententia fundatur in falsa causa: vel est nulla interdũ, quando exprimitur, vel rescinditur, iuxta no. in l. j. §. is ad quẽ. j. de acq. hære. Sed nunc extra glo. & doc. opp. contra primum, quòd etiam si non fuit delatum iuramentum, debeat rescindi per instrumẽta de nouo reperta: quia si sunt reperta de nouo, apparet quòd in prima causa fuit impeditus, & hoc iustum impedimentum est sufficiens causa, quæ tendit ad restitutionem, ex clausula generali, si mihi iusta causa. & ita not. Inno. in c. vltra tertiam. de te-
18 sti. & Bart. in l. j. C. de sen. aduer. fis. la. † Solue & tene menti, quia tunc videtur impeditus fuisse, quando omni diligentia facta non potuisset ea habere, vt si erant penes tertium, qui negabat se habere, tunc indistinctè concederetur restitutio etiam si sententia fuisset iusta secundum acta, & probata, & nec reus fuisset in dolo, vel culpa: nec actor: & ita loquitur dictum Inn. Si vero facta diligenti inquisitione potuisset ea reperire: tunc non dicitur impeditus fuisse, & non habet locum illud dictum nec daretur restitutio, si reus esset absolutus sine iuramento. Si vero cum iuramento falso: tunc dolus rei præponderat culpæ actoris, vt l. item si obstetrix. in fin. ad leg. Aquil. fuit enim in culpa: quia non diligenter inquisiuit. iuxta no. in simili. j. ad maced. l. fi. in glos. Contra secundum dictum oppo. fortiter, posito, quòd fuerit delatum & præstitum iuramentum, & sic subsit falsa causa absolutionis: nihilominus subest, etiam vera. scilicet, defectus probationis actoris, in qua vera causa potest sententia fundari: vnde non nocet sibi, quòd subsit etiam falsa, per eam l. cum ibi not. C. si ex fal. instru. & cap. cum I. & A. &
19 de re iudi. in quibus patet, † quòd si extant probationes falsæ & etiam veræ: quia sententia potest fundari in vero, & non potest retractari ratione falsarum. Solut. propter hoc visum est mihi, licet nullus doct. tangat, quòd ille debeat restringi ad casum, quo apparet, quòd iudex fundauit se in falsa causa: quia reus iurauit se non esse debitorem, vel rem de qua agebatur, ad se pertinere: & iudex ipsum absoluit ex causa dicti iuramenti, ac si in se assumpsisset onus probandi, & probasset per falsos testes: nam actore non probante, debet absolui tanquam non debitor, vel tanquam dominus rei, vt probatur in l. circa. j. de probatio. Si ergo apparet, quòd iudex fundauit se in vera causa, quia absoluit eo, quia actor non probauit, & sic non fuit secutus iuramentum: tunc procederet contrarium: nam sicut aliàs non retractaretur talis sententia, si nullum iuramentum esset præstitum: ita nec nunc postquã in eo se nõ fundauit: nã
20 animus iudicis inspicitur. l. si testamento. de excep. rei iu. † Si autẽ simpliciter absoluisset, censetur absoluisse, quia nõ probatum: vt no. in l. j. j. de cõdi. inde. sit ergo cautus iudex, si vult suam sententiam non retractari, quãdo detulit iuramentum, q absoluat ad hoc, quia actor non probauit, nõ ex eo quia nõ sit debitor: aliàs absolueret iudex ipsum reum simpliciter, si dicatur q postquã delatum est iuramentũ, non absoluisset eum, nisi iurasset, primò potuisse eum cõdemnare, tanquã habitum pro confesso: ergo absolutio simpliciter facta, vel etiam eo, q actor non probauit, non fundatur duntaxat super vero defectu probationis, etiam super falso iuramẽto. Respondeo, si cõstaret de mente iudicis q aliter non absoluisset, sed condẽnasset, & tunc retractaretur: sed si non cõstat, licet potuisset eum non absoluere, sed cõdemnare potuisset, & etiam absoluere si voluisset, cũ sit in arbitrio suo vt dixi: & in dubio potius præsumitur pro ista parte, ne sentẽtia rescissioni subiaceat per d. l. fi. C. si ex fal. instru. Sed adhuc oppo. fortiter, eo casu quo apparet q fundauit se in falso iuramento, videretur q posset re-
a scindi sentẽtia, etiã per instrumẽta de nouo non reperta [a], sic quando fundat se nõ in falsis testibus, aut instrumẽtis, vt in to tit. ſi ex fal. instru. & l. diuus. j. de re iud. vbi nõ distinguitur siue sint reperta de nouo, vel nõ, per quod ex eis possit detegi falsitas primarũ probationũ. Istũ passum etiã non reperio declaratum. Vnde videtur mihi posse respõderi q in l. ista huic falso iuramẽto dedit causam defectus actoris, quia nõ probauit intentionẽ suam plenè, quã si probasset, iuramentum non fuisset delatũ: & ideo nõ auditur, nisi instrumẽta sint de nouo reperta: sed in cõtrario nullam culpã cõmisit actor. Et ideo si apponeremus casum, q actor hic in nulla culpa fuisset, qa plene probasset suam intentionẽ, puta, se mutasse: cùm autẽ oppo
suit exceptionẽ pacti, vel solutionis, & eam semiplenè probauit: & quia cõcurrebãt alia de quibus s. dixi in actore: fuit sibi delatũ iuramentum in defectũ probationis: tũc actor admittit̃ ad probandũ etiam per instrumẽta de nouo nõ reperta, maxime si nõ habuisset tẽpus in ipsa instãtia producẽdi, puta, quia lapsus est terminus præfixus ad producẽdum iura: & ecõuersõ si actor semiplenè probauit, & delatũ fuit sibi iuramẽtum, reus admittitur etiã per instrumẽta de nouo nõ reperta, quia in nulla culpa fuit. Quidam verò magnus doctor, cùm audiret hãc meam opi. dicebat posse dari huic l. alium intelle. q id de quo hic cõtingit, vt nõ admtttatur nisi per instrumenta de nouo reperta cõtingat, propter iuramenti religionem, nec de periurio quæratur, arg. in l. ij. C. e. non sic in ti. si ex fal. instru. & licet ista opi. satis demulceat, tamẽ mihi nõ placet, quia nõ satisfacit per omnia: quia plus videtur imputãdum sibi q iurauit falsum, quàm si falsos testes produxisset, quia religionẽ diuinam, & iudicẽ contempsisset: & ab eo, cui plus committit̃ plus exigitur, vt l. presbyteri. C. de epis. & cle. posquam ergo lex admittit actorẽ ad retractionem iuramẽti, quia in eo non consensit: videretur admittendum etiam per instrumenta de nouo non reperta, nisi culpa posset obijci: Et contrariũ procederet iuramẽto delato à parte, de cuius periurio nõ quæritur,
21 sed solùm deum habet vltorem. † Ex prædictis collige tres conclusiones: prima est q si sententia est lata non propter defectũ probationis, sed solùm propter falsas probationes iam factas, vel propter falsum instrumẽtum, retractatur etiam per instrumenta non de nouo reperta, per titul. C. si ex fal. instru. licet ibi non fiat mentio de falso iuramẽto, sed de falsis instrumentis, & falsis testibus: sed potest dici, q appellatione instru
22 mẽtorum, etiam cõtinetur iuramẽtum necessarium, quod instruit causam, vt d. §. instrumentorũ. de verb. sig. † Secunda, quòd si fuit lata solùm propter defectum probationis nullo interueniente iuramento, vel falsis testibus, seu instrumentis: & tunc non retractatur per instrumenta de nouo reperta nisi pars contra quam lata est, fuerit impedita, sine aliqua sui culpa, illa producere, per ea quæ no. Inno. in d. c. vltra tertiam. &
23 nisi in casibus specialibus de quibus s. dixi. † Tertia conclusio, q si fuit lata sententia propter defectũ probationis, & propter falsum iuramentum, quod fuit delatum propter defectũ probationis, tũc habet locum ista l. & id quod s. dixi. quia aut fuit delatum actori ad supplendam probationem, aut reo: &

hoc se

hoc secũdo casu, aut iudex fundat se solũ in falso iuramẽto aut solũ in defectu probationis: aut dubitat̃, qđ, psequere vt s. dixi, & hęc de prima lec. cõtra secũdã quę est, q hic nõ fuit lata snia, sed solũ prętitũ iuramẽtũ, quo casu nõ obst. d. l. Imperatores. & d. l. sub specie. in qbus snia fuit lata, q̃ lec. est vera in se. Sed opp. q nõ cõgruat huic l. qa videt̃ cõtra tex. dũ dicit absolutus fuerit, & sic erat snia lata. gl. timore huius exponit. s. sub distinctiõe, nõ re: sed cõtra, qa destinatio cõsistit in animo iudicis, q soli deo not° est, nec iudex debet, ppalare ipm partib°, vt l. vbi.
24 C. de fal. & s. de off. prę. i. l. obseruãdũ. † Sol. dic q erat conclusum in cã & fortè actor fuit citatus ad instãtiã rei cui iuramẽtũ fuit delatũ ad sentẽtiã audiẽdã: vnde satis apparebat, q iudex volebat snіam ferre pro reo: sed ante cõclusionẽ in cã, nõ sic potest cõprehendi, cũ aliæ, pbationes possent recipi post cõclusionem, nihil, vt no. in c. pastoralis. de cau. pos. & ppric. per Inno.
25 Ex his † Bar. colligit vnã conclusionẽ verã, q licet in causa fuerit cõclusum, & pars fuerit citata ad snіam audiendã, & appareret q pro illa parte sentẽtia venit ferẽda, nihilominus admittũ tur instrumenta de nouo reperta: nec obst. c. cũ dilectus. de fid. instr. vbi dicit̃ q instrumẽta nõ possunt, pduci nisi vsq; ad conclusionẽ in cã: quia, pcedit, nisi sint de nouo reperta, vt in hac l. secundũ istã lec. sed certè ipse nimis generaliter loquit̃. Ideo dic melius, q aut est casus in quo talia instrumẽta admitterentẽ etiã post sententiã ad ipsam retractandã, & verũ dicit Bart. & ita loquit̃ ista gl. relata ad tex. quia in casu huius l. secundũ primã lec. admitterent̃ etiã post sentẽtiã: & hoc probat̃ expresse in tex. & gl. in c. licet de proba. nã ea quę fiũt post conclusionẽ in cã, cẽsent̃ fieri post sentẽtiã. vt j. de euic. l. si rẽ. §. fi. & expres-
26 sè per Bar. † in l. si mater. §. eadẽ. in fi. de exce. rei iudi. aut erat casus, in quo post sentẽtiã quę trãsiuisset in rẽ iudicatam, talia instrumẽta nõ reciperent̃: & tũc aut à sentẽtia ferẽda non poterat appellari: & tũc ne ius partis totaliter pereat, poterit iudex & debebit reuocare cõclusionẽ, & talia instrumenta recipere:
a & ita vidi obseruari [a] in Romana curia, vbi practicat̃ ius cõmune: non aũt recipere stante conclusione, quia inuicẽ sibi repu-
27 gnant: † cũ cõclusio nihil aliud sit, quàm præclusio facultatis amplius producẽdi testes, vel instrumẽta. Hoc tñ videt̃ verum q debeat reuocare conclusionẽ, & admittere, si saluũ est alteri
28 parti ius suũ: aliàs videt̃ secus: † sicut qñ quærit̃, vt post terminum peremptoriũ datũ ad producendũ instrumenta, quis debeat admitti: nã distingit̃, an alteri parti sit ius saluũ, vel non, vt no. in l. mancipiorũ. j. de op. le. per Bar. & l. si ea. C. de accus.
29 per Cyn. & gl. in cle. fæpe. circa si. de ver. sig. † Si verò erat talis causa, in qua poterat appellari: tũc talia instrumẽta de nouo reperta post conclusionẽ nõ debẽt admitti, vt in d. c. cũ dilectus. sed permittat ferri sentẽtiã & appellationẽ, & in causa appellationis producat, sicut diximus in cõfessione facta per errorẽ, & nõ reuocat ante conclusionẽ, quia poterit in causa appellationis reuocari, vt no. in l. nõ fatet̃. de confes. & l. creditor. §. iussus. de appel. si nõ realiter produceret: sed peteret terminum ad producendũ, dicens habere instrumẽta de nouo reperta: indistinctè post cõclusionẽ nõ deberet terminus dari: & ita
30 vidi in curia practicari. † Circa tertiã lect. q si sententia fuit
b lata sub conditione, [b] si iurauerit, dicendũ est q hodie ista lec. nõ posset procedere: quia statim est iurandũ, vt l. generaliter. in prin. C. & hoc innuit, sed dudum post, intantũ q instrumenta interim fuerunt reperta. Pręterea etiã tunc admittet̃ ad producendum instrumẽta de nouo nõ reperta, quia nõ est iurandum per reũ loco purgationis, si actor potest probare de iure
31 suo. † No. tamẽ ex ista lec. secundũ Bar. q quãdocunq; post sententiã aliqua pars admittit̃ ad probandũ aliquid pro se, similiter & altera debet admitti ad probandũ contrariũ, vt equalitas seruet̃ in iudicijs. Vnde si fuisset lata sententia pro te, sub conditione, si hinc ad mensem probaueris, prę suppolito, quòd sententia valeret: sicut vsq; ad mensem admitteris tu ad probandũ: ita & ecõuersò debeo admitti: licet in sententia nihil de me dictũ sit. facit l. petẽdę. C. de tẽp. in inte. rest. Et similiter si admitteris in executione sentẽtię ad ipsam impediẽdã, vt cõtingit in casibus, in quibus admittit̃ exceptio perẽptoria post sententiã no. in l. j. C. de iur. & fac. igno. similiter & ego debeo admitti, puta, opponis exceptionẽ cõfecti inuẽtarij, & dicis bona hæreditaria sufficere, ego debeo admitti ad probandũ contrariũ vel si dicis nõ esse fiendã executio-
a nẽ vltra id quod facere potes, debeo admitti ad probandũ, quod potes facere: vt æqualitas seruet̃ vt l. si. C. de fruct. & li. expen. Et ex his est expedita prima gl. magna. Pro declaratione alterius gl. format̃ vna alia oppositio cõtra tex. dum dicit, q in causis dubijs propter defectũ probatio nis iudex potest deferre iuramẽtum reo, b & compellere ipsum ad iurandũ, vt colligitur in verbo [exactũ] & in verbo [exacto.] de iureiurãdo, qđ importat necessitatem, vt l. fideicõmissa. §. si rẽ. de lega. iij. Contra: nam aut actor nõ probauit intentionẽ suam, & reus debet absolui sine ali-
quo iuramento. vt l. qui accusare. C. de eden. nec potest dici causa dubia, imò est clara pro reo, postquam lex ita statuit: aut actor plenè probauit, & tunc reus debet condemnari, etiã si velit iurare se non esse debitorem, quia non deberet stari tali iuramento. Solu. ista argumentatio est à sufficienti partium enumeratione: nam prima pars procedit, quando actor nullo modo aliquid probasset de sua intẽtione sed est clara causa. Tertius casus est quãdo aliquid probauit semiplenè, quo casu loquitur ista l. vt nõ debeat absolui reus, nisi cum iuramẽto: aliquãdo defertur actori, cõcurrentibus illis, de quibus suprà di-
32 xi, prout colligit̃ ex dictis doc. & sic sunt tres casus. † Circa primum, quãdo actor nihil probauit plenè, vel semiplenè, nõ cõpellit̃ reus iurare, vt d. c. fi. extra eo. ibi dũ dicit, [etiã nihil prę stiterit.] Sed Venetijs, vt audio, seruat̃ cõtrarium. Itẽ aduerte, quia hoc verũ, q iudex nõ potest ipsum cõpellere ad iurandũ: sed si actor defert sibi iuramentũ, & tunc compellerẽt vel iurare, vel referre, aliàs condemnaret per l. iusiurandum. §. ait prætor. & §. fi. & per l. manifestę. j. eo. qđ qualiter, pcedat, ibi tangã: quia Spe. in ti. de dela. iuramẽti, videt̃ sentire contrariũ hoc
33 casu. † Circa istũ casum quęrit̃ quãdo dicat̃ actor nihil probasse? rñdeo si fuisset sibi datus terminus ad probandũ, & intra illũ non probasset & hoc secundũ omnes, vt probat̃. C. de iud. l. properandũ. §. & si quidẽ. per doc. licet gl. ibi aliter dicat, quę cõiter non tenet̃. Si verò ille terminus nõ esset datus, non diceretur non esse probatum, sed nihil sufficienter actitatũ: & diceretur, de causa nõ liquere: ideo absolueretur reus ab obseruatione iudicij. si esset prope finẽ instantiæ: aliàs non vt d. §. & si quidẽ. & posset actor iterum agere. sed in prędicti casu, absoluitur diffinitiuè, & etiã si non est prope finem instantiæ, & non auditur actor iterũ volens agere, & probare vt d. l. Imperatores.
34 de re iud. dicit tamẽ hic † Bart. vnum verbum notabile, q etiã quando terminus ad probandũ non fuisset datus per iudicem, si tamẽ iurisdictiõi illius iudicis fuisset appositus terminus, vt quia fuisset causa cõmissa sibi expedienda intra mensem, de voluntate partium, vel partes cõpromiserunt cum appositione termini, q ille terminus nõ solũ est præfixus iurisdictioni, vt in primo casu: vel notioni, vt in secundo iuxta no. in l. ait prætor. in prin. de re iudi. sed etiam censetur præfixus partibus, ad probandum, & ad producendũ omnia iura sua: & ideo si actor non producit, potest reus in fine termini diffinitiuè absolui: & ita videt̃ fuisse de mẽte Inno. in c. super eo eo. el. ij. de appel. & etiã Spe. in tit. de sen. §. nunc videndũ. ver. illud autẽ. licet Bar. ipsum Spe. nõ alleger. plus dicit Bal. no. in auẽ. ei qui. C. de tempo. appel. q etiã habet vim termini peremptorij ad audiendã sententiã: & ideo in vltima die termini, poterit reus absolui etiam actore non citato. Facit quod no. in cle. j. de appel. in glo. & per Barto. in l. item illa. de consti. pecu. do. Rapha, hic dicit, q non putat istam opi. Bar. veram, quo ad vim termini ad probandum prorogati & quod Innoc. hoc non dicit in illo c. si bene inspiciatur, quod cum semel vellet deducere in practicam pro suo clientulo, vt absolueretur diffinitiuè, non potuit obtinere. Breuiter ego vidi de hoc magnam disceptationem, quia Bal. consuluit secundũ opi. Bar. primo anno, quo Papiam applicauit, & omnes alij tenuerunt contrarium, & lata fuit sentẽtia contra consilium Bal. de quo facit mentionẽ in d. auẽ. & dicit, q ille iudex fuit vna bestia humana, de qua disceptatione Raph. non facit mentionẽ, & reuera q illa fuit opi. Inn. patet

¶ Obseruari. d. Iason trãsit cũ opi. Bart. qa ista causa post conclusionẽ in cã põt iudex instrumẽta admittere. ad qđ adde qđ voluit rota decij. suis de proba. in nouis. & antiquis. qđ voluit rot. consil. clxxiij. & cõsil. cclv.

¶ Sub conditione. an sentẽtia lata sub conditione valeat? vide per eundẽ Paul. de ca. consilio lxxxvij. alex. consil. xl. fulg. consil. xxxvj.

Universidad de Navarra
Biblioteca

2 ¶ Suspitio. Adde qđ voluit Alex. consil. j. libr. j. & quia do. Ias. hic in repeti. opulentè materiã tractat, adeo vt additiõe nõ ageat, breuibus perstanseo, eo maximè, quia in apostillis ad Bart. & Alex. multa posuit, q̃ bus etiam adde quod pulchrè voluit Sozi. consi. inci. præstantissime doctor, & iustissime iudex.

ex no. in Spec. vbi. §. quia recitat Inno. ad literam pro ista opi. videtur mihi dicendũ q̃ si partes cõparuerunt coram iudice, vel arbitro, & actor proposuit intentionem suam, & reus negauit, & sic lis est cõtestata, vel habita pro contestata: tunc procedit opi. Inn. Bar. & Bal. quorum maxima
35 est authoritas in causis decidendis. † Si autem nõ comparuisset tunc, procedit alia opin. quia lite nondũ contestata non debet dari terminus ad probãdum, ergo ille terminus iurisdictioni prefixus, nõ debet habere vim termini peremptorij ad probandũ. Puto etiam quod in eo casu si actor petijsset terminũ post lit. contest. & iudex arbiter noluisset dare, q̃ adhuc procederet secunda opi. & terminus ille non haberet vim termini peremptorij, & imputandum esset iudici, quare nõ dedit terminũ, postquam peteba tur, cum probationes nõ sint fiendæ sine termino, vt no. in l. in crimine, de adul. sed si actor nõ petijt alium terminum: tũc ille terminus haberetur pro termino; & ista est veritas in isto passu iudicio meo. Fateor tñ q̃ lex in qua Bart. principaliter se fundat, cum glo. §. de arbi. l. si de meis. §. fi. cum l. seq. parum facit, p ipso, nec vnquam sciui benè colligere ex illa gloss. & hoc idem dicit do. Raph. & authoritas Inn. mouet me principaliter in d.
36 c. super eo. † Circa secundum art. qñ actor plenè probauit, non dicitur res dubia, imo certa pro ipso & non habet locũ ista l. quia reus debet condemnari, etiã si vellet iurare contrariũ, & etiam si actor aliter non iuret: & reprobatur consuetudo, quæ est in contrarium, q̃ ille qui plenè probauit, tenetur iurare vt
37 in eo. tit. de proba. † Sed Venetijs (vt audio) seruatur illa consuetudo, quæ satis videtur facta ad recusandum malitias hominum, licet decretalis illa reprobet prędicta verba, quando reus pro se nihil probauit: si autẽ opposuit exceptionem contra intentionẽ actoris, plenè probatam: aut ipsam plenè probauit, & absoluitur, vt in l. siue possidetis. C. de proba. aut semiplenè, & tunc, aut illa semiplena probatio non erat de directo cõtraria probationi actoris, puta, probaui q̃ tali mense & tali die in tali loco mutuaui tibi præsenti, & recipienti centũ: tu probas per vnum testem q̃ alibi eras illa die, tunc illa probatio succumbet plenè probationi, nec debet tibi deferri iuramentum ad ipsam supplendã, etiã si concurrerẽt oĩa, quæ requirunt in actore: sed ferenda est ĩnia eius qui pro me, melius pbauit, vt C. de edi. di. Adria. toll. l. edicto. ibi dum dicit [& ei possessio acquiratur, qui meliora iura &c.] aut illa semiplena probatio erat de directo contraria: quia fatebaris me mutuasse, sed dicebas te soluisse, & solutionem probasti per vnum testem: tunc si concurrant illa quę requiruntur in actore ad deferendum sibi iuramentũ, ad supplendam suam probationẽ, similiter debebit deferri reo ad exceptionem suam probandã: & in hoc concordant legistæ & canonistæ, & fuit originaliter doctrina Pe. vt no. Cy. in l. j. C.
38 de procu. sed Io. and. refert in d. c. fi. extra eodẽ. tit. † Qualiter autem dicatur quis plenè probasse. Bart. hîc de capite suo tradidit doctrinam, quòd ad perfectam probationem peruenitur
a per tres gradus. Quorum primus vocatur suspitio, [a] secundus
39 vocatur opinio, † tertius fides: quoniã probatio nihil aliud est, quam iudicem ad fidem sententiæ, & credulitatis, perfectam rei gestæ deducere, vt ĵ. de proba. l. quinquaginta. in fi. quod prosequere, vt hîc not. per eum pulchrè. Sed Iurisconsultus in l. iij. in versi. tu magis. ĵ. de testi. dicit quòd per hoc non potest tradi perfecta doctrina: sed totum relinquitur arbitrio iudicis, an aliquid sit perfectè probatum ℞ quod nota. quia per hoc dico, q̃ probationes sunt arbitrariæ, & dependent ex mero iudicis arbitrio secundum subiectam materiam: nam in aliquibus requiritur probatio per testes, vel instrumenta, quando sunt talia in quibus consueuerunt adhiberi, vt contractus, & vltimæ volun
40 tates. † In aliquibus autẽ sufficit probatio per argumenta, & verisimiles coniecturas, quando sunt talia quæ de sui natura liquido probari non possunt, & difficilis est probatio: quia non consueuerunt per testes, & istam doctrinam dat text. not. in l. non omnes. §. à barbaris. ĵ. de re milit. vel Cyn. in l. j. in fin. C. de sica. & vide quod not. Bart. in l. Lucius. §. de infam. & C. vnde vi. l. si quando. in fi. & Bal. in l. non hoc. C. vnde cog. vbi omnino vide, & adde quod no. in c. & prẽterea. extra de testi.
41 † Circa tertium, & vltimum artic. quando actor semiplenè probauit, dubitatur ex quibus resultat semiplena probatio: vt sic sit deueniẽdum ad iuramentũ deferẽdum, vel actori, vel reo. gl. hic & in l. in bonæ fidei. C. e. enumerat plures, s. domesticam scripturã, ideſt priuatam. Bart. hic super isto facit longum tractatũ, distinguẽdo inter diuersas priuatas scripturas, quæ aliquando est apoca, aliquãdo epistola, aliquando liber
42 rationum. † Tu autẽ compẽdiosius distingue alio modo, tres casus, q̃ aut ego produco contra te scripturã tuam priuatam, aut meam, aut cuiusdam tertij: non curo de qualitate scripturæ quantum ad propositũ. Primo casu tres sunt casus: nam ali qñ facit plenã fidẽ, vt si ipsam cõteris esse de manu tua, et illa continet intentionẽ meam, puta q̃ promisisti, vel tibi numerari: nam nõ expedit vlterius quærere. postquã enim confiteris, q̃ sit de manu tua, licet neges cõtenta in ea vera esse, debes cõdemnari per l. Publia. in fi. ĵ. depositi. Idem si neges, & tamẽ habet sigillum consuetũ: vt l. ij. C. de re. alie. non alie. Idem si non habet sigillum, si tamẽ sit subscripta à tribus testibus, & vltra hoc probetur per cõparationem literarũ: nam sic ex his duobus resultat plena probatio. Idem si nõ esset subscripta, tamen essent duo vel tres testes qui deponerẽt se vidisse scribi à te, & vltra hoc esset facta cõparatio literarũ: vt in auẽ. & si contractus. & in corpore vnde sumitur. C. de fide instru. Sed quando est subscripta, non requiritur q̃ testes deponant: nam etiam si sint mortui vnà cum cõparatione literarũ, facit plenã fidem, vt ibi: & l. scripturas. & auẽ. ibi posita. C. qui po. in pig. hab. idẽ si facta esset dũtaxat cõparatio literarum, & nõ sit apoca: licet sit liber rationum, vel epistola: nam olim dabatur plena fides soli cõparationi literarum: vt l. comparationes. C. de fide instru. sed hodie per d. auẽ. de instru. caute. corrigitur in apoca: cùm non sufficiat sola comparatio: sed subscriptio testium requiritur, vel depositio: igitur in alijs statur iuri veteri: & hoc vult Bar. extra istos casus, q̃ sola cõparatio literarum, vel sola testificatio per scripturam, aut subscriptio testium, si est apoca, nõ facit plenã fidem, sed semiplenã: & ita intelligas istam gl. quæ loquitur obscurè, dum ponit cõparationem de per se, & domesticam scripturã de per se. Si verò nec est facta comparatio, nec est subscripta, vel approbata à testibus, & ex quo ne
43 gatur, non facit plenam nec semiplenam fidem, aliqualem tñ suspicionem inducit: quia non de facili præsumitur quis secisse vnam falsam scripturam timore pœnæ secundũm Bart. quæ suspitio vnà cum alijs argumentis exhauriret aliam probationem, vt §. eo. l. si duo. versi. multum tamen. cum his quæ ibi no. Secundo casu, si produco meam scripturam, nullam fidem facit me viuente, vt l. rationes. C. de proba. Inter mercatores consueuit esse vsus in contrarium, quòd stetur libris corũ etiam pro se: quia maxima pœna imponitur eis, si aliquid fal-
43 sum scriberent: vt est † Florentiæ: & in quibusdam locis taxãtur vsque ad certam quantitatem: sed si talis scriptura produceretur per hæredem eius etiam de iure cõmuni, licet ille non esset mercator, induceret semiplenam probationem, quia nõ est verisimile, q̃ ille in articulo mortis dimisisset librũ absconsum: & hoc Bar. tenet hic per d. l. rationes. dum dicit solas. nã innuit à contrario, quòd sufficeret cum alijs. Bald. autem hic limitat, vt procedat in libro rationum defuncti, in quo sunt accepta, & debita, & credita, quia magna resultat præsumptio pro eo, si defunctus erat persona fide digna. Secus si esset vna simplex scriptura, continens tale debitum. vel eo. iuxta not. l. inter chartulas. C. de iure fis. lib. x. Et est bona limitatio, & credo Bar. nõ aliter sensisse Florentiæ, vbi indistinctè datur plena fides libris defuncti, non autem semiplena tantùm: vt Bar.
44 dicit † in tertio casu, qñ produco scripturã tertij priuatã: aut ille tertius habebat officiũ publicũ, & tanq̃ publicus officialis puta gabellarius, vel alius officialis, & scripsit in libro cõis vel officij aliquid, quod pertineat inter te & me: & talis scriptura inter te & me facit plenã fid. sicut si esset scripta manu notarij: vt §. de edẽ. l. quidã. §. numularios. & ibi no. per Bar. C. de fid. instr. auẽ. ad hæc. aut nõ erat officialis public. & tũc erat publicus mercator, vel negotiator: & facit fidẽ semiplenã: vt not. in d. §. numularios. nec obstat si dicatur, viuę voci suę non staret sine iuramento, vt l. iusiurandũ. C. de testi. ergo nec scripturæ suæ.

suæ. Respõdeo qñ inducitur vt testis, nõ deponit tãquam mercator publicus, sed tãquam priuata persona, ideo requiritur iuramentũ. sed qñ scribit in libro mercãtiæ scribit tãquam publicus mercator: & ratio: quoniã ad fidẽ taliũ consueuit cõmuniter recurri, q̃a homines volẽtes semper facere cõfici publicum instrumentũ, vadũt ad vnũ mercatorẽ, & faciũt scribi in libro ipsius, ea quæ gesta sunt inter eos: prout pluries vidi fieri, & feci propter publicam vtilitatẽ. Talis scriptura etiã sine depositione iuramenti facit semiplenã fidẽ: & sic sufficiet cũ alijs, & hoc de iure cõmuni: sed in aliquibus locis staretur præcisè tali libro. Si autẽ nõ exercet publicã artem nullã fidẽ facit priua
45 ta scriptura. † Secũdo inducitur, semiplena fides, per vnũ testem: quod est verũ, si est omni exceptione maior, vel cęcus vt not. in l. etiam matris. ĵ. de proba. Itẽ est verũ eo casu quo duo faciunt plenã: alias secus, vt in casu l. fi. C. si cer. peta. Itẽ est verum, nisi plures verisimiliter possent haberi, vt in probatione famæ, vt si fama est, plures sunt, qui possent deponere. Si ergo inducatur vnus solus, nõ probat famã semiplenè: quia præsumptio est cõtra producentẽ, secundũ Bar. itẽ est verũ quãdo talis testis deponit super ipso facto: secus, si indicijs ad factũ: tũc enim etiã si sunt duo, non probãt factũ, sed solũ indiciũ ad factum: nec etiã illud probatur, nisi per duos testes: & de hoc est
46 glo. §. fami. ercis. l. fi. quã Bar. ibi multũ. no. † Itẽ est verũ, quando testes requiruntur ad probationẽ veritatis. Quid si requiruntur ad solennitatẽ actus, puta, in testamẽtis requiruntur septem: quot requiruntur ad faciendã semiplenã probationem de testamẽto? Bar. hic mirabiliter dixit, quod duo: qa ista probatio cõponitur ex iure naturali, seu gentiũ, secundũ q̃ sufficiunt duo, iuxta illud, [in ore duorũ vel trium &c.] ex iure positiuo, quod addit quinque ad solennitatẽ testamenti: ideo dicit sufficere duos testes ex illa parte, quia componitur ex iure naturali: quod dictũ nunquam placuit mihi, quãdo requiruntur ad solennitatẽ. Cũ solennitas sit ĩdiuisibilis non solũ duo, imò etiã sex nõ facerent fidẽ, quia requiritur quod omnes intersint quo ad solennitatẽ, & per omnes probatur veritas: vt no. in l. ij. C. de bono. pos. secundũ tabu. cætera quæ hîc tangun tur, dic per Bar. & ista quæ dixi satis declarant principalia dubia, & in quibus consistit difficultas. Non sunt alia.

a §☞ *Pupillus si iuramẽtum alicui remisit, potest talis ex interuallo iurare cum remissio non teneat.*

3 *Pupillus etiam cũ tutoris authoritate non potest iuramentum remittere. & nume. 1.*

4 *Tutor cum contrahit pro pupillo, non potest in instrumento facere apponi, quòd de expensis, & damnis stetur iuramento aduersarij.*

LEX XXXII.

1 Virisiurandi. † Pupillus non potest remittere iurisiurandũ. h. d. Pone, q̃ cũ authoritate tutoris iuramentũ detulit: & cum ille paratus esset iurare, ipse sine tutoris authoritate gratiam fecit, vt nõ iuraret: & gratia dicitur remissio, vt §. eo. l. remittit. dicitur hic, q̃
2 non valet: & sic nõ habetur pro iurato. † Sed an postea poterit iurare ex interuallo: puto q̃ sic. nec obstat. l. non erit. in fi. §. eo. quia ibi, quãdo defert sine aliqua iusta causa: hic verò cũ causa scilicet, quia ille remiserat: & sic fuit causa, q̃ non incontinenti
3 iuraretur. † Itẽ quæro, an cũ tutoris authoritate possit remittere? videtur dicendũ adhuc, q̃ non quia ista remissio est quodammodo donatio, quã nõ potest facere tutor, nisi in dictis casibus, vt l. cũ plures. de admi. tut. iste tex. innuit contrariũ, dum loquitur de solo pupillo. Sed primã partẽ videtur hic sentire
4 Bar. dum inducit istũ tex. ad quæstionem, dum dicit, † q̃ tutor non potest in instrumẽto, cũ contrahit pro pupillo, facere apponi quòd de expensis & damnis stetur iuramẽto aduersarij, licet alius maior possit: vt no. in l. fina. ĵ. de præto. stipu.

a §☞ *Iuramentum si simpliciter defertur, intelligitur actum, quòd iuretur per Deũ, uel per Euangelia, & talis scripturis quibuscunque, in quibus Euangelia repræsentantur.*

3 *Si dicatur, iuro per hanc literam, uel scripturam, an iuramentum peccet in forma, nisi dicatur per Euangelica?*

4 *Actus quando est nullus, non impeditur quis eum reiterare, quousque ualeat, si ei competit ius faciendi illum actum iure proprio, & per se: secus si iure alieno. & nu. 5.*

5 *Habentes ius eligendi iure proprio, & ordinario, si faciunt electionem nullam, non prohibentur iterum eligere: nisi ex alia causa priuarentur iure eligendi.*

6 *Testium receptio si non ualet ex aliqua causa, licet attestationes sint publicatæ: potuerunt testes iterum examinari.*

LEX XXXIII.

1 Quiperſalutẽ † Si le gitimè iuratũ non est, iterũ iurari debet. h. d. Opp. de l. nõ erit. §. j. §.

a ¶ In forma. adde & limita vt per Old. cõs. cccxcv. inci. orta materia quæstionis.

b ¶ Publicatæ. adde Imol. in cle. testibus. extra de testi.

eo. † Sol. ibi loquitur quando specialiter
2 fuisset delatũ, q̃ iuraret per salutẽ suã: hic verò qñ per deũ, vel simpliciter: quo casu in dubio sic præsumit, vt hîc patet de consuetudine. Nã censet actũ, q̃ iurat per Euangelia, & tactis scripturis quibuscũq̃, in quibus Euãgelia repræsentanẽ. ar. hic, dũ dicit, [respectu enim diuini numinis ita iurat,] & videt q̃ debeat dicere, iuro per hæc sacra Dei Euãgelia: & sic apparet q̃
3 habeat respectũ ad euãgelia: & iurauit formaliter. † Quid si dicerẽt, iuro per hãc literã, vel per hãc scripturã? videt secus per hanc l. quæ vult q̃ licet qualitercunq̃ iurãdo habuisse videat respectum ad Deũ, si tamẽ nõ exprimit formaliter, per Deum, non valet, vt hic, sed tangẽdo quamlibet scripturã si videatur habuisse respectũ ad Euangelia, si tamen nõ dicit per Euangelia, videt iuramẽtum peccare in forma: cogitabitis super hoc.
4 † Item ista l. allegatur, q̃ quãdo actus est nullus, non impeditur quis eũ reiterare, quousq̃ valeat: sed cõtra d. l. iudex postquàm. ĵ. de re iudi. sol. interdũ competit alicui ius faciendi illũ actum iure proprio, & per se: & tunc actus nullus nõ aufert sibi ius, & ideo potest reiterare, & ita est hîc: quia si iuramẽtum acceptauit, incipit sibi cõpetere ius propriũ ad iusiurandũ: & ideo iudex ordinarius, qui habet iurisdictionẽ iure proprio, vt l. quia. de iurisd. om. iud. si fert sententiã nullã, non prohibetur iterum sententiare, vt l. præses. C. quomodo & qñ iu. & l. absen
5 tem. de pœnis. † Itẽ habẽtes ius eligẽdi iure proprio, & ordinario, si faciũt electionẽ nullã, nõ prohibenẽ iterũ eligere, nisi ex alia causa priuarentur iure eligẽdi, quia scienter elegissent indignum: vt in c. quapropter. de ele. & l. ij. de optio. le. Si vero pòt actũ facere non iure proprio, vel ordinario, sed iure alieno, vel pro alio (vt est delegatus) tũc etiã actus est nullus si functus est officio suo: vt d. l. iudex postquã. & l. si vt proponis. C. quo, & qñ iud. & in c. si cõpromissarius. de elec. lib. vj. nisi nullitas per
a ueniret ex eo, quia esset peccatũ in forma, [a] vt in l. q tñ. in prin.
6 & ibi no. de arbi. † Et inducitur iste text. q̃ si nõ valet receptio
b testium ex aliqua causa, licet attestationes sint publicatæ, [b] poterũt iterũ examinari nõ obstãte auẽ. qui semel. C. de proba. de hoc est tex. cũ gl. ordinaria in cle. testibus. extra testi. in versic. [ritè receptis.] à contrario sensu. & vide quod no. Bar. in d. l. ij. de optio. le. & Bal. in d. l. si vt proponis. Sed opp. hîc, q̃ nõ possit iterũ iurare ex interuallo: vt §. e. l. remittit, in fi. gl. hic respõdet, q̃ ibi deferens reuocauerat iuramentũ: hic non, sed instabat, vt iterum iuraretur. Ista solutio sine dubio est vera, tamen non est necessaria: quia etiã si non instaret, sed vellet reuocare sine causa, non posset, postquam alter acceptauit, & potest iurare ex interuallo. Nec obstat contrarium, quia ibi quãdo sine causa distulit, hic cum causa, quia iurauerat, & putabat iuramentum valere & sufficere sed ex post facto apparet contrarium, sed si opponeretur casus, quòd scienter iurauerit, nulliter putarem contrarium, & tunc procederet gloss. quæ sentit, quòd postea iurares, si deferens non instaret.

a §☞ *Ille cui iuramentum defertur, potest petere terminum ad deliberandum, & inspiciendum se de ueritate: & num. 1. & 4.*

3 *Iuramentum de quo in hoc titulo, non est credulitatis, sed ueritatis.*

4 *Si debes mihi stichum de cuius morte uehementer opinaris, quia sic audiuisti, & deferas mihi iuramentum ut iurem te teneri, licet re uera sit mortuus, & sic esses liberatus, tamen teneberis.*

LEX XXXIIII.

1 Visiurandum. † In causa ciuili potest iuramẽtum deferri: & si est incertus qui iurat, potest petere terminum ad deliberandum. h. d. vsque ad §. defensor. In tex. ibi, [nec de iniuria.] hic respondet iurisconsultus ad quandã tacitã obiectionẽ quæ posset fieri de §. ait prætor. ĵ. ea. l. nam si detuli tibi iuramentũ, quod facere possum in omni causa ciuili, vt dictum est, cogeris vel iurare, vel soluere quare ista iniuria infertur tibi, si de intentione mea aliter non probaui: vnde videtur, quòd possis conqueri de prouisione legali: ad hoc respondet, quòd imò non potes:

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ De more. adde vt
plud. ro. conſ. cxciij.
quia ſi vis, potes euadere vtrunq;, ſcilicet
b referendo mihi iuramẽtum. †Sed contrà
hoc opp. in verſi. [qui tamen.] quia hoc nõ eſt bonum remediũ
nec per ipſum plenè tibi cõſulitur quia poteſt eſſe caſus, in quo
nõ expedit tibi referre: ſi agebam cõtrà te ad Stichum, quẽ mi-
hi promiſeras, quia nõ erat preſens, ſed abſens: tu dicebas te au
diuiſſe de nouo, q; erat mortuus, & ſic eras liberatus ſpeciei in-
teritu, ſine mora detuli tibi iuramentũ: tu non audes iurare te
non teneri, quia neſcis de certo, an ſit mortuus vel nõ, & ſic nõ
vis incurrere periuriũ: nec audes mihi referre, quia contrariũ
aſſero, & ſtatim iurarẽ te teneri, cũ fortè nõ tenearis, quia mor
tuus eſt: ergo &c. q; non eſt bonũ remedium. Iuriſconſultus re
ſpondet, quòd non debet cõpelli ad iurandũ hoc caſu ſtatim,
ſed debeo vel iuramentum remittere, vel conſentire quòd de-
tur tibi terminus ad informandũ te de veritate, & poſteà iura
3 bis, & hoc non eſt alibi in iſto tit. † Ex hoc no. ſecundum glo.
quòd iſtud eſt iuramentum veritatis, non credulitatis: debes
enim iurare ita eſſe, non enim ita credere dic vt in gl. Sed op.
extra gl. quòd hoc caſu poteſt audacter referre: quia ſi iuro te
teneri, aut eſt verum, quia ille nõ eſt mortuus, & nulla tibi in-
iuria infertur ſi ſoluis: aut non eſt verum, quia eſt mortuus, &
tunc nõ debes condẽnari, quia iſtud iuramentum non opera-
tur, niſi per prius fuiſſes in mora, vel fuiſſes debitor ex delicto
vt ſ. eo. l. eum qui. §. j. d. Raph. ſentit iſtud cõtrarium, & nõ ſol-
uit: imò remanet perplexus. Tu ſolue no. q; contrariũ loquitur
quando credebas ex certo ipſum viuere, & nihilominus iura-
mentum detuliſti mihi, ſi autẽ illum mortuum ſciebas, iuramẽ
tum tibi nocet, vt tibi dixi per l. qui Stichum ff. de cõfeſ. quia vi-
deor iuraſſe meliori modo, quo poteſt mihi prodeſſe. ſ. quòd te
nearis ad ſtichũ ex aliqua cã quæ perpetuat obligationẽ, etiã
4 poſt mortẽ. Idem eſt † quando nõ eras omnino certus de mor-
te, tamẽ vehementer opinabaris quòd ſic audiueras: nam etiã
tunc, ſi deferas mihi iuramentũ vt ego iurẽ te teneri, licet re ve
ra ſit mortuus, teneberis: & hoc, pbat iſte tex. no. ſi bene inſpi-
citur, quem perpetuò tene mẽti. Item adhuc oppo. inquantum
vult, q; habeas terminũ: quia iurãdum eſt incontinẽti. vt ſ. eo.
l. non erit. in fi. ſo. ſecũdum Bar. bene debes acceptare incõtis
nenti: & ſi non acceptas, non prodeſt ex interuallo, vt ibi. Si au
tem acceptes, non cogeris incontinẽti iurare, ſi dubitas ex iu-
ſta cauſa, quid iures, ſed potes petere terminum ad deliberan
dum. & iſte eſt caſus hic. Mihi videtur, quòd etiam in primo ca
ſu, ſi es incertus quid habes iurare, nõ nocet tibi, ſi incõtinenti
non acceptas: imò potes petere terminum ad deliberandũ an
velis acceptare vel nõ, ita intelligo iſtum tex. ſi enim nõ es cer
tus quid habeas iurare, fatuum eſſet acceptare iuramẽtum; &
ideò congruentius poterit petere terminũ ad deliberãdum ſu
per acceptatione, quàm quòd iuret, nec video quid repugnet
huic intellectui. Non ſunt alia.

2 ☞ Syndicus alicuius collegij non facientis vniuerſitatem ciuitatis, caſtri, vel villæ, ſed aliam puta, ſcholarium non habet legitimam adminiſtrationem, nec liberam, ni ſi ſibi concedatur. & c. nume. 1.

3 Adminiſtrator, vel ſyndicus alicuius ciuitatis, caſtri, ſeu villæ cõſtitutus ab ipſa vniuerſitate, & adunantia generali, vel à concilio ciuitatis repræſentante totum populum, habet legitimam adminiſtrationem, ſicut tutor & curator.

1 §. Defenſor. †Adminiſtrator collegij poteſt iuramẽ-
tum deferre, ſi habeat mandatum. hoc di-
cit. Quæro, quando dicatur habere mandatũ ſufficiens vt poſ-
ſit deferre, quidam dicunt, quando habet ſpeciale mandatum
ad hoc, vel generale cum libera, expreſsè conceſſa, ſicut dici-
mus in procuratore alicuius priuati: vt ſ. eodem l. iuſiurãdum
§. fin. alij dicũt, eoipſo q; aliquis eſt cõſtitutus ſyndicus gene-
ralis ab aliquo collegio, vel vniuerſitate, dicit habere liberam
quia habet legitimã adminiſtrationem, ſicut tutor, & curator
vnde non requiritur quòd expreſsè concedatur libera, ſicut in
procuratore priuati, nec etiam quòd habeat ſpeciale mandatũ.
2 In hoc articulo dicunt doct. & no. † quòd aut aliquis eſt admi-
niſtrator, vel ſyndicus alicuius collegij, non facientis vniuerſi
tatem ciuitatis, caſtri, vel villæ, ſed aliã vniuerſitatẽ, puta, ſcho
larium, cerdonũ, piliparionum: & tunc talis ſyndicus non ha-
bet legitimã adminiſtrationem: & per conſequens non habet
liberam, niſi ſibi concedatur: quia tale officium eſt voluntariũ
nec ad ipſum aliquis cõpellitur inuitus: & ſic aſsimilatur pro-
curatori cuiuſcq; priuati. † Aut eſt ſyndicus alicuius ciuitatis,
vniuerſitatis caſtri, vel villæ, & tunc eſt officium neceſſarium,
quia tunc poteſt compelli inuitus: vt l. munerum. §. defenſo-
res. de mune. & hono. quod non eſt in procuratore priuati: vt
l inuitus. C. de procu. & ideo habet legitimã adminiſtrationẽ
ſicut tutor & curator, qui habent officium neceſſarium, & pu-
blicum authoritate ſed vtilitate priuatum, iſte verò publicum
authoritate, & vtilitate. Vnde multò magis. Non ergo requiri
tur quòd aliter libera expreſsè concedatur, nec etiam ſpeciale
mandatum: licet aliud ſit in aliis l. quàm Tuberonis. §. alia cau
ſa. infrà de procu. hoc tamen eſt verum, quando haberet man-
datum ab ipſa vniuerſitate, puta, ab adunantia generali, vel à
concilio ciuitatis, quæ repreſentat totum populum: vt no. ff. de
dolo. l. ſed ex dolo. in gloſſ. quę incipit, [quaſi dicat.] & C. quæ
ſit longa conſuetu. ſuper rubrica. Si verò habet mandatum ab
aliis regentibus ciuitatem, vel caſtrum, vt à dominis prioribus
& ancianis, non diceretur habere legitimam adminiſtrationẽ
ſed eſſet ſimilis procuratori alicuius priuati: & iſto modo re-
ducas ad cõcordiã opinio. quæ ſunt in glo. hic. & ita intelligas
principiũ glo. ita not. per Cy. in l. j. C. etiã per procura. cauſam
in integ. reſti. agi poſ. licet non ita plenè. Tene menti iſta, quia
ſunt quotidiana.

1 §☞ Duo caſus, in quibus ille cui defertur iuramentum, poteſt ipſum recuſare.
2 Iuramentum non poteſt deferri pupillo, etiam ſi litigat cum tutoris authoritate: ſi tu-
men pupillus uult, poteſt acceptare, & iurare, & ſibi prodeſt.
3 Qui litigat alieno nomine, non cogitur ſubire iuramentum.
4 Mandatum procuratoris non dicitur inſufficiens, licet in inſtrumento non contine-
atur, quòd poſsit iurare ſi ſibi deferatur iuramentũ, dummodo contineat alia neceſ-
ſaria & de more apponi ſolita.
5 Dominus qui ipſum procuratorem conſtituit, non poteſt eum conuenire actione man-
dati, ex eo quòd noluit iurare pro ipſo.

1 §. Pupillo. †No. hic duos caſus, in quibus ille cui defer
tur iuramentũ, poteſt ipſum recuſare, & non
habet locũ id quod dicit in §. ait prætor. ff. ea. l. vt cogatur iura
re, vel referre, vel ſoluere: nec illud quod dicit in l. manifeſtę ff.
2 eo. ſcilicet, † ſi eſt pupillus, q; intellige etiã ſi litigat cũ tutoris
authoritate, & etiã ſi deferatur ſibi, & iuret cũ illius authorita-
te vt dixi. ſ. eo. l. iuſiurandũ. §. j. ſi autẽ vult, poteſt acceptare, &
3 iurare & ſibi prodeſt: vt ſ. eo. l. qui iuraſſe. † Secũdus caſus eſt,
quãdo ipſe litigat alieno noĩe, & nõ cogitur ſubire iuramẽtũ.
4 † Et ſic no. hic tex. cũ glo. hoc licet in inſtrumẽto procuratio-
nis nõ cõtineatur, q; poſsit iurare, ſi ſibi deferatur iuramentũ,
nõ propterea dicitur mandatũ inſufficiens, ſi cõtinet alia quæ
2 ſunt neceſſaria, & de more[a] apponi in inſtrumẽtis. Vnde non
5 poteſt repelli ex eo q; mandatũ ſit inſufficiens. † Similiter do-
minus, qui ipſum conſtituit, non poteſt eũ conuenire actione
mandati, ex eo quòd noluit iurare pro ipſo: quia nõ tenebatur
ſubire anceps periuriũ pro eo, & vtroque modo poteſt intelli-
gi tex. iſte cum glo. non ſunt alia.

2 §☞ Iuramentum calumniæ remittitur parenti, & patrono. & nume. 1.
3 Quando dubitatur de forma iuramenti, committitur iudicis arbitrio.
4 Iuramentum ſi quis acceptauit ſimpliciter, non cogitur iurare: niſi deferens primo iu-
ret de calumnia: & tunc ſi deferens non vult iurare, habetur pro remittente.
5 Iuramentum calumniæ quod præſtatur ad ſolemnizandum iudicium, incontinẽti poſt
litem conteſt. ſemel tantum præſtatur.
6 Iuramentum iudiciale in iudicio præſtandũ poteſt præſtari in eccleſia: & nõ reddi-
tur ex hoc nullum: ſecus in aliis actibus iudiciarijs nõ concernentibus religionem.
7 Quando eſt diſcordia inter partes de formatione puncti iudex debet ad concordiã re-
ducere, & formare punctum.

1 §. Qui iuſiurandum. † Deferẽs iuſiurandũ nõ
debet audiri, niſi iuret de
2 calumnia. † Fallit ſi eſt patronus, vel parẽs. Item qñ dubitatur
de forma iuramẽti, committitur iudicis arbitrio. h. d. vſq; ad §.
3 ait prætor. † Circa primũ dictũ quæro qñ habet locũ: Reſpõ-
deo, tã antequam acceptauerit aduerſarius, quã etiã poſt acce-
4 ptationẽ eius; † & ſi acceptauit ſimpliciter, nõ cogitur iurare,
niſi deferẽs primo iuret de calũnia. hoc probatur. ff. eo. l. ſi non
fuerit. & ſi nõ vult iurare, hoc ſecũdo caſu habetur pro remittẽ
te, & ſic perinde habetur, ac ſi ille cui delatũ fuit iuramentũ, iu
5 raſſet: vt ſ. eo. l. remitti. & hoc probatur in d. l. ſi nõ fuerit. † Itẽ
ſcias q; glo. hic colligit tria notabilia ſatis clara circa iuramen
tum de calumnia: ſed aduertendũ q; glo. habuit reſpectũ ad iu-
ramentum

ramentũ de calumnia, de quo loquit titu. de iuramento calũ-
niæ, quod præſtatur ad ſolennizandum iudiciũ & incontinẽti
poſt litẽ conteſt. & eſt gñale quo ad totũ iudicium: q; calũnia
non committeretur, & ad illud non præſtat niſi ſemel. Hic nõ
loquitur de tali iuramẽto: quia iſto iure non erat inuentũ ſed
loquit de ſpeciali iuramẽto calũniæ, quod præſtat in iſto actu
cũ iuramentũ deferat, & tale ſpeciale iuramentum põt pluries
deferri, ſecundũ q; plures poſſunt eſſe actus: & dicit potius iu-
6 ramentũ malitiæ, quã calumniæ vt dicũt canoniſtæ. † Vltimò
no. in ver. [ſi de qualitate.] in tex. cũ gl. q; iuramentũ iudiciale,
vel præſtandũ in iudicio põt præſtari in eccleſia, & non reddit
ex hoc nullũ: ſecus in aliis actibus iudiciarijs non concernen-
tibus religionẽ, quia non deberet fieri in eccleſia: aliàs non va-
lerent: vt in c. docet. de immu. eccle. li. vj. & in l. nemo marty-
7 res. C. de ſacroſan. eccl. cum ibi no. † No. etiam argumentũ, q;
quando eſt diſcordia inter partes ſub formatione puncti, iu-
dex debet ad concordiam reducere, & formare punctum, facit
l. j. C. de nup. & ff. eod. l. penul. in fin.

2 ☞ Quando actor recuſat iuramentum à reo ſibi delatum, amplius non auditur: nec
tunc cogitur reus iurare de calumnia. & num. 1. & 2.
3 Actor ſi nihil probauit de intentione ſua: an reus cui defertur iuramentum, cogatur
uel iurare uel referre, uel ſoluere.
4 Practica quando iuramentum defertur reo: ut reus iuret, uel iuramentum referat.
5 Reus cui delatum eſt iuramentum, ſi non uult iurare, nec referre, debet condemnari:
niſi ſoluat antequam condemnetur: & tunc abſoluitur ab obſeruatione iudicij.

1 §. Ait prætor. † Si deferẽ iuramentũ reo, cogit vel iu-
rare, vel deferre, vel ſoluere. Hoc pri-
mò: & ſi refert nõ cogit iurare de calumnia, nec actor põt recu
ſare: & ſi recuſat, amplius nõ audit. Hoc ſecundò: & talis rela-
tio põt fieri in alia forma, quã facta fuerit delatio, ſecundũ qua
litatẽ rei de qua agit. Hoc tertiò vſq; ad §. ſi. qui incipit: [cum
2 res.] vbi ponit prędictorũ practica. † Quæro hic circa primũ
caſum qd ſi reus ab ipſo principio defert actori: rndeo hic tex.
de hoc nõ loquit: ſed dic, vt ff. e. l. manifeſtę. q loquit de vtroq;,
& qñ actor defert reo vt hic, & qñ ecõuerſo: quia ſi tunc actor
nõ vult iurare, denegatur ſibi actio, tanquã turpiter agenti: ſic
quãdo nõ vult iurare ex dilatione ſibi facta à reo, vt hic in ver
3 ſi. [& ſi is.] † Item quæro, quid ſi actor nõ probauit de intentio
ne ſua an habeat locũ iſte §. q; reus cõpellatur ad alterũ iſtorũ
triũ: Doc. noſtri malè declarãt iſtũ paſſum. Spec. in ti. de iura-
dela. videt tenere q; nõ: & intelligit iſtũ tex. qñ actor ſemiple-
nè probauit: aliàs reus nõ compellit iurare, ſed debet abſolui.
& pro hoc eſt tex. in c. ſi. eo. tit. ſed certè ibi loquit in iuramen-
to, quod defertur à iudice, vt ſ. eo. tit. l. admonendi. qñ autẽ de-
fertur à parte, etiam ſi nihil probauit de ſua intẽtione, puto lo-
cum habere, quod hic dicitur. & ff. eo. l. manifeſtæ. licet hoc vi-
deatur iniuriоſum reo: ſed ad hoc iuriſconſultus reſpondet in
prin. huius l. Hoc tamen verũ, niſi ſubſiſtat iuſta cauſa recuſan
di. Sunt autem plures iuſtæ cauſæ, quæ colliguntur ex legibus
huius ti. & per Bar. recolliguntur omnes in d. l. manifeſtæ.

4 §. Cum res. † Hic ponit practica eorũ quę §. dicta ſunt
& prima facie videt infraſcatus iſte text.
ſed dic, q; q; ponit tres caſus. Primus qñ actor defert reo: nam
aut reus iurat ſe nõ teneri, & tũc abſoluit, & iſte eſt primus vſq;
ibi, [& referentẽ.] aut nõ vult iurare, ſed refert, & debet audiri:
& ſi actor iurat, cõdẽnabit reus: & iſte eſt ſecũdus, vſq; ibi, [cõ-
dẽnet reũ,] ſed ſi nollet actor iurare, reus abſolueret ſicut ſi ipſe
iurãſſet: & hoc dicit in fi. ibi, [ex relatione nõ iurãte actore.] q
5 debet cõiungi cũ iſto ſecũdo caſu: † aut non vult iurare reus,
nec vult referre: tũc debet condẽnari, niſi velit ſoluere, ante q;
cõdemnet: quia tũc abſoluit ab obſeruatiõe iudicij: vt inſti. de
perpe. & tẽp. actio. §. ſi. & l. ſi reus. ff. de procu. & iſte eſt tertius
caſus qui ponit hic in ver. [nolentẽ aũt reũ.] ſi ſoluat abſoluet,
non ſoluentem condemnet. h. d. iſte §. prima facie infraſcatus.

2 ☞ Tutor ſi deficientibus probationibus detulit iuramentum, & poſt iuramentum ſu-
peruenient probationes: an pupillus reſtituatur in integrum.
3 Iuramento à tutore delato, non poteſt aduerſarius ipſum recuſare, ex eo quòd pupil-
lus poſſet aduerſus ipſum reſtitui.

LEX XXXV.

1 VTor pupilli. † Tutor poteſt deferre iuramen
tum in cauſa pupilli, deficienti
bus probationibus: & nocet pupillo: quia decęter ò nõ
2 auditur. h. d. † Quæro quid ſi poſt iuramẽtũ ſuperueniant pro
bationes an pupillus reſtituatur in integrũ: gl. hic ſecunda vi-
detur ſentire, q; ſic per l. nã & poſteà. §. ſi minor ff. eo. ſed ſi non
ſuperueniret, nõ reſtitueretur: qa non apparet de leſione: ſed
cõtra gl. facit tex. hic, dũ dicit [quãdo enim &c.] q. d. qñq;, ſiue
ſuperueniãt, pbationes, ſiue nõ: nã poſtquã deficiebãt tẽpore
litis pẽdentis, vtiliter geſsit tutor deferẽdo iuramẽtũ cum ad-
uerſarius fuiſſet abſolutus, etiã ſine iuramento: vnde fuit vtile
ipſum adſtringere: & ſi ita eſt, fuit vſus iure cõmuni: ergo non
reſtituitur: vt C. de in integr. reſti. l. fi. nec videtur prodeſſe ca-
ſus, ex poſtfacto ſuperueniens vt ff. de mino. l. verũ §. ſciẽdum.
cum l. ſeq. Bene poteſt dici, quòd ſi tutor habuit neceſſe litem
mouere, & ſic non fuit in culpa: & facta omni diligẽti inquiſi-
tione nõ potuerit probationes habere, tunc procedãt quæ di-
xi, per dicta iura, & rationes. ſed ſi tutor nõ habuit neceſsè mo
uere litẽ, & ſic fuit in culpa: & facta omni diligẽti inquiſitione
nõ potuerit probationes habere, tũc ꝓcedant quæ dixi, per di
cta iura & rõnes. Sed ſi tutor nõ habuit neceſſe mouere litẽ, &
ſi fuit in culpa mouẽdo litẽ antè, quã ꝓbatiões haberet in prõ-
ptu: vt l. q accuſare. C. de edendo. vel facta diligẽti inquiſitione
potuiſſet ꝓbationes reperire: tũc ꝓcedit gl. quia fuit læſus cul-
3 pa tutoris. † Itẽ quęro, vtrũ aduerſarius poſsit recuſare iuramẽ
tum à tutore delatũ, ex eo qa pupillus poſſet aduerſus ipſum
reſtitui: & ſic ſibi nõ proderit: videtur q; ſic per l. alias ff. eo. cõ-
trariũ puto, qa mero iure ſibi prodeſt, nec debet inſpici iſte ca
ſus, q; poſsit reſtitui, cũ hoc ſit de iure ſpeciali. ar. in l. Iul. ff. qui
& à qui. & tetigi in l. iuſiurandũ quod ex cõuentione. §. j. ff. eo.
& ſatis innuit iſte tex. dum dicit, q; eſt audiendus, ſupple, etiã
aduerſarioꝰ inuito. & recuſante, ſi tamen non habeat aliam iu-
ſtam cauſam recuſandi de quibus ff. eo. l. manifeſtæ. per Bar.

1 §. Prodigus. † Prodigus cui bonis eſt interdictũ, non
põt deferre iuramẽtũ: qa nõ habet admi-
niſtrationẽ bonorum ſuorũ. h. d. In tex. ibi [ſi deferat iu iuran-
dũ] ſupple ſine curatore: nam æquiparatur pupillo, qui non po
teſt deferre ſine tutore: vt ſ. eo. l. iuſiurãdum quod ex cõuentio
ne. §. j. Quid aũt ſi cũ curatore fuit læſus? videt q; reſtituatur,
ſicut pupillus per gl. ordinariã quæ eſt in l. fi. C. de cura. furio.
quæ dicit, q; prodigus, & furioſus habent idẽ beneficiũ, quod
minores. & adde quod no. in l. Marcell°. ff. de fideiuſſo. In tex.
ibi [ſiue pro ſolutiõe ſiue pro iudicio] quaſi dicat, q; ſicut pro-
digus nõ põt recuperare ſolutionẽ, vt ſoluẽs libereꝰ, vel litiga-
re: ita nec iuramẽtũ deferre, q; habet vim ſolutionis, & iudicij.

1 §. Qui non. † In loco in quo quis non cogitur litigare,
non cogitur etiam iuramentum recipere.
h. d. Et facit l. in contractibus. §. illo. C. de non nume. pecu. & ſ.
de iud. l. ſed & ſi reſtitueret. §. ex quibus. & ſ. e. l. ſi patronus. in
quibus habetur, q; in caſibus in quibus non cogitur iudicium
ſuſcipere, non cogitur etiam iurare: & iſta eſt vna de cauſis le-
gitimis, ex quibus iuramentum poteſt recuſari.

2 ☞ Iuramentum ſi fuit delatum ſuper primo cõtractu tollitur actio de conſtituta quæ
eſt acceſſoria: ſed non econtra. & nu. 1.
3 Per ſolutionem ueram tollitur utraq; obligatio, tã de conſtituta, quàm de principali
contractu: ficta uerò ſolutio ſolum operatur in illa actione, ſuper qua interuenit.
4 Iuramentum fideiuſſoris in rem præſtitum, tollit non ſolum ſuam obligationem: ſed
etiam obligationem principalis debitoris.

LEX XXXVI.

1 SI actor. † Iuramentũ reſtringitur ad illam tan
tùm cauſam, ſuper qua fuit iuratum: &
ad aliam non porrigitur. h. d. Vel ſic. Si mihi compe
tunt plures actiones contra te, ad idẽ, tamẽ vna ori-
tur ex vna cauſa vel cõtractu, altera ex alia cã, vel contractu: iu
ramentum delatũ ſuper vna, non porrigitur ad aliã. h. d. Si aũt
ambæ orirentur ex eadem cã, vt eſt actio ſpecialis, & certi con
dictio generalis, tũc eſſet ſecus: vt ſ. eo. l. duobus §. exceptio.
2 † Itẽ intellige iſtã l. qñ erant æquè principales, vel ſaltẽ alia ſu
per qua nõ fuit delatũ, erat magis principalis: alias ſecus: quia
ſublata principali tolleretur acceſſoria: vt ff. eo. l. iuſiurandũ. &
ſ. eo. l. duobus §. quę iurauí. ver. cõtra. & ver. [ergo ſi quis] pro
hoc videt q; iſta l. non haberet locũ in caſu ecõuersò, ſi fuiſſet
delatũ iuramentũ ſuper primo cõtractu: qa tolleretur actio de
cõſtituta, quæ eſt acceſſoria, ſed nõ ecõtra. In hoc ergo prodeſt
habere plures actiões ad idẽ oriẽtes ex diuerſis principijs, quia

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Manifeste.pulchra & subtilia de intellectu huius.l. vide per Bart.suo cōsilio inci. dominus labia mea aperiat, & spiritus sanctus illuminet intellectum. Difficilis & dubius articulus.

si succumbat in vna,potest ad alterā redire. †In glo.ibi:[nōne iusiurādū loco solutionis est.]supple & sic videtur,q sicut per solutionē tollitur vtraq; obligatio tā de constituta:quā de principali cōtractu vt ff.de cōsti.pecu.l.itē illa.§.si ita per iuramentū.cuius cōtrariū hic dicitur.Solu. illud est verū in vera solutione:ficta verò solutio solum operatur in illa actione super qua interuenit:vt hic patet.†Sed quare nō sic in iuramento fideiussoris:nam ex eo,q habet vim solutionis,tollit nō solū suam obligationē,sed etiā obligationē principalis debitoris: vt l.duobus.§.fideiussoris.ff.eo.Solu.verum est quādo iuratū est in rem,& sic super obligatione principali:secus si in personam,& pro sua:sed hic fuit iuratum solum super actione de constituta. Vnde secus si fuisset in rem scilicet quia nō erat debitum:nā etiam tūc tolleretur principalis argumen.ibi.

☞ Iuramentum non potest haberi pro remisso,antequàm acceptatum est.
Licet non facio quod debeo,si tu non facis quod debes,etiam non obtinebis.

LEX XXXVII.

1 SI non fuerit. †Deferens iuramentū si nō vult de calumnia iurare, habetur pro remittente.hoc dicit.pone casum,q detuli tibi iuramētum, & acceptasti,nec petisti,q iurarē de calumnia,postea antequàm iures,petis à me quòd iurē de calumnia,ego nolo iurare,dicens,q tu expectādo simpliciter,videris mihi iuramentum de calūnia remisisse:contrariū hic dicitur,q debeo iurare: aliàs videor tibi iuramentū remittere tacitē,licet expresse nō remiserim:& sic haberis pro iurante,licet non iures,hoc dicit no.Si autem à principio,antequàm acceptares peteres à me,q iurarem & ego nollē iurare solū in hoc punirer,q repellerer à deferendo iuramentū,quia nō possem te repellere ad acceptādum:vt ff.eo.l.iusiurandū & ad pecunias.§.qui iusiurandū.nō
2 autem viderer tibi iuramentū remisisse:†quia iuramentū non dicit remitti,nisi postquam est acceptatū vt ff.eo.l.remittit.ergo nō potest haberi pro remisso,antequàm acceptatū sit:& ita intelligo hanc l.sic ergo not.q licet acceptes simpliciter,nō videris remisisse iuramentū calūniæ:sed contra de d.§.iusiurandum.ibi dum dicit[si hoc exigatur.]cū his quæ ibi not.in glo. quæ dicit,q potest remitti iuramentū de calumnia tacitè,si nō petatur solutio:intellige sanè si nō petatur à principio,vel etiā postquàm iuretur:aliàs secus,vt in hac.l.probatur.Itē contra: quia secundū hoc videtur,q hic nō fuerit iuratū incontinenti: ergo nō est necessaria remissio.Sol.sed potest intelligi,q ex iusta causa distuli iurare:vt ff.eo.l.iusiurandū.circa prin.vel potest intelligi,q eodē instāti acceptaui simpliciter,statim postea petij iurari de calumnia,offerēs me esse paratū hoc facto stātim iurare. †Vltimò no.glo.q si non facio,quod debeo,& si tu non facis,quod debes etiam non obtinebis.

☞ Iuramentum ex quibus causis,posit recusari.

LEX XXXVIII.

a a 1 MAnifestæ. a †Qui recusat iurare sine iusta causa,succumbit, siue sit reus,siue actor. hoc dicit text.cū glo.vt sic verbum[turpitudinis.]referatur ad actorem,& verbū,[confessionis.]referatur ad reum. q.d.quòd actor succumbit tanquam turpiter agens:reus verò tanquam,habitus pro cōfesso:& intellige hanc.l.in iuramento iudiciali delato à parte iudice approbāte.Si autē à solo iudice,non tenetur reus istud recipere si actor omnino defecisset in probatione:vt in c.fi.extra eo.titu.& C.de eden.l.qui accusare.secus si desertur à parte,vt hic,& l.iusiurandū.§.ait prætor.ff.eo.licet Specu.videatur idē dicere hoc casu,in titu.de iura.dela.in versi.[si autem actor.]Glo.hic in vna solutione etiā videtur idē dicere,dum intelligit hāc.l.postquam reus acceptauit iuramentū,quia si nō acceptasset,posset indistinctè recusare saltem hodie per.l.generaliter.C.eod.tu dic contra.quia illa lex, dicit se nihil corrigere de iure veteri.Vnde sicut iure isto tenebatur acceptare,si pars deferebat:aliàs cōdēnabatur, vt l.iusiurandū.in fi.ff.eo.ita hodie,q autē ibi dicitur q posit recusare,intelligitur sanè non q sibi proficiat recusatio,imò cōdēnabitur tāquàm cōfessus,si iudici videbitur:& sic potest recusare de facto:tamē poterit à sententia appellare,& in causa appellationis respondere se habuisse iustā causam recusandi, quam fortè in prima instātia nō potuit probare:& tūc obtinebit sententiā rescindi:& iste est cōmunis intellectus,nec etiam habet locum ista lex in iuramēto voluntario,vt ff.eo.l.iusiurādum quod ex cōuentione.in prin.cū ibi not.quia volūtariè ilud recusatur. †Sed quæ sunt causæ iustæ propter quas potest quis recusare:Bar.enumerat plures hic,quæ colliguntur ex legibus huius titu.duæ colliguntur.ff.eo.tutor.§.j.& §.fi.scilicet ex persona deferentis,& ex loco in quo defertur,& alia.ff.eo. iusiurandū & ad pecunias.§.pupillo.cū seq.scilicet,ex persona eius cui defertur.itē si deferens nollet iurare de calumnia: vt ff.l.proxi. Alia colligitur.ff.eo.l.eū qui ver.cū omissa.quando cōdemnatio minueretur:aliàs.ff.eod.l.iusiurandū quod ex conuentione.§.j.& fin.cum.l.seq.quando non prodest iuranti nisi allegaret turpitudinem suam:cætera hic vide per Barto.

2 *☞ Si promisi tibi decem sub conditione,si iurabis te aliquid fecisse,an valeat promissio?*
3 *Quid si tunc iuras,quòd actio oriatur ex conuentione non ex iuramento?*
4 *An talis conuentio sit contractus innominatus? & nume.5.*
5 *Contractus innominati possunt fieri per si,sicut per,ut.*

LEX XXXIX.

1 SI quis cum. †Potest fieri pactū sub cōditione iuramēti,quo subsecuto oritur exceptio ex pacto.h.d. In text.ibi:[& exceptio iurisiurādi.]id est exceptio pacti de nō petēdo propter iusiurādū.nam illud iuramentū,de quo hic,nō est iuramentū decisiuū litis de quo loquitur iste titu.quia nō iurat se nō teneri,vel nō esse debitorem:sed est impletiuū cōditionis,sub qua factū fuit pactū, & ex implemento conditionis non oritur actio,nec exceptio: sed oritur ex dispositione facta sub illa cōditione:& hoc vult hic glo.& bene:& sic potius caderet in tit.de pac.sed inde fuit hic posita:quia poterat esse dubiū vtrū sub tali cōditione iurisiurandi posset pactū fieri:& hic patet q sic. In text.ibi,[& solutum repeti poterit.]supple si per errorē iuris vel facti soluatur:quia erat tutus exceptione perpetua: vt l.qui exceptionem.de cōdi.indebi. In glo.ibi:[illud circa vltimas voluntates.]vel dic secundū Docto.q hic in iuramēto de futuro:ibi in iuramento de præterito:vel dic glo.bene loqui:& q de cōtractibus nō reiiciatur cōditio iurisiurandi,siue sit de præterito vel de futuro:quia nō reperitur iure cautū.In vltimis autē voluntatibus reperitur dispositū per edictū prætoris,q reiiciatur conditio de futuro tāquam turpis & inducēs ad periurium.De facili enim quis iurat se aliquid facturū in futurū,sperans facere:& postea facere cōtennit:non sic de præterito vel præsenti iurat quis aliquid esse,vel fuisse,quod sit falsum:ideò nō reiiciatur. In glo.ibi:[sed quid si promisi.]pro euidētia gl.no.quòd ista lex loquitur in pacto liberatorio ex quo oritur exceptio.
2 †Quid in obligatorio:quid,si promisi tibi decem sub cōditione,si iurabis te aliquid fecisse,an valeat promissio hęc sicut valet ad liberandū?præsupponit q sic. †Sed tūc quæritur,si iuras,vnde oritur actio?videtur q ex iuramēto,vt in hoc tex.cōtrarium est verius:quia tex.debet exponi,vt dixi super.eo.exceptio iurisiurādi,id est,pacti propter iusiurandū,oritur ergo
3 actio ex cōuentione,non ex implemēto cōditionis,quia illud non est aptū de se actionē producere.l.si quis sub cōditione.ff. si quis omis.cau.testa.sed est aptum facere,vt ex alio producatur,secundū glo.quam no. †Sed nūc quæritur,quæ est ista cō
4 uentio quæ oritur in glo.sunt duæ opi.vna,quòd sit cōtractus innominatus resultans habita relatione promissionis meæ de dando id quod tibi fiendū incumbit,scilicet de iurando,& dicit glo.q iste erit cōtractus innominatus,facio vt des,facta de nominatione ab eo,quod tibi incumbit,quod cōsistit in faciendo:non ab eo,quod incumbit mihi,quod consistit in dando: & ideo oritur actio de dolo,licet ex cæteris contractibus oriatur actio præscrip.verbis.quod probatur expresse in l.naturalis.§.si faciam infrà de præscriptis verbis.Sed quare potius fit denominatio à facto,quam à datione.glo.sentit,quòd ideo fit:quia iste contractus celebratur conditionaliter,vt promitto tibi decem,si iurabis:constat autem,quòd conditio semper debet præcedere implemētū:vt l.quod hæredi.in fi.de condi. & demonstra.& talis contractus debet nominari ab eo,quod

præcedit implen.sed si fuisset celebratus per vt,puta,promitto decē vt iures,vel vt vadas pro me Romā:si primò soluerentur, diceretur do vt facias,& oriretur actio præscriptis verbis:si verò tu primo ires, diceretur facio vt des:& daretur actio de dolo.Breuiter Do.reprobant istū sensum quia dicūt,q nō fit denominatio potius ab vna parte,quam ab altera:imò quādo ab vna parte,venit dare ab altera fieri,ex parte dantis dicitur,do vt facias,& datur sibi actio præscriptis verbis cōtra nō facientem:ex parte facientis dicitur,facio vt des,& datur actio de dolo cōtra nō dantē,sicut in cōtractu emptionis & venditionis: quia ab vna parte dicitur venditio ab altera emptio.Alia opi. est in glo.q iste nō sit cōtractus innominatus quia celebratur per,vt,non autē per,si,quia dictio vt,facit modum: vt l.quibus diebus.§.si.de cōdi.& demon.& modus est causa obligare vt lens:vt l.fideicōmis.§.cū esset.de leg.iij.sed conditio nō:vt dicam in l.si quis sub cōditione.ff.si quis omis.causa testa.nō oriatur.ergo actio ex contractu innominato resultāte,habita relatione dationis ad factū:sed oritur ex sola promissione repleta & purificata per iuramentū,& si interuenit stipulatio oritur certi cōdictio ex stipulatione:si nō interuenit & fuit facta promissio animo donādi,oritur cōdictio ex l.si quis argentū.C.de
5 dona.ista glo.semper allegatur,& nō habet glo.cōtrarias: †qa contractus innominati possunt fieri per,si,sicut per,vt:vt not. glo.in l.si intra.ff.de pac.& l.hoc iure.§.j.ff.de dona.doc.distinguunt,q aut ex implemento cōditionis nihil adest alteri parti:vt in casu huius.l.promitto si iurabis,& iste non est contractus innominatus:vt in hac glo.aut aliquid adest,vt promitto si dabis mihi librum,& tūc est contractus innominatus,quantum ad hoc,vt si incipias tradere,detur tibi cautio præscriptis verbis contra me,vt dem:si verò inciperē dare nō daretur mihi actio contra te vt tradas:quia nō promisisti tradere:quia illud tradere est solū in conditione:& sic nō est in obligatione: vt dicit l.si quis sub conditione.possum ergo repetere quę dedi per condictionē ob causam,vel sine causa,si nolles tradere. Et vide quod no.Bar.in l.siue apud acta.C.de transac.

LEX XL.

1 IVsiurandum. †Sublata actione principali per iuramētū,tollitur & accessoria scilicet pignoratitia.h.d. & ad hoc.ff. quib.mod. pign.vel hypo.solu.l.soluitur.§.si paciscar.

2 *☞ Iuramentum remittere uolens absenti,sufficit quòd habeat testes,& notarium: & in præsentia eorum dicat,remitto: & statim acquiritur ius absenti, & ignoranti. & nume.1.*
3 *Iuramentum quando remittitur absenti per nuncium,uel epistolam,dicitur remissio fieri scienti.*
4 *Terminus quando assignatur absenti,non incipit ei currere,antequàm sibi significetur per nuncium,uel epistolam.*

LEX XLI.

1 MAbeo etiam. †Iuramentū potest remitti absenti,& ignorāti.h.d.gl.& doc. intelligunt interueniente nuntio, vel epistola:facit q no.in l.cōsensu.de actio.& obli.per glo.certè potest dici,quòd etiā nō interueniente nuntio,vel epistola:quia remissio iuramēti dependet à mera volūtate remittētis,sicut renuntiatio:sed constat renuntiationē posse fieri,etiā sine nuntio,vel epistola: vt no.per Inno.in c.super hoc.de renuntiatione nō requiritur nuntius,vel epistola,qn in actu requiritur cōsensus vtriusque partis,qui inter absens non cōiungitur,nisi mediante nuntio, vel epistola:& hoc modo debet intelligi glo.in l.cōsensu,secus quando dependent ex volūtate vnius tantū:& q istud sit de mē
2 te literæ patet,†quia istud dicitur,quòd ista gratia fit ignorāti,ergo facta est ei,ante quā sciat:sed si requireretur nuntius, vel epistola,nō diceretur facta quousq; ad absentē peruenīret vt l.qui absenti.de acquirē.pos.& si dicatur,ex quo ita est,quare adhibetur epistola,vel nuntius?Respondeo:aut remittens vult,quòd remissio statim sortiatur effectum,& nō requiritur nuntius, vel epistola:sed sufficit quòd habeat testes,& notarium,& in præsentia eorum dicat remitto:& statim acquiritur ius absenti, & ignoranti.& habetur perinde, ac si iurasset.
3 †Aut non vult sibi acquiri,quousque ad eius notitiam perueniat,quod præsumitur in dubio,cum nuntium,vel epistolam mittit:& tūc non dicitur fieri ignoranti,sed scienti:& ideo tex.

a ponit duos casus, primus, qn sit absenti, & ignoranti.vnde gl.ibi:[nō bene.]subaudit.scilicet per nuntiū, & postea subijcit:sed & per epistolā:& longa est differētia:quia qn nō vult statim haberi pro perfecta,potest pœnitere anteq; nūcius, vel epistola perueniat,& sic nō perficietur vt d.l.qui absenti.& l.ij.§.si quis dederit.cū
4 ibi nota.de dona.† Vltimò Bar.hic dicit esse bonam practicā quādo assignat aliqs
a terminus absenti, a ad hoc vt sibi incipiat currere significat sibi per nuntiū,vel epistolā.ar.hui° l.cū gl.aliàs nō curreret ignorāti.de hoc est tex.in l.ij.C.vbi in rē actio.

a ¶ Absenti.Sed quid si reo citato ad instātiā actoris ad lit. contest. iurādū de calūnia,& procedendū in causa, reus cōparet,& litem cōtestat,& iurat de calumnia: & deinde recedit & statuit actori præsenti terminus ad probandū, an valeat talis dilatio? vide per Fede.consi.cxc.

1 *☞ Iuramentum tollit naturalem obligationem, & in dubio præsumitur iuratum in rem,non in personam.*
2 *Iuramentum à sententia in dubio uidetur lata ex causa uel super causa, de qua erat contentio inter partes.*

LEX XLII.

1 CReditore. †Si debitor iurat ex causa, quæ personā suā tantū eximit ab obligatione,fideiussori non,q derit,secus si iurat super cōtractu,quod in dubio præsumat fecisse.h.d.Hoc vltimum videt esse verū,quādo dubitatur super quo verteret quæstio:an super contractu,vel causa personali:quia præsumitur,q super contractu:& idem in iuramento,sed si cōstat super quo vertebat quęstio,tunc super illa tantū videt iuratū:& hoc videtur esse de mente huius literæ,si bene inspiciatur,& etiam ff.e.i.duobus.§.antepe.ibi:[cōtra quē &c.allegat iste tex.prin.
2 cipaliter,† q iuramentum tollit naturalē obligationem. Item in dubio præsumitur in rem non in personam:& sic est hic casus de quo not.ff.eo.l.duobus.§.fideiussore.† Item probat iste text.quòd iuramentum & sententia in dubio videtur lata ex causa,vel super causa,de qua erat contentio inter partes. facit id quod dixi ff.in l.eum qui.§.si mulier.

1 §. Si fideiussor. †Iuramentum fideiussoris præstitū super obligatiōe principali prodest principali:secus si super contractu suo.h.d. dic vt in l. duobus. §.à fideiussore.ff.eo. In text.ibi:[dare non oportere.]hoc potest intelligi,vel quòd ipse nunquàm fideiusserit:& tūc non prodest principali, vt sequitur; vel quia cōtractus principalis super quo dicit fideiusisse,nunq; fuit celebratus: & hoc prę sumit in dubio, vt probat iste tex.apertè.& sic præsumit in rem iuratū.

2 *☞ Sententia quando prosit alteri,eo modo prout iuramentum. & num.1.*

1 §. Sed si actore. †Ex iuramēto defensoris quæritur exceptio defensio,& ei cui quæreret, si defensus iurasset:idē in re iudicata.h.d.& hoc vltimum non est alibi. In text.ibi,[dari debebit.]ratio est quia in iudicijs alteri per alterum potest acquiri vt l.in causæ.§.fi. de procur. & iuramentum habet instar iudicij:quod dic vt ff.eo.l.nā & post-
2 eā.§ iusiurandum.in fi.[quia & res iud.]†Iste tex. videtur cōfundere determinationem Richar.mal.qui tenet,quòd licet iuramentum principalis proficit fideiussori,& econtra, non sic in sententia:sed hic dicitur contrarium.solu.vt in l. duobus.§. fideiussorem.quia iuramentum vnius indistinctè prodest alteri, etiam si fideiusit animo donandi: non sic in sententia. sed quando non fideiusit animo donandi: sed repetedi, idem videtur in sententia,quod in iuramento,per istum textum nota.secundum quod Bartol.videtur intelligere.

De in litem iurando. Rubrica.

1 *☞ Iuramentum in litem in quibus differat à iuramento,quod defertur à parte parti.*
2 *Iuramentum in litem est triplex,scilicet,super interesse singulari & extra remittem super interesse affectionis: item super communi & tunc dicitur in litem quod est ueritatis: & quando dicatur?*

1 †Super rubrica.Iuramentum de quo tractatur in hoc titu. defertur tantū actori:sed id de quo in titu. præcedēti tam actori, quā reo.Item istud defertur à solo iudice:vt ff.e.l. videamus.§. deferre.Illud autē etiam à parte.Item istud defertur super estimatione rei petitæ.Illud aūt sup decisione litis, an reus debeat

Universidad de Navarra
Biblioteca

an non? & ſic iſtud dicitur æſtimatorium: illud autē diciſoriū. Itē iſtud defertur propter dolū rei ſolū, non propter culpā: vt l. ij. & l. videamus. §. pe. exigit autem dolus rei, vt actor releuetur ab onere probādi, vt probare poſſit æſtimationē rei, per ſolum iuramentū: ſicut & alibi delictum. C. vnde vi. l. ſi qñ. ſed cōtra nō doloſum, debet fieri per teſtes probatio, vel per inſtrumenta. Iuramentū vero de quo in tit. præcedenti, non exigit dolum, vt deferri poſſit. Item iſtud iuramentum dicitur neceſſarium quoniā ad ipſum deuenitur propter defectum, & difficultatem probationis: ſed illud de quo in tit. præcedenti, eſt etiam voluntarium, & iudiciale. † Item dicitur in litem: quia non niſi in litem defertur. Et ſcias, q̄ tribus modis, vel in tribus caſibus defertur, & deferri poteſt. ſ. ad probādum æſtimationem rei, ſecundū affectionē agentis, quādo iſta duo concurrūt ſcilicet q̄ ſit res circa quam cadat affectus, vt liber. nam vnus liber pōteſſe charus mihi xx. quia in ipſo ſtudui & tamen cōmuni æſtimatione non reperitur niſi. x. iſtud dicit intereſſe ſingulare: quia ita cōuenit mihi, quod nulli alteri. Secundò requiritur, q̄ agatur actione bonæ fidei, vel actione in rem exhibendam, quæ eſt in rem ſcripta, vel actione ſtricti iuris arbitraria ratione doli præcedentis, ad hoc, vt deferatur iuramentum in litem pro tali ſingulari affectione, vt ff. eo. l. in actionibus. & l. arbitrio. §. j. ſ. de dolo. Secundo pōt deferri ad probandum intereſſe ſingulare extra rem quando agitur pro tali re: in qua nō cadit affectio, vt pro numis nam tūc non iuratur de affectione, ſed de alio ſingulari intereſſe quod conuenit mihi ita, vt nulli alteri conueniat, etiā ſi ſit extra rem: quia non cadit intereſſe intrinſecum: vt in l. numis. in princi. & verſi. niſi forte. dummodo agatur aliqua de illis actionibus. Tertio pōt deferri ad probandū veram æſtimationē rei: & ſic intereſſe cōmune: qñ non agatur aliqua de illis actionibus, ſed actione ſtricti iuris non arbitraria ratione doli præcedentis: & probatio veritatis eſt difficilis: quia res eſt perempta, & agitur cōtra doloſum, vel moroſum: vt ff. eo. l. in actionibus. in fin. cum. l. ſeq. & ſic eſt triplex iſtud iuramentum in litem, ſcilicet ſuper intereſſe ſingulari, & extra rem, item ſuper intereſſe affectionis. Item ſuper communi: & tunc dicitur in litem, quod eſt veritatis: & ex his patet, in quibus differat iſte titu. à titulo præcedenti.

eo quo l pōt creſcere ratione cōtumaci.v, & per iuramētū in litem: & ſi pars ſimpliciter dederat, cē ſi etur dari pro vera æſtimatione: & ſic nō poſſunt in plus conuenīri ſecundū ambas lectu. † Si autē vna tantū ſententia fertur, tūc fideiuſſores ſimpliciter dati de iudicato ſoluēdo tenētur ad totū, quod ex illa cōdemnatione deduceretur: quod dic vt not. per Bar. in l. ſi. ff. de fideiuſ. ſed hoc debet intelligi quādo latæ fuerūt duæ ſententiæ quo caſu nō tenētur niſi pro eo, quod euenit in prima ſententia: & ſic ad reſtitutionē rei, & ſi nō fiat ad verā æſtimationem, quia iuramētū in litē nō defertur contra fideiuſſores qui non ſunt in dolo ſed cōtra eū qui eſt in dolo nō teſtituendo cū poſſit: & in hoc ſtat virtus huius. l. allegatur ſecundū primā lectu. † q̄ nō debemus inſpicere, quod euenire poteſt, ſi res non erat ad illud naturaliter deſtinata: vt l. ſi quis domum. ff. loca. & de dam. infec. l. qui bona. §. j. & de hoc per Bar. in l. inter ſtipulantem. §. ſacrā. de ver. obli. † Itē ſecūdū aliā lecturā, allegatur ad quæſtiones quotidianas: nā in cauſis maleficiorū, vbi imponitur pœna pecuniaria, dātur fideiuſſores de ſoluendo condēnationem, & pœnā reus nō cōtinetur in carcere ſed ſub fideiuſſoribus relaxatur: nō ſic quādo venit imponēda pœna corporalis, pro qua fideiuſſores non poſſunt dari: ideò ne eluſoria ſit ſententia, detinetur in carcere: vt in titu. de cuſto. reo. † Item ſunt ſtatuta, quòd propter negationē vel aliā contumaciā, condemnetur reus in plus. Quæritur ergo, an tales fideiuſſores ſimpliciter dati teneātur ad illud plus. [a] & dicit Bart. q̄ nō per iſtā. l. quia illud plus, non eſt pœna primi maleficij, pro qua illi fideiuſſerunt ſed pœna negationis vel cōtumaciæ quæ tēpore fideiuſſionis adhuc nō erat cōmiſſa: vnde nō cenſetur pro illa obligaſſe; & hoc probatur hic. † Itē ſi ſtatutum dicat, q̄ reus cōdemnatur in pœna pecuniaria, quam ſi nō ſoluerit intra certū tempus amputetur ſibi manus vel caput, & propter negationē creuit pœna pecuniaria, ad hoc vt poſſit euitare pœnam manus, vel capitis nō requiritur q̄ ſoluit illud plus, in quo creuit: ſed ſufficit, quòd ſoluit originariā pœnā. Tu aduerte ne erres: & dubito q̄ Bar. non errauit. nam ſtatuta nō dicunt eo modo, quo Bar. dicit, quòd propter negationē, condēnetur in centū, & ſi fuerit confeſſus dimittatur ſibi quarta pars cōdemnationis: & ſic originalis pœna delicti eſt, etiā ſi negauit nec dicitur in aliquo pœna negationis, ſed pœna originalis delicti. Sed per confeſsionē potuit euitare quartā partem, licet ergo negauerit & cōdēnatus in centū videtur, quòd fideiuſſores teneantur ad integra centū, & q̄ ille nō poſsit euitare pœnā corporalem, niſi ſoluat integra centū, & ſi hoc malè libenter dicā: quia opi. Bar. videtur humanior. Religio tamē impellit me ad dicendū veritatē, & vide quod idē Bar. not. in ſimili in l. libertas. §. poſthumus. de alimen. & ciba. lega. † Ex hoc videtur, q̄ cautela Bar. non ſit neceſſaria: quia monet iudices maleficiorum, quādo tales fideiuſſores recipiunt, quòd non faciant eos obligari ad omnē pœnam maleficij tantū, ſed dicant & etiam ad omnem pœnā, quæ poſſet ſequi ratione proceſſus: quia iſta negatio permittitur in proceſſu. certè etiam ſi ſe obligauerit ad omnem pœnā maleficij duntaxat: ſufficit enim quādo ſtatutum ita loqueretur vt dixi & cōmuniter ita loquuntur: ſed ſi diceret ſtatutum, quòd pœna ſit centū: & ſi negauerit condē netur in centum quinquaginta, procederet dictum Barto. ſed nunquàm vidi ſtatutum ita loquens: tene mēti. & aduerte diligenter ad id quod dixi.

a ☞ Illud plus. Adde vt per Ioan. And. in addi. ad Specul. in rubr. de fideiuſſ.

2 ☞ Fideiuſſor de iudicato ſoluendo ſimpliciter datus, ſi una tantum ſententia fertur, quomodo teneatur ad totum, quod ex illa condemnatione deducetur?

3 Nō debemus inſpicere quod euenire pōt, ſi res nō erat ad illud naturaliter deſtinata.

4 In cauſis maleficiorum ubi imponitur pœna pecuniaria, debet reus detentus ſub fideiuſſoribus, relaxari non autem quando uenit imponenda pœna corporalis.

5 Fideiuſſor ſimpliciter datus in criminalibus, non tenetur ad pœnam auctam propter contumaciam uel negationem.

6 Statutum ſi diſputat, quòd pro tali delicto imponatur certa pœna pecuniaria, quam ſi non ſoluerit intra certum tempus, amputetur manus, & pœna augmentetur per negationem, uel quid ſimile: an ſufficiat ſoluere pœnam originariam?

7 Cautela per quam fideiuſſor in criminalibus, teneatur ad augmentationem pœnæ.

LEX I.

REm in iudicium. † Fideiuſſor iudicij, debet dari pro vera æſtimatione ipſius rei in iudicium deductę non pro eo, quod poteſt creſcere condemnatio, propter contumaciā rei, & affectionē agentis per iuramentum in litem. h. d. ſecundū primā lect. glo. & ſi fuit datus ſimpliciter, cenſetur datus pro vera æſtimatione tantum. Hoc dicit ſecundum ſecundam lect. Et notandum, quia ſecūdum primam lect. poteſt loqui tam in fideiuſſore de iudicio ſiſti, quam de iudicato ſoluendo. Secundo caſu debet reſtringi ſolum ad fideiuſſorem de iudicato ſoluendo, q̄ ille non poſsit conueniri niſi in vera æſtimatione, ſecuta ſententia, non in eo, quod creuit per iuramentū militis. Hoc autē non pōt procedere in fideiuſſore de iudicio ſiſti, qui ſi ſtetit in iudicio, & ſi fecit quod debuit, lata ſententia eſt liberatus vt l. greçè. §. & poſt litem. ff. de fideiuſſ. & pone caſum, q̄ agebatur actione bonæ fid. vel actione in rem: in quibus, ſi reus condēnatus ad reſtitutionem rei, non reſtituit ad mandatū iudicis, defertur iuramentū in litem, & fertur ſecunda ſententia, in qua reus condemnatur, quatenus in litem eſt iuratum. Si ergo perantur fideiuſſores à principio de iudicio ſiſti, vel iudicato ſoluendo, dicitur hic, q̄ nō tenetur reus eos dare, niſi pro vera æſtimatione rei, nō pro

2 ☞ Contra doloſum iuratur in litem, ſecundum affectionem agentis.

3 Contra non doloſum, ſed culpoſum uenit uerum, & commune intereſſe probandum per teſtes.

4 Non debet conſiderari illud quod eſt notum iudici, non ut iudici ſed ut priuato.

LEX II.

SIue noſtrum quid. † Iſtud iuramentū defertur ratione doli, non ratione culpæ. Hoc dicit. † Et eſt notandum, quòd contra doloſum, æſtimatur res ſecundum affectionem agentis: & iſta æſtimatio probatur per ſolū iuramentum: & in iſtis duobus punitur eius dolus. † Sed contra non doloſum, ſed culpoſum, nō venit intereſſe affectionis, etiā in actionibus de quibus dixi ſuper rubrica, ſed venit verū & com

& cōmune intereſſe: nec pōt illud probari per iuramentū: ſed debet probari per teſtes: & ita debet intelligi iſta l. ſecundum Ioann. & hoc vult gl. ij. † Vltimò no. in gl. ij. q̄ non debet cōſiderari illud quod eſt notum iudici, nō vt iudici, ſed vt priuato: nec ex illo debet moueri ad dandum ſententiam, ſed ſolum ex illo quod eſt ſibi notum vt iudici, videlicet per acta coram ipſo iudicialiter agitata: & per hoc ſi iudex ſtans ad fenestram palatij vidit Titium interficere Seium: & tamen Titius nunq̄ fuit confeſſus, nec per teſtes potuit probari: non debet ipſum condemnare ad mortem: quia non eſt ſibi notum vt iudici [a] ſed vt priuato: & ita dicunt Azo. reſpondiſſe poteſtati Bononien ſi per l. illicitas. §. veritas. ff. de officio præſidis.

a ☞ In omnibus rebus quæ ponderę, numero, uel menſura conſiſtunt, in quibus non cadit affectio, non defertur iuramentum in litem, quod eſt affectionis.

5 Moroſus quando teneatur ad intereſſe intra rem? & quando extra rem? & nuumero 6. & num. 7.

4 Contra cōdemnatum ad reſtitutionem numorum in actione bonæfidei, iuratur in litē pro ſingulari intereſſe extra rem. & nu. r.

5 Pecunia groſſa, æſtimatur per minutum, ſed aliæ res æſtimantur per pecuniam.

6 Exceptio (ad hoc ut ſit bona) debet eſſe de contentis ſub regula.

7 Intereſſe intra rem, quid ſit?

8 Sicut in contractu depoſiti probatur intereſſe per iuramentum contra doloſum, uel moroſum, an ita ſit in aliis ſtricti iuris?

LEX III.

VMis depoſitis. † In numis in quibus non cadit affectio, nō defertur iuramentum in litem quod eſt affectionis. † Sed iuramentū in litē pro ſingulari intereſſe, etiam extra rē cum nō cadat intereſſe intra rem. h. d. ſecundū intellectū doc. & licet primus caſus loquat in numis, habet etiā locū in omnibus quę pōdere, numero, vel mēſura cōſiſtunt, in quibus nō cadit affectio: tantū em̄ mihi valet vnū vinū, vel frumentū, quantū alterum, ſi ſunt eiuſdē bonitatis: nō ſic in ſpeciebus, ſi etiā ſint eiuſdē bonitatis. Secūdū verò dictū habet locū in numis tantū: qa in illis nō cadit intereſſe intra rē, quia numi nō æſtimanť, ſed per eos aliæ res ęſtimanť. † Sed in aliis rebus in quibus cadit intereſſe intra rē. i. verè ęſtimatio, nō cadit intereſſe extra rē cōtra moroſum, ſed ſolū intra rē cōdemnet quāti plurimi voluit à tēpore moræ: vt l. ratio. §. per venditorē. iuncta l. ſterilis. §. cū per venditorē. ff. de act. emp. ſecus in numis (vt dixi) in quibus quia nō cadit intereſſe intra rē, venit extra rem: vt in duobus exemplis hic poſitis in ver. [quid enim.] cū ſeq. & l. liber homo. §. fi. ff. de ver. obli. ſecundū doct. In tex. ibi: [quod ſua interfuit.] ſupple ſecundū effectū, quē in numis habebat: nō enim maiorē effectum habet vnus, quā alter: nec plus æſtimať ab vno quā ab altero: & hoc vult dicere tex. ſequens, dū dixit cum certa ſit numorum æſtimatio: nō ſic in ſpeciebus: & ſic ceſſet expoſitio gl. quæ non eſt neceſſaria. † In tex. ibi, niſi de eo fortè. not. hic, q̄ ſi condemnatus es mihi actione depoſiti ad reſtitutionē numorum, & quia mihi nō reſtituiſti non potui in termino ſoluere creditori meo, & per hoc incidi in pœnā, vel pignora mea fuerunt diſtracta, & ſic fui damnificatus in centū, poſſum probare hoc intereſſe per ſolū iuramentū, quod dicit in litem, ad hoc vt in iſto ver. cōgruè ponat exceptio à prima regula: nō ſic ſi actio nō eſſet bonæ fidei, vel in aliis, in quibus iuramentū nō de ferť. ff. e. l. in actionibus. quia tūc deberē probare per teſtes. † In g. j. in prin. ibi: [nec em̄ in pecunia &c.] iſta gl. vult, q̄ pecunia nō æſtimeť, ſed aliæ res ęſtimenť per pecuniā: & iſtud videť cōtra tex. dū dicit: [numorū ęſtimatio.] ideo gl. ſic exponit certè verū eſt, ſecundū Bar. q̄ parui numi nō recipiunt ęſtimationē, ſed groſsi: vt Floreni recipiūt ęſtimationē p paruos: qui ducatus valet libras quinq̄: & iſte valor eſt æſtimatio. Dic ergo, q̄ expoſitio gl. non eſt neceſſaria: ſed pone ex text. vt dixi ſuper eo: quia æſtimatio groſſorū numorū eſt certa, quia nō aliter ęſtimatur vnum, quā per alterū: ſecus in ſpeciebus in quibus cadit affectio. † In gl. ibi: [ſed nec alia ratio.] gl. vult opponere contra ver. [niſi.] quia videť ponere exceptionē à regula poſita. in prin. Cōtra qa exceptio ad hoc vt bona ſit, debet eſſe de contentis ſub regula, vt not. in l. j. de reg. iur. Sed hic nō ita eſt, quia regula poſita in prin. loquiť de iuramēto in litē, quod nō eſt niſi de affectione: hic autē de tali iuramento non loquitur. gl. fatetur, vt ſit bona exceptio, dicit debere ſubaudiri aliam regulā, q̄ nec aliud iuramentū deferretur: & ad iſtā ſubauditam venit iſta exceptio. Alij dicunt, & iſta a
eſt vera quæ ponitur in fin. glo. q̄ imò hic loquitur de iuramēto in litē: nā nō eſt verum, q̄ illud ſit de ſola affectione, imò de intereſſe ſingulari, & etiā de veritate: vt ff. eo. in actionibus. in fi. non ergo defertur iuramentū in litem in numis niſi fortè de intereſſe ſingulari, & extra rem: ſic ergo non de affectione: & hoc vult dicere text.

Pro declaratione glo. ſequētis oppo. de l. j. §. in depoſiti. Solu. ibi depoſitū cōſiſtebat in re in qua cadebat affectio: hic in numis: & eſt duplex differentia inter iſtos caſus ſecundū glo. quia in primo defertur iuramentū in litē quod eſt affectionis, vt ibi: in ſecūdo nō, vt hic. Item in primo venit etiā intereſſe lucri, vt fructus, aduerſus moroſum: in ſecundo non, licet veniat intereſſe dāni, vt hic in fi. Certè quicquid dicat gloſſ. etiā intereſſe lucri, videtur intereſſe, & venit: vt in l. quā allegat. ff. de eo quod cer. lo. in l. iij. §. quod de offic. & ibi no. & eſt expeditum etiā hodie. C. de ſen. quæ pro eo. l. Secūdo ſolue, vt ſoluas dictū Io. dic, q̄ dictū ſuum procedit, quādo lucrū nō eſſet certū quia actor ſeu creditor nō cōſueuit negotiari cū pecunia, vel lucrari: vnde nō auditur, ſi dicat: ſi ſoluiſſes mihi intra terminū, potuiſſet tantū lucrari. Si autē cōſueuit lucrari, & probat q̄ fuiſſem lucratus, quādo habuit aliquid præmanibus ad lucrādū, b
& quia non habuit pecuniā, nō potuit emere: & tunc vt in cōtrario: ita dicunt Doct. Sed in contrariū fortiter facit. l. ſi. ff. de peri. & cōmo. rei vendi. ibi videtur expreſsè probare, q̄ etiam hoc caſu non veniat intereſſe lucri, ſed vſuræ tantū. dic vt per Docto. in d. l. j. C. de ſenten. quæ pro eo. Quæritur in glo. vtrū ſicut in contractu depoſiti, quando debetur pecunia venit intereſſe extra rem: ita & in aliis bonæfidei, & etiam ſtricti iuris? glo. dicit q̄ ſic. doct. hic dicunt verū in numis in quibus nō cadit intereſſe intrinſecū, vt hic. & l. liber homo. in fi. de ver. obli.

† Sed in aliis rebus, in quibus pretiū creſcit & decreſcit, quod dicitur intereſſe intra rem, etiā in cōtractibus bonæfidei non venit intereſſe extra rē: vt eſt caſus in l. ſi ſterilis. §. cū per venditorem. ff. de actio. emp. ſufficit enim, q̄ teneatur quāti plurimi ſit à tēpore moræ, vt l. ratio. §. per venditorē. eo. tit. † Item 8
quæritur glo. an ſicut in cōtractu depoſiti, probatur intereſſe per iuramentū cōtra doloſum, vel moroſum, vt hic ita in aliis ſtricti iuris. glo. dicit q̄ ſic. Tu dic hoc verum propter difficultatē probationis, quando res ſit perēpta: vt ff. eod. l. in actionibus. in fi. non aliter: vt l. quæ ibi ſequitur. ſed in contractibus bonæfidei, & in arbitrariis etiā ſi nō ſit difficultas probationis: & etiā re exiſtente, vt hic: quia loquitur generaliter. & adde. l. ſemper §. in hoc interdicto. ff. quod vi aut clam.

→ De hac queſtione, an iudex debeat ſemper iudicare ſecundū allegata & probata, vide Moder. Oldendorp. in tractatu, de Iure & æquitate qui eam queſtionē veriſimè, & contra tamē communē opinionē tractat.

b ¶ Lucrandum. vide Bar. Sozi. conſi. inci. dominus labia mea aperiat pro fundamēto deciſionis. & Cano. in cle. paſtoralis. §. ſanè. de vſu. Bart. in l. j. C. de ſentē. quę pro eo quod intereſt proferuntur, & an cum quis debet mihi pecuniam in certo termino, & non ſoluit, ſi capio illā ſub vſuris, an teneat ad vſuras?

a ☞ Pupillus licet non cogatur recipere iuramentum ei delatum, ſi tamen defertur tutori, bene cogitur iurare, uel referre, uel ſoluere. nume. 2.

3 Non debet quis ſubire anceps periurium.

4 Forma iuramenti affectionis, præſtandi per tutorem.

5 Adultus habens curatorem æquiparatur pupillo, in his quæ tendunt in eorum præiudicium, & quid in his quæ tendunt in fauorem eorum.

LEX IIII.

VIdeamus. † In cauſa quæ per tutorē agitatur pupillus vel mater eius ad iurandum de affectione nō admittitur: tutor verò vel curator nō cogitur: ſed volēs bene admittitur & in adulto. h. d. vſq̄ ad §. deferre. In glo. iij. ibi: quia plus diligit filiū quam ſe. iſta ratio nihil valet: quia iudex poteſt taxare immoderatā affectionē: vt ff. eo. l. pe. & l. in actionibus. Itē, qa ſi eſſet bona ratio, etiā ſi eſſet tutrix, nō admittiť. cuius cōtrariū ſtatim dicit gl. ideò dic ratio nē eſſe: quia nō admittiť, niſi qa eſt dñs lit. vt ff. eo. l. vul. vel qua ſi dñs, vel tutor. Sed iſto iure mater nō poterit eſſe tutrix & ſic in cauſa pupilli nec eſt dña, nec quaſi dña. In eadē gl. ibi: [idē 2
eſt in eo quod ſit pro lite deciděda.] † No. iſtā gl. q̄ licet pupillus nō cogať recipere iuramētū de quo in tit. p̄cedēti: vt l. iuſtirādū. §. pupillo. ſ. ti. j. ſi tū deferť tutori, bñ cogiť: & iō ſi recuſat

Universidad de Navarra
Biblioteca

2 ¶ Actoris. de hoc per Alex. cōsil. cxlvij. lib. ij. & valeat statutum q̄ dānō dato stetur sacramento sacularij, vide per Raph. cu. consi. cxxxvj.

sine causa cōdēnatur pupillus, nisi retulerit: quia iurare teneť, vel referre, vel solvere: vt in ea. l. §. ait prætor. tene menti. Sed dubito an istud sit verū in preiudiciū pupilli: ex ista tamē gl. manifestē sequitur, q̄
3 sic. †In gl. seq. in fi. ibi. §. [nō est audiendus.] dic bene, q̄ cogitur interdū qs facere pro alio, quod non faceret prose, vt ibi: non tū subire anceps periuriū, vt hic, quia anima pretiosior est, quā aliæ res. C. de sacro. eccle. l. sancimus.
4 secundū Ia. Bu. †In glo. quę incip. [bene dico.] ibi: [suus adultus vel pupillus nolletre carere.] Doct. reprobāt hunc modū, quia cū pupillus nō habeat affectionē, non potest tutor ad illā se referre: & si hoc faceret peiuraret. Dic ergo, q̄ debet dicere, q̄ si esset illius cōditionis cuius est pupillus, nollet carere illa re pro tāto. arg. l. cōtinuus. §. si ita. de ver. obli. & de duo. rē. l. nemo. & per Cy. in l. j. C. de sentē. quę pro eo. in v. q. In gl. se.
5 ibi: [sed nō est ista quia hic de suo cōmodo agitur &c.] †No. istā gl. ad intellectū. l. si curatorē habēs. C. de in integ. resti. vbi patet, q̄ adultus curatorē habens æquiparatur pupillo, & quādo nō potest pupillus, non potest talis adultus: nā illud procedit in his quæ tēdunt in eorū præiudiciū: sed in his quæ tendūt in fauorē, aliqua potest adultus vt hic. Istud vult ista glo. quam tene menti.

a ☞ Reus non potest deferre actori iuramentum in litem.
3 An valeat pactum appositum in contractu, quòd de damno, & interesse stetur iuramento actoris.
4 Iuramentum in litem, & iuramentum necessarium in defectum probationis, totum dependet ex arbitrio iudicis.
5 Ab eo quod iudex facit in his quæ commissa sunt eius arbitrio non potest appellari.
6 Qui potest totum tollere vel negare, multo fortius potest limitare.
7 Quando iurauit in litem secundum affectionem, potest iudex immoderatam affectionem, ante, & post iuramentum, taxare.

1 §. Deferre autem. †Ad solū iudicē pertinet hoc iuramentū deferre, & totū remittitur in eius arbitrio, tā à principio quā ex postfacto: & potest dici deferre, vel nō deferre: & si detulit potest sequi, & nō sequi, & etiā potest taxare & ex culpa nō defertur. h. d. vsq; ad
2 fin. †No. ex primo dicto, q̄ si reus deferret actori hoc iuramētum, nō valeret, nec ei staretur: secus in iuramēto de quo in tit.
3 præcedēti. †& sic videtur, q̄ nō valeat pactū appositū in cōtra
a ctu, q̄ de dānō & interesse stetur iuramēto actoris: [a] de hoc ta-
4 men dic vt no. Bar. in l. fi. de præto. stipu. †Itē no. q̄ iuramentum necessariū sicut est istud totū dependet ab arbitrio iudicis: idē videtur in illo, quod debeť per. l. admonēdi, in defectū probationis: dic vt ibi dixi. & dicit Inno. q̄ in his quę cōmissa sunt
5 arbitrio iudicis per. l. semper iudex cēseť moueri ex iusta causa: vt ipse no. in c. qualiter. de accu. †& ideò ab eo, qū ipse facit,
6 nō potest appellari, vt ipse idē no. in c. cōquestus. de pe. †No. etiā q̄ qui potest totū tollere, vel negare, pōt multò fortius limitare. †In glos. mag. ibi: [tu dicas hæc verba.] nā iuramētū
7 qū præstat super expēsis litis, est delveritate. Vnde si actor primo iuraret se legitimē & moderatè expēdisse: & iudex postea taxaret in x. talis taxatio detegeret periuriū iurantis. Ideò vt hoc nō fiat debet prius fieri taxatio: sed hic de iuramento in litem, quod est affectionis. Vnde si iurat habere rē claram pro xx. licet taxetur in x. non detegitur periuriū: quia ista possunt stare simpliciter, quòd habeat affectionem in xx. & tamē quia affectio est inordinata, nō debebat nisi x. potest ergo istud iuramentum taxari ante, & post vt hic.

2 ☞ In actionibus arbitrarijs, quādo habeat locū iuramentū in litē affectionis? & n. 3.
3 Quæ actiones, & quod modis dicantur arbitrariæ?
4 Quando condemnatus ad rem tradendam, vel restituendā, est contumax quæ remedia tunc competant actori? & nume. 5.
5 Quando iuretur in litem contra eum qui dolo desijt possidere, licet nunc non dolo faciat, quòd non restituit. & nume. 6.
6 Dolus si fuit commissus in non parēdo iudici, cum quis posset, tunc in omnibus actionibus defertur iuramentum in litem affectionis.
7 Ob quem dolum non iuretur in litem affectionis? & nume. 9.
8 Omnes actiones possunt dici arbitrariæ, ut deferatur iuramentum in litem affectionis, quando committitur contumacia, seu dolus in non restituendo ad mandatum iudicis: nisi ille esset condemnatus officio iudicis.
9 Officium iudicis non habet uim actionis bonæ fidei, nec arbitrariæ.
10 Iuramentum in litem affectionis, ad hoc ut deferatur, octo requiruntur, & quæ?
11 In iuramento in litem affectionis uenit sola æstimatio rei, secundum affectionem iuran-
tis, non autem cætera damna.
12 Iuramentum in litem quod est ueritatis, requirit dolum, & morā rei: & quòd res non extet, uel non appareat.
13 Si hospes dederit uallisiam clausam hospitatori suo, & reddatur aperta, iuratur in litē ueritatis.
14 Lata culpa in pœnis criminalibus, non semper æquiparatur dolo.

LEX V.

1 IN actionibus. †In tribus generibus actionū deferť iuramentū in litē, quod est affectionis scilicet in realibus. Itē in personalibus in rem scriptis, vt est actio ad exhibendū. Itē in bonæfidei: & hoc primo. & potest iudex taxare, & deferre, vel nō deferre, & etiā sequi vel nō sequi. hoc secundo: & nō defertur nisi propter dolum rei: hoc tertio. In alijs autē actionibus quam prædictis, potest deferri iuramentū in litē quod est veritatis, cōtra dolosum vel morosum, in defectū tamē probationis re perēpta, non aliter. h. d. cū l. seq. & tex. secundū cortice est satis clarus. & glo. similiter. Clarissimè tamē subtiliter indagando profunditatem huius materiæ & legū, quæ de hoc loquuntur, videť satis tenebrosa. Bar. hic per infinita verba voluit declarare, tamē mirabiliter infrascauit: licet credā ipsum habuisse bonū intellectū: potuisset tñ clarius & plenius loqui, vt patebit ex sequētibus. Et primo loquitur de iuramento in litē, quod est affectionis: & hoc vsq; ibi: [planè.] postea de illo, quod est veritatis vsq; ibi: [sed iudex.] Secundo q̄ sit officiū iudicis in eo, vsque ibi: [sed in is.] Tertio propter quod defertur. Cōtra prin. l. opp. de fi. nam nō solū in actionibus in rē, vel in rē scriptis, vel in bonę fidei defertur iuramentū in litem: imò etiā stricti iuris quæ nec sunt in rem: nec in rē scriptę, & ibi. Solu. principiū loquitur de iuramento in litē, quod est affectionis, ad quod difficilius peruenitur, qa iuratur in infinitū, & plura requirūtur vt ad illud perueniatur: finis autē loquit de iuramēto in litē, quod est veritatis: & ad quod facilius peruenit: qa nō est ita preiudiciale, & pauciora requiruntur, vt j. dicā. & hoc vult glo. in illo. §. fin. licet qdā antiqui intellexerūt illū etiā in iuramēto in litē, quod est affectionis: & dicunt esse speciale in tribus casibus, vt illud deferatur etiā in actionibus quæ nō sunt bonæfidei, nec arbitrariæ, quorū vnus ponitur hic: sed ista opi. non est vera: vt ibi
2 no. glo. †Secūdo oppo. q̄ etiā in actiōne quæ nō est in rē, nec etiā in rē scripta, nec bonæfidei, iuretur in litē: vt patet in actione de dolo, quæ est stricti iuris, & est personalis non scripta in rem: vt §. de dolo. l. arbitrio. in prin. & insti. de actio. §. preterea quasdā. Sol. fateor cōtrariū: & iste tex. suppleri per illos: nā defertur in duobus generibus actionū scilicet in actione bonę fidei, vt hic, & §. de peti. hæredi. l. sed si lege §. hæc verba. qa illa actio est bonæfidei. Itē in actionibus stricti iuris arbitrarijs: secus si non sunt arbitrariæ: tūc enim nō defertur iuramētū in litem, quod est affectionis: sed illud, quod est veritatis sic, cōcurrētibus duobus vt in fi. huius legis. †Dicūtur autē arbitrariæ, 3
omnes in rē, & hoc ideò, quia propter naturā earū conceditur arbitriū iudici vt possit facere condēnationē: nā in actionibus realibus reus nō est obligatus ad restituēdū, vel tradēdū: quia in illis nō præsupponitur aliqua obligatio. Vnde secundū stricam & propriā naturā ipsarū, iudex nō posset reū condēnare ad restituendū: licet posset declarare actorē esse dominum, & propter hoc cōcedatur per l. arbitriū iudici, vt possit facere cō demnationē. Secūdo modo dicūtur arbitrarię ratione doli cōmissi à principio tempore obligationis contractæ, vt est actio, quod metus cau. vel de dolo, quę sunt actiones stricti iuris, qua rum natura est, vt nō fiat condēnatio nisi in eo ad quod obligatio est cōtracta. Vnde si per dolū vel metū induxisti me ad tradendū rē valentē decē, & illā nō restituis: de stricto rigore, iudex nō posset te condēnare nisi in decē: tamen ratione doli potest te cōdemnare in plus scilicet quatenus in litē iurauero secundū meā affectionē. Tertio modo dicuntur arbitrariæ ratione loci in obligatione appositi: vt si promisisti soluere x. in tali loco. nam ista promissio est stricti iuris, & si nō soluis, secundū suam originalē naturā, nō deberes cōdēnari nisi in decē: tamē ratione loci potest mea interesse in plus: ideò propter locū cōceditur iudici arbitriū, vt possit facere condēnationē, ad illud interesse: vt j. de eo quod certo loco. Dicunt ergo glos. & Doverum esse regulariter, q̄ in omnibus istis arbitrijs potest deferri

ferri iuramentū in litem: quod est affectionis: tamen ille §. præterea quasdam. nō dicit hoc: sed bene dicit, q̄ iudex pōt facere condemnationē præter naturam actionū. Quantum aūt ad iuramentū in litem, habemus expressum hic, q̄ si sunt arbitrariæ vel in rē scriptæ, possit deferri. Item q̄n ratione doli cōmissi à principio, habemus expressum in d. l. arbitrio. de dolo. Si autē ratione loci, nō reperio bene expressum nec puto esse verū: sed hic debet interesse probari per testes, vt in ti. de eo quod certo
4 loco. †Sed tertiò opp. fortiter, & in hoc aduerte quia declarabitur hic profunditas huius materiæ, in qua Bart. se inuoluit: nam istud iuramentum defertur propter contumaciam cōmissam in non restituendo rem ad mandatum iudicis. vt §. eo. l. j. Sed certē quando talis contumacia committitur in qualibet actione mundi, siue sit bonæ fidei, siue stricti iuris: siue realis siue personalis: siue sit in rem scripta, siue non: siue sit arbitraria, siue non: potest deferri iuramentum in litem, quod est affectionis: vt est tex. no. in l. qui restituere. in fi. §. de rei vendi. Ad quid ergo fuit expediens, quod hic dicitur de istis actionibus: b
solu. fateor contrarium, si contumacia in hoc committitur: quę libet actio potest dici arbitraria, vt in ea deferatur hoc iuramē tum, quando aliquis condemnatus est ad rem tradendam, vel restituendam, & cum hoc possit facere qui habet eā penes se, & non facit: nam actor habet duplex remedium. Primò, q̄ faciat sibi auferri manu militari. secundò si de hoc non iurat, pe tat sibi deferri iuramentum in litem, & faciat ipsum condēnari iterum ad id, quod fuit iuratum: & sic feruntur duæ sententiæ: & iste est casus illius l. qui restituere. & ita Bar. intelligit il
5 lam l. † Sed interdum non committitur dolus, vel cōtumacia in non restituendo, vel tradendo quia non habet rem penes se & si haberet libenter traderet: sed est penes certum, à quo non potest rehabere: tunc non habet locum l. qui restituere. sed est deueniendum ad istam l. & tunc est dicendum, q̄ si dolo desijt habere licet nunc non dolo faciat, q̄ non restituit: propter dolum tamen cōmissum in desinendo possidere, si actor erat bonæ fidei, vel erat in rem scripta, vel arbitraria, ratione doli cōmissi in principio contractæ obligationis, deferetur iuramentum in litem: & ita intelligitur iste tex. & in hoc est specialitas in istis actionibus: non sic in alijs, hoc probatur primo in l. sed & si lege §. hæc verba. de peti. hæred. quæ loquitur in actione bonæ fidei, & non fuit commissus dolus in non parendo iudici, sed in desinendo possidere. ita in l. si fundus. §. in venditione. j. de pigno. quæ loquitur in actione in rem: & ille text. bene declaratur: quia licet reus summa ope nixus pareret iudici, non tamen potuit rem recuperare: & sic non fuit in contumacia, in non parendo. Si tamen fuit in dolo, in desinendo possidere iuratur contra ipsum in litem. Hoc autem voluit glos. in actione doli, quæ est arbitraria ratione doli commissi, in ipsa contrahenda. Quòd si dolus iterum dolo desijt possidere propter hunc secundum dolum, iuratur iterum in litem contra eum, licet non fuerit in contumacia, quo ad iudicem, quia non potuit recuperare. & hoc voluit glos. in dicta l. arbitrio. §. de dolo. in princip. Si autem non fuit commissus dolus in non parendo iudici, nec in desinendo possidere: tunc licet fuerit commissus à principio tempore contractæ obligationis, vt in actione de dolo, vel metus causa, propter talem dolum non de uenitur ad iuramentum quod est affectionis. text. est in dicta l. arbitrio. §. j. Sed quartò opponitur fortiter, quod si non committitur dolus in non parendo iudici, non debeat iurari in litem, licet fuerit commissum in desinendo possidere: vt §. de peti. hæredit. l. possessor. §. fin. in fine. Sol. quod dixi. §. procedit quando dolo desijt possidere, & res extat: licet non possit recuperari: ita loquuntur iura supra allegata. Si autem esset per-
a empta: [a] tunc distingue, aut erat actio bonæ fidei, & non peruenitur ad iuramentum affectionis: sed bene posset peruenirí ad iuramentum veritatis super vero pretio rei, & iste est casus in dicta l. si possessor. in fin. & hoc propter æquitatem, quæ in actione bonæ fidei versatur. Si res erat eo modo peritura penes actorem: aut erat actio stricti iuris, & tunc etiam si sit perempta, et sic impossibilis est recuparatio propter dolum tantū commissum in desinendo possidere: defertur hoc iuramētum affectionis. Et hoc voluit glos. ordinaria in dicta l. arbitrio. in
6 principio. †Recollige ergo tres casus, quòd aut fuit cōmissus dolus in parēdo iudici, cū posset: & in oī- a
bus actionibus defertur hoc iuramētū: & sic oēs possunt dici arbitrariæ vt d. l. qui restituere. in fi. aut nō fuit cōmissus i hoc: & tūc aut fuit cōmissus in desinēdo possidere, & deferť in actione bonæ fidei, & in actione in rē, vel in rē scripta, & in actionibus arbitrarijs ratione doli precedētis, non in alijs. ita debet intelligi ista lex: vt patet in iuribus suprà allegatis: dūmodò res extet in rerū natura: aliàs distinguiť: vt §. dixi iter bonę fidei & stricti iuris cō- b
7 tractus. † Aut in neutro istorū fuit commissus dolus, sed solū à principio obligationis cōtractę, & propter illud nō defertur iuramentū affectionis: vt in d. l. arbitrio. §. j. sed iuramentū super vera æstimatione, [b] sic. vt in l. si quādo. C. vñ vi. & ar. hic in fi. huius legis, vbi defertur propter dolum cōmissum post, puta, propter moram: fortius si à principio: quia semper est in mora. l. j. C. quod metus cau. & l. j. §. re- c
cūissimè. de vi & vi ar. & not. gl. §. in l. numis. in fin. vltimæ glo. hoc tamē verum si res non extat, vel non apparet: & sic est d
difficilis probatio: vt hic in fine: aliàs secus vt dixi in d. l. numis. † Et nunc intel- 8
ligis hanc legem quam nō reperies vnquā declaratam, q̄ animus tuus possit quiescere: cū à nemine alio videā ita declarata. Quod autē §. dixi q̄ omnes actiões possint dici arbitrariæ vt deferatur iuramentum affectionis, quando cōmititur contumacia in non parēdo iudici per. l. qui restituere. in fin. de rei vendi. procedit, quādo esset condemnatus iure actionis: secus si officio iudicis, quo casu nō iuratur. glos. est ordinaria, quam tene menti. §. si serui. vēdi. l. harum. super verb. [cōdēnet.] in fi. & vide Bartol. in l. si prius. de oper. no. nū. in ij q. & ita allegat
9 Bal. illam gl. in l. argētarius. cū. §. autē. §. de eden. † q̄ officiū c
c iudicis non habet vim actionis bonæfidei nec etiā arbitrariæ. Itē quod dixi, q̄ propter dolū cōmissū dumtaxat à principio cōtractę obligationis, si non cōmittat postea in desinēdo possidere, vel non parēdo iudici, nō defertur iuramentū in litē. & l. arbitrio. §. j. §. de dolo. fallit, quādo fuisset cōmissus à principio in cōtemptū iudicis seu iurisdictionis: & iste est casus. l. pe. §. j. §. ne quis eum quē casum ponit glos. mag. in. ver. planè pro fallentia: sed intellige modo, quo dixi & tunc cōstabit in quo
10 stat fallētia. † Et breuiter recolligēdo dicas q̄ octo requirūtur d
ad hoc, vt deferatur iuramētum [d] in litē, quod est affectionis. Primò q̄ sit talis res in quam cadat affectio: vt §. eo. l. numis. & etiam in factis licet ibi nō videať cadere affectio, vt l. iiij. §. j. & ibi not. §. fi. regū. Secundò requiritur q̄ actio sit bonæfidei, vel arbitraria. Tertiò q̄ sit directa non cōtraria: vt hic in gl. super verbo [bonę fidei:] supple, nisi in tali cōtraria ageretur de fide rupta: vt not. j. de pigno. actio. l. si pignoris. §. si post. Quartò requiritur q̄ agatur tale quid, ad quod possit precisè compelli: secus si liberaretur præstādo interesse, vt in actione ex empto, quando videtur non habere facultatem rei restituendæ vel tradendæ: vt l. j. in princi. j. de act. emp. & hic in eadē glos. super verb. [bonę fidei.] secus si haberet facultatem: quia tunc posset precisè compelli, secūdum Doc. hic. & not. in d. l j. tenemenți perpetuò. Quartò requiritur quòd interuenerit dolus commissus in desinēdo possidere & hoc sufficit in bonæfidei, vel in arbitrarijs, vel in non parendo iudici, & hoc in quibuscunq; actionibus: secus si in neutro istorū, licet interuenerit à principio, nisi in casu quē. §. posui. hoc etiā fallit in actione tutelæ in qua propter culpā pōt deferri vt hic in glo. quę incipit: [propter leuē.] circa fi. Sextò requritur, q̄ sit dñs litis ille, q̄ petit sibi deferri vel quasi dñs: vt j. eo. l. videam. §. j. Septimò, q̄ sit pubes: aliàs secus: vt d. §. j. Octauò & vltimò, q̄ agat iure ac-
11 tionis: sec[c] si iudicis officio: vt d. l. harū. j. si serui. vēdi. † Quid autē veniat in tali iuramētor dic, q̄ sola æstimatio rei secūdum affectionē iurantis: non autē cætera dāna: ita videtur probare
12 Bartol. in l. j. §. de alie. iudi. † Quantū verò ad iuramentum in

¶ Si autē esset peremptа. Adde in ✠ posito quę ponit dñs Alexā. de imo. i cōsi. vij. col. ij. ver. & q̄ prædicta. in. j. vol. vbi. q̄ quando agit contra tertiū ad exhibendū scripturā in qua agēs prætēdit interesse. si tertius ipsam scripturā non exhibet, vel suo iuramento probet se ēdidisse cōtra ipsum nō iuratur in litē. Cur.

¶ Super vera æstimatiōe. intellige hoc verū, siue dol[b] fuerit cōmissus cū violētia siue sine violentia, vel maleficio. & ita pulchrè declarat Alexā. de imo. in cōsi. ciij. col. iij. ver. et si dubitať in j. volu. & sentit Paul. in fi. ver. quātum verò ad iuramentum veritatis. Cur.

¶ Quod officiū. Adde eūdē Pau. in d. §. cū autē. & Flo. de sancto Pe. i d. l. & harū. Cur.

¶ Requisita vt deferatur iuramentum in litem affectionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a litē,quod est veritatis,[a] videntur duo sufficere scilicet dolus rei ēt cōmissus dum taxat à principio obligatiōis cōtractæ,licet non sit cōmissus in desinēdo possidere,vel in nō parēdo iudici.vt l.si qñ.C.vñ vi.& etiā mora rei,quæ potest dici dolus, vel lata culpa:vt in fi.huius legis.Et difficultas probationis:quia res non extat vel non apparet,ita,q̄ ponit subijci oculis iudicis:vt hic in fi.est casus no.in d.l.si quando.& ita debet suppleri gl.fi.in l.numi.s. eo. † Et ex.h.d.Inno.in c.fi.extra q̄ met. cau.q̄ si aliquis hospes dederit vallisiā [b] clausam suo hospitatori:deinde reddatur aperta, & ille dicat aliquas res sibi ablatas stabitur iuramento ipsius:quia hospitator est in dolo vel fuit,aperiēdo vallisiam, & res nō apparet per illud.c.& per.d.l.si quando.& per istū tex.quā opi.ibi videtur sequi Bar.sed in l.j.ff.fur.aduer. nau.videtur aliter dicere, q̄ sit necesse probare dolū:aliter dic vt ibi. †Vltimò not. glo.quæ incipit, [scilicet propter leuem.] quæ semper allegatur,q̄ lata culpa [c] non semp æquiparatur dolo scilicet in pœnis personalibus,certè glosſ.in l.in lege.ad legem Cornel.ff.de sica.largius loquitur quā in pœnis criminalibus,vt sunt etiam pecuniariæ quando veniunt applicādæ fisco:vt not.in l.agraria.de termi.mo.et in l.qui sepulchra.de sepul.viol.de isto passu vide per Bar.in l.j.si quis testa.lib.esse iust.fu.& l.quod Nerua.ff.depos.cætera dic,vt hic habetur in glosſ.quæ per prædicta remanent expeditæ.& etiam per Bartol.qui quædam alia declarat,quæ sunt leuia respectu prædictorum.

a ☞ Iurans rem ualere centum taxatiuè,cùm ualeat plus quòd sit periurus?
b Si agitur ciuiliter ad pœnam,potest iurari in litem veritatis propter contumaciā rei: & difficultatem probationis:& an posit iurari secundum affectionem? num. 4.

LEX IX.

1 CVm furti. †Qui iurat rē valere centū, cum valeat plus,non est periurus,licet non dicat plus &.h.d.facit.l.si communem.§.si cui. quēad.seruit.amit.Et vide quod ibi not.in glo.super ver. [plus.] & potest poni casus duobus modis scilicet q̄ agebatur actione furti,ad pœnā dupli,vel quadrupli:& nō apparebat res subtracta:vnde oportebat scire quantū valebat, ad hoc vt sciretur,quid esset duplandū vel quadruplādū:certè potest probari æstimatio rei per iuramentū in litē, quod est ve-
2 ritatis propter dolum rei cōmissum à principio. † Si ergo iurat,q̄ valebat centū licet valeat plus,nō expedit, q̄ dicat plus, nec subintelligitur dictio taxatiua:ita intelligitur hic:si enim subintelligeret, esset periurus, facit quod dicit in l.rogasti.§. si tibi s.si certū pet.& isto modo ponit casum glo.in l.in actio-
3 nibus.§.fin.glosſ.magnæ.† sic ergo istud iuramentum in litem, quod est veritatis,propter rei contumaciam, & difficultatem probationis, non solùm potest deferri pro cōsequenda vera æstimatione:sed etiam pro consequenda pœna,secūdum
4 æstimationem rei vt in hac.l.& dicit glosſ. † non sic debere deferri si ageretur de pœna applicanda fisco, etiam pecuniaria,& sic criminaliter.secundum Bartol.quia in criminalibus requiruntur probationes luce clariores.C.de probat.l.sciant. vnde sicut non defertur iuramentum ad supplendam probationem,secundum dispositionem.l.in bonæfidei.C.de iureiuran.ita & multominus ad ipsam totaliter faciēdam etiam contra dolosum.Potest etiam poni hic casus,quòd agebatur condictione furtiua pro ipsa re:& tunc potest intelligi tam de iuramento affectionis, quàm etiam veritatis. De primo,quando dolo desijt possidere:nam quia dolus interuenit à principio obligationis contractæ: puto istam condictionem posse dici arbitrariam:sicut est actio de dolo, & quod met.cau.licet hic glosſ.dicat contrarium:sed non video rationem diuersitatis, si ergo postea interueniat alius dolus in desinendo possidere debet posse iurari de affectione,sicut in actione de dolo: & multò magis si committeretur in non parendo iudici.Si autem in neutro istorum committeretur dolus, tunc propter solum dolum à principio commissum,non defertur iuramētum affectionis, sed veritatis:sic perempta:vel non apparente.l.in actionibus.in fin.quia fur semper est in mora.

LEX X.

1 IN instrumentis. † In actione ad exhibendum,semper defertur iuramentum in litem,super interesse singulari.hoc dicit.
2 ☞ Iuramentum in litem, qualiter dicatur necessarium?

LEX XI.

1 DEperiurio. †Iuramentum in litē non retractatur sine magna causa.hoc dicit.Sed contrà,quia potest iudex non sequi.Solutio: aliud est q̄ iudex nolit sequi:aliud quòd tractetur de
2 periurio.† Et nota,q̄ istud iuramentum dicitur necessarium. & glosſa subijcit,quia reus cogitur subire, velit,nolit,si iudex defert. Sed Bart.videtur dicere contrarium.q̄ potest probare per testes, si vult:vt l.semper.§.hoc interdicto.ff.quod vi aut clam.Dicitur autem necessarium necessitate causatiua, quando deficiūt aliæ probationes:quia si vult obtinere.necesse habet petere iuramentum,si est casus,in quo debeat deferri.

De condictione causa data causa non secuta. Rubrica.

Super rubrica iuris cōsultus tractacturus de actionibus orientibus ex cōtractibus,præmittit de orientibus ex quasi contractibus, vt sunt condictiones, per quas non agitur vt cōtractus impleatur:sed potius vt dissoluat, vel distrahatur:& iste distractus est quasi contractus,& oriuntur extra id quod agitur à principio:vt l.si is,in fine.ff.cōmoda.& in hoc titulo cum sequenti tractatur,quando aliquid fuit datū ob causam de futuro,pro quo repetendo datur cōdictio ob causam, si non fuit causa secuta vt in hoc titulo,vel condictio ob turpem causam etiā si fuerit secuta, si versabatur turpitudo ex parte recipientis duntaxat,vt in titulo sequenti.titulus verò de cōdictio.indebi. condictio sine causa loquuntur quando aliquid fuit datum ob causam de præterito,falsam, vel nullam, vel annullatam, quæ magis propriè dicitur causa, quàm illa de futuro:vt in l.domus de condictio.indebi.& ibi notatur titulus autē de condictione furtiua loquitur de condictione quę non cōpetit propter aliquod datū,sed propter subtractū:& istæ sunt ordinariæ cōdictiones.& in primis præsupponit dominium trāslatum:aliàs non dicerentur condictiones, quia sunt actiones personales,& competunt ad dandum,seu recuperandū dominium.In condictione verò furtiua non præsupponitur dominium translatū. Sunt duæ aliæ cōdictiones ordinariæ:scilicet triticaria:& condictio ex lege:ideo iste est longus tractatus.

LEX I.

1 SI ob rem. †Causa secuta,cessat condictio ob causam.hoc dicit:sed nō cessat condictio ob turpem causam, si fuit datum ob illam,& versatur turpitudo ex parte recipientis tantum. & hoc vult iste text.cum glosſ.
2 ☞ Condictio ob causam competit,etiam si dedi tibi ob causam de futuro implendam per me quam postea implere nolui.
3 Qui recipit aliquid ob causam implendam, non potest pœnitere, & potest compelli ut impleat per actionem præscriptis verbis.
4 Datum tibi ob causam implendam per tertium,si non impleatur,uelut si aliquid contingat & illud non euenerit,potest repeti per condictionem ob causam.
5 Quando do tibi ob causam per te implendam, quòd ille sit contractus innominatus, & in alijs dicatur simplex donatio ob causam cuius sit effectus? & numero 6.
6 Actio præscriptis uerbis datur etiam ad interesse,quando non impletur.
7 Condictio ob causam non oritur ex contractu innominato,ut contractus impleatur, sed ut dissoluatur.
8 Implens condictionē sub qua est institutus,nō censetur propter hoc hæreditatē adire.
9 Si do tibi ob causam de futuro, quam scio esse impossibilem, & non posse sequi, quod uideor simpliciter donare,nec possum repetere.
10 Quando soluitur ob causam,qualiter dicatur causa tacita inesse de uoluntate utriusque partis,& numero 11.
11 Soluens simpliciter non expressa causa quando non posit solutum repetere.

1 §. Sed si parendi. †Non secuta cā ob quā datur cōdictio ob causam,etiā si illa causa nō fuit expressa:sed ab vtraq̄ parte tacitè intellecta. Itē etiam si erat implenda per dantē,siue implere noluerit, siue non potuerit,nisi sciuerit ipsam fore impossibilem:quia tunc repetit.
2 hoc dicit,cū l.sequenti. † Nota plura primò.quia ista condictio competit,etiā si dedi tibi ob causam de futuro implēdam per me, quam postea implere nolui. Videbatur contrarium:

nam

nam quādo dedi ob causam per te implendā,si nō imples, dictat æquitas vt mihi restituas:sed quando ob causam implendā per me,puta vt possem consequi hæreditatē, vel legatū,relictam vel relictū sub conditione:si tibi dedero decem, & dedi causa implendæ cōditionis:si posteà volo hęreditatē,vel legatum:q̄ sic stat per me:& videtur q̄ non habeatur pro impleta.
3 Sed †contrariū est verū, quia non sum tibi in aliquo obligatus.& ideo possum pœnitere:nā si tibi dedissem ob cām per te implēdā, & ante quàm impleas,re oīno integra me pœniteat: possum repetere:vt ff.eo.l.si pecuniā.& hoc ratione prædicta, qa nō sum tibi obligatus:sed tu es obligatus mihi postquā recepisti:ideò pœnitere nō posses:sed possum te cōpellere,si volo,vt impleas per actionē præscriptis verbis: vt §.de pact.l.iu-
4 risgentiū. † & ideò puto,q̄ habet etiā locū ista cōdictio,si do tibi ob causam implendā per tertiū,& nō impleatur:vel si do, vt aliquid contingat,& illud non euenerit:vt ff.de dona.causa
5 mor.l.senatus.ver. [nec dubitauerūt Cassiani.] † Aduertendū tamē,quia quādo do tibi ob causam per te implendam, ille est cōtractus innominatus:sed in alijs casibus dicitur simplex
6 donatio ob cām.† Et effectus est magnus:quia in primo casu recipiens obligat danti ad implendā causam: & pōt ad illā cōpelli,per actionē præscriptis verbis,vt dixi:quæ actio etiā datur ad interesse:quia nō impletur:vt l.naturalis.ff.de præscrip. ver.& ista dicit oriri ex cōtractu.Sed cōtrà dans non est obligatus recipienti,ad perseuerandū in datione:ideo pōt pœnitere re integra,& cōpetit cōdictio ob causam ex capite pœnitētiæ:& idē si cām nolles implere,& vellē potius repetere datū,
7 quā te cōpellere ad implendū:† & ista cōdictio non oritur ex
8 cōtractu innominato:quia nō datur, vt cōtractus impleat, sed vt dissoluat:& de hoc loquit totus iste titulus. †Secūdò no.q̄ ille qui implet cōditionē sub qua est institutus nō censet propter hoc hæreditatē adire:quia tunc nō posset posteà repudiare:cuius cōtrariū hic dicitur:sed solū aperire viā,vt adire possit.nec obst.l.iā nō dubitari.§.fi.de hære.instī.de qua glosſ.opponit,& nō bene soluit:quia ibi fuit institutus sub cōditiōe,si voluerit:quo casu si dicit se velle,censet adire, vel se immiscere:qa per eūdē modū implet cōditio, per quē inducit aditio:secus qñ est cōstitutus sub aliqua extrinseca cōditione,vt hic est casus,qui semp allegatur.Si tamen talis institutus erat de suis, licet ante impedimentū nō esset hæres,nec effectu,nec nocte,tamē statim cum implet efficit hæres saltē nomine ūcut si fuisset purè institutus,postquā est institutio purificata, nō tñ cū effectu.ita loquitur.l.cōditionibus pupillus.de condi.et demonst.
9 † Tertiò no.super verbo,[sine scelere.] vnà cū glo.q̄ si do tibi ob aliquā cām de futuro, quā scio esse impossibilē & nō posse sequi videor simpliciter donare,& non possum repetere tunc ergo habet locū repetitio, qñ erat possibilis vel si non erat tñ
10 ignorabā,& sic intelligit.l.iij.§.liber homo.dic vt ibi. †Quæro,qualiter dicatur cā tacitè inesse de volūtate vtriusq̄ partis? Respōdeo,q̄ illa nō exprimitur specialiter, tamē exprimitur aliquid aliud,ex quo illud pōt cōprehēdi:vt si dixi, soluo tibi decē causa implendi cōditionē mihi appositā in institutione, vel legato:nā ex hoc apparet,q̄ solui vt hæreditatē, vel legatū possem cōsequi.& ista est causa tacita,ob quā principaliter solui. † Quid autē,si nihil exprimeretur sed simpliciter soluerē?
11 videtur q̄ tūc non possum repetere per.l.repetēdi.C.eod.quia nihil est expressum ex quo tu possis intelligere,q̄ soluerim ob aliquam causam de futuro, licet illam haberē in mente. Vnde potes credere,q̄ tibi donē:& causa in mente retenta non prodest. Breuiter contrarium videtur si reuera suberat causa soluendi:quia etiā institutus sub cōditione, si darem tibi decem, licet tu hoc ignorares, vt potius inspiciatur veritas, quam tua opin.qui tractas de lucro captādo:sed si nō suberat in rei veritate,sed ergo in mente fingebā in eam:quia tradidi hac intentione,vt debeas me in aliquo remunerare,et nō expresè tunc licet illa causa in mente retēta possit probari:quia ante quàm traderem, fortè hoc dixi in præsentia testium, non proderit mihi:ita intelligo.l.repetendi.& patet expresè infrà l.proxima.§.si quis quasi.versiculo quanquàm.

a ☞ In contractibus nominatis,non habet locum condictio ob causam.
b Si dedi tibi ne me coram iudice cōueniat:an cauere debeas de non eundo ad iudicem? ne ponim datum repetere per condictionem ob causam.

4 Datum ob causam in contractu transactionis,non potest ex capite pœnitentiæ repeti re integra:licet secus sit in alijs contractibus innominatis.
5 Si dedi tibi aliquid,ne uadas Romam,non dicitur res integra,quando ex eo q. non iuisti,passus fuisses aliquod damnum.
6 Licet tunc non possim repetere datum, an saltem possim te compellere ad cauendum de non eundo.& dicitur,q. non.
7 Cautio Mutiana an habeat locum in contractibus,q. præstetur per uolentem agere.

LEX III.

1 DEdi tibi pe. †Si do tibi,ne me conuenias cora iudice, videtur quædā transactio: & ideo quouscq̄ me conuenis,nō possum petere datū,licet non caueas de nō conueniendo,nisi dedissem expressè,ob
2 hanc cām,vt caueres.h.d.vsq̄ ibi:[idē erit.]†In text.ibi:[quasi decidi.]vult dicere q̄ ex ista conuentione resultat contractus transactionis,quia facta est,vt lis quæ sperabatur moueri,tolleretur:quia contractus transactionis dicitur cōtractus innominatus:quia retinet nomen generis:vt dixi in l.ij §. de iureiuran.& sic si nō seruantur promissa,locū habet in eo condictio ob cām.Sic in alijs cōtractibus innominatis:secus in nomina
3 tis,in quibus cessat dicta cōdictio:vt no.ff.eo.l.fi.†In casu autē huius legis,videbat q̄ si recipiēs caueat de nō eundo ad iudicem,tanq̄ causa nō impleta,locū haberet condictio: quia ista causa negatiua non pōt perfectè impleri,nisi mediante cautione de nō eundo.Nam licet hodie nō vadas,potes ire cras: sed si caues de non eundo,dicitur perfectè impleta,sicut in condictione negatiua:vt l.Mutianæ.de condi.& demon.sed breuiter,quantum ad hoc,vt possis defendere,et excipere aduersus me repetentem,nō requiritur ista perfecta impletio: sed sufficit q̄ impleas quantū est in te:quia non vadis ad iudicē,& hoc vult iste tex.no.Sed si aliquid esset tibi promissum,si non ires, vel vt non ires ad iudicē,velles illud petere non sufficeret,nisi etiam caueres de non eundo,& ita loquitur contrarium. tenementi:quia per hoc declaratur intentio huius textus.Et ita videtur in qua cunq̄ datione facta ob aliquā causam negatiuam licet ex illa non resultaret contractus transactionis, vt si dedi ne vadas Romā:quia quouscq̄ nōvadis,nō possum repetere ex
4 capite q̄ causa nō impleta,licet nō caueas, de nō eundo.† Sed in alio non est differentia: quia in casu huius legis vbi resultat transactio,non possum etiā repetere ex capite pœnitētiæ quæ nō habet locū in cōtractu transactionis re integra, etiā fauore minuendarū litiū,vt C.de transa.l.cuis. & hic in gl.ij.licet secus in alijs cōtractibus innominatis vt ff.eo.l.si pecunia & ff.ea.
5 l.§.sed si tibi.ibi.dū dicit [nisi pœniteat.]†Ii ergo ex tali datione non resultaret transactio:vt si dedi tibi ne Romā vadas, licet non possim repetere tanquā causa nō impleta quouscq̄ non vadis,possem tñ repetere ex capite pœnitentiæ:quia ab isto pacto reintegra possum recedere per pœnitentiā nisi ex eo q. nō iuisti hucusq̄,aliquod damnum fuisses consecutus: quia tunc non diceretur res integra:vnde nō possem pœnitere nisi te cō
6 seruarem indemnem:vt ff.eo.l.si pecuniam.† Quæro,licet non possem à te repetere datum, nec ex capite pœnitentiæ nec ex eo q̄ causa non sit impleta,vt hic in tex.& gl.an saltem possim te compellere ad cauendū de non eundo? videtur q̄ sic, per l. in omnibus §.de iudi.gl.tenet hic contrariū, & bene:tamē nō per bonam rationē:quia dicit,q̄ illa loquitur in dandis; hęc in faciendis.Istud nihil est.Dic ergo,q̄ illa loquitur quādo esses mihi obligatus ad aliquid dandum,vel faciēdum in diem vel sub conditione & post obligationem contractam superuenit aliqua causa suspiciōis,quia incipis labi facultatibus: vnde qa nō sum securus,q̄ aduenīēte die,vel cōditione,facies: possum implorare iudicis officium ex æquitate illius legis:& l.si creditor.de priuilegi.cred.vt cōpellaris cauere cū fideiussore: aliàs non esset mihi cautum aduersus suspicionem,pluſquā priusi autem causa non superuenerit de nouo,imputandum esset mihi quare tecum contraxi,si eras pauper:vt l.qui bona.§.de illo de dā.infec.& l.si is à quo.in fi. vt leg.no.caue.& cessaret æquitas illarum legum.Sed in casu nostro cessant illa, quæ requiruntur,quando dedi,ne me conuenires. Primò enim, non es obligatus in diem,vel sub conditione ad non conueniendum: sed purè,& in perpetuum.Item aduersum te sum securus, saltem de iure,licet non de facto,absque eo q̄ aliter caueas: licet enim de facto possis me conuenire,ego tamen de iure possum

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Et illa vera. Adde tu q̃ imò cõis & vera opi. eſt cũ gl. hic, vt per doc. hic & l. mutianæ cautiõi. ſ. de cõdi. & demonſt. & ibi vide dñm meũ Sozi. in iñ. colũ. vbi quãdo in cõtractibus cõditionalibus, & quando in cõtractibus modalibus.

te exceptione repellere: vnde nõ eſt mihi neceſſaria alia cautio vt l. j. §. ſi debitori. vt leg. no. caue. Itẽ hic nõ ſuperuenit aliqua cauſa de nouo, imò eadẽ cauſa ſubeſt tempore quo dedi, quæ nunc ſubeſt: nam etiã tunc ſciebam vel ſcire poteram q̃ licet non conuenires me vno tempore, poſſes alio tempore de facto me cõuenire: vnde imputeẽ mihi quãdo dedi, q̃ non dixi expreſsè, vt deberes cauere. † Item not. in iſta eadẽ gloſ. in fine, quæ tenet, q̃ cautio Mutiana non habet locum in contractibus. Contrarium verò no. in l. j. C. de

a pactis. & l. ſiue apud acta. C. de trãſactionibus. & illa vera [a]. & ad iſtum textũ reſpõde, vt dixi. Nam cautio Mutiana præſtatur per volentẽ agere: & ſic non extorquetur ab inuito. Non autẽ per volentẽ excipere: quia tunc extorqueretur ab inuito ſaltem per indirectum: quia tenetur reſtituere ſi non caueret.

2 ☞ *Qui recepit aliquid ut ſeruum manumitteret ad certum diem: ſi ſuſticio ſuperueniat, poteſt compelli ad cauendum cum fideiuſſione.*

1 §. Idem erit etſi. † Licet recipiens nõ caueat de implẽdo cauſam, nõ tamẽ locũ habet repetitio niſi datũ eſſet ob hanc cauſam, vt caueret. h. d. Et differt à principio. l. quia ibi fuit datum ob cauſam negatiuam, vt

2 aliquid nõ faceres: hic ob affirmatiuã, vt aliquid faceres. † Itẽ ibi reſultat cõtractus, tranſactionis, in quo non habet locum pœnitẽtia, hic non: et ideo hoc licet nõ poſsit repeti ex capite defectus cauſæ, & tanquã cauſa nõ impleta, ſi nõ fuit expreſsè dictũ, vt caueres, poteſt tamẽ cõpetere repetitio ex capite pœnitentiæ re integra: vt j. proxi. §. ibi, niſi pœniteat. Item in præcedenti §. ille qui dedit, erat ſecurus per exceptionem: hic non erat ſecurus, quòd adueniente tempore recipiens manumitte ret ſeruum: & ideo nõ poſsit repetere datũ ex cauſa nõ impleta: ſi tñ receperat, vt manumitteret ad certũ diẽ, & ſuſpitio ſuperueniret, poſſet cõpelli ad cauendũ cum fideiuſſore per l. in oĩbus. Sed ſi recepit ſimpliciter, vt manumitteret: quia tũc põt agi ſtatim vt manumittatur, non põt agi vt caueat: vt no. j. eo. ſimpliciter. & ſ. de vſufru. earum rerum. l. hoc ſenatus. §. j.

2 ☞ *Qui recepit aliquid ob cauſam implendam quando dicatur in mora, & quando cauſa dicatur defecta. & nu. 3.*

3 *Forma libelli quando agitur condictione ob cauſam.*

4 *Si dedi tibi decẽ, ut ſeruum tuũ manumittas intra certũ tempus, eo tẽpore tranſacto non efficitur liber, & poſſum datum repetere. & nu. 5.*

5 *Seruus tibi datus ut ipſum intra certum tempus manumittas eo tempore tranſacto efficitur liber.*

6 *Si ante moram recipientis ob cauſam implendam, caſu fortuito deſinit cauſa poſſe impleri quando non habeat locum repetitio, nec ex capite defectus cauſæ, nec ex capite pœnitentiæ.*

7 *Quòd eo caſu, quo ſi dediſſem ut manumitteres, mortuo ſeruo poſſem retinere datũ, & nõ daretur mihi repetitio eo caſu, non dedi, ſed promiſi, poßis agere ut dem.*

8 *Actio præſcriptis verbis cum ſit perſonalis, poteſt dici condictio. & quid ſi interuenit ſtipulatio.*

1 §. Sed ſi tibi. † Si recipiens eſt in mora implendi cauſam, ſtatim oritur cõdictio ob cauſam ex capite cauſę nõ impletę etiã ſi adhuc poſsit impleri vel etiã nõ poſsit. hoc primò. Sed ſi adhuc eſt in mora nõ oritur cõdictio ex illo capite. ſed ſi nõ res eſt integra, & dantẽ pœniteat, bene põt oriri ex capite pœnitẽtiæ. hoc ſecundò. Iſtud tñ eſt verũ, ſi cauſa poterat adhuc impleri: ſed ſi deſierat impleri poſſe, tunc etiã ex capite pœnitentię nõ ſemp habet locũ condictio: quinimò etiã ſi non fuerit datũ, ſed promiſſum cõpetit actio, vt detur eo caſu quo ſi fuiſſet datũ cõpeteret retẽtio. h. d. vſq; ad §. ſed ſi liber homo. iſte tex. difficilis. et ſ. tract auit, an cõpetat cõdictio ad repetendũ, ex eo quia nõ caueẽ de implẽdo cauſam:

2 hic tractat quãdo cõpetat ex eo q̃ cauſa nõ ſit impleta: † nam non dicitur nõ impleta, niſi poſtquã recipiens fuit in mora implendi: vt hic patet, quod eſt no. et ex tunc oritur cõdictio, nec reſoluetur, licet poſt morã recipiens cauſam impleret. ita not. j. tit. j. in l. j. in glo. ſuper verbo, [non eſt.] tunc autẽ dicitur eſſe in mora, quando dedi vt aliquid faceres intra certũ tẽpus, & tẽpus eſt iam lapſum intra quod potuit, & non fecit. Si autem ſimpliciter vt faceret, tunc eſt in mora ſine dubio, cũ interpellatus non fecit. Poteſt etiã dici, q̃ ſine aliqua interpellatione, eoipſo q̃ recepit ſimpliciter vt faceret, tenetur facere, cum primum poteſt: aliàs dicitur eſſe in mora, ſicut venditor cũ precium recipit, dicit in mora quo ad fructus: vt l. curabit. de act.

3 emp. † Ante vero quàm prętereat tẽpus intra quod facere debet, nõ dicitur in mora, & poteſt dans pœnitere re integra, & ex illo capite repetere. Sic ergo videat qualiter agit: quia ſi ageret ex eo q̃ cauſa nõ eſt impleta, ſuccũberet, quia inepte ageret quouſq̃ põt impleri, non eſt in mora vt hic & l. nõ oẽs. ver. cũ & pecunias. §. ſi cer. pet. ſed ſi dicat, ſe agere: quia ipſum pœnitet, & recedere intendit ab iſto cõtractu tunc agit aptè. hoc tamẽ verũ ſi cauſa adhuc poterat impleri: quia dedi vt ſeruum manumitteres: & ſeruus viuit. Si autem mortuus eſt, ſi quidẽ poſt moram: adhuc datur mihi cõdictio ex cauſa nõ impleta, quæ nõ reſoluit, ex eo q̃ deſinit poſſe impleri, poſtquã ſemel eſt nata: aut antequã eſſes in mora, & tũc nõ erat nata, nec amplius nasci poteſt ſuper eo quod impoſsibile eſt facere. Sed an tunc poſsim repetere ex capite pœnitentiæ? quidã dixerunt, q̃ ſic, pro quibus videtur caſus ĩ. eo. l. ſi. in gl. in ver. & ideo gl. hic vult cõtrariũ. & ita intelligit iſtum text. q̃ tunc nõ habeat locũ pœnitẽtia. ſed ad iſtũ tex. nõ reſpõdet, nec allegat. Vnde intellige gl. ſanè ſecundũ diſtinctionẽ l. ſi pecuniã. ante ſi. ĩ. eo. ver. ſed vbi accepit. Quid autẽ ſi nõ recepiſſes à me, vt manumitteres illũ ſeruũ, quẽ diſtraxiſſes, & ſic pretiũ fuiſſes lucrat? & quia recepiſti, non diſtraxiſti, & tunc remaneas in dãno ex iſto cõtractu? nõ poſſum pœnitere, quinimò ſi non ſoluiſſem, ſed promiſiſſem, poſſes agere vt ſoluerẽ ipſo mortuo actione præſcriptis verbis, vel certi cõdictione, ſi manumiſiſſes: & ſic eſt mirabile q̃ cauſa tunc haberetur ꝑ impleta quantũ ad retinendũ & quãtũ ad agendũ, licet impleta nõ ſit: & hoc vult iſte tex. cũ gl. maximè in gl. ſuper verbo, [defuncto.] quæ hoc declarat. Sed ſi nõ fuiſſes diſtracturus, haberet tunc locũ pœnitẽtia hoc caſu: & ita debet intelligi l. ſi. in ver. & ideo. ĩ. eo. & primò loquitur, qñ dedi ſimpliciter, vt manumitteres vſque ibi, [ſed ſi.] in ſecũdo, qñ vt manumitteres intra certũ tẽpus, et iſta ſubdiuidit: quia loquitur qñ manumiſsio põt adhuc fieri: quia ſeruus viuit vſq; ibi, [ſed ſi Stichus.] ſecũdò qñ nõ põt cõſequi quia mortuus eſt: & iſta etiã ſubdiuidit: quia primò loquit an poſsit retinere datũ vſq; ibi, [quinimò.] ſecundò, an ſi nõ eſſet datũ, ſed promiſſum, an illud poſſem petere? no. tria. Primò q̃ tunc dicitur cauſa defecta, qñ recipiens eſt in mora implendi, licet naturaliter nõ ſit defecta: quia põt adhuc impleri ſed nõ prodeſt implementũ factũ poſt morã: vt ſ. dixi. Si autẽ nõ eſt mora, licet naturaliter deſierit poſſe impleri, non dicitur defecta. Plus ergo operatur mora, quã operetur natura quantũ ad defectũ cauſæ: & ſic plus attendit cauſa accidentalis, quã naturalis. Regulariter ecõuerſo: vt in l. qui habet. §. ſi pupillus. ĩ. de

4 tute. † Itẽ no. q̃ ſi dedi tibi decẽ vt ſeruum tuũ manumittas intra certũ tẽpus, tranſacto certo tẽpore non efficitur liber: ideo poſſum repetere datũ. Sed cõtra de l. ſi pecuniã. §. ſi ſeruum. in fi. ĩ. eo. † Sol. ibi loquitur, qñ dedi ſeruũ meum vt manumittas ipſum intra certum tẽpus: tunc eñ bene efficitur liber per l. & ceſſat repetitio, quia lex ſupplet factũ tuũ. Si autẽ dedi decem, vt manumitteres ſeruũ tuum, & tunc aut dedi ex cauſa emptionis: & idẽ, quia cenſetur mihi datus & poſtea à me ad te profectus: aut nõ apparet: & tunc ſi pretiũ æquiualet, videor ex illa cauſa dediſſe per ea quę no. in l. ſemp in ſtipulationib⁹. de reg. iur. & in iſtis caſibus loquit. l. ſi is. C. ſi mã. ita fue. alie. aut non æquiualet pretiũ: & tũc nõ eſt cõtractus emptionis, ſed innominatus, do, vt facias: & non videor dediſſe ſeruum meum, vt manumittas, ſed ſolum decem: & habet locum iſte textus, & vt nõ efficiatur liber: & iſto modo declara gloſ. hic, q̃ incipit,

6 ex hoc. † Item not. hic tertio quòd quando ante moram recipientis caſu fortuito deſinit cauſa poſſe impleri, non habet locum repetitio, nec ex capite defectus cauſæ: quia ille non inducitur niſi ratione moræ, & ipſe non eſt in mora, nec poteſt cõſtitui: nec ex capite pœnitentię, vt hic in tex. cũ gl. q̃ incipit, niſi pœniteã. ſimile habeẽ in l. penul. C. eo. ſed pleni⁹ circa hũc artic. dic: aut dedi ob cauſam de futuro que veniebat implẽda per me, aut ob illam quæ per te. Primo caſu locum habet repetitio qualitercunq; deſinit cauſa poſſe impleri: vt ſupra. l. j. §. j. cum l. ſeq. & hoc idem ſentit in d. l. penult. à contrario ſenſu: aut veniebat implenda per te: & tunc aut caſus cõtingit in perſonã meã, puta dedi medico, vt me curaret de aliqua infirmitate

mitate: poſteà ex alia cauſa mortuus ſum ita q̃ nec potuit me curare: ceſſat repetitio. indiſtinctè: vt in d. l. penul. ſecundũ intellectũ gl. ſicut qñ caſu contingit in perſonã conductoris operarũ quominus operæ præſtẽtur: vt ĩ. loca. l. qui operis. Aut caſus contingit ex parte recipientis vel rei ſuæ: & tunc aut ipſe remaneret in damno ex illo contractu ſi concederetur repetitio & tunc nõ conceditur ita debet intelligi iſte tex. iuncta. l. ſi pecuniã. in §. fi. ĩ. eo. aut nõ remaneret in dãno, ex iſto contractu quia eodẽ modo dãnum illud fuiſſet paſſurus, etiã ſi ipſe cõtractus nõ fuiſſet celebratus: & tũc caſus conueniens in perſonã recipientis, vel rei ſuæ debet ſibi nocere: & competit repetitio ex capite pœnitentiæ: vt d. l. ſi pecuniã. §. fi. & l. fi. verſi. & ideo prædicta intellige qñ dedi, vt aliquid faceres: tũc indiſtinctè ſi non facis etiã propter caſum fortuitũ, & ſine mora, & ex quacunq; parte caſus cõtingit, datur repetitio propter naturã conditionis: hoc ſentit gl. C. eo. l. ſi milite. in fi. & Pet. & Cy. etiã. h.

7 d. in d. l. pe. † Vltimò no. in verſi. quinimò. q̃ eo caſu quo ſi dediſſem vt manumitteres, mortuo ſeruo poſſes retinere datũ, et non daretur mihi repetitio eo caſu ſi nõ dedi, ſed promiſi, potes agere, vt dem: & dicit tex. q̃ datur tibi condictio. Sed contra, quia cõdictio ob cauſam nõ datur vt impleantur promiſſa, ſed vt repetantur data. Cũ enim agitur vt promiſſa implean tur, agitur ex contractu: & ita hic habetur dum dicit, [actione

8 quæ ex contractu naſcitur.] † Sed condictio ob cauſam nõ naſcitur ex contractu ſed ex diſtractu & extra id, q̃ agit. Timore huius gl. hic quæ incipit, [ſi loquit.] fatetur cõtrariũ, q̃ hoc nõ debet intelligi de cõdictione ob cauſam, ſed de cer. cõdi. generali, vel de actione præſcriptis verbis, quæ cũ ſit perſonalis, dicitur condictio, & oritur ex contractu, & datur vt contractus impleatur. hoc verũ, ſi nõ interuenit ſtipulatio: tunc enim non erit contractus innominatus, & non daretur actio præſcriptis verbis: ſed certi cõdictio generalis dũtaxat, quia ſtipulatio eſt contractus nominatus: vt no. ĩ. ea. l. Sed adhuc op. tenendo, q̃ nõ interuenit ſtipulatio, q̃ nec cõpetat certi cõdictio generalis, nec actio præſcriptis verbis: quia iſte ex parte tua fuit contractus, facio vt des, ex quo datur de dolo actio quæ cũ alia nõ concurrit, vt C. de dolo. l. cũ proponas. & ĩ. de præſcrip. verb. l. naturalis. §. q̃ ſi faciam. gl. hic dicit, q̃ fuit, do vt facias: quia in cœptum fuit à dando. hæc eſt truffa: quia non fit denominatio à modo contrahendi, vel à modo implẽdi: ſed ab illa parte: qui primò incepit cõtrahere, vel implere: imò ex parte illius, qui debet dare, dicitur, do vt facias: & ex parte illius qui recepit, dicitur, facio vt des. Dic ergo q̃ aut ille qui fecit, vel pro faciente habetur, vult agere pro obſeruantia contractus: & tunc põt agere actione præſcriptis verbis, vt hic ſecundũ prędecentẽ intellectũ: aut vult agere ad repetitionẽ eius quod fecit: & tunc ſi factũ non eſt repetibile, vt quia dedit libertum, qui non poteſt reuocari: & tunc loco condictionis ob cauſam quæ dareẽ danti, ſi recipiens non faceret, datur facienti actio de dolo contra illum qui non dat in qua venit intereſſe, quatenus intereſt ſua ſe non manumiſiſſe: & ita loquuntur leges contrariæ. Sed ſi factum eſſet repetibile, daretur condictio ob cauſam. & ita intelligit Bar. iſtam materiam. ſequitur §.

2 ☞ *Paria ſunt conditionem non ſore ſecutam uel ſecutam eſſe, non tamen propter datione ut concedatur repetitio.*

3 *Qui dat ut conſequatur libertatem, quam ſcit ſe habere, uidetur donare, & non repetit. Et quid, ſi ſciebat factum, ſed ignorabat ius?*

1 §. Si liber homo. † Qui dat vt conſequatur libertatẽ quã iã habet, ipſe tñ non putat ſe habere, põt repetere datũ, per hanc condictionẽ, tanq̃ derit ob cauſam impoſsibilẽ ſequi de iure etiam ſi de facto fuit ſecuta. Itẽ cauſæ defectus in mente retentę nõ inducũt repetitionẽ. h. d. vſq; ad §. ſubtilius. & ponũtur tria exempla. Primò in libero homine qui nunq̃ fuit ſeruus, ipſe tñ putabat ſe ſeruum, attamen bona fide ſeruiebat alteri, & dedit decẽ, vt manumitteretur: certè licet manumiſsio ſit ſecuta: quia illa potius eſt facti, quã iuris: cũ ex illa non cõſequatur libertatẽ, quã habebat: non facit ceſſare condictionem, quia videtur ſenſiſſe de manumiſsione valida, & ſortiẽte effectum. Alia duo exempla ponuntur in §. ſe. ſcilicet, de illo qui ſemel fuit ſeruus & cui relicta fuit libertas purè, & directa in teſtamẽto: ipſe tamen putabat ſub condictione, ſi daret decem q̃ adita hæreditate ſatim eſſet liber, dedit decẽ, vt conſequeretur libertatẽ ex teſtamento, quã iam habebat: certè põt repetere: & idem ſi dediſſet ante aditã hæreditatẽ, quo tẽpore adhuc nõ habebat: nam hæreditate adita conſequitur libertatẽ, non ratione dictæ dationis, quę etiã ſi facta non fuiſſet, cõſequeretur: vnde ſunt paria.

2 † Aliud exemplũ, ſi fuit relicta libertas, ſi daret decẽ in teſtõ, poſteà ĩ codicillis illa cõditio fuit adẽpta: & ſic remãſit relictũ libertatis purũ: certè idẽ p oĩa. Et ſic no. q̃ paria ſunt cõditionẽ nõ fore ſecutã, vel ſecutã eẽ, nõ tñ propter dationẽ vt cõcedat

3 repetitio. † In tex. ibi, [nec fuiſſe quæſitũ.] iſtud verũ ex parte recipientis: ſed ex ꝑte dãtis, bene quærit an ignorauerit ſe liberũ: & tũc põt repetere, & ita intelligit hic, aut ſciebat ſe liberũ & ſic dabat ob cãm quã ſciebat falſam, et ſequi nõ poſſe: hic vt donare & repeti: vt l. ſi milite. & ibi no. C. e. & l. dictã. Quid autẽ ſi ſciebat factũ, ſed ignorabat ius? dic vt no. in d. l. ſi militẽ. ꝑ gl. in iſto ergo §. dedit, vt cõſequereẽ libertatẽ per manumiſſionẽ: & iſta cauſa nõ eſt ſecuta: quia iſta manumiſsio nõ fecit eum liberũ, cũ prius eſſet: & ſic potius fuit facti quàm iuris.

1 ☞ *Licet cauſa ob quam datum fuit aliquid, ut ſequatur, ſi tamen non ſequeretur ex illa datione perinde repetitur, ac ſi non fuiſſet ſecuta.*

2 *Qui dat propter conditionem quam putabat appoſitam relicto libertatis, cum non eſſet appoſita, repetit non ſolum per condictionem ſine cauſa: ſed etiam per condictionem ob cauſam.*

3 *Si ſoluo tibi indebitum, ſicut mihi competit condictio indebiti, ita & condictio ſine cauſa, & quo reſpectu?*

§. Siquis quaſi. Iſte §. põt intelligi, quando iſte qui ſe putabat ſtatuliberũ. i. libertatem ſibi fore relictã ſub cõditione, ſi decẽ daret hæredi, cũ eſſet relicta purè, & ſic nõ erat ſtatuliber, dedit decẽ, vt cõſequeretur libertatẽ adita iam hæreditate: & tunc cõcordat cũ §. præced. quia dedit vt cõſequereẽ libertatẽ, quia iã habebat: vñ nõ eſt ſecuta cauſa ob quã dedit, meritò repetit, ſi ignorabat illã cauſam ſe-

1 qui non poſſe: ſecus ſi ſciebat, vt ibi dixi. † Item põt intelligi, ſi dedit ante aditã hæreditatẽ, quo tẽpore non erat adhuc liber, adita poſtea hæreditate efficitur liber, non propter hanc dationem: cum etiã facta non foret, efficeretur, ex eo q̃ libertas fuit purè relicta: & tunc no. q̃ licet cauſa ob quã data fuit, vt ſequatur: ſi tamẽ nõ ſequeretur, ex illa datione perinde repetit, ac ſi non fuiſſet ſecuta: poteſt etiam intelligi q̃ fuit libertas relicta nõ directo, ſed per fideicõmiſſm: quia fuit iuſſus hæres ipſum manumittere purè: ſeruus autẽ putabat, q̃ ſub cõditione, ſi daret decẽ, & dedit: & hæres ipſum manumiſit: certè iſto caſu videtur q̃ non repetat. Nam ipſe dedit vt manumitteretur, & vt ex manumiſsione conſequeretur libertatẽ: ſed vtrunq; iſtorũ ſecutum eſt: quia fuit manumiſſus, & manumiſsio fuit valida, & ex ea conſecutus fuit libertatẽ. non ſic in § præced. quia fuit manumiſsio facta cum ille eſſet liber, & hic not. quidam propter hoc fatentur cõtrarium, quos etiã glo. ſequitur, q̃ non cõperat condictio ob cauſam propter hanc rationẽ, ſed bene copetit condictio ſine cauſa: quia dedit ob cauſam de præterito, vel præſenti, quæ nulla erat. i., ꝑpter conditionẽ dandi quã putabat appoſitã relicto libertatis cũ non eſſet appoſita, talis cñ defect⁹ cauſæ de præſenti vel de prẽterito inducit cõdictionẽ ſine cauſa: ſed defectus cauſæ de futuro inducit cõdictionẽ ob cauſam. Et hic non deficit cauſa de futuro. Tu dic contrariũ, q̃ non ſolũ condictio ſine cauſa cõpetit ratione prędicta, ſed etiã ob cauſam: nam non ſolũ dedit de præterito, imò etiã de futuro ob cauſam quæ non eſt facta. ſ. vt purificaret relictũ libertatis, quod putabat conditionale cũ eſſet purũ: & iſta cauſa erat de futuro, quia implenda poſt ſolutionẽ, & illa non eſt ſecuta quia quod purum erat purificari amplius non potuit: ideo datur condictio ob cauſam ſicut in §. præce, quando dedit, vt cõſequeretur libertatẽ quã iam habebat. Smiliter ſi libertas fuit relicta directò purè: & ipſe putabat, q̃ ſub conditione: cõpetit

2 vtrique cõdictio. ſ. † ſine cauſa habito reſpectu, q̃ ſoluit, ꝑpter cauſam de præſenti, quã putabat ſubeſſe. ſ. conditionẽ & etiã cõdictio ſine cauſa habito reſpectu ad cauſam, quam putabat ſequi immediatè facta conditione ſcilicet conſecutionem libertatis & non eſt ſecuta, vel ſi ſecuta ſit non propter hanc dationem, quicquid glo. hic dicat, ſecundum Doct. & per ea quæ dixi teneo vnam concluſionem in repetitione l. ſi ꝓcuratori

3 falſo. infra eo. quòd † ſi ſoluo tibi indebitum, ſicut mihi com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

petit cõdictio indebiti respectu, quia solui ob causam falsam de præterito, ita condictio sine causa cõpetit: quia soluí vt cõsequerer liberationẽ, cũ putarem me debitorẽ, sed illam non sum cõsecutus: quia non erã debitor, & est conclusio noua, & satis bene probatur hic ex his quę s. dixi.

a ¶ Si iudex. adde Cy. in l. siquis ex cõsensu. C. de epi. audi. & gl. in cle. j. i ver. idulgem⁹. de fo. compet. Bal. & doc. in l. fi. s. de iurisd. om. iud. & do. in c. p. et g. de off. deleg. Cur.

b ¶ Impedisti. Adde pro hac q. Plene: vt refert Ioan. an. in addi. ad Spe. i tit. de iud. in §. generalia. ver. posset poni, vbi ponit de tutore, qui procurauit, vt testator sibi relinqueret totũ vel partẽ ei⁹ quã pupillo relinquere intendebat, q̃ pupil. posset agere ad interesse si manifestè apparet q̃ persuasionib⁹ tutoris reliquit ipsi, quod pupillo fuisset relicturus.

1

2 ☞ Hæres an possit impedire quominus seruus possit supplere conditionem de pecunia peculiari, ut consequatur libertatem.

3 Quod ille cui debebat dari, si perdat hoc commodum propter defectum hæredis, habeat actionem in factũ contra hæredem.

§. Subtilius. † Si quod meũ est tã quã tuũ tibi trado, nõ trãsfero dominiũ: ad hoc semp allegatur. & eodẽ modo nec vsucapiendi condictio nem, per regulã quæ ponit in l. clauibus. j. de cõtrahen. emp. quia ista procedunt à pari. Et adde id quod vult gl. in l. eius qui in pouincia. s. si cert. pet. §. quas verò. & venit iste §. ad præcedentẽ per modũ cuiusdã oppositiõis, nam videtur falsum esse, quod ibi dicitur. s. q̃ illi seruo danti cõpetat condictio. Nã nõ cõdictio, imò rei vendicatio: quia non trãstulit dominiũ pecuniæ: nam si putabat se seruum, cum esset liber: sciebat, aut scire debebat q̃ quicquid habebat domini erat nõ suum, & tñ reuera illa pecunia acquisita per eum postquã factus est liber erat sua ignorãtia: tradendo igitur ipsam hæredi, tanquam ipsius hæredis nõ habet animũ transferẽdi, sed reddẽdi quod eius erat, & dominiũ nõ trãsfertur sine animo tradẽtis. Iurisconsultus fatetur cõtrariũ, quia si illa pecunia extat, cõpetit rei vendicatio, & cessat condictio: hoc ergo debet intelligi, si pecunia erat cõsumpta, & sic reconciliata est solutio, & fingitur dominiũ translatũ. Posset etiã poni casus, q̃ nõ esset cõsumpta & si alius ꝑ eo talẽ pecuniã soluisset etiã vt suã, vt idẽ tradidit seruo, vt eam solueret: statim enim transfertur dominiũ ꝑpter voluntatẽ illius: vt l. sed si pater. §. j. ff. ad Mace. & repetitio cõpetit ipsi seruo, cui ille tertius voluit donare. Item est etiã alius casus in quo potest cõpetere condictio etiã pecunia non consumpta, vt si putaret se liberũ, si daret decẽ non hæredi, sed cui dam tertio, & ipse soluit illi de pecunia quã putabat hæredis, non autẽ soluit tanquã eius qui recipiebat: ideò trãsfertur dominiũ postquã erat sua, licet nõ putabat suã, secus si nõ fuisset sua sed peculiaris: quia nõ transtulisset dominiũ, nec ipse peteret, sed hæres: & hæc colliguntur in ver. quid ergo. Et vide hic quod no. Bart. in si is cui. j. de leg. ij. l. & non solũ. §. si mihi. de vsucap. Sed quæro si ipse putabat sibi relictã libertatẽ sub conditione, si daret decem hæredi, & ipse credebat pecuniam quã ipse hebebat non esse suã, sed hæredis, cũ reuera esset sua: quia acquisita postquã libertatẽ fuit cõsecutus: quomodo erat ita fatuus, q̃ credebat conditionẽ implere soluendo hæredi pecuniã ipsius: nam sic nihil videtur soluisse. Respõdeo, q̃ fauore libertatis conceditur seruo cui relicta est libertas sub conditione dandi hæredi, vel tertio implere conditionẽ de pecunia peculiari, ad hæredẽ pertinente: quia si hoc facere non posset, nunquam conditionẽ implere posset, cum nihil habeat. Vnde propter hoc censetur sua, & propter hoc factus est §. sequens, quanquã non sit de materia huius tit. sed declaratẽ circa istud

2 vnũ quod dixi: † vtrũ hæres possit impedire quomin⁹ seruus possit implere conditionẽ de pecunia peculiari soluẽdo eam. Tertio loquitur in eo cui relictũ erat sub cõditione, si daret decem cuidam tertio ipse potest dare de pecunia peculiari, vt dictum est: an hæres possit impedire, & dicitur q̃ sic inhibendo q̃ illam non soluat: & tunc transfertur dominium, licet inhibitione non facta trastulisset fauore libertatis: tamen quia per hæredem stat, quominus impleat conditionem, habetur

3 conditio pro impleta, & ipse efficitur liber. † Ille tamen cui debebat dari, quia perdit hoc commodum, propter defectum hęredis, habet actionem in factum contra hæredem, hoc dicit iste §. singularis, qui semper allegatur.

2 ☞ Prohibitio expressa, plus operatur quàm tacita.

3 Iudex ordinarius unius territorij nõ põt reddere ius inter suos subditos in alieno territorio prohibente iudice unius territorij: secus ipso tacente.

4 Fundum tuũ te prohibente, ingredi non possum causa uenandi: sed te tacente, sic.

5 Quando stat per eum qui impleta conditione uenit obligandus, quominus cõditio impleatur, conditio habetur pro impleta.

6 Contra impedientem me quominus aliquam utilitatem consequar, habes regressum ad omne interesse.

7 Captus pro repressalijs potest repetere quod soluit ab eo, cuius causa represaliæ fuerunt concessæ.

1

§. Quanquam. † No. in isto §. q̃ plus operaꝛ expressa prohibitio, quã taciturnitas: nã hæ rede tacente, vel ignorãte seruus posset soluere pecuniã peculiarẽ gratia cõditionis implendæ, & hæres perderet dominiũ illius pecunię fauore libertatis: & hoc ex dispositione legis: tñ hærede expresse prohibente, hoc facere nõ posset: & expressa dispositio vincit dispositionẽ legalẽ, & facit, vt nõ habeat locũ ad hoc. l. iiij. de ma. vin. † vbi probat q̃ expressa ꝓhibitio plus

2 operaꝛ, quã tacita. Hoc etiã facit, si † iudex [a] ordinarius vni⁹

3 territorij vellet reddere ius inter suos subditos in alieno territorio, & sic illi vellent prorogare iurisdictionẽ de loco ad locũ q̃ prohibente iudice illius iurisdictionis, vel territorij nõ posset fieri, sed ipso tacẽte sic. facit l. hæres in fundo. de vsufr. leg. & per illũ tex. hoc dicunt quidã. facit etiã l. diuus. s. de ser. rust. prę. d.

4 & l. iiij. de acq. re. do. † Vnde te ꝓhibente nõ possum ingredi fundũ tuũ causa venãdi, sed te tacente, sic. † Itẽ no. q̃ qñ stat per eũ, qui impleta cõditione venit obligãdus, quominus

5 cõditio impleaꝛ, habetur cõditio pro impleta. Idẽ si stat per eũ in cuius persona debet impleri: vt l. iur. ciuili. j. de condi. & de

6 monst. † Vltimò no. tex. in fi. qui nõ est alibi secundũ Ray. de forli. q̃ si tu impedis me quominus aliquã vtilitatẽ consequar, habeo contra te regressum ad omne interesse. Vnde si aliquo

b volente mihi aliquid relinquere tu impediuisti [b] eũ, teneris mi

7 hi ad interesse: ar. hic. † Et inducit iste text. q̃ si aliquis fuit captus ꝓ represaliꝭ, et soluit: possit repetere ab eo, cuius causa re presaliæ fuerũt cõcessæ. vide per Bar. in l. ij. circa fi. de ver. obl. & in addi. Spe. de iniur. §. j. in gl. fi. ibi sed secũdũ hoc, dic q̃ de rigore iuris numi sunt salui hærede ꝓhibẽte: quia nõ transfert dominiũ: & hoc posset prodesse hæredi: quia fortè ille tertius cui debebãt dari, nunquã aget cõtra hæredẽ ad interesse. si aũt ageret, parũper profuisset dicta inhibitio hæredi de æquitate: quia alteri per alterum iniqua conditio afferri non debet.

2 ☞ Ei qui liberauit debitorem ob causam, qualiter prouideatur ea non secuta.

LEX IIII.

1 **SI quis.** † Debitori liberatio facta ob causam ea nõ secuta cõdicitur. h. d. Et audiui à Bal. q̃ ipse habuit hanc legẽ in punctis in suo examine. In tex. ibi, [nec ille det.] supple, sed sit i mora dandi: vt s. l. proxi. §. ij. & sic datur hæc condictio ex capite defectus causæ. Quid autẽ si non sit in mora, an possit ex capite pœnitentiæ peti liberatio? quidã dixerunt, q̃ nõ fauore liberatiõis. Bar. tenet contrariũ in prin. l. præce. quia solũ in cõtractu trãsactionis est speciale, quod non habet locũ pœnitẽtia fauore lĩtium minuẽdarũ, nõ sic vbi liberatio fieret ex causa trãsactionis: vt hic, puta qñ nõ erat lis nec sperabatur de illo debito: qa confitebatur se debitorẽ, & fuit liberatus ex mera liberalitate tene menti. Quæro ad quid agitur hic, cũ condicit liberatio. gl. distinguit: aut debitũ à quo quis fuit liberat⁹ erat in diẽ, vel sub conditione: & tunc agitur, vt se reponat in pristinam obligationem: & intellige hoc verũ, quando erat talis obligatio, quæ poterat per pactũ restaurari: aliàs secus, vt C. de transact. l. cũ mota. & l. si vnus. §. pactus. ver. sed si pactũ. s. de pact. secũ

2 dum Bar. † Qualiter ergo nunc prouidebitur ei, qui impleuit contractũ ex parte sua, & sibi non impletur, dic vt d. l. cũ mota. aut illa stipulatio erat pura: & tunc cõdicitur pecunia debita, acsi tempore acceptilationis fuisset soluta creditori, et postea per creditorẽ eidem debitori restituta ob causam de futuro & sic conditio ob causam isto casu brogatur loco actionis primæ, vt euitentur circuitus: nam si ageretur vt se reponeret in pristinã obligationẽ facta repositione, posset incõtinenti cõuenire ad ipsam pecuniã debitam. frustra ergo fit per plura quod fieri potest per pauciora. Vnde melius est q̃ agatur ad ipsam pecuniam, quàm vt fiat dicta repositio: & hoc probatur. j. eod. l. si mulier. & facit l. hoc Senatus. §. j. cum ibi no. s. de vsufruc. ea. re. quę vsu cons. do. Raph. dicit q̃ text. quem gloss. alle. in l. metũ. §. ex hoc. s. q̃ met. causa. probat q̃ etiã hoc casu quando erat

erat purũ potest agi, vt se reponat in pristinã obligationem: vt patet ibi dum dicit, [nisi vel soluatur vel restituta obligatione iudicium accipiatur.] nam inquãtũ dicit vel q̃ soluatur, patet q̃ loquitur quando erat pura: & eo casu loquitur id, quod post eã subijcit. sed certè possunt referri singula singulis. Primò ad casum qñ erat pura. Secundò qñ conditionalis, vel in diẽ, aliàs visum fuit, q̃ debeamus sic dicere q̃ aut tẽpore acceptilatiõis factæ pecunia parata erat solutioni: & tunc ꝓcedit id quod dicit gl. quasi tunc videatur ita soluta, et postea eidẽ retradita. & sic fingit ad ipsum peruenisse ista pecunia ex isto cõtractu innoiato. f. facio vt facias. i. libero te vt expromissorem des: ideo pecunia põt cõdici. arg. in l. singularia. j. si cert. pe. aut pecunia nõ erat parata solutioni: & tunc ad ipsum nõ fingitur pecunia peruenisse, sed sola liberatio. tex. est in l. si sponsalib⁹. §. j. in fi. j. de iur. do. ideo nõ condiceret pecunia, sed liberatio, vt se reponat in pristinã oblig. & ita põt saluari illud qđ dicit Raph. obstat tñ multũ ratio quã s. dixi, qa frustra fit ꝑ plura &c. Nã etiã hoc casu locum habet, vnde in practica melius est seruare opi. glo. Itẽ opp. de l. ob eã cãm. j. de præscri. verb. per quã vio laret, q̃ debeã agere præscri. verbis, vt det expromissorẽ, & impleat contractũ. Sol. fateor, q̃ possum: vt ibi. Sed si volo potius resoluere cõtractũ adhuc possum: vt hic. & sic ista supplet per illã & ecõuerso. Itẽ ad hoc opponitur, q̃ nõ sit necesse agere, vt se reponat in pristinã oblig. quia prima oblig. non est subla ta, ex quo causa nõ fuit impleta. arg. s. de inoffi. testa. l. si institu ta. in prin. ibi, dum dicit, [causam integrã &c.] & j. loca. l. quæro. §. inter locatorẽ. Sol. interdũ causa ob quã fit liberatio tacitè inerat: quia erat de natura, puta, libero te ab eo quod mihi debes, vt talẽ in vxorẽ recipias, & fingitur liberatio nõ facta, qua inest tacita cõditio, si matrimoniũ sequatur, sine qua non põt esse dos: vt l. j. & l. dotis stipulatio. & l. tali stipulatiõe. j. de iure dot. aut causa propter quã fit liberatio est extrinseca, vel extranea, tũc liberatio est pura, & illa causa nõ reddit eã cõditionalẽ. imò si exprimeretur ꝑ modũ cõditionis, redderet acceptilatio nulla, vt dicit gl. & tunc retractanda est oblig. prima.

2 ☞ In contractu locationis & conductionis etiã re omnino integra, non habet locum pœnitentia, nec ex parte dantis, nec ex parte recipientis.

3 Datum ob causam dotis potest ex pœnitentia repeti ab eo qui dedit, si res est integra, non ab eius hærede. & nu. 12.

4 Quid in casu libertatis, quòd non possit ex pœnitentia repeti?
Datum gratia conditionis implendæ, an possit ex pœnitentia repeti? ibi.

5 Si me pœnitet tibi aliquid dedisse, ut uadas Capuam, non debeo repetendo datum dicere, pœnitet me dedisse: sed pœnitet me quòd uadas Capuam. uide tamẽ nu. 6.

6 Si promisi tibi decem per stipulationem, ut uadas pro me Romam, licitus nõ erit mihi pœnitentia: & quid si non interuenit stipulatio? & nu. 14.

7 Si tradidi tibi decẽ simpliciter, postea ex interuallo conuenimus quòd uadas pro me Romam pro illis decem, non erit contractus innominatus, nec potero ea decem repetere, si paratus es ire. uide tamen nu. 13.

8 Donans tibi decem ut uadas Capuam pro te, & emas tibi uestem, non poteris ea decem repetere.

9 Sed si tunc non donaui ea decem, sed dixi do, erit contractus innominatus, & habebit locum condictio ob causam, tam ex capite pœnitentiæ quàm causæ non secutæ.

10 Si factum per aliquem expediendum concernat utilitatem communem & suam, dantis sibi ob ipsam causam poterit datum re integra repeti.

11 Quid si concernebat fauorem tertij?

12 In contractu innominato, do ut facias, si factum fuit inceptum, an habeat locum pœnitentia?

13 Quid si non fuit aliquid inceptum de eo quod erat fiendum, sed tamen facta fuerunt præparamenta?

14 In alijs contractibus innominatis quàm in do ut facias, quando sit locus pœnitentiæ? & numero. 18.

15 Condictio ob causam datur etiam ex parte eius, qui non perfectè impleuit ex capite pœnitentiæ, non ex capite causæ non impletæ, & quid in transactione? & nu. 16.

16 Causa dicitur non impleta, quando debens implere constitutus est in mora.

17 Quando aliquid debes mihi facere, quod requirit impensam, & debeo aliquid dare, requiritur prius ut dem, ad hoc ut possis impensam facere.

18 Datũ ob causam, an possit ex pœnitentia repeti? si nõ subest facultas implẽdi causam.

19 In contractibus nominatis, quando habeat locum pœnitentia.

LEX V.

1 **SI pecuniã.** † Diuide hanc legem in tres partes: nam primò tractatur, an in contractu innominato, do vt facias, locum habeat pœnitentia ex parte eius qui dedit, si recipiens adhuc non fecit? vsq; ad §. si seruum. secundo tractat an eo casu, quo licita est pœnitẽtia, si secuta est, & etiã notificata etiã ante quã recipiens factum explicauerit, vtrum possit cã explicãdo & implendo causam sibi prosit vt cõdictio ob causam quæ orta erat ipsi pœnitẽti ad repetendũ datũ extinguatur vsq; ibi: [sed vbi accepit.] Tertiò tractat vtrũ si pœnitentia interueniat, possit q̃ cã ob quã fuit datũ desijt posse impleri, sine dolo, & culpa recipiẽtis, vtrũ talis pœnitẽtia noceat recipiẽti, vt teneatur hac condictione ad restituendũ: & hoc vsq; in fi. l. Et sic an talis pœnitentia cõtingens postq̃ causa desijt posse impleri, producat hanc actionẽ ad repetẽdum. Et ista est subtilior lex, & principalior

2 quę allegaꝛ in materia contractuũ innominatorũ. † Et prima pars. h. d. in cõtractibus innominatis, si ex vna parte impletur ex alia nõ propter casum cessat cõdictio ob causam, quasi causa nõ secuta: sed habet locum dummodo aduersæ parti de indemnitate consulatur. h. d. Bar. vel sic, si do tibi, vt aliquid facias, si nõ es in mora faciẽdi, nõ possum repetere datũ propter defectũ causæ vel tanq̃ causa nõ subsecuta, sed si me pœniteat huius contractus possum repetere ex capite pœnitentiæ, si res erat omnino integra: secus si non omnino, quia tũc nõ possem repetere, nisi conseruẽ te indẽnem de eo, q̃ feciſti. h. d. Primò loquitur, an habeat locum propter defectũ causæ vsq; ibi: [sed tamen.] Secundò an propter pœnitentiam vsq; ibi: [nisi.] Ter

3 tiò limitat secundũ dictũ. † In tex. ibi: [vt Capuã eas.] Iste fuit cõtractus innominatus, do vt facias, si nõ cõueuisti ad hoc locare operas tuas: si aũt cõsueuisses, vt sunt cursores: diceretur contractus locationis, vel conductionis: nec haberet locũ pœnitentia ex parte dantis etiã re omnino integra, nec ex parte recipientis: vt l. qui operas. in prin. j. loca. de qua op. gl. ij. magna, licet aũt contractus de quo hic asimileꝛ contractui locationis & conductionis: tamen locum habet pœnitentia: vt hic patet.

4 † In tex. ibi: [sed cum liceat pœnitere.] supple tã danti quã hęredi eius, nisi in eo quod datur ob causam dotis: nã licet ex tali datione resultet cõtractus innominatus, hæredi tñ dantis nõ est licitũ pœnitere fauore dotis, licet ipsi danti licitũ sit, vt est

5 tex. no. in l. si ego. §. j. cum gl. j. de iure dotiũ. † Idem est in alio casu fauore libertatis. j. de ser. expor. l. iij. in fi. quid enim in eo quod datur gratia conditionis implendæ, an possit repeti ex pœnitentia? vide gl. ordi. j. de dona. cau. mor. l. inter mortis. in

6 fi. gl. mag. & habetur. s. eo. l. j. §. fi. gl. † Et aduertẽdũ secundũ q̃ Bar. dicit: nã non debeo dicere, pœnitet me dedisse: sed pœnitet me q̃ vadas Capuã: nam nõ expedit quia forte habuit inde noua q̃ non est ne cesse, q̃ vadas nã ego nõ erã obligatus ad recipiẽdum illud tuũ ire, plus quã ego vellẽ: & ista est ratio quare possum pœnitere: sed tantũmodo qñ recipiendo es obligatus mihi: ab illa liberatione, nõ potes te liberare me inuito: sed ego in nullo sum obligatus tibi facit l. qui pecuniam. s. si cert.

7 pe. † Sed aduerte si ista ratio est vera, q̃ propter hoc licitum sit mihi pœnitere. Quid erit si per stipulationẽ tibi promitto decem, vt vadas pro me Romam: vtrum potero pœnitere, q̃ nõ vadas, & euadere, q̃ tibi non soluam? & videtur q̃ sic: quia est eadem ratio si tibi dedissem nullã præcedente obligatione vel promissione de dando vel etiam promissione nuda, quibus casibus sine dubio licita est pœnitẽtia: ergo idem si præcesit vestita, quæ fit ex causa de futuro, quam recipere non teneor: vt d. l. qui pecuniam. j. si cer. peta. Sed contrariũ puto verius quia hic est mixtus contractus nominatus cum nominato. nam stipulatio est contractus nominatus de se, in qua non habet locũ pœnitentia & licet habita relatione promissionis meæ ad causam per te implendam, dicatur contractus innominatus tamẽ propter mixturam contractus nominati, nõ habet locum pœnitentia: et si tu es paratus ire, potes me astringere ad dandum velim nolim: vt in l. Aristo. j. de do. vbi fit mẽtio de ista mixtura. & per id quod no. Bar. l. ij. C. e. Habet ergo locum, quod hic dicitur, quando nulla præcesit promissio dando, sed incœpit ab ipsa datione, vel quando præcesit conuentio nuda. Secus quando vestita. Vnde cum hodie notarij in instrumentis semper dicunt, q̃ prædicta omnia, & singulæ prædictæ partes stipulatæ fuerunt, altera ab altera &c. raro vel non q̃ poterit per instrumentum probari cõtractus innominatus, in quo habeat locum pœnitentia, secundum Bar. qui ita no. in d. l. ij. C. eo. Et ex his infero pro ista, q̃ non est sola ratio quare est mihi licitũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Breuiter. circa hoc adde quæ plene per do. Alexā. in consilio cvij. col. ij. in princ. in iij. volu.

pœnitere: quia nō sum obligatus ad reciᵖiēdum illud tuū ire, prout videtur Bart. dicere: quia si hoc esset etiā i isto casu, qñ per stipulationē promisissem decē, vt tu ires, haberet locū pœnitentia, quod nō est verū, vt dixi. Sed cū ista ratione debet coniungi alia: quia nec erā tibi obligatᵘ effi caciter ad dandū: & ex his duabus cōiunctis resultat potestas recusandi: & hoc voluit hic gl. quæ incipit pœnitere. in ver. & est fortis ratio. Et hic est vna glo. magna difficilis, q̄ tria facit: nam primò examinat qualiter cōdictio ob causam posit dari ex capite pœnitentię in cōtractibus innominatis, vsq; ibi, [Itē causę defectus.] secūdò qualiter ex defectu causæ vsq; ibi, [sed non.] Tertiò quid datur, & qd in ea veniat: & quia Bar. ipsam multū ornatè et solēniter & p distinctiones declarat, formabo pro declaratione materiæ aliquas qōnes, in quibᵒ declarabuntur plura de notatis p gl. & per ipsum melius q̄ per oppositiones, vt tu scias q̄ illud quod hic dicit, q̄ habeat locū pœnitētia qñ ex donatione resultat cōtractus innominatus, locū habet, etiā si nō resultat: sed sit simplex datio ob causam: puta, si dedi tibi, vt aliquid facias: vt ſ. eo. l. iij. §. fi. vel vt tertius aliquid faciat, vel vt aliquid cōtingat vt in l. senatus. §. j. de do. cau. mor. & similiter ex dictis causis datur hæc actio ex defectu causæ, sicut ex cōtractibus innomi. tunc autē nō habet locū id quod dicitur de mora implendi causam. ſ. eod. l. iij. §. ij. quia cū causa nō dependeat à recipiente, nō pōt cōstitui in mora implendi. Oportet ergo, q̄ causa naturaliter deficiat dictis casibus sicut in simili habetur in l. ita stipulatus. de ver. obli. Sed qñ pendet à recipiente, pōt deficere etiā ciuiliter propter solā morā: vt d.
7 l. iij. §. ij. ſ. eo. † Quæro ergo primò, ponamus q̄ tradidi tibi decē si mpliciter, posteà ex interuallo cōueuimus inter nos, q̄ vadas pro me Romā pro illis decē, quæritur an sit contractus innominatus, vt sic habeat locū pœnitētia, & posim repetere decē te inuito, si paratus es ire? Rñdeo nō: quia debet opponi à principio, vt sit contractus innominatus, interuallū vero tēporis impedit fieri contractū innominatū. de hoc text. & glo. sing. & Bart. expresè ibi declarat. ſ. de pact. l. si cū fundum. in gl. quę incipit, [secus.] Secūdò quæro, iste tex. sine dubio locū habet, qñ factū quod p te erat expediendū, cōcernebat solū vtilitatē mei dantis: quia dedi vt ires pro me Capuā: quid si p vtilitate tm̄ tui recipientis? videt idem q̄ hic, q̄ habet locū pœnitentia per illā gl. in d. l. si cū fundum. relata ad text. quæ videt ita expresè determinare. In contrarium facit, q̄ nec ex capite pœnitentiæ, nec ex capite defectus causæ, quia cū illa causa respiciat suā vtilitatem tm̄, videtur impulsiua, sicut si darem tibi decem, vt emeres vestem, nam etiā si nolles emere non teneris restituere, nisi appareret, q̄ non fuissem aliàs daturus: vt l. ij. §. fin. cū seq. & quod ibi no. per gl. & do. ſ. de don. & hic in secunda parte gl. dum dicit, [secus si impulsiua,] & allegat illam l. ij.
8 in §. fin. † Breuiter Doct. hoc non tāgunt. Mihi videtur dicendum sic, q̄ aut dixi: dono tibi decem, vt vadas Capuā pro te, et vt emas tibi vestē, & tunc non possum repetere: quia ista dicit potius simplex donatio, quam ob causam, postquā causa appo sita non concernit, nisi vtilitatem tuam, vt d. l. ij. §. fin. aut non
9 dixi dono, sed simpliciter tradidi, † vel dixi, do. tunc nō apparet q̄ voluerim donare, & sic facere contractum nominatum, vnde tunc propter appositionem causę licet concernentis tuā tantùm vtilitatē, erit contractus innominatus, & habebit locum cōdictio ob causam tam ex capite pœnitentiæ quàm causæ non secutæ. & ita intellige glo. in d. l. si cū fundum. quæ hoc expresè determinat, & doc. ibidem transeunt cū gl. tene men-
10 ti perpetuo. † Tertiò quæro, quid si factum per te expediendum cōcernebat vtilitatē cōmunem tui & mei: quidā antiqui quos glo. in prin. recitat, dixerunt, tunc non habere locum hāc legem nec posse repeti per pœnitentiā. l. quod seruus. ſ. eo. gl. reprehendit, sed infideliter recitat. Nam dicit probari contrarium: quia contractus de quo hic celebratur gratia vtriusque: quia habebat dationem gratia recipientis, & factum concernebat vtilitatem vtriusque. & ita recitat glo. quæ incipit, imò ibi dum dicit, alij dicūt referre cuius gratia debuit ire &c. Bar. hic non firmat pedes, licet dicat fortè istam opi. esse veram in se. Breuiter, eo casu quo fit contractus innominatus, puto locū habere pœnitentiā sicut quando vtilitatē continet dantis tm̄; nam si locū habet, qñ concernit vtilitatē recipientis tantū, per illam gl. in d. l. si cū fundū. quantò fortius si nō solius recipiētis sed etiā dantis: & ideo dans potest renūciari suo fauori, multo
11 fortius quā fauori recipientis. † Quartò quæro, quid si cōcernebat fauorem tertij? videtur idem. per id quod not. Bar. in l. Romę. §. Flauius Hermes. ſ. de ver. obli. vbi dicit q̄ si donauit rem aliquam tibi, vt q̄ post mortem tuā perueniat ad ecclesiā q̄ posim posteà pœnitere huius pacti, quasi sit contractus innominatus. Sed id dictum vidi reprobare per plures: & maximè per quendā dñm Franc. de are. qui fuit eius discipulus. ſ. de ser. expor. l. iij. quod etiā videtur no. Io. And. in addi. Spec. de instrumēto edi. §. nunc verò aliqua. in addi. quæ incipit per su
a periora. Breuiter[a] mihi videtur distinguendum, vt dixi ſ. in ij. q. aut dixi, dono cum hoc, q̄ post mortem tuā perueniat ad ecclesiam: quia tunc acquisitum est ecclesiæ ius perfectum. ſ. vtilis actio, & est specialis casus fauore exercentis liberalitatē vt C. de dona. quæ sub modo. l. quoties. quòd tunc nō possum reuocare: quia dicitur simplex donatio, quātum ad te quousq; viuis: & te mortuo, dicitur simplex quo ad ecclesiam: aut non dixi non dono, sed simpliciter do, aut trado. & tunc illi tertio non acquiritur aliquod ius: & tunc tanquam in contractu innominato potero pœnitere: & ita potest saluari dictū Bart. in d. §. Flauuius. & hoc etiā patet ex his, quæ habētur in l. si ego. §. j. ſ. de iure do. vnde si tradidi tibi rem, vt efficiatur dotalis, cū contraxeris matrimonium cū Titia, & sic cōcernabant vtilitatem & tui, & etiā tertij, dicitur ibi, q̄ si decessero antequam contraxeris, hęres meus non potes pœnitere: & ita innuit gl. & etiam Doc. vt no. Bar. in l. j. de don. & in contrario ibi for-
12 mato in gl. † Quintò quæritur, hic loquitur in ver. sed cum liceat. qñ res erat omnino integra: quia adhuc nō inceperas aliquid facere de eo, quod facere debebas: quid si incepisti, puta, iter arripere, an desinat res esse integra: vt non habeat locum pœnitētia? gl. hic videtur tenere, q̄ sic post prin. ibi vel si facere inchoauerit, vt hic per l. quod Seruius. ſ. e. quia ibi fuit datū ob causam matrimonij, & fuerūt cōtracta sponsalia, quæ sunt pars matrimonij, & nō habet locum repetitio, vel pœnitentia. Doc. tenent cōtrariū: quia nō dicitur res esse intega, pro eo q̄ restat fiendū. tex. est ſ. eo. §. itē si quis dederit. licet pro eo q̄ factum est, non habeat locum: nec obst. l. quod Seruius. nā dicit Bar. esse speciale in eo, quod dicitur ex matrimonio, vt ex pœnitentia nō possit repeti: & allegat l. si ego. in princ. & §. j. ſ. de iure do. certè illa lex in prin. nihil dicit. & §. j. innuit cōtrariū, dum dicit q̄ heres nō potest pœnitere: vnde innuit q̄ defunctᵘ bene potuit: & est bene verum, q̄ in hoc est speciale: quia licet causa concernat vtilitatē recipientis tm̄, tamen causa nō præsumitur impulsiua, sed finalis, quia est causa pia: & ideo si recipiens nollet factum implere, posset repeti datū, etiam si fuisset expresè donatū: & hoc probat illa l. si ego. non sic regulariter vt in l. ij. in fi. de dona. Sed quin possit repeti ex capite pœnitētiæ, quando nō fuit expresè donatum, sed simpliciter datum ob causam matrimonij, non reperitur hoc iure cautū: sed potius ibi not. contrariū: nec obst. l. quod Seruius, quia etiam ibi contrarium colligitur, dum dicit quòd durantibus sponsalibus non habet locum repetitio: quia tunc dantem non pœnitet de causa, ob quā dedit, vt non impleatur postquam consistit in sponsalibus: sed si ab eis recederet, bene posset pœnitere, vt ibi probatur. Constat autem, q̄ ad hoc vt possit repeti ex capite pœnitentiæ debet dans pœnitere de causa implenda, vt non impleatur: quia non tenetur aliud implementum recipe-
13 re, vt ſ. dixi. & ista est veritas. † Sextò quæritur quid si non incepisti aliquid facere de eo quod erat fiendum, tamē feciſti præparamenta? Respondeo aut talia præparamenta inducunt necessitatem ad causam fiendam: quia te obligasti alij sub pœna de eundo Capuam: vel iurasti: et sic non possum pœnitere, sicut si fuisses, vt hic dum dicit, vt necesse habeat proficisci. l. vtrum. infra de constit. pecu. & l. si quis prohibuerit. de publi. & l. si defunctus. supra de pecu. aut non inferunt necessitatem ad factum, puta, feciſti expensas in emendo equos, & vestes: & tunc iste textus videtur distinguere: aut expendisti quantum recepisti, & plus: & non habet locum pœnitentia: aut minus, & tunc secus: dum tamen te cōseruem indemnem. Primum intelligo, quod non habet locum, vt posim repetere

pecun

pecuniam quā dedi te inuito: sed bene possem repetere vestes, & equos quos emisti, licet nō tradiderim eos: quia cēsent̄ traditi postq̄ iuste empti ex pecunia tradita: vt ſ. in §. si quis. ver. sed pro decē & ista gl. mag. circa fi. ibi dum dicit. Itē res quasi data & hoc vult ibi gl. super ver. feciſti. Secundū aūt dictū intellige, vt possim cōcedere pecuniā, quatenus nō expēdisti, sed quatenus expēdisti, nō: sed res quas emisti: & hoc modo conseruo te indēnem: & hoc sentit gl. super verbo habebit. secundū vnam expositionē. Posset etiā dici, q̄ tunc possum cōdicere totā quātitatē, sed liberaris tradendo res emptas quatenus expendisti. Sed qñ expēdisses totū, nō debeo cōdicere quantitatē: nec video, q̄ possit saluari distinctio, quā facit Bar. dū vult, q̄ si expē
14 disti totū vel plus cessat cōdictio sed minus, nō cessat. † Septimo quæritur: ista l. loquitur in cōtractu innominato, do vt facias quid in aliis innominatis? Gul. de cu. tenuit nō habere locum pœnitentia, quia non reperitur iure cautū. Doc. reprobant, qa eadē ratione in aliis glo. no. hic tenet locū habere in do vt des, & in, do vt facias, & in permutatiōe: quia dationes possunt retractari, sed in facio vt facias, & in facio vt des, secus: quia facta non possunt retractari, cum magis in factum vnius, quàm alterius. Et ex varietate tēporū eiusdē personæ reputantur diuersa: vt l. si nō sortē. §. libertas. ſ. de condi. inde. sed doc. videntur tenere contra: quia sunt quædā facta quæ possunt cōmodè retractari vt liberatio ſ. l. proxi. vel datio vacuæ possessionis: & contra sunt quædam dationes, quæ nō possunt retractari, vt datio libertatis, & tunc in do vt facias, nō habet locū pœnitentia. Dicit tū Bar. pro tūc posset dari actio de dolo, loco condictionis ob cām per l. naturalis. §. qd si faciā. do. Rapha. reprehendit: & bene quia ibi quando aduersarius nonvult implere: & tunc quia dolo facit, loco condictiōis datur de dolo: secus si vellet implere, et dans nollet pœnitere, quia nō est cōueniens, vt detur de dolo, & valde bene dicit. Quæro octauò: ista lex loquit̄ qñ cōtractus incepit à datione: quid si præcesit conuētio nuda: puta q̄ darē tibi decē, vt tu ires pro me Romā: posteà dedi, deinde volo pœnitere, & repetere: an possim: dñs Raph. videtur hic tenere q̄ nō: quia ex illa cōuentione fuit saltē naturaliter obligatus, & naturalis obligatio impedit repetitionē. Sol. Bar. tenet contrariū, quia istud est verū qñ obligatio naturalis est pura, et simplex: hic sic: nō quia facta ob causam implē
dam de futuro, quę nisi impleatur obligatio nullū sortitur effectum: vt ſ. loca l. quæro. §. inter locatorē. & l. si institura. ſ. de inoffi. testa. sed per pœnitētiā tollitur ista causa, ne debeat impleri: quia possum illi renūtiare, cum sim non obligatus ad illā causam consequendā: igitur in cōsequentiā tollitur naturalis obligatio: & ad istā pulchrā & subtilē rationē d. Rapha. nō respondet sufficiēter. Si aūt promisissem decē per stipulationē, vt ires pro me Romam, secus: quia essem ciuiliter, & naturaliter obligatus ex cōtractu nominato scilicet stipulationis: & si nō soluissem, possem cōpelli te parato implere causam, etiā si fuisset conditionaliter concepta, vt promitto si ibis Romā, & per te non staret, sed per me: vt ſ. de contrahen. emp. l. Labeo scrite

Universidad de Palermo Biblioteca

9 *Si mando, ut clericum percutias: & postea reuoco mandatum, nec tibi notifico reuocationem, & percutis, incurro excommunicationem.*
10 *Pœnitentia in contractu innominato, do ut facias, habet etiam locum pro eo quod restat fiendum, licet res non sit omnino integra.*
11 *Condictio ob causam potest dari ad id quod non fuit datum, vel traditum.*

1 §. Si seruum. †Si causa est omnino integra, pœnitentia cum notificatione ipsius facit locum huic actioni, quæ non tollitur, licet postea causa impleat. Sed sinò est omnino integra, quia recipiens incepit aliquid facere pro eo quod factū est, non habet locum pœnitētia: sed pro eo, quod restat fiendum: sic: dum tamē altera pars, quæ non est in mora, nec in culpa, conseruetur indemnis. h. d. vsq; ad §. sed si accepit. & aduerte, quia iste primus §. loquitur quādo dedi tibi seruum meum, vt ipsum manumitteres, vsq; ibi, item si q̄s. ibi loquitur q̄n dedi tibi decem, vt seruum alterius emeres, & manumitteres, vsq; ad §. sed si accepi. ibi loquitur quādo dedi tibi decem, vt seruum tuum manumitteres. inter quos casus longa est differentia: vt ſ. eo. l. iij. §. sed si tibi. in gl. quę incipit,
2 ex hoc dicunt in ver. sed si non ire &c. †In tex. ibi tradiderit. expone tex. id est dederit transferēdo dominium, in accipientem: & sic est contractus innominatus, do, vt facias. Sed si non dominium dicereē potius cōtractus nominatus, ſ. mandati: ga videris ipsum cōstituere procuratorē ad manumittēdum. Est autem longa differētia inter ista: quia primo casu potest recipiens manumittere inuito eo, qui dedit: dum habeat dīnium per ſ: vt ī. de do. l. hoc iure. §. si quisverò dederit. Secūdoverò casu: quinimò etiam si non sit certioratus de reuocatione mandati, non potest manumittere: vt l. si pater. ī. de manumiſ. vin. quia dominium est apud mandantem, à quo nō potest recedere sine sua voluntate, per l. si id quod nostrum. de reg. iur. licet procurator ignoret reuocationem, vt in l. eius qui in prouinciam. §. quas verò. ſ. si cer. pet. & hoc voluit gl. hic quæ incipit, scilicet ad interesse. Item hoc secundo casu ad repetendum datur, rei vendi. & actio mandati, nō autem cōdictio ob causa. ga nemo condicit rem suam. Sed in primo casu datur sola condictio. Et si, quæritur quid condicitur? Respondetur q̄ si adhuc non est manumissus, condicitur ipse seruus: si verò manumissus, & sic restitui non potest, quia valuit manumissio, vt dictū est: potest condici æstimatio, vel interesse secūdum ī. glo. licet æstimata nō fuerit tradita: quia natura istarū codictionū est, q̄ possit condici, etiam ad id quod traditū nō est, sed habetur pro tradito: vt ī. proxi. §. ver. sed pro decem. & no. ſ. in prin. l. in fi gl. mag. potest dici q̄ potest agi ad ipsum seruum manumissum: quia cùm nata esset cōdictio ad restitutionem ipsius serui antequā manumitteretur, non fuit ergo extincta per manumissionē postea substitutā: tamen officio iudicis, quia non potest restitui seruus, cōdemnabitur ad æstimationē, vt habetur in simili in l. si seruum. §. fi. de ver. oblig. & not. in l. vinum.
3 in fi. magnæ glo. ſ. si cer. pet. †Ergo no. primò in hoc §. q̄ nisi pœnitentia notificetur alteri parti, nō producit hanc actionē pœnitenti: vel dic q̄ producit tamē reuocabiliter: quia si post ea causa impletur, nō fingitur nata, ne remaneat in damno: vt
4 ī. proxi. §. ibi: [ne si postea &c.] †Item no. q̄ actionē mihi acquisitā perfectè ex pœnitētia, nō potest mihi auferre, causam postea implendo: idem si acquisita ex mora tua: vt no. in tit. ī.
5 l. j. in gl. super ver. non est. †Tertiò no. in ver. planè. q̄ quādo tibi seruum meum, vt manumittas eum intra certū tēpus: si hoc non facias, lex facit ipsum liberū, sine aliqua manumis-
6 sione. †Quid autem si do tibi, vt seruum tuū manumittas intra certū tempus: dic, vt dixi in l. ij. §. sed Stichus. ſ. e. & ad hoc allegatur iste ver. q̄ factum hominis supplet factū legis: sicut enim, si manumisisses, cessaret condictio tam ex capite pœnitentiæ postea subsecutæ, quàm ex capite causæ non impletæ: ita nunc, quia licet implet factum tuum, & ipsum repręsentat. facit auſ. hoc amplius. C. de fideiuſ. ibi dum dicit [lege nō reputatum &c.] Sed opponitur q̄ nō sufficiat causam impleri per legem, sed debeat impleri per recipientem: vt ſ. eo. l. iij. §. si qs quasi. Sol. ibi recipiēs nō impleuit, nec vnquā implere potuit: quia ille erat liber sine sua manumissione: hic tamen nō licet impleuerit, potuit tn̄ implere, & cōtractū perficere: vnde l. po-
7 test suum factū supplere. †Vltimò not. in fi. dum dicit, ſi nōdum pœnituerat q̄ lex nō supplet factū hominis, nisi q̄n illud debeat explicari: secus si explicari non debeat, quia interueniat pœnitentia: & glo. intelligit etiam si illa pœnitentia non erat notificata alteri parti. nam licet altera pars ea nō obstāte posset causam implere, & manumittere, tn̄ non tenebatur, nec
8 debebat, postq̄ revera interuenit pœnitētia. †Cùm aūt lex sit certa, de omni eo quod est certa in rerū natura. iuxta illud, qđ habetur in l. cùm quidā. §. quod dicit. de acqui. hęre. & sic erat certa de illa pœnitētia, & q̄ nō debebat manumitti, non supplet factū recipientis, quod nō erat explicādum, licet si explicaretur, esset excusatus. Vnde dicūt quidam, †q̄ si mando, vt
9 clericum percutias: & postea reuoco mandatū, & nō notifico tibi reuocationē: tu tamē percutis, an sim statim excōmunicatus ipso iure per ius canonicū? & dicūt q̄ non. arg. huius literæ, sed ista inductio nō est bona. Quia cùm percussio veniret explicanda per te, debebam notificare ne fieret, aliàs sum in culpa, ratione cuius debeo incurrere excōmunicationem: sed hic nō manumittēdo, nō es in culpa, postq̄ interuenit pœnitētia, licet nō fuerit notificata: ideo nec succedit dispositio legis sed nec esset in culpa, si manumisisset. Vnde casus sunt diuersi in §. item si. no. secūdùm Bar. qui tenet expresse q̄ est ne cesse reuocare tūc mandatū procuratoris. q̄n damno afficeret si nō fieret: aliàs secus, vt hic. & ī. mand. l. si mādassem. iūcta l.
10 si pater. de manu. vin. †Item no. q̄ hic res nō sit omnino integra, quia incepit aliquid facere de eo, quod erat faciendū: tn̄ locum habet pro eo quod restat fiendum: & sic est vera opin. glos. in prin. huius l. in ver. caue tamē. ibi dum dicit, vel facere
11 inchoaueris. †Itēno. in ver. sed si eligat is qui decem. q̄ ista cōdictio potest dari ad id quod nō fuit datū, vel traditū: quia hic fuit tradita quantitas & nō reperit̄ seruus emptus. facit l. si non sortē. §. libertus. de condi. inde. & l. in summa. §. in frumē to. Bar. tn̄ dicit q̄ debet proponi ista cōdictio ad illa x. sed recipiens liberatur dādo seruum, ne remaneat in damno: & sic est in solutione, nō in obligatione. Mihi videtur q̄ possit „ponī ad seruum per illa iura: quia cōtrahitur obligatio quatenus est locupletior ex illa datione: tene menti ea quæ dixi.

2 ☞ *Si dedi decem ut seruum tuum manumittas, & antequam manumitteres ille aufugit, vel est mortuus, an possim ea decem repetere? & nu. 3.*
3 *Custos carceris si non bene custodiuit aliquem captum, qui per gratiam debebat extrahi de carceribus, est excusandus.*
4 *Promissum ob causam implendam, si non potest impleri ex casu superueniente sine dolo, mora, vel culpa implere debentis, potest peti per actionem præscriptis verbis, casu quo, si datum esset, non posset repeti. & nu. 2.*
5 *Si causa uenit implenda per dantem, qualitercunq; non impleatur, repetitur datum.*

1 §. Sed si acceperit. †Si causa non potest impleri ex casu superueniēte sine dolo, mora, vel lata culpa recipientis: nō repetitur datū etiam ex capite pœnitentiæ, si ex hoc remaneret recipiēs in dāno, quod non sensisset, si datio facta nō fuisset. Cauere tn̄ cogitur de restituēdo, cùm poterit, & quatenus poterit sine suo damno; & sic si recuperat potestatem implendi, & non implet, restituet totum, etiam si remaneret in damno. Idem si tale damnū fuisset passurus etiam facta datione. h. d. vsque in fin. & ponuntur multi casus, qui videntur intricati. Et aduertendum, quia in princi. l. loquitur, quādo causa poterat impleri tempore quo interuenit pœnitētia, hic q̄n non poterat. Et primò tractat, q̄n eam implere nō poterat, tamen nō erat omnino perdita spes: quia seruus qui erat manumittendus, viuebat, licet esset in fugam vsq; ad ver. sed vbi. ibi, q̄n res erat perdita, quia mortuus: & vtroq; casu distinguitur eodē modo: an recipiēs erat distractus, vel non. In alio tamen casu differunt, quia in vtroq; caſu
2 uetur de restituendo, cùm poterit: & sic poterit restituere sine suo damno. In secundo verò casu nō, est locus isti cautioni. Itē iste secundus casus loquitur solùm in vno casu, quando recipiens non fuit in mora implendi causam, nec in mora, nec in culpa desinendi possidere. Sequens verò versi. sed vbi. loquit̄ etiam quādo fuit in mora: & sic in duobus casibus: quia igitur in hoc tex. multi casus, & dicta ponūtur ad euitādum cōfusionem, recollige sic, q̄ †si dedi tibi decē, vt seruum tuum manumittas, & antequā manumitteres, ille aufugit, an possim repetere x. dic q̄ aufugit post morā manumittendi, & iste casus nō ponitur hic in isto primo §. vsque ad ver. sed vbi. sed hoc dicēdum sine dubio, quòd sic per illum versic. sed vbi. & ex capite causæ

causæ nō impletæ seu defectus causæ. & hoc vult hic gl. ij. quæ incipit, hāc distinctionē. & sine aliqua diminutiōe. Si aūt ausu
4 gít, anteq̄ esses in mora: tūc quæritur, an possis repetere ex capitate causæ nō impletæ: & similiter iste casus non ponitur hic. Sed est dicēdū, q̄ nō per l. ij. §. sed si tibi. ſ. e. ibi dū dicit, [si nōdum tēpus præteriit, inhibēda erit repetitio.] Aut queritur, an possim repetere ex capite pœnitētiæ? & iste casus ponit̄ hic, & deciditur etiā in d. §. sed si tibi, dū dicit, nihil pœniteat: & sic loquitur generaliter, q̄ sic. Sed hic latius distinguūtur duo casus secūdū quos ille ver. debet limitari, & intelligi. Primus est, q̄n fuisses distracturus, & pretiū pœpturus, si tibi nō dedissem vt manumitteres: et sic illud dānū nō sensurus. Secūdus est, q̄n nō fuisses vēditurus, & quilibet istorū subdistinguit̄: nā in primo, aut seruus est adhuc in fuga, et nō possum te cogere ad aliquid mihi restituēdū, ne remaneas in dāno ex isto cōtractu: sed bene possum agere ad cauēdū, q̄ cū recuperaueris, & sic tn̄ poteris restituere sine tuo dāno, restitues dicta x. et tāto minus, quāto seruus esset deterioratus propter fugā: ga prius valebat x. et tūc nō reperiunt̄ nisi octo vel sex. Cauebis em̄ de restituendo octo, vel sex: & hoc vsq; ibi, [planè.] Si ergo posteà recuperas, duo colligunt̄ casus ex isto tex. Vnus si non esset deterioratus propter fugā, & tūc virtute cautiōis restitues mihi integra decē. Intelligo tn̄ istud verū, si nūc æquè bn̄ vēdere potes, sicut poteras ante dationē: aliàs nō esset cōuenies, q̄ redderes x. & inuitus retineres seruū, quē fuisses venditurus, & x. percepturus: & ideò liberaris tūc tradēdo mihi seruū ipsum. arg. ſ. proxi. §. ver. sed pro x. simul si nō posset nūc tantū vēdi, licet nō propter fugā tāto minus restitues: & sic octo, vel sex tm̄. Dictū limitat̄ duobus modis in ver. planè q venit ad limitationē ver. [eo minus.] proximè præcedētis. Prima limitatio est si postq̄ recuperasti, vellem q̄ illud manumitteres, & sic impleres cōtractū: si aūt nō vis, offensus propter fugā, certè non possem te præcisè cōpellere ad factū: licet enim habeā actionē præscri. ver. vt facias, q̄ inter nos conuenit, vt l. ob eā. ī. de præscri. ver. si tn̄ non vis facere, cōdēnaris solū ad interesse in illa actiōe, vt in l. naturalis. post prin. eo. ti. certè possum etiā agere cōdictiōe ob cām, & ex illa cautiōe, vt restituas integra decē, sine aliqua diminutione propter declarationē: quia nūc ago ex capite causæ non impletæ, & propter tuā morā: vnde nihil debet diminui. Ideo tibi debet imputari, si remaneres in dāno ex hoc contractu, tn̄ possis illud euitare manumittēdo seruū. Secūda limitatio ponitur in ver. sed si legati. qa si volo, q̄ manumittas, licet sis paratus manumittere, sed volo recuperare q̄ dedi ex pœnitentia, postq̄ potes reddere sine tuo dāno, qa seruū habes: tu aūt vis detrahere, quatenus seruus deterioratus est propter fugā: ego aūt dico, q̄ tradas mihi ipsum ita deterioratū, & pecuniā volo dimittere, tu nō vis hoc facere: tūc restitues integrā pecuniam volo dimittere, tu nō vis hoc facere: tūc restitues integrā pecuniā: & tibi imputes, qa potes euitare illud dānū deterioratiōis. Secūdo casu principali, q̄n nō fuisses distracturus: tūc possum repetere, q̄ dedi nō obstāte, q̄ adhuc sit in fuga: qa istud dānū consecutus fuisses, etiā si istū contractū nō fecissemus: quia tūc
3 est eadē ratio quæ supra. †Sed cōtra, quia tibi imputes, si post cōtractū incœpisti petius custodire. gl. respondit notabiliter, q̄ es excusandus: qa verisimiliter poteras credere, q̄ non debeat fugere, postquā parabat se manumissioni. Et hoc allegatur ad quæstionē, si custos carceris non bene custodiuit aliquē captū qui per gratiā debebat extrahi de carceribus q̄ sit excusandus tene mēti. Si aūt seruus manumittēdus mortuus est, & sic defecit spes implendę causæ, tūc distinguunt̄ simpliciter plures casus, in ver. sed vbi. nam aut mortuus est post moram, et possum repetere quicquid dedi indistinctè ex capite causæ non impletæ, siue fuisses distracturus, siue nō: aut ante morā, & tūc ex capite causæ non impletę nō possum. Sed si quæratur, an ex capite pœnitētiæ: distinguit̄ eodē modo quo supra: aut fuisses distracturus, & nō possum, aut nō fuisses distracturus, & tūc aut fuit mortuus propter hunc cōtractū, puta, in itinere, cū duceres eū ad manumittendū: & idē vt hic in ver. nisi fortè. aut non propter hunc cōtractū: & tūc istud dānū fuisses habiturus etiā hoc cōtractu nō celebrato, & adhuc possum ex capite pœnitētiæ repetere integra decē, vt hic, in ver. cū no. & sic possum pœnitere de eo, q̄ fieri nō pōt: q̄ facit cōtra id qđ dicit Bar. vt dixi ſ. proxi. §. Et ex prædictis remanēt expeditæ oēs gl. quæ tēdūt
4 ad declarationē literæ. †Vbicunq; aūt dico q̄ nō posset repeti solutū, ne recipiens remaneat in damno, si ita nō est solutū: sed promissum etiā nudo pacto postq̄ desijt posse impleri, perinde repetitur per actionem præscriptis verbis, ac si causa fuisset impleta: quod est bene no. vt in d. l. iij. §. sed si Stichus. ſ. e. Item prædicta, quando causa veniebat implenda per recipientem.
5 †Si autem per dantē qualitercunq; nō impleatur repetitur datum: vt l. j. §. fi. ſ. eo. Item procedunt, quando casu euenit in persona, vel rem ipsius recipientis: si aūt dantis, indistinctè non repetitur: vt l. pe. C. eo. & dixi in d. §. sed si Stichus.

2 ☞ *Casus omissus, remanet in dispositione iuris communis.*
3 *Extraneus dans dotem pro futuro matrimonio, si pactus uel stipulatus non fit sibi, red di soluto matrimonio, censetur uoluisse donare, si matrimonium contrahatur.*
4 *Pater dotans filiam in potestate, an aliquo casu præsumatur uoluisse donare.*
5 *Extraneus dans dotem pro futuro matrimonio non rogatu mulieris, eo non secuto, repetit per directam condictionem ob causam. & quid si rogatu mulieris soluit?*

LEX VI.

SI extraneus. Lex ista cum seq. vsq; ad l. si mulier. loquuntur, q̄n aliquid est datū pro dote futuri matrimonij, an possit repeti per dantem, si matrimoniū nō sequatur, vel etiā si sequatur, & dissoluatur: & ista l. cū seq. & l. si donaturus loquūtur q̄n tertius pro muliere l. aūt quod Seruius. q̄n ipsa mulier. l. tē ista l. & l. si donaturus. in prin. loquuntur, q̄n tertius vel pater ex propria voluntate volentes de suo dotare, dederunt dotē. In hoc tn̄ differunt: quia in ista l. in nullo casu voluit dās dotē donare mulieri, sed repetere soluto matrimonio, & etiam si matrimoniū nō contrahatur: & sic solū voluit dotare matrimonio constante l. aūt si donaturus. in prin. loquit̄ & ponit duos casus. Vnus, q̄n simpliciter donare voluit mulieri, siue matrimoniū cōtrahat, siue posteà dissoluatur. Alius q̄n voluit donare in vnū casum ſ. si cōtrahat̄, & posteà dissoluat̄. Sed si nō cōtrahat̄, noluit donare l. aūt sequēs, qui se debere. & l. si qs in debitū. aliàs est. §. & si donaturus. loquunt̄ q̄n nō ex propria liberalitate, nec volētes de suo donare, sed ex quadā necessitate credēs se debitorē, & se liberare à debito, iussu mulieris promisit, & soluit marito futuro, in hoc tn̄ differūt: quia l. qui se debere. loquitur q̄n matrimoniū nō fuit posteà secutū: sed l. si qs in debitū. loquit̄ q̄n fuit
1 secutū. Ista ergo l. si extraneus. h. d. †extraneus vel pater dans dotē pro futuro matrimonio ipso nō secuto, repetūt per cōdictionē ob cām. h. d. In tex. ibi, [& verisimile est in hunc quoq; casum, eū qui dat sibi prospicere,] tex. iste innuit, q̄ agat ex stipulatione, vel pacto interposito de reddendo, quasi extēdatur ad illū casum: licet expresse nō fuerit cōprehensus, nisi in casu quo matrimoniū contrahatur, & posteà dissoluat̄: sed cōtrariū est verius, quia imò agit̄ condictione ob cām, vt statim sequit̄. vult ergo dicere, q̄ sicut ex pacto, vel stipulatione interpositis de restituendo, si matrimoniū contrahatur, & posteà dissoluatur apparet de animo, & de intentione dantis, q̄ voluit donare in dictum casum, qui est magis fauorabilis, ita credendū q̄ noluerit donare, si matrimoniū nō contrahat̄: quia casus est minus fauorabilis. Et sic non agitur ex stipulatiōe, vel pacto: sed
2 condictione ob cām, qui †casus omissus remanet in dispositione iuris cōis. & ad hoc allegatur ista l. quæ dispositio est, q̄ illud q̄ datur ob cām de futuro, ea nō secuta, repetatur per cōdictionē ob causam. †Si aūt nō fuisset pactus vel stipulatus sibi reddi soluto matri. tūc cēseretur in dubio, voluisse donare, si matrimoniū cōtrahatur: & ideo ipso soluto matrimonio, competeret repetitio mulieri: vt C. de rei vxo. act. §. accedit. si non contrahitur, non præsumit̄ voluisse donare: vt l. si ego. in prin. ī. de iure do. & ī. eod. l. si donaturus. primo respōso. Apparet ergo, q̄ casus in quo matrimoniū sequatur, magis est fauorabilis: sed in casu huius apparet, q̄ neutro casu donare voluerit, et
4 hoc in extraneo. †Pater autem dotans filiā in potestate, nullo casu præsumitur voluisse donare, etiam si non sit sibi stipulatus redditi: ideo cōtracto matrimonio, & posteà dissoluto actio ad repetēdum est cōis inter patrē & filiā: exercitiū verò solius patris vt in l. ij. §. q̄ si patris. ī. sol. mat. Sed si stipularet̄ pater in vnū tm̄ casum soluti matrimonij, puta si dissoluat̄ morte mulieris, cēset̄ voluisse donare in aliū casum similē, si dissoluat̄ morte mariti: & ideo in illo casu, esset solius filiæ actio, etiā de iure

Universidad de Deusto
Biblioteca

Digest.quia ille est casus in quo illo iure erat capax filiafamilias,& iste est casus in l.si cùm dotẽ.in prin.sol.ma. De qua gl. opponit,& etiam tũc de iure Digest.in tali dote habebat hæredem ipsa filia,licet esset in patria potestate,vt plenè no.Bar. in l.post dotem.eo.ti. † Item intellige hanc l.quãdo extraneus non rogatu mulieris soluit dotẽ pro futuro matrimonio, quo casu eo nõ secutò competit ei directa condictio ob causam,& recta via:si autem rogatu mulieris soluisset, non præcedente promissione,tunc ipsa mulier censetur soluisse:& ideo sibi cõpeteret condictio ob caus.contra recipientem,& ipsa tenetur danti eadem condictione:sed cedendo illam quã habet cõtra recipientem liberatur:& ideo vt euitetur circuitus etiam sine cessione competit sibi:& ista habentur in l. dominus testamẽti.ff.de condi.indeb.vbi omnino vide per Bar.isto modo limita hanc l.subtiliter.Item dixi quòd non præcesserit promissio: aliàs dic vt ff.l.proxi.ad quam veniamus.

2 ☞ *Debitor putatiuus si iussu mulieris tantùm ignoranter soluit dotem pro futuro matrimonio:eo nõ secuto,dabitur mulieri repetitio soluti:sed si ultra iussum promisisset,ipse,non mulier repetet.*

3 *Tutus exceptione doli soluens quando repetat.& nu.4.*

4 *Doli exceptio quotuplex sit,& an istis exceptionibus dolo possit renuntiari?*

5 *Debitor uerus promittens & soluens dotem pro futuro matrimonio, quare ipso iure non uideretur à muliere,& ipse non secuto matrimonio,repetit.& nu.1.& 7.*

6 *Sciens se non esse debitorem,si promittat pro futuro matrimonio , an possit compelli ad soluendum?*

7 *Si teneor tibi sub conditione si aliquid feceris, & interim tibi soluo: non uideor donare,sed anticipare solutionem,ut citius facias.*

8 *Quòd in dubio censeatur quis soluisse pro sua obligatione,etiam conditionali.*

9 *Ratihabitio non requiritur,ubi non præcesserit iussus.*

LEX VII.

1 QVi se debere. †Extraneus promittens dotẽ pro futuro matrimonio tanq̃ debitor mulieris,cùm nõ sit,& soluens ignorãter,non secuto matrimonio repetere potest per cõdict.ob caus. quia si soluisset mulieri,repeteret per cõdict.indeb. sed si soluit scienter,nõ repetit ipse,sed mulier cui censetur voluisse donare: & si soluisset,non repeteret per condict.indebiti. Sed si esset verus debitor:matrimonio nõ secuto indistinctè repetit ipse, licet si soluisset mulieri,nõ repeteret:quia fuisset consecutus liberationem,sed hoc casu eam non consequitur mero iure:sed bene consequitur per exceptionẽ,si paratus est cedere mulieri cõdic.ob causam quã habet.h.d.ista difficilis lex vsq̃ ad §. fundus.& ponit tres casus quorũ quilibet est difficilis ad sustinendum:& gl.multũ laborãt,& sunt difficiliores quàm text. primus est qñ promisit,& soluit indebitũ ignorãter:secundus
2 qñ scienter:tertius qñ soluit debitũ. † Veniamus ad casum, contra primã oppo.q̃ nõ competit cõdictio ob cau.ipsi putatiuo debitori soluẽti:sed competit ipsi mulieri, cuius nomine illi censetur soluisse postq̃ eius iussu:& sic videt soluisse mulieri:& mulier postea illi sponso:vt hic habeat in gl.quæ incip. satis.& quod habetur in l.dñs testamẽto.de condi.indeb.Sol. cõtrarium procederet,si duntaxat soluisset iussu mulieris, & nõ promisisset,sed quia prius promiserat,censet soluisse noie suo,& pro sua promissione:ideo sibi cõpetit recta via condictio,& nõ mulieri,prout etiã in simili voluit gl.ff.quę incipit,
3 & remanet.istæ opi.formãtur in gl. †Secundò oppo.contra rationẽ facit hic iurisconsultus in ver.quoniam puta.Sed non repetit per condi.ob cau.quia soluit indebitũ ignorãter, cùm aduersus mulierẽ esset tutus exceptione doli.et si soluisset sibi repeteret per cõdictionẽ indebiti.Contra q̃ imò nõ repeteret q̃ exceptio doli est odiosa,& nõ inducit repetitionẽ soluti: vt l.qui exceptionẽ.de condict.indebi.sed si ita est, nec repetere potuit per condict.ob cau.vt hic in ver.sed si cùm sciret. huius
4 timore gl.iij.quã puto nõ fuisse † Accur.quia idem cõtrarium repetitur in alia glo.magna.dicit q̃ quadruplex est exceptio doli,& prima,& in specie est odiosa:& procederet contrariũ: sed tunc nõ habet locũ ista lex in alijs speciebus est fauorabilis:& in eis potest procedere ista l.gl.bene dicit,præterquã in prima specie,dum dicit q̃ qñ nascitur fauore doli cõmissi tempore cõtractus,est odiosa:nam istud nõ est verũ: quia dicitur odiosa,& nõ inducit condict.indebiti,qñ competit de rigore iuris cõtra naturalem æquitatẽ,vt est exceptio Macedoniani, & etiam doli succedens loco illius:quia naturalis æquitas dicrat q̃ filiusfamí.pecuniam quã accepit mutuò,restituat. l. ga naturalis.ff.ad Macedo. Sed rigor iuris dictat contrarium, in odium creditorũ,vt l.si pœnæ.ff.de condic.indebi. sed si dolo, vel metu induxit me ad promittẽdum:tũc exceptio doli, vel metus mihi competẽs,est secũdùm naturalem æquitatẽ, quia nõ sponte promisit:ideo dicit fauorabilis,& inducit repetitionem soluti,multò magis quàm aliæ exceptiones,in quib' nõ interuenit delictum creditoris:& ista fuit theorica Pet.& Cy. in l.j.quod met.cau.de qua Bar.hic nõ meminit,sed transit cũ gl.de quo miror.In omnibus ergo speciebus tactis per gl. potest procedere.l.ista.& an istis exceptionibus doli possit renũtiari:vide Bar.in l.si quis cũ aliter.de ver.obli.istud idem contrarium repetitur in alia gl.quæ incipit,[quoniã pro quãuis:] & datur alia solutio,q̃ ista non sit bona ratio, quæ ponitur in tex.& exponitur,quoniam pro quãuis,vt veniat aduersatiuè, vt sit sensus,q̃ quãuis aduersus mulierem esset iste tutus exceptione doli:& sic si sibi soluisset,non repeteret per condictionem indebiti:si tamen soluit sponso,repetit per condictio.ob causam.quę est de futuro,quæ nõ est secuta:sed si soluisset mulieri,soluisset dũtaxat ex causa de præterito,quæ non inducit repetitionem,si erat odiosa:& istud vult dicere gl. in effectu, certè ista sol.non est bona:quia solus effectus causæ de futuro non sufficeret ad inducẽdum condict.indebiti,vt hic in versi. sed si cùm sciret.tene ergo sol.præcedentẽ.Et conclude q̃ vbicunq̃ si soluisset mulieri,nõ repeteret per codict. indebiti: ga fortè erat tutus tali exceptione . quæ illã cõdictionẽ nõ induc
5 it:idem,si soluit alteri ob causam de futuro.illa nõ secuta, nõ habet condict.ob caus.& istud vult hic lac.but. † Sed oppo. tertiò contra hoc de versi.sinautẽ verè.nam ibi si soluisset mulieri nõ repeteret:quia soluisset verũ debitũ: & tamen si soluit sponso,repetit nõ secuto matrimonio:,ppter hoc quidã subaudiunt hic,maximè,sed truffa est:quia dico q̃ nõ sufficeret, vt ff.dictum est:dic ergo q̃ aliud est qñ soluit debitũ: nam tunc si soluisset mulieri,ideo nõ repeteret, quia fuisset ipso iure liberatus,sed si soluit sponso ob causam de futuro,ipso iure non liberatur à muliere,vt ibi patet:ideo ipse acquirit condictio.ob causam,quã tamẽ cedendo,liberaf,cùm soluit indebitũ: & sic nõ plus cõsequitur soluẽdo mulieri,quàm soluẽdo spõso, ga nõ tractaf de liberatione,cùm nõ sit debitor. Ideo ad hoc adhibef distinctio,quã ff.dixi. Vltimò op.nã exceptio est actionis exclusio:& vbi nõ est actio,,prię nõ est exceptio. Sed in ista,,pmissione quæ facta est spõso,,inerat tacita cõditio,f.si matrimoniũ contrahaf:vt l.stipulationẽ.de iure dot.& ante cõditionis euentũ,nõ est nata actio: vt l.cedere diẽ.de ver.sig. glo. illa fatef cõtrarium q̃ hic ponif exceptio doli impropriè, pro exceptione intẽtionis.Ista gl.videf intelligere tex. vt velit dicere q̃ iste promissor erat tutus exceptione doli aduersus spõsum cui ,,pmiserat:sed certè tex.nõ vult hoc dicere: sed q̃ erat tutus aduersus mulierẽ pro qua ,,pmiserat.Ideo ista oppo.non meruit signari,quia nõ potest intelligi de exceptione,,prię lo quẽdo,vt est illa quæ succedit loco exceptionis pacti, vel iurisiurãdi:& istũ intel.habuit prima gl.magna in fi.sed non est bona,vt dixi.& ita intelligit lac.but.& oẽs. Circa secundum dictũ,qñ promisit,& soluit scienter,opp.extra glo. q̃ nõ secuto matrimonio repetat ipse soluens,nõ mulier:vt ff.l.proxi.& l.si ego.in prin.ff.de iur.do.Sol.contrariũ procedit qñ extraneus nõ soluit ob causam de præterito,tanq̃ debitor, sed ex sua ,,pria liberalitate;quo casu nõ præsumit voluisse donare: vt C. de rei vxo.act.§.accedit.nisi fuerit stipulat°,vel pactus sibi restituri:sed hic soluit tanquã debitor;& sic ob cãm de præterito, quã sciebat falsam:vñ vr voluisse donare purè & simpliciter ipsi mulieri,ergo &c.Et si donaturus in prin. Itẽ opp. in glo. quæ incip.satis.q̃ nõ cõpetat mulieri:quia ipsa nõ soluit, & repetitio cõpetit soluẽti.Sol.verũ est,q̃ non soluit verè,sed fictè censet soluisse:qa soluisse videt mulieri p prius,& mulier spõ
6 so.ar.in l.iiij.§.fi.ff.de do.inter vi. † Sed quærit gl.qd si ,pmisit, nõdũ tñ soluit,cũ sciret se nõ esse debitorẽ:gl.dicit q̃ tenef soluere,& potest per spõsum cõpelli ad soluẽdum,& mulier habet actionẽ cõtra sponsum,qui tñ liberaf cedẽdo actionẽ, quã habet ex promissione.ista gl.videf malè loqui, qa nullã actionem videf habere sponsus ex promissione conditionali , non impleta cõditione. Solu.secũdùm Bar.verum est,q̃ ineſt conditio

ditio respectu sponsi,cui voluit teneri,nisi contrahatur matrimoniũ:sed respectu mulieris cui voluit simpliciter donare,nõ ineſt condictio. Et ideo actio quę esset inutilis sponso cedenti, erit vtilis mulieri cessionariæ sicut in simili habeẽ in l. fi. & in prin.C.de iure do.Circa tertiũ & vltimũ casum,quãdo erat verus debitor opp.q̃ nõ repetat per condictionẽ ob causam: sed per condictionẽ indebiti:quia nõ erat debitor ipsius sponsi ex sua promissione,non impleta tacita condictione,vt l. stipulationẽ.de iure do.ergo interim soluendo datur condictio indebiti,vt l.si condictione.ff.de condict.Gl. quæ incipit condicere.dicit,q̃ hic non põt dari condictio indebiti: quia sciebat se non esse debitorem:sed quia causa nõ est secuta, datur ob causam.Ista solutio non videtur bona,quia si sciebat se nõ esse debitorem,videtur,q̃ videatur donasse: & sic nec indebiti, nec ob causam videtur cõpetere.Solutio,istud esset verũ, si soluisset simpliciter,tanq̃ si esset debitor:sed si nõ soluit tanq̃ debitor,sed ob causam de futuro,vt matrimoniũ cõtrahatur, & sic non videtur donare.& illa tacita condictio conuertitur in causam.Quod puto verũ,quotiescunq̃ implementum cõditionis dependet ex potestate recipiẽtis: † nam cũ teneor tibi sub conditione , si aliquid faceris,& interim tibi soluo,nõ videor donare,sed anticipare solutionem,& soluere vt citius facias:licet non teneor soluere nisi cõditione prius impleta.hoc probatur hic in tex.& gl.secus si nõ pendebat ex sua potestate : quia cessaret ratio prędicta.Vltimò opp.in glo.ff.q̃ iste verus debitor soluendo de mandato mulieris, liberetur ipso iure à muliere: quia censetur mulieri soluisse,vt l.solutum.ff.de sol.cuius contrarium hic dicitur.Dicunt quidam,q̃ illud qñ soluisset purè, & simpliciter,& sic irreuocabiliter:hic soluit ob causam de futuro,& sic reuocabiliter,si causa non sequatur:hæc solutio nõ placet:quia nõ est curandũ,quid sequatur de causa,ex quo soluit de mãdato creditoris. Dic ergo cõtrarium procedere,si soluisset & per prius nõ promisisset:qa nõ videret soluisse nomine mulieris,& sic fingiẽ prius soluisse mulieri. sed hic processit promissio:quia sic iussit mulier:vnde postea soluẽdo,censetur soluisse nomine suo,& pro sua obligatiõe qua promiserat illi:vnde nõ tollitur ipso iure obligatio,qua ipse tenebatur mulieri,quia pro illa nõ est solutũ:sed tollif de æquitate per l. Papinianus.cũ ibi no.ff.mãda.Sed cõtra gl.q̃ nec de æquitate, & imputet sibi quare soluit antẽq̃ matrimoniũ cõtrahatur : quia iussus mulieris,q̃ promitteret soluere,habebat in se eandẽ cõditionẽ,si matrimoniũ cõtrahaf. Imputet ergo sibi,quare soluit prius. Vnde videretur,q̃ nõ libereť actionẽ cedẽdo, cuius contrariũ hic dicit. Certe difficilis est oppositio gl. & doc.hoc nõ tangũt,sed dico hoc speciale fauore matrimonij, & q̃ hoc nõ sit imputandũ:quia censetur soluisse,vt citius matrimoniũ contraheret,nec video aliã solutionẽ dari posse.Posteà glos.in fi.videt cõtrariari sibi,,ipsi,dũ dicit,q̃ ipse repetit,& nõ mulier: posteà dicit ecõtra,q̃ ipsa mulier quasi nõ suo noie s. mulieris videat solutũ.Tu dic q̃ nõ nomine mulieris,sed nomine soluẽtis,& pro sua promissione,qđ not. & sic suppletur.l. indebitã.
3 ff.de cõdictione indebiti.& d.l.Papinianus. † in quibus habet, q̃ in dubio cẽsetur quis soluisse pro sua obligatione.Nam hoc est verũ,nõ solũ qñ est pura & efficax:imò etiã qñ erat cõditionalis.Tex.est hic cũ gl.& quod vltimo loco dixit glo.ipsa ratũ
9 habente,nõ bene dicit: † quia nõ requiritur ratihabitio postq̃ præcesserit iussus,vt l.procurator.ff.de condictione indebiti.

1 Fundus dotis. †In hac condictione veniunt: cũ rebus,accessiones naturales.h.d.Quæro,quomodo veniunt:an possint cõdici iure actionis , an solũ iudicis officio mercenario.& videretur hoc vltimũ verius: qa condictio ob causam contrahitur re ipsa,sicut condictio indebiti,& certi cõdictio ex mutuo,& sic contrahitur ad id, q̃ fuit solutum:sed fructus percepti per illũ qui recipit fundũ, nunq̃ fuerũt soluti,sed solus fundus.Ergo videf,q̃ ad solũ fundũ cõperat,licet iudicis officio mercenario veniant fructus:& ideo lata sententia super fundo,non facta mentione de fructibus, non poterunt fructus per se postea condici per l.iiij.C.depositi.contrariũ dic:quia licet istæ condictiones re contrahantur, non tamen solum ad id quod traditum est: sed etiam ad id in quo recipiens factus est locupletior:licet nunq̃ fuerit traditũ vt ff.de condi.indebiti.l.si non sortem.§.si libertas.ante fin.ibi. [nempe hoc solum.]& l.in summa.§.in frumento.Item quęro à quo tempore veniunt fructus:videtur,q̃ à tẽpore lit. contest. tantũ,cum sit stricti iuris l.cum fundus.in prin.ff.si cer. pet.cer tè illud verũ,quando peto illud,quod nõ est nec vnquam fuit meũ:& quando non ago ad restituendum, sed ad dandum. Si autem ad id,quod est,vel quod fuit meum,vel ad restituendũ: veniunt fructus non solum percepti post litem contesta. vel etiam post moram:sed etiam ante moram , quatenus est locupletior:vt l.videamus.in prin.& §.in Fauiana.§. si actionem. ff.de vsur.& ibi omnino vide.

2 ☞ *Matrimonium contractum per uerba de præsenti non ualidum propter ætatem, an habeat uim sponsaliorum de futuro?*

3 *Quòd talia ficta sponsalia,sint maioris efficaciæ quàm uera sponsalia contracta expreßè per uerbum de futuro,& quare? & nu.4.& 5.*

4 *Sponsalia per uerba de futuro per superuenientem ætatem legitimam non transeunt in matrimoniũ de præsenti,nisi carnalis copula,seu uerba de præsenti interueniãt.*

5 *Matrimonium contractum per uerba de præsenti , si non teneat: non datur actio de dote:sed condictio ob causam ad repetendum datum,quæ tunc est ita priuilegiata, sicut actio de dote.*

6 *Affinitas proprie contrahitur inter consanguineos mariti,& uxorem: & econuerso inter consanguineos uxoris,& maritum.*

7 *Qui cognouit aliquam carnaliter,etiam illicitè non potest cõtrahere matrimonium cum aliqua illius consanguinea,usque ad quartum gradum de iure canonico.*

8 *Verba sunt intelligenda rebus sic se habentibus.*

9 *Renuntians omni iuri quod habet,uel habere sperat,debet intelligi de eo quod sperat habere ex aliqua causa de præsenti.*

LEX VIII.

1 QVod Seruius. †Datum ob causam futuri matrimonij,quousque spes est,q̃ possit contrahi, & recipiens non est in mora, non potest repeti propter causam non impletã , nec etiam propter pœnitentiam,nisi recedatur quatenus de facto processum est ad sponsalia vera,vel ficta.h.d. ista pulchra lex. Et ponuntur hic duo casus. Primus quando peruenerunt ad sponsalia per verba de præsenti,tamen matrimonium non tenebat,quia alter istorum non erat legitimæ ætatis,& sic causa erat impleta de facto,sed non de iure:vnde videbatur , q̃ statim posset repeti datum per l.iij.§.si liber homo.ff.eo.& hoc dixit Seruius in libro de dotibus.Sed iurisconsultus determinat contrarium,q̃ non potest repeti nisi ab illo matrimono fic de facto contracto , de facto recedant.quousq̃ verò sunt in eodẽ habitu matrimonij,repetitio cessat.nec ob.§.liber homo.quia ibi causa erat impleta de facto,& nõ sperabatur posse impleri de iure:hic sic:& ideo si non posset hic impleri de iure , puta, matrimonium non tenebat:quia erant consanguinei in gradu prohibito,contraxerunt tamen ignorantes: videtur, quòd etiam si perseuerant in eodem habitu , habeat locum repetitio per illum §.si liber homo.& per istam l.in fin.à contrario sensu,dum dicit [quandiu peruenire potest.] & dic, quòd cessat hic repetitio ex capite causæ non impletæ , quia tunc dicitur non impleta,quando cessat spes implendi,& quando recipiẽs non fuit in mora:sed hic neutrum istorum erat, cessat ergo ex capite pœnitẽtiæ:quia pœnitentia debet fieri de causa implenda,vel de contractu celebrato : vt ff. eodem.l. si pecuniam. sed quousque perseuerant in eodem habitu matrimonij, non censentur pœnitere de causa implenda,nec de contractu celebrato.Secundus casus est,quando cõtraxerunt sponsalia per ver
2 ba de futuro,& tunc idem est dicendum per omnia. † Sed quę ro si contraxerunt per verba de præsenti , non tamen valebat matrimonium propter ætatem,an tale matrimonium habeat vim sponsaliorum de futuro:respondeo, non , de iure ciuili vt ff.de spon.l.quæsitum.sed de iure canonico,sic tex.est in c. j. de despon.impu.in vj.& effectus est magnus:quia de iure canonico ex sponsalibus contrahitur quædam prohibitio,quæ vocatur publicæ honestatis iustitia,quæ non erat cognita de iure ciuili:nam si contraxi sponsalia cum Berta,ipsa mortua,antequam contrahatur matrimonium, non possum contrahere cum alia eius consanguinea,vsque ad quartum eius gradum, sicut si contraxissem matrimonium propter impedimentũ publicæ,honestatis iustitiæ.Si ergo ex matrimonio de facto contracto per verba de præsenti non resultarent sponsalia de futuro secundũ ius ciuile,nec resultaret etiã hoc impedimentũ:sed
3 contrarium est verius:& hoc vult illud c. † Et not. q̃ ista ficta

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Transeunt. Vide Bal.cōſi.cccxciiij. & cccxcix.j.lib. & cōſi. ccxxviij.j.li.et an ſpōſus & ſponſa poſſint cogi ad cōtrahēdum matrimoniū per verba de præſenti: vide Abb.cōſi.xlviij.cr an dos data ob matrimonium nō ſecutum habeat priuilegia dotis vide bal.cōſ.xvj.ñ.li.

ſpōſalia,quæ reſultāt ex tali matrimonio de facto cōtracto per verba de præſenti, ſunt maioris efficaciæ, cū vera ſponſalia cōtracta expreſsè perverba de futuro:ga prima ſupueniēte ętate legitima trāſeūt[a] in matrimoniū de præſenti, qualitercūq; poſsit conſtare q illi perſeuerauerūt in eadem voluntate,vt quia ſimul manſerunt, etiam ſi nō interueniāt copula carnalis: vt ff.de ritu nup.l.iiij.& de adulte.l.miles.§. quærebat. & l.ſi vxori. §. ſi minor. & qđ

4 ibi no.per Bar.† ſpōſalia verò per verba de futuro per ſuperueniētē ætatem legitimā nō tranſeūt in matrimoniū de præſenti,etiā ſi appareat de perſeuerantia in tali eademvoluntate niſi interueniat carnalis copula,vel verba de præſenti. Iſta habent per Io.an. in nouel.in d.c.j.de deſpō.imp.& ideo iſte tex. hic,dū dicit,[priuſquā vtraq; perſona iuſtā habeat ætatē.]loq tur primo caſu,qñ cōtraxerāt pverba de præſenti,& innuit q per ſuperueniētem ætatē legitimā tranſeunt in matrimoniū: quod intellige ſanè vt dixi,qñ ſimul ſtabāt vel alia ſigna perſeuerātię volūtatis apparēt,alias ſecus.† Eſt etiā alia differētia

5 quia qñ cōtraxerūt per verba de præſenti,licet nō teneat matrimonium,& ſic ſi pœniteat,nō detur actio de dote, ſed cōdictio ob cauſ.vt hic:tū illa cōdictio ob cauſ.erat ita priuilegiata,ſicut actio de dote:quia datur pro dote putatiua,vt l.ſi cùm dotem.§.fi.ſo.ma.& ſi contraxerūt ſponſalia tm de futuro,nō eſt priuilegiata,quia nō datur pro dote putatiua:ſciebat enim vel ſcire debebat q nō erat dos,niſi cōtracto matrimonio per verba de præſenti,in gl.quæ incip.id eſt. ibi, ſed nec repudiū. h.d.glo.propter id quod ſ.dixi:quia iſti nec ſunt cōiuges,nec ſpōſi,vt d.l.quæſitū.ſed de iure cano.dicuntur ſponſi,vt dictū

6 eſt in gl.quæ incip.ibi[ſed tū impropriè,]† nā propriè loquēdo affinitas cōtrahitur inter cōſanguineos mariti,& vxorem: ecōuerſò inter cōſanguineos vxoris,& maritū: nō autē inter vxorē & maritū:ipſi enim nō ſunt affines,ſed principiū affinitatis:nam affinitas inducit prohibitionē matrimoniū: quia mortua vxore nō poteſt maritus cōtrahere cum alia cōſanguinea illius,vſq; ad quartū gradum affinitatis,& ecōuerſò,vt in c,nō debet.de conſan.& affin.vnde ſi ſpōſi eſſent affines,non poſſent poſtea matrimoniū cōtrahere.hoc vult iſta gl. ſed nec inter conſanguineos ſponſi ad ſpōſam cōtrahīt affinitas. Vñ mortuo ſponſo de iure ciuili,poſſet ſponſa nubere alteri conſanguineo ſponſi:ſed de iure cano.non,propter impedimētū

7 iuſtitiæ publicæ honeſtatis.Cōtrahitur etiam affinitas de iure canon.propter copulam carnalē abſq; alio matrimonio.† Nā ſi quis aliquā cognouerit(etiam illicitē)nō poteſt contrahere cum aliqua illius cōſanguinea,vſq; ad quartū gradum,de hoc

8 habetur in tit.de eo qui cog.conſan.vxo.ſuæ. † In gl.fin.ibi, [ſed ſecūdùm præſens iudicamus,& rebus ſic ſe habentibus.] No.iſtā gl.quæ ſemper allegatur,q verba ſunt intelligenda, rebus ſic ſe habētibus.facit quod no.Inn.in c.cū te.de reſcrip. in gl.mag.circa med.& l.ſi.C.de ſpō.& l.ex facto.de vulga. &

9 pup.& vide quod no.Bal.in l.clari iuris.C.de fideicō.† Itē alle gatur iſta gl.q ſi aliquis renūtiat omni iuri quod habet,vel habere ſperat, debet intelligi de eo quod ſperat habere ex aliqua cauſa de præſenti, puta,ſi aliquid ſibi debebatur ſub conditiōe,nō autē ei,quod ex cauſa de futuro ſuperueniēte, poſt renuntiationē,ſecūdùm Bar.hic,& l.vxor.§.diuus.ff. de adul.

LEX IX.

1 SI donaturus. †Datū ob cau. futuri matrimonij per extraneū volentē ſimpliciter mulieri donare,ſiue ſequaī matrimoniū,ſiue non per ipſum dantē nō repetīt,ſed per mulierē:ſed ſi vult donare eo caſu quo matrimoniū cōtrahaī,tūc ſi nō cōtrahaī,ipſe repetit.h.d.in dubio.præſumīt hoc ſecūdum,vt in l.ſi ego. in prin. ff.de iure dot.& ideo in primo caſu huius le.mulier habet neceſſe probare q ille voluit ſibi ſimpliciter donare: in ſecundo verò caſu per pactū de reſtituēdo,ſi matrimoniū non cōtrahitur fuit ſuperfluū:quia ſi etiā nō interueniſſet,potuiſſet repetere;vt d.l.ego.hoc tū plus operaī pactū:quia nō ſolùm cōpetat cōdictio ob cau.quia cauſa nō ſecuta. ſed etiā oriī actio præſcri.ver.ex illo pactoveſtito coheręti traditionis:vt no.in l.j.ff. de dona.in gl.mag.& ff.de præſcri.ver.l.ſi dñs.Et primò in caſu huius l.cōuentio incipit cū muliere:quia nō vellet donare, ſimpliciter mādauit mulier vt marito futuro traderetur & ſic noīe mulieris facta eſt traditio, nimirū ſi ſola mulier repetit, qa cenſeī primò tradidiſſe mulieri & mulier poſtea viro. Sed gl.opponit q imò tradēs repetit,matrimonio nō ſecuto.ſ. eo. de l.qui ſe.§.ſi autē.Et reſpōdet q ibi primò ꝑmiſerat,& poſtea tradiderat:hic nō ꝑmiſerat. Tu dic q hic idē,ſi primò promiſiſſet,poſtq; voluit in oēm caſum donare mulieri: ſed in l. cōtraria nolebat donare,ſed liberare à muliere, alteri de mandato ſuo ſoluēdo:quo caſu diſtinguīt,an præceſſerit ꝑmiſsio: & tūc quia poſtea ſoluēdo nō liberaī à muliere, quia cenſetur ſoluiſſe pro ſua promiſsione:ideo ipſe repetit mero iure,ſed liberatur cedendo condictionem, vt ibi, ſed ſi nō interueniſſet promiſsio ſoluendo alteri de mādato mulieris,eſſet liberatus ipſo iure à muliere:& ideo nō repeteret, etiā matrimonio nō ſecuto,vt patet ibi ex not.in glo.ff.per l.ſolutam.ff. de ſolu.

2 ☞ *Promittens, & ſoluens indebitum pecuniam per errorem pro dote,iuſſu mulieris,futuro ſponſo,ſecutis nuptijs non repetit à marito, ſed à muliere, & quid ſoluto matrimonio?*

3 *Statutum de lucranda dote,habet etiam locum ſi conſtante matrimonio dos non fuit ſoluta,ſed promiſſa:ut eo ſoluto poſſit peti per maritum, quatenus eſſet lucraturus,ſi ſoluta eſſet.*

4 *Quid ſi ſtatutum diceret,quòd lucretur dotem: & quid ſi matrimonio contracto per verba de præſenti,mortua eſt uxor,antequam duceretur ad maritum, quòd maritus lucretur dotem.*

5 *Exceptio doli obſtat etiā ei,qui petit quod reſtituturus eſt,etiam ex interuallo alteri qui eſt excipienti reſtituturus.*

6 *Annus ad reſtituendam dotem ſoluto matrimonio,conceditur miſerationis cauſa.*

1 §. Si quis indebitam. †Exceptio doli quæ obſt. delegāti,non ob. ei cui facta eſt delegatio ex cā onerosa,niſi quatenusad delegantē res eſt reuerſa.Sed delegato cōtra delegantē ſuccurīt.h.d. Bar.loquitur de materia l.qui ſe debere,qñ ille qui ſe putabat debitorem mulieris,promiſit pro ea dotē.Illa tamē loquitur qñ matrimoniū nō fuit poſtea ſecutum:hæc qñ fuit ſecutū,& ſic non bene cōgruit huic tit.quia hic ceſſat cōdictio ob cauſ.quia hic cauſa erat ſecuta,licet cōtra mulierē ſi ibi prouideaī per condictionē indebiti ſi ſoluit:& ſic melius ſtaret in ti.de cōdi. inde.

2 † In tex.ibi,[per errorē.]nō procedentē ex cauſa ſua,vt quia putabat ſe teneri ex aliquo cōtractu,& nō erat verū: ideo repetit à muliere,licet aduerſus maritū ſe nō poſsit defendere vt ff.ſequīt.Si autē putabat ſe debitorē mulieris ex aliqua cauſa pia,cùm tū nō eſſet,puta,erat ſoror, vel alia conſanguinea ad quā dotādam putabat ſe teneri de iure,cùm nō teneret, iuxta not.in l.cùm plures.§.ij.de admi.tu.tūc non repeteret ab ipſa muliere,quia talis error nō inducit repetitionē.Solu.caſus eſt ſing.in l.cùm is.§.ſi mulier.ff.de cōdi.inde.& ſic nō haberet locū,qđ ff.ſubijcīt in ver.ita q. In tex.ibi,[& nuptiæ ſecutę fuiſſent.]ſubaudi aneę ille ꝑmiſſor ſolueret.Vnde nūc cōueniebaī,vt ſolueret:ipſe opponebat exceptionē doli,quam poſſet opponere mulieri,ſi apſa ageret:certē nō poteſt opponere,qa delegatio facta ex cauſa onerosa,ex qua maritus nō debet remanere deceptus,vt habeatvxorē indotatā propter onera matrimonij. In tex.ibi,aduerſus mulierē cōdictio rei cōpetit.]ſ. indebiti nō ob cau. In tex.ibi,[ſed ſi ſol.mat.]ſ. maritus agebat cōſtante mat.& ſic ad ſuā vtilitatē:hic agebat eo ſoluto,et ad vtilitatē mulieris,vt ſibi reſtituat dotē:certè tūc poteſt ſibi obijci exceptio,ſicut poſſet obijci ipſi mulieri, quatenus mulieri eſt reſtituturus,nō quatenus eſt repetiturus ex lucro dotis,propter ſtatutū vel cōſuetudinē,vel pactū,vt habeī in glo.

3 ex qua no. † Et ad hoc cōſueuit allegari q ſtatutū de lucranda dote,etiam locū habet,ſi cōſtante mat.dos non fuit ſoluta, ſed ꝑmiſſa:vt eo ſoluto poſsit peti per maritū, quatenus eſſet lucraturus,ſi ſoluta eſſet. Ad hoc l.ſi ſocer.§.lucius.ff.ſo.ma.&

4 l.Iul.ff.de iur.do.& per Dy.in l.ſed hoc ita.ff.de iudic. † Quid autē ſi ſtatutū diceret q lucretur dotē datā:vide per Bart. in l. iubemus.C.de ſac.ſan.eccle.in §.ſanè. Itē quid ſi matrimoniū erat cōtractū p verba de pñti,& anteq̄ ducereī ad maritū,mortua eſt,an debeat maritus lucrari:p Bar.in l.nihil.ff. re.amot. nō tñ exp̄ſsè determinat.& p Cy.in l.nō ſanè.C.de bo.mat. & vī q nō lucreī:qa iſtud lucrū prouenit ꝑpter onera matrimo. vt patet ex iſto tex.cum gl.ff. & in l.j.C.de impo. Iu.deſcri.ſed ipſe non

ipſe non ſuſtinuit onera matrimonij:ergo &c.& iſtā partē plenè diſceptando renuit dominus Bar.de Sali.prout ſemel vidi, cùm haberē de facto.Sed bene contrariū vidi cōſultū per oēs, & eorū rationes ſunt magis apparentes,quàm exiſtentes:nam antequā ducatur ad maritū,poſſunt fieri ſumptus magni: item pōt eſſe,q poſtq; eſt ducta,nō ſtetit vltra duos vel tres dies, & mortua eſt:& non pōt negari,quin tūc lucretur, & tñ modica onera ſuſtinuit.Iſta ergo cauſa propter onera matrimonij eſt

5 potius impulſiua,quam finalis.† Vltimò Barto.allegat iſtum

2 tex.q exceptio[a] dolo facis petere q reſtituturus es,locū habet non ſolum,ſi eras reſtituturus mihi contra quē agis: ſed etiā ſi alteri,qui eſt mihi reſtituturus:nam iſta mulier eſt reſtitutura huic promiſſori,vt in ver.[ita q.] vbi poteſt opponi exceptio agenti ſol.ma.dolo facis petere,q reſtituturus es mulieri,quæ reſtitutura eſt,aliās verò ſecus,vt l.ſi ſocer.§.Lucius. ſol. mat. Item allagatur per Bar.q illa exceptio locum habet,nō ſolum qñ es reſtituturus incontinenti:imò etiam ſi ex interuallo propter dilationem cōceſſam miſerationis cauſa:nā iure iſto maritus nō tenebatur reſtituere dotem conſiſtentē in pecunia, niſi annua,bima,trima:& hodie intra annum,ſi ſibi eſt ſoluta. ſed ſi non eſt ſoluta,& agat ſol.mat.vt ſibi ſoluatur, & poſſet retinere vſq; ad annum,non auditur vt hic patet:† quia iſte annus

6 conceditur miſerationis cauſa C.de rei vxo. act. §. exactio. ſecus,ſi habebat dilationem ex contractu,quę inhæret ipſi obligationi:vt l.ſi.§.j.ff.vt leg.nomi.caue.

2 ☞ *Quando poteſt agi ad ipſam rē dandā,non agitur,ut fiat promiſſio de dando:ſed pōt agi,ut fiat inſtrumenti de obligatione, & ad hoc iudicis officium implorari.*

3 *Condictio ob cauſam,quādo liberatione facta ob cauſam ſuccedat loco actiōis primæ.*

LEX X.

1 SI mulier. †Liberatio facta ob cauſam à debito puro,ea non ſecuta condicitur ipſa pecunia debito.h.d.non autem condicitur obligatio, vt in priſtinā obligationē ſe reponat:quia illud,quando obligatio fuiſſet in die,vel ſub conditione ſecundū gl.vt C.eo.l.ſi quis

2 accepto.& ſic no.& ad hoc allegatur iſte tex.cū glo.q † quando poteſt agi ad ipſam rem dandā,nō agitur vt fiat promiſsio de dando,quia eſſet ſuperfluū:bene tamen poteſt agi,vt fiat inſtrumentū de obligatione,ſi nō erat factū: & ad hoc debet implorari iudicis officiū,quod dic per Bar.in l.iij.§.nunc de effectu.de libe.leg.& l.ſi finita.§.eleganter.ff. de dā.infect. † Not. etiam q hic condictio ob cauſam ſuccedit loco actionis primę quia datur ad illud,ad quod primo actio dabatur. Videtur tamen debere limitari,vt dixi in d.l.ſi quis accepto.quando tem

3 pore liberationis pecunia erat parata ſolutioni. & adde hic l. iiij.§.ait prætor.ff.de re iudi.ibi[ſed ratio &c.]

LEX XI.

1 SI hæres arbi. †Datum executori vltimæ voluntatis ſi in cauſam debitā non expendit, condicitur per hanc actionem; tene menti quia quotidianus eſt caſus.

LEX XII.

1 VM quis mortis. †Reuocata donatione cauſa mortis, res cū ſuis acceſsionibus condicitur.h.d.

LEX XIII.

SI filius con. Collatio ob cauſam facta; cauſa non ſecuta condicitur.h.d.

2 ☞ *Procurator quando præſumatur recepiſſe mala fide ſolu. & qualiter tunc contra eum agatur? & nu.1.& 11.*

3 *Condictio ob cauſam, q ſemper concurrat cum condictione indebiti.*

4 *Solutum falſo procuratori,ut ſimplici,ſi erat debitum, & dominus nō ratificauit,repetitur à procuratore per condictionem ob cauſam.ſed ſi ut procurator in rē ſuam cum non eſſet,per condictionem indebiti: & nu.11.*

5 *Procurator qui habuit mandatum,ſed fuit reuocatum,non dicitur omnino falſus.*

6 *In repetitione indebiti ſoluti procuratori,non refert,an unquam habuit mandatum? uel habuit,ſed fuit reuocatum.*

7 *Soluens indebitum procurari reuocato,poteſt à domino repetere ſi ignorabat reuocationem.*

8 *Debitor in genere,uel in quantitate ſoluens procuratori,qui nunquàm habuit mandatum,non liberatur: & quid in debitore certæ ſpeciei?*

9 *Soluēs debitū procuratori reuocato,ſciēs reuocatū eſſe mandatū, nō liberatur ſi dñs non ratificat: nec ſolutū repetit, & quid ſi ei? procurator in rem ſuam? & nu.10.*

10 *Si dominus ratificauit liberatur ſoluens à domino, & dominus per actionem negotiorum geſto.repetat à falſo procuratore.*

LEX XIIII.

1 SI procuratori. †Si dominus ratificat ſolutionē factā falſo procuratori,repetitur ita demū ſolutum,ſi erat indebitū, & ab ipſo domino non à procuratore:hoc primò.Sed ſi non ratificat repetitur tam debitum quā indebitum, & ab ipſo procuratore, non à domino,hoc ſecundò.Quando tamen erat debitum,nō repetitur per cōdictionem indebiti,ſed per condictionem ob cauſam,tanq; ob rem datā re nō ſecuta. Hoc tertiò.& ſi procurator recepit mala intentione,vt ſibi lucretur,cōmittit furtum ſiue debitum ſiue indebitū recepit:& vltra cōdict.inde. vel ob cauſam teneī & cōdictione furtiua,& actione furti. hoc quartò & vltimò dicit iſta l.difficilis in gl.et in materia quā ego credo multū clarè & latè expediuiſſe in repetitiōe huius l.quā fe-

2 ci † Florentiæ in M.cccc.primò,& cōtinet quatuor dicta.ſecūdum q patet in ſummario.Secundū ibi,[qđ li dñs.] tertiū ibi, [non aūt,]quartū ibi,[vel q furtū.] & primū loquit tā qñ dñs ratificauit alia,quā qñ nō ratificauit. Itē vltimū dictū refertur tam ad caſum,qui recepit debitū,quā qñ recepit indebitum:potuit enim recipere bona fide,& tunc datur condictio indebiti, ſi erat indebitū,vel ob cauſam ſi erat debitū,& non condictio furtiua,& pōt recipere mala fide,& tūc datur cōdictio furtiua vna cū prædictis,hoc aūt ex poſt facto cognoſcitur:quia ſi portauit ad dominū,& ille noluit recipere,creditur bona fide recepiſſe:modo vt ipſi lucretur.arg.ff.ad Mace.l.Iulianus. §.pro inde.ver.intelligendum q.ſi aūt portauit,ſed cōſumpſit;preſumīt q mala fide:ita no.per gl.& Doc.in l.cū qs.§.j.ff.de ſol.pōt etiā vltimū dictū referri ad primū caſum,qñ dñs ratificauit.nā ſi ſolutū eſt indebitū,propter hoc procurator nō deſinit teneri condictiōe furtiua,ſed cōdictiōe indebiti,ſic:debebit tñ illa cōdictio furtiua cedi dño,ſi ſoluēs agat cōtra ipſum cōdictione; vt l.ſi vēditor.§.ſi Titius.ſ.de fur.per quē.§.principiū huius.l.

3 in pluribus declaratur & ſuppletur,vt ibi oīno vide.† In prima parte in tex.ibi.[ſed ipſe dominus teneī.]ff. condictione in debiti,poſtq; ſolutū erat indebitū:& hoc dicīt in d.§.ſi Titius. ſi aūt fuiſſet debitū:nō poſſet repeti hoc caſu,poſtq; dñs ratificauit:qa ſoluēs eſſet liberatus,vt ibi habeī etiā,q bñ eſt indebitū & nō ſolū cōdictiōe indebiti,ſed cōdictione ob cām repeti poſsit:qa cā ob quā ſoluit ſibi liberareī,non ſecuta eſt. nec obſtat,q loqui nō poterat,poſtq; nō ſuberat debitū: quia hoc nō impedit,quominus iſta cōdictio deī:vt ſ.e.l.iij.§.ſi quis quaſi. & ibi tetigi.& propter hoc fortè iſta.l.poſita fuit in hoc tit. dū tractat de ſolutione indebiti,vnde cōcludo,q ſemper cū condi.inde.cōcurrit cōdictio ob cauſam;& iſtud nō reperio tactū ab aliquo. Sed reperio q Raph. (qui pro certo debuit vidiſſe repetitionē meā)tangit,& non approbat:ſed nec per aliquam bonā rationē reprobat.In tex.ibi: [non enim.] remouet quandam obiectionē,quę poſſet fieri cōtra ver.proxime præcedentē,vbi fuit dictū,q ſi dominus non ratificat,repeti poī,nō ſolū ſi pecunia erat indebita,ſed bene etiā ſi debita. Innuit ergo q debitū repetatur tanq; indebitū,q videī abſurdū.Iuriſconſultus reſpondet,q hoc non dixit:ſed dixit:aut pōt repeti tā debi

4 tū,q; indebitū, & à procuratore,nō à dño.† Sed ſi quærit qua actiōe dicēdū eſt,q ſi erat debitū,nō repetīt per cōdictionē in debiti:ſed cōdictiōe ob cām,tāq; ob rē datā,re nō ſecuta liberatione,poſtq; dñs nō ratificauit.Si em ratificauit,nō repetīt: & aduerte,quia iſte ver.debet intelligi,qñ ſoluit tanq; procuratori ſimplici:ſed ſi tanq; procuratori in rē ſuā,cū nō eſſet:tūc etiā ſi eſſet debitum,repeteretur per condictionē indebiti:quia ſoluitur,vt debitū ſibi,cū nō ſit:licet ſit debitū alteri:& iſte eſt caſus in l.creditoris.C.de cōdi.inde.ſecundum vnā lect.ſed qñ vt procuratori ſimplici,non ſoluitur vt debitū ſibi,ſed vt dño:& iſtud erat verū:& ſic cā de præſenti vel de præterito nō erat falſa.vnde nō oriī cōdictio indebiti:vt l.damus.cū ibi no.ff. de cōdict.inde.In gl.j.ibi notandū eſt,q iſta gl.licet ſit ſignata ſuper primo caſu l.tamē non cōuenit illi:quia loquitur,qñ dominus ratificauit,quo caſu nō refert an nunq; habuerit mandatū,ſed

¶ Exceptio dolo facis.Adde q iſta exceptio impedit lit.ingreſſum Bal.in l.emptor. C. de hæredi.vel act. ven. & dicit do. Maria.ſozi. ſuo conſilio xxxvj. j. colum. S.T.

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

fuerit reuocatū. Melius ergo staret super secundo casu, qñ dominus nō ratificauit. †Et ex ista glo. recolligе plura, primò q̄
5 quidam est procurator fundītus falsus, quia nunq̄ habuit mādatum, quidam nō fundītus, qui habuit, sed fuit reuocatū: nā nō dicitur omnino falsus, quia iuuatur primordio veritatis: vt
6 l. cùm filius. §. hæres meus. de lega. ij. †Secūdò not. ex glo. q̄ qñ soluitur indebitū, nō refert, an nunquā habuit mādatum: vel habuit, sed fuit reuocatū. Ratio, quia nō tractatur de libe-
ratione soluentis, sed solùm de repetitione solutī: et istud cùm
7 sit indebitū, repetitur à quolibet istorū. †Aduerte tñ: quia in alio est differētia, s. quātum ad personā à qua repetitur: nam si nunquā habuit mandatū, nō repetitur, nisi ab ipso procurato-
re, q̄ dñs non ratificauit: sed si habuit mandatū speciale ad recipiendum indebitū, & postea fuit reuocatū, & soluēs ignorabat reuocationem, repetere potest ab ipso dño quia reuocatio habetur pro non facta in præiudicium soluētis: vt §. eo. l. si pe-
8 cuniam. §. item si quis. †Tertiò not. ex glos. q̄ si procurator nunquā habuit mandatū, soluens nō liberatur, si soluat debitum: quod intelligo, etiam si habuit iustā causam credēdi illū esse procuratorē: vt l. qui hominē. §. si nullo. j. de sol. hoc tamē verū si erat debitor in genere, vel in quantitate: si autem certę speciei, liberat̄ ope exceptionis: quia rem debitā nō habet: nec dolo, vel culpa desijt habere: vt §. si cert. peta. l. cùm fundus. §.
9 seruum tuū. & ibi no. in vlt. gl. †Quartò & vltimo no. ex gl. q̄ si soluens sciebat reuocationē mandati, nō repetit: quia videtur donare. Sed vltramon. tenēt contra gl. quia non præsumitur animus donandi, si alia causa potest subesse: vt l. si cùm aurum. j. de sol. sed iste potuisset soluere falso procuratori cū intētione, vt portaret: & videtur gl. in l. dispensatorē. de solut. doc. cōiter tenent cōtrarium, q̄ ista glo. dicat verū per l. si non sorte. §. qui filio. j. de condi. indebit. & l. qui fundum. §. seruus meus. j. pro emp. postquā soluit sibi vt procuratori, cùm sciret ipsum nō esse: non enim potest dici q̄ soluerit ea intētione, vt portet ad dominū, & faciet ipsum liberari. postquā soluit sibi vt procuratori; imò soluit, vt statim facta solutione, liberetur: quia ita contingeret, si esset verus procurator, Cùm ergo sciat hoc non posse cōtingere, videtur donatio: nec obstat glo. in l. dispensatorē. quia illa nō est vera: vel dic q̄ refertur ad tex. qñ sciebat factum, sed ignorabat ius, s. reuocationē mandati: nos
10 loquimur quādo sciebat factū, & ius. †Istam opi. cōmunē ego limito, vt sit vera, si dominus postea nō ratificat. & sic habebit soluens necesse iterū soluere domino, nec primū solutū repetet. Si autem dñs ratificauit, liberatur soluens à dño, & dominus per actionē neg. gest. repetet à falso procuratore: vt l. si vē
didero. §. si Titius. j. de fur. & sic nō cedet solutum in dñm, sed extinguit debitū: & ista est necessaria limitatio in gl. ieq. Ista glo. est malè signata super primo casu huius l. qui loquitur qñ dñs ratificat, quo casu non possumus ponere, q̄ solutio fuerit facta nomine ipsius procuratoris, & tanq̄ cessionario: vnde non posset per dñm ratificari. Item distinctio gl. habet locum, qñ solutum erat debitū: & tunc bene est fienda differētia: quia si fuit solutum tanquā procuratori in rem suam, adhuc potest repeti per condictionem indebiti, quia soluitur tanquā debitum sibi, cùm nō sit: sed si tanquā procuratori simplici, nō potest repeti per condict. indebiti, sed ob causam, vt hic in versi. nō enim. & super illo ver. ista gl. melius staret. Text. in primo casu loquitur qñ solutū erat indebitū, quo casu indistincte repetitur per cōdict. indebiti, siue tanquam procuratori in rem suam siue tanquā procuratori simplici, vel ab ipso procuratore in primo casu, & etiā in secundo, si dñs nō ratificauit l. cùm indebitum. §. j. de cond. indeb. vel ab ipso dño in secūdo casu
11 cū ipse ratificat, vt in prin huius l. †In gl. quæ inci. & sic. ista gl. voluit signare duo cōtraria in ver. non enim. vbi dixit, q̄ si solui debitum falso procuratori, repeto nō tanquā indebitū, sed per condict. ob causam. Sed cōtra, q̄ tanquā per condict. indebiti, vt l. creditoris. C. de condi. indeb. quæ generaliter loquitur: & sic potest intelligi tā quādo soluit debitū, q̄ quando soluit indebitū, & dicit cōpetere condic. indebiti. Iste tex. vult contrarium. Item q̄ nec cōdictio indebiti, nec ob caus. cōpetant, probatur: quia caueē q̄ cōmittit furtum. in l. falsus. §. j. de fur. & in fi. huius l. & sic ita est necesse, q̄ in ipsum sit translatū dominiū: quia si esset translatū, nō cōmitteret furtū: vt j. l. ,px.
quia est cōtrectatio rei alienæ: & si ita est, nō potest cōpetere condic. indebiti. nec ob causam: quia nemo cōdicit rem suam, vt l. fin. §. vsufru. quemad. ca. quia tales cōdictiones dantur ad dandum, vt j. l. prox. §. ages. & ille qui est dñs non agit vt sibi detur: quod est dicere, vt dñium trāsferatur: vt in l. ff. c. Gl. vt effugiat istud contrariū distinguit tres casus, q̄ aut soluitur vt procuratori in rem suam, & datur cōdic. indebiti, vt d. l. creditoris. & in hoc bene: & in prin. huius l. q̄ gl. ita intelligit, & in hoc malè: aut soluit sibi tanquā procuratori simplici, trāsferendo in ipsum dñium cum pacto, vt faciat eum liberari: & tūc si dat debitū, repetit per condictionē ob caus. dñō non ratificā te: nec tunc cōmittit furtū: & iste est casus secundus huius leg. Aut soluitur sibi vt nuntio, non transferendo in ipsum dominium: & tūc cōmittit furtū, & tenet condict. furtiua: & ita debet intelligi finis huius l. & tunc nō datur condictio ob caus. Mar. autē cuius opi. recitat in vltima gl. fatetur, q̄ in istū procuratorē fit translatū dñium, & cōpetit cōdictio ob caus. & nihilomin⁹ cōmittit furtū, cuius opi. reprobat gl. & bene, si hoc Mar. voluit: sed hoc noluit, quia nō est credēdum q̄ tātùm erauit. Breuiter iste intel. glo. q̄ ista l. debeat ita variari, non est bonus: quia tota loquitur in vno casu. Vnde dic q̄ hic soluit tanq̄ procuratori simplici, nōvt transferat dñium in ipsum, procuratorem, sed in dñm: nā ita cōtingeret, si esset verus procurator. vt l. per procuratorē. C. de acquir. pos. Item cum illa intentione, vt statim facta solutione sit liberatus: quia & ita cōtingeret si esset verus, etiam antequā portaret ad dñm: certè dominium nō transferē, ex quo erat falsus, antequā ratificet, vt l. fi. C. de neg. gest. nec in ipsum procuratorē: quia soluēs nō habuit animū: remanet ergo apud soluentē: & tūc solutio ad contrarium est facilis: quia cū recepit mala fide, cōmittit furtū, & tenetur soluēti cōdi. furtiua, vt in fi. & nihilominus tenetur cō dictione ob cau. si pecunia erat debita, & cōdi. inde. si pecunia erat indebita. Nec obst. q̄ nemo cōdicat rem suam: quia verū est præterq̄ à fure, vt insti. de act. §. sic itaq̄. poterit etiā vendicari, & per actionē ad exhi. peti. vt j. l. prox. §. labeo. & ita credendū est Mar. voluisse, cuius opi. gl. infideliter recitauit. Sed si bona fide recepit, tūc nō cōmittit furtū, & sic cōdictio indebiti, vel ob caus. nō possunt currere cū condi. furtiua. ergo nō debēt denegare: & sic videnē non cōpetere p illā regulā, q̄ nemo cōdicit rem suā: & iste tex. vult cōtrarium in ver. nō enim. qui loquit etiā qñ bona fide recepit, vt patet in versi. vel quod, quivenit per modum adiectionis. Quomodo potest ergo hoc cōtingere? rñ deo, intelligo cōsumptione secuta: qa fingitur à prin. dñiū fuisse trāslatū nō cōdict. sed vēdicatio cōpeteret, ita declarat Bar. in l. falsus. §. de fur. Cætera vide plenè in repetit.

2 ☞ *Dominus potest seruum suum tradere alteri, uel iudici, ut ipsum torqueat: et an liber homo possit seipsum tradere in torturam, seu iudicium alteri?*
3 *Condictio ob causam, datur ad restituendum id quod semel fuit datum.*
4 *Re perempta quando agi debeat ad ipsam rem: & quando ad æstimationem: & qua liter fiet condemnatio, & executio?*
5 *Actio ad exhibendum datur domino, uel ei, cui se dominum asserit.*
6 *Contra eum qui dolo desijt possidere, datur domino rei uendicatio utilis, & actio ad exhibendum.*
7 *Nemo condicit rem suam præterquam à fure.*
8 *Sententia nulla ex defectu iurisdictionis, uel etiam alio defectu potest dici iniusta.*
9 *Quicquid est nullum (quia factum contra dispositionem legis) dicitur largo modo iniustum.*
10 *Præfectus vigilum an possit imponere pœnam mortis pro crimine priuato? & nu. 7.*
11 *Quandocunq; per statutum de aliquo crimine priuato imponitur aliqua pœna capitalis solita imponi pro crimine publico, non tamen efficitur crimen publicum.*
12 *Satis lucratur qui uoluntatem suam adimplet.*
13 *Damnum satis dicitur ille pati, cui aufertur quod sibi placet: licet damnum pecuniarium non sentiat.*

LEX XV.

1 QVm seruus. †Res ob causam data si causa nō est secuta, potest condici etiā si desierit extrare dolo, vel culpa recipientis: & si non fuit translatum dominium, potest agi actione in rem & ad exhibē dum, & etiam condictione furtiua, si præter voluntatem domini contrectauit. hoc dicit. Et primò ponitur vnum dictum Pomponij vsque ibi, [Labeo ait.] Secundò ponitur aliud dictum Labeonis, quod videtur illi cōtrariari vsq̄ ibi, [sed Proculus.] Tertiò ponitur dictum Proculi reducētis prædicta ad concor

2 concordiam cū distinctione. †Not. primo, quòd potest dominus seruū suum tradere alteri, vt ipsum torqueat. An autem liber homo possit seipsum tradere alteri, vel iudici vt ipsum torqueat, vel de ipso vindictā sumat: vide per glo. & Bart. in l. interdum. §. qui furē. j. de fur. In text. ibi, [eū summo supplicio affecit,] [supple alio nō docto: sed credidit simplici verbo istius Titij absque aliqua cōfessione istius serui, quòd furtū commisisset, tradidit eū præfecto, asserendo q̄ cōmiserat, & petendo vt ipsum suspenderet. Vnde præfectus nō curauit vlterius inuestigare, postquàm ille asserebat esse suū, sed malè fecit: quia ipse dominus nō posset interficere sine causa, nec in ipsum immodicè sæuire: vt l. j. §. j. de his qui sunt sui vel alie. iur. multominus præfectus ad eius instantiā debuit facere. In text. ibi, [ages cū Titio.] Scilicet cōdictione ob causam: quia causa non est secuta. Nā dedisti, vt si repertus fuerit in crimine, remaneat apud eū: & si nō fuerit repertus, quia non fuit confessus, potest etiā agere actione præscriptis verbis pacto appositō de restituēdo, si nō fuerit repertus. vt §. dum dicit [sub ea causa.] id est pacto &c. & quod no. in l. j. j. de dona. in glo. mag. & dixi. §. eo.
3 si donaturus. †In tex. ibi, [dare eum.] transferre dominiū in te. quæ translatio dicitur restitutio: vnde cōdictio ob causam, datur ad restituendum id quod semel fuit: vt l. videamus. j. de vsur. quæ restitutio est datio, vt hic patet: est enim actio perso-
4 nalis vt in glo. videbatur autem, †q̄ nō possit agere ad ipsum seruum: quia nō erat in rerū natura: vnde videbatur ille liberatus per interitum rei debitæ: vt l. si ex legati causa. de ver. obli. sed non est verū, quia cū esset debitus, antequàm desineret esse in rerum natura: & postea desijt esse dolo, vel culpa illius recipientis, seu debitoris: non fuit extincta actio, sed perpetuata, sicut quādo interuenerit mora: vt l. si seruum in prin. & §. fi. de ver. obli. & l. quod te. §. si cer. pet. & hoc vult dicere litera, dum subdit, [quia & ante mortē.] Poterit etiā fieri condemnatio in ipso seruo, sed fiet executio in æstimatione. Poterit etiam fieri condēnatio in ipsa æstimatione: vt no. in l. vinum. §. si cer. peta. sed ipsa æstimatio nō potest peti, quia non est in obligatione, quādo est in obligatione rem dari, vt erat hic: si autē rem restituī, & nō dari, & sic merū factū: tūc re non extāte succedit obligatio ad æstimationem & potest ipsa æstimatio peti: vt l. in re furtiua. j. de condict. furt. quod dic per Bart. in l. stipulationes
5 nō diuiduntur. ver. Celsus. de verb. obli. †In text. ibi [Labeo ait:] istud dictū videtur contrariū præcedēti dicto: quia actio ad exhibēdū datur domino: vel ei qui se dominum asserit. sed §. patet, q̄ nō erat dominus, quia dicit q̄ agis vt tibi detur: propter hoc Proculus distinguit, vt si transtulisset in ipsum dominium, habeat locū primū dictū, & non dictū Labeonis: si autē dominium nō trāstulisti, tūc habet locū dictū Labeonis & nō primum dictū: & vltra hoc etiā erat condictio furtiua: quia cō trectando præter tui voluntatē rem tuā, cōmisisset furtum: sed si transtulisti dominiū, nō commisisset furtū: quia contrectaret
6 rem suā: & furtū est contrectatio rei alienæ. †Si ergo isto casu, quando nō transtulisti dominium, dabitur rei vēdicatio vtilis, quæ datur contra illū qui dolo desijt possidere, & actio ad exhibendū: vt §. si cer. peta. l. rogasti. §. fin. & condictio furtiua ad rem, vel ad æstimationē: vt d. l. in re furtiua si daretur etiā con
7 dictio ob causam, †quia cōtra furem degenerat omnis condictio. & hoc not. in l. præced. in vlti. glo. quia nemo cōdicit rem suam, præterquàm à fure: vt institu. de act. §. si itaq̄. In glo. iij. quæ incipit [quòd mortē.] Quæro posito, q̄ iste seruus esset culpabilis, vtrum iste præfectus vigilū fuisset iudex competēs ad imponendā pœnā mortis? dicunt quidā, q̄ non: sed præfectus vrbis: & q̄ propter hoc solū, ista condemnatio, & sententia
8 fuit iniusta, & si fuisset culpabilis. †No. istā glo. & tene menti: quòd sententia nulla, ex defectu iurisdictionis, vel etiā alio
a defectu potest dici iniusta[a]: & sic libellus non esset ineptus, si quis eā peteret iniustā pronuntiari, & postea nō appareret, nisi de nullitate, quia potest pronuntiari nulla, & pronuntiatio nō est diuersa à petitione: pro hoc vide glo. in simili in authen. de
9 hæredi. & fal. §. exhæredatos. †nā quicquid est nullū, quia factum contra dispositionē legis, sicut dicitur largo modo iniustum. & facit. l. j. de leg. in verbo [iusta.] cū sua glo. nā illa est iusta sententia, quæ est solēnis, & valida, vt ibi habetur: ergo illa
10 quæ est nulla, & nō solennis, est iniusta. †Alij dicūt, quòd imò iste præfectus fuit cōpetens: quia hoc delictum est priuatū, licet imponatur pœna
11 publici iudicij. †No. istā glo. quòd quādocunq; per statutū de aliquo crimine priuato imponitur pœna mortis, vel alia capitalis, quæ solet imponi pro crimine publico: non propterea efficitur crimen publicum, sed remanet priuatū: & vtilitas est magna, quia nō admittetur ad accusandū, nisi ille qui offensus est. vt not. in l. fi. j. de priua. delict. Sed si efficeretur publicum, admitteretur quilibet de populo. †Vltimò not. glos. fi. quæ semper allegatur, quòd satis lucratur, qui voluntatē suam adimpler, facit de fur.
13 l. si pignore. §. j. sic ecōuersò, †satis dicitur damnū pati, ille cui aufertur, quod sibi placet: licet damnum pecuniarium nō sentiat, vt no. j. de sol. l. Paulus respondit creditorem. in glo. & fa-
cit. §. de vsu & habi. l. fi. in fi.

¶ Iniusta adde Soz i. consi. incip. circa primum consultationis articulum numerum tibi ponere non possum. quia nō sunt impressa, licet nunc imprimantur.

2 ☞ *Venditor speciei non tenetur ad dandum, sed solùm ad tradendum: & quid si tradens est dominus?*
3 *Pactum de transferendo dominium, an sit contra naturam emptionis, & uenditionis: & quòd aliquando transferatur in alium contractum, & nume. 4.*
4 *Verbum, dare, appositum iuxta contractum emptionis & uenditionis, quòd ponatur pro tradere.*
5 *Venditor generis tenetur dominium transferre, ex natura obligationis generis.*
6 *In contractu emptionis, & uenditionis, non agitur ad resolutionem: sed ut contractus impleatur, uel ad interesse post moram, & post mortem. & nume. 7.*
7 *In contractibus nominatis, non habet locum condictio ob causam. & nume. 13.*
8 *Obligatus ad dandum rem, si tradidit eam, sed non transtulit dominium, potest conueniri ut det, ac si non tradidisset, etiam antequàm euincatur.*
9 *In contractu transactionis, habet locum condictio ob causam ad resolutionem contractus, ex capite causæ non impletæ, nisi implere debens nō fecit, quod in eo erat: aliter agitur ut contractus impleatur.*
10 *Qui tenetur dare, tenetur caliter dare, quòd auferri non possit, & sic tradēdo non liberatur, nisi caueat de euictione: & quid operetur talis cautio, licet possit adhuc res euinci?*
11 *Si datur pecunia alicui, ut det speciem, in quibus differat iste contractus ab emptione, & uenditione? & nume. 12. & 12.*
12 *Si ille tradidit speciem & nō cauit de euictione, quare non possit agi principaliter ad ipsam cautionem, sed ad dandum, quasi non dederit?*
13 *Donatio an sit contractus?*
14 *An sit nominatus, uel innominatus?*
15 *In donatione ob causam, datur condictio ob causam ex capite causæ non impletæ, non autem ex pœnitentia.*
16 *Quando contractus nominatus est mixtus cum innominato, habet locum condictio ob causam ex capite causæ non impletæ, non ex pœnitentia.*
17 *In contractibus bonæ fidei, quando possit peti cautio iure actionis?*

LEX XVI.

1 DEdi tibi pecu. †Si do tibi pecuniam vt mihi speciem des, nō dicitur contractus emptionis & vēditionis, sed cōtractus innominatus, do vt des. Ideo si adhuc non dedisti, vel dedisti, & nō cauisti de euictione: tāquam re integra & causa nondū secuta, possum repetere datū per cōdictionem ob causam, vel propter defectum causæ, vel per pœnitentiā: quod nō esset, si esset contractus emptionis & vēditionis: quia nō possem repetere datū, & sic agere ad soluēdū, sed deberē agere ad implendū contractū. h. d. ista singularis & subtilis. l. in tex. cum glo. & primò termi natur vna. q. vsq̄ ibi. [& ideò.] postea ponuntur translationes.
2 licet glo. dicant, q̄ fuit rationis. †Circa primū casum huius. l. oppo. q̄ iste sit contractus emptionis, & vēditionis, postquam ex vna parte datur pecunia, & ex alia species, vt l. naturalis. §. j. de præscrip. verbis. Sol. ibi, dedi pecuniā, vt Stichū acciperē, quod verbū est latū, & potest intelligi per solā traditionē absq̄ translatione dominij, quod cōuenit cōtractui emptionis, & vēditionis: hic vt Stichum dares, quod importat dominij trāslationem, & hoc nō cōuenit contractui emptionis & vēditionis, in quo venditor nō tenetur ad dandū, sed solū ad tradēdū: vt l. si ita. §. j. j. de cōtrahen. emp. & hoc voluit gl. super verb. [pro eliuior.] Sed cōtra hanc glo. oppo. de l. cū manu sata. §. fin. j. de
3 contrahen. empti. †Sol. q̄ transferatur dominiū si tradens est dominus, nō est cōtra naturā emptionis & vēditionis, imò secundū naturā vtriusq̄: & ideo si apponeretur pactū, quòd nō transferatur, nō dicitur contractus emptionis, sed innominatus: sicut hic casus est notabilis ibi. Sed q̄ venditor obligetur ad transferendū, bene est cōtra, vel præter naturā emptionis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& venditionis:& ita intellige hãc gl. Sed tũc opp.si ita est,ergo tale pactũ deberet vitiari,& remanere cõtractus in sua firmitate per l.cũ precario.ff.de prec.Sol.ibi,qñ cõstabat de voluntate partiũ,quẽ contractũ volebat facere,quo casu pretiũ posteа appositũ cõtra naturã illius vitiaꝛ,& nõ vitiat,qñ est omnino extraneũ,& aliqñ transferꝛ in aliũ contractũ,vt l.vbi ita dicitur.& quod ibi per Bar.ff.de dona.causa mor.sed hic nõ cõstabat;quia dedi vt Stichũ dares:ideo illud pactũ de dando facit pr̃æmiũ.vt scilicet voluerimus illum contractũ facere, cui magis conuenit.†Quid autem si constabat,q voluerimus facere contractum emptionis,quod præsumiꝛ,si dedi pro pretio tali rei,hoc acto vt debeas ipsum dareꝛ:videtur q tale pactum tunc vitietur per d.l.cum precario.contra dico,quia verbũ da re]appositum iuxta contractũ emptionis,& vẽditionis,de quo constat,ponitur pro tradere,vt est tex.in l.si stipulatus.ff.de vsur.& quotidie videmus in instrumentis in quibus dicitur dedit,vendidit,& tradidit:q si expresse diceretur q transferreꝛ dominium,adhuc dico nõ vitiariꝛ;quia non est omnino contra naturam cõtractus:secus in casu l.cum precario.† Vltimò adhuc opp.de l.ex empto.in prin.ff.de act.emp. Sol. hic dedit pecuniam vt dares aliquam speciem. Si autẽ aliquid consistens in genere:esset contractus emptionis & venditionis: quia ille qui teneꝛ in genere,teneꝛ trãsferre dominiũ: etiã in contractu emptionis,& venditionis:tunc non est ex natura ipsius cõtractus,sed ex natura obligationis generis.l.qui concubinã.§.fi. de leg.iij.& ibi no.per Bar.in l.ij.ff.si cer.pet. †Nũc circa illationes no.q licet sint tres,quæ tendũt tamẽ in vnũ finem,ostẽdendo q postquam est contractus innominatus,potest ille qui impleuit agere contra impletã ad resolutionẽ cõtractus,& repetitionẽ soluti per condictionẽ ob causam,tam ex capite causæ non impletæ,si fuit in mora implenda,quàm ex capite pœnitentiæ,quod nõ esset in cõtractu emptionis,& venditionis, in quo nõ agereꝛ ad resolutionẽ,sed vt cõtractus impleatur:vt in l.inciuile.C.de rei ven.& hoc vult dicere gl.mag. q †in cõtractibus nominatis nõ habet locũ condictio ob causam. Explicatur autẽ illa illatio hic tribus modis scilicet,in eo,qui nec dedit nec fecit quod potuit,nec amodò dare põt,quia Stichus erat mortuus.Item in eo qui nõ dedit,quia nõ transtulit dominium:fecit tamen quod potuit tradẽdo.Itẽ in eo qui dedit,& tradidit,nõ tmen perfectè,quia non cauit de euictione, cũ tres posset auferri per hypothecariã ab eo cui per prius obligasset.Primo exẽplo posset intelligi text.q possit peti pecunia ex capite causæ nõ impletæ:& tũc oportet intelligere tex. q fuit in mora dandi anteq̃ morereꝛ Stichus,& sic erat nata cõdictio quæ per mortẽ nõ extinguiꝛ:vt ff.eo.l.iij.§. sed si tibi. & l.pecuniã.§.fi.ff.eo.secus si nõ fuisset in mora.& ita loquiꝛ.l.naturalis.§.sed si sciphũ.ff.de præscriptis verbis.põt etiã intelligi, q repetatur ex capite pœnitẽtiæ,etiã si mora non præcesit: & tunc oportet intelligere tex.q ille nõ fuit venditurus,aliàs secus,qui remanet in dãno.ff.eo.l.si pecuniã.§.fi.& hoc casu põt intelligi.d.§.sed si sciphũ.& hoc voluit glo.quæ incipit[imò.] Si autem esset cõtractus emptionis,& venditionis,tũc nõ posset repeti solutũ.Sed si venditor fuisset in mora tradẽdi, etiam post mortẽ posset agi ad interesse:vt l.j.in prin.de act. empt.& hoc gl.vult sequẽs sup ver.[dares.]sed si nõ fuisset in mora,ad nihilum potuisset agi:quia periculũ spectat ad emptorem post venditionẽ perfectã.vt ff.de peri.& cõmo.rei ven.l.necessariò.
† Circa secundũ exemplũ,quando tradidisti, sed dominium non transtulisti,debes scire,q non es liberatus:ideo possum te conuenire,vt des, acsi nõ tradidisses, etiã antequã à me euincatur:& hoc est generale,vbicunq; quis est obligatus ad dandum,vt l.cũ quis.§.qui hominẽ.ff.de sol. nõ sic in cõtractu emptionis,& venditionis,vbi non potest agi antequã euincaꝛ, vt l.habere licere.de euict.& l.vnica,de re.permut. nisi venditor fuisset sciẽs:vt l.seruus.ff.de ac.emp.& per hoc est expedita gl. super verbo [feceris.] Sed op.extra gl.q si feci‹sti›, quod in te fuit tradẽdo nõ posis repetere datũ,licet dominiũ transtuleris,vt in l.si pro fundo.C.de trãsac.†Sol.& tene mẽti. speciale est in cõtractu trãsactionis,ne lis resuscitetꝛ,q sicut non põt agi ex capite pœnitẽtiæ ad resolutionẽ contractus,vt l. quãuis. C. de trãsac.ita nec ex capite causæ non impletæ cõtra illũ qui fecit,quod in eo fuit,tradẽdo,licet dominiũ vt tenebaꝛ nõ transtulerit:sed debet agi,vt impleatur cõtractus,vt est casus in d.l. si pro fundo.singularis.& ibi not. Doc.dum opponunt de isto tex.secus,si nõ fecisset quod in eo erat,tũc contra nõ implentẽ haberet locũ condictio ob causam,ad resolutionem cõtractus ex capite causæ non impletæ.vt l.cũ proponas.C.de pac. Circa vltimum exemplũ,quãdo dicit,sed nõ cauit,potest adhuc repeti solutũ ex duplici capite,vt dictum est:quia nõ fecit,quod debuit,nec est liberatus. Sed cõtra,extra glo.ipse tenebatur dare,& dedit:ergo fecit,quod debuit.†Sol.ille qui tenetur dare,tenetur taliter dare,q à recipiente auferri non possit,aliàs non videtur dedisse,& potest perinde cõueniri,ac si nõ dedisset,etiã antequam euincatur.l.si rẽ meã.ff.de sol.& propter hoc nõ liberatur,nisi caueat de euictione. Sed tũc cõtra.nã si hoc est,etiam si cauit,nõ debet esse liberatus,quoniã adhuc potest euinci.Sol.ista cautio succedit loco perfecti implemẽti,& irrevocabilis dationis,& facit illum liberari,licet euinci possit:vt hic subtiliter colligitur.& ita limitatur illa.l.si rẽ meã.ista fuerunt verba Bar.singularia,& subtilia in l.cũ quis.§.qui hominem.de solu.vbi omnino vide. †Sed tunc oppono in princi. glo.mag.quod nõ possit repeti solutum,sed debeat agi,vt caueatur,vt ff.de euict.l.ij.Solu.ibi in cõtractu emptionis & venditionis,qui in vno assimilatur illi,de quo hic:quia sicut hic tenetur dare,& de euictione se obligare:ita & ibi tenetur tradere,& de euictione se obligare:vt in l.j.de rerum permutatione:sed in aliis tribus differũt:quia hic si non cauit,potest repeti solutum:ibi nõ,sed agitur vt caueat,vt in glo.Itẽ hic,licet deberit,si non cauit,nõ videtur dedisse,nec est liberatus ab obligatione qua tenebatur dare:ideo potest iterum conueniri,vt det,vt d.§.qui hominẽ.& l.si rẽ meã. Sed in cõtractu emptionis,bene videtur tradidisse,licet possit euinci: & est liberatus ab obligatione,qua tenebatur tradere:nec iterũ posset conueniri ad tradendũ,sed ad cauendũ.†Itẽ si hic vellet agere ad cauendum,nõ posset agi principaliter ad tradendũ,quia cautio non est in obligatione,cũ sit cõtractus stricti iuris,& nõ cõtrahitur obligatio nisi ad id quod deuenit in contractu:debet ergo agere ad dandũ quasi nõ dederit,& cõsequetur solã cautionem.l.Iulianus.§.qui fundũ.de verb.obli.& facit.l.ij.§.itẽ Iulia.ff.de eo quod cer.lo.& quod ibi no.sed in cõtractu emptionis,& vẽditionis cũ sit bonæfidei,non solũ cõtrahitur obligatio,ad id quod deuenit in cõtractu scilicet ad tradẽdũ:sed etiã ad omnia quæ sunt de natura cõtractus:& sic,vt caueat:vnde ista cautio potest de directo peti:& ita intellige principiũ glo. & ex istis remanet text.enucleatus.†Sed quare ista lex fecit istam inuestigationẽ,vt ostenderet,q cõdictio ob causam ad retractationẽ cõtractus,habet locũ in contractibus innominatis,nõ autem in nominatis,vt colligitur à cõtrario sensu,& melius in d.l.inciuile.Sed contra,q etiã in cõtractibus nominatis,vt in donatione:vt C.de dona.quæ sub modo.l.j.gl.quæ dicit,q fallit ibi. Hic sunt tria videnda,primũ est an donatio sit contractus:quidã dicunt,q nõ:quia nõ est vltro citroq̃ obligatorius:vt l.Labeo.de verbo.signi.contrariũ dicũt.l.si donationis.C.quod metus cau.vbi enumeraꝛ inter cõtractus.Præterea stipulatio contractus est nominatus vt l.j.ff.de pac.& tamẽ nõ est vltro citroq̃ obligatoria.Fateor tamẽ,q propriè loquendo illi sunt contractus,qui sunt vltro citroq̃ obligatorij.
†Secũdò est videndũ,an sit nominatus,vel innominatus:& in hoc sunt tres opi.glo.q olim erat innominatus,quia nõ cõtrahebatur solo cõsensu:hodie nõ nominatus,quia cõtrahitur solo cõsensu:nõ facit propterea dici contractũ nominatũ,cum etiã aliqui,qui nõ cõtrahuntur solo consensu,sed re,vel verbis sunt nominati.Itẽ in l.si quis argẽtũ.solo cõsensu nõ cõtrahitur donatio,sed cõuẽtio de donãdo:& nõ dicitur donatio nisi interueniat datio,& sic traditio,cum dicatur doni datio.Alia fuit opi.Iac.Bu.q olim,& hodie sit cõtractus innominatus,qa stat in nomine generis:verificatur enim in donatione simplici,& inter viuos:& in donatione causa mortis:& in donatione ob causam, & in legato vt l.legatum.de legat.ff.ergo &c. quod no.C.de re.permu.in rubrica.Tertia fuit opi.Bar.q olim & hodie sit cõtractus nominatus:& habet nomẽ elegãs,& speciale,quod nõ cõuenit nisi donationi simplici.Sed donatio ob causam,vel causa mortis,non possunt dici simplices donationes:ideo appellatione donationis,nõ veniunt.vt l.j.in prin.ff. de dona.

de donat.& l.filiusfa.Itẽ probatur in l.Aristo.eo.tit.vbi dicitur,q non habet locũ pœnitentia,& si fuisset innominatus de iure veteri,haberet locũ:& istam partẽ puto veriorẽ,licet dominus Rapha.teneat præcedẽtem:sed non curo recitare dicta sua,quia modica est vtilitas. Tertio & vltimo est videndũ,si ita est,quare locũ habet condictio ob causam,cũ regulariter sit contrariũ:vt d.l.j.de do.quæ sub modo.dicit Bart.q pactũ appositũ iuxta donationẽ,nõ informat actionẽ ex cõtractu,quia nulla est:cũ donatio incipiat à traditione,& donans nullã habeat actionẽ,quæ possit informariꝛ:vnde quia actio ex contractu informata nõ potest dariad id quod deuenit in pacto,loco eius datur cõdictio ob causam:secus si ex pacto informaretur actio.Ista ratio salua pace sua,nihil valet quia posito,q hic nõ possit dari actio ex contractu informata,potest tamẽ dariꝛ prescriptis verbis oriens ex pacto vestito,cohærentia traditionis iuxta not.in l.j.de do.in glo.mag.& l.legẽ.C.de pact.quare ergo recurritur ad condictionẽ ob causam,vt resoluatur contractus,postquàm †põt agi ad implemẽtũ causæ:vnde Bart.melius in l.ij.C.eo.dicit,q quãdo donatur ob causam,non dicitur donatio,licet tradẽs vtatur isto verbo:sed dicit datio ob causam:& sic cõtractus innominatus,nõ tamen per omnia:& hoc addo ad verba sua:quia nõ potest dari cõdictio ob causam ex pœnitẽtia:vt d.l.Aristo.sed potest dari ex capite causæ nõ impletæ:vt in d.l.j.de dona.quæ sub modo.†Est & alius casus,in quo habet locum similiter,ex eodẽ capite non ex capite pœnitentiq,qñ esset mixtus cõtractus nominatus cũ innominato:vt si venderẽ tibi rẽ pro decẽ hoc pacto,q scribas mihi librum,& nõ scribis:dum tñ probẽ,q nõ fuissem aliàs vẽditurus:ga possum repetere librum,& restituere pretiũ.iste est casus singularis in l.cũ te.C.de pac.inter emp.& vendi.in hoc differt iste casus à præcedẽti,quia si dono vt scribas librũ,ista causa præsumitur finalis,etiã si nihil aliud probetur:quia nihil aliud venit per me explicandũ:secus si vẽdo,quia habes soluere pretium, vnde causa finalis non præsumitur nisi probetur:cætera vide hic per Barto qui latius distinguit.sed ex prædictis remanent omnia clara.Quod autẽ.ff.dixi in cõtractibus bonæfidei,possepeti cautionem iure actionis:quia obligatio contrahitur ad omnia quæ sunt de natura contractus,probatur expresse in l. ex empto.§.fi.de actio.emp.ibi[ex empto actionẽ esse &c.] & vna & eadem actio,quæ datur pro omnibus: vt not.Bald.in l. Pompo.in negotijs.ff.de nego.gest.ante fi.probatur etiam distinctio,quam feci inter contractum stricti iuris,& bonæfidei in l.fi.ff.titu.j.quæ est optima ad hoc.

De condictione ob turpem, vel iniustam causam. Rubrica.

1 *Causa propriè loquẽdo,quòd dicatur de præterito:sed de futuro,non dicitur causa,nisi largo modo:sed res.*
2 *Quòd iste titulus non haberat locum,quãdo datur ob causam iam præteritam,& impletam.*
3 *Cùm datur ob turpem causam,si uersatur turpitudo ex parte recipientis tantũ,habet locum condictio ob turpem causam.*

LEX I.

QM ne quod. Lex ista in princi.ponit triplicem distinctionem.Prima per quã ponitur differẽtia inter præcedentẽ tractatũ,& istũ ex vna parte,& alios sequentes ex altera:quia omne quod datur,aut ob rẽ,id est causam de futuro datur,& tũc loquiꝛ titulus præcedẽs,& iste: aut ob causam de præterito,& tũc loquuntur duo sequentes.
1 †Et ex ista no.q causa(propriè loquẽdo)dicitur de præterito:sed de futuro nõ dicitur causa,sed res:largo tñ modo etiam illa appellatur causa,vt patet ex rubrica præcedentis tituli,& etiã istius.Secũda distinctio est,per quã patet differentia inter præcedẽtẽ titulũ,& istũ:quia cũ datur ob rẽ de futuro,aut honestã,& tũc loquitur titulus præcedẽs:aut inhonestã,& tũc loquitur iste titulus.†Et aduerte,q titulus iste,nõ habet locum, quãdo datur ob causam iam præteritã,& impletã,cuius cõtrarium dicit gl.rubricæ:sed malè,vt no.doc.C.eo.super rubrica.
3 & est casus in l.penul.ff.eo.†Tertia distinctio cõcernit istũ solũ titulũ:quia cũ daꝛ ob causam turpẽ.aut versatur turpitudo ex parte recipientis,& tũc habet locũ cõdictio ob turpẽ causam: aut ex parte vtriusq̃,vel dantis tantũ:& tunc locum nõ habet.

¶ Repetere.Sed an ille qui deposuit ob rẽ turpem peragendam possit agere vt depositum restituatur,vide Bal.consil.lxxxvij. incip.Sex sunt.& vide eundẽ consi.v.lib. iij.circa fi.consilij.

4 *Qui tenetur aliquid facere,uel non facere gratis,si pecuniam recipit,iniustè recipit.*
5 *Datum iudici ut ferat sententiam iustam pro se,potest repeti:secus si iniustam,uel si simpliciter fuit datum.*
6 *Quòd in omnibus illis casibus sententia fit ipso iure nulla,& iudex puniatur:& an possit pars,quæ dedit,purgare per pœnitentiam?*
7 *Si dedi pecuniam alicui,quòd testificaretur pro me,etiam in bona causa:& secũdum ueritatem talis testis dicitur corruptus:& falsarius etiam in statutis.*
8 *Meretrix quæ publicè se exhibet omnibus,quod recipit suum efficitur:& de illo potest eleemosynam facere,& quicquid uult:secus si non publicè omnibus se exhibeat,quia tunc potest sibi auferri à fisco.*
9 *In pari turpitudinis causa,melior est conditio possidentis.*
10 *Pignus datum ob turpem causam,qualiter possit repeti?& an debeat probari dominium?& nume.xi.*
11 *Turpitudinem suam potest quis allegare replicando,& defendendo intẽtionem suam: non autem agendo,& in turpitudine se fundando.*
12 *Si res indiuisibilis detur partim ob turpem causam,& partim ob aliquam causam honestam,an tota repetatur?& nume.18.*
13 *Promissum meretrici an possit petiꝛ& quid econtra,si mulier promittat causa libidinis?*

1 §. Ob rem igitur. †Quãdo datur ob cãm de futuro honestã,illa impleta nõ cõpetit repetitio per cõdictionẽ ob cãm sed si datur ob cãm turpẽ, & versatur turpitudo ex parte recipiẽtis tantũ,locũ habet per hanc cõdictionẽ etiã si causa postea impleaꝛ:secus si versaꝛ ex parte vtriusq̃,vel dãtis.h.d.vsq̃ ad l.idẽ.in fi.§.si tibi iudiciũ.
2 †& sic no.illã differentiã inter istã cõdictionẽ,& aliam de qua in titu.præcedẽti:qa illa nõ datur,si causa subsequaꝛ:ista verò
3 sic.Hoc nõ est verũ,ũ sequatur post dationem; †secus si prius erat impleta,& postea detur:qa nõ repetiꝛ tãquam spõte dona
4 tum:vt ff.eo.tit.l.pe. †Itẽ no.in l.ij.q qñ quis teneꝛ aliqd facere,vel non facere gratis,si pecuniã recipit,iniustè recepit,licet
5 dans,iustè det:probaꝛ etiã in l.fi.ff.eo. †Itẽ no.in §.sed & si dedi.cũ.l.seq.duos casus:quod qñ dedi pecuniam iudici,vt ferat sententiã in causa mea:nã aut dedi,vt ferat sententiã iustã,& tũc causa dandi est iusta,& honesta:ipsa verò receptio est inhonesta:quia debebat hoc facere gratis,& propter hoc datur mihi repetitio soluti:licet causa ex parte mea sit honesta,ipsa tamen datio est inhonesta:qa res mali exẽpli,& tẽdit ad corrũpendũ iudicẽ:& propter hoc,licet nõ perdã quod dedi,bene tñ perdo causam:& iste est verus intellectus illius.§.secũdũ secũdã lect. glo.& sic ille ver.[sed hic.]nõ corrigit principiũ §.ad hoc:vt l. sequẽs aliqd addat.Interdũ do vt ferat sententiã iniustã:& tunc tam causa dãdi,quàm ipsa datio,quã etiã receptio dicũtur iniustæ:ideo perdo quod dedi,& etiã cãm,secũdũ gl.& bene.Interdũ do simpliciter:& iste casus ponitꝛ in l.j.C.de pœna iudi.qui malè iudi.& in auc.ibi posita:qa idẽ quod in secundo casu hodie:& †in oĩbus istis casib⁹,est sententia nulla ipso iure:vt l.vẽnales.C.qñ prouo.non est ne.& iudex puniꝛ:vt in d.l.j.& auc. ibi posita:pars tñ quæ dedit,potest purgare per pœnitẽtiã:qđ
7 dic vt ibi,& est argumẽtũ iste.§.sed si dedi.q †si dedi pecuniã alicui,q testificaretur pro me etiã in bona causa,& secũdũ veritatẽ,talis testis dicitur corruptus,& falsarius,& perinde punitur ac si falsum dixisset:& si statutum dicat,q producẽs falsum testẽ,perdat causam,ille perdit.& adde qđ no.Bar.in l.j.ff.
8 de fica. †Vltimò circa.l.iiij.§.sed quod daꝛ.Debes scire,q loquitur de muliere quæ publicè se exhibet oĩbus:nã tunc quod recepit,suũ efficitꝛ,& de illo potest eleemosynã facere,& quicquid vult,nec sibi potest auferri p fiscũ,tãquam turpiter acquisitum.Secus si nõ publicè oĩbus se exhibet:& tũc,quod recipit ob libidinẽ,iniustè recipit,quia adulteriũ cõmittit,vel stupriũ: nec efficitur suũ,nec inde potest facere eleemosynã:qa sibi potest auferri à fisco.& ita no.Cy.C.eo.l.cum te.& de quæstione hac not.per gl.dic,vt ibi.& l.ij.eo.tit.& per eundẽ,de quæstione autẽ no.hic per glo.in l.iij.de re indiuisibili data ob duplicẽ causam,vide Ioan.an.in mercu.in regula in pari.de reg.iur.& fuit quæstio disputata per Mar.& Pet.de cernetis de Bononia antiquos aduocatos. †In glos.quæ incipit,[quid autẽ.]dic q
9 intentio glo.fuit ista:nã si promitto tibi decẽ ob causam turpẽ,
a ex parte vtriusq̃ nõ possum repetere,[a]quia oporteret me fun-

Universidad de Navarra
Biblioteca

2 ¶ Crimino∫o. Vide Io.an.in addi.ad Spe. in rub.de fur. vbi format.q.de eo qui pa∫∫us e∫t damnum pro∫uro to, & pactus fuerat cũ Titio,q∫i ſibi indicaret fures,& in aliquo teneret q ipſum liberaret: p ſi Titius fuit de furibus,q pactum non habuit ſibi prodeſſe.

dare in turpitudine mea,& hoc non poſſum agendo facere:& ſic melior eſt condi tio tui poſsidẽtis in pari turpitudinis cau ſa. †Sed ſi nõ ſolui quod promiſi,ſed tradidi pignus,poſſum illud repetere per rei vendicationẽ:quia tunc non fundo me in turpitudine mea,ſed in meo dñio.†Sed ſi tu excipias,q ipſum tradidi pro tali promiſsione,poſſum replicare,q illa promiſsio fuit turpis:licet ergo nõ poſſem agẽdo me fundare ĩ mea turpitudine, poſſum tñ replicãdo defendere intẽtionẽ meã,ĩ turpitudine nõ fundatã: vt ſ.de iureiu.l.aliãs.& ibi no.& hęc eſt intẽtio gl.an habeã ne ceſſe ꝓbare dñiũ:dic q nõ,ſi conſiteris à me recepiſſe,tanquã à dño,quia non põt mihi refricare quæſtionẽ dñij:idẽ ſi nõ con fiteris,ſed ego probo,iuxta ea quæ no.ĵ.cõmo.l.cõmodare.cũ
12 l.ſeq. † In gl.l.iij.in fi.dic,q repetitur pars æſtimationis: vt l. cũ filius.in prin.de leg.ij.& ſic cõditio recipiẽtis erit melior in hoc:quia totã rẽ remanebit.Quod autẽ dicit gl.de equo, q ſit res indiuiſibilis,nõ videt verũ quia licet nõ poſsit diuidi corpus,quia deſtrueret corpus,põt tñ diuidi dñiũ gl.habuit bonũ reſpectũ,q nec hic cadat diuiſio dñij:quia dãs fortẽ nõ vult habere cõionẽ cũ recipiẽte in eodẽ ſeruo,vel equo:nec alter ſolũ cogitur,vt l.ſi nõ fortẽ.ĵ.qui centũ.ĵ.tit.j. ideo peruenitur ad
13 æſtimationẽ,ſicut in ſeruitute. † In gl.qui incipit nouatio.in fi.dock.tenẽt contra gl.in l.ij.C.eo.& vide Cyn.in l.ea quæ.de dona.ante nup.quæ facit ꝓ gl.quia ibi erat turpitudo ex parte promittẽtis tantũ;& tñ ꝓmiſſum nõ petitur.Itẽ Bar.'qui tenet cõtra gl.videtur ſibĩpſi cõtrariari:quia in l.ipſe tenet, q qñ eſt turpitudo ex parte promittẽtis tantùm,licet valeat promiſsio ipſo iure,põt tamẽ agere,vt liberetur;& ſi ita eſt,ſi conueniaẽ, antequã liberetur,habet exceptionẽ ſicut ille cui legata eſt libe ratio:vt in tit.j.l.ſi nõ fortẽ.§.adeo.& quod ibi no.in glo.& l.ſi creditoris.C.de fideicõ.vna gl.videt verior.econtra verò ſi mu lier,promiſiſſet viro cauſa libidinis,eſſet magis turpis promiſsio,& ex ea nõ poſſet cõueniri ſecũdũ doc.per l.fi.de act.& obl.

2 ☞ *Criminoſus uel particeps criminis,nõ meretur præmium pro indicatione,etiã ſi miſſum ſit præconium,quòd qui reuelauerit tale maleficium,habeat certum præmium: & recipat,quòd teneatur reſtituere danti.*

3 *Furem nemo tenetur indicare alicui priuato,nec etiam iudici ad inſtantiam priuati: ſed ex officio ſuo inquirenti,ſic.*

4 *Licet poſsis licite recipere,ut indices maleficium mihi,uel iudici ad inſtantiam meã: non tamen potes recipere,ut indices iudici ex officio ſuo inquirenti.*

5 *Iudex maleficiorum,quòd in cauſa accuſationis poſsit ex officio ſuo inducere teſtes, & examinare eos etiã per accuſatorem inductos, & proſequi proceſſum inchoatum,ſi accuſator ex toto deſiſteret.*

6 *Quòd etiam poſsit iudex pro reo inducere teſtes ad defenſam,etiam eo inuito,cùm etiam reipubli.interſit innocentes abſolui.*

LEX IIII.

Idem & ſi.

1 §. Si tibi ob indicium. †Si datur, vt maleficiũ indicetur,ex neutra parte verſatur turpitudo:& ideo cauſa ſecuta,nõ repetit datũ niſi recipiẽs cõmilerit maleficiũ,vel fuerit particeps ei":quia tũc verſat turpitudo ex parte ipſius dũtaxat, & põt repeti ab eo,ad quẽ pecunia petinet:ſi in ea nõ eſt turpitudo,licet in dãte fuerit.Si verò dat ne maleficiũ indiceret, verſatur turpitudo ex parte vtriuſque:ideò ceſſat repetitio, niſi pecunia pertineat ad aliũ,quã ad dãtẽ, qui nõ ſit in turpitudine: quia tũc ille põt repetere.h.d.cũ l.ſeq.& eſt bonus.§.cũ glo.& primò loquit',qñ fuit datũ,vt maleficiũ indiceret,vſq ibi:[quòd ſi à fugitiuo.]& cũ iſta parte debet cõiungi ver.[ſed ſi ipſe.]Se cũ dò,quãdo fuit datũ ne indiceret.ſ.in ver.[quod ſi à fugitiuo.] & cũ iſta parte debet cõiungi.l.ſequens.In prima parte ibi:[nõ poterit repeti.]ſupple ſi cauſa eſt ſecuta:ſed ſi non eſſet ſecuta, poſſet repeti per condictionẽ ob cauſam:qa fuit datũ ob cauſam honeſtã. † In tex.ibi:[ſed ſi ipſe fur.] no.ex iſto verſicul.
2 quòd criminoſus vel particeps criminis nõ meretur præmium pro indicatione:& ſi recipit,turpiter recipit, & tenetur reſtituere danti. Per iſtum text.dicit Barto.fuiſſe terminatum, q cum fuiſſet miſſum præconium,quòd qui reuelauerit tale maleficium,habeat certũ præmiũ,& quidã ptiçeps criminis reuelauit,q nõ debeat habere premiũ, qa pręconiũ gñale debet intelligi de nõ criminoſo. a facit l.Lucius.§.lucius Titius damã. de lega.q.& dicit Bar.q ille fuit ſuſpenſus. † In gl.ma.ibi,[ex hoc ergo probat q quis nõ tenet indicare furẽ:] † Iſtud dictũ limitat in gl.ibi,[ã me cõpelli non poſsit.]q verũ eſt aliquẽ nõ teneri indicare alicui priuato,nec etiã iudici ad inſtantiã alicu ius priuati:bene tenet indicare iudici ex officio ſuo inquirenti. Et ex hoc ſequit',q licet licitè poſsis recipere,vt indices mihi, vel etiã iudici ad inſtantiã meã non tamẽ ſic, vt indices iudici ex officio inquirẽti.qa illud debes facere gratis.† Itẽ Bar.alle. gl.in illo ver.[licet ã me.]ad quæſtionẽ diſputatã per eũ, quę incipit iudex maleficiorũ:q in caſu accuſationis iudex maleficiorum poteſt ex ſuo officio inducere teſtes,& examinare etiã per accuſatorẽ inductos:quia vterq iſtorũ dicit' miniſter reipublicæ,& tendit ad vindictam publicã: & ſic alter alteri debet ſuffragari.ar.c.ſuper hoc.de hęre.li.vj. quinimò ſi accuſator ex toto deſiſteret,põt iudex ex officio proſequi proceſſum
6 inchoatũ:vt l.pe.in princi.de pub.iudi.† ſic etiã põt iudex pro reo inducere teſtes ad defenſam,etiã eo inuito per l.nõ defendãtur.ĵ.de pœnis.ſicut reipublicæ intereſt maleficia puniri:vt l.ſi quis.§.pe.de fideiuſ.& l.ita vulneratus.ad legem aquil. ita innocẽtes abſoluit:vt l.abſentẽ.de pœnis. In gl.ibi,[ſed cõtra videt.]forma iſtã oppoſitionẽ,ſi nõ tenet quis maleficiũ indicare,ſimiliter non tenet nõ indicare:quia iſta ſunt correlatiua & quod de vno dicit',de alio dicendũ eſt:vt in ſi.de accepti.l.ij. C.de indi.vidui.Circa principiũ:ergo ſi eſt licitũ recipere pro indicãdo,vt hic:& ita deberet eſſe licitũ pro nõ indicãdo, cui" contrariũ dicit.ſ.ea.l.ver.[Itẽ ſi dederit.]& hic in verſi.neutrũ tenetur ſe aſtringere,ſed ad iudicãdũ:ideo licet recipere:quia hoc tendit ad publicam vtilitatẽ:ſed recipere, aut adſtringere ſe pro non indicando, ideo non licet, quia tendit contra publicam vtilitatem:hoc vult gloſſa.

a ☞ *Promittens per metum,ſi poſtea tempore ſolutionis ſubſit eadem cauſa metus,poterit ſolutum repetere: & quid ſi non ſuberat cauſa metus? & num.1.*

3 *Stante ſtatuto,q contra inſtrumentũ guarentigiæ nulla poſsit obijci exceptio,quominus executioni mandetur.& de pronuſsione facta per metum factum,ſit inſtrumentum,quòd poſtea ſolutum poſsit repeti.*

4 *Venditione facta per metum,ſi poſtea ceſſante metu recepi pretium:quòd poſsim cõtractum improbare.*

5 *Promiſsio facta ex turpi cauſa ex parte promiſſoris tantũ, valet cum effectu, ex parte ſtipulatoris tantum valet mero iure,ſed datur exceptio:ex parte verò utriuſq, eſt ipſo iure nulla. & num.6.*

6 *Quod inſpiciatur cauſa proxima.*

7 *Si eodem tempore ſoluo,& tu cauſam impleſ,an uideat ſoluere ex neceſsitate, quaſi non eſſes impleturus,niſi tunc ſoluerẽ.*

8 *Solutum pro uſuris quando poſsit repeti?*

LEX VIII.

Si ob turpem. †Solutum ob cauſam turpẽ iam impletam, non repetitur per hanc condictionem, etiam ſi erat turpitudo ex parte recipientis tantum,quia cenſetur ſponte donatum:quando autem eſt turpitudo ex parte vtriuſq, indiſtinctè nõ repetit',ſiue ſolutũ ſit ex cauſa nondũ impleta, ſiue iam impleta.h.d.ſecundũ communẽ intellectũ glo.& doc.& ſic ioquũtur qñ ſolum erat turpitudo ex parte incipiẽtis tantũ, vſq ibi,[porro.]Secundò qñ ex parte vtriuſq: & prima pars legit duobus modis in gl.Primo,q turpitudo fuerit in cauſa.Secũdo,q fuit in modo cõtrahẽdi obligationẽ.Secundũ primũ ponitur caſus,cũ nolies mihi reſtituere depoſitũ,promiſi tibi decẽ,vt reſtituas,poſtea reſtituiſti,deinde ego ſoluo:dicit hic, q repetere non poſſum:quia nulla neceſsitas cogebat me ad ſoluendũ præciſa,vel cauſatiua. De prima patet,q ex illa imputatione,ideo poterã conueniri in effectu, ſed habebã exceptionem:quia ſi ſolutũ cauſa non impleta poteram repetere: vt ſ. eo.l.j.in fi.fortius non ſolutũ poſſum retinere: & ſic nõ poterã præciſè cõpelli.ſed nec cauſatiua neceſsitas fuit.ſ.q reſtituas depoſitum,cum iam reſtituiſſes:ſed ſi non reſtituiſſes,antequã ſoluerẽ,videretur ſubeſſe neceſsitas cauſatiua,vt reſtituas depoſitum,propter quam nõ video donare:vt l.hoc iure.§.j. de dona.ideo poſſum repetere,licet poſtea reſtituas:hic vero donare video nulla neceſsitate me cogente. Quando aũ verſat turpitudo ex parte vtriuſq, etiam ſi ſoluam ante cauſam impletam

pletã,repetere nõ poſſum,hoc vult ver.[porro.]vt aliquid ad
2 dat ad princi.†Ponitur caſus alio modo,q turpitudo fuerit in modo cõtrahendi obligationẽ,quia per metũ me coegiſti ad promittendũ:poſtea quod nullo ſubſiſtẽte metu ſolui,nõ poſſum repetere,qa purgatur metus præcedẽs:vt C.quod me.cau. l.ij.ſecus,ſi metus interueniſſet etiã in ſolutione:vt in l.præce-
a denti.idẽ ſi ſubeſſet eadẽ a cauſa metus,vt ſi promiſi timore tyranni minãtis mihi mortem,vel aliud malum:poſtea ceſſantiſ-
3 bus minis,ſed durante eodẽ tyranno ſolui.vt no.per Inno.†in c.cauſam matrimonij.de offi.deleg.facit.l.j.§.quæ onerãdæ.ĵ. quarũ rerũ act.non da.idẽ ſi ſolui nõ ſubſiſtẽte cauſa metus,tamen ex neceſsitate præcedentis obligationis,quã euitare non poteram:vt ſi ſtatutũ diceret,q aduerſus inſtrumentũ guarẽtigiæ nulla poſsit obijci exceptio,quominus executioni mãdetur:& de tali promiſsione facta per metũ fuit confectũ inſtrumentũ:nã ſi ſoluo,nõ videor ſoluere ſponte,etiã metu ceſſante,ſed neceſsitate impoſita à ſtatuto:quia ſciebã non poſſe euitare ſolutionem:ideo repetere poſſum:vt no.Barto.in d.l.ij.C. quod metus cau.prædicta in ſolutione,quæ tẽdit in præiudicium ſoluẽtis:receptio verò quæ tẽdit in fauorẽ non præiudi-
4 cat,vt per eã videatur quis cõtractũ approbare,†vt ſi vendidi per metũ,& poſtea metu ceſſante recepi à te pretiũ,videor enim recepiſſe,vt mihi magis cautũ ſit:& ideo poſtea poſſum contractũ improbare.vt in l.iiij.C.quod metus cauſa.& ibi no. per Bar.& per Inno.in c.ſuper hoc.de renun. †Not.ſecundũ primã lecturã,q promiſsio facta ex turpi cauſa,valet mero iure:patet,quia hic dicitur,q aduerſus eã datur exceptio.Sed cõtra no.in l.iuriſgentiũ.§.ſi ob maleficiũ.ſ.de pac.vbi glo.dicit, quòd ipſo iure eſt nulla.Bar.hic intelligit,q loquatur de excepti one intentionis,& ſic fatetur eã nullã:vel dic melius,quòd quãdo verſatur turpitudo ex parte ſtipulatoris tantũ,tunc valet mero iure,ſed datur exceptio,vt hic eſt caſus:ſi autẽ ex parte vtriuſq,tũc ipſo iure eſt nulla,vt in illa glo.& in l.generaliter.§.j.& l.ſi plagij.de ver.obli.Sí autẽ ex parte promiſſoris tãtùm,tũc ſecundũ doctores valet cũ effectu,& nõ obſtat exceptio:vt ipſe no.l.ij.C.eo.ſed glo.ſ.eo.l.iiij.§.datur,quæ incipit, [noua.]dicit idem,q in primo caſu,vt obſtet exceptio: vt ibi
6 dixi. †Item no.in tex.ibi:[quoniam ſublata proxima cauſa.] quod inſpicitur cauſa proxima.facit ĵ.rerũ amotarum.l.ſi mulier cũ de viri vita.ſecundũ Old.& no.extra de cau.poſ.& propriè.c.cũ eccleſia.in iij.gloſſ.& ĵ.de except.rei iudi.cum de hoc & l.vxori. de auro & argen.lega.& quod ibi per Barto.facit
7 quod no.in l.iij.§.ex pluribus.de acqui.poſ.per gl.† Quæro, quid ſi eodẽ tẽpore ſoluo,& tu cauſam impleſ dicit hic Bar.q videor ſoluere ex neceſsitate,quaſi non eſſes impleturus,niſi
8 tunc ſoluerẽ:& iſta facit' ad quæſtionẽ vſurarij.†Nã ſi mutuaſti pecuniã ſub vſuris,quicquid tibi ſoluo quouſq pecunia eſt apud me,non videor ſponte ſoluiſſe,ſed timore ne auferas pecuniã:& ideo poſſum repetere condictione indebi.vt ĵ.titu.j.l. ſi non ſortẽ.Sí autẽ poſtquàm totã pecuniam reſtituí,videor ſponte ſoluiſſe,quia nihil timeo:ideo nõ poſſum repetere,tanquam donũ.Si autẽ eodẽ inſtanti,quo reſtituo,ſortẽ ſoluo & etiã vſuras:videtur idẽ,quod in primo caſu.Sed ſi in cõtrariũ: quia ſi vellẽ ſoluere ſortẽ ſolũ non poſſes recuſare,& ſi recuſares,poſſum deponere,& liberor ſaltẽ ope exceptionis: ergo ſi ſoluo vſuras,ſponte ſoluo: non ſic quando ſoluo,ne reſtituas depoſitum.quia ſi non ſoluerem,non reſtitueres.tene menti.

¶ Eadem cauſa.adde Ancha.cõſi.ccc.inci. viſa prædicta.Ioan. and.in addi.ad Spec. in titu.de ſol.§.j.verſ. illud quæritur.

2 ☞ *Actio ex contractu ſtricti iuris,non competit,niſi ad ea,quæ deuenerunt in contractu.*

3 *Condictio ob cauſam turpem competit etiam in contractibus nominatis: & concurrit cum actione ex illo contractu.*

4 *Actio ex teſtamento eſt ſtricti iuris,ſicut actio ex ſtipulatu:quo ad quædam tamen habet inſtar bonæfidei.*

LEX IX.

Si veſtimenta. †Quod quis recipit,vt faciat id,ad quod obligatus eſt,& tenetur ex contractu bonęfidei,vel ſtricti iuris:cenſetur etiã illicitè recipere,quia gratis facere tenetur,& illo caſu poteſt repeti nõ ſolũ per condictionẽ ob turpẽ cauſam,ſed etiam actione ex eo contractu,quæ cũ bonæfidei eſt largæ naturæ: & cõpetit nõ ſolũ ad ea quæ deueniunt in cõtractu,vel ſunt de natura contractus:ſed etiã ad ea quæ nõ ſunt de natura:& de quibus nullo modo fuit cogitatum, ſed a
a æquũ eſt ea venire,vt ex obligatione prędicta.Secundo verò caſu repetitur ſolũm
2 per cõdictionem ob turpẽ cauſam:†quia actio ex contractu ſtricti iuris,nõ cõpetit niſi ad ea quæ deuenerũt in cõtractu.h.d. iſta no.l.quæ melius declarat naturã contractus bonæfidei,& ſtricti iuris,quam aliqua alia.†No.ergo q condictio ob turpẽ cauſam cõpetit etiam in cõtractibus nominatis,ſecus in cõdictione ob cauſam,vt no.in l.ſi.ſ.titu.proxi.& cõcurrit cũ actio
4 ne ex illo contractu.Itẽ no.circa ſi.quòd †actio ex teſtamento eſt ſtricti iuris,ſicut actio ex ſtipulatu:quo ad quædã tamẽ habet inſtar bonæfidei,vt in l.in minorum.& ibi not.C.qui.cau. in integ.reſti.non eſt neceſſaria.

De condictione indebiti. *Rubrica.*

1 ☞ *Indebitum ſolutum,per quem errorem repetitur?*

2 *Indebiti quot ſint ſpecies? & nume.x.*

3 *Solutum ſcienter non repetitur: & an iſta ſit propriè donatio,ut ſic requiratur inſinuatio?*

LEX I.

1 Nunc videndum. †Iſta lex ponit duas regulas:vnã affirmatiuam,aliã negatiuã. Prima,q indebitũ ſolutũ per errorẽ repetitur,qualiter autẽ intelligatur'glo.declarat ponendo tres ſpecies indebiti:& in primis duabus ſufficit,quicunque error:in tertia requirit' error facti iuſtiſsimus, & exẽplificat modis multis.Sed vltramonta.reprehẽdũt quædam extra glo.ſcilicet illud de chirographo ante biẽniũ:quia dicunt nullã obligationẽ natã eſſe ante bienniũ. Quidã dicũt, q vtraq dehoc dixi.ſ.ſi cèr.peta.l.qui pecuniã.Itẽ reprehẽdũt illud de legato in minus ſolẽni volũtate,quia etiã naturaliter nõ debetur:& ſic defectus ſolennitatis facit,vt nulla naſcatur obligatio:vt l.j.§.eũ qui.ĵ.de cõſti.pecu.quia vbi agit' de obligatione quærẽdi,ſi nõ valet qđ ago vt ago,puta,vt ſtipulatio, nõ valet vt valere poteſt,puta,vt pactũ nudũ,vt ibi,& in l.j.de ver.obli.§.ſi qs ita.in vltima volũtate defectus ſolẽnitatis debet impedire etiã naturalẽ,& ſi nõ valet vt teſtamentũ,nõ valet etiã vt codicillus:vt l.nõ codicillũ.C.de teſta.reprehẽdunt etiã aliud exẽplũ de eo,quod detrahit' per falcidiã: quia dicũt illud nõ deberi etiã naturaliter per.l.linea margaritarũ,& per l.Plautius.ad le.falci.vbi dicitur,q falcidia reſecat ipſo iure legata,quorũ opi.pleniſsimè recitat Cy.in l.ſi quis.C.de iur.& facti igno.quã ipſi ſubtiliter ſolẽnizarunt.Bart.item nititur in oĩbus defenſare glo.& impugnare eos,& loquit' etiã multũ elegan
2 ter & ſubtiliter.†Adde tres alias ſpecies indebiti,ſcilicet, per exceptionẽ perpetuã:& tũc,an poſsit repetir' diſtingue inter odioſam,& fauorabilẽ:vt ĵ.l.eo.qui exceptionẽ.Itẽ p exceptionẽ tẽporalẽ:& iſta nõ inducit repetitionẽ: vt ĵ.eo.qđ noĩe. cũ tribus ſequẽtib⁹.Itẽ p exceptionẽ dubiã,an ſit tẽporalis vel
3 perpetua:& de iſta dic,vt ĵ.eo.ſufficit.†Secunda regula affirmatiua eſt,q ſolutũ ſcienter nõ repetit':ratio eſt,qa videt' donatum:& hoc addit' ad iſtã.l.per.l.cuius per errorẽ.de reg.iur.an autẽ iſta ſit propriè donatio,vt ſic requirat' inſinuatio:dic per gl.& Bar.in l.j.ĵ.de do.& per Dy.in regula,quod ſemel.de regu.iur.videtur autẽ tũc eſſe verũ,q ſit donatio,qñ recipiẽs ſcit indebitũ eſſe,& ſoluebat ſciẽter:& ſic animus vtriuſq cõcurrebat in idẽ.Si autẽ credebat,q eſſet debitũ,vel q ſolueret ignoranter,tũc nõ habet animũ recipiendi in donũ,quia ignorat,q ſoluens velit donare:ideò donatio nõ perficit':tñ ceſſat repetitio propter animũ ſoluentis,qui nõ ſoluit animo repetendi:& hoc totũ probat' in l.ſi ego.ſ.ſi cer.pe.& l.ſi tibi dederim.de dona.Itẽ iſta regula procedit,qñ aliqđ ſoluit' tãquàm principale debitum:ſi autẽ tãquàm acceſſorię,puta,ſoluit vſuras,ad quas ſciebat ſe nõ teneri,ſufficit error ĩ principali debito,ſi credebat ſe ad illud teneri,cũ nõ teneret':quãtũ ad hoc,vt poſsit repetere vſuras,vt eſt caſus.ĵ.eo.l.ſi non ſortẽ.§.j.qui incipit,ſi qs falsò.

LEX II.

1 Si quis ſic. †Si apponitur pactũ,q ſolutũ reſtituatur,ſi appareat indebitũ,repeti poteſt indiſtinctè,etiã ſi fuit ſcienter ſolutum,& non ſolũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

per condictionem indebiti: ſed etiam per actionẽ præſcriptis verbis, quæ oritur ex pacto veſtito cohærentia traditionis, hoc dicit tex. cum glo. not. ad quod vide omnino. ff. e. ꝙ quis in tex. ibi, [negotium enim.] ſcilicet celebraturus eſt cõtractus ſuper reſtitutione: & ſic agitur ex contractu, ſed condictio indebiti oritur ex diſtractu. & no. ff. eo. l. qui certo loco.

1 ☞ Legatum indebitè ſolutũ, in quibus caſibus repetantur per uerum hæredem, & nõ per putatiuum, qui ſoluit: & cui ablata eſt hæreditas etiam ſine ceſſione facta per putatiuum hæredem ſoluentemᵉ & num. 4.
5 Quòd tunc legatarij teneantur quatenus ſint facti locupletiores, & nõ ultrà, niſi mala fide receperint: quia tunc tenentur inſolidum.
4 Hæres putatiuus bona fide ſoluens, etiam de bonis hæreditarijs, non tenetur uero hæredi: & ſi ſoluit de ſuo, an poſſit hoc imputari uero hæredi, & tantum retinere de hæreditate?
5 Non eſt nouum, quòd unus indebitum ſoluat, & alius repetat.
6 Aditio hæreditatis facta à minore, ſi reſcindatur per reſtitutionẽ in integrum, reſcinduntur etiã legata quæ per talem aditionem fuerunt confirmata: & quòd minor remaneat etiam hæres nomine.
7 Quòd per talem reſtitutionem non reſcindantur tabulæ pupillares, & tutelæ.
8 Hæreditate adita & ſolutis legatis: ſi poſt multum tempus emerſerit æs alienũ quòd abſorbeat hæreditatem, quòd hodie legata repetantur per creditores, & non per hæredem, ſi confecit inuentarium.
9 Legatum codicillis reuocatũ, repetitur per ipſum hæredẽ qui ſoluit, ut ſibi retineat.
10 Hæres facto inuentario & ignorans codicillos, ſi ſoluit integraliter legata in teſtamento relicta legatarij codicillorũ, ſi nihil ſupereſt, quod eis poſſit ſolui: poſſunt agere contra primos, ut ipſi contribuant.

1 §. Si quid ex teſtamen. †Solutum indebitè repetitur, ab eo quem ex poſtfacto apparet negotium pertinere: licet ipſe nõ ſoluerit. h.
2 dicit Bar. vſq; ad l. ſi procurator. † In tex. ibi, [vel ruptũ eſſe apparuerit repetitur.] & iſtis caſibus repetuntur legata indebitè ſoluta per verum hæredem, non autem per putatiuũ, qui ſoluit, & cui poſtea hæreditas fuit ablata, vt in fin. huius. §. ibi,
3 [mandamus &c.] cum l. ſeq. † & quatenus legatarij ſunt locupletiores, non vltrà, ſi receperũt bona fide credentes legata valere, & conſumpſerũt bona vt dicit in l. ſeq. quod not. ad quid contrahit iſta condictio, vt hic. & ff. eo. in ſumma. §. frumento. & l. ſi non ſortẽ. §. libertus. in fi. ſecus ſi mala fide ſciens legata
4 non tenere, quia tenet inſolidum: † hæres autẽ qui ſoluit, ſi bona fide ſoluit, etiã de bonis hæreditarijs, non tenetur vero hæredi: quia nihil eſt, quod ſibi imputet, vt in l. ſequẽ. quod etiam
5 no. † Si autem ſoluiſſet de ſuo, an poſſit hoc imputari vero hæredi, & tantũ retinere de hæreditate? dic vt plenè no. gl. in l. ſi quid poſſeſſor. in fi. mag. glo. ſ. de peti. hære. cõpetit autem hęc cõdictio vero hęredi, ẽt ceſsione nõ facta per putatiuũ hæredẽ ſoluentẽ, vt euitentur circuitus: vt no. ff. e. l. ſi procurator. ante fi. vltimæ gl. magnę: & ſi alius ſoluit, alius repetit: quod nõ eſt nouum: & hoc probat luriſconſultus per aliud exemplum in l. nec nouum. de minore reſtituto aduerſus aditionem, quod
6 exemplũ ſingulariter no. † nam ex eo apparet, ꝙ ſi reſcindatur aditio per reſtitutionem in integrũ, reſcinduntur etiã legata, quę per aditionẽ fuerunt confirmata, nec ſuſtãtanť, ſed minor non obſtãte reſtitutione, remaneat hęres nomine: vt l. ſi ſuis. §. ſed ꝙ Papi. ſ. de mino. & ſic nudũ nomẽ hæredis non cõſeruat
7 particularia legata. caſus eſt hic ſecundũ Bar. † ſed bene confirmaret tabulas pupillares, & tutelas, quæ per reſtitutionem non reſcinderent: vt l. filius qui patri ſecundũ vnã lec. de vulg.
8 & pup. † In tex. ibi. [vel ſi poſt multũ tẽporis emerſerit æs alienum.] ſupple quod abſorbebat hæreditatẽ: & ſic reddebat legata nulla, etiã hoc iure. vt in l. ſi vniuerſæ. C. de leg. & hoc caſu repetunť legata, per hæredẽ ſcriptũ qui ſoluit, vt ſoluat creditoribus: hodie verò ſiconfecit inuentariũ, qa nõ debet à creditoribus moleſtari, poſtꝯ alijs ſoluit ſine fraude, repetẽt ipſimet creditores: vt in l. fi. §. licentia. C. de iure delib. in ſequenti
9 etiã caſu † dũ dicit [vel codicilli.] ipſe hęres q ſoluit, repetet, vt
10 ſibi retineat poſtꝯ legatũ fuerit reuocatũ in codicillis. † In tex. ibi, [vel diminutionem per hoc, quia alijs quoꝙ legata relicta ſunt.] tene menti ſingulariter iſtũ tex. ꝙ ſi in teſtamento ſunt facta legata, & etiã in codicillis, & bona non ſufficiunt ad ſoluendũ omnibus, hęres autẽ ignorãs codicillos ſoluit, integraliter legata in teſtamẽto relicta, veniũt poſtea legatarij codicillorũ, & nihil ſupereſt quod eis poſſit ſolui. vult iſte tex. ꝙ agat cõtra primos, vt cõtribuãt cũ ſecũdis: & iſte caſus nõ ponit in d. §. licentia. ſed ſolũ ponitur de creditoribus: vnde per iſtum tex. videtur idẽ eſſe in legatarijs, vt ſi cõfectũ eſt inuentariũ, & poſt ſolutionem factã quibuſdã, veniunt alij legatarij, & nihil eſt quod poſsit eis ſolui, poſſunt ipſi agere contra primos, vt ipſi cõtribuant ſicut creditores: ſed iure iuſto agebat ipſe hæres, & liberabatur cedendo actionem: hodie nõ eſt neceſſaria ceſsio per illum. §.

2 ☞ Procurator generalis ſoluens debitum de pecunia, & nomine ipſius domini, tenetur ipſam refundere domino, ſi dominus non ratificat, niſi habuiſſet iuſtiſſimã cauſam ſoluendi. & nume. 11.
3 Si tunc ſoluit pecuniam ſuam, & habuit iuſtiſſimam cauſſam ſoluendi, an poterit eam à domino repetere?
4 In generali mandato procuratoris ad negotia, uenit ut poſſit ſoluere de pecunia domini, uel etiam ſua: & tunc repetet à domino, ſi debita ſint efficacia.
5 Teſtator ſi mandauit hæredi, ut ſoluereť omnia ſua debita, debet intelligi de efficacibus.
6 In his quæ cadunt in mandato, non eſt neceſſaria ratihabitio.
7 Soluẽs uero procuratori ſtatim liberatur, etiã antequã procurator portet ad dominũ.
8 In generali mandato ad negotia, uenit, ut poſſit exigere debita: ſecus ſi ad iudicia.
9 In generali mandato non ueniunt illicita, nec ea quæ de iure fieri non debent.
10 Procurator ſi uirtute generalis mandati uelit aliquid facere, per quod dominus incidere in pœnam quod tamen non cadit in mandato: quæ ſit practica? & nume. 9.
11 Tutor uel procurator pupilli ſoluens indebitum, an illud repetat?

LEX VI.

1 SI procurator. †In generali mandato non venit, vt poſsit quis ſoluere vel recipere indebitum: & ideo ſi dominus nõ ratificat, ſolus procurator repetit, ſi ſoluit, & nõ dñs: & econuerſò à ſolo procuratore repetitur, ſi repetit, & nõ à domino: ſed bene venit, vt poſsit ſoluere, vel recipere debitũ: & ideo etiã alia ratificatione non ſubſecuta, ſi ſoluit, liberat dñm, & ſi recipit liberat ſoluentem à dño. h. d. in effectu, & primò loquitur qñ procurator ſoluit. Secũdò qñ recipit. Poſtea loquitur in procuratore, & tutore ſimul. ſecũda ibi: [idem Labeo.] tertia ibi: [Celſus ait.] & quælibet ex primis continet duos caſus, vnũ in indebito, alte-
2 rum in vero debito. † Et poteſt intelligi duobus modis princi. huius. l. primo ſecundũ glo. ꝙ iſte procurator generalis ſoluit indebitũ de pecunia ipſius dñi, noſce ipſius: certè ſi ipſe nõ ratificat, tenetur ipſam refundere dño: qa imputet ſibi, quare ſoluit indebitũ, & ipſe poteſt repetere ab eo cui ſoluit, non autẽ dñs: & repetit per vtilẽ condictionẽ indebiti, non per directã: quia ſolutio nõ fuit facta ſuo noſce, ſed nomine dñi: vt in ſimili habetur in l. ſũ abſentis. C. ſi cer. peta. & hoc dicit gl. Quod autẽ dixi ipſum teneri refundere dño, & per cõſequens periculum noſce ipſius recipientis pertinet ad eũ, nõ ad dñm, procedit, niſi ipſe habuiſſet iuſtiſsimã cauſam ſoluẽdi, puta, ſi reperijſſet inter inſtrumenta ſibi aſsignata inſtrumẽtũ cuiuſdã debiti, quod tamẽ erat ſolutũ, & ipſe ignorabat ſolutionẽ: ſi iterũ ſoluit, nõ eſt quid ſibi imputetur, ſed dño, quare ipſum de hoc nõ inſtruxit: & ideo tãquam hoc ceciditſſet in generali mandato, nõ tenebitur ipſe refundere dño, nec periculũ nominis illius pertinet ad ipſum: ſed ipſe dñs, ad quẽ negotium pertinet, repetere poterit, ab eo cui ſolutũ eſt: vt ſ. eo. l. iij. in fin. vbi plenè probatur. Sed oppo. ꝙ ſi ſoluit pecuniã dñi, nõ poſsit ipſe cõdicere: quia cũ trãſtulit dñium, ex quo illud nõ veniebat in mãdato. Timore huius glo. prima dicit, ꝙ debem⁹ intelligere, ꝙ habet generale mãdatũ cũ libera, & virtute iſtius liberæ potuit trãſferre. Hoc nõ eſt verũ: quia procedit quãtũ ad illa, quæ cadunt in mandato: ſed ꝙ ſoluat indebitũ, nõ cadit in mandato: ergo ad hoc nõ habet liberã. Dic ergo, ꝙ eſt verũ, ꝙ transtulit dominium: tñ poteſt cõdicere cõſumptione ſecuta: vel dic etiã non ſecuta poteſt cõdicere: ſic poſſeſsionẽ, vel detentionẽ quã in
3 illũ tranſtulit: vt ff. eo. l. indebiti. §. ſed ſi numi. † Secũdo modo poteſt intelligi, ꝙ ſoluit pecuniã ſuam, & tunc ſi dñs nõ ratificat, nõ poteſt eã repetere à dño, ſed ab eo cui ſoluit. Quid autẽ ſi habuit iuſtiſsimam cauſam ſoluẽdi: vt ſ. dictũ eſt: an poterit computare, & ab eo repetere? dic, vt not. in ſimili in putatiuo
4 hærede ſoluenti indebitũ: an poterit repetere à vero hærede? vt no. in l. ſi quid poſſeſſor. in fi. mag. glo. ſ. de peti. hære. † Irẽ not. hic in verſi. [quoniã nihil.] ꝙ in generali mandato procuratoris ad negotia, venit, vt poſsit ſoluere debita de pecunia domini, vel etiã ſua, & tunc repetet à dño: hoc intellige de debitis efficacibus: aliàs reputantur potius indebita, vt ſũ erat debitum naturale dũtaxat, vt l. ſi is cui. §. Flauius ianuarius. ff. de
5 ſol. vbi eſt tex. no. per quẽ patet † ꝙ ſi teſtator mandauit hæredi, vt ſolueret omnia ſua debita, debet intelligi de efficacibus.
6 & ita dixit Dy. per illũ tex. † Item no. ꝙ in his quæ cadunt in mandato, non eſt neceſſaria ratihabitio domini. Per hoc videtur, ꝙ ſint ſuperflua verba quæ apponũtur in inſtrumẽtis procuratorum, ꝙ dñs promittit ratum, & gratũ habere, quicquid per procuratorẽ geſtũ fuerit: ꝙ licet inſtrumentũ hoc nõ contineat, nõ propterea dicatur mãdatũ inſufficiẽs. adde quod no. in capi. cõſtitutus. de religio. domi. Doct. tamẽ videtur dicere, ꝙ illa verba importãt conceſsionẽ liberæ, in his, quæ comprehenduntur in mãdato, vt dixi in l. quã Tuberonis. §. alia cauſa. ff. de pecul. † Itẽ no. in verſi. [Celſus ait.] tex. expreſſum de
7 eo quod dixi in l. ſi procurator falſo. ſ. tit. ij. ꝙ ille qui ſoluit vero procuratori ſtatim liberatur, etiam antequam procurator portet ad dominũ. Igitur ſi eſt falſus, tanquam vero ſoluitur ea intentione, vt ſtatim liberetur. Malè ergo dicunt glo. dum dicunt, ꝙ ſoluitur eo animo, vt faciãt in futurũ ſoluentẽ liberari à dño ſcilicet cũ ſic portabit pecuniam, & ꝙ interim in ipſum
8 procuratorem voluerit dominiũ transferre. † Itẽ nota, ꝙ in generali mandato ad negotia venit, vt poſsit exigere debita, non ſic ad iudicia: vt l. hoc iure. ff. de ſolutio. nõ ergo requiritur ſpeciale mandatũ de recipienda ſolutione, vt hic patet. adde. l. vero procuratori. cũ ibi no. ff. de ſol. & ibi habetur quis dicatur
9 verus procurator, quantũ ad hoc. † Vltimò no. in ver. ꝙ ſi in-
2 debitũ. qui ſemper allegatur, ꝙ in generali mãdato nõ veniũt
10 illicita, nec ea quæ de iure fieri non debẽt. Ideo dicit † Bar. ꝙ ſi velit aliquid facere, per quod dñs incideret in pœnã, ſi faceret, ꝙ admittitur virtute generalis mandati, quod nõ cadit in eo: vt ſi vellet aliquid tractare deciſum per ſentẽtiã arbitrorũ: quia incideret in pœnã cõpromiſſi. facit. l. iij. §. quod ſi procurator. ſ. quod quiſq; iur. qui etiã allegatur ad hoc. Eſt etiã practica, vt poſsit aduerſarius facere dominũ requiri, an velit inſiſtere in eo quod procurator petit: & ſi reſpõdet, ꝙ ſic incidit in pœnã: ſi reſpõdet ꝙ non, repellet procuratorẽ, tãquam non habentẽ ſufficiẽs mãdatũ: & iſta practica cõmuniter ſeruatur. Per prædicta tractaui ſententiã cuiuſdam magni dñi, qui condemnauerat dominũ actione iniuriarũ, propter quoſdã articulos datos per procuratorẽ ſuum cõtra ipſum, ꝙ illud nõ credebat in generali mandato. debuit ergo agi actione iniuriarũ cõ
11 tra ipſum procuratorẽ: vt d. l. iij. §. ſi iniuriarum. cũ ibi not. per Bar. niſi habuiſſet ſpeciale mandatũ, vt ibi patet. † Pro intellectu glo. mag. oppo. cõtra fi. in ver. pau. qui aliàs habetur pro prin. l. quod videatur cõtrariari prin. l. ſi procurator. qa ibi dicitur in tex. ꝙ ſi procurator generalis ſoluit indebitũ, ipſe repetere poſsit, & non dñs, niſi ratificet: in fi. verò dicitur contrariũ in tutore, ſeu procuratore pupilli, ſoluentibus indebitũ, ꝙ nõ poſſunt repetere. Solu. ſi volunt iſti repetere proprio nomine vtili actione, tanquam domino nõ habẽte ratũ, non poſſunt repetere: quia nõ dicitur dominus nõ habere ratũ, quando non poſſet ratũ habere: vt quia eſt pupillus. argu. in l. pater Seueriã nam. ff. de condi. & demon. ſed ſi eſſet procurator maioris, tunc poſſet dominus non habere ratum, & procurator repetere ſuo proprio nomine vtili actione: licet autẽ primo caſu non poſsit tutor, vel procurator minoris repetere nomine pupilli, cui fuit acquiſitum ius ſcilicet vtilis actio ex cõtractu tutoris, vel procuratoris celebrato iure ipſius pupilli: vt l. poſt mortẽ. quãdo ex fac. tur. poſtquam verò pupillus erit effectus maior, poterit ratum nõ habere: & tunc illa vtilis actio ſibi acquiſita reſoluitur, & redijt ad tutorem, ſeu procuratorẽ ſoluẽtes, vt cauſa intentetur proprio nomine: nec nouum hoc per. l. abſentis. C. ſi cer. peta. hoc vult glo. magna vſq; ad verſi. [vt l. autem.] poſtea ponit vnã diſtinctionem, quæ eſt clara. ideo vide per te.

2 ☞ Species indebitè ſoluta, ſi non extat qualiter conueniatur, qui recepit & in quo teneatur?

LEX VII.

1 QVod indebitum. †Si ſoluitur indebitè, ſpecies etiam illa eadem repetitur: ſi verò quãtitas, repetitur tantundẽ h. d. text.
6 cũ glo. † & primũ dictũ procedit, quãdo ſpecies extabat: idem ſi non extabat, tamẽ interuenerat dolus, vel culpa recipientis in deſinẽdo extare: vt eſt caſus. ſ. titu. ij. l. penul. fiet tamen tunc condẽnatio in æſtimatione, officio iudicis. Si autem ſine dolo, vel culpa: tũc condictio indebiti non proponitur ad ipſam rem, ſed ad id in quo recipiẽs remãſit locupletior: vt ſ. eo. l. iij. in fin. & ſ. eod. l. ſi non ſortem. §. libertus. ante fin. & in l. in ſumma. §. in frumento. & iſtud voluit dicere glo. circa finẽ ibi: [interdũ datur in plus, interdum in minus:] ſed quãdo proponitur ad id, in quo recipiens eſt factus locupletior, quod locũ nõ habet, niſi quãdo recipit bonafide, & ſine dolo, vel culpa deſijt rem habere: nã iſta cõdictio datur ex æquitate naturali: vt ff. eo. indebi. in prin. & æquitas naturalis dicit, quòd talis nõ teneatur niſi quatenus locupletior eſt, ne locupletetur cum aliena factura: vt ff. eo. naturaliter cũ ſequẽ. ſi autem recipit malafide, vel dolo, vel lata culpa deſijt habere: dicit quòd teneatur inſolidum. Ideo tunc oppo. ad eandẽ rem, & ſit condemnatio in vera æſtimatione.

a ¶ Illicita. Facit quod voluit Sozi. conſi. incipiẽ. dominus labia aperiat &c. circa primum conſultationis articulum, ꝙ petens executionem inſtrumẽti gruarentigiati tanquam contuncta perſona, nõ poteſt facere debitorẽ incarcerari: quia requiritur ſpeciale mandatũ: & poſſet dominus incidere in pœnã. qa poſſet experiri actione iniuriarũ. Confirmatur per ea quę voluit Ludo. Roma. conſil. clxiij.

2 ☞ Exceptio dubia, quia poteſt eſſe temporalis, uel perpetua: pendente dubietate, regulariter reputatur perpetua.

LEX VIII.

1 QVod nomine mariti. †Tutus exceptione ne exigatur vltra quam facere poſsit, ſolutũ per errorẽ, nõ repetit. h. d. cũ l. ſeq. ratio eſt: quia iſta exceptio nõ elidit debitũ, vel actionem: ſed moderatur cõdemnationẽ, & eſt tẽporalis quouſque peruenerit ad pinguiorẽ fortunã: ergo &c. vt l. in diẽ. non autem eſt perpetua: & ſic nõ facit indebitũ. Poſſet tamẽ eſſe perpetua, ſi nunquam perueniret ad pinguiorẽ fortunam: ſed hoc
2 non cõſideratur. arg. in l. ſi defunctus. C. arbi. tut. † Regulariter autem exceptio dubia: quia poteſt eſſe tẽporalis, vel perpetua, dubietate pẽdẽte reputatur perpetua: vt ff. eo. l. ſufficit. ſed hic reputatur temporalis: quia odioſum eſt præſumere: vt d. l. defunctus. glo. opponit de. l. ſi maritus. de conſti. pecu. glo. hic ſoluit: ibi promiſit non animo nouãdi: ſi autẽ nouandi animo, diſtingue: vt no. glo. no. in l. ſi prior. ſolu. matri.

LEX X.

1 IN diem. †Exceptio temporalis nõ inducit, condictionem indebiti. hoc dicit cum. l. ſequen. & iſta. l. loquitur, quãdo tempus erat certũ. l. quãdo iunctum, quia poterat augmentari peculium.

LEX XII.

1 SI fundi mei. †Si tradidi vſumfructum fundi mei indebitè, cõdictio ad petẽdũ tranſmittitur ad hæredẽ meum. h. d. videbatur contrarium: quia petitio vſusfructus nõ trãſmittitur ad hæredẽ, quia ſicut per mortẽ finitur vſusfructus cõſtitutus, ita & actio competens pro vſufructu cõſtituendo: vt l. Sempronius Attalus. de vſufru. leg. ſed iſta procedunt in vſufructu formali: ſed iſto caſu cũ proprietas ſit apud me, licet vſusfructus qui erat apud te, eſſet formalis cum tamen mihi reſtituitur, nõ poteſt eſſe formalis, quia cõiunctus cum proprietate. Sicut ergo tranſmittitur proprietas ad hæredẽ meum, ita repetitio vſusfructus. De quæſtione autem hic formata per glo. dic vt in l. quam allegat. ſ. de vſufru.

2 ☞ Naturalis obligatio, non impedit repetitionem ſoluti per errorem facti.
3 Pupillus ſine tutore naturaliter obligatur, in eo, in quo factus eſt locupletior: & an etiam ciuiliter?

LEX XIII.

1 NAturaliter †Naturalis obligatio impedit repetitionem ſoluti, & ei poteſt accedere fideiuſſor. h. d. cum. l. ſeq. † Primũ dictum intelligẽ, ſi fuit ſolutũ per errorẽ iuris, ſecus ſi facti. vt l. error. C. ad le-
3 fal. & not. in l j. ſ. eo. † Et no. in fi. quòd pupillus ſine tutore naturaliter obligatur, in eo quo factus eſt locupletior. gl. & doc. videntur dicere, ꝙ tũc etiam ciuiliter: ſed nõ placet, quia æquiparat pupillum ſeruo, qui nõ obligatur ciuiliter. nec ob. quòd tunc cõtra pupillũ poteſt agi, & actio nõ oritur ex ſola naturali. quia fallit hoc caſu: non vt oriatur, ſed ex reſcripto diui Pij

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

datur: hoc vult tex. in l. ij. in princi. ff. cõmo. & ita semper mihi visum fuit: & ex hoc soluitur vnum contrariũ difficile in l. interdum. ff. eo. & patet nõ habere locum id, quod no. glo. in l. j. §. eo. scilicet de sola naturali, vel de sola ciuili: quia procedũt illa, quando ex talibus nõ oritur actio: si autẽ oriatur, vel datur ex sola naturali, vel ex sola ciuili, vt in chirographo post biennium: tũc indistincte non cõceditur repetitio, quia non potest dici solũ per errorẽ etiam facti, cũ sit debitũ efficax: sicut esset naturalis, & ciuilis ita intellige fin. huius. l. quãdo pupillus est factus locupletior: sed qñ non oritur actio, tene glo. in l. j. §. eo.

2 ☞ *Acceßiones naturales solutæ indebitè possunt condici recta via, licet non fuerint solutæ etiam iure actionis, & ueniunt à tempore obligationis contractæ etiam ante moram.*

3 *Verbum, restitui, importat plenam restitutionem.*

LEX XV.

1 INdebiti solu. †In hac condictione veniunt acceßiones naturales: quia introducta est ex æquitate naturali. h. d. & dic † ꝙ possunt condici recta via, licet non fuerint solutæ etiam iure actionis, vt dixi. §. de condi. ob cau. l. qui se debere. §. fin. & veniunt à tempore obligationis contractæ etiam ante morã: quia est in obligatione rem restitui †: quod verbum importat plenam restitutionem: vt l. videamus. §. in Fauiana. ff. de vsur.

2 ☞ *Declaratio ad regulam, nemo condicit rem suam. & nume. v.*

3 *Mutuans nummos alienos, potest ante cõsumptionẽ secutã, eorũ posseßionẽ cõdicere.*

4 *Quòd uideatur habere à me dominiũ, si habuisti à me titulũ, uel causam præscribendi.*

5 *Desinens sine dolo, & culpa habere posseßionem rei, quam indebitè recepit, & restituere, tenetur an sit liberatus?*

6 *Consumptio quòd dicatur interueniente facto consumentis.*

7 *Ad posseßionem rerum immobilium, regulariter dantur interdicta: & rerum mobilium actiones ciuiles.*

8 *Recipiens pecuniam uel posseßionem rei debitæ, & scienter, si habet bonam fidẽ aduersus dominum, non aduersus tradentem, potest usucapere, uel præscribere.*

9 *Si posteà egi contra te condictione indebiti, tu es effectus dominus per præscriptionem: an possis mihi auferre rem per rei uendicationem, an cũ condico, possis opponere exceptionem dolo facis, quia petis &c. & nume. x.*

10 *Mutuum reconciliatur non solùm consumptione, sed etiam usucapione.*

11 *Si in te transtuli indebitè nudam proprietatem fundi cum usufructu, qui pertinebat ad Titium, sed ego utebar, & fruebar de facto, possum condicere proprietatem ratione dominij: & usumfructum ratione quasi possessionis.*

12 *Si non habuisses usumfructum à me de iure, uel de facto, sed tua industria, an ego condicam à te fundum pleno iure, & an possis excipere de iure fructuarij?*

13 *Si transfero in te directum dominium fundi indebite, & tu expulisti emphyteotã, & condicam à te directum dominium: quare non potero condicere utile? & nume. xiv.*

14 *Seruitus prædialis, uel personalis ut usus fructus, nõ potest obijci ei, qui habet ius principale, si non pertinet ad obijcientem, ad tertium. & nume. xii.*

15 *An quis possit obijcere de iure tertij?*

1 §. Sed & si. †Si sola possessio sit translata indebitè, illa sola cõdicitur, nisi occasione traditionis accesserit recipiẽtí proprietas: quia tũc cõdicitur etiã proprietas, sicut si à soluẽte fuisset à principio translata. Si verò sit trãslata sola proprietas nuda, sine vsufructu: illa sola cõdicitur. h. d. & est solennis. §. & semper allegatur, cũ suis glo. Primò loquitur, qñ fuit trãslata sola possessio vsq; ibi: [sed si vsusfructus.] Secundo qñ nuda proprietas. Et prima pars cõtinet tria dicta. Primũ est, quãdo sola possessio & nõ proprietas fuit translata, quia tradẽs eam transferre nõ potuit: quia nõ erat dñs, licet transferre voluerit. Secundũ est, qñ potuit, & tamẽ noluit quia non putabat se teneri nisi ad possessionẽ, & illam solã transtulit. Tertiũ est, qñ post translationẽ solius possessionis, accesit recipiẽti proprietas per vsucapionem. Secũda ibi: [quẽadmodũ.] tertia ibi: [sed & si possessionẽ.] & ista tertia debet referri ad primũ casum, qñ nõ potuit transferre proprietatẽ, sed bene voluit, tũc enim recipiẽs potest vsucapere: nõ sic in secũdo casu quãdo noluit: qa sicut nõ transfert dñium: si est dñs: ita si non est, nõ transfert vsucapiẽdi cõdictionẽ per regulã quæ est, in l. 2 claribus. ff. de cõtrahen. emp. †Not. ex primo & secundo dicto, declarationẽ ad multa iura. primò ad illa quæ dicũt, quòd nemo cõdicit rẽ suam. Vnde si tradidi tibi rẽ meam, & nõ trãstuli dñium ratione erroris, vel alia causa: nõ possum illã cõdicere ratione proprietatis: sed debeo illam vendicare, vel per actionem ad exhibendũ petere: vt §. de condi. ob cau. l. iij. §. subtilius. & l. pen. in fin. certè salte possum condicere possessionẽ. quia illam bene transtuli: cũ facilius transferat etiam ex cõtracto nullo, vel erroneo: vt in l. j. §. si iure. de acqui. pos. & hoc per istũ tex. & hoc vult gl. si. in ver. [itẽ quid si id quod tibi trado.]

3 † Et eodẽ modo in mutuo, si numero tibi numos alienos, non contrahit mutuũ, nisi cõsumptione secuta: & sic nõ possum cõdicere ratione proprietatis: vt l. nã & si fur. si cer. pet. saltè possessionẽ possum cõdicere, per istũ §. not. sic & alibi in simili nõ possum cõdicere rem meã ratione ꝓprietatis, sed ratione possessionis, quæ est apud aliũ bene possum qđ dic vt l. si rẽ aliquã. de acq. pos. Itẽ no. † i ver. [sed si possessionẽ.] ꝙ videris habere à me dominiũ, si habuisti à me titulũ, vel causam præscribẽdi: & eo casu, quo si trãstulissem, teneris mihi restituere & trãsferre dominiũ. Et eodẽ casu, si nõ trãstuli dominiũ, sed vsucapiendi condictionẽ, cõpleta vsucapione vel præscriptione teneris restituere, acsi à prin. trãstulissem: & hoc vult gl. & probat in l. si alienũ. de do. cau. mor. hoc tñ limita per gl. in l. Procul°. ff. de iur. dot. glo. istius §. sunt valdè subtiles. † Et circa primũ dictũ quæritˇ in gl. ij. quæ incipit ideſt saltẽ si recipiens sine dolo, & culpa desijt habere illã possessionẽ, ad quã restituendũ tenetur: an sit liberatus: dubiũ stat in videndo, an dicatur debitor specieiˇ: quia tunc esset liberatus saltem ope exceptionis: vt l. si ex legati causa. de verb. ob. & l. cũ fundus. §. seruũ tuũ, vbi no. in gl. §. si cer. pet. an dicamus ipsum debitorẽ in genere: qa tũc nõ esset liberatus per l. incendiũ. C. si cer. pet. Et ꝙ vltima pars sit verior, videt ꝙ ista obligatio contrahit ad quantitatẽ. In cõtrariũ: quia hoc procederet, si cõtraheret respectu ꝓprietatis: sed hic nõ contrahit nisi respectu possessionis, quę nõ põt dari nisi in certo corpore, nõ aũt requirit possesio alicui° generis: quod est quid imaginabile, nõ corporeũ. Teneris ergo de possessione illorum corporũ, quæ tibi tradidit. Perditis ergo istis corporibus, debet esse extincta obligatio. Breuiter glo. vult, ꝙ bene sit extincta, in quod fuit cõtracta scilicet ad restitutionẽ possessionis: quia illã nunc nõ habes imò est extincta: sed ꝙ cõtrahat fortius scilicet respectu proprietatis: quia talis proprietas habet vim consumptionis, & reconciliat solutionẽ, & facit haberi perinde acsi dominium à principio trãstulisset. Tu dic istud esse verũ, si illa pecunia est conuersa in tui vtilitatẽ, vel si non est cõuersa, tamẽ est perdita tuo facto, vt quia lusisti, vel aliàs etiã bona fide in aliũ transtulisti. † Si vero neutrũ istorũ sit: vt quia fuit tibi furto subtracta: nõ potest dici cõsumpta sed perdita: quia cõsumptio dicit interueniente facto cõsumentis. Patet ex his quæ habent in l. nõ omnis. §. si pupillus. & ibi tetigi de hoc, §. si cer. pet. & allegaui hãc gl. & istud videtur esse de 7 mente † lac. bu. licet Bar. trãseat cũ gl. qđ autẽ gl. in fi. dicit regulariter ad possessionẽ dari interdicta, nõ actionẽ personalẽ, procedit in possessione rerũ immobiliũ: sed pro possessione rerum mobiliũ non sunt interdicta inuenta, sed actiones ciuiles: vt l. rẽ quę nobis. de acqui. pos. & no. in l. si rẽ. §. fi. de pigno. act.

In gl. seq. quæ incipit: [sed videt.] in fi. ibi, [domino.] hæc vera: nam ibi fuit debitè trãslata in dominũ, nimirũ si non condicitur per condictionẽ indebiti: hic verò indebitè, & non in 8 dominũ. †¡ In gl. seq. ibi, [cum ignorares me indebitũ soluere.] doc. dicũt, etiã si sciebas me indebitũ soluare. Si tamẽ credebas pecuniã, vel rem meã esse meã, & sic habebas bonã fidẽ respectu domini cõtra què vsucapis, vel præscribis: potes vsucapere: quia bona fides requirit aduersus dominũ, non aduersus tradentẽ. vt l. si quis fundũ. ff. de acq. pos. certè eo casu quo sciẽter recipiens cõmitteret furtũ: vt in l. quoniã. cum ibi not. ff. de condi. fur. sicut nõ transferˇ dominiũ, si tradẽs erat dñs: ita nec vsucapiẽdi cõdictio, si nõ erat dominus: & ita limito dictũ doc. 9 † Pro declaratione gl. quæ incipit, [quid ergo.] opp. cõtra versed si possessionẽ: rem quã tradidi tibi, nõ possum eã cõdicere: cuius contrariũ ibi dicit. Nam ista cõdictio datˇ ad proprietatẽ quam solũ à principio trãstuli, vt in principio §. Postquã ergo cõdixero, tu qui es effectus dominus per præscriptionẽ poteris mihi auferre ꝓrei vẽdicationẽ: ideo cũ cõdico, potes me repellere per exceptionẽ, dolo facis. Glo. respõdet ꝙ cõtrarium ꝓcederet, si solã possessionẽ cõdicerẽ: sed certè nunc̃ præscripsisti: cõdico etiã proprietatẽ, vnde nõ poteris mihi auferre: & per cõsequens nec per exceptionẽ me repellere. Nec obstat, ꝙ ꝓprietatẽ à me nõ habuisti, sed à dño à quo per prescriptionẽ aquelliˇ: quiaverũ est hoc verè, sed fictè videris à me habuisse in c. si

10 c. si numos alienos quos mutuaui vsucepisses: † nam mutuum reconciliatur nõ solum consumptione, sed vsuca. & hoc vult dicere glo. in effectu, & verè: & verum vsucepisti, vel præscripsisti ex traditione per me facta, & titulo pro suo: sed si ex alia causa, procederet appositio, quia non videris à me habere dñium.

11 † In glo. fi. quæ est valdè singularis, & subtilis formantur quatuor q. Prima circa prin. huius §. nam tex. loquit qñ in te transtuli solam, proprietatem, sed vsumfructũ, non nec de iure nec de facto: quia vsufructuarius tenebat, & possidebat fundũ. Potuit autem transferre nudam proprietatẽ inducendo te in fundum de facto iuxta ea quæ habentur ff. de fun. do. l. si fundũ. in tex. & glos. tunc ergo solam proprietatẽ condicam: vt in text. & glo. sed quid si transtuli vsumfructum de facto, & Titius ad quem pertinebat, nõ possidebat: sed ego vtebar, & fruebar de facto: an potero condicere fundum pleno iure? glo. remittit ad no. in l. fructus. de rei ven. Dicas breuiter ꝙ proprietatẽ condico ratione dñij, quia eam transtuli. Sed vsumfructũ rõne quasi

12 possessionis: quia illam solam à me habuisti, vt in prin. §. † Secundò quæritˇ glo. quid si nõ habuisses vsumfructũ à me de iure, vel de facto, sed tua industria, quia vsufructuariũ expulsisti: nũc ego condico à te fundũ pleno iure, tu excipis de iure illius fructuariˇ, & dicis, ꝙ vis retinere vsumfructum eatenus, quatenus esset duraturus penes Titiũ: quia non habuisti à me, sed tua industria, quæ nõ debet proficere mihi, sed tibi quid iuris? glo. respondet, ꝙ debeo condicere primo solum, quod à me habuisti: & postquã illud fuero cõsecutus, agam cõtra te negatoria, dicẽdo, ꝙ fundus meus nõ debet tibi seruitutẽ vsusfructus, & obtinebo: nec potes mihi obijcere, qđ licet nõ debeãt tibi, debetur Titio: qa potero replicare, quantũ ad te ptinet, liberũ fundum habeo, sicut si obijceres de seruitute prædiali. arg. in l. loci corpus. §. cõpetit. si ser. ven. & bene dixit: sed quare requirit iste circuitus: nõne possum fundo existẽte penes te intẽtare illã negatoriã, & p cõsequẽs vtrũq; iudiciũ simul? rñdeo, nõ: qa quouscp̃ proprietas est apud te nõ cõpetit mihi negatoria, quæ nõ datur nisi dño: vt l. ij. si serui. vendi. & ego nõ sum dominus adhuc cum illã in te transtulerim: sed postquã eam fuero cõsecutus per condictionẽ indebiti, competit negatoria. Not. ergo ex ista glos. ꝙ regula posita in d. §. cõpetit. qui loquitur, qñ obijcitur de seruitute prædiali, quæ nõ est pars dñij, sed ipsum dominium, aliquantulũ incommodat, non autẽ diminuit, vt de illa non possis mihi obijcere, quando nõ debetur tibi, sed alteri cum habet etiã in seruitute personali vsusfructus, qui est pars dominij, & ipsum diminuit vt non possis mihi de illo obijcere: tene menti perpetuo istam glo. quia nõ habemus text. hoc ex-

13 presse dicentem. † Sed quæritˇ glo. in fi. quid & si alius nõ habebat seruitutẽ prædialem, vel personalem, sed vtile dominiũ, quia erat emphyteuta, transtuli in te dominiũ: tu expulisti emphyteutam: nunc ego condico à te directum dominiũ, & postea volo condicere illud vtile: tu excipis de iure illius: ego replico, quòd quantũ ad te liberum fundum habeo, an possum? glo. hîc mirabiliter sentit, quòd non, dicens, ꝙ aliud isto casu. Et sic innuit, quòd possis retinere rem, quouscp̃ erat duratura penes emphyteutam dummodo recognoscas me in dominũ directũ: & assignat rationem diuersitatis: quia vsusfructus est ius personale, & concernit personam vsufructuariˇ duntaxat: ergo ille solus potest obijcere de illo iure: nõ sic in vtili dominio, quod si est ius personale, ideo etiam alius ad quẽ res peruenit potest obijcere. Ista ratio non est bona, quia seruitus prædialis, nõ est ius personale: & tamen de illa non potes mihi obijcere: sed ille

14 solus cuius fundo debetur: vt in §. competit. † Dic ergo, ꝙ seruitus prædialis, vel personalis vt vsusfructus, sunt quædam iura accessoria rei non æquè principalia: ideo de talibus iuribus non potest obijci ei, qui habet ius principale, si non pertineret ad obijcientem, sed ad tertium in secunda quæsti. glo. Sed vtile dominium est ius æque principale ad directũ, quod potest per se stare, & non dicitur accesio: ideo domino directo potest de illo iure obijci: posito, quòd ad obijcientem non pertineat. Ita intelligit Bart. istam glos. & dicit eam non esse alibi, sed vnum facit contra glos. & Barto. quia istud ius æquiparatur iuri seruitutis: vt l. si tibi homo. §. fi. de lega. j. dum dicit ab hac seruitute liberetur: & sic videtur idem, quod in casu præcedenti, vt nõ posit obijci: nam sine dubio dominium directum est superius vtili: vnde possunt dici æquè principalia. Tamẽ in decidendo

15 nõ esset recedendum à gl. & doc. † Quid autem econuersò, si emphyteuta agat vtili rei vendicatione contra possessorẽ, an ille possit obijcere sibi ꝙ cecidit à iure suo propter canonẽ nõ solutum, & reuersum est ad dñm? habes glo. ordinariam quæ no. in l. ij. §. si ag. vect. & no. in auth. qui rem. de sacrosan. eccles. per doc. in l. solennibus. §. de rei ven. de illo verò passu, an extra illos casus possit quis obijcere de iure tertij? dic vt plenè no. in l. seruum. C. de ser. fug. & plenius per Bar. in l. ij. ff. de excep. rei iudic. vbi docto. distinguunt an sit exclusus iur. agendi ipso iure, & potest obijci: vt l. fi. C. de rei ven. aut ope exceptionis, & tunc secus: vt d. l. ij.

2 ☞ *Conditio principaliter sit per si, sed dies sit per cùm, & nu. i.*

3 *Dictio si, principaliter facit conditionem, secundario diem incertum: & econuersò dictio cum, facit principaliter diem, secundario conditionem.*

4 *Debitum conditionale uel in diem solutum ante conditionem uel ante diem tanquam purum, quãdo possit repeti, tanquam debitum: & quæ in hoc sit differentia inter contractus, & ultimas uoluntates?*

LEX XVI.

1 SVb conditione. †Debitum cõditionale solutum cõditione pendẽte per errorẽ, tanquam purũ repetitur per hãc actionem, nisi esset talis cõditio, quæ fuisset omnino extitura: quia tunc debitum non suspendit, nisi conditio euenerit ante factam repetitionem. Item debitum in diem certum solutum ante euẽtum diei simpliciter repetitur, nisi ante repetitionem dies euenerit, & nisi dies sit omnino extitura, sed ignoretur, quando: hoc dicit cum duabus ll. seq. & primò loquitur de debito con ditionali, vsque ibi, [quod autem sub certo.] & tamen in ista parte coniunge l. sub ea. Secundò loquitur de debito in diem incertum. Et primò loquitur quando erat dies incertus: an & bene erat incertus quando, sed non an: in l. nam & si cùm moriar. secundùm vnum intellectum gl. & bonum. limitat tamen, quod hic dicitur in primo casu, per ea quæ habentur §. de cõdi. ob cau. l. qui se debere. in ver. si autem verè. & quod ibi no.

2 in gl. ibi tetigi. † & aduerte, quia cõdictio principaliter fit, per si. ff. eo. qui promisit. & ibi no. sed dies fit per cum. l. si Titio. qñ dies leg. ced. Tamen omne debitum cõditionale est etiam in diem: & ecõuersò omne debitum in diem incertum, an, & qñ, est etiam conditionale. In hoc tamen est differentia: quia dictio, si, principaliter facit conditionem, secundariò facit diem incertum: & ecõuersò dictio, cùm, facit principaliter diem: secundariò conditionẽ: vt d. l. si Titio. † In debito ergo conditionali soluto, conditione pen. dic, aut erat cõditio quæ se habebat ad esse, & nõ esse, vt si nauis ex Asia venerit: & tunc solutum conditione pendente, tanquã purum, & per errorẽ iuris, vel facti, repetitur tanquã indebitum, quia nulla interim subsistebat obligatio, ar. in l. cedere diem. de verb. sig. secus si fuisset solutũ scienter: sed an tũc repetitur alia cõdictione, an autem videatur donatum? distingue, vt dixi in d. l. qui se debere. quod autem soluitur simpliciter, & tunc censetur donatũ ob causam de furo implendam per recipientẽ, & tunc secus: quia ea non secuta repetitur per condictionem ob caus. Item quãdo soluit per errorem, si ante repetitionem, vel etiam lite pendente super ea, vel etiam lite finita, & si ante restitutionẽ soluti existeret cõditio, impediretur repetitio. & ita intellige tex. hic, dum dicit, [cõditione aũt existẽte repeti nõ põt &c.] Si autẽ erat talis cõditio, quæ se habebat ad esse tãtùm, nec poterat deficere, tũc dicitur cõdictio necessaria, & omnino extitura: vnde nõ impedit naturalem, & ciuilem obligationẽ oriri, nec reddit debitũ cõditionale. Sed an reddat ipsum in diem? refert, an certum est ꝙ existet: & ꝙ de præsenti est vera, vt si promitto tibi, si digito cœlum non tetigeris, & nõ reddit debitum etiam in diem: vnde statim potest peti. Interdum habet in se tempus certum, an & quando: vt promitto tibi si hinc ad annum orietur sol, tũc habet diem certũ. Interdum habet diẽ incertũ, vt promitto tibi cùm moriar, ꝙ istis casibus ante diẽ nõ potest peti: sed solutũ ante diem nõ repetitur, quoniã dies producit exceptionẽ dilatoriam, quę non inducit repetitionẽ soluti, siue sit certa, siue incerta, dum tamen obligatio nata sit, vt no. §. e. l. in diem. cũ l. seq. Si autẽ debeo tibi in diẽ incertũ, quia facta fuit promisio per eum: & tunc aut erat incertus

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

a ¶ Quinquennium, de hoc statuto vide Ancha. consi. cclxiiij. per Sozi. consi. inci. domi n' labia mea aperiat, capiendo primum cō sultationis articulū, vbi latè ponit qualiter debitor possit prescribere: licet sciat se debere. de quo articulo etiam per Lud. ro consi. ciiij. per Fulgo. consi. clxxxvij.

dies, an & quando, vt cū Titius consul factus fuerit, vel cū nauis ex Asia venerit: & tunc est conditionale, licet non principaliter inlit cōditio: nec distinguit inter contractum, & vltimā volūtatem, hoc casu: & idē per omnia dic, vt s. in conditionali. & isto modo intelligit iste ver. quod autē secundū vnum intellectū, quē ponit gl. fi. quę incipit, [vel dic.] in fi. & tūc dum tex. dicit, [diē existentem.] subaudi, secus si adhuc nō existat, aut erat incertus dies, quando, sed non, an, vt dies mortis, tūc non impedit naturalē, & ciuilem obligationē oriri: ideo solutū interim nō repetitur, licet ante mortē nō potuisset peti: vt hic in l. nā & si hoc. tñ verum in contractibus, sed in vltimis voluntatib us talis dies incertus impositus grauato, facit conditionē: & si quis legat alicui cum hæres suus moriē: vt l. hæres meus. in prin. de cōdit. & demon. nam si legatarius moriat ante hæredē, non transmittit ad hæredem suū: secus in conditione ex cōtractu, si debeo tibi, cū moriar: & hoc voluit gl. hic, quę incipit [nec ante.] Si ergo essem debitor ex vltima volūtate, cū moriar, soluēdo ante mortem, possem repetere, quia non erat certum debitū iri: secus, si ex contractu: vt hic patet. Potest etiam iste versi. [quod autē.] intelligi in casu, quo loquitur lex sequens & tunc tex. dum dicit: [die existente.] exponitur idem, si non existente: & hoc vo gl. quæ incipit, [sed nec.] & sic sequens glo. in prin.

2 ☞ *Debitor si liberatur ex aliqua dispositione legali in pœnam creditoris, tunc solutum per errorem facit repeti potest.*

3 *Statutum quod creditor negligens per quinquennium petere debitum, cadat à iure suo, quod non inducat peccatum, si elapso quinquennio debitor soluat, & quòd secus sit si statutum dicit, quod debitor præscribat per lapsum quinquennij. & nu. 4.*

4 *Stante prædicto statuto, & omnibus exemplis in ista lege positis, licet debitor sit liberatus ab obligatione ciuili: quod tamen in foro conscientiæ tutior sit opinio quòd teneatur.*

LEX XIX.

1 SI pœnæ causa. † Si debitor liberatur ex aliqua dispositione legali in pœnam creditoris non tollitur obligatio naturalis: ideo solutum per errorem iuris, non repetitur. h.d. In tex. ibi, [obligatio naturalis manet.] supple etiam non elisa, sed ciuilis tollitur, si illa dispositio legalis erat de iure ciuili, quod potest tollere ciuilem obligationē: sed si de iure prætorio tūc ciuilis nō tollitur, sed elidit: & quid iuris sit, dic vt no. per Bar. ỹ. eodem.

2 l. Iul. † In tex. ibi, [& ideo solutum repeti nō potest.] supple, non per errorem facti: quia tunc bene repeteretur, vt ỹ. ad Mace. l. si per errorem iuris. quia exceptio est odiosa. vt ỹ. eod. qui exceptione. & hoc casu erat dubiū hic: quia exceptio erat perpetua: vnde videbatur inducere repetitionē, sicut si esset omnino indebitum. Sed certè hoc esset verū, si dispositio esset fauorabilis, id est inducta in fauorem debitoris liberati: sed hic loquitur quando est odiosa, & inducta merè in odiū creditoris, vt in exemplis hic positis in gl. si autem esset soluta ex certa scientia, non haberet dubium: quia tunc etiā si esset merè fauorabilis & omnino indebitum non repeteretur. Per istū tex. † vi-

3 a detur, si statutū dicat, ꝙ creditor negligēs per quinquenniū petere debitum, cadat à iure suo, posito, ꝙ statutum valeat, habet locum ista lex, vt tollatur ciuilis non naturalis: & solutum per errorem iuris, non repetitur. Quidam tamen dixerunt nō valere: quia inducit peccatū, si debitor sciebat se debitorem, & sic malæ fidei possessor, non potest præscribere: hoc tenet Ioan. And. in c. fi. de exceptio. lib. vj. & Bar. in l. omnes populi. de iusti. & iure. sed si esset bonæ fidei, puta, hæres debitoris contraxerat, vt in regula, qui in alterius. de reg. iur. tunc nō habet locum statutum. Vel dic, ꝙ ista distinctio procederet, si statutum diceret, ꝙ debitor præscribebat per lapsum quinquennij conferēdo verba in debitorem, nā tunc si est malę fidei, nō potest præscribere: & si statutum diceret contrariū, non valeret, quia induceret peccatum. Sed si dicat, ꝙ creditor cadat à iure suo, videtur secus: quia tunc non liberatur debitor præscriptione: sed pœnali dispositione statuti: & hoc semper fuit mihi visum esse verum: & potest saluari sic, quod not. in l. sequit. §. manda. de vsuca. & vidi magnos doct. istud idem tenere. &

4 dicit hic Bar. ꝙ † in omnibus explis hic positis per glos. licet debitor sit liberatus ab obligatione ciuili, tamen in foro conscientiæ tenetur, cum naturaliter teneatur obligatus: quod mihi non placet, postquam eos. l. liberat, & credo ipsum non peccare, si non vult soluere, cum non teneatur quia non debet esse clementior lege. Sed secundū Bart. peccaret. tutior tamē est opinio Bar. propter periculū animæ. ar. in c. iuuenis. de spō. Vltimum tamen exemplum glos. non est bonum quantum ad hanc legem: quia exceptio Macedo. non tollit ciuilem obligationem. vt l. j. cum ibi notatis. ỹ. ad Macedonia.

2 ☞ *Soluens ut hæres, vel simpliciter, quando & à quo repetat solutum, si non sit hæres, & quando censeatur soluisse pro sua obligatione. & num. 1.*

1 §. Quamuis † Soluens debitum alienum suo tamen nomine per errorē, repetit. licet recipiēs debitum sibi repetit, & ideo verus debitor non liberatur, quia vna solutio non debet parere repetitionem, & liberationem,

2 hoc dicit. † In glos. j. ibi, [solutio si suo nomine &c.] sed certè non videtur istud posse procedere: quia iste soluit tanquam hæres, & sic non suo nomine, sed hæreditario: nam suo diceret soluere, si solueret tanquam Titius, & tanquam obligatus, etiā si non esset hæres. Sed istud non erat hic: quia soluit debitum hæreditarium, ad quod non putabat se teneri, nisi esset hæres. Istud non declaratur alicubi per doct. & semper fecit me dubitare, vnde dico sic, ꝙ interdum certitudinariè putabat se hæredem & tunc putabat se obligatum, si soluit, censetur soluere pro sua obligatione, quæ contrahitur in adeundo hæreditatē, in qua aditione quasi contrahitur cum creditoribus, & legatarijs. vt l. hic autem. in fi. §. quibus ex cau. in pos. ea. & verisimile est ꝙ si sciuisset se non esse hæredem, non soluisset: & isto modo non loquitur iste tex. Interdū dubitat, an sit hæres, vel nō: quia fortè lis erat sibi mota de hæreditate: tunc si soluit, censetur soluere pro se, si non est hæres: sed si est hæres censetur soluere pro hærede vero, vel pro hæreditate, ꝙ isto modo loquuntur contraria allegata hic in glo. ꝙ non poterit repetere ab eo cui soluit: quia talis solutio liberauit verum hæredem vel hæreditatem. Sed consulitur sibi aduersus verum hæredem: quia cum petebat ab eo hæreditatem, poterit quod soluit, imputare illi, & tantominus restituere, vel ex hæreditate retinere.

2 ☞ *Solutum in debitè ratione possessionis, reconciliatur consumptione ut posit condici etiam ratione proprietatis. & num. 1.*

1 §. Si falso. † Si soluo numos quos habeo cōmunes cum alio, & volo repetere partem meam, fit diuisio numero, non autem per singula corpora. hoc dicit. Simile s. si cer. peta. l. nam & si fur. quod dic, vt ibi declarauī: & hoc secun

2 dum vnā lec. gl. † Legitur alio modo, ꝙ nolebat repetere partem socij, quia tunc non transtulit dominium, nec cōdicam ratione proprietatis sed ratione possessionis. & l. inde. §. sed si numi. suprà eo. nisi essent consumpti. vt ibi not. in glo.

1 §. Si putem me. † Soluens rem non debitam, pro ea quæ erat debita, repetere potest. hoc dicit. In tex. ibi, [nec enim pro eo quod debes.] & sic non poteris retinere Pamphilum pro Stichone, quē debeo, quia non admittitur compensatio de specie ad speciē: secus in quantitate indebitè soluta, quæ potest retineri pro alia quātitate debita. vt ỹ. eo. l. eleganter. §. si post. & l. si non sortem. post princi.

2 ☞ *Fideiussor habens exceptionem excussionis, si ea non opposita, uel facta soluit, potest repetere. & num. 1.*

1 §. Si duo rei. † Si duo pariter, & insolidum obligati, pariter & insolidū quilibet soluit, repetit quilibet dimidiam, si erat simplex obligatio: si verò alternatiua, & ambo soluunt quamlibet rem, ex alternatiuis datur electio recipiendi, quod illorum restituere velit, non autem soluētibus: quia ab ipso principio nō admittebat solutio pro parte. hoc dicit cū duabus legi. seq. In tex. ibi, [xx. pariter soluerūt.] quia cum quilibet sciret se obligatum insolidū ad x. credebāt ꝙ nō sufficeret vna solutio, tamē sufficiebat: & ideo recipiens, qui nō debebat habere nisi xx. tenet restituere: videbatur hāc condictionē nō competere: quia cū quilibet esset obligatus ad decem, quilibet soluendo decē, videtur soluere debitum, non indebitum; sed certè tempore solutionis cum pariter soluant

diuiditur

diuiditur illa obligatio: & quilibet censetur quinque soluisse indebitè, cum vnica tantum solutio sufficiat, & non debeat soluere cuilibet decem, sed quinque. † Not. glo. in l. si reus. quæ tenet, ꝙ fideiussor habens exceptionem excussionis, si ea non opposita vel facta soluit, potest repetere: & sic non habet hodie locum ista lex: vt ambo repetant partē, si ambo simul soluerūt: sed solus fideiussor repetet. Bart. tenet contrarium in l. Iulia. ỹ. eo. & non recordar de ista gl. Dicit enim ꝙ exceptio excussionis est exceptio inuenta gratia rigoris iuris conseruandi, quod ideo inducit repetitionem, sicut nec exceptio litis pendentis vt in l. Iul. ỹ. eo. Sed ista glo. vult contrariū, & fortè melius loquit: nam si principalis est soluendo, fideiussor non tenetur cum effectu. Ideo videtur indebitum soluere: tene menti: quia istud potest quotidie de facto contingere: & est casus singularis, & in dubio debemus adhærere glos. quando non reperimus eas reprobatas per docto.

2 ☞ *Error iuris uel facti iniustus (quando tractatur de damno euitando) non nocet: & quando dicatur quis tractare de damno euitando? & nume. 1.*

LEX XXII.

1 SEd & si me. † Indebitum omni iure solutū etiā per errorem iniustum repeti potest.

2 hoc dicit & semper allegatur, † ꝙ quando tractatur de damno euitando, error iuris vel facti iniustus non nocet: & dicitur tractari de damno euitando, qui soluit, cum nullo iure esset obligatus, ciuiliter vel naturaliter tantum: sed non efficaciter. vt not. glos. in l. j. §. eo. idem ciuiliter, tamen non efficaciter: quia per exceptionem poterat vtraque elidi: si tamen erat exceptio fauorabilis, secus si odiosa. vt ỹ. eod. qui exceptionem. Si autem erat debitum naturale tantum, licet esset inefficax ad agendum: non diceretur tractare de damno euitando: aliās, si diceremus eum tractare de damno euitando, etiam ille qui recipit, diceretur similiter tractare de damno euitando: & ideo melior est conditio ipsius rei: vt not. glos. ỹ. mand. l. si fideiussor. §. non malè. quæ incipit scilicet quia. sed in præcedentibus casibus recipiens dicitur tractari de lucro captando: ideoagens qui tractat de damno euitando, præfertur.

2 ☞ *Si uendo tibi fundum per quem facio transitum, & trado tibi non imposita seruitute, consulitur mihi per incerti condictionem ad nudam retraditionem fundi retinendi, quousque seruitutem itineris constituas. & nume. 1.*

3 *Condictio incerti an competit, ubi alia actio ex contractu competit?*

4 *Condictio indebiti, quòd interdum detur ad incerta?*

1 §. Cùm iter. † Quando soluitur debitum, tamen alter & pinguius quàm debeatur ad soluentis incommodum consulitur soluenti per condictionem incerti, vt restituatur res restituenda, quouscq; fiat, quod fieri debet. h.d. Et pone hic casum per l. si binarum. s. de serui. vrba. præd. nam si habeo duos fundos vicinos, & per vnum eorum facio transitum ad alterum non propterea ille per quem facio transitum, dicitur debere seruitutem alteri, ad quem transeo: quia vna res mea non potest alteri rei meæ seruire. vt s. de serui. rust. præd. l. vnus ex socijs. † Si ergo vendo tibi fundum, per quem facio transitum, & trado non impositā seruitute, transibit ad te liber, & amodo transire non potero. Est ergo consilium, quòd tempore venditionis agam tecum, vt debeas mihi seruitutem constituere: & si hoc faciam, non dicitur constituta antequàm tradam: quia adhuc sum dominus: & cùm trado, & desino esse, debeo mihi facere constitui: si hoc non facio, & trado simpliciter per errorem, non soluo aliquid indebitum: quia fundus tibi debeatur, nec sine causa: quia suberat causa venditionis. ista tamen solutio facta fuit aliter quàm deberet fieri, & pinguius: quia debuit tempore traditionis effici seruus, & non fuit factus. Et nō habet locum condictio indebiti, nec sine causa: nec consulitur mihi condictione incerti, vt retradas mihi fundum: non quo ad dominium, nec quo ad possessionem, sed ad nudam retraditionem facti retinendam quousque constituas & quia omne factum est incertum, competit mihi incerti condictio: & hoc vult iste textus, possum etiam agere recta via actione ex vendito informata cum pacto, vt seruitutem constituas. dicta l. si binarum, per quam iste tex. §. suppletur. & per quam videtur confundi opinio Barto. dicit, hîc reprobo glos. quòd illa nihil facit, vt ibi patet: quia non loquitur de ista condictione incerti, de actione præscriptis verbis, quæ dicitur incerti, quando datur ad factum: & illa cōcurrit cum actione

3 ex contractu informata à pacto, vt l. si virvxori. eo. tit. † Et ꝙ ista condictio incerti non competit, vbi alia actio ex cōtractu competit per l. promissisti. ỹ. de præscrip. ver. licet gl. hic, teneat cōtrarium, quod concurrit cum alijs specialibus actionibus pro qua gl. videtur casus in d. l. si binarum. posset tamē respōderi, ꝙ ibi consideratur ad diuersa: quia actio ex vendito competit, vt seruus constituatur: sed condictio incerti, vt res restituatur. Barto. autem loquitur respectu eiusdem. ꝙ si alia causa competeret, vt res restituatur: non cōpeteret condictio incerti: sed certè sicut certi condictio generalis concurrit cum alijs specialibus cōpetentibus ad certum, nisi cum actione ex stipulatu qñ interuenit stipulatio, quia tunc illa sola competit. not. hic gl. quam tenēt omnes: nam condictio incerti, est generalis sicut certi condictio, & sicut illa non habet specialem titu. sed incidenter fit de ipsa mentio in tit. si certum pe. ita nec ista, sed incidenter fit hic mentio. & ỹ. eo. qui exceptione. §. si pars. sed principaliter ad istum §. remittitur pro notitia huius cōditionis quam examina, vt hic no. per Bar. exceptis his quæ s. dixi,

4 quibus teneo contra ipsum. † Sed d. Raph. intelligit istū tex. ꝙ non loquatur de condictione incerti: sed de cōdictione indebiti, vt conueniat titulo, quæ condictio datur interdum ad incerta, vt patet s. eo. l. si fundi mei. iuncta l. vbi autē vbi vsum fructum. s. de verb. oblig. nec obst. quod iste fundus fuit debitè solutus, quia potest dici ꝙ imò indebitè propter id quod deficiebat per l. si quis cū à fideicōmissario. ỹ. e. tit. licet ipse pulchrè moueatur, non recedas a communi intellectu gl. & doc.

1 ☞ *Solutum ex causa transactionis, quando possit repeti? & nu. 8.*

2 *Eò casu quo non ualeret transactio, non ualeret etiam compromissum de iure, & de facto.*

3 *Instrumentum si ex forma statuti habet executionem paratam, & quòd cōtra ipsum non possit opponi, facit rem liquidam, sicut sententia quæ transiuit in rem iudicatam.*

4 *Statutum quòd causæ inter consanguineos debeant compromitti, non habet locum, si alter consanguineus contra alterum habet sententiam, uel instrumentum, habens ex forma statuti executionem paratam.*

5 *Res iudicata dicitur cùm à sententia non potest appellari: sed antequam hoc sit, dicitur sententia non res iudicata.*

6 *Sententia lata contra transactionem ualet: non sic econuerso: nec sententia contra sententiam.*

7 *Exceptio transactionis impedit litis ingressum.*

8 *Quòd possit obijci in quacunq; parte litis, ad impediendum reliquum processum? & quomodo?*

9 *Debitor qui semel soluit, si iterum conueniatur ut soluat, cùm non possit probare solutionem, & iterum soluit: & postea superueniant ei probationes, puta instrumentum solutionis, an poterit solutum repetere?*

LEX XXIII.

1 ELeganter. † Præmitte ꝙ indebitè solutū ex causa transactionis, non repetitur etiam si fuit per errorem solutum: quia ipsa transactio facit ipsum debitum: vt in l. ij. C. eo. & not. per gl. in fi. huius legis, si petebas à me centum, in quibus non tenebar, et timore huius transegi tecum pro quinquaginta, quę solui, & tu liberasti me à residuo: nam licet velim probare ꝙ illud erat indebitum, & ꝙ per errorem solui, & transegi, nō repeto: nam satis est quòd euitaui litem, & hoc solùm facit ad illud debitum. Hoc verum quando transactio interuenit, & fuit resoluta: & quando tu eidem transactioni stetisti: quia postea me non conuenisti: quocunq; autem istorum deficiente, secus est: quia possum repetere: & vult tota ista lex vsq; ad §. fi. quæ ponit sex casus, secūdū gl. tu dic ꝙ non sunt nisi quinq; tres ponūtur vsq; ad §. si post. quartus ponitur vsq; ad §. si quis. post ibi ponūtur quinq; vsq; ad §. fin. Primus est, quando credidi transactionem fuisse factam, puta per procuratorem meum, vel illum cui successi, & non erat facta. Secundus, quando solui ob transactionem futuram, quę postea nō est secuta. Tertius, qñ est secuta, & postea fuit resoluta communi consensu partium. Quartus est, qñ transactio fuit nulla, vt quia facta post sententiam, quæ transierat in rem iudic. vel super alimentis non interueniente decreto prætoris: vt l. cùm hi. s. de transactionibus. Quintus est, quando fuit valida, sed tu postea ei non stetisti, quia me conueniisti ad integram summam, & obtinuisti, quia non oppo-

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Cõpromittibilibus. add vltra ea, quę ibi posuit Bal. consil. ccxcij. Anch. cõsi. clxxxxiij. Soz. cõsil. inci. in cã appellationis, et ibi quid si sit statutũ q̃ agẽs vigore initiũ mẽti guarentigiati nõ possit cogi ad cõpromissum: an cum petit liquidatio, possit cogi ad cõpromissum.

b ¶ Solutum. adde Rapha. Ful. consil. xvij.

suũ exceptionẽ transactionis, quam poteram opponere, & te repellere: nam sententia nihilominus valet: & si eius virtute postea soluam integrã summam, repetere potero, quod prius solueram causa trãsactionis: quia redacta ad nõ causam, postquam ei nõ stetisti. hoc vult ista l. no. in §. si post. no. & pulchra no. q̃ nõ valet transactio post sententiã, quæ transiuit in rẽ iudicatã: & de qua nõ dubitat. Ratio est, qa transactio debet fieri super re dubia, & lite incerta. vt l. j. §. de transa. sed hic amplius non est dubia: quia sententia facit eam claram, & notoriã: nec est amplius lis: qa sententia lata fuit. Secus si foret appellatũ, & appellatio adhuc duret, vel de sententia non constaret, vt hic patet: quia cessarent rationes prædictæ.

2 †Et per istũ tex. dicunt doc. q̃ eo casu, quo non valet transactio, non valeret etiã compromissum de iure, & de facto: quia tale compromissum bene habet vim transactionis: vt in auẽ. si verò, C. de iud. & idẽ dicũt. †Si de debito extaret instrumentũ, quod ex forma statuti habet executionem paratã, sicut sententia: & contra ipsum nõ potest opponi, quia tale instrumẽtum facit rem liquidam, sicut sententia quę transiuit in rem iudicatam: dicunt etiam si statutum dicat q̃ causæ †inter consanguineos debeant compromitti, nõ habebit locum tale statutum, si alter consanguineus contra alterum habet sentẽtiam, vel tale instrumentum: quia statutum debet intelligi de causis cõpromittibilibus: a sed ista non est compromittibilis non obstantibus prædictis. Adde quod habetur in c. exposita, extra de arbi. †Not. etiam secundũ quosdã, q̃ res iudicata tũc dicitur cũ à sua sententia non potest appellari: sed antequam hoc sit, dicitur sententia: non autem dicitur res iudicata. glo. hoc reprobat, sed de hoc dic plenè, vt not. in l. j. infrà de re iudi. nam pro ista opi. facit id quod habemus in capi. de per se tit. de senten. & titu. de re iudicata. & in decretalibus, rubrica de sentẽ. & re iudica. & sic ponunt, vt diuersa. † In §. si quis post. Not. in prin. quia sententia lata contra transactionem, valet: non sic ecõuerso. vt in §. præce. nec valet sententia contra sententiam. vt l. j. C. quando prouoc. non est necес. & sic patet, q̃ maioris vtilitatis est sententia, quàm transactio. dic vt l. j. & ij. §. de iureiur. † Itẽ not. in ver. [potuit autem.] text. qui semper allegatur, q̃ exceptio transactionis impedit litis ingressum, vt patet hic, dum dicit, [volenti litem contesta. &c.] non enim tenetur quis respondere libello nec lit. cõtest. cum actor venit cõtra transactionẽ, de hoc in c. j. de lit. contest. lib. vj. † Item not. in versi. [sed & si post.] q̃ sicut si transactio esset facta ante litem cœptã, & postea mihi moueres litem, possum te repellere ab ingressu litis. vt in ver. præcedenti. ita, & si facta post lit. contest. & ea non obstante vis postea litẽ prosequi, possum te repellere à prosequutione. Si ergo exceptio transactionis potest obiici in quacunq; parte litis, ad impediendũ reliquum processum, si facta est post litem cœptam: sed si fuisset facta ante, & nõ fuisset opposita ad institum litis, nõ posset opponi ad impediendũ reliquũ processum, & sic in vim dilatoriæ: sed posset opponi in vim perẽptoriæ ad victoriã obtinendam, secundũ doc. Vltimò not. q̃ si veniste contra transactionẽ, & obtinuisti me cõdemnari, & iterũ solui, possum repetere, quod prius solueram ex causa trãsactionis: quia non est conueniens vt illud retineas, postq̃ veniẽdo contra transactionem impugnasti, & repetam per condictio sine causa: quia causa redacta est ad non causam. vt infrà titu. j. l. si fullo. non per condictionem indebiti, quia tẽpore quo solui, erat debitum ex causa transactionis, & per istum tex. ego dico in quæstione quæ formatur per doc. in l. j. C. eod. tit. † si ego debitor soluerem tibi debitum, & hoc non obstante egisti cõtra me: & quia non potui probare solutionem fui condemnatus, & iterum solui: si postea peruenerunt ad me probationes, puta instrumentum solutionis, quod prius non poteram repetere: vtrum possum repetere solutum. b doc. videntur dicere q̃ non: quia indebitum solutum per sententiam non potest repeti. vt l. fideiussor. §. in omnibus. j. mand. Nec per cõdictionem sine causa. Ego dico q̃ aut volo repetere illud quod solui virtute sentẽtiæ: &, verũ dicunt doc. Aut volo repetere, quod prius

1 solueram, ideo quia contra solutionem venisti, & ei non steteris, & possum per condictionem sine causa, quia causa ob quã soluí videtur redacta ad non causam, per istum tex. & per glo. in l. Iul. j. cod. in prima glo. magna, circa medium ibi, dum dicit, [videtur redire ad non causam:] tene menti: quia quotidia
2 num est, & aliquid ibi tangam.

☞ *In actionibus quæ efficiuntur pœnales, & sic crescunt propter negationem, solutum indebitè repeti non potest.*

1 *Solutum indebitè in quibus casibus repetatur?*

§. Si qua lex.

†Quando actio est pœnalis à principio, 1 solutum per errorem repeti potest, sicut in actione non pœnali. hoc dicit. † Sed quando non à principio, sed ex post facto efficeretur pœnalis propter negationem, vt est actio legis aquil. tunc secus: quia solutum censetur quodammodo ex causa transactionis: voluit enim primò soluere, quàm subiicere se periculo negationis, & sic periculo dupli, si de facto probaretur contrariũ. vt l. ea quæ. C. eo. tit. tamen glo. dicit q̃ ratio ratio illius l. ea quæ est. quia ibi debet poni casus, & ab aliquo fuit damnum illatũ, quia si à nullo datum fuisset, 2 posset repeti: & non haberet locum illa l. sed præsupposito, q̃ aliud dederit, si ego soluo tanquam ego dederim, ego non repeto, quia licet ego soluam indebitum, tu tamen recipis debitum, certè illa l. confunditur per l. ſũ pœnæ. §. j. §. eo. & quia soluo meo nomine, non illius qui dedit. Dic ergo q̃ ratio est ibi: quia euito periculũ negationis, & pœnæ: & dicor soluere pretium periculi. vt in l. periculi. j. de naut. fœnor. & videtur esse quædam transactio, sicut solutum ex causa transactionis non 3 repetitur: ita nec hic. † postea gl. enumerat casus in quibus indebitè solutum repetitur: sed certè in omnibus suis causis potest dici quòd nõ sit solutum indebitum, imò debitũ quia trãsactio, & sententia per iusiurandum, de non debito faciunt debitum. propriè autem casus fallentiæ ponũtur in l. cum his. §. si mulier. j. eo. ibi enim nec erat debitum, nec effectum debitũ.

LEX XXIIII.

1 SI is qui. †Sicut indebitũ scienter solutũ nõ repetitur: ita scienter, promissum debet necessariò solui, nec põt condici liberatio. h. d. facit l. fi. C. ad l. falc.

LEX XXV.

1 VM duo. †Ex pluribus soluentibus idem debitum, ei qui vltimò soluit, concedit repetitio. hoc dicit Bart. † In text. ibi: [tribus 2 ãreo solutis.] declara sic. nã reus qui soluit tria, debitè soluit, qa tenebat ad x. ideo illa tria nõ repetunt, quia debita soluta: restãt septẽ. Primus fideiussor soluit quinq; simpliciter illa debitè sunt soluta, ergo repetunt: restãt duo. Vltimus si deiussor soluit quinq;: & sic duo debitè: tria indebitè: igit ipse repetet illa tria, quæ reperiunt soluta vltra quã deberent: nam debebant decẽ ad quæ quilibet istorũ erat insolidũ obligatus: vnica tñ solutio sufficiebat, & iste reperit habere xiij. erat ergo dubitatio, quis istorũ soluentiũ illa tria repeteret: & dicit qd vltimò soluẽs: secus si simul & semel omnes soluissent: tũc enim quilibet repeteret pro parte. vt §. eo. l. si pœnæ. cum l. sequen.

☞ *Prohibitio legis ne contrahatur, impedit naturalem obligationem oriri.*

3 *Statutum si prohibet ne mulier aut uir sine certa solennitate contrahat, & sine illa solennitate contrahatur, non oritur naturalis obligatio.*

4 *Vsuræ indebitè solutæ possunt hodie repeti in curia seculari.*

5 *Quælibet usura quantuncunq; pauca, hodie dicitur indebita omni iure, licet interueniat etiam stipulatio: & quòd de facto seruetur contrarium.*

6 *Vbi contingit dubitatio an sit usura, uel non, de isto articulo non potest iudex secularis cognoscere: sed ad curiam ecclesiasticam fiet remissio.*

7 *Reus cõuentus si fatetur se recepisse usuras, quòd poterit in curia seculari condẽnari.*

LEX XXVI.

1 SI non sortem. † Vsuræ naturaliter tantũ debitæ per errorem iuris solutæ non repetuntur, nec in sortem imputãtur: sed si erant omni iure debitæ imputãtur in sortẽ, si nõ erat adhuc sors soluta: & nõ repetuntur. Sed si soluta erat sors, vel simul, cũ eis soluitur: repetunt eodẽ modo, quo sors indebitè soluta repetitur: & tunc dicuntur nullo iure debitæ quãdo cõtra prohibitionem legis fuerunt promissæ, vt sunt vsuræ vltra centesimam, vel vsuræ vsurarum, vel supra taxationem legis de quo

de quo in l. eos. C. de vsur. h. d. vsq; ad §. si quis falsò. In text. ibi, [si sorti debitas soluit.] iste tex. videt sibi contrariari: quia primò dixit q̃ soluit vsuras indebitas: & hic dicit q̃ erant debitæ sorti. Sed dic q̃ erant indebitæ ciuiliter: quia nõ interuenerat stipulatio: sed erant debitæ naturaliter, quia promissæ, per pactũ nudum, quia erãt debitę sorti, id est, cõueniebãt sorti: quia nõ excedebant legitimũ modum taxatũ in l. eos. C. de vsur. nõ ergo tũc repetunt, si sunt solutæ per errorẽ iuris, nec in sortẽ imputãtur, sed si per errorẽ facti, secus, iuxta not. in l. j. §. e. huic etiã promissioni ius nõ resistit, postquã nõ sunt vltra legitimũ modũ: sed nec assistit, quia nõ interuenit stipulatio. Vnde seruatur media via, vt distinguat inter errorem iuris, & facti. Si autẽ excedebãt legitimũ modum, & si sunt vltra cẽtesimas, vel vsuræ vsurarũ: tunc etiã si eueniat stipulatio, nullo iure sunt debitæ: quia prohibitio legalis impedit obligationẽ naturalem oriri: vt l. cùm lex. de fideiuss. ideo solutæ etiam per errorẽ iuris, vel in sortẽ imputantur, vel repetunt, vt sequitur:
2 & ad hoc semper allegatur ista l. † q̃ prohibitio l. ne cõtrahat,
3 impedit naturalem obligationẽ oriri. † Idem si statutũ prohiberet ne mulier aut vir sine certa solennitate cõtraheret: tene
4 mẽti. † In tex. ibi, [quasi sors indebita repetũtur.] istum tex. alleg. Bal. q̃ vsuræ indebitè solutæ possint hodie repeti in curia seculari: quia repetũtur vt sors indebitè soluta: vt hic, & clarum est, q̃ sors indebitè soluta repetitur in curia seculari, si so
5 luta sit laico: & † est clarũ hodie q̃ quælibet vsura quantũcũq; pauca: dicitur indebita omni iure, quãtũcunq; interueniat stipulatio: quia nõ solùm contra prohitionẽ iuris diuini, sed etiã iuris cano. iuxta no. in l. cunctos populos. C. de sum. trin. & in auẽ. ad hæc. C. de vsur. & quicquid dicat Bal. tamẽ seruat de facto cõtrarium, quia in curia ecclesiastica: dic de hoc, vt not. in
6 cle. ij. de iudi. † & ad illã curiã fieret per iudicẽ seculare remissio: qa posset cõtingere dubitatio, an esset vsura, vel nõ: & de isto artic. nõ posset cognoscere iudex secularis, iuxta not. in l.
7 Titia. so. mat. per Bar. † Sitũ reus cõuentus fatetur se recepisse vsuras, de iure nõ quæritur amplius: quare in curia seculari nõ posset cõdemnari ad earũ restitutionẽ: quia hic nullus articulus spiritualis versatur, & curia secularis debet suffragari curiæ ecclesiasticæ, qđ patet, qa cõpellit ad obseruãtiam iuramẽti ad institãtiam ecclesiasticæ, in ca. licet mulieres. de iureiu.

§. Si quis falso.

†Error in sorte principali tollit effectum consensus in accessorio: & indebitũ dicitur etiã subsistẽte naturali, & ciuili obligatione, si tñ obstat exceptio perpetua, ac fauorabilis. h. d. cum l. seq. & tenementi istũ primũ. §. quia notabilis est, & quẽ allegaui in l. j. §. eo. In tex. ibi, [nec videtur sciens soluisse, quia nõ soluit animo donãdi.] sed ne vexetur etiã putatiuo debito. & sic nõ ob. l. j. §. eo. quia ibi, qñ non suberat alius respectus: vnde videtur soluisse animo donãdi in se. §. vbi sed si per aliquã exceptionem, puta Velleiani, licet ibi subsistat naturalis, & ciuilis obligatio: & istam speciem indebiti gl. omisit. l. j. §. eo. & æquiparatur illi speciei, quando est indebitũ omni iure, quo casu siue per errorem facti, siue iuris soluatur, repetitur, licet non, sicut quando erat debitum naturaliter tantùm, & nõ est elisum per exceptionẽ, vt in prin. huius legis.

☞ *Si res datur in solutum per iudicem, uel per partem, pro maiori debito, quàm debeatur per errorem, uitiabitur datio in totum, & obligatio prima remanet incorrupta. & nu. 1.*

5 *Si non fuit erratum in summa debita, sed in æstimatione rei, quia plus ualebat, & datio facta fuit à parte: nihil restituitur: & quid si facta fuit à iudice? & in quo casu uitietur datum in solutum?*

4 *Non potest quis inuitus compelli ad communionem: & quid si testator mandauit hæredibus, quòd non debeant diuidere bona?*

3 *Res debitoris si occasione illius debiti peruenit ad manũ creditoris (licet non sit obligata pro illo debito) potest retineri quousq; illud, & etiam aliud debitũ, pro quo erat obligata, soluatur.*

6 *Scriptor an possit retinere quinternum pro pretio scripturæ?*

7 *In habentibus symbolum facilior est transitus.*

§. Si centum.

†Si species datur in solutum pro maiori quãtitate, quàm debeatur per errorẽ non extinguitur debitum, & pro tota re competit condictio indebiti: licet pro debito retineri possit: hoc primo. Sed si detur quantitas pro quantitate etiam diuersi generis, fit confusio vsque ad concurrentẽ quantitatẽ: resi- a duum vero repetit. Hoc secundo: idem, si quantitas detur pro tota specie, cum tantũ pars deberetur. Hoc tertiò, & vltimò vsq; ad §. adeo. secũda ibi: [idẽ Marcellus ait,] b tertia ibi: [idem Marcellus dicit.] † Not. primò casum quotidianũ, quando aliqua 2 res datur in solutũ per iudicẽ, vel per partem: quia pro maiori debito, quã debeat, etiam si vno numovel aureo: quia tenebar tibi in decem, & putabã me teneri in xj. & c pro xj. dedi rem in solutũ: quia tantũ fuit a æstimata, vitiabitur a datio in totum: quia potest res repeti, & obligatio prima rema net incorrupta, nec in aliquo est sublata: & istud non habetur ita bene alibi, & tene menti: quia est vtilissimũ, & quotidianum. Sis ergo cautus in videndo, si in aliquo errarum sit in tali
3 datione, si vis eã rescindere. † Sed ponamus, q̃ non fuit erratũ in summa debita, sed in æstimatione rei, quia debebã decem, & pro decem dedi, rẽ resvalebat plus: quid erit? R ndeo, aut datio fuit facta à parte, & nihil restituitur, quia tantũ rem suam æstimasse videtur. de leg. ij. l. imperator. §. si centũ. versi. enimuero. aut fuit facta datio à iudice, & dic vt in l. j C. de iu. do. impe. & adde quod not. Bar. in l. à diuo Pio. §. si pignora. j. de re iud. Ad de etiam alium casum, in quo vitiatur datio in solutum in l. si
4 aliam. j. de sol. † Item not. in ver. [nemo.] qui semper allegat, q̃ non potest quis inuitus compelli ad cõmunionẽ, & gl. intelligit fiendam de nouo, vel per perſistendum in ea: & facit in ar.
b quòd si testator mandauit b hæredibus, q̃ non debeant diuidere bona, an valeat mandatum? nam ipse potest adiicere legem quam vult in rebus suis. In contrariũ, q̃ non valeat: facit iste tex. potest dici, quòd aut mãdauit, vt nõ diuidant vsq; ad certũ
c tempus, & tunc valet: aut quòd nunquam: c & tunc secus: sicut distinguitur in pacto, vt §. cõmuni diuidun. l. in hoc iudicio. §. si conueniant. iuncta l. qui chirographũ. de leg. iij. vbi bona est argumentatio de cõtractibus ad vltimas voluntates: vbi nõ est dare rationẽ diuersitatis, & adde quod no. Bar. in l. quintus. de
5 annu. leg. † Item no. in ver. [ager autẽ retinebitur,] qui semper allegatur, q̃ si res debitoris peruenit ad manũ creditoris, licet non sit obligata pro illo debito, potest retineri, quousq; debitũ soluatur: licet si creditor ea nõ haberet, nõ posset per hypothecariam aduocare. Sed istud est verũ, quando peruenit ad manus suas occasione illius debiti: & ita fuit hîc: quia fuit tradita in solutum pro illo debito, licet datio in solutũ non valeat, & hoc etiã probat in l. eleganter. §. q reprobos. j. de pig. act. Idem si non peruenisset occasione illius debiti: tamen erat obligata pro alio debito: nam potest retineri nisi pro quo non est obligata particulariter. C. ob chirographariã pecuniam. aliàs verò non posset retineri, nisi pro debito contracto occasione illius
6 debiti vt in gl. Vnde inducit ad põnem, † de scriptore, an possit retinere quinternũ pro pretio scripturæ. & doc. distinguunt aut loquitur de quinterno scripturæ ipsius, & potest retinere: quia occasione ipsius est contractũ debitum: aut de quinterno exemplaris: & tunc secus, quia nõ occasione ipsius nec erat pro aliquo debito obligatus, & per hoc vide per Cy. in l. fi. C. commo. & hîc per Bar. in l. petẽti. j. de pig. act. vbi dicit aliquid hîc
7 addẽdum. † Vltimò no. in ver. [idem Marcellus.] iuncto principio. §. ad illud vulgare, quòd facilior est transitus in habenti bus symbolum, id est, similitudinem: nam vna quantitas habet similitudinem cum altera etiam diuersi generis, ideo fit pro rata confusio: non sic species cum quantitate: ideo non fit vt in princip. facit l. sed cum patrono. infrà de bon. posses.

a ¶ Vitiabitur. Adde Bal. consi. ccxxxviij. vbi formaliter sequitur opi. Bart. & adde Oldr. consil. ccviij.

b ¶ Mandauit. licet qs testator fecit eos iurare, q̃ non diuidẽt vsq; ad x. annos, an possint postea diuidere, & remittere sibi inuicem iuramenta? vide per Oldra. consi. ccxlj.

c ¶ Aut q̃ nunquã. Ad de q̃ hanc decisionẽ sequit d. Alex. de imo. in cõsi. cxiij. in prin. in ij. vol. & in consil. xxix. col. pe. versi. inquantum autem. in v. volu. Curt.

☞ *Liberatione legata debitori per creditorem, quibus remedijs liberetur debitor?*

3 *Rebanniendus uel absoluendus ab exultatione, habetur pro rebannito uel absoluto, ut sic non possit impunè offendi, ex forma statuti ciuitatis.*

§. Adeò autem.

† Legatum liberationis parit 1 exceptionem, quæ soluti repeti- 2 tionem inducit. hoc dicit. præmitte, † quòd si creditor legat debitori suo liberationem, vel mandat hæredi, vt ipsum liberet antequam liberatio fiat per hæredem: est ciuiliter &

Universidad de Sevilla Biblioteca

naturaliter obligatus: quoniã ille obligationes quæ fuerunt à principio cõtract᷑ ex consensu vtriusq; non potuerũt sola voluntate creditoris tolli: iuxta ea quæ habentᷣ in l. Pompo. ſ. de nego. gest. ſi ergo soluit, antequã liberet᷑: videtur q̃ non possit repetere, quasi soluerit debitũ: sed contrarium hic determinatur, quia saltem erat tutus ope exceptionis, ſi hæres ab ipso voluisset petere: & ista exceptio facit esse omnino indebitũ, cum sit fauorabilis, vt ſ. eo. §. indebitum. & ista est intẽtio huius §. facit l. ſi creditoris. C. de fideicommiſ. habet etiam ipse legatarius actionem ex testamento, & liberatur aliquando per acceptilationem, aliquando per pactum, vt in l. iij. §. nunc de effectu. de liberis legatis & etiã iudicis officio, vt declaretur non esse debitorẽ, & imponatur silentium actori, vt ipsum non molestet. vt l. Aurelius. §. ſi centum. eodem tit. & sic tria remedia quod plenè examinat per Bart. in d. §. nunc de effectu. & facit

5 iste tex. † quòd ille est rebãniendus, vel absoluendus ab exultatione habeatur pro rebannito vel absoluto vt sic non possit impunè offendi ex forma statuti ciuitatis. & vide quod notat Bartol. in l. iij. §. ſi seruus. de acquirenda possessione.

a ☞ *Contrahens cum filio ſi militàs in cauſa peculiari, poteſt ſibi ſoluere, & liberatur à patre, niſi ſciebat ademptum peculium.*

b *Contrahens cum monacho conſtituto ſyndico à monaſterio, ignorans eum eſſe fugitiuum, & ſic mandatum reuocatum, an habeat actionem contra monaſterium.*

1 **§. Qui filiofami.** † Si ignorans reuocatum mandatum soluit, repetit: secus, si sciens. hoc dicit. Et hoc vltimũ allegatur pro casu in quæstione, quã

2 format gl. in l. ſi procuratori falso. de cond. ob cau. † Præmitte, q̃ illi qui contraxerũt cum filiofam. in cauſa peculiari, possunt ſibi ſoluere, ſi liberat᷑ à patre. p. l. quod ſeruus. j̃. de ſolu. hoc verum durante apud eum peculio: aliàs secus. Si tamen ignoraret ademptũ peculium, adhuc liberaretur: secus ſi ſciuit. † In

3 tex. ibi, [liberatur.] ſupple. & non repetit: quia eadem ſolutio non parit liberationem, & repetitionem: vt j̃. eod. l. cum is. §. j. ſed nec etiam in ſequenti caſu repetit, alia tamen ratione, non quia liberetur: ſed quia donare videtur, cum ſciat vel ſcire debeat mandatũ reuocatũ. gl. inducit iſtum §. ad quæſtionem de monacho conſtituto ſyndico à monaſterio, ſi aufugiat, clarum est q̃ mandatum ſyndicatus censetur reuocatũ. vt ſ. ſi cer. pet. l. rogaſti. §. fi. & j̃. de pecu. l. libera. Quæritur, ſi aliquis ignorans eum reuocatũ, vel fugitiuum, ſecum contrahat, an habeat actionem contra monaſteriũ: & inducit gl. q̃ ſic: ſecus ſi ſciat: ſed iſte §. non videtur bene facere: quia loquit᷑ in debitore ſoluente: vnde fauore liberationis, & cõcurrente ignorantia, mãdatum habetur pro non finito. Sed gl. quærit an idẽ ſit ad effectum agendi, in quo non est tantus fauor: vult glo. idem quod no. pro hoc l. ſed & ſi pupillus. §. j. de inſtit. quod faciat id quod dixi in l. ſi procuratori falſo. in glo. prin.

c ☞ *Non poteſt quis uenire contra factum ſuum ad ſuum commodum, ex perſona alterius: ſed contra ille qui fecit aliquid alieno nomine, bene poteſt.*

d *Si unus ex hæredibus agens pro parte ſua ſuccubuerit: & ſucceſſit cohæredi, poteſt iterum agere pro parte illius, hæreditario nomine.*

1 **§. Si filiusfami.** † Tutus exceptione odiosa, ſoluens alienam pecuniam, non repetit etiã ſi domino pecuniæ ſuccedat, licet ille potuiſſet vendicare. hoc

2 dicit, & in effectu † allegat᷑, q̃ non poteſt quis venire contra factum ſuum ad ſui commodũ, etiam ex perſona alterius, quod nor. Sed cõtra ille qui fecit aliquid alieno nomine bene poteſt contra ſuo nomine, vt infrà, quando li. ab emp. diſ. l. Titius. & ad de de bo. li. l. qui ſeruitute, & j̃. de diſtra. pign. l. ſi is. quæ est bona ad hæc. In textu ibi, [pecuniã.], ſupple paternam. In textu ibi, [except. ſubmouebitur.] videbatur cõtrarium, quia pater ſi viueret, poſſet vẽdicare, vt in l. ſi filius. ſuprà ſi certum petatur. ergo filius hæres eius, tanquam hæres non tanquam filius: ſed iſta conſequentia non est vera, quia filius veniret contra factum ſuum: secus, ſi nõ veniret: & ita procedat contrariũ. Præterea huic filio ſuperueniret dominium pecuniæ, & iſtud non debet nocere creditori, ſed potius prodeſſe: quia ius ſuperueniens actori prodeſt mihi, vt l. vir prædium, infrà de exceptio. l. Modeſtinus. ibi: [ex perſona ſua.] ſolue, vt ſuprà

3 dixi quia ibi non veniebat contra factum ſuum: licet † enim vnus ex hæredibus agens, pro ſua parte ſuccubuerit, ſi ſucceſſit cohæredi, poteſt iterum agere pro parte illius hæreditario nomine, quia non venit contra factum ſuũ. In iſta enim parte nũquam egit, nec ſuccubuit, ſed in ſua tantum, & illa nec nõ egit tenere mendi. Hic enim ſi ſoluiſſet pecuniam ſuam, repetere non poſſet, quia erat tutus exceptione odioſa: idem ſi alienam, ſi poſtea ad eum ſuperuenit dominium, etiam ſi velit repetere ex perſona primi domini.

1 **§. Si quis quaſi.** † Scienter ſoluens indebitũ, ne incidat in aliud debitum putatiuum, repetere poteſt. h. d. Bar. ſimile. ſ. ea. l. §. ſi quis falsò. Præmitte, ex ſententia arbitri non oritur actio, vel obligatio ad id quod cõtinetur in ſententia: ſed ſi ei non paretur, oritᷣ ex ſtipulatione pœnali, ſi ergo aliquis est mihi cõdemnatus ad aliquã rem dandam per ſententiam arbitri, & ipſe mihi eã tradat, ne incidat in pœnam, quã putabat promiſiſſe, & non promiſerat: ſcienter ſoluit indebitũ: quia ſcit, vel ſcire poteſt, q̃ ad illam rẽ dandam non erat mihi obligatus. Vnde videbat᷑, q̃ nõ poſſet repetere: ſed contrariũ est, quia non fecit animo donãdi, ſed ne incidat in pœnam, quã putabat promiſiſſe: ſufficit ergo error in hoc: & hoc intendit iſte §. ſecundũ verũ intellectum: aliꝫ intelligũt, q̃ non erat condemnatus: ſed tunc non haberet dubium.

a ☞ *Sententia lata inter hæredem uerum, & eum qui mouit litem de hæreditate, facit eius quo ad omnes alios, qui de hæreditate non contendunt. & nume. 1.*

1 **Hæredi vel bonorum.** † Soluens indebitum hæredi putatiui creditoris, repetit indiſtinctè: ſed ſi ſoluit debitum, repetit, ſi ille in quæſtione de hæreditate ſuccũbat. h. d. Pone caſum, q̃ tu tanq̃ hæres Titij occupaſti bona eius, ego credens te hæredem, ſolui tanquã hæredi: poſtea alius mouit tibi lites ſuper hæreditate, & obtinuit, quia cauſam non defendiſti: quæritur an poſsim repetere quod ſoluit: reſpondetur, q̃ ſi ſolui indebitũ, indiſtinctè repeto, ſiue ſuccubuiſti, ſiue etiã obtinuiſti. Sed ſi ſolui debitum defuncto, repeto ita demum ſi ſuccubuiſti: quia cauſam non defendiſti, nam ſolui, vt hæredi, & nunc apparet quod nõ es hæres. Vnde quia me oportet ſoluere vero hæredi, à quo

2 non ſum liberatus, repeto à te. † Pro declaratione glo. opp. q̃ licet ſuccumbas cum illo qui mouit litem tibi: illa ſententia nõ facit præiudicium tibi quantum ad me. vt C. res inter alios acta. per totum: ergo non haberis pro non hærede. gloſ. fatetur, & vult quòd hic cùm repeto à te, tanquam non hærede, habeo neceſſe probare, quòd non ſis hæres, & quod illa ſententia nõ prodeſt mihi, ad hoc probandum. Tu dic contrarium ſecundum doct. quia cum ſit lata inter principales perſonas, quæ de hoc contendunt, facit ius quo ad omnes alios, qui de hæreditate nõ contendunt: ſed habent ire contra illum qui hęres est, vt ſunt legatarij, & creditores, vt l. Papi. in fin. de inoffi. teſtamen. & in l. j. & ij. cum ibi not. de execu. rei iudi.

b ☞ *Per conditionem indebiti debet repeti, uel illud idem quod ſolutum eſt, uel tantumdem in genere ſuo: & an etiam, & qualis æſtimatio?*

c *Libertus ad quas operas teneatur naturaliter patrono: & quæ ſint operæ obſequiales? remiſſiue, & quæ officiales ſeu fabriles, uel artificiales: & num. 5.*

d *Promittẽs operas nõ in ſpecificado quas, intelligitur promittere illas quæ ſcit facere.*

e *Libertus naturaliter eſt obligatus patrono ad operas officiales, non tamen compellitur eas præſtare iure actionis, uel officio iudicis.*

f *Quòd illa naturalis obligatio impediat repetitionem ſoluti: & quid ſi per errorem ſolutum ſit? & num. 11.*

g *Debitor ex una cauſa, ſi credens ſe teneri ex altera ſoluit, non repetit: & quid ſi ex nulla cauſa erat debitor?*

h *Obligatio ad antidora non impedit repetitionem ſoluti, quando ſoluitur illud ad quod non erat contracta.*

i *Libertus quòd ad operas fabriles, uel artificiales, nec ciuiliter nec naturaliter ſit obligatus, niſi promiſerit per ſtipulationem, uel iuramentum.*

k *Facta non poſſunt repeti, & quæ ſint repetibilia?*

l *Operæ diuerſarũ perſonarum, q̃ nõ poſsint dici eædẽ, neq; ſimiles: & an hoc ſit uerũ?*

m *Si ſoluatur pars ex rebus alternatiue debitis, an cõpetat liberatio uel detur repetitio?*

1 **§. Libertus cum.** † Si libertus ſoluat patrono operas officiales, vel earũ æſtimationem credẽs ſe ad illas efficaciter teneri per errorẽ iuris, cum

2 non teneat᷑ niſi naturaliter: tũc repetere nõ poteſt obſtante naturali obligatione, quæ impedit repetitionẽ ſoluti per errorẽ iuris. Hoc primò. ſed ſi ſoluat operas fabriles, vel artificiales nõ promiſſas: tũc quia illæ nullo iure debentᷣ, etiã naturali licet non possint repeti illę eædem: quia nõ ſunt in rerum natura, nec

ta, nec etiam aliæ ſimiles, quia non reperiuntur ſimiles propter diuerſitatem perſonarũ, quę habent diuerſificare operas, vt nõ ſint eædem, nec ſimiles, cum etiã operæ eiuſdẽ perſonæ nõ ſint eædem illæ, quæ præſtant᷑ ab illis, quę olim præſtitæ ſunt, ꝓpter mutationẽ ſtatus hominis, nihilominus poterit quatenus patronus est effectus locupletior ex præſtatione illarum operarũ quod est quatenus fuiſſet ab alio conducturus, ſi iſtæ ſolutæ nõ fuiſſent: hoc ſecundò: & in primis operibus officialibus, etiã ſi ſint debitæ vtroq; iure, quia promiſſæ, bene poteſt libertus inuitus alteri delegari: ſi tũ delegatus eſt, & ſi ſoluit, non repetit. In ſecundis verò. ſ. in fauorabilibus, vel artificialibus, ſi debitę ſunt, vt quia promiſſę: bene põt inuitus alteri delegari. hoc tertio & vltimo dicit iſte §. ſolennis, & difficilis cum ſuppletionis bus neceſſarijs ad tex. diuide in tres partes, vt in ſummario. Se-

2 cunda ibi, [ſed ſi operas.] tertia ibi, [ſed ſi delegatus.] † Item ſecunda ſubdiuidit᷑ in quatuor: quia primo formaꝫ quæſtio vſq; ibi, [& celſus.] ſecunda arguit ad partem negatiuã, q̃ non habet locum repetitio: quia neq; poteſt fieri de eiſdẽ, nec de alijs ſimilibus: & hoc probat Iureconſultus. Conſtat autẽ per hanc conditionẽ debere repeti vel illud idem qđ ſolutũ eſt, vel tantundem in genere ſuo: ſic aliud ſimile. vt ſ. eod. l. quod indebitum. & hoc vſq; ibi: [ſed hæ.] Certè arguit ad partem affirmatiuam, q̃ ſaltem poſsit repeti æſtimatio earũ: licet illa nõ ſit eadem res, quæ ſoluta eſt, nec ſit alia ſimilis propter naturã cõditionis indebiti, quæ põt naſci, & dari etiam ad aliud oĩno diuerſum: & hoc probat per aliqua exempla vſq; ibi: [ſed.] & in propoſito ſeruando mediam viam, q̃ poſsit repeti non integra æſtimatio operarũ, ſed quatenus patronatus factus eſt locupletior dũtaxat, id eſt quatenus fuiſſet cõducturus, & poſsibile est q̃ fuiſſet conducturus minori pretio, quã illa valeant, vel nullo modo cõducturus, & tũc nihil repeteret, quia nõ eſſet factus locupletior. Item prima pars & ſecunda loquuntur, qñ operæ non erant promiſſæ: & ſic vel erant debitæ naturaliter tantũ, ſi erant officiales, vt in prima parte: vel nullo modo, ſi erant artificiales, vel fabriles. Vltima verò pars poteſt intelligi etiam qñ erant promiſſæ, & ſic debitæ vtroque iure: quia dicit, q̃ in artificialibus, vel fabrilibus põt alteri inuitus delegari: quod non eſſet, ſi nullo modo eſſent promiſſę, quia nullo iure eſſent debi-

3 tæ. † Præmitte q̃ cùm libertus receperit maximum beneficiũ à patrono, quia libertatem recepit, quę est inæſtimabilis, obligatur ſibi de iure naturali ad antidora, ex æquitate illa, vt benefacientibus benefaciamus, de qua habetur in l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. de peti. hære. & per gloſſ. in l. ex hoc iure. de iuſti. & iur. & in l. ſi teſtamento. circa fin. de fideiuſ. hoc probatur ex his, quæ habentur in l. j. §. j. j̃. de bo. lib. & iſta obligatio trahitur primo ad obſequia quæ non ſunt propriè operæ, cùm non ſint diurnum officium, ſed quædam reuerentiæ & gratitudines, de quibus loquitur titu. de obſequijs: & quædam conſiſtũt in faciendo: quædam in non faciendo: vt habetur hîc in princ. gloſſ. magnæ, quæ etiam ponit differentiam inter ea: & ad talia obſequia poteſt compelli iudicis officio. vt l. j. §. cum patronis. de offic. præfect. vrban. glo. noſtræ intellexerunt primam partem huius §. in talibus obſequijs: & poſuerunt caſum, quòd libertus putabat ſe teneri ex promiſsione, cum non teneatur, ſed ex diſpoſitione legali. Certè iſte non est bonus intellectus ſecundum docto. quia tunc non dicentur ſoluiſſe aliquod indebitum, imò debitum, vnde non pertineret ad ipſam materiam: & poſito quòd ſoluiſſet etiam per errorem facti, fortè quia putabat promiſsionem fuiſſe factam per ſuum procuratorem, cui dederat mandatum, cùm non eſſet facta non daretur repetitio, quia non est ſolutum indebitum. Sunt autem quædam operę officiales, quæ concernunt perſonam liberti, & perſonam patroni, vt ſeruire patrono pro famulo ſociando ipſum, vel ſeruiendo in mensa: & ad iſtas obligatur libertus naturaliter tantùm, non tamen poteſt compelli etiam iudicis officio ad iſtas præſtandas. De iſtis propriè loquitur prima pars huius §. ſecundum intellectum Barto. & optimè, vt ſi libertus per errorem iuris credat ſe efficaciter teneri, & poſſe compelli, non poteſt petere obſtante naturali obligatione. vt ſuprà eod. l. naturaliter. & l. ſi pœnæ. ſecus dico, ſi per errorem facti, vt not. in l. j. infrà eo. & de iſta ſpecie operarum gloſſ. & docto. antiqui non faciunt mentionem, nec habuerunt notitiam. Sed dicas ſecundùm Bar. ꝓ omnia quę gl. hic dicunt in operis incertis, habẽt locum in illis operibus fabrilibus, vel artificialibus. Illa enim cõcernunt patrimoniũ patroni, non autẽ perſonas: & ideo ad illas libertus nec ciuiliter, nec naturaliter obligat᷑, niſi fuerũt promiſſæ per ſtipulationẽ, vel iuſiur. ſi ergo promiſſę nõ sunt & libertus tamẽ credens ſe teneri illas præſtat per errorẽ iuris vel facti, poteſt repetere quatenus patronus eſt factus locupletior. vt in ij. parte huius §. Operæ autem erroneæ non faciunt

4 aliud genus operarũ. † quia qui promittit operas, nõ ſpecificã do quas, intelligitur promittere illas quas ſcit facere: ideo ſi ſcit facere pictorias, illas videt᷑ promiſiſſe: & ſic de alijs. Vnde ſtipulatio licet prima facie videatur incerta, hoc tamẽ attẽto, eſt certa. Debes tamẽ ſcire q̃ iſta promiſsio ita demũ valet, ſi ſcit ſimpliciter: ſecus ſi ſub cõditione, ſi patronum offenderit, quia tunc non valet promiſsio tanquã facta cauſa onerandæ

5 libertatis: vt l. j. §. qui onerandę. ff. quarũ re. act. nõ da. † No. ex prima parte §. ꝓ ad operas officiales libertus naturaliter eſt obligatus patrono, nõ tamen cõpellitur eas præſtare iure actionis, vel officio iudicis, & in hoc differũt ab obſequialib᷑ ad quas cõpellitur præſtare officio iudicis, vt dicit gloſ. j. quæ intelligit iſtũ tex. in obſequialibus: & nõ bene, quia tunc ſol-

6 ueretur debitum nõ indebitum. † No. ſecũdò q̃ illa naturalis obligatio impedit repetitionẽ ſolu. Sed cõtra, quia iſta dicitur obligatio ad antidora, quę nõ impedit repetitionẽ ſoluti per errorẽ. vt no. gl. in l. ex hoc iure. de iuſti. & iure. quæ incipit, ſed actiones. ibi dum dicit, poteſt tamẽ dici, & alleg. iſtũ §. in ſecunda parte. Item ſolet ad hoc allegari l. ſi teſtamẽto. §. j. in fi. de fideiuſ. Solue ſecũdùm doct. aut talis obligatio contrahitur ad certũ genus beneficij vt in liberto, quia cõtrahitur ad operas perſonales, & tũc ſi illæ præſtantur, nõ repetũtur, quia præſtatur res debita: & ita loquitur hic. Aut nõ cõtrahit᷑ ad certũ genus beneficij, ſed in genere, vt beneficia: & tunc ſi putat ſe teneri ad certum quid, & illud ſoluat, poteſt repetere. Ita intellige illam gl. ſicut ſi aliquis eſſet obligatus ad hominem in genere, & credẽs ſe teneri præcisè ad Stichũ, & illum

7 tradat, vt j̃. eo. l. cùm is. §. fi. † No. etiã ex gl. j. duo. ſ. ſi promiſi tibi aliquid ex vna cauſa, & credens me teneri ex altera, tibi trado, etiam ſi erro vel in facto vel in iure, nõ poſſum repetere, quia gl. intelligit ꝓ iſte qui putabat ſe teneri ex promiſsione, non tenebatur ex illa: ſed iure naturali, & quia poterat cõpelli, videtur ſoluiſſe debitũ, licet non ſoluerit ex illa cauſa ex qua debebat, ſed ex qua nõ debebat, indiſtinctè nõ repetit: qa diſtinctio, an per errorẽ iuris, an facti, nõ habet locũ, quando ſoluitur debitum, ſed quãdo indebitum. Hoc vult gl. not. etiã ꝓ quãdo ſola naturalis producit ius agẽdi, etiam officiũ iudicis, facit vt dicatur debitũ, ſicut ſi ciuiliter & naturaliter debetur: ideo tũc habet locũ diſtinctio l. j. ſ. eo. & dixi ſ. e. l. naturaliter. & idem ſi ſola ciuilis produceret ius agendi, vt in chi-

8 rographo poſt biennium. † Ex ſecũda parte no. primò illud quod ſ. dixi ꝓ obligatio ad antidora non impedit repetitionẽ ſoluti, quando ſoluitur illud, ad quod non erat cõtracta: nam ad operas fabriles, & artificiales quæ concernũt patronũ, non erat hic contracta: quia nõ receperat beneficium patrimoniale, ſed perſonale: ſi ergo putabat ſe teneri ad iſtas operas, repetit quatenus patronus factus eſt locupletior: & hoc voluit di-

9 cere gl. in d. l. ex iure. dum allegat iſtũ §. † Item no. hoc illud quod vult gl. ꝓ ad tales operas fabriles, vel artificiales libert᷑ nec ciuiliter nec naturaliter eſt obligatus, niſi promiſerit per ſtipulationem, vel iuramentũ: aliàs eſſet idem quod in præce-

10 dentibus. † Item no. ꝓ facta nõ poſſunt repeti. & ad hoc allegatur. Sed hoc nõ eſt ſemper verũ, quia ſunt quædã facta repetibilia, vt ſi poſſeſsionem tradidi, quod facti eſt: vel ſi liberaui

11 indebitè, vt in l. ſi quis accepto. ſ. de cõdi. ob cau. † Item not. ꝓ operæ diuerſarum perſonarũ, non poſſunt dici eædem, neq; ſimiles: quinimò etiam operæ eiuſdem perſonæ propter mutationem ſtatus. Primum dictũ est verum, niſi duobus cõcurrentibus, ſcilicet ꝓ ſint eiuſdem peritiæ, & ita fuerit actũ inter

12 creditorẽ, & debitorẽ. vt l. nemo eſt qui neſciat. † Alternatiuè nõ poſsit ſe liberare à parte obligationis ſoluẽdo partẽ vnius, ex rebus alternatiuè debitis, ne ſequatur incõueniens. de quo ſ. poteſt tamen liberari per acceptilationem: vt in contrario: quia tũc nõ poteſt ſequi illud inconueniens: nam remanebit

Universidad de Deusto
Biblioteca

in obligatione altera pars eiusdem rei,& altera integra,& habet necesse debitor vel illam dimidiam soluere, quæ in obligatione remansit,vel alteram integram.

1 Idem ait & si. †In obligatione alternatiua solutione partiũ in diuersis rebus,non contingit liberatio pro parte,licet ad plures hæredes creditoris, vel debitoris peruenerit obligatio.hoc dicit.

2 ☞ Recipiens indebitum per errorem soluentis,sortitur forum in foro, ubi recipit ratione quasi contractus,si ibi reperitur,& in alijs locis poterit conueniri,ubi sortitur forum.

LEX XXVII.

1 QVi loco certo. †Sicut ille q promisit in certo loco soluere,potest conueniri in quolibet alio loco idoneo, in quo forum sortiat: ita ille qui recipit indebitum certo loco per errorem soluẽtis, credentis se illo loco teneri ad soluendũ,potest conueniri con dictione indebiti in quolibet alio loco idoneo.h.d. secundum
2 verum intellectum doc.†Potest ergo conueniri in eo loco vbi recipit,si ibi reperitur:quia sortitur ibi forũ ratione quasi contractus:& etiam in alijs locis vbi sortitur forũ. Et Gul. de cu. intellexit hãc legem, q in loco vbi recipit,non possit cõueniri,dicens q in loco distractus non sortit quis forũ licet sortiat in loco contractus,& hoc voluit d.l.secundum eũ. dicitur autem locus distractus,quando quis soluit nõ vt obliget recipiẽtem,sed vt liberet se ab ea obligatione,qua putat se teneri.Cõmunis opinio est in contrarium,q etiam in loco distractus sortiatur quis forum:licet inde oriat obligatio præter intẽtionẽ partium.per l.omnem.s.de iudi.vbi dicitur quòd omnis obligatio quantum ad sortiendum forum,habetur pro cõtractu, vt ibi quis sortiatur forum,vbi contra eum obligatio nascitur, sed in loco solutionis statim nascitur:ergo &c.

LEX XXVIII.

1 IVdex si male. †Verus debitor per sententiam absolutus, remanet naturaliter obligatus:ideo soluẽs per errorẽ iuris,nõ repetit,licet esset tutus exceptione perpetua, hoc dicit,hoc plenè examina vt in l.iul.j.eo. & ibi videbitis.

In tex.ibi,[sua sponte.]s.per errorẽ iuris:aliàs nõ habet dubium. Videbatur contrariũ:nam etiã si quis est naturaliter & ciuiliter obligatus,si tñ habet exceptionẽ perpetuã & fauorabilem,perinde est acsi nullo modo esset obligatus,vt sic soluẽs per errorẽ iuris repetatvt l.si nõ sortẽ.§.indebitũ.& §.adeo.s. eo.fortius hoc,vbi per sententiã erat sublata ciuilis,& remãserat sola naturalis:& vltra hoc habebat exceptionẽ rei iudicatæ quæ est perpetua,& nõ est odiosa.Tamen alia subest ratio, quare deneget repetitio, quia ista exceptio est introducta ad merum rigorem iuris.& per eam obligatio naturalis in nullo elidit:ut non sic in legibus contrarijs,quod dic vt d.l. iul.

2 ☞ Pupillus soluens debitum efficax sine tutore,licet pecuniam extantem posit uendicare,postquam tamen est consumpta,nec uendicare potest,nec condicere,cum cedat in solutum,& ipsum liberet.

3 Indebitum ut repeti possit,quæ requirantur?

4 Pupillus si soluat debitum naturale tantum,an poterit illud repetere non prohibita restitutione in integrum? & num.5.

5 Quid in furioso uel prodigo?

6 Si personæ & etiam adultus soluerunt indebitum cum authoritate suorum administratorum:tunc eis competit condictio indebiti,eo casu quo cõpeteret alteri, aliàs secus,sed tunc habent beneficium restitutionis in integrum.

LEX XXIX.

1 INterdum. †Personę hic enumeratę, quia non habent administrationẽ bonorum suorum, si soluant indebitũ sine authoritate suorum administratorũ,indistinctè possunt repetere, & propter qualitatem personarũ suarum, etiã vbi alij repetere non possent, hoc dicit ista l.subtilis,& difficilis.& gl. quæ multũ subtiliter
2 hanc legẽ glossauit. † Pro declaratione gl. quæ subtiliter loquitur opp.sex modis.primo,q si pupillus soluat sine tutore,licet pecuniam extantem posit vendicare,quia non potuit dominium transferre:postquã tamẽ est consumpta, nec vendicare poteſt,nec cõdicere:quia cedit in solutũ,& ipsum pupillũ liberat,vt l.nõ omnis.§.si pupillus.s.si cer.peta.& j.de sol.l. q si forte.§.fi.Solue ibi qñ soluit debitũ efficax, ad quod poterat compelli,tũc interest sua,q cedat insolutũ,& liberet:hic verò qñ debitũ inefficax:vnde nõ interest sua,q cedat insolutũ, & q illud debitum extinguat,quia nõ posset repetere: cũ eadem solutio nõ pariat liberationẽ,& repetitionẽ. Sed tũc opponit secũdo, si intelligamus hãc l.in debito inefficaci,quia dicitur potius indebitũ,nulla erat specialitas in personis hic contentis:nam etiã aliæ personæ possunt repetere, vt in toto hoc titu.

3 †Solue.aliæ personæ non possunt repetere indistincte,imò multæ adhibentur distinctiones.Prima an scienter, an per errorem iuris,vel facti:tertia an sit omni iure indebitũ,an altero tantũ:quartò,qñ altero tantũ,an naturaliter debitũ: & ciuiliter indebitum,vel ecõuerso. Quintò an sit debitũ vtroq; iure, sed indebitũ ope exceptionis perpetuæ vel temporalis. Sextò qñ perpetuæ,an sit fauorabilis,vel odiosa:vt plenè no. in l.j.s. eo.sed in istis personis cessant istæ distinctiones,& possunt indistinctè repetere quocunq; modo sit indebitũ:taliter, q ad illud soluendũ cõpelli nõ poterãt inuiti:nec potest eis obiici, q ex certa scientia soluerunt,quę nõ considerat,cadit in eis: nec habet necesse allegare arrorẽ,qui similiter in eis nõ cadit:nam error est applicare animũ ad partẽ falsam,sed istæ personæ nõ possunt applicare:quia animũ nõ habẽt, cum careant intellectu,vt pupillus,& furiosus,vel fingit carere,vt ꝓdigus, qui æquiparatur furioso,vt l.is cui.de tut.& cur.da.ab his.sufficit ergo allegare,q soluerunt indebitũ,ad quod soluendũ nõ poterant cõpelli,& q sunt tales de quibus hic,q soluerunt sine authoritate administratorũ:vnde etiam in casibus in quibus cessat cõdictio indebiti,& in alijs qui no.s.eo.l.elegãter.in fi.non cessat in istis:secũdũ gl.intellige sanè nisi qñ cessat ex eo, quia de indebito effectũ est debitum,vt ex causa trãsactionis rei iurisiurãdi.vt in d.§.fi.dixi,quia tunc poterant cõpelli.Videtur dicere gl.q si erãt tutæ exceptione tẽporali,locũ habeat re
4 petitio in istis personis:licet secus in alijs. vt s.e.l.in diẽ.†Sed tertiò opp.secundũ hoc,si pupillus soluat debitũ naturale tantum,poterit repetere:licet alius non posset,qñ soluerat per errorẽ iuris.vt in l.prẽce.& l.si nõ sortẽ.in prin.s.eo.quod etiam gl.fatẽ.sed l.cauetur expressè contrariũ.j.ad Trebel.l. si eius. q si soluat ei,cui naturaliter tenẽt,puta,creditori, vel eius hæredi,ante restitutã hæreditatẽ,vel fideicõmissario post restitutam:nõ potest repetere,licet si soluerat ei cui nõ tenẽt,puta,hæredi creditoris post restitutã hæreditatẽ, & sic post naturalem obligationẽ trãslatam in fideicõmissarium:bene posset repetere,vt hic habẽt. Timore huius gl.intelligit hanc l.q pupillus posit repetere,præhabita tñ resti.in inte.& tunc soluit contrariũ,quod nõ põt repetere mero iure.vt d.l.si eius.sed præhabita restitutione sic:vt hic:& essent duo iudicia.s.rescindens,per quod impetrat restitutio iudicij,ex officio iudicis nobili: & rescissoriũ,quia illa obtẽta intentabit cõdictionẽ indebiti, vt hic in fi.&ita gl.intelligit,& firmat.&,p ista opi.q sit necessaria restitutio,facit l.illũd.s.de cõd.& demõ.& l.fi.C.si aduer.so.†Sed tunc oppo.quartò:si hoc est,q sit necessaria restitutio, frustra fit hic mentio de pupillo:nam etiã adultus minor xxv.annis,si soluit indebitũ,põt mediante restitutione in integrũ repetere, etiã eo casu quo alius repetere nõ posset:vt d.l.illud. & d.l.fin. gl.fatẽ contrariũ,dicens,q hoc dicitur de pupillo gratia exẽpli:nã idẽ est in maiore.Sed durũ est hoc dicere,q iurisconsulꝰ frustra de pupillo fuerit loquutus, maximè qa loquit de alijs qui magis equiparant pupillo,quã adulto.vt l.certi cõdictio.
6 §.qm.s.si cer.pet. † Tamẽ retenta opi.gl.adhuc opp.quintò si ita est,q mero iure,nõ possit petere naturale debitũ solutũ, sequitur necessariò,q illa pecunia conuertit in solutũ naturalis debiti,& ipm extinguit,& liberat pupillũ debitorẽ ab eo,postquã ergo nõ ꝓducit repetitionẽ,saltẽ debet producere liberationẽ.qđ etiã gl.fatẽ ante fi.ibi,[si quidẽ à pupillo cedit in solutũ debiti naturalis,&c.]cũ verò postea petat in integrũ rest. ad rescindẽdũ solutũ,sicut sibi restituit naturalis obligatio sublata.C.si aduer.trãsac.l.j.& ij.& si ita est, cũ postea volet intentare cõdictionẽ indebiti,opponet sibi exceptio cõpensationis, de debito naturali.vt in l.etiã.j.de cõpen.& sic cõdictio indebiti nõ habet effectũ,per qđ etiã videt q posit excludi à petẽdo restitutionẽ in integrũ,quia talis petitio non sortiet effectũ gl.respõdet q hoc casu de tali debito naturali nõ poterit obijcere cõpensationẽ,ne leges quę cõcedũt repetionẽ talis debiti soluti

soluti sint frustratorię & ludibrio:& idẽ dicit gl.ĩl.cũ is.§.j.j. eo.lex ergo ẽt debet intelligi.q posit obijci cõpensatio de debito naturali petẽti,nõ autẽ repetẽti.i.q si debeo tibi decẽ naturaliter tm̃ ex vna cã,& tu debes mihi alia decem ciuiliter & naturaliter:si petã ista,potes obijcere cõpensationẽ de primis, q̃ tibi debeo.licet à me petere posses: sed qñ non ago ad alterã quãtitatẽ,sed ad illã eandẽ quã naturaliter debebã,& ꝑ errorẽ soluerã: quo casu datur mihi repetitio: si posses cõpensationẽ obijcere,nõ dareť repetitio:ergo legescõcedẽtes essent frustratoriæ.& hoc vult gl.q̃ semp allegat.Pla.autẽ nõ tenuit istũ intellectũ glo.q sit necessaria restitutio:qa nihil hic dicit de hoc & sic intelligit q mero iure posit repetere.Itẽ fundat se per d. l.si eiº.vbi dicit,q soluit hæredi post restitutã hæreditatẽ, põt repetere mero iure.sed gl.illã legẽ retorquet cõtra eũ: nã tunc ibi ideo est,qa soluit ei cui nõ debet. Debebat autẽ tũc fideicõ. nõ hæredi:sed si soluit ei,cui debet puta hæredi ante restitu.hę reditatis,vel fideicõ.post:ibi dicit expresse q nõ repetit,qđ est
7 cõtra Pla.& in hac gl.melius loquitur.& stat in sua opi.† Sed tũc vltimo loco oppo.licet istud posset tolerari in pupillo,qui saltẽ habet aliqualẽ intellectũ,si est proximus pubertari:quod patet,quia põt naturaliter se obligare sine tut. vt in l.de noua. & eodẽ modo naturalẽ oblig.dissoluere,soluendo,vt sic cedat insolutum, & extinguat naturalem oblig. & per consequens mero iure denegetur sibi repetitio: nõ tñ possunt ista procedere in furioso vel prodigo,qui similatur sibi:nam primus caret oĩno intellectu,& secundus fingit carere, hinc est q cõtrahendo naturaliter,nõ obligãtur.vt l.is cui bonis.de verb.obl.& l. expresse dicit,q alia est causa pupilli,& alia furiosi,quia pupillus põt aliqd gerere,furiosus nõ,vt in l.in negotijs. de reg iur. si ergo furiosus vel prodigus soluunt naturale debitũ etiã cõsumptione sequuta non cedet insolutũ,nec extinguitur oblig. naturalis,nec liberatur à tali debito: quia nõ adest eius voluntas:quia interest sua,q nõ extingatur vel liberatur ad hoc, q posit repetere mero iure.gl.fatetur de plano istud cõtrariũ,q licet pupillus indigeat restitutione, quia ꝑpter aliqualẽ cõsensum potuit sibi facere prejudiciũ,vt cederet insolutũ, & mero iure denegetur restitutio:nõ sic potuit facere furiosus vel prodigus:& ideo tenet glo.q tales poterũt repetere p cõdictionẽ sine causa ex æquitate l.si me & Titiũ.s.si cer.pe.quæ cõdictio nõ requirit aliquã voluntatẽ soluentis, sed oritur ex æquitate naturali,ne cũ alterius iactura efficiatur locupletior:non autẽ datur cõdict.indebiti, quia illa præsupponit aliquã voluntatẽ soluẽtis.s.qa voluit liberari,& in casu quo nõ liberareť,prę sumitur velle repetere. Voluntas adest in pupillo: sed in furioso nõ,simile no.in l.j.§.furioso.si cer.pe.in.j.gl.& ista est intentio totiº gl.Breuiter ista opi.q sit necessaria restitutio,nõ põt ꝑcedere:primò qa absurdũ est q hęc lex,q̃ est posita i hoc ti.tractaret de materia restit.in integ. de qua loquitur tit. de mino. Itẽ quia tex.de ea nullã facit mentionẽ. Itẽ quia ponit istas personas tanquã pares:vnde si nõ est necessariũ furioso, vel ꝓdigo: nec etiã pupillo. Item per rationẽ viũã, quã facit lac.bu.& sub tilem,cui non est dare responsum:nam si per prius impetraret restitutionẽ,nõ esset posteà necessaria cõdictio indebiti, quia per restitutionẽ recuperaret pecuniã:nam illud restituit restitutio,quod abstulit læsio &c.l.sed & si sine.§.restitutio. de mino.sed læsio abstulit pecuniã:ergo &c.Sed iste text.in fi.dicit, q locũ habet condictio indebiti, ergo nõ præcesit restitutio. ipse tamẽ lac.volendo sustinere gl.intelligit cũ dicit cõdictio, id est in integ.rest.quod est destruere literã. Sed lac.de are.dicit q per restitutionẽ nõ recuperať pecunia,sed rescindit obligationẽ naturalem,quæ suspendit repetitionẽ solutí: & istud idem videtur tenere Bar. volendo sustinere glo. sed miror de hoc:nam tenendo, q mero iure cesserit insolutũ, quod est necesse dicere volendo sustinere gl.illa naturalis iam erat extincta per solutionẽ:non ergo amplius poteſt extingui per restitutionẽ.Bar.autẽ dicit q non solũ pupillo, sed nec etiã adulto est necessaria restitutio:quia in l.illud.nõ dicitur de restitutione. Sed salua pace hoc est falsum, vt patebit in sequentibus. Dicas ergo quòd opin.Pla.sit ipsa veritas,& quòd non sit necessaria,non tamẽ ꝑ l.si eius. quæ potius facit cõtra ipsum: sed per istam legem, & per ea quæ supra dixi. & sic dico q solutũ non liberat pupillũ à naturali debito,nec cedit in solutũ: quia interest sua,q ita sit ad hoc q mero iure competat repetitio:et ista est intẽtio huius legis.Restat respõdere ad l.si eius. ad quã de facili respõderi põt,ibi,q pupillus erat locupletior ex contractu,& sic soluit debitũ efficax:vnde nec mero iure, nec per restitutionẽ repetit.vt s.e.l.naturaliter.in fi.nos loquimur, qñ nõ erat effectus locupletior,& sic dicebať indebitũ: & si dicatur,si erat effectus locupletior,nõ erat debitũ naturale tantum imò etiã ciuile,prout vbiq; videnť tenere gl.patet,quia tũc dať actio cõtra eũ.vt l.iij.in prin.j.cõmo.rñdeo,q imò erat naturale tantũ:patet in d.l.naturaliter.vbi æquiparat pupillũ in tali debito seruo:& cõstat,q seruus nõ nisi naturaliter obligať: ergo nec etiã pupillus,licet sit effectus locupletior:nec obstat, q actionẽ habeat,qa illa nõ est natiua,sed datiua ex rescripto diui Pij: vt patet in d.l.iij.in prin.& vbi leges de hoc faciũt mẽtionẽ,loquit de rescripto diui Pij,qđ potuit producere ius agẽ
8 di ex sola naturali.†Simile in operis obsequialibus.vt no.in l. libertus.in j.gl.& ita est ipsa veritas.Si autẽ istæ personę soluerũt indebitũ cũ authoritate suorũ administratorũ:tũc esset dicendũ idẽ,qđ in alijs personis soluẽtibus,vt eo casu, quo alteri cõpeteret cõdictio indebiti,& etiã istis cõpetat:et inspicieť error ipsius administratoris,nõ istarũ personarũ,quę nõ possent errare:eo verò casu quo cõdictio non cõpeteret alijs personis, nec etiã istis cõpetit mero iure,quia cũ talibus administratoribus potuerũt sibi præiudicare:tñ tũc cõcediť in integrũ restit. ex priuilegio speciali,& nõ solũ pupillo,sed etiã furioso,& ꝓdigo per gl.quæ est in l.iij.C.de cur.furio.& no.in l.Marcellus. de fideiuſ.Idẽ dico in adultis,si habẽt curatorẽ,& soluunt sine eo:idẽ per oĩa,qđ in pupillo. Si autẽ cũ eo,vel nõ habẽt,tunc eo casu quo alius mero iure repeteret,& ipsi repetunt : & eo casu quo nõ repeteret,nec ipsi repetunt, quia potuerunt mero iure præiudiciare:tamen habent beneficium restitutionis in integrũ:& ita intelligit.d.l.illud.de mino.& d.l.fi.C. si aduer. solu. & ex istis remanet ista lex optimè declarata cum glo.

1 ☞ Condictio indebiti non habet locum in contractibus nominatis, sed debet agi ad obseruantiam contractus.

2 Quando hinc inde debetur quantitas ex diuersis causis,nec sit casus in quo admittatur compensatio:quando solutum non repetitur,idem si admittatur compensatio, non tamen erat facta ipso iure: & quando repetatur?

LEX XXX.

1 QVi inuicem. †Ista lex legitur vno modo secũdum doct.q loquat qñ hinc inde est debitum ex vno & eodẽ cõtractu, puta, vltro citroq; obligatorio,vt in emp.& ven.venditor enim tenetur ad rẽ tradendam,& emptor ad pretiũ soluendũ:& si petať res pretio nõ soluto,venditor habet exceptionẽ perpetuã vt l.iul.§. offerri. de act.empt. quid ergo, si trado rem nõ soluto pretio,an possim repetere per cõdictionẽ indebiti?dicitur hic q nõ,quia cessat æquitas,quæ inducit condictionẽ,cũ sibi cõsulatur per aliã viã, vt possim pretium petere.Repetitio autẽ cõceditur, qñ per aliã viam soluenti non consulitur:& no.q sicut in cõtractibus nominatis ei qui impleuit cõtractũ ex parte sua cõtra non implentẽ,nõ datur cõdictio ob causam;vt plene no.in l.fi. de condi.ob causam.ita nõ datur condictio indebiti,vt hic: sed debet
2 agi ad obseruantiã cõtractus.†Secundo modo legitur secundum gl.q hinc inde erat ex diuersis causis,vt si debebã tibi decem ex vna causa ciuiliter,& naturaliter, tu mihi alia decẽ ex altera causa,vt cum erat casus quo non admittebatur compensatio:si soluã,nõ repeto:sed petere debeo,quod mihi debetur. Idem si admittebatur compensatio,non tamen erat facta ipso iure:nam antequã opponatur exceptio,debitum hinc inde consistit in suis viribus,& licet,si petatur,sim tutus exceptione cõpensationis,soluendo tamen per errorem iuris,vel facti nõ repeto,quia mihi consulitur per aliam viam:vt possim petere,q mihi debetur,& sic cessat æquitas.Secus ergo,si non consuleretur:vt si debitũ ad quod mihi teneris, erat naturale tantum, & sic non est sufficiens ad agendum,sed ad compẽsandum sic. vt l.etiam.infrà de cõpen.tunc posset repetere:quia adest æquitas secundum doct.Idem si compensatio fiebat ipso iure: quia tunc desinebat esse debitum,vt apparet ex glo.

LEX XXXI.

1 SI qui plus. †Qui promittit plus, quàm debeat per errorem, condicit liberationem. hoc dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ☞ *Si ex duabus rebus alternatiuè debitis simul solutis una perierit, cèsetur perisse illa quæ fuit indebite soluta.*
3 *Si primò una res soluta fuit, & postea altera: tunc condictio indebiti contrahitur de ultima soluta. Quid, si pereat ante morã recipientis? extinguitur condict. indebi.*
4 *Si debens decem aut Stichum, utrunque soluit simul, & postea decem perirent: dabitur condictio indebiti ad decem in genere. Secus si pereat Stichus.*

LEX XXXII.

1 §. Vm is, qui. †Si ex duabus rebus alternatiuè debitis simul solutis, altera perierit
altera remaneat in solutũ: extinguitur condictio inde-
2 biti. h.d. †Et no. q̃ censetur perisse illa quæ fuit indebitè solu-
ta: nec curandum est hoc casu cuius fuerat electio: & loquitur
3 iste tex. quando simul fuerunt soluta: †sed si primò vna, post-
eà altera: tunc cõdictio indebiti contraheretur de vltimo solu
to duntaxat: quia prima fuit debitè soluta, vt ff. eo. cum duo. &
ideo si illa perierit, extinguitur cõdictio indebiti: si periret pri
ma, secus: quia periret recipiẽti. Itẽ debet intelligi, qñ recipiẽs
nõ fuit in mora restituẽdi: aliàs perit sibi. & tenetur restituere
vel aliam quæ supereſt, vel æstimationẽ peremptæ: vt l. Stichũ.
4 circa prin. ff. de solu. †Itẽ loquitur, qñ duæ species debebantur
alternatiuè, puta. Stichus aut Pamphilus, & ambæ fuerũt solu
tæ. Si verò decẽ aut Stichus debebãtur, si vtrunq; soluit simul:
q̃ si posteà decẽ perirẽt, nõ extingueretur condictio indebiti,
quæ datur ad decẽ in genere, & ad Stichũ: quia decẽ in genere
non possunt perire, vt l. incendium. C. si cer. pet. secus si perirẽt
Stichus: quia decẽ remanẽt in solutione: ita intellige gl. loqui-
tur etiã, qñ ex re perempta recipiens non remanſit locupletior
aliàs, teneretur ad illud quod locupletior est, vt in §. libertus.

2 ☞ *Fideiussor si succedit reo, non potest sibi repetenti uno iure obijci compensatio de eo quod debet altero iure.*
3 *Casus in quo condictio indebiti iam orta extinguitur: & liberatio quæ non fuit orta à principio oritur ex postfacto.*

1 §. Fideiussor. †Solutio quæ fideiussori parit condi-
ctionem indebiti, non parit reo libera-
tionem: secus, si reus fideiussori succedit, quia tũc extinguitur
2 condictio iam nata, & sequitur liberatio. h.d. †& idẽ puto con
tra: si fideiussor succederet reo, non põt sibi repetẽti vno iure,
obijci compensatio de eo quod debet altero iure, vt hic patet.
3 †Sic ergo no. ex prædictis casum, in quo condictio indebiti iã
orta extinguitur, & liberatio quæ nõ fuit orta à principio oriẽ
ex postfacto, qñ condictio indebiti peruenit ad obligatum, vel
econuerso obligatio accedit habenti condictionẽ. Videbatur
aũt, q̃ sicut fideiussor poterat condicere, ita & reus principalis
sibi succedẽs, & quilibet hæres eius: sed nõ est verum, quia alia
est ratio in reo. Si enim repetere vult, vt hæres, põt repeti exce
ptione, quod ipse debet: et idẽ econtra, si fideiussor succesisset
reo, si vellet repetere, vt ipse põt repelli ex eo q̃ debet, vt hęres.

2 ☞ *Mulier dãs dotẽ pro filia, uel aliã impensam faciẽs pro ea, quãdo possit repetere?*
3 *Dotans mulierem si non pacisc itur, uel stipulatur sibi reddi, uidetur donare etiam quando credit se teneri, ex aliqua causa pia errans in iure.*
4 *Mulier nupta sine dote non potest postea compelli ad se dotandũ: & si putans se posse compelli dotem dedit, non poterit repetere.*

1 §. Si in ea. †Quando error causatur à pietate cessat re-
petitio indebiti soluti. h.d. no. pone casum se-
2 cundum gl. & doct. †q̃ mulier quædam credẽs se teneri ad do
tandam filiã suam, vel sororẽ, cum tñ de iure nõ tenetur, ipsam
dotauit: an poterit repetere, vel à marito, vel ab ipsa dotata? vi
debatur q̃ sic quia fuit error iuris, & erat omnino indebitũ, tã
ciuiliter quã naturaliter, ergo & c. vt §. eo. l. sed & si me putẽ. &
plenè no. in l. j. contrarium hic dicitur: & speciale est hoc casu:
quia iste error causat à pietate, quia illa erat filia, vel soror, vel
alumna inter quas dicitur esse pietas. Sublato ergo errore, re-
manet pietas quę repetitionẽ impedit. Et aduertẽdũ, quia hic
sunt duæ causæ quare non repetit. scilicet ipsa pietas, quæ iure
subsistebat quia illa erat verè filia, vel soror: secus si putabatur
esse, quia tũc cessaret ratio, de qua hic pro quo id est, nec apud
l. & si pater. C. de hære. instit. secus si error causabatur non à pie
tate, quia putabat se illi teneri ex aliquo contractu & propter
hoc dedit dotem pro illa. vt §. de condi. ob. causam. l. qui se de
bere. alia ratio est fauor dotis: & ideo si aliã impensam feciſſet
pro illa, licet error proueniret à pietate, quia credebat se tene-
ri ad soluendum debita illius, eo quia erat filia, vel soror, cum
non teneatur bene posset tunc repetere: quia illa causa non est
fauorabilis, sicut causa dotis: & non debemus istum tex. exten
dere vltra terminos in quibus loquitur: quia est contra regulã
generalem, quod indebitũ omni iure, per errorem iuris solutũ
repetitur: fallit hic. Itẽ intelligo, quando sequutũ est matrimo
niũ: aliàs daretur repetitio per l. si ego in prin. ff. de iure do. qa
tunc causa dotis est fauorabilis, quando matrimoniũ sequitur
3 non aliter vt ibi probatur. †No. ergo hic singulariter, q̃ illud
quod dicit. C. de rei vxo. ac. §. accedit. vt videlicet videaẽ quis
donare mulieri, quando dotat eam, & non paciscitur, vel stipu
latur sibi reddi, locũ habet nõ solum qñ dotat sponte sciens se
non teneri: sed etiã quando credit se teneri ex aliqua causa pia
4 errãs in iure: vt est casus hic singularis. Posset †etiam poni ca-
sus hic, q̃ si aliqua mulier nupsit sine dote, debeo scire, q̃ non
poterat posteà compelli ad se dotandum, & imputet sibi mari
tus. vt in l. obligatur. §. sæpe. ff. de actio. & oblig. & ibi no. pone
ergo, q̃ putans se posse compelli, dotem dedit, non poterat re-
petere istud sensit hic do. Rapha. & bene.

2 ☞ *Debitor hominis in genere si credens se præcisè teneri ad Stichum, cum dederit repetere potest. & in quib. sit simil. ei qui hominem aut decem promisit: & nu. 3.*
3 *In obligatione alternatiua, si debitor credens se posse compelli ad alteram illam tradat, non repetit.*

1 §. Qui hominem. †Debitor generis si credẽs se
precisè teneri ad aliquã speciẽ
et illã soluat repetere põt tanq̃ indebitè solutã. h.d. Videbatur
contrariũ: quia ipse erat verus debitor: sed hoc non sufficit ad
denegandũ repetitionẽ, nisi cũ soluit id quod debet. vt §. e. l. si
pœnæ. ver. si putẽ. sed hic nulla species erat in obligatione: quę
libet tamẽ erat in solutione. Et tñ si ad solutionẽ peruenitur, ilꝫ
la censetur in obligatione, postquam soluitur in l. Meuius. §.
duobus. de leg. ij. respondetur hoc esse verũ, si soluerit sponte
nullo errore interueniente: sed hic interuenit: quia putabat se
2 precisè ad illã speciem teneri. †Pro declaratione gl. quæ est sa
tis verbosa opp. contra tex. quia ratio quã hic ponit potius fa-
cit contra decisionẽ, quã pro. Dicit enim, q̃ nõ repetit iste debi
tor generis: quia illa obligatio generis est similis obligationi
3 alternatiuæ puta, si debeo tibi decem aut hominẽ. †Sed certè
in obligatione alternatiua, si debitor credens se posse compel
li ad alterã, & illam tradat, nõ repetit, licet nõ teneretur: vt est
casus singularis in l. si is cui. de leg. secundo, ergo idem debe-
ret esse in creditore generis, cuius cõtrariũ hic dicitur, timore
huius gl. hic ponit plures solutiones, & finaliter dicit q̃ ista ra
tio quæ ponitur hic non est ratio decisionis finalis: sed vult di
cere q̃ obligatio generis habet similitudinem cum obligatio-
ne alternatiua in duobus: quia in vtraq; debitor habet electio
nem, & in nutra tenetur precisè, plus ad vnam, quã ad alteram
sed in alijs duobus differunt: quia in illa obligatione alternati
ua, quælibet species de alternatiua est in obligatione: vt in l. si
duo. ff. de consti. pecu. sed in obligatione generis nulla species
contenta sub genere est in obligatione quæ licet sit in solutio-
ne, & ex hoc descendat alia differentia quantũ ad effectum re
petendi: quia debitor alternatiuus si per errorem tradat vnam
speciem de alternatiuis nõ potest repetere: quia tradat rem de
bitam: & iste est casus in l. contraria. quæ tamen repetit multas
aliàs contrarietates, de quibus vide ibi subtiliter per Dyn. &
Barto. sed si debitor generis tradit vnam speciem, per errorem
repetit: quia non tradit rem debitam. vt in hoc §. & in hoc con
sistit tota intentio glo.

2 ☞ *Condictio indebiti q. etiã oriatur ex nego. gest. quod negotiũ sit quasi cõtractus.*
Pro impensa necessaria facta in reficiẽdo ædificiũ alterius, q. nõ detur retẽtio, sed actio: & quæ actio detur, & quid si pro impẽsa ædificij de nouo faciẽdi & nu. 1. & 2.

LEX XXXIII.

1 §. Si in area. †Pro impensa quam quis facit in re
aliena de nouo ædificando, siue possi
detur per dominum siue per ipsum facientem, solum
ius retinendi competit, si bona fide fecit: si autem rẽ
domino restituat non recuperata impensa, nullã actionem ha-
bet ad repetendum. h.d. No. & semper allegatur. Primò loqui
tur quando area tua super qua ædificaui, de nouo possidebа-
tur per te vsq; ibi: [sed & si.] secundò quando, per me, et posteà
in te transtuli possessionẽ: & intellige hanc l. quando ædifica-
ui bona fide credens me esse dominum: & sic nomine meo: &
non habebam animum aliquem obligandi: si autem mala fide
sciens

sciens me non esse dominũ, videor donasse, & sic nec retentio
nem haberẽ pro tali impensa: cuius contrariũ hic dicitur in fi.
& C. de rei vend. l. ij. & l. domũ. & ad le. aquil. si seruus seruũ. §.
si oliuã. Itẽ si nõ nomine meo. quia nõ tanq̃ in re tua: tunc vi-
deor habuisse animum te obligandi, et gerendi tua negotia: et
haberẽ actionem neg. gest. vt in vltima gl. & in legibus allega
tis per eum. in primo ergo casu huius. l. ideo non datur condi-
ctio indebiti: quia illa oritur ex neg. gest. inter dantem & reci-
pientem. Cum enim soluo pecuniam indebitam, transfero in
te dominium, & tacitè videtur actum inter nos, vt si non sit de
bita, mihi restituas: sed cum ædificio in area tua non transfe-
ro in te dominium pecuniæ quia illam non trado tibi sed ma-
gistris: nec dominium ædificij, quoniam illud nunq̃ fuit apud
me: sed cum incepit fieri, incepit tuum esse: quia ædificium ce-
dit solo l. j. de rei ven. occupas ergo, quod tuum est, non autem
aliquid à me recipis, nec ædificium, nec dominium lapidum
transfero, quia illi non considerantur per se, sed cum vniuersi
tate ædificij. vt in l. eũ qui ædes. de vsucap. nec aliquod geritur
negotium inter te, & me: quia poterat illud facere te absente,
& ignorante: & sic nec tibi assentio, nec tu mihi, non sic, quan
do soluo pecuniam, quia ego tibi assentio in tradendo, tu mi-
2 hi in recipiẽdo. †Not. ergo condictionẽ indebiti oriri ex neg.
gest. & gl. dicit, q̃ istud negotium non est contractus, sed quasi
contractus, vult dicere, quia non intendo cõtrahere, sed distra
here idest me liberare. Et hoc dicitur quasi contractus, quia vi
detur actum tacitè præsumptione iuris, q̃ si non sit debita, mi-
hi restituas: & sic oritur extra id quod expressè agitur: vt in l. si
is qui. ff. cõmo. in fi. In secunda verò parte videbatur compete-
re condictio indebiti: quia saltem possessionẽ facio tuam, quã,
prius non habebas, sed ego. Sed certè hoc non facio indebitè,
sed debitè. Poteris enim me ad hoc compellere, agendo cõtra
me rei vendicatione: & ista est ratio per quam soluuntur con-
traria in gl. formata de l. indebiti. §. si numi. ff. e. quia ibi inde-
bitè transtuli in te possessionem, quia nõ eras dominus. & d. l.
exceptio. §. si pars. ff. e. quia ibi dominiũ habebas à me: hic nõ.
Et tex. hic dũ dicit: [quia nihil accipientis faceret.] intellige in
debitè, sed bene facit debitè. scilicet ipsam possessionẽ. & vide
hic omnino quod no. Cy. C. de rei. vẽ. l. si quis sciẽs. & not. quia
hic loquitur in impen. ædificij de nouo facti, pro qua nõ com-
petit nisi retentio: quia non reputatur impẽsa necessaria, licet
3 vtilis: †sed pro facta in reficiendo datur actio quia reputatur
necessaria. vt in l. domum. C. de rei vendi. ego habui istam cau
sam vltra montes: quia quidam. Florentinus emerat vnam
possessionem à non domino, & ibi fecit pulchra ædificia bo-
na fide: posteà fuit actum contra ipsum rei vendic. & conde-
mnatus ad restitutionem, & facta est executio sententię, nulla
facta mentione, nec oppositа exceptione de impensis factis in
ædificando: volebat ille eas repetere, cõtra quem allegabatur
ista lex: & quia maxima resultabat iniquitas, quia possessio va
lebat in duplo plus propter ædificia quæ ille bona fide fecerat
quod fortè propter modicum errorẽ aduocatorũ deberet per-
dere oẽs impẽsas, conabar ipsum adiuuare, per aliã viã, q̃ age-
ret actiõe in factũ ex æquitate l. si me & Titiũ. §. si cer. pet. quia
dñs efficiebatur locupletior ex re possessoris cũ iactura illius.

2 ☞ *Hæres qui coactus ad instantiam fideicommissarij uniuersalis adiuit hæreditatem & restituit, nec damnum nec utilitatem debet sentire. & nu. 4.*
3 *Condictio indebiti an detur ad solutum, gratia conditionis implendæ, & sic ad causam de futuro?*

LEX XXXIIII.

1 §. Si cui hæredi. †Quãdo dispositio efficitur in-
debita, solutũ causa condictiõis
2 implendæ repetitur. h.d. præmitte, q̃ †hæres qui coa-
ctus ad instantiã fideicommissarij vniuersalis adiuit hæredita
tem, & restituit: nec damnũ, nec vtilitatem debet sentire de illa
3 aditione. vt l. quia poterat. ad Treb. cũ simi. †si ergo fuerat gra
uatus in fundo proprio sub conditione, q̃ sibi darentur de-
cem, & coactus adiuit: nõ tenetur illum fundum dare, quia sic
remaneret in damno. Si ergo legatarius dedit sibi decẽ, vt fun
dum haberet, ista causa non potest sequi, sed repetit per condi
ctionem ob causam secundum vnum intellectum, vel per con
dictionem indebiti, secundũ alium. Sed tunc contra, quia non
soluit vt debitum, & ex causa de præterito: sed ob causam de
futuro, vt fundũ haberet. Dicit Bart. q̃ etiã tunc põt cõpetere
cõdictio indebiti, quãdo illa cã nõ venit implẽda per recipien
tẽ, sed ipso iure implet. Breuiter nõ bene loquit: quia ponẽdo
q̃ hic grauat⁹ esset in re propria, quod est necesse dicere secũ-
dũ vnũ intellectũ, veniebat implẽda per hæredẽ: quia qñ lega-
tur res hæredis, nõ trãsit dominiũ in legatariũ ipso iure: sed ita
demũ, si ipse hæres tradat. vt no. in l. Papi. de seruitu. & posito,
q̃ ipso iure veniret implenda cã sine facto recipiẽtis, & incõti-
nẽti facta solutiõe, adhuc nõ cõpetit cõdictio indebiti, sed ob
causam. vt patet in l. si procuratori falso. ver. nõ enim. ff. de cõ-
dict. ob cau. per quã cõfundit dictũ Bar. quia si soluo debitum
falso procuratori creditoris, daf cõdictio ob causam nõ inde-
biti: vt ibi. Tamẽ si fuisset ver⁹, sequuta fuisset liberatio statim
ipso iure, & sine aliquo facto recipiẽtis, & etiã antequã trade-
ret domino, vt l. si procurator. ver. Cellus. ff. eo. Dic ergo quod
si volum⁹ intelligere q̃ detur hic condictio indebiti, ad hoc vt
cõueniatur: potest dici, q̃ soluit tanq̃ debitũ: quia ista cõditio
dandi fuit apposita ei qui poterat grauari, vt fideicõmissario
vniuersali: vnde si hæres spõte adiuisset, potuisset cõpellere fi-
deicõmissariũ ad dãdũ sibi decẽ: & fundũ recipiendũ: vt l. fidei
cõmissi. §. cũ esset. de leg. ij. sed hic nõ tenebat: quia legatũ erat
4 effectũ inutile propter coactionẽ. †No. ibi: [imò ẽt quartã.]
hoc verũ, si nõ fuisset coactus adire, perdit quartã Trebel. & o-
mne illud cõmodũ, qđ ex testõ cõsequuturus erat atq; vtilita-
tẽ. l. qui suspectã. ad Trebel. In ea. gl. ibi: [q̃ sufficiũt ad quar-
tã.] dic melius qui sufficiũt ad ęstimationẽ fundi: & tũc opor-
tet intelligere q̃ fuit grauatus in fundo proprio, quod fieri po
test si fructus æquiualẽt fundo: vt l. filiusfa. §. si apud Marcel-
lũ. de leg. j. sed ita est, quare repetit quod dedit gratia cõditio-
nis implendę, postquã legatũ valuit: glo. fi. ante fi. dicit, q̃ licet
valuerit à principio, tamẽ posteà effectũ est inualidũ, & nõ di-
cit, ꝓpter qđ. Dicas, q̃ ꝓpter coactã aditionẽ: quia sicut nõ de-
bet, ꝓsequi lucrũ ex ea, ita nõ debet remanere in dãno. vt l. qa
poterat. ad Trebel. Cum igitur fideicõmissa. nõ possit habere
fundum, debet repetere decem, quę dedit, vt haberet fundum.

2 ☞ *Promittens aliquẽ defendere, uel iudicium solui, quæ promissio continet clausulã de defendendo. si non defendit, incidit in pœnam promissam uel in stipulationem ad interesse: sed ve integra potest moram purgare.*
3 *Si tempore quo poterat moram purgare soluit pœnam, uel interesse, nõ poterit postea solutum repetere.*

LEX XXXV.

1 §. Vi obrem. †Potestas purgãdi morã, nõ
facit, vt videat⁹ solutũ indebitũ.
2 h.d. †No. q̃ ille qui promisit aliquẽ defendere, vel
promisit iudicatũ solui, quæ promissio cõtinet clau
sulã de defendẽdo, si nõ defendit incidit in pœnã promissam,
vel in stipulationem ad interesse: & sic efficitur debitor pœnæ
vel interesse: potest tamen purgare morã re integra, & sic desi
nit esse debitor vt l. iij. §. fin. iudi. sol. †Quæritur ergo, si tem-
3 pore quo poterat morã purgare, soluit pœnã vel interesse, an
dicatur soluisse indebitum, vt sic possit repetere? videbatur q̃
sic, quoniã non videtur esse debitor: postquãm poterat desine
re esse debitor: & sic erat in sua potestate & sic nõ poterat cõ-
pelli præcisè. Contrarium dicitur in hac lege: quia verè debi-
tor est ciuiliter, & naturaliter obligatus: & istud q̃ possit desi-
nere esse debitor, non attẽditur postquã sponte soluit, nec re-
cuperat: & ad hoc semp allegatur ista lex. & hoc quãdo facta
est executio ab homine: idem si à lege secundum doct. vt in l.
is cui. de leg. ij. & per Dy. in l. seruum. §. de illo. de verb. oblig.

2 ☞ *Si quis pignori recepit rem alienam à non domino, quam dominus petat, quando non teneatur dominus restituere pecuniam.*

LEX XXXVI.

1 §. Seruus cuiusdam. †Qui recipit pignori
rem alienam à domino
scienter, committit furtum, & pecuniam quã recipit vt
illam restituat, restituere tenetur per condictionẽ ob tur. cau.
quia turpiter recipit: si aũt ignoranter non cõmittit furtum, &
pecuniam quã recepit non tenetur restituere: quia recepit no-
mine veri debitoris. h.d. ista. l. singula. & semel istam legẽ alle-
gaui pro casu Florentiæ: cum famulus cuiusdam subripuisset
sibi vestes, & eas portauit fœneratori, & pignorauit pro decẽ,
& aufugit: & dominus iuit perquirendo, & finaliter reperit

habentē: & cum ille reſtituere nollet niſi accepta pecunia, eam ſoluit, & recuperauit veſtes. Poſteà volebat repetere: quæreba tur, an poſſet, & quo iure, & qua actione? dixi ꝙ erat caſus hic, ꝙ ſi ſcienter recepit, tenebatur reſtituere: ſecus ſi ignorāter. Et plures doc. erant admirati, & etiā aliqui turbati cōtra cuius de ciſionē in hoc ſecundo caſu facit, quia tex. dicit, ꝙ nō repetit, quando ſoluit nomine veri debitoris: ſed in caſu iſto non appa ret ꝙ nomine ſoluētis. Sol. ad hoc vt ſit bona diſtinctio, quam facit hic litera inter accipientē ignoranter, & ſcienter: oportet in dubio intelligere, ꝙ videbatur ſolutū nomine veri debito ris, qñ recepit ignoranter: ſecus ſi ſciēter odio ipſius, quia fur. Si enim conſtaret, ꝙ ſibi fuiſſet ſolutū nomine veri debitoris: tūc & eo caſu quo ſcienter recepiſſet, ceſſaret repetitio. vt j. eo.
2 l. repetitur. & no. in l. ſi pœnæ. §. j. ſ. eo. † Item oppo. fortiter, ꝙ dominus non teneatur reſtituere pecuniam etiā quando igno ranter recepit: vt in l. ſi mancipiū. j. de rei vendi. Sol. fatetur, ſi tñ ſoluit, ſibi imputet, qñ poſſeſſor recepit pignori: & ſic exta bat verus debitor. Caſus eſt hic: ſecus ſi ſciuiſſet: & ſic nō exta bat verus debitor, cuius nomine videtur ſolutum: & ſic poteſt intelligi l. contraria. Tene menti, quia eſt caſus notabilis.

LEX XXXVII.

SEruum meum. Pretium ſolutum pro inua lida venditione, per hanc actionem condicitur. h. d.

a ☞ Obligatio naturalis ſolum inter duos fratres in eiuſdem patris poteſtate conſtitu tos mutui datione contrahitur: & primò acquiritur filio mutuanti, & eodem in ſtanti patri: niſi mutuū filium ſit nomine patris. & nu. 16. & 11.

3 Si poſteà patre mortuo ambo æqualiter ſuccedant patri: & ille qui accepit mutuum, puta x. totum pecuniam mutuatam per errorem iuris, aut facti ſoluat: an poterit repetere pro dimidia? & nu. 26.

4 Et ſi pater prælegauerit ei qui recepit mutuum peculium ſuum, quod prælegatum, tenet pro dimidia. & ex dicto prælegato petat illam dimidiam. ꝙ alter non tenea tur tradere niſi facta declaratione illorum quinque, in quibus alius mutuanti tene tur. & nu. 26.

5 Creditor peculiaris extraneus. ſi non agit contra fratrem debitoris qui contraxit cū eo extraneo, ante mortem patris pro dimidia, pro qua patri ſucceſſit, qui tenebatur de peculio ipſi extraneo: ſed ago contra alium fratrem debitorem alterius. & inſolidum obligatum: an iſte frater debitor poſit poſteà ab altero fratre creditore ſuo aliquid recuperare?

6 Inter patrem & filium in poteſtate non oritur ciuilis obligatio ex contractu: ſed naturalis tantùm.

7 Plures filij una cum patre inter ſe habentur pro eadem perſona.

8 Debitum contractum per filium uel ſeruum, quare dicitur onus peculij? & nu. 29.

9 Peculium ſi tranſit ad alium titulo uniuerſali, dicitur trāſire cum illo onere: & quid ſi titulo ſingulari? & nu. 29.

10 Quod quis debet facere aduerſus alium, debet etiam facere aduerſus ſeipſum.

11 Filius familias quot modis poteſt habere peculium? & reducuntur ad tres: & in qui bus filius habeat dominium, & adminiſtrationem?

12 Filius familias ſi mutuat pecuniā caſtrēſis peculij, uel quaſi alter fratri nomine patris, ꝙ pater teneatur ciuiliter, & naturaliter ipſi filio mutuanti actione neg. geſt. ad reſtitutionem, niſi mutuauerit animo donandi: & mortuo patre ad quid teneatur frater de debito: & quid ſi frater mutuauit ſuo nomine? & nu. 15.

13 Si mutuo pecuniam meam nomine tuo, teneris mihi actione nego. geſtorum, à qua liberaris cedendo mihi actionem contra illum: & an præſumatur tunc animus do nandi de aſcendente in deſcendentem, uel econuerſo?

14 Si filius mutuat pecuniam nomine patris, quando requiratur ratihabitio, ut patri acquiratur actio?

15 Inter patrem & filium hodie in aduentitijs oritur non ſolum naturalis obligatio: ſed etiam ciuilis, caſu quo pater non habet uſum fructum.

16 Eo caſu quo habet uſum fructū, ꝙ ſit legitimus adminiſtrator, & ꝙ poſſit ſibijpſi ſol uere de bonis filij, ſicut tutor: & ꝙ non uideatur, ꝙ filius ciuiliter obligetur patri, ſed econuerſo, ſic.

17 Ex mutuo contractio inter duos fratres in eiuſdem poteſtate conſtitutos, an oriantur duæ obligationes naturales, quarum una acquiratur patri: & an altera remaneat apud filiū mutuantē? & an habebunt ſe tanquā duo rei credendi? & nu. 19. & 21.

18 Filius qui recepit mutuum, ſi ſucceſſit patri pro dimidia, an obligatio ſit ſublata pro dimidia? & nu. 19.

19 Debitor ſi uerè ſoluit uni ex duoaus reis credendi, non tenebitur iſte communicare alteri correo, quādo debitū fuerat contractum de pecunia ipſius, cui fuit ſolutum.

20 Pater uel dominus conuentus ab extraneo de peculio unius ex ſeruis, uel unius ex fi lijs, poteſt deducere non ſolum quod debetur ſibi a dicto ſeruo, uel filio: ſed etiam quod debetur ab eodem fratri ſuo, uel econuerſo, ex contractu cum eis celebrato, quantum ad nomen, non obligationem. & nu. 17.

21 Pater obligans ſe filio, ꝙ non poteſt pro illa obligatione dare fideiuſſorem.

22 Debitum duobus reis credendi, ſi contractum ſit de pecunia unius tantum, & debitor illi ſoli ſuccedat, liberatur ab altero.

23 Vnus ex duobus reis credendi exigens debitū, quando teneatur cō municare correo.

24 Pater an ex perſona filij recipientis mutuum teneatur naturaliter de peculio alteri filio mutuanti, ſicut econuerſo, ex perſona ipſius mutuantis ſibi acquiritur naturalis? & nu. 25.

25 Filius ſi recipiat mutuum ab extraneo, an & quæ actio detur contra patrem de peculio?

26 Licet hæreditas repræſentet perſonam defuncti pro ea parte pro qua quis eſt hæres: tamen peculium non repræſentat perſonam filij, uel ſerui aut patris.

27 Si filius debet tibi decem, & decem ſint in peculio: & de iſtis pater donauit tibi quin que: non tollitur obligatio de peculio in quinque, ſed tamen uidetur actum ut inde bitum ſibi compenſes. & nu. 28.

28 Si de peculio fratris debentis decem alteri fratri, illa peruenerunt ad fratrem credito rem ex diuiſione, mortuo patre: extinguitur obligatio in quinque: & an iure ſolu tionis?

29 Si debeo tibi decem & ſolutio uenit fienda de certo corpore pecuniæ, uel fructuum: & de illa pecunia uel fructibus dono tibi tantum, ꝙ ſufficiat ad debitum, uideor donare animo compenſandi, cum debito: & quid ſi de certo corpore non eſſet facta ſolutio?

30 Si filius uel ſeruus erat debitor patris uel domini, & pater uel dominus admit ſibi peculium, liberatur ab illo debito: & quid ſi filius uel ſeruus erat obligatus alicui tertio?

31 Mutuum an poſſit conſiſtere inter patrem & filium?

32 Contractus qualiter poſſint celebrari inter patrem & filium? remiſ.

LEX XXXVIII.

1 FRater a fratre. † Inter duos fratres in eiuſdē patris poteſtate conſtitutos, mutui datione ſola naturalis obligatio cōtrahitur quę per filium mutuantē patri acquirit, & quatenus recipiens mutuū patri ſuccedit, iure cōfuſionis extinguitur: pro parte verò qua ſuccedit mutuās, ad ipſum reuertit, niſi de peculio recipiē tis tantū peruenerit, ꝙ ſufficit ad illud debitū: quia tūc etiā pro illa parte extinguetur iure ſolutionis: quoniā eſt debitū pecu liare. quod de peculio eſt ſoluendū, vel deducendū, vel cōpen ſandum cū eo: & quatenus obligatio reperiat extincta, ſolutū quocunq; errore repetitur: quatenus non, ſecus, etiam natura li obligatione impediente. h. d. ſecundū Iac. Butr. & Bart. Vel ſic, & breuius. Naturalis obligatio qua filius tenetur patri ex tinguitur iure cōfuſionis, pro parte verò cohæredis quatenus de peculio filij debitoris ad cohæredē peruenit, extinguitur iu re ſolutionis: & quatenus reperitur extincta, ſolutū quocunq; errore repetitur: & talis obligatio dicitur onus peculij, & ſe quitur peculium ad quēcunq; vadat. h. d. in effectu. Diuide in quinq; partes: vt in gl. tñ aliquantulū latius: quia primò prępo nitur thema, & quæſtio vſq; ibi, [reſpondetur,] ſecundò ponitur bimēbris ſolutio vſq; ibi, [naturalē.] tertiò ponitur ratio ſecūdi membri vſq; ibi, [adeo,] ex qua ratione colligitur quæ dam alia ratio tacita: quartò illā tacitam rationē probat tribus exemplis vſq; ibi, [adeo.] quintò & vltimò cōcludit ad propo
2 ſitū. † Et præmitte illud, ꝙ dixi in primo ſummario: quia colli git hic, licet nō dicatur expreſsè: nā tex. principaliter tendit ad declarandum, an ſolutū per errorē poſſit repeti: ſed præſuppo nit quędam quæ in primo ſummario dixi, ꝙ ſi ſunt duo fratres in eiuſdem patris poteſtate conſtituti, puta, Titius & Meuius, & vterq; ipſorū habet pecuniā, & Titius mutuat Meuio. x. de ſuis peculijs, præfatus Meuius obligat ex hoc mutuo naturali ter tantū, nō ciuiliter: & quæ ſit ratio, ꝙ nō ciuiliter j. tāgetur. & iſta obligatio primo loco acquiritur Titio mutuāti, & eodē inſtanti acquiritur patri per regulā, quæ erat iſto iure, ꝙ id, qđ acquirit filio in poteſtate, ſtatim acquirebat patri. vt l. placet. de acqui. hære. & in l. j. §. ſi qs à pa. fue. manumiſ. & ſic Meuius
3 reperit debitor patris in ipſis decē. † Si poſteà pater moritur, & ambo iſti fratres æqualiter ſuccedūt: pro parte qua ſuccedit Meuius, talis obligatio iure confuſionis extinguit, quia debi tor creditori ſuccedit: pro altera verò parte, pro qua Titius: ad ipſum tanq; ad hæredē reuertit: & ſic Meuius reperit debitor fratris ſui tanq; hæredis in quinq; tantū. Debes & ſcire, etiā pe culia iſtorū mortuo patre deſinūt eſſe peculia, & vna cum alijs rebus hæreditarijs debent inter eoſdē æqualiter diuidi. Pona mus ergo, ꝙ mortuo patre, & adita hæreditate Meuius ſoluat Titio integra x. ſupple per errorē iuris, vel facti, ignorās obli gationē fore extinctā: quæritur an poſſit repetere: reſpōdetur ꝙ pro dimidia. in qua ipſe ſucceſsit, ſine dubio pōt repetere: quia erat extincta ipſo iure, & ſic erat indebitū vtroq; iure: quo caſu quocunq; errore ſoluat repetit. vt not. in l. j §. e. pro altera verò dimidia, qua Titius mutuās ſucceſsit, nō fuit extincta iure con fuſionis: quia in illa debitor nō ſucceſsit creditori, ſed reuerſa eſt ad ipſum Titiū tanq; adhæredem: ſi tñ ex diuiſiōe pecunię ipſius

ipſius Meuij debitoris, tantū peruenit ad Titiū creditorem, ꝙ ſufficiat ad illa quinq; quæ etiā pro illa parte repetūtur: qa na turalis obligatio pro parte illa, licet nō fuerit extincta iure cō fuſionis, extincta tñ nō fuit iure ſolutionis: quoniam iſtud eſt onus peculij, & de ipſo peculio venit exoluēdū: & ideo poſtq; ad illū tm peruenit, ꝙ ſufficit, debet illud in hoc debitū cōpēſa ri. Ad hoc aūt probandum, ꝙ ſit onus peculij, & veniat de ipſo ſoluendū, & per cōſequēs debeat Titius illud, qđ ad eū perue nit in hoc debitū cōpēſare, adducunt tres caſus ſimiles in ver. [adeò.] & poſteà in verſ. [porrò] cōcludit. Primū ergo exēplū
4 ad hoc probādū eſt, iſtud † præſuppoſito eodē themate de quo ſ. ꝙ Titius frater mutuauerit Meuio fratri ſuo x. ſi pater poſt eà prelegauit huic Meuio peculiū ſuū, qđ prælegatū tenet pro dimidia, quā Titius erat habiturus iure hæreditario, ſi præle gatū nō fuiſſet: certè ſi Meuius ex dicto prælegato petit à Ti tio illā dimidiā: nō tenebit Titius tradere niſi facta declaratio ne illorū v. in quibus ipſe Meuius tenet ſibi, tanq; hæredi ex obligatiōe naturali ad ipſum reuerſa. ad qđ j. de pecu. l. cui cō ſequēs. & ſi ita eſt, ergo ſi nō eſt prælegatū, & ſic remanet illa dimidia penes Titiū, qui debet ea, in dictis quinq; quæ ſibi de
5 beri, cōpenſare. Secundum eſt: † ponamus in alijs terminis, ꝙ Meuius nō contraxit cū fratre ſuo, ſed cū quodā extraneo, cui obligatus eſt in decē: debem⁹ ſcire, ꝙ ex cōtractu duplex obli gatio naſcit. ſ. vna principalis, qua obligat tanq; Meuius. & il la eſt ciuilis, & naturalis: quia filiusfa. ex omni contractu præ terq; in mutuo, & voto, obligat efficaciter. Alia eſt obligatio acceſſoria, qua pater tenet peculio ipſi extraneo: nā obligatur ad ſimilitudinē fideiuſſoris. vt l. cū filius. de verb. ob. & quæli bet iſtarū dat inſolidum mortuo patre, & ambobus æqualiter ſuccedētibus, illa obligatio de peculio qua obligatur pater, di uiditur inter eos, & pro vna dimidia trāſit paſsiuè ad Titiū fra trē, & ſic pōt cōueniri ab illo Titio actione de peculio, qua te nebat pater pro dimidia qua ſibi ſucceſsit: quatenus ad ipſum de peculio Meuij puenit, vt eſt caſus in l. quæſitū. §. j. j. de pec. pro altera verò dimidia extinguit, quia nō pōt trāſire ad Me uiū, qui tenet principaliter ex ſua perſona, ne reperiat tenerivt principalis, & vt acceſſorius, vt l. generaliter. de fideiuſ. obliga tio verò principalis qua ipſe Meuius tenebat remanet in ſuo ſtatu. Ponamus ergo ꝙ creditor ille cū poſsit conuenire Titiū pro dimidia actione de peculio, tanq; hæredē, nō cōuenit, ſed eligit agere cōtra Meuiū inſolidū obligatū principali, quia il le tenet & ab eo exigit decē. Certè poterit Meuius ab ipſo Ti tio repetere eatenus, quatenus ille creditor actione de peculio potuiſſet à Titio cōſequi, puta, dimidiā, ſi tantū ad eū peruenit de ſuo peculio, licet ipſe ſoluerit virtute ſuę obligatiōis. et hoc totū procedit ex eo, quia iſtud debitū licet ipſe ſit nomine ſuo obligatus, reputat onus peculij, et reputat peculiū quodcunq; erit: & ſicut ipſe Titius poterat cōpelli ab illo tertio creditore actiōe de peculio ad ſoluendū dimidiā: ita & ſi Meuius frater eius illi totū ſoluerit, cū Titiū liberauerit ab ipſa obligatione de pecul. pro illa dimidia, poterit ab illo recuperare per actio nē fa. erc. & ſi res eſſet integra, ga adhuc nō ſoluiſſet, Titius pe teret diuidi bona, & etiā peculiū Meuij, nec tenet Meuius tra dere illā dimidiā ſui peculij, niſi præſtita partiū cautione de cō ſeruādo ipſum indēnē aduerſus illū creditorē, vt videlicet re fundat ſibi illa quinq;, ſi habebat neceſsè ſoluere cōuentus ſua obligatiōe principali: & hoc eſt tertiū exēplū ex quibus infert ꝙ ſi Titius tenet defendere Meuiū in hac obligatione peculij aduerſus creditorem extraneū, eo caſu extraneo tenetur eodē modo: & fortius tenet eū defendere aduerſus ſeipſum eo caſu, quo tenet ſibi nō extraneo, vt eſt in caſu propoſito qñ recepit mutuū ab eo, & iſta defenſio fit cōputādo ſ. in illud debitū qua tenus ad ipm Titiū de peculio Meuij peruenit: & hæc eſt ſub ſtātia huius difficilis tex. ex quo multa ſunt notāda ex ſumma
6 rio: & ex his quę §. dixi: † ſed principaliter allegat tex. dū dicit naturalem, quaſi dicat non ciuilem: quia inter duos fratres in eiuſdem patris poteſtate conſtitutos ex contractu non oritur obligatio ciuilis, ſed naturalis tantum, eodē modo inter patrē & filiū vt j. e. l. § quæſitū. ratio huius eſt, quia pater & filius re
7 putātur eadem perſona, † & eodē modo ſi ſint plures filij vna cū patre, & inter ſe habent pro eadē perſona. vt l. fi. C. de impu. & ali. ſubſti. & hoc eſt introductū de iure ciuili, quo fuit introducta patria poteſtas. & in l. nam & ciuiū. §. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. Si ergo oriret ciuilis obligatio, cū etiā illa ſit de iure ciuili, videt eadē perſona ſibiipſi obligata, quia eſſe nō po teſt obligatio naturalis & de iuregentiū, quo iure nō fuit in troducta patria poteſtas: & ſic illo iure nō reputat eadē perſo na, & ſic ceſſat ratio de qua ſuprà: et iſta eſt cōmunis ratio do ctorū, quā et Bart. approbat: ipſe tñ reddit aliā rationē de qua
8 vide hic per eū. † Itē allegat principaliter, ꝙ debitū cōtractum per filiū, vel ſeruum dicitur onus peculij, quia de peculio venit exoluendū: & ſi exoluit, nō ſolū liberat pater, vel dñs actione peculij, ſed etiam ipſe filius vel ſeruus obligatione principali,
9 qua ipſi tenent. vt j. de pecu. l. ſi noxali. in fi. prin. † ideo ſi pe culiū trāſit ad aliū, dicit trāſire cū illo onere. Hoc tamē eſt ve rū, quādo trāſit titulo vniuerſali, vt hic iure hæreditario: ſi aūt ſingulari, tūc idē ſi tranſit cū ſeruo, vt l. & ancillarū. §. ſi ſeruus j. de pecu. aliàs ſecus, vt j. qñ ac. de pecu. eſt anna. l. j. §. itē hæ
10 res. & ibi tetigi. † Vltimò no. fi. ꝙ illud, quod gs debet facere aduerſus aliū, debet etiā facere aduerſus ſeipſum: & eſt pul chrū dictū. facit. j. man. ſi negotio. & ibi gl. allegat bonas con cordantias. facit etiā. l. antepe. j. de admin. tut. j. glo. mag. diui ditur in tres partes, quia primò declarat de qua pecunia potuit fieri hoc mutuū vſq; ibi: [nā & tūc.] ſecundū Bart. vel dic me lius vſq; ibi, [& ſic duæ naturales.] Secūdò declarat cū obliga tio iſta naturalis acquiſita filio mutuāti, acquiratur patri incontinenti, vt hic præſupponitur, an taliter acquiratur, ꝙ nihil apud ipſum filiū remaneat: finaliter tenet ꝙ non: & hoc totū proſe quit vſq; ibi, ad ver. [itē quæro.] Tertio loco examinat vnam quæſtionē, an vtrum ſicut patri quæritur obligatio naturalis ex
[pſona filij * mutuū, & ſic actiuè eodē modo ex pſona filij * re cipientis mutuū, obligetur de peculio naturaliter eidē filio mu tuanti: nā ſicut patri per filiū obligat de peculio, & iſta proſe quit vſq; in fi. glo. recitando tres opi. et finaliter tenet tertiam, quæ fuit Azo. ꝙ non obligetur naturaliter: & probat quatuor,
11 vel quinq; modis. † Ex prima parte gl. no. quot modis filius poteſt habere pecuniā: qui modi reducuntur ad tres, nā poteſt habere pecuniam caſtrenſem, vel quaſi & in his duobus filius habet dominiū, & adminiſtrationē. Item pecuniā paternā: vel etiā aduentitiā, quæ etiā eſt paterna. Differūt tñ, quia paterna propriè eſt quā pater ſibi acquiſiuit, nō per filiū: ſed aduentitij peculij quā acquiſiuit per filiū iure iſto. et in iſtis duabus pater dominiū habet, & adminiſtrationē: filius verò nihil niſi ſolam detētationē. Poteſt habere pecuniā peculij, ꝓfectitij quā pater ſeparauit à ſuis rationibus, & cōceſsit filio: & in illa pater ha bet dñium, filius adminiſtrationē: et per cōſequens pōt tranſ ferre dñiū abſq; alia voluntate patris: ſed in alijs præcedētibus duabus nō. Secūdò recollige ex glo. ꝙ iſte tex. poteſt intelligi duobus modis. ſ. ꝙ iſte mutuauerit noīe patris. Item ꝙ mutua uerit noīe ſuo proprio. Tertiò ꝙ ſi mutuauit noīe patris, ꝓce dunt ſine ſcrupulo ea quæ hic dicunt, in qualibet de iſtis pecu niis, ſupple, etiā in caſtrēſibus vel quaſi, de q̄bus eſt magis du biū: quia perinde eſt, ac ſi pater iſte mutuaſſet de volūtate filij, quo caſu ꝓcederēt oīa q̄ hic dicūtur: quia filius recipiēs mutuū eſſet obligat⁹ naturaliter tantū. vt in. §., pxi. Tu dic, ꝙ nō, ꝓce dunt ſine dubio, & primò quia gl. intelligit, ꝙ obligatio natu ralis in primo caſu huius legis primo loco acquirit filio mutua nti, & poſteà trāſit ad patrē: ſed ſi mutuū eſt factū nomine pa tris, recta via acquirit obligatio ipſi patri. vt l. certi cōdictio. §.
12 ſi numos. ſ. ſi cer. pet. † Item & hoc tangit Bar. ſi mutuauit pe cuniā caſtrenſis peculij, vel quaſi nomine patris, tenetur pater ciuiliter, & naturaliter ipſi Titio mutuāti occaſione negotio rū geſtorū ad reſtitutionē illius pecuniæ, niſi mutuauerit ani mo donandi: quia facto ſuo acquiſiuit patri obligationē, & ſic vtiliter geſsit negotiū ſuum: et ex hoc ſequereſ, ꝙ patre poſteà mortuo, & ambobus ſuccedētibus, talis obligatio paſsiua qua tenebat pater, diuidit inter hęredes, & pro parte qua ſucceſsit Titius mutuās, extingueretur, quia creditor ſucceſsit debito ri: ꝓ parte verò qua Meuius ſucceſsit, trāſiret cōtra eū, ecōuer ſo illa obligatio naturalis, qua filius recipiēs tenebat patri, di uidereſ, & ꝓ parte qua ipſe ſucceſsit extingueret, quia debitor creditori ſucceſsit: ꝓ altera verò parte trāſiret ad filiū mutuan tē, & ſic iſte filius recipiēs mutuū reperiret teneri ad duas di midias ipſius debiti, diuerſis tñ obligatiōib⁹. ſ. ad vnā dimidiā

Universidad de Palermo
Biblioteca

ciuiliter.& naturaliter ex persona patris tanꝯ eius hæres,pro altera eius dimidia ex persona sua tanꝯ medius naturaliter tã tũ: Igitur soluẽdo,nihil repeteret:quia si allegaret extinctionẽ vnius obligationis pro parte,qua ipse successit,obijcereť com pẽsatio de alia dimidia obligatiõis,qua ipse teneť, qa ipse successit,& sic nõ diceret soluisse indebitũ,cuius contrariũ hic dicit,nisi ponamus ꝙ mutuauerit animo donãdi:et tunc põt saluari ista gl.secũdũ eũ no.istud dictũ singulare, ꝙ allegaui in §. si numos:† qñ mutuo meã pecuniã tuo noīe,an videor tibi donare?ꝙ licet ipse nõ declaret,sed dic,ꝙ nõ:imò teneris mihi actiõe neg.gest.liberaris tñ cedẽdo actionẽ cõtra illũ,quia ideo teneris ꝙ actionẽ habes facto meo,vt in l.qđ debeť. ff. de pe.in casu tñ isto videť.ꝙ ex cõiunctione personarũ præsumať animus donãdi de ascẽdẽte in descẽdentẽ,vel ecõuerso,per ea quę
14 idẽ† Bar.no.in l.quæ dotis.sol.mat.Bar.etiã hic videť requirere,ꝙ pater habeat ratum,qñ filius mutuauit nomine patris de quacunꝯ pecunia:nã si in castrẽsi vel quasi, requiriť ratihabitio ad hoc,vt patri acquirať actio.per l.si absente.C.si cer.peta. hoc nõ placet,quia acquirať absenti,& ignoranti:& nõ solũ patri sed etiã extraneo.vt l.certi cõdictio.§.si numos.ff. si cer.pet. nisi dicas,verũ esse de acquisitione reuocabili,quæ fingiť non facta,si postea nõ habet ratũ.& qđ Bart.dicit intellige de acquisitiõe irreuocabili: & hoc placet. Si aũt mutuauit pecuniã paternã,vel peculiarẽ aduẽtitiã, requiritur ratihabitio patris, ad hoc vt dominiũ trãsferať,& mutuũ contrahatur:cũ sine sua volũtate trãsferre nõ possit:quia nõ habet administrationẽ in illa,& ad hoc bene facit l.si absentis.quæ loquiť hoc casu.tamẽ aduerte,quia hoc procederet,si mutuaret extraneo:sed ex quo mutuat fratri in eiusdẽ potestate cõstituto,nõ video quid operetur in hoc voluntas patris:nã etiã si ratificat,dñium pecunię non transfertur in filiũ:quia si transferretur eodem instanti reuerteretur ad patrẽ:& sic esset translatio momentanea,& sine vtilitate,de qua iura nõ curãt,nec eã inducunt.vt in l. qui sic. de solu.puto ergo dicẽdum,& nullus tãgit, ꝙ tale mutuũ non contrahiť,nisi sequuta cõsumptione per filium:etiã si pater ratum habeat,vel ipsemet mutuet.vt in §.quęsitum.quem sic intelligo.& extunc oritur ista obligatio naturalis,et nõ prius:sicut si mutuarẽ tibi pecuniã alienã,vel meã eo casu quo nõ possem transferre dñium:nã non contraheretur obligatio mutui, nisi consumptione sequuta.vt l.non oẽs.§.si pup.si cer.pet.nisi fortè ad restitutionẽ possessiõis:vt in l.indebiti.§.sed si numi.
15 ff.e.† Quarto & vltimò recollige ex gl.ꝙ si filius mutuauit suo nomine,lex ista non posset procedere in peculio castrensi,vel quasi:quia tunc cõtraheretur ciuilis,& naturalis obligatio:cũ in ea habeať pro patrefa.& nõ acquiretur patri:cuius contrarium vult iste tex. Intelligẽ tñ,si fieret mutuum in causa,in qua cessaret Mace.non aliter. Itẽ hodie etiã in aduẽtitia pecunia secundũ gl.non haberet locũ.l.ista:quia esset idẽ, qđ in castrensi vel quasi. No.istã gl.quę semper allegať,ꝙ etiã hodie in aduẽtitijs inter patrẽ & filiũ oritur nõ solũ naturalis obligatio, sed etiã ciuilis:& sic põt esse iudiciũ inter eos: & sic cessat ista lex quantũ ad primũ.vt l.lis nulla.de iudi.quãtũ ad secundũ.idem no.in auť.vnde si parẽs.C.de inoff.test.& probať in l.iubemus. §.j.C.ad treb.qđ procedit secũdum doc.eo casu,quo pater non habet vsumfructũ:aliàs pecunia aduẽtitij peculij esset sua, cũ vsusfructus nõ separeť à proprietate in talibus,vt in ti.de vsufru.earũ quæ vsu cõsu.& sic esset idem,qđ in pecunia paterna.
16 †Itẽ quia eo casu,quo habet vsumfructũ,est legitimus administrator,& põt sibi ipsi soluere de bonis filij,sicut tutor.vt in l. fistulas.§.qui fundum.de contrahẽ.emp.& non videť, ꝙ filius ciuiliter obligeť patri.per l.serui & filij.ff.de fur.sed econuerso
17 sic:quia cessat ratio illius legis,secundũ Bar.† Circa secũdam partẽ gl.quæ est difficilis,intrascata,& ineptè cõposita: debes scire,ꝙ gl.in prin.illius particulæ posuit duo dicta,quorũ vnũ est,ꝙ ex isto mutuo fuerũt ortæ duæ naturales obligationes: quarũ vna fuit acquisita patri,& altera remansit apud filiũ mutuantẽ. Alterũ dictũ est,ꝙ ex eo quia filius qui mutuũ recepit successit patri pro dimidia:sublata est vtraq; obligatio, pro dimidia:& ista duo dicta ponũtur in principio illius secũdæ particulæ quæ incip.& sic duæ.vsq; ad ver.hæc probantur. Postea gl.laborat in probando vtrunꝙ dictũ,& vtrunꝙ probat duobus modis,& vtrunꝙ format vnã oppositionẽ vsq; ad versi. itẽ quæro.& nõ loquitur ordinatè.primũ ergo dictũ,ꝙ fuerũt ortæ duæ obligationes naturales,& ꝙ vna remãserat penes filiũ probatur in ver.& hoc probat tali ratione:nã ponẽdo ꝙ istud mutuũ fuerit factũ de pecunia profectitij peculij:certum est,ꝙ istud peculiũ pertinet ad patrẽ quantũ ad dñium, & ad filium quantũ ad administrationẽ.Ergo dicamus,ꝙ nascanť duę obligatiões:vna respectu dñij,& illa remaneat penes patrẽ: altera respectu administratiõis,& illa remaneat penes filiũ: & vtraq; erit insolidũ:& sic habebũt se pater & filius tanꝯ duo rei credendi:& hoc vsq; ibi ideoq;,postea in alio versi.qui incipit,itẽ ꝙ filio.probat alio modo,quia tex.l.dicũt,ꝙ si pater, vel dominus conuenitur à quodã extraneo de peculio vnius ex seruis, vel vnius filij,ipse põt deducere nõ solũ qđ debetur sibi ab illo seruo,vel filio:sed etiã qđ debeť ab eodẽ fratri suo,vel cõseruo suo ex cõtractu celebrato cũ eis.vt l.sed si dãnũ.§.peculiũ.ff.de pecu.si ita est,ergo sequitur,ꝙ fratri suo vel conseruo debetur ab eo ex cõtractu celebrato cũ eo:aliàs ille tex.falsum diceret. Et si ita est,ergo aliqua obligatio remãsit penes eos, quæ non fuit acquisita patri,vel domino:aliàs nõ diceretur sibi deberi: & illi tex.arctauerunt gl.ad hoc dicendũ. Postea in ver.seq.qui incipit,videtur tñ,opponit,ꝙ imò nulla remãserat penes filiũ per l.placet.de acqui.hære.vbi habeť,ꝙ momẽto nõ resident pe nes eũ:sed acquiriť patri.gl.mirabiliter respondet, ꝙ illud pro cedit in ciuilibus acquisitiõibus,vt est aditio hæreditatis:secus
18 in naturalibus,quæ fiunt per actus naturales.† Postea glos.in versi. ideo nititur probare secundũ dictum,ꝙ per successionẽ tollatur dimidia,non solum illius naturalis,quæ fuit acquisita patri de qua nõ est dubiũ:quia debitor successit creditori: sed etiã dimidia quæ remãsit penes filiũ de qua est maius dubium: quia debitor in illa nõ successit creditori:& probat sic,iste pater & filius habẽt se tanꝯ duo rei credendi:sed in duobus reis credendi est hoc,ꝙ si debitor soluat vni ex eis, liberatur,nõ solum ab illo,sed etiã à correo si in toto soluit,vel à parte si soluit partẽ.Item successio habet vim solutionis. Cũ ergo iste filius debitor:successerit patri pro dimidia:perinde est ac si sibi soluisset dimidiã istius debiti:sed si soluisset,liberatus fuisset à filia pro illa dimidia:ergo & nunc.Et si dicať:ista non est bona argumẽtatio:quia à lege expresse cauetur cõtrariũ,ꝙ licet debitor soluẽdo vni liberetur ab vtroq;,succedendo tñ vni nõ liberatur nisi ab illo.vt l.Vrãnius.ff.de fideiu.gl.sentiẽs hoc cõtrariũ, dicit,ꝙ licet pater & filius sint vt duo rei:tñ pater plus iuris habet,ꝙ filius:& potẽtior est rõne patriæ potestatis.h.d. l.Vrannius.debet intelligi qñ sint pares:sed si vnus est potẽtior succedebatur potẽtiori:liberatur etiã ab altero:& ita loquitur ꝙ dixi.No.illa gl.pro intellectu illius l.& hoc vsq; ibi:[sed si patri.]aliã rõnem ponit gl.in ver.est & alia ratio quæ talis est. Si mutuũ fuit factũ de pecunia istius mutuantis,certũ est,ꝙ illud peculium post mortẽ patris venit cõicandum cum fratre. in l. certum.C.fam.ercis.ergo et obligatio peculij.Cum ergo fuerit contracta in decem,cõicetur cum fratre vt liberetur in quinq;, quoniã alia cõicatio non cadit:& sic videtur probatum,ꝙ etiã illa naturalis quæ remansit penes filium,fuerit sublata pro dimidia. Postea in ver.[sed si patri.]opponit cõtra seipsum: nam intelligendo,ꝙ sint duæ obligationes,& ꝙ se habeant tanquã
19 duo rei credẽdi pater & filius:sequiť tale inconueniens.† Certum est enim,ꝙ in duobus reis credendi, si debitor soluat vni verè,teneť illi cõicare correo neg.gest.vt dicit glo.quę semper allegať ad hoc. Ergo & si soluat fictè. Cum ergo nunc successerit dimidia,sic fictè soluerit dimidiam patri:ista dimidia venit cõicanda cũ fratre mutuãtis, & sic pro duobus cũ dimidio, & sic pro alijs duobus cũ dimidio extinguiť. Igitur iste recipiens mutuũ nõ poterit repetere integrã dimidiã de decẽ,sed dimidiã dimidiæ:cuius contrariũ dicit.gl.nõ respondet.tu respõde secundũ Bar.ꝙ tunc correus teneť cõicare,qñ debitũ fuit cõtractum de pecunia cõi:secus si fuit cõtractũ de pecunia illius cui fuit solutũ.vt in l.in lege fal.hoc obseruandũ.ad l.fal.ita no. in l.qui hominẽ.§.j.ff.de solu.sed ista pecunia erat patris quantũ ad dominiũ:& si fuisset sibi verè solutũ,non tenebatur cõicare filio,ergo nec nũc hæres eius:& ex his remanet expedita ista particula quantũ ad corticẽ literæ gl.Breuiter ista gl.reprehẽditur in tribus. Primò in quantũ vult,ꝙ nascanť duę & vna remaneat penes filiũ:qa hoc nullo iure caueť,vnde teneas,ꝙ nisi vna

vna & illa acquiriť primũ filio,posteà patri: & penes filiũ non remanet nisi nudũ nomẽ,sicut nõ erat nisi nuda administratio
20 peculij.† Et isto mõ intelliganť leges dicẽtes deduci de peculio,quod debeť fratri vel cõseruo.f.qđ debeť quãtũ ad nomen, nõ ꝙ apud eũ sit aliqua obligatio. Si eñ aliqua remaneret fal-
21 sum esset qđ diciť in l. si quis ꝓ eo.§.j. de fideiuss.† ꝙ si pater se obligat filio,nõ põt ꝓ illa oblig.dare fideiussorẽ:quia cũ obligatio fideiussoria nõ descẽdit à patre, acquiriť ipsi patri:& sic reperitur obligatus eidẽ pro eodẽ, qđ esse nõ debet. Si eñ aliqua obligatio cõtra fideiuss.remaneret penes filiũ,hoc nõ esset verum:quia quantũ ad illã nõ esset obligatꝰ eidẽ pro eodẽ:sed filio pro patre,cuius cõtrariũ ibi dicit,& hanc rationẽ inducit Bar.subtiliter ad cõfusionẽ huius opi.glo.ex hoc sequiť ꝙ etiã gl.malè dicit,ꝙ pater et filius se habẽt vt duo rei credẽdi, quia in duobus reis credẽdi sunt duę oblig.vt in l.iiij.§.fi.de duob. reis.& hic nõ est nisi vna: & posito ꝙ essent duæ, & tñ diuersi generis,quia vna ex cõtractu,altera ex dispositione legali:ergo nõ possunt esse duo rei,quia debẽt esse obligationes eiusdẽ generis.vt no.in l.qui seruũ.ff.de interro.act.bene tñ põt solui filio,licet penes eum nõ sit obligatio,vt in l. si vnus.post prin. ff.de pac.quia cõtractus fuit per ipsum celebratus, nõ tñ habet aliquã cõmunionẽ in illa oblig. quæsita patri, quia si haberet, patre mortuo tota cõsolidaretur in eũ.sicut actio de dote, quæ est cõmunis patris & filię.in l.j.§.ꝙ si in patris.so.ma.cuius cõtrariũ patet,quia in ista l.quia nõ trãsit ad ipsum nisi pro dimidia, & pro altera extinguitur.Reprehenditur etiã gl. quantũ ad intellectũ l.placet. qa naturales acquisitiones facilius transeunt de vna in alterã,quã ciuiles,vt patet in l.si eius.in prin.ad
22 Treb.cũ ibi no.si ergo ciuiles quærebãtur patri, fortius naturales secundũ Bar.† Est tamẽ gl.no.in duobus:primò quantũ ad intellectũ l.vrãnius.nã si essent duo rei credẽdi,debitũ esset cõtractũ de pecunia vnius tantũ, si debitor illi soli succederet, liberať ab altero, & nõ haberet locũ illa lex: qa ille reputabať potẽtior,cũ nõ teneatur cõicare cũ correo, imò si correus exe-
23 gisset,teneretur sibi restituere.† Est etiã notãda gl. dum dicit ꝙ vnus ex reis credendi exigens debitum, tenetur reo cõmunicare,declara & examina plenius per Bart. in l. qui hominẽ. §.j.de solu.& in l.si Titio.de lega.ij.Item ꝙ nulla obligatio remanserit penes filium mutantẽ, probatur manifesta ratione: quia si remansisset,illa non fuisset extincta pro parte, qua recipiens mutuũ successit patri,quia in illa non successisset debitor creditori:quia non pater,sed filius mutuans in illo erat creditor:& per consequens non posset repeti solutum,etiam pro
24 dimidia,qua successit cuius contrarium hic dicit.† Circa tertiam particulã glo.quæ incipit in versi.item quæro. Notandũ est diligenter, & miror ꝙ Bar. non tãgit ꝙ quæst. gl.procedit præsupposita opi.quæ firmauit in præcedẽti particula.f.ꝙ aliqua obligatio naturalis remanserit penes filiũ mutuantẽ,quæ nõ esset quęsita patri:nã si hoc est verũ,pater ex persona filij recipientis mutuũ posset accessoriè ad peculio obligari naturaliter filio mutuanti:quia cum apud ipsum sit naturalis obligatio contra fratrem,potest esse etiam accessoria cõtra patrẽ: sed supposita opi.contraria,quæ est vera,ꝙ nulla remãserit penes filiũ cõtra patrẽ:ista quæstio nõ procedit, quia cũ apud ipsum nõ esset principalis contra vnum,non põt esse accessoria contra alium:non enim potes mihi teneri vt fideiussor,nisi sit aliquis qui teneatur mihi vt principalis:& ideo ista quæstio glo. superflua est præsupposita vera opin.Nec est necesse ipsam recitare:sed quia oportet intelligere id quod glo.intelligere voluit præsuppositа illa falsa opin. glosſ. in hac quæstione, qua quæritur vtrum pater ex persona filij recipientis mutuum,teneatur naturaliter de peculio filio mutuanti, sicut econuerso ex persona ipsius mutuantis sibi acquiritur naturalis, cum videamus,quòd sicut patri acquiritur per filium, ita pater per filium obligatur.vt infra de pecu.le. per totum.gl. recitat tres opiniones, quarum prima fuit quorũdam antiquorum, quòd non tenetur nec per mutuantem sibi acquiratur. Hæc opinio in hoc secundo dicto falsa est: quia si sibi non acquiratur, non procederet quod hic habetur in textu, quòd pro parte qua recipiens mutuum successit, repetat indistinctè, nam alia ratio subesse non põt, nisi quia pro illa parte extincta est obligatio naturalis cõfusione:quia debitor successit creditori:sed si non esset acquisita,hoc non esset verũ. Secunda fuit opi.Hugo.qui
25 tenuit contrarium,† ꝙ sicut acquiritur ex persona mutuãtis, & ita obligatur de peculio ex persona recipientis. Nam quod iuris de naturali & ciuili obligatione, quando possunt ambo oriri vt si filius recipiat mutuum ab extraneo, quo casu pater illi extraneo ciuiliter et naturaliter obligatur de peculio:sicut & filius:idem debet esse de naturali tantũ,quando illa sola cõtrahitur,etiam si recipit mutuũ à fratre.arg.in l.quæ de tota.de rei ven. Tertia fuit opi. Azo.qui tenuit,ꝙ licet ex persona mutuãtis acquiratur, & ex persona recipientis obligetur extraneo:tñ non obligatur alteri fratri:nã si recepisset ab extraneo nõ esset verũ,ꝙ pater fuisset obligatus illi ciuiliter & naturaliter,sed ciuiliter tantũ,ex qua sola ciuili fuisset orta actio de peculio,si recepisset mutuo à fratre,nec ciuilis obligatio nascitur contra patrem:quia illa non põt esse inter patrem,& filiũ, nec naturalis,quia in actione de peculio non esset dare naturalem obligationem.& sic ar.Hug.retorquetur contra ipsum. istam opi.tenet hic Bart.ꝙ non sit dare naturalem obligationem? in actione de peculio,cum deficiant fundamenta ipsius, nam illa obligatio vel oritur ex consensu vel ex æquitate aliqua iurisgentium.vt l.hoc amplius.§.his natura.de reg. iur. sed deficit consensus,quia pater & dominus etiam inuitus & contradicens obligatur de peculio.vt in l.si quis seruum.in fi. ff. de pec. Item deficit æquitas iurisgentiũ,quoniam istud quod pater teneatur de peculio ex cõtractu filij vel serui non fuit introductũ de iuregẽtium:sed ex edicto prætoris.de quo in l.j. in prin. ff.de pecu.ꝙ ius prætoriũ est pars iuris ciuilis:vt l.nã & ipsum, de iust.& iu.& sic oritur ciuilis tantũ,quæ est sufficiens ad prodúcendum actionem de pecul.quæ est prætoria, sicut & aliàs in obligatione literarum,quæ est ciuilis tantũ, & produxit actionem:& econuerso interdum sola naturalis sufficit ad agẽdum,vt dixi ſ.e.l.naturaliter.in l.si non sortem.§.libertus. cert è istud dictum videtur impugnari:nã imò videtur impugnari,nam imo videtur quod adsit consensus:quia videtur eoipso quod concesserit pecuniam,cum sciat,vel scire debeat edictum prętoris cõsentire,vt possit obligari ad vires peculij,nec attenditur conditio posteà superueniens,quousq; peculiũ non admit:& sic intelligitur ista l.si quis seruum.in fin.vnde põt dici, ꝙ in actione de peculio,sit dare naturalem obligationem sicut ciuilem.quidam alij,vt refert Cy.in l.dominium.C.quod cum eo.dicunt,quod neutrum est dare:quia no est actio in rem, cũ habeat similitudinem cum illa.vt l.quæsitum.in prin. ff. de pecu.quæ opinio est falsa,vt ibi dixi,& contra textũ in l.in summa.in fi.e.ti.& insti.de act.§.in personam.quidam verò dicũt, quod ista est personalis:tamen est datiua,non actiua.Ideo nullam præsupponit obligationẽ.quę opi.est falsa, & cõtra tex.in l.depositi.in fine principij, in verbo obliga. ff. de pecu. & in lege tertia.§.si filius.in verbo esse obligatũ.Secunda ratio, quã adducit Azo,est multũ extranea,arguendo de seruis ad filios: hoc modo,si dñs conuenitur ex persona vnius serui à quodam extraneo de peculio l.cauetur,ꝙ ipse põt deducere de peculio illius,illud qđ ille debet cõseruo,vt ff. de pecu.l.si seruus meus ordinarius.& eo.modo si conuenietur ex persona vnius filij, posset deducere illud quod ille filius debet fratri:sed si ipse pater vel dominus ex persona illius filij,vel serui pariter teneretur naturaliter alteri filio,vel conseruo creditori,illa lex diceret falsum:quia istud debitũ quo teneretur pater vel dñs, computaretur in peculio ipsius filij,vel serui creditoris. vt l. quam Tuberonis.§.fi.ff.de pecu.si cõputaretur,haberet pro soluto:si haberetur pro soluto,non deberetur ab illo filio,vel seruo ex quorũ persona cõuenitur:& sic falsum diceret illa iura.non ergo debetur ab ipso domino,vel patre:sed à cõseruo,vel fratre:& hoc vult gl.in effectu per verba satis inepta ab illo versi. & pro eo.vsq; ad ver.prætereà manifestò.ista argumẽtatio nõ valet vnum obolũ.nã fateor,ꝙ si deberet,cõputaretur in peculium fratris creditoris,& ex hoc efficeretur peculiũ maius: sed propter hoc habeať pro soluto. Hoc est falsum: nã & si debes mihi cẽtũ,illa cõputantur in meo patrimonio: tñ nõ habentur pro solutis,nec ex à me liberatus. Prætereà nõ solũ id qđ debet pater,vel dñs cõputať in peculiũ eius,cui debet: sed etiã id qđ debet frater,vel cõseruus.vt in l.si dãnum.§.j.de pecu.sed si habetur pro soluto,nõ deberet,et sic est implicare cõtradictionẽ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& gl. met hoc tenet in ver. posset tñ. q ipse cõseruus debet, non dñs: sed certè nec cõseruus deberet, si illa rõ esset vera. Adducit etiã aliã rõnẽ in ver. itẽ probat ga si pater deberet, sequereꝫ q ipso mortuo, & ambobus succedẽtibus, esset debitor in ver. & creditor in alijs ver. ga obligatio quæsita patri actiuè, et illa qua pater tenetur passiuè diuidit inter eos: vnde hincinde fiet cõpẽsatio, & sola successio sufficeret ad extinguẽdũ totũ indebitũ, qđ est falsum secũdũ gl. Ego nescio videre, qño istud possit procedere, q alter alterius sit debitor, & creditor, imò dico, q solus mutuãs est creditor, & solus recipiẽs reperit debitor: nã obligatio actiuè acquisita patri, cõtra filiũ recipiẽtẽ mutuũ pro dimidia, qua ille successit, extincta est: pro altera dimidia reuersa est ad fratrẽ mutuãtẽ tanq̃ hæredẽ, & sic in illa est creditor tanq̃ hæres in quinq̃, & frater debitor non tanq̃ hæres sed tanq̃ Meuius in alijs quinq̃: & ecõtra obligatio naturalis qua pater tenereꝫ filio mutuanti passiuè pro dimidia, qua ipse successit, fuisset extincta, ga creditor successit debitori pro altera dimidia trãsisset, cõtra fratrẽ, tanq̃ cõtra fratrẽ tanq̃ cõtra hæredẽ. & sic in illa dimidia frater mutuãs tanq̃ Titius esset creditor fratris sui tanq̃ hæredis patris sui, sicut erat ipsius patris. Reperit ergo creditor in his quinq̃, diuersis actiõibus: & frater eius debitor in his quinq̃: nã frater soluedo mihi repetit etiã pro parte qua successit, ga licet vna obligatio sit extincta, altera tñ tenebat, quia pars nõ est extincta: ideo si repeteret, posset obijci cõpensatio. & iste textus indistinctè vult, q repetat: & hoc fortè voluit dicere gl. sed inepte & incõsideranter loquuta est. Vltimò adducit Azo aliã rõnẽ, q̃ est, q si ipse pater tenereꝫ ex persona recipiẽtis ipsi mutuãti, sequereꝫ hoc incõueniens, q illa eadẽ obligatio statim acquireretꝫ ipsi patri: & sic reperireꝫ pater sibi obligat°, qđ esse nõ põt, & q reacquiraꝫ eidẽ gl. oñdit sic, qñ obligatio de directo descẽdit à patre, et in filiũ, vt cõtingit qñ filius cõtrahit cũ patre, illa non acquiritꝫ ipsi patri sed remanet apud filiũ vt patet j. e. si id qđ. sed qñ nõ directo descẽdit à patre, ga nõ cõtrahit cũ eo, sed cum alio: illa bene acquiritꝫ ipsi patri, vt patet hic: quia cõtrahit cũ fratre, & obligatio quã q̃siuit contra fratrẽ, fuit acquisita patri: & ꝓpter hoc dicit lex, q si pater cõtrahit cũ filio, & se ei obligat, pro tali obligatiõe nõ põt dare fideiuss. quia licet obligatio qua obligatur pater filio ꝓremanet apud filiũ: obligatio tñ qua obligaret fideiussor, ga nõ descẽdit de directo à patre, nõ remaneret penes filiũ, sed remaneret patri: & sic reperireꝫ fideiussor obligatus ipsi patri ꝓ ipso eodẽ patre: vt habetꝫ in l. si qs pro eo. §. j. de fideiuss. Sed i casu nostro ipse filius nõ cõtraxit cũ patre, sed cũ fratre: ergo si pater teneretꝫ sibi, ista obligatio tanq̃ descẽdens de directo à patre reacquiretꝫ ipsi patri. Sed salua pace glo. ista arg. nihil valẽt. nã illa obligatio acquiritꝫ patri per filiũ qua ipe pater nõ ligaꝫ filio, sed quidã tertius: qa tũc nullũ resultaret in cõueniẽs. Illa verò obligaꝫ patri siue ex cõtractu celebrato cũ patre, siue cũ alio nõ reacquiritꝫ ipsi patri, nec resultat illud inconueniẽs, q̃ sit obligatus sibijpli: nõ ergo est curãdũ, q ista naturalis nõ descendit ex cõtractu celebrato cũ patre, sed cũ fratre. Posteà gl. in ver. nũquid ergo reuocat in dubiũ illud, quod posuit pro cõstãti. in ver. est & alia aliquãtulũ clarius declarat. Sic ergo ex predictis opi. Azo. nõ remanet multũ bñ fundata, nisi ex eo q dixi sup tertio arti. in versi. itẽ q probat melior est ergo ratio, quia penes filiũ mutuantẽ nulla remãsit obligatio principalis cõtra recipiẽtẽ, secundũ verã opi. ergo patri nõ põt sibi teneri accessoriè naturaliter de peculio. Dicit tñ Bart. qui dictã rõnẽ nõ tãgit, licet teneat opi. Azo. q licet ipsi filio mutuanti nõ sit obligatus naturaliter de peculio, creditoribus tñ ipsius filij mutuãtis peculiaribus teneãt ciuiliter, & cũ effectu, tali rõne: quia lege caueꝫ, q in peculio ipsius filij cõputaꝫ id, q sibi debeꝫ, vt d. l. sed dãnũ §. j. sed cõputari nõ posset, nisi deberetur ciuiliter, & efficaciter vt patet in l. iij. §. id quod. ad le. fal. vbi verò cõputatur in hæreditate id qđ naturaliter tm̃ debeꝫ, sed ciuiliter nõ posset deberi à cõseruo, vel filio: ergo debeꝫ ab ipso patre. Ego nescio quo spiritu Bart. fuerit motus: nã aliud põt deberi creditoribus de pecu. ab isto filio mutuante, puta, speciẽs: aliud põt deberi à filio recipiẽte, puta, pecunia. Dicere ergo, q pater tenetur illis creditoribus ex persona dantis mutuum, ad illud, q ipse recipiens non tenetur mutuanti: esset erroneũ dicere: nã si sum debitor tuus in specie, & Titius est debitor meus in centũ: licet ista cẽtũ cõputẽtur in meo patrimonio: ego tñ nõ sum debitor tuus in istis cẽtũ, sed in specie: ex dicto verò Bar. sequereꝫ oppositũ, q licet creditoribus istius filij mutuãtis deberentꝫ species cũ ipso filio mutuante: ipse tñ pater teneretur eisdẽ ad pecuniã ad quã recipiẽs mutuũ tenebaꝫ ipsi mutuanti: qđ est falsum, nec est verũ fundamẽtũ Bar. Verũ est, q debitũ naturale, qđ nõ habet effectũ exactionis, nõ cõputaꝫ in patrimonio: sed in casu isto iste pater de peculio filij debitoris põt recipere, & ponere in peculio filij creditoris ex mutuo propria authoritate: vnde de dicto Bar. nõ curo vnũ obolum. Tene ergo qđ dixi. & est expedita ista gl. bene dicta cum alijs appendentijs. In gl. super ver. [post mortẽ.] pro eius declaratiõe aduerte ad quatuor casus: nã aut vterq̃ istorũ adiuit hæreditatẽ patris: & tunc procedit quod hic habetꝫ in tex. q pro parte, qua recipiẽs mutuũ successit, repetit solutũ, quia obligatio erat extincta: pro alia verò parte, qua successit mutuans, non erat extincta, sed ad ipsum reuersa: nisi tãtum de peculio eius peruenerit, q sufficiat. Aut erat adita per mutuantẽ tantũ, nõ aũt per recipientẽ: & tũc idẽ, vt pro parte, qua successit mutuãs nõ repetaꝫ: sed pro parte qua successit recipiens, repetaꝫ indistinctè, nõ ex eo, q obligatio sit extincta, cũ adhuc hæreditatẽ nõ adiuerit: sed ex eo, quia pro illa parte est debitor hæreditatis, nõ aũt fratris sui: ergo &c. vt §. e. l. si pene. §. j. & si sequatur
26 posteà aditio, multò magis. † Sed si sequereꝫ repudiatio antequã repeteret, ga illa accresceret facto, & sic reperiretur debitor fratris: nõ repeteret. Sit ergo cautus repetere anteq̃ repudiet, si repudiare intẽdit, aut neuter eorũ adiuit: & tũc totũ posset repetere: quia totũ esset in debitũ respectu filij mutuãtis: nã filius recipiens est debitor hæreditatis in tota quãtitate. Interdum adiuit filius recipiẽs, nõ aũt filius mutuans: & idẽ q possit totum repetere: quia obligatio pro illa dimidia, qua illa adiuit, est extincta: pro altera dimidia tenetur hæreditati, non fratri suo: quia adhuc non adiuit. In gl. in ver. minus ibi: [licet sic in hæreditate accipiatur.] ratio est. ga hæreditas repræsentat personã defuncti pro ea parte pro qua quis est hæres, vt not. in l. cũ à matre C. de rei vend. sed peculiũ nõ repræsentat personã filij. vel serui, aut patris: ideo nõ tollitur obligatio, nisi quatenus ad creditorẽ peruenit, secundũ doct. In fi. gl. ibi: [ex qua.] ibi: [oritur actio. si tñ peculiũ fratris debitoris non peruenisset cũ effectu ad fratrẽ creditorẽ nõ ex eo quia nõ esset peculiũ sed quia fuit prælegatũ filio debitori, & frater creditor suã dimidiã tradidisset causa prælegati nõ facta deductiõe huius debiti, quã facere potuisset, vt hic in ver. adeo bene posset repetere per cõdictionẽ indebiti, vel incerti. et sic l. qui exceptione. §. si pars. §. & l. si is qui hereditatẽ secũdũ Bar. In alia gl. mag. quę incipit hoc quidã ibi: [alterã enim partẽ peculij nõ à fratre sed à patre &c.] & sic videt, q ad extinguẽdũ illã dimidiã istius naturalis obligatiõis pro qua successit frater creditor nõ sufficeret dimidia peculij alterius fratris debitoris, quæ peruenit ad ipsum iure diuisionis tanq̃ sua: sed requiratur ex parte fratris sui tantũ peruẽtũ, q sufficiat: nã si debes mihi quinq̃ ex causa mutui, & restituis mihi quinq̃, quę habes de meo: nõ liberaris à primis quinq̃: quoniã ad vtraq̃ quinq̃ tenebaris. In ea. gl. ibi q hic filius debet onus peculij supple totius, vt faciat ista ratio ad propositũ: & sic concernit istud debitũ totum peculium: & per consequens quãlibet eius partẽ. Sed si opi. illa esset vera, q ad extinguendũ istud debitũ, quod remãsit in quinq̃, requiritꝫ q ad fratrẽ creditorẽ perueniret, & de parte peculij pertineret ad fratrẽ debitorẽ tantũ q sufficeret, istud debitũ nõ cõcerneret quãlibet partẽ peculij, dũtaxat partẽ illius fratris debitoris. Igit̃ ne hoc sequaꝫ, dicẽdũ est, q etiã portio ipsius fratris creditoris ad hoc sufficiat. Sed cõtra hoc op. in gl. in ver. [itẽ.] nec dicat retorquẽdo ipsum cõtra Io. nã si hoc erit istud, debitũ videtur cõcernere dũtaxat partẽ peculij ipsius fratris creditoris, q est cõtra iã dicta. Solue, nos habemus cõsiderare totũ, qđ fuit à principio cõtractũ in decẽ, & istud cõcernebat totũ peculium: nunc ergo dimidia pars peculij fratris debitoris vna cũ dimidia aliarũ rerũ hæreditariarũ extinxit vnam dimidiã istius debiti, iure successionis, & solutionis: & sic habuit suam partem oneris consequẽs est ergo, q altera dimidia peculij fratris creditoris extinguat alteram dimidiã debiti, & sic eam compẽset sibi in hoc debito: nã ad istam partẽ debiti illa dimidia peculij fratris

fratris debitoris se nõ extẽdit: sed suis finibus cõtenta est. hoc vult gl. in illo ver. multũ subtiliter: ex qua no. q ꝓ illa pte qua successit frater debitor, extinguit obligatio nõ solũ iure cõfusionis, sed iure solutiõis, si ipse habebat peculiũ, & penes ipm remãsit portio peculij sufficiẽs ad illã dimidiã. ꝓbat ẽt Io. alia
27 rõne, † quia si filius meus debet tibi decẽ, & ꝓ cõsequens ago actione de peculio, & in peculio sint decẽ, de istis. x. dono tibi quinq̃: tollit oblig. de pecu. de quinq̃, ga nõ põt in plus durare, quã in peculio remãserit: & tñ illa quinq̃ nõ peruenerũ. ad
28 te iure solutionis, sed iure donationis. † ergo eodẽ modo si de peculio fratris creditoris peruenerũt ad fratrẽ debitorẽ ex diuisione, debet tolli obligatio in quinq̃, licet nõ peruenerũt iure solutionis, sed diuisionis, & tãquã sua: & hoc voluit dicere gl. in illo ver. licet obstare. Sed aduertendũ, ga ista ratio nõ videt cõcludere ad ꝓpositũ, quia si peculiũ qđ erat ĩ decẽ, minuit in quinq̃, licet actio de peculio deficiat in quinq̃, nõ tñ extingui tur, sed cessat: quia si peculiũ augereꝫ, inciperet de nouo cõpetere. vt l. quæsitũ. in prin. j. de pecu. gl. verò inducit illã rationẽ ad ꝓbandũ q obligatio sit extincta: & sic perpetuò nõ reuiui scat. Solue secũdũ Bar. dicas sustinẽdo gl. loquẽdo melius quã gl. loquaꝫ, q qñ donaꝫ de peculio ei qui est creditor peculiaris videtur actũ, vt indebitũ sibi cõpenset: & sic licet augereꝫ peculiũ, non reuiuisceret actio de peculio: sed secus, si alio modo diminueret. Non est ergo illa ratio, quã ponit gl. q ideo tollatur, quia nõ plus sit in peculio: sed est ideo, quia videtur actũ,
29 q sibi indebitũ cõpenset: & tunc facit ad ꝓpositũ. † Ex hoc no. diligẽter, q si debeo tibi decẽ, & solutio venit fienda de certo corpore pecuniæ, vel fructuũ: & ego de illa pecunia vel fructibus dono tibi tantũ, q sufficiat ad debitum, videor donare animo cõpensandi cũ debito: nam istud debitũ venit exoluendum de ista pecunia. Et Bar. vult q ista donatio ꝓpter hoc videatur facta animo cõpensandi, q non esset, si de certo corpore non esset fienda solutio, tene menti, dicit etiã Ioã. aliã rationem in ver. [item ꝓbatur.] quæ colligitur ex isto tex. in versi. idem maxime cõsequenti. & est talis, si istud debitũ fuisset contractum cum tertio, & posteà peculiũ esset diuisum inter istos fratres: portio peculij peruenies ad Titiũ subijcietur illi oneri pro dimidia, quia posset ille tertius ipsum conuenire actione de peculio pro illa dimidia, et illã extorquere, si nõ erat maior quã dimidia debiti: ideo si cõtractum est cũ ipso Titio, similiter debet huic oneri subijci pro illa dimidia, vt debeat eam in istud debitũ cõpensare: & si frater suus solueret totũ debitum
30 illi tertio, repeteret ab eo illã dimidiã per actionẽ fa. ercis. † In gl. circa fin. ibi, [irem nunquid in hac quæstione.] dic breuiter si filius vel seruus erat debitor pattis, tũc si pater vel dominus admit sibi peculiũ, liberaꝫ ab illo debito, quia cũ de ipso peculio sit soluendũ, & si solueret ipso existente penes filium, liberaretur: ergo si est penes patrẽ, per ademptionẽ debet sibi indebitum computare. casus est de hoc in § debitum. circa prin. ibi si nihil ex peculio apud patrẽ temãsit à cõtrario sensu, aut filius vel seruus erat obligat° cuidã tertio: tunc per adẽptionẽ peculij nõ liberaꝫ filius vel seruus ab illo tertio. Casus est ĩ l. si qs cũ filio. ĩ l. seq. §. j. de pecu. sed nec ẽt ipse pater ab actiõe de peculio, si hoc fecit in fraudẽ. vt in l. si vna eo. tit. aliàs secus.

31 §. Quæsitum est. † Inter patrẽ & filiũ mutui datione cõtrahitur obligatio naturalis dũtaxat, quæ sequitur filiũ actiuè & passiuè etiã post emãcipationẽ, nisi apud patrem remãserit eius peculiũ, quia tunc non sequeretur illum passiuè, si peculiũ sufficiebat: imò esset à patre liberatus. h. d. Et ponit duos casus. s. quãdo pater mutuauit vsq̃ ibi, cõtra & ecõuerso, quãdo filius mutuauit patri. In tex. ibi, [si nihil ex peculio.] ergo si apud patrẽ remanſit peculium, filius ab illa obligatione naturali fuit liberatus, sicut si filius de illo peculio soluisset patri: & sic est hic casus de eo qđ quærit gl. j. & etiã glo. magna ŝ. ea. l. quæ incipit hoc quidã. in fin. Sed opp. q mutuũ nõ possit cõsistere inter patrẽ & filiũ, quia si pater mutuat filio suã pecuniã, non transfert dominiũ: quia si transferret, non reuerteretur ad eum solutio, vt dixi in prin. l. Intellige q ista pecunia fuit cõsumpta: aliàs non oritur ista naturalis obligatio. Vel dic q transfert quasi dominium, si mutuat in causam peculij, quia filius in peculio censet quasi
32 dominus, ratione administrationis. † Cæterum qualiter possit celebrari contractus inter patrem & filium: tãgitur hic per Bart. & in l. si quis pro eo. §. j. infra de fideiusso.

LEX XXXIX.

1 SI quis cum à fi. † Qui soluit non recepta cautione debita, repetere potest. h. d. gl. exẽplificat multis modis. Potes exemplificare in relicto vsusfructus, pro quo vsufructuarius tenetur cautionẽ præstare. Si ergo hæres ea non præstita per ignorantiã tradat, potest cautionẽ cõdicere. vt l. hoc senatus. §. j. de vsufru. ea. re. quæ vsu consu. potest etiã poni in relicto facto sub modo. Nam legatarius tenetur præstare cautionem de implendo modũ. vt in l. quibus diebus. §. fi. de cõdi. & demon. q si nõ præstatur, cõdicitur: & dicas q agitur cõdictio ne incerti, vt restituatur res retinenda, quouscq̃ præstatur cautio, vt in l. j. §. qui pars. & d. l. hoc senatus. §. j. non condictione indebiti: quia solutũ erat debitũ: licet aliter solutũ fuerit, quã deberet. vt l. sed & si me putẽ. §. cũ inter. ŝ. eo. Et si ponneremus q esset indebitum, vt in primo exemplo gloss. de relicto facto sub conditione negatiua, q ante conditionem impletam vel habitam pro impleta nullo iure debetur, & illa conditio non potest verè impleri ipso viuente, sed bene potest haberi pro impleta, si præstetur cautio mutiana. Certè si ea præstita soluatur, dicitur solutum indebitum: & ideo repetitur quod solutum est, vt supra eo. l. si sub conditione.

2 ☞ *Tutus exceptione odiosa, soluens per errorem facti, repetit solutũ, & nu. 1. & quid si super ea lata sit sententia absolutoria. nu. 5.*
3 *Exceptio fauorabilis dicitur illa quæ principaliter fuit inducta in fauorem eius cui cõceditur: licet secundariò in odium eius contra quem conceditur.*
4 *Statutum qualiter dicatur fauorabile, uel odiosum.*
5 *Statutum quòd extante filio masculo, fœmina non succedat, si extat nepos ex masculo habebit locum: & quid si extat neptis?*
6 *Mulier tuta exceptione Velleiani, soluens per errorem iuris, an repetat. & nu. 7.*
7 *Tutus exceptione rei iudi. soluens per errorem iuris, quare non repetat solutum.*
8 *Tutus exceptione odiosa, quæ non sit contra naturalem æquitatem, & exceptione metus, uel doli quocunque errore soluens, quod indistinctè solutum repetat. & uide numero. 7.*

LEX XL.

1 QVi exceptionem. † Tutus exceptione perpetua, & fauorabili, si soluat per errorem iuris, repetit: secus si erat exceptio odiosa. h. d. & ista distinctio non ita bene reperitur alibi: ideo ista ꝓlex tanquam magistra semper allegatur ad hoc, & procedit ista distinctio quando fuit solutum per
2 errorem iuris: † secus si facti, quia tunc indistinctè repetitur, siue sit fauorabilis, siue odiosa. argu. in l. fin. j. ad Macedo. & vide Cyn. in l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. in. v. q. & j. eo. l. Iul. in fin. j. glo. † Et no. hic q illa dicitur exceptio fauorabilis, quæ principaliter fuit inducta in fauorẽ eius, cui concedit licet secundario in odiũ eius cõtra quẽ cõcedit, vt est exceptio Velleia. Et illa dicit odiosa, q̃ principaliter cõcedit in odiũ creditoris, & secũdariò in fauorẽ debitoris, vt est exceptio Mace.
4 † & istud allegaꝫ ad statutũ, an dicaꝫ fauorabile, an odiosum: qa debem° inspicere ꝓpter qđ emanauit. Si emi excludit fœminã extãte masculo, nõ põt dici odiosum mulieri: non emi sunt dignę odio, si nõ delinquũt: sed i fauorẽ masculorũ, vt salua sit dignitas agnatiõis, & bona in agnatione remaneãt, & trãseat ad extraneas psonas: iõ tanq̃ fauorabile debet cẽseri. vt cũ lex loquit de filio extẽdaꝫ ad nepotẽ ex eo. Alij q ex pte masculi est fauorabile, iõ ampliandũ: vt ex pte fœminę est odiosum: iõ
5 est restringendũ: † vt si statutũ dicat extãte filio masc. fœminę nõ succedãt, si extat nepos ex mascu. habebit locũ, sed si extat neptis nõ habebit locũ. vt no. in l. ij. C. de in iu. vo. cõtrariũ puto, quia ratio statuti etiã tunc locũ sibi vẽdicat: & nõ debet esse melioris cõdionis neptis, quã filia: vt l. si viua matre. C. de bo. mat. maximè si descendit ex filia: nam ipsa exclusa, & oĩs eius posteritas censetur excluſa, etiã masculorũ, vt no. Bar. in l. fi. j. ad Tertul. & Bal. in l. maximũ vitium. C. de libe. prẽte. & habetur in l. simili in titu. qui feu. da. pos. circa fin. debes etiã scire, q illud quod hic dicitur de exceptione odiosa, procedit, nisi super ea lata sit sententia absolutoria: si enim filius fuisset conuẽtus, & absolutus per exceptionẽ Mace. postea soluẽdo repeteret: ita no. Cyn. eleganter. C. de proba. l. exceptione. in. iij. q.

Universidad de Austral
Biblio

6 vbi vide omnino. †Contra primū dictum huius leg. opp. de bitum naturale tantùm per errorē iuris solutū nō repetitur, vt ſ. eo. l. ſi nō ſortē. in prin. ſed mulier, licet mulier ſit tuta exceptione Velleiani tam naturaliter quàm ciuiliter teneē: ergo nō debet poſſe petere: multominus ſolutio magis eſt efficax, quàm naturalis obligatio, quæ nunquā fuit coniūcta cū ciuili & per conſequēs nec eliſa per aliquā legis diſpoſitionē, vel facto cōtrahētium, vt in cōtrarijs, quàm illa quæ iūcta fuit, & p aliquā legis diſpoſitionē vnà cum ciuili elidit. Nam hęc eliſio facit haberi perinde, acſi neutra extaret: & ſic eſſet oīno indebitū, vt l. ſi nō ſortē. §. indebitū. & §. adeo. ſ. e. tūc autē nō eſt cō iūcta cū ciuili, qñ nō interuenit ſolēnis p̄miſsio, ſed per pactū nudū oritur vel ex æquitate naturali: tūc em̄ lex nō reſiſtit: ſed nō adſiſtit. Sed qñ fuit cōiuncta, & p̄duxerūt actionē, ſed lex eas infringit: tūc dicitur reſiſtere & facit eas oīno impotentes.

7 †Item adhuc opp. nā tutus exceptione rei iud. non eſt tutus exceptione odioſa, ſed potius fauorabili, vt lites finiant: & tñ ſolutū nō repetit, vt ff. eo. l. Iulianus. & ſ. e. l. iudex. gl. hic dicit q̄ fallit in illa exceptione, nō ex eo q̄ ſit odioſa: ſed qa eſt inducta ad iuris rigorē conſeruādum. Bar. dicit q̄ iſta nō eſt ratio: nā ad iuris rigorē conſeruādum dicit inducta exceptio litis pen. & exceptio excuſsionis non exceptio rei iudic. Dicit ergo q̄ ratio eſt, quia per ſentētiam nō tollitur obligatio, quę impedit repetitionē ſoluti: certē nec per ſenatuſconſul. Velle. tollitur naturalis obligatio: quinimò nec ciuilis: & tñ inducit repetitionē ſoluti, vt fortius exceptio rei iud. deberet inducere: quæ ſaltē tollit ipſe iure ciuilem. Vnde idem Bar. in l. vlt. dicit q̄ licet tollat ciuilem, naturalem tñ nullo modo infringit nec elidit, ſed Velleianus vtrāq; elidit. Certē hoc eſt verū ſed quæ eſt ratio diuerſitatis, nō declarat: ideo recurre ad rationē gl. quia ideo nō elidit, quia ad rigorē iuris cōſeruādum introducta eſt, ga ſi abſoluit verus debitor, ius naturale vel gētium ſuadet, ipſum nō liberari per iniuſtā ſentētiam, ſed rigor iuris ſuadet cōtrarium gratia litiū minuendarū: ergo ſeruaē media via, vt poſsit ſe tueri exceptione, ſi nō ſoluit ex hac iniuſta ſententia, ſed ſi ſoluit, nō poſſet repetere attento iure naturali vel gētium, ſed pro muliere intercedēte nō ſolùm facit rigor ſena tuſcōſulti, ſed iuris naturalis vel gētium propter fragilitatem
8 ſexus: ideo naturalis eliditur. †Vltimò circa ſecūdum caſum qñ quis eſt tutus exceptione odioſa, & text. ponit exēplum in exceptione Macedo. quæ eſt odioſa de iure ſpeciali in contractu mutui: quid ſi eſt odioſa de iure cōi, vt exceptio metus vel doli: gl. hæc in prin. videē idem dicere: vt diſtinguaē ſicut Macedo. an ſoluerit per errorē facti, vel iuris: Cy. in l. cū quis. recitat opi. quorūdam dicētium q̄ tūc nō repetit indiſtinctè, ſiue ſoluat per errorē facti, ſiue iuris. ſed in l. ij. C. quod met. cauſ. in addit. quā puto fuiſſe Gul. de cu. dicit melius, q̄ tūc indiſtinctè repetit, quocūq; errore ſoluerit, qa quod hic dicitur, procedit in exceptiōe odioſa introducta cōtra naturalē æquitatē: nam æ qtas naturalis ſuadet q̄ filiusfa. q recipit pecuniā mutuò, nō locupleteē cū aliena iactura: ſed reſtituat. Sed rigor dictat contrarium, & ſic permittit ipſum locupletari: vt l. ſed ſi pater. §. hoc ſenatus. ff. ad Maced. ſed exceptio metus, vel doli per quā quis fuit inductus ad promittēdum, nō eſt cōtra naturalē æqtatē: ſed ſecūdùm eā: quia æquū & iuſtū eſt, vt ille qui nō ſpōte p̄miſit, ſed coactus vel deceptus, nō teneaē, licet ergo ſit odioſa, odio doloſi: vel metū inferētis inducta, tñ idē eſt in ea, quod in fauorabili, & iſta etiā veritas licet Bart. hic tranſeat cū gl. & de dicto Cy. memini & tetigi in l. q ſe debere. de cōdi. ob cau. quod aūt Bar. dicit exceptionē excuſsionis nō inducere repetitionē ſoluti, vidētur expreſsè cōtra gl. ſi reus. ſ. eo. dic vt ibi.

2 ☞ *Domus legata ſi in totum extincta ſit, ut reficiatur poſtea per teſtatorem cenſetur legatum reuocatum, ſi verò ab hærede reficiatur, tunc legatario debetur, refectus tamen expenſis.*

1 §. Si pars domus. †Pro impenſis nō retētis competit cōdictio indebiti, vt res retradatur. h. d. in gl quæ incip. ſine culpa & refecta fuit per hæredē, debet dicere, per teſtatorē, & ſic eſt currupta vitio ſcriptoris. †ſi enim domus legata extincta eſt, in totū extinctū eſt legatū domus, remanet tamē legatū areę vel eius quod ſupereſt puta, parietū, vt l. grege. de leg. j. ſi ergo poſtea per teſtatorem reficiatur, dicit noua domus, nec illa debeē, quia non fuit legata: nec etiam area: quia ædificando ſuper illa, cenſetur teſtator legatum areæ reuocaſſe, & reuocari poterat, ſed ſi reædificare tur per hæredem qui nō poterat legatum areæ reuocare. cùm dominiū areæ tranſierit in legatarium, ædificium cedit ſolo: & ſic legatario debetur refectis tamen expenſis, vt hic. licet ergo text. dicat de parte domus, idem eſſet ſi tota fuiſſet combuſta, & per hæredem refecta.

1 §. Si pactus fuerit. †Opere per pactum remiſſæ, ſi per errorem ſoluantur, poſſunt repeti. hoc dicit. declara vt in gl.

1 ☞ *Pupillus qui non eſt proximus pubertati, uel eſt proximus, ſed contrahat cum tutore, etiam naturaliter non tenetur.*

LEX XLI.

1 QVod pupillus. †In tex. ibi, [& ſoluerit:] ſupple etiā maior factus. nam ſi exiſtens pupillus, nō eſt dubium: vt ſ. e. l. interdū. Vel dic q̄ illa loquitur qñ ſoluit ſine tutore, hic quando promiſit: & poſtea ſoluit cum tutore. Nam quia erat omnino indebitū, tam ciuiliter quàm naturaliter, indiſtinctè repetitur, ſiue ſit ſolutum per errorē iuris vel facti, qui error cadit in tutore, nō in eo ipſo pupillo per rationem quā ſ. dixi in l. interdum. ſiue ex certa ſcientia tutoris: nam in pupillo nō cadit, quia tutor non poteſt donare rem pupilli ex certa ſcientia, nec excludit à repetitione ratione præſumptæ donationis, vt l. cuius per errorem. de reg. iu. Intellige hanc l. dum dicit q̄ promittēdo ſine tutore etiam naturaliter: non obligatur, quando nō erat proximus puberatati: & ſic non erat doli capax, vel erat: tamen ſe obligauit ſuo tutori, qui non poterat authorari, & cōtractus erat contra prohibitionem legis, vt l. obligari. de autho. tuto. extra iſtos caſus obligaretur naturaliter tantùm, vt in l. j. de noua. de quo gl. opp. ſi autem maior factus ſolueret ſcienter, non repeteret mero iure, niſi eſſet minor. xxv. ann. & non haberet curatorem: tūc enim repeteret per reſtitutionem in integrum. vt in l. illud. ſ. de mino.

LEX XLII.

1 POenæ non ſolent. †Lex iſta vult illud idem quod vult. l. q ob rem. ſ. eo. q̄ ſi aliquis propter moram incidit in pœnā, & cùm moram poſſet euitare, & euitare pœnam, hoc non fecit, ſed ſi pœnam ſoluit, non repetit: quod videtur verum indiſtinctè, etiam ſi per errorem hoc fecit: quia non ſoluit indebitum, ſed debitum, licet erat tale debitum, q̄ poterat effici indebitum per purgationem moræ: & in hoc ſtat intellectus illius legis, & iſtius.

LEX XLIII.

1 SI quis iuraſſet. †Tutus exceptione iuriſiurādi, ſoluēs per errorem repetit. h. d. intellige facti, vel etiam iuris: quia ſublata erat naturalis obligatio, vt ſ. de iureiu. l. fi. & ciuilis eliſa, ſicut per pactum de non petendo, vt in l. ſi vnus. §. pactus. ſ. de pact. ſi em̄ ciuilis obligatio tantùm non eliſa non impedit repetitionem ſoluti quocunq; errore. vt no. gloſ. in l. ſ. eo. multominus eliſa per iuſiur. vel per pactum, vt hic.

LEX XLIIII.

1 REpetitio nulla. †Solutum nomine veri debitoris, licet ab eo, qui non erat debitor, non repetitur. h. d. ſecundùm intel. gl. ſic. ſ. l. ſeruus cuiuſdam. circa fi. ibi, [eius nomine à quo pignus accepit &c.] non ſic, ſi ſoluiſſet ſuo nomine tāquam ipſe eſſet debitor, cùm non eſſet. vt in l. ſi pœnæ. §. j. ſ. eodem. quod declara vt ibi.

2 ☞ *Vendens hæreditatem ſi bona hæreditaria tradat nō deducto, quod ſibi debetur, per indebiti condictionem, illud repetere poteſt.*

3 *Soluens rem ſingularē, quā non teneatur ſoluere, niſi ſolutis expēſis, qualiter agere?*

LEX XLV.

1 SI is, qui. †Qui ex hæreditate nō deducit qđ ſibi à defuncto debebatur: poteſt condicere. h. d. Et intelligit Bar. q̄ cōdicit ipſam ſummam debitā, nō autem reſtitutionem rerum hæreditariarum: nec obſtat l. qui exceptionem. §. ſi pars. quia hic loquitur quando reſtituit hæreditatem, quæ continet vniuerſitatem creditorum & debitorum, ex qua poterat deducere, ibi quando ſoluit rem ſingularem

larem, quæ hoc non continet: & dic, quòd ratio eſt: quia vniuerſitas hæreditatis dicit diminutione ipſius debiti: nō ſic res ſingularis, prout in ſimili dicit in l. quod dicitur, de impenſis. Si ergo bona hæreditaria valebāt centū, & ego hęres poteram deducere decem, quæ mihi debebātur à defuncto, & per adītionem hæreditatis fuerat cōſuſum debitū, licet bona valeant centū, hæreditas nō dicitur valere niſi nonaginta, ſicut & dos, quæ eſt vniuerſitas, pōt minus valere propter impenſas neceſſarias, quā valeāt bona hæreditaria: quia debitū deducitur de
2 vniuerſitate, nō de rebus ſingularib⁹. vt in d. l. quod dicit. † Si ergo vēdidi tibi illam hęreditatē, nō tenebar tibi dare totum, quod erat in bonis: ſed illud qđ erat in vniuerſitate, & ſic nonaginta. Si ergo † tradidi oīa bona, videor decē ſoluiſſe, vltra quā debeo, ergo repeto: non ſic rem ſingularē poterā retinere pro impenſis: quia illæ non diminuunt ipſam rem. vt d. l. quod dicitur. ideò ſi eam integraliter ſoluam, non ſoluo pluſquā debeā, ſed aliter quā debeā: quia non tenebar ſoluere niſi ſolutis expenſis: nō ergo repeto rem condi. indebi. quia debita eſt ſoluta: ſed cōdictione incerti ad retraditionē rei, nō ratiōe proprietatis, vel poſſeſsionis: ſed nudæ retraditiōis. vt d. §. ſi pars.

LEX XLVI.

1 QVi hæredis. †Soluēs indebitū alieno nomine, & de illi⁹ pecunia non repetit ipſe, ſed illius cuius noīe ſoluit: vel pecuniā vendicādo, ſi ſine ſuavoluntate ſoluta eſt, & extat: vel condicendo, ſi cum eius voluntate ſoluit, ſed nō extet. h. d.

2 ☞ *Sī per errorem credens me teneri promittam decem per ſtipulationem, ſtipulatio ualet mero iure: & oritur obligatio ciuilis, & naturalis, tamen habeo exceptionem doli. & numero 7.*

3 *Si Titius eodem errore pro me fideiubeat, tunc exceptio mihi competens competet etiam ſibi.*

4 *Fideiuſſor cenſetur habere mandatum de ſoluendo, & in quibus caſibus poſſit agere contra principalem, ante quàm ſoluat? remiſtitue.*

5 *Licet ad ſoluendum indebitum requiratur ſpeciale mandatum, quando non præceſſit mandatum, & de fideiubendo, non requiritur aliud ſpeciale mandatum.*

6 *Habens mandatum ad agendum uidetur habere in conſequentiam ad omnia, que occaſione litis euenerint incidenter.*

7 *Ratihabitio domini non requiritur ad ea quæ cadunt in mandato.*

LEX XLVII.

1 INdebitam. †Habens mandatum ad fideiubendū, etiam à debitore cenſetur habere mandatū ad ſoluendū: et ſi ſoluit nomine mandantis, & pro illius obligatione non repetit ipſe ab eo cui ſoluit: ſed à mandāte: mādans verò ab eo cui ſolutū eſt. Si verò ſoluit pro ſua obligatione, ipſe repetit ab eo cui ſoluit, nō mandās: & quatenus ab illo recuperare nō pōt, repetit à mandante. h. d. iſta lex pulchra, & notabilis, & magiſtra.

2 †Præmitte, q̄ ſi per errorē credens me teneri, promittā per ſtipulationē. x. ſtipulatio valet mero iure, & oritē obligatio ciuilis, & naturalis: habes tñ exceptionē doli, vt in l. ij. §. circa. de
3 doli excep. † & ſi Titius, p̄ me fideiubeat, eodē errore exceptio cōpetens mihi cōpetet etiā ſibi. vt in l. ſi quis poſtquā. ff. de fideiuſ. cenſetur tamē habere mandatū de ſoluēdo, ex quo habuit de fideiubendo: ideo ſi ſoluit meo noīe, repetit à me per actionē mandati: ſed ab eo cui ſoluit, nō: quia non ipſe, ſed ego cuius noīe ſolutū eſt, videor ſoluiſſe. vt ſ. l. prox. & ideo ego repeto ab illo. Sed ſi ſuo noīe, & pro ſua obligatione: ipſe repetit quia ipſe cēſetur ſoluiſſe, non ego. Sed ſi non pōt totū recupe-
4 rare, recuperat à me per actionē mandati. † no. ergo illud, ad quod ſemper allegatur iſta lex, q̄ fideiuſſor cēſetur habere mādatū de ſoluēdo, & propter hoc antequā ſoluat non pōt agere mādati cōtra creditorē principalē: quia nō cēſetur feciſſe illud quod habuit in mandatis, niſi in certis caſibus qui not. ff. man. l. Lucius. & C. eo. tit. l. ſi pro ea. quarū legū ratio ſumitur ex eo
5 quod hic habetur. † Itē no. q̄ licet ad ſoluendū indebitū requiratur ſpeciale mandatū, qñ nō præceſsit aliud mandatū, in cui⁹ conſequentiā iſtud veniat. vt l. ſi procurator. qñ tamen præceſſit mandatū de fideiubendo, nō requiritur aliud ſpeciale mandatū. caſus eſt no. hic. Et ideo dicunt doct. † ille qui habet man
6 datū ad agendū, videtur habere in cōſequentiā ad oīa quæ occaſione litis euenerint incidenter. arg. l. ad rem mobilē. & l. ad legatū. de procur. ſi contingat, q̄ lædaē in aliquo articulo cauſæ. & ſic caſus in quo concedatur in integrum reſtitutio vel ratione ætatis mādantis, nō propter iſtū errorē, vel impedimentum: ex clauſula generali ſi qua mihi iuſta cauſa, vt l. j. in fin. ſ. quibus ex cau. ma. poterit iſte procurator ſine alio ſpeciali mandato petere in integrum reſtitutionē virtute mādati principalis de agendo, quia in eius cōſequentiā hoc venit: licet ſi illud nō haberet, nō poſſet petere ſine ſpeciali mādato. vt l. illud. §. fin. ff. de mino. & ita no. per Inn. in c. ſuſcitata. de reſti. in integ. & per Bar. in l. cū procur. de ope. no. nun. & idē in oībus alijs, in quibus requirit ſpeciale mandatū, vt poſsint in cōſequentiā alterius mandati experiri, ſine alio ſpeciali mādato. quod not.
7 ad multa. † Vltimò no. q̄ quatū ad ea quæ cadunt in mādato, non requiritur alia ratihabitio dñi. ſicut ſ. eo. l. ſi procurator.

Quæritur hic, quid in dubio, cuius nomine videtur ſoluiſſe reſpondeo, ſuo noīe, & pro ſua obligatione. l. ff. ff. man. l. Pap. & ibi no. & l. Stichū. §. ſi mādato. de ſol. & plenè examinatur per Bar. in l. Modeſtinus. eo. tit. Quęro quo errore fuit facta promiſsio? reſpondeo q̄ pōt intelligi errore facti: et tūc pōt qs condicere liberationē, tam ſuæ obligationis, quā obligationis fideiuſſoriæ. Pōt etiā intelligi per errorem iuris: & tunc ſi erat oīno indebitū, vel naturaliter tm̄ ante promiſsionē, idē. ſi autē erat debitū ſaltē naturaliter, & ſicut ab eo ſolutū per errorem, nō repeteret, ſimiliter nō pōt condicere liberationē quo ad ſe: quia ſolutio & promiſsio æquiparantur. vt ſ. eo. l. ſi is qui. ſed iſto caſu poterit condicere liberationem fideiuſſoris: caſus eſt ſing. in l. ſi patron⁹. §. fi. depoſi. q̄ examina vt ibi plenè p Bart. & in l. j. circa princ. vt in poſ. leg. iſta tñ lex loquitur, qñ nō condixit liberationē, ſed fuit proceſſum ad abſolutionē. Si autē ex certa ſcientia, p̄miſiſſet, non cōdiceret liberationē, nec quo ad ſe, nec quo ad fideiuſſorē. vt l. ſed ſi quis. §. fin. ſ. ſi quis cautio. tene menti perpetuò prædicta. Videtur etiā hic tex. dum dicitur, quoniā indebitā iuregentium &c. q̄ ex ſtipulatione non oriatur naturalis obligatio, quæ eſt de iuregentiū. vt l. hoc amplius. §. is natura. de regu. iur. quia hic interuenit ſtipulatio, & dicit q̄ ſoluit pecuniā indebitā iuregentiū. Contrarium tamē eſt, vt ff. eo. l. ſi fideiuſſor. vbi eſt expreſſum: licet ſtipulatio ſit actus ciuilis, quia habet cōſenſum, ex quo oritur naturalis. vt in l. j. ſ. de pac. licet quidā tenuerunt præcedentem opi. pro quibus facit iſte tex. Sed reſponde q̄ exponitur iuregētium, id eſt per exceptionem doli, quę eſt ex æquitate iuriſgentium. vt in l. qui æquitatem. de doli exceptione.

2 ☞ *Dictio ſi, principaliter facit cōditionē ſecundariò tēpus, & dictio cū, econuerſo.*

3 *Stipulatio uel ultima uoluntas collata in uolūtate debitoris per dictionem cum, ualet ſed collata per dictionem, ſi, non ualet.*

LEX XLVIII.

1 QVi promiſit. † Soluens ante conditionis euentū poteſt repetere, quia ſoluit omnino indebitum, cum nulla ſit nata obligatio. h. d. ſic ſ. eo. l. ſi ſub cōditione. q̄ intelligo, quando ſoluit per errorem, etiā iniuſtum: vt ſ. eo. l. ſed ſi me putem. aliàs ſi ex certa ſcientia, ſciens ſe non teneri: ſecus vt l. j. in fi. ſ. eo. niſi ſoluerit ob aliquā cauſam de futuro, quæ non fuit impleta. vt ſ. de condi. ob cau. l. qui ſe debere. & quod ibi not. in
2 verſi. ſinautem verè. in gloſſ. † & allegatur iſta lex cum gloſſ. q̄ dictio, ſi, principaliter facit conditionem, ſecundariò tempus: & dictio, cum, econuerſo. Eſt autem vtilis in hoc propter
3 hoc quod glo. dicit, † q̄ ſtipulatio vel vltima voluntas collata in voluntatem debitoris per dictionem, cum, valet: quia non teneretur collata ſubſtantia, ſed tempore ſolutionis: ſed collata per dictionē, ſi, non valet, cum ſubſtantia obligationis cenſetur collata, quod eſſe non debet, vt l. ſub hac. de act. & oblig. & habetur in legibus allegatis in glo.

2 ☞ *Ille cui indebitū ſolutio facta eſt, ſi non eſt ſoluendo, & ſingularis eius ſucceſſor habeat cauſam lucratiuam, qualiter tunc agi poſſit?*

LEX XLIX.

1 HIs ſolis. † Iſta condictio eſt perſonalis, non in rem ſcripta: ideo non datur niſi contra illum, cui ſolutū eſt, non cōtra illū cui proficit ſolutio. h. d. ratio eſt, quia iſta oritur ex quaſi contractu, qui reſultat in ſolutionē: ideo non datur contra ſingularē ſucceſſorē pecunię cū quo quaſi cōtractus nō eſt celebratus, vt in l. fin. in fine. ff. de contrahen. emptio. niſi in ſubſidium duobus

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 concurrentibus, q† ille cui solutio est facta, sit non soluendo: & singularis successor habeat causam lucrativam, & tunc ex æquitate l.si me & Titium. agitur contra ipsum condictione sine causa: aliàs actione in factum, non condictione indebiti. iuxta ea quæ not. in l. interdum. in fi. mag. gl. ẽ. eo.

LEX L.

1 QVod quis. †Soluens scienter indebitum, nõ repetit, etiam si habuit animũ repetendi in mente retentũ. h.d. Si autem expressè egit de repetendo, si apparebit indebitum, bene repetit per actionẽ præscriptis verbis, non per condictionem indebiti, vt hic in glos. ẽ. eo. l. ij. in prin. & ibi tetigi.

LEX LI.

1 EX quibus causis. †Pro eo ad quod quis non habet actionem antequam soluat, sed retentionem tantùm: postquã soluit, non habet repetitionem. h.d. pone casum per l. fi. area. ẽ. eo. Sed opp. de l. si is qui hæreditatem. ẽ. e. nam hæres pro eo quod sibi debebat defunctus, post aditam hæreditatẽ, habet solùm retentionem, non autẽ actionem, quia confusa est: & tamen ibi dicitur, q si vendit hæreditatẽ, habet repetitionem eius, quod poterat retinere. Certè ad hoc tendit cõtrarium formatũ in glos. nam tutus exceptione perpetua, habet exceptionem, & non actionem, & tamẽ si soluit, repetit. Sol. hic loquitur in eo, qui erat creditor: ideo pro illo creditor non habebat actionẽ, sed retentionem, vt in l. si in area. Contrarium glo. procedit in eo qui erat debitor, quia tanquam debitor soluit: sed ista solutio non sufficit ad l. si is qui. nam & ibi erat creditor, & pro credito non habebat nisi retentionem. sed colligẽ solutionẽ ex his quę ibi dixi, & ex l. qui exceptionem. §. si pars. In tex. ibi, [petitionem autem non habemus.] supple, antequã soluamus, nõ habemus etiam post: & sic non loquitur de illa petitione, de qua statim subiicit, vnde non repetit idem per idem. nec loquitur fatuè, vt quidam dicebant, quos gl. refert.

1 ☞ *Quando solutio fit ob causam de præterito, non obligatoriam, sed falsam præsumitur soluens scienter soluisse, nisi probet contrarium: & tunc posset solutum repetere casu quo iuris ignorantia repetitionem inducit, vel illa causa de præterito esset vera, & nu. 2.*

2 *Causa non obligatoria nunquam præsumitur, nisi probetur: & an sufficiat probare quòd is qui dedit non fuisset aliàs daturus, nisi intentionem expresserit in præsentia recipientis? & quid in ultimis voluntatibus?*

3 *Exceptio doli non semper est odiosa, neque semper impedit repetitionem soluti.*

LEX LII.

1 DAmus autem. †Solutio ob caus. de præterito nõ obligatoriam, licet sit falsa, non repetitur: sed si ob causam de futuro, &
2 illa nõ sequatur, repetitur. h.d. †Primũ dictũ procedit, quãdo sciebat eam nõ esse obligatoriam, quod in dubio præsumitur, ex quo ita erat de iure, quia nõ præsumitur ignorãtia iuris, cũ leges ab oĩbus sciri debeãt, vt in l. leges. C. de legi. si aũt posset probari q errabat in iure: & credebat eã obligatoriã, tũc posset repetere, vt in toto isto ti. eo casu, quo iuris ignorãtia inducit repetitionẽ, ſm no. in l. j. ẽ. eo. ti. qñ autẽ scit, vel scire præsumitur eam nõ esse obligatoriã: ideo nõ repetit, quia censeĩ donare. argu. in l. in summa. §. j. ĩ. eo. Sed qñ illa causa si esset vera erat obligatoria: potest repetere: quia præsumitẽ ignorantia facti, q sit falsa, & præsuitur credidisse q esset vera. Opp. cõtra primũ dictũ huius leg. quia videt destruere totũ istum tit. dicit enim, q si solui ob causam de præterito falsam, nõ possum repetere: sed certè totus iste titul. dicit cõtrarium: quia si credo me esse debitorẽ tuum, & tanq̃ debitor tibi solui, cùm nõ sim & sic ex causa de præterito falsa, repetere possum. Sol. interdũ illa causa si esset vera, obligaret me ad soluẽdum, puta, credebam me vel illum cui successi tecũ contraxisse, cùm nõ cõtraxerim: vel illum cõtractũ me obligare, cũ nõ obliget: & tũc habet locũ iste titu. quia tũc non puto donare, cũ credã me posse cõpelli ad soluẽdum. Interdum illa causa si esset vera, nõ esset obligatoria, vt quia putabã te gessisse negotia mea, cũ nõ gessisses, & posito q gessisses, nõ propterea tenebar, ppter hoc dare, si nihil expẽdisti de tuo, vel putabã te mihi donasse aliquid cùm nõ donasses: & posito q donasses, nõ eram tibi obligatus aliquid dare in specie, licet in genere sim naturaliter obligatus ad antidora ex æquitate, quia benfacienti benefacere debemus. tunc habet locũ iste tex. cùm sciam vel scire debeã me nõ teneri, posito q illa causa esset vera: licet idem credẽs eam esse verã, cum nõ sit, nõ possum repetere: quia videor donare: vt in l. in summa. §. j. ĩ. eo. secus si posset probari, quod ego putabã me teneri errãdo de iure, vt dictũ est. Sed cõtra hoc op. trãsactio nõ est causa obligatoria vt in l. siue apud. C. de trãsa. tamẽ si solui ob transactionẽ, quam putabã interuenisse, cùm nõ interuenerit, possum repetere, necvideor donasse, vt §. l. elegãter. in prin. fol. nõ est verũ q trãsactio nõ sit causa obligatoria, licet aliqñ hoc sit, ſ. quãdo facta pacto nudo: si tñ interuenerit stipulatio, bene est obligatoria, vt l. cùm mota. & l. si pro fundo. C. de transac. & hoc modo debet intelligi l. eleganter. ſ. q putabã interuenisse trãsactionẽ factã per stipulationẽ. Sed tertiò opp. ad idem, q posito q non sit obligatoria, ex quo tñ putabat vera, cùm esset falsa, cõceditur repetitio. ar. in l. cùm tale. §. falsam. de cõdit. & demõ. Sol. † si posset probari, q non fuisset aliàs daturus si sciuisset, te nõ gessisse negotia mea: procederet contrarium per illam l. Sed hoc debet intelligi qñ de hoc nõ cõstabat. nec hic præsumiť in dubio: nã causa nõ obligatoria nunquã præsumiť. Ad hoc allegatur ista l. nisi probeť. Sed qñ de sui natura est obligatoria, præsumitur fuisse finalis & q nõ fuisset aliàs daturus. quod dic vt in l. ij. in fi. ĩ. de don. Aduertẽdum tñ q non sufficit hic probare, q non fuisset aliàs daturus, nisi hanc intentionẽ meam expresserim in præsentia tui recipiẽtis, per l. quod quis. ẽ. eo. sed invltimis voluntatibus quæ dependẽt ex volũtate vnius tantùm, si testator ob aliquã causam de præterito falsam nõ obligatoriam mouet ad legandum, sufficit probare qualitercũq; de intẽtione sua, q nõ fuisset aliàs legaturus, sed illam nõ expresserit legatario, per rationem quã dixi: qa ex volũtate sola sua dependet: vt not. in l. interveniẽte. de aur. & arg. leg. nõ fit cõtractus, vel quasi contractus: ideo in eis nõ sufficit intẽtio in mẽte retẽta: sed debet specificare corã parte: et pars debet cõsentire: aliàs secus, vt no. gl. in d. l. quod qs. Vltima gl. format vnũ cõtrarium, quod venit potius ad illũ §. falsam. quàm ad illũ. & solue per ea quæ habent
4 in l. qui se debere. C. de cõdi. ob caus. † quia exceptio doli non semper est odiosa, ideo non semper impedit repetitionem.

2 ☞ *Do minus suo nomine non condicit, seu vendicat.*

3 *Relictum libertatis quando non tenet, non potest seruus soluere de pecunia peculiari causa conditionis implendæ in eo relicto appositæ.*

4 *Quando seruus non soluit, sed alius eius amicus iussu serui, nec tale relictum libertatis teneat, quis tunc repetat solutum?*

5 *Circuitus est euitandus.*

6 *Quæ requirantur, ut competat utilis actio, sine cessione, in casibus in quibus cessio requireretur.*

LEX LIII.

1 DOminus testamento. †Solutũ indebitè si nõ est translatũ dñium, vẽdicatur à dño: sed si est translatũ, conditur immediatè ab eo, ad quem in veritate spectat negotium
2 vt euitetur circuitus. h.d. Bar. †No. ex prima parte, q dominus suo nomine nõ condicit, seu vẽdicat. Bene ergo probatur
3 hic q nemo cõdicit rem suam. †Item no. quãdo relictum libertatis non tenet, nõ potest seruus soluere de pecunia peculiari causa implendæ conditionis appositæ in relicto libertatis. Si enim posset transferret dominium: & sic iste dominus serui non vendicaret, sed condiceret: cuius contrarium hic dicitur: secus quando teneretur, vt in l. iij. §. fi. de condi. ob caus.

4 †Circa vltimum casum, qui est subtilis, quando seruus non soluit, sed alius eius amicus iussu serui, dicitur hic, q postquã nõ tenet relictũ libertatis, & si penes me illa x. sunt, sine causa, & per cõsequẽs debẽt restitui, vt ĩ. l. proxi. de rigore iuris repetitio cõpetit dño istius serui, qui est verus hęres: sed de æquitate cõpetit recta via illi soluẽti: quæ est ratio primi dicti: respõdeo, quia ille soluẽs fingiť primò tradidisse illi seruo, et seruus postea tradidisse mihi voluntate sui dñi: sed si ita fuisset in veritate repetitio cõcedereť vero dño: quia cũ tradita sunt seruo acquisita sunt vero dño, & eodem momẽto de ipso faciũt trãsitum in me: & sic si seruus esset liber homo, cõpeteret sibi repetitio mero iure: si ille amicus soluisset animo donandi, & non sibi, vt

sibi, vt in l. si donaturus. in princi. de condi. ob cau. ita si est seruus cõpetit vero domino de rigore, sed intẽtio soluẽtis nõ fuit donare domino, nec q illa pecunia domino proficeret ipsi seruo, quẽ ex hoc putabat esse liberũ: cum ergo nõ proficiat, quia non efficitur eius: si illa cõditio quæ de rigore acquiritur dño, remanet apud eum, hoc esset cõtra intentionẽ dantis: ne ergo hoc contingat, & q ipse dominus efficiatur locupletior ex pecunia illius dantis præter eius voluntatẽ, æquitas dictat, vt ille dominus teneatur sibi cedere cõtra me. vt l. si me & Titiũ. ĩ. si cer. pet. & postquã ita est, q actio est cedenda, vt euitetur circuitus: melius est dicere, q recta via sine cessione cõpetat vtilis: prout in simili habetur in l. cum fundũ. §. seruũ tuũ. si cert. pet. & hæc est intentio tex. & glos. & per hæc soluitur oppositio fortis, quæ posset fieri advtrũq; dictũ. l. si donaturus primo & secũdo responso, de condict. ob cãm. Aut iste amicus soluit animo donãdi, & tũc debet posse repetere ipse dominus, tam de rigore, quã de æquitate, nõ ipse soluẽs: vt d. l. si donaturus. in princ. sicut ipse solus seruus repeteret, si esset liber homo, & ille voluisset sibi donare, vt ibi. Aut non soluit animo donãdi: & tũc si ipsi soli soluit, videtur cõcedi repetitio tam de rigore, quã de æquitate, postquã causa nõ est secuta: vt in d. l. si donaturus. secũdo responso, & per cõsequens videtur, q ista duo dicta, quæ hic ponunť simul stare nõ possunt: sed vel q sit falsum vnum, vel sit falsum aliud. Sed responde, q prędicta procederent, si ille tertius amicus soluisset pro libero homine volendo implere conditionẽ pro eo, tunc enim si animo donãdi ille solus repeteret, nõ ipse non secuta causa vt in d. l. si donaturus in principio. Si non animo donãdi tunc ipse sed non ille qui soluit pro seruo alterius, & animo proficiendi seruo & nõ domino: nec aliquid debet sequi contra voluntatẽ domini, cũ igitur de rigore iuris acquiratur domino causa nõ secuta, & cõtra voluntatem dantis esset q apud eum remaneret, æquitas dictat q ipse repetat vtili actione: & hoc quando soluit animo donãdi. Si autẽ non animo donandi, adhuc procedet quod hic dicitur. nec obstat illa. l. si donaturus. secundo responto: per quã videtur q etiã de rigore iuris detur sibi repetitio, cuius cõtrarium hic dicitur: quia illa lex loquitur, quãdo à seipso dedit nõ iussu vel mãdato eius, pro quo dedit: & sic ipse gessit negotiũ, gerio sibi soli datur repetitio, si aũt iussu eius pro quo dedit tũc ipse cuius iussu dedit videtur dedisse arg. in l. quod meo. de acquir. pos. vbi dicitur, q ille possidet cuius nomine possideť. Si igitur esset liber homo dareť sibi cõditio, & illã haberet, & postea restituere illi soluẽti, nũc qa est seruus, cõpetet dño, & ipse habet restituere soluẽti & ita etiam tetigi in l. si extraneus. de cõdi. ob cau. quæ p. l. istã declaratur, vt ibi dixi. & [etiam illa. l. si donaturus. Adhuc opp. q etiã quãdo tertius amicus soluit p seruo, cõpetat dño. i. hæredi rei, vẽd. cuius cõtrariũ vult iste tex. q si p patur, qa perinde est ac si primo loco soluisset seruo, & postea seruus soluisset mihi, put gl. dicit circa prin. per. l. iij. §. fi. de dona. inter vi. sed si hoc fecisset, statim q tradidisset fuisset dñium acquisitũ dño, sine cuius volũtate seruus nõ potuisset in me postea trãsferre, & competeret vendicatio sibi. Ergo idẽ in casu isto. gl. nõ bñ declarat: tu respondes, q imò si tradidisset seruo, cũ hac cõditiõe, vt traderet mihi statim: nõ fuisset dño acquisitũ dominiũ propter voluntatẽ tradẽtis, qui nõ tradit illa intentione, vt acquiratur domino, sed mihi vt est casus in d. l. sed si pater. §. j. ĩ. ad Macedo. tũc enim acquireretur domino, si fieret traditio simpliciter. nõ emi dicta cõdictione fieret acqsitio momẽtanea. ldẽ ergo in casu isto vbi non tradidit seruo sed mihi, licet fingatur tradidisse seruo. Itẽ adhuc opp. ista cõditio acquiriť dño de rigore: sed de æquitate acquiritur soluẽti, ne fiat cõtra intẽtionẽ suã, q remaneat penes dominũ, cui ipse voluit p spicere. Cõtra: quia nõ debet cõpetere soluẽti, nisi postquã cessa fuerit per ipsum dominum, postquã ipsi domino de rigore fuit acquisita: nã non separatur ab eo, nisi mediante cessione: nec tũc separatur directa, sed vtilis. vt ĩ. de pecu. l. quis ergo casus. & l. iij. pro socio. Timore huius glo. videtur hoc fateri circa mediũ, dum dicit, & si cedit cõdictio indebiti: satis est &c. Sed cõtrarium cõmuniter tenetur, q postquã est cedẽda, ad hoc vt euitetur circuitus, cõpetit vtilis, sine cessione. † & ad hoc semper allegatur ista. l. in fin. q circuitus est
5 euitandus, & hoc colligit glos. circa fi. & sic sentit istum intellectum, quod nõ requirať cessio. Sed tunc oppo. quia secundum hoc frustratoriæ sunt leges, quæ dicunt requiri cessionem, postquã sine causa cõpetit vtilis: † prætereà multa iura
6 dicunt oppositũ, q antequã fiat cessio, licet veniat necessariò fienda non datur vtilis, nisi in subsidiũ, si ille qui debet cedere, nõ reperitur vt in l. j. in fine ĩ. de institit. iuncta. l. ij. circa princi. ĩ. ad l. rho. de iac. & l. possessio. §. & si possessio. de acquir. poss. Sol. illa iura procedunt nisi duobus cõcurrentibus. ſ. quòd ille cõtra quem fienda est cessio sit locupletior factus ex re illius, cui cessio fienda est: & etiam qui tenetur cedere, & cedẽdo liberetur: his enim cõcurrentibus, etiã non in subsidiũ competit vtilis, sine cessione, vt hic, & l. cum fundus. §. seruũ tuũ. ẽ. si cer. pet. aliquo verò istorũ deficiẽte, procedit cõtrarium quod nõ nisi facta cessione. Vltimò debes scire, q ista. l. melius stare in tit. de condi. ob causam. quia ista decem non repetuntur condictione indebiti, quia non fuerant soluta tanquã debita, & ex causa de præterito, sed gratia condictionis implendæ, & sic de futuro vnde competit cõdictio ob causam. vt l. j. §. si parandi. de condict. ob causam.

2 ☞ *Ex contractu celebrato cum prædone, debitor soluẽdo sibi liberatur. & num. 1.*

3 *Habens mandatum ad contrahendum, uidetur habere etiam ad solutionem recipiendam: & si non habebat mandatum ad contrahendum, & contraxit super re aliena, quòd debitor ex tali contractu, sibi soluendo liberetur.*

4 *Debitor ex contractu celebrato cum prædone, si adhuc non soluit, non poterit verus dominus agi contra illum debitorem, nisi dominus sit persona priuilegiata, ut miles, uel ecclesia.*

5 *Ex contractu locationis celebrato cum falso prælato intruso, quando conductores sibi soluentes liberentur?*

6 *Seruus quando locauit operas suas, conductor soluendo sibi pensionem liberatur: & quid si soluat prædoni sine uoluntate domini? & num. 1. & 7.*

7 *Fructus ueri domini qui peruenerunt ad manus prædonis, possunt ab eo condici.*

LEX LV.

1 SI vrbana. †Solutũ prædoni ex contractu celebrato cum eo liberat soluentẽ à vero domino, ideo ipse non repetit à prędone, sed verus dominus. Sed si soluitur ex contractu celebrato cum vero domino, vel cum eius seruis, non liberat soluentẽ: & ideo ipse potest petere à prædone, non autem verus dominus: nisi fuerint soluti nummi, vel etiam res pertinẽtes ad dominum iure dominii. h. d. ista singularis. l. melius in sua materia, quam sit fortè in corpore iuris. Et primo loquitur, quando fuit solutum ex contractu celebrato cum prædone, vsque ibi, [nam si seruus.] Secundò quando ex contractu celebrato cum seruo veri domini, vsque ibi: [quod si vecturas.] Tertiò quando est cõtractus celebratus, cum vero domino vsque ibi: [ergo dici solet.] Quartò respondet cuidam tacitę obiectioni, quæ poterat fieri contra decisionem tertij casus: & in primo casu, ideo liberatur soluens, quia tenebatur prædoni, & non vero domino, postquam cum prædone contraxerat, licet super re veri domini. In tertio. verò casu ideo non liberatur: quia non tenebatur prædoni, sed vero domino, cum quo contraxerat: & solutio non liberat, nisi fiat vero creditori, vel eius vero procuratori.

2 †Circa. j. casum, quando cõtractus est celebratus cum prædone, liberatur debitor soluẽdo sibi: hoc intellige si soluit bonafide, ignorans ipsum esse prædonem & credens esse verum dominum vel hæredem. si autem sciebat non liberatur. text. est not. in l. si filiæ. in fi. ĩ. de solu. & adde quod dixi ĩ. de in rem verso. §. versum. in fine in text. tamen illius. l. filiæ. videtur dicere, hoc esse verum, quod tunc non liberetur, quando prædo non est soluendo: aliàs quia verus dominus habet regressum contra prædonem, liberatur postquam secum contraxerat: tamen ibi loquitur in non prædone, qui gerebat negotia veri domini: & sic bonæfidei: aliàs indistincte videtur non liberari & hoc tene menti. & vide quod not. Bartol. in d. l. filiæ.
3 qui dicit quòd ibi habemus. l. † quod qui habet mandatum ad contrahendum, videtur habere etiam ad solutionem recipiendam, & soluendo sibi debitor liberatur. vt ĩ. de solu. l. quod seruus. & deposi. l. quod seruus. Sed si nõ habebat mandatum ad contrahendum, & contraxit super re aliena quod debitor ex tali contractu sibi soluendo liberetur, & dicit nescire alibi reperiri quã in illa. l. certe imò est casus hic expressus: & miror q ipse dicat, ista est. l. vulgaris & vult plus quod etiã si cõtraxit suo nomine & tanquã verus dominus posit solutionem reci-

Universidad de Salamanca Biblioteca

a ¶ Quod dic, vt ibi adde bonū text. in l. j. §. si rē. j. depos. Bal. in l. j. C. de ser. Bartol. in tracta. de tyran. vide in vj. quæstione.

pere, & liberetur soluens etiā si recipiens sit malæfidei. †Sed quæritur, quid si adhuc non soluit, an verus dñs possit agere cōtra illos, qui cū prædone cōtraxerunt? glo. hic super verbo, repetet, dum primo exponit, id est, petetur, innuit q̄ non. iste est vnus intel. tex. & hoc est verum, quia ex cōtractu prædonis, nō acquiritur vero domino, pro hoc ſ. de pact. l. ſi tibi. §. cùm possessor. hoc verū, nisi dominus sit persona priuilegiata, vt miles vel ecclesia, cui potest acquiri ex cōtractu inducto ex priuilegio personæ. ar. in d. l. filiæ. & in l. ſi vt proponas. C. de rei ven. †Ex prędictis apparet q̄ ſi falsus prælatus intrusus locauit bona prælaturæ: cōductores sibi soluentes liberātur: & ita dicit Inn. per hanc l. in c. nihil est. de elect. & in c. literis. de restit. spo. & ibi eū refert Io. an. circa prin. in ver. alij verò secundùm Inn. & allegat hanc l. pro casu dummodo obtinuerit confirmationē à superiore, quæ tamē ex aliqua causa nō valebat, aliàs soluentes nō haberent iustam causam soluēdi. Sed ſi cōtraxisset cum vero prælato, non liberarentur: quod dic vt ibi[a]. Nam ſi diu stetisset in prælatura, & sic haberet ab omnibus pro vero prælato, æquitas dictat, q̄ liberatur. †Circa ſecundum casum, quādo seruus locauit operas suas, conductor soluendo sibi pensionē, liberatur, quia soluit ei cum quo cōtraxit: & pecunia sibi soluta, statim acquiritur vero domino. Si ergo postea soluat prædoni, sine voluntate veri domini: non transfert dñium, q̄ pōt & vēdicari, & etiam cōdici. In tertio verò casu soluētes nō liberātur, etiam ſi habeant iustā causam soluēdi, quia fortè ostē debat testamentū in quo erat institutus: & hoc ſi erant debitores in genere, vel quantitate, quæ perire non possunt. Si aūt in specie, liberarentur ope exceptionis, vt l. cùm fundus. §. ſeruum tuum. & ibi no. in vlt. gl. ſi cer. pet. eo tamen casu, quo nō liberaretur verus dñs, nō potest repetere à prędone: sed debet agere cōtra soluentes: qui nō sunt liberati. Et ſi dicitur, imò videtur q̄ possit agere cōtra prædonē, per regul. quæ est q̄ fructus qui peruenerunt ad manus prædonis possunt ab eo condici, iurisconſ. respōdet, illā regul. procedere, qñ peruenissent ad eum fructus, qui erāt veri dñi. pone exēplum in ver. nam ſi seruus, quia illa pecunia erat effecta veri domini, quia fuerat tradita seruo, secūdùm hāc l. ipſi soluētes non soluerūt seruo domini, sed ipſi prædoni: vnde nunq̄ fuit effecta illa pecunia veri domini: nō ergo potest eam repetere à prędone, sed agat cōtra soluentes: sed certè etiam in primo casu huius legis soluerunt prædoni. Et sic nunquā fuit effecta veri domini: & tñ ibi dicit, q̄ verus dñs repetit a prædone dicit gl. timore huius q̄ non tanquā fructus, sed tanquam obuentiones: quod nihil est. Dic ergo q̄ ibi verus dñs non habebat regressum contra soluentes: quia erant liberati soluendo prædoni ex contractu secum celebrato: sed hoc in ver. quod ſi vecturam habebat regressum, quia non erant liberati, secundùm Bar. & bene.

a ☞ Exclusionis causa, habet uim exclusionis perpetuæ.

3 Dispositio in dubio præsumitur perpetua.

4 Promittere mihi ad certum diem, uel promittere simpliciter, & postea facere pactū de non petendo usque ad certum diem, an sint paria?

5 Dubia exclusionis causa, non habet uim exclusionis perpetuæ, quādo præsens status rei non tendit ad exclusionem.

6 Repræsaliæ concessæ purè diuersis personis, quòd per reformationem postea factam, quòd omnes debeant per quosdam reuideri, & quæ uidebuntur cassandæ cassentur, possint interim exerceri: & quare?

7 Dictiones, donec, tandiu, & quousq̄: inducunt condtionem extinctiuam.

8 Statutum ſi dicat quòd quousque masculus existat, fœmina non succedat, & tempore mortis testatoris existat masculus, qui postea moriatur, an tunc filia fœmina fingatur non excluſa.

LEX LVI.

1 SVfficit ad causam. †Exceptio pōt esse perpetua, & tēporali? in dubio præsumitur debere esse perpetua: & ideo in-
2 ducit repetitionē ſoluti per errorē. h. d. † & semper allegat, q̄
3 exclusionis causa habet vim exclusionis perpetuæ, † & q̄ dispositio in dubio præsumitur perpetua. facit l. iurisperitos. §. cū oriundus. ſ. de excu. tut. & l. ambiguitatem. C. de vſufru. ver. ſi autem talis. & quod no. in cle. & ſi principalis. de rescri. in gl.
4 quæ incipit, sed prouisionem. & eo. ti. c. fi. lib. vj. †In tex. ibi, [vt enim pactum.] probat, quod dixerat hoc modo: nam sicut ista sunt paria, promittere mihi ad certā diem, vel promittere simpliciter: & postea facere tibi pactum de nō petendo vsque ad certū diem, vtroq̄ enim casu habes exceptionem temperalē ad certū diē quæ nō inducit repetitionē: ita ista sunt paria, promittere mihi quousq̄ Titius fuerit consul, vel promittere simpliciter postea facere tibi pactū de petendo, quousq̄ Titius sit consul: nā vtroq̄ casu habes exceptionē dubiam, quæ potest esse perpetua & temporalis: & habet vim conditionis id est, stipulationis cōditionalis, quæ inducit repetitionē cōditione pendente. vt l. sub cōditione. & l. qui promisit. ſ. eo. & ista sunt quatuor proportionabilia: duo et duo, quæ sunt inter se paria, vt dicit gl. Sed cōtra, q̄ non sint paria, vt in l. Iul. ſ. de iur. do. gl. non clarè soluit, dicas q̄ ista sunt paria quantum ad effectū solutionis, quia neutro casu tenetur quis soluere ante euentum diei certæ vel incertæ, nō quantum ad initium obligationis: nam ſi promittis mihi vsq̄ ad annū, nō oritur actio, nisi post annum: licet oriatur obligatio, iuxta plenè nota. per Cy. in d. l. j. C. vt act. ab hære. & contra hære. & per Bar. in l. ita stipulatus. dever. ob. Sed ſi promitto purè, statim oritur actio & ſi facio pactum de nō petendo, vsque ad certum diem actio non tollitur, sed eliditur vsq̄ ad illam diem. Item ſi promittis mihi cùm Titius erit consul, promissio est cōditionalis, & ante conditionis euentū nulla est nata obligatio, & actio. l. cedere diem. de ver. ob. Sed ſi promittis mihi purè, nascitur obligatio, & actio, ſi postea paciſcor non petere, quousq̄ Titius erit consul, nulla ipsarum tollitur, sed eliditur. Opp. extra glo. q̄ solutum dubietate pendente non possit repeti, vt in ea. l. Iul. Sol. ibi in omnē euentū erat debēdum: hic nō, sed ita demū ſi
5 Titius efficiatur consul. †Sed adhuc cōtra. nam dubia exclusionis causa nō habet vim exclusionis perpetuæ, vt l. sub conditione. de assig. lib. & ſ. de in diem a diec. l. iiij. §. ſi Marcellus. & l. nō ideo minus. de rei ven. solue secundùm Bart. in d. l. Iul. in ſi. & tene menti, quia sunt verba notabilia, & fuerūt Rayn. Interdum præsens status rei tendit ad exclusionē: & tunc habet vim exceptionis perpetuæ, & ita loquitur l. ista, quā declaro, licet Bar. non declaret: nam hic feci pactum de nō petendo donec Titius consul fiat: istud pactū est purum, & statim inducit exceptionē, vt ſi vellem agere posſes me repellere: & sic præsens status rei tendit ad exclusionē. Sed est dubium quantum debeat durare ista exceptio, quia ſi nunquam fiet consul, semper durabit: ſi fiet, extunc finiretur, interim ergo quousq̄ est dubium, habet vim exclusionis perpetuæ. Idem ſi diceret, quousq̄, vel quandiu, omnes enim istæ dictiones ponūtur ad durationem actus, nō ad originē dispositionis, sed ſi facerem pactum de nō petendo, cùm Titius erit consul: tunc istud pactum esset conditionale, non purū: quia dictio cum, secūdariò facit conditionem: vt ſ. eo. l. qui promisit. Vnde nō induceret statim exceptionē pacti, sed tunc demū cùm Titius erit cōsul. Cùm igitur præsens status pacti non tēdat ad exclusionē, nō haberet vim exclusionis perpetuæ: vt in l. alleg. in cōtrarium. & sic videtur q̄ isto casu solutum nō posſit repeti, tamen quātum ad hoc fortè dicendum esset, quia licet non inducat exceptionem pacti, antequam cōditio existat propter ſpem existētiæ, tamen videtur q̄ inducat interim exceptionem doli. arg. in l. ſi pecuniam. ſ. eo. ſi cer. pet. & facit quod no. ſ. eo. ſi nō sortem. §. adeo. & sic induceret repetitionem, quia nō esset exceptio odiosa, in alia tamen materia non haberet vim exclusionis perpetuæ per dicta iura. †Et istud inducit Bar. ibi ad quę
6 ſtionem: cōcesserant repreſaliæ diuersis personis purè: postea facta est quædam reformatio, q̄ debeant omnes reuideri per quosdam, & quæ videbuntur cassandæ cassentur. Quæritur, an interim antequam videantur, possint ipsa vel aliquæ ipsarum exerceri: & determinat q̄ sic: quia præsens status repræſaliarū non tēdit ad excludēdum, cùm fuerint cōcessæ purè & simpliciter: sed an in futurū indicatur exclusio per remiſsionē est dubium: quia poterit esse q̄ sic, quia cassabūtur, & poterit esse q̄ nō interim: ergo non habet vim exclusionis perpetuæ. Vidi maximam altercationē Florentiæ inter duos ciues, quorum vnus fuit extractus ad vnum officium, sed erat dubium, an deberet deuetum, vel nō: & ſuberat causa quæ poterat ſibi dare deuetū perpetuum, vel temporale iſte interim fuit alius extractus ad idem officium: erat dubiū inter eos, an valuerit

secund

secunda extractio, & fuimus oēs doc. impediti pro vtraq̄ parte, & tota disceptatio erat ſuper eo, quod habet hic, an dubietate pendēte istud deuetū præsumeretur esse perpetuū, vel tē-
7 porale: & aliqui intelligebant vno modo, aliį alio. †Vltimò no. q̄ istæ dictiones, donec, tandiu, & quousq̄, inducunt condictionē extinctiuā, faciunt enim durare conditionē, quousq̄ aliquid existat: & postea ipsum extinguunt. facit. l. j. in fin. de ven. in poſſ. mit. & l. ſiue manifestū. §. tandiu. de condi. fur. & l. ſi. in prin. de excu. tut. & per hoc determinat Barto. in l. ſi. j. ad
8 tertul. †Si statutū dicat, q̄ quousq̄ masculus existat filia, fœmina non succedat: ſi tempore mortis existat masculus excludatur fœmina. Sed mortuo masculo fingit non excluſa: & ex tunc admittet. Sic erat casus in quo ille q̄ ſemel fuit hæres, desinit esse hæres, & alius incipit esse hęres directò sicut cōtingit in testamento militis. vt C. de test. mil. l. certi iuris regulariter cōtra, vt l. ei q̄ soluēdo. de hære. instit. secus ſi diceret extātibus masculis, qđ exponit, id est, ſi extiterint: nā tūc sufficit masculos extare tpe mortis. quātū ad perpetuā excluſionē fœminarū: vt instit. de hære. ab intest. §. ita demū. et in prio casu, ſi masculꝰ est institutꝰ, & fœmina pręterita, testamētū nō est nullū à principio: sed mortuo masculo, cū admittat ad succeſsionē fœmina, annullat, & fingit retro nullū: secus in secūdo casu, j quo nullo mō annullat secūdū Bar. ibidē. & Ray. de forli. cōsuluit cōtrariū, et idē sit in primo casu, q̄ in secūdo: vt nō annulletur. per l. Imperatores. de ma. testamē. & per id quod no. Inn. in c. bonæ. de æta. & quali. Bal. autē & do. Fran. tigrī. tenuerūt testamentū annullari, sed non fingi retro nullū. de quo vide per Bal. in l. ſi quis filium. C. de inoffic. testa. & in l. j. de libe. præte.

a ☞ Indebitum ſoluitum procuratori falso non habenti ad hoc mandatum, repetitur ab ipſo procuratore, ſi dominus non habuit ratum.

3 Electio mala non nocet in electione personarum, contra quas est agendum. & quid in electione remediorum, & actionum?

LEX LVII.

1 CVm indebitum. †Pro indebito ſoluto per tutorē nomine pupilli, competit ipſi pupillo indebiti condictio. Hoc primò. Et ſolutū indebitè procuratori non habenti ad hoc mandatū, repetitur ab eo: aliàs à domino. h. d. tota lex. primū dictum huius legis debet intelligi quando tutor ſoluit per ignorantiam iuris vel facti inducit repetitionē: nam idem est hoc casu, q̄ ſi maior ſoluiſſet, ſi autē sciret, nō deberi, videretur donasse: & imputandū esset ſibi, quando autem pupillus ſine tutore ſoluiſſet, dic vt ſ. eo. l. interdum. Item intellige, q̄ habuit iuſtā causam ignorādi, quo casu ipſe non debet remanere in damno: & ideo habet imputare ipſi pupillo, cum reddit rationē administrationis: & ipſe pupillus habet repetere. Et sic periculū nominis erit ipſius pupilli, non tutoris, ne officium ſuū sit ſibi damnoſum ſine ſui culpa, ſed ſi non habuiſſet iuſtā causam ignorādi non posſet imputari ipſi pupillo, & ipſe non haberet repetere, & periculū ad ipſum tutorē pertiner, & hoc vult dicere glo. Item etiā in præcedenti casu ſi reddidiſſet administrationē pupillo, & hoc indebitū ſolutum, non imputaret ſibi: & sic deſineret esse consultū ſibi aduerſus pupillū: ex tunc posſet repetere ab illo, qui ſoluit ne remaneret in dāno,
2 & ille in lucro, & hic est casus in l. ſi. §. j. ſ. eo. †Circa primū. §. no. vnū q̄ melius declaratur hic, quā in toto hoc tit. q̄ indebitū ſolutū procuratori falso non habenti ad hoc mandatū, repetitur ab ipſo procuratore, ſi dñs nō habuit ratū. nam licet in l. ſi procuratori falso. de cōdic. ob cau. & in l. ſi procurator. ſ. eod. dicatur q̄ tale ſolutū debet repeti, non tamē declaratur à quo: ſed glo. & doc. dicūt, quòd ab iſto procuratore, vt hic est text.
3 †Vltimò no. in fin. q̄ in electione personarū contra quas est agendū, non nocet mala electio, ſi quis eligit personā incōpetentē pro cōpetēti: nō enim perdit ius agēdi cōtra alterū competentē: quod videt indiſtinctè intelligendū etiam ſi ex certa ſcientia eligat, cum hic nō diſtinguatur, ſed in electione remediorum, vel actionū, ſi quis eligat remedium incompetens, vel actionē incompetentē ex certa ſcientia, præiudicat ſibi etiam incompetenti: quinimò etiā per ignorātiam videtur ſibi præiudicare mero iure, licet iuuetur beneficio reſtitutionis in integrum, ſi error fuit iuſtus, iuxta plenè not. in l. ſi. C. de codicil. facit. l. habebat. in princi. de inſtitu. & l. mater. de inoffi. teſta.

a ☞ Si teſtator inſtituit quendam mortuum, quem putabat uiuere, in quadrante, & quendam uiuum in dodrante: & poſtea inſtituit Titium ſine parte: an Titius uocabitur in illum quadrantem.

LEX LVIII.

1 SEruo manu. †Cōditio impoſsibilis quā testator putabat poſsibilē, vitiat legatū. h. d. iſta. l. not. Bar. ſed quādo teſtator ſciebat ipſam impoſsibilē vitiat, conditio, & nō legatū: vt l. obtinuit. de cōdi. & demon. cū ſimilibus, quæ oēs limitant per hāc. l. ſingulare. de quo vide plenè per eundē in l. j. de cōdi. inſtit. & ſic patet ex prędictis, q̄ cōditio impoſsibilis quā teſtator putabat poſsibilē & habebat iuſtā cām putādi nō habet p impoſsibili: ſed habet p poſsibili, & defecta quo caſu facit deficere legatū, & ad hoc probādū inſpicit opi. teſtatoris, vt habeat pro vero illud, quod putabat teſtator esse verū, & debeat iudicari acſi verū eſſet, allegat optimā. l. j. de hære. inſtit. l. quo loco. §. ſi iam mortuo. nā ſi teſtator diſtribuit totū aſſem inter aliquos, & poſtea inſtituit vnū ſine parte, cenſet trāſiſſe ad dipondiū, & ille inſtitutus ſine parte habeat aliū aſſem: ſed ſi nō diſtribuit totū aſſem, tūc inſtitutus ſine parte nō vocat ad aliū
2 aſſem: ſed ad illud quod reſtat diſtribuēdum. † Pone ergo, q̄ inſtituit quędā mortuū, quę putabā viuere in quadrāte, & quędā viuū in dodrāte: poſtea inſtituit ſine parte: quæritur in quātū vocabit Titius & videt q̄ in quadrāte: quia inſtitutio mortui nō valuit: & sic non diſtribuit totū aſſem inter primos, ſed dodrantē tantū. Vocabitur ergo Titius in quadrantē non diſtributū, cōtrarium ibi dicitur, q̄ imò vocabitur in aliū aſſem, quia cum putaſſem illū viuere debet haberi pro viuo, inſpecta opi. mea. & sic diſtribuit totum aſſem, licet nulliter quantū ad quadrantem: ſed hoc non debet attendi, ſed mea opinio, vt sic voluerim ad dipondium trāſire, vt est ibi caſus ſingularis, qui allegatur ſimul cum iſta. l. q̄ verba debēt intelligi ſecūdū opin. teſtatoris: et debet haberi, p vero id, quod teſtator putabat esse verū, quātū ad interpretādū intentionē eius, qđ noluerit fieri.

a ☞ Ex ſtipulatione, quando oriatur naturalis obligatio?

LEX LIX.

1 SI fideiuſsor. †Solutio fideiuſſoris quæ ſibi parit repetitionem non parit reo liberationē. h. d. & idem dicit quod. l. cū is. §. j. ſ. eod. &
2 hic est tex. expreſſus ſecūdū quod audiui à Bal. in voce, † q̄ ex ſtipulatione oritur naturalis obligatio, quidā dixerūt contrariū: quia cū ſit cōtractus iuris ciuilis, nō oritur niſi ciuilis obligatio, pro qbus facit. l. indebitū. ſ. eo. ibi dū dicit indebitū iuregētiū: ſed expone, vt ibi dixi. In tex. ibi: [naturale vinculū.] idest naturalē obligationē, qua reus tenebatur: nec etiā ciuilē, cū inducat ſibi repetitionē. Et aduerte quia per hoc videtur, q̄ iſte tex. nō, pbet illud, quod Bal. dicit. Nō enim loquitur de ipſa naturali obligatiōe, qua tenebatur fideiuſſor, qui nō niſi per ſtipulationē obligat. vt in l. blādītus. de fideiuſſ. ſed de naturali qua tenebat reus principalis, qui poterat esse obligatus ex alio cōtractu. Vel poſſumus intelligere, q̄ loquat de vtraq̄ obligatione: ſi enim fideiuſſor erat liberatus à ciuili ex aliqua diſpoſitiōe iuris ciuilis, & remāſerit naturalis, ſoluēdo poſtea per errorē, q̄ inducat repetitionē, talis ſolutio nec tollit illam naturalē quę remāſerat, nec illā qua tenebat reus: qanon cedit inſolutū: ſed inducit repetitionē: vt in d. l. cum is. §. j. & ibi no. in gl. nec obſtat quod no. in glo. in l. interdū. ante finē glo. magnæ ibi: [ſi quid à pupillo cedit inſolutū debiti naturalis &c.] quia ibi loquit gl. qñ ſolutio nō inducit repetitionē ipſo iure, ſed mediante reſtitutione in integrū ſecundū ſuā opin. quia ibi tenet: vnde tunc cedit inſolutū, & extinguit naturalē vt aliquē effectū ſortiat: nos loquimur, qñ inducit repetitionē ipſo iure ſine reſtitutione: & tunc non cedit inſolutū: & ſine dubio opi. Bald. est vera, & quia licet ſtipul. ſit contractus iuris ciuilis: tamē nō cōtrahitur ſine cōſenſu, qui est de iure naturali: & ideo parit naturalē obligationē: vt in l. j. in ver. adeo. in fi. ſ. de pac.

2 ☞ Qui eſt in caſu dubio, non debet eſſe melioris conditionis, quàm ille qui eſt in caſu certo. & numero 5.

3 Exceptio litis pendentis eſt propriè inducta ad rigorem iuris conſeruandum, & ſoluti repetitionē non inducit, & quid, ſi poſtea ſequatur abſolutio? num. 18.

4 Solutum poſt ſententiam abſolutoriam, quando poſsit repeti, & numero 5. & numero 11. & 12. & 18.

Universidad de Chile
Biblioteca

5 Exceptio rei petitionis quòd tollat ciuilem obligationem, & elidat naturalem ex qua elisione inducitur soluti repetitio.
6 Debitum ex unica obligatione concepta in plures conditiones, si soluatur, an repeti possit. & nu. 5.
7 Absolutio quia actor non probauit esse diffinitiua, & cuius effectus sit.
8 Absolutio ab obseruatione iudicij est interlocutoria: & quando impediat iterũ agi. & nu. 10.
9 Qui exceptionem opponit, licet eam non probet, non uidetur fateri intentionẽ agentis, nec actoris intentio ex hoc est fundata.
10 Ille qui soluit si fuit condemnatus ex eo quòd non potuit solutionem probare. & item soluit, poterit postea quod primò soluit repetere per condictionem sine causa, si superueniant probationes.
11 Obligatus ex instrumento guarentigiæ, contra quod ex ex forma statuti non potest probari solutio, nisi per instrumentum publicum, si soluat, & non fuit confectum instrumentum, & sic fuit coactus iterum soluere, potest repetere primò solutum per condictionem sine causa.
12 Reus quòd possit absolui duobus modis.
13 Si partes promiserunt stare laudo, & non reducere ad arbitrium boni uiri sub certa pœna, & pœna petatur à parte quæ petijt reduci, & succubuit, an poterit probare quòd iniustè succubuit.
14 Si quæstio pœnæ sit inter diuersas personas inter quas datum fuit laudum, etiam si fuit pronunciatum æquum, quod possit allegari & probari iniquum ad euitandũ pœnam per aliam personam.
15 Laudum si fuit pro parte reformatum tanquam iniquum: & pro parte confirmatũ tanquam æquum: an committatur pœna in compromisso apposita?
16 Contra sententiam quòd admittatur probatio, per confessionem partis, & nu. 22.
17 Illud in quo quis semel succubuit agendo quando non possit in alio iudicio reuocare excipiendo, & quid econuerso?
18 Obligatio naturalis licet non tollatur per sententiam absolut. cum declaratione latam, quòd reus non sit debitor, tamen adeo offuscatur, quod non potest per creditorem allegari, contra repetentem solutum: & quando? & nu. 11.
19 Sententia absolutoria nõ tollit naturalem obligationẽ, nec etiam tollit ciuilem, sed eã elidit: nec tollit actionem, sed ea eliditur per exceptionem. & nu. 23.
20 Sententia cõdemnatoria pro actore inducit actionẽ in factũ, & an appelletur actio iudiciaria, & ciuilẽ obligationẽ producit: & an etiã naturalem? & n. 22. et 24.
21 Sententia non semper facit ius, uel de aliquo nihil, uel de nihilo aliquid.
22 Aliud est dicere, quòd sententia facit ius, aliud quod habeatur pro ueritate.
23 Per pactum de non petendo tollitur obligatio naturalis, sed ciuilis remanet, & etiã actio. sed eliditur per exceptionem. & nu. 27.
24 Sententia non recipit uires à consensu partium, sed ab authoritate legis ad rigorem iuris seruandum. & nu. 18.
25 Æquitas iuris gentium est, ut maioribus pareamus.
26 Obligatio naturalis oritur etiam ubi deest consensus, si tamen subsit aliqua æquitas iuris gentium.
27 Exceptiones tollentes utranq; obligationem & etiam actionem, uel unam tantùm, uel alteram elidentes etiam actionem quæ sint. & quod in istis omnibus quocũq; errore, siue etiam iuris solutum repetatur. & nu. 30.
28 Exceptio solutionis uel acceptil. tollit utranq; obligationẽ, & etiã actionem ipso iure.
29 Per exceptionem iurisiurandi tollitur naturalis, & eliditur ciuilis actio.
30 Exceptio rei iud. ex sua iusta uel præscriptiõe, tollit ciui. et elidit natu. et ẽt actionẽ
31 Per exceptionem Velle. uel Maced. neutra tollitur, sed utranq; eliditur, & solutum per errorem iuris repetitur, quid in exceptione rei iudicat. & uel ex sententia iniusta per quam ciuilis tollitur, non naturalis: nec etiam eliditur.
32 Exceptio per quam neutra tollitur, nec eliditur, sed actio differtur: ut est exceptio litis pendentis. non inducit repetitionem soluti.
33 Exceptio tunc proprie dicitur, quando subest actio.
34 Promissio siue nauis ex Asia uenerit siue non, an sit pura, uel conditionalis.
35 Quando id quod purè debebam promisi sub conditione animo nouandi, si interim soluam non potero repetere, cùm in omnem euentum sim debiturus.
36 Quod tibi debebã purè si promisi sub cõdi. animo nouãdi, an interim agere possis?

LEX LX.

1 IVlianus. †Solutum dubietate pendente, nõ repetitur, qñ soluens in oẽm euentũ erat debiturus: secus si nõ ipse in omnẽ euentũ erat debiturus, sed ipse, vel alius. h. d. in effectu. ista l. est singul. & subtilis. Et primò terminat vnũ casum secũdùm Iul. vsq; ibi; similemq;. Secundò adducit tres alios casus, quorũ primus est similis, vt cesset repetitio secũdi. Secũdus est dissimilis secundũ quosdã: sed secũdùm alios est similis, vt etiam cesset repetitio. Tertius est dissimilis secũdùm omnes, quia repetitio nõ cessat vsq; ibi, sed dissimiliter. Tertiò ponit dissimilitudinẽ, quæ est inter se cũdum & tertium casum, ex quo colligitur q̃ secũdus est magis similis primo, vt repetitio cesset sicut in casu Iuli. quam si tertio: quia in illo secũdo idem est debiturus in omnẽ euentũ. sed si ignoret ex qua obligatione: ideo debet repetitio cessare sicut in primo casu, & in casu Iul. Sed in tertio casu nõ est debiturus, sed ipse vel alius: & iste est verus intel. secudùm doct.

Contra determinationẽ Iul. in casu quẽ ponit antequã veniat ad gl. opp. tribus modis. Primo de l. sufficit. ſ. e. † vbi solutum dubietate pẽdente, repetit: sed hic istud debitũ licet esset verũ, tamẽ propter motionẽ litis erat effectũ dubiũ. ergo &c. vt d. l. sufficit. solue, in omnẽ euentũ soluẽs nõ erat debiturus, hic sic, quia etiã si fuisset secuta sententia absolutoria, licet esset sublata obligatio ciuilis, remãsisset naturalis, quę impedit repetitionẽ soluti. ſ. eo. l. si nõ sortẽ. in prin. Secũdò oppo. q̃ ex motione litis oritur cõuento exceptio litis pendentis per quã repellit agẽtẽ volentẽ litẽ in alio loco, vel iudicio inchoare: vt in l. vbi cœptũ. ſ. de iudi. ergo cũ sit tutus exceotione, videt q̃ soluẽdo possit repetere, vt ſ. e. si nõ sortẽ. ſ. indebitũ. solut. ista exceptio litis pẽdentis, nõ tangit, nec lædit obligationẽ ciuilẽ nec naturalem, sed solùm impedit aliud iudiciũ: vnde facit de
3 debito indebitũ: & ad hoc allegatur iste tex. † q̃ exceptio litis pendentis nõ inducit repetitionẽ soluti, & dicit Bar. q̃ ista est propriè exceptio inducta ad rigorẽ iuris conseruãdum, quæ repetitionẽ nõ inducit: vt ſ. e. l. qui exceptionẽ. Itẽ allegat pro per id quod dixi in j. oppſi. q̃ nõ debet esse melioris cõditionis ille qui est in casu dubio, quàm ille qui est in casu certo: nã si esset cõdẽnatus, vel absolutus esset, in casu certo, et tñ soluẽs post absolutionẽ nõ repeteret: multominus si soluat lite pẽdẽte, quo tẽpore adhuc nulla obligatio est sublata, licet speretur ciuilis tolli, si sequat sententia absolutoria: ad istud no. facit ĵ. de lib. cau. l. ordinata. ſ. si is qui. & qui. ad lib. procla. nõ li. l. iiij. & ĵ. de cõpen. l. fi. de acqui. hære. l. eũ qui duobus. de leg. iij. l. j. in
4 prin. de inoffi. test. l. qui de inofficioso. Tertio oppo. † q̃ imò si fuit absolutus, postea soluẽs repetat, vt dixi ſ. e. l. qui exceptionem. allegãdo Cy. C. de. pb. l. qui exceptione. Sol. id quod ibi dixi, procedit qñ sententia absolutoria fuit iustè lata: quia reus habebat exceptionẽ, quo casu etiã si illa erat odiosa, & per se nõ induceret repetitionẽ, secuta tñ absolutoria inducit, quia efficitur fauorabilis: hic verò qñ fuit absolutus iniustè respectu iustitiæ partis, vel respectu iudicis, q̃a erat verus debitor, & nullam exceptionẽ habebat: tñ fuit absolutus, q̃a actor nõ probauit, vel quia iudex de facto ita voluit. Tunc em̃ tollitur solũmodo ciuilis obligatio: naturalis autẽ nõ: quia sententia est de iure ciuili: & sic nõ potest tollere naturalia iura: vt instit. de iur. nat. ſ. sed naturalia. & l. ij. ſ. de vsufru. ea. rer. quæ vsu cõsu.
5 Sed † cõtrà, nam etiã præscriptio est de iure ciuili: & tñ tutus exceptione præscriptionis si soluat, repetit: vt no. per gl. in l. ij. rem rat. ha. Solue, præscriptio prouenit ex sententia, quæ semp est iusta: & sic tollit ciuilem, & elidit naturalem, ex qua elisione inducitur repetitio: sed sententia iudicis iniusta licet de rigore tollat ciuilem, nõ tñ elidit naturalẽ: & ita intelligit hic.
Sed adhuc opp. q̃ etiã naturalis nõ elisa inducat repetitionẽ soluti, per errorẽ facti: vt l. error. C. de iur. & fac. igno. hic indistinctè dicitur cõtrarium. Sed soluo secũdùm Bar. illud, qñ naturalis nun quã fuit cõiuncta cum ciuili, hic autẽ semel fuit cõiuncta, & produxit actionẽ. Vnde potẽtior est, vt indistinctè non inducat repetitionẽ, siue solutũ sit per errorẽ iuris, quo casu certum est: siue per errorẽ facti: ita intelligit ipse hãc l. Sed gl. l. qui exceptionẽ. ſ. eo. sentit cõtrarium dum æquiparat exceptionẽ rei iudi. exceptioni Macedo. & tamẽ cõstat q̃ tutus exceptione Macedon. soluens per errorẽ facti, repetit, vt ĵ. ad Maced. l. fi. & sic videtur tutius intelligere, dum dicit nec absolutus q̃ hic loquatur, quãdo soluisset per errorẽ iuris: secus si errore facti: vt l. contraria. & hanc opi. tenet do. Ang. in repeti. l. j. C. de iudi. Circa secũdam partem in primo casu not. q̃ est similitudo inter illum, & casum Iul. quantũ ad impediẽdum repetitionem soluti: sed in alio est dissimilitudo, quia in casu Iul. soluens tẽpore solutionis erat ciuiliter, & naturaliter obligatus, licet speraret tolli ciuilis obligatio: sed in illo versi. similemq;. si promittis mihi siue nauis ex Asia venerit, siue nõ antequã sis certus eam venire vel nõ venire: nec ciuiliter, nec naturaliter es obligatus: quia ista promissio reputatur condi
tionalis p. l. huiusmodi. ĵ. qñ di. le. ce. & interim stipulator agere nõ potest, tamẽ sperat obligari in omnẽ euentũ, Ideo soluẽs interim nõ repetit, licet omni iure sit indebitũ: quod est mirã-
6 dum: multò fortius in casu Iul. vbi erat verè debitum. † Secundus autem casus in versi. vbi autem. differt à primo, quoniam in primo vnicus tantùm est contractus, & vnica tantũ obligatio con

tio concepta in duplicẽ euentum alternatiuum: sed in illo ver. vbi autẽ. erant duo cõtractus, & duæ obligationes sperabant tollere primam. Ideo quidã dixerũt soluentẽ interim posse repetere, quia licet in omnẽ euentũ sit debiturus: tñ tẽpore solutionis non cõstabat ex qua obligatione debiturus erat, an ex prima, cũ cõditio secũdæ nõ existeret: an ex secunda. Sed breuiter vt colligit ex l. fi. hoc nõ debet attẽdi post q̃ idẽ erat debiturus: quia potest dici, q̃ interim soluẽdo videat soluere ex prima quę adhuc nõ est sublata: & si cõditio secundæ eueniat, videat soluisse ex secũda, sed certè cũ soluendo tollat prima, ipso iure nõ videt quodãmodo posse cõmitti secũda licet conditio eius veniat, quia fuit interposita animo nouandi: & nũc post quã prima est sublata per solutionẽ, nõ potest per nouationẽ: sicut si esset sublata interitu rei debitæ iuxta no. in l. inter stipu
lan. ſ. pe. de ver. ob. & l. quoties. de noua. vel dicamus, q̃ per il
lam solutionẽ non tollat obligatio prima pura, ad hoc vt si existat conditio secũdæ, habeat quid nouet, & quid tollat. & hoc dicũt doc. in simili. in l. pecuniã. ſ. si cer. pet. & tunc procedit il
lud quod ſ. dixi, q̃ si conditio nõ eueniat, videbit̃ solutũ ex prima: si eueniat, videbitur solutũ ex secunda. Et sic sequeret̃ mirabile, q̃ illa solutio nõ liberat soluentẽ interim, & nihilominus repetitionẽ nõ inducit, secundũ vnũ intellectũ: sed hoc nõ est notum: vt patet ĵ. e. l. Neratius. vbi vna solutio potest neutrum effectũ operari, nec liberationem nec repetitionem. Pro declaratione gl. primæ opponit̃ contra text. in ver. [quia nec est absolutus.]nam tex. innuit, quod post quã soluit lite pend. potest adhuc condẽnari, vel absolui diffinitiuè ex eadem lite. Sed cõtra, quia nõ põt absolui nisi interlocutoriè ab obseruatione iudicij: vt insti. de perpe. & tẽp. act. ſ. fi. Solue, fateor contrarium, secundũ gl. nec iste tex. vult dicere oppositũ: sed vult facere comparationẽ de eo qui soluit lite pẽdente, ad illum qui soluit lite finita per condemnationẽ, vel absolutionẽ: nam hoc vltimo casu repetere nõ posset, multominus in primo: quia lite pendẽte subsistit vtraq; obligatio: sed lite finita per absolutionem sublata est ciuilis, & remãsit naturalis. Et sic in illo versi. sed nec absolutus, mutat casum de eo qui soluit lite pen. ad eũ qui soluit lite finita, quidã verò dicunt posse intelligere tex. ẽt q̃ nõ mutet casum, & q̃ talis soluẽs possit postea condemnari, vel absolui diffinitiuè: & sicut si hoc accideret, nõ repeteret: ita si neutrũ accidit. Et ad contrariũ respõdet, quãdo de solutione constaret, quia facta esset in iudicio, vel etiã extra in præsentia testiũ siue notarij: sed si cõstat, quia nec in iudicio, nec in præsentia testium, tunc reus eũ allegat, & non probat, nõ absolui tur: quia solut: sed si nec actor probat debitũ absoluit̃, quia actor nõ probauit: & si probaret debitũ, condẽnaretur: & oportet ipsum iterũ soluere: posset tamen secundũ glo. repetere, quod primò soluit, si probationes superuenirent: quia licet sit solutũ ex causa veri debiti, tamẽ illa causa reducit̃ ad non causam: & sic per condictionẽ sine causa repetit̃. h. d. gl. ad ver. se-
7 cundũ primũ. † Ex qua gl. no. plura. Primò q̃ absolutio quia actor nõ probauit, est diffinitiua: licet multi ignorãtes dicant contrariũ. est effectus huius. Et quia licet postea probationes superuenerũt, nõ posset postea iterũ agere: vt C. de re iudi. sub specie. & ĵ. de re iudi. l. Imperatores. & ſ. de edẽ. l. argẽtarius. ſ.
8 cum autẽ. quod nõ esset, si esset interlocutoria. † Sed absolutio ab obseruatione iudicij est interlocutoria, & nõ impedit iterũ agere, potest tamen fieri ex pluribus causis. vel ideo quia reus soluit: & tũc bene impediret iterũ agere: vel quia libell° est ineptus, vel instãtia est perempta: & tũc seeus, qđ dic vt per Bar.
9 in l. Titia. de accu. † Secũdo no. ex l. q̃ si reus op. except. solutionis, & eã nõ probat: nõ tũ ex hoc fundata e intentio actoris, quod patet quia gl. dicit quod si nec actor probat, reus absoluitur, quod non esset, si intentio ac. super debito esset fundata: quia qui exceptionẽ opponit nõ videt fateri intentionẽ agentis: vt in l. nõ vtiq; ĵ. de exce. extrà e. ti. cũ venerabilis. Sed Dy. tenuit cõtrarium in c. nullus pluribus. de reg. iur. & dicta iura intellexit, quod cũ protestatione, quia nõ intẽdit ita fateri intentitionẽ agentis oppoſuit: quẽ Bar. reprobat per istã gl. quæ vult expresse contrariũ, & per dicta iura. Tertiò no. ex ista gl. manifestè illud, de quo tetigi in l. elegãter. ſ. si post. ſ. eod. ti. j. l.
10 si fullo. ad limit ationẽ eorũ, quę tangunt doc. in l. j. C. eo. ti. † q̃ ille qui soluit, si fuit condẽnatus, quia nõ potuit solutionẽ pro bare, & iterũ soluit, nõ potest repetere solutũ, vel per cõdictionem indebiti, vel sine causa: quia hoc est verũ in secundo soluto: sed quod primò soluit, bene põt repetere per cõdi. sine causa, nõ per condictionẽ indebiti: quia tẽpore solutionis erat debitum: sed causa so. redacta est ad nõ cãm, postquã creditor ei
11 nõ stetit. Hoc vult hic gl. expresse, † quã etiã Bar. induxit ad illũ qui est obligatus ex instrumẽto guarentigiæ cõtra qđ ex forma statuti nõ põt probari solutio, nisi per instrumentũ publicum, si soluit: & nõ fuit confectũ instrumentũ, & sic fuit coact° iterũ soluere, põt repetere primò solutũ per condictionẽ sine causa. Breuiter iste secundus intellectus, quẽ ponit gl. non põt procedere in hac l. qa si soluit lite pen. sublata est obligatio ciuilis, & naturalis, si postea absolueret diffinitiuè, nõ esset verũ quod hic dicitur, quod remaneret naturaliter obligatus post absolutoriã: est ergo necesse intelligere istũ ver. q̃ nec in eo q̃ fuit absolutus ante q̃ solueret nec in eo qui soluit antequã absolueret: & sic mutat casum. tene ergo primũ intellectũ gl. Sed cõtra ipsum opp. in ver. [ſinautẽ.]licet per sententiã absolutoriam nõ tollat naturalis obligatio: tñ adeo offuscat̃, q̃ per credi torẽ nõ põt allegari: qa si ipsam allegaret, veniret cõtra sententiam quę trãsiuit in rẽ iudi. qđ facere nõ põt, cũ habeat̃ pro veritate: vt l. res iudicata. de reg. iur. & paria sunt obligationẽ naturalẽ nõ subsistere, vel subsistere, & nõ posse eã allegare l. qui habebat. in fi. cũ sua gl. ĵ. de ma. testa. & qđ not. in l. lecta. ſ. cer.
12 pe. in gl. quę incipit mẽsem. † Sol. reus põt absolui, duob° modis. Primo cum declarat̃one, q̃ nõ sit debitor, quia fortè suscepit in se onus probãdi: & tũc procedit contrariũ: qa si creditor à quo repetit̃ allegaret ipsum fuisse debitorẽ, & remansisset saltẽ naturaliter obligatus de directo diceret cõtra sniam, quę contrariũ dicit expresse põt etiã absolui simpliciter: quia actor nõ ꝓbauit, absq; eo, q̃ declaret̃ nõ esse debitor, & tũc procedit qđ hic dicit̃, qa põt ipm allegare debtoirẽ, nec aliquid dicit cõtra sententiã, cũ in sententia nõ sit declaratũ ipsum nõ esse debitorẽ: sed solũ fuit absolutus à petitione actoris: ita dicit gl. sing. Et per istã gl. determinat Bar. quęstionẽ quotidianã, in qua cõsu-
13 luit Dy. in cõsilio, quod incipit Ptholemeus manẽtis. † si partes promiserunt stare laudo, & nõ reducere ad arbitriũ boni viri sub certa pœna: ista promissio intelligitur facta sub cõditione, si laudũ erit iustũ vt l. si libertus ita iurauerit. de ope. lib. & in c. quintauallis. de iureiu. Pone enim, q̃ altera pars petijt reduci, & succubuit: certũ est si obtinuisset, nõ incidisset in pœnã per iura prædicta, nũc petit̃ ab eo pœna, ipse vult ꝓbare quod iniustè succubuit: quia laudũ erat iniquũ, & sic quod incidit in pœnã: an posit. & breuiter ipse determinat, q̃ aut succubuit qa laudũ erat iustũ, & ita iudex pronũtiauit, & tũc in isto iudicio in quo pœna petit̃, nõ põt, ꝓbari cõtrariũ, qa veniret cõtra sententiã: aut succubuit, qa nõ, ꝓbauit de iniquitate: & tũc bene poterit in iudicio, ꝓbari per istã gl. secundũ Bar. hic, & in l. q Romę. ſ. duo fratres. de ver. ob. Primũ dictũ limita nisi petens reduci habuerit iustã cãm petẽdi, qa sicut excusat̃ qs ab expensis litis, ꝓpter iustã cãm litigãdi, vt l. q solidũ. ſ. etiã. de lega. ij. & ibi no. ita excusat̃ ab ista pœna, & ita no. Io. an. in addi. Spe. in tit. de arbit. ſ. fi. in addi. quę inci. ĵ. de pac. & c. secundũ Gul. de suza. & allegat l. si qs fortẽ. de pe. hę. l. si debitor. Itẽ limitat
14 † qđ procedit qñ quęstio pœnæ est inter easdẽ personas, inter quas laudũ datũ fuit: si autẽ inter diuersas, tũc etiã si fuit pronũtiatũ æquũ põt allegari iniquũ, & ꝓbari ad euitandã pœnã per
15 aliã personã. & ita no. Bar. in l. qdã cũ filio. de ver. ob. † Quid autẽ si fuit pro parte reformatũ tanq; iniquũ, pro pte cõmutatũ tanquã æquũ, an cõmittat̃ pœna, vide Bal. in l. h. qui tangit
16 hũc passum. C. de arbi. † Itẽ limita, q̃ nõ potest allegari, vel probari contra sententiã, scilicet, per testes vel instrumẽta, sed per confessionem alterius partis, sic, & ideo in casu quẽ ponit gl. qñ fuisset absolutus, quia nõ erat debitor, si ipse cõfiteret se indebitẽ absolutũ: tñ diceret se tutũ virtute sententiæ, non posset repetere p̃ ꝑsumptionẽ iuris & de iure, quæ resultat ex sententia quæ habet̃ pro veritate. vt l. res iudi. de reg. iur. admittitur probatio per confessionem partis: vt not. in authẽ. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. & in corpore vnde sumitur per gl. & per Cyn. quod etiã tangit hic Bar. secundũ Nico. ma. hoc puto verum quantũ ad hoc, vt aduersarius possit contra ipsum excipere de iniquitate sententiæ, non quantũ ad hoc, vt possit agere si

Universidad de Deusto
Biblioteca

non soluisset: quia per illam sententiã sublata est obligatio ciuilis, & elisa actio, nec propter confessionẽ partis reuiuiscit, vel remouetur elisio, vt agi possit: licet probetur subsistere natura obligationis, quæ sufficit ad excipiendum, quando soluit. Sed nunc opp. quòd licet sit pronuntiatũ ipsum nõ esse debitorem, adhuc nõ pot repetere, quia ista pronuntiatio pot saluari in ciuili tantũ obligatione. nam pot dici nõ esse debitor ille, qui ciuiliter nõ tenetur, licet teneatur naturaliter: vt l. credi. & l. creditor. de verb. sig. vnde cũ sententia sit stricti iuris, videtur q debeat intelligi de illo tantùm indebito, propter. h. d. Bart. secundum la. but. q ista glo. debet intelligi, quando iudex pronuntiauit ipsum nullo modo esse debitorem: & sic nec ciuiliter nec naturaliter. Si autẽ simpliciter, adhuc pot probari q est debitor naturaliter, nec veniret contra sniam, non placet: quia negatio quicquid reperit, destruit: vt l. hoc genus. in fi. glo. de condi. & de. vnde si pronuntiauit ipsum nõ esse debi. videtur pronũtiasse nullo modo esse debitorẽ, nec ciuiliter, nec naturaliter. Contra alium casum qñ fuit absolutus, quia actor nõ probauit opp. q etiam tũc nõ possit probari contrariũ in alio iudicio: vt l. Impera. j. de re iud. Solue. si vellet probare contrariũ agendo, non posset, vt ibi: sed si excipiendo, sic pot: vt in hac gl. not. rõ est secundũ Bar. quia hoc scdm iudiciũ, est diuersum à primo, & tendit ad diuersum finẽ: ideò licet succubuerit in primo, agendo pot probari contrariũ in hoc secũdo per c. veniẽs. extra de test. ista ratio nõ placet, quia imò tendit ad eundẽ finẽ cũ primo, s. vt pecuniam in primo petijt, & succubuit, nũc retineat: sicut videmus in exceptione cõpensationis, quia dicit tendere ad eundẽ finẽ, ad quẽ tendit actio: vt not. per eundẽ Bar. in l. finaũt. §. fi. ff. de neg. gest. dicas ergo, q ratio est: quia snia nõ operatur vltra intentionẽ iudicis: vt in l. si testamento. in prin. de exce. rei iud. Sed in primo iudicio cum absoluit reũ, quia actor nõ probauit intentio iudicis fuit reũ eximere à vexatione actoris, nõ aũt vt ipse reus actorẽ vexare posset. Ex quo igitur soluit, & nũc vult illum vexare petẽdo, nõ pot se iuuare de snia absolutoria, si ille vult eam probare iniquã, quia soluẽdo abstulit sibi defensionẽ
17 quã iudex absoluendo tibi dedit: & ista est veritas. † Sed nũc fortiter opp. de eo qđ no. Inn. in c. fi. de ordi. cog. qui dicit, q illud in quo quis semel succubuerit agẽdo, nõ pot in alio iudicio refricare excipiẽdo: ga si succubuit in maiori, debet similiter in minori. Non sic ecõuerso, si prius succubuisset in excipiẽdo: ga non prohibeẽ deducere in alio, agendo: vt l. finaũt. §. fi. de negest. & j. de cõpen. l. qđ in diem. §. si rõne. Solue intelligo dictũ Inn. nisi superuenerit nouatio, vt fuit hic: ga postquã succubuit in primo, aduersarius sibi soluit: si aũt nõ soluisset, & ipse actor qui succubuit, vellet deducere illud debitũ in alio iudicio, excipiendo, puta opponẽdo exceptionẽ cõpensationis de illo debito, tũc nõ posset, postquã succubuit agẽdo: & ita no. per gl. in l. quæcunq. j. de cõpensa. & aduerte hic circa istum passum, cũ quæriť, an illud in quo qs succubuit in vno iudicio agẽdo, possit deducere in alio excipiẽdo: vel econuerso: dic, q aut veniret contra primã sententiã, & nõ pot etiã si secundũ iudiciũ tendat ad diuersum finẽ, vt patet in quæstione quã s. posui per Bar. & quod ipse no. in l. j. j. vi bon. rap. & Cy. in l. vnica. qñ ciui. act. qñ lata est sentẽtia cõtra aliquẽ in ciuili: an faciat sibi preiudiciũ in criminali, vel econuerso: cũ tendat ad diuersos fines. Aut non venitur contra sententiã: & tunc aut scdm iudiciũ tendit ad diuersum finẽ, & tũc sine dubio pot refricari: vt l. vẽdicantẽ. in fi. cum l. seq. j. de euic. & etiã patet in qõne s. dicta, de pœna, quia illud iudiciũ tendit ad finẽ diuersum: aut tendit ad eundẽ finẽ, & tũc aut succubuit excipiendo, & sic in minori iudicio: & p hibeẽ refricare in alio agendo, vt d. l. quod in diẽ. §. si rõne. & d. l. si autẽ. §. fi. aut econuerso succubuit agẽdo}: & tũc aut superuenit noua cã, & pot refricare excipiendo: vt in hac gl. aut non superuenit noua causa: & tũc secus per gl. quæ est in d. l. quæcũq. & per id qđ no. Inn. in d. c. fi. tene mẽti, quia ista nõ tangũt doc.
18 † Et recollige distinctionem, qñ ille qui fuit absolutus soluit post absolutionẽ: & nunc vult repetere, aut fuit absolutus iuste & pot, siue soluerit per errorẽ iuris, siue facti, per ea quę dixi in l. quæ excep. s. eo. aut insuste: & tunc aut ipse fatetur hoc & indistincte non repetit, siue fuerit absolutus quia actor nõ ꝓbauit, siue, quia non erat debitor, dum tñ soluerit scienter, vel per errorem facti: vt s. dixi secundum opi. glo. & dñi Ang. in l. j. C. de iud. aut ipse nõ fatetur: & tũc fuit absolutus, ga nõ erat debitor, & potest repetere, nec pot allegare contrariũ: quia licet obligatio naturalis nõ sit sublata, est tñ obfuscata: aut quia actor nõ probauit, & tũc repetere nõ potest, si aduersarius vult nũc probare de iniquitate: quia nec est sublata, nec subũbrata vt ista l. cũ gl. dum tñ soluerit per errorẽ facti: vt s. dixi: aut dubitatur ex qua causa fuerit absolutus: & in dubio præsumitur absolutus, quia actor nõ probauit. Ita tenent doc. cõiter ꝓ istũ tex. qui loquiť de reo absoluto, nec dicit ex qua causa: & gl. in telligit quia actor nõ probauit: aliàs nõ procederet litera. Itẽ per l. circa. j. de proba. Item per rationes, ga sentẽtia est stricti iuris, & ex ea nõ probať, nisi quatenus de necessitate ex ea infertur secũdùm doct. qui allegãt ad hoc l. pe. s. de his qui sunt sui vel alie. iur. melius facit l. vnica. C. si plu. vna sen. & sunt verba Bar. hic: & in l. si expresim. j. de app. in ij. col. sed ad absolutionem rei sufficit actorẽ nõ probasse, licet reus sit verus debitor. ergo absolutio nõ intelligiť facta ex eo, q nõ sit debitor, cũ istud nõ sit necessariũ. hoc etiã tenet Cy. in l. vnica. C. qũ ci. act. ex prædictis sustẽtata est opi. gl. tñ Py. antiquo glossatori cuius opi. gl. recitat in fi. nõ placuit hęc lectio, q in isto ver. ga nec mutet casus, & qñ loquať in eo qui soluit, postq fuit absolutus: nã ipse dicit, q tũc indistincte repeteret, quia cũ habeat exceptionẽ rei iud. quæ est perpetua, & fauorabilis, debet intelligi in casu in quo loquitur prin. qñ soluit lit. pen. quo tẽpore nullã exceptionẽ habebat: sed erat debitor ciuiliter, & naturaliter: & sic soluit debitũ, & vult dicere tex. fm eum, q non potest repetere, siue duret lit. pen. quia nõ sequitur alia sentẽtia, siue etiã nõ duret: quia sequiť sentẽtia condemnatoria, vel absolutoria. Nam posito q sequať absolutoria, nõ potest propterea facere quominus fuerit solutũ debitũ: quia nõ retrahiť rerò. Et verũ est dicere, q tẽpore solutionis subsistebat debitum. Intelligo dictũ eius qualitercũq absolutoria subsequať, siue ga actor nõ probauit, siue quia nõ erat debitor: nã verum est, q tẽpore sentẽtię nõ erat debitor, postq prius soluerat. Distinctio ergo quã fecit gl. s. locũ habet tẽpore quo soluit post absolutionẽ: sed qñ soluit ante solutionẽ (qualitercũq postea absoluatur) repetere nõ potest: quia aduersarius potest probare, q tẽpore solutionis erat debitũ: nec propter hoc venit cõtra sententiã, quæ declarat ipsum nõ esse debitorẽ, quia verum est tẽpore sentẽtiæ sed ipse vult probare, q tẽpore solutionis erat debitũ: & in hoc optimè dicit Py. Sed inquantũ dãnat præcedentẽ lec. nõ bene dicit, ga iste ver. quia nec nõ potest intelligi nisi in eo, qui soluit post absolutionẽ, propter id quod dicit q licet sit absolutus, remanet debitor naturaliter, ga si soluisset fuisset liberatus ab omni obligatione: sed qñ est iniusta, nõ fundatur, nisi in rigore iuris ciuilis, qui est, vt lites sopiãtur, & propter hoc sentẽtia est seruãda: nõ autem in iustitia naturali. Ideo ista exceptio dicit inuẽta ad rigorẽ iuris cõseruãdum, vt dicit gl. sequẽs in fi. & l. qui excep. in prin. s. e. nec eliditur, nec tollitur naturalis obligatio per eã. & istud est fundamẽtũ huius legis. Sed qñ sentẽtia est iusta, eliditur. & ideo quocũq er-
19 rore solutũ repetiť. † In gl. seq. recollige ex hac gl. q sententia absol. nõ tollit naturalẽ obligationẽ: & hoc habeť in text. nec etiã tollit ciuilẽ, sed etiã elidit: & vltima gl. circa fi. dũ dicit nõ tollit sed elidit intellige, s. ciuilẽ. Itẽ intellige de snia absolutoria, nec ẽt tollit actionẽ: & hoc hñ circa mediũ gl. dũ dicit, q potest prodesse reo, etiã si nõ pereat actio: & est casus ꝓ glo.
20 in l. cũ à te. s. de dolo. bene tñ eliditur actio, sicut ciuilis obligatio per exce. rei iu. † Item recollige ex gl. q sentẽtia cõdẽnatoria pro actore inducit actionẽ, quæ appellať actio in factũ: & quidã dicũt q appellaťactio iudiciaria, quod dic vt l. miles. §. iudicati. de re iud. Itẽ producit ciuilẽ oblig. vt patet ex glos. ante fi. dũ dicit, sed certè ciuilẽ inducit supple. sentẽtia cõdẽnatoria: & tũc sequitur, & ciuilem tollit supple absolutoria sentẽtia, quod tamẽ postea negat. An autẽ inducat obligationẽ naturalem: gl. hic nõ tangit. sed tacitè innuit q nõ: dum loquitur tantùm de ciuili, & omnes isti passus veniũt hic examinandi.

Tertiò recollige ex gl. de eoqui est tutus exceptione, an sol-
21 uendo repetat: quem passum non perfectè examinat. † Item aduerte quartò in prin. glo. no. q nõ super sentẽtia facit ius, id est, de aliquo nihil, vel de nihilo aliquid. hoc enim est speciale in quibusdã casibus, no. in l. Papt. in fi. s. de inofficio. testa. bene tamen

tamen regulariter est verũ, q sentẽtia habeť pro veritate in eo
22 quod continet. vt l. res iudi. de reg. iur. † nã aliud est dicere, q facit ius quia tũc inducit veritatẽ faciendo de aliquo nihil, vel de nihilo aliquid: aliud est dicere q habeat pro veritate, quia tunc veritatẽ nõ inducit. Ideo cõtra sententiã admitteret probatio in contrariũ per confessionẽ ptis, ad detegendũ veritatẽ in contrariũ, vt dixi in gl. præcedenti circa primũ articulũ. De veritate sentẽtiæ obsolutoriæ inquantũ dixi, non tollere naturalem obligationẽ, dicas esse verũ, quando talis oligatio naturalis fuisset orta ex fortiori principio, puta, ex consensu: secus si ex pari, puta, ex sentẽtia, secundum ea quæ statim dicã, quæ tunc, quia per aliã sententiã secundũ Bald. hic & bene arg. in l. prout quisq. j. de sol. Quantũ ad secũdum, dũ gl. tenet q non tollať ciuilis, cõtrarium tenuit insti. de exceptio. §. itẽ iudicio. & illa vera per istũ tex. dum dicit naturaliter debitor permanet q. d. nõ ciuiliter: & quia illa prouenit ex pari principio, scilicet de iure ciuili, ex quo etiã prouenit sententia, ergo potens est sentẽtia ad ipsam tollendã. Nõ sic in naturali, quę pueuenit ex principio fortiori. Hoc tñ est verũ, q tollať ciuilis, nisi fuerit absolutus ipso ad iudicium prouocãte, & intentãte aliquod remedium iuris prætoris, si minor obligatus petijt se restitui aduersus obligationẽ, & fuit restitutus, & absolutus: nã ciuilis non tollitur. Nam remediũ prætoris, quod intẽtauit, non pot illam tollere, cum prouenerit ex fortiori principio: & hoc volunt gl. ordinaria. in l. iij. §. sed verũ. in gl. quæ incipit licet eũ. s. de mino. Si autẽ intentasset remedium iuris ciuilis, tũc bene tolleretur ciuilis: vt s. eo. l. si pœnæ. ponendo exemplum per ll.
23 quas ibi gl. allegat. † Circa tertiũ, q per absolutoriã non tollatur actio, opp. quia si tollitť ciuilis, ergo & actio quę sola in naturali nõ potest stare. Sol. sola naturalis non pot actionem producere, sicut mulier sine viro, quæ se habet vt mater, & ciuilis vt pater ad actionẽ producendã: sed postq est in esse producta potest remanere in sola naturali, sicut in sola ciuili, vt cõtingit quãdo fit pactũ de nõ petẽdo: quia tollitť naturalis & remanet ciuilis, & etiã actio. l. si vnus. §. pactus. s. de pac. Itẽ adhuc opp. actio est de iure ciuili, sicut & sententia. §. deinde. s. de ori. iur. ergo debet posse tolli per sentẽtiam, cũ procedãt à pari prin. Sol. actio licet fuit inuenta de iure ciuili, oriť tamẽ mediante naturali obligatione, & etiã ciuili: vnde sicut sententia nõ tollit naturalẽ obligationẽ, ita nec actionẽ, q̃ trahit à naturali hoc robur: & ideo hoc verũ esset, si esset dare casum in quo actio esset orta ex sola ciuili, vt in actione de peculio, tenẽdo opi. Azo. & Bar. no. in l. frater à fratre. posset dici contrariũ, q tunc tolleret per sententiam. Item adhuc opp. q imò tollať actio per sententiã: vt s. eo. li pœnæ. in prin. quæ innuit, q sola naturalis obligatio remanet. So. ibi quando fuit absolutus reus ipso principaliter ad iudicium prouocante creditorẽ, & intentãdo remediũ iuris. ita videť intelligere Bar. illã l. nos loquimur, quãdo absolutus à creditore prouocãte: & tunc nõ est tantæ potentiæ absolutio. Itẽ adhuc opp. ad idẽ, de l. si plures. de fideiu. quę innuit q actio tollatur, dum dicit, q restituiť. Solue quod s. dixi actionem non tolli, pcedit, nisi reus fuit absolutus appolita aliqua excep. peremptoria: nã licet illa nõ tollat actionẽ, anteq perueniatur ad conflictũ: postq tamẽ peruentũ est: quia fuit opposita, & secuta sentẽtia, tollitur ipso iure secundũ Bart. per illã l. hic, & ibi fuit originaliter inuestigatio Pe. vt refert Cyn. in l. exceptionẽ. C. de proba. istud videť mihi durũ: nã secundũ hoc tutus exceptione pacti, si eã opponat, & obtineat, tolliť actio: & tñ anteq opponeret, nõ erat actio sublata. Maioris ergo virtutis erat exceptio pacti, quã ipsum pactũ, quod actionẽ nõ tollit: qđ videť absurdũ, cũ nõ nisi à pacto vires habeat, nec etiã iudex per suã sententiam plus iuris tribuere intẽdat, quã habeat ex ipso pacto: nec obstat iste tex. in quo Bar. se fundat, ga pot intelligi de restitutione facti, quę est quantũ ad effectum, quia restituitť actioni effectus quẽ perdiderat: nõ autẽ restituiť ipsa substãtia actionis, quia nõ erat extincta per obiectũ exceptionis, vel per snìam, sicut nec per pactũ: pro ipso tñ facit qđ habeť
24 in l. si oleũ. §. j. s. de dolo. † Circa fm articulũ de viribus snię condẽnatoriæ late in actione psonali, nõ est dubiũ, q illa producit actionẽ: & qualiter voceť illa actio, an actio in factũ, an iudicati: dic vt no. in l. j. C. de iud. & in l. cũ antea. de arb. & in l. miles. §. iudicati. de re iud. Itẽ nõ est dubiũ, ꝙ ꝓducit ciuilẽ ob ligationẽ, qa obligat nos secundũ nostrę ciuitatis iura: & qa de iure ciuili recipit snìa fomẽtũ. Et hoc tenet hic gl. circa fi. dũ dicit: nõ tollit sed elidit & inducit exceptionẽ scilicet ciuilẽ. Dubium aũt restat, an inducat naturalẽ: & in hoc plures fuerũt opi. quidã q no, cũ illa oriať ex cõsensu, & sentẽtia, & iudicia exercent cõtra inuitũ. l. inter stipu. §. j. de ver. ob. alij dicũt, q si ac
25 quieuit snìæ, quia nõ appellauit cũ potuerit, ẽt tũc adest cõsensus ar. l. j. C. si qs in inte. rest. postuleť. & l. j. de postu. & sic oriať naturalis, aliàs sec°. Sed ꝓbant doc. qa sentẽtia nõ innitiť, nec vires recipit à cõsensu partiũ, sed ab authoritate, l. iuxta not. in l. si diuersa. C. de trãsa. vnde nihil ad rumbũ, q pars cõsenserit: quia nihil cõfert ad vires sentẽtię iste consensus. Bart. tenet & hoc placet, q oriať indistincte naturalis obligatio nõ ratione
26 cõsensus, † sed ex equitate iuris gentiũ, quę est vt maioribus pareamus: vt l. veluti. s. de iusti. & iur. & constat † q naturalis obligatio dicit de iure gentiũ: vt l. hoc amplius. §. is natura debet de iure ciuili, ex quo etiã prouenit sententia, ergo potens est sentẽtia ad ipsam tollendã. Nõ sic in naturali, quę pueuenit ex principio fortiori. Hoc tñ est verũ, q tollať ciuilis, nisi fuerit absolutus ipso ad iudicium prouocãte, & intentãte aliquod remedium iuris prætoris, si minor obligatus petijt se restitui aduersus obligationẽ, & fuit restitutus, & absolutus: nã ciuilis non tollitur. Nam remediũ prætoris, quod intẽtauit, non pot illam tollere, cum prouenerit ex fortiori principio: & hoc volunt gl. ordinaria. in l. iij. §. sed verũ. in gl. quæ incipit licet eũ. s. de mino. Si autẽ intentasset remedium iuris ciuilis, tũc bene tolleretur ciuilis: vt s. eo. l. si pœnæ. ponendo exemplum per ll.
23 quas ibi gl. allegat. † Circa tertiũ, q per absolutoriã non tollatur actio, opp. quia si tollitť ciuilis, ergo & actio quę sola in naturali nõ potest stare. Sol. sola naturalis non pot actionem producere, sicut mulier sine viro, quæ se habet vt mater, & ciuilis vt pater ad actionẽ producendã: sed postq est in esse producta potest remanere in sola naturali, sicut in sola ciuili, vt cõtingit quãdo fit pactũ de nõ petẽdo: quia tollitť naturalis & remanet ciuilis, & etiã actio. l. si vnus. §. pactus. s. de pac. Itẽ adhuc opp. actio est de iure ciuili, sicut & sententia. §. deinde. s. de ori. iur. ergo debet posse tolli per sentẽtiam, cũ procedãt à pari prin. Sol. actio licet fuit inuenta de iure ciuili, oriť tamẽ mediante naturali obligatione, & etiã ciuili: vnde sicut sententia nõ tollit naturalẽ obligationẽ, ita nec actionẽ, q̃ trahit à naturali hoc robur: & ideo hoc verũ esset, si esset dare casum in quo actio esset orta ex sola ciuili, vt in actione de peculio, tenẽdo opi. Azo. & Bar. no. in l. frater à fratre. posset dici contrariũ, q tunc tolleret per sententiam. Item adhuc opp. q imò tollať actio per sententiã: vt s. eo. li pœnæ. in prin. quæ innuit, q sola naturalis obligatio remanet. So. ibi quando fuit absolutus reus ipso principaliter ad iudicium prouocante creditorẽ, & intentãdo remediũ iuris. ita videť intelligere Bar. illã l. nos loquimur, quãdo absolutus à creditore prouocãte: & tunc nõ est tantæ potentiæ absolutio. Itẽ adhuc opp. ad idẽ, de l. si plures. de fideiu. quę innuit q actio tollatur, dum dicit, q restituiť. Solue quod s. dixi actionem non tolli, pcedit, nisi reus fuit absolutus appolita aliqua excep. peremptoria: nã licet illa nõ tollat actionẽ, anteq perueniatur ad conflictũ: postq tamẽ peruentũ est: quia fuit opposita, & secuta sentẽtia, tollitur ipso iure secundũ Bart. per illã l. hic, & ibi fuit originaliter inuestigatio Pe. vt refert Cyn. in l. exceptionẽ. C. de proba. istud videť mihi durũ: nã secundũ hoc tutus exceptione pacti, si eã opponat, & obtineat, tolliť actio: & tñ anteq opponeret, nõ erat actio sublata. Maioris ergo virtutis erat exceptio pacti, quã ipsum pactũ, quod actionẽ nõ tollit: qđ videť absurdũ, cũ nõ nisi à pacto vires habeat, nec etiã iudex per suã sententiam plus iuris tribuere intẽdat, quã habeat ex ipso pacto: nec obstat iste tex. in quo Bar. se fundat, ga pot intelligi de restitutione facti, quę est quantũ ad effectum, quia restituitť actioni effectus quẽ perdiderat: nõ autẽ restituiť ipsa substãtia actionis, quia nõ erat extincta per obiectũ exceptionis, vel per snìam, sicut nec per pactũ: pro ipso tñ facit qđ habeť
24 in l. si oleũ. §. j. s. de dolo. † Circa fm articulũ de viribus snię condẽnatoriæ late in actione psonali, nõ est dubiũ, q illa producit actionẽ: & qualiter voceť illa actio, an actio in factũ, an iudicati: dic vt no. in l. j. C. de iud. & in l. cũ antea. de arb. & in l. miles. §. iudicati. de re iud. Itẽ nõ est dubiũ, ꝙ ꝓducit ciuilẽ ob ligationẽ, qa obligat nos secundũ nostrę ciuitatis iura: & qa de iure ciuili recipit snìa fomẽtũ. Et hoc tenet hic gl. circa fi. dũ dicit: nõ tollit sed elidit & inducit exceptionẽ scilicet ciuilẽ. Dubium aũt restat, an inducat naturalẽ: & in hoc plures fuerũt opi. quidã q no, cũ illa oriať ex cõsensu, & sentẽtia, & iudicia exercent cõtra inuitũ. l. inter stipu. §. j. de ver. ob. alij dicũt, q si ac
25 quieuit snìæ, quia nõ appellauit cũ potuerit, ẽt tũc adest cõsensus ar. l. j. C. si qs in inte. rest. postuleť. & l. j. de postu. & sic oriať naturalis, aliàs sec°. Sed ꝓbant doc. qa sentẽtia nõ innitiť, nec vires recipit à cõsensu partiũ, sed ab authoritate, l. iuxta not. in l. si diuersa. C. de trãsa. vnde nihil ad rumbũ, q pars cõsenserit: quia nihil cõfert ad vires sentẽtię iste consensus. Bart. tenet & hoc placet, q oriať indistincte naturalis obligatio nõ ratione
26 cõsensus, † sed ex equitate iuris gentiũ, quę est vt maioribus pareamus: vt l. veluti. s. de iusti. & iur. & constat † q naturalis obligatio dicit de iure gentiũ: vt l. hoc amplius. §. is natura debet de iure eius. vnde nõ solũ oriť ex consensu, sed etiã vbi deest cõsensus: si tñ subest aliqua æquitas iuris gentiũ: & hoc patet ex gest. negotiorũ, ex quo oritur naturalis obligatio cõtra ignorantẽ, ꝓpter æquitatẽ iuriſgẽ. vt l. ij. j. de neg. ge. & etiã cõtra pupillũ, vel furiosum. vt l. iij. §. pupillus. cũ seq. e. ti. Itẽ qñ pupill° effectus est locupletior ex re alterius, naturaliter obligať, licet nõ cõsentiat. vt s. e. l. naturalis. ista tñ naturalis quæ oriť ex illa æquitate vt maioribus pareamus. si nõ adest aliqua æquitas fortior, quã ꝑceptũ superioris, pot esse iusta, nec ita est efficax, & fortis, sicut illa q̃ oriť ex cõsensu vel alia æqtate. & ideo pot per aliã snìam cõtrariã tolli qđ nõ est in illa naturali q̃ oriť ex consensu, vel ex alia fortiori æqtate, vt ex neg. ge. st. vel qa esset effe
27 ctus locupletior ex re aliena. † Circa tertiũ articulũ de eo q est tutus exceptiõe, debes scire, q exceptiões reperiunť multi-
28 plicis generis: † ga q̃dã est exceptio per quã vtraq obligatio, & etiã actio tolliť ipso iure, vt est exceptio solutionis: vel acce-
29 ptilatiõis. † Quędã per quã vna tolliť, & altera elidiť, vt exceptio pacti, vel iuriſiurãdi ꝑ quã tolliť naturalis, & ciuilis, & eli
30 diť etiã actio † vel exceptio rei iudicatæ ex snìa iusta, vel præscriptiõis per quas tolliť ciuilis & elidiť naturalis, & ẽt actio: in istis oibus quocunq errore solutũ iuris, vel facti repetiť, vt
31 s. e. l. si nõ sortẽ. §. in debitũ, & l. sed & si me putẽ. quędã est † exceptio per quam neutra tolliť, sed vtraq elidiť, vt est exceptio Vell. vel Macedo. & in illis loquitur l. q exceptionẽ. s. e. vt si est fauorabilis vt Velleian°, idẽ qđ in ꝑcedẽtibus: si odiosa vt Macedo. solutũ per errorẽ iuris nõ repetiť, vt ibi, sed per errorẽ facti, sic vt in l. si. ad Mace. q̃dã est exceptio per quã ciuilis tolliť, naturalis verò nec tolliť nec elidiť, vt exceptio rei iudicatæ ex snìa iniusta, de qua loquiť ista l. & tũc fm ꝛtellectũ Bar. solutũ quocũq errore nõ repetiť: & ita intelligit hãc l. qa tũc dicit inuenta solũ ad rigorẽ iuris cõseruãdũ, & deficit æquitas iuriſgẽtiũ: sed fm intellectũ quẽ s. posui, debet hic distinguí an p errorem iuris: & loquať hic: an facti: & tũc idẽ, qđ in excep. Mace.
32 & hoc vult gl. in l. qui exceptionẽ. Quædã † verò exceptio est ꝑ quã neutra tolliť, nec elidiť, sed actio differť: pone exẽplũ in exceptione litis pẽdẽtis, quę facit vt actio in illa lite deducta nõ possit in alio iudicio deduci, quousq pendet lis. vt in l. vbi cœptũ. s. de iudi. & illa exceptio nõ inducit repetitionẽ: vt etiã ꝓbatur in hac l. pone exẽplũ ĩ dilatoria solutiõis. vt s. e. in diẽ.
33 & l. si cũ maior. † & no. q tunc ꝓpriè dicit exceptio, qñ subest actio, cũ sit actionis exclusio: vt est exceptio pacti, vel iuriſiurãdi, vel rei iudicatæ. Si autẽ nõ subest ꝑsenti semel, vt in exce. solutionis & acceptilationis: adhuc dicit exceptio, sed nõ proꝓriè: imò magis intẽtionis exclusio. vt no. in c. j. de litis cõtest. li. vj. Si verò nec est, nec vnquã fuit, vt qa ex cõtractu orta est semel naturalis, vt inter patrẽ & filiũ, vel inter dominũ & seruum, vel inter seruũ & extraneũ, vel sola ciuilis sine effectu, vt chirographo ante biẽnium secundũ quosdã: tũc nec ꝓpriè nec impropriè dicitur talis obligatus habere exceptionẽ: & isto casu loquitur gl. quæ est in l. j. s. eo. quæ distinguit, an erat indebitum ciuiliter tantũ, sed naturaliter debitũ: vel ecõuersò, quod dic vt ibi. & l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. & ex prędictis re-
34 manet expeditus primus casus lul. † Nũc circa primũ casum qui deducitur in ver. similẽ q. quæriť, an ista promissio, siue nauis ex Asia venerit siue nõ, sit pura vel conditionalis: gl. mag. hic quæ incipit, dissolutiõis. circa prin. dũ dicit habeť ergo pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pura & etiã sequens gl. quæ incipit,sed malè,tenẽt expresse,q̃ ex ista ꝓmissione obligatio dicat pura,qa cõcepta est sub cõditione oĩo extitura, quæ nõ reputat cõditio.vt in l.pupillus.§. sub cõditione de noua. secus in legato sic relicto, qa illud esset conditionale.vt l.huiusmodi.j.qñ di.le.ce. ratio diuersitatis est, qa in cõtractu certũ est ,ꝓmissorẽ in oẽm euentũ debiturũ, etiã si stipulator decedat antequã sit certũ nauẽ ex Asia venire, vel nõ venire,cum cõtractus etiã cõditionalis ad hęredẽ transmittitur,vel luit. de ver.obl.§.conditionalis,non sic in legato:quia si legatarius decedat antequàm sit certum, nõ transmitteret ad hæredem: & sic nõ est certum debitũ vel in omnẽ euentũ debẽdum:vnde habetur pro cõditionali.Sed glo.in l.necessario.§.si ita.de peri.& cõmo.rei ven. tenet expresse cõtrariũ,q̃ imò etiã stipulatio vel alius cõtractus hoc modo cõceptus sit conditionalis:& istam partẽ videt hic tenere Bar.licet istam gl.nõ alleget.& reprehendit istam quæ incipit sed malè, & hoc esse verũ probat,q̃ non põt agi ex tali cõtractu,antequã sit certum nauẽ venire.vt no.hic in glo.quæ incipit id est dissolutionis in fi.qđ nõ esset,si esset pura.Breuiter mihi videt,qđ promissio dicat potius cõcepta in diem incertũ qñ:sed certũ,antequã dicat pura vel cõditionalis: cum certũ sit alterũ istorũ euenturũ, & per cõsequẽs in oẽm euẽtũ debẽdũ,qui dies incertus,qñ,sed certus, an,nõ reddit contractũ conditionalẽ, licet bene reddat legatũ cõditionale.vt l.dies incertus.de condi.& demon.& patet in l. nam si.vel cum Titius moriet: nam certũ est ipsum moriturũ, sed an cũ moriar.j.eo.tit.& ibi no.sicut si promitterẽ tibi si Titius morietˉ,vel certũ,qñ ista promissio nõ est cõditionalis,cum sit certum debitũ, sed in diem incertũ: nõ sic in legato.l.hæres meus.& l.quibus diebus.§.quidã Titio.de condi. & demon.& talis dies impedit interim agi,sicut cõditio:& sic bene dicit gl. ista magna in fi.& etiã quantũ dicit, q̃ habeẽ pro puro hoc debitum,quasi dicat non oĩo purum:quia illud dicit omnino purum,quod nõ habet necꝫ diem necꝫ conditionẽ. vt l.j. de cõdi. & demon.sed habeẽ pro puro respectu cõditionis, nõ respectu diei incertæ:si aũt dies esset incertus,an,& qñ pura cum Titius erit cõsul:tũc reddit contractũ cõditionalẽ, licut legatũ. vt not. in l.nam si cũ moriar. & in l.seq. & per hæc est expedita ista gl. magna,quæ ponit multas solutiones.ad l.huiusmodi. sed tene
35 qđ dixi. † Circa ver.vbi aũt, quãdo id quod purè debebã,pro missi sub cõditione,animo nouandi,si interim soluã, an possim repetere cũ in oẽm euentũ sim debiturus, quidam dixerunt,q̃ sic.vt habetur in tex.quia licet sim in oẽm euentũ debiturus,nõ tamẽ constat ex qua stipulatione,nõ sic in casu præcedenti,vbi est vnica tantũ stipulatio.Sed an ista opi.sit vera, quídã dicunt & bene,q̃ non: quia non põt assignari bona ratio diuersitatis inter præcedentẽ casum,& istũ: postquã eadẽ persona debitura est,licet in isto sint duæ,& ibi sit vna:nam etiã ibi est duplex euentus,& ignoratur ex quo euẽtu soluat. Præterea iurisconsultus in fi.legis videt opi. istã reprobare,dum dicit,q̃ vltimus casus in ver.idẽ qa. vbi clarũ est,qdatur repetitio,nõ est similis huic quia in illo nõ eadem persona est debitura in oẽm euentũ, hîc sic.& ista est vera opi.glo.tñ secundũ Io.tenet contrariũ,q̃ bene dicãt isti, qa qui stipulatur sub cõditione illud quod sibi debetur purè,cẽletur renuntiasse purè stipulationi : & sic facere eam conditionalẽ. Ista ratio est falsa:qa si videt renũtiasse nõ existente postea cõditione,nõ posset redire:ad cuius cõtrarium dicit hîc gl.pe.quę incipit,qavnius patet in l.pecuniã.si cer.pe. tene ergo præcedentẽ,& cõclude q̃ qñ soluẽs erat in oẽm euẽtum debiturus(licet soluerit dubietate pendẽte) nõ repetat,vt in casu lul.& in casu q̃ ponit in ver. similẽq̃. & in alio q̃ ponit in ver.vbi aũt,siue sit debitũ ex vna & eadẽ stipulatiõe, siue ex diuersis:secus si nõ erat ipse idem oĩo debiturus,vt in vltimo casu qui ponit in ver. idemq̃ esset. & hæc est conclusio istius l.
36 † Sed hîc quæro quãdo id quod debebã purè, promisi sub cõditione animo nouandi:an interim agere possis:videtur q̃ sic, postquã in oẽm euentum sim debiturus. pro hoc est tex.in l.ali quando.§.fi.nam sicut si nõ soluo, non repeto, vt hîc.Ita videt q̃ possum conueniri.Contrariũ videntur tenere doc.in l.pecuniam.si cer.pe.quia videt actum, q̃ interim nõ agatur ex pura, ad hoc vt eueniente cõditione habeat illa stipulatio qđ nouet, cum sit interposita animo nouãdi: nam si possit agi, tolleretur solutione, & illa inanis efficeretur, & hoc pridie tangebat in quodam examine,qñ autẽ non eadem persona est debitura, vel nõ eidem personæ est debẽdum, quia quod tibi debebam purè alteri,tuo nomine vel mãdato promisi sub cõdit. animo nouãdi:clarum est q̃ interim agere non potes,ne fiat illi præiudicium:& iste est casus in d.l.pecuniã.cætera vide per Bart. hic qui multum solenniter istam legem commentauit.Tetigi quicquid boni ipse tetigi in substantia,licet ipse multa verba effundat:& etiam multa dixi,quæ ipse non tangit.

LEX LXI.

1 VTores. †Pupillo in integrũ restituto aduersus aditionem hæreditatis,solutiones factę creditoribus bonafide nõ retractãtur per alios creditores,nisi quatenus in debitẽ factæ sunt.h. d. distingue ergo, an alij creditores possint retractare alias solut. factas prioribus creditoribus,& dic,q̃ aut fuit solutum plus quàm eis deberetur:& indistinctẽ possunt alij retractare,etiam si bonafide tutor soluit,vt hic in fi.aut non est solutũ aliquid indebitè:& tũc aut tutor soluit malafide,quia cum tu instares,q̃ tibi solueret, ego etiã instabã, & tibi debebẽtur centũ,& mihi centũ : & in hæreditate nõ erant nisi centũ,& ipse tutor gratificatus est tibi,& soluit tibi integra centũ: & tunc possum retractare pro dimidia,quia sic debebat distributio fieri inter cõpetitores.vt l.si nõ expedierit.§.j.j.de bo.aut.iudi pos.& hic in gl.quæ incipit,sed si dolo.aut solui bonafide, quia tu instabas,ego nõ: & tutor fortè credebat nõ esse alium creditorem, quàm te: & tũc aut ego eram immissus in possessionem bonorũ ex primo decreto:& tunc idem vt fiat retractatio pro parte, etiam si tutor hoc ignorabat:& sic bonafide solui totum. Aut non fuerã missus in possessionem:& tunc aut tu extorsisti,& tunc secus vt non fiat retractatio,vt hic iuncta l.quod autem.§. sciendũ. quæ in frau.cred.& l.pupillus.& hic in gl.fi.cætera dic vt plenius habetur,& distinguitur per doc.in d.l.pupillus.

2 ☞ *Quòd ista duo possint simul stare negatiuè:quòd una & eadem solutio non pariet liberationem,nec repetitionem,& quia affirmatiuè.*

3 *Si iurauit tibi soluere usuras,soluendo liberor à iuramento, nihilominus possum eas repetere.*

LEX LXII.

1 NEratius. †Soluens rem debitã non perfectè, nec
2 liberatur,nec repetit.h.d. † Et hic not. q̃ ista duo possunt simul stare negatiuè, q̃ vna & eadem solutio non pariet liberationem nec repetitionem, vt dixi etiã ꝑ.eod.l.si non sortem.§.decem.vbi ponitur alius casus similis huic,quantum ad hoc:ibi affirmatiuè,q̃ inducat repetitionẽ, & liberationem,secus vt l.si detulsor.cum simil.ꝑ.eo pone casum,q̃ promisi tibi dare Stichum,quia erat seruus Titij, certè ad hoc vt liberer,debeo taliter dare q̃ in te transferam dominium.& taliter q̃ euelli non possit:aliter non liberor si dominium non transtulˉ:vt l.fi.de condic.ob caut.siue transtulisti, sed potest euelli,vt l.si rem meam.de solutio.debebam ergo à Titio redimere,& soluere. Sed pone,quia non redemi, Titius autem me hęredem instituit,& huic seruo reliquit libertatem sub conditione,interim ego sum dominus : si ergo tibi trado, transfero dominium : sed potes à te auocari existente conditione,ideo non sum liberatus. Sed quia solui rem quam debebam,non possum repetere,non sic si eram obligatus in genere ad hominem & traderem tibi Stichum itatuliberum, quia Stichus non est debitus cùm in obligatione generis nulla species sit in obligatione. Igitur si non sum liberatus & possum repetere,quia nõ solui rem debitam:& hoc habetur hic in gl.
3 & bene. † Sed opp.q̃ eadem solutio inducat liberationem, & repetitionem. Nam si iurauit tibi soluere vsuras, & soluẽdo liberor à iuramento,& nihilominus possum repetere:vt in c. debitores.de iureiuran.glo.j.in fi.format istud contrarium,& non soluit. Dicas,quod per iuramentum sum obligatus Deo, non tibi:vnde eadem solutio bene potest me liberare ab vno & parere mihi repetitionem aduersus alterum, vt in contrario,aduersus eundem à quo liberor : non vt in l.si fideiussor. cum simili.pro hac solu.bene facit l.si.§.Titius.j.c.vide ibi.

2 ☞ *Obligatio naturalis quòd sit de iuregentium?*

3 *Iusgentium duplex.scilicet primæuum,& secundarium.*

4 *Seruus cuius iuris sit capax? & nu.1.& 3.*

LEX LXIIII.

1 SIid quod. †Dñs obligat seruo suo naturaliter tm̃,& ista obligatio sequit seruũ etiã manumissum,& impedit repetitionẽ soluti per errorẽ iuris.h.d.Patet ergo hic q̃ obligatio naturalis qua dñs obligatur seruo,remanet apud seruũ,& nõ acgrit dño: & sic seruꝰ est capax huius obligatiõis:aliàs si nõ remaneret apud eũ, istũ sol lutũ esset oĩo idebitũ,& repetereˉ:cuiꝰ cõtrariũ hic dicit. Sed cõtra,qa quęsita p seruũ vel ipsi seruo nõ remanẽt ẽt momẽto penes eũ:sed statim quęrunt dño.vt l.placet.de acq. hęre.gl.h. d.q̃ ibi loquit de acqsitione ciuili,cuius ipse seruus nõ est capax:secus in aqsitiõe obligationis naturalis. Doc.reprobãt,ne acquisitiones naturales vt dñiũ,acquirant dño. Dic ergo q̃ ea quę seruus acgrit ab alio,quã à dño bene acgrunt dño:& si aliꝰ se obligaret seruo etiã naturaliter tantũ,talis obligatio acgrit dño:sed obligatio naturalis qua dñs obligat ipsi seruo,nõ acquretur sibi dño,quia esset dicere,q̃ dñs esset creditor,& debitor sibiꝑsius,& sibiꝑsi esset obligatus,qđ esse nõ põt: vt l. frater à fratre.ff.e.qđ incõueniens nõ sequit, qñ alius se obligat seruo.
2 † Sed adhuc opp.fortiter extra gl.nã obligatio naturalis est de iuregẽtiũ.vt l.cũamplius.§.natura.j.de reg.iu.sed de iuregẽtiũ seruus ꝓ nihilo reputat:vt l.attinet.de reg.iu.nã ibi ponitur ius ciuile pro iuregẽtiũ,quo iure fuit introducta seruitꝰ,& dñatio:vt hic dicit in tex.& l. manumissiones.ff.de iusti.iur.iõ talis obligatio,qua dñs obligat se sibi,nõ videt posse cadere in seruo,nec apud eũ remanere:sicut nõ caderet in asino suo, vel
3 equo,qa idẽ est de seruis,qđ de animalibus. † Solue secũdum Bar.elegãter nos habemus cõsiderare duplex iusgentiũ, scilicet primęuũ q̃ fuit eoipso qđ gẽtes esse cœperũt,& illo iure nõ fuit introducta seruitus,imò re oẽs liberi nascebantur, & hoc vult dicere tex.hic dũ dicit:vt eũ libertas naturali iure cõtinetur &c.expone.i.iuregentiũ primęuo,nõ aũt intellligas de iure naturali,qđ est cõe omnibus animalibus:illo em̃ nõ cõsideratur libertas:sed iuregentiũ,qđ est cõe hominibus tm̃,& illã primæuũ vocat ius naturale.vt in c.ius naturale.j.dist.& eodẽ iure fuit introducta naturalis obligatio. Nã statim q̃ gẽtes esse cœperũt, orta est fides inter vnũ hominẽ,& alterũ:& cogitatio, vt promissa seruent. Talis em̃ obligatio naturalis introducta de iuregentiũ primæuo bene cadit in seruo,cuius status illo iure nõ erat annihilatus:imò illo atrẽto,& cõsiderato habeˉ ꝑ libero. Hinc est q̃ secuta manumissiõe redit ad illũ statũ,qa fingiˉ nunq̃ fuisse seruus,qa manumissio est detectio libertatis, quã habuit in substãtia:licet esset obũbrata vt no.in d.l. manu
4 missiones. †Aliud iusgentiũ est illud qđ fuit postq̃ gẽtes conuenerũt,& inter se plura statuerunt:& de isto iure loquit l.ex isto iure.ff.de iust.& iur.vbi ponunt,quę fuerũt de isto iuregẽtiũ secũdario introducta:vt seruitus,& donatio:& illo iure bñ fuit annihilatus status seruorũ. Ideo illa quę fuerũt introducta iure illo,vt dñiũ nõ cadit in seruo,ẽt si dñs rẽ ipsam transferat: qa nõ träsferret dñiũ,sed remaneret apd eundẽ dñm. Illa verò quæ fuerũt introducta primęuo iuregentiũ,bene cadũt nõ obstante hac annihilatione status,& hoc vult dicere iste text.qui obscurè loquit,vt debeamus respicere cũ tractamus de repetitione soluti,an illud solutũ esset naturaliter debitũ seruo, vel nõ:quia põt esse naturaliter debitũ,sed libertas fuit introducta de iure naturali quę vnde fuerit introducta & naturalis obligatio ad obseruationẽ fidei,& promissorũ non obstãte q̃ iuregẽtiũ secũdario fuerit introducta dominatio,& seruitus per quas status seruorũ annihilat, & illo iure inspecto nõ caderet.

2 ☞ *Transactio,de indebito facit debitum.*

3 *Quando apparet de euidenti calumnia,sed dolo actoris litigantis,uel inducentis aduersarium ad transigendum,transactio est ipso iure nulla.& num.4.*

4 *Dolus dans causam contractui stricti iuris,non reddit contractum ipso iure nullum, & quid in contractu transactionis.*

5 *Condictio indebiti non solũ datur ad illud quod est solutum,sed etiam ad accessiones, & ad pretium eius,si res non extat.*

6 *In condictione indebiti si recipienens est bonæ fidei, non tenetur ultra quam effectus sit locupletior:sed si scienter recepit,tenetur ad integrum pretium.*

LEX LXV.

1 IN summa. †Quia omne quod datur aut datur ob causam de ꝑterito, aut ob rẽ siue causam de futuro:vt ꝑ. eo.l.damus. iurisco sultus in hac l.quodlibet membrũ ex istis distinguit,& primũ subdistinguit in tres casus,qñ dat ob causam de ꝑterito, nõ aũt ob causam transactionis:an ob aliã causam non obligatoriã, aut ob causam quæ si esset vera esset obligatoria.Secudũ membrũ subdistinguit in duo:nam aut datur gratia conditionis implendæ quod participat causa de futura & ꝑterita,an:vt aliquid fiat vel obtinguat,& sic ob causam de futuro tantũ:& sic in effectu sunt quinq̃ membra,in quibus dubitat de repetitione, & hoc vsq̃ ibi,[& quidem.]vbi prosequit primũ membrũ, qñ ob causam transactionis vsq̃ ibi,[id quoq̃.] ibi secundũ,quando ob causam de ꝑterito nõ obligatoriã: vsq̃ ibi, [sed & agerere.] tertiũ autem membrũ qñ ob causam de ꝑterito obligatoriã, si esset vera,quo casu loquitur iste ti.iurecõsultus incipit prosequi in ver.[ei qui indebitum.] Vsq̃ in fi.& ibi ponit plura dicta circa ipsum,quædã verò ad secundũ casum principalẽ, qñ ob causam de futuro. Primũ membrum,scilicet,cum datur causa conditionis implendæ prosequit in ver.[sed & agere.]aliud mẽbrũ, quando vt aliquid fiat per recipentẽ: & sic ob causam merè de futuro prosequit in ver.[quod ob rẽ,] & istud sufficit pro summario totius legis. † No.hic in ver.[& quidẽ.]qđ transactio de indebito facit debitũ. Si em̃ petebas à me cẽtũ, in quibus nullo iure iure tibi tenebar,si tamẽ transigi, & vt recederes à lite promisi quinquaginta, debenˉ: & sufficit q̃ à lite recesseris. † Item no.& semper allegatur iste tex. & fortè nõ est alibi,quod qñ appareat de euidẽti calumnia litigantis,transactio est ipso iure nulla glo. cõtra hic opponit fortiter de l.sub prætextu.§.j.C.de transa.vbi habetur q̃ dolus nõ reddit trãsactionem nullã ipso iure,sed parat exceptionẽ.gl.hic soluit notabiliter q̃ aut dolus fuit in agente,& redditur transactio nulla,aut in reo resistente,& tunc secus,vt in l. cõtraria. quia fauo rabiliores sunt rei quam actores vt l.Arrianus.de act.& oblig. Doct.videntur respõdere ad hanc distinctionem, quia hic nõ distingitur inter actorem & reum,nec in l.contraria. Certè si bene inspiciat tex.loquit de calumnia actoris,quod patet quia loquit de eo quod fuit datũ per reũ ex causa trãsactionis,dũ dicit hoc ipsum quod à lite discedit : nõ ergo ipse fuit in calũnia sed actor. Alij dicunt q̃ non est nulla ipso iure, sed annullatur mediãte exceptione vel replicatione. Ista reprobat Bart.& dicit q̃ alij dicunt, & ista sibi placet, q̃ non distinguamus inter reum & actorem:sed an dolus fuerit cõmissus in litigando, & est transactio nulla,siue per actorẽ,siue per reũ, quia actor petit quod sibi non debetur,vel reus repetit,cum repetere nõ debeat:quia teneˉ,& est ipso iure nulla,vt hic,quia cũ gratis debet à lite calumniosa recedere,recipiẽdo pretiũ turpiter recipit : & sic condictio ob turpẽ causam cõpetit secundũ eũ. Aut dolus cõmittitur inducẽdo aduersariũ ad transigendũ, & talis dolus nõ reddit trãsactionem nullã:vt in l.cõtraria. Iac.bu. tenet verum esse illud,quod dixi in vltimo casu, sed in primo quando cõmittiˉ in litigando,dicit esse distinguendũ inter actorem & reũ.Bar.in l.sub prætextu.respõdet, & melius quia magis deberet trãsactio reddi nulla ex dolo dãte causam trãsactioni,quam dante causam liti, quia est magis proximus, & proxima causa inspicitur:vt in l.pen.de cõdi.ob tur.cau. ideo tenet ipse distinctionem gl.in distincte,q̃ siue dolus cõmittatur in litigando,siue in inducendo aduersariũ ad transigendũ debeat distingui,an committatur per actorẽ,& tunc redditur transactio ipso iure nulla : & hic est casus singularis in hoc §. aut committitur per reum & tunc secus. Ratio diuersitatis est illa quã ꝑ.dixi.& quia actor subrepit prætori nõ sic reus, argu.
4 in l.si quis obrepserit.de fal. † Sed contra, quia transactio est contractus stricti iuris, ergo propter dolum non debet reddi nulla ipso iure,vt l.eleganter.§.non solum.de dolo. & l.si quis cum aliter.de ver.obli.Solutio.speciale est in contractu transactionis,vt reddatur nullus, secus in alijs contractibus stricti iuris odio calumniosæ litis.Bartolus autẽ videtur distinguere,an fiat super contractu stricti iuris:etiam non est nulla ipso iure. Aut super contractu bonæ fidei : & tunc secus, quam di-
5 stinctionem reprobat Bal.in dicta l prætextu,dic vt ibi. † Vltimò not in §.ei qui plura.scilicet,quòd condictio indebiti nõ solum datur ad illud quod est solutum,sed etiam ad accessiones & ad pretium eius:si res non extat. † Item quod recipiẽs
6 si est bonæ fidei, non tenetur vltra quàm effectus sit locuple-

Universidad de Diust
Bibliot

tior: & ad hoc semper allagatur. Sedsi scienter recipit, tenetur ad integrū preciū, licet res nō extet, & sit effectus locupletior.

2 ☞ Dictio. per, coniuncta tempori significat continuationem temporis.

3 Testis si deponat quòd talis sic fecit per decem annos, quando intelligatur, id est, quolibet anno? & quando continuè sine aliqua interruptione? & nume. 2.

LEX LXVII.

1 STichus. † Datum causa cōditionis implendę, nō secuta causa repetit: nisi sit tale, quod ad recipientem pertineat. h.d. † In tex. ibi: [per octo annos.] not. hīc q dictio per, coniuncta tempori significat continuitatem tēporis. Si ergo testis diceret, q talis per x. annos sic fecit, si est actꝰ habēs causam interpellatā, vt est solutio, debet 3 itelligi ideſt, quolibet āno de dictis. x. dedit. †¶Si habet causam continuam, vt possessio: intelligitur q continuè possedit, sine aliqua interruptione: & istud quotidie practicatur per procuratores facientes articulos: dicūt enim. x. annis & per dictū tempus &c. vt significet continuitatem. Glo. hīc quęrit, qua actio ne repetatur: cum hīc non dicatur: & tenet quòd condictione ob causam, non indebiti. Bar. quòd condictione indebiti per l. is cui. s. e. sed ad illud pōt responderi, vt ibi dixi. Ideo teneo gl. licet posset dici, cum plures ll. in isto ti. loquanē de eo, qđ datum est gratia cōditionis implendæ: vt s. in summa. in §. sed & agere. & l. dominus testō. q vna cum condictione ob cām cōpetat etiā condictio indebiti: quia soluens nō solùm habuit respectū ad causam de futuro, sed etiam ad impositionem conditionis quæ est de præterito: & sic inducit quandam necessitatem causariuā si vult rē consequi: & illa sufficiat ad causandam condictionem indebiti, sicut necessitatem præcisam.

2 ☞ Condictio ex l. si me & Titium. Si certum petatur, non solùm competit contra illum qui locupletior factus est ex re mea, casu quo contra illum non est mihi prouisum: sed etiam si fuit prouisum, sed postea desijt esse prouisum.

1 §. Tutor creditori. † Si tutor cùm reddit administrationem tutelæ non imputauit pupillo indebitum, quod bona fide soluit nomine pupilli, condictio indebiti quæ inceperat competere pupillo. arg. s. eo. l. cùm indebitum sit, in prin. desinit sibi competere: & incipit competere tutori, ne remaneat in damno: quia non potest modo recuperare à pupillo, & recipiens esset in lucro. h.d. secū- 2 dum intellectum gloss. † Et sic not. quòd condictio ex l. si me & Titium. si cert. peta. non solùm competit contra illum qui locupletior factus est ex re mea, casu quo contra illum non est mihi prouisum. vt ibi nota. sed etiam si fuit prouisum, sed postea delijt esse prouisum, casus est hīc, tene menti.

2 ☞ Ex parte rei potest constitui procurator in rem suam, non tamen in præiudicium actoris, sed ex parte actoris potest etiam reo inuito constitui. & quomodo?

3 Venditio bonorum uel hæreditatis tibi factæ, cum pacto quòd debeas soluere omnibus creditoribus, debet intelligi de illis qui erant tempore uenditionis: & quid si uenditor alicui soluerat, uel postea soluit: quando ab emptore repetit.

1 §. Titius cùm multos. † Ex duobus soluentibus idem debitū, ei qui vltimò soluit, competit repetitio. hoc dicit Bar. In tex. ibi: [vt satis creditoribus faceret.] per hoc pactum iste Titius debitor nō liberauit se à suis creditoribꝰ, nec iste emptor istis creditoribus incipit teneri: sed bene incipit teneri ipsi vēditori, vt soluat creditoribus: vt l. epistola. §. j. s. de pactis. & si non solueret, posset conueniri emptor ex vendito: vt l. ij. C. de hære. vel act. ven. & propter hoc iste emptor dicitur procurator in rem suā, quia soluendo egit rem suam: quia liberat se à venditore, nec recuperat quod soluit, licet soluat pro obligatione venditoris. Quādo autem soluens potest recuperare ab eo, pro quo soluit, non di- 2 citur procurator in rem suam: & sic no. † quòd ex parte rei potest isto modo constitui procurator in rem suam, nō tamen quā tum ad præiudicium creditoris: sed ex parte actoris potest constitui etiam inuito reo, quia possum cedere iura mea contra Ti 3 tium, etiam ipso ignorante, vel inuito. † In tex. ibi: [quę iam à Titio fuerunt soluta.] [scilicet antequàm venderem: & sic not. quòd si vendo tibi bona, vel hæreditatem cum pacto quòd debeas soluere omnibus creditoribus, debet intelligi de illis qui erant tempore venditionis: sed si alicui solueram ante conditionem, ille non comprehenditur in pacto, nec possum à te repetere quod solui, nec retinere, pro hoc vide l. cùm filius. §. dominus. de leg. ij. sed si post venditionem alicui soluerem, tunc quia solutio ad te pertinebat, possum à te repetere, licet soluēdo me liberauerim, per l. soluendo. de neg. gest. quiavna solutio potest mihi parere liberationem, quo ad vnum, & repetitionem quo ad alterum, vt dixi s. eo. l. Neratius.

2 ☞ Quòd illa uerba in instrumentis apposita, scilicet, renūtiauit cōdictioni indebiti, & condictioni sine causa, & omni alij iuri, non faciant præiudicium erranti.

1 §. Item quæsitum est. † Per promissionē de nō mouēdo controuersiam, nō tollitur cōdictio indebiti. h.d. Et semper allegat, & est quotidianus, si ego solui tibi ex errorē indebitum, & confectum est instrumentū in quo promisimus ad inuicen non molestare alter alterū ocasione istiꝰ debiti, nō propterea prohibeor repetere: quia quo errore ego soluí, videor etiam promissionē fecisse. arg. in l. doli. §. diuersum. ff. de noua. † per quod patet, q illa verba quæ apponunt notarij in instrumētis, videlicet, renuntiauit cōdictioni indebiti, & condict. sine causa, & omni alteri auxilio legis, nullum faciunt præiudicium erranti: quia quo errore facit principalem cōtractum, eodem errore apponit ista verba: & cōsului semel per istū text. & per ea quæ tāgit hic Bar. Cùm quidā fratres diuisissent bona paterna, & materna, & etiam fraterna æqualiter inter se, & promisissent nō venire contra diuisionem, & alter alterū non molestare occasione dictorum bonorum: postea apparuit q bona fratris mortui pertinebant ad alterum tantū: & quia erat vtinq; coniunctus, sed alter ex vno latere tantùm, & sic nō veniebāt diuidenda, sed illi soli applicanda: volebat repetere, & venire contra. Opponebatur sibi de illa diuisione, & de pacto de nō veniendo contra: dixi q illud pactum per errorem interpositum non præiudicabat sibi, vt hīc est casus.

2 ☞ Quod peti potest officio iudicis nobili, non finitur finito principali: sed quod officio iudicis mercenario peti debet, finitur finito principali.

1 §. Lucius Titius. † Restitutio concessa super forte non principali non extendit ad vsuras solutas, vt eas possit repetere virtute restitutiōis cōcessa: potest tamē de nouo peti restitutio, super eisdem, & antequam imputaretur potest de alijs obijci compensatio, quia adhuc nullo iure debentur, licet deberi sperentur. h.d. iste singularis §. In tex. ibi, [pecuniam certam credidit.] [supple quę non fuit cōuersa in vtilitatē suam: & sic licet fuerit obligatus ciuiliter, & naturaliter, si interuenit authoritas curatoris, vel curatorem nō habebat, tamē aduersus ambos poterat petere restitutionē in integ. ne teneretur sortē restituere, quā trāsmittit ad suos hæredes, vt l. nō solùm. s. de in integ. resti. promisit etiam vsuras per stipulationē, & soluit aliquos annos, sic debitum soluit, postea hæres impetrauit restitutionē, nec tenere tur soluere sortem, dubium est vtrū virtute istius restitutionis cōcessæ super sorte, possit repetere vsuras: & videbatur q sic, quia si sors fuit effecta indebita, ergo & per consequens etiam vsuræ quæ nō poterant deberi sine sorte. Certè istud esset verum, si vsuræ nō essent adhuc solutæ, quia nō teneretur eas soluere postquā liberatus est à sorte. vt l. eos. in prin. C. de vsur. & quantum ad vsuras futuri tēporis, vt amplius nō currant, vt l. j. §. j. de colla. bono. sed quātum ad vsuras iam solutas. quia debitæ fuerūt solutæ, talis restitutio nō porrigit effectū suū vltra illud super quo cōcessa est. Hic casꝰ sing. cū gl. notabili, nō negatur quin de nouo possit super eis restitutio postulari. nec 2 obstat l. iiij. s. de depos. † quia ibi lo quitur in eo, quod poterat peti iudicis officio mercenario, quod finitur finito principali: sed ista restitutio poterat peti officio iudicis nobili, quod non finitur finito principali, & hoc vult gl. Attēto igitur q potest impetrari restitutio super dictis vsuris, & ea obtenta debebūtur hæredibus huius minoris, dubitatur, si hæres minoris antequā impetret, cōueniatur à creditore ex alia causa: an posset objcere compensationē deductis vsuris: & dicitur q nō, quia adhuc non sunt debitæ licet possint effici debitæ, sed hoc non consideratur postquā non possunt effici debitę nisi per beneficium restitutionis, quod est extraordinariū de iure speciali. Cōpensatio em̄ fit de debito ad debitū, non de indebito, quod potest fieri debitū, non tamen adhuc est. hoc vult tex. cum gl.

De condictione sine causa. *Rubrica.*

Condic

2 ☞ Condictio sine causa in quibus differat à condictione indebiti, & condictione ob causam, & ob turpem causam? & nu. 1.

3 Si credebam me teneri ad debitum ex alia causa, & propter hoc sponte promisi per errorem, tunc repeto liberationem per condictionem sine causa, uel incerti.

LEX I.

1 EST & hæc species. † Condictio sine causa est generalis, & concurrit cū alijs condictionibus specialibus, puta, cum condictione indebiti, & cum condictione causa data, & etiam ob turpem causam: & vltra hoc etiā locum habet, vbi nulla istarū competit, vel cum aliquid sine causa promittitur, vel cum aliquid datur ob causam verā, quæ postea reduci 2 tur ad non causam. hoc dicit in effectu tota lex. † & sic ista cō tradictio datur pro eo quod datū est ob causam de futuro, quę non est secuta: & etiā pro eo, quod datū est ob causam de præterito falsam, sed præcedentes non sic: quia si condictio ob causam, & ob turpē causam dantur solum pro eo, quod datum est ob causam de futuro, & condictio indebiti solum pro eo quod ob causam de præterito. Item illæ dantur pro eo quod est datum, seu est aliquod quasi datum ex quo casu etiam interdum dantur pro eo quod non est datum. vt l. in summa. §. frumento. suprà titulo j. sed ista datur etiam cum nihil est datum, sed promissum, vt fiat liberatio, quo casu non competunt præcedentes, & ita sentit hic gloss. vel dic, quòd aut credo me teneri ad promittendum, cum non teneor, & tunc si promitto possum petere liberationem etiam per condictionem indebiti. vt 3 l. is qui plus. s. ti. j. † Aut, non credebam me teneri ad promittē dum, sed credebam me teneri ad debitū, ex alia causa, & propter hoc sponte promisi per errorem: & tunc non repeto liberationem per condictionem indebiti, sed per condictionē sine causa, vel incerti: & ita intelligatur hic, & l. qui sine. ff. eo.

2 ☞ In contractu locationis & conductionis qui celebratur gratia utriusq;, ut fullonis ut habeat mercedem, & domini ut habeat operas fullonis, uenit leuis culpa.

3 Verbum inuenit, non uerificatur duntaxat cum uenit ad notitiam ubi res est, sed requiritur etiam realis apprehensio.

4 Statutum quod inuentus cum armis soluat tantam pœnam: & familia potestatis uidit aliquem transeuntem cum armis, non tamen ipsum cepit, non debet ipse pœnam soluere.

5 Actio ex contractu bonæ fidei, datur non solum de eo quod deuenit in contractu, sed etiam ad illud quod partes nunquam cogitauerunt, tamen est æquum uenire.

6 Fullo qui uestimenta lauanda conduxit, & amisit, & soluit: & postea dominus ea inuenit, quot remedia contra dominum habeat? & an censeatur emisse uestimenta?

7 Verbum conuentus, quod etiam possit uerificari in conuentione extraiudiciali.

8 Condictio sine causa competit etiam ad solutum uirtute sententiæ, quando causa quæ fuberat uirtute sententiæ, redacta est ad non causam, & agens non contradixit sententiæ.

9 Si post primam solutionem quam probare nō potui, iterum coactus fui soluere per sententiam: & postea superuenerint mihi probationes, potero primò solutum per condictionem sine causa repetere.

10 Quòd idem sit, si fui coactus iterum soluere uirtute instrumenti guarentigiæ contra quod ex forma statuti non admittebatur exceptio solutionis, nisi per instrumētum & post secundam solutionem probaui primum per testes.

11 Iuratis soluere usuras debet iuramentum executioni mandare, sed postea non prohibetur eas repetere.

LEX II.

1 SI fullo. † Si res pro qua soluí æstimationem ei à quo causam habui, redeat ad eū: pōt agi condictione ex eo contractu, & etiam condictione sine causa ad ipsam æstimationem restituendā, quia causa, ppter quā dedi, videlicet, qa sibi aberat res sua, redacta est ad non causam. h.d. & est l. vulgaris, & primò format quæstionem vsq; ibi, [& ait.] Secundò ponit decisionē Cassij, q cō petat duplex actio scilicet, ex eo cōtractu, & ista cōdictio vsq; ibi, [ego puto.] Tertiò reuocat in dubiū hoc secundū & nō ob 2 stante dubio cōcludit idem, & respondet ad dubiū. † In text. [amisis.] l. aliqua, scilicet siue his culpa interueniēte etiā leui, cum iste sit contractus locationis, & cōductionis qui celebrat gratia vtriusq;, scilicet, fullonis vt habeat mercedē, & dñi vt habeat operas fullonis: & sic venit leuis culpa. vt l. si vt certo. §. nunc videndū. ff. commo. ergo ad æstimationem quam soluit, 3 sed postea recuperat. vt ff. sequitur. † In tex. ibi, [inuenerit vestimenta,] gl. supplet, & habuit: & sic not. q istud verbū [inuenit, vel inuētus,] non verificat duntaxat cum venit ad notiam, vbi res est: sed requirit q etiā realiter apprehendat, facit l. si Barsatorā. C. de fideiu. & per hoc dicūt doc. ibi in l. j. de acq. 4 pos. † si statutū dicat q inuētus cū armis soluat tantā pœnā: & familia potestatis vidit aliquē transeuntē cū armis, nō tñ ipm cepit: nō debet soluere pœnā, quia nō dicit inuētus nisi fuerit captus, & ad palatiū ductus, vel dederit fideiussores de comparēdo, vt s. in ius voc. vt eant, vel satisfd. † In tex. [ex conducto agere.] No. q actio ex cōtractu bonæ fidei nō solū datur de eo, quod deuenit in cōtractu: sed etiā ad illud quod partes nunq; cogitauerūt, est tñ æquū venire. Nā iste fullo nō cogitauit, nisi de mercede habēda, & tñ actio ex locato vel cōducto non solū datur ad mercedē, sed etiā vt recuperet pretiū vestimentorū, quod dedit, de quo nunquā cogitauit, sic. s. de cōdi. ob tur. cau. 6 l. fin. † Aduerte tamē q actio ex cōtractu datur alternatiuè, ad duo. f. vel restituat æstimationē postquā habuit vestimēta, vel restituat vestimenta quasi per fullonem videantur empta, ex quo soluit pretium, vt ff. commo. in l. in commodato. §. fi. & l. si vt certo. §. j. vbi est tex. sed condictio sine causa dat solū ad repetendum æstimationē, si precisè illā vult. Sí autē precisè vellet vestimenta tanquā empta, dareē sibi vtilis rei vendicatio, vel publiciana, vel per l. si culpa. s. de rei vend. de quibus actionibus ista l. mentionē nō facit. gl. tū fin. videē sentire contrariū q hoc casu nō cōpetant illæ actiones, quia fullo habuit causam à domino: tunc em̄ illæ actiones cōpetunt quando ille qui soluit æstimationē nō haberet causam à domino, ita loquit l. culpa. quod videē tenere Bar. dicens, q qui habuit causam censeē soluisse pretiū culpæ, nō pretiū rerū, & nō videē ideo res emisse, & per cōsequens eas non pōt petere: sed qñ habuit causam, tunc censeē soluisse tanquā pretiū rerū, & sic res emisse: & ista ratio confundit per tex. expressum in l. si vt certo. §. j. ff. cōmo. vbi si commodatarius habuit eā a domino, & sine culpa perdidit, & postea æstimationē soluit, censeē rem emisse. quia tex. dicit q dñs recipiēdo æstimationē facit rē ipsius offerētis. s. cōmo data rij, quod nō esset, nisi videret rem emisse. Patet etiā in d. l. in cōmodato. in fi. qa si nō videret emisse, actio cōmodati non daretur alternatiuè ad rem, vel pretiū recuperandū, sed simpliciter ad pretium. Tene ergo quod dixi non refert an habuerit causam, vel nō, vt semper cōpetant istæ tres actiones: aliter tū, & aliter vt s. dixi. & ita videē sentire idē Bar. post Iac. bu. in d. l. in cōmodato. in fi. Præterea ista gl. fi. sibipsi videē cōtradicere: quia primò vult q ille qui nō habet causam, sit melioris conditionis, quā qui habet: quia cēsetur res emisse, & sic potest habere rē si vult: & etiā recuperare pretiū, si magis vult. Quādo autē habet causam, nō potest recuperare rem, sed solū pretiū: & postea in fi. dū allegat simile, dicit expresse contrariū, q ille qui habet causam est melioris cōditionis, quā ille q nō habet: qa si dolo desierit possidere, & ppter hoc æstimationē soluerit secundo non ceditur actio cōtra possessorem, vt s. de rei ven. l. si is qui dolo. sed primo sic. vt ff. de re iudi. l. in depositi. cū Bar. de ista contrarietate non perpendit. Oppo. pro declaratione primæ gl. nam hic dicitur q ille fullo conuctus actione ex locato vel cōducto præstitit pretiū vestimentorū, & sic virtute sententiæ: & nihilominus postea repetit. Cōtrà, quia solutū virtute sententiæ diffinitiuę quæ transiuit in rem iudicatā nō potest repeti, etiā si ante sententiā erat omnino indebitū: quia sententia de indebito facit debitū in l. j. C. de cō. inde. & l. si fideiussor. §. in omnibus. ff. mā. multominus deberet posse repeti, qñ ante sententiam fuisset debitum, prout hic erat: quia iste fullo, ppter sui culpā tenebaē actione ex eo cōtractu ad pretiū: & tñ hic dicit contrariū. Timore huius gl. soluit duobus modis. Primò q imò nō soluit virtute sententiæ, sed extra iudicium. 7 † Nec obst. tex. dū dicit [conuentus.] quia istud verbū pōt verificari ēt in cōuentione extraiudiciali, & allegat quoddā dictū beati Augustini in quodā sermone, q legit in festo natiuitatis, q incipit hoc mō: [Vos inquā cōuenio ò Iudæi, q vsq; in hodiernū diē negastis filiū dei &c.] q. d. dicatis mihi vos Iudæi & c. ista em̄ verba dicunt qđā cōuentio extra iudicialis, & tūc nō obstat cōtrariū. simile no. in in l. debitores. C. de pig. vel melius ſm gl. vt stet, ppriè & loquaē de conuētione iudiciali, † q 8 solutū virtute sententię, nō repetitur per condictionem indebiti, vt in contrarijs. Sed in condictione sine causa sic: vt hic. Et ista est vera quātū ad casum huius l. qm̄ hic agendo cōdictiōe sine causa, nō cōtradicebat sententię nec dicebat illā fuisse in-

Universidad de Navarra
Biblioteca

iustè latã, imò iustè, sed dicebat causam quę suberat tęporę sententiæ redactã esse ad nõ cãm. † Quid autẽ, si cõtradiceret sententiæ: puta, solui tibi quod debebã, posteà cõueneristi me tanc̃ nõ soluissem: & cùm nõ potuissem probare solutionẽ, fui condẽnatus, & iterũ soluí posteà superuenerũt mihi probationes, volo repetere quod solui, an possim? gl. in §. in omnibus. videt tenere, q̃ sic, nõ per cõdictionẽ indebiti, vt ibi, sed p cõdictionẽ sine causa, vt hic. doc. in d. l. j. reprobãt: quia hoc casu cõtradico sniæ: & dico illam iniustè fuisse latã, nõ respectu iudicis, qui nõ potuit eam ferre nisi secundũ acta, & probata: sed respectu veritatis: ga nõ tenebar soluere postquã semel soluerã. Constat aũt, q̃ postquã snia transiuit in rem iudicatã, cũ habeaẽ pro veritate vt in l. res iudicata, de reg. iur. nõ põt allegari de ipsius iniquitate, vel iniustitia, vt l. si prætor. in prin. ff. de iud. & sic remanebo in dãno. Ego semp dixi, & dico q̃ istud dictũ doc. debet intelligi, qñ vellẽ repetere illud, quod vltimo solui. quia nõ possum, sed si volo repetere, quod primo solui, tanquã causa redacta sit ad nõ causam, postquã illi solutioni nõ stetisti, imò ea nõ obstãte me cõueneristi: bene possum repetere per condictionẽ sine causa, nõ indebiti, ga tunc erat debitũ: & hoc dico p tex. in l. elegãter. §. sed & si post. de cõdi. inde. & p gl. quæ est in l. vlt. e. tit. circa medium primæ gl. magnæ iuncta etiã ista l. & adde qũ no. Cy. in l. j. C. de re iud. & vide omnino quod no. in addi. Spe. de instru. edi. §. postquam. in addit. quæ incipit per easdem l. fi.

10 † Quid autẽ, si post primã solutionẽ, quã, pbare nõ potui, iterũ fui coactus soluere, nõ per snĩam diffinitiuã, sed p instrumentũ guarẽtigiæ quod habet vim sententiæ, & cõtra quod ex forma statuti non admittebatur exceptio solutionis, nisi probareẽ per aliud instrumentũ publicũ, vel per aliud cancellatũ, & neutrũ istorũ erat: & sic fui coactus iterũ soluere: si possum, pbare me primo soluisse per testes, an possim repetere? dic q̃ sic, etiã illud quod vltimo solui. Sufficit eñ, q̃ executio fuerit facta: ga statutum solũ hoc vult, q̃ executio nõ impediatur per aliquã exceptionẽ dubiã, quasi instrumẽtũ faciat rẽ liquidã: nõtñ prohibet postquã fuerit facta, quominus possit allegare, q̃ indebitè facta fuerit, & cõtra iustitiã, & probari, prout in simili habeẽ in c. debitores de iureiurã. quia † qui iurat soluere vsuras, debet iuramentũ executioni mandare: nõ tamẽ posteà prohibetur repetere, quasi executio indebitè facta fuerit: & hoc est quod voluit Bart. in l. j. circa prin. ff. quod vi aut clam. & in d. l. Iulia. §. ttiu. j. Vidi tamen Florentiæ quòd postquàm executio est facta, nullus audet venire ad ipsam retractandam: de quo miror.

2 ☞ *Condictio incerti & condictio sine causa, an sint diuersæ actiones?*

LEX III.

1 QVi sine causa. † Cùm aliquid promittitur sine causa, competit incerti con-
2 dictio, & etiam ista, vt fiat liberatio. hoc dicit. † & sic sunt diuersæ actiones condictio incerti, & condictio sine causa. Io. autem dicit quòd non erat nisi condictio sine causa, quæ datur ad hoc factum quod est incertum: & ita intelligas hanc glosſ. non autem reperitur condictio incerti. Tu dic aliter, vt plenius not. in l. sed si me pœnitet. §. cum inter. ff. titu. j.

2 ☞ *Consanguineus præsumitur habere notitiam de suis consanguineis, & etiam eorum factis.*

3 *Matrimonium illicitum, quando per iudicem ecclesiasticũ debeat pronuntiari nullũ.*

4 *Matrimonium quòd interuenientibus verbis de præsenti & etiam consensu (etiam sine copula carnali) dicatur consummatum.*

5 *Dos data pro matrimonio prohibito quando poßit repetiꝛ? & nume. 5.*

6 *Si matrimonium prohibitum consummatum est per copulam carnalem, & mulier sciuit factum, & ius tantum, applicabitur fisco, & habebit locum pœna 'incestus, nisi ignorantia iuris, uel facti interuenerit: nec matrimonium tenet. & nu. 7.*

7 *Quòd tunc filij (quantum ad ignorantes) poßint esse legitimi.*

LEX V.

1 AVnculo. † Datum in dotem pro matrimonio futuro, & prohibito per l. ipso non se
cuto de facto repeti potest per hanc conditionem. hoc dicit. Et primò loquitur, quando erat prohibitum ratione consanguinitatis, vsque ibi, [nouerca,] posteà quando ratione affinitatis. pro declaratione glo. primæ not. quòd circa intellectũ
2 l. refert tres opi. quarum vna fuit Pla. † & ponitur in prin. glo. q̃ l. ista dum dicit mulierem repetere quod dedit nomine matrimonij prohibiti, locum habet non solùm si ignorauit ius, vel factum, sed etiã si sciuit vtrunq̃. scilicet quòd ille erat auuncu-
lus, vel attinẽs, & q̃ nõ poterat cõtrahere: quia vtrobiq̃ habet locum ratio tex. quia nõ dedit ob cauſ. turpẽ vt cõmitteret incestum, sed ob honestatẽ, ſ. matrimonij, et q̃ sciret factũ. Patet, quia consanguineus præsumit habere notitiam de suis cõsanguineis, & etiã eorũ factis: vt l. ortã. ff. vnde cog. et l. de tutela. C. de in integ. rest. & q̃ sciret etiã ius, patet ex ratione quã facit, ſ. q̃ ex parte sua videbaẽ turpitudo: ideo repetiẽ, quia inspicit causa proxima: vt l. pe. de cõdi. ob tur. cau. sed si ignorasset ius & putasset matrimoniũ cõtrahere, nulla esset hic turpitudo: licet enim ignorantia nõ sit iusta, excusat tñ à dolo. vt l. igit. de li. cau. & no. ff. si quis ius di. nõ obtẽp. l. vnica. in fi. ij. gl. magnę quæ incip. hic. no. turpitudo autẽ non potest subesse, nisi subsit dolus & mala fides. gl. reprobat hãc opi. per l. ij. de cõdi. ob cau. alia est opi. quã refert gl. in fi. q̃ l. ista debet intelligi eo casu, quo ignorauit factũ, & per consequẽs etiã ius, quia ignorabat consanguinitatẽ, quo casu potest esse iusta ignorantia. Si verò sciuit factũ, licet ignoraret ius, vel sciret vtrũq̃: nõ potest repetere, quia ignorantia non est iusta. † Tertia est opi. vt distinguatur si sciuit factum & ius: non potest repetere, quia est in dolo, & ipso iure pronũtiatur nullũ matrimoniũ: aut ignorauit alterũ eorum, & tunc potest repetere. Bar. dicit hãc opi. gl. procedere qñ secutum esset matrimoniũ per verba de præsenti: non tñ est secuta copula carnalis: nam tũc nõ potest recedere à matrimonio sua authoritate, quia requiritur declaratio iudicis ecclesiastici, hodie, & olim etiam secularis. Vnde habet locũ ratio gl. q̃ ipsius scelere pronũtiaẽ nullũ: vnde debet repetere quod dedit. per d. l. iij. de condit. ob cauſ. qñ sciuit ius & factũ: secus si alterum ignorauit aut nõ fuit secutum matrimonium per verba de præsenti, sed solùm sponsalia, & tunc habet locum opi. Pla. quia nõ est necessaria declaratio iudicis sed potest à sponsalibus propria authoritate recedere, vt l. j. C. de spon. Et sic cessat ratio gl. Præterea nullo modo fuit matrimonium secutum: vnde potest pœnitere, & euitat pœnã, vt l. q
4 falsam. ff. de falsis. † Sed qñ est secutũ per verba de præsenti, vt detur cõsummatũ, quia cõtraxerat matrimonium à lege prohibitum: nã etiã sine copula carnali dicitur cõsummatũ inter uenientibus verbis de præsenti, & etiã consensu, vt l. nuptias. de reg. iur. & sic nõ habet locũ præsentia ad euitãdum pœnã.
5 l. qui ea mente. ff. de fur. † Ego aliàs cõtra istam opi. allegabã, q̃ si sciuit ius & factum, licet nõ fuerit contractũ matrimoniũ per verba de præsenti, nõ possit repetere alia ratione; quia videtur donasse, cùm dederit ob causam impossibilem; secus qñ sciuit impossibilem per gl. in l. milite. & in l. si dicã. C. de cõdi. ob cau. non ergo prohibetur repetere eò q̃ cõsummauerit de licto, sed eo q̃ donasse videtur, & etiã tenui in l. ij. §. si liber homo. de condi. ob cau. nunc reperio d. Raph. mouentẽ hanc opi. & tenentẽ cõtra Bar. & Pla. q̃ nõ possit repetere, sed aliàs ad hanc rationẽ respõdebã, q̃ gl. in cõtrarium allegata loquit cùm quis nõ dedit animo repetẽdi vllo tẽpore ob causam quã sciuit impossibilem. Sed datũ ob causam dotis datur animo repetẽdi, saltem soluto mat. vnde nõ præsumitur animus donandi, licet sciuerit ius & factum: & sic tene opi. Bart. quæ est
6 pulchra. † Circa aliã gl. no. quæ quærit quid iuris esset, si consummatũ est matrimonium per copulam carnalem, qui casus nõ ponitur hic, & tenet gl. q̃ tũc nõ possit repetere, nisi ignorauerit ius & factũ: sed si sciuit vtrũq̃, vel alterũ tantùm, prohibetur repetere, nõ tñ remanebit penes virũ, sed applicabit fisco: per l. qui cõtra. de incest. nup. & ff. de ritu nupt. l. incestæ. quia hoc casu requiritur error iustissimus, vt excuset à pœna. vt d. l. qui cõtra. dum dicit acerrimus. Bar. dicit q̃ istud est verum quantũ ad lucra municipalia: quia nihil potest lucrari ab altero coniuge, qui cõtraxit incestas nuptias, nisi ignorauerit ius & factũ: quodcunq̃ sciuerit talia iura auferunt sibi à fisco. Quantũ verò ad perditionẽ bonorũ suorũ, vt in hoc puniat: nõ sufficit error, sed regrit scientia, vt in auc. incestæ. ibi posita. sed pditio dotis, & pditio bonorũ suorũ. Ergo istã pœnã non patiunt qñ ignorauit factũ, vel ius: sed tunc si vtrũq̃ sciuit: sed
7 mrimoniũ indistinctè nõ tenet, etiã si ignorauerit vtrũq̃. † Itẽ an filij sint legitimi? dic vt in gl. ga quantũ ad ignorantes possunt esse legitimi. Item si quæriẽ quantũ ad euitãdum pœnam incestus, similiter distinguiẽ q̃ siue ignorauerit ius siue factũ, euitatur illa pœna per l. si adulterium cum inceſt. ff. de adulte.

De con

De condictione furtiua. *Rubrica.*

1 ☞ *Agens condictione furtiua habet necesse in libello se allegare dominum, licet non probaret dominium: sed sufficit probare furtum. & quid si conuentus probet contrarium? & num. 2.*

2 *Agens rei uendicatione contra spoliatorem, probando spoliationem habet intentionem suam fundatam in dominio.*

LEX I.

1 IN re furtiua. † Quęro hic: an ille qui agit condictione furtiua, habeat necesse probare dominiũ, ad hoc, vt obtineat: vide tur q̃ sic: quia nõ cõpetit nisi dño. Sed certè secundum hoc non differt ista condictio à rei vẽdicatione, vt sic possit competere cõtra quẽlibet possessorem, sicut & vendicatio, vel actio ad exhibendũ. vt l. de eo. §. fi. ff. ad exhiben. cuius cõtrarium habetur ff. eo. l. v. quod nõ datur nisi contra furem, vel hæredem eius: si autẽ dicatur, q̃ nõ habeat necesse probare dominium, frustratoria esset ista lex. Dic (licet doct. non tangãt) q̃ habet necesse in libello se allegare dominum, & ita intelligit hic: non tamen habet necesse probare dominiũ, sed sufficit pro
2 bare furtum, & hoc ipso, censeẽ fundata intentio agentis: † sicut videmus in eo qui agit rei vendica. contra spoliatorẽ, quia probando spoliationem, habet intentionem suam fundatam in dominio, vt l. si quis emptionis. §. hoc super illis. C. de præscrip. xxx. anno. si tamẽ conuentus probaret contrarium videretur q̃ actor debeat excludi, si intentauerit condictionẽ furtiuam, quia ineptè intẽtauit: nõ tamen prohibeẽ recurrere ad alia remedia, postq̃ reus absoluiẽ ex eo, q̃ actor ineptã actionẽ intentauit. vt si men. fal. mo. dixe. l. j. & in c. examinata. de iudi.

2 ☞ *Contra filium alicuius defuncti non est fundata intentio agẽtis, probando quòd sit filius, nisi probet quòd se immiscuerit, ut teneatur tunquam hæres patris.*

3 *Agere uolens contra furiosum uel infantem, debet dictare libellum contra curatorem, uel tutorem, & illos facere citari.*

4 *Si contra pupillum uult agere, potest libellum dictare, uel contra tutorem uel contra pupillum in electione agentis, sed si facit pupillũ citari, debet expreſsè dicere, quòd compareat cum tutore. & num. 3.*

5 *Si uerò agit contra maiorẽ pupillo, ut in adulto, in electione actoris est an agat contra curatorẽ, uel adultum, & si contra adultum, & ledatur, potest adultus restitui: & si adultus simpliciter citatus sine curatore cõpareat, põt ab actore repelli.*

LEX II.

1 CONdictione. † Etiam illi qui non possunt furtum committere, vt infantes, furiosi, possunt hac condictione teneri ex persona tamen
2 alterius, qui cõmittere potuit, si iunt hæredes illius. h. d. † In tex. ibi, [cum hæredes necessarij.] supple tantum, vt serui, quia obligantur cum effectu: si aũt sunt sui, & necessarij vt filij in potestate, tunc obligantur mero iure, sicut mero iure efficiuntur hæredes, sed non cum effectu, propter beneficium abstinendi quod habẽt à prętore: & hoc vult dicere gl. Vnde nõ est fundata intẽtio agẽtis probãdo, q̃ sit filius, nisi, pbet q̃ se immiscuerit, vt probat in l. necessarius. de acq. hęre. & in l. si cũ dotem. §. transgrediamur. ff. sol. ma. sed in seruo non est necesse probare
3 immixtionẽ. † In tex. ibi, [quamuis cũ eis agi nõ possit.] per hũc tex. patet q̃ quãuis quis vult agere cõtra furiosum, vel pupillũ infantẽ, nõ debet dictare libellũ cõtra eos, nec facere eos citari, sed cõtra tutorẽ vel curatorẽ, & illos facere citari, aliàs nõ valeret quicquid actũ esset: qđ etiã patet in l. iiij. in prin. ff. de in ius voc. tene mẽti. Si autẽ maior est infante, est tñ pupillus, tunc põt dictare cõtra pupillũ, vel cõtra tutorẽ: tñ in electione tutoris est, vel per se litigare sine pupillo, vel facere pupillũ li-
4 tigare, & sibi authoritatẽ prętare. † Si autẽ est maior pupillo: tunc est in electione actoris, an velit litigare cũ curatore: an autem cũ maiore authoritate illius, vt hic habeẽ in text. not. in l. j. §. sufficit. de admi. tut. si tñ facit citari pupillũ, debet expreſsè dicere, q̃ cõpareat cũ tutore: si autẽ nõ diceret adhuc Bart. in d. §. sufficit. & in l. qui habet. §. pupillus. ff. de tutel. videẽ tenere, q̃ valeat citatio, & q̃ intelligiẽ, q̃ cõpareat legitimè: sed hare, q̃ valeat citatio, & q̃ intelligiẽ, q̃ cõpareat legitimè: sed habui in practica istum articulũ, & procuratores, & aduocati videntur tenere contrariũ per l. hoc autẽ. ff. si qui. ex cau. in pos. ea. quia pupillus sine tutore non habet legitimã personã ſtãdi in
5 iudicio: ideo nõ debet citari simpliciter: † nõ sic in adulto, ga si non habet curatorẽ, habet legitimam personam, licet posset restitui si lædatur: tamẽ acta nõ sunt nulla: secus in pupillo: & ideo videtur q̃ adultus possit simpliciter citari, tñ debet comparere cũ curatore: aliàs si actor velit, potest ipsum repellere.

2 ☞ *Fur cum semper sit in mora non liberatur per interitum rei, & potest cõdici ipsa res uel ipsa æstimatio, re perempta & nume. 1.*

3 *Si monachus cui delata est hæreditas moriatur, antequam adeat, quòd potest as adeundi remaneat penes monasterium: Et quòd secus sit in seruo, uel filiosa. & nume. 1.*

LEX III.

1 SI condicatur. † In hac actione venit etiam interesse consistens in lucro. h. d.
In tex. ibi [si hæres sit institutus.] id est iste seruus subtractus antequam subtraheretur, vel post: & dñs nõ potuit sibi iubere, vt hæreditatẽ adiret, & ille seruus est mortuus apud furẽ: certè potestas adeundi nõ potest trãsire in dñm, qui nõ potest acquirere hæreditatẽ delatã seruo: vt l. iij. C. de hære. institit. nisi ipso seruo adeunte: cũ ergo perdat hoc lucrũ facto furis, re
cuperat ab eo officio iudicis deseruiente huic actioni: similiter & pretiũ serui, postquam seruus restituí nõ potest: ideo ad ipsum seruũ agi potest, vt patet circa fi. dum dicit [hominẽ cõ-
2 dicat:] quia † cũ fur semper sit in mora, nõ liberatur per interitum rei: vt l. j. §. rectissimè. de vi & vi arma. potest etiam cõdici
3 ipsa æstimatio re perempta: vt ff. eo. re furtiua. † Quid autẽ in monacho, cui delata est hæreditas, si moriaẽ antequam adeat, an potestas adeundi remaneat penes monasteriũ? Bar. inducit ipsum tex. q̃ nõ: quia iura, quæ loquuntur in seruis, locũ habẽt in monachis. & dicit & no. Inno. in c. cum olim. de priui. Bald. multũ bene examinat istum passum in l. j. C. qui admit. ad bo. poſ. & Ioã. and. in c. præsentia. de proba. in fin. glo. magnæ. vbi recitat quandã opi. quòd aliud sit in monacho hoc casu, quia non habeat velle, vel nolle, quãdo hæreditas per se fertur sibi, censetur delata monasterio, & abbas viuente monacho potest eam adire, & non requiritur factũ monachi, quam opi. pluries fui secutus consulendo: & sic nõ æquiparatur seruo, vel filiofa. quia in eis diuersa est ratio, si bene inspiciatur.

2 ☞ *Quãdo cõcurrunt ista duo quòd ad aliquẽ peruenit res furtiua, uel aliquid ex ea, & ipse habet in potestate furem, potest contra eũ dari condictio furtiua, licet ipse non commiserit furtum, uel sit hæres furis.*

3 *Sicut filiusfamilias obligatur ex contractu uel quasi (præterquàm in mutuo & uoto) ita obligatur ex delicto.*

4 *Condictio furtiua quare sit magis strictæ naturæ, quam actio furti & nume. 1.*

LEX IIII.

1 SI seruus. † Ex furto serui, vel filij datur hæc actio contra patrẽ vel dominum, quatenus ad
eos peruenit: qa filius nõ potest dari pro noxa, sed bene datur cõtra ipsum filiũ: & qui furtũ nõ commisit, vel non est hæres eius qui cõmisit, nõ tenetur hac actione etiã si opem vel consiliũ præstiterit, licet teneatur actione furti. h. d. cũ duabus
2 legibus sequentibus. † Not. primò, q̃ quando cõcurrunt, ista duo, quòd ad aliquẽ peruenit res furtiua, vel aliquid ex ea, & ipse habet in potestate furẽ, potest dari hæc actio cõtra eum, licet ipse nõ commiserit furtum, vel sit hęres furis: altero autem
3 deficiente, nõ potest, vt in l. seq. † Itẽ not. ex illa l. quòd sicut filiusfa. obligatur ex contractu, vel quasi, præterquàm in mutuo, & voto. vt l. filiusfa. de actio. & obli. ita obligatur ex delicto, vt in tex. ibi dum dicit [cõdici potest.] supple nõ à patre ad quem nõ peruenit: & ad hoc probandũ, quòd nõ à patre, sequitur in tex. [nunquàm enim &c.] etiã noxaliter, licet secus sit in
4 domino. † Tertiò no. in l. proinde. q̃ ista condictio est magis strictæ naturæ, quàm actio furti: quia nõ potest dari contra illum qui nõ commisit furtũ, vel qui nec est hæres furis vel vniuersalis successor, licet præstiterit opem, vel consiliũ: & tamen actio furti bene datur contra illos. Videbatur contrariũ, cũ sit pœnalis, & sic magis odiosa: vnde si illa datur, fortius ista quæ est persecutoria: vt in scilicet proxi. sed rationẽ diuersitatis sume ex his quæ no. per glo. in l. nec legatarius. ff. eod. Glosſ. hic oppo. de l. fæpe. de verbo. signifi. Solue, quod ibi non loquitur de condictione furtiua, quæ nõ datur contra illũ, qui præstitit opem, vel consiliũ. etiam si res ad ipsum peruenit, si non habet furem in sua potestate: sed loquitur de certi condictione generali, vt in secunda solutione glo. & hoc propter regulam, quæ ponitur in ista. l. ex furtiua. versicu. nunquam enim.

Universidad de Chile Biblioteca

LEX VII.

1 §. I pro fure. †Per transactionē factā super actione furti, non tollitur cōdictio furtiua. h.d. sunt enim actiones diuersæ, & ad diuersa tendentes, vt in proxi. §. verū vna sublata, non tollitur altera: vt ſ. de iureiuran. l. ſi actor. vnde poteſt intelligi hic, dum dicit decisione, id eſt, ſententia abſolutoria ſuper actione furti, quod tñ eſt verū, ſi nō fuit pronuntiatū ſuper facto: aliàs ſecus: vt ſi pronunciauit ipſum nō cōmiſiſſe furtū. Vnde ſi fuit intētata actio furti ad pœnā, q̄ non poſsit poſtea agi cōdi. furtiua: quia veniret cōtra ſententiā, quæ trāſiuit in rē iudicatā: per ea quæ not. in l. Iul. verū debitorē. & ita videtur ſentire Bar. in l. ſi duo patroni. §. idē Iul. de iureiur. & idem in furamento. vt ibi Pau. de ca.

1 §. Furti actio. †Perſecutoria nō tollitur per pœnalē, vel econuerſo, quādo prouenīūt ex delicto, vel eius diſpoſitione, ad hoc ſemper allegat. Ratio eſt, qa tūc poteſt peti res & pœna: ideò ſi petijt alterā, & obtinuit, nō prohibetur alterā petere. Ita loquitur iſte tex. Si autē ſuccumbit, dic vt ſtatim dixi. Quādo autē prouenīunt ex cōtractu, tūc regulariter non poteſt peti res, & pœna, vt l. reſcripto. §. ſi pacto. ſ. de pac. & l. apud celſum. §. idem Labeo. de doli excep. & ideò ſi agit ad vnā & obtinuit, repellitur ab altera, niſi fuiſſet dictū pacto manente pacto. vt l. qui fidē. ſ. de tranſac. Itē limita hunc tex. q̄n à prin. actio fuit pœnalis, ſi ex poſtfacto: quia tūc cōſumitur per perſecutoriā vel econuerſo. vt in l. metū. §. licet. ſ. quod met. cau. & ibi no. Itē habet locū iſte. §. q̄n in pœna non eſt rei perſecutio, aliàs ſi fuiſſet actū pœnali, & exactū, tolleret rei perſecutoria: vt in d. §. licet. & ibi not. & vide bonā gl. inſti. ſi qua. paupe. fe. dicaſ. §. fi. & ſ. nau. cau. ſtabu. l. & ita. §. fi. & q̄ no. per Barto. poſt Dy. in l. j. §. dixerit aliquis. de publicanis.

2 ☞ *Actiones ex delicto, quòd non dentur contra hæredem, niſi quatenus ad eum peruenit, uel niſi ſit lis conteſtata.*

3 *Condictio furtiua an ſit ex delicto, & an dicatur extraordinaria? & nume. 2.*

1 §. Condictio rei. †Hæc actio datur contra hæredē in eo quod ad eū peruenit, qualitercunque res perierit. h.d. in hoc ergo iſta contradictio habet
2 naturā actionis ex contractu, nō ex delicto: †quia actiones ex delicto nō dātur cōtra hæredē, niſi quatenus ad eum peruenit, vel niſi ſit lis cōteſtata. C. ne ex delic. defun. l. vnica. ſed inquantum datur noxaliter cōtra dñm ex delicto ſerui, habet naturā actionis ex delicto: quia actiones ex contractu nō dātur noxaliter. Ideo iſta cōdictio dicitur extraordinaria: vt not. ſuper gl. rubricæ, & etiā propter quod habetur in l. j. ſ. eo. qui habet naturam cōtrariā aliarū cōdictionū: ideò habet ſtrictā naturā, vt patet ex. l. furtiua. cū. l. ſeq. & quod not. in l. ſed nec legatū. j. eo. & dicit glo. q̄ nec ex contractu, nec ex maleficio, ſed ex varijs
3 figuris cauſarū. †Doct. autem dicūt, q̄ imò ex maleficio: vt eſt caſus in l. ſi ambo. §. quoties. j. de cōpen. & l. ſi mulier. §. planè. j. rerū amo. nō tñ ſequitur in omnibus naturā actionū ex maleficio, vt patet hic, ideò eſt extraordinaria. Ratio autē quare in hæredē datur, licet ad eū nihil peruenit, ponitur hic in text. qa eſt perſecutoria, quæ tñ ratio in aliȝ oriētibus ex delicto, non eſſet ſufficiēs, vt detur cōtra hæredē, ſi ad eum nihil peruenit, etiā ſi ſint perſecutoriæ: ſed iſta eſt bona ratio ad denotandum diuerſitatem inter iſtā condictionē, & actionē furti: quia actio furti nō daretur ante litem non cōteſta. vt in l. j. de priua. delic.

2 ☞ *In obligatione rem reſtitui, quòd ſuccedat obligatio ad æſtimationē re perempta: & an debeat peti ipſa res, uel æſtimatio? & nume. 3.*

3 *In obligatione rem tradi ſeu in obligatione faciendi, poſt morā ſuccedit obligatio ad æſtimationem, etiam re non perempta.*

LEX VIII.

1 IN re furtiua. †Iſta condictio competit ad corpus rei ſubtractæ ſi extat, vel etiam ſi non extat, ſi tamē mora per oblationē non fuit purgata: aliàs ſecus: poteſt etiā condici æſtimatio ſi res eſt perempta, mora nō purgata, & venit æſtimatio quāti plurimi fuit à tēpore moræ. Itē etiā veniunt fructus, & aliæ vtilitates. h.d. tota lex. & Bar. facit magnum feſtū de iſta. l. in l. ſtip. nō diuiduntur. de ver. obli. †q̄ in obligatione rem reſtitui ſuccedit
2 obligatio ad æſtimationē, re perempta, non priùs: nā quouſq̄ res extat, debet condici ipſa res, vt patet hic, in prin. Poſtquam verò eſt perempta mora nondū purgata (cum fur ſemper ſit in mora) durat cōdictio, vel ad ipſum corpus, licet non ſit in rerū natura: vt ſ. eo. l. iij. in fi. dū dicit [ſi mortuū hominē condicat,] & deuenitur ad æſtimationē officio iudicis: vel etiā poteſt peti ipſa æſtimatio recta via, & iure obligationis: vt eſt text. hic dum dicit: [durat cōdictio æſtimationis eius.] etiā re perēpta poſt moram, ſed debet peti ipſa res. vt in l. vbi autem. & in l. ſi ſeruū. §. fi. j. de ver. obli. & ſi peteretur eſtimatio, ineptè ageret & ſuccumberet. quod dic, vt no. in ſpe. de obl. ſol. §. ſequitur. vi-
3 dere ver. quid ſi libellus. †In obligatione autē rem tradi poſt moram ſuccedit obligatio ad æſtimationē, etiā re nō perēpta: vt in l. j. in princi. j. de act. emp. & idem in qualibet obligatione faciēdi: vt in l. ſi quis ab alio. de re iudi. ſed in obligatione rem reſtituī adhibetur media via, qua extante non ſuccedit, ſed ea perempta ſic. vt eſt hic tex. notabilis. & adde quod no. j. de dona. cau. mor. l. ſi filio. per glo. & docto.

LEX IX.

1 IN condictione. †Hæc actio datur cōtra hę redem pro hæreditaria portione, nō inſpecto, an ad eū peruenerit, vel quantū peruenerit. h.d. Super glo. ibi, vt j. cōmo. l. iij. in §. hæres. ſed certè ille. §. loquitur in actionibus bonæfidei & l. ſi qs. §. j. ſ. de eden. loquitur q̄n agitur officio iudicis in quo cū agatur ex æquitate habet inſtar bonæfidei: tunc enim verū eſt, q̄ ſi vnus ex hęredibus habet facultatē rei reſti. inſolidū, poteſt inſolidū cōueniri, licet ſit hæres pro parte: ſed in actione ſtricti iuris non ſic eſt: vt patet in l. ſi tibi homo. §. ſi fundus. de lega. j. ſolutio, verū eſt cū actione ſtricti iuris perſonali nō cōcurrit rei vēdi. & ita loquitur ille. §. ſi autē cōcurrat, tūc ſicut ipſa rei vendi. daretur in illū ſolū qui habet facultatē rei reſtituendæ, ita & illa actio perſonalis. ita loquitur iſta glo. quia iſta cōdictio nō competit niſi domino, qui habet rei vē. & iſta fuerūt verba Dy. in l. qui fundum. §. ſi tu ex parte. j. ad l. fal. de quibus Bart. facit magnū feſtum in l. eadē. §. cato. de verbo. obli. vbi pulchrè & ſubtiliter examinat iſtū paſſum, & habetur per Cy. in l. pro hęreditarijs. j. de hære. actio. ſi tamen lis fuit conte. cū defuncto, tūc nō daretur cōtra hæredē, etiam habentē facultatem rei reſtituendæ, niſi pro hæreditaria portione, vt hic in fi. gloſ. per. l. ij. §. fi. j. de præto. ſtipu. quod dic, vt ibi quia eſt. §. difficilis. & adde. ſ. de rei ven. ſi in rem. cum. l. ſeq.

2 ☞ *Fur manifeſtus dicitur ille qui fuit deprehenſus in furto, etiam ſi furtiua res nō ſit per dominum ſibi ablata.*

3 *Si res furtiua ſit per dominum ablata, condictio furtiua domino non dabitur.*

4 *Fur quando dicatur in furto deprehenſus?*

LEX X.

1 §. Iue manifeſtus. †Iſta condictio cōpetit cōtra quemlibet furē manifeſtum, vel nō manifeſtū, niſi poſſeſsio rei ad dominū ſit
2 reuerſa. h.d. †No. q̄ dicitur fur manifeſtus ille, qui fuit deprehenſus in furto, etiā ſi res furtiua nō ſit per dominū ſibi ablata, quia in deprehenſione aut occidit ſeruum furtiuū, aut effregit vas ſubtractū, aut effudit oleum, vel vinū: & iſtis caſibus datur
3 condictio. †Sed ſi fuit res ablata nō daretur, vt hic in ver. [ceterum.] cū detur ad recuperationē rei, & ipſe eā habet argu. in
4 l. j. §. interdictum. j. vti poſ. †tunc autē dicitur deprehēſus in furto, quādo cum acclamatione viſus fuit cum re furtiua, ante quàm peruenīret ad locū quò deſtinauerat illa die ire cum illa re: ſecus ſi ſine acclamatione viſus fuit, vel poſtquàm ad illum locum peruenīſſet. quod dic; vt j. de fur. l. ſi quis in ſeruitute. cum. l. præceden.

2 ☞ *Dictio, tandiu, quòd inducat conditionem extinctiuam.*

3 *Deficiente cauſa actionis dādæ ad ipſam rē recuperādā, ut dñium, deſinit etiā actio cō petere, q̄n facto illius cui cōpetebat deficit: & q̄ ſi detur ad pœnā ſeu ad intereſſe?*

4 *Re extante apud furem, poteſt dominus eam alienare, & dominium in aliū transferre: & qualiter poſſit hoc eſſe?*

5 *Condictio furtiua non tranſit in ſingularem ſucceſſorem, & quare?*

6 *Legatarius rem ſibi legatam furto ſubtractam quod poſſit uendicare & an ei competat condictio furtiua? & quid de actione furti? & nume. 11.*

7 *Condictio furtiua tranſit in uniuerſalē ſucceſſorem, ubi res non fuit alteri legata.*

8 *Condictio furtiua poteſt alteri cedi, ſi apud cedentem eſt dominium, uel etiam non eſt, non tamen receſſit facto ſuo.*

9 *Si duo emphyteutæ diuidant, & res emphyteutica adiudicetur illi qui ad diuiſionem prouocauit, debet ſolui domino laudemium: ſecus ſi prouocato adiudicetur.*

Prohibitus

10 *Prohibitus alienare ſi prouocatus eſt ad iudicium, non prohibetur bona fide tranſigere ſuper re alienari prohibita: & quomodo capiatur bona fides?*

11 *Re furto ſubtracta, ſi mutetur poſtea dominium, an ex noua contrectatione committatur nouum furtum? & an oriatur noua actio? & quæ? & nume. 12. 13. & 14.*

12 *In ſucceſſorem uniuerſalem tranſeunt actiones etiam pœnales, quando competunt pro damno rei familiaris: ſecus ſi ad uindictam.*

13 *Furatus rem aliquam hic, ſi eam portet Bononiæ, & ibi eam contrectet, quòd propter mutationem iuriſdictionis committat nouum furtum: & quòd ratione delicti ibi cō miſſi poſſit ibidem ſuſpendi.*

14 *Quare nouo domino hæredi uel legatario poſſit committi nouum furtum ex noua cō trectatione, licet ipſi nunquàm poſſederint?*

1 §. Tandiu, †Hæc condictio datur dño, & eius ſucceſſori vniuerſali, nō ſingulari: & durat, quouſq̄ res alienata ſit, & etiā poſt, ſi ſine facto ſuo alienata eſt ex cauſa neceſſaria. h.d. cū. l. ſequēti & ſeq. vſq̄ ad. §. neratius. & primo loquitur, q̄n fuit alienata facto ſuo interueniēte, vſq̄ ad. l. & ideò. §. ſed & ſi dñium. poſtea q̄n ſine facto ſuo, & ex cauſa neceſſaria. Itē prima pars cōtinet duo ſcilicet q̄ deſinit cōpete re ipſi dño, & etiā hæredi eius poſt aliena. Aliud eſt, quòd nec trāſit in illū, quem facta eſt alienatio titulo ſingulari: ſed ſi nō eſſet facta, bene tranſiret in ſucceſſorē vniuerſalem. ſecūda in l.
2 nec leg. †No. de ſignificato illius dictionis, tādiu. vnde allega
3 tur ad queſtionē quā dixi in l. ſuffi. de cōdi. indebi. †Item no. q̄ deficiēte cauſa actionis dādæ, puta dñium, deſinit etiā actio competere, q̄n facto illius cui cōpetebat, deficit: quod eſt verū, de actione, quæ datur ad ipſam rē recuperandā: ſecus, ſi detur ad aliud, puta, ad pœnam, vt actio furti, vel ad intereſſe, vt ſ. de ſer. cor. l. ſed hæres. de qua gl. mag. opp. ſ. ad. l. aquil. l. huic ſcripturæ. & j. de act. & obli. l. quæcunq̄. la. ij. circa fi. titu. quæ facit ad dictā diſtinctionē Bart. †Itē not. q̄ de re extante apud
4 furē, poteſt dñs eā alienare, & dñium in aliū transferre: ſed hoc qualiter eſſe poteſt, cum requiratur traditio, vt in l. traditionibus. C. de pac. & hic nō poteſt interuenire: reſpon. prout loquitur de alienatione facta inter viuos, pone, q̄ vendidit vel donauit ipſi furi, quo caſu alia traditio nō erat neceſſaria. vt inſti. de re. diui. §. interdū. & l. qua ratione. §. interdū. de acqui. re. domi. prout autē loquitur de alienatione facta in vltima volūtate per viā legati, clarè procedit: ſiue ſit legata ipſi furi, ſiue alteri, quia tūc traditio nō requiritur. vt l. cū pater. §. ſurdo. de leg. ij. poſſet etiā procedere in alienatione facta inter viuos, etiam alteri quàm furi, in caſu qui ponitur in l. & ideò. §. in cōmuni.
5 j. eo. quod dic vt ibi per glo. †Itē not. in l. ſed nec legatarius. q̄ in ſingularē ſucceſſorē nō tranſit hæc actio. Ratio eſt: qa eſt perſonalis: & natura perſonaliū nō eſt trāſire in ſingularē ſuc-
6 ceſſorem ſine ceſſione: vt j. vſufru. quēad. ca. l. oēs. §. fin. †realis autem actio bene tranſit in illū, in quē trāſit dñium, vt etiā hic
7 habetur, dū dicit, q̄ legatarius poteſt vēdicare. †Itē no. q̄ iſta actio bene trāſit in ſucceſſorē vniuerſalem, quod eſt verū, vbi nō fuit alteri legata: aliàs nec hæredi cōpeteret, quia facto defuncti receſſit ab eo dñium: vt §. tandiu. ver. [Vnde Celſus.]
8 Sed †an poſsit hæc actio alteri cedi? videtur dicēdū, q̄ ſi apud cedētē eſt dñium, vel etiā nō eſt, nō tñ receſſit facto ſuo, vt l. & ideò. §. in cōmuni, q̄ poſsit alteri cedi: quia illa quæ ſunt tranſmiſsibilia ad hæredē, ſunt etiam ceſsibilia. vt l. pluribus. cū ibi no. de admi. tuto. aliàs ſecus, cū deſinit ſibi cōpetere, nō poteſt
9 eā per ceſſionē in aliū transferre. †Vltimò l. & ideò. §. in cōmuni allegatur, ad quæſtionē, ſi duo emphyteutæ diuidant, & adiudicetur vni: ſi quidē ille prouocauit ad diuiſionē, debeat ſolui dño laudemiū: ſecus ſi prouocato adiudicetur. de hoc vide hic per Gul. & Bar. & per iſtū etiā. §. in cōi. determinat Bal.
10 C. de fideicō. in l. quoties. †q̄ prohibitus alienare, ſi prouocatus eſt ad iudiciū, nō prohibet bona fide trāſigere ſuper re alienari prohibita, quaſi ſit alienatio neceſſaria: & dicitur bona fide, q̄n deficiētibus probationib⁹ hoc facit. vt in l. tutor. in prin. ſ. de iureiur. ſecus ſi ipſe prouocauit quaſi tūc ſit alienatio voluntaria. vt l. alienationes. ſ. fami. ercis. & no. qa pulchra eſt in
11 ductio. †Pro declaratione gl. mag. prēmitte, q̄ ſi ex prima cō trectatione facta tempore furti facti nata eſt actio furti, ſi fur poſtea millies cōtrectaret, amplius nō naſcitur, nec nouū furtū cōmittitur, ſi nulla cōtingit mutatio dominij ex parte dñi, nec poſſeſsionis ex parte furis, nec rei furtiuæ, nec ad dominū fuit poſſeſsio reuerſa, ſed ſemper apud furem. vt l. ei qui. j. de fur. Si verò poſſeſsio reuerſa eſſet ad dominum, & iterato ſubripe-
12 retur, committeret nouum furtū, & noua actio naſceret. vt in l. interdū. in prin. de furtis. idē ſi ex prima cōtrectatione nō fuiſſet nata actio, quia poſſet naſci ex ſequēti: vt in d. l. ei qui. idē ſi contingat mutatio dominij ex parte dominj, quia transferē in vniuerſalē, vel ſingularē ſucceſſorē: nā ex cōtrectatione nouiter facta nouum furtū fieret, etiā noua actio oriē nouo dño: vt j. de fur. ſit dominiū. qa quod facit reuerſio poſſeſsionis ad dominum, facit mutatio dominij, vt hic dicit. Idē ſi poſſeſsio fuit mutata ex perſona furis, puta, trāslata in hæredē eius: nā hęres nouiter cōtrectando, nouū furtū cōmitteret, & ex perſona ſua teneretur, vt no. j. eo. ſi pro fure. §. j. in gl. idē ſi cōtingeret mutatio ex parte rei. j. e. ſi ſeruus. §. boue. His premiſsis ex gl. duę colligūt oppoſitiones, quarū vna cōcernit. §. tādiu. ver. [vnde.] inquātū dicit, q̄ res furtiua fuit legata, cōdictio furtiua nō datur hæredi ipſius domini, quia facto defuncti dominiū in legatariū eſt translatū. Cōtra hoc opp. circa mediū gl. in ver. [item not.] de l. ſed & hæres. ſ. de ſeruo cor. gl. ibi nō ſoluit, ſed poſtea in ver. ac ſingulari. ibi, dum dicit, [pro veteri hæres &c.] ſol
12 uit: aut loquimur in condictione furtiua, quæ datur pro recuperanda: & illa non competit hæredi, poſtquā res fuit legata, quia nō intereſt ſua recuperare rem, cum ad eū non pertineat, ſed ad legatariū: & ita loquit hic. Aut loquimur de cōdictione furti quæ datur ad pœnā, vel de actione ſerui corrupti: & illæ bene dantur hæredi, quia ſufficit ſemel interfuiſſe, licet interēſſe deſierit. vt d. l. ſed & hæres. l. inter omnes. de fur. & ſ. e. l. in re furtiua. poſt prin. & pro hoc ſ. ad l. aquil. l. huic ſcripturæ. & iſta eſt vera ſol. Secundū cōtrarium cōcernit l. ſed nec legatarius. inquantū dicit legatario nō cōpetere condictionē cōtra tex. expreſsè. j. de fur. ſi dominium. in fi. vbi dicit actionē legatario competere. glo. ſoluit duobus modis primò intelligendo illam l. q̄ loquatur de condictione furtiua, ſicut iſta, quòd ex vteri cōtrectatione non competit legatario, vt hic, propter regularē naturam actionum perſonalium, quæ eſt vt in ſingularem ſucceſſorem non tranſeant: ſed ex noua contrectatione facta poſtquā ad ipſum peruenit dominiū, ſic: vt l. in contraria. quia nouum furtum cōmittitur propter mutationem dominij, & committitur ipſi legatario, vt in iſtis tex. Sed ex noua competit legatario. in d. l. ſi dominium. non hæredi, qui non eſt dominus. iſta ſolu. reprehenditur quia contra generalitatem huius l. quæ legatario concedit ſolum rei ven. Vnde ſoluitur ſecundo modo, quòd hic loquatur in condictione furtiua, quæ non competit legatario, nec ex veteri, nec ex noua cōtrectatione: ſed nec etiam hæredi competit, poſtquam res eſt legata alteri: nulli ergo competit. l. autem contraria loquitur de actione furti: quod patet: quia ſituata eſt in ti. illo: illa enim bene poteſt competere legatario, ſaltē ex noua cōtrectatione, & iſta eſt vera ſol. quæ autē ſit ratio diuerſitatis, cum prima facie videreē potius dicendum ecōuersò: quia actio furti eſt pœnalis, & magis odioſa. gl. in fi. aſsignat duas rationes. dic, vt in ea quæ per omnes doct. tenentur. Sed reſtat declarare, an huic legatario competat actio furti, etiam ex veteri contrectatione? in gl. ſunt duæ opi. vna q̄ ſic, ſicut in ſucceſſore vniuerſali, vt in l. ſi cum quis in hoſtiū. j. de fur. & ſic habebit duas actiones furti, vnam ex veteri: aliam ex noua cōtrectatione. Alia fuit opin. Hug. q̄ licet ſucceſſor vniuerſalis poſsit habere duas. vt in d. l. ſi quis. §. j. ſucceſſor tamen ſingularis, vt legatarius, non poteſt habere niſi vnam ex noua contrectatione, non ex veteri, primò per text. l. ſi is qui rem §. j. j. de fur. ſecundò per rationem, quia actio furti ex prima cōtrectatione fuit orta ipſi domino, & cum ſit perſonalis nō tranſit in ſingularem ſucceſſorem: nam ſi non tranſit actio perſonalis competens pro eadem re pro recuperando, vt eſt condictio furtiua. vt in hac l. multominus competens ad aliud ſcilicet pœnam, niſi fuiſſet legata res, cum omni actione competenti occaſione illius rei: ſed in vniuerſalem ſucceſſorē bene trāſit actio perſonalis: & iſta eſt vera opi. Quidā alij dixerūt, & fuit tertia opi. q̄ ex veteri contrectatione nō poteſt competere actio niſi veteri domino, non autem ſucceſſori, etiam vniuerſali: quam gl. ante fi. recitat in ver. [alij dicūt,] & dum gl. dicit dari veteri domino, ſupple, nō nouo etiā ſuccedē ti titulo vniuerſali, quā opi. gl. reprobat per l. ſi dominiū. ſed il la loquitur competente ex noua contrectatione: vnde melior
13 eſt reprobatio, † quia in vniuerſalem ſucceſſorem actiones

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ Quod datur cõtra illũ & quod remediũ d.c. reintegranda def contra titulo vitioso possidẽte. Adde Ang. in consi. cxiij. inci. In christi nõie dictus libellus & late Alex. de imo. in consi. cxvij. in ij. volu. Curt.

b ¶ Quibus fundi. adde Alex. de imo. in cõsi. xciij. co. fi. ver. ex hoc infertur. in fi. in v. vo. & late per do. Bar. so. in l. rem quæ nobis. ff. de acqui. post. Cur.

transeunt, etiam pœnales, quando cõpetunt pro damno rei familiaris: secus si ad vindictam, vt est actio iniuriarũ: vt in l. j. de priua. delic. nunc retẽda secũda opi. ꝙ ex noua cõtrectatione possit cõpetere noua actio furti, tam vniuersali successori, quã singulari: sed ex veteri dũtaxat vniuersali op. de l. ei qui. de fur. solue, vt patet ex his quæ s. dixi ꝙ illa lex loquitur multis concurrentibus. sed quando mutatur dñium, non habet locum, & per hoc determinat

13 † Bar. ꝙ idem sit, si mutetur territoriũ & iurisdictio. vt si aliquis furatus est aliquã rem hic, & ipsam portet Bononię vel Florẽtiæ, & ibi cũ contrectaret, propter mutationẽ iurisdictionis cõmittat nouum furtum ibidem, & sic ratione delicti ibi commissi poterit illic suspendi, licet ibi non fortiatur alia ratione forum, & ista opi. practicatur per totum mundũ: & assessores, & iudices habent eam pro Euangelio. sed Bal. eam impugnat

14 C. de fur. l. si abducta. dic vt ibi per eum & per Ang. † Vltimò opp. ꝙ nouo dño hæredi vel legatario nõ possit cõmitti nouũ furtum ex noua contrectatione, cũ ipsi non possideãt, nec vnquam possederit, vt j. de prescrip. ver. l. si rem. §. fi. & l. si homo. de vsuca. solue, si hoc cõtingat facto furis, nõ restituentis rem, vnde nõ debet ipsi furi prodesse. In hoc tñ ar. an ei qui nõ possidet possit furtum cõmitti: vide hic per Bar. & in d. l. si homo.

2 ☞ *Contra eum qui rem furto subtraxit. seu ad rem furtiuam, quæ remedia, & quibus personis competunt?*

3 *Actor si narrat ueritatem, uidebitur intentata illa actio, quæ congruit merè in libello, nec cogitur nomen actionis exprimere.*

4 *Emens rem à fure bona fide, qualiter possit conuenirì?*

5 *Si quis à possessione alicuius rei ceciderit, & non potest probare dominium, nec spoliationẽ, qualiter sibi subueniatur? & quid in rebus ecclesiasticis? & nume. 6.*

6 *Qui non possunt euidentioribus indicijs, ius suum in possessione tueri, quòd (secundum Innocentium) intentare possint condictionem ex lege, Si coloni.*

LEX XII.

ET ideò eleganter.

1 §. Neratius. † Ei qui non est dominus, sed habet ius in re, licet non detur ista

2 condictio, datur tamẽ condictio incerti. h. d. † In glo. fi. ibi. l. Si col. innuit, ꝙ detur condictio ex illa l. & h. d. glo. C. de fur. l. manifestè. §. cum ibi. secundo vbi est similis glo. Sed Pe. & Cy. dicunt ex illa l. condictionem nõ dari, nisi possessori. idem dicunt. C. loca. l. si pro fundo detentori verò vt cõmodatario datur actio in factũ, vel officium iudicis ad recuperationem rei subtractæ, quoniã æquum est ipsum agere posse. Ideò in subsidium deficientibus aliis actionibus recurrit ad actionẽ in factũ. vt in l. quoties. de præscr. verbis quantũ verò ad actionem furti, quæ datur ad pœnã, nõ est differentia inter istos: quia illa nõ solùm datur dño, sed etiam nõ domino, cuius interest rem nõ subtrahi ex iusta & honesta causa: siue rõne iuris, quo habeat in re: siue ratione possessionis: siue ratione detentationis, & custodiæ, quod dic, vt l. is cuius. in prima quarta, cũ l. seq. per tres vel quatuor col. in quibus iurisconsultus istã materiã prosequitur. j. de fur. & plenè per gl. in l manifestissimi. C. eo. tit. quæ incipit, [ad hoc.] Sed quid prodest ista vestigatio glo. de diuersitate actionũ ad rem recuperãdam: si verum est, quod dixi s. eo. l. j. ꝙ ille qui agit cõdictione furtiua, nõ habet necesse probare dñium: sed sufficit ꝙ alleget se dominũ, & probet furtũ factũ: Sed an. quilibet etiam nõ dominus poterit hoc facere, & intentare condictionem furtiuam: respondeo, ꝙ prodest, quia si aduersarius probaret contrariũ, succumberet actor, qui dixisset se dominum, quia videretur intentasse condictionẽ furtiuam, cùm sibi non competat: nec ponet actor se in dubio, ne habeat

3 exoluere expensas, † sed narret veritatem, & tunc videbitur intentata illa actio quæ congruit merè in libello deducta argumen. in l. Gallus. §. j. de libe. & posthu. & ibi no. per docto. non autem habet necesse exprimere nomen actionis. vt not. in l. edicta. C. de eden. loquitur autem hæc glossa. quando possessio est a

4 pud furem, & contra eum agitur. † Quid autem si sit apud cũ qui emit à fure bona fide, an habeat locum ista glo. dic ꝙ sic. gl. est ordinaria in l. inciuile. C. de fur. Sed Nico. de ma. tenuit ibi contrarium, quòd propter titulum possit repellere agentẽ, nisi alleget dominiũ. Bal. autem tenet glo. postquàm actor vitio suris a possessione cecidit, qa titulus datus à fure nõ potest plus prodesse emptori, quàm apud dantẽ fit: sed res apud furẽ non posset repellere agentẽ, ergo nec ille qui habuit causam à fure erit melioris cõditionis, quàm author eius: vt j. ad Velleia. l. fi.

5 §. j. † Si autẽ aliquis à possessione cecidisset, non ex vitio furis, sed ex violentia expulsionis: qualiter sibi subueniatur: puta possum probare, quòd semel per aliquod tẽpus aliquã rẽ possedi, nunc reperitur penes te, non possum probare dominiũ, & sic esset fatuum intẽtare rei vendicationẽ: nec possum probare me spoliatũ, & sic non possum intẽtare interdictũ vnde vi: qua liter mihi subueniatur si prætendo ius habere? Breuiter aut possum probare titulũ, & tunc intẽtabam publicianã. Si tu titulũ non habebas: tũc distinguitur, aut ab eodẽ à quo habebã: aut ab alio. quod dic: vt s. de publi. siue autem. §. fin. cũ l. seq. Si autẽ nõ possum probare titulũ. tũc si potes probare nõ possum agere: quia si ego possiderẽ posses à me per publicianã auocare: & qui potest agere, fortius excipere, vt in l. j. §. ꝙ ait. de superfi. Si verò neuter nostrum potest probare, tunc aut possum probare, ꝙ clãdestinè possessionẽ adeptus fuisti: puta, quia tẽpore quo possidebam me absentaui, & possessio remansit vacua vel naturalis incontinẽti, vel etiã ciuilis, si per longũ tempus stetit absens, vt not. C. de seruis fugi. l. j. in fi. magnæ glo. & tunc si possum intẽtare possessoriũ. l. cũ querebatur. C. vnde vi. si autẽ nõ possum probare id quod dixi: sed solũ, ꝙ semel possedi aliquo tempore, & tũc reperitur possessio penes te: & tũc

6 dicit Inno. † elegãter in c. sæpe. de resti. spolia. ꝙ possum intentare cõdictionem ex. l. si coloni. de agri. & censi. quòd est valde singulare, ꝙ illis qui nõ possunt aliter de iure suo probare. nã cũ possessio mea præcesserit tuã, quæ sequitur, præsumitur iniusta, nisi ostendat ex qua causa ad te peruenit. arg. in l. improba. C. de acqui. pos. in rebus autẽ ecclesiasticis prouisum est per canonem reintegrãda. iij. q. j. super cuius intellectu Inno. variauit: vno modo intellexit. in d. ca. sæpe. ꝙ cõpetat cuicunque in dicto casu aliud sentit. in c. cũ ad sedẽ. eo. titu. ꝙ illud. c. nõ inducit nouum remediũ, sed loquitur secundũ ordinaria remedia iuris do. Sed do. Cal. tenuit, ꝙ inducat nouum remediũ, & in rebus ecclesiasticis tantũ, nõ in alijs habemus etiã remediũ

a c. sępe. eo. tit. quod[a] datur cõtra illũ qui successit scienter in vitium, vt quia emit à spoliatore contra quẽ nõ daretur interdictũ vnde vi: vt l. cũ à te. j. de vi & vi arma. sed datur cõdictione

b ex illo. c. nõ solũ in rebus ecclesiasticis, sed etiã quibuscunq;[b] & adde quod no. Ioan. and. in nouella, vel in ca. illud. extra de præscrip. eccle. per Barto. in l. pe. j. de consti.

LEX XIII.

1 EX argento. † Res facta ex materia furtiua cõdicitur per hãc actionem, & si peruenitur ad æstimationẽ, quia res nõ restituatur, habetur ratio melioris etiã contingentis facto furis. h. d. In tex. ibi, [pocula facta.] supple, & postea cõtrectata. argu. in l. proxi. §. boue. aliàs ratione contrectationis factæ de materia non videtur dari hæc condictio pro poculis, quæ videtur esse res diuersæ, quia cõsistunt in materia, & forma ab ipsa simplici materia: sed secuta noua contrectatione. Ideò nascitur noua cõdictio pro poculis: quia illius sunt pocula, cuius erat materia, cũ possint ad simplicem materiã reduci. vt l. adeo. §. cùm quis. j. de acquirẽdo rerum dominio. In tex. ibi, [ergo in condictione poculorum,] supple peremptorum ante moram purgatã. Et sic deuenitur ad æstimationem: vnde fit quantiplurimi fuit. vt s. eo. l. in re furtiua. §. j. etiam si expensa vel labores furis plurimi fiunt, vt est casus hic & no. & gloss. ponit rationem.

2 ☞ *Habens ius de præsenti, licet speratur tolli in condicionis euentum ad commodum tertij, potest nihilominus illud in iudicium deducere: & quando istud procedat?*

3 *Ius actoris si lite pendente deficiat, reus absoluitur: & an ab obseruatione iudicij, an uero diffinitiuè. & nume. 9.*

4 *Ius superueniens actori lite pendente, non inducit cõdemnationem nisi superueniat ex causa de præterito: sed superueniens reo etiam ex causa de præsenti bene inducit absolutionem & nume. 3.*

Quando

5 *Quando ius actoris desinit lite pendente dolo rei, condemnatur reus, acsi nõ desisset: & quid si desinit pro parte?*

6 *Quando pendente dubio, an ius agentis debeat extingui, uel nõ, peruenitur ad sententiam: pro eo non debet reus condemnari in integra æstimatione rei, si res non traditur sed in æstimatione dubiæ litis.*

7 *Res q. dicatur tantum ualere quantũ uendi potest: & qualiter intelligiturì remissiuè.*

8 *Re in diè uel sub conditione legata, ante euentũ diei non transit dominiũ in legatariũ.*

9 *Si ante euentũ diei fuit furto subtracta interim non competit legatario condictio furti, sed heredi: quæ extinguitur conditione existente, nec trãsit in legatariũ? & n. 1.*

10 *Factum defuncti reputatur factum hæredis.*

11 *Venditor si dixit quòd nolebat nisi pro dato, & facto suo tantum, nihilominus tenetur de dato & facto defuncti, cui ipse succesit.*

12 *Actio furti postquam semel incepit mihi competere, quia mea intererat, non desinit competere, licet desinat mea interesse siue facto meo siue alterius: & quid in condictione furtiua?*

LEX XIIII.

1 SI seruus. † Si res legata sub conditione, ea pendente subtrahatur, potest hæres eam condicere: & si lite pendente conditio existat, conuenus absoluitur, quia ius agentis extinguitur, nisi dolo conuenti hoc contingat. Si verò conditione pendente peruenitur ad condemnationem, debet fieri condemnatio in æstimatione litis, quę reputatur tantum valere quantum posset vendi, inspecto dubio euentu: & licet cõdictio postea eueniat, non tenetur illud postea restituere legatario, nec interim restituendo cauere. h. d. & est valde subtilis tota ista lex, quã diuide in quatuor partes: [secunda ibi, [& si lite.] tertia ibi, [quod si pendente.] quarta ibi, [cauere autem.] Et loquit ista lex quando primò fuit legata, & postea subtracta: sed l. siue manifestus. §. tandiu. cum l. seq. loquitur econuerso quãdo primò fuit subtracta, & postea per dominum alteri legata. Not. ex primo dicto ꝙ † ille qui habet ius de præsenti, licet speretur tolli in condictionis euẽtum ad commodũ tertij, potest nihilominus illud

2 in iudicium deducere concordat. l. non ideo minus. de rei vendi. cum cor. Sed contra de l. pecuniam. §. si cer. pet. Solu. aut illi tertio ad cuius commodum speratur tolli ipso sublato subuenitur contra illum, qui de præsenti ius habet, & vult nunc agere: & tunc loquitur quod dixi. nam hæredem rem recuperãte legatarius ab eodem petere poterit existente conditione legati. Aut illi contra agentem subueniret, & tunc interim agere non

3 potest in præiudicium illius. ita loquitur l. pecuniã. † Ex secũda parte not. ꝙ lite pendente si deficiat ius actoris, reus absoluitur ex quo sequitur: ꝙ ius superueniens reo lite pendẽte, inducit absolutionem: quod verum est etiã si superueniat ex cau

4 sa de præsenti: † non sic in iure superueniente actori lite pen. vt inducat condemnationem nisi superueniat ex causa de præterito, cum habente ante lit. contest. vt l. si rem. §. fin. de pigno. iuncta l. nõ potest videri. & l. quẽadmodum. s. de iudi. de quo

5 articulo vide per Bar. in l. j. j. de excep. † Item no. ibi, [& hoc si res,] ꝙ quando ius actoris desinit li. pen. dolo rei, non absoluitur reus, sed condemnatur ac si non desisset. cõcor. s. de rei vẽ. l. si post acceptam. vt ibi no. Quid autem si desinit pro parte: vi

6 de tex. & etiam Bar. in l. si constante. in fi. j. solu. mat. † Ex tertia parte no. ꝙ quando pendente dubio, an ius agentis debeat extingui vel non: peruenit ad sententiam: & pro eo non debet condẽnari reus in integra æstimatione rei, si res non traditur:

7 sed in æstimatione dubiæ litis. † Item ꝙ res tantum dicitur valere, quantũ põt vendi, quod qualiter intelligatur vide hic per

8 Bar. † In gl. j. ibi, [conditione pendente.] supple vel die certa. nam tunc ante euentũ diei non trãsit dominium in legatariũ. vt l. Sẽpronius attalus. de vsufr. leg. interim ergo est apud hæredem, & adueniente postea conditione, vel die, si legatarius acceptat, nõ fingitur retro dominiũ fuisse suũ, quia in vltimis voluntatibus conditio non trahit retro, vt l. j. §. j. & ibi not. ad

9 Silleia. † In gl. seq. ibi, [l. sed & legatarius,] illa l. loquit in casu econuerso. vt s. dixi quando res primò fuit subtracta, & postea legata, sed si primò legata, & post mortẽ subtracta pendente conditione legati, si adueniente conditione fingeretur retro fuisse legatarij illud furtum censeretur commissum illi legatario. Vnde sibi cõpetet condictio furti: sed quia nõ fingitur retro, illud furtũ fuit commissum hæredi: quia tunc erat dominus & condictio furti orta ex illa cõtrectatione extinguit extincto dominio, nec transit in legatarium, nec etiã ex noua cõ-

trectatione oritur noua cõdictio legatario, qui nõ erat dñs tẽpore furti facti. vt d. l. sed nec. cũ ibi no. in fi. glo. mag. & sic ista glo. bene loquitur ita declarata. In glo. ij. in prin. ibi, [proceda vltra nõ debet.] innuit ergo ista glo. ꝙ quãdo ius agẽtis extinguitur lit. pen. reus absoluitur ab obseruatione iudicij, licut quãdo lit. pen. reus absoluitur. vt instit. de perpe. & tẽpo. actio. §. fi. quod videtur tenere doc. nã vtroque casu nõ debet ad vltẽriora procedi. Posset dici, ꝙ si lis non erat contestata, vel erat, non tamẽ erãt seruati omnes termini, ꝙ possit ad diffinitiuam peruenire: tũc procedat quod dixi: si autem possit ad diffinitiuam peruenire solutione vel æstimatione non facta, scilicet, cõdemnatoria similiter ipsis factis poterit peruenire ad diffinitiuam absolutoriã: & ista modo potest saluari opinio quorundam admirãtiũ quare nõ absoluitur diffinitiuè, postquàm soluit, si soluisset ante litem inchoatam, & postea fuisset opposita

10 exceptio: & hoc satis placet. In glo. ibi. [hæres voluisse videtur.] † No. istã glo. quæ semper allegatur, ꝙ factũ defuncti re-

11 putatur factum hæredis. Vnde allegatur ꝙ si vẽditor † dixit ꝙ nolebat teneri nisi de dato, & facto suo tantũ, nihilominus teneatur de dato, & facto defuncti, cui ipse succesit quia reputatur factũ suum. & not. per Bar. in l. damni. §. Sabini. de dam. infect. in ij. col. Adde glo. sequen. in ii. quæ videtur hoc clarius

12 velle. † In glo. sequẽ. quæ incipit, [nõ ergo,] ibi, [tu vero dic,] iunge ambas istas solutiones, & dic, ꝙ aut loquimur in actione furti, & illa postquàm semel incepit cõpetere, quia mea intererat, nõ desinit cõpetere. licet desinat mea interesse siue facto meo, siue facto alterius. vt l. inter omnes. j. de fur. aut loquimur de condictione furtiua, aut desinit interesse facto meo, & desinit mihi cõpetere in l. siue manifestus. §. tandiu. aut nõ facto meo, sed facto alterius, & tunc secus. vt in l. & ideò. §. in cõmuni. vbi no. in ver. in glo. quæ incipit cõmunem, puta, seruũ tecum habeo in fin. s. eo. in glo. in ver. inuenerit. ibi ad legem aquil. l. si debitũ. dicas ꝙ casus sunt diuersi: nã hic loquitur quãdo actor habet ius de præsenti, licet speretur tolli in cõditionis euentũ: ideò fit cõdẽnatio de præsenti, & executio ad æstimationem litis in l. cõtraria actor nõ habebat ius de præsenti, sed sperabat habere in futurũ: ideò seruato quod ibi dicitur: & hoc declaratur per Bar. in l. locũ. §. condẽnato. de tabulis exhiben.

2 ☞ *Sicut uari sto dominio ex parte eius cui fuit commissum furtum, secuta noua contrectatione committitur nouum furtum, ita si contingat uariatio circa rem furtiuam, quia dissoluatur totum, & remaneant partes diuersæ à toto, & contrectentur, committitur furtum in partibus.*

3 *Si ago ad interesse contra te, ex eo quod destruxisti mihi domum, & probo quòd domus ualebat centum: non erit fundata intentio mea, ut debeas in centum condẽnari: & quid aliud probare debeam?*

4 *Debitor soluendo partẽ in quotam liberatur ipso iure ab illa: si uerò non quotam, tunc non ipso iure, sed ope exceptionis liberatur.*

5 *Pars rei, quando peti possit?*

6 *Exceptiones competentes occasione rei transeunt in singularem successorem, habentẽ causam ab illo cui competunt: secus in actionibus personalibus.*

7 *Sententia condemnatoria non debet prodesse condemnato sed nocere: & quando cõdemnatus habeat exceptionem rei iudicatæ?*

8 *Actor si recepit partem, & petat totum, debet conuentus reliquam partem confessatam conferre, quam actor recular recipere, si mult absolui ab obseruatione iudicij. Sed ad moram euitandam, quòd tunc non sit necessaria oblatio.*

9 *Si peto plusquam mihi debeatur, puta, decem cùm debeantur quinque, & probo de quinque, debet reus in illis condemnari, & à residuo absolui.*

10 *Actor potest super parte quam probare non potest, iuramentum deferre.*

1 §. Boue surrepto. † A fure possum condicere rem meam, & etiã quod ex illa superest, si noua contrectatio superuenit, & qui cõsecutus est totum, nõ potest petere partẽ: qui verò consecutus est partem, potest petere residuũ: & etiam subtilis est iste. §. h. d. iste §. cũ gl. suis.

2 venio ad casum. † In tex. ibi, [& bouis] scilicet ex prima cõtrectatione ex qua nata fuit condictio ad bouẽ, nec fuit extincta per mortẽ bouis, non purgata mora furis, vt s. eo. in re furtiua. & l. iij. nec cõdictio extẽditur ad coriũ, & carnes: quia sunt res diuersæ: sed illa potest condici ex noua contrectatione. ex qua nouum furtũ cõmittitur: & hoc est quod sequitur, [si & coriũ & caro &c.] & sic not. ꝙ sicut variato dominio ex parte eius cui cõmissum est furtum, secuta noua contrectatione cõmittitur nouum furtũ, vt in l. si dominium. j. de fur. ita si contingat variatio circa rem furtiuam, quia dissoluatur totum, & rema-

Universidad de Salamanca Biblioteca

neant partes,quæ sunt res diuersæ à toto, si partes contrectentur, cõmittitur nouũ furtum in partibus,quod prius cõmissum nõ fuerat:sed duntaxat in toto. †Circa fin.[detracto pretio corij.]No.istum tex. quia facit ad id,quod no.Bar.ff.arbo.fur.cæsa.l.faciendi.& de dam.infect.l.cũ emptor.§.fi.q si destruxisti mihi domum,ego ago ad interesse,& probo q domus valebat centũ:an sit fundata intẽtio mea vt debeas in centum condẽnari:& dicit q non: quia de isto pretio debet detrahi pretiũ arearæ & cæmentorum, quæ penes me remanserunt. Debeo ergo probare quantũ illa valent:aliàs probatio per me facta est incerta:& nõ potest sequi condẽnatio per illos tex.& dicit se vidisse peritissimos docto.errare in hoc.& pro isto dicto facit iste text.quia de pretio totius bouis,debet detrahi pretium carnis,& corij quod actor fuit consecutus. In tex.ibi:[doli mali.]innuit ergo,q fur non fuit liberatus ipso iure de pretio partis,sed ope exceptionis. Sed contra q imò ipso iure,vt in l.si stipulatus ff.de solu.Solut. aut †debitor toti° soluit partẽ quotã,& ipso iure liberatur ab illa,& remanet obligatus duntaxat in alia quota.vt in l.cõtraria.aut non soluit quotã,vt quia nõ soluit tertiã,vel dimidiam æstimationis bouis,sed soluit æstimationẽ carnis,& corij,quæ non faciũt quotã:& tunc nõ liberatur mero iure ab obligatione totius,vel alicuius partis eius,sed ope exceptionis liberatur à parte vt hic. †In glosſ.magna ibi:[vel dic.]hæc vera:& sic ad.§.duobus.allegatũ pro contrario,respondeꝰ,quòd quouscq; partes sunt cõiunctæ cũ toto,non possunt peti singulæ partes: & ita loquitur ille.§.pars tamen quota totius bene posset peti, puta,dimidia,vel tertia per.l.si stipulatus.ff.de solu.postquàm verò sunt separatæ à toto,quia totũ est dissolutũ:bene possunt peti singulæ vt hic.& ad.l.aut ei qui.ff.de fur.respondeꝰ,q ibi loquitur,quando nulla cõtingit mutatio dominij ex parte agẽtis,nec possessionis ex parte conuenti nec rei furtiuæ:quo casu ex noua cõtrectatione nõ cõmittitur nouum furtũ,nec nascitur noua cõdictio furtiua.hic verò cõtingit ex parte rei furtiuæ:quia de toto peruẽtũ est ad partẽ,dissoluto toto.Ideò cõmittitur nouum furtũ in partibus,ex noua cõtrectatione:non ex veteri. In glo.ibi:[sed tamẽ.]hæc glo.voluit oppo.nã si ita est,quòd totũ,& partes eius ita dissolutè cẽsentur diuersæ:sequitur quòd licet dominus fuerit consecutus æstimationẽ totius,nõ prohibetur agere ad partes per.l.eũ quæritur.de exceptio.rei iudica.cuius contrariũ hic dicitur.Sed respõde,q contrarium loquitur quando essent res omnino diuersæ,quia vna in altera nunquam fuit cõprehẽsa.licet verò sint diuersæ quantùm ad hoc,quia totũ cõsideratur,vt cõpositũ ex anima & corpore:partes verò cõsiderantur vt simplices,sine anima.Tamẽ alio respectu nõ dicuntur partes res diuersę omnino à toto:ga semel in eo fuerunt cõprehensæ.Vnde si recepit æstimationẽ totius:reueperat necessariò etiã æstimationem illarũ partium tanquam cõiunctarũ cũ toto.Nõ ergo debet amplius agere ad eas,tanquàm separatas:ne bis idẽ consequatur,vt in l.bona fides.de regu.iur. †In glo.ibi:[& idẽ dic in extraneo.]supple habente causam à fure,qui fur soluit æstimationẽ totius,vt sicut ipse fur habet exceptionẽ rei iudicatæ si cõueniatur ad partes:ita & extraneus qui partes illas emit à fure,si conueniatur ad eas,habet eandẽ exceptionẽ:quoniã exceptiones cõpetentes occasione rei transeunt in singularẽ successorem habẽtem causam ab illo,cui cõpetunt,vt l.etiã in rem.ff.de iureiurã.licet secus sit in actionibus personalibus: quod dic vt plenissimè no.per Dy.& Barto.in l.si tertius.§.fi quis.de aqua plu.arcen. Si verò non haberet causam ab eo cui cõpetit exceptio,tunc in ipsum nõ transiret exceptio.vt in l.illicitè.de rebus eorum. †In glo.ibi:[nec ob.l.euidenter.]scilicet,quæ dicit,q sententia condẽnatoria nõ debet prodesse cõdẽnato,sed nocere:hic autẽ videtur prodesse,quia dicitur,q si fur condẽnatus soluit æstimationẽ totius,habet exceptionem rei iudicatæ,si conueniatur ad partes glo.respõdet,q à tali prodesse &c.]hoc enim non cõtingit propter solã condẽnationẽ,sed propter solutionem:quã si nõ fecisset,exceptionem rei iudicatæ non haberet, quia cõdẽnatio non debet prodesse,sed nocere,vt in cõtraria: illa enim exceptio oritur ex sentẽtia absolutoria,non cõdẽnatoria. Item si nõ fuisset cõdemnatus,& soluisset,similiter non haberet exceptionẽ rei iudicatæ,sed solutionis:iuncta verò cõdemnatio cũ solutione habet exceptionẽ rei iudicatæ,sicut si fuisset absolutus,quod est mirabile,vt hic no.in d.l.euidenter. & l.si quis totũ.§.p lanẽ.inglo.super verbo,[submouebitur.] ibi:[quod nihil præstant.]intellige verum,quãdo bos legatus mortuus est ante morã hæredis,& nõ fuerat testatoris,sed hęredis,vel alterius:quo casu erat debitus duntaxat actione personali.Ideò autẽ dominiũ erat legatarij,quia non hæredis,sed testatoris.vt l.vnum ex familia.§.si rẽ.de lega.ij.& l.Papinianus.in glo.ſ.de serui.igitur re perempta extinguitur obligatio,nec remanet obligatus in eo,quod superest ex re debita.vt l.ex legati causa.ff.de ver.obli.iuncta dicta.l.boue.& quod plenè not.Bar.in l.Stichus.de verbo.obli.vbi vide:sed illud quod superest ex re mea,bene est meum,& possum ipsum petere,vt hic.& l.solũ.§.meum.de rei vendicat.& si res legata fuisset testatoris,esset idem,vt l.græcè.de lega.j. †In glo.quæ incipit, [imò.]sed certè imò debet offerre.Sed ad quid est necesse fieri hanc oblationẽ:nam posito q fur cõfiteatur se teneri ad reddum,puta,si soluit tria pro corio,& carnibus,& bos integer valebat decem,cõuenitur nunc ad totũ:fur dicit se soluisse tria & sic se non teneri nisi ad septẽ.Ista glosſ.cũ tex.videtur velle, quòd habet necesse offerre illa septem: certè videtur q nõ habeat necesse,quia cũ actor petat totũ,non est verisimile quòd velit recipere partẽ,nisi offerat se paratũ recipere partẽ confessatam.nec est in mora ipse cõuentus,si partẽ confessatã nõ offert,nisi ille offerat se paratum recipere.ita no.Bar.elegãter.in l.qui solidũ.de legatis secundo.cõtra quẽ fortiter facit iste tex. cum glo.quia hic nõ offerebat se paratũ recipere,aliàs nõ esset opus obligatione,sed volẽdo sustinere opi.Bart.quia pulchra: possumus dicere,quòd hæc oblatio non sit necessaria quantũ ad euitandã morã:quia etiã si non fiat nõ cõstituitur in mora: vt Bar.dicit sed est necessaria,si vult absolui:sed si fiat absoluitur ab obseruatione iudicij,sicut si soluisset l.si reus paratus.ff. de procu.& statim,nec vlterius litigatus.Sed si non offert:tũc vlterius procedit in lite:& postquam cõfitetur:cõdẽnabitur in illa parte,& à residuo absoluetur.Et ita intelligo.†& sic not.[a] q si peto plusquam mihi debeatur,puta,peto decẽ cũ debeantur quinq:si probo de quinque,debet in illis condẽnari.Videbatur contrariũ:quia nõ petij quinq,sed decẽ sed certè in maiori summa continetur minor.vnde si peto decẽ videor petere quamlibet partẽ eius,& pro quacunq; parte probauero sententiam obtinebo:ac si illam petijssem.ita no.Cy.in l.j.C.de lit.cõtesta.ante fi.debet tamẽ absolui à residuo:aliàs nõ valeret sententia in.v.vt no.in l.j.C.si ad.rem iud.quia super toto eo quod petitũ est ferẽda est sentẽtia.†Et adde,quod dicit Gul.de cu. quòd si actor super parte quam probare nõ posset,vellet referre iuramentũ,debet audiri vt ipse no.ff.de tribu.l.quòd in hæredem.§.eligere per.l.de rebus.ff.rer.amo.nec potest dicere reus deferatur iuramentũ super toto:si vult,quòd iuret.

[a] ☞ *Condictio furtiua,quòd sit ex maleficio.*

§.Celsus †In actione furti noxa caput sequitur, secus in condictione furtiua.h.d.†Vnde videtur,q non sit ex maleficio:quia in actionibus ex maleficio regulariter est verum,quòd noxa caput sequitur:contrariũ tamen est. Solu.dic,quòd fallit in hac actione extraordinaria,vt & alia de quibus.ff.eo.l.si pro fure.§.si.

[a] ☞ *Commodatarius si utatur re commodata,aliter quàm sit sibi permissum à commodante,committitur furtum in usu,nisi deneget rem restituere,quia tunc committit furtum in tota re.*

Contra commodatarium,quæ sit differentia an agatur condictione furtiua an actione commodati& nume.4.

Commodatarius quando teneatur de casu& nume.4.

LEX XVI.

Si furtum, †In re cõmodata vel depositа si cõmodatarius vel depositarius prẽter voluntatẽ domini aliter se habeant,quàm debeant:cõmittitur furtum,& potest hac actione res cõdici,& in cõdictione furtiua re perempta,etiã sine dolo,& culpa rei non liberatur reus:secus in actione ex contractu,vel quasi.h.d. In text. ibi:[condictione quoq; ex causa furti astringitur.]iste tex.facit cõtra opi.Io.quã tenuit gl.in l.qui iumenta.ff.de fur.videlicet †q

cet †quòd si cõmodatarius vtatur re cõmodata aliter,quàm sit sibi permissum à cõmodante,puta,accõmodauit equum,vt iret vlq; ad Ferrariã:iuisti Bononiã:certũ est,q committis furtũ, vt hic:& ibi dicit Ioã.q cõmittis furtũ in vsu,nõ in re:ideò debet cõputari iste vsus cõtra voluntatẽ dñi,non autẽ æstimatio rei. Alij tenuerũt cõtrariũ pro quibus facit iste tex.quia si non cõmitteretur furtũ in re,nõ posset res cõdici hac actione,cuius cõtrariũ hic dicit:& ita tenuit Iac.de ra.per hunc tex.& ita no. Cy.in l.j.C.de ser.fugi.potest dici distinguẽdo,q interdũ commodatarius denegat rẽ restituere:& tũc,quia intẽdit totã rem lucrari,cõmittit furtũ in tota re:& ita loquitur hic.Interdũ nõ denegat restituere,licet fuerit vsus vltra intentionẽ dñi:& tũc non intẽdit lucrari totã rem,sed dũtaxat illũ vsum:& procedit opi.præcedẽs†in tex.ibi quæ differt ab actione cõmodati.Intellige sanè,scilicet in casu alio,nõ in isto,de quo hic:nã in isto casu,cũ cõmiserit furtũ,& sic dubiũ est si cõuenireturactione cõmodati,quia dolus præcesserit casum:teneretur de casu.vt in l. rebus.ff.cõmo.†si autẽ nec dolus,nec culpa præcesserit,nõ tenetur de casu.In primo tũ casu,si quidã cõmisit furtũ denegãdo restituere rẽ,indistinctè tenetur de casu postea cõtingẽte,quacunq; actione cõueniatur:qa semp censet esse in mora,vt ff.eo.l.fi.sed cõmisit vtẽdo aliter quàm deberet:tũc si propter istã culpã casus euenit,quia cũ iret Romã in itinere perdidit equũ: tũc idẽ, sed si non propter istã culpã euenit casus,quia rediuit de Roma cum equo sano,& saluo,& postea alio casu peremptus est equus sine dolo,& culpa sua:tũc in actione commodati nõ teneretur de isto casu argu.in l.non omne.de statulib.& quod plenè not.in l.si vt certo.§.sed si inter.ff.commodat.per Gul.de cug.& tetigi in l.si vehendæ.§.j.ff.ad.l.Rho.de iactu.

[a] ☞ *Quæ comparatio sit de oblatione rei furtiuæ ad stipulationem animo nouandi interpositum,quantum ad tollendum condictionem furtiuam,seu moram furis& an fur liberetur ab actione furti post purgationem moræ?*

LEX XVII.

Parui refert. †Obligatione & nouatione purgatur mora furis.h.d.Barto. †In tex.ibi:[ad tollendã cõdictionẽ.]id est morã vt patet.ff. circa fi.ibi:[ne cũ mora quæ veniebat &c.]tũc est bona cõparatio per oſa de obligatione rei furtiuæ ad stipulationẽ animo nouãdi interpositã,quia per vtranq; morã tollit. Vel intellige propriè,q tollatur ipsa cõdictio furtiua:sed tũc nõ est bona cõparatio,quia per oblationẽ nõ tollitur nisi interitus subsequatur,vt hic in glo.sed per stipulationẽ animo nouãdi statim tollitur si est pura.In tex.ibi:[nec me mouet.]videbat contrariũ: quia sublatio moræ cõtingit in hac stipulatione animo nouandi,virtute cuiusdã fictæ oblationis.ar.eius quod dicit in prin. l.vt sicut.per verã oblationẽ purgatur mora,ita per fictã,quæ cẽsetur fieri,cũ qs animo nouãdi id qđ ex causa furtiua eũ dare faceréve oportet:sed vbi non potest fieri vera oblatio propter absentiã rei,nõ potest fingi facta fuisse,quia vbi nõ põt habere locũ veritas,nec fictio,vt patet in l.qui ad certũ.ff.loca.vbi furiosus nõ fingitur cõsentire,quia verè cõsentire non potest. Cõtrariũ determinatur:nã verũ est,si res esset præsens tẽpore stipulationis,cẽsetur fictè oblata,quia poterat verè offerri:sed si nõ est præsens,licet mora nõ purgetur ratione fictæ oblationis:purgatur tamẽ ex eo,qa cõdictio furtiua cui mora cohæret,tollitur per illã stipulationẽ interpositã animo nouãdi:sicut tolleretur per delegationẽ alterius debitoris,quæ sublata nõ potest stare mora per se,quia mora tendit ad perpetuandã oblationẽ in qua cõmissa est.Si ergo illa oblatio extincta,non habet qđ operet:hoc intẽdit ista.l.subtiliter.Quando verò res est præsens,duplici ratione purgat mora scilicet ratione fictæ oblationis.Itẽ ex eo quia principalis oblatio cui cohæret,tollitur:sed quãdo non est præsens,purgatur ex secũda duntaxat, non ex prima.Effectus autẽ est,quia post morã purgatã si res intereat sine dolo & culpa furis,liberatur fur à condictione furtiua:vt l.si ex legati causa.de ver.obli.licet nõ actione furti, vt l.inter oẽs.ff.de fur.sed si mora nõ est purgata,nõ liberatur: & ad eãdẽ rẽ licet interẽptã cõueniri potest,& deuenit ad æstimationẽ iudicis officio:ideò ipsa æstimatio peti potest,vt ff.eo. l.iij.& in l.in re furtiua. In gl.j.ibi:[tollatur statim.]supple.vt l.qui decem.in prin.ff.de solu.vbi habetur,q non tollitur nisi re postea perempta:& tũc si erat debitor speciei,tollitur ipso iure:sic quãtitas ope exceptionis. In gl.ij.ibi,[quicquid ex causa furtiua.]quo casu nõ valet,quia non censet stipulatus rem suã: sed solũ illud qđ veniebat in cõdictione furtiua,& sic rei restitutionẽ. In gl.ſ.in ſi.[plenius quã gl.]dicas q per oblationẽ rei furtiuę verã statim purgat mora furis:vt hic in prin.Sed si non offert rem,sed offert se velle stare iuri,& litigare:per hoc non tolleret mora.casus est.ff.eo.l.si per stipulationẽ.an verò tollat distingue:aut res erat præsens,& tollit indistinctè siue fuerit interposita animo nouandi,siue nõ.Itẽ siue fuerit pura,siue cõditionalis:& hoc virtute cuiusdã fictæ oblationis,quæ censet interuenire in tali stipulatione.Aut res nõ erat præsens:& tũc aut stipulatio nõ fuit interposita animo nouãdi,& nõ tollitur mora,nec ratione fictæ oblationis,nec ratione peremptionis actionis primę,cũ illa non perimat.vt in l.allegata pro cõtraria secundũ vnũ intellectũ gl.q aut fuit interposita animo nouãdi:& tũc aut purè,& statim tollit mora,nõ ratione fictæ obligationis,postq; nõ poterat interuenire vera,sed ratione peremptionis actionis primę,quę statim tollit:& ita loquit hic in ver. [nec me mouet.]aut fuit cõditionalis:& tũc ante conditionis euentũ non est purgata mora,nec ratione fictę oblationis,nec ratione peremptionis:quia nõ est perẽpta.vt l.quoties.in prin. ff.de noua.post euentũ verò cõditionis,bene tollit.ga actio prima permittit:& sic mora nõ põt per se subsistere:& hoc modo imitor quod dicũt doc.in d.l.quoties.q per stipulationẽ cõditionalẽ interpositã animo nouãdi,purgatur mora: quia verũ est cõdtione pendẽte,sed postea necessario tollit. Et ideo pridie in examine dicebam miratus,q doc.ita simpliciter loquũtur.& oẽs doc.assenserũt mihi in hoc.cętera vide p Dy.& Bar. in d.l.quoties.q ponunt vnam distinctionẽ satis cõsusam,quia in ista materia sunt leges valde difficiles:& valdè inuicem contrariantes in tit.de verb.obli.& in tit.de nouationibus.

[a] ☞ *Per solutionem factam falso creditori quando nõ transferatur dominium;& qualiter falsus creditor conueniatur?& num.1.*

LEX XVIII.

Quoniam, †Falsus creditor accipiendo indebitum sciens furtum facit,& condictione furtiua soluenti tenetur.hoc dicit. † in glo. ibi,[vel melius,hic errauit debitor.]tenet ergo ista glo.quòd si soluo indebitum falso creditori,si habebã eius personam notam,non committit furtũ siue ignoranter siue sciens per receperit indebitum:quia intentio mea fuit in ipsum transferre dominiũ,& trãstuli:& per consequẽs non põt cõmittere furtũ in re propria.vt est casus in l.pe.ff.de cond.ob cau.& in l. falsus.§.j.ff.de fur.& ita loquit totus tit.de cõdi.inde.& tũc cõpetat duntaxat indebiti cõdictio.Si autẽ errauit in persona,qa nõ habebã eam notã puta,putabã me esse debitorẽ cuiusdã Titij quem nunquã videram,sed nominari audiuerã cum tamen non esset:solui Sempronio quẽ putabã illã Titiũ,& ipse scienter recepit:tũc non fuit intentio mea in ipsum transferre dominium,ideo cõmittit furtum:& hoc casu loquit illa.l.Bar.autem dicit,q etiam si non errauit in persona,si tamen ipse induxit me ad soluẽdum,ostẽdens fortè instrumẽtum falsum debiti,adhuc nõ videor trãsferre dominiũ,quia videor soluisse iub conditione,sitverũ quod asseuerat:vnde cũ non sit verũ,& sic deficiat cõditio,dominiũ non est translatũ.vt l.sub cõditione. de noua.& ita videt innuere tex.in d.l.falsus.in pri.& hoc etiã modo põt intelligi ista l. Si autẽ me nõ induxit ad soluendũ, sed à meipso ductus errore solui,nec ille aliqd falsum mihi ostẽdit,tunc trãsfero dominiũ:quia videor soluere purè,& simpliciter,nõ sub aliqua cõditione.Ideo siue ignoranter siue sciẽter,furtum nõ committit: & habet locum titulus de condi.indeb.Sed certè contra dictum suum videtur esse casus in l.si legatarius.ff.de dolo.vbi legatarius induxit hęredem ad credendum q legatum solidum debebatur,nec erat detrahenda Falcidia,& fuit solutũ:& dicitur ibi,quod habet locum actio de dolo. Sed certè si non fuisset translatum dominium,cessaret actio de dolo:quia competeret rei vendicatio,& actio de dolo non competit,vt l.j.§.ait prætor.eo.tit.ibi autẽ cessabat condictio indebiti,quia saltẽ naturaliter erat debitũ:& ideo videt tutior opi.glo.q solum committatur furtum,quãdo solucs labitur in personam. In contrarium videtur,q quandocunque

Universidad de Chile
Biblioteca

scienter receperit,etiã si soluẽs labatur in personã,nec recipiẽs in dubio soluentẽ,committatur furtũ:quia licet soluẽs soluerit animo trãsferendi dominiũ,recipiẽs tamen nõ eo animo recepit,sed animo furandi,cũ sciret se nõ esse creditorẽ,& cõmissum est delictũ propter cõtrariam voluntatẽ:ostendit vt dixit tex.in simili.l.si extraneus.de acqui.hære.ergo &c.vt l.si ego. §.si cer.peta.cogita super hoc:quia mihi videtur satis dubiũ,& non reperio declarandũ.Quod autem titulus de cõdi.indebi. loquatur etiã cùm sciẽter recepi,videtur text.in l.in summa.§. si seruus.de condi.inde.glo.tamen ibi aliter intelligit.

2 ☞ *Interpellatus autem moram quòd soluat,si offert se paratum stare liti,non constituitur in mora si habuit iustam causam litigandi.*

LEX XX.

1 SI licet fur paratus. †Fur non purgat morã,licet paratus sit iudiciũ suscipere.h.d.aliud est ergo offerre rẽ,vt §.eo.l.parui.aliud differre iudiciũ,vt hic.†Sed contra,vt ĵ.de vsur.l.si qui solutioni.§.j.Solue aut quis semel fuit in mora:& tũc licet postea offerat se paratũ stare liti,non purgat moram:vt hic.Aut non erat constitutus in mora:& offert se paratum stare liti & quæritur,an constituatur in mora per interpellationem q̃ soluat,si non vult soluere sed litigare:& tũc distinguitur aut habuit iustam causam litigandi,& nõ constituetur in mora:aut non,& tunc secus,vt in d.l.si quis solutioni.in princi.

De condictione ex lege. *Rubrica.*

2 ☞ *Verba præteriti uel præsentis temporis à lege prolata extenduntur ad futura,cũ semper lex loquatur:& quid si sint à testatore prolata.*

3 *Ex lege an oriatur ius agendi uel facultas:& quando oritur ius agẽdi,an sit actio uel officium iudicis:& quando est actio,an sit condictio ex.l.uel actio in factum,uel præscriptis uerbis remissiue.*

LEX I.

1 SI obligatio. †Quãdo nulla subest materia, vel causa,vnde actio oriatur,nisi sola dispositio legalis: oritur condictio ex.l.nisi aliud nomen actionis exprimatur.h.d.exẽplificatur ista.l.duobus modis.primo per leges fforũ veteres.ĵ.de adulte. l.si postulauerit.in fin.sed tunc obstat tex.dicit lex noua.solut. illud verbũ,[noua,]determinat verbum,[obligatio:]nõ verbum,[lege,]vt sit sensus,q̃ noua obligatio introducta sit.l.scilicet noua,vel veteri vel dic q̃ determinat verbũ,[lege,]quòd omnis.l.dicitur noua respectu.l.xij.tab.quæ fuit prima vetus. Secundo exẽplificato per.l.Codic.lustiniani factas,post istas, de quibus ponit plura exẽpla,& etiam alia plura possunt dari, puta per.l.si per impressionẽ.§.qd me.cau.& l.iubemus.de sac. san.eccle.potest etiã exẽplificari de.l.munici.vt oriat cõdictio ex statuto:sed huic exemplificationi obstant duo,scilicet,ista: quia ista lex nõ videtur cogitasse de illis,quæ postea fierẽt:ad quod respõdetur q̃ imò in genere potuit cogitare,non in spe-
2 cie,ar.in l.qui iure.de testa.mili. †Item obstat:quia tex.dicit, [introducta sit,]quæ sunt verba præteriti,& præsentis tẽporis:& sic nõ extẽduntur ad futura.arg.in l.si ita.ĵ.de aur.& ar. le.timore cuius glo.in fi.exposuit,sit,id est,erit:quæ expositio non est necessaria:& contrariũ loquitur,qñ proferũtur à testatore,qui semel loquitur:qñ autẽ à lege,quæ semper loquit̃,extenduntur ad futura,vt patet in l.illicitas.in princi.§.de offic. præsi.dum dicit,[violentias factas & extortas.]& tñ loquitur de his quæ fiunt in futurum.& hoc per.l.Arriani.C.de hæreti.
3 †Extra glo.oppo.q̃ ex.l.nõ oriatur ius agendi,sed quædã facultas.argu.in l.viam publi.de vi publi.& posito,q̃ oriatur ius agendi:illud nõ sit actio,sed officiũ iudicis,vt l.q̃ si minor.§. fi.§.de mino.& posito q̃ sit actio,nõ dicitur condictio ex.l.sed actio in factũ:vt §.de condi.ob causam.l.iij.§.fi.vel præscriptis verbis,vt ĵ.de præscri.verb.l.quoties.cum ibi plenè not. Timore horum contrariorũ Bar.repetijt hãc.l.& examinauit hos tres passus,scilicet,an ex.l.oriatur ius agendi,vel facultas:& quãdo oriatur ius agẽdi,an sit actio vel officiũ iudicis:& quando est actio,an sit condictio ex.l.vel actio in factũ,vel præscriptis verbis:& habuit originem ab his quæ not.per Cy.in l.ex placito.de rerum permu.& multũ subtilizauit,& dixit multa pulchra potiùs quàm vtilia:ideò vide hic per eum potiùs ad exercitationem,& informationẽ intellectus plurium legum, quàm ad vtilitatem.

De condictione triticaria. *Rubrica.*

2 ☞ *Condictio triticaria cum quibus alijs cõdictionibus habeat similitudinẽ & nu.3.*

3 *Condictio triticaria quare non competit pro pecunia numerata:& quòd fuerit inuenta pro rebus,quarum æstimatio uariatur ex tempore.*

4 *Ad quid fuit necesse inducere triticariam condictionem:& nume.5.*

5 *Si subtraxisti mihi rem in qua non habebam dominium nec ius,sed duntaxat possessionem:dabitur mihi condictio triticaria,non alia.*

6 *Contra possidentem rem meam,licet non possim condicere rem,quia mea sit,quòd tamen possim cõdicere possessionem per cõdictionẽ ex.l.si coloni.C.de agri.& cẽsi.*

7 *Ad quid est utilis illa inuestigatio,quòd à fure seu uiolento possessore si sum dominus, possum condicere rem:& si non sum dominus,sed eram possessor possum condicere possessionem,non rem,& nume.8.*

8 *Forma libelli quando condicitur res,uel possessio à fure,uel uiolento possessore.*

LEX I.

1 QVi certam. †Condictio triticaria cõpetit pro qualibet re debita,siue cõstat in specie,siue in pondere,vel mensura: siue sit certa,siue incerta: siue corporalis,siue incorporalis:& ex quacunq̃ causa debeat,scilicet,ex cõtractu vel quasi, delicto vel quasi.Fallit in pecunia numerata quæ non petitur per hãc actionẽ,sed per certi cõdictionẽ generalẽ.Fallit etiã in re propria,quæ per hãc actionẽ nõ cõdicitur,sicut nec aliæ condictiones nisi à fure,vel raptore,vel violento possessore,à quibus põt qs cõdicere rẽ,si erat sua,vel possessionẽ solã si illã
2 duntaxat habebat:hoc dicit cũ l.seq.tex.cũ glo. †Est igitur ista cõdictio quo ad quid generalior,quàm certi cõdictio,vel cõdictio incerti:quia cõpetit ad certũ,vel incertũ:cũ certi cõdictio nõ detur nisi ad certũ,& incerti ad incertũ:& ad quid est specialior,cũ nõ cõpetat pro pecunia numerata,sed certi cõdictio sic.Se habent ergo,vt excedẽtia & excessa,& no.in l.certi condictio.in prin.§.si cer.pet.itẽ aliæ cõdictiones aut sunt ex quasi cõtractu,vt condictio ob cãm & indebiti:aut ex delicto,vt cõdictio furtiua.Ista verò cõpetit pro re debita tam ex cõtractu vel quasi,quàm ex delicto vel quasi:& nõ nisi pro re debita.vt in glo.super verbo.[res]per qd̃ videt reprobari id quod dicit glo.quæ incipit,[quod de possessione.]quæ loquit̃ de possessione nõ debita,an possit cõdici per hanc actionẽ:& determinat q̃ sic.Cũ aliis autẽ cõdictionibus habet similitudinẽ,quia sicut aliàs nemo cõdicit rẽ suã præter quàm à fure,vel raptore, vel violento possessore.vt §.si cer.pet.l.si qs ne causam.§.fi.ita nec per hãc cõdictionẽ. Itẽ sicut p̃ condictionẽ indebiti ille qui non habebat dñium,sed possessionẽ nõ condicit rẽ,sed possessionẽ,vt §.de condi.inde.l.indebiti.§.si numi.ver.ita per istam
3 cõdictionẽ. †Quæritur quare ista cõdictio nõ cõpetit pro pecunia numerata:certè malè potest assignari ratio.doc.dicunt, q̃ ista cõdictio fuit adinuenta pro rebus,quarũ æstimatio variatur ex tẽpore.vt ĵ.eo.l.in hac.sed æstimatio pecuniæ regulariter est vniformis.vt ĵ,tit.proxi.l.& ideo in arbitriũ. †Item
4 quæro ad qd fuit necesse inducere hanc triticariã cõdictionẽ, cũ nõ cõpetat nisi pro debito ex aliqua causa:& quãdocunque aliqd debetur efficaciter ex aliqua causa, semper est dare aliquã specialẽ actionẽ ex illa causa orientẽ:& si nõ esset dare specialem,saltẽ erat dare generalẽ,vel certi cõdictionẽ si erat certum,vel cõdictionẽ incerti si erat incertũ.videtur ergo esse su-
5 perflua. †Sed certè est reperire casum in quo alicui specialis non datur,vt si subtraxisti mihi rẽ in qua non habebã dñium, nec ius,sed duntaxat possessionẽ:nõ cõpetit cõdictio furtiua, quæ soli dño datur,nec cõdictio incerti quæ datur ei qui habet ius in re.vt l.& ideo.§.Neratius.de condi.furti.nec certi cõdictio quia datur ad restitutionẽ possessionis,quæ est facti:& omne factũ reputatur incertũ.Recurritur ergo ad hanc condictionẽ.vt no.in d.§.Neratius.per glo.sed quia incongruũ erat in hoc solo casu eã dari,fuit sibi attributa generalis materia,& generalior quàm alijs,vt dictũ est:sicut in simili,vbi debetur certũ,cõiter est dare speciales actiones:& tamẽ fuit producta certi cõdictio generalis:quia est reperire casum,in quo specialis non datur,vt si fuit stipulatus aliquid certũ,vt no.in d.l.certi cõdictio.& etiã in mutuo secundũ vnã opi.& tamẽ fuit sibi attributa generalis natura,q̃ cõpetat etiam vbi speciales competunt.

6 petunt. †Vltimo gl.quæ incipit:[quid de possessione.]quæritur, si possides rẽ meã,licet non possem rẽ condicere,quia est mea: an possim cõdicere possessionẽ quia illa nõ est mea:respõde q̃ sic:certè si hoc est verum fatuũ est intentare rei vendicationẽ, in qua habeo necesse probare dominiũ,ex quo possum agere ad possessionẽ,in qua non habeo necesse probare: sed duntaxat me possidere.Præterea ista condictio datur pro re debita: sed hic ista possessio nõ debebatur à te mihi ex contractu vel quasi:delicto vel quasi:nec eras in aliquo obligatus. ideo glos. nõ videtur bene dicere:sed si eam mihi surrupuisti, bene esses obligatus ex maleficio:vnde tunc bene põt cõpetere, sed vt dixi in l.ideo.§.Neratius.Inn.in c.sæpe.de resti.spo. videtur dicere,q̃ possit cõdicere possessionẽ,condictione ex.l.si coloni.
7 C.de agri.& censi. †Quæritur etiã,ad quid est vtilis inuestigatio,de qua in l.seq.q̃ à fure,vel à violento possessore,si sum dominus,possum cõdicere rẽ:si nõ sum dñs:sed etiã possessor possum condicere possessionẽ,nõ rẽ:nã etiã si sum dñs, & cõdico rem,nõ cõsequor nisi possessionẽ,nõ aũt dñiũ,quod est penes
8 me. †Respondeo,quia quando condico rẽ,videor asserere me dominum:& si aduersarius probaret me non dominum, succumberem,licet si non probarem,præsumerer dominus vt l.j. de cõdictio.furtiua.si ego nõ possum probare dominium, sed possessionem,non debeo dicere in libello,& dico rem,sed possessionem,secundum ea quæ dixi in d.§.Neratius.

2 ☞ *Obligatus mihi actione bonæfidei ad aliquam rem,tradens post moră mihi ignoranti eam deterioratam:non liberatur ab obligatione qua tenebatur tradere,uel dare,uel restituere,ut consequar tunc nisi quod mea interest:& quid si ex contractu stricti iuris?*

3 *In condictione triticaria,si res non redditur,uel redditur deteriorata,qualiter fiet condemnatio super æstimatione:& q̃ probetur æstimatio,uel interesse per testes.*

LEX III.

1 IN hac actione. †Si post morã æstimatio rei debitæ creuit, fit cõdemnatio in illa æstimatione quæ maior fuit vsq̃ ad tẽpus sententiæ inclusiuè,si res nõ præstetur:si aũt decreuit,fit in illa quæ erat tẽpore moræ quæ potuit cõmitti,vel per interpellationem verã,vel per lapsum diei,qui est interpellatio ficta vel per lit. cõte.si nulla interpellatio præcesserit:& etiã habet consideratio loci,vbi mora fuit cõmissa.h.d.ista l.cũ seq.& primò loquitur, qñ æstimatio creuit vsq̃ ibi:[in vtroq̃.]Secundò qñ decreuit, quia res fuit deterior facta.Prima pars ponit tres casus:& primus est,qñ res extabat tẽpore sententiæ,& vsq̃ tũc creuerat. Secundus est qñ prius fuit perempta,& vsq̃ ad perẽptionẽ creuerat:& tũc inspicitur tps peremptionis.Tertius est,qñ ante peremptionẽ fuerat maior,& postea decreuit,& tẽpore perẽptionis erat minor,quia tũc inspicitur tẽpus quo fuit maior. Itẽ secũda subdiuiditur.Primò enim determinat inspiciendũ tẽpus
2 morę,posteà in l.si.declarat,qñ dicat mora cõmissa:& in quo loco? †In gl.super verbo,[liberari.]ibi.[vel dic.] dicas in hoc articulo.q̃ aut eras obligatus actione bonæ fidei ad aliquã rẽ: & tunc si tradis eã deterioratã post mortẽ mihi ignorãti, nõ liberaris ab obligatione qua teneris tradere,vel dare, vel restituere:& sic possum te conuenire ad rem tradendam, ac si non tradidisses:non tamen consequor,nisi quod mea interest:vt ĵ. cõmo.l.ij.§.j.& ita põt intelligi hic,quia hæc actio põt proponi pro re debita ex cõtractu bonæ fidei. Aut eras obligatus ex contractu stricti iuris:& tunc liberaris de obligatione qua teneris tradere:sed loco illius succedit actio de dolo.vt l. elegan ter.§.non solum.de dolo vel actio in factum, vt C. ad exhib.l. ad exhibitionis.Cætera dic circa istum articulum:vt not. in d. §.non solum.& ĵ.de verborum obligationibus l.Iul.§.j. & in d.§.si reddita.& ĵ.de solu.qui sibi.§.fi.chum.per Bart.& Cyn.
3 in d.l.exxibitionis. †In glo.magna format in effectu duo contraria.Primum est de secunda parte huius legis,vbi dicit inspici tempus moræ. ad primum vbi dicit tempus sententiæ vel mortis tempus rei debitæ vel tempus præcedens mortem:& ponit tres solu.tene vltimam quæ ponitur in versicu.[dicas.] quam etiam posui in summario,& in diuisinne, quòd prima pars loquitur quando æstimatio creuit post moram:secundò quando decreuit. & hoc in glos. vsque ibi:[sed siue tempus.]Secundum cõtrarium est de l.iij.§.in hac.ĵ.cõmo.vbi dicitur,q̃ in actionibus stricti iuris inspicitur tempus lit.cõtest. in bonæfidei inspicitur tempus iudicandę rei:sed ista cõdictio est stricti iuris,quia nõ reperitur in actionibus bonæfidei.instit.de act.§.actionũ.& tñ hic de tpe lit.cõte.nõ fit mẽtio. Timore huius contrarij intellectus gl.fuit obtenebratus,vbicũq̃ de ista materia tractatur,tam hic quàm in l.vinũ.§.si cert.pet. quàm etiã in d.§.in hac.& gl.loquitur magis clarè sed in §.in hac.obscurè,& trũcatè.in l.verò vinũ.seruat mediã viã.ponit gl.hic tres opin.ex qbus resultãt tres solutiones.prima fuit solutio Pla.q̃ loquitur,quãdo hæc actio proponitur pro cõtractu bonæfidei,cùm sit gñalis:quo casu vult Pla.q̃ ista actio reputetur bonæfidei,sicut actio spãlis,cum qua concurrit:sed in bonæfidei non inspicitur tps lit.conte.sed tps sententiæ vt ibi dicitur:& hoc idẽ dicitur in prin.& sic cõcordat ista.l.cum illa glo.reprehendit.quia licet cõcordet cum prin.discordat à fin. quia in bonęfidei inspiciẽ tps sentẽtię,vt ibi,& hic in prin.Sed hic in secũda parte dicit q̃ inspicitur tps morę:ergo discordat ab illa.Pla.rñdet q̃ tps sentẽtię & tps morę sumunt̃ pro eodẽ: quia cũ mora cõmittitur, debuit iudicare. Certè secundũ hoc idẽ diceret principiũ huius.l.quod finis,& sic finis esset superfluus:& ista rñsio non ponitur in glo.sed aliæ duæ ponũtur,q̃ esset nimis restringere hãc.l.ad cõtractus bonęfidei. Itẽ dicit q̃ hęc lex nõ loquitur in terminis,in quibus loquitur ille.§.quia ibi loquitur de iuro in litẽ,qđ nõ pstatur nisi cũ qs petit, quod suũ est:hic aũt quod nõ est suũ,sed sibi debitũ:vñ expedit ꝑba re per testes intereſſe:& hoc vsque ibi, [alij distinxerũt.] secũda fuit opi.Hug.q̃ hic loquit̃ qñ debeã ſpẽs:quo casu est distinctio huius.l.ibi qñ quãtitas quo casu seruãda est distinctio illius.§.vt in bonæfidei inspiciat̃ tps rei iudicatæ, in stricti iuris tps litis cõtest.gl.dicit q̃ nõ intelligit qualiter isti itelligũt debere inspici tps lit.cõtest.in stricti iuris:nã aut intelligũt,q̃ inspiciat tanꝯ tps à quo,aut tãquã tps ad quod:si intelligũt primo mõ,est sensus,q̃ tps præcedẽs nõ inspiciatur, sed tẽpus sequẽs:& secũdũ hoc si añ lit.cõte.plus valuit post morã, nõ cõdemnabit̃ in illo,sed in eo quod valuit tpe lit.cõte.vel incipit posteà valere.Certè iste intellectus nõ est bonus:quia etiã tps præcedẽs debet inspici postquã fuit in mora,qa tps li.cõte.nõ inspicit̃,nisi rõne moræ quæ cõmittitur in ea,si aliter mora nõ præcesſit.vt in l.si.si ergo præcesſit,illud tps debet inspici:et qa esset iniquũ,q̃ in mora sibi nõ noceret,cũ tũc esset debitor,sed lis nõ eẽt cõtestata.Si intelligũt secũdo mõ,est sensus q̃ nõ inspiciatur tps post litis cõte.sed tps ꝑcedens à tpe moræ vsq̃ ad cõtestationẽ.vt si illo tpe plus valuit,fiet cõdemnatio:si posteà incepit plus valere,in illo nõ fiat:& hoc in stricti iuris in qbus arbitriũ iudicis debet restringi ad tps lit.conteſt.Sed in bonæ fidei habet largiores habenas,vt extendatur vsq̃ ad tps sentẽtiæ,& nõ vltra.Si hoc mõ intelligunt,dicit gl.q̃ fateri hãc opi. remordet cõscientiã suã,& naturalẽ æquitatẽ:& nõ dicit̃ propter qd.Dicas q̃ ideò,quia lit.conteſt.nõ debet nocere actori, sed ꝑdesse,vt in regula iuris:quia nemo per cõtestationẽ facit suã cõditionẽ deteriorẽ, quia si nõ fuisset cõtestatus litẽ, postquã debitor erat in mora,semp põt crescere ęstimatio ad damnũ rei,& cõmodum actoris:& postquã est facta cõtestatio, nõ põt amplius crescere,quia esset iniquũ:imò multo magis deberet crescere,qa est in duplici mora.Itẽ intelligere contrarium, q̃ debetur quantitas, est ridiculũ:quia loquitur in cõmodato: & regulariter quãtitas nõ cõmodatur vt hic in glos.vsq̃ ibi.& hic ponit̃ tertia solutio Io.quæ vult hoc in effectu,quòd casus istarũ legũ sunt diuersi,qa hic loquit̃ qualiter debet fieri cõdemnatio propter morã sup æstimatione rei debitæ si illa nõ præstat̃,vel sit deterior:& est distinguendũ inter contractus bonę fidei & stricti iuris, nec etiã quid debeatur,sed seruãda est distinctio huius.l.vbi loquitur,qñ propter morã debet fieri cõdemnatio in accesſionibus naturalibus,vt in fructibus rei debitæ quo casu in bonæfidei veniũt à tpe moræ,vt in l.mora.§. in bonæfidei.& l.videamus.§.ex cã.de vsur.& ita debet intelligi.§.in hac.dũ dicit tps rei iudicatæ:nam exponitur.i.moræ, quia tunc debuit iudicari,& etiam accesſiones ciuiles,vt vsuræ veniũt in bonæfidei à tpe moræ.vt in d.§.in bonæfidei.& l.Lucius.ĵ.deposi.Sed in stricti iuris vsurę nõ veniũt ex mora sine stipulatione.vt in l.j.C.de condi.inde.in fructibus autem & accesſionibus naturalibus distinguitur:aut peto quod non

Universidad de Sevilla
Biblioteca

a ¶ Habilitate. vide no. in l.j.C. de fac.san. ec. & tex.in.l.j.§.j.de cõstit. pecu. & ibi vide q.per Paul.de cast.cui adde quod voluit Soçin. consi. dñs labia mea.trita est hæc consultatio.

est,nec vnquã fuit meũ,sed mihi debitũ:et veniũt à tpe lit.conte.vt in l.cũ fundus.in prin.ff.si cert.pet.& l.videam⁹.§.si actione.j.de vsur.& hoc casu debet itelligi ille §.in hac.in fin.dum dicit stricti iuris inspici tempus lit.conte.Si verò peto,quod est, vel fuit aliqñ meum, tunc idem quod in bonæfidei vt veniant à tempore moræ.vt d.l.videamus.in prin.& §.in fauiana.& ff.de rei ven.l.item si verberatũ.§.fina.cum.l.vtique.cum similibus.& hæc est sententia Ioan.in effectu in quo glo.residet.breuiter ista solu.nõ est bona quantùm ad istum.§.quia etiã ibi loquitur qñ propter morã deuenitur ad condemnationẽ,super æstimatione rei,non super accessionibus,vt ibi colligitur,dũ dicit,quanti res sit:& ideo doct.posuerũt alias solu.quas Bart.recitat ibidem:sed vera solu. Gulí. de cu.quã Bar.sequitur est,q ibi loquatur quando deuenit ad æstimationẽ per iuramentum in litem,quo casu seruandũ est, quod ibi dicitur:hic verò quando non per iuramentum:quia non peto quod est,vel vnquã fuit meũ:sed quod est mihi debitũ, quo casu habeo necesse probare æstimationẽ, vel interesse rei p testes.Et hoc ẽt dicit hic in gl.i reprobatiõe primæ opin. Placen.ibi dum dicit, [nec põt dici.] quę aũt sit ratio diuersitatis,dic vt no.per Bar.in d.§.in hac. Et ista ẽt tetigi in l.vinũ.

De eo,quod certo loco dari oportet. *Rubrica.*

a ☞ *Promissio soluendi certo loco habet in se non solùm locum,sed etiam tempus quo promissor possit commodè accedere ad illum locum:& si non fuit in mora ex eo quòd non potuit accedere, non habetur ratio interesse actoris,sed interesse rei si alibi conuenitur.& num.3.& 5.*

3 *Promittens certo loco soluere, quòd in loco destinatæ solutionis dicatur sortiri forum:& si ibi non reperiatur,an poterit ibidem citari?*

4 *Si promisisti hic dare decem Bononiæ,non possum te conuenire hic ubi celebratus est contractus uere,si alia ratione non sortiris forum.*

5 *Creditor non cogitur solutionem alibi recipere quàm in loco destinatæ solutionis:nisi offeratur sibi omne damnum, & interesse quatenus interest sua, potius recipere, in loco destinatæ solutionis.*

6 *Promittens certo loco soluere,an possit alibi conuenire.*

LEX I.

1 ALio loco quàm. †Qui promisit certo loco soluere,non solùm in illo conueniri põt, sed etiam in quolibet alio,vbi sortiatur forũ, ne promissio reddatur inutilis,si in loco collatę solutionis nũquam

2 reperiretur.h.d.text.cum glo. †In tex.ibi.[vel quia aliis locis necessariò distingueretur.] Per hoc apparet,q non est necesse vt debitor vel promissor fuerit in mora accedẽdi ad illum locum,quantũ ad hoc,vt possit alibi cõueniri:quod patet, quia si in alio loco distringitur, vt ad illũ accedere non possit:non est tũ in mora:vt in l.sed in reipu.in prin.de vsu.& tamen potest alibi conueniri,vt hic patet:quod est verũ dum transierit tantum tempus,quòd cessante impedimẽto potuisset cõmodè ad illũ locum accedere:quia talis promissio habet in se nõ solùm locum:sed etiam tempus, quo possit commodè accedere. Vnde ante lapsum illius temporis, ageretur ante diem: quod fieri non posset.& hoc habetur in l.si testamento.§.fi.de fideiusso.dico tamẽ,q hoc casu quãdo promissor nõ fuit in mora, quia non potuit ad illum locum accedere:si alibi conuenitur, non habetur ratio interesse actoris,sed interesse rei sic:vt not.

3 glo.in l.seq.in princip. †In glo.l.j.ibi: [sed an in eo põt &c.] sic intellige quæstionem gloss.vt habeat dubium, quando in illo loco non sortiebatur forum alia ratione, puta, domicilij, vel originis propriæ vel paternæ:tunc enim nõ esset dubium. Sed dubium est, an propter hoc solũ, quòd collata est solutio, dicatur ibi sortiri forũ?& certè sic, quia cõtractus fingitur ibi celebratus.vt in l.cõtraxisse.allegata in glo.& cõstat q in loco vbi est celebratus cõtractus,vel quasi,quis sortitur forũ,vt in l.ij.C.de iurisdict.om.iudi.& l.hæres absens.§.j.de iudi. Itẽ vbi fingitur celebratus.Et per hoc etiã dico, q determinatio glos. procedit,si ibi reperitur habens pergulã,vel armariũ, nõ tanquã viator:aliàs sicut nõ posset cõueniri in loco,vbi verè celebratus est cõtract⁹:vt d.l.hęres absens.in princ.& §.j.& no.in l.assumptio.§.si filius.j.ad municipa.ita nec in loco vbi fingit celebratus: poterit tamen ibidem citari,licet ibi nõ sit:& si ibi non cõpareat, poterit fieri missio in possessionẽ rerum quas ibi habet:& si non habet, pronunciari, vt fiat missio in bonis alibi sitis,& scribet iudici vbi sunt,q missionẽ faciat sicut fieret,si non cõueniretur in loco vbi cõtractus verè esset celebratus,vt in c.Romana.§.cõtrahentes.de foro compet.lib.sexto. quod quidẽ statutũ est de iure canonico.sed de subtilitate iuris ciuilis,videtur q illa determinatio non procedat,quia si nõ cogitur ibi litigare,vel se defendere si ibi non reperitur: ergo non debet ibi fieri missio ex eo q se ibi nõ defendit:& miranda est de illa decisione. Ad vlteriora verò nõ proceditur,postquã ibi non reperitur, etiã si esset causa in qua etiã lit.nõ contest. possit peruenire ad diffinitiuam,vel de iure cõi,vel statuto:sed in loco domicilij cõueniri debet, & si reperitur ibi, non solùm vt fiat missio in possessionẽ,si se nõ defendat,sed etiam si procedat ad vlteriora vsq; ad sententiã,si est cã in qua posset ꝓcedi vsq; ad sniam lit.nõ cõte. qa in illo loco tenet se defendere,et si se absentat,ꝓcuratorẽ dimittere:nõ sic in alio loco in quo forũ sortiat alia ratione. Et totũ est introductũ, ne qs extra ꝓpriũ domiciliũ trahat:qa satis in dispendiũ & incõmodũ est alibi litigare,iõ iura abhorrẽt quẽ trahi extra ꝓpriũ domiciliũ in c.statutũ.de rescri.li.vj.ita intelligo istam materiã post multa in qua diu musaui:& nisi ita itelligas,iuenies te perplexum,si bñ iura percũctat⁹ fueris. In eadẽ gl.ibi, [sed nõ antequã possit ad locũ peruenire.] Intellige sanè anteq̃ trãseat tps, intra quod impedimẽto cessante peruenire potuisset:aliàs gl. loquereꝰ cõtra tex.istũ,qui q si in alio loco distringit:& sic nõ põt peruenire:nihilomin⁹ possit alibi cõueniri qa ista gl.sentit,q etiã in loco destinatæ solutionis possit ibi conueniri,si tũ potuit illuc accedere:q intellige cũ limitatiõe, quã supra dixi & adde quod no.Innocẽ.in c.si aduersarius.de eo qui mittit in

4 pos.cau.rei seruã. †Sed quæro,si ꝓmisisti hic dare.x. Bononiæ an possum te conuenire hic, vbi celebratus est contractus verè,licet fingatur celebratus Bononiæ,si alia rõne non sortiris forũ?videtur q sic:qa si possum in loco vbi fictè videt celebratus, fortius in loco vbi verè celebratus est, ne plus operet fictio quàm veritas.arg.in l.filio.de libe.& posthu.Contrariũ tn tenet gl.ista & doc.in l.j.C.eo.& in l.iij.de bonis auth.iudic. poss.et not.in l.eũ qui.§.j.ff.de cõsti.pec.qa ideo fingit alibi celebratus,q hic cẽsetur nullo mõ celebratus.de hoc etiã not.in

5 l.hæres absens.§.fi.in glo.vlti. †In gl.seq.quæ incipit, [quia sicut iste,] ad hãc rõnẽ gl.nõ rñdet:sed rñdet q creditor nõ cogitur recipere alibi.verũ est,nisi offeratur sibi omne dãnũ, & interesse,quaten⁹ interest sua potiꝰ recipere in loco destinatę solutionis:tũc em bñ cogere recipere vt l.qui Romæ.in princi. cũ ibi no.ff.de verb.obli.ergo eodẽ modo debitor poterit alibi cõueniri, dũmodo habeat ratio sui interesse quatenus interest sua potius ibi soluere,quã hic:vt ff.l.pxi.in princ.Sed ad

6 sequentẽ rationẽ glo.respõdet in fi. †In glo.fi.Bart.secũdum Nico.mat.dicit glo.procedere, quãdo vellẽ alibi te cõuenire, non vt ibi soluas:sed vt cõdemneris ad soluendum in loco destinatæ solutionis:& tunc non possum te cõuenire,nisi vbi sortiaris forũ:sed si volo te conuenire,vt ibi soluas, vbi te conuenio,possum in quocunq; loco, etiam vbi non sortiaris forum, propter naturam arbitrariæ actionis, que est extraordinaria: vt not.in gloss.rubricæ & propter hoc:quia grauaris, habetur consideratio tui interesse:& si aliud diceremus ista.l.seruiret nobis de vento:quia etiam sine ipsa clarum est, quòd vbi sortiris forum, possum te conuenire. Ideò generalitas istius.l.& aliarum quæ simili modo loquuntur, non debent recipere li-

a mitationem de habilitate a per doctrinam Iacob.de aret.in l. j.§.j.de oper.no.nun.mihi videtur, q hæc opin.non sit vera, & habeamus tenere gloss.indistinctè. Nam ridiculũ est dicere,quòd in pluribus locis possim te cõuenire, quãdo promisisti mihi certo loco dare,quo casu restrinximus nos ad certum locum. Quòd si promisisses simpliciter, quo casu non possum te conuenire, nisi in loco idoneo, vbi sortiaris forum, nihilominus in primo casu.nec obstat ratio Bartol.quia multũ ista l.operatur.nec seruit nobis de vento, quia videbatur, quòd non possum te conuenire nisi in loco destinatæ solutionis per rationes quas gloss. præcedens:sed hæc.l.hoc remouet, quòd imò etiam in aliis locis supple idoneis:& sic satis operatur:& ista est veritas, & communis opinio.

Quæ

a ☞ *Quæ actio dicatur arbitraria?*

2 *Actiones bonæfidei quare non sint arbitrariæ? & quando actiones stricti iuris sint arbitrariæ?*

4 *Si promisisti mihi centum Capuæ:& quia fuisti in mora accedendi Capuam, conuenio te hic ubi sortiris forũ,& interest mea potius habuisse ibi, quàm hic in x.possum petere centum x.licet tua interfit potius ibi soluisse, quàm hic in quinq̃, quæ cium deducantur de meis decem,condemnaberis in centum quinque.*

5 *Quòd tunc non habeam necesse in petitione mea hoc dicere, quòd deducas tuum interesse,licet possim.*

6 *Si promisisti mihi centum corbes frumenti Capuæ,& conuenio te hic,& frumentum plus ualet ibi quàm hic,cuius,& qualiter habeatur ratio interesse? & num.7.*

7 *An habeatur ratio culpæ,uel moræ quia ut actor accessit ad locum uel misit:& reus non accessit,cum posset,& quid econtrà?*

8 *Ad petendum restitutionem aduersus contractum, inspicitur statutum, uel consuetudo loci ubi agitur:non ubi contractus fuit celebratus.*

9 *Ad solennitatem cõtractus non debet seruari solennitas requisita per statutũ loci ubi agitur,sed ubi fuit contractus celebratus.& numero 11.*

10 *Ad solennitatem iudicij,quòd inspiciatur locus ubi agitur.& numero 11.*

LEX II.

1 ARbitraria. †In actione arbitraria ratione locivenit interesse actoris,et rei-

2 hoc dicit. †Et prẽmitte,quòd actio arbitraria dicitur,quãdocunq; conceditur iudici arbitraria faciendi condemnationẽ vltra illud ad quod obligatio erat cõtracta,& prẽter naturam ipsius actionis. †Et ideo non sunt arbitrariæ nisi actiones stricti iuris:bonæ fidei autẽ non sunt arbitrariæ:q licet fiat condemnatio vltra illud ad quod obligatio prius fuit contracta,hoc tamẽ non est prẽter naturam:sed secundũ naturam,quæ est, vt in eis veniat quicquid æquum est venire,vt patet.ff.de condic.ob turpẽ cau.l.fin.iuncta.l.in bonæfidei.j.e.sed natura actionis stricti iuris regulariter abhorret,vt in plus fiat cõdemnatio.l.qcquid adstringendę.de verborum obligatio.fallit in quibusdã,vt in illis quę contrahuntur ratione doli,in quibus datur iudici arbitrium,si non restituatur exactum,faciendi cõdemnationem in quadruplum:vt j.de dolo.l.arbitrio.in principio.& quod metus causa si cum exceptione.§.hæc actio.& institut.de actio.§.prætereà quasdam. Fallit etiã quando est appositus locus solutionis,si in illo loco non soluatur,sed alibi,vt ibi dicatur arbitraria, & veniat interesse loci præter naturam actionis:nõ sic veniret interesse temporis consistens in lucro:quia illud esset vsura,quæ nõ venit in stricti iuris sine stipulatione,vt l.j.& ibi no.C.de condictio.indeb.sed ratione loci venit interesse, non solũ damni sed lucri:vt j.eod.l.iij.§.fina.dicitur ergo hic,quòd non solùm in-

4 teresse actoris,sed etiam rei venit. †In tex.ibi, [quàm intentatum est.] no.ergo quòd si promisisti mihi centum Capuę,et quia fuisti in mora accedendi Capuã,conuenio te hic,vbi sortiris forum:& interest mea potius habuisse ibi,quàm hic in decem:possum petere centum & decem:licet tua interfit potius ibi soluisse,quàm hic in quinq; :cùm illa quinq; deducẽtur de

5 meis.x.condemnaberis in centũ.v. †non tamen in petitione mea habeo necesse hic dicere, q deducas tuũ interesse, sed ad te pertinet:& ita intelligit Barto.istum text.reprobando glo. in §.fin.j.ea.l.quæ videtur sentire cõtrarium, non enim actor habet necesse de iure rei mentionẽ facere:posset tamen,si vel-

6 let:vt l.ij.& ibi per eundem Bar.C.si aduer.rem iudi. †In gl. ibi. [vt si actoris &c.] tenet ergo ista glo.q vno & eo.respectu nõ possit interesse actoris,et rei,puta,rõne ptis:vt si promisisti mihi centũ corbes frumẽti Capuæ,& cõuenio te hic:nã si frumentũ plus valet ibi,quã hic:interest mea ibi habuisse & non tua.ecõuersò si minus valet ibi,quam hic:interest tua, & non mea.sed in diuersis respectibus põt interesse mea, & tua:puta mea,quia incidit in pœnam ex eo q ibi non habui, cum alteri promisissem ibi dare sub certa pœna:tua verò potest interesse ratione pretij,si minus valebat ibi frumentũ quã hic:fiet ergo cõpensatio de interesse tuo ad interesse meũ,vsque ad con-

7 currentẽ quãtitatẽ:& in residuo fiet condemnatio. †In glos. ibi.dico rationẽ habẽdã,si culpa vel mora posset reo imputari. [supple,& nõ actori:puta,quia actor accessit ad locũ]vel misit aliquẽ ad recuperandũ:reus verò cum posset accedere,& non accessit.& his duobus concurrentibus venit interesse actoris. Si autẽ actor etiam fuisset in mora,quia ad locum nõ accessit: mora rei nõ fuisset sibi nociua,cũ etiã si reus accessisset,nõ haberet cui solueret. Ideo vna mora cum altera cõpensaretur:& inde veniret interesse actoris.ar.j. de vsu. a cũ quidã.§.si pupillo & pecuniæ. & in fi. arg.ff.si quis in ius voc.nõ ierit.l.ij.§. fi. Si autẽ neuter fuisset in mora,quia reus fuit impeditus accedere, actor aut succesit: tunc etiã non veniret interesse actoris, nec reus puniatur sine culpa.In glo.ibi:[sed rei habet ratio semper.]i.etiã si ipse reus fuit in mera. sed istud videretur iniquum, q mora sua debeat actori nocere:satis em nocet,si de interesse actoris detrahatur interesse.doct.hoc non declarant.Mihi videtur gl.intelligenda eo casu, quo non nocet actori detractio interesse rei: puta, promiserat mihi centũ corbes frumenti.Capuę valebant centum:si ibi recepissem,vendidissem centũ,vel dedissem insolutum pro centũ:quia nõ soluisti,ago hic, vt valet centũ quinq;. Certè si das mihi hic frumentũ, quod valeat cent im, satis est: quia tm̃ habeo quantum ibi habuissem,si ibi soluisses:sed si ex hoc dãnificor, puta, si mihi ibi soluisses, cibassem familiã meã ibi existentẽ: quia nõ soluisti,reduxi eam huc, & oportuit me emere centũ corbes,quæ valebant hic centũ quinq;:si deduceres, esset mihi damnũ: ideo puto q non deducas,ne tua mora sit mihi damnosa:& ita limito hanc glo.ne resultet iniquitas.

8 † In glo.ibi:[sed quia interest.]ista glo.semper allegatur,nam informando quæstionem innuit,q quantum ad petendũ restiti

a tutionem a aduersus contractũ inspiciatur statutũ,vel consuetudo loci,vbi agitur:nõ vbi contractus fuit celebratus:quia si in loco vbi agitur nõ potest peti ex forma statuti,licet in loco contractus possit peti de iure communi, non concederetur. Nec ob.l.fundus.j.de euic.quia secundũ Gul.de cug.qui tenet hanc glo.illa lex loquitur in his, quæ concernunt substantiam contractus,puta,solennitatẽ vel validitatẽ:secus in his quæ cõceduntur ex postfacto cõtra contractũ,vt in hac glo.no.secundum eum.sed Bar.reprobat glo. per.l. semper in stipulationibus.de reg.iur.vbi generaliter dicitur inspici debere locũ contractus:& sic nõ solũ ad solennitatẽ eius, sed etiã ad ea quæ tẽpore cõtractus ex aliqua æquitate tunc existente habẽt originem:nam si in loco cõtractus quis leditur,cõtrahendo statim, succedit equitas iuris cõmunis.propter quã causa iudicis officium,& possit peti restitutio aduersus eũ,et per cõsequens ille cõtractus statim fuit effectus æquitate prætoria. Vbicunq; ergo deducatur in iudiciũ,cũ illo vulnere deducit, & affectione et iudex illius loci nõ debet inspicere statuta illi⁹ loci, vbi agitur:sed loci,vbi fuit celebratus,& concedere restitutionẽ.hoc idem Bal.in l. cunctos populos. cõmendans hanc sententiam

9 † Bart.de subtilitate:& addit quãtum ad probationem q si in loco contractus sufficiebant duo testes ad probandũ,sed in loco vbi agitur requiruntur tres:debebit seruari cõsuetudo loci cõtractus:& sufficiẽt duo:qa hoc pertinet ad decisionẽ litis,& ita dicit esse consultũ per do.Io.cal.de Bononia:& vidi de hoc facto Florentiæ, & quidã magnus aduocatus istud dictũ allegabat.Idem Bal.not.in l.j.C. ne fil.ꝓ pat.dicit,si dictat statutũ quòd instrumenta cõtinentia præceptũ guarantiæ mittantur executioni vbicunque fuerunt cõfecta,& nulla exceptio possit opponi:& producat instrumentũ alibi confectũ: & in loco illo vbi confectũ erat,bene poterant obijci exceptiones, quia licet illud instrumentum debeat mitti executioni in alio loco quia hoc pertinet ad modũ procedendi, bene poterũt opponi exceptiones secundũ statutũ alterius loci, vbi est cõfectũ,quia hoc nõ pertinet ad modũ procedendi,sed potius ad decisionẽ, hoc dictũ videur mihi dubium,q imo non ad decisionem, sed ad modũ procedẽdi executiuum. Nõ em̃ decidit dubiũ,sed reseruatur post executionẽ:& hoc verius puto,vt sicut ꝓcedit executiuè secundũ statutũ loci vbi petitur executio,ita debeat executio fieri expeditè secundum statuta eiusdẽ loci,v non admittatur exceptio.hoc em̃ est pars executionis. Dubium tm̃ restat eo casu,quo debet inspici locus cõtractus,de quo loco hoc intelligatur: an de illo, vbi fuit collata solutio? an de illo vbi fuerunt cõepta verba cõtractus?& glo. ista si bene inspiciatur sentit de loco vbi fuit collata solutio. De illo em̃ loquitur dũ dicit, quòd si interesset rei conueniri: non enim potest loqui de loco vbi contractus verè fuit celebratus, quia ibi nõ potest conueniri,quando alibi est collata solutio, si alia ratione nõ fortitur forum:sed in loco collatæ solutionis,vt dixi in præceden

¶ Restitutionem. an debeat inspici locus iudicij vel cõtractus ad petendũ restitutionẽ,vide no.in l.j.& ij. C.vbi & apud quem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti.& Bar.in d.l.cunctos populos.videꝫ tenere cõtrariũ,et dicit ita tenere Dy.in l.cõtraxisse.q̃ inspiciaꝫ locus vbi fuerũt celebrata verba contractus.& istam glos.nõ ponderauit.† potest dici, q̃ quãtũ ad solennitatẽ contractus,verũ sit dictũ Bart.vt debeat seruari illa solennitas, quæ requiratur secundum statuta illius loci:aliàs non valeat cõtractus.arg.in l.ij.quẽadmo. testa.aperiã.Sed quantũ ad cõcedendũ restitutionẽ aduersus contractũ, debet inspici locus vbi est collata solutio:quia ibi potest conueniri,& restitutio concediꝫ ad hunc finẽ, vt cõueniri nõ possit,quãtũ verò ad solẽnitatẽ iudicij,inspicitur locus vbi agitur:vt l.ij.in fin.de test.& C.de epis.& cleri.l.cum clerícis.in fi.& ibi per Cyn.Cętera circa istam gl.vide hic per Bar.

1 **§. Hæc autem actio.** †Actio ratione loci tũc dícitur arbitraria, quando est stricti iuris:vt cum oritur ex stipulatione.hoc dicit idem si ex testamento,vel ex mutuo:vt l.si hęres.cum l.seq.secus quando est bonæfidei:vt l.in bonæfidei.rationem dixi suprà.

2 ☞ *Si promisisti mihi.x. Epheſi, aut Capuæ hominem:ago Epheſi:debeo in libello narrare, qualiter promiſiſti mihi.x. Epheſi Capuæ hominẽ:nec ſufficit dicere quòd promiſiſti mihi.x. Epheſi:& qualis debeat eſſe concluſio?*

3 *Si tu eligas hominem potius ſoluere Capuæ,nec lis ſit conteſtata: qualiter habeatur ratio tui intereſſe?*

1 **§. Si quis.** †Qui agit in vno de locis alternatiuè positis, debet in narratione facere de altero mẽtionẽ,

2 ne videaꝫ plus petere loco.h.d.† Si ergo ꝓmisisti mihi decem Ephesi,aut Capuæ hominem:& ago Ephesi,debeo narrare in libello,qualiter ꝓmisisti mihi.x.Ephesi,aut Capuæ hoiem:& nõ sufficit dicere,q̃ promisisti.x.Ephesi.tũc videꝫ plus petere loco,& cã:vt instit.de act.§.plus.in cõclusiõe verò libelli non debeo petere te cõdẽnari ad dandũ decẽ vel Capuę hoiem:sed possum petere te condẽnari ad dandũ tibi x. vel hoiem:& isto modo intelligiꝫ.l.sequẽs in fi.§.j.circa mediũ.ibi quare putat posse ab eo peti.& c.tu tñ habeas electionẽ rerũ:et si eligas soluere.x.actio nõ est arbitraria,quia agiꝫ in loco vbi collata fuit

3 solutio de decẽ,vt j.eo.l.q̃ si Epheſi.in prin.† Si eligas hoiem, tũc si ante lit.cõte.actio erat arbitraria:si dicas velle potius soluere hominẽ Capuæ,& habere cõsiderationem tui interesse, quatenus tua plus interest soluisse Capuæ, quã hic:nõ tñ euitabis cõdẽnationẽ, vel solutionẽ hic Epheſi fiendã:secus si post lit.conte.eligeres.vt j.proxi.§.j.ver.& gñaliter.vbi iste text. declarat. In gloss.ibi expone.i.detracta vtilitate.vult dicere glo.j.q̃ debet actor dicere, vt de quantitate per eum petita detrahitur interesse rei:sed est falsum per principium.l.ibi secundum Bartol.tene ergo sequentem declarando vt dixi.

2 ☞ *In alternatiua rerum electio eſt rei,ut quid debeat,non cui debeat,niſi actum ſit contrarium.*

3 *In alternatiua rerum una peremꝑta altera remanet in obligatione & quid ſi debitor uelit rei peremptæ ſoluere æſtimationem?*

4 *Si promiſiſti mihi decẽ Epheſi uel Capuæ,electio loci in quo petam pertinet ad me.*

5 *Electio ſi non trahit ſecum executionem, poteſt uſque ad litis conteſtationem uariari, uel uſque ad ſententiam.*

6 *Si habeo plures iudices diuerſorum locorum, uel etiam eiuſdẽ, coram quibus te poſſum conuenire:in electione mea eſt coram quo uelim agere. Fallit in ſcholaribus: & idem ſi habeo plures actiones.*

7 *In alternatiua locorum,an electio ſit debitoris in quo loco ſoluat? & quando habeatur ratio ſui intereſſe?*

8 *In alternatiua locorum & rerum,quòd electio loci ſit creditoris,ubi petatur ſed quo ad ſolutionem quòd ante litem conte.ſit electio debitoris.*

LEX III.

1 **NOn vtique.** †In alternatiuis electio debitoris est quid debeat:non autẽ an debeat, vel æquipollẽs.h.d.vsq̃ ad.§.si qs ita.l.ij.j. eo.Bar.cõtinuat ad præcedentẽ.§.nã ibi probatur, q̃ si promisisti mihi Epheſi,aut Capuæ:possum te cõuenire in vno de istis locis.Debeo tamen facere mentionẽ in libello de vtroq̃.Sic ergo electio in hac alternatiua locorũ pertinet ad debitorẽ.Sed contrà:quia in alternatiuis electio est debitoris: vt l.plerũq̃.in fi.de iure do.ad hoc rñdet iurisc̃os. q̃ hoc nõ est verũ semp:qa imo qñq̃ ptinet ad actorẽ:& ponit ij.reg.vnam

2 affirmatiuã,alterã negatiuã.† Prima est,q̃ in electione rei est, quid debeat. Secũda q̃ in electione iuris nõ debet esse,an debeat, Illatio ex hac secunda est,q̃ electio loci vbi petatur,non est in electione rei:quia esset in eius electione,an deberet. Ad probandũ autem dictas regulas, & illationem,subijciunt tria exempla,vnũ de alternatiua rerum tantũ,in §.qui Stichũ.vsq̃ ibi.[quare.]aliud de alternatiua locorũ tantũ vsq̃ ibi [pinde.] aliud de alternatiua rerũ,& locorũ.& h.d.gl.j.q̃ primũ & tertiũ exẽplũ,id est,prima regula probaꝫ primũ,id est ꝑ primũ,& exemplũ.Secundũ vero,id est, secũda regula probatur per omnia exempla.Tu dic melius q̃ imò hæ ambæ regulæ probãtur per quodlibet de dictis exẽplis. Illatio verò probatur per secundũ, & tertiũ exemplũ in alternatiua rerũ:vt si promittis Stichum aut Pamphilũ:vtroq̃ modo electio pertinet ad tevir tute primæ regulæ:qa sic erit in arbitrio,quid debeas mihi,nõ an debeas.Intellígit sanè nisi cõtrarium sit actum,iuxta plenè no.in l. Lucis.j.de lega.ij.† Altero verò mortuo nõ est in tua

3 electione:imò alter vnus solus in obligatione remanet:quia si posses eligere,esset in tua electiõe,an deberes:eligeres em̃ sem per mortuũ,et ille fingeret solus in obligatiõe deduct⁹.Quòd si esset, ꝑ eius interitũ esset liberat⁹,nõ interueniẽte mora vel culpa.vt l.si ex legati cã.de ver.ob. Sed cõtrà:q̃ posses eligere mortuũ.j.de lega.j.l.cũ res.§.sed si Stichus.hoc cõtrariũ voluit signare gl.quæ incip.altero.& nõ clarè soluit. Dicas,q̃ non põt eligere mortuũ rõne prędicta:& sic solus viuus in obligatiõe remanet.Tu tñ potes liberari præstãdo æstimationẽ mortui,si sine dolo,& culpa tua mortu⁹ est.In cõtrario:nã põt esse vnũ in obligatiõe,& aliud in solutione, vt l.si stipulatus fuero

4 decẽ i melle.de ver.ob.† Circa secũdũ exẽplũ,si ꝓmittis mihi decẽ Epheſi vel Capuæ,possum eligere locũ, in quo petã:non aũt pertinet ad te electio,ne sit in tuo arbitrio,an debeas.& sic probaꝫ secũda regula:qa si pertinet ad te,& ego agerẽ in vno, diceres te velle cõueniri in altero, diceres te velle cõueniri in

5 primo:et sic esset circuit⁹,& nũquã esset finis.† Sed cõtra,si semel elegisti cõueniri in altero,videꝫ q̃ electio sit cõsumpta:& nõ licet postea variare.arg.l.apud Aufidiũ.j.de opti.leg. Sol. illud est verũ,q̃ electio trahit secũ executionẽ:aliàs licitũ est semp variare vsq̃ ad cõtesta.litis, vel ẽt post vsq̃ ad sententiã, secũdũ quosdã.quod dic vt l.eũ q̃ certarũ.i fi.de ver.ob.& hoc vult gl.hic quę incip.imò posũ ego te cõuenire ĩ vno de istis, etiã nõ facta mẽtione alterius,vt in tex. Sed cõtra de.§.prędẽti gl.hic magna dat multas sol.illa est vera quę ponit in ver. vel opponetur q̃ in narratione facti,debeo facere mẽtionẽ de vtroq̃ dicẽdo,q̃ promisi Epheſi aut Capuę dare:sed in cõclusione,& petitione,non habeo necesse petere te cõdemnari ad dandum Epheſi vel Capuæ, sed possum petere te cõdemnari Epheſi,vbi ago:sicut si agerẽ in tertio loco nõ adiecto in con-

6 tractu,vt ſ.eo.l.j.† Not.& ad hoc allegatur,q̃ si habeo plures iudices diuersorũ locorũ vel etiam eiusdẽ:corã quibus te conuenire possum:in electione mea est, coram quo velim agere, non tua corã quo cõueniaris:ne lit in tuo arbitrio, an debeas: quia semper posses variare:& hoc habetur in l.fi.C.de iurisdic. om.iudi.eodẽ modo habeo plures actiones,vt l.quod in hærdem.§.eligere.de trib.fallit in scholaribus,qui possunt cõueni ri corã pluribus:& in electione eorũ est corã quo.vt in aut.habita.C.ne fi.pro pa.& vide ibi bonã gl.super verb.optione.Tu autẽ cõuẽtus ante litẽ conte.potes eligere in quo loco soluas. Vnde si conuenio te Epheſi,potes dicere te velle soluere Capuæ.Intellige sanè nõ vt euites damnationẽ & solutionẽ fiendam Epheſi,vbi cõueneris:sed vt habeatur ratio tui interesse: perinde ac si Capuę tm̃ soluere ꝓmisisses,& ego te alibi cõuenirẽ:vt ſ.eo.l.j.& ij.in prin.quod ita sanè intellige gl.sup verbo petitionẽ.dum dicit,sed soluere põt alibi:sed expone.i.eligere,vbi potius velit soluere,vt habeaꝫ ratio sui interesse.Litẽ verò contest.non potest eligere:quia habet perinde,ac si pro-

7 misisses soluere loco vbi ago.† Ex hoc apparet,an actio sit arbitraria ,quãdo te cõuenio in vno de locis alternatiuè positis. glo.mouet hoc dubiũ super verb.alternatiuis.& primò tenet vnũ:postea tenet aliud & sibijpsi videtur cõtrariari. Dicas,q̃ si eligas ante lit.cõtest.est arbitraria respectu tui vt habeaꝫ ratio tui interesse,quatenus interest tua potius alibi soluere:sed non est arbitraria respectu mei,postquam ago in vno de locis appositis,vt j.eo.q̃ si Epheſi,& sic non veniret interesse meũ, quatenus mea interest potius Capuæ recepisse post lit.cõte.& cum eligere nõ possis,nõ est arbitraria nec respectu mei, perinde ac si ille locus solus appositus fuisset;vt d.l.q̃ si Epheſi.in prin.

prin.si tamẽ consentirẽ tibi volenti soluere Capuæ possem cõsentire soluto interesse meo,quatenus interest potius recipere Epheſi:& isto mõ intelligo illã gl.dũ dicit,[si dicat conuentus nõ hic,sed Capuę soluã:statim ratio habetur actoris q̃ Epheſi nõ soluitur.]Ista gl. innuit q̃ potes me cõpellere ad recipiẽdũ Capuæ,quod nõ est verũ,niſi in casu l.q̃ si Epheſi.§.j.imò possum te cõpellere ad soluẽdũ:qa si agerẽ in loco nõ adiecto,possum te cõpellere ad ibi soluẽdum, vt ſ.ea.l. fortius si in vno de

8 locis adiectis.& hęc est veritas.† Vltimò circa tertiũ exẽplum

a de alternatiua rerũ, & locorũ[a] vt si promisi decem Epheſi aut Capuæ hominẽ,text.dicit q̃ possum eligere locum,vbi petam etiã in consequentiã rem ibi collatã.Ex quo sequitur, q̃ si ago Epheſi possum te petere condẽnari ad decẽ,& non habeo necesse petere te cõdemnari ad decẽ,vel hominẽ:quia si promisisti decẽ,aut hominẽ:nõ possem petere te cõdemnari ad decem tm̃,quia videret plus petere causa:vt insti.de act.§.plus. solue vt ex text.colligitur:quia illud verũ in alternatiuis rerum tm̃: sed in alternatiua rerũ & locorũ, cũ ad me pertineat electio loci,vbi agam,pertinet etiã electio rei ad quã agam: quod est singulare:puto tamẽ q̃ ante lit.cõtest. poteris dicere velle potius soluere hominẽ Capuę vt sic habeatur ratio tui interesse:vt in casu pręcedenti:nec cõpelleris soluere præcisè decẽ:licet decẽ tantum potuerim petere ratione prædicta:sed poteris soluere hominem per l.plerunque.in fin.j.de iure dot.

2 ☞ *Si quis promiſit ſoluere Bononiæ, Florentiæ, & ubicunque locorum ubi fuerit inuentus: quòd per talia uerba in inſtrumento appoſita uideatur actum quòd in quolibet loco poſſit peti tota ſumma: & quid ſi promiſit ibi litigare?*

3 *Promittens in aliquo loco reſpondere,quòd uideatur promittere ſoluere ibi.*

4 *Quando plura loca apponuntur copulatiuè ad ſolutionem, non committitur electio reo uel actori:ſed lex ipſa declarat.*

1 **Si quis ita.** †Inter plura loca copulatiuè posita, videtur summa pro rata diuisa.h.d. & istud est verum q̃n̄ sunt plura loca determinatiuè posita, ita quòd diuiſio nõ afferret incõmoditatẽ:secus si gñaliter posita vel tot de

2 terminata,q̃ facta diuisione resultaret incõmodũ scdm̃ †Bar. vt quotidie contingit, quia in instrumentis apponitur, quòd

b promisit soluere Bononiæ[b] Florentiæ, & vbicunque locorũ vbi fuerit inuentus.Si em̃ diuiditur summa,reduceretur ad nihilum:ideo videtur actum: q̃ in quolibet loco posit peti tota summa secundũ eum:& bene.& notandũ q̃ tunc põt agi in loco appositio,quãdo promisit ibi soluere, secus si promisit ibi litigare,quia propter hoc non videretur ibi cõtraxisse,& sic nõ haberet locũ l. cõtraxisse.de act. & obli.nec propter hoc videretur ,progata iurisdictio illi⁹ loci,vt l.si cõuenerit. de iur.om.

3 iud.q̃d dic vt ibi per Bar.† Quid autẽ si promisit ibi respondere?respondet notabiliter,q̃ videt ibi promisisse soluere.per l.

4 eam quã.C.de fideicõ.in ver.[respondere.]& ibi per † bal.nõ ergo cõmittitur in casu istius §.electio reo vel actori: quando plura apponũtur copulatiuè:sed l. ipsa declarat, & sic facit ad materiam de qua in prin.huius legis secundum Bar.

2 ☞ *Quæ tacitè inſunt ſtipulationi,non ſemper ſunt in rei poteſtate,ſed interdũ actoris:& interdum lex declarat:& interdum redditur ſtipulatio nulla.*

1 **§. Si quis insulam.** † Si promittitur opus fieri cohærens loco, & non exprimatur locus vt fiat, non valet ꝓmissio.h.d.secus si promittuntur operæ,personæ:licet circa solum exhibẽdæ: vt j.de oper.libe. per totũ.l.interdũ.§.j.de ver.obl.secundũ Bar.& vide per eum dẽ in l.si non sortẽ. §. libertus.ſ.de cõdict.indebi.sic ergo licet locus tacitè insit,eius tamen declaratio non cõmittitur actori, vel reo:nec lex ipsa declarat, sed vitiatur stipulatio:& sic facit ad materiam de qua in prin.l.secundum eundem Bart.vt non

2 sit verum indistinctè, † q̃ ea quæ insunt tacitè stipulatiõibus, sint in rei potestate:imò interdum actoris,interdum lex declarat,vt in §.pręcedenti,interdum redditur stipulatio nulla:nec per aliquem fit declaratio,vt hic.

2 ☞ *Si agitur contra fideiuſſorem tranſacto tempore quo reus poſſit accedere ad locum deſtinatum ſolutioni:ſed fideiuſſor non potuit attenta qualitate ſuæ perſonæ, malè agitur.*

3 *Si promiſiſti Epheſi uel Capuæ,an intelligatur quòd inſit tantum tempus,quòd poſſis ad utrunque accedere?*

4 *Impoßibilitas circa ſolutionem non reijcitur de contractu ſtricti iuris, ſed uitiatur: ſecus ſi eſt bonæfidei uel habet inſtar bonæfidei.*

5 *Impoßibilitas ſi concernit ſubſtantiam obligationis uitiat omnem contractum etiam bonæfidei: & quid in ultimis uoluntatibus?*

a ¶ Locorũ.de alternatiua locorũ ad materiam vide text.in l.ei apud quẽ.§.j.j.depoſi.

b ¶ Bononiæ.adde tex. in l. Lucius.la.j.j.depositi.& ibi Bart,ac idẽ Paul.& an cũ qs voluit vbicũq̃ posse cõueniri, si in aliquo loco fuerit inuentus eius procurator cum mercibus, an possit ibi conueniri.

1 **§. Si quis ita.** † Si solutio cõferatur in certũ locũ, inest tacitè tẽpus,in quo possit ad locũ per-

b ueniri,& impossibilitas vitiat stipulationẽ.h.d. In tex.ibi,[agat.]supple alibi,vbi sortiaꝫ forũ:vel Epheſi,si citius ad illũ locũ peruenit actor quã reus:qđ esse põt:vt

2 l.qui testõ.§.j.j.de fideiuss. †Sed quæro, quid si agaꝫ cõtra fideiussorẽ trãsacto tẽpore, quo reus possit accedere, fideiussor tñ nõ potuit attenta qualitate suæ personę?respõdeo malè agi tur:quia ineſt tantũ tẽpus,quo vterq̃ põt accedere quantũ ad

3 hoc,vt conueniaꝫ fideiussor:vt in d.§.j.† Itẽ quid si promisisti Epheſi,vel Capuæ,& trãsiuit tantũ tẽpus, q̃ potuisti accedere Capuã:qa ineſt tantũ tẽpus,q̃ potes accedere ad vtrũq̃, vt no. glo.in §.j.huius.l.sup verbo [petat.] circa fi.q̃ incipit Capuæ.

4 †Vltimò allegaꝫ iste tex.q̃ impossibilitas circa solutionẽ nõ reijciꝫ de cõtractu stricti iuris,sed vitiaꝫ cõtract⁹:secus ĩ cõtractu benæfidei, de quo reijciꝫ.vt j.loca.l.insulã.§.j.idẽ si habet instar bonęfidei:vt l.si mihi & tibi.§.si qs seruos.j.de leg.j.se-

5 cus † si impossibilitas cõcernit substantiã obligatiõis:qa tũc vitiaꝫ omnẽ cõtractũ etiã bonæfidei:vt l.nõ solũ.de act.& oblig.sed vltimã voluntatẽ,nõ:imò vitiaꝫ,& nõ vitiat:vt in l.obtinuit.de cõdi.& demon.& l.j.de condi.insti.Paul.de Castro.

2 ☞ *Promittens fabricare inſulam in uno loco, & fabricauit alibi, quare nõ ita cõſequitur liberationem,ſicut ille qui promiſit rem dare in uno loco, & dedit alibi?*

1 **§. Item Iulianus.** †Qui soluit adiecto alibi, quã in loco destinato,nõ liberat:led ,pter interesse durat petitio sortis.h.d. Bar.& primò ponuntur duo dict.Iul.vsq̃ ibi,[Marcellus:] secũdò ponit respõsio Marcelli in vtroq̃ dicto cũ adiectione cuiusdã casus similis vbiq̃: ibi,[sed mihi.] in tertio per Scæuolã authorẽ huius.l.reprobatur illa similitudo:nõ tñ declaraꝫ, qs illorũ meli⁹ dicat:sed est dicẽdũ secũdũ doc.q̃ melius dixit Iul.cũ limitatiõe tm̃, q̃ vide licet nõ sit liberatus, vt dicit Iul.& ideo possit peti adhuc ipsa sors,vt dicit Marcell⁹:tñ nõ consequiꝫ nisi interesse, & ita intelligaꝫ istud qđ dixit Iul.interesse petendũ.i.sors ,ppter interesse,& vt interesse solũ cõsequaꝫ:nisi enim duraret petitio sortis,interesse nõ posset peti, cũ nõ sit in obligatione, sed in officio iudicis mercenario:vt j.,pxi.§.qđ nõ pot per se principaliter intẽtari:vt C.deposi.l.iij.j.e.centũ Capuæ.Sed qñ ,pmisisti insulã fabricare in tali loco,& fabricasti alibi, nõ es liberatus: & durat petitio ad insulã,ac si eã non feciſſes:& in his duobus iste casus est similis casui pcedenti,qñ promisisti soluere mihi aut Titio Capuæ,& soluisti alibi Titio:sed in alio est dissimilis,quia in hoc casu de insula durat petitio ad insulã, & consequar vt fiat insula in loco destinato quasi nihil sit factũ:qm̃ alia est insula facta in vno loco, alia facta in altero:vnde nihil víderis fecisse. Sed in casu pcedenti non cõsequar,nisi interesse: quia causa obligationis cõsistit in trãslatione dñij:nec vitiatur dominiũ, licet sit solutũ in alio loco. Tale enim est dñium rei traditæ in vno loco, quale traditæ in alio:& ista est melior ratio,quã sit ista,quã ponit hic gl.sup verb.[insulæ.] In tex.ibi: [liberationẽ contigisse quamuis inuitus accipere non cogar.] supple ergo & eodẽ modo si soluaꝫ adiecto, debet contingere liberatio: quia paria sunt quantũ ad cõsequendã liberationẽ, soluere adiecto,vel etiã principali:vtroq̃ enim casu liberatur ipso iure.Sed certè hoc est verũ,quando soluiꝫ in loco, vbi debet soluí in forma⁹, qua soluí debet:si autẽ in alio loco vel alia forma,longè differũt isti casus:quia si soluiꝫ principali,cõtigit liberatio,quia recipiẽdo sciẽter põt sibi ꝓiudicare, & videtur remittere omne interesse suũ: vt j.e.l.fin.in fi. Sed si soluiꝫ adiecto,secus:quia ille reputaꝫ ,procurator principalis:quod patet, quia tenet sibi restituere actione mãdati,quod solutũ est:vt in l.Iul.j.de ver.ob.& ,pcurator nõ põt prejudicare domino:vt l. qui Romę.§.Callimachus.de ver.obli.sic ergo argumentum Marcelli nõ valet cõtra Iul. In tex.ibi:[planè.]hic reprehendit secũdum dictũ Iul.inquantũ dixit durare petitionẽ ad interesse:quia si primũ dictũ Iul.est verũ, q̃ non cõtingit liberatio:debet durare petitio integræ summæ sicut in casu sequẽtis versũ. [quemadmodum.] certè verũ est hoc:nec Iul.voluit di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et vera. vide quod dicit Angel. in l. si marito. §. fin. j. sol. mat. & cū Bar. trāsit & Bald. hic & vide glos. fi. in l. iiij. C. deposi.

b ¶ Lucratus. vide Inno. in c. sacro. extrā de sent. excōmuni. Abb. in c. cum venerabilis. de excep. & in c. ꝙ vestras. de donatio. Iter virū & vxo. Bar. in l. j. C. de sent. quę pro eo quod interest profe.

cere contrariū: sed ꝙ nō censeā durare in effectu, nisi petito interesse: licet eā possit peti integra summa, quia nō est libera tus: nō tamē consequi nisi interesse: & ita debet intelligi qđ habeā hic in fi. dum dicit, ꝙ est solū interesse petēdū, intellige. s. quantū ad effectū: tamē mero iure potest peti integra summa, vt in simili habeā. j. cōmo. l. iij. §. si reddita. sed ad quid fuit necesse, ꝙ duraret petitio sortis postquā illā nō consequi? ampliusne respondeo, posit cōsequi interesse: qa nisi duraret ad sortē, non posset interesse petere, qđ in obligatione nō est: vt ẽ. dixi.

2 †In glo. sup verb. [insulæ.] ibi, [quæ volūtas recipiēdi præiudicat domino.] malè dicit gl. ex his quę ẽ. dixi, & etiā sequēs glo. sentit ꝙ nō pīudicat. Ideò ista ratio nō est bona. Sequēs autē ratio bona est, sed nō per omnia. Vnde dicas vt dixi, ꝙ cum aliud sit opus factum in vno loco, aliud in alio loco, sic & ipsa loca sunt diuersa: si ꝓmisisti facere in vno loco, & fecisti ī alio, non feci sti quod ꝓmisisti: sed si promisisti dare, id est dominiū trāsferre, licet solueris in alio loco, quā ꝓmiseris, dominiū trāstulisti: & sic fecisti, quod promisisti, non tamē eo modo vel in forma. Ideò non cōsequor nisi interesse, licet in prędicti cōsequar totū. In glo. quæ incipit, [hic loquitur.] Opp. in glos. contra fin. huius. l. dum dicit, ꝙ interesse solū petendū primò. de l. fi. j. eo. vbi non pōt peti: quia videā remissum. Tene primā solutionē glo. ꝙ ibi fuit facta solutio ipsi principali, qui potuit remittere interesse: hic adiecto, qui nō potuit, quia nō recipiebat ad vtilitatē suā sed principalis. Itē opp. ꝙ interesse solū nō possit peti: vt ẽ. eo centū Capuę in fi. gl. Glo. se inuoluit. Dicas verū esse, ꝙ nō pōt peti per se: qa est in officio iudicis, & nō in obligatione: sed pōt peti sors, & cōsequi interesse, vt hic. Et si dicaā, quare nō ibi, sicut hic? respōdeo, ꝙ ibi liberatio cōtigerat à sorte: qa erat soluta in loco debito, vel ipsi principali sine interesse, & non poterat peti interesse, nec per se, nec mediāte petitione sortis: hic non contigerat liberatio à sorte: quia erat

a soluta adiecto, & in alio loco: hæc est clara, & vera [a] solutio.

2 ☞ *Ex promissione facta certo loco, quando reus uel actor dicatur in mora? & quando ueniat interesse actoris tantum, uel rei tantum seu utriusque, uel nullius?*
3 *In arbitrarijs quod ueniat interesse lucri cessantis prouenientis ex negotiatione? & in quibus alijs habeat locum? & quomodo probetur?*
4 *Lucrum intra rem quod dicatur? Et quod iſtius lucri habeatur consideratio etiam de iure ueteri, & etiam in non arbitrarijs.*
5 *De lucro ex re ut fructuum, remi.*
6 *Quod aliud dicatur lucrum ipsius rei, ut si post moram creuit æstimatio rei debitæ & postea decreuit, quòd habeatur consideratio huius lucri contra morosum.*

1 §. Nunc de officio. †Si agit in loco non destinato actio est arbitraria, & in ea habeā ratio interesse actoris et rei, tam intrinseca quā extrinseca, & eius qđ cōsistit in dāno, siue lucro cōsueto. h. d. vsq; ad l. qđ si Ephesi. In glo. ibi, [sed post suā morā tantū.] hoc est falsum: vt patet. ẽ. eo. l. j. & ibi dixi: licet enim requiraā, ꝙ trāsiuerit tantū tēpus ꝙ nō potuerit illud accedere ad hoc, vt possit alibi agi: vt ẽ. ea. l. §. si quis ita. non tamē requiritur, ꝙ debitor fuerit in mora: & hoc pōt esse. puta, si fuit impedit°: vt d. l. j. col ligiā, casu quo reus est in mora: cōtrariū gl. nō obst. quominus non debet interesse suū venire: sed eo casu quo fuisset in mora, adhuc venit: dum tamē ex hoc nō reddaā condītio actoris de-

2 terior, qđ declara, vt dixi. ẽ. eo. l. ij. in princi. † Et aduerte, quia interdū vterque est in mora, interdū neuter, interdū reus tantum, interdū actor tantū. Item interdū venit interesse actoris tantū, interdum rei tantum, interdū vtriusq;, interdū nullius. Primū quia veniat interesse actoris tantū, ꝓcedit qñ reus fuit in mora, quia potuit accedere, & non accesit: actor verò non, quia accesit, & non reperit qui solueret: & si veniret interesse rei, actor remaneret in dāno ꝓpter morā rei. His cōcurrentibus venit interesse actoris tantū. Secundū, ꝙ veniat rei tantū, procedit quādo reus nō fuit in mora: quia fuit impeditus illuc accedere: trāsiuit tamē tantum tēpus, quo si nō fuisset impeditus, potuisset accedere: nā ex quo nō fuit in mora, nō debet puniri in interesse actoris: vt dicit gl. in l. ij. ẽ. eo. & hoc siue actor non fuerit in mora, siue fuerit: multò magis quia non accesit,

Tertiū, ꝙ veniat interesse vtriusq;, ꝓcedit, qñ reus fuit in mora, actor verò nō: quia ad locū accesit, & nō reddiā cōditio actoris deterior ꝓpter hoc, ꝙ veniat interesse rei, ꝓut declarauī in d. l. ij. & intelligiā hic. Quartò ꝙ neutrius interesse veniat procedit, ꝙ agiā in loco destinato: vt j. e. l ꝙ si Ephesi. ī prin. si erat

3 vnus locus tantū. dic vt dixi in prin. huius. l. sup gl. fi. †In gl. seq. ibi, [facere solitus est.] intellige hoc verū, qñ est certum, ꝙ fuisset lucratus si pecuniā habuisset, vt quia ꝓbatur, ꝙ habuit

b prę manib° mercantiā, de qua fuisset lucratus: [b] & quia pecuniā nō habuit, nō potuit emere, vel alio modo potest cōstare. Secus si erat incertū: nā nō sequit, cōsuetus est lucrari aliquādo, ergo si habuisset, fuisset lucratus: quia possibile est ꝙ non, cū multa potuerint euenire in cōtrariū: & vide bonū text. in l. quēadmodū. §. si nauis. in fi. ad l. aquil. & j. de acqui. rerū do. l. naturalē. §. j. in fi. Vltimò oppo. ꝙ nō habeatur ratio lucri, vt in gl. seq. de leg. ij. §. portio. j. ad l. rhod. de iac. Sol. ꝙ ibi, nō agitur contra culposum, vel morosum: hic sic. Itē oppo. de l. si is cui. in fi. j. de furtis. Sol. ibi, erat tale lucrū, qđ non sine iniuria alterius venire poterat, vt lucrū vsurarū: hic sic. & vide qđ ibi notatur per gl. & doc. Itē opp. fortiter de l. fi. j. de periculo & cōmodo rei vēdi. vbi nō venit lucrū etiā cōsuetū, & etiā cū agiā cōtra morosum, vt in actionibus bonę fidei. Breuiter dic, ꝙ actiones arbitrarię rōne loci sunt in hoc pinguioris naturę quā actiones bonæ fidei, vt veniat tale lucrū vt hic: secus in bonæ fidei, vt ibi. & l. si sterilis. §. cū ꝓ venditorē. de actio. emp. Vltimò opp. ꝙ istud, qđ veniat interesse lucri fuit introductū per l. j. C. de sen. qā ꝓ eo. solue secundū gl. de iureveteri fuit introductū in certis casibus, qui notātur in d. §. ꝓ venditorē. hodie generaliter introductū est per dictā. l. vnicā. & ista opinio mihi placet. Pet. verò quę etiam sequitur Bar. ibidē tenet, ꝙ idē debet esse olim, quod hodie per illā. l. qā videā hic innuere: sed nō placet per illam. l. finalē, de pericu. & cōmo. rei vēdi. & per dictū. §. cum per venditorē. ad quas nō sufficienter respondetur per eos. Vnde illæ leges videtur corrigi per illā. l. vnicā. vt hodie in actionibus bonæfidei cōtra morosum, veniat interesse lucri. Limita tamē secundū hunc. §. & id quod. ẽ. dixi quando actor cōsueuit lucrari, quia erat negotiator: & lucrū erat certum. Secus si dubiū, vt ẽ. dixi. & ꝓdicta procedūt in lucro proueniente ex negotiatione, quod dicitur lucrū extra rem. † Est

4 autem quoddā aliud, quod diciā intra rem: quia rei coheret, & ipsam sequit quocunq; vadat: & istius lucri habetur cōsideratio etiā iure veteri, & etiā in non arbitrarijs. Pone exemplū. ẽ. de cōdic. furtiua. l. iij. & j. de euicti. l. vēditor hominis. in seruo meo, vel mihi debito hærede instituto: quia non restituisti, vel nō tradidisti, & fuisti in mora: & propterea nō potui iubere, vt adiret. & sic hæreditatē perdidi: nā habeā consideratio dicti

5 lucri. Est † & aliud qđ dicit lucrū ex re, vt lucrū fructuū. & de hoc dic vt l. videam°. j. de vsur. & no. gl. ī l. ī hoc. ẽ. de triti. cir. fi.

6 est † & aliud qđ dicit lucrū ipsi° rei, vt si post morā creuit ęstimatio rei debitæ, & posteà decreuit: nā habeā cōsideratio huius lucri cōtra morosū etiā hoc iure. vt d. l. in hac. cū similibus.

2 ☞ *Quando agitur in loco destinato solutioni, cuius utilitatis seu interesse ratione temporis debeat haberi consideratio?*
3 *Damnum non extrinsecum non consideratur ratione temporis: etiam in contractibus bonæfidei.*

LEX V.

1 QVod si Ephesi. †Quando agitur in loco destinato actio nō est arbitraria, nec habetur consideratio ad interesse ratione loci, sed ratione temporis: sic si fuit in stipulatione deductū, vel etiam si nō fuit: & erat interesse dāni. h. d.

2 tex. cū gl. † pro declaratione glo. opp. cōtra tex. ibi, [vel si temporis vtilitas &c.] Innuit ꝙ de vtilitate ratione temporis debet haberi ratio, etiam si non fuit in stipulatione deducta. sed contra de l. j. cum ibi no. C. de condi. indebi. quia talis vtilitas est vsura, quæ nō venit in cōtractibus stricti iuris, nisi deducatur in stipulationē. solue, expone [vel,] pro etiam: & tunc non obstat. Sed dicitur illud idem: vel dic, ꝙ de vtilitate cōsistenti in lucro non habetur ratio, nisi fuerit deducta in stipulatione vt in cōtrario: sed cōsistenti in damno vitando: sic intellige sa-

3 nè † de damno nō extrinseco. Illius enim nō habetur cōsideratio rōne tēporis etiam in cōtractibus bonę fidei. vt l. ratio. §. si per

si per venditorē. de act. emp. & si propter morā, quia non soluisti, familia mea perijt, vel domus dirupta est: quia nō potui eā reficere: sed bene habeā ratio interesse intra rē, vt si post morā deterior facta est, vel decreuit æstimatio. vt l. in hac. de triti.

2 ☞ *Quod actio de qua hic sit arbitraria; licet iudex non condemnet in plus, uel minus quàm sit obligatio contracta: sed in totum absoluat.*
3 *Arbiter uel arbitrator quòd possit reum ex toto absoluere, uel cōdemnare. & nu. 4.*
4 *Arbitramentum quod sit quædam transactio.*

1 §. Interdum. †In loco nō destinato, etiā vbi sortiatur forū reus, nō cōpellit soluere, qñ in loco destinato obtulit cōgruo loco, & tēpore, vel cōsignauit & deposuit, & non fuit qui acciperet: vel qñ de facili pōt illic solui. h. d. multū not. & singu. & sic limitat. l. j. ẽ. eo. vt debeat intelli-

2 gi prętquā in casu huius. §. quē perpetuò tene mēti. † No. ꝙ ista actio diciā arbitraria etiā qñ iudex nō cōdēnat in plus vel minus quā obligatio sit cōtracta: sed in totū absoluit, vt in casibus de qbus hic. Videaā cōtrariū: quia ideò appellaā arbitraria, ꝓpter arbitriū, qđ habet iudex in condēnando in plus vel minus, etiā in casibus de quib° hic vtiā arbitrio in discernēdo an sit æquū debitorē ad locū remitti: & ꝓpter hoc allegaā iste

3 tex. † ꝙ si fuit factū cōpromissū in aliquos tanquā in arbitros, & arbitratores cū potestate auferēdi de iure vnius, & dādi alteri: ꝙ dicti arbitri poterūt reū ex toto [a] absoluere, si eis videā: & nihilominus dicunt vti arbitrio eis dato. Videaā cōtrariū,

4 quia † tale cōpromissum, & arbitramētū est quædā trāsactio: vt C. de iudi. auā. fi. verò. & in corpore vnde sumiā: & trāsactio nō dicitur nisi aliquo dato vel retēto. vt C. de trāsac. l. trāsac. & hic nihil daā ab vna parte: sed dic, ꝙ illud in vera trāsactione: sed cōpromissum vel laudū non est propriè trāsactio: sed largo modo dicitur: quia est quidā discessus à lite, sicut iuramentum dicitur largo modo transactio. vt l. ij. ẽ. de iureiuran. & ita not. Bart. hic. & ẽ. de infa. l. furti. §. qui iussu. vbi oīno vide: sic ecōuersò si in totū cōdēnarent, adhuc dicerēturvsi arbitrio, & valeret: vt not. Bald. C. de execu. rei iudi. l. ij. LEX VII.

2 ☞ *Differētia quòd actio tunc dicatur arbitraria quādo originaliter est stricti iuris, & non actio bonæfidei, quæ non dicitur arbitraria ratione loci: ad quid sit utilis?*

1 SI hæres. †Actio tunc dicitur arbitraria, quādo originaliter est stricti iuris, etiā si habeat instar bonę fidei, vt est actio ex testamēto: secus

2 in actione bonæ fidei, quæ nō diciā arbitraria ratione loci. h. d. cum duabus. ll. sequent. †Quæro, ad quid sit utilis ista inuestigatio? & est differentia inter actiones stricti iuris & bonæfidei. nā sicut in stricti iuris arbitrarijs venit interesse officio iudicis mercenario: vt patet in l. centū Capuæ. circa fi. & ẽ. eo. l. iij. §. nunc de officio. ita & in bonæfidei, vt hic in prima gl. bonæfidei. & l. si vt certò. in prin. j. cōmo. Solue, propter id quod habeā in l. centum Capuæ. iuncta l. quæro. cum ibi no. j. loca. nam quādo est stricti iuris, & propter locum est arbitraria, cum illud interesse nō veniat propter originalē naturam actionis, fideiussor simpliciter intercedēs non censetur ad illud interesse se obligare: vt in l. centū Capuæ. ver. [nec oportebit.] sed in actionibus bonę fidæi, quia venit secundū originalem naturā: secus: vt d. l. quæro. cum ibi not. in glo. & j. rem pu. sal. fore. l. si posteā. Spec. tamen videtur dicere in tit. de fru. & interesse. §. viso. ver. [& hoc in contractibus] ꝙ in bonæfidei interesse sit in obligatione, non in officio iudicis: sed hoc non est verum: vt d. l. si vt certo. in prin. & prima glos. huius. l.

2 ☞ *Aliud est uendere, uel locare: aliud est promittere de locando, uel uendendo.*
3 *Si quis promisit alicui uendere, an ille cui facta est promissio si aliquid soluit pro uenditione futura, possit non emere, & repetere datum?*
4 *Actio sicut dicitur arbitraria quando promittis mihi dare in certo loco: ita quando promittis simpliciter, & ego promisi non petere, nisi certo loco.*
5 *Si promisisti simpliciter, tunc uidetur actum ut soluatur ubi petitum fuerit, dummodò petatur in loco ubi sortiris forum.*

LEX VIII.

1 IN bonæfidei.

§. Si tamen. †Legitur duobus modis in glo. iste ver. secundū primam dicit, quòd si per stipulationē promittis mecū facere aliquem contractum bonæfidei, licet actio quæ oritur ex cōtractu bonæfidei non sit arbitraria: illa tamen quæ oritur ex ista stipu-

a ¶ Ex toto. adde Bart. in l. societatē. §. arbitrorū. ver. extra glo. j. pro socio. Bart. in l. j. C. de iurisdom. iud. & ibi an arbitramentū sit trāsactio? per Bal. in l. fi. in. j. opposi. C. de contrahen. emp. & in rub. de rer. permu.

b ¶ Pœnitere. vide eius consil. incip. in causa quæ vertitur corā nobili in secūdo impressis nu. xciij.

latione si collata est in certum locum, erit

a 1 arbitraria: quia est stricti iuris. & not. istā
2 lect. † aliud est enim vendere, vel locare: aliud est promittere de locando, vel vendendo: & habeo nunc de facto istū casum
3 † quia quidā promisit vendere, quæritur, an ille cui facta est, ꝓmissio, si aliquid soluit pro venditione futura, an possit pœni

b tere [b], & non emere, & repetere datum, si non stat per promissorē quominus vendat: & videtur ꝙ nō, quasi venditio habetur pro facta: vt l. Labeo scribit j. de contrahen. empt. quo casu altera pars esset alteri obligata, & non posset pœnitere. C. de rei vendi. l. inciuile. In contrarium: quia aliud est vendere, aliud per stipulationem promittere vendere: nam hoc secundo casu promissor obligatur stipulatori, nō econuerso: quia stipulatio non est cōtractus vltro citroque obligatorius. Vnde cum non sit obligatus, in potestate sua est, ne obligetur: vt ẽ. si cer. pe. l. qui pecuniam. & l. si pecuniam. de cō dict. ob causam. & sic poterit repetere datum, tanquam causa ob quam dedit, nō sit secuta: quia noluit, & potuit nolle: vt de condict. ob causam. l. j. §. si petendum. nec obst. l. Labeo. quia ibi contracta fuit venditio sub conditione, quæ nō pendebat, aut arbitrio ementis duntaxat, sed alterius. Vnde non potest resilire à venditione iam facta, licet conditionaliter: quia erat perfecta quantum ad hoc: vt l. necessariò. de peri. & cōmo. rei vendi. secus si sub conditione, quæ penderet ex sua mera voluntate: quia potest eam non implere, et non perficietur vendi tio. ita sentit Bar. eleganter ẽ. de iureiur. si quis cum debitore. in fi. in intellectu illius l. Labeo. multò magis si non fuit venditio etiam conditionaliter facta, sed fuit facta promissio dun taxat de vendendo. Tene menti, quia defendi per hoc vnum militem de vno magno labyrintho, in quo se inuenit: quia nō cautè contraxit, nec habuit bonum cōsilium peritorum: quia aduersarius quædam promissa non vult attendere, & non po

4 test intrare per aliam viam quàm per istam † secundum aliā lec. Dicit ꝙ sicut dicitur arbitraria, quando promittis mihi in certo loco dare: ita quando promittis simpliciter, & ego promisi non petere, nisi certo loco: tene menti, quia vtraq; lect. est notabilis de hac tamē vltima vide quod not. in l. nemo potest.

5 de leg. j. † Vltimò quæritur quid si ꝓmisisti simpliciter, & ego te conuenio in alio loco, quàm vbi promissio facta est? dixit Gul. de cugn. esse arbitrariam: quia videtur actum ꝙ soluas in loco promissoris, & ego te alibi conuenio. arg. ad hoc ẽ. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. ibi videtur actum, ꝙ feratur sententia vbi factum est compromissum. Bar. dicit & melius, ꝙ imò videtur actum, vt soluatur vbi petitū fuerit, dūmodò petatur in loco vbi sortiatur forū per l. vinum. ẽ. si cer. pe. & l. fi. ẽ. de triti. & alia ratio est in arbitratu si bene consideretur.

2 ☞ *Fideiussor propter suam moram potest condemnari ad interesse ratione loci siue rem principaliter sit in mora, siue non: quia fuit impeditus ad locum accedere: sed fideiussori non transiuit tamen tantū tempus, quòd cessante impedimento uterque istorum potuisset accedere.*
3 *Fideiussor potest in plus teneri quàm principalis, quātum ad accessorium proueniens ex postfactio ratione culpæ uel moræ.*
4 *Fideiussor in obligatione facti non potest ex sua mora teneri.*
5 *Fideiussor qui nō fuit in mora, quòd propter morā rei principalis non posit condēnari ad interesse ratione loci: & quid de interesse ratione temporis? & nu. 8.*
6 *Soluta sorte uel quatenus est soluta, non durat petitio eius quod debebatur iudicis officio mercenario.*
7 *Qui recipit sortem sine interesse scienter, uidetur interesse remittere.*
8 *Mora rei principalis quando noceat fideiussori: & ad quas usuras teneatur fideiussor. & numero 9*

LEX IX.

1 CEntum Capuæ. †Si fideiussor simpliciter acceptus conueniatur in alio loco, quàm destinato propter suam moram condēnatur ad interesse ratione loci: sed si ipse non fuisset in mora propter solam morā rei non cōdemnaretur: ad vsuras verò per stipulationē promissas per reū, etiā propter solā morā rei teneretur, & condēnaretur: & illud qđ habet iudicis officio mercenario soluta sorte, vel quatenus est soluta ꝓ rata, peti nō potest: quia petitio eius per se subsistere nō

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Plus teneri. An ex mora rei augeat obligatio fideiussoris? Ad de quod not. Bar. in l. fi. ff. & quod no. Moder. instit. de act. §. præterea ꝙ Lud. Roma. consil. cccxviij.

potest. h. d. tota. l. primò ponit vnũ dictũ, an propter morã suam possit ad interesse condẽnari? vsq; ibi, [nec oportebit.] Secundò ponit aliud, an ꝓpter morã solius rei cõdẽnari debeat? vsq; ibi: [neq; enim.] Tertiò respondet cuidã oppositioni, quæ poterat fieri cõtra determinationẽ huius secundi casus vsq; ibi: [eiusque.] Quartò & vltimò probat responsionẽ, quã fecit ad dictã tacitam oppositionem. †No. ex primo dicto, ꝙ fideiussor propter suã morã põt condẽnari ad interesse ratione loci? & istud dictũ procedit siue reus principalis etiã sit in mora, siue nõ sit: quia fuit impeditus ad locũ accedere: sed fideiussor, non iuxta ea quæ habenẽ in l. j. §. e. trãsiuit tñ tantũ tẽpus, ꝙ cessante impedimẽto veniret ꝙ istorũ potuisset accedere: aliàs non potuisset fideiussor alibi cõueniri. vt l. si testamẽto. §. fin. de fideiuss. †Sed tunc opp. quia secundũ hoc in plus tenebitur fideiussor, quã reus principalis: nã si reus nõ fuit in mora, nõ tenet, nec põt condẽnari ad illud interesse. vt no. per gl. ĩ l. ij. §. eo. tñ fideiussor sic, vt hic. sed cõtra de l. hi qui. & de. l. Græcè. §. illud. de fideiuss. solue quantũ ad id qđ principaliter fuit deductũ in obligatione in principio, nõ põt fideiussor in plus obligari, quàm principalis, vt ibi: sed quantũ ad accessoriũ, quod ꝓuenit ex postfacto ratione culpæ vel morę,
2 bene potest fideiussor in plus teneri, [a] vt hic patet. & propter h. d. hic Bart. not. ꝙ licet principalis non promiserit pœnã, vel vsuras: fideiussor tñ bene potest ꝓmittere: quod intelligo, scilicet, ꝓpter suã morã, non ꝓpter morã principalis: & ita limito dictũ eius: & ideò dicit hic & in secũdo responso. †Itẽ ad-
4 huc opp. ꝙ fideiussor ex sua mora nõ possit teneri. vt l. si liber-tus morã. de ope. liber. & l. cùm filius. §. j. de verb. obli. Sol. verum est in obligatione facti, si ꝓmittis facere domũ, & ꝓmittis fideiussorẽ: nõ enim possum interpellare fideiussorẽ, vt faciat domũ: quia factũ cohæret personę, & explicandũ à te non ab ipso: secus in obligationibus dandi, quod fideiussor potest interpellare, vt det illud ad quod tenet: quia datio nõ sic cohæret ꝑsonę. & ita põt explicari ab eo, sicut à principali: Ideò dicimus, ꝙ cõditio dandi vni apposita põt per aliũ impleri. vt j. de cõdi. instit. l. fi. † ex secũdo dicto no. in ver. [nec oportebit.]
5 ꝙ propter morã rei principalis fideiussor qui nõ fuit in mora, nõ potest cõdẽnari ad interesse? quia ꝓpter morã rei obligatio fideiussoris nõ debet augeri: & istud dictum debet intelligi, vt procedat, & habeat dubiũ ꝙ trãsiuit tantũ tẽpus, ꝙ vtrięq; cessante impedimẽto potuisset accedere: aliàs enim fideiussor ẽt ad sortẽ cõueniri non posset. Vnde non haberet dubiũ, ꝙ eius obligatio nõ augereť: ipse tñ fideiussor fuit impeditus accedere: reus verò nõ: nthilominus põt fideiussor alibi cõueniri. vt l. j. §. eo. videbať ergo, ꝙ etiã ad interesse actoris posset cõdẽnari propter morã rei, quasi simpliciter fideiubẽdo censereť se obligasse in omnẽ cãm, quę occasione istius obligationis cõtingere posset, vt j. de fideiuss. l. si quis pro eo. §. si numos. & sic in eo quod posset accedere huic obligationi propter morã rei. Contrariũ tñ est, & illud ꝓcederet in eo, quod posset cõtingere secundũ naturã obligationis originalẽ. Pone exemplũ in d. §. si numos. sed istud accederet præter naturã originalẽ: quoniam obligatio de se est stricti iuris. facit qđ no. gl. mag. in fi. in l. certi cõdictio. in princi. §. si cert. pet. & isto modo soluť cõtrariũ de l. quæro. cũ ibi not. j. loca. super quo vtraq; gl. mag. huius. l. laborat secundũ verã opi. Ioã. quia ibi loquiť in vsuris debitis officio iudicis, ex contractu bonæfidei; quæ licet non sit in obligatione, tamẽ quia ex natura actionis principalis veniũt, fideiussor simpliciter accedẽs videť se ad illas obligasse: & ista est ratio diuersitatis inter officiũ iudicis deseruiẽs actioni bonæfidei, & officiũ iudicis deseruiens arbitrarijs, vt dixi in legibus præcedẽtibus. Et aduerte: quia vsuræ quantũ ad principalẽ sunt in officio iudicis, nõ in obligatione: quia nõ promisit: sed quãdo ad fideiussorẽ sunt in obligatione: quia nõ videtur solũ promisisse sortẽ, sed quicquid sorti posset accedere ex natura obligatiõis. & hoc colligit ex d. l. quæro. & de hoc etiã no. in l. fin. j. eo. procedit etiã istud secundũ dictum nõ solũ si fideiussor accesserit à principio obligationis contractę, vel etiã si post ante morã rei: sed etiã post morã rei, & sic post ortũ officiũ iudicis ad interesse, secundũ tertiam opi. per l. fi. j. eo. vbi
6 est casus: quia licet mora sit contracta, adhuc tamẽ potest dici, ꝙ non ortũ est officiũ iudicis, quod non oritur solũ per solam morã: sed oriť ex illa: & oritur etiã ex eo, quia agitur alio loco quã destinato: nam si in loco destinato, nõ esset arbitraria. vt l. quòd si Ephesi. in prin. si autẽ accederet post morã, & postquã actor incepisset agere in alio loco: tũc quia iudicis officiũ erat ortũ ad illud interesse, fideiussor simpliciter accedẽs videretur ad illud obligasse se. arg. eius quod hic dicit de vsuris per stipulationẽ promissis: ad quas ideò fideiussor censeť se obligasse, quia iam erat orta causa pro vsuris debendis. licet cõditionaliter. idẽ ergo si est orta causa pro interesse debendo. & hoc modo põt saluari opin. Azo. de qua infrà subijciã: & id quod no. hic glo. j. mag. in v. sol. ibi vel clarius. no. tria & c. vsq; in finem. Est & tertia limitatio huius ver. quia procedit, quãdo fideiussor accesit in omnẽ causam, quod potest dici propter generalẽ & effusum sermonẽ, ꝙ obligauit se etiã ad aliud quod potuit accedere ꝓter naturã originalem actionis, & imputet sibi quare tam effuso sermone locutus est. arg. in l. fin. C. de do. promiss. sed quãdo simpliciter. l. nõ ita interpretať. & istud fuit de mente quorũdam in solutione dicti cõtrarij. Esset ergo idẽ hoc casu de interesse, quod de vsuris: sed quãdo simpliciter accedit, est differentia inter istud interesse, & vsuras debitas ex
6 officio iudicis ex cõtractu bonæfidei. †Vltimò no. in fi. ꝙ soluta sorte vel quatenus est soluta, non durat petitio eius quod debebať iudicis officio mercenario. Ratio est: quia nõ potest per se stare. vt l. iiij. C. de pos. & dic. ẽ. l. iij. §. itẽ Iul. addiť alia
7 ratio per l. fi. in fi. §. eo. † quia qui recipit sortẽ sine interesse scienter, videť interesse remittere. Ista tamẽ ratio nõ haberet locũ si ignoranter, sed præcedens bene haberet locũ. Intẽdit autem iurecõsultus in ver. [eiusq;.] probare id quod dixerat in ver. [neq; enim.] ꝙ aliud in vsuris promissis, quia illæ debentur iure actionis & obligatiõis: & aliud in interesse isto, quod nõ debetur nisi officio iudicis mercenario: & ad hoc probandũ inducit ꝙ soluta sorte nõ remanet petitio ꝛesse pro rata, qua soluta est: sed si esset obligat⁹, secus, vt patet in l. j. C. de iudi. in hac. l. sunt duæ gl. magnæ quarũ prima fuit glo. noua re-
8 citans opin. multorũ. alia fuit glos. Azo. antiqua. †Et ex istis glo. colligunť tria cõtraria. vnũ est de l. mora. j. de verb. obl. & istud venit contra secundũ casum in ver. [nec oportebit.] vbi dicitur, ꝙ mora rei principalis non nocet fideiussori, vt augeat eius obligationẽ, vbi diciť cõtrariũ, quod nocet. gl. j. mag. in princ. allegat illam. l. pro cõtraria, & nõ soluit, sed quicquid in ea dicitur tendit ad solutionẽ tertij cõtrarij. de l. quæro. j. loca. glo. verò. ij. in princi. soluit & bene, ꝙ nocet quantũ ad perpetuandũ obligationẽ, vt per interitũ rei debitæ non extinguatur: nec quantũ ad principalẽ nec quantũ ad fideiussorẽ: led si reus non fuisset in mora, fuisset extincta quantũ ad vtrunque: quod dic vt not. §. de dolo, si fideiussor. quantum verò ad augendum vt teneatur vltra summã principalem, non nocet, vt hic. Secundũ contrarium est de l. j. C. de condic. inde. quòd in glo. non allegatur: sed ex verbis eius colligitur. & istud tendit ad prin. l. vbi habet, ꝙ fideiussor potest teneri, et condẽnari ad interesse, ratione loci: sed cõtra: quia ipse tenetur actione stricti iuris in qua nõ veniunt accessiones, nisi sint in stipulatione deductæ. vt l. j. & istud interesse non fuit deductũ: ergo &c. solue, verum est de accessionibus odiosis, vt sunt vsuræ: secus in interesse. Et ista oppositio colligitur ex glo. ij. in princi. ibi: [sed opponiť.] & videtur vsq; ad ver. [adhuc videtur.] Tertiũ est cõtrariũ de l. quęro. cũ ibi no. j. loca. & istud cõcernit secundũ casum in ver. [nec oportebit.] quia ibi dicit, ꝙ fideiussor teneť ad vsuras ꝓpter morã rei: licet ipse non sit in mora: & etiam plus ibi colligit in fin. principij illius. l. ꝙ licet illę vsuræ respectu principalis sint in officio iudicis mercenario, respectu tamẽ fideiussoris sunt in obligatione ex sua promissione, ad quod multò magis videť debere teneri: qa nõ est odiosum sicut vsuræ. Timore huius cõtrarij prima glos. mag. tota laborat super eo, & posuit quinq; inteliectus, ex quibus colliguntur quinq; solutiones: & vltima fuit opi. Ioã. in qua glos. videť ridere. secunda verò gl. ab illo ver. [adhuc.] videť vique in fi. quæ similiter tota super hoc cõtrario laborat. posuit duos alios, scilicet, intellectũ Pla. Itẽ Azo. & istã vltimã Azo. videtur gl. tenere in l. fin. j. eo. & etiã multi alij. vt Dy. Mar. si. & Iaco.

but. sed

bu. sed Bar. sequiť intellectũ Io. Prima ergo solutio est, ꝙ hic fideiussit in sorte duntaxat: ibi verò simpliciter vel gñaliter: & ista solutio reprobatur in ij. gl. mag. in fi. quia si fideiussisset in sorte dũtaxat nõ esset differẽtia inter istud interesse, & vsuras per stipulationẽ promissas: nã etiã ad eas nõ tenereť. vt l. fideiussores. §. j. j. de fideiuss. cuius cõtrariũ hic dicit in vers. [neque enim.] Secũda solu. ꝙ intelligať, ꝙ fideiussit in omnem casum simpliciter, & ꝙ fateamur cõtrariũ, vt propter morã rei augeatur obligatio fideiussoris ad interesse, quãtũ ad obligationẽ, vt in cõtrario: sed si soluať sors sine interesse, vel per reũ, vel fideiussorẽ: non remanet petitio ad interesse: & ita intelligitur iste ver. [nec oportebit.] dũ dicit obligationẽ fideiussoris nõ augeri. i. nõ remanere auctã soluta sorte. gl. cõtra istã opponit & soluit. Tu dicas ꝙ ista nõ est vera: quia iste casus non ponit hic in ver. [nec oportebit.] sed in fi. huius. l. Itẽ si verũ esset, ꝙ augereť quantũ ad obligationẽ: quia fideiussor cẽsereť se obligasse ad illud interesse, nõ esset verũ, ꝙ soluta sorte extingueret petitio imò duraret quo ad fideiussorẽ, licet nõ quo ad reũ: quia quo ad fideiussorẽ esset in obligatione: sed quo ad reũ nõ, sed in officio iudicis. & hoc voluit gl. in l. fi. j. e. in fi. gl. ibi. itẽ qd si reus.
9 Tertia solu. est ꝙ hic ideò nõ augeť obligatio fideiussoris, pro pter morã rei: quia nõ poterat ad sortẽ cõueniri: qa nõ trãsiuerat tãtũ tẽpus quo potuisset accedere, licet reus potuerit: vel qa fideiussor erat debitor: vel qa in loco magis remoto. Sed in l. cõtraria poterat cõueniri ad sortẽ: ista solutio nõ est vera, quia hic innuit ꝙ ad sortẽ cõueniebať. gl. dicit, ꝙ nõ cõueniebať inuitus, sed ſpõte volebat soluere. truffa est: quia in prin. l. innuiť cõtrariũ nec haberet dubiũ iste tex. Quarta solutio est, ꝙ ideò hic nõ augeť: quia cõueniebať Capuæ. & sic in loco destinato: sic nõ veniebat interesse rõne loci, vt l. ꝙ si Ephesi. in princ. sed vsuræ per stipulationẽ bene veniunt: certè vsuræ etiã in bonæ fidei deberẽt venire: quare ergo dũtaxat excipit de promissis per stipulationẽ: gl. rñdet, dic vt in ea. ista so. & intellectus est cõtra tex. expressum hic in prin. dũ dicit vt si alibi quã Capuæ petať &c. Quinta fuit solutio Io. quã gl. recitat per multa verba ab illo ver. [vel clarius.] vsq; in fi. & est ita ꝙ l. contraria loquiť in vsuris, quæ veniunt in cõtractibus bonæ fidei: & sic ex materia cõtractus: vnde ad aliàs fideiussor simpliciter intẽdes cẽseť se obligasse, vt ibi: hic loquiť de interesse, qđ venit in hac arbitraria rõne loci: & sic præter naturalẽ originẽ actionis cũ sit stricti iuris. Vnde ad illas nõ cẽsetur fideiussor se obligasse, nec cogitasse: & gl. ponit rõnẽ diuersitatis inter istas vsuras, & vsuras promissas etiã per stipulationẽ, & etiã inter illud interesse, & vsuras quæ veniũt officio iudicis in actione bonæ fidei: & vtitur multis verbis. Mar. si. & Pet. & Dy. reprehẽdunt. Primò quia cũ istud interesse veniat rõne pacti & cõuentiõis habitæ à prin. diciť esse de natura cõtractus: qa illa quæ incõtinẽti fiũt, insunt etiã in contractibus stricti iuris, vt in l. in ea. vers. dicebã. si cer. petať. & istud inesse facit cẽseri de natura. Præterea si teneť ad vsuras quæ sunt interesse: fortius ad istud interesse, ꝙ non est odiosum. Præterea: polito ꝙ nõ sit de natura actionis cõsiderata ipsa actione in esse primæuo, & in simplici sua natura: si tñ cõsideratur cũ adiectione loci, & sic cũ qualitate, quia est arbitraria, censeť esse de natura: sicut in simili dicitur in extraordinarijs, ordo est ordinẽ nõ seruare: ita in arbitrarijs stricti iuris de natura est id qđ venit propter hãc qualitatẽ, quia est arbitraria: licet nõ sit recta qualitate. In glo. verò secunda mag. ponunť. v. opi. Plac. in ver. [sed adhuc.] qđ in l. quęro. fideiussit in omnẽ cãm hic simpliciter & Ioã. dicit idẽ ibi: si fideiussisset simpliciter ꝑ l. si posteà. rẽ pup. sal. fo. cũ pluribus alijs per ipsum allegatis in quibus est expressum: & sic ista solutio nõ est bona. Septima fuit opi. Azo. vt distinguať tẽpus, quo fideiussor accesit: ante: aut post morã rei commissam: & post qñ interesse cœpit deberi, vel etiam vsuræ iudicis officio mercenario: & tunc fideiussor simpliciter accedens censetur se ad illas obligasse, ita intelligitur illa l. quæro. aut ante morã, & anteq; interesse vel vsuræ inciperẽt deberi: & tũc secus: & ita intelligať iste ver. j. [nec oportebit.] idẽ esset in vsuris per stipulationẽ promissis: quia si fideiussor accederet ante stipulationẽ vsurarũ, nõ teneretur ad vsuras posteà promissas: sed tũc teneť qñ post promissionẽ: licet eñ adhuc non debeanť purè, debentur tamen conditionaliter ratione promissionis. Sed in
tereſſe vel vſurę promiſſæ anteq; cõmittať mora, nec purè nec conditionaliter debentur. & iſtã ſolu. ſequunť prædicti doct. Sed iſta ſol. in vtroq; dicto videť falſa: primò inquantũ vult ꝙ ſi fideiuſſor accedat poſt morã rei, teneať ad intereſſe quia hoc videť cõtra caſum l. fi. j. e. ver. propter iſtũ caſum facta eſt, & cõtrariũ terminare videť Azo, dicẽs ꝙ ibi nõ determinatur iſte caſus, licet formetur iſta quæſtio: ſed nõ ſoluitur, ſed ſoluitur quædam alia: ſed nõ eſt veriſimile ꝙ iureconſultus formaſſet eam, & nõ ſoluiſſet: vel dic ſecundũ Azo. ſi dicatur, ꝙ ſoluatur ibi, ꝙ fideiuſſor intereſſerit ibi, in ſorte tantũ: Certè tũc non haberet dubiũ in ſecundo mẽbro, ꝙ qñ intereſſerit ante morã non teneatur adverſuras currentes ex mora. Poſteà ſecuta eſt falſa & cõtra tex. in l. ſi poſteà. j. rẽ pup. ſal. fo. & cõtra mentẽ l. quæro. Ideo Bar. reſidet in opi. Io. & ſiue fideiuſſor accedat añ morã, ſiue poſt, nõ teneatur ad iſtud intereſſe, ſed ad vſuras in contractibus bonæ fidei retineatur, ſiue acceſſerit ante morã, ſiue poſt. Nec obſtat ꝙ poſtq; cõmiſſa eſt mora, iſtud officium iudicis quantũ ad intereſſe non oritur, niſi cũ actio executioni mandatur: quia incipiat deduci in iudiciũ: & iſtũ tex. multum
9 põderauit Bar. & ſubtiliter. †Fatendum eſt ergo, ꝙ fideiuſſor acceſſit poſtq; creditor incepit agere in alio loco, & ſic incipit intereſſe deberi, & officiũ iudicis eſt ortum: tenetur fideiuſſor. arg. d. l. quæro. Si aũt ante, nõ niſi fideiuſiſſet in omnẽ cauſam arg. eiuſdẽ. l. quæro. Sed ad vſuras in contractibus bonæ fidei etiam ſi ſimpliciter accedat, vel ante morã, vel anteq; agatur, cenſetur ſe obligaſſe quia veniunt ex originali natura actiõis; & ſic iſta cauſa cenſetur à prin. intereſſe nec poteſt iſtud cõtrarium alio modo meliori ſoluí. Cætera dic vt dicam. in l. ſi.

a ☞ *Reus non compellitur ſoluere alio loco quàm in loco deſtinatæ ſolutionis, niſi habita ratione ſui intereſſe: & qualiter iſtud procedat?*

LEX X.

1 IS, qui certo. †Creditor non cogitur recipere alibi, quã in loco deſtinatę ſolutionis hoc verũ, niſi offeratur etiã intereſſe ſecundũ doct.
2 per l. qui Romæ. cum ibi no. in prin. de ver. obli. †& ſic econuerſo reus non compellitur ſoluere alio loco, niſi habita rõne ſui intereſſe, vt l. ij. §. eo. quod declara vt ibi. Sed diſtingue: aut fuerunt appoſita plura loca alternatiuè in ſtipulatione: & tũc põt debitor eligere ante lit. conte. in quo loco ſoluat, & inuito ſtipulatore: non quantũ ad hoc, vt non poſſit alibi ſoluere: ſed quantũ ad hoc vt habeatur ratio ſui intereſſe, quia ibi non ſoluit, vt §. e. l. iij. §. generaliter, & ibi dixi. aut fuit appoſitus vnus locus: & tunc aut gratia promiſſoris, & põt illi fauori renuntiare, & ſic ſoluere in quocunq; loco vult, inuito ſtipulatore: non quod præciſè compellatur, ſi non vult recipere: ſed ſi non recipit, conſtituitur in mora: & poſteà ſi periret quantitas oblata, liberaretur ope exceptionis, vt l. qui decem. in prin. de ſolutio. aut gratia ſtipulatoris vel vtriuſq;: & tunc non compelli tur alibi recipere, vt hic: & ſic non cõſtituitur in mora, niſi debitor offerat etiam intereſſe. v. d. l. qui Romæ.

2 ☞ *Solutio ſimpliciter facta, quando primò cadat in uſuras, & in reſiduo cedat in ſortem?*

3 *Intereſſe dicitur pœna ex parte ſoluentis.*

4 *Si cõuenio fideiuſſorẽ qui recuperaturus eſt à reo, ꝙ cenſetur ipſe reus conueniri.*

5 *Recipiens ſortem ſcienter uidetur remittere intereſſe: ſecus ſi ignorabat, & quid in pœna?*

6 *Creditor cùm recipit ſortem non poteſt per proteſtationem reſeruare ſibi petitionem intereſſe, quod eſt in officio iudicis mercenario, niſi ſoluens acquieſcat proteſtationi & nu. 7.*

7 *Proteſtatio q. non proſit, in his quæ non dependent à uoluntate proteſtantis.*

LEX X. I.

1 SI poſt moram. †Fideiuſſor ſimpliciter acceptus etiã poſt morã rei, nõ teneť, nec obligatus eſt ad intereſſe actoris rõne loci: & ſimplex ſolutio nõ cenſetur facta pro rata ſortis, & intereſſe: ſed tota cedit in ſortem, vſq; ad concurrentẽ quantitatem ſortis: & ſoluta ſorte ſine intereſſe qđ erat in officio iudicis mercenario, nõ durat petitio intereſſe: quia cenſetur remiſſum. h. d. iſta. l. quæ videť magis difficilis quã. l. centũ Capuę. ſecundum Bar. & venit ad ſuppletionẽ iſtius legis: quia illa loquitur quãdo fideiuſ. acceſſit à prin. vel ex poſtfacto, ante morã rei: hic verò poſt morã, quo caſu erat maior ratio dubitandi, quaſi tunc intereſſe cœpiſſet deberi, cum officium iudicis eſſet ortum:

Universidad de Navarra
Biblioteca

2 ☞ Interesse. an soluta sorte possit peti interesse? Vide bal. cõ. sclj. & vtrum soluta sorte remaneat pœna, seu accessoriũ in petitione? vide Barto. in l. si cui. §. sacrũ. de sol. ibi alleg. istã l. quid autẽ qñ pœna cõuentionalis succidit loco interesse? vide l. prædia. ẽ. de act. emp. quid etiã qñ pœna succedit loco contẽptus? vide in l. ita demũ. ṡ. de arb. et in l. itẽ si duo. §. itẽ si duo. ṡ. siqs cau. & ãc cipiẽdo partẽ videat remissa p̃ parte? Vide in l. in excutiõe. §. pro parte. ṡ. dever. ob. & an maritus q̃ post moram recipit dotẽ possit de per se petere fructꝰ vt accessionẽ? vide Ang. & Imo. in l. si insulã. in vlt. char. vers. restat. de ver. ob. Bal. in l. si. §. pen. C. de iure dot.

tamen determinaẽ idem, qñ actor nondũ egerat, sed agere volebat: & primò formatur qõ vsq; ibi, adeò. secũdò ponunt duæ illationes quæ sequunt, si teneamus partem negatiuam, q̃ fideiussor nõ teneatur vsq; ibi, nisi. tertiò circa primã illationem mouet vnũ dubiũ, propter quod videt eã non habere locũ vsq; ibi, quod non puto. quartò illud dubiũ tollit, propter quod Iurisconsinnuit soluta sorte nõ remanere petitionẽ interesse maximè, quia videtur remissum: quasi dicat, tũ qa nõ est in obligatione, de in officio iudicis mercenario, quod p̃ se stare nõ potest: tũ quia remissũ videt à creditore, sciẽter recipiente ex quibus colligit sol. ad q. primo loco formatã q̃ fideiuss. nõ tenet, & q̃ illud interesse nõ debeat ab eo: nec est in obligatione: qa sic etiam soluta sorte duraret petitio ipsius. Solutꝰ ergo ista q. hic fm verũ intell. licet Azo dixerit cõtrarium. In tex. ibi, [cùm arbitraria vellet agere.] põdera tex. propter id quod dixi in l. centũ Capuæ. nã si incepisset agere, interesse incepisset deberi à reo principali, saltẽ officio iudicis: ideo si fideiussor simpliciter accedens ad istud tenereẽ: sed anteq̃ incipiat agere in loco nõ destinato, nõ incipit deberi posito q̃ reus fuerit in mora: quia poterit esse q̃ nõ ageẽ nisi in loco destinato: & tũc nõ debebitur interesse: vt ṡ. e. l. quod si Ephesi. In tex. ibi, [nõ debeat nec sit in obligatiõe.] põdera hũc tex. quia quantũ ad ipsum principalẽ clarũ est q̃ nõ est in obligatione: bene tñ debeẽ officio iudicis mercenario, si ageẽ in loco nõ destinato. Sed si diceremus deberi à fideiusso. quasi videat illud promisisse: tũc quantũ ad eũ erit in obligatione, & sic durius videbit obligat⁹ q̃ principalis: sed certè nõ est obligatus in plus re, & loco, vel tẽpore: sed efficasius: & istud nõ prohibet. Nã & soli naturali obligationi potest fideiussor accedere qui erit obligatus naturaliter & ciuiliter, vt l. j. de fideiuss. In tex. ibi, [adeo] hic dicit q̃ si teneamus partẽ negatiuã, q̃ nõ sit in obligatione fideiussoris, sequerẽtur duo, primum q̃ soluta sorte cessabit officiũ iudicis super interesse: quia non durabit petitio eius. Item q̃ si ageẽ in loco destinato, similiter cessabit. Innuit ergo à cõtrario sensu, q̃ si esset in obligatione fideiussoris soluta sorte, nõ cessaret arbitrium, & sic duraret petitio interesse: quod videt esse falsum, vt ṡ. eo. l. centũ Capuæ. in fi. Itẽ innuit à cõtrario sensu, q̃ si ageret Capuæ adhuc duraret petitio interesse, si deberet iure actionis, qđ etiã videt falsum, vt l. quod si Ephesi. gl. hic super isto verbo, [adeo] videt vtrũq; fateri, & sic q̃ nõ debeamus hic recipere ista ar. à cõtrario sensu ex quibus resultat prauus intel. vt C. de condi. inser. l. iij. & l. cõueticulam. de epis. & cle. & gl. sequens. super verb. Capuę, quę est obscura videt sentire hãc rationẽ quantũ ad primũ: qa cũ nõ fideiussor possit durius obligari, q̃ principalis sicut q̃tũ ad principalẽ respectu cuius nõ est in obligatione: sed in officio iudicis soluta sorte, extinguit petitio ad interesse, vt l. cẽtũ Capuæ. in fi. ita respectu fideiussoris posito q̃ quantũ ad eum sit obligatus, ne sequaẽ aliud incõueniẽs, q̃ reperiat se obligatum durius. & ista promissio interesse (si tñ succedat loco officij iudicis mercenarij) sapit illius naturã vt extinguaẽ soluta sorte, sicut & illud. Sed ad hoc gl. op. q̃ reperit se durius obligatum, ṡ. iure obligationis, & principalis iudicis officio tãtũ, quod est debilius, vt patet in l. cũ postulassem. cũ ibi no. de dã. infe. & respõdet q̃ nõ est obligatus in plus aliquo de quatuor modis. & illud dũtaxat, phibeẽ, nõ autẽ q̃ efficacius. Breuiter quantũ ad primũ, do. Azo, non bene dixit: quia imò, licet non duret petitio respectu principalis, qa quo ad eũ non est in obligatione, respectu fideiussoris bene durabit, si dicamus quo ad ipsum esse in obligatione: & hoc expresè voluit gl. ſi. in versi. item quid si reus. & ad rationẽ Azo. faciliter respõdetur q̃ id quo ad dicit gl. quia nõ reperit se obligatũ in plus, licet durius, i. efficacius. Quantũ ad secũdum verò dicit Azo q̃ arg. quod hic colligit à cõtrario sensu, est falsum, qa positò q̃ esset obligatus quantũ ad fideiuss. si ageretur in loco destinato, cessaret arbitriũ iudi. quia cessaret interesse ratione loci: ergo cessaret actio cõpetere, vt j̃. man. l. si procuratorẽ. §. mandati. In text. ibi, [nisi si quis.] hic formatur vnũ dubiũ cõtra primã illationẽ: quia si debent centũ pro sorte, & xx. pro interesse: si soluũtur centũ, nõ propterea extinguaẽ petitio interesse: qa nõ cẽsent soluta solùm partim pro sorte, & partim pro interesse: & sic remaneat petitio residuæ sortis & residuæ partis pro interesse: sic in simili dicit in l. centũ Capuæ. in fi. sed ad hoc respõdetur in ver. seq. q̃ nõ puto, q̃ istud nõ est admittẽdum, imò ista sol. censet facta pro sorte tm̃. †Sed opp. q̃ imò videt primò facta pro interesse: vt C. de solu. l. j. istud cõtrarium signat gl. fi. & nõ soluit. dicas q̃ ibi erat debitor sortis & vsurarũ, vnde solutum simpliciter, primò cedit in vsuras, & residuũ in sortẽ: hic verò erat debitor sortis tm̃. nõ autẽ interesse, anteq̃ ageret in loco nõ destinato: si autẽ esset, puta postquã esset actũ, posset illud idem dici, vel aliud est invsuris, aliud in interesse, quod perpetuo tenemẽti. & no. tex. dum dicit † pœnã, q̃ interesse dicitur pœna: hoc est verũ ex parte soluẽtis, quia soluit quod sibi nõ adest nõ respectu recipientis: quia recipit quod sibi abest: & sic aliquid vno respectu potest dici pœna alio nõ sed ad interesse: aliq̃n autẽ quo ad vtrunq; dicit pœna, cũ quis soluit quod sibi nõ adest, & alter recipit quod sibi abest: & tũc mera est pœna. Interdũ dicit merè interesse, cũ quis soluit vel restituit qđ sibi adest, & alter recipit quod sibi aberat. de his vide §. ne qs eum qui in ius vo. est. l. pe. §. hoc iudicũ. in gl. super verb. in singulos. cum seq. qualiter autẽ fiat hæc cõputatio. gl. ponit vnã fm Io. alteram fm Mar. In tex. ibi, [quod nõ puto,] iste ver. refertur re vera ad proximè præcedentẽ, nõ ad qõ. formatã in prin. tñ ex eo quod hic dicit, tacitè intelligit responsio ad quę stionẽ formatã, quia hic dicit, q̃ cessat petitio interesse soluta sorte: quia videt remissum. Ergo sequit q̃ nõ debeat, nec est in obligatione fideiussoris: quia tũc nõ cessaret eius petitio: & sic cõfundit opi. Azo. qui tenuit cõtrarium in ij. gl. mag. l. cẽtum Capuæ. †Cõclude ergo q̃ fideiussor nõ tenetur ad interesse, ratione loci, propter solam morã rei, etiam si fideiusserit post moram cõtractã per istã l. sicut quãdo ante morã per l. cẽtum Capuæ. quia vtrobiq; est eadem ratio, scilicet q̃ mora interesse non est ex natura actionis originalis, & adhuc: ideo debere tur, si non inceperat agi in loco non destinato: secus si inceperat agi. arg. huius l. in prin. à contrario sensu, idem si generaliter se obligauit in omnem causam: licet nõ incepisset agi. arg. in l. quæro. j̃. loca. nec obstat, si dicatur si non incœperat agi, non debebatur à reo etiã post morã, vt ṡ. dixi. ergo nec potest deberi à fideiussore, posito q̃ generaliter se obliget, quia tenetur in plus quod esse non potest propter morã rei dũtaxat: licet bene posset esse propter suam, vt dixi in l. centũ Capuæ. nam dico q̃ eoipso quòd incipit agi contra fideiuss. in loco nõ destinato, incipit interesse deberi ab ipso reo sicut si ageretur cõtra ipsum: quia conuenio fideiussorem, quia recuperaturus est à reo, censetur ipse reus conueniri, vt j̃. quarum rer. act. nõ da. l. j. §. exceptiones. vbi bene probatur: sed si non conuenire tur fideiussor extra locum non destinatum, fateor q̃ nõ teneretur: talis enim promissio generalis habet in se condictionẽ, si agitur extra locum destinatum, & agitur contra fideiussorẽ vel reum: & tunc fideiussor recuperabit interesse ab ipso reo: quia propter eius moram soluit, & actor habuit necesse agere in loco non destinato. †Vltimò not. text. q̃ recipiendo quis
5 a sortem, videtur remittere interesse[a]: quod est verum, quando sciebat sibi interesse deberi: secus si ignorabat, per id qđ no. ṡ. de tritic. l. in hac. in gl. super ver. liberati. in fi. An autem idem sit in pœna vt videatur remissa? dic q̃ pœna legalis non: quia non debetur & potest petivnà cum principali, vt l. si pro fure. ṡ. de condi. fur. in conuentionali idem, si poterat peti vnà cum principali, quia fuit apposita clausula rato manente pacto: vt l. qui fidem. ṡ. de transac. regulariter secus, quia debet esse altero cõtentus, vt l. apud Celsum. §. Labeo, de do. except. & j̃. de lege cõmissoria. l. post diem. & l. de lege. §. fi. in iudiciali verò pœ
6 na, dic vt in l. ij. in prin. si quis cau. †Sed vtrum creditor possit cùm recipit sortẽ, per protestationẽ reseruare sibi petitionem interesse, quod est in officio iudicis tantùm? videtur quod sic, quando apparet de animo recipientis, quòd nõ intẽdit remittere

tere in cõtrarium: quia subest alia ratio propter quam non durat, quia debetur officio iudicis mercenario, quod per se stare non põt. Bar. distinguit, q̃ aut recipiendo sortẽ liberauit soluentem à sorte, faciendo finẽ & quietationẽ. & tunc vera est secunda pars: quia non est in potestate recipientis cõseruare sibi iudicis officium, contra naturam ipsius officij, vt posit per se principaliter intẽtari: & sic protestatio sua nihil operatur per
7 l. alimenta. ṡ. de neg. gest. quæ vult, † q̃ protestatio non prosit in his quæ nõ dependent à potestate protestantis, aut non liberauit eũ expresè à sorte: & tunc recipiẽdo simpliciter sortem cũ protestatione prædicta, censetur velle, q̃ non extinguatur petitio sortis, vt sic iterũ possit in iudicium deduci, nõ vt eam cõsequatur: sed interesse. vt ṡ. eo. l. iij. §. item Iulia. Sed certè ibi loquitur, quando solutio fit adiecto, qui non potuit præiudicare principali: vnde ipsa lex reseruat petitionẽ ad sortẽ, ne principalis indebitè declaretur facto adiecto recipientis solutionẽ alio loco, quã destinato: nos loquimur quãdo solu. fit ipsi principali, quo casu cessat dicta ratio: & sic lex ipsam nõ reseruat: vnde videt q̃ nec ipse sibi reseruare possit, quia erat in sua potestate non recipere sortem, sine interesse. Imputet ergo sibi. Finaliter dico, q̃ si soluens acquiescit protestationi, nec cõtradicit, procedit determinatio Bar. secus si expresè contradicere ratione supradicta: quia non potest inuito soluente sibi reseruare actionem aliterq̃ ius disponat: ad hoc vide quod not. in l. fi. §. item si prædixerit. suprà nau. cau. stabu.

De constituta pecunia. *Rubrica.*

1 ☞ *Ex pacto nudo non oritur actio de iure ciuili.*
2 *Pactum nudũ si fiat super debito præcedenti, q̃ tunc oriatur actio quæ est prætoria.*
3 *Actio de constituto uocatur quando quis constituit se soluturum id quod ipse uel alius debet ciuiliter uel naturaliter tantùm ex quacunque causa ciuili, uel prætoria, ex contractu uel quasi, ex delicto uel quasi, dummodo sit tale debitum, quod solutum per errorem iuris repeti non possit.*
4 *Masculinum genus cõcipit fœmininum, si est eadem ratio, & uerba proferuntur à lege, etiam in materia pœnali, uel etiam ab homine in materia fauorabili.*
5 *Lex quando dicit ex aliquo contractu quem obligari, debet intelligi dummodo sit habilis ad se obligandum.*
6 *Statutum quòd contra instrumentum guarẽtigiæ nulla possit obijci exceptio quòd eo non obstante possit obijci exceptio, quod ille qui se obligauit, non erat habilis ad se obligandum.*
7 *Actus tendens ad obligandum si peccat in forma, & sic non ualet, ut agitur, nõ ualet ut ualere potest. Secus si tendat ad liberandum, uel non peccat in forma.*
8 *Exceptio quæ non concernit obligationem, sed æstimationem, ut quod non exigatur ultra quàm facere possit, potest obijci post sententiam, & post constitutum.*
9 *Exceptio quæ inducit condictionem indebiti impedit constitutum, & quid si quis scie bat sibi exceptionem competere?*
10 *Constitutor potest se obligare in plus tẽpore quàm principalis debitor: sed fideiussor non potest. & nu. 18.*
11 *Fideiussor non obligatur nisi uerbis: constitutor uerò solo consensu, & potest constitutum fieri inter absentes per nuntium, uel epistolam: non sic fideiussor.*
12 *Fideiussor non potest se obligare, nisi ad illud, ad quod est obligatus principalis, sed constitutor etiam ad aliud.*
13 *Fideiussor quòd possit accedere ante obligationem & post: & ante constitutũ nisi post debitum?*
14 *Ad quid sit necessarius titulus de fideiussoribus, cũ plenius prouideatur per titulum de constituta pecunia & nu. 10.*
15 *Constitutum quibus uerbis fiat?*

LEX I.

1 HOc edicto. † Præmitte q̃ ex pacto nudo non oritur actio de iure ciui-
2 li, vt l. iuris gẽtium. §. igitur nuda. ṡ. de pact. † Sed prætor per suum edictum induxit actionem oriri eo casu quo tale pactum fiat super debito præcedenti, propter duplicem obligationem: & sic duo inutilia
3 faciunt vnum vtile: † & ista obligatio est prætoria, & notatur de constituta, quando quis cõstituit se soluturum id quod ipse vel alius debet ciuiliter vel naturaliter tantum ex quacunque causa ciuili, vel prætoria, ex contractu vel quasi, ex delicto vel quasi, dummodo sit tale debitum, quod solutum per errorem iuris non possit repeti: secus si repeti posset. hoc dicit in effectu vsque ad l. eum qui. & habetur instit. de actio. §. de constituta. Et primo cõmendat edictum prætoris: vsque ibi: [ait prætor.] Secundò ponit eius verba truncatè, quæ gl. supplet, & alia verba continebantur quæ habentur j̃. eo. l. si duo. §. ait prætor. & hoc vsq; ibi: [& sic.] Tertiò incipit exponere verba: & primò verbũ, qui, vsq; ibi, [eum qui.] secundò verbũ, constituit, vsq;

a ibi, [an potest.] tertiò verbũ, debitũ[a], vsq; ad l. eũ qui. declarando in singulis aliqua
4 dubia quæ occurrunt. † No. in §. j. q̃ masculinũ genus cõcipit fœmininũ: de hoc tractat hic Gul. de cug. & dicit q̃ ibi non est eadẽ ratio, non concipit, vt l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. sed si est eadem ratio aut verba proferuntur à lege: & concipit etiã in materia pœnali & odiosa, vt l. quicunque. C. de ser. fugi. & ibi per Cyn. de hoc b brocardo: aut proferuntur ab hoie, & tũc aut in materia fauorabili: & idẽ. vt l. qui duos. de leg. iij. aut in materia odiosa: & tunc secus, vt si quis exheredauit filios nõ videt exheredare filias: vt in l. j. de ven. in pos. mit. plenius vide per Bar. in l. j. de ver.
5 signifi. † Item no. in §. de pupillo. q̃ quando lex dicit ex aliquo contractu quẽ obligari, debet intelligi, dummodò sit habilis ad se obligandum: aliàs secus: & istum text. inducebam semel
6 cum statutum Florentiæ † dicat contra instrumentũ guarentigiæ nullam posse obijci exceptionẽ: eo non obstante, potuit obijci exceptio q̃ ille qui se obligauit per instrumentum gua
b rentigiæ non erat habilis[b] ad se obligandum: vt quia erat pupillus: vel minor, & se obligauit sine authoritate administratoris. & postea reperi Io. and. ita expresè determinare tit. de sen. §. vt autem. in addi. Spec. facit l. nõ erit. §. dato. cum ibi not. de
7 iureiu. † Item no. in §. eum qui. q̃ actus tendens ad obligandũ si peccat in forma: & sic si non valet vt agitur, non valet vt valere potest. ad hoc allegatur iste tex. in l. j. §. si quis ita. de verb. obliga. secus si tendat ad liberandum: vt l. si vnus. §. penulti. supra de pactis. Itẽ secus quãdo nõ peccat in forma: vt l. tam angusti. supra de serui. de hoc vide per Cyn. in l. non codicil-
8 lum. C. de testa. † Item not. in l. quòd si maritus. in princip. quòd exceptio potest obijci post sententiam: quia non concernit obligationem, sed æstimationem, vt quod non exigatur vltra quàm facere possit, nec impedit constitutum, nec impeditur ab eo: quia poterit obijci etiam post cõstitutũ sicut obijcitur post sententiam: non ergo videtur ei renuntiare per con
9 stitutum. † Item not. in §. primo, quòd exceptio quæ inducit condictionem indebi. impedit constitutum: quia quod solutum potest repeti constitutum necessariò non debet solui: quod autem solutum non repeteretur: constitutum necessariò debet solui. & hæc est intentio tex. cum glo. ibidem in §. fina. Quærit ibi gloss. [quid si sciebat sibi exceptionem competere?] & tenet glossa quòd tenebitur cum effectu, quia censetur donare. expone, id est cẽseatur remittere exceptionem quam habebat: & sic dabitur contra eum replicatio: & primum debitum efficietur vtile, sicut in simili supra de pactis. l. si vnus. §. pactus. contrarium eius quod hic dicit glossa videtur dicere
10 infra eodem. l. catenus. §. finali. sed dic vt ibi dicam. † Vltimò not. l. sed & si citeriori. cum sua glossa, quòd licet fideiussor non posit se obligare in plus, quàm sit obligatus principalis, etiam tempore, vt patet in l. si testamento. §. finali de fideiussoribus constitutor tamen potest: & sic non reputatur ita accessorius sicut fideiussor. Sed contra de l. hactenus. §. finali eodem. solue in plus, re non potest se obligare cõstitutor, sicut nec fideiussor, vt ibi: sed in plus tempore sic, vt ibi. Ad quid ergo necessarius est titu. de fideiussoribus, cum plenius
11 prouideatur per istum. † Nam fideiussor non obligatur nisi verbis. vt C. de fideiussorib. l. blanditus. constitutor verò solo consensu, & potest fieri constitutum inter absentes per nuntium vel epistolam. vt infra eod. eum qui. §. Iul. sed fideiussor nõ sic vt in l. j. circa princip. de verb. obliga. Item si fideiussor non potest se obligare in plus aliquo modo, quã sit obligatus
12 prĩcipalis cõstitutor, sic saltẽ tempore, vt hic. † Item fideiussor non potest se obligare nisi ad illud ad quod est obligatus principalis: sed constitutor sic, vt in l. j. §. an potest. & j̃. eo. l. qui au-
13 tem. §. sed & si quis. † Breuiter respõde p̃ ea quæ no. per gl. magnam j̃. mand. l. si verò non remunerandi. §. si post creditum. nam est dare casum in quo plenius videtur per illum titulum: quia fideiussor potest accedere ante obligationem & post. vt

a ☞ Debitum. In §. debitum. quæ sit ratio, q̃ cõstitutũ nõ habet locũ in oblig. ciuili, vide Bal. fi. pe. C. de nõ nu. pec. an aũt cõstitutũ sit pactũ nudũ vel cõtractus nosfatus? vide Bar. in l. furiosent. §. nuda. ṡ. de pact. Hostiẽ. & do Anto. in c. per tuas. de arbi.
b ☞ Habilis. facit quod voluit Alex. cõsil. iiij. q̃ stãte statuto, q̃ cõtra instrumentũ guarentigiæ nulla possit opponi exceptio: q̃ poterit opponi exceptio, q̃ stipulatio contenta in instrumento est sine causa: & adde quod voluit Ro. cõs. xlij. & cclviij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Feltri. Vide eius cō si. cccxij. & Bal. cōsi. exc. j. lib. & cōst. lxx. iij. lib. Iaſ. may. in d. l. admonendi.

instit. de fideiuſ. §. fideiussor. sed cōstitutor nō niſi poſt: quia ſemper præcederet debitum, vt ibi no. gl. tamen iſta non videtur bona reſponſio: nā licet quis poſsit fideiubere pro obligatione futura, non tamen obligatur niſi poſtquā illa erit contracta: quia confert in aliud tempus, & eodem modo poſſet dici, q̄ poſſet quis cōstituere pro debito futuro: & obligabitur conſtituto poſtquā illud erit cōtractum. Vnde † non video aliam reſponſionem, niſi q̄ prouiſio ti. de fideiuſ. introducta eſt de iure ciuili, à quo prouiſione non eſt receſſum per prouiſionem iuris prætorij, poſtea ſubſecuti: ſed ſi præceſsiſſet prouiſio iuris prætorij, plenior non fuiſſet neceſſaria prouiſio iuris ciuilis, minus plena. arg. in l. ſi te ſolum. §. de hæredi. inſti. † Quibus autem verbis fiat conſtitutum? dic ſi dicat conſtituo me ſoluturum vel promitto ſoluere vel ſatisfacere id quod debeo, vel alius debet, quod dic, vt C. eo. auf. ſi qñ. & no. j. eo. l. eum qui. §. ſed ſi quis.

LEX V.

EVm qui. Varietas loci non impedit conſtitutionem. hoc dicit.

b ☞ Legatus ſui municipij ſi repertus in alio loco ibi conueniatur, quādo habeat ius reuocandi domum, ne impediatur legatio? & nu. 3. & 5.

3 Roma eſt communis patria, & quilibet ibi repertus poteſt conueniri.

4 Quando ſolutio confertur in alium locum non ſortitur quis locum in loco ubi fuerunt celebrata verba contractus, niſi alia ratione ſortiatur: ſed quo ad ſolennitatē contractus bene debent inſpici ſtatuta illius loci, non illius ubi fuit collata ſolutio.

1 §. Iulianus. † Qui in loco legationis exiſtens cōſtituit ſe ſoluturum ibidem, perdit ius reuocandi domum, & tenebitur ibi ſoluere: ſecus ſi ibi nō exiſtens, & cōſtituit ſe ſoluturū in loco legationis fururæ. hoc dicit ſecundū tertiam lect. quam puto verā. † Requiruntur ergo duo ad hoc vt perdat ius reuocandi domū: ſcilicet q̄ illo tempore ſit in loco legationis, & q̄ expreſsè promittat ibi ſoluere: & iſte eſt caſus huius §. ſed ſi non exiſtat ibi, ſed cōferat ſolutionem in illū locum, ſi poſtea reperiatur ibi legatus, habebit ius reuocandi domum, & iſte eſt ſecundus caſus huius §. idem ſi ibi exiſtat, cùm promiſit ſimpliciter: nō autem ſpecificè ibi ſoluere, non cenſetur voluiſſe renūtiare exceptioni, quam habet. & iſte eſt caſus in l. ſi quis in legatione. §. de iud. quam gl. allegat pro cōtraria ad primum dictum huius §, & eſt difficile, contrarium quod gl. ſoluit quatuor modis. tene ſol. j. doct. autem coniungunt vltimam cum prima, mihi videtur q̄ tertia ſit melior & clarior, & magis amica vtriq; literæ. † Præmitte q̄ Roma eſt cōmunis patria, & quilibet ibi repertus poteſt illic cōueniri: etiam ſi alia ratione non ſortiebatur forum vt l. Roma. ad municip. niſi ibi reperiatur tanquā legatus ſui municipij: nā habet ius reuocandi domū, ne impediatur legatio vt l. ij. §. legatis. §. de iud. & hoc eſt verum niſi in legatione exiſtens cōſtituat ſe ibidem ſoluturum, quod priusdebebat: quia tūc perdit ius reuocādi domū: vt in primo caſu huius §. ſed ſi promiſit ſimpliciter, nō cenſetur promiſiſſe ſoluere ibi, ſed in ſuo domicilio. Ideo non perdit ius reuocandi domū, vt l. ſi quis in legatione. & ſi priuſquam illuc accedat promittat ibi ſoluere, non cenſetur promiſiſſe eo caſu quo reperiatur ibi tanquā legatus: ſed tanquā nō legatus: ideo ſi ibi reperitur vt legatus adhuc non poterit ibi cōueniri. & iſte eſt caſus huius §. & omnia ſunt plana. † Vltimò glo. j. quæ incip. imò. videt tenere q̄ qñ ſolutio cōfertur in alium locū, q̄ ſortiatur quis forū etiam in loco vbi fuerūt celebrata verba cōtractus, vt ſic ibi poſsit cōueniri, propter hoc ſolū: licet alia ratione nō ſortiat forum. Contrariū tñ tenēt doc. vt dixi in l. j. §. ti. j. & gl. determinat cōtrarium in l. j. de eo quod cer. lo. & in l. hæres abſens. in fi. de iud. & doc. illā ſequunt per l. quæro. j. de ſol. quantū verò ad ſolennitatē contractus debent inſpici ſtatuta & conſuetudines illius loci, nō illius vbi fuit collata ſolutio ſm Dy. in l. contraxiſſe. de act. & obli. & Bar. in l. cūctos populos. de ſum. trin. † In glo. iiij. ibi, vel dic, hæc vera quantū ad iſtud contrarium, vt patet ex his, quæ §. dixi, cōuenietur ergo Romæ ſi ibi reperietur, nō tanq̄ legatus: tum quia eſt communis patria, tum quia eſt ibi collata ſolutio, ſed ſi reperiturvt legatus ex neutro capite poterit ibi conueniri, quia priuilegiū legationis præferē vtriq; cauſæ.

a ☞ Quando verba legis ſunt prolata in rem, comprehendunt quencunq;: ſecus ſi in perſonam.

3 Statuta negotiatorum & mercatorum, ſunt inter eos ſeruanda.

4 Si mercator conueniatur nō coram conſulibus mercatorum, ſed coram Poteſtate qui eſt iudex generalis: an ibi debeant ſeruare ſtatuta mercatorum?

5 Illud quod dicitur quòd poſsis conſtituere te ſoluturum, quod ego debeo: debet intelligi dummodo conſtituas tanquam debitum à me, & de mea voluntate.

1 §. Quod exigemus. † Sufficit eſſe debitū, licet non debeat qui conſtituit.

2 h. d. † No. q̄ ſi verba legis ſunt prolata in rem, comprehēdunt quēcunq;, ſecus ſi in perſonam, facit l. ſi ſeruum. §. nō dixit. de acqui. hæred. & l. hæc verba. cum ibi no. de adul. & quod Bar. in l. iij. §. ſi Titio. de adimen. leg. & ex hoc determinat qō. nam

3 dixit l. ij. in fi. C. eo. † q̄ ſtatuta negotiatorū & mercatorū ſunt inter eos ſeruanda. † Quæro ſi aliquis mercator conueniatur non corā conſulibus mercatorū: ſed coram Poteſtate, qui eſt iudex generalis & vniuerſalis, & ſic quilibet coram eo poteſt conueniri: licet habeat alium iudicem ſpecialem, vt in l. j. C. de offi. præfe. vrb. vtrum ibi debebūt ſeruari ſtatuta mercatorū? an autē dicatur quādo cōueniretur corā conſulibus: & breuiter aut illa ſtatuta loquuntur in rem, puta q̄ credatur libris mercatorū per ſe vſq; ad tantā quantitatē, & debebūt ſeruari corā Poteſtate: quia ſunt approbata de iure cōmuni, in d. l. ij. & etiam ſolent approbari à cōmunitate: ergo ſunt ſeruanda per quēlibet magiſtratū illius ciuitatis: aut ſunt collata in perſonam conſulum, vt ſi dicat ſtatutum q̄ conſules artis vel mercatorū debeant tale quid facere, vel poſsint tales probationes admittere, & tunc Poteſtas nō tenebitur illud ſtatutum ſeruare, quia de eo non loquit, nec loqui poſſet: quia illi nō poſſunt ſtatuere aliquid extra perſonas ſibi ſubditas, vt in l. fi. C. de iu riſdic. om. iud. & ita expreſsè determinat Bal. in d. l. j. & plura alia bona dicta ponit ibi circa iſtā materiam.

5 † Vltimò quod hic dicitur q̄ poſsis cōſtituere te ſoluturum, quod ego debeo, debet intelligi dummodo cōſtituas tanquam debitum à me: ſecus ſi tanquam à te, vt §. de condi. indeb. l. ſi pœnæ. §. j. & eſt caſus j. eo. l. fi. & dum dicit q̄ potes conſtituere te ſoluturum alteri id quod mihi debetur, debet intelligi de mea voluntate aliàs ſecus. & eſt caſus in l. ſed ſi filio. §. fi. j. eod.

2 ☞ Conſtitutum an poſit fieri inter præſentes per epiſtolam.

3 Si appareat de debito & de qualitate, conſtitutor tenebitur, licet non appareat de mandato.

4 Si iudex dicat, condemno te ad dandum quolibet anno tali unum par caponum, ſecūdum quòd tui anteceſſores ſoluerunt, quare teneberis, licet non conſtet quòd anteceſſores dederint?

5 Si aliquis inueſtiat aliquem de feudo, ſecundum quod anteceſſores ſui conſueuerunt inueſtire: licet non appareat de inueſtitura anteceſſorum, tamen ualebit.

1 §. Iulianus quoque, † Per epiſtolam poteſt fieri conſtitutum inter abſentes.

2 h. d. † Sed an inter præſentes fiat per epiſtolā? dic vt no. j. eod. tit. l. Titius. In tex. ibi ſecundūm mandatum Seij. † Not. q̄ licet de iſto mandato nō appeareat: ſi tamen apparet de debito

3 & de qualitate, tenebitur iſte. arg. hic, & l. admonendi. §. de iu reiuran. in prin. Et iſtud inducitur ad q. † ſi iudex dicat, condemno te ad dandum quolibet anno tali vnū par caponū, ſm quod anteceſſores ſoluerūt: licet nō appareat q̄ tui anteceſſores dederint, tenebitur tñ dare, quia illa verba nō faciūt condi tionē, ſed cauſam. Et exponūt, i. ga vt eſt tex. in c. abbate ſanè. de ver. ſig. & no. in l. pe. C. de inſt. & ſubſt. ſub cōdi. fa. hoc idē ponit Io. in ſimili in addi. Spe. in ti. de feu. §. j. ſi aliqs inueſtiat

4 aliquē de feudo, ſm quod anteceſſores ſui conſueuerūt inueſtire, licet non appareat de inueſtitura acceſſorum, nihilominus valebit. facit l. j. & ibi no. per Bal. C. de epiſ. & cle. & anno præterito habui conſulere de facto in ciuitate Feltri.

a ☞ Comes an ex contractu ſuo poſsit obligare ſubditos ſuos?

2 Communitas qui poteſt facere legem inter ſubditos ſuos, & ſi facit ſyndicū cum poteſtate obligandi ſingulares perſonas, an poterit eas obligare?

3 Verba obligatoria, & executiua conſtituti, ſed concipiantur in perſonam alterius, puta, Titij me recipiente promiſſionem, non ualet conſtitutum: niſi ſim in Titij poteſtate conſtitutus.

4 Si uerba obligatoria concipiantur in perſonam meam, & executiua in perſonam Titij (niſi ſim illius legitimus adminiſtrator, uel in eius poteſtate conſtitutus) non acquiritur illa actio mihi, ſi mea intereſt: & quid ſi ſim eius procurator.

5 Quòd tunc ſi ſum in poteſtate acquiram directam: & ſi adminiſtrator, utilem.

§. Sed

1 §. Sed ſiquis. † Per cōſtitutū poteſt quis ſe obligare, non autē alium, etiā ſi ſit illius procura. ſecus ſi eſſet illius legitimus adminiſtrator, vel eſſet ī poteſta te illius. h. d. vſq; ad l. ſed ſi filio. §. ſi mihi. ex primo dicto quòd

2 quis nō poſsit alium obligare, ſed ſeipſum, & hæredem ſuum duntaxat, ſemel dixi de facto † Florentiæ: quia quidā contraxit cum quodam mercatore Florentino, & promiſit certam quantitatē, & promiſit & obligauit ſe & omnes ſubditos ſuos in inſtrumento, poſtea ille Florentinus reperit quendā ſubditum ſuum Florentiæ, quē fecit capi, tanquam obligatū virtute illius inſtrumenti, ego conſului q̄ nō erat obligatus, quia comes non potuit eū obligare. l. inter ſtipulantē. in prin. de verb. oblig. licet potuerit obligare ius vaſallagij, quod habebat in ipſum, quia illud erat illius comitis. vt l. pro hærede. §. qui tamen. cum ibi not. de acqui. hæred. & fuit obtentū, quia ille fuit relaxatus. In contrariū tamē facit: quia cōtractus illius qui poteſt legem facere, habetur pro lege. vt l. Cæſar. de publi. & ibi

3 not. per Bart. in l. ciuitas. §. ſi cert. peta. † qui pro hoc determinat ſi cōmunitas quæ poteſt facere legē inter ſuos ſubditos, facit ſyndicū cum poteſtate obligādi ſingulares perſonas, poterit obligare, ſicut ſi feciſſet de hoc ſtatutum, de hoc etiam per eum in l. iiij. §. ſi actor. de re iudic. ſed talis comes poteſt facere legē inter ſuos ſubditos. vt l. forma. C. de offic. præfect. præto. reſpondeo quòd Bal. theoricam Bar. non tenet, imò reprobat

4 pulchris rationibus. vt l. j. C. ne fil. pro pat. & ibi vide. † Circa ſecundā partē aduerte, quia ſi verba obligatoria & executiua concipiantur in perſonā alterius, puta, cōſtituis vel promittis te Titio ſoluturū ſibi me recipiente promiſsionem, non valet conſtitutū, nec acquiritur obligatio vel actio, mihi vel Titio per l. quæcunque gerimus. de actio. & obli. niſi ſim in Titij poteſtate conſtitutus: quo caſu verba poſſunt cōcipi in quēcunq;

5 noſtrū, ita intellige §. fin. huius legis, cū ſeq. † aut verba obligatiua concipiuntur in perſonā meam, & executiua in perſonā alterius, vt promittis mihi dare & titio: tunc ſi non ſum illius legitimus adminiſtrator, nec in illius poteſtate, nō acquiritur illi actio: quia per liberā perſonā alteri acquiri non poteſt, etiā ſi ſim procurator eius. Ita intellige hic verſi. [quod ſi mihi.] & ver. Iul. mihi verò bene acquireretur ſi mea intereſſet. vt j. de verb. oblig. l. ſtipulatio iſta. §. quod ſi inſulam. ſecus ſi mea nō intereſſet, vt ibi. & in §. alteri. videtur tamen quòd ſi eram pro curator eius, etiam ſi alio modo non interſit, acquiratur mihi, vt poſsim illi cedere, licet in contrarium faciat iſte text. in ver. Iul. vbi dicitur requirere, q̄ etiā verba executiua debeant concipi in perſonam procuratoris: & tunc mihi acquirit vt cedere poſsim. ita no. in l. huiuſmodi in prin. de leg. j. ſi aūt erā illi Ti tij adminiſtrator: tunc ſiue concipiā verba in perſonā meam,

6 ſiue illius acquiritur iſti actio vtilis. vt hic in ver. † item tutori. cū ſeq. etiā ſi per obligatiua verba, ſicut quādo eſſem ī poteſta te illius, in hoc tamē differūt: quia ſi ſum in poteſtate, acquiro directā, ſi ſum adminiſtrator, aquiro vtilē: & in hoc ſtat intelle ctus horū text. vnde hodie cum pater ſit legitimus adminiſtrator in aduētitijs. vt in l. j. C. de bo. ma. idem poterit pater quod tutor. & ad hoc vide glo. j. de pign. l. ſi legati.

LEX VII.

Sed & ſi filiofa.

1 §. Si mihi. † Adiecto non poteſt conſtitui, ſed principali creditori conſtituendum eſt, & poſtquā creditori fuerit conſtitutum, impeditur facultas ſoluendi adiecto vel alteri correo credendi. h. d. vſque ad l. hactenus. ſi ergo ſtipulatus ſum à te mihi aut Titio (cū obligatio & actio acquiratur mihi & non Titio) licet poſsit Titio ſoluere: ſi poſteà cōſtituis, aut conſtituis illi Titio, &

2 nō valet cōſtitutū, quia requiritur vt debitum præcedat, & in perſonā eius non ſubſiſtat debitū, & iſte eſt primus caſus quē intelligenſi de voluntate mea conſtituiſſes. vt §. eo. eum qui. §. quod exigim⁹. in fi. et ibi tetigi. facit l. Stichū. §. fi. j. de noua. aut conſtituiſti mihi, & tunc ſiquidē ſimpliciter vt mihi aut Titio, idē erit in actione de cōſtituta, quod in prima: quia acquiritur mihi, & poteris ſoluere Titio. vt l. ſi verò in prin. aut cōſtituiſti te ſoluturū mihi, & nō erit idem: quia nō poteris amodo ſoluere Titio etiā virtute primæ obligationis & cōtractus, qa cenſetur tibi adempta facultas ſoluēdi, vt a hic in ver. q̄ ſi poſtea. Sed contrà, q̄ hanc facultatem tibi auferre non poſſum, vt l. aliud. j. de ſolu. circa fin. tit. Solue verū eſt ſine tua voluntate. Sed ſi tu conſtituis te ſoluturū mihi, adeſt tua voluntas per quā tibi præiudicas, & imputes tibi quare mihi ſoluiſti. Si ergo ſoluas Titio repetis ab b eo, per condictionē indebiti, quia non liberaris à me. Idem ſi Titius & ego ſumus duo rei credēdi, & ſic vtriq; cōpetit actio vt ſi cōſtituas te ſoluturū mihi, nō poſsis amodo ſoluere Titio quia videor præoccupaſſe hoc debitū ſicut per lit. conteſt. vel ſtipu. animo nouādi. In hoc tamē differunt, quia per lit. cōteſt. vel ſtipu. animo nouādi ſtatim liberatur à Titio ipſo iure, ſed conſtituī te ſoluturū per pactum, quia per hoc non inducitur nouatio nec ſublatio primæ actionis. vt j. eo. l. item illa. §. fin. non es liberatus à Titio ipſo iure: ſed ope exceptionis ſi à te peteret. Potes enim repellere eum, quia præoccupauit per conſtitutum, & ſic ſibi ſoluendo non liberaris à me. hoc vult tex. cum gloſſ. in l. idem eſt.

¶ Fideiuſſor. facit qđ voluit Spec. in tit. de actore. verſi. itē quod eſt bānitus. & in tit. de ceſsione act. verſi. itē q̄ eſt deportatus. & in tit. de procur. §. ratione cōſtituentis. ver. itē q̄ eſt ſeruus.

¶ Donationis. Vide eundem in l. iuriſgen tiū. §. ſed cū nulla. ſ. de pact. Bald. in rubr. C. eo. in. ij. col.

2 ☞ Debitor quando eſt captus ab hoſtibus, an ualeat conſtitutum? & nu. 1.

3 Debitor ſi eſt deportatus ab hoſtibus, an ualeat constitutum, & quid ſi debitor deceſſit ſine hærede?

LEX XI.

1 IActenus. † Sufficit eſſe debitum, licet nō appareat perſona debentis vt valeat conſtitutum. h. d. In tex. ibi, [ante aditam hæreditatem.] iſto caſu, licet nō appareat certa perſona quæ debeat, apparet tamē ficta. ſ. ipſa hæreditas iacens, quæ perſonam defuncti repræſentat. vt l. hære. de acquir. re. do. & ipſa hæreditas eſt mihi obligata: ideo poſſum agere cōtra eū faciendo

2 ſibi dare curatorē. vt in l. j. de cu. bo. dā. † Sed in ſeq. caſu quando debitor meus captus eſt ab hoſtibus, ipſo exiſtente apud hoſtes, nō apparet nec vera nec ficta perſona, q̄ mihi debeat. Nā ipſe cum ſit ſeruus hoſtium, non debet, ſed exemptus eſt ab obligatione: nec eſt adhuc dare hæreditatē eius, quouſque viuit in quem tranſeat iſta obligatio, & ideo videtur ſtare in aere: quia non habet ſubiectū in quo reſideat paſsiuè, ad quod vide no. in l. ſi ego. §. de neg. geſt. et tamē valet conſtitutū, quia nō eſt extincta obligatio, ſed ceſſat. Iſta ſunt diuerſa. vt not. in

3 l. ij. de ver. obl. per gl. † ſi autē debitor meus eſſet deportat⁹ nō

a valeret conſtitutū, ſicut nec pro eo poſſet accedere fideiuſſor[a] vt l. ſi debitor. j. de fideiuſ. ratio eſt: quia tūc obligatio trāſiuit in fiſcum, vnde debet accedere pro fiſco, nō pro eo. Vnde quā do eſt captus, nō tranſiuit in aliquā obligationē, nec valet conſtitutū: etiā ſi pro eo intercedat: quid autē ſi aliquis deceſsit ſine hærede, quia hæreditas fuit per oēs repudiata, & ſic incipiūt dici bona vacātia? adhuc videt idē, qū i capto ab hoſtibus, qñ præceſsit obligatio in pſona defuncti: ſed ſi nō præceſsit noua obligatio, nō poſſet incipere. ad hoc vide l. poſtq̄. j. vt leg. no. cū ibi no. & gl. hoc inducit ad ea, quæ fiunt dignitate pēdente, id eſt vacante, vt valeant de hoc, vt in c. j. ne ſede vacante.

2 ☞ Conſtitutor licet poſsit in ſe plus obligare tempore quàm principalis ſit obligatus, non tamen re, & ſic in plus eſt re quàm tempore.

3 Conſtitutum an ualeat iure donationis, quando cōſtituit ſcienter plus debitor ſe ſoluturum: & quid ſi præcedebat debitum, ſed obſtabat exceptio.

1 §. Siquis. † Qui plus debito conſtituit ſe ſoluturum, tenetur vſque ad ſummā debitam, & non vltra.

2 h. d. cum duabus ll. ſeq. † not. ergo q̄ licet conſtitutor poſsit ſe in plus obligare tempore, quàm principalis ſit obligatus. vt §. eo. l. ſed & ſi citeriori. cum ibi no. in glo. nō tamen re, vt hic pa

3 tet: & ſic plus eſt re quàm tempore. † in gl. ibi. ſed hodie cōtra iſtam glo. videtur alia gl. quæ eſt §. eo. l. quod ſi maritus. in §. j. ſuper ver. [exceptionem.] in fi. quæ ſimpliciter tenet cōſtitutū

b valere iure donationis[b], ſi conſtituit ſcienter, & non interdū præcedebat debitum: tamen obſtat exceptio: & tunc loquitur illa gloſſa, quòd etiam iure veteri, & etiam conſtitutum, quia cēſetur renuntiaſſe illi exceptioni: vnde cum duret actio prima vt l. ſi vnus. §. pactus. ſupra de pactis. poterit agi ex causa: & ſi oppo. exceptio replicabitur, q̄ ei videtur renuntiatum, per conſtitutū prout dicitur in d. §. pactus. aut nullum præce-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Curaturum. Adde Bal. in rub. de consti. pec. Ang. & Inn. in l. inter stipulantem. de ver. obli. Ro. & Paul. in l. stipulatio ista. in prin. de ver. ob. & vide Fed. cōsil. cccj. Bar. cōsil. inc. maritus pro milit. Bal. cōsil. xcvj. j. lib. Ant. de but. in c. gēma. de spō. bar. So. cōsil. incip. dūs labia mea aperiat in causa do. Franc. vbi latè ad qd teneatur ille, qui promisit se facturum & curaturum?

b ¶ Aestimationē. adde Lud. ro. consi. clxxx.

c ¶ Nuntio. adde quod Bal. in tit. de pace cō stan. dicit ꝙ nuntius etiā ignorās reuocat: & licet sit differentia inter nuntiū et procuratorē vt habet in Spe. de procu. dicit tū bal. cōsi. clxxxxiij. ij. li. ꝙ dūs qui est solitus ratificare cōtractus per nuntiū bona fide gestos nō potest dicere in vno, ego nolo habere hunc ratum. 1

2 *Dispositio quælibet ratione incertitudinis non vitiatur, quando per relationem ad aliud certificari potest.*

LEX XIIII.

1 QVi autem. †Ratione incertitudinis non vitiat constitutū, quādo potest certificari
2 per relationē ad aliud. hoc dicit tex. cum glo. †idem in quacūq; alia dispositione incerta, vt l. ait prætor. §. j. de re iud. & §. de contrahen. empt. l. hæc venditio. §. huiusmodi.

2 ☞ *Licet illud quod deducitur in constitutum, non sit debitum, sed de accessorijs ualebit constitutum.*

3 *Si quis constituit se pignus daturum, non expressa certa re: dabitur actio de constituta contra constituentem, quæ est personalis.*

1 Si quis constituerit. †Valet cōstitutū de pigno
2 re constituendo. h. d. † non ergo requiritur ꝙ illud quod quis promittit sit debitum, dum modo sit de accessorijs debiti, vt hic, & §. proxi. §. vel propter
3 debitum promittatur, vt §. l. j. §. an potest. †In text. ibi: [si pignus daturum.] supple non expressa certa re: & sic datur actio personalis de constituta, vt pignus constituatur. Si autē fuisset expressa certa res, tūc statim esset pignus constitutū, quod potest constitui solo consensu: vt l. j. de pign. act. & sic daretur actio hypothecaria, quæ est realis, nō autem ista. ita not. Gul. de cu. & Bar. ibidem certè hoc esset verū, si fuisset vsus verbis præsentis temporis, dicendo, constituo tibi pignus super tali re, si autem futuri temporis, vt hic, quia constituit se daturum talem rem pignori, non est constitutum pignus, antequā aliter constituam: & ideo tunc etiam dabitur actio de constituta contra constituentem, quæ est personalis non hypoth. contra quemlibet possessorem: vel ita intelligo hic: & est veritas.

3 ☞ *Si quis promittit factum alicuius super debito præcedente, valet promissio, & uidetur promisisse se facturum & curaturum. si uerò non super debito præcedente, non ualebit.*

4 *Libellus iste, peto ut restituas mihi boues meos, uel æquè bonos, an procedat: an autē petam boues si extant, & si non extant tui culpa uel mora, te ad æstimationem eorum condemnarit.*

1 §. Sed & si. †Per cōstitutum potest quis se obligare, ꝙ
alia persona fideiubeat pro debito: & si illa fideiubere nolit, aut post mortē constituētis decesserit, remanet cōstituēs obligatus, ad dādam aliā personā æquè idoneā: sed si ante morā decessit liberat, cōstituens sicut solet liberari
2 interitu speciei debiti. h. d. ecce casus. †In gl. j. ibi, [faciū suū
3 se curare promisit.] certè hic nō dicit ꝙ promisit se curaturū[a]: sed ꝙ cōstituit certā personā fideiussoriā, & nihilominus vult ꝙ valeat promissio. Dic ergo notabiliter ꝙ qñ quis promittit factum alicuius, super debito præcedente, valet promissio: & in dubio videtur promisisse se facturum & curaturum: & ita intelligatur iste tex. sed si non super debito præcedente, talis promissio nō valeret. l. stipulatio ista. circa prin. de verb. obli.

3 †In gl. pen. ibi no. de præstatione similis personæ. & istud facit pro eo quod no. in Spe. in tit. de oblig. & solu. §. sequitur videre. in fi. procedat iste libellus: & peto vt restituas mihi boues meos, vel æquè bonos: sed Cy. in l. ij. ad leg. aquil. dicit nō reperiri iure cautum: sed debeo petere boues si extant: si non extant tui culpa vel mora interueniente, debes & cōdemnari
b ad æstimationē[b] eorū: vt l. si seruū. §. fi. de verb. oblig. l. vinum cum ibi no. ſ. si cert. peta. & non allegat istum tex. qui videtur destruere dictum eius, nec etiam Spec. qui dicit contrarium.

2 ☞ *Constitutum quādo fit per nuntium, tunc nuntius concipit uerba in personam domini: sed procurator concipit in personam suam.*

3 *Contractus ubicunq; potest fieri inter absentes, requiritur nuntius uel epistola.*

1 §. Constituere. †Cōstitutū potest fieri inter absen
c tes interueniēte nūtio[c], vel epistola, nec tunc acquiritur actio per nūtium: sed per seipsum mediāte ministerio nūtij. h. d. cū l. seq. †ratio est: quia cōcipit verba
2 in persona dñi, sed procurator cōcipit in persona suam, & sic diceretur per eum actio acquiri domino, si acquireretur: ideo non acquirit, quia esset contra regulas iuris. argu. ſ. eo. l. eum
3 qui. §. Iulia. & adde † ꝙ vbicunq; inter absentes potest contractus fieri, requiritur nuntius, vel epistola: aliàs fieri nō posset, vt not. gl. in l. consensu. de act. & oblig.

LEX XVI.

1 SI duo. †Cōstituēdo possunt cōstitui duo rei debēdi, & in cōstituto potest adijci locus & tēp[s], & erit actio arbi. ratione loci. h. d. vsq; ad §. ait prætor.

2 ☞ *Si constituisti te soluturum Stichum, & antequam esses in mora, mortuus est: an duret actio de constituta?*

3 *Vbicunq; præcedit obligatio de aliquo dando uel faciendo, & postea sequantur uerba negatiua legis uel hominis, si non dederit, aliàs fecerit: debent intelligi quòd fuerit in mora soluendi, uel faciendi.*

4 *Si præcedat talis obligatio in personam alterius, ut si promisisti soluere mihi quod Titius mihi debetur, si ipse Titius non soluet: quòd illa uerba negatiua uerificentur, siue Titius sit in mora, siue decedat antequam det, uel faciat.*

5 *Si non præcedat obligatio de aliquo dando uel faciendo: tunc illa uerba si nō dederis, uel feceris aut Titius non dederit seu non fecerit, non uerificantur, nisi desieris posse dare uel facere.*

6 *A uerbis legis quòd debeamus recedere, ut euitemus absurditatem, & ea supplere: prout expedit & multomagis in uerbis testamenti.*

7 *In constituto, quando reus dicatur in mora?*

8 *Reus si fuit in mora quia non soluit in die appōsito in constituto, potest per solā oblationem moram purgare usq; ad lit. contest. si actor non habuit iustam causam recusandi: & an etiam post litem contestatam.*

9 *Actor dicitur esse in mora: quando recusat oblationem sine iusta causa: & quæ dicatur iusta causa?*

1 §. Ait prætor. †Hic exponit quædam verba edicti
prætoris, quæ sequebātur post illa de quibus habetur ſ. eo. l. j. §. j. & erant in effectu ista, ꝙ si alius cōstituerer se soluturū, vel facturum: & postea non fecit, neq; soluit, & per actorem non stetit quominus fieret vel solueretur, quicquid de re postea cōtingit: puta, quia pereat casu fortuito remanet constitutor obligatus, non autem liberatur interitu rei: circa quæ verba occurrūt aliqua dubia circa personam rei, inquantū dicit, [si non soluit vel nō fecit.] quæ declarāturvsq; ad l. Item illa & aliqua circa personā actoris dum dicit, [neq; per actorē sterit quominus fieret vel solueretur.] & illa. et hoc dicit, illa declarātur in l. item illa prima pars interitus rei debitæ contingēs ante moram debitoris pertinet ad creditorem, licet verba edicti prima facie innuerint cōtrarium, sed debent sanè intelligi dum dicunt: [si non soluit, nec fecit.] quia debet suppleri, sed per eum stetit quominus solueret vel fieret: & sic fuit in mora, si nō cōtingat post moram pertinet ad debitorē: quia verè nō liberatur per interitum: & dicitur esse in mora si non soluit in die vel tempore appositō in cōstituto: licet si nō sit lis contestata, potest mora purgari per solam oblationem postea factam vsque ad litem contestatam, si actor sine iusta causa recusat excipere: & extūc euitabit periculum. hoc dicit, vsq; ad l. item illa. & sunt tex. aliquantulum scrupulosi. Et primò declarat ad quē pertinet interitus rei debitæ vsq; ibi: nec autem, secūdò quādo dicatur debitor in mora cōstitutus vsq; ad l.

ad l. sed si alio. Tertiò an possit moram purgare? & qualiter: &
2 vsq; ad quantū tēpus. †Est ergo primū dubiū, si cōstituit te solu turū Stichū, & anteq; esses in mora, mortuus est Stichus, an duret actio de cōstituta, si per me nō stetit quominus mihi solueretur. nec etiam per te: quia non fuit in mora, sed stetit per rerum naturam: & videbatur, ꝙ sic inspecta cortice verborū edicti, quæ sunt simpliciter negatiua, scilicet si non fecit vel non soluit: nam verū est dicere, ꝙ nō soluisti: ergo durat actio quicquid de re contigerit. iurisconsultus dicit contrarium: quia sequeretur inconueniens, & contra regulam iuris, quæ est, ꝙ in teritu rei debitæ liberatur debitor, si non fuit in mora vel culpa. Verba ergo edicti prætoris dicunt suppleri dum dicit, neq; soluisse, neq; fecisse: sed per eū stetisse quominus fecerit, vel sol
3 uerit: & sic fuit in mora. & hoc not. singulariter. †Quia vbicunque præcedit obligatio de aliquo dando, vel faciendo, & postea sequuntur verba negatiua legis, vel hominis si non dederit, vel aliàs fecerit: debēt intelligi cum suppletione: scilicet, ꝙ fuerit in mora soluendi vel faciendi, nec aliter illa verba verificantur. tex. est no. hic. & hoc quando præcedit obligatio in persona eiusdem, ad quem verba negatiua referuntur: vnde si promittis mihi Stichum: & si non dederis promittis pœnam: si moriatur anteq; sis in mora, licet verum sit dicere ꝙ non dederis, non tamen tenearis ad pœnam: cuius contrarium dicit gl. & male. ſ. qui satisdare cogantur. l. si decesserit. in fi. mag. glos.
4 quæ per omnes reprobatur. †Si autē præcedit obligatio in personam alterius, tūc illa verba verificantur siue ille sit in mora, siue decedat anteq; det, vel faciat: licet non sit in mora: hic est tex. no. in l. fideiussor obligari. infrà de fideiussoribus. vt si promisisti mihi soluere qđ Titius mihi debet, si ipse Titius nō soluet: nā si Titius sit in mora, statim purificetur obligatio tua si-
5 ue moriatur anteq; sit in mora: sed neutro istorū interueniēte obligatio tua est conditionalis. †Si autē non præcedat obligatio de aliquo dando, vel faciendo: tūc illa verba negatiua, si nō dederis, vel non feceris, aut Titius non dederit, vel nō fecerit, non verificātur nisi desieris posse dare vel facere. vt l. ita stipul. in prin. & l. in illa stipu. si calendis. de verb. oblig. & sic no. hic
6 †ꝙ debemus recedere à verbis. l. vt euitemus absurditatē, et ea supplere: prout expedit multo magis, in verbis tex. cuius magis intentio, quā verba spectanda est. vt l. cū virum. C. de fideicom. †secundū dubium, quando reus dicatur esse in mora? re-
7 spondetur, quando non soluit, vel facit in tēpore appositō constituto, cū facere non potuerit: licet lis non sit contest. supple, si non fuit appositū tempus, si non soluit cū fuit interpellatus. vt in l. si penum. qñ dies le. ce. aliàs cōmittitur tēpore cōtestatiōis
8 vt ſ. de triti. †Vltimū dubiū est, quid si reus fuit in mora: quia nō soluit in die appositō in constituto: posteà tñ obtulit, & actor recipere noluit: dicit ꝙ si nō habuit iustā causam, reus purgat morā per solā obligationē vsq; ad tēpus lit. contesta. quasi dicat non post. Sed cōtra, quia qñ offertur id quod petitur, pōt fieri obligatio vsq; ad tēpus sententiæ, vt insti. de perpe. & tēp. act. §. fi. sol. & no. verū est quantū ad hoc vt reus absoluatur ab obseruatiōe, iudicij re existēte, sed vt purgaret morā, & euitet periculū sola oblatio nō sufficit nisi vsq; ad lit. cōtest. postea verò requiritur consignatio, & depositio. ita intellexit Bar. singulariter istū tex. hic, & in l. insulā. ſ. de verb. oblig. & refert se habuisse altercationē super intellectu huius l. cū domino Ray. de fo. qui fuit magister eius & se istum intellectum tenuisse, licet ille repugnaret: & non est alibi istud dictum illa verba edicti: [neq; fecisse.] Ad hoc vt teneatur de interitu debent intelligi,
9 scilicet, tempore appositō in constituto nec potest. †Si enim petijt tempore appositō, sed non post, quia obtulit & actor sine iusta causa recusauit recipere: perinde est acsi per eum non stetisset: & non habet locum dispositio edicti vt teneatur de interitu, haberet autem iustam causam si esset damnificatus ex mora rei, & non offerretur sibi interesse. iuxta not. in l. si cum dies. in fi. cum l. seq. ſ. de arbi. per glo. In tex. ibi: [excep.] scilicet quando debebatur quantitas quæ fuit oblata & posteà per empta, nam liberatur debitor ope exceptionis. Et quod sequitur vel iusta interpretatione, scilicet, quando debeatur species quo casu liberatur ipso iure. vt l. qui decem. ſ. de solu.

2 ☞ *Debitor si ante diem (quæ eius fauore appositus est) uult soluere: debet denuntiare creditori, ꝙ ueniat ad locum destinatum solutioni. & nu. 10.*

3 *Si debitor uelit post diem soluere in loco destinato[1] solutioni, & moram purgare: tenetur etiam denuntiare domino, ꝙ ueniret creditor accedere dummodo debitor offerat expensas itineris.*

4 *Obligatio quando habet diem, & locum, creditor tenetur accedere ad locum illa die: ante uerò, non.*

5 *Si assignatus est terminus partibus octo dierum ad probandum, uel articulandum: & una pars ante ultimam diem uelit dare suos articulos, uel inducere testes: debet citari facere alterā partē.*

6 *Quando assignatur certa dies pro termino, puta octaua dies ad articulandum, tunc ante illam diem non potest articulari etiam parte citata.*

7 *Producens testes ante ultimam diem dilationis, si non fecit citari partem, ualebit producto: sed non præiudicat alteri parti quominus possit obijcere contra personas testium, etiam post publicationem.*

8 *Citatus post publicationem testium, non potest obijcere in personas, nisi protestatus fuisset, ꝙ essent sibi saluæ exceptiones.*

9 *Creditor si fuit impeditus accedere ad locum destinatum solutioni illa die, qua fienda erat solutio, dicitur per eum stetisse quominus reciperet: & sic dicitur in mora, licet secum esset in reo: & ꝙ illa mora creditoris excusat reum à mora.*

10 *Creditor non cogitur ante diem eius fauore appositum, solutionem recipere, nec ad locum solutionis accedere, nisi debitor offerat sortem cum interesse.*

11 *Debitor si ante diem non offert solutionem creditori: sed in præsentia testium dicit se uelle libenter soluere, si esset qui reciperet, sibi non prodest, quominus in moram incidat in die constituta.*

12 *Creditor debet ire ad locum rei, ut sibi soluatur: & quid si sunt de eodem domicilio? & nu. 14.*

13 *Creditor & debitor si non sunt de eodem domicilio: quando teneatur debitor ire ad creditorem?*

1 ¶ Citari. Vide Bald. in l. si qñ. C. de test. & ꝙ in productione testiū, vel instrumētorū requirat citatio, tenet Ang. in l. properā dū. C. de iudi. in §. finautem reus. & vide Lud. ro. consi. clxiij.

LEX XVIII.

1 ITem illa. †Per actorē non dicitur stetisse, quominus reciperet, si tēpore quo solutio veniebat fienda reperit se in loco vbi fienda erat, & fuit paratus recipere, sed nō fuit qui solueret: licet ante diē vel etiā post in loco illo nō fuerit paratus recipere: si autē in illa die nō reperit se in loco, nec paratus est recipere: licet añ vel post, sic, dicit per eū stetisse, etiā si fuit casu impeditus quominus ibi esset: & sic reus non constituitur in mora si illa die non soluisset.
2 h. d. Not. istam l. quæ semper allegatur. † In text. ibi [ad diem constituti.] non enim tenebatur actor ad illum locum accedere ante diem, vel etiam post, si debitor erat ibi, & erat paratus soluere: & ita forte fuit protestatus coram testibus: nam creditor non habebat necesse hoc imaginari: debebat ergo debitor, si volebat ante soluere, denuntiare creditori quod veniret: quia paratus erat ibi soluere, & non expectare diem: quod facere poterat, si dies erat appositus fauore ipsius rei. vt l. stipulatio ista. §. inter certam. de verb. oblig. & l. post mortem. C. de fideicom. †Si verò post diem adhuc hodie tenebatur denuntiare, ꝙ veniret: quia paratus erat soluere, & purgare moram, & tenebatur creditor accedere dummodo debitor offerret, etiā expensas itineris quas actor necesse habet facere propter moram præcedentem: quia habet necesse ad eundem locum redi
4 re, vt hic in ij. gl. in prin. †Sic ergo no. ꝙ quando obligatio habet diem, & locum creditor tenetur accedere ad locū illa die:
5 ante verò non. Et istud inducitur ad quæstionem no. †si assignatus est terminus partibus octo dierum ad probandum, vel articulandum, & vna pars ante vltimam diem velit dare suos articulos vel inducere testes: an habeat necesse alteram partē
2 facere citari[a]? & certus sum: quia non tenebatur altera pars accedere ante vltimam diem, nisi citata: quia non habebat credere quòd ante illum velit aliquid facere: sed si in vltima die termini hoc faciat, non est pars citanda: quia illa dies interpellat vtranq; partem: ita colligitur ex ista l. fingu. & habetur in l. ij. circa princip. & ibi per Barto. C. de tempo. appel. Et per eun-
6 dem in l. qui ante calendas. de verbo. obli. †Secundò opponi. quòd etiam ante diem vltimam non possit hoc facere, etiam si faciat partem citari, per ea quæ no. in cle. quamuis. de appel. in glos. Solu. interdum assignatur certa dies pro termino, puta, octaua die ad articulandum: & tunc ante illā diem non potest articulare, etiam parte citata vt non certa dies: scilicet, quòd intra octo dies, & tūc potest in quacunq; parte dilationis hoc facere: quia verba patiunt: nā intra octo dies dicit fieri, etiā ꝙ fit
7 ante vltimam diē, debet tñ pars citari. vt dictū est. † Sed quid si producit testes, nec fecit citari partem: ante valebit exceptio: dic ꝙ valebit tñ non præiudicat alteri parti, quominus possit

Universidad de Salamanca Biblioteca

obijcere cõtra personas testium,etiã post publicationẽ testiũ.
8 Ita disputãdo terminatũ fuit:vtno.†lo.an.in c.in nomine domini.extra de testi.& per ipsum in regula pręsumitur.de reg.iur.in mercu,si fuisset pars citata:post publicationẽ testiũ, nõ potest obijcere in personas,nisi,ptestatus fuisset & essent sibi
9 saluæ exceptiones:vt in c.ex parte.de test. †In tex.ibi: [proinde si valetudine.]no.hic q licet nõ dicatur stetisse per eum, quominus soluerit,qñ ipse fuit impeditus soluere,& sic non fuit in mora.l.quod test.s.si cer.pet.bene tamen dicitur stetisse per actorẽ,quominus reciperet, licet ipse fuerit impeditus recipere,vt est hic casus.& videtur Bart.sentire q actor dicat in mora,licet fuerit impeditus:non sic reus. Tu dic q imò non est in mora,licet fuerit:quia mora est delictũ, & ipse nõ deliquit:si impeditus fuit:tamen quia istud impedimentũ actoris debet potius sibi nocere quàm alteri,vt hic dicit in tex. excusetur reus à mora,si non soluit postquã non fuit qui reciperet vt hic.& j.de vsur.l.pecuniæ.in fi.& l.cùm quidẽ.§.pupillo,& hoc puto verũ,siue reus accesserit ad illum locũ, & fuerit paratus soluere:siue nõ accesserit,postq nõ fuit ibi,qui reciperet. arg.s.de arbi.l.ar.calendis.& s.si quis in ius vo. nõ ie.l. ij.in fi.

Opp.pro declaratione gl.ij.dum tex.hic dicit, & puto diem cõstitui referẽdum,q debeat intelligi, vel etiam vt s.l. proxi. in fi.gl.fatetur & dicit istã l.supplẽdam per illam.& quod hic dicitur,est quantũ ad significationẽ verborũ. Tu dic melius, q illa loquit in eo qui fuit negligẽs,& in mora soluendi in die cõstituta,tñ postea offerebat ad morã purgandã:& dicitur q hoc facere potest,& actor tenetur recipere si nõ habet iustam causam nõ recipiendi:hic loquit in actore,qui fuit diligens in die cõstituta in accedendo ad locũ,& nõ reperit qui solueret: vnde nõ tenetur amplius accedere:ideo si post illam diem in præsentia testium diceret se paratũ soluere & offerre, & deponeret,nõ euitaret morã,nisi faceret actorẽ citari,vt redeat: qa vult soluere,& offert etiam se paratũ soluere expẽsas,vt hic in gl.in prin.dum dicit,intersit,& ipse reus postea accederet ad actorem & sibi offerret:quia teneretur recipere:aliàs non est,
10 quid imputetur sibi actori. †Item opp. q imputetur actori, etiam si ante diem fuit paratus: quia debitor potuit ante diẽ soluere:vt l.quod in diem.j.de solu.gl.dicit illud verũ, si dies erat appositus gratia ipsius rei:hic verò gratia actoris, quod est diuinare. Dic ergo q actor nõ tenetur ante diem illuc accedere,nisi fuerit requisitus à reo:quia retulit soluere, & nõ expectare diem;& hoc si dies fuit appositus fauore rei,si autẽ fauore actoris,nõ teneretur accedere ante diem, nisi offerat sortem cum interesse,per ea quæ no.in l.qui Romæ. in princi.de verb.obl.Recollige ergo distinctionẽ per te:aut dies fuit appositus fauore actoris,aut rei:& hoc secũdo casu, aut reus offert solutionẽ actori præsenti,vel absenti:& tenetur eam reci
11 pere:†aut nõ offert sibi,sed in præsentia testium dicit se libẽter soluere,si esset qui reciperet:& tũc si hoc facit ante diẽ,non prodest sibi,quominus incidat in morã,si postea in die constituta actor se ibi reperit,& nõ fuit qui solueret,nec purgat mo
12 ram,si postea hoc faciat,per istũ tex. †Quæritur in alia glo. iste tex.in ver.proinde.loquitur qñ actor nõ erat in domicilio rei tẽpore solutionis fiendæ,& vult q actor teneatur accedere ad illum locũ,aliàs reus nõ constituitur in mora nec tenetur accedere ad domicilium actoris.Quid si sunt de eodem domicilio:gl.dicit q tũc reus tenetur accedere ad domũ actoris,vt purget morã,id est,nõ incidat in morã per lapsum diei: non autẽ econtra actor ad domũ rei:& pro hoc allegãt doc.in l.ij.C.de iure emp.& semper allegatur ista gl.& aduerte:quia loquitur qñ obligatio habebat diem quæ interpellat:si autem nõ haberet,tunc quia requirit interpellatio hominis,actor habet necesse accedere ad ipsum reũ,& ipsum personaliter reci
13 pere,etiã si sit in eodẽ domicilio, & ipsum interpellare. †Itẽ quod dicit gl. qñ actor nõ est de eodẽ domicilio,reus nõ tenet accedere ad eum:sed econuersõ dicas,q fallit in tribus casibus, in quibus tenetur accedere.Primus,vt in debitore operarum, vt l.quod nisi.§.j.de ope.lib.Secundus, in eo qui vult soluere gratia cõditionis implendæ,vt aliquod lucrũ consequat, vt l. tales cõditiones.§.fi.de condi.& demõ.Tertius est, in eo qui semel fuit in mora,& vult soluere vt ipsam purget:nam debet vel ad ipsum accedere:vt in d.§.fi.vel requirere vt veniat offe
rendo se paratũ omne damnũ,& interesse expensarũ reficere: licet ista gl.videatur innuere contrariũ,dum dicit,vt purget: sed expone,vt dixi:quia loquitur de illo qui nõ fuit in mora: sed vult soluere,ne in illã incidat.Si enim fuisset,& veller soluere ad ipsam purgãdam indistinctè debet ad ipsum actorem accedere. Itẽ quod dixi,q qñ sunt in eodem foro, debet reus accedere ad actorem:est verũ qñ debetur res quæ potest portari sine sumptu,& labore:vt pecunia.Si autẽ acquirat sumptus & labor,puta es debitor vini vel frumẽti: tũc nõ tenetur reus portare ad domũ actoris,sed ipse actor debet mittere, & portare sumptibus suis,vt j.de peri.& cõmo.rei vend.l.j.§.pe.vel fi.ad quod vide quod no.per Bart.in l.j.j.de ali.& cib. lega.in Spe.de emp.& vendi.§.j.cætera vide hic per Bar.qui tãgit ali quas quæstiones vtiles,de quibus vide per eum ibi.

2 ☞ *Si quis actione temporali tenetur,illa actio per constitutum interrũpitur,et præscribens postea in actione prima non liberatur ab actione de constituta. & nu.3.*

3 *Præscribens nõ est similis soluenti quo ad omnia:sed quo ad quid,sic.*

4 *Actus perfectus non utiliatur:licet peruenerit ad casum,à quo incipere non potest.*

1 **Quod adiicitur.** †Sufficit debitũ fuisse tempore cõstituti: licet postea debitũ esse
2 desierit.h.d. †In tex.ibi,[dies tẽporalis actionis exierit.]sed quomodo potest exire:nã si tenebaris actione tẽporali,licet & postea constituas te soluturũ interrũpit præscriptio, & perpetuat actio.C.de præscri.xxx.an.cũ notissimi.§.si quis. Bar. dicit cogita,dicas,q ibi loquit de iure codi.quia de iure digest. nõ erat inuẽta præscriptio xxx.vel xl.ann.vt no.glos.in l.qui occidit.ff.ad leg.aquil.& in l.lul.aliàs incip.nõ solùm.in j.gl. s.ex quib.cau.ma.Et ad declarationẽ huius vide Bar.in l.fi.j. rem rat.hab.an liberatus tẽpore remaneat obligatus naturaliter:& loquit in actionibus iui natura perpetuis: hic in tẽporalibus:vel dic q bene interrũpit præscriptio, non tñ perpetuat ad xxx.annos:quia hoc nõ fit,nili per cõte.li. Sed si est necessaria noua præscriptio eiusdẽ vitæ & tẽporis:vnde si prima actio erat annalis q cõstitutũ,interrupta est prima præscriptio, & post cõstitutũ est necesse,vt currat nouus annus, quo elapso extincta erat actio prima,sed nõ actio de constituta: & hoc
3 placet. †In gl.quæ inci.no.duo.primò ibi nõ est similis soluẽti,qa soluẽs liberat ab vtraq actione:vt in fi.huius l.sed pręscribẽs in actione prima nõ liberat ab actiõe de cõstituta, nec obst.l.si pupillus.de admit.tu.qa est similis soluẽti,quo ad qd,
4 nõ quo ad oĩa. †In ea ibi:gl.ibi de his quæ pro nõ scrip. l.ij. dic q hic actus erat perfectus:ideo nõ vitiat:licet perueniat ad casum à quo nõ poterat incipere:ibi nõ erat perfectus de quo per Dy.in c.actus.de legiti.de reg.iur.not.in l.pluribus. §. & si placet.de ver.obli. In ieq.gl.in ti.§.iniuriarũ.dic q ibi subrogatur actio accessoriè,quia non super eo ad quod actio prima principaliter competebat:sed super alio cõpetebat accessoriè ad illud:puta,vt si steterit in iudicio:hic verò subrogatur æquè principaliter:quia contrahitur obligatio ad illud idem, ad quod erat contracta prima facie.j.eo.tit.

2 ☞ *Quando duæ actiones competentes ad idem oriuntur ex eadem causa : tunc electione tolluntur:& idem si ex diuersis causis contrarijs in uicem.*

3 *Succumbens in actione de constituta potest redire ad primam,& quid econtrà.*

4 *Nouatio actionis primæ non fit etiam interuentu nouæ personæ iure ipso , per secundam conuẽtionem stipulatione non uallatam:nec etiam hodie,etiam si interueniat stipulatio,nisi fit expresse actum.*

1 **Vetus fuit.** †Quãdo sunt duæ actiones cõpetẽtes ad idem,& oriẽtes ex diuersis causis:electiõe
2 vnius altera nõ tollit: †sed per solutionẽ tollũtur ambæ.h.d. qñ autẽ oriuntur ex eadem causa,tũc electione tolluntur:vt li. quod in hæredẽ.§.eligere,de tri.idem si ex diuersis causis con
3 trarijs inuicẽ,vt C.de fur.l.j.†postquã ergo nõ tollunt hic electiones,si succumbit in actione de cõstituta poterit redire ad actionẽ primã:vt s.de iureiur.si actor.vbi est casus: sed econtra si succũberet in actione prima,sine qua nõ potest dare constitutũ,videret repelli ab actione de cõstituta,per l.iusiurãdum. eo.tit.& per l.duobus.§.qui iurauit. †Vltimò not.hic,q per secundam cõuentionẽ nõ vallatã stipulatione,factã super eodem,non fit nouatio actionis primæ,etiam interuentu nouæ
4 personæ iure isto.concord.l.si mandato Titij.in fin.j.mandatecus quando interueniebat stipulatio : sed etiam tunc hodie non fieret,nisi sit expresse actum.vt in l.fin.C.de nouat.& not.

per Bar.

per Bart.in l.singularia.si certum petatur.vbi de isto textu facit magnum festum.

2 ☞ *Debitum purè si constituatur sub conditione,an poterit agi actione prima:quæ erat pura.*

LEX XIX.

1 **ID,quod sub con.** †Siue fiat constitutũ super debito conditionali, siue super puro,& fiat sub conditione:nõ potest agi de
2 cõstituta antequam eueniat cõditio.h.d.hoc †tamẽ secũdo casu poterit agi actione prima quæ erat pura,nec speratur tolli, vel nouari per actionẽ de constituta,licet cõditio postea eueniat.vt s.proxi.§.& j.eo.Titius.in fi.vt l.vbi.& ita no.hic glo. & sic innuit à contrario sensu,quòd si speraretur nouari,non posit ex pura licet in omnem euentũ debiturus sit debitor eidem:& hoc vt secunda obligatio in euentum conditionis habeat,quid nouet:& ita not.per doct.in l.pecuniam.si certũ petatur.& dixi in l.lul.de condi.indebi.

2 ☞ *Si imponitur onus publicum alicui certæ quantitatis secundũ æstimationem suarũ facultatum,& descriptus sit in libro puta decem quòd inspiciatur tempus impositionis quousque stat aliud æstimũ,licet diminuantur facultates,ut quia aliquid uendat,nisi aliud actum sit cum emptore.*

3 *Licet tale onus iungatur personæ propter res,quòd tamen respublica si uenditor non solueret,posit agere hypothecaria contra possessorem.*

4 *Actio de constituta non sortitur naturam actionis primæ.*

1 **§.Si pater.** †Sufficit debitum fuisse tẽpore cõstituti:licet desinat.h.d.cum.l.seq.& istũ tex.inducit
2 †Guliel.de cug.ad.q.quotidianã si alicui est imposita instantia,vel onus publicũ certæ quantitatis secundũ æstimationẽ suarum facultatũ,& descriptus in libro:puta decẽ licet postea diminuantur facultates,nõ propterea diminuitur onus,ad qđ fuit obligatio contracta,quousq durat aliud æstimũ,vel distributio:sed cũ fiet nouũ æstimũ diminuetur onus.Sit ergo cautus,si aliquam rem vẽdat q faciat pactũ cũ emptore,& pro illa
3 habeat soluere quod ipse remaneat obligatus reipublicæ.†cũ sit onus,quod iungit personæ propter res:& ita de facto seruatur Florẽtiæ:res tamẽ publica habet illã rem obligatã:vt l.Imperatores.de publi.& si venditor nõ solueret,posit agere hypothecaria contra possessorẽ:& hæc vera,quãdo fuit impositũ onus certæ quantitatis,vt dixi.Si autẽ bona duntaxat fuerunt posita in æstimo,nec fuit specificatum onus certæ quantitatis: sed venit specificandũ,cũ venit tẽpus soluendi,nõ imputatur nisi pro bonis:quæ tamẽ reperitur posse considere:& sic cũ vẽditur, remouetur de libro vnius,& ponitur in libro alterius in l.seq.

In tex.ibi:[pertinet ad constitutoriã actionẽ:]supple:sed ad actionẽ de peculio,quæ crescit,& decrescit secundũ quod peculium.vt l.quæsitũ.in princi.de pecu.ista verò postquàm fuit contracta ad certã quantitatẽ,quæ tunc erat in peculio.postea
4 nec crescit nec decrescit,& sic not.†quòd ista actio non sortitur naturam actionis primæ.vt l.item illa.§.quod adijcitur.

2 ☞ *Pretium seu æstimatio rei peremptæ post morã,quòd est in officio iudicis:& sic in solutione potest in constitutum deduci,tanquam accessorium rei,licet non debeatur iure actionis.*

3 *Promittens Stichum censetur promittere dare & non tradere.*

LEX XXI.

1 **PRomissor Stichi.** †In constitutũ potest deduci æstimatio rei peremptæ post moram.h.d.& etiã ipsa res vt infrà eodẽ pro
2 missor.& illa sola est in obliga.prima propter morã.†Pretiũ verò est in officio iudicis,& sic in solutione:quia res nõ potest præstari.vt l.si seruus.§.j.de ver.obli.& propter hoc potest deduci in constitutũ,tanquam accessoriũ rei debitæ:licet nõ de
3 beatur iure actionis.vt s.eo,quia autẽ.§.j. †No.glos.dũ dicit promissor Stichi pro illo,qui promittit Stichũ,cẽsetur promittere dare,& nõ tradere.& ita allegat Bar.istum tex.in l.si fundum certo die.de ver.obli.facit.j.de cõtrahen.empt.l.si ita.§.j.

2 ☞ *In alijs debitis præterquam in constituto,inest tempus ad soluendum arbitrio iudicis.*

3 *Tempus decem dierum,quod inest constituto ad soluendum,non constituit cũ in mora:cum detur à lege miserationis causa.*

4 *Ignorantia iuris in damnis uitandis,quòd excuset.*

1 **§.Si sine die.** †In constituto inest tempus decẽ dierum ad soluendum.h.d.Et est speciale in
2 constituto,q insit certũ tempus. †In alijs autem debitis nõ est tẽpus specificatũ:sed inest arbitrio iudicis.vt l.quod dicimus.
3 j.de solu.Sed †an istud tẽpus decẽ dierũ cõstituat eum in mora,si nõ soluit:glo.hic quæ incipit ex æquitate,videtur tenere q sic:quia dicit q eo impleto nõ videtur debitor fecisse quod promisit.idẽ sentit glo. in l.si duo.in fin.super verbo,[cõstituto.] dum dicit,[vel tacitè intelligit.]vt j.eod. promissor.§.j.contrariũ puto verius:quia
a istud tẽpus datur à lege miserationis[a] causa ad soluendũ.Vnde nõ habet illã vim,quã habet tẽpus appositũ ab ipsis cõtrahentibus.vt l.si cũ militi.§.cum ita.j.de cõpen.illud enim magis inficit,& interpellat:quia magis potest præuideri:qa non potest prętẽdere ignorãtiã in facto suo:sed istud cõsistit in iure,quod multis est ignotũ:licet omnes scire debẽt:tamẽ iuris ignoran
4 tia in dãnis vitandis excusat.†vt l.iuris ignorãtia.de reg.iur.

In glo.quæ incipit ex æquitate.circa fi.ibi quæ est contra tu dic,q non est contra:quia fateor q statim obligatur hic & ibi: sed quantũ ad exactionẽ,inest tẽpus,vt hic:& etiã ibi,nõ tamẽ certum vt hic:sed certificandũ arbitrio iudicis.vt d.l.quod dicimus. Sed oppo.quòd etiã quantũ ad exactionem non insit tempus,vt l.j.§.est autem.j.deposi.Solue vt ibi dixi.

2 ☞ *Statutum quòd pro tali crimine condemnetur quis in centum:qui si nõ soluerit intra decem dies,amputetur sibi manus:an ille dando fideiussorem euitabit pœnam.*

3 *Non dicitur non posse,qui idoneum fideiussorem dat,nisi bona eius essent uerisimiliter peritura.*

4 *Dubitans cõdemnari,quòd possit soluere sub cõditione si eum condẽnari cõtigerit,ut non incurrat periculum corporalis pœnæ,si massarius communis uelit recipere.*

5 *Nemo cogitur recipere pecuniam per quam obligetur.*

1 **§.Constituto.** †Qui promisit soluere,non liberatur præstando satisdationẽ: sed qui pro
2 misit satisdare,liberatur dãdo fideiussorẽ,vel pignus.h.d.†Et primum dictũ videtur,si statutũ dicat quòd pro tali crimine cõ demnetur quis in centũ,qui si nõ soluerit intra decẽ dies amputetur sibi manus:& ipse cũ nõ habeat pecuniam,velit dare bonos fideiussores,vel pignus:quod nõ fuit recipienda,nec pro
3 pter hoc euitabit pœnã:†quia nõ dicitur soluere.Secus si statutum dicat,si soluere nõ poterit:quia nõ dicitur,nõ posse,qui idoneum fideiussorẽ dat in l.nemo dubitat.de reg.iur.nisi bona eius essent verisimiliter peritura,vt in l.ij.solu.matri.& ita no.Bar.j.quib.mod.pigno.vel hypo.sol.l.itẽ liberatur.§.j.vbi
4 etiam dicit †q dubitãs cõdemnari,potest soluere sub cõditione,si eum cõdẽnari contigerit:vt l.sub cõditione.de sol.ad hoc vt nõ incurratur periculũ corporalis pœnæ.hoc tamen verũ,si massarius cõmunis vult recipere:aliàs nõ:quia nõ secuta condemnatione tenetur restituere per condictionẽ sine causa:†& nemo cogitur recipere pecuniã per quã obligetur vt l.qui pecuniam.s.si cer.peta.

2 ☞ *Constitutum ab hærede ubi transfertur in fideicommissarium uniuersalem,requiritur cessio: & si hæres agat,poterit debitor opponere de iure tertij.*

3 *Actio acquisita per possessorem hæreditatis quòd non transeat in uerum hæredẽ:quare differat à casu huius legis.*

LEX XXII.

1 **SI post con.** †Constitutũ ab hęrede debet transferri in eum in quẽ ex post facto trãsfertur hæreditas. Oppo.quòd nõ transferatur actio in alium:quia sufficit q tẽpore cõstituti esset mihi debitum:licet postea desierit,vt j.eo.l.item illa.§.quod adijcitur sol.si desijt, nec in aliũ trãsfertur,fateor,q hæc actio nõ desinit mihi cõpetere,vt ibi:sed si desinit,in aliũ transfertur ad quẽ pertineret,
2 etiã ista transferri debet,vt hic. †Itẽ opp.in gl.quia ista actio acquisita per hæredẽ,nõ est hæreditaria:nam illa sunt hæreditaria,quæ habuerũt initium in persona defuncti,sed actio habuit initiũ in persona hæredis:ergo trãsit in fideicõmissarium vniuersalẽ,in quẽ transeunt dũtaxat hæreditaria,vt j.ad Trebel.si hæres pecuniã.solue:fateor q nõ transit sola restitutione hæreditatis,sed requiritur cessio,vt ibi habetur:& ita debet intelligi hic dũ dicit denegãda est tibi pecuniæ cõstitutæ actio, supple,in effectu:quia cõpelleris cedere fideicõmissario,& sic denegatur post cessionẽ factã,& etiã antequam necessaria est

IL

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

2 ¶ Qui pro euic. adde in hac materia, vide plene do. Sozi. consil. incip. dominus labia mea aperiat circa primum consultationis articulum.

b ¶ Epistolam. Bal. in authe. si quō. C. de constit. pecu. dicit q hic est vnicus casus: vnde habes, q si per epistolā conficitur illud, quòd alias debitum erat: ex tali cōfessione oritur actio de cōstitut. & qd dicitur in l. publia. depos. q ex confessione non oritur actio, hoc limitat Bal. in d. auth. nisi talis confessio emanaret ab administratore: quia inducit probationem per l. fi. de instit. & vide quod voluit Bal. in l. contractus. in. v. col. de fide instru.

sienda; & sic poterit debitor opponere de iure tertij. †Oppo. circa fi. de. l. si tibi. §. cum possessor. ℣. de pac. vbi actio acquisita per possessorem hæreditatis nō transit in verū hæredem: quia ibi dicitur q conuentio illius non nocet, nec prodest vero hæredi: & iste tex. innuit contrariū, quod decernitur vero hæredi: quia hæreditatē à vero possessore euincit gl. nō soluit. dic, q debet intelligi de possessore non nudo sed qui habebat ius: licet ex postfacto fuerit peremptus: vt si erat verus hæres, qui posteà aduersus aditionem restitutus est, vel contra quē fuit intētata querela: ibi loquit in nudo possessore q nullū ius habebat: & ita soluit Bar. in. d. §. cū possessor.

3 pulatus. ℣. de sol. † allegatur iste tex. cum gl. q in obli. alternatiua vtra q; species est in obli. & est verū hoc. & probatur in. l si duo. allegata in gl. ratio tamē quā gl. facit nō est bona scilicet si nō esset debita, nō posset in cōstitutū deduci. qa videmus, q res etiā non debita deduci potest propter debitā. ℣. e. promissor. in prin. & l. qui autē. §. j. & l. j. §. an potest. In obligatione verò generis nulla species est in obligatione, licet quælibet sit in obligatione: quod dic vt habet in l. cum his. §. fi. ℣. de cōdi. indebi.

4 † & adde q tam in alternatiua, quā in obligatione generis res quæ postea soluitur, fingitur ab ipso principio in obligatione fuisse, & nulla alia. vt dixi in l. iij. de eo quod cer. lo.

☞ *Honestius facit qui refert iuramentum, quàm qui iurat: & quod non multum honestum sit, nec ad grauem uirum pertineat iurare.*

LEX XXIII.

1 PRomissor. †Res perēpta post' mo ram potest in constitutum deduci, & in iuramentum. ℣. de iureitur. l. eum qui. §. j. & in stipulatione animo nouādi & etiam petitionem: quia durat obligatio ad ipsum vt. l. si seruum. §. effectus. &. §. nouari. de verb. obli. & patet. ℣. de condi. furti. l. iij.

2 ☞ *Verbum debeo, qualiter inducat dispositionem, sicut uerbum promitto?*

3 *Epistola quando inducat obligationem?*

4 *Epistola quòd possit interuenire inter præsentes.*

5 *Tutor qui finita tutela se obligat pro debito pupilli, potest conueniri: sed si tutela durante non poterit ea finita conueniri; & quare?*

6 *Procurator etiam durante officio se obligando uidetur se obligare suo nomine proprio, & tenetur officio finito.*

LEX XXIIII.

1 TItius Seio. †Propter secūdā promissionem factam animo nouādi in qua intercessit stipulatio, tollitur prima obligatio, & secunda succedit in locum eius: secus si non interuenerit stipulatio, quia tunc non tollitur: sed accedit & oritur actio ad sortem non ad

2 vsuras. h. d. † In tex. ibi: [quos reddere debeo.] no. quòd non dixit, promitto quod est verbū dispositiuum: sed debeo, quod est denuntiatiuū: & tamen inducit dispositionē: & perinde est ac si dixisset promitto, vt hic patet: quia apparet quòd dixerit animo se obligandi: & istud verbū est prolatum principaliter

3 propter se. † Sed oppo. q non inducatur obligatio, sed probatio: vt. l. publia. in fi. ℣. depos. Sol. verum est, q non est prolatum animo se obligandi, vel quādo non poterat obligatio contrahi per epistolā: alias inducit obligationem, vt hic: quia iste

4 contractus pōt fieri inter absentes, & etiā per epistolam. † In tex. ibi: [si intercesit stipulatio.] sed quomodo pōt intercedere stipulatio inter absentes: dicit Bar. q quantū ad hoc, debet intelligi, q partes erant præsentes: nec obstat, quod hic dicitur de epistola: quia nihil prohibet inter præsentes interuenire epistolam, aut schedulā de vno in alterū. secundum eū: dum-

5 modo interuenerunt verba. † No. etiam hic q tutor qui finita tutela se obligat pro debito pupilli, pōt conueniri: quia censetur obligare se suo nomine proprio; secus si tutela durante, quia tunc tutorio nomine: & sic finita tutela non posset conueniri, vt. l. post mortē quādo ex fact. tut. & no. ℣. de procur. l. pro-

6 cura. quia pro euict. a per glo. † sed procur. etiam durante officio se obligando, videtur se obligare suo nomine proprio, & tenetur officio finito.

a ☞ *Si constituto de soluendo unam de rebus alternatiuè debitis non fuit apposita dictio taxatiua, duntaxat, uel tantum, non perditur facultas soluendi alteram.*

3 *In obligatione alternatiua utraque species est in obligatione: & quid in obligatione generis?*

4 *Quod tam in alternatiua quàm in obligatione generis quæ postea soluitur fingatur ab ipso principio fuisse in obligatione, & nulla alia.*

LEX XXV.

1 ILlud aut. †Qui constituit se soluturū vnam de rebus alternatiuè debitis, perdit facul-

2 tatem soluendi alterā. h. d. & glo. tetigit † quando fuit apposita dictio taxatiua duntaxat, vel tantū: alias secus per. l. si ita sti

§. Si iureiurando. † Si iuratur constitutum fuisse ex iuramento delato, vel relato potest agi de cōstituta. h. d. dic q agetur vtili actione, vel in factum quæ oriuntur ex iuramē. vt l. sed si possessori. §. fi. ℣. de iureiur. † Et not. hic bonū tex. q honestius facit qui fert iuramētum, quàm qui iurat: & sic nō multum est honestū nec ad grauem virum pertinet, iurare: & potius præsumitur facilitas quā grauitas. vt dicit hic tex. nota.

LEX XXVI.

1 VIdam. †Constitutum potest fieri per epistolā b hoc dicit sic. ℣. tit. j. l. j. §. Titius. & l. qui autem. §. fi. Oppo. de l. fi. ℣. de instito. vbi epistola non potest scribens conueniri. nam hic erant verba enunciatiua, sicut ibi gl. dicit, q ibi non dixit animo se obligandi: hic sic. Dic q ibi erat institor ipsius debitoris: vnde non videt dixisse animo se obligandi: sed ad finē merè protestandi, & erant verba enunciatiua: si autē dispositiua, tunc esset obligatus etiā institor. vt ℣. de proc. l. procurator qui pro euictione. hic autē nō erat institor: vnde videtur dixisse animo se obligandi non tanq; factor, vel institor, vel negotiorum gestor, cum non esset: ideo licet sint verba enunciatiua: quia tamen sunt emissa principaliter propter se, obligant scribentem. vt hic, & ℣. eod. Titius. & quod not. in l. ex hac scriptura. de dona. per Bar.

b b

2 ☞ *Constituenti quando detur actio negotiorum gestorum, uel mandati ad repetendum: & quando non?*

3 *Protestatio facta alicui, quòd non faciat illud ad quod faciendum tenetur, non valet, nec tenetur ille sibi obedire.*

4 *Si ego debitor Titij in centū, mandaui debitori meo in centū, Titio absente & ignorante, quòd illa centum quæ mihi debebat soluere Titio pro me, & cancellauit me de libro suo, & posuit Titium pro creditore, an potero mandatum reuocare antequàm soluat?*

LEX XXVII.

1 VTrum præsente. † Potest quis cōstituere pro me absente, & ignorante vel etiam inuito: & postquam quis obligatur pro me, denuntiatio mea, quòd non soluat nō attenditur nec ipsum nec me liberat ab obligatione. hoc dicit.

2 † In text. ibi, [hic amplius.] in hoc tamē differt iste casus à præcedentibus: quia hic non datur constituenti ad repetendum actio nego. gest. vel mandati. vt ℣. man. l. si pro te. sed in præcedentibus bene daretur. vt l. qui patitur. ℣. man. & l. fideiussor. ℣. de nego. gest. In tex ibi, [si postquam quis constituit pro alio.] supple, volente, vel mandante, vt clarius procedat quod sequitur: & sic differt à præcedētibus. † Et no. hic quòd protestatio facta alicui, quòd non faciat illud ad quod faciēdum tenetur, non valet, nec tenet ille sibi obedire. facit l. si quis pro hibuerit. ℣. de publi. & no. per Bar. in l. non solum. §. fi. de operis nouī nuntia. † Et facit iste tex. ad vnam quæstionem in qua

3 Dyn. consuluit, & etiam quidam alij, vt refert Io. And. in ti. de depos. i. super rub. in additio. si eram debitor Titij ad centum, & tu eras debitor meus similiter in centum Titio absente, & ignorante dixi tibi quòd illa centum quæ mihi debebas solue res Titio pro me tu cancellasti me de libro tuo, & posuisti Titium pro creditore, antequam sibi solvas inhibeo tibi, q nō solvas: quæritur, an si postea solvas, possis à me conueniri: & videtur quòd sic: quia potui reuocare mandatum re integra vt l. si cum Cornelius. de solut. Dy. consuluit q si notificasti Titio, & Titius ratum habuit, quòd factum erat licet alia promissio inter te & ipsum non interuenerit, nō potui tibi inhibere: quia

non

non videtur res integra: secus si adhuc notitiam nō habuisset, vel non ratificasset: quod dictum perpetuo tene menti, quia quotidianū: quia interdum campsores habentes pecunias alterius recipiunt ab illo mandatū de soluendo alteri: nam si statim scribuntur in libro amouendo vnū, & ponendo aliū: quid iuris sit, patet, ex prædictis. Si autem non scripserit in libro, tunc mandatū posset reuocari, quousq; solutio sit facta, vel quousq; interuenerit aliqua promissio per dictā. l. si cū Cornelius nisi mandatum esset factū contemplatione ipsius mandatarij: quia tūc si paratus est implere, non pōt reuocari etiā re integra, vt est tex. no. in. l. cū fundum. ℣. de pac. videtur etiā posse dici in casu Dy. q licet adhuc absens nō ratificauerit: si tamen esset verecundia, vel turpitudo secundū consuetudinē campsorū, postquā scriptum est in libro inde amouere: q non possit reuocare mandatū: si tamen scripsit de voluntate mandantis. Sed si non mandasset q scriberet, sed solueret, & scripsit: sibi imputetur: quia excesit fines quod. ℣. de solu. l. si Stichum. in fine. & facit quod dixi in. l. si tutor. §. cum hęres. ℣. ad Velle. Facit etiam iste tex. ad quæstionem notatam per gl. in. l. si fideiussor. ℣. de fide. quod omnino vide. ad id quod dixi de verecundia bene facit l. quintus. ℣. manda.

1 §. Vbi quis con. † Per constitutum non tollitur actio prima. hoc dicit. sic supra eodem. l. iij. item illa. §. fin.

LEX XXIX.

QVi iniuriarum. Etiam actiones, ex delicto possunt in constitutum deduci. hoc dicit.

2 ☞ *Per solutionem factam adiecto in constituto, liberatur soluens ipso iure ab actione de constituta: sed quando soluitur principali, liberatur ipso iure ab utraque actione scilicet prima & de constituta.*

LEX XXX.

1 SI quis duobus. † Per solutionem factā adiecto in constituto, qui non erat

2 adiectus in principali, tollitur principalis obligatio ope exceptionis nō ipso iure. h. d. Oppo. † q per solutionē factam adiecto soluens ipso iure; quia soluit de voluntate creditoris: quia paria sunt soluere mihi, vel alteri de mea voluntate. vt. l. vero procuratori. de procu. solue verū est, q ab actione de constituta in qua fuit appositus iste adiectus, liberatur soluens ipso iure soluendo adiecto: & ita procedit cōtrariū: sed ab actione prima in qua nō fuit appositus adiectus non liberatur ipso iure: sed ope exceptionis, vt hic. Sed cōtra: quia per solutionē tollitur ipso iure vtraq; obligatio, tam prima quā illa de cōstituta. vt. ℣. eo. l. itē illa. §. fi. sol. verū est, quando solueretur ipsi principali, cui soluēs tenetur vtraq; obligatione: secus si soluatur adiecto in constituta tantum. Iste est casus hic. & ex his apparet, quid voluit dicere gl. qđ quidā diuinant & in intellectu huius l. credo, q propter dicta cōtraria, quæ sunt difficilia: & ista lex est fundata in mero rigore: & si ipsam nō haberemus, quilibet responderet contrarium prima facie, quòd ipso iure liberatur.

2 ☞ *Si non valet contractus de quo fuit confectum instrumentum guarentigiæ, non valet etiam præceptum guarentigiæ, etiam stante statuto, quòd talia instrumēta uel præcepta nil tantur executioni.*

3 *Si statutum dicat, quòd contra instrumentum uel præceptum guarentigiæ possit opponi exceptio: an poterit opponi exceptio de nullitate?*

LEX XXXI.

1 VCius Titius. †Qui constituit se soluturū q alius debet, tāquā ipse deberet, non tenebitur. Opponitur q iste tenetur: quia potuit cōstituere se soluturū pro alio idest pro vero hærede. vt. ℣. eo. vbi quis. &. l. eius qui. §. exigimus. Sol. verum est, quando scienter hoc fecisset, sciens aliū esse debitorē, non se: & sic cōstitueret tā quam debitū ab alio, nō tanquā debitū à se: sed hic ignorabat & sic cōstituit tanquā à se debitū per errorem vnū, cū deficiat principale debitū in sua persona deficit etiā constitutū. † Et propter hoc Bal. allegat istā. l. pro casu in. l. si absentis. C. si certum pet. q si nō valet cōtractus, de quo fuit cōfectū instrumentum guarentigiæ nō valet etiā præceptū guarentigiæ: & sic nō habet locū statutū, quo cauetur q talia statuta, vel præcepta mittuntur executioni. intellige dictū eius sanè quādo nō erat statutū, q cōtra talia præcepta vel instrumēta exceptio posit opponi: sed solū dicerēt, q mittātur executioni: nā nō poterit opponi etiā de nullitate cōtractus, quia data tali nullitate datur etiā nullitas præcepti facti ad corroborationē contractus. arg. huius. l. sed si diceret, q nulla exceptio posit opponi: aut diceret cōtra talia præcepta, & idē videtur dicēdū: ad hoc vt habeat locū statutū, requiritur, q sit præceptū: sed data nullitate cōtractus nō est præceptū, sicut nō dicitur de sentētia quæ est nulla, vt in. l. fi. C. de sen. ex peri. reci. sed si diceret nō posse opponi exceptionē cōtra talia instrumēta cōtinētia præceptū: tūc nō posset opponi: nisi exceptio quæ redderet instrumētū nullū: puta, quia nō cōfectū à notario, vel quia caret solēnitate: quia requiritur q sit instrumētū, ad hoc vt statutū habeat locū. arg. in. l. diuus. ff. de test. mili. quæ bene facit. cōstat aūt posse cōficere instrumentum validum etiā super cōtractū nullo: ideo nō posset obijci exceptio de nullitate cōtractus, quia per hoc nō arguere tur nullitas instrumenti, nisi procederet ex eo, quod debitor non potuisset se obligare: puta, quia pupillus sine tutore. vt dixi. ℣. eod. l. j. §. de pupillo. & isto modo intellige plene, not. per Bar. in. l. j. in princi, ℣. quod vi aut clam. tene menti.

Commodati. *Rubrica,*

2 ☞ *Contra commodatarium datur actio ad restitutionem rei, & etiam ad eius æstimationem si non reddatur, & etiam ad interesse deteriorationis: & quid de interesse loci?*

3 *Habitatio qualiter possit commodari?*

4 *Habitatio prout sumitur pro actu habitandi, & sic pro commoditate, quòd usu consumatur.*

5 *Habitatio interdum sumitur pro re quæ inhabitatur.*

6 *Legans habitationes domorum suarum, uidetur legasse seruitutem habitationis non proprietatem: & quid si legauit omnes habitationes suas? & nu. 5.*

7 *Qui legauit emptiones uidetur legasse res emptas per eum.*

8 *In commodato cum sit donatio usus, quòd transferatur ius in usu.*

9 *Statutum si dicat, quòd in omni contractu in quo transfertur ius, soluatur tanta gabella an de commodato debebit solui gabella?*

LEX I.

1 AIt prætor. †Ex contractu cōmodati datur actio & commodatum dicitur illud, quod datur ad vtendū, & consistit tam in rebus mobilibus, quā in immobilibus, & etiā in iuribus incorporalibus, quę possunt cōmodari. h. d. vsq; ad. §. impuberes. † In tex. ibi: [iudiciū dabo.] idest actionem quæ, cōtrahitur ad restitutionē rei: & etiā ad æstimationem eius, si nō restituatur: & etiam ad interesse deteriorationis. Omnia enim ista possunt peti iure actionis, vt patet. ℣. eo. l. iij. §. si reddita. vt l. si vt certo. §. si duobus. in fi. sed interesse rōne loci nō petitur iure actionis: sed officio iudicis mercenario huic deseruienti. vt in. l. si certo. §. j. ℣. eo. In tex. ibi: [quantū inter genus & speciem.] hoc est bene verū. Tamen exēplū quod statim sequitur ad hoc, p bandū, nō est bonū videlicet, q ad vtendū posset dari tam res mobilis: quā immobilis sed cōmodari nō potsit, nisi res mobilis. Imò res immobilis pōt cōmodari, & nō solū corporalis: sed etiā incorporalis. vt subijcitur de habitatione. nā habitatio est seruitus personalis. vt. C. de vsufr. l. cū antiquitas. &. ℣. de vsu & habi. per totū. & omnis seruitus dicitur ius incorporale

2 vt. ℣. de re. diui. l. j. §. incorporalis. † Pōt ergo cōmodari habitatio, nō quod trāsferatur in cōmodatariū ipsum ius seruituris: imò remanet penes cōmodātē, sicut remanet dñium in re corporali cōmodata, & trāsfertur dūtaxat cōmoditas. vt. l. necessariò. §. fi. ℣. de peri. & cōmo. rei vēdi. Oppo. pro declaratiōe gl. q habitatio, put est seruitus, nō cōmodatur: qa in his quæ vsu cōsumuntur, nō constitit cōmodatū: vt. ℣. eo. l. iij. in fi. sed habitatio consumit̄ de die in diē: nec cadit restitutio in habitationē præteriti tpis: & de natura cōmodati est, q cōtrahatur obligatio ad rē restituendā. ppter hoc quidā fatent contrariā, & propter hoc dicūt, q hoc verbū habitatio, nō sumit̄ pro habitatiōe vt est seruitus: sed pro domo quæ inhabitat̄: quo casu dicitur cōmodatū rei, & habitatio huius. gl. tenet contrariū: sed nō respondet ad oppositionē. Dic q habitatio prout est ius incorporale non cōsumit̄ vsu, quia nec transfert sed remanet penes

4 cōmodantē: † sed habitatio, put sumit̄ pro actu habitandi qui cōsistit in facto, & sic pro cōmoditate, bene cōsumitur vsu: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

idem in quolibet alio cõmodato: quia cõmoditas bene consumitur vtendo, nõ autẽ ipsa res cõmodata. † No. tñ gl. q̃ inter dñ habitatio sumit̃ pro re quę inhabitat̃. Vnde inducit, q̃ aliquis legauit alicui oẽs suas habitationes, videt̃ legasse domos suas. pro hoc etiã quod no. gl. in l. cũ antiquitas. C. de vsufr. sed Gul. decu. dicit ibi esse distinguẽdũ: aut dixit lego habitatiões meas & verũ est qđ dixi. † aut lego habitationes domorũ mearum, & videt̃ legasse seruitutẽ habitationis, nõ proprietatẽ domorũ. & pro distinctione bene facit. l. qui concubinã. §. q quatuor. de leg. iij. & † eo modo si quis legat oẽs emptiones, videt̃ legasse res emptas per eũ. ar. huius gl. facit l. mortis suæ cã. in fi. de. do. causa mor. † No. t̃ gl. dñ dicit q̃ in cõmodato est donatio vsus: ergo in eo transfert̃ ius. Vnde facit ad statutũ † quo cauetur q̃ in omni cõtractu in quo transfert̃ ius, soluat̃ tanta gabella, vt est Bononiæ, q̃ de cõmodato soluat̃ gabella: quia trãsfertur ius in ipso vsu, cũ doneť, & æstimabit̃ quantũ valeat ille vsus. Fortè melius esset dicere statutũ debere intelligi de contractu in quo transfertur ius in re, vel est aptum transferri: sed in commodato non transfertur ius in re: sed in solo vsu.

2 ☞ *Pupillus non doli capax uel etiam furiosus ex cõmodato facto sine tutoris uel curatoris authoritate non obligatur ciuiliter, nec naturaliter: nec etiam postea factus pubes, uel sanæ mentis, sed tunc conuenietur actione ad exhibendum, uel rei uendicatione.*

3 *Si pupillus uel furiosus ex cõmodato factus sit locupletior, tunc obligatur naturaliter & dabitur contra ipsum actio cõmodati, quæ est potius datiua quam natiua.*

4 *Pupillus si est doli capax obligatur indistincte naturaliter, etiam si non sit factus locupletior: & contra eum dabitur actio, si dolum commisit.*

5 *Inspicere debemus statum quẽ contractus cõsumpsit ab initio: si tamen non fuit aptus producere actionem, ex postfacto non producit.*

6 *Qui caret consensu potest obligari naturaliter si factus est locupletior; quæ obligatio oritur ex æquitate iuris gentium.*

7 *Vbicunque ex sola naturali datur actio, quòd illa sit datiua, & non natiua.*

1 **§. Impuberes commodati.** † Si commodatũ ab initio nullo iure subsistit, ex postfacto non reconualescit: secus si saltem iure naturali subsistit. h. d. vsq̃ ad l. iij. §. si reddita Bart. & hoc secundũ intellectum gl. secundum quẽ iste §. debet intelligi in pupillo non doli capace, qui nec naturaliter obligat̃: & sic nullo iure subsistit. l. autem iij. in prin. in illo qui erat doli capax: & sic saltem iure naturali consistebat: & ita videtur sentire gl. quę diuisio non placet: quia illa l. in prin. videtur loqui eodem casu quo suprà: licet addat causam quãdo est effectus locupletior.

2 Ideo summo aliter. Pupillus † non doli capax, vel etiã furiosus ex cõmodato facto sine tutoris, vel curatoris authoritate non obligatur ciuiliter, & naturaliter, nec etiã postea factus pubes vel sanæ mentis poterit ex contractu cõueniri: sed conuenietur

3 actione ad exhibendũ, vel rei vend. † Fallit si est effectus locupletior: quia tũc obligatur naturaliter, ex qua obligatione datur contra ipsum actio cõmodati ex rescripto diui Pij, quæ est potius datiua, quã natiua. h. d. secundũ intellectum quem puto verũ. † Si autẽ esset doli capax, obligat̃ indistinctè naturaliter, etiam si nõ sit factus locupletior. vt l. j. ff. de noua. sed quæritur an cõtra istũ det̃ actio, dicas, q̃ sic, si postea dolũ cõmittit, nõ aliter. vt ff. depos. l. j. §. an in pupillũ. sic sunt paria esse effectum locupletiorẽ, vt hic: & esse doli capacẽ, & dolũ cõmittere, vt ibi per illũ. §. suppleť q̃ hic habeť. † no. hic in fi. istius §. de

4 bemus inspicere statutũ, quẽ cõtractus consumpsit ab initio: si tñ nõ fuit aptus producere actionẽ ex postfacto non, pducit. facit l. serui & filij. in prin. ff. de fur. & l. insulã. §. bienniũ. de ver.

6 obli. not. etiã secundũ intellectũ quẽ dedi in l. iij. † q̃ etiã ille q̃ caret consensu: põt obligari naturaliter, si est effectus locupletior sed & ista nõ oriť cõsensu, sed ex æqtate iurisgentiũ de qua in l. nã natura. §. de cõdi. indeb. iũcta l. hoc amplius. §. is natura debet de reg. iu. gl. verò in fi. intelligit qñ erat doli capax, qđ

7 nõ placet. † Itẽ q̃ ex ista sola naturali dať actio ex rescripto diui Pij, & sic est datiua, nõ natiua. Nõ eñ teneť ciuiliter: licet sit locupletior postq̃ nõ interuenit tutoris authoritas, & ex sola naturali nõ põt̃ actio oriri: ideo oportet dicere, q̃ sit datiua: & sic põderabis omnes tex. qui dicunt actionẽ dari cõtra pupillũ qui est effectus locupletior. Dicũt actionẽ dandã ex rescripto diui Pij ad significandũ, q̃ sit datiua. l. interdũ. §. de cõdi. inde. & per hoc soluitur vnum difficile contrarium: de quo ibi.

2 ☞ *In actione bonæ fidei reddens rem deterioratam, si actor ignorauit deterioratio-*
nem, non liberatur ab actione primitiua, & agitur ad restitutionem rei ut non actor eam consequatur postquam habet, sed interesse deteriorationis, & nu. 6.

3 *In actione stricti iuris si redditur res deteriorata, quod liberetur soluens ab actione primitiua, licet teneatur actione de dolo, si deteriorauit per dolum & quãdo non liberatur soluens rem cum diminutione iuris? & nu. 6.*

4 *In actione bonæfidei qui tenetur ad duo, soluendo unum, liberatur ab illo, & remanet obligatus in altero tantum? & si tenetur ad unum soluendo partem liberatur ab illa remanet obligatus in alia.*

5 *Interesse deteriorationis rei commodatæ quæ redditur deteriorata, quòd possit peti de per se, si actor uult: & quòd etiam peti possit officio iudicis cũ ipsa re. & nu. 4.*

LEX III.

Ed mihi videtur.

1 **§. Si reddita.** † In actione bonæfidei nõ videť res reddita, quæ deterior redditur. h. d. iste. §. & etiã omnes seq. quotidiè allegant̃: quia

2 sunt notabiles, & magistri. † In tex. ibi: [non videť reddita.] ergo nõ est liberatus ab actione primitiua, qua teneť reddere perinde ac si nõ reddidisset, ergo poterit cõueniri iterũ ad restitutionẽ rei, nõ vt eã cõsequat̃ postquã habet: sed vt cõsequat̃ interesse deteriorationis prout habet in simili in lege tertia. §. item Iulianus de eo qđ certo loco. & hoc si cõmodator ignorauit deteriorationẽ quia erat latens. Si autẽ sciuit videtur remisisse omne interesse. vt l. fi. §. de eo quod certo loc. in fi. & no. per gl. in l. in hac. super ver. liberari. de triti. quia nõ tenebat̃ reciperе rẽ sine interesse deteriorationis. vt. l. qui sibi. §. j. & ibi no. ff. de sol. Si tamẽ recepisset cũ protestatiõe dic, vt dixi in. l. fi. de

3 eo qđ cer. loco. † Oppo. pro declaratione gl. q̃ si reddatur res deteriorata, cõmodatarius liberat̃ ab actione cõmodati, licet teneat̃ actione de dolo si deteriorauit per dolũ: vt. l. elegãter. §. nõ solũ de dolo. vel in factũ si per culpã. C. ad exhi. l. exhibitionis. cuius cõtrariũ vult iste tex. dum dicit, q̃ nõ videť res reddita: & sic nõ est liberatus. Sol. cõtraria loquunt̃ in eo, qui teneť actione stricti iuris: secus, si actione bonæfidei vt hic, &. l. j. §. si

4 res. ff. depos. † Sed cõtrà, q̃ idẽ si actione bonæfidei: quia quãdo quis teneť ad duo, soluendo vnũ liberat̃ ab alio, & remanet obligatus in altero tantũ: & si teneť ad vnũ, & soluat partẽ liberatur ab illa parte, & remanet obligatus in alia parte. vt. ff. de sol. l. si stipulatus. §. j. Sed cõmodatarius qui rẽ deteriorauit teneť ad duo scilicet ad restitutionẽ rei.] tẽ ad interesse deteriorationis. Si ergo restituit rẽ debet esse liberatus ab illa, & remanere obligatus solũ ad interesse, & illud duntaxat põt peti, & nõ res: cuius cõtrariũ dixi super tex. Io. gl. fateť cõtrariũ, & ita intellexit istũ tex. Nec ob. secundũ eũ. l. iiij. C. depos. quia ibi loquitur in accessione, quæ nõ erat in obligatione: sed in officio iudicis mercenario, qđ extinguit̃ finito negotio principali, nisi iudex qui tulisset sententiam eadẽ die suppleret interesse. Nos loquimur in interesse, qđ erat in obligatione quia erat actio bonæfidei habẽs largã naturã. gl. est in cõtraria opi. q̃ imò nõ liberet̃ ad restitutionẽ rei & q̃ posit iterũ agi ad ipsam rẽ, vt cõsequat̃ interesse, & ad cõtrariũ in quo Io. se fundat, rñdet, q̃ aliud est quãdo debeť vna & soluit̃ pars eius integraliter, puta, debebas Stichum & soluisti dimidiã remanes obligatus in altera dimidia tantum: quia illa pars soluta est perfectè. Idẽ & fortius si debebas duo, & soluis vnũ perfectè. Aliud est in casu nostro, quãdo soluis rẽ deterioratã, quia nõ soluis eã perfectè ,pter deteriorationẽ: & licet videaris teneri ad duo: tamẽ nõ reputat̃ nisi vnũ, & pretiũ deteriorationis debetur propter id qđ deficit in re ratione deteriorationis: & sic tenet gl. q̃ agetur ad rẽ, vt cõsequatur interesse. In nouit ergo q̃ nõ posit aliter cõ

5 sequi, & sic q̃ non sit in obligatione: sed in officio iudicis sicut in simili habetur in. l. iij. §. Iulia. ff. de eo qđ cer. lo. sed † Ioã. vo. luit cõtrariũ, dicas, q̃ est in obligatione, & põt peti solũ interesse, si actor vult. & in hoc Io. bene dixit: põt etiã agi ad ipsam rẽ & cõsequatur interesse officio iudicis. & in hoc gl. melius dixit quã Io. qui voluit cõtrarium. Nam licet sit in obligatione, nõ

6 propterea minus est in officio iudicis. † Sed vltimò oppo. q̃ idẽ sit in actionibus stricti iuris, vt soluẽs rem cũ diminutione nõ liberetur: sed posit iterũ conueniri ad eandẽ rem, cuius cõtrariũ suprà dixi. vt. l. etiã. ff. de solutio. & l. si rem &. l. lul. §. j. de verb. obl. Sol. interdũ soluitur res cũ diminutione alicuius iuris, ratione cuius diminutionis potest auferri: vt quia soluitur

res

res alteri obligata, vel sine cautione de euictione, eo casu quo debebat præstari: & tunc nõ liberatur soluẽs, & iterum põt cõueniri, vt cõsequatur illud actor, qđ deficit: & isto casu loquuntur leges cõtrariæ: & isto casu actiones stricti iuris sunt eiusdẽ naturæ cuius sunt bonæfidei. Interdũ soluitur res deteriorata ratione cuius nõ põt res auferri: & tũc actiones bonæfidei differunt ab hac actione stricti iuris: quia in primis nõ liberat̃, in secũdis sic. Et tenetur actione de dolo, vel in factũ: vt in prima opp. gl. quid aũt si deficit ius seruitutis? dic q̃ aut debebat tradicũ seruitute ei debita, & fuit tradita sine ea, & nõ liberatur, & iterũ ad rem põt cõueniri vt. l. huiusmodi. §. ædes de leg. j. aut fuit tradita res serua. idest debens alteri seruitutẽ, cũ deberet tradi libera: tũc distinguitur, aut erat seruitus vsusfructus, quæ diminuit de dominio, & nõ liberatur soluens: aut erat alia seruitus realis, quæ nõ diminuit, sed incõmodat dominium: & tunc liberatur, nisi debebatur vti optimus maximusq̃ erat & sic liber. vt. ff. de euic. l. pe. & de leg. j. seruo legato. §. si fundus. quod dic vt plenè habetur in. l. Meuius. §. fundo. de leg. ij. per gl. & Bar. qui. §. est difficilis. Cætera vide per Bar. in. d. l. Iul. §. j. de verb. obli. & l. qui sibi. §. j. de solutioni.

2 ☞ *Iuramentum in litem affectionis non defertur nisi propter dolum aduersarij in actione bonæfidei. & nu. 1.*

3 *Sed propter culpam iuratur in litem ueritatis, quod & in actionibus stricti iuris procedit, & an etiam propter dolum.*

4 *Verba, quanti res sit, an denotent ueram æstimationem? & nu. 1.*

5 *Quando iuratur in litem, quod tempus debeat inspici quo ad æstimationem.*

1 **§. In hac actione.** † Cũ venitur ad æstimationẽ rei per iuramentũ in litem, quod est affectionis, vt in actionibus bonæfidei: inspicitur tẽpus sententiæ. Quãdo vero per iuramentũ in litem, quod est veritatis, vt stricti iuris inspicitur tẽpus lit. conte. h. d. iste. §. secũdũ intellectum doctorũ, qui fuit originaliter Gul. de cu. & ipsum sequit̃ Bar. gl. verò nõ intellexerunt istũ. §. & propter ipsum fuit obtenebratus intellectus gl. quia nesciuerũt soluere cõtraria difficilia. scilicet de. l. in hac. &. l. fi. de tritica. & gl. quæ est hic loq tur ineptè & inuolutè: & dat nobis laborẽ sine vtilitate, & clarius loquitur in. l. in hac. ponendo opi. multorũ de quibus gl. hic truncatè videtur voluisse facere mentionẽ. In gl. j. ibi: [in primo fuit in dolo &c.] Intentio huius gl. est ista, q̃ primũ dictum huius. §. cũ dicitur, q̃ iuratur in litẽ non põt intelligi, nisi quãdo cõmodatarius erat in dolo: quia nõ nisi propter dolum

2 inquantũ dicit: [† q̃ inspicitur tempus rei iudicatæ † quanti

3 res sit.] non põt intelligi nisi quãdo fuit in culpa: quia illa verba quanti res sit, denotant veram æstimationẽ. sed si fuisset in dolo nõ veniretur ad verã æstimationẽ: sed ad illam quã actor iuraret, & secundũ suam affectionẽ & non diceret tex. [quãti res sit.] sed in quantũ in litẽ fuit iuratũ. Tertium dictũ, quod loquitur in actionibus stricti iuris põt intelligi siue sit in culpa, siue in dolo: quia in stricti iuris eiam ratione doli nõ defertur iuramentũ in litẽ, quod est affectionis: sed quod est veritatis, tu dic totum. §. intelligi quãdo erat in dolo. † Nec obstat

4 dum dicit: [quanti res sit.] quia hoc debet referri ad æstimationem iurantis, nõ ad rei veritatẽ: nã tanti dicitur esse quantũ iu

5 rauit inspecta sua affectione, licet nõ cõi. † Ex gl. magna pro ipsius declaratione no. q̃ colliguntur quinq̃ contraria, quorũ duo cõcernunt secundũ dictum huius. §. dũ dicitur q̃ inspicitur tempus rei iudicatæ: & alia tria cõcernunt vltimũ dictum dicitur. q̃ in stricti iuris inspicitur tempus lit. cõte. prima oppositio intelligitur ex prin. glo. de lege hominẽ. ff. mandati. vbi dicitur q̃ in actionibus bonæfidei inspicitur tẽpus contractus: & hic dicitur q̃ tempus sententiæ. Sol. hic loquitur quãdo petebatur res iure actionis, & ad æstimationem veniebatur iudicis officio mercenario: ibi verò quãdo petebatur ipsa æstimatio iure actionis vt in. l. fundũ cornelianũ. ff. de noua. & hæc est vera & bona solutio: vt dixi in. l. vinũ. ff. ce. pe. & hoc in gl. vsq̃ ibi ac in cõtractu: licet postea in pluribus alijs locis glo. huius faciat mentionẽ de d. l. hominẽ. & videtur velle dare alias solutiones. sed ista est vera. Secundũ contrarium respiciens hoc dictum colligitur circa fi. gl. in ver. Item q̃ dicat ibi quãuis ideśt cum &c. & est de vltimo dicto huius. §. nã in stricti iuris inspi

citur tẽpus contestationis, vt si posteà efficiatur res deterior, debet condemnari in eo quod valebat tẽpore contesta. vt hic, & in. l. fi. §. de tritica. fortius in bonæfidei & tamen hic dicitur q̃ tempus rei iudicatæ quãdo post contestationẽ res est effecta melior. vt. §. de tritica. l. in hac. si aũt deterior, tunc inspicitur tẽpus cõte. cũ in stricti iuris similiter inspiciatur, & hoc vult iste tex. secundũ quosdam qui exponunt quãuis, pro cũ: & sic arguit à minori: quia si in stricti iuris de quo minus videtur inspicitur tẽpus quo plus valuit post morã: fortius in bonæfidei: hoc est verũ in se: sed tũc differunt actiones bonæfidei & stricti iuris: & iste tex. videtur denotare differentiã: ideò alius est intellectus. vt. j. patebit. Nunc venio ad alia cõtraria quæ concernunt vltimum dictũ. Et primũ contrariũ est de. l. in hac. in fi. de tritica. & de. l. vinum. si cer. pet. vbi habetur, q̃ inspicitur tempus moræ, & loquitur in actione stricti iuris: & hic de illo tempore nõ fit mẽtio. ex gl. colliguntur tres solutiones, & nulla est bona. Prima colligitur ibi hac in cõtractu, q̃ hic loquitur quãdo post morã res est effecta deterior: ibi quãdo melior. & dicit gl. q̃ loquitur hic, quãdo debebatur quãtitas sed in vtroq̃ dicto malè loquitur: nã quantitas, vt quãtitas, non cõmodatur vt in fi. huius. l. Item secundum solutionẽ gl. cõtra morosum inspiciebatur quãti plurimi fuit à tempore moræ: quia si post morã effecta est melior, & si tẽpore contesta. plus valet, inspici tur quantũ valebat tempore moræ præcedẽtis, vt in contrarijs: sed si est effecta deterior, & sic minus valet tẽpore contest. quã moræ, inspicitur tẽpus cõte. quod est cõtra omnia iura, quæ dicunt inspici quãti plurimi fuit à tempore moræ. vt. §. de condi. fur. l. in re furtiua. §. j. & l. ratio. §. si per venditorẽ. de ac. empt. Alij dicũt q̃ hic loquitur, qñ debebatur species, & quãdo post moram res est effecta deterior, sicut in legi. cõtrarijs: & in his duobus melius dicunt. Itẽ q̃ ibi loquitur, qñ mora præcessit lit. cõtest. vt inspiciatur tunc tẽpus moræ: hic verò nõ præcessit: sed cõmittitur in cõtest. ideò illud inspicitur tãquã tempus moræ vt. d. l. vinũ. &. d. l. fi. de tritica. & ita colligitur ex glo. dũ dicit: [sed hic loquitur quãdo in specie & demũ lit. cõtest. fuit in mora.] & ista etiã sol. est bona in se: tamen nõ differunt in se actio bonæfidei ab actione stricti iuris. Tertia sol. est Azo. quę colligit̃ in ver. sed Azo. quæ primò reprehendit intellectũ Io. quẽ gl. posuit in. l. in hac. de tri. qui dixit istũ. §. loqui qñ quæritur de accessionibus naturalibus, & fructibus, vt inspiciantur tẽpora de quibus hic. sed. ll. cõtrariæ qñ quęrit̃ de æstimatione rei. Azo reprehendit primũ dictum: quia imo hic loquitur qñ quærit̃ de æstimatione rei, vt patet in tex. dũ dicit. [quanti sit.] Vnde ipse soluit cõtrariũ. §. formatũ, q̃ tempus moræ inspicit̃ in illis. ll. tanquã tẽpus à quo põt æstimatio crescere, & quantũ ad hoc nõ differunt actiones bonęfidei ab actionibus stricti iuris. Sed si quęrimus de tempore ad qđ, vt in bonæfidei, inspicit̃ tẽpus sentẽtiæ vt vsq̃ ad illud posit crescere: sed in stricti iuris, tẽpus cõtest. gl. in. d. l. in hac. istã opi. nõ tenuit dicẽs, q̃ remordet cõscientiã suã. Et ego ibi declaraui: vnde istud cõtrariũ remanet insolutũ: & aliæ sol. ponunt ibi. Generaliter doc. dicunt, q̃ illę ll. loquuntur qñ deueniť ad æstimationẽ aliter quã per iuramẽtũ in litẽ: qñ aũt per iuramentũ habet locũ iste. §. vt in bonæfidei inspiciatur tẽpus sentẽtiæ. & reddit Bar. rõnem: quia tũc causat̃ iudicis officiũ: cũ aliud iuramentũ causat̃ propter cõtumaciã nõ parendo iudici: certè etiã deferť propter dolum cõmissum in desinẽdo posidere. vt. l. sed si lege. §. hęc verba. de pet. hær. ideò ista rõ non videť bona: dic ergo q̃ ratio est quia nõ debet inspici affectio præteriti tẽporis, sed præsentis: cũ defertur iuramentũ. Si enim olim habui carã. xx. hodie. x. debeo iurare, quãtũ habeo carã hodie, nec aliud dãnũ patior, si non cõsequor secundũ affectionẽ præteriti tẽporis. Ideò intellige hic de tẽpore secũdæ sententiæ, si præcessit prima de restituẽdo, vt sic inspiciatur tẽpus quo iuramẽtũ defertur, & quo venit fienda cõdemnatio in æstimatione iurata: sed in stricti iuris, vbi nõ defertur iuramentũ affectionis, sed veritatis non debemus inspicere præsens tempus, si fortè nunc minus valet: quia remanerẽt in danno: igit̃ inspicitur tẽpus cõtest. lit. si tunc plus valuisset, inspiciť tẽpus moræ: & si post contestationẽ valuit plus, illud inspiciť: quia hoc iuramentũ succedit loco veræ probationis. Sed si per veras probationes deueniretur ad hoc interesse, deberet inspici tempus, quo plus valuit. ita & nũc &

Universidad de Palermo
Biblioteca

ita videtur supplere Bar. istū tex. Nūc venio ad secūdū qđ cōtrariū colligit ex glo. ibi: [si verò species] q etiam in stricti iuris nō inspiciatur tēpus cōtesta. sed tēpus sententiæ si res extat, vel si nō extat tempus quo desijt extare, vt in d.l. in hac, in prin. §. j. solu. ibi qñ per moram res fuit effecta melior: & sic plus valuit tēpore sententiæ. Vnde si extat, inspicitur illud tēpus, & si desijt extare: hic verò quādo est effecta deterior si volumus intelligere secundū terminos illarū legum: sed alius est intellectus vt ſ. dixi. Tertium contrariū est de. l. Iul. scribit si hominē. ſ. de rei vē. post prin. vbi etiā in stricti iuris inspicitur tempus sententiæ. glo. in illo [verſi. vero species.] & in ver. [& hoc si alium cōuenio.] videtur soluere, q hic loquitur quando aliquē cōuenio propter culpā vel morā: si autem propter dolū loquitur. l. cōtraria tu dic, q ibi loquitur quantū ad accessiones naturales: hic quantum ad æstimationē: & sic nihil facit ad prędicta patet in effectu, quid glo. voluit: & fortè nō est glo. in corpore iuris magis tædiosa & dispicibilis & sine substantia: cætera vide hic per Barto. qui multū ordinatè procedit. & cū ista glo. cōiunge glo. d. l. in hac.

a ☞ *Obligatio primitiua quæ contrahitur ad restitutionem rei est diuidua, & quòd quantum ad solutionem dicatur indiuidua.*

b *Si res deponitur apud plures quilibet obligatur pro parte ad restitutionem rei, nisi sit actum, quòd quilibet teneatur insolidum.*

c *In obligatione stricti iuris, ut in actione ex testamento, unus ex hæredibus non conuenitur nisi pro hereditaria portione: licet habeat facultatem rei restituēdæ & quid in actione bonæfidei uel si conueniatur officio iudicis: quod secus sit.*

d *Si cum actionale personali concurrat rei uendicatio quod idem sit in actionibus stricti iuris, quod in bonæfidei: & quid si sit lis contestata cum defuncto?*

I §. Hæres. †Quilibet ex hæredibus depositarij tenetur ad restitutionē rei pro hæreditaria portione, non vltra: nisi habeat facultatē totius rei restituēdæ: quia tenetur de æquitate, & potest in subsidiū cōueniri. h.d. †No. ex primo dicto nō. q obligatio primitiua quæ cōtrahitur ad restitutionē rei, est diuidua quod patet: ga diuiditur inter hæredes. hoc est verū in se: sed quantū ad ſolu. dicit indiuidua: ga nullus ex hæredibus liberat restitutionē partis: sed debet fieri restitutio totius: vt j. depoſi. ſi duo. in fi. de ver. obli. l. ſtipulationes non diuiduntur. & hoc voluit gloſſ. in l. j. §. ſi apud. depoſi. nec obſt. de ver. obli. l. ſtipulationes quia obligationes sunt diuiduæ, quātū ad substantiā earū: sed indiuiduæ quātū ad solutionem, vt patet in obligatione generis alternatiui: vt l. ij. & l. in executione. de ver. obli. & istum tex. voluit glo. in d. §. ſi apud

3 †q si res deponitur apud plures, quilibet obligat pro parte ad restitutionē rei, nisi sit actū q obligat quilibet insolidū: qa sicut diuiditur inter hæredes: ita & inter plures depositarios. Et istud est verū vt ibi dixi: quantū ad secundū dictū, q si habeat facultatē restituendæ rei insolidū, vnus ex hæredibus posſit in solidum cōueniri: dic q istud procedit de æquitate nō de rigore. sed contra de. l. ſi tibi homo. §. cū fundus. de lega. j. †solue in obligatione stricti iuris, vt est actio ex testamēto in qua vnus ex hæredibus nō conueniē, nisi pro hæreditaria portione: licet

a habeat facultatē rei restituendæ, hic in bonæfidei. [a] Quid autē si cōuenitur iudicis officio nobili: dicas idē qđ in bonæfidei. vt ſ. de eden. si qs ex argētarijs. §. j. ver. qđ si plures. Sed opp. q idē sit in stricti iuris. vt ſ. de cōdi. fur. l. in cōditione. cū his quæ ibi dixi. & in l. ſi plures. j. de vi & vi ar. †Sol, vt dixi in d. l. in cōditione. quia si cū actione personali cōcurreret rei vēdicatio, idē esset in actionibus stricti iuris, qđ in actionibus bonæfidei. vt no. per Dy. in l. qui fundū. §. ſi tu ex parte. j. ad. l. fal. secus si nō cōcurrat rei vendicatio: vt in l. ſi tibi homo. §. cū fundus. Item prædicta vera, nisi lis fuisset cōteſt. cū defuncto: quia tūc transiret pro parte cōtra illū qui habet facultatē rei restituendæ, vt in l. ij. §. fi. de præto. ſtipulatio & ſ. de rei vendicatio. l. ſi in rem actum sit. cū. l. ſequen. & quæ ibi no. Cætera circa istū articulū vide per Barto. in l. ea. §. Cato. de verbo. obliga. & Cy. post Pę. in l. pro hæreditarijs. C. de hære. actio.

2 ☞ *Pater dicitur tunc legitimus administrator filij, quando habet usumfructū in bonis aduentitijs uel exiſtentibus penes filiumfamiliās si non habet, uel in illis in quibus non habet non dicitur legitimus administrator.*

3 *Pater ubi non est legitimus administrator, debet iudicium agitari cum ipso filio, non autē cum patre: secus quando est legitimus administrator. & quod authoritas patris non requiratur.*

I §. Si filiofa. †Ex contractu celebrato cū filio vel seruo filius teneē insolidū, pater & dominus de peculio, & de dolo ipsorum non culpa habeē ratio. h.d. licet ergo commodatarius cuius gratia fit cōmodatum, teneatur de leuissima culpa: pater tamen, & dominus qui tenerenē ex persona eorum de peculio, & quorum gratia non fuit factum cōmodatum non tenētur nisi de dolo, vt hic patet in fi. dum dicit, [fraus duntaxat.] † Hic est vna gl. quæ semper allegaē ex qua collige tria, primū est q tunc pater dicitur legitimus administrator filij, quando habet vsumfructum in in bonis aduēritijs, vel existentibus penes filium. Si autem non habet vel in illis in quibus non habet non dicitur legitimus administrator. & ita no. in auē. excipiē. C. de bo. qę lib. & in hoc bene dicit. † Itē vbi pater non est legitimus administrator, iudicio debet agitari cum ipso filio: cū patre nō. Secus quādo est legitimus administrator. vt in l. j. C. de bo. mater. & in hoc etiam bene dicit. subdit & tertiū in fi. gl. q faltē debebit pater cōsentire filio, vt legitimet eius personā, per l. cū non solū. §. fi. de bo. que libe. in gl. reprehendiē per doct. quia ista authoritas patris nō requiritur ad legitimationem filij, vt ibi no. secundū opi. Lot. recitam per gl. postq pater non habet vsumfructum nec est legitimus administrator. & est hodie casus in c. fi. de iudi. lib. vj.

2 ☞ *Si dico, commodo tibi istam pecuniam uel frumētum, quòd non sit commodatum, sed mutuum.*

3 *Si commodo tibi pecuniam non ut consumas, sed ut dices, sed ut ad apparatum: licet possum recipere mercedem non est usura.*

I §. Non potest. †Commodatū nō cōsistit in his, quæ vsu consumunt, nisi sit traditū, vt non consumatur. h.d. cū l. seq. ratio primi dicti est quia in cōmodato cōtrahit obligatio ad restituendū eiusdē corporis. vt l. ij. circa prin. ſ. si cer. pe. sed qñ vsu consumunē, nō potest restitui idē corpus: sed aliud in suo genere: vnde potius est mutuū. † vnde si dico cōmodo tibi istā pecuniā vel frumentū: nō propterea est commodatū: sed verbū, [cōmodo.] sumit pro verbo, [mutuo.] facit l. veteres. de actio. emp. † Ex secūdo dicto dicūt can. & cōiter do. theolo. q si cōmodo tibi pe. non vt cōsumas, sed vt dives appareas, licitè possum recipere mercedē, & nō est vsura: quia recipio pro eo qđ meū est. Sed qñ trāsfero dñium, non possum recipere licitè: quia nō accipio de meo, sed de tuo quod est cōtra ius naturale, vt habeā commodū de re tua ratione tēporis.

LEX V.

SI vt certo. In hac actione venit interesse rationē loci officio iudicis mercenario sibi deseruienti. h.d. & sic videtur casus contra Spe. qui tenet q in cōtractibus bonę fidei tale interesse veniat iure act. vt dixi in l. i bonę fidei. ſ. de eo qđ cer. lo. sed eiº dictū pōt saluari in alio interesse, qđ venit ratione loci vel morę sed venit ratiōe doli vel culpę, vt no. ſm opi. Io. ī l. iij. §. ſi reddita. ſ. c. in gl.

§. Si quis hac. Litis æstimatio vim emptionis habet. h.d. & per istum tex. dixi contra glo. & Bar. in l. ſi fullo. ſ. de condi. ſine cau. qui tenent, q si ille qui habet causam à me, vt in depositario, vel cōmodatario soluat mihi litis æstimationem nō videaē soluisse tanquā pretiū rei, sed tanquā pretium culpæ vel doli: secus in illo qui nō habebat à me, causam, sed tenebat rē meā, & poterā ipsum conuenire rei ven. quia tūc videē soluere tanquā pretium rei certæ. l. dē si habebat à me causam, vt hic patet: aliās enim nō haberet vim emptionis, nec fieret res sua: cuius contrarium hic dicitur in glo. ibi, res præsens, id est hoc apud depositarium. & hoc sufficit, licet non sit præsens tēpore, quo soluit. vt l. qua ratione. §. interdum. de acqui. re. do. & l. certi condictio. §. fi. ſi cer. peta.

2 ☞ *Depositarius quòd in duobus casibus teneatur de dolo & lata culpa, & quando etiam de casu.*

3 *Cōtractus non dicitur celebratus gratia utriuſq; quādo principaliter actū fuit ab una parte, licet in consequentiā altera pars sentiat commodū, sed bene quādo principaliter hoc actum fuit ab utraque parte, & tunc venit etiam leuis culpa.*

Commod

4 *Commodatum ſi fit gratia commodatarij tantū uenit leuiſſima culpa, ſi gratia commodantis duntaxat dolus: ſi gratia utriuſque dolus & etiam leuis culpa.*

5 *In actione contraria quæ datur commodatario contra cōmodantem, quòd ueniat duntaxat dolus commodantis.*

6 *In precario licet fiat gratia recipientis tantum, non uenit niſi dolus, & lata culpa.*

7 *Aeſtimatio in qua non transfertur dominium, & contrahitur obligatio ad reſtitutionem rei, facit uenire caſum fortuitum, quando de natura contractus ueniebat leuiſſima culpa, ad hoc ut aliquid operetur: & ſi ueniebat niſi dolus, facit uenire culpā leuiſſimam, non caſum.*

8 *De caſu fortuito regulariter quis non tenetur, niſi culpa præceſſerit caſum.*

9 *Commodatarius tenetur plus diligere rem commodatam, quam ſeipſum & ſi non poteſt ambas res ſaluas facere, tenetur præferre rem commodatam.*

10 *Circa hominem regulariter non tenetur quis de cuſtodia quia ſcit ſe cuſtodire, niſi ratione ætatis, uel ex firma commodati appareat de contrario eſſe actum.*

11 *Iudices ſi ponunt aliquem ad torturam nō bene ligatum qui poſtea rumpitur, & tortus perijt qualiter tenęantur.*

I §. Nunc videndum est. †In contractu qui celebratur gratia dantis tantū venit dolus & lata culpa: si verò gratia dātis & recipientis venit etiā leuis: si verò recipientis tantū, venit etiā leuiſſima. Casus autē fortuitus nō venit niſi fuerit res data æstimata vel niſi præceſſerit culpa quæ tribus modis poteſt cōmitti ſcilicet si potuit rem ſaluā facere, & ipſe prætulit ſuā. Itē ſi nō adhibuit cuſtodiā diligentē ad quā tenebatur. Itē ſi fuit vſus re cōmodata aliter quā ſibi fuerit permiſſum vel cōceſſum. h.d. vſque ad §. deni q. & est magiſtralis. §. & ſemper allegaē. & no. q ista diſtinctio adhibetur etiā in vltima volūtate, qñ quæritur de qua culpa teneatur hæres in rebus aljs relictis. dic vt. j. ad trebel. l.

2 mulier. §. ſed ſi quis. l. cū res. de leg. j. per Bart. † Et circa primū caſum de depoſito q nō tenetur depositarius niſi de dolo, & lata culpa, præterquā in duobus casibus, ſi interuenit pretium, vel ſi contrariū fuit actū. Adde alios caſus de qbus tenetur de caſu fortuito: qui ponunē per glo. in l. j. §. ſæpe. j. depoſi. & aliū qui ponitur in illo. §. in ver. ſed ſi qs. qñ depositarius ſe obtulit,

3 quo caſu tenetur de leuiſſima. † Circa ſecundū caſum, qñ con-

a tractus celebraē gratia vtriuſque q venit etiā leuis[a] culpa, procedit, qñ principaliter hoc actum fuit ab vtraque parte. ſi autē principaliter actum fuit ab vna parte: licet in conſequētiā altera pars ſentiat cōmodū, nō dicitur celebratus gratia vtriuſq, ſed illius tantū de quo principaliter actū eſt: vt l. rogaſti. in fi.

4 prin. ſ. ſi cer. peta. & no. in l. ſi qs nec causam. eo. ti. † Circa tertium casum de cōmodato. q teneaē commodatarius etiā de leuiſſima: dic esse verū in proprio cōmodato, quod fit gratia cōmodatarij dūtaxat. Si autē gratia cōmodātis tūc veniret dolus duntaxat sicut in depoſito: vt j. eo. §. interdū. & ſi gratia vtriusque dolus & etiā leuis culpa: vt l. in rebus. §. hæc ita. Item eſt

5 verū in actione depoſiti directa. † Sed in cōtraria quæ datur commodatario cōtra cōmodantē, venit duntaxat dolus cōmodantis. vt j. eo. in rebus. §. itē qui ſciens. Itē procedit in commodato, quod à principio eſt volūtatis, & ex poſtfacto neceſſitatis: vt j. eod. in commodato. §. ſicut. Sed in præcario † q tam à principio, quàm ex poſtfacto eſt voluntatis pēdet ex mera liberalitate cōcedentis: licet fuit gratia recipiētis tantū: non ve-

6 nit niſi dolus & lata culpa: vt l. quæſitū. §. illud. j. de precario.

7 † Vlterius not. in verſi. & ſi forte. q æſtimatio in qua nō trāſfertur dñium & contrahitur obligatio ad reſtitutionē rei facit venire caſum fortuitū, qñ de natura cōtractus veniebat leuiſſima culpa, ad hoc vt aliquid operēē: & ſi veniebat niſi dolus, facit venire culpā leuiſſimā, nō autē caſum: quia ſatis eſt q operetur in primo: & vtroque modo pōt intelligi iſte tex. ſecundū glo. cætera circa iſtū articulū, qđ operetur æſtimatio: vide per

8 Cy. in l. j. C. eo. & hic per Bart. poſt Gul. de cu. † Vlterius not. in verſi. quod verò, regulariter quē nō teneri de caſu fortuito: niſi culpa præceſſerit indiſtinctē teneaē hic & ego retuli ver-

9 ba ſua in l. ſi vehenda. §. j. ad le. rho. de iac. † Itē no. hic mirabile in ver. [ſi forte.] q cōmodatarius tenetur plus diligere rem cōmodatā, quā ſeipſum: quia ſi nō poteſt ſaluas facere ambas, tenetur præferre rē cōmodatā, & eā ſaluam facere: & cōtingit hoc propter liberalitatē cōmodātis: & ſi nō fecit, dicitur eſſe in

10 culpa latiori: vt infrà depoſiti. quod Nerua. † Itē no. in verſi. cuſtodiam. q regulariter circa hominē nō tenetur qs de cuſtodia, quia ſcit ſe cuſtodire, fallit niſi ratione ætatis vel ex forma cōmodati appareat de contrario eſſe actū, vt ſi tradatur ſeruus legatus, videtur actū vt teneatur in eodē a ſtatu: & ſi contra fiat eſt in dolo præſumpto: vt hic & in l. ſi hominem. in princi. j. depo. † Vltimò nota. in §. ſed interdum poſt medium contra iudices qui ponunt aliquem ad torturam non bene ligatum: nā ſi poſtea funis rumpitur, & tortus perijt: tenerentur de culpa, non de dolo, niſi appareat q ſciuerint nō bene ligatum: de b hoc per Cy. C. de adul. l. Gracchus. & per Bar. in l. quæſtiones. j. de quæſtio.

I §. Idem denique ait. †Si cōmodās nō patiatur cōmodatariū vti ad eū vſum c ad quē accommodauit, tenetur cōmodati directa, & etiā furti. h.d. In tex. ibi: [teneri me tibi contrario iudicio.] ſcilicet ad intereſſe: qa nō potes probare hoc debitum, ex quo deleuiſ. & ſic ad totū illud cō dēnabor: quia debebā pati hanc cautionē ibi ſtare, quouſque illud debitū exegerit: quia ſic videtur actum ex quo ad iſtū ſinē, & vſum cōmodaui.

a Cleuis. q in cōmodato venit dolus & leuis culpa, limita verum, niſi cōmodans dicat, conſerua eam arbitrio tuo; quia re perdicta non tenetur cōmodatarius, ſecundum Lud. Ro. ſingu. ſuis. fol. xiij.

b Pullum. adde Bar. in l. eum qui. §. nō ſolū. j. de fur. facit quod ipſe not. in l. de quibus. circa fi. ſ. de legi. & vide Cepo. veronen. in d. l. ædiles.

c Quotidianę. vltra ea quæ poſui in d. l. in his. in apoſtillis ad Bart. in ſtāpa de tor. Adde Bar. Sozi. cōſi. incip. dominus labia mea aperiat, viſo inſtrumēto dotis & teſtamento.

2 ☞ *Vendens equam uidetur uendere pullum qui eam ſequitur.*

3 *Si uendo equum uideor uendidiſſe illa ornamenta quæ fuerunt oſtenſa cum equo, niſi aliud ſit de conſuetudine.*

I §. Vsque adeo. †Non solū debetur cuſtodia, ſeu diligentia in re cōmodata: ſed etiā de-

2 betur cuſtodia in re accesſoria. h.d. † per iſtū text. dicit Gul. de

b cu. ſi vendo tibi equā, videor vēdere pullum[b] qui eā ſequitur:

3 † & ſi vendo equum videor vendere ſellā, & frenum, & omnia eius ornamenta, niſi habeāt arma ipſius vendētis: quia illa cōcernunt perſonā ſuā: nec eſſet decens, q ad alium transirent: ad quod vide. l. ædiles. in prin. j. de ædi. edic. poteſt dici quod illa ornamenta quæ fuerūt oſtenſa cum equo, videantur in dubio vendita, niſi aliud ſit de conſuetudine: alia verò quæ nō fuerūt oſtenſa, ſecus: quia non videtur cogitatum de illis.

2 ☞ *Veſtes prætioſæ & iocalia quæ tradit ſponſæ marius uel uxori ut ornatior ſit nō cenſentur donata, ſed commodata, & quid de quotidianis ueſtibus.*

3 *Volens ire ad uidendum ludum, ſi conceſſit luſoribus ueſtes, uel illa quæ exercentur in ludo ceſſetur eas commodare ſui gratia. ideo luſores non tenentur niſi de dolo & lata culpa, ſi res illæ perdantur.*

4 *Commodans quando ſe obtulit abſque eo, quod fuerit requiſitus, non tenetur commodatarius niſi de dolo, & lata culpa, & forma libelli, & poſitionis.*

5 *Commodatum præſumitur factum ad requiſitionē commodatarij ſi aliud nō appareat.*

I §. Interdum plane. †Si commodatum fuit gratia dantis, vel eius ſpōtanea volū-

2 tate oblatum, nō venit niſi dolus, ſi ita cōuētum fuit. h.d. notabiliter & limitat illud quod habetur in §. nūc vidēdum. † In tex. ibi: [ſponſæ forte ſuæ vel vxori.] Not. & tene mēti ſecūdū Barto. q veſtes prætioſæ & iocalia quæ tradit ſponſæ maritus, vel vxori, vt ornatior ſit, nō eſſentur donata: ſed commodata: ideò mortuo marito debent remanere penes hæredes eius, niſi

c conſuetudo in cōtrarium ſe habeat. Veſtes autē quotidianæ[c] ſunt vxoris non donatæ vxori, ſed ex debito ſolutæ & tenetur ſubire onera matrimonij. vide quod no. Barto. in l. in his. §. j. j.

3 ſolu. matri. & in l. j. §. nec caſtrēſe. de col. bo. † In text. ibi: [vel ſi quis ludo edens prætor.] Not. q ſi aliqs volēs ire ad videndū ludum, cōcedit luſoribus veſtes vel illa quæ exercētur in ludo, cenſetur eas cōmodaſſe ſui gratia: ideo ipſi luſores nō tenentur niſi de dolo, & lata culpa: ſi res illæ perdātur: tene mēti per

4 petuo. † In tex. ibi: [vltro cōmodauit.] no. ſingulariter, quòd quādo cōmodans ſe obtulit abſq; eo, q fuerit requiſitus, nō tenetur cōmodatarij[a] niſi de dolo, & lata culpa: ſis ergo caut[a] qñ repetis cōmodatum, q dicas in libello te cōmodaſſe ad requiſitionem ipſius & probari cōmodatarij ſi vis ipſum cōdemnari de leuiſſima culpa, & ſi requiſitus cōmodati facias articulos, quòd ſpōte obtulit nō ad requiſitionem ipſius commodatarij facit. j. depoſi. l. j. §. ſæpe. verſi. [ſed ſi quis.] & de furt. l. ſi ſeruus cōmunis in fi. princi. & hæc ita puto vera in dubio, ſi aliud nō

5 appareat, præſumam factū ad † requiſitionem ipſius cōmodatarij, & ita eſt de natura: vt ſ. ea. l. §. nunc videndum.

2 ☞ *Quando res mea tibi commodata per te pigneratur, qualiter agam.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Custodem. An per appositionē custodis videt remissa custodia, vide Baldū in l. ex diut. C. locati. Bart. in l. j. §. quēadmodū. ff. de lib. agn. Ang. in l. qui Rome. §. Callimach. de ver. obli.

§. Nunc videndum.

† Si res cō modaū vt pignoretur, si non luaū, daū hæc actio, vt luatur vel actio cedatur expensis ipsius cōmodatarij. h. Et distingue pro declaratione huius §. C. eo. l. pe. & ibi plenè not. gl. & adde l. petenti. ff. tit. proxi. † In fi. tex. ibi, [qui commodatū accepit.] & hoc ideo, quia eius tantū gratia fuit factū: aliàs secus vt ff. de act. emp. l. si ea res. in pri.

2 ☞ Culpa hominis scilicet serui commodati cum re, quare non ita excusat commodatarium, sicut dolus.

§. Si me rogaueris.

† Culpa hominis commodati cum re, cōmodatarium nō excusat: secus si dolo. h. d. Bar. & iste §. fecit semper me dubitare, potest intelligi iste tex. duobus modis. Primo q̄ iste seruus cō modatus cum lance antequā ad commodatariū peruenirет, & lancem sibi traderet, & eā perdidit in itinere, vel cū ea ausugit vt primo casu mihi tenearis, secundò non. Item pōt intelligi, q̄ iam peruenit ad te, & lancē tibi tradidit. Tu verò postea illam eidem commisisti: nunc difficile est videre rationē diuersitatis inter culpā lemi, & dolū. nam ponēdo casum secundo modo, videtur q̄ tenearis etiam de dolo, quia ego ei non cōmisi custodiam: sed tamē ergo &c. vt ff. eo. eum qui. in fi. cū l. seq. ego puto verum. & ideo nō puto posse intelligi dicto casu, nisi ponamus, q̄ in primo casu huius §. quando cōmisit culpam sibi custodiam cōmiseras. Vnde teneris de culpa, quasi culpa sua censeatur tua: sed in secundo casu, quādo cōmisit dolum, sibi non commiseras: sed ipse attulit. Vnde ideo nō teneris. & videt potius iste casus fortuitus, si feciſti illud quod diligētissimus fecisset: & tñ illud est diuinare: hic licet Bar. sentiat debere poni casum isto modo. sed gl. j. prox. in prin. videt intelligere q̄ debeat poni primo modo, quando tradidisti huic seruo lancem, & antequā ad te perferret perdidit illam sui culpa: vt tunc te-
2 nearis: sed si ausugit cum ea nō tenearis. † Sed quæ est ratio huius distinctionis. nam & sibi tradidi de tuo mandato, & videt quòd vtro q̄ casu mihi te nearis, acū tu sibi tradidisses per d. l. eum qui in fi. cum l. sequenti, aut sine tuo mandato, & eo casu tenearis: vt d. l. eum qui. ver. sed si dum refert. Breuiter fateor, q̄ si de tuo mādato tradidi, vtro q̄ casu tenearis mihi. Sed si sine mandato, procedit distinctio huius §. vt si perdidit per culpam, singar tradidisse de mandato tuo, & mihi tenearis: si ausugit cū ea, singar tradidisse tuo mādato, & nō tenearis, nec obst. illa l. eū qui. §. j. ver. [sed si.] dum refertur quia ibi loquit in nūtio mei cōmodantis, qui non fuit cū re: sed missus, vt rē referret mihi: hic in seruo cōmodato cum re missō vt ad te referret. Item nō obst. l. rem mihi. §. in exercitu. ff. eo. vbi dolus serui cō modātis nō excusat cōmodatarium: quia ibi in seruo, qui nec fuit commissus, nec cōmodatus cum re. Hic sic scilicet commodatus, & missus cum re: tamen cum plus cogito & reuoluo in mente, tantominus video bonam rationē istius distinctionis, quæ est multum singularis. & adde quod dicam in §. seq.

2 ☞ Positione custodis facta à deponente, quado liberetur depositarius à custodia.
3 Si potestas posita tum in carceribus, & non confidens de custode, posuit alium custodem à principio, & nihilominus ausugit: non tenebitur custos carceris.
4 Scholaris quando teneatur de custodia equi conducti, si locans misit famulum.

§. Si de me.

† Positio custodis facta ex postfacto per de ponentē, non liberat depositarium à custodia. h. d. secūdum verum intellectum Azo. Quæro de intellectu vltimi ver. respondeo, duæ sunt opi. in glo. vna Azo. q̄ corrigat dictum Labeonis inquantum ipse dixit, q̄ si apposuit custodem, periculū ad me pertinet: nam dicit iurisconsultus hoc nō esse verum: nam pertinet ad te penes quem res relictæ sunt, nisi aliud nominatim conuenit: & istum intellectum sequuntur doct. quia appositio custodis non facit videri nominatim conuētum, de cōtrario: nec liberaris quominus tenearis de custodia, quam semel in te recepisti. Ioan. tenet quòd non corrigatur: sed addatur vt non solum in casu Labeonis cum custodem apposuit pertinet ad me periculū: sed etiam quando nominatim ita conuenit. Nos possumus reducere ad cōcordiam, vt si claues triclinij remāserunt penes te, vera sit opi. Azo. quia tunc videntur res penes te remansisse, & tu videris custodiam apud te retinuisse: aut fuerunt mihi traditæ, & vera sit opi. Io. quasi per hoc videaris renuntiasse custodię: & ego totū semper me recepisse, de hoc est glo. ordinaria in l. dominus horreorū. in princi. ff. loca. Sed tunc oppo. † quòd etiā primo casu periculum pertinet ad me saltē vno casu: quando dolo ipsius custodis fuissent perditæ: quia aufugisset cum illis rebus vt §. proxi. §. in fin. Solue secundū glo. ibi, seruus fuit appositus à princi. antequām recepisses custodiā rei, nec ex postfacto postquam recepisti: vel dic, quòd ibi seruus nō fuit positus ad custodiam, sed fuit cōmodatus cum re, quo casu adhibetur distinctio, de qua ibi sed hic fuit positus ad custodiam. † Sed vltimò oppo. de l. si soluturus. in fin. de solu. cum alijs allegatis in glo. Solue quantùm ad illas, bene procedit illa solu. quòd aut custos fuit appositus à principio & videris liberatus à custodia vt ibi: aut ex postfacto, & tunc secus: vt hic. quod tamen intellige vt suprà dixi. & ista inducuntur ad quæstionem, si potestas posuit vnum in carceribus, & nō confidens de commentariensi, apposuit alium custodem[a], & nihilominus ausugit: an teneatur commētariensi, & videtur distinguendū, an ab ipso principio: & non tenetur quasi custodiam nō receperit. An ex postfacto postquàm recepit: & non videtur à custodia liberatus. † Item pone. scholaris conduxit equum vsque ad talem locum, & secum famulum locatoris, vt duceret & gubernaret equum: peruit equus antequàm ad locū peruenireт culpa famuli, & propter malam custodiam, an tenebitur scholaris: glo. in l. penul. §. vsufru. quemed. ca. dicit quòd sic ista glo. videtur dicere contrarium, postquàm à principio duxit. doct. dicunt distinguendo, aut fuit commodatus cum equo, quia sic requisiuit scholaris: & tunc tenenda est distinctio. §. præcedentis: aut non fuit commodatus, sed locator misit ipsum pro custodia: & tunc si hoc apparet, quòd ad custodiendum, non tenebitur scholaris si perijt propter malam custodiam: quasi videatur releuatus ab omni custodia. vt in hac glo. aut non apparet quòd miserit pro custodia: & tunc potius videtur missus, vt reduceret eum quam quòd custodiret. Vnde non videtur scholaris releuatus à custodia, & ita videtur, quòd posit procedere glos. prædicta, si pereat antequàm scholaris applicet ad locum. vel etiam post antequàm sibi retradat, vt reducat. Si autē post, tunc distinctè non teneatur scholaris per. l. eum qui. §. circa fin. ff. eodem.

2 ☞ Duo nō possunt esse domini insolidum, respectu eiusdem rei, & eiusdem dominij.
3 Duo non possunt eandem rem insolidū possidere, respectu eiusdem possessionis: sed diuersarum sic. & qualiter. & nume. 7 & 9.
4 In commodatarios non transfertur dominium, nec possessio: sed usus.
Vsus uehiculi quare non possit esse plurium insolidum: sicut usus balnei, & porticus.
6 Si uehiculum sit commodatum pluribus simul, quare quilibet teneatur pro parte ad restitutionem: nisi contrarium sit actum: & nume. 13.
7 Quot sint possessiones? & nume. 10.
8 Animus possidendi qui potest esse penes plures insolidum, non est possessio: sed instrumentum, quo possessio acquiritur, uel retinetur.
9 Qualiter penes eandē personam eodem tēpore, possint esse ambæ possessiones, & ciuilis, & naturalis? & qualiter perdat naturalem? & nume. 10.
10 Naturaliter possidens non præscribit, nec incipit usucapere, donec adeptus sit ciuilem. & nume. 9.
11 Seruitus, usus est indiuisibilis respectu ipsius iuris, & etiam actus utendi inspecta re posse esse diuisibilis.
12 Si fiat commodatus fundus amplius duobus, uel habitatio amplæ domus: an ad quemlibet eorum uideatur peruenisse usus insolidum, in obligatione primitiua, quæ contrahitur ad restitutionem rei? & nume. 3.
13 Obligatio rem restitui est diuidua, quo ad obligationem: licet indiuidua quo ad solutionem: nisi actum sit contrarium. Obligatio uerò rem tradi est indiuidua etiā quo ad obligationem.
14 Vbi uehiculum duobus simul commodatur, & dolus, uel culpa insolidum committatur, & sic habent se tanquam duo rei debendi: tunc uno soluente alter liberatur.
15 Quòd respectu tertij qui rem surriperet habeant se ut duo rei credendi: & quòd uno agente, & præoccupante alterius actio tollatur.
16 An tunc isti commodatarij habeant beneficium diuisionis ex communi dolo? & quòd non habeant beneficium cessionis.
17 Quādo duo sunt mihi obligati ad idem, si alter ipsorum sentit totum utilitatem, alter nil: & ego conuenio illum qui utilitatem non sentit potest excipere, quòd prius cōueniatur alter periculo excipientis: & an subministrabit expensas litis.
18 Debitor si uni ex fideiussoribus tradidit pecuniam, ut solueret creditori, & ille non soluit, si creditor conueniat alium fideiussorē, & ille hoc allegat, & offerat se paratum ostendere, quis debeat prius conueniri?

19 Creditor quòd possit incipere conueniri quem uult ex reis debendi: si tamen sunt soluendo, habent beneficium diuisionis ut neuter conueniatur nisi pro parte, & quid si totu utilitas contractus ad alterum ipsorum peruenit?
20 Si unus ex commodatarijs deteriorauit rem suo dolo, uel culpa, quòd nihilominus alter qui non deterioravit, possit conueniri ad emendationem damni: si potuit resistere, & non fecit.
21 Ex duobus tutoribus quorū unus malè gessit, & alter neglexit, q̄ possit secundus conueniri, ratione culpæ tñ habeant beneficiū ordinis, ut primo cōueniatur qui gessit.
22 Quando culpa unius ex correis præponderat, qualiter & inquantum debeat actio cedi alteri soluenti: & qui ex facto alterius conuenitur? & an sine cessione habeat utilem? & nume. 18.
23 Si habeo contra te duas actiones ad idem orientes ex diuersis causis & ex persona mea principium habentes, si ago una & exigo, debeo alteram remittere quatenus cum illa concurrat.
24 Pœnalis actio quòd non tollatur per persecutoriam.
25 Condemnatus de uulnere non facta mentione de cicatrice, utrum possit iterum accusari uel inquiri, ut condemnetur in duplo pluri, ratione qualitatis omissæ si per statutum imponitur maior pœna: propter cicatricem.
26 Quando habeo plures actiones orientes ex delicto si plus est in una quàm in altera, & egi ex illa in qua minus erat, & exegi: non prohibeor agere altera: quatenus plus est in ea & quid si altera esset ex contractu.
27 Qui egit commodati contra commodatarium pro re commodata deteriorata an etiam poterit agere actione. l. aquiliæ ad duplū rōne negationis an uero ipso iure sublata.
28 Quando unus ex fideiussoribus soluit totum indistinctè, debet sibi cedi actio contra principalem in totum, & contra fideiussorem pro rata.
29 Inter correos non fit cessio, si non habent beneficium diuisionis.

§. Si duobus.

† In obligatione primitiua, quæ cōtrahitur ad rem restituendam, quilibet ex pluribus cōmodatarijs tenetur pro parte, quia non potest insolidum ad quemlibet peruenire: sed in obligatione secūdaria, quæ contrahitur ratione doli, vel culpæ, si quilibet eorum dolum vel culpam cōmisit, quilibet tenetur insolidum: quia pro parte delinquit non potest. Item quando agitur cōtra vnum ex facto alterius, debet ei cedi actio contra illum, quia si contra ipsum ageretur actio pro rata tolleretur, hoc dicit cum l. sequ. & sequitur Bar. & primo loquitur secundum vnum intellectum doct. de obligatione primitiua, quæ cōtrahitur ad restitutionē rei, vsq̄ ibi: [sed esse verius.] posteà de obligatione secundaria, quæ contrahitur ad interesse ratione doli, vel culpæ vsq̄ in fi. Sed glo. habuerunt alium intellectū, q̄ totus loquatur de obligatione primitiua, & quod ad vsque ad versi. sed verius loquat iureconsultus, arguendo: ibi verò cōnem decidendo. Sed non est bonus intellectus, quia tunc oportet subaudire ad textum quod fuisset expressè actum, quod quilibet teneretur insolidū. quod glo. super ver. [habebuntur.] fatetur, quod est diuinare: ideo tene lect. quam dixi quæ fuit lac. but. & Marsi. & aliorum antiquorum, quam sequitur Bar. Item quælibet pars subdiuiditur in quatuor: nam primo ponitur thema & quæstio vsque ibi: [. & ait.] secundo arguit quòd quilibet teneatur pro parte non insolidum vsque ibi: [vsum autem.] tertiò econtrà arguit, q̄ quilibet teneatur insolidum vsq̄ ibi: [verum.] quartò respondet vltimo argumento, ex qua responsione colligitur solutio quæstionis pro prima parte scilicet quòd quilibet teneatur pro parte. Item in secunda parte pars similiter subdiuidit: quia primo determinat quemlibet teneri insolidum vsque ibi: [quare.] secundò ex dicta terminatione ponit quatuor illationes, quæ sequuntur vsque ad l. vnde quæritur. tertiò circa eam format duas quæstiones vel dubia: vnum in principio. l. vnde quęritur vsq̄ ad vers. [sed si legis.] Aliud in illo versi. & ista vltima pars etiam potest subdiuidi. quia primo format casum vsq̄ ibi: [nam & si.] secundo arguit ad partem affirmatiuam, inducendo casum similem vsque ibi: [nisi forte.] tertio respondet dictæ similitudini, & dimittit dubium insolutum. sed glossæ. vltima soluit.

2 † Ex prima parte not. illud vulgare, ad quod semper allegatur & non est melior tex. Quòd duo non possunt esse domini insolidum respectu eiusdem rei, supple, & respectu eiusdem dominij: nam diuersorum sic: nam vnus potest esse dominus insolidum respectu directi dominij, & alter insolidum ratione vtilis
3 vt fructuarius, vel emphyteuta. † Item quòd duo non possunt eandem rem insolidum possidere: intellige respectu eiusdem possessionis: sed diuersarum, sic: quia vnus potest habere ciuilem insolidum, & alter naturalem: vt in glossæ. & in illo versiculo, [& ait,] forma casum sic, obligatio commodati re contrahitur, & in obligatione quæ re contrahitur. l. dicit quod non potest in plus contrahi quàm peruenerit. l. j. in prin. ff. de pact. Sed ad plures cōmodatarios non potest res peruenire insolidum, quod patet quia nō possunt esse plures domini insolidū vel possessores: & si dicatur, imò possunt, quia plures possunt esse domini eiusdem rei: & hoc est clarū: & nullus eorū potest ostendere partem suam, & hoc est etiā clarum: ergo sequitur, q̄ quilibet erit insolidum. Respondetur q̄ consequentia non est bona licet enim nullus possit ostendere partē suam ad oculum, non tamen sequitur q̄ quilibet sit dominus insolidum, imò quilibet pro parte pro indiuiso, nec ad oculum demōstrari: nam pars potest esse demonstrabilis, & potest esse q̄ non, et
4 hoc vult ver. quēquam. † Sed cōtrà, q̄ quilibet tenetur insolidum ostendere in versi. vsus. nam argumētatio §. facta de dominio & pos. videtur impertinens: quia in cōmodatarios non transfertur dominium: nec possessio, sed vsus, vt ff. eo. rei com
5 modatæ. certum autem est † q̄ vsus potest esse plurium insolidum in eadem re, vt in balneo, porticu, vel cāpo, ergo per primam argumentationē quæ retorquetur insolidum, videtur q̄ quilibet teneatur insolidum, si cōtrahitur eatenus quatenus peruenit. Sed iureconsul. ad hanc rationē respōdet in ver. verū. q̄ in balneo, porticu vel campo, bene possunt habere quilibet vsum insolidum quia per vsum vnius non impeditur vsus alterius insolidum: & tantùm vtor si sum solus, quantū si ibi est alius: non ita in vehiculo: & assignat text. vnam rationē, quæ non est bona: quia non omnia loca vehiculi teneo certè idem in balneo. ratio ergo bona est, quia in vehiculo pervsum alterius, vsus meus diminuitur: nam si essem solus possem ducere vehiculum, quando vellem, & vbi vellem: sed si habeo socium non: sed oportet nos concordare. Non sic in balneo: quia est
6 res immobilis. † ex hoc concluditur q̄ vsus dicitur peruenisse ad quēlibet pro parte, & quilibet p parte teneī: quod intellige verum nisi contrarium sit actum, vt hic in gl. super verbo habebunt. in fi. & no. in l. j. §. si apud duos. in fi. ff. deposit. & ff. loca. l. si diuisa. & l. cū apparebit. & tunc erūt propriè duo rei debendi, q̄ tunc ex conuētione non ex natura cōtractus vel necessitate, & sic iura duorum reorum habebunt locū in eis: sed in sequenti particula: licet quilibet teneatur insolidū: quia nū est ex conuentione: sed ex natura contractus vel necessitate: non sunt propriè duo rei: vt dicit text. vnde iura loquentia de duobus reis nō habent locū in eis. Sed iura quę loquuntur in pluribus tutoribus, vel curatoribus, qui eodem modo obligātur insolidum ex quadam necessitate bene habebunt locum, vt §. nūc tractemus. de tu. & ra. dist. & quod plenè no. in l. j. de transac. & patet in d. l. j. §. si apud duos. vbi æquiparatur tutoribus. & ibi tetigi §. in j parte huius §. pro declaratione gl. ma
7 gnæ præmitte q̄ secundùm verā opi. † Io. duæ sunt possessiones, s. ciuilis, quæ retinetur animo, & naturalis, quæ retinetur corpore, quā opi. disputando tenuit Dy. in c. fine possessione. de re. iu. Azo verò tenuit q̄ nō erat nisi vna possessio naturalis quæ aliquādo retinetur naturaliter, vt q̄n quis corpore insistit in re, aliquando ciuiliter animo. vt quādo corpore nō insistit. Bar. autem dicit esse triplicē possessionem, s. ciuilem, naturalē & corporalem. quod dic vt per eum plenè, in l. j. de acqui. pos. retenta opi. Io. gl. hic tenet q̄ neutra dictarum possessionum possit esse penes duos insolidum, nec naturalis, de qua est dubium: quia vbi ego sedeo tu nō potes sedere, & quod ego retineo tu non possis retinere, vt l. iij. §. ex cōtrario, de acqui. pos. nec etiā ciuilis de qua est magis dubium, quia plures possunt habere animū eandem rem insolidum possidēdi: & sic non videtur repugnare natura: tamen alia ratione gl. tenet idem, quasi esse posset penes duos, cùm sola ciuilis tribuat causam vsucapiendi, vel præscribendi: vt l. j. §. per seruum. de acquir. pos. & per vsucapionē acquirit dominium, vt l. j. de vsuca. sequeret q̄ quilibet posset vsucapere, & effici dñs insolidū, quod est prohibitum, vt hic: ergo & id per quod peruenit ad illud: præterijt sicut eadem substātia rei corporalis, quæ circūscribitur loco, secūdum naturam nō potest esse in diuersis locis: ita & eadem substātia iuris incorporalis, vt est ciuilis possessio, quæ nō residet in loco, sed in persona secundùm naturam, nō potest esse penes diuersas personas, aliud est enim substantia possessionis ciuilis, quæ non potest esse penes plures insolidum: aliud
8 est † instrumētum, per quod illa possessio acquiritur vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

netur, vt est animus hominis: & iste bene esset penes plures insolidum. Ideo falluntur illi qui dicunt ꝙ ciuilis potest esse apud plures insolidū: eo ꝙ plures possunt habere animū insoli
9 dum possidendi: quia ille animus non est possessio, sed instrumentum, quo acquiritur, vel retinetur: & postea declarat glo. qualiter iste possessiones possunt esse penes diuersas personas scilicet penes vnū ciuilis: & penes alterū, naturalis: ab illo ver. sed quid vsque ad ver. fi. † Item secundū Ioan. est clara. ibi autem quæritur retenta opi. Io. an. penes eandē personam eodem tempore possint esse ambæ dictæ possessiones, in eadem re. & gl. reputat tres opi. confusè tamen, scilicet, opi. Ioan. & sic videtur quando ipse est in re, vel etiā est extra rem, sed in conspectu quia eūdem videt: nam habet ciuilem animo, & corporalē corpore, quando est in re vel in conspectu, quia solū aspectus sufficit ad acquirendum, ergo fortius ad restituendum. Si autem non est in re nec in cōspectu, solam ciuilē retinet: naturalem autē perdit, quam alius ingrediendo acquirit vt l. clā possidere. §. qui ad nūdinas de acqui. pos. & sic duo possidēt eandem rem insolidū, non eodē genere possidēdi: nec eadē specie possessionis sed diuersis, & sic intelligitur l. si duo in prin. ff. vti pos. per quā inconuincibiliter probat opi. Ioā. ꝙ sint duę possessiones, cum ibi dicit, ꝙ duo possunt insolidū possidere eandem rem, quod esset impossibile, si nō esset nisi vna possessio. Retinet autem ciuilem, qui se absentauit quousq; reuersus non fuerit admissus, vel suspicatus fuerit posse repelli, vel negligens fuerit per decennium recuperare naturalem. vt d. §. qui ad nūdinas. cum l. seq. & l. si fortè. §. j. & quod not. in l. j. in fin. magn. glo. C. de seru. fugi. & postquam fuit prdita, accessit ei qui habe
10 bat naturalē. † Et ex tunc ille potest incipere, & vsucapere, vel præscribere, non prius secundum illam gl. not. quæ semper allegatur: sola enim naturalis non sufficit ad præscribendum. vt l. acquiritur. §. fi. de acqui. re. do. ꝙ autem eodem tempore possint esse penes eundem duæ possessiones ciuilis, vel naturalis, cum est in re, vel in conspectu probatur in l. licet. C. de acqui. poss. vbi dicitur ꝙ ille qui possidet fundum, si se absentat, retinet possessionem animo, hoc non potest intelligi nisi de ciuili, quia naturalem perdit. Si ergo retinet ciuilem se absentans: ergo antequā se absentaret, eam habebat: aliter non diceretur retinere: sed de nouo acquirere. De naturali autem constat, ꝙ eam habebat secundū omnes, antequam se absentaret, ergo habebat vtranq;, & ista est vera opi. Quidam alij dixerunt quousq; est in fundo habet naturalem, & non ciuilem, postquam verò se absentat habet ciuilem & nō naturalem: sed primum dictum est cōtra illā l. licet secundum dictū sit verum in se. Alij dixerunt, ꝙ in illa parte fundi quam occupat insistē do, habet naturalem, & nō ciuilē: sed in alijs partibus, quas nō occupat habet ciuilem, & non naturalē, quę opi. est falsa imò habet naturalem in toto fundo, licet corpore suo nō occupet, nisi portiūculā, vt l. iij. in prin. de acqui. pos. nisi alius etiā ipso ibi existente ingrederet in alia parte, vt l. quod meo. §. fi. eo. ti. Retinendo autē opi. Azo. ꝙ non sit nisi vna possessio, scilicet, naturalis, quæstio nō procedit, quia illā retinet siue sit in fundo siue extra fundum, scilicet, naturaliter. Primo casu ciuiliter cōtra quā opi. gl. arguit quia si hoc esset sequeret, ꝙ plures possent habere eandē naturalē. nam se absentādo eā retinet secūdum Azo. & l. caueē si alius ingrediat possessionem, acquirit, vt d. §. qui ad nūdinas. si nō est nisi vna possessio, acquirit illā ciuilem, quā absens retinet, quod est impossibile: vt hic: sed Azo respōdet ꝙ diuersis respectibus nō est impossibile, quoniā absens retinet eam ciuiliter, ingressus verò naturaliter, quę responsio nō est bona: quia etiā diuersis respectibus eadē substātia secundum naturā non potest esse penes diuersas personas. Ista autē accidētia nō diuersificant substantiā, nitiē etiā glo. respondere ad l. licet. in qua Io. se fundat dū ibi dicit, ꝙ possessionem retinet, & Io. dicit ciuilē. ergo ciuilē prius habebat. Azo verò quā retinet, scilicet, naturalē quā solū habebat ciuiliter: tñ cū prius retineret naturaliter, licet illa naturalis alio respectu possit dici ciuilis appellatione iuris ciuilis. & hæc est intentio gl. ꝙ quę remanet clara: & sic videt hic adhęrere opi. Azo. etiā in d. l. licet. sed in ff. nouo adhęret opi. Io. quę est vera, & di
11 rimit infinitas cōtrarietates. † Vltimò opp. in gl. quę incipit, [sic cōtra.] ver. verū. de l. vsus pars. §. de vsu & ha. Sol. seruitus vsus est indiuisibilis respectu ipsius iuris, & etiam actus vtendi inspecta persona vtētis: ita intelligit illa l. sed inspecta re, in qua vtit, pōt esse diuisibilis: quia nō vtit re in totū, & ita intelli
12 gitur hic. † Sed quęro extra gl. & doc. qđ si fuit cōmodat⁹ fundus amplius duobus vel habitatio amplę domus, qđ pōt fieri vt §. e. l. j. §. j. & sic vsus vnius nō impedit per vsum alterius & per cōsequens ad quēlibet eorū videt puenisse vsus insolidū in obligatione primitiua, quę cōtrahit ad resti. rei, sic cōtrahet cōtra quēlibet insolidū. videt ꝙ sic. ar. à cōtrario sensu. Breuiter si quilibet eorū haberet facultatē rei restituendę insolidū, posset hoc dici, vt §. e. l. iij. §. hęres. aliàs cōtra quēlibet pro parte: qa sic
13 cōiter doc. videnī dicere, † ꝙ obligatio rē restituī est diuidua quo ad obligationē: licet indiuidua quo ad solutionē (nisi sit actū contrariū) obligatio rem tradi est diuidua, etiā quo ad obligationē: nec diuidit inter hęredes, nec inter plures principales, vt l. stipulationes nō diuidunt. de ver. obli. quę sit ratio diuersitatis: dic vt ibi per Bar. & etiā hic tāgit. In tex. ibi, [sed est verius.] Quęrit pro declaratione gl. super ver. [habebunt.] de ipsius intellectu gl. intelligit vt hic soluat q. §. formata, ꝙ obligatio ēt primitiua cōtrahit cōtra quēlibet insolidū & recitat duas op. vna est, ꝙ cōtrahat cōtra quēlibet insolidū, ēt si nō fuit hic expressè actū vsq; ibi, [nec dicat.] ibi latēter videt recedere ab ista opi. ꝙ nō contrahat cōtra quēlibet insolidū, nisi fuerit expressè actū: & ita intelligit istū tex. ꝙ actū fuerit tenēdo primā opi. gl. Op. de l. si quo. in fi. §. depo. Sed contrahit cōtra quēlibet insolidū, & quilibet insolidū, pōt conueniri vt hic: sed quilibet condemnat pro parte vt ibi, [hoc nō habet in se ratio
nem.] quia si quilibet tenet & conuenit insolidū, deberet posse insolidū condēnari gl. ibi nitit hoc collorare: sed malè. Pōt adhuc retinere hāc opi. de l. rē mihi. §. in exercitu. in eo. vbi quilibet tenet pro parte. Solue, ibi ita fuit actū vt in gl. & qñ quantū ad hoc. Tertio op. ꝙ saltē hodie quilibet tenet pro parte, vt in aut. de duobs reis. in prin. gl. fatet & sic hodie iste tex. esset correctus sed malè loquit quia per illā aut. nihil inducit de nouo quantū ad modū obligandi plures reos: sed quantū ad modū exigēdi, quia hodie licet quilibet teneat insolidū habent beneficium diuisionis si sint præsentes & soluēdo: vnde nō corrige
tur, sed esset dicendū, ꝙ haberet beneficiū diuisionis. Breuiter ista opi. nō est vera, quia obligatio rē restituī est diuidua inter hęredes. vt l. iij. §. hęres. ita debet esse diuidua inter plures cōmodatarios, nisi contrariū fuerit actū. Vnde cū hic dicat, ꝙ quilibet teneat insolidū: dicamus secundū gl. ꝙ fuit actū maximè hodie per d. aut. nec dicat ꝙs ꝙ ibi loquit qñ est in obligatione aliquid diuiduū, sed rē restituī est indiuiduū, qa dicit gl. ꝙ nō est indiuiduū nisi agat ꝙ sit, vel nisi qñ vnus solus est obligat⁹. Tu dic ꝙ semp est diuiduū: & sic ista obligatio est diuidua, quātum ad ipsam obligationē & eius substantiā: sed quantū ad solutionē, nō quia siue sit vnus obligatus siue plures per restitutionē partis, nō cōtingit liberatio pro parte, nec est hoc nouū: nā & alibi videmus idē in obli. gnis vel alternatiua. vt l. in exe
cutiōe. §. pro pte. ff. de ver. ob. ad istū aūt tex. nō expedit subaudire, ꝙ fuerit actū qa esset diuinatio. Sed dicendū est ꝙ loquatur de alia abligatione, scilicet, secundaria, & sic mutat casum,
14 & illa contrahit insolidū: † qa vbi insolidū dolus, vel culpa cō
mittit, & sic habēt se tanquā duo rei debendi, & sic sequitur ꝙ
15 vno soluēte alter liberat, & hoc respectu cōmodantis. † Hą bent se vt duo rei credēdi respectu tertij: q rē surriperet: nā quilibet eorū posset agere cōtra illū cōdictione furtiua, & actione furti insolidū, quia cuiuslibet interest cū insolidū teneant: & vno agēte & prœoccupāte, alterius actio tollit sicut in duo. reis credēdi. arg. l. ij. in fi. ff. de duo. reis. quod dicit de condictione furtiua intellige sanè, non, vt illa propriè competat cōmodatarijs qui nō habent ius in re, sed illa actio quæ loco illius datur iuxta ea quæ habētur in l. & ideo. §. Neratius. de condi. fur. &
16 in l. Non tantū per gl. §. de pe. hære. posset autem † hic quæri vtrum habeant interesse beneficium diuisionis: nam hic nihil dicitur. de hoc dic, ꝙ sic sicut plures tutores quibus isti comparantur. vt l. j. §. si apud duos. ff. depo. iuncta l. j. §. nūc tractemus de tu. & ra. di. Bar. in l. iij. §. fi. de duo. reis. in ij. q. licet quidā dixerunt contrarium, beneficium autē cessionis vel vtilis actionis si conueniunt ex cōi dolo, nō habēt. vt d. l. nūc tractemus. sed si ex cōi culpa sicut ibidem, & ita sentit Bartol. in l. reos. in iiij. q.

iiij. q. ff. de duo. reis. qñ autē vnus conuenitur ex facto alterius dic vt ff. l. prox. §. sed si legis. hic enim loquitur qñ ex cōi dolo vel cōi culpa, ne plus alter ipsorū lucri habeat, quàm alter in l.
17 seq. secus. † In l. vnde quærit. no. diligēter, ꝙ qñ duo sunt mihi obligati ad idē si alter ipsorū sentit totā vtilitatē alter nihil & ego cōuenio illum qui vtilitatē non sensit, potest excipere
a ꝙ prius cōueniat, & excutiat ille qui vtilitatē[a] sensit suo periculo: hoc est dicere ꝙ si illa reperiat non soluēdo, redeatur ad eum super principali, et expēsis factis: & videt ꝙ etiā teneatur subministrare expēsas litis: vt §. e. si vt certo. §. nūc vidēdum. in fi. cū iste casus mihi accideret de facto Bononiæ, feci deponi expēsas vt excluderē agentē, & partē meā auferrē, vt alter excuteret suo periculo: & procurator qui erat satis practicus, & intelligēs istud nō intelligebat, & finaliter obtinui, licet cū magno labore posset dari ad intelligēdum. & facit ad prædicta. l. actione. §. si cōis. ff. pro soc. & loc. cùm in plures. §. ij. & de pe. l. in de quæritur. §. poteſt. ver. certè. per quæ etiam iura di-
18 cit Gul. de cu. in l. j. C. vt nemo inui. † ꝙ si debitor vni ex fideiussoribus tradidit pecuniam vt solueret creditori, & ille non soluit si creditor cōueniat alium fideiussorē, et ille hoc allegat & offerat se paratū ostēdere: debet prius ille cōueniri, & iterū ipse debet absolui ab obseruatione iudicij: id est nō cogitur litigare: ita intellige hic. pro hoc etiā dicit Bar. no. in l. ij. §. fi. de duo. reis. in vj. q. ꝙ licet nō habeamus expressum maximè iu-
19 re aut. † ꝙ duo rei debēdi habeāt inter se beneficiū ordinis: id est vt alter prius insolidum cōueniat, & excutiat: imò potest incipere creditor a quo vult. vt l. j. C. de duo. reis. si tamen sunt soluēdo. Bar. bene habēt beneficium diuisiōis, vt neuter cōueniatur nisi pro parte, & hoc est introductū de iure aut. per authen. de duob. reis. si tamē tota vtilitas cōtractus peruenit ad alterū ipsorū, & cōueniatur alter potērit petere vt prius conueniatur ille qui sentit vtilitatē periculo ipsius, per istū tex. & iste erat casus quem habui Bononiæ: & aduertēdum ꝙ si sunt ambo soluendo pro vna dimidia, de qua venit alter cōueniēdus beneficio diuisionis, nō expedit ꝙ dicat ꝙ conueniat suo periculo, & suis impensis vt patet ex no. per Bar. in d. l. ij. in vj. q. sed pro illa dimidia pro qua iste veniebat cōueniēdus, si ad se peruenisset vtilitas: & nūc cōuenitur: quia nō peruenit: sed conuenitur socius. Expedit dicere ꝙ cōueniatur suo periculo & suis impensis: & ita intellige istū passum. Procedūt etiā prędicta qñ non fuit actū inter creditores, & eos, ꝙ tota vtilitas peruenisset ad vnū: sed fuit actū solū inter se. si autē cū credito re fuisset actū tunc ille haberetur pro principali, & alter licet se principaliter obligasset haberetur pro fideiussore per id qđ not. gl. in aut. de fideiuss. circa prin. & sic principalis est conueniendus prius, & excutiēdus antequā perueniatur ad fideiussorem, vt in illa aut. & ita isto casu: & sic nō expedit dicere, ꝙ excutiat suo sumptu & periculo, imò sumptu & periculo creditoris. Et si ante executionē agit malè agit: quia non est aperta via agendi: sed in casu huius l. bene agit quia est aperta via: si tamē offerat pro suo periculo & sumptu repellitur ab agendo, & in hoc stat diuersitas ab agendo inter istos casus, & in hoc etiam habui laborare, dare ad intelligēdum illi procuratori, & patent prædicta ex subtiliter no. per Bart. in loco prælegato, habetur etiam hic litera duplex, quidam habēt cōuentre, quidā cōueniri. Tene secūdam, & sic labor conueniendi pertinebit ad cōmodantē, sed sm primā pertinet ad ipsum cō-
20 modatarium qui cōuenitur. In ver. sed si legis. † No. hic ꝙ si vnus ex cōmodatarijs deteriorauit rem suo dolo vel culpa, ꝙ nihilominus alter qui nō deteriorauit, potest cōueniri ad emē dationem dāni. Sed cōtra, ꝙ imò ille solus: vt ff. depositi. l. j. §. si apud duos. in fi. vt in l. si depositi. in fi. cum l. seq. & arg. ff. eo. l. ad eos. Sol. verum esset si iste qui conuenitur, in nulla penitus culpa fuisset: sed hic debet intelligi ꝙ fuit in aliqua culpa: qa potuit resistere, & nō fecit. Maior tamē culpa fuit illa, qñ deteriorauit rem. Ideo illa pręponderat. ar. l. item si obstetrix. in fi. ad l. aquil. & hoc est ꝙ voluit glo. quæ incip. imò videtur ꝙ ex eo ꝙ dixi illam præponderare. Dico ꝙ iste qui conuenitur habet beneficium ordinis. si ille qui deteriorauit est præsens, & soluendo, vt ille: prius debebat cōueniri, sicut dicitur in prin-
21 cipio huius quæstionis. † & sicut videmus in duobus tutoribus quorū vnus gessit, & malè, et alter neglexit: nā potest hic secundus conueniri rōne culpæ: tñ habet a beneficiū ordinis, vt primo conueniat qui gessit. vt C. de diui. tu. l. fi. hîc verò intelligi debet qñ ille erat absens, vel erat soluēdo, vel nō fuit apposita ista exceptio ordi
22 nis, & fuit coactus ille soluere. † Et no. exrōne prędicta: qa culpa illius præpōderat & debet huic soluenti cedi actio l. aq. quia conueniē ex facto illius, & ista est qō, quæ b hic formatur, & nō soluitur. gl. tñ soluit vt dixi & satis colligitur ex mente literæ: dic tamen ꝙ debet cedi eatenus, quatenus cōmodatur ab ipso conuento consequitur, & nō vltra: & ideò si per actionem cōmodati cōsequat interesse, nō est cedenda actio l. aqui. quatenus in ea plus est ex petitione. xxx. dierū, vel ratione negationis ad duplum: puto etiam, ꝙ licet non cedatur actio, tñ habet vtilē sine cessione: sicut in tutoribus qñ vnus conuenit ex facto alterius, vel ex cōi culpa. vt l. j. §. nunc tractemus. de tu. ra. & dist. & qua
23 actione dicit vt ibi & no. Bar. in l. reos. ff. de duob. reis. † Vltimò no. ꝙ si habeo contra te duas actiones ad idem, orientes ex diuersis causis, si ago vna & exigo, debeo alterā remittere: saltem quatenus concurrat cum illa: sed quatenus excedit nō: hoc est verū qñ habent ambo principiū in persona mea: sed si vna in persona mea altera in personā alterius, cui posteā succesit, secus: quia altera per alteram nō tollitur, imò ex qualibet earū pōt agi & exigi: sicut quilibet nostrā potuisset agere, & exige-
24 re. ff. de acti. emp. l. non est nouum. † In glo. fi. ibi secūdum Io. ista cōiter tenetur: nam in primo casu qñ agitur ad pœnam negationis agitur ex causa diuersa ex qua prius fuit actū, nā fuit actum ratione dāni dati ad interesse: nūc agitur rōne negationis ad pœnā & pœnalis nō tollitur per persecutoriam: vt l. si p fure. §. j. de condi. fur. sed in secundo, cū agitur ad id quod plus valuit. xxx. diebus, retrò dicitur agi, & ex eadē: vnde non pōt per rationem quæ ponitur in l. contraria. quia illud plus accedit simplo, & sublato simplo per solutionē: quia illud plus stare nō pōt, quasi veniat officio iudicis mercenarij: vt C. depositi. l. iij. de eo quod certo loco. l. centū Capuæ. in fi. & hoc inducitur ad
25 qōnē, † si aliquis fuit condēnatus de vulnere nō facta mētione de cicatrice remanente; & per statutū imponit maior pœna
b qñ remanet cicatrix, vtrū possit iterum accusari, b vel inquiri, vt condemnet in duplo pluri rōne qualitatis omissæ in prima accusatione, vel inquisitione: & ille tex. videt determinare ꝙ nō de qua rōne vide per Bar. in l. senatus. ff. de acu. contra istam tñ
26 solutionem, & contra illū tex. opp. de l. j. ff. vi bo. rapt. † Solue secundū Dy. & no. ꝙ qñ habeo plures actiones orientes ex delicto, si plus est in vna, quā in altera, & egi ex illa, in qua minus erat & exegi, nō prohibeor agere altera quaten⁹ plus est in ea. ita loquitur illa l. prima. Sed qñ vna est ex contractu, altera ex delicto si egi illa quæ est ex cōtractu, & exegi simplū, non pōt agere illa quę est ex delicto, ēt in eo qđ plus est in ea, quā in alia
27 & iste est casus no. in d. l. q seruū. §. fi. † Item adhuc op. fortiter contra primū dictū, ꝙ si egi cōmodati, & exegi. x. nō potiar agere actione. l. aquil. ad duplū rōne negatiōis, qa per illā exactionē non est sublata actio cōmodati, sed etiā actio solum. l. aqui. quatenus cōpetit ad simplū, quia sunt persecutoriæ. vt §. de constit. pecu. Item illa. §. fi. & sic nō potero intentare actionē. l. aqui. ad simplū: ergo non pōt interuenire negatio propter quā possum agere ad duplū, & sic iste tex. secundū istum intellectū, non pōt stare. Ista est difficilis oppositio. Bart. dicit ꝙ imò non tollitur actio. l. aq. ipso iure, sed ope exceptionis, sicut nec per iurm. vt §. de iureiu. l. eū qui. ego multū miror de dicto suo: quia falsum est, quia licet per iuramentū nō tollatur ipso iure, sed solū tollitur naturalis, & elidītur ciuilis actio per solutionem: tamen oīs tollitur obligatio, & actio ipso iure, si essent mille, quę concurrerent ad idem, vt d. l. item illa. in fin. vnde reperi quandam apostillam Petr. in l. contraria, quæ sensit istam oppositionem, & dicit ꝙ ad hoc vt procedat ista solutio, & non obstet. d. oppositio, oportet ponere casum ꝙ egi primò actione. l. aquil. & fuisti condēnatus ad duplum, & negasti antequam exigerem: egi postea commodati, & fuisti condemnatus in simplo & soluisti, & possum postea agere ex illa sententia ad duplum quod non exegi: ita debet intelligi iste textus, certè ista est vna

Universidad de Deusto
Biblioteca

magna inuolutio. Nō video tñ pro nunc, ꝙ possit aliter solui. Vnde nō esset absurdum dicere, vt quidā dixerunt volendo concordare istū text. cū illo dū text. dicit, [nisi fortè quis dixerit.] subaudi sed malè & dum in fi. dicit ꝙ videt habere rationem, non referēt ad proximè dicta, vt velit approbare quod illi dicebant: sed vult respondere ad q. primo loco formatam, ꝙ actio est edēda simpliciter: quia non pōt cōpetere actio l. aquí. in plus, postq̄ est exactū simplum: & ista 28 est magis tolerabilis. In fi. gl. ibi, [sic ergo.] in duo. reis. † Nota istā glo. singulariter, ꝙ quādo vnus ex fideiussoribus soluit totū indistinctè, debet ibi cedi actio contra principalē, scilicet in totū, quā cōtra fideiussorē pro rata: quia semper cōuenit ex facto alterius. vt l. cū alter. de fideiussoribus. sed si vnus ex reis principaliter obligatus, soluit totū, si quidē ipse conuenit ex facto alterius, similiter debet sibi cedi actio cōtra illum, quatenus ex facto illius conuenit. Videtur autem comueniri ex facto illius, si vtilitas cōtractus ad illum peruenit, vel quatenus peruenit, vt in prin. huius l. vt si mutuo x. tibi & Titio, & quilibet se obligat principali ter insolidū tota tamē pecunia remāsit penes te: si Titius soluit totū, ceditur sibi actio cōtra te in totum, si remanfit dimidia, ceditur pro dimidia, & primò ꝙ non cederet, cōpeteret actio, quod dic vt no. Bar. in l. duos. de duo. reis. Sed si tota esset conuersa in vtilitatē soluētis, in nihilum cederetur, quia dicere cōuenitī ex facto suo. Si verò in neutrius vtilitatē conuersus est contractus, vt si se obligauerūt ex causa lucratiua volētes mihi donare x. quibus se obligabūt insolidū tanꝯ duo rei: tūc tenet id quod vltimo loco dicit hic gl. not. ꝙ aut habeāt beneficiū diuisionis: quia erant ambo soluēdo, & præsentes: & tunc vnus conuētus ad totā summā poterit euitare condemnationē pro dimidia, opponēdo illud beneficium: si verò nō opposuit, debeat sibi cedi actio pro dimidia, 29 quā poterat euitare. † Si aūt nō habebat beneficiū diuisionis: vel quia alter non erat soluēdo vel quía renūtiauerunt: & tunc non est fienda cessio: quía non dicitur conuentus ex facto alterius, sed ex proprio, cum quilibet illorum voluerit donare: ita saltua istam gl. quæ est singularis: licet aliquí eam mordeāt.

a ¶ Nominatorū. idē tenet Bar. in l. cū proponas. C. de dolo. in §. sed si.
b ¶ Perdidit. adde Oldra. consi. cxlviij.
c ¶ Nuntius. adde Alex. in l. si finita. §. fi. de dā. infect. & in l. argētum. j. eod. & vide q̄ voluit Bald. consilio cccc xxvj. rij. li.

2 ☞ *Commodans equum quem sciebat nō posse ferre laborem, tenetur contraria commodati ipsi commodatario ad interesse: si propter hoc quòd equus in uia defecit, damnificatus est.*

3 *Si tunc gratis commodauit, & pereat, quòd commodatarius non teneatur.*

LEX X.

1 EVm qui rem. † Ad vsum ad quem res commodata est commodatarius non obligatᵉ, nisi ei sit annexa culpa. h. d. sic j. eo. l. fin. ponitur ratio. facit l. arboribus. §. si nauis. ff. de vsufr. & j. ad l. rhod. l. ij. §. si conseruatis. plus videtur per illam ff. dum dicit ꝙ commodator est in culpa, si commodauit equum quem sciebat illum laborem nō posse ferre, ꝙ ipse teneatur contraria commodati ipsi commodatario ad interesse, si propter hoc ꝙ equus in via defecit, damnificatus est. vt l. 3 in rebus. §. item qui † sciens. j. eo. & multi laici idiotæ vt plures vidi erāt dicentes ꝙ quādo res cōmodatur gratis, si pereat qualitercūꝙ, ꝙ teneaī cōmodatarius emēdare & habent istud quasi pro lege: & istud est erroneum: vt hic patet. & in d. l. fin.

2 ☞ *Si traditur res alicui, ut eā inspiciat, dicitur cōtractus innominatus: & si traditio ei fiat gratia tradentis nō tenetur recipiens, nisi de dolo, & lata culpa: sed si gratia recipientis etiam de leuissima culpa.*

3 *Si constat eam rem ad recipientem peruenisse, præsumitur eam habere, nisi probet quòd perdidit.*

4 *Perditio quomodo probetur?*

5 *Perditione probata: an habeat necesse recipiens probare, quod sine sui culpa perdita est?*

1 §. Si rem inspectori. † Contractus innominati iudicantur secundum natu
a ram contractuum nominatorum, a quibus assimilātur: ad hoc semper allegatur. j. depositi. l. j. §. si quis seruum. & j. de præscriptis verbis. l. si gratuitam. §. Papi. Nam † quando res tradatur inspectori, nec est depositum: quia non tradatur vt custodiatur. Nec commodatum: quia nō tradatur vt recipiens vtatur: sed est contractus innominatus, trado vt inspicias, & sic traditio fiebat gratia mei domini tantum, quia volebam explorare pretium, cum vellem ipsum vendere: assimilatur contractui depositi: ideo non venit nisi dolus, & lata culpa: sed si gratia recipientis, puta, vestem quam petijt vt sibi ostenderē: quia volebat ostendere marito, vt faceret alium sibi similem, assimilatur contractui commodati, qui fit gratia accipientis tantum, & venit latissima culpa. † In gl. super verbo, dolum. dic ꝙ duo sunt videnda: primum est si ille cui tradidit dicat se perdidisse, ꝙ habeat necesse probare quòd perdidit, b & nisi probet præsumatur habere, & hic dicas ꝙ sic, si constat ad ipsum peruenisse, quia præsumitur adhuc esse, nisi cōtrarium probet: hæc est glo. j. man. l. creditor. §. si inter. in fi. Si autem non constaret ad eum peruenisse, tunc eo ipso ꝙ dicit non habere, fundata est eius intentio, nisi cōtrarium probetur vt no. j. de proba. cum de leg. & C. de iu. delib. l. fi. §. licentia. † probatur autē perditio de directo si ablata fuit per vim vel per coniecturas, si clam per furtum probando effractionem domus, vel alterius clausuræ. not. in l. si quis ex argentarijs. §. fi. de ed̄do. † Secundò videndum est probata perditione, an habeat necesse probare, ꝙ sine sui culpa perdita est: an autē hoc præsumatur, nisi per actorem probetur contrarium? dic ꝙ quædam est prædictio quæ semper præsumitur euenire propter culpam malę custodiæ, vt furti. l. cum duobus. §. damna. & quod ibi not. j. pro socio. vel incendij. vt j. de pericu. & commodo rei ven. l. vendi tori. & de offi. præfec. vrb. l. iij. §. j. & tūc habet necesse probare ꝙ sine culpa facere potuit probādo diligentē custodiam, aliās præsumitur in culpa. Quædam est perditio quæ consueuit fieri sine culpa, vt violentia, vel incursus latronum: & tunc allegans dolum, vel culpam habet necesse probare: & ita debet intelligi ista glo. & vide Bart. in l. si quis ex argentarijs. §. fina. & hoc vult glo. instit. de obliga. quæ re contrah. §. fin.

2 ☞ *Si res commodata datur nuntio commodatarij, an perat commodanti.*

3 *Obligatus in specie soluens nuntio portanti literas falsas, uel famulo consueto creditorus, & sic habens iustam causam credendi, liberatur ope exceptionis: secus si est obligatus in genere, uel in quantitate.*

1 §. Sed & si dum. † Si res perijt culpa nuntij referentis, si quidem fuit missus à cōmodā
te, vt referret, competit commodanti, si autem non, vt referret, sed vt cōmoueret perit commodatario. Si verò missus fuit ab ipso commodatario, perit ipsi commodatario, & si commodatum erat factum sui gratia tantum, venit leuissima culpa in eligendo nuntium, si gratia commodantis, venit dolus & lata culpa tantum. hoc dicit vsq; ad l. si is qui. Et primò loquitur quando fuit missus à commodante seu tradente vsque ibi, [si verò.] Secundò ibi, quando à recipiente vsque ad l. si mei causa. §. cōmodata. Tertiò redit ad primum casum, limitando quod dixerat, & loquitur quando fuit tradita inspectori, vt in præceden 2 ti; vel commodatario: vt patet in §. commodata. † Oppo. pro declaratione glo. super verbo, [elegerit.] contra secundum casum, quòd si nuntius c fuit missus per commodatarium, non pereat commodatario: sed commodanti. j. eod. l. argentum. solue secundum quosdam, & bene iste text. potest intelligi, quando fuit expressè actū, quòd remitteret per alium, sed per seipsum portaret: quo casu, si per alium remittat quantuncunque diligentissimum, eoipso quòd fecit contra formam pacti, vel commissionis, fuit in culpa. vt l. diligenter in prin. j. mā. & ideo tenetur de communi casu contingēti, culpa nuntij, vel etiam sine culpa. Contrarium loquitur quando nō fuit expressè actū, quòd reportaret per se. Vel dic, ꝙ hoc potest intelligi etiam, quando non fuit expressè actum, quòd reportaret per se, & sic non fecit contra formam mandati: tunc ergo est distinguendum, quod aut fuit in culpa eligendi nuntiū: quia elegit talē quē diligētissimus pater fa. nō elegisset, & culpa nūtij perijt, & tūc perijt. cōmodatario: & idē videt si sine culpa nuntij, ꝙa per culpā p̄cessit in electione nūtij. Si autē elegit talē, quē quilibet diligētissimus elegisset: tunc loquit l. contraria. † Quærit gl. 3 in §. commodatū. quid sit nuntius mentitus est, quia cum esset missus causa commonendi, dixit se missum ad reportandū: & tamē cōmodatarium nō excusari, quia nō debet esse credulus. Tu aduerte, ꝙa interdū quis est obligatus in genere, vel quātitate: tūc gl. dicit verū indistinctè, et si debitor habuit iustā causam credendi, vt puta, quia portauit literas falsas, vel falsum instrumentū, tunc talis debitor tenetur de casu: vt l. incēdium. §. si cer. pet. & hoc probatur in l. si hominem. §. in nullo. de sol. & l. si quis vxori. §. apud Labeonem. in tex. & gl. j. de furt. aut erat obligatus in specie: & tūc aut non habuit iustam causam credendi: & idem: & ita debet intelligi ista gl. vt habuit, quia portauit instrumentum falsum, vel quia erat famulus consuetus mitti pro talibus, & tunc liberatur saltem ope exceptionis quia non habet, nec dolo desijt habere. & l. cùm fundus. §. seruum tuum imprudens. in vltima gl. §. si cer. pet.

b ¶ Perdidit. adde Oldra. consi. cxlviij.
c ¶ Nuntius. adde Alex. in l. si finita. §. fi. de dā. infect. & in l. argētum. j. eod. & vide q̄ voluit Bald. consilio cccc xxvj. rij. li.

LEX XIIII.

1 SI is qui. † Dominus qui recipit æstimationē litis à commodatario, tenetur cauere de restituendo ei rem, si ad manus eius peruenit. h. d. supple, ad æstimationem, vt j. eo. in cōmodato. in fin. est enim in eius electione: & sic non videtur commodatarius simpliciter emere, sed sub conditione: quod est verum, si res non erat apud eū. sed si erat, & commodatarius sciebat videtur simpliciter emere: & non posset commodatarius postea restituere æstimationem: & repetere rem.

2 ☞ *Vsuræ etiam si mutuans suscipiat in se periculum pecuniæ mutuatæ, quòd non sint licitæ: & quid si etiam recipiat periculum lucri.*

3 *Tradens alteri pecuniam, si recipiat utrunq; periculum tam sortis, quàm lucri: ut si lucretur habeat partem: si non lucretur nihil. & si perdatur, damnum sit commune, quòd tunc sit contractus licitus societatis.*

1 §. Siquem. † Vtilitas rei non debet pertinere ad illum ad quem non pertinet eius periculum. h. d.
2 † No. bonam regul. per quam patet, quare vsuræ non sint licitæ, quia periculum pecuniæ mutuatæ non pertinet ad mutuantem: ergo non debet de illa vtilitatem habere, etiam si recipiens cum illa lucretur. Certè etiam si periculum ad mutuātem spectaret, adhuc nō licitè recipit: nisi etiam in se suscipiat periculum lucri. Si enim vellet in omnem euentum habere lucrum de pecunia, siue recipiens cum ea lucretur, siue non: licitum non esset, etiam si suscipiat mutuans in se periculum capitale. vt l. periculum. j. de nau. fœno. per totum, vbi hoc non obstante appellantur vsuræ. & est tex. in c. ciuitate. extra de vsu.
3 † & si recipiat vtrunq; periculum tam sortis quàm lucri, vt si lucretur, habeat partem: si non lucretur, nihil: & si perdatur,
a damnum sit cōmune, & tunc est contractus licitus a societatis. vt j. pro socio. l. cùm duobus. §. item ex facto. nō ergo sufficit suscipere periculum alterius istorum, sed debet suscipere periculum vtriusq;: & istam theoricam liges ad digitum, & nunquam errabis: nam si non susciperem periculum sortis, licet susciperem periculum lucri, & ita demum mihi desvtilitatem si lucreris cum ea, & non aliter, adhuc non est licitum, per istū tex. econtra illius lucro debet esse res, ad cuius periculum est: vt j. pro socio. si vnus. §. item si vnus. & l. si mancipia. de iure dot. & vide quod no. Bar. in l. quia poterat. j. ad Trebel.

2 ☞ *Frequenter extra id quod agitur, tacita resultat obligatio.*

1 §. Si libero. † Ex contractu celebrato cum libero homine, qui putabatur seruus, nascitur obligatio, & actio, inspecta veritate potius quàm opi. contrahētis, qui putabat nō nasci. Item cōdictio indebiti nascitur præter intentionem soluētis, qui nō soluit eo animo vt repeteret. h. d.
2 † Et idem in alijs condictionibus ob caus. vel sine causa, quæ dicuntur oriri ex quasi contractu, & extra id quod agit & ad hoc semper allegat iste tex. ꝙ frequēter extra id quod agit tacita resultat obligatio, quia inspicitur potius quod est in veritate, cꝯ quod est in opinione. facit l. regula. §. qui ignorauit. de iur. & fa. ign. quod est verū in his quæ nō dependent duntaxat ab animo: aliàs secus, vt in aditione hæreditatis. quę pendet mere ex animo: vnde inspicitur ꝙ est in opi. vt si putabat se non posse adire, licet reuera posset, nō valet aditio, vt l. cùm quidā. §. qđ dicitur. & quod ibi not. de acquir. hæred. In tex. ibi, [vel præscriptis verbis.] dicit Ric. mal. ꝙ dictio vel, ponitur correctoriè, cōtrarium formatū in l. at qui natura. §. si libero. de nego. gest. quia potius cōcordat. Sed opp. extra gl. ꝙ nulla nascatur actio vel obligatio postquā cōtrahens errabat, & putabat nō nasci. vt l. si ergo. §. si certum petat. Solue, ibi errabat in contractu, vel erat dissensus in ipso contractu, quia vnus putabat facere vnum, alter alterum, hic non erat dissensus in contractu, sed erat error in iure: quod ex contractu sequebatur. f. in actione vel in obligatione, quę non putabatur nasci posse cum posset: & iste error non impedit natiuitatem: vt hîc patet. Idem, si erat error in antecedenti, quia soluit quis ex causa qua putabat se teneri, cum non teneretur, vt in fin. huius §.

a ¶ Licitus. qñ vnus ponit pecuniā, & alter operā cū hoc ꝙ dānum & lucrū sit cōe, licet multi teneant ꝙ licitū sit tñ vide quomodo intelligi debeat per Sozi. consi. incip. dominus labia mea viso instrumento.
b ¶ Quidā alius. Vide Bar. & ibi per Ioā. de imo. & nouī. in l. si alienam. sol. mat. & ibi per Bal. distinguentē vt ibi per eū & vide Bart. in l. legata. j. de adi. leg. Bald. in l. nec creditores. C. de pign. act. & an vēditor possit mihi emptori opponere, ꝙ non erat dominus: vide glos. in l. cum res. C. de proba:

2 ☞ *Seruus in alienatione rei, & translatione dominij, non potest præiudicare domino.*

LEX XIIII.

1 SI seruus. † Ex eodem facto possunt oriri duæ actiones contrariæ diuersis respectibus. h. d. Et sic possunt cōcurrere in origine: sed in executione nō, imò vna electa altera fingitur nunquàm nata. vt C. de fur. l. j. nota tamen ꝙ actio commodati nascitur hîc ex contractu: sed actio furti oritur ex malignitate recipientis, & sic sunt causæ diuersæ: oriuntur tamen ex eodem facto. Si ergo eligo actionem cōmodati, videor ratificasse contractum secundum: & sic non videris recepisse contra voluntatem meam: quia ratihabitio retrotrahitur: & sic fingeris non cōmisisse furtum: econtra si ago actione furti, & condictione furtiua, videor reprobasse contractum: & sic fingitur actio ex contractu mihi non acquisita. Sed contra: quia hoc non est in potestate mea, cū seruus acquirat domino, etiam inuito: vt l. seruus vetante. de verbor.
2 obliga. † Solutio, verum est ex contractu ex quo solùm acquiratur: non autem ex eo contingit aliqua alienatio, vel translatio rei ipsius dominij: nam in illa non potest seruus præiudicare domino: vt l. seruus. C. de pactis.

2 ☞ *Re aliena commodata si cum commodante agente concurrat, dominus agendo rei uendicatione, quod dominus præferretur: & quid si non ageretur, sed denuntiaret.*

3 *Contra commodantem agentem ad restitutionem rei, non potest obijci exceptio dominij, quod ipse non est dominus, sed alius, & quid in alijs contractibus.*

4 *Commodator si agat rei uendicatione uidetur se astrinxisse ad probandum dominium, quod non probaret producendo instrumentum commodati.*

5 *Modi probandi dominium, remiß.*

6 *Spoliatus agens rei uendica. contra spoliatorem sufficit quod probet possessionis spoliationem, non dominium.*

LEX XV.

1 COmmodare. † Ex commodato etiam de re aliena facto oritur commodati
2 actio ad restitutionē rei. h. d. † si tñ dominus concurreret cum eo agendo rei vēdicatione, præferret dominus. vt j. de positi. l. bona fides. ver. latro spolia. si autem non ageret: sed denuntiaret depositario vt non restitueret, tali denuntiationi nō starētur. vt ibi not. glo. in aut. de depositō & denū. in princ. Sic
3 ergo patet, † ꝙ contra cōmodantem agentē ad restitutionem rei, non potest obijci exceptio dominij, quòd ipse non est dominus sed quidam alius b etiam si commodatarius sit paratus
b hæc probare: quia hæc exceptio non excludit intentionē agentis, secus si obijceret de dominio proprio. vt d. l. bona fides. §. fi. quod tamen limita vt ibi dixi nisi ageretur condi. l. si quis conductionis. C. locati. quę vtilis locum habet in alijs cōtractibus, vt not. in l. rem alienam. j. tit. j. glo. hîc tenent & bene secundū
4 Io. & Azo. † ꝙ si ageret cōmodator nō tāquā cōmodator, nec ex contractu cōmodati: sed tanquā dominus reivendicatione, videtur se astrinxisse ad probandum dominium: nec sufficeret producere in iudicio instrumentum commodati quia nō probaret dominium, licet tamen non possit fieri de re aliena: sed habet necesse probare plenum dominiū. Qui autem sint modi probandi dominiū dic vt not. in l. cum res. C. de probat. fallit
5 in spoliato, qui agit rei vendic. contra spoliatorem: † nam non
6 habet necesse probare dominium, † sed sufficit probare possessionis spoliationem: quia præsumitur dominus in odium spoliantis: ita intelligo. l. not. quam glosſ. allegat. C. de præscripti. xxx. anno. l. si quis emptionis. §. sed hoc super illis.

2 ☞ *Actio commodati directa dicitur principalis: & contraria accessoria.*

3 *Ex contractu qualiter & quando nascitur actio directa, & contraria, uel duæ directæ una uni, altera alteri, remiß.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEX XVII.

a ¶ Precarium. Quomodo differat a commodato: vide Bart. in l.1.§.fi.cert.pet.gl.in l. contractus. de reg.iu. Bal.in l.1.C. eo.Bald. in l.fi.in ij.col.C.de cõpen. vbi dixit.q̃ precarium magis accedit commodato quã depositi.

b ¶ Possim petere. adde Bar.l.quidã existimauerũt si cer.pe. & in l. nõ est nouũ. de actio. emp. An. Ioã.de imo. Bal.in l.j.C. de acquir. here. Bal. in l.si mihi &tibi.de leg.j. Bar.in l.scire debem⁹ de ver. oblig. & ibi Imo.an. in l.cũ quædã puella. de iur.om.iu. Bar. an. Rõ.in l.si idẽ cũ eodẽ. de iu.om.iu. Bar. in l. 4 prætor. §. si plures. ad 5 ff.j.de iniurijs. Inn. in 6 c. cum m.ferrarẽsis. de consti. Bar.in auc. qui semel.de proba.

1 §. Sicut autem. † Si commodãs nõ patiatur cõmodatarium vti re ad vsum destinatũ, tenetur cõmodati contraria ad interesse.h.d. Et incipe casum, §. de ver.[igitur.] & vsq; illuc præmittit quedã ad euidentiam.

2 † Not. primò illud ad quod allegat̃, q̃ contractus à principio
3 sunt voluntatis, & ex postfacto necessitatis. † Itẽ no. q̃ qui potest non cõtrahere, potest contractum modificare. facit l. videamus. §. pe. & l. in actionibus. de in litem iuran. † itẽ q̃ actio cõmodati est ciuilis. Vltimò not. in fin. q̃ non debet quis decipi ex beneficio, aliàs. l. authoritate. facit l.j. C. de his qui veniam
5 æta. impe. Item † allegat̃ iste tex. q̃ commodatũ est illud, quod fit ad certum & determinatũ vsum, & antequã ille sit expletus
6 non potest reuocari. † Precarium[a] verò non fit ad certũ vsum: ideo potest reuocari quandocunq; quia si non posset nunc,
a nec vnquã posset. Ideo proprietas redderetur inutilis, quæ ratio cessat in commodato. ita intellige gl. super verbo [officiũ.]

2 ☞ *Creditor in decem quod posit petere quinq; tantum: & ea quinq; debeat petere, tanquam ex decem debitis.*

3 *Quod tunc aduersarius posit excipere, quod creditor uel petat totum, uel nihil, & si non opponit ualet processus.*

1 §. Duabus rebus. † Ex pluribus rebus separatis potest vna peti, nõ autem certa pars vnius corporis. hoc d. intellige de parte integra: sed pars quota bene posset peti, puta, dimidia vel tertia. vt in l. si stipulatus. j. de solu. In tex. ibi, [eum qui carucã,] quæ conficit ex pluribus rebus simul iunctis. vt l. peculium. §. quadrige. de lega. ij. idem potest dici in lectica fulcita, & multo minus quando est vna res tantũ indiuisibilis, puta, equus: quia nõ possum petere pedem, nisi partes sint separatæ à toto. vt in l. si seruus.
2 §. pone. de condi. fur. sed † pone debes mihi x. an possum petere v. tantũ? respondeo q̃ sic, vt patet in l. si ex toto. §. j. & in l. ij. aliàs ij. de duo. reis. vbi possum cõuenire quẽlibet ex pluribus reis debendi pro parte. Dicunt tamen doc. q̃ non debeo petere[b] v. tanquã mihi debita: sed tanquã pars maioris summę mihi debitæ. vt no. in l. scire debemus. de verb. obli. sed certè si sunt mihi debita, ergo & quælibet pars istius summæ: aliàs nõ posset peti. Vnde nõ videtur illud necessariũ. dicit tn̄ † Guliel. de
3 b cu. q̃ licet possim petere, [b] aduersarius põt excipere, q̃ vel petam totũ, vel nihil: ne in plura iudicia distinguat̃ ar. l. ne in plures. §. de exercito. si tn̄ nõ opponat, valet processus, & debet cõdemnari: quia rectè petitũ est, hoc etiã not. in l. quidã estimauerunt. §. si cer. pe. sed si peterem partem integralẽ, puta, pedem equi, etiã si nõ opponeret exceptio, debet sequi absolutio ga nõ rectè petitum est, vt hic dicit̃; & ita declaro dictum Guliel.

a ☞ *Commodatario qui soluit æstimationem pro re commodata, qualiter & quando competant tres actiones contrariæ: & quando res reuersa ad dominum. & nu.*

5 *Quod tunc electio istarum actionum si commodatoris: sed quo ad solutionem, quòd actio sit commodatarij ante litem contestatam: an soluat æstimationem rei, uel*

rem nisi commodatarius iam esset effectus dominus uel quasi.

1 §. Rem commodatam. † Actio commodati cõtraria competit, vt commodans reddat rem in suam potestatem reuersam, vel æstimationem receptam. h.d. In fi. gl. ibi, [prima est verior.] Item dic
2 secundũ † Iac. but. & Bar. q̃ huic commodatario cõpetunt tres actiones contrariæ commodati, quæ dantur alternatiuè ad rẽ vel æstimationem, vt hic: & si ista intentetur. Verum dicit glo. q̃ erat in electione commodantis, & poterit eligere vsq; ad sententiam, quam restituat. l. plerunq; in fi. de iure do. iunctis his quæ habentur in l. eum qui certarum. de ver. obli. Item competit condictio sine causa ad repetendum æstimationem, tanquã causa redacta ad non causam. vt l. ij. de cond. sine causa. & si ista intentetur habebit cõmodator facultatem restituendi rẽ vsq;
3 ad litem conte. super æstimatione, postea no. † Sed debebit heri condemnatio, quod plus est. vt l. si stipulatus fuero x. in mel
le. de sol. §. de eo q̃ cer. loc. l. iij. §. j. ver. & generaliter. Itẽ habet rei vendicationem, vel publicianam, & ista competit ad ipsam rem quam videt commodatarius emisse soluendo æstimationem, & si ista intentetur, videntur sentire prædicti doct. q̃ possit commodator soluere æstimationem vsq; ad lit. contest. non post: quia istarum actionum electio est commodatarij, cui competunt: sed rerum electio competit commodanti modo prædicto per d. l. iij. §. j. tu dic melius & subtilius in hoc vltimo, & plenè no. per Dy. in regula possessor. de reg. iur. in vj. nam rei vendicatio non competit, nisi quando soluens æstimationem habebat rem penes se, & recipiens sciebat, tunc enim statim efficitur sua. vt in l. eius rei. cum l. seq. §. de rei ven. idem si non erat penes eum: sed postea adeptus est possessionem de voluntate commodantis, quæ semper præsumitur ex quo recepit æstimationem: sed si non erat, nec possessionem adeptus est, vel erat, & commodator ignorabat, effectus dominus vel quasi dominus: & hoc casu quando non est adhuc effectus, loquit̃ iste tex. vt l. ij. de condi. sine causa. & procedunt tria quæ superius dicta sunt: sed si iam effectus est dominus vel quasi dominus, potest agere, ad rem nec auditur commodator offerendo æstimationem: etiam ante lit. contest. sed precisè cõpellitur restituere per l. si culpa. §. de rei ven. in fi. vbi est casus. Idem videtur, si non adhuc est effectus dominus, vel quasi: tamen commodator cederet sibi rei vendicationem contra possessorem. vt ea. l. si culpa. ver. cum tamen, quia actionem poterit intentare contra ipsum cedẽtem: vt in illa l. si culpa. ver. ipso quoq; ad quod vide quod not. Bar. in l. j. §. fin. de ope. no. nun.

2 ☞ *Culpa leuissima est non facere illud, quod diligentissimus paterfamilias faceret. & quid sit leuis uel lata culpa? remiss.*

3 *Casus fortuiti dicuntur illi quibus resisti non potest humano ingenio, uel diligentia.*

4 *Culpa quando præcessit casum, non dicitur proprie casus fortuitus.*

5 *Commodatum licet fiat gratia accipientis tantum, aliquando tamen fit gratia utriusq; & aliquando dantis tantum, & tunc non habet certam naturam commodati.*

6 *Mandatarius quando teneatur de leuissima culpa: & quando de leui, uel de dolo, & lata culpa?*

LEX XVIII.

1 IN rebus. † Commodatarius tenetur de leuissima culpa si sui gratia tantum fuit factũ cõmodatum. nõ de casu fortuito nisi culpa præcedat: sed si gratia vtriusq;, tenet̃ de leui tan
2 tum. hoc dicit vsq; ad §. si siue autem. † allegatur ista l. ad plura. Primò quòd culpa leuissima est non facere illud, quod diligentissimus paterfa. faceret: vt in prin. l. quid autẽ sit leuis cul
3 pa vel lata: dic vt in l. quod Nerua. j. depos. † Item allegatur post prin. q̃ illi dicuntur casus fortuiti, quibus resisti non po
4 test humano ingenio, vel diligẽtia. † Item allegatur q̃ quando culpa præcedit casum, nõ dicitur propriè casus fortuitus. ideo quis de tali casu tenetur. Intellige quãdo præcesserit talis culpa, de qua ipse tenetur non aliter. Nam si esset contractus gratia vtriusq;, vel dantis tantum, & præcederet culpa leuissima, de
5 qua non tenetur, similiter non tenebitur de tali casu. † Item no. q̃ licet commodatum fiat gratia accipientis tantũ, aliquãdo fit gratia vtrius, vt hic, & aliquãdo dantis tantum, vt l. si vt certo. §. interdum. & tunc non habet certam naturã cõmodati: quia nõ venit leuissima, sed leuis tantũ, q̃n gratia vtriusq;: vel
6 dolus, & lata culpa q̃n dãtis tãtũ. vt i d. §. interdũ. † Quid aũt in

mandat

mandato? quidam distinguunt eodem modo. gl. hic quæ incipit hãc. dicit semper venire leuissimã per l. à procuratore. C. mandic hoc verũ q̃n mandat̃ aliquid, quod requirit exactissimam diligẽtiam, vt in procuratore cõstituto ad lites: & ita loquit̃ illa l. si autẽ exactam tm̃. vt in cõstituto ad gerenda negotia, tenet̃ de leui tãtùm. si nullam, vt in fideiussore qui habet mãdatum de soluendo, in quo non venit aliqua industria, tenet̃ de dolo & lata culpa: vt in l. si fideiussor man. & ita tradit Bart. in d. l. quod Nerua. & in l. eum qui. j. de fur. vbi omnino vide.

1 §. Siue autem. † Pro culpa cõmissa in faciendo cõpetit actio ex eo cõtractu, & etiam l. aquil. & facta exactione ex vna tollitur altera. h.d. Sed si cõmittitur in nõ faciendo actio l. aquil. nõ competit, vt s. devsufru. l. si cuius. §. de prætenitis. In tex. ibi, in fi. [actum fuerit.] supple & exactum, qui sunt persecutoriæ: vt l. item illa. in fi. §. de consti. pec. & j. pro socio. l. reí cõmunis. cũ l. seq. & quod ibi no. videtur tamen q̃ actio l. aquil. in eo quod excedit nõ tollatur per actionem commodati, vt s. eo. vnde queritur. circa fin. vel dic, vt ibi dictum fuit.

2 ☞ *Impensæ pertinent ad illum qui habet usum, & utilitatem ex re quæ cibatur.*

3 *Quod iuris est de expensis cibariorum, idem de alijs, si sint paruæ.*

1 §. Possunt iustæ causæ. † Pro expensis factis in re cõmodata, cõpetit cõmodatario actio contraria: nisi sint expẽsæ cibariorũ vel aliæ
2 paruæ expensæ. h.d. † not. & semper allegatur q̃ impensæ pertinent ad illum, qui habet vsum & vtilitatem ex re quæ cibat̃: & ideo ad creditorem qui habet rem pignori, vel ad depositarium non pertinẽt: quia nõ habuit vsum rei, vt j. tit. proxi. l. si
3 necessarias. in prin. † Item no. quod iuris est de impensis cibariorum, idem de alijs si sint paruæ. Sed in præcedentibus nõ distinguitur sint paruæ vel magnæ: nõ est ergo curandum de modico, quantum ad illum qui habet vsum rei, vt hic: nec quãtum ad restitutionẽ in integrum, vt l. scio. de in integ. rest. nec quãtũ ad actionẽ de dolo. extra istos duos casus, secus vt insti. de rerum diui. §. gallinarum. & no. per Dyn. in l. si proprietarius. de dam. infect.

2 ☞ *In contractibus qui celebrantur gratia utriusq;, ad quid teneatur qui tradit rem uitiosam.*

1 §. Item qui. † Cõmodans tenetur actione cõtraria, solùm de dolo, & lata culpa. h.d. Quod ergo dicitur in l. si vt certo. §. nunc videndum. procedit in actione directa commodati, in qua venit culpa leuissima, quia fit gratia commodatarij: sed in contraria venit dolus, & lata culpa tantùm: quia non fit gratia commodantis, vt hic, & j. eo. l. pe. in actione autem depositi contraria venit leuissima culpa: vt
2 l. quod seruus. §. si verò. j. de condi. fur. † In alijs autem contractibus qui celebrantur gratia vtriusq; aut loquimur in contractu emptionis, & venditionis, & tunc ad quid teneatur, quiv̄ dicit vas vitiosum, dic vt j. de act. empt. l. tenetur. §. sed si vas. & l. Iulia. in contractu verò locationis, dic. l. sed addes. j. loca. In contractu verò mandati, dic vt d. l. seruus. §. quod verò.

2 ☞ *Actio quomodo sit utilior, quàm exceptio.*

3 *Expensæ utiles, quòd possint repeti: licet excedant ualorem rei.*

4 *Si peto à te xx. & objicias compensationem de alieno debito in quo tibi teneor in xxx. quòd fiat compensatio in xx. & in residuo non debeam condemnari, nisi per uiam reconuentionis petijsses me condemnari: aliàs petitur in alio iudicio.*

1 Quod autem. † Commodatarius pro expensis nõ solùm habet actionem contrariam, sed etiam habet exceptionem & retentionem: tamen actio potest esse vtilior, vt quatuor probatur exemplis. hoc dicit. † In
2 tex. ibi: [sed fieri potest.] respondet tacitæ obiectioni: nã postquam prouidet per viam excipiendi & retinẽdi, ad quid fuit vtile prouidere sibi de actione contraria? & respondet, quia potest esse vtilior actio, quàm exceptio: & hoc probat quatuor exemplis. Primum, si res commodata valebat xx. & expensæ ascendebãt ad xxx. nam nõ sufficeret excipere nisi vsq; in xx.
3 expedit ergo posse agere, quia consequeretur xxx. † No. ergo mirabile, quòd licet expensæ excedant valorem rei, si erant vtiles, possunt repeti. In contrarium facit l. si seruus. j. tu-
4 tulo j. † Item per istum text. terminauit Gul. de cug. quòd si peto à te xx. & tu objicias compensationem de aliquo debito

in quo tibi teneor. in xx. q̃ debeat fieri cõ a pensatio in xx. In residuo non debeo cõdemnari: & hoc patet, quia dicitur hic, q̃ habet necesse illud petere in alio iudicio, & ita nota. in authen. consequenter. C. de sentent. de quo est casus hic. hoc verum, nisi per viam reconuentionis petijsses me condemnari: vt ibi not. alia exempla sunt clara, quæ hic ponuntur.

a ¶ Nuntij. vide Bal. in l.j. C. depositi. cano. in c.j. de cõmo. vbi dicit̃ q̃ furtum factũ a famulo, dicit fortuitus q̃ tenet Bald. consil. lxxxvij. j. libro.

LEX XIX.

1 AD eos qui. † De damno dato à tertio non tenet̃ commodatarius vel conductor. h.d. intellige, nisi culpa præcedat, vel datũ sit propter inimicitias, quas ille habebat cum cõmodatario, vel conductore. vt l. si merces. §. culpæ. j. locati.

LEX XX.

1 ARgentum. † Si res culpa nuntij[a] perdatur, periit periculo cõmodantis si cõmodatari[a] a res remittens, non fuit in culpa malę electionis. Videtur autem fuisse in culpa, si fuisset actũ tecitè vel expressè, vt non remitteret per alium, sed per seipsum vt no. j. eo. l. eum qui. cum l. seq. Item loquitur ista l. in debitore certę speciei, non quantitatis, vel generis sicut casus ipsum non excusaret. l. incendiũ. C. si cer. pe. ita nec culpa vt l. si quis vxori. §. apud Labeonẽ. & quod ibi per Dy. & Bar. j. de fur. eo. tit. l. si seruus. §. hęc ita putovera.

LEX XXI.

1 REm mihi. † Commodator surripiẽdo rem sibi cõmodatam, nõ tenetur actione furti cõmodatario, sed tenetur actione contraria ad restitutionem æstimationis, quã recipit. h.d. In glo. super. verb. [vtile.] ibi: [& condictione sine causa.] l. ij. hoc reprobat Bart. nam ibi agendo cõdictione sine causa non impugnat sniam: sed hìc impugnaret, postquã tempore quo soluit æstimationẽ, res erat apud cõmodantẽ: & sic non debebat solui. In l. contraria nõ erat: vnde iustè fuit soluta. dic ergo q̃ hìc nõ cõperit condictio sine causa, sed solũ actio cõmodati contraria per quã nihil datur cõtra sniam, si peto interesse meũ, & vide Cy. de re iudi. l.j.

1 §. In exercitu. † Dolus serui commodantis non cõmodati cum re, non excusat ab actione directa cõmod. sed facit ipsum teneri furti noxaliter. h.d. Et istud potest esse minus, quam teneri actione commodati. Videbatur q̃ isti contubernales essent excusati duplici de causa. Primò, quia cum negligentia olim etiam istius commodantis, res periit: sed certè ad hoc respondet gl. j. nam satis est, q̃ ipse commodans damnificetur in rata sua, quia fuerunt ista vasa tradita cõi periculo: vnde non poterit recuperare ab alijs, nisi pro parte, secus quando plures sunt in dolo: quia vnus conuentus ex communi, alius non recuperat ab alijs. vt in l. j. §. nunc tractemus. de tute. & ra. distra. alia ratio videbatur, quia istud furtum fuit factum per seruum ipsius cõmodantis: vnde non videbantur alij teneri: vt s. eod. l. si vt certo. §. si me rogaueris. in fin. Sed certè ibi loquitur in seruo commodato cum re, cuius dolus nocet commodanti, hìc in non cõmodato cum re, & ibi nota. Vltimò nota. q̃ quilibet teneatur in solidum hac actione secundaria, quæ datur propter communem culpam. vt s. eo. si vt certo. §. si duobus. in fi. Solu. hìc videtur actum, q̃ quilibet teneatur pro parte: quia fuit dictum, q̃ communi periculo: id est q̃ ad quemlibet periculum pertineat pro parte: vt ibi not.

LEX XXII.

1 SI seruus meus. † De furto facto per seruum commodatum commodans tenetur noxaliter tantùm si fuit ignorans: sed si sciens, tenetur in solidum. hoc dicit. In tex. ibi: [contraria actio commodati.] scilicet ad emendationem damni: & vt non possit tradere seruum pro noxa, sed præcisè compellatur emendare.

LEX XXIII.

1 SI commodauero. † Ista lex fuit lecta cum l. eum qui. suprà eodem. & sic non summatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De pignoratitia actione. Rubrica.

1 §☞ *Differentia inter pignoratitiam actionem, & hypothecariam.*

†Quæ sit differentia inter pignoratitiã actionem & hypothecariã, vide glo. quæ semper allegatur in prima constitutione huius voluminis, quæ incipit, [obligat°.] §.iij. Insuper & ex gl. huius rubricæ colliguntur tres differentiæ, nam ista est personalis, illa est realis: & sic dat cõtra quẽlibet possessorem. l. si fundus. §. vendicatione. ẽ. de pig. ista nisi cũ quo fuit celebratus contractus, vel cũ hærede eius. Itẽ illa datur solũ creditori, ista verò debitori directa, & creditori contraria. ẽ. eo. si necessarias. Item ista nõ datur nisi debito soluto, vel aliter satisfacto: illa verò tunc non dat: imò extinguit, sicut personalis: vt ẽ. qui. mo. pig. vel hyp. fol. l. soluit. in prĩ. §. j.

2 §☞ *Hypotheca potest contrahi solo consensu sine traditione, & si sequitur postea traditio, & res sit mobilis, dicitur propriè pignus.*

3 *Aliud est pignorare, aliud est dicere uelle pignorare: nisi procedatur ad uerba de præsenti.*

4 *Differentia inter pignus prætorium, & conuentionale.*

5 *Obligatio pignoris uel hypothecæ non potest constitui, nisi in certo & determinato corpore. & nu. 6.*

Accidens non potest stare sine subiecto. ibid.

6 *Venditio potest contrahi in re incerta, & indeterminata.*

7 *Contractus quando non ualet ex eo, quòd una pars fuit decepta, uel per dolum inducta, ualebit tamen si pars decepta uult.*

8 *Dictio, præter, quando ponatur inclusiuè, uel exclusiuè remissiuè.*

9 *Si reperiatur in instrumento quod aliquis mutuauit mihi x. super tali re: ista uerba important, ut uidear rem illam obligasse.*

10 *Debitor dando pignori rem æream, si affirmauit auream, an teneatur crimine falsi, cum decepit creditorem? remissiuè.*

LEX I.

1 PIgnus. †Obligatio pignoris solo consensu cõtrahitur, & si partes consentiũt in certo corpore, in illo contrahit: sed si aliud corpus tradat vel licet non sit eius bonitatis, cuius fuit dictũ, hoc casu tamẽ contra debitorẽ decipientẽ datur creditori pignoratitia. h. d. & contraria propter vltimũ. l. ista fuit posita in hoc ti. nam propter plura, melius caderet in ti. de pig. & incipias casum in ver. si igitur. videbatur enim si ostendisti mihi vas aureum, quod dicebas te traditurũ pignori, postea dedisti aliud non aureũ sed æreum, & ego recepi per errorẽ, quia erat simile illi, ꝙ pignus esset contractũ in secundo, nõ in primo: quia pignus dicitur à pugno, & nõ constituit nisi in re, quæ tradit. vt ẽ. eo. l. si rem. §. propriè. sed contrariũ est quia imò fuit constitutum in primo: licet nõ fuit traditũ: quia in illo consensimus ambo sed in hoc secũdo nõ consensi. Nec obstat contrarium quia
2 hic loquitur de pig. impropriè id est de hypotheca, † quæ potest contrahi sine traditione, solo consensu. vt in prin. huius l. & dicitur pignus largo modo sed postquã peruentũ est ad traditionem, si erat res mobilis, dicitur pignus propriè loquẽdo.
3 †Sed opp. si tu dixisti te traditurũ pignori, obligatio non est adhuc contracta: quia fuisti locutus per verba de futuro. aliud enim est pignorare, aliud dicere te velle pignorare. & ad hoc ẽ. de const. pecu. l. qui autẽ. §. j. dicit Gul. de cug. ꝙ ibi quando non dixisti de certo corpore: hic quãdo de incerto. Vel aliter etiam si dixisti de certo corpore per verba de futuro, non esset contractum pignus, si vlterius nõ esset processum ad verba de præsenti, vt ibi dixi. Sed hic fuit processum, quia fuit traditũ. Aliud per verba de præsenti, quæ verba trahunt ad primũ vas in quo consensi. & in hoc secundo nihil operãtur. hoc vult iste
4 tex. no. †In glo. iij. in fi. adde alias tres differentias: [a] nam pi-
a gnus prætorium potest contrahi in re minoris, vel pupilli: vt l. hęc autẽ. ẽ. qui. ex cau. in pos. ea. sed conuentionale nõ sibi subsistat causa & cum decreto iudicis per titulum de reb. eorum. Item de pignore prætorio nam attendit ordo temporis. vt l. finita. §. si plures. de damn. infec. Sed in conuentionali sic vt ẽ. qui po. in pig. ha. per totum. & in regula qui prior. de reg. iur.

Item pignus prætoriũ tenetur quis restituere, nõ solũ cum sibi soluitur si propter nõ solutionẽ fuit constitutum sed etiã cum cauetur de stando iuri, quãdo fuit constitutum propter contumaciã se non deferendo. vt l. si pecunię. §. j. vt in pos. sed cõuentione non tenet creditori restituere, nisi soluto debito, vel aliter satisfacto. vt ẽ. eo. si rẽ. §. omnes. & not. istã gl. quę semper allegat differẽtijs, quę sunt inter pignus conuẽtionale, & prætorium. In gl. super ver. [quod magis.] ibi, [nõ tenet quia non
5 potest ostendi &c.] †Not. gl. ꝙ obligatio pignoris, vel hypothecæ nõ potest constitui nisi in certo & determinato corpore.
6 Ratio est quia est obligatio realis, & contrahit in ipsa re. †Requirit ergo subiectũ, sine quo accidens stare non potest. vt l. si
7 seruum. §. j. ẽ. de act. emp. † venditio bene potest contrahi in re incerta, & indeterminata, quia ex ea non contrahit obligatio realis, sed personalis. Vnde non requirit subiectũ rei, vel personæ. Potes enim mihi vendere hominẽ in genere, sed non obligare. Vult ergo dicere gl. ꝙ in l. qui tamen allegata pro contraria ideo non valet venditio in re, quando fuit erratũ in substantia eius, vt cum putabatur esse de auro, & erat de ære: quia licet nõ valeat in illa, remaneat valida in alia re, in genere, quę sit de auro: & sic poterit conueniri venditor vt det rem aureã in genere, quia sic videt facta venditio: nõ autem illa quã ostendit. Sed in pignore si non valeret in re ostensa, non remaneret validum in alia re nõ ostensa in genere: quia sic contrahi non potest. Sic ergo sequitur, quòd ideo ibi nõ valet venditio, quia interest emptoris decepti, ꝙ non valeret in illa re: sed in alia. Hic ideo valet pignus, quia interest creditoris ꝙ valeat in alia: & hæc est intentio gl. ex qua not. ꝙ quãdo contractus non valet ex eo, ꝙ vna pars fuit decepta, vel per dolum inducta: illa pars vult nihilominus valere, & valebit: & non poterit contra eam allegari deceptio, licet ipsa bene posset allegare pro se, si vult nõ valere. facit ẽ. de l. commissoria. l. ij. cum concor. & not.
8 in l. eleganter. in prin. ẽ. de dolo. per Bar. † In gl. fi. de natura
b istius dictionis præter [b] quando ponatur inclusiuè vel exclusiuè, vide ẽ. de annu. le. l. Seio. §. vxori. per Bart. & adde ꝙ idẽ
9 nota. in l. patronus. §. ij. de lega. iij. Item scias, ꝙ si † reperitur in
c instrumento, ꝙ aliquis mutuauit [c] mihi x. super tali re, ista verba important vt videar rem illam obligasse. vt ẽ. de leg. ij. l. codicillis. §. instituto. & ibi per Bar. adde l. fundus. de annu. lega.
10 †Item an in vltimo casu huius l. debitor teneatur crimine falsi qui decepit creditorem: vide in addi. Spe. in tit. de falsis.

2 §☞ *Debitor quòd rem pignoratam sed non traditam alteri, uendendo & tradendo transferat dominium.*

3 *Res aliena quòd non possit obligari.*

LEX II.

1 SI debitor. †Secundus creditor nõ potest succedere in ius prioris creditoris, ex conuentione facta cum debitore cum desinit esse dominus rei pignoratæ. h. d. secus si ante, dummodo plura concurrant, quæ notan. per gl. in l. Aristo. ẽ. quę res pig.
2 ob. pos. †In tex. ibi, [pignori datam.] supple, & non traditam creditori. Vnde si debitor alteri vendat, & tradat transfert dominium cum sua tamen causa & obligatione. vt ẽ. eo. l. si cõuenerit. §. fundus. si ergo postea recipiat ab alio pecuniã mutuo vt creditor vt soluat: illa eadem res sit illi mutuanti obligata,
3 & succedit in ius creditoris: tale pactum non valet: † quia factum super re aliena, quam ipse debitor obligare non potuit: vt ẽ. eo. aliena secus si alteri non vendidisset, vel saltem non tradidisset. & sic adhuc esset dominus in d. l. Aristo.

2 §☞ *Venditor non censetur habere fidem de pretio, quando tradit rem non percepto pretio, si sperabat statim se percepturum & non percepit, nõ transfert dominium: & quo remedio ei succurratur. & num. 1.*

3 *Restituens pignus sub spe statim percipiendi debitum, si non percipit habet actionem ad exhibendum, & etiam hypothecariam, & actionem facti ad pœnam, ac pignoratitiam contrariam ad interesse.*

LEX III.

1 SI quasi. † Qui restituit pignus sperans se statim percepturum debitum, si non percepit, nõ censetur ius pignoris remisisse. hoc dicit. & allegatur
2 † ꝙ venditor non censetur habere fidem de pretio, quãdo tradit rem non percepto pretio, si sperabat statim se percepturũ, & non percepit: & ideo non transfert dominiũ vt ẽ. de tributo.

l. procura

l. procuratoris. §. si plures. circa fi. & adde qđ ibi dixi, secundũ Bal. in tex. ibi contraria pignoratitia. scilicet ad interesse. † Si habet ergo iste creditor actionem ad exhibendum ad rem. vt in tex. & etiam hypothecariã, quia pignus nõ est extinctũ, quę datur cõtra quẽlibet possessorẽ, et de ista non fit hic mentio habet etiam actionẽ furti ad pœnam, vt §. & pignoratitiam contrariam ad interesse, vt hic. & vide quod no. Cy. C. de rei ven. l. in ciuili. & dicit Ray. ꝙ ista l. non est alibi.

2 §☞ *Si inter debitorem & creditorem actum sit, ꝙ posit pignus uendere, uel nihil actum sit, ꝙ ante uenditionem requiratur una denuntiatio, & etiã lapsus certi temporis, si aliud non apparet actum.*

3 *Si fuit actum ꝙ pignus non uendatur, ꝙ tamen poterit uendi trina monitione seu denuntiatione præmissa: cum lapsu alicuius temporis. & nu. 10.*

4 *Quòd ultra illas denuntiationes requiratur alia admonitio, ut debitor ueniat & assistat uenditioni pignoris, si uult: & si non fiat: ualet tamen uenditio: sed tenetur uenditor ad interesse.*

5 *Potest per actum fieri, quod nulla fiat admonitio.*

6 *Casus in quo ille qui non est dominus transfert dominium.*

7 *Si creditor non possidens agit hypothecaria contra tertium possessorem, & ab eo recepit litis æstimationem quia non restituit, quare ille non efficiatur dominus?*

8 *Creditor si tempore quo uendit rem obligatam non possidet, sed inducat emptorem in præiudicium: quod transferat dominium?*

9 *Si dixit uendo ius quod habeo in hac re: non transfert dominium rei, sed ius pignoris.*

10 *Quare sufficiat petere apostolos, sæpe, sæpius, & instanter.*

11 *Quando requiruntur tres denuntiationes, quantum interuallum requiratur tunc, inter unam denuntiationem & alteram? & quantum inter tertiam, & uenditionem pignoris?*

LEX IIII.

1 SI conuenerit. †Creditor põt iure creditoris pignus vẽdere & transfert dominiũ, licet illud nõ habeat siue fuerit expressè actum, ꝙ nõ possit, siue nihil dictũ fuerit, siue nõ etiam actũ fuerit, ꝙ possit dũmodo hoc vltimo casu interueniat trina denũtiatio. Hoc dicit cũ l. sequẽ. & semper allegatur in glo. ij. ibi nulla denuntiatione facta gl. in l. creditor hypothecas. C. de distr. pi. dicit ꝙ in primo casu huius l. qñ fuit actũ, ꝙ possit vendere, nulla denuntiatio est necessaria nec olim, nec hodie: sed in secũdo casu qñ nihil fuit actũ requiritur vna denũtiatio, & illa sufficit quod videtur intelligendũ secundũ istã gl. quod requiratur ho
2 die sed non olim: in tertio verò casu, ꝙ requiratur trina. † Mihi videtur, ꝙ tã in primo casu quã in secundo requiratur denũtiatio, vel aliud quod pro denũtiatione habetur, per quod constituatur debitor in mora, puta, lapsus temporis. Posito enim ꝙ sit data licentia vẽdendi, debet intelligi data sub cõditione, si debitor est in mora: aliàs nõ debet puniri: & ista esset magna punitio, quia perit dñiũ rei suæ: vt istud sit verũ nõ solũ hodie: sed etiã olim. Nec ob. l. fin. de iure do. impen. quia dico ꝙ olim requirebatur denũtiatio, & debitore constituto in mora, statim poterat creditor vẽdere: hodie verò declaratur per illam l. ꝙ si fuit actũ specialiter aliquid super venditione, illud seruea
tur, [a] si non apparet aliter actũ: tũc vltra denũtiationẽ per quã fuit constitutus in mora, requiritur etiã lapsus certi tẽporis, de
3 quo ibi, & hoc addit ad iura vetera. † & aduertẽdũ: quia per illam l. non corrigitur id quod hic habetur in tertio casu, de trina monitione: nam etiã hoc requiritur si fuerit actũ, ꝙ nõ venderatur: sed vltra illas admonitiões, requiritur etiã lapsus illius tẽporis: & hoc etiã lapsus illius tẽporis: & hoc etiã sentit gl. sequẽs magna: quia si requiritur eo casu, quo nihil fuit actũ, quo casu sufficit vna monitio, fortius qñ fuit actũ, ꝙ non vendatur quo casu requiritur trina. Itẽ sciendũ, ꝙ istæ monitiones fiunt ad finẽ, & effectũ, vt creditor acquirat potestatẽ vẽdẽdi, & nisi fieret, nõ valeret vẽditio: nisi, vt dixi, haberetur pro facta, puta
4 per lapsum tẽporis. † Sed postq̃ acquisiui potestatẽ vendẽdi, tamẽ venit ad actũ vẽditionis: requirit in quolibet casu alia ad monitio, nõ vt soluat, vt priores factæ sunt: sed vt veniat, & assistat vẽditiõi, si vult: & sic ad tollendũ fraudẽ, & fraudis præsumptionẽ: & de ista loquitur illa l. creditor hypothecas. C. de distrac. pig. Quæ si nõ fiat, nihilominus valet vẽditio: quia po
5 testatẽ habebat: quia cõuenitur ad interesse. † Põt aũt fieri per pactũ, ꝙ nulla fiat admonitio. vt in l. in Titio. §. fi. ẽ. ad Muni. & ibi per Bar. & vide quod ibi no. & etiã Cy. in d. l. creditor. et
6 in l. alio. de ali. & ci. le. per eũdẽ. † Et no. in ista l. casum, in quo ille qui non est dñs, transfert dominium quia facit authoritate

l. & ex præsumpta voluntate dñi. Sed cõtrà: a
quia creditor vendẽdo non transfert dominiũ. ẽ. de rei vẽd. l. redẽptores. §. primo cum. l. seq. solue, ibi pignus nõ tenebat in effectu: quia datũ à muliere intercedente:
7 hic sic. † Sed quæro, quid si creditor non possidẽs agit hypothecaria contra tertiũ possessorem: quia si non restituit, recipit ab eo litis æstimationẽ: an ille efficiat dominus: videtur ꝙ sic quia litis æstimatio b
vim emptionis habet. vt l. litis æstimatio. ẽ. pro empt. ergo & c. vt in hac. l. In cõtrarium tñ videtur tex. cũ glo. in l. si creditor qui rẽ. ẽ. eo. & sic ista. l. habet locũ in vera venditione, & dominium transfert, nõ in ficta, quæ fit recipiẽdo æstimationẽ litis.
8 † Item quęro, si tẽpore quo vẽdidit ipse nõ possidebat, induxit tamẽ emptorẽ in prediũ, an hoc sufficiat: nam constat ꝙ in domino vendẽte bene sufficit vt dominiũ trãsferat. vt l. si tundo. cũ ibi no. ẽ. de fundo dotali. sed in creditore, qui non est dominus, est maius dubiũ, tex. tamẽ videtur, ꝙ idẽ lit secũdũ Nicol. ma. & Bald. C. de actio. & oblig. l. si creditore. vt vbi omni-
9 no vide. Itẽ hic loquitur qñ vendidit rẽ obligatã. † Quid si dixit, vẽdo ius quod habeo in hac re? Certè tũc non trãsfert dominiũ rei, sed dũtaxat ius pignoris, & sic poterit emptor intenta
10 hære. vel act. vẽ. l. ex nominis. tex. gl. † Vltimò quod hic dicitur in fi. furti obligat & c. verũ est, nisi iustus error ipsum excusaret. vt ẽ. de distra. pig. l. j. in alia gl. magna in principio ibi: [respondeo non sed triduũ &c.] ratio est, quia dicẽdo simul vno contextu solue. non cẽsetur pluries denũtiasse, sed sępius fuisse locutus. de leg. ij. §. Meuius. l. cũ qui. sed in contrarium facit cle. quãuis. de ap. vbi sufficit vno cõtex. petere apostolos sæpe, sæpius, & instanter. solu. illud receptũ est propter vsum litigatorũ & de iure speciali nõ secundũ rationẽ vnam. vt ibi habetur in text. cũ enim tex. dicat petẽdos esse apostolos sæpius, & instanter, requiritur interuallũ tẽporis inter vnã petitionẽ, & alterã: & nisi per illã cle. statutũ esset cõtrariũ. Item adhuc oppon. ꝙ sufficiat vna interpelletio. vt ẽ. de vsu. l. mora. & ibi no. in prin. in glo. sup verb. repetendũ. & habetur in l. Titia Seio. §. vsuras de leg. ij. & l. traiectitiæ. de actio. & obli. in versi. aliosquin. & per Bar. in. l. qui Romæ. §. duo. de ver. obli. & per eũdem in l. de pupillo. §. si quis ipsi prętori. de ope. noui nũ. in iij. opp. solue verũ est regulariter quantũ ad cõstituendum debitorẽ in mora, vt de cætero res debita sit eius periculo: sed quantum ad hoc, vt creditor possit vẽdere pignus eo casu, quo fuit actũ, vt non vẽdat requiritur trina denũtiatio vt hic. Sed quãtum interuallũ debet esse inter vnam, & alteram? glo. dicit ꝙ triduũ. doct. videntur dicere, ꝙ qualibet die possit fieri vna, & sic sufficiãt tres dies per gl. quã glo. allegat. ẽ. de pu. iud. l. inter accusatorẽ. mihi videt, ꝙ sit relinquendũ arbitrio iudicis: quia fiunt, vt ille soluat: vnde nõ debet venire creditor cũ sacco paratus. Vnde põt dici, ꝙ inter primã denũtiationem, & secundam debeat iste lapsus saltem. x. dierum. argu. in l. si promisor. §. fi. de constit. pecu. & quod not. in l. si debitori. ẽ. de iudic. sed inter secũdam & tertiam sufficiat minus. & inter tertiam, & venditionem adhuc minus propter præcedentes quod relinquitur iudicis arbitrio. argu. l. primæ de iure delibe.

2 §☞ *Non cogitur quis uti pacto, in cius fauorem appositio.*

3 *In alternativa si unum est in obligatione, & aliud sit appositum ad cautelam creditoris, electio non est debitoris.*

4 *Creditor missus in possessionem bonorum, & si debitor adhuc non soluit, non prohibetur ipsum capi facere, si statutum dicat, quod mittatur in instrumentum executioni realiter, & personaliter.*

5 *Quando duæ uiæ ad cautelam & securitatem creditoris inuentæ sunt, licet elegerit unam uiam quæ sibi non prodest: non prohibetur ad alteram redire.*

6 *Casus in quo creditor cogitur uendere.*

LEX V.

1 VAmus. †Creditor non cogitur [b] vendere pi-
b gnus, sed cogitur ostendere debitori, vt vendat: dummodò sibi idoneè caueatur. hoc dicit. Et vide text. & etiam Bartol. in. l. à diuo. §. sed illud. ẽ. de re iudic. Et primò ponit duas opin. contrarias vsq; ibi: [melius autẽ.]

m M

¶ Secretur. An valeat pactũ de vendẽdo pign. absq; denũtiatione text. est & ibi Bar. in l. Titio. §. Titi°. ad muni. Bal. in l. creditores & ibi glo. C. de distra. pig. Bald. in l. fi. C. de iu. do. impetran. Ange. & Imo. in. l. debitoribus. ẽ. de re iud.

¶ Nõ cogit. vide not. ꝙ Bar. l. l. à diuo Pio. §. sed illud. ẽ. de re iu. bene facit. l. j. §. fi tabulæ. & quod no. Bar. ẽ. de tab. exhib. & in l. sicut. §. illud. ẽ. quibus mo. pig. vel hypo. fol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Nō prohibetur. Ad de q̄ voluit Ro. cōsil. cccxxxviij. vbi de creditore q̄ incepit à præcepto, & deinde fecit carcerari debitorem. vbi reducit eas ad concordiam cum dist. 2 †Et not. hic & in fin. q̄ non cogitur quis vti pacto in eius fauorē apposito cū possit suo fauori renuntiare vt C. de pac. si qs in conscribēdo. hoc etiā probatur: vt l. ij. C. de leg. cōmi. & de in diē addic. l. Sabinus. de peri. & cōmo. rei vendit. v. l. ij vina. de seruis expor. l. j. vnde inducit Guli. ad quæstionē si promisisti † mihi dare centū in paschate, vel dare obstides, aut pignora si non soluis in paschate: an possim cōpelere te præcisè ad soluēdū: an aūt possis euadere offerēdo obsides, aut pignora? & videt q̄ sic, quia in alternatiua electio est debētis; vt l. plerunq̄. in fi. de iure do. cōtrariū ipse determinat nā illud est verū, qñ cadit alternatiua inter plures res debitas, vt si promittit Stichū aut Pamphilū: sed hic cadit inter pecuniā, & dationē obsidū seu pignorū, quæ nō sunt debita, sed dātur pro securitate debiti: et sic in fauorē creditoris videt actum de dandis obsidibus, aut pignoribus: nō aūt in fauorē debitoris. Vnde nō cogitur vti dicto pacto, ne quod sui fauore appositum fuit, et pro sua cautela, vtatur in damnū: quia si nō apposuisset, non esset dubiū, q̄ lapso termino posset ipsum cōpellere præcisè ad soluēdū: & pro ista doctrina facit tex. in l. causam. §. puella. j. de manumiss. Et adde qd̄ no. Bar. in l. cū proponas. de transact. bene etiā facit. l. j. §. ex hoc rescripto. de ven. inspi. & quod no. Archi. super rub. de eo qui mit. in poss. li. vj. & Bar. in l. consentaneū. C. quomodo & qñ iud. vbi dicit, † q̄ licet creditor sit missus in possessionem bonorū, si debitor adhuc nō soluit, nō prohibetur ipsum facere capi, si statutū dicat, q̄ mittat instrumentū executioni realiter, & personaliter: † quia licet elegerit vnā viā, si illa sibi nō prodest, nō prohibetur ad alterā redire: 6 cùm ad eius cautelā, & securitatē inuentæ sint. † Vltimò scias, q̄ est dare casum in quo creditor cogetur vēdere. j. de fideiussori. l. inter creditorem. quem casum vide, & tene menti.

2 ☞ Creditor non debet percipere utilitatem ex pignore, sed fructus perceptos computat in sortem.
3 In actione pignoratitia ueniūt usuræ ex mora: & qualiter creditor dicatur in mora?
4 Actio pignoratitia licet fuerit inuenta principaliter ad recuperationem rei pignoratæ, q̄ nihilominus datur ad restitutionem pretij, quod nunquā fuit traditum.

1 §. Si creditor. † Creditor qui pignus vendidit, cogitur restituere superfluū pretij, per hāc actionē, & etiā vsuras in tribus casibus hic cōtentis. h. d. cum l. 2 seq. ratio primi casus est: † quia sicut nō debet percipere vtilitatē ex pignore, imò fructus perceptos cōputet in sortē: vt l. j. & ij. C. eod. ita nec ex pretio redacto ex pignore, quatenus habet 3 vltra quā sibi debeatur. † Ideò lucrū perceptū restituit. Ratio secundi est, quia si conuertitur in suam vtilitatem, perinde est ac si esset in mora: quia ista sunt paria, facit. j. man. l. idemq̄. §. si procurator. versi. q̄ si nō exercuit. Ratio tertij est: quia ista est actio bonæ fidei, in qua veniunt vsuræ ex mora: vt l. mora. 4 §. bonæ fidei. j. de vsuris. † No. ergo hic q̄ hęc actio licet fuerit inuēta principaliter ad recuperationē rei pignoratæ, & ideo ei dicit cōtrahi: nihilominus qa est bonæ fidei dat ad restitutionē pretij, q̄ nunq̄ fuit traditum, quia succedit loco rei traditæ.

a ☞ Res pignorata licet sit perempta, tamen creditor non perdit ius quod habet ad repetendum expensas necessarias in ea factas. idem in commodatario.

LEX VIII.

1 Si necessarias. † Pro necessarijs expensis factis in re pignorata, datur creditori contraria pignoratitia. h. d. Sicut ergo eis nō vtitur nec habeat commodatarius ex re: ità nec est iustū q̄ tales impensas faciat de suo quantūcunq̄ minimas: nō sic in cōmodatario, qui 2 habet vsum rei. in l. in rebus. §. possunt. s. ti. j. † Not. ergo hic, q̄ licet res pignorata sit perēpta, creditor tñ nō perdit ius, qū habet ad repetendū expēsas in ea factas: & hoc qñ fuerūt necessariæ. sic in commodatario: vt patet in l. in rebus. in fi. s. ti. j.

§. Si pignori. Si creditor vendidit, & de euictiōe promisit: debet sibi à debitore de indemnitate caueri. Item si cessatur in solutione partis pōt totū pignus vendi. h. d. cum. §. seq. Præmitte q̄ creditor qui vēdidit non tenetur de euictione: sed ipse debitor in cuius vtilitatē pecunia inde percepta, conuersa est vt j. de euictio. l. in creditore. si tñ ipse obligauit, tenetur de euictione: quia fortè nō poterat aliter cōmodè vēdere debet conseruari indemnis à creditore, & propter hoc poterit retinere alias res pignoratas, vt hic dicit: & si non haberet quid retineret, posset agere contraria pigno ratitia, vt ipsum indemnem conseruet, vt in prin. huius l.

2 ☞ Promittens in tribus terminis, si dedit pignus cum hoc, ut si sua quaque die pecunia soluta non sit, liceat creditori illud uendere: & non soluit in primo termino: quare non liceat creditori pignus uendere, nisi elapsis aliis terminis?
3 Dictio, quisque, secundum legistas est uniuersalis: sicut dictio omnis: & quid de dictione, quisquis?
4 Indefinita q. æquipolleat uniuersali: & quando?
5 Negatio præposita signo uniuersali, facit æquipollere suo contradictorio.

1 §. Si annua. † Ad veritatem vniuersalis collectiuæ, requiritur concursus omnium: nec dicit vera si in vno est falsa vel falsificari potest: sed particularis oratio ve rificatur in vno. h. d. in effectu. Et semper allegatur: & primò loquitur de vniuersali collectiua vsq̄ ibi: [sed si tibi.] Secūdò 2 de particulari. † In tex. ibi: [placet antequā omniū pensionum dies &c.] Sed quare hoc. nā post q̄ trāsiuerūt oēs termini, potest vendi pignus propter cessationē factā in primo termino: licet in secundo vel tertio nō cessauerit soluere: vt patet. j. in ver sic. [sed omnibus.] quare ergo expectatur lapsus secūdi, vel tertij post q̄ in omnē euentū vendi poterit, siue cessetur in secundo, vel tertio, siue nō: post q̄ fuit cessatū in primo: nam frustra expectatur euentus cōditionis, cuius nihil operatur euētus: vt l. aliquando. §. fi. j. ad Velleia. In hoc stat difficultas. & intellectus huius. §. Et responde, q̄ istud est verū si in secūdo, vel tertio termino soluatur, dūtaxat pro illis: & non id quod erat soluēdum in primo, ita debet intelligi ver. [sed omnibus.] Si aūt soluatur id quod erat soluendū in primo, secus est: imò etiā si in primo & secūdo totaliter cessauerit, & si posteà in tertio soluat integra triginta, & sic non solū id quod erat soluēdo in tertio, imò etiam quod fuerat etiam soluendum in primo & secūdo: non poterit pignus vendi: quia censetur data licentia debitori purgandi moram primi, & secundi termini in vltimo termino: & hoc vult gl. hic posita. est ergo sensus verborum iste, q̄ nisi tota pecunia soluta sit intra dictos terminos, licet vendere pignus. Posito ergo, q̄ sit cessatum in primo, & secundo termino: tamen si in vltimo potest solui tota pecunia, non est verificata tota conditio: quia ista vniuersalis negatiua licet sit verificata in primo, & in secundo termino, pōt in vltimo falsificari tamen si in vltimo termino non soluatur, nisi pro illo, tunc poterit vendi ex cessione facta in primo, & secundo, vel etiam in solo primo. & ita loquitur ver. [sed omnibus.] Sed vnde proueniit ista vniuersitas? dic q̄ prouenit ex natura dictiōis, [quę- 3 que.] † nā dictio, [quisque,] secūdum legistas vniuersalis est, sicut dictio omnis: secus in dictione, [quisquis:] quia est signū particulare l. qui liberis. §. hæc verba. de vulga. & pupilla. q̄d plenè declara vt no. Bar. in l. hoc articulo. de hære. instit. alij dicūt, q̄ prouenit ex natura istius verbi, [pecunia,] quod fuit indefinitè prolatū: vnde intelligitur de tota pecunia. & secun- 4 dum hoc gl. colligit no. in fine, † q̄ indefinita æquippollet vniuersali, quod est verum, qñ est eadē ratio omnium sub diffinita cōprehensorum, quod dic vt plenè no. in c. vt certa. de elect. 5 lib. vj. per gl. & l. si pluribus. de leg. ij. per docto. † Sed oppo. nā quando negatio præponitur signo vniuersali, facit orationem æquipollentem suo contradictorio: nam ista sunt paria dicere non omnis homo currit, & quidam homo non currit: vt l. legitimos. §. an ergo. & ibi not. j. de legiti. tuto. sed hic est huiusmodi: quia hic fuit dictum: [nisi sua quaque die.] nam illa dictio, [nisi.] exponitur ideſt si non, & sic negatiua præponitur signo vniuersali [quaque:] perinde ergo videtur, acsi fuisset dictum, si aliqua die. Sed si ita dictum fuisset statim, q̄ cessaret in primo termino, posset pignus vendi: vt in fin. ergo & hic in primo casu solue, licet secundùm dialecticos ita fit, & aliquando secundum legistas: vt not. d. §. an ergo. non tamen semper inspecta mente contrahentium, qui ignorant dictas æquipollentias. ita dicit hic Bart. quod no. & adde quòd etiam in primo casu huius legis si post orationem vniuersalem subijcerent aliqua particularia, censeretur recessum ab vniuersali, & staretur particulari: vt j. de vsu. l. Seia. & ibi no.

2 ☞ Verba quando sunt prolata in re, comprehenduntur omnes quos res tangit de proprietate uerborum: & quid si sunt prolata in personam?

Statutum

3 Statutum quòd pro tali delicto imponatur talis pœna: an etiam comprehendat dantem opem, uel mandantem?

1 §. De vendendo. † Quod quis facit pro se, censetur etiam facere pro herede suo, licet de ipso mentionem non faciat: ad hoc semper allegatur. 2 & not. † q̄ quando verba sunt prolata in re, comprehenduntur omnes quos res tangit de proprietate verborum: non sic quando in personam. tamē etiā tunc comprehēditur res eius. 3 † Si ergo statutum dicat quòd pro tali delicto imponatur talis pœna: quia loquitur in rem: illa pœna non solùm debet imponi ei qui principaliter deliquit, sed etiā opem danti vel mandanti: non sic si loqueretur in personam: puta si quis commiserit tale delictum: nam non semper comprehenditur mandans, vel opem præbens. de hoc dic vt dixi in l. hæc verba. de adult. facit. l. si seruum. §. non dixit. de acquiren. hered.

2 ☞ Pignoratitia directa pōt pro dānis, & interesse cōpetere, ante solutionē sortis.
3 Creditor agens ad debitum, si non offert rem quam habet pignori, repellitur exceptione etiam à iudice ex officio, si est notoria exceptio.
4 Debitor qui dedit pignora, si iterum dat alia pignora, uel fideiussores, non liberantur priora pignora: & quid si fuerit dictum contrarium?
5 Iuri offerendi quod habet debitor pro recuperatione rei suæ pignoratæ nō præscribitur: & quid in iure offerendi quod habet secundus creditor aduersus primum?

LEX IX.

1 Si rem alienam.

§. Omnis pecunia. † Pignoratitia directa nascitur cùm omnis pecunia soluta est creditori, vel aliter satisfactū. h. d. idē si non est soluta, sed fuit oblata & consignata et depositа, si facta est oblatio extra iudicium: quia statim liberatur debitor à 2 personali, & etiā reus à reali: vt in l. obsignatione. C. de sol. Idē si facta est sola oblatio in iudicio tantū: vt j. ea. l. §. fina. † Item prædicta quantùm ad pignoratitiam quæ datur pro restitutione rei: sed pro damnis & interesse, potest competere ante 3 solutionem sortis: vt j. ea. l. † Econtrà creditor agens ad debitum debet offerre rem quā habet pignori, aliàs repellitur exceptione. j. de doli exceptio. l. apud Celsum. §. item quæritur, si vniones. quod not. diligenter. Nam creditor quando habet pignus, si agat ad debitum in libello, nec offert se paratum restituere pignus, debitor venit absoluēdus: quod perpetuò tene menti. Hoc tamen videtur, si ipse excipiat: certè etiam si nō excipiat, & exceptio sit notoria, videt q̄ iudex ex officio possit repellere. † In text. ibi: [vt ab hoc recedat.] per hoc patet 4 quòd si debitor qui dedit pignora: iterum posteà dat alia pignora, vel fideiussores, non propter hoc liberantur priora pignora: sed ista eis accumulantur, nisi fortè fuerit dictum contrarium, vt hic patet. Hoc verum nisi in hac secunda datione sit repetitum debitum principale, & deductum in nouam obligationem: ita declarat Bart. eleganter in l. Valerianus. in fi. 5 de præ. stipu. † Et not. hic glos. magnā in fin. quæ tenet, quòd iuri offerendi quod habet debitor pro recuperatione rei suæ pignoratæ, possit præscribi spatio longissimi temporis: & sic perdit ius recuperandi, quod habet debitor. Sed ista glos. per omnes docto. reprobatur, quia illud ius offerēdi, quod habet debitor, non est propriè ius: sed quædam facultas, quæ venit ad executionem iuris sui, quod habet in re, scilicet dominij. Vnde si per mille annos staret, quòd non offerret debitum, quomodocunque potest offerre, & recuperare per legē viam publicam. infrà de vi publi. posset autem procedere gloss. in iure offerendi, quod habet secundus creditor aduersus primum, vt possit ei offerre, quod ei debetur, & succedere in locum illius: quod dic vt plenè not. in l. cùm notissimi. C. de prescrip. xxx. anno. per Cyn.

a ☞ Si impetrauit iudicem delegatum contra te, super contractu conditionali tunquam puro: & lite coram eo contestata superuenit conditio: quare non poterit delegatus te condemnare?
3 Quando superuenit ius non ex causa de præterito: sed ex illa quæ habet originem post lit. contest. an possit sequi condemnatio? & quid si fuit actum nulla causa expressa?
4 Creditor si agat contra fideiussorem, uel pignorum detentorem, non excusso principali: & fiat excussio post lit. contest. & reperiatur non soluendo, poterit sequi condemnatio.
5 Si ius excipiendi superueniat reo lite pendente, quòd ueniat absoluendus.

6 Oblatio sola facta in iudicio iam liberat, sicut consignatio & depositio facta extra iudicium, exceptis personali obligatione, à qua sola oblatio in iudicio non liberat: & quid si dies erat obligationi appositus?

¶ Oblatio. adde Bar. in l. interdum. §. fi. de ver. ob. Bart. in l. pe. j. de distr. pig. Bald. in l. inuitē. C. de cōpen. & in l. si residuū. C. de distra. pig. gl. & Bald. in l. si prius. C. eo. ti. gl. in l. acceptā. C. de vsur.

1 §. Qui ante. † Quando ius intentatū, vel actio superuenit post lit. cōtesta. ex causa de præterito pōt sequi condēnatio: ad hoc semper allegatur iste no. §. intellige hoc verū, qñ ius, vel actio superuenit post litē cōtest. ante cōclusionē tñ in causa: aliàs secus: quia quæ fiūt post conclusionē, censentur fieri post sententiā. Ita vidē limitare Bar. istū. §. in l. si mater. §. eandē. in fi. j. de except. rei iudica. vbi omnino vide, & adde q̄ no. per eundē in l. si Titius. j. de verb. oblig. † Sed quæro, quid si impetraui iudicē delegatū cōtra te super cōtractu cōditionali, tanq̄ super contractu puro, & corā illo dedi libellū, & fui cōtestatus litē, & post lit. cōtesta. euenit cōditio: quæritur an ille iudex poterit te cōdemnare? videt q̄ sic, per istū tex. cum gl. quia superuenit mihi actio ex causa de præterito: & ita videtur tenere Pet. & Cy. C. si contra ius vel vtilitatē public. l. prescriptione. Bal. ibi no. tenet contrariū, & videtur intelligere istum text. qñ lis est mota coram iudice ordinario: secus si coram delegato modo prædicto: quia delegatio videtur surreptitia, ex quo facta est tanq̄ super debito puro cū esset cōditionale: quod vitiū surreptiōis nō tollitur, licet cōditio posteà existat, & dicit esse casum in c. fi. de offi. delega. quod perpetuò tene mēti. & hoc ipse ponit in ix. q. † Quid aūt qñ superuenit ius non ex causa de præterito: 3 sed ex illa quæ habet originē post lit. contestatā: legistæ tenēt indistinctè nō posse sequi condemnationē, sed absolutionē: et esse opus nouo iudicio: vt in l. non pōt videri. s. de iudi. sed canonistæ habēt vnum c. abbate sanè. de re iudic. quod cōpilauit Inn. in l. iiij. qui fuit summus legista in quo distinguitur mirabiliter qñ fuit actū rei vendicatione per illum, qui non erat dominus: sed superuenit dominium post lit. contesta. ex causa de præsenti: q̄ si quidem fuit actum generaliter, quia asseruit se dominū, & nō dixit ex qua causa: quia tunc sufficiat dominiū superueuisse post litem contestatam ex quacunq̄ causa, vt possit sequi condemnatio: aut si asseruit se dominum ex donatione facta per ralem, quæ tamen adhuc facta nō erat, sed post lit. contesta. facta fuit: & tunc non prodest, vt sequatur condēnatio. Pet. de Bel. pertica derisit illam decisionē: & dicit q̄ Inno. in primo casu non fuit bonus legista: & non pōt de iure ciuili sustineri, q̄ quando fuit actum nulla causa expressa, possit sequi condemnatio ex causa posteà superueniente: quod dic vt 4 plenè no. per Cyn. & per alios in l. vnica. C. de alien. iudic. † Et per istum tex. determinatur, q̄ si creditor agat contra fideiussorem, vel pignorum detentorem, non facta excussione principalis debitoris, vt fieri debuit per authen. præsente. C. de fideiussor. & sic malè egit, quia non erat aperta via agendi: si post litem contestatam facit excussionem fieri, & non reperiatur soluendo: poterit sequi condemnatio: quia superuenit ius ex 5 causa de præterito. Et prædicta ex parte agentis. † Ex parte vero conuenti, si ius excipiendi superuenit lite pendente, non refert, an ex causa de præsenti vel de præterito superueniat: sed indistinctè venit absoluēdus: vt l. tigni. §. fi. s. ad exhi. & de cōdi. fur. l. si seruus. in prin. & per Bar. in l. j. j. de exceptio. † Item 6 a iste text. principaliter allegatur, q̄ sola oblatio a in iudicio facta liberat: quod facit, quia producit pignoratitiam: vt hic patet. Sed si fieret extra iudicium, non sufficeret ad liberādum: sed requireretur consignatio, & depositio: vt l. designatione. C. de solu. & quod no. s. de condi. furti. l. parui. in j. gl. aduertendum tamen, q̄ sola liberatio facta in iudicio liberat pignus: non aūt liberat debitorem à personali obligatione. ita singulariter no. Bar. j. de solu. l. si debitor. vbi omnino vide: et ita intelligit istū tex. Sed consignatio, & depositio facta extra iudicium liberat non solū pignus: sed etiam debitorem à personali actione, vt d. l. obligatione quia habet vim solutionis. Vltimò intelligas istum text. q̄ sufficiat oblatio facta post litis contestationem quando dies nō erat appositus obligationi, vel solutioni: si aūt fuit appositus per lapsum ipsius, debitor fuit in mora: si posteà persistat in mora, & negligentia offerendi vsq̄ ad lit. contesta. inclusiuè nō sufficit sola oblatio posteà facta, nec moram pur-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gat. ita no. limitat Bal. iſtum tex. & in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cau. in reper. in v. col. cum ſequenti. per gl. quæ eſt in l. ſi ita qs. §. Scia. de ver. obli.

2 ¶ Conductorē. Facit iſte tex. ad q. de qua p. Bal. in l. æde. C. lo. in ſ. colū. an poſſim expellere illū cui colonus meus locauit, ſi non ſoluat penſionē: & an locator dicatur poſſidere inuecta, & illata per inquilinū vel colonum: de qua per Bal. & Sali. in d. l. certi. in xj. col. C. lo. quid aūt ſi obligauit tibi rē meā, & nō tradidi, tū ad te peruenit an tenearis pignorati tia actione ad reſtituēdum? dic q. ſic vt no. in l. inquilino. ff. de dam. infect.

LEX XI.

SOlutum non. †Noua tio quæ fit per conte. litis, nō producit pigno ratitiam: ſecus in alia nouatione voluntaria per quam obligatio tollitur. h. d. vſq; ad §. ſi quaſi. rationem, dic vt in glo.

§. Si quaſi. †Pignoratitia pōt agi: ſi principalis oblatio non perficitur, vel perfecta tollatur acceptilatiōe, vel pacto. h. d. & ſic no. q. ad hoc vt competat hæc actio: nō requiritur q. obligatio pignoris cō trahatur: ſed ſufficit, q. res ſit data ob cauſam pignoris: vt patet in primo & ſecūdo caſu huius §. & ff. eo. l. ſi rē. §. is quoque.

§. Si in ſortem. †Sufficit ſoluere quantitatem, pro qua pignus eſt obligatum: vt compet pignoratitia. h. d. ſi tamen alia quātitas debebatur pro qua non erat obligatum: poterit creditor pro illo retinere: licet liberatum ſit pignus: vt C. ob cyrographa. pecu. l. vnica. quā gl. allegat pro contraria in ſolutione multū ſe inuoluit: ſed nō expedit, quia nec hoc negatur hic.

§. Siue autem. †Pro vſuris debitis naturaliter tantum, vel officio iudicis mercenario tenetur pignus datū pro ſorte, ita demū, ſi ſpecialiter & expreſsè fuit pro eis obligatū. Si aūt fuerint debitæ, vtro q. iure tenetur, etiam ſi ſpecialiter nō fuit pro eis obligatum. Si aūt nullo modo fuerūt debitæ nō tenet etiā ſi ſit expreſsè obligatū. h. d. in effectu & ſic ponit tres caſus, & incipit à ſecūdo vſq; ibi: [ſiue non:] ibi ponitur de primo vſq; ibi: [alia cauſa eſt:] vbi ponitur de tertio. In tex. ibi: [ſi tñ pignus.] referas iſtū ver. ad proximè præcedentes dū dicit, [ſiue non ſint:] vt ſit ſenſus, q. etiā vſuræ ſi nō ſint deductæ in ſtipulationē: ſed in pactū nudū: & ſic non ſunt debitæ ciuiliter, ſed naturaliter tantū: ſi tñ pignus fuit expreſsè obligatum pro eis tenetur: & ſic nō datur pignoratitia niſi ſoluantur. Non aūt referas ad primū caſum, qñ fuerūt deductæ in ſtipulatiōe, quia tūc pignus ſimpliciter traditū pro ſorte, cenſeī traditū, & etiā obligatū pro vſuris: & ad hoc gl. quæ eſt ſ. proximo §. in ver. vel refert, quæ declarat iſtum §.

§. Si creditori. †Niſi ſoluatur omnibus hæredibus creditoris, poteſt pignus vendi. h. d. & eodem modo niſi hæredes debitoris ſoluant. ff. eo. l. neceſſarias. §. ſi vnus.

2 ☞ *Debitor tuus ſoluendo alteri tuo nomine recipienti, ſed nullum mandatum habēti, & cui poſtea tu eidē ſucceſſiſti, liberatur: & quando non tenearis ratificare?*

3 *Si ſoluo creditori creditoris habenti bona mea obligata, liberor ipſo iure, etiam bona mea etiam ſi ſoluam contra voluntatem creditoris mei: & quid ſi ille non haberet me, vel bona mea obligata?*

4 *Primus locator quare habeat obligata bona inuecta per ſecundum conductorem, pro penſione ſecundæ conductionis: & non perſonam?*

5 *Pro inuectis & illatis per ſecundum conductorem, quare poſſit agi pignoratitia ſoluta mercede primo locatori: & quid econtra ſi conductor recedat cum illis rebus non ſoluta penſione, qualiter agatur?*

§. Solutam. †Siue ſoluam debitū creditori ſiue alteri de voluntate creditoris expreſſa vel tacita competit pignoratitia. Item inuecta & illata per ſecundū con-
2 ductorem[a] ſunt obligata non ſolum primo conductori & ſecundo locatori: ſed etiam primo locatori ad penſionem debitam per ipſum ſecundum cōductorem & pro eis poteſt agi pignoratitia ſoluta penſione. h. d. in effectu & primo determinat vnum caſum vſq; ibi: vnde. ſecundo ex illa determinatione infert ad alium caſum vſq; ibi: planè. tertio circa hunc ſecundum caſum mouet vnum dubium & reſpondet vſq; ibi videtur aūt. quarto & vltimo reſpondet cuidam tacitę oppoſitioni quę poſ-
2 ſet fieri. †In prima parte ibi: [ſoluta voluntate eius.] ſupplet a cita, vel expreſſa, & primò ponit exemplum de tacita: ſi ſoluit Titio recipienti nomine tuo, cùm nullum habeat à te manda-

tum, & poſteà eidem ſucceſsiſti: nam teneris ratificare ſolutio nem illam: quia ſi nō ratificares, & ageres cōtra me ad debitū, poſſum te conuenire tanq; hæredē illius, qui tenebat facere te ratificare: & ita intellige primam gl. ſed ſi ille nō recepiſſet tuo nomine, nō teneris ratificare: vt no. ff. e. l. rē alienā. §. j. Item ho die ſi feciſſes inuentariū nō teneris ratificare, ſi vires hæreditatis nō ſufficiūt ſicut idē nō ſucceſsiſſes: vt C. de iur. delib. l. fi. §. in cōputatione. cū ibi no. & in l. cū à matre. C. de rei vend. poſteà ponit exēplū de expreſſa volūtate qñ procuratori vel ſeruo conſtituto ad pecunias exigendas. †In ſecūda parte in verſic.
3 [vnde dic,] q. infert ad aliū caſum, qñ ſoluī alteri qui non habebat voluntatē tuā expreſſam: nec recipit tuo nomine ſed ſuo, puta, ſi erat creditor tuus: quia tibi locaui rem pro decē, tu aūt mihi pro quinq; ſi ergo ſoluo locatori tuo quinq;, naſcitur mihi pignoratitia quaſi videar ſoluere de voluntate tua tacita: qa teneris illi ſoluere: & in hoc differt ille caſus à præcedēti: quia hic etiam ſi ille recepit ſuo nomine, & ſi tibi non ſucceſsiſti, teneris habere ratā illā ſolutionē: quia per, eā liberaris ab illa: vt l. ſoluēda. de negotijs geſtis. & aduertēdū quia hoc caſu, qñ ſoluo creditori creditoris mei qui habet bona mea obligata, liberor ipſo iure, & etiā bona mea. Ita intelligunt doct. nā iſte primus locator habet obligata inuecta, & illata per me ſecūdum conductorem: vt ff. in ver. planè. ſed ſi creditor creditoris mei non haberet me, vel bona mea obligata, liberarer ope exceptionis: vt l. ſi opera. de exceptio. do. Item iſto caſu liberor etiā ſi ſoluo cōtra voluntatē tuā: quia ſoluo pro liberando me, vel bona mea: quod facere poſſum etiā te inuito, & contradicente per l. vtrum. de conſti. pecu. ſi ille nō haberet me, vel bona mea
4 obligata: tunc ſoluendo contra voluntatē tuā, libero te ab illo vt l. ſoluendo. de negotijs geſt. ſed me à te nō libero per l. ſi pro te. ff. manda. & in l. inuito. C. de ſolut. & iſtud videtur hic tenere †Bar. agam ergo pignoratitia pro rebus inuectis, & illatis, quæ ſunt tacitè obligata tā tibi quā illi locatori tuo: vt in verſ. ſeq. licet ergo perſonaliter non ſim obligatus, niſi vt tibi, in gl. & ſi dicatur quomodo poteſt ille habere obligata bona mea ſi non habet obligatā perſonam meā: quia hypotheca ſine principali non pōt ſtare. Reſpondeo q. habet illa obligata pro debito tuo: nam poſſum obligare bona mea pro tuo debito, ſicut & perſonam meam: vt in toto tit. de fideiuſſo. Tunc autē competit iſta pignoratitia pro iſtis rebus inuectis & illatis, qñ fuerunt incluſa per te: quod facere potuiſti, ſi penſionē non ſoluebam: vt ff. ex quib. cau. pig. taci. cōtra. l. eſt differētia. et l. vtique. ff. de dāno infect. & plenè no. in l. certi iuris. C. loc. poſſum etiā includi per illū primū locatorē, vt agā contra ineludentem: & ita intelligatur iſte tex. licet quidam dicant me non poſſe agere niſi contra, vt hic no. in gl. quod non eſt verum ſecundū dicta. Tertia eſt clara. dicit etiam q. non ſunt obligata primo locatori niſi vſque ad quantitatem mercedis, qua conduxit ſecūdus conductor: quia non eſſet iuſtum q. pro vniuerſa penſio-
5 ne primo cōductori eſſent obligata, ſi illa eſt maior. † Item in vltima parte oppo. q. non poſſunt eſſe obligata primo locatori: quia non poſſet reſultare iſta obligatio, niſi ex contractu celebrato per te mecum: & ſic illa res acquirit obligationem pignoris, quod eſſe non poteſt, ſi non eſt in poteſtate illius: vt ff. proxi. §. ad hoc reſpondetur q. imo ex conuentione facta inter te & me, reſultat quædam tacita, & ficta conuentio inter me & illum: & ex iſta acquiritur ſibi obligatio: & ſic ſibi proderit tua tacita, & ficta conuentio, non autem conuentio primi cenacularij ideſt primi conductoris. In gloſſ. magna circa medium ibi: [ſed qualiter.] opponi. pro declaratione gloſſ. q. pro inuectis & illatis non poſſit agi pignoratitia ſoluta mercede: quia pignorum actio re contrahitur: & niſi pignus fuit datum creditori, non competit: ſed inuecta & illata nunq; fuerūt tradita locatori: ergo &c. Solue. fingitur tradita eoipſo, quòd fuerunt in domo inuecta: patet, quia poteſt ea includere propria authoritate: quod non eſſet, ſi nō fingerentur tradita: imo priuarentur iure ſuo: vt l. extat. quod met. cauſa. & ex hac ficta traditione oritur pignoratitia, ſi ſequatur incluſio: & hoc vult dicere glo. dum dicit: [cum per rei traditionē factam primo.] vult dicere: quia nulla facta eſt: ſed certè imò facta fingitur, vt ſequitur. Intellige q. fingitur facta traditio: nō dico, q. ſit transla ta poſſeſsio. licet gloſſ. innuat contrarium, quod patet: quia ſi conductor

conductor recederet de domo cum illis rebus, non ſoluta penſione, poſſet locator agere interdicto Saluiano, p. dictis rebus, quod interdū eſt adipiſcendæ poſſeſsiōis: ergo prius poſſeſsionem non habebat: aliàs non eſſet adipiſcēdæ, ſed recuperādæ.

2 ☞ *Si mihi rem aliquam obligaſti, licet eam tradas procuratori nomine meo recipienti: tamen eius poſſeſsio mihi non acquiritur.*

3 *Caſu quo per alterum mihi non acquiritur, quàm per eundem etiam non obligor?*

4 *Pignus licet non fuerit contractum, nec quantùm ad dominum, nec quantùm ad procuratorem: tamen poteſt agi pignoratitia pro reſtitutione rei: & quare?*

5 *Ex contractu procuratoris, quando ipſe teneatur proprio nomine: & quando poſſit ipſe agere, vel dominus?*

6 *Poſſeſsio & dominium quare potius acquirantur per procuratorem quàm obligatio?*

§. Per liberam. †Per liberam perſonā noſtræ poteſtati non ſubiectā, non poteſt nobis acquiri obligatio pignoris, ſicut nec obligatio perſonalis: ſed poſſeſsio rei traditæ bene acquiritur nobis. h. d. & primò determinat vnum caſum vſque ibi: [ſed nec mutat.] poſteà reſpondet cuidā oppoſitioni, quæ poſſet fieri in cōtrariū vſq;
2 ibi: [ſed & ſi procurator.] † Et in primo dicto pone caſum, q. cum eſſes mihi obligatus in decē ex contractu celebrato mecum, vel cum eo cui ſucceſsi: poſteà rem quam pro iſto debito pignoraſti, tradidiſti pignori procuratori meo: quæritur, ſoluto debito contra quem poſsis agere pignoratitia? an contra illum? an contra me? & reſpondetur quòd contra illū tantùm: quia per illum non fuit mihi acquiſita obligatio pignoris per regulam generalem, quæ eſt, quòd per liberam perſonam alteri non acquiritur obligatio, quæ locum habet non ſolùm in obligatione perſonali, ſed etiam in reali: quod eſt notandum. Ex quo ſgitur ius non fuit mihi acquiſitum ex cōtractu illius: eodem modo non debeo ex contractu illius teneri: nec obſt. quòd per liberam perſonam nobis acquiritur poſſeſsio, & dominium. Nam fateor, quòd ſi mihi obligaſti illā rem, & poſteà tradas procuratori nomine meo recipienti, bene acquirere tur mihi poſſeſsio: ſed hic nō obligaſti mihi, ſed illi. Vnde nec obligatio eſt mihi quæſita, nec etiam poſſeſsio rei, quę venit in
3 conſequētiam obligationis. h. dicit iſte. §. difficilis. † In text. ibi: [& ideò.] ex iſto tex. colligit Bartol. vnum not. q. eo caſu quo per alterum non mihi acquiritur, q. per eundē etiam non obligor: quod notabile non videtur verum, & contra text. in l. j. §. eſt autem. ff. de exerci. vbi ex contractu magiſtri, non acquiritur exercitori ſine ceſsione: & tamen bene obligatur exercitor. Dic, ergo, quòd ratio huius text. eſt quia pignoratitia re contrahitur. Cùm igitur res non fuerit tradita domino, ſed procuratori: nō obligatur dominus, ſed ipſe procurator: quia ſicut obligatio quæ re contrahitur non poterit in plus cōtrahi quam peruenerit: vt l. ſi tibi in princi. de pac. ita non poterit
4 contrahi in perſonam illius, ad quem non peruenit. † Item not. hic quòd licet non fuerit contractum pig. nec quantùm ad dominum, vt hic in text. nec quantùm ad ipſum procuratorem, quia apud eum non erat principalis obligatio, nihilominus agitur pignoratitia pro reſtitutiōe ſic. ff. ea. l. §. ſi quaſi.
5 † Item idem Bartol. in l. ſi procurator qui pro euictione. ff. de procu. vbi de iſto tex. facit magnum feſtum colligit aliud notabile quod quando ex contractu procuratoris mei ſibi non acquiritur ipſe non agit: ſecus, ſi ſibi acquireretur: dic vt ibi per eum. Breuiter hic non dicitur, quòd acquiratur procuratori obligatio pignoris: nec poteſt procedere, ſi apud eum nō erat obligatio principalis: ſed ſi procurator meus principaliter contraheret: tunc eſſet diſtinguendum, an ſit talis contractus, ex quo acquiritur actio directa: & tunc eodē modo ipſe obligatur, vt ex contractu vltro citroque obligatorio: & hoc probatur in dicta l. procurator qui. & in l. ſeruū Titij. ff. man. ſed ſi eſt talis cōtractus ex quo ſibi non acquiritur, ſed duntaxat obligatur: vt ſi non erat vltro citroq; obligatorius, putà, promiſit per ſtipulantem, vel per cōſtitutum ſoluere debitum meum: & tunc finito officio proprio nomine non tenetur: & iſte eſt caſus in l. fin. ff. de inſti. licet alius intellectus poſsit dari ad illam legem, vt ibi dixi: licet ergo dictū Bart. ſit pulchrum, & per alias leges probetur, non tamē probatur per iſtum tex. in quo principaliter ſe fundat ad dicendum, quòd eo caſu quo procuratori acquiritur eo caſu obligatur, & non poteſt cōueniri nomine proprio: quia hoc nō dicitur hic, quòd ſibi acquiratur obligatio pignoris, nec eſt verum ponendo caſum vt p. ſui. Non ergo obligatur ex iſto capite, q. ſibi fuerit acquiſita obligatio, ſed ex eo quia rem recepit. Sed ponamus in alijs terminis, q. procurator meus principalem cōtractum celebrauit nomine ſuo & rem recepit pro eo: certè aut tūc eſt talis cōtractus ex quo mihi acquiritur actio principalis ſine ceſsione, vt mutui: vt l. certi condictio. §. ſi numos. ff. ſi cert. pet. & tunc acquiritur mihi obligatio pignoris vt in l. fi. C. per quas perſonas nobis acqui. allegata in gl. vltima pro cōtraria: aut eſt talis, ex quo mihi non acquiritur ſine ceſsione, ſed ſibi acquiritur directa, q. eſt regulare: vt l. poſſeſsio quoq;. §. ſi poſſeſsio de acquiſ. tūc obligatio pignoris ſimiliter acquireretur ſibi, & poſteà mihi cū actio principalis cederetur: & etiā ſi, de pignore nō fuit facta mētio, quia ceſſo principali cēſentur etiā ceſſa acceſſoria l. ſi à creditore. C. de actio. et obligatio. ita intelligo iſtum
6 tex. † Quare aūt potius acquiritur poſſeſsio & dominium per procuratorem, quā obligatio? reſpondeo, quia in primis interuenit traditio ſine qua non poteſt acquiri, quia eſt actus naturalis: Vnde facilius acquiritur quàm ſolo conſenſu, vel verbo: quæ dicuntur quantū ad hoc potius actus ciuiles: vt l. ea quę ciuiliter. ff. de acqui. re. do. in gl. j. ibi: tu dic iſtā tenēt doc. & præcedēs nō videtur vera, quia procurator ex vna parte, & tutor, & curator ex altera ponuntur, vt partes: ſed per procuratorē nō acquiritur etiā vtilis ſine ceſsione: ergo nec per tutorē, vel curatorem. Certè etiam iſta videtur peior: quia ſi tutor, vel curator contrahunt ſuper negotio ſibi non commiſſo: ſed cū tutor (diuerſa tutela) non dicatur contrahere, vt tutor, aut curator, ſed vt penitus extraneus, & tamen text. loquitur quando, vt tutor, vel cura. Præterà etiā tūc poſſeſsionem non acquireret, niſi ſecuta ratihabitione: & in illo nullum mandatum habet à lege, vel ab homine, vt l. ſi ego. cum ibi no. de neg. geſt. et tamen hic text. in verſic. [nec mutat.] vult q. indiſtinctè nobis poſſeſsionem acquirat: ergo in negotio ſibi commiſſo recepit. vnde valet tutior præcedens ſolutio, licet obſtet id quod dixi: & verè. Iſtud eſt difficile cōtrarium, in quo ſemper dubitaui.

2 ☞ *Tutor vel curator poſſunt pignorare rem pupilli vel adulti mobilem ſeu immobilem, cum decreto iudicis: & pro contractu conuerſo in utilitatē pupilli vel adulti, ſeu pro debito eorum efficaci.*

3 *Procurator in tribus caſibus, & quibus poſſit obligare rem domini: & licet non ualeat obligatio, tamen creditor poſsidens, q. habeat ius retentionis.*

4 *Eo caſu quo tutor, aut curator, vel procurator tradent rem domini pignori, & uales pignoratio: q. eis acquiratur directa pignoratitia, & etiam domino utilis.*

5 *Quòd tales perſonæ eam actionem directam poſſint intentare proprio nomine: ſed tamen procurator cauere debet de rato.*

6 *Procurator ad litem, ea finita, non poteſt actionem acquiſitam ex ſententia in iudicium deducere.*

7 *Ex contractu celebrato per procuratorem, ſicut poteſt ei ſoluitio, ita poteſt ex illo agere præſtita cautione de rato, & mu. ſ.*

8 *Conſuetudo mandantis inſpiciturque ſecundùm illam debeat mandatum interpretari.*

9 *Conſuetudo teſtatoris inſpicitur, ut ſecundùm illam debeant uerba eius intelligi, ſic & conſuetudo principis: & quid in conſuetudine loquentis?*

§. Sed ſi. †Dixit ſuprà quando procurator meus, vel tutor aut curator recepit pignora pro me: hic cōtra, quando dedit pignori rem meam pro debito meo, & dicitur q. datio valet, quando ſit per tutorem & curatorem qui habent legitimam adminiſtrationem cum libera, cùm per tutorem valet ita demum, ſi habebat ſpeciale mandatum ad hoc: vel generale ab eo qui conſueuit pignorare: nam tacitè videtur dediſſe mandatum de hoc: & eo caſu quo valet pignoratio eo caſu acquiritur eis pignoratitia, & poſſunt ea agere. h. d. cū l. ſequen. In tex. ibi: [q. in procuratore ita procedit.] ff. vt poſsit
2 pignori dare. † No. ergo qđ tutor vel curator indiſtinctè poſſunt pignorare rem pupilli vel adulti: intellige ſane. ſ. mobilē non ſine decreto: vt l. j. §. fin. ff. de rebus eorum. Itē intellige, ſci licet pro contractu conuerſo in vtilitatem pupilli, vel adulti, ſeu pro debito ipſorum efficaci: aliàs ſecus, quod dic vt ff. eo. l.
3 tutor. in prin. cum gloſſ. vbi de vtroque habetur. † Item nota. q. procurator poteſt obligare rem domini in duobus caſibus pro debito domini: & glo. addit tertium, quando habebat generale cum libera extra iſtos caſus: licet habeat mandatum ad recipiendum mutuum vel alium contractum faciendum, non propterea poteſt pignorare rem domini: vt in l. dominium. cū ibi no. In glo. j. [quod iuſſu,] ſed licet non valeat obligatio. Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pacto. l. cõmissoriæ circa hoc vide late Alex. cõsil. x. per totum in j. vol.

b ¶ Dominium. adde & vide d. Alexã. in d. cõsil. x. q tenere videt contra Paul. in hoc.

tamen creditor possidet, habet ius retentionis, quod est no. vt C. si alie. res pigno. da. sit. l. j. † Tertiõ no. ꝙ eo casu quo tutor aut curator vel procurator tradant rem domini pignori, & valet pignoratio: eo casu acquiritur sibi directa pignoratitia: sed an domino acquiratur vtilis: dic ꝙ sic per tutorem vel curatorem. vt ſ. de constitu. pecuni. l. eum qui. §. si actori. & etiam per procuratorẽ per l. quod procurator ex re. ſ. de procu. & sic nõ obstat §. præcedens. quia ibi non ex re

5 domini: hic sic ℣. arg. proximo. † Itẽ not. ꝙ istã directã possunt isti intentare proprio nomine: intellige quantũ ad procuratorem dummodo caueat de rato: quod est mirandum, cùm intentet actionem competentem sibi, & teneatur de rato cauere: vt est casus in l. non solum. §. sed interdum. vt ſ. de procuratoribus. nec obst. l. si procurator meus. ſ. eo. tit. ibi non põt procurator agere vel directã illam intentare: quia ibi loquitur quan

6 do dominus contradicebat: hic nõ. † vel melius dic, ꝙ ibi erat constitutus ad litem tantũ: & lis erat gnita: vnde actionẽ queſi tam sibi ex sententia non potest in iudicium deducere, licet eã habeat proprio nomine, nec petere põt executionem sententiæ: sed hoc pertinet ad dominum. Hic verò erat constitutus

7 ad contrahendum. † Vnde ſicut ex contractu celebrato per eum potest sibi solui: vt l. quod seruus. ſ. depoſi. ita potest ex illo agere: vt hic est casus not. præstita tamen cautione, vt dixi.

8 † Vltimò no. in l. sequen. ꝙ inspicitur consuetudo mandantis,

9 vt secundũ illud debeat mandatum interpretari: † sic & consuetudo testatoris, vt secundum illam debeant verba intelligi ℣. de vsufru. lega. l. Sempronius. §. fi. & consuetudo Principis. ℣. ne quid in loco publico l. secundũ. §. merito. aliquãdo tamen consuetudo loquentis non inspicitur: vt quando non fit vniformis, sed interpellata: vt ℣. de annu. lega. l. Seio. §. medico & ibi per Barto. quando erat reprehensibilis: vt in q. illa de eo qui cõsueuerat dimittere equum in pascuis sine custode; nam non propterea nego. gesto. vel procurator deberet illud facere, vel tenetur: quod dic vt no. in l. si negotia. ſ. de neg. gest. Itẽ in alio casu quem ponit Cy. in l. j. C. de proba. de illo qui consueuit fœnerari ad tantum pro centenario: nam si restitui sibi sortẽ, & repeto vsuras, debeo ostendere mevsuras sibi soluisse, nec sufficit probare, ꝙ cõsueuit fœnerari ad tantum: quod dic vt ibi, per Bal. non sunt alia. gl. est expedita.

2 ☞ *Pacisceris ad meam utilitatem, si actionem quam ex pacto acquirit, tenetur mihi cedere, tenetur etiam debitorem ad instantiam mei liberare.*

3 *Actionem habens ad mei utilitatem: tenetur de illa facere, quod mihi placet.*

4 *Creditor cùm ueuderet pignus, si pactus sit, ꝙ quandocunque uellet restituere pretiũ teneretur emptor retrouẽdere, poterit tamẽ debitor agere, ut creditor sibi cedat.*

5 *Quòd creditor non poterit hoc pactum remittere inuito debitore.*

6 *Ex pacto legis commissoriæ uel adiectionis in diem transfertur directum dominium sine noua traditione, sed ex pacto de retrouendendo uel restituendo transfertur utile tantum.*

7 *Ex pacto alterius appoſito in traditione rei meæ etiam quæ non duret mea, acquiritur mihi actio, si apponitur in mei fauorem.*

LEX XIII.

1 SI cum venderet. † Ex pacto creditoris facto in fauorem debitoris põt debitor agere vel petere, vt sibi cedatur actio. h. d. Bar. & est singularis. l. In tex. ibi: [liceret ei.] ſupple debitori: & sic fuit conceptum in personam debitoris, & nihilominus ipſi creditori vendenti acquiritur actio directa: ſcilicet ex empto informata ex isto pacto, quam tenetur cedere vt ℣. subiicit, & eodem modo actio præscriptis verbis quæ oritur ex pacto incontinenti appoſito, quæ etiam dicitur in factum, & etiam vtilis rei vendicatio oblato pretio, quas omnes dico competere ipſi creditori vendenti, & paciſcẽti, ꝙ tenetur eas cedere debitori: ad cuius vtilitatem tale pactum appoſuit, & nihilominus recta via etiam non facta ceſsione competũt vtiles ipſi debitori: vt ℣. ſubiicitur. † Quid ergo operatur ceſsio: respondeo non transfert vtiles quæ etiam ſine ea translatę ſunt: ſed exercitium directarum. Sic ergo no. hic ꝙ paciſcens ad meam vtilitatem, teneris actione quam acquiris ex pacto mihi cedere, teneris etiam debitorem liberare ad inſtantiam mei: vt ℣. mãdati. l. idem ꝙ. §. ſi cui. et de doli excep. apud Celſum. §. mandauí. & de iure dotiũ l. mulier bona. §. fi. & ſ. de pact. l. ſi cũ emptor.

3 §. fi. & ita conſuluit Bar. per illa iura, ꝙ † quando habes actionem ad mei vtilitatem, teneris de illa facere, quod mihi placet.

4 † Sed quæro, quid ſi creditor non concepit pactum in perſonam debitoris, ſed in ſuam tantũ, puta dixit, ꝙ quandocunq; vellet reſtituere pretium, emptor teneretur ſibi reuendere: reſpondeo tunc debitori non quæritur actio, ſine ceſsione: tamẽ etiam tunc poteſt debitor agere, vt creditor ſibi cedat. est tex. notabi. ℣. de diſtract. pig. l. ſi creditor. in prin. & quilibet prima facie diceret oppoſitũ: quaſi videatur ad ſui tantũ vtilitatẽ appoſuiſſe pactum: ſed ex illa l. patet contrarium, ꝙ etiam tunc

5 videbatur ad vtilitatem debitoris. † Sed an poſsit debitor hoc pactum remittere inuito debitore? vide Bar. qui hoc tangit in l. qui Romæ §. Flauius hermes. de verborũ obligatio. & videtur tenere, ꝙ ſic: quod placet per l. ſi partem. §. fi. quemadmodũ ſeruitus amitta. nec obſtat ille. §. qui ibi loquitur in ſeruo cui non erat perfectè acquiſitum ius. In text. ibi: [aut vendicare rem.] ſed vnde oritur iſta vendicatio? nam ex pacto de retrouendendo vel reſtituendo non videtur oriri per gl. quæ est in l. ĩ. C. de pact. inter empt. quæ dicit eſſe ſpeciale in pacto. l. cõmiſſorię vel addictionis in diem, vt ex ſolo pacto transferatur dominium: nam in tali pacto agitur, vt res ſit inepta: & ſic tenduntad reſolutionem contractus. Sed pactum de retrouẽdendo vel reſtituendo non ſic. vt ibi not. in glo. reſpondendo põt

6 dici, † ꝙ ex pacto l. commiſſoriæ, [a] vel addictionis in diẽ, tranſ

a fertur dominium directum ſine noua traditione, iuxta plenè no. in l. j. ℣. de donatio. in glo. magna. ſed an in pacto de retrouendendo, vel reſtituendo transfertur vtile tantum per iſtum textum ſingularem, vbi videtur casus quod nõ: quia quotidie contingit de facto in vſurariis, qui apponunt pactum de retro

b uendendo vt ſtatim oblato pretio translatum ſit dominium: [b] & ſic poſſet poſteà debitor rem à quocunque poſſeſſore vendicere: quod non eſſet: ſi translatum non eſſet: & habui iſtum caſum de facto: quia talis vſurarius rem illam alteri vendidit: & dubitabat debitor offerendo pretium, an poſsit rem recuperare? & multi dicebant, ꝙ non: quia ex tali pacto ſolum oritur actio perſonalis contra vſurarium primum emptorem, in cuius poteſtate amodo non eſt poſtẽ in alium tranſtulit. Contradicebam per hãc l. ſingularem: & hoc ſi obtulit anteq; vſurarius in alium transferret: ſi verò poſt, eſt maius dubium. Tamẽ idẽ videtur, quia non poterat transferre niſi cum ſua cauſa, & ſic oblato pretio vſurario reſoluitur ius ementis ab eo: vt l. vectigali. ℣. de pignoribus. est etiã vtile propter fructus poſteà perceptos qui pertinebunt ad debitorem: tanq; percepti ex re ſua ſecus ſi dominium non eſſet translatum: vt d. l. ĩ. ℣. de pact. inter empt. † Vltimò not. ex hac l. ꝙ ex pacto alterius appoſito

7 in traditione rei meæ, etiam quæ nõ duret mea: acquiritur mihi actio, ſi apponitur in mei fauorem: fortius ſi duret mea vt in l. penul. C. ad exhibendum. ſed quando apponitur ſuper re paciſcentis, diſtinguitur, an duret ſua, vel non: vt l. publi. in prin. & ibi dixi ℣. depoſiti. non obſtat ergo. §. per liberam. cum ſimilibus: quia ibi quando non ſuper re mea nec ſuper ſua quod facit l. quod procura. ex re. de procura.

1 §. Venit autem. † In hac actione venit lata culpa & leuis, non autem leuiſsima, nec casus fortuitus. h. d. cum l. ſequen. tex. cum gloſ. quia iſte contractus celebratur gratia vtriuſq;. ergo & c. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. per tit. proxi.

2 ☞ *Si pignoratur res immobilis, cui debentur ſeruitutes, tenetur creditor illis ſeruitutibus uti, ne per non uſum perdantur: aliàs tenebitur pignoratitia.*

LEX XV.

1 CReditor. † Creditor cũ reddit pignus, debet cauere de ſuo dato, & facto & de neglecto. h. d. Bar. † not. ergo hic in fin. ꝙ ſi pignoratur

2 res immobilis, quia debebantur ſeruitutes: creditor tenetur vti illis ſeruitutibus, ne per non vſum perdantur: aliàs tenebitur pignoratitia: vt hic patet: quod est verum, ſi debitor ipſum certificauit de illis ſeruitutibus, aliàs non eſſet quod ei imputetur. vt in glo.

LEX XVI.

1 TVtor lege. † Tutor & curator pro debito eorum quorum negotia adminiſtrãt, poſſunt obligare res mobiles, non autem immobiles ſine

ſine decreto. h. d. tex. cum gl. dic vt in ea.

1 §. Contrariam. † Debitor decipiẽs creditorẽ in pignore tenetur cõtraria pignoratitia, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter recipiat: ſed quando ſcienter, tenetur etiam crimine ſtellionatus: & nõ dicitur deceptus creditor, ſi ſciuit. In quo aũt conſiſtat illud intereſſe creditoris, ſi res pignorata erat aliena, dic vt no. gl. ℣. cum debitore.

2 ☞ *Feudum non poteſt ſine conſenſu domini pignorari, nec alienari; nec etiam uenit in generali obligatione bonorum.*

3 *Emphyteuta licet non poſsit uendere uel alienare irrequiſito domino: poteſt tamen rẽ emphyteuticam obligare.*

4 *Licet ius obligatum non ſit directum ſed utile, tempore quo debitor obligauit, competit tamen creditori hypothecaria directa: ſed ſi debitor non habebat tale ius, ſed poſtea ſuperuenitur, competit utilis tantum.*

5 *Creditor ſi tunc ſolueret penſionem habenti directum dominium, ſolueretur ius obligantis, & per conſequens ipſius creditoris recipientis.*

1 § Etiam vectigale. † Habens dominiũ vtile põt illud pignori dare, ſaluo iure

2 habentis directum. h. d. † fallit hoc in feudatario qui habet vtile dominium: vt plenè no. in vſib. feu. de capi. cõra. in gl. mag. & tamen non poteſt feudum obligare, ſicut nec alio modo alienare, ſine conſenſu domini: vt in l. Imperialem. de prohib. feu. alie. per Feder. In generali autem obligatione bonorũ facta per eundem, non venit feudum, [a] quod ſpecialiter obligari non poterat: vt in c. in generali. ſi de feud. fue. controuer.

3 † emphyteuta verò licet non poſsit vendere, vel alienare irrequiſito domino, videtur tamen ꝙ obligare poſsit: vt hic: dum

4 loquitur de prædio vectigali, vel ſuperficiario. † Et no. ꝙ creditori competit hypothecaria directa: licet ius obligatum non ſit directum, ſed vtile, vt plenè no. per Bar. ℣. e. l. rem alienam. & hoc quando debitor habebat tale ius, tempore quo obligauit: ſed ſi non habebat: ſed poſteà ſuperuenit ſiue directum, ſiue vtile, tunc competit hypothecaria vtilis: vt d. l. rem alienã.

5 in prin. † Et ſi creditor non ſolueret penſionem habenti dominium directum, ſolueretur ius obligantis: & per conſequens ipſius creditoris recipientis: vt in l. lege vectigali. ℣. de pigno.

2 ☞ *Creditor habens nomen debitoris obligatum, habet contra ipſum nomen, actionem utilem perſonalem, & pro rebus utilem hypothecariam.*

3 *An tunc debeat fieri excuſsio principalis debitoris obligantis, antequàm agatur contra nomen obligatum.*

4 *An in generali obligatione omnium bonorum, ueniant nomina debitorum, & an præſentia & futura.*

5 *De ſpecie ad quantitatem non fit compenſatio: ſecus ſi ex una parte debetur quantitas, & ex altera debetur ſpecies: aut quantitas alternatiua.*

6 *Actio quòd debeat reputari res mobilis uel immobilis, ſecundum id quod in ea deuenit.*

LEX XVIII.

1 SI conuenerit. † Nomẽ debitoris poteſt pignori obligari, & quod inde

2 exigitur vel compenſatur pignoris loco retinetur. hoc dicit Barto. † In tex. ibi: [vt & te in exigenda pecunia:] ſed quam actionem habet creditor cui nomen debitoris est obligatum contra ipſum nomen? reſpondeo, habet vtilem, quam debitor qui obligauit habebat directam. & ſic perſonalem. Quidam tamen dixerunt, ꝙ habet hypothecariam, quæ eſt realis. vt no. in l. ĩ. C. de hæred. actio. & in l. græcè. §. j. ℣. de pigno. quod poteſt procedere ſi erat debitor cum pignoribus, vt competat vtilis perſonalis ad exigendum debitum, et

b vtilis hypothecaria pro rebus obligatis: aliàs ſola vtilis [b] per-

3 ſonalis: vt not. in l. nomen. C. quæ res obliga. poſ. † Sed an debeat fieri excuſsio principalis debitoris obligãtis, antequam agatur contra nomen obligatum? Cynus tenet quòd non, & etiam Barto. hic ſed Baldus aliter dicit ſecundum Nicol. de

4 mata. in dicta l. ĩ. C. de hæred. actio. vbi omnino vide. † Item an in generali obligatione omnium bonorum veniant nomina debitorum? gloſſ. in dicta l. ĩ. quæ non eſt alibi, diſtinguit: aut eſt expreſſa obligatio omnium bonorum, & veniunt: aut tacita: & tunc ſecus: quod vltimum per omnes reprobatur. & dicunt idem eſſe in tacita, quod in expreſſa vt veniant: vt ibi plenè not. in hoc tamen plus eſt in expreſſa: quia veniunt præſentia, & futura. vt in l fin. C. quæ res pigno. obliga. poſſ. ſed in tacita videtur ibi tenere Bald. quòd non veniant nomina debitorum poſteà acquiſita, per id quod habetur. ℣. mandati. l. hæredẽ. in princ. in glo. ſuper verſicul. actiones. pro hoc vide quod not. in addi. Specul. de ceſsione act. §. j. in addi. quæ incipit à verſicul. [pater

5 huiuſq; &c.] † Vltimò allegat iſte text. in fin. q de ſpecie ad quantitatẽ nõ fit cõpenſatio. Sed quid ſi ex vna parte debeat

c quantitas, & ex altera debeat ſpecies? [c] aut quantitas alternatiua? dic eſſe locum diſpoſitioni: vt C. ſi. ma. fac. ra. habe. l. j. & etiã

6 iſte tex. † ꝙ actio debeat reputari res mobilis, vel immobilis, ſecũdum id quod in ea deuenit: vt not. in authen. de non alie. §. j. vel dic vt dixi in l. quàm Tuberonis. §. j. & §. in peculium. ℣. de peculio. & Bar. d

a in l. non poteſt. de autho. tuto.

2 ☞ *Iuriſdictio prorogata, quòd ſit eadem cum prima.*

3 *Si aliquod caſtrũ obueniat ciuitati uel regi, an debeat in eo ſeruari ſtatuta regni uel ciuitatis?*

4 *Statuta ciuitatis ſunt ſeruanda in terris comitatus, niſi ex permiſsione ſuperioris illæ terræ haberent ſtatuta propria: tunc ſi illa deficerent recurritur ad ſtatuta ſuperioris ciuitatis.*

1 § Si nuda. † Quod iuris eſt de ipſo principali: idẽ eſt de ei[o]

augmẽto. ad hoc allegatur. concor. l. etiã. ℣. de iure dotium. & ℣.

2 de pact. dot. l. inter ſocerũ. §. cùm inter. in fi. & est argumẽ. † ꝙ iuriſdictio prorogata ſit eadẽ cum prima. de quo per Dyn. C.

3 de epiſcopa. audientia. l. ſi qui ex cõſenſu. † Item q ſi aliquod caſtrum nouiter obueniat regi, vel ciuitati debeant in eo ſer-

d uari ſtatuta regni, vel ciuitatis [d] ſicut in aliis, quę prius erant, licet illa terra habeat ſtatuta de ſe, quæ ſi ſunt cõtraria ſtatutis regni vel ciuitatis non ſunt ſeruãda, & ita inducit Gul. de cug. ipſe tamen tenet contrarium. Bart. diſtinguit an addat acceſſoriæ: quia fiat de regno vel comitatu et procedit primum dictum: aut æque principaliter, vt accidit in regno Franciæ cui obuenit comitatus toloſanus: & ſic vocatur rex, & comes, & tunc ſunt ſeruanda ſtatuta ipſius comitatus, in ipſo comitatu. adde quod not. in c. j. ne ſede vacan. & per Bartolũ in l. j. ad. l.

4 Falci. † Itẽ adde gloſſ. quæ eſt in l. ex ea parte. ſ. de poſtu. quæ dicit, quòd ſtatuta ciuitatis ſunt ſeruanda in terris comitatus, niſi ex permiſsione ſuperioris illæ terræ haberẽt ſtatuta propria: tũc etiã illa vbi deficerẽt, recurreretur ad ſtatuta ſuperioris ciuitatis per. l. de quibus. ſ. de leg. vbi recurritur ad conſuetudinẽ vrbis Romę, in defectum ſpecialium conſuetudinum.

2 ☞ *Emens fundum pro. xx. alteri obligatum pro quadraginta ſi ipſum meliorauit adeo, quod ualet. xl. quòd creditor agens hypothecaria contra emptorem non poterit augmentum aduocare.*

1 §. Si fundus. † Res obligata tranſit ad quencunq; cum ſua cauſa: ad hoc ſemper allegatur: & loquitur hic in pignore cõuentionali, idem in prætorio: vt C. vt in poſ. lega. l. poſtquàm. Item loquitur in obligatione pignoris, quæ eſt realis, vt tranſeat cum re: idem in quocunq; onere reali, vt ſeruitute: vt l. viam cõſtituto. §. ſi fundus. ſ. de ſeruitutibus ruſticorũ prædiorũ. ſecus, ſi non erat onus reale, ſed perſonale: licet circa illã rem: vt ℣. de cõtrahẽ. emptio. l. fina. §. fin. In text. ibi: [ſicut in partu ancillę.] ſ. obligatæ: non eſt obligatus ſicut ipſa ancilla, & ſicut fructus rei obligatæ: vt C. in quibus cau. pig. ta. contra. l. iij. & quod plenè not. ℣. de legatis primo. §. cùm prædium. † Quæro pone, ꝙ pignoraſti mihi fundum qui valebat xx. poſteà ipſum vẽdidiſti, & emptor ipſum meliorauit ita, quòd nunc valet xl. ago hypothecaria contra ipſum, & volo aduocare totum fundum, quia fuit mihi obligatus pro quadraginta, licet nõ valeret niſi xx. emptor offert mihi tantum quantum valebat tempore quo fuit obligatus: an poſsit me excludere? & videtur quòd non: quia augmentũ eſt mihi obligatum ſicut principale: vt ſ. §. proximo. contrarium videtur determinare Bartol. C. de prædi. nauicu. l. ij. in fin. lib. xj. vbi omnino vide per illũ text. & tene hoc perpetuò menti.

2 ☞ *Materia excisa de ſylua obligata, eſt creditori obligata tanquàm fructus ſylue obligatæ.*

3 *Totum differt à ſuis partibus integralibus, ipſa re.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 *Debitor potest mihi auferre ius pignoris, transferendo materiam obligatam in speciē quæ non sic potest mihi auferre alienam rem obligatam.*

3 *Si debitor non esset soluendo: an in subsidium posit agi hypothecaria pro specie confecta ex materia obligata: & qualiter debitor teneatur pignoratitia contraria? & nu. 6.*

6 *Hæres si de materia legata faciat speciem, legatum non extinguitur: & qualiter teneatur hæres.*

7 *Si res tua in qua aliquis habet usum fructum mutata est per te in aliam speciem uel formam, quando extinguatur usus fructus.*

8 *Idem iuris est in partu ancillæ, quod in ipsa ancilla.*

1 §. Si quis. †Species confecta de materia obligata nō est
2 nisi cōtrarium sit specialiter actum. h. d. †In text ibi: [non esse pignori.] sed ipsa materia excisa de sylua obligata, est bene mi
3 hi obligata, tanquā fructus syluæ obligatæ: vt ſ. proximi. §. & q ibi dixi & sic no. hic, †q totū differt à suis partibus integra
libus re ipsa: nam aliud est domus, aliud sunt cementa, ex quibus domus consistit: non tamen per omnia censetur res diuersa: quod dic vt ſ. de cōdi. furti. l. seruus. §. donec. † Item not. hic
4 q debitor pōt mihi auferre ius pignoris, transferendo materiam obligatā in specie. quia desinit esse materia, & incipit esse species, sicut si alio modo corpus rei obligatæ extingueretur, similiter & pignus: & hoc voluit hic gloss. magna. Non sic pōt mihi auferre alienam rem obligatam: vt ſ. proxi. §. quia tunc
5 non desinit esse res. †Item intellige istum textum secundùm Guli. nisi in subsidium, si debitor esset non soluendo: quia posset agi hypothecaria pro specie confecta ex materia obligata: licet non sit propriè obligata. arg. de lega. j. l. planè. & l. fi. ſ. de eo per quem factum erit. opp. pro declaratione gl. de l. seruum
6 filij. §. fi pocula. de legatis primo vbi † si de materia legata fiat species, non extinguitur legatum: & hic dicitur contrarium, q si de materia pignorata fiat species, extinguitur pignus. quod patet, quia species non est obligata, & materia desinit esse materia dicit gl. q ibi cessaret dies legati, & sic erat acquisitum dominium legatario, quod per hæredem non poterat auferri. ista solu. est bona ad l. lana. de legatis tertio. Et ad illud quod dicit gl. hic in prin. quia si testator de materia legata faciat speciem, legatum extinguitur: non sic, si hęres postq̄ legatarius incipit esse dominus. Sed non est bona, quantū ad istum textum: quia etiam hoc ius erat quæsitum creditori. Vnde non videtur, q debitor posit ipsum extinguere, sicut nec ibi hæres. Vnde dicunt quidam, quia ibi legatarius habebat dominium quod est potentius: creditor hic habebat ius hypothecæ tantū, quod facilius extinguitur: quæ solutio non placet, quia eadē est ratio. Alij distinguūt, an materiatum posit reduci ad materiam, an non: per l. quęsitum. §. illud fortasse. de lega. iij. sed nec ista placet: quia esset contra dictū §. si pocula. dum loquitur de lana, et vestimento, quod nō potest reduci ad lanam. Dico ergo q ibi non dicitur, q legatarius non desierat esse dominus materiæ legatæ, si hæres illam tranfert in materiatum; sed bene dicitur q legatū non extinguitur. Vnde si hæres erat bonæ fidei: quia ignorabat legatum, extinguitur dominium legatarij sicut si in alio modo corpus rei legatæ esset peremptum, & ipse hęres efficitur dominus materiati vel speciei: quia species facta de aliena materia cedit specificato, si erat bonæ fidei: vt l. adeò. §. cùm quis. de acqui. re. do. durat tamen actio ex testamēto personalis ad materiam legatam: quia facto hæredis est extincta. Vnde tenebitur ad æstimationem, licet ignorans fecerit l. cætera. in fi. de lega. j. in fin. & factum suum alteri sit nociuum, & eodem modo dico hic q extinguatur ius pignoris: tamen debitor tenetur pignoratitia contraria: quia facto suo fuit extinctum: vt ſ. eod. l. tutor. §. contraria. † Quid autem, si habebam
7 usumfructum in re tua, quæ fuit mutuata per te in aliam speciem, vel formam: an extinguitur usus fructus? doct. videntur hic dicere indistinctè, q sic per l. usumfructum. ff. de usufru. sia
ue materia conuersa sit in materiatum: siue econuerso. Tu au
8 tem distingue: vt ibi habetur, & melius in tex. & gl. † Item ad huc opp. in glo. contra rationem, quæ hic ponitur. Nam & partus ancillæ obligatus est diuersus ab ancilla: & tamen quia ab illa descendit, est obligatus: vt ſ. proxi. §. ergo eadem ratione species descendens ex materia obligata. gl. dicit, q ancilla pariendo non desinit esse: sed materia cum transfertur in materiatum, desinit esse, & effundit multa verba. Ista solutio nihil valet. Concludit autem quantum ad ius pignoris, q est in materia vel in ancilla: vt primum non extinguatur: secundum sic. Nam quantum ad materiam, q est in rerum natura: sic & partus ancillæ descendit ex re obligata. Dic ergo q partus ancillę est quædam accessio ipsius ancillæ. Vnde idem iuris est in ea, quod in principali: sed materiatum non est accessio materiæ: imo res magis principalis quoniam attrahit ad se materiam, et extinguit nomen eius, & ista est vera solu. cætera quæ sunt in gl. vera sunt in se.

2 ☞ *Potest quis ratum habere non gestum suo nomine, quantum ad sui præiudicium.*

LEX XX.

1 Alienares. †Res aliena potest pignorari cō sentiēte domino à principio, vel ex postfacto. h. d. videtur autem consentire si præsens est, & non contradicit: vt no. ſ. e. l. Caius. vel si se subscripsit in instrumento, in quo obligabaē sciens eius tenorē, vt ſ. de pign. l. fideiuſ. §. j. C. plus valere q̄d agitur. ad idē si sigillauit: vt in l. ij. C. de reb. non alie. idem si pro debitore fideiusſisset, sciens eum obligasse rem suam: vt est no. in l. gratuitam. §. fi ſ. in quib. cau. pig. taci. contrahi. In gl. j. ibi: [aliàs.] nō hoc verū, nisi in illam habeat tit. & bonam fidem: & sic incepe
rit vsucapere, vel præscribere. Nam etiam domino consentien
te potest obligare ratione iuris quod habet: scilicet, quærendi dominij: & sicut prætor obligantem tuetur in publiciana: ita tuetur creditorem in Seruiana. i. in hypothecaria: vt ſ. de pig. l. si ab eo. vbi est tex. no. in fi. gl. ibi. & est ratio vbi, de quo etiā dic, vt not. in l. si siue. C. ad Velleia. nam venditor non agit vt constituat ius in re: sed obliget personam suam, quod pōt face
re, licet res non sit sua, quia nihil facit in ea, sed in se propter eā pignorans verò agit vt cōstituat ius in re, quod facere nō pōt, si non est dominus: quia immittit falcem in messem alienam: vt l. secuti. §. Aristo. ſ. si ſer. vendi. In gl. seq. ibi: [ab eo tempore quo conuenit.] hoc est verum quantum ad præiudicium cō sentientis, vt ratihabitio retrotrahatur, non quantum ad præiudicium alterius, cui interim ius esset quæsitū. arg. in l. si partem. §. fi. quemad. serui. amitta. Vnde si interim de voluntate domini esset alteri obligata: & posteà dominus ratam haberet primam obligationem: iste secundus præfertur primo, & ita no. in l. cùm mihi. §. j. ſ. de sol. & in l. si indebitum. §. j. ratio not. in Spe. de solutio. §. j. ver. [item pone obligasti.] & vers. [quid si.] †Not. ergo q pōt quis ratum habere non gestum nomine
2 suo, quantum ad sui præiudicium, vt hic: & l. si fundus. §. j. ſ. de pigno. non vt faciat negotium suum, & acquirat actionem negotio. gest. vt ſ. de nego. gest. l. si pupilli. §. si ego.

1 ☞ *Qui pares sunt in tempore, sunt pares in iure.*

1 §. Si pluribus. †Intellige istum §. q est æqualis con
ditio: quia quilibet censetur obligatus pro rata: vt si sunt tres: quilibet pro rata, tertia pars pro indiui so pro toto suo debito: sed si separatis temporibus, tunc quilibet censetur obligatus insolidum. Quis autem sit effectus horum: dic vt ſ. de pigno. l. si debitor. & l. si fundus. §. si duo. de Saluiano interdict. l. fi.

1 §. Interdum & si. †Contra agentes pignoratitia, pōt obijci exceptio dominij post eā quæsiti. h. d. iste. §.

LEX XXI.

Domo pignori. †Quod supereſt ex re obligata, obligatum est similiter, & quod ædificatur super ea vel imponitur. h. d. q ergo dicitur in domo q sit meū quod supereſt ex re
mea: vt l. solum. de rei ven. quod ædificetur in meo cedit solo. C. dei rei ven. l. j. vel ij. idem in re mihi obligata: licet dominus non sim, vt hic.

2 ☞ *Condemnatus in aliqua interlocutoria propter contumaciam, si obtineat in negotio principali per sententiam, an reus in expensis condemnatus restituet expensas habitas pro interlocutoria?*

3 *Illud quod per conditionem indebiti consecutus est creditor à debitore, an imputetur in debita?*

LEX XXII.

1 Ipignore. †Quod creditor percepit occasione rei pignoratæ ab alio quàm à debitore, sibi computat in debitum: secus in pœna quam à debitore

à debitore cōsequitur. hoc dicit. Et de hoc secundo ponit duo exempla vnū in ver. [sed quòd.] aliud in ver. [idem Papinia.] Ratio primi dicti est: quia creditor nullum lucrū faceret ex re obligata, quoniā illā recepit pro sua securitate dūtaxat: vñ sicut fructus ex ea perceptos nō lucratur, sed cōsumptos cōputat in sortē. l. j. & ij. C. eo. ita & quicquid aliud cōsequitur occasione rei, vt hic. † Ratio secūdi dicti est: quia si pœnā quā cōsequitur ab ipso debitore in sortē computarēt, delictū debitoris remaneret impunitū, quod esse non debet: vt l. ita vulneratus. circa fi. ad. l. Aquil. vñ inducitur iste tex. in ver. [sed quod.] cū sequēti, q si litigo tecū, si propter aliquā cōtumaciā cōmissam in processu fui tibi cōdēnatus in expensis, secūdū. l. sancimus. C. de iud. si posteà obtineo in negotio principali per diffinitiuam sententiā, & cōdemnaris mihi in expēsis: nō censeris cōdemnatus ad restitutionē eius, quod tibi solui: quia illud non
2 possū recuperare, ne cōtumacia mea remaneat impunita. [a] facit. l. id quod pœnæ. ſ. de solu. & de dam. infect. l. dāni stipulatio. §. fi. & quod no. de le. ij. l. cū pater. §. libertis. per Gul. de cu. In cōtrariū tñ facit. l. cū autē. §. redhibetur. ſ. de ædil. edict. sed ibi in redhibitoria, quę omnia reponit in pristinū statū facit. l. quoties. ſ. de iur. do. In gl. j. ibi: [non credito tenus.] i. dicere, q non duplatur nec quadruplatur quātitas debiti dūtaxat: sed etiā æstimatio rei, vt si rē valentē xx. obligauī pro x. duplatur enim x. & viginti quia in vtroq; prætēdis interesse: & propter vtrunq; interesse agis furti, si extraneo surripuit: cùm teneas ris ad emendationē rei, si culpa perijt. Sed si ego dominus surripui, nō teneris ad emendationē rei, postquàm habes eam penes te: sed propter interesse tui crediti, agis furti: & illud tan
3 tum duplatur, & etiam vsuræ. †In glo. quæ incipit, [i. debitor imputari.] ibi dic, ergo secundū Azo. tu dic melius, vt colligitur ex his quæ habētur in glo. fi. q aut creditor per conditionē incerti fuit cōsecutus à debitore surripiēte ipsam rem, & tunc soluto debitore illam recuperat: quia pro illa cōpetit pignoratitia: verùm non eedit lucro creditoris. Aut fuit consecutus æstimationē eius: & tunc quia pro illa non cōpetit pignoratitia, cā nō recuperat, nec in debitū cōputatur. Expedit ergo sibi potius tradere rem quā æstimationem: vt in illa glos.

2 ☞ *Si prædo dedit pignus creditori bonæ fidei: tunc creditor fructus perceptos & consumptos computat in sortem. Si verò malæ fidei, eos restituet uero domino.*

1 §. Si prædo. †Etiam prædo potest egere pignoratitia pro re & fructibus. h. d. quæro circa fin. in quo, pderit prædoni bona fides creditoris: gl. dicit: q propter bonā fidem efficitur dñs fructuū: ex quo sequitur duplex vtilitas debitoris, vna quia cōsumpti computantur in sortē, quia dñs fundi eos condicere non potest: sed si esset malæ fidei non efficeretur dñs, & dominus fundi posset etiā cōsumptos condicere: ideo non cōputantur in sortē, postquā habet eos restituere vero dño. Secunda vtilitas est: quia postquā est effectus dñs ii non sunt cōsumpti, & agatur pignoratitia, restituit eos prædoni: & sic trāsfert in ipsum dominū: sed si nō esset bonæ fidei, non trāsferret: quia nō habet ipsum. ista gl. videtur pesimè loqui, licet doc. cū ipsa trāseant: quia nō est verū q̄ creditor efficiatur dñs fructuū perceptorū ex re pignorata, cū eam non possidebat, tāquàm dominus: vt patet: quia dicti fructus sunt sibi obligati: vt dixi. ſ. eo. l. si cōuenerit. §. si fundus. ergo non possunt esse sui: vt l. neq; pignus. de regul. iuris dic ergo,
2 † q prodest in hoc solū, quia est bonæ fidei, licet nō fuerit effectus dominus: si tamen cōsumpsit, non habet eos restituere vero domino propter bonam fidem suam: ideo computantur in sortem, & sic bona fides eius reputatur bona fides prædonis, & ex ea prædo lucrabitur, quod est notandum valde: sed si esset malæ fidei habet necesse restituere vero dño: ergo non pariunt liberationē prædoni obliganti, nec computantur in sortem per. l. & ea quæ. not. in l. cum eis. §. j. de condict. indeb.

a ☞ *In actione cōtraria quādo agitur de fide rupta, iuratur in litem sicut in directa.*

1 §. Si post distra. †Si debitor nō restituit pignus, pro
ut debet, tenetur contraria pignoratitia ad interesse. h. d. procedit quando semel fuit traditum pignus: & posteà per creditorē sibi retraditum precario: & sic fuit contracta pignoratitia directa: & per consequens: etiam cōtraria. Sed si nunquā fuisset traditū, nō fuisset orta directa, quæ re contrahitur: ergo nec cōtraria: & a ad traditionem rei teneretur hypothecaria. Sed in casu huius. §. tenetur etiā interdicto de precario, & interdicto vnde vi,
2 vt in glo. † Et no. ipsam q in actione cōtraria quando agitur de fide rupta, iuratur in litem, sicut in directa: aliàs secus. & not. in l. actionibus. de in litem iurand.

2 ☞ *Procurator nō solùm potest facere quæ cōsuetit facere dominus: sed etiā illa quæ per alios communiter b fieri consueuerunt, in actu ad quem habet mandatum.*

3 *Procurator constitutus ad uendendum potest consentire quòd in instrumento uenditionis apponantur clausulæ consuetæ, & etiam renuntiantes.*

4 *Procurator uel negotiorum gest. si aliter agit, quòd de præsenti resultet domino utilitas certitudinarie, licet in futurum posit resultare damnum, propter hoc non dicitur fuisse in dolo uel culpa: sed uidetur tanquàm pater familiàs diligens fecisse.*

5 *Creditor quādo aliter uendidit pignus, quòd de euictione tenetur, pretium perceptū non liberat debitorem, sed est in pendenti, an sequatur euictio? ea secuta, an agatur actione prima? & num. 6.*

6 *Qualiter tunc usus pecuniæ redactæ ex uenditione (quā creditor habuit penes se) computetur cum usuris.*

1 §. Si creditor. † Creditor q ven
dēdo pignus promisit duplū pro euictione, & soluit, si vtiliter gessit, & nulla culpa fuit, eam recuperat à debitore: aliàs recuperat solū debitum: q si erat vsurarius, etiā vsuras medij temporis. Si verò nō duplam, sed simplā promisit, & præstitit, nō recuperat vsuras, sed cū eis compensare debet vtilitatē quam habuit ex pecunia interim, antequàm res esset euicta. h. d. not. cū. l. seq. In text. ibi: [an haberet regressum.] supple ad duplam: nam ad
2 debitum non est dubium: vt in princ. l. sequen. † In text. ibi: [si modo sine culpa & dolo.] quod potest contingere tribus modis. ſ. si ita erat consuetudo: vt in princi. quod not. per hoc patet, q procurator nō solum potest facere ea quæ consueuit facere dominus: quia cēseretur ad hoc mandatū habuisse: vt ſ. eo. vel vniuersorū. sed etiā illa quæ per alios communiter fieri cōsueuerūt in actu, ad quē habet mandatū: nam creditor cum vendidit pignus, quodammodo est procurator debitoris, &
3 † ideo procurator constitutus ad vendendū, potest consentire q in instrumēto venditionis apponant clausulæ cōsuetę b per notarios, & etiā renuntiationes consuetæ & nocebit hoc dño. ar. hic, & l. q si nolit. §. qui assidua. de ædi. edic. & tangitur per Bartol. in l. fin. in princ. quæ in frau. cred. & in l. si procura. de iure fisci. dicitur etiā non esse in dolo, vel culpa, si nō aliter reperiebatur emptor. arg. eius quod no. ſ. eo. l. elegāter. §. si venadiderim. vel si propter hanc promissionē duplæ vendidit rem maiori pretio, ita quòd quilibet diligens paterfamiliàs hoc fecisset: vt colligitur. ſ. dum dicit: Si verò nullū emolumentum talis venditio attulerit, sed tanti vendiderit, quanti vendere
4 potuit. † Et sic not. diligenter quòd quando procurator vel negotiorum gestor, taliter agit quòd de præsenti resultet domino vtilitas certitudinarię, licet in futurum posit resultare damnum, vt erat hic, quia vendebat rem maiori pretio, tamen promittebat duplam si euinceretur: sed hoc erat incertū debere euinci vel nō: & in casu quo euincatur sequebatur damnum: non inspicitur hoc, quod venire potest, vt dicatur propter hoc fuisse in dolo, vel culpa: sed potius inspicitur vtilitas, quæ est de præsenti, vt videatur tanquam paterfamiliàs diligens fecisse. Tene menti, quia vix alibi reperitur in lege sequenti ibi: sed si stipulatio vsurarum. referas istum versicul. ad proximè præcedentem casum, quando non recuperat duplam: quia fuit in culpa promittendo, sed vt recuperat summam debiti duntaxat. Nam si patitur damnū in duplo, non censetur interim aliquod emolumentum habuisse ex pecunia, quam habuit penes se, si multa fuisset cum ea lucratus, postquam eam restituit duplicatam: & ideo consequitur vsuras mediȝ temporis: sed si duplum non præstitisset, sed sim-

¶ Impunita. Vide Bal. in l. properādū. §. finaūt vict⁹. C. de iud. Alex. in fin. illius legis. Bal. in l. damni. §. cū parietē. j. de dā. infect. & in l. nō ignorat. C. de fruct. & lit. expē. Sali. in l. properādū. §. finaūt alteruter. C. de iudi. Bald. in l. omnes. §. cautione. C. de appel.

¶ Cōsuetæ. Amplia vt p Ang. l. si qs hæredē. in fi. C. de iustit. & substit. & vide quod voluit Bal. i rubri. C. de cōstit. pec. & adde qđ voluit Abb. in c. iiij. de preca. vbi dicit no. Ang. q rector ecclesiæ pōt cōtractum initū nosse ecclesiæ cō ualidare cū appositio ne pœnę, dūmodo cōtractus sit rationabilis. & vide Bald. in l. bene à zenone. C. de quadri. pscri. & Angel. in l. si qs phibuerit. de publ. & an procurator posit quo ad p̄iudicialia, ad quod domin? erat solitus? vide Ludou. singul. suis. fol. xj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

plum tantùm: tunc non recuperat vsuras: quia debet cum illis compensare vtilitatē quam habuit, vel habere potuit ex pecunia redacta ex venditione, quæ fuit penes se interim, antequā esset euicta. & sic not. q licet isto casu †quādo creditor taliter vendidit q de euictione teneatur, & pretium perceptū non liberat debitorē, sed est in pendenti, an sequatur euictio, vel nō & ea secuta agitur actione prima: vt habetur in l. rescriptum. §. j. circa fi. de distra. pig. prodest tamen debitori vsus pecunię redactæ, †& ex venditione quam creditor habuit penes se, vt debeat illum cū vsuris compensare. qñ debitor præstitit causam creditori, vt haberet dictū vsum, & vtilitatē. & licet illum non debeat cōpensare cum debito principali: vt in d. §. j. compensat tamē vsuras, vt hic in fi. Nūc opp. extra gl. q creditor cùm vendidit pignus, non teneat de euictione in aliquo, vt j. de act. emp. l. emptorem. §. sentētiam. Solue, verū est, quando non promisit, vt hic: & aduertēdum, quia in primo casu qñ tenetur pretium perceptū statim liberat debitorem: & sic extinguitur actio prima: & re euicta succurrit emptori cōtra ipsum debitorem in cuius vtilitatē pretium est cōuersum, & sic non fuit euicta, sed perēpta vel præscripta. Succurritur vero domino, ne debitor cū illius iactura lucrū liberationis sentiat. Secūdo verò casu, quādo de euictione tenetur. pretium perceptum nō liberat debitorē, sed est in suspēso: vt si non sequaē euictio, nec ex tunc sequi possit. Si autē sequitur, non est liberatus: & ideo creditor redit ad actionē primam, quantū ad summā debiti: ita debet intelligi principium l. nec enim. eo casu quo potest eū recuperare, habet pignoratitiā contrariā. ita debet intelligi iste §. nec enim. ad illam potest cōpetere actio prima: & hæc colliguntur ex d. l. rescripto. §. j. quam omnino vide.

2 ☞ Datio insolutum habet uim emptionis, & uenditionis.
3 Dominium rei meæ quando possit ab imperatore mihi auferri, & alteri concedere: licet sit de iuregentium.
4 Quæ sunt de iure ciuili potest imperator auferre, ut sunt actiones.
5 Casus in quo debitū ex una causa cōuertitur in alterā, licet non sit parata solutioni.
6 Quare per dationem in solutum sit finita obligatio, & contractus pignoris.
7 In per mutatione ubi datur species pro specie, tenetur utraq; pars trāsferre dominiū.
8 In datione in solutum si fuit actū expresse q. nō discederetur ab obligatione prima, nisi res fieret accipientis: tūc secuta euictione pōt creditor redire ad actionē primā
9 Factum principis plus reputatur factum partis, quàm factum iudicis: & quando factū iudicis reputetur factum partis.
10 Si dedisti damnum in re tibi pignorata, cùm incepisti mihi teneri pignoratitia: licet illam postea dem tibi in solutum: remanes tamē obligatus ad illud interesse, etiam si illa res à te euincatur.

LEX XXIIII.

1 ELeganter. †Si res data traditur insolutū creditori per iudicem, vel per partē, ea euicta nō agitur actione prima vel pignoratitia, quoniam per dationem in solutum sunt extinctæ; quia censetur à primo debito recessum, & cōtracta quædam vēditio: ideo agitur vtili ex empto ad iummā debiti. & etiam ad interesse, quæ possunt in compensationē deduci: si econuersò debitori aliquid
2 debetur à creditore occasione illius rei. h. d. no. † semper allegatur, q datio in solutum habet vim vēditionis, & emptionis.
3 †In tex. ibi, [vt pignus possideret iure dominij.] supplet gl. de qua loquitur gl. C. de iu. do. impe. potest ergo auferre mihi dñium rei meæ hoc casu, & concedere tibi habenti eam obligatā: aliàs non posset nisi ex causa publicæ vtilitatis, & si assignetur militibus pretio mihi dato: vt l. item si verberatum. §. j. de rei ven. & j. de euic. l. Lucius. quia dominium est de iure
4 gentium, †q imperator tollere non potest. Secus in iure mihi competenti de iure positiuo: vt est omnis actio, quoniam sunt actiones de iure ciuili: talia em̄ iura possunt auferri extra casus prædictas, vt no. plenè l. fi. C. si contra ius vel vtil. publ. per doct. & in c. quæ in ecclesiarum. de consti. per Inn. In tex. ibi [an habeat cōtrariam pignoratitiā.] & videbatur q sic, quia ex quo fuit euicta, præsumitur q fuerit euincentis, cùm præsumatur pro sententia: vt l. Herennius. §. Caia. j. de euictio. & sic debitor pignorauit rem alienam, ergo tenetur pignoratitia contraria. ſ. eo. l. tutor. §. j. sed istud est verum, si non fuisset data in solutum, vel censetur recessum à cōtractu pignoris, sic sublata est pignoratitia cōtraria, & etiam directa: & extinctū est primum debitum, & conuersum pretium rei, & celebratus alius contractus, scilicet venditionis, qui est sufficiens ad agendum: vnde agitur vtili ex empto, vt sequitur. non actione prima ad debitū, nec pignoratitia cōtraria. In tex. ibi, [imò vtilis ex empto.] sed quare non directa? potest dici q ideo, quia pretium nō erat paratum solutioni: vnde nō potest dici, ppriè cōmissum in pretium rei, & sine pretio nō est propriè emptio. Si autem fuisset paratum solutioni, posset dici q cōpeteret directa: tunc potest cōueniri in aliam causam: iuxta ea quæ plenè habentur in l. singularia. ſ. si cer. peta. †Et not. hic casum,
5 q debitum ex vna causa conuertitur in alteram: licet non sit parata solutioni, & propter hoc datur in solutum: quia soluere non potest, tamen est propriè conuersio, sicut quādo est pa
6 rata solutioni: ideo datur vtilis actio, & nō directa. †Quæro quæ sit ratio, q per dationem in solutum sit finita obligatio, & contractus pignoris. gl. j. mag. in prin, dicit q ideo: quia creditor per hoc efficitur dominus: & sic nō potest illam rem habere obligatam: vt l. neque pignus. de reg. iur. sed contra de l. debitor. j. ad Treb. Sol. ibi fuit effectus dñs, tamē reuocabiliter: quia tenebatur restituere hæreditatē: & sic desinebat esse dominus: secus quando irreuocabiliter: vt dictū est. Item adhuc contra de l. ex sexante. §. latinus. de excep. rei iudic. gl. dicit, q ibi non fuit effectus dominus: quia per errorem fuit facta traditio. Tu dic melius, vt ibi not. q imò non fuit effectus dominus: tamē irreuocabiliter, non quo ad dominium, sed iure hypothecæ suberat secūdus creditor, qui habebat eam hypothecatam. Vnde si primus creditor efficitur dominus, si dicamus q sit finitum pignus, secundus creditor posset ab eo rem aduocare: quia ibi erat secundus, tunc efficeretur primus, & sic primus creditor efficeretur deterioris cōditionis, ex eo q factus esset dominus, quod esse non debet: vt l. j. C. si antiquior creditor. & ideo causa pignoris non finitur dicto casu: vt in d. §. latinus. Breuiter fundamentum gl. non videtur bonum in casu huius legis: quia ex quo res fuit euicta, & sic præsumitur euincentis per dationem in solutum factam à debitore, vel à principe, vel à iudice eius nomine, quorum factum reputatur debitoris, vt l. si ob causam. C. de euict. non fuit translatum dominium quod debitor non habebat, & princeps nō intendebat præiudicare tertio, quando erat dominus: sed soli debitori. Est ergo ratio quæ colligitur ex tex. quia per hanc dationem fuit recessum à primo contractu, et principali debito. Perinde em̄ est, ac si debitor soluisset creditori debitum, postea creditor restituisset eidem pro pretio rei pignoratæ in solutum datæ, vt l. iij. j. de dona. inter empt & ven. constat autem quòd si ita verè factum esset, extinctum esset debitum principale iure veræ solutionis, iure contracto: & extincto debito principali extinguitur contractus pignoris dicta ratione, non autem pignus in re aliena. ſ. eo. aliena res. in prin. valuit tamen contractus vt ex ea possit agi pignoratitia directa & cōtraria: licet non fuerit constitutū in re. ſ. eo. l. si pignore. §. si prædo. & l. tutor. §. j. & ita sanè intellige tex. cùm dicit, [Pignoris obligatio.] id est cōtractus pignoris, nō autem ius cōstitutum in re, quod nunquam fuit constitutum. Fateor tamen q si creditor efficiatur dominus, pignus extinguitur, si irreuocabiliter, ſ. siue possit reuocare vtile dñium: vt d. l. debitor. siue iure hypothecę: vt d.
7 l. latinus. †Item opp. de l. si aliam. j. de sol. Solue, vt in fi. glo. hic fuit datum in solutum species, pro quātitate: & sic assimilatur venditioni: vnde dicitur vēditio, in qua nō tenetur venditor transferre dñium: licet ergo res fuerit euicta, non declaratē venditio retro nulla: & per consequēs nec processus à primo declaratur retro nullus. Vbi verò species pro specie: & sic assimilatur permutationi, in qua tenetur vtraq; pars transferre dominium: vt l. j. j. de re. permu. Si ergo res tradita fuit euicta: apparet, q nō fuit translatū. & sic debitor non fecit quod debet: & declaratur traditio retro nulla: & per consequēs non fuisse recessum ab actione prima: vt in l. fi. ſ. de condi. ob caus. & ibi not. in seq. gl. in cōtrario. de l. libera. C. de sen. dicit tamen ista
8 gl. †& etiam illa, q etiam in primo casu, qñ species pro quātitate: si fuisset actū expresse, q nō discederetur à prima obligatione, nisi res fieret accipientis, & quòd secuta euictione possit redire ad actionem primā, quod est verum in se, & not. secundùm Bart. vnde sis cautus semper hoc facere apponi in datione in solutum, quòd non intelligatur recessum à primo debito, vel

to, vel actione, nisi res fiat accipientis: & sic protestatio conseruat actionē, quæ aliàs extingueret: vt l. fi. & ibi not. ſ. de eo qđ certo loco. Posset qs dicere, postquā res euincit in casu huius legis, & sic reuocat: quare dicimus non fuisse extinctā causam pignoris, sicut in l. debitor. j. ad trebel. rñdeo, q hic fuit factus trāsitus ad aliū cōtractū, q fuit ad agendū. Vñ nō expedit redire ad primū: sed ibi nō. Vñ si extingueret, nō cōsulere creditori. †in gl. seq. incipit, [ſ. si plus.] no. ex ista gl. secūdū doc. q factū principis plus reputat factū partis, quā factum iudicis: quia si princeps dat in solutū, perinde est per omnia, ac si debitor dedisset, vt re euicta teneat ad interesse: sed quando iudex, vel executor dat, non sic reputatur factū debitoris: quia nō tenetur ad interesse: sed solùm ad summam debiti cum vsuris: vt l. si plus. §. j. j. de euict. in aliquo tamē factum iudicis reputatur
10 factum partis: vt l. si ob causam. C. de euict. †Vltimò not. vltimam gloss. quòd si dedissem damnum in re tibi pignorata, sicut incepisti mihi teneri pignoratitia: licet illā rem dem tibi posteà in solutum, remaneas tamen obligatus ad illud interesse: quod perpetuo tene menti: & plus videtur, etiam si illa res à te euincatur. Nam non propterea non reputatur aliena, quantùm ad hoc vt mihi non competat actio pro deteriora-
tione. Tene menti: quia alibi non credo reperiri. Ideò facias vnam magnam manum in ista gloss. quæ incipit [quia fortè.]

2 ☞ Animus donandi, nunquā præsumitur, quādo aliqua causa subest, uel subesse pōt.
3 Campsor qui dolo uel lata culpa approbauit pecuniam reprobatam solutum creditori, tenetur creditori ad interesse, si alio modo non potest sibi consuli.
4 Condemnato si debebat extrahi oculus dexter, uel amputari manus dextera, & siniſter per errorem fuit extractus, uel siniſtra manus amputata: non debet extrahi dexter: uel manus dextera amputari.
5 Debitor qui soluit pecuniam reprobam: si postea soluat probam, antequam rehabeat reprobam: poterit reprobam per condictionem sine causa recuperare.

1 §. Qui reprobos. †Reprobata pecunia nō liberat soluentem, debet tamē restitui, nec aliter cogitur soluere probā. h. d. Oppo. contra finem, q non tenetur creditor restituere reprobam: quia videtur donari, si scienter fuerūt soluti: vt in l. j. ſ. de condict. inde. Solue, hic
2 suberat alia causa quàm donationis [a], scilicet, verū debitum, à quo præsumitur voluisse liberari, & ob hoc expresse soluit: vnde non præsumitur animus donādi, & ad hoc allegatur iste
2 text. & l. si cùm aurū. de solu. et l. Campanus. de oper. liber. †q animus donādi nunquam præsumitur, quando alia causa subest, vel subesse potest. Quæstionib, autē gl. dic vt in ea. & adde
3 vt in prima † q campsor qui approbauit dolo, vel lata culpa, tenetur creditori ad interesse, si alio modo potest sibi consuli, puta quia debitor recessit post solutionem, & sic non habet ad quem recurrat, & hoc per l. j. ſ. si mens. fal. mo. dixe. secus si nō
4 fuisset in dolo, vel lata culpa, vt ibi. †Item allegatur iste tex. secundum Guli. de cug. q si condemnatus est aliquis vt extrahatur sibi oculus dexter, vel amputetur ei manus dextera: & per errorem fuit siniſtra amputata, vel siniſter extractus, non debeat extrahi dexter vel amputari dextera, ex quo siniſter re
ſ stitui nō pōt. arg. hic in fi. †Sed quæro, quid si debitor posteà
b soluat probā pecuniā, antequàm rehabeat reprobam [b], quam soluit: an potest per viam agendi recuperare reprobam? quod glo. super verbo [reddendam] innuit quòd nō: sed solùm per viam excipiendi, si non soluit, & ab eo petatur. Ergo non video quare hoc fit: ideo dico contrarium q per condictionem sine causa poterit petere reprobā, postquàm non videtur donata, non per condictionem indebiti, quia suberat verum debitum, & propter ipsum fuit soluta: & ita potest saluari gloss.

a ☞ Creditor uendens pignus, quòd possit habere fidem de pretio, & facere terminum de soluendo, ut debitor teneatur habere ratam.
5 Procurator fisci uel ecclesiæ, uel minoris uendens: non potest habere fidem de pretio: & quid in alio procuratore?
4 Creditor uendēs pignus, si habet fidē de pretio, an debitor sit statim ab eo liberatus?

1 §. Si vendiderit. †Creditor qui vendidit, & adhuc pretium non percepit, non potest cōpelli per debitorē quatenus plus vēdidit, quàm sibi debeatur: sed debet expectari, q percipiat, vel debeat cedere actio-
2 nem cōtra emptorem suo periculo. h. d. †No. q creditor cùm vendit iure creditoris, potest habere fidem de pretio, & facere terminum de soluendo, & tenebitur debitor hoc habere ratū, etiā in hoc quod vēditū est vltra quā debebat. Videbatur cō-
trarium, q hoc nō potuerit facere in pre- 2
iudiciū alterius: sed in prejudicium sui, sicut quatenus sibi debet, ego puto hoc verum, si nihil potest sibi imputari, quia nō poterat aliter vēdere: vel quia ita erat cōsuetudo: vt ſ. eod. l. si pignore. §. fi. aliàs si b
potuisset vendere præsenti pecunia, non potuisset facere gratiam de alieno, arg. ad hoc in l. q Romę. §. Callimachus. de verb. obli. vbi nuntius cōstitutus ad solutionē recipiendam, non potest facere terminū debitori: & iste creditor censetur quodāmodo procurator debitoris, cùm vēdidit
3 pignus, vt dixi in d. §. fin. † In alio autem vero, procuratore constituto ad vendendū, an possit facere fidē de pretio, & dare terminū? dic q procurator fisci, vel ecclesiæ, vel minoris non potest: vt l. si procurator. de iure fis. Sed alius procurator si habebat mandatū de vendēdo certo pretio, non potest: quia dando terminū non videretur vendere illo pretio propter interusurium medij tēporis, quod diminueretur de pretio: vt l. si constante. §. quoties. j. sol. mat. & sic excederet fines mādati. Idē si pretio iusto, tamen conuertendo in aliā causam, quia non fieret ista cōuersio: aliàs bona fides posset habere fidem de pretio. ar. hic & eorū quæ. ſ. dixi. & ita not. per Bart. in l. à diuo pio. §. sed si emptor. de reg. iur. & tangitur per Cyn. in
4 l. inciuile. C. de rei ven. † Sed quæro, quādo creditor habet fidem de pretio, vtrū debitor sit ab eo liberatus statim, acsi pretiū percepisset: respōdeo non, vt patet expresse in l. quæsitū. j. de distr. pig. & ideo si nō posset ab emptore exigere ex aliquo casu superueniente post venditionē perfectam, & sic non fuit in culpa creditor. si non diuinauit, poterit redire cōtra debitorem ad actionē primam, si nō fuit extincta: vt est ibi casus not. Secus, si nō possit exigere ex casu de nouo supeniēte, sed qa tēpore vēditiōis nō erat soluēdo: tūc esset imputādū ipsi creditori, & non posset redire ad debitorē vt hic colligit, dū dicit q debet cedere actiones suo periculo, vt etiam habetur in gloss.

2 ☞ Habens pignori aliquod castrum, potest homines illius castri punire de maleficijs commissis per eos, & non tenetur debitori tanquam malè eos tractauerit.
3 Habens castra uel feudum ab ecclesia Romana, uel ab imperio, si inhoneste & malè tractant subditos recipiendo uxores, uel filias eorum: cadunt à iure feudi per sententiam.
4 Emphyteuta si rem emphyteuticam deteriorauit, cadit à iure suo.

1 §. Et si res. †Si creditor malè tractat rem pignoratā vel inhonestè soluitur ius pignoris hoc vltimo casu: & in primo tenet ad interesse. h. d. vsq; in fi. Not. in ver. [planè.] secundū Bal. † q si aliquis habebat pignori aliquod castrum, potest homines illius castri punire de maleficijs commissis per eos, & non tenetur debitori tanquam malè tractauerit subditos, cùm ex iusta causa hoc fecerit. facit. l. si ergo. §. si hæres merentem. de legat. j. & l. seruum. de verborum obligatio. † Item not. in fin. arg. contra illos, qui habent castra in feudum ab ecclesia Romana vel imperio, si inhoneste & malè tractant subditos recipiendo vxores, vel filias eorum cadunt à iure feudi: intellige per sententiam: vt in titu. de feu. sine cul.
4 non amit. in vſi. feu. † & idem habemus in emphyteuta si rem emphyteuticam deteriorauit. C. de sacrosanctis ecclesijs authent. qui rem.

2 ☞ Debitor pignorans seruum quem ille inceperat ponere ad artificium aliquod addiscendum, dicitur tacite uoluisse, quòd etiam creditor idem faciat.
3 Faciens illud quod dominus uel eius debitor facere incepit, quòd uideatur facere uoluntatem domini uel debitoris: & quando non.
4 Creditor qui fecit expensas circa rem pignoratam, quas expensas recuperet à debitore: & num. 1. & 3.
5 Creditor non faciens impensas necessarias in pignore conuentionali, quando teneatur de dolo, uel culpa: & quid in habente pignus prætorium.
6 Contra nimis delicatos, & contra nimis pertinaces, & onerosos: & sic ex duobus contrarijs eligitur quoddam temperamentum.

LEX XXV.

1 SI seruos. †Creditor recuperat à debitore expēsas factas in re pignorata, de voluntate debitoris tacita, vel expressa, ita demū si sunt necessa-

[a] Quā donatiōis. dicit Bald. l. j. in j. col. C. de cond. ind. q soluēs sciēter cū fraude, nūquā præsumitur donare: sed requiritur liberalitas mera.
[b] Reprobam. quid si duo ludunt ad impar et par, vel ad azardū: & in residuo sit aliqs denarius falsus, an in numero cōputabit? vide Io. and. in addi. ad Spec. in rub. de fal. & q denarius falsus nō veniat appellatione denariorū, est gl. in l. ij. C. de hære. & vide in hac materia Alexand. cōsil. ciiij. lib. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rlæ & vtiles,& etiam moderatæ, quod iudicis arbitrio relinquitur: & est pulchra l. & determinat ista l. duo, scilicet: an creditor possit recuperare expẽsas, quas fecit in rem pignoratã. & circa hoc dic, q̃ sunt tres casus in quibus recuperat integras scilicet, quãdo eas fecit de voluntate tacita debitoris, vt in primo casu huius legis: † qñ debitor pignorauit seruum, quẽ inceperat ponere ad artificium addiscẽdum: nam dicitur tacitè voluisse, q̃ etiam creditor idem faciat. arg. ſ. eo. vel vniuersorum. † nec ob. ſ. de vsufru. l. vsufructuarium. vbi non censetur quis tale velle, q̃ fiat ab alio, quod ipse incepit facere. Vnde solue, vt in gl. nec etiam. l. j. §. si defunctus. ℣. de re. eo. quia ibi fauore pupilli nõ videtur patervoluisse per tutorẽ q̃ fiat illud quod ipse pater disposuerat facere: quia nõ ita diligenter per tutorem fieret si poterat prætendere præiudicium. Intelligo etiam istud primum dictũ si res perseuerabat in eodem statu: aliàs secus, vt si inceperat debitor facere aliquã magnam expensam in re pignorata, & post pignorationẽ lapsus est facultatibus: nam nõ est verisimile illam expensam cõtinuare. arg. in l. cùm quis. in prin. de sol. in ratione sui. † Secũdus casus est qñ interuenit voluntas expressa debitoris. Adde tertium, qñ esset expensa necessaria, quæ si non fieret, res esset peritura. Si autem est vtilis, nõ tamen necessaria, tunc adhiberetur distinctio, de qua hic: an sit nimis onerosa debitori, vel non: quod relinquitur arbitrio iudicis. † Secũdò determinat q̃ creditor tenetur talẽ expẽsam facere, & si nõ facit, tenetur de dolo, vel culpa: hoc intelligo quando erat necessaria, qua non facta, res erat deterior futura vel peritura: aliàs secus. Item intelligo qñ cõmodè poterat eam facere: aliàs non tenetur se incõmodare, nec distrahere res suas, vel pecunias ad vsuram recipere. arg. hic à cõtrario sensu. debet tamen denuntiare, & significare debitori, vt ipse habeat facultatẽ faciendi, si vult: & si non potest denuntiare, nõ tenetur. arg. ℣. locati. l. item quæritur. §. exercitu. Item prædicta in pignore conuẽtionali. Quid in habente pignus prætorium: an possit recuperare expensas quas fecit: & an teneatur facere: vide l. prætor. §. ex his. ℣. de bo. aut. iudi. pos. & in §. præced. & quod habeẽ in l. si finita. §. si quis dãni. de dam. infec. per Bar. quia nõ tenetur nisi de dolo & lata culpa: sed habens conuentionale, & tenetur etiã de leui. Item ille recuperat expẽsas, quas putauit vtiles: licet non essent: vt in d. §. ex his. cum præced. §. quod no. Inn. expresse, vt in c. cùm venisset. de eo qui mit. in pos. caus. rei ser. sed habens conuentionale nõ recuperat, nisi sint vtiles: nec sufficit putasse, q̃ essent vtiles: vt l. sed an vltro. §. j. ſ. de neg. gest. & etiam requiritur q̃ non sint onerosæ, vt hic. † Vltimò no. tex. in fi. qui potest ad multa allegari contra delicatos debitores, q̃ à iudice audiendi non sint. facit de verb. oblig. l. continuus. §. j.

2 ☞ *Pignus prætorium ad hoc ut constituatur, qualiter sit fienda missio in possessionẽ ex primo decreto. & nu. 3.*

3 *In secundo decreto non requiritur immissio nuntij in possessionem, si creditor erat immissus in primo decreto: & quid aliud requiratur?*

4 *Quantũ duret facultas petẽdi se immitti per nũtiũ, ei qui pronũtiatus est mittendus.*

5 *Debito soluto q̃ pignore prætorio recuperãdo, potest agi pignoratitia, et qd ecõtra*

6 *Argumentũm de iudice ad testatorem, quod ualeat?*

LEX XXVI.

NOn est mirum. † Per missionem in poss. ex primo decreto constituitur pignus prætorium, postquã realiter facta est immissio non prius. h. d. † & semper allegatur. iudex enim si pronũtiat aliquem esse immittẽdum in possess. ista pronuntiatio nõ sufficit, vt ille dicatur habere pignus, sed postea cõmittit nuntio vt ipsum realiter immittat, postquam hoc factũ fuerit, & ductus fuit ad locum, & missus realiter in possessionem, ex tũc habet pignus prætorium: & non sufficit q̃ nuntius ostendat sibi ad oculum possessionem: & dicat, immitto te in possessio. illius rei, imò requiritur q̃ ingrediatur eam per istum text. & not. Bar. in l. j. in prin. in iij. q. prin. de acquir. pos. nec obst. l. quod meo. §. si per venditorem. eo. tit. quia ibi loquitur in possidente, qui potest possessionem quã habet, in alium transferre per aspectum: sed nuntius possessionẽ illam nõ habet: dicit etiam Spe. per istum tex. fatuos esse nuntios, qui cùm habent in cõmissionem de mittendo aliquem in poss. & tenutam omnium bonorũ, immittunt eum in vno dicentes q̃ habeatur pro immisso in omnibus: nam nõ habetur pro immisso nisi in illo: vt ipse no. in ti. de primo decreto. in §. iam. circa princ. † Quid autẽ in secundo decreto. dic q̃ sic de illo: quia iam erat immissus ex primo, non requiritur alia immissio, sed sufficit iudicis officium, q̃ de cætero possideatur, ex secũdo decreto: & trãsfertur in eum dominium. arg. de acqui. re. do. l. qua ratione. §. interdum. Si verò nõ erat immissus, requiritur immissio secũdùm Dy. vt refert Io. and. in addit. Spec. de secũdo decreto. in addit. quæ incipit, sed Dy. quod autem dixi, & hic dicitur, procedit quando potest realiter fieri missio: sed si nõ potest, puta, pronuntiauit iudex me mittẽdum in poss. bonorum tuorum, tu nulla bona habebas tunc, vel si habebas erãt occupata per alium, vel inundatione fluminis: certè si postea acquiris, vel cessat inundatio sine alia missione fienda, dicitur per nũtium cõstitutum pignus, & propria authoritate possum occupare: vt singulariter habetur in l. cùm vnus. §. fin. cum l. seq. text. & gl. ſ. de bo. auth. iud. pos. & si occupantur per alium, cui nõ nocet pronuntiatio iudicis absque missione nuntij, potest in me transferri ex primo decreto, & secũdo, ius quod tu, cõtra quẽ facta est pronũtiatio, habes in proprietate, prout disputando tenuit Mar. vt refert Ioan. and. in tit. de primo & secũdo decreto. & Bar. in l. à diuo. §. si super rebus. de re iudi. & Bal. in l. ob maritorũ. C. ne vxor pro mar. quæ aliter loquitur quàm Bart.

4 † Quantum autem duret facultas petendi se immitti per nuntiũ, ei qui pronũtiatus est mittendus, vide in l. si finita. §. illud. & §. cùm tamen. de dam. infect. † Vltimò scias, quòd postquam constituitur pignus prætorium soluto debito, pro ipso recuperando potest agi pignoratitia: & ecõtrà ipse immissus potest agere hypothecaria, sicut p̃ pignore conuentionali: vt no. in l. si quis missum. §. iudex. de dam. infect. & per gl. l. j. C. de præt. pig. & vide quod no. Bal. in l. si postquàm. C. vt ĩ pos. le. quę sit ratio, quia in pignore prętorio requiritur realis missio: licet cõuentionale pignus solo cõsensu sine traditione cõtrahitur: vt l. j. ſ. eo. † no. etiam hic ar. de iudice ad testatorem: vt illud quod põt facere testator, possit facere iudex. Et ideo sicut potest prohibere alienationem, & si postea fiat, nõ valet: vt l. cùm pater. §. libertis. de leg. ij. ita & iudex: vt l. de pollicitationibus. in fin. ℣. de polli. & vide Bar. in l. centesimis. in fin. de verb. obli. ad istam cõparationem dicũt etiam quidam q̃ hoc nõ fuit prosecutus propter scholares qui fuerũt impatientes.

2 ☞ *Si res data sit creditori, ut eam apud alium pignori poneret: in quo differt à re data creditori pro pignore?*

3 *Res mea tibi non obligata, si ad te peruenit occasione in quo teneor, quando possis eam retinere quousque soluam?*

4 *Actio præscriptis uerbis, potest concurrere cum actione commodati.*

LEX XXVII.

REtenti mutuam. † Creditor qui recipit rẽ à debitore non pignori, sed vt pignori pro se apud aliũ poneretur, soluto debito potest cõpelli ad ipsam luendam per actionem præscriptis verbis, vel commodati: & postquã luit ad ipsam restituẽdam eisdem actionibus, & etiã actione in rem iudi. ad exhibẽdum. h. d. tex. cum gl. & sic differt ab alijs legibus huius tit. quæ loquuntur in re data pignori: † hic verò non fuit data pignori, sed vt pignori creditor apud alium poneret: & differũt isti casus in multis: quia in primo casu creditor acquirit ius in re illa in secũdo nõ. Item in primo casu si creditor illam alteri pignoret, quod potest: vt l. græcè. §. j. de pig. censetur pignorare ius, quod habet in re: & sic suo nomine. Ex quo sequitur q̃ soluto sibi debito, cùm ius pignoris extinguatur vt in l. si rem. §. oẽs. ſ. e. extinguitur etiam ius secũdi creditoris, & desinit esse sibi obligata: vt ſ. eo. l. debitor. §. fi. sed in secũdo casu, cùm nõ habeat ius in re, nõ censetur obligasse ius suum, sed rẽ de voluntate dñi debitoris: & ideo licet sibi soluaẽ debitũ nõ propterea liberatur à secũdo creditore, nisi primus creditor sibi soluat: et ita intelligunt gl. istam l. super verbo, videantur, & superverbo, tradantur. & bene. Item in primo casu soluto debito cõpetit pignoratitia, p̃ re recuperãda, sed in secũdo casu cõpetit actio præscriptis verbis, vel ad exhibendum: vt hic in primo casu, non potest debitor agere, nisi debitum soluat, vt dicto §. omnes.

omnes. In secundo verò casu, sic. vt in glo. fi. hoc etiã tenent, & sequunt doct. In tex. ibi: [vt pignori apud aliũ creditorẽ poneret.] supple, & posteà ipse debitor soluat creditori debitũ, & ille nõ restituebat rem prędictã: vnde quęritur qua actione sibi subueniat: nam pignoratitia sibi non cõpetit, quia illa datur pro re pignorata: sed ista res nõ fuit pignorata primo creditori, sed tradita, vel cõmodata vt pignoret pro se. Et respõdetur vt sequit: quia si iam liberauerat eã, & habebat penes se, datur actio ad exhibendũ: & supple, & post exhibitionem rei vendicatio. Sed si nõ liberauerat, actiones prędictæ non competunt, cum nõ habet penes se: sic & nec facultatẽ exhibendi, vel restituẽdi. Vnde datur actio personalis, vt in fine, quę oritur ex contractu innominato, facio vt facias: & sic præscriptis verbis, quæ datur in factũ vel etiam commodati. vt ſ. cõmoda. l. si vt certo. §. nunc videndum. aliàs incipit [rem tibi.] differt tamen ista lex ab illo. §. quia hic tradens, vel commodans erat debitor recipientis, ibi non est. Adde q̃ etiã in prędeẽti casu, quãdo habebat rem penes se, possunt dictæ actiones psonales dari vnà cũ reali, nec aliquid prohibeat. In gl. fi. in fi. [Hic aũt ea agi nõ potest vt dixi.] & sic glo. tenet debitorẽ agere posse ad recuperationẽ huius rei, etiã antequã soluat debitũ, quod videntur tenere doct. nam siue agatur actione cõmodati, non potest retineri propter aliud debitũ. vt in l. ij. C. cõmo. vel præscrip. verbis. si ille cõtractus innominatus assimilatur cõmodato: ergo. vt l. eũ qui. ſ. titu. proxi. † Sed contra eam determinationẽ facit quod not. in l. si non sortem. §. ſi centum. de condi. inde. in fi. vbi habetur, q̃ si res mea est tibi non obligata, & peruenit ad te occasione debiti, in quo teneor: potes eam retinere quousq̃ soluã debitum: ad quod. ſ. eo. eleganter. §. qui reprobos. in fi. & l. j. C. si aliena res pig. da. sit. solu. verũ est, quãdo illam rem tradidissem insolutũ pro debito illo, licet illa datio insolutũ alio respectu non valeret, vel si fuisset tradita pignori pro illo debito, licet pignoratio non valeret: secus si nõ modis prædictis ad te deueniat, licet occasionaliter propter debitum: nisi enim iste fuisset debitor, rem hanc non tradidisset creditor. Tamen quia non fuit data insolutum, non potest eam creditor, retinere pro debito: vt in glo. not. quam adde ad

4 id quod dixi in d. §. si centum. † No. etiam ex ista glos. q̃ actio præscript. verb. potest concurrere cum actione commodati.

LEX XXVIII.

1 SI creditor. † Vendicans rem repellitur exceptione nisi soluat possessori, qũ ipse possessor alij pro illa re soluit, si illud est conuersum in vtilitatem agentis. h. d. aliàs secus: vt in l. mancipium. C. de rei vend. In tex. ibi, [nisi fortè offerat.] innuit ergo à cõtrario, q̃ si offerat sibi, bene potest ab eo vendicare. Sed contra: quia creditor recipiendo litis æstimationem, censetur eam sibi vendidisse. arg. u. l. litis æstimatio. ℣. pro empt. & sic trãstulit ipsum dominium: vt ſ. eod. l. si conuenerit. & l. si vt certo. §. j. ſ. titul. j. ergo debitor amplius vendicare non potest. sol. intellige hoc, quòd non habebat potestatem vendendi: vel dic, quòd posito, quòd haberet, non censetur vendidisse in præiudicium alicuius: sed in præiudicium sui: vt in contrario, quãdo erat dominus. Tene menti: quia hoc est singulare, & per gloss. & doct. non tangit hic: tamen ibi aliter loquitur. Ideo omnino vide.

1 Si seruus. † Ex pignore tradito seruo, agitur hac actione contra dominum. hoc dicit.

2 ☞ *Habens quasi dominiũ in re aliena: & sic titulum, & bonã fidem: si eam pignori dederit, ualet pignoratio: & tunc creditor uidetur possidere nomine debitoris.*

3 *Si uerus dominus illius rei postea instituerit creditorem hæredem, incipit tunc suo nomine possidere, & usucapio debitoris interrumpitur.*

4 *Condictio ex. l. si quis conductionis titulo. C. loca. non solum habet locum in contractu locationis, sed etiam in contractu precarij.*

5 *Agens ad restitutionẽ, quando non possit excludi per exceptionem proprij dominij?*

LEX XXIX.

1 SI rem alie. † Si dominium rei pignoratę cœpit esse creditoris, pignus extinguitur, & eius possessio de cętero debitori nõ prodest ad vsucapionem complendam: precarium tamen à debitore rogatum durat. h. d. † In tex. ibi, [& mihi pignori dederis.] No. q̃ hoc casu valet pignoratio rei alienæ in qua habebas quasi dominiũ. ſ. titulũ, & bonã fidẽ, & vsucapiebas: propter quę dabatur tibi publiciana cõtra quẽcunq̃, excepto vero domino. Videris ergo illud ius mihi obligasse: et ideo prętor me tuetur in Seruiana cõtra quẽcunq̃ possessorẽ, & te in publiciana: vt ℣. de pig. l. si ab eo. vbi est casus. Et no. q̃ si rẽ tradidisti, trãstulisti in me ciuilẽ, & naturalem possessionẽ, tñ videor posse dere tuo noie, & proficiũt tibi ad vsucapionẽ cõplendã cõtraverũ dominũ. vt l. qui pignoris. de acqui. pos. & l. seruí noie. de vsur. et si posteà tibi eandẽ possessionẽ precario cõcedã, & multomagis, quia plus iuris habes, quã antequã cõcederẽ. vt d. l. qui pignoris. hæc vera, si non essem effectus dñs. † Sed cùm efficiar dominus ante vsucapionẽ impletã, incipio possidere meo nomine: & sic mea possessio amplius tibi nõ prodest, et per cõsequẽs tua vsucapio interpellatur. i. interrũpitur. Durat tñ precarij rogatio, vt per interdictũ de precario possim à te possessionẽ auocare: qa per acquisitionẽ dominij extinguitur pignus:

4 vt in l. nec q̃ pignus. de re iudi. † Vltimò no. finẽ vltimæ glos. q̃ cõdictio ex. l. si quis cõductionis. C. loca. nõ solũ habet locũ in cõtractu locationis, sed etiã in cõtractu precarij: & per istã glo. † dicũt doc. istam vtilem habere locũ in quocunq̃ cõtractu, vbi contrahitur obligatio ad restitutionẽ, vt commodati, depositi, vel pignoris, vt si nõ possit recipiẽs excludere agentem, etiã per exceptionẽ proprij dominij: sed si ageret actione ex eo cõtractu, bene excluderet: quia non tenet in re propria. vt ℣. de posi. l. qui rẽ. & ibi tetigi: quia illa condictio habet vim possessorij recuperãdæ possessionis: vnde negãdo restitutionẽ rei, censetur tradentẽ spoliare. l. colonus. de vi & vi arma. et in possessorio recuperãdæ non admittitur exceptio proprietatis, cum spoliatus ante omnia sit restituendus. ar. l. si quis à te fundum. C. vnde vi. & l. si maritus. C. de dona. inter vir. & vxo.

2 ☞ *An possit dari licentia creditori, quòd rem obligatã uel debitum capiat: & qualiter illa licentia intelligatur.*

LEX XXX.

1 QVi ratiario. † Creditor qui propria authoritate occupauit rem obligatã, tenetur de casu posteà contingẽte in illa re: secus si licentiã habuerit à debitore capiendi. hoc dicit. Et dicebat Bald. q̃ ista erat lex Innoc. quã allegat in pluribus locis, & specialiter in c. verum. de foro compe. & circa primum dictum dic, q̃ tenetur de casu etiam qui euenisset, si non occupasset: quia cũ ipse fuerit in culpa in faciendo, non adhibeẽ distinctio illa, an casus in omnẽ euentũ euenisset: vt no. per Gul. de cug. in l. si vt certò. §. sed interdũ. ſ. titul. proxi. & dixi in l. si

2 vehenda. §. idem iure. ad leg. rho. de iac. † Circa secundũ dictum, an possit dari licẽtia creditori, q̃ rem obligatam vel debitam capiat: & qualiter illa licentia intelligatur: vide plenissimè, & vtilissimè per. l. iij. per Bart. C. de pigno. quam ipse repetijt in tex. ibi, [si inuito ratiario,] quod præsumitur in dubio: nisi contrarium probetur, vt innuit hic in fi. dum dicit, si debitor sua voluntate cõcessisset &c. nam requiritur expressa cõcessio, ad hoc vt dicatur adesse volũtas eius, vt patet in l. ex stipulatione. de acqui. poss. vbi creditor dicitur prędo, si rẽ debitam propria authoritate occupauit nõ traditam à debitore.

LEX XXXI.

1 SI seruus. † Delictum seruí pignorati obligat debitorem ignorantem vſq; ad noxæ deditionem: scientem verò obligat insolidum. hoc dicit.

LEX XXXII.

1 CVm debitore. † Pignorãs rem alienam scienter tenetur contraria pignoratitia ad interesse. In quo aũtem consistat istud interesse, si ipse debitor erat soluendo, glo. hic declarat per plura exempla, quam not. quia per eam declaratur. l. tutor. §. contraria. ſ. eo. vbi allegaui hanc glosſ.

2 ☞ *Antiphona idem est, quod præparatio.*

3 *Debito soluto pro recuperanda tenuta quam creditor habet ex primo decreto, potest agi pignoratitia.*

LEX XXXIII.

1 SI pecuniam. † Actio pigno. cõpetit ẽt pro pignore prætorio. h. d. secundum intellectũ docto. qui probatur etiam per. l. non est mirũ. ſ. eo. aliàs frustra poneretur illa. l. in hoc titulo probatur etiã in l. si is. §. j. ℣. de pigno. † vbi habeẽ de isto

Universidad de Deusto
Biblioteca

vocabulo, antiphona. nã idem est dicere, q̃ præparatio vt patet in antiphona Psalmorũ & tenuta quæ cõceditur ex primo decreto, dicitur esse quædam præparatio ad secundum decretum. Ideo rectè potest appellari antiphona. † Debito ergo soluto pro recuperãda tenuta quam creditor habet ex primo decreto, potest agere pignoratitia. & h.d. ista l. sed glo. intelligit de scriptura, vel apocha, quam creditor habet de manu debitoris, vt soluto debito pro ista recuperanda detur pignoratitia: sicut pro recuperatione pignoris, quam lect. no. datur etiam cõdictio ex lege. vt C. de condi. ex lege. l. dissolutæ. vel officium iudicis, vt ibi not.

a Subscribit. vide gl. in c. quãto. de his quę fi. à prælat. fine cõ. ca. vbi alleg. hãc l. Bart. in l. sicut. ſ, nõ videt. qb. mod. pig. vel hip. sol. & vide latè q̃ eũdem Pau. cõsi. cccxx. & cccxxx. & cccl.

2 ☞ *Pactum factum à principio contractus, quòd si non soluero intra talem terminũ res tibi pignorata sit insolutum pro pecunia data, quare nõ ualeat? & quid si pro prætio æstimando? seu ut illud habeat fideiussor, quæ soluit? & nu. 2.*

3 *Mulieri quæ soluit pro alio, quare nõ ita subuenitur: sicut quãdo obligat se pro alio? & nu. 2.*

4 *Si res pignorata est apud debitorẽ, tunc non ualet pactum, uel stipulatio, quòd detur insolutum: ut ex illa posit compelli ad dandum dummodo uelit soluere debitum.*

LEX XXXIIII.

1 **Titius.** †Pactum q̃ pignus sit insolutum pro debito factum ex postfacto valet: & nõ potest reuocari. h.d. secundùm Gul. de cu. † secus si fuisset factum à principio contractus: puta, mutuas mihi pecuniam, & ego pignoro tibi rem cum hoc pacto, q̃ si non soluero intra talem terminũ, illa res sit tua pro tali pecunia: nam dicitur pactum legis commissoriæ quod in pignoribus est reprobatũ: quia cõtra pub. vtilitatem. Debitores enim indigẽtes pecunia, vt eam habeant de facili, apponerẽt hoc pactum, & res posset valere longe plus. Postquã autem habuerint pecuniam, nõ sic de leui inducuntur ad tale pactũ faciendum. Vnde magis subueni

2 tur in primo casu quàm in secũdo, † put in simili videmus in muliere, cui magis subuenitur, qñ se obligat pro alio, quia hoc faciliter facit, quàm qñ pro alio soluit: quia nõ sic faciliter, vt ff. ad leg. Velle. l. sed si ego. & l. quãuis. §. interdum. C. de pact.

4 pig. l. fin. Item etiam in primo casu † valet interdum pactũ, qñ nõ agitur vt ipse creditor habeat, sed vt habeat fideiussor, qui pro debitore soluit, vt est casus not. ff. de cõtrahen. empt. l. fi. in prin. similiter etiam valeret, si ageretur, q̃ haberet insolutum pro iusto pretio tãtùm æstimãdo, non autem pro pecunia debita, vt est casus not. in l. si fundus. §. fi. ff. de pig. act. & prædicta vera, quando res pignorata est apud creditorem, si autem apud debitorem, tunc pactũ vel stipulatio, q̃ detur insolutum non valet, vt ex illa posit compelli ad dandum dummodo velit soluere debitum, casus est sing. qui non est alibi in l. quãuis. aliàs incip. calipodium. ff. de sol. vbi omnino vide per Bart. de prædictis, quam etiam gl. alleg. hic pro contraria.

2 ☞ *Pecunia per debitorem soluta simpliciter conuertitur prius in usuras quàm in sortem, si usuræ sint ciuiliter, & naturaliter debitæ, & pro illis erat pignus obligatum: & nu. 3.*

3 *In quo differat iste casus à pecunia redacta ex uenditione pignoris.*

4 *In creditorem transit ciuilis & naturalis possessio rei pignoratæ: & quòd uideatur possidere nomine debitoris.*

LEX XXXV.

1 **Vm & sortis.** †Pecunia redacta ex vẽditione pignoris, cõuertitur prius in usuras etiam naturaliter tantùm debitas: deinde si quid su-

2 pereſt in sortem. h.d. tex. cum glo. † Sed pecunia per debitorẽ soluta simpliciter, cõuertitur prius in vsuras quàm in sortem. arg. C. de sol. l. j. dummodo vsuræ sint debitæ ciuiliter, & natu-

3 raliter, & nõ aliter, vt l. in his. §. imperator. de solut. † & in hoc differt iste casus à præcedenti, ſ. de pecunia redacta ex vendi-tione pignoris: quia illa conuertitur in vsuras etiã naturaliter tm̃ debitas, vt in l. Paulus. §. paul⁹. ff. de sol. differt etiã in alio secũdùm gl. quia in præcedenti casu, quãdo pecunia soluitur, ita demum cõuertitur in vsuras vtroq; iure debitas, si pro illis erat pignus obligatum: aliàs secus. Sed pecunia redacta exvẽditione pignoris cõuertitur in vsuras naturaliter tantùm debitas, etiam si pro illis non erat pignus obligatum, per illum §. Paulus. ita tenet hic gl. sed in hoc malè: sed contrarium ibi tenet gl. & illa cõmuniter tenetur q̃ ita demum si pro illis erat obligatũ pignus. Cætera circa istam materiam vide per Bart.

pleniſsimè.

4 **§. Pignus.** †No. in isto §. q̃ in creditorẽ transit ciuilis, & naturalis possessio rei pignoratæ. Videt tamẽ possidere nomine debitoris, vt sic debitori proficiat illa possessio ad complendam vsucapionem, nisi creditor interim dominium acquisiuerit, vt ſ. eo. l. si rem alienam.

LEX XXXVI.

1 **Si quis.** †Si pro pignore constituto aliud subijcitur furtũ cõmittitur: secus si in cõstituẽdo aliud pro alio soluatur. h.d. vsq; ad §. sed & si quis. In tex. ibi, [furti teneri.] quia hoc casu aurum quod mihi pignorasti præter voluntatem meam, retinuisti: & ex quo nõ pignorasti, tradidisti: sed in sequenti casu nõ sic: quia aurum nunquã pignorasti, sed æs quod dicebas esse aurum. Ideo non teneris furti: quia non contrectasti mihi rem obligatam præter mei voluntatem: & adde quod habetur ſ. eo. l. j.

2 ☞ *Pignorans rem alteri pignoratam tanquam non pignoratam: quare nõ teneatur de crimine fálsi sicut uendens rem alteri priùs uenditam.*

3 *Debitor uel creditor pupilli in parua quantitate non prohibetur esse tutor.*

1 **§. Sed & si quis.** †Qui obligat rem alienã, vel alteri obligatam, stellionatũ cõmittit, nisi res cuilibet creditori sufficiat pro vtroq; debito. h.d. In text.

2 ibi, [eodẽ crimine plecteretur.] † Sed an teneatur de crimine falsi, qui pignorat rem alteri pignoratam, tanquã non pignoratam. Dic q̃ nõ. ar. hic: secus in eo qui vẽdidit rem suam, quã alteri priùs vẽdidit, vt ff. de fal. l. qui duob⁹. & quæ sit ratio di-

3 uersitatis: tãgit hic Gul. & Bar. † In tex. ibi, [planè.] iste ver. allegatur, q̃ si aliquis est debitor pupilli, vel creditor in parua quantitate, non prohibeatur esse tutor eius, per aut. minoris debitor. C. qui tut. da. pos. vt ibi.

LEX XXXVII.

1 **Si pignus mihi.** †Per locationẽ creditoris facta debitori retinet creditor possessionem. h.d. Est ergo hic text. expressus, q̃ creditor possidet rem obligatã, non debitor: licet quidam tenuerint contrarium. & no. in l. notissimi. C. de præscript. xxx. ann. & sic ſ. eo. cùm est sortis. §. fi. & l. si rem alienam.

LEX XXXVIII.

1 **Pupillo.** †Vt detur pignoratitia contra pupillum debet interuenire authoritas tutoris, cùm res pignorata sibi tradatur, hoc dicit.

2 ☞ *Præsens & non contradicens quando uideatur consentire? & quid si non sit præsens, sed scit, & petitur actum geri? & nu. 4.*

3 *Subscribens se non ut testis, si scit contenta in scriptura, uidetur se subscribere animo approbandi, & facit sibi præiudicium: idem in sigillante.*

LEX XXXIX.

1 **Caius Seius.** †Qui se in testamẽto subscribit[a] vt testis, nõ videt approbare con-

a 2 tẽta in scriptura. h.d. † No. gl. hic opp. de l. fideiussor. §. pater. ff. de pig. per quam videt q̃ subscribendo videat contractum approbasse, & dat plures solu. Prima & secunda sunt veræ in se: finaliter ponit vnã propter quã ista l. semper allegatur, q̃ aut actus cui me subscribo est talis, qui non poterat fieri me inuito, vel cõtradicente, vt si pignoras rem meã, quo casu intẽdis constituere ius in re, quod facere non potes, nisi me volente, vt ſ. eo. l. si aliena res. & tunc videor consentire vt in cõtrario. Aut poterat fieri me inuito, vt si vendis vel donas rem meam: nam tũc non intẽdis constituere ius in re, sed obligare tuam personã, quod facere potes me inuito, & tunc nõ videor cõsentire, vt hic. Tu aduerte q̃ ista distin. gl. procedit in eo qui fuit præsens, & nõ cõtradixit: & quæritur an taciturnitas habeatur pro consensu: tũc em̃ distingue, aut actus cõcernit vtilitatẽ tacentis, & censetur consentire, vt ff. manda. l. qui patitur. & in tex. & gl. & in c. qui tacet. de reg. iu. aut concernit damnũ, vel prejudiciũ suum: & tũc aut gerebat noïe istius tacẽtis, & idem vt in d. l. qui patitur. secũdùm alium intel. & quod no. Inno. in c. ex parte decani. de rescrip. vnde si scio, & video aliquẽ agere nomine meo, & patior, videor sibi mãdare, & sentẽtia contra eum lata mihi præiudicat, secundùm Inn. licet Bar. aliter videatur dicere in l. fi. ff. de re iudi. facit ff. tit. j. l. j. §. magistrum. et l. fina. ff. quod eum eo. aut gerebatur non nomine tacentis. sed ipsius gerentis: & tunc tene dictionem huius glos. quòd aut tacens

tacens poterat cõtradicendo actum impedire, & tunc tacẽdo videt assentire vt. d. l. fideiussor. §. j. aut nõ; & tunc secus, vt hic & l. quis vas. §. vetare de fur. & l. inuitus de procu. & ibi p Cy. & per Dy. in regula qui tacet. † Sed in eo qui se subscribit, ad-

3 hibetur alia distinctio, q̃ aut se subscripsit, vt testis, vel autho. præstans, & non videtur fecisse animo cõsentiendi, vel faciendi sibi præiudicium, vt hic in l. Titia testamento. §. Lucia de leg. ij. aut non vt testis: & tũc videtur se subscribere animo approbandi, & facit sibi præiudicium vt in l. sicut. §. nõ videtur. ver. q̃ si subscripserat. ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. l. Titius. §. fi. eo. tit. & ideò facit sibi præiudicium, si sciebat contenta in scriptis: aliàs secus vt. C. plus valere quod agitur in. l. fin. & quod dixi in scribente idem est in sigillante vt l ij. C. de re. alie. non

4 alie. & adde quod no. Cyn. in l. certi iuris. C. loca. in iij. q. † Itẽ ad distinctionẽ vide bonũ tex. in l. iij. ff. qui. ad liberta. procla. non licet adde etiam. l. ij. C. si alie. res pign. da. sit quæ loquitur in illo qui scit, & patitur actum geri: licet non sit præsens, & idem est, quòd si esset præsens, si de facili potest contradicere.

2 ☞ *Emptio rei suæ an ualeat? & nume. 4.*

3 *Qui non admittitur ut ipse interdum admittitur ut alius: si esset contrarietas inter intentionem & potestatem.*

LEX XL.

1 **Debitor.** †Si debitor, vel filius eius de pecunia patris, emat rem pignoratã à creditore vendente iure creditoris non valet emptio, & pretiũ solutũ conuertitẽ in causam debiti, & liberat pignus nisi sit minus quàm debitũ. h.d. cum. §. seq. In tex. ibi aut dominium vẽdicet, ideſt, petat rem sibi tradi per actionẽ ex empto: sed oppo. q̃ creditor teneat sibi tradere si vendidisset pro minori pretio quàm sibi deberetur teneretur illi tradere: ergo

2 huic debitori: quia nõ debet esse deterioris cõditiõis quã quilibet alius. † Solu. si alius emisset valet emptio ideò teneretur sibi tradere sed nunc non valet emptio rei suę: vt l. suæ rei. ff. de contrahen. emp. vnde nõ parit aliquã actionẽ ad rem tradendam si vult eã oportet agere pignoratitia & agere non potest,

3 nisi totum debitũ offerat vt. ſ. eo. l. si rem. §. oẽs. † Itẽ oppo. q̃ licet non admitatur vt dominus ad emendũ debet admitti vt quilibet alius vt argu. de adopt. l. si pater. §. j. cum gl. sua. solu. hic ideò nõ admittitur vt alius: quia intẽtio sua cõtrariatur potestati. nam emendo intendit per traditionẽ effici dominus cũ ad hunc finẽ fiat. vt l. cũ manu fata. §. nemo de cõtrahen. emp. sed effici nõ potest cum iam sit vt l. sequitur. §. Iana. de vsucap. sed si esset cõtrarietas inter intentionẽ & potestatẽ, tunc procedit contrariũ q̃ qui non admittitur vt ipse interdũ admitti-

4 tur vt alius vt d. l. si pater. §. j. † Sed tertio opp. de l. si tibi mãdauero. §. filij quorũ. ff. man. quã glos. hic allegat pro cõcor. sed cõtradicit solutio. emptio rei meæ nõ valet vt hic. Sed mãdatũ tibi factũ per me q̃ eam emas tuo nomine valet vt in cõtrario quia cessat ratio de qua. ſ. & acquiritur tibi dominiũ & postea per actionẽ mandati teneris ipsum in me transferre ita intelligitur cõtrarium. sed si mandarẽ q̃ emeres noïe meo non valet quia videretur fieri emptio per me; vel dic q̃ etiã tũc tenet mãdatũ vt emas de facto: hic de æquitate & ibi innuit. Vltimò opp. de l. si in emptione. §. suæ rei. ff. de cõtrahẽ. empt. solu. emptio rei non valet qñ fit ratiõe proprietatis, quæ est penes me vel simpliciter quo casu non fieret ratione proprietatis. si verò fiat ratione possessionis, quæ est penes vẽdentẽ in quo ipse est potior me tunc bene valet vt in cõtrario sicut precariũ & conductio vt l. si rẽ aliquã. in fi. & ibi plenè not. ff. de acquir. poss. & propter hoc vna glo. quæ est hic super verbo cogetur quę formatistam quæstionẽ & determinat contrariũ per. l. seruũ meũ de cõdict. inde. nõ bene dicit & reprehẽditur per doct. qui dicũt q̃ loquit cõtra casum illius. §. suæ rei. vel dic q̃ ille. §. loquitur qñ vẽditor habebat possessionẽ ab alio quã à dño hic verò à domino. præcedẽs tamẽ magis placet quia eadẽ videt ratio.

1 **§. Soluta.** †Per solutionẽ debiti liberatur res à creditore, & etiã ab alio cui rem obligasset, etiã si debitũ illi nõ soluatur. h.d. ratio est quia resoluto iure datoris, resoluitur ius acceptoris vt l. lege vectigali. ff. de pig. Nec ob. l. petentis. ſ. eod. quia respondet, vt ibi notaui. In text. ibi [nec quicquã amplius præstare cogitur.] petebat enim sortẽ debitor, postquã soluerat debitũ, q̃ creditor restitueret sibi pignus, & ẽt solueret ſecũdo creditori, cui ipse pignorauerat, ne postea secundus creditor ab ipso auocaret per hypothecariam, licet non esset necesse. Ideò creditori sufficit restituere possessionem, quam habuerit: ad aliud cogi non potest quia ius illius secundi creditoris fuit extinctum per solutionẽ debiti factam primo creditori: & hoc est, quod sequitur. Vnde non potest debitor timere, ne à se auocetur.

2 ☞ *Ius meum confirmatur ex iure superueniente authori meo quantùm ad utilem actionem: & quid quo ad directam? & nume. 4. & 5.*

3 *In hypothecaria utili non habet necesse creditor probare rem fuisse in bonis debitoris tempore obligationis: sed sufficit, quòd probet incepisse esse in bonis post obligationem: secus in directa. & nume. 7.*

4 *Hæres non tenetur habere ratum factum, uel contractum defuncti celebratum super re ipsius hæredis, ad hoc ut ex illo facto uel contractu detur actio contra hæredem: & quando teneatur habere ratum?*

5 *Ex superuenienti iure authori meo confirmatur ius meum quo ad excipiendum, si sciebam rem esse alienam.*

6 *Cautela quòd creditor agens hypothecaria contra debitorem asserat eam fuisse in bonis debitoris tempore obligationis.*

7 *Ex iure superueniente authori meo non confirmatur ius meum, sine noua traditione, quo ad dominium: sed eo casu datur mihi Publiciana.*

8 *Agens hypothecaria, si dicat alternatiuè rem fuisse in bonis debitoris tempore obligationis, uel quod superuenit post: poterit excipere, quod declaret super qua uelit insistere?*

9 *Qualiter probabit rem fuisse in bonis, uel incepisse esse post obligationem.*

10 *Creditor si dicit in libello, quod res erat in bonis debitoris: & non dicit, quod possidebat tempore obligationis, nec dixit quod esset in bonis: uidetur intendisse Salutianum interdictum: & quando uideatur intendisse utrumque?*

11 *Qui agit Saluiano interdicto, dicit rem sibi obligatam, & est interdictum adipiscendæ possessionis: & qualiter formetur libellus? & num. 10.*

LEX XLI.

1 **Rem alienam.** † Si debitori qui rẽ alienã pignorauit supueniat dñium, reconualescit pignus, quòd à principio nõ valuit, quãtũ ad hoc vt detur vtilis hypothecaria, nõ autẽ directa: non sic, si dominus rei obligatæ & etiam debitor: quia hic nõ sufficit vt detur hypothecaria directa, vel vtilis ex quo tempore obligata res non erat debitoris obligantis, nec per hoc pignus obligatur nisi debitor obligasset tanquàm suã: quia tunc dominus sibi succedens, & hypothecaria conuẽtus, non posset resistere asserendo cõtrarium: quia redargueret defunctum de mendacio, quod facere sibi nõ premittitur, postquã est eius hæres. h. d. ista singularis. l. habẽs materiam vtilem, & quotidianã, & ad quã semper recurritur: quia in ipsa deducitur in practica tota materia pignorum. Diuiditur in duas partes: nam primo loquitur, quando debitor qui pignorauit rem alienam, succesſit domino: & sic sibi superuenit dominium: vnde hic confirmatur pignus ex iure superueniente, vsque ibi [non est idem.] secundò econuersò quãdo dominus rei succesſit debitori, & sic superuenit sibi debitum, pro quo res sua fuit per alterum obligata, & ista subdiuiditur in tres: quia primo dicit ex hoc pignus non confirmari vsque ibi [nec vtique.] Secundò remouet quandam obiectionem, quæ posset fieri vsque ibi, [sed si conueniſſet.] & istæ duæ particulæ loquuntur, quando debitor simpliciter se obligauit, non asserẽdo rem esse suam. Tertiò quando asseruit rem esse suam, quo casu si dominus: hæres eius asserat contrarium redarguit defunctum de mendacio: quod facere non potest, postquàm est eius hęres. Ideò licet pignus non sit confirmatum: tamen potest agi contra eum hypothecaria, ac si esset verũ, quod defunctus asseruit: quia hæres eius nõ potest resistere asserendo cõtrariũ, ne illũ de mendacio redarguat, & aduerte, q̃ si cõtra eum intentabitur hypothecaria directa, creditor asseret defunctum fuisse dominum, & quia hæres eius nõ potest cõtrarium asserere, vincet actor, licet reuera actionẽ nõ habeat, prout habetur in simili in l. qui habebat. in fi. cum glo. ff. de ma. testa. & quod no. ſ. si cert. pet. l. lecta. in glo. quæ incipit in mensem, & extra de excep. cum ecclesiasticæ, & dum in fin. dicit [vtilis actio,] expone. i. efficax: non autẽ intelligitur de illa vtili, de qua loquitur principium: quia illa datur pro pignore, quod constat fuisse nullum, & ex postfacto cõfirmatur: hic datur pro illo, quod licet reuera fuerit nullum, tamẽ constat postquã non potest hæres hoc asserere, & sic habetur pro vtili, si tñ creditor agens fatetur: tũc ipsum excluderet: quia cõtra probationẽ iuris, & de iure admittere-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur probatio in contrariũ per eius cõfessionẽ: vt no. in auc. sed iam necesse. de dona. ante nup. nam nõ hęres redargueret defunctum de mẽdacio hoc casu, sed ipse actor, & ex eius cõfessione appareret de nõ iure suo. Ita intelligo istũ tex. Et miror q doc. nõ declarant, & ista lex nõ loquitur de pig. propriè loquendo, sed hypothecaria. patet ex princ. gl. primæ, & melius staret in tit. de pign. In tex. ibi, [non est idem.] quia superius peruenit authori meo: quia dñs rei, qui successit authori meo, non fuit author meus, cùm ab ipso causam non habuerim. In tex. ibi, [nec vtiq; sufficit.] istud procedit qñ hodie reperiẽ ille qui est dñs rei pignoratæ, etiã debere pecuniã pro qua pigno rata est: nõ tñ tẽpore quo fuit pignorata, reperiebant ista duo cõcurrere. Ideo cõsequẽtia nõ est bona: sed ad hoc, vt sit bona, requiritur q tẽpore quo quis rem pignorauit, fit dñs & debi-
2 tor. †No. ergo ex prima parte tria, primò q ex iure superue nienti authori meo cõfirmatur ius meũ. de hoc vide plenè per Bar. in l. cùm vir. ff. de vsuca. Secũdò q nõ confirmat quãtum
3 ad directam actionẽ, sed quantũ ad vtilem. † Tertiò q in hypothecaria vtili nõ habet necesse creditor probare rem fuisse in bonis debitoris tẽpore obligationis: sed sufficit q probet incepisse esse in bonis post obligationẽ: secus in directa, vt l. quæ nondum. §. q dicitur. ff. de pig. de qua glo. j. in fi. opponit
4 & nõ ponit verã solu. sed ista est vera. † Ex secũda parte no. q hæres nõ tenetur habere ratum factũ, vel contractũ defuncti celebratum super re ipsius hæredis, quantum ad hoc, vt ex illo facto, vel cõtractu detur actio contra hæredem: & ad hoc allegatur iste tex. fallit qñ ex restitẽtia hæredis redargueretur defunctus de mendacio: vt in fi. quod est singulare vt in prin. huius l. & etiam in fi. credo q nõ reperiatur alibi. Adde alium casum, in quo tenetur habere ratum, s. quando defunctus illũ contractũ fecisset nomine hæredis: vt ff. eo. solutũ. §. solutã. circa prin. & ibi tetigi. & ff. rem rat. hab. l. fi. in princ. & quod ibi no. Quantũverò ad hoc vt hęres repellatur exceptione, si agẽ do veniat contra factũ defuncti super re ipsius hæredis, an teneatur ratificare, & nõ possit venire contra: distinguitur, aut tenetur de euictione ex persona defuncti, & repellit, si venit contra, etenim quatenus tenetur: vt ff. de euic. l. vendicantẽ, et sic nõ fecit inuẽtarium. C. de rei ven. cûm à matre. si verò fecit inuẽtarium, quatenus bona superexunt: vt not. in l. fi. §. in cõputatione. de iur. deli. Si verò nõ tenetur de euictione, tũc repellitur quatenus ex persona defuncti lucrũ sentit: vt l. si cùm dotem. §. si pater. sol. mat. Ex gl. j. colligũtur quatuor oppositiones, quarũ prima respicit secũdùm no. vsq; ibi, sed videtur. alia duo respiciũt primũ vsq; ibi, sed cõfirmat. quarta respicit tertium not. Sequẽdo igitur ordinẽ gl. cõtra secundum, not. q ex superuenienti dñio confirmeť pignus, etiam quo ad directam hypothecariã dandam: quia licet à principio nõ valuerit propter carẽtiam dominij: tunc potest valere, cum dñium adsit: & sic saltem vt ex nũc: ergo datur hypothecaria directa, quia nihil adest, quod obsit. Solu. si appareret de expressa vel tacita volũtate debitoris, q vellet q ex nunc valeret, quia obligaret de nouo, vel ratificaret obligationẽ primã, procederet cõtrariũ. Sed hic debet intelligi q de hoc nõ constabat: vnde nec ex prima obligatiõe, qua noluit obligare, potuit cõpetere directa: quia tunc nõ potuit, nec ex noua, quia non apparet q nunc velit. ideo per superuenientiam domini solam nõ cõcurrente voluntate tacita vel expressa datur vtilis, quia fit cõfirmatio à lege de æquitate, nõ de rigore: sed si appareret de voluntate, fieret ab ipso homine: & hic esset potẽtior. Vnde expone gl. tñ debet nũc cùm potest, nõ vult, i. nõ apparet q velit, & fortius si apparet q nõ vult: nã etiã tũc cõfirmat quo ad vtilẽ: quia nõ potest impedire dispositionẽ legalẽ: de qua hic. Nunc circa istũ passum extra gl. adhuc opponit q cõfirmeť quo ad directã, vt l. iij. §. cũ ex causa. ff. qui po. in pig. ha. Sol. iste tex. debet intelligi, qñ tẽpore obligationis ille debitor nullum ius habebat in re, nec ad rẽ: sed solã fortè possessionẽ: si autem habuisset saltẽ ad rẽ, puta res illa licet nõ esset sua, erat sibi debita ex cõtractu emptionis, vel donationis vel stipulationis, nec erat adhuc sibi tradita: tũc si ipsum obligat, nõ est à principio
6 obligatio nulla, sed cẽsetur obligata illa actio personalis: & si postea virtute ipsius sibi tradat, tũc incipit obligari ipsa res, et extinguit obligatio actionis sicut ipsa actio extinguit: & ideo quia dñium superuenit debitori ex causa de præt. quę habuit ortum ante pignorationẽ, & etiã ex actione quæ erat obligata cõfirmat pignus, etiã quo ad directã actionẽ, & ita intelligo cõtrarium, & quod no. in l. j. in prin. ff. de pig. idẽ si nõ habebat ius in re, nec ad rẽ: tũ obligasset sub cõditione: nã tũc nõ vult statim valere pign: sed cùm sua erat, vel cõditio existet. Sufficit ergo q tũc cùm voluit esse obligatus cesset impedimẽtũ, & causa nullitatis, & valeat etiã quo ad directã actionem, licet a principio nõ valuerit, sed fuerit in suspẽso vt l. si fundus. §. alia res. ff. de pig. sed qñ obligauit purè, voluit statim valere. vnde cũ valere nõ possit, nõ recõualescit ex postfacto de rigore. Si mile videamus de legato puro, q si à principio nõ põt valere, nõ recõualescit ex postfacto, licet esset impedimẽtũ, ppter regulã Catonis: vt l. cætera. §. j. de leg. j. nõ sic in cõditionali, si tẽpore cõditionis existẽtis cesset ratio nullitatis, ppter rationẽ prædictã, vt l. fi. vel pe. de re. Cato. ex quibus sequit q ista l. loquitur in speciali hypotheca. Si autẽ gñaliter quis obligasset oĩa bona sua præsentia & futura: tũc in rebus post obligationem acquisitis teneret obligatio, etiã quo ad directã hypothecariã: quia in illis censetur cõtracta obligatio sub cõditione, si efficiant suæ: sic intelligit l. j. in prin. ff. de pig. debet ergo limitari ista l. qñ debitor in re obligata non habebat ius in re, nec ad rem: & obligatur purè & specialiter: non autẽ generaliter.
5 †Opp. cõtra primũ no. gl. q ex iure superuenięti authori meo nõ cõfirmetur ius meũ, quo ad agẽdũ sed ad excipiẽdum tm: vt d. §. j. in fi. prin. ff. de pig. fol. hic creditor credebat rẽ esse de bitoris, & sic debitor obligãs rẽ alienã tenebatur sibi, cõtra. l. pignoratitia ad interesse: vt ff. e. l. tutor. §. cõtrariã. vnde intererat debitoris, q ex superuenięti dñio confirmaretur pignus, ne teneatur ad interesse: in l. cõtraria sciebat esse alienã: vnde debitor nõ tenebatur sibi cõtraria, vt in d. §. cõtrariam. in fin. ergo nõ intererat confirmari, quo ad agendum, sed quo ad excipiẽdum, vt ibi habeť & hęc est vera solutio, ex qua sequitur q gl. j. eo. l. quę incipit, imò. dum dicit q hic creditor sciuit: nõ bene dicit, & cõtrariatur huic: & si dicatur si nõ confirmat qñ sciuit, ergo nõ potest se tueri, quia nõ est obligata: respõdetur q nõ valet cõsequẽtia: quia cũ ad creditorẽ peruenit occasiõe huius debiti, potest retineri loco pignoris, licet pignorata nõ sit, vt ff. eo. l. elegãter. §. q reprobos. in fi. & l. si nõ sortẽ. §. q cẽtum. in fi. ff. de cõd. indeb. dico tñ hoc casu qñ creditor sciuit, si debitor expressè obligasset, de euictione teneret, sicut in emptione & venditione. C. de euic. si fundũ. ideo cõfirmaretur pignus, quo ad agẽdum: quia tua interesset, & hoc tenet Bart. in d. l. j. ff. de pig. Ex prædictis patet solut. ad sequẽs cõtrariũ gl. quod tendit ad idem ff. de l. si seruo. ff. qui & à qui. vbi nõ confirmatur manumissio facta de seruo alieno propter superueniens dñium, quia manumissor non tenebatur in aliquo manumisso: & sic sua intererat cõfirmari: prędicta autẽ distinctio, an sciuerit vel ignorauerit creditor, procedit si ipse ageret cõtra extraneum possessor hypothecaria vtili. Si autẽ cõtra debitorẽ, qui obligauit. gl. videť dicere q etiã si sciuit, possit agere: quia ille nõ potest referre quæstionẽ dñij. no. gl. mag. in d. l. j. in prin. & in l. si Titio. in fi. ff. eo. & in glos. quæ incip. imò. ibi vel ibi & c. Bar. ibi videť dicere cõtrariũ: tu dic gl. procedere si creditor agat cõtra debitorẽ possidentẽ hypothecaria directa asserens ipsum fuisse dñm tẽpore obligationis factæ, nõ audi tur debitor volens probare cõtrarium, q tũc non erat dñs, q creditor hoc sciebat: quia allegaret turpitudinẽ suã, cùm obligauerit tanquã dñs: & sic non potest referre quæstionẽ dominij, sicut nec contra: nec creditor sibi agẽti pignoratitia, vt ff. e. si pignore. §. fi. prædicta intelligo quod no. in Spec. de obli. & solu. §. j. ver. quid si probo. Si autẽ creditor fateretur, q tẽpore obligationis debitor non erat dñs, sed diceret q postea superuenit dñium, & est cõfirmatũ pignus quo ad vtilem actionem tunc dico q audireť debitor, dicẽs q ipse creditor sciebat eum nõ esse dñm, & per consequẽs q nõ potuit confirmari quo ad agẽdum: quia tũc nõ allegaret turpitudinẽ suam, nec se fuisse mendacem, postquã creditor hoc detegit: & isto modo intelligo illam l. in prin. fortius †si creditor non diceret superuenisse dominium: quia postquã fateretur illum nõ fuisse dñm, nec nũc esset: seipsum excludit hypothecaria. Sit ergo cautus, cũ agit cõtra debitorẽ q asserat rẽ fuisse in bonis tẽpore obligationis

gationis: & tũc debitor nõ poterit contrariũ asserere: & ista est
7 veritas malè relata per alios. † Vltimò circa istũ articulũ extra gl. opp. q ex iure superuenienti authori meo nõ confirmat ius meũ, sine noua traditiõe vt l. si à Titio. cũ ibi no. ff. de rei vẽ. Sol. hic loquit in pig. qđ nudo cõsensu sine traditione cõstituit. l. j. §. e. ibi loquit in dñio, qđ nõ trãsferť sine traditione: & ideo si vẽdidisti mihi rẽ alienã, & tradidisti: licet postea dñs efficiaris: ego tñ dominus nõ efficior, nisi interueniat noua traditio, vel aliud qđ pro traditione habeat. & sic nõ dat vlli rei vendicatio, sed publiciana etiã cõtra te dominũ, si res ad te peruenit. Est casus specialis in quo publiciana dat cõtra dominũ vt d. l. si à Titio. nec etiã hoc casu confirmat venditio: qa illa erat valida etiã de re aliena facta: vnde nõ indigebat cõfirmatione: vt l. rem alienã. §. de cõtrahẽ emp. sed si fuisset casus in quo nõ valuisset, vt facta à marito de re dotali, ex superueniẽti dñio cõfirmareť, etiã si emptor fuisset fictus quantũ ad agendũ: vt l. cum prędiũ de vsuc. nec obst. illa l. de pig. qa solue vt ibi not. p Bart.
Cõtra tertiũ no. op. q nõ sufficiat creditori agẽti hypothecaria, pbare, q post obligationẽ res incepit esse in bonis debitoris: imò debet, pbare, q erat tpe obl. cõtractę. vt l. quę & nõdũ. §. qđ dicit. ff. de pig. gl. hic dicit in fi. q iste debitor tẽpore obligatiõis cõtractę habebat titulũ, & bonã fidẽ in re obligata: ibi solã possessionẽ. Certè si hoc esset in casu huius l. etiã si non superueniret aliud dominiũ, valuisset obligatio à principio: qa habet titulũ & bonã fidẽ, cũ ipse vsucapiet, vel pręscribat, dicitur habere quasi dñium, & sic ius in re, ratione cuiꝰ põt per publicianã auocare à quolibet possessore, prętercq; à dño q illud ius censeť obligasse; & eodẽ modo creditor poterit aduocare, vt est casus in l. li ab eo. ff. de pig. Sed iste tex. facit vnã quęstionẽ, q postea incepit esse sua: & sic innuit, q ante nõ valebat pignus, nec potuisset aduocare: postea põt per vtilẽ hypothecariã: sed dic q hic nõ habet tiulũ, sed solã possessionẽ. & sic nõ erat in bonis suis, qa nullũ ius habebat in re nec ad rẽ, ppter qđ posset ab eo auocare. Ideo nõ valuit pignus, sed postea cõfirmatur: sed ad contrariũ respondeo, q ibi loquit quantũ ad vtilẽ. Si ergo creditor agẽs narrat rẽ fuisse in bonis debitoris tẽpore obligationis, videť intẽtasse directã, ideo nõ oportet q illã probet: & si probat, q superuenit post, nõ obtineret: quia probaret in vtili quã nõ intẽtauit: & sup qua nõ est facta litis cõte. l. non potest videri. ff. de iud. Si vero narrat rẽ esse effectã in bonis post obligationem: tũc censetur intẽtasse vtilẽ etiã. q. d. probatio sibi proficeret: & si probaret in directa q erat tẽpore obligationis, succũberet: quia illã nõ intẽtauit eadẽ ratione qua
8 ff. facit. l. habebat. ff. de inst. † Quid autẽ si dixit vtrũq; alternatiuè, q erat tũc, vel superuenit post? dico q reus potest excipere q declarat super qua velit insistere: quia videť intentasse duas cõtrarias actiones. ar. in l. j. C. de fur. nisi incertitudo peruenisset ex facto rei vt l. j. §. qđ ait. quorũ lega. sed si nõ excipiet, procederet libell° vt l. fi. C. de anna. excep. & in quacũq; probaret,
9 obtineret. † Qualiter autẽ probabit rẽ fuisse in bonis, vel esse incepisse post? respondeo siue probet debitorẽ habuisse directum dñium, siue vtile: vt ff. e. tutor. §. fi. cũ l. seq. siue quasi dominium, vt titulũ, & bonã fidẽ vt d. l. si ab eo. ff. de pig. siue ius pignoris vt l. græce. §. j. e. tit. & ff. per oĩa ista potest aduocare tẽ à quolibet possessore. Idẽ si habebat vsumfructũ, qđ est ius in re: secus si aliã seruitutẽ prædialẽ: quia licet sit ius in re, per cõfessoriam tñ quæ pro illo iure cõpetit, nõ potest auocare à possessore: sed illam tm seruitutẽ. Ideo ratione huius iuris realis non posset rem obligare: ad qđ facit, qđ habetur subtiliter in l. Męvius. §. si fundo de leg. ij. & in quolibet prædictorũ casuum, qui bꝰ dixi ipsum posse obligare, si tale ius habebat tẽpore obligationis, cõpetit directa hypothecaria. tñ si superuenit post, cõpetit vtilis: si aũt nullũ ius in re habebat sed solam possessionẽ: tũc aut agit cõtra ipsum debitorẽ, & sufficit q narret ipsum habuisse ius in re tẽpore obligationis, nec habet necesse hoc probare, qa non põt referre cõnem in contrariũ: quinimò nec habet necesse probare possessionẽ tẽpore obligationis, sed tẽpore quo agit sic: qa si nõ possideret tũc, nõ diceť cõtra eũ hypothecaria, quæ est in rẽ actio, & presupponit aduersariũ possessorem: si aũt agit cõtra tertiũ possessorẽ, quidã distinguũt. an habet causam à debitore: & idẽ quia nõ debet esse melioris cõditionis quã eius autor. ar. in l. fi. §. j. ad velle. an nõ habet cãm, & tũc habet necesse probare rem fuisse in bonis debitoris aliquo ex prædictis modis: vel tpe obligationis in directa, vel post. à invtili: aliàs succũbat. Bar. primũ dictũ, q̃ñ habet cãm reprehẽdit: qa illud attendit, qñ ipse ageret, vt nõ fiat melioris cõditionis quã eius author: nõ sic, qñ ipse cõuenitur. l. an vtilũ. de diuer. & tẽp. præscr. & sic indistincte q sit necesse probare rẽ fuisse in bonis, qñ agit contra tertiũ. Breuiter dictõ suũ puto verũ, qñ possessor nõ allegaret ad sui defensionẽ se habere titulum à debitore: vnde nec creditor hoc allegare posset advctoriã suã. Si aũt ipse possessor allegaret, putà, dicendo se emisse à tali qui obligauerat agenti: dico primã opi. veriorẽ, & q hoc solũ sufficit, qñ videtur fateri rem fuisse in bonis illius, ex quo ab eo habuit, tanquã esset in bonis eius: & sic videtur q idẽ in debitore & istud fuit de mente Spec. in tit. de obli. & sol. §. j. verb. sed pone hoc tñ si eius titulus præcederet obligationẽ pignoris, aliàs non sufficeret ad obtinendũ in hypothecaria: sed in Saluiano interdicto, sic: vt no. gl. C. de salui. interdi. l. j. & si dicať: fatuus est qui intentat hypothecariã, in qua difficilis est probatio, ex quo põt intentare Saluianum interdictũ, in quo est facilis. s. pbare solam possessionem tempore obligationis. Respondet q hypothecariam põt intentare si erat in bonis debitoris tẽpore
10 obligationis, licet nõ possideret: poterat emẽ rem suã obligare, licet alius possideret: sed in Saluiano interdicto, vt quis possit obtinere, necesse est probare q debitor possidebat: & fortè nõ probare, quia nõ possidebat: sed põt probare q erat in bonis. Vide istæ actiones non sunt superfluæ. † Si ergo dicat in libello q erat in bonis, & nõ dicat q possideret: videtur intentasse hypothecariã tantũ: si dixit q possidebat tẽpore obligationis & nõ dixit q esset in bonis, videť intentasse Saluianũ interdictum tantũ, quod est adipiscendæ possessionis, & sufficiat probare possessionẽ: si dicat vtrunq; q erat in bonis & tenebaťr per eum tanquã res sua. videtur intentasse vtrunq;, & procedit libellus: quia nõ sunt contraria. Nam petitorium poteſt intentari simul cũ possessorio adipiscendæ, vt in c. pastoralis. de causa pos. & proprie. & l. cùm fundum. §. fi. de vi & vi arma. & hoc dico q licet non probet rem fuisse in bonis, & sic non probet in hypothecaria: si tamen probet ipsum possedisse tẽpore obligationis, obtinebit in Saluiano interdicto: & ita semel cõsului in ciuitate Pistorij: licet cõiter procuratores & aduocati non subtiliter cõsiderantes, videantur hoc pro expedito, q talis agens debeat succumbere, quod mihi nõ videtur ratione prædicta. Tene mẽti: quia est de pane lucrando: & multos porcessus sustinebis: & ista sunt verissima: & iste passus est quotidianus. Considera semper verba libelli, an sit deductum Saluianũ interdictũ: nam licet dixerit rẽ sibi obligatã, & rẽ fuisse in bonis, & nõ propterea minus videtur deductũ interdictũ Saluianũ:
11 †nam & ille qui agit Saluiano dicit rẽ sibi obligatã: & si aliud diceret, seipsum excluderet, cum nõ detur nisi pro re obligata: & non põt dici obligata, nisi fuisset in bonis: tamen non habet necesse hoc probare: sed sufficit q alieget, & probet solam possessionem, quod sufficit, vt obtineat in hoc possessorio. & isto modo põt saluari gl. quæ est in l. cùm res. C. quæ res pig. oblig. poss. quæ tenet sufficere agenti probare solam possessionẽ, quę glo. cõmuniter reprobatur, sed potest saluari modo quo dixi. Cætera vide per Bart. qui non declarat ita bene, nec sufficiter.

2 ☞ *Creditor si uendidit pignus plus quã sibi debebatur, & habuit fidem de pretio: an & qñ debitor teneatur recipere cessionẽ à creditore pro eo pluri contra emptorẽ*

LEX XLII.

1 CReditor. † Si creditor vendidit rem pignoratã plus quã sibi debeať, tenetur ad restitutionem resiđui: nec audietur, si velit emptorẽ delegare. h. d. hic opp. de l. eleganter. §. si vendiderit. ff. eo. vbi videtur dici directè contrariũ, q creditor nõ cõpellitur soluere, si fidem habet de pretio: imò põt se liberare cedendo actionem cõtra emptorẽ. gl. ponit hic quinque, vel sex solutiones: & quælibet
2 est bona in se. † Vnde recollige distinctionem talẽ, q aut creditor recepit pretium, & tenetur precisè pretium soluere: vt in hac l. secundũ primã solu. gl. aut non recepit, sed fidem de pretio quã habuerat: & tunc aut debitor est paratus expectare diẽ solutionis, & nõ cogitur recipere cessionẽ, vt hic secundũ secũdam solutionẽ: aut nõ vult expectare diem: sed vult statim sibi solui: & tunc creditor vult emptorem delegare, & non cogi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sic. Qualiter teneat officialis pro delictis familiæ suæ: vide per Par. de pute. plene in trac. suo de simili. off.

b ¶ Periculū. Ratione periculi qđ possit esse in mora: iudex incōpetēs examinat testes ad æternā rei memoriā Frā. are. cōsi. xlvj.

tur debitor delegationē recipere, vt hîc in iij. solutione gl. quia per eam liberaret creditor, idemq; venditor. vt l. j. C. de noua. & debitor nō cogitur ipsum liberare, quousque sit sibi solutum, aut ipse creditor vult cedere, vel mandare actionem contra emptorem, per quā cessionem nō liberatur, quominus ad ipsum rediri possit, si ille perisatur non soluendo. & tūc aut ipse fuit in culpa in habendo fidē de pretio, & tūc cogitur debitor recipere cessionē: vt hîc secundùm quartā solutionē: aut nō fuit in culpa, & tūc, aut creditor nō vult cedere suo periculo, & idem vt hîc in quinta solutione: aut vult cedere suo periculo, & tunc tenetur debitor cessionē recipere: & ita loquit contrarium: & sic ille. §. recepit plures limitationes quæ colligunt ex solutionibus huius gl. & no. prædictā distinctionē vtilē, & substātialē.

LEX XLIII.

1 Ignori Fundum. † Pignoratitia directa pro damnis & interesse competit etiam ante solutū debitum: pro restitutione rei nō. h. d. Et not. limitationem ad l. si rem. §. omnes. s. eo. circa fin. ibi: [pignoratitia agere.] scilicet pro recuperatione rei, non pro damnis & interesse, ad quæ non tenetur creditor, si non data opera instrumentum non restituit: sed quia non potuit. Si autem data opera, tunc tenetur ad damnum & interesse ad quod potest agi pignoratitia, etiam non soluto debito: vt sequitur.

2 ☞ *Magistratus uel resp. pro aliqua executione fienda potest recipere res priuatorū inuitis dominis, ut animal pro mittēdo aliquē ad iustitiam, uel annonā ad exercitū.*

1 §. Titius pecuniam. † Damnum datum authoritate curiæ ad creditorē, qui non deprehenditur in culpa, non pertinet. h. d. allegat iste tex.

2 † q̄ magistratus, vel respublica pro aliqua executione fienda potest recipere res priuatorum inuitis dominis, vt animal pro mittendo aliquem ad iustitiam, vel pro mittendo annonam ad exercitum: vt hîc patet, dum dicit missus ex officio annuo.

De exercitoria actione. *Rubrica.*

1 ☞ *Obligatio qua quis obligatur per suum factorem, uel eius filium, uel seruum dicitur accessoria: quia principaliter obligatur ipse factor, filius, uel seruus, secundariò ipse dominus ex edictis prætoris.*

In isto tit. & quasi in omnibus sequentibus huius libri: & etiā in sequentibus tractatur de illis qui per alios obligantur: puta,

1 per factores, eorū filios, vel seruos eorum, † quæ obligatio dicitur accessoria: quia principaliter obligat ipse actor, filius, vel seruus cōtrahentes: secundariò ipse dominus: & prima obligatio potest esse ciuilis, & prætoria, secundū naturam cōtractuū, sed ista accessoria semper est prætoria: quia de iure ciuili non obligatur ille, cum quo non est contractū: sed obligatur ex edictis prætorū. & ideo glo. hîc in rubrica dicit, q̄ est accessoria.

1 ☞ *Habens nauem propriam uel conductam cum qua negotiatur, si præponit aliquem illi naui, & negotiationi, & dat coadiutores: præponens dicitur exercitor, præpositus dicitur magister, uel factor.*

2 *Inter ipsum magistrum, & præponentem: quòd contrahatur contractus locationis.*

3 *Quare ex contractibus celebratis per magistrū obligetur exercitor qui eū præposuit.*

4 *Præpositus negotiationi terrestri uocatur institor, ex cuius contractibus obligatur præponens.*

5 *Vbi periculū est in mora, uel in actibus qui non recipiunt dilationē, si quis gerat tales actus in loco ubi non est copia peritorū, facilius sibi subuenitur, si errauit in iure.*

6 *Potestas non tenetur ex contractibus familiæ suæ: sed ex delictis comissis in officio, sic.*

7 *Ex contractibus celebratis per famulos apothecæ quibus non est commissa tota administratio: si sunt positi tanquam coadiutores, non tenetur præponens: secus quando cum principali institore.*

LEX I.

1 Vtilitate. † Præmitte q̄ si aliquis habens nauem propriam, vel cōductam cum qua negotiatur, præponit aliquem illi nauí, & negotiationi, & dat coadiutores: ille præponēs dicitur exercitor, & ad ipsum pertinet omne lucrum: vt j. ea. l. §. exercitorem. præpositus autem dicitur magister: in vulgari dicitur factor: cum quo contrahentes negotiantur: † & inter ipsum & præponentem contrahitur contractus locationis: quia locat operas suas, ministri verò dicuntur nautæ. Antequā autem esset factū edictum prætoris, si aliqui contrahebant cū dicto magistro: ipse solus magister obligabatur, nō exercitor, cuius fortè cōtemplatione contraxerunt, qui credebāt q̄ ille magister esset principalis dñs: vnde remanebant decepti: quia ille magister remouebatur, & recedebat: & ipsi nō habebāt quem cōuenirent propter quod impediebatur negotiatio: quia multi retrahebāt se à contrahēdo, volentes inuestigare de qualitate personæ, an esset principalis dñs, vel nō: & tempus, & locus non patiebantur. † Et propter hoc fuit prouisum per prætorē per suum edictū: vt ex talibus contractibus obligaretur exercitor: & sic non habet inuestigare de cōditione personæ: nam etiā si credunt illum esse principalem dñm, & si non credant obligari, nisi solùm ipsum, nihilominus obligatur exercitor et fuit hoc expediens: vt dicitur in

3 prin. huius l. sicut in cōtractibus celebratis cum illo † qui præpositus est negotiatiōi terrestri quí vocat institor. Nam obligatur præponēs fortius hic. Nam ibi locus, & tempus patitur q̄ de cōditione eius posset informari: hic nō propter rationes, quas ponit hic gl. ideo fuit succurrēdum. No. illa verba posita

4 hic in fi. in prin. locus, tēpus nō patitur: quia semper allegant. & facit in arg. secundùm Gul. † q̄ vbi periculum est in mora, vel in actibus, qui non recipiunt dilationē si quis gerat tales actus, in loco vbi nō est copia peritorū, facilius sibi subuenit si errauit in iure, quàm in alio loco. † Item no. in §. j. arg. q̄ no

5 testas nō teneatur ex contractibus familiæ suę, sed ex delictis commissis in officio, sic. [a] de hoc vide per Bar. in l. j. §. familiæ.

6 de pub. † Item not. arg. q̄ ex contractibus celebratis per famulos apothecæ quibus nō est commissa tota administratio, si sunt positi, tanquā coadiutores: non teneatur præponens. Secus quando cum principali institore. de hoc j. de instit. l. fi.

2 ☞ *Substitutus à generali administratore, nec procuratore ad negotia dicitur substitutus à principali domino: quādo ipso scīere, & patiēte substitutus est: alias nō.*

3 *Si aliquis sciente & patiente superiore exerceat officiū antequā locum tenens eius: non appareat, quòd fuerit deputatus ad illud, tulerit gesta coram eo.*

4 *Si aliquis cognoscit de aliqua causa tanquam delegatus sciente & patiente ordinario, uidetur ordinarius eum delegare.*

5 *Agens tanquam procurator meus, me sciente & patiente, an uideatur habere mandatum à me, ut sententia lata contra eum, mihi præiudicet.*

6 *Præpositus negotiationi nauali potest aliū substituere inuito domino? secus in instore præposito negotiationi terrestri.*

1 §. Magistrum. † Not. hic q̄ iste generales administratores vel procuratores ad negotia possunt alium substituere, etiam sine speciali mandato: nō sic in procuratore ad lites, qui nō potest ante lit. contesta. sine speciali mandato: vt l. cùm quis. de proc. & adde l. si procura-

2 tor. §. j. j. man. † Item no. q̄ substitutus à talibus dicitur substitutus à principali dño: quando ipso sciente & patiente substitutus est: aliàs non ab ipso, sed à substitutis tātùm censetur habere mandatum. † Tertio not. secundùm Gul. q̄ si aliquis

3 sciente, & patiente superiore exerceat officium, tanquā locū tenens eius, licet nō appareat de locum tenētia, i. q̄ fuerit deputatus ad illud: valent gesta coram eo: quia tacitè videtur eum

4 posuisse. facit j. quod cum eo. l. fi. † & idem si aliquis tanquam delegatus ab ordinario ipso sciente & patiēte de aliqua causa

5 cognosceret: nam eo ipso videtur eum delegare. † Facit q̄ si aliquis agat tanquā procurator meus, me sciente, & patiente: videor sibi mandatum dedisse: & sic sententia lata cōtra eum mihi nocebit, licet de alio mandato non appareat: & videtur voluisse Inn. in c. ex parte decani. de rescri. & Bar. videtur aliter dicere in l. j. in fi. j. de re iudi. & vide quod no. Bart. in l. falsus. C. de fur. † Vltimò no. casum specialem, in quo factor vel

6 procurator meus potest aliquē substituere me inuito: hoc propter periculum [b], quod est in mora: & hoc ne decipiantur contrahētes, qui non habuerunt tempus inuestigād i: aliàs secus. & ideo secūdùm Gul. hoc non habet locū in institore præposito negotiationi terrestri: quia ibi contrahētes habēt tempus inuestigandi, quod etiam tenet Bal. C. eo super rubrica.

2 ☞ *Præpositus negotiationi si contrahat extra causam ad quam fuit præpositus, quā do obligetur præponens?*

3 *Si inter duos mercatores sit contracta societas usq; ad quinquennium, quòd ex contractibus celebratis cum altero ipsorum, finito quinquennio alter non teneatur: secus si fuisset societas contracta simpliciter.*

4 *Præpositus negotiationi si in contrahit in causa in qua fuit præpositus expressè uel tacitè si pecunia non fuit in illam causam conuersa, quādo nō teneatur exercitor.*

Testator

5 *Testator si mandauit distribui bona sua inter pauperes quòd illa quæ sunt distributa illo qui seruiunt pauperibus dicantur distributa inter pauperes.*

6 *Expensa facta in nauis dicitur facta in utilitatem domini seu nauis.*

7 *Abbas si recipit pecuniam pro induendis monachis: postea non induit, sed sibi imbursauit: an eo mortuo teneatur ecclesia?*

1 §. Non autem. † In isto §. ponunt duæ regulæ, vna negatiua q̄ si aliquis cōtrahat cū magistro extra causam ad quā fuit præpositus expressè vel tacitè, non obligat exercitor: & plura exēpla ponit. j. in ver. [signī.] licet ergo contrahētes nō habeant inuestigare de cōditione personę cum qua cōtrahunt, an sit principalis dominus, vel factor alterius vt in prin. bene tamē habēt inuestigare an ad istū contractum habeat mandatū, vel nō: aliàs eis imputat: vt l. qui cū alio. de reg. iur. & per hoc semel defendebā quendā mercatorē Venetum qui habebat quendā institorem Bononiæ, qui institor recepit mutuū à quodā, vt solueret legato qui tunc erat: &

2 ille mutuans fecit capi dictū Venetum: cum veniret † Bononiam: certè non tenebat: quia ad dictum mutuū recipiendum non fuit præpositus tacitè vel expressè: cum illa pecunia nō fuerit conuersa in utilitatem suā: aliàs secus: vt si pro saluādo merces illius quæ fuissent ablatę per superiorē: nisi soluissent: tunc bene teneretur: quia censet ad hoc habuisse mandatum tacitū:

3 & etiā hic colligitur. Itē aliàs cōsului † Florētiæ cum duo mercatores fecissent societatē vsq; ad quinquennium, q̄ ex contractibus celebratis cum altero ipsorum finito quinquennio nō tenebatur alter: licet contrahētes ignorarēt finitā esse societatē: quia debuerunt informari. Secus si fuisset cōtracta simpliciter: qui tunc teneretur, licet postea esset dissoluta: nisi fecisset proclamare, & notificare omnibus, q̄ erat dissoluta: & sic loquit. j. de instito. sed & si pupillus. §. j. quasi omnes doctores Italiæ se

4 subscripserunt: quia erat quæstio ardua. † Alia regula est affirmatiua, quòd quando contrahit in causa in qua fuit præpositus expressè vel tacitè tenetur exercitor, si in illā causam pecunia fuit conuersa: vel aliter appareat. Si verò non fuit conuersa: tunc aut dicit se in illā causam recipere, & postea fidem fefellit, & idem quia hoc debet magis nocere præponenti, quā contrahentibus: aut hoc non dicit, & tunc aut concurrentibus his duobus: quia nec dixit, nec conuertit: & non tenetur præponens. h. d. vsq; ad §. si plures. in effectu. & vide quod notat Bartol. in l. ciuitas. s. si cer. pet. & Azo hic in summa, [d] qui declara

5 & no. hoc argu. secūdum † Old. q̄ si testator mandauit distribui bona sua inter pauperes, q̄ illa quæ sunt distributa in il-

a los qui seruiunt [a] pauperibus, dicuntur distributa inter paupe-

6 res: † sic hic expēsa facta in nauis dicitur facta in vtilitatē dñi

7 seu nauis, quę sine nauta non poterat nauigare. † Facit etiā iste tex. q̄ si abbas recepit pecuniam pro induendis monachis postea non induit: sed sibi pecuniam imbursauit: q̄ eo mortuo teneatur ecclesia. Intellige tamen hæc vera si concurrebāt alia de quibus j. ea. l. si oportebat induí eos, vel nauis indigebat refectione: & non fuit mutuatum vltra quàm est necesse.

2 ☞ *Contrahentes non excusantur, si ignorent conditionem sub qua ille cum quo contraxerunt fuit appositus.*

3 *Statutum quòd ex contractu unius de socijs mercatoribus teneantur alij: an habeat locum si aliqui contraxerunt societatem cum conditione, quod nullus eorum sine altero possit aliquid facere.*

4 *Quando plures sunt constituti in uno officio, an censeatur quilibet constitutus insolidum: ut in iurisdictione pluribus tutoribus, & curatoribus: & in pluribus magistris præpositis negotiationi nauali.*

5 *Quid in pluribus executoribus ultimæ uoluntatis remiss.*

6 *Quando agitur quod aliquis administrator, sine alio uel consilio alicuius, nihil possit agere: an hoc restringuat eius potestatem?*

7 *Si consilium eius qui debet consilium dare sit malum: an teneatur consulens? & quid si non uult illud dare remiss.*

8 *Consultor requisitus si recusat dare consilium, & postea uult illud dare: an debeat expectari? remiss.*

9 *Quando inter plures sunt diuersa officia in eo quod est commissum uni, alter habetur tanquam priuatus, ac si non esset officialis.*

1 §. Si plures. † Si sint plures magistri in eadē nauí simpliciter constituti, quilibet censetur constitutus insolidū: & ideo alter sine altero contrahēdo obligat exercitorem insolidū: sed si diuisa sint officia inter eos, nullus eorum obligatur, nisi in officio sibi cōmisso. Item si nō simpliciter sint cōstituti, sed cum conditione q̄ alter sine altero gerere non possit: nullus de per se obligat: sed omnes simul. h. d. iste §. not. quē Bar. solenniter repetijt, & mul a ta bona hic tractat: & habet tria dicta. Pri b mum quādo simpliciter fuerūt constituti, non diuersis officijs, nec apposita aliqua conditione vsq; ibi: [& si diuisim.] secundum quādo officia fuerūt diuisa: quia vn° c negotiationi salis, alter negotiationi frumenti vsque ibi; [sed & finali.] tertiū quādo apposita conditione: & istud tertium dictū potest referri tam ad primū casum, quā ad secundū: quia vtrū q̄ potest restrin-

2 gere. † Et no. ex isto vltimo dicto q̄ nō excusant contrahentes si ignorāt conditionem sub qua ille cum quo cōtraxerunt fuit appositus. quod facit ad quæstionem, de qua dixi in §. præcedenti. † Et sic est arg. si statutū dicat q̄ ex contractu vnius de

3 b socijs mercatoribus teneantur alij: [b] & aliqui contraxerunt societatē cum cōditione, q̄ nullus eorū sine altero° possit aliquid facere, q̄ tūc non habet locum statutū: & si nō fuit serua forma conuētionis: quia alter sine altero cōtraxit: quasi statutum debeat intelligi eo casu quo societas fuit simpliciter cōtracta: nec excusantur contrahētes, si ignorāt dictam conditionē. Istud tamen videtur iniquum: quia sic poterūt fraudare statutum. vi-

4 de quod not. Bal. C. eo. super rubr. † in hoc §. duo sunt principaliter videnda. Primū est, quādo plures sunt cōstituti in vno officio, an censeat quilibet constitutus insolidū: vt sic quilibet per se, & sine alio posit actū gerere? ad quod tendit primus casus huius §. & in hoc est dicendum quòd sic duobus concurrētibus: scilicet q̄ administratio commissa sit vniuersalis. Item q̄ sit ordinaria. Et altero deficiēte secus. Pone exemplum in administratione publica authoritate & vtilitate: vt est iurisdictio: nam si sunt plures iudices ordinarij in eodem tribunali, quilibet habet iurisdictionem & exercitiū insolidum: vt in l. j. §. de offi. consul. & hoc quando sunt plures. vt singuli: secus si vt plures vel vniuersi, puta plures cōsules vel anciani in vno officio: quia non nisi omnes simul acta possunt gerere: vt l. magistratus. j. ad municip. vide de hoc per canonistas in c. prudētiam. de offi. deleg. Item pone exemplū in administratione publica authoritate & vtilitate priuata, vt in tutela, & cura: quili bet enim ex pluribus tutoribus, & curatoribus censetur habere officium insolidum, [c] vt hîc in ij. glo. & l. ij. j. de admit. tuto. Item in administratione priuata authoritate, & vtilitate, vt in pluribus magistris præpositis negotiationi nauali: est enim vniuersalis administratio, vt hic. Idē in pluribus institoribus°, præpositis vni apothecæ. Si verò nō est vniuersalis, vel nō est ordinaria: tunc secus vt in pluribus delegatis ad vnam causam, q̄ tunc alter sine altero nihil potest: vt l. dño. j. de iud. vt in pluribus actoribus institutis ab vno tutore, & in pluribus procuratoribus quorū neuter censetur insolidū constitutus, nisi sit expressè dictum: vt in d. c. si duo. de procur. in vj. & not. in l. pluribus de procu. etiā si habent mandatū generale: vt habetur in c. petitio. de procura. nam aliud est vniuersale, aliud generale.

† Quid autē in pluribus executoribus vltimæ volūtatis? dic

5 vt in c. fi. de testa. lib. vj. & plenè per Bal. in l. nulli. C. de episco.

6 & cle. † Secundò est videndū, qñ agit q̄ aliquis administrator sine alio nihil posit agere, an in hoc habeat eius potestatē restringere si nō appositis his verbis posset gerere? & in hoc est dicendū q̄ aut fuerunt constituti plures in eodem officio cum hac clausula, q̄ alter sine altero nihil posit: & tūc habentur loco vnius: & sic alter sine altero non potest, vt in vltimo casu huius §. cum gl. aut fuit positus vnus vel plures in vno officio cū hac clausula, quòd nihil possint facere sine consilio talis, qui non erat deputatus ad idem officium. & tunc aut nec poterat deputari: & tunc illa verba non habent restringere: & sic potest requirere de benignitate, si vult, sed non tenetur. & iste casus in l. quidam decedens. §. Papi. de admini. tutor. allegata in glo. pro contraria, aut non erant, tamen poterant esse: & tunc aut illud officium concedebatur ab homine qui constituit, nō aut em à lege: quòd tunc tale consilium est adhibendū de necessitate: aliàs non valeret actus. sic intelligūt doc. in l. idēque. §. fi. j. eo. manda. aut potestas officij potius habetur à lege. quā ab homine: vt est potestas tutoris: licet em testator posit tutorem dare ideſt, nominare; potestas tamē quā tutor habet, dat

a ¶ Seruiunt. vide eius consil. xj.

b ¶ Teneant alij. Adde qđ volūt Pet. de Ancharano. eius consil. cccxxxiij.

c ¶ Insolidū. vide Bal. in l. cum magistra. C. qñ. puoc. nō est necess. & in auc. hoc amplia. C. de fideic. & in l. fi. C. cōia de leg. Bal. consil. clv. ij. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In contrariū. Adde q̄ hoc dictū Pau. sequit̄ Sozi. cōs. incip. dñs labia mea aperiat præsens consultatio.

à lege: ideo dicitur publica authoritate: & tunc si talis restrictio fit ab ipsa lege: quæ dat potestatem, valet, & est seruanda. vt l. impuberibus. ff. de excu. tu. Si verò ab homine: tūc aut ille cuius consiliū est requirendum erat in eodem officio, & debet de necessitate requiri: aut non: & tunc secus: vt l. Titium & Meuium. de autho. tut. in prin. & istī passus terminantur hīc per Bar. & vlterius se extendit eo casu, quo consiliū alterius est requirendū, vtrum teneatur requirens illum sequi.

7 Item † quid si dedit malum consiliū, an teneatur consulens. Itē quid si non vult dare. Item q̄n sententia est ferenda de consilio sapientis, format quāplures q̄nes: de oībus vide in addi. Spe. de requisitione cōsilij. & in tit. de instr. edit. §. nunc verò aliqua in addi. quæ incipit Ia. de are. & quod no. per canonistas mod.

8 in c. si pro debilitate. de off. deleg. per Inn. † & quid si ille consultor requisitus recusat dare consiliū, postea pœnitet, & vult dare: an debeat ēxpectari? vide quod no. in c. si pro te. de reser.

9 lib. vj. in nouella. † Vltimò not. ex secūdo dicto, quod q̄n inter plures sunt diuisa officia in eo quod est commissum vni, alteri cui non est commissum habetur tanquàm priuatus, ac si non esset officialis. adde quod plenè not. in l. j. C. de transacti.

a ☞ Actio quæ datur contra exercitorem potest dici datiua: sed illa quæ datur in magistrum, est natiua.

8 Exercitor non potest ex contractu magistri nisi cesse actione uel in subsidium, agere, uel nisi magister sit in potestate exercitoris, uel periculum sit in mora, & magister non sit præsens. & nume. 5.

4 Factores moderni mercatorum an teneantur ex contractibus quos gerunt?

1 §. Exercitorem. † Ex contractu magistri non solū tenetur exercitor actione prætoria & accessoria ex isto edicto; sed etiā ipse magister actione principali ex contractu: & potest cōtrahens eligere quem vult: sed ex contractu magistri non potest exercitor agere sine cessione

2 nisi in subsidium illo absente, vel non cedente. h. d. † Not. q̄ actio quæ datur contra exercitorem potest dici datiua, & prætoria: quia non oritur ex contractu celebrato secū, sed propter contractū celebratum cum magistro datur à prætore in exercitorem: & illa quæ datur in magistrum est ciuilis, & natiua: quia oritur ex contractu. In tex. ibi: [quia non eodem auxilio indigebat.] nam hīc auxilium emanauit in fauorem contrahentium cum magistro: quia habēt tempus ad inuestigandum de conditione magistri, an sit principalis dominus, vel magister, an factor alienus. vt in princ. l. non autem emanauit in fauorem exercitoris, qui habuit tempus ad deliberandū de conditione magistri: vnde sibi imputatur, si eligit malum. vt ĵ. ea. l.

3 ver. vnde quærit offilius. in fi. † In tex. ibi: [mandati agere potest.] scilicet contra magistrum, vt ibi cedat actio nē contra illos, cum quibus contraxit: puta, vendidit merces, & nō recepit pretium: & si magister nō est præsens, & periculum est in mora poterit agere sine cessione & æquitate vtili actione: & hoc est quod sequit̄: [planè solent &c.] & probat̄. ĵ. de instī. l. j. in fi. cū l. seq. & per istum tex. anno hoc de facto respondi cum quidam

4 hebræus habitans † Venetijs deputasset quendam alium hebræum in terra Pesauri ad faciendum præstum vsurarū: & ille præpositus recepit plura pignora à quodā milite: & postea remotus fuit ab officio: miles agebat cōtra eum pro suis pignoribus, & nolebat soluere: ille dicebat se non teneri: quia cōtraxit tanquam factor alienus, & factoria erat finita. Videbatur, q̄ bene diceret per l. fi. ĵ. de instito. vbi videtur casus. Item per id quod not. Ang. in l. ea. de duo. reis. vbi dicit, q̄ factores moderni mercatorum nō tenentur ex cōtractibus, quos gerunt. Ego

a dixi q̄ hīc erat casus in contrariū, [a] maximè postquā fuit præpositus ab absente: quia cōtrahentes nō habuerunt respectum ad præponentē, sed præpositum, cum quo contrahebāt. ar. in l. eum qui. C. si cert. pet. Nec obstat. l. fi. ĵ. de instito. quia ibi non fuerunt verba obligatoria: sed enūtiatiua: & ita sentit hīc Bar.

Nec obstat dictum Ang. quia potest procedere in factoribus quia sunt potius nostri, quam habeant administrationem: sicut etiam hīc dicitur in naui: ex quo contractu non [b] tenetur exer-

5 citor. vt ŝ. ead. l. §. j. † Quod autem dixi exercitorem agere nō posse ex contractu magistri nisi actione cessa, vel in subsidium procedit nisi magister sit in potestate exercitoris, vt filius, vel seruus: tunc etiam acquiret actiones, etiam si esset magister alterius: vt ĵ. eo. l. si eum. quas tenet̄ cedere illi cuius esset magister: vt ibi habet̄. Forti[o] q̄n est magister ꝓprius patris vel dñi.

2 ☞ Quando filius uel seruus ex rebus peculiaribus exercet aliquam negotiationem naualem, tunc pater uel dominus consentiens tenetur exercitoria: & sic insolidū.

3 Si uerò patre uel domino non consentiente, sed sciente & patiente, siue etiam consentiente, & exerceat filius, uel seruus negotiationem terrestrem, dabitur in patrē uel dominum tributoria: & inquantum detur: & nu. 2.

4 Si uerò patre uel domino ignorantibus: tunc datur in eos actio de peculio: & pater uel dominus deducit quod sibi debetur, usque ad vires peculij.

5 Actio quod iussu oritur quando pater uel dominus consensit in aliquo contractu speciali, qui fit à filio, uel seruo.

6 In exorbitantibus à iure: non debemus recedere à uerbis legis, uel statuti.

1 §. Si isqui. † Si filius vel seruus nauem exerceat voluntate patris vel domini ex contractibus gestis cum eius magistro: datur hęc actio in patrem vel dominū. h. d. licet ipsi nō sint exercitores, sed filius vel seruus. Hoc primò. sed si filius vel seruus exerceat negotiationem terrestrem, etiam patre vel domino consentiente: tunc ex cōtractibus sui institoris nō datur contra patrem vel dominū institoria actio insolidum, sed actio tributoria: quæ nō est ita plena, sicut institoria, vel exercitoria. Hoc secūdò. Idem in exercēte negotiationem naualem, nō tamen patre vel domino consentiente: licet ipsis scientibus, & patientibus, vt detur actio tributoria. Hoc tertiò. Si verò ipsis ignorātibus, tunc datur actio de peculio, quæ adhuc est minus plena. h. d. in effectu vsq̄ ad §. hęc actio. & est valde difficilis & pauci intelligunt, nec etiā videt̄ gl. habuisse bonum intel. vt patebit ex sequentibus. & diuide quia primò ponit vnum dictū. Secundò illud limitat vsq̄ ibi [ideo autē.] Tertiò respondet cuidam obiectioni: quæ posset fieri vsq̄ ibi, [sed si scienter.] Quartò declarat vnū dubiū vsq̄ ibi, [in potestate.] Quintò declarat quædā alia dubia: & præmitto q̄ si pater vel dominus incepit vel inuenit negotiationem naualem, & eidem præposuit filium, vel seruum: tūc ipse pater vel dominus dicitur exercitor: filius vel seruus dicit̄ magister: & tunc non est dubium q̄ ex contractibus celebratis cum magistro detur hæc actio insolidum cōtra patrem vel dominum, sicut si præposuisset quēdam extraneū vt in toto isto tit. & de isto casu nō loquitur hic. Interdum pater vel dñs non inuenit, sed cōcessit filio vel seruo peculium: & ipse filius vel seruus incepit vel inuenit, & quēdam magistrū nauī præposuit: & tūc est dubium, an hæc actio detur cōtra patrē vel dūm ex cōtractibus celebratis cum illo magistro: nam edictū prætoris loquitur de exercitore: sed ipse pater vel dominus tunc non est exercitor, sed filius vel seruus. Breuiter cōtrarium respondetur: si patre vel domino consentiente filius vel seruus

2 exercebat talem negotiationē. & in hoc extenditur edictum prætoris. † Sed contra hoc opp. q̄ imo non dicitur exercitoria, sed tributoria, quæ est minus plena: nam quando filius vel seruus in rebus peculiaribus exercet aliquam negotiationem patre vel domino consentiente, vel patiente datur in patrem tributoria, vel in dominum. vt ĵ. de tribu. per totum. quæ non dicitur insolidum, eo quia datur vsq̄ ad vires peculij: & sic non insolidum. Tamen pater vel dominus in mercibus peculiaribus in quibus negotiatur, non habet priuilegium, vt posset ante omnia deducere quod sibi debetur à filio, vel seruo: sed vocatur in tributum vna cum alijs pro rata. vt ĵ. de tribu. per totum. licet secus sit in actione de peculio, in qua pater vel dominus habet priuilegium deducendi. vt l. sed si damnū. §. j. de pecu. & propter hoc actio tributoria dicitur esse quasi insolidum. Ad hoc respondet iurisconsultus. q̄ illud procedit quādo exercent terrestrem negotiationē: nos loquimur quando naualē in qua maior versat̄ vtilitas publica: & ideo pinguius fuit prouidendū cōtrahētibus, vt licet ipse pater vel dñs negotiationē non exerceat, nec inuenerit, sed ipse filius vel seruus in rebus peculiaribus: ipso tñ volente detur hæc actio insoli-

3 dum cōtra eum. † Sed circa hoc quæritur in ver. [sed si sciente.] quid si pater vel dñs expresè nō consensit: sed sciuit & passus est: an idem erit? & respondetur q̄ non, quia edictum prætoris loquit̄ de patre vel dño cōsentiēte: sed aliud est consentire, & aliud scire & pati, tūc ergo dabit̄ tributoria, quæ est minus plena, vt dixi: sed q̄n exercet negotiationē terrestrem: tūc siue cōsentiat expresè, siue sciat, & patiat̄ dat̄ tributoria tm̄: non aūt institoria, quæ solet dari pro negotiatione terrestri, & dat̄

insolidum

4 insolidum, sicut ista. † Si verò ipsis ignorātibus, tunc dat̄ actio de peculio quæ adhuc est minus plena: cū deā vsq̄ ad vires peculij: & pater, vel dñs habet priuilegiū deducēdi, qđ sibi debeā vsq̄ ad vires peculij: & hoc probat̄ in ver. [in potestate.] licet etiā Bar. plura alia dicat. Ex prędictis apparet q̄ gl. nō bene intellexit, dū dicit pro hoc actio dat̄ in patrē vel dūm in casu huius §. q̄n affuit ipsorū voluntas expressa, vel tacita. nā si intellexit tacita eoipso, q̄ sciuit, & passus est, nō bene dicit. Imò contra ver. [sed si alio.] modò posit cōstare de volūtate p aliquas cōiecturas: licet nō expresisset, posset gl. procedere. Opp. &

5 videtur † q̄ si pater vel dñs expresè consentiat, detur contra ipsum actio quod iussu, non autē exercitoria vel tutoria. vt ĵ. quod iussu. per totam gl. j. in fi. quæ se inuoluit. Tu die secundum Mar. & Iac. but. q̄ ille ti. loquit̄ quando pater vel dñs consensit in aliquo speciali cōtractu, q̄ fit à filio vel seruo. Si ergo vniuersali negotiationi, tūc nō recurritur ad actionē qđ iussu, sed ad exercitoriā, si est naualis, vt hic & ad tributoriā si est terrestris: si nō consentit expresè, sed scit, & patit̄: indistinctè recurritur ad tributoriam siue sit naualis, siue terrestris. vt hic in

6 ver. [sed si scīēte.] Et no. illū tex. qui semper allegat̄ † q̄ in exorbitātibus à iure nō debemus recedere à verbis legis, vel statuti: nam exorbitat quando pater, vel dominus teneat insolidum ex contractu, in quo specialiter non consensit, sed tollat̄ à iure propter consensum adhibitum vniuersaliter, in negotiatione nauali propter publicam vtilitatem. Debemus ergo stare verbis quæ loquuntur de consentiente: sed qui scire patitur, non propriè consentit, sed tenet medium: vt hic & ĵ. de tribu. l. j. §. scientiam. & ibi not. in gloss. super verbo velle.

2 ☞ Actio exterior contra præponentem est datiua, sed cōtra magistrum est natiua.

3 Hæc actio quòd sit accessoria sed illa qua tenetur magister sit principalis, & quòd iste teneatur tanquam principalis & fideiussor: non tanquam duo rei debendi: & quis effectus ex hoc resultet.

4 Interruptio præscriptionis facta contra unum, puta, exercitorem non censetur facta contra alterum, puta magistrum: nec econtrà.

5 Sententia absolutoria lata pro exercitore, nō prodest magistro: & quid in iureiurādo?

6 Solutio facta ab exercitore simpliciter censetur facta pro sua obligatione tantum, sed tollit obligationem magistri per exceptionem.

7 Quòd ista actio sit prætoria: sed illa qua tenetur magister, possit esse prætoria & ciuilis, secundum naturam contractus.

8 Quando plures tenentur ad idem debitum diuersis actionibus, si actū est contra unū, & exactum, alter liberatur.

9 Quando unus tenetur principaliter, alter accessorie: solute principali tollitur utraq; obligatio ipso iure: & quid si soluatur illi qui tenetur accessorie: & an ex interuallo possit ei fieri cessio?

1 §. Hæc actio. † Quādo plures tenent̄ ad idē debitū diuersis actionibus, vno soluēte liberat̄ al-

2 ter. h. d. † No. hic primò in ver. dabat̄, q̄ hęc actio est datiua: aliàs natiua, nō datiua, vt dixi ŝ. e. l. §. est autē. in pri. l. & ita dicit

3 expresè Bar. i l. ea. de duo. reis. in vij. q. † Itē not. dū dixit, [ex psona magistri.] q̄ hęc actio est accessoria, sed illa qua tenet̄ magister est principalis: & ita dicit gl. ru. & ēt Bar. in d. l. e. ī viij. q. dicēs per hoc, q̄ istī nō habēt se tanq̄ duo rei debēdi, cū alter teneat̄ principaliter, alter accessoriē: sed tanquā principalis, & fi-

4 deiussor. † Et ex hoc sequuntur plures effectus scilicet q̄ interruptio præscriptionis facta cōtra vnū, non censet̄ facta contra alterū: sicut in principali, & fideiussore. vt no. in gl. quę nō est alibi in l. cū quis. §. si quis verò. de sol. non si essent tanquā

5 duo rei. vt l. fi. C. de duo. reis. Item sequit̄, † q̄ sentētia absoluto ria lata pro exercitore non prodest magistro, sicut nec lata pro fideiussore prodest principali: licet secus sit in iureiurando vt no. in l. duobus. §. fideiussorē. de iureiu. per Bar. nō sic si essent tanquam duo rei, & essent socij: quia lata pro vno & alteri pro-

6 desset. vt no. idē Bar. in l. duobus. eo. ti. in iiij. q. † Sequitur etiā q̄ solutio facta ab exercitore simpliciter, cēsetur facta pro sua obligatione tantū pro obligatione magistri: & ideo suā tantū tollit ipso iure. sed obligationē magistri per exceptionē: sicut in fideiussore simpliciter soluēte, vel mandatore: vt ĵ. manda. l. Papi. & l. §. stichum. §. si mandato. ĵ. de solu. & sic etiam ex interuallo posit illa cedi: quia ipso iure durat: nō sic quando tenere[t] eodē genere obligationis. vt l. Modestinus. ĵ. de sol. &

7 statim dicā. † Itē no. in ver. honoraria, q̄ ista actio est prætoria: sed illa qua tenet̄ potest esse prętoria & ciuilis secundū naturā cōtractus. vt ĵ. e. si eū. §. j. ibi: dū dicit quæ mihi vel ciuili iu-

8 re, vel honorario cōpetit. Itē not. † q̄ quā- a do plures tenent̄ ad idē debitum diuersis actionibus: si actū est contra vnū, liberat̄ alter. Intellige sanè quando est actū: & aliàs secus, siue egit, & obtinuit nōdū tñ facta est executio, siue succubuit, nō ꝓpterea alter liberat̄: vt C.

9 de fideiuss. l. fi. † Vltimò no. q̄ quādo vnus tenetur principaliter, alter accessoriè soluēte principali, tollitur vtraq; obligatio ipso iure: nam ipsa principalis pro qua censet̄ solutū in dubio, tollitur sine dubio ipso iure: & in consequentiā etiā accessoria quę sine illa stare nō potest. Si verò soluat ille qui tenetur accessoriè, tunc iste tex. non declarat, an ipso iure, vel ope exceptionis? Sed dic q̄ siue soluat pro sua obligatiōe, siue pro principali: minuitur obligatio. gl. verò ordinaria in d. l. Papi. melius declarat dicens, q̄ si soluit pro obligatione principali, illa tollitur ipso iure, & in consequentiā etiā: si verò soluit pro suo, quod in dubio præsumit̄ quando teneretur diuersis generibus obligationū: tunc tollitur ipso iure, sed principalis ope exceptionis. Non sic q̄n teneretur eodē genere obligationis, quia tunc vtraq; tollit̄ ipso iure: vt in duobus tutoribus, vel in duobus reis debendi. Si verò vnus soluat pro totali obligatione, qua tenetur vterque soluisse, & vterq; censetur soluisse & vterque soluitur ipso iure: & ideo contra aliū ex interuallo non potest fieri cessio, nisi de cedēdo tēpore solutionis fuerit actū. vt d. l. Modesti. non q̄n ipso iure nō tollit̄, vt ibi plenè not. per Bart. & C. de fideiuss. l. cum alter. per Cy. & per d. l. Papi.

2 ☞ Si sunt plures eandem negotiationem exercentes: an & quando ex contractibus celebratis cum uno, quilibet obligetur insolidum?

3 Ex contractu unius ex socijs omnium bonorum: qui non exercebant eandem negotiationem non tenentur alij nisi quatenus in arcam communem fuerit uersum?

4 Si uni ex pluribus dominis uel iudicibus unius castri committatur quòd habeat cognoscere de aliqua causa: ille dicitur cognoscere ut delegatus, & appellatur ad cōdominos uel coniudices.

1 §. Si plures. † Not. quòd si plures [a] ŝ. ead. l. loquitur,

2 quando erat vnus exercitor, sed plures magistri: hic econuerso quando vnus magister, sed plures exercitores socij habentes diuersas portiones in negotiatione nauali: & dicit quòd ex contractu magistri quilibet eorum obligatur insolidum licet si vnus insolidum soluat, recuperat à socijs pro rata: & hoc non quando plures rei debēdi socij: si vnus soluit insoldum, recuperat ab alijs pro rata. quod dic vt l. j. C. de duo. re. & dicit Bart. in l. eadem. de duob. re. in viij. q. quòd isti cum teneantur eodem genere obligationis: quia omnes accessoriè & quilibet insolidum possunt dici tanquā plures rei debendi: vt sic iura loquentia de duo. reis locum habeant in eis: q̄ interruptio cōtra vnū censeat̄ esse facta contra alterum: & quòd sententia lata pro vno, posit alteri: & vno soluente liberentur omnes ipso iure, vt dixi in §. præcedenti. quod est not. & idem esset in pluribus mercatoribus, & socijs exercentibus eandem negotiationem per alium, nō factorem nec institorē: vt ex cōtractibus illius quilibet obligetur insolidū de iure cōmuni. Si verò exercent negotiationem per seipsos nullo ibi præpositō: tūc quilibet conueniē pro rata quam habet in negotiatione. vt in prin. l. si tamē plures. de quo Bar. in l. ea. in vj. vel vij. q. facit magnū festū, & dicit, q̄ Pet. & Cy. in l. cū te in gallia.

2 C. si cer. pet. loquuntur contra casum huius legis: quia † dicūt q̄ si sunt plures mercatores eādem negotiationē exercētes ex contractibus celebratis cum vno, quilibet obligat̄ insolidū: qđ est expresè cōtra istū text. vnde ipse distinguit, aut exercēt in eodem loco: & tunc quilibet obligat̄ pro rata, quā habet in negotiatione, vt est casus hic, quia non censetur alter alterū præposuisse, vt hic dicitur: aut in diuersis locis: & tunc posset procedere dictū Pe. & Cy. q. a alter alterū videt̄ pręposuisse in eodē loco per l. eius q̄ in puincia. ŝ. si cer. pe. circa fi. iūcto ver. sed plures &c. Breuiter iste tex. pōt intelligi, qđ cōtractus fuit celebratus cū oībus simul: & tūc nō facit pro Bart. nec cōtra Cy. si aūt cū vno tantū: tūc si cōsueuerunt cōtrahere separatim, aliquādo vnus, aliq̄n alter sine altero: tūc Bal. in d. l. cū te tenet o-

pi. Pe. etiā si sunt in eodē loco quasi alter alterius censeat̄ præpositus: secus si nō cōsueuissent cōtrahere, nisi oēs simul: & tūc ,pcedit dictū Bar. q̄ diuersis locis fatēdū est Bar. bene dicere. Sed contra omnes prędictos doc. opp. de l. antepe. ff. pro socio.

Universidad de Diurst
Bibliot

per quam videt quod ille solus obligatur, qui contraxit. † Solue. ibi erant socij oim bonorũ non tñ exercebant eandẽ negotiationẽ. Vnde ex cõtractu vnius nõ tenent alij, nisi quatenus in arcã cõmunẽ fuerit versum, vt no. ſ. si cer. pet. ſi socius. nos loquimur qñ exercebant eandẽ negotiationem. per statuta tñ ciuitatũ vt Florẽtię vel venetijs prouidet, vt indistinctè ex cõtractu vnius ex socijs mercatoribus, teneatur quilibet insolidũ. Vltimò in ver. [& ideò plures,] fuerũt duo intellectus in glo. vnus q̃ ille vers. corrigat principiũ illius l. ſi tamen plures. & iste intellectus non est bonus. Alius q̃ corrigat principiũ illius §. sed ſi seruus. quod vult, vt ſi seruus plurium dñorum exerçeat nauem, q̃ ex contractu eius obligentur domini pro rata, quã habent in seruo: sicut plures exercitores per seipsos exercentes: vt in princ. iuriscon. hoc corrigit per hanc rationem, quia ſi exercet de voluntate vnius tantum: ille solus obligatur insolidum: ergo ſi de voluntate omnium, quilibet debeat insolidum obligari: allegatur etiam iste ver. sed ſi plures. secundum Ray. de forli. q̃ † ſi sint plures domini vnius castri, vel plures iudices ordinarij: & vnus eorũ per alios committatur, q̃ habeat cognoscere de aliqua causa: ille dicatur cognoscere, vt delegatus: & sic appelletur ad conditores, vel ad coniudices: non autem ad alium superiorem.

2 ☞ *Actio exercitoria licet ſit prætoria, eſt tamen perpetua tam reſpectu temporis quàm etiam tranſmiſſionis ad hæredes.*

3 *Exercitoria an ſit proprium nomen actionis, an adiectio?*

4 *Actio quæ datur cõtra exercitorẽ, & illa quæ datur contra magiſtrũ, q̃ non ſit eadẽ.*

LEX IIII.

§. Si tamen plures.

1 §. Si seruus. † Not. quod hic licet ista actio sit accessoria per æstimationem: tamen principalis non extinguitur: nam principalis respectu domini est illa, qua tenetur seruus exercitor vel etiã magister. vt ſ. eo. l. j. §. ſi is qui nauẽ. & §. eſt autẽ. & tamen illa licet principalis extinguitur per mortem serui, qui non habet hæredẽ, vel per mortẽ magistri decedentis etiam sine hærede, non desinit dñs esse obligatus, vt hic patet: quia licet accessoria non possit contrahi sine principali: potest tamen cõtracta remanere: quod dic vt l. intelligere. C. de lui. pig. & l. cum notissimi. C. de præsc. xxx. an. & l. postquã. in prin. cum ibi no. vt le. no. ca. & de fideiuſ. l. ſi debitor. † Item not. in §. fi. q̃ licet ista actio sit prætoria. vt l. j. §. pe. ſ. eo. est tamen perpetua tam respectu temporis, quam etiã transmiſſionis ad hæredes, & hoc ideo, quia est persecutoria non pœnalis: & non datur cõtra diſpoſitionem iuris ciuilis aliàs secus: vt l. in honorarijs. §. ſi cum rescissa. j. de act. & obli. & inſtit. de temp. actio. † Et aduertendũ q̃ glo. hic dicit, q̃ istud non est proprium nomen actionis, scilicet exercitoria: sed est adiectio: & idem in actione de pecu. & in tributoria, & inſtitoria. h. d. q̃ proprium nomen est illud, quod habet actio principalis ex contractu celebrato cum magiſt. † Innuit ergo ista glo. q̃ vna & eadem sit actio quæ datur contra magistrum, & quæ datur contra exercitorẽ, quę denominatur à contractu: sed quia extenditur ad exercitorem ex accidentivocatur exercitoria: & hoc non placet, imò sunt actiones diuerſæ: vt patet in actiõe de peculio, quæ est diuerſa ab illa qua tenetur filius: vt j. proxi. ſol. l. ſi id qđ. §. ſi filius. patet quia ista ſemper est prętoria sed illa quæ cõtra magistrum potest esse ciuilis, & prætoria: vt j. proxi. §. j. in fi. potest ergo melius dici, q̃ est proprium nomẽ actionis, & vno respectu est datiua, quantum ad obligationem quæ datur à lege: sed alio respectu est datiua, quia ex illa obligatione prætoria nascitur, sicut dicimus in actione de peculio: quod dic vt plenè not. per Cy. in l. dominium. C. quod cum eo. & per Barto. in l. frater à fratre. j. de condit. indeb.

2 ☞ *Obligatio acceſſoria licet non poſſit in plus contrahi, quàm principalis, poteſt tamen efficacius contrahi.*

LEX V.

1 Si eum. † Contrahens cum magistro etiam in potestate constituto habet exercitorem obligatum: & actiones acquisitæ per talem magistrum acquirũtur ipsi domino in cuius est potestate, quas tenetur cedere exercitori. h. d. In tex. ibi, [ex locato.] tamẽ mutat causam. nam supra quãdo dominus serui erat creditor: hic quãdo exercitor. † Not. ergo ex primo casu q̃ obligatio accessoria, licet non posset in plus contrahi, quàm principalis: potest tamen efficacius contrahi: nam ſi præposuiſti seruum meum, & ego secum contraxi: principalis obligatio est illa qua tenetur seruus: & illa non est nisi naturalis, & non producit actionem vt l. frater à fratre. de condi. indebi. Sed exercitoria, qua tu teneris procedit ex obligatione ciuili seu prætoria quæ produxit actionem: simile in fideiuſſoria obligatione, quæ potest accedere obligationi naturali tantùm: vt l. j. de fideiuſ. & sic efficacius contrahitur, non tamen in plus, vt l. græcè. §. illud. eo. tit.

§. Item si seruus.

1 §. Item si seruus. † Licet hęc actio detur cõtra exercitorẽ, non tamen impeditur contrahens vti actiõe principali contra magistrum: quia per hoc edictum additur actio actioni, non autem vetus tollitur. h. d. & sic patet quòd sunt duæ.

2 ☞ *Mutuans inſtitori in cauſam ad quam præpoſitus eſt, licet non appareat ipſum conuertiſſe in utilitatem præponentis: quæ debeant concurrere, ut habeat præponentem obligatum.*

LEX VII.

1 Vcius. † Mutuãs magistro in refectionem nauis habet obligatum exercitorem concurrẽtibus quinq̃ de quibus habetur in hac l. posito etiam, q̃ pecunia non sit, nec appareat conuersa in refectionem nauis. h. d. ista l. singularis, quæ semper aliegatur in istis cõiecturis mirabilibus, de quibus hic: † & idem in mutuante inſtitori in causam ad quam præpositus est: licet non appareat ipsum conuertiſſe in vtilitatem præponentis. Et iste casus est quotidianus. Primum ergo quod requiritur est, vt expresè dicat se recipere in refectionem nauis, vel aliam causam necessariam: si enim non diceret, & pecunia in illã causam non est conuersa[a], non teneretur exercitor: vt ſ. eo. §. quod si ab initio. Secũdùm quod requiritur est, vt refectio reuera sit necessaria, vel subſiſtat iusta causa. & in hoc ista lex supplet. l. j. §. quid ſi mutuaui. ver. vnde quærit Offilius. ſ. eo. vbi limpliciter dicitur q̃ ſi recipit in refectione nauis: licet tamẽ illam non committat, tenetur exercitor. Not. ex hoc secundo dicto, q̃ non cogitur quis esse procurator alterius, vel gerere aliena negotia. facit l. postulante. in fi. j. ad Treb. Tertio requiritur q̃ mutuans sciat illum esse præpoſitum nauis, & nauem refectione indigere: nam tunc cenſetur habuiſſe animum obligandi exercitorem secus ſi ignorat: ad quod vide omnino quod not. Bal. in l. ſi pupilli. §. j. circa med. de nego. geſt. Quartò requiritur q̃ nõ mutuet maiorem pecuniam, quàm sit necessaria: aliàs non haberet actionem niſi vſque ad necessaria. Quintò & vltimò requiritur q̃ mutuet in loco, vbi posit nauis refici, vel impleri illo propter quod fuit mutuata pecunia. His concurrentibus posito q̃ non appareat esse conuersam in vtilitatẽ nauis, tenetur exercitor, etiam ſi ad recipiendam pecuniam mutuò nõ dederat expreſſum mandatũ, quia ſaltem tacitum cenſetur dediſſe ad omne illud, ſine quo negotiatio vel nauigatio ad quã præposuerat, non poterat expediri, vt patet in l. j. §. non autem. ſ. eo. & arg. in l. ij, ſ. de iuriſ. om. iudic. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatũ. ſ. de procur. Si verò appareret conuersa in vtilitatẽ nauis: tunc etiam iſtis non concurrentibus haberet exercitorem obligatum: vt C. quod cum eo. l. ei qui. in fi. & præſumeret conuersa, ſi nauis reperitur refecta, licet non probaretur q̃ de illa pecunia, quia præſumitur alio non apparente: vt l. ij. de alimen. pup. præſtan. Item quando habuit mandatũ expreſſum ad recipiendum pecuniam mutuò, ſufficit q̃ dicat ſe recipere in casu, ad quem præpoſitus est: licet alia de quibus hic nõ interueniant. Ita videtur ſentire Azo in ſum. & Bar. in d. l. ſi pupilli. §. j. & l. ciuitas. ſi cer. peta. quinimò videtur q̃ etiam ſi nõ dixerit ſe recipere in illam causam ex quo habuit mandatum expreſſum ſufficiat, vt C. eo. titu. l. ſi mutuam. Item iſta proceduntquando quis mutuauit præpoſito à perſona non priuilegiata: aliàs non videntur iſta ſufficere: ſed quòd creditor debeat probare pecuniam verſam in vtilitatem: vt in authẽ. hoc ius porrectum. in fine. C. de ſacroſan. eccleſ. & l. ciuitas. ſi cert. petat. vel dic quòd illa iura intelliguntur ſecundùm hanc l. q̃ tunc

tunc ſit neceſſe probare eam verſam in vtilitatẽ, quando non concurrunt illa de quibus hic: prout dixi in l. j. §. nõ autem. de abbate qui recepit pecuniã, vt induceret monachos: & poſtea non induxit, vt teneatur ſucceſſor: vel etiam ſi concurrant iſta de quibus hic: tene menti, quia iſta l. eſt ſingulariſsima.

Ad legem Rhodiam de iactu. Rubrica.

2 ☞ *Locatio interdum ponitur pro conductione: & econuersò.*

3 *Ago contra te ut contra Titium agas, ſeu uires eius retineas: in ſubſidium uerò agere potero contra Titium caſu quo poſſem, & aliquando non in ſubſidium.*

4 *Domus deſtructa à uicinis ne ignis ulterius tranſiret: qualiter debeat refarciri à uicinis pro rata?*

5 *Si mercibus plurium mercatorum abſconditis manifeſtatæ ſint à conductore res unius tantum ei qui uolebat omnes merces auferre, & aliæ ſaluæ remãſerunt: an ablatæ debent per alios refarciri.*

LEX I.

1 Lege Rhodia. † De quæstione fideiuſſorũ quã tangit hic gl. dic vt no. per Cy. in l. j. in iij. q. C. de duo. reis. & p Bar. in l. mo deſtinus. j. de ſolu. & per gl. in d. l. ſi plures. de admiſtra. tut. † In l. ſeq. no. hic tex. cum gl. q̃ locatio interdũ ponatur pro conductione: & econuersò: quia ſunt nomina correlatiua: & ad poſitionẽ vnius ſequit poſitio alterius. Ideo permiſsiuè interdũ ponitur vnũ pro altero, vt in ſimili habet in l. veteres. j. de act. emp. † Item not. nouum modũ agẽdi ſcilicet ago contra te vt agas cõtra Titiũ, vel vires ipſius retineas: ſic j. locati. l. cum in plures. §. meſſem. in ſubſidium verò eo casu, quo poſſem ſic agere daretur mihi actio recta via, cõtra illum contra quem volo te agere. vt j. tit. proxi. l. j. in fi. cum l. ſequẽ. & ſ. tit. proxi. l. j. in fi. cum l. ſequen. & ſ. tit. proxi. l. j. §. eſt autẽ. & ita intelligo glo. quæ eſt hic. Sed aliquando etiã non in ſubſidium, videlicet quando ille cõtra quem volo te agere, fuerit effectus locupletior ex re mea: & tu liberaris cedendo mihi actionem contra illum. vt ſ. ſi certum petatur. l. cum fundum. §. ſeruum tuum imprudens. & l. dominus teſtamento. ſ. de cond. indebiti. † Vltimò not. in fin. argu. ex tex. & gloſſ. ſecundum Guliel. de cug. quòd ſi ortum eſt incendium in vicinia, & domus mea fuit deſtructa, ne ignis tranſiret vlterius & incenderet alias: quòd damnum meum, quod ſenſi pro ſaluandis domibus aliorum, debet mihi refarciri[a] ab omnibus pro rata: vel diſtingue vt plenius habetur j. quod vi aut clã. l. ſi alius. §. eſt & alia. vbi eſt bonus text. ſemel etiam cõſului in ſimili † cum merces plurium mercatorum per quendam fuiſſent portatę in Franciam, ad notitiam illius peruenit quòd ſuperior volebat omnes auferre, & occultauit plures, & manifeſtauit res cuiuſdam tantum, ad hoc vt ille vlterius non perquireret: & ſic euenit, & ſic illæ fuerunt perditæ & aliæ ſaluæ factæ fuerunt, petebat ille contribui per alios: dicebatur ſibi, q̃res ſuæ periere ſibi. argumen. in l. pignus. C. de pigno. actio. & j. eadem l. §. ſi nauis. in ver. [quòd quæro prædones.] ſed cõtrarium est qa. ꝓpter manifeſtationẽ illarũ, cæteræ ſaluæ factę ſunt, vt hic.

2 ☞ *Cautela quando mercatores uident tempeſtatem, & non dubitant periclitari: ut non dicant magiſtro, quid habeat agere?*

LEX II.

§. Si conseruatis.

1 §. Si conseruatis. † Pro deterioratione nauis, aut inſtrumẽtorum eius non fit contributio, niſi fiat voluntate vectorum, vel iuſto metu pro ſaluanda nauí, cum rebus. hoc dicit. facit ſ. de vſufr. l. arboribus. §. nauis. & l. vtiq. §. fi. de rei ven. In tex. ibi, [quæ nauis gratia parantur.] vt ſunt inſtrumenta nauis, pro quibus non fit contributio: quia ſatis eſt quòd habeat mercedem. In textu ibi, [& earum.] ſupple factarum, pro quibus fit contributio: quia vnus mercator non recipit mercedem ab alio pro rebus ſuis, etiam ſi iaciantur pro ſaluandis rebus aliorum: conueniens eſt vt contributio fiat. In textu ibi, [ſed ſi voluntate vectorum.] † Not. a cautelam, quòd quando mercatores vidẽt tempeſtatem, ſi non dubitant periclitari, non debent magiſtro dicere, quid habeat agere quia ſi dicunt quòd faciat tale quid: puta, quod nauem exarmet vel aliquid aliud quod ſibi reſultet in damnũ, poterit ab aliis repetere tanquã fecerit de ipſorũ voluntate, vel mandato: idẽ ſi fecit ne periclitaret: vt j. dũ ſubijcit vel aliquẽ metũ.

2 ☞ *Mercator ſi in aliqua balla pannorũ poſuit aliquas gemmas uel anulos: & non nũtiauit gabellario, quòd eas non perdat.*

3 *Pro anulis quos quis portat in digitis uſus ſui gratia, non tenetur ſoluere gabellam.*

4 *Pro iactu ueſtimentorum fit etiam collatio.*

5 *Cedenti bona non auferuntur ueſtimenta. ibi.*

6 *Tempore famis, & ſi neceſſitatis, licitum eſt rapere panem alienum.*

§. Cum in eadem.

1 §. Cum in eadem. † No. hic ꝓ gemmę anuli, & margaritæ dicũtur merces, vt patet hic in princi. dum dicit, [mercium.] & poſtea de illis ſubijcit. cõtrarium videtur voluiſſe gl. in prin. huius l. quæ incipit. ſcilicet merces alias. Vidi magnã quæſtionem de hoc cum quodam mercatore, † cũ quidam mercator in quadam balla pannorum poſuiſſet quędam de prædictis, & non nuntiaſſet gabellario: & ſtatutum dicebat, q̃ de mercibus tantum ſoluat, aliàs perdat ſalma: vnde volebat ſuperior q̃ eſſet confiſcatio: dicebatur q̃ non erãt merces. & allegabantur certæ cõſuetudines mercatorũ, de quibus nõ recordor: & cauſa fuit mihi cõmiſſa: & pronũtiaui pro mercatore. † Facit etiã in argumentũ, q̃ pro anulis quos gs portat in digitis nõ teneat ſoluere gabellã ſecundũ Bar. ſed in cõtrarium: quia vſus ſui gratia[b] portat: vt in l. cenſoria. de ver. ſigni.

4 † Not etiam q̃ pro veſtimentis ſit collatio: & ſic eſt argumẽtum ſecundum Gulielmum de cug. q̃ ſi aliquis cedat bonis, & ſic debet omnia dimittere, etiam veſtimenta ſibi auferãtur: cõtrarium tamen ipſe determinat ne moriatur, & quia vituperium eſſet contra publicam honeſtatem. † Vltimò not. in fi. arg. ſecundum eundem, q̃ tẽpore famis licitum eſt rapere panem alienum. adde quod not. xij. q. ij. fraternitati.

§. Si res.

1 §. Si res. † Not hic ſecundũ Guliel. de cug. ſi ſtatutum dicat, q̃ illi de villa teneantur emendare damnum, quod aliquis paſſus eſt in eorũ territorio, vt dicit Bononię: nõ inueniẽs qui dedit damnum q̃ ſi à principio ignoratur. & poſtea venit ad lucẽ tanquam ſit facta emenda, non teneatur emẽdare: & ſic illa verba: [ſi ignoratur malefactor.] ſcilicet à principio, & ex poſtfacto: nec ſufficit q̃ à principio ignoret: ſi verò iam facta eſt emendatio, non debet retractari, ſed villa poteſt recuperare ab illo qui damnum dedit per iſtum tex.

2 ☞ *Collatio pro iactu non debet fieri niſi de rebus quæ reperiuntur, & ſecundum æſtimationem illarum.*

LEX III.

1 Nauis onustæ. † Sicut cõſeritur pro rebus, ita & pro rebus trãſlatis in ſcapham: quę periit, ſi ex hoc nauis ſaluia facta eſt, etiã ſi poſtea perierit: ſi tamen res peremptæ recuperentur. h. d. Primus caſus iſtius legis vſq̃ ad ver. [contra,] iuncto tertio caſu, qui ponitur in verſiculo, ſed ſi naui. vſq̃ ad verbum eorũ. ſi verò nauis non ſit facta ſalua, ſed ſchapha nõ perierit, & ſic econuersò: nõ confertur pro rebus in ſcapha ſaruatis, quia non ſunt ſaluatæ propter peremptionem illarum: & eo modo ſi res factatæ & peremptæ fuerũt recuperatæ non habent cõferre illis, quorũ merces in nauí peremptæ ſunt. h. d. Secũdus caſus huius l. in ver. contra, iuncto quarto caſu qui ponit eodẽ ver. & ſic ſunt quatuor caſus, vſq̃ ad §. cũ autẽ. in primo & tertio fit collatio: in ſecundo, & quarto nõ: & ratio colligit ex his quæ dixi, q̃ in primo fuerunt res ſaluatæ propter peremptionẽ: in ſecundis nõ.

In tex. ibi, [factis in tributum naue ſalua venit.] vult dicere q̃ tunc factus venit in tributũ. i. fit cõtributio pro factu, qñ res factatæ pereunt, & nauis ſalua manſit: hic ecõuersò cõtingit: & ſic ceſſant verba legis, facit j. e. l. amiſſæ. vel dic meliorẽ rationẽ quã ſ. dixi. ga ſchapha nõ eſt ſalua, ꝓpter peremptionẽ nauis: ſed quid ſi periſſet ſchapha, & nõ nauis? reſpõdeo, illi qui habebãt in nauí nõ debẽt cõtribuere illis, qui habebãt in ſcapha: quia euẽtus propter quẽ fuit facta trãslatio, nõ euenit. ſ. q̃ ſal-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Derelictis, sed quid de illis facere debeant corũ inuentores: vide per Fed.cõsi. cxliij. et ibi an possint retineri cũ bona cõscientia.

uarentur, qđ intelligo verũ, etiam si res in naui peremptæ fuerũt postea recuperatæ: nec ob.ver.vlus. ꝙa loquit̃ qñ à principio nauis fuit facta salua, licet in alio loco perierit: & sic incepit cõpetere ius illi, qui habebat res in schapha, & peremptæ sunt: vnde non tollitur per peremptionem nauis postea subsecutã totaliter: sed suspendit̃ ad tẽpus, si contingit res nauis recuperari: cessat suspensio. Hic vero loquitur, qñ ab ipso principio nõ fuit nauis salua facta: & sic illis qui habebant in schapha, non fuit quæsitũ. In text. ibi: [eorũ verò.] ponit casum ecõuerso ad præcedentẽ: nã in præcedenti res iactatæ fuerunt perẽptæ & nõ recuperatæ, sed res quę remanserunt in naui fuerunt peremptæ & recuperatæ, & dicit ꝙ pro illis debent cõtribuere illis, quorum res fuerint iactatæ: quia semel fuerũt saluæ factæ propter iactũ: & licet postea fuerunt peremptæ, ex quo tamen fuerunt recuperatæ perinde est, ac si non fuissent peremptæ. Hic ponit casum ecõuerso, qñ res iactatæ fuerũt recuperatę: sed res peremptæ in naui, non: & dicitur ꝙ pro recuperatis, nõ fit collatio illis quorũ res sunt peremptæ & nõ recuperatæ: quia nõ potest dici, ꝙ illæ res sint peritæ pro saluandis rebus iactatis, nec res iactatæ propter peremptionem illarum. † Sed oppono contra casum præcedentem: nam innuit litera, à contrario sensu, ꝙ si ibi nõ fuissent recuperatæ non fieret collatio: sed contra, quia semel res vtiliter gesta fuit propter iactũ quia fuerunt saluatæ: licet ergo postea perierint, non videtur cessare actio, arg. ſ. de neg. gest. l. sed an vltro. Solue, verum esset, si esset actio merè personalis: sed hîc censetur esse quodammodo in rem scriptã, quia non debet fieri collatio, nisi de rebus quæ reperiuntur secundũ æstimationẽ illarũ. vt ſ. eo. l. ij. ſ. cùm in eadẽ. sed hîc nulla reperiũtur. Ergo &c. sicut videmus in actione de peculio. vt ſ. de pecu. l. quæsitũ. in prin. & hoc voluit glo. in effectu super verbo, [vrinatores.]

2 ☞ Qui tenetur specialiter omni anno ad tale quid: puta, ad xx. pro aliqua impensa facienda, si postea iniungatur onus generaliter omnibus propter talem impensam, an ille teneatur contribuere cum alijs?

1 §. Cùm autem. † Si res vnius quæ remanserũt in naui post iactum deteriorate sunt: non tamen propter iactum debent contribuere in iactu secundum præsentem æstimationem, sed pro tali deterioratione non cõfertur eis. Si verò deteriorate sunt propter iactum: tunc si onus collationis maius est, quam pretium deteriorationis, deducto pretio prædicto teneretur ad residuũ oneris. Si verò maius sit pretium deteriorationis, tunc ad onus collationis nullo modo tenetur, sed pro tali damno deteriorationis conferendũ est sibi ab alijs, quorum res saluæ sunt, & non deteriorate. h.d. vsque in fi. l. & est difficilis. & gloſſ. non bene intelligunt. dic ergo ꝙ ponit duos casus principales. licet glo. dicat quod tres. Primus est vtrum pro rebus remanentibus & deterioratis debeat fieri collatio illis, quorum res iactatæ fuerunt, & peremptę: & istud prosequitur quasi vsq; in finem, in ver. hîc. Secundus an pro tali deterioratione debeant illi quorum illæ res sunt, conferri ab alijs habentibus in eadem naui tes suas, & non deterioratas: & in vtroq; casu oportet ponere quòd ad minus erant tres habentes res in naui, & res vnius fuerunt iactatæ & peremptæ, res alterius, quæ remanserunt fuerunt deteriorate & nõ peremptæ. licet glo. ponat de duabus personis. Item prima pars concernens primum casum subdiuiditur, quia primo ponitur thema, & quæstio. nec deteriorate nec perẽptæ licet glo. ponat de quæstio. vsque ibi: [verò quod.] secundò arguit ad partes, & primò ad negatiuam: quòd nõ teneantur conferre res deterioratæ ne duplici damno versentur: vsq; ibi: [sed defendendum.] Secundò ad affirmatiuam: ꝙ imò teneantur conferre, saltem pro eo quod nunc valent, nõ pro eo quod valuerunt ante deteriorationem vsque ibi, [potest.] Tertiò determinat pro ista parte affirmatiua pro casu quo illa non euenerit propter iactum. Si verò propter iactum, quia fuerunt nudatæ cùm prius essent cooperte de rebus iactatis: & sic venit pluuia, & eas destruxit: vel vnda maris non contigisset, si iactus factus non fuisset: & tunc procedit prima opinio, quòd non teneantur conferre in iactu vsque ibi: [sed distinctio.] Quartò hoc non obstante posteà istum casum subdistinguit, quòd aut maius est onus collationis, quàm pretium deteriorationis, puta, si non fuissent deteriorate tenebatur conferre decẽ: deteriorate sunt in duabus: debent illa duo deduci de onere collationis, tenebit̃ ad octo. Si verò ecõuersò onus collationis erat in duobus, & deteriorate sunt in decem, non tenetur in aliquo conferre: quinimò debet eis conferri ab alijs qui habẽt in eadem naui res saluas, & non deterioratas: quia hoc damnum deteriorationis passus est dominus earum propter cõmunem vtilitatem omnium, l. vt fieret actus, sicut & ille cuius erant res iactatæ postquã propter iactum euenit deterioratio, quæ nõ euenisset, si factus nõ fuisset. Et no. gl. hîc ꝙ secundus casus incipiat in versi. post tũ. quod non est verum: imò incipiat in ver. sed hîc. iuxta fin. ſ. & vsq; illud prosequitur primum casum. † Vltimò Gul. de cug. multum pulchrè inducit illum ver. sed hæc distinctio facit ad quæstionẽ: quidam subditus tenebatur suo domino quolibet anno dare viginti pro induendis famulis illius domini: postea ille dominus cùm faceret nuptias, & vellet famulos induere solennius, iniunxit omnibus subditis generaliter certã quãtitatem pro induendis famulis. Vtrum ille qui tenebatur quolibet anno dare viginti, teneatur conferre pro rata in hac generali induitione? & dicit esse distinguẽdum, vt hîc: quòd aut illud quod tangeret eum pro rata transcendit viginti, in quibus tenebatur: & tunc debẽt computari illa viginti, in illa maiori summa, & sic vt non teneatur ad vtranq; integram, sed ad illa viginti, & etiam quatenus ista rata transcendit. Vltra aũt illud quod tangeret eum pro rata est minus, puta, decem, & tunc ad illam non tenetur, sed sufficit ꝙ soluat xx. ratione suę ordinariæ, & annalis obligationis: istum etiam casum vidi in simili Bononiæ cùm quædam villa existens in territorio cuiusdam castri teneretur quolibet anno dare viginti, cõmunitati castri pro reparatione cuiusdam aquæ propter magnam inundationem, oportuit facere magnam impẽsam, & fuit indicta vna magna quantitas omnibus villis territorij: dicebat illa villa se nõ comprehendi in hac generali indictione, cùm specialiter teneatur ad dandũ quolibet anno viginti: ergo nõ videtur sensum de ipsa, sed de alijs. argumẽtum in l. sancti o legum. ſ. de pœn. cum concor. certè videtur determinari per istũ text. & secudùm prædictam distinctionem, vt inſpiciatur, ꝙ onus sit maius an speciale, an generale. tene menti.

LEX VI.

1 NAuis. † Pro impensis factis ad nauem instruẽdam non fit collatio. h.d. & loquit̃ quando nauis non fuit in periculo perditionis: & sic non fuit impensa vt saluaretur: aliàs secus, vt ſ. l. proxi. in fi.

LEX VIII.

1 QVi leuandæ. † Qui res suas proiecit ex aliqua necessitate, non censetur eas habere pro derelictis[a]: ideo non conceduntur occupationes. hoc dicit.

a

2 ☞ Consuetudo nõ uincit legem, sed uincitur à lege: qñ expressè reprobatur à lege.

3 Leges & statuta domini alicuius prouinciæ uel territorij cohærentis mari sunt seruanda in illo mari cohærenti, cùm sit pars illius territorij.

4 Capiens pyratas in mari cohærenti territorio, in quo habet iurisdictionem, potest de eis iustitiam facere, & dicitur cohærens usque ad centum milliaria.

5 Imperator qualiter sit dominus mundi?

6 Imperator an possit dare terras imperij?

LEX IX.

1 DEprecatio † Bona naufragorum non conceduntur occupantibus, etiam si consuetudo sit in cõtrarium, quia talis consuetudo à lege reprobatur. hoc dicit secundùm verum intellectum quem tãgit gl. & Bart. in l. ij. in fi. C. quæ sit long. consue. in repetitione.

In text. ibi, [ducti sumus,] id est, deprædati virtute cuiusdam consuetudinis quam ibi prætendebãt, quæ consuetudo à multis legibus reprobatur, vt patet ſ. eo. naufragijs. & de furt. l. in eum. & in aut. nauigia. In text. ibi, [ego quidem mundi dominus.] quasi dicat, non solùm terræ, sed etiam maris, quia cõ prænditur appellatione mundi. Ergo leges meæ seruandæ sunt nõ solùm in terra, sed etiam in mari. Cùm ergo reprobet expressè hanc cõsuetudinem, nõ est seruãda: sed illæ seruandæ

2 sunt quæ nõ reprobãtur à lege: & hoc intendit. † Et sic no. ꝙ consuetudo nõ vincit legem, sed vincitur à lege, qñ expressè reprobatur à lege, vt hic, & in d. aut. nauigia. C. de fur. & C. de sacrosanct.

sacrosan. eccl. aut. cassa cõmunia de succes. aut. omnes peregrini. secus, si non reprobet expressè vt in d. l. ij. C. quæ sit long. cõ

3 suet. † Itẽ not. hic argu. arguẽdo de toto ad partẽ, ꝙ si aliquis est dominus alicuius prouincię, vel territorij cohærẽtis mari, leges eius & statuta sunt seruãda in illo mari cohærẽti: quia dicitur esse pars illius territorij vt l. insulæ. ſ. de iud. & ex hoc se-

4 quitur † ꝙ habentes ibi iurisd. vt dñi Veneti, & Genuenses si capiunt piratas in tali mari in flagranti crimine, & si fortiunẽ forum ibidẽ, poſsunt de ipsis iustitiã facere, & ita dicit Bar. in tracta. de insulis se pluries fecisse Pisis cũ ibi assideret: & dicit ꝙ dicitur cohærẽs vsq; ad centum miliaria. dic vt ibi. & vide qđ

5 idem no. in l. j. C. de classicis. lib. xj. † Not. etiam ꝙ Imperator dicitur dominus mundi. Intelligẽ nõ eo modo, quo quis est dominus fundi, vt possit dominiũ ad hęredẽ trãsmittere, quia in mundo nõ habet hæredẽ successorẽ in dignitate: nec vt possit alienare, sicut potest quis fundum suũ: sed est dominus ratione iurisdictionis vniuersalis, quæ æquiparat̃ dñio. vt l. qui furere. ſ. de statu ho. & ratione liberæ administrationis, sicut tutor, & curator. vt l. interdũ. ſ. qui tute. j. de fur. cum tñ bene ge-

6 runt, non aliter vt ibi no. glo. & ideo videt̃ † ꝙ Imperator non

a possit donare [a] terrã imperij, sicut nec tutores pupilli: qđ est verum quantũ ad totalẽ alienationẽ, vt nullo modo subsint imperio: hoc aũt facere nõ põt, nisi in ecclesiã Romanã. vt in c. fundamẽta. de elec. li. vj. ꝙa illa nõ dicit̃ alienatio: sed resignatio in manu superioris, ꝙa deus est dñs, & per cõsequens eius vicarius sup Imperatorẽ iuxta ea q̃ no. ꝑ Inn. in c. licet suspecto. de foro cõp. vide qđ no. Ioã. an. in add. in Spe. in ti. de iurisd. om. iu.

2 ☞ Verba contrahentium semper sunt inspicienda: & eorum proprietas, quando dubitatur quid actum sit: & intelliguntur secundum mentem eorum: sic & tenor scripturæ, uel priuilegij.

3 Locans operas si prohibetur eas præstare sine sui culpa, & ex casu contingẽte: ex parte conductoris, uel rei suæ debet habere mercedem, ac si operas præstitisset.

4 Infirmitas locantis operas suas debet sibi nocere, & non conductori.

5 Quando promittitur merces pro his quæ portabuntur, ceusetur promissio conditionalis, si deportabuntur.

6 Nautæ an debeatur merces pro onere imposito in naui, an uerò pro deportato quando nihil aliud actum esset? & quid si eueniat impedimentum uel casu in personam locatoris operarum?

LEX X.

1 IVehenda. † Si vectura fuit promissa pro impositis, [b] quod in dubio præsumit: sufficit onerosa fuisse imposita, licet nõ fuerant depor-

b

2 tata sine culpa conductoris: secus si pro deportatis. h.d. † Nota hic in ver. Paulus. ꝙ verba contrahentiũ semper sunt inspicenda, & proprietas eorũ qñ dubitat̃ quid actũ sit: quia semp sunt intelligenda secundũ mentẽ eorũ. vt l. si in vẽditore. & ibi no. in fi. ſ. cõ. prędd. & mens intẽtio colligit̃ ex ꝓprietate verborũ. facit l. semp in stipulationibus. de reg. iur. cõcor. cum hoc text. l. si quis stipulat̃ Stichũ aut Pamphilũ. de ver. ob. sic tenor scripturæ vel priuilegij. l. fideiussorẽ magistratuũ. §. pro Aurelio.

3 de fideiuss. & c. porrò. de priui. † Itẽ not. ex primo casu, ꝙ qui locat operas, si probet̃ eas pręstare sine sui culpa, & ex casu cõtingente ex parte conductoris, vel rei suæ, debet habere mercedem, acsi operas præstitisset. facit l. qui operas. j. loca. † secus si

4 prohiberet propter casum cõtingentem in persona sua vel infirmaret̃: nam ille casus debet nocere sibi, & non alteri. & iste est casus in l. si vno. §. itẽ cum quidam. j. locati. ibi plenè de ista

5 materia per gl. quæ allegat hanc l. & etiã per Bar. † Item no. ꝙ quãdo promittit̃ merces pro his quæ portabunt̃, censetur promissio conditionalis, si deportabunt̃: & ideo non portantur licet per eũ non stetit, nec per casum contingentẽ in eius persona, nõ debet merces. qđ ergo. ſ. dixi, ꝓcedit, quãdo promissio

6 est pura: & tunc distinguit̃ ex qua parte casus eueniat. † Vltimò quęro, textus dicit in fi. sufficere, si probet̃ fuisse impositum: qđ si apparet impositũ, nõ tamẽ per quẽ. Bart. in l. ij. j. de condi. & demõ. videt̃ dicere, ꝙ nõ sufficiat nautæ ad petendã vecturã, nisi ꝓbet per se fore impositũ, quia nõ sufficit aliquid esse factũ pro actione cõsequenda: vt ibi: & ita dicit de facto recipiendo. Vel dic, ꝙ aut fuit deportatũ, quia operã præstitit, licet nõ appareat per se fuisse impositũ vel de sui voluntate debetur merces. Si verò nõ fuit deportatum, vt in casu huius legis põt procedere, quod dicit Bar. tanquam pro impositio, nisi probetur per se, vel de sui voluntate fuisse impositum.

2 ☞ Quando culpa est ordinata ad casum: quia ex illa a posset casus cõtingere, tenetur quis de casu: aliàs secus.

3 Dolus facit quem teneri de casu: licet non sit ordinatus ad casum.

1 §. Si ea, † Nõ tenetur quis de casu, si culpa præcesserit: si talis casus euenisset etiã culpa nõ interueniente. h.d. not. facit. l. si alius. §. est & alia. j. quod vi aut clam. & l. is qui. de actionib. & obligationib. limitat ergo iste. §. oẽs leges dicentes, quę teneri de casu: qñ culpa præcesserit: vt ſ. cõmo. l. in rebus & l. si vt certo. §. sed interdũ. quia intelliguntur, quãdo casus euenit propter culpã, qui aliàs euenisset: aliàs secus, vt hic: & istud est verum, etiã si culpa consistit in faciẽdo, dum tamẽ nõ cadat in delictũ, vt hic est casus. Secus si caderet delictũ, quia tũc tenetur etiã si eodẽ modo casus euenisset, vt in l. ita vulneratus. ſ. ad l. aquil. quãdo autẽ cõsistit in nõ faciẽdo, quæ est minor culpa: tunc indistinctẽ videtur procedere, ꝙ nõ teneatur de casu, quãdo non euenit propter culpã: imò eodẽ modo euenisset. vt l. in totũ. j. de impen. † Itẽ prædicta, quãdo culpa est ordinata ad casum: quia ex illa posset casus cõtingere: aliàs in distinctẽ nõ tenetur de casu, secundũ Gul. de cu. in l. omne. de statu libe. vt ipse not.

3 & etiã † Bart. in d. l. si vt certo. §. sed interdũ. vbi oĩno vide. Secus in dolo, ꝙ faciẽt quę teneri de casu, licet nõ sit ad casum ordinatus: vt j. depositi. l. j. §. si rẽ depositã. In text. ibi in fi. ibi, [publicè retentus.] subaudi sine dolo, & culpa sua: & sic nõ potuit nauigare opportuno tpe: sed nauigauit postea tpe tẽpestuoso: & postea nauis periit: & multominus tenetur iste, quia nõ fuit in culpa in isto casu: sed in casu ꝓcedẽti, sic: secus si fuit in culpa, quia propter merces illicitas fuisset detentus, vel qa frauduit gabellam. C. de nau. fœno. l. cũ proponas. secundũ Guliel.

1 §. Idem iuris. † In obligationibus facti difficultas cõtingens etiã ex parte debitoris excusat à mora, & etiã pœna, quæ propter mora euenit cõmittenda: ad hoc semper allegat. Quid autem in obligationibus dandi? dic vt dixi in l. quod te. si cer. pet. a. distinctio ergo quã feci in prin. l. an casus, vel impedimentũ eueniat propter casum contingẽtẽ in persona locatoris operarũ, vel cõductoris: procedit, quãdo quęritur, an debẽtur merces, vel nõ: acsi operas pręstitisset: quia nõ debẽtur ſi ex parte sua euenit: & sic casus non prodest quantũ ad excusandum à mora, & per cõsequens à pœna bene prodest vt est casus hic in ver. idem iuris in eodem genere, ibi: [nautã morbo impeditũ.] & procedit quod hic dicitur, tam in contractibus vt hic quã in iudicijs vt ſ. ſi quis cau. l. ij. §. si quis in iudicio, quàm etiã in arbitrijs vt j. de doli exceptio. l. apud Celsum. §. si in arbitriũ. & adde quod habetur in c. breui. de iureiur. idem & fortius, si quis impeditus fuerit facto creditoris: vt in l. j. §. si res. ſ. de eo per quẽ factũ est. & adde quod no. Dy. in regula peccatum. de reg. iur. circa fi. an in pœna legali quis excusatur propter iustam causam impediméti, vel litigandi, & quod no. Bar. in l. ij. in fi. C. de epis. audientia.

¶ Donare. qualiter Imperator dicat̃ dominus mundi & an possit donare terras imperij? vide per eum dẽ Pau. cõsi. cccxvij.

¶ Impositis. sed qđ si imposita mouẽtur, vt, puta, conduxi nauem pro cẽtũ bobus vel equis: & aliqui moriuntur, an teneat pro omnibus? vide p Roma. sing. suis fol. xvij.

§. Si conduxisti. Si vectura fuit promissa pro ponderibus, pro quibus nauis est capax, debetur pro omnibus, licet nõ omnia fuerint imposita: secus si pro ponderibus, quæ imponẽtur. hoc dicit in dubio glo. dicit, quòd videtur promissa pro his quæ imponẽtur. Gul. distinguit: aut dicit, cõduco nauem pro tanta quantitate, vel etiã simpliciter cõduco nauẽ: & videt̃ promisisse pro numero ponderum, quorũ est capax: aut dixit ad rationẽ tantę quantitatis pro quolibet pondere: & censetur promissa pro ponderibus, quæ imponentur, & non pluribus. ar. j. loca. l. qui insulã. §. qui ædem. de contrahen. emp. l. si debitor. §. j. & debet hic poni casus ꝙ naues locabãtur secũdũ numerũ ponderũ, quorũ erãt capaces vt pro maiori nauí plus daret̃ pro vectura: & aliqs cõduxit nauẽ nõ expressa certa quãtitate & imposuit pauciora ponderã, quã nauis esset capax, petebatur vectura pro oĩbus quorum erat capax, qa per cõductorẽ stetit quominus eã oneraret: distinguitur ergo vt ſ. dixi. si enim fuisset expressa tota quãtitas, nõ haberet dubiũ, quia illa tãtũ debẽtur. In text. ibi. & amphoras. scilicet quasdã, puta, mille: nõ duo milliavt erat capax.

Universidad de Navarra
Biblioteca

2 ¶ Institor. quis dicatur institor, & qualiter cõueniatur: vide Abb. cõsil. lxxiij. Ange. cõsil. cclxxxv. Alexan. consi. xliij. j. lib.
b ¶ Credentiæ. De literis credentiæ vide per Bal. consil. lxxxiij. j. li. & consil. ccclxxj. iij. li.
c 4 ☞ Videtur tamen, q̃ per ipsas literas factus sit procurator, de quo vide Bar. hic.
d ¶ Pro pretio. Adde quod voluit Ro. consi. ccexiiij. 1

De Institoria. Rubrica.

☞ *Institor debet referre præponenti omnia lucra, quæ facit: sicut illa quæ facit magister nauis.*
3 *Alter per alterum facilius obligatur de uoluntate sua quàm sibi per alterum liberum hominem acquiratur.*
c *Actio quæ est cedenda, non competit mihi antequàm cedatur: nisi in subsidium.*
Ex contractu celebrato cum procuratore qualiter tenetur dominus? & qualiter agat?

LEX I.

Æquum prætori. †Ex contractu celebrato cũ institore conuenitur præponens institoria actione: sed agere nõ potest ex tali contractu, nisi cessa actione, vel in subsidiũ etiam ea nõ cessa, vel nisi sit in
2 potestate præponentis. h. d. cũ l. seq. †In text. ibi: [sicut cõmoda sentimus.] quia omnia lucra quæ facit institor debet referre præponẽti: sicut illa quæ facit magister nauis. vt ſ. de exerci.
3 l. j. §. exercitorẽ. †In text. ibi: [sed nõ idẽ.] facit hic q̃ facilius alter per alterũ obligatur de volũtate sua, quã sibi per alterum liberũ hominẽ acquiratur. In tex. ibi: [acquisitis sibi actionibus.] supple etiã directis: & idẽ, si esset filius in eius potestate: sed si alius, tũc directæ acquiruntur sibi, si est liber homo: vel si seruus alienus, acquirũtur dño: tenẽtur tamẽ eas cedere prępo nenti, & ad hoc possunt cõueniri & hoc est q̃ sequitur in ver. sinautẽ. & facta cessione habebit vtiles. In l. sequẽti. ibi: [si modo aliter rẽ seruare nõ potest.] vt qa fortè abest institor, qui debet cedere vel mortuus est sine hærede: & sic nõ est qui cedere
4 possit. ad hoc. C. ad Treb. l. sancimus. & no. de dam. infect. l. dãni infecti. §. fi. & sic nota q̃ actio quæ est cedẽda nõ cõpetit mihi antequam cedatur. Sed cõtra de l. cũ fundũ. §. seruũ tuũ. si cer. pet. cõpetit etiã in subsidiũ: solue vt ibi dicã, quia difficili
5 le cõtrariũ est. †Quæro hic quid in procuratore? qa institor dicitur ille qui præpositus est negotiationi quæstuariæ: procurator verò qui negotiationi nõ est præpositus aliter sed habet
6 mandatũ. Respõdeo, †q̃ ex cõtractu celebrato cũ illo dñs tenetur vtili institoria, nõ directa: qa nõ est præpositus negotiationi. Et similiter ex cõtractu celebrato cũ illo potest agere in subsidiũ ad similitudinẽ tutoris, nisi sit factus super re dñi, qa tũc potest dñs agere etiã non in subsidiũ: vt hic habetur secundum diuersas lecturas. ſ. de actio. empti. l. Iulia. §. si procurator vendiderit. iuncta. l. quod procurator ex re. de procura. quod ibi no. Bar. in l. possessio quoque. §. si possessio. de acqui. possess.

a ☞ *Fullo habens apothecam quæstuariam uolens se absentare si dimisit discipulos ad custodiam apothecæ, qui aufugerunt cum uestimentis alicuius, an teneatur?*
3 *Literæ credentiæ quando præiudicent domino?*

LEX III.

1 a INstitor. †Institor [a] est qui alienæ negotiationi vniuersali quæstuariæ præponitur etiã certo loco non designato: & obligat præponentem cuiuscunque conditionis sit negotiatio secus, si certæ rei vel negotio nõ quæstuario: tũc enim magis dicitur procura. & obligat dominũ si ad hoc habeat mandatũ expressum, vel tacitum.
2 hoc dicit cũ l. seq. vsq; ad. §. nõ tamẽ omne. In ver. fi. ibi: †[sed cũ fullo &c.] pone hic casum q̃ quidam fullo vel alius habens apothecã quæstuariã, cũ vellet se absentare pro aliquibus diebus, dimisit quosdã discipulos ad custodiã apothecæ vt eã teneant apertã, & cuidã vicino recommẽdauit eos, vt eos instrueret: ille vicinus tradidit eis certa vestimenta: illi cũ eis aufugerunt: postea repetebat à dño reuerso. Dicitur hic, quòd si illos discipulos fecerat institores, quia dederat eis mandatũ de emẽdo, & vendẽdo: quia tunc tenetur. Sed si hoc non fecit, sed solũ de custodiendo & tenẽdo apothecã apertã: tũc secus, quia non sunt institores, sed procuratores: nisi dixisset illi vicino, q̃ crederet illis de his quæ illi dicerẽt sibi. h. d. †Et no. singulariter
3 istud dictum vltimũ, quod ponit in ver. planè. quia per hoc determinat Bart. in l. Lucius. infrà de fideiussor. vbi tractat de li
b teris credentiæ, [b] si trado tibi literas dirigendo ad aliquem, & scribo q̃ credat de his quę tu dices ex parte mei: & tu facis mutuare pecuniam, vel aliũ contractũ feciſti: si quidẽ eras procurator meus, vel factor, talis litera est sufficiens ad me obligandum: allegat pro casu istum text. Sed si nõ eras procurator vel factor meus: tunc secus: quia nõ importat, vt debeas sibi credere in aliquo, quod possit tendere in mei præiudicium. facit. ſ. mandati. l. si verò non remunerandi. §. cum quidam.
c 2 ☞ *Dominus si concesſit emphyteutæ quòd uenderet, ipse uerò permutauit, res incidit in commissum, ac si sine uoluntate domini alienasset.*
3 *Qui habet mandatum ad emendum, uidetur habere mandatum ad recipiendum pecuniam mutuo necessariam pro pretio.*
4 *Habens mandatum ad uendendum, censetur etiam habere tacitum mandatũ de accipiendo pignus, uel fideiussores de pretio soluendo.*
5 *Institor, uel procurator generalis habens mandatum de uendẽdo, potest facere fidem de pretio usque ad certum terminum exoluendo, & transferunt dominum: secus in procuratore speciali.*
6 *Creditor uendens iure creditoris, uel procurator fisci: an possint habere fidem de pretio remittiuè.*
7 *Idẽ est iudiciũ de his quæ ueniunt in consequentiã, uel sequelã, quod de ipso principali.*

LEX V.

Quicunque igitur. §. Non tamen. †Institor nõ obligat prę ponentẽ nisi cõtrahat in cauta, vel negotio, ad quod præpositus est expresse vel tacitè princ; paliter, vel in cõsequentiã. h. d. vsq; ad §. fi. & ponit plura exẽpla, quãdo in cõsequẽtiã. vt in ver. sed si pecuniã. †No. hocar. secundũ Gul. de cu. in ver. sed neque, quòd si dominus emphyteutæ concesſit q̃ vẽderet: ipse verò permutauit, res incidit in cõmissum, ac si sine volũtate domini alienasset: quia nõ cõcesſit in vẽdicatione, licet permutatio quandã similitudinẽ habeat cũ ea. iuxta no. in l. j. C. eo. vt iu. cũ reuera aliud est vendere, aliud permutare; vt j. de rer. permu. l. j. facit. l. sicut. §. venditionis. quib. mod. pig. vel hyp. sol. & l. si quis mihi bona. §. ũ. de acqui. hære. †Itẽ no. in ver. sed si pecu. q̃ qui habet mãdatum ad emẽdũ, videtur habere mãdatũ ad recipiendũ pecuniã mutuo necesſariam pro pretio. [d] simile. ſ. de exerci. l. j. §. quid si mutauit. Itẽ not. in ver. itẽ si institor. †q̃ qui habet mandatũ ad vendendũ, cẽsetur etiã habere tacitũ mãdatũ de recipiendo pignus, vel fideiussores de pretio soluendo: & ideo si recipit, ex tali exceptione obligatur mãdans: & hoc intendit dicere.
5 †Itẽ no. secundũ Gul. de cu. q̃ institor vel procurator generalis habens mandatũ de vendẽdo potest facere fidem de pretio, id est vendere, & tradere nõ præsenti pecunia, sed in futurum certis terminis exoluẽda, & transferũt dñium: nisi cõtrarium fuerit expresse dictũ. Non sic in procuratore speciali habente mandatũ ad vendendũ, quia debet vendere præsente pecunia: alias nõ transfert dñium, quod dic vt plenè no. per Bar. †in l. à diuo pio. §. si post aditũ. j. de re iudi. in creditore verò qui vendit iure creditoris: an possit habere fidẽ de pretio? dic vt l. eleganter. §. fi. de pig. act. in procuratore fisci dic vt l. si procur. j. de iur. fis. †Vltimò no. tex. in fi. q̃ idem est iudiciũ de his quæ veniunt in cõsequentiã, vel sequelam, quod est de ipso principali: bene facit de eden. l. si quis ex argentariis. §. rationẽ. in fi. & hoc est vtile ad plura, & facit ad id quod habetur in l. ij. C. vbi causæ fis.

2 ☞ *Tutor & curator & generalis procurator ad negotia possunt incipere aliquam negotiationem quæstuariam, & ibi præponere institorem: & quando ex contractibus cum illo celebratis teneatur pupillus?*
3 *Pupillus potest esse institor, sed procurator ad negotia nisi habeat decem & septem annos: nec ad iudicia, nisi habeat xxv. annos.*
4 *In contractu quem pupillus uel minor gerit nomine alterius nõ requiritur tutoris uel curatoris authoritas, si ex illo non obligatur.*
5 *Statutum quòd minor uel mulier non possit contrahere sine præsentia consanguineorum, non habet locum, si contrahunt procuratorio nomine.*

§. Si ab alio. †No. hic in prin. q̃ mandatũ institoris nõ finitur morte præponẽtis. sic. j. eod. si quis mancipij. §. impubes. sed cõtra. de l. si eius qui in prouinciã. in prin. ſ. si cer. pet. Solue, ibi mutuauit statũ institor: quia de seruo factus est liber propter mortẽ domini: hic nõ. †Itẽ not. in fi. q̃ tutor, & curator, & generalis procurator ad negotia possunt incipere aliquã negotiationem quæstuariã, & ibi præponere institorẽ, & ex contractibus cũ illo celebratis tenebitur pupillus: qd̃ est no. hoc intellige verũ, cũ talis negotiatio exercebat̃ p̃ patrẽ pupilli: & sic cõueniebat pupillo: aliàs secus, si nõ

conue

cõueniebat pupillo: quia esset in culpa. vt ſ. de neg. gest. §. si negotia. facit ad primũ dictũ. l. j. §. si defunctus. de re. eo. †Vltimò no. in l. si quis. in fi. q̃ pupillus põt esse institor: nõ sic procurator ad negotia, nisi habeat decẽ, & septẽ annos: vt instit. qui ma. non pos. §. si eadẽ. & in c. qui generaliter. de procu. li. vj. sed ad iudicia nõ nisi habeat. xxv. annos. vt ſ. de procu. l. si minor.
4 †Not. etiã q̃ in cõtractu quẽ pupillus, vel minor gerit nomine alterius, requiritur tutoris authoritas vel curatoris, si ex illo nõ obligatur: & sic est argu. †si statutum dicat q̃ minor vel
5 mulier nõ potest contrahere sine præsentia cõsanguineorum, quòd si cõtrahunt procuratorio nomine, valet cõtractus, quãtùm ad præiudicium domini, nõ quantũ ad propriũ, vt ex illo obligentur. ad hoc ſ. de mino. l. cum mandato.

2 ☞ *Reuocatio generalis mandati seu societatis qualiter fieri debeat? & nume. 4.*
3 *Ignorantes reuocationem mandati iuxta ignorantiam, sicut liberantur soluendo, uel ipso iure, uel ope exceptionis: ita & si cõtrahunt, habent actionẽ contra dominum.*
4 *Edicta quæ fiunt de reuocatione mãdati generalis, uel societatis: qualiter fieri debeat?*
5 *Libellus est dãdus in uulgari, uel literali sermone secundũ stilũ, & cõsuetudinẽ curiæ.*
6 *Non debet audiri qui dicit se ignorasse illud, quod ab omnibus communiter sciebatur: uel non uidisse illud, quod ab omnibus uidebatur.*
7 *Non prodest posuisse edicta in locis publicis de reuocatione mandati generalis, uel societatis, si statim fuerunt remota: sed debent esse continuò, arbitrio tamen iudicis.*
8 *Oculus obscuratus habetur pro nõ oculo: sicut nec scriptura obscura habetur pro scriptura: & an effodiens talem oculum puniatur pœna statuti de offrendente oculum?*

LEX VII.

Sed & si pupillus. §. De quo palam. †Contrahẽtes cũ institore reuocato nõ hã bent hãc actionẽ: & talis reuocatio ad hoc vt prosit reuocanti, debet fieri palã & publicè taliter q̃ transit in notitiam seruatis his de qbus in istis tex. vsq; ad. §. cõditio. ad hoc vt prosit reuocanti. h. d. & semper allegantur isti tex. quia sunt no. ad multa.
2 †No. primo qualiter debet fieri reuocatio generalis mãdati:
a quia debet fieri publicè, [a] taliter vt transeat in notoriũ, si illud mãdatũ similiter transeat in notoriũ, vt est mãdatũ institoris, qd̃ exercet̃ p̃ actus cõtinuos, qui oculis subijciũt de hoc per Cy. in l. mãdatũ. C mãda. & ideo Florẽtię qñ dissoluuntur societates inter mercatores, bãnitur per totã ciuitatẽ ad hoc vt de cætero ex cõtractu celebrato cũ vno nõ teneantur alij: & hoc per
3 istũ tex. notabilẽ. Itẽ not. q̃ †ignorãtes reuocationẽ mãdati iusta ignorãtia: sicut liberantur soluẽdo, vel ipso iure vel ope exceptionis: vt in l. eius qui in prouinciã. post prin. ſ. si cer. pe. l. cũ quis. §. j. de sol. ita & si cõtrahũt, habẽt actionẽ cõtra dñm, ac si nõ fuisset reuocatus: vt hic patet. qd̃ no. pro his quę dicã in ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

petẽs,licet in ea succubuerit,nõ prohibetur redire ad cõpetentẽ.h.d. †Not.istud secundũ gloss.quòd quí proponit actionẽ ineptã,vel incompetẽtẽ nõ prohibetur redire ad competẽtẽ,& aptã.facit.l.j.si mẽs. fal.mo.dixerit.hoc intellige sanè quando erat inepta tam actio quàm etiã intẽtio:secus si actio tantũ:quod dic,vt pulchrè declarat Inno.in c.examinata.de iudi.Item fallit hoc dictum in casu.l.fi.C.de codicil. vbi eligendo incõpetẽtẽ nõ potest postea etiã ad cõpetentẽ redire,quando ex eadẽ scriptura,vel vltima voluntate nititur cõtrarijs vijs.

a ¶Habebat. Ad declarationem huius.l. vide Bal.no.in l.fi.C. quod cũ eo.& q idẽ voluit in l.j.vt in pos sel.leg.

b ¶Imputãdum.adde Inno.in c.ex parte.ex tera de priui.Bar.in l. j.de eden.& Bal.in l.edita.eo.titu.& in l. hæreditas materterę. C.de pet.hære.facit q quãdo vnũ est deductum in inquisitione & aliud probatur q sequi debet absolutio, vt voluit glo.in l.j.§.diuus.in verbo absolui posse.j.de sic. Bar.in l.denuntiasse. §.quid tamẽ.de adul. vide per Ang.consil. celxxvj.& quid operetur clausula libelli nõ se astringens &c. vide per Alex.consil. lxvij.

2 †hic & tene mẽti q emptio & vẽditio dicitur posito,q hincinde ciuilis obligatio nõ nascitur,& per cõsequens nec actio:qa dominus nõ obligatur seruo vẽdito in c.econuerso ciuiliter,& q talis venditio dat titulũ præscribẽdi,nõ intellige verum,nisi contractus peccet in forma:vel cõtingit quãdo pupillus sine authoritate tutoris vendit:vt l.ij.§.si à pupillo.j.pro emp.

2 ☞*Si ego ad decem dicens te mihi obligatum non exprimendo ex qua causa,quo casu si non opponis procedit libellus,& prosequẽdo unã causam si eã nõ probo,succumbam.*

3 *Quòd tunc de æquitate possum ad aliam causam redire quam ignoraui mihi competere,& quid in actione reali?*

4 *Qui astrinxit se ad aliquod,quod non est necessarium,succumbit si illud non probat: & quando uideatur se ad illud astringere?*

5 *Si contraho tecum contẽplatione alicuius mãdati quod puto te habere cũ non habeas, tamẽ obligatur dominus uirtute alterius mandati q uerè habes:licet ignorauerim.*

6 *Si aliquis procedit aliqua causa tanquam iudex delegatus cum non sit,si tamen habebat in illa causa iurisdictionem ordinariam,valent acta.*

LEX XIII.

2 1 [H]Abebat.[a] †Agens institoria pro mutuo facto simpliciter non expresso mandato tacito vel expresso,si postea in prosecutione deducat tacitum,& nõ probet ea quę sunt necessaria,& sic succũbet de rigore iuris,nõ potest iterũ agere eadẽ actione,& deducere mandatum expressum:sed de equitate sic,propter iustã ignorantiã quã habuit de expresso.h.d.multũ notabiliter:& est difficilis, & semp allegatur,& pone casum secũdũ lecturã Azo.Hugo. quæ ponit in gl.in ver.& dic licet Bar.videatur sequi primam lect.Ioã.q si iste agẽs se astrinxerit in libello:certè illud bene esset causa,q si nõ probat illud ad quod se astrinxit,sed nõ debet esse causa,quominus etiã de rigore possit agere ex alia causa.per l.si mater.§.j.& ij.j.de excep.rei iudi.cuius cõtrariũ hic dicitur.plus etiã tenet Bar.secundũ Pe.q hic nõ audiat volens agere ex alia causa,nisi mediãte resti.in integ.ex clausula generali,[si qua mihi iusta causa.]& ita intelligit istũ text.dũ dicit tamẽ Iuli.vtilẽ &c.sed nõ placet,quia de restitutione hic fit mẽtio.Dic ergo q ipso iure ex æquitate potest ad aliã causam redire per l.licet.C.de iudi.& hoc in personali:secus in reali de ducta in iudiciũ simpliciter sine expresione causę qa si in prosecutione deducat vnã causam,& succũbat ad aliã postea redire nõ potest ipso iure.vt in l.& an eadẽ.§.actiones.de exce.rei iudi. In tex.ibi,[mercis gratia eum accepisse.]& propter hoc succubuit:quia reus fuit absolutus.Nam iste agens deduxit in prosecutione mãdatũ tacitũ quod resultat ex eo,q fuit præpositus mercí olearíæ scilicet ad emendũ oleũ:nã in cõsequentiã censet etiã datũ de recipiẽdo mutuũ,quatenus expedit pro illa negotiatione.vt š.eo.l.cuicunq.§.si ei quẽ.debuit tamẽ habẽs probare vel,q pecunia erat cõuersa in illã negotiationẽ,vel si hoc non poterat probare,saltẽ debeat probare alia de qbus in l.fi.š.de exerci.sed hoc facere nõ potuit:& ideo succubuit.Nã volebat agere virtute mãdati expressi,in quo nõ requirebatur probatio q esset cõuersa in vtilitatẽ dñi,nec etiã illa de quibus in d.l.fi.sed sufficiebat probare mãdatũ,& q ille asseruit se recipere virtute dicti mandati vt l.j.§.vnde quærit Offilius.š.de exerci.& respõdetur,vt hic habet,q nõ potest de rigore,qa licet mãdata sint diuersa,eadẽ tamẽ est actio,quã nũc vult intẽta re cũ illa quã prius intẽtauit,& succubuit in ea,quę dedit institori.vt l.cuicunq.§.nõ tñ omne.š.eo.sed ista sunt mandata diuersa,& per cõsequẽs videntur diuersæ obligationes.Si ergo prosecutus est vnã,& succubuit:videtur q ipso iure possit ad aliã redire.vt j.de li.leg.l.Aurelius.§.fi.timore huius dixit Io. q hic præiudicauit sibi virtute electionis:qa se astrinxit in libello deducẽdo mandatũ tacitũ,hoc nõ placet, quia fortificat cõtrariũ.Si enim vnũ tãtũ mãdatũ expresit in libello,ipso iure reseruatur ius ex alio:sicut cũ quis egit reali,vel etiã mixta actione expressa vna causa vt in d.l.si iure.dic ergo q imò se astrinxit in libello,quia de nullo mandato mẽtionẽ fecit:& sic videt vtrunq deduxisse.Postea verò vnũ tãtũ fuit prosecutus, & nõ probauit:verũ sibi est imputandũ,[b]quare etiã aliud non fuit prosecutus:sicut qñ qs agit reali nulla cã expressa q videt in omnẽ casum deducere,si postea prosequitur in vna tantũ,& succumbat nõ pot ad aliã redire.In hoc tñ est differentia:qa in reali nõ potest redíre,nec de æquitate ipso iure,licet p beneficiũ restitutionis possit,vt dixi:sed in personali pot etiã ipso iure de æquitate tñ:vt l.licet.C.de iud.& in hoc fundatur decisio huius.l.& sic dico per hãc.l.si egi †ad decem dicẽs te mihi fore obligatũ nõ exprimẽdo ex qua causa,quo casu si nõ opponis, procedit libellus.vt C.de anna.excep.l.fi.postea in prosequendo,vnã tãtũ causam deduco,& nõ probo:,ppter hoc succũbo: nã dico q †de æquitate possum redire ad aliã quam ignoraui mihi cõpetere.per hãc l.& p illã l.quæ differt ab ista in hoc:qa ibi loquitur in vniuersali actione,puta,tutelę vel neg.gest.ista verò in particulari:& ideo est notabilis.Secus si sciuisset illam mihi cõpetere,vt ibi no.& probat.š.de arbi.l.de rebus.in fi.sed in actione reali,ideo secus:quia talis libellus sine expresione causæ admittit etiã inuito reo. Tene mẽti.†no.etiã hic secũd Bar.q qui se astringit ad aliquod,qđ nõ est necessariũ,succumbit,si illud nõ probat.facit.c.licet.de proba.& cẽsetur se astringere eoipso,q in libello deducit,secundũ gl.sed cõtrariũ videtur determinare Cy.in l.cũ te.C.de proba.q nõ videt se astringere in dubio ad ea quæ nõ sunt necessaria pro victoria causę, licet in libello fuit expressa.Dic ergo q dictũ Bar.procedit qñ expresit in libello,& in prosecutione:sed dictũ Cy.qñ solũ in libello. †Not.etiã hic singulariter secundũ Bar.q si cõtraho tecũ cõtẽplatione alicuius mãdati qđ puto te habere,cũ nõ habeas,nihilominus obligatur dñs virtute alteri[c] mãdati,quod verè habeo,licet illud ignorauerim:& facit ad †quæstionem,si aliqs processit in aliqua causa tanquam iudex delegat[c],cũ nõ sit,si tñ habebat in illa cã iurisdictionẽ ordinariã,valeãt acta,licet in illa processerit,vt delegatus.vide de hoc p Inno.in c.cũ officij.de præscri.bene facit in rõne sui.l.seruũ filij.in fi.j.mãd.

3 §.Si a seruo. †Si seruum tuũ institorem feci,ex cõtractu quẽ celebras,cũ eo habes hanc actionem insolidũ cõtra me,nec ego contra te habeo actionẽ de peculio,si sine tua voluntate feci eũ institorẽ.h.d.cum l.seq.no.

2 ☞*Ex contractu celebrato cum institore,si unus ex proponẽtibus soluit insolidum, recuperat ab omnibus per actionem pro socio:uel communi diuidundo,& si cessarent ambæ istæ actiones,daretur actio contra quemlibet pro parte.*

3 *Si duo uel tres concesserunt alicui rem in emphyteusim pro certa quantitate tanquam propriam,& illi euincatur:habet regressum de euictione contra concedentes con tra quemlibet pro parte.*

4 *Si talis emphyteuta de consensu illorum uendidit alteri,cui fuit res euicta:qualiter ille poterit agere contra primos concedentes?*

1 §.Si duo. †Ex contractu celebrato cũ institore dat hæc actio insolidum cõtra quemlibet ex præponẽtibus.h.d.sic in exercitoribus.vt š.de exerci.l.j.in fi.cũ l.sequẽ.

2 & ibi ponitur ratio:quod †tamen vnus soluit insolidũ recuperat ab omnibus per actionẽ pro socio,vel cõmuni diuidundo: & si cessarent ambæ istæ actiones,daretur actio contra quemlibet pro parte.& hoc dicetur in l.sequen.in versic.certè.& in-

3 ducitur per†Guliel.de cug.ad q.si duo vel tres concesserunt rem aliquam in emphyteusim cuidã pro certa quantitate tanquàm propriam.certum est quòd si illi euincatur illa res,habet regressum de euictione contra concedentes:vt in titu.de inuestitura de re aliena facta.in vsi.seu.scilicet contra quemli-

4 bet,pro parte,quía contraxit cum pluribus:†sed pone,quòd postea de cõsensu illorũ vendidit cuidã alteri,& illi alteri fuit

res

res euicta, non primo:qualiter ille poterit agere cõtra primos concedentes? & dicit ipse q contra quẽliber insolidum: quia ipse contraxit cum vno:nec in plures distinguatur,vt hic:licet ille primus nõ nisi pro parte:quía cõtraxit cum pluribus. Ista ratio(salua sua pace)nõ est bona:quía iste vltimus emptor nõ habet regressum de euictione contra primos concedentes,qui non contraxerunt secum:sed cum suo authore, licet sibi vendenti consenserunt:sed aliud est vendere, aliud vendi consentire,vt in regula iuris.Nam ex illo consensu nõ obligatur,sed reddit venditionem validam,quæ aliàs non valuisset: & vltrius non habet actionem cõtra illos,nisi sibi cedatur per suum venditorem:vt infrà de euic.l.si res.in fi. venditor autem non habet nisi pro parte contra quemlibet. Ergo non nisi pro parte potest cedere:& ista est veritas.

4 ☞*Factor uel castaldio relictus ad recolligendos fructus possessionum nõ potest rem concedere in emphyteusim.*

LEX XVI.

1 [S]I cum villico. †In negotio non quæstuario non habet locum hæc actio.h.

2 d.† Et sic no.secundũ Guil. q si quis relinquit factorẽ suum vel castaldionem ad recolligendos fructus suarum possessionum,non potest reconcedere in in emphyteusim:quía non habet potestatẽ alienandi,nisi fructus, qui seruãdo seruari nõ possunt:vt etiam dixi.š.eo.sed & si pupillus.§.sed aliàs in fine.

3 † In tex.ibi,[distrahẽdis mercibus.]nã propter hoc.s.q haberet mandatũ de vendendis fructibus nõ diceretur institor.sed si habet mandatũ de emendo,& vendendo merces.fortè ex pecuniis quas redegit ex venditione fructuum: tũc esset institor.

LEX XVII.

[S]I quis. Actio descendẽs ex contractu institoris datur in eum qui eum prępositum.h.d. nã ex contractu emptionis & vẽditionis datur actio ex vendito, vel empto ad rem tradendã,vel soluẽdum pretium datur etiã actio redhibitoria vel quãto minoris,quę sunt prætoriæ,si res sunt vitiosæ.& etiam actio de euic.omnes istę dãtur cõtra pręponentem. †In tex.ibi,[nõ solũ institoria cõpetit ad rem tradendam.]supple,sed etiam sequentes,si tradita est:& malè gl. format contrarium de l.si procurator.§.fi.de procu.soluit multis modis:sed non bene.dic q ibi ex cautione interposita per procuratorem de iudicato soluendo:ideo non datur actio contra dominum:quía si ipse dominus per seipsum litigasset, non habuisset necesse præstare illã cautionẽ:ideo censet potius præstita nomine procuratoris,quã domini:hoc tamẽ intellige verum,nisi habuisset expresè mandatũ à domino de ipsa interponẽda,vt ibi not.Bar.sed ideo nõ dantur istæ actiones cõtra pręponentẽ,quía si cõtraxisset per seipsum,similiter cõtra ipm daret:& ita soluit Gul.& etiã gl.hoc vult in l.cõtraria.& Bart.

§.Si seruum Titii. Ex contractu celebrato cum institore non solum cõtra pręponentem insolidum,sed etiam contra illum in cuius potestate erat institor possunt aliæ actiones dari.s. de peculio, vel de in rem verso,vel quod iussu.hoc dicit.

2 ☞*Pupillus obligatur sine tutoris authoritate ex actu celebrato per defunctum, cuius ipse est hæres,licet obligatio non fuit inchoata in personam defuncti sed pupilli:ex facto tamen defuncti.*

3 *Mandatum licet per solam mortem non finiatur,hæres tamen potest reuocare expresè,sicut poterat defunctus.*

4 *Procurator constitutus à pupillo cum authoritate tutoris per mortem tutoris re integra non finitur.& num.5.*

5 *Tutor solus non potit expreßè reuocare mandatum procuratoris:licet non solus constituerit & quòd ante lit.contest.non potit procura.constituere.*

6 *Procurator constitutus à prælato per eius mortem censetur reuocatus etiam re non integra.*

1 §.Si impubes. †Mandatũ institoris morte dñi nõ finit: & ex cõtractu cũ eo celebrato dicit actio cõtra hęredẽ,etiã si sit pupillus,vel furiosus,vel cõtra hęreditatem.h.d.& semp allegat:& est bonus casus. † In tex.ibi,[pro-

2 pter vtilitatẽ promiscui vsus.]i.negotiatiõis:& sic nõ esset idẽ in alio procuratore etiã generali,nõ cõstituto ad negotiandũ: & hoc ne cõtrahentes decipiant.vt š.e.l.sed si pupillus.§.sed si aliàs.& sic no.pup.obligari sine tutoris authoritate ex actu celebrato p defunctũ,cuius ipse est hęres, licet obligatio nõ fuit inchoata in pson defuncti,sed initietur a in persona pupilli, ex facto tũ defuncti.

3 †Not.tamẽ,q licet per solã mortẽ nõ finiatur mãdatũ:hæres tñ pot reuocare ex- b
presse,sicut poterat defunctus.ar.l.fundũ §.item si amicus. de ac.pos.† In text.ibi, [quèadmodũ.]no.ibi.ar.q procurator cõstitutus à pupillo cũ authoritate tutoris,

a per mortẽ tutoris re integra nõ finitur,[a] nec q desinit esse procurator:qa mandatũ habet originẽ ab ipso pupillo,qui superuiuit,licet nõ ab ipso solo:sed sufficit q se mel sit legitimatũ mãdatũ,ppter interuentum tutoris,nec curaẽ q postea moriatur.

5 †Sed an ipse solus tutor possit expresse reuocare,licet nõ solus cõstituerit eũ:vide Bar.ĩl.si actor.rẽ ra.ha.in fi.& in l.nec circa fi.C.de procu.in ver.iuxta prædicta.& š.q cuius.vni.l.itẽ eorũ.§.si actor.sed Gul.de cu.videt dicere cõtrariũ,q morte tutoris finiatur mãdatũ:& allegat.l.qui seruũ.& l.si qs alicui.de acq.hære.sed parũ facit:dictũ tñ suũ posset procedere,qñ à solo tutore fuisset cõstitutus,puta,post lit.cõtest.nã ante nõ pot vt l.nec.C.de procu.& antequam incipiat aliqd facere tutor, mortuus esset:nõ sic qñ à pupillo cũ tutoris authoritate,per ea

6 quæ dixi. † Quid autẽ ĩ cõstituto à prælato,an finiat per eius mortem:vide cle.fi.de procu.vbi habet q sic etiã re integra,qđ est mirabile:& ratio illius decisionis est satis occulta,licet Inno.dixerit cõtrariũ in c.dilecti.de fo.cõpe.cuius dictũ colligitur per illã cle.cæterũ.dic vt l.eius qui in prouincia.š.si cer.pe.

1 §.Proculus ait. †Ex cõtractu facto cũ institore post prohibitionẽ præponentis nõ datur hæc actio cõtra præponẽtẽ,nisi quaten[9] est locupletior factus.

2 ☞*Mercatorum appellatione an ueniant fœneratores:& an campsores?*

LEX XIX.

1 [I]N eum qui. †Pro negotio nõ quæstuario non datur actio directa,sed vtilis.facit l.Iul.§.si procurator.de act.emp.†Et ex isto tex.cũ glo. videtur probari,dũ dicit:[secus si præpositus erat mutuis dãdis

b quia tũc est negotiatio.]q fœneratores dicũtur mercatores:[b] quia negotiari,& mercari idẽ est.Sed cõtrariũ est verũ,secundum cõmunẽ vsum loquendi.de quo vide per Bar.in l.legatis. in prin.de lega.iij.Quid de campsoribus:an cõtineantur appellatione mercatorum?videtur q sic per.l.j.C.neg.ne militent.lib.xj.vide per Bar.in d.l.legatis.

2 ☞*Institor nõ dicitur nisi sit præpositus tã pro dãdis pecuniis quàm pro eis recipiẽdis.*

1 §.Si dominus qui. †Per manumissionẽ institoris nõ finit eius mandatũ.h.d.Cõtra qđ opp.de l.si qs seruo.de sol.Solue,ibi nõ erat præpositus ad negotiãdũ,sed ad exigẽdũ sic:vnde mãdatũ eius difficilius finit propter vtilitatẽ promiscui vsus.vt š.eo.l.si qs mãcipijs.§. si impubes.sed si cũ datione libertatis cõcurreret etiam mors dñi,bene finiret vt l.eius qui in prouincia.š.si cer.pet.licet alte-

2 ra ipsarũ nõ sufficiat,vt patet hic cõiuncto.d.§.impubes. †In tex.ibi:[pecunijs accipiẽdis.]supple & dãdis:aliàs nõ esset institor,vt in prin.huius.l. In text.ibi:[exercuit]id est q ille remansit in eadẽ negotiatione,& eã exercuit etiã ignoratẽ dño. Si verò ipso mãdante,vel cõsentiẽte,& patiente,nõ haberet dubiũ.Et hoc qđ dixit,patet ex ratione quæ sequit[varietate statuta &c.]quæ ratio locum habet etiã qñ ignorãter cõtinuauit idẽ exercitiũ,per qđ patet q nõ finitur mãdatũ sola manumissione,si aliter colligeres q ipso dño mãdante vel patiẽte,& q primũ mandatũ fuisset finitũ:tũc istud esset mãdatũ nouum:& ratio quæ sequit,nõ bene adaptaretur:qa innuit,q sit vna,& eadẽ negotiatio,q̃ fit post manumissionẽ cũ illa q̃ fuit ante. In tex.ibi:[periculi cã.]qa tenebat ex cõtractibus celebratis cũ illo post manumissionẽ,sicut ex celebratis ante manumissionẽ.

Tabernæ. Si dominus fideiubeat pro institore tenebitur institoria tanquam dñs & præponens:& etiã tenebit vt fideiussor tanquam quilibet extraneus:nec vna obligatio per alterã tollit,sed altera alteri accumulat.h.d.Op. de.l.habebat manumissio.š.eo.Sol.ibi secunda obligatio fuit

¶Non finitur.vide Bal.si l.mãdatum.in tij. oppo.C.mãd.Imo.in cle.fi.de procu.

¶Mercatores,an usurarij veniãt appella.mercatorum?dico q non,sed bene est simi lis mercatori.vnde dicit Ludo.Ro.consil. xciij.q statutum dictans,q mercatores, vel artifices,vel aliæ quæcunque personæ possint pronuntiari cessantes,& fugitiui per cõsules,quod poterit quo ad mercatores cõprehendi vsurarius propter dictionem,& aliæ &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Lucius.hanc.l.intelligite,q̃ hic nõ obligatur institor,qa nõ promisit,sed solũ confessus est secundum Bal.in rubr.C.de cõfessi.pe.& tit.in authẽ. si quãdo.co.ti.& istũ tex.allegat Bal.in l.j. C.de seu.an.in l.possessio.§.fin.de acqui.pos.

b ¶ Cõsentire.adde in quo differt consensus ab authoritate vide Cy.in l.fi.C.ad Mace.Bar.in l.si quis mihi bona.in §.Iul.ff.de acquir.hære.Inno.& Ant.de But.in c.cum consuetudinis.de cõsue.

c ¶ Emphyteuta.adde doct.in c.potuit.de loca.Iaso.diffusè in l.ij. de iu.emphy.

1 §. Seruus pecuniis. †Ex fideiusione facta per institorẽ nõ agitur hac actione, quia nõ cadit in generali mãdato eius:sed ex promissione facta pro exequẽdo negotiũ sibi cõmissum,bene agit.h.d.In tex. ibi,[quod autẽ.]pone casum,q̃ iste seruus fuit præpositꝰ pecuniis fœnerãdis:& tu requisiuisti seruũ,q̃ mutuaret tibi centũ: & cũ seruus offerret se paratũ,fecisti eũ promittere cuidã credi tori tuo,cui soluere volebas:postea ille seruus illi nõ soluebat: quæritꝰ an ille habeat actionẽ cõtra me dñm?& videbaꝫ q̃ nõ per prin.huius.§.contrariũ est verũ.nã ibi promissio serui non fuit facta de mandato expresso,vel tacito,quod haberet à me: ista verò cẽsetur facta ex tacito pro.executione negotij sibi cõmissi.argu.ff.eo.l.quicunque.§.sed ei quẽ.& ego contra te agere potero,ac si ista pecunia fuisset tibi mutuata: & hoc voluit glo.in effectu.Vnde expone fœnerauit,id est fœnori accepit, secundũ secundã expositionem gloss.nam accepisse videris,ex quo alteri de tuo mandato promisit.

2 ☞ Institor q̃n teneatur suo nomine etiam finito officio ex cõtractu per eũ celebrato.

3 Si scribat alicui epistolam in qua confiteatur se habere penes mensam domini sui tantam quãtitatem illius,cui scribebat: & pollicetur eam sibi reddere certo termino: an ex hoc oriatur aliqua obligatio?

4 Sufficit quòd cõtrahens dicat,procurator talis:licet nõ adijciat,procuratorio nomine.

5 Factores moderni mercatorum an proprio nomine teneantur etiam finito officio?

LEX XX.

2 1 a LVcius titius. †Contrahẽs cũ institore cõtemplatione officij,si ex tali contractu nulla actio quæritur institori,finito officio non tenetur suo noie.h.d.ista.l.fecũdũ intellectũ,quẽ sibi dat Bar.in

2 l.procu.†qui pro euictione.ff.de procu.solũ ergo dabitꝰ actio sibi cõtra dñm:sed si esset actus vltro citroque obligatorius,& sic quæritur actio institori,quã teneret cedere dño,vt est cõtractus emptio.& vendi.tũc sicut sibi acquiritꝰ actio,quę remanet etiã finito officio,vt ipsam teneat cedere:ita & ipse obligatur suo noie,& potest cõueniri finito officio.vt ff.de exerci.l.j.§.est autẽ.j.mãda.l.seruũ Titij.& ad Mace.l.sed si pater.§.fi.& iste

3 est †intellectus Bart.ibidẽ:sed dat aliũ intellectũ,q̃ hic iste institor nõ cõtraxit,sed scripsit quandã epistolã,in qua cõfitebatur se habere penes mensam dñi sui tantã quantitatẽ illius,cui scribebat:& pollicebatur eã sibi reddere certo termino:dicitꝰ illa litera nõ obligat ipsum,quia nõ censetur facta animo se obligãdi,sed ad finẽ mẽsæ protestãdũ:& iste intellectus magis placet,& melius congruit literæ vt patet in fi.sed in alio quàm institore,secus:quia cẽsetur facta animo cõstituẽdi,& sic orire tur actio de cõstituta vt ff.de cõsti.pecu.l.quidã.quã signat glo. b pro contraria & casus est hic,allegatur iste text.dũ dicit,[rem

4 agens octauꝰ felicis &c.]†q̃ si aliquis procurator cũ cõtrahit, vel actũ facit,asseratse procuratorẽ dicẽdo,talis procura.talis &c.licet nõ dicat procuratorio noie,nihilominus videt eoipso hæc dixisse per illũ tex.no.& ita not.Cy.post Iaco.de ra.in l.ei qui in fi.C.qd cũ eo.facit.l.cũ post.§.j.de admini.tuto.in l.post mortem.q̃n ex facto tut.& vide quod not.Bar.in l.j.§.j.de ope. no.nun.& l.iij.§.si fortè.iudi.sol.per istã etiã dicit Bar.in l.ea-

5 dem.de duo.reis.quòd †isti factores mercatorũ moderni proprio nomine non tenẽtur,nec possunt conueniri finito officio: sed certè nihil facit ista lex,secundũ intellectum quem dat hic Bar.in contrarium est tex.expresse in d.l.§.est autem.ideo dic vt dixi ibi.& in.§.j.eiusdem.l.

De tributoria actione. *Rubrica.*

1 ☞ Tributoria actio quando detur cõtra patrẽ uel dominũ? & inquantũ detur? & in quibus differat ab actione de peculio & ab actione quod iussu? & nume.2.3.& 4.

2 In actione tributoria non deducit dominus,uel pater quod eis debetur ante omnia,sed æqualiter pro rata uocantur una cum alijs creditoribus.

3 In actione de peculio ante omnia deducitur,quod patri uel domino debetur de toto peculio,quod peculium dicitur uniuersitas:sed merces dicuntur corpora illius uniuersitatis.

4 Quando ad idem competunt plures actiones,& ex eadem causa debet actor eligere unam,nec poterit postea redire ad alteram.

5 Inter consentire & dissentire est medium.scilicet,scientia & patientia.

6 Emphyteuta si uendit rem emphyteuticam sciente,& patiente domino: an possit dominus uenditionem retractare?

7 Statutum si dicat,quòd si aliquis uendidit rem suam immobilẽ concedatur proximiori uicino,uel consanguineo infrà annum pro eodem pretio:& uendidit sciente & patiente uicino,uel consanguineo:an habeat locum statutum?

8 Præsens & non contradicens facilius sibi præiudicat in iure acquirendo, uel quod de præsenti incipit quæri:quam in iam quæsito.

9 Si duo contraxerunt matrimonium de facto quia erant consanguinei:& alter ipsorum sciebat impedimentum,alter non filij nati quantũ ad ignorantem,erunt legitimi?

LEX I.

1 HVius quoque. †Præmitte q̃ tituli præcedentes loquuntur quã do qs incipit exercere aliquã negotiationem, cui postea præponit seruũ,vel filiũ,vel etiã aliũ:quo casu præponẽs tenetur insolidũ. Iste verò titulus & alius.j.de peculio loquuntur,qñ nõ incepit,sed cõcessit peculiũ hlio,vel seruo:& ipse filius vel seruus incepit negotiari: quo casu aut patre,vel dño sciente,vel cõsentiente,vel etiã patiẽte,& loquitur iste titu.aut ignorãte:& loquitꝰ tit.de peculio.& hęc est vna differẽtia inter iltũ,& illũ.Est & alia,qa ille loquitur solũ quãdo negotiatio nõ resultat ex vnico actu tãtũ,sed ex pluribus. tit.verò de peculio generalis loquitꝰ qualitercunque cõtrahat, etiã nõ negotiãdo.Est & tertia,qa ista actio cõpetit solũ vsque ad vires merciũ peculiariũ,& datur cõtra dñm vt ipsas distribuat æqualiter inter creditores,qui cõtraxerunt in illam causam,inter quos etiã ipse pater,vel dñs cõputatur,ex quacũque causa sibi debeatur à filio,vel seruo:actio verò de peculio datur vsq̃ ad vires totius peculij:& est quarta.†qa in ista nõ de-

2 ducit dñs,vel pater q̃ sibi debeꝫ ante omnia:imò æqualiter pro rata vocantur vna cũ alijs creditoribus:propter hoc dicitꝰ rata, quasi insolidũ vt dicit glo.rub.in aliquo tñ sunt melioris cõditionis quã alij,& habetur hic gl.quæ incipit,[vocantur.]sed in

3 actione †de peculio ante oĩa deducitꝰ,qd patri vel dño debetur de toto peculio,qd peculiũ dicitꝰ vniuersitas:sed merces dicuntur corpora illius vniuersitatis,vt colligitꝰ in ea.l.§.peculiarẽ.

4 †& aliqñ expedit intentare vnã,aliqñ alterã:& ideo debet eligere actor,& electione tollũtur,qñ ex eadẽ causa proficiscunt. vt ff.eo.qd in heredẽ.§.eligere.insti.quod cũ eo.§.is quo q̃.differt etiã ille tit.à tit.quod iussu.qa hæc actio cõpetit propter solam sciẽtiã:illa nõ nisi propter voluntatẽ,& iussum.Itẽ ista etiã cũ cõsensit generaliter:illa verò,qñ specialiter:cætera dic vt in l.j.§.is qui nauẽ.ff.de exerci.& vide insti.eo.§.introducit.& §. tributoria,quare dicitur tributoria: & habet duo capita istud edictũ.Primũ prouidet cõtra scientẽ,& patientẽ,vt teneaꝫ hac actione,& istã prosequitꝰ vsque ad.l.illud.§.si cuius.Secũdũ ca put prouidet cõtra dolosum scilicet minꝰ distribuẽtẽ inter creditores,quã debeat:licet etiã in prima parte fiat de hoc mẽtio

b aliqñ. Not.§.scientiã cũ sua gl.q̃ inter cõsentire,[b] & dissentire est mediũ scilicet sciẽtia cũ patiẽtia,de hoc etiã habetur in d.

5 l.j.§.si is qui nauẽ.de exerci.& inducit Gul.de cu.†q̃ si emphy

c teuta[c] vẽdit rẽ emphyteuticã sciente & patiẽte dño,nõ possit

6 postea retrahere:vel ponamus,dicit statutũ†q̃ si aliquis vẽdidit rẽ suã immobilẽ cõcedatur proximiori vicino,vel proximori cõsanguineo,infra annũ retractare rem venditã soluẽdo illud idẽ pretium emptori:certè si vendidit sciente,& patiente vicino,vel consanguineo,videtur q̃ perdat ius retractandi: sicut

sicut hic,dñs,vel pater,perdat ius deducendi quod sibi debeꝫ facit hic.ff.quib.mod.pig.vel hyp.sol.l.Titius.debet ergo præ-

7 stari de iure suo:nec ob.l.sicut.§.nõ videtur.eo.tit.†qa ibi loquitur de iure quæsito,cui nõ cẽsetur renũtiare,si præsens non cõtradicat:quia scit ius suũ vbiq̃ durare.Hic loquitur in iure nondũ quæsito,sed quod incipit quæri tẽpore quo vẽdit:vnde facilius impeditur acquisitio:& istud est notandũ si verũ est,

8 nõ tñ pono pro certo.†Inducit etiã Gul.l.iij.§.in argumentũ,

a q̃ si duo cõtraxerunt matrimoniũ[a] de facto,quia erant cõsanguinei,& alter ipsorũ sciebat impedimentũ,alter non:filij nati quantũ ad scientẽ,nõ erunt legitimi quantũ ad ignorantẽ,sic: de hoc dic vt l.qui contra.C.de incest.nup.

2 ☞ Dolus procuratoris in administratione commissus magis nocet domino,quam dolus tutoris pupillo.

LEX III.

1 SEd & si seruus.

Si seruus pupilli. †Primo quærit hic iurisconsul.an scientia mortis inducat hãc actionẽ cõtra,pupillũ vsque ibi,dolũ.Secundò antequàm respõdeat,format aliã.q.& soluit scilicet an dolus eius cõmissus in malè distribuẽdo noceat pupillo.Et dicit q̃ nõ,nisi quatenus est effectus locupletior:& hoc vsq̃ ibi, qd ergo.Tertiò soluit primã.q.q̃ sententia tutoris inducit hanc actionẽ?& sic facit pro opi.Bart.qui tenuit in l.fi duos.de reb. dub.q̃ sententia tutoris de hereditate delata pupillo sufficiat,vt pupillus possit trãsmittere ius deliberãdi ad heredes suos etiã de hæreditate extranei,quia sciẽtia tutoris reputaꝫ sciẽtia pupilli,vt hic.facit.l.fi ex legati causa.de ver.obli.in vlti.gl.quantũ verò de dolo tutoris,an noceat pupillo:vide bonã glo.in l.fi dolo.ff.si qs omiſ.causa testa.& no.plenè Bart.in l.j.§.si procu. ff.si quis ius di.nõ ob.& tetigi anno præterito in l.polla.de his

2 qui.vt indig. †Not.ex l.procuratoris.q̃ dolus procuratoris in administratione cõmissus magis nocet dño.quã dolus tutoris pupillo:qa imputatur sibi,q̃ talẽ eligit.vt ff.de exerci.l.j.§. nunc quærit Offilius.in fin.sic potest imputari pupillo &c.

2 ☞ Sufficit quem grauari in uno,nec debet grauari in altero.

3 Habentes bona obligata præferuntur alijs non habentibus obligata:nec illi possunt secum concurrere.

LEX VI.

1 PRocuratoris.

Sed est quæsitum. †No.hic pro eo qd dicit gl,in prin.glo. super verbo[id est tributũ.]q̃ dñs in hoc est melioris cõditionis,quã alij creditores:qa cõcurrit cũ alijs super mercibus peculiaribus pro omni eo,qd sibi debeꝫ à seruo ex quacunq̃ causa cõtraxit occasione merciũ,& etiã qualitercũq̃:alij verò cressa cõtraxerunt occasione merciũ,sed pro debito contracto occasione

2 merciũ.†Itẽ no.q̃ sufficit quẽ grauari in vno:& nõ debet gra-

3 uari in altero.facit.l.nauis.§.cũ autẽ.ff.ad l.rhodiã de iac. †Vltimò not.in fi.q̃ illi qui habẽt bona obligata præferuntur alijs nõ habẽtibus bona obligata:nec illi possunt secũ cõcurrere.facit.ff.ea.l.§.si plures.ver.planè,ibi:[nisi fuerit &c.]& l.iiij.C.de bo.aut.iu.pos.de priui.credi.l.neutri.§.in bonis.ver.[tñ &]C. qui po.in pi.ha.l.eos.si ergo aliquis mercator fefellit & creditores capiũt bona,& reperiatur aliqs qui habet instrumẽtũ publicum in quo cõiter notarij ponũt obligationẽ,& hypothecã omniũ bonorũ,alij verò nõ habẽt instrumentũ,sed scripturas priuatas,in qbus nõ cõsueuit apponi talis obligatio:præferuntur habentes hypothecã,vt primo eis satisfiat integraliter,& si aliquid supereſt tradetur alijs:casus est hic,& in d.l.Florentiæ est tñ[statutũ cõtrariũ in talibus mercatoribus cessantibus, q̃ oẽs creditores sint pares,& q̃ alter alteri non præferatur hypothecæ ratione,vel priuilegio personalis actionis.

2 ☞ Idem est iudiciũ de aliquo accessorio quod est de principali,cuius gratia illud fuit præparatum.

1 §. Non autem. †No.hic pro eo,qd dixi,in prin.l.j.q̃ hæc actio nõ datur pro toto eo quod est in peculio:sed solũ pro merciũ,in quibus negotiabatur seruus,sciente domino,vt illæ distribuantur æqualiter,& etiã

a ¶ Matrimoniũ. adde doct.in cle.j.de cõsangui. &c.

b ¶ Iudiciũ. Adde Dy. in regula accessoriũ. de reg.iur.lib.vj.

2 lud.§.j.† Not.ibi:[plerũq̃ enim.]q̃ idem

b est iudiciũ[b] de aliquo accessorio,quòd est de principali,cuius gratia illud fuit præparatũ,quod põt ad multa induci. Si ergo venditur equus,in dubio videtur vendita sella, & frenũ. facit §.commo.si vt certo.§.denicq̃.& de ædili.edi.l.ædiles.

2 ☞ Si in apotheca mercatoris fugitiui reperiantur res emptæ de pecunia unius mercatoris:non tamen ille est potior alijs in illis rebus,sed distribuuntur æqualiter inter omnes: & quando præferatur?

3 Si in tali apotheca reperiantur aliquæ merces uenditæ per aliquem, nec sibi solutum erat pretium,sed habuit fidem de pretio, & sic transtulit dominium:non præfertur in illis rebus,sed distribuuntur.

4 Mercator si posteaquàm emit tales merces non soluto pretio statim aufugit præfertur uenditor in illis.

5 Dominiũ non transfertur nisi soluto pretio uel alijs satisfacto, ut quia dedit fideiussorẽ,uel habita sit fides: & quid si soluit pecuniã alienatẽ? & quid in alijs cõtractibus.

6 Posteaquàm mercator fefellit,si ueniant aliqui creditores petentes sibi solui,non debet eis solui nisi præstita cautione,si apponebãt alij creditores,quòd refundẽt pro rata.

7 In alijs actionibus,quàm negotiationis,quãdo sit melior cõditio creditoris occupãtis.

1 §. Si plures. †No istos tex.seq.meliores qui sint de iure in causis istorũ mercatorũ cedẽtium, & fugitiuorũ:vnde plures quæstiones terminẽt per istos text.quotidianæ,quas millies vidi de facto occurrere.Prima est, si talis mercator habebat traficũ,vel apothecam in diuersis locis, puta Florentiæ,Romę,Bononię:& creditores qui cõtraxerunt Romæ nõ possunt venire Florentiã,& petere de bonis ibi existentibus:quousq̃ ibi satisfactũ sit plenariè omnibꝰ creditoribus, qui contraxerũt Florẽtiæ:sed debẽt petere solũ bona quæ sunt Romę:si tñ illa sufficerẽt,& aliquid supereſſet de bonis existẽtibus Florentiæ,satisfactis creditoribus ibi cõtrahentibus:tũc illud tribuereꝫ contrahẽtibus Romę per id qđ habeꝫ ff.de mili. test.l.si cęterarũ.in fi.in prin.& istud probaꝫ in prima parte hu

2 ius §.vsq̃ ad ver.si planè.†Itẽ per illũ ver.planè terminaꝫ alia quæstio,si in apotheca talis mercatoris reperiunꝫ res emptæ de pecunia vnius mercatoris nõ,ꝓterea ille est potior in illis rebus:imò debent distribui æqualiter inter omnes pro rata debiti, nisi essent hypothecatæ,illi ex cuius pecunia sunt emptæ per expressam hypothecã,vt hic patet: supple,vel nisi fuisset mutuata pecunia expresse ad hoc,vt tales res emerentꝰ:tunc etiam si non fuissent expressè hypothecatæ talis mutuans haberet priuilegiũ in actione personali vt ff.de priui.cred.l.quod quis.& dixi ff.si cer.peta.l.creditor.& ita intellige gl. hic super

3 verbo tributum. †Itẽ ex versũ.sed si dedi.determinatur alia quæstio si reperiantꝰ in tali apotheca quædam merces venditæ per quendam,non tamẽ fuerat sibi solutũ pretium,q̃ siquidem habuerat sibi fidem de pretio,quia transtulit dominium, dicitur in creditum fuisse:& ideo tũc ille non præfertur in illis rebus,sed debent distribui inter omnes.si verò nõ habuit fidem de pretio:tunc nõ transtulit dominium,& ideo ipse præferretur in vendicando res suas.facit l.si filius. si certum petaꝫ.& l. cum fundus.§.seruum tuũ. ver.quod ad peculiares. in dubio autem hic glo. tenet not.q̃ tradendo videatur habuisse fidem de pretio,si aliud non apparet,quòd sperauerit sibi incontinenti solui:aliter si emptor pollicitꝰ est statim sibi portare pecuniã, venditor de hoc confisus tradidit, non videtur habuisse fidem nec transtulit dominium,si non portetur: ad quod optimè.ff. de pigno.act.l.iij.de quo dic per Cy.C.de rei ven.l.inciuile.& ista gl.communiter tenetur,& vidi quoddam consilium Bart. quod incipit,quidã titulus:in quo tenet istã gl.& aliã quæ est in §.venditæ.insti.de rerũ di.licet contraria glo.sit in l.ij.C.de

4 re.permu.Bar.verò & †Ang.in tẽpore de facto videnꝫ dicere in l.si cum dotẽ.ff.§.fin.cum l.seq.ff.sol.mat.q̃ si reperiantur in apotheca res venditæ per aliquem,cui nõ erat solutum pretiũ, & ille mercator statim postq̃ habuit res, fefellit: q̃ ille vendidit debeat præferri quasi videaꝫ tradidisse sub specie recipiendi pecuniam incontinenti: & ista opi.placet, maximè propter consuetudinẽ mercatorũ,qui nõ consueuerũt vendere ad terminũ,sed pro pñti pecunia:multi tñ mercatores Florentię faciũt oppositũ,quia nõ vendũt nisi ad terminũ,vt carius vendãt

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in illis seruãdũ est quod ſ. dixi in cõtrariũ: & ista est veritas. In vẽditionibus verò aliarũ rerũ, serua ista gl. quia eoipso q̃ vẽditor procedit ad traditionẽ nõ recepto pretio, dicitur habuisse fidẽ de pretio. †Et not. hic regulã ad quã semper allegatur iste tex. q̃ non trãsfertur dñium, nisi soluto pretio, vel alias satisfacto: vt quia dedit fideiussorẽ, vel habita fide. Quid autẽ, si emptor soluit pecuniã, nõ suã, sed alienã? dic nõ transferre dominiũ, quouscũq; sit cõsumpta, cũ possit vendicari, & sic habetur pro nõ soluta: de hoc est gl. ordinaria in §. seruũ tuũ imprudẽs, quæ incipit cõdictione indebiti in fi. Quid autẽ in alijs cõtractibus: an sit idẽ quod in cõtractu emptionis, & vẽditionis? vide per Bart. in l. si seruus, §. locaui. ff. de fur. & C. de dolo. in l. cũ proponas. in glo. super verbo remisit facit etiã iste tex. q̃ si vni fuit legata certa res, & alteri fuit legata quãtitas, q̃ pro legato quãtitatis illa res nõ sit obligata, sed legatarius illius præferat, cũ sit dñs sicut hic præferi vẽditor, qñ nõ trãstulit dñium. Hoc tamẽ verũ; si hæreditas sit soluẽdo: aliàs secus per. l. quærebatur ad. l. fal. & anno præterito hoc tetigi in l. j. C. cõmu. de leg. facit
6 l. si fideiussor. ff. vt in pos. leg. †Vltimò per. §. fi. cũ. l. seq. determinatur alia quæstio in talibus fallitis, q̃ si veniãt aliqui creditores petẽtes sibi solui, nõ debet eis solui nisi præstita cautione, si apparebunt alij creditores, q̃ refundẽt pro rata: quia non
7 est melior cõditio occupantiũ: nõ sic regulariter in alijs †actionibus, quæ nõ dantur occasione negotiationis: quia debet satisfieri primo veniẽtibus etiã nulla præstita cautione, quia melior est cõditio occupãtium, nisi alij fuissent missi in possessionem, vel nisi essent magis priuilegiati: quia tũc retractaret solutio facta nõ priuilegiatis. vt ff. de pecu. l. ex facto. in fi. & ff. ti. j. l. iij. ver. nisi quis. iunctis his quæ habẽtur in l. si nõ expedierit. §. j. de bo. aur. iu. pos. & quæ in fraudem cred. l. pupillus. vbi videtur plenè per Bar. & ratio diuersitatis sumitur ex isto. §. ii plures. dum dicit, q̃ tales creditores vidẽtur magis cedere merci, quam personæ: licet Gul. ponat aliã rationẽ: & ex illa ratione etiã sequitur aliud, q̃ nõ veniũt oẽs cõiter ad oĩa: sed quilibet ad suã negotiationẽ, quod non est in alijs creditoribus qui nõ cõtraxerunt occasione negotiationis: illi enim possent ire ad quæcunque bona. Tene menti, quia ista sunt singularia.

LEX VII.

Illud quoque.

1 §. Tamen si dominus. †Iste. §. inducitur per Gul. quia licet aliqs sit diues, & soluendo, põt cedere bonis, ne subeat laborẽ vendẽdo ipsa, & soluẽdo: cõtrariũ tñ ipse determinat, & bene: qa beneficiũ cessionis fuit introductũ in subsidium, seu refugiũ vt C. qui bo. ce. pos. l. cũ & filij. vnde nõ debet habere locũ, quãdo alio modo põt cõsuli. ar. in l. causę. ff. de mino. Itẽ qa cessat ratio, quare fuit introducta cessio scilicet ne qs in carcerẽ detrudatur, & ibi moriat, cũ soluere nõ possit: & iste potest. Et ideo incarcerabitur quouscq; subeat onus vẽdẽdi, & soluendi. Nec ob. hic, quia dñs nõ tenebatur ex facto secundũ occasionẽ tamẽ mercitũ, quas habebat: vnde si illas vult dimittere, non debet in plus teneri: ad quod bene facit. l. prætor. in princi. ff. de dam. infe. & l. cum fructuarius. ff. de vsufru. & quod no. in l. is qui. de aqua pluui. arcen. per docto.

2 ☞ *Minus dicitur facere etiam qui nihil facit.*
Comparatiuum non semper facit comparationem. ibi.
3 *Si ego, & tu egimus ut qui minus ex nobis duobus currat, soluat tantum, & ego curro, & tu non: debes solues.*
4 *Per negationem an efficitur quis melioris conditionis in compertis ueritate?*

1 §. Si cuius. †Hic incipit secundum caput edicti, in quo prouidetur cõtra dñm vel patrẽ ratione doli veri, vel præsumpti commissi in malè vel nõ æqualiter distribuendo merces inter creditores, vt teneatur hac actione, etiã si merces apud se nõ habeat, nec habere possit si dolo eius cõtingat: si habet etiã si nõ cõmisit dolũ, à principio cũ distribuit, cẽ sef cõmittere eo ipso, q̃ illas non restituit. h. d. in effectu, & no.
2 ver. minus. q̃ semper allegat †q̃ minus dicitur facere etiã, qui nihil facit: & sic cõparatiuum nõ semp cõparationẽ facit scilicet cũ nõ reperitur ad qd faciat: ad quod vide qd no. Bar. in l. si
3 seruus legatus. §. si ita. de leg. j. †Et inducit per Gul. q̃ si ego & tu egimus, vt qui minus ex nobis duob⁹ currat, soluat tãtũ: & ego curro, & tu non, q̃ debes soluere, quia minus videris cu
4 currisse. argumentũ hic. †Vltimò no. in fi. q̃ per negotiationẽ efficitur qs melioris cõditionis, cõperta veritate certè imò deterioris, quia multoties perdit beneficiũ legis, vt l. dubitet. ff. de fideiusso. & ff. de proba. l. cũ de indebito. circa mediũ. C. de nõ nu. pec. aut. cõtra qui propriã. nec debemus facere talẽ interpellationẽ, vt qs inuitetur ad negandũ veritatẽ vt hic patet.

1 §. Hæc actio, †Hæc actio non est de dolo: ideo datur perpetuo. Est tñ propter dolũ: sed quia nõ purgatur dolus per actionẽ ex cõtractu, ideo nõ tenet hæres in quantũ ad eũ peruenit. h. d. cũ. l. seq. & prin. sequitur Bar. sinautẽ purgaret per actionẽ ex cõtractu, daretur insolidũ cõtra hæredẽ vt ff. depositi. l. si hominẽ. §. datur quod dicit vt ibi declarat Bar. hæc enim actio tributoria nõ datur ex cõtractu celebrato inter dominũ, & creditorẽ: sed à lege. Et ideo quantũ ad hoc, vt detur cõtra hæredẽ, idẽ seruatur in hac actione: quia in actione de dolo vt nõ detur, nisi quatenus peruenit sed quãtum ad tẽpus, non sic actio de dolo datur hodie vsque ad biennium cõtinuum, & olim vsque ad annũ vtilẽ vt in l. fi. C. de dolo. hæc verò datur perpetuo: quia licet nõ ex contractu: nõ tamen denominatur à dolo, nec datur actio de dolo. Seruat ergo media via: nã actiones ex cõtractu dantur perpetuo, & etiã insolidum contra hæredẽ: actio de dolo nõ perpetuo, nec insolidum, sed quatenus peruenit: ista verò participat de vtraq; natura, vt ex prædictis patet.

2 ☞ *Actiones quãdo sunt contrariæ tolluntur electione licet non competant ad idem.*
3 *Actiones si oriantur ex diuersis causis non tolluntur electione: & an exactione?*
4 *Qualiter dicatur quis eligere an per solam donationem libelli?*

LEX IX.

Vod in hærede.

1 §. Eligere. †Quãdo plures actiones cõpetunt eidẽ, & ex eadẽ causa, & ad idẽ, & cõtra eundẽ: cogitur actor alterã eligere, & electione facta nõ potest ad alteram redire. Secus si ex diuersis causis com
2 petunt. h. d. Barto. & semper allegatur iste. §. similiter †qñ sunt actiones cõtrariæ, licet non cõpetunt ad idẽ, electione tolluntur. vt in l. j. C. de fur. & in l. fi. C. de colla. ibi tamẽ cõpetebãt ad
3 idem, ex eadẽ scriptura seu dispositione. †Si verò oriantur ex diuersis causis, nõ tolluntur electione vt hic: sed exactione facta ex vna, si sint persecutoriæ, vt ff. pro socio. l. rei cõmunis. cũ l. seq. & l. qui seruũ. cũ seq. de act. & obli. nec etiã exactionẽ tollunt, nisi quatenus cõcurrunt, & quatenus altera excedit, potest peti: licet in altera fuerit facta exactio vt in d. l. patet. & ff. de act. emp. l. prædicta, & dicuntur ex diuersis causis, non solũ quãdo ex diuersis factis: sed etiã qñ ex eodẽ ex diuersis tamen obligationibus, vt si ex eodẽ facto resultat actio ex contractu, & etiã ex delicto: nã diuersæ sunt obligationes vt in d. legib⁹. Quãdo autẽ est idẽ factũ, & eadẽ obligatio: tũc electione tolluntur. vt hic & l. j. §. in tutela. de tute. & ra. dis. & vide qd not. Dy. & Bar. in l. j. §. dixerit aliquis. ff. de pub. qd autẽ hic dicitur non posse ad aliã redire, post factã electionẽ, procedit etiã si in electa nõ dum sit lata sententia: & iste est effect⁹ istius dicti. Sed quando nõ tolluntur: requiritf, q̃ lata sit sententia, & facta exactio, si à primo incipias: vel hoc vltimũ tantũ, si ab ipso procedat, tñ quod hic dicit nisi ex ista causa, qñ nõ credebat sibi cõpetere, nisi electã: tunc enim licet altera sit cõsumpta mero iure, tñ de æquitate potest ad causam redire, etiã mero iure, sine
4 restitutione vt ff. tit. j. l. habebat. in prin. †Qualiter autẽ dicat quis eligere: an per solã dationẽ libelli: an autẽ demũ facta litis contest. dic vt no. in l. cũ filius. §. varijs. de lega. ij. per Cy. C. de fur. l. j. in vj. adde hic, qd plenè no. Io. an. in nouel. in c. nõ solùm. de appella. lib. vj. qñ cõpetunt plura remedia, an sit locus electioni? & omnino vide quod not. per eũdẽ Io. an. in tit. de libel. cõcep. §. iuxta. & per Bal. post Nic. de ma. in l. j. C. de furtis.
2 ☞ *Hæres qui dedit seruo libertatem sine cautione uel deductione, ex hoc suo dolo tenetur insolidum.*

1 §. Si seruo. †Ex dolo proprio, vero, vel præsumpto conuenitur hæres, etiã si ad eum nihil peruenit vel apud eũ reperiatur: sed ex dolo defuncti nõ, nisi quatenus, ad eũ peruenit. h. d. in effectu. Oppo. primo de l. ij. §. per cõtrarium.

2 rium. de do. præle. † Solue. intellige hic secundũ gl. q̃ fuit relicta libertas per fideicõmissum: & sic seruus habuit eam recipere de manu hæredis: vnde hæres potuit de peculio retinere merces peculiares rõne quarũ creditores habebãt hanc actionem contra defunctum, & per consequens contra hæredem: si ergo non fecit, fuit in dolo præsumpto. vt in l. dolo. ad. l. falci. sed in contract. fuit relicta libertas directò: vnde non habuit eã recipere de manu hæredis, sed statim adita hæreditate fuit factus liber, & dicitur libertus Orcinus. lib. solius defuncti: & statim dominiũ peculij ad eum transiuit: vnde non potuit hæres retinere merces: ideo hæres nõ dicitur in dolo: & idem no. ff. quãdo actio de pecu. est annalis. l. j. §. Pegasus. In glos. quæ incipit primò. Item opponi. de. l. si vna §. sed si alij. ff. de pecu. Solu. ibi hæres tradidit creditoribus qbus debebatur ex causa lucrativa. Itẽ ibi loquitur in actione de peculio, in qua potior est cõditio occupãtis. vt §. eo. nõ tantũ. vnde nõ est in dolo, sed soluit primò veniẽtibus etiam nulla cautione recepta, vel deductiõe facta, nõ sic in ista actione. vt §. eod. ꝓcuratoris. in fi. Itẽ adhuc opp. de. l. quędã. §. fi nec. §. de eden. sol. ibi non fuit in dolo vero, vel præsumpto: qa ignorabat pro quo deberet retinere, vt etiam ibi dicitur: hic sciebat: et ista colliguntur ex glos. sup. verbo [manumisso.] & super verbo [tributoria.]

2 ☞ *Actio de peculio est personalis in rem scripta, ut detur contra singularem successorem.*
3 *Scientia alicuius est quædam qualitas annexa personæ, quæ non transit in singularem successorem.*

LEX X.

1 d E peculio. †Singularis successor non tenetur tributoria: sed de peculio, sic. hoc d.
2 †Not. ergo, q̃ per hoc videt secundũ quosdã, q̃ actio de peculio sit actio realis: sed cõtrarium est verũ, quia imò est actio personalis, vt in l. si vna. ff. de pecu. & instit. de act. §. in personã. est in rẽ scripta, vt detur cõtra singularẽ successorẽ, vt hic patet, cũ cõcor. allegatis in gl. & ita no. ꝓ Bart. plenissimè in l. frater à fratre. de cõdi. inde. & tangit per Cyn. in l. dominiũ. C.
3 quod cũ eo. Inquãtũ dicit de tributoria, textus cũ gl. q̃ † scientia alicuius est quędã qualitas annexa personæ quæ nõ trãsit in
a singularẽ successorẽ. & ideo iure veteri mala fides authoris [a] non nocebat singulari successori in præscribendo, licet hodie aliter statuat. vt l. ff. & aut. ibi posita. C. de præscrip. longi tẽpo.

LEX XI.

1 Aliquando etiam. † Actio de peculio potest esse vtilior quã tributoria, si patri vel domino nihil debeat à seruo, quod possit deduci de peculio, si plus est in peculio quam in mercibus: & econuerso tributoria posset esse vtilior, si esset econtrà. hoc dicit. videat ergo quam eligat actor, & propter hoc emanauit §. eligere. Paul. de castro.

LEX XII.

1 Alius duntaxat. †De peculio deducit, quod patri vel domino debetur, etiam si illud vel eius pater alteri per tributoriam habeat tribuere. h. d. in effectu gl. hic dicunt, q̃ hic formatur duę q̃ęstiones: sed non respondetur ad primam: sed ad secũdam. Nos possumus dicere q̃ etiã ad primã q. s. quando primò fuit conuentus dñs actione de peculio ab vno, & quæritur vtrum possit deducere illud quod debetur alteri per actionẽ tributoriã, vt si illud debetur, etiã sibi à seruo possit deducere, licet illud habeat tribuere, vt hic patet, quia à domino debebantur xv. vnde tota xv. possunt deduci: tamẽ apud eũ non remanebunt integra xv. nam aduersus agentes tributoria, cũ debeat esse æqualis eis, quia æqualiter mutuarunt, videlicet, quilibet xv. & in peculio non erant nisi xxx. quæ veniũt æqualiter diuidenda, & sic quilibet debet habere x. retinebat ergo iste aduersus agẽtes de peculio integra quindecim: quia integra debentur sibi: sed posteà cõtra agentes tributoria retinebit x. & tributi v. illi. Ergo ex quo primus prouenit, non habebũt nisi ista v. & sic restãt habere xv. nec poterũt imputare dño, quare illa xv. nõ retinuit: qa non poterat retinere nisi illud quod debebatur sibi, aut suis. Sed ista sic non debebãtur. Imputẽt ergo sibi. quare nõ vigilauerint, & prius egerũt: nec poterũt aduocare à primo cuius potior est cã, quia occupãt, vt §. eod. nõ eñ.

Quod cum eo, qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicatur. Rubrica.

2 ☞ *Ex contractu filij uel serui quando non teneatur pater uel dominus.* b

LEX I.

Omnia pro con.

c †No. q̃ iste titulus tractat de duobus scilicet qualiter ex cõ
1 tractu celebrato cum filio vel d seruo agatur contra patrem, vel dominũ: & de hoc loquitur l. j. & l. si ex parte. in fi. & l. fi. tamen ista non est principalis intentio huius tituli, sed titulorum præcedentium & etiam sequentium, vt patet ex ista l. j. & ista pars est communis ad filium, vel seruũ. Secundo tractatur qualiter ipse filius factus sui iuris possit conueniri ex tali contractu celebrato, tempore quo erat in patris potestate & est principalis intentio huius tituli, vt patet ex glo. rubricæ. & de hoc tractant omnes aliæ leges huius tituli: & pertinet ista pars ad filium, non autẽ ad seruum: vt patet ex gl. rubricæ: quia seruus factus sui iuris ex contractu celebrato in seruitute nullo modo põt conueniri vt C. an seruus ex suo facto per totũ qa non fuerit obligatus efficaciter à principio, sed naturaliter tãtũ & per manumissionẽ: multominus efficaciter obligatur: qa
b cum manumissio faciat ipsum [b] censeri nouũ hominem, etiam si fuisset efficaciter obligatus de rigore iuris, per manumissionem eximeretur ab illa obligatiõe sicut etiam filius eximitur, licet per edictũ de quo habetur in tit. de capi. dimi. restituatur actio vtilis, quę primò erat directa: & hoc de æquitate, ne emãcipatio noceat creditoribus, cũ ante ipsam esset filius efficaciter obligatus: poterat conueniri & cõdemnari in solidum. ar. ff. eo. filiusfam. & §. de iu. l. tam ex contractibus. sed seruo non vnde cum nihil perdant creditores per manumissionem serui nihil eis restituit, sed per emãcipationem filij perdebant: ideo fuit æquum, q̃ cũ hoc contingeret sine ipsorũ culpa, restituerẽtur actiones. Verũ quia illa restitutio fiebat insolidum, sicut si directè prius cõpetebat: & hoc ex æquitate: & istud est visum
c prætori esse nimis rigorosum, quia rigor [c] contrariatur æquitati: ideo modificauit illã restitutionem per aliud edictum de
2 quo ff. l. proxi. s. vt nõ possit cõueniri, nisi quatenus facere põt: licet teneatur insolidum. vt ff. l. pe. versi. [insolidum.] † Vltimò quærit hic: quid si sumus extra omnes casus, de quibus in ista l. fit mentio quia filius non fuit præpositus alicui negotiationi, & sic cessat exercitoria, & institoria: nec negotiabatur sciente patre in negotio peculiari, & sic cessat tributoria: nec contraxit iussu patris, nec in rem patris vertit, nec habebat peculium & sic cessant hæ actiones de quibus in tit. seq. respondeo, non tenetur pater, vel dominus ex contractu talis filij vel serui vt C. ne filius pro patre. l. j. & per totum.

2 ☞ *Filius ut non possit conueniri à creditoribus nisi in quantum facere potest, quæ requirantur: & qualiter, & quando conueniatur?*

LEX II.

1 At prætor. †In sex casibus hic expressis filius sui iuris effectus tenetur inquantum facere põt. h. d. secundum gl. & Bar. & ita etiam videtur intelligere Cy. in l. ij. C. eo. sed non placet iste intellectus: vt patet
2 ex sequentibus. Ideo summa, sic. †filius effectus sui iuris si nõ obtinet bona paterna, vel obtinet, non tamẽ vltra legitimam: non potest cõueniri ex contractibus celebratis tempore quo erat in patria potesta. nisi quatenus facere potest, deducto ne egeat: potest etiam deducere, quod debetur alijs creditoribus priuilegiatis, & etiam q̃ debetur illis qui contraxerunt post ☞ factus est sui iuris: & idem si obtinet hæreditatem paternam, in qua non est nisi nudum nomen. Fallit tamen in quibusdam casibus, in quibus cessat dictum priuilegium, & agitur insolidum. h. d. cum l. seq. & seq. vsq. §. fin. & est satis difficile videre intentionem iurisconsulti. Tria ergo requirũtur ad hoc, vt habeat locum quod hic dicitur. s. quòd conueniatur quatenus facere põt. Primò q̃ cõueniatur ex contractibus celebratis tẽpore quo erat in ptãte patris. nã in celebratis posteà cessat hoc priuilegiũ: quinimo si cõtraxerũt post, priores sunt & debẽt præferri illis q̃ cõtraxerũt ante: & hoc habeẽ in l. ij. in fi. qd est not.
d nam per h. d. Guli. de Cu. q̃ si aliquis contraxit [d] tempore quo

¶ Authoris. Adde l. si patrem. C. de vsu. pro empt. & i l. j. C. de præscript. xxx. annorum.
¶ Ipsum. adde l. si ieruus legatus. ff. de adi. le. gl. i c. vni⁹ xxv j. q.
¶ Rigor. Adde Host. & Anto. de But. in c. dilecti. de iudi. Card. zab. in c. in literis. de rest. spo.
¶ Aliquis contraxit. adde docto. in ca. j. de oblig. ad ratiocinia.

Universidad de Burgos
Biblioteca

non habebat bñficium eccleſiaſticũ,& poſtquã acquiſiuit beneficiũ cõtraxit cũ aliis:q̃ in fructibus beneficij iſti ſeruj præferuntur patri,quia cõtraxiſſe videnr occaſione beneficij, vel eius cõtemplatione:nõ ſic primi.Secũdò requiriẽ q̃ cõueniatur poſtquã eſt effectus ſui iuris.Si enim tpe quo erat in patris poteſtate,nõ habet hoc beneficiũ vt in.ll.ſ.alleg.quinimò poteſt capi & incarcerari, & cedere bonis, vt aufugiat carceres, vt.C.qui bonis ce.poſ.l.cùm filij.in quo autẽ fiet tũc executio, cum nihil habeat,dic vt l.iij.§.ſed vtrum,in fi.ſ.de mino.& de noxa.l.& ſi cõdẽnatus quod no.in l.ſi filio.la.ij.j.ſolu.matr.& no.de fideiuſ.ſi dubitatur.§.fi.per Bart.& de dã.infe.l.ſi finita §.ſi de vectigalib⁹.in fi.C.qui bo.cede.poſ.l.ij.& extrà de deli. pue.c.ij.& in ſpecu.de ſentẽ.excõ.§.ſequit.ver.quid ſi filius.& adde q̃ not.per Guil.de cu.ſ.de his qui ſunt ſui vel ali.iur.l.ſi de qua pœna.põt autẽ exire patriã poteſtatẽ multis modis:per emãcipationẽ,itẽ per mortẽ,itẽ per dignitatẽ. Itẽ olim ſi daba tur alteri in arrogationẽ:& iſti modi tangũtur in iſto text.cũ glo.nõ ergo hic ſunt caſus in qbus habebat locũ priuilegium, prout ſentit gl.& doc.ſed ſunt quẽdã exempla ad demõſtrandum,qualiter poſsit exire patriã poteſtatẽ, vt ſic habebat locũ priuilegiũ,quod alias locũ nõ haberet.Tertiò reqriẽ,q̃ nõ habeat bona paterna,vel ſaltẽ non habeat vltra legitimã:ſed habeat propria ſorte acquiſita,poſtquã effectus eſt ſui iuris,et in illis tm̃ habet hoc priuilegiũ.Põt tamen hoc cõtingere multis modis,vel qa exiuit patriã pot.per emãcipationẽ & pater adhuc viuit:vel per mortẽ fuit exhæreditus, vel fuit inſtitut⁹,& repudiauit hæreditatẽ:vel nõ repudiauit, tñ nõ fuit inſtitutus vltra legitimã,vel etiã vltra fuit inſtitutus:tñ hereditas fuit vacua, & ita intelligo l.ſed ſi ex parte. [ſed & hic &c.] in bonis autẽ pñis,quorũ cõtẽplatione cõtraxerũt creditores ſperãtes ea deueniri ad filiũ:ſi deuenerũt,non habet filius hoc priuilegiũ:imò conueniũ vſq; ad vnicũ numũ:& nihil põt deducere. Non tñ puto,q̃ cõueniat vltra,nec poterit carcerari,ſi oia etiã q̃ habuit tribuit creditoribus:licet ſecus tẽpore quo erat in ptãte:niſi cederet bonis.dicta.l.cũ & filij. Idem eſt dicẽdum ſi habebat bona propria tẽpore quo erat in poteſtate, puta,caſtrẽſe peculium,vel quaſi,hodie etiã aduentitiũ, vt in illis non habeat hoc priuilegiũ,factus ſui iuris:qa illorũ cõtemplatione videtur creditores contraxiſſe.doc.tamen non tangunt,& multum malè declarant mentẽ huius tit.cætera dic, vt in gloſ.

LEX III.

Sed & ſi ex parte.

§. Is qui de peculio.

†Qui egit actione de peculio, nõ poteſt redire ad actionẽ quod iuſſu mero iure:vel ecõtrà,quãdo cõpetit ex eadẽ cã, ſed ex æquitate ꝓpter iuſtũ errorẽ.h.d. intellige,quãdo egit & nõ exegit:aliàs nõ haberet dubiũ. Sed obtinuit ſententiã,vel adhuc lis non eſt finita:& vult dimittere electã,& ad aliã redire:& quod dixi, q̃ ex æquitate põt, intelligũt doc.ſ.præhabita reſtitutiõe,& eo modo intelligunt l. habebat.in princ.de inſtit.l.ſi.C.de codi.mihi videt in d.caſu.l. fin.hoc verũ,quia ibi dicit ſimpliciter q̃ ſi elegit vnã viam nõ cõpetentẽ,non põt ad alterã cõpetentẽ redire,etiã ſi ignorãter hoc fecerit:& doc.ſubaudiũt,niſi prehabita reſtitutiõe ex causa iuſti erroris:quia ibi viæ ſunt cõtrariæ:ſed hic & in l.habebat tex.dicũt,quod de æquitate põt redire ad alterã,nec aliqd dicũt de reſtitutione:vnde autoritate harũ legum videt q̃ redire poſsit etiã ſine reſtitutiõe,vt patet ex not.in d.l.habebat. per.l.licet.C.de iu.& eodẽ modo videt debere intelligi l.quæſitũ.j.qñ actio de pecu.eſt anna. Et not.hic glo.dũ dicit,quod iſtæ ſunt actiones diuerſæ: intellige.ſ.in ſubſtantia, & ſic iſta nomina nõ ſunt adiectionis, quia tũc non eſſent actiones diuerſæ:ſed vna actio habẽs diuerſas actiones. Intelligũt etiam glo.iſtũ tex.quãdo agens fuit deceptus ab aduerſario:quia aſſerebat nihil ſibi deberi à ſeruo, & ſic eſſet deducendũ de peculio:certè tũc deducere non poſſet propter mendacium ar.ſ. ead.l.§. interdum.vnde non eſſet neceſſe agenti recedere ab actione de peculio intentata propter hoc, & ire ad actionem, quod iuſſu. Vnde intelligo, etiam ſi non fuit deceptus ab aduerſario, ſed à ſeipſo propter eius ignorantiam quia ignorabat aliam ſibi cõpetere,putã,ſciebat quòd habebat peculium, ſed ignorabat, quia interueniſſet iuſſus:vel econuerſò.

2 ☞ *Quantum ad exceptiones concernentes executionem ſentẽtiæ, vt eſt illa ne conueniatur ultra quam facere poſsit, non inſpicitur tempus ſententiæ:ſed tempus quo fit executio.*

3 *Filius fam.ſi obligat ſe per inſtrumentum guarentigiæ tempore quo erat ſui iuris poteſt obijcere exceptionem,ne conueniatur ultra quàm facere poteſt, etiam ſi ſtatutum dicat,quòd contra tale inſtrumentum nihil poſsit obijci.*

4 *Fideicommiſſarius uniuerſalis,loco hæredis habetur.*

LEX V.

1 Si filiusfa. †No.hic in princi.q̃ filiusſam.tẽpore quo eſt in paterna ptãte,ẽt olim poterat cõueniri,& condẽnari inſolidũ,& etiã incarcerari, vt dixi in l.j.ſ.eo.& habetur in l.tam ex cõtractibus.ſ.de iud. nec habebat tũc priuilegiũ,ne conueniat vltra quã facere poſsit. †Itẽ no.q̃ quãtũ ad exceptiones cõcernentes executionẽ ſentẽtiæ,vt eſt iſta,ne cõueniatur vltra quã facere poſsit:non debemus inſpicere tẽpus quo lata eſt ſententia, ſed tẽpus quo fit executio:quia licet primo tpe non eſſet in ſtatu quo poſſet ſibi cõpetere:ſi reperitur ſecundo tẽpore in illo ſtatu,põt eam opponere vt hic patet,loquit tamẽ rex.de actione in factũ,per quã non fit executio,ſed agitur ordinariè,tamẽ tendit ad finẽ exequẽdi ſicut officiũ iudicis,& per iſtũ rex.patet †q̃ ſi filiusfam.ſe obligat ꝑ inſtrumentũ guarẽtigiæ ex forma ſtatuti tpe quo erat ſui iuris q̃ põt obijcere hãc exceptionẽ, ne fiat vltra quã facere põt,etiã ſi ſtatutũ dicat,q̃ cõtra tale inſtrumentum nihil poteſt obijci, vel præponi,quia non obijcit cõtra inſtrumentũ,ſed cõtra executionẽ:ſecus ſi dicat q̃ non poſsit obijci cõtra executionẽ ſecundũ Bar.ſunt ergo bene cõſiderãda verba ſtatuti. †Vltimò no.in §.licet.illud,quod ſemper allegatur,q̃ fideicõmiſſarius vniuerſalis loco hæredis habetur:licet enim nõ habet iura directa,habet alia,quæ tãtundẽ videnr valere.arg.ſ.de neg.geſt.l.antepe.certè nõ per oĩa loco hæredis habeẽ,cũ multa iura ſunt,quæ in ipſum non tranſeũt,ſed remanent penes hæredẽ directũ:vt iura ſepulchrorũ,& iura patronatus,& feudalia & emphyteutica.vt l.& proinde.& l.ſi patroni.in prin.& quod ibi plenè no.per Dy.& Bart.j.ad Treb. debet ergo hic intelligi,quod habetur loco hæredis, ſcilicet in eis,quę tranſierũt in eum:& intellige hic,q̃ in bonis paternis, quæ in ipſum trãſeunt, cõueniatur inſolidũ ideſt nõ facta deductione,ne egeat:tamẽ non vltra valorẽ bonorũ:& ſic ſi illa dimittit,non poteſt incarcerari, licet non cedat bonis ſimpliciter,ſed tẽpore quo eſt in poteſtate,ſi vult euitare carceres oportet q̃ cedat bonis ſimpliciter.vt l.cũ filij.qui bonis ce.poſ.

2 ☞ *Filiusfamil. propter mendacium perdit beneficium excipiendi, ne conueniatur ultra quàm facere poteſt.*

LEX VI.

1 Evm qui. †Iſta lex dicit idem quod lex parte.§. interdum, quòd propter mendacium filiusfam.perdit beneficium:hoc dicit.

2 ☞ *Conuentus licet non teneatur niſi inquantum facere poteſt: tamen libellus admittitur ſi petitur inſolidum. & ſi peruenerit ad pinguiorem fortunam, poterit executio fieri etiam uirtute eiuſdem ſententiæ.*

LEX VII.

1 Pater filio. †Si iuſſu patris fiat mutuũ filiofam.mortuo patre competit actio cõtra hæredẽ patris inſolidum cum effectu, & cõtra ipſum filium inſolidũ, ſed non cũ effectu ſi nõ eſt hæres patris vltra ſuã legitimã, quoniam habet priuilegiũ, ne exigatur vltra quã facere poteſt.hoc dicit.& per iſtum text.in ver.inſolidum.dicit Gul.de cu.† quòd quando agitur contra illum, qui habet beneficium ne exigatur vel cõueniatur vltra quam facere poſsit,licet in libello petatur quòd fiat condemnatio : non propterea libellus eſt ineptus, nec reiẽciendus:quia mero iure ita tenetur,& ita poteſt condemnari : ſed executio moderabitur , cum poſteà perueniat ad pinguiorem fortunã,vtrum fiat executio virtute eiuſdem ſententiæ in eo quod deficiebat creditori: Sed ſi cõdemnatio eſſet facta in eo, quod facere poterat:eſſet neceſſe, quòd iterum fieret,ſi ad pinguiorem fortunam veniret:& ideò prima practica melior eſt:& vide quod not.Bartol.in l.ſi dubitetur.§.fin.de fide.vbi vult idem quod Guli.& alle.iſtũ textum non tamen de Gul.facit mentionem.

Senten

2 ☞ *Sententia ſi lata eſt prout debeat ferri,non tamen in ea fuit aſsignata bona cauſa, ſed illa quæ non faciebat ad propoſitum,cum tamen ſubeſſet alia melior,poteſt iudex appellationis ipſam ſententiam reformare allegando cauſam meliorem.*

LEX VIII.

1 Itianus. †Præponens aliquẽ alicui negotiationi cenſetur ipſum præpoſuiſſe ad omne illud,quod ipſe præponẽs cũ illa negotiatione cõſueuerat exercere.h.d.ſecũdũ verũ intellectũ.pone exemplũ in iſtis
2 cãpſoribus,[a] qui tenẽt banchũ directũ ad miniſteriũ cãpſoriæ, & ab illo principaliter denominantur,tũ plura alia exercẽt cã
b lucrãdi quia emũt & vẽdũt:aliqñ faciũt fideiuſsiões pro aliis[b] & de illo lucrãtur.Si ergo præponã aliquẽ factorẽ ad banchũ cãpſoriæ,licet nõ fiat aliqua mẽtio de aliis,quæ ipſe præponẽs conſueuit exercere:poterit tñ ille ex virtute taciti mandati,& in conſequẽtiam illa exercere:& obligabit dñm,ac ſi faciat ali
3 quã fideiuſsionẽ pro aliquo,ſicut præponẽs facere cõſuetus eſt caſus eſt in iſta l.quẽ perpetuo tene mẽti,quia quotidianus eſt, & malè declaratur per gl.& doc.& hoc puto verũ ſiue lucraba
4 tur ex talibus ſecuritatibus,ſiue nõ:ſi tñ eas cõſueuerit facere, & ita gl.ſentit. †Allegatur iſta l.in fi.ꝙ ſi ſnĩa lata eſt prout de beat ferri,nõ tñ in ea fuit aſsignata bona cã,ſed illa quę non faciebat ad propoſitũ cũ tñ ſubeſſet alia melior,q̃ iudex appellationis põt reformare ſententiam ipſam cõfirmãdo, allegando cauſam meliorem:nã iſte primus iudex condemnauit dñm ex eo,quia iſte præpoſitus non ſolũ exercuit miniſteriũ ad qđ fuit expreſsè præpoſitus,ſed etiã plura alia,ad quæ nõ fuit præpoſitus expreſsè:ſed iſta rõ nõ fuit bona,imò potius faciebat in cõtrariũ,q̃ in aliis nõ ligaret dñm:vt l.quicunq;.§.non tñ.ſ.de inſti.ſed ſuberat alia ratio melior,quia videt exercuiſſe de tacita voluntate præponẽtis,qui cõſueuerat etiã illa facere : tñ per ſeipſum exercebat negotiationẽ fœnoris. Et iſtã rationẽ aſsignauit Imperator iudex appellatiõis.Põt etiã intelligi, q̃ ipſe præponẽs nõ exercebat illa,ſed ipſo ſciẽte,& patiẽte iſte præpoſitus exercebat vna cũ miniſterio,ad qđ erat præpoſitus,& exercebat nomine præponẽtis,& tanq̃ inſtitor: & ideo obligatur dñs quaſi tacitè per hoc videt præpoſuiſſe vt l.j.§.magiſtrum aũt.ſ.de exer.& iſtũ intellectũ ſentit Bar.in ſuo ſummario:aliàs vero ſeruus fideiubẽdo pro alio non obligat dominũ etiam de peculio vt l.ſi ſeruus inſtito.j.de fideiuſ.& iſtã rationem allegabat Paulus iuriſconſultus , qui erat aduocatus domini pro ipſo domino,ne condemnaretur:& dicebat condemnationẽ fuiſſe iniuſtã. Tamẽ Imperator eã cõfirmauit & meliori ratione quã primus iudex aſsignauerat.quid autem ſi nõ ſubeſſet alia melior ratio,& illa quæ fuit aſsignata non eſt bona,an vitietur ſententia ipſo iure:vide plenè no.Bar.in l.is ad quem.de acqui.hęre.& adde quod no.Bal.in l.ij.de reſcin.ven. in xvj.col.vbi declarat,quando iudex poſsit reformare ſententiam in l.j.de condi.inde.in viij.oppo.

Ad ſenatuſconſultum Maced. *Rubrica.*

2 ☞ *Delinquendi occaſio dari non debet.*
Exempla male euitanda ſunt.ibi.
3 *Lex,uel ſtatutum ſi diceret ex aliquo contractu actionem non dari,non tamen impedi tur oriri ciuilis,& naturalis obligatio,& etiã actio:ſed ſolum paratur exceptio.*
4 *Lex ſi prohibet contractum celebrari , uel fieri : tunc nulla obligatio naſcitur etiam naturalis.*
5 *In criminali ſi lex diceret ex aliquo crimine non debere admitti aliquam accuſationem,ipſo iure accuſatio eſſet perempta.*
6 *Exceptio Macedoniam competit etiam patri, aut fideiuſſori,uel mandatori.*

LEX I.

1 Verba ſenat. †Ex mutuo facto filiofa. non competit actio cũ effectu contra ipſum etiã factũ ſui iuris,quia obſtabat exceptio mace.h.d.In tex.ibi:[& ſępe materiam peccandi.]dicebat enim,recipias hanc pecuniam mutuo,& eam reddas quando poſsis: reperias modũ quòd poſsis:quod efficiaris tui iuris,& obtineas hæreditatem patris:poſteà verò quotidie inſeſtabat filiũ:vnde filius ad euitandum moleſtiam multoties , interficiebat patrem : propter
2 hoc ſenatuſconſultũ prouidit & no.†q̃ non debet dari occaſio delinquendi,facit l.cõuenire.de pac.do.& q̃ euitanda ſunt
3 mala exẽpla.facit l.ſi quis ſeruo.C.de fur.†Item nota ex text. cõiuncta gl.q̃ quãdo lex,vel ſtatutũ dice
a ret ex aliquo cõtractu actionẽ nõ dari,nõ propterea impeditur oriri ciuilis,& naturalis obligatio,& etiã actio:vt patet.j.eo. l.qa naturalis.ſed ſolũ ex iſtis verbis paratur exceptio,vt dicit Bar.in l.nam et poſteà. de iureiurã. q̃ talis exceptio impedit
b
4 litis cõte.† ſi aũt lex ,phiberet cõtractum fieri,vel celebrari:nulla obligatio naſceret,etiã naturalis,vt l.cũ lege.& ibi not.j. de fideiuſ.& l.ſi non ſortẽ.in princ.de cõdic.inde. †Item in criminali,ſi lex diceret ex aliquo crimine
5 nõ debere admitti aliquã accuſationẽ,ipſo iure accuſatio eſſet perempta.vt C.ne quis vela regia.l.ij.& no.per Bar.poſt Iaco.
6 de arena in l.j.ad Treb.no.† q̃ nõ datur actio contra filiũ,ſed nec etiã cõtra patrẽ, aut fideiuſſorẽ, aut mandatorẽ:omnibus enim iſtis cõpetit etiã hæc exceptio:vt j.eo.ſed ſi pater.§.non ſolũ.niſi de conſenſu patris recepiſſet,quo caſu daretur cũ effectu cõtra vtrũq; etiã ſiue ſublato beneficio reſtitutionis in integrum:licet filius eſſet minor.vt ſ.de min.l.iij.§.ſed vtrũ.poſt mediũ.ibi: [excepta mutui datione.] & vide qđ ibi no.in glo.

2 ☞ *Fictio poſtliminij trahitur retro:ſed reſtitutio in integrum non trahitur retro.*
3 *Spes peremptoriæ exceptionis inducit interim dilationem.*
4 *Aliquid poteſt dici eſſe in pendenti ratione futuri euentus, quando prouenit ex cauſa quæ retro fingit,non ratione præſentis ſtatus.*
5 *Qualiter aliquis poteſt dici eſſe in pendentia remiſ.*

1 §. Si pendeat. †Si tẽpore mutui facti illius nõ erat in poteſtate patris, ſperabat tamẽ reuerti in poteſtatẽ,ex cã quæ retro fingit:locum habet hæc exceptio tam interim quã poſtquã reuerſus eſt:ſecus ſi deficit ſpes reuertẽdi. Itẽ ſi erat in patris poteſtate, licet ſperareẽ exire , ſi tñ ex cã quę nõ fingit retro,ſimiliter habet locũ,licet poſteà exi-
2 gat.h.d.no.& ſemper allegatur. †No. ergo q̃ fictio poſtliminij trahitur retro, vt patet ex primo caſu:ſed reſtitutio in integrũ nõ trahitur retro: vt patet in.ij.caſu in ver.certè.quod facit ad no.plenè in l.gallus.§.& quid ſi tantum.de libe.& poſt.
3 †Itẽ no.ex primo caſu ibi dũ dicit interim igitur.quod ſpes perẽptorię exceptionis inducit interim dilatoriã:nã iſte filius quouſq; pater eſt apud hoſtes,ſperat cõſequi exceptionẽ peremptoriã macedo.ſi cõtingat patrem reuerti,quia poſtliminij fictione fingetur ſemper fuiſſe in patris poteſtate, & ſic habebit hãc exceptionẽ:interim ergo quouſq; pendet,an reuertaẽ, vel ibi moriatur,ſimiliter habet hanc exceptionem:& ſi contingat ipſum reuerti,ex tũc apparebit q̃ illa fuit, & eſt peremptoria. Si verò ibi moriatur,tũc eſt dilatoria:quia ſtatim ipſo mortuo poterit cõueniri cum fingaẽ mortuus prima hora ca-
4 ptiuitatis:& ſic filius ſemper fuiſſet ſui iuris. †Itẽ no.q̃ aliqđ põt dici eſſe in pendẽti ratione futuri euentus,quando prouenit ex cã quæ retro fingit:ſed ratione præſentis ſtatuti nõ põt dici aliquid eſſe in pendenti,quia non põt aliquid eſſe in ſtatu duplici:nam quouſq; pater eſt apud hoſtes, reuera filius eſt ſui iuris:quia pater cũ ſit in poteſtate hoſtium,non poteſt habere filium in poteſtate ſua:ſed ſi reuertitur fingitur nunquã fuiſſe ſui iuris:et ratione iſtius euentus futuri,dicitur interim eſſe in pendẽti,non autem attenta veritate præſentis ſtatus. Et vide quod not.glo.fin.in l.cùm pater.ſ.de nego.geſto.& plenè per
5 Bar.eo.tit.l.Pompo.vbi tractat de hoc articulo,† qualiter aliquis poteſt dici eſſe in pendenti,& de vſur.l.ſi fur.in fin.

2 ☞ *Statutum q̃ filiusfam.non poſsit ſe obligare ſine patre, quanquam ſit conſtitutus in publico officio, locum habebit niſi ſit talis dignitatis quæ liberet eum à patria poteſtate, & quid ſi contrahit cum repu.*
3 *Filiusfamilias in caſtr.peculio habetur loco patrisfam.quo ad omnia: & quid ſi mutuum non ſit factum in cauſam caſtrenſis peculij?*
4 *Statutum quòd filiusfam.non poſsit obligari , niſi ſit mercator , uel artifex: & ipſe obligat ſe non in cauſam mercantiæ,uel artificij:non obligabitur.*
5 *Filiusfamil.quando habet caſtrenſe peculium an quo ad ipſum ſit ſui iuris uerè , an per fictionem? & num.6.*
6 *In his quæ ſunt de iure poſitiuo,ſi lex uel ſtatutum dicat aliquem haberi pro tali,tunc non habetur ſecundum fictionem,ſed ſecundum ueritatem.*
7 *Differentia inter legitimatum & diſpenſatum: & inter reſtitutum natalibus, & illum qui conſecutus eſt ius aureorum anulorum.*
8 *Senatuſcon.Mace.loquens ſimpliciter de mutuante filiofam.et ſibi denegatur actio, debet reſtringi ad illum qui mutuat ſcienter.*

¶ Campſoribus.adde an hodierna cambia ſint licita,viđ ꝙ Bar. in l.ij.de vſur.Bart.in rub.C.de conſtit.pec. doc.in c.i ciuitate de vſuris.Ioã.de ana.in c. fin.eo.titul.ſ.de vſur.
¶ Aliis. Adde an fideiuſſor cãbij teneaẽ ꝑ mercãtia ſcripta in libris cãbij vide Pe.de peru.in tract.ſocietatis in viij.parte.q.xl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Gabellã.adde Bertachi.de firmo in tracta.de gabellis.

b ¶ Macula.adde doct. in c.p venerabilẽ.qui filij sint legi. Ant. rosellũ & Lu.de sardis in suis tra. de legitimatione.

c ¶ Error iuris.adde an error iuris sit lata culpa vide sal.in l.de eo. in j.colũ.de pœna iudi.publicetur Cardi. in c.j.ī xviij.q.de cõd.

d ¶ Credit.adde q verbũ,credo,est verbum dubitatiuũ & regulariter nõ probat secundũ glo.& doc.in l.testiũ.C.de testi.doct.in c.quoties.de test.

e ¶ Notario.addẽ Spec. tit.de instru. edi. in §. restat. ver.qd si is,q. & ibi Io.an.in addi. doc.ī c.j.de fid.instru.

Error iuris non excusat in damnis uitandis in his, quæ sunt à iure prohibita,& quid in lucris acquirendis.

Fama publica dat iustam causam credulitatis:& excusat:& quæ dicatur famaꝫ & num.12.

Si aliquis notarius reputatus pro notario conficiat instrumenta tanquàm notarius an instrumenta ualeant.

Testis interrogatus super fama si respondeat esse publicam famam,quia ita publicè dici audiuit, an dicatur reddere rationem dicti sui?

§. In filiofa.

1 † Hic ponitur regula q̃ ex mutuo facto filiofa.etiã si sit in dignitate cõstitutus, nõ datur actio cũ effectu. & posteà ponũtur vj.casus vel vij.vsq; ad l.sed & Iul.Primo est quãdo habebat castrẽ.pecu. Secũdus, quãdo mutuans credidit illũ esse patrẽfa. iusta ratione ductus. Tertius qñ mutuãs erat minor xxv.an. Quartus qñ erat etiã ipse filiusfa.& mutauit pecuniã paternã. Quintus est quãdo fuit aliter contractũ cũ filiofa.quã mutuãdo:quia senatusconsultum.non habet locũ nisi in mutuo:in alijs cõtractibus nõ,nisi essent facti in fraudem mutui. Sextus est, quãdo cõtractus fuit initiatus tẽpore quo erat in prĩs potestate:quia tunc ipe futuræ numerationis per stipulationẽ promisit,sed numeratio facta fuit,postquã exiuit patriã potestatem. Septimus est,qñ filius nõ recepit mutuũ sed pro recipiente fideiussit. Ex prima regula no.arg. † q̃ si statutũ dicit,q̃ filiusfam.nõ possit se obligare sine patre:quãquam sit cõstitutus in publico officio,locũ habebit statutũ:nisi sit talis dignitas quæ liberet eũ à patria potestate,vt hic in gl. Sed cõtra de.l.si quis patrẽ.ver.vnde Iul.quæ statim sequitur. Sol.aliud est, q̃ filius sit in dignitate, vel officio publico, quia propter hoc non est verisimile q̃ sit extra patriã pote. vt hic patet.aliud quãdo cõtrahit cũ republica emendo gabellã,[a] vel vectigalia:quod tene menti perpetuò:sed tunc etiam si constaret cõtrahentibus, ipsum esse in patria po.haberet locũ senatuscõ.quia ille versi. vnde Iul.loquitur in dubio. †Itẽ no.ex primo casu.fallentię, q̃ filiusfa.in castrẽsi pe.loco patrisfa.habetur, quo ad omnia, vt patet ex glosſ.& ad hoc semper allegatur. Sed hic quæritur de duobus:primò quid si mutuũ non est factũ in causa castrẽsis pec.respõdeo adhuc habet locũ iste tex.vt cesset senatuscõ. quia est pręsumptio iuris,& de iure,q̃ in illã causam cõtraxerit.tex.est in l.fi.C.eod.ante fi.vel dic q̃ fortè ille tex.loquitur nisi appareat euidenter cõtrarium sine aliqua probatione:& istud faciat ad.q.si † dicat statutũ,q̃ filiusfam.non possit obligari,nisi sit mercator,vel artifex:& ipse obligat se non tamẽ in causam mercantiæ vel artificij an valeat:& Bald.ibi distinguit,aut hoc constat,& tunc non valet:aut nõ constat,& pręsumitur q̃ in causam mercãtiæ:per illũ tex.no.et sic statutũ illud videtur debere intelligi dũmodò cõtrahat in causam mercãtiæ:& pluries vidi de facto istã causam Florẽtię. †Itẽ quæro vtrũ re vera qñ filiusfa.habet castrense pecul.quo ad ipsum si sit sui iuris,vel solũ perfectionẽ:& videtur q̃ reuera sit sui iuris,quia esse in potestate patris,vel nõ esse cõsistit in iure cum paterna potestas sit de iure ciuili.vt ṡ.de his q̃ sunt sui vel alie. iur.l.itẽ in potestate.cũ l.sequen.& insti.de pæ.pote.& regula est q̃ in his quæ sunt de iure positiuo, † si lex vel statutũ dicat aliquẽ haberi pro tali nõ habeẽ secundũ fictionẽ:sed secũdum veritatẽ vt tradit Bar.in l.si is qui pro emp.j.de vsuca.contrariũ est veritas:quia illud procedit quãdo indistinctè & generaliter diceret eũ haberi pro tali:vt patet,quãdo filius est in dignitate cõstitutus,quę hodie liberatur à patria potestate.vt in auth.cõstitutio quę.de dignitatibus:sed hic nõ dicit haberi pro patrefami.nisi quantũ ad castrense peculiũ:vnde non põt esse in patria potestate quo ad quædã:& quo ad quædã non sicut non põt esse seruus quis quo ad quædã,& quo ad quædã non. vt in l.si pater.in fin.de liberali causa.vel legitim° quo ad quędã,& quo ad quædam non.vt no.per glos.in c.cũ inhibitio.de clandestina despon.sed bene põt esse in patria po.secundũ veritatẽ,& tñ quo ad fictionẽ in quibusdã haberi pro patrefa.vt hic:& idẽ in seruo & legitimato per eandẽ rationẽ.& ita tradit Bar.in d.l.si is qui pro empt.et ita intelligit istũ tex.qd facit ad statutũ,quo cauetur,q̃ aliqui forenses habeantur pro ciuibus:an ista verba importãt, q̃ fiant verè ciues:an autẽ secundum fictionẽ, cũ aliud sit esse talẽ & aliud haberi pro tali:dic vt ibi & in l.si marítus.de adul. † nam quãdo aliquis est verè
7 b legítimus, seu legitimatus, omnis macula [b] illegitimitatis radicitus est euulsa:& ideò si impetrauerit beneficiũ tanquã legitimus non haberet facere mentionẽ q̃ fuit semel illegitimus,& posteà fuit legitimatus:sed qñ non est verè legitimus, licet fictione in quibusdã habeatur pro legitimo, tũc dicitur potius dispensatio,quã legitimatio. Ideo si aliud posteà impetrasset, haberet facere mentionẽ vt in c.j.seu.ij.de fil.presby.lib.vj.facit ṡ.de in ius voc.l.sed si hac.§.patronus.vbi colligit dicta differentia inter legitimũ dispensatũ & inter restitutũ natalibus, & illũ qui cõsecutus est ius aureorũ anulorũ. Primus enim dicitur ingenus.Secũdus nõ,sed habet iura ingenuitatis ex dispensatione.vt l.iij.C.de iur.anu.aur.& l.sed & si accepto.de
8 iur.fis.in l.si quis patrẽ.in prin. †No.plura.primò q̃ senatusconsultum simpliciter de mutuãte filiofam.& sibi denegatur actio:tñ debet restringi ad illũ qui mutuat scienter, & hoc ideo quia inducit aliquid in eius odiũ. Vnde non est decẽs vt puniatur, si fuit ignorans: secus qñ non induceret aliquid in eius odiũ principaliter,sed in fauorẽ debitoris vt in senatuscõ. Velle.quod emanauit in fauorẽ mulieris, nõ in odiũ creditorũ.Ideo illa exceptio dicitur fauorabilis, sed ista odiosa.ṡ.de condi.inde.l.qui exceptionẽ.certè senatuscõ. velle.locũ habet in creditore qui ignorabat illam esse mulierẽ, & iustã habuit ignorantiã dũmodò mulier nõ fuerit in dolo, nec callidè fuerit versata inducẽdo ipsum ad hanc credulitatẽ:quia credulitas illius nõ debet nocere mulieri nõ decipiẽti:vt sibi auferat beneficium iuris:& hoc colligitur ex.l.ij.§.verba.j.ad velle.in ver.sed ita demũ.& l.si decipiẽdi.C.eo.& l.& si fine.à cõtrario sensu.nec ob.l.sed si ego j.ad vell.quia ibi mulier fuit in dolo simulãdo se accipere in causam propriã,cum acciperet in alienã creditore hoc ignorante:ego loquor qñ in nullo dolo fuit, pone enim,q̃ in vita fuit induta vestevirili:certè nõ debet sibi
9 hoc nocere. † Not.etiã hic q̃ error iuris [c] non excusat in damnis vitãdis in his quæ sunt à iure prohibita:aliàs secus vt.j.de
c iur.& fact.ignorã.l.iuris ignorãtia.la.ij.quæ limitatur per hãc l.nisi damnũ haberet originẽ à lucro, quia etiã tũc nõ excusaret vt.j.de acquirẽ.hære.l.si duo,& ibi no.in glo.in lucris autẽ
10 acquirẽdis non excusat:vt d.l.iuris. †Et no.dictas limitatio-
d nes ad illam regulã. Itẽ not.q̃ excusatur ille qui credit [d] aliquid,quod cõmuniter & ab omnibus dicitur & sic publica fama dat iustam causam credulitatis.facit l.si præses.C.si seruus aut liber ad decu.aspi.& no.per Bar.in l.de minore.§.tormenta.de quæsti.facit etiã.l.fi.j.de hære.insti.& de acquirẽ.hæred.
11 cum quidam.§.quod dicitur.& adde hic.l.j.& ij.C.eod.& facit
e iste tex.† Si aliquis cõmuniter habebatur,& reputabatur pro notario, [e] & conficiebat instrumẽta tanquàm notarius,quòd valeant,licet nõ sit,ne pręiudicetur ignorãtibus:vel dic vt no. in l.Barbarius.de offi.procõ.& leg.in l.j.C.de testi.facit etiam
12 iste text.q̃ † si testis interrogatus super fama respondeat esse publicã famam,quia ita publicè dici audiuit:quod dicaꝫ reddere bonã rationem dicti sui.Sed Bart.videtur terminare cõtrarium.in §.tormenta.quia potuit dici publice ab vno vel à duobus, & tunc non esset fama, quia tunc est fama quando à maiori parte populi scitur, dicendo publicè videtur intellexisse eo modo quo deponit, ideſt à maiori parte populi.& sic exponit publicè ideſt publicè argu.hic dum dicit publicè &c. quod multum facit contra Bartol.

2 ☞ *Fideiussor hodie habet beneficium excussionis si principalis est præsens:sed non duo rei debendi principaliter obligati,licet habeant beneficium diuisionis si sunt soluendo.*

3 *Qui obligat se ut principalis,quando tamen habeatur ut fideiussor.& num.1.*

4 *In quibus magis interfit creditoris habere obligatos aliquos, ut principales, & in quibus ut fideiussores.*

LEX IX.

1 SEd iulianus. † Ille dicitur reus principalis ad quem peruenit tota pecunia, licet obligauerit se vt fideiussor:& econuerso,ille dicitur fide

tur fideiussor,ad quẽ non peruenit,sed se obligauit pro principali. Præmitte q̃ si mutuo tibi pecuniã,& filiusfa.pro te fideiubet,nemini nostrũ datur hæc exceptio.vt ṡ.l.proxi. sed ecõtra si mutuo tibi, vt tu fideiubeas pro eo daẽ vtriq; vt l. sed si pater.§.nõ solũ.pone ergo q̃ cũ vellẽ tibi mutuare,& tu pro ipso velles fideiubere,ad hoc vt neutri cõpetat voluit,q̃ instrumẽtum principaliter cantaret in personã tuã,& secũdario in personã illius tanq̃ fideiussoris,& numeratio facta fuit tibi,& ita cadat instrumentũ:tñ ab alia manu restituisti totã pecuniam: nunc te cõuenio tanq̃ principalẽ,tu dicis q̃ ille est principalis,quia pecunia peruenit ad eũ ita fuit actũ inter nos,paratus es hoc probare:certè dabitur tibi hæc exceptio: quia censetur color quæsitus,& facta fraus senatusconsulto de persona ad personã vel de modo ad modũ contrahendi.Itẽ debes scire, q̃ qñ sunt duo rei debendi põt creditor incipere à quo vult nec ad hoc habẽt inter se beneficiũ excussionis:licet secus hodie in fideiussoribus.Pone ergo q̃ cùm tu velles fideiubere pro filiofami.ego volui q̃ te principaliter obligares,& etiam ipse ad hoc
2 vt tu nõ haberes hanc exceptionẽ tanq̃ fideiussor,certe si põt apparere q̃ fuit actũ inter nos,vt pecunia peruenireꝫ ad filiũ: similiter censetur esse facta fraus:& cõpetit exceptio sicut fide iussisset.†Et iste tex.probat optimè vnũ q̃ dicit gl.not.in auth. de fideiusso.in prin.vbi dicitur q̃ fideiussor habet hodie per illam auth.beneficiũ excussionis:quia põt petere, q̃ principalis primò conueniatur,si est præsens,& excutiatur sed duo rei debendi principaliter obligati nõ habẽt inter se hoc beneficiũ:licet habeãt inter se beneficiũ diuisionis,sed pone q̃ duo se obligauerunt æquè principaliter,prout quotidie cõficiũtur instrumenta:conuenio vnũ,iste dicit,q̃ tota pecunia peruenit ad alterum,& q̃ ille debet reputari principalis & ipse fideiussor offert se paratum hoc probare & petit illũ prius excuti: an hoc fieri debeat.Gl.hic notan.tenet q̃ sic:quia quoties prima obligatio non tollitur per sequentem:licet in sequenti quis constituat se principalem debitorem,nihilominus habebitur vt fideiussor.ita no.illa gl.quæ incipit no.differentiã,& istud videtur probari in hoc tex.Gul.de eu.videtur hic sentire contrariũ:& dicit quod hic loquitur in prohibitis:nos loquimur in cõtractu non prohibito. Vnde ille obligando se vt principalis,vide
3 tur renuntiare beneficio excussionis:aliàs quid operetur hoc: †Tum aduerte ad tres casus:& tene menti.Interdum ille vult probare,q̃ ita fuit actum à prin.inter creditorem,& ipsos obligatos,& procedit sine dubio illa glo.etiam in non prohibitis, quasi censeatur color quæsitus.argu. hic nec potest conqueri creditor ex quo consensit:aut ille non potest probare, q̃ hoc fuerit actum inter creditorem,& ipsos.Bene tamen vult probare,q̃ tota pecunia peruenit ad illum altero ipsorum consentiente:et tunc etiam si creditor hoc sciuit factum illorum inter se non debet creditori nocere qui sibi prospexit faciendo illũ principaliter obligari,ideo non cogitur alium per prius conuenire,& excutere:nisi ille conuentus petat hoc fieri suo periculo:& impensis:tunc enim ex æquitate cogeretur hoc facere per l.vnde quæritur in prin.ṡ.commo.& ibi Bart.hoc tenet.& in l.iij.de duobus reis.si autem non diceret q̃ hoc fiat suis expensis,& periculo,quantuncunq; velit docere q̃ ad aliũ peruenit pecunia:non habebit beneficium excussionis sed diuisionis:sic vt quilibet conueniatur pro dimidia si sunt soluendo et sic procedit dictũ Gul.de eu.hoc tamen verum in non prohibitis.in prohibitis videtur quod sufficiat ipsa conuentio si offert se paratum hoc ostendere.arg.hic in versi.idem ac si duos.
4 & sic † no.casum in quo ille,qui se principaliter obligauit, ad quem non peruenit pecunia,non tamen habetur vt fideiussor sed vt principaliter obligatus:quando sumus in non prohibitis,& non fuit actum inter creditorem & ipsum:nec ipse petit illum excuti suo periculo & impensis.hic tribus concurrentibus non habet beneficium excussionis, tanquã principaliter obligatus secundum Guli.de cu.aliàs secus. Item in alio prodest quòd ille ad quem non peruenit pecunia, principaliter se obligat potius quam fideiussorio nomine, quia potest obligari in plus quam alter: licet secus in fideiussore vt l. græce.§. illud de fideiusso. & ita nota. per Barto. in l. ei qui. in fin.eodem titu. Item quia iura loquentia de duobus re.quòd factum vnius alteri præiudicat,vt interruptio præscriptiõis facta contra vnum præiudicat alteri vt in l. fina. C.de duo.reis.secus in facta cõtra principalem quæ non censetur facta contra fideiussorẽ.vt l.cum quis §.si quis pro reo.& ibi no.j.de solu. habebunt locũ isto casu.Itẽ si sunt plures qui se obligãt æquè principaliter puta,quatuor si non fuit dictũ,q̃ quilibet insolidũ & pecunia peruenit ad vnum tantũ,quilibet eorum tenetur pro parte tantũ. vt l.reos.§.cùm in talibus.de duo reis.& not.in l. si paternã.C.ad Velle.sed si obligaret,vt fideiussores quilibet obligaretur insolidum etiã si non esset expressè actũ vt instit. de fideiuſ.§.si plures.& istud est pro obligatis,cùm magis eorũ intersit obligare se principaliter,quã fideiussorio noĩe,pœdẽtia sunt cõtra eos cùm magis interſit creditoris:in alijs autẽ duobus habẽtur vt fideiussores:quia si non tenetur principalis ad quẽ peruenit pecunia nec ipsi tenenť:vt hic & exceptio cõpetens principali etiã cõpetit in illis, vt hic probaꝫ.& vide quod notat Bartol.in l.ea.de duobus reis in v.q.in versi.circa.

2 ☞ *Licet gerendo negotia tua possim pro te soluere,& te mihi personaliter obligare:non tamen possum pro negotio tuo gerẽdo rem tuã obligare, sine tuo mãdato.*

3 *Quando obligo rem tuam nomine meo, & tanquàm meam:si tibi succedo sicut confirmatur obligatio quæ à principio fuit nulla:ita si obligaui nomine tuo, & tanquàm tuam & posteà succedo.*

4 *Verbum, pecunia, in materia odiosa sumitur strictissimè pro pecunia numerata:& in qua materia sumatur largissimè, & quando largè?*

§. Sed & si.

1 † In isto §.seq. ponũtur duo casus:in quibus cessat senatuscon.et sex fuerunt positi suprà, & sic sunt octo.alij quatuor ponũtur.j.eo.§.quanquam.vsque in fi.& sic sunt xij. Primus est qui ponitur hic,quando recipit mutuũ in causam quę incũbebat patri necessario. Secũdus est, quãdo mutuatur aliud mutuabile, quàm pecunia,nisi hoc fiat
2 in fraudẽ. † Et no.ex primo casu, q̃ licet gerẽdo negotia tua posim pro te soluere,& te soluere,& te mihi pſonaliter obligare vt in tot.tit.de nego.gest.nõ tamẽ etiã posſum pro negotio tuo gerẽdo, rem tuã obligare sine tuo mãdato, vt hic colligitur:dum dicit patris tamẽ res non tenebitur.facit.j.quod iussu.l.dominiũ.nisi forte cõsueuisses pro tali negotio res tuas
3 obligare.ar.ṡ.de pig.act.l.vel vniuersorũ. † Itẽ not.in fi.q̃ sicut qñ obligarẽ rem tuam nomine meo, & tãquàm meã:si tibi concedo, confirmatur obligatio quæ à prin.fuit nulla.vt ṡ.de pig.act.l.rem alienã.in prin.ita si obligaui noĩe tuo,& tanquã
4 tuam,si tibi succedo. Vltimò no.in §.sequenti † q̃ verbum, [pecunia.] in mataria odiosa sumitur strictissimè pro pecunia numerata:aliquando verò sumitur largissimè pro qualibet re etiã immobili,vt in fauorabilibus:aliquando largè pro rebus cõsistentibus in pondere,numero, vel mensura:vt in his quæ nõ sunt odiosa,nec fauorabilia:vt in mutuo:vt l.ij.& ibi no.ṡ. si cert.pet.in glosſ.& plenè de hoc in l.talis scriptura de lega.j.

2 ☞ *Quòd inspiciatur potius id quod nocet, scilicet scientia unius, ut nocerat sibi, & alteri, quam id quod prodeſt, scilicet, ignorantia alterius, quæ non prodeſt sibi, nec alteri scienti:ut in domino, & procuratore.*

3 *Mutuans pecuniam filiofam. scienter, si cedat iura sua alteri, qui ignoratur esse filiusfamul.an isti cessionario obstet exceptio Macedo.*

§. Non solum.

1 † Ista exceptio est in re ex parte creditoris,quia cõpetit nõ solum cõtra ipsum, sed etiã cõtra quemlibet eius successorẽ tam singularẽ quã vniuersalem:hoc primò. Quãdo duo cõtrahunt super eadem cum alio:scientia vnius eorũ nocet alteri etiã ignoranti. hoc secundò. Item scientia creditoris inspicitur quantùm ad illum,ad quẽ peruenit pecunia:non quantũ ad alterũ in quem non peruenit:quia primus reputatur principalis, secũdus reputatur fideiussor:licet se principaliter obligauerit.hoc tertiò & vltimò dicit tex.cum gl.quã no.pro eo quod dixi in princi.
2 huius.l.no. † Etiã diligenter secundũ dictum:in quo inspicitur potius id quod nocet.ſ.sciẽtia vnius, vt noceat sibi & alteri:quàm id q̃ prodeſt.ſ.ignorãtia aliterius, quod non prodeſt sibi nec alteri sciẽti.& est ratio secundũ Iaco.de are.quia verisimile est,q̃ postquã simul contrahunt cũ filiofamil.super eo. si alter eorũ scit ipsum esse filiumfam.etiam alter præsumatur scire,quasi alter sibi dixerit:arg.j.eo.l.pen.vel põt dici, q̃ hic scientia vnius nocet alteri:quia ille qui mutuauit reputaꝫ principalis,& alter qui stipulatus est reputatur procurator eius: & sic intelligit glo.tanquàm ꝑcurator fuerit stipulatus.Vnde cùm sit restitutus domino,scientia domini nocet procuratori:

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aptus. adde Barto. in l. Macedoniani ad macedo. et qd si filius haberet bona separata, an hoc casu pater teneatur, vide per Bal. in c. bonæ memoriæ. in vltim. colũ. de postul. præla.

b ¶ Dotandam filiam. Adde diffuse per Bar. in tract. de alimen.

& econuersò arg. ſ. de tribu. l. procuratoris. in princ. secus si non tanquã procurator: & sic nõ esset restitutus. Nam sic non noceret sibi exceptio macedoniani: quia suũ recepit. vt hic habet in prima glo. nisi causa lucrativa fuisset stipulatus: ita non nocet sibi scientia alterius, & ad illud brocardum, an inspiciatur id quod nocet: an quod prodest: vide in l. si quis in graui. cũ l. seq. ỹ. ad Sille. † Sed quæro circa primũ casum, si creditor qui mutuauit, cessit iura sua alteri: distingua-
3 tur, put glo. distinguit, an ex causa lucrativa: an onerosa: puto
5 q̃ nõ, quãdo cessionarius nititur ex cõtractu cedẽtis, nõ ex proprio: quia ipse nõ contraxit cum debitore: vnde si ex illo cõtractu cedenti nata est actio vulnerata, prout est hic: transit in cedentem cum eodem vulnere: sed ille in quem facta est delegatio, nititur ex proprio contractu: quia ipse stipulatur à debitore delegante creditore: vt in l. j. C. de noua. & ideo sumatur media via, vt si facta est delegatio ex causa lucrativa, exceptio quæ obstabat deleganti, obstat ei cui facta est delegatio: secus si ex causa onerosa. vt l. doli. ỹ. de nouatio.

1 §. Quanquàm. †Hæc exceptio competit filiofam. & successoribus suis: non tamen ei qui ipsum institorem præposuit tacitè vel expressè. hoc dicit.

2 ☞ Ex eo quod quis fecit ex postfacto, colligitur quem animum habuit à principio.

3 Filius quando est aptus ad discendum, tenetur pater si potest, & filius vult, tenere eum in studio, & poterit compelli iudicis officio, sicut ad dotandam filiã. & nu. 1.

4 Quatuor casus in quibus in mutuo facto filiofamil. cessat in effectu senatusconſ. Macedon. & num. 1. & 3.

5 Filius si emit libros, an illi sint præcipui ipsius filij: neque ueniant communicãdi cum fratribus. remißiue.

6 Filius mercator si in causa mercantiæ accepit mutuum, quòd cesset senatusconsult. Maced. & quid si non erat mercator. sed habebat peculium aduentitium?

7 Si pater ratificat contractum postquàm est effectus sui iuris per emancipationem, facit cessare senatusconsultum. quantum ad se, si conueniatur actione de peculio, non quantum ad filiũ. Si uerò tempore quo erat in potestate, ficit ceßare quo ad utrumq;.

8 Filius fam. non potest approbando contractum facere cessare senatusconsult. mace. nisi approbet postquàm factus est sui iuris.

9 Si factus sui iuris soluat partẽ debiti. quare teneatur aliam partẽ soluere: & sic quòd uidetur contractum tacitè approbare, & exceptioni mace. renuntiare. & nu. 4.

10 Quid si dedit pignus, uel iudex misit creditorem, an perdatur exceptio maced. usque ad uires pignoris tantùm? & num. 9.

1 §. Quanquàm. †Vsq; ad fi. huius. l. ponuntur quatuor casus in effectu, in quibus cessat senatusconsul. tam quo ad filiũ, quã quo ad patrẽ. Primus est, quãdo pater consensisset in tali mutuo: vel expressè, vel tacitè vel à princi. vel ex postfacto ratificãdo expressè, vel tacitè, vt hic in isto primo casu vsque ad ver. & proinde. circa finem l. in
2 ver. hoc amplius. †Secũdus est, quãdo accepit, & vertit in causam patris, vel à prin. vel etiã ex postfacto vt in ver. proinde, & no. illũ text. quia semper allegatur, q̃ ex eo quod quis fecit ex postfacto colligitur quẽ animũ habuit à prin. & sic per sequentia declarãtur præcedẽtia, ad quod C. de natu. li. l. cũ quis. ante fi. & ỹ. re. amo. l. si cõcubi. §. res amotas. & l. ventri. in fi. de
3 priui. credi. quod habetur in c. officij. extra de elec. † Tertius est quãdo recipit in causam studij: vt in §. quod dicitur. ex quo
a no. vnà cũ gl. q̃ quãdo filius est aptus [a] ad discendũ, tenet pater, si potest, & ille vult tenere eum in studio, & poterit cõpelli
b iudicis officio, sicut ad dotandã filiam [b] vt l. qui liberos. de ri. nup. secũdum Gul. de cu. qui etiã allegat l. fi. de iure do. & de rei vendi. l. finautẽ cum l. seq. & in aut. nec q̃ verũ quod ex dote. §. pe. ad carbo. l. de bonis. §. nõ solùm. & vbi pup. edu. debe. l. ij. secus si nõ esset aptus: vt l. Stichus. de le. iij. secũdũ Gul. licet viderim patrẽ ditissimũ, & potẽtissimũ denegare hoc filio satis apto & volẽti studere in tantũ q̃ etiã inuitũ à studio reuo-
4 cauit. † Quartus casus est quãdo recepit pecuniam mutuò, vt liberaret se à creditore cui efficaciter tenebat: vt in §. si filius. accepit extra istos casus, & alios, de quibus s. competit exceptio tam filio, quã patri: sed alteri qui ipsum præposuisset, vel sibi mandasset de recipiendo mutuũ, non competeret, sed ipsi filio bene competeret. vt l. proxi. §. interdũ &c. Si tamen filius factus sui iuris incipat soluere, censetur renuntiasse exceptioni maced. etiam in residuo. vt in fi. huius l. & sic plus valet renunciatio tacita resultans ex eo, q̃ incepit soluere quàm expressa vel resultans ex taciturnitate: quia eam non apposuit, nam illa nõ valet: vt ỹ. eod. l. tamẽsi. Et circa materiã §. quod dicitur vltra quæstiones hic formatas in gl. vide alias quæ formantur per doc. C. eod. l. Macedo. & in l. fi. in qua l. Macedo. docto. videtur tenere sequẽdo glos. ibi positã, q̃ pater inuitus non teneatur tenere filiũ in studio quantumcũq; sit aptus: sed glos. hic posita tenuit cõtrarium post medium tex. ibi: [si studeat tenetur pater quasi vtiliter &c.] & loquimur quãdo contra voluntatem patris erat in studio, illam partem tenet Gul. quam etiam ego puto veram: quia non minus subest ratio na-
5 turalis in hoc, quàm in dotando vel alimentando. † Quid autem si emit sibi libros, an illi sint præcipui ipsius filij? dicit Bal. q̃ non in d. l. Macedoniani. sed veniunt communicandi cum fratribus. tu dic plenius, de hoc vt no. Barto. in l. vbi. §. sed nec castrẽse. de colla. bo. vbi plenius distinguit & in l. si donatio-
6 ne. C. de collatio. † dicunt etiam doc. q̃ sicut quando filius recipit in causa studij cessat macedo. idem si erat mercator, & accipit in causam mercantiæ secundum Petr. & Cyn. in l. fina. quod not. & procedit etiam si negotiabatur cũ mercibus peculiaribus sciente patre: aliàs non haberet dubium, suprà in versi. quanquàm. Sed quid si non erat mercator, habebat tamen peculium aduentitium? respondeo, videtur dicendũ, aut pater non habebat vsumfructum: & per cõsequens nec administrationem, & videtur cessare vsq; ad vires illius peculij, sicut in castrensi, vel quasi: sic videtur eadem ratio. vt s. eo. l. j. in fin. aut habebat vsumfructum: & tunc secus: quia nihil potest disponere, vel alienare sine voluntate patris. l. cùm nõ solum §. filius autem. C. de bo. quæ libe. contra. §. si filius oppo. quòd licet pecunia sit conuersa in vtilitatem filij, nihilominus habet locum senatusconsultum. vt ỹ. eo. si pater. §. hoc senatus. solue verum est, nisi mutuata sit specialiter ad hunc finem, vt in vti-
7 litatem conuertatur: vt est casus hic: quod not. † Circa verb. [hoc amplius.] quæritur, si pater ratificat contractum postquàm filius est effectus sui iuris per emãcipationem, an faciat cessare senatusconsultum: Respondeo sic, quantũ ad se si conueniatur actione de peculio, non quantum ad filium. Si verò tempore, quo erat in sua potestate: tunc facit cessare quo ad
8 vtrumq;: ita intelligitur iste versicul. secundum † Pet. & Cy. C. eo. l. fin. in v. quæstione filius autem non potest approbando cõtractum facere cessare senatusconsultũ, nisi approbet postquàm effectus est sui iuris: vt in versic. si pater, & tũc facit cessare quo ad se tantùm, non quo ad patrem. † Item contra ver.
9 si pater fa. opponi. q̃ filius famil. factus sui iuris, si partem soluat: non teneatur propterea aliam partem soluere per. l. Lucius. §. testator de leg. ij. quia cùm hoc proueniat ex tacita approbatione, quæ resultat ex solutione, non videtur resultare nisi quatenus soluitur, argu. in l. j. §. Iulia. de iti. actuque priua. & in l. fin. C. ne vx. pro ma. & in l. volũtate. C. de excu. tuto. solue contrarium procedere regulariter, quando quis esset tutus exceptione fauorabili, non isto casu quo odiosa, quia tantùm soluendo vnum numum censetur approbare totum contractum, & renuntiare exceptioni: & est casus not. hic sicut in simili. C. ad leg. Falci. authen. sed cum testator. quando hæres soluit vnum legatum integrum non detracta falcidia. Sed cõtra de. l. si pater. in princi. ỹ. eod. Solu. aliud quando incipit soluere, vt hic: aliud quando tradit pignus, & tunc non censetur approbare nisi vsque ad valorem pignoris, vt ibi, quod est nota. & est singulare ad materiam authenticæ, sed cum testator. nam videtur hic probari, quòd si hæres nõ soluit integrum legatum, sed dedit pignus pro eo, non propterea tenetur alia legata integra soluere. tene menti, quæ autem sit ratio diver-
10 sitatis. glos. ỹ. in d. l. sed si pater tangit. †Sed quæritur circa principiũ illius l. quid si non filius. l. tradidit pignus, sed iudex misit creditorem in possess. rei ipsius filij? glos. in l. j. §. hæc verba. ỹ. ne vis fiat ei, videtur tenere, quòd sit idem, quòd hic, vt perdatur exceptio Maced. vsque ad vires pignoris Cyn. tenet contrarium, & melius. C. de euic. l. si ob causam.

2 ☞ Si aliquid donatur monacho cum hac conditione ut in alium transferatur, non acquiritur monasterio. secus si simpliciter.

3 Solutio facta ei qui pecuniam mutuauit filiofam. an reconcilietur consumptione si fiat ex pecunia simpliciter donata filio, quàm pater poterat uendicare?

LEX

LEX IX.

1 §. Sed & si pater. §. Si ab alio. †Si filius soluat mutuam pecuniã sibi donatam, ad hoc vt illi soluat, non potest per patrẽ illa pecunia vendicari. secus si fuit sibi donata simpliciter. h. d. no. premitte, q̃ si filius qui recipit mutuũ tempore quo est in potestate, soluat mutuãti pecuniam paternam præter voluntatẽ patris, non transfert dominium, & pater potest vendicare. vt s. si certũ petatur. l. si filius. Quid ergo, si sibi donetur à quodã tertio ob hanc causam, vt illi soluat? videtur idẽ, quod statim, q̃ est tradita filio iure isto & fuit acquisitum patri eodẽ instanti: vt l. placet. de acq. hære. ergo nõ potuit per filiũ postea alienari. Cõtrarium hic dicitur nam est verũ q̃ nõ acquiritur patri, sed acquiritur illi mutuanti recta via, postq̃ ob hoc donata fuit expressè: secus si simpliciter, tunc enim procederet contrariũ, hoc intendit. In text. ibi, [videri à donatore profecta protinus ad creditorem.] hoc intellige secuta traditione post filiũ: ante verò quã tradat dominiũ, nõ recessit à donãte: quia si recessisset, alicui fuisset acquisitum. vt l. nec vtilẽ. s. quib. ex caus. ma. & si fuisset acquisitum filio, necessariò patri: & sic posteà filius nõ potuisset trãsferre in creditorẽ sine voluntate patris, cuius contrariũ hic dicitur: in creditorẽ autẽ non potuit esse translatũ ante traditionem sibi factã. vt in l. traditiõibus. C. de pac. & ad hoc quod dixi vide glo. in l. si ego. s. de neg. gest. In gl. fi. habet igitur credi-
2 tor immediate à donante, licet mediante ministerio filij: & ita vult dicere iste tex. † Ex quo not. q̃ si aliquid donatur monacho cum hac conditione, vt in alium transferat, non acquiritur monasterio, secus si simpliciter: nec tunc valeret pactum, q̃ monasterio non acquiritur, iuxta ea quæ plenè not. in l. si a-
3 lienam. in princ. de hære. instit. per Bart. † Vltimò oppo. contra finem, dum innuit q̃ quando simpliciter fuit donata, pater potest repetere in omnem euentum: quod intellige siue exter, siue sit consumpta: & primo casu potest vendicare: vt in d. l. si filius. in secundo potest condicere sine causa. Sed contra hoc secundum quòd si est cõsumpta, non possit condicere: sed reconcilietur solu. & contingat liberatio ab obligatione naturali. vt dict. l. si filius. glos. hic, & ibi soluit multis modis: illa est vera, quòd si fuit consumpta bona fide à creditore, procedit contrarium. Si autem malafide non reconciliatur. vt l. rogasti. in fin. eod. titul. & potest condici condictione sine causa. & ita intelligitur hic, vel etiam vtili rei vendica. tanquam possidere desierit, vel ad exhibendum. vt d. l. rogasti. §. fin.

2 ☞ Casus in quo lex permittit aliquem locupletari cum aliena iactura.

3 Filius si de pecunia mutuata ad hoc emerit libros uel possessionem, creditorem repetentem pecuniam non repellit: secus si ad hoc non sit mutuata.

1 §. Hoc senatus. †Ista exceptio cõpetit etiam si pecu-
2 nia sit salua penes filium. h. d. † Est ergo hic casus, in quo lex permittit aliquẽ locupletari cũ aliena iactura, propter odium mutuantis, regulariter secus. vt s. de instit. l. si quis mancipijs. §. fin. & per istũ tex. dicit Bal. C. eo.
3 l. Mace. † q̃ licet filius de pecunia mutuata emerit libros, vel possessionẽ, quos vel quã habet penes se: nihilominus creditorẽ repetẽtẽ pecuniã repellet. Sed cõtra de l. sed & Iul. §. si filius s. eo. Sol. vt ibi dixi, quia ibi fuit mutuata ad hunc finem, vt conuerteretur in vtilitatem, hic simpliciter: sed filius posteà à seipso conuertit. Tene menti, quia prima facie diceretur contrarium, quòd æquitas senatusconsulti non debeat habere locũ, nisi quando pecunia non est salua, sed certè senatusconsultum fundatur potius in rigore, & in odio creditoris quàm in æquitate: & ista est rõ huius §. & satis colligitur ex isto dũ dicit seueritate senatusc. nõ sic q̃ vertit in vtilitatem patris: vt s. l. sed & Iul. §. j. §. proinde. tunc enimcessat, etiam si ob hoc non fuit mutuata, vt ibi patet expressè: istud est satis mirabile.

4 ☞ Exceptio competès principaliter transit in fideiussorẽ, quando talis fideiussor si solueret, posset à principali repetere, & quando non competat fideiussori.

3 Quando aliquis fideiußit pro filio de uoluntate patris, cessat senatusc. Mace.

4 Non omnis tutus exceptione perpetua soluendo repetit: sed ille demum qui non liberatur ab obligatione inducta odio, uel in pœnam creditoris.

1 §. Non solùm. †Exceptio Macedoniani com-
petit non solùm filio, sed etiam patri, & fideiussoribus filij, nisi interesse-
a rint animo donãdi, vel voluntate patris. Itẽ tutus hac exceptione soluendo scienter, vel per errorẽ iuris, non repetit. h. d. secus, si per errorem facti. vt ỹ. eod. l. fi. adde
2 alium casum in quo fideiussor filij nõ habet hanc exceptionẽ, scilicet si induxisset creditorẽ ad mutuandũ dicendo, & asserendo, q̃ ille nõ erat filius fa. sed fui iuris l. si verò nõ remunerã-
di. §. si quis mandauerit. ver. hoc amplius ỹ. man. † Not. regulã in prin. q̃ tunc exceptio competens principali transit in fideiussorem, quando talis fideiussor si solueret, posset à principali repetere: & tunc est ratio, quare facta fit, quia si non transiret, talis exceptio nõ prodesset principali in l. quod dictum s. de pact. Circa istum articulum aduerte, quando est talis fideiussor, qui potest repetere: aut exceptio incepit cõpetere principali, postq̃ ille fideiussit: tunc transit in fideiussorem l. exceptiones. §. rei. ỹ. de excep. aut competebat tempore quo fideiussit: & tunc aut fideiussor ignorabat illum competere, & idem vt l. si postq̃. cum ibi no. in gl. ỹ. de fideiusso. aut sciebat, et tunc aut si fideiussor solueret, & si repeteret, fieret contra prohibitionem l. & idem. vt in exceptione macedo. & Velle. & transeunt in fideiussorem. vt hic. & ỹ. ad velle. l. si mulier. §. si ab ea. nec fideiubendo censetur ille fideiussor illi exceptioni renuntiare: licet faciat eam competere principali, sicut nec ipse principalis: vt patet ex istis ll. aut non fieret contra prohibitionem legis: et tunc postquàm sciebat illam exceptionem competere principali, fideiubendo videtur illi renuntiare, & ea non obstante velle. teneri. vt d. l. si postq̃ cum ibi not. & hoc quando fideiussit animo donandi: aliàs distinguitur, aut si fideiussor posuit vti exceptione, creditor perderet debitum suum, quia non esset aliquis contra quem posset agere: & tunc non potest vti: & iste est casus hic & in d. l. quod dictum. Aut non perderet creditum suum, quia est aliquis, contra quem potest agere: & tunc secus, vt patet in fideiussore mulieris intercedentis: licet enim competat exceptio Velle. tam mulieri, quàm etiam fideiussori: non tamen competit principali: & sic creditor non perdit creditum suum, licet mulier & fideiussor eximantur ab obligatione, & propterea fideiussor mulieris etiam si fideiussit animo donandi, potest vti exceptione vellei. & iste est tex. cum gloss. in d. l. si mulier. §. si ab ea. de qua gloss. hic quæ incipit imo. opponit & non bene soluit: sed remittit ad ibi not. &
3 melius. † Item not. quòd quando aliquis fideiuss. it pro filio de volũtate patris, cessat senatusconsultum: intellige tam quo ad patrem, quàm quo ad filium, quàm quo ad fideiussorem, quia non habet locũ quando patris voluntas interuenit: & hic censetur totum contrarium approbasse: multomagis, si ipsemet pater fideiusserit pro filio: vt ỹ. in qui. cau. pig. ta. contra. l. si gratuitam. §. fin. tunc enim videretur ratificasse etiam obligationem pignoris factam per filium de re patris, quod dic vt ibi, &
4 l. dictum. infrà quod iussu. † Vltimò not. in fi. regulam, q̃ non omnis tutus exceptione perpetua soluendo repetit: sed ille de mũ, qui non liberatur ab obligatione inducta odio, vel in pœnam creditoris: ille enim non repetit: vt l. qui pœnæ. in prin. de condi. inde. Quærit gloss. si fideiussor soluat, non repetit ab eo cui soluat: sed an repetit à filio, dicit q̃ non: quia imputet sibi qui soluit, cum esset tutus exceptione perpetua, contra quam gloss. opponit, videtur sibi non imputari, cũ ista exceptio censeatur esse turpis, quia concernit duntaxat odium creditoris: ergo &c. vt l. idem q̃ §. & generaliter ỹ. man. Solue, illud procederet quando esset talis exceptio turpis, qua ipse principalis non posset vti, sed solus fideiussor: aliàs secus: vt patet ex illo tex. sed hic poterat vti ipse filius principalis.

a ☞ Exceptioni Macedoniani potest renuntiari per patrem quantum ad se: & idem in fideiussore: & quid in filio?

3 Exceptioni Velleiani quando posit renuntiari?

4 Ratio quare exceptio macedoniani, & uelleiani possint opponi post sententiã: et quæ aliæ exceptiones possunt oppo. post sententiam? & nu. 5.

5 Statutum si dicat q̃ bannito uel non soluenti onera communis, non reddatur: q̃ talis exceptio possit opponi in quacunque parte iudicij ad ea quæ restant fienda, non ad facta: sicut exceptio excommunicationis.

6 Per senatusc. Mace. non tollitur naturalis obligatio, nec ciuilis, nec actio impeditur nasci.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Ciuitates que non recognoscit superiorem. Adde Alb. in l. hostes. de captiuis.

LEX XIII.

1 AMen sinon. †Licet soluens sibi præiudicat in exceptiõe macedoniana si tamẽ eam nõ opponit, & permittit se cõdemnari, sibi nõ præiudicat quominus possit post sententiã opponere. h.d. cũ l. seq. & se. satis not. & videtur procedere istud dictũ tã in filio, quã in patre, quã etiã in fideiussore, quibus cõpetat: vt post sentẽtiã possint eã opponere, si prius nõ opposuerunt: sed si opposuerũt, & super ea fuit cognitũ, & ea nõ obstãte fuerunt cõdemnati, et sentẽtia trãsiuit in rem iudicatã: nõ possent in executione opponere secundũ Gul. de cu. & bene: quasi tacitẽ censeat etiã super illa pronuntiatũ, q̃ non cõpetat: & hoc per ea quæ habẽtur in l. fi. C. de fide instr. in exceptione tali & l. quod in diẽ §. si rationẽ. de cõpen. quod not. ꝓ eo quod dixi
2 in l. eã qui. §. si mulier. & §. fi. de iureiuran. †Quæritur primò an exceptioni macedoniani possit renunciari? dic q̃ per patrẽ sic, quantũ ad se, siue filius adhuc est in potestate, siue sit emancipatus. vt ſ. eo. sed & Iul. §. pe. & tã tacitè quã expresse. & idẽ videt in fideiussore filij, ipse autẽ filius nec tacitè nec expresse põt renũtiare tpe quo est in potestate patris: posteà sic, tam expresse, quã tacitè. vt d. l. sed & Iul. in fi. videt aũt tacitè, quando incipit soluere: & sic ꝑpter aliquod factũ: sed ꝑpter nõ factũ, puta, si nõ opposuerũt exceptionẽ, nõ videtur renũtiare, vt est casus in hac. l. tametsi. quę logtur indistinctè: & sic etiã in casu
3 quo possent renũtiare. †Itẽ quæritꝰ, qd in exceptiõe velle. gl. dicit q̃ ei bene põt renũtiari. Tu dic, q̃ istud nõ est verũ indistinctè, sed solũ in iudicio, nisi post renũtiationẽ trãsiret bienniũ, qđ dic vt in l. fi. §. fi. ſ. ad velleia. & C. eo. l. si mulier. & in l.
4 fi. not. †Tertiò quæro, quæ sit ratio, q̃ exceptio macedo. & vellei. possint opponi post sententiã, cũ regula sit in cõtrariũ: vt l. perẽptorias. C. sentẽtiã rescind. nõ posse? rñdeo in exceptio. macedo. est rõ, qa illa opponit magis cõtra ꝑsonã creditoris, quã cõtra intentionẽ, cũ sit inuenta propter illius odiũ secundũ Gul. de cu. cõtrariũ aũt procedit in exceptionibus quę opponũtur cõtra intentionẽ: nam intẽtio, seu actio per sententiã alteratur, & roboraꝰ: sed personã nõ mutatur nec odiũ, se-
5 cundũ est: quæ verba sunt notanda. † Nã ex eis patet, si statutũ dicat, q̃ bãnito vel nõ soluenti onera cõmunis, nõ reddatur ius: ista exceptio cõcernit ꝑsonã agentis, nõ intẽtionẽ. & ideo in quacũq; parte iudicij, & etiam post sententiã talis exceptio potest opponi, ad ea quæ restant fienda: non aũt ad ea quæ facta sunt, sicut exceptio excõmunicatiõis. vt in c. j. de excep. li. vj. nisi sit talis exceptio personã concernẽs cuius vitiũ purgetur in cõtestati. lit. vt est exceptio procuratoria, tu non potes esse procurator, quæ post litẽ. cõtest. non põt opponi vt in l. ita demũ. C. de procu. & ita declarat Bar. licet Gul. hic nõ allegetur. ſ. de cõdi. inde. l. elegãter. §. si post. in exceptione vero velleia. quare possit opponi post sententiã declarat Bart. in l. j. C. de iur. & fac. igno. quia si nõ opponeret, cẽseretur nouiter intercedere, & in omni intercessione iuuaretur. Sunt & aliæ plures exceptiones, quæ possunt opponi post sentẽtiã de quibus
6 gl. hic tangit, & plenius in d. l. ſ. †Vltimò not. q̃ per senatusconsultũ nõ tollitur naturalis obligatio: sed certè nec ciuilis, nec etiã actio impediturnasci. vt no. ſ. eo. l. j. in gl. ver. petitio.

LEX XIIII.

1 SI tamen. †Sola patientia patris facit cessare senatusconsultum: & reuocatio iussus, vel mandati quæ nõ venit in notitiam aduersarij, sibi non præiudicat; & filius qui se obligat pro mutuo alteri facto non iuuatur macedoniana. hoc dicit, cum l. sequen.

2 ☞ *Senatusconsultum macedonia. licet non extendatur de pecunia ad alias res numerabiles, nec de contractu mutui ad alium contractum, tamen extenditur de persona filij, ad personam nepotis.*
3 *Verbum familias, adiectum filio importat, ideſt in patris potestate.*
4 *Qui non est legitimus à se sed indiget ab alio legitimari, nõ potest alium legitimare.*
5 *Si concessi tibi rem in emphyteusin uel feudum: & tu eodem modo alteri: & secundus uult uendere, quòd sit requirendus consensus meus, non tuus: & ego debeam recipere commodum laudationis, non tu.*

LEX XVI.

1 HIlium habeo. †Senatusconsultũ quod loquitur in filiosa. habet etiã locũ in nepotibus cõstitutis in potestate aui: & ad hoc per satusc̃osultũ non sufficit volũtas patris, sed requiritur volũtas aui in cuius est potestate. h.d. †No. ex primo dicto, q̃ licet senatusc̃osultũ nõ extẽdatur de pecunia ad alias res numerabiles. vt ſ.
2 eo. sed Iul. §. mutui. nec de contractu mutui ad aliũ contractũ. vt ſ. eo. l. si filius. §. j. bene tamen extenditur de persona filij ad personam nepotis. Sed contra de l. si verò. §. de viro. sol. matr. vbi cõstitutio odiosa, vel contra ius cõmune non extẽditur de persona ad personã. Sol. dicit Bal. C. eo. l. pen. q̃ istud ideo est, quia senatusconsultum loquitur de filio cum adiectione qua-
3 litatis dicendo filiosa. † quod verbum familias importat, id est in potestate patris constituto: nam patria potestas est causa, vt habeat locum senatusconsultum, & in hoc principaliter fundatur. Cum ergo ista qualitas reperiatur in nepote, non dicitur extensio de persona ad personam, sed potius identitas; quæ ratio est pulchra & subtilis. † Ex secundo dicto no. tex.
4 in fin. q̃ ille qui non est legitimus à se, sed indiget ab alio legitimari, non potest aliũ legitimare. concor. sunt ñ gl. & inducitur † per Gul. de cug. vt si concessi tibi rem in emphyteusin vel in feudum, & tu eodem modo alteri concessisti: & secun-
5 dus vult vendere, quòd sit requirendus consensus meus, qui fui primus dator, non consensus tuus: & ego debeo recipere commodum laudationis nõ tu. ſ. de ser. expor. l. fi. Titius post princip. ibi potior habendus est.

LEX XVII.

1 NIhil interest. †Allegaꝰ ista l. cũ gl. ad q. si aliqua ciuitas sit læsa in aliquo cõtractu, vel snia, vel in præscriptiõe, vtrũ cõpetit sibi restitutio in integ. per l. respublica. C. ex quib. cau. ma. & allegaꝰ q̃non: quia respublica non dicit esse penes ciuitates, quæ recognoscunt superiorem, quia loco priuatorũ habentur, vt patet ex ista lege cum glo. & habetur lo co maiorũ, non loco minorum: vt patet hic iuncta l. iij. §. fin. & facit l. eum qui vectigal. de verb. signi. dicitur ergo respublica penes imperium: & dicebatur olim penes vrbem Romanã. Item penes ciuitates,
a quæ non recognoscunt superiorem [a], vt Venetias, & Florentiam q̃ dicuntur habere fiscum, & iura fiscalia ex statutis eorum: non autem penes ciuitates eisdem subditas, in quibusdã tamen habent priuilegium tales ciuitates subditæ. vt in casu l. fin. de sacrosan. eccle. de dicta quæstione vide plenissimè per Cyn. & alios in dicta l. respublica.

2 ☞ *Si constituì te absentem procuratorem, & mitto tibi instrumentum procurationis, & recipiendo non contradicis, censeris recepisse officium.*

LEX XVIII.

1 SI filiusfa. †No. istã l. singularẽ q̃ si recipis aliquã literã in qua continẽ aliquid qđ tendit in tui præiudiciũ, ad hoc vt non videaris cõsentire, requiriꝰ q̃ statim expresse cõfitearis, q̃ nõ cõsentis: aliàs recipiẽdo, & tacendo videaris cõsentire, q̃ perpetuò tenẽti, & ita dicit Bar. post Gul. de cu. ſ. de cõsti. pecu. l. Titiꝰ. in fi. vbi oĩno vide: & bene facit cle. j. de procur. vbi habeꝰ, † q̃ si cõstituì te
2 absentẽ procuratorẽ, & mitto tibi instrumentũ ꝓcurationis: eoipso q̃ recipio instrumentũ, et nõ cõtradicis, cẽseris recepisse officiũ, & loquitur ista lex de actu in quo ad sui essentiã vel efficaciã requirebatur consensus absentis. Item quando quis scripsit se de mandato illius, facit iste text. q̃ si te præsente, & tacente aliquid facio tuo nomine, quod tendit in tui præiudicium, videaris assentire. Si autẽ meo: dic vt no. in l. Caius. ſ. de pign. actio. & vide hic qđ no. glo. in c. cũ olim in gl. iij. de offic. deleg. & ſ. manda. l. qui patitur. cum alijs not. & Inno. in c. veniens. de fi. presby. de rescrip. c. ex parte decani. Bar. in l. licet. in fin. C. de procura. & Bal. in l. fin. C. de re iudic.

2 ☞ *Instantia inchoata cum filio super actione principali qua ipse tenebatur ipso filio mortuo, transit in patrem, ut condemnetur de peculio.*
3 *Filiusfamilias quòd hodie habeat hæredem, & pater ei succedit, ut hæres.*
4 *Pro obligatione extincta non potest accedere fideiussor, & idem antequam sit extincta, sed sub conditione, & ante conditionem extingueretur.*

LEX XX.

1 CReditorem. †Mortuo filiosa. obligatio qua ipse tenebaꝰ, extinguitur & nõ trãsit in patrẽ: licet sit successor vniuersalis in peculio, quia non est hæres iure istо: & ideo pro tali oblig

obligatione extincta, non põt recipi fideiussor. h.d. no. Et not. primũ dictũ procedit de iure isto quo filiusfa. nõ habebat hæredẽ ab in testato: vnde ipso mortuo nõ reperiebaꝰ aliquis, qui succederet in vniuersum ius eius, & illius personã repræsentaret, merito obligatio qua tenebatur extinguitur necessario, quia nõ erat persona vera vel ficta penes quã resideret, & ipsa non põt stare in aere. Eodem modo dicitur extingui, quando quis decedit sine hærede: vt not. in l. postq̃. in princi. vt leg. no. ca. & l. Stichũ. in fi. prin. de sol. & licet pater succederet in peculio, tñ non dicitur hæres, sed vniuersalis successor in illo peculio, nõ quo ad omnia. Et sic non repr̃sentabat personã filij omnino: †instantia tñ inchoata cũ filio super actione principali, qua ipse tenebatur: ipso filio mortuo bene trãsit in patrẽ, vt
2 condẽnetur de peculio: vt est casus no. in l. tam ex cõtractibus. in prin. ſ. de iudic. quod est mirabile, vt nõ transeat actio, quia filius tenebatur: & tamen transeat instantia super illa actione
3 intentata. †Hodie verò filiusfa. habet hæredẽ, & pater ei succedit vt hæres: sic nõ haberet locum ista l. in primo dicto, quia
4 obligatio non extingueretur, & hoc vult gl. j. †Itẽ no. ex secũdo dicto q̃ pro obligatione extincta nõ potest accedere fideiussor: & si accessisset antec̃ extincta esset sed sub cõditiõe, & ante conditionis euentũ extingueretur: cõditio posteà existẽs nõ faceret obligationẽ fideiussoriã cõmitti, vel purificari, quia non reperiretur extremũ habile, vt in d. l. postq̃. cũ ibi no. & l. quoties. in fi. de noua. Op. q̃ si iste fideiussor accessit de voluntate patris post mortẽ filij, valeat fideiusio, quia pater cẽsetur approbasse contractũ, vt ſ. eo. sed si pater. §. non solũ. ibi: [sed si non donandi animo &c.] Solu. ibi quando filius viuebat; & sic subsistebat obligatio principalis, qua ipse tenebatur: hic verò erat extincta: vnde approbatio patris non faciebat eam reuiuiscere, & hoc probatur in l. qui cõtra. ſ. de fideiussori. quod aũt hic in fine dicitur, q̃ bene põt pater dare fideiussorem pro obligatione de peculio, procedit eo casu quo per mortem filij obligatio de peculio non extinguitur in contractibus nõ prohibitis, in quibus datur infra annum post mortem filij vt ſ. qñ actio de peculio est an. per totũ, sed hic viuẽte filio nõ dabatur actio cõtra patrẽ de peculio efficaciter, cũ etiã patri cõpeteret exceptio vt dicto §. non solũ. Vnde etiam si pro eo dedit fideiussorem, ex quo tamen per hoc nõ ratificatur contractus propter rationem quam suprà dixi: non videtur q̃ teneat fideiussio: & istud voluit hic gl. ſ. in prima solutione, quę est vera per dictam l. qui contra. de fideiussoribus, vbi indistinctè dicitur non teneri fideiussorem: & sic siue pro obligatiõe filij, siue pro obligatione patris.

LEX XXI.

1 VLianus. †Hæc exceptio non competit nisi contra eum qui sciuit esse filiumfami. h.d. In dubio præsumitur ignorare, nisi publicè sciatur contrarium: quia ea quæ publicè per omnes sciuntur, præsumitur quis scire: vt ſ. de iuris & facti ignorã. l. regula. §. j. aliàs præsumitur ignorantia vt l. verius. ſ. de probatio. nõ tamẽ prodest, nisi iusta, vt l. iij. in prin. ſ. e. & iusta præsumitur ex quibusdam de quibus ibi: aliàs non, nisi probaret se diligenter inquisiuisse, & non potuisse veritatem scire per l. cum alio de reg. iur. & hoc voluit glo. hic posita, quam ita declara.

2 ☞ *Filiusfa. tutus exceptione maced. soluendo qualiter possit errare in facto? & an solutum repetatur & nu. r.*

LEX XXII.

1 SIis, cui. †Ignorantia facti prodest etiam ei qui tutus est exceptione odiosa, vt promittẽdo, vel soluendo eã nõ perdat: h.d. Differẽtia ergo quæ est in l. qui exceptionẽ. de condicti. indebi. inter odiosam, et fauorabilẽ procedit quando errauit in iure, non qñ errauit in facto vt hic: nec quando scienter soluisset: quia tunc vtram q̃ perdit, quod tamen est verum, si factus sui iuris solueret, vel promitteret, prout erat hic: quia illo tẽpore poterat renũtiare exceptiõi etiam odiosæ, vt ſ. sed & Iulianus. in fine. secus si adhuc erat in
2 potestate, aliàs enim etiam si scienter soluisset, vel promisisset, non posset sibi præiudicare, vt dixi. ſ. eo. l. tametsi. †Qualiter aũt iste potuit errare in facto? glo. dicit quia credebat se teneri ex alio actu quã mutui: quod non placet, quia cum ipse contra xerit, non poterit in hoc prætendere iustam ignorantiam. Pone ergo in exemplum, si credebat patrem consensisse, qui fortè fuit absens: & ipse sibi scripsit, relatum fuit sibi, q̃ non contradixit, vt ſ. eo. l. si filiusfami. & sic putabat se efficaciter teneri, cum tamen in contrarium est veritas.

De peculio. *Rubrica.*

An actio de peculio oriatur ex naturali, & ciuili obligatione: an ex ciuili tantum? vide per Barto. in l. frater à fratre. ſ. de condictio. indebi.

2 ☞ *Peculij diffinitio, & etymologia eius. remiſ. & quæ actiones dentur ex eo?*
3 *Edictum de quo hic habet tria capita: primum de peculio: secundum de in rem uerso. tertium est q̃ iussu.*

LEX I.

1 ORdinarium autem. Post actiones q̃ dantur ex contractu filij vel serui in solidum contra patrẽ vel dominum, vt institoria, & exercitoria vel quasi in solidũ, vt est tributoria. †In isto tit. cum sequenti tractatur de illis quæ nec dantur in solidum, vel quasi, vt est actio de peculio, quæ datur vsque ad vires peculij: & actio de in rem verso, quæ datur quatenus est versum: & actio ꝙ iussu, quæ da
2 tur quatenus est iussus: hoc dicit tex. cum gl. † diffinitio autem peculij ponitur ſ. eo. l. depositi. §. fi. et etymologia eius ponitur in §. præcedenti. Et qualiter, & quando dicatur peculium consumi: habetur ſ. eo. l. peculia. dicitur aũt peculiũ, vniuersitas iuris comprehẽdens etiã corpora: vt no. ſ. de euict. l. j. & prout sumitur in isto ti. non nisi in illis, qui sunt sub aliena potestate vt in l. fi. C. de inoffi. testamen. et non dantur de peculio, nisi actiones personales non autem reales, vel mixtæ: vt ſ. de pe. hęred. l. si à domino. †In textu ibi: [ad hoc.] scilicet ad hoc edictũ habes tria capita, primum est, de peculio: secũdum est de in rẽ verso: tertium est, quod iussu: ex quibus facti sunt tres tituli diuersi, non autem intelligas, q̃ qui agit de peculio, dicatur agere de in rem verso, vel quod iussu, vel econuerso: & hoc voluit hic glo. quæ incipit hoc ideo.

2 ☞ *Ex quibus causis aliquis mihi acquirit, ex eisdem potest etiam me obligare.*

1 §. Si cum impubere. †No. casum in quo nõ datur actio de peculio, nisi quatenus peculium est locupletatum: & gl. ponit alios, ex quo sequitur, q̃ extra illos datur actio vsq; ad vires peculij, etiam si in peculium nihil versum est, qualitercunq; seruus contraxe-
2 rit. †Item no. in l. ex ea, q̃ ex quibus causis aliquis mihi acquirit, ex eisdem potest etiam me obligare, quod facit ad not. per Bar. in l. procurator qui pro euictione. ſ. de procura. & per. l. solutum. §. per liberam. de pig. act. et in l. frater à fratre. de condi. inde. nam seruus in quo habeo vsumfructum acquirit mihi ex re mea, & ex opere suo: & ex eisdem causis cõtrahendo datur contra me actio de peculio.

LEX III.

1 LIcet prætor. †Not. mirabile in hoc princ. quòd licet seruus hæreditarius sit in dominio hæreditatis: non tamen in potestate aliena: & sic persona ficta, vt est hæreditas, nõ potest possidere vt l. j. §. Scæuola. si quis test. li. esse iuſ. fue. ita non potest habere aliquem in sua potestate quia tamen speratur effici in potestate heredis futuri, ex contractu celebrato cũ illo datur actio de peculio contra hæreditatem iacentem, & cõtra hæredem posteà adeuntem, et ipsummet seruum, si ex substitutione efficiatur hæres: & hoc intendit iste tex.

2 ☞ *Pupillus uel minor quando conducit domum, uel recipit uxorem et dotem, q̃ inuecta & illata uel etiam sua bona immobilia tacitè obligentur ex dispositione legis non intercedente tutore, curatore, uel decreto iudicis.*
3 *Tutor & procurator furiosi non possunt concedere peculium seruo pupilli.*

1 §. Parui autem. †Not. hic in ver. si. non enim, quòd pupillus sine tutoris authoritate potest obligari ex contractu alterius, in casibus in quibus maior pupillo obligatur. Ratio est, quia ista obligatio descendit ex dispositione legali, quæ nõ indiget tutoris authoritate facit
2 ad no. in l. certi iu. C. loca. & l. si constante sol. ma. † qñ pupillus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ Laudum emologari. Doct. in c. quintadecimalis de iureiurand.
b ☞ Ut sunt licitæ. adde doc. in c. in ciuitate. et in c. nauiganti. extra de vsu.
c ☞ Feudū antiquū, adde quē dicat feudū antiquū, vide per Bald. authē. defunctio. C. ad Tert. Old. cōs. clxxviij. Paul. de cōs. cliij.

vel minor cōduxit domū, vel recepit vxorem, & dotē, vtrum inuecta & illata, vel etiam bona sua immobilia tacitè obligētur ex dispositione legali non interueniē te tutore vel curatore, vel decreto iudicis sine quibusper ipsum minorē nō possent expresse obligari: vt in ti. de reb. eorū. & iste tex. facit q̄ sic, cùm sit legalis obligatio, & non prouenit ex cōtractu, sed propter cōtractum, inducitur à lege. †No. etiam q̄ tutor & procurator furiosi non possunt concedere peculium seruo pupilli, q̄ ergo primò dixerat loquitur, quando fuerat processum à patre qui mortuus erat, & per mortem non finitur cognitio.

2 ☞ Si statutum dicat quòd lauda mittantur executioni, & quòd nulla exceptio possit opponi, tamen poterit opponi exceptio, quòd non ualuit compromissum, quia si hoc est, non dicitur laudum.
3 In iudicijs quasi contrahitur, & sunt duo quasi contractus, & ex lit. conteſt. obligatur vtraq; pars in instantia iudicij: & quòd ceteri actus fieri possint contra absentē & contumacē vsq; ad sententiam, inclusiuè non sic ante lit. cōtest. Secūdus quasi cōtractus celebrat in ipsa sentētia, per quā obligatur ad id quod in sentētia cōtinetur: & de hoc loq̄t iste tex. cū gl. & adde q̄d no. in d. l. de ætate. §. qui interrogat. de interrog. act. & in l. amplius. rem ra. ha. †Itē no. hic, q̄ nō inspicit origo iudicij, i. actio super qua agitatum est. sed inspicit titulus actionis oritētis ex iudicio, puta, iudicati. licet em originalis actio sit ex delicto, & sic nō datur cōtra patrem vel dñm de peculio: descendens tñ ex sentētia, nō est ex delicto, sed ex quasi cōtractu: & ideo datur ei no. istū passum, quæ actio inspiciatur: vide per Bar. in l. tutor. ſ. de fideiuſſ. & C. ad Maced. l. si filius. per Cy. †Et ex isto tex. videtur quòd si sententia lata est contra filium super obligatione, qua ipse tenetur posit fieri executio contra patrem in peculio professitio, quod est verum, si filius fuit defensus: aliàs secus. argu. in l. si ideo. ſ. de cuictio. & l. qui repudiantis. in fi. de inofficio. test. de quo vide per Bar. in l. si filio. solu. mat. & not. in l. si cōdemnatus. ſ. de noxali. & C. de his qui bo. ced. pos. l. penul. per Cy. & adde quod idē Bar. no. in l. si finita. §. si devectigalibus.

6 de dam. infec. †Item no. in isto §. sed si filius. in ver. [obligari patrem &c.] q̄ in actione de peculio est dare obligationē: & sic patet q̄ non est datiua, sed natiua, vt hic patet, coniuncta l. iurisgētium. §. & ideo puto. ſ. de pact. quod est cōtra Petr. & Cy. qui dixerūt in l. dominum. C. quod cum eo. q̄ erat datiua: quod declara vt plenè not. Bar. in l. frater à fratre. ſ. de condi. indeb. & probatur etiā quod dixi ſ. eo. l. depositi. in princi. in verb. obligat. †Item no. inver. nā sicut. q̄ fit ar. de iudicio ad stipulationē, vnde est arg. secūdùm Bar. q̄ si offert libellus cōtra principalē procurator respōdeat: nō fiat lit. conteſt. sicut si vnus interrogaret, alius respōderet, cōtrariū tñ ipse determinat, quia in iudicijs, procurator acquirit domino sine cessione, vt l. in causæ. in fi. ſ. de procur. quod nō est in stipulatione. facit C. de epiſc. & cle. aut. causa quæ fit cū monacho, & ista æqui paratio de qua hic non est bona per omnia secundùm eum.

2 ☞ Peculium quid sit?
3 Statutum si dicat, quòd maritus lucretur dimidiam dotis datæ si uxor decesserit in matrimonio: & dos fuit promiſſa, & non tradita, an lucretur?

LEX IIII.

1 PEculium est. †In concessione peculij requiritur voluntas domini vel patris expressa vel tacita, & etiā realis traditio vera, vel ficta: sed in diminutione peculij volūtas non requiritur, sed etiam ipso ignorante potest diminui. h. d. vsq; ad §. si ære alieno. iuncta etiam l. quā Tuberonis. §. sunt quidā. & l. nō statim. ſ. eod. in prin. l. ibi, [non id cuius seruus seorsum à ratione domini.] supple domino ignorāte, vt patet ſ. in §. ex his. vbi declarat q̄ hic dicit. †In tex. ibi, [nā eum.] vult dicere q̄ cōcessio peculij dependet ex voluntate domini: & ideo nō est inspiciēdum illud quod facit seruus, sed id quod voluit dominus. Vnde si seruus aliquid habet domino ignorante, illud nō est peculiū: si autē dño volēte, illud est peculiū etiā interdū, si sit voluntas nuda, sine aliqua traditione, vt si dimisit seruo illud in quo seruus sibi tenebatur: nam illud efficitur peculium, quia licet nō interuenerit traditio vera, censetur interuenisse ficta, quia dimittitur: vt l. qua ratione. §. interdum. de acqui. re. do. nō sic si nō dimitteret, sed promitteret. & nōdum tradidisset: nā in illo nō consistit peculium: vt in ver. si verò. consistit etiā peculium in eo quod seruus habet sciente domino, vt in §. sunt quidam. licet à domino illud nunquā fuerit traditum, sed per seruum acquisitū. †& nō. tex. ibi, re enim & nō verbis ad quæstio. statuti dicētis q̄ maritus lucretur dimidiā dotis datæ si vxor decesserit in matrimonio: & dos fuit promissa, & non tradita: an lucretur: & est hic arg. q̄ nō est. ista quæstio tangitur per Bar. in l. iubemus. C. de sacrosan. eccle. nam videtur distinguēdum, aut fuit in mora ille qui debebat tradere quia maritus incepe rat sustinere onera matrimonij: & habetur pro tradita. Hinc b est, q̄ extunc tenetur ad vsuras, & sunt licitæ b etiam hodie, vt no. in l. insulam. §. vsuras. solu. matr. & in c. salubriter. de vsur. aut non inceperat sustinere onera matrimonij: & tunc dos nō erat tradenda, & si fuisset tradita, fructus interim percepti efficiuntur dotales, nec cedunt lucro mariti, vt l. dotis fructus. ſ. de iur. dot. vnde tunc non lucraretur: quia nec est tradita, nec habetur nec debet haberi pro tradita.

2 ☞ Habens feudum antiquum si decedat sine liberis, feudum non reuertitur ad dominum, sed ad agnatos uel descendentes ab eo qui primo loco fuit inuestitus: & quid in feudo nouo?
3 Habens feudum antiquum si commisit felloniam, uel delictum cōtra dominum propter quod poterat priuari, & remittatur: an tunc dicetur feudum nouum.
4 Aliud est peculiū, & aliud sunt res peculiares: sicut aliud est dos, et aliud res dotales.

1 §. Si ære alieno. †Licet peculium dicit deducto eo quod debetur dño: antеq̄ rñ quàm fiat realis deductio, nō desinūt res esse peculiares: & si debitū dimittat, peculiū reintegrat, ac si nunc̄ fuisset diminutum: & nō dicit nouū, sed vetus. h. d. & semper allegat propter gl. quę 2 est hic quæ inducit ad q. de feudo. †nā si aliqs habet feudū antiquū[c], i. quod nō habuit originē in sua persona, sed in persona ascēdentiū suorū: & ipse decedat sine alijs: feudū nō reuertitur ad dñm sed ad agnatos, si quos habet, vel descēdentes abeo qui primo loco fuit inuestitus: vt in tit. de gradib. succedē di, in feudo in vsib. feu. sed si habet feudū nouū. i. quod habuit originē in sua p̄sona, qa ipse primò fuit inuestitus[c]: si decedat sine

sine liberis, reuertitur ad dominū: non aūt transit ad agnatos
3 vt patet ex illo tit. †Pone ergo in primo casu, quando habebat feudum antiquū, q̄ ipse commisit felloniā, vel delictū contra dominū, propter quod poterat feudo priuari: dñs remisit sibi hanc felloniā, & noluit ipsum priuare: an istud dicetur vetus, prout prius erat, et sic transeat ad agnatos, si decedat sine liberis: an aūt nouū, vt sic reuertatur ad dñm, & iste text. probat
4 q̄ dicatur vetus: nā nō est priuatus ipso iure, sed requiritur sententia priuatiua anteq̄ ergo feratur, nō desijt esse feudū vt in ti. vt in vſi. sine cul. nō amit. †In casu aūt istius §. notandum, q̄ aliud est peculiū, aliud sunt res peculiares, quia peculiū est vniuersitas iuris: res aūt sunt corporales, sicut aliud est hæreditas, aliud est res hæreditariæ: & aliud est dos, aliud res dotales. vt l. quod dicitur. & ibi no. de impēſis. ergo aliqd debet dñs seruo statim vniuersitas peculij ipso iure minuit q̄d patet, quia in diſinitiōe peculij, dicitur, deducto eo q̄d dño debetur. vt in l. proxi. in fi. & l. sed & si dānum §. j. nō tñ res desinūt esse peculiares quousq; taliter fuerūt deductæ. vt hic & ſ. e. si noxali. §. est aūt. cū seq. vbi hoc colligit. Merito igitur fit reintegratio, si debitū dimittat. Sed si desijſſent esse peculiares sec° esset. [deo in quæstione feudi, videtur esse distinguendum, an esset casus in quo esset priuatus ipso iure: & tunc desijſſet esse feudum, & reinciperet esse feudum nouū. An non erat priuatus ipso iure, sed veniebat priuandus regulariter: & tunc habet locum ista glos.

1 §. Non solum. †In peculij concessione fienda vicario sufficit consensus serui ordinarij. h. d. & ratio est, quia etiam consensus domini censetur interuenisse, qui eo ipso q̄ concessit peculium seruo ordinario, videtur concessisse licentiam constituendi seruo vicario: & hoc est quod dicit l. diffinitio. ſ. eo. quæ sequitur post l. seq.

2 ☞ Ex delicto licet non detur actio de peculio contra patrem, uel dominum, quando dolus purgatur per actionem ex delicto, tamen quando purgatur per actionem descendentem ex contractu, bene datur.
3 In iuramento quasi contrahitur, non uerè.
4 Filius uel seruus habens liberam administrationem peculij, an possint iuramentum deferre.

LEX V.

1 DEpositi. †Actio de peculio datur ex contractu depositi, & etiā precarij ex iuramento.
2 h. d. † Et sic no. hic q̄ licet ex delicto non detur actio de peculio cōtra patrē, vel dominum, q̄n dolus purgatur per actionem ex delicto. vt ſ. e. l. iij. §. fi. quādo tamen purgatur per actionē descendentē ex cōtractu, vt si cōmittitur dolus in contractu depositi, quia non agitur actiōe de dolo quæ descendit ex delicto, sed ex actione depositi: bene datur de peculio, vt hic. Sic & alibi est differentia, quia quando purgatur per actionē ex delicto, datur contra hæredē quatenus ad eum peruenit, & nō vltra ante litem conteſta. vt C. ne ex delict. defunc. l. vnica. & l. j. ſ. de priua. delic. sed quando per actionē descendentē ex cōtractu datur insolidū. ſ. depositi. l. si hominē. §.
3 datur. vbi probatur prædicta doctrina. † No. etiā in isto. §. j. q̄ in iuramento quasi cōtrahitur: non aūt verè cōtrahitur: & sic intelligitur l. qui iurasse. in fi. de iureiurando. In tex. ibi. [sed in seruum diuersum est.] ideo dicitur, q̄ seruus non potest esse in iudicio: ideo delatio iuramenti ab eo facta non potest habere
4 vim iudicij. & ad hoc ſ. eo. l. iij. §. si seruus. † & distingue, q̄ aut non habebat liberam administrationem peculij: & tūc nec seruus, nec filius possunt iuramentum deferre sicut nec procurator: vt ſ. de iureiu. l. iusiurandum quod ex conuentione. §. fi. et l. seruus. cum. l. seq. aut habent liberam administrationem: & tunc aut deferunt extra iudicium & quilibet eorum potest deferre: et sic non deferunt. Aut in iudicio: & tunc habeat locum iste tex. vt filius possit deferre: seruus non: & sic non intellige & limita glo. quæ incipit imo.

1 ☞ Peculij nomen unde deriuatur, & q. potius sit inspicienda diffinitio, quā alluſio.

1 §. Peculium. †No. hic alluſionē vocabuli. Sed ponamus q̄ in peculio erat concessa magna quantitas. Respondeo, adhuc dicitur peculium quia alluſio vocabuli non necessario concludit: & potius est inspicienda diffinitio, quàm alluſio, quando inuicem contrariātur: vt not. per Bar. infrà de test.

2 ☞ Patientia informis quæ dicatur? & quæ formis?
3 Si patior te ire per fundum meum iure seruitutis, qualiter præsumatur titulus.
4 Si duo fratres habentes bona, communia, & possederunt ipsa separatim per longum tempus: præsumuntur bona diuisa, si sunt æqualia.
5 Pater si longo tempore passus est filium tenere aliquam hæreditatem, præsumitur sibi consensisse adeundo: & econuerso.
6 Titulus quando præsumatur ex patientia longi temporis: & nu. 1.
7 In concessione liberæ administrationis requiritur specialis expressio: & non uenit in generali: & quæ uerba important liberam administrationem: & qui dicantur eā habere?
8 Paria sunt cogitasse de aliquo in specie, uel genere.
9 In remissione generali q. etiam ueniant ignorata, si remittens fuit huius propositi.

LEX VII.

2 QVam Tuberonis §. Sunt quidam. †Bar. alle. istum text. in multis locis, q̄ formis patientia in his quæ sunt modici præiudicij. habetur pro consensu: & tribuit titulum. Secus in his, quæ sunt magni præiudicij, vt seq. ver. ibi: [alia causa &c. † dicitur aūt informis, quādo patior tenere, & possidere rem meam: vel aliquid in ea facere, q̄ nō cadit in aliquā speciem cōtractus: aliàs diceretur formis, vt si paterer te vendere, vel donare rem meā, sicut dicimus in iuramēto formiter vel informiter præstito in l. si duo. §. si quis iurauerit. ſ. de iureiu. & habetur pro consensu, & pro titulo: qa videtur hic dñs patiens concedere in peculium, quia istud est modicum præiudiciū: nō q̄ concedatur dominiū, sed sola administratio, nec etiā potestas alienandi dominiū, sed libera administratio, per quā conceditur potestas alienandi, nō cēsetur concessa ex tali patientia: vt inver. sequē. & per istam doctrinā ipse determinat plura in l. j. cū de in rem verso. de vsu. & in l. j. §. penul. de aqua plu. arcen. & in quadam quæstione disputata per eum quæ incipit, mulier habens largū patrimoniū in solutione q. & inter alia si patior te ire per fundum meū iure seruitutis. quia istud est modici præiudicij, præsumitur titulus, si allegatur scilicet, q̄ concesserim seruitutē, licet talis seruitus habens causam discontinuam non possit acquiri per præscriptionem, nisi sit tanti temporis, cuius contrarij memoria non existit. Sed si non fundas te in tempore, sed in titulo, q̄ concesserim tibi seruitutem, sufficit ad hoc probandum patiētia longi temporis puta x. annorum: de hoc est gl. ordinaria in l. seruitutes. la grande de seruitu. & sic l. cū de in rem verso loquitur in faciēte, puta, soluente per magnum tempus habet locum etiā in patiente, & nihil in faciente in his quæ sunt modici præiudi
4 cij, vt contra ipium præsumatur titulus. Similiter † si duo fratres habentes bona communia posse derunt ipsa separatim puta vnus quosdam fundos, alius alios fundos, si sunt quasi æquales, & ita possederunt per longū tempus: præsumuntur diuisisse, & q̄ cuilibet obuenerunt in partem illi quos ipsi possident. Ideo posito q̄ de tali diuisione non appareret, non poterit alter in possessione per alterum petere partem, vel petere q̄ oēs diuidantur, tanc̄ nunquā diuisi: pro hoc est gl. in l. pe. C. cōi di
5 ui. † Itē si pater longo tēpore passus est filiū tenere aliquam hereditatem, præsumitur sibi consensisse in adeundo: & econuerso: vt C. de peti. hæredi. l. si filius & ſ. de acqui. hęre. l. qui in alie
6 na §. j. vel ij. † Aduertendum tamen, q̄ in dictis casibus requiritur patientia longi temporis, vt in dictis glo. habetur: sed in casu huius §. non fit mentio de tempore: & sic videtur, quod relinquatur arbitrio iudicis quantum tempus sufficiat vt in l.
7 j. ſ. de iur. deli. † Et no. in §. alia causa, quæ semper allegatur: q̄ in concessione liberæ administrationis requiritur specialis expressio, & non venit in generali. Dicunt tamen docto. quòd possunt esse aliqua verba, quæ important liberam administrationem, licet ita non dicatur expressè: vt si dicatur, concedo tibi plenam administrationem vt C. de procurato. l. si procurator. in text. & gloſſ. & per Cyn. idem si dicatur, quòd procurator possit omnia quę potest dominus vt ſ. manda. l. creditor. §. Lucius. idem si promittit dominus in instrumento procurationis ratum, & firmum habere, quicquid per procuratorē fuerit gestum, vt ſ. de offi. procu. cęsa. l. j. secundum Barto. & adde q̄ omnis legitimus administrator, vt tutor, & curator & administrator ciuitatis constitutus ad vniuersitatem, dicuntur

Universidad de Zaragoza
Biblioteca

habere liberam administrationē, vt not. per gl. in l. mādato generali. §. de procur. et adde quod dicam §. de iureiur. l. iusiurā dum & ad pecunias. §. defensor. quæ autē sit potestas habētis liberam: dic vt in l. p curator cui libera. §. de procur. Si autē nō habeat liberam, licet habeat generalem: dic vt in d. l. mādato generali. e. tit. quādo autē patientia prestatur formiter, an presudicet: dic vt no. in l. Caius. in glo. no. §. de pig. act. †Vltimò no. hic in ver. scire autē. cum gl. q paria sunt cogitasse de ali

9 quo in specie, vel genere: facit l. qui iure mil. ff. de test. mil. †& ideo in remissione generali veniūt etiam ignorata, si remittēs fuit huius propositi, vt omnia venirent, etiam quæ ignorabat, vt hic, & d. l. qui iure. & quod not. in l. sub prætextu specierū. C. de transac. & sic limitatur l. qui cum tutoribus. §. de transac.

2 ☞ *Nomina debitorum propriè loquendo nec dicuntur mobilia, nec immobilia: sed tertia species: & an in eis habeat locum dispositio, quæ fit in rebus mobilibus, & immobilibus?*

3 *Illud quod debet dominus seruo, debet computari in peculio, & quando nō? & nu. 4.*

4 *Qui delinquit, non præsumitur consentire in pœna, ut ad illam obligetur.*

1 §. In peculio. †In peculio possunt esse mobilia, & immobilia, & etiam noīa debitorū. h. d. in

2 effectu †& iste tex. semper allegatur, q noīa debitorū propriè loquēdo nec dicuntur mobilia, nec immobilia: quia iurisconsul. facit de ipsis tertiam speciem vt hic l. à diuo Pio. §. in vendi tione. ff. de re iudic. Et ego habui casum de facto, cùm quidam episcopus de Vngaria habuisset licētiam à papa faciendi testa

a mentum de omnibus suis mobilibus, & quæsitis de ecclesia: & ipse habebat pecunias apud mercatorē in ciuitate Florent. vtrum de illis potest testari, & allegabatur iste tex. q nō: quo

b niam appellatione mobilium non continētur vt hic, de isto passu tractat Bar. in l. pe. ff. de aut. tut. & l. mouētium. de verb. sig. & secundùm Iac. de are. & Dyn. q propriè loquendo non sunt mobilia vel immobilia, quia sunt incorporalia, & locum non occupant. Illa verò nomina conueniunt corporalibus, & occupātibus locū. Sed si quæratur, an in eis habet locū dispositio, quæ fit de rebus mobilibus, vel alia quæ fit de immobilibus. Tunc est inspiciēdum quod in eis veniat, si debitor teneē ad rem immobilem, reputat tn hoc esse res immobilis. Si verò mobilis reputat mobilis: & hoc voluit glo. j. in l. ij. C. si aduers. transac. & in aut. de nō alie. §. pe. & sic videt in casu proposito q dictus episcopus potuerit testari, qa debeat res mobilis, li

3 cet pecunia. †No. etiā hic illud, q debet dñs seruo debet cōputari in peculio. Sed cōtra §. eo. peculiū. post prin. ibi, [si verò nominatim &c.] Sol. ibi, seruus nō habebat peculiū: & quę rebat, si dñs sibi aliquid promisit, & nō tradidit: vtrū ex hoc solo censet facta cōcessio peculij: & dicit q nō. Hic verò seruus habebat peculiū, & dñs cōtraxerat cū eo ex causa peculiari, & effectus erat debitor in x. Vult iste tex. q ista x. cōputentur in peculio, vt ex hoc reputet maius: & istud verum q̄n apparet q voluit remanere debitor suus: & hoc totum colligitur ex isto tex. aliàs secus: quia nuda voluntate potest reuocare & dimi-

4 nuere peculium, vt j. l. proxi. in fi. †Quādo autē dñs non contrahit cum seruo: sed dat damnū in rebus peculiaribus, nō presumitur velle remanere debitor serui. Et ideo æstimatio dicti damni nō computatur in peculio: & hoc dicitur in l. si damnū. in prin. §. eo. ex qua not. q ille qui delinquit, non præsumitur consentire in pœna, vt ad illam obligetur: licet quidam dicāt cōtra, vt eo ipso q quis delinquit, censetur cōsentire in pœnā: & sic naturaliter in pœnā obligetur per l. j. §. bestias. §. de posth. sed tex. in l. sed si damnum. facit in contrarium iungēdo, cum tex. huius §. ibi, dum dicit. [debitor manere voluit &c.] Item licet illud, quod dominus debet ex cōtractu, cōputetur in peculio, quantum ad hoc, vt si conueniatur à creditoribus peculiaribus, ex illo minuantur vires peculij. Si tamen legat seruo peculium cum libertate, non computatur vt possit plus petere quàm dominus sibi tenebatur: vt j. de pec. leg. l. Stichum. et quæ sit ratio: dic vt in gl. quæ incipit scilicet seruus.

5 ☞ *Vxor relicta & grauata de distribuendis fructibus qui supererunt ultra uitam suam inter pauperes: an prius deducat dotem?*

LEX X.

1 PEculium. †Id quod debetur dño non censetur esse in peculio: quia tacitè videtur à domino esse exceptū vel exactū. h. d. est hic arg. & de-

2 terminatio secundùm Bart. †si maritus relinquat vxorem, & grauat eam, q quicquid supererit sibi de fructibus vltra vitam suam, debeat distribuere inter pauperes: & tunc post mortem suam omnia bona sua: & iste maritus recuperat ab vxore dotem, q ipsa vxor censetur deduxisse dotem statim post aditam hæreditatem, ideo fructus vsque ad concurrentem quātitatem dotis non teneatur dare pauperibus: reliquos verò sic deductis expensis suis.

2 ☞ *Ea quæ quis censetur facere in proprio negotio, censetur etiam facere in negotio eius, qui est sub tutela uel cura.*

1 §. Præterea. †De peculio deducit nō solùm id quod debetur patri, vel domino: sed etiā id qd debetur ei, qui est sub tutela, vel cura ipsius domini, vel patri.

2 aut cuius negotia ipsi gerunt. h. d. †& istum §. allegat Bart. in l. gerit. in fi. de acqui. hæredi. q ea quæ quis censetur facere in proprio negotio, censetur etiam facere in negotio eius, qui est sub tutela, vel cura, & primò ponit dictum cū limitatione vsq ibi, [quoniam.] secūdò illam limitationē probat vsq ibi, [nam si.] tertiò probat dictū per tres rationes, prima vsq ibi, [ideo.] secunda vsq ibi, [sanè.] tertia vsq ad §. sed creditor. Et no. q iurisconsul. vsq ad l. summa prosequitur vnam materiam, circa id quod dictū est in præced. §. de peculio deducitur quod dominus debetur. Nam circa hoc plura dubia concurrunt, quæ omnia per ordinē prosequitur in tex. ibi, [quoniam.] hic probat limitationē quam §. posui in ver. proxi. scilicet, [dummodo dolo careant &c.] In tex. ibi, [nam si.] probat per similitudinem primū dictum, q sic deducitur, quod debetur ei qui est sub sua tutela, vel cura: nā sicut in eo quod sibi debetur censet præuenisse alios, & sibi ipsi soluisse: ita in eo quod debetur suo pupillo, vel adulto: cēsetur præuenisse, & soluisse suo pupillo, vel adulto, cuius negotia gerit, tanq sua: aliàs teneē eis actione tutelæ, vel curæ, & hæc est prima ratio. Item in eo, quod sibi debetur ratio est: quia nō est verisimile q voluerit illud esse in peculio. Eadem ratio est in illo, quod debetur suo pupillo, vel adulto, quorum negotia censeantur sua cura & solicitudine. Tertia ratio, quia si ipse teneretur pupillo vel adulto, tenetur à seipso exigere, vel ponere ad rationem illorum: vt l. diuortio. §. de neg. gest. eodem modo, & fortius tenetur exigere à seruo, id est, de ipsius serui peculio, quod debetur eis ab ipso seruo, vt teneatur eis.

2 ☞ *Dominium rei legatæ purè etiam momento non remanet penes hæredem: sed statim transit in legatarium, & ei ignoranti acquiritur.*

1 §. Sed & creditor. †De peculio deducitur etiam quod debetur hęredi patris vel domini, nō tanquam hæredi, licet non efficiatur dñs serui per aditionem, vt quia fuit illi relicta libertas purè, vel ipse seruus fuerit alteri purè relictus, vel fuit ipse mortuus, vel manumissus, & agatur de peculio intra annū. h. d. vsq ad §. fine. Et præmitte q deducitur, quod dño debeē, vel censetur ei deberi. Pone ergo q seruus meus debebat tibi xx. ego instituit te hęredē & seruo legaui libertatē, vel seruum legaui Titio: certū est q statim cùm adis hæreditatē efficiē liber in primo casu, vel dominiū ei us transit in Titium: & sic per aditionem nō acquiris dñium serui. Non potes ergo dicere q sis dñs, nec vnquā fueris. Si ergo conueniaris actione de peculio, qua ego tenebar, cū in peculio essent centū: quęriē an ea xx. quę tibi debebant, nō tanquā hæredi posis deducere? & videt q nō es dñs, nec vnquā fuisti. Contrarium tn determinatur: nam si iste seruus fuisset mortuus, vel manumissus: dareē cōtra te actio de peculio intra annū, si te instituo hæredē per aditionē hæreditatis, nō efficieris dñs serui: & tn si cōueniaris illa actione tanq hæres, potes deducere quod tibi debetur, non tanquā hæredi: & ista procedunt multo magis, si per aditionem efficiaris dominus, licet non duret dominium: quia esset sibi sub conditione relicta libertas: nam pendente conditione hæres est dominus vt l. si seruus. §. de condit. furtiua. sed ea existente desinit esse

2 dominus: & ista est intentio istius §. †Et per istum textum, patet

patet secundū gl. q dñium rei purè legatæ etiā momēto nō est penes hæredē sed statim trāsit in legatarium, & ei ignorāti acquiriē, ad hoc §. de ser. l. Papi. cū ibi no. licet quidā cōtra. In tex. circa fi. ibi: [ad defensionē sentētiæ sue.] iste ver. refertur ad primum casum qn fuit relicta libertas purè: quo casu aditione hæres non fit dñs: & sic nec est, nec vnq fuit. Tn hoc nō facit quo minus possit deducere, sicut in casu sequenti, quando per mortē vel manumissionē serui nō efficitur dominus: non aūt refertur ad casum proximè præcedentē, qn fuisset relicta sub conditione: quia tunc per aditionem efficeretur dominus conditione pendente, vt in proximo præcedēti tex. & tunc haberet minus dubium: nam licet posteà desineret, veruntamen esset dicere q semel fuit. Non sunt alia.

2 ☞ *Quando quis fingitur sibi soluisse, uel à seipso exegisse, non fingitur nisi in simplo, non autem in pœna.*

1 §. Siue autem. †Ex quacunq causa debeat dño etiā ex delicto deducit in simplū nō autē

2 cum pœna. h. d. † Not. q qn quis fingitur sibi soluisse, vel à seipso exegisse: non fingitur nisi in simplo, non autem in pœna. ratio est, quia fingitur & mitius debet fingi exegisse à se quam ab altero, ad hoc j. de euic. l. ei cui. & adde quod not. Guliel. de cu. in l. incerti. C. fami. ercis.

2 ☞ *Si teneor tibi ad alimenta, nō teneor ad medicinas seu expensas infirmitatis, quæ tibi euenissent tui culpa: secus si sine tui culpa.*

1 §. Sed si ipse. †Pro damno dato per seruū in persona ipsiusmet serui, non obligatur seruus do

mino etiam naturaliter: ideo illud non deducitur de peculio. Sed pro impensis factis in curando, bene obligatur: qn seruus in seipsum sæuit, secus si sine culpa sua accidit infirmitas. h. d.

2 no. †per istū tex. patet, q si teneor tibi ad alimenta, nō teneor ad medicinas, vel ad expensas infirmitatis, quæ tibi euenissent tui culpa: secus si sine tui culpa: quia hic dicitur, si seruus meus seipsum vulnerauit, & curauit eum: ad tales expensas mihi naturaliter obligatur: quia nō tenebar eū curare. Sed si sine eius culpa infirmitatē incurrisset, ad tales expēsas naturaliter non obligat: qa teneor de iure naturali ipm curare, posteq ei' operas habeo, vt in l. in cōmodato. §. possunt. §. cōmo. tene menti.

2 ☞ *Ex peculio serui, qualiter deducatur id, quod debet dominus alteri pro seruo? & nume. 1.*

3 *Pluribus agentibus ex eadem causa, melior est conditio occupantis.*

4 *Cum tractatur de iure acquisito præferendo, ille dicitur occupasse, qui primo ad sententiam peruenit: si uerò de iure quærendo, ille qui primo litem contestat. est.*

1 §. Item deducetur. †Suprà tractatur qualiter deducatur de peculio, qđ debe-

tur domino à seruo ex contractu celebrato inter ipsum, & seruum: hic tractatur qualiter deducitur id, quod debet dominus alteri pro seruo, ad quod iste seruus est obligatus: licet non ex contractu celebrato inter ipsum & dominum: sed quodāmodo ex quasi contractu. Et primò quando dominus erat obligatus pro seruo ex contractu celebrato inter ipsum dominū, & illū cui est obligatus. secunda ibi: [sed si de peculio.] secundò quando erat obligatus alteri non ex contractu celebrato per ipsum dominum: sed ex celebrato per ipsum seruum cum illo altero: & sic habebat ille actionem de peculio contra dominū,

2 & hoc in illo §. sed si de peculio. cū l. seq. † Tertiò qñ erat obligatus alteri ex delicto ipsius serui actiōe noxali: & hęc in prin. ci. l. sed si noxali. posteà redit ad primū casum quādo erat obligatus ex contractu celebrato per ipsum dominū cū illo altero, & etiā redit ad materiam tex. præcedentium de eo, quod debet seruus domino declarādo, & limitando quædam vsq ad §. est aūt. & in effectu isti tex. hoc volunt, q de peculio deducitur id quod dominus soluit alteri pro seruo: etiam quod nondū soluit. Sed si dānatus est ad soluendum: pro soluto habetur. Si tamen non soluet, sed debet alteri pro seruo: tunc si conuenitur ab alio actione de peculio quam illo cui debet, puta, debeo de cē Titio pro seruo, tu conuenis me de peculio, & facis me condemnari: ego volo deducere illa x. tunc distinguitur, aut eram debitor Titij, ex contractu: vt quia pro seruo fideiussi apud Titium, vel quia Titius de mandato meo soluit ex suo: & tūc aduersus te anteq soluam, vel condemner Titio non possum deducere realiter: sed debeo soluere totum quod est in peculio: si tantum tibi debetur, debes tamen cauere de restituendo illa x.

si contingat me cogi ad soluendum Titio: & hoc vsq ibi: [sed si de peculio.] Si verò illa x. debeo Titio ex contractu celebrato inter ipsum, & seruū meum: & sic habebat aduersus me Titius actionem de peculio ad x. aduersus te agentem etiā de peculio: nullo modo deducto etiam cautionem exigēdo: quia cū ambo habeatis actionē de peculio, ille præferē qui primo peruenit ad sententiam. Cū ergo tu præueneris: soluā tibi totū, si opus erit. & alteri non: quia nihil habeo de peculio. Non fic in casu præcedenti, quando teneor illi ex contractu meo: quia licet peculium totum si tradam, possum ab illo conueniri insolidum: ideo dicitur æquitas, vt caueas de restituendo, cū hoc contigerit hic vsq ad l. si noxali. Si verò teneor alteri ex delicto seruī: tunc ille pōt agere contra me actione noxa. Si ergo tradidi tibi æstimationē, possum deducere aduersus te: sed si dedi pro noxa, nihil deduco vsq ibi: [sed & si quis.] Ibi redit ad primū casum, & materiam tex. præcedentium, q si mihi debetur à seruo meo, possum illud contra te agentē de peculio deducere, si erat debitum purū. Si verò conditionale ante conditionis euētum, secus: vt si seruus promiserat decem vt ipsum manumitteres: nam post manumissionē est debitū purū: ideo si conuenis me infra annum, particulam sequentē possum deducere id, in quo tenebatur mihi ipse seruus: sed si ante manumissionem, secus: quia est conditionale. Idem si alia ratione nō debetur, sed speratur deberi, vt quia seruus exegit x. à debitore meo præter voluntatem meā: certè debitor nō est à me liberatus, nec est seruus mihi obligatus, quia nō gessit negotiū meū ante q ratum habuero, dicitur gessisse negotium meū: ideo obligatur naturaliter, ad id, quod exegit. Si ergo tu agis cōtra me de peculio, deducto quod exegi, & per deductionē seruus à naturali debito ad quod mihi tenebatur, liberatur: licet soluat mihi, quod est meum, quia nō potest soluere, nisi de peculio: ad quod §. de condi. ob cau. l. iij. §. fi. hoc dicunt isti tex. infrascati, & difficiles. †Sed ex prædictis remanent clarissimi. allegatur l. si verò. q pluribus agentibus ex eadem causa, melior est conditio occupantis. †Item cum tractatur de iure acquisito præferendo, ille dicitur occupasse, qui primò lit. contesta. est, vt l. pluribus. de leg. j. dic vt ibi per Bar.

8 ☞ *Mulier si propter inopiam mariti egit, ut sibi consignetur dos, & cōsignata fuit, & posteà petit, an soluto matrimonio iterum possit agere?*

SInoxali iudicio.

1 §. Est autem. †Quod semel deductū est re & verbo aduersus vnum: non potest amplius deduci aduersus alium, de peculio agentem: secus si verbo tantum. Item si in primo casu id quod deductū est pereat, periculo solius deducentis perit. Secundo casu, etiā periculo creditorū. h. d. vsq ad §. quod aūt. Et pone casum, q seruus meus habebat in peculio x. ego deduxi quinque, & alia quinq sibi solui: seruus iste cum illis quinque deductis lucratus est alia quinque: nunc conuenior à Titio similiter ad decē. Volo iterū deducere quinq: contradicit Titius: quia semel deduxisti, & illa deductio loco solutionis cedit: & per illam seruus fuit liberatus à naturali obligatiōe, vt in tex. proximè præcedenti: ergo nō possum deducere amplius. Iurisconsultus respondet distinguendo, q aut deduxi verbaliter, & realiter auferendo de manibus serui: & procedit ista allegatio, licet eidē seruo posteà retradam: quia per illam deductionē fuit liberatus, & istud videtur peculium. Aut deduxi verbaliter tantum, & per illam deductionem non fuit seruus liberatus, & remanet idem peculium, vt l. peculium §. fi. §. e. ideo possum iterum deducere aduersus alterū, & hoc vsq ibi: [denq.] Ex his respōdetur ad aliud dubiū, pone, in peculio erat seruus vicarius valens quinque, & etiam alia quinque: egisti contra me ad decē, ego pro mihi debito deduxi seruū, qui posteà mortuus est: & loco illius posui alium, cū quo seruus ordinarius lucratus est alia quinq: agit Titius ad decē, volo deducere seruum subrogatum pro illis quinque, contradicit ille: quia primò deduxi alium: & sic videor recepisse in solutū: & ille vicarius periit mihi soli. Breuiter respondetur eodē modo: si deduxi verbaliter tantùm, seruus non fuit à me liberatus: & sic nō periit mihi soli, sed etiam creditoribus: vt sic possim deducere aduersus aliū

Universidad de Deusto
Biblioteca

agentem de dicto seruo surrogato: sed si realiter deduxissem, præcederet allegatio; & hoc vsq; ibi: [idem rectè.] †& istum tex. allegat d. Alex. de Pisis, si mulier propter inopiã viri egit, vt sibi consignetur dos, & fuit cõsignata, & postea perit: an soluto mat. iterum possit agere? dicit ipse, aut fuerunt sibi datæ insolidum: & nõ potest, quia maritus fuit liberatus, & perierũt mulieri. Aut simpliciter consignatæ, vt fructus percipiat: & tũc perierũt marito, & soluto mat. aget ad dotem, si cõstiterit in quãtitate: secus in illis rebus nõ æstimatis. Et an in dubio censeatur in eam translatũ dñium, vel facta simplex consignatio vide per Bar. in l. si cõstante. sol. mat. Sed pone tertiò, q; in peculio nõ erat nisi vnus seruus, qui valebat decẽ: & mihi debebantur decẽ: egisti ad decẽ de peculio: ego tradidi tibi quinq;: & illum vicariũ retinui tam pro quinq; mihi debitis, quàm pro istis quos nunc solui: agit ad x. certè si non deduxi realiter, seruus non est liberatus: ideo aduersus illum possum retinere seruum pro x. sed si realiter deduxissem, & eidẽ seruorem tradidissem, fuisset liberatus: & aduersus alium nihil retinere possem. h.d. iste tex. difficilis. & si non ita poneres casum supplendo, multa quæ dixi in æternum non intelligeres.

2 ☞ *Si vendo tibi seruum cum peculio: & constituo pretium ut in quinquaginta pro seruo, & quinquaginta pro peculio: quòd sit in electione creditorum peculij, an conueniant me intra annum, an emptorem perpetuò.*

3 *Creditores peculij si tunc me conueniant, an possim deducere quod mihi debetur, antequam venderem seruum? & quid si conueniatur emptor, qui non deduxit quod sibi debebatur. & nu. 4.*

1 §. Quod autem. †De peculio nõ dedueitur, quod dñs aliunde consequi potest alia actione de peculio. h.d. vsq; ad §. nõ solùm. & facit ff. eo. peculium. §. j. & quod ibi no. in gl. quæ incip. ab eo. † & præmitteq; si vẽdo tibi seruum cum peculio, cõstituo pretiũ pro vtroq;, vt quinquaginta pro seruo, & quinquaginta pro peculio: est in electione creditorum peculij, an cõueniant me intra annũ, an emptorem perpetuò, vt j. eo. l. & ancillarũ. §. si seruus. secus si pro peculio non esset constitutum certũ pretium: vt j. eo. si ex duobus. §. fi. cum l. seq. & si cõueniunt me intra annũ, possum cõueniri vel pro quantitate pretij, quã recipi: quæ potest esse maior quàm peculium: & etiã pro quantitate peculij, quod est apud emptorẽ, vt colligit hic in gl. quæ incip. [imò video.] hic

3 †ergo primò loquitur, quando cõueniunt me, & volo deducere decem mihi debita antequã venderem seruum: dicitur q; non possum, cùm enim vẽdidissem peculium pro l. & peculiũ nõ dicitur nisi deducto, quod mihi debetur; non tenebar tibi tradere nisi quod supererat facta deductione. Si hoc non feci per errorẽ, possum recuperare à te cond. indeb. vel actione ex vendito: nõ ergo deduco aduersus creditores agentes. Hoc tamen verum, q; tempore venditionis poteram deducere: quia tantùm erat in peculio re ipsa: sed si nõ potui, quia non erat re ipsa, sed sperabatur propter quædã credita cõditionalia, quorum conditione nõ euenit: seb post traditionẽ euenit: non est mihi imputandum quare non deduxi. Ideo deduco aduersus creditores agentes. & hoc vsq; ibi, [idem, scribit.] Sed opp. contra primũ casum q; nõ debeo esse deterioris cõditionis eò q; vẽdidi & tradidi peculium, quàm si nõ tradidissem, nec creditores etiam melioris: sed si peculium esset apud me, nõ tenerer creditoribꝰ in plus quàm deducto eo, quod mihi debetur; ergo nec nunc debes teneri: & ista oppositio colligitur ex gl. seq. quæ inci. primò. ibi dum dicit, [quia in amplius teneri nõ debet.] Certè difficilis est oppositio, & propter ea intelligo istum tex. q; creditor cõuenit me pro quãtitate pretij percepti, sed si pro quãtitate peculij, quod est apud emptorẽ, ꝓcederet oppositio: & nõ video quare nõ posset deducere, & p hoc

4 intellectu facit quod eadem gl. no. in fi. sui. †Sed pone q; creditores cõueniunt te emptorem: tu vis deducere x. de peculio empto, in quibus seruus tibi tenebatur, anteq; emeres, & pro quibus habebas contra me actionẽ de peculio: an possis, videtur q; nõ, quia pro illis potes agere cõtra me actione de peculio intra annum. contrarium respondetur in seq. §. & assignat talis ratio. nam si alius emisset, esset in electione tua quem nostrum conuenires pro illis decẽ, & quẽcunq; cõuenisses, & exegisses, antequã alij creditores deberes illis præferri: quia melior est occupãtis cõditio. ff. eo. si verò. Nunc ergo videris deducere, quę deductio habet vim actiõis: ideo debeas alijs præferri, tanquam præueneris: nec possunt conqueri creditores, quia sibi imputent quare inceperunt agere contra te, propter quod tu allegas deductionẽ, quæ facit te potiorẽ, tanquã eos præueneris: nam potuisset incipere à me agere pro tota quãtitate peculij, quæ est apud te: quo casu essent priores apud te, quia nõ allegares deductionẽ ad mei cõmodum: & sic illividẽtur præuenire. Possunt etiã creditores agere cõtra me ad quãtitatẽ pretij. & h.d. potest etiam assignari alia ratio, quare possis deducere: quia cùm habeas peculium apud te, nõ potes amplius agere de peculio contra me: quia illa actio transit cũ peculio: & iure solutionis tollitur, ex quo peculium de quo debebat solui peruenit ad te creditorem, vt hæc habẽtur in l. frater à fratre. de condi. indebi. ista ratio videtur mihi clarior, & melior quàm illa, quam ponit tex. nec obst. primus casus, quia ibi põt ab alio recuperare: hic non, si nõ deduceret. cætera dic, vt in gl. Ecce ergo casum clarũ, qui sine istis esset obscurꝰ. Quod ergo dic dicitur aduersus creditorem, habet actionem de peculio, id est, habebat antequã venderet. Sed nunc non habet, sed est extincta iure solutiõis: & licet creditor ab illis ad quos non venit peculium, possit conueniri intra annum ab empto re: tamen ad quem peruenit peculium, conueniri non potest: quia debet sibi ipsi soluere de peculio: & hoc facere videtur eo ipso q; contra creditores agentes allegat debitum suum, & nõ vtitur deductione. Hic non sunt alia.

2 ☞ *Inter proprietatem & fructuarium non dicitur res esse communis: licet ususfructus sit pars dũij: nec etiã inter duos fructuarios: sed inter duos proprietarios sic.*

3 *Si alter, ex duobus dominis eiusdem serui tradit seruo pecuniam, uel aliam rem corporalem, ut apud eum nihil remaneat: dominium talis pecuniæ uel rei in socium transfertur notabiliter: & quid si concedant nomina debitorum?*

4 *Actiones directæ sunt inseparabiles à persona creditoris: & per cessionem non trãsferuntur directæ. sed utiles.*

1 §. Non solum. †Quando actio de peculio datur contra plures insolidum pro eodẽ debito: si agatur contra vnum tantùm: ita demum deducitur quod alteri debetur à seruo, si inter eos erat cõmunio seruj, & peculij: secus si neutrius, vel alterius tantùm. h.d. vsq; ad l. si seruus meus ordinarius: & primò loquitur quando erat cõmunio in vtroq;, in hoc §. cum l. seq. & licet hoc non dicatur ibi expressè in tex. l. si duo. in fi. q; ita debeat intelligi. Secundò quando in neutro erat cõmunio, & de hoc ponuntur plura exẽpla in l. sed nec in emptore. Tertiò quãdo erat in peculio, non in seruo: quia seruus qui erat factus liber vel mortuus erat, si remãserat peculium cõmune in l. item cùm. vel alia ratione: vt in l. seq. vsque ad ver. idem dicetur. Quartò loquitur ecouersò quã erat communio in seruo, nõ in peculio: & ponũtur plures casus in l. quis ergo. qualiter hoc possit contingere: ratio prædictorũ est, quia quã est cõmunio in seruo, & peculio: potest alter ipsorũ cõueniri non solũ pro sua parte peculij, sed etiã p parte consocij: ideo cõueniẽs est deduci quã debeꝰ socio, sicut socius esset conuentus: quia ipse conuenitur cõmuni nomine: & sic nomine suo: & propter hoc deducit debitum sibi, & nomine socij, & quasi procuratorio nomine, & pro eo quod pertinet ad socium: ideo deducit debitum socio. Sed quando non est communio in altero ipsorum, vel est in vno tãtùm: tũc non potest alter ipsorum conueniri, nisi pro peculio, vel parte peculij ad se pertinente: ideo non deducit nisi debitum sibi: quia debitum alterius non debet deduci de peculio illius: & hęcvo

2 lunt gl. hic posita, maximè illa quæ incipit, [nunquid ergo.] †no. casum no. in l. sed nec in emptorem. quòd inter proprietarium & fructuarium nõ dicitur res esse cõmunis, licet vsusfructus sit pars dominij, quia est pars integralis. Communio autem debet esse in eodem: & isti nõ habent communionẽ in eodem, sed in diuersis. Similiter duo fructuarij non dicuntur habere cõmunionẽ inter se, vt l. si quo. quod est mirabile: sed

3 duo proprietarij, sic. †Item not. in l. quis ergo. in fin. quòd si alter ex duobus dominis eiusdem serui tradit seruo pecuniã, vel aliam rem corporalem hac intẽtione, vt apud eum nihil remaneat: dominium talis pecuniæ vel rei in sociũ transferꝛ totaliter: & sic nõ est cõmunio: sed si cõcederet nomina debitorum, etiam si diceret se in totum concedere, non abdicarentur ab ipso cedente, nec acquirentur socio: quia illa cohærent

ossibus

ossibus, & sunt inseparabilia, vt hic in gl. quæ semper allegat.

4 †q; actiones directæ sunt inseparabiles à persona creditoris, & per cessionem non transferũtur directæ sed vtiles. sic j. pro socio l. iij. in prin. cum ibi no. non sunt hic alia.

LEX XVIII.

1 SI seruus meus. †Si dñs conuenitur de peculio vicarij: põt deducere id qđ sibi dño debet ordinarius, & etiã quod vicarius debet sibi, aut ordinario. Sed si cõuenitur de peculio ordinarij: põt deducere id quod ordinarius debet vicario: licet illud augeat peculium vicarij. Itẽ si legatur peculium ordinarij: ita demum deducitur id quod domino debet vicarius, si ipse vicarius habebat peculiũ, nõ aliter. Item si actum est de peculio ordinarij: censetur etiam actũ de peculio vicarij, qđ est pars eius: ideo ex eodem agi nõ põt: secus econuerso. h.d. cum seq. & prin. sequẽtis. & gl. colligit casum breuiter & in subst̃atia. Sed quia text. est intricatus, diuide: quia primo format vnam quęstionẽ, si cõuenior de peculio ordinarij ex contractu celebrato cũ eo, vtrũ possim deducere id quod mihi debet vicarius habẽs peculiũ: vsq; ibi: [& prima.] nã de eo, quod mihi debet ordinarius, nõ est dubium, q; sic. posteà anteq; ad ista respondeat, præmittit duo. primò, q; peculiũ vicarij tanq; pars censeretur esse in peculio, sicut & ipse vicarius: qđ no. quia per hoc patet, quod iuris est de persona, idẽ iuris est de patrimonio eius, & hoc vsq; ibi, idem secũdò præmittit, quid iuris esse in casu econuerso, si conuenior de peculio vicarij: & dicit q; tũc possum triplicem deductionem facere: nã de ipso possum dẽducere id, qđ mihi debet vicarius. Itẽ etiã quod vicarius debet ordinario: quia si debet illi, debet etiã mihi: & hæc habẽtur per ordinem ab illo versi. [hic quidem.] vsq; ver. his verò. quod ipsis debet. Quantum ergo ad primã q. colligitur sol. in versi. [is verò] quod ipsi vicarij, in verbo, [duntaxat.] videlicet, q; si conueniar de peculio ordinarij non deduco, quod mihi debet vicarius: quia illud non deducitur nisi de peculio vicarij: & non sequitur, istud est peculium vicarij, ergo ordinarij: sicut nec sequitur, habẽs partem rei, ergo totã: sed econuerso bene sequitur. Itẽ nec deducitur id quod vicario debet ordinarius: et hoc dicitur in illo ver. is verò. & assignat ratio quã glo. declarat. Dicit tũ, q; illud auget peculium vicarij: sicut id quod dominus deberet vicario: vnde si conuenitur de peculio vicarij, illud cõputaretur in eo, & tanto magis videret. Non ergo possum facere nisi vnam deductionem, s. qñ cõuenior de peculio ordinarij: quia deduco, quod ordinarius mihi debet, nõ aũt quod debet vicarius: nec qđ ordinarius debet vicario. Sed cõtra q; possum deducere nõ solũ, qđ mihi debetur: sed etiã qđ debetur cõseruo, vt eo. versi. sed si quid. & l. sed si damnũ. §. peculiũ. Solu. illud est verũ, nisi cõseruus esset in eius peculio, & esset eius vicarius: tũc em̃ non deducitur: quia si per vnã manũ deduceretur, per aliã reponeret in peculiũ vicini: & sic rediret ad peculiũ ordinarij. Vnde esset frustratoria deductio: & hoc declarat hic gl. super ver. [peculiũ.] nõ sic, si nõ est eius vicarius. Sed pone legaui ordinario suũ peculiũ cũ libertate: hæres cũ tradit peculiũ, vult deducere q; vicarius debebat dño: an poterit? Rñdetur q; nõ, si vicarius nõ habebat peculiũ. Ergo si habebat, innuit q; posset. Sed certè illud videt cõtrariũ eius, q; statim dixerat decidẽdo quęstionẽ principalẽ. gl. hic nõ declarat: sed rñdeo, aliud est qñ cõuenior de peculio ordinarij à creditoribus, q; tractãt de dãno eui tãdo, vt aduersus eos nõ deducã qđ vicarius mihi debet: aliud si à legatario cõuenior nõ de peculio, sed pro peculio: quia certat de lucro: possum deducere nõ solũ qđ ordinarius debebat dño, cui succesi: sed etiã q; vicarius debebat: cętera clara sunt.

2 ☞ *Seruus dotalis quicquid acquirat marito, & si acquirat contemplatione mulieris, an fiant dotalia?*

3 *Statutum si dicat, quod aliquo decedente ab intestato proximiores ex latere patris habeant immobilia, & ex latere matris mobilia: quomodo debeant creditores conuenire?*

4 *Casus nouiter emergens non decisus à iure scripto, uel consuetudine: si est de materia iuris scripti, q; debeat decidi ad similitudinem iuris scripti: si de materia consuetudinis, tunc per similem consuetudinem.*

5 *Mercator si habet res in diuersis locis: & aliquis cõtraxit Bononiæ, ubi habebat apothecam: q; possit ire Florentiam, & facere ibi solui, si contractus non respicit mercantiam.*

6 *Quando teneor ex causa quæ respicit aliũ, & illius utilitatem, possim petere primò, ut ille executiatur.*

2 ¶ Vltra vires. Adde Bar. in rub. ff. de acq. hære. Bart. in l. j. C. de sac. sanc. eccle. Bal. in l. filiũ quẽ habentẽ. C. fa. herc. Ioan. an. in c. quãq;. de vsur. lib. vj. in nouel.

LEX XX.

HInc quæritur. §. Potest autem.

1 †Ex contractu celebrato cũ seruo dotali, põt maritus conueniri: siue respiciat peculium quod est remansurum penes maritũ: siue illud quod est restituendũ mulieri sol. matr. & ideo põt sibi deducere, quod sibi debetur, quẽcunq; illorũ respiciat: illud aũt qđ soluat, quatenus respicit peculiũ restituẽdũ, poterit à muliere rehabere, cũ restituet. Sed ex cõtractu celebrato cũ seruo, in quo quis habet vsumfructũ, vel quẽ possidet bona fide: si recipit peculiũ pertinẽs ad proprietatẽ, nõ poterit cõueniri vsufructuarius, vel bonæ fidei possessor, nisi in subsidiũ pro

2 prietario prius excusso. h.d. vsq; ad §. interdum. †& præmitte cũ maritus sit dñs seruj dotalis, quicquid acquirit, indistinctè acquirit marito, tũ non totũ ad maritũ, sed illa tantũ quæ ex re mariti, vel opera sua acquirit: quia illa loco fructuũ habentur, & maritus debet lucrari fructus propter onera matrimonij. Alia verò, vt si fuit institutus hæres, licet acquiraꝛ marito, vel alia quę sunt acquisita contẽplatione mulieris, licet acquirãtur marito, fiũt dotalia, & sunt restituẽda sol. mat. sicut ipse seruus, & partus ancillarũ dotaliũ, qui nõ sunt in fructu: vt in l. pecudũ. j. de vsur. Sed in seruo fructuario aliud est, q; quærit fructuario ex re eius, & opera sua tantũ, ex alia causa acquirit proprietario ipso iure: idẽ in seruo bona fide possesso: & ex hoc resultat differẽtia, de qua in tex. Si maritus conuenitur ex contractu celebrato cũ seruo dotali, qui habebat duplex peculium, vnũ quæsitũ ex re mariti, vel opera sua: aliud quod erat mulieris sol. ma. licet nũc mariti, an deducet qđ sibi debetur ex causa quæ cõcernit peculiũ mulieris? & ista est quæstio, quæ formatur vsq; ibi: [quæ quæstio.] & anteq; eã soluat, format alteram, qñ vsufructuarius cõuenitur ex cõtractu celebrato, cũ seruo in quo habet vsumfructũ. & determinat q; nõ, nisi contractus concernat peculiũ inspiciẽs vsufructuariũ, quia quærit ex re vsufructuarij, vel opera sua: si aũt cõcernat peculiũ pertinẽs ad proprietariũ, tũc prius debet cõueniri proprietarius, in subsidiũ, ne remaneat in dãno qui cõtraxit cũ eo, qui censetur habuisse respectũ ad tale peculiũ, & venitur ad vsufructuarium in bonæ fidei possessore, vsq; ibi: [sed in marito.] ibi soluit primum, q; in marito aliud est: quia cũ vtrunq; peculiũ sit suũ constante matrimonio, põt cõueniri etiã discussa muliere, & per consequens deducere quod sibi debetur, etiã si cõueniatur ex causa concernẽte peculiũ ad se pertinens, & velit deducere qđ sibi debetur, de peculio pertinente ad mulierẽ. Dic tamen, q; si soluit aliquid ex causa cõcernẽte peculiũ mulieris sol. mat. ab eo recuperabit: & si cõcernebat vtrun q; eatenus quatenus cõcernebatur illud: secus si pertinẽs ad se. h.d. nõ expediret aliter ponere casum hic, quia est satis clarus: & vide l. si seruus dotalis. & l. dotalẽ. cũ seq. sol. mat. & inducitur iste text. per Guli. de

3 cug. †si statutũ dicat, q; aliquo decedẽte ab intestato, ꝓximiores ex latere patris habeãt bona immobilia, et proximiores ex latere matris habeãt bona mobilia: quæriꝛ, quo debebunt conuenire creditores? & videtur distinguendũ prout hic in vsufructuario, & proprietario: aut agit ex cõtractu cõcernẽte immobilia, & conuenirentur proximiores ex parte patris: aut cõcernẽte mobilia: & tunc proximiores ex parte matris facit l. si certarũ. §. j. de testa. mil. Sed ipse determinat cõtrariũ, quia ille §. & iste tex. loquitur, qñ tẽpore cõtractus celebrati erãt diuersa peculia: sed in casu nostro viuẽte defuncto, cũ quo erat contractũ, nõ erat nisi vnũ patrimoniũ: quia l. dicit, q; paganus nõ põt habere nisi vnũ patrimoniũ, licet habeat res in diuersis locis: quia oẽs faciũt vnũ patrimoniũ, vt j. de excu. tut. l. Iurisperitos. §. cũ oriũdus. licet ergo per mortẽ tale patrimoniũ scindatur ex forma statuti, nõ debet alterari cõditio creditorũ. vt l. ij. §. his. de verb. ob. dicit ergo, qđ debẽt bona ęstimari, vt ille qui plus habet, plus soluat argu. ff. de reli. l. Celsus. cũ seq. & ad leg. Falc. l. Si vir vxori. secũdũ Gul. hoc videt verũ, si fecerũt in

2 uentariũ: & tũc nõ tenebũtur vltra vires [a] bonorũ, quę habent:

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ex indicijs, adde q dolus & negligentia sunt paria. Bal. in c. ſi autem aliquis. in ij. col. de reſcrip.

b ¶ De veſtibus conceſsis vxori. Adde in l. ſi vir. & ibi doct. ff. ſol. mat.

ſed ſi nõ fecerunt, tenebunt. Eſt vltra aduertẽdum, quia vident æqualiter hęredes quantũ ad ius hæreditarium: & alias res vident habere iure prælegati ex diſpoſitione ſtatuti, quod nõ diſponit ſuper iure ſed ſuper rebus corporalibus. arg. in l. ex facto. la grãde. de hęr. inſt. & ſic tenebunt æqualiter, licet nõ habeãt æqualiter bona per illam l. & hoc ſi erant æquales in gradu, ita q de iure cõi æqualiter admittebant ad hæreditatẽ. Si aũt inæquales, tũc proximiores erũt hęredes inſolidum. Tamen alij ex diſpoſitione ſtatuti habebunt mobilia, vel immobilia, & qui ſunt hæredes, debẽt conueniri: nõ qui habent loco legatariorũ. l. quoties. de hære. inſtit. & ſic

4 Gul. imperfectè loquit. †inducitur etiã per Pe. & Cy. ſ. de legi. l. de quibus, q caſus nouiter emergẽs nõ deciſus à iure ſcripto, vel cõſuetudine, ſi eſt de materia iuris ſcripti, debeat decidi ad ſimilitudinẽ iuris ſcripti: ſi eſt de materia cõſuetudinis, tunc per ſimilitudinẽ. Pone exẽplum ſi eueniat caſus de cõtractu qui habeat ſimilitudinẽ cum cõtractu feudali: de quo non diſponit ius ſcriptũ. Sed cõſuetudines feudales, non tamen ſit cõtractus feudalis, debet decidi per ſimilem conſuetudinem feudorũ: ſed qñ ſuper materia de qua diſponit ius ſcriptũ, tũc per ſimilitudinem iuris ſcripti. argu. huius §. circa med. ibi, [ſi quidem.] & facit l. ſi certorũ. §. vlt. de teſt. mill. & l. ſed cum pa

5 trono. de bon. poſ. †Not. etiam ibi cùm dicit, [eum enim qui contrahit totũ ſeruí peculium &c.] ad id quod ſ. dixi in l. pro curatoris. §. ſi plures. ſ. de trib. ſi mercator habet res in diuerſis locis, & aliquis contraxit Bononiæ vbi habebat apothecã, an poſsit Florentiam, & facere ibi ſoluí breuiter ſi cõtractus nõ reſpicit mercãtiam, vt quia vendidit poſſeſsionẽ, cenſetur habuiſſe reſpectũ ad totũ patrimonium: ideo poteſt petere ibi ſibi ſoluí de mercantijs Bononiæ, & in ſubſidium ire Florentiam. arg. hic, & dixi in d. §. ſi plures. †no. etiam inver. certè, q

6 quãdo teneor ex cauſa quæ reſpicit alium, & illius vtilitatem poſſum petere primò, vt ille excutiatur. facit ff. cõmod. l. vnde quæritur. & ibi not. per Bar.

§. Interdum & ipſi.

†Fructuarius poteſt agere contra dominum de peculio, & econuersò: ſed vnus dominus contra alium nõ, ſed habent inter ſe iudicium communi diui. h. d. cum l. ſeq.

2 ☞ *Dominus licet nuda voluntate poſsit ſeruo adimere peculium, ſi tamen ſint creditores peculij, ademptio iſta non nocet eis, nec tollit actionem de peculio.*

3 *Verbum intricare qualiter hic ſumatur?*

4 *Alienatio facta per illum qui ſuſpicatur litem ſibi moueri, præſumitur facta in fraudem illius, qui præſumitur uelle mouere.*

5 *Inquiſitus de crimine capitali ſuſpicãs omnia bona publicãda, ſi pẽdẽte inquiſitione confeſſus ſit habere ab aliquo, puta centum, quæ promiſit reſtituere, poſtea obtinuit gratiam, quòd non poterit ille creditor illa centum conſequi.*

6 *Dominus non dicitur in dolo, ſi primo uenienti ſoluit: licet ſciat eſſe alios creditores, & nihil remanere in peculio: niſi eſſent alij creditores magis priuilegiati: & tũc retractaretur ſolutio.*

7 *Dolus tutoris in adminiſtratione commiſſus nocet pupillo, mero iure: ſed de æquitate non: quia liberatur cedendo actionem contra tutorem.*

8 *Actio de peculio, eſt perſonalis non realis.*

LEX XXII.

SVmma cum.

†Hæc actio competit de eo quod dolo cõuenti in peculio eſſe deſinit, qui dolus præſumitur, ſi adẽptio, vel implicatio, vel in aliũ translatio nõ debitè facta ſit: & dolus tutoris nocet pupillo, in his quę cõcernunt adminiſtrationẽ. h. d. cum ſeq. præmitte q licet tẽpore cõtractus aliquid ſit in peculio, & ſic incipiat naſci actio de peculio, ſi poſtea deſinit eſſe in peculio, deſinit actio, & ecõtrà: licet tũc nihil eſſet, ſi poſtea incipit eſſe, incipit actio cõpetere, vt ſ. eo. quæſitũ. & hic iſta actio habet ſimilitudinẽ cũ actione reali, quę datur cõtra poſsidẽtẽ ſi poſsidet. & deſinit dari ſi deſinit poſsidere. Dicit ergo hic q primũ dictũ, pcederet ſi deſinit eſſe in peculio ſine dolo: aliàs nõ videt deſiſſe: & ita in rei vẽdicatione, ſi dolo deſijt poſsidere. †not. hic q licet dñs nuda voluntate poſsit ſeruo adimere peculiũ, vt ſ. e. nõ ſtatim in fi. ſi tñ ſint creditores peculij, adem

3 ptio iſta non nocet eis, nec tollit actionẽ de peculio, tanquã in peculio nihil ſit. †Item no. illud verb. intricare. q intricatio loco fraudulentæ alienationis ſumit: & de hoc verbo habet. ſ.

4 de ſer. corru. l. j. §. fi. †Item no. in ver. ſed & ſi quis. q alienatio facta per illum qui ſuſpicat litem ſibi moueri, præſumit facta

5 in fraudem illius qui præſumitur mouere litẽ. †Et iſte text. facit ad vnũ, in quo iſtis diebus conſului: cùm cõtra quendam eſſet formata inquiſitio de crimine capitali, & ſuſpicaretur omnia bona publicanda, pedente inquiſitione fecit contractũ cũ quodã, & confeſſus eſt ſe habere ab illo ducenta, in ſocieta te cuiuſdam artis, & promiſit reſtituere cũ parte lucri: poſtea obtinuit gratiã, & reſtituta ſunt bona, & remiſſa eſt cõdẽnatio. Iſte creditor conueniebat eum ad iſta ducẽta: ipſe dicebat illam cõfeſsionẽ fuiſſe fictã, & cauſa euitandi cõdẽnationem. In cõtrarium dicebatur q licet iſtud eſſet verũ ad præiudiciũ fiſci: quia nõ poteſt illi præiudicare, iuxta plenè not. in l. poſt cõtractum. ff. de dona. quãtum ad præiudicium ſui, debet haberi pro vera, niſi aliter probetur cõtrarium, vt l. generaliter. C. de non nu. pec. certè ex præſumptionibus poteſt apparere cõtrarium, quarum vna eſt, quia cùm pendente inquiſitione ſuſpicaretur bona publicãda. arg. hic. quia nõ eſt veriſimile q creditor cùm ſciret inquiſitionẽ pendere, dediſſet ſibi pecunias ſuas. Erãt etiã aliæ vrgẽtes: & clarũ eſt q ea quę liquidò probari nõ poſſunt, probãtur per præſumptiones. l. nõ oẽs. §. à barbaris. ff. de re mil. & iſtæ ſimulationes & fraudes liquidò probari nõ poſſunt, quia nõ adhibeantur teſtes cùm cõmittũ

2 tur: ideo dolus probat ex indicijs a vt in l. dolum. C. de do. No.

6 †etiã ibi, [ſed ſi alij &c.] q nõ dicitur in dolo dñs, ſi primò venienti ſoluit, licet ſciat eſſe alios creditores: & nihil remanere ĩ peculio. Hoc niſi eſſent creditores magis priuilegiati, vt ĵ. e.

7 ex facto. §. fi. & ſ. q cum eo. l. iij. & tunc retractaret ſol. †Vltimò no. in §. ſeq. q dolus tutoris in adminiſtratione cõmiſſus, nocet pupillo mero iure: ſed de æquitate nõ: quia liberatur cedendo actionem cõtra tutorẽ: vt ſ. de trib. l. fi. & ff. de adminiſtut. l. iij. §. ij. de hoc dic vt in l. Polla. C. de his quib. vt indign.

8 †Vltimò not. tex. in fi. q actio de peculio eſt perſonalis, non realis. concor. inſti. de act. §. in perſona. Quidã cõtrarium dixerunt per l. & ancillarum. §. ſi ſeruus. ĵ. eo. Sed non obſt. quia fateor q habeat naturam realium, in quibuſdam: & ſ. dixi. tñ eſt perſonalis, quod dic, vt l. frater à fratre. de condi. indeb.

LEX XXV.

1 ## CVrator.

†Præmitte q furioſus vel eius curator non poſſunt de nouo concedere peculiũ vt l. licet. §. fi. ſ. eo. ſed ſi pater furioſi conceſsit, vel ipſe antequam eſſet furioſus, nõ deſinit eſſe peculium ſuperuenĩẽ te furore, ſed eo durante nõ debet adminiſtrare. Dicitur tamẽ hic, quòd curator poteſt illam adminiſtrationem concedere ſeruo, ita intelligo iſtum tex.

1 ☞ *Veſtes conceſſe per dominum famulo, non ad quotidianum uſum, ſed ad ornatũ, poſſunt repeti ſi famulus recedat.*

LEX XXVI.

1 ## DVeſtimentum.

†Iſta l. allegatur ad qõ. de veſtibus cõceſsis vxo

b ri per maritũ, ſi remaneat vidua: an debeant eſſe ſua, vel remanere apud hæredes mariti? & facit iſta lex q ſi ſunt quotidianæ veſtes, quas maritus tenebat facere, pertinent ad ipſam, ſicut dicitur hic in conceſsis ſeruo, q dicũtur illæ in peculio. Veſtes verò feſtiuæ cenſentur potius factæ gratia mariti, vt ornatior ſit: ideo debent remanere apud hæredes mariti.

2 de hoc vide per Bar. in l. is. ĵ. ſol. ma. †& idem in conceſsis per dñm famulo: quia ſic ad quotidianum vſum cenſentur donatæ, vnde non poſſunt repeti etiam ſi famulus recedat. Secus ſi non ad quotidianum vſum: ſed ad ordinatum: quia videntur potius commodatæ. facit ſ. commo. l. ſi vt certo. §. interdum.

2 ☞ *Debitum quo tenetur ſeruus domino, compenſatur cum dolo commiſſo per dominum, uſque ad concurrentem quantitatem.*

LEX XXVII.

1 ## SI ſemel.

†Si ſemel eſt habita ratio doli cõmiſsi per dominum, vno agente nõ debet amplius haberi illo agente: quia non debet bis compelli

2 ad ſoluendum pro eodem dolo. h. d. †No. q debitum quo tenetur ſeruus domino, compenſatur cum dolo commiſſo per dominum, vſque ad concurrentem quantitatem.

Lex

LEX XXVIII.

1 ## ET ancillarum.

†Actiones quæ dantur cõtra patrẽ vel dominũ ex cõtractu celebrato cũ ſeruo vel filio maſculo, dantur etiã ex cõtractu celebrato cum filia, fœmina, vel ſerua habentibus peculium, vel nõ habentibus. Item de peculio deducitur, quod debetur domino, ex cauſa delicti. h. d. vſque ad. §. ſi ſeruus.

2 ☞ *Licet deſinam eſſe dominus, non tamen deſino conueniri actione de peculio: tamen actio ſit temporalis, ubi prius erat perpetua.*

3 *Actio de peculio licet ſit perſonalis, datur tamen contra ſingularem ſucceſſorem ſerui, uel peculij: & habet ſimilitudinem cum reali.*

4 *Duo rei debendi licet teneantur inſolidum, tamen ſi creditor uult ambos conuenire, non debet ambos inſolidum, ſed pro parte conuenire: & ſi unum tantum cõueniat, qualiter formabitur libellus.*

5 *Si contraxi cum ſeruo, & tenetur mihi in centum, cum non ſit nata actio de peculio, cum non ſubſit perſona contra quam detur: licet ex poſt facto ueniat ad caſum in quo poteſt dari, non tamen actio naſcitur. Idem ſi fuit nata, & poſtea extincta.*

6 *Si emiſti à me ſeruum cum peculio, pro debito contracto ante emptionem pro quo incepiſti contra me habere actionem de peculio, poſſes me conuenire infra annum ſicut cæteri creditores: & quid computabis?*

1 ## §. Si ſeruus.

†Si vendo tibi ſeruũ cũ peculio, creditores peculiares poſſunt nihilominus me cõuenire vſq; ad annũ, & etiam perpetuò, hoc primo. & poſſunt ambos cõuenire pro parte: & poſſunt etiã alterum noſtrũ conuenire inſolidũ: hoc ſecundo. Ego verò pro debito cõtracto cũ iſto ſeruo tẽpore quo erat in poteſtate mea, vel etiam ante, non poſſum te emptorẽ de peculio conuenire. Sed cõtra tu emptor pro debito cõtracto antequam eſſes dñs, potes me nãc cõueni re infra annũ, ſicut alĳ creditores, deducto tamẽ quod eſt apud te de peculio. Hoc tertio, & vltimò vſq; ad. §. ſi quis cũ ſeruo.

2 †No. q licet deſinã eſſe dñs, nõ tamẽ deſino cõueniri actione de peculio, tamen actio ſit tẽporalis, vbi prius erat perpetua: & hoc qualitercunque deſinã eſſe dñs, vel habere in mea poteſtate, vel propter alienationẽ, vt hic: quia manumiſſus, vel mortuus eſt: & de hoc loquitur titu. qñ actio de peculio eſt annalis: qñ aũt vendidi, tũc teneor infra annũ, ſi vẽdidi cũ peculio, & fuit conſtitutũ pretium nõ ſolũ pro ſeruo, ſed etiã pro peculio: aliàs ſecus, qñ pro peculio nõ eſſet ſpecialiter cõſtitutũ pretium, vt l. ſi ex duobus. §. fi. ſ. eo. Sed qñ mortuus eſt, vel manumiſſus, tunc peculium remanet penes me: vnde indiſtinctè te

3 neor infra annũ. †Itẽ not. q actio de peculio licet ſit perſonalis, vt ſ. eo. l. in ſumma. §. fi. datur tñ contra ſingularẽ ſucceſſorẽ ſerui vel peculij. regulariter cõtra: vt ĵ. de contrahen. emptio. l. fi. §. fi. & hic iſta actio habet ſimilitudinẽ cũ reali, quæ datur cõtra quemlibet poſſeſſorẽ, vt ĵ. eo. quæſitũ. in prin. & quidã dixerunt, q erat realis, per iſtũ tex. vt no. Cy. in l. dñm. C. quod cum eo. ſed falſum eſt, vt d. l. ſumma. §. fina. ſ. eo. & inſti. de actio. §.

4 in perſonã. & per Bar. in l. frater à fratre. de cõdi. inde. †In. §. illud quoque no. bonũ tex. in materia duorũ reorũ, quorũ quilibet tenetur inſolidũ: nã ſi creditor vult ſimiliter ambos cõuenire, nõ debet ambos inſolidum cõuenire, ſed pro parte. Sed ſi nõ ambos ſimul, ſed vnũ tantũ, poteſt inſolidũ cõuenire adijciendo in libello, q vna tantũ ſolutione cõuẽtus eſt: aliàs non procederet libellus, vt no. Bar. in materia duorũ reorũ, & adde l. j. C. ſi plures vna ſen. condẽ. fue. patet etiã, q quilibet põt conueniri pro parte, ſi ſit obligatus inſolidũ, vnde ſi es mihi in cẽtum obligatus, poſſum te cõuenire in decẽ, vt videam ſi teſtes probãt intentionẽ meã, & poſtea cõueniam te in reſi duo: aliàs nõ. Tu tamẽ potes me cõpellere, vt totũ petã, ne diſtraharis in

5 diuerſa iudicia, vt dixi. ſ. ſi cer. pet. l. quidã æſtimauerũt. †Itẽ no. in ver. [ſed ipſi.] q ſi cõtraxi cũ ſeruo, & tenetur mihi in cẽtum, cũ nõ ſit nata actio de peculio, cũ nõ ſubſit perſona, cõtra quam detur, licet ex poſtfacto veniat ad caſum in quo poteſt dari, qa ſubſit perſona: nõ tñ actio naſcitur, qa attẽditur principium: & ſi à principio nõ naſcitur, ex poſtfacto nõ incipit naſci: & iſta eſt ratio huius ver. ad quod vide bonũ text. in l. ſerui & filij. in prin. de fur. idẽ ſi fuit nata, quia tẽpore cõtractus erat alienus, & poſtea fuit extincta, quia redemi: & poſtea reuẽdi-

6 di: nam nõ reuiuiſcit, vt hic in ver. ſed alieno. †No. hic in ver. [ſed ſi venditor.] q ſi emiſti à me ſeruũ cũ peculio pro debito contracto ante emptionem pro quo incepiſti cõtra me habere actionẽ de peculio, poſſes me cõuenire infra annũ, ſicut cæteri creditores peculiares. Debes tñ ibi cõputare in debito id quod

eſt apud te de peculio. Intelligo autẽ vltra pretium, qđ ſoluiſti: nã quatenus ſoluiſti, nõ videt eſſe argu. in l. ciuitatibus. §. fi. de leg. j. & hic videtur tex. de eo qđ dixi. ſ. eo. l. ſed ſi noxali. §. pe.

1 ## §. Si quis cum.

†Vbi eſt communio ſerui & peculij: quilibet dominorũ tenetur inſolidũ, etiã pro peculio quod eſt apud aliũ, & quod præſtitit ab altero pro ſua parte cõſequitur. h. d. vſq; ad l. ſi quis ſeruũ. dic vt ſ. eo. ſi noxali. in fi. cũ l. ſeq. Si ergo habemus ſeruũ cõmunẽ, & peculium quod valet centũ, & ſeruus contraxit cũ Titio, & obligatus eſt in centũ, nec liberor volẽdo ſoluere duntaxat quatenus habeo in peculio, videlicet quinquaginta, imò debeo ſoluere etiam pro parte tua omnia centũ: recupero tamẽ à te quinquaginta. Sed ſi peculiũ nõ eſſet cõmune, quia habet quinquaginta à me ſolo, & quinquaginta à te ſeparata, nõ poſſum conueniri niſi vſque ad vires peculij mei: & iſta eſt intentio huius legis, & aliarum. ſ. allegatarum. hic non ſunt alia.

LEX XXX.

1 ## SI quis ſeruum.

†Si creditores peculiares ſuccedunt ei qui tenetur de peculio, quatenus ſuccedunt, extinguitur actio de peculio, & actio de reſiduo datur cõtra hæredes. Item dominus, vel pater obligatur de peculio, etiã ſi expreſsè contradixit. h. d.

2 ☞ *Qualiter formabitur libellus, quando nihil eſt in peculio?*

LEX XXXI.

1 ## QVæſitũ eſt.

†In actione de peculio inſpicitur tẽpus ſententiæ, vt ſi tũc aliquid eſt in peculio, fiat cõdẽnatio: licet tẽpore cõteſtationis nõ fuerit facta in actione in rẽ, & ad exhibendũ. h. d. idẽ econuerſo, ſi tẽpore cõteſt. fuit: ſed tẽpore ſententiæ nõ eſt ſine dolo, & culpa cõuẽti debet abſolui, vt ĵ. eo. l. ſi duobus. §. in hoc verbo, [deciſionis.] & ſic aſſimilatur actioni reali, vt hic in l. ſinautẽ. §. j. de rei vendi. nõ tñ eſt realis: & ideò cõpellitur qs iudicium ſuſcipere, ſuper actione de peculio, ſicut in actionibus perſonalibus, vt ſ. eo. l. ſumma. §. fi. nõ ſic in reali, vt ſ. de rei ven. l. fi. videbatur hic cõtrariũ, qa ſi tempore cõteſt. nihil erat in peculio, actio de peculio nõ erat nata: qa nõ datur niſi quatenus eſt in peculio. Naſcitur ergo poſt: & ſic ſup ea nõ eſt lis cõteſta. vnde videbatur ſup ea ſententiã ferri nõ poſſe virtute illius cõteſt. ſed eſſet neceſſaria noua interpellatio, ſeu iudicium, vt l. nõ poteſt videri. ſ. de iudi. Sed cõtrariũ eſt, quia licet naſcatur poſt, naſci tur tñ ex cauſa præcedẽti lit. cõteſt. & hoc ſufficit arg. l. ſi rẽ. §. fi, ſ. de pig. acti. no. in d. l. nõ poteſt videri. Sed ſi cõtractus celebratur poſt lit. cõteſt. procederet cõtrarium, nec deficiebat ius agẽtis ex parte ipſius, qa iã cõtraxerat, & ſeruus erat ſibi obligatus naturaliter: ſed deficiebat ex parte cõuẽti, quia cũ nihil eſſet in peculio, nõ poterat actio intentari cõtra cũ. Sufficit ergo q habilitas extremi ſuperueniat lite pẽdente, ſicut in actione in rem, ſi fuit intẽtata cõtra nõ poſſidentẽ: nã nõ deficiebat ius ex parte agentis, quia erat dñs: ſed ex parte cõuenti. Vnde ſufficit, q incipiat poſsidere poſt lit. cõteſt. d. l. ſinautẽ. §. j. non autẽ ſi dñium ſuperueniret ſibi poſt li. cõteſt. ex cauſa de nouo

2 ſuperueniente, vt d. l. nõ poteſt videri. †Sed qualiter formabit libellus, qñ nihil eſt in peculio: vide glo. in l. j. ſ. ſi pars hære. peta. quę ponit practicã, quæ tñ nõ multũ placet, quia præſuppõnit q actor in libello aſſerat nihil eſſe in peculio: certè ſi hoc faciat, deberet repelli per id quod not. gl. in l. ij. §. q ſi actor. C. de iu. calum. Dico ergo, q debet agere tãquam ſi eſſet in peculio, & petere eũ cõdẽnari: & tũc admittitur libellus, & fit cõteſtatio: licet dñs aſſerat nihil eſſe, quia iſtud reſeruari debet poſt li. cõteſta. & tpe ſententiæ inſpicietur, an aliqd habeat, vel non: & hoc voluit hic gl. j. in fi. dũ dicit vel actor aſſerit eſſe ſic: & gl. ij.

1 ## §. Si cum hærede.

†Hæc actio datur cõtra hæredes patris, vel dñi pro hæreditarijs portionibus, & quatenus quiſq; ipſorũ habet de peculio, & nõ vltra: ſi tñ filius cũ quo fuit cõtractũ ſuccedat patri q parte, poteſt cõueniri inſolidũ ex ſua perſona: ſibi tñ ceditur actio cõtra cohæredes, quatenus in vtilitatẽ patris, vel peculij verſum eſt. h. d. In text. ibi: [nec quaſi vnũ ex ſocijs.] ſcilicet inſolidũ, ſed pro hæreditaria portione ſequitur. Sed cõtra de l. ſed & ſi duo. in fi. ſ. eo. Sol. ibi erant duo ſocij tẽpore cõtractus celebrati cũ ſeruo, habẽtes communionẽ ſerui, & peculij: quo caſu qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

libet cõuenitur insolidũ ibi:sed hic tempore cõtractus nõ erat niſi vnus dñs,& contra ipsum fuit orta actio de peculio,quæ postea diuiditur inter cohæredes eius.Puto tñ,q̃ si apud alterũ ipsorũ nõ sit tãtũ de peculio,q̃ sufficiat ad partẽ eius,q̃ possit haberi regressus cõtra alios,ad quos esset plus de peculio iure forte ꝓlegati:ga actio de peculio ad similitudinẽ actiõis realis sequitur peculiũ,sicut lępra læprosum,vt dicit gl.in l.frater à fratre.ſ.de cõdi.inde.& trãsit etiã in singularẽ successorẽ,vt ſ.eo.l.& ancillarũ.§.si seruus.& in l.ij.§.per contrariũ.de dote præle.& ex hoc declarabit.l.si ex duobus.ĩ.eo.qđ dic vt ibi dicã. In tex.ibi:[æquè cũ eo agẽdũ erit.]supple pro parte hæreditaria tãtũ:nõ enim põt cõueniri insolidũ ex sua persona,cũ viuẽte dño fuerit obligatus ex suo cõtractu,vt C.an seruus ex suo fac.per totũ.non sic in filio,vt in seq.ver.si.non filius.

§.Is qui semel. †Qui egit de peculio,& non fuit cõsecutus totũ debitũ,quia nõ erat tantum in peculio:ipso postea aucto iterum agere poterit.h.d.sic in eo qui non tenetur vltra quàm facere possit.

§.Si annua. †Si electus fuit vẽditor post annũ,non nocet electio,quominus possit redire ad emptorem.Sed infra annũ nõ nocet,quatenus ab eo actor potuerit cõsequi quod ex suo defectu nõ est cõsecutus.h.d.secundũ intellectũ quẽ puto verũ:præmitte id quod habeẽ in l.& ancillarum.§.si seruus.ſ.eo.q̃ actor põt eligere vel emptorẽ,vel vẽditorẽ:& electo vno alter liberatur,vt ſ.eo.si ex duob⁹.Quid autẽ si eligat vẽditorẽ eo tpe quo deſierat teneri,puta post annũ:dicit hic,q̃ nõ nocet sibi,quominus redeat ad emptorẽ.& glo.intelligit nõ nocet,id est,de æquitate.sed de rigore sic per l.si ex duobus.ĩ.eo.Sed certè ibi loquitur,qñ eligit infra annũ,& sic tẽpore quo tenebaẽ.Vnde videt,q̃ etiã de rigore hic non noceat.Qñ autẽ autẽ eligit infra annũ,tũc nocet de rigore,nõ de æquitate ibi,nisi quatenus potuit cõsequi à vẽditore,vt hic in secũdo casu,per quẽ limitat illa.l.si ex duobus.Sed quomodo potuit cõsequi cũ tex.dicat,q̃ fuit repulsus alia exceptione quàm annali:ergo nõ potuit cõsequi.Respõdeo,intelligo potuit,id est,potuisset,si illa exceptio nõ fuisset opposita:& quod illa exceptio sui culpa obuenit.quia fortè fecit pactũ de nõ petendo,vel alio modo,seipsum exclusit.Nec aliter video istos tex.posse intelligi,qui sunt satis difficiles rectè intelligendo.

§.In dolo obiiciendo. †Replicatio doli est tẽporalis,sicut actio de dolo.h.d.no.secus in exceptione doli quæ est perpetua,vt l.purè.in fi.de doli excep.& rationem dic vt in glo.quam no.quia replicatio datur actori,in cuius sit potestate agere:si ergo fuit negligens in agendo,censetur fuisse etiã in replicando:sed exceptio datur reo in cuius potestate fuit,nõ quãdo conueniret. Ideò non imputatur sibi de negligentia.tene menti.

LEX XXXIII.

Si ex duobus. †Si ex pluribus quorũ quilibet potest cõueniri ad idem,actione de peculio fuerit vnus cõuẽtus,cæteri liberãtur de rigore iuris:sed de æquitate nõ,nisi quatenus ille fuerit cõsecutus.Itẽ in actione de peculio inspicitur quãtũ sit in peculio tempore sentẽtiæ:nõ quãtũ tẽpore lit.cõtest.h.d.vsq̃ ad §.fi.Et ponit duos casus scilicet in pluribus hæredib⁹ patris,vel dñi:quorum quilibet poterat cõueniri pro portione hæreditaria dũtaxat,& quatenus apud eũ erat de peculio,vt ĩ.eo.l.quæsitũ.§.j. Si ergo erãt tres hæredes,& vnus ipsorũ fuit cõuẽtus pro tertia,cæteri liberãtur de rigore.Sed cõtra,q̃ nec de rigore liberẽtur:nã sentẽtia lata cõtra illũ nõ nocet cohæredib⁹,vt l.sępe.de re iudi.& si nõ nocet,ergo nec prodest:qa ista procedũt à pari:vt si hoc est in sentẽtia,fortius in lit.cõtest.gl.& doc.hoc nõ declarãt,& difficili⁹ est oppositio propter quã dico cęteros nõ liberari pro portionib⁹ eorũ,sed pro portione illi⁹ cõuẽti,puta,pro tertia parte debiti,,p qua etiã ad alios poterat haberi regressus,si peculiũ qđ erat apud illũ cõuentũ,nõ sufficiebat,pro illa tertia,& apud alios erat plus peculio,bene liberãtur de rigore,sed de æquitate nõ,quominus ad eos possit haberi regressus,præterquam in eo qđ cõsecutus fuit.ita intelligo istũ tex.& hoc bene facit litera in fi.dum dicit:[nã qui cũ seruo contrahit &c.]hoc tamẽ limita,vt ĩ.eo.l.quæsitum.§.si annua.Itẽ ponit alium casum,quãdo erant plures quorũ quilibet poterat cõueniri insolidũ,vt emptor & vẽditor serui cũ peculio vel in duobus dñis,seu bonę fidei possessoribus eiusdẽ serui,vel plurib⁹ fructuarijs,vt ſ.eo.l.si noxali.§.fi.cũ l.seq.ſ.eo.& tũc est magis clarum quod hic dicit. Sed contra hunc casum opp.q̃ nec de rigore liberetur alter,vt C.de fideiuſ.l.fi.& l.reos.& ĩ. manda. l.creditor.in prin.Solu.ibi in pluribus,quorum quilibet tenebatur ex contractu celebrato cum eo:hic tenebatur ex contractu celebrato cũ alio:ideo rigor iuris magis subuenit eis, quã ibi:& adde infrà eodem quoties.§.si creditor.

§.Venditor. †Si pro peculio pretiũ expresè non fuit cõstitutum, is conuenit solus apud quẽ peculium est.ſ.emptor.aliàs etiã venditor infra annum.h.d.

LEX XXXVII.

IN bonæ fidei. †Pater vel dñs de eo qđ fecerũt, aut penes eos est, conueniunt insolidũ,nõ de peculio tm̃.h.d. & hoc est rationabile,quia conueniunt ex facto proprio, sed actio de peculio datur ex facto serui,vel filij duntaxat.

LEX XXXVIII.

SI creditor. †In hæreditate defuncti computatur id,in quo hæres defuncti tenebat per actionẽ de peculio.h.d.in effectu. In text.ibi, [illa parte stipulationis.]quando venditur hæreditas, permittit vẽditor per stipulationem emptori de tradendo, & restituendo quicquid ad eos de hæreditate peruenireꝝ, vt in tit. de hæred. vel actio.ven.tenebitur ergo virtute istius stipulationis in illo in quo tenebatur defuncto per actionem de peculio.

§.Si seruo tuo. †Si quãtitas petaẽ vt species, de ipsa ad aliã quantitatẽ non admittit compensatio.h.d.secundũ gl.doc.tñ tenẽt contrariũ in l. cum fundum.§.seruum tuũ.ſ.si cer.pet.gl.super ver.[vendicare.] & ad istũ tex.põt responderi, licet dicat ex vna parte posse vẽdicari duo:quia nonerat translatum dñium, & ex altera parte posse agi actione personali de peculio ad duo in genere;: & sic nihil proderit vendicatio:quia per vnã manũ recipit & per alteram restituit:non tamẽ negat quin sibi obijceretur exceptio compensationis,debeat admitti.& not.ex isto textu, q̃ licet seruus possit dominum inuitũ obligare de peculio:vt ſ.eo.si quis seruum.in fi.nõ tamen põt dominum pecuniæ pertinẽtis ad dominum etiam peculiaris,sine voluntate domini trãsferre:quia hic non transtulit dominium,nisi in eis in quibus dominus cõsensit,in alijs duobus nõ,quia nõ cõsensit: tamẽ dominus erat obligatus ad x.actione de peculio:põt ergo dñs vẽdicare duo: tamen teneẽ actione de peculio ad duo,quę restant soluendo.

§.Seruum communem. †Si agit cõtra illũ q̃ fuit socius me⁹ in seruo,postq̃ desijt esse societas,condemnaẽ de peculio qđ est apũd me,quia nõ possem recuperare per actionẽ pro socio vel communi diui.postquã desijt esse societas,vel cõmunio. Item si agit cõtra emptorẽ serui de peculio post annũ, & sic postquam venditor desijt possidere:nõ condemnaẽ de peculio, quod est apud venditorem,secus si infra annum, quo poterit venditor conueniri.hoc dicit in effectu.& rationem dic vt in glo.

§.Si iactum sit. †Quod quis fructuario cõsequi nõ potuit per actionẽ de peculio,recuperat à proprietario.h.d.sic econtra,vt ſ.eo.l.hic quæritur. §.põt. circa medium.& facit pro eo quod dixi ſ.eo.l.quęsitũ.§.j.& l. si duobus.quia actio peculio sequit peculiũ,vbicunq̃ sit:& sic si creditor non potest recuperare ab vno,qui aliquid habet de peculio,agit contra alterum de æquitate tantum:quia vno cõuento de rigore,alter liberatur:vt d.l.si ex duobus.

§.Nihil interest. †Ex cõtractu celebrato inter fructuarium & seruum in quo habet vsumfructum, datur fructuario actio de peculio contra proprietarium,computato tamen peculio,quod est apud fructuarium, de quo debet ipse soluere.

2 ☞ *Verbum de peculio.q.nõ denotet nomen actionis:sed quòd sit quædã actio:& an sit unica tantum,actio quæ competit contra filium,& contra patrem?*

3 *Licet habeam contra te actionem ad aliquam rem, si illam non inuento, sed aliam non*

comp

competentem,debes absolui:licet constet iudici me iterum posse agere ad eandem rem alia actione.

4 *Peculium cõsistit in rebus quarum dominium non est apud seruum,uel dominum:sed apud tertium.*

LEX XXXIX.

DEposui apud. †Pro re deposita penes filiũ,vel seruum,etiã si sit penes patrẽ,vel dominũ:si tñ filius,vel seruus nõ haberet peculiũ,nõ agitur de peculio:sed rei vendi.vel ad exhibẽdũ,quia tale depositum nõ reputatur peculiũ.h.d.†No.in prin.dum dicit[& ago depositi de peculio.]pro eo quod cõiter dicũt gl.ga istud verbum[de peculio]nõ denotat nomẽ actionis,sed est quædã adiectio:nã cõpetit actio ex illo cõtractu,qui celebratus est cũ seruo,vel filio,cũ hac adiectione de peculio.vt no.ſ.eo.tit.l.ij.§.si filius.in gl.super verbo[mãdati]quæ incipit nota.& secũdum hoc esset vnica tantũ actio,quæ cõpetit cõtra filiũ & cõtra patrẽ:licet contra patrẽ sit modificata,vsq̃ ad vires peculij. Sed in cõtrariũ videtur,q̃ sint duæ in l.si id quod.§.si filius pro socio.& vna est ciuilis oriẽs ex cõtractu:altera prætoria quæ datur à prætore ex cõtractu:& isto modo intelligo istũ tex.dum dicit[ago depositi,]id est propter depositũ factũ filio,ago de peculio cõtra patrẽ:& ista magis placet.vt ſ.dixi q̃ cũ eo.in l. sed si ex parte.§.fi. †Itẽ nota hic tex.expressum dũ dicit,[nihilomagis.]& glo.exponit id est,nõ ideo magis,quod licet habeam cõtra te actionẽ ad aliquã rẽ,vt erat hic,quia habebã rei vendi.ad exhibendũ.vt in fi.huius tex.si tñ illã nõ intento:sed intento aliã nõ cõpetentẽ:debes absolui,licet cõstet iudici me iterũ posse agere ad eandẽ rẽ alia actione:& ideo si egi cõtra te depositi,& tu fateris rem habere,non tñ ex causa depositi,sed cõmodati,si ego nõ probo depositũ,debes absolui,vt hic.& l. habebat.ſ.de institoria.& l.nã possumus.ſ.si pars hęre.peta.& l.j.ſ.si mẽs.fal.mo.dixe.& in c.examinata.de iudi.& not.Inno.

4 in.c.j.de lit.cõtest. †Vltimo not.q̃ peculiũ cõsistit[a] in rebus,

a quarũ dñium nõ est apud seruũ,vel dominũ,sed apud tertiũ.

§.Si nuptura. †Si ageretur cõtra patrẽ de peculio ad hoc solũ,vt agens liberetur ab obligatione patri quæsita per filiũ,debet liberatio fieri insolidũ,non deducto eo,quod debeẽ patri per filiũ.h.d.ratio ponitur in gl. quia tũc fit deductio,& cõdẽnatur vsq̃ ad vires peculij,qñ cõuenitur de eo quod ad patrẽ nõ peruenit:si autẽ peruenit condemnatur insolidũ.ſ.eo.in bonæ fidei.sed hæc actio datur insolidũ:ergo &c. In text.ibi[promiserit.]supple,& non soluit.

§.Stichus habebat in peculio. †Id quod vicarius seruus debet dño,nõ deducitur,sed solũ agitur de peculio vicarij:& ideo si vicarius nõ habet peculiũ,quod est quãdocũque ipse solus est in peculio:ordinarij:cessat deductio talis debiti. h.d.in effectu vsq̃ ad.§.seruo,& primo loquitur,qñ agitur de peculio vsq̃ ibi[& qdẽ.]& tũc illud idẽ habeẽ.ſ.eo.l.si seruus meus ordinarius.circa mediũ ibi:[is verò.]Secũdo,qñ agitur pro ipso peculio:& tũc illud idẽ habetur in l.cui cõsequẽs.quæ sequit post illã l.si seruus meus ordinarius.vbi ponit idẽ casus.

§.Seruo quem. †Peculium quod penes vẽditorem remanſit,nõ subijcitur oneri debito post vẽditionẽ cõtractã:ideo nec in illud cõputatur,nec pro illo potest cõueniri,nec de illo potest deduci.h.d.in effectu vsq̃ ad fin.& prima pars summarij colligitur in fine dum dicit[ex quo apparebit]& aliæ tres illationes colliguntur ex principio.vsque ad illum ver.per ordinem.

2 ☞ *Creditores filij uel serui,nõ possunt petere,quòd pater uel dominus tradat eis uestes serui,uel filij.*

3 *Quòd etiam seruus possit facere dominum compelli ad se induendum,si hoc non faceret,cum teneatur alere illos quorum operis utitur,& eodẽ modo maritus uxorẽ.*

4 *Si tales expellantur,quòd non debeant eis uestes auferri.*

LEX XL.

PEculium. †Peculiũ cõsistit etiã in his,quę seruus vel filius acquirit sua industria,vel par

ſ.eo.l.peculiũ est.& quod ibi no.†Ex alio a dicto patet,q̃ non possunt creditores filij vel serui petere q̃ pater vel dñs tradat eis

¶ Peculium cõsistit. Adde docto.in rubri. de pec.cle.extra.

3 vestes serui filij,quia non sunt in peculio.†Patet etiã q̃ seruus potest facere dominum cõpelli ad se induendũ,& si hoc nõ faceret:& hoc est de iure naturali,quia tenetur alere illos quorũ operis vtitur.vt ſ.cõmo.l.in rebus.§.possunt.& eo.modo maritus vxorẽ.†patet etiam q̃ si tales expellantur,non debent ei

4 auferri vestes.quod dic,vt ſ.eo.l.id vestimentum.

2 ☞ *Verba debent intelligi,aliquando impropriè quando referuntur ad personam,in qua non possint propriè cadere.*

3 *Illud quod debetur seruo,debet peti à domino,& non à seruo.*

LEX XLI.

HEc seruus. †Nota in ista.l.q̃ debitũ,propriè loquendo nõ dicitur nisi illud quod est efficax,& potest peti:ideo hoc verbũ nõ cadit in seruo nec actiuè nec passiuè,quia nõ potest debere,nec sibi deberi,

2 nisi naturaliter tantũ,quod nõ est efficax ad agẽdũ. †Itẽ not. q̃ verba debẽt intelligi aliquãdo impropriè,qñ referuntur ad personã,in qua nõ possunt propriè cadere.Vnde cum dicimus seruũ debere,vel sibi deberi,intellige impropriè.ſ.naturaliter tantũ:vt hic.vt ĩ.de condi.& de.l.quibus diebus.§.dñs seruo.

3 †No.q̃ illud,qđ debeẽ seruo,potest peti à dño,& nõ à seruo.

2 ☞ *Verbum petere sicut intelligitur per cõtestationem,& ante lit.contestatam,non dicitur quis petere,sed uelle:ita & uerbum agere.*

3 *Pactum de non agendo,impedit lit.contesta.licet non sic in pacto de non petendo.*

LEX XLIIII.

SI postea. †Alienans post litẽ sibi motã,videtur fraudulẽter alienare,& perinde cõdemnabitur,ac si nõ alienasset.h.d. †Et no.hic tex.cũ glo.

2 q̃ sicut verbũ[petere]intelligitur scilicet p cõtestationẽ,& antequam lis sit cõtest.nõ dicitur qs petere,sed velle,vt l.amplius nõ peti.ĩ.rẽ ra.habe.ita & verbũ[agere:]& ita allegabat Bal. hãc glo.Alibi dicit Inno.†plus q̃ pactũ de nõ agendo impedit litis cõtesta.licet nõ sit in pacto de nõ petẽdo,vt no.per eũ in c. j.de lit.cõtest.in vj. In tex.ibi:[etiam eius peculij nomine.]& est ratio,quia si nõ alienasset,fortè illud idem acquisiuisset isti veteri dño,& sic fuisset cõdẽnatus pro illo,ga inspicitur tẽpus condẽnationis,nõ contesta.vt ſ.eo.l.ex duobus.§.in hoc.& l. quæsitũ.in princ.debet ergo condẽnari perinde ac si nõ fuisset alienatus:& huic veteri domino fuisset facta acquisitio.

2 ☞ *Pater uel dominus ipso iure non tenetur,ultra quàm sit in peculio.*

LEX XLVIII.

QVoties. †Prohibitio dñi ne contrahatur cũ seruo facit cessare actionem de peculio.hoc primo. Itẽ seruus fideiubendo nõ obligat dñm de peculio, nisi fideiubeat in causam dñi,vel peculiarẽ,hoc secũdo.Itẽ conuentus actione de peculio si nõ soluit totũ,ga nõ tantũ erat in peculio:nõ teneẽ cauere de soluẽdo,dũ peculiũ fuerit auctum. hoc tertio & vltimo dicit ista.l.vsq̃ ad.§.si creditor.& per istũ §.si semel.patet,q̃ pater vel dñs ipso iure nõ tenetur vltra quã sit in peculio:ga si teneretur,ipso iure tñ haberet priuilegium, ne exigatur vltra quã sit in peculio:& teneretur cauere de futuro incremẽto,sicut socius,qui habet priuilegiũ ne exigatur vltra quã facere possit.vt l.verũ.in prin.ĩ.pro socio:teneẽ insolidũ ipso iure.hoc vult tex.dicere in fi.& ideo caue.Et hoc vult dicere glo.in l.quæsitũ.ſ.eo.in glo.prima dum allegat istũ tex.

§.Si creditor. †Si creditor peculiaris agendo cõtra emptorẽ serui,nõ fuit totũ consecutus, potest redire ad vẽditorẽ pro eo qđ est apud eũ de peculio vel pretio eius,sed lite pẽdẽte cõtra emptorẽ,nõ potest ad vẽditorem redire.h.d.Intelligo primũ dictũ de æquitate nõ de rigore:ga de rigore vno cõuẽto liberatur alter:vt l.ex duob⁹.ſ.eo. Itẽ intellige,q̃ possit redire infra annũ,& nõ vltra.de.l.& ancillarũ.ſ.eo.Op.cõtra ver.[sed re integra.]de.l.& ancillarũ.§. si seruus.ver.illud quoque.ſ.eo.vbi dicit,q̃ re integra põt creditor diuidere actionẽ,& conuenire quemlibet pro parte:hic dicit cõtrariũ.glo.dicit,q̃ ibi loquitur re integra id est ante data tam petitionẽ cõtra vnum:hic verò post datã petitionẽ contra vnum,& ante latã sententiã:& hoc dicit,& est vera.Et ideo in duobus reis debẽdi si creditor eodẽ tẽpore porrigit libellũ cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Latitatio. Adde qd ſit. vide in l. Fulcinius. ff. ea §. quid ſit latitare. ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. Inn. in c. dilecto. de verſi. ſig. Innoc. in ca. conſultationibus. de offi. delega.

tra ambos, vel eundē libellum diuerſos cō ueniendo, quemlibet pro parte, admittit libellus: ſed poſtquā dedit libellū contra vnum, & facit eū citare: ſi vellet dare libellum contra alterum, nō admitteretur. arhic de hoc articulo vide plenè per Bar. in l. iij. §. fin. de duo. reis. Sed adhuc oppo. q imò lite pendēte cōtra vnū poſſit ad alterū redire, vt l. credi tor. in prin. ī. mand. gl. format iſtud contrariū, & nō ſoluit. Dy. in l. ij. de duo. reis. dicit, q pendēte lite principali, non pōt redire ad alterū, vt hic: licet pendēte cauſa appellet. ſic vt ibi: & idē videt in duobus reis debēdi. Ia. deare. cuius dictū Bar. ſibi appropriat, & de ipſo iure nō fecit mentionē: dicit nō eſſe fiendā differentiam inter cauſam appellationis, & cauſam principalem: & ad contrarium reſpondet, quòd hic loquitur in duobus quorum vno conuento alter liberatur de rigore, licet non de æquitate: & æquitas dictat q nō redeatur ad alterum lite pendente: ſed illa finita, & illo excuſſo: & ibi loquitur in pluribus inſolidum obligatis, quorū vno cōuento non liberaē alter etiā de rigore. vt l. fin. C. de fideiuſ. & ideo videtur, q lite pendente tam in cauſa principali, quàm appellationis poſſit alterū redire pro parte: & idē videtur in duobus reis, in quibus non videtur eſſe differentia, an ſimul porrigaē libelli contra vtrūq; an diuerſis temporibus: quod dic per Bar. in d. l. iij.

1 §. Non tantum. †Emptor ſerui cum peculio pōt ex cōtractu prius geſto conuenire vē ditorē intra annū, ſicut cæteri creditores peculiares, computā do tamē ſibi in debitū id quod apud eū eſt de peculio: & ſi ipſe cōueniatur ab alio creditore pro peculio quod eſt apud eum, poteſt aduerſus eum vti deductione eius, quod ſibi debeē. h.d. In tex. ibi, [id q Iuliano videē.] iunge ver. dum tamen qui ponitur in ſi. In tex. ibi, [quāuis & deducere ipſe poteſt.] ſcilicet, ſi cōueniatur à tertio creditore peculiari. vt ſ. proxi. §. nā deducere poteſt quod ſibi debebatur, antequā emeret. Vnde videbatur q tantū ſibi conſuleretur per hanc viā, non per viam agendi contra venditorem: ſed fortè hoc ſibi non ſufficit, quia non erat tantū in peculio, quod ſufficeret ad debitum. Vnde intereſt ſua poſſe agere contra venditorem.

1 §. Si ſeruus. †Debitum contractū tempore quo ſeruus erat in poteſtate domini deduci pōt, etiam ſi conueniaē poſtquā eſſe deſijt: ſecus in debito contracto poſt. Et actio de peculio tranſit contra quemlibet ſingularē ſucceſſorē, ad quē trāſit peculiū. h.d. vſq; in fi. In tex. ibi, [vti poſſit.] Videbatur contrariū, quia de peculio deduciē illud, quod domino debetur: ſed nunc non debeē dño, ſed non domino poſt venditionem, & traditionē: ſed certè ſufficit, q inceperit debere domino: & licet poſtea deſinat eſſe dominus ſicut hic, non liberatur ab actione de peculio, quo minus intra annum conueniatur: ita non tollit ſibi beneficium deducendi. In tex. ibi, [& ſi poſt venditionem.] de hoc dic vt ſ. depoſi. §. fi.

2 ☞ *Illud quod operatur ſcientia, & patientia, etiā operatur ignorantia ſi erat tale quid, quod ueriſimiliter ſi ſciuiſſet, paſſus fuiſſet.*

3 *Teſtamentum quando rumpitur natiuitate poſthumi, an cōſeruentur legata per auth. ex cauſa. C. de lib. præte.*

LEX L.

1 NOn ſolum. †Etiam id qđ ſeruus habet ignorāte dño cōputatur in peculio, ſi erat
2 ale quid, † quod ſi dominus ſciuiſſet, veriſimiliter dimiſiſſet apud eum. h.d. Not. q illud quod operatur ſcientia, & patientia operatur etiā ignorātia, ſi erat tale quid, qđ veriſimiliter ſi ſciuiſſet fuiſſet paſſus: & tene mēti, & facit ad multa, &
3 ſpecialiter ad illā queſtionē, qñ † teſtamentū rumpiē natiuitate poſthumi, an conſeruentē legata, per aut. ex cauſa. nam Bar. diſtinguit, an teſtator ſciuit vxorem prægnantē, & conſeruaē: an verò ignorabar, & tūc ſecus: quia nō eſt credendū, ſi ſciuiſſet q illa legata feciſſet cæteris: ſi erāt talia quæ veriſimiliter feciſſet, quia cōmuniter omnes faciūt etiā qui habent liberos, vt legata pia, & non multū magna, conſeruabunē, acſi teſtator ſciuiſſet, arg. iſtius tex. qui melius facit quàm aliquis alius.

1 §. Si ignorante. †Ex qua cauſa liber homo obligatur ciuiliter & naturaliter, ex eadē cauſa ſeruus obligatur domino naturaliter tantū. Item ex qua cauſa quis nō obligaretur alteri ciuiliter, & naturaliter, ex eadem non obligatur ſeruo ſuo naturaliter tantū. h.d. Et declara hoc vltimum per. l. nuda ratio. ī. de dona. iungendo cauſam cū iſto tex. h.d.

2 ☞ *Non inſpicitur quod euenire poteſt, non de iure: ſed de facto iniuſtè.*
3 *Dubius eſt euentus litis, quis poteſt ſequi ſententia iniuſta.*

LEX LI.

1 SO tempore. †In actione de peculio nō dicitur conuentus latitare, ſi nihil erat in peculio: & ideo poteſt pati miſsionē ex ſecundo decreto, ſcilicet, cū effectu: quoniā hoc poſtea apparente retractabitur quicquid factū ſit contra eū, tāquam debitorē, cū non ſit. vt l. Fulcinius. §. ſi qs actione. ī. quib. ex cau. in poſ. ea. ſed antequam hoc conſtet, poterit pati: quia ſtatur narrationi actoris, quæ etſi eſt talis qđ ſi eſſet vera ſufficeret, etiā in dubio ſufficit, iuxta ea quæ habēt in l. cū quædā puella. de iuriſdi. om. iudi. & iſto modo poteſt intelligi fortè contrariū, q format hic glo. de d. l. Fulcinius. §. ſi quis actione. In tex. ibi, [latitat ſecundo] nō cōparet, ſed ſe abſcondit: nā ſi efficaciter teneretur, diceretur latitare: ſed hic non latitat, licet actus latitādi facit. In tex.
2 ibi, [in bono. poſ.] ſupple ex ſecūdo decreto. nā quantū ad primum, nō requiritur latitatio, ſed ſufficit q nō defendatur. vt
2 l. hæc autē. §. nō defendi. quibus ex cau. in poſſeſ. ea. † In text. ibi: [nec ad rē pertinet.] no. q nō inſpicitur qđ euenire poteſt, nō de iure, ſed de facto iniuſtè: quia non eſt veriſimile q eueniat, licet poſsibile ſit euenire. Cū autē poteſt euenire iuſtè, tūc diſtinguit, aut ſunt aliquæ veriſimiles cōiecturæ quod debeat euenire: aut nō. vt l. qui bona. §. j. de dā. infec. Itē allegatur iſte
3 tex. † q dubius eſt euētus litis, qa poteſt ſequi ſentētia iniuſta.

§. Si creditor. †Si hæres tenebatur defuncto actione de peculio, cōputatur in hæreditate peculium, quod erat tempore mortis defuncti. h.d.

§. Etiam. †Propter conteſtationē factā de peculio contra dominum, ſeruus non liberatur ab obligatione naturali: ideo pro ea poteſt dare fideiuſſorē. h.d. nimirū, quia & ipſa actio de peculio, & quælibet alia ſuper qua facta ſit conteſtatio, nō tollitur: quia per iudiciū non fit nouatio in præiudicium agētis, vt tollatur actio prima: ſed in eius fauorem, vt noua actio vel obligatio accumuletur. vt l. in aliam. de noua. & plenè no. in l. j. C. de iudicijs.

2 ☞ *Differentia an aliquid acquiratur mihi ex re mea, an propter rem meam?*

1 §. Seruus alienus. †Licet bonæfidei poſſeſſor ſerui alieni poſsit conueniri actione de peculio, quouſq; poſsidet ſeruum pro peculio ad ipſum pertinētē: poſtquam tū deſijt poſsidere conueniri non poteſt, etiā ſi pecunia creditoris ad ipſum peruenerit: ſed eſt coueniē dus verus dñs: & ipſe verus dñs poterit agere cōtra illum olim poſſeſſorē pro reſtitutione illius pecuniæ quæ eſt acquiſita vero domino, nō poſſeſſori, ſi nō ex re ipſius vel opera ſerui quę
2 ſita eſt. h.d. in effectu. †No. ſi. huius. §. quia differentia eſt, an acquiratur mihi aliquid ex re mea vel propter rem meā: nā dictio ex re, denotat cauſam proximā. vt l. j. §. ex incendio. ī. de incen. rui. & nau. ſed dictio propter, cauſam remotā. vt no. in l. j. C. ſi ſeruus extero. aliquando dictio ex. ponitur pro, propter vt no. glo. in l. dominus Sticho. de pecu. lega.

2 ☞ *Dubius eſt euentus litis: & ille qui tenetur propter hoc ſolum, quod habet actionē contra alium, liberatur eam cedendo.*
3 *Cuius expenſis litigabit ceſſionarius, qui cedendo actionem liberatur.*

LEX LII.

1 QVod debetur. †Si in peculio, ſunt nomina debitorum, nō tenetur quis pro
2 pterea, niſi vt cedat actiones. h.d. †Et allegatur iſta. l. ad duo, ſcilicet, q dubius eſt euentus litis, & ille qui teneē propter hoc ſolū, q habet contra aliū actionē, liberatur eā cedendo: & dicitur qs teneri propter hoc ſolū, qñ nō tenetur ex contractu vel quaſi celebrato cū eo, ſed cū alio, vt erat hic: & eſt cauſus etiam in quo tūc nō tenetur, niſi quia actionē habet, qa pater vel dominus nō tenetur de peculio, niſi quatenus eſt in peculio: ſi ergo in peculio nihil aliud eſt, niſi nomina debitorum contra quos habet actionē ex cōtractu, filij, vel ſerui, dicitur teneri

neri propter hoc ſolū quia actionē habet: igitur liberatur cedē do: ſed ſi teneretur ex iuo cōtractu, vel quaſi, licet etiā propter hoc, quod actionē habet, nō liberaretur eam cedēdo. vt l. nā & ſeruus. §. fi. ſ. de neg. geſt. niſi actionē nō poſsideret, & careret dolo vel culpa quæ venit in illo cōtractu, quia tūc liberaē ope exceptionis, dummodo cedat actionē cōtra poſsidentē: ita loquuntur leges allegatæ in glo. pro cōtrariſ. & not. Bar. in l. cū
3 fundus. §. ſeruum tuū. ſ. ſi cer. peta. †Sed cuius expenſis litigabit ceſſionarius: & videtur q expenſis cedētis, hoc caſu. vt ſ. commo. l. ſi vt certo. §. ſi rem tibi. in fin. glo. hic oppo.

2 ☞ *Patrimonium eius qui ſe gerit pro libero, cum ſit ſeruus, pro peculio reputatur, ut dominus pro illo teneatur.*

LEX LIII.

1 EX facto. †Pater & dñs deducēdo quod ſibi debetur, præfertur cuicunq; alteri creditori etiā priuilegiato, niſi cōueniaē pro re illius actione reali vel niſi in acquiſitis ex re illius: ſed ſuper ſe, & creditores præferuntur qui habēt priuilegiū, & ſi alij, priuilegiati primo veniāt, ſoluitur eis præſtita cautione, & cōparētibus poſtea priuilegiatis aufertur eis quod ſolutum eſt, & datur priuile
2 giatis. †Itē patrimonium eius qui ſe gerit pro libero, cùm ſit ſeruus, pro peculio reputatur, & dñs pro illo teneatur: hoc dicit vſq; ad ſi. & format tres quæſtiones vſq; ibi reſpōdi. poſtea reſpondet ad primā vſque ibi: [nec tamē. interferēdo tū quandam aliā quæ nō fuerat formata, & decidēdo poſtea reſpōdet, ad ſecūdam. vſque ibi [quid ergo.] poſtea ad tertiā ibi [ſi dos] poſtea redit ad aliā quæſtionem quæ non fuit formata, & decidit vnum dubium.

2 ☞ *Actio de peculio datur contra quemlibet ſucceſſorem peculij, licet ſit perſonalis.*
3 *Seruus Orcinus quis dicatur? & in quo differt ab eo cui relicta eſt libertas per fideicō miſſum.*

LEX LIIII.

1 SI Sticho. †Manumittendo ſeruū inter viuos cēſetur quis donare ſibi peculiū, & actio
nes tamē peculiares nō tranſeunt in ipſum. niſi cedant. h.d. glo. tū dicit q line ceſsione trāſeunt vtiles. arg. C. de lega. l. ex legato nominis. & l. ij. C. de actio. & oblig. ſed poteſt dici, q illæ leges loquuntur qñ nomen debitoris ſpecificè legatur, vēditur, vel donatur expreſsè: hic verò non expreſsè, ſed tacitè, nec ſpecificè ſed ſub appellatione peculij, & ideo iſte text. ſtat
2 propriè, q nullo modo tranſeat, niſi cedātur. † No. etiā gl. quæ tenet, q actio de peculio datur cōtra quemlibet ſingularē ſucceſſorem peculij. ſingulariter autē actio perſonalis, quę incipit cōpetere cōtra vnū, non tranſit cōtra ſingularē ſucceſſorē. vt l. ſi. §. fi. de contrahen. emp. ſed iſta actio de peculio habet ſimilitudinem cū reali. vt l. quæritū. ſ. eo. glo. tamen diſtinguit, an ſit
3 ſeruus Orcinus, vel nō. † Dicitur autē ſeruus Orcinus libertus ille cui fuit relicta libertas in teſtamento, & ſic ſtatim adita hæreditate. efficitur liber ſine manumiſsione, & ad ipſum trāſit dñium peculij, ſi ſibi fuit legatū, & nō recognoſcit aliū patronū niſi defunctū: & iſto caſu dicitur creditoribus teneri. Si verò p fideicōmiſſum: tunc cognoſcit hæredē manumittētis, & peculium fuit ſemel apud hęredē q eidē nō tenebatur tradere, niſi deductis debitis ideo ſi tradidit, ipſe poterit cōuenīri à creditorib⁹, non autē ipſe manumiſſus, per iura quæ allegat glo. vide in l. j. §. per cōtrariū. de dote prælegata. & ī. titu. proxi. l. j. itē hæres.

LEX LV.

1 ILliofamilias. †Pro eo quod ſeruus debebat domino: non competit actio de peculio hæredi dñi, contra illū cui legatus eſt ſeruus cū peculio. h.d. iſta. l. cum l. ſi. ī. eo. Ratio eſt, quia nūquam incepit ſibi cōpetere viuēte dño: quia nō erat cōtra quē poſſet cōpetere: igitur dominus ad hæredem ſuum nō tranſmiſit actionem quam habebat, nec incipit de nouo cōpetere, cum initium inſpiciatur. argu. in l. ſi ſerui & filij. de furtis. & adde l. & ancillarum. §. ſi ſeruus. ver. ſi ipſi. ſ. eo.

LEX LVI.

1 IS cum. †Qui vi eximit conuentū de peculio tenetur actori ad intereſſe: quatenus erat in peculio tēpore venditionis. de iſta materia habetur ſ. ne quis eū qui in ius voc. In text. ibi, [vi exemptus.] id eſt extractus de manibus familiæ, dum duceretur ad iudicem.

LEX LVII.

1 QVod ſeruus. †Etiā id q debet ſeruus domino pro debitore ipſius domini deducitur: nomē tamen illius ex hoc efficitur peculiare, quia ille tenetur ſeruo & per cōſequens imputabitur in peculio. h.d. Ex hoc ergo videtur, q parū proderit iſta deductio: quia ab vna manu deducitur, & ab alia in peculium imputatur: & ſic reputabatur peculiū tanto maius, quantū ille debet, & quantum fuit magis detractum.

LEX LVIII.

1 SI filius. †Iſta lex ponit tres bonos caſus. & h.d. Si ſeruus moritur, inſpicit quatenus erat in peculio tēpore ſuæ mortis. hoc primò: ſed ſi ſibi præ legatur peculiū cū libertate, inſpicitur tēpus aditæ hæreditatis: hoc ſecundò: ſed ſi peculiū legatur cuidā tertio, inſpicitur tēpus mortis teſtatoris: hoc dicit. Ratio diuerſitatis inter iſtos vltimos duos caſus eſt, quia quādo legatur ſeruo, ſicut legatū libertatis nō cedit niſi ab adita hereditate: ita nec legatum peculij, ſed quādo legatur extraneo cedit à die mortis teſtato. vt C. de cad. tol. §. in nouiſſimo. ſed illud tēpus debet inſpici, quo dies lega. ced. & no. ex ſecundo caſu, quòd legatum Velle. recipit augmentum, & diminutionem. facit l. græcè. de lega. j.

Quando de peculio annalis eſt actio. *Rubrica.*

LEX I.

1 PRætor ait. †Quouſque filius vel ſeruus eſt in poteſtate patris, vel dñi, actio de pecu. eſt perpetua, ſed poſtquam exiuerint morte filij vel ſerui emancipatione, vel manumiſsione, vel alienatione ſerui, efficitur annalis. h.d. vſque ad §. itē hæres. Ratio eſt, quia de rigore iuris vi debatur quaſi extingui, quia deſinit eſſe peculiū cū nō dicatur peculiū, niſi occaſione poteſtatis paternæ, vel dominicæ. vt pa tet ex l. fin. C. de inoffi. teſt. & tūc ceſſat dicta poteſtas: ſed quia hoc erat nimis rigoroſum, & dānoſum creditorib⁹, prætor per aliud edictū iſtum rigorē limitat & poteſt dici, q actio prima extinguatur, tū loco eius ſurrogaē alia actio ſimilis, nō tamē in tēpore, ſicut in ſimili habetur in titu. ſ. quod cū eo. & hoc dico propter id quod habetur in l. ij ſ. eo. aliàs eſt. §. fi. vt ibi.

2 ☞ *Succedens tam in ſeruo quàm in peculio, poteſt actione de peculio conueniri: ſecus ſi in peculio tantùm.*

1 §. Item hæres. †In ſingularē ſucceſſorem peculij & non ſerui, non datur actio de peculio.
2 hoc dicit ſecundū intellectū glo. ſed † quando ſuccedit tam in ſeruo, quàm in peculio, vt quādo venditur vel donatur ſeruus cum peculio, an tūc detur cōtra eū actio: gloſſ. hic tenuit q ſic: per l. quoties. in fin. ſ. tit. j vel dic vt no glo. in l. ſi Sticho. eo. tit. in vlti. col. & tene menti hanc diſtinctionē, & ea quæ ibi dixi, procedunt quando eſt ſingularis ſucceſſor peculij, & ſerui, ſecus ſi peculij tantū, vt hic.

1 §. Si præcepto. †Hæres qui reſtituit hæreditatē retē to ſeruo cū peculio, poteſt effectualiter cōueniri, & etiā perpetuo actione de peculio. h.d. Videbatur cōtrariū: quia cū hæres reſtituit hæreditatē retenta ſingulari actione, trāſeunt actiuē & paſsiuē in fideicōmiſſariū. & non remanent penes hæredē, vel cōtra eū, quod dic vt plenè not. in l. j. §. fin. ad Trebel. ſed certè hic retinuit peculiū, quod eſt quid vniuerſale, cui cohærēt actiones. Vnde ſic ſi retinuiſſet certā partē hereditatis, poſſet à creditoribus cōueniri pro illa parte, nō obſtāte reſtitutione. vt C. ad Treb. l. j. & ī. cū ibi no. ira nūc: & ſic non iuuatur Senatuſconſulto Trebel. vt poſsit effugere actiones, & nō erunt annales hoc caſu, quia ſeruus non deſijt eſſe in ſui poteſtate, poſtquàm retinuit vſu teſtatoris.

2 ☞ *Quando ſunt plures actiones quæ electione tolluntur, ſi ambæ intentantur, & nō opponatur exceptio, non redditur iudicium nullum.*
3 *Quando fit indultus per errorem per tuam aſſertionem, poſſum illum errorem quandocunque corrigere, etiam poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, quantum ad te.*
4 *Poſitionem tuam ſi fui confeſſus per errorem cùm eſſet falſa, quòd poſsim errorē corri-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a et Contrarium dico. adde Bal. & eundem Paul. de ca. in l. j. & vide vir & vxor. & eundem Paul. in rubri. j. solu. matri. & sic posset cōcor. Fran. Curt.
b Esse versum. Adde docto. in c. j. de depositio extra.

gere etiam post sententiam.

LEX II.

QVæsitum est. †Si actum sit actione de peculio tanquàm annali cū esset perpetua, quia seruus nō exierat potestatem domini, licet putaret exiuisse, & succubuerit: quòd actor possit iterato agere actione de peculio perpetua, & nō obstabit exceptio rei iudicatæ: secus si fuit actū actione de in rē verso, quia illa actio, nō efficitur annalis, licet seruus vel filius exiuerit potestatē patris vel domini, & ideò cēsetur intentari illa eadem actio, super qua fuit lata sentētia: secus in casu præcedēti, quia videtur intentari alia actio. hoc dicit secundū verū intellectum notatū à glo. nec à doct. & tūc cessant inuolutiones glo. quæ nō videtur text. intellexisse. Pone casum quòd creditor peculiaris credens filiū esse mortuum, dictauit libellū contra patrem, in quo narrauit se cōtraxisse cū filio, & quòd licet filius esset mortuus, quia tamē adhuc nō transiuerat annus, petijt patrē condēnari in actione peculij: postea in articulis deduxit mensem, in quo filius erat mortuus, & facta computatione ab illo mēse annus iam transiuerat propter quod succubuit, & pater fuit absolutus: sed quia filius reuera viuebat, & volebat iterum agere, videbatur quòd non posset: quia vult intentare illā actionē super qua fuit lata sentētia: & sic videbatur obstare exceptio rei iudica. Contrariū est verum, quia imò intentat aliam actionē: nā in primo libello intētauit actionē, quæ nondum erat nata: nā annalis incipit nasci, postquam filius exiuit patriā potestatē: nunc intentat illā quæ erat nata, & quæ nunquam fuit intētata, nec super ea fuit lata sentētia, ideo non obstat exceptio rei iudica. licet Bar. hic dicat contrariū: sed si creditor egisset de in rem verso, tanquam annali, & succubuisset, nō posset iterum agere: quia intentaret eandē actionem: nā illa actio nō efficitur annalis post mortē filij. hoc enim solū habet locum in actione de peculio. Fuit ergo intētata actio quæ iam erat nata: & hoc vult dicere text. quòd in priori iudicio de in rem verso, rectè actū est, rectè actū videretur: si fuisset intentata actio, de in rē verso: quia fuisset intentata actio nondū nata, obstaret ergo isto casu exceptio. Sed tūc bene puto, q̄ præhabita restitutione ex causa iusti erroris, bene posset iterū agere glo. tamē hic ponit casum q̄ in eodē libello fuit intentata actio de peculio, & etiam de in rem verso: nec obstat q̄ non possunt simul intētari vt in l. q̄ in hæredē. §. eligere. de tribu. quia ista exceptio non fuit opposita: & sic procedit iudiciū. istud est diuinare, licet Bar. sequatur gl. ideo pone melius casum, vt dixi.

2 †Not. tamē glo. singulariter in hoc, quòd quādo sunt plures actiones quæ electione tolluntur, si ambæ intētātur, & nō opponatur exceptio, non redditur iudiciū nullū, quod perpetuò tenet mēti. Videbatur cōtrariū, quasi factū sit contra iuris dispositionem. simile no. in l. mancipium. §. fin. cōmuni diui. j. de
3 euic. no. etiā glo. quæ semper alleg. †Quia tenet, q̄ quādo fuit inductus in errorē per suā assertionē, possum illum errorē quā docunq; corrigere etiā post sententiā, quæ transiuit in rem iudicatam, quātum ad te: nec potes mihi imputare. Nō sic quando nō fui per te inductus, quia tūc non possum colligere, nisi vsq; ad sententiā. l. error. de iur. & fac. igno. quod est singulare. & ad hoc semper allegatur ista glo. facit. l. j. §. si omnes. ver. cæterum. j. de ven. inspi. & ideo Bar. per hoc in l. j. s. de eo per quē
4 fac. est determinat †q̄ si fecisses positionem, & ego eam fui cōfessus, cū esset falsa: per errorem possum ipsum corrigere post sententiā quia videor errasse inductus per te per assertionem tuā: nec potest mihi imputari, quod tibi credidi. & adde quod no. in d. l. error. & in l. fatetur. de confessis. Vltimò extra glo. oppo. q̄ non possum iterum agere. vt in l. in delictis. §. si detracta. s. de noxa. Solue. ibi volebā eandem actionem in substantia intentare in alio iudicio, quā intentauerā in prima: cum diuersa tamē qualitate: hic verò aliam diuersam in substantiā secundum intellectū quē dedi, quando autē qualitas habeat diuersificare substantiā: vide subtiliter per Bart. in l. denuntiasse. §. qui cum adulter.

a §☞ Statutum quòd cuilibet actioni præscribatur spatio. xx. annorum, debet intelligi de illis actionibus, de quibus si non esset statutum, durarent ultra.

LEX III.

1 QVm post. †Si actio prima durabat minus anno, non restituit annalis, sed tanti tēporis
2 cuius illa erat. dicit per istū tex. ego dico †si statutū dicat q̄ cuilibet actioni præscribat spatio xx. annorū, debet intelligi de illis actionibus de quibus si non esset statutū, durarent vltra: non autem de illis quæ durāt minus: quia intentio statuti fuit abbreuiare tēpus præscriptionis: nō autē elōgare. casus est in hac l. tene mēti. & ideo in statutis Florentinorū cum essem vnus de cōpilatoribus, & statutū vetus illo modo loquebat, fecimus, addi, q̄ præscriptio nō duraret vltra nec minus, durāt minori tēpore de iure cōi, seu minori tēpore posset præscribi, vt sic etiam actiones quæ durarent vsque ad viginti annos ex forma veteris statuti: quia ita erat intētio veteris statuti

1 §. Si seruus. †Si speratur filius vel seruus redire in potestatē ex ea causa quę retro fingit, licet re-
uera exiuerit actio de peculio, non desinit esse perpetua. h. d.

2 §☞ Statutum quòd mulier habens filios non possit testari de dote sua, nisi usq; ad quat tam partē, & reliquæ partes pertineant ad filios, quòd etiā habebit locū in uidua.

LEX IIII.

1 DIffinitione. †Licet desinat esse peculium seruo vel filio exeunte potestatem, tamen adhuc largo modo potest dici peculium quantū ad creditores peculiares quousq; sit eis satisfactū, & recipit augmentum, & etiam diminutionē ex ipsis rebus peculiaribus. h. d. &
2 per istā l. dico in q. de facto †dicit statutum Senense, q̄ mulier habens filios nō possit testari de dote sua, nisi vsq; ad partem. Relinquę verò tres pertineāt ad filios. quęritur an istud statutū habeat locum in viduā: videtur q̄ non: quia dos non dicitur, nisi constante matrimonio, cum sine illo non possit esse: vt l. j. de iu. dotium. Et sic videtur solum habere locum qñ mulier
a moritur durante matrimonio. Contrarium[a] dico, nam adhuc potest dici dos licet non propriè illa, quæ semel fuit quantum ad hunc effectū, vt in ea locū habeat statutū disponens de dote qñ congruè potest ad illā adaptari per istam l. & similiter habebit locum in fructibus perceptis ex illa dote extātibus, vel conuersis in emptione aliarū rerū, quoniam ex eis censeī dos augeri, per istam l. singularem quæ optimè facit ad hoc. nam quousque stat in viduitate cēsetur stare in priori matrimonio. vt l. fi. C. de bo. ma. & vide ibi quod no. Bal. de ista quæstione. nam statutum videtur esse inductum, vt consulat liberis: non autem propter aliam causam. Et ideo cum vidua habeat liberos, vel habere possit, meritò statutum debet ex: tēdi ad illam.

De in rem verso. *Rubrica.*

2 §☞ Actio de peculio licet incipiat esse annalis filio uel seruo exeunte potestatē, quòd non sic in actione de in rem uerso.

3 Quando plures agunt simul ex diuersis causis contra unum ex facto alterius, ille præfertur cuius pecunia in utilitatem conuenti conuersa est.

4 Non sufficit esse uersum in utilitatem patris uel domini, si non durat uersum ex eo, quòd illud soluatur uni ex creditoribus præoccupanti: secus si casu fortuito desinat esse uersum.

LEX I.

1 SIii qui. †Actio de in rem verso, necessaria est, vbicunque cessat actio de peculio: & est vtilis si concurrat cum agentibus de peculio: quia præferatur. Si tamen agens de peculio præoccuper, actio de in rem verso extinguit: si tamen illud quod versum erat soluatur agenti de peculio: aliàs secus. hoc dicit tota l. Bart.
2 †Nota tex. ibi, [quid si morte serui &c.] Pro intellectu quem dedi in l. quæsitum aliàs est. §. s. tit. quòd licet actio de peculio incipiat esse annalis filio vel seruo exeūte potestatem: non sic
3 actio de in rem verso: quod dic vt ibi. †Itē no. in versi. item si plures. q̄ qñ plures agunt simul ex diuersis causis cōtra vnū ex facto alterius, ille præfertur cuius pecunia in vtilitatem conuenti conuersa est, licet in contrarium facit. l. procuratoris. §. planè. s. de tribu. Item not. in fin. quòd non sufficit esse versum[b] si non durat versum ex eo quod illud soluatur vni ex creditoribus pręoccupanti: & imputet sibi ille cui competit actio de in rem verso, quod fuit negligens: non sic si casu fortuito desineret esse versum: vt j. eo. quod seruus. §. penul. & fi.

b sum

LEX

LEX II.

1 QVi numis. †Nō dicitur versum in vtilitatem alicuius, quādo ille tantū erogat quātum accepit. h. d. cū principio. l. sequen. & habetur istud summarium in l. ciuitatibus. in fin. de lega. j.

2 §☞ Ex mutuo facto administratori ciuitatis uel ecclesię, nō tenetur ciuitas uel ecclesia: nisi pecunia sit conuersa in utilitatem earum: & qualiter dicatur conuersa?

3 Creditor debet esse curiosus, quòd in rem conuertatur, quando habet actionem ex eo quòd conuersa est, & non aliter: & quòd non sic, quando consequitur actionem, ratione taciti mandati uel expressi.

LEX III.

1 QVod si seruus.

§. In rem autem. †In rē dicitur versum quandocunq; cōuersum est in causam in qua pater vel dñs nō habebat necessario impendere, vel ex qua sentiunt vtilitatē pro qua possent cōueniri actione mādati: vel de in rem verso. Si fuisset impensum à procuratore, vel neg. gest. nec refert, an directo, & principaliter versum sit, an per indirectū, & secundario: nec etiā refert an seruus vel filius cōtrahēdo principaliter gereret negotium domini vel patris. Si autē nō peculiare, in negotiū principaliter peculiare, & in peculiū cōuertendo, postea verò in rem patris vel domini: nō habebat necesse impendere nec vtilitatem sentiunt, & pro illo nō cōpetit hæc actio, nisi interuenerit voluntas patris vel domini expressa, vel tacita, & pro eo cōpetit hæc actio quod reperitur penes patrē vel dominū ex conuersione: & ideò si sola actio reperitur illā cedendo liberatur, nec sufficit vt hæc actio competat, q̄ seruus aut filius receperit, vt in rē patris vel domini cōuerteret: si postea nō vertunt, sed bene sufficit q̄ semel conuerterit, licet casu fortuito desierit esse versum: quia sufficit vtiliter esse gestum & in hac actio. melior
a est cōditio occupantis. h. d. vsq; ad fi. l. quia isti omnes casus cō
tinuantur. †Et no. bonos tex. pro intellectu l. ciuitas. s. si cerpeta. & authen. hoc ius porrectū. C. de sacrosanct. eccle. in fi. in quibus dicitur, q̄ ex mutuo facto administratori ciuitatis, vel eccle. nō tenetur ciuitas vel ecclesia nisi pecunia sit cōuersa in vtilitatē earū. Qualiter autē dicatur cōuersa habetur plenissi-
3 mè hic, & l. seq. †Not. etiā hic §. pe. quòd creditor debet esse curiosus q̄ in rē cōuertatur quādo habet actionē ex eo, quòd conuersa est, & nō aliter: nō sic quando cōsequitur actionē ratione taciti mandati, vel expressi: quia tunc sufficit si filius vel seruus: vel alius mandatarius asserant se recipere in causam: in qua habent mandatū, & asserant se velle cōuertere in illā causam, licet nō conuertant. vt in l. j. §. vnde quæritur. & l. fin. s. de exerci. quod declara, vt ibi dixi. Hic autē loquitur, quādo nulla præcessit voluntas, vel mandatū patris vel domini.

LEX V.

1 SI res domino. †Si res perempta per seruum nō erat domino necessaria, eatenus dicitur versum in vtilitatē eius quatenus valet: sed si erat necessaria, tūc quatenus empta est, licet nō tantū valeat. h. d. Hoc vltimum intelligo verum si non multo plus fuit empta, quàm valeat: aliàs præsumeretur fraus. arg. l. omnes. §. Lucius. quæ in fraud. cre. & sic nō putarem pro nimio excessu dari hanc actionē: sed actionē de peculio sic: quia ibi nō inspicitur nisi quatenus est in peculio, & vsque ad illā quantitatem
2 potest seruus facere conditionē domini deteriorem.

§☞ Voluntas patris uel domini præcedens, principaliter inducit actionem quod iussu, sed secundario actionem de in rem uerso, & quid si uoluntas sequatur?

3 Dictio si, principaliter denotat conditionem, secundario tempus: & dictio cum, principaliter tempus, & secundario conditionem.

1 §. Quod seruus. †Voluntas dñi prędecētis inducit principaliter actionem quod iussu, sed voluntas sequēs inducit principaliter actionē de in rē verso: si in rē domini cōuertatur. Si autē nec cōuertatur, nec adest
2 volūtas domini, tūc sola actio de peculio cōpetit. h. d. †Opp. contra primum dictū q̄ voluntas præcedēs inducat actionem de in rem verso. vt l. quòd si seruus. §. sed & si mutua. s. eo. & j. eo. l. quidā. & quòd voluntas sequēs inducat actionē quod iussu: vt j. tit. j. l. j. §. sed si ratum. glo. hic se inuoluunt, hoc puto di-

cendum, q̄ volūtas præcedēs principaliter inducat actionē q̄ iussu, sed secundario actionē de in rē verso. quia in rē & vtilitatem suā dicitur verti, quod ipse verti voluit, licet reuera vtilitatem nō sentiat. vt in d. §. sed si mutua. in versi. necnon illud &c. econuerso voluntas sequēs inducit principaliter actionē de in rem verso: sed secūdario quod iussu, †sicut videmus in dictione: [si,] quæ principaliter denotat conditionē, & secundario tēpus. Et in dictione, [cum,] quæ principaliter tēpus, & secundario conditionē. vt in l. qui promisit. s. de condi. inde. & habetur in l. si Titio. quando dies leg. cedat.

1 §. Placet non. †Si seruus ab initio peculiare negotium gerat, actio de rem verso locū habet: ita demū si seruus postea in rē domini vertat animo ipsum obligandi: secus si facto dñi vel aliter, seu facto serui nō animo dominū obligādi: sed si ab initio gerat negotiū dñi quocunq; modo in rē domini vertat, locum habet hæc actio. h. d. vsq; ad l. & ideò. §. illud planè. Bar. & primò loquitur quādo ab initio gerebat negotiū peculiare, vsque ad. l. & ideò. in ver. planè domini. cū secundū eundē Bar. & hoc vt euitetur cōtrariū de illo ver. planè. qui videtur cōtrariari præcedētibus. sed glo. habuerunt aliū intellectū, q̄ totus tex. loquatur quando gerebat negotium peculiare, quod in ver. planè. sit speciale in donatione.

2 §☞ Rector ecclesiæ & si accipiat pecuniam mutuò ut faciat aliquod festum in ecclesia consuetum fieri, tenetur ecclesia quasi in eius utilitatem sit uersum.

LEX VII.

1 ET ideo si donauit.

§. Illud plane. †In rē domini dicitur versum quando versum est in causam in quam dominus erat versurus, licet nō ex necessitate, sed ex cōsuetudine, vel honestate: & licet nullam sentiat vtilitatem multo magis si ex necessitate vel si vtilitatē sentit. h. d. cum sequen. & no. argu. si rector alicuius ecclesiæ accipit pecuniam mutuo: vt faciat aliquod festū in ecclesia consuetū fieri, tenetur ecclesia quasi in eius vtilitatem sit versum.

1 §. Si filius. †Si negotium potest pertinere ad patrem & etiā ad filiū, ita demum cōpetit hæc actio, si filius illud gessit, tanquàm negotiū paternū, nō tanquàm proprium. h. d. cū duabus ll. se. Sed si nō posset pertinere nisi ad patrem, tūc indistinctè datur, & ex hoc colligitur ratio. l. si res. §. fi. s. eo. quando filius vel seruus habebāt peculiū. Nam si gerūt negotium potest esse, q̄ gerunt tanquàm propriū & peculiare: & tunc nō datur actio de peculio, nisi postea vertatur in vtilitatē domini eo animo vt dominus obligetur sibi: secus si principaliter gessit negotium domini.

LEX X.

1 SI pro patre. †In rem patris vel domini dicitur versum, quod solutū est in eorū liberationē licet etiā adsit filius accessoriè obligatus, & sic in cōsequentiā etiā ipse liberatur, nisi ad id se obligauerit animo donandi patri. h. d. vsq; ad §. in rē. si autē ad illud filius esset principaliter obligatus, vel seruus, pater autē vel dñs accessoriè de peculio: tunc solutū pro tali obligatione nō diceretur versum in vtilitatē patris vel dñi, quantū ad hoc vt competat hæc actio, licet ipsi liberentur ab obligatione accessoria: & iste casus in l. q̄ seruus. de qua glo. opponit. Itē oppo. inquantum dicit, [nisi donaret patri &c.] de l. & ideò. ver. planè. s. eo. Sed solue melius quā glo. q̄ hic per prius se obligauerat filius pro patre aio donandi. Vnde si postea recipit pecuniā mutuo, vt soluat creditori: censetur gerere principale suū, nō negotiū patris: ideò nō dat hæc actio cōtra patrē. Sed ibi non obligauerat se, sed recepit mutuo pecuniā, vt donaret patri principaliter: & sic gessit principaliter negotium patris. Item intelligo istū tex. quādo soluit expressè pro obligatione principali, qua tenebatur pater: prout habetur in l. indebitum. s. de cōdi. inde. aut pro sua accessoria, quod in dubio præsumitur. vt j. man. l. Papi. tūc censetur egisse principaliter negotiū suū: ideò videtur, q̄ tūc hæc actio nō daretur cōtra patrē per l. & ideo. §. pe. & §. fi. s. eo. In prin. l. ibi, [fideiusserit & creditori soluerit.] & pecuniā receptam mutuo à Titio: vnde quæritur an Titius habeat cōtra patrem hāc actionem: & certè sic, eatenus quatenus

Universidad de Sevilla
Biblioteca

a ¶ Quod quamplures. Vide in c.j. de depos. & in repetitiõe c. fine. xij.q.ij. & qñ cambia sint licita per Lau. de redol. in suo tractatu vsurarũ. in vlti. parte. Cur.

b ¶ Intruso. Adde qs dicitur intrusus, vide p Inno. & doc. in c. trãs missam. de cle. Io. an. & mode. in c. cũ satis. de of. archie. doc. in c. veniens. de accu.

c ¶ Actio semel extincta. Adde an resuscitetur, vid gl. in l. ij. ff. de hær. vel ac. vẽ. l. q res. in §. arem. C. si aduer. trãs. Bar. & l. Mguis. in §. duobus. ff. de leg. ij.

d ¶ Si prælatus eccle. de hoc plenè p cano. i c. j. de depos. & in c. fine. xij. q. iij. cur. add tu d. Maria. Sozi. in cõs. xv. co. vj. ver. est ergo aduertendũ. & in cõs. xxix. colũ. iiij. in prin. Tho.

ipsum liberauit, & non vltra: vt j. in ver. quare potest dici.

4 ☞ *Prælatus ecclesiæ si recipiat pecuniam ad cambium pro soluendo creditoribus ecclesiæ, & soluit: cum illa pecunia conuersa sit in utilitatẽ ecclesiæ, ipsa tenebitur ad illam pecuniam & etiam ad cambium.*

1 §. In rem autem. † Eatenus datur hęc actio quatenus versum est in vtilitatem, & non vltra, nisi in vsuras si fuerũt promissę pro sorte in vtilitatẽ cõuersa. Sed in actione neg. gest. quę est bonę fidei veniũt vsuræ, etiã nõ promissæ. h. d. vsque ad §. versum. † Et no. hic arg. q si prælatus ecclesiæ recipiat pecuniam ad cambiũ pro soluendo creditoribus ecclesiæ, & soluit: cũ illa pecunia cõuersa sit in vtilitatẽ ecclesiæ, tenebitur ecclesia, nõ solũ ad pecuniã: sed etiã ad cambiũ, quod quãplures[a] candicunt esse licitum, quasi etiam illud dicatur versum in vtilitatem ecclesiæ, ex quo ipsa sors principalis versa fuit, maximè si aliter non possit haberi. argu. ŝ. de pigno. act. l. si pignus. §. fina.

2 ☞ *Debitores ecclesiæ qui contraxerunt cum prælato intruso, soluendo sibi dolosè sciẽtes eũ intrusum de breui remouendũ nõ liberãtur.*

1 §. Versum autem. † Si pater vel dñs restituant filio vel seruo illud qđ erat versum in eorum vtilitatem, cessat hæc actio: quia nõ sufficit versum, nisi duret versum. h. d. & semper allegatur quando pater vel dominus restituit: sed si alio modo desineret, puta casu fortuito, non desineret hęc actio competere. vt in l. j. §. pe. & fi. ŝ. eo. si tamẽ pater vel dominus fraudulenter necem creditorum restituat filio, vel seruo perdituro: licet de rigore desinat hęc actio competere: quia non durat versum, loco tamen eius de equitate surrogatur actio de dolo, ne fraus vnius alteri noceat & hoc probat per simile, quod not. quia debitores peculiares qui contraxerunt cum seruo, liberantur soluendo seruo. vt in l. q seruus. j. de so. si tamen faciunt dolo sẽ cognoscentes istum seruum perditurum, vel lusurum, quod soluit non liberãtur. facit l. si cũ Cornelius. j. de solu. & no. pro eo quod not. in l. si vrbana. ŝ. de condi. inde. vbi doct. dicunt, † q debitores ecclesiæ qui contraxerunt cũ intruso[b] prælato, soluendo sibi liberant. licet si contraxissent cum prædecessore, non liberant per illam l. nam dictum videtur procedere nisi dolosè soluerint intruso, scientes ipsum intrusum de breui remouendum de ecclesia, & fraudaturum ecclesiam tali pecunia: per istum tex. in fin.

2 ☞ *Si ex facto alterius tu efficeris locupletior ex re mea, & mihi contra alium non datur regressus, habeo contra te actionem in factum, in subsidium, nisi iste in tantundem sit debitor tuus.*

1 §. Si domini debitor. † Non dicitur versum in vtilitatem patris, vel domini, id quod filius vel seruus soluit ei pro liberãdo se ab obligatione, qua illis tenet: idem si postea incepit esse debitor eius etiam si habebat peculiũ, vnde illud posset deduci: & si postea
c incepit esse creditor eius: quia hæc actio semel extincta, ex eo quod cœpit esse eius debitor non resuscitat ex eo qđ effectus sit creditor: similiter non dicit versum si pater vel dñs idẽ seruo restituerit, qđ versum erat: vel donauerit animo remunerãdi. hoc dicit in effectu vsq; ad §. fi. † Not. istos tex. ad intellectũ l. si me & Titiũ. ŝ. si cer. pe. nã si ex facto alterius tu efficeris locupletior ex re mea, & mihi cõtra aliũ nõ dat regressus: habeo contra te actionẽ in factũ in subsidium ex æquitate illius l. nam istud videtur verum, nisi iste in tantundem sit debitor tuus, tempore quo vertit in tuam vtilitatem, vel ex postfacto incipiat esse: tunc enim videris, habere causam onerosam, & nõ competere vel desinere cõpetere actionẽ in factum, vel cõ dictionem sine causa quæ nõ datur nisi ad extorquendum lucrum: prout dicitur de actione de in rẽ verso: quod tene mẽti.

2 ☞ *Si duo recipiant x. mutuò & quilibet se obligat insolidũ, & pecunia conuersa si in utilitatẽ unius illæ censetur principalis, & alter accessorius vel fideiussor.*

Quãdo filius soluit p liberãdo se & patrẽ ab obligatiõe, & pater tenebatur principaliter, et ipse accessoriè: dicitur uersũ in utilitatẽ patris, id qđ soluit: secus ecõuersò.

1 §. Idem tractat. † Si pater & filius tenẽtur ad idem debitũ insolidũ, etiã si filius principaliter, & pater accessoriè si tñ vtilitas contractus peruenit ad solũ patrẽ: id qđ filius soluit pro liberãdo se & in cõsequentiã patrẽ, dicitur versum in vtilitatẽ patris: secus si vtilitas cõtractus ad patrẽ peruenit: & idẽ in seruo, & dño. h. d. cũ l. seq. & est
2 no. distinctio ad materiã duorũ reorũ: † nã si duo recipiunt x. mutuo, & quilibet se obligat in solidũ: si tñ pecunia tota cõuersa est in vtilitatẽ vnius, ille cẽsetur principalis, & alter accessorius, vel si deiussor, vt patet hic in patre, etiã si actio qua pater tenetur sit accessoria: puta, qđ iussu, multo magis si æquè principalis: qñ autẽ nõ esset cõuersa in vtilitatẽ vnius tãtũ. tũc quilibet dicitur principalis, si se principaliter obligãt. † Itẽ not.
3 ad declarationẽ principij huius l. & qđ ibi dixi, qñ filius soluit pro liberãdo se, & patrẽ ab obligatione: si quidẽ pater teneba tur principaliter, & ipse accessoriè, dicitur versum in vtilitatẽ patris, id quod soluit vt ibi: secus ecõuerso vt hic in l. qđ seruus. Sed si quæratur, qs dicat principaliter teneri, nõ tantũ inspiciẽ titulus actionis, sed inspiciẽ ad quẽ peruenit vtilitas cõtractus: si enim mutuauit filio tuo, iussu tuo, datur mihi contra te actio quod iussu: & illa est accessoria: & sic tu accessoriè teneris, & ipse principaliter, quo ad titu. actionis. vt in l. cũ filius. de ver. obli. Si tamẽ pecunia tota versa est in tuã vtilitatẽ, tu censeris principalis, & ipse accessorius: & ideò si recipit pecuniam mutuo à Titio, & soluit mihi etiã vt se principaliter liberet à me, & in cõsequẽtiã te: dicitur versum in tuã vtilitatem, & teneris Titio de in rẽ verso: & hoc vult iste tex. & adde quod habuisti ŝ. ad mace. sed & Iulianus. in prin. & in §. nõ solũ. & quod not. in l. vir vxori. ad Velleia. est enim vtilitas: qa qñ pecunia peruenit ad vnũ solũ de correis, si cõueniatur, alter potest objicere, vt ille cõueniatur sumptu & periculo eius, & sic habet beneficiũ ordinis, sicut fideiussor per l. vnde quæritẽ. cõmo. sed si nõ potest probare ad aliũ solũ peruenisse pecuniã, non haberet beneficiũ ordinis: sed diuisionis tantũ, si essent soluẽdo, vt quilibet conueniatur pro parte. vt in authen. de duo. reis.

2 ☞ *Prælatus ecclesiæ si recipit à me centum mutuo, ut emat aliquã rem pro ecclesia: & emit eam pro octuaginta, bene tamen valet centũ, & reliquæ xx. sibi imbursauit: ecclesia non tenetur mihi nisi in octuaginta, & quando in solidum?*

LEX XII.

1 Si fundum. † Si res emat per filiũ, vel seruũ plusquam valeat: eatenus dicitur versum, quatenus valet. Si verò minus, non plusquàm sit empta.
2 h. d. † Et procedit hoc qñ res nõ erat necessaria, sed vtilis: & te
d ne menti: nã si prælatus ecclesiæ[d] recipit à me centũ mutuo, vt emat aliquã rẽ pro ecclesia, & emit eã octuaginta: bene tñ valet centũ & reliqua xx. sibi imbursauit: ecclesia nõ tenetur mihi, nisi quatenus est empta scilicet octuaginta: licet senserit vtilitatẽ in centũ. Casus est hic. tene mẽti. Si tamẽ esset necessaria ecclesiæ, teneretur in solidũ vt in glo. & ŝ. eod. l. si res. in princi.

LEX XIII.

1 Si in rem. † Pro eo quod versum est in vtilitatẽ vni[o] ex dñis, nõ põt agi hac actione cõtra alterũ: si tñ seruus ab altero habet peculiũ, potest cõ uenire de peculio quatenus est versum in vtilitatẽ alterius, & quod soluerit recuperat ab illo. h. d. cũ l. seq. licet ergo qlibet ex pluribus dñis habẽtib[o] cõmunionẽ in seruo, & peculio possint cõueniri in solidũ, etiã pro parte peculij alterius, vt ŝ. de pe. l. & ancillarũ. §. fi. & l. & si duo. in fi. nõ sic in actione de in rẽ verso, & quilibet teneat in solidũ pro eo, qđ versum est in vtilitatẽ alterius: sed ille tenet, vt hac. l. bene tñ poterit conueniri alter actione de peculio: vt in l. seq. & rationẽ ponit gl. & quia vtilitas versa est in vtilitatẽ alterius, qđ soluerit ab illo recuperat.

2 ☞ *Per interuẽtum nouæ personæ de iure Digestorũ nõ fiebat nouatio, si non interuenichat stipulatio, sed pactum nudum.*

3 *Obligatus necessariò pro altero, simpliciter soluendo, censetur soluere pro sua obligatione, non autem principalis: & quis effectus resultet.*

4 *Filius accessoriè obligatus licet soluat pro sua obligatione, dicitur uertere in utilitatẽ patris, & tenebitur pater actione de in rem uerso ei à quo filius recepit pecuniam mutuo, ut solueret.*

5 *Quando est una tantum obligatio, qua quis tenetur habens duas qualitates, quia potest teneri nomine proprio, & tanquam hæres, uel aliter, soluendo censetur soluere pro illa qualitate, pro qua tenetur ut hæres.*

LEX XV.

1 Si filius. † Filius constituendo se soluturũ p patre, propter hoc solũ non liberat ipsum: sed si soluit, bene liberat: & posito q soluat pro sua obligatio
2 ne, censet tñ versum in vtilitatẽ patris, q principaliter erat obligatus. h. d. † no. gl. hîc, q iure isto p interuentũ nouæ psonæ, nõ fiebat nouatio, si nõ interueniebat stipulatio, sed pactũ nudũ: facit ŝ. de cõsti. pec. l. itẽ illa. §. fi. & j. mã. l. si mãdato Titij. §. fi. se
3 cus, qñ interueniebat stipulatio. l. fi. C. de noua. † Itẽ not. q ille q est accessoriè obligat[a], p altero, simpliciter soluẽdo censet sol uere, p sua obligatiõe, nõ, p obligatione principalis debitoris. Effectus huj[o] est: qa sua obligatio tollit ipso iure: sed obligatio principalis non: sed dũtaxat ope exceptionis: & effectus huius est, qa etiã ex interuallo, & nullo interueniẽte pacto de cedẽdo poterit sibi cedi actio cõtra principalẽ, postquã adhuc durat, & nõ est extincta: & erit vtilis apud cessionariũ, licet apud cedẽtẽ esset inutilis ope exceptiõis. & hęc habent in l. Papi. j. mã. & in l. stichũ. §. mãda. de sol. sed si tolleret ipso iure, nõ posset fieri cessio ex interuallo, nisi interuenisset pactũ de cedendo, per quod cõseruaret actio in rerũ natura: sed incõtinẽti, sic, vt in l. mode
4 stinus. de sol. qđ dic vt ibi plenè not. † Not. q filius accessoriè obligatus, licet soluat, p sua obligatiõe dicit vertere in vtilitatẽ patris: & sic tenebitur pater hac actione ei à quo filius recepit pecuniam mutuò, vt solueret: & ista est intẽtio huius l. & istud videtur cõtra illud, quod dixi in l. si pro patre. in prin. ŝ. eo. sub dubio tamen q illa l. debeat intelligi, quod soluit nomine patris: sed ista l. vult cõtrarium, q etiã si suo nomine, ex quo pater qui erat principaliter obligatus liberat: nec obstat l. etiã. §. fi. & pe. nam etiã soluendo habet animũ gerendi negotiũ patris, licet principaliter suum: qñ autem suũ, & non patris, loquuntur isti tex. hæc actio locum non habeat; & adde vltimò quod not. Bar. in l. si plenè. in §. j. ŝ. de condi. inde. qui dicit, q tunc censet quis in dubio soluere nomine suo, quando sunt duæ actiones
5 quarum vna ipse tenet, & altera alter tenetur, & sunt diuersarũ speciẽrũ: quia vna principalis est, altera accessoria. ita loquitur hîc, & l. magis. j. de sol. † sed quando est vna tantũ, qua quis tenetur habens duas qualitates: quia potest teneri suo noĩe proprio, & potest teneri tanquam hæres, vel tanquam administrator. & potest teneri tanquam hæres, vel tanquam administrator legitimus, soluendo censetur soluere pro illa qualitate, pro qua tenetur vt hæres, vel administrator: quia hoc est vtilius sibi, vt possit recuperare: quæ verba tene menti: ego tamen alibi declarauí ibidem. In text. ibi: [quod pater debuit.] Supple, & postea acquirit pecuniam mutuatam à Titio, vt solueret creditori, & soluit. quæritur ergo, an ille Titius habebat hanc actionem contra patrem, tanquam versa sit pecunia sua in vtilitatem patris? & hoc quod sequitur, videndum est. Primò arguit, q non: quia non liberauit patrẽ, vt infrà sequitur in versi. nam qui. Posteà dicit, quòd hoc est versum ex solo constituto: sed posteà soluendo bene liberauit: licet pro se videatur soluisse: quia liberauit ope exceptionis. Ideò pecunia censetur versa in vtilitatem patris, & per consequens tenetur pater. hoc dicit.

LEX XVI.

1 Vidam fundum. † Qui agit de peculio cõsequitur id quod supereſt, deducto eo quod debetur domino: sed quid de in rem verso? consequitur id quod supereſt deducto quod dominus soluit seruo, pro re de qua agitur. h. d. In tex. ibi: [seruus boues vendiderat.] puta. xx. & alios emit pro xxx. & non soluit venditori, certè remanſit debitor domini in illis xx. & ideo si venditor agat actione de peculio cõtra dominum, debet videri an deductis illis, xx. tantum sit in peculio, q sufficiat vel non: quia peculium dicitur id quod supereſt deducto eo, quod domino debetur. Si ergo agat actione de in rem verso, verisimiliter pro illis xx. agere non poteſt: quia licet isti boues seruí sint apud dominum tuum, tantominus dicitur versum in vtilitatem domini, quantùm seruus habuit à domino pro istis bobus. vt ŝ. eo. si pro patre. §. si domini, sed ipse habuit xx. condemnabitur ergo in x. quia illa censentur versa in eius vtilitatem, & lucro eius cesſisse. Fatuè ergo facit venditor intentare aliquã de istis actionibus: sed melius faceret intentare actionem, quod iussu per quam consequetur tota xxx. & hoc est quod vult gloſſ.

LEX XVII.

1 Seruus si in rem. † Si pecunia accepta est mutuò in causã patris vel domini necessariam, licet in illam nõ fuerit conuersa si ne dolo vel culpa serui, sed casu fortuito: nihilominus hæc actio competit: secus si dolo serui, vt ŝ. eo. l. iij. §. sed & si sic.

1 §. Cum Sticho. † Pro eo quod datur seruo vicario agitur hac actione, nec deducitur, quod dño debetur ab ordinario: nec finitur anno à morte vel alienatione ordinarij. Si verò cõuersa fuerit in peculium ordinarij vicarij quod idẽ est, tunc agit actione de peculio, de qua deducitur quod dño debetur ab ordinario, & finitur anno à morte, vel alienatione ordinarij, nõ sic vicarij. h. d. & ſtvalde difficilis. gl. ponit casum, sed malè intelligeres secũdum eas, licet bene loquatur. Pone ergo iuxta versũ. tex. hoc modo: cùm haberes seruum ordinariũ qui habebat peculium, & in peculio habebat vicariũ cui ipse ordinarius concesserat peculium, puta, habebat centum in peculio de quibus concesſit vicario quinquaginta, debes scire q peculium vicarij cõprehenditur sub peculio ordinarij: non econuerso. Pone ergo q mutuauí huic vicario centũ: deinde mortuus est vicarius, vel alienatus per te: lapso anno à die mortis vel alienationis ago contra te: quæritur an possim dubiũ facit titulus præcedẽs: quia actio efficitur annalis post mortẽ, vel alienationem serui: vt in toto illo tit. actio verò nõ efficitur annalis, vt l. j. ŝ. eo. quid ergo erit hoc casu? respondetur, siue illa pecunia fuerit conuersa in vtilitatem, & sic habeat actionẽ de in rem verso: siue in peculium ordinarij, vel vicarij idẽ est: quia cõuertendo in illud conuerti tur in peculium ordinarij, & agere possum etiam post annum à morte vicarij: quia non desinit esse peculium, postquã viuit ordinarius, & sic cessat ratio titul. præcedentis. & hoc vsq; ibi, [q si Pãphilo.] Sed pone q mortuus est ordinarius: vicarius verò viuit: & ago post annũ. Respondeo, est distinguendum: aut pecunia principaliter nõ fuit conuersa in rem tuam, sed in peculium ordinarij, vel vicarij: & tũc quia non potest compe tere actio de in rem verso, sed de peculio, & illa post mortem serui efficitur annalis, quia desinit esse peculium, agere non possum per tit. præcedentem: & vltra hoc etiam si agerem intra annũ, deberet deduci quod domino debetur ab ordinario quia est actio de peculio, de qua fit ista deductio: & si dicatur cùm viuit vicarius, videtur q non fiat annalis, maximè cùm in eius peculium sit versa, quasi non desineret esse peculium ipso viuente. Respondetur q imò desinit postquam mortuus est ordinarius, quasi peculium vicarij pendeat ex peculio ordinarij, sed peculium ordinarij desinit esse peculium per mortem: ergo desinit etiam esse peculium vicarij, & hocvsque ibi, [quod verò.] Si verò pecunia esset in tuam vtilitatẽ versa, tũc daretur actio de in rem verso, de qua non deducitur quod domino debetur à seruo, & agere possum post annum: quia non efficitur annalis: vt ŝ. eo. l. j. & iste est casus clarus, in quo tanguntur ea quæ tangit gl. & quando conuertitur in rem domini, est actio de in rem verso, secundùm omnem suam naturam actionis, de in rẽ verso: quia non efficit annalis morte vicarij. Alio respectu habet naturam actionis de peculio: quia bene efficitur annalis morte ordinarij, vt quia deducitur quod domino debetur.

2 ☞ *Actio de in rem uerso non competit nisi ei qui principaliter contraxit, & cuius pecunia uersa est in utilitatem domini: non ei qui secundario.*

LEX XVIII.

1 Vamuis. † Fideiubens pro seruo (etiã si pro eo quod versum est in vtilitatẽ domini) non habet actionem hanc contra dominum, sed de pe
2 culio. h. d. † non ergo competit hæc actio nisi ei qui principaliter contraxit, & cuius pecunia versa est in vtilitatem domini, non ei qui secundariò.

2 ☞ *Quando creditor agit post annum de peculio, an habeat necesse in libello facere mentionem, quòd res fuit uersa in utilitatem patris?*

LEX XIX.

1 Filiusfamilias. † Si filius sibi emit rem, quam pater necesse habebat ei præſta re, dicit versa in vtilitatẽ suã, sed si nõ hẽbat necesse, tũc

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur versa, cū pater postea in necessariā causam vertit. Itē in actione de peculio venit quod in rē patris versum est: & tūc dicta actio nō finitur anno, nec ex eo qđ res desierit esse in rerum natura sine dolo patris: quia in hoc habet naturā actionis de in rem verso. h. d. & est difficilis. Et primò ponit dictū Neratij vsq; ibi: [at qui.] Secūdò impugnat primū dictū. Tertiò impugnat secundū. Pone casum: filiusfamilias emit sibi vestes ,p x. & nō soluit pecuniā: mortuo filio pater illā vestē dedicauit in funus eius: debes scire, q; tūc exijt de commercio, quasi videat effici sacra. Vult nūc vēditor agere contra patrē: quæritur qua actione? iuriscōsultus dixit Trebatiū dixisse agi, de in rē verso: quia eo ipso q; in funus dedicauit, censet versa in vtilitatē patris: actione aūt de peculio agere nō pōt, quia illa actio desinit cōpetere qñcunque sine dolo malo eius cōtra quē agit desinit esse in rerum natura, vel cōmercio hominū: sed ista vestis desinere dicit esse in cōmercio sine dolo patris post; ipsam dedicauit in funus: ga nil fecit dolo: & hoc vsque ibi: [cōueniri.] ibi Paulus iuriscōsult⁹ reprehēdit primū dictū dū Neratius noluit, q; sit versa in vtilitatē patris postquam dedicauit in funus, nā etiā antequā dedicaret, pōt dici versa, si pater habebat necesse filio illā vestē minis trare: nec postea desierit esse versa licet in funus dedicauerit: quia illud onus spectabat ad eū, & dicit æs alienū patris, nō filij. Videbat autē posse dici contrariū: quia qñ filius qui vertit in rem patris, incipit postea esse debitor, desinit esse versum, & actio competere, vt ŝ. eo. l. si pater. §. si dominus. ibi dū dicit, [debitor esse cœperit.] sed hic quodāmodo videt filius incipere esse debitor patris, ex quo in ipsius filij funus dedicauit: sed non est verū: procederet enim si ad ipsum filiū bona sepulturæ suæ pertinerēt: sed nō pertinēt ad eū, sed ad patrē vsque ibi: [factus est,] ibi reprehēdit secundū dictū, dum vult q; non deē de peculio propter hoc, qa ista res desinit esse in rerū natura, vel commercio sine dolo dñi: nam dicit iuriscōsultus, q; postquàm semel fuit à principio emptionis conuersa in rem patris: si pater habebat necesse eā ministrare, effectus fuit pater debitor peculij, nec desinit esse debitor: & actio de peculio potest dari etiā pro illo quod est versum, quo casu habet naturā actionis de in rem verso, vt non incipiat esse annalis: licet secus regulariter.

2 † Vnde qñ creditor agit post annū de peculio, si vult obtinere habet necesse in libello mentionē facere, q; res fuit versa in vtilitatem patris, vt ŝ. eo. l. j. sicut ergo habet naturā actionis de in rem verso quantū ad hoc, ita quantū ad id de quo quæritur: quia licet res desinat esse in rerum natura sine dolo patris, non tamē desinit actio, de in rem verso, competere, vt l. seruus. in prin. ŝ. e. l. iij. §. fi. ver. [sed vt directa.] licet secus sit in actione de peculio, qñ datur secundū suā naturā pro eo quod nō est versum in vtilitatē patris, vt l. si ex duobus. §. in hoc iudicio. in verbo. [defectionis.] j. de peculio. hæc est intentio huius l. difficilis. & per hæc sunt declaratæ glo. quæ ad nihil aliud tendunt.

2 ☞ *Actio de in rem verso, cōpetens pro eo quod uersum est in utilitatē pupilli, non desinit competere licet tutor se obligauerit creditori.*

LEX XX.

1 PAter pro filia. † In rem patris dicit versa pecunia: qñ est cōuersa in causā, cui necessariò pater incumbebat. h. d. prin. huius l. cū l.
2 fi. quæ videtur repetere eundem casum in effectu. † Item hæc actio competens pro eo quod versum est in vtilitatem pupilli, nō desinit cōpetere: licet tutor se obligauerit creditori. h. d. §. j.

Quod iussu. *Rubrica.*

2 ☞ *Mandatum propriè cedit in eo, qui non est subiectus potestati alterius: & quid in iussu & num. 6.*
3 *Fideiubens pro filio uel seruo, non censetur consensisse contractui ipsius serui.*
4 *Statutum si dicit quòd mulier nō possit se obligare sine cōsensu uiri: & uir fideiubet pro ea, nec aliter pro eius uoluntate apparet: an cōtractus mulieris ualeat? & nu. 5.*
5 *Ratihabitio sicut trahitur retro, & cōparatur mandato, quòd ita cōparetur iussui.*
6 *Iussus propriè non cadit: nisi circa personas subiectas potestati iubentis, & per quæ uerba fiat?*
7 *Reuocatio mandati uel iussus facta ignorante mandatario sortitur effectum quantum ad hoc, quòd mandatarius non possit remandantis dominium transferre: & in quo non habeat effectum?*
8 *Subscribens uel sigillans, quando uideatur consentire?*

LEX I.

1 MErito ex iussu. † Not. in ver. sed si mandauerit, q; mandatum directum ad illum qui est sub nostra potestate, habet vim iussus: non autē refert quibus verbis pater, vel dominus loquat: sufficit enim qualitercunq; appareat, ad hoc
2 vt teneat quod iussu. † Sed mandatū proptiē cadit in eo, qui non est subiectus potestati alterius, vt patet de nego. gest. l. at
3 qui natura. §. liber homo. † Item not. ver. quid ergo. q; fideiubens pro filio, vel seruo, nō censet cōsensisse cōtractui ipsius serui. Si ergo statutū dicit q; mulier nō possit se obligare sine consensu viri: & vir fideiubet pro ea, nec aliter de eius voluntate apparet, † videtur q; contractus mulieris non valeat. arg. huius l. sed in contrariū facit l. si gratuitam. §. fi. in quib. cau. pignus ta. contrahi. & not. j. eo. l. dominus. So. si contraxisset super re viri ipsam obligando, vir fideiubendo videt consentire quantum ad hoc, vt teneat pignoratitia, non quantum ad hoc vt teneat personali ex contractu, tanquā facto iussu vel mandato tuo, vt hic: nec quantū ad hoc vt videat interposuisse authoritatē suam: & sic videt q; non valeat obligatio. † Itē no.
5 a in §. si ratū. q; sicut ratihabitio[a] retrotrahitur, & mandato comparatur, ita comparat iussui. Sed contra de l. si res. §. fi. ŝ. rit. j.
6 b solue vt ibi dixi. † In gl. quæ incipit, [ex hoc ibi: quia iussus[b] importat necessitatē.] intellige gl. secundū ea quæ suprà dixi, q; iussus propriè nō cadit, nisi circa personas subiectas potestati iubentis, & per quæcunq; verba fiat, etiā per verbum rogo, vel mando, habet vim iussus. & hoc vult dicere glo. q; rogatio superioris, vel domini habet vim iussus: mandatū verò non cadit in personis non subiectis: quia non compellit quis, si non
7 vult. vt l. inuitus. C. de procu. & j. manda. l. j. & ita colligit ex d. l. at qui natura. † In eadē gl. ibi, j. de manu. vin. l. iiij. dic clarius quàm gl. q; reuocatio mandati, vel iussus facta ignorante mandatario, bene sortitur effectū quando ad hoc, q; mandatarius non possit rei mandantis dominium transferre, propter regulā, quę est, q; dñium rei meę sine mea voluntate nō pōt à me auelli. vt l. id quod nostrū. j. de reg. iur. ita loquit l. iiij. in §. j. & patet in l. eius cui. §. quas verò. ŝ. si cer. pet. In hoc enim mādatarius nō lædit: licet postea auferat ignorāti, sed nō habet effectum quantū ad hoc, vt si mādatarius cōtrahat, & se obliget alteri, nō possit recuperare à mandāte, vel iubente per actionem mandāti, vel qđ iussu: quia si hoc esset, læderet sine sui culpa: & hoc patet ŝ. de cond. ob causam. l. si pecuniā. §. si q; dederunt.
8 & l. si mandassem. j. manda. † In gl. quæ incipit, [qui ergo.] ibi
c qui ergo subscribit, cōsentit, idē si sigillat. c intellige tñ dūmodo viderit scripturā, quod præsumitur. arg. l. non est ferendus. de tranfact. aliàs si appareat de contrario, secus, vt in c. j. de re. eccl. non alie. & plus valere quod agitur. l. pe. ver. fi. ita pōt intelligi qđ statim subijcit in gl. ibi: [sed ibi errādo subscribit.]

LEX II.

SI tutoris. Ex iussu tutoris datur, quod iussu contra pupillum.

LEX III.

1 DOminum. † No. & tene menti q; licet quis habeat mandatum ad recipiendū: non propterea potest obligare rē dñi hoc est verū, nisi dñs consueuerit facere pro tali re pignorari, vt l. si vniuersorū. de pig. act. adde l. si solutū. §. fi. eo. ti. fortè idem esset, si aliter nō reperiret q; vellet mutuare: quasi videat habere mandatū ad omnia, sine quibus pecuniam nō reperiret. ar. l. si pignore. §. fin. de pig. act.

LEX V.

1 SI pater. † Quando pater vel dominus erit principaliter contracturus per seipsum, licet subeat dari seruo, vel filio: nō agit quod iussu, sed agitur, acsi secum esset cōtractus celebratus: & sic ex pluribus dominis vnius iubeat, contra ipsum solum datur hæc actio. h. d.

Ad Sena

Ad Senatusconsultum Velleianum. *Rubrica.*

2 ☞ *Mulier intercedens pro aliquo alio quā pro marito, si renūtiet exceptioni Velleiani cum iuramento, ut obligetur quid aliud requiratur? & quòd talis renuntiatio nihil tibi noceat, si intercedat pro marito.*
3 *Prohibitio legis ne quis contrahat, quando nō impediat nasci obligationē et actionē.*
4 *Statutum si prohibeat mulierem uel minorem contrahere sine certa solennitate, si contrahat sine ea: an talis contractus firmetur iuramēto?*
5 *Mulier quot modis dicatur intercedere pro alio? & in quibus subueniatur ei?*
6 *Lex uel statutum dicens ex aliquo contractu actionem uel petitionem non dari: per hæc uerba non impeditur obligatio oriri, sed paratur exceptio: & quid in causa criminali?*
7 *Deceptis & non decipientibus iura subueniunt.*
8 *Mulier intercedens qualiter dicatur creditorem decipere, ad hoc ut nō iuuetur exceptione Velleiani.*

LEX I.

1 VElleiano. † Senatusconsultum Velle. datur mulieribus intercedentibus pro quibuscunq; nō solùm pro marito: sed etiam si pro patre, vel filio paratur exceptio (dūmodo nō deceperit creditorē) & in quocunq; genere obligationis, & in veterem debitorē instituitur, vel restituitur actio quæ per intercessionē mulieris erat sublata vel nō contracta. h. d. ista l. cum l. sequē. vsq; ad l. sed & si eum. Et primò ponitur mens, & effectus Senatusconsulti in ista prima l. Secūdò ponuntur eius verba in prin. l. seq. vsq; ad §. verba. Tertiò ponit interpretatio restrictiua vsq; ad §. oēs. Quartò ponitur interpretatio extensiua vel ampliatiua. Item ista prima l. tria continet. primò enim prouidet mulieri intercedēti vsq; ibi, [nā.] Secūdò ponitur ratio prouisionis vsq; ibi, [equū.] Tertiò, pui det creditori læso propter intercessionē mulieris, vt actio deperdita vel nō contracta restituat, vel instituatur in veterem
2 debitorē. Veniamus ad casum. † In text. ibi, [plenissimè com prehēsum est.] h. d. propter id quod habetur in prin. l. seq. quia ante Senatusconsultum prouisum erat mulieribus per edicta principū: non tñ plenissimè: sed solùm si intercedebāt pro maritis: ad quod de facili inducebātur per maritos: sed per senatusconsul. prouidetur eis, pro quibuscunq; intercedāt: vt etiā habetur in l. seq. in prin. qñ autē pro maritis, est hoc plus hodie, q; ipso iure nō obligant: vt C. eo. ti. auē. si qua mulier. & not. in princ. l. seq. & sic nō indigent exceptione Velleia. cùm autem intercedunt pro alijs, obligātur mero iure ciuiliter, & naturaliter, & oritur actio cōtra eas, vt patet eo. tit. si mulier. & ideo indigent exceptione Velleiani: & hoc est vtile, quia si mulier intercedendo renūtiet exceptioni Velleiani cum iuramento, vel alio modo, quo potest iuxta ea quæ no. j. eo. tit. l. fi. §. fin. in gl. si quidem interceſſerat pro marito: talis renūtiatio nihil ei nocet cū ipso iure nō sit obligata, sed si interceſſerat pro alio, bene nocet, quia erat obligata, sed habet exceptionē quā perdidit per renuntiationē: hoc tñ verum hodie si de tali intercessione cōfecta est scriptura cum tribus testibus: aliàs ipso iure nō tenetur, etiā si pro alijs intercedat: & sic erat idem q; quādo pro marito, vt habetur & not. in l. antiquæ. §. fi. C. eo. quē text. perpetuo tene mēti, & sis cautus qñ interrogaberis, vt videas an in instrumēto sint descripti tres testes, vel non: quod pauci aduertūt. In tex. ibi, [ne pro illo.] videtur ergo q; si prohibitio Senatusconsulti sit directa in personā mulierum, & sit eis interdictum intercedere, vt etiam patet in prin. l. seq. sed si ita est, videtur q; ipso iure mulier nō obligetur, vt l. cùm lex. j. de fideiuss. cuius tamen contrarium ŝ. dixi. Sol. intellige istū tex. sanè quantum ad mentem Senatusconsulti, quæ fuit vt mulieres non intercedant, non quantum ad verba, vt patet in prin. l. seq. vbi recitantur verba: & tamen in eis non continetur expressa inhibitio: sed bene dicitur, quòd ex tali intercessione non dicatur contra eos petitio vel actio: & sic tollitur effectus interceſsionis, non autem expressè prohibetur: quia tunc locum haberet contrarium. Vel dic quòd fortè erant alia verba in quibus continebatur expressa prohibitio, quæ non sunt in
3 l. sequen. † & dic interdum prohibitio l. ne quis contrahat, fit contemplatione ipsius prohibiti: & tunc non propterea impeditur nasci obligatio, & actio, vt patet hic, & in prin. l. seq. iun ct. l. si mulier in iure. j. eo. Interdum verò sit prohibitio contēplatione pub. vtilitatis, vel fauore alterius, quàm ,phibiti, vel propter turpitudinem: & tunc non oritur a
aliqua obligatio: & ita pōt intelligi. l. cum
4 lex. de fideiuss. & istud facit cōtra † Bar. in eo qđ ipse no. in l. si quis pro eo. tit. de statuto prohibente mulierē, vel minorē contrahere sine certa solēnitate, an si cōtrahat sine ea, talis cōtractus firmetur iuramēto? & tenet ipse q; nō: quia contrahendo contra ,phibitionē l. municipalis, peccat mortaliter: & sic non pōt saluari iuramentum
a sine peccato. Cōtrarium[a] puto: & multos modernos etiā canonistas vidi tenere oppositū: qa cū ista prohibitio cōcernat dūtaxat fauorem personæ prohibitæ faciendo contra, nō peccat mortaliter: qa intentio statuti est sibi prouidere nō illa quæ à re peccato: & pro hoc facit quod ŝ. dixi: qa tunc obligat mero iure, quasi nō videatur fecisse contra l. postquā emanauit in eius fauorem: sed si ,p alio respectu esset facta prohibitio, posset procedere dictum Bar.
5 † In tex. ibi: [æquum autē.] præmitte hîc id quod habetur per gl. in l. senatus. C. eo. q; tribus modis dicit mulier intercedere pro alio. s. participando de obligatiõe, vel illam iam natam in se transferendo, vel illam nondū natam in se principaliter transferēdo: primū pōt fieri pluribus modis. s. fideiubēdo, cōstituendo, itē mandando, iuxta no. in l. personā. §. is. ŝ. de pact. per gl. vel rem suam principaliter pro altero obligando. vt j. eo. quamuis. in prin. vel rem sibi obligatā patiendo alteri obligari, tanquā nō obligatā, vt j. eo. vir vxori. in oībus istis casibus subuenitur tantum mulieri, vt subducatur ab obligatione ipsa, vel re sua: nec expedit prouidere creditori contra principalem debitorē: quia per istos modos principalis non liberatur, sed obligatio mulieris obligationi suę accōmodatur, seu accumulatur. Ideò dicitur participare: quia obligantur ad idem. Secundò potest contingere duobus modis. s. qñ obligationem alterius in se suscipit. & transfert animo nouandi: quo casu principalis debitor ipso iure liberatur, & mulier obligatur non tñ inefficaciter: sic ergo creditor remanebat in damno ex ista interceſsione: quia nec principalē debitorē conuenire poterat, puta, liberatū, nec ipsam mulierē obstante Senatusconsulto: quia hoc iniquum visum est prætori per suum edictum, eidem creditori in eodē instanti quo debitor liberat, restituit actionē pristinam vtilem, quæ prius erat directa: quæ actio dicitur restitutoria, sicut in simili habetur de illo qui liberatus est per metum. ŝ. quod met. cau. l. metum. §. licet. & §. ex hoc edicto. & quòd ista sit prætoria patet infrà eo. quidam. ibi dum dicit, [sed non sine ratione prætorem formatam &c.] potest etiam hoc fieri secūdo modo, qñ iudicium susceptū contra principalem debitorē fuscepit in se animo nouandi. vt l. solutionem & iudicium. de sol. & de restitutione vtili loquūtur ll. seq. vsq; ad l. quāuis. §. si cùm essem. Tertium cōtingit. qñ eram mutuaturus tibi, & tu volebas mihi dare in fideiussorem quandam mulierem: ego autē cōsiderans, q; interceſsio mulieris non valeret, volui principaliter contrahere cum ea mutuando sibi, & faciendo instrumētum principaliter cantare in persona sua: & ipsa posteà alia manu tibi restituat pecuniā, certè si nō posset constare, q; ita actum esset inter nos: & quòd ego essem mutuaturus tibi, talis mulier non iuuatur velle. vt j. eo. sed si ego. Sed si posset constare, q; essem tibi mutuaturus, & ad fraudandum, Senatusconsultū volui mutuare sibi: dicitur color quæsitus, & perinde subueniē mulieri acsi mutuassem tibi, & ipsa fideiussisset: & quia tecū nō contraxerā, de rigore iuris, subducta mulierе nō dabatur mihi aliqua actio contra te: & sic perdebā pecuniam, prouisum est eī mihi, q; detur vtilis actio ex mutuo, quæ dareē directa si verè tibi mutuassem: & ista nō dicit restitutoria: quia nō dicitur restitui, quæ nūquā fuit sed dicitur institoria: & de hac loquit l. quāuis. §. si cum essem. j. e. in istis ergo duabus loquitur iste versic. & sic prouidetur creditori: ex quo patet q; licet creditor sciebat mulierem intercedere, & fraudē adhibeat, non propterea debet perdere ius suū contra princi-

a ¶ Contrariū puto. ad de eundē Pau. in d. l. si qs pro eo. & Alex. de imo. plenè in cōsi. xxvij. per totū. in j. vo. et ibi qđ contra Bar. est cōis opi. tā legistarū, quā cano. Curt. adde tu, q; dñs meus Soci. in cōsil. cxlvij. col. iij. ver. secūdo rñdeo. & in consi. ccxxix. col. ij. ver. ex qbus. & i cōsi. lxxvij. col. iij. ver. circa secundā. & col. seq. tenet hanc eandē opi. cōtra Bart. & ipse idē Soz. i. in cōsi. lxxxvij. col. pen. intelligit hoc versū, nisi contractus deficeret circa solēnitatē probatoriā: quia tūc non firmaret iuramēto. ad qđ vide etiā Frā. de are. in cōsi. xxij. col. fi. & in cōsi. lij. col. i. & seq. & ibi dicit hanc cōem opi. & idem tenet do. pe. Phi lip. corneus in consil. xxxvj. colū. iij. circa fin. & col. seq. §.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Deceptis.add.l.inter.de dona.& in c.cũ vniuersorũ. de rerum permuta.

b ¶ Quãdo est de lõgin quo.add.alex.de imo.in l.peregrẽ.ff.de acq.pos.& in suo cõl.cxxxiij.col.iij.in prin.& col.vj.in fi.in j.vol.& ibi qdlõgũ tps dicit decẽ annorũ.& adde Abb.in c.ab excõica.to.col.viij.ver.in gl.in verbo in facto.ppio de rescri.& eundẽ Alex.in l.non fatet.ff.de cõtest.qđ intellige verum,nisi tale factũ esset graue,& notabile iuxta c.cũ illorum.de senten.excõi.& Alex. in d.l.peregrẽ.& quid præsumat etiã,qñ qs est implicitus multis negotijs,adde Bart.in l.qđ iusserit.ff.de re iud. & in l.si quis delegauerit.de noua.& alex. in cõsi.cxxiij.in fi.vol.Itẽ præsumit̃ magno diuite qui excusatur: & in eo qui habet res suas remotis partibus.Bart. in auẽ.sed cũ testator. C.ad l.fal. & Bal. in l.ij.C.de rescin.ven.all.l. quisqs. itẽ excusat in infirmo ratione cogitationis mortis.quia presumitur oblituio: ita dicit, Ang.in §.illud.in auẽ. de iur.& feruĩ.itẽ præsumiẽ,et excusat sciẽtia Barb.in d.c.ab excõmunicato.& in materia vide eundẽ in cõsil.xxxij.in i. volu. & Ro.in. consi. cclxxiij. Fran.Cur.

2 ☞ *Mulier soluens pro alio,non iuuatur Velleiano, nec ei subuenitur.*

3 *Mulierum genus est auarissimum.*

4 *Casus plures in quibus præsumitur animus donandi.*

LEX III.

1 SEd si eum. †In hac l.cũ duabus sequẽtibus ponunt̃ tres casus in quibus cessat senatusconsultũ Velleianũ. Primus casus est qñ mulier intercedit pro alio,tñ ad suũ propriũ cõmodum, qđ est, quãdocũq; si alius pro quo intercedit solueret,ab ea repeteret: de quo ponunt̃ duo exẽpla in hac l.secundus est,qñ mulier principaliter contrahit,licet hoc faciat ad vtilitatẽ alterius: quia recipit mutuũ,quia vt pecuniã alteri tradat mutuãdo,vel donãdo,vt in l. seq.in prin.qđ intellige qñ nõ fuit color quęsitus: qa creditor non participauit fraudẽ: aliãs secus,vt si appareret q̃ creditor voluit mutuare Titio: quia ab ipso fuit requisitus,& Titius voluit dare mulierẽ in fideiussorem: sed creditor timore Velleia. voluit cõtrahere principaliter cũ muliere vt dixi in l.j.tũc iuuat reẽ Velleia.sed si nõ constat,q̃ creditor esset alteri mutuatur[2], licet sciat q̃ mulier cui mutuat,recipiat, vt alteri soluat, tñ nõ iuuatur mulier Velleia.vt in hoc tex.cum gl.quę subaudiẽ,maximè dũ tex.dixit,[ignorẽ.]per l.ſi funebris.C.eo. Tertius casus ponit̃ in fi.l.sed si ego.† q̃ qñ mulier inciperet à solutione nõ promissione,pro alio: nã ad promittendũ faciles sunt, non sic ad soluendũ: ideo in primo casu subueniẽ eis: in secũdo nõ, vt hic,& in l.quãuis.§.interdũ.ff.eo.& not.tex.cũ gl.† & semper allegat̃,q̃ auarissimũ est genus mulierũ,& nõ sunt faciles ad donandũ,imò tenaces,plus quã masculi. † No.etiã gl. quę numerat aliquos casus in quibus præsumiẽ animus donãdi: licet regulariter cõtra similes gl.in l.vtrũ.ff.de do.inter vir.& vxo.& l.si filij tui.e.tit.C.quos prosequere,vt plenè no.Bar.in l. quę dotis.sol.ma.vbi facit de hoc pulchrã repetitionẽ, & non approbat istos casus: sed aliter loquit̃. Adde q̃ sicut facilius qs promittit quã soluat,vt hic dicitur in tex.ita & facilius remittit.vt no.in c.statutũ.§.notariũ.de rescriptis,in vj.gl.super verbo,[remissionẽ.]& de leg.iij.fideicommissa.§.item si quis.

2 ☞ *Non solũ succurritur mulieri intercedenti,sed etiã fideiussori ipsius intercedẽtis.*

3 *In facto proprio non est tolerabilis ignorantia, & quando sit tolerabilis.*

LEX VI.

1 SI fideiussores. †Etiã masculus intercedens mãdato mulieris iuuat̃ Velleia.si creditor hoc sciebat:sec⁹ si ignorabat, cõtra mulierẽ indistinctè nõ põt agere actione mãdati: quia mulier iuuat̃ aduersus eũ Velle.Sed cõtra debitorẽ pro quo intercessit, indistinctè agere põt,vel actione mãdati,vel neg. gest. h.d.cũ l.seq.& sic ponit tres casus. Primus an iuuet̃ cõtra creditorẽ? & distinguit̃ an creditor sciebat an nõ. Secundus an iuuet̃ cõtra mulierẽ. Et in isto dicit̃ indistinctè,q̃ nõ. Tertius an possit agere cõtra debitorem? & hic dicit̃ indistinctè,q̃ sic. †Not.q̃ nõ solũ succurrit̃ mulieri intercedẽti,sed etiã fideiussori ipsius intercedẽtis.vt ff.mulier cõtra.§.fi.sed etiã ei qui fideiussit pro principali mandato tñ mulieris:& hoc vult dicere tex hic:nec multũ faceret,q̃ pro defensore fideiusserũt &c.q.d. licet nõ fideiusserũt pro muliere intercedẽte:quo casu nõ est dubiũ, sed pro alio:ex quo tñ contẽplatione mãdati mulieris,& sic animo repetẽdi ab ipsa muliere actione mãdati, cũ tñ ab ea repetere nõ possint:quia illa censet̃ intercedere:& sic causa mãdati per senatusconsultũ constituit̃ irrita.vt ff.l.proxi.æquũ fuit ei subueniri aduersus creditorẽ,qñ sciuit eos itercedere mãdato mulieris:qa imputet sibi,quare ipsos recepit:nõ sic, si ignorauit.

Sed cõtra,q̃ etiã si ignorauit.vt ff.eo.vir vxori.in prin.So.ibi erat quid posset imputari creditori,cur nõ inuestigabat? quia mulier se obligabit pro alio. Vnde debuit inuestigare, an in causam propriã,vel alienã:sed hic nõ erat,quid sibi imputetur, quia nõ mulier,sed masculus se obligabat pro alio,qui nõ pro hibetur intercedere,nec habuit inuestigare cui hoc faceret mãdato mulieris,vel nõ posset̃ prima facie persona nõ erat obligata. † Itẽ no.in l.quanẽ,quę semper allegat̃ q̃ in facto proprio nõ est tolerabilis ignorãtia:nã isti fideiussores sciebãt illã esse mulierẽ,& de ipsius mãdato fideiubere. Ideo cõtra eam agere nõ possunt obstãte exceptione senatusconsulti: quia ipsa mandãdo censet̃ intercedere apud ipsos fideiussores pro ipso defensore:& sic alienã obligationẽ in se suscipere.& vide quod not.Bar.in l.non fatet̃.ff.de confes.nam etiam in facto proprio

b aliq̃ tolerabilis est ignorãtia,qñ est de lõginquo,[b] arg.l.peregrẽ.in prin.de acq.pos.vel qñ est multũ implicita: vt l.emptor. §.Lucius.ff.de pac.Itẽ cũ tractat̃ de dãno vitãdo aduersus eũ q̃ certat de lucro,præsumitur ignorantia in facto proprio. vt ff. de proba.cũ de indebito.§.j.& ibi no. in gl.quæ incipit,[propter.]& per Bar.in d.l.non fatet̃,& C.de iur.& fac.igno.l.post diuisionẽ.& l.si res obligata.de leg.j.& C. de leg.l.aliena.

LEX VII.

1 VAmuis. †Mulier obligando rẽ suã pro alio dicitur intercedere:secus si remittat ius hypothecæ.h.d. Circa primũ,dic idẽ esse, si obligat vel patit̃ obligari rẽ nõ suã,sed sibi obligatã tanq̃ nõ obligatã,creditore hoc ignorãte.vt ff.eo.vir vxori.§.j. Secundũ dictũ limita duobus modis: primo quãdo res illa specialiter erat hypothecata pro do.vtno.gl.in l.etiã.C.eo.vel qñ generaliter,tñ nõ sub erant alia bona quæ sufficerẽt ad restitutionẽ dotis.vt not. per doc.in l.iubemus.e.tit.& l.Męuia.§.fundũ.sol.mat.per Iac.de Are.& Bar.extra istos casus valet renuntiatio hypothecæ, ratio colligit̃ ex his quę dixi.ff.e.sed si ego.quia nõ incipit à promissione,ad quã facilis est:sed à remissione iuris sui, ad quam nõ est facilis,sicut nec ad donandũ. Vnde nõ videt̃ ex facilitate fecisse per illam l.& per id quod habet̃ ff. eo.l.j.§. interdum.

1 §. Si mulier. †Mulier quæ se obligat debitori pro eo qđ ipse debitor debet dicit̃ intercedere.h. d.tex.secus,si se obligat creditori q̃ debitore.& hoc vult gl.in effectu.ratio diuersitatis ponit̃ in l.tutor.ff.eo.vbi declarat̃ iste §.quia non dicit̃ intercedere ille,qui pro eodẽ apud eũdem se obligat:sed ille qui apud vnũ pro alio.Sed si promittis mihi cõseruare me indemnẽ de eo quod debeo, vel debiturus sum Titio,si ista esset intercessio:esses obligatus apud eundẽ pro eodẽ. id est,apud me pro me qđ esse nõ põt:sed si promittis mihi conseruare me indẽnem,de eo quod Titius mihi debet vel est debiturus,

debiturus,dicit̃ intercessio:quia es obligatus apud me pro alio non pro me:si sic alienã obligationẽ censeris suscepisse in te. In tex.ibi,[ne prædia distraherentur.] quæ fortè tutores volebãt distrahere,vt soluerent debitũ vsurariũ: mater verò quia habebat affectionẽ ad ea,rogabat eos, ne distraherent: tutores dubitabant,si nõ distrahant, vel soluant cõuenirí à pupillo actione tutelæ propter negligentiã,permittendo currere vsuras: mater istis tutoribus promisit eis indemnitatẽ de omni damno quod possent recipere.certè tenebitur cum effectu:quia non censebitur intercessisse: aliãs esset dicere, q̃ pro eisdẽ apud eosdem intercessisset:quod esse nõ debet.vt l.si qs pro eo.§.j.ff. de fideius.

2 ☞ *Mulier iuuatur Velleiano aduersus primum creditorem, & aduersus eum cui est delegata, & an hoc recipiat distinctionem? & nume.x.*

3 *Delegatio non dicitur,nisi quando aliquis tanquam debitor delegantis, & de ipsius delegantis mandato alteri promittit, & est uerus debitor: & an etiam si non sit uerus debitor?*

1 §. Si mulier. †Mulier iuuatur Velleia.etiam si fuit delegata,vt debitrix, cùm tamen nõ esset efficaciter debitrix, sed inefficaciter, puta, ex alia intercessione, licet Marcellus contrarium senserit. Hoc dicit in effectu,& est aliquantulũ difficilis in gl.& cõcor.ff.eo. vir vxori. in prin.vbi approbat opi. Iuliani. Si autẽ esset debitrix efficaciter,tunc posset procedere distinctio Marcelli, q̃ aut fuit delegata vt debitrix:& tunc nõ iuuat̃,quia nõ lædit̃ ur in aliquo, imò sentit cõmodũ: quia per hoc liberat̃ à delegãte, cum talis delegatio pro solutione habeatur:& ita debet intelligi.l.si debitrix.in prin.ff. eo. Aut non fuit delegata,vt debitrix,tunc iuuatur:quia sentit grauamẽ,& nõ cõmodum: quia nõ liberat̃ à delegãte,& obligatur ei cui facta est delegatio:& in istis cõsistit substantia tex.

2 & glo.† In tex.ibi,[apud primũ pro secundo interuenit.]ff.pro mittendo primo illud, qđ secũdus sibi debebat animo nouãdi: & sic fuit liberatus secũdus à primo mero iure. Posteà verò promisit pro primo cuidã tertio creditori ipsius primi animo nouandi: & sic fuit liberatus primus ab illo. Certè cũ sint duæ intercessiones,restituit̃ actio primo cõtra secundum,& illi tertio creditori cõtra primũ vt ff.e.l.j.& hoc dixit Iul.& bene. In tex. ibi,[Macellus autẽ.] no.ff.quantũ ad illam secundã intercessionem,quã fecit pro primo apud tertiũ creditorẽ, quia cum esset effecta debitrix ipsius primi ex prima intercessione, debet distingui secundũ Marcel.in hac secunda intercessione,an promiserit vt debitrix ipsius primo:an nõ vt debitrix: nam primo casu nõ iuuatur Velle.aduersus illũ tertiũ creditorẽ: qa liberatur ab ipso primo: & sic non sentiret onus sed leuamẽ. Vnde cogeretur soluere, & posteà repetere ab ipso primo: vel etiã & adhuc non soluit si non fuit condẽnatus, vel etiam si non fuit condemnatus posset agere vt liberetur, iuxta ea quæ habẽtur in l.Lucius.ff.mand.sed quando non promisit, vt debitrix: tũc ex tali promissione non habet nisi onus: quia obligatur illi tertio,& nõ liberatur à delegante: ideo sibi subueniẽ: & hoc vult dicere tex.ibi,[vt ab initio mulier in alterius locũ subdaturi.] id est ipsius primi: & dum postea subdat, & vnus debitoris loquitur de eo tẽ primo: & dum subdit à qua obligatione transferre creditor voluit,loquit̃ de illo tertio creditore ipsius primi sed certè post quã erat inefficaciter debitrix,perinde est ac si debitrix non fuisset: ideo licet liberetur ab illa obligatione,non dicitur sentire lauamẽ: & ideo etiam vt si debitrix promisit,iuuatur: quia si nõ iuuaretur,læderetur: quia haberet necesse soluere illi tertio, cum tamẽ non haberet necesse soluere deleganti: quod non est quando esset efficaciter debitrix. In tex.ibi,[in primum.]ff.intercessionẽ quã fecit pro primo: quæ tñ fuit secũda intercessio: vel si habes in prima,i.in primaria quã fecit pro primo: & est idem sensus. Quare autẽ nõ sic de prima,quã fecit pro secũdo apud primũ? rñdeo,quia erat debitrix ipsius secundi efficaciter, vel inefficaciter: ideo ista distinctio non cadit in illa intercessione. Si autem poneres,q̃ fuisset debitrix ipsius secundi,caderet: & hoc tangit glo. sed tũc nulla esset intercessio, si vt debitrix promisisset nec prima, nec secũda.tex. autẽ dicit, q̃ vnica tm̃ fuit intercessio:& sic nõ potest stare ille intellectus nisi subterfugiẽdo,intelligas prout gl.circa fi.dicit,ex glo.hic

3 posita circa prin.not.vnũ † q̃ delegatio nõ dicitur,nisi qñ alicui tanq̃ debitor delegãtis,& de ipsius delegãtis mãdato alteri promittit,supple,& est verus debitor:his trib⁹ cõcurrẽtibus est

propriè delegatio,& est vtile:quia etiã hodie fit nouatio per l. delegare.ff.de noua.quæ nõ corrigit̃ per l.fin.C.de noua.vt ibi colligit̃ per Bar.sed altero istorũ deficiente nõ esset propriè delegatio,& sic nõ fieret nouatio per d.l.fi.sed vna obligatio alteri accederet:& hoc perpetuò tene mẽti. Cõtrarium tñ, q̃ dicatur delegatio:etiam si nõ sit verus debitor videt̃ text. ff.proximo §.ver.sed si eis.& §.fi.sed dicas vnũ,esset tamen impropriè:sed debet gl. intelligi in delegatione propriè sumpta. vide quod not.Bal.in l.ij.C.de execu.rei iudi.qui videt̃ dicere q̃ delegatio fit qñ dico,promitto loco talis,etiam si non sit illius debitor:sed certè in cõtrarium facit iste tex.in ver.Marcellus. dum dicit,[in alterius locũ subdatur.]vbi loquitur quãdo nõ vt debitrix promisit:& vult q̃ tunc nõ sit propriè delegatio,licet in alterius locum subdatur:quod patet,quia tunc nõ liberatur à delegante,etiam si sit eius debitrix. Ergo propriè est delegatio,quãdo contingit liberatio:& non potest contingere,nisi sit verus debitor,& promittat vt debitor,& de manda to creditoris:& illo modo remanet incorrecta l.delegare.

2 ☞ *Mulier intercedens si soluat:quando ei subueniatur in repetendo: & quid in delegato ab eo?*

1 §. Interdum. †Si mulier quæ iam intercesserat soluat verè vel ficiè aliam delegãdo,repetit quia virtute inefficacis obligationis soluit: sed si adhuc nõ intercesserat,quando soluit,vel delegauit pro alio,nõ repetit: quia incipit à diminuẽdo,nõ à promittendo: quo casu sibi nõ subuenitur:vt l.sed si ego.ff.eod.delegatus verò siquidem erat debitor mulieris exceptionẽ senatusconsulti non habet: secus si debitor nõ erat tam in primo casu,quàm in secũdo. h. d. intellige primũ dictum,qñ soluit errore iuris non facti: & ponit duos casus. Primus,qñ iam intercesserat vicę adverſ.plane.Secundus,qñ non intercesserat,sed erat intercessura: & vtroque casu ponit tres casus,ff.qñ rem soluit. Item qñ ficiè delegando

2 suum debitorẽ,item qñ non debitorẽ. †Et quæritur de duobus,an subueniat̃ mulieri repetẽdo? itẽ an delegatore? et in primo casu distinguitur.aut iam intercesserat:& sibi subuenitur quia sicut improbata erat sua obligatio, ita quicquid postea secutũ est propter eã: & qñ verè soluit, repetit ipsam pecuniã: qñ autem ficiè alteri delegãdo,repetit liberationẽ ipsius delegati secũdùm intel.gl.quæ incip.sine causa.per l.si mãdato.§. quoties.ff.mand.si autẽ adhuc nõ intercesserat, qñ soluit verè vel ficiè,tunc sibi non subuenitur,quia incipit à promittendo ad quod nõ sunt faciles: vnde nõ videtur fecisse ex fragilitate sexus,vt ff.eo.sed si ego.quantũ ad secũdum nõ distinguitur, aut intercesserat vel nõ:sed an delegatus esset debitor mulieris? & tunc nõ habet exceptionẽ cõtra illum cui delegatus est: qa nõ interest sua,cũ soluẽdo illi liberet̃ a muliere, cuius iussu promisit: & nõ habet curare cui soluat,an mulieri vel alteri & not.q̃ nec repetit ipse si soluit:sed repetit mulier,si fuit delegatus à muliere quæ iam intercesserat: sed si erat intercessura nec ipse repetit,nec mulier. Si autẽ non erat debitor mulieris, quia nõ liberat̃ ab ea:interest sua nõ soluere: & iam habet exceptionẽ Velle.sicut haberet fideiussor mulieris,vt ff.eo.si mulier siue sit delegatus à muliere quæ intercesserat,siue quę intercessura erat:hæc est cõclusio istius tex.cũ gl. Sed quæro qñ delegatus nõ erat debitor mulieris ante q̃ soluat,habet exceptionẽ sicut fideiussor mulieris,siue fuit delegatus à muliere, quæ iam intercesserat:vt in ver.sed si is,vel ab ea quæ iam intercessura erat:vt in ver.fi.quid si soluit? resp̃deo,si per errorem,potest repetere ab eo cui soluit, cũ esset tutus exceptione perpetua & fauorabili.& l.qui exceptionẽ.de cõdic. inde.sed ipsa mulier pro qua soluit,nõ repetit per actionẽ mandati: qa causa mãdati per senatusconsultum cõstituitur irrita: & mulier aduersus eum habet exceptionẽ Velleia. vt ff. eod.l.quanquam.

Sed opp.cõtra ver.planè.q̃ licet incipiat soluere potest repetere.vt ff.e.l.fi.§.item si mulier.Sol.ibi fuit color quæsitus: hic non,vt ibi tangam:& adde quod habetur ff.eo.tutor.§.fi.

1 §. Quoties. †In veterẽ debitorẽ restituit̃ actio, si fuit liberatus contemplatione intercessionis à muliere fiendæ.h.d. Dubitatio fuit hic: qa liberatio fuit facta ex intercessiõe,sed per acceptilationẽ ab ipso creditore: vnde videbat̃ debere sibi imputare. Sed cõtrariũ est: quia liberauit

Universidad de Navarra Biblioteca

a ¶ Iuramentū fideiussoris. adde do. in c. de breores. de iureiuran.
b ¶ Omnes. adde q hec dictio prolata in singulari est distributiua: & idē est dicere, omnis, ac si diceret, qui libet, vt est tex. & gl. in l. iij. ff. de sta. homi.

contemplatione intercessionis fiendæ.

2 ☞ *Actio directa ubi cōpetit, non est necesse recurrere ad utilem subsidiariam.*

1 §. Si conuenerit. † Qui promittit expromissorem dare, dando mulierē non videtur implere quod promisit: ideo si contēplatione mulieris fuit liberatus, restituīt in eum pristina actio, vel liberatio ab eo condicit. h.d. sed differt à præcedēti §. quia ibi liberat cōtemplatione promissionis fiēdæ à muliere: hic contēplatione promissionis fiendæ generaliter: quo casu intelligit de habili, qui possit se efficaciter obligare. Ideo si dedi mulierē, cum efficaciter non posset se obligare, nō feci quod promisi: ideo condicatur liberatio per condictionem sine causa, vel ob causam. Sed nonne fecit sibi præiudiciū, mulierē recipiendo? sibi enim debet imputari. Ad hoc respondē, vt plenè no. in l. iij. de fideiuss. vbi iste casus & gl. declarantur. † Not. hic in fi. quòd vbi cōpetit actio directa nō est necesse recurrere ad vtilem subsidiariam: nō autem datur hęc actio restituoria, de qua habet in l. j. §. eod. quia illa est subsidiaria, & datur, vbi deficit alia: hic non deficit: quia competit condictio ob causam, liberatio fuit facta ob causam, quæ non fuit impleta, scilicet, vt daretur expromissor, qui se efficaciter obligaret.

2 ☞ *Liberato fideiussore per acceptilationem, quando non liberetur reus, licet illa habeat vim solutionis?*
3 *Acceptilatio facta uni ex duobus reis debendi inefficaciter obligatis non prodest alteri: licet alias secus: & si agatur contra alterum, non potest opponere exceptionem cedendarum actionum.*

1 §. Marcellus. † Acceptilatio facta fideiussori inutiliter obligato nō liberat debitorē. h.d.

2 † Et sic limitantur omnia iura dicentia, q liberato fideiussore per acceptilationem, cum illa habeat vim solutionis, liberatur reus, sicut etiā iuramentū[a] fideiussoris prodest reo eadē ratione, vt §. de iureiuran. duobus. §. j. nam omnia procedunt qñ fideiussor erat efficaciter obligatus: aliàs secus, vt hic. † Et idem
3 videt si essent duo rei dendi, & alter ipsorū esset efficaciter obligatus: acceptilatio sibi facta, non prosit alteri; aliàs secus. vt l. iij. §. nunc de effectu. de lib. le. & si agat contra alterū, non potest opponere exceptionē actionum cedendarū, dicendo: si soluerem tibi, teneris cedere actionē contra correū: & quia nō potest cedere facto tuo cum eū liberaueris, debet repelli ab agēdo: vt l. Stichū. §. penul. de solu. nā illud procederet, si ille liberatus fuisset efficaciter obligatus: aliàs non nocet huic cōuento, q ille fuerit liberatus, cum etiam si non fuisset, actio contra illum nō potuisset cedi: & tunc teneē quis cedere, quando cedi potest: & de hoc habet j. de fideiuss. l. si stipulatus. §. si ex duobus. per gl. & doc. ad quod allegat iste tex. & adde, quod not. j. l. pupillus. de admini. tut. In tex. ibi: [post intercessionē.] quā fecit su scipiendo obligationē alterius animo nouādi, & sic incepit cōpetere creditori vtilis actio restitutoria in primū debitorem. Dubitatur ergo an sit sublata propter hoc q creditor per acceptilationem postea mulierē liberauit: & videbat q sic: sicut mulier soluisset, certè etiā si soluisset. Si tamen per errorē non desineret cōpetere: quia talis solutio posset retractari: ergo non parit liberationē. vt l. cū is. §. j. cum ibi no. de cōd. inde. nec ista ficta solutio illū liberat: sed si vera solutio taliter esset facta, q retractari nō posset: tunc liberaret reus ab illa vtili restitutoria, & eodem modo, si facta esset acceptilatio tali mulieri, quæ solueret, non repeteret: & hoc dicitur in §. sequenti. qui venit ad declarationē istius. Qualiter autem possit si soluere, vt non repetat: gl. ponit exemplum, quādo intercessit in causam propriam: sed certè tunc etiā soluere teneē: quia nō dicitur intercessisse: & iste tex. videt loqui, quādo verè intercessisset. Dic ergo. s. si soluit scienter sciens ius, & factum.

1 §. Si mulier post. † In tex. ibi: [actionem recusat.] scilicet, vtilem restitutoriam, loquitur enim quando mulier animo nouandi suscepit in se obligationem: & adde quòd etiam si soluit taliter, quòd possit repetere, & nolit, adhuc releuatur reus, & contra eum non datur vtilis restitutoria: est casus in l. penul. j. eodem.

1 §. Quanquam. † Actio restituitur aduersus omnes qui propter intercessionem mulieris fuerunt liberati, non tamen omnibus, à quibus liberati sunt: sed ei soli apud quem intercessit. h.d. ratio diuersitatis est, quia intercessio mulieris non debet esse damnosa creditori: sed esset damnosa, si non restitueretur aduersus omnes: quia interest sua plures habere obligatos pro eadem re. vt l. iij. §. fi. de leg. iij. sed non prohibetur esse proficua sine damno tamen mulieris. Cum autē vnus ex pluribus reis credendi recepit intercessionē mulieris animo nouādi, præoccupat debitū: & ex illa præoccupatione debitū efficitur suū, & debitor liberatur ab omnibus aliis reis credendi: sicut si vnus litem contestaretur. vt l. ij. seu iij. j. de duobus reis. ista ergo præoccupatio durat, licet intercessio sit vtilis: ideo soli restituitur actio, quia ipse præoccupauit, q præuenit alios. In tex. ibi: [in omnes.] b siue erāt omnes principaliter obligati: siue vnus principaliter, alter accessoriē. vt j. eodem. similiter contra. la prima.

2 ☞ *Actio utilis & directa possunt dari contra eundem ad idem, diuersis respectibus.*

1 §. Si mulieri. † Creditor succedens mulieri inefficaciter obligatæ restitutoriā actionem nō perdit: & mulier veteri debitori succedens, potest cōuenīri nō solùm restitutoria tanquā hęres, sed etiā directa actione ex sua promissione, quæ efficitur efficax propter hoc, q illi succedit. h.d. Ratio dubitandi erat in primo dicto, quia successor habet vim solutionis, vt j. de euictio. l. si ei. §. is qui. circa medium. & l. Stichus. §. adiectio de sol. sed si mulier quæ intercessit animo nouandi soluit taliter, q non possit repetere: nō datur restitutoria contra veterē debitorem: quia per solutionē liberaretur ab ea, vt §. in §. si mulier post. Ista autē ficta solutio in casu isto est irretractabilis: ergo &c. Sed respōde, q tunc habet vim successionis, quādo quis successit debitori suo efficaciter obligato: sed ista mulier erat inefficaciter obligata, vnde non habet vim solutionis, & hoc vult dicere text. dū dicit, [cùm nō obligat cū effectus successerit.] ad hoc probandū inducit talem rationem: quia si iste creditor cōueniretur à legatarijs ipsius mulieris, non posset illud debitū de hæreditate inducere tanquā sibi solutū, eo modo quo posset, si fuisset efficaciter obligata. vt C. ad l. fal. l. imponenda. sicut igitur hęc successio nō habet vim solutionis ad cōmodum istius creditoris, vt possit deducere ita non debet ad eius damnum, vt restitutorium perdat. Ratio autem secundi casus in versi. planè. Quare si mulier successit veteri debitori, potest cōueniri actione directa ex sua promissione: & sic efficitur vtilis: & perdit exceptionem vellei. & quia non interest sua exceptionem illam opponere: quia posito q euitaret solutionem ex illa, cogeretur soluere ex alia actione vtili restitutoria: qua potest conueniri tanquam hæres, vt d. l. Stichum. §. adiectio versi. aliquando. j. de solu. & facit l. cū hæres institutus. in prin. ad Trebel. nam si hæres qui restituit hæreditatem, & sic remansit debitor, directis actionibus tamē inefficaciter succedet fideicōmissario vniuersali, & illę directę efficiuntur efficaces, quia non interest sua exceptionē exponere, cùm possit conueniri tanquā hæres fideicōmissarij. † Not. ergo hic q vtilis, & directa actio possunt dari contra eundē ad idem. Sed contra. §. ea. l. §. si cōuenerit. vbi si cōpetit directa nō datur vtilis. Sol. verum est nisi diuersis respectibus, qa hic dat vtilis tanquā contra hæredē veteris debitoris, & directa tanq contra ipsam. in contrarium tñ facit d. l. cum hæres. dic vt ibi.

1 §. Si cùm essem. † Si mulier ab initio in se suscepit obligationem, quam alius erat susceptur us: ea subducta de medio instituitur actio contra illum, ac si cum eo fuisset contractus celebratus, quæ dicitur vtilis institutoria: non restituroria: & est eiusdem generis, & qualitatis, cuius fuisset directa: & est persecutoria: & transit in hæredem. Hoc tamen verum, quando quæsito colore, & participata fraude inter creditorem, & ipsam: si autem creditor non participauit, licet fraus fuerit commissa inter mulierem, & debitorem: tunc mulier de medio non subducitur, sed efficaciter obligatur. h.d. vsq ad l. aliquando, & hucusq tractauit quādo mulier aliena obligationē iam contractā suscepit in se aio nouādi, vno casu liberat debitor mero iure, & actio sublata restituitur

tuitur vtilis, vnde potest dici, q prior restitutoria: quia illud restituitur, quod semel fuit, & esse desijt: vt j. de vsur. videamus §. fauiana. hic verò loquitur quando alienā obligationē nondum contractā, sed cōtrahendam cū alio, pro quo erat postea fideiussorio nomine intercessura, in se suscepit principaliter ad fraudandum senatusconsl. quia creditor nolebat eam recipere intercessorio nomine, ne opponeret exceptionem velleia. sed voluit vt se principaliter obligaret, si postea ab alia manu tradidit ei, cum quo creditor fuerat cōtractus: ita fraus non prodest creditori, nec nocet mulieri quominus habeat exceptionem. Tamen ne creditor remaneat de dāno, & perdat debitū: subuenitur sibi vtili actione cōtra illum cum quo fuerat cōtracturus. Sed si nō participasset creditor fraudē, licet mulier cōmitteret fraudem cū debitore, & recipit pecuniam mutuò, & eam tradidit efficaciter alteri: obligatur siue creditor ignoret & illam contrahere cum alio, siue etiam sciat: vt in l. si mulier tanquam. cum l. se. & in l. si fenebris. C. eo. & §. eo. l. sed si ego.

LEX XIII.

1 ALiquando. † Si obligatio pertinet in effectu ad mulierem non iuuatur velleian. h.d. & hoc est quando ille pro quo intercessit, si soluerat ab ea non repeteret. quod l. iij. de quo etiam hic ponuntur tria exempla.

2 ☞ *Hypothecaria tollitur & restituitur per nouationem inefficacem eo modo quo tollitur, & restituitur prima actio principalis.*
3 *Hypothecariæ natura quòd sit, ut duret quousque solutum est, uel satisfactum.*

1 §. De pignoribus. † Per nouationē inefficacem: nō liberātur pignora: ideo nō

2 noua actio vtilis restitutoria, nō est necessaria. hoc dicit secundum primum intelle. secundùm alium dicit † q eo modo quo per nouationē inefficacem tollitur & restituitur prima actio principalis, eodem modo hypothecaria. hoc dicit, & tunc exponere tex. dum dicit, [noua actione.] i. noua l. quæ restituat actionē hypothecariam: nā senatusco. quod restituebat actionem primā sublatam, de hypothecaria nō faciebat mentionē sed q dē iuris est de principali, debet esse de accessoria: vt l. soluitur. §. si paciscar. j. qui. mo. pig. vel hyp. sol. vnde nō est necessaria alia lex hoc statuens, cùm satis tacitè videat statutū à senatusco solūto. ad hoc j. eod. quidā voluit ibi expressum. In text. ibi, [in his vtilis sit.] i. inefficax secūdùm proximā lec. gl. quæ est directa, nō vtilis: illa prima, si nō est sublata secundùm aliā

3 lec. propriè stat. † In tex. ibi, [quia verum est.] No. de natura[a] hypothecariæ quæ durat quousq solutū est vel satisfactū. ad hoc vide l. græcè §. quod etiā. j. de pig. & l. debit. ad Treb.

a ¶ De natura hypothecariæ. adde videre per doct. i c. potuit. de loc.

2 ☞ *Si expectatur conditio, cuius euentus nihil operatur: q tunc actio danda sit restitutoria, quantū ad exercitiū, non autē quantū ad substantiā, & qualiter hoc fiat?*
3 *Si promittis mihi sub conditione animo nouandi, quod mihi debebas purè: quòd interim agere non possim.*

1 §. Si sub conditione. † Non est expectāda conditio, cuius euentus nihil

2 operatur. ad hoc semper allegatur. † In tex. ibi, [actio dāda est restitutoria.] sed quomodo potest dici restitutoria, cùm actio prima directa non sit adhuc sublata conditione pendēte: vt j. de noua. l. quoties. & §. si cer. pe. l. pecuniam. respōdeo, verum est quantū ad substantiam, sed quantum ad exercitium mero iure videtur sublata q. ſ. alius, quā mulier promisisset iterum agi, licet actio nō esset sublata, sed debet expectari cōditionis euentus, vt in dicta l. pecuniam. sed quia mulier promisit mero iure, idem est, vt sit sublatum exercitium: tamen eodem instanti restituitur sicut restitueretur substantia obligationis si illa erat sublata. Ita intelligo istum text. & hoc not. pro eo, quod dixi contra Bart. in l. Iulia. verum debitorem. ſ. de condi. indebi. super intellectu l. si plures. j. de fideiuss. quòd intelligatur iste text. de restitutione quantum ad exercitium, non quantum ad substantiam: nam iste text. non potest aliter intelligi. † Item iste text. in fine, facit contra illud, quòd ego ibi

3 dixi secundùm doct. in dicta l. ſ. pecuniam, quòd si promittis mihi sub conditione animo nouandi, quòd mihi debebas purè: & interim agere non possim, quasi videatur hoc tacitè actū inter nos, ad hoc vt existente conditione secunda stipulatio habeat quid nouet: nam videtur contrarium per istum tex. in fi. quia cùm in omnem euentum sis mihi debitor: videt quòd non debeat expectari conditionis euentus. Sed respondeo, illud procedit, quod ibi dixi, quando speratur nouari cum effectu, & non dari actionem restitutoriam: sed hic sperabatur nouari sine effectu, & loco directæ quæ veniebat tollenda, restituit vtilem: ideo non expectatur euentus,

LEX XIIII.

1 SI mulier. † Actio restituitur contra principalem debitorem, & fideiussores eius. h.d. Et etiam contra correum vt §. eo. l. quamuis. §. quanquam. Et contra pignora, vt §. l. proxi. §. de pig. & j. e. quidam voluit.

2 ☞ *Si debitor pro quo mulier intercessit conseruat eam indemnem, tradendo sibi pecuniam quam pro eo promisit: non habet mulier exceptionem Velleiani, & quid si eam aliter conseruat indemnem.*
3 *Mulier si recepit pretium pro intercessione, qualiter perdat exceptionem Velleiani?*

LEX XV.

1 SI mulier. † Si mulier se obligat pro eo quod recipit, non iuuatur velle. h.d. cum prin. l. seq. & cum l. si mulier dederit. j. eo. In ista tamen prima l. non fuit intercessio, quia non obligauit se creditori pro debitore, sed debitori pro seipsa, vt §. eo. quamuis. §. j. cum ibi no. & j. eo. l. tutor. sed in prin. l. seq. & l. si dederim. bene fuit intercessio: quia se obligauit creditori pro debitore. Tamen ideo non iuuatur: quia debitor eidem tradidit pecuniam, soluendam cre

2 ditori pro quo intercesserat: & sic no. q si † debitor pro quo mulier intercesserat, conseruat eam indemnem, tradendo sibi pecuniam, quàm pro ea promisit, non habet mulier exceptionem vellei. Quid si alio modo conseruaret eam indemnem: vt quia faceret sibi promitti per bonum campsorem, q quicquid soluet pro intercessiōe, restituet sibi? Rñdeo, propter hoc non perdit exceptionem vellei. secundum Bal. C. eo. l. j. qui allegat ad hoc l. quidam voluit j. eod. Sed illa l. adhuc plus dicit, quòd etiam si securauit causa dando pignora, & sic non poterat periclitari: adhuc exceptionem Vellei. habet: quod perpetuo tene menti: sed creditori instituitur vel restituitur ius, in illis pignoribus:

3 ac si fuissent sibi obligata: vt est casus no. in d. l. quidā. † Item quid si recepit pretium pro intercessione: vt quotidie fit, vt recipiat duo, vel tria vel x. & faciat promissionem pro alio de centum: & quotidie practicatur Florentiæ, per campsores, qui nolunt facere promissiones nisi aliquo recepto: an propter illud mulier perdat exceptionem velleia. sed iste casus non erat terminatus iure isto: sed terminatur per l. antiquę. C. eo. q perdat & not. §. eo. l. j. in gl. qualiter autem illud ibi intelligatur, vide ibi per Cy. & Bal. qui contradicit Cy. in intellectu illius l.

2 ☞ *Exceptio competens principali, quando competit etiam fideiussori?*

LEX XVI.

1 SI mulier contra. §. Si ab ea. † Per velleianum subuenitur mulieri & etiam fideiussori, licet non habeat contra eam regressum. h.d. no. tex. cum gl. & dicit Bal. in l. j. C. eo. quod alibi nō habetur illud qđ hic dicitur in tex. gl.

2 nam cōmuniter iura dicunt, † q exceptio competens principali, competit etiam fideiussori eius, qm si non competeret, fideiussor haberet regressum contra principalē: & sic in effectu, nō prodesset principali, nisi etiam prodesset fideiussori. Si autē regressum nō habet, tūc cessat ratio prædicta, & iō talis exceptio nō transit in fideiussorē, vt hic habetur. l. quod dictū. §. de pact. & ad mace. l. sed si pater. §. nō solū. sed in casu huius §. etiā si nō haberet regressum contra mulierē pro qua intercesserit: vt si fideiussit animo donandi, etiā contra voluntatē mulieris expresse prohibentis. vt j. l. si pro te. nihilominus exceptio cōpetens mulieri cōpetit etiam fideiussori: cuius ratio ponit hic in glo. quæ est bona, & notabilis: qa licet mulier, & eius fideiussor ab obligatione subducantur: creditor tñ non perdit ius suum, cū possit agere contra principalē debitorem, qui nullam exceptionē habebit: sed in ll. allegatis in contrariū, nō sic: imò nō perderet ius suum: qa principalis debitor habebat exceptionē, vel erat inefficaciter obligatus: & adde qđ dixi in §. non solum. In tex. ibi [aduersus mulierē nō habeat.] supple, nec actionē neg. gest. vt qa fideiussit aio donandi: vel cōtra expressam prohibitionē vt d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iuri hypothecæ posse renũtiari. vide per gl. & Cy. in l. j. §. cum lex. C. de rei vxor. act. Spe. in ti. de ob. §. j. ver sic. sed pone & p Bar. in l. seia. in fi. j. solma. per gl. & doc. in c. cũ cõtingat. extra de iureiu. & in c. licet. eo. titul. & in dictis locis concludit q̃ sic si vir remanſit ſoluendo. aliàs non. ita Bald. in l. iubemus. C. e. tit. cur.

Virvxori, † Si mulier delegatur tanquam debitrix cum nõ ſit, iuuatur Velle. etiã ſi creditor credat ipſam debitricem: ſecus, ſi principaliter contraxit, licet ad commodum alienũ creditore fraudẽ non participante. h. d. In text. ibi, [venditionem nullius momẽti eſſe,] & ſic mulier non erat obligata viro ad pretiũ: ideo non potuit delegari tanquam obligata: vt §. eo. l. quãuis. §. ſi mulier. & ibi allegatur iſte tex. per gl. ratio autẽ quare nõ valet, eſt, quia fuit facta fraus de cõtractu donationis, qui prohibitus eſt inter virum & vxorem, ad contractũ venditionis, poſtquã non fuit vẽdita iuſto pretio, ſed viliori. ſi autẽ foret verè debitrix, poſſet delegari, & non haberet exceptionẽ velleia. ſi vt debitrix promiſiſſet quia liberareť à delegante: vt j. eo. ſi debitrix. in princ. & plenè dictum eſt in d. §. ſi mulier. In text. ibi, [nec id contrarium videri.] oppo. inquantũ dixit, ſi creditor credebat ipſam eſſe debitricem, hoc ſibi non prodeſt: nam imò videť prodeſſe, vt in caſu ſequen. j. & ſoluit. In tex. ibi, [ab initio contrahat.] ſupple, colore non quæſito, & creditore fraude nõ participante, aliàs ſecus, puta, ſi erat cõtracturus cum alio, & recepturus mulierem in fideiuſſorem: ſed timore ſenatuſconſulti actũ eſt, vt principaliter cum muliere contrahat, vt §. eod. quamuis. §. ſi cum eſſem. & l. ſi mulier tãquam. In tex. ibi, in fi. [diligentio
a rem eſſe debere.] † No. ergo caſum in quo creditor debet eſſe diligens, & curioſus ſcilicet quando contrahit cũ perſona prohibita contrahere in cauſam regulariter prohibitã: licet in certis caſibus permiſſam, nam non ſufficit q̃ credat ſe contrahere in cauſam permiſſam, ſi ita nõ eſt, ſed debet inueſtigare an ita ſit: & ſi hoc non facit, cum ita ſciat illam regulariter prohibitã, eſt quod ſibi imputetur, vt hic in primo caſu, in quo mulier ſe obligabat pro alio, & hoc bene ſciebat creditor: ſecus quando contrahit in cauſam regulariter permiſſam: vt in ſecundo caſu quando cum muliere principaliter contrahente, & nõ obligante ſe pro alio. nã nõ habet creditor ſe inueſtigare, quid velit facere de pecunia: vnde etiã ſi ſciat, q̃ velit alteri tradere, & ipſam contrahere nõ ad commodum ſuum ſed alterius: non eſt quid ſibi imputetur, ſi fraudem non participauit: nec debet eſſe curioſus, vt hic, & l. doli. §. diuerſum. j. de noua. & C. eod. l. ſi fenebris. & hic in gl. ſuper verbo [ignorauerit.] quando autem agitur de obligando alium ex contractu alterius, ſemper debet
a eſſe curioſus, q̃ pecunia in vtilitatem illius cõuertatur. nec ſufficit credere q̃ conuertatur, ſi ita non eſt vt §. de in rem verſo. l. iij. §. ſed & ſic accipit. in fi. & l. ciuitas. §. ſi cer. peta. & in auť. hoc ius porrectum in fi. de ſacroſan. eccle. niſi ille cum quo contrahit habuiſſet ſpeciale mandatum: quia tunc ſufficeret illum aſſerere recipere in vtilitatem alterius: vt ſuprà de exercito. l. j. §. vnde quærit Offilius, & tetigi in d. l. ciuitas.

1 ☞ *Qui patitur rem ſibi obligatam alteri obligari, tanquam non obligatam: cenſetur uelle ius ſuum remittere, niſi ſit mulier, & creditor ſciat hoc. & num. 1.*

2 *Mulier ſi conſentiat rem uiri ſibi obligatam alteri uendi, uel donari, non uidetur per hoc remittere ius hypothecæ, niſi iuri hypothecæ renuntiet.*

1 §. Si mulier. † Mulier q̃ patitur rem ſibi obligatam alteri obligari tanquã non obligatam, iuuať Velleia. ſi creditor hoc ſciebat: ſecus ſi ignorabat h. d. ratio huius ſecundi dicti eſt, quia tunc decipit creditorem: ergo &c. vt in l. ſi decipiendi. j. eo. & C. eo. l. ſi ſine. ratio autem primi eſt, quia videtur intercedere, ſicut cum obligat ſe, vel rem ſuam: & eſt caſus hic, qui non eſt alibi: & eſt ſingularis: ſecus q̃n renuntiat iuri hypothecæ: vt C. eo. l. etiã. & l. iubemus. & l. quãuis. in prin. nam q̃n renuntiat, incipit à remiſsione & diminutione iuris ſui, ad quod mulieres nõ ſunt faciles: vnde nõ videť feciſſe ex fragilitate ſexus. vt §. e. ſed ſi ego. & l. quãuis ergo. §. interdũ. ver. planè, ſed q̃n patiť vel cõſentit rem ſibi obligatã, alteri obligari tanquã non obligatã: non videť ius ſuum remittere, ſed velle illi poſtponi in tempore ad quod mulier de facili poteſt induci, cum nõ ſit multũ præiudiciale. Ideo reputať interceſſio. vt hic eſt caſus ſingularis: & ſi dicatur, † imò etiã tũc cenſetur velle remittere ius ſuũ: vt eſt caſus in l. Paulus. j. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. reſpõdeo, verũ eſt in alio quàm muliere conſentiente rem ſibi obligatã alteri obligari. ſecus in muliere. Caſus eſt hic ſingularis, qui nõ eſt alibi: & limitat illã l. & omnes
3 alias ſimiles. † Idẽ videť ſi mulier conſentiat rem viri ſibi obligatam alteri vendi: vel donari, vt nõ videať per hoc remittere ius hypothecæ. nec ob. l. ſicut. §. ſi voluntate. qui. mo. pign. vel hypo. ſol. quia loquiť in alio quàm in muliere. nec etiã obſtat l. iubemus. C. e. quia loquitur quãdo expreſsè renuntiauit iuri hypothecæ. Sis ergo cautus quando facis contractũ cum mamarito, q̃ facias vxorem conſentire, & ponať in inſtrumẽto, q̃
2 renuntiauit iuri hypothecæ: [a] ſed ſi hoc nõ ponitur, ſed ſolũ q̃ conſenſit: non videť iuri hypothecæ renuntiare per iſtũ §. quẽ perpetuò tene menti, in cuius intellectu Cy. multũ ceſpitauit. in d. l. iubemus. & in auť. ſiue à me. & in auť. ſi qua mulier. & ex prędictis patet verus intellectus, quem etiam glo. quæ incipit, [enim videtur ſenſiſſe.] In tex. ibi, [ſi mulier dixiſſet,] ſcilicet, cum maritus quondã, nunc autem facto diuortio vellet obligare alteri rem ſuã: vnde fuit proteſtata, q̃ ille nõ reciperet, cum eſſet ſibi obligata pro dote, & reuera erat ſibi obligata pro pecunia mutuata, de illa tñ nõ fecit mẽtionem. Creditor autem procurauit illã rem liberari ab obligatione dotis, faciẽdo q̃ maritus ſibi reſtitueret dotem: & poſtea rem ſibi obligauit, tanquã nõ obligatã mulieri, cum ad hoc eſſet obligata conſentiẽte muliere tacitè vel expreſsè: pro illa obligatione poſteà agebat mulier Seruiana contra creditorẽ, qui excipiebat de conſenſu, & illa replicabat, q̃ non nocebat ſibi cõſenſus, quia videtur interceſsiſſe: vnde quæritur, an poſsit replicare: & reſpondetur cum diſtinctione, vt ſequiť. quando autẽ mulier remittit expreſsè ius hypothecę, aut remittit ipſi vero, & generaliter cenſetur remiſiſſe: & ideo quandocunq̃ contrahit, cum eo ſeruo contrahit vt not. Bal. ſecundum Nico. mat. in l. etiam. C. eo. aut remittit in certo ſpeciali contractu, quem vir facit: quo caſu cenſetur remittere illi cum quo vir contrahit: & tunc non cenſetur remiſiſſe quo ad aliũ: & ideo ſi res reperireť apud aliũ non habentem ab illo cauſam, nõ prohiberetur mulier per hypothecariam auocare: vt eſt caſus no. in d. l. iubemus. alius autem quando mulier conſentiendo rem ſibi obligatã alteri vendi vel obligari, etiam ius hypothecæ cẽſetur remittere, quo ad omnes, & generaliter, vt no. j. qui po. in pig. ha. l. creditores. §. ſi tecum. licet contrarium notetur. C. de remiſ. pig. l. ſi ignorãte. ſed prima verior per d. l. Paulus. qui. mod. pign. vel hypoth. ſol. ita nota. in additione Specu. de ſolutio. ſuper rubrica poſt principium, vbi omnino vide.

2 ☞ *Licet ex interceſsione mulier ſentiat lucrum, ſi tamen non immediatè ex interceſsione, tamen iuuatur Velleiano.*

3 *Ex duobus reis debendi qui pariter & inſolidum obligantur: an alter pro altero dicatur interceſsiſſe: ut non conuentatur ſolum ex ſua perſona, tanquam principalis, ſed etiam ut fideiuſſor pro correo: & qui effectus reſultent. & num. 5.*

4 *Fideiuſſor poteſt petere, ut excutiatur principalis, ſumptu & periculo ipſius agentis non fideiuſſoris, & quid in correo. & num. 3.*

5 *Argumentandi, & diſputandi modus. remiſ.*

§. Mulier. † Si mulier vna cum alio tanquam duo rei accipiunt mutuum, & in cauſam cõmunem videtur intercedere pro correo, quatenus negotium illum concernit, non tamen iuuatur velleia. ſi maius damnum euitat: ſecus ſi non euitat damnum, licet ſentiat lucrum mediate ſua negotiatione. h. d. no. Et iſta duo dicta non ſunt alibi in hoc titu.

Nota ex primo caſu, quòd mulier dicitur intercedere in cauſam propriam, & non iuuatur velleia. non ſolum quando intercedit pro alio, qui ſi ſolueret ab ea repeteret: vt §. e. l. iij. & aliquando in prin. ſed etiam ſi non expectaret: ſi tamen euitat maius damnũ, ſupple, vel æquale: puta, ſi recepit vna cum alio viginti mutuò pro reficiendo domum, quæ valebat quinquaginta, vel quadraginta: quæ ſi nõ fuiſſet refecta, fuiſſet diruta: & ſic ſenſiſſet damnũ in xxv. vel in xx. certum eſt q̃ ſi correus reſtitueret x. quæ tangunt ipſum, nõ repeteret à muliere: & tñ

mulier poterit cõueniri cum effectu pro xx. & ſic ad x. pro ſe, & x. pro correo, poſtq̃ euitauit maius vel æquale damnũ, intelligetñ, q̃ poterit repetere x. quæ pro correo ſoluit iuxta l. j. C.
2 de duobus reis. hic caſus nõ habeť in hoc ti. niſi hic. † Ex ſecundo dicto no. q̃ licet ex interceſsiõe ſentiat lucrum mulier, ſi tñ hoc venit non immediatè ex interceſsione, ſed mediante ſua interceſsione, nihilominus iuuatur velle. puta, recepit vna cũ alio xx. pro emendo rem quæ valebat quadraginta: & ſic habet vtilitatem de xx. nihilominus non tenebatur xx. reſtituere, ſed x. duntaxat. Sed contra §. eo. l. ſi mulier. ſolue, ibi lucrabitur immediatè ex interceſsione: hic autẽ mediante ſua negotiatione quæ debet eſſe proficua. Iſtum intellectũ tenet hic gl. magna in verſic. [ita quid ſi hic plus valet.] & ſic etiã iſte caſus non eſt in hoc tit. itẽ eadẽ gl. in ſequen. ver. qui incipit: [Item.] qui limitat primum dictũ, niſi color fuerit quæſitus: quia cum vellet ſe obligare, vt fideiuſſor colore quæſito. ſe obligauit vt principalis: quę limitatio nõ placet. nã etiã ſi vt fideiuſſor obligaret, nõ iuuatur velle. quia fideiuſsit in cauſam propriã cum euitauit malum, vel æquale damnum: ſic dicitur in l. aliquãdo
3 in ſi. in prin. §. e. ibi autẽ pro fideiuſſore ſuo &c. † Hic eſt vna gl. quæ examinat vnã q. de qua fuit cõtentio inter antiquos gloſſatores, ſcilicet, ſi ſunt duo rei debendi pariter, & in ſolidum, quilibet obligať: an talis pro altero dicatur interceſsiſſe? vt ſi cõueniať, nõ ſolũ ex ſua perſona tanq̃ principalis, ſed etiã vt fideiuſſor pro correo. Effectus huius q. eſt duplex. primus, quia ſi dicatur pro correo interceſsiſſe, ſi poſteà ſoluat totũ eatenus repetit à correo, quatenus interceſsiſſe videtur pro eo: ſed ſi nõ dicatur interceſsiſſe, nihil repetit. Secũdus eſt effectus anteq̃ ſoluat: quia ſi dicatur interceſsiſſe, & conueniatur ad ſolidum, habebit hodie beneficiũ de fideiuſſoribus, vt poſsit peti quod principalis excutiatur. vt C. de fideiuſſo. auť. præſente. qđ non eſſet, ſi pro reo non diceretur interceſsiſſe: quia duo correi habent beneficium excuſsionis: licet habeant beneficiũ diuiſionis, niſi cõuentus dicat ad alterum correum totam pecuniam peruenisſe, & petat ipſum excuti periculo, & ſumptu ipſius petentis, qui etiam de iure veteri videbatur audiẽdus per l. vnde
4 quæritur. §. commo. & quæ ibi no. † Bar. ſed fideiuſſor põt petere, vt excutiatur principalis ſumptu, & periculo ipſius agentis non fideiuſſoris. Et in hac quæſtione gl. recitat tres opiniones. Prima fuit Io. q̃ nõ dicať alter pro altero intercedere, vel fideiubere, niſi ſint ſocij, vel niſi quando color fuit quæſitus: quia cũ alter eſſet ſe obligaturus, & alter fideiuſſurus, fuit actũ in fraudẽ, vt quilibet ſe obligaret inſolidum: et ita loquitur iſte §. & adducit iſtas multas leges pro ſe. Secũda fuit opi. Matth. qui tenuit per illum §. etiam ſi nõ ſint ſocij, cenſetur alter pro
5 altero intercedere, & adducit etiam multas ll. † & dicit Bal. q̃ iſta gl. docet melius diſputare, & qualiter ar. debeant fieri, quã ſit in corpore iuris. Tertia fuit opi. Azo. quam gl. tenet, vt vtilitas contractus peruenit ad vtrunq̃, cenſetur alter pro altero fideiubere, eatenus quatenus ad alterum eorum peruenerat, & eatenus ſi ſoluit poteſt repetere, ſi peruenit ad alterum tantum: tunc ille non dicitur intercedere pro altero, & ſi ſoluit poteſt ab altero repetere: ſed econuerſo, alter dicitur fideiubere pro illo, & ſi ſoluit, totum ab illo repetere. Poſſet etiam contingere, q̃ ad neutrũ iſtorũ peruenit vtilitas cõtractus, & ſe obligaſſent animo dõnandi viginti quilibet eorum inſolidum: & tunc alter pro altero fideiuſsiſſe non dicitur: & quicquid alter ſolueret, ſuo nomine tantum videtur ſoluiſſe, & nihil repeteret. & iſta eſt vera opi. quantum ad primum effectum repeten di: quantum verò ad ſecundum effectum an habeat beneficiũ de fideiuſſoribus, nõ tangit hic glo. ſed Bar. in l. reos. §. de duo. reis. vbi examinat hanc q. & dicit, q̃ ſi alter ipſorũ erat perſona prohibita fideiubere, vt mulieri cẽſeatur color quæſitus. & facta fraus ſenatuſcõſulto. et ſic erit perinde, ac ſi fideiuſsiſſet, & ſe principaliter nõ obligaſſet: & per conſequẽs habebit beneficiũ de fideiuſſoribus: aliàs verò ſecus, vt etiã pro parte, vel etiã pro eo pro quo videť interceſsiſſe pro correo, quia peruenit ad ipſum vtilitas: nihilominus ga ſe obligauit vt principalis, perdit bñficiũ excuſsiõis, & habet neceſſe recurrere ad beneficiũ de duobus reis: ſ. diuiſionis ſi ſunt ambo ſoluẽdo: quia ſe obligãdo cẽſenť renũtiare beneficio excuſsiõis, & ita tenet Guli. in l. ſed & Iul. in princ. §. ad Maced. & ibi dixi, dic vt ibi.

2 ☞ *Mulier quæ indemnitatẽ promittit, ſi alloquitur debitorem, non iuuatur Velleiano, ſecus ſi creditorem: & qualiter hoc ſit?*

3 *Promiſsio indemnitatis qualiter intelligatur?*

a ¶ De muliere q̃ pro Titio. adde gloſſ. & doc. in c. ex reſcripto. de iureiuran.

LEX XIX.

1 Tvtor pupilli. † Si mulier alicui de propria obligatione indemnitatem promiſit, nõ iuuatur Velleia. quia non videtur intercedere: ſecus ſi de obligatiõe alterius. hoc dicit Bar. vſq̃ ad §. cũ haberes. & iſtud vltimũ quando de obligatiõe alterius habetur in vltimo ver. ibi, [quid ergo &c.] vſq̃
2 illuc proſequitur primã partẽ ſummarij. vel ſic ſecundũ † lac. but. ſi mulier, quæ indemnitatẽ promittit alloquitur debitorẽ non iuuatur Velleia. ſecus ſi ad creditorem. h. d. vſq̃ ad illum verſi. loquitur de prima parte ſummarij: ibi de ſecũda: vel plenius diuide literã, quia primò loquitur de illo qui mandato mulieris adiuit hæreditatẽ damnoſam, & determinat q̃ ſi aliquod damnum patitur in ſoluendo creditoribus hæreditarijs recuperat à muliere, quæ ſibi indemnitatẽ promiſit: quia non videtur interceſsiſſe pro eodẽ apud eundẽ: nõ enim ſe obligauit creditori pro debitore, quo caſu propriè eſt interceſsio, qui pro vno apud alium obligauit ſe debitori pro ipſomet debitore. Vnde ſi eſſet interceſsio, diceretur obligata pro eodem apud eundem: & hoc vſq̃ ibi, [nec diſsimilem.] ſecundò addu cit determinationem Iul. in caſu ſimili de illo qui pupillũ ſuum abſtinuit ab hęreditate lucroſa, mãdato mulieris: vt ſi aliquod damnum ex hoc pãtiatur cõuentus à pupillo, recuperat à muliere eadem ratione: quia non videtur interceſsiſſe: & ſic Velleia. non iuuatur vſq̃ ibi, [in propoſita.] tertiò redit ad primũ caſum de illo qui hæreditatẽ damnoſam adiuit mandato mulieris, ab eo poſsit recuperare damnum quod ſentit, q̃ debitores hæreditarij ſint non ſoluendo: determinat q̃ non: quia mulier quæ indemnitatem promiſit cenſetur ſenſiſſe de damnis contingentibus in habendo ſoluere de ſuo, puta, creditoribus hæreditarijs: non de eo quod conſiſtit in nõ acquirendo, vt in caſu propoſito, ſi creditores hæreditarij ſint non ſoluendo, & ad hoc inducit caſum ſimilem in ver. [denicq̃.] quarto loco in ver. [quid ergo.] limitat determinationem primam, vt habeat locũ, vt mulier teneatur cum effectu, quando promiſit ipſi debitori pro ſeipſo, vt dictum eſt: ſecus ſi pro alio, vt dubitabat adire, quia debitores hæreditarij nõ erant idonei, nec ſoluẽdo & mulier pro eis indemnitatẽ promiſit: tunc enim ſe obligat creditor pro debitoribus: ideo non eſt locus ſenatuſconſulto. & adde l. quamuis. §. j. qui §. declaratur per iſtam legem et etiã
3 glo. ibi poſitã. † & not. præcipuè in ver. ſi magis. qualiter intelligatur promiſsio indemnitatis: quia intelligo de damnis conſiſtentibus in perdendo de ſuo, non autem in non acquirendo de alieno. facit l. qui autem. in princ. quæ in frau. cred.

2 ☞ *Mulier quæ iam interceſſerat, ſi delegauit aliquem non debitorem ſuum: talis delegatus antequàm ſoluat habet exceptionem Velleia. & poſtquàm ſoluit. & quid ſi delegatus ſit à muliere, quæ erat interceſſura.*

3 *Delegari non dicitur ſolùm ille cui mulier iuſſit ut promitteret, ſed etiam ille cui iuſſit ut ſolueret, & quando iuuetur Velleiano.*

1 §. Cùm haberes. † Si mulier interceſſura penes te pro Titio mãdat mihi vt tibi ſoluã, p eo, ego aũt, pmittã tibi antequã ſoluã: habeo exceptionẽ ſicut haberẽ ſi, p muliere q̃ iam interceſsiſſet, ſi ego intercederem. vt §. eo. l. ſi mulier. §. fi. poſtq̃ verò ſolui: repetã ab ea, nõ à te: quia ceſſat ſenatuſcõſul. ſicut ceſſaret ſi ſtatim principaliter contraxiſſem mutuando ſibi: & ipſa poſteà tibi traderet non participata fraude. vt §. eo. ſi mulier tãquã. h. d. in effectu: & eſt valde difficilis in tex. & malè declarať. Primò format queſt. de
a muliere", quæ, p Titio debitore volebat penes te intercedere, vel fideiubendo, vel, pmittendo aio nouãdi: & cũ tu nolles eã recipere timore ſenatuſcõ. requiſiuit me, vt ſibi mutuarẽ pecuniam, quã tibi tradere volebat. certũ eſt q̃ ſi ſibi mutuaſſem, et ipſa poſteà tibi tradidiſſet, ceſſaret ſenatuſconſul. tam quo ad me: quia tenereť mihi reſtituere, ſi fraudẽ nõ participauit. vt §. eo. ſi mulier tanq̃. & l. vir vxori. ver. nec id. q̃ quo ad te: qa nõ incepit à promiſsione, ſed à ſolutione. vt l. ſed ſi ego. §. eo. & l. quãuis. §. interdũ. ſed ſi ego ſibi non ſolui, ſed pmiſi mutuare, ipſa pmiſit mihi reſtituere: & antequã ſibi ſolucrẽ mutuauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ratione turpitudinis. Adde an.et qñ auditur vel nō allegans turpitudinē suā. Vide per doc.in l. iurisiurā dñ quod ex cōuentione.in §.fi.ff.de iureiuran.& l.si seruus plurīū.in §.fi.ff.de leg.j.et ibi Bar.gl.& doc.in ca.ex tenore.de concess.prehen.

mihi ꝙ tibi soluerē:et si ego incepissem à solutiōe,perinde esset,ac si soluissem sibi, & ipsa posteà tibi:& sic esset idē, qđ in casu præcedēti:sed ego nō incepi à solutiōe sed à promissione:qa ibi promisi,et posteà solui:quæritur,an sit idē qđ possit repetere ab ipsa muliere,ac si sibi mutuassem, & ipsa posteà tibi soluisset attenta posteà forma sui mādati,quia mādauit vt soluerem tibi:an aūt possit à te repetere:& hoc vsq; ibi:[respōdi.]ibi arguit,ꝙ possem repetere à te,& non ab ipsa:qa si ipsa primò intercessisset penes te,& posteà ego,ꝙ ea. intercederē,pmittendo,anteq; tibi soluerē haberē exceptionē vt §.e.l.si mulier contra.§.si ab ea.postq; soluissem.quia erā tutus exceptione fauorabili repetere à te,nō ab eo vt §. q;q;.& l. q;uis.§.interdū.idē videtur in casu isto attēto,ꝙ incipiā soluendo sed à promittēdo:& hoc vsq; ibi [& hæc paulo expeditus.] Iurisc̄sultus in isto ver.fatet ꝙ in casu isto, anteq; soluā, habeo contra te exceptionē:sicut haberē, si pro muliere quæ intercesisset,ego intercederē.Sed postq; soluī,qđ repetā à te,& nō ab ea:non videtur id quod in dicto casu,attento maximè ꝙ ipsa non intercesserat,& ꝙ mandauit mihi vt tibi soluerē. non aūt,quod promitterē,& sic si seruassem formā mādati,nō repetere à te:sed ab ea:quia soluendo tibi de mandato suo, videor soluisse sibi:& ipsa posteà tibi:vt l.solutā.j.de solu. & sic videtur,ꝙ repetam ab ea,sicut si principaliter secum contraxissem vt §.e.si mulier tanq;.& hoc vsq; ibi,[quod quidē.] vbi decidit pro ista parte,ꝙ cesset senatusconsultū hoc casu,sicut cessaret, si ego essem debitor ipsius mulieris,& ipsa me tibi delegasset, vt j.e.si debitrix.in prin.& hoc vsq; ibi[quē posteà.]ibi reprobat hāc similitudinē:quia si essem eius debitor,& ab ea delegatus nō cessat,quia ipsa me delegando nō obligat se mihi in aliquo,sed ego ab ipsa liberor:sed in casu nostro, quia non eram debitor,sed de mandato suo solui:ipsa se mihi obligat pro alio quod senatusconsultum fieri vetat:& sic videtur, ꝙ ab ea non repeterem,quasi penes me intercesserit.& hoc dicit totus text. An aūt per hoc videatur iurisconsultus recedere à determinatione suprà dicta,posita in versi.quod quidem.glo.hic dicit,ꝙ nō:sed standum est illi determinationi,quæ est Aphricani,& illud quod resultare videtur ex reprobatione huius similitudinis,quam reprobationem facit Iulianus,non in hoc §. sed post prin.l.ibi,dum dicit similiter se respondisse Iulia.ait nō est verū:quia innuit,ꝙ possum ab ea repetere. Dicit tamē gl.ꝙ istud posset procedere,si ponerē ꝙ fuisset color quæsitus: quia ego participassem in fraude:& tūc non esset verū,ꝙ videor secum principaliter contraxisse sibi mutuādo,& ipsa posteà tibi.& si respōderetur ad arg.quod facit iurisconsultus in ver.an verò & ex his remanet clarus iste tex.cū gl.Intellige in effectu, ꝙ si
2 mulier quæ iam intercesserat,†delegauit aliquem non debitorem suum,talis delegatus anteq; soluat habet exceptionē velleia.& hoc habetur §.eo.quāuis.§.interdū.verſ.sed si is.postq; verò soluit,repetit ab eo cui soluit,nō à muliere:& hoc probatur hic in ver.respondet.Si verò à muliere,quæ nō intercesserat,sed erat intercessura,delegauit non suū debitorē:talis debitor habet exceptionē.Velle.et hoc probatur in §.interdum in ver.fi.& hic in ver.& hoc paulo expeditius & postq; verò soluit,repetit à muliere,non ab eo cui soluit: & hoc singulariter habetur in hoc §.qui in effectu ad hoc solum probandum tendit,vt hic patet in ver.quod quidem magis,iuncto ver.præcedenti,vbi ponitur ratio, & sic declaratur hic ille §.interdum.
3 ver.fi.†Vltimò recollige,ꝙ delegari nō dicitur solum ille cui mulier iussit,ꝙ promitteret:sed etiam ille cui iussit,vt solueret si ipsa incepit à promissione,vt sic habeat exceptionē tanquā delegatus anteq; soluat:si aūt incepisset à solutione, non diceretur soluisse,vt delegatus,& cessaret velle.& per quæ.§. dixi.

LEX XX.

SI pro vno. †Actio restituitur cōtra omnes, qui ex intercessiōe mulieris liberati sunt h.d.concordat cum eo.l.quamuis.§.quanquam.

LEX XXI.

1 SI pro aliquo. †In hac l.cum sequenti ponūtur tres casus in quibus cessat Velleia.quando mulier intercesit in causam propriam: vel quando incipit à solutione:vel quando conseruata est indēnis à debitore per traditionem pecuniæ ad quam se obligauit: de hoc vltimo dic vt §.eo.l.si mulieri soluero.

2 ☞ *Intercessio dicitur esse illa,quæ fit quasi contrahendo.*
3 *Mulier intercedens obligatur mero iure ciuiliter,& naturaliter:& oritur actio,sed inuatur exceptione.*
4 *Confessio falsa quando possit reuocari?*

LEX XXIII.

1 s Imulier. †Mulier quæ confitetur se hæredē esse cum non sit,& sic obligatur, ac si esset: vt j.de inter.actio.l.fi.& per totum:si sciebat se nō esse hæredem,nō iuuatur Velleia.quia decipit:si vero ignorabat, iuuatur:quia intercedat,cū suscipiat in se obligationē veri hēredis vel hæreditatis.h.d.Et†sic not.ꝙ intercesio dicitur illa
2 quæ fit quasi contrahendo:non enim in ista confessione contrahitur,sed quasi.Quid aūt si adiuit hæreditatem damnosam ante.Dic vt l.fi.in prin.j.eo.ti.istos duos casus multū no.Bald. in l.j.C.e.dicens ꝙ sunt mirabiles.In tex.ibi[se hæredem esse.] supple,cum nō esset,nec esse pōt:quia hæreditas non erat sibi delata.Vnde decepit actorem,qui volebat eam cōuenire tanquā hæredē:quia si respōdisset se nō esse,actor eam dimisisset, & quæ suissset pro vero hærede,Vnde si iuuaretur Velleia.remaneret actor illusus:& frustratoriè litigasset.,ppter hoc emanauit titulus,de interroga.actio.vt interrogetur quis,an sit hę res talis,qñ quis vult eum conuenire tanq; hærædem,ne iudicium sit elusorium:quia si non interrogaretur,& posteà appa
3 reret eum non esse:frustratorie litigasset actor.†In tex.ibi,[in eam actionem quidem dari.]iste tex.allegatur,ꝙ mulier intercedens obligatur mero iure,ciuiliter,& naturaliter:& oritur actio:sed iuuatur exceptione,& sic intercesio nō est per senatusconsultum omnimodo prohibita.quia tūc nulla obligatio oritetur,vt l.si non sortem.in prin.de condictio,indebi.vel dic ꝙ imo erat prohibita:vt §.eod.l.j.tamen prohibitio emanauit in fauorem eius,in quo casu nō prohiberetur oriri obligatio:
a secus si à ratione turpitudinis, a vel à fauore alterius contractus esset prohibitus, vt dixi in d.l.j. & sic loquitur l.cum l.de
4 fideiusso.†Sed opp.contra hanc l.quia confessio falsa pōt reuocari vt §.de interroga.actio.l.de ętate.§.fi.& si tenebitur mulier,nec etiam si esset masculus:cuius contrarium innuit hic in secundo casu.Solu.tunc potest reuocari,quando per errorem emanauit vt d.l.de ætate.§.pe.secus si ex certa sciētia:tūc enim etiam si per mulierem non potest reuocari,vt hic no.habetur. Item quando per errorē adhuc potest reuocari,si nulla captio est actoris vel si est,tamen lis non est contestata:secus,si est cōtestata.vt habetur in d.§.fi.in tex.& gl.tunc enim,si est mascus lus,non potest reuocare,nec mulier de iure communi:sed de iure speciali iuuatur Velleia.vt hic. De hoc articulo an talis cōfessio præparatoria iudicij reuocari possit:vide per Bar.in d.l. non fatetur.de confes.& in l.si is obtulit.in princi.seq.§. de rei ven.quas omnino vide.

LEX XXIIII.

1 DEbitrix mulier. †Si mulier debitrix delegatur,non iuuatur velle.secus si aliquid promittat creditori,ne recipiat suam delegationem.h.d.Et primus casus loquitur,quando fuit delegata,vt debitrix:quo casu in nullo læditur,quia licet vni obligetur, tamen liberatur ab illo:secus si esset delegata tanq; nō debitrix: quia non liberaretur à delegante,& hoc modo haber locū opi. Marcelli posita §.eo.l.quāuis.§.si mulier apud.Item procedit, quando erat debitrix efficaciter:aliàs indistinctè iuuatur, etiā si vt debitrix fuit delegata vt d.§.si mulier.& l.vir vxori.ratio secundi dicti est,quia per promissionem illius pecuniæ, & solutionem non liberatur à suo debitore,& sic recipit damnum. Et si dicatur ipsa principaliter cōtrahit,nec se obligat pro alio, sed pro seipsa,ergo non debet iuuari:respondetur, verum esse attenta veritate,ꝙ non intercedit,tamen fingitur intercesisse quia hoc fecit,vt intercesionem euitaret.

§.Si

1 §.Si senatus. †Actio restituitur in veterem debitorē non expectato quōd mulier vtatur beneficio Velleiani. h.d. dubium erat, quia mulier poterat non vti,& soluere,& non repetere:vt j.eo.l.penulti.vnde si creditor volebat agere restitutoria contra veterē debitorē,videbatur ꝙ posset se defendere,& dicere:age contra mulierem,quia
a fortè non vtitur beneficio Velle. a contra hic dicitur:quia creditor non habet se ponere in hoc dubio,nec expectare:sed potest statim agere contra veterem debitorem restitutoria. In text.ibi [solutum condicat.]supple,vel conuenta excipiat.

2 ☞ *Quando quis restituitur ad cursum præscriptionis, & sic ad actionem primam, talis actio sibi restituitur,qualis erat prima.*

1 §.Si pro eo qui. †Actio restituitur eiusdem qualitatis,cuius erat pristina sublata:&
2 eiusdem temporis.h.d. †Et no.hic ad materiā l.ab hostibus. §.sed ꝙ simpliciter quib.ex cau.ma.quādo quis restituitur ad cursum præscriptionis, & sic ad actionē primā: quia talis sibi restituit actio, qualis erat prima:& ibi allegatur iste tex. facit ad hoc l.cū postquā mortē.ī prin.§.qñ ac.de pec. est annalis.& omnino vide per eum,qui format vtilem quæstionem.

2 ☞ *Mulier quando obligatur pro alio ex dispositione legali, cessat senatusconsultum Velleianum.*

LEX XXV.

1 SI domina seruo. †Mulier potest obligari pro alio efficaciter actione prætoria tanquam iubens, non actione ciuili tanquam fideiubens:ratio est primo casu, quia actio non oritur ex suo contractu: sed ex dispositione legali per contractum seruī.in secundo casu obligatur ex proprio cōtractu: quod se
2 natus vetat.Et sic no.†ꝙ quādo mulier obligatur pro alio ex dispositione legali,cessat senatusconsultum.casus est hic.

LEX XXVI.

1 SI mulier. †Idem dicit ista lex,quòd l.si mulier. §.eo. licet in terminis differat: nam si cut ille qui in iure confitetur se hæredem, cum non sit, nec esse possit,obligatur ac si esset,ne actor in iudicio frustretur:ita ille qui cōfitetur seruum esse suum qui damnum dedit, cùm non sit seruus,tenetur noxaliter,sicut si esset suus:et si nō potest dare pro noxa,debet emendare damnū. Si ergo mulier scienter confitetur,non iuuatur,quia decepit:secus si ignoranter,quia suscipit in se obligationem veri domini.

2 ☞ *Color quæsitus non dicitur, nisi quando creditor participat fraudem unà cum muliere & debitore.*

LEX XXVII.

1 BOna fide. † Si creditor nō participauit fraudem:licet inter mulierē & debitorē fraus sit cōmissa,sibi non nocet.h.d.casus iste no.
2 ergo ꝙ nō dicitur † color quæsitus, nisi qñ creditor participat fraudem vnà cum muliere,& debitore.

2 ☞ *Seruus in his quæ quæruntur,potest præiudicare domino non quærendo.*

1 §.Cùm serui. †Si mulier intercedit apud seruū, obstat dño agenti ex cōtractu serui exceptio Velleia.h.d.per seruū ergo acquiritī dño actio,cū sua causa, suisq; vitijs, quæ sibi inessent, si actio acquireret ipsi seruo existēti libero.facit quod habet §.de pact.l.sinautē dominicā.
2 in tex.& gl.† In tex.ibi,[nec videtur.] respondet tacitę obiectioni:quia per seruū non pōt effici conditio domini deterior; vt in l.ū seruus.C.de pact.sed verū est in iam quæsitis domino: sed in his quę quæruntur per seruū bene pōt seruus prejudicare domino,non quærēdo:ergo & inutiliter,vel vitiosè quærēdo: quia non dicitur deterior fieri cōditio per alium,quando mihi per ipsum nō acquiritur:vt hic & in l.fi.C.de acquir.poss. sed solùm cùm aufert mihi de acquisitis.

§.Vxor debi. Nō videt mulier ītercedere, cū ꝓpriū negotiū gerit.h.d.Iacob.But.

2 ☞ *Non creditur uerbis notarij, asserentis instrumentum per eum confectum esse falsum, seu uitiosum.*
3 *Non creditur testi, dicenti se falsum testimonium dixisse.*
4 *Mulier si principaliter contraxit recipiendo pecuniam mutuò, & uir fideiussit: posteà uir,asserat reuera se esse principalē,non tamen iuuabitur mulier Velleiano,nisi creditor participasset fraudem.*

5 *Debitor si confitetur rem quā mihi pignorauerat, prius a pignorasse tibi,si aliter de hoc non appareret:ista cōfessio mihi non nocet.*
6 *Non statur uerbis iudicis asserentis se dedisse sententiam per pecuniā, & ad præiudicium eius pro quo est lata.*
7 *Confessio unius præiudicabit ei qui posteà haberet causam ab illo.* b

LEX XXVIII.

1 s Eia mancipia. †Confessio vni vb
b alteri nō præiudicat.& ad hoc semper allegatur, vt habetur in Spe.de instru.edi.§.postremo.versic.[nunquid.] vbi
2 dicit per hanc l.ꝙ nō †crederetur verbis notarij asserentis instrumentū per se confectū esse falsum,vel vitiosum,postq; ha-
3 bet formam instrumenti:& eodem modo†nō crederetur testi dicenti se falsum testimoniū dixisse. facit quod habetur in l.si
4 quis in graui.§.j.ad Sylle.dicit aūt ista lex,†ꝙ si mulier principaliter contraxit recipiendo pecuniam mutuo,& vir pro ea fideiusit,posteà vir asserat reuera se esse principalē, & pecuniam ad se principaliter peruenisse:& hoc facit ad finē, vt mulier licet principaliter contraxerit,tamen habeatur pro fideiussore:& sic gaudeat beneficio Velleia.non prodest vxori neq; nocet creditori,si de hoc aliter non appareret:sed si appareret, & creditor participasset fraudem,bene esset verū,ꝙ ipse haberetur pro principali:licet vt fideiussor se obligauerit,vt hęc habentur in l.sed & Iulia.in prin.§.non solū & ibi no.in glo.§.ad Macedonia.secus si creditor non participasset fraudem, licet vir & mulier fraudem excogitauerint,et posset hoc probari vt in l.præcedenti in prin.facit etiā ad ea quæ no.per Cyn.C.qui
5 po.in pig.hab.l.asiduis.& de iure do.l.vbi adhuc.in xij.q.†ꝙ si debitor confitetur rem quā mihi pignorauerat,prius pignorasse tibi,si aliter de hoc non apparet:ista confessio non nocet
6 mihi:facit auc.de æqua.do.§.primum quidē. †Itē ꝙ nō stetur verbis iudicis asserentis se dedisse sententiam per pecuniam et
7 ad præiudicium eius,pro quo lata est:adde† ꝙ cōfessio vnius præiudicaret ei,qui posteà haberet causam ab illo:vt l.si superatus.§.fi j.de pig.& quod no.C.eodem tit.l.præses.

2 ☞ *Mulier quando accepit pecuniam mutuo pro sua utilitate,licet posteà uertat eā in rem uiri:uel alterius:non iuuabitur Velleiano.*

1 §.Fundum. †Mulier recipiens pecuniam mutuo, vt soluat ei apud quem intercesisit,obligando se,vel rem suā ei apud quem intercesisit,iuuatur Velle. adueršus mutuātē,si mutuans hoc sciuit.h.d. multū singulariter. Et per istum §.limitantur plures leges huius tit.C.e.tit.dicētes ꝙ quando mulier principaliter contraxit recipiendo pecuniā mutuo,licet hoc faciat ad vtilitatem alterius si tamen non fuit color quæsitus,quia creditor non participauit fraudem, nō iuuatur Velleia.vt in l.præcedenti in prin.§.e.& l.mulier tanq;. & l.vir vxori.ver.nec id etiā,si creditor hoc sciebat:vt in l. si fenebris.C.eo.dummodo non participauerit fraudē,vt dixi: ita omnia ista iura intelliguntī,nisi receperit vt soluat ei apud quē intercesserat:quia tunc iuuatur,licet creditor non participauerit fraudē:dummodo sciret,quod in hanc causam volebat conuertere.Casus est hic:& isto modo soluitur contrarium de d.l. si fenebris,signatū in gl.tūc autem diceretur participare fraudem,quando fuit requisitus ab alio vt mutuaret si non est mulier,& ille volebat dare mulierem in fideiussorē: & ille voluit ꝙ instrumentum cantaret principaliter in personam mulieris ad hoc vt fraudaret senatusconsultum:vt tunc iuuaretur Velleiano.§.eo.q;uis.§.si cum essem.& no.gl.in l.ímò.§.e.simplex aūt scientia creditoris non facit videri fraudem commissam, nec colorem quęsitum:nisi quando mulier recepit,vt solueret illi pro quo intercesserat,vt est casus hic:nec est alibi in hoc. In textu ibi:[fundum obligauit Sempronio.]supple cōsentiente vxore,vel ea patiente:& ex hoc resultat intercesio, quæ dicitur non solùm,quando mulier obligat personā suam pro alio sed etiam quando rem suam:vt §.e.quāuis.in prin. vel patitur eam,obligari,vt hic:et idem,si rem sibi obligatam.vt l.vir vxori.§.j.aliàs.ñ.§.eo.In textu ibi:in fine. [fortè senatusconsultus &c.]sic ergo repellet secundum creditorem,qui sibi mutuauit dic ꝙ tenebitur sibi cedere condictionem indeb. quam habet contra illū,cui soluit,apud quem prius intercesserat patiendo

qQ ñ

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Induendo. ſc veſte virili. Adde an veſte virorũ mulieres poſſint vtic& quid econtra vide in cap. ſi qua xxxj. diſt.

rem ſuã obligari: quia cũ aduerſus eũ eſſet tutus Velle. ſoluendo per errorem habet cõdictionem indebiti, quã tenebatur cedere huic ſecundo creditori mutuanti arg. eius, quod habetur in ſimili in l. cum fundus §. ſeruũ tuũ ſi cer. pe. et l. ſi vendidero. §. Titius. ĵ. de fur. aliàs iſta mulier lucraretur: quia repelleret ſecundũ creditorẽ mutuantẽ, & à primo cui ſoluit repeteret qđ eſſe nõ debet vt ſ. eo. ſi mulieri ſoluero, in fi. hodie verò pro marito ipſo iure nõ põt obligare ſe, vel rẽ ciuiliter, & naturaliter: & ſic non habet
2 opus exceptiõe ſenatuſcõſulti, vt C. e. auf. ſi qua mulier. † In gl. mag. ibi, ſolu. [hic iam erat res eius obligata.] hæc vera: & idẽ, ſi eius pſona erat obligata, & reciperet: vt ei ſolueret, cui erat obligata: & diſtingue, qñ mulier accepit pecuniã mutuo: aut pro ſua vtilitate: & tunc licet ex poſtfacto vertat eã in rem viri vel alterius, non iuuatur Velleia. vt l. ſi aduerſarius. & l. ſi fenebris. C. eo. ſecũdũ vnũ intellectũ, aut ab ipſo principio accipit, vt vertat in rem alterius: & tunc aut fuit color queſitus, & fraude participata cũ creditore iuuatur Velle. vt ſ. eod. quãuis. §. ſi cũ eſſem hic. Secundũ vnũ intellectũ in fi. gl. Aut non fuit color quæſitus: tũc ſi recepit vt ſolueret apud quẽ non interceſſerat, nõ iuuatur Velle. etiã ſi creditor hoc ſciuit: vt l. ſi fenebris. aut ei apud quẽ tunc interceſſerat: & tũc aut creditor ſciuit, & tunc iuuatur: aut ignorauit, & tunc ſecus, vt in hoc §. no.

2 ☞ *Mulier licet fuerit ſecura ab illo pro quo interceſſit taliter, q̃ non reciperet damnum etiam per dationem pignorum, tamen habet exceptionem Velleiani.*

3 *Quãliter poſſet apparere q̃ color fuit quæſitus, eo caſu, quo creditor principaliter cum muliere contraxit?*

LEX XXIX.

1 VIdam voluit. †Si mulier à principio ſuſcepit in ſe obligationem, quam alius erat ſuſcepturus colore quæſito: ea de medio ſubducta reſtituitur actio vtilis cõtra illũ qui ſuſcepturus erat, & etiã pignora, per illũ data mulieri. Hoc dicit: & hoc vltimũ de pignoribus additur per hanc l. ad l. q̃uis. §. ſi cũ eſſem. ſ. eo. nã veriſimile eſt, q̃ ſi creditor cõtraxiſſet cũ illo, illa pignora ſibi
2 tradidiſſet ſicut tradidit mulieri. † In tex. ibi: [et ab his pignus accepit.] Bal. multũ no. iſtũ tex. in l. j. C. eo. q̃ licet mulier fuerit ſecura ab illo pro quo interceſſit, taliter q̃ qñ non reciperet damnũ, & etiã per dationẽ pignorũ, nihilominus habet exceptionẽ Velle. hic videbatur cotrariũ, quia per ſenatuſconſultũ ſuccurritur mulieribus, qñ poſſunt periclitari: nõ aliter: vt ſ. e. ſi pro aliquo in fin. & l. ij. & dic, q̃ licet habeat pignora, adhuc incõmodatur: quia fortè nõ poterit de facili vendere & magis ſibi expedit habere pecuniã: & eodẽ modo ſi debitor eã ſecuraret per promiſſionẽ idoneã, quia melius eſt pecuniã nõ ſoluere quã ſoluere, & repetere in ĵ. titu. j. l. ij. ſed ſi ſecuraret eam tradendo, ſibi pecuniã, quã pro eo promiſit nõ habet exceptionẽ: vt ſ. eod. ſi mulieri dederim. & tetigi in l. ſi mulieri ſoluero. idẽ fortè, ſi haberet promiſſionẽ cuiuſdam boni campſoris, à quo ſine difficultate poſſet exigere, argu. eius quod habetur ĵ. de in diẽ adiec. l. itẽ. [ul. §. melior. in gl. ſuper verſ. facilior, quæ dicit vt per bonos campſores his diebus fui interrogatus de iſto caſu: quia quædã ex forma ſtatuti tenebatur dare fideiuſſorem, ſi volebat proſequi appellationẽ: non reperiebat aliquẽ qui volebat fideiubere, niſi quandã mulierẽ: ipſe nolebat eam aſſecurare: & aduerſarius nolebat eã recipere, dicẽs q̃ eſſet tuta Velleia. quærebatur an deberet eam recipere, vt ex prædictis patet: rñ. q̃ propter aliud nõ tenebaĩ eã recipere, quia etiã ſi nõ haberet exceptionẽ Velle. nõ ſic, de facili poſſet exigi pecunia, ſicut à maſculo quia nõ põt incarcerari, vt habeĩ in auĉ.
3 ſed nouo iure. C. de cuſt. reo. † In tex. ibi: [ſi creditor cũ cõtrahere vellet.] No. iſtũ tex. qui declarat qualiter poſsit apparere q̃ color fuit quæſitus, eo caſu, quo creditor principaliter cum muliere contraxit: & tũc apparet de colore, quando probatur per teſtes, q̃ creditor volebat contrahere cum alio, & recipere mulierẽ in fideiuſſorẽ, ſed euitato illo contraxit principaliter cum muliere: & ſic participauit fraudem: aliàs non daretur exceptio, licet inter mulierem & debitorẽ cõmiſſa nõ eſſet fraus vt in l. bona fide. in prin. In gl. j. ibi: [ſed non dolum committẽ.] ſed nonne cõmittit dolum in eoipſo, q̃ in fraudem ſenatuſ con. facit: nã fraus nihil aliud eſt, quam dolus: vt in l. iuriſperitum. §. ſed ſi fraudandi. de pac. dicas quod gl. intellexit de dolo commiſſo in inducendo mulierem ad ſic faciendum: cum aliàs non eſſet factura. vt ĵ. eod. l. ſi. in prin. & in l. ſi Titius. quã glo. allegat, vel inducendo illum creditorem.

2 ☞ *Mulier quando interceſſit, qualiter dicatur decepiſſe creditorem ut non iuuetur Velleiano.*

LEX XXX.

1 S I decipiendi. †Mulieri quæ decepit creditorem non datur exceptio. hoc d.

2 †Et dicitur decepiſſe, quando induxit creditorem ad credendum aliquid quod ſi eſſet verum, non daretur ſibi exce
a ptio: puta, q̃ eſſet maſculus induendo ſe veſte virili, [a] vt in glo. vel q̃ in ſuã cãm intercedebat: vt ſ. e. ſi mulier in iure. vel paſſa eſt obligare rem ſuã tanq̃ alienã. vt C. eod. in fine, vel rem ſibi obligatam tanq̃ non obligatam. vt ſ. eo. vir vxori. l. ſi mulier.

1 §. Procurator. †Etiam maſculus intercedens mandato mulieris habet exceptionẽ. h. d. ſic. ĵ. eo. ſi mulier. §. antepe. & plenius ſ. eo. ſi fideiuſſores. cũ l. ſequẽ. In tex. ibi: [pro alio interceſſerit.] ſcilicet penes creditorem ſciẽtem q̃ hoc facit mandato mulieris: aliàs ſecus: vt dictis ll. In tex. ibi: [nec aliàs.] expone, ideſt, ſi maſculus intercederet non de mandato mulieris, actio quæ daretur cõtra eum ſi intercederet, ideſt, non efficeretur inutilis per exceptionem ſenatuſconſul. glo. tamen aliter exponit: ſed iſta eſt melior.

LEX XXXI.

1 S I mulier. †Si mulier que interceſsit nõ vtitur auxilio Velleia. poteſt ab eo pro quo interceſsit repetere. h. d. Sed nonne ille poteſt eam repellere, dicendo: tu habebas exceptionem, quare nõ fuiſti ea vſa: & non recuſaſti ſoluere: reſpon. non quia illa exceptio cõcernebat perſonã tantũ mulieris: et nõ cõpetebat debitori. Vnde non põt debitor ſibi imputare quia non fuit ea vſa. vt ĵ. mãda. ſi fideiuſſor. §. fi. & l. idemq̃. e. ti. & ibi allegatur iſta l. in glo. et ibi melius quam hic. In textu ibi: [noluit repetere.] ſcilicet, ab eo cui ſoluit per cõdictionẽ indebiti, ſed ab eo pro quo ſoluit per actionẽ mandati: vt ſequitur. In textu ibi: & cauere de indemnitate, ideſt quod non repetet ab eo cui ſoluit: & ſic illa ſolutio cedet in ſolutum, quia liberauit debitorẽ: quod prius nõ erat, cum eſſet retractabilis, & ſic nõ habebit debitor duobus ſoluere. Idem ſi taliter ſoluiſſet, q̃ ſi vellet, non poſſet repetere puta, ex certa ſcientia non errando in iure, nec in facto: ſed tũc non eſſet neceſſe cauere de non repetendo: vt ſ. quamuis. §. ſi mulier poſt interceſsionem.

2 ☞ *Tres caſus in quibus mulier principaliter contrahens ad commodum alienum, licet etiam inducta per creditorem, non iuuetur Velleiano.*

LEX XXXII.

1 S I mulier hæredita. †Mulier adiens hereditatem dãnoſam non iuuatur Vellei. niſi ad hoc fuerit inducta fraude credi-
2 torum: ſed minor bene reſtitueretur in diſtinctè. h. d. †Sic ergo not. hic caſum, in quo mulier quaſi contrahens principaliter, puta, adeundo hæreditatem iuuatur Velleia. idem videtur, ſi principaliter contraheret, & fuiſſet ad hoc inducta per creditorem: et limitantur omnes ll. iſtius tit. dicentes contrarium, q̃ quando mulier principaliter contrahit ad commodum alienũ non iuuatur Vellei. etiam ſi creditor hoc faciat. vt C. eo. ſi fenebris. & ſ. eo. ſi mulier tanquã & l. vir vxori. verſi. id aliùs caſus ponitur ſ. eo. Seia. §. fi. Adde tertium, quando obligaret ſe ſimul cum marito, videlicet principaliter contrahendo & maritus fideiubendo: præſumitur color quæſitus, ideſt, q̃ principalis ſit marit⁹, et ipſe fideiuſſor: & ſic hodie ipſo iure nõ tenebiĩ vt C. eo. auf. ſi qua mulier. & ibi not. Bal. ſecundum Nico. mat.

2 ☞ *Non debet eſſe quis melioris conditionis quam author ſuus, uel ille à quo cauſam habet: & q̃ aliquando plus iuris habeat.*

1 §. Si mulier rem. †Mulier quæ intercedendo dedit pignora: põt ipſa vna cum fructibus & omni deterioratione repetere, tam à creditore quam etiã ab alio qui habet cauſam ab eo. h. d. & dic, q̃ repetit per pigno. act. quę competit etiãvbi pignoratio ſit nulla ſ. de pigno.
2 act. l. ſolutũ. §. j. †Et no. hic in fi. tex. quẽ pluries allegaui, q̃ nõ debet eſſe quis melioris cõditionis, quã author ſuus, vel ille à quo cauſam habet. Aliquando tamen contingit contrarium, q̃ plus

q̃ plus iuris habet ĵ. de acqui. re. domi. l. non eſt nouum. & ade ĵ. de euic. ſi per imprudentiam. §. non mirum.

1 §. Item ſi mulier. †Etiam quãdo incipit mulier à diminuendo patrimonium, iuuatur vellei. ſi fuit color quæſitus. h. d. & ſic limita quod habetur ſ. eo. ſed ſi ego. & l. q̃uis. §. interdũ. ver. planè. vbi dicitur contrariũ. gl. opponit, & non ſoluit. Tu ſolue, vt dixi, q̃ limitãtur per hunc §. quando fuit color quæſitus, quia erat intereſſura, & inceptura à promiſsione, ſed fraude creditoris incipit à diminutione & venditione rei ſuæ, & iſto etiam modo põt ſolui hoc contrarium gl. d. l. ſenatus. C. eo. In tex. ibi: [exceptio quidem opponitur.] ſcilicet mero iure: hodie ſi pro viro hoc faceret, nõ opponeretur exceptio: ſed ipſo iure eſſet tuta: vt in auf. ſi qua mulier. C. eo. vel põt dici, q̃ illa quãdo à promiſsione incepit ipſo iure, illa ſit nulla. Si verò vendidit, & tradidit: videtur intercedere pro viro: tunc poſito, q̃ venditio ſit nulla per venditionem ſi transfertur dominium: & ſic mero iure obſtat exceptio replicaretur. Hoc tamen an ſit verum, q̃ ex cõtractu nullo transferatur dominium: dic vt l. eleganter. in princ. ſ. de dolo: & in l. cõtractus. C. de fide inſtru. in illa gl. vulgari præceſ
5 ſit vẽditio, vel in forma ſecuta eſt traditio, vt in firmanda.

6 ☞ *Mulier ad hoc ut iuuetur uelleiano, quando requiratur q̃ creditor participauerit fraudem: & quando requiratur ſolum ſcientia creditoris, q̃ mulier intercedat ad commodum alterius?*

1 §. Si mulier ne. †Maſculus intercedẽs pro alio, mãdato mulieris, iuuatur Velleia. ſicut ipſa mulier, ſi interceſsiſſet: ſi creditor participauit fraudem: aliàs, ſecus. h. d. Certè etiã ſi nõ participauit fraudem, ſi tamen ſciuit, q̃ de mandato mulieris hoc faciat, iuuatur ille vellei. vt
6 ſ. ead. l. ſi fideiuſſores. †aliquando ergo requiritur, q̃ creditor inducat fraudulenter ad contrahendũ, ad hoc, vt ſibi obſtet exceptio: nec ſufficeret ſola ſciẽtia: puta, ſi mulier contrahit principaliter. vt C. eo. ſi fenebris. vel quaſi cõtrahit, vt in principio huius l. interdũ ſufficit ſola ſcientia creditoris, vt quando mulier intercedit, & creditor non cõtrahit cũ muliere principaliter, cõtrahente tamen ad finẽ ſoluẽdi ei apud quẽ intercelleraĩ vt ſ. e. l. Saia. §. fundũ. in fine. interdũ etiã ſi nec induxerit, nec ſciuerit, nec obſtat exceptio Velle. vt ſi contraxit cum muliere vere intercedente creditor aũt credebat, q̃ licet ſe obligaret pro alio, nõ eſſet intercelsio, quia ſe obligaret in cauſam propriam: nõ enim ſufficit hoc credere, poſtq̃ videbat ſe contrahere cum muliere, & eam obligare pro alio: quia debebat inueſtigare, ſi in illam cauſam poterat ſ. e. vir vxori in prin. Sed quando contrahit cum maſculo, non eſt quid ſibi imputetur, ſi ignorat hoc facere de mandato mulieris: & iſto modo reducuntur ad concordiam iſta iura, quæ videntur contrariari ad inuicem, & ſatis inuoluta.

a ☞ *Debitor primus poteſt ſe iuuare, ne in ipſum detur utilis actio quando conſtat q̃ mulier quæ interceſit animo donandi, non uult uti uelleiano: & quid, ſi non conſtaret: nõ poſſet dicere, expectemus, quouſq̃ videamus, an mulier uelit uti uelle.*

3 *Senatuſconſulto uelleiano poteſt renuntiari in iudicio: & in quibus caſibus? & nu. 5. & 6. qualiter fiat: nu. 7. & 8.*

4 *Renuntiatio innititur conſenſui renuntiantis tantum: ſed pactum ſeu promiſsio, cùm ſint contractus: innituntur conſenſu duorum.*

5 *Promiſsio de non utendo exceptione uelleiani q̃ poſsit fieri extraiudicium, & an ualeat ſicut ſimplex renuntiatio? & nu. 3.*

6 *Renuntiatio ſenatuſconſul. uelle. debet fieri in ſcriptis præſentibus tribus teſtibus: et an requiratur eorum ſubſcriptio?*

7 *Omnia iura quæ de ſubſcriptione teſtium loquuntur in inſtrumentis publicis, per cõtrariam conſuetudinem ſunt abolita, & ſufficit notarium atteſtari de eorum interuentu.*

8 *In renuntiationibus quando requiratur certioratio? & ſic quando renuntiatio nõ extendatur ad ignoratas*

1 §. Si mulier pro eo. †In veterẽ debitorẽ nõ reſtituĩ actio ſi mulier parata eſt iudiciũ ſuſcipere ſuper interceſsiõe, & cauere de nõ oppo. excep. velle. h. d. no. Aliùs caſus ponit in l. q̃uis. §. ſi mulier. ſ. eo. in quo nõ reſtituĩ actio in veterẽ debitorẽ l. ſi mulier ſic ſoluit
2 vt repetere nõ poſsit, idẽ ſi nolet repetere vt ſ. l. proxi. †No. ergo q̃ primus debitor põt ſe iuuare, ne in ipſum deĩ vtilis actio, qñ cõſtat, q̃ mulier quæ interceſsit animo donãdi, nõ vult vti vellei. Si aũt nõ cõſtaret: nõ poſſet dicere expectemus, quouſq̃ videam⁹, an mulier velit vti vellei. vel nõ vt ſ. e. ſi debitrix. §. j.

4 †In gl. q̃ incipit: [ſi mulier nõ vſura.] no. q̃ põt renũtiari huic ſenatuſcõ. ſcilicet in iudicio: & ita loquitur hic ſecũdum doct. propter pſentiã, & authoritatẽ iudicis. C. ſi ma. vel mu. indẽ. promi. l. j. & fi. vbi patet, q̃ decretũ iudicis facit ceſſare hãc exceptionẽ. Hoc placet p ea quæ ibi no. per iſtũ tex. quia hic nõ loquiť de renũtiatione, ſed de cautione de non opponẽdo ex- b
ceptionẽ, quę potuit fieri etiã extra iudiciũ. Et ſi ꝑducaĩ in iudicio, habet locũ qđ hic dicit: nam iſta cautio maioris eſt effectus, quã ſimplex renũtiatio: qa ſe oblig. creditori: ſed renũtians nõ obligat ſe, ſed
4 abdicat à ſe ius ſuũ. Hinc † dicit, q̃ renũtiatio innitiť cõſenſui dũtaxat renũtiãtis, iuxta no. in l. j. de pac. & p Innoc. in c. ſup hoc. de renũ. ſed pactũ ſeu ꝓmiſsio cũ ſint cõtracť, innituntť cõſenſui duorũm vt in l. j.
5 ſ. de pac. Videť ergo, q̃ ꝓmiſsio †de non vtẽdo exceꝑ. velleia. valeat, etiã ſi facta ſit extra iudiciũ: & ſi nõ ſeruať, poterit ex ea cõueniri ad intereſſe. An aũt valeat ſimplex renũtiatio, dicas q̃ in iudicio, ſic, vt dictũ eſt. Itẽ etiã in caſu in quo neceſſariò mulier ſe obligabat, vt recipiat tutelã filiorũ: quia renunciat authoritati legis, vt in authẽ. ma. & auiæ. & in corpore, vnde ſumitur qñ mu. tu. offi. fun. põt. Itẽ ſi renũtiaret cũ iuramẽto vt in. l. ex reſcri. de iure iur. Itẽ qñ poſt lapſum biẽnij renũtiaret, vt ĩ l. ſi mulier ꝑfectæ C. eo. extra iſtos caſus nõ valet renũtiatio velle. qa qua facilitate intercedit, eadẽ facilitate renũtiaret, vt in l. doli. §. diuerſum & ibi eſt caſus. ĵ. de nouat. & adde qđ no. ꝓ gl. in authẽ. quomõ opor. epi. poſt prin. in gl. q̃ incipit: [no. hic.] iſta tñ renuntiatio tũc ꝑdeſt, qñ mulier merò iure erat obligata. ſecus ſi ipſo iure obligatio nõ tenuit, vt ſic interceſſerat ꝑ marito, vt in authẽ. ſi
6 qua ꝓ mulier. C. eo. vel etiã pro alio, ſi tñ ſine ſcriptis: † vel etiã cũ ſcriptura, in qua non ſunt ſubſcripti tres teſtes: vt eſt caſus ſingularis limitãs oĩa iura vetera in l. anti q̃. §. fi. C. eo. dicit tñ Bal. no. in l. j. eo. tit. q̃ iſta ſubſcriptione teſtiũ in inſtrumentis publicis hodie nõ vtimur: vnde ſufficit, q̃ notarius atteſtetur tres teſtes interfuiſſe: & de hoc etiã eſt vna gl. in authẽ. de her. & fal. in. §. hinc verò nobis. in verſic. ſi verò abſunt, ſup verſic. ad hoc. & in authẽ. de inſtru. cau. & fide, q̃ idẽ dicit in ſimili: & iſto caſu iſto anno habui cõſulere Florẽtiæ: qa in cauſa decem milliũ florenorũ, ꝓducebaĩ inſtrumẽtũ publicũ, in quo ſufficiens numerus teſtiũ erat: opponebaĩ, q̃ nõ valebat, quia ſe non ſubſcripſerat ſecũdũ qđ regriť in debito tãtæ quãtitatis vt in l. fi. C. ſi certũ petatur, & authẽ. ibi poſita, & in corpore vnde ſumiť. Ego cõſului [a] cõtrariũ: † Quia oĩa iura quæ de ſubſcrip- a
7 tione teſtiũ loquũtur in inſtrumẽtis publicis, per cõtrariã cõſuetudinẽ ſunt abolita: & ſufficit notariũ atteſtari de interuẽtu eorũ: & allegaui illas glo. & Bal. in d. l. j. requiritur ergo hoc caſu, qñ ipſo iure obligatio eſt nulla, q̃ in inſtrumẽto dicať, renũtiauit exceptioni vellei. & cuilibet alteri auxilio ſibi cõpetẽti, ſecũdũ Bald. in d. l. authẽ. ſi qua mulier. ſic videť renũtiaſſe exceptioni nullitatis. Ego miror de hoc: nam ſi ipſo iure non eſt obligata, iſta renũtiatio nõ obligat eã: & hoc eſt clarũ: et ſic videť, q̃ ſit dare remediũ. no. iſtud, quia veriſimũ eſt. In glo. ibi: [ſecus in macedoniano.] quia illa exceptio eſt introducta in odiũ creditoris, cui nõ põt aliùs renũtiare: ſed iſta fauore renũtiantis, cui quis regulariter renũtiare põt vt l. peñ. C. de pac.
8 †In glo. ibi: [& hoc accipe ſi eſt certiorata de beneficio.] hoc ideo dicit glo. quia cũ iſta exceptio conſiſtit in iure, & mulier præſumitur ignorare, vt in l. cũ de indeb. circa mediũ. infrà de probatio. & renũtiatio non extenditur ad ignorata: vt l. cum acquir. ſ. de tranſactio. non poteſt valere: ſecus in maſculo maiore. xxv. annis, qui præſumitur ſcire iura, cum ſcire deberet in l. lege. C. de legi. ideo nõ requiritur, q̃ certioretur: quãdo renuntiat: intellige tamẽ glo. niſi renuntiet cum iuramẽto: quia illud extendiť etiã ad ignorata: vt not. per Archidia. & Ioan. Andr. in c. ñ. de pact. li. vj. tetigi in l. ſi duo patroni. §. idẽ Iul. ſ.
b de iureiur. vbi Bar. [b] tenet quod minor, qui præſumitur igno-

Universidad de Sevilla
Biblioteca

a ¶ De nō liquido. adde Abb.in c.fin.in pe. col.de deposito.
b ¶ Qui agit ante diē. adde text. in l. cedere diē de ver.sig.c. pernicio sam xvij.q.ij.c.cō suluit.de offi. delega. Fede. de senis consili. lxxij.
c ¶ Verba cū effectu. adde l.j.ş.hæc verba. ff.quod quisque iuris & tex.in c.fin. de spō. gl.f c.qualiter.depac.
d ☞ De debito. Fallit hic Paulus, vult enī Iurisconsul. vt qđ in diē debitū sit: nō venit in cōpēsationem, nisi dies à lege miserationis gratia indultꝰ fit.iuxta l. si cū militi.ş.cum intra.ş.eo.

rare iura,quando se obligat cū iuramento,non requiritur,ꝙ certioretur de beneficio restitutionis:& ibi tenui hoc dictū, nō per rationē suā,sed per id quod dixi & & ita tenui in auē.sacramēta puberū.licet antecꝫ viderim Io.an.tenuerim semper in cōtrariū,cū Dy.& Cy.in l.ij. C. de rescin. vendi.reperio etiā quēdam notabilē doc. dominū Frāc.de albergotis de aretio,qui habeē Florentiæ in magno pretio,& eius scripta,qui fuit discipulus Bald. tenere ꝙ ista certioratio requiritur,qñ simpliciter renuntiat:secus si per pactū promittendo non vti illa exceptione:quia dicit ipse,ꝙ etiā tale pactū extē datur ad ignorata per l.emptor.ş.Lucius.ş.de pact.& dicit Iac. de bel.hoc tenere et hoc ipse d.Fran.dicit in l.tametsi.ad macedoñ.In glos.ibi: [sed fortè hoc secus.]dic sine fortè quia ista est solennitas extrinseca,quę non præsumitur,nisi probetur vt in l.quæcunqꝫ.ş.de publi.& no.in l.sciendum.de verbo.obligat.

2 ☞ *De non liquido ad non liquidum,vel ad liquidum non obijcitur compensatio.*
3 *De specie ad speciem,vel de specie ad quantitatē,vel econuerso,non fit compensatio.*
4 *Exceptio compensationis quam uim habeat:& in quo differat ab alijs peremptorijs?*
5 *Non possum cogi ad soluēdum propter hoc solum,ꝙ posteà soluī possum repetere.*

De compensationibus. *Rubrica.*

LEX I.

1 COmpensatio. †In hac l.ponitur diffinitio compensationis: in l.sequen.declaratur quis sit effectus in l.iij.ponitur,propter quid tuerit inuenta.h.d.In hac prima l.dum dicit, [debiti & crediti.]subaudi liquidi,& in quātitate debiti, vel in gene-
2 re consistentis hincinde. †Nam de nō liquido[a] ad non liqui-
a dum vel ad liquidū multomagis non obijcitur compensatio:
3 vt C.e.l.fi. Itē †si de specie ad speciē,vel de specie ad quantitatem,vel econuerso:similiter non obijcitur compensatio: vt in l.si conuenerit.ş.de pig.act.& no.in d.l.fi. Itē dum dicit: [inter se cōtributio.]dic,quod interdum sumitur cōpensatio impriē vbi non est hincinde contributio debiti,& crediti:et tunc potius dicitur computatio,quā compēsatio:vt ȳ.de leg.ij. vnū
4 ex familia ş.sed si vno.in textu et gl.circa l.ij. †erat dubitatio, quia exceptiones peremptoriæ per quas actor repellitur,solēt esse tales,per quas vel tollātur ambæ obligationes,vt exceptio solutionis,vel altera tantū,puta,naturalis,vt pacti de non petendo:vel ciuilis,vt rei iudicatæ:vel per quam ambæ elidātur, licet neutræ tollātur,vt macedoni,vel vellei.sed per exceptionem cōpensationis neutra tollitur,vel eliditur.Si enim debeo tibi x.& tu mihi x.licet habeam contra te exceptionē compensationis,& econuerso:vtrunqꝫ tñ debitum subsistit in esse suo. quod patet,quia si tibi soluo tua x.possum agere ad mea: ergo illud debitū non erat elisum:& sic ecōuerso vt infra rerū amota.si cum dos.nihilominus per hanc exceptionē possum te repellere,sicut per alias tollentes obligationes, vel elidētes obligationem, & hic dicitur:& dic,ꝙ in hoc differt ista exceptio ab alijs:quod aliæ tollunt,vel elidunt etiam anteqꝫ in iudiciū deducantur:sed ista nō,nisi fuerit opposita:tunc tollit ipso iu-
5 re,qñ sit de liquido ad liquidū.ȳ.eo.l.v. †Vltimò not. illud qđ dicitur in l.iij.sic & alibi habetur,ꝙ nō possum cogi ad soluendum propter hoc solum, ꝙ posteqꝫ soluī,possum repetere ȳ.de aqua pluuia arcen.l.iter.ş.apud ferocem.

2 ☞ *Compensatio an fiat ipso iure antequām opponatur? & nu. 4.*
3 *Qui agit ante diem,male agit,non nulliter: sed ante conditionis euentum nulliter.*

LEX IIII.

1 VErum est quod. †Fideiussor acceptus super eo quod alius debet, censetur[a] acceptus super illo tantum quod debet cū effectu,non obstante exceptione etiam compensationis. Ideo ipso iure non tenetur in eo,quod exigi non potest obstante exceptione,licet reus ipso iure teneatur.h.d. cum gl.

2 †In glo.magna,circa princi.ibi: [vnde patet ꝙ ipso iure nō fit compensatio.]scilicet ex eo quod hic dicit,cū totū peto, malè peto:ex quo sequitur ꝙ aliquo modo peto.licet male: sicut &
3 alibi dicitur: †quod qui agit ante diem, [b] malè agit: nō autem
b nulliter agit,quia nata est obligatio ciuilis,& naturalis, & interdum actio in l.j.ş.qñ di.leg.ce.in fin. Sed ille qui agit ante conditionis euentum,nulliter agit:quia nulla subest obliga-
4 tio vt infrà de ædili.edicto.l.bone.ş.si sub conditione.†Si ergo facta est compensatio ipso iure antequā opponeretur non
c malè peterem,sed nulliter:& hoc vult dicere gl.in ea.glos.ibi: [quia verba cum effectu[c] sunt accipienda.]& pro hoc vide bonum text.cum gloss. ş. de iureiuran. l.eius,qui. ş. si mulier iurauerit.

LEX V.

1 QUid a fide. †Not.hic casum in quo possum tibi obijcere compensationem de eo,quod non debes mihi,sed alteri,vt si sim fideiussor Titij,& conuenis me tanqꝫ fideiussorem, possum obijcere compensationem de eo,quod debes Titio,etiam si nihil mihi debes. Sunt & alij casus,quos glo.in principio hic numerat,in quibus hoc ideo possum facere:quia ad inuicem contingimus nos in illo debito:regulariter autē secus,quando nos non contingimus:vt ȳ.eo.l.in rem.ş.fi.C.eo.l.eius.Et eodem modo,nō possum tibi obijcere,de eo quod tu nō debes mihi,sed alius vt ȳ.eo.l.si cum militi.in prin.

2 ☞ *Dies ubi apponitur à lege,datur tempus debitori ad soluendum: ut quatuor menses iudicatis,& annus ad exigendum dotem,& decem dies constituto, & indulgetur miserationis gratia.*

LEX VI.

1 d VOd in diem. †De debito in diem pōt obijci cōpēsatio, licet ante diem peti non possit.h.d.& ista erat ratio dubitandi,quia qui exceptionē compensationis obijcit quodammodo petere videtur.Sed verū est,non tamen per omnia
2 vt not.in l.amplius non peti.rem ra.& intellige hanc l. de die apposito contrahentibus.†Si autem à lege datur tempus debitori ad soluendum,vt quatuor menses,qui dantur iudicantis, & annus qui datur ad exigendum dotē.vt l.unica. ş. exactio. de rei vxo.ac.& x.dies qui dantur in constituto.vt ş.de constit.pe.l.promissor.ş.j tale tempus dicitur indulgeri miserationis gratia:& de ipsa,dic vt ȳ.si cùm militi.ş.si cùm intra.

2 ☞ *Quando est aliquod ius,quod potest in iudicium deduci per modum excipiendi, vel agendi,si fuit deductum per modum excipiendi, & succubuit excipiēs, potest in alio iudicio deduci per viam agendi: & quando non?*
3 *Quod in iudicium deduci non potest,nisi per modum excipiendi, qualitercunq; quis succumbat in exceptione,non poterit in alio iudicio deduci,etiam si super ea non sit expressè pronuntiatum.*
4 *Sententia lata super exceptione parit exceptionem rei iudicatæ sicut lata super actione: & an præscriptio interrumpatur per exceptionis obiectionem?*
5 *Pronuntiatio facta super aliquo iudicio summario & executiuo,non præiudicat:si illud idem deducatur in alio ordinario.*
6 *Si in eo quod deduxi per modum agendi succubui, an posteà possim deducere per modum excipiendi?*

1 §. Si rationem. †Si in exceptione compensationis reus succumbit,non prohibetur debitum,in quo obiecit in alio iudicio per modum actionis deducere,nisi exceptio illa fuit expressè reprobata tanqꝫ debitū
2 non subsistat. h.d.no.idem habetur in l.sinautem.ş.fi.ş. de negot.gest.& semper allegātur,isti tex.ꝙ †quādo est aliquod ius, quod potest in iudicium deduci per modum excipiēdi, & per modum agendi,si fuit deductum per modum excipiēdi,& succumbit excipiens,potest in alio iudicio deduci per viam agendi,nisi fuerit super exceptione pronūtiatum ex causa, quæ tangit etiam actionem:ita intelligitur iste tex.puta pronuntiauit non esse locum compensationi,quia debitum de quo fuit oppositum non erat verum debitum. Ita intelligitur iste text.nā si hoc est,nec etiam per modum agendi potest deduci;secus si ex alia causa,quę actionem non tangit,vt si dixi non esse locū compensationi,quia debitum de quo fuit oppositum, nō erat liquidum,vel erat tale de quo non poterat obijci compēsatio, iuxta no.in l.ob negotium.ȳ. eo. talis enim pronuntiatio non impedit quominus possit in iudicium deduci, quia non veniretur contra sententiam;sed in præcedenti casu, sic iuxta not.

per

3 per † Bar.in d.l.sinautē.ş.fi.qñ verò est tale quid,quod in iudiciū nō pōt deduci, nisi per modū excipiēdi: qualitercūq; quis succūbat in exceptiōe,etiā si sup ea nō sit expresse ꝓnunciatū, nō poterit in alio iudicio deduci:vt l.ad perēptorias.& ibi per Cy.C.sen rescin.non pos.ista etiā distinct. tangit gl. ȳ.de euic. l.sed & si exceptio.quā oīno vide.In tex.ibi,[si iudex non habuerit.]quia noluit admittere exceptionē,vel admisit,& non examinauit:& non plenè,vel plenè:sed non pronuntiauit expresse,vel tacitè:sed ea nō obstante condēnauit reum,vel pronuntiauit reprobando, non tñ tanquā debitū non subsistēret: in oībus eīm istis casibus locū habet quod hic dicitur,ꝙ in alio iudicio possit deduci per modū agendi:sed videē ꝙ pronuntiā do super principali,& reum condemnando non obstante obiecto exceptionis tacitè videat,ꝓnuntiasse super exceptiōe.vt l.j.& l.ij.cū ibi not.C.de ordi.cog.Solu. ibi non poterat esse verum illud quod pronuntiabatur super principali, nisi esset falsum illud quod in exceptione fuerat deductū.Si petebas à me hæreditatē tanquā liber homo,& filius testatoris:& ego obijciebam ꝙ eras liber vel filius: & iudex hoc non obstante condemnauit me ad restituendū tibi hæreditatē: certè declarauit te esse liberum,& filium:& per cōsequens, non esse verū illud de quo excepi, & tñ de ipso nō possum obijcere exceptionem cōpensatiōis, vt in casib⁹, de quib⁹ no. ȳ.eo. ob negotium.nō ergo sequitur cōdemnauit, ergo pronuntiauit nō esse debitū. eū cōdemnatio possit per se subsistere,absq; ista tacita pronūtiatione.Requirit ergo expressa.In tex.ibi,[si probauerit cōpēsationē.]hoc pōt intelligi, vel per interlocutoriā latā super exceptione,licet nō esset ferēda: quia semp in incidēti non est ꝓnunciandū necessariò vt d.l.ş.de ordi.iudi. licet posit, si velit.vt l.viro atq; vxore.& ibi no.solu.matr.& isto casu poterit
a ista interlocutoria reuocari vsq; ad diffinitiuam.l.quod iusit de re iud.si tñ nō reuocaē,trāsit in rem iudicatam[a] post decem dies,& facit præiudicium,& parit exceptionem sicut diffiniti ua.vt in c.dilecti.in fin.de elect.potest etiā intelligi ꝙ reproba uit in ipsa diffinitiua sententiā condēnando reum nō obstāte exceptione:quia debitū de quo fuit oppositum,non erat debitū: & tunc non poterit reuocari.vt l. iudex postquam.de re iudic.
4 †Sic ergo no.ꝙ sententia lata super exceptione parit exceptionem rei iudicatæ,sicut lata super actione: & ꝓpter hoc dicunt quidā,ꝙ sicut interrūpitur præscriptio si debitū deducatur in iudiciū agēdo,ita etiā per modū excipiēdi,vel cōpensandi:& fuit quæst.disputata per d.Fran. accur.de qua Bar.tāgit in d.l. sinautē.ş.fi.& tangit in addi.Spe.tit.de emp.& vē.ş.nūc dicē dum.& ꝓ Spec.in ti.de pscrip.ver.no.ꝙ per exceptionē.& per Inn.de ord.cog.c.j.sup ver.nullatenus.quas concor. Bar.non alleg. Sed opp.extra gl.ꝙ licet sit ꝓnuntiatū, nō impediatur in alio iudicio deduci ꝓ modū agendi:vt l.si quis à liberis.ş.si vel parēs.de libe.agno.& l.pen.de his qui sunt sui vel alie.iur. Solu.ibi qñ fuit apposita exceptio in iudicio summario, & sic nō plenè discussa:hic in ordinario: & ita sentit glo. in d.l.pen. tex.tū illi retrera loquunt qñ nō fuit sup ea pronuntiatū:& innuit secus esse,si fuit ꝓnunciatū,vt expresse habeē in d.ş.si vel parēs. opi.tñ gl.approbaē cōmiter per doc.& Bar. plenè no. in l.qui Romæ.ş.duo fratres.de ver.obl.& facit qđ idē not. in l.j.ante fi.C.qñ ꝓuo.nō est ne.& in l.à diuo Pio.ş. si sup rebus.
5 de re iud.vbi † pronuntiatio facta sup aliquo iudicio summario,& executiuo,nō præiudicat si illud idē deducaē in alio ordinario.Vltimò opp.de l.vendicantē.cū seq. ȳ.de euic.vbi dicitur,ꝙ etiā si sit,ꝓnunciatū in iudicio ordinario, non noceat, si deducaē in alio per modū agēdi. doc.dicunt, ꝙ cōpensatio si deducaē per modū agendi,videē deduci ad eundē finē,ad quē fuit deducta per modū excipiendi: ideò obstat exceptio.Sed illa exceptio de qua ibi,scilicet,[quē de eui.tenet actio &c.]vi detur deduci ad illā finē: ideo non obstat exceptio. Tu dic,ꝙ ibi non fuit ꝓnunciatū sup illa exceptione:si autē fuisset pronuntiatū,& expresè reprobata ex causa quæ tāgeret actionē, puta quia euictio nō debebat: idē esset ibi, qđ hic,vt possit obijci exceptio inter easdē, personas vt ibi colligit, si bene inspi-
6 ciatur.† Quid ecōtra:si in eo quod deduxi per modū agēdi, succubui, & posteà volo deducere per modum excipiendi,an possim:tetigi in l. Iul.verum debitorem supra de cōdictione indebi.allegando Inno.in fin.de ordi.cogni.

LEX VII.

1 ¶ Transit in rem iudicatā. An interlocutoria trāsit in rē iudi. vide Lud. ro. in repe. rub. ff. de arb. floria. in l.absolutione. C.de re.iu. Ioā.de imola in l.iiij.ş.si quis cōdēnatum.ff.de re iudi.Anto.de But. in c. gratū. in vlti.col.de offi. deleg.

1 ETiam quod nam. †Debito naturali per exceptionē non elisō, potest obijci cōpensatio. h.d. & tunc dicitur per exceptionē nō elisum qñ nunqꝫ fuit cōiunctū cū ciuili: vt si aliquis per pactū nudum promisisset. Si verò aliquando fuit cōiunctū cū ciuili,& sic pe rit actionē: si ex aliquo posteà superueniē te affectu fuit inane,puta,per præscriptionē,vel sentētiā absolutoriā,per quas tollitur ciuilis obligatio:tunc naturalis remanet inefficax,quantū ad agendū:& eodem modo licet quantū ad compensandū,quia qui compēsat,agere videtur. & iste est casus in l.quæcunqꝫ.ȳ.eo.cū gl.Licet per sentētiā iniustā naturalis obligatio nec tollaē,nec elidaē secūdū Bar.in l.Iul. de cōdi.inde.tñ istud est verū quantū ad effectū retinendi, si solutū est,vt ibi:sed si non est solutū, & agitur ad aliud debitū: bene videtur elisum quantū ad effectū cōpensandi vt not.in gl.in d. l.quocunqꝫ & etiā tetigi in d.l.Iul.ratio dubitādi erat in hac l. quia naturale debitū peti non pōt:sed ille qui cōpensat, petere videtur,vt ş.dictū est.Breuiter licet illud sit verū alio respectu vel alio casu,quo obijcitur compensatio cū debito ciuili,& naturali:quātū tñ ad casum huius l.nō est verū,vt hic patet: quia licet nō possit peti,pōt in cōpēsationē deduci:& adde, ꝙ istud est verū,qñ iam est in esse deductū. Si aūt nō est,sed speraē deduci per restitutionē in integrū,nō pōt deduci in cōpensationē,anteqꝫ sit deductū,ideſt,restitutio cōcessa: vt in l.ij. ş. de cōdi.inde.in tex.& gl.Et per istā l.& præcedentē,semel dicebam Florentię non esse verū,ꝙ multi credunt nō posse obijci compensationē,nisi debito iam liquidato per sententiā diffinitiuā, quæ trāsiuerat in rē iudicatā,vel liquido per instrumentū guarentigiæ,contra quod nō possit opponi exceptio & ita intelligunt l.fi.C.e.in neutra istarū erat liquidum modis prædictis. Nam quia hic lis pēdebat,& in præcedēti l.nec pendebat, nec pendere poterat:quia nō poterat peti:& tñ obijcitur cōpensatio. Dico sufficere,ꝙ possit statim liquidari:& hoc totum arbitrio iudicis,sicut in simili ȳ.ad Trebellianū.l.ille à quo. ş. si de testamento.cū ibi no.in gl.& facit ista l.ad id qđ no.in c.fi.de ordi.cogni.per gl.optimè facit l.fi.C.eo.tit.in prin.

2 ☞ *Non debet quis esse deterioris conditionis ex eo ꝙ diligentior fuit, quàm si non fuisset.*
3 *Non debet esse quis deterioris conditionis ex eo ꝙ plus iuris habet,quā si nō haberet.*
4 *Non debet esse melioris conditionis stultus quàm sapiens,& negligens plus quàm diligens.*

LEX VIII.

1 IN compensatione. †Debitū quod quis deduxit in iudicium per modū agendi etiā lite pendente,pōt quis in alio iudicio deducere per modū excipiendi ad cōpensandum. Hoc dicit.videbatur contrariū,quia postqꝫ est deductū in vno iudicio,videbatur posse obijci exceptio litis pēdētis, si deducatur in alio l.vbi cœptū.ş.de iudi.& tetigi in l.Iul.de cōdi. inde.sed hoc est verū,si vellet deducere in alio,per modum agēdi:& sic ad eundē finem scilicet,ad impugnandum:sed hic ad aliū, scilicet ad se defendendum:licet alio respectu videatur tendere ad eundem finē,scilicet,vt illud debitū consequatur:& ita intelligitur quod no.Doct.in l.si aūt.ş.fi.ş.de neg.gest.& qđ dixi in
2 l.in diem.ş.si rationē. †No.rationē quæ ponit in fine, ꝙ nō debet esse quis deterioris conditionis ex eo ꝙ diligētior fuit,quā
3 si nō fuisset.sic & alibi †nō debet esse quis deterioris cōditionis ex eo,quia plus iuris habet,quā si nō haberet vt ȳ. de iureiuran.l.sed si vnus.ş.seruus.& l.si quis in libello. ş. si quis seruum.ȳ.de capt.& econuerso †non debet esse melioris conditionis stultus quam sapiens,& negligens plus quā diligēs vt ȳ. quod vi aut clā.l.seruus & in c.j.de eo qui mitti.in pos.libr.vj.

2 ☞ *Casus in quo obijcio tibi compensationem de eo quod alius mihi debet.*
3 *Casus in quo possum obijcere compensationem de eo quod debetur alteri quàm mihi: licet regulariter secus.*
4 *Licet non possim recipere debitum quod patri debetur ex alio contractu quàm meo, etiam si uellem cauere de rato,licet possim agere ad compensationem fiendam tan quam coniuncta personæ præstita cautione: factum tamen solutionem bene possum recipere.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pater & filius eandem personã. adde l. fi. C. de impu. & aliis substitu. & gl. in c. super eo. el. ij. de test.

b ¶ Mutua delicta. ad de c. pe. de comp. adu. & gl. in c. super. de eo est. præben.

Compensatio similis est solutioni.

LEX IX.

SI cum filio. †Si pater agat ex cõtractu filij, põt sibi obij compensatio de toto in eo in quo filius tenet, licet ipse non possit conueniri, nisi de peculio. Itẽ si filius conuenitur ex contractu suo, põt obijcere compensationẽ de eo, quod agens debet patri: præstita tamẽ prius cautiõe de rato. h. d. †Et sic no. ex primo dicto casum, in quo obijcio tibi cõpẽsationẽ, de eo qđ alius mihi debet, vt filius tuus: nã etiã tu illud debes, vsq; ad vires peculij & sic participaris de eadẽ obligatione: & hoc, si agis ex contractu filij: aliàs videtur secus, per regulã quæ est ff. eo. si cũ militi. in prin. quod de eo ꝙ alius mihi debet, nõ obijcio cõpensationẽ. †Itẽ no. aliũ casum in quo possum obijcere cõpensationẽ de eo, quod debetur alteri quã mihi, puta, patri meo: regulariter secus: vt ff. e. in rẽ. §. fi. & C. e. l. eius. Sed hic cõtingit istud, quia pater & filius[a] eandẽ personã repræsentãt: & istud dictũ procedit, etiam si cõuenias me ex vno cõtractu, & ego obijcio cõpensationẽ de eo qđ debes patri meo ex alio cõtractu celebrato inter te & ipsum. qđ patet: quia hic dicitur, ꝙ debes cauere, ꝙ pater ratum habebit. †Et sic no. ꝙ licet nõ possim recipere debitũ, quod patri debetur ex alio contractu quã meo, etiam si vellem cauere de rato, vt in l. si vnus circa prin. ff. de pact. & l. nõ solũ & quod ibi no. Salu. matri. licet bene possim agere ad cõpensationẽ fiendam tanꝯ cõiuncta persona præstita cautione vt l. exigendi. C. de procu. fictam tñ solutionẽ bene possum recipere videlicet, deducẽdo in cõpensationẽ, id qđ debetur patri: †nam compensatio similis est solutioni, vt ff. qui po. in pig. hab. l. iij. in fi.

De culpa ad culpam, de dolo ad dolum, vel de dolo ad culpam, fit compensatio ipso iure: ideo solutum per errorem repetitur: secus quando non fit compensatio ipso iure.

LEX X.

a b c SI ambo. †Mutua delicta[b] pari compẽsatione tolluntur: ad hoc ff. so. ma. l. viro atꝯ vxore. †vel sic de culpa ad culpam, de dolo ad dolũ: vel de dolo ad culpam fit compensatio ipso iure, & desinit ipso iure hinc inde deberi: ideo solutũ per errorẽ repetitur. Hoc d. secus, quando non fit cõpensatio ipso iure, vt ff. de condi. indeb. l. qui inuicẽ, & re. amo. si cũ dos, & vide qđ no. Dy. in c. in pari. de reg. iur. & quod not. in d. l. viro atꝯ vxore.

a *Condictio furtiua est maleficium.*

b *Compensatio potest obijci de eo quod non debetur iure actionis, vel obligationis: sed officio iudicis nobili vel mercenario: quando competit ad rem vel pecuniam.*

1 §. Quoties. †Agenti ciuiliter de crimine potest obijci compensatio: item similiter de eo quod de
2 betur iudicis officio nobili. h. d. †No. hic rex. expressum, ꝙ cõdictio furtiua est maleficiũ, licet gl. in l. si pro fure. §. fi. ff. de cõdi. fur. dicat esse ex varijs figuris causarũ. sed doc. reprehendũt
3 per hunc tex. †Item no. in fi. posse obijci compensationem de eo, quod non debetur iure actionis, vel obligationis, sed officio iudicis nobili, vel mercenario vt ff. eod. si pecuniam. & hoc est verum, quando competit ad rem vel pecuniam: secus si ad remouendum obstaculum. vt est officiũ iudicis, quando petitur restitutio: nam antꝯ sit concessa, non potest obijci compensatio de illo vt ff. de condi. inde. l. fi. in fi. & ibi not. sic etiam potest accedere si debitor non solum pro eo quod debetur iure actionis, vel obligationis, sed pro eo quod debetur iudicis officio, etiam si competat ad rescindendum vt ff. de solu. l. cum quis. §. si quis pro eo. & ibi no.

LEX XI.

1 CVm alter alteri †De debito vsurarum hinc inde fit compensatio ipso iure ad impediendum cursum vsurarum. h. d. Si ergo debeo tibi centum sub vsuris: & posteà incipias esse debitor meus in centum statim vsuræ incipiunt currere etiam antequàm opponam tibi compensationem odio vsurarum: & si incideres debere quinquaginta, desinerent currere vsque ad quinquaginta: et videtur esse verum hoc siue vsuræ debeantur ex mora, quia non video esse in mora, ex quo si ageres possem te repellere per exceptionem compensationis vt l. lecta. vers. dicebam. ff. si certum peta. siue non debebantur ratione moræ vt in d. l. lecta in fi. odio vsurarum.

LEX XII.

1 QVod Labeo. †Debito de quo semel fuit opposita compensatio, amplius non opponitur. h. d. intellige quando fuit opposita: & super ista fuit obtẽtum in vna lite: & tũc est ratio, quia vim solutiõis habet vt l. iij. in fi. ff. qui po. in pig. habe. sed idem debitum non debet bis solui. Potest etiã intelligi, quando non erat obtentũ: sed lis pendebat: vt sic egisti contra me ad x. ex vna causa, & ego obijcio compensationem ex alijs x. in quibus teneris ex causa mutui lite pendente iterum agis contra me ad alia x. ex alia causa: certè non possum obijcere compensationem de eo quod in alio iudicio opposui: nec obstat ff. eod. in compensatione, quia ibi deduxeram debitum meum in iudicium agendo: & sic in vnum finem. Vnde possum deducere excipiendo in alio ad alium finem: hic verò ad eundem finem volebam deducere.

Debitum ciuile, & naturale per exceptionem elisum dicitur magis inefficax, cũ de ipso nõ possit obijci compensatio, quàm debitum naturale tantum quod nunquã fuit coniunctum cum ciuili, & de illo potest obijci.

LEX XIIII.

1 QVæcunque. †De debito inefficaci propter exceptionem peremptoriã non potest obijci compensatio. h. d. declarat ff. eo. l. etiã & d. q. hic no. per Cy. C. e. l. ex causa. & tetigi in l. Iul.
2 de condi. in debi. †Sic ergo not. hic, ꝙ magis dicitur inefficax debitũ ciuile & naturale per exceptionẽ elisum: quia de ipso non põt obijci compensatio vt hic: quã naturale tantum, quod nunquã fuit cõiunctum cũ ciuili: & de illo bene potest obijci: vt ff. eo. & simile. ff. de condi. indeb. l. si nõ sortẽ. §. indebitũ, iuncti his quæ no. in l. j. eo. ti. ibi dixi in gl. ibi sed ibi de cõpensatione nihil dicit: supple, sed dicit de retentione, quando debitũ à quo fuisti absolutus, soluitur: & posteà repetis per cõdictionẽ indebiti: nã possum retinere, & te repellere probãdo te esse debitorem, quod prius non probauit: sed si illud non soluis, possum de illo compensationem obijcere, si agitur ad aliud debitum: & hoc vult gl. ista. In gl. ibi item contra ff. rem rat. hab. supple ad id quod ff. dixi, quia ibi videtur probari contrarium ꝙ à tali debito, à quo fuisti absolutus, possit obijci compensatio: sed dicas, & ibi erat solutum. Vnde illud idẽ repetebatur, quod fuit solutum vni, scilicet, procuratori, qui posteà fuit absolutus à principali, & nũc repetit ab illo procuratore per cautionem rati. Vnde dominus potest venire ad iudicium: & de illo obijcere compensationem.

1 *Sicut possum te conuenire in alio loco quam in destinato: ita & tibi exceptionem compensationis obijcere.*

3 *Compensatio potest obijci de eo quod nõ debetur iure actionis, sed officio iudicis mercenario, vel nobili.*

4 *Quando agitur in alio loco de interesse actionis, sicut detrahitur interesse rei: ita & cum excipitur.*

LEX XV.

1 PEcuniam certo. †Potest obijci compensatio nõ solum de sorte: sed etiam de interesse, quod debetur iudicis officio, mercenario, quod debetur ratione loci in
2 arbitrijs. h. d. †Not. ꝙ sicut possum te conuenire in alio loco quàm destinato: ita & tibi exceptionem cõpensationis obijcere, si alibi conuenis me ad aliud debitũ. †Item ꝙ potest obijci
3 compensatio de eo quod non debetur iure actionis sed officio
4 iudicis mercenario. Idem si nobili. ff. eo. si ambo. §. fi. †Item sicut quando agitur in alio loco de interesse actionis detrahitur interesse rei: vt habetur in l. ij. de eo quod certo loco: ita & cum excipitur de ipso interesse.

LEX XVI.

1 SI cum militi. †Non possum tibi compensationẽ obijcere de eo quod mihi debetur ab alio quã à te: similiter nec de eo quod debet à te alteri quã mihi: nisi in illo sim procurator in rem meam vt ff. eod. in rem. in prin. §. j. similiter si agis alte-

ro no ie non possum tibi obijcere cõpensationẽ, de eo qđ mihi debes tuo noïe: & idem videtur econuersò regulariter: ergo possum obijcere de eo qđ tu debes mihi eo noïe, quo contra me agis: & altero istum deficiente, non vt patet ex prædict.

2 *Tempus oppositũ à cõtrahentibus magis inest, quàm appositum à lege.*

1 §. Cũ intra diẽ. †Dies ꝙ humanitatis grã indulget solutioni à lege, nõ impedit cõpensationẽ opponi. h. d. & semp allegat; secus in die qui apponit à cõtrahentibus, vt ff. eo. ꝙ in diẽ. in prin. & hoc voluit tex. ibi: dũ
2 dicit, [aliud est em &c.] Solue contrariũ de illa l. & sic †, tps qđ apponit à cõtrahentib⁹ magis inest, & inficit, ꝙ illud qđ apponitur à lege: qa primũ cõcernit ipm obligatẽ, cũ dies talis tãꝯ summa pars sit obligatiõis, vt ff. de edẽ. l. j. §. diẽ autẽ. sed tps legale nõ cõcernit oblig. sed execut. eius. ff. solutionẽ: ideo tm inest, nec inficit quomin⁹ ff. illũ diẽ posit obijci cõpensatio de tali debito. & tex. hic ponit exemplũ de quadrimestri tẽpore, qđ datur iudicatis ad soluendũ. Sunt & alia tẽpora legalia, vt annus, qui datur ad restitutionem dotis, vt C. de rei vxo. actio. §. exactio. & decẽ dies qui dantur in cõstituto, vt ff. de cõsti. pec. l. promissor. §. j. de natura huius tẽporis legalis, quod dicitur dari miserationis gratia, vide plene per Bart. & not. ff. de verb. oblig. l. ita stipulatus. in prima quæst. principali.

LEX XVII.

1 IDeo condem. †Condẽnat' ad pœnã ex negligẽtia cõmissa in officio annonæ nõ dicit debitor ex causa annonæ, sed ꝓpter ipm: & ideo põt obijcere cõpensationẽ, si ad illud cõueniat. h. d. secus si cõdemnet ad sortẽ, vt ff. eo. l. negotiũ. & istud tene menti. Nam nos habemus aliquas causas, vel obliga. seu actiones priuilegiatas, vt creditor in eis præferat alijs, quibus debetur ex alia causa: vt patet ex toto tit. de priuil. credit. Quæro, quid si teneatur ad pœnam in tali causa priuilegiata: an in illa pœna creditor habebit priuilegiũ: certè nõ per hanc legẽ, & hoc etiã patet: quia fiscus habet priuilegiũ tacitæ hypothecæ in suis cõtractib⁹, vt in l. fiscus. de iure fisci. et tamen nõ habet in pœnis, vt in tit. C. de pœnis fisca. lib. x. & no. ff. de pac. l. rescriptum. in princ. in glo. super verb. hypothecas.

Procurator in rem suam quòd non posit reuocari: & quid ante lit. contest.

LEX XVIII.

1 IN rem suam. De eo qđ alteri debet, quam mihi nõ possum tibi cõpẽsationẽ obijcere, nisi ĩ illo sim ꝓcurator in rẽ meã. h. d. cõcordat l. eius. C. e. †In text. ibi: [post litis cõtest.] glo. dicit, ꝙ ideò h. d. qa ante cõtest. põt ꝓcur. reuocari in rem suã. Hoc nõ placet ꝓ. l. illã. C. de dona. & ff. de ꝓcura. l. q̃ oĩa. in
2 fi. & not. in l. ante litẽ in prima glo. † ꝙ procurator in rẽ suam non põt reuocari: nec obstat in l. iij. de noua. qa ibi nõ dicit, ꝙ credens pòssit reuocare cessionẽ. sed bene dicitur, ꝙ cũ apud ipsum remanserit actio directa, põt ipsam intentare, nisi in tribus casibus de quibus ibi: & etiã hic ponũtur ꝓ glos. Sed certè aliud est agere posse: & aliud est reuocare cessionem, vt patet cuilibet. ideo subaudi hic maximè: nam etiã ante contestationẽ factã per cessionariũ sup actione, potest de illa cõpensationẽ obijcere multò magis, quia contestatio potius facit videri obijci non posse, per rationem de qua ff. eod. in cõpensatione.

LEX XIX.

1 DEbitor si. †Soluens seruo creditoris, liberatur à domino: sed si ad debitum cõueniat à domino cõpensationẽ obijcere potest, vsq; ad vires peculij. h. d. Primũ dictum procedit, quãdo soluit ex cõtractu celebrato cũ domino, & quãdo seruus nõ habebat ad hoc mãdatum. si autẽ contraxit cũ seruo, soluendo sibi liberatur vt ff. tit. proxi. l. quod seruus & ff. de so. quod seruus & ff. de pact. l. si vnus post princ. ibi: [sic enim idem si seruus habebat mandatum.] vt. l. si quis seruum. ff. de sol. ratio secũdi dicti est: quia seruus obligatur naturaliter ad restituendũ postquã nõ liberatur soluens: & per consequens etiam dñs, vsque ad vires peculij.

LEX XXI.

1 POstquam placuit. †Procurator obijciẽs exceptionẽ cõpensatio
nis iam factę non tenetur cauere de rato. h. d. tex. secũ-

dum glos. secus si nondum factæ vt ff. si cum filio. circa finem

LEX XXII.

1 SI debeas. †Si debetur alternatiuè species, vel quantitas: de tali debito potest obijci cõpensatio facta electione de quantitate. h. d. In text. ibi, [vtrum aduersarius volet.] & sic ex pacto potest pertinere electio ad creditorem: sic & in vltimis voluntatibus, vt l. Lucio. cum ibi not. de leg. ij. adde infrà de cõtrahen. empt. l. si ita stipulatur, cum ibi notatis in glo. regulariter pertinet ad debitorem, vt l. plerunq; in fin. de iure dot.

2 *Cum plura iura conueniunt in personam unius, idem debet censeri de uno, quod de pluribus.*

LEX XXIII.

1 IDquod. †Agenti nomine alieno non obijcitur compensatio de eo quod debet nomine
2 proprio. h. d. idem econuerso: quia eadẽ est ratio. †Nam cum plura iura cõcurrunt in personam vnius, idem debet censeri de vno, quod de pluribus: vt ff. de reb. dub. l. cum quis. sed si agis nomine tuo, non possum tibi obijcere compensationẽ, de eo quod alius debet. vt ff. eo. si cum militi. in princ. ergo nec de eo quod tu debes alieno nomine. h. d.

LEX XXIIII.

1 IVssit impera. †Contra fiscũ obijcitur cõpensatio, sicut cõtra priuatũ. h. d. & sic iura loquentia in priuato regulariter habent locũ in causis fisca. vt hic & ff. de petit. hære. l. item veniũt. §. si in priua tortũ. & ibi no. in gl. quod not. intellige tamẽ hoc qñ debentur ab illa camera fiscali, cuius nomine agitur: secus si ab alia, ne inducatur confessio in actione fiscali. vt C. eo. l. j.

Depositi. *Rubrica.*

Super Rubrica depositi, vel cõtra, id est de actione depositi directa quæ datur deponenti pro restitutione rei, vel cõtraria quæ datur depositario pro expensis quas fecisset in re, vt si deposui penes te equum, & tu ipsum nutriuisti, vt ff. eo. l. si quis seruum. vers. si verò nihil aliud quàm cibaria.

2 *Si dico, pono hanc rem penes te, non dicitur penes te depositum.*

3 *Si scholaris ponit librum in camera alterius scholaris, ipso sciente, & patiente, nõ est depositum, & non tenetur de custodia.*

4 *Depositum per quæ uerba fiat.*

LEX I.

1 DEpositum est. †Qui rem deponit, abdicat à se ex toto custodiam, & in depositariũ transfert. h. d. not.
2 glo. †ꝙ si dico, pono hanc rem penes te: non dicitur ꝓpriè depositũ: quia nõ abdico à me
3 custodiã. † Et per hoc tenuit disputãdo d. Lamber. de rãpo. vt refert Io. and. in addi. Spe. eo. tit. ꝙ si scholaris ponit librũ suũ in camera alterius scholaris, ipso sciente, & patiente, nõ est depositũ. ideò nõ tenetur de custodia, & per consequens de lata culpa. Vnde si ille recedat de camera, & dimittit ostium apertum, & liber subtrahit, licet ista videatur lata culpa: & si fuisset depositum, teneretur: tunc tñ non tenetur, nisi fecisset data opera: quia tũc esset in dolo. Secus est in illo qui ex officio tenetur custodire, vt nauta, caupo, stabularius: nam sufficit ponere ipso sciente, & patiẽte: vt ff. nau. caup. stab. l. ij. in fi. Quid autẽ si ipso ignorante, an teneat si res perdãtur? dic vt ibi not. per gl. & per Cy. C. loca. l. certi iuris. & in Spec. de fur. §. j. ver.
4 quid si res immissæ. †Sed quæro per quæ verba fiat depositũ? rñde, per hoc verbũ, depono, vel seruа mihi hãc rẽ. vt ff. ea. l. §. si vestimẽta. Vel custodias. vt ff. e. l. §. si quis seruũ custodiẽdũ. Item pro cõcordantia istius gl. ꝙ aliud sit ponere, aliud deponere: vide ff. de iure do. l. si ego. §. fi. ver. quid em. ꝙ quod videt limitari determinatio, quã ff. dixi de illo, qui ponit librũ in camera scholaris: aut em fecit de mãdato, & voluntate sua, & tũc idẽ est, ac si deposuisset, vt ibi. Aut ipso sciente, & patiente dun taxat: & tunc procedit determinatio, de qua suprà.

2 *A tio depositi quæ datur in simplum, quòd sit duplex?*

A tio depositi ex perpetua contra ipsum depositarium.

4 *Quòd magis subueniatur ei qui facit actum ex necessitate, quàm ei qui ex uoluntate.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ☞ Dictio duntaxat. ad l. nemo. C. qui test. fa. poss. Archi. in c. fraturum. in §. in nullo. de rescrip. lib. vj.

5 *Non dicitur aliquid factum ex aliqua causa, nisi quando illa sola causa subsistebat.*

6 *Sententia nō potest dici lata ex falsis attestationibus, nisi quando non fuerunt recepti nisi falsi testes.*

1 §. Prætor ait. †Actio depositi dat in simplū, nisi factū fuerit causa incēdij, ruinæ, vel naufragij: qa tūc in duplū contra depositariū, & etiā hæredē eius ex dolo hæredis: sed ex dolo defuncti in simplū. h. d. in effectu vsq; ad §. quę deposītis. 2 In text. ibi, [in simplū.] hæc actio q̄ dat in simplū, est duplex: vna quæ dicit primitiua, quæ cōtrahit ad restitutionē rei: altera quæ dicit secūdaria, quæ cōtrahit ratione doli vel culpæ ad æstimationē damni, de quibus dicvt not. ff. e. l. §. si apud duos. 3 & l. si duo. & glo. hic dicit †q̄ hæc actio est perpetua, quod est verū, si agat cōtra ipsum depositariū: secus si agat cōtra hæredem eius ex dolo defuncti: quia tūc intra annū tūm, licet detur in simplū, vt ff. e. tit. quod de eo §m j. lec. † Et no, in §. meritò. magis subueniri ei q̄ actū facit ex necessitate, q̄ ei q̄ ex volūtate. ad hoc ff. q̄ statis. cog. l. si deiussor. §. si necessaria. cū cōcord. 5 †Itē no. diligēter in fi. q̄ nō dicit aliqd factū ex aliqua cā, nisi q̄n illa cā subsistebat: & ideo nō pōt dici sentētia lata ex falsis 6 attestationib⁹ †nisi q̄n nō fuerūt recepti, nisi falsi testes. Si aūt falsi & veri, tūc secus, dūmodò sint tot illi veri, q̄ sufficiāt: vt l. j. C. si ex fal. inst. & c. cū l. & A. de re iu. Sed cōtra istū tex. facit ff. qb ex cau. in pos. l. Fulcinius. §. qd si latitare. vers. qd ergo si duas. vbi videt actus fieri ex aliqua cā, licet cōcurrat non solū illa, sed alia. Colligē solu. per teipsum: sed ibi actus non videt fieri ex illa causa, nisi ex indicijs probetur. vt ibi patet in glos.

2 ☞ *Pactum præter naturam, quòd valeat, & quod non teneatur quis de lata culpa.*

1 §. Si conueniat. †Cōtractus ex cōuentione legem accipiūt, ad hoc semper allegatur: vel sic, licet de natura depositi nō sit, vt veniat leuis culpa, pōt tamen per pactū agi, q̄ nō veniat dolus, qui de natura contractus venit. h. d. †valet ergo pactū præter naturam, nō contra naturā, vt hic patet. facit l. pacisci. §. de pact. & l. cum precario. ff. de prec. bene tamen valeret pactum, q̄ non teneatur de lata culpa, vt colligitur hic à contrario sensu: licet videatur cōtra naturam cōtractus: quia non sic inducitur ad delinquendum.

2 ☞ *Dictio, duntaxat, non excludit illud, quod est de natura rei.*

3 *Caupo, nauta, & stabularius tenentur de leui culpa, si non bene custodiunt.*

1 §. Si vestimenta. †Depositū dicit cùm nulla merces pro custodia datur: aliàs dicit locatio. h. d. Et in primo casu venit dolus, & lata culpa tm̄: in secūdo venit etiā leuis: ecce casum. †No. q̄ verb. dūtaxat. q̄ dic 2 tio, duntaxat[a], nō excludit illud quod est de natura rei, licet enim hic dicatur q̄ dolus venit duntaxat: venit etiā lata culpa vt ff. eo. quod Nerua. & de significato dictionis taxatiuæ vide 3 Bar. in l. ii cōstante. sol. mat. †In gl. j. ibi, vel fortè speciale: est hæc vera, quia licet caupo, nauta: & stabularius non recipiant mercedem pro custodia, recipiunt tamē pro alio, vt ibi habet: ideo tenentur custodire, & si non bene custodiunt tenētur de leui, licet de custodia nihil recipiant: hic verò debet intelligi, quando non recipiebat, nec pro custodia, nec pro alio: ideo non tenetur nisi pro lata culpa, vel dolo.

2 ☞ *Ex cuius parte dicatur conductio, & ex cuius locatio?*

3 *Contractus innominati iudicantur secundum naturā contractuum nominatorum quibus assimilantur.*

4 *Non dicitur contractus locationis nisi constituam mercedem in pecunia: & quid si de pecunia nihil fuit conuentum, sed dixi, loco tibi domum meam?*

5 *Depositarius rei animatæ non tenetur præstare cibaria: & si sponte præstat repetet per contrariam actionem depositi, quia non potest uti opera.*

1 §. Si quis seruum. †Qui cōducit mercedē pro custodia dicitur cōducere operas recipientis: & sic habet actionē ex conducto: qui autē recipit, dicitur locare operas: & habet actionē ex locato & si pecunia pro mercede non datur, sed aliud: nec̄ locatio, nec̄ cōductio dicitur: sed cōtractus innoīatus, qui eis assimilatur! & sic orit actio præscrip. verbis. Si verò nihil datur, dicitur depositū. & in primis tribus venit dolus, & leuis culpa: quia cōtractus gratia vtriusq; est celebratus. Sed in vltimo casu venit tm̄ dolus, & lata culpa: nisi aliud sit conuentum, quia celebratus est gratia dantis tm̄. hoc dicit in effectu vsq; ad §. si te. †In text. ibi, [ex locato me agere posse.] qa videor locasse operas serui vbi cūq; tamē est locatio, ibi etiam cōductio: quia sunt correlatiua. Sed iste text. ostēdit ex cuius parte dicatur cōductio. & ex 3 cuius locatio. †In tex. ibi, [quasi genus locati & cōducti interuenerit.] iste tex. allegatur q̄ cōtractus innominati iudicā tur secundùm naturam contractuū nominatorū, quibus assimilantur. de quibus ff. eo. cōmo. eū qui. §. si rem. de præscri. ver. l. si gratuitā. §. j. & l. naturalis. §. sed si facto. ibi, [mandatū quodā 4 modo.] †In tex. ibi, [sed quia pecunia nō datur,] no. q̄ nō dicitur cōtractus locationis, nisi cōstituam mercedē in pecunia. sed quid si de pecunia nihil fuit conuētum, sed tm̄ dixi loco tibi domum meā, vel fundum meū: videtur nō valere: sicut nec vēditio, si nō cōueniatur de pretio, vt ff. loca. l. ij. in princ. quod est verum, nisi sit res quæ consueuit locari certa mercede, quia tunc censetur facta de eo, quod cōsueuit locari, vt C. loca. l. ij. 5 in vlt. gl. & C. de agri. & censi. l. domini. per gl. †In tex. ibi, [si nihil aliud quàm cibaria præstabat.] videtur ergo q̄ deposita rius teneatur præstare cibaria, quando deponitur res animata, contrarium dic: quia nō potest vti opera rei, nisi sit cōuentum: & hoc est quod sequitur, [nec de operis &c.] & ideo non tenetur præstare, sed potest præstare sponte, & ita intelligitur hic: & repetet per cōtrariam actionem depositi, sicut creditor cui fuit pignorata talis res, qui non potest vti opera, vt l. si necessaria. in prin. & ibi no. §. de pig. actio. secus in commodatario, qui vtitur opera, vt §. commo. in rebus. §. possunt.

2 ☞ *Nuntius si non exequitur mandatum, uel facit contra fidem mandati, tenetur actione mandati sicut procurator.*

3 *Ex cōtractu acquiritur actio illius cuius nomine contrahitur, non illi cuius est res, super qua contrahitur, debet tamen sibi actio cedi.*

4 *Contractus mandati debet esse plenior, quàm cōtractus depositi.*

5 *Contractus primus inspicitur, quando duo contractus circa idem concurrunt.*

1 §. Si te rogauero. †Cui datur res perferēda tenet actione mandati, cui verò custodienda, tenetur actione depositi, & ideo acquiritur actio ei cuius nomine fuit depositū: licet ad cōmodum alienū, cui tenet illam cedere. & si vtrūq; interuenerit, inspicitur ille cōtractus 2 qui præcedit. h. d. vsq; ad §. idem etiam pompo. †No. primò q̄ nuntius si nō exequitur mandatū, vel facit cōtra fidem māda 3 ti tenet mandati actione, sicut procurator. Gl. opponit de le. j. de proc. Sol. vt in ea. †Itē no. in vers. si verò, q̄ illi acquiritur actio ex contractu, cuius nomine cōtrahitur non illi cuius est 4 res super qua contrahitur, debet tamē sibi actio cedi. †Item no. in vers. q̄ si reus. q̄ cōtractus mandati debet esse plenior, quàm contractus depositi: nā mandatarius potest habere custodiam rei & etiam ad aliud potest mādatū extēdi, vt si mandato tibi, vt portes rē meā ad aliū, & si ille nolit recipere custodias, sed depositū nō continet nisi custodiam: aut ergo ab ipso principio solam custodiā tibi cōmitto & est contractus depositi, non mandati: aut cōmitto aliud, sed ex postfacto cōmitto etiam custodiam, & tunc est cōtractus mādati, & nō depositi: habēs etiam custodiæ legē, id est, id quod est de natura depositi: & si id quod est plenius fi obsistat id quod est minus plenū, & inspicit quod plenius est, vt hic, & facit l. si te solùm. de her. 5 insti. †Not. in §. seq. idem pōp. q̄ inspicit primus cōtractus, q̄n duo cōtractus circa idē cōcurrūt, sic ff. e. l. j. §. si seruus. in fi. vbi dicit inspici initiū cōtract⁹. Mādaui em tibi, vt rē recipias à Titio, & in hoc est contractus mandati: & postquam recepe ris custodias, & in hoc videbatur cōtractus depositi: sed quia primus contractus potest comprehēdere etiam custodiam nō erit contractus depositi, sed remanemus in primo, nisi fortè dictum esset contrarium expresse, q̄ teneres in depositum per tex. ff. eo. tit. idemq̄. §. si quis Titio.

2 ☞ *Fideiussor non liberatur, licet principalis decedat sine hærede, si obligatio erat perfecta.*

1 §. Idem Pomponius. †Si rem apud alium depono tuo nomine, & tuo mandato datur mihi contra te actio depositi contra illum nulla. si verò tuo mandato, sed meo nomine, datur mihi contra te mandati, contra illum verò depositi. si verò nec tuo nomine, nec tuo mandato contra te nullam actionem habeo, etiam si depositi tuo consilio: si tamen pro illo fideiussore, teneris, etiā illo sine hęrede defuncto. h. d. vsque ad §. an in pupillum. tex. cum

2 cum suppletionibus necessarijs no. in fi. † q̄ fideiussor non liberatur: licet principalis decedat sine hærede: sed si non erat obligatus adhuc, sed veniebat obligandus in futurum: & antequàm obligatio sit contracta ille decedat sine hærede: obligatio non contrahitur quia non habet super quo fundetur. & hoc habetur in l. postquàm. ff. vt lega. no. caue. de qua glos. opponit. sed postquàm est fundata, non fuit ex tali casu.

a ☞ *Pupillus in quibus casibus, & qualiter posit conuenire?*

1 §. An in pupillum. †Pupillus ex deposito facto sine authoritate tutoris, pōt conueniri in duobus casibus: scilicet, si dolum commisit in re 2 deposita, vel si factus est locupletior. hoc dicit. † extra istos ca a sus non potest conueniri: sed si est doli capax [a] vel proximus pubertati, obligatur naturaliter tantū vt in l. j. ff. de noua. aliàs nec ciuiliter nec naturaliter. Poterit tamē cōueniri actione ad exhibendum, vel rei vend. tanquā quilibet possessor, si rem habet quæ actiones non oriuntur ex contractu, vt hæc habentur in l. j. §. fi. cum l. seq. ff. cōmo. an autem possit conueniri de lata culpa: dic vt per gloss. & docto. l. fin. §. fin. ff. de precario.

1 §. Si res deposita. †Depositarius non liberatur, si restituit rem deterioratam: ideo pōt cōueniri, ac si non restituisset. Primū dictū intellige, quando ignorāter recepit: quia deterioratio erat latens vt not. in l. in hac. ff. de tritica. in glo. super verbo, [liberari.] aliàs videtur interesse remittere, si recepit sine protestatione: dic, vt ibi dixi. Secundū dictū intellige, vt possit iterū agi ad restitutionē rei, non vt ipsam consequatur, cùm iam habeat sed vt consequatur pretiū deteriorationis, vt in l. tertia. §. si reddita. infrà com modo. & quod dixi in l. iij. §. idem iul. ff. de eo quod certo loco & hoc in actionibus bonæ fidei, vt duret eadem actio: sed in stricti iuris datur actio de dolo, vel in factū, si recepit ignoranter. Prima ergo sublata est vt l. elegāter. §. nō solū. ff. de dolo. & C. ad exhibēdū. l. exhibitionis. sed si deficeret aliquod ius circa trāslationem dominij, puta, actionis præstādæ duraret eadem actio, & in stricti iuris quasi non censeretur translatum vt l. Iul. §. j. de verb. oblig. iuncta l. fin. ff. de condi. ob causam.

1 §. Si seruus. †Ex deposito facto per seruū, datur actio domino. Itē ex deposito facto seruo non cōuenitur ipse liber factus, etiā ratione doli in seruitute commissi: licet secus in actionibus ex delictis: quia in illis noxa caput sequitur. hoc dicit cum l. sequenti dolus autem commissus in re deposita purgatur per actionē ex deposito vt ff. eod. si homínem. §. datur. & actiones ex contractu non dantur contra seruum factum liberum ex his quę gessit in seruitute. vt C. an seruus ex suo facto. per totum.

1 §. Hæc actio. †Depositarius pōt conueniri etiā ex cā superueniente post litem contest. puta, doli cōmissi post, vel etiā, si post incipit habere facultatem rei restituendæ, quā à princ. non habebat: & sic fuit malè actum, & debuisset absolui vt. ff. eod. l. si rem. si sine suo dolo malo vel culpa desijt habere, sed si lite pendente recuperat, fingit bene actū, & debet condēnari sicut in rei vendi. vt l. sinautē. §. j. ff. de rei vend. & hoc vult iste. §. nec obstat l. nō potest videri. de iu. quia hic agitur ex cōtractu celebrato ante lit. conte. licet causa propter quam debeat fieri condemnatio superueniat post lit. contest. vnde non nocet vt l. si rem. §. fin. de pig. act. ibi verò ex contractu nondum celebrato vnde si celebratur post, non fingitur bene fuisse actum, sed noua interpellatione opus est.

1 §. Est autem. †Depositarius potest statim conueniri & hoc ipso, dolo malo facit, si rem non restituit, nisi facultatē rei restituendæ nō habeat, sine suo dolo, vel lata. h. d. Oppo. q̄ nō statim possit cōueniri vt l. quod dicimus. ff. de sol. ff. de consti pecu. l. promissor. §. j. sol. ibi loquit in obligationibus dandi, in quib⁹ creditor nō debet statim venire cū sacco paratus: sed debet habere debitor tēpus cōgruū ad soluendū, vel arbitrio iudicis, qđ est regulariter vt d. l. qđ dicimus. vel decē dies: vt in §. constituto. hic loquit in obligatione rem restituī, in qua nullū tēpus dari debet, si habet facultatem rei restituendæ: quia eo ipso dolo facit, q̄ non restituit.

2 ☞ *Feudatarius uel emphyteuta si alienauit rem domino irrequisito, & eam tradidit uerè uel fictè: non euitat pœnam, licet posteà eam redimat. & quid si uenditio fuerit etiam simulata.*

a *Dolus cōmissus in faciendo quē teneri de casu, licet non sit ordinatus ad casum, facit teneri de casu.*

1 §. Si rem. †Dolus cōmissus ī faciē b do, nō purgatur, licet res in pristinū statum reducatur. h. d. Et facit 2 iste tex. † q̄ si feudatarius vel emphyteu b ta [b] alienauit rem domino irrequisito, nō c euitat pœnā: licet posteà eam redimat: de hoc habetur in vsi. feu. in tit. quid iuris sit si vasallus post alienationē feudi id recuperauit. & vide quod no. in spec. de loca. §. nūc verò aliqua. ver. nonagesimo sexto. & hoc q̄n vendidit, & tradidit. si autē non tradidit, nō videt alienasse, & nō incidis d se adhuc in pœnā, per id q̄ hic not. & vide in d. §. ver. xcvj. quod tm̄ est verū, si nō tradidit verè vel fictè: sed si tradidisset sal tem fictè cōstituēdo se illius noīe possidere: tunc quantū in se fuit, alienauit: quia transtulit possessionē & dominiū: ideò videtur q̄ inciderit c in pœnā, & q̄ eā nō euitet redimendo: nisi 3 venditio fuerit simulata. † No. hic q̄ dolus cōmissus in faciendo, facit quē teneri de casu: licet non sit ordinatus ad casum, id est, quia casus propter ipsum dolū nō euenit: nam hic res non periit ex eo, q̄ fuerit alienata p̄ depositariū, in qua alienatione fuit dolus cōmissus: et nihilominus teneē depositarius de casu. Secus in culpa cōmissa in nō faciendo: quia nō facit venire casum, nisi quādo est ordinata ad casum, id est, quia casus ꝓpter ipsam euenit, vt l. & in totum. ff. de impen. & tetigi supra ad l. Rhod. de iac. l. si vehenda. §. j.

a ☞ *Contractus initium inspicitur, quando dubitatur cui competat actio, idem quādo dubitatur, an detur, uel quæ detur.*

Idē in delictis ut sciatur ipsorū qualitas & quæ pœna imponatur, & idē in iudicijs.

1 §. Si quis. † Facit iste tex. q̄ si monachus vni⁹ monaste d rij [d] transeat ad aliud de licentia abbatis: acquisitiones tñ factæ per eū in primo monasterio nō transeunt, sed 2 remanent apud ipsum. facit l. antep. C. de vsufr. † Itē no. in fi. q̄ inspicitur initiū contractus, q̄n dubitatur cui cōpetat actio vt hic & ff. de verb. obli. l. si filius. sic etiā, q̄n dubitatur, an detur. vt ff. ad Macedo. si tñ sciente & §. de consti. pecu. itē illa. §. proinde sic. & q̄n dubitatur, quæ detur. vt §. ea. l. §. idē Pōpo. & ff. manda. si procuratorē in princ. l. inquantū detur. vt §. de negg 3 est. l. Pōpo. in negotijs. † sic in delictis, vt sciatur ipsorū qualitas, vt ff. de fur. l. qui in iure. in princ. & quæ pœna imponat, vt ff. de pœnis. l. j. de adul. & quod ait. §. fi. sic etiā in iudicijs de foro cōpe. c., ppositi. & §. de iudi. si postquā. adde quod no. per Io. an. in regula in obscuris. in mercuriali.

1 §. Rem à seruo. † Depositarius qui non habet facultatem restituendi sine dolo, & culpa, non tenetur depositi. hoc dicit.

2 ☞ *Non liberatur qui debuit pecuniam accipientis facere, & soluit pecuniam ipsius accipientis: nec liberatur ab actione depositi qui soluit tanquam ex causa alterius debiti, ignoranti.*

1 §. Eleganter. † Ille videt depositū reddere q tanquā depositū reddit, nō q tā q̄ de suo soluit.

2 h. d. vel sic. † Nō liberat qui debuit pecuniam accipientis facere, q soluit pecuniā ipsi⁹ accipientis nec liberat ab act. depositi q soluit tanq̄ ex cā alteri⁹ debiti ignorāti. h. d. la. bu. In tex. ibi, [si pecuniā seru⁹ apud me deposuit] subaudi q̄ erat ipsius dñi, & sic statim fuit acquisita actio depositi dño cōtra me depositarij. In tex. ibi, [ita vt domino pro libertate eius darem.] sup ple, & ego dare ꝓmisi, cū dñs nollet aliter eū manumittere: & sic sum duplici oblig. obligat⁹. Quæritˉ ergo, si tradidi dño, & ipse seruū manumisit, an sim liberatus ab vtraq; obliga. Et respōdetur cū distinctione, vt sequit, q̄ si dñm certioraui, q̄ ista erat pecunia sua penes me deposita per seruū ob hanc causam sim liberatus ab vtraq; obligatione, quia eam restituī vt depositam: & quia dñs videtur fuisse cōtentus de habendo dictam pecuniā pro manumissione: imputetur ergo sibi quare manumisit. Si autē eū non certioraui, sed soluī pecuniā tanquā meā, non sum liberatus: quia nō videor restituisse depositū, & glo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligit hoc verũ si pecunia est consumpta per dñm: tunc cedit insolutũ illius cause propter quam soluit & in illam tantũ conuertitur, nõ in causam depositi: vnde remaneo obligatus ex causa depositi, sed si pecunia extat nõ cedit insolutũ illius causæ: quia debui dare: & nõ dedi, quia dedi tuam, & sic sum obligatus ex promissione: sed ex causa depositi nõ potero cõueniri, postquã habes apud te pecuniam: ita intelligo hanc l. & hæc vera, si iam seruus erat manumissus, si aũt manumissus non erat, tunc indistincte siue pecunia sit consumpta siue nõ, si certiorauit te q̃ erat pecunia tua, videtur q̃ sim liberatus, ga tu non remanes deceptus: potes enim non manumittere, nisi alia pecunia tibi detur. Hoc tamen verum nisi promisissem dare per stipulationem, quia posses me cõpellere dummodo impleres conditionem: vt l. à Titio. de verb. oblig.

1 §. Si pecunia. †Si depositi de pecunia cũ potestate vtẽdi, antequã incipiat vti, tenet dũtaxat ex causa depositi. h.d. postea verò tenetur ex causa mutui: qa depositũ esset in mutuum cõuersum, quod dic vt in l. certi cõdictio. in fi. §. si certum petatur.

2 ☞ *Casus in quibus depositarius tenetur de casu fortuito.*

3 *Periculi appellatione continetur leuissima culpa non solùm casus fortuitus euenientis sine aliqua culpa.*

1 §. Sæpe euenit. †Cõuentio facit depositariũ teneri de casu, & spõtanea obligatio facit ipsum teneri de culpa leuissima. h.d. †Et no. hic bonã glo. quæ enumerat casus in quibus depositarius tenet de casu fortuito. †Item no. q̃ appellatione periculi, cõtinetur leuissima culpa nõ solùm casus fortuitus euenientis sine aliqua culpa de hoc in l. si quis nec causam. §. si cer. pet. In tex. ibi, [sed etiam culpam.] scilicet leuẽ, & dum subdit: [& custodiam.] supple, & teneatur de leuissima. vt no. ff. de iureiur. l. contractus. plus ergo facit conuẽtio: quia facit eum teneri de casu circa omnẽ culpam cõtingentẽ: vt primo casu quasi spontanea obligatio, quæ facit eum teneri de casu, dummodo præcesserit culpa leuis, vel leuissima, hoc est quod sequitur in fine, [non tamen casus fortuitos &c.] & adde de ista spontanea obligatione, quod habetur §. in l. certo. §. interdum. in ver. vltro.

1 §. Si pecunia. †Si depositũ est diuiduũ vni ex hæredib' deponẽtis, restituẽdũ est, q̃ parte: si verò indiuiduũ insolidũ, dũmodo caueat: aliàs in æde sacra deponit. h.d. primũ dictũ, q̃edit, nisi maior pars hæredũ reperet: qa tũc etiã si est diuiduũ, totũ restituẽdũ est eis: vt ff. eo. l. si plures. & ibi not. Item procedit iste §. qñ est certum qui sint hæredes, si autem est contentio inter plures, dic vt ff. proxi. §.

1 §. Apud Iul. †Si duo cõtẽdũt de hæreditate deponẽtis, ei debẽt restitui res depositæ q̃ cauit de indẽnitate aduersus alterũ, si neuter vult cauere, neutri fiẽda est restitutio, sed in æde sacra deponit. h.d. Et primo ponit qñ vnus volebat cauere, alter nõ vsq; ibi, [q̃ si secũdo qñ neuter.] Tertiũ, qñ vtriusq; tangit per gl. & loquitur iste §. qñ depositarius volebat restituere, ne amplius haberet custodire, si autẽ non curabat restituere, & alter istorũ contẽdentiũ de hæreditate ageret: posset impediri per alterũ etiã si vellem cauere de conseruando ipsum indemnem & exceptionẽ illam ne fiat præiudiciũ petitioni hæred. nisi ille qui ageret, esset in possessione hæreditatis, & periculũ esset in mora, vt §. de pet. hære. l. bonæ fidei. Item intelligeqñ iste qui cauere volebat faciebat etiã fidẽ q̃ erat hæres: aliàs depositur', nõ teneret sibi, restituere, vt ff. e. l. si qs inficiatus. & §. de pet. hær. si debeb. & no. Inn. in simili, qñ cõtẽdunt de eadẽ prælatura duo, & alter ipsorũ vult exigere à debitorib' platuræ. in c. qa in cũctis. de cõcess. præb. li. vj. in j. gl. mag. in ver. si verò cõtra alios. Quid autẽ si aliqui volũt agere quẽ ipsorũ debẽt cõuenire: dic vt in l. fi. C. de peti. hær. & not. Bar. in l. cõtrouersia. §. de transac. qui dicit q̃ creditores hæreditarij possũt cõuenire possessores, nec habẽt aliud quærere, quod no. diligẽter. In gl. ibi, ad l. fal. & quid operet ista cautio: dic vt plenè per Bar. in l. pe. §. de peti. hære.

1 §. Si quis. †Qui tabulas testamenti depositas publicè legerit, depositi, et iniuriarum tenetur. h.d. et prima datur ad interesse, si quid interest, secunda datur, si non interest, ad æstimationem iniuriæ. hoc dicit.

2 ☞ *Furtum est delictum quod committitur in rem subtractam, non in personam, sed violentia committitur in personam.*

1 §. Si prædo. †Etiam prædoni debet depositũ restitui. h.d. facit §. de iudi. l. nõ à iudice. & distingue, aut prædo cõtrahit super re quã subtraxit, & tũc sup illo cõtractu actionẽ consequit, vt hic, aut nõ cõtrahit, sed delictũ patitur, & tũc aut delictũ in personã suã, puta, violẽtiã, vel rapinã, & tũc idem vt ex illo cõtractu cõsequatur actionẽ, vt in gl. Aut nõ patit delictũ in personã suam, sed in rẽ, puta, furtũ: & tũc ex illo actionẽ nõ consequitur: quia ex improbitate sua consequeret: & iste est casus in l. ita q̃. ff. de fur. †& sic furtũ est delictũ. quod cõmittitur in rem subtractã, non in personã: sed violentia cõmittitur in personã, & hoc no. pro statutis dicentibus de delictis personalibus, qualiter intelligatur: dic vt not. in l. licitatio. §. quod illicitè per Bart. & adde quod hic not. C. de fur. l. manifestissimi. in prin. ibi ex honesta causa.

2 ☞ *Agenti pro specie consistente in materia, quando sufficiat iurare se ignorare pondus, ut admittatur libellus sine specificatione ponderis. & nu. 4.*

3 *Certitudo maior requiritur in sententia, quàm in libello.*

1 §. Si quis. †Agẽs depositi, p̃ specie cõsistẽte in materia debet in libello specificare speciẽ, materiã põdus nisi põdus se ignorare ignorauerit. Si autẽ pro specie nõ cõsistente in materia, sufficeret specificare speciẽ, puta, bouẽ, vel asinum, vel librũ, quia bonitas istorũ nõ cõsistit in põdere vel mensura: nec cõsistũt propriè in materi': qa materia est p̃priè metalli cuius vtilitas etiã in põdere cõsistit, quod dic, vt l. si in rem. de rei vẽd. †Op. pro declaratione gl. q̃ nõ sufficit iurare se ignorare põdus, nisi probet. vt §. de rei vẽd. item Põpo. scribit, si frumentũ. §. fi. vbi nõ potest ferri sententia incerta timore huius gl. h.d. q̃ istud quod hic dicitur, procedit quantũ ad hoc vt libellus recipiat: sed si postea vult sententiã obtinere, necesse habet probare quãti ponderis erat illa species, quã gl. no. quia

3 †semper allegatur q̃ maior certitudo requirit in sententia, q̃ in libello, cùm interdũ admittat libellus incertus, & tamẽ nõ debet sequi sententia incerta. Aliqñ tamẽ fallit: quia põt ferri sententia incerta, vt in casibus qui no. per gl. in l. nõ possumus. §. si pars hær. pet. & vide Inn. in c. significantibus. de lib. oblat.

4 vbi dicit verba de quibus §. † Item adde q̃ interdũ staretur iuramẽto actoris, de quantitate ponderis, si reus fuisset in dolo per l. in actionibus. in fi. §. de in lit. iur. & per c. fi. & quod ibi per Innoc. extra quod met. cau. de quo dicam ff. proxi. §. adde etiam quod not. Inn. in c. constitutus. de resti. in integ.

2 ☞ *Deponens rem continentem, uidetur deponere res contentas.*

3 *Si deponitur cista clausa & redditur aperta: statur iuramento actoris de rebus quas ibi dicit fuisse: si verò redditur clausa, debebit actor plenè probare quæ res ibi erant, si non reperiantur.*

1 §. Si cista. †Deponẽs cistas, vel sacculũ signatũ potest cùm repetit repetere res quæ ibi cõtinent, si vult: sed si nõ vult, nõ cogit: sed sufficit q̃ repetat cistã, vel sacculũ signatũ. h.d. ꝑm vnũ intel. & primò ponit respõsio Trebatiani distinguẽtis. Secũdò ponit respõsio Labeonis dicẽtis fore necesse, vt res specificẽtur, vt colligit in verb. oportet. vsq; ibi, [quid ergo.] Tertiò ponit respõsio authoris dicẽtis, q̃ põt si vult: sed si nõ vult, nõ cogitur, siue ostẽditur, siue nõ: & ita videtur intelligere †Bar. & sic no. hic q̃ qui deponit rẽ continẽtem, videt deponere res cõtẽtas: & sic patet q̃ nõ sunt accessiones rei cõuẽti, quia tũc nõ videt eas depositisse. vt §. ea. l. §. quę depositis. in fin. tex. ibi, [nõ multũ facere.] hic vult author reprobare dictũ Trebatij, qui distinxit: aut res nõ fuerũt ostẽtæ depositario: & tũc in libello non sunt specificandæ: & dicit q̃ etiam vel ignorãtia depositarij nõ multũ facit ad propositum postq̃ depositũ susceperit: ideo illa distinctio nõ est adhibenda: sed illa de qua hic vt siue ostẽderit, siue nõ q̃ possit specificare si vult: si nõ vult, nõ tenetur, vt colligit hic à cõtrario sensu in ver. posse. dicit tn̄ gl. hic q̃ vtroq; casu habet necesse probare,

3 quæ res ibi erãt: †dic si restituit cistã apertã, cũ receperit clausam: stat iuramẽto actoris, de rebus quas dicit ibi fuisse: & tũc non reperit: vt no. Inn. in c. fi. quod met. cau. Sed si restituatur clausa, prout prius erat necesse habet actor ostẽdere plenè per testes, quæ res ibi erãt, si nunc nõ reperiantur, & si dicat, quomodo potest hoc contingere, responde q̃ potuisset cum alia clauí aperire, & postea claudere: de quo dolo nõ apparet, nisi probetur

probetur plenè q̃ aliæ res ibi erant, quæ nũc nõ reperiunt: sed qñ reddit aperta, iam apparet de dolo. Ideò statur eius iuramẽto de rebus: vt l. si qñ. C. vnde vi. & d. l. in actionibus. in fi. ff. de in litem iuran. & quod ibi no. Bar. ff. fur. aduer. nau. l. j.

1 §. Filiusfamilias. †Ex contractu filiꝰfa. durãte patria potestate põt cõueniri tã filius insolidũ, quã pater de peculio. h.d. Et primo casu si filius cõdemnet, an fiet executio in peculio: dic vt l. si condẽnatus. §. de noxa. & qđ no. Bal. in l. Stichus. de peculio lega. & in l. si filio. ff. sol. matri. & in l. si finita. §. si de vectigalibus. de dã. infec. in vlt. col. & in Specu. de sen. execu. §. sequit. ver. quid si filius.

1 §. Si apud. †Plures depositarij tenentur ad restitutionẽ rei, glibet insolidũ, si hoc est actũ: & vno cõuẽcto nõ liberat alter, nisi soluerit: hoc primò: sed obligatione secundaria quæ contrahit rõne doli vel latæ culpæ, quilibet tenet insolidũ, & si nõ fit actũ dñmodò quilibet cõmiserit dolũ, vel culpã: & vno soluente alter liberat, quatenus est solutũ, & hoc secũdò. sed si alter tm̄ dolo cõmisit, ipse solus tenetur. Hoc tertiò, & vltimò dicit iste §. secũdũ intellectũ gl. secundũ quẽ diuidit in duas partes. Primò loquit de obligatione primitiua, quæ cõtrahit ad restitutionẽ rei, & vult q̃ quilibet teneatur insolidũ: sed hoc est verũ, si ita fuit actum: & ita debet hic supleri: aliàs glibet teneret, p̃ parte sicut quilibet ex pluribꝰ hæredibus vnius depositarij. vt l. iij. §. fi hæres. §. cõmo. & patet in l. cũ apparebit. cũ ibi no. ff. loca. & C. eo. tit. f. locati. l. si diuisa. & l. eãdẽ. in prin. ff. de duo. reis. & tũc essent verè duo rei debẽdi, & oĩa iura de duo. reis habebũt locũ in eis. & hoc vsq; ad ver. [proinde.] vbi logtur de obliga. secũdaria, quę contrahit rõne doli ad itereſſe, & illa subdiuidit: quia primò loquit, qñ ambo cõmiserũt dolũ, vsq; ibi: [idem q̃.] & tũc glibet tenet insolidũ, etiã si aliter nõ sit actũ: & sunt quodãmodo duo rei nõ tn̄ propriè: qa nõ ex cõuẽtione: sed ex quadã necessitate: ideò iura de

a duo. reis p̃priè nõ habẽt locũ in eis, vt mora [a] vnius noceat alteri & p̃scriptionis interruptio cõtra vnũ noceat alteri, & pactũ vel sententia p̃ vno p̃fit alteri, sicut in duobus reis sed æquiparant pluribꝰ tutoribꝰ, vt hic dicit not. & sic iura quæ loquũtur de tutoribus, vt habeant inter se certa beneficia, de quibus plenè habet in l. j. C. de trãs. habebũt locum in eis. & ista particula debet limitari, vbi actũ fuerit cõtrariũ, q̃ quilibet teneatur pro parte. vt l. rẽ mihi. §. in exercitu. §. cõmo. Secũdò in ver. [idem q̃.] loquitur, qñ vnus solus cõmisit dolũ, alter verò nec dolum nec culpã non resistẽdo cũ posset: quia tũc glibet teneret: vnus rõne culpæ, alter rõne doli: vt l. vnde q̃rit. §. sed si legis. §. cõm. Itẽ habet locũ, quod hic dicit, nisi fuisset actũ expresse quod quilibet teneretur insolidũ: nã tũc etiã ille qui nõ cõmisit dolũ, nec culpã, teneret rõne doli cõmissi per alterũ, et essent duo rei: posset tn̄ petere, q̃ ille qui dolũ commisit primò cõueniat, sicut in duobus tutoribꝰ, quorũ vnus gesit, alter nõ. vt no. in d. l. j. de transact. et oĩa ista circa intellectũ huius §. colliguntur ex no. per Bar. in l. si vt certo. §. si duobus vehiculũ. §. cõmo. & sunt necessaria. quare aũt gl. intellexit primã partẽ in obligatione primitiua: fortè ideò, ne secũda pars quæ loquitur de secũdaria, esset superflua, si etiã primã intelligeremus in secũdaria: sed quia oportet subaudire q̃ fuit expresse actũ quod est diuinare, magis placet vt totus loquat in obligatione secũdaria, in qua quilibet tenetur insolidum, etiam si non sit actio: & vno conuento non liberatur alter si nõ soluit: & hoc dicit prima pars. Sed si soluit liberatur alter. & hoc dicit secunda pars. Sed si vnus solus dolum commisit, insolidum tenetur: & hoc dicit tertia pars: & tunc procedit magis clarè.

1 §. Sed si duo. †Pluribus deponentibus eandẽ rem fienda est restitutio secundum cõuentionis formã. h.d. si autẽ non apparet de forma & tunc aut deposita fuit pecunia, & cuilibet restituenda est pars sua vt §. eo. l. si pecuniam. si autem fuit deposita species: tunc non deberet restitui sine altero. vt l. si quis aliqd. §. instrumẽta. ff. de pœnis. sed si sint plures hęredes vnius depositarij, dic vt in d. §. si pecuniã.

2 ☞ *Quando ex prima uoluntate mea non sum obligatus, nec est alicui ius quæsitum, possum ad libitum eam mutare.*

1 §. Si sic deposuero. †Deponẽs põt statim mutãdo volũtatẽ rem depositã re-

2 petere. h.d. † Et sic no. q̃ qñ ex prima voluntate mea nõ sum obligat', nec est alicui ius quæsitũ: posso ad libitũ eã mutare secũdum Iaco. but. quod facit ad. q. de qua tetigi. §. de eo quod certo loco. l. in bonæfidei. in fi. secus si esset alteri ius quæsitũ: & ita loquitur contrarium gloss. de l. in commodato. §. sicut §. commo. cum enim depositum fiat gratia deponẽtis, nullum ius acquiritur depositario, sed commodatario sic, cuius gratia fit cõmodatũ: sed quid in depositario: si velit mutare voluntatem, & rem restituere, cum eam accepisset vt custodiret certo tempore, an possit se exonerare: dic vt ff. eod. l. ei. §. fin.

2 ☞ *Hæres depositarij qui nẽdidit rẽ depositã, qua actiõe tenebitur restituere pretiũ.*

3 *Promittens mihi tradere, & transferre ius quod habet in tali re: si postea uendat eam alteri cum pacto de retrouendendo, quòd teneatur cedere mihi actionem.*

1 §. Quod autem. †Depositarius vel hęres eius qui facultatẽ restituẽdi nõ habet, nec dolo desijt habere, nõ tenet in plus, nisi vt reddat quicquid ex hoc consecutus est, vel vt redimat si põt, vel vt actionẽ cedat, si eam habet. h.d. cũ. l. seq. vsq; ad l. ei. ? quæro qua actione tenebitur restituere pretiũ. glo. hic videnſ sentire, q̃ vel actione neg. gest. si deponẽs habet ratã venditionẽ in subsidiũ re perempta, vel p̃scripta, secũdũ. l. fi. §. de neg. gest. vel cõdictiõe sine causa ex æquitate l. si me & Titium. §. si cer. pet. similiter re perẽpta vel p̃scripta: si venditionẽ non habeat ratã secundum quod ibi no. tu dic, q̃ nõ requirit, q̃ res sit perẽpta vel p̃scripta, cũ depositarius vel hæres eius habuerint cãm à deponente: & expresse determinat gl. in l. cũ seruũ. §. si cert. pet. tunc enim illud requirit, qñ non habet causam ab eo & vendidit suo nomine. Vnde posito, q̃ deponẽs habeat rei ven. cõtra emptorẽ nihilominus poterit agere cõtra hæredem deponẽtis actione depositi ad restitutionẽ pretij, quod est mirabile: quia non fuit depositũ pretium. Sed certè nõ est verũ: quia cum sit actio bonæfidei, & habet amplam naturã: non solũ competit pro eo ad quod obligatio à principio fuit contracta: sed omne id quod ex postfacto accidit, & æquum est venire: vt §. de cõdi. ob cau. l. fi. patet etiã q̃ interesse ratione doli ad quod à principio nõ fuit contracta cõtrahitur post. vt §. in §. si apud duos. ver. proinde. ita hic cõtrahit ad pretiũ: quia sicut æquũ est, q̃ nõ teneatur ad rem quã nec habet, ne dolo desijt habere, ne versetur in dãno, & officiũ suũ sit sibi dãnosum, vt §. qui ex cau. ma. l. valet ita econuerso æquũ est, vt teneat ad omne id quod percepit occasione illius rei, ne versetur in lucro de re aliena. Et sic erit casus in quo pretiũ succedit loco rei in particularibus: regulariter cõtrà: vt l. venditor. de hære. vel act. ven. dico tamen, q̃ si postea aget cõtra possessorẽ ad recuperationẽ rei, debet sibi restituere pretiũ, quod percepit ab hærede depositarij, ne habeat rẽ, & pretium. quod esset iniquũ. & pro hoc l. emptor. in prin. §. de rei ven. in vno tamẽ casu, posset procedere intellectus gl. scilicet in l. & si nõ sit. quia ibi non erat verus hæres depositarij: & sic obligatio, vel actio depositi cõtra ipsum non transiuit nec dicitur habere cãm à deponente: ideo necesse est recurrere ad vtilẽ actionẽ ne. gest. habẽdo ratã venditionẽ in subsidium, re perẽpta vel præscripta, vel condictiõe sine causa ex l.

3 si me & Titiũ. †Vltimò ista l. planè facit ad vnũ quod habui hoc anno de facto: quia quidã promisit alteri tradere, & trãsferre omne ius, quod habebat in tali re, ipse, pmissor illam rem alteri vendidit, cum pacto de retrouendendo: stipulator volebat, quòd cederet sibi actionem, quam habebat, vt retrouendatur: ipse nolebat cedere: sed solum ius quod habebat, scilicet dominium, dicendo quòd illa fuit pignoratio, non venditio, & quòd ipse habebat adhuc dominium & ad illud cedendum tenetur, quia est ius in re & promiserat cedere ius in re, non autem actionẽ: quia illud esset cedere ius ad rem certam, cum habeat facultatem rei recuperandæ dolo facit, si hanc facultatem non cedit: argumentum bonum hic.

2 ☞ *In actione depositi directa quæ datur deponenti, iuratur in litem si depositarius non restituit, & sic rumpat fidem: & quid in actione contraria.*

LEX V.

1 SI apud quem. †In actione depositi contraria quæ datur depositario non iuratur in litem: quia non agitur de fide rupta: hoc dicit. contrahitur enim pro expensis factis per depositarium in

Mora. Adde Dyn. in regula mora. de regul. iur. lib. vj.

Universidad de Diust
Bibliote

re deposita: vt ff.eo.quod priuilegiũ.in fi. & sic prẽter consensum deponẽtis. Vnde
2 sed econuersò in actiõe directa, quę dar deponẽti, bene iurar, vt ff.e.l.j.§.depositi. quia cõtrahit ex cõsensu depositarij: vnde
rũpit fidẽ, si nõ restituit. Et idẽ esset in cõtraria, si daret, ppter
fidem ruptam, vt ff.de pig.act.l.si pignus.§.si postq̃. & ibi no.

a ☞ An posit statim re stituere rẽ. Adde doc. in c.j.extra de depo.

2 ☞ *Depositarius simplex quando non possit statim restituere rem, inuito deponente, sicut econtrario.*

1 §. In sequestrum. †Sequester tenetur actione de-
positi, vt restituat rem in loco,
quo actũ fuit: & si plura loca fuerunt apposita, ipsius est elec-
tio: si nulla fieri debet corã iudice, nec põt sequester officiũ
deponere nõ finita causa sequestri, nisi ex iusta causa, & iudi-
ce interueniẽte: & dicit sequestrũ quod fit à pluribus inuicẽ li
tigãtibus de re litigiosa. h.d. vsq; ad l.si hominẽ. & de hac ma-
teria sequestri habet etiã ff.e.l.licet. & ff.de acq.poss.l. interesse
2 puto. & ibi plenè per Bar. †quæro qd in simplici depositario,
a an possit statim restituere rẽ[a] inuito deponẽte: sicut ecõuersò
deponẽs põt statim repetere eo inuito, vt ff.e.l.j.§.est autẽ. & §.
pe. videt q nõ: quia deponẽs non obligat sibi: sed ipse tm obli
gatur deponẽti. Certè verũ est q obligat ad rẽ restituẽdam nõ
ad eã retinẽdam vltra q̃ velit: ideo puto q possit cõpellere de-
ponẽtẽ ad accipiẽdam rẽ, nisi fidẽ falleret: vt ga deponẽs erat
recessurus: & si ille nõ recepisset depositũ habebat aliũ amicũ
qui recepisset, & nũc nõ habet, ga fortè recepisset & tũc cogeẽ
retinere quousq; sit impleta causa deponẽtis. ar. hic, quia eadẽ
est ratio. facit l.si damnatus. de vi. tri. & oleo leg. nam æquipa
ratur sequestro, nisi in casibus qui habentur ff.eo.l.licet.

2 ☞ *Non est licitum in alieno exercere misericordiam ultra intentionem domini.*

LEX VII.

1 SI hominem. †Depositarius vel sequester de
bet rem restituere, in eo statu,
2 in quo sibi tradit, aliàs est in dolo præsumpto. h.d. †Et
no. hic, q nõ est licitum in alieno exercere misericordiã vltra
intentionem domini. In tex. ibi, [sequester soluerit.] supple,
propter hoc seruus aufugit videbatur q nõ tenearis, quia de-
positarius nõ tenetur nisi de dolo: & hic non videris fuisse in
dolo postquam pietate & misericordia ductus, ipsum soluisti.
Verũ est, & nõ fuisti in vero dolo, quia nõ feci sti malitiosè, &
animo nocẽdi: sed fuisti in dolo præsumpto, vel in lata culpa,
quæ proxima est vero dolo: & hoc est quod sequitur: [dolo
primum &c.] Et no. tex. ibi, [quia cùm sciret &c.]

1 §. Datur actio. †Quando dolus purgatur per actio
nem ex contractu, hæres tenetur ex
dolo defuncti insolidum: & si sunt plures, tenerentur pro hę-
reditarijs portionibus licet quãdo purgatur per actionem ex
delicto, non teneatur hæres, nisi quatenus ad eum peruenit. h.
d. idem, quando purgatur per actionem in factũ, vel p actionẽ
datiuam à prætore, vt in l.fallentijs. hic no. in gl. quod intelli-
ge nisi post lit. conte. tunc enim datur in hęredẽ insolidum: &
cùm purgatur per actionem ex delicto, vt l.j.de priua.delic. &
C.ne ex delic. defunct. l.vnica. & vide Bar. in d.l.j.

2 ☞ *Si in bonis mercatorum fugitiuorum dantur syndici, uel curatores qui habeant ea bona uendere, & satisfacere creditoribus per solidum & libram, quibus creditoribus prius satisfacere debeant?*

1 §. Quoties. †Qui rem deposuit, in bonis depositarij
habet priuilegium, vt præferatur omnib⁹
creditoribus habẽtibus personales actiones dummodo ex de-
posito nõ receperit vsuras: quia tũc magis acciperet ad mutuũ
quàm depositũ: quia mutuum nõ est priuilegiatũ: & si sint plu
res deponẽtes, omnes sunt æquales, non attẽta prioritate, vel
posterioritate tẽporis: & tenẽtur restituere expensas factas in
2 re deposita. h.d. vsq; ad l.in depositi. †No. tex. pro istis merca
toribus cessantibus & fugitiuis, qui dicuntur foro cedere: &
ideo in bonis eorũ dantur syndici, vel curatores, qui habeant
illa vẽdere, & satisfacere creditoribus per solidũ & libram: nã
si erãt aliqui qui penes tales mercatores habebãt pecuniam in
deposito, vt cõiter fit, si nullã vtilitatẽ sentiebãt, debet primò
eis satisfieri, & residuũ distribui inter alios: si autẽ recipiebat
cõmodum, licet adhuc dicebat depositũ, vt ff.e.l.Lucius tamẽ
excedit naturã depositi, & accedit ad naturã mutui: nec debet
esse melioris cõditionis, q̃ alij, & venire per solidũ & libra, si-
cut alij: & prædicta qñ translatũ fuit dñium in depositariũ: ga
nõ fuit deposita pecunia signata in sacculo, quo etiã casu præ-
fertur alijs qui nõ recipiebãt cõmodum, præterq̃ in certis casi
bus hic no. gl. fi. Aut nõ trãstulit dñium, quia deposuit in sac-
culo si illa pecunia reperiat, indistinctè deponẽs præferr omni
bus alijs creditoribus, etiã habẽtibus priuilegiũ in personali-
bus actionibus, etiã hypothecã: & hoc facit dñium, quod est
penes deponentẽ, q prę ferat omnibus alijs. si cer.pet. cùm fun
dus. §. seruum tuum. versi. quo ad peculiares. & l.si filius. & C.
de bo.aut.iud.pos. & l.iij. & ff.de trib.l.procuratoris.§.si plu
res. Recollige ergo sic: q aut deponẽs dominiũ nõ transtulit:
& tunc si reperit sua pecunia: præferr oĩbus alijs indistinctè.
aut transtulit: & tunc etiã si illa pecunia reperiat in bonis, idẽ
debet esse, quod de alijs bonis: quia transiuit in creditũ. l.pro-
curatoris. §. si plures. ver. planè. & ver. sed si dedi. de tribu. isto
ergo casu recipiebãt cõmodum, vt puta vsuras: & non est me-
lioris cõditionis, quàm alij: aut nõ recipiebat: & tũc, aut alij ha
bẽt hypothecã bonorũ & illi præferunt ratiõe iuris realis,
vt d.l.procuratoris. §. sed est quæsitũ. & §. si plures. ver. planè.
in l.iij. C. de bo.aut.iud.pos. aut non habebãt hypothecam: &
tunc aut nõ habebãt etiã priuilegium in personalibus actioni
bus, & deponẽs præfertur eis, vt in prin. huius §. Aut habebãt
priuilegia in personalibus, & tũc in quibusdã casibus, qui po-
nuntur hic in glo. quæ incip. [sed cõtra.] priuilegiati præferũ
tur: & ita debet intelligi gl.l.si neutri. §. in bonis. de priui. cre.
vbi dicit q deponẽs venit post priuilegia: & extra casus illos,
præferr deponẽs: ita debet intelligi hic, dũ dicit, añ priuiegia.

LEX IX.

1 AN depositi. †Ex dolo defuncti datur actio
cõtra omnes hæredes pro hæredi
tarijs portionibus, sed ex dolo vnius ex hæredibus alij
non tenẽtur. h.d. cum hoc vltimo concordat l.de pupillo. §. si
plurium. de ope.no.nun. & debet limitari, nisi per defunctum
fuisset promissa pœna. si cõtra fieret: quia tunc ex dolo, vel cõ
tra factionẽ vnius cõmittitur pœna cõtra oẽs pro hęreditarijs
portionibus si factũ erat indiuiduum: tamen ille tenetur alijs
ad interesse, quatenus propter factũ suum dãnificantur. quod
dic, vt plenè habetur in l.ea. §. Cato. & l.ij. §. fi. de verb.obl. sic
ex dolo vnius de pluribus depositarijs non tenetur alter, vt ff.
e.l.j.§.si apud duos. in fi. nisi fuerit actũ inter eos q sint plures
rei debendi: vt ibi dixi, & tunc erit idem quod ff. quia etiã alij
tenentur insolidum, sed recuperant à doloso.

2 ☞ *Procurator constitutus ad contrahendum, ut ad uendendum, censetur etiam habere mandatum de solutione pretij recipiendi: & an uideatur habere mandatum ad ipsum pretium petendum in iudicio.*

3 *Procurator constitutus ad exigendum, si postea effectus est unus ribaldus ut si uerisimile sit, quòd si dominus hoc à principio sciuisset, non eum constituisset, quòd beatur pro reuocato: & soluentes sibi scienter, non liberantur.*

LEX XI.

1 QVod seruus. †Depositum factũ per seruũ po
test sibi restitui: & liberatur de-
positarius, nisi sciat, vel scire possit dñm nõ consentire
vel contradicere, h.d. & per istam l. & l.quod seruus. ff.de solu.
2 & per l.si vnus. §.j. ff.de pact. dicunt doct. †q procurator con
stitutus ad contrahẽdum, puta, ad vẽdendum censetur etiam
habere mandatũ de solutione pretij recipiendi, quod est not.
de quo videtur per Barto. in l.filiæ. ff.de solut. sed an videatur
habere mandatum ad ipsum pretium petendum in iudicio, si
non soluitur? dic quòd potest agere suo nomine proprio quia
sibi est acquisita actio, licet eam debeat cedere domino, debet
tamen cauere de rato. text. est ff.de procura. non solùm. §. sed
interdum. quod est mirabile, quòd licet agat suo nomine ca-
ueat de rato, vt ibi habetur. vide circa hoc ff.de condi. indebi.
l.si vrbana. & l.si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso. ple-
nius quàm hic ad intellectũ l.filia. & l.si cùm Cornelius. No.
text. ibi, [nec vlla causa interuenit.] q si procurator constitu-
tus ad exigendum post restitutionem domino ignorante effe
ctus est vnus ribaldus, ita quòd sit verisimile dominum non
constituisse

constituisse si hoc à principio sciuisset, vt ipsum deberet reuo-
care: sic hoc sciret habetur pro reuocato & soluẽtes sibi scien-
ter nõ liberantur: sicut si scirent mandatũ reuocatũ, licet nõ sit:
& hoc dicunt doct. in l.si cum Cornelius. ff. de solut. per illum
tex. facit quod dixi in l.rogasti. §. fin. si cert.pet.

LEX XII.

1 SI in Asia. †Expensa fienda in re deposita,
nõ pertinet ad depositariũ, sed ad
deponentẽ: & depositũ debet restitui in loco vbi
res deposita reperit, sine dolo depositarij. h.d. cũ §.
seq. dubiũ in primo dicto resultabat ex pacto: ga
depositarius se obligauerat ad restituendum Romæ: sed cer-
tè propterea non dixit suis impensis: ideò quia cõtractus non
celebratur gratia sui, videtur actum quòd expensis deponen-
tis: secus in commodato. vt dicit gloss. j.

1 §. Quemadmodum. †Post moram, periculum
rei depositæ pertinet ad
depositarium. hoc dicit. dic vt ff.eo.si plures. §. fin. In tex. ibi,
[post iudicium acceptum.] supple, vel post interpellationem,
per quam constituitur in mora. vt l.si ex legati causa. de verb.
oblig. Oppon. de l.si plures §. fi. ff. & solue, vt ibi.

a ☞ *Protestatio facta per procuratorem, non arctat protestatum, nisi ostendat instrumentum mandati.*

3 *Negotiorum gestor qui non habet mandatum protestando, uel interpellando nomine domini, constituit quem in mora, uel culpa: si dominus postea ratificat.*

4 *Repetens depositũ tanquã hæres deponentis, debet ostendere se esse talẽ nec sufficit offerre cautionẽ de defendẽdo depositariũ aduersus aliũ prætendentẽ se hæredem.*

5 *Litigans usque ad fidẽ factam de iure agentis potest habere iustam causam litigandi: & condemnabitur in expensis factis post probationem, non ante.*

LEX XIII.

1 SI quis in fi. †Interpellator quãuis facit tanq̃
Procurator, vel tanquã hæres de-
2 ponentis, non cõstituit depositariũ in mora, nisi fidẽ
faciat de mandato, vel q sit hæres. h.d. †Not. & tem
per allegatur: & per istam legẽ dicit Bart. q protestatio facta
per procuratorẽ nõ arctat protestatũ, nisi ostendat instrumen
tum mandati, vt hic, & l.nomẽ. C. quę res pig. ob. po. in ver. cer
tior factus. & plenè etiã per ipsum in l.nõ solũ. §. fi. de ope. no.
3 nun. pro hoc etiã videtur, † q neg. gest. qui nõ habet mandatũ
non possit protestando, vel interpellãdo nomine domini con
stituere quem in mora vel culpa, postquã nõ potest mandatũ
ostendere. Sed in contrariũ videtur casus in l. qui solutioni.
§. mora. ff. de vsur. Bar. tãgit istum passum in l. si seruũ. §. videa
mus, ff. de verb. ob. & ibi dicit, q si interpellat, vt soluatur sibi
nõ valeat, vt hac l. si vt soluat domino cuius negotia gerit, be-
ne valet. vt d. §. mora. dicit tamen q dñs ratificabit protestatio
nem, vel restitutionẽ. vt l. qui absentẽ. ff. de procur. & ibi tãgit
4 per eundẽ Bar. † No. etiã hic ad declarationẽ eius, quod habe
tur in l.j. §. apud Iul. q quãdo quis repetit depositũ, tanquam
hæres deponentis, nõ sufficit q offerat cautionẽ de defenden-
do depositariũ aduersus alium, qui se prætenderet hæredem:
sed etiã debet docere se hæredẽ esse, aliàs nõ audit: vt ibi dixi
5 per istũ tex. † Vltimò Bar. colligit hic vnam practicã, dum di-
cit tex. [posteà autẽ cum cognouerit &c.] q potest quis habe-
re iustã causam litigandi in certa parte litis & postea nõ: si fa-
cta est fides de iure agentis: licet à principio poterit iuste igno
rare, cõdemnabitur in expensis factis post, non in factis ante:
quia habuit iustam causam litigãdi, vt hic, & l. destitisse suprà
de iudi. secũdum eum. & venit ista lex ad declarationem eius
quod habetur supra proximo §. quia post moram periculum
pertinet ad depositarium hoc dicit.

2 ☞ *Quando est in obligatione rem restitui, non competit certi condictio generalis, nisi contra furem.*

1 §. Competit. † Pro re deposita nõ competit petitio,
nisi postquã dolus fuit in eo cõmissus.
hoc dicit, & sic videtur hic casus de eo quod quæsiuit, & deter
minauit gloss. in l. certi condictio. in princip. quæ incipit, quid
2 si certum. in fin. † quòd quando est in obligatione rem resti-
tui, non competit certi condictio generalis, nisi contra furem
& hoc patet hic: quia post dolum commissum tenetur deposi-
tarius furti: & condictione furtiua: cum qua concurrit certi
condictio generalis.

LEX XIIII.

1 s IPlures. † Si maior pars hæredum deponentis re
petit depositum, debet indistinctè resti-
tui etiam alijs absentibus præstita cautione de defen-
dendo restituentem aduersus alios. h.d. Sed si non maior pars
tunc distinguitur, an consistat in pecunia: tunc debet restitui,
quatenus illũ tangit an in re indiuisibili: & tũc in totum sicut
hic præstita cautione. vt ff.eo.l.j.§. & si pecuniam. quãdo autẽ
sunt plures deponentes: dic vt eadem l.§. fed si duo.

2 ☞ *Si res debita perijt post moram: quando pertineat periculum ad creditorem.*

1 §. Siue autem. †Si res debita pereat ante morã, peri
culum pertinet ad creditorẽ secundũ
intellectũ gl. quæ non placet: quia secundũ ipsum oportet de-
struere tex. primò dum dicit ante rem iudicatã: & sic innuit q
lis erat cõtest. vt patet, etiã dum dicit, [actum fuerit.] Sed secũ
dum intellectũ gl. oportet dicere q nõ erat actũ nec interpella
tum, vt patet ex princ. gl. dũ dicit, [& ante motã cõtrouersiã.]
q est de directo cõtra tex. in fi. dũ dicit, [vtiq; cũ interitura.]
nam secundũ intellectũ gl. oportet supplere maximè in princ.
gl.ij. sed volendo sustinere gl. dic q hic erat actum: sed potest
dici q habebant iustã causam litigandi: certè tunc cũ nõ esset
in mora. vt ff. de vsur. l. si quis solutioni. in prin. sed gl. hic dicit
q est in mora, quod est cõtra illũ text. ideò secundũ lect. Mar.
2 h.d. † Si res debita perijt post morã pertinet periculum ad cre
ditorẽ, si res fuisset eo. modo peneseum peritura tunc pertinet
periculũ ad debitorẽ morosum. vt l. si in alia. §. fi. de verb. obl.
l. nemo. §. j. Quarũ leg. timore sunt istæ varietates in gl. vnde
limitantur per istũ §. secundũ Mar. cuius opi. puto verã quãdo
constabat q eo modo fuisset peritura. Si autem non cõstabat,
aliàs dubitatur. præsumitur nõ fuisse peritura in odiũ morosi.
vt d.l. si in Asia. §. fi. & l.cũ res. §. fin de leg.j. Et hoc in actione
personali: sed in reali præsumitur cõtrarium, q eodem modo
fuisset peritura, si non probatur contrariũ. vt l. item si verbera
tum. §. fi. de rei vendi. de quo tetigi in l. quod te. ff. si cer. pet. In
actionibus autem ex delicto indistinctè tenetur delinquẽs de
interitu. vt l.j.C. q met. cau. & l.j. §. rectissimè. de vi & vi arm.
& no. in l. quod te. In tex. ibi, [sua natura.] supple tm: & sic nõ
interueniẽte aliquo dolo, vel culpa depositarij. in fi. tex. [vtiq;
causa.] expone, [cùm,] pro si, seu quando.

2 ☞ *Ille contra quem agitur actione depositi uel commodati, potest opponere exceptionem proprij domunij non alterius.*

3 *Agenti ex l. si quis conductionis tit. C. loca. non potest obijci exceptio proprij domunij.*

LEX XV.

1 QVirem, † Ex depositio, commodato, locato,
vel præcario rei suæ, non potest quis
conueniri actione descendente ex tali contractu:
quia nõ valet. h.d. licet possim tibi commodare, vel
apud te deponere rem alienam, & oritur mihi actio cõmoda-
ti, vel depositi. vt ff.eo.l.j.§. si prædonẽ. tamen tuam non pos-
sum, nec valet cõtractus, nec aliqua oritur obligatio, vel actio.
2 † Et sic licet non possis mihi obijcere exceptionem de domi-
nio alterius, quia non excludit intentionẽ meam: de tuo tamẽ
bene posses obijcere: quia excludit intentionẽ meam ipso iu-
re. vt hic, & l.fi. C. de rei vend. hoc tamen verum si ago actione
3 descendente ex cõtractu tali. † Sed si agerem vtili condi. quæ
oritur ex l. si quis conductionis. C. loca. quæ directa cõpetit in
contractu locationis: sed vtilis cõpetit etiã in alijs, in quibus
contrahitur obligatio ad restitutionẽ eiusdem rei. vt ibi no. in
l. si rem alienam. ff. de pigno. tunc nõ posses mihi obijcere exce
ptionem de dominio proprio: quia videtur agi quodãmodo
possessorio restituendæ in quo nõ admittitur etiam exceptio
proprietatis, etiã si excipiens paratus esset incontinenti pro-
bare: quia spoliatus ante omnia est restituẽdus. vt l. si quis à se
fundum. C. ad l. Iul. de vi. Item intellige hanc legem quando
deposui, vel cõmodaui ratione propritatis quam nõ habebã,
vel simpliciter: quo casu præsumitur. Si autem ratione posses-
sionis, quã habebam: tunc tenet locatio, vel præcarium, & si-
miles contractus. vt l. si aliquam rem. de acqui. poss. patet etiã
hic, q ille q patitur penes se deponi, vel cõmodari rem suã: nõ
censetur renunciare dominio suo, sed an possessioni si eam ha
bebat: dic vt d.l. sed si aliquam rem.

Universidad de Buenos Aires Biblioteca

LEX XVI.

¶ Sequestrum. Adde quid de clericis: an possit recipere sequestra? vide per Sali. in l. cū apud actores. in §. sin autem. in iij. no. C. de bo. aut. iud.

1 Si is apud quem. †Si de posita res penes aliū deponat bona fide, tenetur de dolo secūdi depositarij liberatur tamen actionē cedendo. h. d. Ratio, quare liberatur, quia nō tenetur restituere, nisi quatenus habet, vt §. eo. l. j. §. fi. & seq. & ipse hic non habet, nisi actionē.

2 ☞ *Per sequestrum transfertur possessio, quando sit de voluntate partium, secus si per solum iudicem.*

LEX XVII.

1 Licet. †Sequestrum differt à simplici depositō in tribus, quæ hic cōtinentur. h. d. Primum est, quia sequestrū nō fit nisi de re litigiosa: simplex depositum potest fieri etiā de non litigiosa. Secūdum est, quia sequestrū nō potest fieri nisi à pluribus inuicem litigātibus: sed depositum potest fieri etiā ab vno. †Item sequestrū [a] censetur fieri
a à quolibet de litigātibus insolidū: sed depositū cū sit à plurib' censet fieri à quolibet pro parte, quā habet in re: vt in l. j. §. si
3 duo. §. e. †Adde quartā differētiam, qa per sequestrū trāsfert possessio, qñ fit de voluntate partium: secus si per solū iudicē, vt in l. interesse puto. ff. de acqui. pos. sed per simplex depositū per nullū transferē possessio, sed simplex detētatio: sicut ergo depositum se habet vt genus, & sequestrum, vt species: quia omne sequestrum est depositum, sed non ecōuersò. Et pro eo datur actio depositi, vt hic, & §. eo. l. ei. §. in sequestrum.

LEX XVIII.

1 Quod tumultus. †Actio depositi ī quatuor casibus de quib' hic, datur contra hæredem intra annum tātùm, etiam cùm datur in simplum ex dolo defuncti. h. d. regulariter secus, quia quādo dolus purgatur per actionem ex contractu, datur actio in hæredem insolidum, & perpetuò, vt §. e. si hominem. §. datur. fallit hoc vbi datur intra annum tantùm; & quæ sit ratio, dic vt hic in j. lec. gl.

LEX XX.

1 Si sine dolo. †Depositarius qui sine dolo & lata culpa desijt habere facultatem
s rei restituendæ desijt posse cōdemnari: sed si recuperat reincipit teneri: & primo casu tenetur cauere de restituendo, cùm recuperabit. h. d. Dic ergo, licet desinat habere facultatē rei restituēdæ non propterea actio depositi extinguit: qa si extingueretur, postea nō reuiuisceret, licet postea facultatē rei restituēdæ recuperauerit, vt l. qui res. §. areā. ff. de solu. subducitur dūtaxat ergo persona ab obligatione quousq; recuperabit: & sic interim obligatio cōsistit in area. simile not. in l. ij. de ver. ob. Quartò obligatio stat in pēdenti: ratio quare non teneē depositarius, vt l. videlicet. §. qui. ex cau. maio. quæ ratio cessat in casibus allegatis, hic in gl. pro contrarijs, vel fallētijs.

LEX XXI.

1 Si apud. †Ex depositō facto penes filiumfami. vel seruū, possunt ipsi cōuenire facti sui iuris. h, d. sed inquantū dicit de seruo, nō videtur procedere: quia à prin. nō fuit orta actio, nec obligatio ciuilis: ergo nō videtur ex postfacto oriri, vt l. serui & filij. in princ. ff. de furt. & vbi vnus haberet facultatē rei restituendæ, quia tūc de æquitate ille solus potest cōueniri, vt l. iij. §. hæres. §. cōmo. propter hoc gl. intelligit, qp nō agitur ex contractu depositi, sed rei vē. Tu dic contrarium procedere de rigore, sed de æquitate datur actio postquam nō potest dari, & ipse habet facultatē rei restituendæ: & sic in hoc habet naturam actionis realis.

2 ☞ *Quòd bonum sit argumentum, si obligatio diuiditur inter hæredes, ergo & inter depositarios: & vide distinctionem hic.*

LEX XXII.

1 Si duo hære. †Ratione doli cōmissi in facien
s do, quilibet ex hæredibus depositarij tenetur pro parte pro qua cōmisit dolum, si deposita erat pecunia: quia potest pro parte cōmitti. Si verò species, quilibet insolidum: quia non nisi insolidū cōmitti potest ratione veri doli in non restituendo quilibet tenetur: & condemnatur pro parte licet restitutio fieri non possit nisi insolidum. h. d. & est notabilis l. & magistra, maximè ad intellectū l. si vt certo. §. si duobus. §. cōmo. Et primò loquit de obligatione secundaria, quæ cōtrahitur ratione doli vsq; ad vers. planè. Secūdò de obligatione primitiua quæ cōtrahitur ad restitutionem rei secūdùm Bar. tu dic qp tota loquit de secūdaria, quę cōtrahitur ratione doli, & vsq; ad illud ver. planè. loquitur, qñ dolus fuit cōmissus in faciendo, quo casu distinguitur: aut res erat diuisibilis, vt pecunia: aut indiuisibilis, vt species, cui' corpus nō potest diuidi salua substātia subiecti, licet posset diuidi dñium. In illo ver. planè. loquitur qñ fuit cōmissus in nō faciēdo, i. in nō restituendo: & sic diuidit ad æstimationē. Vnde sicut ipsa obligatio primitiua quæ cōtrahitur ad restitutionē rei diuidit inter hæredes: quia quilibet teneē pro hæreditaria portiōe, nō vltra, nisi habeat facultatē rei restituēdæ, vt l. iij. §. hæres. §. cōmo. ita obligatio secūdaria quæ cōtrahitur ad æstimationē, quia res nō restituitur: nā quilibet cōdēnabitur pro portione hæreditaria: & ideo quilibet soluēdo suam partē, liberareē, licet nō posset liberari per restitutionē rei pro parte: quia nō potest fieri nisi insolidum: sed Bar. videtur intelligere in fi. qp debeāt cōdemnari ad restitutionē rei quilibet pro parte, quod est verū in se. tñ tex. dicit qp fit cōdemnatio, quia non restituit res. Vnde nō potest intelligi, qñ fiat in æstimatione. gl. hic loquitur cōtra text. dū dicit qp hic in fi. agatur insolidū: sed cōdemnatio fit pro parte: sed hic nō dicit in tex. q agit insolidū: licet dicat qp nō pōt fieri restitutio, nisi insolidū. Item gl. intelligit istū ver. planè. vt loquat qñ dolus fuit cōmissus in faciendo, vt contrectādo speciē depositā: quo casu agitur contra quēlibet insolidū, & etiā fit cōdēnatio: vno tñ soluēte alter liberatur, vt §. eo. l. j. §. si apud. Sed iste vers. planè. loquitur qñ fuit cōmissus ī nō faciēdo. In tex. ibi, [vterq; soluēdo.] posset alter insolidum cōueniri etiā hoc casu qñ deposita erat pecunia: quod fortè est verū, si cōmunicato cōsilio ipsam diuiserūt, quasi per hoc videatur alter alteri præstitisse auxilium, & fauorem: & sic quilibet insolidum cēsetur cōmisisse dolum; sed ideo nō cōuenitur insolidū, & si sunt soluēdo, quia nō in plus interest deponētis: nō ergo cōueniūtur pro hæreditarijs portionibus, sed quatenus de pecunia deposita sibi appropriauerunt. †In tex. ibi, [ac si ipsi seruādam suscepissent.] †No.
2 ergo bonū esse argumentū, si obligatio diuidit inter hæredes ergo & inter plures depositarios, acsi ipsi depositū suscepissent, & ita videē inducere gl. in l. j. §. si apud. in vers. tu dic. ibi, dùm dicit: [sicut est in pluribus hæredibus.] quod bene ꝓbat hic. Et distingue etiā in hac materia: aut agit primitiua obligatione quæ cōtrahitur ad rei restitutionē: & tūc qlibet teneē pro parte, siue sint plures hæredes, vt fuit in l. depositi. in prin. §. eo. siue sint plures depositarij, vt l. j. §. si apud duos. §. eo. ti. & l. si vt certo. §. si duobus. §. cōmo. & in hac l. circa med. ibi, [ac si seruandū &c.] etiā si conueniat ex dolo defuncti, vt d. l. in depositi. in prin. hoc verū, nisi expresē fuerit actū qp quilibet teneatur insolidū. vt in gl. d. l. j. §. si apud duos. ibi tu dic, aut agit obligatione secūdaria: & tūc aut dolus fuit cōmissus in faciendo aut nō faciēdo: primo casu, aut erat res quæ poterat diuidi, salua substātia subiecti nō vt species quæ diuidi nō potest salua substātia subiecti: & tūc si oēs cōmiserūt delictū, aliàs dolū qlibet teneē ꝓ ea parte quę deuenit ad ipsum si oēs sunt soluēdovt hic in prin. huius l. aliàs secus. Si aūt nō oēs, & tūc ille solus cōueniē q dolū cōmisit, vt in d. §. si apud duos. in fi. ibi idē, aut res diuidi nō poterat: & tūc aut oēs cōmiserūt dolū: & tūc qlibet teneē insolidū, etiā si nō sit actū, vt in d. §. si apud duos. & in hac l. circa med. & in l. si vt certo. §. si duobus. ver. sed verius secūdùm verum intel. licet gl. aliter ibi sentiant. §. cōmo. aut nō omnes, & tūc qui cōmiserūt dolum, tenētur vt in d. §. si apud duos. in fi. hoc verū, nisi pœna fuerit promissa per defunctum: & tūc ex dolo vnius oēs tenerent: & qui cōmiserunt dolum, recuperabūt ab alio qui cōmisit, vt in l. ij. §. fi. de verb. ob. & in l. ea. §. Cat. & hoc quādo cōueniūtur ex dolo ipsorum: secus si ex dolo defuncti, quia omnes pro parte vt dixi in primo mēbro. Illud autē quod dixi, omnes teneri insolidum, verū est quantū ad obligationē: sed cōuento vno & exacto, liberabūtur oēs, vt d. §. si apud duos. Secundo casu qñ dolus fuit commissus in nō faciēdo, i. in nō restituendo, & tunc deuenitur ad restitut

restitutionē: vnde sicut obligatio primitiua quæ contrahit ad restitutionem rei diuidit pro hæreditaria portione, & ista obligatio secundaria quę contrahit ad æstimationē, quia res non restituit: nā quilibet condemnabit pro parte, & quilibet soluē do partē suā liberabit: licet nō posset liberari per restitutionē partis rei. Ita loquit iste ver. planè. in fi. licet gl. & Bar. eam aliter intelligant, sed aliter nō pōt intelligi vt patet in declaratione ipsius. Die natiuitatis sancti Ioannis scripsi hāc distinctionē: nā pluribus diebus ante proposuerā de ipsa mētionē facere: tū nō scripsi eā ornatè sicut si eā de nouo rescriberē: sed pro nūc, nō curo: qa babeo intellectū ipsius. Sed si vis eā pleni' habere, reuoluas scripta istarū legum super quibus est fundata.

LEX XXIII.

1 Actione depo. † In hac actione admittit repu
tatio impensarum. h. d. qñ ergo reperiturres, depositarius habet iustā causam retinēdi, nisi restituanē sibi impensæ nec constituit in mora. vt not. eo. si plures. §. fi. per gl. & si nō opposuit exceptionē, pōt eas repetere per contrariā actionē depositi: sicut dicit in cōmo. §. cōmo. l. in rebus. §. fi. & no hic casum de eo qđ dixi in l. j. §. si quis seruū. §. eo. in ver. si verò nihil aliud qp depositarius nō tenetur alere rem depositam de suo. vt d. l. in rebus. §. possunt. In text. ibi, [experireē.] scilicet excipiēdo: vel dic etiā reconueniendo: & tūc nisi corā eodē iudice: vt in l. pen. C. de sent. sed ex illo iudicio finito si nec excipit, nec reconuenit: potest principaliter conuenire etiam coram alio iudice: & ita intelligo.

2 ☞ *Quando traditur pecunia alicui & an sit depositum an mutuum: quando non apparet quid actum sit?*

3 *Debitor promittens in instrumento soluere ubicunque locorum uel ubi creditor uoluerit uel ubi ipsum debitorem reperiet, poterit ubicunque locorum conueniri: & quid si dixisset se uelle conueniri ubique.*

LEX XXIIII.

1 Vcius titius. † Commendare, idē est [a] quod
a deponere: & depositū propriè est, qñ non transferē dñium, nec possessio. & sic nō dat facultas conuertēdi in proprios vsus. Pōt tñ dici depositū, etiā si transferat dñium, & det licētia conuertēdi in proprios vsus: tñ nō est ꝓpriè depositū, cum egrediāt terminos eius tñ depositū est, si ita fuit actū: & sic est contractus bonę fidei: ideo possunt venire vsuræ tam ex mora quā etiā ex pacto incontinenti apposito: licet secus esset in mutuo, qui est cōtractus stricti iuris. h. d. in effectu, & semper allegat ista l. nā cōiter illi qui ponunt pecunias apud mercatores, ponūt per viā depositi: & ita fiūt scripta, cū omnia cōcurrunt in mutuo: quia nō tradit pecunia in sacculo signata, quod esset verū depositū: vt j. e. si saccū. sed in numerata: & sic trāsfertur dñium, & datur licētia cōuertendi in proprios vsus, & nihilominus dicit depositū, postquā
2 sic fuit actū. vt j. eo. l. dies spōsaliorum. §. fi. † Quid aūt si non apparet qd sit actū? videē qp potius sit mutuū: quia magis accedit ad naturā mutui: gl. in d. l. dies spōsaliorū. videē tenere cōtrarium, qp sit depositū. idē tenet Bal. in l. incendiū. C. si cer. pet. quia fauorabilius est dāti habere actionē bonę fidei, quā stricti iuris: de hoc tetigi in l. cū qd. si cer. pet. nā hoc pōt ꝓcedere, si fuit data sine pacto lucri, qp recipiens negotiē & tradat partem, tūc habemus tex. no. q dicit qp est cōtractus innominatus, qui assimilat societati in l. Titius. ff. de præscri. ver. & quare nō dicatur cōtractus societatis, vel etiam mandati: quia in mutuo non tradit pecunia cum tali pacto: sed vt recipiens negotietur pro se, & quia tex. est aliquantulum scabrosus, diuide: quia primò determinat esse depositū, vsq; ibi: [quod ita verū est.] Secūdò determinationē limitat, vt sit vera sine dubio, qñ agitur vt idem corpus restituat vsque ibi, [nā vt.] Tertiò reuocat in dubium, quid iuris, quādo fuit actū, qp nō idem corpus, sed aliud tantundē restituatur, in qua ponit quis sit effectus quæstionis: dicens, qp si non esset depositum sed mutuū non possent vsurę venire circa stipulationē: secus si est depositum, vsq; ibi, [sed
3 contra.] † Quintò & vltimò colligitur solutio qp est depositū, postquam est ita actū: tamē nō venient vsuræ nisi ex mora vel pacto. In text. ibi, [vbi volem.] iste text. allegatur ad id quod quotidie fit, quia in instrumentis promittit debitor soluere vbicunq; locorum, vel vbi ipse voluerit, vel vbi ipsum reperiet: quo casu quocunque locorū poterit conueniri, quasi videatur ibi contractū, vbi fuit collata solutio. vt l. a
a contraxisse. de act. & obli. secus si non promisisset soluere vbiq; locorū, sed dixisset b
b se velle cōueniri vbique: quia per hoc nō sortitur forū vbique, quia non confert solutionem alibi: nec prorogat iurisdictio alterius iudicis ex tali pacto. vt l. si conuenerit. de iurisdi. om. iudi. In tex. ibi, [queriē, ꝓpter vsurarū commodū. alias, incremētū, supple, de nomine cōtract', an sit depositū vel mutuū.] b
2 ☞ *Si rem quam tibi donare uolo, te præsente alteri trado, perficitur donatio: & uideris apud illum deponere, & contra illum datur tibi actio depositi. & sic te non præsente datur tibi actio neg. gest. non mandati.*

¶ Commēdare idem est. Adde c. nemo de inceps. de elec. lib. vi.

¶ An sit depositū vel mutuum. adde doc. in c. in ciuitate. & in c. na uiganti. de vsu.

LEX XXV.

1 Diesponsa. † Qui me præsente res meas recipit
in depositum, teneē mihi depositi. h.
2 d. † Vel si rem quam tibi volo donare, te præsente alteri trado: perficit donatio, & videris apud illū deponere: & cōtra illū datur tibi actio depositi. h. d. adde l. donationes. §. species. ff. de dona. Sed si te nō præsente. dat tibi actio negest. nō mādati: qa nō videris mādasse, cū nō sis ꝓsens, nec deposuisti, qa depositū contrahit re ipsa. & hic, ꝓpter absentiā nō pōt interuenire inter te, & ipsum realis traditio. Vnde nec singit interuenisse, & hoc probat in l. si fideiussor. §. fi. §. de neg. ge.

§. Quipecuniam. Idem dicit l. Lucius. in §. §. eo. & no. gl. pro eo quod ibi dixi.

2 ☞ *In traditione rei meæ, quæ non durat mea in quatuor casibus tantum alteri quæritur actio. & nu. 3.*

3 *Mulier dans dotem pro seipsa, potest pacisci eam reddi filio, uel nepoti: & quæritur illi utilis actio.*

4 *Si depono rē meā tuo nōie, uideor tibi donare, si ex collecta ꝑsona, uel affinis: aliàs secꝰ.*

5 *Si depono rem meā quæ durat mea penes te cum pacto, quòd restituas illi qui tibi præsentabit literas meas: an ille qui præsentat, si non uis restituere ꝓsit contra te agere ex illo pacto.*

6 *Verba illa, si deus aliquid fecerit, quod intelligātur de iure, si moriar uel si morietur.*

LEX XXVI.

1 Vblia. † Ex pacto apposito in traditiōe rei meę
quæ durat mea, acquiritur alteri vtilis actio: & si est cōiuncta persona præsumitur apposita animo donandi. h. d. tex. cum glo. & ad hoc cōmuniter consueuit allegari. & quantū ad primū, vt quæratur actio, non refert sit coniuncta persona vel non: vt patet ex nota. per Bal. in l. stipulatio ista. §. si quis in sulam. de ver. obl. licet istud non bene iure iure caueaē quia iste text. in quo principaliter se fundat, loquitur, qñ erat coniuncta persona, & de descendentibus, sed quādo erat omnino extranea, nō reperio iure expres
2 sum: tamē do. ita tenent. † Si autem in traditione rei meæ quæ non durat mea: & tunc in quatuor casibus tantū alteri quæritur actio scilicet, in mutuo: & tunc quæritur directa. vt l. certi condictio. §. si numos. si cer. pet. Itē in donatione fauore exercentis liberalitatē. vt l. quoties. C. de donationi. quę sub modo. & tūc acquirit vtilis. Item in dote quā quis dat pro muliere, qui potest pacisci, qp restituatur: & quęratur illi vtilis ex illo pacto. l. Caius. sol. ma. nam etiam si nō pacisceretur, posset illa agere:
3 quia præsumit sibi donata. vt C. de rei vxo. act. §. accedit. † Est & quartus casus in dote, quam mulier dat pro seipsa: non pōt pacisci eam reddi filio, vel nepoti: & quæritur illi vtilis actio. vt l. pater. de pac. conuen. regulariter contra: quia ex pacto apposito in traditione rei meæ quæ nō durat mea non potest alteri acquiri actio. vt l. debitor. §. fi. ad Treb. & l. filiæ. de sol. si autem pacisco r super re tua, possum tibi actionem acquirere siue durat tua. vt l. pen. C. ad exhiben. siue non vt §. de pign. actio. si
4 cum venderet. † an autem, si deponam rem meā tuo nomine: videor eam tibi donasse. Bar. in l. qui dotis. sol. mat. videtur tenere, qp sic si erat de descendentibus: non aliter. de quo videtur tex. cum gl. licet ipse non alleget. Sed in contrariū facit qp etiā si non sit de descendentibus: vel aliter sit cōiuncta personavel affinis: pręsumatur donatio. vt C. de donat. inter vi. l. etiam quę videtur probare, si bene inspiciē. licet Bar. ibi colligat contrarium. Si aūt omnino sit extranea persona: tūc secus. vt l. donationes quę in concubinā. §. pe. de don. Vltimò scias, qp hic loquitur quando pacisco r reddi certæ & determinatæ personæ.
5 † Quid autē si depono penes te, cum pacto, qp restituas illi qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibi præsentabit literas meas, an ille qui præsentat, si non vis sibi restituere, habeat contra te actionē ex illo pacto, & sic possit te cōpellere. Cy. mouet istam qōnem: & determinat q̄ non C. de prob. l. ad probationē. in fi. scūm Pe. nec allegat ist̄ l. quę facit in contrariū nisi soluamus vt dixi: scilicet q̄ hīc loquit̄ qñ pactum est collatū in certā personā. q. Cy. qñ in incertā: sed tūc pro rone diuersitatis cogita. † No. etiā dum dicit: [si aliquid mihi humanū contingerit,]q̄ ista verba, si Deus aliud fecerit, de iure intelliguntur, si moriar, vel si morietur, secundum Bar.

a ¶ Scriptura priuata. Adde Bal. in cap. j. de fid. instrumen.

§. Lucius Titius. †In contractibus bonæ fidei ex pacto nudo debentur vsuræ. hoc dicit. idem videtur in stricti iuris, qui assimilatur bonæ fidei, vt ff. de præscript. verb. l. Lucius. & ibi not. in gloss. & iste §. idem dicit quod l. præcedens in §. fin. & l. Lucius Titius. ff. eodem.

2 ☞ Confessio iudicialis inducit obligationem, & actionem in factum: sicut sententia.
3 Forma libelli, quando agitur contra eum qui confessus est se teneri, puta ad centum.
4 Confessio extraiudicialis, licet inducat probationem, non obligationem tamen non est proprie probatio: sed releuatio ab onere probandi & recipit probationem in contrarium, etiam in iudicio, si per errorem sit emissa.
5 Confessio extraiudicialis reiterata præsente parte inducit obligationem uel etiam parte absente, si intervenerit scriptura confitentis.
6 Si quis scribit in libro suo se esse debitorem talis, licet illo absente, statur libro.
7 Epistola si continet aliquid pro scribente, quando ei fletur: & quid in scriptura confecta manu alterius, si producatur.
8 Verba plus, uel minus, nihil important, nec minuunt de utili confessione: & quid si proferantur à teste.

§. Titius Sempronio. †Confessio extraiudicialis nō inducit obligationem, sed probationē. Itē scriptura priuata[a] facit etiā fidē cōtra scribentē nō pro eo: nisi per aduersam partē fuerit approbata. h. d. tex. cū gl. est ff. vulgaris. & semper allegat, confessio † iudicialis bene inducit obligationē, & actionē in factū sicut sn̄a: quia cōfessus in iudicio habetur pro cōdēnato. vt l. vnica. C. de cōfes. & per istū tex. † patet q̄ si ago cōtra te ad centū, dicēs te mihi teneri qa cōfessus fuisti te teneri: ineptè ago & debeo sucūbere: qa video agere ex cōfessione, & ex illa nulla est orta obligatio, vel actio. Debeo ergo dicere te teneri mihi ex tali cō tractu, & ad hoc p̄ bandū debeo inducere tuā cōfessionē in scriptis, vel sine: & ista habent in Spe. de instr. edi. §. j. in ver. sed pone egi. & qđ no. per Io. an. in addi. Spe. scūm Nic. ma. q hoc disputauit. & adde qđ no. Bar. in l. j. §. si qs ita. ff. & l. ita stipulat°.
3
4 §. Chrysogonus. ante fi. de ver. ob. † Item scias, q̄ cōfessio licet cōiter dicamus q̄ inducat ,pbationē, nō obligationē vt hic: ,ppriè tn̄ loquēdo, nō est ,pbatio: sed releuatio ab onere ,pbandi. vt no. Io. an. in c. bone. de elect. & de prob. super rub. Itē recipit ,pbationē in cōtrariū, etiā si fuerit sciēter extra iudiciū vt l. cū falsa. de iuris & fac. ign. si aūt in iudicio, nō nisi fuerit emissa per errorē, iuxta ea, quæ habent in l. error. de iur. & fac. ign. & l. nō fatet. ff. de cōfes. & qđ habet in l. iura. C. de oī agro deser. li. x. vbi gl. dicit, q̄ desideriū apud acta publicatū[b] nō pōt corrigi.
5 qđ intellige qñ sciēter vt dixi. & vide qđ no. Bar. † Item adde, q̄ aliq̄n confessio extraiudicialis inducit obligationē, qñ fuit reiterata. vt C. de agri. & cen. l. cum scimus. & ibi no. per Bar. qđ not. Requiriū etiam ad hoc vt faciat probationē, q̄ pars fuerit præsens. vt no. in l. cū de indebito. §. fi. ff. de prob. per l. certū. §. si quis absente. de cōfes. vel q̄ interuenerit scriptura cōfitentis: puta, epistola, vt est casus: in quo casu absentia nō nocet, nec vitiat confessionē: vel q̄ sit scripta in codice rationum ipsius cō-
6 fitentis: † nam si quis scribat in libro suo se esse debitorē talis, licet illo absente, statur libro. l. nuda. & ibi plenè notatur per
7 Bar. ff. de dona. † Vltimò quęritur circa fi. si epistola cōtinebat aliqd ,p scribēte, an ei stet? tex. nō determinat: sed relinquit in arbitrio iudicis. gl. determinat, & dicit, q̄ si approbauit epistolā pro se in his quæ faciebāt cōtra scribentē, & in fauorē approbātis tenet eā recipere cōtra se, & pro scribēte. Et dicit q̄ istud est verū, qñ simpliciter approbauit puta ,pducēdo ,in iudicio dictā epistolā nulla facta ,ptestatione per id qđ not. gl. in l. j. §. editiones. circa fi. magnæ gl. ff. de edē. si aūt ,cum ,ptestatione, q̄ volebat stare scripturæ quatenus faciebat pro se, & cōtra scribētē: nō in his quæ cōtra se & ,p scribēte: & tūc est distinguēdū. Aut erāt capitula cōnexa: qa vnū veniebat p̄ modū qualificatiōis ad aliud & tūc nō pōt diuidere. nā talis ,ptestatio facit, vt nō probet etiā pro se: sed debeat vel totū approbare, vel in totum reprobare, vt l. cū quærit. de admi. tu. Si aut̄ erāt capitula diuersa: quia nō veniebat vnū qualificatiue ad aliud: tūc talis protestatio admittit, & habitur cōtra scribentē, nō pro eo, quod declara, vt plenè no. per Bar. in l. Aureliū. §. idem quæsijt. de lib. leg. cum si. in l. j. in xiij. q. C. de cōfes. & prædicta in scriptura, vel confessione partis aduersæ: sed si produco cōtra te scripturam nō confectā manu tua, sed alterius in qua cōtinet aliquid pro me cōtra te, & ecōuersò aliquid pro te contra me, videt q̄ indistinctè sit stādum in vtraq; parte: & q̄ nō possim producere etiā cum protestatione, quatenus facit pro me, per ea quæ no. Inn. in c. cū venerabilis. de exce. circa quod vide quod no.
8 per Bar. in l. post legatū. de his qui. vt indig. † No. etiā hic ſm Bar. dum dicit plus, vel minus, q̄ ista verba nihil important, nec minuūt de vtili cōfessione. facit l. cum furti. de in lit. iurā. et qñ proferūtur à teste, qui debet loqui certitudinaliter nihil probāt. Nam si dicit testis me possedisse x. annis, & vltra illud verbum, nihil operatur, nec aliquid probat, vt probat Cy. in l. si quis in suo. de inoffi. test. in prin.

2 ☞ Cum seruo non potest esse matrimonium, nec dos, actio de dote, & quid si de facto contrahatur, & datur dos?
3 Mulier quæ scienter contraxit matrimonium incestuosum cum ignorante, & tradidit dotem sub titulo depositi, & consummauit matrimonium, quòd debeat perdere dotem, si non tradidisset nomine depositi.

LEX XXVII.

1 Vcius Titius. †Si id quod ago, nō pōt valere, vt ago, sed potest valere quoquo alio modo: tunc valet, vt simulatè cōceptum.
2 h. d. secundùm Bar. †præmitto q̄ cū seruo nō potest esse matrimonium: & per consequēs nec dos, nec actio de dote: sed si de facto cōtrahat, & tradat dos: nō oritur actio de dote: & sic nō valet, vt agit: oritur tn̄ cōdictio ob cau. ad repetitionē: vt l. si cùm dotem. §. fi. sol. mat. & sic valet quoquo alio modo, s. vt quasi dos, & vt oriat̄ actio ex quasi cōtractu. Si ergo simulatè fuit actū & p̄ retineat locū depositi: valebit vt simulatè cōceptū: quia nō oritur cōdictio ob cau. sed actio depositi: licet reuera nō fuerit actū, vt esset depositū: sed vt esset dos, nec oriet̄ actio depositi, sed de dote, & sic valet vt simulatè conceptū fuit; non autē vt verè fuit actū, quia non potuit: nec vt valere poterat, s. vt quasi cōtractus. & h. d. ista l. subtiliter ſm Bar. In text. ibi, [tn̄ patri hæres extiterat.] videbat̄ q̄ cōdictione ob caus. sicut si nō sub titulo depositi dedisset, sed dūtaxat dotis: cū reuera sub titulo dotis, & nō depositi traderet, Tn̄ contrarium est: vt hic patet, & distinguit Bar. tria mēbra, q̄ interdū agitur inter partes, vt nihil fiat & nihilominus concipiunt aliquid facere, puta, fingo me tibi vēdere: sed agitur inter nos, q̄ nulla vēditio fortè timore tyranni, vel ad fugiendum onera publica: & tunc attēditur quod agitur inter nos quod simulatè concipit. & sic l. nuda. ff. de contrahen. emp. nulla erat vēditio, acsi facta non fuisset: & isto casu loquit̄ l. imaginaria. de reg. iur. & isto modo dicitur propriè loquēdo cōtractus simulatus. Et si statutū faceret mentionē de contractibus simulatis, debet intelligi modo prædicto. ista no. Bar. in l. empt. de aqua plu. arcen. & in l. iij. C. de postu. interdum agitur inter partes q̄ sit vnum: & nihilominus simulant aliud, puta, intendo donare, vel pignorare: & si malo vēdere: & tunc aut potest valere eo modo, quo agitur inter nos, puta, vt donatio: & valet illo modo, non vt si mulatè concipio: & isto modo loquit̄ titulus. C. plus val. quod agitur. c. illo vos. de pig. & de emp. & vend. c. ad nostrā interdum non potest valere eo modo quo agit̄: & tūc poterat valere quoquo alio modo: & tūc non valet, vt agit̄, qa non potest, nec alio modo quo valere poterit: sed valet, vt simulatè fuit conceptū. & iste casus huius l. interdū illo modo quo agebat̄, nec quoquo alio mō poterat valere: & tūc valebit vt simulatè
3 fuit conceptū. † Pone ex plū q̄ mulier sciēter contraxit matrimoniū incestuosum cū ignorāte, & tradidit dotē sub tit. depositi & consummauit matrimoniū: certè debet ,dere dotē & si nō tradidisset sub noīe depositi, nec habet actionē de dote, nec condi. ob cau. vt l. qui cōtra. C. de incest. nup. & aut. incestas. & no. in l. auunculo. de cōdi. sine cau. eodē modo non habebit actionem depositi, ne sit in potestate sua fraudare legē.

Lex

LEX XXVIII.

1 Qvintus. †Ista idem dicit in effectu, quod l. Publia & l. Lucius. & l. die. §. fin. & l. Lucius. ff. eo q̄ ex pacto incontinēti apposito possunt deberi vsurę[a] in cōtractu depositi, qa est bonę fidei, si ta
2 le pactū est validū: secus si alia ratiōe esset inualidū, vt si fuerūt promissæ vsuræ nō expressa quātitate, vel non fuisset appositū incontinēti, & sic nō vestiret ex cōtractu, qa tūc nō deberent ex pacto: sed possent deberi alia ratione, quia cōuertit in vtilitatē suā pecuniā depositā præter voluntatē deponētis, vt quia fuit in mora, quia vsuras percepit aliunde. h. d. tex. cum glo.

a ☞ Pecunia quando datur signata in sacculo, non uidetur data licentia utendo: secus si non signata: & in primo casu non transfertur dominium, nec possessio, & sic est periculo deponentis: & quid in secundo casu.

LEX XXIX.

1 Si sacculum. †Depositarius vtendo re deposita præter voluntatē deponentis tenetur furti & etiam depositi: secus si ex eius voluntate tunc tamen tenebitur ad vsuras ex mora vel
2 ex pact. h. d. † Et sic not. qñ pecunia datur signata in sacculo, non videtur data licētia vtēdi: secus si nō signata. Et in primo casu nō transfert dominiū, nec possessio: & sic est periculo deponentis. Si aūt nō signata, & sic vt quantitas: bene videt data licētia vtendi: & transfertur possessio & dominiū: & periculū est depositarij: quia tenet̄ ad tantundē in genere: vt l. incendiū. C. si cer. pet. & patet ex no. per gl. in l. dies. §. fi. per glo. ff.

a ☞ Publicè utile est maleficia punire, & criminosos egestate laborare.
b Statuta punientia maleficia improbata de iure naturali, uel gentium tanquam concernentia publicam utilitatem sunt latè interpretanda secundum mentem, non attenta cortice uerborum. & nume. 4.
4 Pro utilitate publica contra rationem disputandi & subtilitatem uerborum multa recepta sunt.
5 Quando non reperitur decisio in aliqua lege, sed argumentum ad utranque partem uidetur uelle decidere pro ultima parte.
6 Debitores illius cuius bona sunt confiscata habent soluere fisco, & illi soluendo non liberantur.

LEX XXXI.

1 Bona fides. † Depositum debet restitui deponēti, nisi sit alius q̄ habeat potius ius in re, & cū deponēte concurrat. h. d. in effectu tota l. & primò loquit̄ quando depositū fuit factum per dominum, qui postea desinit esse dominus & translatū est dominium in fiscū: vnde debet restitui fisco, & nō deponēti, vsq; ibi, [incurrit.] quādo factū fuit per nō dominū, & ad repetendum cōcurrit cum deponente verus dns: nā ei fienda est restitutio: quia potius ius habet. Sed si nō concurrit debet restitui deponēti. & hoc vsq; ibi, [si tamē ignorans.] Et aduertendum q̄ in primo casu non fit, ista distinctio, cōcurrat fiscus cum deponente, vel nō: vnde videtur fauore reipublicæ q̄ etiam si nō concurrat, possit depositarius repellere deponentē allegando de iure fisci, q̄ post depositum factum bona eius fuerunt confiscata: & sic non debet ei fieri restitutio, sed fisco. sed in secundo casu si dominus nō concurrit, depositarius non potest repellere deponentem, allegando de iure tertij quod alius est dominus, & non ipse: vt patet. In tertia & vltima parte loquit̄, quādo ipse depositarius erat dominus: quo casu ab ipso initio depositum fuit nullum, & nulla fuit nata obligatio, vel actio: vt ff. eod. qui res. & in hoc differt iste casus à præcedentibus, in quibus valuit. Vnde potest hoc casu excipere depositarius, de proprio dominio. Sed in secundo casu non potest excipere de alieno, si dominus non concurrat ad petendum, si tamen ageretur cōdictione ex l. si quis cōductionis. C. loca. nō posset ex-
2 cipere, etiā de proprio, vt dixi in d. l. qui rem. † Not. ex prima parte q̄ publicè vtile est maleficia punire & crimīnosos egesta
3 te laborare. facit. ff. de fideiuss. l. si à reo. §. qđ vul. † & sic statuta punientia maleficia improbata de iure naturali, vel gentiū
4 tanquam concernentia publicam vtilitatem, † sunt latè interpretanda secundum mentem nō attenta cortice verborū: quia pro vtilitate publica contra rationem disputandi, & subtilitatem verborum multa recepta sunt vt dicit tex. not. in l. ita vulneratus. circa fi. ff. ad l. aquil. multi autē non bene considerantes dicerent oppositū, q̄ statuta pœnalia essent restringenda. Certē nō possunt dici odiosa post q̄ odiū a est rationabile: alias secus: vt l. cōtra ratio nem. ff. de legi. & ita debet limitari regu-
5 la odia. de reg. iur. † Item allegat iste tex. cū gl. q̄ qñ non reperitur decisio in aliqua l. sed ar. ad vtranq; partem videt velle decidere pro parte vltima. ad qđ vide quod not. in l. qui filiū.
6 §. Sabini. ff. ad Treb. no. † etiam q̄ debitores illius, cuius bona sunt confiscata, habent soluere fisco, & non illi soluendo liberantur, & vide quod no. Bar. post Dyn. ff. de sol. l. creditor.

¶ Deberi usuræ. Adde doc. in c. quanquam, de usu. lib. vj.

2 ☞ Culpa quid sit: & an dolum comprehendat?
3 Dolus uerus colligitur ex præsumptionibus consistentibus in faciendo.
4 Dolus præsumptus qui dicitur culpa latior, consistit ex præsumptionibus consistentibus in non faciendo id, ad quod quis scit se teneri.
Culpa lata est non facere illud quod quilibet alius facit, uel facere solet.
5 Culpa leuis est, non facere illud quod diligens paterfa. faceret. & leuissima est quod diligentissimus faceret.
6 Si recepi famulum de nouo, & tu fideiussisti pro eo de omni damno quod eius culpa mihi accideret, & contingat illum mihi furari: quòd tenearis.

LEX XXXII.

1 Quod Nerua. †Latior culpa dicit dolus præsumptus, q̄ colligit ex eo q̄ depositarius nō adhibuit eandē diligētiā in re deposita, quā ad-
2 hibuit in sua. h. d. † Not. q̄ glo. quæ sunt hic, nō intelleximus istū tex. quę exponūt latiorē. i. latū & dolū esse i. dolo cōparari qđ est destruere tex. Vnde scias secundū do. q̄ istud verb. [culpa.] est latissimū, & cōprehendit dolū verū q̄ dicit culpa latissima. & dolū præsumptū, q̄ dicit latior: & latā culpā, q̄ nō est dolus, sed dolo cōparat̄, & culpā leuē, & leuissimā: & omnis culpa est deuiatio ab eo qđ rectū est: & ista diffinitio cōgruit cuilibet ex prędictis: & q̄ cōprehendat dolū est tex. cū gl. ff. de min. l. si ex cā. §. si mulier. & habet ff. de re. iur. l. qđ qs in tex. & gl. dolus aūt verus colligit ex præsumptionibus cōsistētibus in facie do: de qbus habet̄ p̄ glo. in l. dolus. C. de dolo. & de illis loquit̄
3 titulus, de dolo. † Dolus præsumptus, q̄ dicit culpa latior, cōsistit ex præsumptionibus cōsistentibus in nō faciēdo, qñ qs obligatus est aliqd facere, & sciēs teneri, nō facit vt ff. ti. proxi. l. si
4 procuratorē. §. dolo. & l. dolus. & de isto loquit̄ ista l. † Culpa lata est nō facere illud qđ quilibet alius facit vel facere solet: & sic est deuiatio ab eo quod cōiter oēs faciūt posito, q̄ non sit in aliquo genere obligationis obligatus: & dicit̄ in culpa lata, de
5 qua in l. latè. de ver. sig. † culpa leuis est nō facere illud, qđ diligens paterfamiliās faceret. leuissima est, qđ diligētissimus faceret, vt ff. cōmo. l. si in rebus. de quibus, p̄sequere hic plenissimè & vtilissimè per Bart. cui Petrus dedit occasionē in intellectu
6 huius l. † Et ex eo quod dixi appellatione culpæ cōtineri dolū, determinatur q̄ si recepi famulū de nouo, & tu fideiussisti pro eo de omni dāmo, quod eius culpa mihi accideret: & contingit illum mihi furari, an tenearis? videtur q̄ non quia tu obligaris ad culpam, non ad dolum: & iste est dolus. contrarium determinant do. quia appellatione culpæ dolus continetur.

LEX XXXIII.

1 Seruus tuus. † Depositio serui apud sequestrū nō impedit dūm agere, etiā ante litem finitā quia non pōt domino præiudicare. hoc dicit.

LEX XXXV.

1 Potes agere. † Actio depositi nō solū competit pro re deposita, sed etiam pro restitutione pecuniæ quā deponens dedit, vt depositū rehaberet depositarius turpiter recepit. h. d. dic vt in l. fi. ff. de cond. ob turpē causam. Sequitur titulus mandati & facimus transitum ad titulum de actio. emp. extraordinarię.

De actio. empt. & ven. *Rubrica.*

2 ☞ Venditor si non est in dolo uel culpa leui, quominus possit rem uenditam tradere: quòd non teneatur nisi ad cedēdam actionem, si quam habet: uel quòd debeat expectari quòd superueniat facultas tradendi: & ad quid aliud teneatur? & num. 3.
3 Venditor obligatur ad rē tradendā, nō autem dandā, si tamen est dominus, tradendo transfert dominiū: & si non est dominus, usucapiendi conditionem. & num. 8.
4 Quod ista traditio non dicatur nuda, sed habeat in se causam bonorum: & quòd sit meri facti. & num. 5.
5 Qui tenetur ad dandum indistinctè, præcisè dare compellitur.
6 Si res uendita non traditur, & emptor tradidit arras, quas potest repetere duplicatas una cum eis & duplo posit petere interesse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Protestatio. Adde materiã protestationis vide per Bar. in l. non solũ. §. morte. ff. de operis no. nun. Salv. in l. pacta nouissima, C. de pactis.

7 Qualiter intelligatur istud interesse in hac actione, vbi res uendita non traditur & an sit arbitraria.
8 Tres modi practicãdi, ubi res uendita nõ traditur, remiss.
9 Venditor à quo petitur interesse non potest post litem contestatam offerendo rem, purgare moram.

LEX I.

1 SI res vend. † Contra venditorem nõ tradentem agi põt ad interesse etiam singulare, quod põt excedere conuentũ, vel commune. h.d. † In tex. ibi: [non traditur.] tamen tradi possit vel dolo aut culpa leui de qua tenetur creditor, factũ est, quominus possit tradere: aliàs non in plus tenetur venditor, quã vt cedat actionem, si quã habet ad rem recuperandã vt l. quod sæpe. §. si res. de contrahen. empt. vel debet expectari, q superueniat facultas tradendi: vt ſ. eo. l. fi. † no. ergo, q venditor obligatur ad rem tradendã non autem dandam. Si tamen est dominus, tradendo transfert dñium: & si nõ est dñs vsucapiendi cõdictionẽ: vt l. clausbus. de cõtrahen. emp. † & sic ista traditio nõ dicitur nuda, sed habet in se causam bonorũ: hoc est, quod vult dicere tex. in l. in conuẽtionalibus. §. fi. de verb. obl. & propter hoc habet ista obligatio similitudinẽ cum obligatione dandi: quia sicut qui tenetur dare, cogitur præcisè ad dandũ: vt l. vbi autem. §. fi. de verb. ob. ita, & iste ad tradendum, si habet facultatem tradendi, vt hîc no. in gl. secũdũ opi. Mar. quæ cõiter tenetur: nõ tamen omnimodã: † quia qui teneꝛ ad dandum indistinctè, cõpellitur præcisè dare siue habeat facultatem, siue nõ, si possibilis est datio: quia cogitur redimere, & dare: & venditor non tenetur, nec cõpellitur nisi quando habet facultatẽ: si autem non habet, agitur ad interesse, nec cõpellitur redimere posito, q redemptio sit impossibilis. Hæc autẽ traditio per se est meri facti: & ideò, per stipulationem quis promitteret tradere, non ex præcedenti cõtractu venditionis, censeretur promisisse merum factũ: vt l. fundum tradi. & l. stipulationes non diuiduntur. de verb. obl. & ideò si haberet facultatem tradendi, non posset præcisè compelli ad tradendũ sed ageretur ad interesse quod succederet in obligatione post moram: sicut si promitteretur, quodlibet aliud factum. vt l. si quis ab alio. §. fin. de regulis iuris. & quod plenè no. Bar. in d. l. stipulationes nõ diuiduntur. in viij. qõne. † In tex. ibi: [in id quod interest agit.] sed pone, q emptor tradidit arras quas potest repetere duplicatas: vt l. contractus. circa fin. C. de fide instru. an vna cum eis, & duplo possit petere interesse? dic vt ibi no. per Cy. & alios qui tenent, q sic quatenus interesse excedit pœnã dupli arrarũ nõ vltra. facit l. prædia. ſ. eo. Item quid si non vult repetere arras, sed agere ad interesse: Io. And. in additi. Spec. in tit. de emp. & vend. nunc sciendum. refert Mart. de fano disputasse: dic vt ibi plenè: tamen istud nõ videtur habere dubium tenendo decisionem: de qua ſ. q possit petere etiam si egit ad arras duplicatas multo magis si non egit. & hoc vult gl. in d. l. contractus, super ver. [reddere.] secundum Bal. † In tex. ibi: [si pluris interest.] puta, cum pro x. communi æstimatione valebat xij. sed mea interest habere in xv. vel ratione affectionis, quia fuit anteceſſorum meorũ: vel ratione singularis vtilitatis, quæ habet locũ in me, sed non haberet locum in aliquo alio. Possum ergo petere nõ solum decem si soluí, sed etiam v. vltra istud tñ interesse singulare, non põt excedere duplũ interesse cõis, vt hîc in glo. ff. per l. vnicam. C. de sen. quæ pro eo quod interest. quod intellige verum, si cõcernebat meram affectionẽ meam. Si autem cõmodum pecuniariũ singulare totum venit vt not. ſ. eo. l. Iuli. in fi. mag. glo. & ſ. tit. j. seruus. & l. si venditor. §. fi. glos. mag. format vj. q. Prima vsq; ibi: [an ergo.] secunda vsq; ibi: [sed quid.] tertia vsq; ibi: [item hoc.] quarta vsq; ibi: [itẽ quid.] quinta vsq; ibi: [item an.] ibi sexta, & vltima. In prima ibi: [cum hoc non inueniam an sit arbitraria &c.] & assignat Bar. rationẽ quia in arbitrarijs officium iudicis super interesse causatur propter cõtumaciam cõmissam in non parendo iudici: ideo necesse est, vt præcedat sniam, & præceptum iudicis de tradendo rem: aliàs non posset contumacia cõmitti: sed in bonæfidei, quæ habent magis amplam naturam, causatur etiam ex alia causa, quam propter talem contumaciam: vt l. sed si lege. §. hæc verba. ſ. de
8 peti. hære. & patet etiam hîc † in ij. qõne. glo. ponit tres modos practicandi, & quilibet est bonus licet glos. secundum non videatur tenere per l. seruum. §. fi. de ver. ob. sed quod ibi loquit in obligatione dandi, vbi non succedit obligatio ad interesse, ideo nunquã potest peti principaliter: hîc verò bene succedit, ideo bene potest peti post morã sine re: & iste est proprius casus huius l. dum dicit in id quod interest. Tertius tamẽ modus magis approbatur per gl. de quo etiã in l. conductores. C. loc. & vide plenè per Bar. de istis modis practicãdi in l. stipulationes non diuiduntur. de ver. ob. & quod not. Bald. in l. j. C. de his quæ pœnæ no. in viij. col. vers. sed quæro testator. In iij. q. dũ dicit gl. [respondeo primò in petitione ex necessitate.] vult dicere q iudex in illa nõ posset condemnationẽ facere, nisi fuit petitum in libello, postq; præcesserit contestatio: sed in secũdo quod euenit post lit. conte. bene potest, licet nõ fuerit in libello petitũ, quia officium iudicis in his quæ emergũt post li. contest. magis est amplum: vt l. ædiles. §. itẽ scicẽdum. de ædili. edic. In iiij. q. dic q opi. Mar. approbat gl. insti. de contrahẽ. emp. §. pretium. & Cy. C. eo. l. tradit. & Inn. & Hosti. in c. cùm Ioã. de fid. instru. & de cẽsi. c. olim. Bal. autẽ limitat in l. cõtractus. C. de fide instr. vt non possit præcisè compelli si habet facultatem rei tradẽdæ q̃n etiam dñs, quia tunc teneret: verum est q teneretur ad dandum: secus si non est dñs, quia tunc teneretur ad merum factum, & succederẽt rationes Io. quæ opi. mihi non placet: nam vẽditor etiam si esset dñs, non obligaꝛ ad dandum, sed duntaxat ad tradẽdum, licet ex traditione dominium transferaꝛ. Præterea licet non trãsferat, si non est dominus trãsfert vsucapiẽdi conditionẽ, ex quo potest emptor acquirere dñium: ergo adhuc participat de natura obligationis dandi. Tene ergo q indistinctè compellit tradere precisè:
9 & potest res sibi auferri manu militari. † Item v. quæstione dicas dictum glo. procedere, q̃n fuisset petita res duntaxat vel res, & interesse, si res nõ tradatur, vt in prima & secunda practica gl. quia quandocũq; lite pen. res quę petitur offertur: debet sequi absolutio ab obseruatione iudicij. vt instit. de perpe. & temp. act. §. fi. sed si fuisset petitum duntaxat interesse propter moram extraiudicialem cõmissam in tradẽdo rem quod fieri potuit per istum tex. & in ij. practica gl. tunc potest litem contestari super tali interesse: nõ offerri res, nec purgari mora vt l. si insulam. de ver. ob. & non solùm in causa appellationis; imò nec etiam in principali audiretur inuito actore. In vlti. q. quæ reprehẽditur per omnes: quia cùm emptor teneatur ad quantitatem, tenetur ad dandum: ideo præcisè dare cõpellit, nec succedit obligatio ad interesse: sed vẽditor tenetur ad tradendum, si vendidit certam speciem: sed si aliquid consistens in genere, diceretur etiam ipse teneri ad dandum ex natura generis, vt no. in l. qui concubinam. §. si hæres. de leg. iij. & ſ. eo. l. ex empto. in prin. nec succederet obligatio ad interesse.

2 ☞ *Venditor sciens rem uenditam debere alteri seruitutem, & dolosè, & protestatus fuit quòd nõ vult teneri de seruitute si reperiatur quòd teneatur ad interesse, non autẽ ad duplum: & quid si ignorauit, nec aliquid protestatus sit de seruitute.*

3 *Si aliquis de consiliarijs ciuitatis tempore caristiæ cum sciret deliberatum esse inter eos quòd ponatur certum pretium in frumento & deliberatione adhuc non publicata uendidit magnam quantitatem frumenti cariori pretio, quòd deliberatione publicata debeat contractus rescindi.*

4 *Certus quòd non debeat ampliùs certiorari, quando certioratio debet fieri solùm ad finem, vt ille sciret: secus si, vt aliquid faceret.*

5 *Non sufficit venditorem scire litem motam emptori, ad hoc vt teneatur de euictione: nisi etiam sibi denuntietur, quòd veniat ad se defendendum.*

1 §. Venditor. † Si res vendita deberet alteri seruitutẽ, & emptor ignoret: tenetur venditor ad interesse: siue sciuerit, & si nõ certiorauerit, siue ignorauerit, & temerariè asseruerit seruitutem non deberi, & in primo ca
a su quando sciuit, non prodest sibi protestatio[a], q non vult teneri de seruitute, si qua reperiaꝛ deberi, quia improbato more se habuit subtrcendo. in secundo casu quando ignorauit, bene prodest protestatio, quia suæ securitati videtur prospexisse. si autem emptor sciuit, venditor in nullo tenetur. hoc dicit in effectu vsque in fine: & est not. & semper allegatur, & in primo loquitur quãdo emptor ignorauit vsque ibi, [hæc ita.] secundò, quãdo sciuit. Et prima pars continet quatuor casus: primus quando venditor sciuit & tacuit, & nihil dixit, vsque ibi, [sed scire.] secundò quando asseruit seruitutem non deberi: & iste potest intelligi etiam quando ignorauit, quòd non debuit

debuit temere asserere, quod ignorabat. vt ſ. eo. l. Iul. post princi. ibi: sed nõ debuit facilè &c. vsq; ibi: [sed proponas.] tertius casus est hic q̃n fuit protestatus generaliter, q si cõtingat seruitutem reperiri debitã si nõ vult teneri: quæ protestatio nõ prodest: & hoc est intelligendũ in primo casu q̃n sciuit vsq; ibi, [nõ si securitatẽ.] quartus casus colligit ibi, q̃n ipse ignorauit quo casu prodest sibi hæc protestatio: & q ita debeat intelligi patet ex tex. expresse ſ. de ædi. edic. l. quæritˇ. §. si venditor. Cyn. not. in l. j. C. de ædil. actio. vbi omnino vide per eũ. indistincte videtur distinguere, q aut protestatio sit generalis, & nõ prodest: aut specialis, & prosit: & ita intelligit istũ tex. sed non placet: quia esset imponere legem verbis. Tu autem distingue, an fiat à sciente, & doloso. & non prodest, vt etiam habeat ſ. eo. tenetur. §. fin. aut ab ignorante, & bona fide: tunc valet. vt in d. l. quæritur. §. si venditor. & ad prædicta bonus textus ſ. eod. l.
2 quæro. † Quod autem dixi non prodesse scienti, & doloso, verum est quominus teneaꝛ ad interesse sed quãdo prodest quantum ad hoc, vt non teneatur ad duplum. tex. est cum gloss. ſ. de euict. l. qui libertatis. §. pen. ver. sicuti. qui fundũ. Quid autem si venditor ignorauit non tamẽ asseruit nullã seruitutem deberi, nec etã fuit protestatus q nõ vult teneri, si appareat responsio. Aut vendidit fundũ vt optimũ maximum, quia est: & debet tradere liberũ: & ista verba tantũ importãt, quantũ si diceret ipsum esse liberũ: vt ſ. de euic. l. pe. aut hoc non dixit: sed vendidit simpliciter & tũc aut quæritˇ an teneaꝛ ad interesse. & dicendũ q nõ. & ita intelligit secundũ vnũ sensum. l. cũ venderes. ſ. de cõtrahen. emp. aut quæritˇ, an teneaꝛ quãti minoris emptor fuisset emturus & dicendũ est sic vt ſ. de ædi. edic. l. quoties. in vltima char. iuncta l. j. §. causa. eo. titu. nam interesse põt esse longè maius. & facit iste tex. in primo dicto ad quæstionẽ
3 not per Cyn. ſ. de legi. l. fraus. † q si aliquis de cõsiliarijs ciuitatis tempore caristiæ cum sciret deliberatum esse inter eos, q ponaꝛ certum pretiũ in frumento cum deliberatio nõ esset adhuc publicata, ipse habens magnam quantitatem frumẽti vendidit pretio cariori: & postea deliberatio publicata est q debeat contractus rescindi: quia improbato more se habuit, non certiorando emptorem de liberatione futura, qui si fuisset certioratus, non emisset tanto pretio, vnde dicit Cy. q videtur fecisse fraudem legi futuræ. facit l. j. in fi. de doli except. & adde quod not. in Spec. de emp. & vendi. §. nunc videndum. versic.
4 quid si vendidit. † Vltimò not. finem qui semper allegatur,
a q qui certus est,[a] amplius certiorari nõ debet. hoc verũ quando certioratio debebat fieri solũ ad finem, vt ille sciret: si autẽ vt aliquid faceret, vel ab aliquo abstineret, tunc non sufficit q ille sit certus: imò requiritur, q etiam denuntietur sibi, vt illud
5 faciat, vel non faciat, vt l. denuntiasse in prin. & ibi per Bartol. de adul. & l. qui absentem. de procur. † vnde non sufficit venditorem scire litem motam emptori ad hoc vt teneatur de euiniſi etiam sibi denuntietur, quòd veniat ad defendendum: vt ibi no. & ſ. de euic. l. si plus vel minus. §. mota quæstione.

LEX II.

1 SI in emptione. † Si mensura debita non reperiatur, competit actio ex empto ad interesse. hoc dicit. Dic vt ſ. eo. fi seruum. §. si modus. casus est iste.

2 ☞ *Venditor licet non obligetur ad dandum, id est dominium transferendum, obligatur tamen ad alia tria scilicet ad tradendum rem & transferendam possessionem, item quòd illa possessio sit uacua. & quid si uacua transferri non possit.*

3 *Quòd dicatur possessio uacua tradi emptori, licet res uendita debeat alteri seruitutẽ.*

4 *Stipulatio apposita super contractu emptionis & uenditionis etiam incontinenti est stricti iuris: nec sequitur naturam principalis contractus, qui est bonæ fidei.*

5 *Stipulatio duplæ non committitur, quando res uendita euincitur non ratione proprietatis, sed possessionis.*

6 *Si res uendita non sit adhuc euicta, sed possit euinci, quando tũ possit agi de euictione.*

1 §. Vacua. † Non dicitur possessio vacua quæ per alium ex missione iudicis occupatur: nec dicitur tradita, si fuit euicta. Et in stipulatione vacuam possessionem tradi apposita in contractu vẽditionis, nõ veniũt fructus ante lit.
2 contest. sicut nec in stipulatione rem dari: hoc dicit vsq; ad l. ratio. §. si ita. & not. istos tex. valdè. Pæmitte q † licet venditor non obligetur ad dandum id est dominium transferẽdum, obligatur tamen ad alia tria scilicet ad tradendam rem: vt ſ. eo. l. ex empto. post prin. & ad transferendum
a possessionẽ. Itẽ & tertiò, q illa possessio sit vacua: & hæc duo probantur hic, & in prin. l. nec. obst. q habetur in l. si fundum. ſ. de fun. do. per gl. quia fateor q dominiũ possit transferri absq; eo, q transferatur possessio, vel q transferatur vacua, si tradens erat dominus, vt ibi: tamen non liberatur tradens, nisi faciat possessionẽ emptori, & q sit vacua vt hîc colligit quod est not. & hoc tenet Cy. in l. cũ res. C. de prob. hoc verũ, nisi vacua transferri non possit sine suo dolo, & culpa, de qua teneaꝛ, sicut enim q̃n nõ potest tradere sine suo dolo & culpa rem, nõ compellit ad tradendũ: vt dixi in prin. l. præcedentis. ita si nõ potest transferre possessionẽ vacuam, nec do lo vel culpa fecit quominus possit: ita potest intelligi. l. si cum fundũ. §. ferè. ſ. de contrahẽ. emp. vel intellige, vt ibi not. in gl. super verbo: [tradat.] quæ sentit illud quod ſ. dixi, q venditor teneatur transferre vacuã possessionẽ: licet autẽ dominiũ trãsferatur, etiã si nõ transferaꝛ vacua possessio, an idẽ sit in quasi dominio, & in vsucapiendi cõdictione. vide per Bar. in l. Celsus. ſ. de vsucap. His præmissis, pone vendidisti mihi fundũ cuius possessionẽ habes, alius tñ erat missus in tenutã dicti fundi ex primo decreto: certũ est q̃ ille nõ possidet, sed detinet: vt l. si duo. §. creditores. ſ. vti possi. & l. iij. §. fi. ſ. de acquir. pos. tradidisti mihi fundũ, & sic transtulisti possessionẽ quã habebas: certè nõ ꝓpterea es liberatus, quia nõ tradidisti vacuã, vt debuisti. Nã ille missus põt me turbare: ideo teneris hac actione ad interesse, vel vt reddas possessionẽ vacuã. Idẽ si traditi vacuã,
3 & fuit euicta: nõ videtur translata, quæ nõ durauit. † Sed ponamus, q alius nõ erat missus ex primo decreto: tamen illa res debebat alteri seruituꝛ an dicaꝛ possessio vacua? dicas q sic: non tamen liberatur. Ideo si promisi tradere possessionem vacuam & liberã, non sum liberatus: & hoc habet in l. vicinus. §. fundo. & ibi per Bar. ſ. de leg. ij. & §. vim facit. de & vi armata.
4 Cõtra prin. † l. rem opp. de l. si à substituto. §. j. de leg. j. Sol. ibi tenebatur quis tradere ex causa lucrativa: vnde sufficit q tradiderit, licet postea euincatur. Hîc ex causa onerosa, quo casu non sufficit, sed si agitur de euic. ita bene not. Bar. declarando istum tex. Ex §. j. nota q stipulatio appolita super contractu emptionis & venditionis etiã incontinenti est stricti iuris: & sic non sequit naturã principalis cõtractus, qui est bonę fidei: ideo ita nõ veniũt fructus, nisi à tpe litis cõtest. in ea intellige istũ tex. iuncta l. cũ fundus. in prin. ſ. si cert. pet. nisi ꝓmiserit rẽ dare vacuam, quã possessionẽ tradere. vt l. si stipulatus. de vsur. tunc venirẽt fructus à tẽpore contractus & sic stipulatio habe
5 ret naturã principalis contractus. † Et hoc vult hîc glo. quæ incipit hoc imò. Super gl. in l. ratio. in prin. not. gl. secundũ Azo. q stipulatio duplæ non cõmittitur, quando res euincit nõ ratione proprietatis, quia euincẽs nõ dicit se dominũ sed euincitur ratione possessionis quia dicit se potiorẽ in possessione, quã emptor. Agetur ergo tunc actione ex empto ad interesse, non ex stipulatu ad duplã, si promissa est. In dubio autẽ videtur euinci ratione proprietatis: vt ſ. de verb. obli. l. venditores.
6 & ibi no. in paruã gl. † Item not. in ea. glo. in fi. q etiam si non sit adhuc euicta: si tamen potest euinci, agitur. Certè hoc non est verum, nisi quando venditor sciuit rem alienatam: vt ſ. eo. seruus. §. fi. aliàs sufficit emptorem habere licere, & quæstionem sibi motam non esse. vt ſ. de euic. l. habere licere.

2 ☞ *Vẽdens mihi seruitutẽ itineris, uel actus si inducit me in fundũ seruientẽ, statim acquritur mihi ius seruitutis, sicut ius usus fructus, & ad qd aliud teneat uẽditor & n. 3.*

LEX III.

DAtio possessionis.

1 §. Si alter. † Si venditur ius incorporale, nõ cadit vera traditio: sed quasi patientia
2 aduersarij. hoc dicit. A duertendum tamẽ † quòd si vendis mihi seruitutem itineris, vel actus, si inducis me in fundũ seruientem statim acquiritur mihi ius seruitutis, sicut ius vsus fruct. vt l. iij. §. dares. ſ. de vsufruct. sed si non inducis, nõ acquiritur ius in re, id est in seruitute, quousq; incipiã vti te sciẽte, & patiente: sicut in re corporali anteq; tradaꝛ res. vt l. si ager. ſ. de rei vẽ.
3 † Sed an vẽditor sit liberatus eoipso quòd induxit me in fun-

Universidad de Palermo
Biblioteca

2 ¶ Dictio à.adde q̃sita dictio cõtracta numero dierũ excludit illam diẽ, cui adiungit glo. est in cle. sicut appellationẽ de appel.

b ¶ Et tũc nõ debeo. ad de bal. in rub. C. de cõtrahẽ. emp. Salyc. in l. iij. C. eo. & Pe. de anch. in c. per tuas de do. refert & sequit Alex. de imo. in cõsi. cxxvij. in prin. in ij. vol. & in p posito vide do. Mari. de sanct. faui. in trac. de emp. & vendi. q. vj. princip. colum. vj.

2 ¶ Et adde q̃ hãc eandẽ doc. Pau. hic refert etiã idẽ Alex. de imo. 3 in cõsi. cxxxiij. co. iiij. ver. prætereà etiã dato & in cõsi. vij. col. ij. post pri. in iij. vol.

4 ¶ Adde tu q̃ hãc dif. 1 Pau. de ca. refert & sequit do. meus Sozi. in l. demonstrãdo falsa. colum. iij. de condit. & demon. Tho.

dum & sic acquisitũ est ius in re. videt q̃ sic. j. de rerũ permu. l. j. & q̃ not. in aut. sacramẽta. C. si aduer. ven. dic cõtra. quia illud in rebus corporalib⁹ sed in iuribus nõ dicit facta perfectè traditio: qa cũ requirit translatio possessiõis, vel quasi & ista quasi possessio cõsistit in duobus: s. in actu vtendi, & in patiẽtia aduersarij, quæ patiẽtia põt esse hodie, cras nõ: nunquã dicitur perfectè facta. Si ideo non patitur, adhuc põt conueniri actione personali, ita vt patet ex no. in l. corruptionem. C. de vsufr. in tex. & gl. & q̃ doc. & no. in l. ij. de ver. obl.

☞ Venditor ex eo, q̃ recipit pretium an dicatur constitutus in mora sine alia interpellatione.

Venditor postquam interpellauit emptorem, si perdit facultatẽ rei tradendæ uel fuit impeditus aliqua difficultate, non cõstituitur in mora per interpellationẽ ipsi.

Dictio, à denotat separationem.

§. Si per venditorẽ. †Mora venditoris facit eum teneri quãti res plurimi fuerit à tpe moræ: sed mora emptoris facit vẽditorẽ teneri quãti minimi fuit à tpe moræ, & habeẽ cõsideratio loci, vbi debebat fieri solutio cõtra morosum. h. d. declara istũ §. vt not. in l. vinũ. s. si cert. pe. nã in duobus stat difficultas. Primo inquãtũ dicit, q̃ inspicit tps, quo vinũ vendit. i. vendidit est: si tũc tpis plus valebat: & sic inspicit tps cõtractus. Sed cõtra: qa tũc inspicit tps cõtract⁹, qñ ẽstimatio venit iure actionis: vt l. hominẽ. s. mã. sed qñ venit officio iudicis mercenario, vt hic erat: nõ inspicit tps cõtractus: sed tps moræ si tũc plus, valuit vel tps post moram, si tũc plus valuit. vt d. l. vinũ. Solue intellige hîc q̃ tpe cõtractus fuit in mora, qa statim fuit solutũ pretiũ, & fuit interpellatus, vt traderet, & nõ tradidit & sic inspicit tanquã tps cõtractus, sed
2 nõ tanquã tps moræ. † nec puto, q̃ ꝑter solã traditionẽ pretij venditor sit cõstitutus in mora licet hîc Bar. videat sentire cũ l. curabit. C. eo. quæ l. ꝑbat contrariũ: qa non est in mora licet teneat ad fructus rei postquã habet pretiũ: sed requirit interpellatio, vt cõstituat in mora rõne satis cuidẽti: qa nõ tenet vendi-tor portare vinũ ad domũ emptoris, cũ hoc fieri nõ possit sine sumptu: vt dixi in l. itẽ illa. de cõsti. pecu. & probat in l. j. §. fi. vel pe. de pe. & cõmo. rei vẽ. q̃ emptor tenet leuare vinũ, & portare: licet secus sit in alia re quæ põt portari sine sumptu: vt no. in d. l. itẽ illa. vnde fortè in tali re posset ꝓcedere dictũ Bar. q̃ post quã vẽditor recepit pretiũ, eo ipso sit in mora, si rem nõ portat ad domũ emptoris: & hoc est vtile. Quoniã ante morã periculum peremptionis, & deteriorationis pertinet ad emptorẽ. vt l. necessariò, de pericu. & cõmo. rei vẽ. sed post morã ad venditorem. eo. tit. l. illud. Itẽ in alio est difficultas dum dicit hîc in ver. mora aũt. q̃ emptor videt in mora eoipso q̃ vẽditor fuit parat⁹ tradere: & nulla difficultas eũ impediuit. Innuit ergo q̃ etiã si emptor nõ fuit interpellatus, sit in mora: qđ tñ nõ est verũ: imò requirit, q̃ sit interpellatus: & qđ dic dicitur, intellige: qa si post interpellationẽ vẽditor semper fuit paratus tradere, & emptor nõ requisiuit vt traderet est in mora. ³Si aũt requisiuisset & emptor tradere voluisset, tũc purgasset morã: & venditorẽ in mo-
3 ra cõstituisset, quia vltima mora nocet. vt d. l. illud. & j. e. si per emptorẽ. & no. in l. seruũ. §. item videamus. j. de verb. ob. † Sed si vẽditor postquã interpellauit emptorẽ perdidit facultatẽ rei tradendæ, vel fuit impeditus aliqua difficultate, etiã nõ constitueret in mora per interpellationẽ emptoris: vt d. l. si per empto-
1 rẽ. in fi. tex. & gl. qđ not. & hoc sensit hîc super verb. prẽsertim.
4 † Vltimò allegatur iste tex. in fi. q̃ dictio à [a] denotat seperatio-
a nem, de quo per Cy. in l. à caligato. C. de contrahend. empti.

LEX IIII.

1 SI seruum. †Venditor sciens vitium rei tenetur quatenus interest emptoris, si sciuisset, licet duplum promiserit, & ad illud interesse potest conueniri antequam res emptori abs̃it, licet non ad duplam. hoc dicit. idem si sciuit rem alienam, vt possit conueniri etiam antequam euincatur ad interesse particulare, quaten⁹ interest emptoris sciuisse, vt j. eo. seruus. §. fi. vel quatenus interest ipsius fuisse factum, quod est no. nã istud dicit interesse particulare, post quam est euicta, agitur ad interesse totale, de quo deducitur id quod fuit consecutus pro interesse particulari, vt j. e. ex empto. §. fi. & no. in l. j. in princ. s. eo. in gl. mag. circa med. ibi, [sed quid si ex eo quòd in mora tradenda & fuit &c.]

2 *☞ Si iuger uenditus reperitur maior, puta, duobus iugeris quàm sit dictum, an illa duo iugera uideantur uendita pro eodem pretio: & quid econtra. & nu. 1.*

3 *Qualitas esse non potest, ubi non est substantia.*

1 ## §. Si modus. †Si fundo vendito deficit substãtia mensuræ, restituitur pretium pro rata qua deficit: & si deficit qualitas, & non substantia, restituitur pro rata qualitatis deficientis. h. d. In tex. ibi, [pro numero iugerũ.] q. d. nõ pro bonitate, per rationẽ quæ sequit, [quia &c.] pone enim q̃ ager in vna parte erat melior, quàm in altera dicebat emptor deficere duo iugera, quæ si nõ deficerẽt esset de melio-
ri parte: & sic debet fieri ẽstimatio quatenus plus valent iuge-
ra in illa patte quàm in altera, certè non debet fieri: sed habeẽ respectus ad numerũ iugerũ, vt si dictũ fuit esse x. iugerum, & fuit vẽditus pro x. ad rationẽ vnius pro quolibet iugere restituant duo tm: licet in parte meliori, valet iuger vnũ cum dimi-
2 dio. † Sed qd si ager est maior, quã sit dictũ, quia dicit q̃ erãt, x. & reperiunt xij. illa duo an videatur vendita, & pro eodem pretio; respõdeo, aut dixisti vẽdo tibi x. iugera in tali fundo: & illa duo nõ sunt vẽdita: sed remanẽt penes te, arg. in l. si vina de peri. & cõmo rei ven. & in l. si debitor. §. verisimile. s. de cõtrahen. empt. à cõtrario sensu. Aut nõ fuit facta vẽditio de iugeri-b⁹, sed de fundo: licet diceres esse x. iugerũ: & tũc aũt fuit statutũ pretium pro quolibet iugere: & illa duo cadunt in vẽ-
ditione, nõ tamen pro eodẽ pretio: sed debeo supplere, nisi cõ-
trarium sit actũ. vt l. qui fundũ. §. qui agrum. de cõtrahẽ. emp. aut nõ fuit statutũ pretiũ, ꝓquolibet iugere: sed pro toto fun-
do, quia vẽdidisti fundũ pro x. quẽ dixisti esse x. iugerũ, & tũc
b nõ debeo [b] pretium supplere, imò illa duo cedunt lucro mei, vt j. eo. si venditor hominis. in prin. & de hoc articulo tãgitur nec ita clarè, nec allegãtur dicta iura. Spe. de empt. & vend. §. sciendum. in fi. tene menti: quia sunt quotidiana, & pluries vi-
3 di dubitari. † In text. ibi, [nõ põt ẽstimari.] allegat iste text. q̃ vbi non est substantia, nõ potest esse qualitas. facit s. si cert. pet. l. eius qui. circa fi. & de furt. si quis vxoris. §. nec verb. s. de hære. vendi. q̃ si nullo. & de acquir. rerum do. l. adeo. §. insula. in fi. & C. de condi. ob cau. l. j. per Bar.

LEX V.

1 THæres. †Hæres grauatus vẽdere, postq̃ vẽdidit, potest ad ea quæ sunt de natura emptionis cõuenire nõ solùm ex empto, sed etiã ex testamento. secus si non esset grauatus, licet falsò putaret se grauatum. h. d. dubium erat in prima parte: quia post quam vendiderat, videbatur liberatus ab actione ex testamento: quia fecerat id quod testator iusserat: & sic solùm videbatur posse conueniri actione ex empto per l. in numerationibus. in fi. de solutio. Sed contrarium est, quia quouscq̃ nõ fecerit omnia quæ sunt de natura contractus non videtur impleuisse voluntatem defuncti: & ista fuit intentio huius legis, quam no.

2 *☞ Quando pro re ex una parte tradita, ex altera traditur res & pecunia, si pecunia præponderat ualori rei, erit emptio: si econtrà, erit permutatio.*

3 *Si promisisti mihi dare librum, postquam scripseris, uel si scripseris, quòd possim agere, ut scribas: & postquam scripseris, mihi des.*

LEX VI.

THenetur ex empto.

§. Si vendidi. †Ex pacto incontinenti apposito informatur actio ex
2 contractu, vt detur ad id quod deuenit pacto. h. d. † In text. ibi, [nõ intelligitur emptio & venditio.] quia non interuenit pretium in pecunia numerata, quod est necesse, vt dicatur emptio & vẽditio: vt j. de re. permu. l. j. est ergo cõtractus innoiatus do vt facias, vel facio vt facias: & sic datur actio præscriptis verbis. sed in casu præced. interuenit etiã pecunia: vnde fuit emptio: licet fuerit appositũ pactũ de aliquo faciendo, vt ex hoc videtur q̃ si ex vna parte traditur res ex altera verò pecunia, & res dicatur cõtractus emptionis, & venditionis facta denominatio

minatione à pecunia nõ autẽ permutationis facta denominatione à re, qđ an sit verũ vide per Bar. in l. Aristo. de dona. imò videt distinguendũ an pecunia prępõderet valori rei. & tũc e-
3 rit emptio. An econtrà. & tũc erit ꝑmutatio. † In text. ibi, [ita vt insula ædificata ista.] verba faciebãt dubiũ. Nã istî ablatiui re
a soluunt [a] in conditionẽ. vt l. à testatore. & ibi. no. de cõd. & demon. & sic est sensus, si insulã ædificaueris, vel post q̃ ędificaueris, tradas mihi dimidiã. Nõ ergo, ꝑmisisti mihi ædificare: vnde videbat q̃ nõ possem agere, vt ædifices. contrariũ tñ hic patet. vt j. sequit quod est bene mirabile, vt ista verba cõditionalia inducãt dispositionẽ. Vnde videt per istũ tex. q̃ si promisisti mihi dare librũ post q̃ scripseris, vel si nõ scripseris: possim agere vt scribas, & post q̃ scripseris mihi des: qa cũ cõditio pẽdeat ex facto tuo, videt tacitè actũ, vt illã debeas ĩplere: nec
4 scio alibi istũ text. † Itẽ patet ex isto tex. q̃ agit ad factũ dũ dicit, vt ædifices agere me posse: & sic factum est in obligatione. Vnde allegabã semel dũ essem scholaris cõtrà dñm Christophorũ de castil. qui videbat tenere contrariũ, q̃ in obligatione nõ erat factũ, sed interesse. vide per Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. in vlt. quæstione de verbo. obliga.

1 ## §. Si locum. †Si venditor antec̃ꝑ rẽ tradat, aliquid faciat in illa vel circa illã, qđ facere nõ posset etiam re euicta: postea conueniri potest, vt illud destruat. h. d. in effectu secundum quod glo. videtur intelligere.

1 ## §. Si vas aliquod. †Si vas venditũ nõ cõtinet integram mensurã, tenet̃ venditor actione ex empto ad restitutionẽ pretij pro rata. Sed si non est integrũ siue dixerit ipsum integrũ siue nõ, tenet̃ ad omne damnum, & interesse contingẽs emptori propter hoc: quia semper videt actũ, vt integrũ pręsteꝛ nisi contrariũ appareat. h. d. In tex. ibi: [ex empto tecũ agã si minus pręstes. Jetiã si fueris ignorans. vt in prin. huius l. & agã ad restitutionẽ pretij pro rata. vt l. si seruũ. §. j. s. e. sed in seq. casu ago ad omne interesse etiã extrinsecũ, ꝑpter malã traditionẽ. vt hic j. e. Iulia. licet qñ nõ tradit: ꝑpter morã nõ possit agi ad interesse extrinsecũ. vt j. eo. si sterilis. §. cũ ꝑ venditionẽ. plus ergo delinquit qui malè tradit, id est rẽ vitiosam, quã qui nullo modo. Sic & delictũ consistens in faciendo maius quã consistens in nõ faciẽdo. vt no. gl. in l. ij. j. ad Silleia. Item loquit hic in ipso vase principaliter vẽdito: sed si accessorio, dic vt j. e. l. pe. §. fin. & l. quicquid.

1 ## §. Si tibi. †Venditio seruitutis realis facta ei q̃ nõ habet fundum vicinũ, non valet. h. d. ratio est quia nõ potest stare sine dominante prædio. vt s. cõmunia prædi. l. j. §. fin. Item si venditor dixerit deberi seruitutẽ prædio vendito: si non debetur, tenet̃ quantominus. hoc dicit versi. si tibi quinimò etiã si debeatur, & venditor non certificaret emptorem, & propter hoc nõ fuit vsus illa seruitute, & ꝑpter nõ vsum fuit perdita tenetur venditor ad interesse. vt suprà de contrahenda emptione & venditione. l. in vẽdendo. §. j. quia si debet certificare emptorem de seruitute, quam prędium venditum debet. vt s. eod. l. j. §. j. ita & de illa quæ eidem prædio debetur ne propter non vsum perdatur, vt dicta l. in vendendo.

1 ## §. Si venditor sciens. † Protestatio quòd non vult teneri de vitio, vel defectu rei nõ prodest venditori scienti illud, subesse: & nõ certificanti emptorem. h. d. sic & s. eod. l. j. §. j.

a *☞ Si recipio rem in emphyteusin pro Titio, & filijs eius usque in tertiam generationem, & ille Titius non habeat ratum, remanet penes me duratura usque ad tertiam generationem Titij.*

b *Si uendis fundum simpliciter, licet dicas usumfructum ad Titium pertinere & nõ pertinet: ex ui uerborum totus fundus censetur uenditus.*

LEX VII.

1 EVndum mihi. †Si venditur res excepto vsufructu, qui dicatur ad aliũ pertinere, valet emptio: licet ad nullum pertineret, & poterit venditor retinere pro se. eatenus tamen durabit quatenus duret apud illum, & idem si dicatur pertinere ad vnum cum ad alterum pertineat. h. d. plus etiam dicitur in l. si venditione. s. communia prędio. q̃ potest venditor agere cõtra emptorem, vt patiatur vsumfructum, vel seruitutem constitui ad commodum illius, ad quẽ dixit pertinere. quod est mirandũ: quia per hoc patet q̃ verba posita ad fi. ex a
a cipiẽdi prosunt ad agendum. Nã videbatur, q̃ illa exceptio solũ operatur, vt venditor non teneretur illo vendicante seruitutem: & tamen operatur etiam, vt agere possit. vt in l. sed & si possessori. s. de iureiuran. Item prædicta, qñ venditor excipit vsumfructũ vel seruitutem. si autẽ non excepisset sed solũ dixisset: vel vsumfructũ, vel seruitutem deberi tali cum reuera non teneret: non posset pro se retinere, vel etiã agere, vt illi constituatur: & sic solũ operantur ista verba: [non teneatur.] si verum est quod dixit: non autem agere possit, vel retinere: si non est verũ tex. est cum gl. quam no. ad declarationem istius l. j. de euict. l. minor. §. fina. quã allegat gl. pro concordã. sed potius est contra: ibi omnino
2 vide per hãc l. dicit † Bar. q̃ si recipio rem in emphyteusin pro Titio & filijs eius vsq̃ in tertiam generationem: & ille Titius nõ habet ratũ & sic remanet penes me. per l. absenti. C. si cer. peta. durabit apud me, & meam generationẽ vsq̃ ad tertiam generationem Titij, non autẽ meã. Adde quod quod not. per eũ dem in l. si quis vsumfructũ. j. de vsufr. legato. Item adde hic l. cum fundum cuius. j. de euictio. Est autem ratio huius legis, quando vendis fundũ pro te excepto vsufructu: sola proprietas videtur vendita: & ideo licet dixeris illã pertinere ad Titium, licet nõ pertineat nihilominus nõ possum petere nõ prietatem & potes illũ fructum retinere pro te vel tradere Titio, aut cuilibet alteri: non tamen durabit, nisi quatenus durat penes Titium. † Sed si vendis fundum simpliciter, licet
3 dicas vsumfructum ad Titium pertinere: si non pertinet ex vi verborum totus fundus censetur venditus: quia exceptio quæ non reperitur, non diminuit: vt in l. si quis ita legauerat fundum exceptis vineis. & l. Titæ textores. de leg. j.

2 *☞ Condictio incerti quòd etiam concurrat cum alia speciali actione oriente ex contractu.*

LEX VIII.

1 SI tibi. †Si res vendita tradatur aliter quã debeat tradi ad incommodum tradentis, agitur condictione incerti: ad incommodum recipientis, agitur actione ex empto. hoc d. † In tex. ibi: [etiam
e condictione incerti:] quasi dicat non solũ actione ex vendito. & sic nota. contra illos qui tenent in l. sed si me putem. s. de cõdi. inde. q̃ condictio incerti non concurrit cum aliqua speciali actione oriente ex contractu, quod falsum est: vt ibi dixi: vt etiam patet infrà eodem, ex empto. §. eo autem. pone casum in hac l. per illum §. cum inter. vt ibi dixi.

LEX IX.

1 SI is, qui. †Not. hic pro eo quod dixi s. de consti. pecu. l. item illa, q̃ quando res est talis quæ non potest portari ad domum creditoris sine sumptu, & labore non tenetur debitor portare, sed creditor debet tollere suis sumptibus & labore. facit s. de peric. rei ven. l. j. §. licet. & adde quod not. Bar. in l. j. j. de alimen. lega.

a *☞ Si aliquis uendidit rem duobus diuersis temporibus insolidum, & cuilibet tradidit & promisit de euictione & cuilibet fit euicta: & decessit unus emptor altero relicto hærede: qualiter iste superstes aget contra uenditorem? & nu. 1.*

3 *Emens rem ab uno qui tradidit, & de euictione promisit si postea emat eam ab alio, & de euictione etiam promisit, & unus uenditor succesit' postea alteri, & res fuerit euicta, qualiter formetur libellus.*

LEX X.

1 NOn est nouum. †Quando duæ actiones inceperunt habere originem in personis diuersorum pro eadem re, cũ effectu solidæ exactionis: possunt ex postfacto cõcurrere in persona eiusdem cum eodẽ effectu, si inchoatum est iudicium super vna, antequam incipiat alteri competere, poterit illa postea competente inchoari nouum iudicium super illa: si autẽ ambę competebãt ante litem cœptã, debet vnũ tantum iudicium agitari, & ambæ debent in eodẽ libello cumulari. h. d. ista l. singularis, & magistra quæ semper allegat. qđ ergo dicit in l. itẽ in illo. §. fi. de constituta pecunia. q̃ altera per alterã tollitur, qñ eidem competunt ex diuersis causis, procedit, qñ non habuerunt originẽ in persona diuersorũ, sed eiusdem: aliàs secus: quia sicut si in personis diuersorum remansis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quod bannitus. Add de Neilum de sancto Georgio in tracta. de bannitis.
b ¶ Verbū cassare. Add de gl. & doc. in c. gratū. de postu. prælat. & glos. in c. accedens. vt lite non contest.

sent quilibet posset agere: ita si illa quæ cō petebat vni posteà peruenit ad alterū iure hæreditario, vel alio modo, poterit ille cōsequi cōmodum vtriusq; : quia repræsentat duas personas, s. suā & alterius cui successit: debet tn̄ seruari forma: de qua hīc. In tex. ibi: [de eadē re concurrāt.] supple, cū effectu alterius solidē exactionis, vt patet ex his quæ sequuntur: nam sine tali effectu nō est dubiū, q; plures actiones possint cōcurrere in eiusdē persona contra eundē pro eadem re: & aliqn̄ tollunt effectione qn̄ oriunt ex eadē causa, & obligatione: vt l. quod in hæredē. §. eligere. de tribu. aliqn̄ verò sola exactione, qn̄ oriunt ex diuersis causis: vt d. l. item illa. §. fi. de consti. pecu. & hoc qn̄ nō habuerunt originē in personis diuersorum, vt dixi aliās habet locū quod hic dicit. † In tex. ibi: [proprium venditorē conuenire.] i. dicere, q; aget ex venditiōe facta per se & ex vēditione facta illi cui ipse successit, & sic aget vt hæres, & ex vna consequit rem, ex altera æstimationē vel interesse: quia si tradidisti mihi ex emptione facta per me nō potes posteà tradere mihi, tanq; hæredi ex emptiōe facta per illū cui successi. † In tex. ibi: [vnam quidē actionē mouere.] id est dicere, q; dabit vnum libellū in quo narrabit de vtraq; venditione: & concludet aduersariū condēnari sibi ex vtraq; venditione. s. ex vna nomine proprio, & ex altera noīe hæreditario proponendo ex hoc actionē ex empto. Nam per hoc videt intentasse ambas actiones, cū sint eiusdē generis, & qualitatis: vt §. pro socio. l. cū duabus. §. si plures. & fa. erf. l. hæres. §. de pluribus. sed si non essent eiusdē generis, & formæ non debet loqui in singulari: quia sub vno vocabulo alia nō comprehendet: ita loquitur l. si is cui. de acti. & ob. quā gl. hīc assignat pro contraria: nō tn̄ dico, q; aut tunc debeant agitari duo iudicia, vel debeant recipi duo libelli: sed gratia minuendarū litiū cogetur actor ea deducere in eodē libello: ita intelligo gl. quę est hīc: qa eadē ratio est, licet Bar. videat facere differentiā, an sit eiusdem generis, & qualitatis, an diuersarū. Tu dic, q; differētia est quātum ad id quod dixi: quia qn̄ sunt eiusdē generis, pōt loqui in singulari, puta dicendo, q; proponit actionē ex empto: & videt proponere ambas. Non sic quādo sunt diuersorum generum.

1 ☞ Actio ex empto ad quid competat, & an competat emptori? remiss. & quæ sint de natura contractus emptionis? & nume. 4.
2 Venditor non obligatur ad dandum, sed ad tradendum duntaxat.
3 Quòd ista traditio non sit meri facti, sed habeat causam proprietatis annexam quia ex ea transfertur dominium, si tradens est dominus: alias usucapiendi conditio.
4 Præstare idem est: quod tradere.
5 Emptor tenetur transferre dominium pretij.
6 Actio ex empto competens ad traditionem rei, an sit una, & eadem cum illa quæ competit re euicta ad interesse.

LEX XI.

EX empto. † Hucusque tractauit de natura emptionis & vendit. hīc incipit tractare de natura actionis ex empto duntaxat: & ad quid competat vsque ad §. Iul. §. ex vendito. ibi incipit tractare de natura actionis ex vendito. Competit ergo actio ex empto emptori non autē venditori: & datur ad quāplura quæ per totā istam l. continentur. † Not. in hoc principiū q; venditor nō obligatur ad dandū id est dominiū transferendū: sed ad tradendum duntaxat. † Itē q; ista traditio non est meri facti: imo habet causam proprietatis annexam: quia ex ea transfertur dominium, si tradens est dominus: aliās transfertur vsucapiendi condictio. vt l. clauibus. s. de contrahen. emp. secus qn̄ rem tradi est in obligatione ex alio contractu, quàm ex isto: quia tunc est meri facti, & non transfertur dominium: etiam si tradens sit dominus nec etiam cogitur præcisè tradere, sed liberatur præstando interesse: vt dixi in l. j. in princi. s. ea. l. † Item not. significatum, verbi præstare. nam idem est dicere, quod tradere. Item no. quę sint de natura istius contractus scilicet vt res tradatur, & de euictione teneatur: quæ autem sint de substantia, dic vt in l. pacta conuenta. s. de contrahen. empt. aliud est enim esse de natura aliud esse de substantia. Nam pactum contra substantialia contractus non valet: secus si contra naturalia: vt in l. paciscī. s. de pactis. & not. in d. l. pacta. † Item not. quòd emptor tenetur transferre dominiū pretij, quia tenetur in quantitate. idem dicit Bar. in venditore, si vendit aliquid in genere puta decem salmas vini: & hoc potius est ex natura generis, quàm cōtractus, vt no. in simili in l. si domus. §. de euict. de leg. j. & l. qui concubinā. §. si hæres. de legat. iij. † Sed quæro, an actio ex empto quæ competit ad traditionem rei, sit vna & eadem cum illa quæ competit re euicta ad interesse? gl. in l. cùm plures. in vlti. glo. in fi. j. de euict. videtur tenere quòd non. & quòd prima extinguitur per traditionem rei, & secuta posteà euictione susciteretur quædam noua actio: nam eadem extincta non potest resuscitari: vt l. qui res. §. aream. de sol. hoc etiam videtur sentire Bar. q; sit actio noua. j. de dona. l. Aristo. §. fi. Sed in contrariū q; sit illa eadem videtur determinare ipse idem Bar. in l. Pomponius. in nego. s. de neg. gest. circa fi. & in d. §. de euictione. ista magis placet. Non enim esset necesse multiplicare dictiones sine causa: sed hic clarum est q; vna & eadem actio potest cōpetere ad plura diuersa: & si soluaī vnū potest extingui respectu illius & durare respectu aliorū: necvideo qd repugnet.

2 ☞ Potest agi ut instrumēta cācellent, quatenꝰ de facto extāt licet sint cassa de iure.
3 Statutum si dicat, quòd bannitus aliquid faciendo, puta capiendo alium bannitum intelligatur rebannitus: licet faciendo illud sit ipso iure rebannitus: potest tamen petere ut bannum cassetur.

1 §. Redhibitionem. † Hęc actio cōpetit ad resoluendum cōtractum, vel ex eo q; res vēdita sit morbosa, quo casu dicitur propriè redhibitio, & habet locū titu. de ædil. edic. siue nō sit morbosa: sed deficit qualitas substātialis: vt quia vēditur ancilla tanquā virgo, cū nō sit: quo casu nō dicitur propriè redhibitio, nec habet locū tit. de ædil. edict. tamē potest agi ad resolutionē cōtractus hoc casu: & idem si partes de cōmuni consensu recesserunt à contractu nō potest per hanc actionē repeti, quod arræ vel pretij nomine datum est. h. d. vsq; ad §. ego autem illud quæro: & sic vsq; illuc loquitur de resolutione cōtractus hic autē actio nō competit vt cōtractus impleatur, vt in prin. huius l. sed etiā vt dissoluatur, vt in tribus casibus qui hic cōtinētur. Et circa §. his qui vina. & pro eius intelle. vide omnino quod no. Bar. in l. si id quod aurum. j. de ver. ob. & in l. ij. C. de rescin. ven. & facit l. quoꝺ. §. j. de vsufru. & quod ibi no. † Not. etiam gl. super ver. distracturum. q; potest agi, vt instrumenta cancellentur, quatenus de facto extāt: licet sint cassa de iure. † Et ideo si statutum dicat q; bannitus[a] aliquid faciendo, puta, capiēdo aliū bannitum intelligatur rebānitus: licet illud faciēdo ipso iure sit rebānitus, potest tamē petere, vt bānum cassetur, & cācelle[b] tur de libro. arg. huius gl. & sic illud verbum cassare[b] & cancellare refertur ad actum facti nō iuris: facit c. proposuit. de cō cess. præb. & s. de rescin. vendi. l. fundus qui Lucij Titij. Et sic, & sentētia nulla cassatur, id est cassa, & irrita pronuntiatur: vt in c. accedens. vt lit. non contest. & instrumentum nullum, & inutile propter solutionem cancellatur: vt C. de sol. l. inductū. & adde quod no. s. de seruitu. l. j. §. j. super verb. infirmabitur. & quod no. in c. ij. de iureiu. vbi verbum absoluimus, exponitur, id est absolutum esse declaramus.

1 §. Ego autem. † Not. hic q; hæc actio datur, vt restituatur id quod est datū noīe arrę non solùm eo casu, quo casu recessum est à cōtractu, vt in casu prędicto, sed etiam qn̄ contractus fuit cōsummatus hincinde, si id quod datum est noīe arræ nō est conuersum in pretium, nec cōuenirī potuit: quia consistebat in specie, nō in quātitate. Item q; condictio ob causam, vel sine causa potest cōcurrere cum speciali actione ex cōtractu, quod facit cōtra Bar. in l. sed & si me putem. §. cùm inter. de cōdi. inde. Item q; cōdi. ob causam potest competere in cōtractibus nominatis. Certè hic non loquitur de condictione ob caus. sed de condict. sine causa: nec video q; prima possit hic competere: quia illa datur ob cām de futuro, quæ nō fuit secuta, sed hic secuta fuit emptio, ob quā data fuit arra, si tn̄ nō fuisset secuta, nō nego quin possit dari. Nec obst. l. fi. de condi. ob cau. & qd ibi no. Nā fateor q; ad repetēdum pretium: si vēditor non tradat rem, nō potest agi condi. ob causam: sed debet agi, vt res tradatur postquam agi potest: & ita loquitur, quod ibi not. Sed si detur actio pro contractu futuro, & ille non sequatur: non possum agere, vt impleatur contractus, ergo æquum est mihi competere condict. sine causa, ad restituendum, quod dedi.

Vendit

2 ☞ Venditor tenetur transferre possessionem, licet non teneatur transferre dominiū: sed duntaxat tradere.
3 Emptor ad quid agat contra emptorem qui non cauit de euictione?

1 §. Etiam si. † Venditor serui teneē cauere de his quatuor videlicet, quod non sit fugitiuus. Itē, q; sit furtis & noxijs solutus. Itē q; licebit emptori habere. i. q; no euinceē ab eo. Item q; tradeē possessio cū erit tradēda: hoc primò. Et si nō tradit teneē venditor ad interesse totale: si autē nō caueē, teneē ad interesse particulare, quatenus ex hoc emptor damnificaē: hoc secundò. Et si fuit solutū interesse particulare, & agiē postea ad totale: debet inde deduci particulare solutū. Si autē solutū nō fuit, quia venditor cauit: tūc de interesse tota li nihil deducit: hoc tertiò, & vltimò vsq; in finē. Diuide in tres vt in summario: secūda ibi, [idē agit nō tradentem.] tertia ibi, [idē Neratius agit.] & est text. aliquantulū scrupulosus, & oēs glossę tendūt ad eius declarationē. Not. hic text. expressum
2 ib: [sed vt tradaī ei possessio,] † q; venditor teneē trāsferre possessionē, licet nō teneaē trāsferre dn̄ium, sed dūtaxat tradere, vt in prin. huius l. quinimò debet trāsferre possessionē vacuā. i. à nullo occupatā. vt s. e. l. ij. §. j. Quęro cū venditor serui teneatur ad ista oīa actione ex empto: an sit vnica actio, quę cōpetat pro omnibus? an sint plures? Bar. in l. Pōponius. el ij. s. de neg. gest. circa fi. tenēt q; sit vnica tantū, vt dixi in prin. huiꝰ l. Itē qd hic dicit interesse ptriculare deduci de totali, videt esse verū, qn̄ ex eadē causa, puenit: secus si ex diuersis vt j. de euic. l. euic. §. si
3 seruus. † Not. q; gl. mag. in ver. [sed licet damneē.] vsq; in finem. videt sibijpsi cōtrariari: qa primò dicit, q; si agat cōtra vēditorē ex eo q; nō cauit de euictione, & fuit condēnatus, q; non sit exactio: sed differt, quousq; res sit euicta. vt l. in lege aquil. si delictū. s. ad l. agl. & respōdit ad istū tex. quātū innuit cōtrariū posteà in ver. [sed si pśens agā.] videt tenere oppositū, q; fiat ex actio, si cōdēnatus est, qa nō cauit: & hęc vera: qua nō fit de interesse totali: sed particulari, qd est de pśenti. Pone em̄, q; ex eo q; nō cauit ēptor alteri vēdere nō potuit tāto ptio, quāto vendi dissetꝰ si cautū fuisset: qa potuisset cedere actionē cōtra cauētē: certè statim poterit exigere illd interesse: sed totale ītereſſe nō: quia nō est euicta. Postēs ergo euicta erat ageē ad totale, & in eo imputabitur particulare receptū, & hoc probaē in isto text.

2 ☞ Emptor non potest agnoscere bonam fidem, & defensionem omittere, nisi cum ius euincentis est manifestum: & etiam cogitur tunc expectare sententiam.
3 In notorijs & manifestis non requiritur probatio uel sententia: & quando hoc procedat?

LEX XII.

1 EMptorem. † Illud recuperat emptor re euicta, quòd soluēdo euincenti poterat eo inuito retinere, & non vltra: nec prohibetur bonam fidē agnoscere, si ius euincentis est manifestū. h. d. prin. huius l. vsq; ad ver. idē Neratius. Si ergo emi à te seruū pro xv. q tantū valebat: dederat tn̄ damnū Titio in xj. Titius agit contra me noxali: & ego cū possem soluēdo x. retinere seruū, nō soluī, sed seruuū pro noxa tradidi: non recupero à te nisi x. & si fuisstipulatus x. duplam, x. duplanē: & si noxa est manifesta, nō cogor aduersus euincentē defensionē facere: sed possum fateri, & soluere x. vel seruū tradere, nec vēditor potest mihi imputare: debeo tn̄ expectare condēnationem, aliās de euictione nō agerē: vt in gl. quę incipit, [bona fide.] Primū dictū huius l. intellige, qn̄ cōmodē poterā soluere x. si autē nō commodè: sed oportuisset me rem meā distrahere, vel sub vsura recipere: puto, q; non sit mihi imputandū, si hoc nō feci: sed seruū tradidi. ar. s. de ne. gest. l. diuortiū. post prin. ibi, [nō em̄ euestigio &c.] j. de sta. li. l. peculiū. §. fi. Itē dixi qn̄ soluēdo, eo inuito poterat rem retinere: vt in casu prædicto. Secus si eo nō inuito: sed volēti, puta, vēdidisti mihi rē alienā pro xv. ait domin⁹, & pbat dominiū: paratus est tn̄ ea mihi dimittere pro x. ego potius restitui rem: nihilominus recupero xv. quia nō tenebar negotiari pro venditore: scilicet iterū emere à vero domino, & exbursare iterum pecuniā. arg. s. de hære. ven. l. venditorī. post mediū. & l. postulāte. in fi. ad Treb. Circa secundā partē: dic q; possum agnoscere bonā fidem, si ius agētis est manifestum. vt hic à contrario sensu: sed si non intendo actionem acquirere, sed me aduersus te defendere: tunc possum, etiam si non est manifestum: vt si sum tutor tuus, & conuenior à creditoribus tuis: si scio illos esse creditores, a possum eis soluere, & non cogor aliquam defensionē facere, nec expectare condēnationem: imò si in litē superuacuā instituerem, tenerer tibi: vt hæc habētur in l. quo
2 ties. §. sicut de admi. tuto. † sed hic volebā b contra te agere de euictione: vnde nō possum agnoscere bonā fidē, & defensionem omittere, nisi cū ius euincentis est manifestum: & etiā cogor tūc expectare sententiam. vt in gl. † Et allegatur iste tex. q; in
3 a notorijs & manifestis[a] nō requiritur probatio, vel sentētia: vt etiā hic no. glo. tn̄ hoc hic nō colligitur: sed bene colligī, q; nō cogitur quis defensionē facere, sed potest agnoscere bonā fidē, an illud sit verū in se. Inno. dicit q; sic in c. ex parte. de ver. signi. quod nō est verū indistinctē: sed in his quæ sunt notoria facti
b permanētis, quæ propriè notoria dicūtur: [b] secus si facti, transūntis, quæ propriè dicūtur manifesta, secundū doct. nostros: & si negātur, necessaria est probatio. De quo q; doct. in l. ciues & incolę. C. de ap. & in auc. qui semel. C. quomodo & qn̄ iu. & per eundē in l. ab actione ex empto: an sit vnica actio, quę cōpetat pro omnibus? an sint plures? Bar. in l. Pōponius. el ij. s. de neg. gest. circa fi. tenēt q; sit vnica tantū, vt dixi in prin. huiꝰ l. Itē qd hic dicit interesse ptriculare deduci de totali, videt esse verū, qn̄ ex eadē causa, puenit: secus si ex diuersis vt j. de euic. l. euic. §. si
1 seruus. † Not. q; gl. mag. in ver. [sed licet damneē.] vsq; in finem. videt sibijpsi cōtrariari: qa primò dicit, q; si agat cōtra vēditorē ex eo q; nō cauit de euictione, & fuit condēnatus, q; non sit exactio: sed differt, quousq; res sit euicta. vt l. in lege aquil. si delictū. s. ad l. agl. & respōdit ad istū tex. quātū innuit cōtrariū posteà in ver. [sed si pśens agā.] videt tenere oppositū, q; fiat ex actio, si cōdēnatus est, qa nō cauit: & hęc vera: qua nō fit de interesse totali: sed particulari, qd est de pśenti. Pone em̄, q; ex eo q; nō cauit ēptor alteri vēdere nō potuit tāto ptio, quāto vendi dissetꝰ si cautū fuisset: qa potuisset cedere actionē cōtra cauētē: certè statim poterit exigere illd interesse: sed totale ītereſſe nō: quia nō est euicta. Postēs ergo euicta erat ageē ad totale, & in eo imputabitur particulare receptū, & hoc probaē in isto text.

1 §. Idem Neratius. † Etiā si res euincaē ratione solius possessionis, teneē vēditor de euictione. h. d. Pone casum, q; venditor possidebat rē ab alio vi, clā, vel præcario: & sic ille potior erat in interdicto vti possidetis aduersus ipsum venditorē: eodem modo potior erit aduersus emptorē, in quē non potuit creditor plus iuris transferre, quàm apud ipsum esset. vt in l. fin. §. j. s. ad velleia. si ergo agat dicto interdicto & obtineat: licet nō euincat rem ratione proprietatis, quia de illa nihil probauit, qn̄ tn̄ ratione possessionis, agetur de euictione: qa vēditor debet præstare emptori, vt sit potior nō solū in proprietate: sed etiam in possessione: quod etiā probatur in eo, qui tradidit possessionē non vacuā: quia nō facit emptorem potiorē, vt in l. ij. §. j. s. eo.

1 §. Cassius. † Qui consecutus est duplum non agit ad aliud interesse: sed si stipulatio duplæ nō interuenit: datur actio ex empto ad interesse particulare: & etiā totale. hoc dicit.

1 ☞ Dies interpellat pro homine, quando est appositus ad differendam solutionem.

1 §. Denique apud. † Pactū vel lex disponens, q; vēditor de euictione nō teneatur, nō prodest sciēti, & doloso: sed ignorāti tātū. h. d. vsque ad §. si qs rē. & primò loquitur in pacto, quo fuit actū, vt de euictione nō teneatur trāsactis xxx. diebus, q; peccatū nō prodest vēditori scienti rē alienā, quominus teneatur ad omne interesse. Si ignorabat prodest, vt nō teneatur ad interesse, nō autē quin teneatur ad restitutionē pretij. vt j. eo. q autē postea. §. sententiā. loquitur in dispositione legali, quæ est q; creditor vendens pignus nō teneaē de euictione etiā ad restitutionē pretij: vt patet in l. rescriptū. §. j. de pig. certè hoc est verū, si creditor erat bonę fidei: secus si malæfidei: quia sciebat rē sibi nō esse obligatā, vel nō potuisse obligari, qa nō erat obligātis: nā tenebit ad omne interesse quinimo de dolo tenetur promittere, cū vēdit. Certè qn̄ ignorauit: licet nō teneatur de euictione, tenetur tn̄ cedere actionē cōtra debitorē: vt in l. creditore. j. de euict. vt in d. l. rescriptū. §. j. Sic ergo plus operatur dispositio legalis disponēs quē nō teneri, quā pretiū: qa dispositio legis facit eū nō teneri, etiā ad restitutionē pretij: vt isto. §. sentētiā. sed pactū: non vt j. ea. l. §. qui autē. In text. ibi: [duplā promitteret.] scilicet, si interpellauit intra dictū tēpus. ibi, [ne qd præstetur.] scilicet, si
2 nō interpellauerit intra dictū tēpus. † In text. ibi, [& emptor hoc fieri intra diē nō desiderauit.] Sed videtur, q; nō habuit necesse hoc facere: quia dies interpellauit pro eo. vt l. magnā. de cōtrahen. emp. Sol. not. diligēter illud esse verū, qn̄ dies est appositus ad differendam solutionē, puta, promittis soluere intra mensem: secus quādo ad finiendū obligationē: puta, promittis de euictione vsq; ad mensem, & vltra mensem non vis teneri, dies non interpellat: casus est hic, quinimo potius liberat ope

Universidad de Sevilla Biblioteca

exceptionis: vt l. eum qui ita. §. qui ita. de ver. obli. est ergo necesse, quod intra tempus interpelletur. Vide hic glo. in vsibus feudo. de eo qui interfecit fratrem domini sui c. fin. alias est c. j. §. ii. vbi glo. allegat istum tex.

1 §. Si quis rem. †Si euincatur res accessoria, non cõmittitur stipulatio duplę: sed bene agitur actione ex empto ad interesse. h. d. In hoc est ergo melioris conditionis res principaliter vendita, quàm eius accessoria: quia pro euictione primæ cõmittitur stipulatio duplæ, nõ pro euictione secundę: sed in alio sunt æqualis conditionis vt sicut principalis debet præstari integra, ita accessoria & vt j. eo. ti. I. quicquid. & l. penul. §. fi.

☞ *Pactum, ne venditor teneatur de euictione, in tribus casibus non prodest, & qui sint? & quid si etiam dicatur, quòd non teneatur ad restitutionem pretij?*

3 *Dispositio legalis, quòd quis non teneatur de euictione, facit ut etiam ad restitutionẽ pretij non teneatur.*

4 *In locatione rei si non fuit conuentum expresse de mercede, tamen tenetur conductor secundum consuetudinem.*

1 §. Qui autem. †Pactũ tacitũ, vel expressum, q venditor de euictione non teneatur, non prodest ei, quominus habeat restituere pretiũ, nisi etiã de pretio specialiter, & specifice sit cõuẽtũ: sed bene prodest, vt nõ teneatur ad interesse, nisi fuerit sciẽs vel in dolo: hoc dicit in effectu: vsq; in fi. cũ l. seq. quæ cõtinuatur. Et primo loquitur, quando vẽditor promisit emptori habere licere per se venditorẽ, & personas habẽtes ab eo causam, id est, quòd nec ipse, nec hæres eius, vel alius habẽs ab eo causam molestabit emptorem in re empta, vt quotidie fit: quia dicũt notarij, q dictus venditor per se, hæredes, q suos dictã rem vẽditam nõ tollere, nõ molestare, nec inquietare & c, ex qua promissione resultat à cõtrario sensu, q si alius extraneus nõ habens ab eo causam molestet, non vult venditor teneri: & sic est tacitũ pactũ. Nã dixerunt quidã valere, & prodesse venditori. Sed Iul. dicit hoc verum, præterquam quo ad restitutionẽ pretij. & hoc vsq; ibi, [idẽ ait.] quod intellige, qñ fuit apposita dictio taxatiua in promissione: quia promisit pro se, & habẽtes causam ab eo dũtaxat habere licere. Si autẽ non esset apposita illa dictio: tunc licet dixisset de se, & hæredibus suis, & habẽtibus ab eo causam: nõ propterea videretur actũ, q nõ teneatur si extraneus euincat: cũ de natura cõtractus sit, q teneatur quocunq; euincente: vt in glo. mag. & ita intelligit Bar. istã primã partẽ. facit l. in futurũ. §. j. de pact.

Secũdo loquitur in pacto expresso, q nõ teneatur de euictione: alio euincẽte & dicit idẽ, etiã si dictũ fuerit, q nihil euictionis nomine præstet: nã nihilominus tenebatur ad restitutionẽ pretij per rationẽ hic positã in tex. vsq; ibi: [nisi fortè. Tertiò loquitur de pacto magis specifico, q non teneatur etiã ad restitutionẽ pretij: & dicit illud pactũ valere, licet ex eo videatur resultare iniquitas, quòd vẽditor habebit pretiũ, & emptor nõ habebit rem, si fuit euicta: & sic locupletabitur cũ aliena iactura: sed imputet sibi emptor: quia tũc videtur quodãmodo emere dubiũ euentum & fortunã, quo casu toleratur tale inconueniens. & ponit exemplũ de emẽte iactũ retis & etiã alia exempla: hoc ponit vsque ibi: [in suprascriptis. Quartò dicit, q in pius: & in secundo casu, qñ nõ fuit expresse actũ de pretio non restituendo, cõtrariũ esset dicendũ, scilicet, q pactũ nõ prodest quominus teneatur ad restitutionẽ pretij: licet prosit, q nõ teneatur ad interesse: vsq; ibi: [nisi fortè.] Quintò ab hoc vltimo excipit casum, qñ venditor sciebat rem esse alienã, & non certiorauit emptorẽ: tunc enim nõ prodest dictũ pactũ quomi
2 nus teneatur ad interesse: vt ſ. eo. l. idemq; §. sententiã. †Nor. ergo q pactum ne vẽditor teneatur de euictione in tribus casibus nõ prodest. Primus si ipse vẽditor, vel eius hęres euincere. argu. hic in primo casu, tũc nõ prodest quominus teneatur ad omne interesse: quod nõ videtur actũ de se, vel hærede suo, sed extraneo: cũ ipse non debeat venire contra factũ suũ. Et si dicatur, quomodo potest hoc procedere, qđ ipse vẽditor posit euincere? dic ex dominio superueniente vt si tẽpore venditionis nõ erat dñs, & sic non transtulit dñium: postea effectus est dñs: quia successit vero domino. Vnde propterea sine noua traditione transfertur in emptorẽ dominiũ. vt ſ. de rei vendi. si à Titio. cũ ibi nota. Vnde potest mero iure vẽdicare emptor: tamẽ potest eũ repellere exceptione, quem de euictione tenet actio, si hoc nõ fecit: potest postea agere cõtra ipsum de euictione ad omne interesse, nõ obstante dicto pacto, quod nõ est intelligendũ in casu quo ipse euincat: ita debet intelligi. l. vendicantẽ. cũ l. seq. j. de euic. Secũdò nõ prodest vẽditori scienti rem esse alienã: vt in fi. & ſ. ea. l. §. idemq; & tũc etiã ad interesse tenebitur. Tertio nõ prodest quominus teneatur ad restitutionẽ pretij, etiã quãdo nõ fuit sciẽs: quia qñ tertius euincit, licet tũc bene prosit quominus teneatur, ad interesse teneatur. Fallit autem in tribus casibus, in qbus etiã ad restitutionẽ pretij nõ tenebatur. Primus qñ fuit hoc actũ expresse: vt hic ver. [nisi fortè.] & dicit Cy. in l. nõ dubitatur. C. de euic. q censebitur actũ expresse, si dicatur q venditor nulla actione teneatur: licet de pretio nihil dicatur. quod nõ placet per istũ tex. in ver. [ibidẽ.] dum dicit [nihil euictionis nomine &c.] Nã hoc est plus dicere, quàm q nulla actione teneatur: & plus adaptatur ad restitutionẽ pretij: & nihilominus hic dicitur, q nõ prodest tale pactum. Dic ergo, q debet specificè dici, q nõ teneatur, etiã ad restitutionẽ: & ita intelligo istũ versic. nisi. & vide omnino quod no. in addi. Spe. in titu. de emp. & vendi. §. fi. in princi. vbi recitat multas opi. & nihil videntur firmare. Ego puto verum esse quod dixi. Secũdus casus est, qñ fuisset actũ de certa & speciali actione, puta, q non vult teneri, si euincatur à tali vel ex tali causa: nam etiã tunc nõ tenebitur ad restitutionẽ pretij posito, quòd de pretio specialiter nõ sit cõuẽtũ. tex. est cũ glo. no. quæ ita intelligit, & limitat istum text. ſ. de euic. l. qui libertatis. in prin. quam singulariter not. & ita tenet Bal. in d. l. nõ dubitat.

Tertius casus est, quãdo tale pactũ apponeretur in diuisione bonorũ: tunc enim operatur, vt nõ teneatur ad restitutionem pretij, etiã si de pretio specificè nõ sit conuentũ. glo. est ordinaria quã perpetuo no. in l. si famil. C. famil. ercis. & assignat rationem. †Et prædicta in pacto. dispositio verò legalis, quòd quis
3 nõ tenetur de euictione, facit vt etiã ad restitutionẽ pretij non teneatur: vt ſ. ea. l. §. sententiã. & patet etiam in eo, qui scienter
4 emit rem alienã. C. de euic. l. si fundũ. & ibi not. †Vltimò per istũ tex. in ver. [ibidem.] ibi: [neq; enim bonæ fidei &c.] glos. in l. domini prediorũ. C. de agri. & censi. determinat, quòd etiã in locatione rei, si non fuit conuentũ expresse de mercede nihilominus quis teneatur secundũ consuetudinem: quia nõ est cõueniens, quòd gaudeat re aliena, & nihil soluat: sicut hic dicitur econuerso.

2 ☞ *Qui vendidit & tradidit rem vitiosam ignoranter, quando non teneatur emptori? & quid si scienter, sed vitium non erat latens? & nume. 5.*

3 *Qualiter succurratur emptori qui emit rem vitiosam ignoranter? & quæ actio ei cõpetat. & nume. 4.*

4 *Actio quanto minoris inquantũ de iure? & an sit nisi una.*

5 *Imputatur ei qui asseuerauit quod ignorabat: si illud reperiatur uerum: & dicitur temeraria asseueratio, & quid in minore.*

LEX XIIII.

Vlianus. †Qui vendidit & tradidit rẽ vitiosam tenetur ad omne, interesse extrinsecum, quod propter tale vitiũ accidit emptori. Si verò ignoranter: nõ tenetur nisi quãto minoris fuisset emptor empturus, si vitium sciuisset: fallit in duobus casibus, quorum vno nõ tenetur in aliquo, scilicet in seruo fure vendito: licet secus in fugitiuo, & in alio quo tenetur ad omne interesse, si asseruit rem nõ esse vitiosam: tũc autem propter temerariã assertionẽ, tenetur, si fuisset sciens. hoc dicit in effectu vsq; ad §. si venditor. secundũ intellectum glo. Primus ergo casus, quãdo vendidit scienter, nõ patitur exceptionem.
2 †Secundus verò casus, quando ignoranter: & sic ad primã exceptionem. Adde aliũ casum quo in nullo tenetur ignorans: quia habetur in l. si sterilis §. j. ſ. eod. & quæ sit ratio in vtroque casu: dic vt in glo. magna quæ incipit: [imò ad aliũ casum fallẽtiæ in quo tenetur ignorãs ad omne.] adde aliũ scilicet in vase vitioso, vel nõ integro vendito, vel locato: eriã si nõ asseruit contrariũ: vt ſ. eo. tenetur. §. si vas. & l. sed addes. §. j. ſ. loca. gl. tamẽ illa postea videtur dicere, q aliud in vase vendito, aliud in locato: quia in primo seruãda est regula vt nõ teneatur nisi quãtominoris. & ita intelligitur. l. tenetur. §. si vas. sed in secũdo habet locũ exceptio, vt teneatur ad omne interesse. de hac tangitur per Bar. in l. in rebus. §. qui sciẽs. ſ. cõmoda. & ista distinctio quæ est hic, nõ habetur ita bene alibi. ideo ista. l. est no.

& fa

3 & famosa. †Circa primã glo. notandũ est, q interdũ emptor si sciuisset vitiũ, nõ fuisset rem empturus, & tunc habet necesse recurrere ad rehibitoriam quæ est actio prætoria, & durat vj. mẽsibus: & datur vt vẽditor restituat pretiũ, & recipiat rẽ suã, siue fuerit sciens, siue ignorans: vt j. de ædi. edic. l. j. §. causa. nõ tamẽ negatur quin etiã hoc casu si vẽditor fuit sciẽs, possit agi ad omne interesse, si emptor damnificatus est per hãc legẽ: sed si nõ est adhuc dãnificatus, agat redhibitoria. Interdũ fuisset empturus & tunc aut fuisset empturus tantũ quantũ emit non obstante vitio: tamẽ res propter vitiũ non tantũ valebat. Pone exemplũ in libro habente aliquẽ defectũ, & emptor per aliquẽ doctorẽ qui de illo defectu nõ curasset, si sciuisset & nihilominus tantũ emisset, tñ cõiter nõ tantũ valebat, nec cõiter fuisset æstimatus: & tũc nõ debet agere quãto minoris fuisset empturus: qa cũ illud nõ possit probari, nisi per iuramẽtũ esset periurus, si iuraret minus se fuisse empturũ. Agat ergo quãto minoris prætoria, quæ cõpetit quãtominus valebat res propter vitiũ. vt l. q si nolit. §. si plures. j. de ædi. edic. in fi. & durat anno, vt C. de ædic. act. l. ij. & sunt aliæ differẽtiæ de qbus in gl. mag. quæ incipit: [imò in fi.] Interdũ nõ fuisset empturus tãtũ quãtum emit: res tñ propter illud vitiũ nõ minus valebat, & tunc nõ expedit sibi intẽtare actionẽ quãto minoris prætoriam: sed agat quãto minoris ciuilis de qua hic, & stabitur eius iuramento cũ aliter de hoc nõ possit cõstare. & no. in simili. in l. si cui. §. ijsdem. j. de accu. & sic iurabit cõtra nõ dolosum: sed hoc ideo quia daf vt restituat qđ acceperat vltra: & sic nõ videt damnificari. Regulariter autẽ cõtra nõ dolosum nõ fit probatio per iuramentũ: vt not. in l. numis. de in litẽ iurã. si verò minus valet, & minus fuisset empturus, tũc est in electione sua, quã istarum actionũ intẽtet. & sic patet q nõ sunt superfluæ. Quidã tamen dicunt vt refert gl. q quãto minoris ciuilis potest dari, etiã quãto minoris res valet vt j. eo. hoc si venditor. glo. reprobat, quia nos loquimur quãdo datur propter vitiũ rei: ibi loquitur in re
4 vitiosa. Vnde nõ agitur propter vitiũ, sed propter dolũ emptoris, vel venditoris. †Cõclusio ergo est, q quãto minoris ciuilis nõ datur quãto minoris res est, sed quãto minoris emptor fuisset empturus. Pet. autẽ vt refert Cy. in l. ij. C. de ædil. actio. dicit, q nõ reperitur nisi vna actio, quãto minoris, videlicet, prætoria, quæ datur quãto minoris res est, vel quãto minoris fuisset empturus. Sed præsumit q fuisset empturus pro decẽ sicut cõiter valet: non autẽ reperitur quanto minoris ciuilis per illũ text. vbi imperator dicit. q nõ videt, q post annũ possit agi quãto minoris. Si enim esset reperire ciuilẽ perpetuã: vt gl. dicit nõ bene loqueretur Imperator. Do. cõiter tenẽt oppo. glo. & dicũt, q ibi volebat agere quãto minoris res erat. Vnde qa lapsus erat annus, nõ poterat agi quãto minoris prætoria: sed si vellet agere quãto minoris, fuisset empturus, hoc ibi non vetatur. & gl. ibi, supple, q posset. Breuiter in vno posset Pe. dicere verũ, qa quãto minoris prætoria est specialis actio ex empto: & sic est propriũ nomẽ actionis: & cũ nõ reperiatur inter actiones bonæ fidei, est stricti iuris: vt idẽ Pe. refert in l. fi. C. eo. sed quãto minoris ciuilis nõ est actio specialis, nec est propriũ nomen actionis: sed est qđã adiectio. Nã cõpetit actio ex empto, vt hic patet, post principiũ, ibi: [vel tantũ ex empto actione &c.] sicut dicimus in actione de peculio, & de in rem verso. sed inquãtũ Pet. dicit q tantũ est dicere quãto minoris res est, quod quãto minoris fuisset empturus, non est verũ, vt patet ex supradictis: & in hoc est magna vtilitas, si bene consideretur.

Sed quæro vtrũ contra vẽditorẽ scientẽ vitiũ, detur quãto minoris emptor fuisset empturus? Videtur q non: vt in hac gloss. dum dicit: [sed propter dolum emptoris &c.] & in hoc tex. cõ trariũ dico. Quid enim si emptor nõ erat adhuc damnificatus propter vitiũ? certè expedit sibi agere quanto minoris fuisset empturus. Si enim teneretur ignorans, fortius sciens: nõ enim propter hoc debet esse melioris conditionis: & idem in prætoriis actionibus, vt ſ. dictũ est. Sed quãdo est sciens: hoc est plus q potest conuenire ad omne interesse, si emptor est damnificatus. †Istę prædictæ omnia procedũt, quãdo vitium erat latens:
5 vel qñ emptor nõ habuit facultatẽ perquirẽdi: aliàs imputandum esset ei, vt si emptor liberi habuisset liberũ penes se: & potuisset pquirere. per l. ea quę. §. j. ſ. de cõtrah. emp. Itẽ inquãtũ loquit quẽ de seruo fugitiuo, pcedit, qñ penes venditorẽ aliqñ aufugit. Secus si nunq; licet incipit fugere penes emptorẽ: nã de vitijs post venditionẽ cõtingentibus nõ tenetur vẽditor, nisi specialiter se obligauerit: q tatuè fecisset: vt dicit tex. C. de ædi. act. l. iij. Vltimò no. tex. in fi. q imputat eiq asseueravit qđ ignorabat, si illud reperiat verũ: & dicit temeraria asseueratio: a & tenet, sicut si fuisset sciẽs: & hoc in maiore. In minore verò nõ noceret, nisi facta sit cũ iuramẽto: vt C. si minor se ma. dixe. l. iij. ver. aditus ita q. quod dic vt ibi per glo.

a ¶ Temeraria asseueratio. add. ca. j. de coh. cle. & mul. & in c. veniens. de reg. iur.

1 §. Si venditor. † Si dolo vẽditoris venditur res plus quã valet, restituit illã plus: & ecõtra si dolo emptoris minus quàm valeat, agitur ad illud minus. h. d. & in primo casu non est actio quanto minoris, de qua loquitur principiũ l. quia illa quãdo minus valet ppter vitiũ ipsius rei: hic verò res non erat vitiosa: sed deficiebat aliquid, quod venditor asseruit adesse. Item ibi agitur quãto minoris fuisset empturus: hic quanto minoris res est: vt etiam ibi not. gl. j.

1 §. Idem Iulianus. † Post pactũ appositũ in fauorẽ vẽditoris super eo qđ ipse sciebat, & ẽptorẽ nõ certificauit, nõ, pdest ei. h. d. dic vt ſ. e. l. j. §. j.

1 §. Sed cum in facto. †Ex dolo cõmisso per tutorem in contractu celebrato per eum tenetur ipse tutor indistinctè: sed in celebrato per pupillũ eius authoritate, tenet quatenus pupillus nõ est locupletior. h. d. de. ista materia, an dolus tutoris noceat pupillo? dic vt in l. ũ. de admi. tuto. & plenissimè per Bar. in l. j. §. si procurator. ſ. si qs ius dicẽti nõ obtẽ. & vide bonã gl. in l. si dolo. j. si qs omisi. cau. testa. no. etiam in l. Polla. C. de his quib. vt indig.

2 ☞ *Venditor agens ad pretium, debet rem offerre: alias repellitur.*

3 *Si unus ex hæredibus emptoris offert partem pretij ipsum tangentem, non consequitur partem rei inuito uenditore.*

4 *Creditor agens ad debitum, debet offerre rem sibi pignoratam.*

5 *Venditor si est paratus pretium recipere: sola oblatio non sufficit, sed debet solui pretium: & si emptor habeat ipsum suspectum debet consignari, & deponi.*

6 *Emptor si egit, & non obtulit, quæ erunt partes iudicis in sententiando?*

7 *Emptor potest cedere actionem suam, antequam soluat pretium uel offerat.*

8 *Venditor si est paratus pretium recipere: sola oblatio non sufficit, sed debet solui pretium: & si emptor habeat ipsum suspectum debet consignari, & deponi.*

9 *Venditor si non uult recipere pretium, sufficit sola oblatio in iudicio, & extra iudicium consignatio, & depositio, ut actor cum effectu actionem consequatur, sicut ad hoc ut liberetur ipse, uel res sua.*

1 §. Offerri pretium. † Nisi emptor offerat totum pretiũ repellit à petitione rei:
2 sed si partem pretij soluit re euicta, illã tantũ recuperat. h. † circa primã partẽ §. quærit. qđ econuersò, si venditor agit ad pretium. respondeo debet offerre rem: aliàs repellit: quia nõ facit quod debet: licet ego nõ faciam contra ipsum obtineo: vt no. j. de iureiu. l. si nõ fiunt in glo. & frustra petit debitũ qui qũ debet non impẽdit, vt j. de ædil. edi. l. ædiles. in fi. & in c. frustra. de reg. iur. lib. vj. † Quæro quid si vnus ex hæredibus emptoris offert partẽ pretij ipsum tangentẽ an consequat partẽ rei? dic q nõ inuito venditore. vt ſ. de contrahẽ. empt. l. fistulas. §.
4 qui fundũ. † Itẽ quæro quid in creditore agẽte ad debitũ an debeat offerre rẽ sibi pignoratã? dic quod sic. arg. hic & est casus in l. apud Celsum. §. itẽ quærit si vniones. j. de excep. doli.
5 qui non est alibi. secũdum Bal. † Item quæro quid si venditor non oblato vel soluto pretio per errorem credens se tenerí tradidit rem an possit eam repetere per condictionem indebiti. dic quòd non: sed debet agere ad ipsum pretiũ: vt ſ. de cond. indeb. l. qui inuicẽ. secundũ vnam lect. & sic exceptio de qua hic licet sit peremptoria, nõ tamen facit adeo indebitum quod competat indebiti condictio. Si autem nõ per errorem: tunc distinguitur aut non fuit habita fides de pretio, quia credit sibi statim debere solui. & potest repetere rem venditã: quia nõ trãstulit dñium. vt l. procuratoris. §. pe. ſ. de tribu. no. in l. iij. de pig. act. & cũ habeat vendicationẽ nulla exceptio sibi opponeretur: vt l. si filius. ſ. si cer. pet. aut habuit fidem de pretio: & clarum est quod nõ repetit. quia transfert dñium & scię-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ☞ In prædio vrbano. Adde cepo. in tracta. de iur. vrbano. prædio.

ter soluit cū nō teneretur. vt l. j. de condi. 6 indebi. †Itē quæro, si emptor egit & nō obtulit: quæ erūt partes iudicis in sententiādo? rei pōdeo aut vēditor opposuit exceptionem, & petijt se absolui, & tūc absolui debet: quia actor male egit, cū nō haberet actionem cū effectu, vt hic. Aut appo suit exceptionē, nō tū petijt se absolui: & potest cōdēnari ad tra lendū rem sub cōditione, si pretiū sibi soluitur. arg. in l. iiij. §. illud. de fideicō. lib. & quod no. Bar. in l. exceptionem. C. de li deicōmiss. Aut nec petit se absolui, nec exceptionem oppo suit, sed omnino tacuit: & tūc debet simpliciter cōdēnari: & si sententia prælij in rem iudicatā, fit executio, in qua nō poterit opponi exceptio nō de pretio soluto, quia illa est exceptio peremptoria, quæ post sentētiā opponi nō pōt: vnde debebit agere ad ipsum pretiū, ita no. in Spe. de execu. sen. §. fi. ver. itē illud tāgitur per Bart. in l. si duo patroni. §. si qs iurauerit. ff. de iureiurā. vel dic, vt dixi, q imò poterit opponi quia imò infringit sententiā, nec opponēs dicit eā iniustè latā arg. in l. eū qui §. fi. 7 ff. eo. ti. de iureiu. & dicto. §. si qs iurauerit. †Itē quæro, an emptor possit cedere actionē antequam pretiū soluat, vel offerat: per istū tex. dicit, q non est ex empto actio: & sic innuit, q non sit nata. Contrariū dic, q imò licet obstet exceptio. vnde supple, hiç, infra cū effectu: & ad hoc supra de petī. hære. l. quòd in 8 diē. §. itē Iul. ait. †Vltimò quæritur qd si venditor paratus est recipere, an sufficiat sola oblatio, an etiam debeat soluī? respōdeo, si emptor de ipso confidit, nec habet ipsum suspectū, quòd rem nō tradat, debet solui, vt hic in gl. j. sed si habet ipsum suspectum, debet cōsignari, & deponi: vt in l. si soluturus. in fi. ff. 9 de solu. †Si autem non vult recipere, an sufficiat sola oblatio? dic q in iudicio, sic per l. si rem. §. fi. ff. de pig. actio. extra iudicium verò requiritur cōsignatio, & depositio ad hoc, vt actor cū effectu actionē cōsequatur, sicut quantū ad hoc, vt liberetur ipse, vel res sua. vt l. obsignatione. C. de solu. & ita no. per Bart. in l. iiij. de cōdi. insti. vbi omnino vide, & per eūdē. & etiā Bal. in l. acceptam. C. de vsuris. & probatur in l. j. C. de conser. ma. & no. in l. antepe. C. de pact. inter emp. & vendi.

2 ☞ *Fructus quando erāt pendētes tempore uenditionis, quòd censeantur uenditi pro eodem pretio, nisi aliter fit actum: & quid si non erant pendentes tempore cōtractus, sed inceperunt, & fuerunt recollecti per uenditorem: & quid si pro illis debetur pensio? & nume. 1. & 4.*

3 *Actiones acquisitæ post contractū uenditionis, & ante traditionē, ad quē pertineant?*

1 §. Si fructibus. †Fructus pendentes tēpore vēditionis ad emptorē pertinēt, & etiā pensio quæ pro illis debeī: & si fundus erat locatus, licet nō debeatur emptori, sed venditori qui debet exigere, & emptori soluere, vel actionē cedere: vt idē in aliis quibuscunq; actionib⁹ acquisitis post venditionē factā, & occasione rei, q̄a quærūtur vendi 2 tori. Sed cedūtur emptori. h. d. †In isto §. quatuor sunt videda. Primo qñ fructus erant pēdētes tēpore vēditionis. iste tex. vult, q̄ cēleantur vēditi pro eodē pretio nisi aliter sit actum: & ratio est, q̄a non censetur res diuersa, quousq; cohæret solo. de hoc vide bonū tex. in l. fi. §. vt fructus. j. quæ in frau. credi. vbi etiā iuppletur, quod hic dicit [maturis.] vt idē sit, & forti⁹, si nō sunt maturi. facit l. fructus pēdētes. ff. de rei ven. Secūdò videndum est, si fundus est locatus ad pecuniā, & sic fructus pertinebunt ad colonū. Quid de pēsione, quæ pro illis debeī? Et breuiter dic, q̄ aut loquimur in fundo rustico, vbi semel, vel bis in anno fit recollectio, vel de æstate, & vindemia: aut loquimur 2 in prædio vrbano, [a] ex quo dietim percipiuntur fruct⁹. primo casu si fructus pro qbus debeī pēsio recolligūtur post vēditionē factā, tota pēsio pertinet ad emptorē: non q̄ sibi debeaī, sed debeī venditori qui locauit, q̄ pōt exigere, & soluere vel actionē cedere, ita intelligitur iste tex. secundū gl. in ver. [sed si locatus.] aut erat iam percepta pēsio: tñ adhuc nō debebaī, sed incepit deberi cū effectu post contractū celebratum, & tūc Dy. tenuit idē in l. fi. §. fi. ff. de iure fis. Sed Bar. melius tenet cōtrariū, q̄ pertinēt ad vēditorē, sicut pertinēt ipsi fructus, si fundus nō esset locatus: quia q̄ incipiat deberi post cōtractū, nō est curādū, postquàm pro fructibus prius p̄ceptis debeī, & vide etiā no 3 quod ibi plenè no. Bar. distinguēdo. †Tertiò videndum est de actionibus quæsitis post cōtractū celebratū, & ante traditionē ad quē pertineant: at istū articulū plenè expedit Dy. & Bart. eū distinguēdo in l. si Titius. §. si prius. ff. de aqua plu. arcē. vbi omnino vide, & adde l. is qui in puteum. §. si posteā. ff. quod vi aut clam. & hoc si sint acquisitæ ex dispositione legali. Quid autē si per venditorē? dic vt l. si sub vna. §. fi. de ver. obli. an de 4 bent cedi emptori? †Quarto & vltimò videndū est de fructibus qui nō erant pēdētes tēpore cōtractus: sed inceperūt postea, & fuerunt recollecti per venditorem: respondeo pertinent ad emptorē. vt l. fructus. C. eo. titu. dummodo soluerit pretium à principio vel si non soluit, soluat saltem vsuras, quod dic: vt no. gloss. j. ea. l. §. ex vendito. & in l. curabit. C. eod. titu.

1 §. Si Titius fundum. †Incrementū alluuionis superueniens post vēditionē nō prodest vēditori, qui de modo seu de mensura agri scienter mentitus est vt suppleatur mēsura: secus si ignoranter. h. d. no. & fortè alibi non reperitur ista distinctio. In text. ibi: [ex empto actio cōpetat.] ad repetitionē pretij quatenus fundus à principio deficiebat in mēsura, non obstante incremento: vt §. eo. l. si seruus. §. si modus. & si emptor pretiū non soluerat, nō tenetur soluere pro mensura deficiente: vnde si vēdidisti fundū pro centū, quem dixisti esse centū iugerū, ad rationē vnius pro quolibet iugere: & nō sint nisi nonaginta: nō teneor solvere nisi nonaginta: & si soluī centū, possum repetere decē: licet per alluuionē decē accreuerint, quādo scienter fuisti mētitus: & sic incrementū cedit lucro mei, secus si ignorāter. Tūc enim teneor soluere pro centum, ac si à principio nihil defecisset.

Opponit glo. quòd indistinctè incrementū cedit lucro mei emptoris: vt insti. de cōtrahen. emp. §. si post venditionē. alias emptionem. Solu. ille §. potest intelligi dupliciter. primo quādo mensura nō deficiebat: & vēditio erat pura, tunc statim erit perfecta: sicut ergo omne periculū peremptionis, vel deteriorationis posteā contingēs pertineret ad emptorē: vt l. necessario. de peri. & cōmo. rei vendi. ita & lucrū debet ad ipsum pertinere ratione naturali. Secūdo potest intelligi, quādo fundus deficiebat in mensura, nō tamen fuit vēditus ad mensurā, puta, vendidisti fundū pro centū, & dixisti esse centū iugerū: tamen nō fuit dictū ad rationem vnius pro quolibet iugere: & & sic est vnicū pretiū tantū tunc adhuc idem. Nā si deficiebāt decem pro illis, nō tenebar soluere: & si soluī, possum repetere: tamen quia venditio statim est perfecta, etiā antequam mēsuretur, augmentum alluuionis prodest mihi indistinctē, siue scienter, siue ignorāter fueris mentitus: ratione qua §. si enim fuerit venditus ad mensurā, puta, ad rationē vnius pro quolibet iugere, tunc antequàm mēsuretur nō est vēditio perfecta, sicut in vino vendito ad mensurā, vel in aliis quæ venduntur ad pondus, vel ad mensurā, antequàm ponderētur, vel mensurentur. vt l. quod sæpe. §. in his. de cōtrahen. emp. nā idē in fundo vendito ad mensurā per l. si in venditione. §. fi. de pe. & cōmo. rei vendi. vt sentit glo. in d. §. in his. & in l. j. §. sed nec custodiam. eo. titu. de peri. & commo. rei vendi. & ideo periculū ante mensurationē pertinet ad venditorē. vt d. §. in his. eodē modo lucrum deberet ad ipsum pertinere indistinctè. Tamen hic singulariter distinguitur, aut scienter fuit mētitus: & tūc propter dolum suum nō prodest sibi augmentum, vel diminutio, & peremptio noceret. aut ignorāter: & tūc prodest ea ratione, quia nō est adhuc perfecta venditio. Hoc verum, si accreuerit antequàm mensuretur: & ita loquitur hic tex. dum dicit: [ante quam modus manifestetur &c.] post mensurationē vero venditio est perfecta, & sic lucrum indistinctè pertinet ad emptorem: hoc tamen puto verum, nisi emptor fuerit sciens eadē ratione, vt noceat sibi scientia: sicut nocet venditori. Item oppoquòd etiam si venditor fuit ignorans: postquàm asseruit esse centum cū non essent, debeat sibi nocere sua temeraria asseueratio, sicut si sciuisset: vt §. ea. l. post principiū gl. sol. multis modis. tu dicas verū esse, quòd noceret si non accreuisset: ita loquitur contrariū: si postquàm accreuit, nō noceret: & sic plus nocet scientia, quia etiā si accreuit, tamen fuit temeraria asseueratio ignoranter facta, & per ista sunt declaratæ glo. quæ sunt hic. Quando autē fundus venditus continet pluſquam sit dictum: an illud plus veniat in venditione pro eodē pretio, vel nullo modo, vt debeat pro illo plus soluī? dixi in d. l. si seruum §. j. ff. eodem.

Si pro

2 ☞ *Si promisisti mihi ex causa donationis aliquem fundum qui erat Titij, & sic tenebaris ipsum redimere: & antequam hoc facias, Titius ipsum mihi donat: liberaris. secus si uenditisti.*

1 §. Si fundum mihi. † In eadē re potest concurrere causa lucratiua, & nō lucratiua. h. d. sed duæ causæ lucratiuę nō: vt l. omnes. ff. de act. & ob 2 li. †, vnde si promisisti mihi ex causa donationis quendā fundū qui erat Titij, & sic tenebaris ipsum redimere, & dare, & antequàm hoc facias, Titius ipsum mihi donat liberaris per illā regulam de duabus causis lucratiuis: vt in d. l. omnes. non sic si vendidisti: quia ista est causa onerosa: quia licet efficiaī meus ex causa donationis factæ à domino, remanes tamē obligatus ad tradendum: & quia tradere non potes, teneris ad interesse si vendidisti pro decem, & valet duodecim: quia soluī x. pro xj. & si non soluī recupero duo. hoc vult iste §.

1 §. In his autem. † Dolus & culpa circa accessoria rei vēditæ præstatur: sicut circa rem principalem. hoc dicit.

2 ☞ *Pretium succedit loco rei, in particularibus iudicijs.*

3 *Socius potest agere ad diuisionem rei contra socium qui uenditerat partem suam, & adhuc non tradiderat: & ille poterit agitare iudicium tanquam procurator emptoris, & quid secuta traditione?*

1 §. Idem Celsus. † Qui emit partem rei quā venditor habebat communē cū alio, pro indiuiso, tenetur recipere illud quod ex diuisione peruenisset ad venditorē. h. d. no. intellige istū §. quādo emptor sciebat fundum esse communē pro indiuiso inter venditorem, & alium: quia videtur actum emendo partem pro indiuiso, q̄ teneaī recipere quicq̄d ex diuisione pueniat ad venditorē, secus si ignorabat, & puta ad venditorē pro diuiso pertinere, ne remaneat 4 deceptus. † & no. hic casum q̄ pretiū succedit loco rei in particularibus iudicijs: & ratio est, quia ista alienatio quæ fit per diuisionem, dicīr necessaria: secus in voluntaria alienatione, vbi pretiū non succedit loco rei in particularibus: secus in vniuersali actione: vt l. vēditor. de hæred. vel act. vē. & l. si rē & pretiū. de pet. hær. iuncta l. si fundū per fideicōmissum. de lega. j. & de leg. ij. l. codicil. §. j. facit §. de rei vē. l. itē si verberatū. §. j. si ergo vendidisti partē tuā pro x. & ex diuisione fuisti cōsecutus xij. teneris ad integra xij. & si minus, puta octo, teneris ad illa tm: quia damnū, & vtilitas post perfectā emptionē pertinet ad me 5 emptorē. † Itē no. hic, q̄ socius pōt agere ad diuisionē rei contra sociū, qui vendiderat partē suam, & adhuc non tradiderat: & ille pōt agitare iudiciū tāquā procurator emptoris ad hoc j. e. venditor domus. post q̄ autē tradidisset, deberet agere contra emptorē: ita intelligit hic in ver. æquū est em. Sed op. contra istū tex. in vltimo casu, q̄ ius emptoris non remaneat in parte, quæ obuenit venditori, sed transat etiam cum parte quæ obuenit socio: vt j. qui. mod. pigno. vel hypo. sol. l. si constante. §. si is qui fundū. de vsuf. le. Sol. not. si habebas fundū communē cum Titio pro indiuiso, in parte tua constituit mihi ius reale, puta, quia pignoras, vel cōcedis vsumfructū: & tūc si postea diuidis cū eo, & tibi euenit vna portio, & illi alteri ius pignoris, vel fructus q̄d cohæret rei: nō remanet in portione tantū quæ tibi obuenit: quia cū haberes partē in quolibet cespite terrę, ad socium tuū necessariò peruenit & de parte tua, & econuersò tibi de sua: ius autē meū non immutaī ex vestra diuisione: ideo dimidia quæ sibi obuenit pro diuisa est mihi obligata pro dimidia, & ille qua obuenit socio similiter: & ita loquunt contraria. Aut nō constituis mihi ius in re: sed ad rem: vt si vendis, & tunc ius meū remanet cōtra te solū pro portione, quę tibi obuenīat: vt hic in fi. nec transit contra socium, cū non sit reale: sed personale: vt l. fi. §. de contrahen. emptio. & ita not. per Bart. in d. l. his qui vsumfructum. vbi omnino vide: & plenius per eum in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obli. in ix. quæst.

1 §. Si quid seruo. † Illa quæ post venditionem peruenerunt ad seruum venditum ab ipso venditore: vel ab alio pertinent ad emptorem. hoc dicit in primo, ibi venditor donauit, puta, simpliciter, non vt habeat in peculio: quia tunc remaneret penes venditorem.

1 ☞ *Emptio & uenditio licet sit unus cōtractus, uariatur tamē nomen est ab una parte ut dicatur uenditio, ab alia emptio: licet interdum ponatur unum pro alio.*

3 *Vsuræ non possunt peti iure actionis ex uendito: sed bene a iudicis officio mercenario: & quid hodie de iure cano.*

4 *Venditor à quo tempore teneatur ad usuras?*

5 *Venditor tradens emptori possessionem precariam liberatur ab actione ex empto: & si emptor non soluit pretium: an tunc teneatur ad usuras?* b

6 *Precaria possessio dupliciter dicitur & nume. 7.*

7 *Venditor qui cōstituit se precario nomine emptoris possidere, dicitur transtulisse possessionē ciuilem, & naturalem in emptorem, & ipse remansisset in detentione tanquam colonus uel procurator, & an liberetur ab actione ex empto: & nume. 9.*

8 *Quòd ad restituendam talem detētionem quam habet, possit conueniri interdicto de precario, facta reuocatione precarij per emptorem, & etiam actione ex empto.*

9 *Emptor qui habet precariam possessionem, quos fructus faciat suos?*

1 §. Ex vendito. † Actio ex vendito cōpetit venditori ad pretiū, & etiā ad vsuras pretij à tēpore traditionis rei etiā precario factę: cōpetit etiā ad alia, quę æquum est venire in hūc cōtractū, quæ enumerantur vsque ad 2 §. fi procurator. h. d. in effectu vsq; ad illum §. † hucusq; tractauit de actione ex empto, quæ cōpetit emptori. Hic incipit tractare de actione ex vendito: & ambæ sunt directæ: quia licet vnus sit cōtractus, variatur tñ eius nomē: q̄a ab vna parte dicitur vēditio, ab altera dicitur emptio: licet interdū vnū de istis nominibus ponatur pro alio. vt j. eo. l. veteres. quia vno posito, necessario ponitur aliud, cum sint correlatiua. Variatur etiam nomen cōtrahētiū. Quādo autē nō variatur nomē: tūc ab vna parte competit directa, ab altera cōpetit cōtraria: quod dic vt §. commo. l. in cōmodato. §. j. per Bar. & l. ex cōsensu. de actio. 3 & obli. per gl. †Quæro, circa id quod dicīr de vsuris, an possint peti iure actionis ex venditor? tex. iste innuit, q̄ sic, dum dicit, q̄ veniunt in hac actione. Contrariū est verū q̄ imò iudicis officio mercenario: & ideo extincta actione principali per solutionē pretij, non possunt peti vsuræ. vt j. eo. l. qui per collusionem. §. fi. vbi est casus. Nec ob. iste tex. quia nō dicitur hic q̄ veniunt in hac actione: sed in hoc iudicio: quod est latius vocabulū id est in iudicio intētato super hac actione venit per imploratione officij iudicis. Itē quæro an istud sit verū etiam ho die de iure canonico, quo sunt prohibitæ vsuræ: [a] glo. in ea. l. §. ibidē. in fi. mag. glo. C. eo. tit. l. curabit, videntur dicere q̄ sic. & idē sentiunt canonistæ. Hosti. in sum. de vsuris in c. salubriter. eo. tit. q̄ veniūt tāquam interesse per l. sociū qui in eo. §. pro soci. quod etiā allegat glo. in §. ibidē gl. in illa l. sociū. videtur sentire cōtrariū, dicens, q̄ quidā per illā l. pessimè defendunt hodie vsuras, vt possint peti tanquam interesse. Breuiter dici potest, q̄ tanquam interesse damni emergētis possunt peti: ita loquitur prima opinio: sed tanquam lucri cessantis non declaro: b nam possent peti vsq; [b] ad valorē fructuum, quos emptor percepit, & quos percepisset venditor, si rem nō tradidisset: quia si aliud esset, remaneret in damno venditor, si rē nō tradidisset, si vltra valorē fructuum tractaret de lucro: vnde nō posset illud petere nomine interesse: ita loquitur illa glo. in l. sociū. cōmuniter tamē practicatur cōtrarium: quia emptor postquam habuit possessionē, si tardauit soluere pretiū, soluit aliquid nomine vsurarū nō habito respectu ad fructus perceptos, quod non est secundū bonā conscientiā venditoris. Intellige tamē quòd teneatur post lapsum termini ad soluendū: nam quousq; durat terminus, nō dicitur emptor esse in mora, vt l. lecta. §. sed cū sortis. §. si cer. peta. ergo nō tenetur ad vsuras, nisi cōtrarium sit actum: & isto modo videtur intellige re Hosti. in loco prælegato. Nō tamē intelligas, quòd emptor sit in mora propter hoc solū, quòd tradita est sibi possessio: nisi sit interpellatus de soluendo, vel sit appositus terminus qui interpellat: & hoc probatur in l. curabit. C. eo. habetur perinde, ac si essent in mora quantùm ad vsuras. Bar. autem in l. de diuisione. j. solu. matri. & in l. vinum. §. si cer. peta. videtur sentire quòd eo ipso, quòd est sibi impletus contractus, dicatur in mora nisi ipse impleat pro parte sua quod non puto verum, quantū ad alios effectus moræ: vt teneatur quanti plurimi, vel de periculo, ac si esset in mora: sed solū teneatur ad vsuras: & ita audio quosdam moder- 4 ni. docto. hoc tenere. quod placet. per dictā l. curabit. †Nunc opponi. in prima gloss. magna quòd veniunt vsuræ à tempore contractus: quoniam ab illo tempore fructus percepti per

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶Ab ea liberatus. adde quod hoc idem tenet Alexander de imo. referendo Paul. hic & in d.l.ab emptione. in cõsil. xxviij. col. pe. in fin. in j. vol. Cur.

b ¶Sed j mutuo. Adde q hoc idē ipse Paul. i d. §. alteri. & vtrunq dictum refert & sequitur do. Alexan. de imo. consi. cxix. colū. pe. versi. respon. in j. vol. & in cõsil. lxxvj. col. pe. ver. circa quarum. in v. vol. Cur.

venditorē sunt restituendi emptori. vt l. fructus. C. eo. Sol. tunc sunt restituendi, si emptor tunc tradit pretiū. Si autē nō tradit: tunc sunt ita demū restituendi, si etiā ipse vult soluere vsuras pretij ab illo tempore: & ita procedit contrariū. Si autē nō vult soluere: nō cōpellitur nisi à tempore traditionis rei: nec poterit petere fructus à tēpore contractus perceptos, postquàm nō vult soluere vsuras. Ita intelligit, & limitat glo. illā l. fructus q no. & tene mēti. Vnde si vēditor qui fructus percepit, velet eos restituere emptori, vt cōsequeretur ab eo vsuras à tēpore cōtractus, nō cōpelleretur emptor recipere: & imputet sibi, quare non cōpulit emptorē ad soluendū pretiū, postquàm ipse percepit fructꝰ. Ita innuit ista. gl. no. prædicta in fructibꝰ satis, & recollectis post venditionē cōtractā. In illis autē qui erāt pēdentes tēpore cōtractus, licet emptor eos petat: propter hoc tamen nō teneā ad vsuras: qa illi cēsentur vēditi pro eodē pretio.

5 vt ſ. eo. l. ſi fructibus. nō ſic in ſatis, & collectis post. †Itē opp. in glo. ſeq. q nō ſufficit venditori, emptori tradere poſſeſſionē precariā, cū debeat facere ipſum emptorē potiorē in quolibet alio. vt ſ. eo. l. emptorē. §. j. ſed nunc nō erat potior: imò vēditor qui poteſt ab eo auocare p interdictū de precario. Solu. ſufficit quātū ad hoc, vt teneaē emptor ad vſuras: quoniā habet facultatē percipiēdi fructus: ſicut ſi fuiſſet poſſeſſio ſimpliciter tradita: & fuiſſet factus potior, vt ex tex. hic colligit. Sed non ſufficit quantū ad hoc vt liberetur ab actione ex empto: qua tenetur tradere: & ideo ſoluto pretio pōt adhuc conueniri, vt ſimpliciter tradat: nā quouſque durat precaria poſſeſſio, ipſe emptor qui poſſidet, cēſet poſſidere noīe venditoris. Et ſic potius vēditor: quia is poſſidet, cuius noīe poſſidet: vt l. quod meo. in princi. de acq. poſ. hoc vult iſta glo. †Sed cōtrariū videt dicere glo. in l. ab emptore. ſ. de pac. & vēditor qui precariā poſſeſſionē tradidit: ſit liberatus ab actione ex empto, qua tenet tradere. Sol. precaria poſſeſſio dicitur dupliciter. Primo, qñ vēditor tranſtulit eā in emptorem precario id eſt ad beneplacitum ipſius vēditoris: quia nō tenebatur tradere, ſi ſibi pretiū nō eſt ſolutū. & tūc loquitur iſta gl. cū his quæ ſ. dixi. †Secūdò qñ vēditor conſtituit ſe precario noīe emptoris poſſidere: vt quotidie fit: & tūc loquitur illa glo. nā tūc hoc caſu ecōuerſo vēditor dicitur poſſidere noīe emptoris in quē cēſetur trāſtuliſſe poſſeſsionē ciuilē, & naturalē, & ipſe remāſiſſet in detētione tanquam colonus: vel procurator. Vnde liberatus eſt actione ex empto, qua teneaē tradere: quia tradidit, licet fictē: †& ad reſtituendā detētionē quā habet, pōt cōueniri interdicto de precario, facta reuocatione precariꝭ p emptorē. Ita vult illa gl. quā Bar. tenet Bal. vero in l. j. C. de reſcin. vēdi. tenet q etiā actione ex empto: quia nō eſt ab ea liberatus[a] quouſque aliquid reſtat fiendū pro executione cōtractus. Et hic reſtat ſcilicet reſtituere detentionē facti. & hæc opinio placet per l. ſi heres teſtamē-

9 to. ſ. eo. vbi bene probatur ratione ſui in ſimili. †Vltimò oppo. quòd emptor qui habet precariā poſſeſsionē non facit fructus ſuos: vt ſ. de pericu. & commo. rei ven. l. ſeruī. gloſ. nō ſolu. Dic q fructus naturales facit ſuos, vt hic. Et idem in induſtrialibus. Sed fructus ciuiles, non. ita loquitur cōtrariū: quod not. & tene menti. Loquitur tamen hic in emptore, qui ſoluto pretio debebat facere fructus ſuos: ſed in alio qui non haberet talem titulum onerosum: non ſic videtur.

2 ☞ *Ex contractu celebrato per procuratorem ſuper re domini, acquiritur domino utilis actio in diſtinctē.*

3 *Ex emptione facta per procuratorem, an dominus agere poſſit? & an ipſe procurator poſſit ex hoc conueniri, & agere?*

1 **§. Si procurator.** †Ex venditione facta per procuratorem ad hoc cōſtitutū, dñs conuenitur, & agit vtili actione ad exemplū inſtitoriæ. h. d. ſecundum primā lectu. quæ eſt, q vterq; caſus huius. §. loquatur in procuratore vendēte, & tunc primus caſus, q dñs cōueniatur, eſt clarus p l. ſi mutuā. C. de exercito. Sed ſecūdus caſus, q poſſit agere eſt dubius: quia regulariter contrariū eſt, niſi ſibi cedatur actio. vt l. poſſeſsio quouſq. §. & ſi poſſeſsio. de acquirē. poſ. & propter hoc prima glo. mag. dicit hunc §. intelligendū, quādo iſte procurator erat inſtitor: quo caſu dñs interdū agit ex cōtractu eius ſine ceſsione, ſcilicet, in ſubſidiū: vt in l. j. in ti. ſ. de inſtito. Et iſto modo debet intelligi, & limitari quod hic dicitur, [agat in ſubſidiū.] Si autē non eſſet inſtitor: non poſſet agere vt in cōtrario, quæ gloſ. nō videtur bene loqui. Et primo cōtrariatur ſibiꝑſi dum dicit, q ideo datur vtilis ad exemplū inſtitoriæ: quia nō poteſt dici inſtitor, qui cōſtitutus eſt ad vnū negotium. præterea etiā qñ nō eſt inſtitor in ſubſidiū, dominus poteſt agere: & ſic debet limitari §. & ſi poſſeſsio. dic ergo, q hic agit etiā non in ſubſidiū per l. quod procurator ex re. ſ. de procura. †quia ex cōtractu celebrato per procuratorē ſuper re

2 domini acquiritur domino vtilis actio indiſtinctē, vt ibi, ſecūdum aliā lect. Poſſumus ponere caſum, q primus caſus loquatur in procuratore vendēte: ſecundus caſus in emente. Dicit, q ex venditione facta per procuratorē, dñs agit vtili actione: ſed tunc iſtud ſecundū dictū bene debet limitari, & reſtringi ſcilicet in ſubſidiū: qa non habet locū l. quod procurator ex re. quā do procurator meus emit, niſi emiſſet & ſoluiſſet de pecunia mea, vt no. in d. §. & poſſeſsio. tunc bene acquireret mihi indiſtinctē: & ſecundū iſtā lectu. eſt hic caſus de quæſtione ſabbati

3 na, de qua hic in glo. †an ex emptione facta per procuratorem dominus agere poſſit: quæ quęſtio procedebat, tenēdo primā lect. ſed tenēdo ſecundā nō: quia eſſet hic caſus, qui tamē debet limitari ſecūdū quod ſ. dixi. & vide quod not. Cy. in l. ei qui. C. quod cum eo. & l. multū. ſi quis alteri vel ſibi. Quid autem in ipſo procuratore? an ex contractu celebrato procuratorio nomine, poſſit ipſe conueniri, & agere: hic enim loquitur de ipſo domino: dic vt no. in l. procurator qui per euictionē. ſ. de procu. per Bart. & tetigi in l. ſolutū. §. per liberū ſ. de pigno. actio.

2 ☞ *Vſuræ centeſimæ quæ ſunt?*

3 *Emptor ſi ſtipulatur duplum à venditore, in caſu quo res euincantur ſtipulatio valet: & peti poteſt etiam hodie.*

4 *Pactum in venditione appoſitum, quòd non ſoluto pretio ad terminum vēditio ſit nulla, & quicquid ſoluunt nomine arrarum uel pretij, emptor perdat, quòd ſit licitum.*

5 *Pœna quando ex poſt facta apponitur obligationi facti uel ſpeciei, nō præſumitur uſurarum: ſecus ſi à principio contractus apponatur.*

6 *Iudex uel teſtator an poſſit mandare ut ſoluatur in certo termino: alias nomine pœnæ uel uſurarum, ſoluatur tantum pro quolibet menſe?*

§. Idem Papinianus. †Pœna cōſiſtens in quātitate adiecta ſolutioni quā-

titatis, & excedens legitimas vſuras, præſumitur apposita in fraudem vſurarū. Ad hoc allegatur iſte §. & l. cū allegas. C. de vſuris, & cū hodie omnis vſura ſit prohibita quātuncunq; modicæ quātitatis, dicimus per iſtū §. q omnis pœna apposita ſolutioni quantitatis ratione tardæ ſolutionis, præſumit apposita in fraudē vſurarū: & ſic nō poteſt peti. quod eſt verū, vt dixi, duobus cōcurrētibus ſcilicet q iſta pœna cōſiſtat in quantitate: ſecus ſi in alio: vt in fine huius §. & q ſit adiecta ſolutioni quātitatis: ſecus ſi ſpeciei, vel facto vt in glo. An autē requiratur & tertiū, q ſtipulator ſit cōſuetus fœnerari. glo. hic tāgit, & tenet q non Bart. in l. ſi ſtipulati ſumus. j. de ver. obli. dicit hoc verū, ſi pœna eſt poſita per dinumerationē mēſiū vel annorū: vt loco pœnæ ſoluat quolibet anno vel menſe tantum: ſecus ſi eſſet vnica pœna tantū: quia tūc nō præſumeretur in fraudem vſurarum: niſi ſtipulator cōſueuerit fœnerari. Sed dñs Ange. in l. ſtipulatio iſta §. alteri. eo. tit. dicit iſtā diſtinctionē Bar. pro

b cedere in alio cōtractu quā mutui: ſed in mutuo [b] tene glo. indiſtinctē per illā l. cū allegas. quia facilius præſumitur vſura in

2 mutuo, quā in alijs: tene mēti. †In tex. ibi: [in fraudē cōſtitutionum.] quæ prohibēt vſurā centeſimā regulariter: vt l. ſi non ſortē. in princi. de cōdi. inde. & dicitur centeſima qñ æquiparatur ſorti; & duplū æquiparatur ſorti. Ideo licet fuerit appoſitū loco pœnæ præſumitur facta fraus de cōtractu ad cōtractū ſcilicet de vſura ad pœnā. Qualiter autē venditor potuiſſet ſtipulari nomine vſurarū ſecūdū ea quæ habētur in l. eos C. de vſuris. valeret ſtipulatio dupli, & in reſiduo vitiaretur, & ita tenet gloſſ. Hodie verò nihil poteſt ſtipulari, ideo nihil valet. Itē loquitur iſte tex. quādo quis ſtipulatur duplū propter retardatam ſolutionē pretij: vel ſortis: ſecus ſi propter aliud, †vt ſi em-

3 ptor ſtipulatur duplū in venditione caſu quo res euincaē, talis autem

autē ſtipulatio valet, & poteſt peti etiā hodie: quia ceſſat præſumptio vſurarū quæ nō cōuenit, nec debetur niſi propter re-

4 tardatā ſolutionē. †In tex. ibi, [diuerſamq; cauſam. l. cōmiſſoriæ.] vt ſi fuit appoſitū pactū, q nō ſoluto pretio ad terminum vēditio ſit nulla: & quicquid ſoluit noīe arrarū, vel pretij perdat: licitū eſt in cōtractu emptionis & venditionis: vt j. de leg. commiſ. per totū: licet ſecus in contractu pignoris. C. de pact. pig. l. ſi. quo caſu aliter cōcipitur illud pactū. Et eſt verū quod hic dicitur etiā hodie: quia iſta pœna nō cōſiſtit in quantitate

5 principaliter, ſed in facto. †Et ex eo quod dicit glo. hic, quòd nō præſumitur vſura, qñ pœna apponitur obligationi, vel ſpeciei, vel facti: aſſumunt quidā practicā quæ cōmuniter ſeruatur Bononiæ: quia debitor obligat ſe ad ſoluēdū in certo termino, & ſi nō ſoluat ad conſignādū tot pignora, quæ æquiualent quātitati: aliàs promittit certā pœnā: ad hoc vt promiſsio pœnæ dicatur appoſita obligationi facti, id eſt, conſignationi facti pignorū, non quantitatis: & ſic poſſit agi: & in aliquibus locis ponitur, q debeat cōparere corā iudice ad recipiēdū præ-

6 ceptū ſub certa pœna: ratione prędicta. †Sed certè iſta cautela nō prodeſt de iure: qa poſtquam fuit appoſita à princi. contractus, præſumit appoſita in fraudē. ar. eius quod not. in l. ſi quis ſub cōditione. de cōdi. inſti. ſed ſi eſſet actū ex poſtfacto per in teruallū, poſſet procedere. ita not. Bar. in l. cū ſeruus. j. de cōdi. & de. vbi omnino vide. & qñ no. glo. in l. ſi qs. §. fi. ſ. ſi quis cauſed an iudex in ſentētia, vel etiā teſtator poſsit mādare vt ſoluatur in certo termino? aliàs noīe pœnæ vſurarū ſoluat tantū pro quolibet menſe? vide Bar. in l. tutor qui repertoriū. §. fi. de admini. tut. & l. iij. §. fi. de annu. leg. & de his quæ pœn. no. l. ij.

2 ☞ *Modus agendi, ut certificetur de iure ſibi competenti.*

3 *Contractus dolo factus ualet ex parte eius, qui paſſus eſt dolum, ſi uult, ſed ex parte cō mittentis, non.*

4 *Caſus in quo claudicat contractus fauore pupilli, ſed iudicium non debet claudicare.*

5 *Pupillus ſi agitur contra emptorem ad pretium poteſt repelli: niſi tradat rem.*

1 **§. Si quis.** †Si cōtractus ex vna parte poteſt reſcindi ratione doli, vel minoris ætatis: pōt altera pars agere actione ex eo cōtractu, vt reſcindatur, vel ei ſtetur, ſi aduerſarius poterat obligari: aliàs ſecus, vt in pupillo cōtrahente ſine tutor. autho. h. d. iſte mirabilis §. qui forte nō reperitur alibi de iſto modo agēdi. In tex. ibi, [ſed ſi quis minorem xxv. an. circunuenerit.] ſupple nō habentē curatorē. & ſic poterat obligari mero iure, ſed cōpetebat reſtitutio: nec poterit agi contra eū interueniente curatore: vt aut ſtetur, & approbetur contra

2 ctus vel reprobetur, & ab eo diſcedaē. †Not. mirabilē modū agendi, vt poſsit quis agere, vt certificetur de iure ſibi cōpeten-

1 ti. j. rē ra. ha. l. indebitū. & no. Bar. in l. ita ſtipulatus. circa fi. de

3 ver. obli. per iſtū tex. patet etiā hic ex præcedēti caſu † q cōtractus[d] dolo factus valet ex parte eius qui paſſus eſt dolū, ſi vult: ſed ex parte cōmittentis, non: de hoc eſt glo. in l. iuriſgen. §. ait prætor. de pact. l. in cauſæ. in prin. de mino. & no. in l. elegāter. in prin. de dolo. in §. ſi quis à pupillo. in fi. ibi [ſibi autē pupillū non obligat,] & ſic emptor nō poterat agere cōtra pupillū modo quo ſupra, vt aut ſtetur, vel diſcedatur: quia ſ. quādo aduerſarius erat obligatus ſaltem mero iure: hic nullo modo: & hoc

4 vult dicere iſte §. †& ſic no. caſum in quo claudicat cōtractus fauore pupilli: ſed iudicium nō debet claudicare: vt l. ſi cū dies

5 §. pe. de arbi. extra de excep. cum inter. †ſi tamen iſte pupillus ageret cōtra emptorē ad pretiū dico, q emptor poſsit ipſum repellere, niſi tradat rem: licet ad eā tradēdā etiā offerēdo pretiū non poſſem pupillū cōpellere, vt hic. & hoc per l. ſi duo patroni §. ſi quis iurauerit cū §. ſeq. ſ. de iureiur. poſtquàm enim pupillus approbat pro ſe agendo ad pretiū, debet approbare etiā contra ſe, vt rem tradat: aliàs eſſet ſolicitus de prēda, quod eſſe non debet vt in l. ſi minoris actum. in fi. de admini. tuto.

2 ☞ *Nouum modus agendi, ago ut agas.*

1 **§. Si venditor.** †Actio ex vēdito datur pro eo, quod deuenit in pacto incontinenti appoſito: & ſi ſit appoſitum pactū, quòd emptor teneatur ſtare colono, poteſt venditor conueniri, vt agat contra colonum dantem, & reſtituat emptori. hoc dicit. Nam actio ex locato cōpetit venditori qui locauit: idem emptor agit contra illum, vt agat ad damnum illatū poſt vēditionem, & ſibi reſtituat, poſ-

2 ſet etiam ſibi cedi actio: & ſic not. nouum †modū agendi, ago vt agas. ſic j. tit. proxi. l. cum in plures. §. a meſſem. & ſ. ad l. rhod. de iac. l. ij. §. pen. & de leg. ij. l. ſi ſic. in fi. nec agere poſſum antequā cedat: qñ illa actio non cōpetit tibi ex re mea: licet ex re mihi debita, vt hic pa tet, ex dictis iuribus: ſecus ſi ex re mea. vt l. cum fundus. §. ſeruū. ſ. ſi cer. pe. vbi not.

2 ☞ *Inſtrumenta fundi non uenium in legato fundi niſi legetur fundus inſtructus ſeu in integro ſtatu, & quid in locatione fundi?*

3 *Confiſcato fundo, non uidentur confiſcata omnia, quæ ibi ſunt.*

4 *Præparata, ut ponantur in aliquo loco, q. habeantur pro appoſitis, antequā ponātur.*

a ¶An confiſcato fundo. adde an confiſcatis bonis videaē confiſcata ephy teusis vide per Bar. Io. de imo. & Lud. ro. in l. ſi finita. in §. ſi de vectigali bus. ff. de dam. infect. & per doct. in c. quibuſdā. de pœnis.

1 **§. Aedibus diſtractis.** †In venditione ædium cōtinentur omnia quę cohærent ſolo, vel à parietibus vt perpetuò ſint & etiā illa quę nō cohęrēt, ſunt tñ præparata, ppter cohęrentiā, vt claues & ferrę, & omnia ſine quibus cōmode habitari nō poteſt. Alia non veniunt, quæ non dicanē ædiū, ſed dicuntur inſtrumēta, & in vēditione fundi veniunt ea quæ in terra ſe tenent, & quę præparata ſunt ad terrā, vt ſimus. alia verò vt inſtrumenta fundi non

2 veniunt. h. d. in effectu vſque ad l. ſi ſterilis. † Et declaranē præ dicta per multa exempla: ſicut in legato fundi nō veniunt inſtrumenta fundi in l. ij. §. fi. de fun. inſtr. In locatione verò fundi, vel domus, dic vt j. tit. proxi. l. ſed ædes. §. illud. Item quādo cōceditur vſus fructus fundi, an videātur etiam cōcedi inſtrumenta? dic vt ſ. de vſufru. l. ſed & ſi quis. §., pprietas. vbi eſt bona glo. prædicta vera, niſi legetur vel vendatur fundus inſtructus, quia tunc veniūt inſtrumenta vt l. j. vel ij. C. de ver. ſig. Idē ſi dixit fundum integro ſtatu: quia perinde eſt acſi dixiſſet inſtructum. vt C. de bo. vac. l. ij. lib. x. vbi eſt tex. not. † Quid autem in ſentētia cōfiſcationis: an confiſcato [a] fundo videanē cōfiſcata oīa quæ ibi ſunt? Gul. de cu. dicit q per l. cū ancillis. C. de incę. nup. Bar. videtur tenere contrariū per l. fi. §. idem diui.

4 j. de publi. & ſic in illa l. cum ancillis. erat caſus ſpecialis. † Vltimò pro eo quod dicitur in l. fundū. in fin. cum l. ſeq. vt ea quæ ſunt præparata, vt ponanē in aliquo loco, habeātur pro appoſitis antequam ponantur vide Bar. in l. cætera. §. fi. de lega. j.

LEX XXII.

Si ſterilis ancilla. †Qui vendidit partum naſcturū qui naſci nō poterat, teneaē ad intereſſe, ſi ſciebat. h. d. Sed ſi ignorabat, teneaē ad reſtitutionē pretij. ar. cōtra. ſ. de hære. vē. l. cum hæreditatē.

§. Si prædii. † Vendens prædium tributarium ſciēter tenetur emptori ignoranti ad intereſſe: ſi autem ignoranter non tenetur in aliquo. h. d. ſecundum intellectum gl. vt l. iul. in prin. ſ. eod. in glo., magiſtra quæ incipit, [imò,] & ibi ponit rationem, quare non teneatur in aliquo, ſi ignorabat: nam imò videtur quòd teneatur quāto minoris vt ibi. Et reſpondet, quod imputet ſibi emptor quia debebat ſcire, q eoipſo quòd erat prouinciale, erat tributarium. Certè iſta ratio concludit, q etiam ſi venditor erat ſciens, non teneatur in aliquo: quia emptor non fuit deceptus ab eo, ſed ex ſui ſimplicitate, ſi neſciuit eſſe tributarium, cùm ſcire deberet. Poteſt dici ſuſtinendo intellectum glo. q ſcientia venditoris tanquā dolus præponderet craſſæ ignorantiæ emptoris, tanquam culpæ. per l. item ſi obſtetrix. in fi. ad l. aquil. ſed quando vterque ignorauit, neutra ignorantia præponderat: & ideo potior eſt conditio rei vt l. ſi ſeruum. §. ſequitur. de verbo. obli.

§. Quamuis. †Licet venditio non valeat, emptori tñ decepto daē actio ex illa ad intereſſe. h. d. In tex. ibi, [æqualitate.] ſ. ſubſtātialis aliàs ſec°. vt i l. vēditionibus. ſ. de cōtrahen. emp. Sed op. q cōtractus nō ſit nullus vt l. ſi id quod aurū. de ver. obl. Sol. cōtractus emptionis & venditionis eſt nullus ſi vendis mihi maſſam æris pro maſſa auri: qa intereſt mea, q ſit nullus, ne haberē ſoluere pretium. Sed ſtipulatio ex cauſa donationis bene valet, quia intereſt, quòd valeat mea potius quàm quòd non valeat in contrario, quod declara vt ibi per Bar. Item oppo. quòd ſi contractus eſt nullus, non poteſt ex eo actio oriri, vt l. cum lex. j. de fideiuſ. Sol. verum eſt ſi emptor ſciebat ipſum nullum: quia nō decipitur: aliàs ſecus, vt ibi not. per Dyn. & Bar. vbi omnino vide.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Dictio nisi. Adde Bart.in l.Titia.in §. Lucius.ff.de pig.act. Archi.in c.j.de cõstit. lib.vj. Ioan.and.in c. si cui.de elec.lib.vj.in nouel.

§.Cum per vẽditorem.

1 †Contra vẽditorẽ morosum in tradendo agitur ad interesse intrinsecum,non autẽ extrinsecum,siue cõsistat in lucro,siue in dãno.h.d.& semper allegatur.dicit autẽ intrinsecum,quod cõcernit pretiũ rei vẽditæ,si plus vel minus valuit post morã,vt morosus teneatur quantiplurimi,vel minimi fuit à tẽpore moræ prout expedit alteri,& non morosus: vt ſ.eo.l.ratio.§.ſi per vẽditorẽ.aliud autẽ interesse quod pretium nõ cõcernit,dicitur extrinsecum:& illud non venit,niſi quando non est dare intrinsecum,vt in casu.l.liber homo.§.ſi. de verb.obli. An autẽ veniat interesse lucri? dic,vt dixi in l.iij. §.fin.de eo quod cer.lo. Vltimò oppo.ꝙ veniat extrinsecum. vt ſ.eo.l.Iul.in prin.Sol.ibi venditor tradidit: & malè,quia rẽ vitiosam hic non tradidit:& maius reputatur delictum in faciendo,quàm in non faciendo.vt l.ij.& ibi not.ad Sille.in glo.

2 ☞ Dictio niſi,an ponat?

1 §.Si tibi fundum. †Actio ex hoc contractu,datur ad id quod deuenit in pacto incontinenti apposito.h.d.ꝙa illud habetur loco pretij,vt hic & l.fundi partẽ.de cõtrahẽ.empt. In ſi.tex.ibi[ſi aliꝫ vẽdideris.] Quid ſi aliꝫ nondũ vendidiſti,an poſsim agere ex hoc pacto,vt mihi vendas,propter illa verba nõ vẽdas niſi mihi? & ſic quæritur an † dictio,niſi[a] ponat:vide p Cy.in l.actione.C.de transact.& per Bar.in l.eum.§.qui iniuriarũ.ſ.ſi quis cautio.

1 §.Qui domum. †In obligationibus annuis alternatiuis,quolibet anno potest variari. h.d.no.& ſic tot videntur obligationes,quot anni.de lega.j.l.ſi ex toto.§.fi.Sed in cõtrariũ l.Stichũ.§.ſtipulatio.de ver.obli. ſtipulatio annua reputatur vna pro omnibus annis.Breuiter de iſto articulo vide plenè per Bar.in l.ſi ſeruus Mæuiꝫ.§.pen. de ſtipu.ſeruo.

LEX XXIII.

1 ISt inqualitate. †Deceptus in qualitate fundi,agit ad interesse,ſicut deceptus in menſura.h.d.vel dic,ꝙ deceptus in menſura bene agit ad reſtitutionem pretiꝫ,non ad interesse.vt ſ.eo.l.ſi ſeruum.§.fi.

2 ☞ Pactum de futura ſucceſsione ualet,quãdo fit ex neceſsitate præcedẽtis cõtractus.

LEX XXIIII.

1 SI quis ſeruum. †Si vẽditor manumittat ſeruũ vendituꝫ, tenetur postea ad omnia quæ per manumiſſum fuiſſet acquiſita emptori, ſi nõ fuiſſet manumiſſus,ſed traditus:& etiã tenetur cauere de hæreditate manumiſsi,reſtituẽda quam vẽditor tãquã patronus cõſequutus eſt.h.d. †Et propter vltimum allegatur iſta l. ꝙ pactũ de futura ſucceſsione valet,quando fit ex neceſsitate præcedẽtis cõtractus:vt hic,in prima ſolutione glo.de quo dic vt plenè not.in l.ſi.C.de pact.

LEX XXV.

1 SI ſeruus. †Ex emptione facta per ſeruum fructuarium tẽpore quo durat vſusfructus,non agit fructuarius, ſi vſufructu durante de pecunia ad ipſum pertinẽte nõ ſoluitur pretiũ,licet ſoluaꝫ ipſo finito:poteſt tn̄ ipſa pecunia repeti per cõdictionẽ indebiti.h.d.prẽmitte,ſi ſeruus meus in quo habes vſumfructũ,rẽ aliquam emit,ſi quidẽ ſoluit pretiũ de pecunia tua,vel ex operis eius,acquirit tibi:ſi autẽ de iure,vel ex alia cauſa,acquirit mihi:interim antequam ſoluatur,eſt in pẽdẽti cui debeat acquiri,vt hæc habẽtur in l.ſed & ſi qs ſtipuletur.§.j.ſ.de vſufructu.ponamus ergo ꝙ tẽpore quo emit durabat vſusfructus,& antequam ſolueretur pretiũ,finitus eſt per capitis diminutionẽ.postea ſoluit de pecunia tua per te,vel per ipſum.an acquiraꝫ tibi actio ad rem? videbatur ꝙ ſic,per prædicta.Sed cõtrariũ eſt verũ quia durãte vſufructu nõ fuit tibi acquiſita:& tũc cũ venit acquirenda, nõ durat vſusfructus. Vnde nõ poteſt tibi acquiri,cũ nõ retro trahatur hæc ſolutio,vt fingaꝫ facta tẽpore cõtractus:& in hoc cõſiſtit ratio. Poteris ergo repetere pecuniã per cõdictionẽ indebiti,& mihi acquiritur actio:dũmodo ſoluã pretiũ. Iſte tamẽ tex.recipit contrariũ de verbo ad verbũ de d.l.ſed & ſi qs.§.j. verſi.quid ergo ſi omiſſo.vbi recitatur opi.Iul.in contrariũ de æquitate,& iſta l.fuit Iul.vt patet ex ſupraſcriptione:gloſſ.hic ſoluit.ſed ibi dat alias ſolutiones:melior ſolutio videtur mihi illa,quòd iſta loquitur de rigore iuris,illa de æquitate.

1 §.Seruum tuum. †Si res mihi debita peruenit ad te ſine cauſa,poſſum in ſubſidiũ à te cõdicere,ſoluẽdo quod in eã impẽdiſti.h.d.vt in l.cũ fundus.§.ſeruũ tuũ.ſ.ſi cer.pet.vbi ponitur iſte caſus plenius,quã hic & dico hic in ſubſidiũ,quia vẽditor credẽs te eſſe dñm ſerui,credebat ſe eſſe debitorẽ tuum,& nõ meũ:& ideò tradendo tibi,quia nõ habet,nec dolo deſijt habere,licet nõ ſit liberatus ipſo iure à me,liberaꝫ tn̄ ope exceptionis,ſi paratus eſt mihi cedere actionẽ contra te.vt l.ꝙ ſæpe.§.ſi res.ſ.de cõtrahen.emp. vnde cũ mihi nõ ſit cõſultũ aduerſus aliũ,ne locupleteris cum mea iactura,ſubueniẽ mihi per condictionẽ ſine cauſa,vel per actionẽ in factum cõtra te recta via,per l.ſi à me.ſ.ſi cer.peta.

2 ☞ Fideiuſſores filij ſeu ſerui alicuius,tenentur inſolidũ:ſed pater &, dominus de peculio tantùm.

1 §.Seruo vendente. †Fideiubens pro ſeruo tenet in ſubſidiũ,& efficaciter ſicut fideiubẽs pro libero,licet ex cõtractu ſerui dñs nõ teneaꝫ vltra
2 vires peculij.h.d. †Licet ergo domini vt pater teneãtur ex cõtractu,filij vel ſerui acceſſoriè,tãquàm fideiuſſores,vt habetur in l.cũ filius.de ver.obli.nõ eſt tn̄ ſimilitudo per oĩa:qa fideiuſſores prædictorũ tenẽtur inſolidũ:ſed pater & dñs de peculio tantũ.Ratio diuerſitatis eſt,qa fideiuſſores obligãtur ex eorũ volũtate,& cõtractu:ſed pater & dñs præter volũtatem,& etiã cõtra vt l.ſi quis ſeruũ.in fi.ſ.de pecu.ideo mitius agitur cũ eis.

2 ☞ Si uendis mihi fructus pendentes,uidetur actum ut poſsim ipſos colligere propria authoritate,& meis impenſis.

3 Quòd iſta collectio habeatur pro traditione,licet non interueniat actus tuus,qui regulariter requiritur in tradente.

4 Venditor poſt traditionem rei liberatus eſt ab illa actione,& quæ licet poſtea turbet emptorem,uel poſſeſsionem ſibi auferat,non reincidit in eandem obligationẽ: ſed aliꝫ actionibus conuenitur.& nume.5.

5 Condemnatus ad tradẽdum,uel reſtituendum rem aliquam,facta traditione liberatus eſt ab illa ſententia:& quid ſi poſtea turbet,uel auferat poſſeſsionem,uel ad ipſum reuertatur.

6 Pro uiolentia turbatiua,agitur actione iniuriarum.

7 Si turbas colonum,uel inquilinum meum:datur mihi contra te utile interdictum,& actio iniuriarum.

8 Violentia turbatiua,an ſit maleficium?

LEX XXVII.

1 VI pendentem. †Venditor nõ agit ad pretium,ſi rẽ nõ tradit:& facta traditione vim inferat emptori,nõ conuenitur actione ex empto,ſed aliꝭ actionibꝰ cõpetẽtibus dño.h.d.& cõsueuit allegari ad plura quæ ſtatim dicam. †Nor.tex.ex prima parte,ꝙ ſi vẽdis mihi fructus pẽdentes,videt actũ vt poſsim ipſos colligere propria authoritate.& per conſequẽs meis impenſis.
3 quod no.facit ad id qđ dixi in l.itẽ illa.de conſti.pecu. †Itẽ ꝙ iſta collectio habeaꝫ pro traditione,licet nõ interueniat actus tuus,qui regulariter requiritur in tradẽte,facit l.minus inſtructus.C.de acq.poſ.cũ ibi no. †Ex ver.cæterũ.no.dũ dicit,[cõ-
4 petere actionẽ iniuriarũ.& ad exhibẽdũ,]nec aliquid dicit de actione ex empto,ꝙ venditor poſt traditionẽ rei liberatus eſt ab illa actione:& licet emptorẽ postea turbet vel poſſeſsionẽ ſibi auferat:nõ reincidit in eandẽ obligationẽ:ſed aliꝭ actioni-
5 bus cõueniꝫ:& hoc voluit gl.quæ ſemper allegaꝫ in auꝰ.ſacramenta puberũ.in vltima glo.C.ſi aduerſus vẽdi.& de procura. l.Papinia.§.ſi is.in fi.magnæ glo.per †quod etiã videt,ꝙ ſi aliquis eſt cõdẽnatus ad tradendũ,vel reſtituẽdũ rẽ aliquã:facta traditione liberatus eſt ab illa ſententia:& licet postea turbet, vel auferat poſſeſsionẽ vel ad ipſum reuertatur non poterit iudex virtute eiuſdẽ ſentẽtiæ cõpellere ipſum ad reſtituendum, vel ad ceſſandũ à moleſtia p viã executionis:ſed expedit vt ite rum agatur,& noua ſentẽtia detur,cõtrariũ tenuit Iac.But.& Bar.in l.ſed & ſi poſſeſſori.ſ.de iureiur.dic,vt ibi dixi.& facit
6 quod habeꝰ in l.permiſceri.de acq.poſ.in fi. †No.ꝙ pro violẽtia turbatiua agitur actione iniuriarũ.facit l.iniuriarũ.in fin. de iniur.& vide hic glo.in c.authoritate.§.vlti.de priui.lib.vj.
7 quæ allegãt iſtũ tex. †ꝙ ſi turbas colonũ,vel inquilinũ meum: datur

datur mihi contra te vtile interdictum,& actio iniuriarũ,quia
8 videris me prohibere. †Sed an violentia[a] turbatiua ſit maleficium,vel quaſi: glo.in l.ſi.C.ſi.regũ.ſentit,ꝙ non eſt verũ,ſi bona fide credens ius habere,turbauit:aliàs ſecus.ſecundũ Bald. ibidem per l.ſeruus non in omnibus.de actio.& obli.

a ☞ Si uendis mihi principaliter rem,quæ non eſt in rerum natura,quòd non teneat emptio.

LEX XXVII.

1 SI quis cum. †Vẽditor tenetur ſi deficiãt ea quæ dixit accedere rei venditæ.h.d.glo. oppo.de l.ſi ſeruus qui quãdoꝙ.de leg.j.per quã videt, ꝙ venditor nõ teneatur,niſi pro doliꝭ quæ ibi reperiuntur:& dicit,ꝙ hic affirmauit eſſe in fundo:ibi nõ.Certè etiã ibi affirmauit,dum legabat centũ,quæ habebat in arca:& ſic affirmabat ſe habere. Dic ergo,ꝙ ibi erat cauſa lucratiua,vnde legatarius nõ remanet deceptus,nec in dãno:quia nihil ſibi debetur, poſtquam nihil reperitur:hic loquitur in cõtractu,in quo em-
8 ptor remaneret deceptus in dãno. †Sed adhuc oppo.ꝙ idem in emptore per l.nec emp.in prin.& l.domũ.ſ.de cõtrahẽ.emp. ſol.& nota,& tene menti. Aut vendis mihi principaliter rem, quæ nõ eſt in rerum natura,& tũc non tenet emptio,vt in contrarijs. Aut vendis rẽ quæ eſt in rerũ natura,& dicis ei accedere aliã rẽ,quę nõ reperitur:& tũc valet emptio ratione rei principaliter deductæ in vẽditione:& propter hoc agi poteſt,etiã pro re quæ nõ reperiꝭ,ſiue ſcienter,ſiue ignoranter affirmaueris:& iſte eſt caſus no.hoc tene mẽti,& pro hoc quod habetur ff.l.proxi.facit in ratione ſui.d.l.domũ.de contrahen.emptio.

LEX XXVIII.

1 VIcquid. †Ea quæ vẽditor dixit accedere debẽt integra præſtari,ſicut ſi fuiſſent principaliter vẽdita.h.d. Oppo.hic de l.pe.§.fi.ff.eo.vbi ſufficit præſtari talia,qualia ibi reperiuntur.ſolu.iſta lex debet intelligi,qñ vẽditor in genere dixit,prædio vẽdito accedere decem dolia:vel dixit vẽdo tibi tale prædiũ cũ decẽ doliꝭ:& tũc debet tradere integra.Ibi dixit cũ decẽ doliꝭ,quæ ibi ſunt:& ſic ad ſpeciẽ ſe reſtrinxit:quo caſu,diſtingue,vt ibi. Aut erant vltra decem dolia quędã integra,quædã nõ integra:& debent præſtari decẽ integra,ſi poſſunt. Aut nõ erant niſi decẽ,& nõ integra:& ſufficit ea præſtari talia qualia ſunt:& hoc habetur ibidẽ:ſed ſi dolia eſſent per ſe principaliter vẽdita indiſtinctè, debẽt tradi integra.vt l.teneꝰ.§.ſi vas.ſ.eo.tit.ſequiꝭ l.prædia.

2 ☞ Conuentione facta de uendendo,eum pacto de locando domum uenditori,cohærẽtia contractus ueſtito,& ſequatur conuentio pœnalis,ſi non fieret quod in pacto deuenit,& ſic ſint tres conuentiones:quæ actiones tunc oriantur.

3 Emptor ſi non fecit quod promiſit,& ſic nõ locauit:& incepit teneri actione ex uendito informata,ad id quod deuenit in pacto:ſi uenditor non egit ad pœnam,poteſt agere ex uendito,ut locet,& ad interesſe ſi non locat.& nume.6.& 9.

4 Si egiſti ex uendito,& quia non locaui,fuiſti conſecutus intereſſe,non poteris pœnã petere,ſi plus non erat in pœna,quia obſtabit exceptio:aliàs illud plus poterit peti,ſi plus erat in pœna.& nume.12.

5 Si incepiſti à petitione pœnæ,& ipſam fuiſti conſecutus:nõ poteris agere ex uendito, ſi non locaui,& ad interesſe ſi non loco:& quid ſi intereſſe ſit maius,quàm pœna.

6 Creditor licet apponat pœnam minorem quàm ſit res principalis,uel quàm ſit interesſe:non uidetur illi pluri renuntiare.

7 Quãdo præcedit obligatio ex cauſa lucratiua in ultimis uoluntatibus:tũc per cõmiſsionẽ pœnæ ſeu legati facti noĩe receſsum eſt à primo legato,& ſola pœna peti poteſt.

8 In contractibus uerò per ſolam commiſsionem pœnæ non eſt receſsum à prima obligatione:ſed receditur per electionẽ pœnæ:ſed ſi eligitur actio prima,ſecus,licet fiat quaſi nouatio.

9 Si uerò præcedit obligatio ex cauſa onerosa,tũc nec per commiſsionem pœnæ nec per electionẽ eius facta eſt nouatio,nec ſublata actio prima,ſed tollitur facta ex actione pœnæ.& nume.13.

10 Septem caſus in quibus non tollitur actio prima,& ſi pœna ſit exacta.

11 Ratio quare per actionẽ ad interesſe actione ex empto tollatur ſtipulatio pœnalis ope exceptionis,& per exactionẽ pœnæ tollaꝫ actio ex empto ad interesſe ipſo iure.

12 Quod ex ſtipulatione incontinenti appoſita de locando poſt uenditionem ſit informata actio ex uendito,ut detur etiam ad id quod deuenit in ſtipulatione,ſicut informatur à pacto incontinenti appoſito.

LEX XXIX.

PRædia. Lex iſta eſſet clara de ſe ſi glo.nõ infraſcaret eã quę recitãt lect.antiquorũ,& eorum dicta & opi.quæ ſunt fantaſiæ licet etiã tãgãt verã lect. in ſi.glo.quæ incipit,[tria fuerũt hic pacta.]tn̄ illã nõ proſequitur,licet incidenter de ipſa faciat mentionẽ in glo.mag.& etiã in glo.parua ſuper verbo[cõuenit.]cæteра quæ hic dicuntur cõcernũt primã lectiuram antiquorũ,quæ nõ poteſt ſuſtineri.Secundũ ergo verã lecturã hoc intẽdit. †Licet ſtipulatio pœnalis ſit cõmiſſa,præcedens tamẽ obligatio,& actio,iure nouationis nõ eſt ſublata ſed ex ea agi poteſt:& ſi actor fuit conſecutus nomine intereſſe tantũ,quãtũ erat in pœna,tollitur ſtipulatio pœnalis ope exceptionis. Si verò actũ fuerit ad pœnã, & ex actione ſecuta,tollitur obligatio & actio prima cõpetẽs ad intereſſe ipſo iure,vſque ad cõcurrentẽ quantitatẽ:ſed ſi intereſſe ſit maius: nec ipſo iure,nec ope exceptionis:ſed poteſt illud tolli cũ pœna.h.d.iſta lex famoſa,& magiſtra:qa ſemper allegatur,& ſecũdũ iſtã lect.debet poni,ꝙ nõ interuenerit niſi vna ſtipulatio,ſcilicet,pœnalis ſi nõ fieret,ꝙ deuenit in pacto iuxta venditionẽ appoſito:& ſic fuerunt tres cõuentiones veſti-
2 tæ. †Prima fuit,ipſa vẽditio domus,quæ dicitur veſtita ſolo cõſenſu. Secunda fuit pacto de locãdo domum vẽditori,quæ fuit veſtita cohęrentia cõtractus. Tertia fuit cõuẽtio pœnalis,ſi nõ fieret ꝙ in pacto deuenit,& iſta fuit veſtita. Prima conuentio producit vnã actionẽ tantũ.ſcilicet,ex vẽdito:quæ daꝫ principaliter ad pretiũ:& hoc ſecundũ naturã cõtractus,& ſecundario ad id quod deuenit in pacto tãquàm informato à pacto:& hoc per accidẽs. Secũda cõuẽtio producit de ſe actionẽ præſcriptis verbis,quæ oriꝫ ex pacto.l.in bonæfidei.C.de pac.& informat præcedentẽ actionẽ ex vẽdito:vt & illa detur vltra quàm naturaliter dari ſoleat. Tertia cõuẽtio producit actionẽ ex ſtipulatione ſcilicet certi cõdictione ad ſolã pœnã:ſed ſecundum primã lect.illa cõuẽtio de locãdo fuit veſtita verbis:quia interuenit ſtipulatio:& tũc parit actionẽ præſcri.verbis,quæ ceſſat, vbi datur aliа:ſed producit actio.ex ſtipulatu,quæ daꝫ ad factum.vt ſ.ſi cer.pet.l.ſi qs certũ etiã certi cõdict.ad intereſſe,ſi nõ fiat.vt l.certi cõdictio.ff.eo.tn̄ iſta lec.nõ cõgruit literæ dum dicit tex.[nec cõuenit. quoniã iſtud verbũ intelligitur de cõuentione nuda de ſe nõ veſtita verbis.vt l.lecta.ſ.ſi cer.peta.in ver.[cõuenit.]& etiã ita volũt hic glo.in quãtũ tãgũt primã lec.
3 quam ego primo loco profequar,in qua cõſiſtit vtilitas huius legis in pluribus. Sed ex alia lec.non habemus niſi infraſcationes ſine aliqua vtilitate. †In text.ibi,[pœnã promiſi.]ſubaudi,& nõ feci quod promiſi:quia nõ locaui,& ſic incidi in pœnam. Quæriẽ de duobus ſecũdũ glo.tu dic melius,ꝙ quæriꝭ de quatuor primũ eſt an poſtquam incepi teneri actione ex vẽdito informata ad id quod deuenit in pacto,vt ſic ex ea nõ poſsim cõueniri,ſed pœna tantũ,ꝙ fortè mea intereſt,ſi eſt minor quàm intereſſe:vel quia potius volo ſoluere pœnã quàm locare,vel teneri ad intereſſe,ſi non locẽ.videbatur ꝙ eſſet ſublata iure nouationis:& ꝙ ad ſolã pœnã poſſem cõueniri per l.obligationũ fere.§.fi.de act.& obli.Contrariũ tn̄ determinatur,ꝙ non eſt ſublata,& ꝙ ſi nõ egiſti ad pœnã potes agere ex vẽdi-
4 to,vt locẽ,& ad intereſſe,ſi nõ loco. †Secundò quæritur hoc præſuppoſito,ſi egiſti ex vẽdito,& quia nõ locaui fuiſti conſecuutus intereſſe:an poteris etiã pœnã petere? & reſpondetur, ꝙ nõ,ſi fuiſti cõſecutus tantũ quantũ erat in pœna:nõ ꝙ p hoc ſit ſublata ſtipulatio pœnalis ipſo iure:ſed tantũ ope exceptionis ex æquitate:quia cũ ſemel ſis cõſecutus intereſſe,nõ potes amplius conſequi pœnã,quæ loco intereſſe ſolet apponi:& ad declarandã quãtitatẽ,intereſſe:vt l.ſi.de præto.ſtip.& l.ij.circa ſi de ver.obli.iuncta l.bona fides nõ patitur.de reg.iur.innuit ergo ꝙ ſi plus erat in pœna,plus iſtud poſsit peti:ſicut ecõuer
5 ſo.vt in l.ſi. †Tertiò quæritur,qd ſi incepiſti à petitione pœnæ,& ipſam fuiſti cõſecutus,an poteris agere ex vẽdito,ſi non locẽ? & ad intereſſe,ſi nõ loco? & reſpõdetur ꝙ nõ:quoniam actio cõpetẽs ad prædicta ſublata eſt ipſo iure per actionẽ pœnæ:licet per ſolã cõmiſsionẽ ſtipulationis pœnalis nullo modo fuerit ſublata.vt in primo dicto. Quarto quæritur,quid ſi intereſſe ſit maius quã pœna? & reſpõdetur,ꝙ põt peti pactio nem ex vẽdito,quæ nõ eſt ſublata quantũ ad illud:nec ipſo iure,nec ope exceptionis. †Et ſic not.ex hoc vltimo dicto,ꝙ li-
6 cet creditor apponat pœnã minorẽ,quã ſit res principalis,vel quã ſit intereſſe:nõ propterea ſibi præiudicat,vt videat renuntiare illi pluri:vt hic eſt caſus,& in l.apud Celſum §.itẽ quæriꝭ ſi cũ eo.ſ.de do excep.& ſ.de eo per quẽ fac.eſt l.ex hoc.§.fi.&

Universidad de Deusto
Biblioteca

loquitur hic,qñ actio cõpetẽs ad interesse erat bonæ fidei:idẽ si erat stricti iuris,vt duret in illo pluri.vt not.per gl.in l.fi.ff.si qs in ius voc.nõ ie.habes etiam ex hoc vltimo dicto q si creditor egisset ad pœnã & fuisset litẽ cõtest,si tamẽ nõ fuisset eã cõsecutus,etiã si obtinuisset sniam,nõ esset sublata actio prima cõpetens ad interesse:licet tex.in primo dicto innuat cõtrariũ,dum dicit,antequam pœnã ex stipulatu petat:& sic à cõtrario sensu infert,q si incipit petere pœnã non possit redire ad actionẽ ex vẽdito.Sed nõ est verũ:quia illa nõ tollitur nisi per actionẽ pœnæ.vt hic patet simile in l.fi.C.de fideiuss.& ff.si cer.pe.l.fi.in prin.dum ergo tex.dicit post prin.antequam pœnã ex stipulatu petat,simple,& exigat:nõ enim sufficit sola petitio,vt excludatur ab actione ex empto,vt patet in fi. Nũc circa istã lec.veram quã gl.nõ prosequuntur principaliter,restat tantũ videre duo.Primũ est,qualiter soluatur cõtrariũ de l.obligationũ fere.ff.si.de act.& obli.& de l.ita stipulatus.ante fi.cũ gl.de ver.obli.per quã videt,q nõ possit agi actione prima,quia est sublata iure nouationis,& trãsfusa in stipulationẽ pœnalẽ,etiã si interesse sit maius,quàm pœna:& illæ sunt principales leges quæ inducũtur ad hoc.glo.tamen mag.in ver.[itẽ ad hoc.]inducit l.ff.si qs à socio.cũ l.seq.ff.pro socio.sed illæ nõ facitt,quia secũdũ verũ intellectũ loquuntur qñ pœna esset petita,& exacta:tũc bene tollitur actio prima ipso iure,vt hic,nos autẽ dicimus,q etiã anteq̃ sit petita pœna sublata est primo eo ipso,q pœna est cõmissa,& sola pœna põt peti ad q inducit etiã l.j.de penu le.& l.j.ff.itẽ si ita.ad l.fal.Ad solu,huius contrarij,quot fuerũt capita,tot fuerũt sententiæ,& ex glo.mag.post mediũ.& ibi est alia differentia.Vsq̃ in fi.colligunt tres sol.tenẽdo istã verã lect.Prima qñ est stipulatio,& cõtractus stricti iuris est celebratus verbis,sicut ipsa stipulatio pœnalis,quia tũc propter omnimodã similitudinẽ de facili vna stipulatio transfundit in alterã:sic loquuntur iura secũdo loco allegata,qa in habẽtibus symbolũ facilis est trãsitus.Secus si pcedit obligatio iuris gentiũ,vt est actio ex empto vt hic:& idẽ in similibus,qa nõ sic de facili.arg.in l.si cũ patrono.de bono.pos.Alia fuit opi.Azo.q quæcunq̃ obligatio pcedat,fiebat nouatio secũdũ ista iura per stipulationẽ pœnalẽ,nisi contrariũ fuisset actũ expresse,q hic debet intelligi,q ita fuerit actũ:hodie hoc nõ requirit secundũ ipsum per l.fin.C.de noua,certè illa l.loquitur in stipulatione coæqueua,per quã alia nõ nouat,nisi sit actũ:nos loquimur in pœnali,in illa lex nihil statuit,sed stamus iuri veteri.Alia solutiones ponuntur in l.si qs à socio,& plures alias recitat Bar.in d.l.ita stipulat⁹,& oẽs reprobat:& finaliter soluit,q aut precedit obligatio ex cã onerosa,& nõ nouat per stipulationẽ pœnalẽ:& ita loquitur hic,& l.si qs à socio.& l.apud Celsum.§.labeo.de doli except.& oẽs leges q̃ probãt nõ fieri nouationẽ,vt etiã habet in l.luci⁹.& in l.duo societatẽ.ff.pro so.circa fi.aut,p cedit obligatio ex causa lucrativa:& tũc inducereturnouatio, etiã si minus sit in pœna quàm in actione prima,vt sola pœna possit peti:ita loquunt cõtraria.Certè secũdũ hoc sequeret absurdũ,q dabit materia debitori ex causa lucrativa incidẽdi in morã,& nõ in obseruãdo cõtractũ,si minus erat in pœna:vt si promisisti fundũ ex causa donationis,qui valet cẽtũ sub pœna quinquaginta:nã si nõ tradis fundũ,nõ poteris amplius cõueniri ad fundũ,sed ad solã pœnã:& nihil mihi proderit,sed potius nocebit,q esse nõ debet:propterea videtur tex.cõtra Bar. quẽ nemo allegat in l.quãuis bassa.C.de vsu.vbi si fui stipulatus minores vsuras,& si nõ solueris fui stipulatus maiores:dicitur ibi,q si petij minores,vel recepi,nõ videor recessisse à prima stipulatione de minorib⁹:ergo sequit q sola cõmissio stipulationis de maioribus vsuris nõ facit videri recessum à stipulatione prima de minoribus:sed ita demũ,si maiores peto:& tñ prima stipulatio erat ex causa lucrativa:ꝓterea l.obligationũ fere.in fi.nõ dicit,q fiat nouatio:sed dicit,q sit quasi,nouatio: q est minus.itẽ l.ita stipulat⁹.in fi.nihil facit,si bene inspiciat: imò facit cõtra,dũ vult inferre vel petatur pœna,vel id q est in prima obligatione.Simul autẽ peti potest:nec l.j.de penu leg. quicquã facit,qa loquit in legatis,q̃ dependent à mera uolũtate testatoris.Vnde si grauauit heredẽ de dãdo mihi penũ,& si nõ dederit,daret mihi decẽ:potuit hoc fecisse ita fauore heredis,si penus plus valebat,sicut fauore legatarij:nec potest cõqueri legatarius,qa quodcũq̃ ipsorũ habeat lucrat. Sed cõtrahens semper censet apposuisse pœnã sui fauore,& sic noluisse recedere
7 à prima obligatione. † Dico ergo & est opin. noua partim sequendo Bar.partim nõ q qñ precedit obligatio ex causa lucrativa,si loquat in vltimis volũtatibus,verũ dicit Bart.q per cõmissionẽ pœnę seu legati facti nomine pœnę recessum est à primo legato,& sola pœna põt peti,vt in d.l.j.de penu lega.&l.ff.
8 §.itẽ si ita.ad l.fal.per rationẽ quã suprà dixi. † In cõtractibus verò,ne sequanẽ inconuenientia de quibus suprà: q mora non noceat morosо,& q prouisio noceat diligenti:q per solam cõmissionem pœnæ non est recessum à prima obligatione,sed receditur per electionem pœnę,quia si creditor pœnam eligat & extunc videtur recedere ab obligatione prima,etiam antequàm exigat pœnam:& ita intelligo istã l. obligationum ferè. §.ff.Sed si eligerẽ actionem primam:secus, vt in d.l.quamuis bassa.C.de vsuris.& ideo tex.in d.l.ff.dicit q sit quasi nouatio: quia si fieret propriè nouatio:statim q esset commissa pœna,el
9 set facta. † Quando autem præcedit obligatio ex causa onerosa:tunc nec per commissionẽ pœnę,nec per electionẽ eius,facta est nouatio nec sublata actio prima sed tollitur facta actione pœnæ & ita loquitur ista l.cum similibus:& ista opin.constinet magnam æquitatẽ,si bene considereꝛ. Ponit etiam Bar.
10 vnam distinctionẽ circa hũc articulũ,† ex qua collige tres casus,in quibus nõ tollitur actio prima,etiam si pœna sit exacta. Primus qñ pœna esset apposita loco particularis interesse. vt l. traiectitiæ.§.de illo.de act.& oblig.Item,qñ esset apposita loco contemptus.vt ff.de arbi.l. si quis rem. Tertiò qñ apposita esset clausula rato manente pacto.vt l.si quidem.ff.de transact. nam in istis casibus pœna potest peti vnà cum interesse,vt dictis legibus:nimirum si exacta pœna non tollitur actio prima ad interesse:sicut videmus in pœna legali.vt l.si pro fure. ff.de condi.fur. Sunt alij tres casus,quibus tollitur actio prima per exactionem pœnæ,nõ autẽ per solã commissionẽ. Primus,qñ præcedit conuentio liberatoria,vt pactũ de non petendo sub certa pœna vt l.rescriptũ.§.si pacto.ff.de pac.licet enim pœna sit commissa,non prohibet debitor opponere exceptionẽ pacti:& sic exceptio nõ est sublata iure nouationis:nõ tñ potest exceptionẽ obijcere,& pœnã petere:sed si petit pœnã,amodò exceptionẽ obijcere nõ potest. Alius est,qñ præcessit cõuentio obligatoria ex causa onerosa sine clausula,rato manẽte pacto,vt in hac l.cũ sim. Tertius est,qñ ex causa lucrativa:tñ sunt concepte in personis diuersorũ vt l.j.§.ff. de stipu.seruo. Et in istis oẽs concordãt. Restat septimus,& vltimus casus qñ præcedit obligatio,& ex causa lucrativa,& in pona eiusdẽ:quo casu Bar.tenet indistinctè per solã commissionẽ pœnę ipsam tolli.ego añ dixi vt ff. Et est expedit⁹ iste articulus clar⁹ & cõpẽdiosè, qui est difficilior omnibus alijs & ꝓpter ipsum principaliter ad istã l.remittit. † Aliud est videndũ circa istã lec.quæ
11 sit ratio diuersitatis,q per actionẽ itereſſe tollat stipulatio pœnalis ope exceptionis,& ecõtra,q per exactionẽ pœnę tollat actio ex empto ad itereſſe ipso iure:gl.mag.post prin.& ibi est ratio,assignat tres rationes vsq̃ ad ver.[itẽ si primò.] tene primã rõnem,quę est clara qa in stipulatione pœnali nõ inspicit interesse,vt in l.stipulatio ista.§.alteri.de ver.obl.& in l.iij.cotit.vbi cõmittitur etiã ei cuius nõ interest.licet ergo qs exegerit interesse,& sic cesset interesse: nõ ꝓpterea debet esse sublata pœnalis stipulatio,in qua interesse nõ curat. Sed quia pœna licet committat ei cuius nõ interest, solet tamẽ apponi loco interesse vt l.ff.de ꝓcto.stip.& de equitate obstat exceptio, vt ẽt patet in d.l.iij.Sed ecõtra in actione ex vendito inspicit,an interest:q̃n ad interesse cõpetit:& sic cessat interesse nõ cõpetere vt l.si procuratorẽ.§.si mãdati.ff.man.licet exacta pœna cessat interesse vsq̃ ad concurrentẽ quantitatẽ:ergo ipso iure cessat actio cõpetere:& ista est vera ratio. Tertia autem ratio glo.q actio ex empto sit bonæ fidei,nõ est bona:quia etiã si interesse posset peti per actionẽ ex stipulatione,vt in casu huius l. secundum aliã lect.exacta pœna ipso iure tollet actio ex stipulatiõe cõpetens ad interesse,qa nõ esset ad qd darẽ:& ex his est expedita ista lec. Cõtra quã gl.quæ incipit,[imò.] circa fi. format opposi.de l.si duo.ff. quis cau.& de l.etiã.§.pe.de peti.here.per quas videt,q possit peti pœna,& interesse,& soluit no.q à diuer

uersis psonis põt,ab eadẽ nõ.& de hoc vide gl.ff.de eo per quẽ fac.est l.fi. In gl.mag.quæ incipit:[sed hoc videt esse falsum.] In lect.verò antiquorũ quã glo.ponit primo loco,& eã prosequitur in glos.mag.notandũ est cõcluiuè,qd illi volũt,q illud pactũ de locando fuerit stipulatione vallatũ:& in hoc differt à lect.quã posui,& sic fuerũt duæ stipulationes:hoc tñ vt dixi.ff.
12 nõ cõuenit literæ,dum dicit[cõuenit.]qd intelligit per pactũ nudũ de se.† Itẽ volunt dicti antiqui,q ex illa stipu.incõtinenti apposita fuerit informata actio ex vẽdito,vt detur etiã ad id quod deuenit in stipulatione,sicut informat à pacto nudo incontinẽti appositо:& istud est notabile,& melius qd sit in ista lectu.nec scio istud alibi.Videbatur cõtrariũ,qa talis cõuẽtio postquàm est vestita verbis,indiget vestimẽto cohærẽtis contractus quãtũ ad producẽdũ actionẽ:quia posset eã producere etiã si nõ cohæret:vnde videbat,q nec etiã informaret.Sed cõtrariũ est,postquàm cohæret:vt licet cohærentia nõ producat actionẽ,sed solẽnitas verborũ:tñ veterem actionẽ informat,tene mẽti ad materiã.l.in bonæfidei.& l.petẽs.C.de pact.Itẽ tertiò volunt isti antiqui,q si fuit actio ex vẽdito informata ad id quod deuenit in stipulatione:& facta fuit exactio ad interesse: tollitur actio ex stipulatione cõpetẽte ad idẽ ope exceptionis, dũmodo fuerit tãtũ cõsecutus,inquãtũ pœna:& hic dicũt esse casus huius.l.in ver.si cõstitutus.certè neutrũ dictũ potest sustineri:qa cũ ambæ istæ actiones cõpetant ad idẽ,facta exactione ex vna debebit tolli altera ipso iure,etiã si oriantur ex diuersis principijs vt.l.itẽ illa.§.ff.de cõsti.pecu.& etiã patet ex his quę no.glo.mag.in ver.itẽ si in primo,vbi determinat ecõtra si fuit actũ ex stipu.ad id quod deueniũt in ea:& facta exactione tollitur actio ex vẽdito informata cõpetens ad idẽ ipso iure,quia cessat interesse(vt litera dicit)ergo idẽ debet esse ecõuerso:qa est eadẽ ratio,vt si primò sit actũ actione ex vendito informata,& facta exactione tollatur actio ex stipulatu ad idẽ competẽs.Itẽ secũdũ dictũ nõ potest procedere:qa postquàm nõ quæritur,an tollatur stipulatio pœnalis,sed an tollatur stipulatio cõpetẽs ad idẽ:nõ debet haberi respectus ad stipulationẽ pœnalem.Quid enim si est maior pœna quàm interesse:quare est necesse exigere tantũ quantũ est vt in pœnã,vt recollatur alia alia actio cõpetẽs ad interesse.Nõ posset assignari bona ratio. glo.tñ magna in prin.quæ sensit istud cõtrarium,dicit q propter aliud habet hic respectus ad stipulationẽ pœnæ:qa actio ex vẽdito informata,& actio ex stipulatu cõpetens ad idẽ sunt coæqueuæ,& nõ esset sufficies vna tollere alteram,& de directo:& per se arg.in l.si reus.de duobus re.sed tollit per indirectũ mediãte stipulatione pœnali:qa actio ex vẽdito tollit pœnalẽ facta exactione:& pœnalis tollitur ex stipulatu similiter facta exactione:ergo & ex vẽdito tollit ex stipulatu,per regulam[si vinco vincentẽ te &c.]qa actio ex vẽdito vincit stipulationẽ pœnalẽ,& pœnalis vincit actionẽ ex stipulatu.Breuiter ista est vna truffa:quia verũ est q vna stipulatio coæqueua nõ tollit alterã,qñ non est facta exactio ex ea:sed quærit,an p successionẽ si vnus reus debendi succedit alteri,pariter obligatio tollatur vna per alterã:certè nõ:sed ambo durãt:& ex vna põt cõueniri tãquàm ipse proprio noie,& ex altera tãquàm hæres. Sed facta exactione ex vna,bene tollitur altera ipso iure:& sic
2 nõ indiget ista actio ex vẽdito iuuamine stipulationis pœnalis ad tollendũ stipulationẽ coæqueuã:sed sufficit per seipsam mediãte exactione.Nõ ergo potest sustineri hæc lect.Volunt, & vltimò isti antiqui econuerso,q si fuit petita pœna,& exacta,bene tollitur ipso iure actio ex vẽdito,& q iste est casus in ver.ex stipulatu.certè iste nõ esset casus ecõuerso ad præcedentẽ,quẽ iurisc̃sultus voluit ponere:qa præcedẽs est,an pactio
1 nẽ ex vẽdito facta exactione tollatur ex stipulatu cõpetens ad idẽ,iste ecõuerso deberet esse:an per actionẽ ex stipulatione facta exactione tollatur ex vẽdito cõpetẽs ad idẽ?qui casus secũdum ipsos antiquos nõ ponit in ista.l.vt dicit glo.mag.in ver. itẽ si primo.& sic nõ bene adaptatur ad mẽtẽ iurisc̃sulti iste intellectus antiquorũ.Cętera quæ sunt in gl.mag.si bene cõsideres,remanẽt declarata.Vnde nõ intẽdo tẽpus perdere in ea.

In glo.mag.super verb.[ex vẽdito:]dũ dicit de prima autem actione ex vẽdito nullo modo põt loquit:intellige de prima.l. originali actione ex vẽdito,quæ dat ad pretiũ quæ ratio reputatur quæ dat ad id qd est in natura cõtractus.Sed inquãtũ datur ad id qd deuenit in pacto etiã stipulatione vallato,põt dici secũdaria:licet sit eadẽ. In eadẽ glo.ibi[nã ex stipulatione de faciẽdo.]pone egi ad id qd cõuenit facere,sed glo.mag.in ver. [itẽ]ad id tenet contrariũ,q illa actio ex stipulatu est nouata per stipulationẽ pœnalẽ:ipsa in verior est,quia nõ est nouata.
13 †In glo.mag.circa mediũ ibi:[itẽ ad id.]gl.prosequẽdo lec. antiquorũ formauit quatuor quæstiones.prima vsq̃ ibi[sed li ageꝛ.]secũda vsq̃ ibi[& est ratio.]tertia vsq̃ ibi[itẽ si primo.] vlq̃ ad istũ ver.q̃ quæstiones sunt declaratæ & expeditæ p ea quæ.ff.dicta sunt,& gl.est satis clara de se.Hic vero gl.tenẽdo eandẽ lec.format vnã oppositionẽ principalẽ super tex.in ver. [cõsecutus.]dũ dicit,q per actionẽ ex vẽdito secuta exactione tollitur pœnalis stipulatio ope exceptionis:nã imò videtur,q fuerit sublata antequàm etiã ageret,& exigeret ex ea pactionẽ ex vẽdito:qa erat sublata per stipulationẽ pœnalẽ ipso iure, nõ ope exceptionis:vt l.obligationũ fere.§.ff.& respõdet quatuor modis vsq̃ in fi.glo.primæ fatendo cõtrariũ,q tã actio ex vendito informat,quàm actio ex stipulatu cõpetẽs ad idẽ sunt ipso iure sublatæ per cõmissionẽ stipulationis pœnalis:& ũ dicatur secũdũ hoc nõ erat differẽtia inter vnã ad alterã:cui⁹ cõtrariũ videtur velle iste tex.respõdet glo.q imò est quãtũ ad id quod dat:qa actio ex vendito informata dat ad factũ,& ad interesse:sed actio ex stipulatu cõpetẽs ad idẽ datur ad factũ tantũ.Certè & in ista differẽtia hic iurisconsultus nõ sensit solũ de illa quæ cõsistit in modo tollẽdo:qa vna tollitur ipso iure,altera ope exceptio.præterea ista differentia nõ est vera:quia imò vtraq̃ dat ad factũ per prius,& ad interesse ꝓ posterius:vt l.stipulationes nõ diuidunt.§.Celsus.de ver.obli.& l.si qs ab alio. de re iudi.Præterea q actio ex vẽdito sit sublata,hic per nouationẽ est cõtra tex.in primo ver.[respõdi,&c.]vbi dicit,quod potest agi ex vendito,si nõ fuit actũ ad pœnã.quod nõ esset,si esset sublata.ꝓterea impropriaret tex.dũ dicit[exceptione.] quod intelligat de exceptione intẽtionis:vt gl.d.imò loquitur de illa quæ est propriè exceptio,vt patet etiã ex his q̃ sequuntur:vbi dicit,q actio ex vẽdito tollitur ipso iure:nã & tunc dat etiã exceptio intẽtionis:& sic esset dicere idẽ per idẽ.Secunda est opi.in ver.est & alia.q actio ex stipulatu cõpetens ad factũ, bene est sublata ipso iure per cõmissionẽ stipulationis pœnalis:tum propter similitudinẽ quã habet cũ illa:qa est stricti iuris,& est cõtractus iuris ciuil.sicut stipulatio pœnalis:tum propter proximitatẽ,qa proximior est stipulatio pœnalis,cum sit media inter cõtractũ emptionis,& stipulationẽ pœnalem:sed actio ex vẽdito informata cõpetẽs ad idẽ nõ est sublata ꝓ nouationẽ:tum qa habet similitudinẽ cũ illa,& qa remotior est, & licet informetur ab illa stipulatione media,non tñ oritur ex illa,sed oriẽ ex cõtractu venditionis:vnde nõ tollit postea ipso iure per exactionẽ pœnæ:& hoc vult gl.aliquantulũ p obscura verba vsq̃ ibi[vel melius.]& tunc cessaret contrariũ de ipso tex.in primo ver.qui probat,q nõ est sublata. Tamẽ ista differentia reprobat per doct.per id qd habet vel not.in l.j.vel ij.C. de iure emphy.q ille contractus nõ nouatur per stipulationẽ pœnalẽ,& tamẽ est stricti iuris,& est cõtractus iuris ciuil. Tertia fuit opi.Azo.q hic fuit actũ expresse,q non fieret nouatio: quod est diuinare.Quarta est q fuit actum tacitè: & hoc vult glo.vsque in fi.tu autem dic vt ff.

2 ☞ *Legatarius emendo ab hærede rem sibi purè legatam,uidetur legatum repudiasse:& quid si emat ab alio? & quid si emat à testatore?*

1 *Fideicommissarius si pendente conditione fideicommissi emat rem ab hærede,an & quando(eueniente conditione) possit agere ad pretium?*

LEX XXX.

Qui res sub conditi. †Legatarius qui emit rem legatã ab hærede pendẽte cõditione legati,si postea existat cõditio,repetit pretiũ p actionẽ ex empto:qa sibi ipsi videt rẽ euincere.h.d.

In tex.ibi:[imprudẽs.]id est ignoras eã sibi legatã:quid autẽ si sciuit,an per hoc qd emit,videat repudiasse legatũ:dic q nõ in casu huius legis:vbi erat legatũ sub cõditione,& sic nõ poterat repudiare cõditione pendẽte:vt l.si ita sit scriptũ.§.si sub cõditione.de leg.ij.& l.si qs ita. † Si autẽ esset purũ:tũc Dy.tenuit,q emẽdo legatũ ab hærede,scienter videatur repudiasse. Bar.tenuit contrariũ,de quo plenissimè in l.qui Romę.§.duo fratres.de ver.obli.in xij.q. In tex.ibi[actione ex empto con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequi poterit.]&etiã actione ex testamẽto p rationẽ quę sequit quia nõ videt habere ex causa legati quouscp recuperet illud quod sibi abest: quia ratio magis cõcludit ad actionẽ ex testõ, quã ad actionẽ ex empto: & hoc, pbaẽ in l. hususmodi. §. q seruum. in fi. de leg. j. ratio aũt quare detur actio ex empto est alia quã illa quę ponit in tex. quia desinit habere ex cã emptionis: & incipit habere ex causa legati, quæ pcedebat emptionẽ: vt est casus in l. fundi. ad l. fal. & sic sibi ipsi videt euincere: qa ipse qui est legatarius euincit sibi ipsi, vt emptori. Sicut ergo alio euincẽte posset agere ad recuperationẽ ptis: ita & ipsomet euincente in hoc tñ differt: qa alio euincẽte posset agere ad duplã: sed cũ ipsemet euincit, non vt ff. de euic. si ei cui. & l. cũ emptor. ad l. fal. mutat ergo ipse sibi causam dñij. vt d. l. fundo. & l. si seruus. §. qui fideicõmissariã. de hæ. instit. verũ quia nõ perfectè videtur habere ex cã, quouscp recuperat, qđ sibi abest: vt sequitur in tex. & gl. ideo datur etiã actio ex testõ. Si legatarius emisset, nõ ab hærede seu grauato, sed à tertio, puta, legata est mihi res aliena: & est casus in quo valeat legatũ, quia factũ à scięte, vel à coniuncta persona: emo illã rem à vero dño: tũc habeo actionem ex testamẽto dũtaxat, cõtra hęredẽ ad restitutionẽ pretij per dictã rationẽ: quia nõ video habere ex cã legati quouscp recupero, qđ solui. Isto tñ casu nõ muto mihi dñium: qa remanet penes me ex causa emptionis factæ à vero dño, & iste est casus in l. planè. §. p si rẽ. deleg. j. Quid autẽ si emi à testatore: vt his diebus fui interrogatus: & dixi, si testator vẽdidit nulla ne cessitate ductus, censet reuocasse legatum. Vnde ipso mortuo non possum petere ex cã legati: secus, si ex necessitate rei familiaris. per l. fideicõmissa. §. qui rem. de leg. iij. & de adimẽ. leg. l. rem legatã. sicut si vendidisset cuidã tertio, vt in illis ll. cum sit eadẽ ratio. no. cp † Io. an. in addi. Spe. in tit. de empt. & vend. §. tertio loco. circa finẽ, recitat opi. quorundã, qui dixerũt, cp si legatarius vel fideicõmissarius pendente cõditione legati vel fideicommissi emat rem ab hærede, censet emisse dubiũ euentũ, & si istud esset verũ, sequeret cp etiã si cõditio existat, nõ posset repetere pretiũ. arg. §. eo. l. emptor. in fi. cum l. seq. quã opi. ipse reprobat per hãc l. cũ similibus. Tu dic cp posset sustineri si fuisset vendita nõ iusto pretio, & à scientibus: ita vt potius videat venditus, & emptus dubius euentus, quã ipsa res: puta valebat xx. & qa hęres dubitabat conditionẽ existere, dedit eã pro decẽ. & ego dubitãs eã deficere, potius volui soluere decem, & esse certus, quã habeã quasi cõmittere me dubio euentui. Hoc igit casu licet existat cõditio, nõ repeto x. qa si deficeret, haberet rẽ pro x. nec vẽditor posset repetere pretium suppleri. hoc probat ex his quę habent in l. j. C. de pac. in text. & gl. si bñ inspicię inquantũ loquit de sextãte, pmisso pro remissione fideicõmissi cõditionalis, & vult cp nõ repetat, si fuit solutũ, & glo. vult, cp solua si solutũ nõ fuit, licet cõditio fideicõmissi defecerit: & sic remissio nõ fuit necessaria hæredi: qa si extitisset, fuisset consecutus lucrũ ex remissione totius hęreditatis pro sex tante dato. Vnde ibi est casus. Sed si soluit iustũ pretium, vel parũ minus, censet empta ipsa res: & habet locũ ista lex, & dictum Ioan. and. tene mẽti, quia ista sunt subtilia, & singularia.

2 ☞ *Venditor serui nõ tenetur, si ille seruus est fur: imò si sibi furripiat cõsulitur sibi contra emptorem, uel retinendo peculium, si sibi furripuit, post traditionem.*

3 *Sicut omne emolumentum obueniens seruo uendito post perfectam uenditionem pertinet ad emptorem: ita & damnum contingens illius occasione.*

LEX XXXI.

1 SEruus quem, †Peculiũ venditũ cũ seruo, minuit ipso iure per furtũ ieri vẽditi factũ ante traditionẽ vẽditori: & ideo cõpetit retẽtio: & si per errorẽ nõ retineat, cõpetit repetitio: licet actio de peculio, p furto nõ cõpeteret, qa non dat
2 ex maleficio, vel quasi. h. d. † Not. cp nõ solũ venditor serui nõ tenet, si ille seru' est fur, vt habet ff. eo. l. Iul. post prin. in tex. & gl. sed ẽt si sibi furripiat, consulit sibi cõtra emptorẽ, vel retinẽdo peculiũ: si sibi furripuit post traditionẽ. Quid autem si fuit venditus sine peculio, & sic non poterat de peculio retinere: respondeo, retinebit seruũ quousque vel emendet dãnum, vel det seru' pro noxa. ff. de pig. ac. l. si necessarias. §. j. in tex. & gl.
3 †No. etiam cp sicut omne emolumentũ obueniens seruo vendito post perfectam venditionem pertinet ad emptorem. vt l. Iul. §. si quis seruo. ff. tit. eo. ita damnũ cõtingens illius occasiõe debet ad ipsum pertinere. Intelligo tñ istũ tex. eo casu, quo nõ fuit in mora tradẽdi: aliàs sicut periculũ rei vẽditæ pertinet ad eum vt l. illud ff. de peri. & cõmo. rei ven. ita & dãnũ illatũ sibi à re vẽdita, ar. in regula, damnũ quod quis sua culpa sentit: de re. iu. fortè enim si tradidisset, hoc furtum ille sibi non fecisset.

2 ☞ *Emptor quando controuersia est mota per uerum dominum, non cogitur soluere pretium nisi dato fideiussore.*

1 §. Si sciens †Qui scienter vẽdidit rẽ alienã ignoranti etiã antequam cõuincatur, potest cõuenire ad interesse particulare quatenus interest emptoris rẽ fuisse suã effectã. h. d. & fortè alibi nõ reperitur iste casus, & semper allegatur. In tex. ibi [quãti mea interfuit meã esse effectã.] puta, promisi illã rẽ dare alteri sub pœna: & quia non fuit effecta mea, nõ potui dare, id est dñium transferre, & sic incidi in pœnam: possum agere contra te ad hãc pœnã, licet res sit mihi adhuc euicta. Videbatur cõtrariũ, qa vẽditor tenetur solũ tradere, & facere cp emptori liceat habere, vt sequitur qđ no. Sed tu tradidisti, & mihi licet habere, antequàm euincat: ergo ad nihil ago. Sed cõtrariũ est verũ per rationẽ quæ sequitur [qa tamen &c.] Sed posset repetere pretiũ solutũ ex quo nõ est effecta mea glo. sing. quæ est ff. de euic. l. si rẽ quam. in prin. in prima gl. videtur tenere, cp sic & ita intelligit istũ tex. Sed iste tex. hoc nõ dicit. Ideo puto contrariũ, qa illud nõ potest repeti nisi re euicta. vt ff. sequitur. Quinimo si non esset solutũ, cogeretur soluere quãtuncunc emptor vellet probare, cp res esset aliena: in ipsum nõ est translatũ dñium: qa vẽditor potest replicare, cp sibi licet habere. †Si tñ controuersia esset mota per verũ dñm, nõ cogeretur soluere pretiũ nisi dato fideiussore. vt ff. de peri. & cõmo. rei ven. l. pe. Dico etiã, cp si emptor eã emeret à vero domino, & pretiũ solueret: & postea vellet probare, cp ille est verus dominus: nõ cogeretur soluere pretiũ: & sic posset retinere, licet si soluisset, nõ posset repetere nisi secuta euictione per sententiã: & iste est casus singularis in d. l. si rem quã. in princi. secundũ intellectũ Guar. quem glo. prima in fi. recitat, & vide quod no. Cy. C. de euict. si cùm quæstio. in ij. oppo.

2 ☞ *Venditor quando sine dolo, & culpa cecidit à possessione rei, non tenetur nisi ut cedat actionem expensis emptoris, & sic cessionarij, si quam habet.*

3 *Cessio fit sumptibus & expęsis cedẽtis, quãdo cõtractus celebratur gratia accedẽtis.*

LEX XXXII.

1 SI eares. †Venditor qui sine dolo & culpa cecidit à possessione rei, nõ tenetur nisi vt cedat actionẽ, si quã habet, etiã ad illud quod ex re vẽdita apud eum remansit: & si fuit in mora, etiã ad illud qđ emptor habuisset, si traditio facta fuisset. h. d. In text. ibi [quam actiones.] puta actione vi bo. rap. ad pœnã: & condictione furtiua ad rẽ, quia omnis raptor est fur. In tex. ibi [quia custodia aduersus vim parũ proficit:] & sic nõ est perdita propter malam custodiã, cũ tũc tenerer eã custodire. sed si per furtũ clãdestinè fuisset surrepta, præsumeretur hoc propter malã custodiã: nisi probetur cõtrariũ: vt §. pro socio. l. cũ duob'. §. dãna. & ibi not. in glo. †In tex. ibi [sed etiã periculo tuo.] supple, & expensis tuis: nec ob. ad primũ §. de pig. actio. l. elegãter. §. si vẽdiderit. vbi fit cessio periculo cedẽtis: quia hic cõstabat cedẽtè nõ esse in culpa: ibi verò erat dubium: qa si apparebat illũ cõtra quem fit, nõ fuisse soluẽdo tẽpore vẽditionis: apparebit cedentẽ fuisse in culpa, cp habuit fidẽ de pretio: & ideo apparebit ipsum nõ esse liberatũ per cessionẽ, & posse ad eũ redire. Hic nõ sic. †Itẽ nõ ob. ad secundã l. si vt certo. §. nunc vidẽdũ. in fi. §. cõmo. vt sit cessio sumptibus & expensis cedẽtis: quia ibi cõtractu celebrato gratia ipsius cedẽtis. Vnde cũ vtilitatẽ habuerit, conueniens est, cp etiã expensas sustineat: hic autem celebratus erat gratia vtriusque. In tex. ibi [& nõ solũ.] supra quãdo fuit secũdum glo. & sic nõ liberaretur hic cedẽdo actionẽ: qa casus contingens post morã pertinet ad morosum. §. si cer. pet. l. quod te.

1 VTerque. †Ex duobus ementibus ab vno & à diuersis dominis, ille præferẽ in agẽdo cõtra extraneũ publiciana, cui primò res tradita est. Si autẽ vnus emit à domino, alter à nõ dño: præferẽ primus, quoniã habet rei vẽdicationẽ, quæ potior est quàm publiciana. h. d. Si autẽ agerẽt inter se nunc in primo casu distinguit: à aut emerũt ab vno, & eodẽ, & idẽ, quod suprà, vt præferat ille, cui primò tradita est: aut à diuersis, uersis, & tũc præfertur ille qui possidet: quod dic vt plenissimè habetur per glo. §. de pub. l. siue autẽ. §. si duobus. ad quã semp recurritur: & loquit hic qñ emerũt diuersis tẽporibus ab eodẽ, & sic quilibet insolidũ. Si autẽ eodẽ tẽpore: tũc quilibet cẽsetur emisse pro parte: & tunc cessarẽt quę §. dixi. vt ff. de pig. l. si fundus. §. si duo. & l. si debitor. Itẽ loquitur hic quãdo soluerũt pretium: aliàs quia non soluisset, nec habita esset sibi fides de pretio, non haberet ius peten.

LEX XXXIII.

1 SI quis a me. †Deceptus ex falsa mensura, potest agere quatenus sua interest. h. d. dic vt plenè habetur. §. de dolo. l. arbitrio. §. de eo.

2 ☞ *Si uno pretio res plures emptæ sint de singulis ex empto, & uendito agi potest.*

LEX XXXIIII.

1 ET si vno. †Oppo. quia propter vnitatem pretij vnica videtur vẽditio, licet sint plures res vẽditæ. vt ff. de ædil. edic. l. cũ eiusdẽ. cũ l. seq. ergo nõ debẽt esse diuersa iudicia: sed vnicum. ar. §. eo. nõ est nouũ. solutio nõ sequitur. Nã si per stipulationẽ promittis mihi decẽ: vnica est stipulatio: & tñ possum petere quinque in vno iudicio, & alia quinque in alio. Hoc tamen verũ, si non opponatur exceptio: aliàs cõpellitur creditor totũ petere, vel nihil: quod dic vt dixi. §. cõmo. l. in commodato. §. duobus. per Gul. de cu. & in l. quidã æstimauerunt. §. si cer. peta. & vide hoc in l. scire debemus. ante fin. de verbo. obliga.

2 ☞ *Res an uideatur in dubio uendita libera, ut uenditor teneatur prout in hac lege si appareat contrarium, an talis qualis est?*

LEX XXXV.

1 SI quis fundum. †Emptor victus à tertio super aliqua seruitute, etiam si possessorio, & nõ petitorio: regressum habet cõtra venditorẽ ad interesse. h. d. & istud sine dubio, qñ fuit vendita res tãquàm libera, & nulli debẽs seruitutẽ: & ita loquitur iste tex.
2 dum dicit [quasi per eundẽ fundũ &c.] †Quid autẽ in dubio: an videatur vẽdita libera, vt sic teneatur, si appareat contrariũ: an talis qualis est, vt sic teneatur? dico vt no. per glo. §. de contrahen. emp. cũ venderes & ff. de euic. l. quod ad seruitutẽ. in fi. ti. In tex. ibi [ex empto habebit actionẽ.] videbatur cõtrariũ: quia venditor dixit nõ deberi alicui seruitutẽ. Sed licet tertius ageret de interdicto de iti. actuq; priua. & obtinuerit: non propterea apparet fundũ debere seruitutẽ, quãdo ille non habuit necesse probare seruitutem deberi: sed sufficit probasse cp xxx. diebus iuit sciente, & patiẽte vẽditore: & obtinet in hoc possessorio quousque probetur contrariũ vt infrà de itine. actuq; priua. l. j. & ista erat ratio dubitandi. Tamen quia præsumitur pro illo, tenetur venditor, ac si appareret seruitutẽ deberi: licet super illa non sit pronuntiatũ, vt sequitur: quia non fuit actũ cõfessoria: sed interdicto.

LEX XXXVII.

1 VEnditor. †Venditor antequam tradat, nõ debet negligere: sed diligentiã adhibere circa rem vẽditã, ac si esset procurator emptoris, & omnia faceret, quæ diligens procurator facere deberet: aliàs tenetur de culpa. h. d. Contra quã oppo. de l. si mora. ff. solu. matri. & §. de hære. ven. l. venditor. ver. quẽadmodũ. vbi potest negligere & nõ tenetur, quia non cogitur esse procurator emptoris vt l. postulante in fi. §. ad Trebel. sol. intelligo hãc. l. quãdo emptor nõ fuit in mora recipiendi: aliàs procedũt ll. cõtrariæ, quia nõ tenetur vẽditor, nisi de dolo, vt est casus in d. l. si mora. sed hic tenetur etiam de culpa, si potuit facere, & non fecit.

2 ☞ *Casus in quo contrariorum non est eadem ratio.*

LEX XXXIX.

1 SI venditor, †Si peculium venditũ cũ seruo plus cõtineat quàm dictũ sit: pertinet illud ad emptorẽ pro eodẽ pretio: si autẽ minus, debet per
2 venditorẽ suppleri. h. d. † & sic no. casum, in quo nõ est eadẽ ratio contrariorũ: quia si reperitur maius, hoc lucrũ pertinet ad emptorẽ: sed si minus, hoc damnũ ad ipsum nõ pertinet, sed debet suppleri: quod etiã habetur ff. eo. l. si duorũ. ver. an nõ facit, ibi: [nec euinci.] Oppo. cp si in peculio sunt vltra decẽ, non teneatur venditor tradere nisi decẽ vt ff. eo. a l. pe. §. fi. vbi dicit venditor, esse octuaginta dolia in fundo vendito, & dicitur ibi, cp si reperiuntur plura, debet dare octuaginta integra. q. d. & plura glo. respõdit, cp hic vẽditor dixit se. nihil adempturũ de peculio: si autẽ hoc nõ dixisset: posset adimere illud plus. Videbatur autẽ, cp nec propter ista verba impediretur adimere illud plus, qa poterat restringi ad specificata: cũ dixerit esse decem in peculio, cũ essent xv. & postea dixit se nihil adempturũ, supple, de decẽ. & hoc sentit hic gl. Sed cõtrariũ est: qa imò intelligũtur ista verba [te nihil adempturũ.] etiã si reperiatur vltra decẽ. Vel dic, cp si ista verba non fuissent apposita in primo vendidit seruũ cũ peculio, & postea dixit in peculio esse decẽ: cẽsentur apposita causa demõstrationis, vel declarationis, quæ licet reperiatur falsa, nõ restringit primam dispositionẽ. Contrariũ loquitur, quãdo taxatio fuit apposita à causa limitandæ dispositionis, quia dixit vẽdito fundũ cum octuaginta dolijs, quę ibi sunt. Vnde nõ sunt vẽdita, nisi octuaginta. si autẽ in diuersis orationibus, quia, dixisset vẽdo fundũ cũ dolijs, quæ ibi sunt: & postea dixisset, cp essent octuaginta: essent idẽ quod hic: quia cederẽt lucro eius pro eodẽ pretio: & istum tex. allegaui §. eo. l. si seruũ. §. modus. qñ fundus vẽditur, si reperiatur cõtinet plura iugera quàm dictũ sit, vtrũ cedant lucro emptoris: an debeat suppleri pretium: an cedant in venditione: de hoc etiam habetur ff. eo. l. si duorum. dic vt ibi.

1 §. Firmus. †Fistulæ & canales ducentes aquam in domum venditã cedunt domui. hoc dicit. intelige etiam si extra domum longè extarẽt, vt de contrahẽ. emp. l. si aquæ ductus. cum l. sequen.

LEX XL.

1 VAro si quis. †Verba generalia non prosunt venditori scięti: & emptorẽ non certificant: qa videtur ipsum circunuenire. h. d. sic §. eo. l. j. specialia verò prodesset, secũdũ Cy. in l. j. C. de ædi. act. per istũ tex. ante finẽ, dum dicit quæcp specialia excipere potuit, & debuit, innuit ergo, quod si specialiter expressisset, prodesset: sed istud videtur cõtra tex. in l. quęritur. §. si vẽditor. ff. de ædil. edi. vbi specialiter expresit de quodã morbo, & tamẽ scięti nõ prodest, vt dixi in d. l. j. §. j. ad istũ tex. respõde, cp debuit specialiter[a] excipere, & certificare: sola verò exceptio nõ prodest nisi ignorãti, cui prodest etiã generalis vt d. l. j. §. j. in prin. In tex. ibi: [vt idem vẽditũ esse videatur.] ista verba faciebãt dubium pro vẽditore: quia noluit vẽdere nisi id quod possidebatur. Si enim emptor credidit ipsum possidere plus quàm possidebat, imputet sibi: quia debuit se informare. Sed certè si vẽditor sciebat se nõ tantũ possidere: nõ potest ei imputari, cur se nõ informauit: cũ ipse melius informare potuerit, quàm alius, & non fecerit: vnde in dolo versatus est: & sic contra scientẽ iustè potuit credere emptor, cp totum possideret: sed contra ignorantẽ nõ: quia tunc videtur suæ securitati prospexisse loquendo per istum modum vt d. l. j. §. j. §. eo. Et si dicta verba tenerẽtur conditionaliter: vendo, si possideo, vel quatenus possideo, & non vltra: tunc imputaretur emptori, si se non informauit.

[a] ¶ *Specialiter. adde Alex. de imo. Paul. referentẽ in consil. xiiij. col. ij. in quinto vol.*

LEX XLI.

1 QVintus Mutius. †Emptor contra vẽditorẽ non tradentẽ nõ habet rei vẽdicationẽ, sed actionẽ personalẽ ex empto. hoc dicit cum l. seq. & sic ex contractu regulariter nõ transfertur dominium, ante traditionẽ vt l. si ager. §. de rei vẽdi. & C. de rei vendi. l. pe. fallit in ecclesia. C. de sacrosan. eccle. l. ij. sed ius pignoris bene transfertur sola conuentione: vt l. j. §. de pigno. actio.

2 ☞ *Emphyteuta si de uoluntate domini rem alienauit, & iste secundus emptor, uel donatarius non se obligauit domino ad pensionem: tunc dominium utile transit in ipsum: sed actio personalis ad pensionem non, & qualiter prouideatur domino?*

LEX XLII.

1 IN uenditione. †Venditor quãdo certificat emptorem de cõmodo: debet etiã certificare de onere, qđ imminet ratione illius commodi: aliàs tenetur ad interesse. h. d. Et per istã l. fundat se glo. in l. cũ vẽderes. §. de cõtrahẽ. emp. cp in dubio quis præsumitur vendere rẽ tanquam liberã. Ideo tenetur, si reperitur seruitutẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si emphyteuta. Ad de do ct. in c. portiõ de loca. & per doct. in l. j. & ij. de iur. emphyteuti.

debere: non autẽ videtur eã talem vendere, qualis est. In gloss. ibi: [quia licet ipse nõ teneatur ad illã summã.] ratio est; quia est debita actione personali, quæ nõ trãsit in singularẽ successorem, licet illa seruitus bene transeat: quia est ius reale vt l. via constituti. §. si fundus. de seruit. rustic. prædio. nõ ergo potest ille cui debetur, agere contra emptorẽ ad hanc summam: sed per indirectũ potest eam cõsequi, nõ permittendo ipsum vti seruitute, nisi soluat.

2 †Et hoc facit ad quæstionẽ, si emphyteuta[a] de voluntate domini rem alienauit: nã iste secundus emptor, vel donatarius nõ se obligauit domino ad pensionẽ. Certũ est q̃ dominium vtile transiuit in ipsum propter volũtatẽ domini: sed obligatio personalis ad pensionem nõ: vt in hac glo. Quomodo ergo prouidetur domino, qui nõ possidet rem cũ agere non possit ad pensionem: tunc enim cessat prouisio, de qua hic, quia potest impedire vsum seruitutis, sed in casu prædicto cessat hoc sed gloss. ordi. §. vsufruct. quemadmo. ca. dicit quòd debet vẽdicare rem ab isto secũdo rei vẽdicatione directa: & si ille excipiat de vtili dominio, quod præfertur directo vt l. j. §. qui in perpetuum. si ager vect. replicabit dominus, quòd non profit sibi vtile, nisi soluat: ideo obtinebit, si non offerat se paratũ soluere, & cauere in futurũ de soluendo: ita nota. in Spec. de loca. §. nunc verò aliqua. ver. cxxvij. facit l. omnes. §. fi. in fi. §. eo. titu. scilicet vsufru. quemad. ca. & ibi glo. in simili hoc sentit.

LEX XLIII.

1 SI duorum. †In duobus prædijs simul venditis vno pretio: si in vno superfluit, quod in alio deficit: suggerit æquitas, vt inuicem fiat cõpensatio, & suppleatur defectus: licet rigor iuris adeat contrariũ. Hoc dicit, & est pulchra lex: & primò determinat quæstionem de rigore pro emptore vsque ibi: [sed an exceptio.] secundo reuocat in dubium quid de æquitate: & in hac secunda, primo arguit pro venditore, vsq; ibi: [an non faciat:] secundo pro emptore vsque ibi: [videamus.] tertio redit ad venditorẽ vsque ibi: [similis quæstio:] quarto antequàm decidat, adducit aliũ casum similẽ, in quo fit determinatio pro emptore de rigore, vsque ibi: [sed rectius.] quinto & vltimo in vtroque casu tam in adducto quàm in alio ad quẽ reducitur, & determinat pro venditore de æquitate, vt id quod deficit in vno, suppleatur in eo, quod superfluit in altero, & limitat Bar. hanc. l. duobus modis. Primo quãdo fuerũt ambo prædia vendita vno pretio: & sic, si fuit vna venditio. Secus si diuersis pretijs & sic essent diuersæ. vt C. de iure do. l. fi. §. præterea. & l. cũ eiusdẽ cum l. sequen. j. de ædil. edic. quia tunc vna suppleretur per aliã: quia in diuersũs, & separatis de vno ad aliud non infertur. l. penulti. ff. de calum. & adducit l. si quis negotia. de nego. gest. alio modo limitat, quãdo venditor ignorabat defectũ: secus si sciebas per eandẽ legem, quia fuit in dolo: & dolosо non debet subueniri. In tex. ibi: [an non faciat dolo.] format istã rationem pro emptore, sic: nã si fuisset venditus vnicus tantũ fundus, & fuisset dictũ quod cõtineret centũ iugera, & cõtineret centũ & decem illud plus nõ pertinet, ad cõpendium vẽditoris, quia nõ debet habere bis pretiũ, sed pro eodẽ pretio debet tradi emptori: quia ad eius lucrum pertinet. Contra si esset minor, quia cõtineret nonaginta tantũ: hoc damnum pertineret ad venditorẽ, quia deberet restituere pretiũ pro rata, vt §. l. si seruum. §. fundũ. & l. si venditor. in princi. & vtrunque istorum est verũ non solũ de rigore, sed etiã de æquitate: & ideo in casu proposito non videtur allegare contra æquitatem, dicendo lucrum pertinere ad eum, & damnũ ex altero pertinere ad venditorem: quoniã vtitur in rescripto seu perpetuo: & sic nõ dolo facit. Tamen ad istã rationem potest responderi, q̃ aliud est quãdo vnicus tantũ fundus venditur: quia non est tractandum de supplemento. Sed quando duo simul, magis suggerit æquitas, vt id quod superest in vnum, non cedat ex toto loco emptoris: sed suppleat defectũ alterius & nota pro his quæ dixi suprà eodem l. si vẽditor in principio & dicta l. si seruum. §. §. j. Non sunt alia.

2 ☞ *Licet ille qui habet ius patronatus non dicatur ex hoc locupletior, nec propter hoc posit grauari onere pecuniario: si tamen sibi aufertur, cessetur fieri pauperior ut sic posit agere de euictione.*

3 *Euicta re nõ solum recuperatur pretium solutum, sed omne aliud interesse tam impensarum factarum in re, quàm etiam si res plus ualebat, quàm fuerit uendita: & econuerso si ualebat minus, non agitur nisi ad illud.*

4 *Sumptus & expensæ si uenditor erat ignorans, non possunt excedere duplum rei euictæ: & quid si emptor contra euincentem non opposuit exceptionem sumptuũ, & expensarum quæ poterant ab euincente repeti?*

5 *Et quid si uenditor sciebat rem alienam?*

6 *Si res quam mihi uendidisti, concessi alteri in emphyteusin etiam pro duobus numis annuatim, & euincatur à me illud ius superioritatis, & directi dominij: perinde agam contra te ad restitutionem totius pretij, ac si esset euicta ratione pleni dominij.*

LEX XLIIII.

1 STitius cum decederet. †Si emptori serui euinceret ius patronatus, habet actionem ex empto ad pretiũ, & ad interesse: sicut si euinceretur seruus. Item interesse sumptuum, & expensarum factarum in re euicta, non debet excedere duplum rei contra venditorem ignorantẽ: nec potest ab eo repeti, si potest ab euincente recuperari: secus cõtra scientem in vtraque: quia potest repeti, & excedere duplũ. Item manumissus ab eo qui habet causam à grauato de manumittendo, pòt eligere in patronum ipsum grauatũ, & euitare manumittendũ: vel econuersò. h. d. ista l. cum l. seq. & seq. vsque ad l. si quis alienam. & format tres quæstiones super themate proposito vsq; ad ver. [respondetur.] postea per ordinem ad quemlibet respõsio primæ vsque ibi: [de sumptibus.] respõsio secundæ durat vsque ad l. idem. §. §. superest. ibi respondet ad tertiã: & respõsio secundæ est singularis, & alibi non est secundum Bart. Ratio dubitandi in primo dubio erat, quãdo ista Aretusa manumissa per emptorem non aberat emptori propter euictionem, sed propter factum ipsius emptoris. & sic à volente: & sic videbatur, q̃ non posit agere ad recuperationem pretij. vt §. de euict. l. si seruus venditus. & in hoc fundabatur opi. Vlpiani de qua hic in ver. [& cum emptor pretiũ à venditore &c.] Sed cõtrarium est, quia remansit penes eum ius patronatus: quia ista Aretusa renuit istum emptorem habere in patronũ, & potius habere hæredem, quod sibi permittitur ex quibusdam cõstitutionibus imperialibus de quibus in l. generaliter. §. fi. de sta. lib. & hic, dum dicit: [ad rescriptum sacrarum constitutionum.] censetur euinci ipla Aretusa: & ideo potest agere actione ex empto ad recuperationẽ pretij, sicut si ipsa Aretusa ipso iure fuisset ablata, & eam nõ manumisisset: & in hoc fundatur op. Iuliani contraria opi. Vlpiani de qua hic in ver. [ego aũt.] quam opi. Iulia. Paul. hic iurisconsultus approbat in verb. respondi. † Not. ergo decisionem huius primi dubij, q̃ licet ille qui habet ius patronatus non dicatur ex hoc locupletior vt §. de præscrip. ver. l. naturalis in fi. & sic propter hoc non posset grauari onere pecuniario. vt l. planè. §. fi. la §. de leg. j. si tamen sibi aufertur, censetur fieri pauperior, vt sic posit agere de euictione, sicut si auferretur iste seruus ad recuperationem pretij. Sed an possit recuperare expensas factas in illa Aretusa: puto q̃ non, sicut nec pretiũ, si remanet eius libertas: vt l. idemq; in fi. secus si non remanet, quia eligit hæredẽ in patronum. Quod enim sequitur in secunda quæstione concernit expẽsas factas in vno de seruis masculis, qui fuerunt hic manumissi per hęredem: & sic est clarum q̃ non remanent liberti emptoris, vt hic in gl. quæ incipit, [quasi dicat.] super verbo, manumissi sunt.] † Ex decisione verò ad secundum dubium not. plura. Primo q̃ re euicta nõ solum recuperatur pretium solutum, sed omne aliud interesse tam impensarum factarum, quàm etiam si res plus valebat, quàm fuerit vendita: & econuersò si valebat minus, non agitur nisi ad illud, concordat l. euicta circa fi. tit. §. de euictioni. † Secundò nota q̃ sumptus & expensæ si venditor erat ignorans, non possunt excedere duplum rei euictæ, vt hic in l. cum & fortè. & istud non est alibi secundum Bald. qui de hoc hoc facit magnum festum, & reputat singulare C. de sent. quæ pro eo quod interest l. vnica, dum tractat de interesse extrinseco: quicquid dicatur de interesse singulari. in l. j. in prin. §. eodem. Tertiò not. in l. idemq; §. j. quòd quando venditor erat ignorans, tales expensæ interdum recuperãtur ab eo vsq; ad dup

ad duplum, vt dictum est, si non potuerunt recuperari ab euincente per viam exceptionis, si euincens possidebat & emptor agit contra eum, & victus est. Si autẽ poterunt recuperari, ac si emptor erat in possessione, & euincens agit contra eũ, quo casu si emptor erat bonę fidei habet exceptionem, licet nõ actionem, quia expedit tanquã in re sua: sic nullum voluit obligare vt l. si in area. §. de cond. indeb. si nõ opposuit exceptionem nõ recuperatur à venditore ignorante: quod est etiam singulare.

5 Quartò no. †q̃ si venditor erat sciens rem alienam, indistinctè tales expensæ recuperantur siue potuerit recuperare ab euincente, & non recuperauerit: vt in glo. super verbo: [omnino.] siue etiam transcendant duplũ propter generalitatẽ illius dictionis: [omnino.] secundũ Bar. quod etiam est singulare: & nõ ita bene reperiuntur alibi. Vnde bene sunt mẽti tenenda. Vltimò opp. q̃ iste hæres non potuit manumittere istos masculos quia fuerunt relicti per fideicommissum huic Seię & Seia non repudiauerat, vt colligitur ex text. & glo. transiuerat in ipsam dominium: & sic hæres qui non erat dominus manumittere non potuit: nec etiam transferre dominium in emptorẽ, quod non erat apud eum: & sic etiã dicitur, quod manumissio Aretusæ, facta, s. ab emptore nõ valeat: cuius contrarium innuit littera. propter hoc dicit Azo, vt refert gloss. quæ incip. [hæres.] manumissus enim intellexit, q̃ isti serui erant hęredis: & sic nõ transiuit dominium in Seium vt not. in l. Papi. §. de seruit. per glo. Sed tunc contra: quia saltem transiuit in emptorẽ, ex quo hæres erat dominus: & ideo licet valuerit manumissio Aretusæ facta ab emptore, non potuit valere manumissio istorum facta ab hęrede, qui non remanserat dominus. Sol. secundũ eandem gloss. speciale est fauore libertatis: vt manumissio valeat translationi dominij, quia non debuit transferre postquã erat derelicta libertas: nam si legatarius repudiaret legatum, remãsuri erant cum eodem onere manumittendi. Vel possumus dicere, quòd erant testatoris: & quod legatario non acceptante, nec repudiante legatum, dominium erat in suspenso, & illius censeatur fuisse, qui citius manumisit fauore libertatis. Ideo in Aretusa manumissa per emptorem, an censeatur eius fuisse dominium, vt valeat manumissio, & in istis masculis manumissis per hæredes censeatur fuisse hæredis: & hoc magis placet, licet

6 per docto. non tangatur. † Vltimò ex responsione facta ad primum quæsitum, arguo ad quæstionem, si vendidisti mihi rem, & ego ipsam concessi alteri in emphyteusim etiam pro duobus numis annuatim, si euincatur à me illud ius superioritatis, & directi dominij: perinde agam contra te ad restitutionem totius pretij, ac si esset euicta ratione pleni dominij: casus est hic in ratione sui. tene perpetuò menti istos tex.

2 ☞ *Si superueniat uenditor, quando transferatur dominium in emptorem, sine noua traditione?*

LEX XLVII.

1 SI quis alienam. † Ius superueniens venditori prodest emptori, vt possit illum compellere sup̃le, quod deficiebat. h. d. Et declara hanc l. per id quod habetur §. de rei vendi. l. si à Titio in vltima glos. Nam glos. hic intelligit, q̃ non erat facta traditio. Tu dic, idem si erat facta: quia non erat translatum dominiũ, quia venditor non erat dominus, & licet postea sit effectus, adhuc non erat translatum sine noua traditione: ideo compellere potest venditorem ad iterum tradendum, vel ad confirmandum traditionem primam, quod loco nouę traditionis habetur vt l.

2 qua ratione. §. interdum. §. de acqui. rerum domini. †Oppo. quod sine noua traditione transferatur dominium in emptorem per l. proinde. §. si cer. pe. Sol. si venditor efficeretur dominus ex causa de præterito, quæ retro fingeret, procederet contrarium hic. Debet intelligi id quod §. dixi, quando superuenit dominium non ex causa de præterito: & tunc requiritur noua traditio: & hoc voluit hic glos. Ad contrarium l. si seruo. qui &. à qui. respõde vt dixi in l. rem alienam. de pigno. actio.

2 ☞ *Pœna quando posit peti cum principali?*

3 *Si ueni ad te absentem emendo rem, & emi: postea non tradis, possum recuperare expensas factas in itinere: licet si tradidisses, recuperare non possem.*

4 *In contractibus bonæ fidei ubi est apposita dies, & pœna: admittitur purgatio moræ: licet secus in contractibus stricti iuris.*

LEX XLIX.

1 VCius Titius. † Si res vendita non tradatur: potest agi ad pœnã, & etiam ad repetitionem pretij cũ vsuris. h. d. Nota. secundum intellectum glos.

a ¶ Purgatio moræ Adde Bart. in l. insulam. ff. de verb. obli. Bar. in l. & si post tres ff. si quis cau. Cy. in l. si pacto quo pœnam C. de pac. doc. in regula mora de re. iu. li. vj.

Et notandum quòd de pretio hic nõ fit mentio, quòd possit repeti: tamen quia dicitur, quòd repetuntur vsuræ pretij propter moram præsertim si recepit pecuniã ad vsuras: apparet etiam quòd pretium repeti potest: vel nec vsuræ repetẽtur argu. vt §. eo. qui per collusionem. §. fi. & sic potest pœna simul repeti &

2 pretium. † Bart. autẽ sentit hic contrariũ: quia pœna nõ potest peti vna cũ principali. vt l. apud Celsum. §. Labeo. de doli excep. & sic debet esse altero cõtentus. Sed glo. sentit cõtrarium in fin. vltimæ glo. & ad rationem Bar. respõde, q̃ si ageret ad traditionem rei venditæ, & eã cõsequeretur: nõ posset petere pœnã, vel econuerso: tũc procederet ratio Bar. quia non posset petere pœnam, & etiã principale: & ratio est in promptu, quia petendo rem agit ad implementũ cõtractus: sed pœna petitur, quia cõtractus nõ impletur: vnde esset sibi cõtrarius. Sed si repetitur pretiũ: non agit ad implementũ contractus, sed ad resolutionem: ideo sibi nõ contrariatur, petendo etiã pœnam, quæ ad idẽ tendit: tene menti singulariter: nã & pretium petitur vna cũ interesse: vt §. eo. l. Titius. circa fi. ergo & vna cũ pœna, quæ succedit loco interesse. Sed est mirandũ, quod repetat vsuras, quas soluit suo creditori, à quo recepit mutuo pro soluendo pretiũ: nam si res fuisset sibi tradita, tales vsuras à venditore nõ repeteret: ergo nec nunc glo. dicit, q̃ si fuisset tradita, fortè vendidisset, & restituisset creditori: certè hæc est diuisnatio. Dic ergo, quòd licet si illas vsuras non recuperaret, res fuisset tradita, bene tamẽ recuperat, si nõ est tradita, quia tenetur vẽditor ad omne interesse, quatenus interest emptoris emptionem factã non fuisse: hoc enim damnum sustinet propter

3 emptionẽ. Et ideo videtur dicendũ, † quòd si ego veni ad absentem pro emẽdo rem. & emi: postea nõ tradis: possum recuperare expensas factas in itinere: licet si tradidisses, recuperare non possum, per istũ tex. quod not. † In glo. quæ incipit [maximè.] ibi [non purgatur mora: & erat hic dies, & pœna.] Sed Bal. no. in l. cũ allegas. C. de vsur. dicit per istum tex. à cõtrario sensu volẽdo subaudire maximè, quòd in contractibus bonæ

2 fidei vbi est appositus dies & pœna, admittatur purgatio[a] moræ: licet secus in cõtractibus stricti iuris: & cum semel in allegationibus in quadam ardua causa Florẽtiæ allegauì istud dictum Bal. & portaui librum, quia nõ fuisset mihi creditum: aduocatus alterius partis qui tenebat causam suã pro expedita, quòd nõ posset mora purgari, fuit territus: & non potuit sibi dare pacem, & dicebat quòd dictum Bal. non erat verum.

2 ☞ *Legatario fundi an debeant tradi instrumenta per quæ declarantur iura ipsius.*

3 *Venditor quando teneatur ostendere confines.*

LEX L.

1 TItius hæres. †Venditor tenetur ostendere emptori cũ expedit instrumenta fundi, per quæ declarãtur iura ipsius. h. d. nõ tamen tenetur tradere. h. d. glo. & bene: & ita de facto seruatur, quia si vẽdo tibi fundum, quẽ emerat pater meus: instrumentũ emptionis illius remanet penes me. † Quid autẽ,

2 si lego, an debeat tibi tradi? quidã, quòd sic per l. quidã. §. Papi. de fundo instru. doc. determinant contrariũ, vt ibi no. per Bar. & per glo. & Cy. in l. instrumenta. C. de fideicom. glo. oppo. de

3 l. cum seruo. §. fi. de cõtrahen. emp. † quòd venditor nõ tenetur ostẽdere cõfines: & soluit tribus modis, & quælibet potest esse bona. Vnde recollige distinctionem, quòd aut vendo tibi quicquid iuris habeo in tali fundo, & teneor tibi ostendere cõfines, & vsque ad quẽ locum habeo ius. Aut vendo talem fundum: & tunc, aut possum ostendere cõfinia, vel vicinos, & instrumenta quæ habeo: & teneor ostendere, argumen. hic. Aut non possum: quia fortè nõ habeo instrumenta: & ignoras nomina vicinorum: & tũc sufficit quòd ostendã ad oculum, videlicet, quòd habeo de tali loco, vsque ad talem: licet non exprimam nomina vicinorũ: quia rei demonstratæ ad oculum fru-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ A republica gabellas. Adde Bertachinū de firmo in tracta. de gabellis.

stra alia demōstratio adijcitur: ita loquit contrarium, & facit l.j. in fi. de do. præle.

2 ☞ *Fundus habens colonum uel laboratores qui colant, citius & melius uenditur, quàm si non haberet.*

LEX LI.

1 VI per collusionem. † Qui decepit emptorem submittendo colonum tanquam perpetuum, cum esset emporalis: vel tanquā acceptum emptori, cum non esset acceptus: tenetur hac actione ad interesse. h.d. secundum ambas lec. gl. † Et no. ex prima, ꝙ citius & melius vendit fundus habens colonum vel laboratores qui colāt, quā si non haberet: & ideo venditor qui mentit asserens ibi esse laboratores cū non sint, vel cū sint de proximo recessuri: teneē ad interesse.

2 ☞ *Quæ sunt in officio iudicis non præsupponunt obligationem, sicut nec rei uendicationem.*

3 *Extincta obligatione principali extinguitur officium iudicis mercenarium, quod per seipsum principaliter in iudicio deduci non potest, nisi per protestationem esset reseruatum ius.*

4 *Mora non contrahitur per solam interpellationem extraiudicialem in his quæ sunt in officio iudicis nobili: sed requiritur lis cōte.*

5 *In his quæ sunt in officio iudicis nobili, quod detur loco actionis: an detur libellus, & contestetur lis.*

1 §. Pretii sorte. † Usuræ in contractibus bonæ fideī non veniunt iure actionis, sed officio iudicis mercenario: ideo soluta sorte peti non possunt. hoc dicit, & semper allegatur, † quòd ea quæ sunt in officio iudicis, non præsupponunt obligationem, sicut nec rei vendicationē, quæ datur contra possidentem, non contra obligatum: interesse verò in actionibus bonæ fidei bene est in obligatione, & iure actionis petitur vt in l.j. in prin. s. eod. no. glos. in l.iij. §. si reddita. s. commo. quod tamen dic vt ibi dixi: quia non semper hoc est verum, vt interesse quod venit ratione loci, vt eo. tit. l. si

3 certo. in prin. † Et not. quòd extincta tali obligatione principali extinguitur officium mercenarium iudicis, quod per seipsum principaliter in iudicio deduci nō potest vt l.iij. C. depo. nisi per protestationem esset reseruatum ius, quo casu dic vt dixi in l. fin. s. de eo quod certo loco. ad primum dictum facit l. quintus. de annu. le. vbi aliqua possunt peti officio iudicis nobili, quæ non sunt in obligatione: & sic patet, quòd nullum officium iudicis præsupponit obligationem, nec mercenariū nec nobile. facit quod habetur in l. cum postulassem. de dam. infe.

4 † per quam patet ꝙ in his quæ sunt in officio iudicis nobili nō contrahitur mora per solam interpellationem extraiudicialē: licet secus sit in his quæ sunt in obligatione: vt not. in l. si ex legati causa de ver. obl. & l. qui Romæ. §. cohęres. s. e. ti. in parua glo. sed requiritur lit. contest. ad constituendum quem in mo-

5 ra, in his quæ sunt in officio iudicis nobili: † illa tamē possunt peti per se principaliter, quia datur loco actionis, vt in c. fi. extra de offi. iud. & datur libellus, & contestatur lis, vt ibi: secus in his quæ officio iudicis mercenario, vt hic. De primo tamen dic vt not. s. de interro. actio. super rubri. per glo. quæ videtur dicere contrarium, quòd in officio iudicis nobili non datur libellus, nec lis contestatur: sed illud procedit, quādo dirigitur principaliter ad iudicē, non cōtra certā partē: aliàs secus: vt patet in officio iudicis, per quod petit restitutio in integrum vt s. de minor. l. Papi. exuli. in fin. & in d.c. fi. de offi. iudi.

1 ☞ *In contractibus ultro citroq; obligatorijs liberato uno præter uoluntatem alterius: alter censetur liberatus: & quid si liberatur ab altero?*

2 *Condictio ob causam habet locum aliquādo etiam in contractibus nominatis, si ex dispositione legis non imponatur per aliam partem.*

LEX LII.

1 BOna fides. † Si emptor liberatur à solutione pretij per aliquam dispositionem legalem, vel rescriptū principis: non tenetur j vendi-

2 tor rem tradere: & si tradat potest eam repetere. h.d. Et sic not. quòd in contractibus vltro citroq; obligatorijs liberato vno præter voluntatem alterius, alter censetur liberatus. Quid autem si liberatur ab altero, vt si venditor per pactum liberauit emptorem à solutione pretij: an emptor possit rem petere: vide quod plenè no. in l. si conuenerit. s. de pac. per glo. &

6 Bar. circa fi. ti. † No. etiā secundum Bar. in ver. [possessione.] secundū intellectū glo. ꝙ cōdictio ob causam habet locum aliquādo etiā in contractibus nominatis, si ex dispositione legis nō imponatur per aliā partē: regulariter secus, quia nō agitur ad repetitionem cōtra nō implentē: sed agitur vt impleat, quia potest agi. & ita loquitur quod no. in l. fi. s. de cōdi. ob causam. Sed quādo nō potest agi, vt impleat: datur dicta condictio. vt hic: quia non esset iustum, vt haberet rem, & pretium.

2 ☞ *Venditor qui promisit tradere uinum uenditum certo die, non dicitur in mora, licet illo die non fuit paratus tradere, si non erat emptor paratus recipere, & nullum dimiserat. Et si est paratus uenditor, an teneatur protestari, quòd est paratus?*

LEX LIII.

1 IN per emptorem. † Quādo creditor est in mora recipiēdi: mora debitoris nō attenditur. h.d. † Pone casum, quòd vēditor

2 promisit tradere vinū venditū certo die: & illo die fuit paratus tradere: & posito quòd fuisset, emptor nō erat paratus recipere, & nullū dimiserat: certè nō potest dici venditor esse in mora, facit l. pecuniæ in fi. & l. cū quidā. §. si pupillo. j. de usu. videtur tamē contrariū, quòd creditor teneatur protestari, ꝙ paratus esset tradere: si esset, qui reciperet argu. & j. de nau. fœno. l.ij. & l. fin. sed certè hoc non est necesse de rigore, postquam re vera non fuberat qui reciperet: & vna mora cū altera cōpensatur: & neuter dicitur esse in mora. Sed si esset paratus soluere, & protestaretur, tūc creditor cōstitueretur in mora, si in termi no non veniret: & sic res postea periret suo periculo. Secus in casu præcedenti, si erat debitor in genere tex. tamen iste videtur velle ꝙ creditor sit in mora etiam primo casu, quando non fuit protestatus: sed ego intelligo in genere. vt s. dixi.

2 ☞ *Venditor qui recusauit pretium oblatum à uenditore, & si constitutus in mora, si postea requirat emptorem, quòd soluat & nō uult soluere tunc liberatur interpellans à mora, & in ea constituitur interpellatus: & quid si interueniat dolus.*

1 §. Quod si fundum. † Vltima mora nocet, nisi do lus aduersarij intercesserit. hoc dicit. suprà ergo, quando venditor cessauit soluere, & em-

2 ptor recipere: hic verò emptor obtulit pretiū, † & venditor recusauit recipere: sic fuit constitutus in mora. Postea vēditor requirit emptorem, ꝙ soluat: ipse autem soluere nō vult: certè illa interpellatio duo facit: liberat enim interpellantē à mora in qua erat cōstitutus: & constituit interpellatū in mora per istū tex. & per l. illud. s. de peri. & commo. rei ven. hoc est quod dicitur, ꝙ vltima mora nocet: & ita no. Barto. in l. si seruum. §. sequitur. j. de ver. obli. & ita intelligit istos tex. hoc tamen verū, nisi interueniat dolus alternatiuus, vt qa tēpore quo emptor obtulit, recipere voluit sine iusta causa: nunc cū scit ipsum emptorem expendisse pecuniā in aliam causam, importunè interpellat: certè nec moram purgat, nec in mora cōstituitur: sed debet expectari tēpus cōgruum officio iudicis, quo emptor possit pecuniam cōgregare, vt est tex. hic singu. cum glo. & in d.l. illud. §. fi. in ver. omnia integra esse à cōtrario sensu: & ita not. in Specu. de arbi. §. fi. ver. pone igitur licet istos tex. in quibus est casus cū glo. ipse non allegat: & tamē ex dictis suis bene declaratur, quantum debeat expectari.

2 ☞ *Ementes à republica gabellas, & datia soluenda à priuatis, possunt capere res nō soluentium pro quibus debebat solui, & ipsas ponere ad incantum: sicut posset respublica seu fiscus.*

3 *Idem in syndicis castrorum seu uillarum qui emunt uel se obligant ad soluendā taxam impositam ipsi castro.*

4 *Quòd possint capere debitores, & eos ponere in carceribus eodem modo: sicut ipse fiscus etiam de iure communi.*

LEX LIIII.

1 CReditor fundum. † Etiam ille qui vēdidit iure creditoris tenetur instrumenta ostendere, si habet ea cum

2 opus est. hoc dicit. In tex. ibi: [à cōductore saltus.] No. hic text. secundū Bart. † ꝙ isti qui emunt à re publica[a] gabellas, & datia soluenda à priuatis, possunt capere res non soluentiū pro quibus debebat solui, & ipsas ponere ad incantū, sicut posset ipsa respublica, seu fiscus, in cuius locū ipse conduc-

3 tor vel emptor succedit. † Hoc frequenter accidit Florentiæ: quia syndici castrorū vel villarū emunt, vel obligāt se ad soluē dum taxā impositā illi castro, & ipsi exigūt à priuatis personis

4 ad hoc vt cōitas † Florētiæ citius habeat debitū suū certè cōtra non

non soluentes sibi possunt dicti syndici practicare istā l. & capere eorū bona, & vendere, & vēditiones eorū habent illa priuilegia, quæ habēt venditiones factæ ab ipso fisco à cōi Florētiæ, & eodē modo poterūt capere debitores, & ponere in carceribus etiā de iure cōi, sicut ipse fiscus: de quo dic vt C. de exac. tribu. l. nemo carcerē. lib. x. & quod Bar. in l. sacrilegi. ad l. Iul. pecu. aliàs est l. cum ex eo. In tex. ibi: [emit & pretium soluit.] supple: & tunc volebat repetere tanquam indebitè solutū: quia malè fuit vēditus, per conductorē saltus pro tributis nō solutis, cū iam essent soluta: & ad hoc probandū petebat sibi exhiberi instrumenta ab illo, qui vendiderat sibi iure creditoris.

a ☞ *Venditor qui rem tradidit, & tamen dominium non transtulit, quia res non erat sua, licet non posit conueniri antequam euincatur, ut faciat eam emptoris: tamen si reperiatur alteri obligata, potest cōueniri ut eam liberet, etiā antequā euincatur.*

1 §. Prædium æstimatum. † Dans prædium æstimatum in dotē, pōt à marito per actionem ex empto cōpelli ad ipsum liberandum à creditore, cui erat obligatus. h.d. & loquit, qñ adhuc cō stabat matrimonium, & sic intererat mariti habere fundū: sed si esset solutū matrimoniū, tūc, quia esset casus dotis restituendæ, esset in electione mariti excipere cōtra dantē, si nūc repetit dotem: vel si nō excipit, agere pōt de euictione si cōtingat euincī: & ita loquit contrariū formatū in glo. qđ non venit bene ad

2 propositū, vel ad casum huius §. & videtur hīc ꝓbari, † ꝙ licet vēditor qui rem tradidit, & tñ dñium nō transtulit quia res nō erat sua, nō possit cōueniri antequā euincatur, vt faciat eā emptoris: qm̄ vēditor ad hoc nō teneē: sed solū vt emptori habere liceat, nisi scienter vēdiderit. vt s. eo. l. seruus. §. fi. si tñ reperiat alteri obligata, pōt cōueniri vt eam liberet: etiam antequā per creditorem euincatur: tex. est hīc no. quē tene mēti: & propter hoc credo, ꝙ factus fuerit iste §. ad declarandum hoc dubium.

2 ☞ *Aliud est cedere nomen debitoris, aliud paciſci ut cedat alteri rei principaliter uenditæ.*

3 *Aliud est uendere aliàs cedere: aliud concedere: & primum plus importat.*

1 §. Inter venditorē. † Ex pacto quòd nomen debitoris accedat venditori, non transit vtilis sine cessione: sed ad cedendum venditor tenetur. h.d. Aliud est ergo vendere nomen debitoris: quia tūc transit vtilis sine cessione vt l. emptori. de hære. vel act. vendi. & C. de acti. & obli. l.ij. aliud paciſci, quòd cedat alteri rei principaliter venditæ: quia tunc nō transit: sed cogitur vēditor cedere, vt est

2 hīc casus. † Item aliud est cedere nomē debitoris, quia etiā tūc transit vtilis: aliud paciſci, vt cedat alteri rei principaliter venditæ: quia tūc non transit, nisi postea cedatur, facit quod not. in

3 simili. in l. ad eum. in prin. de dona. † Aliud est vendere, aliud cedere, aliud concedere. & primum plus importat.

1 §. Ante domum. † Venditione domus cedūt pilæ & columnæ extra domum, domui iunctæ vel destinatæ. h.d. Et pono hīc casum, quòd si aliquis habens domum Venetijs volens eam ampliare, proiecit pilam in mari faciens fundamentum: posteà antequam compleat, domum vendat: licet de illa pila nulla sit facta mentio, cedat venditori pro eodem pretio: casus est hīc, & idem est dicendum in terra, si volens ampliare domum hoc faciat.

LEX LV.

1 SI mercedem. † Qui vendit rem cum mercede debita occasione illius intel

ligitur sensisse de mercede debita sibi, nō eius cōducto

ri. h.d. In tex. ibi: [quāti insula locata est.] hoc faciebat dubiū: quia verba impersonaliter, plata, nō possunt intelligi, quāti locata erāt per te primo cōductori, vel quāti per ipsum primū cōductorē alteri: vnde si illa erat maior pēlio, videbat ꝙ tenearis ad faciendū mihi cedi actionē: aliās ad interesse. arg. s. de cōsti. pec. l. eū qui. §. exigimus. Sed contrariū est: quia nō videt actū

nisi de debita tibi: quia de illa tantū poteras disponere: & ideo pro illa tm̄ teneris cedere, nec est dicendū ꝙ videaris te obligasse ad faciendū alii: & sic ad factū alienū. In fi. tex. ibi: [conductor debebit.] subaudi, nō ꝙ ipsi conductori debeatur ab alio.

2 ☞ *Sacra non possunt uendi, sed quòd cedant in uenditione alterius rei cui cohærent: & quæ poterant per se uendi.*

3 *Si in fundo est ecclesia in qua dominus fundi habet ius patronatus, uendendo fundum, quòd non censeatur uendidisse ius patronatus.*

4 *Quando est accessus de publico etiam in cœnaculum iuncta domui, non censetur cœnaculum ita posideri per dominum domus, sicut si non esset accessus.*

¶ Si in fundo est ecclesia. Adde Abb. in sua disputatiõe incip. Augerio. Archi. in c. præmentis. xvj. qõne. vij.

1 §. Si eum fundū. † Venditioni fundi cedit sepulchrum: nisi fuerit

2 nominatim exceptum, vel aditum habeat ex publico. h.d. † Vi debatur ꝙ indistinctè non veniret: quia locus sepulchri est locus sacer: & sacra non possunt vendi. vt s. de contrahen. emp. l. iij. Sed verū est specialiter & per se: sed bene cedunt in venditione alterius rei, cui cohęrent, & quę poterat per se vendi. vt l. in modicis. eo. tit. quia multa transeunt cum vniuersitate, quæ per se nō transirent. vt l. ea quæ. de acq. re. do. quod tñ est verū nisi in duobus casibus hīc positis. quod no. secundū Bar. quando ad sepulchrum esset accessus de publico: vt quia erat in summitate fundi, iuxtaviam publicam: vnde nō expediebat ingredi fundum pro accedendo ad sepulchrum: tunc enim non censetur ita esse pars fundi, sicut si expediret ingredi fundum, &

3 hæc est ratio huius, per quod dicit Bart. † si in fundo est eccle-

a sia[a] in qua dominus fundi habet ius patronatus, & ad illam ecclesiam esset accessus per viam publicam, vendendo fundum non censetur vendidisse ius patonatus. Certè etiam si non esset accessus: quia non potest vendi sine licentia episcopi: die vt de hoc plenè not. per canonistas Inno. & alios in c. ex literis.

4 de iure patrona. † Et not., quòd quando est accessus de publico etiam in cœnaculo iuncto domui, non censetur cœnaculum ita posideri per dominum domus, sicut si non esset accessus: imò possum possidere per diuersas personas, quod non est, si non esset accessus: quia qui possidet partem inferiorem, possidet etiam superiorem quæ sibi cohæret, & hæc habentur in l. si duo. §. item videamus. versicu. planè. j. vti possidetis.

2 ☞ *In generali sermone, non intelligitur persona loquentis.*

3 *Non intelligitur quis prouidere illis qui habent ab eo causam lucratiuam, quibus non tenetur: sed habentibus oneroſam, sic.*

1 §. Si habitatoribus. † Pactum quòd habitantibus liceat habitare, non intelligitur de ipso venditore, nec de illo qui habet ab eo causam lucratiuam, sed solum de illo, qui oneroſam. h.d. notabiliter: & sic al

2 legatur, † quòd in generali sermone non intelligitur persona

3 loquentis. sic C. de solu. l. inquisitio. † Item quòd non intelligitur quis prouidere illis qui habent ab eo causam lucratiuam, quibus non tenetur, licet prouidere non videantur: sed habentibus oneroſam, quibus teneretur, si nō videretur prouidisse: & ideò si est dare casum in quo teneretur etiā habentibus causam lucratiuam, esset idem quod in oneroſa: & hoc vult glo. finalis.

2 ☞ *Reprehensibilia in re aliena, sunt etiam reprehensibilia in re propria alteri debita.*

LEX LVI.

1 SI seruus tuus. † Venditor serui non debet postuenditionem aliquid imperare, quod sit periculoſum, & quod cadat in culpā, etiam si ante venditionem consueuerat illud imperare, aliàs tenetur de casu contingente. Sed id quod in culpa non cadit, imperare potest, etiam si illud non consueuit imperare. hoc dicit. † Et not. quòd ea quæ sunt reprehensibilia in

2 re aliena, sunt etiam reprehensibilia in re propria alteri debita: secus si non esset debita: quia posset quis facere in suo, quod sibi placet: vt l. in re mandata. C. manda. ad quod vide l. si constante. §. si maritus. j. soluto matrimo.

1 §. Si dolia. † Si plura reperiuntur dolia in fundo venditio quam dictum fuerit accedere: debent præstari duntaxat illa de quibus dictum fuit: & integra, si reperiantur plura: debent illa præstari talia, qualia sunt. hoc nota. Contra primum oppo. quòd debeant præstari omnia, licet reperiantur plura. vt s. eo. l. si venditor hominis, in princip. Solu. vt ibi dixi. Contra secundum oppo. quòd etiam si non reperiantur plura, debeant præstari integra. s. eodem. quicquid. Solu. etiam vt ibi dixi. Et istas duas oppositiones faciunt duæ gloſſ. prima: & alia gloſſ. ſ. gloſſ. sequens quæ incipit, [imò.] Sed tu plenius dic: vt in dictis legibus dixi.

2 ☞ *Contra uenditorem non tradentem agitur ad interesse, si potest tradere, & non uult, uel si non potest, & hoc contingit dolo uel culpa sua, & quid si sine dolo uel culpa sua.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Regi Siciliæ. Adde q̃ regnū Sicilię est de patrimo eccl. secundū doc. in c. mandata. de præsumpt. do. in c. roma. de iurisdi.

b ¶ Non valet. adde eūdem Paul. de ca. in l. si duo. §. si quis iuraverit. ff. de iure. col. ij. & Alex. de imo. in consi. xviij. co. ij. versi. præterea in primo volu. Franc. Cur.

c ¶ Pedagia vel gabellā. adde Bertachinū de firmo in tractatu de gabellis.

d ¶ Publicanus quidā. Adde circa hæc dicta do. Alex. de imo. in cō sil. xij. col. ij. in prin. in j. vol. Cur.

Vendere potest quis, vel donare rem hostium, quæ semel fuit sua, propter spem postliminij, secus si nunquam fuit sua.

Donatio quam fecit ecclesia Regi Siciliæ de regno Ierusalem quare valuit.

LEX LVII.

SI seruus qui. †Difficultas præstatio nis contingens sine culpa venditoris excusat eum, vt non compellatur tradere: sed debet expectari q̃ cesset difficultas. h. d. Et potest intelligi, q̃ post venditionem factam seruus vēditus fuit captus ab hostibus sine culpa venditoris, & tunc procedit indistinctē: & limitat l. j. in prin. §. eo. vbi habetur, † q̃ contra venditorem non tradentem agitur ad interesse: nam verum est, si potest, & non vult vel si non potest, & hoc cōtingit dolo, vel culpa sua. Si autem sine dolo, vel culpa: tunc vel expectatur donec facultatem tradendi recuperabit, vt hic: vel vt cedat actio, si est penes tertium, vt §. eo. si ea res. & l. quod sæpe. §. si res. §. de cōtrahen. empt. potest etiam intelligi, q̃ tempore venditionis iam erat captus ab hostibus. Sed tunc intelligo, q̃ istud erat notum emptori, vel venditor censetur asserere habere se facultatem tradendi: ideo tenetur de culpa quare non certificauit emptorem: quia fortè non emisset. arg. supra eo. l. quæro, & vide quod super hoc dixi in l. quod tē. suprà si cert. peta. † Et secundum istum intellectum not. q̃ quis potest vendere, vel donare rem hostium, quæ semel fuit sua, & hoc propter spem postliminij: sed illa quæ nunquam fuit sua, non: quia non censetur de illa esse commercium, & sic loquitur. l. liber homo. de verbo. obli. & istud inducit Bart. alibi, scilicet in l. id quod. de leg. j. in prima charta † ad donationem quam fecit ecclesia regi Siciliæ[a] de regno Ierusalem: quare valuit: quia semel ecclesia possedit partes illas: licet hodie possideantur ab infidelibus, qui sunt hostes Christianorum. Non sunt hic alia.

De locato & conducto. Rubrica.

1 ☞ *Tria in quibus contractus locationis & conductionis, assimilatur contractui emptionis & uenditionis.*

2 *Locatio & conductio aliquando ualet sine conuentione mercedis, quando fundus consueuit locari ad certum mercedem.*

3 *Venditio sine pretio non ualet, licet res solita sit uendi pro certo pretio.*

LEX I.

1 LOcatio. † In hac l. cum principio. seq. ponuntur tria, in quibus contractus locationis & cōductionis assimilant cōtractui emptionis, & venditionis. Primū est, quia ambo sunt de iure gentium. Secundū, quia ambo contrahuntur solo consensu. Tertium quia sicut in contractu emptionis & venditionis ad hoc vt valeat, necesse est cōuenire de certo pretio in pecunia consistente, ita in hoc contractu de certa merce, subaudi, certa vt ff. de don. inter vi. & vxo. l. si vir vxori. vel certificanda arbitrio alterius certę personæ. vt ff. eo. l. si merces.

2 †Aliquando etiam si non conueniatur de mercede, censetur tacitè conuentum, & valet contractus, quando fundus consueuit locari ad certam mercedē. C. de agri. & censi. l. domini prędiorum. & quod ibi not. per gl. & per Cy. in l. excepto. C. locat.

3 †sed in venditione talis consuetudo non cadit. Ideo si reperiatur instrumentum, quòd Titius vendidit mihi talem rem, si nō

b reperiatur ibi, pro quanto pretio, non valet[b] vt no. Cyn. in l. j. in fine. C. de contrahenda emptione.

2 ☞ *Duo casus in quibus dubitatur an sit contractus locationis & conduct. an emptionis & uendi. & quis effectus resultet?*

3 *In emptione pedagij quid uideatur emptum, an ipsum ius pedagij, an fructus.*

1 §. Adeo autem. † Si pecunia præstatur pro opera, dicitur contractus emptionis, etiā pro re in qua præstantur operæ. Si verò pro opera tantū, dicitur contractus locationis, & conductionis. h. d. præmitte, quòd quando ex vna parte præstatur pecunia, & ab altera res tantū: dicitur contractus emptionis, & venditionis. vt ff. de præscri. vr. naturalis. post prin. ibi: siquidem pecuniā. Si verò de[c] pecunia ex vna parte, & ex altera præstat opera tantū: dicit locationis & cōductionis. vt ff. eo. qui operas. Quid aūt si ab vna parte præstetur pecunia, ab altera verò opera, & etiam res in qua opera præstatur? vt si do pecuniam aurifici, vt faciat anulum de auro suo, erat dubium, an fieret denominatio à pecunia, an à re? & hoc secundum approbatur hic. Sed contra. ff. eo. item si pretio. §. cum insulam. Sol. hic præstas operam, & rei. id est aurū in quo operam præstas: ibi verò nō illam in qua operam præstas, quia in solo meo: & illud non præstas, sed præstas lapides, & calcem in quibus non præstas operam: sed de ipsis præstas in solo: ideo est contractus locationis & conductionis.

2 † Not. ergo casum in quo dubitatur, an sit contractus locationis & conductionis? an sit emptionis & venditionis. Adde

c alium casum in istis qui emunt pedagia, c vel gabellā, nam interdum instrumentū loquitur de emptione, interdū de conductione, & tamē vtroq̃ modo contrahit per eundē modum. Est autem vtile scire, quia in cōtractu locationis & conductionis per sterilitatem vel casum inopinatū, fit remissio mercedis. vt ff. eo. ex conducto. §. j. non sic, in contractu emptionis & venditionis: quia si res pereat post contractum perfectū, debetur nihilominus pretium, licet res non tradaē vt l. necessariò. de peri. & commo. rei ven. Bar. disputauit istā quæstionē, & incipit disputatio, publicanus[d] quidā. vbi determinauit, q̃ si fiat ad plures annos, & soluitur pecunia singulis annis pro rata dicatur locatio & conductio, etiā si instrumētum loquaē de emptione, & venditione. Nam hoc vocabulū non contrariaē contractui, quoniā ille qui conducit rem, dicitur emere fructus &c. Si autem non soluatur pecunia singulis annis, sed pro vno pretio quis emit, vel conducit etiam pro pluribus annis, licet fortè in soluendo apponantur termini, puta, emi pædagiū pro quinq̃ annis, pro x. millibus: tūc siue dicā emo, siue conduco, dicitur emptio. allegat pro ista differentia glo. quæ est in l. j. C. de iure emphy. quæ semper allegatur ad cognoscendum quis contractus: vt videatur per singula tempora constituī pretiū, puta rationem mille pro quolibet anno: & tunc erit locatio. An sit vnum pretium pro omnibus annis: & erit emptio. In primo casu si propter guerram, vel sterilitatem, aut siccitatē (prout alio anno contingit Bononię) pædagium vel gabella nihil valeat, sine culpa conductoris: fit remissio pro rata: & ita fuit ibi per multos consultum. Si verò vno pretio, non fiet. Ideo sic cautus

3 qui emit talia. † Sed tunc vertitur in dubiū, quādo est emptio, quid videaē emptū: an ipsum ius pedagij: an cōmoditas, vel facultas percipiendi: an autē fructus pedagij: nā hoc vltimo casu nō recollectis fructibus nō deberet pretiū. vt l. nec emptio. de contrahē. emp. in primo casu sic: quia videē emi alea, vel incertum: sicut iactus retis. vt §. tit. j. §. fi. istū passum vtilissimè & subtilissimè prosequitur Bar. in l. cotē. §. qui maxi. de publ. vbi omnino vide. Et adde vnā gl. quæ est in l. j. §. j. de superfic. quæ etiam docet distinguere contractū emptionis à contractu conductionis, scilicet ex quantitate pecuniæ: & hoc procedit quādo ex vna parte daē pecunia, ex altera præstat res corporalis.

LEX III.

1 CVm fundus. † Si res accessoria locationis deē æstimata, in illa contrahit vēditio nec propterea principalis contractus dicit minus locatio. h. d. Et sic iungit hic contractus vēditionis, cū cōtractu locationis.

2 ☞ *Dispositio collata in uoluntatem sedis apostolicæ non expirat licet Papa moriatur: secus si Papa dixerit ad beneplacitum nostrum.*

3 *Locatio precarij rogatione ita facta, quo ad is qui locauit deditq̃ uellet, morte locantis tollitur.*

LEX IIII.

1 LOcatio precarii. † Voluntas hominis per mortem eius expirat. ad hoc semper allegatur ista l. scilicet iiij. ff. loc. Oppo. primò de c. si gratiosè. de rescriptis. libro sexto. † Sol. ibi confertur dispositio in voluntatem eius, qui non moritur, puta ad beneplacitum sedis apostolicæ, quæ nunquam moritur, licet moriatur Papa: ideo per mortem Papæ non finitur concessio. Secus si dixisset, ad beneplacitum nostrum, vt ibi habeē. Secundò oppo. de l. quęsitū. §. j. & de l. cum precario. §. fi. ff. de preca. Solut. hic fuit commissus contractus in volun

in voluntate expressa concedentis, ideo finitur morte eius: ibi verò fuit simpliciter celebratus vsq̃ ad beneplacitū cōcedentis, vt est precarium: tamen non finitur morte[a] concedentis, licet finiatur morte eius cui conceditur. Ratio diuersitatis est: quia hæc cōmissio fit in voluntatē concedentis per ipsummet concedentē, ibi non, licet lex ibi non fingat ita esse cōcessum. Sed si expressè diceret, cōcedo precario ad voluntatē meā, finiretur morte mea, vt est casus hīc: & nihilominus etiā si non esset dictum, fingeretur per legem esse dictum. Sic ergo plus operatur expressum, quam tacitum. Tertiò oppo. quòd per mortem non finiatur voluntas: imò moriendo videtur velle vt l. fideicom. §. hoc autem legatum. & l. vxorem. §. penult. de

3 legat. iij. † Solu. hic voluntas fuit posita ad durationem actus, quia locauī, vel concessi quoad voluero. Ibi vero ad inceptionem, quia legauī cum hęres voluerit: & antequam declaret, nō debetur. Sed si moriatur antequam declarauerit, incipit deberi, quia ex morientio videtur declarare se velle: & quæ sit ratio, dic vt ibi. Cætera dic vt not. Bar. in l. centesimi. §. fi. de verb. obl.

2 ☞ *Si uendo tibi pro certo pretio, & statim agitur, quòd illud non soluas, censetur potius donatio, & uenditio simulata: & an debeat solui minor gabella.*

3 *Si autem à principio agitur ut soluatur, licet ex postfacto remittatur, non præsumitur fuisse simulatus, sed durat uenditio.*

LEX V.

1 SI tibi † Licet remittatur pensio ex postfacto, contractus tamen non resoluitur, licet ex eo agi potest ab vtraq̃ parte. h. d. vide quod plenè not. Bart. ff. de pact. l. si conuenerit. si autē sine voluntate locatoris, conductor liberatur à sol. mercedis: non posset petere sibi contractū impleri, vt ff. tit. j. l. bona fides. In gloss. ibi: [sed hic fuit ab initio.] colligit ista gl. q̃ facilius præsumitur simulatio ex his quę

2 gesta sunt à princip. quam ex his quæ ex postfacto. † Si enim vendo tibi pro certo pretio, & statim agitur, quòd illud non soluas: censetur potius donatio, & venditio simulata vt ff. de contrahend. emp. l. si quis donationis. ideo si maior solueretur gabella pro venditione quam donatione, solueretur minor.

3 † Si autem à principio agit vt soluatur, licet ex postfacto remittatur: non præsumitur fuisse simulatus: imò durat venditio, & facit pro his quæ not. per Bart. in l. cum seruus. de condi. & demon. & tetigi in l. Iulia. §. ibidem. ff. titu. proximo.

LEX VI.

1 SI, qui rem. † Not. hic secundum Bart. quòd si cōductor fundi exegit pœnam à damno dante, ex forma statuti non tenetur illam restituere locatori: secus in creditore. l. si pignore. ff. de pigno. actio. & rationem dic vt ibi.

LEX VII.

1 SI tibi. † Conductor agit ad interesse contra locatorem, si ille qui ab eo conduxit prohibeatur vti re, in quantum est sibi obligata, deducta tamen mercede quam ipse debet primo locatori. hoc dicit cum l. sequen.

2 ☞ *Venditor si non traderet rem uenditam, & uellet tradere aliam æque commodam, debet condemnari ad interesse.*

3 *Idem in cōmodatario, & in quocunq̃ alio cōtractu, excepto cōtractu locatiōis. & n. r.*

4 *Promittens dare certū fideiussorē, uel pignus, pōt dare alium, uel aliud æque bonum.*

5 *Si non præstatur patientia ut conductor utatur, & fruatur neque præstatur æque bona habitatio: ad quid teneatur locator.*

LEX IX.

1 SI quis domum. † Si conductor non potest vti re conducta, potest agere vt sibi frui liceat: locator tamen liberatur præstando

2 æquè cōmodam habitationē. h. d. † Et hoc vltimū est notabile: quia non sic in contractu emptionis, & venditionis, si venditor nō traderet rem quā vendidit, & vellet tradere aliam æquè commodam, non deberet audiri, sed cōdemnaretur ad interesse: & hoc vult hic glo. super verbo: [locatorem.] † Idem in cōmodato, & in quocunq̃ alio contractu, vt no. Spe. de verb. ob.

4 & solu. §. sequitur videre in fi. secus in eo, qui † promisit dare certum fideiussorē, vel pignus, quia potest dare aliud, vel aliū æquè bonum vt ff. de constit. pecu. qui autem. §. sed & si quis.

In tex. ibi: [vt præstetur ei frui.] Sed oppo. quia si locator semel præstitit rem, videtur liberatus ab actione ex conducto: vt ff. tit. j. l. qui pendentem. in fi. & ibi dixi. a

a ¶ Precarium tū nō finitur morte. adde c. fi. & ibi doct. de preca.

sol. ibi loquitur in venditore, [a] qui tenet ad rem: vnde postquam semel tradidit, est liberatus, etiā licet ipse idem postea turbet emptorem, nō conuenitur ex contractu, sed actione iniuriarū, vel alijs remedijs iuris. Hīc loquitur in locatore, qui tenetur ad factū successiuum, ad præstandū patientiam cōductori, vt vtatur & fruatur posito q̃ rem tradiderit, nō est propterea liberatus: quia nō facit ad huc plectē id à quod tenebatur. Vnde quomodocunq̃ cōductor prohibeatur frui, vel per ipsum locatorem, vel per alium potest adhuc conueniri ex eodem contractu, ad quod facit quod habetur in l. corruptionē. C. de vsufr. & not. in l. ij. de ver. obl. in illo qui promisit dare seruitutē, quia non liberatur eam constituendo, cum etiam teneatur pati. quòd illevtatur. vt l. harum. §. si seruī. vend. Sed quæro hic † si nec præstatur patientia, nec æquè bona habitatio, ad quid teneatur locator? gl. hīc videtur distinguere, an scienter locauit rem alienam? & tenetur ad omne interesse vt §. eo. tit. si tibi alienam, cum se. an ignoranter? & tenetur solum ad remissionem mercedis vt ff. eo. l. si fundus. in fi. Certè ibi loquitur in eo qui locauit fundum suum & postea de facto conductor fuit prohibitus vti sine culpa locatoris: nos loquimur in eo qui locauit rem alienā. Vnde etiam si credidit suam rem, tenetur ad interesse conductori: sicut qui vendidit rem alienam, licet ignoranter vt §. titu. j. Titius. §. fin. cum similibus. & ad hoc ff. eo. l. & hæc distinctio. post prin. ibi: [intelligendum est autem.] adde quod habetur ff. proxim. §. j.

2 ☞ *Inspicere debemus quod euenire potest.*

3 *Resoluto iure locatoris, resoluitur ius conductoris.*

4 *Locans rem tanquam fructuarius finito usufructu ante tempus locationis, non tenetur ad aliud nisi ad remissionem mercedis pro rata temporis quo cōductor nō fruitur re.*

5 *Emphyteuta uel feudatarius uendens utile dominium, si finitur ius emphyteuticum, quia finitur eius generatio: uel propter canonem, quia non solutum: nihil restituit de pretio nisi uenditit tanquam proprietarius.*

6 *Quid si legauit utile dominium, tanquam habens plenum dominium uel simpliciter.*

1 §. Hic subiungi potest. † Locans rem alienam tanquā fructuarius non tenetur ad interesse, si ante finitum tempus locationis finiatur vsusfructus, & sicut conductor nō posit vti, nec etiam tenetur ad restitutionem impensarū factarum in re cōducta per cōductorē, quia est quid sibi imputet: secus si locauit tanquā rē proprietarius habens plenum ius in re, cum nō haberet nisi vsumfructum: quia tunc tenebitur ad interesse & impensas. h. d. † & semper allegatur iste §. propter id quod dicit hic litera, quia hoc euenire posse prospicere debuit: facit ad not. in c. cupientes. de elec. lib. vj. in ver. & ad præmissa & c. nemo. † No. hic q̃ resoluto iure locatoris resoluitur ius conductoris, quia non debet esse melioris conditionis, quā eius author, vt l. fi. §. j. §. ad Velle. & procedit istud dictum, siue fructuarius locauerit rem tanq̃ fructuarius, & sic ratione proprietatis, quā non habet: nam nihilominus valet locatio respectu iuris, quod habet arg. in l. qui tabernas. de contrah. emp. & l. si domus. §. fi. de leg. j. & vtroq̃

3 casu finito vsufructu finit locatio, quia proprietarius pōt auferre rem conductori etiam durante tempore locationis: sed

4 quousq̃ durat vsusfructus, non. † Secundò no. q̃ quādo locauit tanquā fructuarius non tenetur locator ad aliud, si contingat vsumfructū finiri ante finitum tempus locationis, nisi vt remittat pensionem pro rata temporis, quo conductor non fruitur re, quia fuit sibi ablata per dominum: pro tempore verò quo ipse fuit vsus re, deberet soluere mercedem, seu pensionem vt hic: & ff. proxi. §. ad interesse verò vel ad restitutionem impensarum per conductorem non tenetur: quia nihil potest sibi imputari, cum non decepit conductorem. Sed si locauit tanquàm proprietarius, tunc tenetur ad omne interesse, & etiam ad impensas: quia ipsum decepit, qui non conduxisset, si hoc

5 sciuisset, quòd non esset plenè proprietarius. † Quæro quid in venditione? si quis habens vtile dominium in re vt emphyteuta, vel feudatarius & vendat, postea finiatur ius emphyteuticum, quia finitur eius generatio, vel propter canonem non solutum? Respondeo, si vendat tanquam feudatarius vel emphyteuta, nihil restituit de pretio, quia emptor non fuit deceptus: & videtur emisse ratione illius iuris, quod venditor habebat, vnde istud euenire posse prospicere debuit hic: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Peritū in arte. adde an credaē peritis in aliqua arte vide in l.j. ff. de ventre inspic. & ibi do. Bart. in proœ. C. doct. in c. proposuisti. de proba.

b ¶ Autē familiaris. ad de Bart. in l. nec quid. ff. de incend. rui. nau. Bar. in l. nos familiæ. ff. de publ. doc. in c. nō est. de spon.

ita intelligo textū in d.l.qui tabernas. nec ob. iste tex. dū vult, ꝙ non debeat habere pensionē integrā, quia aliud in pensione quæ habet causam successiuā, & soluitur pro vsu tēporis ideo nō soluit nisi pro rata, qua durauit locatio. Nos loquimur in pretio, qđ soluit pro re empta & eius traditione. Vnde sufficit ꝙ semel fuit tradita, vt integrum pretiū debeat: licet postea auferat, si nihil est ꝙ imputet creditori sed potius emptori, & facit qđ not. C. fam. ercis. l. si similiæ. Si verò vendidit tanquā habēs directum dominium, quia decepit emptorē: tenetur ad restitutionē pretij, & ad interesse: ita not. Cy. in l.j. C. si pignus pignori datum sit. vbi declarat illam l. qui tabernas. & ita intelligo quod no. per Bar. in l. cum tabernā. in prin. ff. de pign. † Item quid in legato? respondeo indistinctē siue legauerit tanquā habens vtile dominium, siue simpliciter vel tanquā habens plenē dominiū: non videtur legatum nisi ius, quod habebat in re. vt d. l. si domus. in fin. & finito illo iure legatarius nihil potest petere ab hærede: si autem nullū ius habebat tunc distinguitur, aut hoc sciebat, aut non: & hoc secundo casu. Aut legatarius erat coniuncta persona, & debetur æstimatio re ablata legatario: aliās secus. vt in l. cum alienam. C. de leg. & d. l. si dominus. §. si de euictione. cum ibi nota. Sed si habebat aliquod ius in re, ad illud tantum restringitur legatum. & intentio testatoris: & illo finito non agitur de euictione, etiā si illud ius erat finiturum morte legantis. l. vxor patrui. C. de lega. & in l. Stícho de vsufr. leg. & istud voluit dicere glo. in d. §. de euictione. dum dicit: [nisi euincitur ratione alicuius certæ causæ. hoc dicit.]

1 §. In exustis quoque. † Si conductor nō pōt vti re cōducta sine culpa locatoris, & sine culpa sua: nō tenetur soluere mercedē, nisi pro rata quo fuit vsus. h.d. Et tunc dicit sine culpa qñ locauit rem suam in qua postea, accidit casus: sed si rem alienā, etiam si bona fide: non dicit euinci sine culpa locatoris: ideo tenetur ad interesse: vt dixi in prin. huius l. & videt casus in l. ex cōducto. §. vbicunq; in fin. ff. eo. Item adde hic casum, in quo aliquando etiam si sine culpa vtriusque non vtatur, nihilominus tenetur ad integram mercedem. vt ff. eod. l. sicut. C. fi. cum glo. sua.

LEX X.

1 SI quis fundum. † Valet pactū, ꝙ cōductor teneat de casu fortuito, licet de natura cōtractus nō teneaē. h.d. sic §. deposi. l.j. §. si cōuenerit. Sed cōtra de l. precarij. ff. de preca. Sol. ibi qñ pactū est cōtra naturā cōtractus, vnde vitiat, & nō vitiat. Hoc est prēter naturam, vnde nec vitiat, nec vitiat. vt §. de pact. l. pacisci.

1 §. Si colonus. † Qui permisit innocentē ignē habere, nō tenet si fuit nocēs casu fortuito: sed ita demū si fuit culpa. h.d. Si aūt fuisset actū, ꝙ nullo modo teneret ignē: tunc si tenuit, & damnum dedit etiā si casu fortuito & prēter suam culpam, nihilominus tenet: quia saltem fuit in culpa tenendo ipsum contractum. vt ff. eo. l. videamus. §. j.

1 §. Imperator. † Pro tēpore quo cōductor non potest frui re, fit remissio mercedis nō solutę, & soluta repetit. h.d. secundū communē lec. & legit tribus modis in gl. & quælibet est bona. Bar. dicas ꝙ legitur principaliter duobus modis. Primo in locatore rei, & ita loquitur prima lect. gl. Secundo in locatione operarum: & ita loquitur secunda, & tertia: & secundum secundam lectu. loquitur domino, qui conduxit operas caprarij, qui etiam dominus alio respectu potest dici locator caprarum. Secundum tertiam lect. loquitur ipsi caprario, qui dicitur locator operarū, & conductor caprarum: & istę lect. sunt propter contrarium de l. qui operas. ff. eo. Oppo. ꝙ debeatur merces pro toto tempore, licet conductor nō fuerit vsus toto tēpore. vt ff. eo. l. qui operas. cuius contrarium hic probatur in fi. Solu. ibi loquitur in illo qui locauit operas, qui debet habere mercedē pro toto tempore, si per eū non stetit quominus præstiterit operas, sed stetit per cōductorem, vel per casum contingentem in persona conductoris, vel in re sua vt ff. eo. sed addes. §. si. quod dic vt ff. eo. itē si vno. §. Itē cum quidā. hic loquitur in locatore rei ponendo casum secundum primam lect. ꝙ quis locauit capras suas, vt conductor eis vteretur, & solueret certam mercedem: quo casu si non potest frui sine culpa, non debetur locatori merces pro toto tempore vt §. eo. l. si quis domū. §. exustis. & hic quia casus contingit in re ipsius locatoris: vnde debet sibi nocere, non conductori. Legitur alio modo. vt si dominus conduxerit operas caprarij pro certa merce de sibi soluenda, vt custodiret, & pasceret: tunc obstat contrarium, ꝙ fuerunt subtractæ sine culpa conductoris: debetur sibi merces pro toto tempore: vt d. l. qui operas. Solu. fateor, sed hic nō loquitur caprario locatori operarum, sed domino conductori earum, & locatori caprarum: nam vtroq; nomine potest appel. vt etiam patet ff. eo. item pretio. §. item cum insulam. & tunc debet intelligi, ꝙ fuerunt subtractę sine culpa domini, tamen cum culpa caprarij: ideo non debetur sibi merces pro toto tempore, & si dominus soluit, repetit: quinimo tenetur emendare capras: ipse verò dominus non tenetur caprario de casu, vt sic teneatur soluere integrā mercedem. Vel dic, ꝙ loquitur in caprario qui per errorem restituit partem mercedis: cum non teneretur restituere: quia integra sibi debebatur, cum sine culpa fuerunt subtractæ: vt possit repetere ista, & prima magis placet: & tunc non obstat l. qui operas. imò concordat. In glos. mag. in fin. ibi: casum autem. De isto articulo vide plenè per Bartolum in l. si quis ex argētarijs. §. fin. §. de eden. In glos. seq. ibi: [solue ibi est speciale.] dic ꝙ ibi poterat competere actio ordinaria, scilicet de dote, ideo cessabit cōdi. indebi. & ita cessaret hic: si cōpeteret actio ex locato, vel ex conducto: quia fuisset facta solutio durante locatione, vt in prima gl. sed quia fuit facta ea finita, scilicet subtractis capris, non potest alia actio competere, quàm condi. indebi.

1 a §. Celsus etiam † Qui locauit operas suas tāctī arti fex, videt asserere se peritū a in arte, ideo de dāno cōtingēte ꝑpter imperitiā tenet. h.d. vide Dy. in c. nō est sine culpa. de re. iur. & qđ no. in l.j. §. qđ quisq; iuris. de assessore, an teneaē de imperitia, quia censet asserere se peritū.

1 §. Si alienam. † Si res locata efficitur cōductoris, potest agere vt liberetur à pensione, scilicet pro futuro tempore, sed pro præterito tenetur soluere. h.d. & dicit Bar. ꝙ non expedit vt liberetur, quia ipso iure liberatus est, cum ipso iure finiatur conductio. vt ff. de vsucap. l. ille à quo. & l. in pigno. sed quod hic dicitur, debet intelligi, ꝙ fiat instrumentum de liberatione iam facta.

2 ☞ *Culpa ex parte conductoris, quot modis possit committi?*
3 *Quòd quis tenetur de culpa familiarium suorum commissa in re conducta, & quid si familiares reputabantur diligentes? & num. 5.*
4 *Officiales an teneantur de culpa vel dolo familiæ suæ.*
5 *Dominus non tenetur de culpa vel dolo familiaris, commissis extra rem commissam.*

LEX XII.

1 VIdeamus. † De damno contingente in re cōducta culpa conductoris, tenet cōductor locatori. & culpa potest pluribus modis cōmitti. h.d. in effectu vsque ad l. Itē quæritur. §. duo

2 rei. † & dicas ꝙ omnes illi modi reduci possunt ad tres, scilicet quando fecit id quod diligens paterfamilias non fecisset. Item ꝙ fuit in mora, & propter morā euenit casus. De primo pone exemplū vt in primo casu huius l. quādo fecit malam electionē seruorum, vel ministrorum. Itē in §. fi. & in §. j. quādo fecit contra pactum appositum in cōditione. Itē in l. itē quæritur. §. j. cū sequenti vsque ad §. si fullo. & secūdo pone exemplū in §. item prospicere in hac eadē l. Item in l. itē quæritur in prin. qñ non temperauit, vt debuit. Item §. si fullo, quādo non bene custodiuit. & in §. exercitu quando non denuntiauit cum posset. De

3 tertio qñ fuit in mora habet in §. qui vinū. † Not. ex prin. huius l. quē teneri de culpa familiarium suorū, cōmissa in re conducta: & sic si culpa familiaris domus incenderetur, teneretur

4 dominus, idem ꝙ conductor. † An autem officialis teneatur

5 de culpa familiæ suæ, vel dolo? vide per † Bar. in l.j. §. familię

b de pub. de culpa autē familiaris, b vel dolo cōmissis extra rem commissam à familiari, non tenet dominus extra de rest. spol. cum ad sedem. si tamen conductor induxit tales familiares, quos

quos quilibet paterfamilias induxisset, quia erant noti, & reputabātur diligentissimi: non tenebitur. vt §. de peri. & commo. rei ven. l. si venditio. & hic dum dicit: [si tamen in inducēdis.] & adde quòd eo casu quo tenetur de ipsorum culpa, recuperat ab eis, vt not. in Specu. de iniu. & dam. dato. circa fin.

LEX XIIII.

ITem quæritur.

1 §. Duo rei. † Iste tex. nō summatur, quia qđ hic dicitur, idem in omni genere contractuum, vt possint cōstitui duo rei debendi, siue celebret verbis, siue re, siue consensu vt l. eadem. in prin. de duo. reis. & hoc si actū est expresse, tam olim quā hodie: aliās quilibet teneretur pro parte, vt l. reos. §. cum tabulis. eo. tit. & sic in modo constituendi duos reos, nihil est immutandum de iure veteri: per authen. de duob. reis. licet glo. hic dicat contrarium, & nō bene: sed in modo exigendi, sic: quia hodie habent inter se beneficium diuisionis, si ambo sunt soluendo, quod olim non habebāt, licet fideiussores bene haberēt. vt l. inter eos. de fideiuss.

1 §. Si in lege. † Secunda relocatio operis, nō facit primum cōductorē teneri in eo qđ plus facta est, nisi fuerit cum eadē qualitate, & quātitate post lapsum tpis dati primo cōductori. h.d. Et pone casum ꝙ locauit tibi domū cōstruendā pro centū infra annū, cū pacto, ꝙ si nō cōstrueres, possem dictū opus alteri locare: & si contingat me plus locare, ꝙ tenearis ad illud plus: & quia nō cōstruebas, locaui alteri ꝑ centū & decē: volo nūc vt soluas illa x. certè ita demū teneris, si locaui in eadē forma, vel leuiori: secus, si grauiori, vt si locassem tibi, vt faceres tres cameras, illi verò vt faceret quatuor cameras: nā ꝑpter hūc excessum videor dare illud plus nō, ꝑpter tuam morā: ideò non debet tibi nocere, nec possum locare nisi transacto anno. Certè si esset transactū tantū de anno, ꝙ certū esset amodò nō posse fieri per te: puto me posse locare ante finitum annū, per id qđ habetur in l. hoc iure. de verb. obl. Quæro quid si nō locaui alteri, sed egomet opus feci cōducendo operarios de die in diē, & constabit mihi plus quā tibi ꝓmisissem: an possim illud plus petere? glo. hic finalis, videt dicere, ꝙ non per l. stipulatus es opus. ff. de fideiuss. qđ verū est virtute pacti: quia nō relocaui, sed ratione moræ, tūc fortè posset aliud dici.

2 ☞ *Fictio locum habere non potest ubi non habet locum veritas.*
3 *Fideiussor datus in prima conductione non tenetur ad pensionem secundæ, nisi de novo se obliget: & quid si dedit pignora, licet non fideiusserit.*
4 *Reconductio tacita quòd habeat locum etiam in prædijs reipublicæ dummodo illi qui regunt uniuersitatem, & primam locationem fecerunt, sciant & patiantur conductorem remanere in fundo.*
5 *Mortuo locatore si appareat eius hæres, & patiatur colonum remanere in fundo, quòd etiam habeat locum tacita reconductio.*
6 *Locatio sicut tacito consensu renouatur, ita & dissoluitur.*
7 *Differentia de tempore reconductionis, in prædium urbanum, & rusticum.*
8 *Quid iuris sit quando certum tempus in scriptis sit comprehensum in prima conductione? & quomodo intelligatur certum tempus in scriptis.*

1 §. Qui impleto. † Si conductor remanet in prædio rustico post finitū tempus locationis, sciente & patiēte locatore, censetur in annū renouata conductio, nō in plus: licet prima fuerit ad maius tēpus: & censent eadē pignora obligata, si erāt eiusdē conductoris: secus si alte-

a rius nisi interuenerit illius cōsensus. In prædio a vero vrbano cēsetur renouata, quatenus habitabat, & nō vltra: & prædicta vera nisi prima cōductio facta fuerit in scriptis, vel nisi locator desierit habere cōsensum: quia tūc neutro casu cēsetur renouata. h.d. vsq; ad l. ex cōducto. Et primò loquit in prędio rustico vsq; ad §. in vrbanis. Secundò in vrbano vsq; ad l. qui ad certū. Tertiò ponit limitatio advtrūq; casum. Itē prima subdiuiditin iij. quia primò ponit vnū dictū bimembre vsq; ibi: [sed hoc ita.] Secdò ponit limitatio secūdi membri vsq; ibi: [eandē rē.] Tertiò ponit extensio primę vsq; ibi: [quod autē.] Quartò ponit eius declaratio. Item secūda similiter subdiuidit in duas: quia præmittitur vnū dictū seu regula: secūdò ponit exceptio in ver. nisi in scriptis. Item tertia subdiuidit similiter in duas: qa primò præmittit in quo cōsistit ratio primi casus, secūdò ex illo infert ad limitationē vtriusq; casus, in ver. ideo. In tex. ibi: [non solū reconduxisse videbit.] ratio huius ponit in l. seq. quia locator sciendo & patiendo cōductorem remanere in fundo, censetur cōsentire, ꝙ habeat eo modo quo prius: & a iste est talis cōtractus qui cōsensu solo contrahit: & tm valet tacitus cōsensus, quantū expressus: & similiter cōductor remanēdo censetur velle habere eodem modo: aliās em delinqueret remanēdo in re aliena animo sibi lucrādi fructus, & nō soluendo pensionē, qđ in dubio facere nō presumitur: vt l. meritò. §. pro socio. nō enim l. sequens repetit idem per idem, sed ponit rationē huius dicti, ex qua infert limitationē, vt habeat locum quod hic dicitur quādo durabat consensus locatoris. Secus si desierat ante finitum tempus locatiōis: quia erat effectus furiosus, vel erat mortuus, nam nō poterat consentire verè. Vnde nec fingitur consentire.

¶ In prædio vero vrbano. vide Cepolā in trac. de ser. vrb. præd.

2 Allegatur ergo l. qui ad certum, ꝙ † vbi non habet locū veritas, nec etiam fictio locum habere pōt: quia ficctio imitatur naturam. In tex. ibi: [nouus consensus erat necessarius.] supple expressus nec sufficit ꝙ ille sciat colonū remansisse in fundo sciēte & patiente locatore, quantū ad hoc videaē cōsentire ꝙ pignora sua remaneāt obligata pro secūda cōductione, quia nō patitur aliquid in re sua fieri. Non in locatore: ideo in eo bene præsumitur consensus ex sola scientia & patientia. Sed si conductor aliquid faceret in pignoribus sciēte & patiente illo tertio, quia fortè traderet ea locatori finito tempore cōductionis: tunc quia cessat ratio prędicta, censeretur tacitè cōsentire, ꝙ sint obligata pro secunda cōductione, cum sit eadē ratio. Idem dico, si cōsenserat expresse secundo locatori, licet de pignoribus nihil dicat quia videretur idem pignora re obligasse, argu. in l. cum marītus. §. j. de iure dot. & l. dotem. † Et quod hic dicitur de pignoribus, idem in fideiussore dato in prima conductione, vt nō teneatur ad pensionem secundæ, nisi de nouo se obliget vt §. de arbitr. l. Labeo. §. final. de administratio. tutorum. l. Lucius. §. Paulus. quod not, Innocen. de appel. ca. præterea requisisti. fa-

3 cit l. fi. §. de pact. † In tex. ibi: [& si reipublicæ prædia locata fuerint.] dummodo illi qui ciuitatē regūt, & qui primā locationem fecerūt, sciant, & patiantur illum remanere in fundo: aliās cum vniuersitas sit persona ficta nō videtur consentire. l. sed si

4 ex dolo. §. j. §. de dolo & sic non fieret tacita relocatio. † In l. qui ad certū. in fi. ibi: [vel decesserit & nullus appareat hęres. Jaliās si appareret, & patietur colonū remanere in fundo, idem esset

6 in hærede quod in defuncto vt §. pro so. l. planè. † Et adde ꝙ sicut tacito consensu renouaē locatio, ita & dissoluitur: vt §. pro

7 so. l. itaq;. † Hic est vna glo. obscura in ver. in vrbanis. Nam ibi ponitur regula, ꝙ in vrbanis, prout quisque habitauit, & ita obligatur, & non dicit qualiter obligetur: posteà ponitur exceptio, [nisi in scriptis &c.] & hic est dubium, qualiter intelligatur nisi in scriptis: & quid iuris, quādo in scriptis certum tempus fuit comprehensum? quæritur ergo de intellectu regulæ & Ioan. intellexit tribus modis. Primo ꝙ in vrbanis pro nullo tempore censeatur facta tacita reconductio, si inquilinus remansit in domo per tres vel quatuor menses, vltra finitū tempus, obligatur ad pensionē pro illo tēpore nō ex tacito consensu, sed ex æquitate, ne efficiatur locupletior ex re aliena & sic teneaē actione in factum. vt l. si me & Titium. §. si cer. pe. Secundo vt videatur facta relocatio pro illo tēpore, & nō vltra: & sic teneatur actione ex locato: & illa communiter tenetur: & sic poterit dominus ipsum expellere, nec poterit ille dicere contrarium quasi videatur reconduxisse prototo anno, secus in prædio rustico. Tertio intelligit, vt videaē facta pro toto tēpore quo durauerat prima

8 locatio: ista non habet in se rationem. † Nunc est videndum de intellectu exceptiōis: quid iuris sit, quando certum tempus in scriptis sit cōprehensum? posteà quomodo intelligatur certum tempus in scriptis. Quantum ad primū dixit Io. cuius est ista glo. ꝙ pōt intelligi altero de prędictis tribus modis, scilicet ꝙ tunc censeatur facta, vt in totum primum tempus, vel solum tempus quo habitauit, vel in nullū. Nam si regula intelligatur, ꝙ in nullum tēpus censeatur facta relocatio: & sic secundū primum modū de prædictis tribus modis, tūc exceptio intelliget secundum duos alios modos. Et si regula intelligatur secundū modum de tribus modis, exceptio intelligitur secundum primum & vltimū. Si intelligatur secundū tertiū, tunc exceptio intelligetur secundū primū & secundū: & sic bene patet, ꝙ oībus prædictis tribus modis pōt intelligi exceptio. Addit & quartus secūdū Io. vt possit intelligi, vt videaē facta relocatio, sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fertilitas vnius anni. Adde doc. in c. potuit. de loca. Paul. de castro cons. liij.

b ¶ Damnum. Adde quę contineant appellatione dānī? vide p. Phi. franchū in c. si canonici, in §. sciturī. in j. col. de offī. ordi. li. vj.

in rusticis, ad annū tantū: licet prima locatio fuerit in maius tēpus, & sic recolligetria & quatuor. Tria secundū quę pōt intelligi regula: & quatuor secundū quę potest intelligi exceptio, & sic videnī septē. Sed nō est verū: quia imò nō sunt nisi quatuor, quia illa tria secundū quę pōt intelligi regula repetunt in quatuor, secundū quę potest intelligi exceptio: & sic est hic fallacia: cum illa tria sint quinq; quia duo & tria faciūt quinque: sed in tribus sunt duo, & etiā alio cōputato sunt tria: ergo &c. nā duo bis cōputantur. s. semel per se, & postea cū alio tertio ista est snia gl. Tu dicas breuiter q tex. primò vult dicere secundū lac. nisi primꝰ cōtractus fuerit celebratus in scriptis: & sic nō solū consensus, sed etiā scriptura erat de substātia, & q̄ isto casu per solam tacitur nitatē nō censeat facta relocatio in aliq̄d tēpus quia illa requirunt in noua relocatione, quę requirebant in prima: sed in prima requirebant duo: sed in ista nō adest nisi vnū: ergo non intelligit facta, & licet gl. reprobet opi. Iac. reprobatio esset bona, qñ scriptura nō requirebat ad substantiā: sed ad ꝓbationē, vt sit cōiter vt l. cōtrahit. j. de pig. ideo licet de prima locatione fuerit confectū instrumētū qa tū illud nō erat de substantia, locū habebit iste §. vt secūda relocatio tacita cēseat facta licet nō interueniat nisi sola patiētia, & consensus. Secus si fuisset actū, vt nō valeret sine scriptura, vt colligit ex l. seq. ibi neq; scriptura. & per hoc determinat Bar. q̄ in istis officijs, quę dant ex publico, vt si aliquis factus est castellanus, vel potestas in aliquo: licet remaneat vltra tēpus officij sciēte & patiēte republica, nō censeat renouatū officiū: qa dicta officia nō dant ex cōsensu, sed ex necessitate in dicta republica: & solet extrahi noia de bursa, vel de sacco, quę solēnitas nunc nō interuenit. De quæstionibus hic recitatis per gl. vide plenè & vtilissimè hic per Bar.

2 ☞ Locator tenetur reficere domum, & omnia facere sine quibus conductor frui nō possit: & uide hic aliqua, & quid si conductor ea faciat?

3 Colonus nō tenetur conferre aliqua onera publica, occasione rei uel refectionis uiæ ad domum: licet secus in usufructuario.

4 Colonus tenetur ad onera publica realia, ut tributa si conduxisset ad pecuniam.

LEX XVI.

1 EX conducto. †Actio ex conducto dat̄ conductori, si sibi frui nō licet quod pluribus modis potest contingere. h. d. datur etiā propter plura alia, de quibus j. eo. sed addes. §. j. cū pluribus sequētib⁹: & ad quid det̄, qñ nō licet frui: dic, q̄ ad interesse vt j. e. si in lege. §. si colonus. & q̄d ibi not. †Et not hic q̄ locator tenet̄ reficere domū, & oia facere sine quibus cōductor frui non pōt: vt purgare puteū aquę, itē minittrare funes, & alia instrumēta cū quibus extrahit̄ aqua de puteo, si defecerūt: & si hoc facit, pōt conductor facere cōputare in pensionē. vt l. ædiles. §. quicunq;
3 de via publi. † nec tenet̄ colonus cōferre aliqua onera publica occasione rei, vel refectionis viæ ad domū: licet secus in vsufructuario. vt §. de vsufru. si pēdentes. §. si quid. eo. c. qui etiā tenet̄
4 reficere, nō ꝓprietarius, vt hic in glo. †Est tamē dare casum in quo colonus teneat̄ ad onera publica, si essent realia, vt tributa: & conduxisset ad pecuniam: vt est glo. quam perpetuò tenementi. & ibi per Bartol. C. de anno. & tribu. l. j. lib. x.

2 ☞ Casus insolitus ut inducat remissionem mercedis, quæ requirantur.

3 Quare in hoc contractu periculum pertineat ad locatorem, & in uenditione ad emptorem.

4 Si uendantur fructus nascituri, eis non natis non contrahitur emptio nec pretium detur: non tamen dicitur propriè uenditio fructuum, nisi quando uendens habet percipere, & tradere emptori, & cultura pertineat ad eum.

5 Quando dicatur damnum intolerabile, & quando dicatur sterilitas?

6 Quando dicatur fertilitas, ut fiat compensatio cum sterilitate?

1 §. Si vis tempestatis. † Propter casum insolitum contingentē in fructibus, vel in re cōducta, fit remissio mercedis, si erat talis cui non poterat resisti, siue obueniat potētia diuina, siue humana, dūmodo afferat damnū intolerabile, anteq; fructus separent̄ à solo: secus si casus erat solitus, vel negligentia cōductoris q̄ fructus
a nō percipiant̄, vel si afferat damnū nō magnū. Itē fertilitas [a] vnius anni cū sterilitate alterius cōpensatur. h. d. in effectu vsq; ad §. cū quidā. Et de materia huius §. vide C. ea. l. licet per glo.
2 & Cyn. † plura ergo requirunt̄ ad hoc, vt talis casus inducat remissionem mercedis: vt patet ex his quę ś. dixi. Nam requirit̄ q̄ sit casus insolitus: & q̄ afferat damnū magnū, vt hic: & j. si merces. §. vis maior. Item q̄ cōtingat ante separationem fructuum à solo. Posset etiā dici idē esse, si erant separati à solo: nō tamen asportati domū, vt segetes in paleis, si ignis est in eis missus: & omnes abstulit propter id q̄d hic dicit̄ de exercitu auferente. Item requiritur, q̄ nō continguat vitio soli, vt si solum producit spinas vel malas herbas, propter q̄d segetes fuerunt suffocatæ: nā propter hoc nō fit remissio mercedis. Idem si vitio fructuū, vt si vuę nō fuerunt bene maturatę: & propter hoc vinum coacesit, vt hic in ver. si qua tñ. quādo ergo cōcurrunt ea quæ necessaria sunt, tūc siue casus veniat potētia diuina [q̄d quaiter sit exēplificatur hic pluribus modis] puta, ex parte aquæ, aeris, vel pluuię, vel ꝓpter terremotū, vel humana vi, vt quia fuerūt ablati remissio fit mercedis. Oppo. etiam si casus afferat modicū damnū, q̄ debeat esse cōmune inter dominum, & colonum: vt j. eo. l. si merces. §. vis maior. in fi. solue verū est in colono partiario qui reddit partē fructuū, puta, dimidiā: nā damnū omne cōtingens in fructib⁹ partim cōtingit in portione dñi, partim in portione coloni: sed hic loquitur in eo qui cō duxit ad pecuniam: vnde damnum contingens cōtingit in fructibus coloni: vnde propter modicum damnum non debet minui de mercede. vt j. in §. cum quidem. & hic in vers. [idem dicendum est si exercitus &c.] secus si magnum, & intolerabile.
3 Sed hic † quæro quare in hoc contractu fit remissio mercedis: & sic periculum pertinet ad locatorem: secus est in venditione, vbi casus pertinet ad emptorem, post factam venditionem: & licet res pereat, nihilominus tenetur integrū pretium soluere. Respondeo in emptione, & venditione & pretium soluitur pro re quæ erat in rerum natura, tempore celebrati cōtractus, & fuit celebratus purè: ideo casus postea cōtingens in re, debet ad emptorem solum pertinere: quia censetur sua cum sit sibi debita: & regulariter damnū contingens in re sine culpa alterius pertinet ad dominū rei. vt C. de pig. act. l. pign⁹. sed in contractu locationis pensio non soluitur tanquam pretium rei, sed tanq̄ pretium fructuū percipiēdorum. Videtur enim quodāmodo empti pro pensione, quæ soluit̄: sed illa venditio videtur conditionalis: quia de fructibus nascituris. Igit̄ si non nascant̄, vel antequā separent̄ à solo corrumpant̄, non debetur
4 pretium: vt ś. de contrah. emp. l. nec emptio. in prin. † vbi si vē dātur fructus nascituri, eis nō natis nō contrahet̄ emptio, quasi defecerit cōditio. Et ideo pretiū non debet̄: non tñ propriè dicit̄ venditio fructuū: nā tunc propriè dicit̄, qñ vendēs habet percipere, & tradere emptori: & cultura pertinet ad ipsum vēditorem: & ita loquit̄ illa l. nec emptio: sed in colono cōducente fundum, cultura pertinet ad ipsum colonū, & ipse habet percipere fructus de manu sua. Vnde potius videt̄ emisse facultatem, & ius percipiendi fructus: quam ipsos fructus: vt patet ex his quæ notantur per Bart. in l. cotē. §. qui maximos. tum quia iste contractus habet similitudinē cum contractu emptionis fructuum, sicut in illo non natis fructibus nō debetur pretiū: ita in illo nō natis fructibus, non debet̄ merces vel pretiū. præterea in contractu emptionis rei, si re perempta non deberetur pretium, venditor remaneret in magno damno: quia nō haberet rem, nec pretiū: sed in contractu locationis licet perdat pensionem vnius anni propter sterilitatem, remanet tamē sibi dominium rei, & ipes percipiēdi pro futuro tempore: ideo debet
5 æquo animo tolerare, ne colonus intolerabiliter lædat̄. † Sed
b quæro quādo dicat̄ damnū [b] intolerabile? gl. hic recitat duas opi. Iacob. de Are. vt recitat Cynus. C. eodē in l. licet. dicit tūc esse intolerabile, quando facta emptione cum mercede contingeret deceptio vltra dimidiam: vt si pensio erat de x. & ipse nō recolligit nisi de octo vel nouem. Vnde si haberet soluere pensionem, haberet damnum de vndecim, quod est vltra dimidiam, & idem si in dimidia vt si reciperet x. quia saltem pateretur damnum in altera dimidia. Vnde in cōtractu emptionis & venditionis quando est deceptio vltra dimidiam iusti pretij debet rescindi vel suppleri. l. ij. de rescin. ven. ita hic debet fieri remissio ex x. vel xj. vt non soluat nisi quod recolligit: & residuum remittatur. Et ista est satis rationabilis opinio. Si autem vltra decem, vel vltra dimidiam, puta xij. tūc si soluit totā pensionem

sionem, patitur damnū de octo, quæ non sunt dimidia, nec vltra dimidiā: vnde tunc diceretur potius exiguitas fructuū quā sterilitas: & hoc damnū debet pertinere ad colonū: & nihil debet diminui de mercede: & ita intelligit̄ §. cū quidā. Bart. autē in l. si merces. §. vis maior. j. eo. dicit, q̄ tunc dicit̄ sterilitas, & in tolerabile damnū, qñ deductis expensis quas fecit colonus, nihil vltra remanet de fructibus: sed certè fateor hoc, & tūc debet fieri remissio totius mercedis: sed si aliquid remanet, tene prę cedentem opi. vt tūc non remittat̄ tota pensio, sed saltē soluat̄
6 pro eo, q̄d est vltra deductis expensis. † Item quęrit̄ qñ dicatur fertilitas, vt sic fiat cōpensatio? glo. hīc recitat duas opi. potest dici qñ percipit tantū, quantū est pēsio: & etiā tantū vltra quātum teneāt subire dānū, & esset sterilitas, nō dicet̄ fertilis, nec ꝓ illo debeat fieri cōpensatio, puta erat merces xx. ego dixi ś. q̄ si recolligit xij. non posit petere remissionē de viij. sed damnū eorum pertineret ad colonū. Si em̄ percipit xx. & vltra viij. vel ix, illud lucrū, quod est vltra, pertinebit ad colonū, vt seruetur æqualitas, quia intantū sustineret damnū, si esset exiguitas: ergo & intantū debet lucrari, si est vbertas. Si aūt percipiat xxx. vel vltra, & sic vltra dimidiā pensionis: tunc licet in illis nō reciperet damnum, si annus esset sterilis, ita non sentiret lucrum si esset fertilis: & sic totū quod est vltra viginti cōpensatur, cum sterilitate anni præcedētis. adde q̄d no. Cy. in l. ad cōparandas. in fi. C. man. pro intellectu istius §. cùm quidam incendium sequitur §. vbicunq;. §. autem cùm quidam. referuatur in fine tit. quia non posset bene intelligi, nisi totus titulus sit lectus.

2 ☞ Locator non restituit mercedem, quando conductor impeditus fuit uti re conducta sui culpa.

3 Visus conductoris si per casum contingentem fuit impeditus sine culpa locatoris, sufficit q; remittat mercedē: & si fuit in aliqua culpa, tenetur ad omne interesse etiā lucri.

4 Si stat per conductorem operarum quominus operæ præstentur, debetur locatori integra merces: secus si per casum contingentem in personam, uel rem locatoris, & quid si merces fuit conditionaliter promissa, si operæ præstabuntur.

5 Propter casum contingentem in re locatoris, tenetur locator restituere mercedem, non autem ad interesse.

6 Locator quare ita non debeat retinere mercedem sicut uenditor retinet pretium, si res uendita ante traditionem periret casu fortuito.

7 Aduocato debetur integra merces, licet casus in eius personam contingat, & non possit operas exhibere: & idem in quocunque officiali publico.

8 Salarium debitum aduocato à clientulis, succedit in locum publici salarij.

9 Pecunia data ob causam, & sic ex contractu innominato, ut uadas pro me Romam, si per te non stat, quo minus uadas, sed per casum contingentem in personam tuam: non repetitur ex capite causæ non impletæ: sed ex capite pœnitentiæ, sic.

10 Impedimentum contingens in re locata si est temporale, debet expectari, quòd cesset: & tunc poterit locator operas præstare, & merces ei debebitur: nisi partes ad certum tempus se restrinxerint.

11 Idem in famulo impedito propter infirmitatem.

12 Quid in potestate electo, puta, pro sex mensibus incipiendis in proximis calendis, & fuit impeditus.

13 Locans rem uel operam, uel rem, & operam uel opus, quando teneatur ad interesse, & quando ad remissionem mercedis?

1 §. Item cùm quidam. † Si quis locat rem suā, & operam ꝓpter casum contingentē in re, per quem fuit impeditus vsus cōductoris, remittitur merces vtriusq; tam rei, quā operis. h. d. Et loquitur quando vsus fuit impeditus in totum: & ideo tota pensio remittit̄. Si autē pro parte: remitteretur pro rata temporis: vt j. proxi. §. hic est vna gl. magna quæ reputatur difficilis: & tradit istam materiam per distinctionē. Sed vt melius declaret̄ glos. expedia ip-
2 sam per octo oppositiones. † Et primò opp. q̄ iste locator nō tenetur restituere mercedem, quā recepit: imò si nō recepisset, posset petere: vt j. eo. l. pe. §. nauē. Sol. ibi cōductor fuit impeditus vti sua culpa: hīc nulla culpa fuit: & per casum contingentē in re locatoris fuit impeditus. Vnde æquius est vt noceat locatori, quā cōductori. & dicit glo. q̄ etiā ipsa nauis culpa conductoris fuit perdita, quod ibi nō dicitur, nec est verum de iure: vt ibi dixi. & hoc in glo. vsq; ibi: [vt autē.] gl. intrat distinctionē.
3 † Sed tu opp. secundò, q̄ nō solum teneatur restituere mercedem postquā conductor fuit impeditus vti: sed etiā teneatur ad omne interesse. vt j. pxi. §. ver. planè. & j. eo. si fundus. ibi, [nā si colonus &c.] & l. si in lege. §. colonus. & ś. eo. ex cōducto in prin. sol. in illis legibus fuit impeditus facto locatoris volūtario, & iniuste: hic sine facto suo casu fortuito vel etiā si facto suo, erat iustū, quo casu idem: vt j. e. insulā. in prin. & l. habitatores. in fin. prin. & C. eo. l. idē. Idem si facto tertio iniusto cui locator nō potuit resistere in d. l. si fundus. circa fi. & in l. hæc distinctio vt ista sit conclusio: q̄ si locator nō sit in aliqua culpa, sufficit q; remittat mercedē: & si fuit in aliqua culpa, tenetur ad omne interesse etiā lucri: & hæc multis modis possunt contingere: vt in
4 glo. vsq; ibi: [cum autē ibi.] † Tertiò oppo. in illo versi. [cum autē.] quia iste locauit rem suā, & operam: & nō stetit per eum, quominus operā præstaret. Ergo debetur sibi integra merces: vt j. eo. qui operas. & l. sed addes. §. pe. & fi. Sol. illa iura sanè debent intelligi, q̄ non stat per eū, supple, sed stat per conductorē operarū, quominus operæ præstent̄, vel per casum cōtingentē in personā: secus si per casum contingentē in persona, vel re ipsius locatoris. Et ita fuit hīc: quia cōtingit in naui locata: & hoc in glo. vsq; ibi: [si opponaſ.] Aduerte tñ, quia primū dictū procedit, nisi merces fuisset cōditionaliter promissa si operæ præstabuntur: tūc em̄ nō præstarent̄ etiā per casum cōtingentē in persona cōductoris, nō tenebitur soluere mercedē: quia in conditionibus solus euētus inspiciē. ita limitat hoc dictū Pet. in l. si. C. de condi. ob causam. & est gl. in l. si militē. in fi. eo. tit. si tñ staret nō per casum sed per conductorē, quia nollet: tūc etiā dicto casu deberetur merces quia cōditio haberetur pro impleta post quā stat per eū, qui debet impleri, & obligari ex implemēto: vt l. iure ciuili. de cōdi. & demon. & l. Labeo scribit, si mihi biblio
5 thecā. ś. de cōtrahen. emp. † Quartò opp. q̄ si stat per casum, licet cōtingentē re locatoris, nō teneat restituere mercedē: quia in cōtractu bonæ fidei nō tenetur quis de casu fortuito: vt C. de pig. act. l. quæ fortuitis. Solue. verū est, q̄ non teneat quantū ad hoc, vt remaneat in dāno: & sic nō teneat ad interesse: sed bene nocet casus quantū ad hoc vt nō remaneat in lucro: & sic tenea tur restituere pensionē, postquā nō præstat opus: quia si nō restitueret, remaneret in lucro. Nā si non locasset: iste casus fortè eodē mō euenisset, & nihil fuisset lucratus: & hoc vsq; ibi: [dicet
6 quis.] † Quinto ad idē opp. q̄ nō teneatur restituere mercedē, sicut nec vēditor teneret restituere pretiū, si res vēdita ante tra ditionē periret casu fortuito: imò ēt si nō recepisset, posset pretiū petere: qa periculū pertineret ad emptorē. vt l. necessario. j. de peri. & cōmo. rei ven. & j. de euic. l. Lucius. Solue aliud in vendītione scūm gl. aliud in locatione: & assignat rationē, quæ nihil valet: quia vēditor remaneret in dāno, si nō haberet pretiū: quia careret re & pretio. Certè etiā hīc caret naui, & etiā merce de. Vnde Cy. dicit, q̄ in vēditione agitur, vt res perpetuò sit apud emptorē: in locatione nō sic. Ista ratio nō habet saporē: nā saltē agit̄ vt vsus, & cōmoditas operæ remaneat perpetuo penes cōductorē. Vnde Bar. dicit subtilius si bene cōsideretur idē in locatiōe qd̄ in vēditione: nā in vēditione tūc est verū, q̄ periculū pertinet ad emptorē, qñ fuit vēdita res quæ erat in rerum natura: & sic vēditio erat pura: sed si fuisset vēdita res, quæ non fuisset in rerū natura: sed ſperabat̄ esse, vt fructus nascituri: tūc eis nō natis esset periculū venditoris, nō emptoris quia sibi nō debet̄ pretiū, eo qa vēditio nō censet̄ cōtracta, nō habeat in se tacitā conditionē, si nascant̄, & cōditio nō extitit. vt l. nec emp. ś. de cōtrahen. emp. sed in locatione censentur vēdi fructus nascituri, vel vsus rei futuræ, vel futuræ operæ: & merces dicit̄ esse pretium illorum. Si ergo nō nascant̄, vel nō præstatur vsus, vel opera: deficit cōditio tacita, sub qua censetur merces promissa
7 merito nō debet̄: & hoc vsq; ibi: item videtur contra. † Sextò opp. ad idē de l. j. §. pe. de vari. cogn. vbi stetit per casum cōtingentē in personā locatoris: & tñ debet̄ integra merces. Sol. dicit ibi gl. q̄est spāle in aduocato. Bar. dicit q̄ imò ō qa debebat̄ merces de publico, quæ nō est ꝓprie merces: licet quædā remuneratio ex munificētia publica. Vñ cuicūq; debeat̄, nō solū aduocato, sed cuicūq; officiali publico. Idē est q̄ debeat̄: licet ille propter casum cōtingētē in suā ꝑsonā nō poterit operas exhibere, q̄d est no. & sic si moriat̄ prās in offō, debebit̄ integrū salarīū hęredibus eius: & idē vī in doctore, si añ annū cōpletū moriat̄, q̄d dic vt ibi no. per † Bar. & idē si deberet̄ ex cōuētione q̄
8 succedit in locū salarij publici: vt cōtingit hodie in eo q̄d debet̄ aduocatis à clientulis. vt no. gl. in l. fori. C. de aduo. diuer. iud. hīc loqmur qñ debet̄ ex cōuētione priuata, quę nō succedit in locū salarij publici. Septimò opp. ad idem de l. cū hæres. de sta. liber. gl. dicit q̄ ibi est spāle in libertate. Bar. dicit, q̄ ibi loquit̄ in pecunia quæ debet̄ ex vltima volūtate. Vñ siue pro libertate, siue

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro alio idē est,vt debeat etiā si opera nō pstat: nā est alia materia: & aliā habet in se rōnē: & hoc vsq; ibi, [nec obstat.] Octauō opp. ad idē de l. pe. C. de cōd. ob causam. Gl. dicit, q; ibi contingit casus in persona cōductoris. Tu dic q; alia l. & aliq; duæ de quibus j. gl. opponit, loquit̄ in cōtractu nominato, in quo ē alia ratio. † Vnde opp. de l. si pecuniā. in prin. ibi, [cū per te nō steterit &c.] de cōd. ob causam, vbi si dedi tibi x. vt vadas pro me Romæ. & per te nō stat: sed per casum cōtingentē in personam tuā, & ppter valitudinē nō possum repetere datū. gl. dicit q; ibi dicit allegādo: imò dicit determinādo: qa nō possum repetere ex capite causæ nō impletę nisi casus cueniat post morā tuā: sed ex capite pœnitētiæ, sic. vnde Bar. distinguit, an debeat factū in stātaneū, vel successiuū: quæ distinctio nō placet nec est vera, si bene cōsideret. Dic ergo, q; aliud est qñ debet ex cōtractu locationis: quia tūc merces dicit esse pretiū operę, vel vsus: & ideo si nō præstat opera, vel vsus, nō debetur merces, quę est correlatiua. ar. ſ. ti. j. in l. bona fide. aliud est qñ dat pecunia ex cōtractu innominato: quia nō censet esse pretiū operæ: qa nec cum illa cōmensurat eodē modo, quo merces in cōtractu locationis: & ideo idē est de eo dicendū, qđ diximus in remuneratione. quę sit à republica pro aliquo opere. Vnde sicut illa debet, si opera nō præstet casu fortuito cōtingēte in persona eius qui debet operā præstare: ita & id qđ dat ex contractu innominato, vt aliquid fiat, nō repetit̄: licet nō fiat ppter casum: & hoc ex capite causę nō impletę: si tū non esset datū, non posset peti: quia cōtractus ex parte petētis nō erat impletus, si nō præstauit operas: ideo nō parat actionē si erat nudus: & eodē modo tollit̄ sequens contrariū de l. iij. ſ. sed si Stichus. ſ. de condi. ob causam. & hoc in gl. vsq; ibi, vel p̄dicta secundū opi. Guar. quę est vera q; quādo casus contingit in persona locatoris, vel in re sua: ne d ebeatur merces: & si soluta sit, restituat in totum, si totus vsus fuit impeditus vel pro rata temporis si fuit impeditus pro rata: vt j. proxi. ſ. sed do. Azo voluit contrariū, q; imò etiam tunc debeatur integra pensio dicens, q; ll. in hoc videntur concordare. & glo. videtur istam opi. tenere, sed communiter reprobatur, quia est contra istum tex. & hoc in gl. vsque ibi,
10 [& hoc si tale &c.] † Vltimò gloss. limitat ea quæ suprà dicta sunt, vt hoc sit verum, quando impedimētum fuit perpetuum: si autem temporale, debet expectari q; cesset, & cum cessauerit
11 potuerit operas præstare, & merces debebitur. † si ergo famulus promisit seruire certo tempore, & propter infirmitatē fuit impeditus: ea cessante poterit offerre se paratum, & debebitur sibi merces. hoc est verum secundū Bart. nisi partes ad certum & determinatum tempus se restrinxerint: quia tunc nō posset supplere alio tempore vt l. si vsusfructus mihi in biennium. de
12 vsufruct. leg. † & sic patet, quòd si aliquis fuit electus potestas pro sex mensibus incipiendis in talibus proximis calendis, si non potuit illo tempore seruire, quia iniustè fuit impeditus: si offerat se paratum seruire in sequenti semestri, non excusatur, quia aliud est illud tempus, quàm illud in quo fuit electus. facit quod not. per eundem Bart. in l. in senatus. in fi. ad Turpil.
13 † Et ex prędictis recollige distinctionem per te. nā glo. ponit tres casus q; interdum locatur res tantum: interdum opera tantum: interdū res & opera. Adde quartū, q; interdū locat opus. vt j. eod. opus. de quo nihil tangitur hic in gloss. sed dic, vt ibi dixi. & in l. Marcius. & in l. fina. primus casus subdiuiditur in quatuor: nam interdum stat per locatorem quominus conductor vtatur: interdum stat per conductorem sine facto locatoris: interdum per tertium: interdū per casum fortuitum. Item secundus, & tertius casus. ſ. quando opera tantum, vel res, & opera, quos casus glo. cōiungit similiter subdiuiditur in quatuor: nam interdum stat per locatorem; interdum per conductorem. Et quando stat per locatorem, aut factum suum est iniustum, & voluntarium: aut iustum & necessarium. Item quando per conductorem, & est iustum: quia ex iusta causa recessit: vt j. eo. l. habitatores. aut iniustum: vt j. eo. si in lege. ſ. si domus. & l. dñs. ſ. fin. & quando stat per tertium: aut factū suum erat iustum, aut non: & aut potuit sibi resistere locator, aut ipse conductor: vt ſ. e. item quærit̄. ſ. exercitu. aut neut. & tūc aut ille erat inimicus locatoris, & culpa locatoris videtur accidisse, & sic tenetur ad omne interesse: aut cōductoris: & tunc aut culpa eius, & sic tenet̄ ad integrā pensionē: vt l. si merces. ſ. cul-

pæ. quæ omnia dic vt hic no. per Bar. & etiā patet ex his quę dicta sunt in singulis ll. quas per te, plequere, & satis est. Ex prædictis potes intellegere, quid iuris sit, exercebis ingenium.

LEX XVII.

Ivno anno.

§. Vbicunque tamen. Propter casum vel sterilitatē remiſ. mercedis. nō autē a gīt ad interesse, vel ad æstimationē seminis: secus si ,pueniat impedimentū à locatore, vel eius culpa. h. d. In tex. ibi, [nō id quod sua interest.] ſ. dictam conductionē nō fecisse. hoc enim damnū nō recuperat à locatore, qui in nulla culpa fuit: secus si fuit in culpa, vt quia locauit rem alienā, & per dūm fuit ablata cōductori: vel ipsemet locator nō promisit: vt in ver. planè. & ibi videt̄ casus de eo qđ dixi in l. si quis domū. in prin. ſ. e. q; locans rem alienā, etiā ignorans, tenet̄ ad interesse re ablata cōductori per dominū: sicut vē ditor rei alienæ: licet gl. ibi teneat cōtrariū. In tex. ibi. ſ. denique expone suprà. i. ſuperi°. in §. si vis. in fi. sed si labes ibi dū dicit, [ne supra dānū amissi seminis.] & sic patet, q; damnū seminis amissi ptinet ad colonū. & hoc vult dicere hic tex. vnde nō potest petere à locatore emendam illius seminis, sicut nec interesse. Non stat propriè, nec determinat verbum damnum: quia sequeretur absurdus intellectus, quòd damnum vltra semen amissum pertineat ad colonum, etiam vltra damnum seminis: quod est falsum. vt in d. §. si vis. versic. sed si labes.

1 §. Interdum. † Si hæreditas cōductoris fuit repudiata, iustam habet causam locator rem alteri locare: & licet repudians postea beneficio ætatis restituatur ad eundum, non rescinditur relatio alteri facta, nec potest ille agere cōtra locatorem, nisi vt liberetur à prima locatione: potest tamen agere contra administratorem, qui ipsum abstinuit, ad interesse. Et si locator cum illo concluſisset, etiam contra eum agere posset ad interesse. h. d. vsque ad l. sed addes. ſ. j.

LEX XXI.

Ed addes.

§. Si quis dolia. † Locās vasa vitiosa tenet̄ ad interesse etiā extrarē, siue fuerit sciēs, siue ignorans: secus in alijs rebus habentibus vitiū, qđ nō de facili potest sciri. quia nō tenet̄ nisi fuerit sciēs. h. d. vide quod not. de ista materia in l. in rebus. ſ. is qui sciens. ſ. cōmo. in gl. Bar. gl. dicit qđ est speciale in cōtractu locatiōis: vt ignorans teneat ad interesse. Tu dic, q; est speciale in dolijs vitiosis: siue vendantur, siue locentur, vt ignorans teneatur ad interesse: quia tale vitium de facili potuit sciri. vt in hoc textu qui loquitur de locatione. & in l. tenetur. ſ. si quis. ſ. tit. j. qui loquitur in venditione regulariter teneretur quanto minoris in contractu venditionis. vt not. in l. Iul. in prin. & in cōtractu locationis tenetur ad remissionem mercedis: vt hic in fin.

1 §. Illud nobis † Locator fundi tenet̄ præstare colono instrumēta fructuū liquidorū quorendorum, quæ sunt necessaria: nisi aliud actum sit. h. d. Bar.

2 ☞ *Quando unum est in obligatione, & aliud in solutione fauore debitoris, tūc ante lit. conte. super eo quòd est in obligatione debitor potest soluere id quod est in solutione etiam inuito creditore: sed post lit. contest. non potest.*

3 *Pactum ut soluatur frumentum pro certa æstimatione valet.*

4 *Pactum quòd obligatus ad certam summā librarū soluat in florenis sub certa æstimatione, valet.*

1 §. Si dominus. † Pactū q; colonus det locatori certā quantitatē fructuū pro certo pretio non astringit locatorē ad recipiēdum si non vult: debet tamē tantū de pēsione dimittere quantū interesset, coloni potius soluere fructus, secundū conuentionē, quā pecuniā. h. d. & est vn° nouus casus: quilibet diceret contrariū prima facie, si nō recordaret̄ de isto tex. quia si loco fundū pro xx. hoc acto q; teneat mihi tradere quolibet anno x. corbes frumenti pro x. quæ debeā ei cōputari de pensione: sicut ego possem ipsum cōpellere ad tradendū frumentū, etiā pretiū, si habet facultatē tradendi, iuxta ea quę not. in l. j. ſ. tit. j. ita videbat̄: vt æqualitas seruet̄, vt

posit

posit me compellere ad recipiendum, & est computandum decem de mercede. Quid enim, si alteri commodè vendere nō pōt, vel minus valet: & ipsum vrgeo ad pensionē integrā soluē dam, quam commodè soluere non potest? iniquum videtur, q; non cogatur seruare pactum, & recipere frumentum: & tamē 2 hic dicitur q; nō cogatur recipere. Ratio potest esse: quia illud pactum censetur appositum gratia mei tantum, q; teneatur tradere frumentum insolutum. Vnde possum ei renuntiare. Sed si ita est, videtur q; si minus valet frumento, non tenear sibi ad interesse postquam mei fauore fuit appositum. Sol. potest dici q; inquantum fuit actum, vt teneatur tradere: fuit appositū fa- 2
uore rei tantum: sed inquantum fuit actum q; pro certo pretio 3
censeatur gratia vtriusque appositum, diuersis tamen casibus: quia si plus valeat, censetur appositum fauore mei, quia tenet̄ tradere pro pretio conuento: si minus tunc fauore sui: vt posit petere loco interesse quatenus valet minus: nec video q; aliter
2 posit sustineri ista decisio. † Item oppo. fortiter, quando vnum est in obligatione, aliud in solutione: tunc ante lit. conte. a
super eo q; est in obligatione debitor pōt soluere id quod est in 2
solutione, etiam inuito creditore. post lit. verò contest. non potest: sed cogitur soluere id quod est in obligatione, etiam non facta aliqua deductione interesse, quatenus interest potius tradere, id qđ erat in solutione. vt est casus singularis qui nō est alibi, in l. qui stipulatus fuerit x. in melle. j. de sol. sed hic frumētum erat in solutione: pecunia verò in obligatione. & indistin. dicitur q; inuito creditore non potest solui frumentum: & sic nec ante lit. conte. nec post: & q; bene potest peti interesse: & sic ante lit. contest. & post. Illud contrariū est difficile, tamen potest dici q; loquit̄ quādo fuit actum, q; aliquid esset in solutione debitoris: & qualiter cognoscatur debemus inspicere verba contractus: quia aut fuit dictū, q; posset soluere frumentū, vel mel pro pecunia debita: & tūc videtur appositū fauore tui 3
vt habeat locū l. contraria. aut fuit actū q; tenearis tradere frumentum pro certa quantitate: & tunc propter verbum, tenearis, q; importat necessitatem, non præsumitur appositum fauo
3 re mei, sed tui creditoris: & habet locū iste §. no. † Et not. q; va
4 let pactū vt soluat̄ frumentū pro certa æstimatione: & etiā valet † si quis obligatus ad certam summam librarū promittat soluere in florenis sub certa æstimatione, secundum Bar.

2 ☞ *Inquilinus qui fenestras posuit in domo, & etiam quædam alia ædificia adiecit, potest agere contra locatorem ad expensas: & quæ posśit asportare & abradere si non uult agere et̄ quid si dominus uellet expensas soluere: & conductor uult asportare?*

1 §. Si inquilini. † Locator tenet̄ præstare cōmoditatē inquilino ad asportandū res quas ipse
3 iduxit in domū, si cōmodè asportari possint sine dā. domus. a-
2 liàs tenet̄ cauere de dā. infe. h. d. cum §. seq. † Opp. q; inquilinus nō debet asportare fenestras, quas posuit in domo. sed debet agere cōtra locatorē ad expensas, qa erat expēsa necessa. vt j. eo. dominus. §. j. vel si nō solueret de pensione debeat retinere. vt in l. ædiles. §. qualicunq; j. de vi pub. Solu. fateor contrariū si hoc vult: sed si nō curat, pōt asportare, si sine dāno domus asportari possunt: sicut & alias expēsas vtiles potest abradere, vt l. in fundo. ſ. de rei ven. si tñ dominus vellet sibi expēsas soluere, vel de pensione ei computare, q; fenestras dimitteret: puto sine dubio, q; posset: & si colonus hoc faceret: & nihil aliud quęrere debet, nisi vt sit sine dāno. Vendere autē inquilinus nō pōt, quouscq; sunt annexę domui, & sunt pars dom°: sed si sunt separatę bene potest. l. si habitat. ſ. de rei ven. & de vsufr. l. si qs ædificauerit. in prin. & p̄dicta in fenestris, & hostijs, quę sunt necessaria pro habitatione domus: sed in arca, & in alijs supellectilibus introductis: potest solū agere, vt locator permittat extrahi, non autem expensas, si vellet illas dimittere: qui dominus non tenebatur illam expensam facere. hoc in §. seq.

2 ☞ *Pensio non est soluenda in prin.*

1 §. Si quis eum. † Ad repetendū pensionem solutam ante tēpus: si cōductor non pōt frui re, competit actio ex cōducto, nō condictio indebiti: sed ad repetendū solutū, plus quā debeat per errorē: competit indebiti condictio. h. d. & loquitur in cōductore, qui soluit totā pensionem antęq; impediret̄ vti re. Si autē postquā euenit casus, per quem impedit̄ vti, soluit, & tūc repetit per condictionē indebiti, etiā in primo casu qñ nō soluit, vltra a
quàm debeat: quia tunc solutus est cōtractus: & ita loquitur l. si quis fundū. §. locator. ſ. eo. & ibi not. in gl. Item patet ex isto
textu, † q; pensio nō est soluēda in principio: quia hic soluit voluntariē, vt sibi proficeret in canonē conductionis: vt dicitur in tex. i. vt se gratū faceret locatori, de hoc habet̄ per Cy. C. eo. l. sed & per Bar. in l. si seruus communis Meuij de stipula. ser.

☞ *Pro impositis in naui soluitur uectura.*

Infans quouscq; lactatur, censetur unum corpus cum matre, & non exijsse de utero, cum eodem liquore allectetur quo uiuebat in utero. b

1 §. Si quis mulierē. † Pro infante nato in naui nō debet̄ vectura. h. d. Et vltra ra
tiones quæ ponunt̄ in tex. adde aliā: a † quia vectura soluitur q; impositis. vt ſ. ad l. rho. de iac. l. si vehēda. in prin. sed ille infans non fuit impositus, licet fuerit imposita mater: sicut nec dicitur venditus partus, licet fuerit vendita mater: vt j. de euic. si prægnans. secundū Bar. † Item alia est ratio: quia quouscq; allectat̄, censetur vnum corpus cū matre, & nō exisse de vtero cū eodem liquore allectetur quo viuebat in vtero: vt not. per doc. in l. qui in vtero. de sta. ho. sed quouscq; erat in vtero, non solue batur nisi pro matre: ergo nec nunc. Et not. ibi, [neque vectura.] non esse curandum de modico.

¶ Et itē vltra p̄dicta in text. & ibi, adde q; infans cū matre vnicum corpus censet̄: vt fili matri. tūc nō aūt alijs negotiū faciat. aut q; parū impedimēti vectoribus exhibeat, de quo nō sit curandū, vt ait gl. hic su per verbo magis. vt habeē de impen. in re. do. fac. l. omnino. & j. de reg. iur.

¶ Potestas moriē. ad- de gl. in l. si quis. C. de proxi. fac. scrinī. lib. xij. Bal. x. col. quis dicatur, Dux, Comes, & Marchio.

2 §. Cum quidam. † Si non stat per eum qui locauit operas, quominus præstet, sed per casum contingentē in persona conductoris: debet integra mercēs, nisi eā dē operas pro illo tēpore locauerit. h. d. vsq; in fi. &
2 facit l. diem functo. ſ. de leg. † No. q; si potestas moriē. b ante finitum officiū iudicibus & assessoribus eius debeē integrū salarium pro toto tempore: licet amplius officium nō exerceant & debetur ab hæredibus potestatis, nisi pro eodē tēpore vadant in officio cum alio potestate: quia tunc non debent recipere
3 salarium à duobus, pro eodē tempore. † Sed an hæredibus potestatis debeatur salariū à republica pro toto tempore: videt̄ q; non: quia casus in contingit in personā locatoris: vnde debet hæredibus eius nocere: vt plenè no. ſ. eo. si vno. §. itē cum quidam, sed hic venit casus in personā conductoris operarū, non locatoris: vnde non debet locatori nocere. de ista materia vide plenissimè per Bar. in l. j. §. diuus. de varijs & extraor. cog. vbi determinat contrarium in istis salarijs publicis. Itē quid si talis officialis potuit se locare cum alio potestate, & nō fecit: an poterit petere salariū ab hæredibus mortui: Gl. hoc tangit j. e. si operas. & tenet q; non: & q; debeat sibi imputare: & pro hoc l. q; si domus. ver. idē iuris. j. eo. & intellige verum nisi ex iusta
4 causa hoc recusasset, q; arbitrio iudicis remittēdum est. † Item quæro, quid si conductor operarū non vult q; locator eas præstet alteri, vtrum poterit petere à primo conductore mercedē, cum etiam habeat à secundo: puto quòd sic: quia isto casu primus est in culpa vel dolo: ideo non potest imputare locatori, quòd alteri locauit. & pro hoc j. eod. si in lege. §. si domus. hic verò non erat in dolo, vel culpa, qa mortuus erat: vnde subueniendū est hęredibus eius, q; non teneatur, postquā locator alteri locauit: nam sufficit quòd ille remanet sine damno &c.

LEX XXIII.

1 Icut emptio. † In textu ibi, [sed donationis causa.] puta, si loco tibi pro decem, hoc acto q; illa decem nūquā soluas: nā hoc pactū appositū ab initio facit vt nō valeat tanq; locatio: sicut si de pēsione nō fuisset cōuentū: vt ſ. e. l. ij. in prin. sed valebit vt gratuita

t T

Universidad de Deusto
Biblioteca

donatio vsusfruct. secus si ex postfacto ei fieret remissio mercedis. vt §. eodem, si tibi locauero. quæ est in l.v. cum sua gloss.

1 §. Interdum. † Si venditor locat rem venditam emptori quousq; pretium soluatur, valet locatio quantum ad hoc vt emptor idemq; conductor obligetur ad pensionem: non autē quo ad hoc, vt venditor idemq; locator sibi obligetur ad aliquid: & soluto pretio talis contractus resolui tur, & finitur etiam quo ad emptorem, vt amplius pensionem soluere nō teneatur: sed si vēditio resoluitur ex pacto l. commissoriæ: non propter reā finitur locatio. h.d. cum l. seq. & principio sequentis: & tene mēti istos casus, maximè, quia primum dictum vbi contractus claudicat: quia ex vna parte oritur obligatio, ex altera nō: & in hoc primo dicto videbatur, q̄ locatio valeret simpliciter, quia venditor est dñs antequā rem tradat, & pretium soluatur. vt l. si ager. §. de rei vendi. ergo potuit eam locare emptori, sicut quālibet aliam suam rem. Econtra q̄ non valeat, q̄ cum emptor habet actionem ex empto ad ipsam rem, si offerat pretium, censeatur eam habere. vt in l. qui actionem habet. de reg. iur. sed si eam haberet, nō valeret conductio rei suæ. vt §. de pig. act. si rem alienā. Iurisconsultus elegit mediam viam, vt valeat quantū ad conductorē, vt obligeē ad pensionem quousq; pretium soluat: non quantū ad locatorem, vt ad aliquid obligetur. Vnde nō tenetur tradere, si non vult: & sic pōt recedere ab isto contractu postquā non est obligatus: & si res periret, nō tenetur remittere mercedē. Ita tenet glo. not. hīc, & sic fallit hīc id quod habetur §. eo. si quis domū. §. exustis. & ibi notaui. Sed quæ est ratio, dicit Bar. q̄ ista pensio succedit loco pretij: vnde sicut re perempta postvenditionē perfectam nō liberaretur iste emptor à pretio: vt in l. necessario. de peri. & cōmo. rei vend. Ita nec ab ista pensione. Certè si succederet loco pretij, sequeretur, q̄ si tantū soluisset de pensione, q̄ ascenderet ad quantitatem pretij, non teneretur amplius pretium soluere etiā si finita esset locatio, quod est falsum: qa sic fuisset gauisus re, absq; eo, q̄ soluisset pretium integraliter quod esse nō debet. Item est contra mentem l. seq. quæ vult, q̄ vltra pensionē soluatur pretium, vt finiatur locatio: & sic non computatur in pretio. Dico ergo, q̄ succedit loco vsurarū pretij: nam sicut re tradita emptor tenetur ad pretiū, & vsuras eius vt §. tit. j. l. Iulianus. §. ex vendito. ita hīc tradita re, licet ex causa locationis, cū emptor idemq; conductor re fruatur. sicut teneretur ad pretium & eius vsuras, si nō conduxisset: ita nunc tenetur ad pretium, & ad pensionem postquā cōduxit. Et in hoc est melior conditio venditoris: quia vsuræ essent in officio iudicis mercenario, & non possent per se peti soluto pretio. vt l. qui per collusionē. §. tit. j. sed hīc pensio erat in obligatione: & poterit peti etiā pretio soluto pro tempore præterito: & ex hoc apparet ratio eius, qd̄ dicit glo. nam sicut si venditor nō locasset, non cogereē tradere nō soluto pretio, etiā si emptor offerret vsuras: ita nunc si locauit, nō cogitur contrahere, nec tradere nō soluto pretio: licet emptor offerat soluere pensionē. Item sicut si nō locasset, & tradidisset re perempta nō liberaretur emptor à pretio, nec ab vsuris pretij: ita nūc nō liberatur à pretio, nec à pensione. Vnde debet cōtinuè pensionē soluere etiam re perempta, quousq; soluat pretiū: sed eo soluto, secus: sicut teneatur postea soluere vsuras. vt in l. seq. Et ex prædictis remanent isti tex. declarati: & sunt bene notanda quæ dicta sunt.

2 ☞ *Si loco tibi insulam fabricandam: & ego dicor locator: & etiam tu diceris locator, tamen diuersis respectibus.*

LEX XXV.

Item si pretio.

1 §. Cùm insulā. † Si loco opus ædificādum in solo meo de materia conductoris, dicit locatio: licet in me transferat proprietatē suę materiæ: non autē emptio. h.d. Sed opp. §. eo. l. ij. §. adeo. Sol. vt ibi dixi. nam ibi præstabat operā, & etiā rem seu proprietatē rei, in qua operam præstabat: hīc nō, quia præstabat operā in solo meo: & illud solum nō præstat mihi: licet præstaret materiā, de qua domum fabricauit, in qua materia nō præstatur opera, sed
2 de ipsa præstatur in solo. † Et not. quòd si loco tibi insulam fabricandam: ego dicor locator: vt hīc patet in verbo, [locauero.] & etiam tu diceris locator, vt patet in fin. ibi: [locat enim artifex.] & hoc diuersis respectibus: nam ego dicor locator respectu operis fabricandi: sed respectu operarum tuarum ego dicor conductor: & econuerso respectu operarum tu diceris locator. vt in fine huius §. & ego conductor.

2 ☞ *Emptor quando dicit uenditori, q̄ res non valet ultra decem: & uenditor sibi credat: si reperitur plus ualere, potest petere, ut suppleatur. & quādo hoc procedat.*

1 §. Quemadmodū. † Valet locatio pro maiori pēsione quàm cōmuniter debeatur. h.d. † In fi. glo. mag. not. istam glo. q̄ quando emptor dicit venditori, q̄ res non valet vltra decem, & venditor credat sibi: si reperitur plus valere: tanquā dolo deceptus pōt petere, vt suppleatur pretium: secus, si hoc nō dixit. Certè ista videtur mirabilis gloss. quia quotidie videmus contrariū: quia semper emptores dicunt, ista res non valet plus: ideo nolo plus dare. Multi contractus irritarentur si ista glo. intelligereē prout iacet. Ideo dic, q̄ debet intelligi, qñ aliquid vltra verba prædicta dixit ad hoc ostendendū, vt venditorē ad hoc inducat falso modo: vel si venditor erat idiota persona, & nō expertus in talibus, puta, vnus rusticus portat vni doctori librū qui valet quinquaginta: & ille doctor dicit, q̄ nō valet vltra xxx. & rusticus dat sibi fidē, nō credēs decipi ab eo: tūc habet locū ista gl. aliās imputet sibi vēditor, quare stetit simplicibus verbis emptoris.

2 ☞ *Approbatio operis locati potest committi in arbitrium locatoris: sed quantitas mercedis non potest committi in arbitrium conductoris, sicut nec emptoris: sed in arbitrium tertij certi, & determinati, sic.*

3 *Commissio quòd censeatur facta tanquam in bonum virum: & de effectu huius.*

4 *Potestas habens arbitrium in maleficijs circa condemnationem, & punitionem, non potest prorogare tempus præfixum ex forma statutorum ad accusandum, uel inquirendum de maleficio.*

5 *Tempus infra quod debet opus fieri, non dicitur pertinere ad qualitatem operis: & an ad formam.*

6 *Arbitrium dolo partis latum non valet, quando pars per dolum induxit arbitratorem ad arbitrandum certo modo. Idem si arbitrator non fuit inductus dolo partis: si tamen ipse dolo arbitratus est.*

LEX XXVII.

1 Si in lege. † Quando aliquid committitur declarandum in arbitriū alterius ex contrahentibus, vel cuiusdam tertij: censetur commissum tanquam in bonum virum: talis tertius virtute talis arbitrij non potest prorogare tempus appositum à cōtrahentibus ad opus faciendum: & arbitrium dolosè latum nullius est momenti.
2 h.d. & not. princip. † Not. ex primo dicto, quòd approbatio operis locati potest committi in arbitrium locatoris: non sic econuerso: quantitas mercedis potest committi in arbitrium conductoris, sicut nec emptoris. vt l. quod sæpe. §. j. de contrahen. emp. sed in arbitrium tertij certi, & determinati sic nō incerti. vt j. si merces. in prin. eodem modo approbatio rei potest committi in arbitrium emptoris. vt instit. de contrahen. emp. §. pe. & not. in d. l. quod sæpe. §. j. & in l. in personam. §. generaliter. de regu. iur. † Item not. quòd censetur facta commissio
3 tanquam in bonum virum: & effectus huius est: quia si arbitratur, & malè: potest recurri ad arbitrium boni viri. vt §. pro soc. l. qui societatem. §. arbitratorum. cum sequen. si autem ille tertius non arbitratur, quia non vult, vel quia non potest: tunc videtur, quòd ad arbitrium boni viri non recurratur, sed contractus habetur pro infecto. vt d. l. si merces. versi. sinautem. & in l. si quis arbitratu. de verb. obl. Tamen in casu huius l. dico cōtrarium: quia illud procedet re integra: sed hīc non erat integra, quia conductor iam fecerat opus. Vnde non erat iustum, quòd remaneat in damno: & posito quòd approbatio non esset commissa in arbitrium alicuius, si oriatur contentio inter partes, an opus esset bene factum, vel non: debet recurri ad arbitrium boni viri arg. in l. domum. §. de contrahen. empt. circa medium. ibi, [æstimationē boni viri.] ergo & nunc habita pro infecta illa cōmissione facta in tertium: & ita determinat Bar. in simili in d. §. si quis arbitratu. in ij. col. in quadam quæstione, quæ sibi obuenit de terra sua per illam l. domum. quæ determinatio bene cadit in casu huius l. ex secundo dicto in ver.
4 [idemq; arbitratu.] † Not. ar. quòd potestas habens arbitriū in maleficijs circa condemnationem, & punitionem, nō potest prorogare tempus præfixum ex forma statutorū ad accusandum, vel inquirendū de maleficio: & semper allegatur iste tex. ad hoc

5 ad hoc. † Not. etiam q̄ tempus infra quod debet fieri non dicitur pertinere ad qualitatem operis: sed alibi dicitur q̄ dicitur pertinere ad formam: vt in auc. quę supplicatio. C. de preci. Impera. offe. dum dicit tex. q̄ si in forma prædicta supplicatio non fuerit porrecta: ſ. dixit, q̄ debeat porrigi infra certum tēpus: aliàs non recipiatur. Ergo tempus dicitur de forma. & ibi not. Bal. & vidi illud dictum allegari in quadam causa per vnum solennem aduocatum Florentinum. sed nunc non recordor, ad
6 quid ipse allegauit. † Vltimò not. q̄ arbitrium [a] dolo partis
a latum non valet quādo pars per dolum induxisset arbitratorē ad arbitrādum certo modo. Quid autē si arbitrator nō fuit inductus dolo partis: & tñ ipso dolo arbitratus est: de hoc habes gl. C. de arbi. l. iij. quę dicit esse idē. & facit l. ita demū §. de arbi.

1 §. Si colonus. † Res secundi cōductoris non sunt obligatæ primo locatori pro pensione: sed fructus rei sic. hoc dicit. primum dictum potest intelligi de rebus non inuectis, nec illatis: & tunc etiam res primi conductoris non sunt obligatæ. Item de rebus inuectis: & tunc dic q̄ nō sunt obligatæ nisi pro pensione, qua ipse secundus conductor conduxit, non in eo quod maior esset pensio primi conductoris. vt l. solutum. §. soluta. §. de pigno. act. in fine.

a ☞ *Conductor si sine iusta causa deseruit rem, & dominus statim post recessum conductoris domum uel fundum locauit alteri, etiam pro maiori pensione: quòd tamen possit agere contra deserentem pro pensione totius temporis.*

3 *Ad colonum pertinet facere fossata in fundo, quando quolibet anno debent resici.*

4 *Quando potest agi ad pensionem totius temporis futuri usquequo debet durare locatio, debet deduci interusurium medij temporis, si ueniebat pensio soluenda in fine.*

1 §. Si dmus. † Conductor deserens rem sine iusta causa potest statim conueniri ad pensionē totius temporis, & etiā ad alia quę tunc tēporis facere tenebatur. h. dicit. Et est notabilis casus. Gl. opp. de l. j. §. si pensio. j. de magistra. & vera so. colligitur circa fi. glo. nā hic loquitur de colono conuento: qa deseruit culturā fundi sine iusta causa. Vnde potest conueniri ad pensionem totius temporis secundum primam opin. glo. quæ est vera. licet Azo dixerit contrarium. ibi autem loquitur in inquilino agente contra locatorem, vt liceat sibi migrare ante tēpus: quo casu, si subest iusta causa, sufficit, quòd soluat pro præterito tempore: si non subest iusta causa, non auditur, nisi soluat pensionem totius temporis, si fuit appositum pactum quòd non recederet ante tempus: & posito q̄ non fuisset appositum, tacitè videtur actum inter partes, quòd
2 fine iusta causa non recedat: vt ibi not. per docto. † Sed quęro extra glo. quid in casu huius §. dominus statim post recessum conductoris domum, vel fundum locauit alteri pro eadē, vel maiori pensione: & sic non remanet in damno, an possit agi contra deserentem pro pensione totius temporis vt hic? & videtur quòd non. vt §. eo. sed addes §. penult. & fin. & l. diem functo. §. de offic. assesso. sed in contrarium facit iste tex. qui loquitur indistinctè: & ista pars videtur verior: nec obstant ll. §. allegatę: vt ibi dixi: quia ibi cōductor nō fuit in aliqua culpa, vel, dolo: hic sic, recedendo sine causa: & succesisit loco pœnæ: licet nihil interesit actoris, si non soluat pensionem. Tene menti, quia singulare & quotidianum: & non tangitur per aliquem.
Item oppo. quòd non posit agere dominus nisi finito tempore, si pensio erat soluenda in fine temporis. vt l. in illa stipulatione si calendis. de verbo. obliga. dicit Bar. quòd ibi loquitur in contractibus stricti iuris: hic in bonæ fidei. Hoc non placet quia idem in omni contractu: vt §. eo. item quæritur. §. si in lege operis. dic, ergo eodem modo quo suprà: quòd hic conductor fuit in culpa, vel dolo deserendo: in contrario non: quia fuit promissio sub conditione, & die: & licet extiterit cōditio,
3 adhuc supererat dies, qui debet expectari. † Vltimò not. vnā glo. super verbo, [efficerent.] quòd ad colonum pertinet facere fossata in fundo, quando hoc est actum inter partes: aliàs videtur pertinere ad dominum: quod est verum de fossatatis pertinētibus ad perpetuā vtilitatem fundi, vel etiam ad maius tempus quàm sit conductio: secus in illis quæ quolibet anno debent resici, & sic pertinent ad præsentem vtilitatem: nam illa censetur pertinere ad culturam fundi, quæ pertinet ad colonum: & ita consulendo dixit Bart. per l. impensæ necessariæ. j.
4 de impen. & l. iij. §. j. † Item quod hic dicitur, quòd statim post

Arbitrium dolo. Adde doct. tri. c. quintaualli. de iureiur.

sit agi ad pensionem totius temporis, limitatur per gl. j. proxi. §. vt in de debeat deduci interusurium medij tēporis, si pensio veniebat soluenda in fine temporis. ſ. quantum plus censetur habere: quia habet eam ante tempus. vt j. soluto matrimonio. l. si constante. §. quoties.

2 ☞ *Mora etiam commissa in faciendo potest purgari re integra, & infra modicum tempus lite tamen non contestata.*

1 §. Colonus si. † Colonus vel inquilinus prohibitus frui per locatorem, vel per aliū, quem locator potest prohibere: statim agere potest, vt liberet à pensione totius tēporis, & etiam ad interesse lucri, quod erat percepturus ex locatione, si nō fuisset prohibitus: nec audit locator volens à prohibitione cessare, si res nō erat integra, quia colonus alium fundū conduxerat: aliàs si transiuit modicū tempus infra quod licet morā purgare, bene audiretur. hoc dicit. Et sic loquitur in casu econuersò ad præcedentē: quia ibi quādo conductor delinquit deserendo: hic quando prohibendo. Et sicut ibi statim locator agere potest pro toto tempore: ita & hic conductor eadem æquitate, vt seruetur æqualitas. vt no. gl. §. proxi. §. In tex. ibi, [statim rectè aget.] etiam antequā præteriret tempus, quo mora purgari potest, quia res erat integra, & non transiuerat magnum tempus: quia non præsumitur qd̄ velit purgare. Et dic, q̄ aget vt liberetur à pensione totius tem poris, per id quod infra sequitur ibi, [neq; ipse pensionum nomine obligatus erit.] iuncta l. si quis domū. in fi. cum l. seq. §. eo. & etiam ad lucrum, quod verisimiliter erat facturus ex conductione, si non fuisset prohibitus ibi, dum dicit, [Et pretium per singulos annos.] hoc enim lucrum non est extrinsecum, sed ex re prouenies. ideo indistinctè ipsius habetur ratio l. j. in prin. j. ti. j. & l. Titius. §. fi. nō sic in extrinseco, quod venit mediante negotiatione: & sic non ex re, sed propter rem: quod dic vt fuit not. in l. iij. §. fi. de eo quod certo loco. Si autem dominus offerat se velle desistere à prohibitione: tunc distinguerem, Aut res non erat integra, & non auditur. Aut erat integra: & tunc aut transiuit modicum tēpus: & idē vt in fi. Aut non transiuit & tunc auditur. Hoc verum, nisi lis fuisset contestata super petitione coloni: nam tunc etiam non auditur locator, licet res sit integra infra modicum tempus per l. si insulam. de ver. obli. & sic tria sunt, quæ impediunt purgationem moræ, vt hic, & l. si ita quis. §. Seia. eod. tit. Dicitur autem res non integra quando colonus remaneret in damno, si admitteretur moræ purgatio, vt quia conduxerat alium fundum, vt hic dicitur. Hoc intelligę, nisi dominus offerat sibi illud damnum emēdare: tunc enim audieē re nō integra. vt §. eo. de arbit. si cum dies. §. fi. cū l.
2 sequen. † Vltimò not. hic q̄ mora etiam commissa in faciendo, potest purgari re integra & infra modicum tempus, supple & ante litem contestatam. nam iura loquentia de purgatione moræ vt plurimum loquuntur: quando fuit commissa in non faciendo: illa verò quę in faciendo grauior reputatur, iuxta ea quæ not. in l. ij. infrà ad Sille. ideo, docto. de hoc dubitant. sed hic est casus quòd etiam illa purgatur. In glo quæ incipit, scilicet, ad interesse ibi, [inquātum valet plus.] id est quantū censetur plus habere, qui habet ante tempus propter interusuriū medij temporis secūdum consuetudinem loci, quod relinquitur arbitrio boni viri. vt l. continuus. §. j. de ver. oblig.

1 §. Qui in plures. † Ad obseruantiam contractus agitur ex cōducto: sed ad remissionem mercedis relictam in testamento agitur ex testamento. h. d. In tex. ibi, [vt conductores liberaret.] per hoc nō irritatur contractus locationis, qui tenuit à principio, eo quia fuit conuentum de certa pensione: sicut non irritareē, si fuisset remissa pensio per pactum. vt §. eo. si tibi habitationem locauero.

2 ☞ *Compromissum quando fit inter duos cum hoc quòd si discordauerint, quòd eligatur tertius, an ualeat? & quid si primi arbitri non arbitrantur.*

3 *Pensio domus, quando committitur arbitrio incertæ personæ, & sic non ualet contractus, & tamen stetit in fundo pro toto tempore conductionis, non facta declaratione per tertium: tunc recurritur ad arbitrium boni uiri.*

LEX XXVIII.

1 Si merces. † Si cōmittitur merces in arbitrio incertæ personæ, non valet contractus, sicut si de ipsa nō fuisset conuentū: idē si certę personæ:

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

a ¶ Ad videndū Pandectas. Adde Car. Alex. in c. septuaginta. in j. colum. xvj. distinct.

si tamen ille nō fuit arbitratus. h. d. In tex. ibi: [alieno arbitrio.] puta, pro mercede vel pensione declaranda per aliquem ami cum cōmunem, & cōmuniter eligendum per pates: nam in eligendo, possunt discordare ideo reputatur contractus inualidus ar. ff. de arbi. item. §. si vnus si in duos. secus si sit cōmissa electio in alterum ex contrahentibus tantùm, vel in quendam tertium: quia cessat dicta ratio discordiæ secundum Bar. & hoc verum, quando in tertium priuatū qui potest compelli à superiore: si vero in ipsum superiorē, puta, in illum quem eligeret potestas: tunc quia potestas non potest cōpelli ad 2 eligendum, disputando tenuit † Iac. de are. non valere in quæstione sua quę incipit apostolicæ sedis, de quo fit mentio in addi. Spe. in tit. de arbi. §. sequitur de quibusdam. & ibi vide plures qōnes circa hoc notabiles, quādo fit cōpromissum in duos: & si discordauerint, cp eligatur tertius, an valeat. In text. ibi: [omnino secundū eius estimationē.] hoc verum, nisi altera pars dicat illum iniquè arbitratū, id est, maiorem vel minorē quàm debuerit: quia tunc potest recurri ad arbitrium boni viri, vt ff. l. proxi. in prin. sed in casu, quando nō arbitratur: ad arbitrium boni viri non recurritur: imò redditur contractus nullus, quia censetur habere in se tacitam conditionē, si ille fuit arbitratus. vt ff. sequitur. & l. si quis arbitratu. de verb. obl. & C. de contrahen. emp. l. fi. secus in vltimis voluntatibus, in quibus receditur à persona, etiam si non fuit arbitrata: & recurritur ad arbitrium boni viri: vt l. j. de leg. ij. & C. eo. de le. l. fi. §. j. vel ij. nisi in illum conditionaliter fuerit facta cōmissio iusta, si talis arbitrabitur 3 vt not. in d. l. j. de leg. ij. † Sed ponamus, cp conductor iam stetit in fundo pro toto tempore conductionis, nō facta declaratione per tertium: finito tēpore ille non vult, vel non potest arbitrari, quia moritur: quid fiet? nam iste tex. dicit cp contractus non valet. Ergo iste stetit gratis in domo. Dicas contrarium, cp iste text. debet intelligi, re integra, quando adhuc non incepit stare, vel habitare in fundo: sed vult stare: locator non vult permittere, nisi ille declaret pensionem: ille non vult declarare: vel non potest: certè non cogitur permittere, quoniam ex tunc apparet contractus nullus. Si autem permisit de facto: tūc pro declaratione fienda receditur à persona illius, & recurretur ad arbitrium boni viri, ne ille gratis habitauerit: nam & si non fuisset facta remissio in aliquem, fieri deberet ratione prędicta: ergo & tunc arg. eius quod no. in l. excepto. C. eo. & arg. ff. de cōtrahen. emp. l. domum. circa med. & l. suæ rei. in fi. cum l. seq. & ita determinat Barto. in simili in d. l. si quis arbitratu. in j. vel ij. col. vt dixi ff. l. proxi. in princi. in q. si vendidi tibi rem pro centum pacto apposito, quòd si appareat esse emphyteutica, fiat diminutio pretij arbitrio Titij: si tempore quo apparet, Titius est mortuus, recurritur ad arbitrium boni viri: quia procedit contractus validus, & firmus super ipsa re, qui non debet irritari ex postfacto, quòd ille non arbitratur: ita hîc præcessit habitatio, quæ etiam non irritatur: licet ille qui non arbitretur, & iustum est quòd non arbitrauerit gratis: & sic agetur ex eodem contractu non irritato ad pensionem declarandam arbitrio boni viri, facit C. de iure do. impe. l. fin. in fin. & hoc etiam probatur in l. quam gloss. allegat pro contra. ff. de pigno. si fundus. §. fi. in ratione sui. adde quod not. Bar. C. de pign. l. iij. in ij. col.

2 ☞ *Pactum de non uendendo, appositum ab eo qui habet ius in re, quòd impediat uenditionem fieri.*

1 §. **Qui fundum.** † Emptor non tenetur stare colono, sed potest eum expellere: dominus tamen seu locator tenetur sibi ad interesse: & ideo cautè agit dominus, si cum vendit rem locatam, paciscatur cum emptore, vt debeat stare conductori. h. d. hodie tamen, quia cōmuniter fiunt instrumēta de locatione, & in instrumentis notarij solent apponere pro obseruantia instrumenti, cp quælibet pars obligat se, & sua: bona cum res conducta sit obligata conductori ad interesse: & sic habeat ius in re, videtur cp non possit expelli per emptorem: sed ratione ipsius iuris posset ipsum retinere: quod non esset, si non esset hypothecata: quoniam haberet solum actionē personalem: & videtur tenere Bar. in l. j. §. quod autē. ff. de superfi. & pro hoc ff. de distra. pig. l. si creditor. §. fi. secundum vnam literam, quam tenet Bartol. & dicit quòd cùm haberet de facto cum domino Francisco tig. miserunt vs-

a que Pisas ad videndum a Pandectas, & ita reperierunt stare
2 literam, per quam concluditur, † quòd pactum de non vendendo appositum ab eo, qui habet ius in re, impedit venditionem fieri: secus si ab eo, qui non haberet ius in re. vt l. pen. ff. de pact. vbi non valet pactum inter te & me, vt non possim vendere rem meam, nisi esset tibi obligata. vt d. l. si creditor. §. fin.

2 ☞ *Cautus sit conductor, quando incommodatur, si non curat recedere, quòd faciat diminui mercedem propter incommoditatem: quia si tacet, imputet sibi.*

1 §. **Si vicino.** † Si habitatio incōmodatur, licitum est inquilino recedere, & pro rata temporis tantùm ad pensionem tenetur. h. d. hoc verū, nisi modica sit in cōmoditas. ff. eo. l. habitatores. in prin. Item quando est magna si non recessit, tenetur ad integram pensionem: ac si non fuisset incommodata. vt ff. eod. quod si domus. in princip. † sit ergo cautus, quando incommodatur, si nō curat recedere: quòd faciat diminui mercedem propter incommodationem: quia si tacet, imputet sibi.

1 §. **Conductor.** † Si colonus non facit opera rustica debito tēpore, tenetur ad interesse. h. d.

2 ☞ *Communitas si uendidit gabellam propter guerrā ipsius cōitatis obuenientē, & sui culpa, uel sine, gabellæ nihil ualent: debet fieri remissio mercedis, uel pensionis.*

3 *Venditori si fuit res ablata per suos inimicos, damnum pertinet ad uenditorem: licet regulariter secus.*

1 §. **Culpæ autem.** † Culpa alterius dicitur euenire id quod obuenit ab inimicis, aut propter inimicitias ipsius. h. d. & semper allegatur. & glo. dicit
2 hoc esse verū siue inimicitia venit sui culpa, siue nō: † & per istū tex. determinat Bar. in l. cotē. §. qui maximos. ff. de publi. quod si cōmunitas vendidit gabellā: & propter guerram ipsius communitatis obuenientē sui culpa, vel sine, gabellæ nihil valent:
3 debet fieri remissio mercedis, vel pensionis. † Itē cp si vēditori fuit res ablata per suos inimicos, damnū pertinet ad venditorem, non ad emptorē: quia sui culpa perierit, licet regulariter ad emptorē pertineat. vt l. necessariò. ff. de pericu. & cōmo. rei vend. iuncta. l. si res. de actī. emp. & l. quòd sæpe. §. si res. de contrahen. emp. In fi. tex. ibi: [locator remittat.] ff. si actum fuit vna de prędictis actionibus, remittat alias cū sint persecutorię, nisi in illo, quod excedit: vt ff. commo. l. vnde quęritur, circa finem.

2 ☞ *In colono qui ad certam quantitatem fructuum, puta. xx. corbes omni anno colit, damnum magnum contingens in fructibus casu fortuito pertinet ad locatorem.*

3 *Inter dominum & partiarium colonum dicitur esse quædam societas. & an finiatur mortæ alterius eorum.*

4 *Quæ remissio pensionis fiat quando colonus percipit semen tantum, uel aliquid ultrà.*

5 *Dictio in, significat ualde, & etiam, non.*

6 *Si unus annus fuit ualdè fertilis, quia colonus recollegit in duplo plus quàm esset solitus: an debeat duplari pensio.*

1 §. **Vis maior.** † In colono qui numis colit, damnum magnum contingens in fructibus casu fortuito pertinet ad locatorem, sed paruum ad conductorem: in partiario verò colono quodcunque damnum sit paruum, vel magnum est commune inter eos. hoc dicit. In textu ibi: [apparet autem.] quasi dicat, distinctio, quam supra fecimus inter damnum magnum & intolerabile, & damnum modicum, locum sibi vendicat in colono qui numis colit: in partiario vero colono locum non habet: imo quodcunque damnum sit, est commune: quia partim contingit in portione fructuum debita colono, & partim in debita locatori. Intellige tamen sanè quādo reddit certam quotam fructuum, puta, dimidiam, vel tertiam, vel quartam, vel duas partes de tribus: quo casu locum habet ratio prædicta: quia nō est taxatum quantum sit illa portio: & sic poterit esse magna, & parua secundùm con-
2 tingentiam casus. † Si verò non reddit partem quotam, sed certam quantitatem fructuum, puta, viginti corbes quolibet anno: tunc esset idem dicendū, quando colit numis: vt distinguatur, an sit modicū damnum, vel paruū: cùm sit taxata certa quantitas: & sic damnum non censetur contingere in parte illa debita, nisi sit magnum. Iste tamen contractus non dicitur propriè locationis, in quo requiritur merces in pecunia consistens. vt ff. l. ij. in princip. sed potius dicitur contractus innominatus facio, id est, patior te vti hoc fundo, vt des mihi tantam quantitatem: vt ff. depositi. l. j. §. si quis seruum. circa finem iuncta l. si olei. C. eod. tamen æquiparatur contractui locationis, l. natu

nis l. naturalis. §. penul. ff. de præscrip. verbis. & sic est idem dicendum in eo, quod in contractu locationis: vt ibi. & supra cō-
3 mo. eum qui rem. §. si rem inspectori. † Et not. hic singulariter quòd inter dominum & partiarium colonum dicitur esse quædam societas: & propter hoc determinat Bart. quòd sicut
a societas a finitur morte alterius ex sociis. vt l. actione. §. morte. supra pro socio. & ita finitur iste contractus locationis: & sic non transit ad hæredem coloni vel locatoris: nec etiam domini, qui non tenebatur pati labores amplius stare, si non vult. Pauci tamen hoc perpendunt, vel aduertunt: & communiter
4 credo cōtrarium. † No. hic in prima parte ad declarationē l. ex conducto. §. j. nam ibi loquitur, quando colonus nihil percepit, etiam semen vt nunc debeat fieri remissio mercedis: hic loquitur magis largè, qñ damnum est intolerabile: & sic etiam si colliget semē, vel etiam vltra, tñ damnum est magnū, & intolerabile, quod declara. vt ibi dixi, qñ non vltra dimidiā pensionis quam soluit. Et in primo casu quādo nihil percepit etiā semen, vel non percepit vltra semen, & vltra expēsas: fit remissio pensionis in totum. Secundo casu quando aliquid vltra: fit remissio, quatenus minus percepit, quàm debeatur pro pensio
5 ne. † In tex. ibi, [dicitur cui immodicum lucrū non aufertur.] glo. exponit, id est valde modicum, quæ expositio si bene consideretur est valdè inepta. Vnde puto cp debeat exponi, id est,
b non modicū: cum dictio b in vtrumq; habet significatū: vt not. in l. gallus. §. ille casus. de libe. & posth. & secundū hoc esset hic casus contra determinationē glossē. in quæstio. quam disputat hic glo. Præmitte ad euidentiam glo. quando vnus annus est sterilis, alter fertilis: non est dubiū cp sterilis cum fertili cōpensatur, ne fiat remissio mercedis. vt ff. eo. si vno. in prin. † Quid
6 autē si nullus fuit sterilis, sed vnus fuit valdè fertilis: quia recolligit in duplo plus, quā esset solitus: quærit an debeat duplari pensio: hæc est quęstio quā gl. pulchrè disputat arguendo pro, & contra: finaliter determinat, cp si fertilitas venit diligētia coloni, nō debeat duplari: ne sua diligentia prosit alteri, quā sibi. C. de allu. & palu. l. fi. & in hoc sine dubio gl. bene dicit. Si autē obueniat casu fortuito: tunc debeat duplari, sicut deberet remitti, si esset sterilitas. Bar. videt sequi gl. limitādo tñ vt procedat, qñ colonus multū lucratur propter fructuū abūdantiam. Si verò quia fructus multū valent vltra solitum, dicitur pensionem non augeri: sicut nec fieret remissio, si propter vitium fructuum sentiret damnū: vt ff. eo. ex cōductore. §. j. ver. si qua tamen vitia. propter primū dictum inducit ipse, cp si aliquis cō duxit molendinum pro certa pensione, postea quia destructa sunt molendina vicina, cōsecutus est in duplo plus de reditibus, debeat duplari pensio: & ita in emptoribus gabellarum, si propter casum inopinatū perceperunt vltra solitū. Mihi videtur cp nullo modo debeat augeri pensio, sed lucrū sit ipsius conductoris quantuncunq; magnum. Primò per istum tex. exponendo immodicum, id est non modicū: quæ expositio est congruentior, quàm illa quam facit glo. & sic vult dicere, cp non modicum, id est magnum: lucrum non aufertur: ergo æquo animo sustinuit paruum damnū: aufertur autē, si duplaret pensio. Secundò quia pensio est limitata à principio: ergo nō debet recipere augmentum. arg. l. in agris. ff. de acquir. rer. domi. Tertiò quia propter hoc lucrum sentit aliud onus: quia cōpelitur finito tempore locationis retinere pro eadem pensione, si non reperiatur alius æquè idoneus conductor. vt l. cotē. §. qui maximos. ff. de pub. licet ille §. loquat in conductore vectigalium: tū potest dici idem in cōductore rei priuatæ: quia subest eadem æquitas: & nos habemus, cp iura loquētia in fisco propter identitatem rationis habent locū etiam in priuatis. vt l. itē veniunt. §. in priuatorum. ff. de pet. hære. Quartò quia dispositio, legalis quæ emanauit in fauorem cōductoris, cp propter sterilitatem fiat sibi remissio, non debet retorqueri in eius dānum: vt propter fertilitatem augeatur pensio, sicut nec pactū in fauorē alterius contrahentis factum retorquetur in fauorem alterius, & damnum illius. vt ff. eo. l. e a lege, in principio. Item posito cp sit superabundantia fructuum, non sequitur superabundantia emolumenti: quia vt videmus ad oculum, quā do recolligimus quantitatē fructuum vltra solitum, solent vltra solitum minus valere: tantum percipiet colonus de quinquaginta corbibus tempore abundantiæ quantū de xxv. tem

a pore caristiæ. Vnde esset iniquū duplari pensionem. & ad hoc adduco quod nota. per glo. penul. & fin. C. de iure emphy. l. j.
b Quia ergo non reperit hoc iure cautū, cp debeat duplari: non debemus hoc dicere, nec est bona æquiparatio, vel argumētatio de remissione mercedis, ad duplationem: & propter sterilitatē, reperitur cau-
c tum, vt remittatur, nec colonus sit in damno: & ista remissio nō videtur tendere in damnum domini: qua si non locasset, nec
d ipse fructus percepisset: & sic idē damnū fuisset passurus. Non ergo debet sibi reputare damnū, si remittat pensionem: quia si remitteret, lucraretur cum iactura coloni. Sed qñ est vbertas vtercq; certat de lucro, tam ipse qui dicit pensionem debere augeri, quā colonus, qui asserit contrariū. igitur in dubio potior est conditio ipsius rei. vt l. si seruum. §. sequitur. de ver. obli. sed quando vnus tractat de lucro: alter de damno euitando: potior conditio istius secundi indistinctè: vt ff. mandat. si fideiussor. §. non malè. & qđ ibi not. per glo. in l. vnde. §. fi. cum cum l. sequen. ff. de mino.

a ¶ Societas finit morte. addē Bart. de petu. in tract. societatis.

b ¶ Dictio in. addē Bar. in l. Gallus. in §. ille casus. ff. de lib. & posthu. Specu. in tit. de dispu. & alle. in §. j. Ludro. consi. cccl xvij.

c ¶ Nisi leuem culpam. Adde quæ dicat culpa leuis: vid per Bar. in l. neruа. ff. depositi. & in c. j. lxviij. distin.

d ¶ De aduocato q̄ locauit operas suas duo. adde do. in l. quisquis. C. de postu. & do. in in c. veniētes. de iure iurando.

1 §. **Qui columnam.** † Qui locat operas suas tanquam artifex, tenetur de dāno contingente ex culpa leuissima illius, vel illorum quorum opera vtitur. Hoc dicit secundum intellectum quem puto verum: & sic tex. dū dicit. [diligentissimus.] stat propriè quic
c quid dicat gl. quæ tenet hic non venire nisi leuem culpā, cum contractus gratia vtriusq; celebretur: sed certè aliquando fallit hoc. scilicet quando quis asserit se peritum, & videtur asserere se peritum, vt quando locat operas tanquam artifex: quia tunc tenetur etiam de leuissima culpa: vt C. man. l. à procurato re. & intelligitur l. si quis fundū. §. pen. ff. eo. & etiā iste §.

1 §. **Si fullo.** † Soluenti æstimationem litis, cedenda est actio contra possessorem rei. h. d. Dic vt l. si culpa. ff. de rei ven. In tex. ibi, [perdiderit.] si sui culpa vel dolo: aliàs non teneretur soluere æstimationem. In tex. ibi, [vendi-
2 tionem.] nec tamen per hoc efficitur dominus: licet habeat vē dicationem, quousque fuerit rem adeptus, vt plenè nota. per Dy. in c. pro possessore. de reg. iur. & per Bar. in d. l. si culpa.

2 ☞ *Aduocatus si locauit operas suas duobus separatim ad certā pensionē omni anno: & contingat eos inter se litigare: cp debeat adiuuare illū cui primò promisit.*

3 *Idem in uasallo, & dominus in operis personalibus.*

4 *Scholaris si promisit, & turauit creditori suo non exire districtum sine sua licentia: & postea requisitus à patre absente, uel episcopo à quo tenebat beneficium, recessit sine licentia, quòd non sit periurus.*

5 *Dictio quia: nō semper significat simultatem tēporis, ut intelligatur etiam successiuè & idem in dictione pariter.*

6 *In personali actione non attenditur prærogatiua temporis, & quando attendatur.*

7 *Quando quis obligat omnia bona sua præsentia, & futura diuersis temporibus: quis præferatur in postea acquisitis?*

LEX XXIX.

1 **IN operis.** † Operæ promissæ duobus, illi sunt præstandæ cui prius sunt promissæ. h. d. not. hoc verum, etiam si secunda promissio fuisset facta cum iuramento: & non prima: vt nota. in c. veniens. de iu-
2 reiur. per Hosti. † & inducitur ista l. ad plura, scilicet de aduo-
d cato d qui locauit operas suas duobus, pone monasterijs, quorū quodlibet dabat sibi certā pensionē in anno, & erat eorū aduocatus in omnibus causis: vt si cōtingat ea postea inter se litigare debeat adiuuare illū cui primò promisit: quia secūda promissio intelligit facta sine præiudicio primi, cū operæ nō possint præstari simul eodē tēpore diuersis psonis, vt hic: & de hac quęstione no. in c. fi. extra de postu. in vltima gl. & in regula, con-
3 tractus. de reg. iur. in mercu. † Similiter de vasallo, qui habet feuda à diuersis dominis, vt si eodē tēpore dñi concurrūt ad petendum ab eo opera personalia, debeat ea præstare primo do-
4 mino. † Item ad quæstionē disputatā quā posuit Ioā. and. in c. in malis. in mercu. de scholare qui promisit, & iurauit creditori suo non exire districtū Bononien. sine sua licentia, qui postea requisitus à patre absente, vel episcopo à quo tenebat beneficiū, recessit sine licētia: an si periurus: & facit cp non: quia pa-

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Dictionis simul ad. q. ꝙ lege dictio aliqñ ponitur restrictiuè vt in l. si is qui. ff. de acq. poss. aliqñ ponit ostensiuè vt ex. collatio. qui feud. dare poss. & ibi Bal. in vsi. feu.

b ¶ Idē in dictione pariter. Adde gloss. in c. bonæ. de elect. ca. j. de postu. præla. c. cum olim. de arbit. deleg.

tri suo & episcopo prius erat obligatus de iure gentiū, vel canonico: vt l. veluti. de iust. & iur. & sic in promissione facta creditori, videtur exceptuatum mandatū patris vel episcopi: vt §. qui satisd. cog. l. fi. dic vt ibi plenè, & pulchrè habetur: quia hoc nō est verum indistincte. & facit qd. no. Host. in summa de maio. & obe. §. aliqui. versi. quid si duæ. ꝙ sicut prior, ita & maior obediendū: vt l. contra pupillum. §. qui ad maius. de re iud. & vij. dist. quæ cōtra mores. xj. q. iij. qui resistit. In glo. magna in princ. ibi: [hoc edicto si nul.] † No. de significato huius dictionis, a quia: non semper
5 a significat simultatem temporis: sic suprà, si pars hære. pe. l. anti. qui. ibi dum dicit: [eodē tempore.] nam intelligitur successiuè
b tamen, facit l. si plures. in vlti. charta. ff. de iureiur. idem b in dictione pariter vt l. si fundus. §. cum duo. ff. de pig. & vide quod notat Bar. in l. j. §. de inspiciendo. ff. de ventr. inspici. & Cy. in l. hac cōsultissima. C. de testa. In ea. ibi: [secus in chirographarijs creditoribus.] cum isto versi. coniunge alium versic. qui incipit [item quæro.] vbi repetit idem, & declarat plenius. In ea. glo. ibi: [nec obst. ff. de iudi. l. qui prior.] supple, per quem videtur, ꝙ si secundus conductor prius incipiat agere, debet præferri. Sed solue, ꝙ præfertur in ventilatione causę & in actibus iudiciarijs
6 explicandis, non in executione sententiæ. † In glo. [sed.] ibi, [fallit autem.] sid quod dictum est supra, ꝙ in personali actio ne non attenditur prærogatiua temporis, vt l. priuilegia. de priuilegijs cre. licet secus sit in hypothecaria. Nam fallit primum, vt in dote, vt in glo. fallit etiam vbi aliquis ex creditoribus ha-
7 beret priuilegium impersonale: vt in tit. de priuileg. cre. † In glos. ibi: [ex his contingit.] de eo, quod hîc dicit glossa. dicit, quando quis obligat omnia bona sua præsentia, & futura diuersis personis, & diuersis temporibus, quis præferatur in posteà quæsitis: nam de his quæ habebat tēpore obligationis nō erat dubiū, quia prior creditor præfertur: sed in quęsitis post glo. quæ est in l. idem ꝙ. §. fi. ff. qui po. in pig. hab. videtur tenere ꝙ sint pares: quia cùm incipiunt esse sua, eodem instanti incipiunt obligari vtri ꝙ creditori, cum prius obligata nō essent: ergo non prius vni quàm alteri. Et contrariū tamen cōmuniter tenetur, q si creditores sunt pares: quia neuter est priuilegiatus, vel vterque est priuilegiatus pari priuilegio, vt fiscus, & mulier: præferatur primus: quia licet eodem tempore incipiant obligari: vtrique tamen secundum ordinem intellectus singuntur per prius obligari primo, cuius hypotheca generalis præcessit per posterius secundo, prout est casus secundum verum intellectum l. fin. ff. qui pot. in pign. hab. sed si alter ipsorum esset priuilegiatus, & alter non: tunc ille præferretur, etiam si esset posterior: & iste est casus in l. si is qui. ff. de iure fisc. & ita debet intelligi glos. & ita tenet Bar. ibi & Spe. in tit. de ob. & sol. §. j. in ver. Item pone te obligauit & Cy. C. qui po. in pig. hab. l. licet. vbi refert quæstionem Iac. de Are. super hoc disputatam: & pro prædictis allegatur etiam l. hac edictali. §. omnibus. C. de secundis nuptijs.

¶ Locator potest inuito conductore ex causa necessitatis reficere domum, & incommodare conductorem: & si incommoditas est parua, non debet conductor reddere, nec fit sibi remissio mercedis: secus si magna.

Si non reficiat ex necessitate, sed ex uoluntate: posset inquilinus resistere, uel agere ad interesse.

LEX XXX.

1 HAbitatores. † Modica incommoditas conductoris non inducit remissionem
2 mercedis: secus in magna. h. d. † Et no. locatorem posse inuito conductore, cum casus necessitatis imminet, reficere domum, & incommodare conductorem: & si incommoditas est parua, nō debet propter hoc recedere, sed eam tolerare, nec fit sibi remissio mercedis: secus si magna, quia mutaret pristinam
3 faciem domus arg. §. de vsufr. l. æquissimū. §. sed si ædium. † Si autē non faceret ex necessitate, sed ex voluntate: posset inquilinus sibi resistere: vt hic in glo. quam not. Sed in contrarium, ꝙ nō posset resistere: sed debeat agere ad interesse: vt ff. e. qui insulam. in fi. prin. Sed respondeo, ꝙ potest eligere, quod istorū vult.

¶ Iustus timor dicitur, licet non subsit periculum, tamen quis habuit iustam causam credendi, ut si inquilinus recedat, remittitur pensio.

2 Licet subsit periculum valde timendum: si tū non timuit, perinde est ac si non fuisset.
4 Electio summi pontificis facta in rumore populi romani, quòd ualeat, licet esset rumor iuste timendus: sed cardinales uidentur non timuisse cum fecerint electionem.

1 §. Item interrogatus. † Iustus timor facit vt inquilinus posit recedere, & etiā vt remittatur pensio pro rata tēporis. Hoc primò: sed si timor nō fuit iustus, vel etiā fuit, tamen nō recessit: nō cōsequitur remissionē mercedis. Hoc secundò, & si fuit iustus, & recessit, & aliam cōduxit de voluntate domini: tenetur dominus ministrare pensionē secūdæ locationis. Idem si conduxit aliā culpa dñi nolentis restituere pensionem pro rata: secus si aliam habitationē habuit gratia. h. d. Diuide in tres, vt in summario. secunda ibi: [sed si causa.] tertia ibi: [sed si domus.] ver. idem iuris. Item iste primus §. loquitur qñ recessit, & aliā conduxit l. ꝙ si domus. in prin. quando nō recessit. & in primo casu distinguitur, an fuberat iusta causa vel nō. in hoc secundo nō distinguitur. ver. idem iuris. loquit, quādo recessit, & aliā conduxit cariori pretio: quo casu dñs tenetur remittere pretiū pro tēpore, quo vsus nō est: & dare illud plus in quo aliā conduxit in duobus casibus: primus qñ eam conduxit de voluntate domini: secundus quādo contra voluntatē domini nolētis restituere mercedem. Si ēm restituisset, aliam pro minori pretio habuisset: si autem aliā domū habuit gratis, nō tenetur dominus nisi remittere mercedem pro rata temporis. † No. ex isto primo §. q licet
2 nō subsit periculū, si tū quis habuit iustam cām credendi ꝙ sub sit dicitur timor iustus: & sic factum tali timore rescinderetur, sicut si re vera subesset periculū, ad hoc vide quod no. glo. in c.
3 bonæ. el grande. de elec. † Item no. in l. ꝙ si domus. ꝙ licet sub sit periculū valde timendum: si tamen non timuit, perinde est
4 ac si non fuisset. † Et istud inducebatur in causa arduissima in electione Vrbani sexti, qui fuit electus ad rumorem populi romani. Inde sumpsit originem schisma, & dicebatur quòd non valebat electio: sed in contrarium, quòd licet populus fecisset rumorem, & esset iustè timendum: cardinales non uidentur timuisse: imò electionem fecerunt cum omni deliberatione, ac si rumor non fuisset. ergo &c. argumen. hîc.

LEX XXXII.

1 IN lege. † Qui tenetur non permittere, vel sinere quòd aliquid fiat: tenetur non solum prohibere quem facientem, si potest: sed etiam curare, ne ipso ignorante fiat. hoc dicit notabiliter valdè.

LEX XXXIII.

1 QVi insulam. † Refectio necessaria, quæ impedit habitationem conductoris, inducit remissionem mercedis pro rata temporis: non ne cessaria verò facit locatorem teneri ad interesse. hoc dicit. Potest etiam hoc vlti. casu conductor resistere, ne fiat, vt not. gloss. ff. eod. habitatores super verbo demoliri. In tex. ibi: [demolitus erat.] propter quod isti secundi conductores non valentes habitare & recesserunt, & habent regressum contra primum conductorem, qui eis locauerat: & primus conductor contra primum locatorem. Vnde quæritur in quantum agere posit? & distinguitur, vt sequitur.

1 §. Aediles municipio. † Conductori fit remissio pensionis pro rata tēporis quo vsus impeditur, vt etiam si illum alijs gratis concesserat. h. d. & in hoc vltimo erat ratio dubitandi: quia nihil perdebat ipse conductor, sed illi quibus gratis concesserat, ꝙ impediretur vsus: vnde videbatur, ꝙ ad nihil agere posset cōtrariū est, quia videnē perdere ex quo perdūt illi quibus gratis cōcesserat ei qui eis teneretur ad antidora & etiam quia ipse non implet voluntatem suam: prout in simili no. in l. pe. ff. de condi. ob cau.
2 ¶ Actio legis aquiliæ non datur nisi contra illum qui proprie fecit, & quid si fecit de mandato alterius.

1 §. Qui mulas. † Qui animal conductum onerat ponere grauiori, tenetur hac actione. h. d. Not. contra illos qui conducunt equos ad vecturam, & posteà imponunt valisiam præter voluntatem locatoris, & propter hoc rumpunt equum, & deteriorant, vt teneātur ad interesse.
2 † Item no. ꝙ actio. l. aquil. nō datur nisi contra illū qui propriè fecit, vnde si locauī tibi equū, & tu misisti famulū cū eo, & ipse rumpit

rumpit equum: non possum agere actione l. aquilię nisi contra famulum, sed actione ex locato contra te, sic, cui non nocet cul 4
pa illius: vt §. eo. videamus. & l. si merces. §. fi. si tamē impossuisset valisiā de mandato tuo: videtur ꝙ etiam contra te possim agere l. aqui. ga tu videris rupisse: vt l. certè. §. j. vel ij ff. de preca. vbi quod facit mandatarius, cēsetur propriè facere ipse mādans. facit l. quid ergo. §. certè. ff. de his qui no. infa.

1 §. Qui ædem. † Quādo merces præstat pro singulis mensuris operis, pōt agi etiā ante op⁹ perfectū. h. d. Idē si pro toto opere sit cōstituta, si tū talis sit persona quæ nō posset opus pficere sine mercede: vt no. C. e. l. ij. & 5
est tex. in l. si verò nō remunerādi. in fi. & in l. si mandato meo. in prin. §. manda. & ff. eo. insula. in fi. & vide quod no. Bar. in l. cotē. §. qui maximos. ff. de publ. in vlti. col. vbi tangit de hoc & quod not. C. eo. l. excep. In text. ibi, [ædē faciendā locauerit.] istud faciebat pro locatore, ꝙ mēsuratio nō esset fieda, quouſ ꝙ tota domus esset cōpleta, & per consequēs nec aliqd soluendū de pensione. Sed contrariū est, ꝓpter sequētia verba ibi in pedes singulos, qa fuit cōstituta merces pro singulis pedibus: ergo etiā ante ꝙ sit opus perfectū, debet fieri mēsuratio ad voluntatē cōductoris, & soluī merces pro rata facti operis: & hęc est intētio literæ. Si aūt ꝓmisisset dare centū pro domo facta: tunc esset distinguendū, an cōductor erat talis pſona, quę poterat domū facere suis expēsis, antequā aliquid haberet: & tunc nō debeat habere nisi facto opere, & facta approbatiōe operis: vt ff. eo. opus. Aut erat talis qui veriſi militer suis expēsis nō poterat facere: & tunc debet sibi soluī ante, præstita tamen cautione per conductorem cum fideiussore, ꝙ pecuniam quam recepit nō expendet, nisi in opus illud: vt ff. eo. l. insulam. in fi.

2 ¶ In generali sermone intelligitur excepta persona loquentis.

1 §. Colonus. † Non videē mihi fieri per vim, vel casum id quod fit à domesticis domus meæ, quorum opera ego vtor, in quos prohibere possum. h. d. Et not. casum. In tex. ibi, [non fortuito casu.] sed culpa eius qui nocet colono, qui opera eius vtitur. si autē casu fortuito, non tenere-
2 tur colonus. † Not. ꝙ in generali sermone, intelligitur excepta persona loquentis, dic vt in l. inquisitio. C. de sol.

2 ¶ Qui tenetur ad quantitatem respectu certæ speciei, perempta specie liberatur.
3 Actio oneris auersi quòd sit proprium nomen actionis, & quòd non concurrat cum alia actione.
4 Actio oneris auersi competit contra eum, qui suscepit in se periculum operis, uel rerum quæ portantur per mare, & recipit certam mercedem, & perdantur ex tempestate maris, uel aliter: nisi interuenerit stipulatio, & an teneatur de casu. nu. 6.
5 Quando ex natura contractus non uenit nisi leuis culpa: tunc susceptio periculi facit uenire leuissimam, non casum fortuitum: sed quando uenit leuissima facit uenire casum.
6 Actio oneris auersi quòd hodie habeat locum, & competat ad ea ad quæ daretur actio locati, si locatio interuenisset.
7 Si plures mercatores tradiderint frumentum nauiculario, ut ad certum locum portaret, & cumulatum fierit simul: tunc dominium translatum est in nauicularium, & teneretur ad tantundem in genere, si promisit restituere: & quid si non fuerit cumulatum similiter.

LEX XXXIIII.

1 IN naue Saufeli † Actio oneris auersi non habet locū ratione periculi quod quis sustinet in re sua: sed eius qđ sustinet in re a-
liena & nō cōcurrit cū alia actione: & ille q obligatus est in ge-
2 nere subalterno per interruptū illius generis, liberat. h. d. † Et ad hoc vltimū semper allegat. & etiā alio modo pōt allegari, ꝙ ille qui tenet ad quantitatē respectu certæ speciei, perēpta spē, liberat: vt l. Titiæ textores. de leg. j. & est difficilis ista l. in posi tione casus. & videē mihi ꝙ gl. & doc. nō intellexerunt eā, vbi stat principalis intētio de ista actione oneris auersi, de qua nō habet mētio nisi in hac l. & diuide eā. Primò ponitur thema & q. vsq; ibi rñde. Secundò præmittit quædam ad euidentiā vsq; ibi secundā quæ. Tertiò determinat vnā q. de qua nō fuit quę-
stū, s. an posit repeti ab eo cui fuit facta restitutio, vsque ibi, & ideo. quartò rñdet ad q. propositā, an cōpetat actio oneris
3 auersi: vsq; ibi, [sed si ita.] Quintò an cōpetat actio locati. † Et præmitte ꝙ ista actio oneris auersi est propriū nomē actionis: licet quidā dicāt ꝙ nō, sed est quędā adiectio ad actionē locati eo casu, quo conductor suscipit in se periculū contrariū tenet gl. quæ incipit an est. h. d. Itē ꝙ nō cōcurrit cum alia actione: vt etiā illa gl. tenet, & patet ex isto tex. in fi. ¶ Videq superuacuū esse videē &c. † Nūc restat vnū difficile in vidē. Io. qđ cōpetit ista actio, Xilla ea. gl. tenet ꝙ cōpetit cōtra conductorē, qui suscipit in se periculū operis qđ cōduxit, qā periculū euenit propter sui culpā, vel dolū: vt in casu. l. opus. & l. hęc dist. ff. e. & debes scire, ꝙ suscepta talis periculi intelligitur de periculo euenīente culpa leuissima cōductoris, nō de euenīēte sine aliqua culpa: & sic de casu fortuito: nisi hoc esset dictū expressē. vt in d. l. opus. ver. fi. & ita ibi no. in glo. & in l. & hæc dist. qđ istud verbū periculū verificat in leuissima culpa, vt habet in l. si qs nec causam. ff. si cer. pet. † & quādo ex materia principalis contractus non venit nisi leuis culpa, susceptio periculi facit veni re leuissimā, nō casum fortuitū: quādo autē venit leuissima, fa cit venire casum: aliàs nihil operaret: vt no. in l. si quis nec causam. sicut in simili videmus, quādo datur res æstimata, vt not. in l. si vt certo. §. nunc videndū. circa fi. super verbo periculū. ff. cōmo. quod ergo dicit gl. de periculo euenīēte dolo vel culpa, intelligo modo prædicto. s. de culpa leuissima: aliàs nihil operaretur susceptio periculi: quia de leui culpa tenerer, etiā si nō susceptisset. Sed contra istū intellectū gl. quā etiā videnē sequi doctores, facit, quia tunc cōpetit actio locati: ergo cessat ista actio, vt etiā dixit ista ea. gl. in prin. & probatur hîc in tex. ti-
mo re huius alia gl. super ver. superuacuū. fatetur hoc contrariū: & dic secundū Azo. & alios istā actio. hodie nō habere locum, & ipsam esse exuflatā: qa nō reperimus in aliqua pte iuris, in quo casu cōpetat: qa iste tex. vult ꝙ in casu quē ponit, nō competat certè frustra fuisset inducta, si nō esset dare casum in quo cōpe-
6 tat. † Vñ alij dicūt hodie, eā habere locū, & cōpetere ad ea ad q̄ daret actio locati, si locatio interuenisset, quasi dicat, si interue nīt locatio nō daret illa, sed locati: sed difficile est ponere exēplum: nā isti dicūt veritatē. Ego aliàs legēdo istā legē dicebā, & dico posse poni exemplum in istis assertoribus mercantiarū qui suscipiūt in se periculū rerū, quę portant per mare, & recipiunt certam mercedē pro centenario, & promittūt emēdare: quo casu perdātur, vel ex tēpestate maris, vel certis causis. Nā si perdunt, potest agi cōtra eos actione oneris auersi, id est, qa suscepit in se periculū huius oneris: nā hic cōcurrunt ea quę ne cessaria sunt: quia nō suscipiūt periculū de re sua: nec præcedit ali cōtractus ex quo posit agi. Vnde ēt si nō interuenit stipulatio, sed simplex cōuentio: poterit agi hac actione. sed si interueniat stipulatio, cessat hæc actio, quia pōt agi ex stipulatione: & dico ꝙ tenet de casu fortuito etiā sine culpa sua interuenīēte: cum ēm ipse nō conducat merces ad vehendū, nō pōt in illis culpā cōmittere. Vnde nō est dicendū ꝙ obligauerit se ad periculū obuenīēs sui culpa. sed etiā sine culpa. hoc ꝓmisso casus patebit clarè. Venio ad casum in voce. Nā huic Saufelo navigatorio plures mercatores tradiderūt frumentū, vt ad certū locū portaret: postea antequā applicaret ad illū locū, vni eorū restituit quantitatē. quam ipse posuit, forte in aliquo portu ad quem primò applicuerunt: postea nauis cū residuo aliorū perempta est: quæritur, an teneat alijs mercatoribus actione oneris auersi, quasi videat in se suscepisse periculū ex eo, ꝙ illo modo recepit frumentū à pluribus, & totū simul cumulauit, & sic dicitur se obligasse cuilibet in genere, scilicet ad restituendū, nō idē corpus, sed aliud tantundē. nā cōstat ꝙ ad debitorē gene-
7 rispertinet periculū casus fortuiti. l. incendiū. C. si cer. pet. † Et pro euidentia huius quęstionis, præmitte vnū, qđ est de mēte iurisc̄ōr. licet nō dicat exercisè, ꝙ si iste Saufelus nō restituisset illi quantitatem suā, nō esset dubiū ꝙ nō tenerē eis, si nauis est perempta sine sui culpa: quia non tenē nisi de culpa leui. Nec obstat ꝙ est eis obligatur in genere: quia verū est tamen respectu istius cumuli frumēti, & de illo tantum tenebat restituere cuilibet, & nō de alio: & sic dicebat obligatio generis respectu certę speciei. i. respectu certi cumuli, qui cumulus pōt etiā dici genus subalternū, qa cōtinet frumentū plurium pſonarū. Perem pto ergo illo genere, vel specie liberatus est ab omnibus, sicut si promitterē tibi vnū de seruis meis, & postea oēs perirēt sine culpa mea: liberor à te: licet sim obligatus in genere: qa nō nisi de seruis meis. vt l. in rōne. §. incertè. & qđ no. ad le. fal. est ergo nūc q qa ipse restituit vnī tm, & sic fecit illū melioris conditionis quā alios: cū illd restitutū sit saluū, vtrū, ꝓpter hoc teneat alijs, vt saltē vsq; ad illā quātitatē teneat eis: qa illa nō ē pempta,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed salua. Iurisconsultus præmittit, q interdū ille qui locat res suas ei q præstat operas, nō transfert in ipsum cōductorē eundē q locatorē operarū dñium. Interdū transfert: & de hoc ponit plura exempla vsq ibi: [secundū quæ.] In casu aūt nostro, si mercatores istic cumulauerunt frumentū, transtulerūt dñium in Saufelū: quia nō fuit intentio alicuius eorū recipere idē corpus, qđ ponebat: qm istud erat impossibile: ideo si iste Saufelus est effectus dñs ipius cumuli, potuit partim restituere vni: & transferre dominiū quod habebat: sed si nō cumulauerunt ad inuicē, sed quilibet posuit per se separatim: tūc frumentū tuum nō potuisset restituere mihi, & si cōtra fecerit, tu posses à me vēdicare, & etiā agere cōtra illum actione furti, qui præter volūtatem rem tuā cōtractauit: & ex his sequitur respōsio ad qōnē formatā, q non pōt dari actio oneris auersi. Nam aut cumulauerunt frumentū adinuicē: & tunc nō pōt teneri illa actione: qm illa datur cōtra illū qui suscepit in se periculū rei alieng, nō contra illū qui sustinet periculū rei suæ: qm istud est regulare, q periculū cōtingens in re mea pertinet ad me, absq eo quod in me suscipiat: vt in l. pignus. C. de pig. act. Sed ista actio datur ratione susceptionis periculi: ergo non datur contra dñm, qui non tenetur ratione susceptionis periculi: sed quia est dñs: aut nō fuit translatum dominiū, & tunc si restituit mihi frumentū tuum, tu habes contra ipsum actionē furti: ergo debet cessare actio oneris auersi, quæ est subsidiaria: & nō competit, nisi vbi alia deficit. Sed dubitatur an saltem primo casu detur actio locati ex eo quod mihi restituit. Et rndetur q non: quia cōductor nō tenetur, nisi de culpa leui, cū cōtractus celebret gratia vtriusq: sed restituendo mihi, in nulla culpa fuit, licet fecerit conditionē meam meliorē qm restituere tenebat: & oportet q ab vno inciperet. Vnde si incipit à me, nō fuit in culpa: quia debuit incipere ab eo, qui præuenit in petēdo, iuxta ea quæ habētur ff. quæ in frau. cre. quod autem. §. sciendum. & l. pupillus. & quod no. de condi. inde. l. tutores. in vlt. glo. hīc est casus huius legis difficilis, ex quo collige notabilia ex iam dictis. Vltimò quia per prædicta sunt oēs glo. excepta prima glo. magna quę incipit. s. de aceruo. Opp. pro declaratione illius inquantū dicitur, q qn mercatores posuerunt frumentū in cumulo, fecerunt eum saufelis: q imò nō fecerunt, sed fecerunt totū aceruū cōmu. vt hīc patet circa princ. in ver. in cōi. & §. de rei ven. l. itē Papi. scribit si frumentum. circa prin. ibi: quòd si voluntate eorum. quidam fatentur, sed nō respondent ad istum tex. dum dicit, q efficitur Saufeli. Alij dicunt, q est Saufelis. Sed non respondent ad contrarium. Dic ergo, q si miscuimus frumentum tuum cum meo: & non tradimus ipsum alicui alteri: tunc efficitur commune: & sic intellige contrarium, sed quando tradimus alteri, & ille obligat se ad restituendum cuilibet nostrum quantitatem, quam ille posuit: & tunc non efficitur commune sed illius. Ita loquitur hīc. nec obst. tex. dum dicit de cōmuni, quia exponitur, idest, de communiter tradito: & hoc vult glo.

2 ☞ *Actio personalis competens locatori contra conductorem non transit in singularem successorem, nisi fuerit legata uel cessa.*

LEX XXXV.

1 Vi fundum. †Si locator transfert dominiū rei locatę, in singulare successorē cōductor nō pōt cōpelli stare locationi: & ecōtra singularis successor nō cōpellitur ei stare: tamē conductor prohibitus
2 pōt agere ad interesse cōtra locatorē. h. d. in effectu. † In text. ibi: [negauit posse cogi.] s. per hæredē locatoris: qa sua nō interest, postquā fuerit alteri legatus, vt sequitur: nec etiā per legatariū: licet de hoc nō dicatur in tex. qm in ipsum nō trāsiuit actio personalis cōpetens locatori, per quem posset ipsum cōpellere: hoc vult glo. & probatur §. vsufr. quēadmo. cauea. l. omnes. §. fi. nisi legasset fundū cum oī iure, & actione sibi cōpetenti occasione illius fundi: quia tūc videret legare dictā actionem, & sic transiret vtilis in legatariū: vt in l. ex legato noīs. C. de leg. Idē si hæres cederet legatario dictā actionē: vt ff. de euic. l. si res quā. & puto q tenetur cedere pro tpe futuro: quia omne emolumentū pertinet ad legatarium, nō pro præterito. In tex. ibi: [prohiberetur.] q potest fieri cum singularis successor nō teneretur stare colono: nisi colonus haberet ius in re, quia conduxisset ad modicū tempus: vel haberet in re conducta ius pignoris: vt dixi §. eo. si merces. §. j. Sed in casu præcedenti nō curo, an cōduxerit ad modicum tempus, vel ad magnum: neutro enim casu ad singularem successorem transit actio personalis, quam locator habebat, nisi fuerit legata, vel cessa: vt dixi §.

3 ☞ *Si uendidisti mihi fundum, & antequam tradis, sit tibi ablatus per superiorem: non teneris nisi ad restitutionem pretij.*

4 *Quando res uendita euincitur uenditori antequam tradat: non potest emptor agere ad duplum. secus si euincatur post traditionem. nec etiam ante traditionē tenetur uenditor ad restitutionem pretij, nisi fuerit ablata culpa, uel defectu uenditoris.*

5 *Vendens uel locans scienter rem alienam. seu etiam ignoranter, qualiter teneatur ad interesse ablatę per dominum.*

LEX XXXVI.

Si fundus. Si conductor prohibeē vti sine dolo vel culpa locatoris ad hoc ordinata: nō teneē locator, nisi vt restituat, vel remittat pensionē pro rata tēporis, quo ille nō potuit vti. si verò dolo, vel culpa locatoris: tenet etiā vltra hoc: & ad interesse lucri deperditi. h. d. in effectu vsq ad l. & hæc distinctio. §. cū fundū. & de primo po-
1 nit quatuor exēpla. Primò, † qn cōductor fuit, phibitus p superiorē, qa locator nō poterat resistere vt in principio huius legis: alius casus, quando phibeē casu fortuito cōtingente in re. vt in vers. quēadmodū. tertius casus ponit in fi. huius l. qn fuit impeditus facto tertij iniustè, quē locator non poterat phibere ppter eius potentiā. Quartus casus ponitur in l. & hæc distinctio, qn fuit impeditus facto locatoris iusto, & ne cessario, vt ppter necessariā refectionē. de secūdo ponit tria exēpla, scilicet, quando cōductor fuisset impeditus facto locatoris iniusto, seu voluntario. Itē quādo facto tertij similiter iniusto, quē locator poterat phibere: & isti duo ponūtur in fine ibi: [nā & si colonus.] Tertius casus seu exemplū ponitur in l. & hæc distinctio vers. intelligendū. quādo est prohibitus facto tertij iusto, licet istum prohibere non posit, vt si locasti fundū alienū, & dñs me prohibeat, vel impediat: nam iustè hoc facit, & phibere nō potes: nā fuisti in culpa locādo mihi rem alienā, tanquā tuā: iō sicut si vēdidisses, teneris mihi ad interesse re euicta: ita & nūc
2 relocata nō solū ad restitutionē pēsionis, p rata. † No. pręcipuè in ver. qđ hactenus, q si vendidisti mihi fundū, & antequā tradis, sit tibi ablatus per superiorem, nō teneris nisi ad restitutionem pretij. Cōtra hoc opp. q ad nihilū tenearis: quia casus cōtingens post venditionē perfectā pertinet ad emptorē: vt l. necessariò. §. de peri. & cōmo. rei vendi. glo. quæ incipit imò dicit q est speciale in casu cōfiscationis. Dic q ista cōfiscatio fuit facta ex culpa & defectu ipsius vēditoris propter eius delictum: ideo teneē vt §. eo. si merces. §. culpę. secus si sine eius culpa, vel defectu: vt quia princeps abstulit, & dedit militibus: qa tunc nō teneē restituere pretiū receptū ab emptore. Sed si aliqd recipit à principe volēte ipsum restaurare, bene teneret illud tradere emptori, qa succedit in locū rei ablatæ. vt l. itē si verbera tū. §. j. §. de rei ven. & ff. de leg. ij. qui solidū. §. j. Sed contra de l. Lucius. ff. de euic. quæ loquit in casu cōfiscationis: & vult q nō noceat venditori, sed emptori, vt teneaē integrū pretiū soluere. Sol. intellige illā in casu quē §. proxi. dixi: q propter male-
3 ficiū venditoris princeps abstulit: & tūc dic vt §. dixi. † Sed tūc extra gl. opp. q quādo res vēdita euincit vēditori, antequā tradatur, nō agitur ad interesse: vt l. euicta. §. j ff. de euic. & de do. excep. l. iij. & ibi no. Sol. & tene mēti hāc distinctionē, qn euincitur antequā tradaē: & quærimus an emptor posit agere ad duplum: & dicendū est indistinctè, q nō, vt in cōtrarijs, etiā si fuit vendita res aliena, & fuit euicta per dominum, licet si esset euicta post traditionē: dicto casu posit agere ad duplam. Aut quærimus, an posit ad restitutionē pretij: & tūc distinguitur, an fuit ablata culpa, vel defectu venditoris: & tunc tenereē ad restitutionē pretij: vt hīc intelligēdo vt §. dixi, quādo fuit confiscata maleficio venditoris: & sic dicta culpa non est ordinata principaliter ad dictū casum: & sic etiā si vēdidisset rem alienā, & ante traditionē esset euicta per dñm, sine dubio teneret restituere pretiū. Aut fuit ablata sine culpa sua: & tūc nō teneē restituere pretiū perceptum ab emptore: vt in l. Lucius. ff. de euic. & qa casus debet pertinere ad emptorē: vt d. l. necessariò. sed ad pretiū, vel cōmodū qđ percepisset ab auferente bene posset agi vt l. item si verberatum. §. j. & d. l. qui solidū. aut quærimus, an posset agi ad interesse lucri vel damni: & tunc si venditor non fuisset in culpa, certum est, q non: nam si non posset agere ad restitut

restitutionem pretij, multominus ad interesse. Si autē interueniret eius culpa: tunc iste tex. videtur probare idē, q non teneaē ad interesse, intelligendo vt dixi: q fuit cōfiscata propter eius delictum: aliàs non teneretur restituere etiam pretium. Et tamen dicit q ad interesse nō tenetur. In contrarium facit: quia contra venditorem non tradentem agit ad interesse, siue non tradat, quia non vult: siue quia nō potest sui culpa, vel defectu: vt §. tit. j. l. j. in prin. Sol. dico, q aut illa culpa non erat principaliter ordinata ad hunc casum, quia nō fuit cōmissa circa ipsam rem: & tunc non tenetur ad interesse: & ita loquit hic. Aut fuit ordinata ad istum casum, vt quia venditor dolo desijt possidere, vel neglexit custodire, cum teneatur ad custodiam antequàm tradat, & propter malam custodiam fuit ablata: & tunc
4 tenetur ad interesse vt in contrario: sed si non propter malā custodiam nō fuisset ablata, tunc non tenetur venditor: nisi vt cedat actionē contra possessorem: vt l. quod sæpe. §. si res. §. de cō trah. empt. & §. tit. j. l. si ea res. ista intelligo istā materiā. † Vltimò licet tex. in l. & hęc distinctio. ver. intelligendū. videē lo qui in illo qui sciēter vendidit rem alienam, vt teneaē indistincte ad interesse re ablata per dominū, licet illū phibere nō potuerit. Et idē in locāte rem alienā: tamē dicendū est idē si ignoranter, vt dixi. §. eo. si quis domū. & probaē in l. ex conducto §. Lucius. in fin. quia debet inquirere, an sit sua, vel non: & eius ignorantia non excusat eum quominus ad interesse teneatur: vt l. Lucius. §. fi. §. tit. j. qui loquitur indistinctè.

6 ☞ *Si habeo fundum communem tecum pro indiuiso, possum tibi locare partem meā licet illa non sit demonstrabilis ad oculum, nec sit dare cespitē terræ in quo tu partem non habeas, & an possim locare alteri dicto casu. & quid in urbanis.*

7 *Vnus de socijs in eadem domo altero inuito non potest inducere ganeas.*

8 *Colonus non potest in ultimo anno locationis fundum ita exfructuare, quòd fructus anni sequentis extenuentur.*

LEX XXXVIII.

Et hæc distinctio.
§. Cum fundum cōmunem.

1 † Inter socios eiusdē rei, si sit locatio alternis annis habet locū actio ex locato, & ēt actio ex cōducto: & illa quæ ex cōmunione descēdit. h. d. Bar. tū per alterā tollit facta exactione, qa sunt
2 persecutoriæ: & hoc etiam dicit in tex. † Not. q si habeo fun-
2 dum cōem[a] tecū pro indiuiso: possum tibi locare partē meam, licet illa nō sit demōstrabilis ad oculū: nec est dare cespitē terræ in quo tu partē nō habes. vt l. nemo. §. duobus. de leg. ij. Sed an possim partē meā locare alteri dicto casu: certè in fundo rustico, clarū est, q sic, sed in fundo vrbano si quidē neuter habitabat domū, videē q nō solū ptē meā: imò ēt tuā, si vtiliter facio, qa est negotiū qđ pro te cōmodè expediri nō pōt: vt no. ff. l. si ædes. §. de neg. gest. p Bar. sed si habitam[o] domū: & ego volo exire & locare ptē meā cuidā extraneo, quē tu nō vis recipere, ne videat societatē tuā: si quidē poterit hoc fieri sine tuo incōmodo, vt qa potest diuidi domus per cœnacula, & tunc potero: quia sicut tibi licet habitare: ita & mihi. Ergo si nolo habitare possum meā partem alteri locare, nisi vellē introducere personas inhonestas, vel insuportabiles, vt stipēdiarios, vel scholares, si essent, mulieres per glo. quę est §. de vsu & ha. l. non aliter.
3 quę dicit † q vnus de socijs in eadē domo altero inuito nō pōt inducere ganeas. & vide Cy. C. loca. l. qdē. in ij. q. idē si nō posset cōmodè alteri locari, vt quia eramus fratres, & simul cū familia stabamus. nā nō eodē modo cogeris recipere extraneū, & vide hic quod not. Bald. in l. j. C. qui testa. face. poss. vbi tangit istum casum & Angel. in l. qui duo. de acquir. hære. † Item not. hic contra q colonos in fine tēporis ita exfructuant fundum, quòd fructus anni sequentis corrumpuntur. Bart. ponit exemplū si vltimo anno conductionis nō bene putant vineam, quia multa capita dimittūt, vt plus de fructu reddat: nam per hoc deterioratur vinea, quia anno sequenti desiccabuntur, vel oportebit taliter putare, quòd nullos fructus recolliget. Item quòd partem fundi, debeat seminare ad frumentum, & alteram non, sed permittere quiescere totum seminauit ad frumentū: & sic anno sequenti non poterat seminare. & ad hoc videbo nam glo. quæ est in l. penul. ff. de vsufru. lega.

2 ☞ *Locator operis de qua culpa, & quando de periculo teneatur? & quid in locatore operarum? & nume. 4.*

3 *Periculum operis pertinet ad dominum, seu conductorē, si suscepit in se casum fortuitū, etiam si opus ueniebat approbandum, & locator non sit in culpa.*

4 *Periculum non semper importat casum fortuitum.*

5 *Casus superueniens non liberat à pœna præcedētis culpæ.*

¶ Fundum cōmunē. circa hæc dicta vide Pet. de vbal. in tract. de duo. fra. in x. quæstio. j. partis princ. & latissimè do. Barto. sozi. in l. serui electione. §. j. ff. de lega. j. Cur.

LEX XXXIX.

1 Pus quod. † Qui suscepit ī se periculū operis, teneē de periculo quousq approbetur, & qui debet opus ad mensurā, teneē quousque mēsuretur: quod intelligitur de periculo ialte culpa leuissima interueniente. hoc dicit Bart. & primò loquitur quādo interuenit culpa leuissima vsque ibi: [si tamē.] Secūdo quādo nulla culpa interuenit vsque ad l. si prius. vbi q continuat, loqui potest siue interuenit culpa, siue non: & limitat præcedentē §. Pro declaratione istorū tex. quādo loco tibi opus fabricandū, puta domū, puta, pro certa mercede, & tu eā fabricasti: certū est si postea pereat postquam fuit opus approbatum & mensuratū, & mihi traditū: periculū est meū. Sed dubiū est, si contingat ante: & hic distingue, an cōtingit vitio soli: & indistinctè pertinet ad me: & sic teneor hoc nō obstāte soluere mercedē. Aut cōtingit vitio operis: & indistinctè pertinet ad te: & sic nō teneor soluere mercedē: & si solui, possum repetere: & isti duo casus probātur ff. eo l. fi. Aut cōtingit non vitio soli, vel operis: sed tui culpa etiā culpa leuissima: & tūc in duobus casib[9] pertinet periculū ad te, scilicet, si cōtingat ante quam approbetur. Itē si fuit locatū ad mēsurā, puta, constituta mercede pro singulis pedibus: & cōtingat periculū antequam mēsuretur vt in prin. huius legis. qđ intelligo etiā si fuit approbatū, nō tñ erat mensuratū, qm ante mensurationē nō videbat cōtractus perfectus: vt §. de cōtrahen. emp. l. qđ sępe. §. in his. & de peri. & cōmo. rei vēdi. l. si in vēditione. §. fi. in his enim duobus casibus custodia, & diligētia pertinet ad conductorē operis, antequam approbeē, vel mēsuretur: sicut ad vēditorē antequam tradat pertinet custodia rei vēditæ, vt d. l. quod sæpe. §. si res. & ille qui teneē ad custodiā, teneē de leuissima culpa, si propter malā custodiā perīt: & ipse recipit emolumentū pro custodia: vt ff. eo. qui mercedē. † & ista ratio est istius principij qđ glo. & doct. videtur intelligere, qn cōductor operis suscepit in se periculū eius propter id qđ tex. dicit auersione &c. aliàs nō tenetur de periculo cōtingēte culpa leuissima, sed culpa leui, sic: quia licet habeat mercedē, nō recepit eā propter custodiam principaliter, sed propter opus, & operā: vt in d. l. qui mercedē. & ita limita istud principiū, q si recepit in se periculū, tenetur de leuissima: si nō recepit, tenetur de leui antequā mēsureē, vel approbetur. Postquam fuit approbatū, vel mēsuratū, nō tenetur amplius ad custodiam: sed locator teneē in se recipere: & ista est ratio quare postea de periculo nō tenetur cōductor operarū. Interdū cōtingit periculū sine aliqua culpa conductoris, non vitio soli neq operis, sed casu fortuito: tūc aut illud erat tale opus, quod veniebat approbandū: & hoc pōt ostēdi: & tunc periculum est locatoris: vt in ver. si tñ iuncta l. seq. aut erat tale opus quod nō veniebat approbandū: qa nō erat in forma debita: † tūc quia locator nō tenebaē recipere periculū, pertinet ad
3 cōductorē: vt ff. eo. l. seq. à cōtrario sensu. & qđ habet ff. eo. tit. l. maritus. & idē esset, si conductor suscepisset in se periculū casus fortuiti: qa tūc ad ipsum pertineret, etiā si opus erat approbandū: vt §. eo. itē quęriē. §. si gēma. in fi. † Vltimò no. glo. super verbo, [cōductoris.] ǫ istud verbū, [periculū.] no semper importat casum fortuitū, qui dicit, qn nulla culpa interuenit: imò etiā verificatur in culpa leuissima. &, ideo not. in l. præcedenti, in prin. & §. si cer. pet. l. si quis nec causam. In gl. ibi arg. cōtra. §. eo. item quæriē. §. si gēma. dic q ibi locauit operas suas tanquam artifex: & ideo qa videē se asserere peritū ex natura cōtractus, teneē de leuissima culpa vt §. eo. si merces. §. pe. ideo pactū, q teneatur de periculo, operatur vt teneatur de casu fortuito: aliàs nihil operaretur. Sed qn de natura cōtractus nō veniebat leuissima, vt hic erat: quia nō propter vitiū operis contingit casus: & sic non fuit mentitus se esse peritum, sed veniebat ob aliam causam, fortè malā custodiam: tunc non veniebat nisi leuis culpa: quia vt dixit nō recipiebat mercedem pro cu-

tT v

Universidad de Deusto
Biblioteca

stodia,sed pro opera:ideò susceptio periculi facit venire leuissimam prout.ff.glo.intellexit,non autē casum fortuitum:vt in sequen.ver.si tamen. † Not.etiam in l.si prius.secundū Bar.à contrario sensu,quod casus superueniens non liberat à pœna præcedentis culpæ:quia si fecit opus non approbādum,& sic fuit in culpa:casus superueniens ab illa non liberat,& sic sufficit à principio interesse locatoris.

LEX XLI.

1 QVi operas suas. †Si non stat per eū qui operas locauit,quominus præstet:debet habere integram mercedē.h.d.& hoc est verum,quando stat per aduersariū,vel per casum contingentem in ipsius personā,vel in rem suam:quia debet sibi nocere,non locatori.argu.ff.de cōsti.pecu.l.item illa.versi.proinde.secus si staret per casum cōtingentē in personā locatoris,vt plenè not. ff.eo.si vero.§.cum quidā.Item limitat hic,nisi operas suas alteri locasset:vt l.sed addes.§.pe.& ff.ff.eo.hoc etiam limita vt ibi dixi & in l.si in l.§.si domus.

2 ☞ Locator rei suæ retinet ciuilem possessionem per se,& eius animo,& naturalem corpore coloni:& hoc si ad modicum tempus,ut infra decennium.
3 Locans ad decennium,uel ultra,& sic ad longum tempus,transfert dominium utile.
4 Qui conducit rem à non domino,non transfert in illam dominium nisi præcessisset cōtractus de cuius natura uenit translatio dominij:& an transferat possessionem?
5 Si rem meam tibi uendidi,uel donaui:& antequam tradam,eā à te conduco tunc trāsfero dominium,& omnem possessionem.

LEX XLII.

1 NOn solet. †Qui locat rem suā,nō transfert dominium in cōductorē.h.d.secūdū vnū intellectum.Certē nec possessionē ciuilē,vel naturalem: sed simplicē detentionē:vt l.nō solū.§.q vulgo.circa fi.ff.de vsuca.† & ipse locator retinet ciuilem per se,& eius animo:& naturalē corpore coloni:vt plenè no.in l.j.C.com.de vsuca.& prædicta in simplici locatione ad modicū tēpus scilicet infra decēnium. † Si autē ad decenniū,vel vltra,quod dicit ad longū tempus:transfert dñium vtile:vt in l.§.qui in perpetuū.ff.si ager vect.vel emphy.pe.& possessionē naturalē:sicut in vsufructuario,qui minus ius habet:& tamē naturaliter possidet,vt l.naturaliter.& ibi no.ff.de acqui.pos. † Secundū aliam lec.dicit,q qui cōducit rē à non dño,nō tñ transfert in illū dñum:an autē trāsfert possessionē:dic vt no.in l.rē aliquā.de acqui.pos.Hoc verū est,nisi præcessisset cōtractus de cuius natura venit trāslatio dominij,† vt si rem meam vendidi,vel donaui: & antequam tradā ipsam à te conduco:tūc enim trāsfero dominium, & omnē possessionē:quia habet vim fictæ traditionis,sicut loquitur l.quod Nico.in prin.ff.de acqui.pos.& l.quisquis.C.de do.Cætera dic circa hoc,vt plenissimè no.in d.l.si rē aliquam.

LEX XLIII.

1 QVi mercedem. †Qui recipit mercedē pro custodia,tenet de culpa leuissima,nō autē de casu fortuito obuenente,sine aliqua culpa.h.d.cū l.seq. In tex.ibi[huius periculū.]hoc patet,q loquitur,qñ interuenit culpa leuissima: iuxta no.ff.eod.l.opus.cū istud vocabulū posuit cōprehendere culpam leuissimā,& casum fortuitū,vt in dubio intelligitur de primo.glo.opponit hic de l.iiij.§.si gratis.de l.nauta.ff.nau. cau.sta.vbi est speciale in illis personis,vt teneātur de culpa leuissima:& tñ recipiunt mercedē.Sol.hic loquuntur qñ specialiter,& principaliter recipiebat mercedē pro custodia,& non propter aliud.Pone exēplū in aliquo castellano,qui promisit custodire rocham pro certa mercede:ibi autem nō recipiebat mercedē principaliter,pro custodia,sed pro receptatione,vel alia opera:ideo in illis personis tātū est speciale:& in illa actione quæ oritur ex illo edicto,vt teneaē de culpa leuissima.Regulariter secus:quia de leui tantū,ex quo cōtractus est celebratus gratia vtriusq,vt in venditore,qui antequam tradat rē,tenetur custodire eā:vt ff.tit.j.si ea res.l.quod sæpe.§.si res.de cōtrahē.emp.& in cōductore operis,qui tenetur custodire postquam perficit,quouscq sit approbatū,vel mensuratū: & tamen non recipiunt pretiū,vel mercedē pro custodia:sed pro re,vel opera.Nā nō tenētur de leuissima culpa,sed de leui,nisi suscepissent in se periculum:quia tunc nō tenerentur de leuissima: 3 vt ff.l.opus.si autem domino gratis promisit custodiam,vt depositarius:non tenetur nisi de dolo,& lata culpa vt ff.depositi. quod Nerua.& l.j.§.si rem à seruo.& §.seq.

LEX XLVI.

1 SI locatum. †Pro delicto commisso in re cōducta per conductorē cōpetit actio ex hoc contractu,& etiā ex illo delicto:sed vna per alterā tollitur,quatenus sunt rei persecutoriæ,& vsque ad cōcurrentem quātitatē inquantū altera esset pœnalis nō tolleretur per persecutoriam:nec econtra,vt actio furti:vt ff.de condi.furti.si pro fure. In tex.ibi:[sed alterutra.]supple,nisi quatenus in actione l.aqui.plus esset quàm in actione locati,ratione negationis,non ex repetitione xxx.dierum.ff.commo.l.vnde quæritur.§.si legis.

2 ☞ Vsuarius non potest alteri locare,cum non faciat omnes fructus suos sicut usufructuarius sed utatur secundum exigentiam personæ suæ.

LEX XLVII.

1 LOcare seruitu. †Ista lex intelligitur duob' modis in glosſ.Primo,quòd ego dominus fundi nō possum per viā locationis concedere seruitutem,in eo:quia sicut locatio nō est tit.habilis ad translationem dominij,vt ff.eod.l.solet.ita nec ad translationē huius iuris,vel eius cōstitutionis.Nō autem est in rerū natura antequam cōstituatur,cum fundus meus mihi seruire nō possit:vt ff.si vsusfru.pe.l.vti frui.& locari non potest id,quod nō est in rerū natura,nec per locationē producitur in esse de nouo:licet secus per venditionē,vel donationē,vel per legatum qui sunt tituli habiles ad translationē dominij:eodē modo ad constituendū de nouo seruitutē realē,vel personalē,vt si vsusfru.pe.lib.vj.& de serui.le.per totum.Secūdo modo intelligitur in eo,qui habet seruitutem in fundo alieno,vt illū nō posset alteri locare,licet sit in rerum natura.Ratio huius est,quia seruitus prædialis debetur secundū exigentiā prædij dominātis:& non vltra:vt ff.de serui.rusti.prædi.l.ex meo.vbi hoc probatur.Non sic habeo vsum fruendi in fundo Titij:quia non vtor secundū aliquam exigentiā personæ vel rei meæ:sed ad plenū & omnes fructus meos facio.Ideo possum vsumfructū alteri locare,quia non variatur vsus, ex variatione personæ:& hoc vult glo.hic non sic est in simplici vsu.† quia vsuarius non facit omnes fructus suos,sed vtitur secūdum exigentiā suæ personæ:vt l.plenè in §.j.de vsu & habi.& sic non posset alteri locari:quia vsus variaretur.

LEX XLVIII.

SI tibi domum. †Locator ex furto serui sui facto conductoris non vltra tenetur quàm vt ipsum det pro noxa.h.d.& primò loquitur,quando non fuit locatus seruus:sed alia res. Secundò quando fuit locatus ipse seruus, qui damnum dedit.

☞ Quod iuris est de numero,idem de principio numeri.
Venditio facta uno numo,an ualeat? & nume.t.

LEX XLIX.

SI quis. †Non valet locatio facta vno numo.h.d.nā videtur nugatoria:valebit tamē vt donatio vsus,vt hic innuitur:& idē dicit glo.in vēditione facta vno numo.Hoc tamē est verū,nisi ex necessitate fiat: quia tūc valeret,vt locatio:vt ff.de iure do.si vsusfructus.Vel nisi nō sit digna maiori mercede,vel pretio,vt no.in l.si qs ante.de acquiren.pos.Sed cōtra quia etiam in his duobus casibus nō possit valere vt locatio,vel cōductio:quia nō valēt sine mercede,vel pretio cōsistēte in pecunia numerata:vt l.ij.ff.eo.sed vnus numus nō est numerus:sed principium numeri. †Sol.quod iuris est de numero,idē de principio numeri:& sic valet in dictis casibus.Ita loquitur quod not.Cyn.post Petr.in l.marītus.C.de procura.nec ob.prædictis l.si quis donationis.ff.de contrahē. emptio. †per quam videtur,quòd valeat indistinctè venditio vno

vno numo,nisi fiat personæ quæ prohibetur capere ex donatione,vt cōiugi.Solue vt in glo.quia illa nō dicit,quòd sit facta vno numo,quia nō valeret,vt venditio etiā si non coniugi:sed loquitur in minori pretio quam valeat:quo casu valet,vt venditio:& residuum pretij censetur donatum.

LEX L.

1 CVm apparebit. †Ex hoc contractu possunt cōstitui duo rei debēdi,nec habent beneficiū diuisionis, sed cessionis sic.h.d.Primum dictū procedit quantū ad pensionē:qa potest quilibet se obligare ad solidam pēsionē,vt vno soluēte alter liberetur,& soluenti cedatur actio pro parte cōtra correū.Potest etiā intelligi quantū ad restitutionē,vt quilibet se obliget in solidum ad restituendū:licet si hoc nō faceret,quilibet teneretur pro parte:vt habetur in simili de deposito,in quo obligatio primitiua ad restitutionē,cōtrahitur cōtra quemlibet pro parte:nisi aliter actū sit:vt l.j.§.si apud duos.l.si duo.ff.depositi.& plenè fuit no.in l.vt certo.§.si duobus vehiculū.ff.commoda.& isto casu vno restituēte nō cederetur actio cōtra alterū,quia nihil soluit de suo.Secundū dictū,q non habebat locū beneficiū diuisionis,procedit secundum iura ista,licet secus esset in his qui pro alijs obligantur,vt sunt fideiussores,vel mādatores qui habebant beneficiū diuisionis ex edicto diui Adriani etiā iure isto: vt C.de consti.pecu.l.fi.& ff.de fideiuss.l.inter eos.cū simi.idem in pluribus tutoribus,vel curatoribus:vt l.j.§.nūc tractemus de tu.& ra.di.hodie verò etiam duo rei habent inter se beneficiū diuisionis,si sunt ambo soluēdo,& præsentes ex noua cōstitutione in authē.de duo.reis.quod etiā vult hic glo. In tex. ibi:[præstare nō recuset.]sup.pro parte:quia qui soluit totum, partem soluit pro se,partē pro socio.Pro illa tamē cedenda est actio non insolidū,ne ipse sit melioris conditionis quàm alter: quod dic,vt plenè no.in l.Modestinus.ff.de sol.

LEX LI.

1 QVi cui locauerim. †Qui conduxit opus faciendum,potest alteri locare,vt faciat.h.d.hoc est verū,si est paris peritiæ,vel si non fuit electa industria personæ:aliàs secus:vt C.de cadu.tol. §.ne autem & l.inter artifices.de solu.

1 §. Qui seruum. †Contra cōductore nō restituentē rē iuratur in litē,nec potest obijcere cōpensationē,proprij dominij,si agat ex l.si qs cōductionis.C. eo.titu.& ita loquitur hic glo.secus si ageretur actione locati: quia talis exceptio declarat illam nō cōpetere,si est vera:& sic ipso iure excludit eā ab agendo vt dixi.ff.depositi.l.qui rē suā.

2 ☞ Qui percutit clericum ignorans ipsum esse clericum,an incidat in pœnam excommunicationis.

LEX LII.

1 SI ignorans. †Qui ignoranter locat rem militi, contra prohibitionē legalē,nō punitur:& valet cōtractus:& ideo potest pensionē petere.h.d.& hoc procedit si ignorabat ipsum militē,secus si ignorabat ius,quod prohibet militibus locare:vt C.eo.l.milites.qa 2 iura debēt ab omnibus sciri.& glos.inducit hāc legem † q qui percutit clericum ignorās ipsum esse clericū,nō incidit in excommunicationē latā à iure canonico.In contrariū facit,quia dat operā rei illicitæ:ideo videtur obligari plusquàm credidit per l.eum,qui.§.si iniuria.ff.de iniur.dic vt ibi no.per Barto.de fica.l.fi.& in c.li verò el.ij.de senten.excommuni.

LEX LIII.

1 EA lege fundum. †Pactum appositū pro locatore nō debet interpretari,vt sibi noceat.h.d.no.idem videtur in dispositione legali facta in fauorē alterius:vt l.non eo minus.C.depositi.nisi quando quis impetrat ius sniquum in sui fauorē quia retorquetur cōtra ipsum:vt ff.quod quisq iuris.per totū.glo.tamē quæ est in l.si merces.§.vis maior.ff.eod.videtur sentire cōtrarium quòd dispositio l.facta in fauorē vnius,vt conductoris,vt remittatur sibi pēsio propter sterilitatem in casu:econuerso propter fertilitatem retorqueatur in eum,vt augeatur pēsio,licet in nullo delinquat:tamen illa determinatio non placet:vt ibi dixi:quia eadē dicitur esse ratio in dispositione legali,quæ est in pacto:vt d.l.non eo minus.& bene facit ad legem fal.in ratione.§.tametsi.in fin.

1 §. Locaui opus. † Qui conducit opus faciendum, tenetur de officio operis:qui tamē locat operas dietim pro faciendo opere ad libitū conductoris de tali vitio non tenetur.h.d.& est valdè singularis casus secū dum Bar.per quē limitatur l.fi.ff.eo.vbi dicit, q conductor operis,tenet de vitio operis.Nam intellige secundū distinctionem hic positā,q si se cōtruxit ad cōplendum opus, & sic debebat illud facere ad sensum suū,prout sibi videbat, dummodo bene faceret,& taliter q approbaretur arbitrio boni viri: & tunc tenetur de vitio operis,siue recepit vnicā mercedē pro toto opere,siue pro singulis diebus,qbus fuit operatus. Si aūt non se astrinxit ad perfectionē operis:sed locabat operas suas dietim,pro faciendo opus ad dictamē, & beneplacitū conductoris:tunc non tenet de vitio operis:& ratio est, quę assignatur in gl.quia cōductor operarū poterat locatorē repellere, qñ volebat:si malè operabat,quia nō locauerat operas,nisi singulis diebus.Sergo non repellit,censet approbare singulas operas:& ideo si ex eis resultat opus vitiosum,imputet sibi: nō sic in casu præcedenti,quia non poterat repellere,cum ille se obligasset ad perficiendū opus.Locator ecōuersō videt se obligare ad faciendū ipsum,& perficere.& post q erit perfectū,videbit bene,vel malè. In tex.ibi,[vt bonitas eius à cōductore approbaret.]expone.i.vt ipse cōductor operis laboraret ad sensum suū,& prout sibi melius videbat:& opere cōpleto videbit an bene,vel malè:& hoc contingit qñ astringit se ad opus complendū,nec tūc potest sibi dici per locatorem.Tu non bene facis,deberes facere alio modo.Pōt enim rūdere,nō cōqueraris donec opus est completū,& perfectū:& tūc videbit an bene fecerim,vel malè.Si aūt se nō astrinxit ad perficiendū opus:sed singulis diebus locauit operas:tūc dñs seu conductor operarū singulis diebus dicere poterit,facias ad sensum meum,nō ad tuū:& ille tenebat facere:& nisi ita faceret,poterat expelli: & ita loquit finis huius §.vt non teneatur de vitio operis.

LEX LIIII.

1 QI decem tibi. † Si locator sensit de maiori pēsione,cōductor de minori,contractus nō valet.Si verò ecōtrà:valet in minori,de qua sensit locator,h.d.ratio primi dicti est:qa quocunq modo discerē valere,remaneret alter deceptus:tec' si in secūdo casu:qa nec remaneret deceptus locator,post q nō sensit de pluri: nec conductor imò remanet alleuiatus, cum sensisset de maiori.& hoc in cōtractu vltro citroq obligatorio:sed in stipulatione facta animo donandi,si fui stipulatus decē,& tu promisisti quinq: quia nō remaneo deceptus cum nihil de meo tradam. Hic sic, & loquitur contrarium!gl.de l.j.§.penul.de ver.obliga.

LEX LV.

1 QVi fideiuſ. †Qui fideiubet pro conductore conductoris,non tenetur principali domino.h.d.& sic res secundi conductoris nō sunt obligatæ domino,sed primo conductori:vt ff.eo.si in l.j.§.j.

2 ☞ Tres casus in quibus fideiussor tenetur non solum ad sortem,sed etiam ad accessiones officio iudicis mercenario uenientes, & qualiter accessiones sint in obligatione quantum ad fideiussorem? & nu.3.& 4.
3 Promittens indemnitatem nonuidetur propriè fideiussor.
4 Obligatio fideiussoria non solum potest accedere alteri obligationi,sed etiam officio iudicis mercenario,& fortius nobili.
5 Fideiussor acceptus simpliciter per uerba præsentis tēporis,nō tenetur ex mora principalis ad accessiones quæ propter moram incipiunt deberi. & quid,si dixit:fideiubeo pro tali.

LEX LVI.

1 QVæro an fide. † Fideiussor qui in omnem causam interuenit,vel fideiussit,vel promisit iudicatum solui,vel indemnitatē: tenetur non solum in sortem,sed etiam in vsuras officio iudicis veniētes ex mora principalis debitoris.h.d. † Notres casus in qbus fideiussor tenet nō solū ad sortē, sed ēt ad accessiones officio iudicis mercenario veniētes sicut qñ fideiussit expressè in oēm causam,vel qñ promisit iudicatū soluere, vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

No. hic optimè differentiam inter promissionem cõditionalem, & modalem: quia fortè non ita bene reperies in alio loco. 3

quãdo promisit indẽnitatẽ. Nã istis casibus in omnẽ causam videtur fideiussisse. †Iste tñ vltimus nõ dicitur propriè fideiussor, quod patet: qa nõ potest conueniri antequam principalis, etiã hodie secundũ Bar. Imò dic, q etiã iure isto non poterat cõueniri antequam principalis: secus in fideiussore: vt ſ. fi. cer. pet. l. fi. C. de conue. fiſ. debi. l. j. & de sentẽ. quæ sine cer. quãti. l. ij. secus erat in fideiussore: vt C. de fideiusſo. l. iij. & aduertẽdũ, q in istis casibus licet accessiones non sint in obligatione respectu principalis debitoris: sed in officio iudicis mercenario tantũ, vt hic: & l. qui per collusionẽ. in fi. ſ. tit. j. Quãtũ tñ ad fideiussorem, erũt in obligatione: qa tenetur ad eas ex sua promissione: nõ sic principalis, qui non promisit nisi sortẽ: ad usuras verò conuenitur ex dispositione legis propter suã morã: & effectus est magnus, quia principalis soluta sorte nõ potest cõueniri ad usuras: fideiussor sic, vt ſ. de eo quod certo loco l. centum Capuæ. & C. depoſi. l. iiij. †Itẽ ex prædictis not. q obligatio fideiussoria non solũ potest accedere alteri obligationi: sed etiã officio iudicis mercenario: & fortius nobili: vt l. cũ qs pro reo. de sol. duo autẽ faciebãt pro isto fideiussore, q nõ teneretur ad usuras, scilicet constitutiones imperiales, de qbus fit hic mẽtio, quæ dicebãt, q illi qui se obligabãt pro alio nõ tenẽtur agnoscere, nisi damnũ sortis, nõ autẽ pœnæ, vel usurarum. Sed ad hoc respõde, q loquebantur, & loquuntur in eo q fideiubet pro alio, qui obligat ex suo delicto, puta, pro magistratu apud rempublicã: vt l. libertus. ſ. fi. ff. ad munici. & hic in vltimo contrario glo. nos loquimur in eo, qui pro eo fideiubet, q teneꝛ ex cõtractu: quæ obligatio est fauorabilior: & illæ erãt cõstitutiones de qbus hic. licet gl. iſ. dicat, quia eas nõ habemus. Itẽ faciebat pro fideiussore: quia istæ usuræ nõ erãt in obligatione quo ad principalem: & fideiussoria obligatio solet accedere alteri obligationi: vt in l. j. C. de fideiusſo. vnde videbatur, q nõ esset hic, cui accederet, sed certè largo modo dicũtur esse in obligatione, ex quo sunt in officio iudicis illi deseruienti. not. ſ. de eo quod cer. loco. l. fi. in gl. super verbo obligatione. Vltimò distinguere colligendo gl. nã aut quærimus, an fideiussor teneat ad accessiones propter morã principalis debitoris. Primo casu dic, q aut loquimur de usuris quæ sunt accesſio odioſa: & ad istã nõ tenetur, nisi eas promiserit: cũ teneat actione stricti iuris in qua nõ veniunt usuræ nisi sint promiſſæ etiã post litẽ contesta. vt l. j. & ibi no. C. de cõdi. inde. & hoc voluit gl. hic in ver. sed cõtrario. Ad accessiones verò naturales, vt fructus, vel quaſi vt partus ancillę bene obligatur post lit. cõteſt. & nõ ante per l. cũ fundus. in prin. ſ. ſi cer. peta. Itẽ ad interesse in arbitrarijs ratione loci bene obligatur propter morã suã, etiã ante
5 lit. cõteſt. vt l. centũ Capuæ. in prin. de eo quod certo loco. †Secundo casu an teneatur ex mora principali, distingue tres casus: aut obligauit se generaliter in omnẽ causam, promisit soluere iudicatũ, vel indẽnitatẽ, & indiſtinctè tenet ad quaſcunq; accesſiones, siue veniant ex natura contractus, siue præter naturã, vt est interesse in arbitrijs: vt dixi in d. l. fi. de eo quod cert. loc. Aut se obligauit in certã quantitatẽ, & vltra illã nõ tenetur: vt l. fideiuſſores magiſtratuum. ſ. j. de fideiuſ. & hic in glo. mag. aut se obligauit ſimpliciter: & tunc aut per verba præsentis tẽporis, puta, pro eo quod talis debet: & nõ obligabatur ad accesſiones, quæ postea propter morã incipiunt deberi: vt j. de ver. obli. l. ſi à colono. & hic in glo. in ver. [itẽ contra. lo. ſi fideiuſsiſſet &c.] Aut se obligauit ſimpliciter nõ per verba præsentis temporis, sed dicẽdo, fideiubeo pro tali: & tũc fuit dissensio inter Pla. & Ioan. qa Pla. tenuit q nõ obligabatur ad accesſiones quæ sunt in offꝛcio iudicis: sed solũ ad illas quæ sunt in obligatione per l. cẽtũ Capuæ. de eo quod cer. loc. nec obstat ista l. secundũ eũ, qa hic se obligauit in omnẽ casum: secus si ſimpliciter. lo. tenuit cõtrariũ per plures leges, maximè per l. ſi postea. rem pupil. fal. fo. vbi videt casus pro eo & contra Pla. sic debet hic subaudiri, maximè. & istã opi. sequit Bar. hic etiã glo. hic, Ji cer cõtra eã arguat multis modis: & soluit: sed omittit soluere cõtrariũ de l. centũ Capuæ. ad quod respõdetur ibidẽ, q ibi loquit in intereſſe, quod venit in arbitrarijs præter naturã actionis: nã a illud nõ tenetur qui fideiuſsit ſimpliciter: nos loquimur in usuris, quæ veniunt in actionibus bonæ fidei secundũ eorum naturam: & hæc vera, quam declara, vt ibi plenè dixi.

2 ☞ *Si remitto tibi actionem iniuriarum pro decem soluendis in tali termino, & non soluis, non possum ad illam actionem redire, sed possum agere, ut soluas: secus si remissio esset conditionalis.*

3 *Omnis promissio alteri facta censetur habere in se tacitam conditionem, uel modum: si ille cui facta est, seruet promissa.*

4 *Conductor si non soluat pensionem intra biennium, quando conduxit ad maius tempus ut in quinquennium, potest expelli. Si verò ad minus tempus, potest statim expelli, si est præsens, & quid si interuenit promissio de non expellendo?*

1 §. Inter locatorem. †Promissio de nõ veniendo contra contractũ, intelligitur facta dummodo per alterã partẽ cõtractus seruetur: aliàs locũ nõ habet. h. d. & semper allegatur. Idẽ in iuramẽto: vt in c. que relam. de iureiur. vbi casus, & vide bonũ tex. in l. ſi. & in l. pe. ſ. de reſcin. ven. In fi. text. ibi: [profuturam locatori doli excep.] Sic ergo videtur, q mero iure stipulatio pœnalis sit cõmiſſa, licet obstet exceptio. promissio ergo de non expellẽdo, nõ est cõditionalis, si pẽsio soluatur, qa tũc ipso iure esset cõmiſſa: sed est modalis: & sic pura. Vnde cõmittitur ipso iure, sed ob. exceptio, & ita intelligit Pet. & Cy. hunc tex. C. de transac. l. cũ mota. qui dicit per hoc, qñ dubitatur an aliqua promissio sit cõditionalis, vel modalis, in dubio præsumiꝛ modalis, per istũ tex.
2 †Vnde si remitto tibi actionẽ iniuriarũ pro decẽ soluendis in tali termino: si non soluis, nõ possum redire ad illã actionẽ: qa semel est remiſſa per pactũ: & cũ fit ex maleficio, nõ reſuſcitatur ex mora debitoris: vt l. ſi vnus. ſ. pactus ne peteret. ver. sed si pactũ cõuentũ. & l. ſi tibi. ſ. quidã. ſ. de pac. sed debeo agere, vt soluas. Si autẽ remissio intelligeretur cõditionalis, si solueres: tunc si nõ soluatur deficit cõditio, & sic habetur pro nõ facta. vt ſ. ſi cer. pet. l. pecuniã ver. proinde. & l. necessario. de pericu. & cõmo. rei vendi. ver. q ſi sub cõditione: & si nõ possum redire ad actionẽ iniuriarũ: vt ſ. de inoffi. testa. l. ſi inſtituta. in princi. & ista verba tene menti. & adde. ſ. pro ſo. ſi conuenerit.
3 †Et not. q omnis promissio alteri facta censetur habere in se tacitã cõditionem, vel modũ, ſi ille cui facta est, seruet promiſſa. †Et præmitte hic, q si cõductor nõ soluat pensionem intra
4 biennũ, qñ cõduxit ad maius tẽpus, puta, ad quinquenniũ. potest expelli: vt j. eo. cũ dñi. Si verò ad minus tẽpus, potest statim expelli, si est præsens: vt l. ædem C. eo. Si ergo locator promisit nõ expellere, intelligitur dũmodo cõductor soluat in terminis debitis: aliàs locator poterit vti iure suo, quia nõ seruanti contractũ vel fidẽ, nõ est fides seruanda vt C. de pac. l. cũ ponas. In glo. quæ incipit, [at in emphyteuta priuati triennium.] Nota ibi rationẽ diuersitatis quia in emphyteuta tractatur de maiori præiudicio, scilicet, de perdẽdo vtile dñium, quod ideo expectatur per triẽniũ, si est emphyteuta priuati. Si verò eccleſiæ per biẽniũ fauore eccleſiæ, ſimplex autẽ colonus qui nõ habet ius in re, nõ expectatur nisi per biennium, vt hic, & hoc qñ interuenerat pactũ de nõ expellendo ipsum: ita loquitur hic. Si autẽ tale pactũ nõ interuenit: tũc dicũt doct. q si erat præsens, statim potest expelli. per l. ædem. C. eo. ſi nõ erat præsens expectatur per biẽniũ. vt j. eo. cũ domini. Sed Ja. but. subtilius secundũ Bal. qui hoc refert in autẽ qui rem. C. de sacroſan. eccle. dicit, q siue sit præsens, siue absens, si non est appoſitũ pactum de nõ expellẽdo, si nõ soluit, potest statim expelli: tamen expulsio non erit perpetua: quia si vellet postea soluere, & res sit integra, quia nõ sit alteri locata: debet sibi reſtitui, & purgabit morã: vt ſ. eo. ſi in l. ſ. colonus. sed si locator vult ipsum expellere perpetuo, & vt nõ possit moram purgare, debet ipsum expectare per biẽniũ, & ita intelligit l. cũ domini, j. eo. & Bal. dicit, q est ipsa veritas prædicta in eo, qui cõduxit ad maius tẽpus, quã sit biennũ. Si autẽ ad minus: potest statim expelli: intelligi sic potest i. la l. ædem. secundũ aliũ intellectum: tamẽ potest purgare morã re integra secundũ prædictã opi. quam no. quia melius declarat hunc articulũ quàm aliquis alius. Prædicta vera nisi habeat aliquam iuſtam causam nõ ſoluendi: vt in glo. ſeq. puta, ſi locator promiſerat aliquid sibi facere in re conducta, adhuc fecerat: ad quod vltra iura in gl. allegata, bene facit d. l. fi. ſ. de reſ. inden. vendi.

1 §. Paulus. †Res tradita æſtimata habetur pro vendita: ideo periculum interitus pertinet ad emptorem. hoc dicit.

Dominus

2 ☞ *Dominus horreorum si promisit custodiam, de qua culpa seu periculo teneatur? & si apposuit custodes, ignorante conductore uidetur in se custodiam recepisse & quid si eos non apposuit.*

3 *Horrea si sunt separata ab habitatione locatoris, & locauit in totum, & tradidit claues, non tenetur dominus ad aliquam custodiam, & quid si non locauit in totum.*

4 *Horrea si sunt infra clausuram domus habitationis locatoris, etiam si locasset in totũ, & tradidisset claues, non liberatur to taliter à custodia.*

5 *Si sine fractura hostij blada sint exportata, præsumitur locator in dolo.*

LEX LVII.

1 DOminus horreorum. † Dominus horreorum locatorum non tenetur de fractura, nisi custodiam eorum promiserit: seruí tamen eius poterunt ad torturam poni, pro exquirenda veritate. h. d. & semper dubitaui in intellectu huius l. cum simili. nam de ista materia tractatur etiam infrà eodem, cum plures. ſ. locator. & ſ. fin. C. eod. l. j. & l. ex diui. & aliqui loquuntur per vnum modũ: aliqui per alium. glo. hic tradit istam materiam secundum Azonẽ satis confusè ponendo aliquos casus in quibus non tenetur nisi exhibere custodes: & sic innuit q nõ teneatur ad custodiam: quia tunc nõ
2 liberareꝛ exhibendo custodes, † & aliquos in quibus tenetur de leui culpa: aliquando de leuiſſima, aliquando de casu fortuito: & in istis præsupponit ipsum teneri ad custodiam, quod etiam probatur in d. ſ. locator. in ſ. fin. dum dicit præstare debet pro declaratione glo. ergo opponitur de l. diui. C. eo. vbi dicitur, quòd tenetur exhibere custodes. & hic in l. dicit de hoc. Solu. hic non apposuit locator custodes: ibi sic. Sed tunc opp. ſi apposuit custodes, videtur recepisse in se custodiam: vt in l. ſi vt certo. ſ. pen. ſ. commo. ergo non liberatur exhibendo custodes: quia de ipsorum mala custodia tenetur. vt ſ. eo. videamus. in prin. Sol. verum est, ſi apposuisset ignorante cõductore: sed illa lex debet intelligi, qñ conductore sciente & patiente, vel consentiente apposuit: quo casu non videtur custodiam in se
1 recepisse: sed illam commisisse custodibus de voluntate conductoris, & de illorum mala custodia non tenetur, nisi vt eos exhibeat: & ita sentit Azo, licet dicat non reperiri cautum lege de dicta scientia. Item adhuc opp. quòd imò teneatur locator de custodia: vt dicto ſ. fi. dum dicit, [custodiam quam horreariꝰ conductoribus præstare debet. &c.] Sol. intellige hic, quòd locator expreſsè renuntiauit dictæ custodiæ: quia nolebat ad eam teneri, quo casu non est dubium secundũ Azo. quòd non tenetur. glo. tamen dicit de conductore, quòd renuntiauit expreſsè. Sed credo, quòd sit corrupta, & quòd debeat dicere locator: aliàs non percipio quem sensum possit habere. Idem si renuntiauit tacitè puta, tradendo conductori claues: si autem nec expreſsè nec tacitè, quia retinuit claues penes se ipse locator, tunc loquuntur leges contrariæ, vt teneatur præstare custodiam: & ſi propter malam custodiam contigiſſet fractura, teneretur de leui culpa, quæ venit in hoc contractu. Ita dicit glo. & subditur, q ſi promiſiſſet expreſsè custodiam, teneretur etiã de leuiſsima per l. qui mercedem. ſ. eod. quod non placet: quia ibi loquitur quãdo pro custodia recipiebat mercedem: sed hic nõ pro custodia principaliter, sed pro vſu horreorum: ideo de leui tantum, vt ibi dixi, niſi recepiſſet tanquã nauta, caupo vel
3 ſtabularius: vt ibi dixi. † Si autem ſpecialiter se obligaſſet ad casum tenetur de casu, & aduertendum, q interdũ horrea sunt separata ab habitatione locatoris: & tũc, ſi locantur in totum, & traduntur claues: non tenetur dominus ad aliquam custodiam: nec tunc habet locum l. ex diui. C. eod. nec ex ea quæ ſ. dicta sunt. sed illa l. cum plures. in fi. dum dicit niſi expreſsè in se recepiſſet custodiam, vt ibi dicitur. Si verò non locauit in totum, quia horrea erãt ampla in vna parte: ipse locator tenebat blada sua, & locauit alteri, vt possit tenere in altera: isto casu locum habent ea quę ſ. dicta sunt: quia ſi retinuit claues penes se, vel posuit custodes à seipso: teneat de custodia. Si verò tradidit claues conductori, vel apposuit custodes de voluntate illius: non tenetur niſi vt exhibeat custodes: & idẽ ſi expreſsè
4 renuntiauit custodiæ. † Si verò horrea erant infra domum habitationis ipsius locantis, & sub vna clausura principalis domus: tunc etiam ſi locaſſet ipse in totum, & tradidiſſet claues: quia tamen adhuc sunt sub vna clausura domus suæ: videtur quòd non sit liberatus, totaliter à custodia, ſi propter aperturã domus suæ contigiſſet: & sic potest intelligi ſ. locator horrei.
5 †Item adde, q ſi sine fractura hostij blada fuiſſent exportata, præsumeretur locator in dolo: vt d. l. j. C. eo.

2 ☞ *Expensæ factæ in re cõducta dicuntur necessariæ, quando locator habebat necesse facere, ne res pereat, uel deterior fiat, uel ut habitari possit: & indistincte repetuntur à locatore, & quid de utilibus.*

3 *Pro expensis factis in re aliena, quando competit actio, & quando exceptio? & quando officium iudicis? remissiue.*

1 §. In conducto fundo. †Expensæ factæ per conductorem necessario, vel vtiliter, possunt repeti à cõductore per actionem ex conducto hoc dicit. vel in pẽsionẽ imputari, ſi nõ est soluta. vt l. ædiles. ſ. qualicunque infrà de vi publi. vel etiã exportari ſi commodè fieri potest, & cõductor hoc vult: vt ſ. eo. ſed & addes. ſ. ſi inquilinus. † & dicuntur necessariæ, quãdo locator habebat necesse facere, ne res pereat, vel deterior fiat, vel vt habitari possit: & istæ indistinctè repetuntur: vtiles non necessariæ nõ indistinctè repetuntur, sed ita demũ ſi ex voluntate locatoris tacitè vel expreſsè, vel nõ adest voluntas, ſi non sunt nimis graues locatori, dummodo propter eas res fuerit effecta maioris pretij. quod dic vt ſ. de pigno. actio. ſi seruus. & l. in fundo. de rei vendi. & ſ. ti. j. Titius in fin. tex. ibi experiri potest. †Sed oppo. q non cõpetit actio, sed duntaxat exceptio: vt l. ſi in area. ſ. de cõdi. indebi. vel officiũ iudicis: vt l. dominus. C. de rei vendi. Sol. illud est verũ, quando impedit in re aliena tanquam sua: quia tunc nõ habet animum obligãdi aliquẽ: secus tãquam in aliena: tunc enim quia habet animũ obligandi dominũ, vel datur sibi actio ex contractu ſi quis præceſſerit inter ipsum, & dominum, vt hic: & d. l. ſi seruus. vel negotiorũ gestorũ, ſi non præceſſerit: & ideo dixerunt antiqui, q impensæ factæ in re aliena interdum repetuntur per à, id est per actionẽ: interdũ per ea, id est per exceptionem, interdũ per o. id est per officium iudicis: vt no. per glo. in d. l. domum. C. de rei vendi.

§. Qui contra. †Conductor deserens fundũ, statim conueniri ad pensionem potest totius temporis, & etiam ad intereſſe hoc dicit. & hic est text. contra Azo. qui dixit, nõ posse agi ad pensionẽ futuri tẽporis: vt nor. gloſſ. ſ. eo. ſi in l. ſ. ſi domus. quia hoc ibi expreſsè non dicitur: certè dicitur hic & ita ibi tenet glo. Cætera dic, vt ibi dixi.

2 ☞ *Conductor si steterit absens per biennium, & per biennium soluere cessauerit & conduxerat ad maius tempus, tunc locator petens à iudice familiam uel notarium, ut ueniat ad uidendum aperiri domum, & ad scribendum res quæ ibi sunt, sufficit quòd iudici hoc narrauerit, & per iuramentum fidem fecerit.*

3 *Sed quantum ad hoc, ut posit domum uel horrea reducere ad manus suas, & alteri locare, & facere conductorem priuari iure cõductionis, ſi ceſſauit per biennium, debet fidem facere per testes, & debet pronuntiatio sequi reseruationem iure absenti appellandi, uel contradicendi.*

4 *Conductor ſi fuit uisus intrare de sero, & in die sequenti non appareret, & ostium esset clausum à parte interiori, deberet ſtatim aperiri, quia fortè est infirmus, uel mortuus.*

5 *Quando quis uadit ad iudicem, & petit, quòd sibi cõcedat familiam, uel notarium pro aliquo negotio expediendo, quæ prius seruari debeant, ut hoc concedatur.*

6 *Conductor ſi retinet claues rei conductæ, uel apud alium dimittit non dicitur derelinquere rem conductam.*

LEX LVIII.

1 CVm domini. †Si conductor non appareat, & ceſſauit in solutione pensionis per biennũ, possunt domus, vel horrea aperiri: & quæ ibi sunt corã publicis personis describi. h. d. Et est casus quotidianus secundũ Barto. In tex. ibi: [diu non apparentibus nec eius tẽporis &c.] sic ergo videtur, q duo requirantur, vt fieri possit quod hic dicitur, scilicet quòd steterit absens per biennium: & q per biennium soluere ceſſauerit. Nec videtur sufficere, quòd steterit absens minori tempore, licet ceſſauerit per biennũ soluere: & hoc quãdo cõduxerat ad maius tempus: aliàs ceſſaret practica huius legis.
2 Sed † an locator habebit necesse facere fidẽ iudici, à quo petit familiã, vel notariũ, vt veniat ad ſcribendũ, & videndum aperiri, respondeo, quantũ ad istos duos actus, quia non sunt præiudiciales: sufficit quòd locator hoc narrauerit, & quod per iuramẽtum de his duobus fidem fecerit: vt l. thesaurus. suprà ad exhiben. & quod not. per Barto. in l. j. de præto. ſtipula. & l. ſi

Universidad de Navarra
Biblioteca

quis à liberis.§.si vel parens.de libe.agno.†sed quantũ ad hoc vt possit domũ,vel horrea reducere ad manus suas & alteri locare,& facere conductorem priuari iure conductionis quod potest,si cessauit per biennũ secũdũ intellectũ lac.But.de quo feci mentionẽ in.§.inter locatorem,quia hoc est præiudiciale: debet fidem facere per testes,quo facto poterit petere,q̃ iudex pronuntiet ipsum posse hoc facere:tamẽ absenti reseruatur ius appellandi,vel cõtradicẽdi,si aliquã iustam causam allegaret, quare nõ soluit.ita intelligo istã legem.†Dicit enim hic Bar. quòd si cõductor fuisset vilius'intrare de sero,& in die sequenti nõ appareret,& ostium esset clausum à parte interiori: deberet statim aperiri,quia forte est mortuus,vel infirmus argu.l.j.§.j.ff.de ser.fugi.& C.eo.tit.l.requirẽdi.& dicit hoc accidisse in quodam scholari. Sed ad quid fit ista descriptio rerũ,quæ ibi sunt:respõdeo vt seruentur cõductori absenti:& nõ possit cõqueri,q̃ aliqua fuerint sibi subtracta & no.secundũ Barto.†q̃ quãdo quis vadit ad iudicẽ,& petit,q̃ sibi cõcedat familiã,vel notarium pro aliquo negotio expediendo:debet sibi concedi. Hoc intellige verũ,causa cognita:quia debet sibi facere narrari,quid facere vult:& cognoscere,an illud sit licitũ,vel non,& faciat sibi fidẽ fieri,vt dixi,scilicet,secũdũ cõtingẽtia casuum, vt si peto familiã pro faciendo capi debitorẽ meũ,qui vult fugere,debeo facere fidem de debito per iuramentũ,& de fuga: aliàs nõ valet captura.dic vt in l.ait prætor.§.si debitorẽ.cum ibi not.per doc.j.quæ in frau.cre. Sed oppo.cõtra hãc l.q̃ non debeat tantũ expectari,quia statim q̃ defecit,seu dereliquit, potest agi cõtra eum:vt ff.proxi.§.†Sol.aliud est derelinquere,quod est,quãdo est præsens,& nõ colit,vel nõ habitat,sed dimittit domum apertã,& sine custode.Aliud est se absentare: quia si retinet claues,vel apud aliquem dimittit:nõ dicitur derelinquere.Ita loquitur hic.Secus si dimisisset domum apertã, & sine custode:tene menti,quia sunt quotidiana.

2 ☞ *Damnum contingens ex humore præsitto parieti domus locatæ per terram apposi tam,per actionem ex locato purgatur.& nume.j.*

3 *Statutum si imponit certam pœnam vulneranti aliquem,& aliquis proiecit aliquem in terra ex cuius cassura ille percussus est à lapide,& vulneratus:nõ habet locum pœna statuti:sed mitius punietur.*

LEX LIX.

1 Vidomum.†Qui non dat damnũ immediatẽ ex eo quod facit,sed præbet occasionem dãni,& postea ab alio infert nõ tenetur actio. l.aquil.directa,sed actione ex cõtractu quia præcessit.h.d.& si nõ præcessisset,teneretur actione in factum:vt l.si fistulæ.ff.de seruit.vrb.præd.quæ est subsidiaria.l.aquil.& cõpetit vbi deficiunt verba,sed adest mens illius legis:hic tñ cessat,quia cõpetit actio ordinaria ex eo cõtractu.argu.in l.quoties.j.de præscrip.verb. †In tex.ibi ex locato tantummodo actionẽ,quasi dicat nõ actionẽ legis aquil.per rationẽ,quæ sequitur,q̃ ipsa cõgestio &c.per id quod sequitur in fi.qa actio legis aquil.nõ datur nisi cõtra illũ qui dat damnũ immediate:sed hic non sic:qa cõgestio terræ quã ille fecit,nõ dedit damnũ,si enim nunquam pluisset,nunquam dãnum dedisset:sed tumefactio ex pluuijs postea subsecuta,fuit illa quæ damnũ dedit. †Et no.hic argu. imò quasi casum:& ad hoc allegatur,si statutũ imponit certã pœnã vulnerãti aliquẽ:& aliquis proiecit aliquem in terra,ex cuius cassura ille percussus est à lapide,& vulnerat⁹,nõ habet locũ pœna statuti,quod est stricti iuris:& cuius dispositio non habet locũ,nisi vbi cõueniunt verba propriè loquẽdo:sed iste nõ vulnerauit,sed cadere fecit,ex cuius cassura secuta est vulneratio:vnde magis dicitur præbuisse causam vulneri,quam vulnerasse.Punictur ergo arbitrio iudicis,si aliud statutũ non est:& sic poterit tẽperare pœnã & cõplacere delinquẽti ad libitum suũ,qđ no. Sed oppo.q̃ nõ det actio ex locato:qa nõ fuit illatũ dãnũ in re locata:nã domus quæ perit,nõ fuit locata.Ité in alia,quæ locata fuit nullũ dãnũ fuit illatũ.Sol.sufficit q̃ fuerit datũ in alia re locationis,propter id quod gestũ fuit in re locata:vt est casus hic,quẽ tene menti.Secus si propter aliud,qđ fuit gestũ in re locata fuisset illatũ dãnũ in alia re,non locata: qa nõ daretur actio ex locato,cũ causa sit omnino extrinseca.

2 ☞ *Per istã uerba ut accedant pensiones emptori,non transfertur utilis actio in emptorem sine locatione:nisi locator uenditisset cum omni iure,& actione sibi competenti occasione illius domus.*

LEX LX.

1 Insulam vno.†Pactum q̃ pensio inquilinorum cedat emptori,intelligitur de pensione debita vẽditori,nõ eius cõductori.h.d.cõcordat.ff.tit.j.l.si mercedẽ.in prin.iuxta fin.tit.& in hoc differt ista ab illa:quia locator idem q̃ vẽditor locutus fuit per verba pluralis numeri.dum dixit,qa mercedes inquilinorũ accederet emptori,& ipse locauerat vni,& ille locauerat alteri:vnde si non accidit nisi merces debita sibi à suo inquilino,nõ verificabitur pluralis locatio,quæ requirit saltẽ duo:vt l.fin.j.ad trel. & l.vbi numerus.j.de test.Sed certè aliqñ pluralis ponitur p:o singulari,ne sequatur inconueniẽs,q̃ iste videatur disposuisse de pẽsione,quæ nõ erat debita sibi,sed alteri:& sic ad eius dispositionẽ nõ pertinebat. †Vltimò scias,q̃ per ista verba accedant pẽsiones emptori nõ trãsfertur vtilis actio in emptorẽ sine cessione:qa nõ cẽsetur per hoc vẽditũ nomẽ inquilini,nisi vendidisset rẽ cũ omni iure,& actione sibi cõpetenti occasione illius domus:vt dixi ff.eod.qui fundũ.& est casus in l.creditor in §.inter venditores.ff.tit.j.In fi.tex.ibi:[& quod tibi conductor debeat.]subaudi dumtaxat:& ad illud debes mihi cedere actionẽ:non autẽ teneris facere,q̃ ipse conductor cedat cõtra suum secundũ conductorẽ ad id,quod plus ei ipse locauerat, vt sibi locasti pro triginta,ipse verò pro quadraginta.

2 ☞ *Impossibilis conditio licet uitiet contractum,non solum stricti iuris,sed etiam bonæfidei:tamen impossibilitas & angustia temporis non uitiat contractum bonæfidei,nec aliam dispositionem habentem instar bonæfidei.*

3 *Si promisisti mihi dare infra certum terminum sub pœna,postea prorogaui terminũ, & de pœna nihil fuit dictum:& non solus infra primum terminum,non incidis in pœnam:& quia si non soluis in termino prorogato.*

1 §.Inoperis.†Breuitas tẽporis nõ vitiat contractũ bonæfidei,sed reiicitur,& suppletur tẽpus necessariũ,& antequam illud transeat,nõ cõmittitur pœna promissa,si opus nõ fuit infra tẽpus completũ.h.d.†No.valde,licet impossibilis cõditio vitiet contractũ non solũ stricti iuris, sed bonæfidei:vt l.nõ solũ.de act.& obli.impossibilitas tamẽ, & angustia tẽporis nõ vitiat cõtractũ bonæfidei:vt in hoc tex. qui ad hoc semper allegatur:nec etiam aliã dispositionẽ habẽtem instar bonæfidei,vt in testamento,& in l.si mihi & tibi.§. si quis seruos.de lega.j.bene tamẽ vitiat contractũ merè stricti iuris,vt stipulationẽ.ff.de eo quod cer.lo.l.ij.§.si quis ita de.In tex.ibi:[quatenus vir bonus &c.]Si ergo fuit dictum,vt deberes perficere infra annũ & istud non fuit possibile:quia saltem sex menses vltra requirebantur,illi sex menses supplebuntur: nec cõmittitur pœna antequam sint elapsi xviij.menses.Sed si tunc nõ est expletũ opus,bene cõmittitur,vt hic innuit expresse quod not.pro eo quod dicã j.eo.cum in plures.§.lege dicta. †Si promisisti mihi dare infra certũ terminũ sub pœna:postea prorogaui terminum,& de pœna nihil fuit dictũ:ff non soluis intra primum terminũ,clarum est,q̃ nõ incidis in pœnã,quoniam ab illo fuit recessum,quid autem si nõ soluis in termino prorogato:videtur,quòd nec tunc incidas,cũ pœna nõ fuerit promissa,si nõ soluatur in illo,sed in primo nec in prorogatione fuit petita pœna:sed iste text.facit in contrariũ,quia idẽ iuris esse debet in prorogatione,quæ fit per legẽ,quod & in illa quæ fit per hominẽ:sed in illa quæ fit per legẽ pœna committitur,si non fit in termino prorogato:ergo idẽ in illa quæ fit per hominem:de hoc tetigi in l.lecta.ff.si cer.peta.ver.sed cũ sortis. facit l.Celsus.§.j.ff.de arbi.

2 ☞ *Quãtitas legata pro certo usu,nõ debet præstari antequam immineat tẽpus utẽdi.*

3 *Relictum in ultima uoluntate sub modo,sicut potest peti præstita cautione de implendo modum,ita & debitum ex contractu sub modo,quando modus de illo debet impleri.*

1 §.Quidam.†Ille cui promissa est pecunia ad certum opus faciendũ,potest eã petere antequàm faciat dummodò caueat,q̃ illud opus exponet.h.d.& hoc est verũ,qñ erat talis persona,quæ verisimiliter de suo facere non potuisset vt dixi.ff.eo.qui insulã.in fi.aliàs videtur secus,si promissa fuit pecunia pro toto opere:secus si pro singulis mensuris:vt d.l.qui insulã.§.penul. In tex.ibi:[& ad refectionẽ fornacis.]quia istæ expẽsæ pertinent ad locatorẽ,qui debet tenere balneas fulcitas,& eas reficere cum opus est:sicut dicitur super eodem.l.sed addes.§.illud ibi,sed pedum. In text.ibi: [centum

centũ numos petebat.]asserens necessariã esse refectionẽ:& hoc cõstabat:aliàs nõ teneretur locator ei subministrare pecuniã pro refectione,antequàm refectio immineret,per l.nec semel.§.ij.in habitatione.ff.qñ dies leg.ced.& l.q̃ pupillæ.†vbi quãtitas legata pro certo vsu nõ debet præstari,antequàm immineat tempus vtendi.Ita sanè intellige hic:& de hoc nõ erat quæstio:sed errat,quia cõductor petebat antequam reficeret: locator autẽ dicebat,reficias primò,& postea tibi dabo:certè potest respõdere,nõ debeo pecuniã exbursare,quia nec hoc videtur inter nos actum:sed reficiã de pecunia per te danda.Et hoc est verũ:debet tamen satisdare cũ fideiussore.†Et sic no.q̃ sicut relictũ in vltima voluntate sub modo potest peti præstita cautione de implẽdo modũ:vt l.quibus diebus.§.ff.de cõdi.& demon.& l.huiusmodi.in prin.de leg.j.ita & debitum ex cõtractu sub modo,quando modus de illo debet impleri:vt hic est casus secundum Barto.

2 ☞ *Medicus quòd nõ teneatur iterum curare ægrotantẽ pro eadẽ mercede & quãdo.*

LEX LXI.

1 Martius domum.†Periculum operis locati cõtingens antequàm perficiatur sine culpa cõductoris:pertinet ad locatorẽ.h.d. Idẽ si contingat postquàm fuit perfectũ:vt ff.eo.l.opus.ver.tamen.& in hoc differt ista lex ab illa.Si autem interuenit culpa cõductoris.si quidẽ leuis,pertinet ad ipsum conductorẽ,vt si fecit opus vitiosum:vt j.eo.l.ff.nisi conductor ipsum approbauerit scienter:vt d.l.opus.in prin.in tex.& glo.Et idẽ si fuit locatum opus ad mẽsurã,& pereat antequam mẽsuret:quasi nõ sit adhuc cõtractus perfectus:vt ibi in secundo responso. In tex. ibi:[Flacci esse periculũ.]effectus eius est,qa si promiserat facere domũ pro centũ,& ipse fecerat medietatẽ,quæ ruit:debet habere medietatẽ mercedis,& si locator vult q̃ de nouo faciat debebit habere integrã mercedẽ,nec tenetur reficere destructum suis impẽsis:nec fuit liberatus ab obligatione,qua promisit opus facere,cũ opus esset indiuiduũ ratione certę formę, & ante formã consummatã nihil dicitur factum:vt l.si is quinquaginta.§.quidã.ad le.falci.vt l.ij.& l.stipulationes nõ diuiduntur.de ver.obli.& ad faciendũ debebit habere integrũ tẽpus:qa casus superueniens abstulit cõmoditatẽ totius tẽporis: ideo debet in totũ reintegrari.Ratio est,quia iste casus in l.& ideo hæsitatur.de ver.obli.quã glo.allegat pro cõtraria:nec bene soluit secundũ Bar. †In gl.ibi:[& colligitur hic arg.]optimum pro medico vt nõ teneatur iterũ curare pro eadẽ mercede:sicut nec hic iste cõductor tenetur reficere opus pro eadem mercede,vt superius dictũ est:sed debeat habere mercedẽ integrã,quasi sit noua infirmitas.Tamẽ gl.arguit in contrariũ multis rationibus vsq̃ quasi in fin.ibi:[econtrario.]& ibi iterũ arguit pro medico,& fuit quæstio sabbatina,quã Ioã.and.posuit in regula cõtractus in mercuri.& distinguit,q̃ aut cõstat,q̃ re ciderit infirmus sui culpa,& non tenetur medicus:aut non sui culpa,sed ex eisdẽ humoribus,& tenetur per rationes hic allegatas in glo.& quia opus fuit vitiosum,id est curatio.ergo.Et j.eo.l.ff.in dubio si incontinenti,vel infra paucum tẽpus reciderit,præsumitur quòd ex primis humoribus.Si verò ex interuallo,præsumitur q̃ ex nouis,& ex mala custodia:ad quam distinctionem facit l.pleriq̃.aliàs l.iij.j.de diuor.

2 ☞ *Conductor debet habere facultatem habitandi,si uult,& etiã alteri locandi:aliàs remittitur pensio,& nume.j.*

3 *Conducens domum pro tenendo hospitium,si propter guerram superuenientem nullus uenit,& propter hoc nõ posit alteri locare,quod est fructus domus,debet sibi remitti pensio.*

4 *Conductor si non potuit colere fundum propter guerram,an debeat ei remitti pensio?remissiue.*

5 *Doctor qui conduxit domum si propter casum superuenientem non potuit uti quantũ ad scholas:licet potuerit habitare non obstante guerra debet pẽsio remitti,si eam non conduxisset,nisi legere potuisset.*

LEX LXII.

1 Vm in plures.†Si domus nõ potest habitari vel ad habitandũ locari,fit remissio mercedis pro rata tẽporis.h.d.Bart. In text.ibi: [nihil locatori cõductorẽ prestaturũ.]supple,p illo anno,quo stetit destructa Calẽdis Ianuarij vsq̃ ad Calẽdas Iulij:quia sic fuit impeditus habitare,vel alteri locare,& res non est integra:quia fortè aliã habitationẽ conduxit,vel non reperit quis velit nũc cõducere:sed pro sequẽtibus annis,si res est integra, debebit pensio,& etiã pro eodẽ anno,si res esset integra,& sine damno cõductoris possit mora purgari:vt ff.eo.si in lege.§.

2 colonus. †Not.q̃ cõductor debet habere facultatẽ habitãdi, si vult:& etiã alteri locãdi:aliàs remittit sibi pensio.& hoc in-

3 ducit Bar.ad quęstionẽ,† si aliquis conduxit domũ pro tenẽdo hospitiũ:& postea,ppter guerrã superuenientẽ,nullus venit:& sic nõ potuit habere cõmodũ,,ppter qđ cõduxit domũ: debet sibi remitti pensio,quia nõ potest alteri locare,qđ est fructus domus:vt hic & j.de pign.l.si is.§.j.& de vsur.l.videamus.el j.in §.fi.ibi,[preterea Gallus &c.]de pet.hær.l.nec mercęs.j.de vsur.l.vsuræ.& l.prædiorũ.dubitatio erat,quia leges huius tit.quæ loquunt̃ de remissione pensionis domus loquũtur qñ facto locatoris cõductor est impeditus vti,vel casu contingente in re cõducta,vt hic,& ff.eo.& hęc distinctio.& l.sed & addes §.si quis cũ infra annũ.Sed in isto casu nõ fuit impeditus cõductor percipere fructus facto locatoris,nec eius culpa, nec casu cõtingente in re cõducta:sed certè sufficit q̃ cõrigerit in fructu rei cõductæ,sicut in prædio rustico,qñ contingit sterilitas in fructibus:& quia nõ contingit culpa locatoris,nec casu contingẽte in re,sed duntaxat in fructibus.ff.eo.conductor.

4 §.j.& ista fuit intẽtio Bar.†Similis quæstio mouet per doc.qñ conductor nõ potuit colere fundũ propter guerrã, an debeat remitti merces,nam ista nõ est,ppriè sterilitas,nec casus cõtingẽs ire:an habeat locũ illa l.cõductor.§.j. de qua vide in addi. Spe.intit.de loca.§.nũc verò aliqua in addi. quæ incipit, qđ si sterilitas.vbi recitat dispũtationẽ Gul.de suza.& p Cy.in l.j.C. de iur.emph.in pen.q.istũ casum habui de facto in cã propria.

5 †Pone q̃ conduxerã Bononię scholas,vel domũ: & propter nouitatem superuenientẽ non potui vti.quantũ ad scholas clarum est q̃ debuit remitti pensio,per ea quę no.hic Bar.quantũ ad domum videbat contrariũ:quia illã nõ cõduxi pro legẽdo, sed pro habitando:sed habitare poterã non obstãte nouitate: & hoc quidã dicebant etiam per id quod hic not. Bar. qui dicit esse secus qñ quis cõduxit domũ pro habitãdo,nõ pro tenẽdo hospitium:quia nõ obstãte guerra potest habitare. Et in dubio pro quo conduxerit,dicit esse recurrendum ad qualitatem personæ.Ego dicebam contrariũ per ista verba:nã licet conduxerim pro habitando,tamen ex qualitate personæ apparebat non conduxisse,nisi vt possem legere,quia ibi nõ habitassem, nisi legere potuissem:& sic habitatio non erat principalis propter se,sed propter lecturam:& ideo quid iuris erat de scholis, idem de domo:& principaliores do.ibi consuluerunt idem:& ita de facto obtinui,licet aliquantulum mihi constiterit.

2 ☞ *Conductor si rem conductam alteri tradit, priuat dominum utraque possessione, cum ciuilis sequatur naturalem,idem si deijciatur colonus à corporali detentione: & quid si exeat de fundo?*

3 *Conductio facta ad certum tempus non finitur mortuo conductore.*

4 *Conductor qualiter dicatur interuertere possessionem domini,& dominus posset cum propria authoritate expellere statim?secus ex interuallo.*

1 §.Hæredem.†Per colonum vel eius hæredem retinet dominus possessionem etiam finito tempore locationis.h.d.not. Si verò non esset finitum:nõ est dubium,quòd dominus retinet ciuilem animo suo:naturalem verò corpore coloni:vt l.si de eo.§.j. de acquiren. possess.

2 †& si rem tradidit alteri,priuat dominum vtraque possessione:quia ciuilis sequitur naturalem.vt l.ij.§.quod si seruus. eod.tit.idem si deijciatur colonus à corporali detentione:vt l. peregrè.§.quibus explicitis.eo. tit.Si autem nõ trahit,nec deijcitur:sed exijt de fundo:distinguitur quo animo exiuerit.eo. tit.vt l.colonus.in tex.& glo.si verò moriatur,& sic desinit insistere:dic vt d.l.si de eo.§.j.& de his omnibus tractat in l.j.C. communia de vsuca. In text.ibi,[quamuis colonus non est.] quia fortè conduxit defunctus rem quousque vixerit:& sic eo

3 mortuo finita est conductio.† Si enim ad certum tempus,trãsiret ad hæredem.vt C.eo.l.viam.& ff.e. sed & addes §.pe.Item dic quòd hic locator ignorabat mortem:aliàs patiendo hæredem remanere censetur relocasse.vt ff.eodem,item quęritur. §.qui impleto.& sic esset verum quod hic dicitur in text.quòd non est colonus. Videbatur autem hic dominus non retinere possessionem per talem hæredem,qui non est colonus,quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō videbatur retinere rē nomine locatoris,sed proprie.Cōtrarium est verius,vt hic patet:quia eodē modo cēsetur retinere, quo & defunctus tenuit:ne aliter dicatur delinquere.argu.in l.merito.§.pro socio.& idē in colono,si finitum esset tēpus conductoris:& ignorāte domino remaneret in fundo,vt videatur
4 retinere eodē modo,& animo,vt prius argu.† hic,etiā si pensionem nō soluat quod etiā si in animo cōstituat contrariū,scilicet,retinere nomine proprio,quia nō potest solo animo immutare sibi causam possessionis de nullo in aliquam.vt l.cū nemo.de acqui.pos.C.iuncta l.malè agitur.de præscri.xxx.anno. si tamen dominus pensionē peteret,vel rē sibi restitui,& ipse sibi denegaret,& tūc priuaret dominū possessione,quia ipsam interuerteret.vt l.colon⁹.& l.qui fundū.de vi & vi armata.nisi ex iusta causa denegaret,vt ibi:dominus tamen posset statim, quòd denegat restituere vel soluere , ipsum expellere:& tunc non priuaretur possessione sed eam sibi defenderet.Sed ex interuallo , postquàm amisisset propria authoritate recuperare non posset vt l.qui possessionem.de vi & vi arma.

2 ☞ *Habens actionem contra plures æquè principaliter pro recuperatione rei suæ uel debiti,si ad unum peruenit emolumentum, & cōueniatur alter locum habet beneficium ordinis,& excussionis,ut primo agatur contra illum,qui sensit lucrum,expensis tamen alterius,qui non sensit.*

3 *Sicut ille qui deliquit principaliter debet primo accusari criminaliter quàm alius conueniatur ciuiliter ex delicto,ita debet etiam prius conueniri ciuiliter.*

4 *Quòd stet in cognitione iudicis utrum commodè possit agi contra illū qui lucrum sensit,uel non?*

1 **§. Vestimenta.** †Locator ad instātiā fullonis,cuius culpa vestimenta locata fuerūt subtracta,cogitur agere cōtra furē condictione furtiua,vel rei vēdicatione,expēlis tamen & periculo fullonis:si hoc commodè fieri potest:aliàs potest agere cōtra fullonē locati.Tenetur tamē cedere sibi dictas actiones cōtra furē.h.d. In tex.ibi:[perdidit.]scilicet sui culpa propter malam custodiam. In tex.ibi: [& habes vnde petas.]quia constat quis subtraxit:& est præsens,& sic potes agere cōtra eū condictione furtiua,& rei vēdi.tamen nō vis:sed vis agere cōtra fullonē locati:certè potes mero iure:quia qñ habes contra plures actionē æquè principaliter pro eadem re,electio est tui creditoris,contra quē agas de æquitate:tamen si fullo cōuentus excipiat,vt primò agas contra furem,cū possis,debet audiri,quia iustus est:cū ille tractat de lucro captando, & est effectus locupletior ex re tua.Fullo verò de dāno vitādo & cōuenitur ex delicto furis propter suā tamen culpā.Si tñ fullo de hoc nō excīperet,teneret processus contra eū:nec iudex de proprio officio posset hoc facere,postquàm dñs habet ius agendi cōtra fullonē:vt hic iūcto eo quod no.in l.si vnus.§.pactus.in glo.opponēdo.ſ. de pac.sed si nō haberet ius agendi,tūc iudex etiā fullonem nō excipientē posset agentē repellere ex officio per glo.quæ est in l.vbi pactū.C.de
2 tranſac.†no.hic ꝙ qñ quis pro recuperatione rei suę,vel debiti habet actionē contra plures æquè principaliter: si ad vnum peruenit emolumentū,& conueniatur alter:etiā isto iure locū habet beneficiū ordinis,& excussionis.vt primò agatur cōtra illū qui sensit lucrū.expensis tñ & periculo alterius qui nō sensit.& concor.l.vnde quęrit.in prin.ſ.cōmo.quod dic,vt ibi declaraui. †Itē no.secūdū Bar.ꝙ sicut ille qui principaliter de-
3 liquit,debet primo accusari criminaliter quā alius cōueniatur ciuiliter ex illo delicto.vt C.vbi cau.fis.l.j.& not.C.de fide inſt. l.j.in glo.ita debet etiā prius cōueniri ciuiliter vt hic:quod ali
4 bi ita bene nō reperitur secundū eū. †Item not.ꝙ istud stat in cognitione iudicis,vtrū cōmodè possit agi contra illū qui lucrum sensit,vel non,& hoc additur ad illam l.vnde quæritur.

2 ☞ *Permutatio operis facta locatore uolente,petitionem mercedis nō impedit & seu formam contractus non immutare censetur.*

1 **§. Lege dicta.** †Non cēsetur feciſſe cōtra formā contractus ille qui formā nō seruauit,si de consensu partiū fuit immutata.h.d.& Bal.cōsueuerat multum
2 allegare istū §. †In tex.ibi:[quædā permutauerat in opere.] supple nūc cōueniebatur à locatore ad pœnā promissam,si nō faceret opus,ea lege qua actum fuit:& nūc nō erat ita factum: vnde quærebatur quid iuris & respōdetur verum esse,ꝙ opus non est factū.d.l.id est,secūdū formā de qua fuit actū:sed quia fuit immutata de voluntate partiū, debet absolui à petitione pœnæ:quia censetur promissa,si partes perseuerabāt in eadem voluntate.Sed quid si nō fuisset opus factū,secundū ꝙ vltimo loco fuit actū:an teneatur ad pœnam:hic autē bene fuit ita factū,ideò absoluitur.Bal.videbatur allegare istū tex.ꝙ nō:sed nō facit,intelligēdo vt dixit:& in contrariū facit veritas,quasi hic forma secūda subrogetur loco primæ per l.insulā.§.j.& ibi tetigi.& per id qđ no.Inno.in c.præterea.de appel.post mediū & Bart.expresse in l.j.§.& post operis.de ope.no.nun.& dixi in l.lecta.ſ.si cer.pe.& qđ no.ſ.de mino.l.Aemilius.in glo.iiij.

1 ☞ *Dominus si mandauit tibi,ut executeres quantum ascenderet expensa in ædificando ullam ultra operas, & dixisti ad cc.de quibus tradidi c.& de illis expendisti quinquaginta,ut in lapidibus postea comperiatur,quòd necessaria sunt ccc.potero inhibere tibi,ne in opere procedas.*

2 *Si postea contrarium facias,quòd tenearis restituere residuum pretium quod nō erat expensum:nec tenear tibi soluere mercedem de eo,quod postea factum est.*

3 *In contractu nominato licita est pœnitentia propter mendacium alterius partis.*

4 *Mensor tenetur de dolo & lata culpa,non de leui:quando bona fide se habuit.*

5 *Arbitrator non tenetur nisi de dolo & lata culpa,si iniquè arbitratus est: & quando.*

1 **§. Mandaui.** †Si mandatū vnius ex cōtrahētibus dedit causam impulsiuā cōtractui bonæfidei,licet cōtractus valeat,licitum est tū alteri pœnitere,& per actionem ex eo cōtractu rescindere,quatenus de facto processit.h.d.no.Et est casus quotidianus:ideò dixi causam impulsiuam:quia si finalē,nō valeret cōtractus ipso iure:sicut qñ dolus dat causam cōtractui bonæfidei.vt l.eleganter in prin.ſ.de
2 dolo. †In tex.ibi:[quāti villam ædificare velles.]id est quantum ascēderet expēsa lapidū,cæmētorū & aliorū necessariorū vltra mercedē operarū tuarum:& sic debeas facere villā expēsis meis:& dixisti,ꝙ ascenderēt ad ducenta,de quibus tradidi tibi cētū:& tu de illis expēdisti quinquaginta in lapidibus:& de alijs postea cōpertū est,ꝙ ducenta nō sufficiūt,sed necessaria sunt trecenta:possum tibi inhibere,ꝙ vlterius nō expēdas,
3 & quòd desistas ab opere:& si cōtrariū facias,teneris restituere residuum quod nō erat expēsum,supple,nec debeo tibi soluere mercedē de eo,quod postea factū est,sed de eo quod ante factum erat,sic,& quod erat expensum,repetere nō possum,& hoc innuit iste text.in fi.& sic possum pœnitere de eo,qđ fiendum est nō de eo quod iā factū est.sic ſ.de cōdi.ob cau.l.si pecuniam.§.itē si qs dederit. †nec obstat ꝙ iste est cōtractus innominatus,in quo nō habet locū pœnitētia,vt no.in l.fi.eod.titu. quia verū est regulariter:fallit hic vbi mēdacio alterius partis dedit causam cōtractui. Vel dic,ꝙ hic erat contractus innominatus:quia iste cōductor nō cōsueuerat locare operas suas ad hoc:& istas duas solutiones ponit gl.Sed quare nō tenetur restituere id quod expenderat postquam mentitus est,ne ex suo mēdacio locator remaneat in dāno:eodē modo videtur,ꝙ nō debeatur merces pro eo quod iā factū est.respondeo,quia non dolo,nec lata culpa mentitus est aliàs puto contrariū procede
4 re:†sicut dicimus in mēsore,qui tenetur de dolo & lata culpa, non de leui:quādo bona fide se habuit,& imputet sibi locator, cur iudicio illius se submisit: vt ſ.si mē.fal.mo.dixe.l.j.§.j.†& ita etiā dicimus in arbitratore qui iniquè arbitratus est,cū nō teneatur nisi de dolo,& lata culpa ratione prędicta:nisi qs tan quam peritus,& hoc asserens locauit operas suas ad hoc,pro certa mercede,vt ſ.eo.si merces.§.penul.& l.item quæritur.§. si gemma & l.si quis domum.§.penul.

2 ☞ *Fructus antequam separentur à solo,censentur esse domini fundi,& si separātur à solo per colonum,uel aliū eius nomine statim efficiuntur coloni,sed si per alium non nomine coloni,remanent domini fundi & nume.3.& 4.*

3 *Agio,ut contra alium agas.*

4 *Colonus quòd habeat actionem furti contra furem colligentem fructus:sed condictionem,furtiuam, & non nume.11.*

1 **§. Messem.** †Colonus contra furē colligentē fructus non habet cōdictionē furtiuam,sed habet actionem ex cōducto cōtra dominū,vt agat cōtra furem cōdictione furti:& quod cōsecutus fuerit,sibi reddat.h.d.& multū allegatur iste tex. In tex.ibi:[sustulisti.]id est à solo separasti: nā quousque cohærebant solo,dicebātur esse pars soli vt l.fi.§. penul.quę in fraudē credi.& ſ.quibus modis vsusfru.amittat.
2 l.& vsufructuarius messem.†dum dicit,[spicā autē quæ terra tenetur domini fundi esse.]& sic sunt locatoris,sicut ipsum solum,vt ibi patet.Postquam ergo separati sunt à solo,si quidē per colonum,vel aliū eius nomine,statim efficiuntur sui,sicut etiam

etiam vsufructuarij:si verò per aliū nō nomine coloni,vel vsufructuarij,vt hic erat,scilicet per furem:tūc nō officiuntur coloni,vel vsufructuarij:sed remanēt domini fundi:sicut erāt an tequàm separarentur.Furis enim effici nō possunt,cū eos accipiat malafide,& sine titulo.Hæc est ergo ratio,hic quare iste colonus nō potest agere contra furem cōdictione furtiua:quia illa datur soli domino:vt l.j.de condi.furti.& ipse nō erat dominus cōpetit ergo domino fundi:& colonus potest agere cōtra eum actione ex cōducto,vt agat cōtra furē:& quod fuerit consecutus,sibi restituit:nō enim dominus debet habere pensionem,& etiā fructus.Et dico ꝙ dominus liberaretur cedēdo cōdictionē furtiuā illi colono,quia nō propter aliud tenetur: nisi quia actionē habet vt l.quod debetur.ſ.de peculio.& propter hoc videtur,ꝙ ipse colonus possit agere vtili condictione furtiua,etiam antequàm cedatur de æquitate per l.cū fundus. §.seruum tuū.ſ.si cer.peta.licet Bar.ibi dicat expresse contrarium,eo quia hic fur nō est locupletior ex re coloni.Sed ista ratio nihil valet:quia sufficit,ꝙ sit locupletior ex re debita colono:vt l.si me & Titium eo.titu.& isti fructus sunt debiti colono,quod patet,quia isti fructus sunt sibi restituendi,& ad hoc agit colonus cōtra ipsum.Itē liberatur dominus cedēdo actionem,per ea quæ supra dixi.& sic cōcurrunt ambo illa,ad hoc vt qs de æquitate possit agere vtili actione,antequàm sibi fiat cessio,vt ipse idem Bar.tradit in d.§.seruum tuū.Intellige ergo istū tex.vt loquatur de rigore,sed de æquitate,iste ordo nō est necessario seruandus,vt habetur in simili in d.§.seruū tuū.

3 †Not.hic modū agendi,ago vt agas,concor.ſ.de actio.emp. l.Iulia.§.si quis colludente. In glo.ibi intellige §.istū in partiario colono.Tu dic melius,ꝙ loquitur tam in partiario,quā in alijs,qui numis colunt.Nā nec primus de parte sua:nec secūdus de cōmunibus fructibus efficitur dominus,nisi sint sepa-
4 rati à solo per ipsum,vel alium eius nomine.†Ideo nō habent condictionē furtiuā,vt hic:sed actionē furti bene habent.quia illa bene cōpetit ei qui nō est dominus,cuius tamē interest furtum non fuisse factū:vt l.is cuius.ſ.de fur.& iste est casus in l.si apes.in fi.eo.tit.de qua glo.opponit,& nō bene soluit.In bonæ fidei verò possessore fundi alieni,est hoc plus quam in colono, vel vsufructuario:quia efficitur dominus fructuum statim,ꝙ sunt separati à solo:non solū per ipsum,sed etiā per quemcunq; alium,etiam non nomine bonæfidei possessoris,vt per furem: quia possidetur tāquam dominus,sed vsufructuarius,& colonus nō,iste est tex.in l.qui sit.§.præterea.ſ.de vsu.& iste est verus intellectus:& differentia quam sensit glo.in l.vsufructuarius messem.in fi.glo.primæ reiectis alijs opinionibus.

2 ☞ *Protestatio facta parte absente,& ignorante,quando non prosit protestanti.*

3 *Per pactum uel aliàs actum contrarium protestationi censetur quis à protestatione recedere.*

4 *Si respondeo libello negando,uel confitendo,quòd non intēdo respondere,ualet restō-sio,& uitiatur protestatio:secus si dicatur non respondeo animo cōtestādi litem.*

5 *Si protestor quòd nolo contrahere,uel nolo adire hæreditatem:postea incontinēti uel infra modicum tempus contraho,uel hæreditatem adeo,non uideor à protestatione recessisse,& quid si ex interuallo?*

6 *Locator horreorum tenetur de leui culpa,nisi expresse recepisset in se periculum: & tunc teneretur de leuissima.*

1 **§. Locator horrei.** †Propositum in mēte retentū nihil operatur.h.d.secūdū vnū intellectū.concordat.l.si repetēdi.de condi.ob cau.& ſ.de condi.ob cau.l.iij.§.si quis quali.ver.quanquam secundū aliū intel-
2 lectum dicit,†ꝙ protestatio facta parte absente,& ignorante, non prodest protestanti:& hoc est verū in actu qui celebratur cū certa persona:& sic pertinet ad eius noxā:sed in actu q non celebratur cū alio:sed pēdet à voluntate,nō requiritur præsentia alicuius aduersarij:& sufficit,ꝙ fuit in presentia testium,& notarij:vt ſ.de religio.si quis.§.plericq;.& ita declarat per Bar. in l.nō solum.§.morte.ſ.de no.ope.nun.in primo articulo de protestatione declaratoria uolūtatis.Item procedit hoc nisi ex causa iusti metus,vt in l.de pupillo §.si quis ipsi prætori.eo.ti. de ope.no.nun.& C.si per metū iudicis fu.app.l.vnica.secundū illum intellectū,secūdū quē semper allegatur:& secūdū quē est
3 notabilior dicit†ꝙ per pactū contrariū protestationi censetur quis à protestatione recedere,per ea quæ,habētur in l.per retētionem.C.de pac.per Cy.& Bart.qñ autē protestatio,& actus ibi contrarius fuerit eodē tēpore:tūc nō loquitur hic:sed quod habetur in c.cū.M.ferrarien.de cōsti.& quod ibi per Inno.& in c.solici.de sol.& quod no.doct.maximè Bar.in l.j.C.de litis cōtest.qui dicūt,ꝙ talis protestatio actui contraria nihil valet.

4 †vt si respondeo libello negando,vel confitendo,quòd nō intēdo respōdere.Nam ista sunt cōtraria,& inuicem repugnantia:vt l.vbi repugnantia.de regu.iur.& valet respōsio,& vitiatur protestatio.Si autem non esset actus cōtrarius,quia protestatur ꝙ non respōdeo animo cōtestandi litem(nā ista possunt simul stare,ꝙ respōdeo:tamē nō intendo litē cōtestari)per hoc tunc valet protestatio:& ex respōsione nō fit litis contestatio, vt ibi no.& hoc not.per id quod statim subiicit ad intellectum huius literæ. In tex.ibi:[nō recipere suo periculo.]id est nullo modo recipere:quia si reciperet,esset iuo periculo.Ita sanè debet intelligi:nā si intelligeres,prout sonat litera,ꝙ nō dixerit se nolle recipere simpliciter:sed quòd nollet recipere suo periculo:recipiendo postea,vel patiēdo inferri nō faceret actū contrariū protestationi:ideo nō videt à protestatione recessisse.Sed intelligendo vt dixi,bene facit actū contrariū protestationi:& hoc qñ actus consistit in facto,vt inferendo:quo casu puto,ꝙ nō sit differentia,an ille actus cōtrarius fiat in continēti,vel ex interuallo:qa semper videt per ipsum à protestatione
5 recessum,cū nullo modo possit se cōpati cū ea.†Si autē consistat in verbis,puta,protestor ꝙ nolo cōtrahere animo me obligandi,vel nolo hæreditatē adire:& postea contraho,vel hæreditatē adeo:tunc est adhibēda distinctio,de qua per doc.in d.l. pacta nouissima.ꝙ aut incontinēti,vel infra modicū tēpus,vel interuallum:& nō videor à protestatione recessisse.Aut ex interuallo:& tunc aut protestatio fuit facta simpliciter,nō tamē cōmemorando futuri tēporis,puta,vt dixi protestor,ꝙ nolo contrahere,vel nolo adire:& tūc adeundo,vel cōtrahendo ex interuallo videor pœnitētia ductus & recessisse à protestatione.Aut cū cōmemoratione futuri tēporis,puta ꝙ non intendo contrahere,vel adire:& si cōtingat me contractū facere,volo ꝙ habeatur pro nullo:tūc prodest protestatio quantuncūq; ex interuallo fiat actus cōtrarius,ꝙ nec ab illa videtur recessum. ita intellexit Iac.But.quā doctri.Bar.reputat esse no.& singularem,& ipse refert in illa l.pacta nouissima.cætera dic vt ibi
6 & in locis.ſ.alle. †Vltimò patet per istū tex.ꝙ dominus horreorum locatorū tenetur de periculo rerum,quod declara vt dixi ſ.eo.dominus licet illa lex videatur dicere contrarium:& intellige,quòd tenetur de leui culpa tantū nō de leuissima:nisi expresse recepisset in se periculum:tūc teneretur de leuissima. vt ſ.eo.opus.cum ibi no.in glo.

4 ☞ *Promittens rem incertam,debet maiorem diligentiā adhibere,quàm ille,qui promittit certam,& quare.*

1 **§. Seruum meum.** †Si seruus meus locat operas suas:de ipsius negligentia non teneor,nisi de peculio,vel de in rem verso.Si verò ego locaui operas certi serui:teneor in solidū,si fui in dolo, quia sciui,vel
2 scire potui ipsum negligentē.†Si verò operas incerti serui,& dedi negligentē teneor etiā si non fui in dolo,quia nescīui,vel nescire potui negligentē.h.d.secūdū quod intelligit gl.ſ.eo.si tibi domū.§.si hominē.& sic maiorē diligentiā debet adhibere ille qui promittit rē incertā,quā certā:quia primus nō excusatur dando rē vitiosam:si dicat se ignorare vitiū,& nō potuisse scire.Secūdus bene excusatur.tene mēti. In tex.ibi:[quādo dolum malū & culpā meā abesse.]tunc abest dolus,qñ ignorabam ipsum esse negligentē:& tūc abest culpa,qñ iustam habui causam ignorādi:quia ipsum in pluribus negotijs probaui,& ipsum diligentē reperi:& tunc nō teneor in aliquo de eius negligentia.Sed si fuisset in dolo,vel lata culpa,tenerer insolidū non de peculio,quia cōuenior ex cōtractu meo:sed in sequēti casu eoipso sum in culpa,quia dedi negligentē,licet ignorauerim.& iustam causam habui ignorantiæ:quia nunquam potui ipsum experiri,quia debui perquirere,& eligere bonum.

2 ☞ *Dominus salmæ quando teneatur soluere uectigal,seu portorium etiam pro uehiculo,uel animalibus.*

1 **§. Vehiculum.** †Pro salma soluere debet vectigal dominus salmæ, pro vehiculo verò, vel animali dñs eorū.h.d.quē casum not.quia quotidianus.In tex.ibi:[vehiculū conduxisti.]scilicet à quodam mulione qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

vehiculum ducebat cū mulis, vt ipse cū eo portaret res tuas ad certum locū: & tu vna cū eo iter faceres: & sic conduxisti ab eo rē, & operā eius. In tex. ibi: [portoriū ab eo.] id est ab ipso mutione. In tex. ibi: [an etiā pro ipsa sola rheda.] q. d. an saltē ipse teneatur soluere pro ipso vehiculo, & mulis: nā de salma nō est
2 dubium, ꝙ nō: sed tu. † In tex. ibi: [non ignorauit.] aliàs secus: vt quia promisit portare, quo velles: nec fuit specificatus locus ad quem velles accedere, vel iter quod velles facere: vnde tunc non ipse, sed tu habebis soluere. Si autē per quod iter habebat trāsire, & ꝙ ibi colligebatur portoriū: tenetur ipse soluere pro vehiculo, & animalibus. Hoc intellige verū, quādo portoriū, vel vectigal soluebatur etiam pro solo vehiculo, vel animali si transisset sine salma: & aliud erat vectigal salmæ, aliud animalis, vel vehiculi, si verò nō soluebatur pro vehiculo, vel animali vacuo, sed pro salma, & animali simul: tūc dūs salmæ tenebitur soluere: pro eo ita intelligit & declarat Bar. istū tex. in l. j. §. j. in fin. ff. de pub. vbi omnino vide. In tex. ibi: [& eo se transitum.] supple, nō ignorauit, quod est s. & hic facias punctum.

1 §. Rerum custodiam. † Locator totorum horreorum de custodia non tenetur conductori: secus si nō totorum. h. d. declara vt dixi. s. eo. dominus. in princip. & no. quod hic in tex. ponitur bis hoc verbum, horrearius primo in nominatiuo: & tūc sumitur pro domino horreorū qui locauit: postea in datiuo ibi horrearioi: & tunc sumitur pro eo qui conduxit horrea: & nisi ita exponeres, non videretur textus habere sensum.

2 ☞ *Colonus vel inquilinus non soluens pensionem potest propria authoritate locatoris expelli: & quando possit expelli, secus in emphyteuta.*

3 *Colonus licet expellatur propter pensionem non solutam: tamen ad ipsam soluendam potest conueniri: & si prius conueniatur ad pensionem, quòd videatur remissa pœna expulsionis.*

4 *Emphyteuta expulsus non repetit meliorationes: secus in liuellario, & colono.*

LEX LXIII.

1 Colonus. † Etiā qui ejcitur propter pensionē nō solutam repetit expensas vtiliter factas. h. d. no. secūdū Bart. videbatur cōtrarium, ꝙ perdiderit ius, nec recuperat propter eius morā, & negligentiā cōmissam in soluēdo, sicut perdidit ius cōductionis, quod patet, quia potuit expelli. Sed cōtrariū est: quia satis est, quod in vno puniantur. † In tex. ibi: [fundo ejectum.] not. ꝙ colonus vel inquilinus nō soluens pēsionē, potest propria autho. locatoris expelli: secus videtur tenere doc. in emphyteuta: quia licet possit expelli, sic esset per biennium si est in emphyteuta ecclesiæ, vel triennīū si est priuati vt no. s. eo. l. quæro. §. inter locatorē. non tamen debet expelli propria authoritate dñi sed per sentētiam iudicis ipso cōuento dato libello: & ista est securior pars, licet quidā dixerunt cōtrariū, prout plenè disputauit Spe. in tit. de loca. §. nunc verò aliqua. ver. xlvij. qui doc. videtur hoc tenere in l. ij. C. de iure emphy. & in authē. qui rē de sacrosan. eccl. vbi tangit Bar. ratio diuersitatis est secundū Pet. vt refert Cy. in d. l. ij. in prima, & secūda quæstione: quia simplex colonus, vel inquilinus nō habet ius in re. vt s. eod. solet. sed emphyteuta, sic: vnde facilius expellitur primus, & qñ possit expelli: dixi in d.
3 §. inter locatorē. † In tex. ibi: [pēsionū debitarū nomine cōueniar.] Not. hic singulariter, ꝙ licet colonus expellatur propter pensionē nō solutā, nihilominus ad ipsam soluēdā potest cōuenīri: cōtrariū voluit gl. in d. l. ij. ꝙ dūs debet esse cōtētus alterutro vel expellere, & pensionē nō repetere: vel ecōuerso pensionē petere, & nō expellere: & si pēsionē petit, videtur renūtiare pœnæ expulsionis arg. in l. post diē. s. de l. cōmissoria. Breuiter illa gl. potest procedere, quātū ad pēsionē futuri tēporis: ga cū nō gaudeat fundo, postquam fuit expulsus: non debet soluere pēsionē. Et si cessauit soluere ꝑ tēpus debitū, & sic debuit expelli: si dūs pro tēpore præsenti petat, vel percipit pēsionē, videt renuntiasse pœnæ expulsionis: sed pēsionē præteriti tēporis pōt petere vna cū expulsione: & ita intelligit Pe. istū tex. vt no. Cy. in d. l. ij. in ij. q. vbi oīno vide. ga plures alias opi. recitat & hoc in priuato locatore: ecclesia verò, qñ expellit propter pensionē nō solutā, videtur ꝙ possit repetere pēsionē nō solū preteriti tēporis, sed etiā futuri, ꝑ aut. qui rē. C. de sac. sanc. eccle. & ita videtur tenere Bart. in l. si vno. §. itē cū quidā. s. eo. sed cōtrariū tenet expresse gl. in aut. qui res iam dictas eo. tit. ꝙ pro futuro tēpore non petit ecclesia pensionē, sed tantū pro præterito, qñ propter eā non solutā expellit: & ita intelligit illā aut. qui rem.
4 & miror ꝙ Bart. de illa glo. nō meminit. † Quantum autem ad meliorationes, an emphyteuta expulsus possit eas repetere: gl. hic dicit, ꝙ non si est emphyteuta ecclesiæ per tex. in aut. de ali. & emphy. §. si verò sed si priuati. sic per istū text. doc. dicunt, ꝙ etiam si priuati, nō potest per illā l. ij. vbi est casus. Nec obst. hic, quia loquitur in simplici colono, qui bene pōt, siue cō duxerit ab ecclesia, siue à priuato. Ratio diuersitatis duplex: quia simplex colonus non tenetur meliorare rem de natura cō tractus, sed emphyteuta sic, qñ ad hoc cōducit emphyteuta, vt melioret, dicit enim ab empomenia, quod est melioratio: & in hoc differt iste cōtractus à liuellario, qui dicitur, qñ non recipit ad meliorationē: ex quo fecit illud, ad quod tenet repetit. Item emphyteuta: quia tenetur meliorare, restauratur in alio, quia modicam soluit pensionem: sed colonus soluit magnam: & ista tene mēti, quia quotidiana sunt. In fi. text. ibi, [vel nihil amplius.] quia si non soluit pensionem, imputabat in eam vt l. ædiles. §. quicunq; de edic. curia. aliàs est, de via publica.

2 ☞ *Si propter uectigal non solutum gabellarij capiant mulum locatum, & exponatur ad uendendum, qualiter subueniatur domino muli, & sic locatori.*

1 §. Nauem conduxi. † Si conductor fuit impeditus vti re cōducta sui culpa, tenet soluere integrā pensionē. h. d. & istū casum adhuc ita expresse non habemus. In text. ibi, [& onus impositū cōmisso tolleretur.] id est confiscatū fuit, culpa mei, quia fortè imposueram aliquas res vetitas asportari, vt glo. sed an ꝓpter hoc debuerit cōfiscari, etiā nauis, quæ non erat mea gl. mag. in l. itē si vno. §. itē cū quidā. s. eo. in prin. in primo cōtrario, ꝙ faciat cōtra istū §. tenet ꝙ sic: & ꝙ hic etiā fuit cōfiscata nauis: & tūc teneret non solū soluere pensionē, sed etiā emendare nauē, quæ mea culpa fuit perdita contrariū est verius de iure: quia si dūs nauis ignorabat ea, quæ ibi debebant immitti, nō debebat per
2 dere nauē. vt l. cotē. §. dūs. cum ibi not. ff. de pu. † ideo si ꝓpter vectigal nō solutū, gabellarij capiant mulū locatū, & exponāt ad vendendū: potest cōparere dominus, & ibi impedire venditionem: quia nō debet sibi nocere delictū conductoris. Si tñ statutum dicat ꝙ debeat confiscari mulus, cum salma, ille qui ducebat, debebat soluere fisco æstimationē muli, & mulus restitui domino. & not. Bar. C. de naui. non excusan. l. iubemus. lib. x. Si tamen de consuetudine seruaretur contrarium, ꝙ ipse mulus perdatur, & non restituatur domino: poterit dominus muli recuperare à cōductore, cuius culpa perditum est, vt ipse Bar. not. in d. l. cotē. §. §. dominus. de publi.

LEX LXIIII.

1 Triuium. † Si opus perijt vitio eius, periculum est conductoris: sed si vitio soli, periculum est locatoris. h. d. Primum dictū est verū, si perijt anteqū esset approbatum per locatorem: secus si post, vt in prin. huius l. à contrario sensu, & dixi. s. eo. l. maritus. Item procedit in eo qui promittit complere opus: secus si se ad hoc non obligauit, sed duntaxat ad operas quotidianas: vt s. eo. l. ea leg. §. locaui. per quem istud dictum limitatur not. vt ibi dixi. Secundū procedit indistinctè. Cætera dic vt dixi s. e. l. opus. Redeamus ad §. item cum quidam quem pridie dimisimus.

De æstimatoria actione. *Rubrica.*

Postquā tractatū est de contractibus nominatis: incipit tractare de innominatis ex quibus oriē actio præscriptis verbis. Et primò de quodā speciali, qui assimilat emptioni: ex quo oritur actio præscriptis verbis, quę dicit æstimatoria, vt in hoc tit. Deinde de alio speciali, qsimiliter habet concomitātiam cū contractu emptionis, & venditionis, vt est permutatio: ex qua oriē actio præscriptis verbis, quę est bonę fidei ad similitudinē actionis ex empto, vt C. de rerū permu. l. ij. sicut etiā in hoc primo tit. licet regulariter secus: quia illa actio est stricti, iuris, cū nō reperiat inter bonæ fidei insti. de act. §. actionum. ideo de istis duobus iurisconsultus pmisit. Postea generaliter in tit. de præscrip. ver. tractat de omnibus alijs innominatis.

2 ☞ *Aestimatio quando faciat transire periculum in recipientem.*

LEX

LEX I.

1 Actio de æstima. † Qui recipit rem æstimatā ad vendendum: tenetur actione præscriptis verbis ad restituendū rem, vel æstimationē: quæ actio, dicto casu est bonę fidei, & periculū rei dicto casu propter æstimationem pertinet ad recipientē. h. d. In tex. ibi, [vtrum ex venditio.] ista non videt dari: quia fuit tradita res, vt remaneret perpetuò apud recipientem, & teneretur ad pretium: sed vt restitueretur res, vel pretiū, quod nō est de natura emptionis & vēditionis. Nec actio ex locato: quia non fuit tradita, vt ille vtat. Nec ex conducto si fortè non consueuit ad hoc operas locare. Nec mandati: si non gratis recipit, sed constituto salario cum mandatum debeat esse gratuitum, vt in l. j. s. mand. meritò hic dubitatur de nomine contractus. Ideo hic recurritur ad generalem actionem, vt dicatur æstimatoria: quia fuit tradita res
2 æstimata. † In gl. fi. in fi. dic melius secundum Bart. quòd aut do tibi rem æstimatā pro x. vt restituas eam, vel dicta x. & tūc loquit hic: quia ista æstimatio facit trāsire casum in recipientē: intellige de casu contingente culpa recipientis, saltē leuissima iuxta no. in l. opus. s. tit. j. Aut tradidi tibi rem æstimatam x. vt ipsam vēdas pro x. & nō minus: nec fuit actū, vt restitueres mihi x. & sic fuit actū, ꝙ restituas mihi solam rem: & tunc an tenearis de periculo? distingue vt in l. contraria. Non sunt alia.

De rerum permutatione. *Rubrica.*

1 ☞ *Differentiæ inter contractum emptionis & uenditionis ex una parte, & permutationis ex altera. & num. 2.*

2 *Permutatio fit de specie certa ad aliam certam: & uterque contrahentium dicitur permutatus.*

3 *Emptor tenetur transferre dominium pretij in uenditorem, sed uenditor non tenetur transferre dominium rei in emptorē. sed sufficit quòd tradat, & de euictione promittat, & quid in permutatione? & num. 4.*

4 *Venditor quòd tunc quousque euincatur res uendita, non posit conueniri. licet res sit aliena, nec sit translatum. uide tamen limita. remis. & quid in permutatione. & numero 11.*

5 *Contractus permutationis rei interuentu perficitur: & antequam alter contrahentium impleat tradendo non parit actionem, si non interuenisset stipulatio.*

6 *Permutatio est contractus innominatus.*

7 *In contractu permutationis, si alter cōtrahentium impleuit dando rem suam: & alter non uult implere, potest ille qui impleuit agere non solū ut sibi impleatur, uel ad interesse, sed potest repetere quod dedit per condictionem ob causam.*

8 *In contractu permutationis implens ex una parte transfert dominium, etiam si ab altera parte non erat res tradita, nec habita fides: secus in emptione. & uenditione.*

9 *In contractu permutationis licet contrahatur obligatio ad dandum, si fuit impeditus ex una parte, non contra implentem, nihilominus contra morosum succedit obligatio ad interesse.*

10 *Quando permuto rem meam cum alia re quam tu exposueras uendem pro certo pretio, si tibi tradidi, & tu non tradis: non possum condicere rem meam, quā tradidi: sed agere ut mihi tradas sicut in contractu emptionis, & uendi. non autem permutationis, & quid si res erat inæstimata.*

11 *Permutatio an teneat super re aliena.*

12 *Cōdictio ob causam, habet etiā locū in donatione ob causam, nō in propria donatione.*

LEX I.

Sicut aliud est. Si bene inspiciat tota ista l. tendit ad demonstrandū differentias, quę sunt inter contractū emptionis & venditionis ex vna parte, & permutationis ex altera, licet habeant inter se magnā conuenientiā: sed in multis discrepant. Sed in quibus conueniant, dic vt C. eo. l. ij. † & glo. fi. hic dicit ꝙ ponit quatuor differētias, & illa gl. ponit quinq; & idē dicunt doct. Tu dic ꝙ imò ponit sex differentias: prima colligitur in prin. vsq; ibi, multum. quæ est à denominatione. Nam in contractu emptionis & venditionis triplex est variatio. Prima circa ipsum contractum: quia ex vna parte dicitur vēditio, ex altera, dicitur emptio: & tamen vnus, tantum cōtractus est. Item ex parte contrahentium: quia vnus dicitur venditor, alter dicitur emptor. Item ex parte rerum, quæ hinc inde dantur
2 quia vna dicitur merx, altera dicitur pretiū. † Sed in contractu permutationis, nulla contingit variatio: nā ex vtraq; parte dicitur permutatio, & vterq; contrahentū dicitur permutās & quælibet res dicit esse species, quia fit de specie certa ad aliā certam. Aliæ duæ differentiæ colliguntur ex ver. multum. vsq; ad ver. Itē iuncto ver. & ideo Pedius. est ergo secunda ex præ-
3 statione. † Nā in emptio. & venditio. emptor tenetur transferre dominiū pretij in vēditorē: sed vēditor non tenetur transferre dñium rei in emptorē: imò sufficit, ꝙ tradat, & de euictione
4 promittat: † & quousq; euincitur, nō potest cōueniri, posito ꝙ sit aliena: nec sit trāslatū dñium: & hoc no. quia est melior tex. qui sit de hoc, quod tū limitat: vt s. de acti. emp. & vēdi. l. seruus §. ei. In permutatione verò, si dicimus ꝙ vtraq; species habeatur loco pretij, ex vtraque parte deberet dominiū transferri. Si dicatur, ꝙ habeatur loco rei, & altera loco pretij: & hoc nō potest dici, quia nō potest discerni, quæ ipsarū dicatur res, & quæ precium: cū sint æquè principales. Nec potest dici, quòd aliqua ipsarū habeat loco vtriusq; & hoc vsque ibi: vnde nec hic determinat. q. sed in versū. & ideo, videtur determinare, ꝙ debeat transferri dominiū ex vtraque parte: & ideo si fuit tradita res aliena, nō cōtrahitur permutatio. Est & alia differētia quæ colligitur ibi: [& si ea res.] quæ est circa actionē dandā, euicta re tradita ex causa permutationis: quia datur actio in factū præscri. ver. in cōtractu emptionis & vēditionis, datur actio ex empto. Quarta differētia tollitur in ver. Itē emptio, ga cōtractus emptionis & venditionis solū cōsensu perficit & producit actio-
6 nē. † Sed cōtractus permutationis nō: sed rei interuentu: & antequam alter ipsorum impleat tradēdo, nō parit aliquā actionem, si nō interuenisset stipulatio. Quinta differētia colligitur
6 ex eodē ver. ibi dum dicit, qui nomē suū habent &c. † ꝙ iste cōtractus dicitur cōtractus innominatus, sed cōtractus emptionis & vēditionis dicitur nominatus: ideo producit actionē solo cōsensu: sed iste nō. Sexta & vltima differentia ponitur in fi.
7 † quia in hoc cōtractu, si alter cōtrahentiū impleuit dando rem suā, & alter nō vult implere potest ille qui impleuit, nō solum agere vt sibi impleatur, vel ad interesse imò potest repetere, quod dedit per cōdictionē ob causam, qui habet locū in cōtractibus innominatis: sed in emp. & vendi. nō sic: quia nō potest repetere quod dedit. Imò debet agere, vt sibi impleatur vt in l. in ciuili. C. de rei ven. nō enim habet locū cōdictio ob causam in cōtractibus nominatis vt in l. fi. cū ibi plenè no. de condi. ob causam. Additur septima differētia quā ponit glo. fi. pro quinta, ga in cōtractu vēditionis, si vēditor tradat rē nō soluto pretio, nec habita fide de ipso: quod qualiter cōtingit, collige ex l.
8 ij. s. de pig. act. nō transfertur dñium, vt insti. de re. diui. §. ven ditæ. † sed in isto cōtractu dicit gl. cōtrariū, quia trāsferri, etiā si ab altera parte non erat res tradita, nec habita fides. Idē dicit glo. in l. ij. in l. cū precibus. C. eo. tit. cōtrariū tenet in l. cū propo nas. C. de dol. super verb. remansit. & illā tenent doctores, vt in quolibet cōtractu verū sit, vt transferatur dñium, nisi habita sit
9 fides, vt not. per eos in d. l. cū pretio. & in l. si seruus. §. locaui. ff. de fur. † No. in fi. dum dicit, ꝙ interest nostra ꝙ licet in hoc cō tractu permutationis cōtrahatur obligatio ad dādū, si fuit impeditus ex vna parte, nō cōtra implētē: nihilominus cōtra morosum succedit obligatio ad interesse sed contra de l. vbi autē §. fi. de ver. obli. dicit Cy. post Pet. in l. vnica. C. de sen. quæ pro eo. ꝙ illud procedit in cōtractibus nominatis: sed in innominatis etiā in obligationibus dandi post morā, succedit obligatio ad interesse per istū tex. & per l. naturalis. §. j. ibi, dum dicit, sed vt dāneris mihi quāti interest mea. Adhuc oppo. contra fi. l. fi. extra glo. ꝙ nō habeat locū cōdictio ob eām cōtra nō implētē.
10 C. eo. l. j. Solue specialis casus est ibi, q nō est alibi. † qñ permuto rē meam cū alia, quā tu exposueras venalē pro certo pretio: nā si tibi tradidi, & tu nō tradis mihi, non possum condicere rē meam quā tradidi: sed solū possum agere vt mihi tradas, sicut in cōtractu emptionis, cui multū assimilatur iste, postquam ex posueras venalē: tñ dicitur adhuc contractus permutationis si rem meā non æstimatā tradidisses, si tradidissem æstimatā esset cōtractus emptionis: nā videor emisse rē tuā pro x. & pro illis x. dedisse rē meā in solutū: nō sic, qñ traditur res æstimata. Potest enim valere plus vel minus nec agit ad supplementū, scilicet, vt aliquid restituat si plus valet, sed si traderet æstimata, si minus valeret deberē supplere, si plus, deberes restituere: quia cedit in solutū vsque ad cōcurrentē quantitatē nō vltra: & ista sunt notabilia. Si statutū dicat, ꝙ soluatur gabella de cōtractu emptionis ad cognoscendū an sit emptio, an permutatio: licet omnis emptio habeat similitudinē cū ꝑmutatione vt l. ij. C. eo. tamē in his quæ sunt stricti iuris: & cōtra ius cōmune ista simi-

Universidad de Navarra
Biblioteca

situdo nō attenderet. In gl. quæ incipit, ḡa ex re tradita. ibi, [& hoc qdam dicūt.] ista gl. recitat tres opi. sup hoc articulo, †an teneat pmutatio super re aliena, prima fuit simplex, ꝙ nō. secū da ecōtra, ꝙ sic. tertia vt distinguat, & hæc est vera. Nam si ex causa permutationis, tradotibi rē alienā, vt tradas tuā, nō impleo cōtractū: & sic nō valet ex parte mea quantū ad hoc vt detur mihi actio præscri. verbis, vt impleas: ecōtra tibi, si tuā tradidisti, bene dat actio præscri. verbis, vt impleā tibi contractū, & facia rem tuā siue nondū tradidi, siue tradidi, & sic euicta: vt ṡ. ea. l. ver. vñ. Quid aūt si adhuc euicta nō est: gl. hic videt sentire, ꝙ nō potes agere: dū dicit in totū, ergo nō potes agi. idē vi detur sentire glo. in l. pro fundo. Cde trāsa. & hoc ad similitudinem actionis, vbi nō agit, antequā euincat. vt ṡ. ea. l. verſi. ita ꝙ. cū iste cōtractus ibi alsimileť. In contrariū quia cū tenear trāsferre dñium: ex quo nō transtuli, & sic nō feci qđ debebā: perinde videt, ꝙ agere posses, acū nō tradidissem per l. fi. ṡ. de condi. ob cām. ver. finge. & de sol. cū quis. §. qui hominē. sed in contractu vēditionis, nō tenet venditor dñium trāsferre. Ideo nō mirū, si nō agat: qa sufficit emptori, ꝙ habere liceat: & istā partem tenet Cy. in l. j. C. eo. & ista est vera, sic ergo contractus iste claudicat, si trado tibi ex ex causa permutationis rem alienā, & tu tradis tuā: quia ex parte mea nō valet, nec producit mihi actionem, sed ex parte tua sic: & nō est hoc mirū, nā & hoc alibi habet ṡ. de act. emp. l. Iul. §. antepen. qui incipit si quis pupillo.

12 † In gl. seq. ibi, [nisi ex cōtractu donationis.] referas ad principiū, quod dixerat non habere locū condictionē ob cām in cōtractibus nominatis: fallit secundū gl. in cōtractu donationis, in quo locū habet vt l. j. C. de dona. quæ sub mō. etiā hodie: & tamen hodie est cōtractus nominatus, licet olim nō esset, secundum gl. Certe gl. nō bene loquitur: quia etiā olim erat contractus nominatus, quod patet, quia in eo nō habebat locū pœnitentia. vt in l. Aristo. de do. ꝙ non fuisset contractus innominatus. Itē non est verū, ꝙ det cōdictio ob causam in illa donatione, quę est propriè donatio, quia nulla subest causa extrinseca. Nam tunc dicit propriè donatio, quando sit ob meram liberalitatem, non propter aliquā remunerationē in futurum fiendam. Si ergo dono ob causam de futuro, non est propriè donatio, vt l. j. §. j. ff. de dona. sed dicit datio ob causam, quę magis cadit in contractū innominatum, do vt facias. ita no. Bar. in l. ij. in fi. C. de condi. ob cau. & tetigi in l. fi. ṡ. de condi. ob causam.

LEX II.

1 ARisto ait. †Permutans etiā propriè tenet præstare ea quæ præstaret si venderet. h. d. & quę sint illa dic vt ṡ. de act. emp. l. ex empto. §. fin.

1 ☞ Actio præscriptis verbis quare ita dicatur, & quando competat.
2 Actio in factum quòd sit magis generalis quàm præscriptis verbis.
3 Qualiter cognoscatur, quæ istarum actionum generalium competat, an actio in factum præscriptis verbis, an actio in factum subsidiaria, an actio in factum ex l.

De præscriptis verbis, & in factum actionibus. Rubrica.

Super gl. rubricæ in principio, ibi, quia certa & præscripta verba erāt. Hoc nō placet, quia illa solennitas verborū sublata est per titulū de formulis, in qua actione licet gl. ista videat innuere, ꝙ ista quę nō habet nomē, nō sit sublata sed in illis quæ
1 habent nomē ſpeciale, qđ nō est verū. † Dic ergo ꝙ dicit præscrip. ver. quia dat secundū verba, quæ in cōtractu interuenerūt, & secundū qđ actū fuit inter partes: nō ꝙ oriat ex verbis sicut in stipulatione, sed orit ex cōsensu mediate interuētu rei secundū qđ per verba actū fuit inter partes, nec potuit cōgruentiori vocabulo nominari in gl. & habet locū in tribus generibus. Vltramōtani dixerunt, ꝙ nunquā orit nisi in cōtractibus innominatis: & illa quā gl. dicit orīri ex pacto incōtinēti apposito, orit ex cōtractu innominato, q relultat habita relatiōe pacti ad contractū, vt plenè no. Cy. in l. ex placito. C. de re. permu. Bar. & nostri doc. defendūt glo. & impugnāt vltramō. quia tex. dicit, ꝙ orit ex pacto, vt in l. in bonę fidei. C. de pact. & bene sciuissent dicere, ꝙ ex contractu innominato descendens alterius est naturæ illa quæ orit ex pacto, ga nō requirit rei interuentū: sed illa quę ex cōtractu innominato sic: sed dic vt not. p
2 Bar. in l. iuregentiū. §. qnimò. de pa. † In gl. ibi, [itē actio in factū.] ista est magis generalis, quā pscriptis verbis, vt patet ex his quæ gl. j. subjcit. nā præscriptis verbis semper est ciuilis vt in l. j. j. eo. ibi: [ciuilē actionē.] sed in factū nō semp: sed solū, qñ loco actionis præscri. ver. vt ibi. aliqñ verò est prætoria, vt illa quæ oritur ex edicto prætoris: & illa quæ orit ex æquitate, qñ æquū est actionē dari, & tñ cōstat ꝙ nulla alia datur. Pone exēplum in l. iij. §. fi. ṡ. de condi. ob causam. & in ll. allegatis in glo.
3 † de ista materia qualiter cognoscatur, quæ istarū actionū generaliū detur, an actio in factū, an præscriptis verbis, an actio in factū subsidiaria, an actio in factum ex l. Cy. tangit plenè in l. ex placito. & Bar. subtilius in l. j. ṡ. de condi. ex lege. dic vt ibi.

☞ *Si est incertum quando dominus merces tradidit nautæ, ut una cū aliis in naui portet, an ei competat actio ex cōducto, an ex locato: si se astringat ad unum istorum in libello, & non probet illud: debet succumbere. & nume. 3. & 4.*

3 *Si recurrat ad actionem præscriptis uerbis narrando solum factum in libello scilicet se tradidisse merces tali, ut cum naui portet ad talem locum: non poterit aduersarius excipere, ut actor declaret per quem modum agat.*

4 *Si non esset prodita actio præscriptis uerbis, quòd hoc casu teneretur actor specificare, & si specificaret uerum modū, & nō probaret, quòd succumberet, licet nomē actionis non exprimat, sed narrationem facti taliter quòd ex eo resultet actio.*

5 *Si quis pretij explorandi gratia rem alicui tradat, neque depositum, neque commodatum erit: sed contractus innominatus.*

LEX I.

1 NOnnunquam. †Hæc actio datur ex negotio gesto, quod certum est cadere in aliquē contractū nominatū, sed dubitatur in quē, propter dubiū facti: & ignorat quid actū fuerit: & etiā cōpetit ex negotio gesto ꝙ certū non est cadere in contractū nominatū, sed in innominatū. Hoc dicit in
2 effectu, vsque ad l. naturalis. † In tex. ibi, [vtrū nauē cōduxerit, an merces vehendas locauerit.] dic ꝙ tūc dicitur cōduxisse nauem: qñ nauis ad eius instātiā proficiscit. sed tūc dicit locasse merces: qñ ad eius instātiā nō proficiscitur, sed ipse merces tradit nautæ, & vna cū alijs in naui portet: & si esset certum quod horū esset gestū, nō recurreretur ad actionē præscri. ver. sed da retur actio ex cōducto in primo casu, ex locato in secūdo. † Cū verò est incertū: nō habet actor se restringere ad aliquod istorum, si nō cōfidit se posse probare: sed sufficit ꝙ dicat, se tradidisse merces tali, vt cū naue sua portaret ad talē locum. nā hoc poterat contingere altero de dictis duobus modis: nec poterit aduersarius excipere, declara per quē modū, vt sciā, an debeā cedere, vel cōtēdere: quia poterit actor respondere, nō teneor declarare quia per quēcunq; modū processerit, habeo cōtra te
4 actionē: & in hoc dubio actionē præscriptis verbis. † Sed si ista non esset prodita, hoc casu teneretur actor specificare: & si specificaret verum modū, & nō probaret: succumberet. Ideo fuit vtilis hæc promissio, aliàs prouisio. nō dico ꝙ in libello sit exprimendū nomē actionis: licet iste tex. prima facie innuat contrariū secūdū cōmunē opi. no. in l. edita. C. de edē. sufficit enim, ꝙ narret factum taliter ꝙ ex eo resultet actio: & ex narratione potest intelligi, quæ actio. Isto igitur casu, ga factū narratur in cōfuso: intelligitur ꝙ intētauit præscri. ver. Sed si dixisset se cōduxisse nauē, colligeret per actionē ex cōducto. Si verò, ꝙ locauit merces, colligitur p actionē ex locato: & ideo se astringeret ad probandū in illa: & si probaret in altera nō in illa, succūberet, vt l. habebat. in prin. de instī. & si pars hære. pe. l. nō possum. & quod no. Inno. in c. j. de cōtu. † In tex. ibi: [si quis pretij explorādi.] dic, ꝙ isto casu nō dicitur depositū: ga nō tradit, vt custodiatur: nec cōmodat, ga nō tradit, vt ille vtatur, nec in aliquā speciē cōtractus nominati. Est ergo certū, ꝙ est contractus innominatus. Sed an cadat sub aliqua specie de illis quatuor, de qbus. j. eo. naturalis: videt qđ sic. scilicet, in quartā speciem, facio vt facias, id est, trado, ꝙ est facti, vt explores qđ velet, qđ est etiā facti. Contrariū dici potest: ga illa species procedit, quādo aliquid facio ad cōmodū tuū, vt tu aliquid facias ad meum: sed hic vtrunq; fit ad meū cōmodū, non ad tuū: nō enim trado, vt aliquam cōmoditatē ex hoc percipias: sed vt commodius explorare possis, quantū valet: tamen cōtractus innomi-
2 natus est, postquam non cadat in aliquam speciē nominatorū.

☞ *Quòd interdum do, ut aliquid ego faciam: interdum ut Titius aliquid faciat: interdum ut aliquid contingat, & tunc non nascitur ultro citroque obligatio.*

3 *Quod talis donatio non sit propriè contractus innominatus, sed quædam datio ob causam, in qua habet locum pœnitentia.*

4 *Contractus innominati interdum fiunt per si, propriè tamen cōtrahuntur prout affirmatiuè, uel negatiuè.*

LEX V.

NAturalis. Iurisconsultus in hac l. quatuor facit principaliter: quia primò ponit vnum thema, ex quo resultat vna q. vsq; ibi: [in hac quęstione. Secundò antequàm aliqd respōdeat, præmittit vnā cōminationē, seu distinctionē quadrimēbrē vsq; ibi: [& si quidē.] Tertiò per ordinē prosequitur quodlibet mēbrū vsq; quasi ad finē, & ibi [si ergo adsunt.] & vltimo loco respōdet ad quæstionē formatā in principio: & est lex famosa, & subtilis. † In prima parti-
1 cula ibi: [qua actione mihi tenearis quæsitū est.] & dic ꝙ tenearis mihi actione præscrip. ver. quæ cōpetit ad alterū de tribus: vel ad interesse, quia manumisi seruū meū, quatenus sim dānificatus, & de hoc loquitur finis huius l. vel vt manumittas seruū tuū: ga manumisi meū, & sic impleas cōtractū postquam ego impleui: vt j. eo. ob eā. in fi. & C. eo. l. precibus. & de ista nō fit mētio in hac l. sed in glo. super isto ver. vel ad interesse quia nō manumittis, si propter hoc dānificor vt j. eo. §. j. qui incipit si quidē pecuniā ibi: [quanti mea interest illud de quo nō conuenit recuperare &c.] cōdictio verò ob causam nō cōpetit hoc casu: quia libertas data nō potest retractari: & ga illa nō peruenit ad te sed ad seruum. Vnde illā nō potest restituere: tñ videtur, ꝙ loco condictionis ob causam, si esset in dolo: dare actio de dolo per l. cū proponas. C. de dolo quā l. ita intelligit Bar. tamen ibi loquitur in facio vt des de quo in §. ꝙ si faciam. nos sumus in facio vt facias. Ratio tñ videtur esse eadem & dabit illa ad interesse, quia manumisi, vel dic, ꝙ cū prędicto interesse detur mihi præscri. ver. vt est casus in fi. huius l. nō pōt dari actio de dolo, quæ est subsidiaria, & cū alia non cōcur. vt l. j. §. ait præ-
2 tor. ṡ. de dolo & hæc vera. † In secunda parte ibi, an facio vt facias: adde ꝙ interdū do vt aliquid ego faciā: interdū vt Titius aliquid faciat: interdū vt aliquid cōtingat: vt j. de do. cau. mor.
3 l. senatus. §. j. sed tūc nō nascitur vltro citroque obligatio. † & sic talis donatio non est propriè contractus innominatus, sed quædā datio ob causam, in qua habet locū pœnitentia: sicut in cōtractibus innominatis. Iuris tū cōsultus hic intēdit solum loqui de cōtractibus in qbus causa obligatio hincinde, sed in dictis casibus recipiens hincinde nihil obligat, nisi causa secuta: & tūc nō obligatur ex cōtractu, sed extra id qđ factū fuit. Item possum dare, & facere, vt aliquid des: & sic multiplicare hęc nomina ex vna parte vel ab vtraque qđ iuris est in simplicibus de quibus hic, idē in mixtis, vt l. si ita de libe. & posthu. secūdū
4 Bar. † Itē adde ꝙ interdum isti cōtractus innominati fiunt per si, vt si do tibi, vt si aliquid feceris. vt ṡ. de pact. l. si intra & ibi no. & de iureiur. si quis à debitore. propriè verò contrahuntur per vt, & hic patet. Itē hic cōtrahit affirmatiuè, potest etiā negatiuè, vt si do vt non facias vt l. dedi. in prin. de condi. ob causam quia facere potest sumi affirmatiuè, & negatiuè.

2 ☞ *Quando datur pecunia pro te in ſpecie, dicitur cōtractus innominatus emptionis & venditionis, nisi fuisset expresse actū, ut ille cui debet tradere rem trāsferat dominium, & erit contractus innominatus do ut des.*

3 *Si do aliam rem quam pecuniam, ut aliam accipiam: dicitur cōtractus innominatus do ut des, si fuit actum, ut etiam tu dares: & quid si prius erat cōtractum de pecunia, & pro illa daretur res æstimata.*

4 *Actio præscriptis uerbis non datur ad repetendum quod datum est, nisi fuerit de hoc expresse actum.*

5 *Actio præscriptis uerbis datur ad interesse quatenus interest implentis contractum sibi fuisse impletum etiam in contractu, do ut des.*

6 *In contractu innominato etiam in do ut des non potest quis præcisè compelli ad dandū: sed liberatur præstando interesse, sicut in obligatione faciendi.*

7 *Forma libelli in actione præscriptis uerbis.*

8 *Qui impleuit contractū si sibi nō impletur, habet cōdictionē ob causam ad repetendū datū, & ista nō oritur ex cōtractu, sed extra id quod agitur, scilicet, ad resoluēdū.*

9 *Periculum rei dandæ pertinet ad debentem recipere, & quando.*

1 §. Et si quidem. †Si datur pecunia pro re dicit emptio & venditio. Si verò res pro re, dicitur contractus innominatus, do vt des: ex quo oritur actio præscriptis verbis ad interesse, si non datur, quia interest fuisse datū, licet tunc etiā cōdictio ob causam cōperat, vt repetat datum. Itē periculū cōtingēs in re dāda antequam detur pertinet ad eū cui dāda est: & ꝙ contractū ex sua parte impleuit sicut in
4 venditione pertinet ad emptorē. h. d. vsq; ad §. at cū do. † No. quòd qñ datur pecunia pro re dicit cōtractus nominatus emptionis & venditionis. Hoc est verū nisi fuisset expresse actū, vt ille qui dicitur tradere rē, trāsferat dñium: quia tūc esset innominatus, do vt des: cū hoc nō sit de natura emptionis, & venditionis: & iste est casus in l. fi. ṡ. de cōdi. ob causam, & hoc quādo in specie: secus si in genere cōtrahatur obligatio, ga tūc etiā de natura emptionis est, vt transferatur dominiū vt no. in l. ex
3 empto. in prin. de act. emp. † Item no. ꝙ si do aliā rē quā pecuniam vt aliā accipiā: dicitur cōtractus innominatus, do vt des. Hoc est verū, qñ fuit factū, vt etiā tu dares: hoc enim verbum accipiam hoc nō importat: quia hoc cōsistit in facto tantū, nisi esset actum vt accipiā rē aliquā in genere, ga tūc de natura generis hoc esset. casus est vbi probatur C. de trāsac. l. cū mota. ibi dum dicit partē bonorū suscipiat &c. & ibi omnino vide Bar. Itē verum nisi primò esset contractū de pecunia: & postea pro illa daretur res in solutū, vt aliā accipiat: nā & tunc esset cōtractus emptionis, & daretur æstimata: secus si inæstimata: vt di-
4 xi de rerum permutatione. l. j. † Itē not. in ver. [in qua.] quòd actio præscri. ver. nō datur ad repetēdū, quod datū est. Hoc est verum nisi fuerit, de hoc expresse actū vt j. eo. si dñs & ṡ. de cō di. inde. l. ij. in prin. & ibi no. † Itē not. ibi, [sed vt damneris,] ꝙ actio præscriptis verbis datur ad interesse, quatenus interest implentis cōtractū sibi fuisse impletū, etiā in contractu do vt des, de quo hic loquitur & sic patet ꝙ in contractu innominato succedit obligatio ad interesse in obligationibus dandi, sicut faciendi: secus in cōtractu nominato & ita not. Cy. C. de
5 sen. quæ pro eo. in iij. q. per istū tex. & Bart. in l. stipulationes
6 non diuidunt. in xij. q. † per quod patet etiā secundum eos ꝙ in contractu innominato, do vt des nō potest quis præcisè cōpelli ad dandum, sed liberat præstādo interesse per istū tex. qđ est singulare: sicut in obligatione faciendi, vt l. si quis ab alio in fi. de re iudi. datur etiā ad interesse quatenus interest sui imple
7 uisse: vt j. ea. l. §. penul. † Item vt impleat contractus vt j. eo. §. proxi. in fi. & dicit Bar. ꝙ actor debet petere reū condēnari ad implendū contractū, vel interesse post ꝙ liberatur ipsum præ-
8 stando, prout in simili habet ṡ. de act. emp. l. j. in prin. † Itē no. ꝙ ille qui impleuit contractū, si sibi non impletur, habet condictionem ob causam ad repetendū, quod dedit, & ista nō oritur ex cōtractu: sed extra id quod agitur, sed ga dat ad resoluēdū.
9 † Vltimò not. ꝙ periculum rei dandæ pertinet ad debētem recipere. Glo. opponit de l. fi. de condi. ob causam. tene vltimam sol. quia si stichus dandus periit, periculū est meum, quantum ad hoc, vt non possim agere vt des, vel ad interesse, quia non das, si periit ante moram. sed si volo pœnitere, & repetere quod ego, dedi ex causa pœnitentiæ: non ex capite causæ non impletæ periculum non est meum: quia bene possum repetere, vt ibi nisi propter hunc contractum remaneres in damno si repeterē quia fortè fuisses vēditurus & pretiū consecuturus si mecū, nō contraxisses vt l. si pecuniā. §. fi. eo. tit. de condi. ob causam.

2 ☞ *Quando do ut aliquid facias ad hoc ut dicatur contractus locationis & conductionis duo requiruntur: scilicet, quod dederim pecuniam, & quòd ad illud factum consueuit opera locari: aliàs est contractus innominatus do ut factas.*

3 *In contractu innominato do ut facias, uenit dolus & culpa, sicut in contractu locationis, & cōductionis & in quibus actio præscriptis uerbis sit bonæ fidei.*

4 *Actio præscriptis uerbis quæ est ciuilis uera nascitur ex isto cōtractu innominato, puta do ut facias non autem condictio quæ datur ad repetendum, & nascitur extra id quod agitur.*

5 *In contractu ultro citroque obligatorio statim quòd una pars impleuit cōtractum ex parte sua, altera pars statim cōstituitur in mora si potuit implere & nō impleuit.*

6 *Actio præscriptis uerbis ad interesse datur demum post moram.*

7 *In cōtractu, do ut facias datur actio de dolo illi qui fecit cōtra illū qui nō perfectè dedit.*

8 *Quòd tunc detur de dolo, quādo aduersarius fuit in dolo aliàs non: & si non est in dolo an detur saltem actio præscriptis uerbis an utraque si fuit in dolo & nume. 10.*

9 *Ad quid est utile, an detur potius de dolo quàm præscriptis uerbis.*

1 §. At cum do vt. †Si detur pecunia, vt fiat aliqd, ad quod cōsueuit opera locari dicitur cōtractus locationis, & cōductionis, qui non pertinet ad præsentē materiā. sed si detur aliud quā pecunia, vel nō cōsueuit opera locari dicitur cōtractus innominatus do vt facias, ex quo oritur actio præscri. ver. ad interesse cōtra illū ꝙ fuit in mora faciēdi, cōtra illū qui fecit cōtra eū qui nō pfectè dedit. Si fuit in dolo, datur actio de dolo: sed si non fuit in dolo datur actio
2 præscriptis verbis, quæ aliàs dicitur in factū. h. d. vsq; ad §. si fa
ciam. † No. ꝙ duo requiruntur ad hoc, vt dicat cōtractus locationis & conductionis qñ do vt aliquid facias scilicet ꝙ de-

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca Central

rim pecuniã,& q ad illud factũ consueuit opera locari: & alte
ro deficiẽte nõ est cõtractus locationis,sed innominatus do vt
facias,illi similis,sicut in præcedenti.§.est similis emptioni &
venditioni,& hoc vult dicere tex.ibi,q his quæ diximus cõue
nit &c.intellige s.in præcedẽti.§.secundũ glo.& bene:licet er
go ad illud factũ cõsueuit opera locari,si tn nõ datur pecunia,
sed aliud:nõ est locatio. Et est cõtra,licet detur pecunia,sed nõ
consueuit opera ad illud locari,similiter nõ est locatio,licet sit
similis locationi. Et est similitudo primò in facto quia in loca
tione ex vna parte venit datio,ex altera venit simplex factũ,
id est,patiẽtia,q patiatur vti re locata. vt l.ex cõducto.in prin.
3 ſ.loca. †Est & similitudo in effectu:quia quæ veniũt in cõtrac
tu locationis,& conductionis de dolo,& culpa,similiter ve
niunt in isto:vt ſ.cõmo.eũ qui.§.j.nõ autẽ,vt sit bonæfidei:si
cut ille.vt sentit glo.ĵ.ea.l.§.pe.super ver.similis & idẽ in casu
præcedẽti:q ibi licet sit similis emptioni,nõ tn est bonæfidei.
Fallit in casu.l.j.ſ.de æstima.& l.j.ĵ.ti.j.in q bus actio p̃scriptis
verbis est bonæfidei:vt C.de rerũ permu.l.j.regulariter secus
vt dixi. Sed quare in casu istius.§.nõ est similis vẽditioni sicut
in casu præcedẽti.§.j.do vt des:nã ibi ex vna parte venit datio
pecuniæ,& ex altera venit factũ,scilicet,traditio in vẽditione:
reſpõdeo,q traditio in cõtractu emptionis nõ continet merũ
factũ,cũ importet etiã translatio.dñĩ,si tradẽs est dñs:ideo di
citur habere annexã cãm proprietatis.l.in cõuẽtionalibus.in
fi.de ver.obli.& ideo cõtractus do vt ades,asimilatur vẽditio
ni:quia ex vtraq; parte venit traditio,& translatio dñĩ,si tra
dens est dñs sed in cõtractu locationis ex vna parte venit da
tio pecuniæ,ex altera venit merũ factũ sine trãslatione dñĩ vt
l.nõ solet.ſ.de loca.& patiẽtia vtẽdi:& ideo cõtractus innomi
natus,do vt facias,illi potius asimilatur,quàm emptioni & vẽdi
4 tioni. Itẽ no.ibi dũ dicit sed nascetur vera ciuilis actio. †illud
verbũ nascetur referr̃ solũ ad illud ciuilis actio,q actio p̃scri.
ver.bene oritur ex isto cõtractu:nõ autẽ ad illud verbũ condi
ctio q illa nõ nascetur ex illo cõtractu,sed ex quasi:sicut quæ
libet cõdictio quæ datur ad repetẽdũ,daĩ & nascitur extra id
5 quod agiĩ vt ſ.cõmo.si is qui in fi. †Itẽ no.tex.ibi:[siue diffi
nitũ nõ fuerit &c.]quia hic videĩ tex.de eo qd Bar.dicit in plu
ribus locis maximè in l.de diuisione sol.mat.q in cõtractu vl
tro citroq; obligatorio statim q vna pars impleuit cõtractũ ex
parte sua,altera pars statim cõstituitur in mora,si potuit imple
re,& nõ impleuit,etiã si nõ fuit appositũ tẽpus certũ,q habeat
interpellare,vel non interuenerit interpellatio:q videĩ actũ
q faciat quãcitius facere potest.arg.in l.hæc condictio.la pico
6 la.ĵ.de condi.& demõ. †Itẽ no.q act.præscri.ver.ad interesse
datur demũ post morã. Ergo licet cõpetat actio,vt impleatur
cõtractus:nõ tn ad interesse:& sic potest intelligi.l.ob causam.
ĵ.eod.sed post morã cõpetit vtrunq;. Debet tn altero esse actor
cõtẽtus,qd etiã hic patet,dum dicit vel præscriptis verbis.& sic
loquitur alternatiuè:vnde patet,q nõ põt cõdicere datũ & age
re præscri.ver.ad interesse:sed debet esse altero cõtẽtus:& eodẽ
modo nõ debet agere ad interesse:quia cõtractus nõ est imple
tus,sed petere,vt impleaĩ.vt ĵ.eo.si tibi decẽ dedero,in alterna
tiua,quæ ibi ponitur:& ita intellige ea quæ dixi in prin.huius
7 l. †Vltimò not.in fi.q in cõtractu,do vt facias,datur actio de
dolo illi qui fecit cõtra illũ,qui non perfectè dedit:q ex parte
sua dicitur,facio vt des,nimirũ si datur actio de dolo:vt ĵ.pro
8 xi.§. †Itẽ no.q tũc demũ datur de dolo,qñ aduersarius fuit in
dolo:aliàs nõ daretur:& ita debet limitari sequens.§.& proba
tur.ĵ.eo.l.solent.in fi.& in l.cũ mota.C.de trãsac. Item no.q si
nõ est in dolo:saltẽ datur actio præscriptis verbis:licet ex par
te ipsius sit facio vt des,quod videĩ cõtra tex.sequẽtis.§.vbi di
citur,q in facio vt des,nulla est ciuilis actio,sed præscrip.ver.
Dic vt ibi dicã:quia valdè difficile est sustinere istos text.& si
Iurisconsultus reuiuisceret haberet laborẽ:vt patebit ex sequẽ
tibus. In glo.j.in fi.doc.dicũt q cõtractus isti nõ cognoscun
tur à modo ineundi,vt vult prima opi.glo.nec à modo exequẽ
di,vt vult vltima opi. Sed ex vna parte dicitur,do vt facias:ex
altera dicitur,facio vt des,sicut in cõtractu emptionis & vẽdi
tionis,locationis,& conductionis cõtingit variatio hincinde:
& ex hoc sequitur,quòd ei qui dedit contra nõ facientẽ datur
actio præscriptis verbis,non de dolo,quia ex parte sua dici
tur,do vt facias:sed econuerso facienti contra non dantẽ da
tur actio de dolo,quia ex parte sua dicitur,facio vt des,vt hic
patet in fine. In gloſſ.quæ incipit sed videtur ibi:[vt hic de
actu manumittendi &c.]tu dic,reiectis solu.glo.quæ nec hic,
nec in l.iij.§.j.de condi.ob cau.super verbo cõdici poterit,vi
dit veritatẽ:q contrariũ loquitur qñ dedi tibi seruũ meum, vt
infra certũ tempus ipsum manumitteres:tũc si nõ facis,bene ef
ficitur liber ipso iure,ex cõstitutione diui Pij.hic loquiť qñ de
di seruum meũ,vt manumitteres tuũ: quo casu nõ efficiť liber,
nisi manumittatur. Nam cõueniens fuit,vt mihi pinguius con
suleretur in seruo meo,quã in tuo. Cætera circa istum articulũ
distinguo,vt dixi in d.l.iij.quia solutiones gl. possunt saluari:
in se reducẽdo ad distinctionẽ quã ibi feci,& etiã fecit Bar. In
gl.quæ incipit.ſ.præscriptis verbis,propter dolũ. Pro declara
tione op.cõtra tex.in fi.q ei qui fecit,cõtra illũ qui non perfe
cte dedit,non detur actio de dolo:quia non sumus in cõtractu
do vt facias.in qua nõ datur actio de dolo,sed præscri. ver. illa
enim non datur nisi in facio vt des,vt in seq.§.gl.propter hoc
fatetur contrarium:& dicit, q illud debet exponi:de dolo, id
est præscrip.ver.propter dolũ. Sed contra hoc opp.secundum
hoc nõ erit differentia inter istos duos casus, quãdo dedi sciẽs
vel quando dedi ignorans:nam in hoc vltimo casu datur actio
præscrip.verbis,vt hic dicitur in fi. Et tamẽ iurisconsultus vi
detur denotare differentiam. Sol. non est differẽtia quantum
ad actionem dandam,quia vtroq; casu daĩ præscriptis verbis:
sed quantum ad id quod datur:quia si fuit sciẽs, datur propter
9 dolum:si fuit ignorãs secus. † Et si dicaĩ,ad quid sit vtilis pri
ma potius quã secunda:respondeo:quia primo casu ꝓpter do
lum poterit in ea iurari in litem:licet sit stricti iuris. Secundo
non:quia dolus requiriť,vt illud iuramentũ deferat. Itẽ in pri
mo casu poterit agere etiã anteq; euincaĩ cõtra facientẽ per l.
seruus quẽ.§.fi.de act.emp.secũdo,nõ vt s de rerũ permutatio
ne.l.j.§.ita q.hoc est,quod voluit gl.licet obscurè vsq; ibi,[sed
quidã.]hoc est destruere literã. Vnde alij dicũt,q tex. stat pro
priè:& q nõ daĩ actio de dolo propter naturã cõtractus: quia
non est,facio vt des:sed daĩ,quia cõtractus est nullus ipso iure
dolo dante causam.gloſſ. reprehendit,& bene: quia posito q
dolus dedisset causam:nõ est null' ipso iure,cũ sit stricti iuris,
cũ nõ reddaĩ nullus ipso iure:sed annullãdus per exceptionẽ:
vt l.dolo.C.de inuti.stipulatio.licet secus in bonæ fidei:vt l.ele
ganter.s.de dolo. Itẽ quia hic dolus nõ dedit casum. Item quia
hic nõ agiť ex facto meo,de dolo:sed ex facto tuo,quia manu
misisti,& manumissionẽ nõ potes reuocare:& propter hoc ha
bes actionẽ præscriptis verbis secundũ glo. ratione doli mei.
Breuiter,veritas est q tex.stat ꝓpriè: & quod daĩ actio de do
lo propter naturã contractus:quia ex parte tua est, facio vt tu
des:vt s.dixi. Sed opponiť fortiter:si est,facio vt des ex parte
tua:ergo etiã si fui ignorans,nõ datur tibi actio præscri.ver. vt
ĵ.proximo §.dũ dicicit,[nulla erit ciuilis actio.] igitur daĩ de
dolo. Solu.& hic est magna difficultas. Dic q istę actiones cõ
petunt ad diuersa:nã actio de dolo datur tibi ad interesse seruí
tui perditi,quantũ interest tua nõ manumisisse.sed præscriptis
verbis datur ad interesse quatenus tua interest cõtractũ fuisse
perfectè impletũ. Vnde vna ꝑ alterã nõ impediť,iuxta ea quæ
10 no.s.de dolo.l.cũ te.& l.eleganter.§.penul. †Sed tunc oppo.
fortiter,si ita intelligamus,tũc etiã qñ fui sciens,nõ solũ datur
tibi actio de dolo,sed etiã actio præscriptis verbis,postquàm
cõpetunt ad diuersa,vt in dictis.ll. Cuius cõtrariũ text.innuit.
vt quãdo fuit sciẽs,datur de dolo:qñ ignorãs,præscriptis ver
bis solũ. Sol.non debet sic intelligi,sed dico,q qñ fuit sciẽs:da
tur de dolo ad vnũ interesse,& præscriptis verbis ad aliud:nã
si illa datur cõtra nõ dolosum,fortius cõtra dolosum,ne sit me
lioris cõditionis quàm non dolosus.vt l.si seruum.quod vi aut
clam. Nõ tn dico,q possit intentare simul:sed debet esse altera
cõtentus:& si petit vnũ interesse,nõ debet petere aliud vt s.di
xi. Si verò fuit ignorãs:tũc non datur de dolo,sed præscriptis
verbis ad interesse:quia cõtractus nõ est cõpletus. Ita intelligo
istũ tex.difficilẽ. Sed contra adhuc fortiter de §.sequẽti,vbi di
cit,q nulla est ciuilis actio:& tu dicis contrariũ. Sol.ei qui fecit
contra eũ,qui nullo modo dedit,nõ datur quoquo modo actio
præscriptis verbis:sed datur de dolo,vt ibi. Sed cõtra cum qui
dedit,sed nõ præfectè,datur etiã præscri.verbis,vt hic:& quæ
sit ratio,dic vt ibi dicam. Itẽ adhuc potest oppo.q etiã quãdo
sciui

sciui nõ debeat dari actio de dolo ad interesse serui manumis
si:quia pro illo potest cõpetere actio præscrip.ver.vt est tex.in
fi.huius glo.Sol.ibi erat non dare aliud interesse quàm illud.
ideo pro illo datur præscri.ver.vt est tex.in fi.huius l.vt ibi tã
gitur in glo.Sed erat dare aliud interesse,scilicet qa cõtractus
nõ erat impletus,quẽ impleri intererat,& interesse erat estima
bile:ibi nõ.vnde cũ possit dari præscriptis verbis ad interesse:
quia cõtractus nõ est impletus,ad quod principaliter ordina
batur hæc actio:non datur ad interesse serui deperditi:quoniã
ad illud principaliter nõ ordinatur,sed ordinaretur condictio
ob causam,si libertas esset repetibilis:sed quia nõ est locus cõ
dictioni ob causam,datur actio de dolo vt l.cũ proponas.C.de
dolo,patet ergo per multos tramites oportere incedere ad de
clarandũ istos tex. Vltimò in glo.sequẽ.oppo.q Iulianus fuit
sibipsi contrarius,dum dicit,q qñ fui ignorans,detur contra
me ciuilis actio.in l.iurisgentiũ.§.& ideo.refert Iurisconsultus
Iulia.dixisse hoc casu non dari ciuilẽ actionem,sed in factum
prætoriã,non natiuam:sed datiuã:quod iurisconsultus ibi re
prehendit:quia imò est ciuilis,& natiua,cũ habeat sufficientẽ
& præexistentẽ materiam ex qua potest oriri. glos.dicit istum
tex.debere intelligi secundũ.illum,ne Iulia.sibi contrarietur:
vel dic,quòd variauit Iulia.quia hic nõ potest dici,quòd intel
ligitur secundũ illũ,dum dicit[in factum ciuilem.]& ibi dixit,
de prætoria. Tene quam vis:quia non multum est curandum.

2 §. Datio ordinata ad factum,quòd reputetur pro facto:& factum cuius est finis da-
tio,reputetur datio.

3 In contractu,facio ut detur,ad hoc ut detur actio de dolo,tria sunt necessaria,& nu-
me.3.

4 In contractu innominato,facio ut des,si factum est irrepetibile,non competit condictio
ob causam sed loco eius subrogatur actio de dolo:& an etiã actio præscriptis ver-
bis.& nume.1.

5 In facio ut des,quare non detur præscriptis uerbis,sed de dolo tantum.

6 Licet facienti contra non dantem non detur actio præscriptis uerbis,quia peteret ab
alio plus quàm ipse fecerit:tamen danti contra non facientem bene daretur præ-
scrip.uerb.quia peteret minus.

7 Facienti contra non dantem licet non detur præscriptis uerbis:tamen contra illum,qui
dedit,sed non perfectè,bene datur.

8 In contractu facio ut facias,ideo datur præscrip.uerb.quia ibi non est inæqualitas,sed
simile factum ab utraque parte.

9 In facio ut facias,si ex tuo facto adest mihi, & ex meo non tibi.quòd posit idem dici
quod in facio ut des.

4 §. Quod si faciam. †In contractu, facio vt des, datur faciẽti contra non dantẽ
actio de dolo:non autem præscriptis verbis.h.d. Et iste §.facit
difficultatẽ in ista materia plusquàm aliquis alius. Et aduerten
dum.quia glo.mag.dum recitat opi.Ioan.videtur sentire,quia
in hoc contractu,facio vt des,ex vtraq; parte detur mihi actio
de dolo:licet hic loquatur in faciẽte cõtra nõ dantẽ. Sed glo.vi
detur sentire idẽ econuerso,vt seruetur æqualitas:& procedit
ratio Ioãnis de æqualitate. Si bene inspiciatur ista opinio,non
est vera & est contra versiculũ præcedentẽ,vt patet ex his quæ
ibi dixi. Sed glos.voluit,q ibi nullo modo posset dici,facio vt
des:sed solũ,do vt facias,quod nõ est verum. Itẽ debes scire q
Bar.to.videtur intelligere,q ista actio de dolo subrogatur loco
actionis præscriptis verbis,quæ hoc casu nõ potest dari:& sic
quæ detur ad interesse:quia cõtractus nõ est impletus,& vltra
hoc dicit ipse in hoc dicto cõtractu reperiri aliã actionẽ de do
lo,quæ subrogatur loco cõdictionis ob causam,qñ factum erat
irrepetibile:de ista dicitur loqui.l.cũ proponas.C.de dolo. Ista
opinio nullo modo placet,quia nõ est dare nisi vnicã actionẽ
de dolo,quæ datur faciẽti,quatenus interest sua nõ feciſſe,quã
do est tale factũ,quod non poterat repeti:& sic subrogatur lo
co condictionis ob causam:nõ autẽ datur ad interesse:quia cõ
tractus nõ impletur:nam nulla esset probabilis ratio,si posset
ad illud interesse cõpetere,quare magis daretur de dolo,quàm
præscrip.verbis. Vnde dico,quòd illud interesse nõ potest peti
hoc casu. Sed quare non maximus est labor,& difficultas in
ostendẽdo,& glo.laborauit,nec posuit veritatẽ nec doct.vt di
cam super ea. In glo.magna quæ format duo cõtraria:vnũ de
l.cũ proponas.C.de dolo.per quã videtur,q nõ solũ in facio vt
des,detur actio de dolo:sed etiã in do vt des,vt ibi.Solu.est ve
rum.q ibi fuerit,do vt des:sed fuit facio vt des:qa fuit actũ,q
ego deberẽ manumittere ancillã meã,& tu dares seruum tuũ:
tradidi tibi ancillã meam transferẽdo dominiũ,vt manumitte
res:si hoc feciſti,ego videor manumisisse,cuius mãdato manu
missa est:sicut ergo,si ego manumisissem,dicetur facio vt des,
2 †ita nunc,quia datio quã feci ordinabatur ad factũ,quod face
re tenebar,ideò pro acto reputabatur: sic econuerso factũ cu
ius finis est datio,reputatur datio:quod inducitur ad quæstio
nes quotidianas,de quibus vide per Bart.in d.l.cũ proponas.
& in l.v.§.fi.de ver.obli.Secundũ contrariũ de l.cũ mota.C.de
3 transac.vbi datur actio præscrip.verb.in facio vt des. †Solu
tio,vt procedat quod hic dicitur,q detur de dolo,tria sunt ne
cessaria.Primò quòd ex facto meo nihil adsit tibi,vt si manu
missi seruum meũ.Si autẽ adesset,qa te liberarem ab eo,quod
mihi deberes.daretur actio præscrip.ver.vt in l.cõtraria.& ista
est singularis,& principalis limitatio,quam tenẽt omnes.qui
dam tamẽ vt Alex.dixerunt contrariũ per l.solẽt.ĵ.eo.in fi.sed
glo.ibi soluit. Secũda limitatio,quòd tũc datur de dolo,si ad
uersarius erat in dolo:vt s.proxi.versi.& in d.l.solent.in fi.sed
si non erat in dolo,non posset dari actio de dolo,sed loco eius
daretur vtilis præscrip.verb.& ita potest intelligi d.l.cum mo
ta.secundũ alium intellectũ,quem ponit ibi Bar.dum text.lo
quitur de vtili:nõ enim debet remanere destitutus ille,qui fe
4 cit. †Tertiò requiritur vt factum quod fecit,sit irrepetibile:
& sic non cõpetit condictio ob causam,sed loco eius subroga
tur actio de dolo. Ita intelligitur hic,& d.l.cum proponas. Sed
contra,quòd nõ fuerit hoc necesse statuere,cũ pro tali interesse
possit dari actio præscri.verb.vt in fi.huius.l.Sol.hic loquitur
in contractu,facio vt facias,in quo vni facienti cõtra alterũ da
tur actio præscrip.verb.regulariter hic in facio vt des.rationẽ
5 diuersitatis dicam statim. †Quæro ergo,quæ sit ratio quare
in facio vt des nõ detur præscrip.verb.sed de dolo tantũ,cũ in
aliis bene detur:in glo.sunt tres opi. Prima Azo.qui nõ respõ
det ad propositum,sed dicit tũc dari de dolo,quando ex facto
meo nihil adest:quando adest,præscrip.verb.dari. Certè nos
quærimus,quare quãdo nihil adest nõ datur præscrip.ver.alia
fuit opinio Ioan.scilicet vt seruetur ęqualitas:quia si in hoc de
contractu daretur præscrip.ver.sicut in aliis,ex vna parte,scili
cet,ei qui dedit:daretur duplex actio,scilicet,præscrip.ver.&
condictio ob causam: ex altera vna tantũ,scilicet præscriptis
verbis,nõ condictio ob causam,si factum est irrepetibile. Ideò
fuit prouisum,q ex vtraque parte daretur de dolo tantũ. hanc
opinionẽ glo.reprobat.& bene:quia non habet colorẽ:nec est
vera:quia imò ex parte dantis datur præscri.ver.vt in præce
denti.versic.glo. Ergo tertiò dicit,q ideò nõ datur præscriptis
verbis ei qui fecit illud,ex quo nihil adest:quia actio præscri.
verbis est inuenta,vt detur ei qui vestiuit,id est,impleuit con
tractum. Sed quãdo ex facto,nõ dicitur quis implere perfectè.
hæc ratio non placet:quia satis dicitur implere,qui facit illud
ad quod tenebatur ex forma cõtractus. Si ergo fuit actũ vt fa
ceret aliquid ex quo nihil tibi adest,satis impleo: quia volun
tatem tuã impleo.argu.l.penul.s.de cõdictione ob causam.&
ideò remanemus in confuso nec doc.declarant. Mihi videtur,
quòd nõ possit alia ratio assignari,nisi ratio inæqualitatis eui
tandæ nõ eo modo,quo dixit Ioan.sed alio:quia si aliquid fa
cio ex quo tibi resultat vtilitas:nõ videtur æquum,vt possim
agere præscriptis verbis,vt aliquid mihi des,ex quo mihi re
sultauit vtilitas,vel etiam ad interesse:quia nõ das. Et ideo so
lum prouidetur mihi de actione de dolo ad interesse,quia fe
ci:vel de vtili actione præscriptis verbis ad idẽ interesse,si non
fuisti in dolo:nõ autẽ vt possim agere,vt impleatur cõtractus,
vel ad interesse:quia nõ impletur,nec ad hoc datur actio de do
6 lo:de qua hic,licet Bar. †sentiat contrariũ. Ex istis patet intel
lectus ad ver.præcedentẽ.quia licet facienti cõtra nõ dantẽ nõ
detur præscri.verb.vt hic,quia peteret ab alio plus quàm ipse
fecerit alteri:econuerso tamẽ danti cõtra nõ facientẽ bene da
retur præscriptis verbis:quia nõ peteret plus sed minus.vt §.
7 præcedenti. †Itẽ licet facienti cõtra nõ dantẽ non detur præ
scrip.verb.vt cõtra illũ:tamen qui dedit,sed nõ perfectè,bene
datur ibi in fi.quia postquam dedit,quatenus in eo fuit,vide
tur renuntiasse illi renuntiationi de inæqualitate:quia nõ est
8 antequam aliquo modo dederit. †Itẽ in contractu,facio vt fa
cias,ideo datur præscri.verbis,quia ibi nõ est inæqualitas:sed
simile factum ab vtraq; parte veniebat fiendũ,vt si manumit-

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

a ☞ Contractus innominati. adde ꝙ habes vt mandati. secundū Bal. in c. ex parte decan. de rescrip. in vj. columna.

b ☞ Mandatum debet esse gratuitum. Adde ꝙ mandatum gratuitum inducit dispositionem, qā inducitur motus prius. vide Barba. consil. xliij. in iij. volumine.

to seruum meū, vt tu manumitteres tuū, nec ex meo tibi adesset, nec ex tuo mihi. Si ego manumisi, & tu: non possum agere, vt manumittas: quia non peto plus quàm fecerim. † Sed si ex tuo facto adest mihi, & ex meo non tibi posset idem dici quod in facio vt des. Ita intelligo istam materiam difficilem, & subtilem. Non sunt hic alia.

2 ☞ *Contractus potest ex pacto excedere naturam suam & nihilominus remanere in suo nomine.*

3 *Contractus innominati habent naturam contractuum nominatorum quibus assimilantur: & in quo?*

4 *Mandatum etiam non gratuitum dicitur mandatum respectu illius qui agit, & illius contra quem agitur: licet inter dominum, & mandatarium potius sit contractus locationis, & conductionis. & num. 5.*

5 *De natura mandati est ut si aliquid mandatarius impendat de suo, repetat per actionem mandati.*

1 §. Sed si facio. † Ex contractu, facio vt facias oritur actio præscrip. verb. quę habet similitudinem cum mandato. hoc dicit in effectu vsq; ad ver. [si ergo.] & ponit plura exempla. Primum quando agitur inter me & te vt tu exigas à debitore meo Carthagini, & ego à tuo Romæ. Si ego exegi à tuo, & tu non vis exigere à meo: quā actionem habeam. Secundum exemplū est, vt si agimus, vt tu ędifices in solo meo, & ego in tuo, ego ædificaui, & tu non vis ædificare: de hoc secundo non est magna dubitatio: sed de primo: quia videtur ꝙ mihi competat actio mandati, quia mādatum hinc inde videtur interuenire, quod patet, quia non potes exigere à meo sine mandato meo: nec ego à tuo sine tuo. Videtur ergo contractus mandati secundum exigētiam subiectæ materiæ. Et si dicatur, hoc non est verū: quia non est de natura mandati. quòd mandatarius exequatur mandatum suis impensis, imo impensis mandantis, patet ſ. manda. l. idemq; §. idem Labeo. de procura. l. qui proprio. §. litis. & casu præsenti sit contrarium: quia tu debes exigere à meo impensis tuis, & ego à tuo meis. Respondetur, quod propter hoc mandatum non mutat naturam suam: † quia potest contractus ex pacto excedere naturam suam & nihilominus remanere in suo nomine: vt patet in l. j. §. si conuenerit. & l. lucius. ſ. deposi. ponit etiam text. hic vnum aliud exemplum in contractu locati, in quo venit luis culpa de natura contractus: & tamen si per pactum promisit custodiam, tenetur de leuissima: vt ſ. locati. l. qui mercedē. nec propterea desinit esse contractus locationis. Præterea si eandem quantitatem impēdimus: puta, tu decem, cessat prędicta dubitatio: quia nec tu videris impendere de tuo, cùm ego tantundem impendi pro te: & econuersò. Si autem vnus plus impendat, quàm alter: adhuc videtur mandatum. & quòd possis à me repetere illud plus, & ego à te: quia non mandaui tibi rem tuam, sed meam: & ita econuersò. Aliàs non esset mandatum, sed consilium, vt suprà manda. l. ij. §. finaliter his non obstantibus quæ dixi, allegando determinat contrarium, quòd non detur actio mandati, sed actio præscrip. verb. tam in hoc casu, quàm in alio, si agatur vt ego ædificē in tuo, & tu in meo, in quo non cadunt dictæ dubitationes, & quòd ista actio præscrip. ver. & hoc casu erit similis actioni mandati, seu iste contractus erit similis contractui mandati: cum quo habet conuenientiam, sicut in §. at cum do. est similis locationi. & in §. at si quidē. est similis emptioni, h. d. iste tex. difficilis, qui ex prædictis apparet clarus. † Et allegatur quòd contractus innominati[a] habent naturam contractuū nominatorum quibus assimilantur: & glo. hic super verbo, [similis.] declarat in quo. quia nō, vt sint bonæ fidei, licet illi sint: sed quantum ad dolum, & culpam, & casum, vt eo modo veniant etiam in istis quemadmodum veniunt in alijs, quibus assimilantur. & ad hoc etiā allegatur l. eum qui. §. j. ſ. commo. & ĵ. eo. si gratuitam. Quod autē dicit glo. quòd non fuit bonæ fidei, fallit in duobus titulis prędictis: vt insti. de act. §. actionum. & l. iij. C. de rerū permu.

4 † In text. ibi, [& si eandem quantitatem.] non referas istum versic. ad versicu. proximè præcedentem, quando fuit actum vt non impendas vltra decem: tunc enim si impenderes vltra, non posses, illud recuperare, quia cōtra formam mandati fecisti. vt l. si pro te. ſ. manda. cuius contrariū. ĵ. subiicitur. in versic. si autem. Sed referas ad casum propositū in prin. quando fuit actum simpliciter, vt exigas à debitore meo tuis impēsis, & ad meam vtilitatē: & ego à tuo meis impensis, & ad tuā vtilitatē: nam si tantū impendis tu, quantū ego, cessat dubitatio, de qua ſ. in versicu. quāuis enim. quia non videris exequi mandatum tuis impensis, cū tantundē ego impendā pro parte: & sic non est contra naturam mandati. sed certè etiam si plus impendat vnus, quàm alter: ad hucidē erit: quia potest illud plus repetere. Et hoc † etiā de natura mandati, vt si aliquid mādatarius impendat de suo repetet per actionē mandati, vt in iuribus suprà allegatis. Tamē finaliter determinatur contrariū: nō tamē negatur hic, quomīnus dicitur habere mandatū à me, quantum ad debitorē meum, quo sine mandato meo exigere non potes: & idem econuerso. Si ergo quādo agis cōtra debitorem meū, producis instrumentū, in quo continetur ista conuentio inter te, & me: sufficit ad probandū mandatū: licet in eo non contineatur quòd facia te procuratorem ad exigendū ab illo. Sufficit enim, quòd ex isto instrumento appareat de voluntate mea, quod no. & perpetuò tene menti. nā per hoc dicit Bald. C. de procu. l. litē. & Cy. super rubrica illius tituli, quòd licet hodie cum istis procuratoribus curiarū, qui ad hoc consueuerunt locare operas suas inter dominū & procuratorem, nō contrahitur contractus mandati, sed potius locationis & conductionis, vt ſ. ea. l. §. at cum do. & sic inter eos nō oritur actio mandati, sed locati: quia mandatum debet esse gratuitum, vt oriatur actio mandati: aliàs non illa, sed locati oritur vt l. j. in fi. ſ. manda. & hodie cōmuniter procuratores exercent officiū pro certo salario, & mercede: nihilominus nō poterit aduersarius ponere, tu non habes mandatū exigendi contra me: quia mandatum debet esse gratuitū[b], & tu præstas officium non gratuito, sed pro mercede: quia poterit respōdere, quia licet inter me & dominum sit cōtractus locationis & conductionis, tamē quantum ad te videor habere mandatū domini, cū appareat de voluntate sua: & resultat mandatum ex illo contractu. tex. est hic notabilis, & singularis.

a ☞ *In isto contractu ficio ut facias, de quo hic: postquàm actio præscrip. verb. potest dari ad interesse, puta, serui mei manumissi: quare detur actio de dolo suprà in §. ꝙ si faciam.*

3 *Habens ius patronatus, non dicitur ex hoc esse locupletior: sed si careret, ubi non deberet carere, diceretur ex hoc pauperior.*

4 *Quòd in ultima voluntate ratione huius commodi, non posit onerari onere pecuniario.*

1 §. Si ergo. † Hic iurisconsultus respondet ad quæstionem formatam in princi. l. postquam ad euidentiam tam plenè prosecutus est hanc materiam, & determinat in casu illo, quādo fuit actum, vt ego manumittam seruum meum, qui est filius tuus naturalis, & tu econuerso: & ego manumisi meum, & tu nō vis manumittere tuum. quòd iste est cōtractus innominatus, facio vt facias, ex quo oritur actio præscriptis verbis quæ datur ad interesse meū, quatenus mea interest seruum meū nō manumississe. Pone quòd si seruus meus valebat quinquaginta, agam ad quinquaginta. Sed dubitatur, quia remansit patronus, an debeat istud æstimari tantùm quantùm valet, puta, decem: & respondetur quòd non: quia in eo non cadit æstimatio. Opponitur quòd actio præscriptis verbis hoc casu detur ad interesse scilicet quatenus interest cōtractum fuisse impletum vt suprà eadē l. §. j. & secundo. & hic dicitur, quòd datur quatenus interest mea non impleuisse ex parte mea. glos. respondet, quòd hic non est dare aliud interesse quàm istud: nam quòd nō manumiseris seruum tuum, non potest interesse mea, nisi ratione affectionis, quia est filius meus naturalis: quæ affectio non potest æstimari commodo pecuniario: nec etiam libertas quæ erat sibi danda. Ideò postquàm non potest competere pro illo, competit pro isto. Sed si pro illo posset competere, non competeret pro isto, imò pro isto daretur actio de dolo, cùm sit factum irrepetibile, & ex eo nihil adest tibi, si essemus in contractu, facio vt des, & tu esses in dolo. vt ſ. eod. §. quòd si faciam: vel daretur præscriptis verbis vtilis, si non esset in dolo, vt ibi dixi. Nam de propria natura istius actionis non est, vt detur ad repetendum datum, vel ad istud interesse, quia impleuit: sed vt contractus impleatur, &

tur, & ad interesse teneatur si non impletur. quod succedit loco implementi: nisi quando ad illud nō potest dari, vt est dictum: & si factum esset repetibile: etiam tunc non daretur præscript. verb. sed condictio ob causam. ĵ. eo. si tibi decem. vel dic secundum glos. quod hæc actio de sui natura potest dari ad vtrunq; interesse: & quòd est in electione actoris ad quod ipsorum magis agere vult: & quod magis sibi expediat habere. Intellige, non vt vtrunq; possit petere, sed alterum tantùm. Item intellige glo. eo casu, quo reperiatur vtrunque interesse. Et sic non in
2 casu huius §. aliàs glo. sibi contrariaretur. † Sed extra gloss. oppon. postquàm hæc actio potest dari ad istud interesse serui mei manumissi: quare datur actio de dolo in §. quod si faciam. cùm possim ista repetere, quæ non est odiosa? respondeo, hic loquitur in contractu, facio vt facias: & loquitur quādo ex neutro facto aliquid aderat aduersario, & sic cōpetebat mihi actio præscrip. ver. vt impleres contractum, quia non est dare illam inæqualitatem, de qua ibi dixi: quia non peto, vt plus facias, quàm ego fecerim. Postquàm ergo potest dari pro principali interesse, extenditur vt detur etiam pro alio. ibi verò non potest dari, vt contractus impleretur: ne resultaret iniquitas. Vnde etiā non datur pro isto interesse: sed datur de dolo, loco condictionis ob causam. ista sunt subtilia valde, & difficilia ad sustinendum. † Vltimò allegatur iste tex. in fi. quòd ille qui ha
3 a bet ius patronatus[a], non dicitur ex hoc esse locupletior, quod declara vt in glo. sed si careret vbi non deberet carere, diceretur ex hoc pauperior. vt l. Titius. & ibi tetigi. ſ. de acti. emp. sic
4 ergo patet † quod in vltima voluntate ratione huius commodi non posset onerari onere pecuniario, vt probatur in l. planè. la ĵ. de leg. j. ad quod etiam. l. ab eo. C. de fideicommi.

2 ☞ *Si dixi, do tibi hanc insulam titulo uenditionis, ut aliam insulā meam reficias, nec fuit aliud pretium statutū: non est uenditio, sed contractus innominatus, do ut facias.*

3 *Licet in instrumento gabellarū apponatur titulus uenditionis, quia uēdantur: si tamen pro pluribus annis, & mercede soluenda singulis annis: nō erit uēditio, sed locatio.*

4 *Licet in libello appelletur contractus uenditionis: cum ex forma eius appareat, quòd sit alius, non utiatur libellus.*

5 *Si in instrumento aliquis constituatur syndicus ab uno priuato: non erit syndicus, sed procurator. Idem econuersò, si constituatur ab uniuersitate procu. ꝙ erit syndicus.*

6 *Renuntiatio non potest fieri, de iure futuro, & quid in pacto.*

LEX VI.

1 INsulam. † Error in nomine contractus nō vitiat contractum. h. d. & semper allegatur.

2 † In tex. ibi: [vendidi.] i. dixi, do tibi hanc insulam titulo venditionis, vt aliam insulam meam reficias, nec fuit aliud pretium statutū. Certè nō est venditio, quæ sine pretio stare nō potest: sed est contractus innominatus, do vt facias, reiectio nomine appositio in instrumento tanquàm inutili, & per errorem
3 appositio. † Et per istam legem bene patet ꝙ licet in instrumentis istarum gabellarum apponatur titulus vēditionis, quia vendantur: si tamen pro pluribus annis, & mercede soluenda singulis annis: non erit venditio, sed locatio: quia commodum venit percipiendum per ipsum emptorem ex sua propria authoritate, quod est de natura emptionis. Idem in venditione fructuum percipiendorum, si venditor habeat ipsos percipere, & & tradere emptori: erit propriè venditio. Si autem emptor habeat eos percipere dicetur propriè locatio. ad hoc ĵ. de vsufru. leg. l. fundi Trebatiani. & quod no. in l. si quis ita. ſ. de vsufr. & ita not. Bar. in l. cotem. §. qui maximos. de publica. quod est vti le, vt aliàs dixi propter remissionem mercedis, quod non fit in
4 contractu venditionis. † Potest etiam allegari ad plus ista l. quòd licet in libello appelletur contractus venditionis: cùm ex forma eius appareat: quòd sit alius: non vtietur libellus.
5 † Item quòd si in instrumento aliquis constituatur syndicus ab vno priuato: non erit syndicus, sed procurator. Idem econuersò si quis constituatur ab vniuersitate procurator: non erit procurator, sed syndicus secundum subiectam materiam, non obstante impropria locatione, & ad hoc tex. in l. si vno. in prin. suprà loca. & in l. sed & si possessori. §. sed si rerum. suprà de iu-
6 reiurando. allegat etiam Iacob. But. in l. j. C. de pactis. † quòd si quis renuntiat iuri futuro, alicui præsenti, valebit, vt pactum: quod potest fieri inter præsentes, & consentientes: non autem erat nulla, tanquam renuntiatio, quæ non potest fieri de iure futuro: sed pactum sic: vt dicta lege prima. & ibi nota.

LEX VII.

a ☞ Qui habet ius patronatus. Adde doct. in c. cùm seculum. de iure patrona.

1 SI tibi decem. † Actio præscriptis verbis datur ad interesse, si repetitur: aliàs per cōdictionem ob causam repetitur quod est datum. h. d. In text. ibi: [quanti mea interest.] hic videtur tex. contra glo. quę est in l. naturalis. in fi. quæ dicit, quòd non repetitur istud interesse, scilicet, quòd seruum tuum manumittas. Sed dic, quòd non repetitur in casu illius §. sed potest repeti in alio casu non affectionis. ſ. pecuniarium, si propter aliquam vtilitatem pecuniariam interest mea, vt manumittas: non propter hoc solū, quòd lit filius meus.

2 ☞ *Actio præscriptis uerbis potest competere ad restitutionem eius quod datum est, quando fuit expresse actum de restituendo: aliàs non, sed condictio ob causam.*

3 *Pactum appositum iuxta traditionem rei, non dicitur nudum, quia uestitur cohærentia traditionis.*

4 *Quòd ex tali pacto oriatur actio præscriptis uerbis.*

LEX VIII.

1 SI dominus seruum. † Hæc actio datur, vt fiat quod conuenit in pacto incontinenti apposito. hoc dicit. In tex. ibi: [ęstimatum dedisset,] subaudi, hæc actio: quòd si reperiatur culpabilis, remanet seruus penes eum: aliįs restituatur vel seruus, vel decem, & non fuit repertus, nec vult restituere. Vnde quęritur ad quid agi potest, & qua actione? & respondetur vt sequitur.
2 † Et sic not, hic tria. Primò, ꝙ actio prescriptis ver. potest competere ad restitutionem eius quod datum est, quando fuit actū expresse de restituēdo: & no. in l. j. de do. in glo. mag. vt ſ. de cō di. inde. l. ij. in prin. in gl. j. aliās nō: sed condictio ob causam: vt
3 ſ. eo. l. naturalis. §. j. ibi: [in qua actione &c.] Item † ꝙ pactum appositum iuxta traditionem rei nō dicitur nudum: quia vestitur cohærentia traditionis: & hoc vult tex. dicere in fin. & l. in
4 traditionibus. ſ. de pact. tertio † quòd ex tali pacto oritur actio præscript. verbis, vt hic. & l. ij. C. de pact. inter emp. & vend. vnde bene facit pro opi. Bar. contra vltramon. quia illa actio non nascitur ex contractu innominato, quæ resultat habita relatione pacti ad contractum, sed ex isto pacto: aliās frustra in fine diceret, ꝙ istud pactum non videtur nudum. Nam ad alium finē non dicitur, nisi quia producit de se actionē, & fuit istud pactū de restituendo, si non reperiatur culpabilis: & adde quod dixi in l. pe. ſ. de cōdi. ob causam. de illo qui se dat alteri torquendū.

2 ☞ *Actio præscriptis uerbis dicitur etiam actio incerti, quando datur ad factum.*

3 *Et quòd etiam non fiat condemnatio ad ipsum faciam, nisi effugatur interesse.*

4 *Liberatus ob causam. ſ. ut nomen debitoris mihi deleg. ret: si nō delegat, possim agere ut faciat quod promissum est: & ut se reponat in pristinam obligationem.*

LEX IX.

1 OB eam causam. † Ex contractu, facio vt facias, datur actio præscriptis verbis, vt fiat, quod conuenit. hoc dicit. & sic per istam l. suppletur. l. naturalis, vbi non dicitur, quòd detur, vt fiat quod conuenit: sed ad interesse: & cùm ista concor. l. preci. C. de rerum permu. † Nota. certum quòd dicitur ista actio incerti,
2 3 quando datur ad factum: sic infrà eodem, promisisti. † Item quòd non fit condemnatio ad ipsum factum, vt in fine quod est verum, nisi offerat interesse: vt in l. si quis ab alio. de re iudicat.
4 † In textu ibi: [non vetus obligatio restaurabitur.] supple, hac actione: quia non datur regulariter ad repetendum, quod datum, vel factum est, nisi quando fuit hoc expresse actum, vt dixi ſ. l. proxi. & hic non fuit actum expresse, nisi detur expromissor quòd reponat se in pristinam obligationem: non tamen negat, quòd si actor vult, possit agere condictione ob causam, vel sine causa, vt reponat se in pristinam obligationem postquàm non implet promissa: & ita loquitur l. si quis accepto. ſ. de condi. ob causam. de qua gloss. opponit & soluit multis modis: & ex his patet solutio vera. De illo tamen dic, vt not. in d. l. si quis accepto. vbi distinguitur, an debitum esset purum, & tunc condicitur ipsa pecunia: an conditionale, vel in diem: & tunc condicitur liberatio, vt se reponat in pristinam obligationem. Non tamen intelligas, quòd possit agere ad vtrunq; vt faciat quod promissum est, & vt se reponat in pristinā obligationem: imò debet vnum eligere, vt dixi suprà eodem. l. naturalis. §. at cùm do. & l. si tibi. & ita intellige glossam hic.

Universidad de Salamanca Biblioteca

2 ¶ Vnus ponit rem. Adde Per. de vbal. in tract. societatis.

2 ☞ *Habens usumfructum rerum quæ usu consumuntur, qui non est propriè usufructus, cùm in ipsum transferatur dominium dictarum rerum, tenetur præstare cautionem de restituendo tantundem: non autem idem corpus finito usufructu.*

LEX X.

1 PArtis tertiæ. Lex ista cum seq. non loquitur de actione præscriptis verbis, sed de actione in factū generali subsidiaria, seu quæ datur loco actionis aquil. & de eadem loquitur l. qui seruandarum. per totam l. j. eo. l. autem, si vir, cum duabus seq. j. eo. loquitur de actione in factum nō generali, sed quæ est eadem cum actione præscriptis ver. de quibus per gl. ſ. eo. in rubri. & ista l. hoc dicit. † Pecunia data ad fruendum, omissa cautione, finito vsufructu repetitur per actionem in factum subsidiariam: & per eum ad quem res pertinet, si per ipsum non fuit soluta: sed per alium. h. d. Et in hoc stat vis, quia cum non fuisset soluta per eum, non poterat sibi dari alia actio: sed quia æquum est sibi actionē dari, quia pecunia ad eum pertinet: ideo recurritur ad subsidiariam. Si autē fuisset soluta per eum, daretur sibi certi condictio generalis, vel sine causa: vt l. hoc senatus. ſ. de. vsufruct. ea. re. quæ vsu consu. de quo glo. opponit

2 & ita finaliter soluit in fi. † Et præmitte quòd ille qui habet vsumfructum rerum quæ vsu consumuntur, qui nō est propriè vsusfructuarius, cùm in ipsum transferatur dominium dictarum rerum, quod non est regulariter in rebus quæ vsu non cōsumuntur: sed domino remanet proprietas, vt in l. j. ſ. de vsufr. tenetur præstare cautionem de restituendo tantundem: non autem idem corpus finito vsufructu, in toto ti. de vsufr. earum rerum quæ vsu consum. hic non fuit præstita ista cautio: & finitus fuit vsusfructus. Vnde erat dubium, quam actionem habebat hæres, ad quē pertinebat pecunia: cū per ipsum non fuerit soluta, sed per creditores hæreditarios. Et respondetur vt hic: non enim contrahit, vel quasi: ideo destitutus est actione ordinaria. In fi. gl. magnæ, iunge ambas vltimas solutiones, & dic quòd aut quis vult agere, vt præstetur cautio per errorē omissa: & tūc datur condictio incerti, vt in prima parte istius §. qđ contingit si adhuc durat vsusfructus. Si autē est finitus: nō debet agi ad hoc, sed ad ipsam pecuniam restituendam: & tunc aut p ipsum qui agit fuit soluta pecunia: & tūc agit certi cōdictione vel sine causa, quę orit ex quasi cōtractu qui resultat ex traditione. Aut fuit soluta per alium: & illæ cessant: quia cessat quasi cōtractus: ideo recurritur ad actionē in factum, vt hic.

LEX XI.

1 QVia actionum. †Actiones in factū subsidiariæ fuerunt inuentæ à prætore, quoties æquum est actionem dari: & nō reperitur aliqua actio prodita. Item ad supplendū edicta prętorū: & etiā ll. ciuiles, qñ minus plenè prouidēt, vt patet in actione l. aquil. quę cōpetit, qñ datur damnū de corpore in corpus immediatè, qñ autem de nō corpore in corpus, vel ecō uersò, vel aliquo mediāte: non cōpetit actio directa. l. aquiliæ. quia verba illius l. talē casum nō comprehendūt. Tamen quia de mēte l. hoc fuit, suppleť p prętorē: & datur actio in factū loco actionis l. aquil. hoc dicit in effectu l. ista suppleta per l. qui seruandarū, maximè in §. j. & ij. & fi. vbi ponunt exēpla: ad qđ bene not. C. ad l. aquil. l. de pecoribus. & adde q istud est verū: nisi præcedat inter partes aliquis contractus nominatus: quia tunc ageretur ex illo pro tali damno, non actione in factum vt ſ. loca. l. qui domum. In tex. [reddendo actiones in factū accōmodatas.] quod est quando non datur damnum de corpore in corpus, sed aliter: quod dic vt d. l. de pecoribus. per gloſſ. & d. l. qui seruandarum. §. j. & ij. & ſ. ad l. Aquil. Item si obstetrix. in prin. & §. j. & ij. cum pluribus aliis.

LEX XII.

1 SI vir vxori. †Actio in factum, quæ dicitur præscriptis verbis, oritur ex pacto incontinenti appositio. h. d. ista est alia species actionis in factum, quàm illa de qua loquuntur ll. præcedentes, vt patet ex no. per gl. super rub. nam in l. si dominus. ſ. eod. appellať præscriptis verbis. & in l. ij. C. pact. inter empto. & ven. & hic appellatur in factum: sic j. l. proxima.

LEX XIII.

1 SI tibi rem. †Vbi est incertum de nomine contractus, vel quis cōtractus fuerit celebratus: recurritur ad actionē in factum, quæ est eadē cum actione præscriptis verbis. h. d. sic. ſ. e. l. j. In tex. ibi, [gratuita esse debet.] quod hic nō est: quia in casu, quo vēdas vltra decem, fuit actū q illud vltra, sit tuū: & sic nō impendis officiū tuū gratis. Ergo nō fuit mādatū nec societas: quia in casu quo non vendis vltra decē, noluí q aliquid haberes de illis decē: sed q integra mihi restituas: & sic nullum commodum es perceptурus, quod est prēter naturam societatis, quę debet esse æqualis. Potius est ergo quidam contractus innominatus, facio vt facias, cum certum sit negotium esse gestum: & ignoratur in quam speciem contractus cadat.

2 ☞ *In contractu societatis quando unus ponit rem, alter operam: non transfertur dominium rei in totum in socium: & si unus ponat pecuniam, alter operam: & pecunia perdatur, antequam opera sit præstita, periculum pertinet ad utrumque.*

LEX XIIII.

1 SI tibi. †Vbi res ad meliorandū tradiť, vt quod meliorať, diuidatur: si dominiū transferť in totum, datur actio præscrip. verb. si pro parte, vel in totū retineť, datur actio pro socio. h. d. ista l. quā perpetuò tene menti secundū Bar. & vide omnino quod no. Pet. & Bald. in l. si pascenda. C. de pact. & primò loquitur qñ fuit dominiū in totum translatū, vsq; ibi: [sed si puerū.] Secundò quādo in nihilum, vel etiam in totū vsq; quasi ad finem. Tertiò quādo pro parte.

2 † In tex. ibi, [quia pretij loco partem rei meæ.] supple, quandā partem: recipiā enim partē areæ cū parte ædificij. Vnde nō potest dici venditio, in qua requiriť pretium in pecunia numerata: neq; mandatū, quia nō gratis ędificasti, sed habiturus es partē areæ meæ: neq; societas per rationē quæ sequitur, quā no. diligenter, q in contractu societatis, quando vnus ponit rem, [a] alter operā, non transferť dominiū rei in socium: & sic expone hic dum dicit, [dominus esse desinit.] supple in totum: sed pro parte sic. Ideo si vnus ponit pecuniā, alter operam: & pecunia perdatur antequam sit præstita: videtur ad vtrunq; pertinere periculum, sicut ad vtrunq; pertinet dominium: & sic quòd teneatur ille refundere dimidiam rei, qui eā posuit. ad hoc ſ. pro socio, si id. quod declara vt in l. j. C. pro socio.

a ligenter, q in contractu societatis, quando vnus ponit rem, [a] alter operā, non transferť dominiū rei in socium: & sic expone hic dum dicit, [dominus esse desinit.] supple in totum: sed pro parte sic. Ideo si vnus ponit pecuniā, alter operam: & pecunia perdatur antequam sit præstita: videtur ad vtrunq; pertinere periculum, sicut ad vtrunq; pertinet dominium: & sic quòd teneatur ille refundere dimidiam rei, qui eā posuit. ad hoc ſ. pro socio, si id. quod declara vt in l. j. C. pro socio.

LEX XV.

1 QVi seruandarum. †Qui me damnificat sine causa, si quidem dolosè: tenetur mihi actione de dolo: si autem non dolosè tenetur actione in factū. h. d. ad hoc vltimum ad l. iij. ſ. de cōdi. ob caus. In glo. iij. in fi. dic breuiter: si proiecisti sine causa, quia non suberat iustus timor: teneris mihi ad æstimationem totalem, vel actione de dolo, vel in factū: vt hic. Si autem cum causa, quia erat iustus timor: non teneris mihi, sed nautæ: & nauta tenetur mihi, & possum agere contra eum, vt agat contra te non ad totalem ęstimationem: sed vt contribuas tu cum alijs: vt in l. contraria.

1 §. Sed & si seruum. †Quando datur damnum de non corpore in corpus, vel ecō uersò, de corpore in non corpus: non competit actio l. Aquil. directa: sed in factum loco eius subrogata. hoc dicit, cum §. sequenti. Et in primo casu dicitur dari de nō corpore in corpus: quia si spoliaui seruum tuum, ista spoliatio quam feci corpore meo, non est illa quæ seruū tuū interfecerit: sed frigus postea superueniens: sed nō ego immediatè, sed dedi causam, qua mediante mortuus est: & istud damnum datum est in corpore serui tui, non tamen corpore meo, sed frigore. In casu sequenti contingit econuersò: quia si proieci calicem tuum in profundum, corpus calicis nullum damnum recepit sed tu recipis ex actu gesto corpore meo. Ideo dicitur dari damnum de corpore in non corpus, & actio l. Aquil. datur quando damnum infertur de corpore in corpus, vt si animal tuū interfeci manibus meis, vel vinum aut oleū effudi. vt ſ. ad leg. Aqui. l. si seruus seruum. §. iij. capite. suppletur ergo l. Aquil. per prætorem ex mēte ipsius legis: & loco actionis directę datur in factum, vt hic & ſ. eo. quia actionū. non ergo loquitur hic de actione in factum, quæ

quæ est eadem cum actione præscriptis verbis vt l. præcedenti: sed de subsidiaria l. Aqui. quæ potest dici alio respectu specialis: quia fortè specialiter fuit inuenta ad supplendū l. Aqui. idem in illa quę fuit inuenta ad supplendum aliquod edictum prætoris, vbi deficerent verba, & non mens l. Est & alia generalis subsidiaria, quæ competit vbicunque est æquum actionem dari: & nō reperitur hæc. Pone exemplum in l. si id quod. de iurisdict. omni. iudi. & per gloſſ. rubricæ in fine.

2 ☞ *Actio de pastu pecoris nō habetur, nisi hic: nec habet tractatū sicut aliæ actiones.*

3 *Simile in actione incerti, quòd non habeat specialem tractatum: & quòd tamen sit proprium nomen actionis.*

4 *Simile de interdicto fraudatorio.*

5 *Glandis appellatione continentur quicunque fructus etiam domestici cadentes ex arboribus.*

6 *Fructus si cadant de arboribus tuis in fundum meum: non tamen sunt mei, sed ueniunt tibi restituendi: & si colligam, uel faciam depasci, datur tibi actio in factum ad æstimationem eorum: & quid si culpa mea interuenit.*

1 §. Si glans. †Actio de pastu pecoris non habet locum, quando fructus mei qui cadunt in alieno, de pascuntur: ideo recurritur ad actionem in factum subsidiariam. h. d. † & semper allegatur de ista actione de pastu pecoris, de qua non habetur mentio in toto corpore iuris, nisi hīc: de qua vide per Cy. in l. fi. C. ad leg. Aquil. & sic non habet tractatum, sicut aliæ actiones habent. † simile in actione incerti, quæ non habet specialem tractatum: tamen est proprium nomen actionis: licet quidam dixerunt contrarium, propter hoc dicentes, quòd est condictio sine causa, de quo dic vt dixi in l.

4 sed si me putem. §. cùm inter. ſ. de condi. in deb. † simile habemus de interdicto fraudatorio, de quo non fit mentio, nisi in l.

5 si pupilli. § j. ſ. de solutio. † in princip. tex. ibi si glans: appella-

a tione glandis [a] continentur quicunque fructus etiam domes-

6 tici cadentes ex arboribus tuis. † Et nota ex ista gloſſ. quòd si fructus cadant de arboribus tuis in fundum meum, non sunt propterea mei: sed ventunt tibi restituendi: ideo si colligam, vel faciam depasci: datur tibi actio in factum ad ęstimationem eorum: quod perpetuò tene menti. In gloſ. ibi: [fortè locum habet de paupertate.] hoc si sine aliqua culpa mea contingit, vt tenear emendare damnum, vel dare animal pro noxa, vt in titulo si qua. pau. fe. di. si verò culpa mea propter malam meam custodiam, datur actio l. Aquil. vel in factum ad præcisam emendationem damni: sicut hīc: quia culposus non liberatur dando pro noxa. suprà de noxa. l. iij. & iiij. in principio.

2 ☞ *Indicare furem nemo tenetur.*

3 *Contractus innominatus potest fieri per si, sicut per ut.*

4 *Conuentio nuda non dicitur quando fit contemplatione certæ causæ explicandæ per eum cui fit promissio etiam si per uiam conditionis fiat & secuta causa nascitur actio quæ est natiua non datiua.*

5 *In contractu facio ut des, quando datur actio præscriptis uerbis, non de dolo.*

LEX XVI.

1 SOlent qui. †Licitum est recipere pro indicādo furem: & illud quod promittitur, vt indicetur, secuta indicatione petitur per actionem præscriptis verbis, nili dolus interuenerit: quia tunc datur actio de dolo. hoc dicit. Et primò præmittit vnum ad euidentiam, vsque ibi: [quare.] postea determinat casum: & ibi incipias casum huius legis. † In tex. ibi: [verò timet condictionem.] scilicet ob turpem causam, quasi gratis teneretur indicare, & per consequens turpiter recepit. vt ſ. de condict. ob turp. causam. l. fina. imò non gratis tenebatur indicare, vt hīc. & l. iij. §. si tibi iudicium. eo. titu. quod dic vt ibi. Sed contrarium, quia nisi indicet, punitur vt in l. j. §. j. ſ. de seru. fug. Sol. ibi receperat furtivum in suo: hīc non, sed erat in alieno. In text. ibi: [hoc

3 est si indicasset.] † Not. quòd videtur hīc tex. quòd contractus innominatus potest fieri per si: sicut per, vt. de hoc in l. si intra. ſ. de pactis. & in l. si quis cum debitore. de iureiurand.

4 † In text. ibi: [conuentio nuda ista non est nuda.] nota quòd dicitur nuda conuentio, quando fit contemplatione certæ causæ explicandæ per eum, cui fit promissio, etiam si per viam conditionis fiat: & secuta causa, nascitur actio, quæ est natiua, non datiua: vt l. iurisgentium. §. & ideo puto. ſ. de pactis.

5 In fine tex. ibi: [præscriptis verbis.] Sed oppo. † quòd iste fuit

b contractus, facio vt des [b]: ex quo debet dari de dolo, non præscriptis verbis: vt l. naturalis. §. q si faciam a ſ. eo. glo. laborat super hoc, & merito potest dici, q hīc ex facto aderat vtilitas alteri parti: ideò datur præscriptis verb. per l. b cum mota. C. de transact. secundum vnum intellectum. Sed tūc contra, si pōt dari pręscriptis ver. non debet dari de dolo: cuius contrarium statim sequitur, & istud est difficile contrariū. Bar. ideo hīc dicit, q non loquitur de dolo eius, qui debebat dare: sed de dolo indicantis: & sic cessat contrariū glo. quod non placet: quia hīc dicitur propter dolum dari de dolo, non præscrip. verb. & sic loquitur eodem casu quo suprà. Ideo potest dici, q ex indicatione sola nō sequitur vtilitas alteri parti, nisi ipse post eā apprehendat: & tunc non sequitur mediatè ex indicatione, sed propter eam: ideo nō datur actio præscriptis verb. directa. Sed si fuit in dolo: datur de dolo vt d. §. q si faciam. si non fuit in dolo, datur pręscriptis verbis, vt in d. l. cum mota. in fi. secundum alium intellectum: & tetigi in §. q si faciam. de isto intelligitur hīc. Fateor tamen contrarium est difficile. & isti tex. vix recipiunt bonam sol. & totum hoc propter illum §. quòd si faciam. qui magnam ingerit difficultatem in istam materiam.

¶ Appellatione glandis. Adde l. qui venenū. in §. glandis. ff. de verbo. significa.

¶ Facto vt des. Adde q est contractus innominatus, secundū Pau. de ca. in l. cū mota. in ij. no. C. de transact.

2 ☞ *Vbicunque potest habere locum actio ex contractu nominato, non datur condictio incerti.*

LEX XVII.

1 PErmisisti. † Ex pacto apposito iuxta donationē in fauore donatoris, datur actio præscriptis verbis sed iuxta venditionem, datur etiam actio informata ex vendito: & contra eum qui non patitur me tollere rem meam, datur actio ad exhibendum. h. d. Primo dicto cō cordat l. hæreditatem. j. de dona. nec tunc potest dari actio informata: quia pactum nullam reperit informandam, cum donatori non oriatur actio contra donatarium: sed in secundo sic quia datur ad pretium: vnde potest dari ad id quod deuenit in pacto: & iste est verus intellectus. Oppo. quòd ista l. non possit procedere: quia cōtractus fuit celebratus provno scilicet pro donatario: & pactum fuit appositum pro donatore: & sic pro alio. Ergo non competit actio præscriptis verbis ex isto pacto: quia non vestitur cohærentia contractus: & sic pactum remanet nudum. Sol. & aduerte: quia in hoc multum dubitaui. Verum est, quòd istud pactum non vestitur cohærentia contractus per ea quæ supra dicta sunt: sed bene vestitur interuentu rei. Ideo si ex vna parte impleatur: potest agi ex eo: & ita loquitur iste text. & hoc modo intelligitur Bart. quando contractus fuit pro vno, & pactum apponitur pro alio: in l. iurisgentium. §. quinimò. in prin. ſ. de pactis. & in l. petens. C. eod. titul. In tex. ibi: [incerti competere.] subaudi duntaxat: sed in sequenti casu habes ex vendito informatam, & etiam præscriptis verb. quę oritur ex pacto, vt ſ. eodem, si vir vxori. & probatur, quòd

2 ista l. non probat id quod dicit † Bar. in l. sed & si me putem. §. cùm inter. ſ. de condi. inde. quòd vbicunque potest habere locum actio ex contractu nominato: non detur condictio incerti: & ad hoc allegatur ista l. quia hīc non loquitur de condictione incerti, sed de actione præscriptis verbis, quæ dicitur incerti, quando datur ad factum. Item quia hīc vltra actionē ex vendito, datur illa, per id quod dixi: & contra eum videtur casus in l. si binarum. suprà de serui. vrbano. prædio.

1 §. Permisisti. † Si permittis me complere quod in tuo tua voluntate cepi, datur actio de dolo, non præscriptis verbis. hoc dicit. In tex. ibi: [nec patiaris me tollere fructus.] id est separare à solo: aliàs si separassem, & non permitteres me tollere: haberem actionem ad exhibendum, & rei vendi. quia essem effectus dominus vt ſ. proxi. pręcedenti tex. In tex. ibi: [nullā iuris ciuilis actionē] id est nō datur actio præscrip. verb. sed quare? non respondeo: quia hīc non fuit aliquis contractus innominatus, vel si bi similis: nā promisisti mihi vt fererem, & tollerem: & ego mihi promisisti. Vnde cùm ex vna parte veniat tantum quid fiendum: non potest dici contractus innominatus, qui est vltro citroque obligatorius. Recurritur ergo ad actionem de dolo contra dolosum: & contra non dolosum ageretur in factum subsidiaria. glossa

Universidad de Salamanca Biblioteca

2 ¶ Ludus alearũ adde gl. & doct. in ca. cleri. de vi. & hone. cleri. Car. in cle. j. eo. titulo.

dicit, ꝙ hodie agereť. l. si quis argentũ. C. de don. si promisisti ex mera liberalitate.

2 ☞ *Quando conceßi tibi habitationem gratuitam mei fauore, ut domus non deßrueretur: quòd non sit commodatum, nec precarium.*

LEX XVIII.

1 **Si gratuitam.** † Quãdo non constat, quis cõ tractus fuerit celebratus: constat tamen quòd aliquis celebratus fuit datur actio præscri. ver. h.d. sic ſ. eod. si tibi. & l. j. & põt intelligi,

2 † quando concessi habitationem gratuitam mei fauore, non tui, puta vt domus habitaretur, & nõ destrueretur: & tũc procedit clarè: quia nec est commodatum, nec precarium, quæ conceduntur contemplatione recipientis. potest etiam intelligi, ꝙ contemplatione recipientis: tamen non cõstabat an ex causa commo. ad certum determinatum vsum, puta, vsque ad annum: an ad incertum, vt ad beneplacitum concedentis: quo casu daretur interdictum de precario. Ideo in hoc dubio recurritur ad hac actionem: Ita intellexit Azo.

2 ☞ *Traditio dicitur facta contemplatione illius, cuius rogatu facta est nisi ex alio appareat contrarium.*

1 **§. Si margaritas.** † Qui recipit rem venditã ęstimatam: teneť actio. præscrip. verb. ad rem, vel æstimationẽ: & si ad rogamẽ suum recipit: teneť de leuissima culpa: si ad rogamen dantis teneť de dolo, & lata culpa. Vnde si nõ apparet: teneť de dolo, lata, & leui. h.d. tex. cum

2 glo. † Ex quo not. ꝙ illius contemplatione dicitur traditio facta cuius rogatu facta est hoc tamen est verum quando ex alio non apparet contrarium. Nam si habebam rem vænalem: indistinctè censetur facta mei gratia, & contemplatione: nec recurreretur ad distinctionem, de qua hic vt l. rogasti. ſ. si cert. peta. tunc enim recurritur quando hoc non constat, an esset vęnalis vel non. facit. ſ. commo. l. in commodato. §. interdum.

LEX XIX.

1 **Si rem tibi.** † Qui recipit rem inspiciendam, si eam perdit sui culpa: teneť actione præscrip. ver. duntaxat. Si verò non perdidit, sed dicat se perdidisse, teneť furti, & condictione furtiua, & ad exhibendum: & quãdo traditio sit gratia recipientis, tantũ teneť de leuissima culpa: si dantis, tantũ de dolo, & lata: si gratia vtriusꝙ de leui tantũ. h.d. & ponit ista l. casus est valdè quotidianus.

In tex. ibi., [ita demum præscrip. ver. actio.] supple tantum, vel duntaxat: quia si non possum probare, ꝙ sit apud te non potest dici, quòd commiseris furtum. Sed si possum probare: tũc quia denegatur mihi restituere asserendo mendaciter te perdidisse: & si contrectas contra meam voluntatẽ, ideo committis furtum: ideo habeo actiones, de quibus ſ. subiscitur, subaudi, & habeo præscrip. ver. quæ erit ex contractu. Nõ enim deberes esse melioris cõditionis hoc casu, quàm præcedenti: nec obstat, ꝙ hęc actio nõ concurrit cum alijs: quia hoc est verũ cum alijs orientibus ex contractu, sed ex delicto sic: quia oriunť ex diuersis principijs. In cõtrarium tũ facit, quod not. gl. in l. proxi. quę videť velle, ꝙ actio præscrip. verb. nõ detur pro re propria. & hoc videť probari in hoc tex. attẽto cortice literę, nolẽdo aliquid. l. subaudiri: sed nõ placet illa glo. quia nõ video, quid repugnet, quin posset dari ad restitutionẽ rei propriè: sicut actio cõmodati, & depositi: quę sunt actiones personales: & videť tex. in l. præced. in prin. vbi dať præscrip. ver. ad restitutionẽ habitationis gratiæ concessæ. Sed ad dandũ fateor, ꝙ actio personalis non potest competere ei qui dominus est.

1 **§. Si cum vnum.** † Si commodo, vt commodes, nõ agitur commodari, sed præscrip. ver. h.d. Ratio est: quia commodatum debet esse gratuitum: & hic non est: & ideo videtur à simili, quòd si mutuo tibi, vt postea mutues mihi: committitur vsura: quia mutuum debet esse gratuitum: & hoc non est, vt patet ex isto textu, ita dicunt Canonistæ in materia vsurarum. In tex. ibi, [bos periſt.] supple, sui culpa: aliàs non teneretur. Sed quid si non periſſet: qua actione tenebitur restituere: videtur, ꝙ non datur actio præsc. ver. post quã non potest vendicari, vt in principio huius legis. Contrarium dic vt ibi dixi. Vt autem cõmodet suum, non est dubium, ꝙ datur præscrip. ver. quia fuit contractus innominatus, commodo vt commodes: & fuit impletus ex vna parte.

1 **§. Si cum mihi.** † Si res vendenda pereat ante perfectam vẽditionem, etiã apud eum qui emere volebat: periculũ est domini. hoc dicit hic, si sine culpa: aliàs secus. Tenetur autem ille de culpa leui, qui tenetur ad custodiam, vt hic in fine: non de leuissima, quia pro custodia mercedẽ principaliter non recipiebat: aliàs secus: vt l. qui mercedem. suprà loca.

2 ☞ *Si fui præsens quando deposuisti anulum tuum penes tertium, cum pacto quòd restituatur mihi: si vincam te in ludo, & econtra si fuisti præsens, quando deposui anulum meum sub eadem conditione: quæ actio oriatur?*

3 *Ludus alearum ad maginem. i. ad statum, non est licitus, si luditur ad pecuniam: sed illi ludi dicuntur liciti, ubi exercentur uires corporales.*

4 *Quòd hoc expediat reipublicæ, ut exerceant se in talibus: ut sint apti rempublicam defendere.*

5 *Ei qui non est dominus, nec habet possessionem, non datur actio furti, nisi sua interßit ratione custodiæ: & quid si aliquis est dominus: sed nunquam fuit possessor.*

1 **§. Si quis.** † Qui recipit rẽ, vt alteri tradat in certũ tẽpus euentum, illo secuto per actionẽ præscri. ver. tradere cogitur, nisi ob causam inhonestam fienda veniat traditio. hoc d. & est pulcher casus, & quotidianus, ecce casum.

2 † In tex. ibi, [præscrip. verb. actio in eum competeret.] sed vnde oriatur hæc actio: respondeo, si fui præsens quando deposuisti anulum tuum penes tertium cum pacto, ꝙ restituatur mihi, si vincam te in ludo: & econtra fuisti præsens, quãdo deposui anulum meum, sub eadem conditione, vt restituatur tibi: nũc oritur ex pacto, quod censetur interuenire inter me & illũ tertium, vel inter illum & te: & erit actio directa. Si autem nõ fui præsens quando tu deposuisti cum illo pacto cum tale pactum fuerit app. super re tua, quę durabat tua acquirič mihi absenti vtilis actio præscrip. ver. ar. ſ. de pig. act. si cum vẽderet. iuncta l. Publia. in prin. depos. i. in tex. & glo. vt si dicatur: imò vtilis deposíti: vt ibi no. respõdeo. ibi fuit propriè depositũ: quia facta fuit ad finem vt ille custodiret, & in certum casum restitueret. hic non vt custodiret, sed pro securitate mea, si contingat me vincere. Quæ autem actio competat mihi pro restitutione anuli mei: hic enim loquitur nisi de tuo, vt colligitur. ſ. dum dicit: [quemadmodum enim.] respõdeo, quòd multo fortius pro meo restituẽdo dať actio præscri. ver. vt dixi in prin. huius l. & patet ſ. l. proxi. & in prin. l. præcedentis, quia potest dici innominatus contractus, trado vt mihi restituas, si vinco,

3 & etiam anulum alterius. † Et not. hic glo. quòd ludus alea-

a rum[a] ad imaginem, id est, ad statum, nõ est licitus si luditur ad pecuniam: & quicquid lucratur, illicitè lucratur, & tenetur restituere. [Illi ergo ludi dicuntur liciti, vbi exercentur vires corporales.

4 vt in j. glo. & in l. solent. ſ. de alea. nam † hoc expedit reipublicæ vt exerceant se in talibus, & sint apti rempublicam

5 defendere. Vltimò no. id ad quod allegatur iste §. † ei qui nõ est dominus, nec habet possessionem nõ datur actio furti. hoc verum, nisi sua interßit ratione custodiæ, vt quia teneatur alteri emendare, vt in casibus hic allegatis in gloss. in contrarium. Quid autem si aliquis est dominus, nunquam tamen fuit possessor: dic vt not. in l. si manifestus. in §. tandiu. cum l. sequen. de condi. fur. & in l. si homo. infrà de vsucap.

LEX XX.

1 **Si apud.** † Ille q recipit rẽ tradendã alteri in certũ euentum, illo nõ secuto tenetur per hanc actionem restituere tradenti. h.d. In tex. ibi, [præscriptis verbis agere.] quæ oriť ex eo quod tacitę videť actũ, vt si sibi non dederis, mihi restituas: & sic videť contractus innominatus, do seu trado, vt alteri tradas, vel mihi restituas. In tex. ibi, [nõ enim.] respõdet tacitę obiectioni: ga posset dici, ꝙ daret actio depositi sequestraria: ad qđ respõdet, non esse verum. Nam illa cõpetit quando duo deponunt eandẽ rem penes tertium, quæ erat in litigio. vt l. licet. & l. ea apud quẽ. §. in sequestrum. ſ. depositi. sed hic à me solo fuit factũ depositũ de re non litigiosa. Item opp. ꝙ non præscrip. verbis, quia pecunia erat mea pro qua non potest cõpetere actio personalis: & propter hoc glo. intelligit, quòd fuerit trãslatum dominium: quod nõ placet, quia est destruere literã: nec video quid rationabiliter potuit

potuit mouere glo. ideò dic, vt dixi in l. præcedenti in princip.

2 ☞ *Actio præscriptis uerbis quòd posßit dari pro re propria.*

LEX XXI.

1 **Rogasti me.** † Si res vendita datur, vt pretium in mutuum conuertatur, si nõ venditur, vel non conuertatur actione præscriptis verbis

2 agitur. h.d. † & hic etiam probatur ꝙ suprà dixi, ꝙ hæc actio potest dari pro re propria in fine tex. ibi: [proprij contractus.] Sed quis contractus fuit iste. nam totum quod feci, ad vtilitatem tui cedebat. Tradidi enim rem meam, vt eam venderes, & pretium in mutuum retineres: nõ vt aliquid faceres ad meam vtilitatem: vel aliquid dares: & sic non videtur cadere in aliquã speciem, de illis quæ habentur in l. naturalis. Breuiter fateor hoc, propriè loquendo tamen habet similitudinem cum illis speciebus: quia negotium inter te & me gestum est, & videtur tacitè actum, quòd si non vendatur, vel pretium in mutuum non conuertatur, mihi restituatur, & ex hoc tacito pacto resultaret dictus contractus similis illis vt infrà l. proxima.

2 ☞ *Dictio, deinde, quòd non importet de sui natura interuallum temporis: imò uerißcetur in eo, quod incontinenti fit.*

3 *Quando pro usuris datur pecunia, quòd indistinctè dicatur locatio, etiam si non consueuit locari, si tamen sit ad hoc res apta.*

1 **§. Si prædium.** † Ex pacto incõtinenti apposito, datur præscri. ver. & etiam actio ex illo contractu informata, si aliqua reperitur informanda. h.d. text.

2 cum glo. † In tex. ibi: [deinde.] glo. intelligit. ſ. incontinenti: [a]

a & sic no. ꝙ ista dictio [deinde,] non importat de sui natura interuallum tẽporis: imò verificatur in eo ꝙ incõtinenti fit: licet

3 prima facie videatur contrariũ. † In tex. ibi: [præscr. ver. agi] supple duntaxat ex cõtractu innominato, facio vt facias, ideſt, obligo res meas pro te, vt fideiussorẽ præstes. Sed si hoc feci, p aliqua mercede, quam à te recepi, & sic fuit cõtractus locationis: tunc quia cõpetit actio ex locato ad mercedẽ, dabitur etiã eadem actio informata ad id, quod deuenit in pacto. vt j. sequitur non in casu præcedenti: quia pactum nullũ reperit informandum, vt dixi ſ. eod. promisisti. non tamen nego quin etiã hoc casu detur præscrip. ver. quæ oritur ex pacto incontinenti apposito: quod etiam tenet hic glo. super verbo [ex locato.] & nota eam, quæ vult, ꝙ licet quando recipitur pecunia pro opere, seu pro facto, tũc dicatur contractus locationis, quando talis opera vel ad tale factum consueuit opera locari, non aliter. vt ſ. eod. naturalis. §. vt cum do. quando tamen datur pro vsu rei: indistinctè dicitur locari, etiam si non consueuit locari. quod tene menti. Certè hoc intelligo verum, quando pro tali vsu ad quem est apta locari, puta, concedo habitationem pro certa pecunia: sed si vsu ad quem non consueuit locari nec est apta locari, puta, obligo rem pro te pro certa mercede quam mihi promittis: certè ad hunc vsum non consueuit res locari. Vnde non videtur contractus locationis, nisi hoc agatur expresse. & ita debet intelligi hîc argu. j. l. proxima. §. primo.

LEX XXII.

1 **Apud Labeonem.** † Qui rem experiendã recipit, quod interim ex ea lucrať, domino per hãc actionem restituere tenetur. hoc d. Et oritur hoc casu similiter ex tacito pacto: quia videtur actũ, vt si displiceãt, restituas mihi equos, & omne lucrũ, quod cum eis feceris: quia non debet lucrũ pertinere a l te prius, quã pertineret rei periculum: sed ante venditionẽ perfectam periculum ad te nõ pertinet, etiã si penes te pereãt. vt ſ. eo. si gratuitam. §. si cũ mihi. iuncta l. si is qui. §. si quem quesţum. ſ. cõmo. nec etiam hîc est propriè cõtractus innominatus: sed assimilať illi. Vnde potius dicitur quoddã negotiũ gestũ inter te & me.

1 **§. Item apud.** † Qui recipit rẽm experiendam: emptione perfecta tenetur ad pretium actione ex vendito, vel præscrip. ver. ad id quod cõuenit. h.d. & differt à casu præcedenti: quia ibi nullam mercedem recipiebat tradens de experimento: hic sic: & ideo in casu isto lucrum quod recipiens consequitur ex experimento, pertinet ad eũ: quia sic videtur tacitè actum: & sufficit ꝙ soluat mercedẽ. casus est iste.

In tex. ibi: [pretiũ petatur.] subaudi, & multo minus merces pro tempore ante contractam emptionẽ: puta, si fuit actum, ꝙ experiéris per xv. dies, & singulis diebus a

a solueres x. si displicuisset post decem dies: dixisti eas tibi placere: & ex tunc cõtrahitur emptio: & pro tempore sequẽti nõ re- b

b neris ad mercedem: quia vteris re tua, & cuius periculũ ad te pertinet: sed pro x. diebus præteritis debes soluere, quia fuisti vsus re mea, & cuius periculum ad te non pertinebat: licet pertineret lucrum experimenti: ideo teneris ad mercedem: vt colligitur supra, dum dicit, vtrum pretium & merces: & sic copulatiuè: sed in sequenti casu, si tibi displicent: non teneris nisi ad mercedem, non autem ad pretium, nec ad ipsas res si sine tui culpa perierunt: vt in l. si rem. §. si cùm mihi. suprà eodem.

1 **§. Si cum emere.** † Is cui res inspicienda datur, nõ tenetur de casu cõtingente, cùm res reportatur: sed de dolo, & culpa hac actione tenetur. h.d.

2 ☞ *Actio præscriptis uerbis habet locum, quando dubitatur de actione super aliquo negotio gesto inter ambas partes: quod potest contingere quatuor modis.*

3 *Sed si negotium non sit communiter gestum inter ambas partes, sed per unam tantum: & dubitatur de actione, quod contingit duobus modis: quòd tunc competat actio in factum subsidiaria.*

4 *Actio in factum subsidiaria in quo differat ab actione præscriptis uerbis.*

5 *In delictis quando dubitatur de actione, an recurratur ad actionem de dolo.*

LEX XXIII.

1 **Quoties.** † Quando deficit specialis actio, recurritur ad generalem actionem præscriptis verbis, quæ dicitur in factum: & quando deficit ſexceptio ſpecialis, datur ex æquitate generalis in factum. hoc dicit

2 secundum vnum intellectum, † quòd loquatur de actione prę-

b scriptis verb. & tunc dic, quòd habet locum [b], quando dubitatur de actione super aliquo negotio gesto inter ambas partes, vt in multis legibus huius tituli, quod potest contingere quatuor modis. Primò, quando constat illud negotium cadere in aliquam speciem contractuum innominatorum, excepto contractu, facio vt des, de quibus in l. naturalis. Secundò quando constat, quòd est contractus innominatus: tamen non propriè cadat in aliquam de illis speciebus: sed pone exemplum in l. promisisti. & in l. si rem tibi. cum sequenti, in quibus assimilatur alicui de illis tribus speciebus: sed non propriè per ea quæ dixi in l. j. ſ. eodem. Tertiò quãdo constat, quòd est contractus nominatus: tamen ignoratur, quis? quia est dubium de facto. Pone exemplum in l. j. ſ. eo. ibi: [domino mercium & c.] Quartò quando dubitatur, an sit contractus nominatus, vel innominatus: quia potest cadere in vtramque: pone exemplum in l. si gratuitam. quia si conceſsi habitationem gratuitam gratia mei est contractus innominatus: si gratia tui, est contractus commodati, vel precarij, qui sunt nominati. Si verò constaret, quòd esset contractus nominatus, & etiam quis, & qualis esset: tunc daretur actio ſpecialis ex illo contractu, quando reperitur ſpecialis actio prohibita. Si autem non reperitur: tunc aut petitur certum, & competit certi condictio generalis, vt in mutuo: & etiam secundum quoſdam, in ſtipulatione in quibus non est prohibita ſpecialis certi condictio: ita sentit hîc gloſſ. in mutuo quòd non: licet in l. certi condictio. si cert. peta, sentiat contrarium. Aut petitur incertum: & tunc datur cõdictio incerti: vt l. sed & si me putem. §. cùm inter. & l. qui exceptionem. §. si quis.

3 de condi. inde. † Alio modo intelligitur vt loquatur de actione in factum subsidiaria: vt competat, vbi deficit ſpecialis: & tunc dic, quòd loquitur eo casu, quo dubitatur de aliquonegotio non communiter gesto inter ambas partes: sed per vnam tantùm, quod potest contingere duobus modis. Primò quãdo super illo facto prodita est aliqua l. ciuilis, vel prætoria, inducens ſpecialem actionem, & deficiunt verba illius l. tamen adest mens, & est æquum actionem dari: tunc recurritur ad actionem in factum subsidiariam, quæ dicitur subsidiaria illius l. vt patet in illa, quæ datur loco actionis l. aquili. directæ: vt ſ. eo. l. qui seruãdarum. §. j. & ij. & in alia quæ datur ad supplendum verba edicti prætoris. ſ. eo. l. qui actionum. Secundo modo potest contingere, quòd super illo negotio non est prodita aliqua lex ſpecialis inducens ſpecialẽ rationem, tamen est æquum ex illo dari: & tunc recurritur ad generaliſsimam actionem in fa-

4 ctum. vt ſ. eod. l. partis. & C. de sacrosanct. l. sancimus, † & dif-

Universidad de Navarra
Biblioteca

a ¶ Quando delictum. Adde an delictū mariti violat torū vxoris? Vide per Ioan.de ana.in c. maritis. de adul.

b ¶ Perdens. Adde quæ differētia sit inter perdere & derelinquere? vide per Ang. in l.ex libris. in iiij.not. C.de acquī.& reti.pos.

c ¶ Nam vsuræ nō veniunt nisi ex pecunia: nisi fortasse species in pecuniā redigeret per venditionē: vt l.in fideicōmissi. §. si auro. & l.cum quædā.in fi. ff.de vsur.adde tamen q̄ huius contrarium no.in xiiij. q.iij.c.pen. & fin.& xiiij.q. iiij.c. a nullus.§.si pecuniam.

fert ista actio ab actione præscrip. ver. ga præscrip. ver.est natiua,quia habet sufficientem materiā ad eius productionem in esse:vt l.iurisgentiū.§.& ideo puto. de pactis.dicitur tamen vtilis quia oritur ex æquitate potius,quàm de rigore:& sic ex ponitur vtilis.i.efficax secundū primum intellectum.Sed ista in factū subsidiaria, dicitur datiua:quia non sic habet præexistentem materiā:quia nō oritur ex negotio gesto inter partes,sed ex quadā æquitate deficiente lege,vel eius verbis. † Et prædicta quando dubitatur in contractibus vel quasi:qñ autē in delictis,gl.hic dicit q̄ recurritur ad actionem de dolo.Tu dic q̄ istud verū, qñ dolus committit extra contractū,vel etiā in contractibus stricti iuris:& qñ delictū a nō cadit in aliquod speciale nomen delicti.Si aūt caderet tūc pro tali dolo,daretur ad interesse actio in factum: vt l. qui nomine.infrà de fal.& nota suprà pro soluto. l.nec quisquā. Item quando non cadit in speciale nomē delicti vltra actionem de dolo,quæ datur ad interesse: competit accusatio criminalis ad pœnam extraordinariam ex delicto,quod vocatur crimē stellionatus;& est crimen priuatum.Sed in alijs nominatis etiam publicis competit accusatio ex illo crimine.Item prædicta procedunt,nisi aliqua obligatio oriatur ex aliqua l.noua, sine alia præexistente mteria apta ad producendum actionē: quia tunc daretur condictio ex l.vt in l.j.suprà de condi. ex l.pone exemplum in l.fina.post medium.C.de condi.hære.ibi dum dicit,[condictione ex l.]& in l.fina,§.licentia.C. de iure delibe. ibi condictione ex l.&c.Cętera circa istam materiam vide per Cy.qui multa verba effundit in l.ex placito.C. de rerū permu. per Bartol.in l.j.suprà de condi.ex l. Sed ex prædictis paucis habes introitum ad intelligendum omnino.Non sunt alia.

LEX XXIIII.

1 SI tibi † Cum operæ gratis exhibentur: dicitur contractus mandati. Cum verò constituta mercede:dicitur contractus locationis. Cum autem ab spe mercedis;dicitur contractus innominatus,ex quo oritur actio præscrip.ver.h.d. Et no.istum casum. In tex. ibi,[si verò mercede data.]supple,certa;& in hoc differt à casu sequenti, vbi fuit actum de incerta. In tex.ibi, [quantum inter nos statutū fuerit.] puta, vt quotidie fieri solet, facias mihi hoc:& de primo erimus in concordia tu & ego.Non enim poteit dici mandatum.quia sub spe mercedis hoc facis: nec est locatio,quia requirit certam mercedē.est ergo innominatus cōtractus:& ex vna parte potest dici facio vt des, ex altera dabo si facies: & sic ex vtraque parte videtur actio prodita, si mihi præscrip.verb.si nihil facies & non restituas mihi vestimenta mea:& de ista loquitur hic. Item ex parte tua, si fecisti illud ex quo mihi adest vtilitas,similiter præscrip.ver.vt dixi,tibi prę mium æstimandum arbitrio iudicis, si non erimus concordes vel si non adest vtilitas acti.de dolo.

LEX XXV.

1 b DVo secundum Tyberim. † Perdes b rē alienam sui culpa, tenetur actione in factū, si alia actio non supereſt.hoc dicit.

2 ☞ Periculum pecuniæ datæ,alicui ut faciat,& det,quando pertineat ad dantem,& quando ad recipientem.

3 Vsuræ possunt dici reditus pecuniæ.

4 Contractus stricti iuris non uestit pactum usurarum:sicut contractus bonæ fidei: & quā si contractus stricti iuris aßimiletur contractui bonæ fideī & nume.5.

5 Contractus innominatus est stricti iuris,nisi in duobus casibus.

LEX XXVI.

1 TItius Sempro. † Si do tibi pecuniā,vt negotieris,transferēdo in te dominium,hoc acto vt lucrū vsq; ad certam quatitatē ad me solum pertineat,sed vltra illam pertineat ad te: nō dicitur contractus mandati nec mutui:sed innominatus,scilicet,do vt facias,& des: quī aſsimilaī contractui societatis: & ex eo datur actio præscri.ver.ad illud lucrū,si actū est:aliàs secus:& periculum talis pecuniæ sine tui culpa cōtingens nō pertinet ad te, licet fuerit in te translatū dominiū,& tenearis in genere:sed pertinet ad me,sicut si nō esset translatum.h.d.ista singularis lex,

2 † quę ponit casum singularissimū maximè ppter hoc vltimū, quē nescio alibi.& mirabiliter limitat l.incendiū.C.si cer.pera. ideo aūt hic nō est cōtractus mutui,licet sit trāslatū dominiū: quia mutuum non daī vt recipiēs negotieī pro dante, sed pro seipso:& hoc fuit actū,vt pro dante,& vsq; ad certā quantitatē lucri pertineret ad solū dantem. Item ideo nō est cōtractus societatis:quia fuit in totū translatū dominiū pecunię. vt §.eo.si tibi actione. Item ideo nō est cōtractus mādati, quia nō impendis officiū,sed sub spe lucri percipiendi vltra illā quantitatem. Aſsimilatur ergo contractui societatis,quia nō est mutuum,licet tenearis in genere.Si tamen pecuniā sine tui culpa perdis casu fortuito,liberaris:& hoc vult tex.ante fi.ibi. [nec ipsius quidē.]in verbo,[amisisset.]cū gl.quę dicit, q̄ nō teneris de vsuris,nec de sorte:q̄ est singulare.licet ergo incendium ꝓcedit,nisi transferā in te dominiū,hoc acto vt negotieris,pro me,vsq; ad tantū lucrū:& si quid vltra lucreris,sit tuū:quia tūc periculū casus ptinet ad me q̄ perpetuò tene mēti. Sed si esset actum,q̄ omne lucrū esset cōmune inter nos,& sic esset cōtractus societatis:tūc periculū pecuniæ esset cōmune si nō fuisset translatū dominiū in totū,q̄ in dubio prę sumiē: vt §.pro so.l.fi.

3 §.id quod. † In tex.ibi,[vt ex reditu eius pecuniæ.]i.ex vsuris semisibus,quas voluit Titius ad te solū pertinere, de quibus infrà subiiciē. Et sic not.q̄ vsuræ possunt dici reditus c pecuniæ.simile j.de adi.leg.l.alūnæ.post princi.alibi dicit q̄ sunt fructus pecunię.j.ad Treb.l.postulāte.§.sed in hmōi,ver.planè.& de ver.signi.l.vsurę pecunię. In tex.ibi,[cōputatis vsuris semisibus.]i.dicere q̄ de vsuris semisibus, si eas pciperet de lucro,quas Titius voluit ad se solū pertinere,deberet Sempronius soluere tributa ipsius Titij: & si quid superesset ex dictis vsuris restitueretur Titio:si autē solueret vltra quā essent dictæ vsuræ,tunc illud extenuaret sortē. Et istud non multum facit ad casum propositū. Accidit q̄ recipit vsuras, semisses, & eas non expendit in totū in solutione tributorū. Vnde Titius volebat residuum. Erat quæstio,an possit ipsum petere, & qua actione?dubium erat,quia nō fuerūt deductæ in stipulatione, sed in simplex pactum:& si dicamus istud fuisse mutuum,non possunt peti circa stipulationē. Sed dubiū est,an nō sit mutuū,

4 sed mandatū? † quia tunc esset cōtractus bonę fidei,vbi ex pacto incontinenti appositio possunt peti vsurę.l.publia.§.j.§.depo.non sic ex appositio iuxta cōtractum stricti iuris,quia illud non vestit pactū vsurarū,etiā incontinēti appositū.vt C.de vsuris.l.quāuis.& respondet,q̄ nō est contractus mandati,si illud q̄ est percipiendum vltra semisses vsuras debeat pertinere ad ad ipsum recipientem:quia tūc apparet, q̄ nō gratis exhibuit officium:sed sub spe illius lucri. Sed nec mutuum poreſt dici: quia in mutuo,si pecunia mutuata pereat:non liberaī recipiēs cum teneaī in genere:& si promisit vsuras per stipulationē, te neī ad illas,licet pecunia sit perēpta. Sed in casu isto secus est in vtraq; quia nō tenebit ad sortē, nec ad vsuras,qđ non est in mutuo si fuissent ꝓmissę. Certè melior ratio est ad ostēdendū, q̄ nō sit mutuū illa,quā suprà dixi quia mutuū nō daī vt negotietur pro dante,sed pro seipso potius:ergo videtur cōtractus societatis. Sed nec ille dici potest duplici ratione:prima, quia translatum fuit dominium in totum,vt est dictū:secūda, quia si non perciperentur vsuræ vltra semisses,nullam partem lucri sentiebat Sempronius recipiens:& sic contractus nō erat communis.vt §.eo.si tibi rem vendendā.in fi. Est ergo contractus innominatus: & dabitur actio præscri.verb.ad dictas vsuras.

5 † Sed contra.quia contractus innominatus est stricti iuris,nisi in duobus casibus.s.de æstima.act.& de rerū permu.ergo nō si vestit pactum nudum vsurarum.glo.respondet quòd licet sit stricti iuris,tamē aſsimilatur cōtractui societatis, vel mādati, qui sunt bonę fidei,quam gloſſ.not. Tu dic q̄ hic non oriē actio præscri.ver.ex pacto tanq; vestito cohęrentia cōtractus: quia tunc procederet contrarium. Imò ex pacto ex quo perficitur contractus innominatus:& sic ex ipso contractu innominato, q̄ resultat habita relatione vniꝰ ad alterū.s.do tibi triginta, vt negot

negotieris,& restituas mihi vsuras semisses,& ista est vera solutio. Hîc non sunt alia.

2 ☞ Si præsto tibi decem operas fabriles indebitè, credens me teneri: non possum repetere totidem operas fabriles tuas,sed repetere æstimationem earum, quia tu tantùm es effectus locupletior ex meis.

3 Contractus innominatus dicitur esse de iuregentium: sicut ipsi contractus nominati.

LEX XXVII.

1 SI operas. † Actio præscrip.ver. potest contrahi ex pacto expresso ad aliud omnino, quàm datum sit: sed condicto indebiti non contrahitur, nisi ad aliud idem, quod datum est vel ad aliud omnino simile in genere suo.hoc dicit. In tex.ibi:[nec esse.] respondet tacitæ obiectioni,quæ posset fieri:quòd si do tibi operas fabriles serui mei, vt totidem operas fabriles serui tui præstes, non possum illas petere,sed debeam petere æstimationem: quia sic videmus in condictione indebiti. † quia si præsto tibi decem operas fabriles indebitè, credens me teneri: non possum repetere totidem operas fabriles tuas, sed debeo repetere æstimationem earum: quia in totum es effectus locupletior ex meis.vt l.si non sortem.§.libertus.ff. de condit. indeb. ad hoc respondet Iurisconſ. quod condictio indebiti est alterius naturæ quàm actio præscrip.verb. nam illa non contrahitur nisi ad ad idem corpus, quod traditum fuit, vt si consistat in speciē: vel ad aliud omnino simile, vt si consistat in genere quod si recipit in se omnimodam functionem. Cum autem soluuntur operæ indebitæ, nec illæ eædem possunt repeti,quia non extant: nec aliæ similes non solùm diuersorum hominum. Imò etiam eiusdem hominis operæ non sunt eædem,vel omnino similes:ideò deuenitur ad æstimationem, vt dicitur in d.§.libertus. sed actio præscriptis verbis de sui natura potest trahi ad aliam rem penitus diuersam, vt si do tibi penulas. id est certas vestes, vt mihi des tunicas: non ergo expedit deuenire ad æstimationem propter diuersitatem operarum:& hoc intendit. †& nota hîc expressè,quòd contractus innominatus dicitur esse de iuregentium, sicut ipsi contractus nominati vt l.ex hoc iure. suprà de iustitia & iure.

LEX XXVIII.

SI tibi. Si trado tibi remvtendam, vt eandem restituas:dicitur contractus commodati. Si verò vt restituas tantundem in pondere,vel eandem, vt tantundem, dicitur contractus innominatus.hoc dicit.

FINIS.

Regestum,

a A, b B, c C, d D, e E, f F, g G, h H, i I, k K, l L, m M, n N, o O, p P, q Q, r R, s S, t T, v V, Omnes sunt quaterniones.

Lugduni,

Excudebat Petrus Fradin,

1553.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca